SECVNDVS TOMVS OPERVM

B. GREGORII PAPAE

HVIVS NOMINIS PRIMI, COgnomento Magni, nunc denuo ad fidem veterum exemplarium accuratiori diligentia à mendis innumeris repugatorum.

Quorum catalogum, & quid recèns accesserit, pagina proxima indicabit.

PARISIIS,
Apud Sebastianum Niuellium, sub Ciconiis, via Iacobæa.

1571.

Cùm Priuilegio Regis.

CATALOGVS EORVM operum quæ hoc ſecundo tomo continentur.

Expoſitio in Cantica Canticorum.
Homiliæ ſuper Ezechielem viginti duæ.
Homiliæ in Euangelia quadraginta.
Explanatio in ſeptem Pſalmos pœnitentiales.
Epiſtolarum ex Regiſtro B. Gregorij libri duodecim.
Decreta B. Gregorij tempore Mauricij, Tiberij, & Theodoſij Auggg.
Enarrationum in 1. lib. Samuelis, qui & Regum primus dicitur, lib. vj.

Recèns acceſſerunt.

Concordia quorundam locorum ſacræ ſcripturæ.
Flores Beati Gregorij.

DIVI GREGORII PAPAE EXPOSITIONIS IN CANTICA CANTICORVM, PROLOGVS.

QVIA si cęco, si longe à deo posito cordi sermo diuinus voce propria, ac voce diuina loqueretur, non caperet, per quædam ænigmata misericorditer monet & reuocat, & per res notas latenter ei amorem rerum non notarum insinuat. Per hoc enim quòd non horret cognitū, intelligit quiddam incognitū. Rebus notis allegoriæ conficiuntur, & in sententias diuinas vertūtur: vt dum recognoscimus sensu exteriora, intellectu perueniamus ad interiora. Hinc est quòd in libro hoc qui Canticum cāticorum inscribitur, amoris quasi corporei verba ponuntur, vt à torpore suo anima per sermones consuetos discussa recalescat, & per verba amoris qui infrà est, excitetur ad amorem qui suprà est. Nominātur enim hîc oscula, vbera, genæ, fœmora. Vbi non irridenda est sacra descriptio, sed consideranda misericordia Dei: in hoc etiam amplior, quia dum mēbra corporis nominat, sic ad amorem suum nos vocat. Notemus quidem quàm mirabiliter, quàm misericorditer nobiscum operatur, qui vt nos ad amplexus sacri amoris accēdat, vsque ad turpis amoris nostri verba se inclinat. Sed vnde se loquēdo humiliat, inde nos intellectu exaltat: quia ex sermonibus huius amoris discimus, qua virtute in diuinitatis amore ferueamus. Hic etiam solerter intuendū est, ne cùm exteriora audimus, ad exteriora sentienda remaneamus, & machina quæ ponitur vt leuet, ipsa magis opprimat & aggrauet. Debemus in verbis exterioribus corporeis quicquid interius est quærere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. Debemus ad nuptias sponsi & sponsę cum intellectu charitatis, id est, cum veste nuptiali venire, ne si ista careamus, ab hoc conuiuio in exteriores tenebras, id est, in cæcitatem ignorātiæ repellamur. Debemus per verba passionis transire ad virtutem impassibilitatis. Litera enim occidit, spiritus viuificat. Sicut enim palea frumentum, sic & litera tegit spiritum. Sed quia iumentorum est paleis, hominum frumentis vesci, qui humana ratione vtitur, paleas abiiciat, frumenta spiritus edere disponat. Humanæ conuersationis verba audientes, quasi extra humanitatē esse debemus: ne si humaniter quæ audiuimus capiamus, nihil diuinitùs de his sentire possimus. Qui enim Deum sequitur, imitari debet quotidie resurrectionem suam: vt sicut tunc nihil passibile [erit in corpore, ita nunc nihil passibile] habeat in corde: vt secundum interiorem hominem iam noua creatura sit, & sic iam quicquid vetustum sonuerit, calcet: & in verbis veteribus solam vim nouitatis inquirat. Attendendum est quòd liber hic non Canticum, sed Canticorum canticū dicitur: Tanto est enim omnibus canticis sublimius, quanto in nuptiis sublimioris festiuitatis offertur. Hîc notandū est: quia quando vult timeri, Dominum: quando vult honorari, patrē: quando amari, sponsum se nominat Dominus. Attende ordinē. Ex timore enim honor, ex honore solet procedere amor. Nec vacat à mysterio, quòd liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Post Prouerbia enim Ecclesiastes, post Ecclesiasten Canticū canticorum, nō casu, sed plena ratione posuit. In Prouerbiis moralis vita exprimitur, cùm dicitur: Audi fili mi sapientiam. In Ecclesiaste naturalis, vbi †finis omnium consideratur, cū dicitur: Vanitas vanitatum & omnia vanitas. In Cantico verò canticorum cōtemplatiua vita exprimitur, dum in eo ipsius domini aduentus & aspectus desideratur, cùm sponsæ voce dicitur: Osculetur me osculo oris sui. Quia ergo naturalis ad considerationem non perducitur, nisi prius moralitas teneatur, rectè post Prouerbia Ecclesiastes ponitur. Et quia superna contemplatio non conspicitur, nisi prius hæc infra labentia despiciantur, rectè post Ecclesiasten Canticum canticorum ponitur. Prius quippe est mores componere, postmodū omnia quæ sunt, tanquam non sint, considerare. Postea mūda cordis acie superna & interna conspicere. Hos ergo librorum gradus quasi quandam ad contemplationem Dei scalam

† al. fons.

fecit, vt dum primùm in seculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta seculi despiciantur, ad extremum verò Dei intima conspiciantur. Sic autem generaliter ex voce sanctæ Ecclesiæ aduentus Domini in hoc opere præstolatur: vt etiam specialiter vnaquæque anima ingressum Dei ad cor suum tanquam aditum sponsi in thalamum aspiciat. Itaq; sancta Ecclesia diu præstolans aduentū Domini, diu sitiens fontem vitæ: quomodo optet videre pręsentiam sponsi sui: quomodo desideret, dicat:

B. GREGORII EXPOSITIO IN CANtica canticorum.

Caput I.

OSCVLETVR me osculo oris sui. Os sponsi inspiratio Christi.) Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio æstuans & in amplexū sponsi sui inardescens. Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret: Ille quē super omnia, immo solum diligo, veniat, qui dulcedine suę inspirationis me tangat: quia cū eius osculū sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mēs omnia quæ per corpus sentit, & in illa spiritalia tota transmutari concupiscit: & dū ista obstrepunt in illa fugit, séque abscondere ne hęc sentiat, appetit. Ideoq; osculū sponsi quærit: quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit: hæc vi suæ molestissimę grauedinis detenta, quomodo se ad illum conferat omnino non inuenit. Sed pius sponsus anxietatem eius sentiens, amorem diligens, votum exaudiens, osculum porrigit, & ne desiderio lassescat, gustu suæ suauitatis lenit: & dum suam præsentiam exhibet, eam ad maius dilectionis osculum accendit. Vnde hæc illum sentiēs ad eum se conuertit, & quem præsentem habet, mox gaudens voce mutata alloquitur & dicit: *Quia meliora sunt vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.*) Vbera spōsi, dilectio Dei & proximi. Ex his vberibus spōsam suā lacte pietatis nutrit, & inter tētationū turbines his eā fouet & nutrit, & vt persistat, reficit. Quid autē per vinum, nisi cura tēporalis exprimitur, à qua mens secularis cuiuslibet inebriatur, vt ad inuisibilia cognoscēda aut ex toto, aut penè insensibilis reddatur? Sed vbera sponsi vino meliora existunt: quia illud necat, hæc nutriunt. Illud oculos mentis turbat, hæc acuunt. Illud apostatare facit etiam sapiētes, hęc ipsos idiotas vtique sapientissimos faciunt. Quæ quot vicibus sponsa cū dilectionis vbertate sugit, tot sententias sapientiæ sibi in vētrem memoriæ trahit. Charitas enim sancta cor pacificat, mentē in tentationibus roborat, & vt sedes sapientiæ sit anima iusti, quietem tribuit, & locū præparat. Hæc itaque vbera vnguentis optimis fragrant: quia odorem suauitatis per sapientiæ verba & sanctitatis exēpla secum portant. Quicunque enim sancta charitate per gratiam Dei se reficit, is spiritalium donorū & odorem & suauitatē sentit. Quorum bonorū vbertate proximos quosq; ad interiora gustanda secum trahit, & vt in amorem diuinū cōualescāt, istis vberibus nutrit. Sequitur: *Oleum effusum nomen tuum*) Nomē spōsi Christus est. Sed nomen sponsi quasi oleum effunditur: quia quicunque nomine Christiano in veritate censetur, charitate sancta affluunt, qua molliuntur: & vt flammas exemplorum emittant, eadem charitate cōtinuè suffunduntur. Hac charitate in amorem ipsius Christi vehemētius accenduntur, & ab ipso accipiunt, quo ei amplius inhęreant, quo perfunduntur. Hinc est quod sequitur: *Ideo adolescentulæ dilexerunt te.*) Quid enim per adolescentulas, nisi sanctæ animæ designantur, quæ

Anima fastidit omnia quæ per corpus sentit.

Vinum necat & vbera nutriunt.

baptiſmatis aqua per ſpiritum ſanctum regenerãtur,& in nouam vitam per nouum teſtamentum †transformãtur? Quæ propter olei infuſionem Chriſtum diligunt: quia ad gratiã vocatæ in eo ſuauitatem vitæ perpetuę inueniunt: pro cuius ſuauitatis dilectione omnes mundi faſtus & diuitias reſpuũt. Sũt enim nonnulli qui ita Deum diligunt, vt ſeipſos contẽnant, in interiora ſe rapiunt, vt Deum inueniant. Et quia Deus in ſuperficie non iacet, meditationibus laborãt, ſubtiliſsimè cogitationes ſuas examinant, lectionibus vacant, & quomodo Deus inueniatur, omnibus modis perquirere non ceſſant. Hi profectò odorem vnguentorum ſentiũt, & olei infuſione ſe inungunt: quia dum omnem putredinem vitiorum abiiciũt, flores ſibi inueniunt, quorum compoſitione ſuaue olẽtia vnguenta Deo faciente conficiunt. Qui eiuſmodi eſt, deſiderio æſtuat, & quaſi nil habeat, ſemper maiora exoptat, & quia ſibi virtus non ſuppetit, in Deum inhians trahi ſe poſtulat, dicẽs: *Trahe me, poſt te curremus in odore vnguentorum tuorum.*) Nõ currit, qui non trahitur: quia quem diuina gratia non adiuuat, moleſtia ſuæ corruptionis grauatur. Gratia quippe diuina nos præuenit, & internorum dulcedinem nobis oſtendẽs, de exterioribus nos compungit, moxq́; in illa tranſiens animus præ eorum dilectione temporalia vilipendit. Iſte ergo qui trahitur, currit: quia vinculum amoris libenter ſequens, gratiæ roboratus amore, ſine grauedine obſtacula omnia tranſit. Nec mirum, cùm vnguentorum odorem ſequatur: quia cùm ſpiritalium donorum ſuauitas ſentitur, quid eſt in hac temporalitate cuius deſiderio anima ſancta ſponſa Chriſti, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate vnguẽtorum gaudet, & dum naribus diſcretionis ſpirat, charitas ſibi ſuauiter olet. Hinc eſt quòd à ſingulari numero ad pluralem trãſit: quia in dilectione Dei, etiam præceptum quod de proximi dilectione nos admonet, inuenit: quo inſtructa eructat nobis foras, quod guſtauit ſuauiter intus, dicens: *Introduxit me rex in cellaria ſua.*) Quid per huius ſponſi, qui rex eſt, cellaria intelligimus, niſi ſanctæ ſcripturę arcana quę rimamur, niſi ſanctę cõtemplationis myſteria, quorum delitiis ſi reficimur, mox cõualeſcimus? In illa proculdubio quiſquis introducitur, omnia temporalia mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo ſequitur: *Exultabimus & lætabimur in te, memores vberum tuorum ſuper vinum.*) Sancta anima ſponſa Chriſti in ſpõſi ſui deliciis exultat, dũ corporalia reſpuit, & in ſpiritalibus ſe occultat. Eundémque ſponſum delitias ſuas facit, in cuius reſpectu mundana omnia non curat. Sed hæc in memoria vberum agit: quia dum recolit quanta charitate Chriſtus eam dilexerit, qui ſanguine ſuo eã moriens in cruce redemit, & quotidie eam in ſinu Eccleſiæ matris eiuſdem ſanguinis lacte nutrit, proculdubio magis ac magis in eius dilectionẽ intendit. Quod lac bene ſuper vinum dulce eſſe dicitur: quia per ſanguinem Chriſti miſericorditer educamur, qui per legis literã ſeuerè prius conſtringebamur. Per quam dilectionẽ adimpletur quod dicitur: *Recti diligunt te.*) Soli vtique recti Chriſtum diligunt: quia quicunque adhuc per diſtorta vitiorũ ex deſiderio currunt, dum in rectitudinis lineam ſemper offendunt, ipſum iuſtitiæ authorem Chriſtum omnino diligere nõ poſſunt. Tũc verò homo per viam veritatis incedit, cùm & opera virtutum exequitur, & tamen peccata ſua ſemper agnoſcit. Ideoq́; ſequitur & dicit: *Nigra ſum ſed formoſa, filiæ Hieruſalem, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis.*) Nigrã quippe & formoſam ſancta anima ſe bene dicit: quia ſemper & turpitudinem peccatorum ſuorum perſpicit, & tamẽ illius iuſtitiæ quam in intimis videt, in exterioribus actibus ſecum ſolerter formã gerit. Quæ bene ſicut tabernacula Cedar nigra, & ſicut pelles Salomonis formoſa dicitur: quia inquantum tenebras mortalitatis portat, nigredine corruptionis ſordidatur. Cedar enim tenebræ interpretatur. Salomon verò qui Chriſtum ſignificat, pacificus dicitur: Formoſam ergo ſe ſicut pelles Salomonis dicit. quia dum ſanctos quoſque qui ad imitationẽ Chriſti ſe mortificant, imitari non negligit, eorum vtique pulchritudini per ſimilitudinem ſe iungit. Ne verò proximi in eius nigredinem intendentes minus exempla bonorũ eius ad imitationem diligant, turpitudinis cauſam ſatisfaciens oſtendit: dum ab admiratione ſua filias Hieruſalem repellit, dicẽs: *Nolite me conſiderare quòd fuſca ſim: quia decolorauit me ſol.*) Per ſolem Chriſtus ſignificatur. Sol ergo eam decolorauit, quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Chriſti fulgorem amittit. Sunt quippe nõnulli, qui in hac nocte mũdi velut ſtellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparent, ſed mox vt iuſtitiæ Chriſti ſe comparant, quaſi ſine luce ſunt, qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant. Qualiter verò ad hoc peruenerit vt aliquantulum luceret, oſtendit: cùm ſubiungit: *Filij matris meæ pugnauerunt contra me, poſuerunt me cuſtodem in vineis.*) Mater ſponſæ ſancta Eccleſia, filij matris ſancti Apoſtoli extiterunt. Ante Apoſtolorum quippe prædicationem penè totus mundus rebellis extitit, omnis penè animã idolorum ſe cultibus ſordidauit, & cupiditates ſceleratas accumulauit. Apoſtolorum verò prædicatio ſuperueniens, contra omnes verbo pugnauit, in multis regnum dæmonum expugnauit: & regnum Chriſti, id eſt, ſanctam Eccleſiã ampliauit. Iunctam ergo Chriſto & ſanctificatam congregationem Apoſtoli cuſtodem in vineis poſuerunt: quia primos credentes in Eccleſias per mundum, vt eas & congregarẽt & cuſtodirent, diſperſerunt. Cuius diſperſionis cauſam oſtendit, dicens: *Vineam meam non cuſtodiui.*) Quid per vineã ſingulariter, niſi Iudæa deſignatur? quæ à ſe fideles expulit: quia cuſtodiri aſpernabatur. Prædicatione quippe expugnata, & ſpõſa Chriſti facta anima, dilectione ardet, & inquirendo eum quem diligit, in intimis ſe exercet, dicens: *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.*) In meridie Chriſtus ſub vmbra paſcit & cubat: quia in refrigeratione ſpiritusſancti ſibi quaſi requiem & paſtum †parat. Per meridiem quippe ardor vitiorum exprimitur. Per vmbram verò ſpiritalis gratiæ flatus deſignatur. Meridie ergo feruente in vmbra Chriſtus requieſcit: quia dũ in reprobis æſtus vitiorum flagrat, ipſe ſponſæ ſuæ ſpiritũ refrigerij tribuit, & in ea ſibi delectabilem locũ quietis efficit. Sed hoc ſibi ſpõſa indicari depoſcit, quod nulli vnquam declaratur, niſi ei qui † idem ſanctificatricis gratiæ munus percipit. Quare verò ad hæc * percipiẽda æſtuet, manifeſtatur, cũ ſubditur: *Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum.*) Verè in quo Chriſtus non cubat, vagatur: quia mens quam ille ſuauis & ponderoſus Chriſti ſpiritus non implet, multis cogitationibus diſſoluta circunfertur. Sed qui ſunt ſodales Chriſti, per quorũ greges ſponſa vagari pertimeſcit, niſi falſi quiq; Chriſtiani? Qui aut ob nominis ſolius, aut etiã ſacramentorũ communionem fratres Chriſti vocãtur: quia electis quos ipſe fratres vocauit, in Eccleſia cohabitando ſociantur. Quorũ multitudines bene per exprobrationem greges appellantur: quia dum quaſi irrationabilia animalia ſine ordine viuunt, ſeductoribus ſpiritibus ad deuorandũ traduntur. Per huiuſmodi greges vagatur quiſquis ab intimo deſiderio expulſus, reproborum ſtultitiam per ſimiles cupiditates imitatur. Hos quippe electi cùm moleſtè patiantur, per eorum perſecutiones probati, mundiores ad æterna bona perducuntur. Vnde admonetur ſponſa cùm ſibi per increpationem dicitur: *Si ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere, & abi poſt veſtigia gregum.*) Si ignorat ſe ſponſa, egrediatur & abeat: quia quiſquis neſcit ſe in hoc poſitum, vt tentationes per ſufferentiam vincat, à familiaritate Chriſti recedit: quia in bello poſitus, cum domino ſuo pugnare recuſat. Sciendum eſt enim omnibus quòd cùm in tentationibus ſumus, contra aëreas poteſtates pugnare præcipimur: quia ſine victoria coronari non poſſumus. Et ſi aduerſarius deeſt, nec eſt quẽ vincamus, ideoq́; corona deerit, quam non niſi vincentes capiemus. Hoc qui ignorat, in bello eſt, & quaſi in pace exultat, & eo frequẽtius vulneratur, quo ſecurior eſt: quia neſcit videre quem caueat. Dignè ergo à pugnatoribus ſecernitur, † vt veſtigia gregũ ſequatur: quia dum prudẽtes quoſque imitari negligit, neceſſario reprobos ſequitur, quos ſtultitia brutis animalibus ſimiles fecit. *Et paſce hœdos tuos iuxta tabernacula paſtorum.*) Per hœdos immundæ cogitationes deſignantur, per tabernacula paſtorum conuenticula hæreticorum * exprimuntur. Qui ergo pugnare neſcit, iuxta tabernacula paſtorum hœdos paſcit: quia quiſquis obſiſtentibus tentationum gladiis viriliter non reſiſtit, immundas cogitationes quaſi hœdos laſciuos, in corde nutrit, & efficitur

Marginal notes: *† transferũtur.* — *Deus in ſuperficie non iacet.* — *Sanguis Chriſti animã redemit & eã quotidie nutrit.* — *Anima qualiter à Sole decoloratur.* — *† al. quærit* — *Meridies vitiorũ ardorẽ notat.* — *† al. eiuſdẽ.* — ** præcipuè.* — *Corona non datur ſine victoria.* — *† al. excipitur.* — ** al. malorũ*

citur ei ſimilis etiam qui à fide recedit. Anima verò quæ ſpō-
ſa Chriſti effici cōcupiſcit, qualiter ſe habeat, Chriſtus eam
docet, cùm ei per comparationē protinus dicit: *Equitatui meo
in curribus Pharaonis, aßimilaui te amica mea.*) Scimus quia equi-
tatus Iſraëliticus currus Pharaonis fugiens in mari demerſos
reliquit, nec tamen ſtatim terram repromiſsionis intrauit, ſed
prius multas tētationes in eremo quadraginta annis ſuſtinuit,
multos reges multis laboribus expugnauit, & ſic tandē quod
promiſſum ſibi fuerat, laborioſè acquiſitum ſuſcepit. Huic
ſancta anima ſponſi amica ſimilis efficitur, quę prius in bap-
tiſmo omnia peccata ſua extincta quaſi Pharaonis exercitum
reliquit: & pòſt, dum inter huius mundi habitatores, mali-
gnos videlicet ſpiritus, viuit, imminentia vitia quaſi reges a-
lienos proſternit, & ſic tandem ad beatam terram in qua cum
ſpōſo delectetur, peruenit. Cui bene dicitur quod ſubditur:
Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis.) Turtur poſtquam parē ſuum
perdiderit ſemel, nunquam alteri ſe iungit, ſed ſemper ſolita-
riè habitans in gemitu perſeuerat: quia quem diligebat non
inueniens quærit. Sic ſancta quæque anima dum à ſponſo ſuo
abſens eſt, ab eius amore non recedit, ſed in eius deſiderium
ſemper anhelat & gemit: & dum illum quem valde diligit, nō
inuenit, quia ab omni alieno amore ſe retrahit, quaſi in ge-
narum verecundia caſtitatem cordis ipſo habitu & actu ex-
teriori oſtēdit. Sequitur: *Collum tuum ſicut monilia.*) Per Collū
ſpōſæ prædicatores ſanctæ Eccleſiæ deſignantur. Monilibus
prædicatores comparantur, vel quia Eccleſiæ ſunt ornamen
tum, vel quia Eccleſiam muniunt, vt pectus monile, vel à ro
tunditate, id eſt, perfectione. In monilibus gemmæ in auro
ponuntur. Per aurum quippe ſapientia, per lapides opera ex-
primuntur. Collum ergo ſponſæ ſicut monilia exiſtit: quia
quilibet rectus Eccleſiæ pręḍicator & ſapientia interius ſe in-
duit, & opera exterius exercet, quæ in ſapientia videt. Cui
& adhuc dicitur: *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas ar-
gento.*) Murena piſcis eſt, qui captus vertit ſe in circulum, ad
cuius exemplar fit inauris, quæ murenula dicitur, qua deſi-
gnatur prædicatio, quæ auribus inhæret & eas penetrat. Mu
renulis monilia collo ligantur: quia & ſapientia & religio à
ſcripturis ſanctis prædicatoribus adiungitur. Per murenulas
enim ſancta ſcriptura intelligitur. Quæ bene auro & argento
vermiculatæ dicuntur: quia & ſapientia ſancta ſcriptura ful-
get, & ſonora prædicatione per vniuerſum mūdum auditur.
Sicut enim per aurum ſapientia, ſic per argentum ſancta prę-
dicatio demonſtratur. His verbis ſponſi ſponſa reſpondet,
& per corporeas rerum ſpecies amorem intimat, quo ſpirita-
liter intus ardet, dicens: *Dum eſſet rex in accubitu ſuo, nardus mea
dedit odorem ſuum.*) Nardus eſt herba humilis, quæ guſtata fri-
gus expellit, & calefacit membrum. Accubitum ſuum rex
tunc intrauit, quando dominus noſter Ieſus Chriſtus corpo-
raliter cœli interiora penetrauit. Quo ibi requieſcente, nar-
dus ſponſæ odorem ſuum dedit, quia virtus ſanctæ Eccleſiæ
ſuauem famam bonitatis longè latéque ſparſit. Ad cœlos e-
nim Dominus aſcendit, & ſpiritum ſanctum ſuum ſuper diſ-
cipulos miſit: quo impleti verba ſalutis mundo prædicarent,
& per ſancta opera boni odoris famam circunquaque diffun
derent. Hunc quippe ſpiritum in baptiſmo vnaquæque fide-
lis anima recipit, vt per eum ſibi ex virtutū confectione vn-
guenta componat, & proximos exempli exhibitione quaſi
vnguēti odore reficiat. Sequitur: *Faſciculus myrrhæ dilectus meus
mihi, inter vbera mea commorabitur.*) Mortuorum corpora myr-
rha condiri ſolent, ne putreſcant. Myrrham quippe corpo-
ribus ne putreſcant adhibemus, dum mēbra noſtra in Chri-
ſti exemplum, per eorundem mortificationem à putredine
luxuriæ reſtringimus, ne dum ea ſine condimento dimiſeri-
mus diſſoluta putredine eſcam vermibus æternis faciamus.
Sed quid eſt quod dilectum ſuum ſponſa non myrrham,
ſed faſciculum myrrhæ nominat, niſi quòd dum ſancta mens
Chriſti vitam ex omni parte conſiderat, contra omnia vitia
ex eius imitatione repugnantes virtutes congregat: ex quibus
ſibi faſciculum myrrhæ aptat, quo carnis ſuæ putredinē ſem-
piternam abſtergat? Qui bene inter vbera commorari dici-
tur, quia in dilectione Dei & proximi habitatio Chriſti ſan-
cta ædificatur. Sancta quippe anima dum Deum ſic diligit,
vt proximum non contemnat, & proximi amorem ſic exe-
quitur, vt diuinum non minuat, procul dubio vbera in pe-
ctore ſibi locat, quibus Chriſtum amplectens ipſum nutriat.
Quaſi enim vberibus Chriſtus nutritus roboratur, dum hac
gemina dilectione, vt fortius inhæreat, delectatur. De quo
& adhuc dicitur: *Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engad-
di.*) Cyprus inſula eſt, in qua vberiores vineæ quàm alibi naſ
cuntur. Per Cyprum ergo Eccleſia vniuerſalis deſignatur,
quæ multas vineas nutrit, dum in multas Eccleſias diuiſa, vi-
num quod lætificat cor hominis, gignit. In Engaddi balſa-
mum gignitur, quod cū oleo pontificali benedictione chriſ-
ma efficitur, quo dona ſancti ſpiritus exprimuntur. Engaddi
interpretatur fons hœdi. Hœdus autem antiquitùs pro pec-
catis immolabatur. Quid ergo per fontem hœdi, niſi baptiſ-
mus Chriſti figuratur? In quo dum corpus mergitur, anima
abluitur, & per illius fidem qui pro peccatoribus mortē per-
tulit, anima humana à peccatis omnibus mundari ſe credit.
Cui mox dilectus reſpondet: *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu
pulchra, oculi tui columbarum.*) Bis pulchram ſponſus ſponſam
ſuam vocat: quia cui dilectionem Dei & proximi donat, ge-
minam pulchritudinem ei inſerit, qua delectatur, & quā lau-
dat. Cuius oculi bene columbarum eſſe perhibentur: quia
dum in temporalibus gemit, & ad æterna deſideria rapitur, in
ſimplicitate ſenſus ſuos cuſtodit, & carnales concupiſcentias
deteſtatur. Columba quippe in amore pro cantu gemit. Et
bene ſancta anima columbæ comparatur: quia dum reprobi
quique in amore mundi garriunt & lætantur, mens electa in
cœleſti deſiderio atteritur: quia timet ne amittat quod dili-
git, dum differtur. Poſſunt etiam per oculos columbarū, Ec-
cleſiarum prædicatores intelligi, qui ſimplicitatē quam præ-
dicant, ſeruant, & viſibilia contemnētes, ad æterna cum ma-
gnis gemitibus anhelant. Sequitur vox ſponſæ dicentis: *Ecce
tu pulcher es dilecte mi, & decorus.*) Pulcher & decorus dilectus
dicitur: quia in diuinitate & humanitate omni amanti ſe men
ti ſine macula reprehenſionis aſpicitur. Quem dū ſponſa, ple-
no deſiderio ſequitur, omnium mundi perturbationum obli-
uiſcitur, & dum in eius pace quieſcit, magis ac magis decora-
tur. Vnde ſequitur: *Lectulus noſter floridus.*) Quid per lectulum
ſponſæ niſi otij quietem intelligimus? Mens enim quæ ſpon-
ſum ſuum Chriſtum ſingulariter amat, inquantum poteſt, ab
omnibus ſollicitudinibus mundi vacat, virtutes quibus ſpon
ſo ſuo placeat, intus accumulat. Quæ dum omnia quæ tēpo-
ralia ſunt contemnit, lectulum ſibi cum ſpōſo in pace victo-
riæ facit, vbi quò quietius pauſat, eò amplius flores inuenit
quibus ſe decorem ſponſo oſtendat. Sequitur: *Tigna domorum
noſtrarum cedrina, laquearia cypreßina.* Cedrus quæ ſerpentes re-
primit & fugat, ſublimiores ſignificat ſanctos, cypreſſus ſim-
pliciores. Per tigna etiam dilectionem Dei poſſumus intelli-
gere, per laquearia dilectionem proximi, quæ ſunt partes vir-
tutis eminentioris in cordibus ſanctorum, quæ ſunt domus
Dei. Cedrina verò & cypreſsina ideo dicūtur: quia ſicut hæc
ligna incorruptibilia ſunt, ita charitas nunquam excidit. Per
domos plures Eccleſias intelligimus, per tigna cedrina præ-
dicatores deſignamus, per laquearia cypreſsina ipſos popu-
los figuramus. Tigna enim tectum ſuſtentant, laquearia verò
domum implēt & ornant. Sic ſic in ſancta Eccleſia prædica-
tores boni ſcripturam diuinam in corde & ore portant, quam
fidelibus quaſi tectum expandētes prædicant, vt dum Eccle-
ſia pręḍicatione cœleſti inſtruitur, munimen accipiat, quo ab
imbribus tentationum protegatur. Cedrus autem & cypreſ-
ſus imputribilia ligna eſſe perhibentur. Quibus bene omnes
electi figurantur: quia dum tēporalia nullo deſiderio ſectan-
tur, æterni fiunt, eò quod mēte in æterna figura figuntur. Re-
ſpondet ſponſus & dicit.

Caput II.

EGo flos campi, & lilium conuallium.*) Bene florem Chriſtus
ſe nominat, qui dum ſpinas peccatorū exterminat, men-
tem ſponſæ & pulchritudine ſuæ iuſtitiæ exornat, & naribus
cordis dum cœleſte deſideriū applicat, interiora animæ quaſi
odore refocillat. Qui ſequitur adhuc & dicit: *Sicut lilium in-
ter ſpinas, ſic amica mea inter filias.*) Bene ſicut lilium inter ſpinas,
ſponſa inter filias eſſe perhibetur: quia cùm multi ſint in Ec-

Turturis pulchra cōditio.

Aurum ſapientiā, argētum prædicationem demonſtrat.

Myrrham adhibere membris noſtris debemus.

Pulchritudinem duplicem habet, qui deū & proximū diligit.

Chriſtus quare dicitur flos.

clesia, qui solis verbis Christum confitentur, operibus verò nihil nisi humanas sollicitudines sectatur, dum sola illa anima in lilij dignitate cōputatur, quæ à mortalitatis radice ad cœlestem pulchritudinem assurgit, & munditiæ candorem corde & corpore sibiipsi custodit, & proximos quosque bonæ opinionis odore reficit. Sed quia sponsus sponsam suam tanta laude dignam habuit, ipsa iam ex debito laudat à quo se laudari perspicit, & dicit: *Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.*) Ligna siluestria esui hominū habiles fructus non gignunt. Malus verò quod gignit, congruè & salubriter homines edunt. Meritò ergo per malum Christus, per syluestria verò ligna cæteri homines figurantur: quia in solo Christo cibum salutis quoties quærimus inuenimus: in eius verbis & exemplis animas nostras fructu suaui & salubri reficimus. Ipse est quippe lignum vitæ, quam nobis tribuit. Ipse est qui dum nobis semetipsum inspirat, animam pascit. In cæteris verò si quid refocillationis inuenimus: non quod illorum, sed quod Christi est, ab illis sumimus: quia quicquid in eis præter Deum est, mortiferum nobis proculdubio inuenimus. *Sub vmbra illius quem desiderabam, sedi.*) Vmbra Christi protectio est spiritussancti. Spiritus quippe sanctus mentem quam replet obumbrat: quia omnem tentationum feruorem temperat, & dum aura suæ inspirationis suauiter mentem tangit, quicquid noxij caloris sustinebat expellit, & quam iam forsitam nimius vitiorum æstus marcidam fecerat, vmbra sancti spiritus protegens recreat, vt dum in eius inspiratione sedens pausat, vires colligat quibus ad æternam vitam robustius currat. Sequitur: *Et fructus eius dulcis gutturi meo.*) Arbor quippe fructifera ipse Christus in corde nostro plantatus per fidem existit. Quam si mens nostra dignè diligit, & instanter excolit, fructus nimirum interius pulchros & vtiles gignit. Quos dum mens capiens auidè comedit, omnes mundi voluptates præ eius dulcedine postponit. Dulce enim est valde sibi cœlestia cogitare, in æternitate oculum intimum figere, vt aliquando in fletibus etiam mens accensa compungatur, & inter lachrymas subleuata, angelorum cibo ipsa videlicet*sponsa quantò dulcius, tantò auidius pascatur. Inde est quod subditur: *Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.*) Quid enim per cellam vinariam congruentius, quàm ipsam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? In hac æternitate angeli sancti vino sapientiæ inebriantur, dū ipsum Deū facie ad faciem videntes omni voluptate spirituali satiantur. Hanc sancta mens si à sponso introducatur, postpositis omnibus temporalibus, intrat, in qua ex illis angelicis deliciis quantum sibi conceditur gustat. Et si adhuc quia in corpore corruptibili detinetur, se perfectè non satiat, tamen ex illo minimo quod cursim sumit, considerat quantum debeat amare quod amat. Potest tamen per cellam vinariam scriptura diuina figurari. Per hanc quippe in sponsa charitas ordinatur: quia in eius doctrina manifestè dicitur qualiter Deus & proximus ordinatè diligantur. Hac charitate percussa sequitur & dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo.*) Per flores teneri quique & incipientes, per mala verò perfecti fideles designantur. Sponsa quippe quia amore languet, fulciri se floribus & stipari malis appetit: quia dum se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perueniat, tota anxietate perquirit, eo quod † perfectionem dum in carne viuit, omnino non inuenit, fatigata in desiderio suo requiescit. Et in hoc solo gaudet, si circa se respicit, vel quibus ipsa proficiat, vel in quorū profectione consolationem de languore suo recipere possit. Quibus de sponso suo subsequenter hæc dicit: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*) Per læuam sponsi vita præsens, per dexteram verò vita æterna designatur. Per caput autem sponsæ, mens quæ animæ principatur, assumitur. Sed læua spōsi sub capite sponsæ esse dicitur, & dextera eius amplexatur eam: quia vitam temporalem sub mente sua semper ponit, vitam verò æternam vt omnimodo amplexetur concupiscit. Hæc quippe quæ videt, magnanimiter mente sublimi conculcat, officiis cœlestibus se occupat. Hæc necessitate tolerat, ad illa summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta suspirat. In quæ cùm aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cuius

Salutis verbum in solo Christo inuenitur.

* *al. sapientia.*

Aeternitatis cōtemplatio cella vinaria dicitur.

† *alias, sed peruētionē.*

E quietis dilectione mundanos tumultus omnino fastidit. Sic quiescentem vtique sponsus amplius diligit, & ab eius excitatione improbos quosque repellit, dicens, *Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas, ceruósque camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, quoadvsque ipsa velit.*) Cerui & capreæ munda animalia in lege esse perhibentur. Quid ergo per ceruos & capreas, nisi fidem, spem, & charitatem accipimus? Quas dum nobis mundas seruamus, per easdem altos montes contemplationis ascendimus. Sancta autem anima sponsa Christi à cunctis mundi perturbationibus quiescere appetit, in sinu sponsi sopitis terrenis cupiditatibus dormire sancto ocio concupiscit, ita vt etiam necessaria colloquia aliquando fastidiat, soliúsq; sponsi collocutione quantò quietius tantò serenius hilarescat. Sed hanc dormientem carnales qui sunt in Ecclesia nonnunquam importunè excitant, negociis mundi eam implicare desiderant: quia eius vitam inutilem existimant, dum ab eorum curis eam se abstinentem considerant. Hi tales satis congruè non filij sed filiæ nominantur: quia dum effœminatos mores nutriunt virili dignitate amissa, quales interius habētur, exterius nomine fœmineo designantur. Hi dilectam suscitare sub adiurationis pondere prohibentur, ne videlicet mentem quæ ad vacandam Deo se accingit, & solis spiritalibus studiis inhærere concupiscit, importunis sollicitationibus inquietēt, & tenebris curarum terrenarum oculū cordis eius obnubilent. Et tamen non ei omnis cura proximi interdicitur, sed quando suscitari debeat, eius voluntati relinquitur: quia profectò omni perfectæ animæ discernendum est & quando cœlesti contemplationi studeat, & quādo proximorum vtilitatibus inseruiat. Hanc vacandi Deo licentiam libentissimè sponsa suscipit, statímque verbum spōsi amplectitur & dicit: *Vox dilecti mei.*) Ac si diceret: Hanc vocem dilecti mei sponsi esse recognosco, hanc ab eius ore semper audire desidero: quia in hoc video quantum me diligat, cū me ab amplexib' eius desiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter perueniret, subitò narrat, dicens: *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*) Ad amplexus sponsæ suæ Christus venire disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysterium peragendum, quasi saliens in montibus venit: quia quædam opera inter homines ostendit, quæ valde sublimia & super homines esse perspiciens humanum genus admirari potuit, sed attingere nequiuit. Quòd enim de Virgine natus est, quòd ad vagientē adorandum ire pastores angelus admonuit, Magos stella perduxit: quòd pendens in cruce, qua hora voluit spiritum emisit, quòd mortuus tertia die seipsum suscitauit: quòd cœlum ingressus spiritum sanctum quibus sibi placuit donauit: quòd fidei suæ per piscatores & idiotas mundum subiugauit, hæc faciens quasi in montibus ambulauit, quò eum nulla creatura assequi valuit. In his nimirum operibus colles transiluit: quia sanctos omnes quantumcunque excreuerint, potentia suæ piæ orationis transcendit. De quo & sequitur: *Similis est dilectus meus capreæ hinnulóque ceruorum.*) Similis capreæ bene esse dicitur: quia ex synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus ceruorum, rectè esse perhibetur. Sequitur: *En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.*) Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit: quia in humanitate assumpta diuinitas latuit. Et quia eius immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre non posset, carnis obstaculum obiecit: & quicquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem & cancellos qui aspicit, partim videtur, partim verò se abscondit. Sic & dominus Iesus Christus dum & miracula per diuinitatis potentiam fecit, & abiecta per carnis infirmitatem pertulit, quasi per fenestram & cancellos prospexit: quia in alio latens, in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque Ecclesiæ suæ vel vnicuique perfectæ animæ loquitur, & ad æternam exhortatur patriam, dicens: *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea & veni.*) Propter fidem Christus sponsam suam amicam vocat, columbam propter simplicitatem, formosam propter operationem.

Virtutes theologales per ceruos & capreas significātur.

F G *Christus propter miracula dicitur venisse quasi saliens in montibus.*

H *Christus qualiter per fenestras & cancellos prospicere dicitur.*

tionem. Quia enim sine fide Deo placere non possumus, bene per fidem amici vocamur: quia dum fide cœlestia appetimus, abiectis terrenis Deo adhæremus. Columba verò bene anima propter simplicitatem dicitur: quia anima deuota dum simplicem Deum cordis simplicitate perscrutatur, nequaquam mundi ineptam lætitiam dissoluta sectatur, sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligendo imitatur. Propter operationem, anima formosa rectè appellatur: quia dum præteritæ vitæ peccata per bona opera redimit, quasi antiquam turpitudinem assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaque hortatur sponsus vt surgat & veniat, quia dignum est vt quicunque ad amorem Christi properat, carnis torporem quantum potest abiiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Sed quia vt ad cœlestia festinemus per exhibitionē noui testamēti à Deo accepimus, ideo rectè sequitur: *Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit.*) Quid per hyemem, nisi legis austeritas intelligēda est? Quæ dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit ad appetenda spiritalia & cœlestia obseruatores suos non adiuuit. Possumus etiam per hyemem vitam præsentem intelligere, quæ dum nos assiduis tentationibus impetit, quasi imbribus importunis ad sequendū Christum torpere compellit. Sed iam sponsa surgat, quia hyems transiit, quoniam quantò magis dies vltimus instat, præsens vita recedit, & quò amplius tempus ad terminum ducitur, eò citius currendum est, ne electa anima oblatis sibi muneribus æternis priuetur. Trāsiit enim dicitur, quia in proximo transitura esse non dubitatur. Sequitur: *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.*) Flores apparuisse in terra dicuntur: quia sanctæ animæ cùm à corporibus recedunt, in cœlo recipiuntur. Et quia in hac vita quamuis hyems fuerit, à bono opere non torpuerunt, mox vt recesserunt, in terra viuentium gloriosè floruerunt. Bene ergo sequitur quod dicit: Tempus putationis aduenit, quia quò amplior electorum numerus in cœlo congregatur, eò celerius reprobi ab Ecclesia tanquā sarmenta inutilia amputantur, vt mundus citius finiatur. Sequit: *Vox turturis audita est in terra nostra.*) Quid per turturē nisi Ecclesia, quid per terrā sponsi, nisi vita illa beata designatur? Sed vox turturis in terra sponsi audita esse dicitur: quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, à Christo in cœlo clementissimè exauditur. De qua rectè subditur: *Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes odorem dederunt.*) Ficus quippe grossos suos protulit: quia sancta Ecclesia martyres suos ad æternam patriam præmisit. Post quos vineæ florentes odorem suum dederunt: quia per vniuersum mundum exempla bonorum operum excreuerunt. Vineæ vtique flores producunt, cùm singulæ Ecclesiæ animas prius infideles ad fidei nouitatem per baptismum educunt. Sed flores ipsi odorem proferunt, cùm credentes animæ, exempla bona per suauem opinionem sibi inuicem & aliis aspergunt. Sed quia Christus vtroque modo exhortationis nos trahit, vt videlicet & præceptis nos admoneat, & exemplis sanctorum nos erigat, idcirco sponsæ suæ prius vt surgeret admonēdo præcepit, & deinde exempla sanctorum ad cognitionem adduxit, & post exemplorū exhibitionem iterum se ad præcepti commonitionem conuertit, dicens: *Surge amica mea, soror mea, & veni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.*) Surgit anima, cùm à peccati perpetratione se erigit. Venit, cùm per bona opera desiderij sancti passibus ad cœlestia tendit. Sancta etenim mens cùm præteritæ vitę turpitudines cōspicit, cùm peccata sua enumerat quæ fecit, mox secum in conscientia erubescit, & quæcunque in mundo dilexerat, ad odium sibi transferens fletibus se punit, & ipsa pœnitentia facta robustior, ab omni inquinatione etiam cogitationis exilit, & ab omni torpore negligentiæ se excutit, vt iam in infimis cogitationibus non iaceat, sed ad appetēda inuisibilia per sancta desideria se extendat. Hæc itaq; mens surgit & venit: quia & à torporis infirmitate per compunctionē se erigit, & in sanctis studiis se exercens ad æterna pedibus amoris currit. Per foramina autem petræ, vulnera manuum & pedum Christi in cruce pendentis libenter intellexerim. Cauernam verò maceriæ, vulnus lateris quod lancea factum est, eodem sensu dixerim. Et bene columba in foraminibus petræ & in cauerna maceriæ esse dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Christi imitatur, dum ipsa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit, quasi columba in foraminibus, sic simplex anima in vulneribus nutrimentum quo conualescat, inuenit. Possunt tamen per foramina petrę, incarnationis Christi sacramenta signari, & per cauernam maceriæ, ipsa protectio angelicæ custodiæ figurari. In qua custodia cùm anima ponitur, bene ei à sponso dicitur: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis.*) Quid enim per faciem, nisi fidem qua à Deo cognoscimur, accipimus? Et quid per vocem, nisi prædicationem intelligimus? Sed præcipit spōsus vt ei sponsa faciē suam ostendat: quia quicunque se fidem dicit habere, necesse est vt in bonis operibus se exerceat, vt in operibus exterioribus fides interior innotescat. Sed & opera necesse est vt vox prædicationis sequatur: quia quicunque in sanctis operibus perfectè se dilatat, consequens est vt ad eadem facienda proximos quosque exhortetur. Ideo sequitur: *Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*) Tunc enim & vox placet, & facies decoratur, quādo & opera prædicatio sequitur, & rursum prędicationem bona opera comitantur. Huiusmodi prædicatoribus consequenter dicitur: *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.*) Per vulpes hęretici, per vineas singulæ Ecclesię designantur. Sed vulpes vineas demoliūtur: quia per hęreticos Ecclesię à rectę fidei viriditate exciccātur. Quæ bene paruulæ dicuntur: quia quāuis contra veritatem intus superbiant, exterius tamen in verbis humilitatem per simulationem sectantur. Quæ tunc à sanctis prædicatoribus capiuntur, quādo instante altercatione sentētiis veritatis cōuincuntur. Prędicatores quippe sancti aliquādo canes per similitudinē dicuntur: quia prędicationibus assiduis quasi latratibus importunis aduersarios quosq; à grege ouium arcere nituntur. Isti canes vulpes Christo capiunt: quia ducem suum dum fideliter diligūt, pro eius amore laborātes, tergiuersantes hæreticos ab inuolutionibus quęstionum quasi à tenebrosis caueis ad lucem veritatis educūt. Quare verò vulpium demolitio timeatur, manifestatur cùm dicitur: *Nam vinea nostra floruit.*) Vinea quippe floruit: quia sancta Ecclesia per baptismum filios ad fidei nouam conuersationē perduxit. Quibus timendū est ne ab hæreticis deprauentur, quia dum quiq; fideles in nouitatem Christi regenerantur, quò quisque tenerior est, eò citius ad prauitatem seducitur. Floribus omnino timendum est ne pereant: quia dū adhuc quisque ad perfectionem per exercitium diuturnum non conualuit, facilè si à dente venenoso mordetur, ab hoc quod nactus* fuerat, euanescit. Perfecta enim quæque anima in quo se iam diu exercuit, facilè nō amittit: quia quo frequentius palato intimo q̄ dulcis sit Dominus gustauit, eo cōstantius sponsi rectitudinem tenet, & distorta fastidit. Quæ prosequitur conueniēter, & dicit: *Dilectus meus mihi, & ego illi.*) Ac si diceret: Dilecti mei amicitiā constāter teneo, quia eius constantē beneuolentiam erga me sentio. Quia dum eius familiaritatē benignam habeo, durum mihi est quicquid ei aduersum inimicos latrantes audio. Et dum in eius assiduitate qualis sit video, si quid terroris proferūt aduersarij, à veritatē quam in eius visione cognoui, non recedo. De quo benè sequitur: *Qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinētur vmbræ.*) Quid per lilia, nisi mūdę animæ designantur? Quæ dum castitatis candorem retinent, per bonæ famæ opinionē proximis quibusq; suauiter olēt. Inter lilia spōsus ergo pascitur, quia proculdubio animarum castitate delectatur, quę & in se munditiā carnis cōseruāt, & per nitidas cogitationes corā eo placēt, & exēpla proximis quasi odoris suauitatē donāt. Dies verò tunc aspirabit, & vmbræ inclinabuntur, quando vita æterna apparebit, & præsens vita finietur. Hic quippe nox est, ibi verò dies erit: quia hic in visione veritatis caligamus, ibi Deus ipse tota veritas mentibus elucebit. Ad hanc prorsus diē sanctę animę enituntur vt perueniant: propter hanc iustitiam illibatā inquantum possūnt cōseruant, & quia sine Christo nihil possunt, eius auxilium inuocant, eius familiaritatem desiderant. Quarum dum mentem considerat prope est benignus & adiuuat, & quò amplius proficiunt, eò familiarius

Anima deuota columbæ comparatur.

Lex Moysi comparatur hyemi.

Christus dupliciter nos exhortatur.

Anima surgit & venit.

Petræ foramina dicūtur Christi vulnera.

Hæretici dicuntur vulpes Ecclesiam demolientes.

*al. ad quid natus

Spōsus animarum castitate delectatur.

semper amat, donec finitis tenebris mundi ad vitæ æternę lucem perfectas educat. Quam lucem quia valde desiderant eámque cùm Dominus ad iudicium venerit, videndã esse putant, idcirco cum summo desiderio dicunt. *Reuertere similis esto dilecte mi capreæ hinnulóque ceruorum super montes Bethel.*) A nobis dilectus corporaliter tunc abiit, quando post resurrectionem in cœlum ascendit. Tunc autem reuertetur, quando in fine mũdi resuscitatis corporibus hominum, omnibus in iudicio manifestabitur. Qui verè similis capreæ & hinnulo ceruorũ apparebit: quia in carne nostra veniens ad iudicium omnibus se monstrabit. Per capream enim quæ mundũ est animal, Ecclesia designatur, quæ dum in cœlestibus mente habitat, quasi in montibus pascitur. Per ceruos autẽ quid aliud quàm patres antiqui designãtur, ex quorũ carne Christus natus, quasi hinnulus ceruorum mundo est præsentatus? Bethel autẽ domus Dei interpretatur. Quæ benè Ecclesia Dei dicitur: quia in ea Dominus habitat, dum per fidem corda nostra mundantur. Super montes ergo Bethel similis capreæ hinnuloq; ceruorum apparebit, quia in ea humanitatis forma ad iudicium veniet, quam ab Ecclesia sumpsit quando in hoc mundo ex patrum progenie quasi hinnulus ex ceruis humilis natus fuit. Qui verè & similis caprę & super montes Bethel apparebit: quia & ex humanitate quidem similis Ecclesiæ erit, & tamen super ipsos summos, qui quasi montes excellunt, in Ecclesia sublimior eminebit. Qui dum venire moratur, quia eum semper sancta anima perquirere nititur, ideo sequitur:

Caprea Ecclesiam designat, & cerui patres antiquos.

Caput III.

IN *lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea.*) Lectulũ sibi sancta anima in nocte facit, dũ omnes perturbationes mundi fugiens, secretum comparat in quo requiescit. In hoc lectulo quem diligit quærit: quia dum ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat, in eius inquisitione quomodo ad illum perueniat non quiescit. Notãdum est autem quia per noctes quærit, qui modo in hoc mundo viuit, & perfectæ tenebras temporalitatis à se non excutit. Quas quò grauiores patitur, eò feruentius quærit eum, quo inuento tenebras amplius nõ patietur. Sed quia quẽ quærit, nunquam perfectè in hoc mundo inuenit, ideo subiũgit: *Quæsiui illum, & non inueni.*) Quia verò maximo desiderio ęstuat, & quicquid tenet, ei non sufficit donec dilectum inueniat, ideo constãtiam inquisitionis subiungit dicens: *Surgam, & circuibo ciuitatẽ, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.*) Quid per ciuitatẽ in hoc loco nisi Ecclesiam, quid per vicos ciuitatis, nisi spiritales quosq; accipimus? Qui dum ad cœlestia toto corde gradiuntur, angustam viam tenent, qua ad vitam perducantur. Per plateas autem seculares designãtur, qui dum voluptates suas multas sequuntur, latas vias gradiuntur. Surgit ergo sponsa & ciuitatẽ circuit, quia perfecta anima quæ visibilia fastidit, omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in Ecclesia, mente conspicit, si quid fortè in eorum actibus reperire poterit, quod imitando, ad sponsi inuentionẽ aliquando peruenire possit. Per vicos autem & plateas quærit: quia dum per bonorum imitationem ad dilecti familiares amplexus peruenire satagit, nõ solum in spiritalibus, sed & in ipsis etiam carnalibus aliquando inuenit quod imitari dignè possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitionis insinuauit, iterum difficultatem inuẽtionis subdit, dicens: *Quæsiui illum, & non inueni.*) Sed dum quærit & non inuenit, ipsa etiam quæritur & inuenitur, & ideo subditur: *Inuenerunt me vigiles qui custodiunt ciuitatem.*) Quid per vigiles, nisi doctores Ecclesiæ designantur? Qui dum lucrandis animabus & scriptis & dictis inuigilant, vbi sancti desiderij aliquantulum sentiunt, augmentare ad melius nunquam cessant. Hi sponsam quærentem inueniunt: quia piam animam Christum inuenire satagentem excipiunt, & vt citius inueniat, præceptis instruunt, exemplis accendunt. Quos illa interrogãs dicit: *Num quẽ diligit anima mea vidistis?*) Bene eos spõsa interrogare dicitur: quia dum eorum scripta vel verba vigilanti studio perscrutatur, tãquam præsentibus etiam absentibus animi intentione loquens, quid de Christo senserint, sciscitatur. Quia verò dum in eos omnino intẽdit, nunquam sponsum inuenit, consequenter subiungit: *Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea.*) Paululũ vigiles transit, & dilectum inuenit: quia dum eos puros homines esse cogitat, ad diuinitatem mentem erigit, ibíque sponsum suum supra homines patri æqualem cognoscit. Quem tunc inuenisse se dicit, cùm sanctis laboribus adiuta in eius diuinitatis claritatem oculum fidei tanquam per speculum contẽplando aliquantulum figit. Quod tantillum quanta auiditate mentis suscipiat, ostendit, dicens: *Tenui eum, nec dimittam, donec introducã illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ.*) Mater ecclesiæ synagoga extitit: quia ex ipsa sanctos prædicatores habuit, à quibus verbum veritatis suscepit, per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum Ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia vsque in finem mundi ab eius fide & opere & amore nõ recedit, donec ad fidẽ Iudęos adducat. Nõ quod postea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria videns amplius amabit. Sed de illo tempore dici debuit, de quo à quibuslibet propter obsistentes tentationes dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducet, quando in fine mundi Ecclesia per prædicationem in plebem Iudaicam Christiana sacramenta immittet. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducet: quia ex eadem plebe ita plurimos conuertet, vt omnes mundi sarcinas abiiciant, & in intimis cogitationibus soli Deo placere concupiscant. Huiuscemodi homines cubiculum faciunt sponso: quia dum à se omnes sordes cupiditatis abiicient, quasi secretum locum in mente in quo delectetur componẽt. A quorum inquietatione in eis delectabiliter pausans sponsus improbos prohibet iterum dicens: *Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruósque camporum, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*) In hoc vtiq; ostendit: quia eiusdem perfectionis quosdam de synagoga post conuersionẽ inueniet, cuius de Ecclesia quàm plurimos inuenit: dum in eorum quiete similiter delectatus, ab eis inquietatores prohibet, sicut ab Ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga Ecclesiæ mentem per opera quę videt conspicit, & sublimitatem eius valde admirans dicit: *Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij.*) In deserto vtique in hoc mundo Ecclesia siue sancta quæq; anima viuit, dũ à regno exul inter bestias, dæmones videlicet, degit. Hîc em̃ etsi non omnino à sponso deseritur, tamen dum in carne est, nondum ad certam eius visionem admittitur, dum ab eo per exilia & tẽtationes peregrinatur: quia dum adhuc cum eo nõ regnat, deseri ab eo sibi videtur. Ob hoc sẽper laborat vt ascendat, vt quẽ valde diligit, magis ac magis sentiat, quatenus quoniam perfectè eum in deserto nõ tenet, vel ipso eius desiderio se reficiat, vt sic in via roborata, quandoque ad hoc quod diu concupiuit, perueniat. Sunt quippe nonnulli, qui dum omnia visibilia fastidiunt, mentem in cœlestia erigunt: & quia in infimis nihil quod eis dulcescat conspiciunt, totum cor ad superna amanda cõuertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuunt, censum mundi cum cupiditatibus contemnunt, spe ad inuisibilia tendunt: & quò ampliori desiderio illis inhærent, eò magis ac magis molestè corruptionem ferũt quam habent. Hi nimirum per desertum ascẽdunt: quia dum in hoc mundo inter tentationes viuunt, quò amplius dum hîc morantur deseri metuunt, eò quidem fortius ista deserũt, & feruentius ad illa gradiuntur, in quibus cùm fuerint, nihil amplius quod eos amoueat, iam timebunt. Bene autem sicut virgula fumi ascendere dicuntur: quia & odorem bonæ famæ, & subtilitatem mentis habere sciuntur. Non autem quarumlibet rerũ fumus iste esse dicitur, sed ex aromatibus myrrhæ & thuris & vniuersi pulueris pigmentarij exire declaratur. Myrrha quippe mortuorum corpora condiuntur ne putrescant, thura verò accenduntur, vt redoleant. Per myrrhã ergo carnis mortificatio designatur, per thus verò orationũ munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mũdi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrham mortuo corpori adhibet, vt post iudicium à corruptione æterna sanum permaneat. Cùm verò se ad cœlestia maiori desiderio accendit, & à cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes feruenter abiicit, quasi thuribulum cor suum coram Deo facit. In quo

Cœlum per viam angustam quærendum est.

Doctores dicuntur vigiles.

Iudæi tandem ad fidem adducentur.

Anima quãdo dicitur in deserto viuere.

Myrrha & thus quid designant.

In quo dum per dilectionem virtutes cogregat, quasi carbones in thuribulo coaptat, in quo seipsam mens in conspectu Dei igne charitatis accendat. Dumq; feruentes & mundas orationes ad Deum emittit, quasi fumum aromatum ex thuribulo educit, vt coram dilecto suaue redoleat, & proximos quosque ad eius amorem per bona exépla concitare non desinat. Sed notandum quòd non ait vniuersi pigmenti, sed vniuersi pulueris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus, quádo virtutes congregamus in corde. Quando verò ipsas nostras virtutes per singula quæque opera diligentius retractamus, ne quid in operibus nostris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat, tunc proculdubio vnguenta virtutum quasi in puluerem tundimus: vt eò mundiora sint opera nostra, quò subtilius ea ab omni subreptione vitiorum discernere nõ cessamus. Huiuscemodi mentes dilecto suo delectabiles se per eius gratiã faciunt, & dum ab omni mundano strepitu se diuidunt, locum in quo sponsus requiescat, in seipsis cõponunt. De qua requie subditur: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël.*) Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per Salomonem nisi Christus intelligitur, de quo scriptum est: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum? Salomoni ergo lectulum facimus, quando à mũdi sollicitudinibus omnino cessamus, dum in solo desiderio Christi libẽter pausamus, eiq; vt nobiscum pauset, cor ab omni terrena cupiditate mundamus. Denarius autem numerus si per senarium numerũ multiplicetur, nimirum sexaginta complẽtur. Per denarium itaque decalogum legis accipimus. Per senarium autem totum hoc tempus intelligimus, quod sex diebus operatoriis volui videmus. Per sexaginta igitur fortes omnes perfectos qui fuerunt ante nos in Ecclesia, intelligimus, qui dum decem præcepta legis quò spiritalius, eò fortius in sex diebus compleuerunt, quasi sexagenariũ numerum perfecerunt. Hi lectulum Salomonis ambiũt: quia mentem sanctam in qua Christus pausat, verbis & exemplis muniunt, quibus ab aditu mentis venientes hostes repellunt, dum ipsam mentem exemplis sustinent, scriptis erudiunt. *Hi tenent gladios, & ad bella doctissimi existunt.*) Quia dum verbum Dei opere complent quod corde sciunt, magis ac magis sem per docti, hostem suum dæmonem scilicet, sapientia & fortitudine vincunt. Per gladium enim verbum Dei designatur. Per manus autẽ quibus gladios tenent, ipsa opera figurantur. De quibus bene subditur: *Vniuscuiusque ensis super fœmur suum, propter timores nocturnos.*) Quid per ensem, nisi rigorem cõuersationis, & quid per fœmur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique qui iam ad perfectionem vitæ prouecti sunt, semper ensem super fœmur suũ ferunt: quia rigore conuersationis appetitum carnis assiduè frangũt, ne hostis quem in nocte huius mundi timent, repentè veniens, mollem aditũ inueniat, & per voluptatis mollitiem eò facilius quò voluptuosiores inuenerit, ad grauiora peccata perducat. De laude itaque Salomonis adhuc subditur, cùm dicitur: *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit propter filias Hierusalem.*) Ligna Libani imputribilia esse asserũtur. Ferculum ergo fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: quia secundum præscientiæ suæ gratiam, Christus sanctam Ecclesiam de inæternum permansuris sanctis construxit. *Columnas eius fecit argenteas.*) Quia eidem Ecclesiæ prædicatores dedit, qui & vt eam exemplis sustentarent, magna iustitiæ rectitudine roborauit, & vt prædicationibus erudirent, nitore eloquij quasi splendore argenti decorauit. *Reclinatorium aureum fecit.*) Quia dum in cordibus perfectorum resplenduit, eis diuinitatis suæ potentiam per contemplationẽ ostendit. In qua cõtemplatione dum eis pulchritudinem cœlestium gaudiorum monstrauit, quasi reclinatorium ex auro eis composuit: quia locum in quo se refocillantes requiescant, apposuit. Quod reclinatoriũ bene aureum esse dicitur: quia melior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, ei non possunt comparari. Ad hoc reclinatorium multis laboribus peruenitur, multis tribulationibus ascenditur, ita vt si necesse fuerit, etiam sanguis effundi permittatur. Ideo ascensus rectè purpureus esse dicitur. Dum enim sancti quique martyres propter vitam ęternam corpora sua ad supplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios, & alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt, nónne ad reclinatorium istud ad beatam scilicet vitam, per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid agimus, qui in hoc ferculo columnæ argenteæ non sumus: quia sanctam Ecclesiam nec exemplis sustentamus, nec prædicatione docemus? In ea reclinatorium aureũ non habemus: quia terrenis cogitationibus inuoluti, ad splendorem sapientiæ per contemplationem nõ assurgimus. Ascensum purpureũ nec etiam cognoscimus: quia voluptatibus vacantes, labores & persecutiones pro æterna beatitudine ferre recusamus. Consolatur nos aliquantulum quod de hoc ferculo subditur: *Media charitate constrauit, propter filias Hierusalem.*) Quid enim per filias Hierusalem, cùm nõ filios sed filias dixerit, intelligim⁹, nisi nos debiles, qui in Ecclesia non viri, sed fœminæ sumus: quia contra vitia fortiter non reluctamur, viriliter nõ resistimus, muliebriter subiacemus? Hierusalem enim visio pacis interpretatur, per quã Ecclesia quæ est mater nostra, designatur, eo quòd assiduè pacem perpetuam contẽplatur. Si ergo nos in ferculo regis columnæ argenteæ non sumus, reclinatorium aureum non habemus, per ascensum purpureum ascendere nõ valemus, saltem charitatem quæ communis omnibus electis quasi in medio posita est, teneamus. Per hãc quippe rex Salomon nos in ferculo suo esse cognoscit: quia in eo cum columnis argẽteis, cum reclinatorio aureo, cum ascensu purpureo, propter filias Hierusalem etiam media charitate constrauit: quia cum Ecclesię membris ad eandem sponsi beatitudinem peruenimus, si charitatem indefessam obseruamus. Sequitur: *Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsatiõis illius, & in die lætitiæ cordis eius.*) Mater Christi beata Maria esse creditur, quæ coronauit eũ diademate: quia humanitatẽ nostrã ex eaipsa assumpsit, sicut in Euangelio recitatur. Et hoc in die desponsationis eius, & in die lætitiæ cordis eius factum esse dicitur: quia quando vnigenitus filius Dei diuinitatem suam humanitati nostræ copulare voluit, quando per bonam voluntatem suam tempore opportuno Ecclesiam spõsam suam sibi assumere placuit: tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex matre Virgine suscipere voluit. In qua cum doloribus pro tempore viuẽs, de redemptione nostra vehementer exultauit. Sed cùm diadema pro gloria assumatur, in humanitatis autem susceptione nõ gloria verbi Dei, sed humilitas esse cognoscitur, quomodo humanitate nostra quasi diademate coronatus fuisse dicitur? Sed cũ ipsa eius incarnatio verè gloria nostra fuerit, quia membra eius sumus propter communionem corporis, diadema membrorum bene capitis scriptura prædixit. Hic itaque quia à sponsa laudatur, & ipse vicissim sponsam laudare dignatur, dicens:

Caput IIII.

QVàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es & decora, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.) Quia hæc superius exposuimus, vt potuimus, nunc eadem repetere propter breuitatem seruandam deuitamus. Sed quia hîc adiunctum est, absque eo quod intrinsecus latet, breuiter videndum est quomodo superioribus cõiungatur. Pulchra est ergo sponsa, & oculi eius columbarũ absque eo quod intrinsecus latet, quòd valde honestũ est quicquid in exterioribus operatur, quòd simpliciter inter homines conuersatur, quòd ea quæ videt temporaliter cõcupiscere dedignatur, & si quid tamen in hoc mundo placet, post cõcupiscentias suas ire detestatur. Sed vehemẽter pulchrius & honestius est, quod cordis desiderium illibatum retinere conatur, quòd æternę beatitudinis claritatem in mente retinet, erecta contemplatur, quod in his quæ interius videt, suauiter requiescit, & mundatur. Sequitur: *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.*) Si per oculos prædicatores Ecclesiæ designantur, quia cæteris viam ostendunt, bene per capillos populi figurantur, quia eidem Ecclesiæ ornamẽtum tribuunt. Capilli ergo sponsæ sicut grex caprarum esse dicuntur: quia populi Ecclesiæ dum præcepta legis ruminantes cœlestia fide contemplantur, munda sunt animalia & in altis pascũtur. Galaad

Ephes. 2.

Lectulũ facere Salomoni quid est?

Prædicatores sunt tanquã columnæ.

Prouer. 8.

Fœminæ sunt & non viri qui vitiis nõ reluctantur.

Maria Christum diademate coronauit.

Martyrum multitudo per Galaad designatur.

autem aceruus testimonij interpretatur. Quid autẽ per aceruum testimonij, nisi multitudinem martyrum intelligimus? Qui dum fidem Christi insuperabiliter tenuerunt, eos testimonium veritati etiam per mortem suam perhibuisse scimus. Grex itaque iste caprarũ de monte Galaad ascendit: quia populus Ecclesiæ eò magis fide se ad æterna suspendit, quò fortius sanctos martyres eidem fidei testimoniũ perhibuisse sciuit. Sequitur: *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauachro.*) Sicut per oculos prædicatores intelliguntur, quia per eos Ecclesia illuminatur: similiter & dentes eiusdem possunt dici, quia per eos infideles consumuntur, & paruuli nutriuntur. Dentes quippe bene sancti prædicatores vocantur: quia dum sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus elucidant, quasi panem paruulis, tãquam matres filiis commasticant, quò infirmi ad fortiora conualescant. Hi nimirum bene sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lauacro esse dicuntur: quia dum se à peccatis omnibus in baptismo ablutos esse recordãtur, libũter onera mundi deponũt, vt ad cœlestia consequenda & prædicanda quò liberiùs, eò facilius gradiantur. De quibus subditur: *Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter illas.*) Gemellos fœtus omnes sancti prædicatores habẽt: quia dum in duobus præceptis charitatis cæteros homines supereminent, geminam dilectionem prædicant, & in ea duos populos Iudaicum & gentilem gignere non cessant. Inter quos nullus est sterilis: quia profectò prędicator non est dicẽdus, si filios spiritales gignere contemnit. De quibus adhuc subditur: *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuũ dulce.*) Iidẽ prędicatores labia Ecclesiæ dicuntur: quia nimirũ per eos populis pręcepta vitę loquitur. Qui bene sicut vitta dicuntur: quia dum fluxas cogitationes in cordibus hominum suis prędicationibus restringunt, quasi sparsos crines ne immoderatè diffluant reprimunt. Sed quid est quòd non tantum vittæ, sed coccineę comparantur, nisi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ardent, & per eos alij accenduntur? Per quos eloquium sanctæ Ecclesiæ dulcoratur: quia dũ quæ dicunt faciũt, prædicationes suas hominibus quasi sapidas escas apponunt. Sequitur: *Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.*) Quid per genas Ecclesiæ, nisi eosdem ipsos prædicatores intelligimus, qui dum in populis vt eis proficiant eminent, quasi in facie Ecclesiæ manifesti apparent? Per malum autem punicum ipsa Ecclesia designatur: quia dum multos populos in vnitate fidei nutrit, quasi multa grana sub vno cortice strĩgit. Fragmen ergo mali punici sancti prædicatores existunt: quia dum se vt grana in diuino seruitio cęteris fortius affligunt, dum omnia mundana contemnunt, dum voluntates suas abnegãt, & vitia sua omnino mortificant, dum seipsos humiliant, & cæteros extollunt, & dum per exẽpla sua cæteros nutriunt, quasi fracti & aperti se cibos offerunt. Sed quamuis magna sint quę extrinsecus apparent, maiora tamen in occulto retinent, quæ diuini oculi soli vidẽt. Ideo subiunctum est. Absque eo quod intrinsecus latet. Sequitur: *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis.*) Collum quippe extendimus, quando longius prospicere volumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud autem genæ, & collum propter aliud conuenienter vocantur. Bene igitur sicut turris Dauid, collũ sanctæ Ecclesiæ dicitur: quia sancti prædicatores procul venientes hostes sanctæ Ecclesiæ speculãtur, & fortiter resistunt, si quid in Ecclesia lędere conãtur, & liberè terrena despicientes, cœlestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris verò dicuntur propter fortitudinem & propter excelsam cœlestiũ gaudiorum contemplationem. Quæ turris rectè Dauid esse dicitur: quia Dauid manu fortis interpretatur, per quod Christus significatur, cuius est quicquid forte & excelsum operatur. De qua subditur: *Quæ ædificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*) Cũ propugnaculis turris Dauid ædificata dicitur: quia sancti prædicatores contra aduersarios homines si necesse sit, miraculis armantur. Contra vitia autem se clypeis muniunt: quia ne spiritalibus hostibus succumbant, virtutibus se defendunt. In quibus omnis armatura fortium pendet, quia quisquis hostium cuneis fortiter resistere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hostes strenuè valet superare. Mille autẽ hîc pro perfectione ponitur: quia in millenario numero omnes numeri perfecti complentur. Sequitur: *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis donec aspiret dies & inclinentur vmbræ.*) Per duo vbera, duo prędicatorum ordines, vnus in circũcisione, alius in præputio designantur. Qui bene sicut duo hinnuli capreæ dicuntur: quia & filij synagogæ existunt, & in montibus cõtemplationum pascuntur. Gemelli verò ideo dicti sunt: quia concorditer prędicant & concorditer sapiunt. In liliis verò pascuntur, donec aspiret dies & inclinẽtur vmbrę: quia munditiam infatigabiliter sectantur, donec in die iudicij præmia recipiant, quę in labore noctis assiduè cõtemplãtur: Sequitur sponsus dicens: *Vadam ad montẽ myrrhæ, & ad collem thuris.*) Quid per montem myrrhę, nisi fortem altitudinem mortificationis in opere, & quid per collem thuris intelligimus, nisi altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhę & ad collem thuris sponsus vadit: quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes suauiter redolere perspicit. His quippe virtutibus sancta Ecclesia vel vnaqueq; anima munda efficitur: quia dum per voluptatum mortificationẽ vitiis reluctatur, & per sanctas orationes frequenter lachrymis abluitur, sordes lauat vt spõso placeat, cui pulchra apparere conatur. Cuius conatum ad effectum sponsus per gratiam suam ducit, opúsque suum in sponsa benignè laudat & dicit: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*) Cum scriptum sit: Nemo viuit sine peccato, nec infans cuius vita est vnius diei super terram: quid est quod sponsa tota pulchra esse dicitur, in qua macula non habetur? Alibi quippe scriptum est: Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius. Et alibi: In multis offendimus omnes. Et Ioannes Apostolus ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est. Et ibidem: Si dixerimus quia peccatum non habemus, mentimur, & veritatem non facimus. Sed dum sancta anima à peccatis quotidianis se per pœnitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cum lachrymis abluit, & à maioribus se obseruat, quamuis frequenter peccet, per assiduam tamen pœnitentiam munditiã suam assiduè seruat. Hinc enim alibi præcipitur. Semper sint vestimenta tua candida. Et illud: Iustus autem ex fide viuit. Quamuis enim mox vt peccat, à iustitia deuiet, tamẽ dum semper credit in eum qui iustificat impiũ, & assiduè sub eius fide peccata sua deflet, per assiduas ablutiones iustitiam suam retinet. Se igitur ita mundanti sponsæ cõsequẽter dicitur: *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni, coronaberis.*) Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanũ nisi baptisma intelligitur, in quo sancta Ecclesia aqua abluitur, & à peccatorum nigredine per spiritum sanctum quem recipit, & per Christi fidem dealbatur? Vnde scriptum est: Asperges me Domine hyssopo, & mundabor. &c. De Libano ergo sancta Ecclesia ad coronam venit, quia in Christi baptismo fidem percipit, sub qua cum Christi gratia meretur, vt præmium recipere possit. Sed quid est quod ter dicitur: *Veni*, nisi quia in fide & in spe & in charitate quicquid operatur, subsistit: vt his tribus munita virtutibus robur habeat, per quod in via non lassescat? De fide enim dicitur: Fide mundans corda eorum. Et iterum: Sine fide impossibile est placere Deo. De spe autem dicitur: Non confundẽtur omnes qui sperant in te Domine. Cui iterũ dicitur: Quis enim in te sperauit, & derelictus est? De charitate autem dicitur: Charitas operit multitudinem peccatorum. Et iterum: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem nõ habuero, nihil sum. Et Ioannes Apostolus: Deus charitas est: Potest tamen & aliter intelligi quod ter dicitur, *Veni*. Venit enim sponsa sancta ad Christum dum in hoc mundo viuens bona quæ potest operatur. Venit quando in hora mortis anima ipsa videlicet sponsa à carne exuitur. Venit tertiò quando in die iudicij vltimi carnẽ resumit, & cum Christo thalamum cœlestem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum suorum præmia consequitur. Ibi iam omnino prostratis & exclusis hostibus gloriosè coronatur. Ideo & hic per promis-

Prædicatores sancti gemellos dicuntur habere.

Prædicatores Ecclesiæ collo comparati procul vident.

Numerus millenarius omnes numeros perfectè continet.

Myrrha mortificationẽ, thus verò orationẽ denotat.

Pœnitentia mundiciam facit & conseruat.

Iob.25. *Iaco.3.* *1.Ioan.1.* *Ibidem.*

Eccles.9. *Rom.1.*

Psalm.50.

Ecclesia tribus virtutibus cardinalibus debet esse munita.

Acto.15. *Heb.11.* *1.Pet.4.* *1.Corin.13.*

promissionē sequtur. *Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermō, de cubilibus leonū, de montibus pardorū.* Quid per Amana, Sanir, & Hermon, nomina videlicet montiū, nisi potētes huius seculi intelliguntur? Qui quātò ditiores, tātò excelsiores & firmiores apud infirmos esse vidētur. Sed de his mōtibus sancta Ecclesia coronatur: quia dū regnū prædicat æternum, dum exemplo suo anima quæ mūdi sunt, vilia esse demonstrat, ipsos etiam potentes ad pœnitentiam inclinat, & sibi ipsi pro eorum acquisitione coronam in cœlestibus parat. Sic quippe fit vt humiles superbos prosternant, & infimi excelsos inclinent. Ideo scriptum est: Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Sed quid est quòd non solùm de montibus, sed etiam de capitibus montium coronanda esse dicitur, nisi quòd impletum videmus, quia iam ipsi excelsiores personæ in Christum credunt & eius præceptis per Ecclesiæ prædicationem obediunt? Reges enim & imperatores Christo seruiunt, coronas deponunt, & per pœnitentiam in Ecclesia veniā petunt. Si itaque per capita mōtium summas personas intelligimus, bene per cubilia leonū & mōtes pardorum, principes quique & ministri designantur, qui crudelitati inseruiunt, & dolositatibus suis, quos vi non possunt lædere, decipiunt. Pardi quippe maculas in cute semper portant. Per quos qui alij quàm hypocritæ vel discordes significantur? In illis quippe qui crudelitatem sectantur, dæmones tanquam leones cubant. In illis verò quasi pardi montes ædificant, quos dum vitiis suis aliquas virtutes admiscere consentiunt, pro omnibus bonis suis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque verè pardorum varietatem imitantur, quia dum cum virtutibus etiam vitia sectantur, quasi in vario corio coloris dissimilitudine diuidūtur. Sed de cubilibus leonum, & de montibus pardorum Ecclesia coronatur: quia dum per eius prædicationem & crudeles ad pietatem, & hypocritæ ad vitę humilis vnitatem conuertuntur, pro his omnibus præmium percipiet quod meretur. Cui iterum dicitur: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui.*) Per oculos sponsæ sanctæ Ecclesiæ prædicatores, sicut dictum est, designantur. Per crines verò populi multitudo figuratur. Per collum autem sancti capitis & corporis coniunctio demonstratur, quæ fides Ecclesiæ intelligitur. Per hanc enim caput & corpus coniungitur, dum Christo quisque eò tenacius inhæret, quò fidelior in bona conuersatione habetur. In vno ergo oculorū & in vno crine colli sponsæ sponsus vulneratur: quia profectò vsque ad mortem crucis afficitur, vt vnitas prædicatorum & plebis in Ecclesia cōfirmetur. De cuius dilectione erga sponsam iterum subdit sponsus: *Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa.*) Quid per mammas conuenientius in hoc loco, quàm ipsa dilectio Dei & proximi, de qua superius diximus, intelligitur? Per quas mens sancta omnes sensus suos suaui dilectione nutrit, dum Deo suo charitatis tenacitate conglutinatur, & proximis si quid vtilitatis habet,* quomodolibet libenter impendit. Has mammas sponsæ quantum sponsus diligat, in repetitione laudis apertè manifestat dicens: *Pulchriora sunt vbera tua vino.*) Quod superius de sponsi vberibus diximus, hoc & hîc cùm de sponsa loquitur, intelligi posse æstimamus. *Et odor vnguentorum tuorum super omnia aromata.*) Per vnguēta quippe ipsæ virtutes quæ ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habēt quippe etiā reprobi aliquando aromata quibus redolēt, quia virtutes quasdam possident, & bona opera perpetrant. Sed quia sine charitate viuunt, in cōspectu Dei nulla quæ faciunt placent. Vnde in iudicio cùm dicēt: Domine in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus: respondebitur eis: Nunquā noui vos, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Bene ergo vnguēta Ecclesiæ super omnia aromata redolere dicuntur: quia etsi opera reproborū aliquādo hominibus placent, hæc quæ sancta Ecclesia ex charitate cōficit, in diuinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur: *Fauus distilans labia tua sponsa.*) Prædicatores Ecclesiæ bene labia sponsæ dicuntur: quia per eos populis loquitur, & per eos ad fidem paruuli quique erudiuntur, dum per eos occulta scripturæ quasi cordis latentia manifestantur. In fauo autem mel latet, & cera videtur. Rectè ergo labia sponsæ fauus vocantur: quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in cera absconditur. Quando verò electus quisque prædicat, quando cœlestia gaudia nescientibus reuelat, tunc fauus distillat: quia quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat. Vnde scriptum est: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Ideo subditur: *Mel & lac sub lingua tua.*) Nimirum falsi prædicatores mel in lingua portant, quod sub lingua non habent: qua cœlestia gaudia aliquando prædicant tanquam veri sint, cùm ipsi terrestria bona totis desideriis appetant. Sancta verò mens mel in lingua prætendit: quia sapientiæ dulcedinem loquendo ostendit, quam veraciter prædicans, audientes tanquam mellis dulcedine reficit. Lac gerit, quia congruenti sibi doctrina paruulos quosque in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibiipsi reseruat: quia internam dulcedinem assiduè secum portat. Dum enim terrena abiicit, dum vitiorum amaritudinem respuit, in interioribus sensibus sapientiæ dulcedine se pascit, qua robur colligit, vt ad æterna gradiens, in labore viæ lassescere non possit. Cui bene dicitur: *Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.*) Quid per vestimenta hæc, nisi sancta opera designantur, quibus præcedentium malorum turpitudo operitur, ne videatur? Hinc enim scriptum est: Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videatur turpitudo eius. Thus verò per significationem pro oratione ponitur, sicut scriptum est: Ascendat oratio mea sicut insensum in conspectu tuo. Sancti itaque anima in hoc mundo quanta potest bona opera operatur, & bene operās desiderio & intentione sancta ad æterna se extendit, nihilque boni agit, nisi ea intentione vt ad cœlestia quæ dirigit, quandoque peruenire possit. Bene, igitur odor vestimentorum eius sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus operibus suis orat, dum perueniendi intentione ea quæ potest bona operatur. Sequitur. *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.*) Hortus sancta Ecclesia existit: quia dum populos multos in fide gignit quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus conclusus bene esse dicitur: quia charitatis vallo circunquaq; munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur. Vnaquæque anima sancta etiam hortus conclusus esse intelligitur: quia dum virtutes nutrit, flores gignit, & dum virtutū exhilaratione se reficit, fructus quos genuerat, eadem custodit. Cōclusus enim hortus esse dicitur: quia dum bona sua intentione vitæ æternæ abscondit, dum humanas laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circunsepit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irrumpere possit. Fons etiam dicitur: quia dum cœlestia assiduè cogitat, dum scientiam scripturarum semper in ventrem memoriæ congregat, quasi aquas viuentes sancta mens in se gignere nō cessat, quas sitiētibus proximis præbere vt reficiantur valeat. Vnde scriptum est dicente Domino: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā. Et alibi: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ viuæ fluent de ventre eius. Sed cur dicitur fons ille signatus, nisi quia sensus spiritalis mentibus indignis absconditur? Infideli enim homini à domino dicitur: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat, aut quò vadat. Et iterum scriptum est: Signatū est super nos lumen vultus tui Domine. Quod enim ibi lumen signatum, hoc hîc procul dubio fons signatus esse perhibetur. Sanctus enim spiritus mentem quam replet, & illuminās irrorat, & irrorans illuminat: vt & de luce eius videat quid appetat, & de rore eius se refrigeret, ne lassescat. Seqtur: *Emissiones tuæ paradisus malorū punicorū cū pomorū fructibus.*) Quid emittit sancta Ecclesia, nisi cum sanctis operibus sancta verba, quibus filios gignit & nutrit? Quorum dum alios vsque ad martyrium perducit, alios in sancta conuersatione erudit, hos sanguine martyrij rubētes ad æternā patriam trāsmittit, illos verò in sanctis operibus viuentes, proximis in exemplum sanctitatis tradit, quid aliud quàm mala punica & pomorum fructus emittit? Mala quippe punica sub rubeo cor-

Marginalia: Esa. 40. — *Leonibus principes crudelitati deseruiētes, & pardis hypocritæ comparantur.* — *Dilectio Dei & proximi per mammas significatur.* — * al. quando licet. — Math. 7. — 2. Corin. 4. — *Prædicatores falsi mel nō sub lingua, sed in lingua portant.* — Apoca. 16. — *Thus pro oratione ponitur.* — *Aqua Christi sitim totaliter extinguit.* — Ioan. 7. — Ioan. 3. — Psalm. 4.

tice multitudinem granorum continet: fructus verò pomorum in se refectiõis dulcedinẽ habent. Sic sic martyres dum sub igne tribulationis laborant, dum pro Christo sanguinem exterius fundere non dubitant, multitudinem virtutum interius sibi congregant in mente. Sancti etiam quique qui in pace Ecclesiæ viuunt, fructus pomorum gerunt: quia dum sancta opera faciũt, proximis exempla tribuũt, quorum exhibitione se qui volunt reficiunt. Quotquot enim sunt in Ecclesia sancti, siue ignem passionis ardeant, siue in pace Ecclesiæ quiescentes succrescãt, sanctarum virtutum odorem tanquam paradisum suauitatis & deliciarum construere in se dũ viuunt, non cessant. Cuius paradisi vbertatem scriptura demonstrat, dum sub voce sponsi per arbustorum nomina quasque virtutes designat, dicens: *Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cynamomum cum vniuersis lignis Libani, myrrha & aloë cum omnibus primis vnguentis.*) Quid enim per has diuersas aromatum species designatur: nisi sanctarum virtutum odor & profectus qui in sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia vnguenta conficiuntur, ex his corporum sanitates inueniuntur. Bene igitur virtutes animarum designãt, quibus cõgregatis & confectis, & bonus odor opinionis egreditur, & ægris animabus competens sanitas reparatur. Sed adhuc laus Ecclesiæ à sponso repetitur, cùm subditur: *Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano.*) Rectè in emissionibus Ecclesiæ, fons hortorum, & puteus aquarum viuẽtium describitur. Quid enim per fontem & puteum, nisi sancta scriptura designatur? quæ sic aquam sapientiæ generat, vt & potãtes semper reficiat, & tamẽ manare nõ desistat. Quæ bene hortorum esse perhibetur: quia illorum specialiter est sancta scriptura, in quorum mentibus virtutum semina oriuntur. Sed quærendum nobis est, quare fons & puteus vtrunque simul scriptura dicatur, cùm fons in superficie appareat, puteus verò in imis latens, omnes se quærentes maiori labore exerceat. Sed sciendum est, quòd diuina scriptura in quibusdam manifesta existens, in quibusdam verò locis obscuram se præbens, & aliquando leuiter sicut inuenitur, tanquam fons potatur, & aliquando magna inquisitione eget tanquam puteus, vt inuenta sumatur. Quòd verò sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur, ostẽditur alibi cùm diuina voce de reprobis dicitur: Mittam eis sitim aquæ, & famem panis. Et per Esaiam dicitur: Auferet Dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur panis, & omne robur aquæ. Vbi notandum, quòd robur panis prius, & postea robur aquæ aufertur. Dum enim grauia dicta scripturæ non perquirũtur vt mãdantur, paulatim à scientia decidit mẽs, vt aliquãdo non leuia etiam intellectu capiantur. Sed aquæ istæ bene de Libano fluere cum impetu dicuntur. Libanus enim, vt dictum est, dealbatio interpretatur. In baptismo quippe dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad munditiam nouæ vitæ reformamur. De Libano ergo aquæ putei fluunt: quia in baptismo electi quique donum spiritussancti accipiunt, quo illuminati scripturæ sacræ sensum intelligunt. Quæ scripturæ sanctæ scientia tanto fluit impetu, vt electos dum tangit, ab huius vitæ amore submoueat, & ad æterna gaudia vi impetus sui quosque adhærentes traiiciat. Hinc est enim quod in psalmo scriptum est: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Impetus enim fluminis ciuitatem Dei lætificat, cùm per donum sancti spiritus fortiter inundans scripturæ sapientia sanctam Ecclesiam, vel cuiuslibet capientis mentem infusione sua exhilarat. Ad cuius spiritus aduentum malignus spiritus increpatur, cùm hîc in subsequentibus dicitur: *Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius.*) Quid enim per Aquilonẽ qui in frigore constringit, & torpẽtes facit, nisi immundus spiritus designatur, qui reprobos omnes dum possidet, à bono opere torpere facit? Per Austrum verò, calidum scilicet ventum, spiritussanctus figuratur, qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & feruentes facit, vt bona quæ desiderant operentur. Hinc enim dicitur: Conuerte Domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. Surgat ergo Aquilo, & veniat Auster, & perflet hortum sponsi, & fluant aromata illius, vt videlicet spiritus malign⁹ ab Ecclesia vel ab vnaquaque electa anima discedat, & spiritussanctus adueniat. Qui veniens charitatis ignem cogitationibus infundat, & à torpore neligentiæ dum se infuderit, soluat. Quod dum agit, aromata fluunt, quia dum adueniente sancto spiritu cor quod prius torpuerat, ad opera se excitat, mox sanctæ operationis opiniones per proximos quosque suauiter discurrunt, vt quique audientes ad eadem se accendant, & Austro flante, id est, spiritu sancto se infundente, virtutum odores emittãt, vt vbique sanctus hortus floreat, & post florem fructus redolentes & reficientes producat. In quem hortum spõsa dilectum inuitat, cùm subdit.

Martyres & alii sancti fructus pomorum gerere dicũtur.

Fons & puteus differunt, & per vtrunque scriptura sacra designatur.

Esaiæ 3.

Psalm. 45.

Aquilo malignum spiritum: Auster verò spiritum sanctũ repræsentat

Psal. 123.

CAPVT. V.

VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.) In hortum dilectus venit & fructum comedit, quando Christus mentes visitat, & bonorum operum delectatione se satiat. Vnde & idem subiiciens dicit: *Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis. Comedi fauum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.*) Myrrham dilectus cum aromatibus metit, quando Christus mortificatione vitæ ad perfectionem perducta, electum suum ab hac vita succidens, ad cœleste horreum cum sancta opinione inducit. Fauum cum melle comedit, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, & ad sanctorum conuiuium sanctam animam sua delectatione impinguandam transigit. Vinum verò suũ lacte bibit. quando & perfectione quorundam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, vtrosque ad æternum cõuiuium ingerit. Ad quorum exemplum quosque remanẽtes inuitat cùm subiungit: *Comedite amici mei, bibite & inebriamini charissimi.*) Notãdũ in primis est: quia qui comedũt, amici, qui verò bibunt & inebriantur, charissimi esse perhibentur. In quibus verbis intelligi datur: quia in hoc loco comedere bonum est: sed bibere & inebriari amplius bonum est. Sunt nimirum quidam in sancta Ecclesia, qui sic præcepta diuina audiunt, vt cœlestia plusquam terrena amare discant, pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant, à prauis operibus se custodiant, nulla alicui violenter rapiant: Ecclesiæ prædicationem libenter audiant, in fide se instruant, quam & operibus sanctis exerceant, & tamen vxores habent, pignora nutriunt, res suas diligunt, quamuis his omnibus Christum præponant. Hi profectò comedunt, & amici sunt: quia sanctam scripturam audientes, talem sibi refectionem assumunt, vt etsi ad summam perfectionem adhuc non assurgunt, tamen secundum modum suum perfecti, in præceptis diuinis sine crimine viuunt. Quod dum beati Ioannis parentes, Zacharias videlicet & Elizabeth conseruare studuerunt, per reuelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt, quo maior inter natos mulierum non surrexit, & ipsum saluatorem mundi digito ostẽdere & baptizare meruit. De cuius parentibus dicitur: Erant autem iusti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela. Sunt verò alij qui tanta auiditate diuinam scripturam audiunt vel legũt, vt protinus cunctis terrenis operibus abdicatis sola cœlestia ambient, parentes, vxores, domos, filios etiam & omnia trãsitoria abiiciant: solummodo Christum sequi & amplecti cõcupiscant. Eius desiderio se affligũt ieiuniis, afficiunt lachrymis, exercent meditationibus diuinis, sola quæ sunt æterna cogitant: contemplationibus vacant, ad hoc laborantes, vt ea quæ retrò sunt obliuiscentes, in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profectò isti, quid aliud agunt nisi bibẽtes inebriantur: vt dum omnium terrenorũ per desiderium obliuiscuntur, iure à sponso cœlesti non tantum amici, sed & charissimi vocari mereantur? De quibus idem sponsus sequitur & dicit: *Ego dormio, & cor meũ vigilat.*) Huiusmodi quippe electi cor sponsi bene vocari possunt, qui quò amplius exteriora quæ sunt in mundo fugiunt, eò secretius ea quæ sunt interiora sponsi cognoscunt. De quibus procul dubio idem spõsus alibi dicit: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dormit ergo sponsus & cor eius vigilat: quia dum Christus iam glorificatus est, in beatitudine quiescit, quicunque eum perfectè diligit

Iustorũ honesta occupatio.

Ioannes baptista natus est ex parentibus antiquis.

Lucæ. 1.

Ioan. 14.

diligit, vt ad ipsum perueniat laborat. De qua vigilantia sponsa superius dixit: Cùm esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Quòd enim illud quiescere dormire dicatur, id manifestat quod alibi legitur: in pace in idipsum dormiam & requiescam. Quod tamen ipsum & ipsa sponsa de se dicere potest. Dicat ergo: Ego dormio, & cor meum vigilat. Ac si apertè mens sancta loqueretur dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, interiori cogitatione quæ sint cœlestia vigilans penso. Sancti etenim viri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus mundi omnino fugiunt, dum otium in via Dei assumunt, nequaquam vt torpori vacent, ea dimittunt: sed interius laborantes, quæ sint illa ad quę facti sunt in corde aspicere contendunt. Neque enim vt torpeant dormiunt, sed vt liberius æterna contemplentur, à transitoriis rebus quiescunt. Quos tamen aliquando sponsus ad profectum proximorum excitat: & vt eis cum quibus viuunt proficiant, ab otio quod diligunt reuocat. Cuius vocē audiens etiam cùm dormit, spōsa dicit: *Vox dilecti mei pulsantis.*) Quid enim pulsans dicat subiungit: *Aperi mihi sponsa mea, amica mea, colūba mea, immaculata mea.*) Causā etiā clamoris annectit dicens: *Quia caput meum plenum est rore: & cincinni mei guttis noctium.*) Dum sponsa dormit, dilectus vt aperiatur ei pulsat: quia dum sancta mēs sibiipsi per otium intendit, Christus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: quæ nisi spiritales viri ad doctrinam se accingant, nunquam per seipsos carnales vel agnoscūt, vel corrigere curāt. Vult ergo spōsus vt aliquādo otiū dimittatur, & ad ædificationē proximorum spiritales quique sollicitentur. Quia dū perfecti viri sibi solis per interiorē quietē adtendunt, dolet sponsus quòd seculares ad peiora magis ac magis corrunt, dum eum propter silentium spiritualiū semper minus ac minus cognoscūt, quod ipse manifestat cùm dicit: *Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.*) Quid per caput sponsi nisi Deus, & quid per rorē in hoc loco, vbi lamentando dicitur, nisi frigus mentium carnalium accipitur? Scriptum est enim: Caput Christi Deus. Et de frigore cuiuslibet carnalis mentis iterum scriptum est: Sicut frigidam facit cisterna aquam, sic frigidam fecit malitiam suam. Caput ergo Christi plenum est rore: quia multi in Ecclesia positi, & Deum eum credunt, & tamen frigidi persistentes ad ardorem charitatis non accenduntur. Per cincinnos autem eiusdem, populos intelligimus, quos in fide diuinitatis, quasi in capite Christi pendentes & opprimentes scimus. Sed cincinni pleni esse dicuntur guttis noctium: quia dum in † torpore huius tenebrosæ temporalitatis se suspendunt, magis ac magis stillationibus iniquitatum fluunt. Ad hos accendendos sponsa excitatur, dum spiritalis quilibet pro ædificatione plurimorum, ab otio ad prælationem Ecclesiæ vocatur. Sed quoniam metuit ne si ad prælationem venerit, solicitudinibus mundi occupari necesse sit: sicque dum per occasionem ædificationis plurimorum, temporalibus se inclinauerit, quietem amittat, eámque sordibus peccatorum inficiat, ideo clamanti sponso respondet dicens: *Expoliaui me tunica mea, quomodo iterum induar illa? Laui pedes meos, quomodo iterum inquinabo illos?*) Tunica sua sponsa se expoliauit: quia omnia exteriora quibus honorabatur & onerabatur abiecit: De qua tunica dicitur: Nunc autem qui habet tunicam vendat eam, & emat gladium. Gladium quippe vendita tunica emit, qui pro æternis temporalia abdicat: & in sancta conuersatione viuens, verbum prædicationis acquirit. De quo dicitur: Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dum in sancto otio sancta anima viuit, opera sua studiosè ad memoriam reducit: & quicquid in eis sordidum examinando deprehendit, lachrymis quotidianis & gemitibus plangit. Pedes itaque lauit: quia præterita opera quibus per hunc mundum dissolutè ambulauerat, planxit. Pedes lauit, quia peccata abluens lachrymis, munda in conspectu dilecti sui apparere concupiuit. Hos pedes iterum inquinare metuit: quia valde sollicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum suscipiat quod dimisit. Idcirco ab otio inuita recedit: quia dum à marinis fluctibus aliena est, quasi in littore posita securius viuit. Sed dilectus non leuiter mortem proximorum tolerat. Ideóque propius accedens, per seipsum eam excitare non dubitat, vbi dicitur: *Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum illius.*) Manum dilectus ad sponsam mittit per foramen vt surgat, quando per subtilem intellectum quanta sit operationis diuinę virtus, ei inspirādo manifestat: quòd videlicet & inter pericula saluare possit, quòd etiam in pace nisi per eū saluus sit nemo, quòd in tumultu certaminis sperantes in se non derelinquit. Ad cuius tactum venter sponsæ intremiscit: quia sancta anima quò amplius diuinam potentiam per interiorem visitationem præsentialiter sentit, eò districtius iudicat quicquid in se carnale deprehendit. Quò enim maiori charitate in eum ardet, quem mente concupiscit, eò timidius se ei subiicit, & amplius veretur ne sponsus in ea aliquid inueniat, propter quod eam à se dimittere velit. Idcirco sponso obediens ad laborem se præparat, vt sicut in quiete familiaris sponso, sic & in labore deuotè seruiens appareat. Ideo subdit dicens: *Surrexi vt aperirem dilecto meo.*) Tacta surgit vt aperiat: quia dum spiritum dilectionis amplius solito accipit, mox de ędificatione proximi cogitat, & prædicando agit, vt apertis cordibus sponsus ad inhabitandos proximos veniens aditum intrandi inueniat. Quę etiam cum prædicatione exempla operum auditoribus demonstrat dicens: *Manus meæ stillauerunt myrrham.* Quid per manus nisi operationes: quid per myrrham nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ, prædicationis myrrham stillāt: quia quicunque aliis prædicant necesse est, si multis proficere velint, vt in omni opere suo carnalem vitam mortificare contendant. Sed vt hoc cum magna discretione fiat, manifestat cùm subiungit, dicens: *Digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.*) Sicut enim ab vna manu plures digiti diuiduntur, sic in vna sancta conuersatione per discretionem diuersæ virtutes inueniuntur. Alia enim est virtus largitatis, alia virtus parcitatis. Aliud opus humilitatis, aliud liberæ increpationis. Aliud verò agimus quando nos sub silentio continemus, propter ædificationem propriam: aliud quando proximis loquimur propter vtilitatem suam. Sed digiti myrrha probatissima pleni esse perhibentur: quia in omni quod agitur semper necesse est vt mortificatio carnalitatis teneatur. Quæ tunc probatissima esse iure dicitur, quando in omni suggestione quę ab hoste ingeritur, sine cessatione voluptas carnalis cauetur ne suscipiatur. Quod quando fit, omnis duritia mentis dissoluitur, & vt sponsus intret ad cor aditus præparatur. Hinc est quod sequitur. *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.*) Pessulum ostio facimus, quando per voluptates carnis, aditum cordis contra sponsum obseramus. Pessulum verò aperimus, quando remotis voluptatibus fluxis, cor nostrum in amorē Christi, quod prius durum fuerat, soluimus, & sponso pulsanti ad ostium introitum liberum facimus. Quod dum in hac carne viuimus, quia repentè fieri non potest, restat vt magis ac magis quotidie faciamus. Nemo enim, sicut scriptum est, repentè fit summus. Aliquando enim dum in hac corruptione positi Dominum nostrū quærimus, magis nobis elongari quàm appropiare videtur. Ideoque sequitur: *At ille declinauerat, atque transierat.*) Modo † sponsus dilectā tāgit, modo declinat: quia quando nos torpentes cōspicit, ad amorē incitat: quando verò laborantibus nobis posse apprehendi videtur, tunc ne apprehendatur transit & declinat. Quod maxima in nobis eius gratia agitur, vt videlicet nec in torpore nostro iacentes, omnino eum amittamus, nec de plena eius, vt nobis videtur, apprehensione superbiamus. Qui mox tamen vt recesserit, redit: & ne diutius anima sancta à dilecto suo alienetur, verbo inspirationis suæ desideranti animæ se infundit, & infundens liquefacit. Vnde exultat sponsa dicens: *Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est.*) Ad verbum sponsi liquefactam se dicit: quia dum Christus se per spiritum suum animæ desideranti infundit, omnem duritiam cordis mox dissoluit: & aliquando mentem in tantas lachrymas liquefacit, vt vix capere possit hoc quod se capere intra se exultat: & intus miretur quid fuerit, & quid factam subitò seipsam videat. Quem liquorem dum sentit, perfectius apprehendere concupiscit: & aliquando dum hoc ipsum cogitat, hoc quod modò sen-

Canti. 1. *Psalm. 4.*

Viri sancti terrenis spretis, ea ad quæ facti sunt contemplantur.

Sponsa dormiente pulsat dilectus vt ei aperiatur.

1. Cor. 11. *Hiere. 6.*

† al. tepore.

Lucæ 22. Tunicā vendere vt inde gladius ematur quis dicatur.

Venter sponsæ quare ad tactum sponsi tremere dicitur.

Pessulum claudere & aperire quid signat

† al. modo dilectus spōsam.

tiebat, iam non sentit. Vnde sollicitatur ad quærendum vt hoc idem inueniat: sed aliquando cùm etiam diu fatigetur, non inuenit quòd modò tam præsens tenebat. Ideo sequitur: *Quæsiui, & non inueni illũ: vocaui, & non respondit mihi.*) Quærit sponsa dilectum, sed non inuenit: quia à Deo inspirata mens assiduè suauitate illa intima perfrui concupiscit, sed corruptio prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo & nõ respondetur ei: quia & orationibus & operationibus suis dulcedine illius præsentiæ satiari appetit, sed ad votum suum hoc quod inuocat non occurrit. Restat ergo vt in se reuertens se cognoscat, & per scripturas sanctas dilectum suum magis ac magis illo gustu adiuta perquirat. Et hoc est quod sequitur: *Inuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem.* Dum inquisitione dilecti sponsa sollicitatur, in custodes ciuitatis incidit: quia dũ sancta mens desiderio sponsi sui Christi se affligit, prędicatorũ verba in scripturis diuinis suscipit, & eis quãdiu à Christo exultat, eiusdẽ quẽ quęrebat amore intẽdit. In quibus quid exercitationis inueniat, subiũgit: *Percusserunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum.*) Custodes percutiunt sponsam & vulnerant: quia prædicatores sancti dum cælestia loquuntur, amantem animam afficiunt, & maiori amore sagittant. Pallium tollunt: quia si quid pompæ secularis residuum erat in corde, exhortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt, quia aliquando ante verba prædicatorum nos nõ cognoscebamus, ipsique omne quod interius latebat dum loquuntur, detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi sunt: & vt pro nobis dilecto loquantur, deuotius exorandi. Quod agit sponsa dum subiungit: *Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meũ, vt annuncietis ei, quia amore langueo.*) Deum enim sanctis viris cogitationes nostras reseramus, dum eis siue viuentibus nobiscum, siue iam vitam æternam ingressis desiderium nostrum expandimus, & per Deum oramus, vt domino Christo pro nobis orando offerant desiderium quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hierusalem adiuramus, vt dilecto cui nobis proximiores sunt nunciẽt, quia amore languemus? Sed & ipsi sancti si adhuc nobiscum sunt, & oratores suos orant, & qui vt nuncient, orantur, præ humilitate tanquam ignari interrogant dicentes: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum?*) Sed quia quò ardentius diligunt, eò dulcius verba de eo repetunt, idem ipsum iterum dicunt: *Qualis est dilectus tuus ex dilecto: quia sic adiurasti nos?* Dilectus ex dilecto sponsus dicitur: vt videlicet per repetitionem dilectionis, maximus amor loquentis ostẽdatur. Vel dilectus ex dilecto bene Christus vocatur: quia si filium diligimus, & patrem ex quo est consequẽter amamus. Respondet sponsa subsequendo dicens: *Dilectus meus candidus est & rubicundus: electus ex milibus.*) Candidus & rubicundus Christus esse perhibetur, quia nullum omnino peccatum faciens, iustitiæ pulchritudinem ex integro tenuit, & tamen tanquam peccator esset, ad mortis passionem accessit. Cui per prophetam dicitur: Quare ergo rubrum est indumentum tuum? Electus verò est ex milibus, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur, ipse verò non solùm sine peccato fuit, sed etiam peccatores sua iustitia sanguine redemit. Sequitur: *Caput eius aurum optimum.*) Caput Christi Deus, Quod caput bene aurum dicitur, quia ad comparationem creatoris omnis creatura res vilissima esse perpenditur. *Comæ eius sicut elatæ palmarum: nigræ sicut coruus.*) Quid per comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? Qui dum fidem Trinitatis in mente custodiũt, & Deo adhęrentes quod credunt faciunt, quasi in capite pẽdentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altum valde crescẽdo proficit, & victoriam significatione sua prætendit. Comæ ergo sicut elatæ palmarum sunt: quia electi quique dum semper ad alta virtutũ se efferunt, per Dei gratiam quandoque ad victoriam se perducunt. Nigræ autem sicut coruus existunt: quia quamuis virtutibus in cœlum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscũt. Sequitur: *Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum: quæ lacte sunt lotæ: & resident iuxta fluenta plenissima.*) Oculi sponsæ sicut columbę sunt: quia prædicatores Christi qui viam nobis ostendunt, in simplicitate viuũt. Super riuulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte verò sunt lotæ: quia gratia creatricis sapientiæ tanquam lacte matris à peccatis per baptismum sunt mundatæ. Quid autem per fluenta plenissima iuxta quæ residẽt intelligimus, nisi sacrę scripturę profunda & arcana dicta quæ discerpimus, quibus nos reficimus, dum ea legendo vel audiendo haurimus? Ad hoc etiam columbæ iuxta fluenta residere solẽt, vt volantiũ auiũ vmbrã in aqua videant, super quam se proiicientes vngues rapacium sic effugiant. Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes dæmonum prospiciũt, & ex descriptione quam vident, quasi ex vmbra hostem cognoscunt. Dũmque se consiliis scripturæ ex toto addicunt, vt videlicet nihil agunt nisi quod ex responso scripturarum audiunt, quasi in aquam se proiicientes, hosti illudunt. Quæ fluenta plenissima dicuntur: quia de quibuscunque scrupulis in scripturis consilium quæritur, sine minoratione de omnibus ad plenum inuenitur. *Genæ eius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentariis.*) Si per oculos prædicatores intelligũtur, bene per genas ipsi in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinem suum fundere non dubitant, quasi genæ in facie sponsi rubẽt. Per eos quippe pulchritudo fidei Christianæ publicatur: quia ad quantum fidei præmium tendant ostendunt, dum pro ea moriuntur. Quæ genæ bene sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia dum in constantia fidei, martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis fama, quasi odore aromatum dilatantur. Sed areolæ à pigmentariis conseruntur, quia martyres sancti & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur & à subsequentibus ad imitationis exemplũ populis adducuntur. Ab illis qui præcesserunt, pigmenta virtutum coluntur, ab his verò qui sequuntur, pigmenta exemplorum sumuntur. Vnde & sequitur. *Labia illius lilia stillantia myrrham primam.*) Quid enim per labia sponsi nisi ipsos quos dicimus prędicatores Christi intelligimus? Qui dum mortes martyrũ populis prædicant, quasi myrrham mortificandis carnibus ad condimentum distillant. Quæ myrrha bene prima esse dicitur: quia nullus sic mortificatur, quomodo ille qui pro Christo martyrio finitur. Primam enim dixit non pro tempore, sed pro dignitate. Quid est quod labia sponsi lilia esse dicuntur, nisi quòd illi per quos Christus loquitur, necesse est vt mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur? De quibus erat Apostolus Paulus, qui dicebat: Bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui pereunt, & in his qui salui fiunt. Sed notandum est quoniam quicquid in Ecclesia iustitiæ & fortitudinis habetur, ab ipso Christo per exẽpla operum illius trahitur. Ideo sequitur: *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*) Quid enim per manus Christi designatur, nisi opera sancta quæ in mũdo gessit, & quæ nobis imitanda proponuntur? ipse enim ait: Qui me diligit, me sequatur: Et Apostolus: Qui dicit se in Christo manere, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare debet. Manus verò tornatiles esse perhibentur: quia sancta opera eius sine impositione iniquitatis ex omni parte in iustitia gradiebantur. Quod enim tornatur, in rotunditate sui sine obstaculo voluitur. Sic Christi opera in rectitudinis rotunditate voluebantur: quia nulla culpa ei adhęrebat, qua minus iustitia eius in rotundum duceretur. Aureæ etiam manus esse dicuntur: quia quicquid exterius inter homines operabatur, interius in diuinitatis pulchritudine disponebatur. Quid verò per hyacinthum, qui valde preciosus lapis est, nisi munus retributionis æternæ designatur? Manus ergo sponsi plenæ hyacinthis esse dicũtur: quia quicunque illius opera pio corde imitantur, felicitatis æternæ muneribus in retributione ditantur. Vnde & idem redemptor ait: Qui mihi ministrat, me sequatur, & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Sequitur: *Venter eius eburneus, distinctus sapphiris.*) Quid per ventrem, nisi mortalitas? Et quid per ebur, nisi incorruptio designatur? Ebur quippe valde durabile os habetur, & in ornamenta regum assumitur. Venter ergo Christi rectè eburneus esse dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur, dum per resurrectionem ad gloriã patris sui regis videlicet æterni, in vita æterna collocatur. De quo dicitur: Christus

Spõsus quæritur interdum, & nõ inuenitur.

Palliũ auferre dicuntur prædicatores.

Christus dicitur candidus & rubicundus. Esaiæ 63.

Columbæ quare resident iuxta aquas.

Prædicatores per labia spõsi designati, debent esse mundi.

1. Ioan. 2.

Ioan. 12.

Venter mortalitatem Christi, & ebur eius incorruptionẽ designat. Rom. 6.

stus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltrà non dominabitur. Qui verè in ornamento regum assumitur: quia quisquis carnis suæ rex & Dominus esse probatur: ipsius Christi mortalitate & resurrectione, amore cognitionis & spe immortalitatis ornatur. Vnde alibi dicitur: Qui gloriatur, in Domino glorietur. Sed vẽter distinctus sapphiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portauit, cœlestia opera per miracula quæ faciebat, passionibus nostris inseruit. Sapphirus enim qui aëreum colorem portat, bene cœlestia facta quæ in miraculis ostendebantur, designat. Venter verò Christi sapphiris distinguitur: quia dum inter passiones carnis diuina miracula operabatur, quasi incorruptione corruptio variabatur. Qua dispensatione Apostoli in fide eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur: *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.*) Per crura enim Apostolos intelligimus, per quos vniuersum mundum circuiuit, & fidem eis prædicãtibus populis audientibus sparsit. Quibus ipse in Euangelio ait: Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Sed crura columnæ marmoreæ esse perhibentur: quia Ecclesiam inflexibiliter sustinent, dum cõtra omnes aduersarios eorum prædicationibus & exemplis roboratur. Super bases autem aureas columnæ fundatæ sunt: quia à Prophetarum dictis, vt fortes persisterent, fidem integram acceperunt. Vnde ipse primas Apostolorum ait: Habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tanquam lucernæ ardenti in caliginoso loco. Ideo enim aureæ dicuntur: quia luce sapientiæ resplendescere sciuntur. Sequitur: *Species eius vt Libani, electus vt Cedri.*) Libanus quippe mons est in quo sublimes valde & odoriferæ arbores habentur. Interpretatur autem Libanus dealbatio siue cãdidatio. Et de Christo dicit Apostolus Paulus: Ipse factus est nobis à Deo sapientia & sanctificatio & iustitia. Bene ergo species eius vt Libani existit: quia per eum credentes dealbantur: cui si adhæremus radicitus, sublimes efficimur. A cuius gratia etiã bonæ opinionis odorem si quem habemus accipimus. Electus etiam vt cedri, esse dicitur: quia de eo pater loquitur: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea. Cedrus autem excelsa est valde arbor, & odora & imputribilis. Christus autem excelsior cedris existit: quia quamuis homo sit, tamen Deus esse non desistit. De quo per Esaiam dicitur: Et sublimis erit valde. Odorus etiam super omnes est Christus, quia ipse de seipso ait: Ego flos campi & lilium conuallium. Et per sponsam ei dicitur: Currimus in odorem vnguentorum tuorum. De quo hîc bene sequitur: *Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.*) Per guttur quippe voces transferuntur, & sapores in ventrem hauriuntur. Quid ergo per guttur sponsi, nisi testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quàm suauis sit Dominus, à fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit: quia per hoc quod de eo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eű videre concupiscit. Cuius tot bonis enarratis consequenter concludit sponsa dicens: *Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.*) Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, quis audiens non concupiscit, quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quæque quò dulciora & ampliora de redemptore suo audit, eò ardentius inhiat & manifestiora de eo cognoscere appetit, dicens: *Quò abiit dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? Quò declinauit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.*) Cùm enim proximus proximo de Christo loquitur, cùm alter ab altero qualiter inueniatur sciscitatur, quid aliud quàm quomodo quæri debeat perscrutatur? Quamuis hoc de synagoga intelligi valeat, vt aliquando conuersa Ecclesiam interroget, cui protinus Ecclesia respondet:

1.Corint.1.

Apostoli per crura sponsi designantur.
Marci 6.

2.Petri.1.

1.Corint.1.

Cedris excelsior est Christus.
Esaiæ.52.
Canti.2.
Canti.1.

Caput VI.

D*Ilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, vt pascatur in hortis, & lilia colligat.*) Dilectus in hortum suum ad areolam aromatum descendit: quia Ecclesiam visitans, ad eos maiori gratia venit, quos sanctis operibus & virtutum exẽplis bonæ famæ odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis pascitur, cùm multarű animarum virtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quosque ab hac vita succidit. Sed quia sancta Ecclesia in filiis suis fide Christo ita coniungitur, spe suspenditur, charitate conglutinatur, vt nihil extra Christum diligat, & eum sibi familiariter fide & amore inseparabilem teneat, ideo subiungit: *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.*) Notandum quippe, quòd synagoga per prædicationem Ecclesiæ, ad fidem quandoque conuertatur, ita vt se abnegans Christum solum sequatur, & eodem desiderio diligat Christum, quo eum Ecclesia diligit: quem cæteris postpositis solum amat. Quam iam amicam factam, iam sponsam sibi coniunctam sponsus alloquitur congratulans & dicens: *Pulchra es amica mea, suauis & decora, sicut Hierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.*) Pulchra & amica, suauis & decora sicut Hierusalem, synagoga esse perhibetur: quia sancta quatuor Euangelia aliquando conuersa sicut Ecclesia sectabitur. Hierusalem quippe visio pacis interpretatur. Per quã bene sancta Ecclesia figuratur: quia dum in mundo semper pressuram patitur viam fastidiens, quæ sit pax patriæ cœlestis currendo contemplatur, confidens in eo qui discipulis suis dicebat: In mundo quidem pressuram habebitis, sed confidite, ego vici műdum. Dignè autem synagoga conuersa, sicut Hierusalem pulchra & amica & suauis & decora dicitur: quia dum sanctam Ecclesiam imitatur, quatuor Euangeliorum præcepta operatur, à quibus pulchritudinem morű accipit vt placeat, exercitium sanctæ operationis colligit vt in amicitia hæreat, suauitatem mãsuetudinis discit vt permaneat, speciem decoræ conuersationis ostẽdit vt per exemplum trahat. De qua consequenter dicitur: *Terribilis vt castrorum acies ordinata.*) Notum expertis est, quòd milites cùm in procinctu contra hostes vadunt, si strictim & concorditer gradiuntur, ab hostibus contrà venientibus timẽtur: quia dum in eis aditum per scissuram non aspiciunt, qualiter eos penetrent, hæsitantes non inueniunt. Illisque hoc impenetrabile munimen efficitur, quòd concorditer ordinati seipsis semetipsos tuentur. Dum enim de seipsis sibi vallum efficiunt, intrandi ad se aditum hostibus non relinquunt, & vt occidantur appetiti, ipsi facilius occidunt. Sic in multitudine fidelium contingit, quæ dum contra malignos spiritus pugnare non desinit, necesse est vt pace charitatis constringatur, quo salua sit. Si enim pacem teneret, terribilis hostibus appareret. Si per discordiã scinditur, vndique ab hostibus leuiter penetratur. Pace se itaque muniat, vnitate se vinciat, charitate se vniat: vt dum in seipsa per scissuram damnum non patitur, ducem suum semper exultans sine confusione sequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur, vt in ipsam beatitudinis visionem intendatur. Quam nemo sicut est, in hac vita conspicit: quia impossibile est patriam tenere, dum in exilio vnusque nostrum gemit. Ideo sanctæ animæ inardescẽti, inhianti, propinquanti sponsus respondet, dicens: *Auerte oculos tuos à me, quia ipsi me auolare fecerunt.*) Oculos ad sponsum tendimus, dum intuitum mentis ad vidẽdam Christi beatitudinem aliquantulùm aperimus. Sed oculos auertere præcipimur, ne videlicet aspicere eam sicuti est, quantumcunque videamus, arbitremur. Ipsi enim oculi eum auolare fecerunt: quia quo amplius videtur, eò magis inuisibilis esse cognoscitur. Et à nobis auolat: quia quantulumcunque ictu mentis apprehensus, incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum se exaltatum esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc efficiunt vt auolet: quia per hoc tantillum quo videtur, valde longinquus & auolans à nobis, sicut dictum est, apparet. Sequitur: *Capilli tui sicut greges caprarum quæ apparuerunt de mõte Galaad. Dentes tui sicut greges ouium quæ ascenderűt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ: absque eo, quod intrinsecus latet.*) Hæc omnia dicta de Ecclesia superius, vt potuimus, exposuimus. Ideo nunc de synagoga eadem replicare deuitamus. Vnum tamen quod non similiter repetitur: quia ibi sicut fragmenta mali punici, hîc autem sicut cortex mali punici dicitur: quo nihil aliud designari puto, nisi sanguinem martyrum qui sub antichristo morientur: & vnitatem fidei, sub qua multi Iudæorum stringentur. In cuius constantia dum sanguinis effusionem patientur, fidei tribulatione quasi corticis rubore decorabuntur. Sequitur: *Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ: & adolescentularum non est numerus.*) Quid per reginas, nisi sanctorum animæ designantur, quæ dum corpora sua prudenter regunt, & aliis præ-

Lilia colligit Christus: dum bonos ad se trahit.

Ioan.16.

Fideles pacem tenẽtes, hostibus apparent terribiles.

Oculos ad sponsum tẽdere quando dicimur.

Animæ sanctorum sunt reginæ.

sunt, regnum sibi æternum acquirunt? Sunt enim nonnulli in sancta Ecclesia qui carnem suam macerant, & propter Deũ affligunt, vitia vincunt, dæmones velut tyrannos sibi subiiciunt, omnes motus suos vt ordinatè currant, sapiẽter regunt, aliis prædicant hoc quod ipsi faciunt, multos à faucibus dæmonum gladio verbi pugnantes abstrahunt. Quid huiusmodi animæ nisi reginæ existunt, quæ dum regem Christum sponsum suum valde diligunt, amoris commixtione & libidinis execratione, regios filios, id est fideles populos gignunt? Quibus omnibus beatus Petrus Apostolus dicebat: Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Sed reginæ lx. esse perhibentur. Denarius quippe numerus per senarium multiplicatus in lx. completur. Et quid per denarium nisi decem præcepta legis, & quid per senarium nisi labor huius vitæ signatur? Sex enim diebus quod necessarium est operamur, & in septimo quiescere per legem iubemur. Bene ergo lx. reginæ esse dicuntur: quia dum decẽ præcepta in hoc seculo operantur, seculum autem hoc sex diebus operatoriis euoluitur, in eis quasi per senarium numerum denarius numerus replicatur. Prædicant enim perfecti quique x. præcepta legis, in quorum operatione se exercẽt in tẽporalitate huius corruptionis. Sex igitur decies vel x. sexies multiplicant: quia vniuersale hoc tempus in explenda x. præcepta legis spiritaliter esse transigẽdum operibus suis manifestant, & verbo prædicant. Quorum laudem in hoc mundo aliquãdo reprobi aspiciunt. Et vt similiter laudentur, vel vt aliquod commodũ in hac vita quomodocũque adipiscantur, etiam ipsi per semetipsos prædicatores fiunt. De quibus bene subditur: *Et octoginta concubinæ.*) Cõcubinæ quippe non verè sed fictè dominos diligunt, & ab eis non posteritatem filiorum, sed præsentiam commodorum expetunt, nec continentia se exercent, sed libidinem explere concupiscunt. Sic falsi prædicatores in Ecclesia existunt: quia dum nõ Christum, sed lucrum vel laudem diligunt, nõ spiritaliter & castè, sed carnaliter & libidinosè Christo se coniungunt. Bene ergo concubinæ vocantur: quia Christum quem prædicant, non spiritu, sed carne sectantur. De quibus Apostolus Paulus dicebat: Multi enim ambulant quos sępe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est. De quibus ipse idem ait: Huiusmodi non seruiunt Domino Iesu, sed suo ventri. Quæ tamen concubinæ bene lxxx. esse dicuntur: quia etsi toto corde terrena diligunt, cœlestia tamen loquuntur. Octonarium quippe numerum per denarium ducimus, & ad octoginta venimus. Per decem autem decalogus, sicut dictũ est, significatur. Per octo verò resurrectio: quia octauo die redẽptor noster resurrexisse probatur. Prædicatores verò etsi falsi sunt, per desiderium tamen & scripturam diuinam, & resurrectionem quam credimus, manifestant per verbum. Si enim aliud prædicarent prædicatores, inter Christianos non essent: de quibus in Euãgelio veritas ait: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Sed quia & falsorum & verorũ prædicatorum exhortatione plurimi ad fidem veniunt, & cum electis multi intrant, qui ad sortem electorum non pertingunt, ideo subditur: *Et adolescentularum non est numerus.*) Cùm enim scriptum sit: Adolescentia & iuuẽtus vana sunt: quid per adolescẽtulas has nisi vagas animas intelligimus? quæ dum vana huius mundi sectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt. De quibus per Psalmistam dicitur: Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Quòd enim electorum numerus apud Deũ sit cõstitutus, manifestat Apostolus Paulus qui ait: Nouit Dominus qui sunt eius. Et per semetipsum Domin⁹ ait: Ego scio quos elegerim. Quos quia nõ imperfectè scit sed perfectè nouit, proculdubio & numerum in quo eliguntur cognoscit. De quibus per Paulũ dicitur: Quos enim pręsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Bene ergo adolescentularum non est numerus: quia dum per vanitatem quam diligũt, in numerũ electorum non currunt, extrà remanentes quasi in cognitionem diuinam nõ veniunt. Quibus ipsa veritas in futuro iudicio dictura est: Nescio vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Sed dum reprobi mundana quærunt, & per multiplices cupiditates animum diuidunt, sancta quęlibet anima in numerum electorum se stringit, multa quę videt fastidiens, vnum quod non videt, ardenter appetit quod quãdiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se vnit: Et dum id quod vnum & idipsum est sequitur, de huiusmodi multis vna Ecclesia conficitur, de qua per sponsum dicitur: *Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ.*) Mater nostra est regeneratrix gratia, apud quam vna columba eligitur: quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanẽt, & ab vnitate non scinduntur. Multi quippe fideles dũ in idipsum intendunt, dum vno desiderio Christi se inuicẽ nutriunt, dũ habentes cor vnũ & animã vnã, in charitate se vniunt, ex multis membris vnum corpus efficiunt. Omnesque in vnitatis simplicitate & vnitate viuentes, vna columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur: quia extra hanc quam dicimus Ecclesiam, nemo ad perfectionem, nemo ad vitã, nisi per hanc solam gratia fouẽte nutritur. De qua bene subditur: *Viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt, reginæ & concubinæ laudauerunt eam.*) Siõ filiæ, [filiæ] sunt Ecclesiæ, quæ dũ vitam æternam in hac carne contẽplantur, à peregrinante Ecclesia ad regnãtem Ecclesiã erigũtur. Videt filiæ Sion columbam, & beatissimam prædicant: quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesiæ spectant, in laudem prorũpunt, & ad eius beatitudinem inhiant. Sancta quippe Ecclesia gratia genitrice nutritur, dum fide eruditur, carne sui spõsi pascitur, sanguine lauatur, scriptura diuina saginatur. Huiusmodi robusta nutrimentis dæmones expugnat, vitia suffocat, carnem domat, spiritum roborat, vitã expectat. Hæc omnis quicunq; aspicit, rectè in admirationem protinus assurgit, & beatissimam pronũciat: quia videt ad quantam gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginis eam & concubinæ laudant: quia etsi operibus falsi prædicatores contradicunt, sermonibus tamen eadem quæ & veri populis ostendunt. De quibus ipsa veritas dicit: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me, quod apertè manifestat dum iterum dicit: Dicunt enim, & non faciunt. De quibus & per Apostolum Paulum dicitur: Dictis confitentur se nosse Deum: factis autem negant. Sancti autem viri dictis & factis Deum confitentur, quia quod credunt faciunt: & ad bona quæ faciunt, etiam alios sermonibus & exemplis trahunt. Quorum virtutibus aduersarij ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei, & constantiam operis admirantur. Vnde & synagoga ad fidem erigitur, cùm in Ecclesia quæ sint merita fidei admirãs contemplatur, dicens: *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora?*) Ecclesia sancta quasi aurora consurgens in iudicio vltimo progreditur, quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innouatur. Quæ bene vt sol electa dicitur: quia ad eandem gloriam perducitur, ad quam caput eius Christus, qui sol iustitiæ esse perhibetur. Vnde est quod idem sol ait: Volo pater vt vbi ego sum, illic & minister meus sit. Quod tamen & de membris eiusdem Ecclesiæ adhuc in hac carne viuentibus intelligi potest. Sunt enim nonnulli qui magna intentione quæ sint tormenta reproborum aspiciunt, & quæ sunt facta sua sine palpatione examinare contendunt. Dúmque se peccasse cognoscunt, & per hoc ire ad reproborum tormenta pertimescunt, subitò tenebras iniquitatis derelinquunt, & luce iustitiæ accendi concupiscunt. Mox ad sanctam operationem consurgunt, & per bona quę faciunt, clarere quibusque proximis incipiunt. Hi procul dubio velut aurora consurgentes progrediuntur: quia subitò noctem peccati euacuãtes, ad lucem magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ prius erat in tenebris, nunc splendens apparet: & quæ etiam in semetipsa obscurabatur, nunc aliis lumine sanctæ operationis resplendet. De qua bene subditur: *Pulchra vt luna, electa vt sol.*) Luna quippe dũ noctẽ illuminat, caligantibus oculis iter ꝑ quod homo gradiatur demõstrat. Sic nimirũ quæq; anima, quę tenebras dimittit, & in sanctã operationẽ se extẽdit, dũ exẽplum bene operãdi tribuit proximis, quasi lucẽ tenebrescẽtibus oculis ꝑsargit. Dum enĩ peccãtes quiq; bonũ opus aspiciũt, & ad idẽ faciendũ se cõuertũt, quasi errantes in nocte, per lumẽ lunæ ad viã redeunt. Hæc itaque anima, dũ peccantibus bona exẽpla præbet quasi luna in nocte lucet. Dũ verò magis ac magis crescit, & de die in diẽ per consuetudinem operis lumẽ iustitiæ tã perfectè accipit, vt etiã bonis exẽpla imitationis præbeat, quæ prius solis peccatoribus

1. Petr. 2. — *Prædicatores falsi concubinis æquiparantur.* — *Philip. 3.* — *Roma. 16.* — *Matth. 23.* — *Psal. 39.* — *2. Timo. 2.* — *Ioan. 13.* — *Rom. 8.* — *Matth. 25. & Psal. 6.*

Fideles multi bene viuentes, & in simplicitate, vna columba dici possunt. — *Prædicatores falsi eadem, quæ & veri prædicant.* — *Ioan. 12.* — *Anima quæque lunæ comparari potest.*

peccatoribus imitanda apparebat, profectò iam luna sol efficitur: quia quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modò in die ambulantibus lumen veritatis manifestat. Hinc est quod sequitur: Electa vt sol. De qua bene subditur: *Terribilis vt castrorum acies ordinata.*) Hoc quia iam dictum est, iterum nō necesse est exponi, ne sic videatur fastidium generari. Sequitur ergo sponsus, & causam dicit vnde tanta virtus in Ecclesia excrescere possit. Visitatione quippe Christi renouatur, & quod in ea tenebrosum est respectione eius illuminatur. Et hinc est quod subdens ait: *Descendi in hortum nucum, vt viderem poma conuallium.*) Quid per nuces nisi perfectos quosque intelligimus, qui dum diuinam sapientiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant? Sunt enim quàm plures in Ecclesia, qui assiduè diuinæ scripturæ intendunt, quàm suauis sit Dominus gustantes, amplius gustare concupiscunt, sancta gaudia in corde ruminant, & ruminantes magis ac magis conualescunt, & tamen foris nescientibus eos, viles apparēt: quia ignorantur quàm dulcem in suis interioribus cibum portēt. Quid isti, nisi nuces existunt, qui nuclei dulcedinē intus ferunt, exterius verò carnis vtilitatem prætēdunt? De quibus erat Apostolus, qui dicebat: Habemus thesaurum istū in vasis fictilibus. Hortus igitur nucum, corda sunt sanctorum, qui dum Deum valde diligunt, cœlestē dulcedinē in intimis gerūt. Vnde in psalmo scriptum est: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quā abscondisti timētibus te. Sed quid est quòd in hortū nucum sponsus descendit vt poma videat, cū potius nuces videre debeat? Veruntamē sciendū est, quòd maximè corda perfectorum visitat, eísque benignitatis suæ suauitatē manifestat, vt per eos ad infirmiores postmodū veniat: & quantū in augmentū iustitię profecerint, per illos cognoscat. Vnde scriptū est: Dominus de cœlo prospexit super filios hominū, vt videat si est intelligens, aut requirens deum. Dum enim diuina bonitas corda perfectorum illustrat, eósque ad curam proximorum per charitatis sollicitudinē instigat, quid hoc est aliud nisi quòd ad hortum veniens, poma, conuallis per illos quibus præsidet prospectat? Tunc enim Dominus videre vel cognoscere dicitur, cùm sanctos suos quos illustrat, ad videndum exhortatur. Sed quid est quod non poma montis, sed poma conuallis vt videat descendit, nisi quòd illis respectum suæ miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit? De quo per Psalmistam dicitur: Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit. Et ipse Dominus per semetipsum ex voce prophetæ dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos? Sequitur autē sponsus, & dicit: *Et inspicerem si floruissent vineæ, & germinassent mala punica.*) Vineæ florent, quando in Ecclesia filij recenter in fide generantur. & ad sanctam conuersationē quasi ad fructus soliditatem præparātur. Mala punica germināt, quando perfecti quique per exempla sua proximos ædificāt, & in nouitatem sanctæ cōuersationis per prædicationē & bonorū operum ostentionē inuitāt. Illud quippe malum punicum, videlicet apostolus Paulus germinauerat, qui dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sic etenim in sancta Ecclesia agitur, vt per bonos mali conuertantū: per perfectos imperfecti nutriātur, donec & ipsi ad perfectionē veniāt, & infirmos quoq; sicut ipsi perducti sunt, ad meliora perducāt. Hoc Christus Ecclesię sponsus visitando perficit, respiciēdo corpus sanctū cōiungit: quia ideo corpus imfirmitatis assumpsisse cognoscitur, vt in corpus suæ claritatis tota simul Ecclesia trāsformetur. Vnde beatus Paulus ait: Qui reformabit corp⁹ humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suę. Hęc omnia in fine mundi synagoga tādē excitata percipiet, & se tādiu hæc ignorasse reprehendet, dicens: *Nesciui Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.*) Ac si diceret: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri videns, quare in tanto tempore non percepi? quare incredula perstiti? cur tandiu per infidelitatē meā in tenebris ignoratiæ remansi? Sed propter quadrigas Aminadab cōturbatur: quia quādoq; per Christi prædicationem ad fidem suscipiendam excitatur. Aminadab enim spōtaneus populi mei interpretatur: Et bene procul dubio Christus Iesus à patre spontaneus

Nuces perfectos designant.

2. Corin. 2.

Psalm. 30.

Mala, punica quando dicuntur in Christi Ecclesia germinare.

A populi mei dicitur: quia verè spontanea charitate ad populum saluandum descēdit, & vt nos à morte releuaret, pia voluntate & benigna gratia mortem in cruce suscepit. Vnde & ipse ad patrem ait: Voluntariè sacrificabo tibi, Et vnus ex redēptis ad Christū loquens: aiebat: Exaudi me Domine, quoniā benigna est misericordia tua. Propter quadrigas ergo Aminadab synagoga conturbatur: quia quādo tandē quatuor Christi Euangelia in mūdo currētia, in cordibus hominū feruentia per fidē cōtēplantur, mox de infidelitatis suæ tenebris confunditur, & oborta cōfusione salubri, ad pœnitentiā cōmouetur. Cui Ecclesia benignè loquitur dicēs: *Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, vt intueamur te.*) Sunamitis quippe captiua interpretatur. Sunamitis ergo vt reuertatur vocatur: quia synagogæ in fine mundi fides ab Ecclesia auferetur, vt dignitatē pristinā recipiat, quę sub infidelitatis iugo à dæmonibus captiuatur. Et bene quater reuerti admonetur, quia in quatuor mundi partes modo Iudæi dispersi sunt: qui vbicūque fuerint, vt dictum est, in fine conuertentur, sicut prædi-B ctum est per prophetam: Si fuerit numerus filiorū Israël velut arena maris, reliquiæ saluæ fient. Reuertatur ergo Sunamitis, vt eam intueamur, id est, synagoga ad finem cōuertatur, vt in pœnitentia sua omnibus ostendat quantum malum fecerit, quando Deum suum in cruce configebat. Sed protinus cum Ecclesia fidem synagogę intueri appetit, sponsus cō gratulando quasi interrogans respondet, & dicit:

Synagoga tandē Christi fidē suscipiet.

Caput VII.

QVid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?) Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sunamite videbuntur: quia pro fide quam modo impugnat, tunc robustè contra†infideles præliabitur. Sed quia hoc per sanctā Ecclesiā fiet, vt synagoga conuertatur, quia sermonibus & exēplis prædicatorū ad finē cōuertetur: ideo rectè ad laudē spōsæ sponsus se conuertit dicens: *Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis?*) Filia principis sancta Ecclesia dici-C tur: quia prædicatione Christi in vitā nouā regeneratur, qui per diuinitatis potentiā, omni creaturę quā cōcidit principatur. Quid autē sunt calciamenta Ecclesiæ, nisi exēpla præcedentiū patrū, quibus in via mundi huius munitur, vt per omnes tribulationes quæ exurgunt, confidenter calciata gradiatur? Vnde alibi prædicatoribus Paulus dicit: Calciati pedes in præparationem Euangelij pacis, Calciamenta quippe de mortuis animalibus fiunt. Et nos pedes spiritualiter calciamus, quādo à patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus, vt ad eorum similitudinē mundi huius tentationes expugnemus. Potest tamen intelligi quòd Ecclesia calciatur, quando in prædicatione sua ad perferenda insurgentia mala morte Christi munitur. Pulchri ergo sunt sponsæ gressus calciatæ, quæ filia est principis: quia coram diuinis oculis placet officium cuiuslibet electi secundum exempla Patrum prædicantis. Sequitur: *Iunctura fœmorum tuorum sicut monilia.*) Per duo fœmora sponsæ, duo populi Ecclesiæ: per iuncturam fœ-D morum, concordia designatur prædicatorum, quibus populi vniuntur, dum ad fidem catholicam circuncisio & præputium per eos erudiuntur. Qui vt monilia existunt: quia dum in sapientia qua refulgent, sancta opera faciunt, quasi in auro lapides gerūt. De quibus sequitur: *Quæ fabricata sunt manu artificis.*) Manu artificis monilia fabricantur: quia opere Christi prædicatores pulchri & vtiles efficiuntur. Sequitur: *Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.*) Vmbilicus etiam sanctorum prædicatorum ordo est, qui bene crater esse dicitur: quia dum per eos populus eruditur, vino spirituali ipsorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nūcupatur, quia iuxta mores hominum vniuersos, necesse est vt lingua prædicatoris voluatur. Qui poculis non indiget, quia quod aliis propinat, necesse est vt abūdantius cæteris bibat, & plenius quod dat, contineat. Sequitur: *Venter tuus sicut aceruus tritici, vallatus liliis.*) Per ventrem, populi latitudo designatur, qui bene sicut aceruus tritici liliis vallatur: quia dū operibus sanctis intendens, in cœleste horreum præparatur, exemplis sanctorum vt perseueret, vndique munitur, de quibus iterum dicitur: *Duo vbera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.*)

† al. perfidos.

Pedes calciare quando dicimur.

Populi duo per duo vbera designãtur.

Duo vbera, duo populi existunt: quia dum in amore fraterno semper viuunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capreæ gemelli nominantur: quia dum per prædicationem synagogæ in fide geniti, eius scripturis nutriuntur, in spe æternitatis intendentes, quasi in montibus concordes pascuntur. De quibus prædicatoribus sequitur: *Collum tuum sicut turris eburnea.*) Collum sponsę sicut turris eburnea dicitur: quia prædicatores Ecclesiæ, & alti per contemplationem, & fortes per sanctorum operum exercitationem, & pretiosi per diuinam sapientiam habentur. De quibus iterum dicitur: *Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.*) Esebon cingulum mœroris interpretatur. Oculi ergo sponsæ sicut piscinæ in Esebon dicũtur: quia dum de peregrinatione sua contristantur, & mœrore corroborati, contra spiritales hostes accingitur, lachrymis se lauant, vt per eos populi conuenienter coram Deo mundentur. In porta autem filiæ multitudinis sunt: quia in fide stant per quam Ecclesiæ multitudinem ad cœlestia introducunt. Sequitur: *Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.*) In naso odoris discretio habetur. Per nasum

Nasus prædicatores representat.

ergo discretio prædicatorum designatur: quia per eos nobis virtutum odores, & vitiorum fœtores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aqua baptismatis lauantur, & quotidianis lachrymis à peccatis quæ contra Deum commiserunt, dealbantur, digni fiũt vt ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris contra Damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur, & peccatrici genti dicitur: Manus tuæ plenæ sunt sanguine. Sed quia de membris dixit, dignum est vt de capite loquatur. Ideo subditur: *Caput tuum vt Carmelus, & comæ capitis tui vt purpura regis, iuncta canalibus.*) Caput Ecclesiæ Christus, qui bene vt Carmelus dicitur, quia ipse per passionẽ quã sustinuit, ad gloriam patris est exaltatus. De quo scriptũ est: Et erit in nouissimis diebus præparatus mõs domus Domini in vertice mõtiũ. In carmelo quippe Helias orans obtinuit pluuiam: & nos in Carmelio orantes, pluuiam impetramus, quando in Christũ credẽtes, Christum desideramus, & à patre irrigationem gratiæ suscipimus quam rogamus. Moraliter autem caput sponsæ mons vocatur: quia sicut a capite membra, sic à mente omnes cogitatus nostri disponuntur. Carmelus autem scientia circuncisionis interpretatur. Caput ergo sponsæ vt Carmelus esse perhibetur: quia quælibet sancta mens nouit qualiter dignè circuncidatur, nouit quia nihil est quicquid in corpore agitur, si mens immunda fuerit, quæ templum Christi si efficitur, ab ipso inhabitatur. Quod quia Pharisæi non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus eis qui eum occidebant: dura ceruice, & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper restitistis spiritui sancto. Comæ autem capitis eius vt purpura regis iuncta canalibus esse memorantur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proiicitur, per canales ad vestẽ quæ supposita est currit: vt vestis tingatur, & inde nomẽ accipit, vt tincta colore purpureo purpura vocetur, quæ omnia sanctæ menti cõgruunt si intelligantur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mẽtis, quę in canalibus ligãtur: quia in scripturis diuinis ne inutiliter fluãt, stringũtur. Super quas aqua proiicitur, quæ vestẽ regiã currens tingit: quia dum cogitationibus sanctę mẽtis, gratia cœlestis suscipitur, totam animã in celeste ornamentũ componit: ita vt iam tota anima in vitã æternã inardescat, & ad ęternum spõsum etiam per sanguinẽ martyrij pergere concupiscat. De tota quippe Ecclesia Paulus dicit: Qui inhibuit sibi Ecclesiã, vestẽ sine macula & ruga. Et de singulis Ecclesiæ fidelibus dicitur: His omnibus velut ornamẽto vestieris. Sic tinctę ergo, sic pulchrę, sic purpureę factæ sponsæ adgaudẽs sponsus loquitur, dicẽs: *Quàm pulchra es & quàm decora charissima in deliciis.*) Notandũ quòd charissima in deliciis dicitur, quia ad charitatẽ & familiaritatẽ Christi non peruenit, quisquis scripturę sanctę deliciis abundare nõ contendit. Inde enim dicitur: Omni habẽti dabitur, & abũdabit: ei autẽ qui nõ habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. His enim deliciis qui abundat, reficitur: his refectus, assiduè ad maiora

Habenti dabitur &c. qualiter exponitur.

E percipienda præparatur. Vnde, & huic sponsę charissimę dicitur: *Statura tua assimilata est palmæ, & vbera tua botris.*) Palma quippe dũ crescit, deorsum stringitur, & sursum dilatatur. Sic sancta anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad maiora crescendo, vsque ad amplitudinem perfectæ charitatis peruenit. Nemo enim sicut scriptũ est, repentè fit summus. In Psalmo autẽ de iusto homine dicit: Iustus vt palma florebit. Vbera autem sponsæ duo præcepta charitatis existunt: quæ animã quã possident, vino cœlesti inebriant & nutriũt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi. Palma enim in sublime valde crescens, dulcissimos fructus gignit, & crux Christi cœlestem cibum nobis præparauit. Cui statura sponsæ assimilatur: quia pro Christo mori non dubitat, quisquis Christum valde diligens dignè imitatur. De palma sequitur sponsus dicens: *Dixi, ascendam in palmam & apprehendã fructus eius.*) Dixit verè & ascendit: quia sicut ante secula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mũdi propitius & verax adimpleuit. In palmã ergo ascendit, & fructus eius apprehẽdit:

Anima palmæ decenter comparatur.

F quia in cruce suspensus, fructũ vitæ inuenit ac apprehẽdit, & nobis tribuit. Vnde adimpletum est quod sequitur: *Et erunt vbera tua sicut botri vineæ.*) Verè per crucem vbera sponsę sicut botri vineæ existũt: quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animæ susceperunt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliuiscatur, & in anteriora extendatur. His vberibus etiam proximos quosq; nutrit, ac roboratos secũ ad ea quæ cõcupiscit perducit. Vnde scriptum est: Qui audit, dicat veni. Sequitur: *Et odor oris tui sicut malorum.*) Mala punica de quibus superius tam sæpe dictum est, hic rememorantur, quorum odori odor oris sponsæ bene satis assimilatur. Per mala autẽ punica martyres designari superius diximus. Per os autem sponsæ hic debere intelligi eius prædicationẽ putamus. Quę dum virtutes martyrum prædicat, dum ad eorũ similitudinem animos audientiũ instigat, dum in vnius prædicatione fidei multas virtutes esse manifestat: quid aliud quàm malorũ odorem in ore portat? quia & ruborem corticis in martyrio ostendit, quod prędicat, & in vir

G tutibus multitudinem granorũ sub eadem fide quasi sub eodem cortice demõstrat. De quo & subditur: *Guttur tuum quasi vinum optimum.*) In guture quippe vox est. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur, quæ quasi vinum optimum esse dicitur: quia mentes hominum inebriat, vt præteritorũ, sicut dictum est, obliuiscantur, & in anteriora currentes non lassentur, de quo sponsa verbum de ore sponsi suscipiẽs, adiungit: *Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.*) Tale est sponsæ vinũ, vt dignum sit dilecto ad potandũ: quia dum sancta ecclesia fidẽ verã prædicat, dum auditores suos ad sancta opera excitat, dum solum Christum diligere, imitari, amplecti, bonum esse verbis & operibus demõstrat: quid aliud quàm vinũ suum dignum facit vt in ore spõsi dulce sapiat? quod bene Christus potare dicitur: quia à corpore suo, id est, à populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est quòd omnes potãt, sed labia sola & soli dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos suos

Gutturis appellatione prædicatio designatur.

H prædicat, omnes quidẽ audiũt, sed nõ omnes quãta sit virtus sententiarũ quę dicuntur, discernũt. Labia verò & dẽtes ruminãt: quia dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriã reuocant, dum audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os reuocãtes quos sumpserunt, quanta sit virtus cibi quẽ comederunt, sentiunt. Idcirco in lege scribitur, quia animal quod nõ ruminat, immundũ habetur: quia quisquis bona quæ audit siue legit, nõ recogitat, vacans, à sanctis cogitationibus necessariò immundas congregat. Sequitur sponsa & dicit: *Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.*) Ac si diceret: Quoniã fide ad dilectione soli Christo adhæreo, solum sequor, solum cum patre & spiritu sancto vnũ Deum videre cõcupisco, respectionis eius suauitatem, visitationis benignitatẽ, conuersationis dulcedinẽ, gaudenter experior, experiens proclamo: *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis, manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica.*) Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiam cogitat, quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit: & quia sponsi præcepta, vel secreta intelligit, etiam vt alij intelligant

Sponsus perfecte diligi non potest.

nisi etiam proximus diligatur.

ligant, concupiscit dicens: Veni dilecte mi, egrediamur in agrum. Ager quippe, teste veritate, est hic mundus. In agrum verò cum sponsa sponsus egreditur, quando verbum Dei carne suscepta, in thalamo virginis immundo monstratur. In villis commoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur. Manè ad vineas surgit: quia post resurrectionem suam in gloria patris sedens, Ecclesias quas construit, etiam defendit. Si floruit vinea conspicit: quia omnem profectum Ecclesiæ districto examine perpēdit. Videt si flores fructus parturiunt: quia perspicit ad quem profectum teneri quique & imperfecti excrescunt. Videt etiam si floruerunt mala punica: quia perfectos quosque respicit, & quid vtilitatis in proximis habeant, quasi in floribus fructum arborum cognoscit, de quibus bene sequitur: *Ibi dabo tibi vbera mea.*) In malis punicis dat sponso sponsa vbera: quia in perfectis viuit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse præsentem cognoscunt. De quibus bene subditur: *Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris.*) Quid per mandragoras, herbam scilicet medicinalem & odoriferam, nisi virtus perfectorum intelligitur? per quā perfecti quiq; dum imperfectorū infirmitatibus medentur in fide quā prædicant, id est in portis Ecclesiæ veri medici esse cōprobantur. Qui dum exempla bonorum operū circunquaque per sanctam famā tribuunt, quasi odorem quo ægroti sanentur, aspergūt. Sequitur: *Omnia poma noua & vetera dilecte mi seruaui tibi.*) Hîc per poma sensus scripturarū sanctarum intelliguntur, quæ dū ex patribus sanctis ad nos vsque perueniunt & credūtur, quasi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma noua & vetera dilecto suo sponsa seruat: quia sic nouū testamentum Ecclesia catholica recipit, vt vetus nō abiiciat: sic vetus veneratur, vt nouū semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat, in nouo scilicet Christum venisse congaudens, in veteri autem semper venturū expectans, & dicens:

Mandragoræ virtutes perfectorum representāt.

CAPVT VIII.

QVis mihi det te fratrem meum sugentem vbera matris meæ, vt inueniam te solum foris, & deosculer, & iam me nemo despiciat?) In veteri lege Ecclesia posita Christum exoptabat, & expectabat, & in secreto patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Vnde & Dauid desiderans dicebat: Exurge, & ne repellas in finem. Et alibi: Inclina cœlos tuos, & descende. Et Esaias valde cupiens eum videre dicebat: Vtinam disrumperes cœlos, & descenderes. Vult ergo sponsum foris sponsa inuenire & deosculari: quia concupiscit sub lege posita, vt per carnem appareat, vt ei per amorem seruiat, cui prius non accepta gratia, plus timore quàm amore seruiebat. Post cuius osculum iam à nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritum libertatis infudit, ab ipsis etiam angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quòd Iosue angelum adorauit, Ioanni verò volenti se adorare dixit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum, & vnus fratrū tuorū habētium testimoniū Iesu. Sed quia veniente Ecclesia suscepit, synagoga repulit, iterū eum in fine mundi suscipiet & amabit, ideo subsequitur Ecclesia, & dicit: *Apprehendā te, & ducā in domū matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculū ex vino conditum, & mustū malorum granatorum meorum.*) Apprehensum in domū matris suæ ducit, quia synagogæ in fine mundi Christum in quem credit, prędicabit: dūmq; per prędicationē Ecclesię susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit, quando synagogā iam idem corpus factam erudiri secū videbit. Poculum ex vino conditum Ecclesia dabit: quia ipsi synagogæ nouum testamentum cum veteri prædicabit, & quasi vino poculum cōdiet: quia dulcedinem Euangelij testimoniis legis, quæ aspera est, vt robustius teneatur, cinget. Mustum verò malorum granatorum suorum tribuet, quia fortium virorum qui vnitatem Ecclesiæ etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponet, vt ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & Antichristi persecutionibus, martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. Cùm enim fortium pugnatorum victorias audierit, ad eorum imitationem pugna subire

Angeli post incarnationem Chisti non permiserunt se adorari.

nō dubitabit. Quod apertè manifestat cum subiungit: *Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*) Leua Christi vita præsens, dextera verò vita beata habetur. Caput autē nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesiæ iam conuersa, exemplis roborata, imitatione subleuata: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, ac si diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem teneo, eius ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio: iam terrena omnia postpono, etiam ipsam vitam carnis pro eius amore contēno, & ad eius beatitudinem videndam totis desideriis anhelo. Hoc quippe quod rem quamlibet amplectitur, ipsam quam amplectitur rem ex omni parte intra se habere non ignoratur. Læua ergo sub capite est, & dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ videt supponit, & ea quæ non videt, omni conatu & vniuersis suis cogitationibus appetit. Sūt quippe modo nonnulli qui tanto desiderio cœlestia sectantur, vt omnia visibilia pro nihilo reputent, mentem suam cœlestibus studiis sine intermissione occupēt, vt nihil aliud agere libeat, quicquid extra spiritalem actionem est, animus fastidiat, hanc solam diligat, cætera contemnat, nisi fortè ea isti necessaria esse cognoscat. Isti verò sub capite læuam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes vitam præsentem sub se vident. Et dextera Christi eos amplexatur: quia ex omni partè eos dilecto cœlestis intra se retinēs tuetur. Huiusmodi quippe viri sancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationem perfruuntur. In qua contēplatione oculum cordis mundāt, vt Deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanę infirmitati datum est, videant, cuius visione se illuminent, suauitate reficiāt. Isti illam beatitudinem iam aliquantulum experiuntur, de qua in Euangelio veritatis voce dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Quod enim futurum est, iam in eis incipit compleri, quia etsi in hoc mundo adhuc in carne viuunt, iam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam diuina voce præcipitur. Vacatæ & videte, quoniam ego sum Deus. Hi enim quò sine mundi strepitu viuunt, eò mentem in Dei visionem per desiderium & cōtemplationē figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, vt credimus per cōuersationem erunt, bene ad huiusmodi dictum intelligitur: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. De quibus & pro quibus sponsus loquitur consequēter. *Adiuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*) Sed quia iam illud superius exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga iam facta Ecclesia, filiæ Hierusalem admirantes interrogāt & dicunt: *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitiis affluens, innixa super dilectum suum?*) Sancta Ecclesia vel quælibet sancta anima de deserto ascendit, quia in exilio huius peregrinationis posita ad cœlestia gaudia mēte & cogitationibus tendit. Vnde & Paulus dicebat: Nostra conuersatio in cœlis est. Deliciis affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, cœlesti pabulo assiduè mētē pascit. Super dilectū innititur, quia in solius Christi auxilio cōfidens, eo largiente ab exilio ad patriā trāsfertur. Ipsa quippe veritas omnibus fidelibus ait: Sine me nihil potestis facere. Vnde verò acceperit vt ab infimis ad superiora, à deserto ad regnū ascēdere possit, manifestat dilectus cùm subdit: *Sub arbore malo suscitaui te.*) Quid per arborē malū, nisi sancta crux designatur? quæ malū illud sustinuit, de quo eadē spōsa in superioribus dicit: Sicut malū inter ligna syluarū, sic dilectus meus inter filios. Sed spōsam suā Christus sub arbore malo suscitauit, quia in cruce positus, subditā sibi Ecclesiam ad vitā vocauit, vt à somno mortis resurgeret, & cū illo se crucifigens, ad nouam resurrectionem properaret. Vnde & apostolus cuiuis animæ mortuæ dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Et quibusdā qui iā surrexerāt, alibi dicit: Si cōsurrexistis cū Christo, quæ sursum sunt quærite. Sed quia infidelitas synagogæ Christū crucifixit, ideo sequitur: *Ibi corrupta est mater tua.*) Sub arbore malo mater Ecclesię corrupta esse dicit, quia quādo saluatorē suū in ligno fixit, nefādo scelere se cor-

Vita præsens per læuam Christi: vita vero beata per ipsius dexteram significatur.

Ecclesia vel sancta anima de deserto ascendere dicitur.

Crux per arborem malū designatur.

corrupit. Cuius sceleris magnitudinē inculcat, cùm idem replicat dicens: *Ibi violata est genitrix tua.*) Sed quoniam ad hoc cæcitas in Israël facta est, vt plenitudo gentium intraret, ideo intranti Ecclesiæ dicitur: *Pone me vt signaculū super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum.*) In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Super cor ergo & super brachium sponsæ dilectus, vt signaculum ponitur: quia in sancta anima quantū ab ea diligatur, & volūtate & actione designatur. Signum quippe sancta mens interius & exterius Christū portat, quia dum in eius meditationibus assiduè laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quo eius dilecta esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsus discipulis suis aiebat: In hoc cognoscent omnes quia verè mei discipuli estis, si dilectionē habueritis adinuicem. De qua dilectione mox subditur: *Quia fortis est vt mors dilectio.*) Bene procul dubio fortis vt mors dilectio esse perhibetur, quia dum per dilectionem à vitiis mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mētis. Sunt enim nōnulli qui sic diligunt Deum, vt omnia visibilia negligant, & dum in æterna mente tendunt, ad omnia temporalia penè insensibiles fiunt. In his nimirum vt mors dilectio fortis existit, quia sicut mors exteriores corporis sensus ab omni proprio & naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus viris omnia terrena desideria contemnere mentem aliàs intentā cōpellit. Huiusmodi mortuis & viuis dicebat Apostolus: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Hi proculdubio vitam suam cum Christo abscondunt, quia dum omnia quæ videmus postponunt, in his quæ non videmus, in beatitudine scilicet Christi veraciter & secretè viuunt. Quia enim falsam vitam despiciunt, quæ visibiliter apparet, in vera vita se abscondunt, quæ non nisi inuisibilibus oculis se manifestat. Potest tamē intelligi vt hoc de seipso Christus dicat inquiens: pone me vt signaculum super cor tuum, vt signaculum super brachium tuum: quia fortis est vt mors dilectio, ac si diceret: Dignum est vt in mente & actione signum dilectionis meæ meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuæ mortem subij, vt tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei nouitate spiritaliter viuas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam inuidiam cor synagogæ exarcisset, ideo subditur: *Dura vt infernus æmulatio.*) Aemulatio quippe & in bonum & in malū accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur: Aemulamini charismata meliora. In malum autem assumitur, vbi per Samuelem Sauli dicitur: Auferetur à te regnum, & dabitur æmulo tuo. Aemulus quippe eius Dauid dicitur, cui Saul inuidere non ignoratur. Dura est ergo vt infernus æmulatio, quia dum synagoga Christum ad inferos posse trāsmittere se putauit, ei vsque ad mortem corde immisericordi inuidit. Vt infernus æmulatio dura extitit, quia sicut infernus sine misericordia quos tenet cruciat, sic Iudaica plebs Christum apprehendēs sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur: *Lampades eius, lampades ignis atque flammarū.*) Sicut enim ignis quæ incendit, cōsumit, sic Iudæos ab omni fidei virtute inuidia sua destruxit: de quibus bene alibi dicitur: Et nunc ignis aduersarios cōsumit. ac si diceretur: Antequā ad æternum ignē veniant, in præsenti consumuntur, quia in se ipsi ignē inuidię portant, qui sine portātis cōbustione nō portatur. Hic ignis inuidię flāmas protulit, quādo per exēpla in quibus accensus est, etiā in gentilibus vsque ad Christianorum martyria per mundū vniuersū excreuit. Sed quia hinc ignis inuidiæ, hinc ignis charitatis se extulit, ideo subditur: *Aquę multæ non poterūt extinguere charitatem, flumina obruent illam.*) Charitate quippe martyres sancti viuaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hāc charitatem aquæ multæ extinguere non poterant, quia quātæcunque tribulationes eis fierent, ad odium eos trasmutare non valebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cùm aquæ dictæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarū ipsarum incrementa & viuacitas intelligitur? Flumina quippe viuas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus, quæ dum per totum orbem super martyres ebulierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi impetu confluxerunt. Sed quia inter flumina adeò charitatis vigor vixit, vt potius flumina consumeret, quàm se ab illis extingui permitteret, ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se conuertebant, ita vt dimitterent quicquid in mundo possidebant, & seipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Vnde & subditur: *Si dederit homo omnē substantiam domus suæ productione, quasi nihil despiciet eam*) Cùm terrenæ substantiæ cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis sordidat, ne diuina claritas videatur. Contra quod in Euāgelio dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Et Ioannes Apostolus ait: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Nec mirum, quo modo enim eum diligere potest quem nescit? Aut quomodo cum scit, ad quem sciendum oculum cordis claudit? Sed homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione tribuit, quando quicquid in mundo possidet, pro Christo distribuit, vt abiiciens quod impedit, Deum diligat, & terso puluere sollicitudinum, oculos aperiat, vt Deum videat. Et cùm omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despicit, quia postquam oculum tersit, & Deum conspexit, in illius visione quicquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solùm possessa, sed etiā cupita, vt Christum sequerentur, dimiserunt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat: Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Sed quoniam adiecta terrena substantia non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor vt idem ipse homo à semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, & quandoque perfectus non solum se, sed & alios secum ad vitam trahat, ideo de noua & tenera adhuc Ecclesia vel vnaquaque anima consequenter dicitur: *Soror nostra paruula est, & vbera non habet.*) Sororem Christus Ecclesiam vocat, quia de ipsis Apostolis dicebat: Ite, dicite fratribus meis. Soror autem paruula, vbera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus aliis prædicaret, cùm seipsum discipulum Christi in vnius ancillæ voce detestando & iurando negaret? † Prima ergo Ecclesia vbera nō habebat, quia post resurrectionem in vna domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed & videri timebat. Consequenter ergo dicitur: *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?*) Allocutus est Christus sororem suam, quādo spiritum sanctum super Apostolos misit, & eis in interioribus loquēs, illos omnes mūdi loquelas multiplici distributione docuit. Sed à quibus hoc quærere intelligendus est qui omnia nouit, nisi à sanctis patribus antiquis quos ad quærendum spiritu sancto instigauit? Quibus eodem spiritu quo in quæstionem eos induxit, respondet protinus conuenienter, & ait: *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.*) Dato spiritu sancto, murus sancta Ecclesia efficitur, quia quæ prius timida erat, instruente eandem spiritu omnipotente, ad resistendum aduersariis impenetrabiliter roboratur. Quod manifestat idem Petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigidus, quibus dicebat: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Et iterum: Si iustum est vos potius audire quàm Deum, iudicate. Nos enim non possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui. Et de cæteris discipulis scriptum est: Ibant discipuli gaudētes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ecce qualis murus facta est Ecclesia, quæ modò tenerrima, nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modò verò accepto mirabili artifice spiritusancto, vniuersi exercitus assultus illæsa contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia vt non tantummodo se defendat, sed vt & impugnantes resistendo prosternat, miracula ei facere conceditur, quæ cùm hostes viderint, ab eius aggressione iacula timentes terreantur. Quæ propugnacula bene argentea esse perhibētur, quia ipsa miracula cum verbi prædicatione donantur. Et quia argentum valde sonorū est metallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula

Dilectio est signum quo cognoscuntur veri catholici.

Aemulatio in bonū & in malum accipitur.

Tribulationes per flumina significantur.

Ecclesia soror Christi vocatur.

† *al. paruula*

Ecclesia sancta murus dici potest.

racula factum est vt eorum verba per vniuersum mundum conualescerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circunquaque diffunderent, quod manifestat Psalmista dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sequitur: *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.*) Ostium etiam bene esse Ecclesiam dicimus, quam ab ipso Christo potestatem aperiendi & claudendi accepisse scimus. Ostium procul dubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad vitam se nobis aperit. Vnde & ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: Quodcũque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terrã, erit solutum & in cælis. Vel ostium in ipso capite suo existit, quia ipse de se veraciter dicit: Ego sum ostium. Ostiũ verò tabulis cedrinis compingitur, quia sancta Ecclesia fidẽ prædicans, multitudinibus populorum decoratur, & dum populi variis virtutibus asperguntur, vt videlicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat, alius omnia abiiciens, etiam à legitimo connubio se abstineat, alius verò tantum proficiat, vt aliorum etiam prædicator fiat, tanquam pictura multis coloribus: sic Ecclesia multis distinctionibus honestatur, quæ sancto spiritu conualescens hilariter respondet, dicens: *Ego murus, & vbera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*) Vbera sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit, quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutriuit. Sed quid est quod non ait pacem, sed quasi pacem reperiens, nisi quia dum in hoc mundo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus, & quãdiu cum peccato viuimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem Dei & hominũ tenemus, ideo subditur: *Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos, tradidit eam custodibus.* Ipse verò pacificus noster esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit, quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantauit, de qua dicitur: Vinea Domini sabaoth domus Israel est. Quæ vinea in ea quæ habet populos extitit, quia in lege posita est, quæ multos populos ad se collegit. De quibus populis dicitur: Populi meditati sunt inania. Hanc vineam custodibus tradidit, quia synagogam Moysi & cæteris patribus custodiendam subiecit. De qua bene subditur: *Vir affert pro fructu eius mille argenteos.*) Hæc vinea fructum protulit, quia ex synagoga botrus ille magnus qui de terra promissionis allatus est, Christus videlicet Iesus, per humanitatem processit. De quo fructu pater ad Dauid ait: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Vnde & Apostolus scribit: Quorum patres sunt, & ex quibus Christus. Per argenteos verò in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus, de qua Petrus eleemosynam petenti claudo dicebat: Argentum & aurum non est mihi. Pro fructu ergo vineæ vir mille argenteos affert, quia quisquis viriliter in fide quam suscepit se habet, libenti mente & perfectè omnia terrena dimittit, vt Christum veraciter habeat. Millenarius enim perfectus est numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuslibet demonstratur. Hos argenteos in primitiua Ecclesia illi ferebant, de quibus in actibus Apostolorum scriptum est. Quotquot autem possessores agrorum aut domorum erant, vendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apostolorum precia eorum quæ vendebant. Isti congregati aliã vineam, videlicet sanctam Ecclesiam ex seipsis construxerunt, & vt boni agricolæ, sanguine suo propagauerunt, & prædicationibus vsque ad fines terræ dilatauerunt, vt iam mũdum penè vniuersum impleat, & fructum gratum locata agricolis suis temporibus reddat. Vnde in euangelio dicitur: Malos malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. De qua vinea iam bonis locata ipse pacificus dicit: *Vinea mea coram me*

Virtutes diuersæ diuersis congruũt populis.

Christus botro comparatus ex synagoga processit.

est.) Coram ipso vinea sua existit, quia perditis malis agricolis, sanctam Ecclesiã per bonos doctores respectu benigno erudit. Cui dicit: *Mille tui pacifici, & ducenti iis qui custodiunt fructus eius.*) Qui sunt illi pacifici, qui mille dicuntur esse & ducenti, nisi illi superiores argentei, quos dum perfectè dimittimus, pacem per eorum distributionem cum sanctis nobis ipsis acquirimus? Vnde & in Euãgelio Domin' præcipit: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Sed quid per ducẽtos intelligimus, nisi duplicem retributionem quam acquirimus, dum in hoc mundo perfectè pro Christo omnia terrena contemnimus? Mille ergo & ducenti Ecclesiæ argentei existunt, quia dum fideles quique omnia quæ possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cum sanctis faciũt, & præsentis vitæ remunerationem cum cælesti percipiunt. Et hoc est quod Dominus in Euangelio ait: Amen amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Euangelium, qui non accipiet centies tantum, nunc in tempore hoc domos & fratres, & sorores, & filios, & agros cum persecutionibus: & in seculo futuro vitam æternam: Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur, nisi his qui custodiũt fructus eius? Qui sunt autem qui fructus vineæ custodiunt, nisi illi qui in sancto opere quod inceperunt, perseuerantes existũt? Opus enim quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis vsque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immature ab hoc vnde processerat vacuatur. Ideóque Dominus in Euangelio ait: Qui perseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Sequitur sponsus, & dicit: *Quæ habitas in hortis, amici oscultant te: fac me audire vocem tuam.*) Sponsa in hortis habitat, quia sancta Ecclesia vel quælibet sancta anima in fructificatione virtutum mentem versat. Cuius vocem sponsus audire desiderat, quia in hoc summopere Christo placet, vt perfectus quilibet vir infirmos quosque verbo sanctæ prædicationis admoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia vt amicus sponsi loquatur, pio desiderio expectant. Et notandum quòd amicus est qui auscultat, quia qui Deum mente integra diligit, prædicantem quem diligit, libenter audit. Vnde in Euangelio dicitur: Qui est ex Deo, verba Dei audit. Sed quia dum Ecclesia veritatem prædicat, multi non intelligunt, multi quod percipiunt, prauo intellectu subuertunt: ideo admonenti vt prædicet, repondet sponsa, & dicit: *Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinnulóque ceruorum super montes aromatũ.* Dilectus fugit, quia à reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum enim reprobæ mentes ad audienda vel legenda verba Dei, peruersa intentione accedunt, digno iudicio veritatem non inueniunt, quam indigno appetitu requirunt. Vnde & ipsa Dei sapientia dicit: Quærent me mali, & non inuenient. Sed fugiẽs reprobos dilectus montes aromatum petit, quia peruersos dimittens, sanctas animas visitare non desinit, quæ & per contemplationem excelsæ fiunt, & per confectiones virtutum odorifera vnguenta secũ ferunt. Super hos montes dilectus capreæ & hinnullo ceruorum assimilatur, quia in cordibus sanctorum virorum manifestatur quàm pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit. Qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex ceruis hinnullus, sicut dictum est superius, venit. Qui dum esset diues, pauperem se, vt nos ditaremur fecit: & dum esset super omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. Cui immẽsas gratias quo ad vsq; viuim' reddamus: cui pro nobis in morte tradito & resurgenti in immortalitatem, nosipsos & spiritum & corpus debemus: Qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate spiritussancti deus, per infinita secula seculorum. Amen.

Bona temporalia propter deũ relinquentes inæstimabilem recipiet retributionem.

Prædicator amatus libenter auditur.

Christus peruersos dimittit & sanctos visitat.

Expositionis beati Gregorij papæ, super Cantica canticorum, finis.

PRAEFATIO BEATI GREGORII PAPAE IN Homilias super Ezechielem Prophetam.

Dilectißimo fratri Mariano Episcopo Gregorius seruus seruorum Dei. Homilias quæ in beato Ezechiele propheta, ut coram populo loquebar, exceptæ sunt, multis curis irruentibus in abolitione reliqueram. Sed post annos octo petentibus fratribus notariorum schedulas requirere studui, easque fauente Domino transcurrens, inquantum ab angustiis tribulationum licuit, emendaui. Tua itaque dilectio has sibi ad legendum mitti poposcerat: sed ualde incongruum credidi, ut aquam despicabilem hauriret, quem constat de beatorum patrum Ambrosij atque Augustini torrentibus profunda ac perspicua fluenta aßiduè bibere. Sed rursum dum cogito quòd sæpe inter quotidianas delitias etiam uiliores cibi suauiter sapiunt, transmisi minima legenti potiora, ut dum cibus grossior uelut pro fastidio sumitur, ad subtiliores epulas auidius redeatur.

HOMILIA I.

DEi omnipotẽtis aspiratione de Ezechiele propheta locuturus, prius debeo tempora & modos aperire prophetiæ, vt dũ accessus eius ostenditur, virtus melius cognoscatur. Prophetiæ tempora tria sunt, scilicet præteritum, præsens, & futurum. Sed sciendum est quòd in duobus tẽporibus prophetia etymologiam perdit. Quia cum ideo prophetia dicta sit, quòd futura prædicat, quando de præterito vel præsenti loquitur, rationẽ sui nominis amittit: quoniam non prodit quod vẽturũ est, sed vel ea memorat quæ transacta sunt, vel ea quæ sunt. Quæ tamen tria prophetię tempora verius loquimur, si ex sacræ scripturæ testimoniis ostendamus. Prophetia de futuro est: Ecce virgo cõcipiet, & pariet filium. Prophetia de pręterito: In principio creauit Deus cœlum & terram. De illo enim tempore dixit homo, quo non erat homo. Prophetia de præsenti est, quando Paulus Apostolus dicit: Si autem omnes prophetent, intret autẽ quis infidelis vel idiota, cõuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Dominum pronuntiãs, quòd verè Deus in vobis sit. Cùm igitur dicitur: Occulta cordis eius manifesta fiunt: profectò monstratur quia per hunc modũ prophetiæ spiritus non prædicit quod futurũ est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetiæ dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed pręsens narrat? Qua in re animaduertendũ est quòd rectè prophetia dicitur, non quia prædicit ventura, sed quia prodit occulta. Rem quippe quálibet sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris in præsenti subtrahit causa. Ventura etenim res occultatur in futuro tempore, præsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est etiam prophetia præsens, cùm res quælibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamẽ per spiritum denudatur. Et ibi fit præsens prophetantis animus, vbi per præsentiam non est corpus. Nam Giezi longè à propheta recesserat, cùm Naamã Syri munera percipiebat, cui tamen idem propheta dicit: Nónne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tibi? Sciendum quoque est quia prophetię tempora inuicem sibi concinunt, ad probationem, vt aliquãdo ex futuris præterita, aliquando verò ex præteritis probentur futura. Dixerat enim Moyses: In principio creauit Deus cœlum & terrã. Sed quis crederet quia verum de præterito diceret, si de futuro etiam aliquid non dixisset? In ipsius etenim libri fine, in

Prophetia vnde dicitur. *Esaiæ 7.* *Gene.1.* *1.Cor.14.* *4.Reg.5.* *Gene.1.*

E cuius exordio illa de pręterito dixerat, aliquid prophetię per Iacob vocem de venturis permiscuit, dicens: Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gẽtium. Qui etiam per semetipsum eundem qui mittẽdus erat, ei quem ducebat populo prophetauit, dicẽs: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tanquam me, ipsum audietis. Erit autem, quicunque non audierit prophetam illum exterminabitur de populo suo. Cur ergo præteritis ventura permiscuit, nisi vt dum implentur ea quæ de futuro prædiceret, ostẽderet etiam quia de præterito vera dixisset? Quia itaque docuimus qualiter ex futuro prophetiæ probentur præterita, restat nũc vt adhuc de sacris eloquiis ostẽdamus, quomodo in ipso prophetiæ spiritu ex præteritis probentur futura. Certè rex Babylonicus cùm somnium vidisset, misit ad magos & hariolos, omnésque sapientes Babyloniæ conuocauit, nec ab eis solũmodo interpretationẽ somnij, sed etiam somnium quæsiuit: vt nimirũ ex præterito colligeret, si quid F in eorum responsionibus de vẽturo certũ teneret. Qui cùm dicere nulla potuissent, Daniel deductus ad medium est, qui de interpretatione somnij & de narratione requisitus, nõ solum hoc respondit quod interrogatus est, sed ipsam somnij originem replicauit, dicens: Tu rex cœpisti cogitare in stratu tuo quid esset futurũ post hæc. Et paulò pòst: Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grandis, &c. Cuius videlicet somnij mox vt ordinem dixit, quicquid ex codẽ venturum sequebatur aperuit. Pensemus ergo ordinem prophetiæ. A cogitationibus venit ad somniũ, à somnio peruenit ad futura. Qui ergo ipsam, vt ita dicam, radicẽ somnij protulit, profectò ex præteritis probauit quòd vera essent quæ de futuris diceret. Prophetia autem præsentis temporis, nec præteriti attestatione indiget, nec futuri: quia cũ res occulta per prophetiæ verba detegitur, veritati illius res ipsa quæ ostenditur attestatur. Igitur quia de temporibus prophetiæ tractauimus, restat vt de modis eius ac qualitatibus aliqua disseramus. G Spiritus quippe prophetiæ nec semper, nec eodem modo prophetæ animum tangit. Aliquando enim spiritus prophetiæ ex præsenti tãgit animum prophetantis, & ex futuro nequaquam tangit: aliquando ex futuro tangit, & ex præsenti non tangit. Aliquando verò ex præsenti & ex futuro tangit: aliquando autem ex præterito & ex præsenti atque ex futuro pariter tangitur animus prophetantis. Aliquando tangit ex præterito prophetię spiritus, nec tangit ex futuro: aliquando autem tangit ex futuro, nec tangit ex præterito. Aliquando verò in præsenti ex parte tangit, & ex parte non tangit: aliquando in futuro ex parte tangit, & ex parte nõ tãgit. Sed hæc ipsa si possumus eo ordine quo præmissa sunt, sacrę scripturæ testimoniis ostendamus. Ex præsenti enim prophetię spiritus prophetantis animũ tangit, atque ex futuro non tangit, sicut Ioannes baptista venientem Dominum videns ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi. Sed cùm iam moriturus esset, missis discipulis requirebat dicẽs: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? In quibus verbis ostendi-H tur quia in terris quidem venisse redemptorem nouerat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descẽderet, dubitabat. Ex præsenti enim prophetię spiritu tactus fuerat, qui humanitatem mediatoris videns, & diuinitatem eius intelligens, cõfitebatur agnum qui peccata mundi tolleret. Sed tactus ex futuro non fuerat, quia aduentum illius in inferno nesciebat. Aliquando verò prophetiæ spiritus animum prophetantis ex futuro tangit, atque ex pręsenti non tangit, sicut apertè libri Geneseos historia testatur, cùm Isaac Esau filium suum ad venãdum misit, cui minorem filium Rebeca ad benedicendum supposuit, qui hœdinis pellibus indutus paterno palpatui corpus fraternũ finxit. Cui ille minori filio tanquam maiori benedictionem dedit, quæque ei essent longè futura, nuntiauit: sed quis esset qui coram se assisteret, scire non potuit. Prophetiæ ergo spiritus ex futuro animum prophetantis tetigit, atque ex præsenti non tetigit, quando caligantibus oculis pater & vẽtura prædicebat, & præsentem filium nesciebat. Aliquando prophetantis animũ ex præsenti pariter & ex futuro tangit, quod ex eodem libro Geneseos liquidò docemur. In illo quippe scriptum est, quia cùm ad

Gene.49. *Deut.18.* *Danie.2.* *Ioan.1.* *Matth.11.* *Gene.27.* *Gene.48.*

vitæ iam terminum propinquaret Iacob, & duos filios suos Ioseph fecisset assistere ante eum, vt ex benedictione illius possent longè pòst futura promereri, cui maiorem ad dexteram, minorem verò posuit ad sinistram. Cúmque ille oculis, senectute caligantibus, nepotes suos, quis prior, quisve esset minor, humano visu discernere nequaquam posset, ductis in obliquum brachiis, dexteram manum minori, sinistram maiori imposuit. Quod dum corrigere filius vellet, ait: Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Audiuit: Scio fili mi, scio. Et iste quidem erit in populos & multiplicabitur, sed frater eius iunior maior illo erit. Prophetiæ ergo spiritus ex præsenti pariter & ex futuro prophetantis animum tetigit, dum Iacob & ventura nuntiabat, & eos quos corporeis oculis videre non poterat, ante se positos, per spiritum discernebat. Sic Abiæ prophetæ animum prophetiæ spiritus & ex præsenti, atque ex futuro tetigerat, cùm caligantibus oculis eam quæ se esse aliam simulabat, & vxorem Hieroboam esse cognouit, & quicquid ei futurum esset, aperuit, dicens: Ingredere vxor Hieroboam, quare, aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te, durus nuntius. Vade & dic Hieroboam, hæc dicit dominus Deus Israël: Quia operatus es malè super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, vt me ad iracundiam prouocares: me autem proiecisti post corpus tuum, idcirco ego inducam mala super domum Hieroboam. Ex præsenti ergo atque ex futuro pariter prophetantis animus tactus fuerat, qui & ingredientem deprehendere potuit, & ei ventura nuntiare. Aliquando autem ex præterito, & ex præsenti, atque ex futuro pariter animus tangitur prophetantis, sicut Elizabeth venire ad se Mariam conspiciens, quia incarnatum verbum gestaret in vtero, agnouit: eámque iam Domini sui matrem vocauit, dicens: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? De cuius conceptione per angelum quoque ad Ioseph dicitur: Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est. Quæ videlicet Elizabeth dicit: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino. Dicens enim, Beata quæ credidisti: apertè indicat quia verba angeli quæ dicta ad Mariam fuerant, per spiritum agnouit: atque subiungens: Perficientur ea quæ sunt dicta tibi à Domino, quæ eam in futuro sequerentur, præuidit. Simul ergo de præterito & præsenti atque ex futuro per prophetiæ spiritum tacta est, quæ & eam promissionibus angeli credidisse cognouit, & matrem nominans, quia redemptorem humani generis in vtero portaret, intellexit. Et cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit Aliquando verò prophetiæ spiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro, sicut in Paulo Apostolo apertè ostenditur, qui discipulis dicit: Notum vobis facio fratres Euangelium quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Vnde aliis quoque discipulis dicit: Secundum reuelationem notum factum est mihi sacramentum. Qui tamen hoc ipsum Euangelium quod per reuelationẽ cognouerat, cùm Hierosolymam prędicaturus ascenderet, ait: Ecce ego alligatus spiritus vadò in Hierusalem, quæ in ea ventura sunt mihi ignorans. Hoc quippe Euangelij sacramentum est, quia vnigenitus patris incarnatus atque perfectus homo factus est, qui crucifixus, mortus & sepultus, die tertia surrexit: die quoque quadragesima ascendit in cœlum, atque in dextera patris sedet. Qui ergo per reuelationem Euangelium agnouit, prophetiæ spiritu de præterito tactus est, sed quia quid pro eodem Euangelio passurus esset, ignorabat, de futuro procubdubio tactus non est. Nam sic dicit: Nisi quòd spiritus sanctus per omnes ciuitates protestatur mihi dicens: Quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Apertè ostenditur, quia ea quæ ipsi futura essent, aliis de ipso reuelata erant, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur: Virum cuius hæc zona est, ita alligari oportet in Hierusalem. Aliquando autem prophetiæ spiritus tangit ex futuro, nec tangit ex præterito, sicut in Helisæi facto scriptum est, quia cùm vnus ex filiis prophetarum materiam succideret huic ferrum securis in aquam cecidit, qui exclamauit: Heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo Dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, & misit illuc, natauítque ferrum. In quo videlicet prophetæ facto cognoscitur, quia qui requirit vbi ceciderat, quid esset facturus nouerat: sed tamen cùm requirit, constat quia vbi ferrum cecidisset, ignorabat. Prophetiæ ergo spiritus Helisæi mentem ex futuro tetigerat, sed ex præterito non tangebat, qui & ferrum ex profundis dimersum quia reuocaturus esset ad superficiem scire potuit: sed vbi ceciderat, omnino nesciuit. Aliquando verò prophetiæ spiritus in præsenti ex parte tangit, & ex parte non tangit. Quod Petri Apostoli historia testatur, cùm missi ad eum à Cornelio milites, ei sunt per spiritum nuntiati. Scriptum quippe est. Et dixit spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te. Ad quos ille descendit, & requirens dixit: Quæ causa est propter quam venistis? In cuius verbis ostenditur quia eandem causam per spiritum non audierat, quam à militibus requirebat. In præsenti ergo mẽtem Petri spiritus ex parte tetigerat, & ex parte non tetigerat, qui & adesse milites dixit, & pro qua causa venerant, tacuit. Aliquando spiritus prophetiæ in futuro ex parte tangit, & ex parte non tangit: sicut prophetarum filij de auferendo Helia ad Helisæum dicunt: Nunquid nosti quia hodie Dominus tollat dominum tuum à te? Quò tamen ablato, sese per diuersa dispergunt, cúmque in rupibus & vallibus quærunt. In futuro ergo eorum mentem prophetiæ spiritus ex parte tetigerat, & ex parte non tangebat, quando eum quem tollendum nouerant, non inueniendum quærebant. Ex parte itaque tacti sunt, atque ex parte non tacti, qui & sciebant quòd tolli posset, & nesciebant quòd inueniri non posset. Idem quoque Helisæus per prophetiæ spiritum de futuro ex parte tactus est, & ex parte nõ tactus, cùm regi Israël diceret: Percute iaculo terram. Et cùm percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est contra eum vir Dei, & ait: Si percussisses quinquies aut sexies siue septies, percussisses Syriam vsque ad consumptionem, nunc autem tribus vicibus percuties eam. Qui itaque nouerat quia toties percuteret Syriam, quoties percussisset terram, sed cùm ei diceret. Percute terram, quoties eam percussurus esset, ignorabat: quippe & indignatus est terram tertiò fuisse percussam, profectò constat quia de futuro ex parte tactus fuerat, & ex parte non tactus, qui Syriam percuti prædixit, sed terram amplius percuti voluit. Sic Samuel cùm ad vngendum Dauid à Domino mitteretur, respondit: Quomodo vadam? Audiet enim Saul, & interficiet me. Qui & Dauid vnxit, nec tamen à Saule occisus est. Ex parte ergo de futuro tactus prophetæ animus fuerat, & ex parte non tactus, qui & vngendum Dauid in regno nouerat, & quia à Saule non esset occidendus ignorabat. Sciendum quoque est quòd prophetæ quidem è proximo tanguntur, atque è longinquo minimè tanguntur. Alij verò è longinquo, & non tanguntur è proximo. Alij autẽ & è longinquo & è proximo prophetiæ spiritu tanguntur. Nam quidã tanguntur è proximo, & non è longinquo, sicut Samuel perisse asinas nouerat, cásque inuentas esse nuntiabat. Saul regem futurum prædicit: Dauid quoque quia in eius regno succederet, nuntiat: sed quia pater regis æterni futurus sit, non prædicit. Quidam verò tanguntur è longinquo, & non tanguntur è proximo, sicut idem Dauid incarnandum Dei vnigenitum nouerat, de Iudæa dicens: Homo factus est in ea, & ipse fundauit eam Altissimus. Atque hunc ad cœlos ascensurum, & ad patris dexteram sessurum intelligit dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Et tamen multa quæ è vicino acta sunt, minimè præuidit. Vt enim pauca de multis loquar, seruũ Miphiboseth Sibam contra suum dominum mentientem non intellexit, & Amasæ promittens dicit: Hæc faciat mihi Deus, & hęc addat, si nõ magister militiæ fueris coram me omni tempore pro Ioab: videlicet quid sequeretur, ignorãs: quia Amasa idem non solum principatum militię pro Ioab nõ susciperet, sed etiã per Ioab post paululũ vitam finiret. Et cùm tẽplũ Deo cõstruere voluit, quid è vicino sequeretur, nesciẽs, prophetam alterum requisiuit. Quidam verò è lõginquo tãgũtur, & è proximo: sicut Esaias lõgè post futura prænũciauit, dicens: Ecce virgo concipiet, & pariet filiũ, & vocabitur

3.Reg.14. Luca 1. Matt.1. Luca 1. Galat.1. Ephe.3. Acto.20. Ibidem. Acto.21. 4.Reg.6. Acto.10. 4.Reg.2. 4.Reg.3. 1.Reg.5. 1.Reg.10. 1.Reg.9. 1.Reg.15. Psalm.86. Psal.109. 2.Reg.16. 2.Reg.20. 2.Reg.7. Esaiæ 7.

Esaiæ 9. nomen eius Emanuel. De quo rursus ait: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerũ eius, & vocabitur nomẽ eius admirabilis cõsiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius ĩperiũ, & pacis nõ erit finis. Qui etiã de Ezechia rege prophetię spiritu tactus è vicino, quia de infirmitate sua surgeret, prædixit: & quotãnis post infirmitatẽ viueret, nũtiauit. *Esaiæ 38.* Aliquãdo enim prophetiæ spiritus prophetis deest, nec semper eorum mentibus præstò est, quatenus cùm hunc non habẽt, & hunc agnoscãt ex dono habere cùm habẽt. Vnde Helisæus cùm flentẽ Sunamitem mulierem à suis pedibus per Gyezi puerũ auelli prohiberet, dixit: Dimitte illam anima enim eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. *4 Reg. 4.* Sic quoque cùm eum Iosaphat de futuris requireret, & prophetiæ ei spiritus deesset. *4. Reg. 3.* Psaltem fecit applicari, vt prophætiæ ad hunc spiritus per laudem psalmodiæ descenderet, atque eius animum de venturis repleret. Vox etenim psalmodiæ cùm per intentionem cordis agitur, per hanc omnipotenti Domino ad cor iter paratur, vt intentæ menti, vel prophetiæ mysteria, vel compunctionis gratiam infundat. Vnde scriptum est: Sacrificium laudis honorificauit me, & illic iter est quo ostendam illi salutare Dei. *Psalm. 49.* Quod enim Latinè salutare, hoc Hebraicè Iesus dicitur. In sacrificio igitur laudis fit Iesu iter ostensionis, quia dum per psalmodiam compunctio effunditur, via nobis in corde fit, per quem ad Iesum in fine peruenitur, sicut ipse de sua ostensione loquitur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. *Ioan. 14.* Hinc quoque scriptum est: Cantate Domino, psalmum dicite nomini eius, iter facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen est ei. *Psalm. 47.* Ipse etenim super occasum ascendit, qui mortem resurgendo calcauit. Cui dum cantamus, iter facimus, vt nostrum cor veniat, & sui nos amoris gratia accendat. Quia autem prophetis prophetiæ spiritus non semper adest, etiam vir Dei indicat, qui contra Samariam missus, mala quæ ei ventura erant, nuntiauit: qui tamen prohibitus à Domino in via comedere, prophetæ falsa persuasione deceptus est, quem fallax sermo nõ deciperet, si prophetiæ spiritum præsentem habuisset. *1. Reg. 13.* Sciendum quoque quòd aliquando prophetæ sancti dum consuluntur, ex magno vsu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, & se hæc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur: sed quia sancti sunt, per sanctum spiritum citius correcti, ab eo quæ vera sunt audiunt, & semetipsos, quia falsa dixerint, reprehendunt. Nathan etenim prophetã sanctum virum fuisse quis nesciat? Qui Dauid regem & de culpa apertè reprehendit, & quæ ei pro culpa eadem essent ventura, nunciauit: quem tamen dum idem Dauid quia templum Deo vellet construere, requisisset, illico respondit: Omne quod est in corde tuo, vade & fac, quia Dominus tecum est. *2. Reg. 7.* De quo illic statim subditur: Factum est autem in nocte illa, & ecce sermo Domini ad Nathã dicens: Vade & loquere ad seruũ meum Dauid. Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid tu ædificabis mihi domum ad habitandum? Neque enim habitaui in domo ex die qua eduxi filios Israël de terra Aegypti vsque in diem hanc. Et paulò pòst: Cùm completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnum eius, ipse ædificabit domum nomini meo. Ecce Natham propheta qui prius regi dixerat: Vade & fac: postmodum prophetiæ spiritu edoctus, hoc fieri non posse denuncians, & regis consiliis & suis sermonibus contradixit: quia quod ex suo spiritu dixerat, falsum fuisse deprehendit. Qua in re inter prophetas veros ac falsos ista distantia est: quia prophetæ veri si quid aliquando per suum spiritum dicunt, hoc ab auditorum mentibus per spiritum sanctum eruditi citius corrigunt. Prophetæ autem falsi, & falsa denuntiãt, & alieni à sancto spiritu, in sua falsitate perdurant. Consideratis igitur prophetiæ temporibus & modis, intueri libet qualiter omnipotens Deus ad profectum hominum iræ suę moderamina dispensat. Israëliticus quippe populus conditori suo deliquerat, & idcirco regi Babylonio in captiuitate seruiebat, *Ezech. 3.* cum quo tamen Ezechiel propheta in captiuitatem mittitur, quem diuina gratia ita sibi placabilem fecerat, vt per

E eum ventura quæque prædiceret, & afflicti populi mentem consolari dignaretur. Cõsideremus ergo, si possumus, quãta est dispensatio supernæ pietatis: quia sic iratus est populo suo Dominus, vt tamen omni modo non irasceretur. Nam si iratus non esset, in captiuitatem populũ minimè tradidisset: & si omni modo iratus esset, electos suos in captiuitatẽ cum illo nos mitteret. Sed agit hæc diuina misericordia, vt ex vna eadémque re ex qua carnalibus dat flagellũ, ex ea spiritalibus virtutis præstet incrementũ. Cúmque illos per tribulationẽ purgat, istos ex societate tribulantiũ ad maiora promerenda excitat. Et sic in iustis irascit, vt tamẽ eorũ corda per iustorũ cõsortium cõsoletur, ne si omnimodo deserat, nullus post culpas ad veniã redeat. Tenẽdo igitur repellit, & repellendo tenet, quãdo cum his quos diiudicat, simul in tribulationem mittit quos amat. Quis ista tantæ pietatis viscera pensare sufficiat? quòd & culpas populi Dominus sine vindicta non deserit, & tamen delinquentem populum à se funditus non repellit. F Sic cùm Moyses ad repromissionis terram exploratores duodecim misisset, ex quibus cùm decem postmodum desperationem populo facerẽt, *Nume. 13. & 14.* idem populus in ira murmurationis accensus, seductum se à Domino esse conquestus est, vt eius cadauera iacerent in deserto. Cui omnipotens Deus iratus, dixit quòd nullus eorum in terram repromissionis intraret. Quo terrore compuncti, praue se egisse cognouerunt, sese in lachrymas afflixerunt, & accincti armis, protinus cœperunt contra hostes ascendere, vt repromissionis terram post lachrymis intrare potuissent. Quibus per Moysen Dominus dicit: Dic eis, nolite ascendere, neque pugnetis: non enim sum vobiscum, ne cadatis coram inimicis vestris. *Nume 14.* Qua in re pensandum est, si cum ipsis non erat, cur eos ne caderent, ascendere prohibebat? Si autem cum ipsis erat, quid est quod ait: Non enim sum vobiscum? Sed mira dispensatione disciplinæ ac misericordiæ, & cum ipsis erat, & cum ipsis non erat. Cum ipsis non erat vt vincerent, sed tamen cum ipsis erat, ne ab hostibus perirent. G O ineffabilia pietatis viscera. Culpas insequitur, & tamen peccantes protegit. Iratum se indicat, & tamen ab hostibus defendit. Sic plerunque paruulo filio delinquenti irascitur mater, reprehendit, increpat, verberat: sed si hunc in præceps ire conspexerit, vbi in mortis periculũ ruat, manũ tendit & retinet, & quæ sic irata verberauerat, ac si nõ diligeret, sic diligenter retinet, ac si irata nõ verberasset. Hæc in sola pręfatione colloquẽtes, nauigij nostri quasi intra portũ exercitiũ fecimus, vt ad indagãda prophetiæ mysteria velut in immẽsitate pelagi pòst vela pẽdamus. Quod tamen non in nostra virtute pręsumimus, sed in eo qui linguas infantium fecit disertas. Quia spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet vobis. Omnipotens enim Deus, sermo patris omnipotentis est. Et qui de illo loqui concupiscimus, muti in illo nullo modo erimus. Dabit enim verba vtilia omnipotens verbum, quod pro nobis incarnatum viuit & regnat cũ patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

H

HOMILIA II.

ET factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captiuorum, iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim, factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar. Et facta est super eum ibi manus Domini. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, splendor in circuitu eius, & de medio eius, quasi species electri, id est, de medio ignis. Et in medio eius similitudo quatuor animalium, & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

VSus propheticæ locutionis est, vt prius personam, tempus locúmque describat, & postmodum dicere mysteria prophetię incipiat, quatenus ad veritatem solidius ostendendam

dendam antè historiæ radicem figat, & pòst fructus spiritus per signa & allegorias proferat. Ezechiel itaque ætatis suæ tempus indicat, dicens: *Et factum est in tricesimo anno, in quarto mense, in quinta mensis.*) Locum quoque denuncians adiungit: *Cùm essem in medio captiuorum iuxta flumen Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones Dei.*) Tempus etiam insinuat, subdens: *In quinta mensis: ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim.*) Qui vt bene personam indicet, etiam genus narrat cum subditur: *Et factum est verbum Domini ad Ezechielem, filium Buzi, sacerdotem.*) Sed prima quæstio nobis oritur, cur is qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est dicens: *Et factum est in tricesimo anno.*) Et, nanque sermo coniunctionis est, & scimus quia non coniungitur sermo subsequẽs, nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit: *Et factum est:*) cùm nõ sit sermo cui hoc incipit subiungat? Qua in re intuendũ est, quia sicut nos corporalia, sic prophetæ sensu spiritalia aspiciunt, eisque & illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorãtiæ absentia videntur. Vnde fit vt in mente prophetarum ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul vtraque videant, simúlque in eis fiat & intus verbum quod audiunt, & foras quod dicunt. Patet igitur causa cur qui nihil dixerat, inchoauit dicens: *Et factum est in tricesimo anno.*) Quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat, coniunxit. Continuauit ergo verba quæ protulit, visioni intimæ: & idcirco incipit dicens: *Et factum est.*) Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris sit, quod intus vidit. Hoc autem quod dicitur, quia tricesimo anno spiritum prophetiæ acceperit, indicat aliquid nobis considerandum, videlicet quia iuxta rationis vsum doctrinę sermo non suppetit nisi in ætate perfecta. Vnde & ipse Dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum in templo sedẽs, non docens, sed interrogans voluit inueniri. Vt enim non auderent homines in infirma ætate prædicare, ille anno duodecimo ætatis suæ interrogare homines est dignatus in terra, qui per diuinitatem suam semper angelos docet in cœlo. Quia enim ipse est Dei sapientia, de ipso angeli videndo viuunt, hoc quod beatitudine æterna satiantur. Quod Moyses quoque sub allegoriæ mysterio admonet dicens: Non arabis in primogenito bouis. Primogenitum enim bouis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem. In qua tamen arandum non est, quia cùm prima sunt adolescentiæ vel iuuentutis nostræ tempora, nobis adhuc à prædicatione cessandum est, vt vomer linguæ nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni. Quousque etenim infirmi sumus, cõtinere nos intra nosmetipsos debemus, ne dum tenera bona citius ostendimus, amittamus: quia & arbusta plantata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescunt: at si semel radicem fixerint, manus tangit, & tamen nihil officit, venti impellunt, nec tamen impellentes lædunt. Et constructi parietes si impellantur, eruuntur, nisi à suo prius fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore prauitatis suæ perfectè non fuerit exiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet, ne priusquam plenè percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsa ruat, ne velut arbustum sine radicibus dum plusquam tolerare valet concutitur, arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda, nisi quæ firma sunt. Prius etenim conualescere debet mens, atque ad vtilitatem proximorum postmodum demonstrari, cùm iam nec per laudem eleuata corruat, nec per vituperationẽ percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur: Præcipe hæc & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat: sciẽdum est quòd in sacro eloquio nonnunquam adolescentia iuuentus vocatur. Vnde scriptum est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Profectò igitur vt ostẽdatur cuius auctoritatis sit in prędicatione, ætatis solidæ esse describitur, quatenus ei cum vita & spiritu omnia quæ ad prædicandum congruunt, concordare videantur. Nec contra hæc quempiam mouere debet quòd Hieremias atq; Daniel prophetiæ spiritũ pueri perceperunt, quoniam miracula in exemplo operationis non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus & linguas infantium fecit disertas: & ex ore infantium atque lactẽtium perfecit laudem. Sed aliud est quod nos de doctrinæ vsu atque disciplinæ dicimus, aliud quod de miraculo scimus. Iam verò si quæritur vt in ipsa quoque ætatis illius expresione mysticum aliquid designetur, absurdum non est quòd propheta Dominum quem verbis denunciat, ipso quoque ætatis suę tempore ostendat. Anno tricesimo Ezechielis prophetæ cœli aperti sunt, & vidit visiones Domini iuxta fluuium Chobar, quia & quasi tricesimo ætatis suæ anno Dominus ad fluuium Iordanis venit. Ibi itaque cœli aperti sunt, quia spiritus in columba descendit, vox quoque de cœlo sonuit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Sed & ipsa Hebræa verba multum nobis ad mysteriũ interpretãdum valent. Nam Chobar interpretatur grauitudo vel grauitas, Ezechiel fortitudo Dei, Buzi despectus vel contẽptus, Chaldæi captiuãtes, vel quasi dæmones. Venit ergo Ezechiel iuxta fluuiũ Chobar: quia enĩ Chobar grauitudo vel grauitas dicitur, quid per Chobar fluuiũ, nisi humanũ genus cõgruè designatur? quòd ab ortu defluit ad mortẽ, & graue sibi est ex peccatis quæ & perpetrat & portat, sicut scriptũ est: Iniquitas in talentum plumbi sedet. Omne enim peccatum graue est, quia non permittit animam ad sublimia leuari. Vnde & per Psalmistam dicitur: Filij hominum, vsquequo graui corde? Scriptũ quippe de Domino est, quia ipse est Dei virtus, & Dei sapientia. Venit ergo Ezechiel iuxta fluuium Chobar, quia fortitudo Dei per incarnationis suæ mysteriũ propinquare dignata est peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem, sicut de illo per Psalmistam dicitur: Et erit tanquã quod plãtatum est secus decursus aquarum. Iuxta decursus quippe aquarum plantatus est, quia iuxta lapsus incarnatus est defluentium populorum. Ezechielẽ autem fortitudinem Dei, Buzi verò despectum interpretari diximus. Sed Ezechiel filius est Buzi, quia ex illo populo vnigenitus Dei incarnari dignatus est, quem propter culpam perfidię Dominus despexit. Fortitudo ergo Dei ex cõtemptu vel despectu nascitur: quia redemptor noster humanitatẽ assumere ex populo perfido & contempto dignatus est. Venit ergo in terram Chaldæorum. Chaldæi interpretantur, vt diximus, captiuãtes, vel quasi dæmones. Iniqui enim quia & ipsi iniquitates perpetrant, & ad iniquitatem alios persuadendo trahunt, nimirum captiuantes sunt. Qui rectè quoque & quasi dæmones interpretantur, quia & hi qui alios ad iniquitatem suadendo pertrahunt, in semetipsos ministerium dæmonum ad iniquitatem suscipiunt, quanuis dæmones per naturam non sint. Venit ergo fortitudo Dei in terra Chaldæorum, quia inter eos vnigenitus patris apparuit, qui & per semetipsos ad peccatum defluxerant, & ad peccata alios captiuantes trahebant. Sed expositionis sermo ad prophetæ nũc personam redeat. *Et facta est super eum ibi manus Domini.*) Manus vel brachiũ Domini, filius dicitur, quia per ipsum omnia facta sunt. De quo etiam Psalmista ait: Fiat manus tua, vt saluum me faciat. Manus quippe Dei, quæ per diuinitatem non est facta, sed genita, per humanitatẽ facta est, vt humani generis vulnera sanaret. Ibi ergo propheta incarnationem vnigeniti agnouit, vbi super se manum Domini factam vidit. Quòd verò hîc subditur: *Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.*) Intuendum nobis est quis sit in prophetæ verbis ordo locutionis. Qui enim superius de seipso dixerat: Aperti sunt cœli & vidi visiones Dei: postea tanquã si de alio narret, adiungit: *Et facta est super eum ibi manus Domini.*) Ac deinde quasi ad se reuertitur, & dicit: *Et vidi, & ecce vẽtus turbinis veniebat ab Aquilone.*) Quid est hoc quòd modò Ezechiel loquitur, modò de Ezechiele? Si per totũ diceret de se, quęstio non esset. Si per totum diceret, quasi de alio nihilominus quæstio nõ fuisset. Quid est ergo hoc quòd sic variatur sermo propheticus, vt modò propheta de se loquatur, modò autem de ipso quasi alius loqui videatur? Sed sciendũ est quia hi qui prophetiæ spiritu replentur, per hoc quod apertè nonnunquã loquuntur de se, & nonnunquam sic de se verba tanquam de aliis proferunt, indicant quia non propheta, sed spiritus sanctus loquitur per prophetã. Pro eo enim quòd per ipsos sermo fit ipsi loquuntur de se, & pro eo quòd aspirante spiritu sancto loquuntur, idem spiritus sanctus per ipsos loquitur de ipsis, veritate attestante, quæ dicit: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Hinc

Ezechiel.1. Luca 2. Deut.15. 1.Tim.4. Eccles.11. Hiere.1. Daniel.13. Psalm.8. Ezech.1 Matth.17. Zach.5. Psalm.4. 1.Cor.1. Ioan.1. Psalm.118. Cap.1. Ibidem. Matth.10.

etiam Moyses ait: Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Qui enim non dicit eram, sed erat, profectò aperte indicat, quia his qui per illum de illo loquebatur, alius erat. Hinc Ioannes ait: Vidit illum discipulum quem diligebat Iesus. Vnde & Paulus vt non se esse qui loquebatur ostenderet, dixit: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Quia igitur in locutione prophetica alter est qui præsidet, alter qui obsequitur: cùm de seipso propheta loquitur, persona obsequentis est: cùm verò per prophetam spiritus loquitur, sublimitas præsidentis ostenditur. Rectè ergo & tanquam de alio dicitur: *Facta est super eum ibi manus Domini.*) Et de se protinus adiungit: *Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.*) Nunc itaque discutiẽdum nobis est, quid sit quod dicit: *Et ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna.*) Pro eo quòd ventus Aquilo constringit in frigore, non incongruè Aquilonis nomine torpor maligni spiritus designatur. Quod Esaias quoque propheta testatur, qui dixisse diabolum denunciat dicens: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Malignus enim spiritus montem testamenti tenuit, quia Iudaicum populum qui legem acceperat, sibi in perfidiam subiugauit. Quando enim corda doctorum tenet, mõti testamenti diabolus præsidet. Qui etiam in lateribus Aquilonis sedet, quia mentes hominum frigidas possidet. Vnde & sponsi voce in Cantico canticorum dicitur: Surge aquilo, veni Auster, persla hortum meum, & fluant aromata illius. Cùm enim iubente Domino frigidus spiritus recedit, calidus spiritus mentem fidelium occupat: qui hortum Dei, id est, sanctam Ecclesiam perflat, vt opiniones virtutum eius, ad multorum notitiam velut aromata defluant. Recedente etenim Aquilone, id est, maligno spiritu, sanctus spiritus mẽtem quasi Auster replet. Qui dum calefaciendo flauerit, statim de fidelium cordibus aromata virtutum fluunt. Propheta ergo ea quæ essent in finem ventura, conspiciens, venire ab Aquilone ventum turbinis vidit: quia in extremo seculi mentes hominum torporis sui frigore malignus spiritus grauius occupat. Vnde scriptum est: Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens, quia modicum tempus habet. Antiquus quippe aduersarius insidiarum suarum molimina in humanis mẽtibus grauius exaggerauit. Contra cuius excrescentem superbiam incarnati manifestata est humilitas Dei: atque vt humanũ genus à suo languore sanaret, tunc magna apparuit potentia medici, cùm languor creuit ægroti. Bene autem maligni spiritus immissio ventus turbinis appellatur. Turbo quippe ædificium quod tangit, concutiendo subruit. Et omnis antiqui hostis tentatio, quæ agitur in mente, ventus est turbinis, quia hanc concutiendo per desideria, à statu suæ rectitudinis euellit. Sed nos ista reticentes quæ humano generi erunt ab hoste callido in finem ventura, ad solam Iudæam, ex qua propheta fuit, & cuius perditionem prophetando conspicit, verba vertamus. Quæ incarnato Domino tantò grauius ab Aquilone ventum turbinis pertulit, quantò à sua rectitudine concussa cadens, per torporem mentis in perfidia frigida remansit. Ventus ergo turbinis ab Aquilone venit, cùm vitam Iudaici populi malignus spiritus in tentatione concussit. Vbi & rectè additur: *Et nubes magna.*) Quia quantò plus quisque exarsit in crudelitate, tantò amplius obcæcari meruit in ignorantiæ suæ caligine. Redemptorem quippe humani generis quẽ in lege ac prophetis intelligentes expectauerant, videntes negabant. Vnde actum est, vt eorum mens magna ignorantiæ suæ nube regeretur, ne hunc pòst inquirentes agnoscerẽt quem prius & denunciare poterant, & amare renuebant. Nã cùm modò eius virtutes & miracula, modò autem passiones conspicerent, in infidelium cordibus nubes magna ab Aquilone venerat, quia ex peccati sui frigore propter infirmitatẽ passionis illius & inter signa caligabãt. Qui vero ex illa nube magna & caligine sit secutũ, subiũgitur, cùm protinus dicit: *Et ignis inuoluens.*) Ignis enim nomine cùm per significationem dicitur, aliquãdo spirit⁹ sanct⁹, aliquãdo autẽ mẽtis malitia designatur. De bono eñ igne scriptũ est: Ignẽ veni mittere in terrã: & quid volo, nisi vt accẽdatur? Ignis quippe in terrã mittitur, cùm per ardorẽ sancti spiritus afflata terrena mẽs à carnalibus suis desideriis concrematur. De malo autem igne dicitur: Et nunc ignis aduersarios consumit: quia cor pessimum ex sua malitia tabescit. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiæ inuoluit: quia & spiritus sanctus cor quod replet eleuat, & ardor malitiæ ad inferiora semper incuruat. Iudæa igitur nube suæ ignorãtiæ cæcata, quia mox ad persecutionis nequitiã erupit, igne suo cõuoluta est, quæ in obligatione se nequitiæ per eãdem ipsam crudelitatẽ, qua arsit, implicauit. Ventus autẽ turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens: quia ex torporis sui frigore ad ignorantiæ caliginem perducta, vsque ad malitiam persecutionis erupit. Vnde ad alium quoque prophetam dicitur: Quid tu vides? Qui illico respondit: Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Iudęorum quippe mens in persecutione sæuiens, atque in credulitate malitiæ vndas cogitationum voluens, quid aliud quàm olla succensa fuit? Cuius facies à facie Aquilonis esse dicitur, quia si se aduerso spiritui per torporem mentis non subderet, contra bonos in tanta malitia non exarsisset. Nubem itaque sequitur ignis inuoluens, quia in eius cæcitatem mentis secuta est crudelitas persecutionis. Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Sed iste ignis alibi arsit, atque alibi splenduit. Nam subditur: *Et splendor in circuitu eius.*) Dum enim persecutio in Iudæa agitur, sancta Apostolorum prędicatio in vniuerso mundo dispersa est, sicut ipsi dicunt: Vobis missum fuerat verbum Dei, sed quia indignos vos iudicastis, ecce imus ad gentes. De crudelitate ergo malitiæ quæ mentem Iudææ concremauit, omnipotens Deus lucem gentibus sparsit, quia per hoc quòd illa redemptorem suum ac membra eius persecuta est, sanctis Apostolis per diuersa dispersis, nos qui in Iudææ circuitu positi in tenebris fuimus, dono cælestis gratiæ splendorem veri luminis vidimus. Vnde scriptum est: Sedentibus in tenebris & vmbra mortis, lux orta est eis. Iste itaque ignis malitiæ qui à Iudæorum cordibus arsit in persecutione, priusquã sanctos Apostolos sæuiẽdo affligeret, in ipso se exercuit auctore ac redemptore generis humani. Vnde & subditur: *Et de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis.*) Quid electri specie nisi Christus Iesus mediator Dei & hominum designatur? Electrũ quippe ex auro & argento est. In electro dum aurum argentúmque miscetur, argentum ad claritatem crescit, aurum verò à suo fulgore pallescit. Illud ad claritatem proficit, hoc à claritate temperatur. Quia igitur in vnigenito Dei filio, naturæ diuinitatis vnita est natura nostra, in qua adunatione humanitas in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas verò à sui fulgoris potentia humanis se oculis temperauit, per hoc quòd humana natura clarior facta est, quasi per aurum creuit argentum. Et quia diuinitas à fulgore suo nostris est aspectibus temperata, quasi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quæ in se manens innouat omnia, si ita vt est, nobis apparere voluisset, fulgore suo nos incenderet potius quàm renouaret: sed claritatem suæ magnitudinis temperauit nostris oculis Deus, vt dum nobis eius claritas temperatur, etiam nostra infirmitas per eius similitudinem in eius luce clarescere, & per acceptam gratiam, vt ita dicam, suæ habitudinis calorem mutaret. Quasi electrum ergo in igne est Deus factus homo in persecutione. Sequitur: *Et in medio eius similitudo quatuor animalium.* Quod in medio eius dicitur siue electri siue ignis, nil obstat intelligi, quia quatuor hæc animalia, sancti scilicet Euãgelistæ, & ex eiusdem Domini incarnatione ad fidei virtutem solidati sunt, in igne persecutionis multis tribulationib⁹ afflicti. Quòd si quis hæc quæ de primo Domini aduẽtu diximus, etiã de secundo velit accipere, celeri assensu sequẽdus est: quia sæpe prophetiæ spiritus † minimũ quid loquitur, multa simul intuetur. Ventus etiam turbinis ab Aquilone venit, quia nimirum causa peccatorũ exigit, vt districti iudicij cõcussio omnia simul elemẽta perturbet. Terror enim perturbationis vltimæ inde venire dicitur, vnde generatur. Nam quia ad feriendas frigidas peccatorum mentes iudicium perturbationis vltimæ agitur, rectè ab Aquilone ventus turbinis venire perhibetur. Quæ videlicet concussio aptè ventus turbinis dicitur: quia in illo die cũctorũ qui tunc in carne mortali inuenti fuerint, in pauore nimio corda

Marginalia: Nume. 12. — Ioan. 19. — 2. Cor. 13. — Esaiæ 14. — Canti. 4. — Apoc. 12. — Lucæ 12. — Hebr. 10. — Hiere. 1. — 1. Cor. 2. — Ezech. 1. — Acto. 11. — Esaiæ 60. — Ezech. 2. — Ibidem. — † al. in vnũ

corda commouentur. Cùm enim cœperit impleri quod scriptum est: Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur: quæ mens erit hominis, æterni iudicis sententiam nō formidantis? Ibi enim tunc cuncta simul peccata ante oculos redeunt: ibi omnia quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pauore reuocantur: ibi caligo cogitationis miseræ ex pœna proximæ damnationis. Vnde & subditur: *Et nubes magna.*) Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo cæcitatis, cùm vnigenitum Dei filium in forma diuinitatis conspicere reprobi non permittuntur. Videbunt enim in quem transfixerunt: &, Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Vbi & apertè subditur: *Et ignis inuoluens.*) Quia videlicet ignis ille iudicij, qui cœlum aëreum & terram concremat, peccatores iam in sua superbia non permittit erigi, sed inuoluit, quos proculdubio in pœna suæ damnationis confringit. *Et splendor in circuitu eius.*) Quia sicut fulgur exit ab Oriente, & apparet vsque ad Occidentē, ita erit aduentus filij hominis. Vbi nullus tunc à iudicio in sua mente latere permittitur, quia ipso iudicis fulgore penetratur. De quo mox iudicij die subditur: *Et in medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis.*) Ipse enim angelis atque archangelis omnibúsque virtutibus præsidens redemptor noster, qui velut in electri similitudinem vnus ex vtraque & in vtraque natura, & Deus permansit cum patre, & ad redēptionem nostram factus est mortalis cum hominibus, in suo tunc terrore videbitur, eísque ignis iudicij in reproborum vindicta fabulabitur. Hinc enim scriptum est: Dies Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Hinc Psalmista ait. Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Hinc Petrus Apostolus dicit: Adueniet dies Domini vt fur, in quo cœli magno impetu transibunt, elementa verò ignis ardore soluentur. Et quia tunc sancti omnes qui mundum perfectè reliquerunt, iudices veniunt, aptè mox subditur: *Et in medio eius similitudo quatuor animalium.*) Quid enim per quatuor animalia, nisi quatuor Euangelistæ signantur? Nec immeritò per Euangelistas quatuor, perfectorum omnium numerus exprimitur, quia omnes qui in Ecclesia modò perfecti sūt, perfectionis suæ rectitudinem per eorum Euangelium didicerunt. De medio enim eius similitudo quatuor animalium, quia illi tunc eius corpori vniti, eius maiestati coniuncti, & simul facti cum eo iudices videbuntur qui modò perfecta opera iuxta Euangelica præcepta secuti sunt. Hinc est enim quod ipsis sanctis Apostolis dicitur: Vos qui secuti estis me, in regeneratione cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Hinc Esaias ait: Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Hinc Salomon de Ecclesia loquitur dicens: Nobilis in portis vir eius, cùm sederit cum senatoribus terræ. His itaque sub breuitate transcursis, aduentus primi ordinem sicut cœpimus exequentes, ad Euangelistarum personas in expositione redeamus. Sequitur. *Et hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.*) Quis hoc loco homo describitur, nisi ille de quo scriptū est: Qui cùm in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiēs, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo? Hæc itaque animalia vt surgere ad sanctitatis virtutem valeant, ad huius hominis similitudinem tendunt. Sancta enim non essent, si huius hominis similitudinem non haberent: quia quicquid in eis de visceribus pietatis, quicquid de mansuetudinis spiritu, quicquid de custodia humilitatis, quicquid de feruore charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis, ab ipsa virtute iustitiæ, id est, à mediatore Dei & hominum Deo domino traxerūt. Huius se hominis similitudinem habere egregius prædicator ostendit dicens: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ad eius nos similitudinem surgere admonet, cùm dicit: Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem eius qui de cœlo descendit. Sanctus etenim quisque in tantum ad similitudinem huius hominis ducitur, inquantum vitam sui redemptoris imitatur. Nam ab eius mādatis atque operibus discordare, quid est aliud quàm à similitudine longè recedere? Plangunt autem vitam delinquentium prædicatores sancti, sed de ipso nostro capite scriptum est, quia fleuit super Hierusalem. Gaudent de bonis actibus subditorum, & rectè operantes diligunt: sed de redemptore nostro scriptum est, cui cùm adolescēs quidam diceret: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea: magis dilexit eum. Portant illatas contumelias prædicatores sancti, & nullam adinuicem contumeliam reddunt: sed cùm redemptori nostro diceretur: Dæmonium habes: non iniuriam reddidit, sed mansuetudinem respondit dicens: Ego dæmoniū non habeo. Feruent zelo rectitudinis prædicatores sancti, sed redemptor omnium, flagello de resticulis facto, vendentes & ementes eiicit de templo, cathedras vendentium columbas euertit, & numulariorum effudit æs. In omne quod fortiter agunt, humilitatem tota intentione custodiunt: sed per redemptorem nostrum dicitur: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Persecutores quoque suos diligunt prædicatores sancti: sed ipse autor omnium ac redemptor in passione positus, pro persecutoribus intercedit, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Membra sua ponūt in passione pro fratribus: sed pro electorum vita vsque ad mortem se tradidit auctor vitæ. Dicatur ergo de sanctis animalibus, quòd similitudo hominis in eis est: quia quòd sancta, quòd mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est, de virtute imitationis. Caput quippe omnium nostrum redemptor noster est. Et per Salomonem dicitur: Oculi sapientis in capite eius, stultus autem in tenebris ambulat. Tunc in capite oculos habemus, cùm vitam redemptoris nostri tacita cogitatione conspicimus, cùm omnis nostra intentio in eius imitationem se erigit: ne si vias lucis aspicere oculus mentis neglexerit, statim clausus in tenebris erroris cadat. Ad huius similitudinem hominis surgere festinabat propheta, cùm diceret: In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas. Qui enim vias Domini tacitè in mente cōsiderat, & se exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semetipso nisi imaginem noui hominis reformat? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agitur, rectè nunc de animalibus dicitur: *Similitudo hominis in eis.*) Post hanc verò similitudinem quæ nunc in moribus tenetur, quandoque ad similitudinem gloriæ peruenitur. Hinc etenim Ioannes dicit: Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus. Qui mox vnde hoc fieri valeat, adiungit dicens: Quoniam videbimus eum sicuti est. Esse enim Dei, est æternum hunc atque incommutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, & incipit esse quod non fuit. Dei verò esse, est dissimiliter nunquā esse. Vnde ad Moysen dicitur: Ego sum qui sū. Et dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos. Iacobus quoque ait: Apud quē nō est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Itaque per Ioannem dicitur: Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quia per hoc quòd aspicimus eius essentiā naturæ, à mutabilitate nostra liberati, figimur in ęternitatē. Immutamur quippe in ipso quē videbimus: quia morte carebimus videndo vitam. Mutabilitatem nostram transcendemus, videndo immutabilē. Corruptione nulla tenebimur, videndo incorruptionem. Erit autem tunc similitudo hominis etiam in corporibus nostris. Hinc etenim per Paulum dicitur: Nostra conuersatio in cœlis est: vnde etiam saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrę, configuratum corpori claritatis suę. Erunt ergo tunc electorum corpora claritati dominici corporis configurata, quæ etsi æqualitatem gloriæ eius non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis eius habebunt per gratiā. Quia itaque similitudinem vitæ eius nunc in moribus trahitur electorum, & in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente, quoniam videbimus eum sicuti est. Et quia similitudinem quoque illius etiam corpora nostra percipient in configuratione, dicatur rectè de sanctis animalibus: *Similitudo hominis in eis.*) Hæc nos in expositionis exordio prælibasse sufficiat, vt loquendi virtus silentio refota, ad indagan-

Marginalia: Matth. 24. Zacha. 12. 1. Corin. 3. Psalm. 49. 2. Pet. 3. Matt. 19. Esa. 3. Prouer. vlt. Philip. 2. 1. Corin. 4. & 11. 1. Corin. 15. Lucæ 19. Matth. 19. Ioan. 8. Ioan. 2. Matth. 11. Lucæ 23. Eccles. 2. Psal. 118. 1. Ioan. 3. Exod. 3. Iaco. 1. Philipp. 3.

da mysteria quæ sequuntur robustior exurgat. Certi etenim sumus quia ipsum de quo loquimur, habemus adiutorem. Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

HOMILIA TERTIA.

ET quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni. Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, & scintillæ quasi aspectus æris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus, & facies & pennas per quatuor partes habebant, iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non reuertebantur cùm incederant, sed vnumquodque ante faciem suam gradiebatur.

SAncta quatuor animalia, quæ prophetiæ spiritu futura præuident, subtili narratione describuntur cũ dicitur: *Quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni.*) Quid per faciem nisi notitia, & quid per pennas nisi volatus exprimitur? Per faciem quippe vnusquisque cognoscitur. Per pennas verò in altum auium corpora subleuantur. Facies itaque ad fidem pertinet, penna ad contemplationem. Per fidem nanque ab omnipotenti Deo cognoscimur, sicut ipse de suis ouibus dicit: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Qui rursus ait: Ego scio quos elegerim. Per contemplationẽ verò qua super nosmetipsos tollimur, quasi in aëre leuamur. Quatuor ergo facies vni sunt, quia si requiras quid Matthæus de incarnatione Domini sentiat: hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas, & Ioannes. Si quæras quid Ioãnes sentiat: hoc proculdubio quod Lucas, Marcus, & Matthęus. Si quæras quid Marcus: hoc quod Matthæus, Ioannes & Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Ioannes, Matthæus, & Marcus sentit. Quatuor ergo facies vni sunt, quia notitia fidei qua cognoscuntur à Deo, ipsa est in vno quæ est simul in quatuor. Quicquid enim in vno inueneris, hoc in omnibus simul quatuor cognosces. Et quatuor pennæ vni, quia Dei omnipotentis filium Dominum nostrum Iesum Christum simul omnes concorditer prædicant, & ad diuinitatem eius mentis oculos leuantes, penna contemplationis volant. Euangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinet, penna ad diuinitatem, quia in eo quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt. Sed dum hunc esse incircunscriptum atque incorporeum ex diuinitate annuntiant, per contemplationis pennam quasi in aëre leuantur. Quia itaque vna est fides incarnationis eius in omnibus, & par contemplatio diuinitatis eius in singulis, rectè nunc dicitur: *Quatuor facies vni, & quatuor pennæ vni.*) Sed quæ virtus esset, si fidem atque contemplationem Domini habentes prædicatores illius, sancta opera non haberent? Sequitur: *Et pedes eorum pedes recti.*) Quid per pedes, nisi gressus actuum designantur? Quatuor animalium pedes recti esse describuntur, quia sanctorum Euangelistarum atque omnium perfectorum opera ad sequendam iniquitatem non sunt retorta. Hi autem pedes rectos non habent, qui ad mala mundi quæ reliquerunt reflectuntur. De quibus scriptum est: Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Dolebat de quibusdam doctor egregius, quòd pedum rectitudinem retrò retorserant, quibus per increpationem dicebat: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elemẽta, quibus denuò seruire vultis? Dies obseruatis, & menses & tempora & annos, timeo vos ne fortè sine causa laborauerim in vobis. Qui alios admonet dicens: Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Vt verò in eisdem sanctis prædicatoribus vitæ grauitas, fortitudo atque discretio monstraretur, rectè subiungitur: *Planta pedis eorum quasi planta pedis vituli.*) Quia enim prædicatores sancti boum nomine designantur, docet Paulus Apostolus legis testimonium exponens: Non obturabis os boui trituranti. In sanctis ergo prædicatoribus planta pedis est vituli, scilicet maturè incedens, & fortis, & diuisa:

Ioan. 10. Ioan. 13. 2. Pet. 2. Gala. 4. 1. Corin. 9. Deute. 25.

E quia vnusquisque prędicator & venerationem habet in maturitate, & fortitudinem in opere, & diuisionem vngulæ in discretione. Non enim facilè prædicatio eius accipitur, si leuis in moribus esse videatur. Et nulla erit maturitatis ostensio, si cõtra aduersa omnia nõ adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritum ipsa fortitudo operis amittit, si discretio in intellectu non fuerit. Ecce enim sacram scripturam legimus, si omnia ad literam sentimus, virtutem discretionis amisimus: si omnia ad spiritalem allegoriam ducimus, similiter indiscretionis stultitia ligamur. Legunt enim sacra eloquia prædicatores sancta, & aliquando in historia literam suscipiunt, aliquando verò per significationem literę spiritum requirunt. Et modò bona facta patrum præcedentium, sicut iuxta literam inueniunt, imitantur: modò quædam quę iuxta historiam imitanda non sunt, spiritaliter intelligunt, & ad profectum tendunt. Quid ergo aliud prædicatores sancti in suo opere, nisi in pede vngulam findunt? De quibus adhuc aptè subditur: *Et scintillæ quasi aspectus æris candẽtis.*) F Aëris metallum valde sonorum est. Et rectè voces prædicantium æri comparantur, quia, In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Bene autem æs candens dicitur, quia vita prædicantium sonat & ardet. Ardet enim desiderio, sonat verbo. Aes ergo candens, est prædicatio accensa. Sed de candente ære scintillæ prodeũt, quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audiẽtium procedunt. Rectè autem prædicatorum verba scintillæ appellatæ sunt, quia eos quos in corde tetigerint, incendunt. Considerandũ quoque est quòd scintillæ subtiles valde & tenues: quia cùm prædicatores sancti de cœlesti patria loquuntur, non tantum valent aperire verbo, quantum possunt ardere desiderio. Et ex eorum lingua quasi quædam ad nos scintillæ veniunt, quia de cœlesti patria in eorum voce vix tenue aliquid cognoscitur, quod tamen ab eis non tenuiter crematur. Neque enim cœlestem gloriam aut tantum videre sufficiunt quantum est: aut tantum loqui præualent, quantum vident. G Candens ergo æs scintillas proiicit, quãdo vix tenuiter prædicator loqui sufficit hoc vnde ipse fortiter ignoscit. Diuina autem pietate agitur, vt ex ipsis scintillis tenuissimis audientis animus inflammetur, quia sunt quidã qui dum parua audiunt, maiore desiderio replentur. Et inde perfectè in Dei amore ardet, vnde vix tenuissimas verborum scintillas acceperunt. Verbum quippe prædicationis, semen in corde audientis est. Et auditor bonus inde profert postmodum magnam messem scientiæ, vnde parum prius acceperat semen linguæ. Cui rei bene concinit factum in vidua ab Helisæo propheta miraculum, quæ ne duos filios auferente creditore amitteret, prophetæ dictis obediuit, & ex eo quod parum olei habebat, per vasa vacua effudit, quæ cuncta pòst vsque ad summum repleta sunt, & ex eorũ repletione mulier à creditoris sui debito est soluta. Quæ videlicet mulier, quam aliam nisi sanctam Ecclesiam signat, duorum populorum, id est, Iudaici & Gentilis quasi duorum filiorum matrem? Quæ prius ex peruerso opere per callidi spiritus persuasionẽ quasi quendam peccati nummum à creditore acceperat, & duos H quos in fide genuit, amittere filios timebat. Sed prophetæ verbis, id est, scripturæ sacræ præceptis obediens, ex paruo quod habebat olei, vasa vacua infudit: quia dum ab vnius ore doctoris paruum quid de amore diuinitatis multorum vacuæ mentes audiunt, exuberante gratia vnguento diuini amoris vsque ad summum replentur. Etiam multorum nunc corda quę prius fuerant vacua vascula, vnguẽto spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solummodo infusa videbantur. Quod dum aliis atque aliis datur, & ab auditoribus fides accipitur, Sarepta mulier, videlicet sancta Ecclesia, sub creditoris sui iam debito non tenetur. Sequitur: *Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus.*) Possunt hoc in loco quatuor partes mundi accipi, scilicet Oriens, Occidens, Meridies, & Septentrio, quia sanctorum prædicatio auctore Deo in cunctis mundi partibus est egressa. Possumus etiam per quatuor partes, principales quatuor virtutes accipere, ex quibus reliquæ virtutes oriuntur, videlicet prudentiam, fortitudinem, iustitiam, atque temperantiam. Quas nimirum virtutes tunc veraciter accipimus, cùm earum ordinem custodimus

Psalm. 18. 4. Reg. 4.

mus. Prima quippe prudentia, secunda fortitudo, tertia iustitia, quarta temperantia est. Quid enim prodesse potest prudentia si fortitudo desit? Scire etenim cuiquã quod non potest facere, pœna magis quàm virtus est. Sed qui prudenter intelligit quod agat, & fortiter agit quod intellexerit, iã proculdubio iustus est: sed eius iustitiam temperantia sequi debet, quia plerunque iustitia, si modum non habet, in crudelitatem cadit. Ipsa ergo iustitia verè iustitia est, quæ se temperantiæ freno moderatur, vt in zelo quo quisque feruet, sit etiam temperans, ne si plus ferueat, perdat iustitiam, cuius seruare moderamina ignorat. Duæ autem sunt sanctorum prædicatorũ vitæ: actiua scilicet, & cõtẽplatiua, sed actiua prior est tẽpore quàm cõtẽplatiua, quia ex bono opere tenditur ad contẽplationẽ. Contẽplatiua autẽ maior est merito quàm actiua: quia hęc in vsu pręsentis operis laborat, illa verò sapore intimo venturã iam requiẽ degustat. Quid itaque per manus nisi actiua vita, & quid per pennas nisi contẽplatiua vita signatur? Manus ergo hominis sub pennis eorum est, id est, virtus operis sub volatu contemplationis. Quod bene in Euangelio duę illæ mulieres designant. Martha scilicet & Maria. Martha etenim satagebat circa frequens ministerium: Maria autem sedebat ad pedes Domini, & verba eius audiebat. Erat ergo vna intenta operi, altera contemplationi. Vna actiuæ seruiebat per exterius ministerium, altera contemplatiuæ per suspensionem cordis in verbum. Et quanuis actiua bona sit, melior tamen est contemplatiua, quia ista cum mortali vita deficit, illa vero in immortali vita plenius excrescit. Vnde dicitur: Maria optimã partem elegit, quæ nõ auferetur ab ea. Quia igitur actiua minor est merito, quàm contemplatiua, rectè nunc dicitur: Manus hominis, sub pennis eorum. Nam etsi per actiuam boni aliquid agimus, ad cœleste tamen desiderium per cõtẽplatiuam volamus. Vnde & apud Moysen actiua seruitus, cõtemplatiua autem libertas vocatur. Et cùm vtraque vita ex dono sit gratiæ, quandiu tamen inter proximos viuimus, vna nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscẽs Deum, ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ possunt operari non negligunt. Sine actiua autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in seruitute, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: Si emeris seruũ Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intrauerit, cum tali exeat. Si habens vxorem, & vxor egrediatur simul. Sinautem dederit illi Dominus vxorem, & peperit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo. Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum, & vxorem ac liberos, non egrediar liber: offerat eum dominus diis, & applicabitur ad ostium & postes, perforabítque aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum. Paulò latius testimonium dedimus, vt distinctionem seruitutis atque libertatis in vtraque vita monstremus. Sed onerosum esse nõ debet, si hoc exponendo exequimur, vnde ista quæ diximus, affirmemus. Hebræus enim transiens interpretatur. Et seruus Hebræus emitur, quando vnusquisque qui iam ab hoc seculo mente transit, seruitio omnipotentis Domini subditur. Ille etenim verè Deo seruire appetit, qui ab hoc seculo mente transire didicerit. Sic Moyses transiuit, vt videret visum. Sic Dauid cùm videret impium exaltatum & eleuatum super cedros Libani, transiuit & ecce nõ erat. Quia iniquorum potentias esse magnum aliquid fortasse credimus, nisi ad permanens seculum mente transeamus. Seruus verò Hebræus emptus sex annis seruire præcipitur, ita vt in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi actiuæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium nisi contemplatiua exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiuam vitam quam perfectè exhibuerit, ad contemplatiuę vitæ libertatem transit. Et notãdum quòd gratis liber egreditur, quia hi postquam omnia fecerint, dicunt se inutiles seruos. Eis proculdubio sicut ipsa actiua fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplatiua. Cum quali veste intrauerit, cùm tali exeat: quia omnino necesse est vt vnusquisque nostrum in hoc quod incipit perseueret, atque vsque ad finem operis in ea quam inchoauit intentione perduret. Ille quippe ad contemplatiuam transit, qui in actiua vita intentionis suæ vestem ad deteriora nõ mutauerit. Et sunt nonnulli qui priusquam omnipotentis Dei seruitio in sancta conuersatione socientur, iam bona operari diligunt. Sunt verò alij qui bona opera postquam ad seruitium omnipotẽtis Dei venerint, discũt. Qui ergo operationem bonam & priusquam ad Dei seruitium veniret habere studuit, Hebræus seruus cum vxore emptus est. Et plerunque is qui talis est, potest ad cõtemplatiuam vitam transire, & tamen actiuam non deserere. Vnde & illic subditur: Si habens vxorem, & vxor egrediatur simul. Cum eo enim ad libertatẽ & vxor egreditur, quando is qui ad contemplationẽ peruenit etiam foris actionem boni operis, qua prodesse possit aliis, nõ relinquit. Sinautem dominus dederit illi vxorem, & peperit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo. Seruo empto dominus dat vxorẽ, cùm prædicator quisque eum quem iuri omnipotentis Dei mancipauerit, bonæ actioni coniungit. Nam & prædicatores domini vocantur, sicut Helisęo prophetę de pręCdicatore suo dicitur: Scis quod dominus tuus tollatur à te? Vxor verò serui emptitij filios & filias parit, quando bona actio fortes vel teneros fructus generat. Sed mulier quę à domino data est, eidem domino cum filiis remanet, ipse verò seruus exit cum vestitu suo, quia bona actio vel eiusdem bonæ actionis fructus prædicatoris mercede reputantur. Ipse verò in desiderij sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur. Quòd si dixerit seruus, diligo dominũ meum & vxorem ac liberos, nõ egrediar liber. Seruus dominum suum diligit, quando prædicatoris verba sollicita mente custodit. Vxorẽ quoque amans & liberos, liber egredi recusat, quando actiuam vitam eiúsque fructus diligens, transire ad contemplatiuam non vult, quia bona se opera habere in ministerij sui seruitute considerans, ad libertatis quietem recusat secedere. Sed offerat eũ dominus diis, & applicetur ad ostium & postes, & perforet aurem eius subula, vt sit ei seruus in seculum. Is enim qui in actiua disposuit vita perdurare, à domino diis offertur, quando à prædicatore suo antiquorum patrum dictis imbuitur, qui nobis in via omnipotentis Domini sacerdotes fuerunt. Atque ad ostium & postes tabernaculi ducitur, vt de ingressu cœlestis tabernaculi altius aliquid audiat, & tremendi iudicij diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera quæ facit, placere hominibus appetat. Sicque auris eius subula perforatur, dum mens illius timoris Dei subtilitate percutitur, vt verbi acumine transfixa, per omne quod agit, nouerit ingressum regni semper attendere, & quasi ab ostio & poste tabernaculi perforatam aurem portare, qui erit seruus in seculo, vt esse post seculum liber possit. In seculo etenim seruus est, qui per actiuam vitam hominibus seruire disposuit, vt post præsens seculum ad libertatẽ veram valeat peruenire. De qua per Paulum dicitur: Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem glorię filiorum Dei. Tunc enim in nobis vera libertas erit, cùm ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra peruenerit. Nunc verò nõ solùm actiua vita in seruitute est, sed ipsa quoque cõtemplatio, quia super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfectè nõ obtinet, sed imitatur, quia illa quies intima in ænigmate videtur. Ipsa tamen in quantalibet sit cõtemplationis angustia, actiua vita iam valde est latior atque sublimior, quæ ad quandam mentis libertatem transit temporalia nõ cogitans, sed æterna. Quia itaque contemplatiua vita ad superiora euolat, & actiuę vitę superest quadam, vt ita dicam, dignitate securitatis suæ, aptè nũc dicitur: *Et manus hominis sub pennis eorum.*) Sin verò hoc in loco homo redemptor noster accipitur, manus hominis sub pennis eorum est, quia nisi Dominus homo fieret, qui mẽtes prædicantiũ ad cœlestia subleuasset, illa quæ apparent animalia, non volarent. Nec immeritò manus hominis esse sub pennis dicitur, quia de eodem redemptore nostro scriptum est: Qui cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portánsque omnia. Eius ergo manus corda nostra portat, eius manus in contemplatione nos subleuat. Nisi enim, vt dictum est, omnipotens verbum

Prædicatorum duplex vita. *Lucæ 5.* *Ibidem.* *Exod. 21.* *Psalm. 66.* *4. Reg. 4.* *Rom. 8.* *Heb. 1.*

propter homines homo fieret, humana corda ad contéplandam verbi excellentiam non volarent. Inde ergo excelsæ factæ sunt hominum mentes, vnde inter homines apparuit humilis Deus. Dicatur itaque de sanctis animalibus: *Et manus hominis sub pennis eorum.*) De quibus adhuc subditur. *Et facies & pennas per quatuor partes habebant, iunctæq; erant pennæ eorum alterius ad alterum per quatuor partes.*) Facies & pennas habét, quia in cunctis mundi regionibus prædicantes demóstrant quicquid de humanitate, quicquid de diuinitate nostri redemptoris sentiunt. Quia dum incarnatum Deum vbique prędicant, in quatuor mundi partibus faciem demonstrant. Dúmque eum esse vnum cum patre & spiritu sancto annunciant, vbique penna contemplationis volant. Quorum pennæ iunctæ sunt alterius ad alterum, quia omnis eorum virtus, omnísque sapientia qua cæteros homines contemplationis suæ volatu transcendunt, vicissim sibi in pace atque vnanimitate coniungunt. Vnde scriptum est: Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Vnde & eisdem suis prædicatoribus veritas dicit: Habete in vobis sal, & pacé habete inter vos. Penna ergo animalium alterius ad alterum iungitur, quia sanctorum prædicatorum virtus atque sapientia vicissim sibi in charitatis atque concordiæ pace sociatur. Penna autem alterius ab altero diuisa esset, si in hoc quod vnusquisque in sapientia euolat, habere pacem cum altero recusaret. Sequitur: *Nõ reuertebãtur cùm incederẽt, sed vnum quodque ante faciem suam gradiebatur.*) Pennata animalia, videlicet prædicatores sancti, cum incedunt, minimè reuertũtur, quia sic à terrenis actibus ad spiritalia pertranseunt vt ad ea quæ reliquerunt, vlterius nullatenus reflectantur. Quasi enim per quandam viam eis incedere, est mẽte ire semper ad meliora. Quo contrà de reprobis dicitur, quia reuersi sunt corde in Aegyptum. Per semetipsum veritas dicit: Nemo mittens manum in aratrum & aspiciens retrò, aptus est regno Dei. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem ad proferẽdos fructus terram sui cordis aperire. Sed retrò post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè contingit, rectè nunc per prophetam dicitur: *Non reuertebantur cùm incederent.*) Qui cur non reuertantur, indicat cùm subiungit.) *Vnum quodque ante faciem suam gradiebatur.*) Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quia & illa pergentes inuenimus, & ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Vnde & magnum illud pennatum animal dicebat, quod vsque ad cæli tertii secreta volauerat: Vnũ verò quæ retrò sunt oblitus, in ea quæ sunt ante extendẽs me, sequor ad palmam supernæ vocationis. In anteriora etenim extentus, eorum quæ retrò sunt oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna quærebat. Ante faciem ergo suam gradiũtur sancta animalia, quia & ea quæ reliquerunt, nullo iam appetitu respiciunt, & in æternis quæ appetunt, sub contemplationis suæ oculos boni operis pedem ponunt. Quisquis itaque iam ante faciem suam ambulare decreuerit, magna ei consideratione pensandum est, quòd aliter retrò respicitur ex opere, atque aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidam qui magna deliberãt, & peccatorum suorum conscij, multa ex his quæ possident, egenis distribuere pertractant, vt culpas suas ante Dei oculos misericordiæ visceribus redimãt. Iámque hæc operari inchoant, & plærunque cum operantur, paupertatis timore eorum animum cócutit, atque timentes ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, seséque ab ea quam cæperunt bona operatione suspendunt. Hi nimirum incedentes reuersi sunt, quia ante faciem suam ambulare noluerũt. Contra quos rectè per Salomonem dicitur: Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Qui enim nunc propter pauorem mentis atque torporem bene operari negligit, cùm sol iustitiæ in iudicio velut in æstate claruerit, mendicat vitam, sed non accipit, quia propter illã bona operari contẽpsit. Alius despectis carnis desideriis cuncta relinquere, & omnipotentis Dei se subdere seruitio pertractat, séque ipsum restringere sub continentiæ & castitatis freno deliberat, sed cùm cecidisse alios etiam post castitatem conspicit, hoc ipsum facere quod deliberat pertimescit. Fitque vt retrò per cogitationem redeat, qui ad anteriora respiciens, iam mentis gressibus ad alta ibat. De quo bene per Salomonem dicitur: Qui obseruat vẽtum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet. Venti, quippe nomine, malignus spiritus, qui mẽntem tẽtationibus impellit: nubis verò appellatione peccator exprimitur, qui tentationis impulsione commouetur. Qui ergo attendit ventum, nõ seminat: & qui considerat nubes, nunquam metit: quia is qui tentationes maligni spiritus metuens, & iniquorum lapsus conspiciens semetipsum desperat, neque nũc exercetur in bono semine operis, neque pòst reficitur de munere iustæ retributionis. Sunt verò nonnulli qui bona quidẽ quæ nouerunt operantur, atque hæc operantes meliora deliberant, sed retractantes meliora quæ deliberant immutant, & quidem bona agunt quæ cœperant, sed à melioribus quæ deliberauerant succumbunt. Hi nimirum ante humana iudicia stare videntur in opere, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione. Vnde fit plerunque vt bonum opus eorum minus Deo placeat, quia cum pauore mentis in meliori gradu deliberationis inconstanter ponitur, hos ipsa cogitationis inconstantia accusat. Sed quia perfecti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora vnquam vel in opere, vel in cogitatione delabantur, quãtum quotidie proficiant, incessanter pensent, rectè de his dicitur: Non reuertebantur cùm incederent, sed vnum quodque ante faciem suam gradiebatur.) Inter hæc igitur considerare libet nos ad ista tractanda, qui sumus, vnde venimus, & vsque ad quæ sacri eloquij mysteria perscrutanda subleuamur. Certè in antiquis parentibus nostris cultores idolorum fuimus, sed ecce per spiritum gratiæ, verba iam cælestia rimamur. Vnde hoc nobis? Sed impleuit hoc redemptor humani generis, quod per prophetam dixit: Et deserta in vbertatem versa aduenæ comedent. Hæc quippe prophetarũ dicta deserta apud Iudæos fuerunt, quia per intellectum mysticum ea excolere inquirendo noluerũt. Nobis autem in vbertatem versa sunt, quia & iuxta historiam visionis dicta largiente Deo mẽti nostræ spiritaliter sapiunt, & iam aduenæ comedimus, quæ ciues legis manducare noluerũt. Sint gratiæ vnigenito, sit laus æternæ sapientiæ, qui viuit & regnat, &c.

Iaco. 3. Marci. 9. De pœnit. dist. 2. Pennata. Luca 9. Philip. 3. Prouc. 20. Eccles. 11. Esaia 5.

HOMILIA QVARTA.

Similitudo autem vultus eorum facies hominis & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Duæ pennæ singulorum iungebãtur, & duæ tegebant corpora eorum. Et vnum quodque eorum coram facie sua ambulabat.

PEr sanctum prophetiæ spiritum pẽnata animalia subtiliter describuntur, vt per hæc Euangelistarum significari personas ipsa nobis subtilitas discretionis aperiat, nihílque sermo Dei nostro intellectui dubietatis relinquat. Ecce enim dicitur: *Similitudo autem vultus eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bouis à sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor.*) Quod enim quatuor hæc pennata animalia sanctos quatuor Euangelistas designent, ipsa vniuscuiusque libri Euãgelici exordia testãtur. Nã quia ab humana generatione cœpit, iure per hominẽ Matthæus: quia per clamorẽ in deserto, rectè designatur per leonem Marcus. Quia à sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas. Quia verò à diuinitate verbi cœpit, digne per aquilã significatur Ioannes, qui dicit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Dum in ipsa diuinitatis substãtia intẽdit, quasi more aquilæ oculos in solẽ fixit. Sed quia electi omnes membra sunt redẽptoris nostri, ipse autem redemptor noster caput est omnium electorum per hoc quòd membra eius figurata sunt, nihil obstat sicetiam in his omnibus & ipse signetur. Ipse enim vnigenitus Dei filius veraciter factus est homo, ipse in sacrificio nostræ redemptionis dignatus est mori vt vitulus, ipse per virtutem suæ

Ioan. 1.

suæ fortitudinis surrexit vt leo. Leo etiam apertis oculis dormire perhibetur, quia in ipsa morte in qua ex humanitate redemptor noster dormire potuit, ex diuinitate sua immortalis permanẽdo vigilauit. Ipse etiam post resurrectionẽ suam ascendens ad cœlos, in superioribus est eleuatus vt aquila. Totum ergo simul nobis est, quia & nascendo homo, & moriendo vitulus, & resurgendo leo, & ad cœlos ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia Euãgelistas quatuor, & sub eorũ specie simul perfectos omnes iam superius significari diximus, restat vt quomodo vnusquisque electorum istis animaliũ visionibus exprimatur, ostendamus. Omnis etenim electus atque in via Dei perfectus, & homo, & vitulus, & leo simul & aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autẽ in sacrificio mactari solet. Leo verò fortis est bestia, sicut scriptum est: Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum. Aquila ad sublimia euolat, & irreuerberatis oculis solis radiis intendit. Omnis itaq; qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniã semetipsum ab huius mundi voluptate mortificat, vitulus est. Quia verò ipsa sua spontanea mortificatione contra aduersa omnia fortitudinem securitatis habet, vnde scriptum est: Iustus autem quasi leo cõfidẽs absque terrore erit, leo est. Quia verò sublimiter cõtemplatur ea quæ cœlestia atque terrena sunt, aquila est. Igitur quoniam iustus quisque per rationẽ homo, per sacrificium mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem verò efficitur aquila, rectè per hęc sancta animalia signari vnusquisque perfectus potest. Quod idcirco dicimus, vt ea quę de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere quoque etiam ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de eisdem Euangelistis & sanctis prædicatoribus quæstio oritur, cùm homo & leo à dextris ipsorum quatuor, vitulus verò à sinistris ipsorũ quatuor esse perhibetur. Neque enim sine mira ratione est, cur duo illa à dextris, & vnum hoc esse à sinistris dicitur. Et rursum quærẽdum, cur aquila non à dextris vel sinistris, sed desuper ipsorum quatuor esse memoratur. Duas itaque nobis quæstiones obiecimus, quas oportet vt aperiente Domino dissoluamus. Homo igitur & leo à dextris, vitulus verò à sinistris esse perhibetur, a dextris etenĩ lęta, à sinistris verò tristia habemus. Vnde & sinistrũ nobis esse dicimus hoc quod aduersum esse deputamus. Et sicut præfati sumus, per hominem incarnatio, per vitulum passio, per leonem verò auctoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autẽ vnigeniti filij, qua redempti sumus omnes electi lætati sunt: de morte verò illius, ipsi electorum primi sancti Apostoli contristati, qui iterũ de eius resurrectione gauisi sunt. Quia eius & natiuitas & resurrectio lætitiam discipulis præbuit, quos eius passio contristauit, homo & leo à dextris, vitulus verò à sinistris eius fuisse describitur. Ipsi nanque Euãgelistę sancti de eius humanitate gauisi sunt, de eius resurrectione confirmati, qui de eius passione fuerant contristati. Homo ergo & leo eis à dextris est, quia redemptoris nostri eos incarnatio viuificauit, resurrectio cõfirmauit. Sed vitulus à sinistris, quia mors illius eos ad momentum temporis in infidelitate prostrauit. Iure autem locus aquilæ non iuxtà, sed desuper esse describitur: quia siue per hoc quòd eius ascensionem signat, seu quia verbum patris Deum apud patrem esse denũciat, super Euangelistas cęteros virtute contemplationis excreuit, cum quibus & simul de eius deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtilius contemplatur. Sed si aquila cum tribus aliis adiuncta, quatuor animalia esse memoratur, mirum quomodo desuper ipsorũ quatuor esse describitur, nisi quia Ioannes per hoc quod in principio verbum vidit, etiam super semetipsum transiit. Nam nisi & se transisset, verbum in principio non vidisset. Quia ergo & semetipsum transgressus est, non iam solummodo super tria, sed adiuncto & se super quatuor fuit. Sequitur: *Et facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper.*) Facies & pennæ extentæ desuper describuntur, quia omnis intentio, omnísque contemplatio sanctorum super se tendit, vt illud possit adipisci quod in cœlestibus appetit. Siue enim bono operi, siue verò inuigilet contemplationi, tunc veraciter hoc quod agit bonum est, quando ei complacere concupiscit à quo est. Nam qui bona agere videtur, & per hæc non Deo, sed hominibus placere desiderat, intentionis suæ faciem deorsum premit. Et qui idcirco in sacro eloquio ea quę diuinitatis sunt contẽplatur, vt per hoc quod intelligit occupari ad quæstiones possit, quia non dulcedine quæsitæ beatitudinis satiari appetit, sed doctus videri, iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit: sed quoniam sensus sui vigilãtiam in terreno appetitu occupat, pennas quas subleuare in altum, & quibus subleuari ipse potuit, in imis deponit. Qua in re pẽsandum est vt omne bonũ quod agitur, per intẽtionem semper ad cœlestia leuetur. Qui enim per bona quæ facit, terrenam gloriã concupiscit, pennas suas & faciem suam deorsum deprimit. Hinc enim per prophetam de quibusdam dicitur: Victimas in profundum deferebant. Quid enim sunt lachrymæ orationis, nisi victimę oblationis nostrę? sicut scriptum est: Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus. Et sunt nõnulli qui idcirco se in prece lamẽtis afficiunt, vt aut terrena cõmoda acquirãt, aut hominibus sancti esse videantur. Quid isti, nisi victimas in profundũ deferunt? Qui per hoc quòd in imo sunt quæ requirunt, orationis suæ sacrificiũ deorsum deponũt. Electi autẽ quia & in bono opere omnipotẽti Deo placere appetũt, & per cõtẽplationis gratiã, æternã iam beatitudinem degustare concupiscunt, facies & pennas desuper extendunt. Sequitur: *Duæ pennæ singulorum iungebãtur, & duæ tegebãt corpora eorũ.*) Dictũ fuerat: Et facies & pẽnæ eorũ extentę desuper, atq; mox subiũctũ est hoc quod protulimus, quia duæ pennæ singulorum iungebantur. Vbi apertè intelligitur quia extẽdebantur desuper & iungebantur, duæ verò tegebant corpora eorum. Quid autem pennæ animalium, nisi alæ nominãtur? Qua in re nobis diligẽti perscrutatione quærendum est, quæ sint quatuor pẽnæ sanctorum, ex quibus duæ superius extensæ iunguntur, duæ verò eorũ corpora contegunt. Si enim vigilanter aspicimus, quatuor esse virtutes inuenimus, quæ à terrenis actibus omne pennatum animal leuant: in futuris videlicet amor & spes, de præteritis autem timor & pœnitentia. Pennæ ergo sibimet iunctæ superius extenduntur, quia sanctorum mentem amor & spes ad æterna subleuant. Quæ aptè quoque cõiunctę nominãtur, quia electi proculdubio & amant cœlestia quę sperant, & sperant quæ amant. Duæ verò corpora contegunt, quia timor & pœnitentia ab omnipotẽtis Dei oculis eorum mala præterita abscondunt. Duæ itaque, vt dictum est, pennæ iunguntur sursum, quando amor & spes electorum corda ad superiora eleuant, ad cœlestia suspendunt. Duæ autem pennæ tegunt corpora, quando eorum mala præterita à conspectu æterni iudicis timor & pœnitentia abscondunt. In eo enim quòd se peccasse meminerunt, quia pertimescunt & deflent, quid aliud quàm corpus cooperiunt? Qui facta carnalia per superducta bona opera à districto examine abscondunt. Scriptum quippe est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates & quorũ tecta sunt peccata. Peccata enim tegimus, cùm bona facta malis actibus superponimus. Omne enim quod operitur, inferius ponitur: & hoc vnde operitur, desuper ducitur. Quando ergo abdicamus mala quæ fecimus, & eligimus bona quæ faciamus, quasi tegimen ei rei superducimus quam erubescimus videre. Quamlibet enim sancti viri in hac adhuc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant, quia omnino est impossibile vt aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunquam delinquant. Vnde & beatus Iob qui perfecta quidem hominibus dixerat, Dei tamen vocem audiens, séque ipsum de ipsa sua perfecta locutione reprehendẽs, dicebat: Manum meam ponam super os meum. In manu quippe operatio, in ore locutio est. Manum ergo super os ponere, est peccata locutionis per virtutem boni operis tegere. Libet fratres charissimi ad huius rei testimonium magistrum gentium vocare, qualiter sanctum illud animal alis quatuor innitatur aspicere, ex quibus duabus ad superiora euolat, duabus verò pennis corpus cõtegit, quia præterita quæ egerat, abscondit. Videamus igitur quantus hunc amor ad cœlestia eleuet: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Cognoscamus quãta spe ad superiora tollitur: Nostra conuersatio in cœlis est, vnde etiam saluatorem expectamus Iesum Christum Dominũ nostrum. Videamus si & in tantis virtutibus positus adhuc timet: Casti-

Prouer. 30. Prouer. 28. Oseæ 5. Psalm. 50. Amor & spes sanctorum mẽtem eleuant ad superna. Psalm. 31. Iob 39. Philip. 1. Philip. 3.

go corpus meũ, & seruituti subiicio, ne forte cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Cognoscamus si hunc mala fecisse pœnitet: Ego minimus Apostolorum sum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiã Dei. In cuius verbis quid aliud quàm duritia nostræ mentis accusatur? quia ipse plangit quod ante baptisma commiserat, nos verò & post baptisma multa commisimus, & tamen flere recusamus. Quatuor itaque pennis sancta animalia vtuntur: quia per amorem & spem ad cælestia euolant, & per timorem & pœnitentiam facta in se illicita deplorant. Sed quia dictum est, duæ pennæ singulorum iungebantur, hoc fortasse intelligitur quòd non pennas proprias eleuantes iungant, sed vnius ad alterum pennæ cõiunctæ sunt, vt pennæ videlicet eleuatæ vicissim sibi in cõiunctione concordẽt. Qua in re quæstio oritur, quia si duæ pennæ quæ eleuantur, amorẽ & spem, duæ verò quæ corpora contegunt, timorem & pœnitentiam designant, cur duæ quæ extentæ sunt, dicuntur esse coniunctæ, & duæ quæ corpus contegunt, non dicuntur? Sed hæc in re facilis largiẽte Domino ratio occurrit, quòd sanctorũ pennæ coniunctæ sunt amor & spes, duæ verò pennæ quæ corpora contegunt, sibimetipsis ad alterutrum coniunctæ nõ sunt, timor & pœnitentia. Dauid enim pro lapsu carnis timendo & pœnitendo affligitur. Petrus casum perfidiæ fleuit amarè. Paulus in se crudelitatem præteritæ persecutionis plangit. Omnes tamen vnã patriã appetunt, ad vnũ auctorem omniũ peruenire festinant. Duę ergo singulorũ pennæ coniunctæ sunt, & duæ non sunt, quia per amorẽ & spem vnum est quod desiderant, sed per timorem & pœnitentiam diuersum est quod deplorãt. Sequitur: *Et vnum quodque eorum coram facie sua ambulabat.*) Dictum superius fuerat, vnumquodque eorum ante faciem suam gradiebatur, nunc autem dicitur: corã facie sua ambulabat. Ipsa itaque repetita videtur esse sententia. Sed quia coràm in præsenti dicimus, possumus subtilius inquirendo discernere, quòd aliud sit ante faciem ambulare, atque aliud in præsenti. Ante faciem quippe ambulare, est anteriora appetere. In præsenti verò ambulare, est sibimetipsi absentem non esse. Omnis etenim iustus qui vitam suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum à bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, coram se ambulat: Quippe qui vigilanter videt vtrum surgat an defluat. Quisquis verò vitæ suæ custodiam negligit, discutere quæ ait, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit aut nescit, coram se iste nõ ambulat: quia qualis sit in suis morib⁹ vel in actibus, ignorat. Nec semetipsi præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibíque in præsenti est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed idcirco nobis grauia non videntur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Vnde fit plerunque vt & nostra grauia leuiter, & proximorum mala leuia grauiter iudicemus. Scriptũ quippe est: Erunt homines seipsos amantes. Et scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus. Ex quo fit vt hoc quod nos agimus, & graue esse non existimamus, plerunq; agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse videatur. Sed quare hoc ꝙ in nobis vile esse videbatur, graue esse videtur in proximo, nisi quia nec nos sicut proximũ, nec ꝓximũ conspicimus sicut nos? Si enim nos sicut proximũ aspiceremus, nostra reprehẽsibilia districtè videremus. Et rursum si proximum aspiceremus vt nos, nunquam nobis eius actio appareret intolerabilis, qui sæpe fortasse talia egimus, & nil nos proximo intolerabile fecisse putabamus. Hoc malè diuisum mentis nostræ iudicium corrigere per legis præceptũ Moyses studuit, cùm dixit vt iustus deberet esse modius, æquúsque sextarius. Hinc Salomon ait: Pondus & pondus mẽsura & mensura, vtrũque abominabile est apud Deũ. Scimus quia in negotiatorum duplici pondere, aliud maius, aliud minus est. Nam aliud pondus habent ad quod pensant sibi, & aliud pondus ad quod pensant proximo. Ad dandum pondera leuiora, ad accipiendum verò grauia præparãt. Omnis itaque homo qui aliter pensat ea quæ sunt proximi, & aliter ea quæ sua sunt, pondus & pondus habet. Vtrunque ergo abominabile est apud Deum: quia si sic proximum vt se diligeret, hũc in bonis sicut se amaret. Et si sic se sicut ꝓximũ aspiceret, se in malis sicut ꝓximũ iudicaret. Debemus ergo nosmetipsos sollicitè sicut alios videre: nósq; ipsos vt dictũ est, ante nos ponere, vt pennata animalia incessanter imitantes, ne nesciamus quid agimus, coram facie nostra semper ambulemus. Peruersi autem, sicut paulò antè iam diximus, coram facie sua non ambulant, quia ea quæ agunt, nunquam considerant, ad interitum tendunt, in prauis actibus exultant. De quibus scriptum est: Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Sæpe verò iustus qui eos cõspicit, deflet, sed ipsi phreneticorum more planguntur & rident. Alij indigentibus de rebus propriis multa largiuntur, sed cùm occasionis tempus inuenerint, indigentes opprimunt, eósque quibus valuerint rapinis deuastant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona quæ faciunt, & non ponunt pessima quæ committunt. Hi videlicet coram facie sua non ambulãt, quia si sibimetipsis præsentes essent, cuncta subtiliter quæ agunt viderent, qualiter bona opera malis actibus perdant agnoscerẽt: Sicut scriptum est: Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. De pertuso quippe sacculo aliunde exit quod aliunde mittitur: quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt quomodo ex malo opere perdatur. Alius castitatem corporis seruat, séque vigilanter circunspicit, ne quid foris, reprehensibiliter admittat, suis contentus est, aliena non diripit, sed tamen in corde odium fortasse contra proximum seruat. Et cùm scriptum sit: Qui odit fratrem suum, homicida est, considerat quàm sit mundus foris in opere, & non perpendit quàm sit crudelis in mente. Quid iste nisi sibimetipsi absens est, qui in cordis sui tenebris ambulat, & ignorat? Alius iam aliena non diripit, iam corpus ab immunditia custodit, iam mente pura proximum diligit, & malorum præteritorum conscius lamẽtis se in precibus afficit. Sed finita prece lætatur, de quibus in hoc mundo gaudeat requirit, & temporalibus gaudiis negligẽtem animum dimittit, nec curat ne in eo lachrymarum mensuram immoderata gaudia transeant. Fitque vt bonum nimiè ridendo perdat, quod plangendo lucratus est. Hic itaque coram facie sua non ambulat, quia damna quæ patitur, conspicere recusat. Scriptum quippe est: Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia. In cunctis ergo quæ agimus, diligenter nosmetipsos cõspicere interius exteriúsq; debemus, vt pennata animalia sequentes, nobismetipsis pręsentes simus, & coram facie nostra semper ambulemus, habentes adiutorem vnicum patris Iesum Christũ Dominum nostrum, qui cum Deo viuit & regnat in vnitate, &c.

Marginalia: 1.Cor.9. — 1.Corin.15. — 2.Timo.3. — Leuit.19. — Prou.20. — Prou.2. — Aggei.1. De pœnit. dist. 4. de pœniten. — 1.Ioan.3. — Eccles.7. — Section letters: E, F, G, H

HOMILIA QVINTA.

VBi erat impetus spiritus, illuc gradiebatur, nec reuertebantur cùm ambularẽt. Et similitudo animalium & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.

O Quàm mira est profũditas eloquiorũ Dei, libet huic intẽdere, libet eius intima gratia duce penetrare. Hãc quoties intelligendo discutimus, quid aliud quàm syluarum opacitatem ingredimur, vt in eius refrigerio ab huius seculi ęstibus abscondamur? Ibi viridissimas sententiarum herbas legendo carpimus, tractando ruminamus. In ea locutione quę ad vos, fratres charissimi, nudiustertius facta est, qualiter ostensa animalia vel redemptorem nostrum, vel quatuor eius Euangelistas atque perfectos omnes significent, dictum est. Quorum videlicet animalium adhuc subtilius virtus exprimitur, vt ad eorum imitationem nos quoque infirmi & despicabiles, inquantum Domino largiente possumus, extendamur. Ecce eñ dicitur: Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.) In electis & reprobis diuersi sunt impetus. In electis videlicet

videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorem gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad iurgia, ad voluptates animum impellit. Impetus verò spiritus ad charitatem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiæ, ad interiorem profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidē, ad spem sequentis gaudij, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem vitæ immortalis, ad lachrymas mentem pertrahit. Vnde necesse est vt magna semper cura considerare debeamus in omne quod agimus, qui nos impetus ducat, vtrū nostra cogitatio per impetum carnis, an per impetum spiritus impellatur. Amare etenim terrena tēporalia æternis præponere, exteriora bona non ad vsum necessarium habere, sed ad voluptatem concupiscere, vltionem de inimico quærere, de æmuli casu gaudere impetus carnis est. At contrà amare cœlestia, contemnere transitoria, non ad fructum voluptatis transitoriæ, sed ad vsum necessitatis quærere, de inimici morte tribulari, impetus spiritus est. Et quia perfecti quique in istis se semper virtutibus exercent, rectè nunc de sanctis animalibus dicitur: *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.*) Sed sciendum nobis est quòd plerunque impetus carnis se sub velamine spiritalis impetus palliat, & quod carnaliter facit, 'mentitur sibi ipsa cogitatio, quia hoc spiritaliter faciat. Nam sæpe quis iracundiæ stimulis victus, contra delinquentes zelo vlciscendæ iustitiæ plusquam necesse est inflammatur, & iustitiæ limitem in vltione transiens, agit crudeliter quod se agere iustè suspicatur. Impetus igitur carnis huic sub specie spiritus velatus est, quando hoc quod iustè agi creditur, sub discretionis moderamine non tenetur. Et sæpe alius nimiæ mansuetudini studens, subiectorum vitia aspicit, atque hæc per feruorem zeli corrigere recusat, quæ in eis crudeliter non corrigendo multiplicat. Fitque vt eius lenitas & sibi sit & subiectis inimica, qui torporem mentis suæ patientiam deputat, per carnis spiritum ab impetu spiritus elongat. Prima ergo in nos cogitatio inquisitionem nostri cordis debet excutere, ne ad quædam quæ agimus, per apertum carnis impetum ducamur: nec prauis cogitationibus animus seductus, mala esse cognoscat, & tamen faciat. Secunda verò nos cura debet vigilantes reddere, ne se impetus carnis quasi impetus spiritus latenter subiiciat, & culpas quas agimus, nobis virtutes fingat. Sciendum verò est, quia grauiores culpæ sunt quæ superducta specie virtutes imitantur, quia illę in aperto cognitę, animum in confusionem deiiciunt, atque ad pœnitentiam trahunt: istæ verò non solùm in pœnitentiam non humiliant, sed etiam mentem operantis eleuant, dum virtutes putantur. Hoc autem quod de sanctis animalibus dictum superius fuerat, vt altius confirmetur, iterum replicatur: *Non reuertebantur cùm ambularent.*) Quia electi quique sic ad bona tendunt, vt ad mala perpetranda non redeant. Qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et sicut per Salomonem dicitur. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. In eorum namque animis bonum desiderium atque intellectus lucis intimæ iam pars diei est, sed quia vsque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna cœlestia perducti, in ea luce quam desiderant, iam minus aliquid non habebunt. Sequitur: *Et similitudo animalium & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum.*) Aspectus animalium carbonibus ignis ardentibus atque lampadibus comparatur. Quisquis enim carbonem tangit, incenditur: quia qui sancto viro adhæret, ex eius assiduitate visionis, vsu locutionis, exemplo operis accipit vt accendatur in amorem veritatis, peccatorum suorum tenebras fugat, in desiderio lucis exardescit, vt iam per verum amorem ardeat, qui prius in iniquitate tantum mortuus quātum frigidus iacebat. Lampades verò lucem suam longius spargunt, & cùm in alio sint, in alio resplendent. Qui enim spiritu prophetiæ verbo doctrinæ, miraculorū pollet gratia, huius opinio longè latéque vt lampas lucet: & quique bona eius audiunt, quia per hęc ad amorem cœlestium surgunt, in eo quod se per bona opera exhibent, quasi ex lampadis lumine resplendent. Quia ergo sancti viri quosdam iuxta se positos quasi tangendo ad amorem patriæ cœlestis accendunt, carbones sunt. Quia verò quibusdam lōgè positis lucent, eorū itinera ne in peccati sui tenebras corruant, lampades fiunt. Hoc verò inter carbones & lampades distat, quòd carbones ardent quidem, sed eius loci in quo iacuerint tenebras non expellunt. Lampades autem quia magno flammarum lumine resplendent, diffusas circunquaque tenebras effugant. Qua ex re notandum est, quia sunt plerique sanctorum ita simplices & occulti, seséq; in locis minoribus sub magno silentio contegentes, vt vix eorum vita ab aliis possit agnosci. Quid itaque isti nisi carbones sunt? Qui etsi per feruorem spiritus ardorem habent, tamen exempli flammam non habent. Nec in alienis cordibus tenebras peccatorum vincūt, quia vitam suam omnino sciri refugiunt. Sibimetipsis quidem accensi sunt, sed aliis in exēplo luminis non sunt. Hi autem qui & exempla virtutū prærogant, & lumen boni operis per vitam & verbum errantibus demonstrant, iure lampades appellantur: quia & per ardorem desiderij, & per flammā verbi, à peccatorum cordibus erroris tenebras expellunt. Qui igitur in occulto bene viuit, sed alieno profectui minimè proficit, carbo est. Qui verò in imitatione sanctitatis positus, lumen ex se rectitudinis multis demonstratur, lampas est: quia & sibi ardet, & aliis lucet. Sequitur: *Et hæc erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.*) Splendor ignis & de igne fulgur egrediens in medio animalium discurrens videtur, quia nisi ab igne veritatis pennata illa animalia calorem susciperent, ipsa in carbonum atque lampadarum similitudinem non ardefent. Ignis enim nomine sanctus spiritus significari solet. De quo in euangelio Dominus dicit: Ignem veni mittere in terrā, & quid volo nisi vt accendatur? Cùm enim carnalis mens spiritumsanctū accipit, spiritali amore succēsa malum plangit quod fecit. Et terra ardet, quando accusante se conscientia cor peccatoris vritur, atque in dolore pœnitētiæ crematur. Hinc rursum scriptum est: Deus tuus ignis consumens est. Quia enim mentem quā repleuerit, eam à peccatorum rubigine mundam reddit, creator noster & ignis dicitur, & consumens. Sanctus ergo spiritus in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens discurrere dicitur, quia vniuersam Ecclesiam replens, in electorum cordibus ex seipso flammas amoris proiicit, vt corusci more, per terrorem feriat, & ad amorem suum corda torpentia accendat. Sed quia spiritus sanctus Deus ante secula patri est & filio coæternus, quærendum nobis est cur discurrere dicatur. Omnis etenim qui discurrit, accedit ad locum in quo non fuit, & eum deserit in quo fuit. Qua igitur ratione discurrere spiritum dicamus, dum cuncta intra ipsum sint, & locus nusquam sit vbi non sit? sicut scriptum est: Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Et tamen cùm laus sapientiæ describeretur, adiunctum est: Est enim in illa spiritus intellectus, spiritus vnicus, multiplex, subtilis, mobilis. Et paulò pòst: Humanus, stabilis. In quibus rursum verbis magna nobis quæstio oritur, cur iste spiritus qui implet omnia, simul mobilis & stabilis dicatur? Sed si ad vsum cōsuetudinis humanæ recurrimus, sensum citius loquentis inuenimus. Homo quippe quia in ea regione in qua est vbiq; discurrit, proculdubio vbique obuiam venit, & repentè vbi nō creditur, inuenitur. Omnipotentis ergo spiritus vt vbique præsentia signaretur, simul & mobilis & stabilis dicitur. Stabilis, quia per naturam omnia continet. Mobilis autem dicitur, quia vbique etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia, stabilis, præsentē se omnibus exhibens, mobilis appellatur. Splēdor ergo ignis & de igne fulgur egrediens inter pēnata animalia discurrit: quia spiritus sanctus simul singulis atq; omnibus præstò fit, & incēdit quos cōtigerit, & illuminat quos incendit: vt post frigus pristinū accensi ardeant, & per ignē amoris quē acceperint, flammas exēplorum reddant. Fulgur quippe de hoc igne egrediēs torpētes mentes percutit, eásq; percutiēdo excitat & inflāmat, vt post amorē illius ardētes pariter & lucētes currāt. Vnde aliàs scriptū est: Thronus eius flāma ignis, rotæ eius ignis accēsus. Hi enim qui animarū custodes sunt, & pascēdi gregis onera susceperūt, mutare loca minimè permittuntur. Sed quia vno in loco positi, diuinitatis in se præsen-

De pœnit. Dist. 2. Non reuertebantur. Matth. 10. Prouerb. 4. Lucæ. 12. Deute. 4. Sapien. 1. Sapien. 7. Danie. 7.

tiam portāt & ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Hi autē q amore Domini in prędicatione discurrūt, rotæ eius ignis ardētes sunt: quia cùm ex eius desiderio per varia loca discurrunt, vnde ipsi ardent, alios accendunt. Potest tamen discursus atque mobilitas spiritus requisitione alterius considerationis intelligi. In sanctorum quippe cordibus iuxta quasdam virtutes semper permanet, iuxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe atque charitate, & in bonis aliis sine quibus ad cœlestem patriam non potest veniri, sicut est humilitas, castitas, iustitia, atque misericordia, perfectorum corda non deserit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquādo se subtrahit. Adest vt eleuentur, & semetipsum subtrahit, vt humilientur. Adest vt eos ostensa virtute glorificet: recedit, vt semetipsos subtracta eius virtute cognoscant. Adest vt ostendat quid per semetipsum sint: recedit, vt patefaciat qui vel quales remaneant sine ipso. In his itaque virtutibus sine quibus ad vitam minimè peruenitur, sanctus spiritus in electorum suorum cordibus permanet. In his verò per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est, & aliquando misericorditer recidit. Discurrēs ergo & mobilis spiritus dicitur, quia in signis atque virtutibus iuxta vniuscuiusque votum continuè non habetur. Bene autem inter sancta animalia discurrere perhibetur. Discursus quippe ad celeritatē pertinet. Inter perfectos autem discurrit spiritus, quia & si ab eorum corde ad momentum recesserit, citius redit. Sequitur: *Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.*) Cùm superius dictum sit: Non reuertebantur cùm ambularent, qua ratione nunc dicitur: Animalia ibant & reuertebantur? Valde sibi hæc videntur esse contraria, quia ibant & non reuertebantur, & ibant & reuertebantur. Sed qualiter intelligendum sit citius agnoscimus, si duas vitas, actiuam scilicet & contemplatiuam sollicitè discernamus. In vna enim fixi permanere possumus, in altera autem intenta mente manere nullo modo valemus. Cùm enim torporem nostrum relinquimus, nósque ipsos ad bonæ operationis studium excitamus, quò alibi nisi ad actiuam imus, à qua reuerti pòst nos nullo modo debemus, quia qui post illam ad torporem negligentiæ, ad prauitatis nequitias quas reliquerat redit, esse sine dubio cœleste animal nescit. Cùm verò ab actiua vita ad contemplatiuam surgimus, quia diu mens stare in cōtemplatione non valet, sed omne quod de æternitate per speculum & in ænigmate conspicit, quasi furtim hoc & per transitum videt, ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabitur. Et necesse est vt ad actiuam redeat, séque ipsum continuè in vsu bonæ operationis exerceat, vt cùm mens surgere ad contemplanda cœlestia non valet, quæque potest bona agere non recuset. Sícque fit vt ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in contēplationē surgat, & amoris pastū de pabulo contemplatæ veritatis accipiat. In qua quia diu se tenere ipsa corruptionis infirmitas non potest, ad bona rursus opera rediens, suauitatis Dei memoria pascitur, & foris piis actibus, intus verò sanctis desideriis nutritur. Hinc etenim de perfectis viris post contemplationem suam redeūtibus dicitur: Memoriam suauitatis tuæ eructabūt. Dulcedinem quippe suauitatis intimæ quia vtcunque possunt, velut quodam ex corusco, prægustando tangere, eius memoriam student recolendo semper & loquendo eructare. Vnde & apertè nos Psalmista admonet, dicens: Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. Lętamini iusti in Domino, & cōfitemini memoriæ sanctitatis eius. Qui rursus ait. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine. Quæ videlicet quàm magna esset, nullo modo cognosceret, nisi hanc aliquatenus, contemplando gustasset. Hinc iterum dicit: Ego dixi in ecstasi mea, proiectus sum à vultu oculorum tuorum. Nisi enim in mentis excessu subleuatus, dulcedinem suauitatis æternę cognouisset, in hoc adhuc mundo retentus non discerneret quàm longè proiectus iaceret. Ostensa ergo animalia vadunt & non reuertuntur, atque vadunt & redeunt, quia sancti viri & ab actiua vita quam apprehenderunt, ad iniquitates non currunt, & à contemplatiua quam tenere iugiter non possunt, in actiua re-

De pœnit. dist. 2. potest.

Psal. 144.

Psalm. 86.

Psalm. 30.

Ibidem.

E labuntur. Sicut enim dictum est, ipso infirmitatis suæ pondere deuicti, ad semetipsos repulsi redeunt, vt euntes discant quid desiderent, & reuertentes, vbi iaceant, sciant. Euntes intelligant vbi nondum sint, reuertentes quid sint. Sed qualiter hæc sancta animalia redeant, demonstratur cùm subditur: *In similitudinem fulguris coruscantis.*) Bene autem reuertentia animalia coruscanti fulguri comparantur, quia sancti viri cùm ad superna contemplanda euolant, cùm primitias sui spiritus in cœlestis patriæ amore ligant, sed grauati humanæ conuersationis pondere, ad semetipsos redeunt: bona cœlestia quæ saltem per speculum contemplari potuerunt, fratribus denunciant, eorúmque animos in amorem intimæ claritatis accendunt, quam nec videre sicut est, nec loqui prę ualent sicut viderunt. Loquentes autem verbis suis corda audientium feriunt & incendunt. Quasi ergo fulgur coruscans redeunt, quia cùm cœlestia loquuntur, per eos supernum lumen intermicat, & ad amorem cœlestis patriæ mentes audientium inflammat. More itaque coruscantis fulguris cùm

F loquendo percutiunt, ignē spiritalis desiderij spargunt. Alio quoque modo sancta animalia vadunt & redeunt. Vadunt enim cùm ad insinuandum cœlestis doni gratiā, in prædicationem mittuntur, atque vt ad fidem trahant, mira coram infidelibus faciunt. Sed redeunt, quia hæc omnipotentis Domini virtuti tribuentes, sibimetipsis quæ fecerint non asscribunt. Cum enim stupenda faciunt fulgura sunt: quia corda intuentium concutiunt, terrent, illuminant, & accēdunt. Vnde scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulguris armorum tuorum. Iacula Domini sunt verba sanctorum, quæ corda peccantium feriunt. Sed ista iacula habent arma. Scitis fratres quia præliatores viri iacula mittunt, armis verò muniuntur. Dum ergo verbis addunt miracula, quasi armis se muniunt, ne ipsi feriantur. In lumine iacula tua ibūt quia in aperto exeunt verba Dei. Sed quia comitari debent sententias doctorum, facta miraculorum, rectè subiungitur: *In splendore fulguris armorum tuorum.*) Quia dum addunt eis ar-

G ma miraculorum, mentes persequentium fulgurant, vt eos persequi non præsumant. Hæc itaque animalia vadunt & reuertuntur in similitudinem fulguris coruscantis: quia postquam mira sancti inter homines faciunt, postquam corda audientium sparso lumine incendunt, ad quandam auctori suo gloriam redeunt, vt illi laudem reddant per quem se posse talia sciunt. Sic Petrus cùm sanato homine qui claudus ex vtero matris fuerat, signum fecit, quod omnes qui cognoscerent valde mirarentur, dixit: Quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum. Et paulò pòst. In fide nominis eius hunc quem videtis & nostis, confirmauit nomen eius. Signum quippe faciens, intuentium oculos miraculi lumine perstrinxit, sed humilitatem custodiens, & laudem auctori reddens, quasi vnde venerat rediit, quia lux fulguris vnde fuerat ostendit. Sancta itaque animalia cùm ad signa operanda veniunt, & cùm ad

H reddendam auctori suo gloriam intus apud semetipsos redeunt, fulgura sunt, quia & ostēdendo miracula, & exempla humilitatis prębēdo, mētes intuentiū feriunt & incēdunt. In omne autē quod faciunt, idcirco semper ad laudē creatoris redeunt, vt in ea virtute quā accipiunt, vera stabilitate persistant. Nā si quid sibi tribuerēt, in hoc quod acceperant, stare non possēt. Vnde bene etiā per Salomonē dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina, reuertunē vt iterū fluāt. Siue enim in virtutibus seu in doctrina, quid aliud sunt sancti viri quàm flumina, quę terrā cordis carnaliū aridā rigant? Sed siue in operatione quā faciunt, seu in doctrinæ verbis citius siccarentur, nisi per intentionē cordis semper sollicitè ad locum de quo exeunt redirēt. Si enim introrsus ad cor nō redeāt, ac sese in amare conditoris desideriorum vinculis non astringant, & manus ab eo quod agebat deficit, & lingua ab eo quod loquebatur, arescit. Sed intus semper per amorem redeunt, & hoc quod in publico operantes atque loquentes fundunt, in secreto suo de fonte amoris hauriunt: amando enim discunt quod docendo proferunt. Ad locum ergo de quo exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant, quia aquam sapientiæ

Abac. 3.

Act. 3.

Eccles. 1.

sapientiæ inde semper hauriunt vnde oritur, ne cùm cucurrerit exiccetur. Per omne ergo quod agimus, ad fontem veri luminis solicita mente redeamus. Reddamus creatori nostro gratias de bonis quæ accipimus, eique cum Esaia propheta suppliciter dicamus: Omnia opera nostra operatus es nobis. Bona enim nostra, eius sunt opera, cuius visceribus non sufficit vt nos erigeret, nisi & semetipsum pro nobis inclinaret. Si enim coæternus patri Deus ante secula nō fieret homo in tempore, quando homo tēporalis saperet æterna? Descensio ergo veritatis, ascensio facta est humanitatis nostræ. Demus ei gloriam, demus laudem, qui viuit cum patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Esaiæ 26.

HOMILIA SEXTA.

Cumque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram, iuxta animalia, habens quatuor facies. Et aspectus rotarum & opus earum quasi visio maris, & vna similitudo ipsarum quatuor, & aspectus earum & opera quasi si sit rota in medio rotæ. Per quatuor partes earum euntes ibant, & non reuertebantur cùm ambularent. Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus.

Tenebrosa aqua in nubibus aëris: quia obscura est scientia in prophetis. Sed Salomonis voce attestante didicimus: Gloria regnū, celare verbum, & gloria Dei est inuestigare sermonem, quia & honor est hominū, eorum secreta abscondere, & gloria Dei est, mysteria sermonis eius aperire. Ipsa autē per se veritas discipulis dicit: Quæ dico vobis in tenebris, dicite in lumine, id est, apertè exponite, quæ in allegoriarum obscuritatibus auditis. Magnæ verò vtilitatis est ipsa obscuritas eloquiorū Dei, quia exercet sensum vt fatigatione dilatetur, & exercitatus capiat quod capere nō potest otiosus. Habet quoque adhuc aliud maius, quia scripturę sacrę intelligētia si in cunctis esset aperta, vilesceret. In quibusdā locis obscurioribus tantò maiore dulcedine inuēta reficit, quantò maiore labore fatigat animum quæsita. Ecce enim sancti Ezechielis nunc voce dicitur: *Cùmque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram.*) Quid autem rota, nisi sacram scripturam signat, quæ ex omni parte ad auditorum mentes voluitur, & nullo erroris angulo à prædicationis suę via retinetur? Ex omni autem parte voluitur, quia inter aduersa & prospera, & rectè & humiliter incedit. Circulus quippe præceptorum illius modò sursum, modò deorsum est, quia quæ perfectioribus spiritaliter dicuntur, infirmis iuxta literam congruunt. Et ipsa quæ paruuli iuxta literam intelligunt, docti viri per spiritalem intelligentiam in altum ducunt. Quis namque paruulorum in facto Esau & Iacob, quòd alter ad venatum mittitur vt benedicatur, alter verò per suppositionem matris à patre benedicitur, nisi iuxta sacræ lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulò subtilius astringatur, videtur quia Iacob primogeniti benedictionem non per fraudem surripuit, sed vt sibi debitam accepit, quā concedente fratre data lentis mercede emerat. At verò si quis altius sentiens vtrorunque facta velit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quòd Isaac de maioris filij sui venatione vesci concupiscit, nisi quòd omnipotens Deus Iudaici populi bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardente, minorem Rebecca supposuit, quia dum Iudaicus populus bona opera foris quærit, gentilem populum mater gratia instruxit, vt omnipotenti patri cibum boni operis offerret, benedictionémque maioris fratris acciperet. Qui eosdē cibos ex domesticis animalibus præbuit: quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis non quærens, per vocem prophetiæ dicit: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Quid est quòd idem Iacob manus ac brachia & collum hœdinis pellibus texit, nisi quòd hœdus pro peccato offerri consueuit? Et gentilis populus carnis quidem in se peccata mactauit, sed coopertū se peccatis carnalib⁹ cōfiteri non erubuit. Quid est quòd vestimētis fratris maioris indutur, nisi quòd sacræ scripturæ præceptis quæ maiori populo data fuerant, in bona operatione vestitus est? Et eis minor in domo vtitur, quæ maior foras exiens intus reliquit, quia illa gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Iudaicus populus habere nō potuit dum solā in eis literā attēdit. Et quid est quòd Isaac eundē filiū nescit quē benedicit, nisi hoc quod de gentili populo Dominus per Psalmistā dixit: Populus quē non cognoui, seruiuit mihi, ob auditum oris obediuit mihi? Quid est quòd præsentem non videt, & tamen quæ ei in futuro veniebant videt, nisi quòd omnipotens Deus cùm per prophetas suos prædicaret gentilitati gratiam prærogādam, eam & in præsenti per gratiam non videt: quia tunc in errore dereliquit, & tamen quia hāc quandoq; collecturus erat, per benedictionis gratiā præuidit. Vnde & idem Iacob gentilis populi figurā tenet, eiq; in benedictione dicitur: Ecce odor filij mei sicut odor pleni agri, cui benedixit Dominus Deus. Sicut enim in Euangelio veritas dicit: Ager est hic mundus. Et quia gētilis populus ad fidem perductus, per electos suos in vniuerso mūdo virtutibus redolet, odor filij, odor est agri pleni. Aliter nanque olet flos vuæ, quia magna est virtus & opinio prædicatorū, qui inebriant mētes audientium. Aliter flos oliuæ, quia suaue est opus misericordiæ, quia more olei refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia quæ rutilat & redolet ex cruore martyrū. Aliter flos lilij, quia cādida vita carnis est de incorruptione virginitatis. Aliter flos violæ, quia magna est virtus humilium, qui ex desiderio loca vltima tenentes, se per humilitatem a terra in altū non subleuant, & cœlestis regni purpurā in mēte seruant. Aliter redolet spica, cū ad maturitatē perducitur: quia bonorū operum perfectio ad satietatē eorum qui iustitiā esuriunt præparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis vbique per mundū sparsus est, & ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligūt odore bonæ opinionis replet, dicatur rectè: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. Sed quia eiusdem virtutes ex semetipso non habet, adiūgat: Cui benedixit Dominus Deus. Et quoniā electorum populus per quosdam etiam in contēplationem surgit, per quosdā verò in actiuæ vitæ solummodo opera pinguescit, rectè illic additur: Det tibi Dominus de rore cœli, & de pinguedine terræ. Ros enim desuper & subtiliter cadit. Et totiens de rore cœli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus. Cùm verò bona opera etiā per corpus agimus, de terrę pinguedine ditamur. Quid est autē quòd Esau tardè ad patrem redit, nisi quòd Iudaicus populus ad placandum Dominum serò reuertitur? Cui & hoc in benedictione dicitur: Tempúsque erit cum soluatur iugum de collo tuo. Quia à seruitute peccati Iudaicus populus in fine liberabitur, sicut scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quem non paruulorum ipsa Euāgelica historia in miraculi operatione reficiat, quòd hydrias vacuas Dominus aqua implere præcipit, eandémque aquam protinus in vinum vertit? Sed cùm hæc vigilantiores ingenio audiunt, & sacram historiam credendo venerantur, quid interius innuat requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiā vacuas hydrias valuit vino statim replere. Sed implere hydrias aqua iubet, quia prius per sacrę lectionis historiam corda nostra replenda sunt. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia per allegoriæ mysterium in spiritalem nobis intelligentiam commutatur. Rota ergo quasi per terram trahitur, quia paruulis humili sermone concordat, & tamen magnis spiritalia infundens, quasi circulum in altum leuat. Et inde sursum erigitur, vnde terram tangere paulò antè videbatur. Quia verò vndique ædificat, quasi per circulum rota currit. Vnde & in lege scriptum est: Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius & calamos & scyphos & sphærulas ac lilia ex ipso procedentia. Quis in candelabro nisi redemptor humani generis designatur? qui in natura humanitatis infulsit lumen diuinitatis, vt mundi candelabrum fieret, quatenus in eius lumine omnis peccator in quibus iaceret tenebris videret. Qui pro eo quòd naturā nostram sine culpa suscepit, candelabrū tabernaculi ex auro purissimo fieri iubetur. Ductile autē feriendo producitur, quia & redemptor noster qui ex conce-

Psalm. 17. Prouer. 25. Matth. 15. Gene. 27. Psal. 55. Psal. 17. Gene. 27. Luc. 17. Matth. 13. Gene. 27. Ibidem. Esaiæ 10. Roma. 11. Ioan. 2. Exo. 25.

ptione & natiuitate perfectus Deus & homo extitit, passionum dolores pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam peruenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia & peccatũ nõ habuit, & tamẽ eius corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam iuxta virtutes animæ quibus percussionibus potuisset proficere, omnino non habuit. In membris autem suis (quæ nos sumus) quotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur & efficimur vt eius corpus esse mereamur, ipse proficit. De eius autem corpore scriptum est: Ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Corpus quippe illius nos omnes sumus. Per nexus verò & coniunctiones corpus ligatur: quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachiis manus, digiti manibus sunt coniuncti, ac membra cætera membris inhærent, corpus omne perficitur, sicut sancti Apostoli, quia redemptori nostro propinqui steterunt, quasi pectus capiti inhæsit. Quos quia martyres sunt secuti, quasi coniuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores & doctores subiuncti sunt per bona opera, manus brachiis inhæserũt. Hoc verò omne corpus redemptoris nostri quotidie per nexum & coniunctionem subministratum est in cœlo: quia cùm ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo bene dicitur: Subministratum & constructum crescit in augmentum Dei: quia Deus omnipotens redẽptor noster qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentũ habet. Vnde rursum scriptum est: Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Hastile verò eiusdẽ candelabri ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus eius est, quia inter tot aduersa libera stat. Calami autem qui de hastili procedunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ædiderunt, videlicet canticum nouum. Scyphi autem vino repleri solent. Quid ergo mentes auditorum nisi scyphi sunt, quæ sanctis prædicantibus vino scientiæ replentur? Sphærula autem quid est aliud nisi volubilitas prædicationis? Sphæra autem ex omni parte voluitur. Et prædicatio quæ nec aduersitate retineri potest, nec prosperitatibus eleuatur, sphæra est. Et in aduersa fortis, & inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non valet: quia per cuncta se volubiliter trahit. Vt autem hoc quòd exempli causa protulimus exequamur, bene post calamos scyphos & sphærulas, in candelabro lilia describuntur: quia post eam quã diximus prædicationis gratiã atque volubilitatẽ, illa virens patria sequitur, quæ animabus sanctis, id est, floribus vernat æternis. Sphærulæ ergo ad laborem pertinẽt, lilia ad retributionẽ. Itaq; sicut apud Moysem sphærula doctrina prædicationis accipitur: ita hîc per rotam ipsa sacra scriptura signatur. Propheta igitur dum sancta animalia videret, adiunxit: *Cùmque aspicerem animalia, apparuit rota vna super terram.*) Qua in re quærendũ est cùm inferius rotę describuntur, cur vna rota prius apparuisse dicitur, nisi quia antiquo populo vetus solummodo testamentũ datũ est, quod ad erudiendam mentem illius quasi rota volueretur? Bene autem rota eadem super terram apparuisse dicitur: Peccanti enim homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Rota ergo super terram apparuit: quia Deus omnipotens legem super corda peccantium dedit. Sed quia hæc pennata animalia sanctos (vt antè diximus) Euangelistas designant, quomodo prius animalia, & postmodum rota vna aspicitur, dum antè testamentum vetus fuerit, & postmodum sancti Euangelistæ secuti sint? Sed intelligere in his possumus quod illi prius à propheta visi sunt, qui merito transcendunt. Nam quantum sanctum Euangelium testamentum vetus præcellit, tantò & prædicatores eius in descriptione prophetica præferri debuerũt. Quamuis sit adhuc aliud quod in hac descriptione considerari debeat, quia prophetiæ spiritus sic intra semetipsum anteriora & posteriora simul colligit: vt hęc simul prophetæ lingua proferre non possit. Sed ampla quæ videt de præteritis sermonibus emanat, & nunc vltima post prima, nunc verò prima post vltima loquitur. Vnde Ezechiel propheta sub figura sanctæ vniuersalis Ecclesiæ & Euangelistarum gloriam per quatuor animalium similitudinẽ

Coloss. 2.

Ephe. 4.

Gene. 3.

E

videt, & tamen repentè illa subiungit quæ anterioribus gesta sunt, vt patenter indicet simul se vidisse, quod carnis lingua non sufficeret simul dicere. Quia verò per quatuor animalia etiã profectos omnes significari diximus, considerandum quoque est quosdam sanctorũ & ante legẽ fuisse, qui naturali lege districtè viuerẽt, & omnipotenti Domino placerent. Post animalia ergo rota describitur: quia electorũ multi apud omnipotentẽ Dominũ perfecti & ante legẽ fuerũt. Sin verò animalia solos (vt diximus) Euãgelistas debem⁹ accipere, est adhuc aliud quod cõsiderare debeam⁹. Videbat enim in spiritu propheta, quia hæc ipsa verba quę obscuritatibus obuoluta proferebat, nõ Iudaico populo, sed gentibus pãderẽtur. Nobis igitur loquẽs, prius animalia, & pòst rotã describere debuit: quia nos ad fidẽ Domino largiente veniẽtes, non per legẽ Euangelium, sed per sanctũ Euangelium legẽ didicim⁹. Vbi verò vel qualis rota apparuerit: adiungit cùm dicit: *Iuxta animalia habẽs quatuor facies.*) Vbi adhuc subditur: *Et aspectus rotarum & opus earũ quasi visio maris: & vna similitudo ipsarum quatuor, & aspectus earũ & opera, quasi si sit rota in medio rotę.*) Quid est hoc quòd cũ vna rota diceretur, paulò pòst adiungitur: quasi si sit rota in medio rotæ, nisi quòd in testamẽti veteris litera testamentũ nouũ latuit per allegoriã? Vnde & rota eadẽ quæ iuxta animalia apparuit, quatuor facies habere describitur, quia scriptura sacra per vtraque testamenta in quatuor partib⁹ est distincta. Vetus etenim testamẽtũ in lege & prophetis, nouũ verò in Euangeliis atque Apostolorũ actib⁹ & dictis. Scimus autẽ quia vbi faciẽ intendimus, ibi quod necesse est videmus. Rota ergo quatuor habet facies: quia pri⁹ resecãda mala in populis vidit per legẽ, postmodũ vidit per prophetas: subtilius verò per Euangeliũ, ad extremũ autem per Apostolos ea quæ in culpis hominũ resecarẽtur aspex it Potest quoque intelligi quòd quatuor facies rota habeat, propter hoc quòd scriptura sacra per gratiam prædicationis extensa in quatuor mũdi partes innotuit. Vnde & bene rota eadem vna prius iuxta animalia apparuisse, & postmodum quatuor facies habuisse describitur: quia nisi lex Euangelio concordaret, in quatuor mũdi partibus nõ innotesceret. Sequitur: *Et aspectus rotarum & opus earũ quasi visio maris.*) Rectè sacra eloquia visioni maris similia narrantur, quia in eis magna sunt volumina sententiarũ, cumuli sensuum. Nec immeritò maris similis scriptura sacra dicitur: quia firmantur in ea sententiæ locutionis, sacramento baptismatis. Vel certè considerandum est, quia nauibus in mare nauigamus, cùm ad desideratas terras tendimus. Nobis autẽ quid est in desiderio nisi illa terra de qua scriptum est: Portio mea in terra viuentium? Ligno autem (vt dixi) euehitur qui mare transit. Et scimus quia sacra scriptura lignum crucis per legem nobis prænunciat, cùm dicit: Maledictus omnis qui pendet in ligno. Quod de redemptore nostro Paulus attestatur, dicẽs: Factus pro nobis maledictũ. Per prophetas quoque lignũ annunciat, cùm dicitur: Dominus regnabit à ligno. Et rursum: Mittamus lignũ in panẽ eius. Per euangelium verò lignum crucis apertè ostenditur, vbi ipsa Domini passio quæ prophetata est, declaratur. Per Apostolum autem hæc eadẽ crux etiã in verbis & operibus tenetur, cùm Paulus dicit: Mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Et rursus. Mihi autẽ absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Nobis ergo qui ad ęternã patriã tendim⁹, scriptura sacra per quatuor suas facies mare est. Quæ crucẽ annunciat, quia nos ad terram viuentium ligno portat. Nisi autẽ mari scripturã sacrã similem cerneret propheta, minimè dixisset: Repleta est terra scientia Domini, sicut aquę maris operiẽtis. Sequitur: *Et vna similitudo ipsarum quatuor, & aspectus earũ & opera, quasi si sit rota in medio rotæ.*) Vna similitudo ipsarum est quatuor, quia quod prædicat lex, hoc etiã prophetæ: quod denunciãt prophetæ, hoc exhibet Euãgeliũ: quod exhibuit Euangeliũ, hoc prędicauerunt Apostoli per mundũ. Vna ergo est similitudo ipsarum quatuor, quia diuina eloquia etsi tẽporibus distincta, sunt tamen sensibus vnita. *Et aspectus earũ & opera, quasi si sit rota in medio rotæ.*) Rota intra rotã est testamentum nouum (sicut diximus) intra testamentum vetus: quia quod designauit testamentum vet⁹, hoc testamentũ nouũ exhibuit. Vt enim pauca de multis loquar, quid est quòd Adam dormiente Eua producitur, nisi

F

G

H

Psal. 141.

Deute. 21.

Galat. 3.

Psal. 95.

Hiere. 11.

Galat. 6.

Ibidem.

Esa. 11.

Gene. 2.

Gene.22. nisi quòd moriente Christo Ecclesia formatur? Quid est quòd Isaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ superimponitur & viuit, nisi quòd redemptor noster ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portauit? & sic in sacrificio pro nobis ex humanitate est mortu', vt tamen immortalis maneret ex diuinitate. Iosue.20. Quid est quòd homicida post mortem summi pôtificis absolutus, ad terrã propriã redit, nisi quòd Nume.35. humanũ genus quod peccãdo sibimetipsi mortẽ intulit, post mortẽ veri sacerdotis videlicet redẽptoris nostri, peccatorũ suorum vinculis soluitur, & in paradisi possessione reparatur? Exod.25. Quid est quòd in tabernaculo propitiatorium fieri iubetur, super quod duo Cherubin, vnum à summitate vna, & alterum à summitate alia, ex auro mundissimo ponuntur ex- Ibidem. pandentes alas, & operientes oraculũ? Quid est quod se mutuò respiciunt, versis vultibus in propitiatorium, nisi quòd vtraque testamenta ita sibi in mediatorem Dei & hominum concordant, vt quod vnum designat, hoc alterum exhibeat? Roma.3. Quid enim per propitiatorium, nisi ipse redemptor humani generis designatur? De quo per Paulum dicitur: Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Quid verò per duo Cherubin quæ plenitudo scientiæ dicuntur, nisi vtraque testamenta signata sunt? Ex quibus vnum à summitate vna propitiatorij, aliud verò à summitate altera stat: quia quod testamentum vetus de incarnatione nostri redemptoris cœpit prophetando promittere, hoc testamentum nouum perfectè narrat repletum. Duo autem Cherubin ex auro mundissimo facta sunt, quia vtraque testamenta pura ac simplici veritate describuntur. Expandunt verò alas, & oraculum operiunt, quia nos qui omnipotentis Dei oraculum sumus, à culpis imminentibus, scripturæ sacræ ædificatione protegimur. Cuius dum sententias sollicitè aspicimus, ab errore ignorantiæ eius alis velamur. Duo ergo Cherubin in se mutuò respiciunt, versis vultibus in propitiatorium: quia vtraque testamenta in nullo à se discrepant. Et quasi ad semetipsa vicissim facies tenẽt, quia quod vnum promittit, hoc aliud exhibet, dum inter se positum mediatorem Dei & hominum vident. Facies quippe à semetipsis Cherubin auerterent, si quod vnum testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de mediatore Dei & hominum loquuntur, vt vicissim se respiciant, in propitiatorium intendunt. Rota ergo in medio rotæ est, quia inest testamẽto veteri testamentũ nouum. Et sicut sæpe iam diximus, quod testamentũ vetus promisit, hoc nouũ exhibuit, & quod illud occultè annunciat, hoc istud exhibitum apertè clamat. Prophetia ergo testamenti noui, testamentum vetus est, & expositio testamenti veteris, testamentum nouum. Sequitur: *Per quatuor partes earum ibant, & non reuertebantur.*) Quò alibi diuina eloquia, nisi ad corda hominum vadunt? Sed per quatuor partes euntes ibant, quia scriptura sacra per legem ad corda hominum vadit, signando mysterium. Per prophetas vadit paulò apertius, prophetando Dominum. Per Euangelium vadit, exhibendo quem prophetauit. Per Apostolos vadit, prædicando eum quem pater in nostra redemptione exhibuit. Habent ergo rotæ facies & vias: quia ostendunt sacra eloquia notitiam præceptorum cum exhibitione operum. Et per quatuor partes vadunt, quia distinctis (vt prædiximus) temporibus loquuntur, vel certè quia in cunctis mundi regionibus incarnatum Dominum prædicant. De quibus apertè mox subditur: *Et non reuertebantur cùm ambularent.*) Hæc superius de animalibus dicta sunt, sed non eadem intelligi de rotis quæ de animalibus possunt. Rotis quippe signari testamenta diximus. Et testamentum vetus ambulauit quidem, quia per prædicationem ad mentes hominum venit: sed pòst ad semetipsum reuersum est, quia iuxta literam, in præceptis suis & sacrificiis vsque ad finem seruari non potuit. Non enim sine immutatione permansit, cùm in eo spiritalis intelligentia defuit. Sed cùm redemptor noster in mundum venit hoc spiritaliter fecit intelligi, quod carnaliter inuenit teneri. Itaq; dum spiritaliter litera eius intelligitur, omnis in eo illa carnalis exhibitio viuificatur. Testamentum verò nouum etiam per testamenti veteris paginas testamentum æternum appellatum est, quia intellectus illius nunquam mutatur. Bene ergo dicitur, quòd rotæ euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent, quia nouum testamentum nõ rescinditur, dum vetus iam spiritaliter intelligitur. Post se non redeunt, quia vsque ad finem mundi immutabilia persistunt. Ambulant ergo. sed non reuertuntur, quia sic spiritaliter ad cor nostrum veniũt, vt eorum præcepta vel studia vlterius non mutentur. Sequitur: *Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus.*) Quid est quod in scripturæ sacræ eloquiis tria hæc inesse narrantur, vt staturam, altitudinem, & horribilem aspectum, id est terribilem habere memorentur? Quærẽdum nobis magnopere est, quæ diuinæ scripturæ statura, quæ altitudo, quis horribilis aspectus dicitur. Sciendum ergo est, quia stare, ad vitam congruit bene operantis. Vnde per Paulum dicitur: Qui stat, videat ne cadat. Qui etiam discipulis dicit: Sic state in Domino charissimi. Et propheta qui se vita ac moribus ante Dominum stare videbat, ait: Viuit Dominus, in cuius conspectu sto. Altitudo verò, est cœlestis regni promissio. Ad quam tunc pertingitur quando iam mortalis vitæ omnis corruptio subiugatur. Horribilis verò aspectus est terror gehennæ, quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatum conseruat. Statura ergo in rectitudine prædicationis est: altitudo in celsitudine supernæ promissionis, horribilis verò aspectus in minis atque terroribus supplicij sequentis. Scriptura igitur sacra staturam habet, quia mores ad standum dirigit, vt auditorum mentes ad terrenam concupiscentiam non curuentur. Altitudinem habet: quia in cœlesti patria æternæ vitæ gaudia promittit. Horribilem quoque aspectum habet: quia omnibus reprobis gehennæ supplicia minatur. Ostendit igitur staturam suam in ædificatione morum. Ostendit altitudinem in promissione præmiorum. Ostendit horribilem aspectum in terroribus suppliciorum. Recta est enim in præceptis, alta in promissionibus, horribilis in minis. Habet staturam, cùm per prophetam dicit: Quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduã. Et rursum: Frange esurienti panem tuum, & egenos vagósque induc in domum tuam. Cùm videris nudum, operi eum: & domesticos seminis tui ne despexeris. Habet altitudinem, cùm per eundem prophetam dicit: Non erit tibi sol amplius ad lucẽdum per diem, nec splendor lunę illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternã, & Deus tuus in gloriam tuam. Habet horribilem aspectum, cùm infernum describens dicit: Dies vltionis Domini, annus retributionis iudicij Sion, & conuertentur torrentes eius in picem, & fumus eius in sulphur, & erit terra eius in picem ardentem nocte & die, non extinguetur in sempiternum. Quam beatus quoque Iob describit dicens: Terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitans. Habet staturam cùm per eum Dominus propitius pollicetur dicens: Sicut cœli noui & terra noua quę ego stare facio coram me dicit Dominus, sic stabit semen vestrũ & nomen vestrum. Illi enim veraciter coram Domino stant, qui vitã suam in prauitate non dissipãt. Habet altitudinẽ, cùm statim subdit: Et erit mensis ex mense, & sabbatũ ex sabbato, & veniet omnis caro vt adoret corã facie mea, dicit Dominus. Quid est mensis nisi profectio dierum? Et quid est sabbatũ, nisi requies in qua fieri opus seruile nõ liceat? Mẽsis ergo ex mense est, quia qui hîc perfectè viuunt, illuc ad perfectionẽ gloriæ perducũtur. Sabbatũ verò ex sabbato est, quia qui hîc cessant à peruerso opere, illic quiescũt in cœlesti retributione. Habet etiã horribilẽ aspectũ, cùm protinus adiũgit: Et egredientur & videbũt cadauera virorũ, qui præuaricati sunt in me. Vermis eorũ nõ morietur, & ignis eorũ nõ extinguetur. Quid enim horribilius dici, quid cogitari potest, quàm dãnationis vulnera suscipere, & dolores vulnerũ nũquam finire? De hoc horribili aspectu rotarũ bene per Sophoniã dicitur, cùm superuenire duris mentibus dies iudicij denunciatur: Iuxta est dies Domini magnus, iuxtà & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabit ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miserię, dies tenebrarũ & caliginis, dies nebulę & turbinis, dies tubæ & clãgoris. Sed quia exterioris rotę dicta posuimus, restat nũc vt interioris quoq;

Marginalia (right column): 1.Cor.10. Philip.4. 4.Reg.3. Esaiæ 1. Esaiæ 58. Esaiæ 60. Esaiæ 34. Iob 1. Esaiæ vlti. Ibidem. Ibidem. Ibidem. Sopho.1.

staturam, altitudinem, & horribilem aspectum proferre debeamus. Habet quippe rota interior staturam suam, cùm per sanctum Euangelium ad terrena desideria incuruare nos prohibet, redemptoris nostri vocibus dicens: Attendite vt non grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, aut in curis huius vitæ. Habet altitudinem, cùm de eodem redemptore promittit, dicens: Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quid enim hac potestate altius, quid hac altitudine sublimius dici potest, in qua creatus quisque efficitur filius creatoris? Habent horribilem aspectum, cùm de reprobis loquitur dicens: Ibunt in supplicium æternum. Habet staturam, cùm veritas discipulos admonet dicens: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynã. Facite vobis sacculos nõ veterascentes. Habet promissionis altitudinem, cùm dicit: Venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum. Habet horribilem aspectum, cùm subdit: Filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dẽtium. Quibus rursum voce veritatis dicitur: Vos in peccatis vestris moriemini. Habet staturam, cùm primi pastoris vocibus dicit: Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Habet altitudinem, cùm paulo pòst dicit: Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æterno regno Domini & saluatoris nostri Iesu Christi. Qui rursus bonis pastoribus pollicetur, dicens: Cum apparuerit princeps pastorum percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. Habet horribilem aspectum, cùm dicit: Adueniet autem dies Domini vt fur, in qua cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluentur. Cùm hæc igitur omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentũ diei Dei, per quã cœli ardentes soluentur, elementa verò ignis ardore tabescent? Habet staturã, cùm per Paulum nos à terrenis desideriis erigit, dicens: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malã & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Habet altitudinem, cum promittit dicens: Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cùm enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. Habet horribilem aspectum, cùm minatur dicens: In reuelatione Domini nostri Iesu Christi de cœlo, cum angelis virtutis eius in flamma ignis, dantis vindictam his qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius. Habet staturam, cùm nos admonet dicens: Videte ne quis alicui malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicem & in omnes. Habet altitudinem, cùm promittit dicens: Si commorimur, & conuiuemus: si sustinemus, & conregnabimus. Et rursum: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in vobis. Habet horribilem aspectum, cùm minatur dicens: Terribilis quidem expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Qui rursus ait: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Quæ omnia breui quoque sententia stringit, dicens: Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundũ. Lata quippe est charitas, quia & inimicorum dilectionem capit, & per eam charitatem qua nos Deus omnipotens latè diligit, etiam longanimiter portat. Hoc ergo nos debemus exhibere proximis, quod indignis nobis à creatore nostro conspicimus exhiberi. Latitudo itaque & longitudo ad staturam pertinet, quia per amorem mores dilatat, vt fraterna mala charitas longanimiter portet. Sublimitas autem est æternorum illa remuneratio præmiorum, de cuius immensitate dicitur: Quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Habet ergo in sublimitate altitudinem, quia æterna sanctorum gaudia nulla nunc præualent cogitatione penetrari. Profundum quoque est illa inæstimabilis damnatio suppliciorum, quæ eos quos susceperit in imis demergit. In quibus sacra eloquia horribilem aspectum habent, quia inæstimabilem terrorem audientibus incutiunt, cùm supplicia inferis loquuntur. Bene ergo dicitur: *Statura quoque erat rotis, & altitudo & horribilis aspectus.*) Quia scriptura sacra in vtroque testamento & admonendo recta est, & promittendo alta, & minando terribilis. Hæc nos fratres charissimi hodierna die largiente Domino dixisse sufficiat, vt ad disserenda ea quæ subiuncta sunt, otio reparati redeamus, in authore omnium Deo & Domino nostro Iesu Christo confidentes: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Marginal references: Lucæ 21. Ioan. 1. Matth. 29. Luc. 12. Matth. 8. Ibidem. Ioan. 8. 2. Pet. 1. Ibidem. 2. Pet. 3. Ibidem. Coloss. 3. Ibidem. 1. Thes. 1. 1. Thes. 5. Roma. 8. Ibidem. Heb. 5. Heb. 10. Ephe. 3. 1. Cor. 2. — A, B, C, D

HOMILIA SEPTIMA.

Et totum corpus oculis plenum in circuitu ipsarum quatuor, Cúmque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur & rotæ sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis. Et similitudo super caput animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribilis & extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum. Vnumquodque duabus alis velabat corpus suũ, & alterum similiter velabatur.

Sicut nostis fratres charissimi, consuetudo prophetæ est nunc ista, nunc illa conspicere, & ab aliis in aliud subitò verba deriuare: sicut Psalmista cùm de Domino loqueretur, dixit: Deus iudex iustus, fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Nisi conuertamini, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit & parauit illum, & in ipso parauit vasa mortis, sagitas suas ardentibus effecit. Repente subiungit. Concepit dolorem & peperit iniquitatem. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Ecce cùm Domini narraret iustitiam, quasi non mutata voce, repente peccatoris intullit culpam. Quod vnum me exempli causa dixisse sufficiat: quia quisquis in prophetis vsum lectionis habet, quàm crebrò ista faciat, non ignorat. Vnde nunc Ezechiel propheta cùm de rotis loqueretur, adiunxit: *Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor.*) Qui enim non ipsarum sed ipsorum dixit, profectò indicat quia repentè sermo eius à rotis ad animalia rediit. Per quæ nimirum perfecti quique (vt prædictum est) designantur. Corpora itaque animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circunspecta est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Et hoc est laboriosius, quia sanctorum mens vehementer inuigilat ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circunspecta ergo est vita sanctorum, ne sic sit libera, vt superba sit: quia sæpe superbia excedit in verbis, & audiri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilis, vt formidolosa: quia aliquãdo timor restringit animum, & loqui quæ recta sunt, non præsumit, sed tamen in ipsa timida cogitatione humilitatem esse se simulat. Nec sic sit parca, vt tenax sit: quia plerunque tenacia parsimonia appetit æstimari, vt iustè ac necessariè videatur tenere, quicquid egenti proximo misericorditer non vult impendere. Ne sic sit misericors, vt effusa sit: quia nonnunquam effusionem esse misericordiam putat. Aliud enim est pietatis studio necessaria proximis dare, atque aliud ea quæ possidentur, sine mercedis intentione dispergere. Quicquid ergo agitur, in radice intentionis pensandum est, quo meritò apud iudicium creatoris habeatur. Vnde & idem creator dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Oculum videlicet intentionem, corpus verò actionem nominans. Quia si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in eius iudicio nostra actio tenebrosa

Marginal references: Psal. 7. Matth. 6.

tenebrosa non erit. Igitur quia sancti viri solerter inuigilant, vt se vndique aspiciant, & vbique custodiant: ne aut mala propter ea ipsa appetant, aut hæc eadem sub specie bonorum agant, scilicet ne se eis vitia virtutes esse mentiantur, totum corpus plenum in circuitu oculis habent: quia omnis eorum actio prouidentia solicitudinis & repletur & circundatur. Hinc est quod Paulus Apostolus dum cuidã pœnitenti de perpetrato facinore Corinthios prospiceret voluisse misereri, ait: Si cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, propter vos in persona Christi, vt non circunueniamur à satana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Si enim parcendum erat, cur se humilitati tantæ voluntatis discipulorum magister egregius sociat, vt neque ipse à discipulis, neque ab eo discipuli in compassionis causa diuisi viderentur: nisi quia sollicito prouidẽtiæ oculo attendit, quòd plerunque dum alter donat, alter irascitur? Et quale est iam misericordiæ sacrificium, quod cũ discordia proximi offertur? Vnde rectè ait: Vt non circũueniamur à satana. Nõ enim ignoramus cogitationes eius. Quia videlicet inde in alterius corde rixæ malum solet immittere, vnde alterum conspicit pietatis negotium fecisse. Imperfectum enim bonum est quod sic agitur, vt ne quid ei ex alio latere malè surrepat, nõ attendatur, nisi fortè hoc quod sine cuiuspiam scandalo fieri non potest, culpa sit non fecisse. Hoc verò ideo dicimus, vt votum nostræ dilectionis faciamus: quia in nostro bono opere aliquando cauendum est scandalum proximi, aliquãdo verò pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro authore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma proposuit, per quod se nihil debere respondit, dicens: Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum, à filiis suis, an ab alienis? Cui cùm diceretur ab alienis, illico respondit: Ergo liberi sunt filij. Sed postquam liberum se esse monstrauit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit: Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius inueniens staterem, illum sumens da eis pro me & te. Qui rursum cùm diceret, quia omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respõdens ait: Omnis plantatio quã non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cęcorũ. Ecce magistra veritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scãdalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia inquantum sine peccato possumus, vitare proximorum scãdalum debemus. Si autẽ de veritate scandalũ sumitur, vtilius permittitur nasci scandalũ, quàm veritas relinquatur. Corpora ergo animaliũ plena sunt oculis, cùm se hinc inde cautè circũspiciũt. Sed sciendũ nobis est, quia sępe dũ alios reprobos intendimus, fit vt alia negligamus, & vbi negligim⁹, ibi proculdubio oculum non habemus. Nam Pharisæus ille qui ascenderat in templum orare (testante Euangelio) quid dixit, agnouimus. Ait enim: Deus gratias ago tibi. Rectè ergo gratias Deo agebat, à quo acceperat bona quæ fecerat. Qui etiã subiungit: Quia non sum sicut cæteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus, ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Ecce ad exhibendam abstinentiam, ad impendendã misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum Pharisæus habuerat, sed ad humilitatis custodiam oculum non habebat. Et quid prodest quòd contra hostium insidias penè tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramen apertum relinquitur, vnde ab hostibus intretur? Quid ergo prodest custodia quæ penè vbique circumponitur, quando inimicis tota ciuitas per neglectum loci vnius aperitur? Pharisæus autem qui ieiunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit, quasi penè per circuitum in suæ ciuitatis custodia vigilauit. Sed quia vnum in se foramen superbiæ non attẽdit, ibi hostem pertulit, vbi per negligentiam oculum clausit. Quia ergo sanctorum mentes vndique se circunspicientes inuigilant, atque in omni suo opere pauoris & sollicitudinis oculũ circunducũt, ne aut praua agant: aut recta quæ præcepta sunt non agant: aut bonis actibus expletis, in suis cogitationibus intumescant: & tantò grauius offendant, quantò iusti videntur foris, & occultius peccant: rectè dicitur: *Totum corpus eorum plenum oculis in circuitu.*) Sciendum quoque quòd in translatione veteri non habetur totum corpus eorum in circuitu, sed dicitur: Dorsa eorum plena oculis. Quæ videlicet sententia ab ædificationis intellectu non discrepat. Ea enim quæ sunt in facie, sæpe etiam peccatores homines custodire solent. Iusti autem viri quia se & in eis custodiunt quæ in promptu & in facie non videntur, in dorsis oculos habere referuntur. Qui ergo & ea quæ in occultis sunt discutiunt, atque ab ipsis se custodiunt quæ latent, profectò oculos in dorsis habent. Quod tamen intelligi & aliter potest, quia ea quæ sunt ante faciem nostram, videmus, dorsa autem nostra alius in nobis videt, & nos videre non possumus. Quia autem sancti viri solerter se aspiciũt, in quibus ab aliis iudicari possunt, & districtè se vident, sicut sæpe districtè ab aliis videtur, qui in se nec ea quæ latere poterant ignorant, lumen in dorsum portant. Sequitur: *Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea. Et cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ.*) Ambulant animalia, cùm sancti viri in scriptura sacra intelligunt quemadmodum moraliter viuant. Eleuantur verò à terra animalia, cùm sancti viri se in contemplatione suspẽdunt. Et quia vnusquisque sanctorum quantò ipse in scriptura sacra profecerit, tantò hæc eadem scriptura sacra proficit apud ipsum, rectè dicitur: Cùm ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ: & cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabãtur simul & rotæ: quia diuina eloquia cũ legente crescunt, nã tanto illa quisque altius intelligit, quãto in eis altius intendit. Vnde nec eleuantur rotæ si non eleuantur animalia: quia nisi legentiũ mẽtes ad alta profecerint, diuina dicta, velut in imis, non intellecta iacẽt. Cùm enim legẽti cuilibet sermo scripturæ sacræ, si tepidus videtur sensus diuini eloquij, eius mentem non excitat, & in cogitatione sua nullo intellectus lumine emicat, rota & otiosa & in terra est, quia animal non eleuatur à terra. At verò si animal ambulet, id est, bene viuẽdi ordinẽ quærat, & progressum cordis inueniat, quẽadmodũ gressum boni operis ponat, ambulant pariter & rotæ: quia tantum in sacro eloquio profectũ inuenis, quantũ apud illum ipse profeceris. Si enim pennatum animal sese in contẽplatione tẽderet, rotæ protinus à terra subleuarentur: quia terrena non esse intelligis, quæ prius in sacro eloquio iuxta terrenũ morem dicta credidisti. Fitque vt scripturæ sacrę verba esse cœlestia sentias, si accensus per cõtẽplationis gratiam temetipsum ad cœlestia suspendas. Et mira atq; ineffabilis sacri eloquij virtus agnoscitur, cùm superno amore legẽtis anim⁹ penetratur. Quia ergo animal ad alta se subleuat, rota volat. Sequitur: *Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter leuabantur sequentes eum.*) Quò enim spiritus legẽtis tendit, illuc & diuina eloquia leuãtur: quia si in eis altum quid videndo & sentiendo quæsieris, hęc eadẽ sacra eloquia tecum crescunt, tecum in altioribus ascendunt. Bene autem de eisdem rotis dicitur: Sequentes eum. Legentis enim spiritus si quid in eis scire morale aut historicum quærit, sensus hũc moralis historiæ sequitur. Si quid typicũ, mox figurata locutio agnoscitur. Si quid cõtẽplatiuũ, statim rotę quasi pẽnas accipiũt, & in aëre suspẽdũtur, quia in verbis sacri eloquij intelligẽtia cœlestis aperitur. Quocũq; ergo ibat spiritus illuc eũte spiritu& rotę pariter leuabãtur sequẽtes eũ. Rotę enim spiritũ sequũtur: quia verba sacri eloquij, vt sępe iã dictũ est, iuxta sensum legẽtiũ per intellectũ crescũt. In vna enim eadẽmq; scripturæ sentẽtia, alius sola historia pascitur, alius typica, alius verò intelligẽtiã per typũ cõtẽplatiuã quærit. Et fit plerũq;, vt, sicut dictũ est, in vna eadẽmq; sentẽtia cũcta simul tria valeant inueniri. Moyses enim cùm de ardenti rubo vocatus fuisset, accessit propius vt videret visum, & ecce rubus ardebat, & nõ cõsumebatur. Magnũ est hoc miraculũ. Si solã in eo historiã requiras, est vnde legẽtis nutriatur animus, vt videas quòd in ligno ignis ardeat, & nõ cõsumat. At verò si typicã intelligẽtiã queras, quid flãma nisi legẽ de qua scriptũ est: In dextera eius ignea lex? & quid rubus ille, nisi Iudaicũ populũ designauit, peccatorũ suorum spinis obsitum? Sed rubus ardens

Marginalia: 2. Cor. 2. — Matth. 17. — Matth. 15. — Lucæ 18. — Exo. 3. — Deute. 33.

consumi non potuit, quia Iudaicus populus & ignem quidem legis accepit, & tamen peccatorum suorum spinas non deseruit, nec eius vitia diuini sermonis flamma concremauit. Fortasse in hoc facto alius maiora per typum contemplari desiderat. Huius quia sensus excrescit, eleuantur pariter & rotæ. Inter homines enim perfectus homo factus est vnicus Dei filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostræ nequitiæ suscepit, atque vsque ad passionem pro nobis humiliari dignatus est, & in semetipso ignem tribulationis nostræ suscipere. Sed arsit, & non arsit: quia ex humanitate est mortuus, & tamen immortalis ex diuinitate permansit. Suscepit à nobis vnde sacrificium fieret pro nobis, & tamẽ impassibilis atq; incõmutabilis permansit in propriis, vt nos commutaret à nostris. Alius fortasse historiæ moralitatem, atq; per allegoriam intelligentiæ contemplationem requirit. Patet cunctis, iuxta historiam, hoc quod in lege scriptum est, vt turtur quæ pro peccato offertur, retorqueatur caput eius ad pennulas, ita vt collo inhæreat, & non penitus abrumpatur. In quibus verbis dubius legentibus sensus historicus nõ est. Sed si hæc intelligere moraliter requiras, agitur rota, dum ad moralem intelligentiam ducitur sacri verbi sententia. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificium esse turtur debemus, ita vt caput nostrum retorqueatur ad pẽnulas, id est, animus ad virtutes. Nõ enim immeritò per caput mẽtẽ intelligimus, quia sicut caput corp⁹, ita mens actiones regit. Sed caput ad pẽnulas retorqueri pręcipitur, vt ea quę dicis facias, & os ad opera coniungas. Nec ita caput abscindendũ est, vt à corpore diuidat̃, sed ex parte decisũ, corpori suo iubet̃ inhęrere: quia videlicet mẽs nostra à carnali delectatione incidenda est, sed à carnis cura necessaria incidẽda non est. Hinc enim scriptũ est: Carnis curã ne feceritis in desideriis. Quæ ergo in desideriis fieri prohibet̃, proculdubio in necessitate concedit̃. Caput ergo turturis ex parte abcissum est, & ex parte inheret, vt sicut dictum est, & à voluptate carnis mens nostra incisa sit, & tamen à necessitate non sit abscissa. Quòd si hoc sacrificij genus sub typica redemptoris nostri intelligentia, alius ad contemplationem requirat, ascendat ergo ad fortiora animus, eleuentur animalia, vt eleuentur pariter & rotę. Quis enim caput nostrum est, nisi redemptor generis humani? De quo scriptum est: Ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius. Quem cùm Iudæi persequerentur, nomen eius delere de terra conati sunt. Cúmque eũ crucifixum & sepultum viderẽt, hunc se ab amore omnium diuisisse crediderunt. Sed caput turturis & incisũ est, & tamẽ à suo corpore diuisum non est, quia ex eo quòd pro nobis mortem pertulit, omnes nos sibi verius in ipsa sua morte coniunxit. Et per hoc quòd se nostris oculis visibiliter subtraxit, nostris se mentibus inuisibiliter radicauit. Caput ergo turturis incisum inhæsit corpori, quia pro nobis quidem redemptor noster passus est, sed à nobis separatus per passionem non est. Quia igitur dicta sacri eloquij cùm legentium spiritu excrescunt, rectè nunc dicitur: Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter leuabantur, sequentes eum. Et subdit̃: *Spiritus enim vitæ erat in rotis.*) In rotis enim spiritus vitę est, quia per sacra eloquia dono spirit⁹ viuificamur, vt mortifera à nobis opera repellamus. Potest enim intelligi, quia spiritus vadit, cùm legentis animum diuersis modis & ordinibus tangit Deus, quando hunc per verba sacri eloquij modò in zelo excitans, ad vltionem erigit, modò ad patientiam mitigat, modò in prædicationẽ instruit, modò ad pœnitentiæ lamenta compungit. Sed curramus breuiter per hæc eadem verba quæ diximus, & videamus quomodo sequuntur rotę spiritum, qui vitæ spiritus dicitur, & rotis inesse perhibetur. Certè si legentis animum spiritus vitę in zeli feruore tetigerit, protinus in sacris eloquiis videt quòd Moyses ad castra rediens, & populum per idola peccasse cognoscens, hunc per feruorem spiritus gladiis strauit. Quòd Phinees persequendo luxuriã, iram Domini gladio placauit. Quòd Petrus sibimet mentientes verbo perculit & occidit. Quòd Paulus negligentibus discipulis virga minatur. Si vitæ spiritus legentis animum ad seruandam patientiam tangit, statim sequuntur & rotæ: quia in sacris eloquiis inuenit quòd Moyses & Aaron cùm loquentes recta, persecutionem populi passi sunt, ad tabernaculum cucurrerunt, pro ipso populo exorantes quem fugiebant. Sancta autem eorum mens & † timorem superbientium pertulit, & tamen contra eos ad odium non erupit. Patientia enim vera est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare sed odisse non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. In eisdem quoque eloquiis inuenit quòd Samuël de principatus culmine deiectus, orasse se etiam pro deiicientibus confitetur. Quòd nemo sanctorum ad cœlestem gloriam, nisi patientiam seruando peruenit. Quòd ipse author & redemptor generis humani, sputa, colaphos, spineam coronam, crucem, lanceam pertulit, & tamen pro persecutoribus orauit. Si vitæ spiritus legentis animum ad studium prædicationis excitat, statim sequuntur & rotæ, quia in sacris eloquiis inuenit: Moyses iubente Domino contra AEgypti regem in quantis se prædicationib⁹ liberè verbis erexit. Quod Stephanus Iudæis persidis diceret: Vos semper spiritui sancto restitistis, nec inter lapides timuit. Quòd Petrus fustibus cæsus, ne in nomine Iesu loqueretur, cum magna libertate respondit: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Quòd Paulus catenarum vinculis stringatur, sed tamen verbum Dei non est alligatum. Si vitæ spiritus ad pœnitentiæ lamenta compungit, sequuntur protinus rotæ, cùm scripturæ sacræ verba Dauid pœnitentiam proferunt, quòd rex reprehensus à propheta, quia subiectus cœlesti regi non fuit, subiecto increpanti non erubuit confiteri quod fecit. Quòd publicanus qui reatum suę nequitiæ cognouit, etsi iniustus ad templum venit, iustificatus à templo rediit. Quòd Petrus negationis maculas lachrymis lauit. Quòd latro qui in cruce cognouit culpam, in ipsa iam morte inuenit veniam. De quibus adhuc rotis eadem propheta replicat atque subiungit: *Cum euntibus ibant & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes ea: quia spiritus vitæ erat in rotis.*) Hæc sicut nostis fratres charissimi, ex maxima parte iam dicta sunt, sed iterata descriptione narrantur. Nec nos itaque pigeat eadem breuiter exponendo repetere, quæ spiritus per prophetam dignatus est replicando narrare. Hoc enim solum in his verbis nouum dicitur, quod dictum est: *Cum stantibus stabant.*) Sunt autem quidam qui vsque ad hoc proficiunt, vt terrena quæ accipiunt, bene dispensare nouerint, misericordiæ operibus intendant, oppressis subueniant. Hi videlicet vadunt, in eo quòd se ad proximi vtilitatem tendunt. Cum his ergo rotæ gradiuntur, quia sacra eloquia dictorum suorum passus in eius itinere dispõnũt. Et sunt alij qui in fide quam acceperunt, ita ad tenendum fortes sunt, vt aduersis quibúsque resistere valeant, & non solum minimè ad peruersitatem trahantur perfidiæ, sed etiam peruersa loquentes impugnent, eósque ad rectitudinem petrahant. Cum istis stantibus stant etiam rotæ, quia in eis rectitudinem suam sacri eloquij verbis confirmant, cùm in eis audiunt: State & tenete traditiones quas didicistis: Et rursum: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Et sunt alij qui omnia terrena despiciunt: nulla quæ prætereunt possidere dignantur, & in Dei se, vt prædictum est, cõtemplatione suspendũt. Cum his ergo eleuatis & rotæ pariter leuantur: quia inquantum quisque ad alta profecerit, intantũ ei & sacra eloquia de altioribus loquũtur. Vadũt ergo animalia ad vtilitatem proximi, stant ad custodiam sui, eleuantur ad cõtemplationem Dei. Sed & rotæ pariter vadunt, stant, eleuãtur, quia quæsita sancta electio talis inuenit̃, qualis & sit ipse à quo quæritur. Ad actiuã enim vitam profecisti: ambulat tecũ. Ad immobilitatẽ atque constantiã spiritus profecisti: stat tecũ. Ad contemplatiuã vitam per Dei gratiã peruenisti: volat tecum. Et rursum subditur: *Quia spiritus vitæ erat in rotis.* Quod idcirco secũdò dicitur vitæ spiritus in rotis esse, quia scripturæ sacræ duo sunt testamenta, quæ vtraque Dei spiritus scribi voluit, vt nos à morte animę liberaret. Vel certè quia duo sunt pręcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, & dilectio proximi, per quę vtraq; nos sacrę scripturę dicta viuificãt. Secũdò ergo dicit̃, quòd spirit⁹ vitæ erat in rotis: quia dilectionẽ Dei & proximi capimus in eloquiis diuinis. Per pręcepta enim scripturæ sacrę reuiuiscimus, qui mortui in culpa iacebamus. Vnde omnipotẽti

Margin notes (left): Leuit. 1. & 5 — Rom. 13. — Ephe. 1. — Exod. 33. — Nume. 25. — Acto. 5. — 1. Cor. 4. — Nume. 20.

Margin notes (right): Vide num sit, tumorem. — 3. Reg. 8. — Exod. 15. — Acto. 7. — Acto. 5. — Philip. 1. — 2. Reg. 12. — Luc. 18. — Matth. 26. — Luca 23. — 2. Thes. 2. — 2. Pet. 5.

Psalm. 118. ti Domino per Psalmistam dicitur: In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis viuificasti me. Iustificationes enim præcepta Domini dicuntur, in quibus nos corrigendo iustificat. De quibus Psalmista apertius dicit: In tuis Ibidem. iustificationibus meditabor, nõ obliuiscar sermones tuos. In eis itaque nos viuificat: quia per hæc nobis spiritualem vitam demonstrat, eámque per afflatum spiritus nostris mentibus infundit. Quod quia quotidie per donum gratiæ in electorum mẽtibus agitur, spiritus vitæ erat in rotis. Hęc nobis scri- 1. Pet. 2. ptura in tenebris vitæ pręsentis, facta est lumen itineris. Hinc etenim Petrus ait: Cui benefacitis intendentes, quasi lucernæ Psalm. 118. lucenti in caliginoso loco. Hinc Psalmista dicit: Lucerna pedibus meis verbum tuũ Domine, & lumen semitis meis. Scimus tamen quia & ipsa nobis nostra lucerna obscura est, nisi Psalm. 17. hanc nostris mentibus veritas illustret. Vnde iterum Psalmista ait: Quoniam tu illuminas lucernã meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas. Quid enim lucerna ardens, nisi lumen est? Sed lumen creatum nobis non lucet, nisi illuminetur à lumine non creato. Quia ergo omnipotens Deus ad salutem nostram sanctorum testamentorum dicta & ipse creauit, & ipse aperuit, spiritus vitæ erat in rotis. Sequitur: *Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis extenti super capita eorum desuper.*) Hæc largiente Domino duobus modis exponimus, vt lectoris iudicio quod eligendum censeat relinquamus. Possunt enim firmamenti nomine, cœlestes potestates intelligi. Quid firmamẽtum rectè quasi aspectus crystalli dicitur: quia videlicet crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatur. Et natura angelica, quando creata est, liberum arbitrium accepit, vtrum vellet in humilitate persistere, & in omnipotentis Dei conspectu permanere, an ad superbiam laberetur, & à beatitudine caderet, per similitudinem aqua fuit. Sed quia cadentibus aliis, sancti angeli in sua beatitudine persistiterunt, atque hoc acceperunt in munere, vt iam cadere omnino non possent, in eis natura sua, quia iam deiici mutabiliter non potest, quasi in magnitudine crystalli durata est. Quod crystallum horribile & extensum super capita animalium dicitur, quia illæ potestates angelicæ quæ omnipotentis Dei cõspectui assistunt, nobis adhuc in hac corruptione positis, terribiles atque pauendæ sunt. Quarum nunc gaudia quia sensum nostrarum mentium excedunt, super capita animalium esse memorantur. Quis enim in carne corruptibili positus, comprehendere valeat quæ sit illa angelorum ineffabilis & sine fine lætitia? Quæ beatitudo, sine defectu vultum videre creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere? Potest autem firmamenti nomine, ipse per figuram noster redemptor intelligi, verus Deus super omnia, & factus inter omnia homo perfectus, in quo nostra natura apud patrem confirmata Psalm. 79. est. De quo etiam per Psalmistam prophetando dicitur: Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, & super filium hominis quam confirmasti tibi. Humana etenim natura priusquam à creatore omnium susciperetur, terra erat: nam firmamentum Gen. 3. non erat. Peccatori quippe homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Et postquam assumpta est ab authore omnium, atque in cœlis subleuata, & super angelos ducta, firmamentum facta est, quæ terra fuit. Sed terra firmamentum quod aspicitur, cuius habeat similitudinem, subinfertur, cùm dicit: *Quasi aspectus crystalli horribilis.*) Crystallum sicut dictum est, ex aqua congelascit, & robustum fit. Scimus verò quanta sit aquæ mobilitas. Corpus autem redemptoris nostri quia vsque ad mortem passionibus subiacuit, aquæ simile iuxta aliquid fuit: quia nascendo, crescendo, lassescendo, esuriendo, sitiendo, moriendo vsque ad passionem suam per momenta Psalm. 18. temporum mobiliter decucurrit. Cuius cursum propheta intuens ait: Exultauit vt gigas ad currendam viam. Sed quia per resurrectionis suæ gloriam ex ipsa sua corruptione in incorruptionis virtute conualuit, quasi crystalli more ex aqua duruit vt in illo & hæc eadẽ natura esset, & ipsa quæ iam fuerat, corruptionis mutabilitas non esset. Aqua ergo in crystallum versa est, quãdo corruptionis eius infirmitas per resurrectionem suam ad incorruptionis est firmitatem mutata. Sed notandum quòd hoc crystallum horribile, id est, pauendum, dicitur. Quis autẽ nesciat cuius pulchritudinis sit crystallum? Et mirum quomodo in hoc crystallo cõueniat pulchritudo cum pauore? Sed omnibus vera scientibus constat quia redẽptor humani generis cùm iudex apparuerit, & speciosus iustis, & terribilis erit iniustis. Quem enim mansuetũ aspiciunt electi, hunc eundem pauendum atque terribilem conspiciunt reprobi. Sed hunc ideo tunc electi terribilẽ non videbunt, quia modò terrorem illius considerare non cessant. Studiosè enim considerant quàm terribilis ad iudicium veniat. Culpas anteactas deflent, imminentes declinant. Pauorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt, & quando tremẽdus appareat, sine cessatione † suspecti sunt, atq; quotidie timendo agunt, ne quando venerit pertimescant. Similitudo ergo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis. Et quia ipse pauor eius quem in suis cogitationibus tenent, eorum mẽtes protegit, rectè subiungitur: *Extenti super capita eorum desuper.*) Firmamentum hoc quod in similitudinem crystalli super capita eorum animalium apparet, & horribile & extentum est, quia bonorũ mentes vnde terret, inde protegit. Si enim pauẽdus in eorum cordibus non esset, protector & modò à peccatis & pòst à suppliciis non fuisset. Quia autem semper considerant quis pauor ex iudicio immineat, virtutum pennas in rectitudinem conseruant. Vnde & aptè mox subditur: *Sub firmamento autem pennæ eorum rectè alterius ad alterum.*) Tunc pẽnæ virtutum sub firmamento rectè sunt, quãdo bonum quod alter habet, hoc alteri impendit: vt qui terrenam substantiam accipit, indigentis proximi inopiam subleuet. Qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suæ prædicationis illustret. Qui temporali potestate subnixus est, oppressos à violentiis releuet. Qui prophetiæ spiritu plenus est, à vita proximi mala, imminẽtia bona suadendo, declinet. Qui gratiam curationis accipit, intercessione sua saluti infirmantium piè & humiliter impendat. Qui à terrenis actibus liber soli Deo vacare meruit, pro delinquentibus proximis exoret. Fit autem sæpe vt qui in terrena substantia nimis occupatur, orationi non quantum debet inuigilet. Et fit plerũque vt is qui ad exorandum Dominum cunctis mundi oneribus exutus vacat, sustentationem viuendi non habeat. Sed dum diues porrigit alimentum atque vestimentum pauperi, & dum pauper orationem suam animæ diuitis impendit, pennæ animalium rectè alterius ad alterum tẽduntur. Nam dum ille mihi verbum prædicationis exhibet, & lumine veritatis ex corde meo ignorantię tenebras expellit: dúmque illi ego quia fortasse à mundi huius potẽte opprimitur, solatium meæ defensionis impartior, atque hunc de violentis manibus euello, vicissim nobis pennas nostras tendimus, vt nos affectu & ope vicaria, ex bono quod accepimus tangamus. Vnde bene primus pastor admonet dicens: Omnium finis appropinquabit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus: ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmurationibus. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Quod ergo apud Ezechielem penna, hoc apud Petrum Apostolorum accepta gratia dicitur. Et quod ille ait: Rectè pennæ alterius ad alterum: hoc Ecclesiæ pastor dicit: Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Pennæ enim nostræ rectè iam nõ sunt, si ad vtilitatem nostram solùmodo reflectuntur. Sed tunc rectè fiũt, cùm in vtilitatem proximi dirigimus quod habemus. Quia enim bona nostra nõ à nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus à quo factum est vt essemus, tantò ea nobis nõ debemus retinere priuata, quantò ea nobis conspicimus ab authore nostro ad communem vtilitatem data. Vnde rectè Petrus apostolus in exhortatione huius rei subdit dicẽs: Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Atque adhuc adiicit: Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tãquam ex virtute quam administrat Deus. Ac si apertè dicat: Humiliter impendite bonum proximis, quia scitis vobis non à vobis esse quod habetis. Quælibet enim penna virtutis cùm ad proximum impartiendo tenditur, recta non erit, si humilitate caruerit. Sequitur: *Vnumquodque duabus alis velabat corpus suum, & alterum similiter velabatur.*) Quia per corpus actio,

Vide num sit suspensi.

1. Pet. 4.

Ibidem.

per alas verò virtutes signentur, suprà iam diximus. Et cùm dicat: Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius, ad alterum, quærendum est qualiter subditur: *Vnum quodque duabus alis velabat corpus suum.*) Qua in re hoc patenter indicatur, quia & pennas alias ad alterũ tendebant, & tamen duabus alis corpus proprium velabāt. Quid est hoc nisi quia sic debemus virtutes quas accepimus aliis impēdere, vt & ea in quibus peccauimus, nō desinamus cautè cogitare, & reatum nostrum quotidie per timorem & pœnitentiam plangere? Duas enim alas superius, quibus corpus velatur, timorem & pœnitentiam diximus. Sic ergo in charitate crescamus, vt pēnas tendamus in proximos, & nunquam desinamus cogitare & plangere nosmetipsos. Pennæ tendātur iuxtà, pennæ cooperiant corpora, vt & de bonis actibus præbeamus exempla, & mala quæ egimus, abscondant à iudicio timor & pœnitentia. In translatione autem veteri de his alis dicitur: Singulis duæ coniunctæ & tegentes corpora eorũ. In quibus verbis intelligitur, quia & ipsæ erant pennæ quæ iungebantur alterius ad alterum, & ipsæ quæ eorum corpora cooperiebant. Quod per figuram bene accipitur, quia illę nos virtutes apud omnipotentem Deum protegunt, quas ex charitate proximis impartimur, atque coniungimus. Cum quibus dum concorditer viuimus, mala quę fecimus velamus. Possunt ergo etiam per has alas duo præcepta charitatis intelligi, amor scilicet Dei & proximi. Amando enim Deum, nostra in nobis mala persequimur, id est, corpus velamus. Diligendo autem proximum, & ei in quo prodesse possumus festinamus, id est, alas ad alterum tendimus. Hoc autem quod subditur. *Et alterum similiter velabatur.*) In translatione veteri non habetur. Et queri potest cur postquàm dictũ est: *Vnũ quodq; duabus alis velabat corpus suũ.*) subiũgitur: *Et alterum similiter velabatur?*) Trāslationem autem septuaginta interpretum, Aquilæ, Theodotionis, & Symmachi solicitè perscrutātes, nihil ex his verbis inuenimus, sed beati Hieronymi scripturam legentes agnouimus, quia hanc sententiam in Hebræa veritate ita positam non quidem iuxta verbum, sed iuxta sensum inuenerit. Queri etenim potest cur postquàm dictũ est: *Vnum quodque velabat corpus suum:*) statim subditur, *& alterum similiter velabatur?*) Si enim diceret vnum & alterum, loquendi ratio staret. Postquàm verò dictum est vnum quodque, cur adiicitur alterum cum in vno quoque omnes comprehēduntur? Sed si & perfectorum vitā, & proficientium merita distinguimus, & vnũ quodque & alterum non irrationabiliter positum videmus. Qui enim & sua deflent, & virtutum pennas ad proximos in exemplum tendunt, procul dubio perfecti sunt. Sunt autem plerique paruulorum, qui eorum lachrymas conspiciunt & imitantur. Et qui nudi in suis prauitatibus esse potuissent, sanctos vigilantiorésque viros considerant: móxque suis prauitatibus irati, accenduntur vt plangant, & inflammantur ad pœnitentiam. Atque vt velare sanctos corpora sua conspiciunt, ita ipsi quoque lachrymarum suarum alis velantur. Seipsos enim magnis increpationibus feriunt, cur qui virtutes non habent, peccata sua minimè deplorant, si adhuc & illi plangere non desistunt, qui iam virtutum pennas per exempla ad proximos tendunt. In quibus verbis necesse est vt nos qui paruuli adhuc sumus, perfectorum semper & virtutes & lachrymas ante mentis nostræ oculos ponamus. Imitemur quæ in illis aspicimus, vt dum cœperimus per incremēta crescere, possimus ab illo districto examine mala quæ fecimus velare. In assiduis enim fletibus, in quotidiana nostra pœnitentia habemus sacerdotem in cælis, qui interpellat pro nobis. De quo etiam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Ecce exultat animus, cùm aduocati nostri potētiam audimus. Sed exultationem nostram iterum remordet timore, quia ipse qui nobis aduocatus est, dicitur iustus. Nos enim causas iniustitiæ habemus, iustus verò aduocatus iniustas causas nullo modo suscipit, nec verba durè pro iniustitia defendit. Quid ergo agim⁹ charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quid agamus. Mala quæ fecimus, & deferamus, & accusemus. Scriptũ est: Iustus in principio accusator est sui. Quilibet etenim peccator conuersus in fletibus, iam iustus esse inchoat, cùm cœperit accusare quod fecit. Cur enim iustus non sit, qui contra suam iniustitiam iam per lachrymas sæuit? Iustus igitur aduocatus noster iustos nos defendet in iudicio: quia nosmetipsos & cognoscimus & accusamus iniustos. Non ergo in fletibus, non in actibus nostris, sed in aduocati nostri allegatione confidamus: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Amen.

1. Ioan. 1. Prou. 18.

HOMILIA OCTAVA.

Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarũ multarũ, quasi sonum sublimis Dei. Cùm ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonus castrorum. Cúmque starent, dimittebantur pennæ eorum. Nam cùm fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni, & super similitudinē throni similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et vidi quasi speciē electri, velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum, à lumbis eius & desuper: & à lumbis eius vsque deorsum vidi quasi speciem ignis splēdentis in circuitu, velut aspectum arcus cùm fuerit in nube in die pluuiæ. Hic erat aspectus splendoris per gyrum. Hæc visio similitudinis gloriæ domini. Et vidi, & cecidi in faciem meam.

Quod per exempla iustorum multi proficiant, superioris locutionis fine tractatum est. Atque hoc ipsum propheta nobis certius aperit, cùm his quæ dixerat adiungit: *Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum.*) Solent in sacro eloquio per aquas populi designari. Vnde per Ioannē dicitur: Aquæ verò sunt populi. Idcirco autē aquis populus designatur, quia & in vita sonum habet ex tumultu carnis, & quotidie defluit ex decursu mortalitatis. Vt autem sæpe iam diximus, alæ sunt animalium virtutes sanctorum. Quid est ergo quòd propheta alarum sonum audit quasi sonum aquarum multarum, nisi quòd ex omnipotentis Dei pietate illæ alæ virtutum quæ in paucis prius sanctis sonabant, iam nunc prædicatione diffusa, in multorũ populorum conuersatione resonant? Incarnato enim, passo, ac resurgente Domino, pauca pennata animalia fuerunt: quia rari valde extiterunt qui cælestia desiderarent, & virtutum pennis se in alta suspenderent. Sed postquam diuinitatis eius prædicatio in mundo diffusa est, quanti iam paruuli, quanti grauiores, quanti fortes iuuenes, quanti imbecilles, quantæ conuersæ peccatrices, quantæ annosæ virgines per fidem, per spem, per amorem ad cælestia euolant, quis dicere, quis æstimare sufficiat? Ecce alarum sonitus qui prius in paucis animalibus fuit, iam nunc in populis resonat, iam nunc mundi multitudinem ad cæleste desiderium pennæ virtutum leuant. Bene ergo dicitur: Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarũ multarum: quia sicut præfati sumus, ille virtutum sonus qui in aurē Dei prius ex paucis sanctis factus est, postmodum ex aquis multis, id est, ex innumerabilibus est populis multiplicatus. De quo sono adhuc bene additur: *Quasi sonum sublimis Dei.*) Quid est quòd alarum sonus in sanctis animalibus quasi sonus sublimis Dei dicitur, nisi quòd omnipotens Deus & ipse implet mentes sanctorum cælesti desiderio, & ipse exaudit impletas? Ipse etenim creat in sanctorum cordibus amorem, & ipse ex amantibus cordibus suscipit precem: Negationem suam Petrus fleuit amare, sed tamen illic præmittitur, quia Iesus respexit Petrum. venit Maria Magdalene post multas maculas culpæ ad pedes redemptoris nostri cum lachrymis. Sed quis illam infundit intus, nisi qui benignè suscepit foris? Quis illam ad lachrymas vrgebat per compunctionis spiritum, nisi qui hanc exterius coram simul recumbentibus recipiebat ad veniam? Redemptor igitur noster peccatricis mulieris mentem extergebat, cùm de culpa compungeret. Suscipiebat vt a culpa liberaret. Bene ergo iste alarum sonus quasi

Lucæ 22. Lucæ 7.

quasi sublimis Dei dicitur, quia quicquid in sanctorum virtutibus agitur, eius est gratiæ qui merita largitur. Qui rectè per prophetam sublimis Deus esse memoratur. In scriptura
Esaiæ 57.
etenim sacra aliquando, Deus nuncupatiuè, aliquando verò essentialiter dicitur. Nũcupatiuè enim dicitur, sicut scriptum
Exod.7.
est: Ecce constitui te Deum Pharaonis. Et sicut Moyses ait:
Exod.22.
Si quis hoc vel illud fecerit, applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes. Qui rursum dicit: Diis non detrahes, id est sa-
Ibidem.
cerdotibus. Et sicut Psalmista ait: Deus stetit in synagoga
Psal.31.
deorum, in medio autem deos discernit. Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ad Moysem dicitur: Ego sum Deus pa-
Exod.3.
tris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. Vnde Paulus Apostolus volens nuncupatiuum Dei nomen ab essentiali discernere, de redemptore nostro locutus est dicens: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem qui
Roma.9.
est super omnia Deus benedictus in secula. Qui enim nuncupatiuè dicitur, Deus inter omnia, qui verò essentialiter, Deus super omnia est. Vt ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memorauit: quia & electus quisque sicut præmisimus vel in exemplo iustitiæ prærogãdo positus dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupatiuè Deus. Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus. Quem ergo Paulus Deum super omnia, hunc Ezechiel propheta Deũ sublimem nominat. Postquam verò dictum est: *Audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum*) quia adhuc additur: *Quasi sonum sublimis Dei.*) Etiam hoc intelligere possumus, quod futurum electis omnibus scimus. Alarum etenim sonitus, sicut diximus, fuit in prædicatoribus sanctis: aquarum sonitus, in conuersis & sequentibus populis. Sed idem ipse sonitus erit quandoque sonus sublimis Dei: quia multitudo quæ nunc ad fidem per sanctos doctores trahitur, quãdoque in cœlestem patriã congregatur, vt ibi omnes electi sine fine laudent cùm viderint sine fine quẽ laudẽt. Et quia tunc per-
Roma.8.
fectè corpus redẽptoris efficitur omnis multitudo sanctorũ, iuxta Pauli vocẽ dicentis: Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatẽ gloriæ filiorum Dei, eique ita tunc inhærent, vt eis de corruptione, quę per resurrectionem vincitur, iam nihil in suo sancto amore contradicat, sed vnita glorię sui redemptoris fiat: Rectè dicitur: *Quasi sonus sublimis Dei.*) Notandus est ordo describentis, quia prius sonus ex alis animalium, qui postmodum quasi sonus aquarum multarum, ad extremum verò quasi sonus sublimis Dei dicitur. Quòd enim prius prædicauerunt sancti: hoc postmodum crediderunt atque tenuerunt conuersi ad fidem populi, qui ad extremum quoque liberatori omnium reddent laudem in cœlestia subleuati. Sonus itaque animalium fit quasi sonus aquarum, & sonus aquarum fit quasi sonus sublimis Dei: quia laudem omnipotentis Domini quam prius in mundo pauci, hanc postmodum multi clamauerunt. Et quam nunc multi clamãt, cùm adhuc eis in semetipsis sua corruptio repugnat, hanc in cœlestem patriam electi omnes suo iam capiti vniti resonabunt. Adhuc autem sanctorum animalium opera virtutésque describuntur, cùm subditur: *Cùm ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonitus castrorum.*) Si per sonitum sublimis Dei, laus nostri creatoris in cœlesti patria designatur, mirandum non est, quòd rursus ad sanctorum opera, in hac adhuc vita viuentium, propheticus sermo refunditur: quia sanctus spiritus in corde prophetarũ quod simul ostendit intus, non simul eiicit per linguam foras. A qua quippe scientiæ qua prophetãtis animus repletur, in cõtemplatione vehementer exuberat. Sed quia angustum est spiritui omne os hominis, id est foramen carnis, ad explendam illam immensitatem quæ conspicitur, proferendo lingua variatur. Postquam ergo sonum alarum quasi sonũ sublimis Dei esse cõspexit in cœlis, rursus ad terras redit, & pennata animalia quid hîc agant loquitur, vt illic summa mereantur, dicens: *Cùm ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonitus castrorum.*) Cùm prædicatores sancti mundum prædicando & trahendo circumeunt, animalia ambulant. Et quia hi etiam quos colligunt, statim vt crediderint, in laudem nostri creatoris exurgunt, fit sonus quasi sonus multitudinis. Et quia in prædicatione eadem bellum contra aërias potestates

E

sumunt, rectè subiungitur: *Vt sonitus castrorum.*) Cùm sanctis prædicatoribus fideles populi coniunguntur, contra malignos spiritus in procinctu fidei multitudines castrorum fiũt. Et dum quotidie fideles quiq; cœlestibus desideriis replentur, terrena despiciunt, dura sibi pro amore supernæ patriæ proponunt, contra potestates aërias castra fiunt, quia armati fide & bonis operibus muniti gradiuntur. Quasi enim quibusdam castris spiritualis exercitus per Paulum dicitur: In-
Ephe.6.
duite vos armatura Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinẽ, sed aduersus principes & potestates, aduersus mũdi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Sanctorum ergo multitudinis castra sunt, quæ bellum contra potestates aërias susceperunt. Vnde sanctæ vniuersalis Ecclesiæ ita sub specie dilectæ describitur, vt dicatur: Pulchra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem terribilis vt castrorũ acies ordinata. Quia enim Hierusalem
Cant.6.
pacis visio interpretatur, cuius nomine patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suauis & decora vt Hierusalem dicitur, quia eius vita & desiderium visioni iam pacis intimæ cõparatur: vt in eo quòd authorem suum diligit, quòd eius speciem videre concupiscit, de quo scriptum est: In quem desiderant angeli prospicere, per ipsa iam amoris sui desideria
1.Pet.1.
angelis similis dicatur: quæ quantum Deo amabilis efficitur, tantò agitur vt malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis, subiuncta comparatione ostenditur, id est, vt castrorum acies ordinata. Quid est quòd sancta Ecclesia
Canti.6.
ab hostibus suis vt castrorum acies sit timenda? Non enim à magno intellectu vacat ista cõparatio, & idcirco est subtiliter intuenda. Scimus enim & constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam si ita disponitur, vt locus vacuus per quem hostis possit ingredi dimittatur, profectò iam suis hostibus terribilis nõ est. Et nos ergo cùm contra malignos spiritus spiritalis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est, vt per charitatem semper vniti atque cõstricti, nunquam interrupti per discordiam inueniamur: quia si quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos hostis valeat intrare. Antiquus verò inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet: quia ipse nec carne premitur, vt in eius luxuria dissoluatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non vtitur: quia necessitate corporis non vrgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit: quia diuitiarum subsidiis nec ipse eget, valde autem in nobis charitatem veram, id est, amorem humilem quem nobis vicissim impendimus, timet, & nimis concordiæ nostræ inuidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cœlo. Bene ergo dicitur: Terribilis vt castrorũ acies ordinata, quia electorum multitudinem eò maligni spiritus pertimescunt, quò eo per charitatis concordiam munitos contra se, & conglobatos aspiciunt. Quanta autẽ sit concordię virtus ostenditur, cùm sine illa virtutes reliquę, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentię.
Rom.14.
Sed si quis ita ab alimentis abstineat, vt cæteros in cibo diiudicet, & alimenta eadẽ quæ Deus creauit ad percipiẽdũ cum gratiarũ actione, fidelibus etiam damnet, quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? Vnde Psalmista quoque nullam esse abstinentiam sine concordia designans ait: Laudate eum in tympano & choro. In tympano enim co-
Psalm.150.
rium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia, & quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet, vt concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro. Et sunt nõnulli qui dum plus sapere, quàm necesse est student, à proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes stultósque cõtemnunt. Vnde per se veritas admonet, dicens: Habete in vobis sal, & pa-
Mar.9.
cem habete inter vos: vt quisquis habere sal sapientię studet, curet necesse est, quatenus à pace concordiæ nunquam recedat. Quod verò de his duabus virtutibus diximus, hoc de cæteris omnibus sentiendum est. Vnde Paulus terribiliter
Heb.12.

admonet dicens: Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Quia autem nil sine concordia Deo placeat, ipsa per se veritas demonstrat, dicẽs: Si offers munus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniẽs offeres munus tuum. Ecce à discordantibus accipere nõ vult sacrificium, holocaustum suscipere recusat. Hinc ergo perpendite quantum sit malum discordiæ, propter quod & illud abiicitur, per quod culpa laxatur. Quia verò electi semper in charitate coniuncti sunt, & hæc eadem eorum charitas sonum laudis reddit authori, malignis verò spiritibus, id est, antiquis suis hostibus pœnam incutit timoris: rectè nunc de pennatis animalibus dicitur: *Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, vt sonus castrorum.*) Debet autem ab exortu sanctæ Ecclesiæ fidei oculos vsque ad finem mundi tendere, & hæc eadem castra quomodo ambulent videre. Castra enim multitudines appellantur exercitus, cùm in procinctu pergunt, aut in certo quolibet loco in itinere demorantur. Castris ergo via est vita præsentis seculi, omnibus concorditer viuentibus sanctis. Alia autem sunt castra prædicantium, qui huc illúcque pro colligendis animabus in sancti operis procinctu laborant. Alia castra continentium, atque ab hoc mundo recedentium, qui contra malignorum spirituum bella quotidie in corde se præparant. Alia castra bonorum coniugatorum, qui viuentes in amore omnipotentis Dei concorditer, sic vicissim sibi carnis debitum soluunt, vt tamen quid Deo de bonis operibus debeant, nullatenus obliuiscantur. Sed etsi qua, vt homines, delinquunt, hæc incessanter piis actibus redimunt. Quia ergo distincti fidelium ordines ab exortu sanctæ Ecclesiæ vsque ad finem mundi concorditer viuentes, contra potestates aërias dimicant, castra ambulant: & sit quasi quidam castrorum sonitus, quia in eis ad laudem omnipotentis Dei, & virtutum gladij, & arma miraculorum sonant. De sanctis verò animalibus adhuc subditur: *Cùmque starent, demittebantur pennæ eorum.*) Stant sancta animalia, quando ea quæ Dei sunt, intenta contemplatione considerant. Sed eorum pennæ deponuntur, quia dum alta Dei iudicia aspiciunt, suæ eis virtutes vilescunt. Quod apertè exponitur, cùm statim subditur: *Nam cùm fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas.* Firmamentum superius sub intellectu duplici iudicauimus exponendum. Possunt enim, sicut dictum est, firmamenti nomine, cœlestes potestates intelligi. Et potest firmamenti nomine, incarnatus vnigenitus, per hoc quòd in eum natura nostra ad æternitatem firmata est, designari. Prius ergo quid sentimus de angelis, & postmodum de Domino angelorum loquamur. Ecce enim dicitur: *Cùm fieret vox super firmamentum, stabant, & submittebant alas suas.*) Quo in loco hoc primò sciendum est, quia nõ submittere ab inferiori ad superiora tendere, sed à superiori ad inferiora alas deponere debet intelligi, propter hoc quòd præmissum est. *Cùm starent, demittebantur pennæ eorum.* Quærendum itaque nobis est, quæ sit vox quæ super firmamentum fit. Sed eãdem vocem melius intelligimus, si ab imis ad superiora gradientes, quasi quibusdam passibus ascendamus. Sicut auditus corporis excitatur voce, ita sensus mentis excitatur intellectu, qui de interioribus agitur. Vox ergo est in mẽte, quasi quidam sonus intelligentiæ. Sed sciendum est, quia nostris sensibus aliquando vox carnis loquitur, aliquando vox animæ, aliquando vox firmamenti, aliquando vox quæ super firmamentum est. Ponamus ergo ante oculos, quòd si quispiam sit læsus à proximo, qui ex humana ratione cogitat, vt vicem læsioni reddat, malum pro malo retribuat, huic vox carnis loquitur in mente: quia cùm diuina mandata præcipiãt bene nos facere his qui nos oderunt, quisquis malefacere se odientibus cogitat, in eius animo vox carnis sonat. Multa terrena quotidie agimus, post hæc ad orationem redimus. Accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum quas egimus, imagines versantur in mente, & intentionem compunctionis præpediunt in oratione: & quod volentes foris egimus, hoc interius patimur inuiti, & quædã cogitationum phantasmata mentem per imagines corporeas dispergunt, ne stricta totam in oratione se colligat. Hæc quoque

Matth. 5.

E vox carnis est. Cùm verò & ista subigimus, atque ab oculis mentis cunctas corporeas imagines effugamus, ipsam in nobismetipsis naturã animæ quærentes, qualis sit, quæ carnem viuificare potest, sed semetipsam stringere in bonis cogitationibus sicut desiderat non potest: inuenimus quendam intellectualem spiritum per creatoris potentiam viuentem, corpus, quod sustinet viuificantem, sed tamen obliuioni subditum, mutabilitati subiectum, quem sæpe timor afficit, lætitia extollit. Ipse itaque intellectus animæ vox eius est, quia sonat quod est: quæ tamen adhuc vox sub firmamento est. Sed transcendentes animum, vocem de firmamento quærimus, cùm illa sanctorum angelorum innumera multitudo in omnipotentis Domini conspectu qualis sit inuestigamus, quæ sit in eis sine fine festiuitas visionis Domini, quæ lætitia sine defectu, qui amoris ardor non crucians, sed delectans, quantum in eis sit desiderium visionis Dei cum satietate, & quanta satietas cum desiderio. In quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium parit. Quomodo inhærendo

F beatitudini sint beati, quomodo contemplando semper æternitatem sint æterni, quomodo coniuncti vero lumini facti sint lux, quomodo aspicientes semper incommutabilem, mutati sunt in incommutabilitatem. Sed cùm ista de angelis cogitamus, adhuc vox de firmamento est, non super firmamentum. Trãseat ergo animus, & ab ipsis trãscendat omne quod creatum est. In solo creatoris sui lumine fidei oculos figat, quòd vnus viuificet omnia qui creauit Deus, quòd vbique est, & vbique totus est, quòd incircunscriptus & incomprehensibilis sentiri potest: & videri non potest, quòd nusquam deest, & tamen ab iniquorum cogitationibus longè est: quòd nec ibi deest vbi longè est: quia vbi nõ est per gratiam, adest per vindictam: quòd omnia tangit, nec tamen æqualiter omnia tangit. Quædam enim tangit vt sint, nec tamen vt viuant & sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia. Quædam tangit, vt sint, viuant, & sentiant, nec tamen vt discernant, sicut sunt bruta animalia. Quædam tangit vt sint, viuant, & sentiant, & discernant, sicut est humana & angelica natura. Et

G cùm ipse nunquam sibimetipsi sit dissimilis, dissimiliter tãgit dissimilia. Quòd vbique præsens est, & inueniri vix potest: quod stantem sequimur, & apprehendere non valemus. Ponamus ergo ante oculos mentis, quæ illa natura sit quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nec alia ex parte sustinet, atque alia superexcedit: neque alia ex parte implet, atque alia circumplectitur, sed circũplectendo implet, implendo circũplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet. Huius naturæ potentiam cùm strictus in ea cogitat animus, vox super firmamentum fit: quia eius intellectum concipit, quia & angelorum sensum sua incomprehensibilitate transcendit. Cùm ergo vox super firmamentum fit, stant animalia, & submittunt alas suas: quia sanctorum mentes cùm creatoris sui potentiam intenta contemplatione considerãt, vilescunt eorum animo virtutes quas habent, & tantò fiunt apud se humiles, quantò eis illud altum est quod super angelos sonat. Fortasse enim doctores sunt, sed cùm cœperint ta-

H cita mente cogitare, quæ sit ineffabilis Dei sapientia, quæ mẽtes hominum sine strepitu verborum docet, & quomodo hæc eadẽ sapientia si auditorum mentes non doceat, vox doctium vacuè laborat, sua eis doctrina protinus vilescit: quia neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Fortasse prophetæ sunt, sed cùm tacita mente considerant, quia prophetiæ suæ oculo simul omnia diuinitatis mysteria penetrare nõ possunt, quoniam sicut ait Apostolus: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: in illa immensitate secretorum vident, quia parum est omne quod vident, atque ex ipsa immensitate altitudine luminis considerant, quàm minus sit illud quod intento oculo quasi per rimas viderunt. Deponant ergo alas suas, cùm vox super firmamentum fit, id est, humilientur in eo quod apprehendunt, cùm superna conspiciunt, quæ ab eis comprehendi nõ possunt. Sæpe etiam sancti cogitationibus ipsa quæ habent bona blandiuntur, vt eorum mentes in aliqua sui fiducia eleuent, sed protinus ad occulta Dei iudicia recurrũt, quomodo alij ex virtutibus ad infernum per elationem currunt, alij ex vitiis

1. Cor. 3.

1. Cor. 13.

ex vitiis correcti, ad cœlum per humilitatem leuantur. Vnde nos ad humilitatem reuocans Propheta terret & admonet, dicens: Venite, & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum. Quis enim dignè considerare valeat, quantus super nos terror sit consiliorum Dei, quando alter ex virtutibus in finem tendit ad vitia, & alter ex vitiis in virtutibus cōcludit finem? Quia iuxta Salomonis vocem, sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei. Nec tamen scit homo vtrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futuro seruantur incerta. Et est via quæ videtur hominibus recta, & nouissimum eius ducit ad mortem. Hæc itaque occulta iudicia profunda cogitare, quid est aliud, quàm alas deponere, id est, de nulla iam virtute confidere, sed sub magno timore trepidare: Siue enim omnipotentis Dei naturam considerent, siue eius iudicia perpendant, trepident, pertimescant. Eis ergo quasi alas deponere, est virtutes quas habent humiliare. Sic Abraham alas deposuit, qui quando loqui cum Deo cœpit, pulnerem & cinerem se esse cognouit, dicēs: Loquar ad Dominum meum, cùm sim puluis & cinis? Sic Moyses alas deposuit, qui eruditus omni scientia Ægyptiorum, mox vt verba Domini audiuit, verba se non habere deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquēs ab heri & nudiusterius. Ex quo enim locutus es ad seruum tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum. Ac si apertè diceret: Postquam à te verba vitæ audio, confusum me in verbis priorib⁹ agnosco. Sic Esaias, cuius vita Domino ad prędicandum placuerat, cum eundem Dominum contemplatus, carbone de altari in ore, tact⁹ est, ait: Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum. Ecce ad superiora subleuatus sibimetipsi de labiorum pollutione displicuit. Nisi enim cœlestis munditiæ ala conspiceret, esse se iudicabilem nō inuenisset. Sic loquēte Domino Hieremias clamat: A, a, a Domine Deus, ecce nescio loqui: quia puer ego sum. Iuxta enim ea verba quæ audiebat, verba se non habere cognouerat. Sic Daniel sublimem visionem videns, per plurimos dies elanguit & ægrotauit. Quia & hi qui in virtutibus fortes sunt, cùm altiora Dei conspiciunt, in sua sibimet æstimatione infirmi atque imbecilles fiunt. Sic beatus Iob de quo Dominus amicis illius dixit: Non estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob: cùm verba Dei colloquentis audiret, respondit, dicens: Insipienter loquutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Et paulò pòst: Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Qui enim quantum ad homines sapienter loquutus fuerat, loquentem sibi Deum audiens, insipienter se loquutum fuisse reprehendit: quia in contemplatione veræ sapientiæ sua ei sapientia viluit. Ad vocem ergo desuper venientem animalia alas deponunt, quia virtutem Dei siue in natura sua contemplari requiramus, siue in occultis iudiciis inuestigare cogitemus, pro eo quòd eius alta nobis impenetrabilia sunt, nostra nobis si qua inesse bona credebantur vilescunt. Et qui in quantulacunque scientia volare credebamur, inuisibilem super nos naturam & impenetrabilia eius iudicia perpendentes, submissis alis humiliter stamus. Sequitur. *Et super firmamētum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni. Et super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hominis desuper.*) Quid per thronum, nisi illæ virtutes angelicæ designantur, quæ ipsos quoque angelos dignitate loci superioris excedunt? Nam cùm angeli nuntij dicantur, sæpe angeli ad annuntianda quædam hominibus veniunt, throni missi ad ministeriū nuntij nusquam legūtur: quia eis longè sublimius creator omnium præsidet. Vnde Paulus Apostolus ordines cœlestium agminum, quos ad tertium cœlum raptus viderat, describēs ait: Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Thronos igitur ante eos angelorum ordines dixit, quibus illos prælatos esse cognouit. Bene autem thronus lapidi sapphiro comparatur: quoniam lapis sapphirus aërium habet colorem. Virtutes ergo cœlestium lapide sapphiro designantur, quia hi spiritus quibus Deus omnipotens altius præsidet, superioris loci in cœlestibus dignitatem tenēt. Super thronum verò similitudo hominis: quia & super illas virtutes quæ & ipsos angelos antecedunt, nostri est gloria redemptoris. Notandum ergo qui ordo seruatur. Super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus, super thronum homo esse describitur: quia & super sanctos homines adhuc in hac corruptione corporis viuentes, angeli, & super angelos, superiores & Deo proximę angelicę potestates: super potestates Deo proximas, eleuatus est mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Sin verò, vt prædiximus, firmamenti nomine mediator Dei & hominum pro assumpta humanitate debet intelligi, quia sub vnius nominis appellatione solent per prophetiæ spiritum multa signari, vox super firmamentum facta est, quæ super baptizatum Dominum de cœlo sonuit, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te complacui. Sicut per Euangelistam alium dicitur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quæramus igitur quomodo hanc vocem animalia audiunt, & alas deponunt? Abacuc propheta requisitus dicat: Domine audiui auditum tuum & timui: consideraui opera tua, & expaui. Quid est autem quòd pater de filio loquitur, dicens: In quo mihi complacui? Omnis enim qui pœnitendo corrigit aliqua quæ fecit eoipso quo pœnitet, se sibi displicuisse indicat, quia emendat quod fecit. Et quia omnipotens pater sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo de peccatoribus locutus est, dicens: Pœnitet me fecisse hominem super terram: quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus quos creauit. In solo autem sibi vnigenito Domino nostro Iesu Christo complacuit, quia hunc inter homines hominem creasse eum nō pœnituit omnimodo, in quo peccatum nullo modo inuenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. In solo ergo sibi redemptore nostro cō placuit pater, quia in solo non inuenit culpam, in qua se reprehendat quasi per pœnitentiā. Sancta itaque animalia vocem super firmamentum audiant & pertimescant: quia si solus sine peccato est, in cius innocentia aspiciunt in quantis ipsa quotidie delinquant, quæ necesse est vt incessanter defleant. Considerant quoque quia & ipse author vitæ, sine passionis dolore ex hac vita non exiit. Et hæc ergo vox super firmamentum facta est, quia omnipotentis patris sententia etiam de morte ac resurrectione vnigeniti processit: Sed cùm vox super firmamentum fit, stant animalia, & submittunt alas suas, quia sancti quique cùm ipsum quoque vnigenitum flagellatum in hoc modo conspiciunt, deponunt si quid de suis meritis præsumūt. Nam si ipse hinc sine flagello nō exiit, qui venit sine peccato, quomodo flagellis digni non erunt, qui huc cum peccato venerunt? Ipsum ergo firmamentum, quod est super caput animaliū, id est, quod transcendit mentes sanctorum, habet super se vocem, quia redemptor noster eam quam cum patre disposuit ex diuinitate, sententiam pertulit in carne. Quam audientes iusti terrentur, & omnem de suis viribus præsumptionem deponunt. Quibuslibet etenim virtutibus polleat, quid digna est vita peccatorum, si & eius vita pro nobis flagello subiacuit, quæ subdita nullo peccato fuit? Sed ecce grauis nobis quæstio oritur, cùm dicitur: quia super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni. Si enim per firmamentum Dominus, & per lapidem sapphirum & similitudinem throni summæ illæ potestates angelicæ figurantur, quomodo super firmamentum, id est, super Dominum esse credendæ sunt, cùm & mox subditur: Et super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hominis desuper? Nam si, ita vt dictum est, firmamentum exprimitur Dominus, & rursus homo accipitur dominus, qua ratione potest intelligi, & ipse super thronum, & ipse sub throno? Sed astrictos huius quæstionis nodos ipse soluit de quo loquimur, qui afflatu sancti spiritus ea quę clausa sunt, aperit. Incarnatus enim vnigenitus patris per hoc quod homo factus est, infra angelos fuit, sicut de eo scriptum est: Minuisti eum paulominus ab angelis. Resurgens autem & ascendens in cœlos, omnibus angelicis potestatibus præsidet: sicut de eo illic rursum scriptum est: Omnia subiecisti sub pedibus eius. Et sicut ipse ait: Data est mihi omnis potestas. Firmamentum ergo sub throno, & homo super thronum est: quia per humanæ assumptionem naturæ, & ipse est sub angelis natus, & ipse super ange-

Psal. 65. Eccles. 9. Ibidem. Prouer. 14. Gene. 18. Exo. 4. Esaiæ 6. Hiere. 1. Danie. 8. Iob 24. Ibidem. Coloss. 1. Lucæ 4. Matth. 3. & 17. Abac. 3. Gene. 6. Psal. 109. Psal. 8. Ibidem. Matth. 28.

los exaltatus. Qui & prius quàm per resurrectionis exultaretur gloriam, diuinitate super angelos fuit, sed tamen angelis, vt dictum est, humanitate minoratus, ex qua & morti subiacuit. At postquam mortem resurgendo calcauit, humanitatē suam etiam maiestatibus angelorum superposuit. Prius itaque thronus super firmamentum, & pòst homo super thronum visus esse describitur: quia humani generis redemptor, humanitatem quam descēdendo sub angelis assumpsit, ascēdendo super angelos exaltauit. Sic verò factum eum sub angelis dicimus, sicut factum sub lege prædicante Apostolo audiuimus. Assumptam ergo humanitatem sub angelis accipimus pro ea minoratione, in qua dignatus est apparere. Nam mox vt verbum caro factum est, mox Deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptū est: Ecce angeli accesserunt, & ministrabāt ei. Sed tamen vt humanitatis eius infirmitas monstraretur, rursum de eo scriptum est: Apparuit illi angelus de cœlo, confortans eum. Indumento ergo vtriusque naturæ huic & angeli ministrare, hunc & angelus cōfortare describitur. Vnus quippe in vtraque natura: quoniam qui Deus ante secula extitit, homo factus est in fine seculorum. Cui tamen ante passionem suam & angeli ministrant, & hunc angelus cofortat. Post passionē verò atque resurrectionem eius huic angeli ministrare possunt, sed iam hunc confortare non possunt: quia, vt prædictū est, etsi prius firmamentum sub throno apparuit, iam tamen homo super thronum est. In cuius persona, vt Propheta sanctus adiunctionem vtriusque naturæ se vidisse ostenderet, protinus adiunxit: *Et vidi quasi speciem electri.*) Quid est quòd aspectus hominis videtur in throno quasi species electri, nisi quòd in electro, sicut longè superius diximus, aurum argentúmque miscetur, vt res vna ex metallis duobus fiat? In qua & per argentum auri claritas temperatur, & per auri claritatē species clarescit argenti. In redemptore autem nostro natura diuinitatis & humanitatis inconfusè vnita sibimet atque coniuncta est, vt & per humanitatem diuinitatis eius claritas nostris potuisset oculis temperari, & per diuinitatem humana natura in eo clarescceret, atque exaltata fulgorē vltra hoc quod creata fuerat haberet. Ipse verò aspectus hominis super thronum, & species electri quam vidit, qualis ei apparuerit, adhuc scribendo subiunxit: *Velut aspectus ignis intrinsecus per circuitum, à lumbis eius & desuper. Et à lūbis eius vsque deorsum vidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu.*) Quid est quòd mediator Dei & hominum homo Christus Iesus à lumbis & desuper aspectum ignis intrinsecus per circuitum habere describitur, & à lumbis & deorsum speciem ignis splendētis per circuitum? Inuestigandum nanque est quare à lumbis & desuper ignem intrinsecus, nec tamen splendentem ignem habere narratur: à lumbis verò & deorsum habere ignis speciem dicitur, non tamen hunc habere intrinsecus memoratur: quia & splendētem & in circuitu hunc habere describitur. Quid enim lumborum nomine, nisi propago mortalitatis exprimitur? Propter quod etiam & Leui dicitur: quia adhuc in lūbis patris erat cùm Melchisedech occurrit Abrahæ. De lumbis verò Abrahæ virgo Maria exiit, in cuius vtero vnigenitus patris per spiritum sanctū incarnari dignatus est. Ex qua incarnatione vniuerso innotuit mūdo Deus, sicut & per Psalmistam dicitur: Accingere gladio tuo circa fœmur tuum potentissime. Gladium etenim circa fœmur potentissimus sumpsit, quia sermo prædicationis illius, ex incarnatione conualuit. Quid verò iste ignis designat, nisi ardorem sancti spiritus, qui corda quæ repleuerit incendit? De quo ipsa veritas dicit: Ignem veni mittere in terram. Quid est ergo quòd in hoc aspectu hominis qui prophetæ apparuit, à lumbis superius intrinsecus per circuitum ignis ardet, à lumbis inferius non ignis intrinsecus, sed in circuitu resplendet: nisi quòd ante incarnationem vnigeniti redemptoris nostri, sola intra se Iudæa ardorem amoris eius habuit: post incarnationem verò illius in circuitu eius ignis resplenduit, quia in vniuerso mundo gētibus claritatem sancti spiritus effudit? Prius ergo intrinsecus ignis erat, sed splēdor nō erat: quia spirit⁹ sanctus in multis quidem partibus Iudæam replebat, sed ad notitiam gentium necdum eius lumen emicuerat. A lumbis verò eius & deorsum ignis in circuitu splendet: quia postquam

Galat. 3.
Matt. 4.
Luc. 22.
Hebr. 7.
Psalm. 44.
Luc. 11.

E

de virgine carnem sumpsit, in humano genere longè latéque sancti spiritus dona dilatauit. Et notandum quòd ignis iste à lumbis superius per circuitum esse describitur, non extrinsecus, sed intrinsecus: quia amoris flamma, sicut dictum est, in electis atque spiritalibus viris vbique in suis finibus Iudæam repleuit. Nec tamen exibat extrinsecus, quia sese in multitudinem gentium non dilatabat. Quæ ardoris flamma visa est postmodum in circuitu splendere, quia per mundi cardines in vniuersis gentibus omnipotentis Dei cœpit amor excrescere. Erat ergo prius ignis intrinsecus, cùm Iacob diceret: Salutare tuum expectabo Domine, Quod enim salutare dicimus Latinè, hoc verbo Hebraico Iesus dicitur: In quo verbo beati Iacob mens ostenditur, quomodo Iesu desiderio ardebat, quem se moriens expectare perhibebat. Ardebat ignis cùm Moyses diceret: Si inueni gratiam in cōspectu tuo ostende mihi temetipsum, vt videam te. Ardebat ignis in mēte, cùm Dauid diceret: Sitiuit anima ad Deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei? Qui incarnationem verbi desiderans, ait: Ostende nobis Domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Ardebat ignis cùm Simeon de corruptione vitæ præsentis exire desiderans, audiuit non prius se visurum mortem, nisi videret Christum Domini. Sed ecce iā ignis iste quasi sub lumbis exterius resplendet, quia vniuersa gētilitas incarnati Dei est amore succensa. Quod tamen intelligi & aliter potest, quia redemptor noster Deus Dominus Iesus Christus per humanitatem suam hominibus innotuit, qui per diuinitatem notus angelis & ante incarnationem fuit. Nobis ergo à lumbis inferius resplendet in circuitu, cuius ignis intrinsecus à lumbis superius ardet in cælo: quia illic cælestes spiritus eum in diuinitate sua conspiciunt, & amoris eius ignibus accenduntur. Nos verò qui hunc ex assumpta humanitate diligimus, adhuc in hac corruptibili vita positi, splēdorem ignis illius foris habemus. Vnus itaque super thronum est, qui & super lumbos ignem intrinsecus habet in angelis, & sub lumbis ignem in circuitu habet in hominibus, quia in omne quod ab angelis amatur, per omne quod ab hominibus desideratur, vnus est, qui in cordibus ardet amātium. Hinc est enim quòd magnæ illæ potestates angelicæ, seraphin, id est, incendium nominantur. Hinc de ipso omnium creatore scriptum est: Deus noster ignis consumens est. Ignis enim Deus dicitur, quia flammis amoris sui incendit mentes quas replet. Et idcirco seraphin incendium dicuntur, quia potestates ei proximæ, in cælis inæstimabili amoris eius igne succensi sunt. Ex hoc igne succensa ardent in terra corda iustorum. Hoc igne calefacta redeunt ad pœnitentiam corda peccantium, quæ inflammata vehementer timorem in amorem vertunt. Nam quæ prius tabescere mœtu cœperunt, postmodum igne amoris flagrant. Et quia eius membra sunt electi angeli in cælo, eius membra sunt conuersi homines in terra. Vnus homo est qui & super lumbos ardet intrinsecus, & sub lumbis inferius ignis sui splendorem in circuitu emittit: quia & angelos ad amorem suum per diuinitatem tenuit, & homines ad sancti ardoris sui desiderium ex humanitate reuocauit. Sequitur: *Velut aspectus arcus cùm fuerit in nube in die pluuiæ.*) Arcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, vt vltrà mundum diluuio non deleret, dicens: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. Cúmque obduxero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiscum. Vnde & in arcu eodem color aquæ & ignis simul ostenditur: quia & ex parte est ceruleus, & ex parte rubicundus: vt vtriusque iudicij testis sit, vnius videlicet faciendi, & alterius facti. Sed iam non vlterius faciendi, quia mundus quidem iudicij igne cremabitur, sed aqua iā diluuij nō deletur. Quid est autem quòd splendētem ignem à lumbis hominis throno præsidentis, sicut ait: Aspectus arc⁹ cùm fuerit in nube in die pluuię, propheta cōspexit? Quia enim per ignem, sicut dictum est, ardor sancti spiritus designatur, quæ similitudo est arcus & spiritus, vt ignis qui apparuit, quasi aspectus arcus apparuisse diceretur? Sed si ipsi quā prædiximus visioni arcus intendimus, quomodo arcus signi ficet spiritum videmus. In arcu quippe sicut præfatus sum, aqua & ignis apparēt. Et post mediatoris aduentum, eò vir-

Gne. 49.
Exod. 33.
Psal. 42.
Psal. 84.
Heb. 12.
Deuter. 4.
Genes. 9.
Iris.

F
G
H

tus spiritus sancti in humano genere claruit quò electos Dei & aqua baptismatis lauit, & igne diuini amoris incẽdit. Quasi enim admixto colore aquæ simul & ignis, quidam arcus in nube ad probationem ponitur, cùm veritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Qui arcus in nube est in die pluuiæ, quia in dominica incarnatione & in effusione prædicationis ostẽditur, vt ad veniam corda credentiũ Domino parcente reuocentur. Nubem enim redemptoris carnem non incõuenienter accipimus. De qua per Psalmistam dicitur: Qui ponit nubem ascensum suum. Nubem quippe ascensum suum posuit, quia is qui diuinitate vbique est, carne ad cœlestia ascendit. Expleta verò omni mystica visione, subiungit: *Hic erat aspectus splendoris per gyrum, & hæc visio similitudinis gloriæ Domini.*) Quid enim in vniuerso mundo sancti spiritus gratia agat aspiciẽs, ait: *Hic erat aspectus splendoris per gyrum.*) Quæ verò intrinsecus eiusdem sancti spiritus gloria maneat, considerare volens, sed sicut erat non valens, subiungit: *Et hæc visio similitudinis gloriæ Domini.*) Non enim ait: Visio gloriæ, sed similitudinis gloriæ, vt videlicet ostendatur quia quantalibet se intentione mens humana tendat, etiam si iam phãtasias imaginum corporalium à cogitatione compescat, si iam omnes circunscriptos spiritus ab oculis cordis amoueat, adhuc tamen in corde mortali posita, videre gloriam Dei non valet sicut est. Sed quicquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo, & non ipsa est. Vnde & ille prædicator, qui raptus vsque ad tertium cœlum fuerat, dicebat: Videmus nunc per speculum in ænigmate. Qua in re non despicienda nobis quæstio oritur, quomodo Ioannes Euangelista cùm erga miracula redemptoris nostri Iudæorum perfidiam etiã ex verbis propheticis descripsisset, adiungit, dicens: Hæc dixit Esaias quãdo vidit gloriam eius, & loquutus est de eo. Et si Ezechiel vidit, quid est quòd iste similitudinem glorię, & ille eius gloriam vidisse describitur? Sed cùm Ioannes Euangelista prius miracula redemptoris nostri narrauit, atque infidelitatẽ Iudæorum postmodum subdidit, hanc eiusdem redemptoris nostri gloriam quæ in mundo apparuit, Esaiam vidisse manifestat. Omne enim quod in terra mirum diuinitùs agitur, gloria omnipotentis Dei est, & eius gloria in omnibus factis videtur. Esaias ergo eius gloriam in terra vidit, Ezechiel verò gloriam in cœlo sicuti est videre non potuit: quia aliter est gloria eius in rebus factis, atque aliter in semetipso. Hæc ergo eius gloria quæ in rebus est, videri potest: illa verò quæ in ipso est, videri modò nisi per similitudinem non potest. Sed & si eandem similitudinem gloriæ vel subleuatus portare propheta potuerit, cognoscamus. Sequitur: *Et vidi, & cecidi in faciem meam.*) Quid ergo de hoc viro fieret, si ita vt est, eius gloriam vidisset, si ferre non valens cecidit? Qua in re cũ magno mœrore pensare & considerare cum lachrymis debemus, in quantam miseriam & infirmitatem cecidimus, qui & ipsum bonum ferre non possumus, ad quod videndum creati sumus. Est tamen & aliud quod de prophetæ facto consideremus in nobis. Propheta enim mox vt gloriæ Domini similitudinem vidit, in faciem suam cecidit. Cuius similitudinem gloriæ, quia nos per spiritum prophetiæ videre non possumus, hanc assiduè cognoscere, & sollicitè contemplari in sacro eloquio, in cœlestibus monitis, in præceptis spiritalibus debemus. Qui cùm aliquid de Deo conspicimus, in faciem nostram cadimus, quia ex malis erubescimus quæ nos reminiscimur perpetrasse. Ibi enim cadit homo vbi cõfunditur. Vnde & Paulus quasi quibusdam in facie iacentibus dicebat: Quem ergo fructum habuistis tunc in illis in quibus nunc erubescitis? Ecce cœlestis gratiæ dono largiente, obuolutum mysteriis libri initium in Ezechiel propheta discussimus, & dicta mystica moraliter disserentes, volantem prophetiæ historiam à terra extraximus: vt quæ prius paruulorum animę mihique similium volabat, sed non eleuabatur, iam nunc ab eis legatur & cognoscatur, euolet & leuet. Agamus ergo gratias redemptori nostro, qui spiritali semper alimento nos reficit, qui panis viuus descendit de cœlo, & dat vitam mundo. Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Amen.

Ioan.3. — Psal.103. — 1.Cor.13. — Roma.7.

A — B — C — D

HOMILIA NONA.

ET audiui vocem loquentis, & dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me supra pedes meos. Et audiui loquentem ad me, & dicentem: Fili hominis mitto ego te ad filios Isrаël, ad gentes apostatrices quæ recesserunt à me. Patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc, et filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quia domus exasperans est: & sciet quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas: quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est, Loqueris ergo verba mea ad eos, si fortè audiant & quiescant, quoniam irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quæcunque locor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est. Aperi os tuum, & comede quæcunque ego do tibi. Et vidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber, & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris, & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

INitium libri in Ezechiel propheta magnis obscuritatibus clausum, & quibusdam mysteriorum nodis ligatum in homiliis octo, Deo Domino nostro Iesu Christo largiente discussimus. Iam nunc planiora sunt & minus difficilia quæ sequuntur. Charitati itaque vestræ colloquimur, eidem omnipotenti Deo gratias referentes, quia post tot opaca syluarũ, tandem læti ad campos exiuimus, in quibus liberis gressibus locutionis nostræ intrepidum pedem ponamus. Ecce enim postquam propheta similitudinem gloriæ Domini contemplatus in faciem suam cecidit, adiungit: *Et audiui vocem loquentis, & dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.*) Vbi adhuc subditur: *Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos.*) Ecce diuina vox iacenti prophetæ iussit, vt resurgeret. Sed surgere omnino nõ posset, nisi in hunc omnipotentis Dei spiritus intrasset: quia ex omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adiuuat qui iubet. Sic Paulus cùm discipulos admoneret, dicens: Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini: ilico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit, dicens: Deus est enim qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bona voluntate. Hinc est quod ipsa veritas discipulis dicit: Sine me nihil potestis facere. Sed in his considerandum, quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt, vt in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? Si autẽ ita nostra sunt, vt dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est quia mala nostra, solummodo nostra sunt: bona autem nostra, & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse aspirando nos præuenit vt velimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere quæ volumus. Præueniente ergo gratia, & bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia explicat, dicens: Plus illis omnibus laboraui. Qui ne suæ videretur virtuti tribuisse quod fecerat, adiũxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim cœlesti dono præuentus est, quasi alienum se à bono suo opere agnouit: Non autem ego. Sed quia præueniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bono, quòd libero arbitrio eandem gratiam est subsecutus in opere, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Ac si diceret: In bono opere laboraui, non ego, sed & ego. In hoc enim quòd solo Domini dono præuentus sum, non ego. In eo autem quòd donum voluntate subsecutus, & ego. His

Philip.2. — Ioan.15. — 1.Cor.15.

igitur breuiter contra Pelagium & Celestinum dictis, ad exponendi ordinem redeamus. *Fili hominis sta super pedes tuos & loquar tecum.*) Notandus nobis est ordo locutionis & operis, quia prius similitudo gloriæ Domini apparet vt deiiciat, post modum alloquitur vt eleuet, deinde superabundantis gratiæ spiritum mittit & leuat, ac supra pedes statuit. Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, nunquam in facie nostra pœnitendo caderemus. Sed iam iacentis vox Domini consolatur nos facere vt in opere surgamus, quod tamen nos nostra virtute non possumus facere. Ipsius ergo nos spiritus implet & leuat, & super pedes nostros statuit: vt qui proni in pœnitētia pro culpa iacuimus, recti postmodum in bono opere stemus. Sed stans propheta quid audierit, adiunxit, dicens: *Et audiui loquentem ad me, & dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israël, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me.*) Sic propheta describit sua, vt significet nostra. Nam quid est hoc quod ei iacenti dicitur: Sta supra pedes tuos, & loquar tecum? Qui enim iacenti loquebatur, cur non se nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum quia alia sunt quæ iacentes, alia quæ stantes audire debeamus. Iacēti enim dicitur vt surgat, stanti autem præcipitur vt ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet authoritas prædicationis. Sed cùm iam in bono opere surgimus, cùm iam recti stare cœperimus, dignum est vt ad lucrãdos alios in prædicationem mitti debeamus. Stans ergo propheta, visionem spiritalem vidit & cecidit. Cadens verò, iam monitionis verbum suscepit vt surgeret. Surgens autem præceptum audiuit vt prædicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ vertice stamus, cùm iam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est vt ad pœnitentiam cadamus. Et cùm infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter iacemus, per diuini verbi cōsolationem surgere ad fortiora opera iubemur. Et cùm iam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est vt vnde nosmetipsos correximus, inde iam prædicantes & alios leuemus. Iacenti ergo non præcipitur vt ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc quod verbo ædificare potest, opere destruat. Vnde rectè quoque per Psalmistam dicitur: Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis. Statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum nouum, hymnum Deo nostro. Prius enim de luto prauitatis educitur, vt eius pedes per fidem in petra solidentur. Sed quia rectam fidem, recta subsequi debet operatio: gressus eius directi sunt, vt post directionem gressum, id est, post perfectionem boni operis, in ore acciperet etiam nouum canticum prædicationis. Sic Saulus dum superbè Damascum pergeret, redēptoris voce prostratus iacuit. Et qui prædicator futurus erat, nō tamen mox vt prædicaret quod viderat audiuit, sed ei iacenti dicitur: Ingredere in ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Iacens ergo hoc solum audire potuit, vt surgens disceret quod audierat. Surgens verò hoc didicit, vt quæ cognouerat prædicaret. Sed quærendum nobis est, cur Ezechiel & Paulus in faciem cadunt, & de ascensore equi, id est, de eo qui in huius mundi gloria elatus est, dicitur: Vt cadat ascensor eius retrò? Rursúmque de persecutoribus Domini scriptum est: Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Quid est hoc quòd electi in faciem, & reprobi retrorsus cadunt, nisi quòd omnis qui post se cadit: ibi proculdubio cadit vbi non videt: qui verò ante se ceciderit, ibi cadit vbi videt? Iniqui ergo quia in inuisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur: quia ibi corruunt vbi quid eos tunc sequatur, modò videre non possunt. Iusti verò quia in istis visibilibus semetipsos spontè deiiciunt vt in inuisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur. Notandum verò quòd dicitur: *Mitto ego te ad filios Israël, ad gentes apostatrices, quæ recesserint à me.*) Sicut enim duobus modis à Deo receditur, ita duobus modis à Deo apostatæ homines fiunt. Nam vnusquisque à conditore suo aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui à fide recedit, apostata est: ita qui ad peruersum opus quod deserit redit, ab omnipotente Deo apostata absque vlla dubietate deputabitur, etiam si fidem tenere videatur. Vnum enim sine altero nil prodesse valet,

[Margin: Parte.1.dis. 50.ca.Quid est. — Psal.39. — Ioan.18.]

E

quia nec fides sine operibus, nec opera adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant, sicut Cornelius antè pro bonis operibus meruit audire, quàm fidelis existeret. Qua ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab angelo dicitur: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei: & mox pro eadem ascensione præcipitur vt ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare debeat, constat quia hoc petiit, vnde meruit exaudiri. Sequitur: *Patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc, & filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te.*) Ecce est vna culpa superbiæ, quia præuaricati sunt pactum. Ecce altera obstinationis, quia vsque ad diem hanc. Ecce in iniquitate filiorum culpa grauis impudentiæ, quia dura facie: quoniam mala quæ faciunt, iam non erubescunt, & nunquam vel post culpas ad pœnitentiam redeunt: quia indomabili corde sunt. Cùm verò tantæ prauitatis, tantæque obstinationis sint hi ad quos propheta mittitur, quis iam non videat, quia persona prophetæ à tam

F

peruersis hominibus despici valeat? Sed ecce authoritas personæ tribuitur, cùm subditur: *Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.*) Ac si apertè diceretur: Quia si ex te despiceris, ex mea voce necesse est vt loquaris. Ne contemnaris ipse qui mitteris, verba mea proferens, ostende qui misit. Sequitur: *Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant: quia dominus exasperans est.*) Dum constat, quòd omnipotens Deus omnia sciat, mirandum valde est cur dicitur: Si fortè audiant, & si forte quiescant. Quapropter sciendum nobis est: quia ista dubitatio locutionis Dei non ex ignorantia, sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat quòd qui fecit & videt omnia, omnia sciat? Et per semetipsam in Euangelio veritas de antichristi prædicatoribus dicit: Dabunt signa magna & prodigia: ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Cur hoc sub dubitatione dicitur, cùm quid futurum sit, à Domino præsciatur? Vnum verò è duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest. Si autem fieri potest, electi non

G

sunt. Et tamen dicitur, vt in errorem inducantur si fieri potest, etiam electi. Ista ergo dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus, designatio tentationis fuit: quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo si fieri potest, quia trepidabunt: & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos & electos nominat, quia cernit, quòd in fide & bono opere persistunt. Vnde hîc quoque dicitur: *Si fortè audiant, & si fortè quiescant.*) Per hoc enim quod dicitur: si fortè, quia ex magna multitudine pauci audituri sunt demonstratur. Per dubitationem ergo sermonum Dei quid significatur aliud, nisi paucitas auditorum? Notandum verò quòd postquam mala parentum defunctorum dixerat. mittens prophetam ad filios dicat: Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant. Quid est dicere vel

H

ipsi, nisi quia eorum patres qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt? Pensemus rogo, quæ virtus sit in hoc dominici sermonis defectu, vt dicat: si fortè vel ipsi audiāt. Nobis hoc apertè dicitur, qui afflicti, oppressi, conclusi, omnia quæ in hoc mundo habuimus bona perdidimus. Vrbes erutas, euersa castra, depopulatos agros, suffossas Ecclesias videmus, & tamen adhuc parentes nostros ad iniquitates sequimur, ab eorum elatione quam vidimus, nō mutamur. Et illi quidem inter gaudia, nos verò, quod est grauius, & inter flagella peccamus. Sed ecce omnipotens Deus iniquitates iudicans, iam priores nostros abstulit, iam ad iudicium vocauit. Nos adhuc ad pœnitentiam expectat, ad reuertendum sustinet. Et qui in illis iam iudicium exercuit, nobis suæ patientiæ longanimitatem prærogat, ne cum nostris prioribus perdat, dicēs: *Si fortè vel ipsi audiant, & si fortè quiescant, quia domus exasperans est.*) Omnis anima etiam post acceptam fidem in peruersitate sua aut permanens aut reuertens, domus exasperās vocatur: quia eum quem per fidem susceperat, repellit à se prauis moribus habitatorem Deum. Nam domus inhabitatur à domino. Si ergo domus, quare exasperans? Si verò exasperans, quare domus,

[Margin: Actu.10. — Ibidem. — Matth.24.]

mus, quæ vtique iam non habitatur? Domus, quia in ea Deus per fidem habitare cœperat. Exasperans verò est, quia ab ea prauis moribus repulsus exiit, vt vacua remaneat, quam prius cœlestis inhabitator replebat. Vnde etiam sicut veritatis voce cognouimus, iniquissimus spiritus cum septem aliis rediens, domum scopis mundatam inuenit, quia mentem à virtutibus alienam replet. Sequitur: *Et scient quia propheta fuerit in medio eorum.*) Malis scire bonos, aut ad adiutorium salutis proficere, aut ad testimonium damnationis solet. Sciant ergo quia in medio eorum propheta fuerit, vt audita prædicatione aut adiuuentur vt surgant & conuertantur, aut sic in iniquitatibus eorum damnentur, vt excusatione careant. Sequitur: *Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.*) Patet ad quàm peruersos in prędicationem mittitur, qui ne timeat admonetur. Et quia praui atque peruersi quique bona sibi loquentibus alia iniqua faciunt, & adhuc alia minantur, propter illa quæ faciunt dicitur: *Ne timeas eos.*) & propter hoc quod minantur, adiungitur: *Neque sermones eorum metuas.*) Vel certè quia reprobi atque iniqui & mala bonis ingerunt, & eorum semper actibus derogant, propheta missus admonetur, ne eorum vel crudelitatem aut furorem mutuat, vel verba pertimescat. In hoc itaque quod dicitur: *Ne timeas.*) prophetæ datur authoritas prædicationis. Et quia omnes qui in Deo viuimus, organa veritatis sumus, vt sæpe per alium mihi, sæpe verò aliis loquatur per me, sic nobis boni verbi inesse authoritas debet, vt & is qui præest, dicat recta liberè, & is qui subest, inferre bona humiliter non recuset. Bonum enim quod maiori à minore dicitur: tunc verè bonum est, si humiliter dicatur. Nam si rectitudo sentiendi humilitatem loquendi perdiderit, radicem sensus in ramo linguæ vitiauit. Quod videlicet vitium iam non ex ramo, sed ex radice est, quia nisi cor intumesceret, lingua minimè superbiret. Inesse ergo ad loquendum priori humilis authoritas, inesse autem minori libera humilitas debet. Sed sæpe in hominibus ipse loquendi ordo confunditur, sicut & longè superius diximus. Nam aliquando quis per tumorem elationis loquitur, & loqui se per authoritatem libertatis existimat: & aliquando alius per stultum timorem tacet, & tacere se per humilitatem putat. Ille locum sui regiminis attendens, non metitur sensum tumoris: iste locum suæ subiectionis considerans, timet dicere bona, quę sentit, & ignorat quā tum charitatis reus efficitur tacendo. Sic verò sub authoritate superbia, & humanus timor sub humilitate se palliat: vt sępe nec ille valeat considerare quid Deo, nec iste quid debeat proximo. Nam ille eos qui sibi subiecti sunt conspicit, & ei cui omnia subiacent, non intendit, in elatione attollitur, & de elatione sua velut de authoritate gloriatur. Iste verò nonnunquam dum timet ne maioris gratiam amittat, atque per hoc aliquid temporalis damni sustineat, recta quæ intelligit occultat: atque apud se tacitus, ipsum timorem quo constringitur, humilitatem nominat. Sed eum cui nil vult dicere, tacendo in cogitatione diiudicat. Fitque vt vnde se humilem existimat, inde grauius sit superbus. Discernenda ergo semper sunt libertas & superbia, humilitas & timor: ne aut timor humilitatem, aut superbia libertatem fingat. Ezechiel itaque quia non solùm populo, sed etiam senioribus loqui mittebatur, ne incautum timorem humilitatem crederet, vt timere non debeat, admonetur, dum dicitur: *Ne timeas eos.* Ac ne fortè derogationis eorum verba pertimescat, adiungitur: *Neque sermones eorum metuas.* Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam causa subiungitur, cùm protinus subinfertur: Quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Timendi enim essent hi quibus loqui mittebatur, si in fide & opere Deo omnipotenti placuissent. Quia autem increduli & subuersores sunt, in suis sermonibus derogantes, timendi non sunt, quia stultū valde est si illis placere quærimus, quos non placere Domino scimus. Debent enim haberi in metu & reuerentia iudicia iustorum, quia membra omnipotentis Dei sunt, & hoc ipsi in terra reprehendunt, quod Dominus redarguit è cœlo. Nam peruersorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est, quia iam ostenditur nos aliquid iustitiæ habere, si illis displicere incipimus, qui nō placent Deo. Nemo etenim potest in vna eadémque re, omnipotenti Domino, atque eius hostibus gratus existere. Nam Deo se amicum denegat, qui eius placet inimico. Inimicis veritatis aduersabitur, qui eidem veritati in mente subiugatur. Vnde sancti viri in vocis liberæ increpatione succensi, eos ad sua odia excitare non metuunt, quos Deum non diligere cognoscunt. Quod propheta ardenter exhibens, creatori omnium quasi in munere obtulit, dicens: Nónne qui oderunt te Deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto ódio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Ac si apertè dicat: Pensā quantum te diligo, qui tuorum hostium excitare contra me inimicitias non pertimesco. Hinc iterum dicit: Qui retribuūt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam secutus sum iustitiam. Bonū valde est quod iustus tribuit, quando malè agentibus libera voce cōtradicit. Sed peruersi mala pro bonis retribuunt, cùm iustis derogant, quia contra eos iustitiæ defensionem seruant. Nō enim iusti humana iudicia, sed æterni iudicis examen aspiciunt, atque ideo derogantium verba contemnunt. Hinc etenim derogantibus Corinthiis Paulus dicebat: Mihi autem pro minimo est vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Qui nec in corde suo vnde se reprehendere potuisset inueniens, adiungit: Sed neque meipsum iudico. Videns autem quia ei ad perfectionem sanctitatis nec suum iudicium sufficeret, subdidit: Sed non in hoc iustificatus sum. Cur verò nec sibimetipsi de seipso credidit, causam reddidit, cùm subiunxit: Qui autem iudicat me, Dominus est. Ac si apertè dicat: Nec meo de me iudicio credendum existimo, quia ille me iudicat, cuius ego iudicium non comprehendo. Hinc beatus Iob cùm amicorum derogantium linguas, inter dolores vulnerum, pateretur iacula verborum, cogitatione protinus ad conscientiam recurrit, atque vbi mentem solidā habere aspexit, dicens: Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Qui etiam subdidit: Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus. In omne enim quod de nobis dicitur, semper taciti recurrere ad mentem debemus, interiorem testem & iudicem quærere. Quid enim prodest si omnes laudent, cùm conscientia accuset? Aut quid poterit obesse si omnes nobis derogent, & conscientia sola nos defendat? Beatus ergo Iob inter linguas derogantium inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus vidit, in cœlo testem quæsiuit. Hinc Esaias ait: Popule meus qui beatificant te, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Qui videlicet populus ne verba suæ laudis attenderet, & in culpis altius periret, statim ei dicitur, quem aspiciat, cuius iudicium pertimescat, cùm subditur: Stat ad iudicandum Dominus, stat ad iudicandos populos. Ac si apertè diceretur: Iudicia humana cur sequeris, qui stare super te cœlestem iudicem scis? Hinc est quòd Ioannem baptistam veritas esse arundinem vento agitatam negat, dicens: Quid existis videre in desertum? arundinem vēto agitatam? Quod quia negando dixerat, non affirmādo, subiecta verba testantur. Ait enim: Sed quid existis videre in desertum? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Arundo autem vento agitata modò flatibus erigitur, modò flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione deiicitur, vel laudibus exaltatur, arundo vento agitata est. Quod Ioannes non erat, quia inflexibilem mentis verticem inter laudes hominum & derogationes tenebat. Sed magna inquisitione res indiget, cùm recti operis viam tenemus, vtrum semper despicere derogantium verba debeamus, an certè aliquādo compescere. De qua re sciendum est, quia linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suā malitiam excitatas, debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. Aliquando autem etiam compescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant. Hinc est enim quòd Ioannes obtrectatoris sui linguam redarguit dicens: Is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nō recipit nos, propter hoc si venero, commoneam eius opera quæ facit, verbis malignis garriens in nos. Hinc Paulus iterū de detra-

Matth. 12. Psal. 138. Psal. 37. 1. Cor. 4. Iob 16. Ibidem. Esaiæ 3. Ibidem. Matth. 11. Luc. 7. Epistola Ioan. 3.

2. Corin. 10. hentibus Corinthiis loquitur dicens: Epistolæ inquiunt, graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Hoc cogitet qui huiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes in opere. Hi etenim quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba cõpescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant. Sed hac in re subtili inquisitione necesse est, vt semetipsum animus inuestiget, ne fortasse suæ laudis gloriam quærat, & animarum lucra se quærere nostra cogitatio simulet. Sępe enim sui nominis laude animus pascitur, & quasi sub obtentu lucrorum spiritaliũ, cùm de se bona dici cognouerit, lætatur. Et sæpe suæ gloriæ defensione contra detrahentes irascitur, & fingit sibimet quòd hoc ex eorũ zelo faciat, quorum corda à bono itinere detrahentis sermo perturbat. Illi ergo debẽt magnopere curare, ne contra eorum opinionem detrahentium verba præualeant, qui suam conscientiã subtiliter discutientes, se in ea inueniunt de amore priuatæ gloriæ nihil habere. Hinc est enim quòd iusti atque perfecti aliquando virtutes suas prædicant, bona quæ diuinitùs acceperunt, narrant: non vt ipsi quibus apud homines sua ostentione proficiant, sed vt eos quibus prædicant, exemplo suo ad vitam trahant. Vnde Paulus Apostolus quoties fustibus cęsus, quoties lapidatus, quoties naufragiũ pertulit, quanta pro veritate sustinuit, quòd ad tertium cœlum raptus, quòd in paradisum ductus sit, Corinthiis narrat, vt eorum sensum à falsis prædicatoribus auertat: vt dum se innotesceret qualis esset, illi eis vilescerent, quos ab eis cognouerat iniquè venerari. Quod perfecti cùm faciũt, id est, cùm virtutes proprias loquuntur, in hoc quoque omnipotẽtis Dei imitatores sunt, qui laudes suas hominibus loquitur, vt ab omnibus cognoscatur. Nam cùm scriptura sancta pręcipiat, dicens: Laudet te alienus, & nõ os tuum, quomodo facit ipse quod prohibet? Sed si virtutes suas omnipotẽs Deus taceret, eum nullus agnosceret: si eum nullus agnosceret, nullus amaret: si nullus amaret, nullus ad vitã rediret. Vnde & per Psalmistam de eo dicitur: Virtutẽ operum suorum annuntiabit populo suo, vt det illis hæreditatem gentium. Virtutes ergo suas annuntiat, non vt laudib⁹ suis ipse proficiat, sed vt hi qui hũc ex sua laude cognouerint, ad perpetuã hæreditatẽ veniãt. Iusti itaque atque perfecti nõ solùm cùm vituperationis suæ verba reprehendunt, sed etiam cùm virtutes quas habent, infirmis loquuntur, reprehensibiles non sunt, quia per suam vitam quã referunt, aliorum animas ad vitam quærunt. De quibus tamen sciendum est: quia nunquam bona sua detegunt, nisi eos, vt dixi, aut proximorum vtilitas, aut certè nimia necessitas cogat. Vnde Paul⁹ Apostolus cũ virtutes suas Corinthiis enumerasset, adiunxit: Factus sum incipiens, vos me coëgistis. Fit verò, aliquando vt necessitate compulsi, in bonis quæ de se referunt, non aliorum vtilitatem, sed suam requirant, sicut beatus Iob facta sua enumerat, dicens: Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Et multa alia quæ sæpe egisse se commemorat. Sed quia in vulnere doloris positus, ab amicis increpantibus ipse impiè egisse, & violentus proximis, atque oppressor pauperum fuisse dicebatur, vir sanctus inter flagella Dei, & humanæ increpationis verba deprehensus, mentem suam grauiter concuti, atque ad desperationis foueam conspexit impelli, qui iam iámque cadere poterat, nisi ad memoriam bene acta reuocasset, vt ad spem animum reduceret, ne oppressus verbis & vulneribus in desperationem periret. Quòd ergo bona sua enumerat, non innotescere aliis quasi ex laude desiderat, sed ad spem animum reformat. Iusti itaque sicut sine arrogantia loquuntur aliquando bona quæ agunt, ita sine zelo priuatæ gloriæ detrahentium sibi linguas redarguũt, quia noxia loquuntur. Cùm verò linguæ derogantium corrigi nequeunt, æquanimiter sunt per omnia tolerandæ. Nec obtrectationis sermo timendus est, ne dum vituperatio peruersorum metuitur, recti operis via deseratur. Vnde nunc Ezechieli prophetæ dicitur: *Sermones eorum ne metuas: quia increduli & subuersores sunt tecũ.*) Minus autẽ mali esset, si hi qui sunt increduli, subuersores

2. Corin. 11.
Prouer. 27.
Psalm. 128.
2. Corin. 12.
Iob 29.

E minimè fuisset. Quia enim ipsi vel cœlestis regni pręmia, vel gehenę esse supplicia nõ credunt, in suis grauitatibus dimissi, à fide & opere etiã alios subuertunt, vt regnũ quod ipsi appetere nõ volunt, nec alter assequat: Hi nanque cùm teneriores quosdã bona incipere, mala iam deuitare cognouerunt, modò irridendo quod in cœlis promittit̃, modò despiciendo quod Deus omnipotẽs de inferni suppliciis minatur, modò laudãdo bona temporalia, & delectationes præsentis seculi callida persuasione pollicẽdo, deflectũt mẽtes innocentiũ, eorúmque itinera peruertunt. Gaudẽt si quos potuerint à vita reuocare, ad mortẽ trahere, lętantur in prauitatibus suis, exultant & in alienis. His nimirũ pœna sua non sufficit, qui agunt ne soli moriantur. At si fortasse iustũ quempiam tantæ iam virtutis inuenerint, vt ei loqui cõtraria non præsumant, quia subuersores esse non possunt, statim scorpiones fiunt. Scorpio enim palpãdo incedit, sed cauda ferit. Nec mordet à facie, sed à posteriorib⁹ nocet. Scorpiones ergo sunt omnes blandi & malitiosi, qui bonis quidẽ in faciem non resistunt, F sed mox vt recesserint derogãt, alios quos valuerint, inflammant, quęque possunt noxia immittunt, mortifera inferre occultè nõ desinunt. Scorpiones ergo sunt, qui blandi & innoxij in facie videntur, sed post dorsum portãt, vnde venenum fundant. Qui enim in occulto feriunt, quasi mortẽ latenter trahunt. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Circundederũt me sicut apes, & exarserũt sicut ignis in spinis. Apes enim in ore mel habent, in aculeo caudę vulnus. Et omnes qui lingua blandiuntur, sed latẽter ex malitia feriunt, apes sunt: quia loquendo dulcedinem mellis proponũt, sed occultè feriendo vulnus inferũt. Ista verò facientes exardescunt sicut ignis in spinis: quia per flammas detrahẽtium nõ iustorum vita comburitur, sed si quę in eis esse poterãt peccatorum spinæ concremantur. Dicatur ergo: *Increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas.*) Increduli scilicet Deo, subuersores verò infirmantibus proximis, scorpiones autem etiam fortibus & robustis. Quibus etsi in facie cõtradicere non præsu- G munt, ex occulto tamẽ vulnus derogationis inferunt. Increduli quippe simul & subuersores & scorpiones fiunt, quia & audita ea quæ Dei sunt, nõ credunt, & eos quos præualent, à bonis moribus subuertunt, & quos inflectere non valent, occultis machinationibus feriunt. Qua in re hoc quoque notãdum est, quia cùm prophetæ dicitur: increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas, nobis consolationis medicamentum profertur. Quod sæpe tædet viuere, dum nolumus cum malis habitare. Querimur etenim cur non omnes boni sunt, qui nobiscum viuunt. Mala proximorum ferre nolumus, omnes sanctos iam debere esse decernimus, dum esse nolumus, quod ex proximis portemus. Sed hac in re luce clarius patet dum malos portare renuimus, quam multum adhuc ipsi de bono minus habeamus. Neque enim perfectè bonus est, nisi qui fuerit & cum malis bonus. Hinc beatus Iob de semetipso asserit, dicens: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc Paulus Apostolus discipulis dicit: In medio natio- H nis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Petrus gregis dominici pastor dicit: Iustum Loth oppressum à nephandorum iniuria, conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabãt. Sæpe verò cùm de vita proximorum querimur, mutare locũ conamur, secretũ vitę remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, nõ adiuuat locus. Idẽ enim Loth de quo loquimur, in Sodomis sanctus extitit, in mõte peccauit. Quia autẽ loca mentẽ non muniũt, ipse humani generis primus testatur parẽs, qui & in paradiso cecidit. Sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Satan de cœlo non caderet. Vnde Psalmista vbique in hoc mundo tribulationes esse cõspiciens, quęsiuit locum quò fugeret, sed sine Deo inuenire nõ potuit munitũ. Ex qua re & ipsum sibi locũ fieri petiit, propter quem locum quęsiuit, dicens: Esto mihi in Deum protectorẽ, & in locum munitum, vt saluũ me facias. Tolerãdi ergo vbique sunt proximi, quia Abel fieri nõ valet, quem Cain malitia non exercet. Vnum verò est pro quo vitari societas debet malorum, ne si fortasse corrigi

Psalm. 117.
Iob 30.
Philip. 2.
Gene. 19.
Gene. 3.
Psalm. 30.

corrigi non valent, ad imitationem trahant. Et cùm ipsi à sua malitia non mutantur, eos qui sibi coniuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Et sicut per Salomonem dicitur: Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioso, ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Sicut ergo perfecti viri peruersos proximos non debent fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinem trahunt, & ipsi ad peruersitatem nunquam trahuntur: ita infirmi quique societatem declinare debent prauorum, ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non valent, delectentur imitari. Sic enim verba proximorum audiendo quotidie sumimus in mente, sicut flando atque respirando aërem trahimus corpore. Et sicut malus aër assiduo flatu tractus inficit corpus, ita peruersa locutio assiduè audita, infirmantium inficit animum, vt tabescat delectatione praui operis, assidui iniquitate sermonis. Sequitur: *Verba eorum ne timeas & vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.*) Ideo boni timendi sunt, ne offendantur, ne fortè per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda semper inhabitat. Nam sicut superius dictum est, si malos offendimus, timere minimè debemus: quoniam illis nostra actio displicet, quibus nec iustitia creatoris placet. Quid ergo timendum est, si nobis ingrati sunt, qui Deo amabiles non sunt? Vnde rectè nunc dicitur: *Verba eorum ne timeas, & vultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.*) Ac si apertè diceretur: Timendi essent, nisi me in suis actibus exasperarent. De quibus adhuc subditur: *Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant & quiescant, quia irritatores sunt.*) Omnis qui peccat, quid aliud quàm conditoris sui in se iracundiam irritat? Et scimus quia quoties actu, quoties verbo, quoties cogitatione delinquimus, Deum contra nos toties irritamus. Sed tamen sustinet, & clementer expectat per patientiam. Per prædicatores autem suos verbum nobis exhortationis prærogat. Omnis autem qui recta prædicat, si auditur, iram irritati creatoris super præuaricatorem populum placat. Vnde necesse est, vt ipse non debeat agere malum, quod solet in populo furorem conditoris sui irritare. Propter quod etiam subditur: *Tu autem fili hominis audi quæcunque loquor ad te, & noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est.*) id est, mala quæ fieri conspicis, ipse non facias: ne hoc quod prohibere niteris, ipse committas. Omnis etenim prædicator intenta semper debet mente pensare, ne qui missus est lapsos erigere, ipse in prauitate operis cum lapsis cadat, & Pauli hunc sententia feriat dicentis. In quo alterum iudicas, teipsum condemnas. Vnde Balaam Dei spiritu repletus ad loquendum, sed tamen incarnalem vitam suo spiritu detentus, de semetipso loquitur dicens: Dixit auditor sermonum Dei, qui nouit doctrinam altissimi: & visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. Cadens apertos oculos habuit, qui rectum quod diceret vidit: sed rectè videre contempsit. Cadens videlicet in peruerso opere, & apertos habens oculos in sancta prædicatione. Est tamen aliud quod possit intelligi, cur beatus Ezechiel qui ad prædicationem mittitur, esse exasperans prohibetur. Nisi enim ad loquenda verba cùm mittebatur obediret, omnipotentem Dominum sicut populus de peruerso opere, sic propheta de suo silentio exasperasset. Nam sicut mali deo Deum exasperant, quia loquuntur vel faciunt mala, ita nonnunquam boni exasperant, quia reticent bona. Illis itaque in culpa est peruersa agere, istis recta reticere. In hoc ergo cum malis etiam boni simul Deum exasperant, quia cùm peruersa non increpant, eis per suum silentium proficiendi licentiam præstant. Sequitur: *Aperi os tuum, & comede quæcunque do tibi.*) Aperimus os nostrum, cùm recta loquimur, & comedimus quæ à Deo accipimus: quia & tribuitur & augetur in nostris sensibus cibus vitæ, cùm prædicare cœperimus. Vnde propheta alius dicit: Os meum aperui, & attraxi spiritum. Non enim spiritum attraheret, nisi os operiret: quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritalis doctrinæ in eo gratia non creuisset. Sequitur: *Et vidi: & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris.*) Sicut per prophetam prædicatorum ordo, sic per librum quem accepit, scripturæ sacræ paginæ designantur. Liber autem inuolutus, est scripturæ sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum inuoluitur, vt non facilè sensu omnium penetretur. Sed coram propheta liber expanditur: quia coram prædicatoribus sacri eloquij obscuritas aperitur. Inuolutum librum manus Dei porrexerat, cùm saluator dicebat: Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semẽ in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania, & reliqua: quæ charitas vestra etiam me reticente reminiscitur. Sed librum quem inuolutum ostenderat, expandit cùm hoc quod per ænigmata loquebatur, exposuit dicens: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum verò semen, hi sunt filij regni: zizania autem filij sunt nequam. Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus. Messis verò consummatio seculi. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi. Inuolutus itaque liber expanditur, quando hoc quod obscurè prolatum fuerat, per latitudinem intellectus aperitur. Hunc inuolutum librum veritas expandit, quando in discipulis egit quod scriptum est: Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. De quo adhuc libro subditur: *Qui erat scriptus intus & foris.*) Liber enim sacri eloquij intus scriptus est per allegoriã, foris per historiam. Intus per spiritalem intellectum, foris autem per sensum literæ simplicẽ, adhuc infirmantibus congruentem. Intus, quia inuisibilia promittit: foris, quia visibilia præceptorum suorum rectitudine disponit. Intus, quia cœlestia pollicetur: foris autem, quia terrena contemptibilia qualiter sint vel in vsu habenda, vel ex desiderio fugienda, præcepit. Alia nanque de secretis cœlestibus loquitur, alia verò in exterioribus actionibus iubet. Et ea quidem quæ foris præcepit, patent: sed illa quæ de internis narrat, plenè apprehendi nequeunt. Vnde scriptum est: Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Quid enim cœli nomine nisi sacra scriptura signatur? De qua nobis & sol sapientiæ, & luna scientiæ, & ex antiquis patribus stellæ exemplorum atque virtutum lucent. Quod sicut pellis extenditur: quia per scriptores suos carnis lingua formatũ, ante oculos nostros & per verba doctorum exponendo displicatur. Quid verò aquarum nomine, nisi sanctissimi angelorum signantur chori? De quibus scriptum est: Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. Huius ergo cœli superiora Dominus aquis tegit, quia alta sacra eloquij, id est, ea quæ de natura diuinitatis vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. Cœlum ergo hoc & coram nobis extenditur, & tamen aquis superiora eius conteguntur: quia & quædam sacri eloquij iam nobis per apertionem spiritus patent, & quædam quæ solis angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc seruantur occulta. De quibus tamen occultis iam partem per spiritalem intelligentiam sentimus, iam sancti spiritus pignus accepimus: qui hæc & plenè necdum cognouimus, & tamen medullitùs amamus, & in multis spiritalibus sensibus quos iam cognouimus, veritatis pabulo pascimur. Dicat ergo: *Qui erat scriptus intus & foris.*) Quia in sacro eloquio & dictis occultioribus atque sublimioribus satiantur fortes, & præceptis apertioribus nos paruuli nutrimur. Vnde scriptum est: Montes excelsi ceruis, petra refugium herinaciis. Habeant enim montes intelligentiæ qui iam contemplationis saltus dare nouerunt. Sed petra sit refugium herinaciis: quia nos paruuli & peccatorum nostrorum spinis cooperti, & si intelligere alta non possumus, in petræ nostræ refugium, id est, in Christi fide saluamur. Vnde & quibusdam dicitur: Nihil me iudicaui scire inter vos nisi Christũ Iesum, & hunc crucifixum. Ac si diceret: Quia vos capere diuinitatis eius mysteria non posse pensaui, sola vobis humanitatis eius infirma locutus sum. Sequitur: *Et scriptæ erant in eo lamentationes, carmen, & væ.*) Carmen aliquando in bono, aliquando verò in malo accipi dubium non est: quia & lætum carmen, &

Marginalia: 1. Corin. 15. — Prouer. 22. — Roma. 2. — Nume. 22. — Psalm. 118. — Matth. 13. — Luca 24. — Psal. 103. — Psal. 148. — Psal. 103. — 1. Cor. 2.

lugubre carmen dicere poſſumus. Sed nos ſcripturæ ſacrę vſum ſequentes, quæ penè ſemper carmē ponere in proſperis ſolet, hoc in loco pro bona parte dictum carmen accepimus. Nam cùm omnipotens Deus populum ſuum de mari rubro liberaſſet, ſcriptum eſt: Tunc Moyſes & filij Iſraël cecinerunt carmen Domino. Et cùm Dauid victoriam de hoſtibus feciſſet, ſcriptum eſt: Locutus eſt Dauid Domino verba carminis huius. Salomon quoque ait: Acetum in nitro, qui cantat carmina corde peſsimo. Acetum quippe ſi mittat in nitro, ferueſcit nitrū protinus & ebullit. Et peruerſa mens quando per increpationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem bona ſuadentur, de correptione fit deterior. Et inde in murmurationis iniquitate ſuccenditur, vnde debuit ab iniquitate compeſci. Per Heliu quoque de ingrato ac ſeſe deſperante dicitur: Et non dixit: Vbi eſt qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Carmen quippe in nocte eſt lætitia in tribulatione. Carmen in nocte accipimus, quando in preſſuris præſentibus de futuris gaudiis conſolamur. Carmen nobis oſtendebat Apoſtolus, cùm dicebat: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte ſe Dauid habere indicat dicens: Tu es mihi refugium à preſſura, quæ circundedit me: exultatio mea, redime me à circundantibus me. Qui enim circundari ſe preſſuris narrat, & tamen Deum ſibi eſſe exultationem nominat, procul dubio carmen in nocte cantat. Quia igitur penè ſemper in bono carmen ponere ſcriptura ſacra conſueuit, ita à nobis etiam in hoc loco debet intelligi. Væ autem in ſcriptura ſacra ſæpius de æterno luctu, quàm præſenti ſolet intelligi. Vnde ſcriptum eſt: Væ impio in malo: retributio enim manum eius fiet ei. Et beatus Iob loquitur dicens: Si impius fuero, væ mihi eſt: ſi autem iuſtus, non leuabo caput, ſaturatus afflictione & miſeria. Iuſtorum enim afflictio temporalis eſt. Væ ergo quod dixit, à temporali afflictione diſtinxit, qui & iuſtum afflictionem, & impium væ habere perhibuit. Per ſemetipſam quoque veritas dicit: Væ mundo à ſcandalis. Et væ vobis qui ridetis, quoniam flebitis. Et væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Penſandum ergo nobis eſt, quomodo hæc tria in ſacro volumine ſcripta ſint, lamentationes, carmen, & væ. Lamentationes videlicet: quia in eo ſcripta eſt pœnitentia peccatorum. Carmen verò, quia ibi prænuntiantur gaudia iuſtorum. Væ autem quia illic expreſſa eſt damnatio reproborum. Vt ergo peccata punias, lege quæ in hoc volumine ſcripta ſunt lamenta: Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Et rurſus: Miſeri eſtote, & lugete: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem. Vt autem de promiſsione gaudij ſequentis hilareſcas, cognoſce quæ in hoc volumine ſcripta ſunt carmina laudis æternæ: Beati qui habitant in domo tua Domine in ſeculum ſeculi laudabunt te. Et ſicut per quendam ſapientem de cœleſti Hieruſalem dicitur: Ex lapide precioſo & mundo omnes plateæ eius ſternentur, & per omnes vicos eius alleluia cantabitur. Hoc nobis carmen cœleſtis patriæ nunciare ciues eius venerant, qui concorditer clamabant: Gloria in excelſis Deo: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed ſi adhuc præſenti ſeculo mente inhæres, ſi adhuc terrenis voluptatibus delectaris, amare non potes gaudia æterna quæ audis. Cognoſce ergo in hoc volumine væ quod in eo ſcriptum eſt, atque ab animo per timorem expelle quod diligis, vt poſsis ex iudicio carmen amare quòd legis. Ibi quippe ſub vnius damnati ſpecie, multitudo omnis exprimitur reproborum, cùm voce veritatis dicitur: Ligatis pedibus eius ac manibus, mittite eum in tenebras exteriores, illic erit fletus & ſtridor dentium. Tunc etenim reprobi in exteriores tenebras cadunt: quia nunc in interioribus ſua ſe ſponte deiecerunt, vt veritatis lumen nec credendo nec bene operando ſequerentur. In quibus ligatis pedibus ac manibus mitti præcipiuntur: quia nunc dum tempus operandi atque currendi eſt, habere manus & pedes liberos in bona actione noluerūt. Ibi væ reproborum ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Ibi damnatis ac repulſis dicitur: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. In hoc itaque volumine cuncta quæ ædificant,

Exod. 15. 2. Reg. 22. Prouer. 25. Iob. 35. Roma. 12. Pſal. 31. Eſaiæ 3. Iob. 1. Matth. 29. Lucæ 6. Matth. 23. Iohel. 2. Iaco. 4. Pſalm. 83. Tob. 13. Matth. 22. Eſaiæ 66. Matth. 25.

E omnia quæ erudiunt, ſcripta continentur. Peccaſti enim, & iam te pœnitet illicita perpetraſſe, vt ad agēdam pœnitentiā docearis: ibi inuenis lamenta. Spe cœleſtium gaudiorum mentem releuare deſideras, ibi ad conſolationem tuam inuenis carnem. Sin verò & mala perpetraſti, & hæc te perpetraſſe non pœnitet, ſed ceruicem mentis erigis, ad nullas pœnitentiæ lamentationes inclinaris, nulla cœleſtium gaudiorum expectatione corrigeris, velis nolis, ibi ſcriptum auditurus es væ: vt quem nec timor ad pœnitentiam humiliat, nec ſpes ad ſuperna præmia exaltat, damnationis ſuæ iam nunc pœnam proſpiciat, & ſine excuſatione in æternum ſupplicium cadat. Quid igitur fratres, quid agendum eſt miſeris nobis, niſi vt euigilemus ad huius verba voluminis, & mala quæ nos egiſſe meminimus, fletibus puniamus, vt per lamenta pœnitentiæ, perueniamus ad carmen vitæ? Ne ſi affligi modò pœnitendo nolumus, væ poſtmodum ſine fine ſentiamus. Nec nos noſtrorum vulnerum multitudo in deſperationem deprimat: quia maior eſt potentia medici, F quàm magnitudo languoris noſtri. Quid eſt enim quod reparare ad ſalutem non poſsit, qui potuit omnia ex nihilo creare? Vnigenitus quippe eſt omnipotenti patri coæternus, Qui cum eo viuit & regnat in vnitate ſpiritusſancti, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

HOMILIA DECIMA.

Fili hominis, quodcunque inueneris, comede. Comede volumen iſtud, & vadens loquere ad filios Iſrael. Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo, Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, & viſcera tua complebuntur volumine iſto, quod ego do tibi. Et comedi illud, & factum eſt in ore meo ſicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Iſrael, G *& loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi ſermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Iſrael: neque ad populos multos profundi ſermonis & ignotæ linguæ, quorum non poſsis audire ſermones. Et ſi ad illos mittereris, ipſi audirent te. Domus autem Iſrael nolunt audire te: quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Iſrael attrita fronte eſt, & duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum, & vt adamantem & vt ſilicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exaſperans eſt. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes ſermones meos quos ego loquor ad te, aſſume in corde tuo, & auribus tuis audi, & vade: ingredere ad tranſmigrationem ad filios populi mei, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit Dominus Deus, ſi forè audiant & quieſcant. Et aſſumpſit me* H *ſpiritus, & audiui poſt me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco ſuo, & vocem alarum animalium percutientium alteram, & vocem rotarum ſequentium animalia, & vocem commotionis magnæ. Spiritus quoque leuauit me, & aſſumpſit me: & abij amarus in indignatione ſpiritus mei. Manus enim Domini erat mecum, confortans me.*

Ezech. 3.

Solent quidam ſcripturam ſacri eloquij legentes, cùm ſublimiores eius ſententias penetrant, minora mandata quæ infirmioribus data ſunt, tumenti ſenſu deſpicere, & ea velle in alio intellectu permutare: Qui ſi rectè in eo alta intelligerent, mandata quoque minima deſpectui non haberent: quia diuina præcepta ſic in quibuſdam loquuntur magnis, vt tamē in quibuſdam congruant paruulis, qui per incrementa intelligētiæ quaſi quibuſdā paſsibus mentis creſcant, atque ad maiora intelligenda perueniāt. Vnde nunc ſancto prophetæ dicitur. *Fili hominis, quodcunque inueneris comede.*) Quicquid enim in ſacra ſcriptura inuenitur, edendum eſt: quia

quia & eius parua simplicem componunt vitam, & eius magna subtilem ædificant intelligentiam. Sequitur: *Comede volumen istud, & vadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo.*) Scriptura enim sacra cibus & potus est. Vnde etiam Dominus per prophetam alium minatur: Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. Qui ergo subtracto suo eloquio, fame ac siti nos dicit atteri: quia eius verba & cibus noster & potus sint, demonstrat. Sed notandum quòd aliquando cibus, aliquando potus sunt. In rebus enim obscurioribus quæ intelligi nequeunt nisi exponantur, scriptura sacra cibus est: quia quicquid exponitur vt intelligatur, quasi manditur vt glutiatur. In rebus verò apertioribus potus est. Potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo mãdata bibimus: quia etiam non exposita intelligere valemus. Pro eo autem quod multa Ezechiel propheta obscura atque perplexa auditurus erat, nequaquam ei de sacro volumine dicitur, bibe: sed comede. Ac si apertè diceretur: Pertracta & intellige, id est, prius mande, & tunc degluti. Sed in verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, vt hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes mala q̃ fecimus, vitemus ne alia faciam⁹. Et cùm iam ex magno vsu lachrymarum, de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligimus, ad vitã quoque & alios traham⁹. Ad hoc enim intelligẽda sunt, vt & nobis prosint, & intentione spiritali aliis conferantur. Vnde bene nunc dicitur: Comede volumen istud, & vade loquere ad filios Israël. Ac si ei de sacro cibo diceret: Comede & pasce: saturare & eructa, accipe & sparge, confortare & labora. Et notandum quod propheta subiungit dicens: *Et aperui os meum: & cibauit me volumine illo.*) Os in corde esse alius propheta testatur, dicens: Labia dolosa in corde & corde locuti sunt mala. Os ergo aperimus, quando sensum ad intelligentiam sacri verbi præparamus. Itaque ad vocem Domini propheta os aperuit: quia ad spiramentum dominici præcepti cordis nostri desideria inhiant, vt de cibo vitæ aliquid sumant. Sed tamen hoc ipsum sumere, nostrarum virium non est, nisi ipse cibauerit qui vt comedatur iussit. Ille etenim cibatur, qui persedere non potest. Et quia ad capienda verba cœlestia idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibat qui nobis in tempore mensuram tritici temperat: quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus quod hesterno die nesciebamus, cras quoque comprehendimus quod hodie nescim⁹, per diuinæ dispensationis gratiã, quotidiano alimento nutriamur. Omnipotẽs etenim Deus quasi toties ad os cordis nostri manũ porrigit, quoties nobis intellectum aperit, & cibum sacri eloquij in nostris sensibus mittit. Cibat ergo nos volumine, cùm sensum nobis scripturæ suæ dispensando aperit, & eius dulcedine nostras cogitationes replet. Vnde & subditur: *Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi.*) In translatione veteri non habetur, venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur. Os enim nostrum comedit dum verbum Dei legimus: viscera verò nostra complentur, cùm intelligimus atque seruamus ea in quibus legendo laboramus. In posteriori autem translatione quam & veraciorem credimus, scriptum est: *Venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur.*) In sacro verò eloquio nonnunquam venter pro mente poni consueuit. Vnde & per Hieremiam dicitur: Ventrem meum, ventrem meum doleo. Quod quia de spiritali & non corporeo ventre dixerat, adiunxit: Sensus cordis mei conturbati sunt. Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta vẽtrem corporeum se dolere prędicaret. Sed ventrem doluit, qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplum prophetę proferimus, cùm testimonium Domini apertius habeamus? Et necesse est vt cùm per semetipsam veritas loquitur, propheta taceat: quia lucerna claritatem non habet in sole. Ait enim: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ viuæ flumina decurrunt. Ventris autem viscera quid sunt aliud nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Vnde nunc rectè dicitur: *Venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur.*) Quia cùm mens nostra pabulum veritatis acceperit, interna nostra non iam vacua remanent, sed alimento vitæ satiata. Pensemus charissimi fratres mei quàm sit pia ista promissio, qua dicitur: *Venter tuus comedet, & viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi.*) Multi etenim legunt, & ab ipsa electione ieiuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum etsi venter comedit, viscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri verbi percipiunt, obliuiscendo & non seruando quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. Hinc est enim quod per prophetam alium quosdam Dominus increpat dicens: Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum, & intulistis parum: comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati. Multum cordi suo seminat, sed parum infert, qui de mandatis cœlestibus vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & non satiatur, qui verba Dei audiens, lucra vel gloriam seculi concupiscit. Bene autem non satiari dicitur, quia aliud mandit, & aliud esurit. Bibit & non inebriatur qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, sed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium sensus mutari. Qui ergo ad cognoscendum Dei verbum deuotus est, sed ea quæ sunt huius seculi adipisci desiderat, bibit & inebriatus non est. Si enim inebriatus esset, procul dubio mentem mutasset: vt iam terrena non quæreret, iam vana & transitoria quæ amauerat non amaret. De electis nanque per psalmistam dicitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Quia tanto omnipotentis Dei amore repleti sunt, vt mutata mente sibimetipsis extranei esse videantur, implentes quod scriptum est: Qui vult post me venire, abneget semetipsum. Semetipsum abnegat, qui mutatur ad meliora, & incipit esse quod non erat, & desinit esse quod erat. Sæpe autem quosdam vidimus ad vocem prædicationis quasi ex conuersione compunctos, habitum non animum mutasse, ita vt religiosam vestem sumerent, sed anteacta vitia non calcarent, iræ stimulis inaniter agitati, malitia doloris in proximi læsionem ferueseere, de ostensis quibusdam bonis ante humanos oculos superbire, præsentis mundi lucra inhianter quærere, & de solo exterius habitu quem sumpserunt, sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est, nisi hoc quod doctor egregius quibusdam legis exteriora seruantibus loquitur dicens: quia in Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed noua creatura? Non enim magni est meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore, sed magnopere pensandum est quid agatur in mente. Nam præsentem mundum despicere, transitoria non amare, mentem medullitùs in humilitate Deo & proximo sternere, contra illatas contumelias patientiam seruare, & custodita patientia, dolorem malitiæ à corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minimè ambire, amicum in Deo diligere, propter Deum & eos qui inimici sunt amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius qui inimicus est non exultare, hæc est noua creatura, quam idem magister gentium apud alios discipulos vigilanti oculo requirit, dicens: Si qua igitur in Christo noua creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. Ad veterem quippe hominem pertinet, præsentem mundum quærere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiæ de proximi læsione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum purè propter Deum diligere, inimicitias inimicis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc vetusti sunt hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptionis. Sed qui iam ista exuperat, & ad præcepta dominica mentem in benignitatem commutat, de hoc rectè dicitur: Quia vetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. Tunc ergo in nostris mentibus noua fiunt, cùm à nobis vetusti hominis vitia transeunt, quando sacri verbi præceptum venter comedit, & viscera medullitùs replentur. Sæpe enim quosdam vidimus tota se mente ad sanctæ lectionis studium contulisse, atque inter verba dominica recognoscen-

Marginalia: Amos 8. — Psalm. 11. — Hiere. 4. — Ioan. 6. — Aggai. 1. — Psalm. 35. — Matt. 16. — Galat. 5. — 2. Cor. 5.

tes in quantis deliquerint, semetipsos in lachrymis mactare, mœrore continuo affligi, in nullis huius mūdi prosperitatib' delectari, ita vt eis vita præsens oneri, & lux ipsa fastidio fieret, vix ad colloquendum communia admittere, atque à rigore disciplinæ animum difficile relaxare, per amorē conditoris, luctu solummodo & silentio gaudere. Horum venter sacrum volumen comedit, & viscera repleta sunt: quia præcepta vitæ quę sensus capere potuit, memoria nō amisit, sed hæc collectus in deo animus lugendo semper & recolendo seruabit. Et fit plerunque vt tales quique ex dono cœlestis gratię, etiam verbum doctrinę percipiant, atque de veritatis pabulo, quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant, proximos suauiter pascant. De quorū profectò ore prædicatio audientibus dulcis est, quando eorū actio contraria suis prędicationibus nō est: quia de propria vita sumunt, quod per linguam proximis conferūt. Vnde rectè hic quoque propheta subiungit: *Et comedi illud, & factum est in ore meo sicut mel dulce.*) Liber qui viscera repleuit, ducis in ore sicut mel factus est: quia ipsi de omnipotenti Domino sciunt suauiter loqui, qui hunc didicerint in cordis sui visceribus veraciter amare. In eius quippe ore scriptura sacra dulcis est, cuius vitæ viscera mandatis illius replentur: quia ei suauis est ad loquendum, cui interius impressa ad viuendū fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quē vita reproba intra conscientiam remordet. Vnde necesse est, vt qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, vt pòst ex vita colligat quę & qualiter dicat. Ad prædicandum nanque plus conscientia sancti amoris ædificat, quàm exercitatio sermonis: quia amando cœlestia, intra semetipsum prædicator legit quomodo persuadeat vt despici debeant terrena. Qui enim vitā suam interius pensat, & exemplo suo foris admonendo alios ædificat, quasi in corde linguæ calamum tingit, in eo quòd manu verbi proximis exterius scribit. Inde admirabilis prædicator cùm multa discipulis exhortando dixit, quia nullam intra semetipsum de conscientia contrarietatem pertulit, secutus adiunxit: Si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate quæ & didicistis & accepistis & audistis & vidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum. Sequitur: *Et dixit ad me: Fili hominis, vade ad domum Israel, & loqueris verba mea ad eos.*) In eo quòd Dominus prophetæ dicit: loqueris verba mea ad eos, qui aliud quàm eius ori frenum moderaminis imponit? ne quæ prius intus non audierit, foris dicere præsumat. Nam prophetę falsi sua & nō Dei verba loquebanī, de quibus scriptum est: Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis, & decipiunt vos, visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini. Et rursum: Non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Qua ex re quoque colligendum est: quia & quisquis expositor in explanatione sacri eloquij vt fortasse auditoribus placeat, aliquid mentiendo componit, sua & non Domini verba loquitur, si tamen placendi vel seducendi studio mentiatur. Nam si in verbis dominicis virtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserit, etiam si sub intellectu alio ædificationē charitatis requirat, Domini sunt verba quæ narrat: qui ad hoc solum Deus per totam nobis sacrā scripturā loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Sequitur: *Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Israel, neque ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguæ, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mitteris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me.*) In ipso iussionis exordio quo propheta ad prædicandum mittitur, apertè & vocatio gentium, & Israëliticarum repulsio designatur. Nam cùm dicitur: Non ad populos multos profundi sermonis & ignotę linguæ mitteris, quorū non possis audire sermones: atque statim subditur: Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te: apertè declaratur obedientia gentiū, quæ quandoque prædicatorum voces essent sine tarditate secuturæ. Et cùm subditur: Domus autem Israël nolunt audire te, quia nolunt audire me: Iudææ duritia designatur, quæ verba prædicantium & cognouit, & sequi noluit. Ignota autem lingua gentium ad obediendum moram non fecit, quamuis extranea ab eloquio legis fuit. Bene autem dicitur: Nolunt audire te, quia nolunt audire me: secundum hoc quod scriptum est: Qui vos spernit, me spernit.

Philipp. 4. Hiere. 22. Ibidem. Lucæ 10.

Causa quoque cur non audiant, subinfertur cùm dicitur: *Omnis quippe domus Israel attrita frōte est, & duro corde.*) Cùm domus Israël attrita fronte esse perhibetur, quid aliud sentiendum, quidve cogitandū est, nisi quòd frontem cordis in impudentiā atterit culpa frequens: vt quò crebrius committitur, eò de illa committentis animus minus verecundetur? Atque ideo ad tantā cordis duritiam quandoque peccator peruenit, vt iam in correptione sensibus nō sit: quia qui vsu peccandi induruit, nullo modo corripientis verbum, id est, manum palpātis sentit, sicut Iudææ quoque crebrius delinquēti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Vel certè attrita frons est in huius mundi actibus assueta: quia sicut sunt nonnulli qui quietam cūctis mundi prę miis atque honoribus præponunt, ita nonnulli vt in hoc mūdo aliquid esse videantur, terrenis laboribus insudant, insistunt causis, permiscentur iurgiis. Et quamuis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum deuicti, delectabiliter fatigātur. Quibus per prophetam dicitur: Effraim vitula docta diligere triturā. Vitula etenim in tritura areæ assueta, etiam si relaxatur à labore, sponte redit. Sic quibusdā prauis mentibus nihil est laboriosius quàm si eis præcipitur, vt in huius mundi actibus non laborent. Nam sæpe quidam repulsi ab actione terrena, deprecamur vt redeant. Rogant vt premantur: graue se incurrisse periculum quietem putant. Attrita ergo fronte sunt, qui non solùm labores non fugiunt, sed neque importuni videri in laboribus qui sibi negantur erubescunt. Sequitur: *Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum.*) Sicut verecundia laudabilis est in malo, ita reprehensibilis est in bono. Erubescere enim malum, sapientiæ est. Bonum verò erubescere, fatuitatis. Vnde scriptū est, Est confusio adducens peccatum, & confusio adducens gloriam. Qui enim erubescit pœnitendo mala quæ fecit, ad vitæ libertatem peruenit. Qui verò erubescit bona facere, à statu rectitudinis cadit, atq; ad damnationem tendit, sicut per redemptorem dicitur: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua. Et sunt quidam qui bona sua iam in mente concipiunt, sed nec dum malis apertè contradicunt. Hi nimirum quia boni sunt in mente, sed auctoritatē non habent in locutione, apti ad veritatis defensionem non sunt. Ille enim esse veritatis defēsor debet, qui quod rectè sentit, loqui nec metuit, nec erubescit. Vnde nunc in magno munere prophetæ promittitur: Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorum. Quid est autem peccator nisi vulneratus? & quid prædicator nisi medicus? Si ergo non erubescit peccator qui iacet in vulnere, cur erubescat medicus qui per medicamenta prouidet salutem? Sæpe verò contingit vt prædicator reuerenter audiatur. Nonnumquam verò à peruersis ita despicitur, ac si eis nihil vtilitatis loquatur. Vnde rectè nunc dicitur: *Vt adamantem & vt silicem dedi faciem tuam.*) Adamas & silex vtraque dura, sed vnum horum preciosum est, alterum vile. Adamas ad ornamentum sumitur, silex ab itinerantibus calcatur. Et sæpe contingit, vt hos quos correptionem suam conspicimus nimis humiliter audire, verecundemur eis aliqua dicere. Nonnunquam verò euenit, vt eos quos increpationem suam videmus postponere, & despectui habere, trepidemus eis verbum prædicationis inferre. Sed si rectè sapimus, & ad eos à quibus nos honorari conspicimus, & ad eos à quibus nos despici videm', auctoritatē exhortationis vel increpationis sumimus: vt nec illorū humilitatē debeamus erubescere, nec illorū superbiam formidare. Dicatur ergo: *Dedi faciē tuā vt adamantē.*) id est, si ab auditoribus honoraris. *Dedi faciē tuā & silicem.*) si ab auditoribus conculcaris atque despiceris: nec per illatum honorē refrenet lingua ex verecundia, nec per despectū taceat ex infirmitate. Sequitur: *Ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.*) Hoc iam superius dictum est. Sed notandum quàm aspera domus habetur, cuius asperitas tam crebrò replicat. Increpandus itaque peccator est, & nunquam timēdus, quia domus exasperās est. Timeri enim homo debuerat, si ipse auctorem omnium vt homo timuisset.

Ezech. 3. Oseæ 10. Eccle. 4. Lucæ 9.

ſet. Nam qui rationis ſenſum ad timorem Dei non habuit, tantò in nullo timendus eſt, quantò hoc quod eſſe debuit, non eſt. Sequitur: *Et dixit ad me: Fili hominis, omnes ſermones meos quos loquor ad te, ſume in corde tuo, & auribus tuis audi: & vade ingredere ad transmigrationem filiorum populi tui.*) Vigilanter intuendum eſt quod voce Domini ad prophetam dicitur: vt prius ſermones eius audiat, & poſtmodum loquatur. Audimus enim verba Dei, ſi facimus. Et tunc ea proximis rectè loquimur, cùm prius ipſi fecerimus. Quod bene Marcus euangeliſta confirmat, cùm factum Domini miraculum narrat dicens: Adducunt ei ſurdum & mutum, & deprecabantur eum vt imponat illi manum. Cuius ordinem curationis inſinuat ſubdens: Miſit digitos ſuos in auriculas, expuenſque tetigit linguam eius, & ſuſpiciens in cœlum ingemuit, & ait illi. Effeta: quod eſt adaperire. Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur rectè. Quid eſt enim quod creator omnium Deus cùm ſurdum & mutum ſanare voluiſſet, in aures illius ſuos digitos miſit, & expuens linguam eius tetigit? Quid per digitos redemptoris, niſi dona ſancti ſpiritus deſignantur? Vnde cùm in alio loco eieciſſet dæmonium, dixit: Si in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei. Qua de re per Euangeliſtam alium dixiſſe deſcribitur: Si ego in ſpiritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Ex quo vtroque loco colligitur: quia digitus ſpiritus vocatur. Digitos ergo in auriculas mittere, eſt per dona ſpiritus ſancti mentem ſurdi ad obediendum aperire. Quid eſt verò quod expuens linguam eius tetigit? Saliua nobis ex ore redemptoris, accepta ſapientia in eloquia diuino. Saliua quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo ſapientia quæ ipſe eſt, dum lingua noſtra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur. Qui ſuſpiciens in cœlum ingemuit: non quòd ipſe neceſſarium gemitum haberet qui dabat quod poſtulabat, ſed nos ad eum gemere qui cœlo præſidet docuit: & aures noſtræ per donum ſpiritus ſancti aperiri, & lingua per ſaliuam oris, id eſt, per ſcientiam diuinæ locutionis ſolui debeat ad verba prædicationis. Cui mox effeta, id eſt, adaperire dicitur: & ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutũ eſt vinculum linguæ eius. Qua in re notandum eſt, quia propter clauſas aures dictũ eſt, adaperire. Sed cui aures cordis ad obediendũ apertæ fuerint, ex ſubſequenti proculdubio etiam linguæ eius vinculũ ſoluitur: vt bona quę ipſe fecerit, etiã faciẽda aliis loquatur. Vbi bene additur, & loquebatur rectè. Ille enim rectè loquitur, qui prius obediẽdo fecerit, quæ loquendo admonet eſſe facienda. Quòd verò ad transmigrationẽ populi admonendam propheta mittitur, non ſolùm ea transmigratio debet intelligi, quæ eius populi erat in corpore, ſed etiam quæ facta fuerat in mente. Ab Hieruſalẽ quippe ad Babyloniam venerat. Et quid Hieruſalem niſi viſio pacis? quid Babylonia niſi confuſio vocatur? Quiſquis verò à rectis operibus in peruerſis actibus cadit, quoniã à bono ſtudio ad vitia defluit, quaſi ab Hieruſalẽ ad Babyloniæ ciuitatẽ venit. Culmen enim bonę cõtemplationis deſeruit, atque in transmigratione confuſionis iacet. Quod illis ſolet ſæpe euenire, q. cùm bona agũt, in his de ſua virtute gloriantur. Vnde Pſalmiſta ne à viſione pacis, id eſt, à bonis captiuus ad Babyloniã emigraret, Domino ſupplicãs dicit: Adiutor meus nõ emigrabo. Si enim in ſe cõſideret, à iuſtitię operibus cadendo migraſſet. Sed neque hi qui à ſtatu rectitudinis in prauã actionem ceciderunt, deſperandi ſunt: quia ecce propheta ad transmigrationẽ Babyloniæ mittitur. Et per prophetã aliũ Dominus dicit: Et venies vſque Babylonem, & ibi liberaberis. Sæpe enim quis poſtquam in confuſionẽ vitiorum ceciderit, erubeſcẽs mala quæ perpetrauit, ad pœnitentiam redit, ſeque à ſuis lapſibus benè viuendo erigit. Quid ergo iſte, niſi vſq; ad Babylonẽ venit, & ibi liberatus eſt? Qui poſtquã confuſus mentem, peruerſa perpetrauit, hæc ipſa erubeſcens mala quæ fecit, ſe contra ſe erigit, & bene operãdo ad ſtatum rectitudinis redit. In Babylonẽ itaque veniens liberatus eſt, qui per diuinã gratiam oſtenditur etiam de confuſione ſaluatus. Propheta ergo ad transmigrationem loquitur, cùm illos increpat, qui à ſtatu rectitudinis ad erroris vitia transmigrando ceciderunt. Sequitur: Et loqueris ad eos, & dices: *Hæc dicit Dominus Deus, ſi fortè audiant & quieſcant.*) Quoties diuinis vocibus difficultas audiendi repetitur, vt dicatur ſi fortè audiant: quid aliud quàm transmigrati populi duritia deſignatur? In quibus verbis magna eſt noſtra conſolatio: quia ſi omnipotens Deus prophetam mittens, à peruerſo populo verba ſua denunciat difficilè audiri, cur nos miſeri contriſtamur, cùm ſæpe à fratribus in noſtra admonitione contemnimur? Nam crebrò delinquentes alloquimur, frequenter increpamus. Sæpe cùm eis blandis ſermonibus agimus, & tamen alter audit, alter audire contemnit. Alter ex parte verbum exhortationis ſuſcipit, & ex parte recipere recuſat: ita vt quotidie impleri videamus hoc quod per prophetam alium Dominus narrat quæ fecerit iratus, cùm dicit: Plui ſuper ciuitatem vnam, & ſuper alteram non plui. Pars vna compluta eſt, & pars quæ compluta non eſt, aruit. Cùm enim ſanctæ exhortationis verba alia mens ſuſcipit, alia ſuſcipere recuſat: ſuper vnam ciuitatem Dominus pluit, & ſuper alteram non pluit. Cùm verò & ipſe qui proximos audit, ab aliis ſe vitiis corrigit, atque ab aliis emendare contemnit, vna eadémque ciuitas & ex parte compluitur, & ex parte arida remanet, in qua à ſe prædicationis pluuiam repellit. Sunt etenim quidam, qui exhortationis verba omnino non audiunt, hi penitus ſuſcipere pluuiam nolunt. Et ſunt quidam qui audiunt, ſed tamen hanc medullitùs non ſequuntur: quia alia in ſe vitia reſecant, ſed in aliis grauiter perdurant. Sæpe enim quoſdam videmus quia per prædicationis verbum à ſemetipſis auaritiæ æſtum repellunt, & non ſolùm iam aliena non rapiunt, ſed & propria indigentibus largiuntur: nec tamen iræ ſtimulos edomant, nec patientiæ moderamina per mentis tranquillitatem ſeruant. Et ſæpe alij ad exhortationis verbum in ſemetipſis tanto carnis immunditiam vincunt, corpus in caſtitate cuſtodiunt, nec tamen adhuc animum ſicut debent proximis inclinant, ſed per rigorem ſuperbiæ in cogitatione ſe eleuant. In iſtis pars vna cõpluta eſt, quia fructum fecit: & pars quæ compluta non eſt, aruit, quia exhortationis verbum non plenè ſuſcipiens, à bono opere ſterilis remanſit. Sequitur: *Et aſſumpſit me ſpiritus, & audiui poſt me vocem commotionis magnæ: Benedicta gloria Domini de loco ſuo.*) Quid eſt hoc quod propheta poſtquam ad transmigrationem filiorum populi mittitur, vocem poſt ſe magnæ commotionis audit, dicentem: Benedicta gloria Domini de loco ſuo? Conuerſus quippe ad peccatores Babyloniæ fuerat, & vocem gloriæ Domini de loco ſuo poſt tergum audiebat. Locus eſt enim Dei Hieruſalem, id eſt, viſio pacis: quia nimirũ illa corda vident ea quæ Dei ſunt, quæ ad transmigrationem Babyloniæ, hoc eſt ad confuſionis vitia non deſcendunt. Ibi enim inhabitat Deus vbi vera pax quæritur, internæ contemplationis gloria amatur. Nam qui ad peruerſitatem defluit, locus Dei eſſe contemnit. Locus ergo gloriæ Dei eſt vel ſancta quæque anima, vel vnuſquiſque in cœleſtibus permanens angelicus ſpiritus. Et gloria Domini de loco ſuo benedicitur, cùm vel ab electis hominibus, vel à ſanctis angelis auctori omnium laus æterna cantatur. In eo ergo quod iuſti de conuertendis peccatoribus cogitãt, quia eorum vitia conſiderando ad carnales actus oculum ducũt, quaſi ab Babyloniam intendunt. Qui tamen pro ſtatu ſuæ rectitudinis, quia in laude Dei bona ſanctorum conſiderare nunquam deſinunt: quamuis per cogitationem aliud intendunt, quaſi poſt ſe vocem gloriæ Domini ab Hieruſalem, id eſt, de loco ſuo audiunt. Sed cur in iſtis immoramur, qui hęc prophetæ verba largiente Domino per ſenſum alterum & ſubtilius intelligere, & apertius dicere valeamus? Ait enim. *Et aſſumpſit me ſpiritus.*) Prædicatorẽ ſpiritus aſſumit, cùm eius mentem in amore Dei omnipotẽtis eleuatam, à terrenis iam deſideriis alienam reddit, vt nihil ei agere libeat, niſi ea quibus lucra ſpiritalia congreget, & ad regna cœleſtia quotidiani ſui operis fructum portet. Vnde & nobis prædicatoribus iubetur: Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Bene autem ſubditur: *Et audiui poſt me vocem commotionis magnæ.*) Propheta ſancto ſpiritu repletus, quaſi transfacta narrat, quæ facienda præuidet: quia & in prædeſtinatione iam facta ſunt, quæ adhuc in opere ſequuntur. vnde & in trãſlatione veteri per Eſaiã dicitur: Qui fecit quæ

Marc. 7. Luc. 11. Pſalm. 16. Mich. 4. Amos. 4. Ioan. 6.

futura sunt. Quid est ergo quòd post se propheta vocem audiuit commotionis magnæ, nisi quòd post sermonem prædicationis, qui fit ad corda peccantium, lamenta pœnitentiã sequuntur? Peruersi etenim quique dum praua agunt, & à iustis recta non audiunt, nesciunt quàm sint grauia quæ committunt, atque ex ipsa sua ignorantia, in suo stupore securi sunt: & iacentes in culpis, quasi molliter quiescunt, sicut de quodam peccatore & securo populo dicitur: Requicuit in fecibus suis, quia securus iacet in peccatis. Cùm verò audire peruersi verbum prædicationis cœperint, quæ sint supplicia eterna cognoscere, qui terror iudicij, quàm subtilis examinatio de singulis quibusque peccatis, ilico contremiscunt: implentur gemitibus & non se capientibus suspiriis anxiantur, atque magno pauore cõcussi, in luctu & fletibus erumpunt. Prophetam ergo vox magnæ commotionis sequitur, quia post verbum prædicationis, conuersorum atque pœnitentium luctus audiuntur. Qui enim prius quieti iacebant in vulnere, tacti postmodum manu medicinæ, cùm dolore redeũt ad salutem. De hac commotione pœnitentium per prophetam alium dicitur: Pedes eius steterunt, & commota est terra: quia cùm veritatis vestigia in mente audientium figuntur, ipsa mens in sui consideratione turbata commouetur. Hinc psalmista pro peccatoribus exorat dicens: Qui sedes super cherubin, moueatur terra. Hinc pro afflictis & pœnitẽtibus deprecans ait: Commouisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones eius, quia mota est. Terra quippe commota & turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, & ad pœnitentiæ lamenta perductus. Peccanti etenim homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Exoret ergo vt sanetur contritio terræ: quia mota est, quatenus peccator qui de culpis suis affligitur, de cœlestis misericordiæ gaudio consoletur. Hæc est itaque vox commotionis magnæ, quando vnusquisque sua acta diiudicans, in afflictione pœnitentiæ perturbatur. Sed quid vox ipsa dicat, audiamus: *Benedicta gloria Domini de loco suo.*) Locus enim maligni spiritus fuerant corda peccantium, sed cùm sibimetipsis irati, per pœnitentiam redeunt ad vitam, gloriæ Domini locus fiunt. Iam enim se contra se erigunt, iam pœnitentiæ lachrymis insequuntur mala quæ commiserunt. Inde ergo auditur benedictio gloriæ in laude Domini, vnde prius sonabat creatoris iniuria de amore præsentis seculi. Et corda pœnitentium fiunt iam Domino locus suus, quę prius in peccatis posita, fuerant locus alienus. Ipsi autem qui à peccatis suis ad Dominum conuertuntur, nõ solùm delent lachrymis peruersa quę fecerunt, sed etiam miris operibus ad alta proficiunt: vt sancta animalia Dei omnipotentis fiant: vt signis & virtutibus ad alta euolent: vt terram funditus deserant, & acceptis donis sese ad cœlestia per desiderium suspendant. De quibus adhuc subditur: *Et vocem alarum animalium percutientium alterum ad alterum.*) Audit post se propheta vocem commotionis magnæ: quia sicut dictum est, verbum prædicantium, luctus pœnitentium sequitur. Audit post se vocem alarum animalium: quia ex ipso luctu pœnitentium oriuntur virtutes sanctorum: vt tantò magis in sancta actione proficiant, quantò se ad cognitionẽ vitæ nequiter egisse meminerũt. Sed est in his verbis magna dubitatio: quia non apertè per prophetam dicitur vtrum vnumquodque animal alas suas in semetipsis percutiat, an certè hæc eadem sancta animalia alis suis se vicissim feriant, vt ala huius alterum, & ala alterius istud animal tangat. Sed quia plerunque in sacro eloquio ideo aliquid obscurè dicitur, vt dispensante mirabiliter Deo multipliciter exponatur, nos charitati vestræ vtraque exponere largiente Domino debemus. Sæpe iam alas animalium virtutes diximus esse sanctorum. Quomodo ergo vnũquodq; animal alas suas excutiẽs, alteram ad alteram percutit: nisi quod apertè datur intelligi, quia si sancta animalia efficimur, virtus in nobis virtutem excitat, dum vna alteram ad perfectionem pulsat? Ecce etenim quis habet iam verbi Dei sciẽtiã, discat vt viscera etiã misericordiæ habeat. Per sciẽtiã quippe verbi Dei discit: Date eleemosynã, & ecce omnia mũda sunt vobis. Cùmque iam esse misericors in eleemosynis cœperit, verba sanctæ autoritatis legit: & quicquid in eis de misericordia dicitur, vberius per experimentum intelligit. Ibi enim scriptum est: Pater eram pauperum. Quod fortasse antea legebat, & præteribat. Sed cùm in eius corde iam misericordiã cœperit imitari natura, quod est patrẽ esse pauperem, legit & recognoscit quia introrsus redit, in semetipso intelligit quod foris audit. Aliud nãque est eleemosynam ex præcepto facere, atque aliud ex charitate. Ex præcepto enim facere bonum, inchoantiũ est. Ex charitate autẽ, bonum perfectorum: quia non solùm quia iubetur faciunt, sed etiam diligunt faciendo quod iubetur. Hinc est enim quod in magna virtute per psalmistam dicitur: Vide quia mandata tua dilexi Domine, in tua misericordia viuifica me. Mandata enim Dei pro iussione facere, seruientis & obedientis est: diligendo hæc facere, obedientis & amantis est. Quia ergo & per scientiam charitatis misericordia dicitur, & per charitatem misericordiæ in corde compuncto scientia multiplicatur, ala in nobis alam percutit: quia virtus virtutem excitat. Sic qui castitatis bonum in suo corpore custodit, contra luxuriantes zelo accenditur, vt ab immunditiæ maculis expientur. Et sæpe dum quosdam in lapsibus inuenit, edomat, affligit, atque ad castitatis munditiã restringit. Cuius si fortè mens de immunditia luxuriæ fuerit tentata, ex ipso zelo quo alios correxit, semetipsum conuenit, & erubescit immunda cogitare, que se in aliis recolit correxisse. In hoc ergo ala alam percutit, dum virtus virtutem pulsat, & ab immunditia custodit. Sin verò, vt prefati sumus, vicissim se alis suis animalia feriũt, & altera ad alteram ala percutitur singulorum: huius quoque descriptionis largiente Domino sensus patet. Quid est ergo quod hæc pennata animalia vicissim alas alteram ad alteram feriunt, nisi quòd omnes sancti se inuicem suis virtutibus tangunt, & sese ad profectum excitant ex consideratione virtutis alienę? Non enim vni dantur omnia, ne in superbiam elatus cadat. Sed huic datur quod tibi non datur, & tibi datur quod illi denegatur: vt dum iste considerat bonum quod habes, & ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat. Et rursum dum tu habere illum conspicis quod ipse non habes, te illi in tua cogitatione postponas, & fiat quod scriptum est: superiores sibi inuicem arbitrantes. Vt enim pauca ex multis loquar, isti miræ abstinentiæ virtus tribuitur: & tamen verbum scientiæ non habet. Illi autem datur verbum scientiæ, & tamen virtutem perfectæ abstinentiæ apprehendere conatur, & non valet. Huic libertas vocis tribuitur, vt opressis quibusque protectionis solatia impendens ad defensionem iustitiæ liberè loquatur: sed tamen adhuc multa in hoc mundo possidens, relinquere omnia vult & non valet. Illi vero iam datum est omnia terrena relinquere, & nihil in hoc mundo cupit habere: sed tamen adhuc authoritatem vocis contra peccantes quosque non præsumit exerere. Et qui ideo plus loqui liberè debuit: quia iam non habet vnde in hoc mundo teneatur: loqui contra alios liberè recusat, ne ipsam vitæ suæ quietem perdat. Isti virtus prophetiæ data est, multa iam quæ ventura sunt præuidet: sed tamen presentis proximi ægritudinem conspiciens atque compatiens nõ valet curare. Illi data est curationis gratia, atque à corpore proximi molestiam quæ in præsenti est, orationibus repellit: sed tamen quid seipsum paulò pòst sequatur, ignorat. Mira itaque dispensatione omnipotens Deus sic in electis suis sua dona dispensat, vt & isti det quod illi denegat, & alteri maius, quod alteri minus tribuit: quatenus dum vel iste habere illum conspicit quod ipse non habet: vel ille hunc maius accepisse cõsiderat, quod sibi minus adesse pensat, donat Dei alter in altero, id est, vicissim omnes admirẽtur, atque ex hac ipsa admiratione humilieẽ alter alteri: & quem videt habere quod non habet, eum diuino iudicio sibi prælatũ putet. Alis ergo suis vicissim se animalia feriunt, cùm sanctæ mentes alternis se virtutibus tangunt, & tangendo excitant, atque excitata ad profectum volant. Videamus Paulum quomodo Apostolorum alis tactus, atque ad pœnitentiam excitatus fuerat, qui mala præteritæ persecutionis suæ, ad Apostolorum innocentem vitam considerans, dicebat: Ego enim sum minimus Apostolorũ, qui non sum dignus vocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Considerauit quippe Apostolorum innocentiã, & propter præcedentem malitiam, vilis in eius oculis facta est omnis quam exhibebat

Marginal notes: Hiere. 48. — Zacha. 14. — Psalm. 69. — Psalm. 59. — Gene. 3. — Lucæ. 11. — E — F — G — H — Iob. 29. — Psalm. 118. — Philipp. 2. — 1. Corin. 15.

exhibebat in Ecclesia sollicitudo sua. Et quàm multos ex accepto intellectu præcederet, non attendit: quia illorũ innocentiam pensans, persecutorem aliquãdo fuisse se doluit. Sed videamus si quis ex Apostolis eum qui Paulo datus est intellectus miratur. Ipse nobis Apostolorum primus requirendus est, qui discipulos admonens ait: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant. Miratur itaque in Apostolis omnibus Paulus innocentiam, miratur Apostolorum primus in Paulo sapiẽtiam. Alis ergo se tangunt qui inde se vicissim ad profectum excitant, vnde volant. Hoc itaque omnipotens Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat nanque vnicuilibet regioni fructus omnes tribuere: sed si vna quælibet regio alterius regionis fructu non indigeret, communionem cum altera non habuisset. Vnde fit vt huic vini, alij verò olei abundantiam tribuat. Hanc multitudine pecudum, illam verò vbertate abundare fructuum: vt cùm illa defert quod ista non habet, & ista reddit quod illa non detulit, per communionem gratiæ, sibi simul etiam diuisæ terræ coniunctæ sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quæ dum vicissim sibi conferunt quod acceperunt, quasi fructus suos regiones regionibus impendunt, vt in vna omnes charitate iungantur. Sed inter hæc sciendum est, quia sicut electi quique hoc semper in aliis attendunt quod à Deo melius acceperunt quàm ipsi, vt eos sibi in cogitatione præferant, séque illis in humilitate substernãt: ita reproborum mens nunquam considerat quid alter boni amplius quàm ipse, sed quid boni ipse amplius quàm alter habeat. Neque enim pensant quæ bona spiritus alter acceperit, & ipsis desint: sed quæ bona ipsi, & quæ mala adsint alteri. Et cùm omnipotens Deus ad hoc virtutes singulas diuidat, vt alterum alteri in cogitatione humiliet: ad hoc reprobi pertrahunt bonum quod acceperunt, vt ex eo in elatione perdantur, dum semper considerant bona quę ipsi habent, & alij non habent: & nunquam perpendere student quanta bona alij habeant, & ipsi non habeant. Quòd ergo diuina pietas in augmentum disponit humilitatis, hoc mentes reprobæ in argumentum vertunt elationis. Et ex diuersitate munerum à bono deficiunt, vnde crescere in humilitatis bono debuerunt. Propter hoc ergo necesse est fratres charissimi, vt in vobis hoc semper debeatis aspicere quod minus habetis: in proximis verò hoc quod vobis amplius acceperunt: quatenus dum super vosmetipsos eos pro bono quod ipsi habent, & vos nõ habetis, aspicitis ad hoc quoque obtinendũ etiam vos ex humilitate crescatis. Si enim & vos in illis accepta bona perpenditis, & illi in vobis considerant dona quę habetis: vicissim vos alis tangitis, vt excitati semper ad cœlestia voletis. Sequitur: *Et vocem rotarum sequentium animalia, & vocem cõmotionis magnæ.*) In rotis sacri eloquij testamenta signari superius diximus. Vox igitur rotarum, est sermo testamẽtorum. Post vocem itaque alarum animalium auditur etiam vox rotarum, quia prædicantium sermone suscepto, dum virtutes sanctorum ad altiora agenda euolant: séque vicissim ad profectum pulsant, sanctæ Ecclesiæ status erigitur, vt per vniuersum mundum sacrorum testamentorum paginæ legãtur. Vbique etenim iam sanctum euangelium, vbique Apostolorum dicta, vbique lex & prophetæ resonant. Post alarum ergo vocem vox rotarum sequitur: quia post sanctorum miracula, verba sacri eloquij intra sanctam Ecclesiam liberè & licenter audiuntur. Quæ rotæ animalia sequuntur, quia vt superius dictum est, postquam in honorem venit vita sanctorum, veneranda quoque apparuerunt hominibus eloquia testamentorum. Vel certè rotæ animalia sequuntur: quia in sanctorum patrum vita cognoscimus, quid in sacræ scripturæ volumine intelligere debeamus. Illorum quippe actio nobis aperit hoc quod in suis prædicationibus pagina testamentorum dicit. Sed quærendum nobis est, cur postquam superius dictum est: Audiui post me vocem commotionis magnæ, post vocem quoque alarum atque rotarum subditur: Et vocem commotionis magnæ? Quod si diligenter aspicitur, inueniri potest quia non ociosè repetitur. Duæ quippe sunt commotiones magnæ, quibus corda nostra commouentur. Vna quippe commotio ex timore est, altera ex charitate: vna fit ex luctu pœnitentium, alia ex feruore amantiũ. Post prædicationis ergo verbum prima commotio est, cùm plangimus mala quæ fecimus. Post vocem verò alarum & rotarum, secunda commotio est, dum magnis fletibus quærimus cœlestia bona quæ audimus. Ecce enim quia intra sanctam Ecclesiam de multis patribus virtutum exempla cognoscimus, quasi alarum sonitum quotidie audimus: quia vbique sacra eloquia personant, quasi rotarum vocibus excitamur. Et quia per eadem sacra eloquia ad amorem nostri conditoris accendimur, magni feruore ignis esse nos longè adhuc ab omnipotentis Dei facie plãgimus. Post primam ergo vocem commotionis magnæ, & ad extremum quoque vox magnæ commotionis fit: quia qui cognoscendo Deum cœpimus peccata plangere, iam diligendo quem cognoscimus, non cessamus eum cum fletibus desiderare. Post rotarum itaque vocem vox magnæ commotionis sequitur: quia cùm testamenta Dei in ore cordis sonare cœperint, audientium spiritus ex amore compunctus ad lamenta commouetur. Hinc est enim quòd scripturæ sacræ verba fiunt in corde legentiũ sapida. Hinc est enim quod ab amantibus plerunque in silentium quasi furtiuè & tacitè leguntur. Vnde per prophetam quoque alium dicitur: Præcidisti in alienatione capita potentium, mouebuntur in ea gentes, adaperient ora sua sicut pauper edens in occulto. Omnipotens enim Deus in alienatione capita potentium præcidit: quia Iudæorum superbiam à semetipso alienando repulit. In qua alienatione gentes motæ sunt: quia dum Iudæi à fide caderent, ad cognitionem fidei corda gentilium cucurrerunt. Quæ videlicet gentes in sacræ lectionis pabulũ os cordis aperiunt, & in occulto sicut pauper comedunt: quia cum festinatione & silentio verba vitæ legentes sumunt. Sed sciendum est quia quantò auditores in charitate atque intellectu proficiunt, tãtò sanctis prædicatoribus maior gratia spiritus datur. Vnde cùm prius propheta dixisset: Assumpsit me spiritus, & audiui post me vocẽ commotionis magnæ, post vocem commotionis magnæ, alarum atque rotarum, atque iterum commotionis magnæ, ilico subiungit: *Spiritus quoque eleuauit me & assumpsit me.*) Cur qui se assumptum iam à spiritu dixerat, iterum eleuatum & assumptum narrat? Sed ad altiora mens prædicantium proficit, cùm per eos sensus audientium ad omnipotentis Dei desiderium commouetur. Qui videlicet prædicatores sancti idcirco proficiunt, vt per eorum ministerium dona gratiæ in sancta Ecclesia multiplicentur: sicut de hac eadem sancta Ecclesia dictum est: Riuos eius inebrians multiplica generationes eius, in stillicidiis suis lætabitur cum exorietur. Riui quippe Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui terram nostri cordis infundunt. Sed cùm inebriantur riui, generationes Ecclesiæ multiplicantur: quia cùm vberiorem gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur. Quæ sancta Ecclesia in suis stillicidiis lętatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terram vadit, quæ de cœlo ceciderat in tectum. Tectum verò Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo & admonitionibus muniendo protegunt. Sed quia illorum cor diuinitùs in prædicatione infunditur, quasi aqua de cœlo venit in tectum. Quia verò nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit in terram. Sancta itaque Ecclesia dum exoritur, in stillicidiis suis lætatur: quia cùm in fide & bonis operibus nascitur, ea quæ accepit dona considerat, & in verbis prædicantium exultat. Quia ergo auditoribus ad meliora surgentibus, eorum quoque prædicatoribus gratia multiplicatur, propheta dicit: *Spiritus quoque eleuauit me & assumpsit me.*) Inde enim prædicator magis ac magis eleuatur & assumitur, vnde auditor ad meliorem vitam mutatur. Sed quærendum nobis est, cùm spiritus mẽtem non eleuet nisi assumpserit, cur prius eleuauit, & postmodũ dicitur assumpsit? Sed hoc loco assumpsit dictũ est, constanter tenuit. Nam sunt nonnulli quos eleuat spiritus, sed non assumit. Quorum & intellectus ad spiritalia emicat, sed tamen vita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat. Balaam nanque per prophetię spiritum eleuatus erat, sed assumptus non erat: quia & veraciter potuit longè pòst

2.Pet.3. Abac.3. Psalm. 64. Nume.21.

futura prospicere, & tamen à terrenis desideriis mentē noluit separare. Sed quia propheta sanctus scientia eleuatus est, & vita pariter assumptus, iam qualis in prædicationem pergat, audiamus: *Et abij amarus in indignatione spiritus mei.*) Pensate fratres charissimi, is cui dona sancti spiritus creuerant, cur amarus abibat? An omne cor quod idem spiritus assumit, amarum in indignatione sui spiritus facit? Vnde sciendū est, quia cui adhuc præsens vita dulcis est, etiam si verbum Dei loqui videatur, eleuatur & assumptus prædicator non est. Mentem enim quam spiritussanctus replet, in amaritudinem temporalium delectatione æternorum commouet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cælestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minus æterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis iam cordis ore gustauerit quæ sit illa dulcedo cælestium præmiorum, qui illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis visio sanctæ trinitatis: huic quantò illud dulce fit quod intus videt, tantò in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatus secum de his quæ malè egisse se recolit: & sibimetipsi displicet, cùm ei ille placere iam cœperit qui omnia creauit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, & punit flendo de factis. Supernis inhiat, terrena iam omnia per mentis despectum calcat. Et quandiu illud quod desiderat, adhuc per speciem non habet, flere dulce habet, seséque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est videt, in huius vitæ exilio nil ei plus illud quā sua amaritudo placet. Dedignatur itaque subiacere temporalibus, & ardenter suspirat æternis. Vnde rectè quoque per Salomonem dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiam, apponit dolorem. Cælestia etenim cognoscentes, terrenis animum subdere dignamur. Et dum plus sapere incipimus de his quæ malè egimus, nobisipsis irascimur, & fit in multa sapientia multa indignatio: quia quantò plus proficimus in cognitione, tantò nobis indignamur amplius de peruerso opere. Atque cum scientia dolor crescit: quia quantò magis æterna cognoscimus, tantò magis esse nos in huius exilij miseria dolemus. Vel sicut in trāslatione alia dicitur: Et qui addit scientiam, addit laborem. Quò enim scire incipimus quæ sint cælestia gaudia, eò magis vt errorum nostrorum laqueos possimus euadere, flendo laboramus. In multa ergo sapientia multa est indignatio: quia si æterna iam sapimus, concupiscere temporalia dedignamur. Si æterna iam sapimus, nosmetipsos despicimus egisse hoc quod nos potuit ab æternitatis amore separare. Reprehendit semetipsam cōscientia, accusat quod egit, damnat per pœnitentiam quod accusat, fit rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Sic Achab rex iniquus à propheta reprehensus, cùm contra se diuinam sentētiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est, ita vt prophetæ suo Dominus diceret: Nónne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. In quibus Domini verbis pensandum est quomodo & in electis suis mœror amaritudinis placeat qui amittere timent Dominum, si sic ei & reprobi pœnitentia placuit, qui timebat perdere præsens seculum? Aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio pro culpis in eis qui placent, si hæc ad tempus placuit & in eis qui displicebant? Sed sciendum quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere præualet, nisi is cuius animum spiritussanctus assumpserit. Nam quando homo ex sua virtute sufficiat terrena despicere, cælestia amare, pacem cum Deo quærere, secum rixam subire, in cogitatione semetipsum reprehendere, & gemitibus punire? Nullus hæc agere, nisi quem diuina gratia roborauerit, valet. Vnde & subditur: *Manꝰ enim Domini erat mecum, confortans me.*) Ad bona quippe assurgere perfectè non possumus, nisi nos spiritus & præueniendo eleuet, & subsequendo confortet. Sed quærendum est cùm superius de volumine quod acceperit scriptum sit: Et factum est in ore meo sicut mel dulce: qua ratione post modum dicitur: Abij amarus in indignatione spiritus mei? Mirum quippe valde est si dulcedo simul & amaritudo conueniant. Sed iuxta superiorem sensum sciendum est, quia cùm sermo Dei in ore cordis dulcis esse cœperit, huius proculdubio contra

Ecclesiastes. 1.

De pen. dist. 3. Sicut Achab.

3. Reg. 21.

E

semetipsum animus amarescit. Quò enim in illo subtiliter discit qualiter reprehendere se debeat, eò se durius per amaritudinem pœnitentiæ castigat. Qui tantò sibi magis displicet, quantò in sacro volumine amplius de omnipotente Deo videt quod amet. Sed quia ad ista proficere sua virtute non valet homo, rectè nunc dicitur: Manus Domini erat mecum, confortans me. Manus enim Domini in sacro eloquio aliquando etiam vnigenitus filius appellatur: quia omnia per ipsum facta sunt. Et de cuius ascensione per Moysen pater omnipotēs loquitur dicens: Tollam in cælum manum meam. Hæc manus quæ electorum suorum corda confortat, discipulis dicebat: Sine me nihil potestis facere. In omni ergo quod cogitamus, semper cogitandum est, vt & ipso aspirante cogitemus, & ipso adiuuāte faciamus: Qui viuit & regnat cū patre in vnitate spiritussancti Deus in secula seculorū, Amen.

Ioan. 15.

HOMILIA VNDECIMA.

F

ET Veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabāt iuxta flumen Chobar: & sedi vbi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus, mœrens in medio eorum. Cùm autem pertrāsissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël, & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit cōuersus ab impietate sua, & à via sua impia: ipse quidem in impietate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Sed et si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur, quia non annunciasti ei. In peccato suo morietur, & non erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit: sanguinem verò eius de manu tua requiram. Si autem tu annunciaueris iusto vt non peccet iustus, & ille non peccauerit: viuens viuet, quia annunciasti ei, & tu animam tuam liberasti.

G

INter cætera prophetiæ miracula hoc quoque mirādum habent libri prophetarum: quòd sicut in eis verbis res, ita nōnunquam verba rebus exponuntur, vt eorum non solùm dicta, sed etiam res gestæ prophetiæ sint. Vnde nunc dicitur: *Veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitant iuxta flumen Chobar.*) Cùm causa exigeret vt indicare debuisset, quia ad transmigrationem veniret: quæ dicendi necessitas fuit, vt per fruges locum quoque exprimeret dicens: Ad aceruum nouarum frugum: nisi quòd sæpe per res & loca causæ signantur? Multi quippe Ezechiele prophetante iam captiuitatis anni defluxerant, atque ex his qui in captiuitatem ducti fuerant, plures iam in morte carnis obierant: ad quorum filios loqui propheta veniebat. Vnde & ei superius dicitur: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israël, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me. Patres eorum præuaricati sunt pactum meum vsque ad diem hanc, & filij dura ceruice & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Ex quibus quia multi fuerant crediturі, atque per obedientiam ad fertilitatem boni operis peruenturi, acerui frugum vocantur. Quia enim bonæ animę fruges appellantur Dei, propheta alius testatur dicens: Sancti Israël Domino primitiæ frugum eius. Fruges etenim Domini etiam conuersæ ad fidem gentes postmodū factę sunt. Sed quia prius Israël Domino credidit, rectè hunc propheta frugum eius primitias appellauit. Quia ergo propheta missus non priori populo, sed filiis eiusdem populi verba intulit, ad aceruum frugum nouarum venit. Quid verò per Chobar fluuium designetur, iam diximus. Quæ nequaquam modò repetimus, ne repetendo fastidium generemus. Sequitur: *Et sedi ibi vbi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.*) Notandum, captiuo populo pro-

H

lo propheta sanctus quanta compassione se copulat, eorúmque se mœroribus consedendo & mœrendo coniungit: quia radix verbi, virtus est operis. Et ille sermo ab audiente libẽter accipitur, qui à prædicante cum compassione animi profertur. Sic ferrum cùm ferro iungitur, liquatur prius, vt postmodum vicissim à semetipso teneatur. Si enim prius minimè mollescit, postmodum tenere se fortiter non sufficit. Sic propheta captiuo populo consedit, & mœrens in medio eorum extitit: vt dum per charitatis gratiam condescendendo se & molliorem redderet, & eum statim per verbi fortitudinem teneret. Sin verò Israëliticus populus, qui domus exasperans vocatur, quia culpas nec inter flagella cognouit, nullo mœrore animum depresit: propheta inter gaudentes mœrens sedere studuit, vt tacendo ostenderet, quod loquendo venerat docere. Et priusquam verba faceret: in hoc quod mœrens tacuit: formam verborum sumpsit. Sequitur: *Cùm autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens:*) In eo quòd septem diebus mœrens sedit, & post diem septimum verba dominicæ iussionis accepit, vt loqui debuisset: apertè indicat quia eisdem diebus mœrens tacuerat. Missus autem ad prædicandum fuerat, & tamẽ septem diebus sedens tacebat. Quid est hoc quod nobis propheta sanctus in hoc suo silentio innuit, nisi quia ille loqui veraciter nouit, qui prius bene tacere didicerit? Quasi enim quoddam nutrimentum verbi est censura silentij. Et rectè per excrescentem quoque gratiam sermonem accipit, qui ordinatè antè per humilitatem tacet. Hinc enim per Salomonẽ dicitur: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non enim ait tempus loquendi, & tempus tacendi: sed prius tacendi præmittit tempus, & postmodum subdit loquendi: quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. Si ergo propheta sanctus qui missus ad loquendum fuerat, diu prius tacuit, vt postmodum rectè loqueretur: pensandum nobis est quanta ei culpa sit non tacere, quem nulla cogit necessitas loqui. Sequitur: *Fili hominis, speculatorem dedi te domum Israël.*) Notandum quòd eum quem Dominus ad prædicandum, mittit, speculatorem esse denunciat. Cui enim aliena cura cõmittitur, speculator vocatur, vt in mentis altitudine sedeat, atque vocabulum nominis ex virtute actionis trahat. Nõ est enim speculator qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat: vt quicquid venturum est, longè prospiciat. Et quisquis populi speculator ponitur, in altum debet stare per vitam, vt possit prodesse per prouidentiam. Hinc propheta alius speculatorem admonet dicens: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Vt videlicet qui prædicationis locum suscipit, ad altitudinem bonæ ascendat actionis. Ad excelsa transeat, & eorum qui sibi commissi sunt opera transcendat: quatenus subiectorum vitam tantò subtilius videat, quantò & terrenis rebus quas despicit, animum non supponit. O quàm dura mihi sunt ista quæ loquor: quia memetipsum loquendo ferio, cuius neque lingua vt dignum est prædicationem tenet: neque inquantum tenere sufficit, vita sequitur linguam. Qui otiosis verbis sæpe implicor, & ab exhortatione atque ædificatione proximorum torpẽs & negligens cesso. Qui in conspectu Dei factus sum mutus & verbosus: mutus in necessariis, verbosus in otiosis. Sed ecce sermo Dei de speculatoris vita, compellit vt loquar. Tacere non possum, & tamen loquendo me ferire pertimesco. Dicam, dicam, vt verbi Dei gladius etiam per meipsum ad configendum cor proximi transeat. Dicam, dicam, vt etiam contra me sermo Dei sonet per me. Ego reum me esse non abnego, torporem meum atque negligentiam video. Erit fortasse apud pium iudicem impetratio veniæ, ipsa cognitio culpæ. Et quidem in monasterio positus, valebam & ab otiosis linguam restringere, & in intentione orationis penè continuè mentem tenere. At postquam cordis humerum sarcinæ pastorali supposui, colligere se ad semetipsum assiduè non potest animus. quia ad multa partitur. Cogor nanque modò Ecclesiarum, modò monasteriorum causas discutere. Sæpe singulorum vitas actúsque pensare. Modò quædam ciuium negocia sustinere, modò de irruentibus Barbarorum gladiis gemere, & commisso gregi insidiantes lupos timere. Modò rerum curam sumere, ne desint subsidia eis ipsis, quibus disciplinæ regula tenetur. Modò raptores quosdam æquanimiter perpeti, modò eis sub studio seruatę charitatis obuiare. Cùm itaque ad tot & tanta cogitanda, scissa ac dilaniata mens ducitur, quando ad semetipsam redeat, vt totam se in prædicatione colligat, & à proferendi verbi ministerio non recedat? Quia autem necessitate loci sæpe viris secularibus iungor, nonnunquam mihi linguæ disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censuræ meæ rigore me teneo, scio quia ab infirmioribus fugior, eósque ad hoc quod appeto, nũquam traho. Vnde fit vt eorum sæpe & ociosa patiẽter audiam. Sed quia ipse quoque infirmus sum, in ociosis sermonibus paulisper tractus, libenter ea loqui incipio, quæ audire cœperam inuitus. Et vbi tędebat cadere, libet iacere. Quis ergo ego vel qualis speculator sum, qui non in monte operis sto, sed adhuc in valle infirmitatis iaceo? Potens verò est humani generis creator & redemptor, indigno mihi & vitæ altitudinem, & linguæ efficaciam donare, pro cuius amore in eius eloquio nec mihi parco. Esse ergo speculatoris vita & alta debet semper & circunspecta. Ne enim terrenarum rerum amore succumbat, alta sit: ne occulti hostis iaculis feriatur, ex omni latere circunspecta. Neque enim speculatori sufficit vt altè viuat, nisi & loquendo assiduè ad alta auditores suos pertrahat, eorúmque mentes ad amorem cœlestis patriæ loquẽdo succendat. Sed tũc hæc rectè agit, cùm lingua eius ex vita arserit. Nam lucerna quæ in semetipsam non ardet, eam rem cui supponitur non accendit. Hinc enim de Ioãne veritas dicit: Ille erat lucerna ardens & lucens. Ardens videlicet per cœleste desiderium, lucens per verbum. Vt ergo seruetur veritas prædicandi, [illegible]neatur necesse est altitudo viuẽdi. Vnde rectè quoque sanctæ Ecclesiæ sponsi voce in Canticis Canticorum dicitur: Nasus tuus sicut turris Libani. Quæ ergo laus est fratres mei, vt sponsæ nasus [illegible]urri comparetur? Quia per nasum semper odores fœtorésque discernimus: quid per nasum nisi speculatorum discretio designatur? Qui nimirum nasus & sicut turris esse, & Libani dicitur: quia videlicet præpositorum discretio & munita semper debet esse ex circumspectione, & in altitudine vitæ consistere, id est, in valle infirmi operis nõ iacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, vt hostes qui veniunt, longius videantur: sic prædicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, vt more narium discernat fœtores vitiorum, odorésque virtutum. Incursus malignorum spirituum longè prospiciat, & commissas sibi animas per suam prouidentiam cautas reddat. Sequitur: *Et audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me.*) Ecce iterum monetur propheta ne præsumat loqui quod non audierit, sed prius aurem cordis aperiat voci creatoris, & postmodum os sui corporis aperiat auribus plebis. Vnde propheta alius dicit: Inclinabo ad similitudinem aurem meam, aperiam in Psalterio propositionẽ meam. Qui enim rectè prædicat, prius, sicut dictum est, aurem cordis locutioni intimæ inclinat, vt postmodum os corporis in propositionem admonitionis aperiat. Sequitur: *Si dicente me ad impium, morte morieris non annunciaueris, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat, & ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.*) In quibus verbis quid nobis notandum est, quid sollicitè cogitandum, nisi quia nec subiectus ex culpa præpositi moritur, nec præpositus sine culpa est, quando verba vitæ non audiens, ex sua culpa moritur subiectus? Impio etenim mors debetur. Sed & à speculatore via vitæ nuncianda est, & eius impietas increpanda. Si verò speculator taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur: quia impietatis eius meritum fuit, vt dignus non esset ad quẽ speculatoris sermo fieret. Sed sanguinem eius Dominus de manu speculatoris requirit: quia ipse hunc occidit, qui cum tacendo morti prodidit. In quibus vtrisque pensandum est quantum sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum: quia vbi subiectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergo fratres charissimi, pensate, quia & quòd nos digni pastores non sumus, & iam ex vestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quando vos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro hoc reatu est, quòd obsistentes atque reclamantes in prauis desideriis non habetis. Vobis ergo & nobis parcitis, si à prauo

Ecclesiastes 3. Esaia 40. Ioan. 5. Cant. 7. Psal. 47.

à prauo opere cessatis. Vobis & nobis pareimus, quando hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber à commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius, qui dicebat: Mundus sum à sanguine omniũ. Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne cõsilium Dei vobis. Si enim non annunciasset, mundus à sanguine non esset. Sed quibus omne consilium Dei annunciare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos conuenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui sacerdotes vocamur, qui super ea mala quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi & tacentes videmus. Cùm verò dicitur: Sanguinem autem eius de manu tua requiram: si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur, valde nobis de nostro silentio augetur metus: quia si in subiectis suis is qui prælatus ad speculandum est, & de morte corporis quandoque morituri tam grauiter reus tenetur, quo reatu de morte animæ subiecti constringitur, quæ potuisset semper viuere, si verba correctionis audisset? Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Vnde quidam cùm peccata carnis defleret, dixit: Libera me de sanguinib⁹ Deus, Deus salutis meæ. Sanguis ergo moriẽtis de manu speculatoris requiritur: quia peccatũ subditi culpa esse propositi si tacuerit reputatur. Est ergo quod faciat, vt etiam moriẽte subdito se liberum reddat. Surgat, inuigilet, malis actibus contradicat, sicut scriptum est: Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Vnde hîc quoque additur: *Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia ipse quidem in impietate sua moritur, tu autẽ animam tuam liberasti.*) Tunc enim subiectus moritur sine te, quando in causa mortis contradictorem pertulerit te. Nam morti cui non contradicis, adiungeris. Et notãdum quæ sunt quæ debeant à speculatore prædicari. Nimirum fides & operatio. Nam ait: *Si autem tu annunciaueris impio. & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à via sua impia.*) Impietas quippe ad infidelitatem pertinet, via verò impia ad prauam actionem. Et omnis speculator hoc habere debet studij, vt prius ad pietatẽ fidei, postmodum ad piam viam, id est, ad bonã actionẽ trahat. Sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere breuiter debemus, in ore pastoris quantus esse debeat ordo atque consideratio locutionis. Pensare etenim doctor debet quid loquatur, cui loquatur, quando loquatur, qualiter loquatur, & quantum loquatur. Si enim vnum horum defuerit, locutio apta non erit. Scriptum quippe est: Si rectè offeras, rectè autem nõ diuidas, peccasti. Rectè autem offerimus cùm bono studio bonum opus agimus. Sed rectè non diuidimus, si habere discretionẽ in bono opere postponamus. Considerare etenim debemus quid loquamur, vt iuxta Pauli vocem, sermo noster semper in gratia sale sit conditus. Pẽsandum verò nobis est, cui loquamur: quia sæpe increpationis verbum quòd hæc admittit persona, altera non admittit. Et sæpe ipsa eadem persona secundum factum fit altera. Vnde Nathan propheta Dauid post adulterium forti increpationis sententia percussit. Qui cùm de raptore ouis diceret: Filius mortis est vir qui fecit hoc: ei protinus respõdit dicẽs: Tu es ille vir: Cui tamen cùm de Salomonis regno loqueretur: quia culpa defuit, ei se humiliter in adoratione prostrauit. In vna ergo eadémque persona quia causa dispar extitit, etiam sermo propheticus dissimilis fuit. Pẽsandum quoque est quando loqui debeamus, quia sæpe etsi differtur increpatio, postmodum benignè recipitur. Et nonnunquam languescit, si hoc quod antè proferri debuit, tempus amiserit. Nam & sapiens mulier Nabal ebrium videns, increpare de culpa tenaciæ noluit, quem digesto vino increpationis suæ verbis vtiliter percussit. Et propheta adulantium linguas nõ esse in subsequenti tempore differendas annunciat, qui ait: Confundantur statim erubescentes qui dicunt mihi, euge euge. Adulatio etenim si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur, & paulisper demulcet animum, vt à rigore suæ rectitudinis molescat in delectatione sermonis. Sed ne crescere debeat, statim est & sine mora ferienda. Pensandum quoque nobis est, qualiter loquamur. Nam sæpe verba quæ hunc ad salutem reuocant, alium vulnerant. Vnde Paulus quoque

[Marginalia, left column: Act. 20. — Psal. 50. — Prouer. 6. — Leui. 2. — Coloss. 5. — 2. Reg. 12. — 1. Reg. 25. — Psal. 40.]

E Apostolus qui Titum admonet dicens: Argue cum omni imperio: Timotheum exhortatur dicens: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Quid est quòd vni imperium & alij patientiam præcepit, nisi quòd vnum lenioris, alterum verò feruentioris spiritus esse conspexit? Leni per authoritatem imperij iniungenda erat seueritas verbi: is autem qui per spiritum feruebat, per patientiam temperãdus fuerat: ne si plus iustò inferuesceret, non ad salutem vulnerata reduceret, sed sana vulneraret. Curandum quoque quantum loquamur, ne si ei qui multa ferre non valet, per verbum vel exhortationis vel increpationis lõgius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus. Vnde idem prædicator egregius Hebrĉis loquitur dicens: Obsecro vos fratres vt sufferatis verbum solatij. Etenim perpaucis scripsi vobis. Hoc tamen infirmis præcipuè congruit, vt pauca quidem & quæ præualent capere audiant, sed quæ eorum mentem in pœnitentiæ dolorem compũgant. Nam si eis vno in tempore exhortationis sermo fuerit multipliciter dictus: quia multa retinere non valent, simul amittunt omnia. Vnde & medici

F corporũ pannos quos infirmantibus stomachis ponunt, apto quidem medicamine, fuerint, sed subtiliter liniunt: ne si repleti multo medicamine fuerint, infirmitatem stomachi non roborantes adiuuent, sed opprimentes grauent. Sciẽdum tamen quia & si quando modum suum sermo prolixior transeat, periculosum hoc auditoribus non est. Si autem qualiter quid dicatur, & quibus dicatur, non vigilanter conspicitur, valde periculosum est. Verecundæ etenim mentes si quas fortasse culpas admiserint, leniter arguendæ sunt: quia si asperius increpentur, franguntur potius quàm erudiuntur. At contrà mentes asperæ atque impudentes si increpatæ leniter fuerint, ad maiores culpas ipsa lenitate prouocantur. Quod bene in eodem egregio prædicatore discimus, qui cùm Corinthios cognosceret pro amore personarum in schisma diuisos, eorum verecundię consulens, locutionem suam eis à gratiarũ actione & laudibus cœpit, dicens: Gratias ago Deo meo semper

G pro vobis in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis. Qui adhuc adiungit & dicit: Ita vt nihil desit vobis in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Quæso te Paule, si iam nihil deest, cur eis scribendo fatigaris? cur in longinquo positus loqueris? Pensemus ergo fratres charissimi quantum laudat. Ecce gratiam Dei datam asserit, factos in omnibus diuites dicit, in omni verbo & in omni scientia: Christi testimonium, id est, quod de semetipso moriendo & resurgẽdo testatus est, in eorũ vita confirmatum esse perhibet, & nihil eis deesse in vlla gratia testatur. Quis rogo credat quia paulò pòst eos corripiat quos ita laudat? Nam post cætera subiungit: Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & nõ sint in vobis schismata. Quod enim potuit tam perfectis támq; laudabilibus schisma surrepere? Significatum enim est mihi de vobis fratres mei, ab his qui sunt Chloës,

H quia contẽtiones inter vos sunt. Hoc autẽ dico, quod vnusquisque vestrum dicit: Ego quidẽ sum Pauli, ego autẽ Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Ecce quos in omni verbo & in omni scientia laudauerat, quibus nihil deesse in vlla gratia dixerat, paulisper loquens ad increpãdum leniter veniens, diuisos ergo seipsos reprehendit. Et quorum prius salutem narrauerat, postmodum vulnera patefecit. Peritus enim medicus vulnus secandum videns, sed ægrum timidum esse conspiciens, diu palpauit, & subitò percussit. Prius blanda manu laudes posuit, & postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundæ mentes fuerint palpando reprehensæ, ita vt ex aliis rebus audiant quod in consolationem sumant, per increpationem protinus ad desperationem cadunt. Sed nunquid mẽtitus est Paulus, vt prius eis nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat vnitatẽ deesse? Absit hoc vt quis de illo talia vel desipiẽs credat. Sed quia erant inter Corinthios quidam omni gratia repleti, & erant quidam in personarum fauoribus excisi, cœpit à laudibus perfectorum, vt modesta inuectione ad reprehensionem pertingeret infirmorum. Et in hoc quoque ad

[Marginalia, right column: ad Tit. 2. — 2. Tim. 4. — Heb. 14. — 1. Cor. 1. — Ibidem. — Ibidem.]

ad medicinam cordis, à medicina corporis vsum trahens. Nã cũ feriendum vulnus medicus aspicit, prius ea membra quæ circa vulnus sana sunt palpat, vt pòst ad ea quæ vulnerata sunt, leniter palpando perueniat. Cùm ergo Paulus perfectos in Corinthiis laudauit, sana membra iuxta vulnus tetigit. Cùm verò infirmos de diuisione reprehendit, vulnus in corpore percussit. Videamus tamen hunc ipsum, qui tanta modestia atque mansuetudine ad corripiendos Corinthios ducitur, qualiter contra Galatas, qui à fide discesserant, erigitur. Nulla enim modestia in exordio inuehẽdo redarguit. Nam præmissa salutatione sic cœpit: Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratia Christi. Quibus etiam in aperta increpatione post cætera subiungit: O insensati Galatæ, quis vos fascinauit? Mẽtes etenim duræ nisi aperta essent increpatione percussæ, nullo modo malum cognoscerent quod egissent. Nam sæpe hi qui impudẽtes sunt, tantum se peccasse non sentiunt, quantum de peccatis quę fecerunt, non increpantur. Minores culpas suas æstimant, quas minor inuectio castigat. Et quas vehementer obiurgari viderint, maiores esse deprehendunt. Vnde necesse est, vt semper sermo prædicantis cum auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus lenia loquatur. Quid autem mirum si hoc verbi Dei erogator faciat, & cùm agricola, qui semina in terram mittit, prius terræ qualitatem prȩuidet, quibus seminibus apta videatur, & postquã qualitatem terræ viderit, tunc semina aspergit? Sed quia de qualitate doctrinæ locutionem longius traximus, oportet vt ad eum quem cœpimus exponendi ordinem redeamus. *Sed etsi conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annunciasti ei. In peccato suo morietur, & non erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit, sanguinem verò eius de manu tua requiram.*) Quia iusto qui in peccato cadit, prȩdicator tacuit, eius sanguine reus tenetur. Et qui sollicitus esse non studuit in prædicatione, factus est particeps in damnatione. Sed cũ dicitur: In peccato suo morietur, & nõ erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit: hoc nobis maximè considerandum est, quia cùm mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus: quoniam in perpetratione malorum, nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum. Sed quæri potest vtrum iusto postquam ceciderit prædicãdum sit, an & priusquam cadat? Inuigilare prædicator debet, ne ad casum veniat procul dubio & priusquã cadat. Nam sequitur: *Si autem tu annunciaueris iusto, vt non peccet iustus, & ille non peccauerit, viuens viuet, quia annunciasti ei: tu autẽ animam tuam liberasti.*) Si ergo prædicator ideo animam suam liberauit, quia iusto ne peccaret denunciauit, cùm iustus ad peccatum prædicatore tacente cecidit, prædicator quia tacuit, reus tenetur. Sed quis nostrum rogo ad hæc sufficiat, vt non solùm peccatores studiosè corripiat, sed etiam iustis inuigilet ne cadant? Nos enim infirmitatis nostræ conscij, cùm iustos viros conspicimus, admonere eos non præsumimus, vt iustitiæ viam teneant, quam quia tenent videmus, & tamẽ prædicatoris est debitum etiam iustos admonere. Vnde prędicator egregius dicebat: Sapientibus & insipientibus debitor sum. In his verò omnibus quæ de iusto ad iniquitatem conuerso dicta sunt, hoc est laboriosum ad loquendum, hoc valde pertimescendum, quod Dominus dicit: Ponam offendiculum coram eo. Ait enim: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum corã eo. Nos enim dicimus, quia si iniquitatem fecerit, offendit: & verum est omnino quod dicimus. Cur adhuc ei Deus omnipotens offendiculum ponet, quem iam impiè egisse, & cecidisse per iniquitatem quam perpetrauerat, conspicit? Sed districta sunt omnipotentis Dei iudicia. Et qui peccatorem diu expectat vt redeat, non redeunti atque contemnenti ponit adhuc vbi grauius impingat. Peccatum quippe quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pœna peccati. Omne enim quod prius committitur, peccatum est. Sed si citius pœnitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, vt qui flendo & corrigendo noluit mũdare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod pœnitentiæ lamento nõ diluitur, peccatum simul est & causa peccati: quia ex illo oritur vnde adhuc peccatoris animus altius obligetur. Peccatum verò quod ex peccato sequitur, peccatum simul est & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur, vt quasi iam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa vitiorum. Fit verò nonnunquam vt vnum idémque peccatum & peccatum sit, & pœna peccati, simul & causa peccati. Ponamus enim ante oculos quempiã rem proximi concupisse, quam apertè non valuit, furto diripuit, sed in furti accusatione positus, se hanc diripuisse iureiurando denegauit. Huic ergo concupiscentia peccatum fuit & causa peccati: quia per eam peruenit ad rapinam. Ipsum verò furtum quo rem concupitam diripuit, & peccatum ei factum est & pœna peccati, quia ex retributione iam non repressæ concupiscentiæ factum est vt veniret ad furtum, & culpa cordis excresceret in opere & vltione cæcitatis. Sed quia furtum periurio tegere curauit, ex peccato rursum peccatum genuit. Furtum ergo quod ex concupiscentia processit, & periurium pertulit, peccatum & pœna peccati factum est culpæ præcedenti: peccatum & causa peccati culpæ subsequenti: quia de illa natum, hanc genuit. Quod bene Paulus de quibusdam Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuat dicens: Cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis. Ecce est peccatum & causa peccati. Ex qua causa quid sequitur adiungit: Et obscuratum est insipiẽs cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium. Ecce est peccatum solummodo. Et pœna peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato & aliud sequeretur. Nam post infidelitatem eorũ subditur: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Quia igitur cognoscentes Deum non sicut Deum glorificauerũt, ex eo peccato & causa peccati ad hoc quoque perducti sunt, vt ad cultum serpentium & volucrum liberentur: Sed quia per hanc etiam cæcitatem vsque ad immunditiam & carnis contumelias ciderunt, ipsa infidelitatis eorum cæcitas prȩcedenti intellectui & peccatum est & pœna peccati: subsequenti verò immunditiæ peccatum factum est & causa peccati. Sed quia de his in libris moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius immorandum non est. Hoc autem nobis cum tremore considerandum est, quomodo iustus & omnipotens Deus cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit vt cæcata mens etiam in aliis labatur. Vnde Moyses ait: Nondum completa sunt peccata Amorrhæorum. Dauid quoque ait: Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, vt non intrent in iustitia tua. Propheta etiam alius dicit: Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Sanguis enim sanguinem tangit, quando peccato peccatum additur, vt ante Dei oculos adiunctis iniquitatibus anima cruẽtetur. Paulus Apostolus ait: Vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoque per angelum dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Vnde nũc etiam Dominus dicit: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. Ac si apertẽ dicat: Quia videre pœnitendo noluit vbi iam impingit, iusto eum iudicio deserens, ponam ei vt & alibi impingat. Quod tamen Domini ponere, est nequaquam ad peccandum premere. sed nolle à peccato liberare: sicut de Pharaone dicitur: Ego indurabo cor eius. Non enim cor peccantis Dominus obdurat, sed obdurare dicitur cùm ab obduratione non liberat. Misericors enim Deus tempus nobis ad pœnitentiam relaxat, sed cùm eius gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus quod ad parcẽdum piè disposuit, districtius ad feriendum vertit: vt quia reuerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si conuerti voluisset. Vnde scriptum est: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duritiam autẽ tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuela-

Gala.1. Rom.1. Rom.1. Gene.15. Psal.68. Osee.4. 1.Tim.1. Apoc.vlt. Exod.5. Rom.2.

tionis iusti iudicij Dei. De benignitate ergo omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dum ad pœnitendum tempus accipitur, & ad peccādum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Vnde & omnipotens Deus qui collata remedia conspicit ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem quam contulit, in iudicij districtionem vertit, vt inde pòst amplius feriat, vnde modò amplius expectat. Et quia homo deserere malum non vult vt viuat, auget vnde moriatur. Sed siue iustus in culpa, siue peccator in morte corruat, speculatori timendum est ne hunc ex suo silentio reatus peccantium pariter inuoluat. Sed interim dū loquor, auertere à memetipso oculos volo, & ecce iterum sermo diuinus me impingit in memetipsum, vt meam negligentiam videam, & mihi dici hæc quæ audio pertimescam. Sicut enim superius dixi, cuius cor in curis innumeris exsparsum se ad se colligat? Quando etenim possum & ea quę circa me sunt solicitè omnia curare, & memetipsum adunato sensu conspicere? Quando possum prauorum nequitias insequendo corrigere, bonorum actus laudando & admonendo custodire, aliis terrorem, atque aliis dulcedinem demōstrare? Quando valeo & de his quæ sunt necessaria fratribus cogitare, & cōtra hostiles gladios de vrbis vigiliis sollicitudinem gerere, ne incursione subdita ciues pereant, prouidere, & inter hæc omnia pro animarum custodia plenè atque efficaciter verbum exhortationis impendere? Loqui etenim de Deo, quietæ valde & liberæ mentis est. Tunc namque bene lingua dirigitur in sermone, cùm securè sensus quieuerit in tranquillitate: quia nec cōcussa aqua imaginem respicientis reddit, sed tunc in ea vultus intendētis, aspicitur, cùm non mouetur. Quam ergo exhortationem vobis speculator vester fratres charissimi faciat, quem tot rerum cōfusio perturbat? Certè is de quo loquimur propheta reuelatione vltima templum videns, quę in eodem templo cōspexerit, inter cætera narrat dicens: *Terra vsque ad fenestras, & fenestræ clausæ.* Paulus quoque Apostolus dicit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. *1.Cor.3.* In hoc autem templo fenestræ sacerdotes & speculatores sunt, qui in populo fidelium lumen sanctæ prædicationis fundunt. Sed cùm terra vsque ad fenestras est, fenestræ clausæ sunt: quia cum terrena cogitatio in sacerdotum cordibus excrescit, fenestræ lumen nō fundunt, quia sacerdotes ab officio prædicationis obmutescunt. Est & aliud valde in ordine sacerdotum graue: quia non sicut hi qui vitam quietam ac remotam ducunt, fixi valent in sua cogitatione permanere. Hi enim, sicut superius diximus, qui à loco regiminis longè sunt, possunt peccatorum suorum culpas & fletibus lauare, & post fletus in eodem mentis mœrore persistere, sicut de bona quoque muliere scriptum est, quę ad tabernaculum orauerat, & ab intentione sua animum post compunctionis gratiam non mutauit, cùm dicitur: *1.Reg.1.* Vultúsque eius non sunt amplius in diuersa mutati. In qua nobis cōsiderandū est: quia si sic planxit mulier quæ quærebat filium, quomodo debet plangere anima, quæ quærit Deum? Sacerdos verò etiam post compunctionem ac lachrymas cogitur necessaria quoque filiorum suorum cognoscere, & ea quæ refugit, animo, patienter audire, atque post suspiria cælestium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, & sæpe eū superueniētibus cor in diuersa qualitate trāsfundere. Nā aliquando de lucris spiritalibus gaudet, sed cùm quilibet mœrēs superuenerit, nisi eius mœrorē in se susceperit, tribulationi illius cōpatiens nō est. Et aliquādo de dānis animarū luget, & repentè superueniunt qui de quibusdam suis prosperitatibus lætantur. Quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minus amare creditur filios in quorum gaudio non exultat. *Roma.12.* Præcipuè cùm Paulus dicat: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flētibus. Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum video, quàm rigorem mentis cōpatiendo flectere, & cum personis superuenientibus animum mutare, & tamen hoc valde est necessarium. Nā quando ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse prædicator videtur ingratus? Vnde per hunc quoque eūdem prophetam in extrema parte dicitur: *Exod.28. & 29. Leuit.11.* Et cùm sacerdotes intrinsecus ministrant, vestibus laneis non vtantur. De quibus subditur: Dúmque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimenta sua in quibus ministrauerant, & reponent ea in gazophylacia sanctuarij. Grosiora quippe vestimenta sunt lanea. Sed cùm sacerdos ad sanctum ministerium accedit, id est, cùm intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est, quod ipse quasi lineo vestimento vestiatur. Sed cùm ad populum foras egreditur, oportet vt vestimenta in quibus intrinsecus ministrauerat, reponat, atque populo aliis vestibus indutus appareat. Quia si in compunctionis suæ rigore se teneat, si in eo quem orationis tempore habuit mœrore perduret, exteriorum verba suscipere nō admittat. Et quid grex de necessariis faciat, si audire atque perpendere, & hoc quod præsens tempus exigit, pastor recusat? Grosiora ergo vestimenta sacerdos exiens ante populum induat, vt mētis suæ habitum pro vtilitate filiorum etiam ad terrena toleranda componat. Pensate ergo fratres charissimi, quātus speculatori labor sit & ad sublimia cor tēdere, & hoc repentè ad ima reuocare, & in sublimitate cognitionis intimæ extenuare animum, & propter exteriores causas proximorum, vt ita dicam, subitò in cogitatione crassescere: Non ergo mihi modò necesse est prophetæ verba exponere, sed meam coram vobis miseriam deflere. Vnde peto vt vestra me oratio talem faciat, qualis & mihi valeam & vobis prodesse. *1.Cor.1.* Potens est indigno mihi & infirmo ex vestra intercessione ista tribuere, qui ex sua pietate pro nobis dignatus est infirmari. Virtus enim Dei est atque sapientia, quæ nostram infirmitatem sumpsit, vt ex sua nos infirmitate roboraret Iesus Christus Dominus noster: Qui viuit, &c.

HOMILIA DVODECIMA.

ET facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum in campum, & ecce ibi gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi iuxta fluuium Chobar & cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos, & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris de medio eorum, & linguā tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus. Qui audit audiat, & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est. Et tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eū coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferreā, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem & circundabis eam. Signum est domui Israël.

SEruata veritate historiæ, diuina eloquia aliquando ex tēpore, aliquando ex loco causas designant, quas aperto sermone non indicant. Ex tempore etenim, sicut prædicante Iudæis Domino per Euangelistam dicitur: *Ioan.10.* Hyems erat. Inter illa enim mysteria quæ veritas loquebatur: que causa fuit vt nomen hyemis adderetur, nisi vt per qualitatem temporis ostenderet frigus cordis? quia & cùm verba veritatis acciperent, frigida Iudæorum corda remanebant. Aliquando verò ex loco, sicut carnali Israëlitico populo descendente de monte Moysi lex in campestribus data est, *Exod. 19.* & sanctis Apostolis Dominus in monte sedēs, summa & spiritualia præcepta locutus est, *Matth.5.* vt ex locis videlicet monstraretur: quia & illis tanquā carnalibus mādata minima dabantur in valle terrarum: & isti tanquā spiritales & sancti in monte mādata cœlestia audirēt, quaten᷒ apertè mōstraretur ꝙ ascēdētes corde ad cælestia, infirma mundi relinquerēt, & mētis in culmine starent. Vnde nunc Ezechiel propheta quid iubente Deo in locis

locis egerit describit, vt per locorum qualitatẽ indicet quid in posterum de prophetæ mysteriis sequeretur. Ecce enim ait: *Facta est super me manus Domini, & dixit ad me: Surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.*) Quid est hoc quòd prius Dominus in medio Israëlitarũ locutus ad prophetam suum fuerat, & tamen postmodum dicit: Egredere in campum & ibi loquar tecum, nisi quòd prophetiæ suæ gratiam & prius Iudææ infundere, & hanc postmodum dignatus est in latitudine gentium demonstrare? Neque enim immeritò per campũ gentilitas designatur, quæ longè latéque, id est, in vniuerso mundo distenditur. Vbi & subditur: *Et surgens egressus sum in campum, & ecce gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi iuxta flumen Chobar.*) In campo gloriam Domini propheta vidit, quam iuxta flumen Chobar in medio Israëlitarum viderat: quia ipsa eius maiestas gentibus apparuit, quæ prius se electis in Iudaico populo reuelante spiritu declarauit. Sequitur: *Et cecidi in faciem meam.*) Visa gloria Domini in faciem suã propheta cadit, quia quanuis homo ad intelligenda sublimia eleuetur, ex contemplatione tamen maiestatis Dei, infirmitatẽ suæ conditionis intelligit. Et quasi statum non habet, qui se ante Dei oculos esse cinerem & puluerem videt. Sequitur: *Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos.*) Cùm nos humiliter Deo sternimus, cùm esse nos puluerem cinerémq; cognoscimus, cùm infirmitatem conditionis propriæ pensantes, statum rigiditatis & superbiæ non habemus, omnipotens Deus per suum nos spiritum leuat, & super pedes nostros statuit: vt qui humiliter apud nos ex infirmitatis nostræ cogitatione iacuimus & iacemus, in bono pòst opere quasi super pedes ex rectitudine stemus. Quod cur in campo de propheta agitur, nisi vt specialiter designetur, quia etiam electis gentium spiritus sanctus dandus esset, qui eos quos assumeret, & prius à superbiæ suę statu deiiceret, & postmodum super pedes suos, id est, super bona opera solidaret? sicut per Paulum dicitur: [Hebr.12.] Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris. Sequitur: *Et locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere & includere in medio domus tuæ.*) Quid est quod de medio Israëlitici populi propheta ad campum educitur, atque ad domum postea de campo reuocatur, nisi quòd prædicationis gratia à Iudaico populo ablata, in latitudine gentilitatis aspersa est? Sed tamen quia in fine mundi Iudæi ad finem redeunt, quasi ad domum propheta reducitur, vt in suo populo rursus prædicatio inhabitet, quæ modò velut in campo, ita diuersis gentibus fulget. Scriptũ quippe est: [Rom.11.] Donec plenitudo gentium subintraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Quia & per prophetam alterum dicitur: [Oseæ.5.] Si fuerit numerus filiorum Israël quasi arena maris reliquiæ saluæ fiet. Exeat ergo propheta de medio populi ad campum, de campo redeat ad domum, vt prædicatio quæ Iudææ facta est, egrediatur inter gentes, & repletis fide gentibus, recipiat Iudæa spiritalis doctrinæ dona quæ amisit. Includi autẽ propheta in medio domus suæ præcipitur: quia antichristi tempora ab eis gentibus quæ in fidelitate remanserint, plebs cõuersa Iudæorum, duris persecutionibus coangustantur. Vnde scriptum est: [Apoc.11.] Atrium autem quod est extra templum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. *Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis & non egredieris in medio eorum, & linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.*) Quæ videlicet verba si per typicæ expositionis ordinẽ sequimur, propheta in domo sua vincula suscipit & ligatur: quia in extremis cùm Iudæa crediderit, grauissimas antichristi tempore persecutiones sentit, vt prædicationes eius, ministri iniquitatis non recipiant, sed resistendo has vinculis dolorum premant. Et in medio eorum non egreditur: quia ad corda prauorum prædicatio non peruenit, dum lingua bonorum ligata tribulationibus tacet. Erunt etenim tunc multi ex Iudæis infidelibus, qui eosdem ipsos qui ex Iudæis crediderint, persequentur. Vnde & notandum est quòd hîc quoque dicitur: quia in domo sua vincula propheta sustineat, vt videlicet designetur quoniam ex ipso suo genere Iudęa cùm fidelis fuerit, tribulationem persecutionis portet. Dum enim vnigenitus summi patris incarnatus ac mortuus resurrexisse, atque ad cœlos ascendisse non creditur, sicut per sacræ scripturæ paginas prædicatur, nimirum apud eos prophetia ligata erit. Quæ si ita vt dicta est, in eorum intellectum decurreret, quasi gressus liberos suæ prædicationis habuisset. Reprobis ergo tunc prædicatorum scientia tacere compellitur. Vnde & hîc subditur: *Et linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.*) Sed quia Enoch & Helia prædicante, multi ex his qui tunc ex Iudæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem veritatis redeunt, sicut de eodem Helia dicitur: [Matth.17.] Helias veniet, & ipse restituet omnia: qui vtrique per Zachariam duæ oliuæ, [Zacha.4.] & per Ioannem duo candelabra nominantur, [Apoc.11.] rectè hîc quoque subiungitur: *Cùm autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus.*) Tunc enim velut in extremo os prophetæ aperitur, cùm in prædicatione Enoch & Heliæ Iudæis ad fidem redeuntibus, prophetia sacri eloquij de Christo fuisse cognoscitur. Sed quia hæc typicè diximus, nunc verba eadem charitati vestræ moraliter disseramus. Quid enim est quòd exire propheta ad campũ iubetur, nisi quòd vnusquisque qui prædicat, propter eos quos extra se positos corrigit, atque ab iniquitate compescit, loquendo ad campum exit, ibíque gloriam Domini videt? Quia tantò largius doctrinæ gratiam percipit, quantò se in labore prædicationis ex amore proximorum tendit. Foras ergo exeundo in altam visionem ducitur: quia vnde in alienis cordibus ignorantiæ cæcitatem ministerio suæ locutionis illuminat, inde eum superna gratia in altiorem intelligentiam exaltat. Sed quia semper prædicator debet ad mentem recurrere, humilitatem atque munditiam intrinsecus custodire, post campum necesse est vt ad domum redeat, quatenus in his quæ dicit, qualis etiam ipse sit intra conscientiam agnoscat. Si enim aut hoc quod loquitur minimè custodit, aut de his quæ loquitur, temporalem gloriam requirit, loquendo quidem ad campum exit, sed non cogitando semetipsum, ad domum redire contemnit. Accepto etenim spiritu, in medio domus includimur, quando per eius gratiam ad discutienda mentis nostræ secreta reuocamur, vt apud seipsum in Deo animus quiescat, & non iam per exteriores concupiscentias in appetitu laudis & gloriæ, cogitationis mobilitate discurrat. De hac domo cordis cuidam sanato per semetipsam veritas dicit: [Ioan.5. & Marci.2.] Tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Per grabbatum quippe, in quo carnis est requies, ipsa caro signatur. Per domum verò conscientia figuratur. Et quia cùm mente mortui in vitiis iacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cùm verò sanati fuerimus mente, vt iam pulsantibus carnis vitiis resistamus, necesse est vt & tentationum contumelias de nostra carne toleremus. Aegro itaque ad salutem reducto præcipitur: Tolle grabbatum tuũ, id est, porta lectum in quo portatus es: quia necesse est vt sanatus quisque portet contumeliam carnis in qua prius iacebat ægrotus. Quid est ergo dicere: Tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam, nisi, porta tentationes carnis in quibus hactenus iacuisti, ac reuertere ad conscientiam tuam, vt videas quæ fecisti? Propheta itaque post campum in domo includi pręcipitur, vt prædicator post gratiam doctrinę quã proximis ministrat, ad cõscientiam redeat, séque ipsum subtili examinatione discutiat, ne de his quæ foris prædicat, aliquid ipse apud se intrinsecus transitoriæ laudis quęrat. Vnde & per Salomonem dicitur: [Prouer.5.] Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Valde autem contraria esse videntur quæ dicit: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide: cum protinus adiungit: Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Quomodo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis diuidit? Quomodo alieni aquæ eius participes non sunt, si fontes illius foras deriuantur? Sed cùm prædicamus populis, nimirum in plateis aquas diuidimus: quia in auditorum multitudinem scientiæ verba dilatamus. Cùm verò nos adiuuante diuina gratia intrinsecus custodimus, & ne maligni spiritus, qui iure à nobis alieni sunt, quia sortem beatitudinis perdiderunt, nobis in elatione surripiant, sollicitudine cauta circumspicimus, soli habemus aquas quas in plateis di-

uidimus, vt nobis in eis alieni participes nō sint. Hi nimirum de quibus scriptum est: Alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsiuerunt animam meam. Aquas ergo & in plateis diuidit, & solus habet, qui per hoc quod multis prędicat, se in cogitatione temporalis gloriæ non exaltat. Tunc enim possidet homo quod docet, quando se non gaudet innotescere, sed prodesse. Ex campo ergo propheta ad domum reducitur, vt is qui ex Deo loquitur postquam pro vtilitate proximorum loquendo foras exierit, ex humilitate semper ad discutienda cordis sui secreta reuocetur. Vnde & subditur: *Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum.*) Cùm enim prædicator quisque ad conscientiam domus suæ reducitur, super eo vincula dantur, & ligatur in eis: quia quantò plus se in cogitatione discusserit, tantò amplius agnoscit iusti anima quantis mortalitatis suæ infirmitatibus sit ligata. Nisi enim se ligatum conspiceret Paulus, minimè dixisset: Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse. Hinc per Psalmistā dicitur: Vt audiret gemitum vinculatorum, & soluat filios interemptorum. Et rursus: Intret in conspectu tuo gemitus compeditorum. Sæpe autem cùm iam anima ad redemptoris sui speciem contemplandam exire desiderat, cùm cœlestibus gaudiis interesse suspirat, ipsa mortalitatis suę vincula conspicit & gemit, quibus adhuc in præsenti mundo ligata retinetur. Hinc est enim quod subtile omnipotentis Dei iudicium intuens Hieremias ait: Circūædificauit aduersum me vt non egrediar, aggrauauit compedem meam. Habemus enim compedes, ipsam infirmitatem atque corruptionem mortalitatis nostræ, sed cùm tribulatio nobis & gemitus additur, ipsæ nostræ compedes aggrauantur. Et quidem quandiu in hac vita iustus mores patitur loquendo bona, prodesse aliis festinat, sed cùm duras mētes conspicit, easque considerat contentionibus occupari, prædicationis verbum retinet. Et in medio eorum non egreditur, quia à bonis quæ loqui poterat, obmutescit, sicut per Paulum dicitur: Nihil per contētionem. Et rursus: Si quis vult contentiones esse, nos talem consuetudinem non habemus. Vnde hîc quoque aptè subiungitur: *Et linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.*) Aliquando verò etiam contra resistentium linguas prædicantium corda zelo sui Dominus accēdit ne taceant, sed dicta, fallacium verbis veritatis præmant. Vnde hîc subditur: *Cùm autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, & dices ad eos, Hæc dicit Dominus Deus.* Sed hæc quæ breuiter sub duplici intellectu discussimus, placet vt iuxta considerationem literæ leuiter tangendo transeamus. Quid enim nobis amplius per ipsa verba historiæ quàm virtus obedientiæ cōmendatur? cùm modò ad transmigrationem iuxta fluuium Chobar pergere, modò ad campum egredi, ex campo ad domum redire propheta præcipitur? vt prius ex iussione pergens, & paulò pòst exiens, atque iterum domum rediens, & semetipsum recludens, semper suæ voluntatis arbitrium ad diuini eloquij præceptum frangat, quatenus in cęlesti iussione suspensus, non suam, sed conditoris sui volūtatem impleat. Cui dicitur: *Et tu fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum.*) Qua in re notandum est quòd aduersa propheta prænoscit, vt contra omnia paretur. Minus enim mala contra mentem præualent, quæ inopinata non veniunt: & tamen dum contraria prænoscuntur, quanta sit in eo obedientiæ virtus ostenditur, qui & cognoscit quòd aduersa passurus est, & tamen voci dominicæ inobediens non est. Magna enim consideratione indigēt verba quæ protinus addūtur. *Et linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.*) Discernendum quippe nobis est, vtrum pro solis malis auditoribus, an aliquando etiam pro vitio prædicantis, prædicationis sermo subtrahatur. Quatuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nam aliquando propter malos auditores bonis tollitur sermo doctoribus. Aliquādo verò pro bonis auditoribus datur sermo doctoribus & malis. Aliquando autem propter docentiū atque audientium iustificationem, bonis doctoribus datur, vt & ipsi per meritum crescant, & auditores eorum in intellectu & vita proficiant. Aliquando verò quia nec hi digni sunt accipere quibus doctrinæ sermo profertur, neque illi doctrinæ verbum proferre qui locum docendi tenent, prædicationis sermo tollitur, vt vtraque pars districtè iudicetur. Propter malos nanque auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut nunc ad Ezechielem dicitur: *Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus ne quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est.*) Et sicut Paulo dicitur: Festina & exi velociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et sicut volentibus Apostolis prædicare in Asia, scriptum est: quia prohibuit eos spiritus Iesu. Propter bonos auditores etiā malis doctoribus sermo datur, sicut de Pharisæis Dominus dicit: Omnia quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum verò opera eorum nolite facere: dicunt enim, & nō faciunt. Propter docentium quoque meritum & audientium iustificationem, sermo doctrinæ tribuitur, sicut suis Apostolis dicitur: Euntes docete omnes gentes. Propter malos verò auditores & indignam vitam eorum qui docere debuerant, sermo doctrinæ subtrahitur, sicut Heli ad corrigendos filios districtæ increpationis verbum non habuit: quia & eius negligētia, & filiorū exigebat vita, vt cum eis & populus caderet, & arca Domini capta ad Allophylos transiret. Magna enim omnipotentis Dei est gratia cùm iniquè agentibus durus à doctoribus sermo increpationis profertur. Quo contrà nūc dicitur: *Et eris mutus, nec quasi vir obiurgans.*) Delinquentes etenim obiurgasset, si digni ipsa obiurgationis gratia fuissēt. Sed cùm in doctrina atque silentio sit meritorum tanta diuersitas, vt sciri facilè non possit vtrum ex auditoris, an ex eius vitio qui doctrinæ locum videtur tenere, docendi sermo subtrahatur, quid aliud nobis quàm seruari semper in reb' dubiis humilitas iubetur? vt quando loqui possumus, non extollamur, ne fortasse hæc ipsa locutionis nostræ gratia non nobis, sed auditoribus nostris collata sit. Et rursus quando loqui nō possumus, hi qui nobis cōmissi sunt minimè nos diiudicent: ne fortasse non ex nostro, sed ex peccato audientium loqui minimè possimus. Ad hoc ergo nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, vt vnā certā gratiam teneamus humilitatē, quatenus & nos cùm loquimur, ex omnipotentis Dei dono hoc esse vestrum meritum putemus. Et quando à locutione doctrinæ obmutescimus, quāuis nostra culpa sit, vos tamen hanc esse vestram specialiter credatis: vt cùm vicissim mala nobis tribuimus, & bona aliis, per ipsam humilitatis gratiam fiat vt doctrinæ sermo qui ablatus fuerat, redeat. Sequitur: *Cùm autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, & loqueris ad eos. Hæc dicit Dominus Deus: Qui audit, audiat, & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.*) Sæpe quidem verbum Dei audire desiderant, sed dum alios conspiciunt aurem auertere, etiam ipsi à salutis auditu deuiant, & plerunque multi quiescere appetūt, atque cunctis mundi huius actibus vacare, nullis iam desideriis terrenis succumbere: sed dum vident alios inquietè agendo proficere, atque in hoc mundo diuitiis & honoribus extolli, quia necdum in via rectitudinis firmi sunt, ad praua opera ex aliorum exemplo delabuntur. Hinc est enim quod in typo infirmantium Psalmista loquens dicebat: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelatus sum in peccatoribus, pacem peccatorum videns. Hinc iterum dicit: Dum superbit impius, incenditur pauper. Hinc ad Hieremiam prophetam voce dominica de Iuda & Israël dicitur: Nūquid vidisti quæ fecerit auersatrix Israël? Abiit sibimetipsa super omnem montem excelsum, & sub omne lignum frondosum, & fornicata est ibi. Et dixi cùm fecisset hęc omnia, ad me conuertere, & non est reuersa. Vbi statim subditur qualiter ex æmulatione soror eius etiam Iuda cecidit, qui stare videbatur. Ait enim: Et vidit præuaricatrix soror eius Iuda, quia pro eo quòd mœchata esset auersatrix Israël, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudij, & nō timuit prȩuaricatrix Iuda soror eius, sed abiit & fornicata est etiam ipsa. Ecce misericors Deus contemnitur & vocat, auersantibus se signum misericordię aperit: quia peccāti dicit: Ad me conuertere, & tamen non est conuersa. Sed quia omnipotentem Deū plebs Israëlitica deseruit, reuerti nolens, libellū repudij accepit. Deseruit videlicet peccando, sed libellum repudij accepit in suis iniquitatibus sine flagello remanendo. Anima enim quę peccat, recedit. Sed si eam post peccatum prosperitas

Marginalia: Psal. 53. Philip. 1. Psal. 66. Psal. 101. Threno. 3. Philip. 2. 1. Cor. 11. Acto. 16. Math. 23. Math. 28. 1. Reg. 2. 3. & 4. Psal. 77. Psal. 9. Hiere. 3.

prosperitas sequitur,nulla disciplina,nulla districtionis increpatio reuocat ad cor indiuisionem quam inter se & Dominũ fecit.Etiam libellum repudij accepit,vt iam velut aliena derelicta faciat mala quæ vult,zeli Dei flagella non sentiat,quatenus ad æterna supplicia profundius descendat. Sed soror eius Iuda quoniam dimissam Israëliticam plebem in suis voluptatibus vidit,ipsa quoque immunditia fornicationis exarsit. Quia enim aspexit adulteram in sua peruersitate florere,etiam ipsa nõ timuit deterius peccare,atque à coniunctione Domini quasi à viri legitimi cubili recedere. Vnde necesse est vt peccãtes quosq; tũc cõsiderem⁹ ampli⁹ miseros,quãdo eos conspicim⁹ in culpa sua sine flagello derelictos. Hinc enim per Salomonẽ dicitur: Aduersio paruulorũ interficiet eos,& prosperitas stultorum perdet illos.Qui enim à Deo auertitur & prosperatur,tantò perditioni fit proximus, quãtò à zelo disciplinæ inuenitur alienus.Dicatur ergo: *Qui audit, audiat,& qui quiescit,quiescat:quia domus exasperans est:*) Ac si apertè diceretur: Vos qui iam & verba veritatis audire, & à praua cœpistis actione quiescere, nolite illos imitari,quorũ me exasperari moribus videtis. Quod tamen intelligere & aliter possumus. Quidam enim verbum audiẽtes non audiũt: quoniam aures ad sacrum eloquium ponunt,sed cor à mundi desideriis non euellunt. Et sunt nonnulli qui quiescentes minimè quiescũt:quia à prauis quidẽ actibus ociosi sunt corpore,sed peruersitates operũ ex delectatione versant in mente. Hinc est enim quod de Iudæa ad captiuitatem perueniente scriptũ est: Viderunt eam hostes,deriserũt sabbata eius. Hostes quippe sabbata derident,quando maligni spiritus ociosę menti prauas cogitationes iniiciunt, vt & si quiescit ab opere,non quiescat à malorum operum delectatione. Rectè ergo nunc dicitur: qui audit, audiat:quatenus sic fiat sermo in ore corporis, vt sonet in aure cordis. Et qui quiescit,quiescat:vt prauitatis desideria repellantur à cogitatione,cùm iam repulsa videntur ab opere. Vbi ne malorum,sicut diximus, exempla sequantur,adiungitur:*Quia domus exasperans est.*) Mali autem & si diu tolerantur, subitò corruunt, & eorum pœnas infirmi conspiciunt,ne quorum culpas impunitas existimant, imitantur. Vnde hîc quoque eiusdem Iudææ desolatio subiungitur,quæ domus exasperans vocatur, cùm protinus prophetæ suo Dominus dicit: *Et tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum contra te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem,& ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pone eam murum ferreum inter te & ciuitatem, & obsirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem, & circundabis eam, signum est domui Israel.*) In quibus videlicet verbis quid aliud iuxta historiam,nisi Hierosolymæ vrbis obsessio atque destructio designatur, & peccatoris populi afflictio exprimitur? Qui domus exasperans vocatur, cùm appertè dicitur: *Ordinabis aduersus eam obsidionem,& ædificabis munitiones,& comportabis aggerem,& dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.*)Sed quia verba prophetiæ sic plerunque narrant historiam, vt per hæc etiam mystica describant, oportet vt hæc eadem dicta quæ protulimus historialiter,etiam spiritaliter differamus,maximè quia in eis interponitur quod teneri posse ad literam nõ videtur, cùm dicitur:*Et tu sume tibi sartaginem ferream,& pones eam murum ferreum inter te & ciuitatem, & obsirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem.*) Nisi enim rebus historicis mystica miscerentur,quid sartago ferrea necessaria prophetæ fuit, vt hanc inter se & ciuitatem poneret, quatenus ab eius obsidione separaret? Cùm enim dicitur: Sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & ciuitatem: apertè declaratur quia per eandem sartaginem ferream ab obsidione ciuitatis propheta se liberum reddat. Vnde & quod prædixit subiungitur: *Et obsirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem.*) Ex qua re ostenditur quia propheta in eadem obsidione non erit, si sartaginem ferream inter se & ciuitatẽ murum ferreũ ponit. Et certè siue in ea captiuitate,siue in ea quæ postmodũ Israëlitico populo contigit, nullus ab eiusdẽ captiuitatis periculo liber fuit,sed omnes simul par calamitas inuoluit. Quid ergo intelligi iuxta literã potest,vt propheta inter se & ciuitatem quæ obsidenda est, sartaginem ferream ponat? Sed quãuis omne hoc quod in descriptione lateris sub signo Hierosolymorum ciuitatis legitur, iuxta literam factũ sit,nobis tamen sciendum est quia typicum aliquod per sartaginẽ figuratur, & obsessio Hierosolymorum vera describitur. Quare instruimur vt dum aliud completũ iuxta historiam scimus, & aliud iuxta allegoriã à ratione vacare cognoscimus quatenus & obsessionem Hierosolymorũ, quæ iuxta literam postmodũ facta est,in prophetæ verbis & factis credamus esse figuratã,& tamen per eandem obsidionẽ,obsidio alia, id est, interior designatur. In qua iure quærimus quid per sartaginẽ ferream,quæ murus ferreus dicitur,valeat designari. Illam itaq; obsidionem qua Hierosolymorum ciuitas destructa est, iam factam nouimus, sed nunc aliã intrinsecus quæ quotidie agitur requiramus. De qua per significationẽ dicitur:*Et tu fili hominis,sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem.* Sed antè nobis inquirẽdum est cur Ezechiel propheta vel quoties sublimia conspicit, vel quoties agere aliqua mystica iubetur, prius filius hominis appellatur? Sæpe enim subleuatur ad cœlestia, & occultis ac inuisibilibus rebus eius mens pascitur. Necesse ergo est vt inter occulta quę penetrat,filius hominis vocetur,vt semper agnoscat quod est,& nunquam extollatur de his ad quæ ducitur. Quid est enim prophetæ ad spiritalia subleuato semper fili hominis dicere,nisi ei infirmitatis propriæ memoriam facere? vt conscius conditionis infirmæ, eleuari in cogitatione non debeat de magnitudine contemplationis suæ. Quia verò idem propheta, vt suprà iam diximus,typum prædicantiũ vel doctorum tenet, rectè ei nũc dicitur:Sume tibi laterem, & pones eum coram te. Omnis enim doctor cùm terrenum quempiam auditorẽ ad cœlestis verbi doctrinam suscipit, laterem assumit. Cui dum loqui cœperit quæ sit retributio cœlestis patriæ, quæ visio pacis supernæ, ciuitatem Hierusalem describit in latere. Quem coram se ponit:quia intenta mente qualitatẽ audientis considerat, id est, profectum vel defectũ conspicit, & iuxta eiusdem intelligentiam, prædicationis suæ verba moderatur, vt describi in audientis mẽte ciuitas Hierusalem,id est, visio pacis possit. Dicatur ergo: Sume tibi laterem, videlicet proximi cor terrenum. Pones eum corã te, scilicet vt vitam atque intellectum illius intenta mente custodias. Et describes in eo ciuitatem Hierusalem, vt ei quæ sint superna gaudia de visione pacis innotescas. Quasi enim iam Hierusalem in latere descripta est, cùm terrena mens cœperit quæ sint illa internæ pacis gaudia vera cognoscere, & ad conspiciendam gloriam patriæ cœlestis anhelare. Quasi interna visio pacis describitur, quando mens quæ prius terrena sapuerat, per amorem iam ad contemplendam gloriam regni cœlestis eleuatur. Sed mox vt animus amare cœlestia cœperit, mox vt ad visionem pacis intimæ tota se intẽtione collegerit, antiquus ille aduersarius qui de cœlo lapsus est, inuidet, & insidiari amplius incipit, & acriores quàm consueuerat tẽtationes admouet, ita vt plerunque sic resistentem animã tenet, sicut antè nunquam tentauerat quando possidebat. Vnde scriptum est: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationẽ. Vnde & dæmoniacus qui à Domino sanatur, ab exeunte dæmone discerpitur, sicut scriptum est: Et clamans multũ discerpens eum, exiit ab eo. Quid est enim quòd obsessum hominẽ antiquus hostis quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit, nisi quòd plerunq; dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm prius excitauerat quãdo hoc quietus possidebat? Vnde & Israëlitę quoq; ad Moysen & Aaron dicunt: Videat Dominus & iudicet quoniã fœtere fecistis odorem nostrũ corã Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladium, vt occideret nos. In Moyse enim & Aarõ lex & prophetæ figurati sunt. Et sæpe apud se infirmus animus quasi contra sacra eloquia murmurat: quia postquam verba cœlestia audire & sequi cœperit, regis Aegyptij aduersitas, id est, maligni spiritus tentatio excrescit. Debet ergo vigilanter doctor proficienti animæ quæ illam tentationes sequantur innotescere, vt cautam se valeat contra maligni spiritus insidias præparare. Vnde bene nunc post descriptam ciuitatem Hierusalem in latere, dicitur prophetæ: *Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis*

Prouerb. 1. — Thren. 1. — Ecclesiastes. 9. — Marci. 9. — Exod. 5.

aggerem.) In qua enim iam pacis visio describitur, ei necesse est vt tentationum bella nuncientur. Nam vt valeat ad illa pacis gaudia æterna pertingere, hanc hîc proculdubio oportet tribulationum certamina multa sustinere. De qua bene dicitur: Ordinabis aduersus eam obsidionem. Prædicatores quippe contra erudiendam animam obsidionem ordinant, cùm præmonendo indicant quibus se modis vitia virtutibus opponant, quomodo luxuria castitatem feriat, qualiter ira tranquillitatem animi perturbet, quantum inepta lætitia vigorem mentis resoluat, qualiter multiloquium munitionem cordis destruat, quomodo inuidia charitatem interficiat, quemadmodũ superbia arcem humilitatis effodiat, qualiter fallacia cùm veritatem in sermone corruperit, hanc etiam in cogitatione corrumpat, vt qui verum dicere noluit quod intellexit, iam nec intelligat quod dicere valeat. Ordinatur ergo prædicatorem obsidio, cùm per sanctæ admonitionis verba singulis quibúsque virtutibus, quæ vel quibus modis vitia insidientur ostenditur. Et contra Hierusalem, quam describit in latere, prædicator munitiones ædificat, quando mala quæque quàm munita contra mentem veniant, demonstrat: vt sese vitia sub virtutum specie abscondant, quatenus, sicut sæpe iam diximus, immoderata ira iustitia videri appetat, & disciplinæ remissio, mansuetudo videri velit, & tenacia sese parsimoniã nominet, & in ordinata rerũ effusio se beneuolentiam appellet. Quasi enim ædificare contra mentem munitiones sunt, quãdo vitia sub virtutum specie excrescunt, & in alto se ostendunt per imaginem, quæ in imo iacent semper per actionem. Adhuc quoque additur: *Et comportabis aggerem.*) Quò enim mens desiderare cœlestia cœperit, eò in illam maligni spiritus tentationibus suis terrenas amplius cogitationes exaggerant. Propheta ergo aggerem comportat, cùm prædicator sanctus bonis mentibus qualiter terrena desideria surrepere solent denũtiat. Atque adhuc additur: *Et dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.*) Quasi dat contra animam doctor castra, quando malignorum spirituum contra eam collectas atque adunatas insidias indicat, vt aliquando non solummodo ex vno, sed ex coniunctis vitiis simul tentent. Nam sunt quędam vitia quasi per quandam sibi cognationem propinqua, sicut dissolutio spiritus, appetitus gulæ, & immunditia luxuriæ, sicut multiloquiũ, fallacia, atque periurium. Et dissolutione quippe spiritus mens ad ingluuiem ventris rapitur. Et dum cibis venter extenditur, ad luxuriam caro trahitur superbiendo captiua. Et rursum ex multiloquio fallacia generatur: quia valde difficile est vt qui multa loquitur, non etiam mentiatur. Et sæpe mendacium etiam periurio tegitur, vt ante humana iudicia veletur. Superbia quoque esse sine inuidia atque inani gloria nullatenus potest. Superbus etenim quisque honorem quem ipse ambit, aliis inuidet. Et cùm hunc fortasse obtinuerit, in elationem gloriæ temporalis attollitur, atque quod alios conspicit minimè percipere potuisse, hoc se per inanem gloriam gaudet præ cæteris habere. Sciendum quoque est quia sæpe nonnulla vitia ad mentẽ non simul veniunt, sed supponuntur, vt vnum alteri in tentatione succedat. Et aliud contra faciẽ venit, aliud verò intentatione se ex latere subiicit, quatenus dum alteri resistitur, ab altero mens decepta capiatur. Ipsa enim quæ superius diximus vitia, plerunque se alia pro aliis furtiuè supponunt, sicut nonnunquam dum iram vincere in nobismetipsis conamur, plusquã necesse est lenitas mentem occupat, vt asperitatem peccantibus quam oportet minimè proponat. Sæpe verò dum nobis inesse incauta lenitas displicet, zelus se in furorem trahit, atque extra patientiæ limitem animum captiuum rapit. Quia ergo permixta vitia atque adunata contra mentem veniunt, rectè in prædicatoris ore contra descriptam Hierusalem castra proponuntur. Et quia aliquando singula hinc inde sensum feriunt, in gyro arietes ordinãtur. Ponit ergo prædicator arietes in gyro, dum cautè denunciat, quàm blandè luxuria percutit, quàm asperè impatientia occidit, quàm laboriosè auaritia accendit & interimit, quàm tumidè superbia extinguit. In gyro itaque arietes ponere, est prædicando ostendere qui vndique soleant animam mucrones vitiorum ferire. Sequitur: *Et tu sume sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem.*)

E Quia ferrum forte metallũ est, & in sartagine cibus frigitur, quid per sartaginem ferream, nisi spiritalis zeli fortis frixura signatur? Omnis quippe spiritalis zelus doctoris animam frigit: quia valde cruciatur dum infirmos quosque æterna deserere, & rebus temporalibus delectari conspicit. Quàm bene Paulus sartaginem ferream sumpserat, cùm zelo animarum cruciatus dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? *1.Cor.12.* Ipsum suum cor quod animarum zelo succenderat, quid aliud quam sartaginem fecerat, in quo amore virtutum contra vitia ardebat? Quòd enim vrebatur, sartago erat. Inardescebat enim & coquebat: quia incendebatur amaritudine, sed virtutum alimẽta præparabat ex sua afflicta cogitatione. Sed quid est quòd eandem sartaginem propheta inter se & ciuitatem murum ferreum ponit, nisi quòd idem fortis zelus qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicij inter eum & animam quam à vitiis zelatur, testis est? Vt etsi audire is qui docetur noluerit, doctor tamen pro zelo quem exhibet, de auditoris negligentia reus non sit. F Murum ergo ferreum inter se & ciuitatem ponit: quia vltionis tempore inde doctor à damnationis periculo munitur, vnde nũc per zelum custodiæ cordis frixurã patitur. Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacrificiũ, quale est zelus animarum. Hinc enim Psalmista ait: Zelus domus tuæ comedit me. *Psal.68.* Quantum verò frixura cordis quæ spiritali zelo agitur, omnipotentem Dominum Deum placat, apertè ostenditur, cùm offerri per legem simila in sacrificiũ iubetur. De qua scriptum est: In sartagine oleo conspersa frigetur, offerétque eam calidam in odorem suauissimum Domino sacerdos qui patri iure successerit, & tota cremabitur in altari. *Leui.6.* Nunc enim simila in sartagine frigitur, cùm munda mens iusti per zelum sancti amoris crematur. Quę conspergi oleo præcipitur, id est, charitati misericordiæ misceri, quæ in conspectu omnipotentis Domini ardet, & lucet. Consperga tur ergo oleo mens quæ in sartagine frigitur: quia in sancti zeli districtione necesse est vt ex misericordiæ virtute & ardeat & clarescat. G Amat enim eundem ipsum quem insequi videtur. Vnde & calida in odorẽ suauissimũ Domino offerri præcipitur: quia si amorẽ zelus nõ habet, ea quæ de sartagine offertur, calorem simila amisit. Et notandũ quis eam offerre præcipitur, videlicet sacerdos qui patri iure successerit. Ille enim sacerdos patri iure succedit, qui esse se omnipotẽtis Domini filiũ demonstrat moribus, atque à nobilitate intimã, operũ suorũ ignobilitate nõ discrepat. Quę in altari tota cremari pręcipit, vt videlicet holocaustũ fiat. Holocaustũ enim totũ incẽsum dicim⁹. *Holocaustũ quid.* Vnde & in trãslatione altera hoc in loco hęc eadẽ simila quę in sartagine frigit, holocaustũ fieri iubet. Hoc autẽ inter holocaustũ & sacrificium distat: quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona quæ aguntur sacrificia, sed holocaustum non sunt: quia totam mentem in amore spiritali minimè incendũt. Qui enim sic operantur ea quæ Dei sunt, vt tamen & quædam quæ sunt seculi non relinquant, nimirum sacrificium & non holocaustum offerunt. H Qui autem cuncta quæ mundi sunt deserunt, & totam mentem igne diuini amoris incendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium & holocaustum fiunt. Simila itaque in sartagine, est munda mens iusti in zeli spiritalis afflictione, quæ per sollicitudinem animarum frigitur, & non solum sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse deputatur. Sumamus ergo sartaginẽ ferream, & ponamus eam murum ferreũ inter nos & ciuitatẽ, id est, assumamus zelum fortẽ vt inter nos & auditoris nostri animam inueniamus hanc post modum fortem munitionem. Tunc enim hunc murũ ferreũ inuẽturi sumus, si nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, custodiendo, suadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando verò etiam seuerius agendo. De qua seueritate rectè subditur: *Et obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem.*) Quid est obfirmare faciem ab Hierusalem in latere descripta, nisi vt ei animæ cui cœlestis pacis visionem doctor denunciat, si adhuc eam infirmari in suis actibus conspicit, remissiorem & clementiorem se minimè ostendat? Vnde scriptum est: Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. *Eccle.7.* Infirmæ

mæ quippe animæ atque appetitui mundi deditæ, aliquando melius ex seueritate seruantur: vt obfirmata facies, id est, per seueritatis custodiam ab omni spe friuolæ remissionis abducta, instantem animam terreat, atque à delectatione vitiorũ districtionis vigore cõstringat. Quod cùm à doctore agitur, semper necesse est vt dulcedo & humilitas in corde teneatur, quatenus & multum amet, & nunquam contra eum per elationem superbiat, cui tamen amorem suum & humilitatẽ pro vtilitate eius prodere recusat. Sequitur: *Et circumdabis eam.*) Circundat doctor auditoris animã, cùm in omne quod in hac vita agitur, tentationũ laqueos apponi posse denunciat: vt dum vbique fit mens pauida, vbique circũspecta, quãtò timidior, tantò vigilantior viuat. Sequitur: *Signum est domui Israel.*) Si ad historiam obsidionis quæ iuxta literam facta est, signũ est domui Israël quod propheta fecit: si ad mysterium, quod quotidie erga vnusiuscuiusque animam à doctore agitur, signum est domui Israël & hoc quod egit, & hoc quod agendũ nunciauit: quia sicut dom⁹ Israël obsidionem corporaliter pertulit, ita vnaquæque anima quæ iam seruire omnipotenti Deo incipit, obsidentes se insidentes se insidias malignorum spirituum sentit. A quibus si verè eripi appetit, scire debet quia eripi sua virtute non posit, sed eius necesse est vt adiutorium speret, qui nos & in carne corruptibili viuentes, per redemptionis suæ mysterium potest etiam super spirit⁹ qui sunt sine carne roborare, Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum.

Libri primi Homiliarum beati Gregorij papæ, super Ezechielem, finis.

PRAEFATIO IN secundum librum homiliarum beati Gregorij super Ezechielem.

QVIA multis curis prementibus, Ezechielis prophetę librũ, coram charitate vestra totum per ordinem perscrutari non licuit, bonis vestris desideriis placuit petere, vt saltẽ extrema eius visio, quæ ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ & cunctis est visionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem voluntati vestræ me parere necesse est, sed duo sunt quę hac in re perturbant animũ meũ. Vnũ quod hęc eadem visio tantæ obscuritatis nebulis tegitur, vt vix in ea aliquid intellectu interlucente videatur. Aliud quod iam † Agiulfun Longobardorum regem ad obsidionem nostram summopere se stinantem Padum transisse cognouimus. Vnde pensate fratres charissimi in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid valeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata. Quantò enim circa terrena plus satagit, tantò in his quę sunt cœlestia minus videt, pro eo quòd curis suis extra se ducitur, & valde intus minor est, quia scriptum est: Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Quę enim superiora penetrare etiam collecta non sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus autem, scimus omnes quia & fluuius qui in multis riuis diuiditur, à suo alueo siccatur. Sed tamen inter hæc adest superna gratia. Et si mentem meã cogitationum mearum pondera deprimunt, vestrorum hanc pennæ desideriorum leuant. Obscurum quidem valde est opus quod aggredimur, sed ponamus in animo, quia nocturnum iter agimus. Restet ergo vt hoc palpando carpamus.

† al. Aguelfum.

Sapien. 9.

HOMILIA DECIMATERTIA.

IN vigesimoquinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc in visionibus Dei. Adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem

A *erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum, & introduxit me illuc. Et ecce vir cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mensuræ in manu eius. Stabat autem in porta, & locutus est ad me idem vir.*

IN vigesimo & quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc.) Dicturus mysticam narrationem hystoricam præmittit, vt fiat ex tempore, quod credatur in reuelatione. Notandum verò quòd in exordio libri huius quo anno prophetare cœperit, indicauit: in fine verò inseruit, quod in extrema visione vidit, ita vt cognosci valeat in quot annis prophetiæ suæ librum dixerit. Tempus nanque quo prophetare cœpit, in locutionis suæ initio posuit, dicens: Aperti sunt cœli, & vidi visiones Domini in quinta mensis: ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim. Nunc verò loquitur, dicẽs: B In vigesimo & quinto anno transmigrationis nostræ. Idem nanq; propheta in captiuitate prima cùm Ioachim rege fuerat in Babyloniam transductus. Nam de secunda Hierosolymorum captiuitate subiungit: Quartodecimo anno postquã percussa est ciuitas. Vndecim quippe annis Sedechias post captiuitatem primam, in qua Ezechiel propheta cum Ioachim rege ductus est, in Hierosolymorum vrbe regnauerat. Post captiuitatem verò eiusdem Sedechiæ, quæ etiam secũda erat vrbis captiuitas, quartodecimo anno propheta visionem vltimam vidit. Vndecim itaque & quatuordecim simul iuncti, faciunt viginti & quinque. Si igitur visionem primam quinto captiuitatis prioris anno locutus est, atque hanc vltimam vigesimo & quinto anno factam fuisse describit, profectò patet quòd in viginti annis locutionis suæ moras vsque ad vltima visionis suæ verba tetenderit. Nec mouere quempiã debet quòd in medio prophetiæ suæ volumine, cùm de Babylonico rege loqueretur, vigesimi ac septimi anni memoriam facit. Quo in loco cùm nihil de tempore suæ captiuitatis in- C terserit, apertè demonstrat, quia eius regis tempora describebat, de quo vt prophetaret acceperat. Quod verò ait, in exordio anni, decima mensis, tempus simpliciter exprimit: vt ex ipso quoque tempore in corda audientium iuxta literã verbi radicem figat, ex qua spiritales fructus postmodum proferat. Notandum verò quod ait: Quartodecimo anno postquã percussa est ciuitas ipsa hac die. Quid est enim quòd per hãc visionem vltimam omnipotens Deus ea ipsa die dignatus est promissionis suæ misericordiam facere, qua die in percussa ciuitate iram iustitiæ impleuit: nisi quòd illa diuinitas quæ vsque in diuersitatis motum & mutabilitatem non ducitur, ipsa luce iustitiæ afflictos ac pœnitentes viuificat, qua superbientes ac rigidos percutit? Præmisso itaque visionis suæ tempore, subiungit: *Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc in visionibus Dei. Adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.*) Cuius videlicet ciuitatis ædifi- D cium accipi iuxta literam nullatenus potest. Nam paulò pòst subdit hoc ipsum ædificium calamo sex cubitorum & palmo, portam verò eiusdem ciuitatis quatuordecim cubitis mensuratam, cuius portæ frontes esse perhibet sexaginta cubitorum. Quæ cuncta stare iuxta literam nullatenus valent. Quomodo enim totum simul ædificium calamo, id est, sex cubitis & palmo mensuratur, & portæ ædificij in quatuordecim cubitis, frontes verò portarum in sexaginta cubitis extenduntur? Porta verò in ciuitate est, frontes verò in portis. Et nulla recipi ratio permittit, quia minus est hoc quod continetur ab eo quod continet. In scriptura autem sacra & ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerunque spiritaliter accipienda sunt: vt & fides habeatur in veritate historiæ, & spiritalis intelligentia capiatur de mysteriis allegoriæ. Sicut illud quoque nouimus quod Psalmista ait: Quoniam videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. Ecce enim exteriori descriptione stat sermo rationis: quia & cœli opera Dei sunt, & luna ac stellæ ab eo creatæ atque fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista iuxta sola exteriora opera, &

Psal. 8.

nõ etiã secundũ intellectũ mysticũ asserit, quia cœlos opera Dei esse professus est, dicturus lunã & stellas, cur nõ etiã Solẽ quẽ scim⁹ quia eius opus est, pariter enumerauit? Si enim solùm iuxta literã loquebatur, dicturus luminare minus, prius luminare maius dicere debuit, vt antè solem, & pòst lunam atque stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia iuxta intellectum mysticum loquebatur, vt lunam sanctam Ecclesiam, & stellas homines sanctos accipere deberemus, Solẽ nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno Soli loquebatur: De quo scriptum est: Vobis autem qui timetis Dominum, orietur Sol iustitiæ. De quo reprobi in fine dicturi sunt: Sol iustitiæ nõ ortus est nobis. Dicendo ergo lunam & stellas quas tu fundasti: & tamen tacendo Solem qui factus est, indicauit quia illi Sôli locutus est qui non solum Solem & lunam atques stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam atque stellas homines sanctos spiritaliter fecit. Si ergo aliquid de historiæ aperta ratione ducimus ad intellectum allegoriæ, quantò magis illa spiritaliter accipienda sunt, in quibus iuxta rationem literæ nihil historicũ sonat? Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc in visionibus Dei, adduxit me in terram Israël. Quod dixerat, adduxit me illuc, hoc replicans subdidit: adduxit me in terram Israël. Manus quippe in visione est, virtus in cõtemplatione. Quibus verbis quid apertè indicat, nisi quia nihil de ciuitate quam viderat, iuxta literam dicat? Nam spiritaliter de ea loquitur, quam spiritaliter cõtemplatur. *Et dimisit me super montem excelsum nimis.*) Quẽ ergo significat mons excelsus, nisi mediatorem Dei & hominum hominem Christum Iesum? Qui de terra quidem, sed vltra terram est: quia caro eiusdem redemptoris nostri de imis habet materiam, sed in summis præeminet ex potestate. Quẽ minus erat vt excelsum diceret, nisi adderet nimis: quia non solùm homo, sed eiusdem humanitatis conceptione quę ab eo assumpta est. Deus & homo. Non solùm homo vltra homines, sed homo etiam super angelos factus. Hinc enim de illo per Esaiã dicitur: In die illa erit fructus terræ sublimis. Creator etenim noster quia pro nobis incarnatus est, fructus terræ factus est nobis. Sed iam fructus terrę sublimis est, quia qui homo natus est in terra, super angelos regnat in cœlo: quia iuxta Dauid & Pauli vocem, omnia subiecit sub pedibus eius. In eo enim quòd ei subiecit omnia, nihil dimisit nõ subiectũ ei. Mons ergo iste est excelsus & nimis, quia etsi de terra est per substantiam humanitatis, incomprehensibilis tamen est ex altitudine diuinitatis. Hinc est enim quòd eundem Dominum cùm Esaias propheta prospiceret in carne esse venturum, per prophetiæ spiritum subleuatus, ait: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Domus enim Domini Israëliticus populus fuit. Mons itaque domus Domini ille appellatus est, qui in Israëlitico populo incarnari dignatus est. Fuerunt autem in eodem populo sancti viri, qui montes iure vocarentur, quia per vitæ meritum ad cœlestia propinquauerunt. Sed incarnatus vnigenitus istis montibus æqualis non fuit, quia naturam, vitam, merita omnium ex sua diuinitate transcendit. Vnde & rectè mons super verticem montium dicitur: quia excelsus ex diuinitate sua inuentus est, etiam super cacumina sanctorum: vt hi qui multum in deo profecerant, eius vestigia vix potuissent tangere ex vertice cogitationis. Qui ergo illic mons super verticem montium dicitur, ipse hîc mons excelsus nimis esse perhibetur. Sequitur: *Super quem erat quasi ciuitatis ædificium vergentis ad Austrum.*) Notandum est quòd non dicitur super quem erat ædificium, sed quasi ædificium, vt videlicet ostenderetur, quòd non de corporalis, sed de spiritalis ciuitatis ædificio cuncta dicerentur. Qui enim non se ædificium, sed quasi ædificium vidisse perhibet, cor audientium ad spiritalem fabricam mittit, sicut per Psalmistam dicitur: Hierusalem quæ ædificatur vt ciuitas. Quia etenim illa internæ pacis visio ex sanctorum ciuium congregatione construitur, Hierusalem cœlestis vt ciuitas ædificatur. Quæ tamen in hac peregrinationis terra dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, eius lapides quotidie quadrantur. Et ipsa est ciuitas, scilicet sancta Ecclesia, quæ regnatura in cœlo, adhuc laborat in terra. Cuius ciuibus Petrus dicit: Et vos tanquam lapides viui superædificamini. Et Paulus ait: Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Quæ videlicet ciuitas habet hîc in sanctorum moribus magnum iam ædificium suum. In ædificio quippe lapis lapidem portat, quia lapis super lapidem ponitur. Et qui portat alterum, portatur ab altero. Sic itaque sic in sancta Ecclesia vnusquisque & portat alterum, & portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant, vt per eos ædificium charitatis surgat. Hinc enim Paulus admonet dicens: Inuicem onera vestra portare, & sic adimplebitis legem Christi. Cuius legis virtutem denuncians, ait: Plenitudo legis charitas. Si enim ego vos portare negligo in moribus meis, & vos me tolerare contemnitis in moribus vestris, charitatis ędificium inter nos vnde surgit, quos vicaria dilectio per patientiam non coniungit? In ædificio autem, vt prædiximus, lapis qui portat portatur: quia sicut ego iam mores eorum tolero qui adhuc in cõuersatione boni operis rudes sunt, ita ego quoq; ab illis toleratus sum, qui me in timore Domini precesserunt & portauerunt, vt portatus portare discerem. Sed & ipsi quoque à maioribus suis portati sunt. Lapides verò qui in summitate atque extremitate fabricæ ponuntur, ipsi quidem portantur ab aliis, sed alios nequaquam portant: quia & hi qui in fine Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem à maioribus, vt eorum mores ad bona opera imponantur. Sed cùm non eos sequuntur qui per illos proficiant, nullos super se fideles fabricæ lapides portant. Nunc itaque alij portantur à nobis, nos verò portati sumus ab aliis. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat, quia mores simul omnium solus redemptor noster tolerat. De quo Paul⁹ ait: Fundamentũ enim aliud nemo potest ponere præter id quod positũ est, quod est Christus Iesus. Portat fundamentũ lapides, & à lapidibus non portatur, quia redemptor noster omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit quod tolerari debuisset. Vnde bene nunc dicitur: *Dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis.*) Quia mores & culpas nostras solus ille sustinet, qui totam sanctæ Ecclesiæ fabricam portat. Qui per prophetæ vocem de peruersè adhuc viuentibus dicit: Laboraui sustinens. Non autem sustinendo Dominus laborat, cuius diuinitatis potentiam nulla fatigatio contingit, sed verbis humanis loquens, ipsam suam circa nos patientiam, laborem vocat. Et notãdum quòd eandem ciuitatem quam propheta conspexerat, ad Austrum vergentem vidit. Auster enim ventus, quia in sancti spiritus typo poni soleat, hi qui in sacro eloquio studiosi sunt, recognoscunt: sicut econtrario per Aquilonẽ sępe diabolus designatur, quia & ille relaxat in calore, & iste constringit in frigore. Et veritas dicit: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorũ. Propheta quoque de Iudæa asserit, dicens: Sicut frigidã facit cisterna aquam, sic frigidam fecit malitiam suam. Hinc enim diabolus propheta eodem attestante dixisse perhibetur: Sedebo, inquit, in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Et quia torporem mentis sancti spiritus gratia relaxat, hinc Psalmista ait: Conuerte Domine captiuitatem nostrã, sicut torrens in austro. Captiuitas enim nostra quæ torporis frigore ad sequendum Deũ pigra remanserat, per calorem sancti spiritus relaxatur, vt currat in amorem Dei. Vnde & nunc dicitur quòd ciuitas quæ in mõnte constituta est, ad Austrum vergit, quia electorum Ecclesia cogitationes suas in afflatu sancti spiritus aperit, atque ab omni superbię suę vertice discedens, in Deo cui credit, amoris calorem concipit: vt nihil ei libeat nisi eius gratiæ submitti, eius dilectione calefieri, eius afflatu semper munere repleri. Vnde & valido amore succensus contemplator dicebat: Anima mea exultauit in Domino, delectabitur super salutari eius. Qui enim Latinè salutaris, ipse Hebraicè Iesus dicitur. Propheta igitur quia vias eius atque miracula, redemptionis quoque nostræ mysterium per prophetiæ spiritum contemplabatur, exultare se in Domino, & delectari super Iesu perhibet: quia inde gaudium in mente conceperat, vnde per amorẽ fortiter ardebat. Pensemus itaq; si mentes spiritalium patrum in illo delectatæ sunt, qui necdum venerat, sed præuidebatur, cuius reatus sit eius vias, eius exempla, eius monita postquàm venit & redẽptionẽ exhibuit, nõ amare. Hæc ergo ciuitas ad Austrũ vergere dicitur, ac si per amare.

Marginalia (left): Mala. 4. — Sapien. 10. — Esaiæ. 4. — Psalm. 8. — Hebr. 2. — Esaiæ. 2. — Psalm. 121. — 1. Petr. 2.

Marginalia (right): 1. Corin. 3. — Gala. 6. — Roma. 13. — 1. Corin. 3. — Hiere. 6. — Matth. 24. — Hiere. 6. — Esaiæ 14. — Psal. 125. — Psal. 61. & 69.

Section letters: E — F — G — H

tè diceret quòd prior illa ciuitas, scilicet synagoga, in infide libus suis ad Aquilonē stetit, quę in frigore perfidię durauit. Sancta verò Ecclesia quia charitatē fidei cōcepit, per calorē ad Austrū vergit, & quasi calido vento innititur: quia nō in sui fiducia, sed in dono spiritalis gratiæ lætatur. Sequitur: *Et introduxit me illuc.*) Cœlestis ciuitatis ædificium ille intrat, qui in sancta Ecclesia bonorum vias imitando considerat. Intrare quippe est ædificium super montē, electos sanctæ Ecclesiæ aspicere. Iste enim vitam coniugio ligatā ducit, propriis rebus contentus est, aliena non diripit, de suo quicquid pręualet indigentibus largitur, peccata sine quibus quotidiana vita cōiugatis duci nō potest, flere nō negligit. Pro eo enim quòd ipsa familiaris cura animū cōturbat, sese ad lachrymas excitat. Ille verò iā cuncta quę sunt mūdi deseruit, nil eius habere appetit, solius cōtēplationis exercitatione pascitur, spe præmiorū cœlestium cum fletibus lætatur, transcendit præsentia quæ haberi cōcessa sunt, quotidianū cum domino habere secretum quærit, nulla eius animū prætereuntis mundi cura perturbat, mentē semper in expectatione cœlestiū gaudiorum dilatat. Alius verò iam huius mundi cuncta deseruit, eiúsque mens in contēplatione celestium subleuatur: sed tamen pro ædificatione multorum, locum regiminis tenēs, qui rebus prętereuntibus desiderio non succumbit, ad eas aliquādo propter proximorum compassionem reflectitur, vt ex earum cura indigentibus misereatur, verbum vitæ auditoribus prædicat, animabus simul & corporibus necessaria ministrat. Et qui propter se ad cœleste desiderium iam per contemplationem euolat, adhuc tamen profectu & vtilitate proximorum in rebus temporalibus laborat. Quisquis ergo in sancta Ecclesia considerare sollicitè studet, vt aut in bonorum coniugatorum vitam, aut in arcem continentium, & omnia quæ sunt huius mundi derelinquentium, aut etiam in prædicatorum summitatem proficiat, iam ciuitatis in monte positæ ædificium intrauit. Nam qui considerare meliorum vitam vt proficiat negligit, adhuc extra fabricam stat, & si honorem quem iam sancta Ecclesia in mundo habet admiratur, quasi ædificium foris conspicit & obstupescit. Et quia exterioribus solis intentus est, intus ingressus nō est. Sequitur: *Et ecce vir cuius erat species quasi species æris.*) Ipse signatur in viro, qui figuraē ex monte. Vir autem iste metiri ædificium dicitur. Et rectè Dominus per virum signatur & montem, quia & ipse omnia intra sanctam Ecclesiam iudicando disponit, & ipse eandem sanctam Ecclesiam portat, & portando ad cœlestia subleuat, sicut in sancto quoque Euangelio idem redemptor noster loquitur, dicens: Qui intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulò pòst: Ego sum ostium. Atque iterum post pauca, subiungit: Ego sum pastor bonus. Si igitur ipse pastor & ipse ostium, & intrat pastor per ostium, cur non hoc loco & ipse mons, & ipse vir intelligitur, qui ædificium metitur in monte? Sed quærendum nobis est cur de hoc viro dicitur, cuius species erat quasi species æris. Cuncti autem nouimus fratres mettallum æris valde esse durabile atq; omnimodo sonorum. Quid est ergo quòd aspectus mediatoris Dei & hominum speciei comparatur æris, nisi hoc quod apertè nouimus, quia vnigenitus filius formam serui accipiens, fragilitatē nostram carnis humanæ per resurrectionis suæ gloriā vertit in æternitatē, quia in eo caro facta est iam sine fine durabilis. Nā surgens a mortuis iam non moritur, mors ei vltra non dominatur. Quid est autem quòd ipsa eius incarnatio sonoro metallo comparatur, nisi quòd per eandem assumptionem humanitatis nostræ, insonuit omnibus gloria maiestatis suæ? Et quasi aspectum æris habet ex corpore, quia Deus mundo innotuit ex carne. Vnde & per Ioannem dicitur: Habebat in vestimento & in fœmore suo scriptum: rex regum, & dominus dominantium. Quid enim vestimētum eius est, nisi corpus quod assumpsit ex virgine? Nec tamen aliud eius vestimentum est, atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro qua vestitur. Hoc autem vestimentum illius longè antè Esaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruentatum, dixit: Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua quasi calcantium in torculari? Cui ipse respondit: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est vir mecum. Solus enim torcular in quo calcatus est calcauit, qui sua potentia eam quam pertulit passionem vicit. Nam qui vsque ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria surrexit. Bene autem dicitur: Et de gentibus nō est vt vir mecum: quia hi pro quibus pati venerat, passionis eius esse participes debuerant: qui pro eo quòd illo tempore necdum crediderant, de ipsis in passione quæritur, quorum vita in illa passione quærebatur. Per fœmur enim propagatio carnis est. Quia ergo per propaginem generis humani, sicut generationum ordines Matthæo vel Luca narrantibus describuntur, in hoc mundo venit ex virgine, & per incarnationis suæ mysterium, quia rex esset & Dominus, cunctis gentibus indicauit, in vestimento & fœmore scriptum habuit: Rex regum, & dominus dominantium. Vnde enim in mundo innotuit, ibi de se lectionis scientiam infixit. Prædicatio ergo eius ex carne, quasi quidam sonitus ex ære est. Dicatur igitur rectè, Cuius species quasi species æris. Sequitur: *Et funiculus lineus in manu eius.*) In septuaginta interpretibus funiculus lineus non habetur, sed funiculus cæmentariorum. Quorum si in hoc versu translationem ad exponendum tenemus, quid aliud cæmentarios quàm sanctos doctores accipimus, qui loquendo spiritalia, ad cœleste ædificium viuos lapides, id est, electorum animas cōponunt? Quicquid enim antiqui patres, quicquid prophetæ, quicquid Apostoli, quicquid Apostolorum successores locuti sunt, quid aliud fuit quàm compositio lapidum in hac quæ quotidie construitur fabrica sanctorum? In funiculo autem cæmentarij hoc agi solet, vt cognosci qualitas vel rectitudo surgentis parietis debeat: vt si lapis intus est, foras eiicitur, si exterius prominet, interius reuocetur. Et certè quotidie hoc agit prædicatio doctorum, vt vnaquaque anima cui regiminis onera suscipere fortasse non expedit, etiam si foris apparere appetat, interius reuocetur. Et rursum quæ latere vult, & sui tantummodo curam gerere, si sibi ac multis esse vtilis potest, etiam cùm latere desiderat, exteri' producatur vt appareat. Sicque fit vt sanctorum lapidum ordo teneatur, dum sæpe & volens ad honorem venire, repellitur, & honorem fugiens, in sacri ordinis arce subleuatur. Sed quia vt per interpretem nostrū didicimus, Hebræorum historia non habet cęmentariorum, sed funiculus lineus in manu eius: hoc quod apud nos certius habetur, exponere debemus. Scimus autem quòd funiculus lineus subtilior est, quàm funiculi fiant aliunde. Et quid in funiculo lineo nisi subtiliorem prædicationem, id est, spiritalem debemus accipere? Censura etenim legis, funiculus fuit, sed lineus non fuit: quia rudem populum non subtili prædicatione coërcuit, in quo per pœnæ sententiam non peccata cogitationis, sed operis resecauit. At postquam per semetipsum Dominus etiam cogitationes hominū prædicando religauit, & perfectum esse peccatum etiam in corde innotuit, funiculum lineum in manu tenuit. Ait enim: Audistis quia dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quia qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Funiculus ergo lineus prædicatio est subtilis, quæ mentem audientis ligat, ne se vel in misera cogitatione dissoluat. Et notandum quòd dicitur, quia ei funiculus in manu est, id est, prædicatio in operatione. Ipse enim ostendit omne quod docuit, sicut scriptum est: Quæ cœpit Iesus facere & docere. Et quia ipsa quæ dixit, etiam scripturæ tradidit, vt posteris mandarentur, rectè subiungitur: *Et calamus mensuræ in manu eius.*) De sancta Ecclesia per prophetam alium Dominus pollicetur, dicens: Orietur in ea viror calami, & iunci. Quod in loco alio exposuisse me memini, vt per calamum scriptores, per iuncum verò debeant auditores intelligi. Sed quia ad humorem aquæ & iuncus & calamus nasci solet, & ex vna eadémque aqua vtraque proficiunt, & calamus quidem ad scribendum assumitur, cum iunco verò scribi non potest: quid in iunco & calamo accipere debemus, nisi quòd vna est doctrina veritatis, quæ multos auditores irrigat? Sed irrigati alij ad hoc vsque proficiunt in verbo Dei, vt etiam scriptores fiant, videlicet tanquam calami. Alij verò verbum vitæ audiunt, bonæ spei & rectorum operum viriditatem tenent, sed tamen ad scribendum proficere nullatenus

Ioan. 10. Roma. 6. Apoc. 19. Esa. 63. Ibidem. Matth. 1. Luca. 3. Exod. 20. Math. 5. Acto. 1. Esaia 35.

possunt. Hi quid in aqua Dei, nisi quidam, vt ita dicam, iuncti sunt? Qui quidem viri discendo proficiunt, sed literas exprimere nequaquam possunt. Redeptor noster quia verba quę dixit, etiam per doctorū studium scribi largitus est, in manu calamū tenuit. Qui calamus mensurę dicitur: quia in ipsa doctorum studia sub quadā occulta iudicij dispensatione detinentur, vt & aliis legentibus prosint, & aliis legentibus prodesse nō possint. Vnde sancti Apostoli cùm magistrū veritatis sibi aperti⁹ loquentē requirerent, cur turbis in parabolis loqueretur, audierunt: Quia vobis datum est nosse mysterium regni cœlorū, illis autem non. Vel certè calamus mensurę est, quia in ipso sacro eius eloquio quod nobis conscriptum est, occultas esse dispēsationes eius agnoscimus. Nā per incōprehensibile eius iudiciū, & alter intra mensurā electorū mittitur, & alter foras relinquitur, vt nullo modo ad electorū numerū pertinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu calamum mensuræ. Qui enim funiculo locū metitur, alibi funiculum trahit, aliunde retrahit: & huc ducit quem aliunde subducit. Sic nimirū sic redēptor noster in collectione hominum facit, dum alios à suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit. In his enim quos colligere dignatus est, occultæ mensuræ funiculum traxit, & ab his quos derelinquēdos esse iudicauit, quid aliud nisi funiculū retraxit? Vt & boni intra mensuram cælestis fabricę teneantur, & mali extra frabricam. In quibus bona quę ęstimātur nō sunt, quasi sine mēsura remanent. Hunc funiculum & mēsurę calamum in manu sua redēptor noster tenuit, cùm Paulū Apostolum per apparentē virum Macedonē admonere dignatus est, ita vt idem Macedo vir diceret: Transiens adiuua nos. Et tamen volētibus Apostolis ad prædicandum ire in Asiam, nō permisit spiritus Iesu. Quid est quòd sancti Apostoli & ibi vocabantur ire, vbi fortasse pergere nō cogitabāt, & illuc vbi desiderabant pergere prohibebantur: nisi quia occulti iudicij funiculus & mēsurę calamus tenetur in manu, vt & alij verba vitæ audiāt, & alij audire nullatenus mereātur? Funiculus ergo mēsuræ est, qui aliò tractus est, aliunde retractus. Sancto quoque Euangelio testante didicimus quòd venit qui diceret: Magister, sequar te quocunque ieris. Cui responsum est: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autē hominis non habet vbi caput suum reclinet. Venit alter qui diceret: Magister sine me primum ire, & sepelire patrem meū. Cui dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos suos, tu autē me sequere, & annuncia regnū Dei. Quid est quòd ille promittit se ire, & deseritur: iste domum vult redire, & tamen vt sequi debeat iubetur? Ille non suscipitur, iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur. Interno ergo occultóque iudicio, funiculus & mensuræ calam⁹ ducitur, in quo & iste trahitur, & ille relinquitur, vt cœlestis fabrica non sine pio & iusto examine cōstruatur. Potest etiam calamus mensuræ scriptura sacra pro eo intelligi, quòd quisquis hanc legit, in ea semetipsum metitur, vel quantū in spiritali virtute proficit, vel quantum à bonis quę pręcepta sunt longè disiunctus remansit, quantū iam assurgat ad bona faciēda, quātum adhuc in prauis actibus prostrat⁹ iaceat. Sequitur: *Stabat autē in porta.*) Quisquis in porta stat, ex quadā parte intus est, ex quadā verò foris: quia aliud eius foris aspicitur, aliud intus abscōditur. Redemptor itaque noster pro bonis misericorditer incarnatus, ante humanos quasi in porta stetit: quia & per humanitatē visibilis apparuit, & sese inuisibilem per diuitatē seruauit. Hinc enim Iudæi qui hunc ex prophetarum promissione sustinuerant, perfidiæ suæ confusione turbati sunt: quia cum quem ad ereptionem suam venire crediderant, mortalem videbāt. Qui igitur in porta stat, sicut superius dictum est, ex quadam parte foris, ex quadam verò parte intus videtur. Vnde nec ipsa Iudæorum perfidia sine diuinæ virtutis ostensione est derelicta. Nam miracula eius videntes trahebantur vt crederent, sed rursum passiones illius perpendentes dedignabantur Deum credere, quem carne mortalem videbant, vnde factum est vt de eius cognitione dubitarent. Videbant enim esurientem, sitientem, comedentem, bibentem, lassescentem, dormientem, & purum hunc hominem esse æstimabant. Videbant mortuos suscitantem, leprosos mundantem, cæcos illuminantem, dæmonia eiicientem, & esse hunc vltra homines sentiebant. Sed ipsa eius miracula in eorum corde cogitata, humanitas perturbabat. Vnde sancta Ecclesia sub sponsæ voce hunc apertè iam videre desiderans, ait: En ipse stat post parietem nostrum. Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit, ostendit: & in seipso inuisibilis permāsit, in aperto se videre quærētibus, quasi post parietē stetit, quia videndum se manifesta maiestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam quam assumpsit, ostendit: & diuinitatis naturam humanis oculis occultauit. Vnde & illic subditur: Respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. Quisquis enim per fenestras vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus videtur. Sic nimirum redemptor noster ante dubitantium oculos factus est: quia si miracula faciens nil pertulisset vt homo, plenè eis apparuisset Deus: & rursum humana patiēs, si nulla fecisset, vt Deus, purus putaretur homo. Sed quia & diuina fecit, & humana pertulit, quasi per fenestras vel per cancellos ad homines prospexit, vt Deus & appareret ex miraculis, & lateret ex passionibus, & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse vltra hominem ex miraculis agnosceretur. Sed quia vir iste stare in porta dicitur, quærendum nobis est vtrum facie interius stetit? Qua in re si ea quæ sunt præmissa & subiuncta conspicimus, citius qualiter steterit inuenim⁹. Prius enim dicitur: *Erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum, & introduxit me illuc.*) Et paulò pòst de eodem viro subditur: *Stabat autem in porta.*) Statimque subiungitur: *Et locutus est ad me idem vir.*) Qui enim introducto propheta in ædificium, stans in porta locutus est, profectò constat, quia facie interius, & tergo exterius stetit. Sed introductus propheta cui vir stans in porta locutus est, proculdubio faciem ad portam tenebat, vnde verba loquentis audiebat. Quid est ergo quòd vir interius aspicit, propheta foris? Quid est quòd eiusdem viri facies ad ædificium, prophetæ verò oculi ad portam sunt: nisi quòd vnigenitus patris idcirco incarnatus est, vt nos ad spiritale ædificium, id est, ad sanctæ Ecclesiæ fidem introduceret? Cuius oculi ædificium suum semper aspiciunt: quia quantum quisque in virtutibus proficiat, indesinenter attendunt. Propheta verò ad portam respicit, quia qui verba Dei audit, semper oculos cordis ponere ad exitum debet, & sine cessatione meditati quando à præsenti vita exeat, atque ad æterna gaudia pertingat. Propter hoc quippe incarnatus est Deus, vt nos introduceret ad fidem, & educat ad speciem visionis suæ. Vnde quoque in sancto Euangelio loquitur, dicens: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur videlicet ad fidem, egredietur autem ad speciem: pascua verò inueniet in æterna satietate. Hinc etiam Psalmista ait: Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum. Custodit enim Dominus vniuscuiusque animæ introitum quo intrat ad fidem, exitum quoque quo exit ad speciem: vt neque intrans Ecclesiam erroribus supplantetur, neque ab hac temporali ad æternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc verò egressum nostrum quem quotidie debemus mente meditari, Apostolus de redemptore nostro loquitur, dicens: Vt sanctificaret per suum sanguinē populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperiū eius portantes. Non enim hîc habemus manentē ciuitatem, sed futurā inquirimus. Vir itaq; qui apparuit, in porta stetit, atque ita locutus est: quia mediator Dei & hominū Christus Iesus in ipso quoque passionis suæ tēpore, præcepta vitę discipulis dedit: vt hi qui in eum credūt, ad portam semper respiciant, & passionem eius sollicita cōsideratione pensantes, à suo quoque exitu, cordis oculos nō auertant. Nos quoque cùm iam claustra carnis despicere, mortalitatis nostræ angustias per immortalitatis desiderium trāsire, ad supernæ lucis libertatem tendere, ad cœlestis patriæ gaudia anhelare cœperimus, ad portam oculos tenemus: quia dum à sacramentis temporalibus transire ad æterna cupimus, quasi iam præsenti vitæ terga dedimus, & cordis faciē in desiderio nostri exit⁹ habem⁹. Scriptū quippe est: Corp⁹ quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensū multa cogitantē. Sic itaq; per contēplationē iam mentē extra carnis angustias tēdim⁹: adhuc tamē in sacramentis

Marginalia: Matth. 14. & Mar. 4. — Acto. 16. — Matth. 8. — Ibidem. — Cant. 2. — Cant. 2. — Ioan. 10. — Esa. 120. — Heb. 13. — Ibidem. — Sapien. 9.

Esaia 64. 1.Cori.2. sacramentis quæ cognouimus, ipsa carnali angustia intra portam tenemus. Sæpe nanque animus ita in diuina contemplatione suspenditur, vt iam se percipere de æterna illa libertate quam oculus non vidit, nec auris audiuit, aliquid per quandam imaginem lætetur. Sic tamen cùm reuerberatus pondere mortalitatis, ad ima relabitur, quibusdam pœnæ suæ vinculis ligatus tenetur. Portæ igitur intendit, qui veræ libertatis suæ gaudia conspicit, iámque exire concupiscit, sed adhuc non valet. Hinc est ergo quòd Hebraicus populus de Aegypti seruitute liberatus, cùm loquente Deo columnam nubis cerneret, vnusquisque in tabernaculi sui foribus stabat & orabat, De quibus paulò superius dicitur: Cùm egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat vniuersa plebs, & stabat vnusquisque in ostio papilionis sui. Ibi etenim stamus, vbi mentis oculos figimus. Vnde Helias ait: Viuit Dominus, in cuius conspectu sto: Ibi vtique stabat, vbi cor fixerat. Quid est autem populum columnam nubis aspicere, & in tabernaculi sui foribus stare atque orare, nisi quòd humana mens cùm superiora illa atque cœlestia vtcunque in ænigmate conspicit, iam claustra habitationis corporeæ per subleuatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat, cuius etsi videre substantiam non valet, iam tamen eius potentiam per illuminationem spiritus miratur? Et cùm Moyses tabernaculum ingreditur, eius terga populus aspicit, & in papilionũ suorum ostiis consistit, quia cùm sanctus quisque prædicator alta de Deo loquitur, supernæ habitationis iam vtcũque tabernaculum ingreditur. Cuius prędicationis infirmi quique etsi virtutẽ plenè pensare non possunt, tamen velut terga aspiciũt: quia postrema quæ præualent, per intellectum sequuntur. Sed in ipsis quoque quæ minus capere sufficiunt, iam de suis papilionibus quasi exeunt, atque in ostiis stant: quia & habitacula carnis relinquere, & ad illa ęternæ vitę gaudia quę audiunt, progredi conantur. Hinc est etiã quòd Helias cùm vocẽ Domini secum loquentis audiret, in speluncæ suæ ostio stetisse describitur, & faciẽ velasse: quia cùm per contẽplationis gratiã vox supernæ intelligentiæ fit in mente, totus homo iam intra speluncam nõ est, quia animam carnis cura nõ possidet, sed stat in ostio: quia mortalitatis angustias exire meditatur. Sed iam qui in ostio speluncæ cõsistit, & verba Dei in aure cordis percipit, necesse est vt faciem velet: quia dum per supernã gratiam ad altiora intelligenda ducimur, quantò subtilius leuamur, tantò semper ad humilitatẽ nosmetipsos intellectu nostro premere debemus ne conemur plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: ne dũ nimis inuisibilia discutimus, aberremus, ne in illa natura incorporea corporei luminis aliquid queramus. Aurẽ enim intẽdere & faciem operire, est vocem interioris substantiæ audire per mentem, & tamen ab omni specie corporea oculos cordis auertere, ne quid sibi in illa corporale animus fingat, quæ vbique tota & vbique incircunscripta est. Nos itaque fratres charissimi qui iam per redemptoris nostri mortem ac resurrectionem, atque ad cœlos ascensionem, gaudia ęterna didicimus: qui in testimonio diuini tatis eius apparuisse exterius ciues nostros angelos illius scimus, concupiscamus regem, desideremus ciues quos cognouimus, atq; in hoc sanctę Ecclesię ædificio stantes, oculos in porta teneamus, demus terga mentis huic corruptioni vitæ tẽporalis, intendamus cordis faciẽ ad cœlestis patriæ libertatem. Sed ecce adhuc multa sunt quę nos de cura vitæ corruptibilis premunt. Quia ergo pefectè exire nõ possumus, saltem in speluncæ nostræ ostio stemus, exituri quãdoque prosperè per gratiã redemptoris nostri: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spirit' sãcti, per omnia secula seculorũ. Amẽ.

Exod. 33. Ibidem. 3.Reg.17. 2.Reg.19. Roma.12.

HOMILIA DECIMAQVARTA.

Fili hominis, vide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendantur tibi, adductus es huc. Annuncia omnia quæ tu vides domui Israel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique: & in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo. Et mensus est latitudinẽ ædificij calamo vno, altitudinẽ quoque calamo vno.

A Ne quidam me fortasse tacita cogitatione reprehendant, qui Ezechielis prophetæ tam profunda mysteria à magnis expositoribus intentata discutere præsumo, qua mente id faciam agnoscant. Non enim hoc temeritate aggredior, sed humilitate. Scio enim quia plerunque multa in sacro eloquio quæ solus intelligere non potui, coram fratribus meis positus intellexi. Ex quo intellectu & hoc quoque intelligere studui, vt scirem ex quorum mihi merito intellectus daretur. Patet enim quia hoc mihi pro illis datur, quibus mihi præsentibus datur. Ex qua re largiente Deo agitur vt sensus crescat, & elatio decrescat, dum propter vos disco, quod inter vos doceo. Quia verum fateor, plerunque vobiscum audio quod dico. Quicquid ergo in hoc propheta minus intellexero, meæ cæcitatis est: si quid intelligere aptè potuero, ex diuino munere vestræ venerationis. Sæpe enim per omnipotentis Domini gratiam in eius eloquio quædam intelligũtur melius, cùm sermo Dei secretius legitur, atque animus B culparum suarum conscius, dum recognoscit quod audierit, doloris se iaculo percutit, & compunctionis gladio transfigit, vt nihil ei nisi flere libeat, & fluentes fletuum maculas lauare. Inter quæ etiam aliquando ad sublimiora contemplanda rapitur, & in eorum desiderio suaui fletu cruciatur. Dolet sese hîc esse anima, vbi adhuc prostrata per infirmitatem iacet, atque illic adhuc non esse, vbi illuminata fortiter vigeat, & iam mentis oculum ad mortalitatis tenebras non reducat. Hinc itaque hic ardor nascitur in mente, luctus oritur ex ardore. Et quia inhærere cœlestibus necdum valet, feruore suo in lachrymis fessa requiescit. Sed aliud est cùm de vnius profectu res agitur, aliud cùm de ædificatione multorum. Ea itaque doctrinæ sermone largiente Deo proferenda sunt, quæ vitam audientium moresque componant. Nunc ergo quicquid nos ad studium bonæ operationis ædificet, in prophetæ verbis, sicut cœpimus, exequamur. *Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi.*) Ad testimonium spiritalium rerũ C deducto, quid est quod cùm dicitur, vide oculis, additur tuis: & cum subditur, audi auribus, adiungitur tuis? Sed sciendum quia oculi atque aures corporis adsunt etiã carnalibus, eisq; sunt in vsu rerum quæ corporaliter videntur. Oculi verò atque aures cordis solummodo spiritalium sunt, qui inuisibilia per intellectum vident, & laudem Dei sine sono audiunt. Has omnipotẽs Dominus aures quærebat, cùm diceret: Qui habet aures audiendi, audiat. Quis nanque in illo populo esse tunc poterat, qui aures corporis non haberet? Sed cùm dicitur: qui habet aures audiendi, audiat: apertè monstratur quod illas aures quæreret, quas omnes habere non poterant. Dicatur ergo: *Fili hominis vide oculis tuis, & auribus tuis audi.*) In priori autem locutionum nostrarũ parte iam diximus cur propheta quoties ad videnda spiritalia ducitur, filius hominis appellatur. Sed ne hoc mẽte excesserit, breuiter replicabo: quia in hac appellatione memoratur semper quid est ex infirmitate, ne extollatur de contemplationis magnitudine. Et notandum quia diuersa sunt vt dicatur: oculis tuis vide, auribus D tuis audi, & tamen filius hominis vocetur. Sed per hæc verba quid ei aliud apertè dicitur, nisi spiritalia spiritaliter aspice, & tamen infirmitatis tuæ memorare? Hinc est etiam quòd plerunque qui plus in contemplationem rapitur, contingit vt amplius in tentatione fatigetur, sicut quibusdam sæpe contingere bene proficientibus solet: quorum mentem dum aut compunctio afficit, aut contemplatio super semetipsum rapit, statim etiam tentatio sequitur, ne de his ad quæ rapta est, extollatur. Nam compunctione vel contemplatione ad Deũ erigitur, sed tentationis suæ pondere verberatur ad semetipsam: quatenus tentatio aggrauet, ne contemplatio inflet, & item contemplatio eleuet, ne tentatio demergat. Si enim sic contemplatio attolleret, vt tentatio funditùs deesset, in superbia animus caderet. Et si sic tentatio premeret, vt contẽplatio non leuaret, penè in culpa laberetur. Sed mira dispensatione, in quodam medio anima libratur, vt neque in bonis superbiat, neque in malis cadat. Vnde & per beatum Iob de Domino dicitur: Et aquas appendit mensura. Aquas quippe Deo mensura appendere, est inter prospera & aduersa, inter dona & tentationes, inter summa & infima ani-

Lucæ 8. Iob.28.

marum sensum humilitate custodire. Sic Helias ignē de cœlo deposuerat, aquas cœlo ligauerat, & tamen pauore vnius mulieris territus, per deserta fugiebat. (2.Reg.18. & 19. & 4.Reg.1. 3.Reg.19.) Apparet fugienti angelus, cibum præbet, quia longum iter restat prædicit, & tamen timorem de corde non excutit: quia in corde prophetæ, mentis magna erat custodia fortitudinis, illa infirmitas timoris. Sequitur: *Pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia vt ostendatur tibi, adductus es huc. Annuncia omnia quæ tu vides domui Israel.*) Pone cor tuum. Ac si dicatur: Considera, quia vt ostendantur tibi, adductus es huc. Et annuncia omnia quæ vides. Ad hoc ideo es adductus huc, vt videas. Et ideo vides, vt annuncies. Quia quisquis spiritalia videndo proficit, oportet vt hæc loquendo etiam aliis propinet. Videt quippe vt annunciet, qui ideo quòd in se profecerit, & prædicando de profectu proximi curam gerit. (Apoc.22.) Vnde & alibi scriptum est: Qui audit, dicat veni: Cui enim iam vox vocantis Dei efficitur in corde, necesse est vt proximi per prędicationis officium erumpat in voce: & idcirco aliud vocet, quia iam ipse vocatus est. (Cant. 8.) Vnde & sponsus quoque in Canticis Canticorum loquitur, dicens: Quæ habitas in hortis amica ausculta, fac me audire vocem tuam. In hortis enim sancta Ecclesia, in hortis vnaquæque anima habitat, quæ etiam viriditate spei est, & bonorum operum repleta. Sicca quippe spes est huius seculi, quia omnia quæ hîc amantur, cum festinatione marcescunt. Et Petrus nos Apostolus festinare admonet, dicens: (1.Pet.1.) In hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarcesibilem. Quæ ergo in hortis habitat, oportet vt sponsum suum vocem suam audire faciat, id est canticum bonæ prædicationis emittat, in qua ille delectetur quem desiderat: quia amici auscultant, videlicet omnes electi, qui vt ad cœlestem patriam reuiuiscant, verba vitæ audire desiderant. Sed iam propheta ea nobis quæ videt aperiat. Sequitur: *Et ecce murus forinsecus in circuitu domus vndique.*) Plerunque in sacro eloquio ex protectionis suæ munimine, murus dici ipse incarnatus Dominus solet, sicut de sancta Ecclesia per prophetam dicitur: (Esaiæ.26.) Ponetur in ea murus, & ante murale. Ipse enim nobis murus est, qui nos vndiq; custodiendo circundat. Antemurale autem muri nostri prophetæ omnes fuerunt, qui prius quàm Dominus appareret in carne, ad construendam fidem prophetando missi sunt. In sancta ergo Ecclesia Dominus murus nobis, & prophetæ eius antemurale sunt positi: quia ad nos quos ipse perfectè protegit, etiam prophetarum verba in fidei constructionem venerunt. Vnde & bene prius murus, & pòst antemurale ponitur: quia vocati ex gentibus, nisi prius Dominū cognosceremus, prophetarum illius dictaminimè suscepissemus. Et notandum quòd iste murus spiritalis ædificij esse forinsecus dicitur. Murus quippe qui ad munitionem ædificij constituitur, non interius sed exterius poni solet. Quid ergo necessarium fuit vt diceretur forinsecus, dum nunquam poni murus intrinsecus soleat? quia necesse est vt exterius positus, ea quæ intus sunt defendat. Sed in hoc verbo quid apertè nisi ipsa dominica incarnatio demonstratur? Murus enim nobis intus est Deus: murus verò foris est Deus homo. Vnde & per quēdam prophetam dicitur: (Abac.3.) Existi in salutem populi tui, vt saluos facias Christos tuos. Iste etenim murus, incarnatus videlicet Dominus, murus nobis non esset, si forinsecus non fuisset: quia intus nos non protegeret, si exterius non appareret. Sed neque hoc negligenter prætereundum est, quod idem murus positus dicitur in circuitu domus vndiq;. Domus quippe Dei non solum angeli sancti, de quibus Psalmista ait: (Psalm.39.) Domine dilexi decorem domus tuę, & locum tabernaculi gloriæ tuæ: sed etiam nos sumus, quorum mentes inhabitare dignatur. Et murus iste vndiq; in circuitu domus est: quia vnigenitus patris, qui sursum est firmitas angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominū. Illis fortitudo ne cadant, nobis adiutorium vt surgamus post casum. Si verò per domum Dei hoc loco sola redemptorum hominum multitudo signatur, vndique nobis Dominus & per circuitū murus est: quia vt nos perfectè custodiret, omnia quæ docuit ostendit, sicut scriptum est: (Actor.1.) Quæ cœpit Iesus facere & docere. Quia enim nos vocare ad cœlestem patriam venit, nimirum despicere nos bona transitoria docuit, & mala temporalia non timere. Vnde & opprobria despexit, iniurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit, & cùm hunc voluissent rapere, & regem constituere, statim fugit. Quid nobis aliud his exemplis innuens, nisi vt debeamus huius mundi & aduersa non metuere, & prospera vitare? quia plus plerunque eius bona occupāt animum, quàm mala perturbāt. Ante passionem verò suam contumelias audiuit, nec tamē contumelias reddidit. Traditorē suum diu tacitus pertulit, & fictè salutanti dare osculū non recusauit. Suscepit mortē, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, vt nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam de his qui se crucifixerāt, ad fidei gratiā vocauit, donū pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exēplo suo de omnibus instruxit, murus nobis per circuitū & vndique factus est. Sequitur: *Et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorū & palmo.*) Pręterita lectione iam diximus, quia per calamū scriptura sacra signatur. Qui calamus mēsurę esse dicitur: quia in ipsa omnē vitæ nostræ actionē metimur, vt scilicet videamus vel quantum proficimus, vel quātum longè à profectu distamus. Nam sæpe aliquid agentes, iam cuiusdā meriti esse nos credimus, sed cùm ad verba Dei recurrimus, præcepta sublimia audimus, ibi cognoscimus quantum à perfectione minus habeamus. Calamus ergo mensuræ est, quia per manus scribentiū vita mensuratur auditorum. Qui calamus in manu viri esse dicitur: siue quia sacrum eloquium in potestate est mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu: seu certè quia hoc quod scribi voluit, operando compleuit. Idem verò calamus sex cubitorum & palmo esse describitur. Duę etenim vitæ sunt, in quibus nos omnipotens Deus per sacrum eloquiū erudit. Actiua videlicet, & contemplatiua. Et per sex cubitos quid aliud quàm actiua vita exprimitur, quia sexto die perfecit Deus omnia opera sua? Palmus verò qui super sex cubitos esse dicitur, iam de septimo est, sed tamen cubitus non est. Actiua ergo vita signatur per sex cubitos, contemplatiua per palmum: quia illam opere perficimus, de ista verò etiam cùm cor tendimus, vix parum aliquid attingere valemus. Actiua enim vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediunt dispensare, & commissis nobis qualiter subsistere valeant prouidere. Contemplatiua verò vita est, charitatem quidem Dei & proximi tota mente retinere, sed ab exteriore actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, vt nil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad vidēdam faciem sui creatoris animus inardescat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totísque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus ciuibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere. In palmo itaque manus & digiti tenduntur. Sed parum quid de mensura cubiti per palmum contingitur, quia quantolibet amore animus ardeat, quantalibet virtute se in Domino & cogitatione tetenderit, non iam quod amat perfectè videt, sed adhuc inchoat videre quod amat: quia sicut fortissimus prædicator dicit: (1.Corin.13.) Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. De septimo ergo cubito palmam tangimus, qui in hac vita positi, contemplationis intimæ sola initia degustamus. Actiua autem vita quia perfectè teneri potest, & sexto die homo est conditus, qui bona debet operari, sex cubitos calamus habet. Bene has vtrasq; vitas duæ illæ mulieres signauerunt, Martha videlicet & Maria: (Lucæ 10.) quarum vna satagebat circa frequens ministerium, alia verò sedebat ad pedes Dei, & audiebat verba de ore eius. Cúmq; contra sororem Martha quereretur quòd se adiuuare negligeret, respondit Dominus dicens: Martha, occuparis & satagis erga multa. Porrò, vnū est necessariū. Maria autem optimā partem elegit, quę nō auferetur ab ea. Ecce, pars Marthæ non reprehēditur, sed Mariæ laudatur. Neque enim bonam partē elegisse Mariā dicit, sed optimam, vt etiam pars Marthæ indicaretur bona. Quare autē pars Marię sit optima, subinfertur cùm dicitur: quę non auferetur ab ea. Actiua etenim vita cum corpore

pore deficit. Quis enim in æterna patria panem esurieti porriget, vbi nemo esurit? potum tribuat sitienti, vbi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, vbi nemo moritur? Cum præsenti ergo seculo vita aufertur actiua. Contemplatiua autem hîc incipitur, vt in cœlesti patria perficiatur: quia amoris ignis qui hîc ardere inchoat, cùm ipsum quem amat viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Contemplatiua ergo vita minimè aufertur: quia subtracta præsentis seculi luce perficitur. Has vtrasque, sicut & ante nos dictum est, duæ beati Iacob mulieres signauerunt: Lia videlicet & Rachel. Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel verò ouis, vel visum principium. Actiua autem vita laboriosa est: quia desudat in opere. Contemplatiua verò simplex ad solum videndum principiũ anhelat, videlicet ipsum qui ait: Ego sum principium: propter quod & loquor vobis. Beatus autem Iacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accipit Liam: quia videlicet omnis qui ad Deum conuertitur, cõtemplatiuam vitam desiderat, quietem æternæ patriæ appetit: sed prius necesse est vt in nocte vitæ præsentis operetur bona quæ potest, desudet in labore, id est, Liam accipiat, vt post ad videndũ principium in Rachel amplexibus requiescat. Erat autem Rachel videns & sterilis. Lia autem lippa, sed fœcunda: Rachel pulchra & infœcunda. Quia contemplatiua vita speciosa est in animo: sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt & non parit: quia quietis suæ studio minus se in aliorum collectione succendit. Et quantũ introrsus conspicit, aperire aliis prædicando non sufficit. Lia verò lippa & fœcunda est, quia actiua vita dum occupatur in opere, minus videt: sed dum modò per verbum, modò per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentem tendere non valet, ex eo tamen quod agit exterius, gignere sequaces valet. Rectè ergo in mensura calami prius sex cubiti & postmodum palmus dicitur: quia antè actiua agitur, vt ad contemplatiuam postmodum veniatur. Sed sciẽdum est quia sicut bonus ordo viuendi est vt ab actiua in contemplatiuam tendatur: ita plerunque vtiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc quòd contemplatiua mẽtem accenderit, perfectius actiua teneatur. Debet ergo nos & actiua ad contemplatiuam transmittere, & aliquando tamen ex eo quòd introrsus mente conspeximus, ad actiuam melius contemplatiua reuocare. Vnde & idem Iacob post Rachelis amplexus ad Liæ rediit, quia & post visum principium, laboriosa vita boni operis non est funditùs deserenda. Est autem in contemplatiua vita magna mentis contentio, cùm sese ad cœlestia erigit, cùm in rebus spiritalibus animum tendit, cùm transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cùm sese angustat vt dilatet. Et aliquando quidem vincit, & reluctantes tenebras suæ cæcitatis exuperat, vnde in circunscripto lumine quiddã furtim & tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus verberata reuertitur, atque ab ea luce ad quam respirando transiit, ad suæ cęcitatis tenebras suspirando atque lamentando rediit. Quod bene sacra historia designat, quæ beatum Iacob cum angelo luctatum narrat. Cùm enim ad parentes proprios rediret, in via angelum inuenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando verò eum cum quo contenderit, inferiorẽ inuenit. Designat autem angelus Domini, & Iacob qui cum angelo contendit, vniuscuiusque perfecti viri, & in contemplatione positi animam. Quæ videlicet anima cùm contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modò quasi exuperat, quia intelligendo & sentiẽdo de in circũscripto lumine aliquid degustat: modò succumbit, quia & degustando iterũ deficit. Quasi ergo vincitur angelus, quãdo intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quòd idem victus angelus neruum fœmoris Iacob tenuit, eùmque marcescere statim fecit, atque ab eo Iacob tempore vno claudicauit pede: quia scilicet omnipotens Deus cùm iam per desiderium & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, & Deum videbamur quærere, & seculũ tenere, post agnitionem suauitatis Dei vnus in nobis spes sanus remanet, atque alius claudicat, quia necesse est vt debilitato amore seculi conualescat ad amorem Dei. Si ergo tenemus angelum, vno claudicamus pede: quia dũ crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui vno pede claudicat, soli illi pedi innititur quem sanum habet: quia & cui desiderium terrenum iam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet. Et in ipso stat, quia pedem amôris seculi quẽ ponere in terra consueuerat, iam à terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parẽtes proprios, id est, ad spiritales patres redimus, teneamus in via angelum, vt suauitate intima apprehendamus Deum. Contemplatiua etenim vita amabilis valde dulcedo est, quę super semetipsam animam rapit, cœlestia aperit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, spiritalia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Vnde bene Ecclesia in Canticis Canticorum dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. Vigilanti etenim corde dormit, quia per hoc quod interius contemplando proficit, ab inquieto foris opere quiescit. Sed inter hæc sciendum est quia quandiu in hac mortali carne viuitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, vt in ipso incircunscripto luminis radio mentis oculos infigat. Neque enim omnipotens Deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima vnde refota proficiat, & pòst ad visionis eius gloriam pertingat. Sic nanque Esaias cùm se Dominum vidisse fatetur, dicens: Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum: protinus adiunxit: Et ea quæ sub eo erant, implebant templum. Quando Ozias rex superbus ac præsumptor moritur, Dominus videtur: quia cùm mundi huius elatio à desiderio mentis occiditur, tunc ipsa mens Dei gloriam contemplatur. Et notandũ quòd Dominus super solium excelsum & eleuatum sedit. Quid nanque est eius solium, nisi creatura angelica vel humana, cui per intellectum quem dedit præsidet? Quod videlicet solium excelsum & eleuatum dicitur, quia & natura humana ad cœlestem gloriam eleuata proficit, & creatura angelica dum multis spiritibus cadentibus iam solidata est in cœlo ne cadat, inde & eleuata est vnde & confirmata. Templum verò eius, hoc est quod solium, quia æternus rex ibi habitat vbi sedet. Nos ergo templum illius sumus, in quorum mentibus habitare dignatur. Sed ea quæ sub eo erant, implebant templum: quia quicquid de illo modò conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob angelum vidit, & vidisse Deũ fatetur: quia cùm ministeria eius conspicimus, iam multum est quod super nosmetipsos leuamur. Notandum verò quòd dicitur: implebant templum: quoniam etsi angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit: vt si adhuc maius non potest, iam tamen minus quod videt admiretur. Ea ergo quæ sub eo sunt, implent templum: quia sicut dictum est, & cùm mens in contemplatione profecerit, non iam quod ipse, sed in quod sub ipso est contemplatur. In qua videlicet contemplatione iam quietis internæ gustus contingitur. Cuius quia quædam quasi pars est, & perfecta esse non potest, rectè in Apocalypsi scriptum est: Factum est silentium in cœlo, quasi media hora. Cœlum quippe est anima iusti, sicut per prophetam Dominus dicit: Cœlum mihi sedes est. Et cœli enarrant gloriam Dei. Cùm ergo quies contemplatiuæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cœlo: quia terrenorum actuũ strepitus quiescit à cogitatione, vt ad secretum intimum auris animum apponat. Sed quia hæc quies mentis esse in hac vita perfecta non potest, nequaquam hora integra factum in cœlo silentium dicitur, sed quasi media hora, vt neque ipsa media hora plenè sentiatur, cùm pręmittitur quasi: quia mox vt se animus subleuare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte citius cogitationum strepitu, de semetipso confunditur, & confusus cæcatur. Vita igitur contemplatiua quæ illic hora quasi media dicitur: apud Ezechielem prophetam non cubitus, sed palmus appellatur. Ecce fratres charissimi dum vniuscuiusque vitæ causas exprimere cupimus, pauló latius per excessum locuti sumus. Sed bonis mentibus quibus vtraque eadem vita est ad agendum amabilis, esse non debet ad audiendum grauis. Sequitur: *Et mensus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno.*

Marginal notes: Genes. 29. Ioan. 8. Gene. 32. Cant. 5. Esaiæ 6. Apoc. 8. Psal. 102. & 10. & 88.

Omnipotens Deus qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur, sic de tota simul Ecclesia loquitur, ac si de vna anima loquatur. Et sæpe quod ab eo de vna anima dicitur, nil obstat si de tota simul Ecclesia intelligatur. Latitudo itaque ædificij ad charitatem pertinet, de qua Psalmista dicit, Latum mādatum tuum nimis. Nil enim latius quàm omnes in sinu amoris recipere, & nullas odij angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, vt in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. Vnde & præcipitur: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Considerandum quoque nobis est, quia latitudo in æqualitate, altitudo verò in sublimitate tenditur. Latitudo ergo pertinet ad charitatem proximi, altitudo ad intelligentiam contemplatoris. Sed latitudo & altitudo ædificij vno calamo mensuratur, quia videlicet vnaquæque anima quantū lata fuerit in amore proximi, tātum & alta erit in cognitione dei. Dum enim se per amorem iuxta dilatat, per cognitionem superius exaltat. Et tantum super semetipsam excelsa fit, quantum se iuxta se in proximi amorē tendit. Et quia ędificium quod inhabitat Deus, & angelica simul & humana natura perficitur: per hoc ꝙ angelica creatura sursū est, & humana adhuc deorsū, potest per latitudinē atq; altitudinem ædificij, vtraq; hæc creatura significari: quia ista adhuc in imis degit, illa verò in sublimibus permanet. Sed vno calamo mēsuratur vtraq;, quia humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perducitur angelorum. Vnde scriptum est: Neque nubent neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Et vnde per Ioannem dicitur: Mensura hominis quæ est angeli. Quia vsque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua solidatos se angeli lætantur. Latitudo ergo ædificij tanta est, quanta & altitudo, quia electi quique qui modò in imis laborant, quandoque illis beatissimis spiritibus non erunt inæquales. Sed nos inter hæc redeamus ad mentem, ac totis medullis cordis Deum diligamus & proximum. Dilatemur in affectu charitatis, vt exaltemur in gloria celsitudinis. Cōpatiamur per amorem proximo, vt coniungamur per cognitionem Deo. Condescendamus fratribus minimis in terra, vt coequemur angelis in cælo: quia vir qui sua imagine redemptorem signat, mēsus est latitudinem ædificij calamo vno, altitudinem quoque calamo vno. Nunc igitur metitur mores, pensat opera, cogitationes considerat: vt sine fine postmodum retributionem reddat Iesus Christus vnigenitus patris, qui cum eo viuit & regnat in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum: Amen.

Psal. 118. Matth. 5. Matt. 22. Marci. 12. Luc. 20. Apoc. 21.

HOMILIA DECIMAQVINTA.

ET venit ad portam quæ respiciebat viam Orientalem, & ascendit per gradus eius. Et mensus est limen portæ calamo vno latitudinem, id est, limen vnum calamo vno in latitudine, & thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum: & inter thalamos quinque cubitos, & limen portæ iuxta vestibulū portæ intrinsecus calamo vno.

VIr cuius calamus mensuræ in manu eius describitur, *venit ad portam quæ respiciebat ad viam Orientalem.*) Quis verò alius portæ huius appellatione signatur, nisi ipse Dominus ac redemptor noster, qui nobis ianua factus est regni cælestis? sicut ipse ait: Nemo venit ad patrem, nisi per me. Sed cùm eūdem virum lineis indutum figuram Domini tenere diximus, quærendum nobis est qua ratione conueniat, vt idem Dominus & per virum designari valeat, & per portam, dum vir veniat ad portam? Nunquid nam ipse venit ad semetipsum? An ita est quia & in Euangelio ipse testatur dicens: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro? Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulò pòst dicit: Ego sum ostium. Atque iterum subiungit: Ego sum pastor bonus. Si ergo pastor intrat per ostium, ipse est ostium, ipse pastor, ipse proculdubio intrat per semetipsum. Ecce dum Ezechielis sensum enodare cupimus, de Euangelio etiam quæstionem ligamus. Quærendum

Ioan. 14. Ioan. 10.

E nobis itaque est qualiter & ipse intret, & per semetipsum intret. Dominus enim ac redemptor noster cum sancta Ecclesia quam redemit, secundum carnem vna substantia est, Paulo attestante, qui ait: Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Huius capitis corpus Ecclesia est, & huius corporis caput Christus. De quo suo capite exultat corp⁹, id est, sancta Ecclesia, cùm per Psalmistam dicit: Nūc autem exultauit caput meum super inimicos meos. Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, iam nūc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cœlis. Cùm ergo electi quique ad vitā perueniunt, quia mēbra eius per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se. Ipse enim in suis mēbris est qui intrat, ipse caput ad quod intrantia membra perueniūt. Quod Ezechiel propheta multipliciter insinuat, qui virum venisse dicit ad portam, & quæ eadem porta sit ostendit, dicens: *Quæ respiciebat ad viam Orientalem.*) Ipse etenim nobis est via qui dixit: Ego sum via veritas, & vita. Ipse etiam Orientalis via, de quo scriptum est: Ecce vir, Oriens nomen eius. Porta ergo viam Orientalem respicit, qui illum signat qui nobis iter ad ortum fecit luminis.

Coloss. 1. Ephe. 1. Coloss. 1. Psalm. 26. Ioan. 18. Zacha. 6.

F Potest etiam portæ nomine, vnusquisque prædicator intelligi: quia quisquis nobis ianuam regni cælestis ore suo aperit, porta est. Vnde & duodecim portæ vel in Ioannis Apocalypsi, vel in extrema huius prophetæ visione describuntur. Potest etiam portæ nomine, scripturæ sacræ scientia non inconuenienter intelligi. Quæ dum nobis intellectū aperit, cælestis regni ianuam pandit. Possumus portæ nomine & fidem accipere, quam primam contingimus, vt ad virtutum ædificia intremus. Vnde hìc apertè subiungitur: *Et ascendit per gradus eius.*) Quid enim gradus sunt huius portæ, nisi merita virtutum? Siue enim in cognitione mediatoris Dei & hominū hominis Iesu Christi, seu in scientia diuini eloquij, seu in ipsa fide quam de illo accipimus, quibusdam gradibus ad altiora incremēta peruenimus. Nemo enim repentè fit summus, sed in bona conuersatione à minimis quisque inchoat, vt ad magna perueniat.

Apoc. 31.

G De his gradibus per Psalmistam dicitur: Deus in gradibus eius dignoscetur dum suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur, quia eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta Ecclesia ascendendo profecerit, tantū Deus hominib⁹ ex eius virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur, dicens: Per singulos gradus meos pronunciabo illum. Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronunciat, qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei semper laudē suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret: Ambulabunt de virtute in virtutem. Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando vnaquæque virtus quasi quibusdam gradibus agitur, & sic per incremēta meritorū ad summa perducitur. Aliud nanque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minimè dixissent: Adauge nobis fidem.

Psal. 47. De pœnit. dist. 2. Cum sanctam. Iob. 31. Psalm. 83. Luca 17.

H Et quidam venit ad Iesum, qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit: Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Pensate ergo quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere se nouerat, quomodo credebat. Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides crescit, vno eodémque tempore is qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit dicens: Sic est regnum Dei queādmodum si iaceat homo semen in terrā, & dormiat, & exurgat nocte ac die & semen germinet & crescat dū nescit ille. Vltrò enim terra fructificat primùm herbā, deinde spicā, deinde plenum frumētum in spica. Et cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo iactat in terrā, cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen iactauerit, dormit: quia iam in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit ac die, quia in aduersa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad

Matth. 9. Marc. 4.

tus ad perfectum ducitur. Et vltrò terra fructificat: quia præueniente se gratia, mens hominis spontaneè ad profectū boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbā, deinde spicam, deinde plenum frumentū producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba peruenit, cùm se virtus animo concepta, ad profectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quando iam intantum virtus proficit, vt esse robusti & perfecti operis possit. Sed cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu, falcem mittit, & messem suam desecat, quia cùm vnumquenque ad opera perfecta perduxerit, eius temporalem vitam per emissam sententiam incidit, vt granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum verò operari recta incipimus, herba sumus. Cúmque in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim iam viriditas in mente, quia credebat omnium redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede conculcabatur timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante angelo in Galilea viuentem videbat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando veniente desuper spiritu, & suā mentem in illius amore roborante ita solidatus est, vt vires persequentium cæsus despiceret, & redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse cōspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei in herba incipit, vt granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam: quia Dominus ac redēptor noster membris suis intrantibus perducitur ad se. Et ascendit per gradus eius: quia nobis prōficientibus, eò nobis amplius exaltatur, quantò altius & incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium gradibus ipse ascendere dicitur, quia tantò ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster animus à rebus infimis separatur. Sequitur: *Et mensus est limen portæ calamo vno latitudinem.*) Cur postquam dictum est limen portæ, statim subiungitur, limen vnum? Nisi quia apertè innuit quòd adhuc inferius limen aliud dicatur. Porta autem à limine surgit vt porta sit. Si igitur porta Dominus, quis huius portę limen est, nisi illi antiqui patres ex quorum progenie Dominus incarnari dignatus est? sicut per Paulum dicitur: Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Notandum nobis est in hac Pauli sententia, quòd dij & cæteri hominum sunt vocati, sicut Moysi dicitur: Ponam te in Deum Pharaoni. Et per Psalmistam dicitur: Ego dixi dij estis. Et rursùm: Deus stetit in synagoga deorum. Sed aliud est nuncupatiuè, aliud naturaliter dici Deum. Et si Moyses in Deū Pharaoni est positus, sed Deus intra omnia, non Deus super omnia dicitur. Qui verò est in vtero virginis incarnatus, Deus super omnia vocatur. Itaque limen portæ, antiqui patres ex quibus ille natus est, qui nobis aditum regni cœlestis aperuit. Limen autem portæ vno calamo mensuratur, quia ipsi antiqui patres qui potuerunt redēptorem nostrum & prophetando & bene viuendo prædicare, tanquam sex cubita in perfectione operis, & palmum inchoationis per contemplationem habuerunt. Quia enim eorum vitam in vnitatem fidei & perfecta operatio, & inchoata contemplatio sublimem reddidit, in vno calamo mensura liminis fuit. Sequitur: *Et thalamum vno calamo in longo, & vno calamo in latum.*) Consideremus quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc quod in sancta Ecclesia agitur colligamus. In thalamo quippe sponsus & sponsa fœderantur, sibique in amore iunguntur. Qui ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus animæ per amorem sponso inuisibili iungūtur, vt eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis vitæ longitudinē pœnam deputet, exire festinet, & amoris amplexu in cœlestis sponsi visione requiescere? Mens itaq; quæ iam talis est, nullam præsentis seculi consolationem recipit, sed ad illam quā diligit medullitùs suspirat, feruet, anhelat, anxiatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris, vnde & in canticis dicit: Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis, quæ dolorem huius vulneris nescit. Cùm verò anhelare iam in cœlesti desiderio, & sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex salute. Menti autem sponsum suum fortiter amanti, de amore vitæ præsentis vna solet esse consolatio, si per hoc quòd ipsa ab eius visione differtur, aliorum animæ eius verbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differri se conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non videt quem videre concupiscit. Sed est vt dixi, non parua consolatio, si feruens anima differtur, & per eam multæ colliguntur, vt tarde eum cum multis videat, quem sola videre citius volebat. Vnde rursus in cantico sponsa dicit: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus inchoantes, & desiderium cœleste redolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ iam bonorū mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum quem desiderat, videre adhuc non permittitur, magna est ei consolatio si aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancta amore languida, floribus malisque fulciatur, vt requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc cōtemplari non valet vultum Dei. Pensemus ergo qualis thalamus Pauli mens fuerat, qui dicebat: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Omnipotenti Deo inquātum se amore coniunxerat, qui sibi vitam Christum tantummodo, & mori lucrum esse deputabat? Hinc est quòd iterum dicit: Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse multo magis melius. Sed ecce qui dissolui desiderat, quo amore langueat videamus. Quæ interim differri te conspicimus, fulciri quæso floribus nō requiris? Quærit planè, nam sequitur: Permanere autem in carne necessarium propter vos. Et proficientibus discipulis dicit: Quæ est enim nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ: Nónne vos ante Dominum nostrū Iesum Christum? Hinc est quòd idem thalamus vno calamo in longo, & vno calamo in lato dicitur mensus. Longitudo quippe ad longanimitatem expectationis pertinet, & latitudo ad amplitudinem charitatis. Tantum ergo vnusquisque thalamus habet in longitudinem, quantum & in latitudinem habere potuerit: quia mens cœlesti desiderio succensa, quantum amorem habuerit ad colligendum proximum, tantum & longanimitatem exhibet ad expectandum Deum, & patienter portat moras longitudinis, quia se in profectu proximi dilatat amplitudo charitatis. Potest etiam ipsa longitudo longanimitatem patientiæ quę exhibetur proximo, designare. Et quia latitudo charitatem signat, quæ sinum mentis aperit, & amicos simul atque inimicos in amorem recipit, tāta est longitudo thalami, quanta latitudo: quia quantum lata mens fuerit per amorem, tantum erit & patiens per longanimitatem. Nam tantum quisque portat proximum, quantum amat. Si enim amas, portas: si desistis amare, desistis tolerare. Quem enim minus diligimus, minus etiam toleramus: quia irruente fastidio, citius facta proximi adducuntur in grauedinem ponderis, quæ nobis non leuiat penna charitatis. Sequitur: *Et inter thalamos quinque cubitos.*) Vnum suprà thalamum dixerat, & postmodum quinque cubitos esse inter thalamos narrat. Ea videlicet ratione, quia multi thalami vnum faciunt, sicut & multæ Ecclesiæ vna Ecclesia vocatur. Vnde & in Ioannis Apocalypsi septem Ecclesiis scribitur, per quas vna catholica designatur. Hi itaque qui in sancta Ecclesia, sicut diximus, feruenti amore Deum videre sentiunt, eique iam per desiderium coniunguntur, thalami vocātur. Sed tamen sunt in ea quidā, qui penetrare subtilia non valētes, & quinque adhuc corporis sensibilis depressi, tantò minus amant eum qui fecit omnia, quātò amplius in his quæ facta sunt illigantur. Et iam quidem exercere se in timore Domini, & amore proximi tendere student, bona opera corporaliter agere, eleemosynis peccata redimere. Sed quia vis amoris intimi ardere ad cœleste desiderium nesciūt, quasi adhuc deuincti corporeis sensibus te-

Lucæ.22. Matt.26. Marc.14. Ioan.18. Roma.9. Exod.7. Psal.81. Cant.2. Ibidem. Philip.1. Ibidem. Apoc.1.

nétur:quia per eorum ducatũ qui visionem Dei perfectè diligunt,& ipsi ad perfectum mẽtis diliguntur. Inter thalamos ergo quinque sunt cubiti, quia hi qui ab exterioribus quinq; sensibus adhuc ad intellectũ mysticum non assurgunt,dũ inter eos sunt qui spiritu amoris feruent, velut manentes inter thalamos in fidei constructione proficiunt,& à mensura cœlestis ædificij disiuncti nõ sunt. Nam & paulisper se ab appetitu corporalium sensuum subtrahunt, & dilatato mẽtis spatio.imitantes charitatẽ quam conspiciunt, hinc inde ad thalamos extenduntur. Quòd ergo non per sex cubitos,sed per quinq; descripti sunt, ipsa adhuc eorũ imperfectio designatur. Sed tamen per bonum desiderium in mensura spiritalis ędificij esse memorãtur,quia ex voce Ecclesiæ per Psalmistã dicitur:Imperfectum meũ viderunt oculi tui,& in libro tuo omnes scribentur. Qui iterum per Psalmistã dicit: Benedixit omnes timentes se Dominus,pusillos cum maioribus. Hi itaque & imperfecti sunt & pusilli. Inquantũ tamen cognoscere præualẽt,& Deum & proximum diligunt,atque ideo bona quæ possunt, non negligunt operari. Qui etsi necdum ad spiritalia dona proficiũt, vt vel ad perfectã operationem,vel ad succensam contemplationem animam exerant, tamen ab amore Dei & proximi inquantum capere præualent non recedunt. Vnde fit vt ipsi quoque etsi minori loco, in sancta tamẽ ædificatione sint positi,quia etsi ad doctrinam,si ad prophetiam,si ad miraculorum gratiam, si ad contemptũ mundi plenius exequendũ fortasse minores sunt, tamen in timoris & amoris fundamento sunt,in quo solidantur,quia etsi igne cœlestis desiderij non ardent, in ipsis exterioribus quæ exercere sufficiunt, vapore charitatis animãtur,& inter proximorum pręcellentium ędificia continentur. Vnde & rectè sponsa in canticis canticorum loquitur dicens. Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas,reclinatorium aureum,ascensum purpureum,media charitate cõstrauit,propter filias Hierusalẽ. Neque enim credendum est Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui sic immensis delitiis affluebat,vt pondus auri eius æstimari non posset,& argentum in diebus illis precium nõ haberet, quia ferculum sibi ligneũ fecit. Sed est Salomon videlicet pacificus noster,qui sibi de lignis Libani ferculũ fecit. Libani quippe ligna cedrina valde sunt imputribilia. Ferculum itaque regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de fortibus patribus, id est imputribilibus mentibus est constructa. Quæ rectè ferculum dicitur, quia ipsa fert quotidie animas ad æternum conuiuiũ conditoris sui. Cui ferculo columnę argẽteæ factæ sunt:quia prædicatores Ecclesiæ sanctæ,eloquij luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum : quia per hoc quòd à sanctis prædicatoribus lucidè dicitur, mentes audientium fulgorem charitatis intimæ in qua reclinẽtur inueniunt. Per hoc enim quòd luculentè & apertè audiunt, in illud quod clarescit in corde requiescunt. Columnæ ergo argenteæ & reclinatorium aureum factũ est, quia per lucem sermonis inuenitur apud animum claritas quietis. Illius iam quippe fulgor internus mentem irradiat, vt per intentionem ibi requiescat, vbi prædicationis gratia non quæratur. De eadem quippe sancta Ecclesia scriptum est: Pennæ columbæ deargẽtatæ,& posteriora dorsi eius in specie auri. Quæ enim hîc spiritu mansuetudinis impleta quasi columba pennas deargẽtatas habet , in posteriora dorsi eius speciẽ auri cõtinet: quia hîc prædicatores suos sermonis luce induit:in posteriori autem seculo,fulgorem in se claritatis ostendit. Sed ad hoc quod clarum intus ostenditur , qualis sit ascensus adiungit, cùm de eodem ferculo protinus subdit: Ascensum purpureum. Vera quippe purpura quia de sanguine tingitur , non immeritò in colore sanguinis videtur,quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesiæ per martyrij sanguinem peruenit ad regnum. Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo:quia ad clarũ quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis peruenitur. Quid ergo nos miseri atque ab omni fortitudine destituti,quid acturi sumus? Ecce in hoc ferculo columna esse non possumus,quia in nobis nec fortitudo operis,nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum nõ habemus,quia necdum sicut oportet per intellectum spiritalem requiem internæ claritatis aspicimus.

Psal.138.

Psalm.113.

Canti.3.

Psalm.67.

E

Ascensus purpureus nõ sumus, quia pro redemptore nostro fundere sanguinem non valemus. Quid ergo de nobis agendum est? Quę spes erit, si nullus ad regnum peruenit,nisi qui summis virtutibus præditus fuerit? Sed adest quoque nostra cõsolatio. Amemus inquantum possumus Deum, diligamus & proximum, & simul quoque nos ad Dei ferculum pertinemus:quia sicut illic scriptum est: Media charitate constrauit. Habe quippe charitatem,& ibi sine dubio pertines vbi & columna argentea erigitur, & ascensus purpureus tenetur. Nam quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur: apertè monstratur,cùm illic protinus subdidit:Propter filias Hierusalem. Sermo etenim Dei qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum fœmineum, quàm mentium infirma signauit? Quòd ergo illic inter columnas argenteas,reclinatorium aureum,& ascensum purpureum, inesse media charitas dicitur propter filias Hierusalẽ,hoc hîc inter thalamos per quinque cubitos designatur:quia & qui in virtutibus infirmantur, si ipsi bona quæ possunt facere cum charitate non negligũt, à Dei ædificio alieni non sunt. Sequitur : *Et limen portæ iuxta vestibulum portæ intrinsecus calamo vno.*) Dum limen quod modò describitur, iuxta vestibulum portæ intrinsecus esse memoratur, apertè ostenditur,quia limen quod prius scriptum est, extrinsecus fuit. Sed si porta est Dominus, quod sit limen portæ intrinsecus,extrinsecus requiramus. Per limen etenim portam vnusquisque ingreditur. Et quæ sunt duo hæc limina,nisi patres testamenti veteris , & patres testamenti noui? Non solùm quippe hi de quibus Dominus incarnari dignatus est , sed omnes testamenti veteris patres portæ huius limen fuerunt:quia hi qui eum prædicare & in eo sperare meruerũt,cũctis ad eũ venientibus aperuerũt aditũ fidei: vt omnis qui crediderit Dominum, quasi iam portam huius liminis intraret. Sed cur ante limen exterius, & post limen interius dicitur,nisi quia prius testamẽti veteris patres,& postmodum noui testamẽti doctores fuerunt ? Rectè autem limen exterius testamenti veteris patres designat,quia per eorum prædicationem opera peruersa punita sunt. Per dicta verò nouorum patrum,vniuscuiusque animus etiam ab illicitis cogitationibus coërcetur, dum reatus esse perfectus & in deliberatione cordis ostenditur. Illi quippe à flagitiis, à crudelitatibus, à rapinis auditorum animas prohibere curauerunt : isti verò dum non solùm peruersa opera , sed etiam illicita cogitationum resecant,quid nobis aliud nisi limen intrinsecus facti sunt? Vnde & ipsa veritas loquitur dicens: Audistis quia dictum est antiquis : Non occides , qui autem occiderit:reus erit iudicio. Ego autem dico vobis,quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Rectè quoque exterius limen illos patres designat , qui ab ipsa incarnatione redemptoris nostri per interualla temporum lõgius constiterunt. Et quidem ab Abel sanguine, passio iam cœpit Ecclesiæ. Et vna est Ecclesia electorum præcedentiũ atque sequentium . Sed tamen quia discipulis dicitur : Multi reges & prophetę voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt:antiquis patribus quasi foris stetisse est, redemptoris nostri præsentiam corporaliter non vidisse. Exterius igitur, sed tamen non diuisi à sancta Ecclesia fuerunt,quia mente,opere , prædicatione, ista iam, fidei sacramẽta tenuerũt,istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quam nos non adhuc præstolando , sed iam habendo conspicimus. Sicut enim nos in præterita passione redemptoris nostri,ita illi per fidem in eadem ventura sunt saluati. Illi ergo foris non extra mysterium,sed extra tempus. Vnde & in constructione tabernaculi, vt columnæ argenteæ interius starent , paxilli ęrei figi per circuitum exterius iussi sunt,in quibus religatum tabernaculũ teneretur. Colũnę itaq; argentę interius,paxilli verò ęrei in circuitu figuntur,atque in ipsis funes ligati sunt, vt tabernaculum fixum maneret : quia videlicet vt sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent , & totum tabernaculum,id est,sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli æ̨rei patres testamenti veteris ac prophetæ exterius fixi sunt , qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate strigerent : atque in hoc Dei paxilli sunt, vt habitaculum in statu fidei ligarent. Extrà ergo paxilli sunt , qui ante tempus huius sanctæ Ecclesiæ fuerunt. Sed

F

G

H

Cantic.3.

Ibidem.

Matth.5.

Lucæ 10.

runt. Sed tamen eos ligant qui in ipsa sunt, quia dum cœlestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Vt ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent: quia vt sancti Apostoli perfectè incarnationis dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc priusquàm fuerit, & videre & prædicere potuerunt. Vnde rectè quoque ipse primus Apostolorum, magna scilicet columna veri tabernaculi, loquitur dicens: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis intendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. In quibus verbis indicat quanuis ad altiora surrexit ex culmine, vbi religata persistat in fide. Quæ tamen lucerna prophetici sermonis iam quidē intelligentibus lucet, sed adhuc non intelligentibus cooperta allegoriarum obscuritatibus permanet. Vnde etiam per Psalmistam de hisdem dictis prophetarum dicitur: Tenebrosa aqua in nubibus aëris, quia videlicet occulta est scientia in prophetis. Nec immeritò columnæ argenteæ, paxilli verò ærei facti sunt: quia quod clarè iam Apostoli prædicāt, hoc prophetæ sub intellectu mystico obscurè locuti sunt. Rectè ergo per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt. Sancti verò Apostoli qui ad redemptoris nostri mysterium lucem prædicationis habuerunt, argenteis columnis expressi sunt. Et notandum quòd argentum sonat & lucet, æs verò sonat & non lucet, quia prædicatores noui testamenti apertè locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt. Prædicatores verò testamenti veteris quia per allegoriarum vmbras de cœlesti mysterio obscura dicta protulerunt, quasi sine luce sonitum dederūt. Quod ergo illic per paxillos & columnas, hoc hîc per limen exterius designatur. Si verò portam scripturam sacram hoc in loco accipimus, ipsa quoque duo limina habet exterius & interius, quia in litera diuiditur & allegoria. Limen quippe scripturæ sacræ exterius, litera: limen verò eius interius allegoria. Quia enim per literam ad allegoriam tendimus, quasi à limine quod est exterius, ad hoc quod est interius venimus. Et sunt in ea permulta, quæ ita iuxta literam mentem ædificant, vt per hoc quod exterius agitur, audientis mens interius trahatur. Ibi quippe inuenimus prædicamenta operis & exempla virtutis: ibi iubetur quid agere etiam corporaliter debemus: ibi hoc quod ad operandum præcipitur, in sanctorum virorum ac fortium actione monstratur: vt postquam nos apertiora præcepta atque exempla iustorum ad bonam operationem instruunt, tunc ad limen interius, id est, ad intellectum mysticum intimæ contemplationis tendamus si possumus pedem mentis. Studete quæso fratres charissimi Dei verba meditari, nolite despicere scripta nostri cōditoris, quæ ad nos missa sunt. Multum valde est, quod per ea animus refricatur ad calorem, ne iniquitatis suæ frigore torpescat. Cùm illa præcedentes iustos fortiter egisse cognoscimus, & ipsi ad fortitudinem bonæ operationis accingimur, sanctorum exemplorum flamma animus legentis incēditur. Videt quæ fortia ab eis facta sunt, & valde indignatur sibi quia talia non imitatur. Vnde rectè sponsi voce ad sponsam dicitur: Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis suis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. In collo etenim guttur, in gutture vox est. Quid ergo per collū sanctæ Ecclesiæ, nisi sacra eius eloquia designantur? In qua dum mille clypei dependere memorantur, per hunc perfectum numerum numerus vniuersus ostenditur, quia vniuersa nostra munitio in sacro eloquio continetur. Ibi quippe sunt præcepta Dei, ibi exempla iustorum. Si enim torpet animus à cōditoris sui desiderio, audiat quod dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Si quis in odio fortasse labitur proximi, audiat quod dicitur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Res aliena concupiscitur? audiat quod illic scriptum est: Non concupisces rem proximi tui. De iniuria quę proximi ore vel facto illata est, ad iram mens accenditur? audiat quod dicitur: Non quæres vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. In carnis concupiscentiam malè saucia mens accenditur? ne sequatur oculus mentem, audiat quod paulò superius dictum est: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Contra inimicum forsitan quisque animum suū relaxare ponit in odio? audiat quod illic scriptum est: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Sed is qui aliena iam non rapit, adhuc forsitan sua inordinatè retinet? audiat quod illic dicitur: Vendite quæ possidetis, & datæ eleemosynam. Infirmātis animus perfrui desiderat Deo simul & seculo? audiat quid illic scriptum est: Nemo potest duob. dominis seruire. Alius non ad necessitatem stipendij, sed ad voluntatem desiderij possessa retinet? audiat quod illic dicitur: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, nō potest esse meus discipulus. Quidam enim relinquunt omnia, multi autem possidendo renunciant, qui sic ad vsum possessa retinent, vt eis desiderio non succumbant. Torpere quisque appetit, & laborem subire pro Domino etiam cùm præualet refugit. In collo ergo Ecclesiæ, id est, in sacri eloquij prædicatione quę pro sua munitione & altitudine, turri Dauid similis dicitur, mille clypei dependēt: quia quot illic præcepta sunt, tot etiam pectoris nostri munimina. Ad seruandam itaque innocentiam etiā læsi à proximo perdurare in humilitate festinamus? Abel ante oculos veniat, qui & occisus à fratre scribitur, & non legitur reluctatus. Mentis munditia etiam cum coniugali copula eligitur? Enoch debet imitari, qui & in coniugio positus ambulauit cum Deo, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus. Præcepta Dei festinamus præsenti nostræ vtilitati præponere? Noë ante oculos veniat, qui cura domestica post posita, ex iussione omnipotentis Domini, per centum annos ad arcæ fabricam vixit occupatus. Subire obedientiæ virtutem nititur? aspicere Abraham debemus: quia relicta domo, cognatione, patria, obediuit exire in locum quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit nesciens quò iret: qui paratus extitit, vt pro æterna hæreditate dilectum quem acceperat occideret hæredem. Et quia vnicum Domino offerre non distulit, vniuersam multitudinem gentium in semen accepit. Morum simplicitas placet? Isaac ad mētem veniat, quem in omnipotentis Dei oculis vitæ suæ tranquillitas ornauit. Laboriosa fortitudo vt obtinere debeat quæritur? Iacob ad memoriam deducatur, qui postquam sciuit fortiter seruire homini, ad eam quoque virtutem deductus est, vt non potuisset à luctante angelo superari. Conamur carnis illecebrā vincere? Ioseph ad memoriam redeat, qui tentante se domina studuit carnis continentiam etiam cum vitæ periculo custodire. Vnde factum est, vt quia membra sua bene nouerat regere, regendæ quoque omni Aegypto præesset. Mansuetudinem atque patientiam obtinere quærimus? Moysen ante oculos deducamus, qui exceptis paruulis ac mulieribus, sexcenta milia armatorum regens, mitis fuisse describitur super omnes homines qui habitabāt super faciem orbis terræ. Rectitudinis zelo contra vitia accendimur? Phinees ante oculos deducatur, qui coëuntes gladio transfigens, castitati populū reddidit, & irā Dei iratus placauit. De spe omnipotētis Dei præsumere in dubiis quærimus? Iosue ad memoriam reuocemus, qui dum dubia certamina certa mente subiit, ad victoriam sine dubietate peruenit. Iam mentis inimicitias punire cupimus, in benignitate animum dilatare? Samuel in cogitationem deducatur, qui de principatu deiectus à populo, cùm idem populus peteret, vt pro eo Domino preces effunderet, respondit dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, vt cessem orare pro vobis. Culpam quippe vir sanctus perpetrare se credidit, si eis quos aduersarios pertulerat vsq; ad eiectionem, benignitatem gratiæ non reddidisset in prece. Qui rursus cùm iubente Domino mitteretur vt Dauid vngeret in regem, respondit: Quomodo vadam? inueniet enim me Saul, & occidet me. Et tamen quia iratum Deum eidem Sauli cognouerat, in tanto se luctu afflixerat, vt ei per se Dominus diceret: Quousque tu Saulem luges, cùm ego illum abiecerim? Pensemus ergo eius animum quantus ardor charitatis incenderat, qui & illum flebat à quo timebat occidi. Cauere autem volumus quem timemus? sollicita nobis mente pensandum est ne si locum fortasse reperimus, malum pro malo reddamus ipsi quem fugimus. Dauid ergo ad memoriam redeat, qui persequētem se regem & inuenit vt potuisset occidere, & tamen ipsa feriendi potestate positus, ele-

Marginalia: 2.Pet.1. — Psalm.27. — Canti.4. — Matth.22. Marc.12. Ibidem. Exod.20. Mar.19. Leuit.19. — Matth.5. — Ibidem — Lucæ.12. — Matth.6. — Lucæ.14. — Gene.4. — Gene.5. — Genes.6. — Gene.12. — Gene.22. — Gene.24. — Gene.31. et 32.& 29. — Gene.39. — Nume.12. — Nume.25. — Deute. 34. & Iosue 3. 5.& 8. — 1.Reg.8. — 1.Reg.12. — 1.Reg.16.

git bonum quod ipse deberet facere, non autem malũ quod ille merebatur pati dicens: Absit à me vt mittam manũ meam in Christum Domini. Et cùm idem Saul pòst ab hostibus fuisset interemptus, eum quem persecutorem dum viueret pertulit fleuit occisum. Errantibus huius mundi potentibus liberè loqui decernimus? Ioannis auctoritas ad animum reducatur, qui Herodis nequitiam reprehendens, pro verbi rectitudine occidi non timuit. Et quia Christus veritas, ipse ideo pro Christo, quia pro veritate animam posuit. Carnem iam nostram pro Deo ponere in mortem festinamus? Petrus ad mentem veniat, qui inter flagella gaudet, qui cæsus principibus restitit, qui vitam suam pro vita despicit. Cùm mortis appetitu disponimus aduersa contemnere? Paulus ante oculos deducatur, qui non solùm alligari, sed & mori paratus pro Christo, non facit preciosiorem animam suam, quàm se. Succendi cor nostrum igne charitatis quærimus? Ioãnis verba pensemus, cuius omne quod loquitur, charitatis igne vaporatur. Quia in voce sacri eloquij cuiuslibet quærimus munimen virtutis, inuenimus: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Si enim pugnare contra spiritalia nequitiæ volumus, in collo Ecclesiæ quæ nobis sicut Dauid turris erecta est, id est, in diuina eloquia protectionis arma requiramus, vt ex discretione præcepti, contra vitia sumatur virtus adiutorij. Ecce enim contra aërias potestates festinamus fortes existere? in hac turri armaturam nostræ mẽtis inuenimus, vt inde præcepta conditoris, inde sumamus exempla præcedentium, per quæ contra aduersarios nostros inexpugnabiliter armemur. Dum enim quamlibet virtutem subire appetis, & hanc illic à patribus iam impletam vides, ibi armaturam tuam inuenis, per quam contra spiritalia bella muniaris. Dependet in ea quippe clypei, si quis pugnare appetit, assumat, & ex ea virtute pectus muniat, & verborum iacula emittat. Et notandum quia ædificata cum propugnaculis suis dicitur. Hoc quippe agunt propugnacula quod clypei, quia vtraque pugnantem muniunt. Sed inter vtraque distat, quia clypeos pro nostro munimine vbicumque volumus mouemus. Propugnacula autem defendi possumus, sed hoc mouere non possumus. Clypeus in manu tenetur, nam propugnaculũ non tenetur. Quid ergo inter propugnacula & clypeos distat: nisi quòd in sacro eloquio patrum præcedentium & miracula legimus, & virtutes bonorũ operum audimus? Ibi nanque cognoscimus quòd alius potuit mare diuidere, alius solem fulgere, alius mortuum suscitare, alius paralyticum verbo erigere, alius vmbra ægros curare, alius per suam sententiam infirmantium febribus obuiare. Qui tamen omnes & patientiæ longanimitate mites, & zelo rectitudinis feruentes fuerũt, verbi prædicatione diuites, simul & misericordia largi. Hi itaque quàm vera de Deo dixerint, testantur miracula, quia talia per illum non facerent, nisi de illo vera narrarent. Et quàm pij, quàm humiles, quàm benigni extiterint, eorum testantur operationes. Si igitur de fide tentamur, quam ex illorum prædicatione concepimus, loquentium miracula conspiciamus, & in fide quam ab eis accepimus, confirmamur. Quid ergo illorum miracula nisi nostra sunt propugnacula? quia & muniri per illa possumus, & tamen hæc in manu nostri arbitrij non tenemus: nam talia facere non valemus. Clypeus verò in manu est, & defendit: quia virtus patientiæ, virtus misericordiæ, præcedente nos gratia, & in potestate est arbitrij, & à periculo protegit aduersitatis. Turris itaque nostra cum propugnaculis suis ædificata est, in qua mille clypei dependent, quia scriptura sacra sub miraculis patrum à iaculo aduersitatis abscondimur, & conuersationis sanctæ munimina etiam in manu operis tenemus. Notandũ verò, quòd limen portę vno calamo mẽsuratur. Calamus autem in sex cubitis & palmo tenditur, quia videlicet in scriptura sacra doctrina perfectæ operationis, & initium supernæ contemplationis inuenitur. Sin verò porta hoc loco vnusquique prædicator accipitur, limen exterius in porta est vita actiua, limen verò interius vita contemplatiua. Per illam quippe ambulatur in fide, per hanc verò festinatur ad speciem. Illa exterius ducit, vt vnusquisq; bene viuere debeat: ista interius perducit vt ex bona vita ad gaudia ęterna pertingat. Hęc nos hodie tractasse sufficiat. Quia enim trãseuntes ad alia, diu per excessum locuti sumus, ea quæ subiecta sunt, lectioni alteri reseruemus, reparandi per silẽtium, sperantes in verbo, quod viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

1. Reg. 24. & 26. — 2. Reg. 1. — Lucæ 3. — Mar. 6. — Acto. 4. — Acto. 20. — 1. Ioan. per totam. — Canti. 4.

HOMILIA XVI.

ET mensus est vestibulum portæ octo cubitorum & frõtem eius duobus cubitis. Vestibulum autem portæ erat intrinsecus. Porrò thalami portæ ad viam Orientalem tres hinc & tres inde, mensura vna trium, & mensura vna frontium ex vtraque parte. Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, & longitudinem portæ tredecim cubitorum, & marginem ante thalamos cubiti vnius, & cubitus vnus finis vtrunque.

VIr cuius erat species quasi species æris, *mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis.*) Ac ne hoc vestibulum extra portam esse crederemus, subditur: *Vestibulum autem portæ erat intrinsecus:*) Quid ergo per interius vestibulum nisi æternæ vitæ latitudo signatur? quæ modò inter angustias vitæ præsentis iam spe mente concipitur. De qua per Psalmistam dicitur: Intrate portas eius in confessione, atria eius in hymnis confessionum. Cùm enim peccata nostra per lachrymas confitemur, angustæ vitæ portam ingredimur. Sed cùm post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ nostræ atria in confessionum laudibus intramus: quia ibi iam angustia non erit, cùm nos lætitia æternæ solennitatis assumpserit. Propter confessionis nostræ angustiam veritas dicit: Intrate per angustam portam. Et cùm se Psalmista recipere in latitudine gaudia æterna præsumpserat, dicebat: Statuisti in loco spatioso pedes meos. Ad atriũ ergo per portam tẽditur, quia ad latitudinem solennitatis pertingitur ab angustia confessionis. Illa itaque gaudia, quæ apud Dauid atria, apud Ezechielem vestibulum intrinsecus vocatur. Vnde & hoc ipsum vestibulum octo cubitis dicitur mensuratum. Ibi enim omnes recipiendi sunt, qui nunc in exercitio operis laborant, & ad æterna gaudia per contemplationis gratiam suspirant. Nec immeritò mensura vestibuli in octo cubitis ponitur, quia septem diebus vniuersum tempus euoluitur. Aeterna etenim dies, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur scilicet, octaua est: Vnde etiam Psalmista resurrectionis diem considerans, quia de extremi iudicij districtione erat locuturus, præmisit titulum dicens: In finem Psalmus Dauid pro octaua. Vt enim quam octauam diceret demonstraret, diem illam tremendi terroris in Psalmi inchoatione secutus est dicens: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Modò enim quisquis per flagella corripitur, & correptionibus emendatur, in mansuetudine corripitur, non in ira. In districto autem illo examine omnis argutio atque correptio ira est, quia venia post correptionem non est. Huius octonarij numeri causa est, quòd post sabbatum Dominus voluit à morte resurgere. Dies quippe Dominicus, qui tertius est à morte dominica, à cõditione dierum numeratur octauus, quia septimum sequitur. Vnde & ipsa vera redemptoris nostri passio & vera resurrectio figurauit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ. Sexta enim feria passus est: sabbato quieuit in sepulchro, dominico die resurrexit à morte. Præsens etenim vita nobis adhuc sexta est feria, quia in doloribus ducitur, & in angustiis cruciatur. Sed sabbato quasi in sepulchro quiescimus, quia requiem animæ post corpus inuenimus. Dominico verò die, videlicet à passione tertio, à conditione vt diximus octauo, iam corpore à morte resurgemus, & in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus. Quod ergò mirè saluator noster fecit in se, hoc veraciter significauit in nobis, vt nos dolor in sexta, & requies in septima, & gloria excipiat in octaua. Hinc per Salomonẽ dicitur: Da partes septem nec non & octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram. Partes etenim septem simul & octo damus, quando sic ea quæ septem diebus euoluuntur disponimus, vt per hæc ad bona æterna veniamus. Vt dummodò cautè agitur, postmodum venientis tremendi iudicij ira deuitetur.

Psal. 99. — Matth. 7. — Psalm. 30. — Psalm. 6. — Ecclés. 11.

ira deuitetur. Octo itaque cubitis vestibulum mensuratur intrinsecus, quia per lucem quæ post septem dies sequitur, latitudo nobis æternitatis aperitur. Sed nemo ad illam venit, nisi qui hîc dilectionem Dei ac proximi deuota mente tenuerit. Vnde & subditur: *Et frontem eius duobus cubitis.*) Frons etenim portæ est boni meritum vitæ præsentis. Sicut enim vestibulum intrinsecus superna requies debet intelligi, ita per frontem portæ necesse est qualitatem visibilis vitę signari. Frons ergo portæ duobus cubitis mensuratur, quia quisquis hîc dilectionem Dei ac proximi seruare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertingit. Vita igitur nostra vt duobus cubitis sit mensurata, tendi quotidie per charitatem debet in amorem Dei simul & proximi. Non est enim charitas vera, si minus à duobus cubitis habet. Vnde Moyses cùm per colores vestium, electorum virtutes exprimeret, in ornamento pontificis bis tinctum coccum iubet adhiberi. Quid nanque per coccum, nisi charitas designatur, quæ semper flamma amoris accenditur? Sed coccus bis tingitur, quando non solùm ex amore Dei, sed etiam proximi nostra charitas inflammatur. Nam quisquis sic amat Deum, vt commissi sibi proximi curam relinquat, adhuc in eo coccus semel tinctus est. Et quisquis sic amat proximum, vt minuat desideriũ quo flagrare debet in Deum, non est adhuc in eo color tincturæ geminatus. Debemus ergo & amare eos cum quibus viuimus, & ad illum totis desideriis anhelare, in quo veraciter viuamus. Ecce etenim ad fidem atque ad audiendum verbum omnipotentis Domini nos qui religioso induti habitu videmur, ex diuersa mundi qualitate conuenimus, atque ex dissimilibus iniquitatibus in sanctæ Ecclesiæ concordia cõgregati sumus, ita vt iam patenter factum esse videatur, quod de promissione Ecclesiæ per Esaiam dicitur: Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. Nam per sanctæ charitatis viscera lupus cum agno habitat: quia hi qui in seculo raptores fuerunt, cum mansuetis ac mitibus in pace conquiescunt. Et pardus cum hœdo accubabit: quia is qui peccatorum suorum maculis varius fuit, cum eo qui se despicit & peccatorem fatetur, humiliter consentit. Vbi & subditur: Vitulus & leo & ouis simul morabuntur. Quia & is qui per contritum cor ad quotidianum se Deo sacrificium præparat, & alius qui tanquam leo ex crudelitate sæuiebat, & alter qui velut ouis in innocentiæ suæ simplicitate perdurat, in caulis sanctæ Ecclesiæ conuenerunt. Ecce qualis est charitas, quæ per diuersitates mentiũ accenditur, concremat, conflat, & quasi in vnam auri speciem reformat. Sed in eo quòd se electi sic amant, ad illum necesse est vt festinent, quem æterno gaudio in cœlis videre mereâtur. Vnus est etenim Dominus ac redemptor noster, qui & hîc electorum suorũ corda ad vnanimitatem ligat, & ad supernum amorem per interna desideria semper stimulat. Vnde & illic subditur: Et puer paruulus minabit eos. Quis iste est puer paruulus, nisi de quo scriptum est: Puer natus est nobis, filius datus est nobis? Qui simul habitantes minat, quia ne in terrenis rebus corda nostra inhæreant, hæc per internum desiderium quotidie inflammat. Et hoc ipsum eius minare, est ad suum nos amorem incessanter accendere, ne cùm nos vicissim diligimus, mente in hoc exilio remaneamus: ne quies huius vitæ sic placeat, vt ad obliuionẽ patriæ perducat, ne delectata mens prosperis torpeat. Vnde & donis suis flagella permiscet, vt nobis omne quod nos in seculo delectabat, amarescat, & illud incẽdium surgat in animo, quod nos semper ad cœleste desiderium in quiete excitet, atque vt ita dicam, delectabiliter mordeat, suauiter cruciet, hilariter contristet. Puer ergo nos paruulus minat, quia is qui paulominus quàm angeli minoratus est, per charitatem quam nobis tribuit, in hoc nos mũdo mentem figere non permittit. Bis tinctus itaque in nobis coccus est, si & hîc proximos nostros sicut nos diligimus, & ad auctorem omnium cum ipsis quos diligimus, festinamus. Si igitur vita nostra de perfecta charitate bis tingitur, frons in nobis portæ duobus cubitis mẽsuratur. Siue igitur doctor seu sacrum eloquium, vel certè fides portæ nomine signetur, in mensura vtriusque cubiti charitas non inconueniẽter accipitur: quia & ille vera prædicat, qui Dei ac proximi amorem docet, & ipsa est certa scientia quam charitas ædificat, & fides robusta est, quæ se in dilectione Dei ac proximi exercet. Sequitur: *Porrò thalami portæ ad viam orientalem tres hinc & tres inde, & mensura vna trium.*) Quid thalami, quid via oriẽtalis designet, iam superius diximus, nec replicare latius necessarium putamus. Sed quærẽdum nobis est, quid est quod dicitur, tres hinc & tres inde? Thalami quippe iuxta viam orientalem sunt corda feruentiũ in amore Dei. Et siue hi qui electi in testamento veteri fuerunt, siue hi qui in testamento nouo secuti sunt, nimirum constat, quia omnes ex amore trinitatis accensi sunt. Neque enim verè Deum diligerent, si eiusdem trinitatis, quæ Deus est, gratiam non accepissent. Iuxta viam ergo orientalem tres hinc & tres inde sunt thalami, quia dum inter veteres & nouos patres Dominus incarnari dignatus est, quasi in medio thalamorũ via orientalis apparuit, qui thalami ad verã speciem ex trinitatis sunt cognitione decorati. Sin verò ad virtutes electorum eundem numerũ referamus, tres sunt virtutes, sine quibus is qui aliquid operari iam potest, saluari nõ potest, videlicet fides, spes, charitas. Et quia eadem fides, spes, & charitas in antiquis patribus quæ in nouis doctoribus fuit, iuxta orientalem viam tres hinc & tres inde thalami describuntur. Vel certè quia tres patrum veterum distinctiones fuerunt, tres quoque nouorum sub gratia sequuntur. Vetus quippe populus habuit patres ante legem, ac deinde in lege, & postmodum prophetas. In nouo autem populo prius Hebræorum primitiæ crediderũt, postmodum plenitudo gentium fidem secuta est, ac deinde in fine seculi Hebræorum reliquiæ saluantur. Quia ergo incarnatio Domini & ex superiori parte patres ante legem, patres in lege, atque ad extremum prophetas habuit, & ex posteriore fideles ex Hebræis, fideles ex gentibus, ac postmodũ Hebręorum omnes reliquias collegit, orientalis via tres hinc & tres inde thalamos habere memoratur. Sed hoc quoque non inconuenienter accipimus, si tres esse fidelium ordines dicamus. Siue nanque in veteri, seu in nouo testamento, alius est ordo prædicantium, alius continentium, atque alius bonorum coniugatorum. Vnde & idem propheta in superiori parte tres viros liberatos vidit: Noë, Daniel, & Iob, in quibus videlicet tribus prædicatores, continentes, & coniugati signati sunt. Nam Noë arcam in vndis rexit, atque ideo figuram rectorum tenuit. Daniel in aula regia abstinentiæ deditus fuit, & idcirco vitam continentium signauit. Iob verò in coniugio positus, & curam domus proprię exercens placuit, per quem dignè bonorum coniugatorum ordo figuratur. Quia ergo etiam ante mediatoris aduentum, & prædicatores, & continentes, ac boni coniugati fuerunt, qui eundẽ eius aduentum præstolarentur, & magna hunc siti desiderij videre cuperent: & postmodum prędicatores continentes, ac boni coniugati, sicut cernimus, existunt, qui redemptorem nostrum non iam desideramus incarnatum, sed in maiestatis suę gloria contemplandum: orientalis via tres hinc, & tres inde thalamos habet, iuxta Psalmistæ vocem, qui de eadem via videlicet redemptore nostro dicit: In circuitu eius tabernaculum eius. Sed pensandum nobis est sollicita intentione quod dicitur, quia mensura vna trium. Cùm enim longè sit vna à continentibus & tacentibus excellentia prædicatorum: & valde à coniugatis distet eminentia continentium, quid est quòd vna mensura dicitur trium? Coniugati quippe quanuis & bene agant, & omnipotentem Deum videre desiderent, domesticis tamen curis occupantur, & necessitate cogente, in vtroque mentem diuidunt. Continentes autem ab huius mundi actione remoti sunt, & voluptatem carnis etiam à licito coniugio restringunt: nulla coniugis, nulla filiorum cura, nullis noxiis ac difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur: Prædicatores verò nõ solùm se à vitiis coërcẽt, sed etiã alios peccare prohibent, ad fidẽ ducunt, in studio bonæ conuersationis instruunt. Quomodo ergo vna eorũ mẽsura est, quorum vitæ æqualitas vna non est? Sed mẽsura vna trium est, quia etsi in eis meritorum magna est diuersitas, tamen distantia in fide in qua tenduntur non est. Nam eadem fides quæ istos solidat in maximis, illorum infirmitatem continet in paruis. Vel certè trium vna mensura est, quia in retributione vltima quanuis eadem dignitas omnibus non sit vna: tamen erit omnibus vita beatitudinis. Vnde & per se-

Exod. 28. Esaiæ. 11. Ibidem. Rom. 9. Ezech. 14. Psalm. 17.

Ioan.14. metipsum Dominus dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed tamen qui in ea ducti sunt, quamuis diuersis horis venerint, vnum denarium perceperunt. Qua itaque ratione conueniant mansiones multæ cum vno denario, nisi quia diuersæ quidem beatorum ciuium dignitates erunt, sed tamen vna requies æternæ retributionis? Nam & si dispar erit meritum singulorum, nō erit diuersitas gaudiorum: quia etsi alter minus atque alius amplius exultat, omnes tamen vnum gaudium de conditoris sui visione lætificat. Hoc quoque est siue de veteribus, seu de nouis patribus sentiendum: quia Orientalis via cùm tres hinc, & tres inde thalamos habet, mensura vna trium est, quoniam ipsa fides atque ipsum meritum tenuit corda præcedentium, quæ repleuit corda sequentium sub testamento nouo positorum, sicut & per Paulum dicitur: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus propter quod & loquimur. *2.Corin. 4. Psalm. 115.* Spiritales quippe illi patres omnipotentem Deum trinitatem ita esse crediderunt, sicut eandem trinitatem noui patres apertè loquuti sunt. Esaias nanque audiuit angelica agmina in cælo clamantia: *Esaiæ 6.* Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabbaoth. Vt enim personarū trinitas monstraretur, tertiò sanctus dicitur. Sed vt vna esse substantia trinitatis appareat, non Domini sabbaoth, sed Dominus sabbaoth esse perhibetur. Quod Dauid quoq; sentiēs ait: *Psalm.66.* Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Qui cùm tertiò dixisset Deus, vt vnum esse hunc ostenderet, subdidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Paulus quoque loquitur dicēs: *Roma.12.* Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso videlicet, ex patre. Per ipsum per filium, in ipso autem in spiritusancto. Quem ergo ipsum cùm tertiò dixisset, adiunxit: Ipsi gloria in secula seculorum, amen. Qui enim non dixit, ipsis, sed ipsi, dicēdo ter ipsum, distinxit per personas & subiungendo ipsi gloria, non diuisit substātiam. Quia itaque vna est veterum ac nouorū patrum fides, rectè thalamorum describitur mensura vna triū. Quod verbis aliis replicatur cùm subditur: *Et mensura vna frontium.*) Ex vtraque enim parte est mensura frōtium, quia patres nostri vel prius à veteri, vel nunc à nouo testamento venientes, in vna mediatoris fide conueniunt. Qui pro eo quòd charitate pleni sunt, carnem suam abstinentia edomant, corda audientium prædicationis lumine illustrant, signa faciunt, virtutes operantur. Per hoc quòd eorum bona nobis foris innotescunt, nō immeritò huius cœlestis ædificij frontes vocātur. Omne enim quod nunc in aperto ostēditur, frons est: vt illud sit vestibulū ædificij, quod nobis interius reseruatur. Vnde & sanctæ Ecclesiæ in cantico canticorum dicitur: *Cantic.6.* Sicut cortex mali punici genæ tuæ absq; occultis tuis. Genę quippe sunt sanctæ Ecclesiæ spiritales patres, qui nunc in ea miraculis coruscant, & velut in eius facie venerabiles apparent. Cùm enim videmus multos mira agere, ventura prophetare, mundum perfectè relinquere, cœlestibꝰ desideriis ardere, sicut cortex mali punici sanctæ genæ rubent. Sed quid istud est omne quod miramur, in illius rei comparatione de qua scriptū est, quòd oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se? *Esaiæ 64. 1.Corin.12.* Bene ergo cū miraretur genas Ecclesię, subdidit: Absque occultis tuis. Ac si apertè diceretur: Ea quidē quæ in te non latēt, magna sunt, sed illa valde ineffabilia quæ latent. Sequitur: *Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, & lōgitudinem portæ tredecim cubitorum.*) Multa superius de portæ significatione iam diximus. Sed vnum tenere aliquid debemus, per quod possit & cætera lectoris prudentia penetrare. Dictū quippe est, per portam scripturam sacrā posse significari. Sed hoc nobis modò laboriosè discutiendū est, cur latitudo liminis portæ decē cubitis, & longitudo portæ tredecim mensuratur. Hoc autem loco longitudo portæ altitudo dicitur, sicut nos longæ staturæ dicimus, quem altum videmus. Nam longitudo portæ dici in transuersum non potest, cuius latitudo per decem cubitos demōstratur. Quid ergo latitudo liminis portę, nisi lex testamenti veteris fuit, & longitudo portę, nisi gratia testamenti noui? Quia videlicet scriptura sacra dum per testamentum vetus crimina operum compescuit, dari decimas præcepit, quasi per mandata humilia in liminis latitudine iacuit. Sed dum per testamentum nouum cogitationes prauas coërcuit, derelinqui omnia, & pro Deo vitam corporis iussit cum præsenti seculo despici, quasi porta nostra in longitudinis altitudine surrexit. Minora quippe præcepta Israëlitico populo per legem data sunt. *Exod.19.* Vnde & eidem populo Moyses in cāpo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit. *Matth.5.* Vnde & eosdem mandatis vitæ in monte docuit. Dum verò redemptor noster per Euangelium dicit: Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas, non veni soluere, sed adimplere. Adimplere enim venerat legem, qui legis iustitiæ gratiam addidit, vt quod illa iubebat in minimis, ipse perfici adiuuaret in summis. Et quod illa coërcebat ab opere, ipse resecaret à corde. Intellectu ergo lex quæ in latitudine iacuit, in altitudine surrexit. Ipsa eñ Dei cognitio quæ apud illam in spiritalibus patribus fuit, nota omni Hebræorum populo non fuit. Nam omnipotentem Deum, sanctā videlicet trinitatem cùm prophetæ prædicarent, populus ignorabat, solum decalogum tenebat in fide, legem trinitatis nesciens. Mensuretur ergo latitudo liminis portæ decem cubitis, quia durus ille populus subtilitatem fidei ignorans, mandatis seruiebat decalogi. Mensuretur ergo longitudo portæ tredecim cubitis, quia per testamētum nouum in corde fidelis populi super mandata decalogi quem verius custodit, cognitio trinitatis creuit. Et cùm mādata legis perficit, trinitatem esse omnipotētem Dominum credidit. Vbi & quæri rationabiliter potest, cur istam latitudinem liminis portæ, quā superius dixerat vno calamo mensurari, inferius subiunxit, quòd decē cubitis mensuretur: ac deinde subditur quòd longitudo portæ tredecim sit cubitis mēsurata? Vnus etenim calamus iam, sicut sæpe dictum est, sex cubitos habet, & palmum: decem verò cubiti iam mēsuram suam super calamum tenent, tredecim verò amplius quàm decem. Quid est ergo quòd prius vno calamo limen portæ, postmodum latitudo eius decem cubitis, ad extremū quoque longitudo portæ tredecim mēsuratur: nisi quòd sancti patres quos per sanctā scripturam ante legem fuisse cognoscimus, vnum quidem omnipotentem Deum, sanctam videlicet trinitatem esse nouerunt, sed eandem trinitatem quam cognouerāt, apertè minimè prædicauerunt? Qui eius iussionibus obedientes, & vitæ munditiam conseruantes, quasi in sex cubitis calami habuerunt perfectionem operis, & sæpe angelos videntes habuerunt palmum contemplationis. Data autē lege, rudis ille Hebræorum populus mandata decalogi seruare conatus est, sed tamē de cognitione sanctæ trinitatis eruditus nō est. Et quāuis hāc spiritales patres perfectè cognouissent, multitudo tamē synagogæ nec inuenire mysterium trinitatis potuit, nec quærere sciuit. Superueniente autem gratia per testamentum nouum, omnis fidelis populus vnum Deum trinitatē esse cognouit, & virtutem decalogi eius agnitione cōpleuit. Prius ergo limen portę mensuretur calamo vno, postmodum latitudo eius cubitis decem, atque ad extremum longitudo portæ cubitis tredecim: quia & sanctis patribus ante legem actiua & contemplatiua vita non fuit, & sub lege decalogi populus diuinæ substantiæ mysterium nesciens, in mandatorū latitudinum seruiuit. Et nunc sub gratia custoditis verius decalogi præceptis, omnis qui ad fidem venerit, sanctæ trinitatis sacramenta cognoscit. Qua in re hoc quoque nobis sciēdum est, quia & per incrementa temporum creuit scientia spiritalium patrum. Plus nanque Moyses quàm Abraham, plus prophetæ quàm Moyses, plus Apostoli quàm prophetæ in omnipotentis Dei sciētia eruditi sunt. *Daniel.12.* Fallor si hæc ipsa scriptura non loquitur: Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Sed hæc eadem quæ de Abraham, Moyse, prophetis & Apostolis diximus, & eiusdem scripturæ verbis si possumus ostendamus. Quis enim nesciat quia Abrahā cū Deo locutus est? & tamen ad Moysen Dominus dicit: *Exod.6.* Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob, & nomē meum Adonai non indicaui eis. Ecce plus Moysi quàm Abrahæ innotuerat, qui illud de se Moysi indicat, quod se Abrahæ nō indicasse narrabat. Sed videamus si prophetę plus quàm Moyses diuinam scientiam apprehendere potuerunt. Certè Psalmista dicit: *Psalm.118.* Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est. Atque subiunxit: Super omnes docentes

Ibidem. centes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Et iterum: Super seniores intellexi. Qui ergo legem meditari se memorat, & super omnes docentes se ac super seniores intellexisse testatur, quia diuinam scientiam plusquam Moyses acceperat, manifestat. Quomodo autem ostensuri sumus, quia plus sancti Apostoli edocti sunt, quàm prophetæ? Certè veritas dicit: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ videtis, & audire quæ auditis, sed non viderunt. Plus ergo quàm prophetæ de diuina scientia nouerunt, quia quod illi solo spiritu viderant, ipsi etiam corporaliter videbant. Impleta itaque est ea, quam superius diximus, Danielis sententia: quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Mensura ergo calami qui est sex cubitorum & palmo, ducatur ad cubitos decem: & mensura decem cubitorum ad extremum surgat in tredecim. Quia quantò mundus ad extremitatem ducitur, tantò nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur. Sequitur: *Et marginem ante thalamos cubiti vnius.*) Sicut sæpe diximus, thalami corda electorum sunt, omnipotentis amore feruentia. Quid per marginem ante thalamos, nisi fides exprimitur? quia nisi prius ipsa teneatur, nullo modo ad spiritalem amorem pertingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Nemo enim potest amare quod non crediderit. Margo itaque est ante thalamos, fides ante ardorem charitatis: quia sicut dictum est, nisi ea quæ audis credideris, ad amorem eorum quæ audieris nullatenus inflammaris. Sed margo ante thalamum cubiti vnius est, quia tunc fides corda audientium in amore copulat quando per errores & schismata diuisa non est, sed in vnitate perdurat. Vt videlicet margo vnius cubiti audientis animum ad thalamum perducat, quia cœlestis spiritus speciem quam hic prædicat, postmodum in cœlestibus demonstrat. Vbi & bene subditur: *Et cubitus vnus, finis vtrunque.*) Vtrunque autem dicitur, ac si dicatur vtrorumque. Per latitudinem quippe liminis, & longitudinem portæ, vetus ac nouum testamentum diximus designari. Ad extremum verò additur, quòd cubitus vnus sit finis vtrorumque, qui videlicet & testamentum vetus vnum nobis mediatorem Dei & hominũ nunciauit, & testamentũ nouũ eundẽ nobis nunciat in æterna claritate venturũ, quẽ iam pro nobis cognouimus incarnatũ. Cubitus ergo vnus vtrunque est: quia & quẽ lex prędixit, in carne apparuit, & ipse quẽ nunc testamentũ nouum loquitur, in gloria maiestatis apparebit. Et tunc vtrunque finis erit, cùm visus in diuinitatis suæ potentia, omnia quæ sunt prædicta compleuerit. Scriptum nanque est: Finis legis Christus ad iustitiam credenti. Finis videlicet, non qui consumit, sed qui perficit. Tunc etenim legem perfecit, cùm sicut lex prædixerat, incarnat' apparuit. Sed adhuc de eius indicio multa nouum testamentum loquitur, adhuc multa de regno illius narrat, quæ necdum videm' impleta. Ecce quotidie Euangelium legitur, ventura predicantur. Tunc ergo erit & noui testamenti finis, cùm & quæ de se promisit, compleuerit. Finietur verò testamentum nouum, quia perficietur. Nam cùm ipse de quo loquitur, visus fuerit, eiusdem testamenti verba cessabunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ veri luminis diem quasi tempus vernale præstolanti per sponsi vocem dicitur: Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra. Siue enim sancta Ecclesia, seu vnaquæque electa anima, cœlesti sponso est amica per amorem, columba per spiritum, formosa per morum pulchritudinem. Quæ cùm iam de corruptione carnis ducitur, ei procul dubio hyems transit, quia presentis vitæ torpor abscedit. Imber quoque abit & recedit: quia cùm ad contemplandum in sua substantia omnipotentem Deum educitur, iam verborum guttæ necessariæ non erunt, vt pluuia debeat prædicationis infundi. Nam quod minus audire potuit, amplius videbit. Tunc apparent flores in terra, quia cùm de æterna beatitudinis vita quædam suauitatis primordia prægustare anima cœperit, quasi iam in floribus odorata exit. Quod postquam egressa fuerit, in fructu vberius habebit. Vnde & illic subditur: Tempus putationis aduenit. In putatione quippe sarmenta sterilia reciduntur, vt ea quæ

Lucæ 10. Danie. 12. Rom. 10. Cantic. 2. Ibidem.

prævalent, vberius fructum ferant. Nostræ itaque putationis tempus tunc aduenit, quando infructuosam ac noxiam corruptionem carnis deserimus, vt ad fructum animæ peruenire valeamus. Qui fructus nobis erit vberrimus, visio vnius cubiti. Ergo vnus est finis vtrunque, quia vnus est ille qui dixit Singulariter sum ego donec transeam. Qui solus cum parte & sancto spiritu præsidet in cœlo, sicut passer vnicus in ædicio. Quemadmodum impleuit legem per mysterium incarnationis & perfectæ humanitatis suæ, ita testamenti noui promissa impleturus est per ostensam gloriam claritatis suæ. Hunc vnum nobis cubitum mensura quoq; arcæ locuta est. Arca enim quæ trecentis cubitis fieri in lõgitudine iussa est, sexaginta verò in latitudine, triginta autem in altitudine, in vno est cubito consummata. Quid enim per arcam nisi sancta Ecclesia figuratur, quæ inferius ampla est, superius angusta? Quæ à trecentis & sexaginta ac triginta cubitis ad vnum cubitum colligitur, quia latitudinem, quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmantibus habet, paulisper angustata & in altum proficiens ad vnum tendit. Ipsa enim ratio exigit, vt credamus quòd in illa arcę latitudine omnes bestię, cuncta quadrupedia atq; reptilia in inferioribus fuerunt, homo verò atque volatilia nimirum in superioribus. Iuxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere, de qua coruum vel columbam dimisit homo, vt si iam diluuij transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in vno fuit cubito consummata, homo & volatilia iuxta cubitum fuerũt. Rectè itaque per arcam vniuersa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritalibus angusta. Et quia ad vnum hominem qui est sine peccato colligitur, quasi in vno cubito consummatur. Videmus etenim multos intra eiusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptate dissolui, acquirendis terrenis rebus inhiare, imperante auaritia mare transire, deseruire iracundiæ, iurgiis vacare, proximos quos prævalent lædere. Sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat vt conuertat, quasi in arcæ latitudine deorsum bestię morantur. Videmus alios iam aliena non quærere, illatas iniurias æquanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter viuere. Sed quia isti iam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspicimus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem à cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis iudicio premere, per cœleste desiderium contemplationis pennas subleuare. Sed quia tales quiq; valde rari sunt in arca iuxta cubitum ducuntur, vbi homines & volatilia continentur. Quæratur tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, & nullus inuenitur. Quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccato natus non est? In vno ergo cubito consummatur arca, quia vnus est auctor & redẽptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quẽ omnes proficiunt, qui se esse peccatores nouerunt. Dicatur itaque de limine & porta. Et cubitus vnus, finis vtrunque. Quia cùm vnus mediator Dei & hominum Christus Iesus in maiestate sua apparuerit, omnia vtriusque testamenti quæ prædicta & promissa sunt complebit. Sin verò vtraque hoc loco marginem ac thalamos memorat, neque hoc ab hac sententia abhorret: quia cùm maiestas redemptoris nostri nobis fuerit ostensa, finitur fides, cùm iã cœperit videre homo quod credidit. Et ad finem suum perueniunt thalami, quia corda fidelium incomparabiliter longè quàm modò sunt, in amore illius perficiũtur. Cubitus ergo vnus finis vtrunq; est: quia vnius Domini & saluatoris visio in electis suis fidẽ finit, & charitatem perficit. Considerare libet qui nos sumus, qui ista tractamus. Certè ex gentibus venimus, certè parentes nostri lignorũ ac lapidum cultores fuerunt. Vnde ergo hoc nobis vt ea quæ nunc vsq; Hebræi nesciunt, Ezechielis prophetæ tã profunda mysteria rimemur? Agamus ergo gratias toto desiderio, vni, qui cuncta quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt, opere impleuit, vt quæ intelligi audita non poterãt, visa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi ascensio illius continetur. Sed quis nostrũ hæc audita crederet, nisi facta cognouisset? Signatũ ergo librum, sicut in Ioannis Apocalypsi legitur, quem aperire & legere ne-

Psal. 140. Genes. 6. Apo. 5.

mo poterat, leo de tribu Iuda apperuit, quia omnia eius nobis mysteria in sua passione ac resurrectione patefecit. Et per hoc quòd infirmitatis nostrę mala pertulit, suæ nobis potentię & claritatis bona monstrauit. Caro enim factus est, vt nos spiritales faceret: benignè inclinatus est, vt leuaret: exiit, vt introduceret: visibilis apparuit, vt inuisibilia monstraret: flagella pertulit, vt sanaret: opprobria & irrisiones sustinuit, vt ab opprobrio æterno liberaret: mortuus est, vt viuificaret. Agamus ergo gratias viuificanti & mortuo, & ideo amplius viuificanti, quia mortuo. Vnde bene salutem nostram, & passionem illius Esaias contemplatus ait: Vt faciat opus suum alienum est opus eius: vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo. Opus etenim Dei est animas quas creauit colligere, ad æternæ lucis gaudia reuocare. Flagellari autem atque sputis illiniri, crucifigi, mori atque sepeliri, non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit per peccatū. Sed peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū. Et qui in natura sua antè semper incomprehensibilis, in natura nostra comprehendi dignatus est ac flagellari, nisi ea quæ erant infirmitatis nostræ susciperet, nunquam nos ad suæ fortitudinis potentiam subleuaret. Vnde ergo faciat opus suum? Alienum opus eius, & vt operetur opus suum, peregrinum est opus eius ab eo: quia incarnatus Deus vt nos ad suam iustitiam colligeret, dignatus est pro nobis tanquam peccator homo vapulare. Et alienum opus fecit vt faceret proprium, quia per hoc quòd infirmans mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit. In qua viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Esaiæ 27.

1. Pet. 2.

HOMILIA XVII.

Ezech. 40.

THalami autem sex cubitorum erant hinc & inde. Et mensus est portam à tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinem viginti quinque cubitorum, ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos, & ad frontem atrium portæ vndique per circuitum, & ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos, & fenestras obliquas in thalamis & in frontibus eorum, quæ erant intra portam vndique per circuitum. Similiter autem erant & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum celata.

MEmoratis superius thalamis, propheta subiungit, quia thalami sex cubitorum erant hinc & inde. Qua in re magna nobis quæstio generatur, cur superius thalamum vno calamo mensuratum dixit, quem videlicet calamum sex cubitos & palmum habere perhibuit, atque inferius thalamos sex solummodo dicit cubitis mensurari? Si enim nō calamo, sed sex cubitis mensurantur, palmus deest, qui superius in mensura calami dicebatur adesse. Sed si thalami sunt sensus atque cogitationes fidelium, in quibus castæ animæ conditori suo in amore iunguntur, & per sex cubitos perfecta operatio, per palmum verò inchoatio contemplationis exprimitur, sanctæ vniuersalis Ecclesiæ debemus membra conspicere, & citius inuenimus quia sunt in ea thalami vno calamo, & sunt alij sex tantummodo cubitis mensurati. Nam fideles quidam in illa omnipotentem Deum ita amant, vt & in opere perfecti sint, & in contemplatione suspensi. Hi profectò calamū in mensura habent, quia & sex cubitos operationis, & palmum contemplationis possident. Quidam verò omnipotentem quidem Deum diligunt, & perfectè in bonis operibus exercentur, sed tamen contemplari eius magnitudinem subtiliori intellectu nesciunt. Amant autem, sed inuestigare gaudia eius claritatis ignorant. Hi itaque sex cubitos habent, & palmum non habent, quia ei iam per amorem iuncti sunt, sed ex contemplatione disiuncti. Qui tamen thalami post commemorationem cubiti vnius, hinc & inde esse referuntur: quia videlicet in amore auctoris ac redemptoris

E nostri fideles animæ & ex Iudaico populo & ex gentilitate conuenerunt. Vnde & idem redemptor noster cùm asellum sedens, Hierusalem tenderet, sicut Euangelista testatur, multi vestimenta sua strauerunt in via, alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via, & qui præibant & qui sequebantur, clamabant dicentes: Osanna benedictus qui venit in nomine Domini. Saluator etenim noster asellum sedens, Hierusalem tendit, quando vniuscuiusque fidelis anima, regens videlicet iumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit. Iumentum sedet etiam cùm sanctæ Ecclesiæ vniuersaliter præsidet, eámque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam domant, vt ei iter ad mentem parent, & exempla bona sequentibus præbeant. Alij autem ramos vel frondes de arboribus cædunt, & sternunt in via: quia in doctrina veritatis, verba atque sententias patrum ex eorum aloquio carpunt, & hæc in via Dei ad auditoris animum venientes, humili prædicatione submittunt. Quod indigni quoque & nos modò facimus. Nam cùm patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, & has in via Dei omnipotentis Domini sternimus. Sed qui præibant & qui sequebantur, clamabant: Osanna. Præcessit quippe Iudaicus populus, secutus est gentilis: Et quia omnes electi siue qui in Iudæa esse potuerunt, siue qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei & hominum crediderunt & credunt, qui præeunt & qui sequuntur, Osanna clamant. Osanna autem latina lingua, salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam vna spes, vna fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illis peccata passione ac resurrectione eius sanata sunt, ita nos præterita passione illius ac permanenti in secula resurrectione saluamur. Quem enim priores nostri ex Iudaico populo crediderunt atque amauerunt venturum, hunc nos & venisse credimus & amamus, ciúsque desiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur. Thalami ergo eius hinc & inde sunt, quia corda amantium fidem quæ in illo est, & priori parte seculi, & ab vltima complectuntur. Sequitur: *Et mensus est portam à tecto thalami vsque ad tectum eius, latitudinem viginti & quinque cubitorum.*) Sæpe iam diximus portam fidem, & per eandem fidem ipsum Dominum ac redemptorem nostrum mediatorem Dei & hominum Iesum Christum posse signari, quia per fidem quæ in eo est, introitus ad fidem patet. Sed etiam scripturam sacram quæ nobis eandem ipsam fidem in redemptoris nostri intellectum aperit, non immeritò portam accipimus, quia ea vt oportet cognita ad intelligenda visibilia intramus. Si igitur hoc in loco, vt præximus, porta scriptura accipitur, quærendum est quid per tectum thalami, quid per tectum portæ signetur. Sed habet thalamus tectum, quia operta est mens amantium, & adhuc feruor amoris in occulto est. Habet quoque & porta tectum, quia scriptura tota quidem propter nos scripta est, sed non tota intelligitur à nobis. Multa quippe in illa ita aperta sunt vt pascant paruulos, quædam verò obscurioribus sententiis vt exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nōnulla autem illa in ea clausa sunt, vt dum ea non intelligimus, agnoscentes infirma nostræ cæcitatis, ad humilitatem magis, quàm ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam quæ ita de cœlestibus loquuntur, vt solis illis supernis ciuibus in patria sua persistentibus pateant, necdúmque nobis peregrinantibus reserentur. Nam si quis ad vrbem incognitam pergens, multa de illa in via audiat, quædam quidem ex ratione colligit, quædam verò quia necdum videt, nullo modo cognoscit: ipsi verò ciues qui in ea sunt, & quæ de illa tacentur vident, & quæ de illa dicuntur intelligunt. Nos igitur in via adhuc sumus, multa de illa cœlesti patria audimus, alia iam per spiritū & rationē intelligimus, quędam verò non intellecta veneramur. Vnde & de eodē sacro eloquio scriptum est: Extēdens cœlum sicut pellē, qui tegis in aquis superiora eius. Cœlum quippe

Mar. 11.

Matth. 21.

Lucæ 19.

F

Osanna Latine dicitur salua nos.

G

H

Psalm. 103.

quippe sicut pellis extenditur, quia per ora mortalium scriptura sacra nobis in expositionibus explicatur. Sed sunt aquæ in cœlo, superiores videlicet multitudines, id est angelorum agmina, in quibus eiusdem cœli teguntur superiora: quia ea quæ in sacro eloquio altiora & obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, & nobis adhuc incognita perdurant. Habet ergo thalamus tectum, quia nescit adhuc proximus quantum amatur à proximo. Porta quoque, id est sacrum eloquium habet tectum: quia necdum omnia penetrare intellectu possumus, quæ de cœlestibus audimus. Restat ergo vt in his quæ intelligimus, in profectu quotidie charitatis ambulemus. Et quamuis in nobis proximi quoque nostri non videant quantum diligantur à nobis, atque in sacro eloquio ea quæ necdum intelligimus humiliter veneramur, in his tamen ad quæ intelligendo peruenimus, dilatari per bonam operationem debemus. Vnde & dicitur: *Et mensus est portam à tecto thalami vsque ad tectum eius latitudinem viginti & quinque cubitorum.*) Quinque enim carnis sensibus præditi sumus, videlicet visu, gustu, olfactu, auditu, atque tactu. Iisdem verò quinarius numerus per semetipsum multiplicatus, ad vicesimum & quintum numerum surgit. Operari autem exterius quiddam de mandatis cœlestibus, sine istis corporeis quinque sensibus non valemus. His quippe officis suis iudex animus interius præsidet, & quid exterius agere iustè vel misericorditer possit, quasi eisdem officiis renúciantib⁹ ac deseruientib⁹ agnoscit. Cùm ergo timore omnipotentis Domini animus implet, necesse est vt quinque nostri sensus nobis velut subiecta officia in bona operatione deseruiant. Per quos cùm aliquid agere misericorditer cœperimus, plus se quotidie ipsa misericordia aperit, & quasi quidam sinus boni operis expandit. Quinque igitur sensus multiplicantur in se, dum hoc quod per ipsos agitur, in bono quotidie opere per profectum multiplicatur. Vnde & latitudo esse viginti & quinque cubitorum dicitur, quia timor, tenacia, & pigredo angustia est. Quisquis enim ideo indigenti dare panem metuit, ne sibi desit: adhuc in angustia timoris est. Quisquis igitur vestimentum algenti non porrigit, quia hoc solus habere concupiscit, adhuc tenaciæ suæ angustia coarctatur. Quisquis ideo bonum nõ agit, quia tepore animi torpescit, ipse, ei suus torpor angustia est. Respicere autem inopem, exaudire precem, largiri stipem, præbere defensionem, atque pro eiusdem defensione pauperis, aduersantis cuiuslibet inimicitias nõ timere, magnę mentis latitudo est. Mensuretur ergo inter thalamũ & portam ea quæ interest latitudo, cubitis viginti & quinque: quia in exteriore sensuum operatione probat & cognoscitur, quę intrinsecus largitas bonitatis habeat. Nam quid iam de scriptura sacra didiceris, & quãtum proximũ tacitus ames, in latitudine boni operis ostẽdis. Pateat itaque viginti & quinq; cubitis latitudo inter thalamũ & portam, quia inter charitatẽ & scientiam testis est bona operatio. Quę si fortasse defuerit, profectò certũ est nec cognouisse te Deũ, nec diligere proximũ, id est, nec portã sacri eloquij, nec amoris thalamũ habere. Et notãdũ est quòd à tecto thalami vsque ad tectũ portæ dicit̃ mensuratũ. Per ea enim quæ nobis in sacra scriptura cooperta sunt nostra humilitas approbatur: quia quicquid in illa non intelligimus, non superbè reprehendere, sed venerari humiliter debemus. Vnde & de Domino scriptum est: Palpebrę eius interrogant filios hominum. Palpebrę quippe eius interrogant, quando aliquid nobis claudunt, & aliquid aperiunt. Aperiẽdo nos interrogant, si intelligẽdo non extollimur. Claudendo nos interrogãt, si non despicimus quę intelligere nõ valemus. Per ea autem quę de charitate nostra proximis nostris nõ loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundã enim ore charitas ficta est, in quorundã cordibus vera. Et sæpe de charitate ostenditur quod nõ est, & demonstratur quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur, quàm lingua, vt in ipso bono opere proximus noster amari se videat. Et cùm tantum non possumus quantum volum⁹ operari, omnipotenti Deo occulta amoris nostri sufficiant. A tecto ergo thalami vsque ad tectũ portæ sit magna latitudo, vt ab occultis nostræ charitatis propter proximum vsque ad humilitatem scientię, & propter Deum, in-

Psal. 10.

quantum intelligimus & valemus, bona semper operemur. Potest enim porta ipse iam aditus regni cœlestis intelligi. Habet nunc thalamus tectum, habet & porta tectum: quia & quanta sit nostra charitas inter Deum & proximum, non cognoscitur, & quando de hoc seculo ad æternæ vitæ requiem introducamur, ignoratur. Esse enim nobis conditor noster diem mortis nostrę incognitum voluit, vt dum semper ignoratur, semper esse proximus credatur: & tantò quis feruetior sit in operatione, quantò & incertus est de vocatione. Vnde & latitudo viginti & quinque cubitorum à thalamo ad portam tenditur: quia charitatem quam semel in Deo & proximo concepimus, vsque ad ingressum regni debemus omne quod possumus multipliciter atq; incessanter operari. A tecto itaque thalami vsque ad tectum portæ magna latitudo est: quia ex gratia qua inchoamus Deum diligere, vsque ad ipsam dilectionem quæ nobis aditum regni cœlestis aperit, debemus nosmetipsos in magna bonorum operum actione dilatare, aduersa patienter perpeti, benigna charitatis obsequia libenter impendere, ipsos etiam quos patimur amare, habita tribuere, non habita non ambire, proximos sicut semetipsos diligere, eorum bona nostra credere, eorum mala quasi propria deflere. In tali ergo mente magna latitudo est, in qua angustia odiorum non est. Quam profectò latitudinẽ ex Dei & proximi amore concipimus, quantum per sacra mandata cognouimus. Nam & ipsos latitudines viginti & quinque cubitos non inconuenienter intelligimus, si eos iuxta sacrum eloquium discutere velimus. Sex enim cubitis mensuratos thalamos dixerat, & sexto die homo est conditus, eo quoque die Dominus perfecisse opera sua describitur. Vnde etiam pro perfectione poni senarius numerus solet. Et quia omnem operationem bona per quatuor sancti Euãgelij libros agnouimus, si sex quater ducimus, ad viginti & quatuor peruenimus. Cui monas additur, quia in vno sem per Deo bene omnes operamur. Viginti ergo & quinque cubitis latitudo hæc explicare debuit: quia omnis bona operatio per quatuor sancti Euangelij, vt diximus, libros agnoscitur, & in vnius Dei cognitione & confessione completur. Sequitur: *Et ostium cõtra ostium.*) Hoc loco, contra, non ad aduersitatem ponitur, sed ad rectitudinem. Ostium enim contra ostium est, cùm recto itinere ab exteriore ad interiorem aditum peruenitur. In cognitione verò omnipotentis Dei primum ostium nostrum fides est, secundum verò species illius, ad quam per fidẽ ambulãdo peruenimus. In hac etenim vita hanc ingredimur, vt ad illam postmodum perducamur. Ostium ergo contra ostiũ est, quia per aditum fidei, aperitur aditus visionis Dei. Si quis verò vtraque hæc ostia in hac vita velit accipere, neque hoc à salubri intelligentia abhorret. Nam sæpe volumus omnipotentis Dei naturam inuisibilem considerare, sed nequaquam valemus, atque ipsis difficultatibus fatigata anima ad semetipsam redit, sibiq; de seipsa gradus ascensionum facit: vt primum semetipsam, si valet, consideret, & tunc illam naturam quæ super ipsam est, inquantum potuerit, inuestiget. Sed mens nostra si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequaquã vel se vel animæ naturã cõsiderare sufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quasi per tot obstacula cæcatur. Primus ergo gradus est vt se ad se colligat. Secundus, vt videat qualis est collecta. Tertius, vt super semetipsam surgat, ac se contemplationi authoris inuisibilis intendẽdo subiiciat. Sed se ad se nullatenus colligit, nisi prius didicerit terrenarũ atq; cœlestiũ imaginũ phantasmata ab oculo mẽtis cõpescere, quicquid de visu, quicquid de auditu, quicquid de odoratu, quicquid de tactu & gustu corporeo cogitationi eius occurrerit, respuere atq; calcare, quatenus talẽ se quęreat intus, qualis sine istis est. Nã hęc quãdo cogitat, quasi quasdã vmbras corporũ introrsus versat. Abigẽda ergo sunt omnia manu discretionis ab oculis mentis, quatenus talẽ se anima consideret, qualis sub Deo super corpus creata est, vt à superiore viuificata, viuificet inferius quod administrat. Quæ & sic infusa est corpori, vt nõ per mẽbrorũ partes partibus sit diuisa. Nã in quolibet loco pars corporis percutitur, tota dolet. Miro autẽ modo, vna eademq; viuificatione mẽbrorum præsidens, cùm ipsa per naturam non diuersa sit, per corpus tamen agit diuersa. Ipsa quippe est quæ per oculos

Gene. 1.

videt, per aures audit, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, & tangendo lene ab aspero discernit. Et cùm tam diuersa per sensus operatur, non hæc diuersa, sed vna illa, in qua creata est ratione disponit. Cùm ergo seipsâ sine imaginibus corporis cogitat anima, iam primum ostium intrauit. Sed ab hoc ostio ad illud tenditur, vnde de natura Dei omnipotentis aliquid contempletur. Anima itaque in corpore, vita est carnis. Deus verò, qui viuificat omnia, vita est animarum. Si igitur tantæ est magnitudinis vt comprehẽdi non possit vita viuificata, quis intellectu comprehendere valeat, quantæ maiestatis sit vita viuificans? Sed hoc ipsum considerare atque discernere, iam est aliquaten⁹ intrare: quia ex sua æstimatione anima colligit quid de incircũscripto spiritu sentiat, qui ea incomprehensibiliter regit quæ incomprehensibiliter creauit. Conditor etenim noster longè incomparabiliter creaturæ suæ præsidet, & quedã operatur vt sint, nec tamen viuant: quædam verò vt sint & viuant, ne tamen discernere aliquid de vita valeant: quædam autem vt sint, viuãt atque discernant. Et operatur vnus omnia, sed in omnibus non diuisus. Est enim verè summus, & nunquam sibi dissimilis. Anima autem etsi per naturam sibimetipsi diuersa non est, per cogitationem tamen diuersa est. Eo enim momento iste quo de visu cogitat, de auditu cogitare obliuiscitur: & eo momento iste quo de auditu vel gustu cogitat, de odoratu vel tactu cogitare non præualet: quia per contentionem & obliuionẽ fit semper sibimetipsi dissimilis, vt nũc hoc, nunc illud cogitatione teneat. Omnipotens autem Deus, quia sibimetipsi similis est, ea virtute videt qua audit, omnia ea virtute creat, qua iudicat creata. Eius ergo & videre, simul omnia administrare est, & administrata conspicere. Nec alia cogitatione iustos adiuuat, atque alia iniustos damnat, sed vna eadémque vi naturæ singularis, sibi semper indissimilis dissimilia disponit. Cur autem hoc de potentia creatoris admiremur, qui virtutis eius vestigia & in creatura conspicimus? Natura quippe luti & ceræ diuersa est, Solis verò radius non est diuersus, & tamen cùm diuersus non sit, diuersa sunt quæ in luto operatur & cera: quia vno eodémque sui ignis calore lutũ durat, & ceram liquat. Sed fortasse hoc in natura luti vel ceræ est, nũ in ipsa Solis substantia, quę in naturis diuersis diuersa videtur operari. Omnipotens autem Deus in semetipso habet sine immutatione mutabilia disponere: sine diuersitate sui diuersa agere: sine cogitationũ vicissitudine dissimilia formare. Longè ergo dissimiliter operatur dissimilia nunquam sibi dissimilis Deus, qui & vbique est, & vbique totus est. Ait enim: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Et de ipso scriptum est: Qui cœlum metitur palmo, & terram pugillo concludit. Ex qua re considerare necesse est: quia is qui cœlum velut sedem præsidet, super & intus est. Et qui cœlum palmo, & terram pugillo concludit, exterius superius, & inferius est. Vt ergo indicaret omnipotens Deus interiorem se esse & superiorem omnibus, cœlum ipse sibi sedem esse perhibuit. Vt verò se ostenderet omnia circundare, cœlum metiri palmo, & terram se asserit pugillo concludere. Ipse est interior & exterior: ipse inferior & superior: regendo superior, portando inferior: replendo interior, circundando exterior. Sicque est intus vt portet, sic circundat vt penetret, sic præsidet vt portet, sic portat vt præsideat. Cùm ergo eleuata ad seipsam anima suum modulum intelligit, & quia corporalia omnia transcendat agnoscit, atque ab intellectu suo se ad auctoris intellectum tendit, quid iam hæc, nisi ostium contra ostium aspicit? Vnde & auctori omnium propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Quia quantumlibet intenderit nec semetipsam anima perfectè sufficit penetrare, quantomagis illius magnitudinem qui potuit & animam condere? Cúmque in scientia Dei intellectu laboraret, lassescens ac deficiens subdidit: Confortata est, nec potero ad eam. Sed cùm conantes atque tendentes quiddam iam de inuisibili natura conspicere lassamur, reuerberamur, repellimur, & si interiora penetrare non possumus, tamen iam ab exteriore ostio interius ostium videmus. Ipse considerationis labor ostium est: quia ostendit aliquid eo quod intus est, & si adhuc ingrediendi potestas non est. Sequitur: *Et fecit frontes per sexaginta cubitos, & frontem atrium portæ vndique per circuitum.*) Sæpe iam diximus senario numero perfectionem boni operis designari, non illud sequentes quod conati sunt huius seculi sapientes astruere, dicentes idcirco senarium numerum esse perfectum, quia suo ordine numeratus perficitur: vt cùm vnus duo tres dicuntur, senarius numerus impleatur, vel quia in tribus partibus diuiditur, id est, sexta, tertia, & dimidia: videlicet in vno, duobus, & tribus: sed idcirco senarium numerum esse perfectum, quia sicut paulo antè dictum est: Sexto die perfecit Deus omnia opera sua. Quoniam verò peccatori homini legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, & sexdecies ducta in sexagenarium surgunt, rectè per sexaginta cubitos, bonorum operum perfectio designatur. Quod apertè etiam Dominus in euangelio designat, qui cùm parabolam seminantis exponeret, dixit: Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & excrescentem, & afferebat vnum triginta, & vnum sexaginta, & vnum centum. Fructus etenim terræ bonæ triginta offert, cùm mens perfectionem fidei, quæ est in trinitate conceperit. Sexaginta affert, cùm bonæ vitæ opera perfectè protulerit. Centum verò affert, cùm ad æternæ vitæ contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra, est vita præsens: dextera verò, est vita ventura. Et rectè per centenarium numerum æternæ vitæ contemplatio designatur: quia cùm post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computandum peruenimus, idem centenarius numerus in dexteram transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est: quia hîc adhuc positi & credimus quod non videmus, & operamur vt videamus. Cùm verò iam se animus in contemplationem æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum computus peruenit. Fecit itaque frontes per sexaginta cubitos. Quia enim per sexagenarium numerum perfectio, quid per frontes ædificij, nisi ipsa opera designantur quæ exterius videntur? Prædicationis enim verbum tribuere, alimenta esurientibus, vestimenta algentibus dare, & pro bono opere patienter aduersa tolerare, quid aliud quàm frontes sunt ædificij cœlestis? quia pulchritudo operum exteriorum ornat habitaculũ Dei, quod adhuc latet intrinsecus. Sed istæ frontes habent atrium vndique per circuitum, quia in hoc magna sunt opera, si hæc in mente dilatat amplitudo charitatis. De charitate quippe scriptum est: Latum mandatum tuum nimis. De hac iterum Psalmista ait: Statuisti in loco spacioso pedes meos. Sed ecce dum loquor, animo occurrit quomodo lata est charitas. Si per charitatem pertingitur ad Deum, & per semetipsam veritas dicit: Intrate per angustam portam: & rursum Psalmistam audio dicentem: Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras: atque in Euangelio Dominus dicit: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue: quomodo ergo aut lata charitas, si angusta porta: aut quo modo iugum suaue est, & onus leue, si in præceptis Dei viæ duræ sunt quæ custodiuntur? Sed hanc nobis quæstionem citius ipsa veritas soluit, quia via Dei & inchoantibus angusta est, & perfectè iam viuentibus lata. Et dura sunt quæ contra vsum spiritaliter animo proponimus, & tamen onus Dei leue est postquam hoc ferre cœperimus: ita vt pro amore eius etiam persecutio placeat, & omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat, sicut sancti quoque Apostoli gaudebãt, cùm pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amãtibus lata fit, ipsę viæ durę specialiter currentibus molles & planę fiunt, dum scit animus se pro temporalibus doloribus gaudia ęterna recipere, & hoc incipit quod affligitur amare. Atriũ ergo ante frontes eius, in perfectione operis est latitudo dilectionis. Et notandũ quòd dicitur: Vndique per circuitum: vt videlicet homo per omne quod agit, semper se in charitatis amplitudine dilatet, ne hunc aut timor, aut odia angustent. Si quis ergo de verbo Dei loquitur, & charitatem quam prædicat, in mente non seruat, ædificij frontem habet, sed atrium ante frontem nõ habet. Si quis eleemosynam indigentib⁹ largitur, & per hãc fortasse in corde extollitur, nec ex charitate proximi inopiæ subuenit, sed se elatione tacita extolit, frontẽ quidẽ in ædificio ostendit, sed iuxta frontem atrium non fecit. Si quis illatas à proximo contumelias tolerat,

Marginalia: 1. Cor. 12. — Esa. 66. — Esaia. 4. — Psal. 138. — Ibidem. — Gene. 2. — Matth. 13. — Marc. 4. — Psal. 118. — Psal. 30. — Matth. 7. — Psal. 16. — Matth. 11. — Actu. 5.

rat, & mala obiecta tacitus portat, magna est patientia quam demonstrat, si dolorem in corde non habeat, si lucrari ad tranquillitatem mansuetudinis etiam ipsum qui malè excesserat, quærat. Nam si patientiā exterius adhibens, intus dolorem tenent, nec amat eum quem sustinet, habet quidem frontem in ædificio, sed ante frontem atrium non habet: quia is qui se angustiæ odiorum subdidit, profectò charitatis latitudinē amisit. Nam sicut in superiori parte iam diximus: Patiētia enim vera est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Et notandum quòd hoc ipsum atrium portæ dicitur. Porta quippe nostra est aditus ad regnum. Et Deum ac proximum perfectè amare, iam ad ingressum regni est tendere. Inquantum enim quisquis amat, intantum ad ingressum propinquat. Inquantum verò amare negligit, intantum ingredi recusat: quia nec studet videre quod appetit. Tunc ergo habemus atrium portæ, quando ex latitudine charitatis ad supernam vitam quam adhuc contingere minimè possumus, iam per desiderium intramus. Itaque cùm bonum opus erga proximum agitur, restat vt eiusdem boni operis intentio discernatur, si non præsentis gratię retributionem quærit, sed spem suam animus ad futuram promissionem tendit, vt ex temporalibus æterna, ex terrenis cœlestia speret. Spes enim cœlestium mentem solidat, ne concutiatur fluctibus tumultum terrenorum. De qua & per Paulum dicitur: Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis. De quibus interioribus hîc quoque subiungitur: *Et ante faciem portæ quæ pertingebat vsque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos.*) Hoc quod hoc loco dicitur, ante faciem portæ, non exterior, sed interior ante portam locus describitur, dum vsq; ad faciem vestibuli portæ interioris pertingere perhibetur. Vnde & idem locus quinquaginta cubitis dicitur mensuratus. Per quinquagenarium enim numerum requies æterna signatur. Habet enim septenarius numerus perfectionem suam, quia eo die dierum numerus est completus. Et per legem sabbatum in requiem datum est. Ipse autem septenarius per semetipsum multiplicatus, ad quadraginta & nouem ducitur, Cui si monas additur ad quinquagenariū peruenitur: quia omnis nostra perfectio in illius vnius contemplatione erit, in cuius nobis visione iam minus aliquid salutis & gaudij non erit. Hinc etiam iubileus, id est, annus quinquagesimꝰ in requiem datus est: quia quisquis ad omnipotentis Dei gaudia peruenerit, laborem & gemitum vlterius non habebit. Notandum verò, quia locus qui describitur per quinquaginta cubitos tendi, ad faciē vestibuli portæ interioris pertingere memoratur. Non ergo hoc loco propheta iam ipsum vestibulum portæ interioris, sed locū interius qui tēdit ad vestibulum portæ interioris narrat. Per quē locum vtique, sicut diximus, spes nostrā signatur, quæ dum æternam requiem quærit, mentem ad vestibulum portæ interioris ducit. Hoc ipsum enim quòd desideramus cœlestia, quòd ad promissa gaudia suspiramus, quòd æternæ vitæ requiem quærimus, iam ad interioris vestibuli faciem propinquamus. Signetur ergo per portā fides, per atrium charitas, per locum verò qui ad faciē vestibuli portæ interioris propinquat, figuretur spes: sine quibus tribus virtutibus quisquis iam vti ratione potest, ingredi ad cœleste ædificium nō potest. Habeatur ergo fides in porta: quia introducit ad intelligentiam. Charitas in atrio: quia mentem dilatat in amorem. Spes in loco quinquaginta describitur cubitis: quia per desideria atque suspitia introducit animum ad secreta gaudia quietis. De qua quiete etsi adhuc sicut est veritatis lumen non cernimus, iam tamen per rimas intelligentiæ aliquid videmus. Vnde & hîc subditur: *Et fenestras obliquas in thalamis.*) In fenestris obliquis pars illa per quam lumē intrat, angusta est, sed pars interior quæ lumen suscipit lata. Quia mentes contemplātium quamuis aliquid tenuiter de vero lumine videant, in semetipsis tamen magna amplitudine dilatantur. Quæ videlicet & ipsa quæ conspiciunt, capere pauca vix possunt. Exiguum valde est, quod de æternitate contemplantes vident, sed ex ipso exiguo laxatur sinus mentium in augmento feruoris & amoris. Et inde apud se amplæ sunt, vnde ad seueritatis lumen quasi per angustias admittuntur. Quæ magnitudo contemplationis, quia concedi non nisi amantibus potest, in thalamis obliquæ fenestræ esse perhibentur, vel in his quæ iuxta thalamos non iam extrinsecus, sed esse intrinsecus dicuntur. Nam de eisdem fenestris subditur: *Et in frontibus eorum quæ erant intra portam vndique per circuitum.*) Erant enim in thalamis, erant & in frontibus eorū, quæ intra portam vndique per circuitum fuerant constructa: quis qui cor intus habet, ipse quoque lumen contemplationis suscipit. Nam qui adhuc exteriora immoderatius cogitant, quę sint de æterno lumine rimæ contemplationis ignorant. Neque enim cùm corporearum rerum imaginibus illa se infusio incorporeę lucis capit: quia dum sola visibilia cogitantur, lumen inuisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis iam lumini contemplationis intendit, curare magnopere debet, vt mentem semper in humilitate custodiat, nunquam se de gratia qua infunditur extollat, & ipsas quæ mentes contemplantiū signant, quales sint obliquæ fenestræ consideret. Per obliquas etenim fenestras lumen intrat, & fur nō intrat: quia hi qui verè speculatores sunt, semper sensum in humilitate deprimunt, atq; ad eorū mentes intelligentia contemplationis intrat, sed iactantia elationis non intrat. Et patent itaque fenestræ, & munitæ sunt: quia & aperta est in mentibus eorū gratia qua replentur, & tamen ad se aduersarium ingredi ad superbiā non permittunt. Notandum verò, quod intra portā vndique per circuitum fenestræ obliquæ esse memorantur. Non enim contemplationis gratia summis datur, & minimis non datur, sed sæpe hanc summi, sæpe minimi, sæpius remoti, aliquando eam coniugati percipiunt. Si ergo nullum est fidelium officium à quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest: quia intra portam vndique per circuitum fenestræ obliquæ cōstructę sunt, vt nemo ex hac gratia quasi de singularitate glorietur. Nullus se donum veri luminis æstimet habere priuatum: quia in eo quod se habere præcipuum putat, sæpe alter est ditior, quem habere apud se boni aliquid non putat. Vnde hic quoq; adhuc aptè subiungitur: *Similiter autem erant, & in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus.*) Postquam dixit fenestræ in frontibus, adiungit fenestras in vestibulis per gyrum intrinsecus: quia non solum alta sanctæ Ecclesiæ membra quæ prominent, habent contemplationis gratiam, sed plerunque hoc donum etiam illa membra percipiunt, quæ etsi iam per desiderium ad summa emicant, tamen adhuc per officium in imis iacent. Nisi enim his qui despecti videntur, omnipotens Deus lumen contemplationis infuderit, fenestræ in vestibulis non fuissent. Videmus itaq; alios in summis locis sanctæ Ecclesiæ constitutos, alta de cœlestibus loqui, miro studio inquantum illustrata mens sufficit supernæ patriæ secreta rimari: quia fenestræ sunt in frontibus. Alij verò in sanctæ Ecclesiæ sinu continentur, & despecti humanis oculis videntur, sed apud se sapientię studiis vacant, ad cœlestia anhelant, atque inquantum præualent quæ sint gaudia æterna cōsiderant. Fenestræ itaque obliquæ sunt, sed in vestibulis. Bene autem dicitur per gyrum, quia omnis inquisitio secretarum rerum gyrum habet, dum in cogitatione sua dicit animus, putásne hoc illud est? Quasi circuit, vt inueniat quod quærit. Cui cùm incircunscriptum lumē erumpere in cogitatione cœperit, quasi per obliquam fenestram radius veritatis venit. Sic quippe in cōtemplationē nostram multa cogitationibus circumeundo proficimus, sicut exēpla bonorum sæpe quærimus, vt in moribus proficiamus. Nam cùm iam cogitat animus ad meliora transire, quicquid melius de aliis audire posit exquirit, nunc huius, nunc sancti alterius vitam ventilat. Vnde & electus quidam qui in expanso riuo sanctæ Ecclesiæ per vniuersum mundum mentis oculos miserat, bonorum vitam ad imitationem requirēs, dicebat: Circuibo & immolabo in tabernaculo Dei hostiam iubilationis. Ecce vt immolaret iubilationis hostiam, circuibat: quia nisi animam huc illúcque ad bonorum vitam exquirendam mitteret, ipse vsque ad iubilationis sacrificium non perueniret. Cùm verò sancti viri intra Ecclesiam ad loca summa perducuntur, eorum vita quasi in speculo ponitur, vt cuncti videant bona quæ debeāt imitari. Vnde & ad-

Hebr. 6.

Psalm. 26.

huc aptè subiungitur: *Et ante frontes pictura palmarum.*) Quid per palmas nisi præmia victoriæ designantur? Ipsæ quippe dari vincentibus solent. Vnde de his quoque qui in certamine martyrij antiquum hostem vicerant, & iam victores in patria gaudebant, scriptũ est: Et palmæ in manibus eorũ, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronũ, & agnô. Palmas quippe in manibus tenere, est victorias in operatione tenuisse. Cuius operationis palma ibi retribuet, vbi iam sine certamine gaudebit. Vnde & hîc nõ dicitur: Palmæ ante frontes, sed ante frontes pictura palmarũ. Ibi enim victoriæ palma videbit, vbi iã sine fine gaudebit. Nam hic plerũque sanctos viros aspicim⁹ mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, dæmonia eiicere, tactu ægritudinis corpora sanare, prophetiæ spiritu ventura prædicere. Cuncta itaque hæc necdum palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum. Nam hæc aliquando dantur & reprobis. Vnde & per Euangelium veritas dicit: Multi dicent mihi in die illa: Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui nos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Vnum verò signum electionis est soliditas charitatis, sicut scriptum est: In hoc scietur quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Hæc autem miracula cùm electi faciunt, longè dissimiliter à reprobis fiunt: quia quod electi ex charitate, hoc reprobi student agere per elationem. Sed eisdem electis ipsa mira quæ per charitatem faciunt, nõ iam palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum: quia de eis foris ostenditur, quales apud omnipotentem Dominũ intus habeantur. Ibi autem eis palma erit, vbi iam mortis contentio non erit. Nam prædicator egregius tunc aspexit palmam veram vincentibus dari, cùm resurrectionem prævidit mortuorum fieri, sicut dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem. Cùm autẽ mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet sermo qui script⁹ est: Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors victoria tua, vbi est mors stimul⁹ tuus? Tunc erit perfecta victoria, cùm mors plenè fuerit absorpta. In omne autẽ quod modò mirabiliter de signis agi cõspicimus, nõ iam ipsam victoriã, sed adhuc imagines victorię videm⁹. Quia plerũque sanctis etiã & in locis sublimiorib⁹ positis, vt ad bona opera alij prouocentur, virtutes & signa dantur, ante frontes interioris ædificij palmarum pictura ostenditur. Hæc hodierno die tractata sufficiant, vt ad ea quæ subiuncta sunt, valentiores adiuuante Domino nostro Iesu Christo veniamus, qui viuit & regnat, &c.

Apo. 7.

Matth. 7.

Ioan. 13.

1. Cor. 15.

Ibidem.

HOMILIA XVIII.

ET eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimentum stratum lapide in atrium per circuitum. Triginta gazophylacia in circuitu pauimẽti, & pauimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos ad Orientem & Aquilonem.

POstquam de contemplationis gratia obliquas fenestras insinuans propheta multa locutus est, eductum se exterius dicit, & gazophylacia vidisse commemorat. In quibus gazophylaciis quid aliud quàm doctorum scientia designatur? Sed rectè hac in re quæri potest, cùm doctores sancti spiritalia atque interna doceant, cur propheta eductum se exterius dicit, & gazophylacia foris vidisse? Sed sciendum est, quia alia est contemplatio quæ tantum videt quantum dicere non valet: alia verò scientia atque doctrina, quæ tantum videt, quantum exprimere per linguam possit. In comparatione quippe illius luminis quod voce exprimi non potest, quasi hoc totum foris est quod exprimi voce potest. Ait itaq; *Et eduxit me ad atriũ exterius, & ecce gazophylacia & pauimentum stratum lapide in atrium per circuitum.*) Quia sermone Greco φυλάττειν seruare dicitur, & gaza lingua Persica diuitiæ vocatur, gazophylacium locus appellari solet in quo diuitiæ seruantur. Quid itaque per gazophylacia designatur, nisi, vt prædiximus, corda doctorum sapientia atque sciẽtia diuitiis plena? quia iuxta Pauli vocem: Alij datur spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ in eodem spiritu. Sunt enim quidam qui per donum gratiæ, & ipsa intelligunt quæ exponi à doctoribus non audierunt: hi videlicet sermonem sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeunt, sed ea quæ in expositoribus legerint retinent, atque scienter proferunt quæ lecta didicerunt. Vnde itaque isti, nisi sermone scientiæ pleni sunt? Quamuis hoc intelligi & aliter possit, quia sapientia ad vitam, scientia verò pertinet ad doctrinam. Qui igitur bene viuit & prudenter prædicat, gazophylacium spiritalis ædificij rectè nominatur: quia ab eius ore cœlestis diuitiæ dispensantur. His diuitiis abundare discipulos idem magister gentium viderat, cùm dicebat: Diuites facti estis in illo, in omni verbo & omni scientia. Sunt itaque in sanctæ Ecclesiæ ædificio constructa gazophylacia, quia abundat diuitiis scientiæ lingua doctorum. Has veras esse diuitias ipsa per se veritas denunciat, cùm transitoriis diuitiis dicit: Fallacia diuitiarum suffocat verbum scientiæ. Sapientia etenim atque scientia doctrinæ, spiritales veræ sunt diuitiæ, in quarum comparatione quæ transire possunt, falsæ nominantur. De his diuitiis per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Excepto autem eo quòd ad æternam patriam diuitiæ spiritales ducunt, est eis à terrenis diuitiis magna distantia: quia spiritales diuitiæ erogatæ proficiunt, terrenæ autem diuitiæ aut erogantur & deficiunt, aut retinentur & vtiles non sunt. Qui ergo has in se veras diuitias continent, rectè gazophylacia nominantur. Et habent ipsa gazophylacia pauimentum per circuitum: quia eis adhæret ac subiacet humilitas auditorum. Quod pauimentum rectè stratũ lapide in atriũ dicitur, quia in latitudinem charitatis vicissim sibi iunctæ sunt animæ fideles. Quæ & lapides appellantur pro fortitudine fidei, & stratæ in pauimento sunt in compage humilitatis. Has fidelium mentes Petrus apostolus fortes in fide conspexerat, cùm dicebat: Et vos tanquam lapides viui superædificamini domos spiritales. De his lapidibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Esaiam dicit: Ponam iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, vniuersos terminos tuos in lapides desiderabiles, omnes filios tuos doctos à Domino. Omnipotẽs enim Deus sanctæ Ecclesiæ propugnacula iaspidem, qui lapis viridis coloris est, posuit: quia prædicatorum illius mentes internæ viriditatis amore solidauit, vt transitoria cuncta despiciant, nihil in hoc mundo quod fine clauditur appetant, cuncta eius gaudia velut arida contemnant. Vnde & ipse pastor Ecclesiæ, auditores suos ad pascua æternæ viriditatis vocans, de Deo loquitur, dicens: Secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcessibilem, conseruatam in cœlis. Huius sanctæ Ecclesiæ portæ insculptos lapides ponuntur: quia hi per quorum nos vocem ad vitam æternam ingredimur, sancta opera quæ diuinitus præcepta sunt, dum in semetipsis ostenderent, quasi in se sculpta tenuerunt. Portæ etenim non sculptæ, sed puræ essent, si vocẽ quidẽ promerent, sed sancta in se opera non demonstrarent. At vbi secundũ hoc se ostendunt viuere quod loquuntur, & portæ sunt, quia intus ducunt, & sculptę, quia viuendo custodiunt quę aliis loquunt. Huius sanctæ Ecclesię vniuersos terminos in lapides desiderabiles positos videmus, dum in ea fideles quosque fortes in fide & charitate cõspicimus. Qui, vt quos dixerit, lapides demonstraret, adiunxit: Omnes filios tuos doctos à Domino. Quod ergo Esaias vniuersos Ecclesię terminos desiderabiles vidit, hoc Ezechiel pauimentũ lapide stratũ per circuitũ esse perhibuit, qui adhuc de gazophylaciis subdit: *Triginta gazophylacia in circuitu pauimẽti.*) Denari⁹ numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decẽ prę ceptis legis custodia cõtinetur. Actiua etenim ac contemplatiua vita simul in decalogi mandatis coniuncta est, quia in ea & amor Dei & amor seruari proximi iubetur. Amor quippe Dei

1. Cor. 12.

1. Cor. 1.

Matth. 13.

Prouerb. 21.

1. Pet. 2.

Esaia 54.

1. Pet. 1.

Esaia 54.

Dei ad cōtemplatiuā, amor verò proximi pertinet ad actiuam. Sed vnusquisque doctor, vt in actiuā vitam plenè se dilatet, atque in cōtēplatiuā vigilāter surgat, in sanctæ trinitatis fide debet esse perfectus. Vnde & eadem gazophylacia triginta esse commemorantur, vt cùm denarius ter ducitur vita & lingua doctoris in trinitate solidetur. Sed hac in re illud nobis est vigilanter intuendum, quòd propheta dum gazophylacia descripsisset, adiunxit: Pauimentum per circuitum. Atque inferius subiunxit: Gazophylacia in circuitu pauimenti. Quatenus & gazophylacia in circuitu pauimenti, & pauimentum in cirtuitu gazophylaciorum esse videatur. Pauimentum quippe & gazophylacia eo sunt ordine distincta, vt gazophylacia inter pauimentum, & pauimentum inter gazophylacia fuerit stratum. Non hoc fratres sine magno mysterio est, quòd in circuitu gazophylaciorum dicitur esse pauimentum, & in circuitu pauimenti narrat esse gazophylacia. Habet enim pauimentum in circuitu gazophylacia, quia vita audientium erudit quotidie & custodit linguam doctorum. Doctores etenim boni in sanctæ eruditionis verbis modò fomentis dulcedinis, modò asperitate increpationis inuigilant, vt auditorum suorum vitam à vitiis defendant. Sed habent ipsa quoque gazophylacia in circuitu pauimentum: quia sæpe etiam doctorum cor, vitiorum tentationibus tangitur, vt modò eleuetur iactationis superbia, modò iræ stimulis inflammetur. Sed cùm bonorum auditorum vitam considerant, eámque profecisse suis exhortationibus pensant, erubescunt tales non esse, quales authore Deo per se conspiciunt alios factos esse, & tantò se in mente stabiliunt, quantò plenè in culpam labuntur. Nam cùm ipsa sua doctoribus verba ad memoriam reducunt, erubescunt non seruare quod dicunt: Vnde per Salomonem quoque dicitur: Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. Os enim nostrum nos compellit ad laborem, quando per hoc quod diximus, à viciis refrenamur: quia turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, vnde prædicando conati sumus alios leuare. Habent ergo gazophylacia in circuitu pauimentum, quia doctorum magna custodia est vita venerabilis auditorum. Et suus ei sermo fit in adiutorio, quia erubescunt pulsantibus vitiis non resistere, qui contra vitia alios armauerunt. Quia enim quandiu in hac vita viuimus, contra malignos spiritus quid aliud quàm in acie stamus? Sicut prædiximus, doctoris animus forsitan aliqua elatione pulsatur. Sed siue ne ipse pereat, seu ne per exemplum suum alios ad perditionem trahat, vigilanter se & festinè circunspicit, in cogitationibus remordet. Adducta auditorum suorum vita ad memoriam, semetipsum humiliat, & quibus præualet modis agit ne elatio principetur in mente, ne dominetur in opere. Scriptum quippe est: Initium omnis peccati superbia. Quis ergo ante Dei oculos fructus boni operis, si ex radice putruit elationis? Sæpe vt prædictum est, eius animus tentatur ex ira, sed citius se ad circunspiciendum recolligit, & disciplinæ pondere deprimens agit ne motus animi transeat in sermone, ne erumpat in voce. Fitque vt ira perturbati animi, vbi per negligentiam oritur, ibi per iudicium suffocata moriatur. Qua ex re agitur, vt ex cœpta culpa animus virtutem pariat, qui etsi se fortiter custodire noluit ne ad motum surgeret, se tamen in commotione fortiter vicit. Vnde bene per Salomonem dicitur: Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Patiens præfertur: quia in illa actione victoriæ, homo victor est hominum, in hac autem mansuetudine patientiæ, animus victor est suus. Sequitur: *Et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.*) Si portarum longitudinem ad locum referimus in quo portæ fuerant constructæ, secundum longitudinem portarum pauimentum erat inferius: quia quantum tenere locus portarum poterat, tantum tenebatur & pauimentum quod erat inferius. Longitudo ergo pauimenti à portis non erat dissimilis, sed tamen æqualitas pauimenti non erat cum portis. Quid est ergo quòd pauimentum cum portis longum similiter erat, sed æquale non erat, nisi quòd longè distat vita populorum à vita docentium? quia & si ad regna cœlestia tendentes, eandem longanimitatem spei habent, eadem verò viuendi studia non habent. Tendatur ergo pauimentum similiter in longum: quia ipsam fidem, ipsam spem in se retinent auditores, quam habere certum est prædicatores. Sed pauimentū inferius iaceat, vt omnes auditores, prædicatores suos longè suis meritis antecedere cognoscant. Sin verò longitudinem portarū ipsam, sicut superius diximus earum altitudinem intelligere debemus, dum sicut paulò pòst scriptum est, ad portas gradibus ascendebatur, tantò pauimentum iacet inferius, quantò vnaquæque porta surgit in altitudinem. Quia quantò sanctior est vita doctoris, tantò fit humilior sensus audientis. Et semetipsum despicit, dum prædicatoris sui vitam in magna surgere altitudine perpendit. Imitari etenim bona eius alia forsitan potest, alia non potest. In quibus præualet proficit, in quibus minimè præualet, ad humilitatem crescit. Et hoc ipsum ergo ei in profectu est, quod ei imitabile ad profectum non est. Ecce enim prædicatorum nostrorum ea quæ legimus dicta & facta pensamus, & in quantam altitudinem surrexerint portæ, cognoscimus. Vt enim taceamus de ostensione signorum, loquamur de virtutibus cordium. Certè Paulus qui se legi mortuum per legem dicit, quia vt in Christo crederet, ei hoc & lex ipsa prædicauit, magno fidei ardore succensus, præcepta legis tenere carnaliter noluit, circuncisionem, in gentibus fieri vetuit. Et cùm Petrus Apostolus seruari adhuc in circuncisione legis consuetudinem vellet, ei in faciem restitit, eúmque hac in re fuisse reprehensibilem dicit. Et in hoc eius studium discipulis loquens, non solum culpam, sed quod est magis, hypocrisim, id est, simulationem nominat, dicens: Cùm venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Et paulò pòst: Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi. Idem verò Apostolorum primus cùm multa discipulos admoneret, atque à quibusdam detrahi Pauli scriptis agnosceret, dicit: Sicut charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Ecce Paulus in epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem, & ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulum in his quæ scripserat admirandum. Certè enim nisi legisset Petrus Pauli epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibilis dicitur, inuenit. Amicus ergo veritatis laudauit, etiam quòd reprehensus est, atque ei ad hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat, quę aliter quàm debuerat sensit. Séque etiam minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sequens minoris sui, etiā vt in hoc præiret: quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate. Pensate ergo fratres charissimi, in quo mentis vertice stetit qui illas epistolas laudauit, in quibus scriptum se vituperabilem inuenit. Quæ illa mansuetudo tanta esse potuit, quæ quies animi, quæ soliditas, atque imperturbatio cogitationis? Ecce à minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam reuocat, quòd primus in Apostolatum vocatus est, non quòd claues regni cœlestis acceperit, non quòd peccata quæcunque in terra soluerit, essent soluta & in cœlo, non quòd in mare pedibus ambulauit, non quòd paralyticos in Iesu nomine iubendo erexerat, non quòd ægros corporis sui vmbra sanauerat, non quòd mentientes verbo occiderat, non quòd mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona quæ acceperat, quasi à memoria repulit, vt vnū fortiter humilitatis donum teneret. Quis ergo nostrum si vel extremum aliquod signum fecisset, à minori fratre increpatus, increpationis verba patienter audiret? Nihil enim signi fecimus: & si quis nos fortasse de actione nostra reprehenderit, statim intumescimus, magnos quosdam nos taciti cogitamus, virtutes nobis ad animum deducimus, etiam quas non habemus. At contrà Petrus cum virtutibus humilis in reprehensionibus permansit, sed porta surrexit in altitudinem. Hanc autem tantam mansuetudinem nos imitari non possumus, sed quia pauimentum sumus, longè inferius iacemus. Sunt verò nonnulli qui non Petrum Aposto-

Prouer. 16. Eccl. 10. Prouerb. 16. Roma. 7. Galat. 5. Galat. 2. 2. Pet. 3.

lorum principem, sed quendam alium eo nomine qui a Paulo est reprehensus accipiunt. Qui si Pauli studiosius verba legissent, ista non dicerent. Dicturus etenim Paulus: Cùm venisset Petrus Antiochiã, ei in faciẽ restiti: vt de quo Petro loqueretur, ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens: Creditũ est mihi Euangeliũ præputij, sicut Petro circuncisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatũ circuncisionis, operatus est & mihi inter gentes. Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem & Apostolum nominat, & præfuisse Euangelio circuncisionis narrat. Et fuerunt quidam qui secundam Petri epistolam, in qua epistolæ Pauli laudatæ sunt, eius dicerent non fuisse. Sed si eiusdem epistolæ verba pensare voluissent, longè aliter pensare poterant. In ea quippe scriptum est: Voce delapsa ad eam huiuscemodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Atque subiungitur: Et hanc vocem nos audiuimus cùm essemus cum ipso in monte sancto. Legant itaque Euangelium, & protinus cognoscunt, quia cùm vox ista de cœlo venit, Petrus Apostolus cum Domino stetit. Ipse ergo hanc epistolam scripsit, qui hanc vocem in monte de Domino audiuit. Sed quia pauca de Petro diximus, nunc si placet ad Pauli mansuetudinem conuertamur, & pensemus si possumus, ille qui tanti ardoris est in zelo prædicationis, vt Apostolorum quoque primo non parceret, quantæ sit mansuetudinis in studio longanimitatis. Taceamus autem quòd ter virgis cæsus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit. Minus enim animum ad iracundiam commouent ea mala quæ nobis ab apertis aduersariis irrogantur, hoc plus solet dolere quod à propriis patimur. Vnde & per Psalmistam ipsa veritas contra traditorem suum loquitur, dicens: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem vtique. Tu verò vnanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. Pensemus ergo si possumus, Paulus Apostolus qui tantum patiens inter persecutores, quantum mansuetus inter discipulos fuerit. Certè Corinthi veniens, ab idolorum seruitio Corinthios retraxit, quis esset verus Deus innotuit, & æternæ eius vitæ gaudia prædicauit. Et cùm magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illic inopiam pertulit, vt victus sui graui necessitate laboraret. Et panem terræ à discipulis non accepit, quibus panem cœli prædicauit. Insistebat verbo pro vita audientium, insistebat labori manuum pro vita corporis sui. De terris quoque aliis stipendia ei à discipulis mittebantur, vt Corinthiis prædicare sufficerent. Ipse quoque ad eosdem Corinthios pòst per epistolam loquitur, dicens: Cùm essem apud vos & egerem, nulli onerosus fui, nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia. Quibus ad magnum quoque improperium præmisit dicens: Alias Ecclesias spoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Pensemus ergo si possumus cuius hoc mansuetudinis fuerit, panem spiritus prædicare, & panem carnis non accipere, corda audientium de diuitiis æternis instruere & inter eosdem discipulos fideles & abundantes fame laborare, inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere, nec tamen dolere, videre dura erga se corda audientium tenacium, nec à prædicatione desistere. Nam sicut Apostolorum Acta testantur anno & sex mensibus continuè in eadem ciuitate prædicauit. Cùmque ab eisdem Corinthiis recessisset, ad eos postmodum scribit quod apud eos positus pertulit. Quare autem hoc eis cùm inter eos viuerent, nunquam dixit? Ne quod erga eum factum ex bona voluntate non fuerat, fieret ex iussione. Et cùm innotesceret eorum miseria, remaneret voluntas ignota. Quare autem hoc postmodum longè posit⁹ scribit? Ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, & quales magistro in tenacia fuerant, aliis quoque fratribus tales non essent. Verè in hoc Paulus verè magister gentium: sua negligens, aliena curãs, impleuit quod prædicauerat: Nemo quod suum est, quærat, sed quod alterius. Et non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed ea quæ aliorum. Quanta itaque ista mansuetudinis virtus est? Quanta tranquillitas spiritus? Quis autem nostrum, si vnum huius mundi diuitem ad omnipotentis Dei seruitium conuertisset, seque egere conspiceret, & illum sibi vitæ subsidia non præbere, nõ protinus de eius vita desperasset? Quis nõ incassum laborasse se diceret? Quis non ab eius exhortatione obmutesceret, quem in semetipsum primùm ferre fructum boni operis non videret? Sed Paul⁹ per mansuetudinem in virtutum vertice solidatus persistit, prædicauit, dilexit, & bonum quod cœperat expleuit, eáque portando & persistendo discipulorum corda ad misericordiam perduxit. Nam eorũ perfectum postmodum scire se indicans, in eadem epistola scribit de ministerio quod fit in sanctos: Ex abundantia est enim mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedonas, quoniam Achaia parata est ab anno priore, & vestra æmulatio prouocauit plurimos. De quibus rursus ait: Qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore. In quibus enim non tam opera quàm pia vota requirebat, in eis proculdubio plus laudat pia vota quàm opera. Notandum nobis est, quia habet improperium hæc ipsa consolatio, cùm dicitur: ab anno priore. Bonum quippe, sed tardè fecerãt, atque ideo hoc magister nõ sine reprehensione laudat. Medicus quippe est qui medicamentũ vulneri apponit, quod & ea quæ purgata sunt, refouet, & ea quę putrida inueniuntur, mordet. Sed hęc tolerãdo atque prædicãdo, expleuit quod cœpit. Et miræ longanimitatis virtus discipulorum duritiam emolliuit ad misericordiæ viscera, quia longitudo portæ surrexit in altitudinẽ. Sed infirmi nos ad imitandum tantæ mansuetudinis longanimitatem idonei non sumus, quia videlicet pauimentum sumus, & despecti in nostris moribus iacemus. Ecce autem dum de duobus dulcibus cœlestis exercitus loquor, martyr quoque Stephanus memoriæ occurrit, qui tentus pro creatoris sui nomine, & in medium persecutorum deductus, imperterritus stetit, fiducialiter docuit, & ex zelo veritatis persecutores suos fortiter increpauit, dicens: Vos semper spiritui sancto restitistis. Cúmque illi ad lapides currerent, flexo genu pro eisdem persecutoribus orauit, dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Quæ itaque ista virtus est, sic zelo feruere, vt eis à quibus terrebatur, perfidiæ improperia fiducialiter diceret, & sic diligere, vt in morte quoque pro eis à quibus moriebatur, oraret? Sic quippe ex zelo inferbuit, ac si mansuetudinis nihil haberet. Et sic mansuetus in eorum dilectione persistit, ac si contra eos feruoris nihil habuisset. Pensemus inter hæc vbi nostræ conscientiæ reatus iacet. Quis enim nostrum si saltem verbi contumeliam à proximo acceperit, non confunditur, commouetur, non ad odium erumpit, non præceptum dilectionis obliuiscitur? Sed hoc Stephanus ex omnipotentis Dei gratia potuit, quia surgens in altitudinem porta fuit. Hoc nos miseri nostra virtute imitari non possumus, quia longè inferius sicut pauimentum iacemus. Quid autẽ nos in vita sanctorũ de nostra admiratione dicimus, cùm ipsi quoque antiqui patres prædicatorum sanctæ Ecclesiæ vitam considerantes, valde admirati sunt? An non eorum vitam Psalmista admiratus est, cùm dicebat: Mihi autem valde honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum? Quod de quibus eius amicis dicat, Euangelium interroga, in quo veritas prædicatorib⁹ dicit: Vos amici mei estis. Esaias quoque eorum vitam intuens ait: Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbę ad fenestras suas? Rectè autem prædicatores sancti nubes appellati sunt: quia verbis pluunt, miraculis coruscant. Qui volare quoque vt nubes dicuntur: quia in terra viuentes, extra terram fuit omne quod egerunt. Vnde & per quandam nubem dicitur: In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Priores enim patres coniugiis vtebantur, filios procreabant, substantias possidebant, curis rei familiaris intendebant. Istos autem prophetiæ iam spiritu præuidens substantias deserere, nihil in terra quærere, nihil possidere, non eos vel homines per terram ambulantes, sed nubes volantes nominat. Volant enim qui terram quasi non tangunt, quia in ipsa nil appetunt. Qui & ad fenestras suas quasi columbæ sunt, quia pro mansuetudinis suæ spiritu in hoc mundo per oculos nil concupiscunt. Consideremus ergo quantæ altitudinis istæ spiritalis ædificij portæ sunt, quas & spiri-

Ibidem. 2. Pet. 1. Ibidem. 2. Cor. 11. Psal. 54. 1. Cor. 4. 2. Cor. 12. Ibidem. Acto. 18. 1. Cor. 11. 1. Cor. 10. 2. Cor. 9. Ibidem. Acto. 7. Ibidem. Psal. 138. Ioan. 16. Esaie. 60. 1. Cor. 10.

& spiritales patres admirantur, quantúmque nos in earum admiratione humiliare necesse est, qui pauimentum sumus. Sed quia sub longitudinis appellatione altitudinem portarum audiuimus, nunc aliquid de earum latitudine cognoscamus. Sequitur: *Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris vsq; ad frontem atrij interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem & ad Aquilonem.*) In quibus verbis si portam aditum accipimus quo ad cognitionem Domini intramus, porta inferior fides est, atrium verò interius contemplatio. Habet autem porta inferior latitudiné in facie, quia videlicet fides per charitatis suæ amplitudinem habet eam quæ videtur à proximis operationem. Quam dum fortiter à perfectioribus agi conspicimus, nos qui in bonis actibus angustamur, exempla per eos magnæ operationis accipimus. Et vnaquæque sancta actio quasi quædam nobis fit latitudo itineris, quæ prius erat angustia difficultatis. Habet quoque atrium interius frontem, quia contemplatiua vita per quædam signa desideriorum & gemituum ostendit quantum intus videat quæ tantum amat. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Vnde rectè per cétenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis qui relinquit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit: quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui vnā vxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerum perfectio designatur. Quia quisquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, vt iam ea non appetat, quæ contemnit, & in sequenti seculò ad æternæ vitæ gloriam peruenit. Centies itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiés, terrenis non indiget, etiam si hęc non habet. Ille autem pauper est qui eget eo quod non habet. Nam qui & non habens habere non appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui in paupertate bene conuenit, non est pauper. Mensus est ergo vir latitudinem à facie portæ inferioris, vsque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos. Quia redemptor noster quotidie per magistros atque doctores in mensura perfectionis metitur vitam fidelium, vel in specie boni operis per fidem, vel in sanctis desideriis per contemplationem. Multi etenim videntur in fide positi magna operari, sed in centum cubitis non mensurantur, quia per ipsa quæ faciunt, terrenam gloriam quærunt. Et quidam videntur per abstinentiam cruciari, gemitibus insistere, sed eorum mensura ad centum cubitos minimè ducitur: quia in his quæ agunt, ab humano iudicio fauores requirunt. Quis ergo est qui per cétum cubitos mensuratur, nisi is cuius bona operatio recta intentione vtitur, vt in eo quod agit, non ad terrena lucra appetenda, aut ad laudes transitorias reflectatur? Ecce enim misericordiam proximis exhibere, possessa largiri, cum celeritate indigenti tribuere, latitudo in facie portæ inferioris est. Sed si tua dans, aliena non appetas, si terrenam gloriā de ipso bono opere non requiras, rectè in cétenario numero, id est, in perfectione mensuraris. Nam qui videtur dare misericorditer propria, & rapit forsitam violenter aliena, iste adhuc quæ sit via perfectionis ignorat, nec cognouit vnde ad perfectionem tenditur, quia nec ipsum eius initiū inuenit. Prius enim appetitum euellere à mente debuit, & postea quæ iure possidet largiri, Vnde scriptum est: Declina à malo, & fac bonum. Quid enim potest esse boni quod fecit, qui necdum à malo declinauit? Et sunt quidam, qui, sicut dictum est, ab alimentis abstinent, carnem cruciant, sed tamen si pulsati fuerint, cognoscuntur quia ad mundi gloriā anhelent. Isti frontem atrij interioris ostendunt, sed per centum cubitos non mensurantur. Hi ergo in numero perfectionis sunt, de quibus per Paulū dicitur: Qui carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Et notandum quia non dicitur quod intrinsecus, sed extrinsecus ista mensuratur: quia videlicet redemptor noster cùm per nos facta hominum, vel approbat, vel iudicat, non intrinsecus metitur. Vnde & per Euangeliū

Matt. 19.

Psalm. 33.

Gala. 5.

Matth. 7.

dicit: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Quia enim per hoc quod videmus, cognoscimus operantis animum quem non videmus, siue latitudinem quæ in faciæ portæ est inferioris, siue frōtem atrij interioris extrinsecus metimur. Cùm enim alios conspicimus largiri eleemosynam, afflicto occurrere, oppresso subuenire, nihil in hoc mūdo gloriæ quærere, nullis huius mundi compendiis inhiare, atque alios videmus carnem domare, lachrymis insistere, verbis cœlestibus occupari, nihil transitorij honoris appetere, quid aliud debemus nisi eos perfectos esse credere, sanctos æstimare? Quia ergo per hoc quod aspicimus, eos perfectos esse videmus, eorum vitam per centū cubitos extrinsecus metimur. Et quia multi in Iudæa, plerique verò in gentilitate positi, ad hanc perfectionis summā venerunt, rectè subiungitur: *Ad Orientem et ad Aquilonem.*) Iudaicus etenim populus Oriens iure dictus est, de cuius carne ille est natus qui Sol iustitiæ vocatur. De quo per Prophetam dicitur: Vobis autem qui timetis Dominum orietur Sol iustitiæ. Per Aquilonem verò gētilitas figuratur, quæ diu perfidię suę frigore torpuit, & in cuius corde ille regnauit, qui attestante Propheta apud semetipsum dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. Quia itaque incarnatus omnipotens Deus alios perfectos ex Iudæa, alios ex gentilitate perfectos intra sanctā Ecclesiam fecit, centum cubitos non solùm ad Orientem mensus est, sed etiam ad Aquiloné. Sed quia sub Aquilonis nomine de gentilitate sermo se intulit, considerare libet quantum super nos effusa sunt viscera creatoris nostri. Omnes enim nos ex gentilitate venimus. Antiqui parentes nostri lignis & lapidibus seruiebant, & derelinquentes Deum à quo facti sunt, deos venerati sunt quos fecerunt. Nos autem per omnipotentis Dei gratiā ad lucē de tenebris venimus. Recolamus ergo de quibus tenebris venimus, & de luce quam accepimus, gratias agamus. Neq; enim diuinam misericordiam intelligit, qui suæ misericordiæ memor non est. Vnde & per Psalmistam Deo dicitur: Mirifica misericordias tuas Domine, qui saluos facis sperantes in te. Tunc enim nobis Dei misericordiæ mirificantur, cùm nobis ad memoriam miseriæ nostræ reuocantur: quia recolentes quid fuimus, intelligimus cui debemus quod sumus. Cantemus itaque cum gaudio creatori nostro, qui de seruitio creaturæ, colla mentis excussimus. Gaudeamus in nobis impletū esse quod per Esaiā dictum est: Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum, canticum erit vobis sicut vox sanctificatæ solennitatis. Frenum quippe erroris maxillas populorum constrinxerat, quando idolorum errore obligata gentilitas, Deo vero confessionis laudem dare nesciebat. Sed hoc ipsum erroris frenum iam nobis in cāticum versum est, cùm gaudendo psallimus atque cantamus: Omnes dij gentiū dæmonia, Dominus autem cœlos fecit. Et rursum: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt. Aures habent & non audient, nares habent & nō odorabūt. Manus habent & non palpabunt, pedes habēt & non ambulabunt. Qui itaque hæc omnipotenti Domino psallendo dicimus, ipsum erroris nostri frenum quòd à laude Dei ora nostra ligauerat, vero Domino canticum fecimus. Bene autem dicitur, sicut vox sanctificatæ solennitatis: quia dum confessionis laudem Deo reddimus, in sanctificata solennitate gaudemus. Respondeamus ergo moribus tantæ misericordiæ redemptoris nostri, & qui lucem cognouimus, prauorum operum tenebras declinemus. Quid est iam, rogo quod in hoc mundo libeat? Vbique luctus aspicimus, vbique gemitus audimus. Destructæ vrbes, euersa sunt castra, depopulati agri, in solitudinem terra redacta est. Nullus in agris incola, penè nullus in vrbibus habitator remansit, & tamen ipsæ paruæ generis humani reliquiæ adhuc quotidie & sine cessatione feriuntur. Et finem non habent flagella cœlestis iustitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergo quod in hac libeat fratres mei? Si & talem adhuc mundum diligimus, non iam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse videbatur, qualis remanserit Roma conspicimus. Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione ciuium,

Mala. 4.

Esaiæ 14.

Psalm. 16.

Esaiæ 30.

Psalm. 103.
Ibidem.

impressione hostium, frequentia ruinarum: ita vt in ea cóple tum esse videamus, quod contra vrbem Samariam per hunc eundem prophetam longè superius dicitur: Pone ollam, pone inquam & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulò pòst: Efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. Atq; iterum: Cógere ossa quę igne succẽdam, cõsumentur carnes, & coquetur vniuersa cõpositio, & ossa tabescẽt. Pone quoq; eam super prunas vacuã, vt incalescat & liquefiat æs eius. Tũc enim nobis olla posita est, cùm hæc est ciuitas cõstituta. Tũc in eá aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quando ad eam vndiq; populi defluebant, qui velut aqua calens actionibus mũdi feruescerent & quasi frusta carniũ in ipso suo feruore liquarentur. De qua bene dicitur: Efferbuit coctio ei⁹, & discocta sunt ossa eius in medio illius. Quia prius quidẽ in ea vehemẽter incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodũ ipsa gloria cum suis sequacibus defecit. Per ossa etenim potẽtes seculi, per carnes verò populi designãtur: quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes seculi infirmitas regitur populorũ. Sed ecce iã de illa omnes huius seculi potentes ablati sunt, ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerũt, carnes eius liquefactæ sunt. Dicatur itaque: Cógere ossa quæ igni succendã: consumentur carnes, & coquetur vniuersa cõpositio eius, & ossa tabefient. Vbi enim senatus? vbi iam populus? Cõtabuerunt ossa, consumptę sunt carnes, omnis in ea seculariũ dignitatum ordo extinctus est. Excocta est vniuersa cõpositio eius. Et tamen ipsos nos pau cos qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeratę tribulationes premũt. Dicatur ergo: Pone quoq; eam super prunas vacuam. Quia enim senatus deest, populus interiit: & tamen in paucis qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur, iam vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cùm ruinis crebrescẽtibus, ipsa quoque destrui ædificia videmus. Vnde aptè de ciuitate iam vacua subditur: Incalescat & liquefiat æs eius. Iam enim & ipsa olla cõsumitur, in qua prius & carnes & ossa cõsumebantur: quia postquã defecerunt homines, etiam parietes cadũt. Vbi autem sunt qui in eius aliquando gloria lætabantur? vbi eorũ pompa? vbi superbia? vbi frequens & immoderatũ gaudium? Impletũ est in ea quod cótra destructam Niniuẽ per prophetam dicitur: Vbi est habitaculũ leonum, & pascua catulorum leonum? An eius duces ac principes leones nõ erant, qui per diuersas mundi prouincias discurrentes, prędam sæuiendo & interficiendo rapiebant? Hic leonum catuli inueniebant pascua: quia pueri, adolescẽtes, iuuenes seculares, & secularium fillij huc vndique concurrebant, cùm proficere in hoc mun do voluissent. Sed iam ecce desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, vt in hoc mun do proficiat: iam nullus potens & violẽtus remansit, qui opprimendo prædam diripiat. Dicamus ergo: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? Contigit ei quod de Iudæa nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitium tuum sicut aquila. Caluitium quippe hominis in solo capite fieri solet, caluitium verò aquilæ in toto corpore: quia cùm valde senuerit, plumæ eius ac pennæ ex omnibus membris il lius cadunt. Caluitium ergo suum sicut aquila dilatat, quia plumas perdidit, quæ populum amisit. Alarum quoque pennæ ceciderunt, cum quibus volare ad prædam consueuerat: quia omnes potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Hæc autem quæ de Romanæ vrbis contritione dicimus, in cunctis facta mundi ciuitatibus scimus. Alia etenim loca clade desolata sunt, alia gladio cõsumpta, alia fame cruciata, alia terræ hiatibus absorpta. Despiciamus ergo ex toto animo hoc præsens seculum vel extinctum. Finiamus mundi desideria saltem cum mundi fine. Imitemur bonorum facta quæ possumus. Apud Oriẽtem & Aquilonem multi sunt, qui pro perfectione vitæ centum cubitis mẽsurantur. Ex Iudæa etenim & gentilitate, sicut dictum est, ad sanctitatis culmen excreuerunt. Quanuis intelligi per Orientem & Aquilonem, etiam iusti & peccatores possint. Oriens quippe non immeritò iusti nominãtur, qui sicut in luce fidei nati sunt, in innocentia perstiterunt. Per Aquilonem verò rectè peccatores accipimus, qui mentis frigore dilapsi sub peccati sui vmbra torpuerunt. Sed quia omnipotentis Dei misericordia etiã tales ad pœnitentiam reuocat, compunctione & lachrymis lauat, virtutibus ditat, vsque ad perfectionis gloriam subleuat, non centum cubitis solum ad Orientem, sed etiam ad Aquilonem ducuntur, dum cum iustis etiam peccatores per dona & pœnitentiam ad perfectionem veniunt.

Ezech. 34.

Naum. 2.

Mich. 1.

HOMILIA XIX.

POrtam verò quæ respiciebat viã Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quàm in latitudine: & thalamos eius tres hinc & tres inde, & frontem eius & vestibulum eius secundum mensurã portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem vigintiquinque cubitorum. Fenestræ autem eius, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem, & septem graduum erat ascensus eius. Et vestibulum ante eam, & porta atrij interioris cõtra portam Aquilonis & Orientalẽ. Et mensus est à porta vsque ad portam centũ cubitos. Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrum. Et mensus est frontem eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores, & fenestras eius, & vestibula in circuitu sicut fenestras cæteras, quinquaginta cubitorum lõgitudine, & latitudine vigintiquinque cubitorum, & in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et vestibulum ante fores eius, & cælatæ palmæ erãt: vna hinc, & altera inde in fronte eius.

MAgna legẽtium debet esse discretio, vt in sacro eloquio cùm quilibet vnus sermo dicitur, non semper vnã eandémque rem significare credatur: sicut aliquando Sol in bono, aliquando verò accipitur in malo. Solis etenim nomine aliquando signatur Dominus, aliquando persecutio. Attestante autẽ libro Sapientiæ, in inferno impij dicturi sunt: Errauimus à via veritatis, & Sol iustitiæ non luxit nobis. Et de iactis seminibus Dominus dicit: Orto sole aruerunt, quia videlicet facta persecutione, in reproborum cordibus prędicationis verba siccantur. Sic leo Dominum signat. Vnde scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. Sic leonis nomine diaboli similitudo exprimitur, sicut per primum pastorẽ dicitur: Aduersarius vester diabolus sicut leo rugiens circuit quęrẽs quẽ deuoret. Sic bouis nomine sapiẽs designatur. Vnde scriptum est: Non iunges bouem & asinum, id est, sapientem cum stul to in prædicatione non socies. Sic per bouem fatuus figuratur, sicut de eo qui in turpitudine amoris captus est, dicitur: Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus ad victimã, id est, sicut fatuus trahitur ad mortem. Hæc igitur dixi, ne quia portam significare Dominum, vel prædicatores, vel scripturam sacram, vel fidẽ exposui, vbicunq; iam in hoc propheta porta legitur, signare aliud nõ credatur. Cùm enim de vna porta propheta loqueretur, rectè fides intellecta est, quia vna est omnium electorum fides. Cùm verò aliæ portæ nominantur, intelligi ora prędicatorum possunt, per quæ vera vita cognoscitur, & per quę ascenditur ad sacramentorum spiritaliũ cognitionem. Nam porta per quam significari fidem diximus, notandum nobis est, quia inferior appellatur. In hac enim vita dum sumus, quasi in imo positi adhuc inferius tenemur. Et rectè inferior porta fides est, quia nobis in terra positis aperit cognitionem Dei. Itaque nunc dicitur: *Portam quoque quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quàm in latitudine, & thalamos eius tres hinc, & tres inde. Et frontes eius, & vestibulum, eius secundũ mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem viginti & quinque cubitorum: Fenestræ autem eius, & vestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam.*) De porta quæ respiciebat viam Aquilonis atrij exterioris ea ipsa replicantur quę iã de porta alia superiori dicta sunt, atque alia subiungũtur quę de prędicta porta propheta tacuerat. Vt ergo de his latius disseramus, quæ necdũ discussa sunt, debemus ea quæ dicta sunt, sub breuitate replicare. Porta enim viam Aquilonis respicit, cùm prædicator quisq; vitam peccatoris agnoscit, eiq; interiora

Sapien. 5.
Marc. 4.
Apoc. 5.
1. Pet. 5.
Deute. 22.
Prouer. 7.

riora vitæ per verbum prædicationis aperit. Quæ porta atrij exterioris dicitur. Exterius quippe est atrium vita præsens, in qua omne quod corporaliter agitur, corporaliter etiam videtur. Quæ tam in longitudine quàm in latitudine mensuratur: quia cùm ad fidem peccator ducitur, necesse est vt eius doctor consideret, vel quantum in longitudinem spei, vel quantum in latitudinem charitatis ex eius admonitione proficiat. Qui enim ad Deum conuertitur, si adhuc bona vitæ præsentis sperat, longitudinem non habet, quia breuis est vita in qua spem posuit. Si per terrenorum concupiscentiam, & adhuc proximi odio coangustatur, latitudinem non habet: quia nescit vel transitoria contemnere, vel se in proximi amore dilatare. Cùm verò conuersus quisque æternæ vitæ gaudia lõganimiter sperat, proximorum molestias cum charitate tolerat, & ea quæ non habet, concupiscere contemnit, longitudinem & latitudinem porta habet, quia gloria prædicatoris est profectus auditoris. Vnde quibusdam per magnum prædicatorem dicitur: Gaudium meum & corona mea. Et rursum: Ecce nunc viuo, si vos statis in Domino. Atque iterum: Quæ est nostra spes aut gaudium? nónne vos ante Dominum? Longitudo ergo & latitudo portæ est quæ ad Aquilonem respicit: quia cùm infidelem quépiam in peccati sui frigore torpentem prædicator ad fidem conuerterit, per hoc quòd eum in longitudinem spei tendit, & in amplitudinem charitatis dilatat, eius gloriam facit. Et quia in cognitione sanctæ Trinitatis ex verbo prędicationis auditores quique in eiusdem Trinitatis amore proficiunt, habet hæc eadẽ porta thalamos tres hinc, & tres inde: quia omne quod per testamentum nouum de trinitate cõditor loquitur, hoc etiam de testamento veteri ostendit. Et cor audientium in amore cœlestis patriæ perficit, vt anima inhęrens Deo, quasi sponsa cum sponso in quodam iam thalamo sedeat, atque se à terrenis desideriis funditùs auertat. Vel certè, vt longè superius dictum est, quia tres sunt ordines bene viuentium, bonorum scilicet coniugatorum, continentium, atque prædicatorum: & quia alij etiam in coniugiis positi amore cœlestis patriæ anhelant, alij autem spe æterni gaudij etiam carnẽ macerant, omnésque actus terrenos refugiunt, & in cura huius seculi implicari contemnunt, alij verò & terrena bona despiciunt, & cœlestia gaudia prædicant quæ cognouerunt: quid isti nisi in spiritali ædificio thalami sunt, in quorum cogitatione & meditatione anima cœlesti sponso sociatur? Quos tres bonorum ordines, quia non solùm ecclesia ex gentibus habet, sed aliquãdo etiam synagoga habuit, dum magna multitudo spiritalium, redemptoris gratiam ardẽter expectauit, porta ædificij cœlestis tres hinc, & tres inde thalamos habet: quia prædicator quisque cùm ad supernam patriam auditorẽ prouocat, & nouos patres & veteres anhelasse cœlesti desiderio demonstrat. Plus enim plerunque exemplum, quàm ratiocinationis verba compungunt: & cùm prædicator dicit quales alij in coniugio, vel in continentia, vel in prædicatione erga omnipotentis Dei amorem in nouo testamento fuerint, vel alij quales in veteri, porta quæ loquitur, ternos ex vtroque latere habere thalamos ostenditur. Quæ porta habet & frontẽ, quia sunt in prædicatoris vita aperta opera quæ videntur. Habet & ante frontem vestibulũ: quia priusquã bona opera insinuet, prædicat fidem, per quam anima humiliter veniens, ad bonorum actuum altitudinem subleuetur. Quæ cuncta secundũ mẽsuram portæ prioris sunt, iuxta hoc quod subditur: Quia mensus est quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem vigintiquinque cubitorũ. Hæc iam superius latius me dixisse meministis. Per quinquagenarium enim numerũ requiem diximus figurari: quia & quinquagesimus veteri populo in requiẽ datus, appellatus est Iubileus, & septenarius numerus, per quem hoc omne tempus euoluitur, septies multiplicatus, ad quadraginta & nouem ducitur. Cui monas additur, quia in vnius contemplatione requies æterna perficitur. Idem ergo quinquagenarius numerus nobis in lõgitudinem est: quia peruenire ad illam requiẽ non potest, nisi qui ad eam, spem suã modo tendere longaniter potest. Quia enim per quinquagenarium numerum ad æternam requiem prouocamur, etiam hoc nos omnino instruit, quòd in tabernaculo decem cortinæ iussæ sunt fieri, quæ haberẽt ansulas quinquagenas, & circulos aureos quinquagenos à latere & summitate. Cortinæ tabernaculi sancti omnes sunt, qui ex diuersis virtutum coloribus in sanctę Ecclesiæ ornamento proficiunt. Qui & interiora velant, & exteriora omnimodo exornant: quia eorum vita inquãtum videtur, ornamentum est, & eorum intellectus intus abscondi-tus, dum cœlestia quæ in mente seruant, edicere nõ possunt, in eis aliquo modo velatur. Rectè autem decẽ cortinæ sunt, quia per decalogi studium, ipsa sanctorum corda profecerunt. Hyacinthinæ verò ansulæ cortinarum fieri quinquaginta præceptæ sunt. Hyacinthus cœli speciem habet. Ansulæ ergo cortinarum sunt præcepta cœlestia, in quibus ligantur animæ, vt ab inferioribus subleuatæ superius pendeant. Quæ videlicet ansulæ habent & circulos aureos, intellectum scilicet vera sapientia fulgentem. Qui intellectus, quia esse debet per omnia circunspectus, & cautæ sollicitudinis vigilantia munitus, rectè per circulos designatur. Et notandum quòd à latere & summitate iubẽtur ansulæ vel circuli in cortinis fieri: quia præcepta cœlestia & intellectus spiritalis, non solùm debet nos sursum in Dei amorem suspendere, sed etiã proximo in charitate sociare. In eo enim quòd conditorem nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aëre pendemus. In eo verò quòd sicut nosmetipsos proximos amamus, ansulas & circulos à latere habemus, vt cortinæ tabernaculi, id est, fidelium animæ per charitatem coniunctę sint, & non per discordiam diuisæ. Vnde & hîc post longitudinem quinquaginta cubitorum, protinus latitudo subiungitur viginti & quinque cubitorum, quæ videlicet latitudo ad charitatem proximi pertinet. Ipsa enim in fratrum amore se dilatat, atque erga eos omne quod potest boni operis, exercet. Cuncta autem bona opera quæ corporaliter fiunt, per quinque corporeos sensus exhibentur, videlicet per visum, auditum, tactum, gustum, odoratum. Quinarius verò numerus per semetipsum ductus ad vicesimum & quintum peruenit: quia bona opera cùm agi cœperint, per feruorem animum ad augmentum excitant, & per semetipsa multiplicãtur. Vnde & latitudinem menti faciunt, vt non sit angusta per teporem, sed expensa in bonis actibus per charitatem. Omnis enim torpor teporis angustia est, omnis verò benignitas charitatis magna latitudo. Nam etsi res desunt, quæ fortassè indigenti proximo præbeantur, ampla est substantia voluntatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptũ est: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sequitur: *Fenestræ autem eius, vestibulum & sculpturæ, secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem.*) Cuncta hæc iam superius latius dicta sunt, & idcirco sermo non debet morosa expositione tardare. Hoc tamen magnopère notandum est, quòd porta ad Aquilonem ea omnia habere perhibetur, quæ porta ad Orientem: fenestras scilicet contemplationis, vestibulum humilitatis, sculpturam bonę operationis. Omnes enim qui per hoc quod in conuersatione nati sunt, in innocentia persistiterunt, portam ad Orientem habent, quia eis cœlestis regni aditus patet ex lumine quod acceperunt. Et omnes qui in peccatis postmodum lapsi, torporis sui frigore sunt depressi, sed per pœnitentiam redeunt ad amorem cœlestis patriæ & recalescunt, portam ad Aquilonem habent: quia eis etiam post peccati sui frigus, regni aditus per misericordiam patet. Ea ergo habere dicitur ad Aquilonem, quia & conuersi peccatores sic ditantur virtutibus, sicut illi sunt diuites qui cadere in peccati pœnitentiam vitauerunt. Vnde & Psalmistæ voce per Dominum dicitur: Cinerem sicut panem manducabam. Quia sic pœnitentes recipit vt iustos. Scriptum quippe est de peccatoribus. Olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Cinis ergo sicut panis comeditur, quando authori suo peccator per pœnitentiam, sicut innocens reuocatur. Porta igitur ad Aquilonem habet fenestras, habet vestibulum, habet sculpturas: quia cùm peccator ad vitam post culpas reducitur, sæpe lumen contemplationis accipit, atque de ipsa memoria iniquitatis suæ, gratiam magnæ humilitatis: bonę quoque operationis efficaciam, vt omne quod fieri præcipitur, in vita eius quasi sculptum esse videatur: *Septem verò graduum erat ascensus eius, & vestibulum ante eam.*) Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per sancti spiritus septi-

Philip. 4. 1. Tim. 3. 1. Thes. 2. Exod. 27. Lucæ. 2. Psalm. 101. Matt. 11.

formem gratiam aditus nobis regni cœlestis aperitur. Quã septiformem gratiam Esaias in ipso nostro capite, vel in eius corpore quod sumus, enumerans dicit: Requiescet super cũ spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Quos gradus de cœlestibus loquens, descẽdendo magis quàm ascendendo numerauit: videlicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cùm scriptum sit: Initium sapientiæ timor Domini, constat proculdubio, quia à timore ad sapientiã ascenditur, non autem à sapientia ad timorẽ reditur, quia nimirum perfectam habet sapientia charitatem. Et scriptum est: Perfecta charitas foras mittit timorẽ. Propheta ergo, quia de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à sapiẽtia & descendit ad timorem. Sed nos qui à terrenis ad cœlestia tendimus, eosdẽ gradus ascendẽdo enumeremus, vt à timore ad sapientiã peruenire valeamus. In mente etenim nostra primus ascẽsionis gradus est timor Domini: secundus, pietas: tertius, sciẽtia: quartus, fortitudo: quintus, cõsiliũ: sextus, intellectus: septimus, sapiẽtia. Est enim timor Domini in mẽte. Sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui cõpati eius tribulationibus dissimulat: huius timor ante omnipotẽtis Dei oculos nullus est, quia nõ subleuatur ad pietatem. Sed sæpe pietas per inordinatam misericordiã errare solet, si fortasse pepercerit quæ parcenda nõ sunt. Peccata etenim quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplinę verbere sunt corrigenda. Sed inordinata pietas cùm temporaliter parcit, ad ęternũ supplicium pertrahit. Vt ergo vera & ordinata sit pietas, ad gradũ est alium subleuanda, id est, ad scientiam: vt sciat, vel quid ex misericordia puniat, vel quid ex pietate dimittat. Sed quid si sciat quid agere quis debeat, virtutem verò agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinẽ, vt cũ videt quid agendũ sit, hoc agere per mẽtis fortitudinem possit, ne timore trepidet, & pauore collapsa, non valeat bona defendere quæ sentit. Sed sępe fortitudo si improuida fuerit, & minus cõtra vitia circunspecta, ipsa sui præsumptione in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, vt prouidendo præmuniat omne quod agere fortiter potest. Sed esse consilium nõ potest, si intellectus deest: quia qui non intelligit malum quod agentẽ grauat, quomodo potest bonũ solidare quod adiuuat? Itaque à consilio ascendamus ad intellectũ. Sed quid si intellectus magno acumine vigilet, & moderari se nesciat per maturitatẽ? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam: vt hoc quòd acutè intellectus inuenit, sapientia maturè disponat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatem, per pietatem ad sciẽtiam ducimur, per scientiã ad fortitudinẽ roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per cõsilium intellectu proficimus, per intellectum ad maturitatem sapientiæ peruenimus: septem gradibus ad portam ascendimus, per quam nobis aditus vitę spiritalis aperitur. Bene autem dicitur, quia vestibulum erat ante eam: quia nisi quis prius humilitatem habuerit, ad hos gradus donorum spiritaliũ non ascendit, sicut scriptum est: Super quẽ requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ & quietum, & trementem sermones meos? De quo per Psalmistã dicitur: Ascensus in corde eius disposuit in cõualle lachrymarum. Cõuallis quippe humilis locus est, & peccator quisque dum se in lachrymis humiliter affligit in corde, per ascensum virtutum proficit. Qui rursus ait? Emittit fontes in conuallibus. Quia omnipotẽs Deus dona spiritalis gratiæ humilibus præstat. Potest quoque per vestibulum fides intelligi. Ipsa quippe est ante gradus & portam: quia prius ad fidem venimus, vt postmodum per spiritalium donorum gradus, cœlestis vitæ aditum intremus. Nõ enim virtutibus venitur ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim Centurio cuius eleemosynæ ante baptismum angelo testãte laudatæ sunt, non operibus venit ad fidem, sed fide venit ad opera. Nam & ei per angelum dicitur: Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in conspectum Dei. Si enim Deum verè & ante baptismum non crediderat, quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudierat, si nõ ab ipso se in bonis perfici petebat? Sciebat igitur creatorem omniũ Deũ, sed quòd eius omnipotens filius incarnatus esset, ignorabat.

Esa. 11. *Prouer. 9.* *1. Ioan. 4.* *Esa. 66.* *Psalm. 83.* *Psalm. 103.* *Acto. 10.* *Ibidem.*

E Neque enim poterat bona agere, nisi antè credidisset. Scriptũ nanque est: Sine fide impossibile est placere Deo. Fidem ergo habuit, cuius operationes & eleemosynæ placere potuerunt. Bona autem actione promeruit, vt Deum perfectè cognosceret, & incarnationis eius mysterium crederet, quatenus ad sacramentum baptismatis perueniret. Per fidem ergo venit ad opera, sed per opera est solidatus in fide. Vestibulũ itaque ante gradus est: quia qui prius credidit, ipse pòst virtutum gradibus ad portæ aditum ascendit. Sequitur: *Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis & Orientalem.*) Hoc loco contrà, non pro aduersitate ponitur, sed pro rectitudine: ita enim porta interioris atrij posita monstrabatur, vt porta Aquilonis & Orientis perfecto ad eam aditu tẽderet. Quid est ergo quòd porta interior recto itinere posita contra portam Orientis & Aquilonis ostẽditur, nisi hoc quod apertè datur intelligi: quia sine Iudaico & gentili populo, seu iustis & peccatoribus, sed post peccata conuersis, æquè aditus regni cœlestis aperitur? Larga est enim misericordia creatoris nostri. F Et porta interior non solùm portam Orientis respicit, sed etiam Aquilonis: quia non solùm his qui in innocẽtia permanent, sed etiã peccatoribus peccata sua pœnitendo damnantibus aperiuntur interioris atrij gaudia: vt ineffabilia mysteria patriæ cœlestis agnoscant, agnoscẽdo sitiant, sitiẽdo currant, currẽdo perueniant. Hæc æterni gaudij secreta cognouerat, qui dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Prædicator gentium ad hunc aditum regni cœlestis anhelabat, cùm dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Hæc exultationis occultæ secreta cognouerat sponsa, quæ dicebat: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & vẽter meus intremuit ad tactum eius. Dilectus etenim manum per foramen mittit, quãdo virtute sua Dominus nostrum animum per subtilem intellectum pulsat. Et venter in tactu illius cõtremiscit, quia infirmitas nostra per hoc quod cœlestis gaudij intellectu tãgitur, ipsa sua exultatione turbatur, & fit in mẽte pauor cum G lætitia: quia etsi iam sentit quid de cœlestis gaudio diligit, adhuc metuit, ne nõ pereat quod vix tenuiter sentit. Quid igitur restat, nisi vt se ad perfectioris vitæ cursum dirigãt omnes qui illa gaudia patriæ cœlestis agnoscunt? Vnde & hic aptè subiungitur: *Et mensus est à porta vsque ad portam centum cubitos.*) Centenarium numerum, quia decies per denarium ducitur, iam superius diximus esse perfectum. Is itaque qui aditum atrij interioris videt, profectò necesse est vt per vitam perfectionis currat, & à porta inchoationis vsque ad consummationis ingressum perueniat. Mensuretur ergo atrium interius, quòd à portis exterioribus vsque ad portam interiorem tenditur centum cubitis: vt qui intrare amando cæpit, latitudinẽ perfectionis habeat in mente, quatenus in eo quem diligit: hunc nec aduersa coangustant, sed transitoria cuncta despiciens, quousque ad gaudia secreta perueniat, per atrium perfectionis currat. Sunt etenim multi qui iam in septem gradibus aditum portæ exterioris intrauerunt, iuxta quendam supernæ dispẽsationis modum, per timorem Dei humiles, per H pietatis studium misericordes, per scientiã discreti, per mentis fortitudinem liberi, per cõsilium cauti, per intellectũ prouidi, per sapientiam maturi, sed adhuc quibusdam necessitatibus obligati, huius mundi curis inseruiunt. Et vnde iam ex magna parte excusserunt animum, ibi adhuc tenentur inuiti. Cúmque super imposita terrenæ occupationis portant onera, minus in præceptis cœlestibus exercentur. Et dum anhelare medullitùs ad æternam patriam non vacat, ipsa in eis sua aliquo modo desideria languescunt: quia animo curis tẽporalibus præpediti, vera gaudia quæ cognouerunt, amare non tantum licet quantum libet. Hi plerunque à iugo mũdi colla mentis excutiunt, omnia deserũt, terrenæ curæ pondera deponunt, atque vt ad cœleste desiderium latius animi sinum laxent, vitam remotam petunt, & in ea sanctis precibus intenti, sacris meditationibus dediti, quotidiano se fletu affiiciunt, & vetustatem cordis, igne amoris conflant, atque ad cœleste gaudium accendendo se innouant. Hi plerunque in ipso suo desiderio accensi, exire iam de carne concupiscunt, atque ad vitam præsentem redire post fletum nolunt. Sed tamen differuntur, vt dilatus amor ex ipsa sua dilatione proficiat,

Hebr. 11. *Psal. 61.* *Philip. 1.* *Cantic. 5.*

ciat, & ardenti desiderio quasi quod negatur, crescat. Sic in regione Gerasenorum qui liberatus à legione dæmonum fuerat, iam cum Domino ire volebat, sed tamẽ ei dicitur: Reuertere in domum tuam, & narra quanta fecerit tibi Dominus. Sic sponsa in Canticis canticorum sanctis desideriis anxia, loquitur, dicens. In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea. Quæsiui illum, & non inueni. In lectulo enim dilectum quærit, quando in ipso suo ocio & vacatione quam appetit, iam videre anima Dominum concupiscit, iam ad eum exire desiderat, iam carere præsentis vitæ tenebris anhelat. Sed quærit illum, & non inuenit: quia quanuis magno amore desiderat, adhuc tamen ei non conceditur videre quem amat. Tales itaque sanctorũ mentes quid aliud in hoc desiderio faciũt, nisi quòd iam à portis exterioribus per atriũ interioris ad portam currunt? Quibus sæpe euenit, vt cùm se viderint magno cœlestis gratiæ munere compunctos, iam se perfectos existiment, & obedientes putent, sed quia nullus est qui dura præcipiat: patientes esse se credant, sed quia nemo eos per contumelias & aduersitates pulsat. Et plerunque contingit, vt spiritale ministerium vel inuiti suscipiant, atque ad gubernationem fidelium deducantur. Qui cùm magnis tribulationibus fuerint hinc inde pulsati, turbati mente, sese imperfectos inueniunt, qui non pulsati perfectos se esse crediderunt. Qua ex re agitur, vt se ad semetipsos colligant, & apud se opprobrium suæ infirmitatis erubescant, atq; ex ipsa sua confusione roborati, contra aduersa patientiã opponant, & ex tribulatione proficiant, qui prius in ocio ex ipsa sua securitate torpebant. Et veraciter esse tales incipiunt, quales se esse prius inaniter putauerunt. Hi itaque cùm à portis exterioribus vsque ad interiorem portam per boni studij atrium deferuntur, hoc ipsum in eis atrium centum cubitis mensuratur, quia dilectione & exercitio in sancta quotidie perfectione proficiunt. Per quotidiana enim desideria in mente perfici, quasi centum est cubitis interius atrium mensurari. Idcirco ergo à portis vsque ad portam centum sunt cubiti, vt quasi quædam more: vnde sit ipsa dilatio viuendi, per quã quotidie in virtutibus crescitur, vt ad interiorẽ aditum perfectius perueniatur. Sequitur: *Et eduxit me ad viam Australem, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrum. Et mensus est frontem eius, & vestibulum eius iuxta mensuras superiores, & fenestras eius, & vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras, quinquaginta cubitorum longitudinem, & latitudinem vigintiquinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam, & vestibulum ante fores eius.*) Cuncta hæc in Orientis & Aquilonis porta iam dicta sunt, & congruum non est, vt ea quæ semel ac secundò exponentes diximus, sæpius replicemus. Notandum tamen nobis est, quia in spiritali ædificio alter aditus ad Orientem, alius ad Aquilonem, atque alius ad Austrum patet. Sicut enim Aquilonis frigore peccatores, ita per Australem viam feruentes spiritu designantur. Qui calore sancti spiritus accensi, velut in meridiana luce virtutibus excrescũt. Pateat itaque porta ad Orientem, vt hi qui sacramenta fidei bene inchoauerũt, & in nulla postmodum vitiorum profunditate demersi sunt, ad gaudia secreta perueniant. Pateat porta ad Aquilonẽ, vt hi qui post inchoationem caloris & luminis in peccatorum suorum frigore & obscuritate dilapsi sunt, per compunctionem pœnitentiæ ad veniã redeant, & quę sit internæ retributionis vera lætitia cognoscant. Pateat porta ad meridiem, vt hi qui sanctis desideriis in virtutibus feruent, spiritali intellectu quotidie interni gaudij mysteria penetrent. Inter hæc autem quæri potest, cùm quatuor huius mundi partes sint, cur in hoc ædificio hæ exteriores nõ quatuor, sed tres portæ esse memorantur? Quod rectè quærendum fuerat, si propheta non spiritale, sed corporale ædificium vidisset. Sancta enim Ecclesia, id est, spiritale ædificium, vt ad secreta gaudia pertingat, tres solummodo portas habet, videlicet fidem, spem, atque charitatem. Vnam ad Orientem, aliam ad Aquilonem, tertiã ad Meridiem. Porta quippe in Oriente est fides, quia per ipsam lux vera nascitur in mente. Porta ad Aquilonem spes, quia vnusquisque in peccatis positus, si de venia desperauerit, funditùs perit. Vnde necesse est, vt qui per suam iniquitatem extinctus est, per spem misericordiæ reuiuiscat. Porta ad Meridiem charitas, quia igne amoris ardet. In meridiana etenim parte Sol in altum ducitur, & quia per charitatem lumen fidei in Dei & proximi dilectione subleuatur. Tribus igitur portis ad interius atrium tenditur, quia per fidem, spẽ, atque charitatem ad gaudia secreta peruenitur. Alia quoque quæstio oritur, cur porta atrij interioris posita contra portam Orientis & Aquilonis dicitur, & an ad Australem portam pateat, tacetur. Sed quia per Orientem inchoantes, per Aquilonem lapsos diximus designari, dignum fuit, vt vel de inchoantibus quibus adhuc Sol in tepore est, vel etiam de lapsis, sed per conuersionem redeuntibus apertè diceretur, quod eis porta atrij interioris pateat, quatenus ex ipsis nos certos faceret, de quibus dubitari potuerat. Hoc autem de porta Australi dicendum non erat: quia eos ad gaudia interna pertingere qui feruore spiritus in virtutibus permanent, nullus ignorat. Sequitur: *Et cælatæ palmæ erant: vna hinc, & altera inde in fronte eius.*) Quid est quòd prius in frontibus pictura palmarum, nunc autem cælatæ palmæ in fronte esse memorantur? Sed sicut iam superius diximus, pictura palmarum est ostensio signorum. Nunc verò cælatura palmarum dicitur, vt bonorum operum demonstratio designetur. Ipsis enim summis prædicatoribus dicitur: Videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Qui igitur in vita sua impressa esse sancta opera demonstrant, palmas in fronte cælatas habent: quia quanta illos in posterum victoria sequatur, iam nunc in sanctis suis operibus ostendunt. Vel certè quia fidem per Orientis, spem per Aquilonis, charitatem verò per Australem portam diximus designari. Notandum verò nobis est, quia in Orientis porta pictura palmarum, in Aquilone verò & Meridie cælatura esse perhibetur: quia contingit sæpe, vt hi qui adhuc inchoantes sunt, necdum se in operibus solidis ac magnis exerceant: hi verò qui post iniquitates ad virtutem redeunt, plerunque vt culpas suas ante omnipotentis Dei oculos tegere valeant, in magnis operibus exerceantur. Et quia iam feruore spiritus actibus & virtutibus excreuerunt, quasi meridies in sanctis actibus inardescunt. In Orientis ergo porta pictura est, id Aquilonis verò & Meridiei cælatura: quia signum victoriæ quod inchoantibus ostenditur, hoc in reuertentibus atque feruentibus iam solidius & robustius tenetur. Notandum quoque magnopere est, quòd dicitur hinc & inde. Omnes enim qui ad vitæ aditum tendimus, & ex dextro & sinistro latere habere palmam debemus. Quod enim hinc & inde dicitur, latus vtrunque signatur. A dextro igitur palmam habet is, quem prospera non extollunt. A sinistro palmam habet is, quem aduersa non deiiciunt. Quasi ex vtraque parte portabat Paulus palmam cùm diceret: Per arma iustitię à dextris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: vt seductores, & veraces. Non hunc aduersa frangebant, non prospera in mentis tumorem subleuabant. Hincinde ergo gestabat palmam, quia & in aduersitate fortis, & in prosperitate humilis permanebat. Quisquis enim de prosperis extollitur, habere in dexteram partem palmam nescit. Quisquis in aduersitatibus frangitur, portare palmam à sinistro latere ignorat. Vt ergo hinc & inde palma gestetur in fronte, adesse semper nostris mentibus debet & in aduersis fiducia, & in prosperis timor: ne aut aduersa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiduciam extollant. Hinc est quòd idem egregius prædicator dicebat: Scio & humiliari, scio & abundare: vbique & in omnibus institutus sum. Et satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo qui me confortat. Nunquid nam fratres ars est aliqua, humiliari & abundare, satiari & esurire, abundare & penuriam pati: vt pro magno se ista scire tãtus prædicator insinuet? Ars omnino, & mira disciplinæ scientia, quæ toto nobis cordis est adnisu discẽda. Quem enim penuria sua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderium non accendit, scit humiliari. Hoc enim loco Apostolum humiliari, dicit penuriã perpeti. Nam statim econtrariò subiungit: scio & abundare. Qui enim acceptis rebus non extollitur, qui eas ad vsum vanæ gloriæ non intorquet, qui solus non possidet quod accepit: sed hoc cum indigentibus misericorditer diuidit, scit abundare. Qui accepta alimenta non ad ingurgitationẽ ven-

Marginalia: Luca 8. — Cant. 3. — 2. Cor. 6. — Philip. 4.

tris vtitur, sed ad reparationẽ virtutis, nec plus carni tribuit, quàm necessitas petit, scit satiari. Qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate virtutis agit aliquid vnde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. Quem ergo nec abundatia in superbiam eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Qui cùm statim subdiderit, omnia possum: ne elationis esse verba crediderimus, adiunxit: in eo qui me confortat. Ecce in altum ramus prodiit, sed quia in radice se tenuit, in viriditate permansit. In altum enim surgens aresceret, si se à radice diuisisset. Sibi enim nihil tribuit, quia omnia se posse non in se, sed in eo qui se confortat fatetur. Hinc & inde ergo prædicator egregius palmam habet, quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad auaritiam pertrahit. Discamus itaque fratres non solùm in prosperis, sed in aduersis quoque gratias agere. Pater enim nobis ex pietate sua factus est conditor noster, nósque adoptiuos filios ad hæreditatem regni cælestis nutrit. Et non solùm donis reficit, sed etiam flagellis erudit. Discamus igitur abundare, vt cuncta quæ ab eo accepimus, cùm indigentibus partiamur, vt mentem abundantia non eleuet, ne fortasse gaudeat: quia hoc adest sibi quod deest alteri, & non iam communi bono, sed proprio lætetur. A priuato gaudio veritas ad commune discipulos reuocat, cùm eos de prædicatione redeuntes, & de subiectione dæmonum lætantes admonet, dicens: Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi dæmonia eiiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cælos tenẽtur adscripta. Admonentur ergo discipuli priuatam lætitiam deponere, de communi autem & perpetua fœlicitate gaudere. Quisquis itaque in eo gaudet quod alter non habet, ex ipsa sua abũdantia deterior factus, gaudium priuatum habet. Cõtra huius nos appetitum abundantiæ Ioannes admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Qui mox rationem subdidit, quare: Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Nemo enim potest duobus dominis seruire, quia non valet simul transitoria & æterna diligere. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia vsu non in affectu possidemus. Qui cadem rationem protinus subdidit, dicens: Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ideo enim habere aliquid homines, & vltrà quàm necesse est, concupiscunt, vt habendo superbiant: & quia hoc alius non habet, se in cogitationibus extollant. Quisquis itaque talis est, adhuc ad portandã abundantiam doctus non est. Sæpe autem quod auaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat. Et cùm minora sufficiant, dolet maiora deesse, atque incautus animus quandam quasi necessitatem patitur quam parit. Et cùm †minima sunt quæ desiderat, suam sibi auaritiam aliquo modo excusat. Abundantia itaque superbiæ vicina est. Quam si quando etiam cupiditas intercepit, hanc, vt ita diximus, quasi peregrina captiuitas inuasit. Si igitur abundandi artem scire volumus, necesse est, vt non solum ea quæ vicina sunt, sed ea etiam quæ de longinquo veniunt, vitia fugiamus. Discamus penuriam pati ne ea quæ non habemus, habere etiam cum culpa requiramus, ne fœlices putemus, quos rebus onustos cernimus. Nimia valde sunt ea quæ sibi quasi in sumptus vitæ præsentis præparant. Multa portant, sed in via breui. Magna est nobis in hoc itinere socia paupertas, quæ animum non angustat, cùm deest terrena substantia, de qua æterno iudici rationes ponamus. Liberius ad patriam tẽdimus, quia quasi in via pondere caremus. Discamus satiari, ne in sumendis alimentis corporis, gulæ magis quàm necessitati seruiamus. Plus enim concupiscentia, quàm necessitas petit: Et sæpe dum carnis inopiæ satisfacere curamus, voluptas surrepit, modum refectionis excedit. Vnde fit vt culpa transeat ad culpam: quia plerunque inde alia tentatio carnis nascitur, dum carni immoderata refectione seruitur. Ex peccato etenim primi hominis, infirmante natura, in hoc mundo cum nostris tẽtationibus nascimur. Et caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malum. Si igitur ei plusquam debemus tribuimus, hostem nutrimus. Et si necessitati eius quæ debemus, nos reddimus, ciuem necamus. Sa-

Lucæ 10.

1. Ioan. 1.
Ibidem.
Ibidem.

† nimia.

E

tianda itaque est caro, sed ad hoc vsque, vt in bono nobis opere famulari sufficiat. Nam quisquis ei tantum tribuit vt superbiat, satiari penitus ignorat. Ars itaque magna est satiari, ne vnusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorum pat turpitudinis. Discamus esurire, vt nobis propter abundantiam sequentem nostra hîc inopia placeat. Nec nos vẽtris necessitas ad culpam trahat, nec peccatum menti ipsa indigẽtia suggerat: & dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irritetur, & quærat cum culpa prouidere vnde carni valeat in necessitate satisfacere: ne cor in indignationem prosiliat, & linguam immurmurationis amaritudinẽ accẽdat. Qui igitur in carnis suæ inopia se hincinde circunspicit, atque à peccati laqueo custodit, nouit esurire. Nos itaque fratres charissimi iram atque auaritiam in aduersitate fugientes, & elationem & immoderata gaudia in prosperitate declinantes, quia per fidem, spem atque charitatem, interioris vitę atrium tribus portis intrare concupiscimus, palmas hinc & inde teneamus. Libet adhuc alterum ciuem cælestis patriæ ad mentem reducere, & qualiter hincinde palmam teneat, demonstrare. Beatus etenim Iob cùm esset viris Oriẽtalibus ditior, & ei prospera cuncta suppeterent, filiis polleret, familia cresceret, greges exuberarent, in tanto omnipotentis Dei timore perstitit, vt inter custodiam disciplinæ, inter acta iustitiæ, inter multa humilitatis obsequia: misericordiæ operibus intentus, sacrificiis offerẽdis deditus, holocausta Domino pro singulis filiis immolaret, ne quis eorum saltem in corde peccasset. Pensemus ergo quanta erat custodia boni operis, qui in filiis suis expiabat sacrificiis culpas cordis. Sed quàm iustus esset in prosperitate innotuerat. Valde autẽ ignotum erat si perseuerare iustus & inter flagella potuisset. Tangendus ergo erat verbere. Vir ille sanctus in prosperis, interrogatur aduersis: vt qui notus erat omnipotenti Domino, notus per flagella fieret nobis & sibimetipsi. Disponente itaque Domino, cõsumpti sunt greges, interfecti custodes, euersa domus, extincti filij, percussa caro à planta pedis vsque ad verticem. Remansit vxor incolumis, quæ verborum iaculis vulnera augeret. Sed hanc vir sanctus in tentatione, sanus in vulnere prudenter docet, eíque respõdet, dicens: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? Amici quoque ad consolandum veniunt, ad contumelias prorumpunt, & in dolore vulnerum, addunt adhuc vulnera verborum. Immisericordem dicunt, raptorem nominant, violentum denunciant, oppressorem pauperum fatentur. Quid igitur miles Dei faceret inter dolentia vulnera & amara verba depressus? Ecce flagella Dei & verba hominum simul afflicti animũ ad desperationũ premunt, sed virtute spiritus plenus, carnis vulneribus iacens, mẽtis robore stans, cõtra desperationis impulsum reduxit ad memoriã bona quæ egerat. Quia misericors fuerat, dicit: Oculus fui cæco, & pes claudo. Et rursum: Pater eram pauperum. Quia disciplinæ custos & benignus, dicit: Cúmque sederem quasi rex circunspectante me exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Quia humilis fuerat, dicit: Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cùm disceptarẽt aduersum me. Quia hospitalis fuerat, fatetur: Si despexi prætereuntem eo quòd non habuerit indumentum. Quia largus in donis, dicit: Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Quia violentus non fuerat, testatur, dicens: Si leuaui super pupillum manum meam, cùm viderem me in porta superiorem. Quia de inimici periculo nunquam exultauerat, dicit: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat. Quia patiens fuit, & etiam suorum malitiã æquanimiter pertulit, dicit: Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt saturemur? Quid est hoc quòd vir sanctus tot suas virtutes inter flagella enumerat? Quid est quòd ore suo opera quæ fecerat, laudat, nisi quia inter vulnera & verba quæ hunc ad desperationem trahere poterant, ad spem animum reformat? Et qui in prosperitate humilis fuit, reuocatis bonis suis ad memoriam, infractus in aduersitate permansit. Cuius enim animum inter tot flagella illa verba ad desperationem non impellerent, nisi sibi ad memoriam bona quæ fecerat reuocasset? Vidit igitur sanctus vir mentem suam audi tis tot malis ad desperationem concuti, & mirabiliter studuit inspe

F
G
H

Iob 2.
Iob 29.
Ibidem.
Ibidem.
Iob 31.
Ibidem.
Ibidem.
Iob 31.
Ibidem.

in spe certa ex bonis suis actibus solidari. Sic impletur quod scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Si enim cùm bona habemus, malorum reminiscimur, quæ aut iam passi sumus, aut adhuc pati possumus: accepta bona mentem non eleuant, quia eorum gaudium timor memoriæ malorũ premit. Et si cùm mala habemus, bonorum reminiscimur, quæ aut iam accepimus, aut adhuc nos posse accipere speramus, malorum pondus animum ad desperationem non premit, quia hunc ad spem memoria bonorum leuat. Si itaque fratres charissimi, & per præcepta dominica, & per sanctorum exempla gradimur, vt nos nec prosperitas eleuet, nec aduersitas frangat, habere nos ante omnipotentis Dei oculos palmas hinc & inde monstramus: Cui est honor & gloria, in secula seculorum, Amen.

Eccle. 11.

HOMILIA XX.

Et porta atrij interioris in via Australi. Et mensus est à porta vsque ad portam in via Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris, & fenestras, & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos, & vestibulum per gyrum longitudine vigintiquinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum. Et vestibulum eius ad atrium exterius, & palmas eius in fronte, & octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam Orientalem, & mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamũ eius, & frontem eius, & vestibulum eius sicut supra, & fenestras eius, & vestibula in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine vigintiquinque cubitorum, & vestibulum eius, id est, atrij exterioris, & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem. Et mensus est secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frõtem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum & latitudine vigintiquinque cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius, & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius, & per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum. Ibi lauabunt holocaustum.

PRophetæ verba, quæ largiente Domino hodie charitati vestræ loquenda sunt, lectione magis indigent quàm expositione. Ea enim in tribus portis interioribus replicantur, quæ secundò iam vel tertiò de exterioribus dicta sunt. Pauca verò in earum descriptione permutantur. Vnde necesse est ea nos quæ iam dicta sunt, replicare, vt ea quæ dicenda sunt, licentius possimus enodare. Itaque nunc dicitur: *Et porta atrij interioris in via Australi: & mensus est à porta vsque ad portam in via Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius eisdem mensuris. Et fenestras eius, & vestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis vigintiquinque cubitos, & vestibulũ per gyrum.*) Cuncta hæc superius dicta atq; exposita esse meministis. Necdum verò est dictum quod de eodem vestibulo subditur: Longitudine viginti & quinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum: & vestibulum eius ad atrium exterius. Atque iterum hoc quod iam superius dictum fuerat, replicatur cùm dicitur: Et palmas eius in fronte: & statim quod adhuc dictũ non fuerat, subditur: Et octo gradus erant in quibus ascendebatur ad eam. Hoc quoque quod de Australi porta scriptũ est, de Orientali quoq; porta in eodẽ ordine narratur. Nam protinus subinfertur: Et introduxit me in atrium interius per portã Orientalem, & mensus est portã secundũ mensuras superiores, thalamum eius, & frontẽ eius, & vestibulum eius sicut supra: & fenestras eius, & vestibula eius in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, latitudine vigintiquinque cubitorum. Et vestibulum eius, id est, atrij interioris, & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde, & in octo gradus ascẽsus eius. Ea quoque quæ de Australi porta & Orientali dicta sunt, in eisdem verbis etiam de porta quæ ad Aquilonem respicit, replicantur. Nam subditur: *Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem, & mensus est secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & vestibulum eius, & fenestras eius per circuitum, longitudinem quinquaginta cubitorum, latitudinem vigintiquinque cubitorum: & vestibulũ eius respiciebat in atrium exterius, & cælatura palmarum in fronte illius hinc & inde, & in octo gradus ascensus eius.*) Quid itaque interiori atrio, quid thalamo, quid frontibus, quid vestibulo, quid fenestris, quid longitudine & latitudine, quid palmarũ celatura signetur, latè iam superius diximus. Nec oportet vt in eisdem iterum, sed in his solummodo quæ necdum dicta sunt, occupemur. Nunc ergo quærendum nobis est quæ istæ tres portæ interiores sint, vel quid est quòd earundem portarum vestibula vigintiquinque cubitis lõgitudine, & quinque cubitis latitudine metiuntur: vel cur ad eas non septem sicut de portis exterioribus dictum fuerat, sed octo gradibus ascenditur. Porta enim atrij interioris quæ superius dicta est, de his tribus portis interioribus non est: quia illa contra Orientis & Aquilonis portam respicere dicitur, istæ autem singulæ interius ad Austrum vel Orientem & Aquilonem positæ esse memorantur. Vnde rectè per illam aditus interior designatur, quia sicut præcedenti locutione iam dictum est, vel Iudææ & gentilitati, vel inchoãtibus atque in bono perseuerantibus, vel à bono cadentibus, sed post culpas per pœnitentiam surgentibus patet. Nunc autem postquam singulæ in Oriente & Aquilone & Austro portæ descriptæ sunt, cur interioris atrij rursum portæ singulæ in Austro & Oriente atque Aquilone describuntur? Aspirante Domino, magna intentione opus est sinum tantæ profunditatis indagare. Si enim portarum nomine sanctos prædicatores accipimus, sciendum nobis est: quia vna est Ecclesia in prædicatoribus testamenti veteris ac noui. Portæ autem septem vel octo gradus habent: quia sancti spiritus septiformem gratiam cõcorditer prædicant. Octauo verò gradu annunciant præmiũ retributionis æternæ. Vnde scriptum est: Da partes septem, necnon & octo. Quid itaque dicere possumus exteriores portas, nisi antiquos patres fuisse, qui per præcepta legis nouerant opera populi magis quàm corda custodire? vt interiores portas prædicatores sanctæ Ecclesiæ debeamus accipere, qui spiritalibus monitis discipulorum suorum corda custodiunt, ne malis quæ non faciunt, vel in cogitationibus delectentur. Per illas enim septem gradibus ascendi dicitur, istarum verò octo graduum ascensus esse perhibetur: quia & in veneratione legis dies septimus fuit, & in nouo testamento octauus dies in sacramento est: is videlicet qui dominicus appellatur, qui tertius à passione, sed octauus à conditione est: quia & septimum sequitur. Sin verò portarum nomine solos intelligimus sanctos Apostolos designari, qui videlicet primi nobis sunt sanctæ Ecclesiæ prædicatores, & nos fidem, spem, atque charitatem summopere tenere docuerunt. Ipsi itaque nobis in his virtutibus portæ sunt, qui nos per easdem virtutes ad interiorem intellectum æternæ sapientiæ perducunt. Sed si ipsi exteriores portæ sunt, quos accipimus interiores? Si verò ipsi interiores sunt, quos intelligimus exteriores? Qua in re intelligi vtiliter potest: quia ipsi nobis & exteriores simul & interiores portæ sunt. Cùm enim adhuc inchoantibus non alta & mystica, sed quædam quæ capi præualent prædicant, portæ exteriores sunt. Cùm verò perfectis profunda & mystica loquuntur, portæ interiores. Videamus qualiter porta exterior pateat: Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Videamus qualiter porta interior pateat: Sapientiam loquimur inter perfectos. Videamus vtrum ipsa eadem sit porta interior & exterior: Sapientibus & insipientibus debitor sum.

Eccles. 11.

1. Cor. 3.

1. Cor. 2.

Rom. 7. 1.

Qui rursum dicit: Siue mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis. In hoc enim quòd contemplando & loquendo sapientibus mente excedit, porta interior est. In hoc verò quòd paruulis sobriè in prædicatione se temperat, & quanta ebrietate spiritus infundatur in mente cùm prædicat, non ostendit, exteriorem portam se esse manifestat. Ipsi itaque & exteriores portæ nobis sunt & interiores, qui nos & in primo aditu fidei, spei, atque charitatis instituunt: & cùm iam proficientibus cælestis regni mysteria prædicant, per suptiliorem sensum nos ad interiora perducunt. Vnde & per septem gradus prius ascensus earum describitur, & postmodum per octo. Per octauum etenim gradum illius vitæ mysteria signantur, quam in secretis suis perfecti intelligunt, qui iam cuncta tẽporalia mente transcendere nouerunt, qui præsentem vitam quæ septem dierum curriculo euoluitur, plenè despiciunt, qui de intima contemplatione pascuntur. Habẽt igitur portæ spiritalis ædificij septem gradus: quia timorem Domini, pietatem & scientiam, fortitudinem & consilium, intellectum & sapientiam suis auditoribus prædicant. Sed cùm iam omnia dimitti præcipiunt, cùm nihil in hoc mundo diligi admonent, nil per affectum teneri, vim contemplationis cælestis patriæ intendi, atque in eius suadẽt mysteriis delectari, gradum addunt, & ad interiora traiiciunt. Iste gradus docente veritate cuidam ostensus est, cui cùm legis præcepta dicerentur, respondit: Hæc omnia custodiui à iuuẽtute mea. Quasi enim iam in septem gradibus stabat, cùm à iuuentute sua omnia custodisse se diceret. Sed ei mox dicitur: Adhuc vnum tibi deest: Si vis perfectus esse, vade, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. In quibus verbis octauum quidem gradum vidit, sed ascendere noluit: quia tristis abscessit. Quisquis itaque contemptis rebus temporalibus, æternitatis contemplatione pascitur, cælestis regni gaudia rimatur. Post septem gradus quos timendo & operando atque intellectu sapiẽtiæ suæ crescẽdo tenuit, octauo gradu interioris portę aditũ intrauit. Per octauum verò numerum & dies æterni iudicij, & carnis resurrectio designatur. Vnde & Psalmus qui pro octaua scribitur, à pauore iudicij est inchoatus, cùm dicitur: Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Nunc enim tempus est misericordiæ, in illo autem iudicio dies iræ. In quo videlicet die omne hoc tempus finitur, quod septem diebus euoluitur. Et quia post septem dies sequitur, iure octauus appellatur. In quo & caro nostra resurgit ex puluere: vt siue bona siue mala quæ egit, recipiat à veritate. Vnde & per legem quoque octauo die fieri circuncisio iubetur. Nam per membrum quod circunciditur, mortalis propagatio generatur, decedentium quoque & succedentium numerus augetur. Sed quia in resurrectione mortuorum, nec carnis iam propagatio agitur, & decessio atque successio nulla erit: quia sicut scriptum est: Neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cælo: octaua die præcipitur præputium incĩdi. Ibi enim locum iam carnis propagatio non tenet, vbi resurgens caro perseuerantiam æternitatis habet. Per hoc verbum mater virgo descendit, quæ Deum in vtero sine virilis carnis admixtione concepit, qui primus nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstrauit. Qui resurgẽs à mortuis, iam non moritur, & mors ei vltrà non dominabitur. Nobísque exẽplum dedit, vt ea fieri in die vltimo de nostra carne credamus, quæ facta de carne illius in die resurrectionis agnouimus. Sed quia de carnis resurrectione nobis sermo se intulit, triste nimis & valde lugubre est, quòd quosdam in Ecclesia stare, & de carnis resurrectione dubitare cognoscimus. Hanc autẽ antiqui patres venturam esse certissimè crediderunt, etiam cùm nullum adhuc eiusdem resurrectionis exemplum tenuerunt. Quia igitur damnatione digni sunt, qui & exemplum iam dominicæ resurrectionis acceperunt, & tamen adhuc de sua resurrectione diffidunt. Pignus tenẽt, & fidem non habent. Ecclesias replent, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente vacua stant. De hac quippe resurrectione per beatum Iob dicitur: Scio quòd redẽptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non

2.Cor.5. Matth.19. Ibidem. Psalm.6. Matth.22. & Mar.12. & Luc.20. Rom.6. Iob.19.

E alius. Hinc etiam per Psalmistam dicitur: In conspectu eius procidunt vniuersi qui descendunt in terram. In terram enim mortui non spiritu, sed corpore descendunt. In conspectu ergo Domini procidunt qui in terram descendunt: quia resurgendo ad iudicium veniunt, qui nunc in puluere putrescunt. Hinc iterum dicit: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea: Sitiuit anima mea ad Deum. Videat caro quid sitit, nisi vt resurgat. Hinc rursus ait: Aufer spiritum eorum, & deficient: & in puluerem suum reuertuntur. Móxque de carnis resurrectione subiungit: Emite spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hinc iterum dicit: Exurge Domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Exurrexit enim Dominus in requiem suam, cùm carnem suam de sepulchro suscitauit. Post hũc quoque exurgit & arca: quia resurgit Ecclesia. Hinc per eundem prophetam de quo loquimur scriptum est: Ossa arida, audite verbũ Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritũ, & viuetis. Et dabo super vos nerF uos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextẽdam in vos cutem, & dabo vobis spiritum, & viuetis. Hinc est quòd propheta alius per resurrectionem Domini humanum genus vidit in finem suscitari, atque ait: Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius. Hinc est quòd cùm de semetipso Dominus loqueretur, adiunxit: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius. Et procedẽt qui bona fecerunt, in resurrectionem vitę: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Hinc Paulus ait: Vnde etiam saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ cõfiguratum corpori claritatis suæ. Hinc iterũ dicit: Si enim credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt, per Iesum adducet cum eo. Qui rursus ait: Primitię dormientium Christus. Si enim nos à mortis somno non surgimus, quomodo resurrectionẽ dominicã primitias habemus? G Ecce veteres ac noui patres vno sibi spiritu de carnis resurrectione concordant. Ecce ipsa per se veritas prius voce docuit, quod de resurrectione carnis postmodũ opere demonstrauit: & tamen adhuc quorundam infirmitas fidem non habet in domo fidei stans. Sed mirari solent qualiter cato reuiuiscere possit ex puluere. Mirentur igitur altitudinem cæli, molem terræ, abyssos aquarum, omnia quæ in mũdo sunt, ipsos quoque angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere, quàm omnia ex nihilo fecisse. Ipsa nobis elementa, ipsæ rerum species, resurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit. Stellæ matutinis horis nobis occidunt, vesperi resurgunt. Arbusta æstiuis temporibus plena foliis & frugibus videmus, quæ hyemali tempore nuda foliis, floribus, ac fructibus, & quasi arida remanent, sed vernali Sole redeũte, cùm à radice humor surrexerit, suo iterum decore vestiũtur. Cur ergo de hominibus diffiditur quod fieri in lignis videtur? Sed sæpe in puluerem putrescentes carnes aspiciunt, H & dicũt: Vnde ossa & medullæ, vnde caro vel capilli poterũt in resurrectione reparari? Hæc itaque requirentes, parua semina ingentium arborũ videant, atque si possunt dicant: Vbi in eis latet tanta moles roboris, tanta diuersitas ramorum, tanta multitudo & viriditas foliorum, tãta species florum, tanta vbertas, sapor atque odor fructuũ? Nunquidnam semina arborum odorem vel saporem habent, quem ipsæ post arbores in suis fructibus proferũt? Si ergo ex semine arborũ quod videri non potest, produci potest, cur de puluere carnis humanæ diffiditur, quia ex eo reparari forma valeat quæ non videtur? Sæpe autem obiicere inanem quæstiunculam solẽt, qua dicunt: Carnẽ hominis lupus comedit, lupũ leo deuorauit, leo moriẽs ad puluerem rediit, cùm puluis ille suscitatur, quomodo caro hominis à lupi & leonis carne diuiditur? Quibus quid respondere aliud debemus, nisi vt prius cogitent qualiter in hoc mundo venerint, & tunc inuenient qualiter resurgant? Certè tu homo qui loqueris, aliquando in matris vtero spuma sanguinis fuisti, ibi quippe ex patris semine, & matris sanguine paruus ac liquidus globus eras. Dic rogo, si nosti qualiter ille humor seminis in ossibus duruit, qualiter

in medullis

Psalm.21. Psalm.62. Psalm.103. Psal.31. Psal.131. Ezech.37. Osea.6. Ioan.5. Philip.3. 1.Thess.4. 1.Cor.15.

in medullis liquidus remāsit, qualiter in neruis solidatus est, qualiter in carne creuit, qualiter in cute extensus est, qualiter in capillis atque vnguibus distinctus, ita vt capilli molliores carnibus, & vngues essent teneriores ossibus, carnibus duriores. Si igitur tot & tanta ex vno semine per species distincta sunt, & tamen in forma remanent coniuncta, quid mirum si possit omnipotens Deus in illa resurrectione mortuorum, carnem hominis distinguere à carne bestiarum, vt vnus idémque puluis & non surgat inquantum puluis lupi & leonis est, & tamen resurgat inquantum puluis est hominis? Vide itaque homo qualiter ad vitam venisti, & nequaquam dubites ad vitam qualiter redeas. Cur autem ratione vis comprehēdere quomodo redeas, qui ignoras quomodo venisti? Da potentiæ creatoris tui quod cōprehendere non vales de temetipso. Certè enim quia tu ex terra fact⁹ es, terra verò ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuæ resurrectione desperes, perpende prudenter, quia minus est Deo reparare quod erat, quàm fecisse quod nō erat. Si nō potes resurrectionis effectū ratione cōprehēdere, perpende quàm multa sunt quæ nō intelligis qualiter sint, & tamē esse non dubitas. Dic rogo si nosti, gyrus cœli, terrę cardines, aquarū abyssus, vbi finiuntur, vbi suspensi sunt? Scimus autē, quia quod ex nihilo factum est, pēdet in nihilo. Sed si est aliquid quod dicitur nihilum, iam nihilum non est. Si autem nihil est nihilum, nusquam mundi moles dependet, nec est vbi sit quod creatum est vt sit. Quomodo ergo nusquam est quod nouimus quia est? Sed hæc fortasse ad te multa sunt: Ad temetipsum homo reuertere. Certè ex spiritu es creatus & limo. Vno inuisibili, altero visibili: vno sensibili, & altero insensibili. Quomodo ergo permisceri in te potuit spiritus & limus, atque ex diuerso fieri res non diuersa, ita vt in tanta conuenientia misceretur spiritus & limus: vt cùm caro atteritur, spiritus marceat, & cùm spiritus affligitur, caro contabescat? Sed forsitan necdum præuales discutere temetipsum, perpende rogo si vales, quomodo rubrum mare virga diuisum est, quomodo petræ duritia percussione virgæ vndas emanauit, quomodo Aaron virga sicca floruit, quomodo ex eius genere veniens virgo concepit, quomodo & in partu virgo permansit, quomodo quatriduan⁹ mortuus iussione suscitatus, ligatus manibus ac pedibus de sepulchro exiit, quem post modum solui Dominus per discipulos iussit: quomodo idem redemptor noster in vera carne atque ossibus resurgens, clausis ostiis ad discipulos intrauit. Ecce hæc inuestigare non vales, & tamen credis. Cur ergo de resurrectionis gloria dubitando & discutiēdo dubitas, qui tā multa mysteria sine discussione credidisti? Qui tamen si resurrectionem carnis non credis, omnia sine causa credidisti: quia in hoc angelorū spectaculo videris quidem velociter currere, sed postquam cursum peregeris, ne brauiū accipias aduersaris. Vnde per Paulum dicitur: Sic currite, vt comprehendatis. Qui rursus ait: Si in hac vita in Christo tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Diuinæ autem virtutis mysteria quæ comprehendi non possunt, non intellectu discutienda sunt, sed fide veneranda. Sciendum itaque nobis est: quia quicquid ratione hominis comprehendi potest, mirum esse iam non potest. Sed sola est in miraculis ratio, potentia facientis. Ecce dum de resurrectione carnis loquimur, ab expositionis ordine paululum digressi sumus. Ad ea ergo quę cœpimus redeamus. Habent autem interiores portæ vestibula, quæ vinginti & quinque cubitis in longitudinē metiuntur. Si enim octo ter ducimus, ad viginti & quatuor peruenimus. Cui vnus additur, vt vinginti & quinque teneamus. Auditores etenim boni qui quasi quædam vestibula sunt portarum, æternæ spei longanimitatem tenent, octauum diem in Trinitatis fide sustinent. Quæ Trinitas, quia vnus est Deus, octo quidem per tria ducūt, sed in vnius Dei confessione solidātur. Plana sunt vestibula: quia humilia sunt corda bonorum auditorum. Habent longitudinem: quia in spei perseuerant longanimitatem. Viginti & quinque cubitis earum longitudo mensuratur, quia resurrectionem carnis in octaua per Trinitatem credunt, & eandem sanctam Trinitatem vnum esse Deum fatentur. Habent quoque quinque cubitos latitudinem: quia per vitam simplicem quæ quinque sensibus ducitur, circa amorem proximi dilatantur. Et notandum quia postquam portarum vestibula superius alia dicta sunt, postmodum vestibulum quod quinque cubitis habet latitudinem, exterius respicere dicitur: quia nimirum sunt auditores alij qui intellectum interioris vitæ magnis virtutibus proficiendo penetrant, & sunt quidam simplices qui bene quidem, sed iuxta sensus corporeos viuunt. Vnde & exterius respicere dicuntur. Quasi enim extrà respiciunt: quia iuxta sensus corporeos viuunt. Sed tamen & exterius respicientes intus sunt: quia & si sensus corporeos intelligendo transcendere nesciunt, fidem tamen atque charitatem & humilitatem tenent. Et intus ergo sunt in spiritali ædificio per amorem, & quasi foris respiciunt per simplicitatem. Potest per vestibulum quod exterius respicit, fides inchoantium designari: & per vestibulum quod est interius, fides perfectorum, qui iam per eam in virtutibus emicant. Possunt etiam per vestibulum interius præcepta altiora, per vestibulum verò quod respicit exterius, præcepta adhuc minima figurari. Per vestibulum quippe itur ad gradus & ad portam: quia per præcepta prædicationis pertingitur ad virtutes atque aditum gratiæ cœlestis. Cùm verò iubet aliis in cogitatione sua æterna meditari, cœlestia sapere, eisque dicitur in psalmis & hymnis & canticis spiritalibus viuere, quasi interius vestibulum ostenditur: quod quinquaginta cubitis longitudine, & viginti quinque latitudine mensuratur. De quibus numeris nunc tacemus: quia ex his iam multa superius diximus. Cùm verò aliis præcipitur, vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro, quasi vestibulum quod exterius respicit, designatur. Quod quanuis extra respiciat, tamen intus est: quia rudis auditor & adhuc agit quod carnis est, & tamen à bonorum numero alienus non est. Potest autem & per Orientis portam Dominus, & per Australem Iudæa, per Aquilonis verò conuersa gentilitas designari. Sed hac in re quæstio animum pulsat, cur in superiori narratione prophetæ prius Orientalis, postmodum Aquilonis, ac deinde Austri porta descripta est? Cúmq; easdem portas interiori atrio narraret, prius portam Austri, deinde Orientis, & tertio in loco descripsit Aquilonis. Cur autem non eundem ordinem quem cœperat tenuit, sed hunc in portarum descriptione permutauit: vt & prius diceret Orientis portam, Aquilonis & Austri, & postmodum Austri, Orientis & Aquilonis? Sed si Aquilonis nomine gentilitas designatur, cūctis studiosè legentibus liquet, quia ante synagogam gentilitas fuit. Nam & vir ipse à quo Hebræi appellati sunt, ex gentibus est electus. Dicatur ergo porta Orientalis ante portam Aquilonis & Austri: quia in diuinitate sua Dominus ante gentilitatem & Iudæam natus est, quia & ante omnia secula. Dicatur verò narratione subsequenti porta Austri, Orientis & Aquilonis: quia redemptor noster in humana natura inter Iudæam & gentilitatem nasci dignatus est: quia & in fide synagogæ venit, & ante initium Ecclesiæ quam ex gentibus collegit. In prima ergo descriptione fit Orientalis porta ante portam Aquilonis, & Austri, in secunda autem inter portam Austri & Aquilonis, Orientis porta nominetur: quia ex diuinitate antecessit omnia, & ex humanitate venit inter omnia: quia & decedentis Iudææ finis factus est, & subsequentis gentilitatis initium. Igitur quia ea quæ necdum dicta fuerant, vt Domino largiente potuimus, rimati sumus, & ea quæ sæpius sunt replicata, transcurrimus: nunc ad ea veniamus quæ sic iam per ordinem dicuntur, vt in eis penè nihil de his quæ dicta sunt replicetur. *Et per singula gazophylatia ostium in frontibus portarum.*) Gazophylacia superius diximus corda doctorum, quæ sciētiæ diuitias seruant. Frontes autem portarum sunt verba atq; opera prædicatorum, in quibus eos foris agnoscimus, quales apud se intrinsecus viuant. Est autem ostium per gazophylacia singula in frontibus portarum: quia vnusquisque doctor in corde auditoris intellectum aperit in dictis & operibus patrum. Cùm enim Petri Apostoli prędicationem discutimus, cùm Pauli verba perscrutamur, cùm Ioannis Euangelium inuestigamus, atque ex eorum verbis auditores nostros ad interiorem intellectum trahimus, quid aliud agimus, nisi ostium in portarū frontibus aperimus? Dicatur ergo: Per sin-

Exod. 14. Nume. 20. Nume. 17. Ioan. 6. Ioan. 20. 1. Cor. 9. 1. Cor. 15. 1. Cor. 7. Gene. 10.

gula gazophylacia ostium in frontibus portarum: quia si doctor hoc quod loquitur, Apostolorum dictis minimè confirmat, in frontibus portarum ostium non habet. Et si ostiũ non habet, dici iam gazophylacium spiritalis ædificij non potest: quia si intellectum non aperit, doctor nõ est. Cùm verò auditores boni per ora docentiũ, Apostolorũ dicta & opera cognoscunt, culpas suas apud semetipsos tacitè reprehendunt, & lachrymis insequuntur omne quod se egisse iniquè meminerũt. Vnde hic quoque de ostio quod est in frontibus portarum, subditur: *Ibi lauabunt holocaustũ.* Qui enim se per fidem in cõuersatione sancta Domino deuouerunt, holocaustum Domino facti sunt. Sed quia adhuc multa in se de corruptibili sua carne patiuntur: quia adhuc in eis cordis mũditia sordidis cogitationibus inquinatur, quotidie ad lachrymas redeunt, assiduis fletibus affliguntur. Sanctorum enim patrum dicta & facta considerãt, & cùm se indignos pensant, in portarum ostio holocaustum lauãt. Ecce etenim quis pro timore omnipotentis Domini esse patiens deuouit, nulli cõuitium pro conuitio reddere, omnia æquanimiter tolerare, & tamen cùm hunc contumelia ab ore proximi illata subitò percusserit, turbatur: forte aliquid loquitur quod loqui non debuit. Certè iste iam holocaustum est, sed adhuc inquinatum. Fortasse contra illatas contumelias patientiam exhibuit, tacitus permansit: sed tamen contra easdem contumelias quas portat, dolore tangitur, eiúsque animus in charitate sauciatur. Patientia enim vera est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Hic itaque sæpe in cogitatione sua se iudicat, reprehendit semetipsum quia dolet, nec tamen apud se præualet obtinere ne doleat. Iam ergo per bonam deuotionem holocaustum est, sed tamen per dolorem quo tangitur, adhuc inquinatum. Alius ea quæ possidet, apud semetipsum decreuit indigentibus cuncta tribuere, nil sibimet reseruare, vitam suam soli supernæ gubernationi committere: sed dum præbet pauperibus quæ habet, fortasse cogitatio mentem subrepit quæ dicit: vnde viues, si cuncta dederis? Nec tamen desistit tribuere. Sed quod lætus dare cœperat, postmodum tristis præbet. Quid huius mens nisi misericordiæ holocaustum est? Sed tamen per tristitiam cogitationis inquinatum. Aut enim deliberare summa non debuit, aut post deliberationem nullo modo dubitare. Alius contempta mundi superbia, honores atque dignitates huius seculi decreuit vitare. Vltimum appetit inter homines locum tenere, vt tantò excelsior inueniatur in permanenti gloria, quantò humilior aspicitur in transeunte vita. Is fortasse cùm subitò se à proximo despici agnoscit, dedignatur cur despicitur. Vult quidem in loco humili, sed tamen attendi contemptibilis non vult. Hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat. Iam ergo per deuotionem holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque qui in eis quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate sui culpa tanguntur, cùm per verba doctorum dicta patrum intelligunt, & in quanta culpa iaceant, agnoscunt, séque ipsos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarum lauant. Sciendũ verò est, quia hoc inter sacrificium atque holocaustũ distat, quòd omne holocaustum sacrificium est, sed non omne sacrificiũ holocaustum. In sacrificio etenim pars pecudis, in holocausto verò totum pecus offerri cõsueuerat. Vnde & holocaustũ Latina lingua totum incensum dicitur. Pensemus ergo quid est sacrificiũ, quid holocaustum. Cùm enim quis suum aliquid Deo vouet, & aliquid non vouet, sacrificiũ est. Cùm verò omne quod habet, omne quod viuit, omne quod sapit, omnipotenti Deo vouerit, holocaustũ est. Nam sunt quidam qui adhuc mente in hoc mundo retinentur, & tamen ex possessis rebus subsidia egentib' ministrant, oppressos defendere festinant. Isti in bonis quæ faciunt, sacrificium offerunt: quia & aliquid de actione sua Deo immolant, & aliquid sibimetipsis reseruant. Et sunt quidam qui nihil sibimetipsis reseruant, sed sensum, linguam, vitam, atque substantiam quam perceperunt, omnipotenti Domino immolãt. Quid isti nisi holocaustũ offerunt, immò magis holocaustum fiunt? Israeliticus etenim populus primum sacrificium in Ægypto obtulit, secundum verò in eremo. Qui itaque adhuc mentẽ habet in seculo, sed boni iam aliquid operatur, Deo sacrificiũ obtulit in AEgypto. Qui verò præsens seculum deserit, & agit bona quæ valet, quasi iam AEgypto derelicta sacrificium præbet in eremo: quia repulso strepitu desideriorum carnalium, in mentis suæ quiete atque solitudine Deo immolat quicquid operatur. Quanuis ergo, sicut dictum est, sacrificium sit etiam holocaustum, maius tamen est holocaustum sacrificio: quia mente quæ huius mundi delectatione non premitur, totum in omnipotentis Dei sacrificio incenditur quod habetur. Sed sciendum nobis est, quia sunt quidam qui etiam seculum relinquentes, totum quidem quod habent, offerunt, sed tamen in bonis quæ agunt, minimè compunguntur: & bonum quod agunt, holocaustum est, sed quia flere ac semetipsos diiudicare nesciunt, séque ex amore ad lachrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Hinc per Psalmistam dicitur: Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat. Holocaustum quippe siccum, est bonum opus quod orationis lachrymæ nõ infundunt. Holocaustũ verò pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiam per lachrymas irrigatur. Vnde rursus dicitur: Holocausta medullata offeram tibi. Quisquis enim bonum opus agit, sed omnipotentis Dei amore atque desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto non habet. Qui verò bona operatur, & visioni iam creatoris sui inhiat, atque ad æterna contemplationis gaudia peruenire festinat, séque ipsum ex amore quo accenditur, in fletibus mactat, holocausta Domino medullata dedit. Studendum verò nobis est & mala funditùs relinquere, & bona quæ sufficimus operari, atque in ipsis bonis quæ agimus, amore æterni luminis compungi. Ipse enim cordis tenebras discutit amor lucis, vt subtilius videre valeamus, ne qua in bonis quæ agimus, praua misceantur. Considerandum nobis quippe est opus nostrum quale sit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione. Et cùm nostro bono operi admixtum aliquid malitiæ vel prauę delectationis agnoscimus, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Sunt autem quidam qui semetipsos in magnis actionibus Domino deuouerunt, atque ad tãtam perfectionem perueniunt, vt ab eis nulla vnquam difficultate flectantur, quatenus à deliberatione castitatis nequaquã caro in prauæ cogitationis delectatione animum sternat. Nam etsi quãdo per suggestionem pulsat, surgere non permittitur: quia vigore iudicij calcatur. In deliberatione quoque patientiæ nec sermo inordinatus ab ore prodeat, nec dolor tacitus animum premat, vt in largitate eleemosynæ nulla inopiæ suspitio tristitiam generet, vt in deliberatione humilitatis nullus despectus animum mordeat. Sed cùm iam in his quæ rectè deuouerunt, sese fortiter exhibent, priora tamen peccata quę ab ipsis ante bonã deliberationem perpetrata sunt, ad memoriam deducunt, & plãgunt quicquid illicitè se egisse meminerunt. Hi itaque per vitã quam tenent, holocaustum sunt sed per vitam quam antè tenuerunt, inquinatum. Lauant ergo holocaustum in ostio portarum: quia intellectu quem percipiunt de dictis patrum, lamentis se quotidianis afficiunt, & mundant vitam lachrymis quã prauis aliquando actibus inquinauerunt. Nos itaque inter hæc ad vitam præteritã mentis oculos reducamus, reminiscamur qui fuimus, cùm mundi huius cõcupiscentia sequeremur. Et si iam Domino toto corde seruimus: quia nos peccasse meminimus, defluamus in fletibus, lauemus holocaustum. Ecce, omnipotenti Deo deuouimus castitatem nostram. Sed si adhuc immunda cogitatio mentem inquinat, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Ecce patientiam nos seruare decreuimus. Si adhuc ira perturbat, si mentem tacitus dolor excruciat, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustũ. Ecce iam nouimus possessa tribuere, atque in hoc mũdo humilem locum tenere. Si qua adhuc animum inopiæ suspitio deprimit, si despectus proximi in aliqua nos indignatione confundit, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Magnus est enim creatori nostro ad recipiendos fletus humilium, misericordiæ sinus. Vbi enim innumerabilium hominum fletus suscepti sunt, ibi locũ suum inuenturæ sunt & lachrymæ nostræ. Pensemus quid per alium prophetam dicitur: Et erit qui offenderit

Exod. 12. Exod. 13. Psal. 19. Psal. 65. E F G H

Zach. 12. offenderit ex eis in illa die quasi Dauid, & dom⁹ Dauid quasi Dei, sicut angel⁹ Domini in cōspectu eius. Hæc dies misericordię, quę nobis de aduentu redēptoris nostri promissa est. Qui itaque offēderit, erit quasi Dauid: quia peccator ad pœnitentiā redit. Domus autem Dauid, quasi Dei: quia reuersus quisque ad iustitiā, habitatio efficitur creatoris sui, vt sit sicut angelus in cōspectu eius: quia misericordię viscera quæ in se expertus est, annūciando & aliis propinat. Hinc etiam paulò pòst illic dicitur: In die illa erit fons patēs dom⁹ Dauid habitantibus Hierusalē, in ablutionem peccatoris & menstruatę. Fons quippe occultus est vnigenitus patris inuisibilis Deus. Fons verò patens est idem Deus incarnatus. Qui fons patēs rectè domus Dauid dicitur: quia ex Dauid genere noster ad nos redemptor processit. Hierusalem verò visio pacis interpretatur. Hi autē Hierusalem habitant, qui in visione pacis intimæ mentē figunt. Peccator verò & menstruata est vel is qui delinquit in opere, vel mēs quæ labitur in praua cogitatione. Mēstruata nanque ista pollutio est: quia & aliena carne non tangit, & sua carne inquinatur. Sic itaque, sic est omnis anima, quæ et si malum opus non agit, polluta tamen cogitatione sordescit. Vnde etiam per prophetā alium sub Iudææ specie de anima immundis desideriis occupata dicitur: Omnes qui quęrunt eam, nō deficiēt, in menstruis eius inuenient eam. Maligni quippe spiritus quęrentes nō deficiūt, cùm inferre perditionē cupiunt, & nulla bonæ cogitationis rectitudine repelluntur. Atque in menstruis suis animā inueniunt, quādo in pollutis cogitationibus positā facilè ad peruersam operationē trahunt. Dicatur ergo: In die illa erit fons patēs domus Dauid habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ: quia apertus iam nobis est fons misericordiæ redemptor noster, qui in domo Dauid incarnari dignatus est: vt peccatorem lauet à peruerso opere, & menstruatam mentem diluat ab immunda cogitatione. Patet igitur fons, curramus cum lachrymis, lauemur hoc fonte pietatis. In hoc fonte ipse quoque Dauid lotus est, cùm rediit ad lamenta penitētiæ post maculas grauis culpę. Ipsum quippe inuenire fontem quærebat, cùm diceret: Redde mihi lętitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Iesus enim Hebraicè, Latinè salutaris dicitur. Et quid est quod sibi lætitiam Iesu reddi postulabat, nisi quòd hunc ante culpam contemplari consueuerat, eiúsque contemplationis gaudia in culpa perdiderat? Vnde rectè post pœnitentiam, visionis eius lætitiam sibi reddi quærebat. In hoc fonte misericordiæ lota est Maria Magdalene, quæ prius famosa peccatrix, post modum lauit maculas lachrymis, detersit maculas corrigendo mores. In hoc fonte misericordiæ omnibus aperto lauit Petrus quod negauerat: quia fleuit amarè. In hoc fonte misericordiæ in fine suo lotus est latro, qui semetipsum in morte reprehendens, à culpa sua ablutus est confessione veritatis. Cur igitur pigri sumus? cur torpentes & frigidi remanemus, qui in hoc fonte pietatis tantos iam se lauisse cognouimus? Ergóne in mundatione nostra desperabimus, qui tot exempla misericordiæ in pignore tenemus? & cessamus veniam quęrere, atque cum lachrymis fiduciam habere, qui tantorū iam emundationem spei nostræ pignus accipimus? Quærere enim misericordiæ fontem debuimus, etiam si clausus esset. Patet, & negligimus. Mittamus oculos fidei in mundum vniuersum, consideremus quanti peccatores diebus ac noctibus per lamenta in hoc fonte misericordiæ lauantur, quanti post tenebras ad lucem, quanti post maculas ad munditiam redeunt. Curramus cum talibus post mortis tenebras ad aquam vitæ: consideremus quantum peccauimus, quantum quotidie peccamus, atque vt appareamus mūdi post culpas, lauemus holocaustum.

(Marginalia: Zach. 13. — Hiere. 2. — Psal. 50. — Luc. 7. — Matth. 26. — Lucæ 23.)

HOMILIA. XXI.

ET in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde: vt immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde. Per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant. Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ, longitudine cubiti vnius & dimidij, & latitudine cubiti vnius & dimidij, & altitudine cubiti vnius, super quas ponunt vasa in quibus immolatur holocaustum & victima. Et labia earum palmi vnius, reflexa intrinsecus per circuitum. Super mensas autem carnes oblationis.

A

QVid sumus de mysticis sensibus Ezechielis prophetæ locuturi, qui ipsa eius historiæ verba vix capimus? Ecce etenim dicit: *Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde, vt immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, & pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad Aquilonem, duæ mensæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde: per latera portæ octo mensæ erant super quas immolabant.*) In quibus videlicet B verbis magna caligo dubietatis oritur, vtrum hæc de vna porta qualibet, an de duabus, aut de singulis portis dicantur. Sed dum quaternæ mensæ per latera describuntur, ac postmodum in summa conclusione dicitur: *Octo mensæ erant super quas immolabant.*) Patet quia hoc spiritus non de singulis portis quas superius descripserat dicat: quia si portæ sex superius enarratæ quaternas mensas per latera haberent, simul omnes non octo, sed quadraginta & octo dicerentur. Rursum si hoc de vna dicitur, magno obstaculo nostra intelligentia reuerberatur, quòd post descriptum portæ vestibulum, vbi duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde esse narratę sunt, adhuc ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pertingit ad Aquilonē, duæ mensæ esse memorantur: atque subiungitur: *Et ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ.*) Si enim intra vestibulū portæ binæ per latera mensæ erant, cùm subditur: Et ad latus exterius duæ mensæ, atque ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ, inter quas etiam porta quæ respicit viam Aquilonis, esse memoratur: profectò patet aliud C vestibulum intrinsecus, atque aliud extrinsecus fuisse: quia & prius porta interior, & postmodum hoc in loco exterior Aquilonis porta describitur. Nam cùm tres portas superius descripsisset, tres quoque alias interioris atrij esse memorauit, quarum extremam Aquilonis portam narrauerat: sed vt prædictum est, atrij interioris. Nunc ergo cùm duæ mensæ hinc in portæ vestibulo, & duæ mensæ inde describuntur, adhuc de eadem interiori porta sermo contexitur. Quippe cùm protinus subinfertur: quia ad latus exterius, quod ascēdit ad ostium portæ quæ pertingit ad Aquilonem, duæ mēsæ: & ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. Porta ergo interior binas per latera in vestibulo mensas habere descripta est, & porta exterior similiter binas. Quatuor autem hinc, & quatuor inde mensæ pariter fiunt, dum per latera singula binæ in vestibulo portæ interioris, & binæ hinc & inde exterius in Aquilonis porta describuntur: quæ simul omnes octo sunt, in quibus immolatur. His itaque de exteD riori narratione discussis, ad spiritalem intellectum sermo redeat: quia tantò iam nobis interioris esse largiente Domino facilior debet, quantò nos exterioris descriptionis ignorantia non angustat. Possunt etenim portarum nomine, sicut superius dictum est, sancti prædicatores intelligi, vt vestibulum portæ sit populus. Qui dum mente humili verba prædicationis suscipit, in eo mensæ ad sacrificium ex virtute cōstruantur. Rursum nihil obstat si portam accipimus hoc quod nobis per ora prædicantium sacri eloquij intellectus aperitur, vt vestibulum portæ eiusdem nobis prædicationis verba sint, quæ prius humiliter accipimus, vt pòst ad sacri eloquij intelligentiam veniamus. Sit itaque nobis porta interior testamentum nouum, porta verò exterior testamentum vetus: quia & hoc spiritalem intellectum aperit, & illud rudibus adhuc mentibus in historia sacri eloquij literam custodit. Habet autem porta interior in magna iam multitudine fidelium populorum duo latera: videlicet dilectionem Dei & dilectionem proximi. Binæ autem mēsæ sunt hinc & inde, quia in dilectiōe Dei necessariò tenēda est fides & vita: in dilectione autē proximi debet sūmopere patiētia & benigni-

tas custodiri. Est enim in dilectione Dei necessaria fides & vita: quia videlicet scriptũ est: Sine fide impossibile est placere Deo. Et rursus scriptũ est: Fides sine operib⁹ mortua est. Est autem in dilectione proximi nobis patiẽtia & benignitas cõseruanda: quia de eadẽ dilectione scriptũ est: Charitas patiens est, benigna est. Patiẽs scilicet, vt illata à proximis mala æquanimiter portet. Benigna autẽ, vt sua bona proximis desiderabiliter impendat. Habet quoque porta exterior, videlicet lex, duo latera: spiritales patres & carnalem populum. In quibus singulis binæ mensę sunt: quia habet in spiritalibus patribus doctrinam & prophetiam, habet in carnali populo circuncisionem & sacrificium. In his itaque octo mẽsis immolatur: quia quicquid fides credit, quicquid vita in exemplo boni operis ostendit, quicquid patientia humiliter tolerat, quicquid benignitas largiter ministrat, quicquid doctrina salubriter docet, quicquid prophetia imposterum præmonet, quicquid circuncisio ad mãdatum exterius ligauit, quicquid sacrificium ex deuotione offerentis egit, in omnipotẽtis Dei oculis hoc esse victimam ostendit. In lege enim etiam per carnale sacrificiũ quid aliud populus, nisi deuotionẽ sui cordis immolabat? Notãdum verò quòd quatuor mensæ solummodo ad holocaustum fuisse memorãtur, quas videlicet vestibuli portæ interioris accipimus, vt de reliquis quatuor sentiamus, quæ ad sacrificium constructæ fuerat, non ad holocaustum. Holocaustum enim, sicut præcedenti iam locutione professus sum, totum incensum dicitur: Et lex quidem Deum ac proximum diligi, diuina mandata custodiri præcipit: ab alienarum rerum concupiscentia compescit, non tamen omnia dimitti iubet. In testamento autem nouo nos veritas contestatur, dicens: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus. Atque iterum dicit: Qui vult post me venire, abneget semetipsum. Mensæ ergo interioris portæ holocaustum habent: quia in virtutibus testamenti noui quasi per holocaustum omnia incendimus, quando omnibus quæ huius mundi sunt renunciamus. Mensæ verò portę exterioris sacrificium habent, sed holocaustum non habent: quia præcepta legalia decimas offerri iubent, sed dimitti omnia non iubent. De interioris autem vestibuli quatuor mensis dicitur: Vt immoletur super eas holocaustum & pro peccato & pro delicto. Hoc etenim inter peccatum & delictum distat, quod peccatum est mala facere, delictum verò est bona derelinquere: quæ summopere sunt tenenda. Vel certè peccatum in opere est, delictũ in cogitatione. Rectè ergo in interioris portæ quatuor mensis immolatur holocaustum & pro peccato, & pro delicto: quia quicunque potuerit hoc præsens seculum pleniter contẽnere, & derelinquens omnia, semetipsum Domino holocaustũ dare, ipse iam perfectè nouit & peccata operis plangere, & peccata cogitationis, vel quod malum fecit, vel quod debuit facere bonum quod non fecit. Qui etenim totum dimisit, culpas suas in fletib⁹ iam liberius conspicit. Cúmque eius mentẽ terrena cura non præpedit, pro opere simul & cogitatione plangendo, mentem suam omnipotenti Domino quid aliud quàm holocaustum dedit? Neque hoc à ratione videtur extraneum, quod propheta cùm latus exterius diceret, & ostiũ portæ nominaret, addidit: Quę pergit ad Aquilonem. In exteriori enim custodia literæ lex data tenebatur. Ostiũ verò portæ est ipse historicus intellect⁹ legis, qui ad domini timorem ducit. Quæ porta ad Aquilonẽ pergere dicitur: quia lex eadem sub timore mortis frigida Iudaici populi corda constrinxit. Quasi enim per calorẽ ille populus curreret, si præcepta dominica ex amore seruasset. Sed quia sub timore mortis propositę literã custodiuit, quasi in torpore frigoris remãsit. Vnde nouis populis æterna pręmia amantib⁹, nõ autẽ tẽporalia tormenta timẽtibus atque iam calentibus dicitur: Nõ accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. Dicatur autẽ: *Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde per latera portæ.*) Dum enim fides & vita, doctrina & prophetia in bonorum mẽtibus custoditur, porta nostra, id est, intellectus sacri eloquij, quatuor ex latere mensas habet. Cúmque in proficientibus populis sancta prædicatio patientiam & benignitatẽ seruat, quę prius in carnalibus circuncisionem & sacrificium custodiunt, mensæ quoque quatuor quasi ex alio latere monstrantur. Quæ simul omnes octo ad immolandum fiunt, quatuor videlicet interiores ad holocaustum, quatuor verò exteriores ad sacrificium. Quia & hi qui in sancta Ecclesia fidem, vitam, patientiam atque benignitatem custodiunt, summis iam proculdubio virtutibus pollent. Et hi qui in synagoga doctrinam & prophetiam, circuncisionem & sacrificium cognouerunt, alia offerendo, atque sibimetipsis alia retinendo, deuotionis victimam omnipotenti Domino dederunt. Sed quia superius dictum est, idcirco mensas quatuor interioris vestibuli constructas, vt immoletur super eas holocaustum & pro peccato & pro delicto, vnde mensæ ipsæ constructæ sint, inferius aperitur, cùm subditur: *Quatuor autem mensæ ad holocaustũ de lapidibus quadris extructæ.*) Quos enim hoc loco lapides quadros accipimus, nisi quoslibet sanctos quorũ vita in prosperitate atq; aduersitate nouit fortiter stare? Lapis etenim quadr⁹ ęquè stat, in quocũque latere fuerit versus. Quisquis ergo in prosperitate non extollit, in aduersitate nõ frangitur, suasionib⁹ ad malũ non trahitur, vituperationibus à bono opere nõ reuocatur, lapis quadrus est. Et quasi ex omni latere statũ habet, qui casum id qualibet permutatione nõ habet. Certè cùm Iudæorũ populũ propheta à fide perire cognosceret, & sãctos Apostolos surgere ĩ Ecclesia pręuideret, per quos multi sunt ex gẽtibus in fidei & vitæ fortitudine solidati, in magna cõsolatione locutus est, dicens: Lapides ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Vidẽs quippe in sancta Ecclesia Apostolos, martyres atque doctores surgere de lapidum casu, id est, de Iudęorũ perditione minus doluit: quia omnipotentis Dei ædificium, id est, sanctam Ecclesiam de quadris lapidibus ædificari conspexit. Mẽsę ergo quatuor de quadris lapidibus cõstruunt: quia fides & vita, patientia & benignitas de vita sanctorũ in exemplũ datę sunt sequẽtibus populis, vt iam vestibulum mensas habeat, id est, virtutes vitæ populus teneat, in quibus omnipotenti Deo orationis sacrificium in ara sui cordis incendat. Quicquid enim boni fideles sanctæ Ecclesiæ populi vel fecerunt vel faciunt, hoc in exemplo de prædicatorum suorum vita susceperunt. Vnde enim mensas hoc vestibulum haberet, nisi quadros lapides inuenisset? Vt enim vnum de quadris lapidibus breuiter ad medium deducamus, vultis fratres charissimi fidem videre? Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Vultis vitam cognoscere? Mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo. Vultis patientiã audire? Vsque in hanc horã & esurimus, & colaphis cędimur, & instabiles sumus, & laboram⁹ operantes manib⁹ nostris. Maledicimur, & benedicim⁹: persecutionẽ patimur, & sustinem⁹: blasphemamur, & obsecramus. Vultis benignitatem cognoscere? Ego autẽ libentissimè impendã, & superimpẽdar ipse pro animabus vestris. Ac ne forsitan credamus quia eorũ pro quibus impendi desiderat, debitor fuerit, mox ad eosdẽ discipulos subiungit, dicẽs: Licet plus vos diligẽs, minus diligar. Cùm ergo à populo fideli ad imitãdas virtutes sanctorũ prædicatorũ vita cognoscit, profectò in vestibulo de quadris lapidib⁹ mensæ construntur. Habuit verò & synagoga spiritales patres in doctrina atq; prophetia, ex quib⁹ exemplum vitę in virtutib⁹ traheret. Sed rudis eius populus magis per timorẽ seruiens, quàm per amorem sequens, vitas patrum noluit imitari quas vidit, atque ideo porta exterior, quę ad Aquilonẽ pergit, mensas non habet ad holocaustum. Sed quia hæc moraliter diximus, restat adhuc vt easdẽ mẽsas per intelligentiã typicam perscrutemur. Porta etenim nostra in interiori vestibulo quatuor mẽsas habet: quia sancta Ecclesia ad eruditionẽ fideliũ, populorũ, quatuor regentiũ ordines accipit, quos Paulus ex dono omnipotẽtis Dei enumerat, dicẽs: Ipse dedit quosdã quidẽ Apostolos, quosdã autẽ prophetas, alios verò Euãgelistas, alios autẽ pastores & doctores. Pastores verò & doctores vnũ regentiũ ordinẽ nominat: quia gregẽ Dei ipse veraciter pascit, qui docet. Habuit quoque & porta exterior mẽsas quatuor: quia videlicet synagoga, obseruantiã per principes sacerdotũ & seniores populi, p scribas atq; Pharisæos tenuit. Qui scilicet Pharisæi, etiã legis doctores vocati sũt. Siue autẽ exteriori seu interiori portæ duę mẽsę hinc sunt, & duę inde: quia in exordiis suis sancta Ecclesia Apostolos & prophetas habuit. Prophetas

Hebr. 11. · Iaco. 2. · 1. Cor. 13. · Luca 14. · Luca 9. · Roma. 8. · Esaia 9. · Philip. 1. · Gala. 6. · 1. Cor. 4. · Ibidem. · 2. Cor. 12. · Ibidem. · 1. Cor. 12. & Ephe. 4.

tas autem dicimus non eos qui in veteri populo fuerât, sed eos qui in sancta Ecclesia post Apostolos sunt exorti. Posteriori quoque tempore quod nunc est, habet Euangelistas atque doctores. Quia verò Euangelium bonum nuncium dicitur, Euangelistas vtique appellamus, qui rudibus populis bona patriæ cœlestis annunciant. Qui videlicet Euangelistæ atque doctores & priori quidē tempore fuerunt, sed & nunc vsque Domino largiēte permanent: quia adhuc quotidie & fideles populos ad fidem trahi, & fideles quosque in bonos mores per doctores erudiri cognoscimus. Apostoli verò & prophetæ ab hoc tēpore præsenti sublati sunt: atque ideo dicimus quia mensæ hæ portæ nostræ, id est, sanctæ Ecclesiæ quasi in alio latere fuerunt. Habet & porta quę pergit ad Aquilonē, duas mensas hinc, & duas inde: eosdē quos diximus principes sacerdotū & seniores populi in maiori auctoritate regiminis: Scribas quoque & Pharisæos qui rudi illi populo minori loco pręfuerunt. Sed hæc mēsæ iuxta portā sunt quæ ad Aquilonē pergit: quia cùm quatuor isti ordines populo præessent, synagoga in persecutione redemptoris nostri sæuiens, ad torporē perfidię prorupit. Quę tamē mensę habuerunt sacrificiū, quod iuxta solam literā tenuerūt: vnde & ad torporē frigoris lapsi sunt, quia flamma spiritus succensi non sunt. Interiores autē mēsæ holocaustū non habent, quia siue in cordibus Apostolorū atque prophetarum, seu in mēte Euangelistarum atque doctorum, ignis spiritus & arsit & ardet. Qui pro eo quod omnē eorum cogitationem in bono opere assumit, flāma amoris Dei quasi holocaustū simul quod inuenit, incendit. Holocaustū enim offerūt, qui siue in bono opere, seu in sancta cogitatione medullit⁹ accenduntur. Mēsæ verò hæ ex quadris lapidibus factę sunt, quia dum quotidie sacri eloquij in suis cordibus verba meditātur, ad offerēdum Domino orationis holocaustū quasi ex quadris lapidibus cōstruūtur. Verba etenim scripturæ sacrę lapides quadri sunt, qui vbique stant: quia ex nullo latere reprehensibilia inueniuntur. Nam in omne quod pręteritum narrant, in omne quod venturum annunciant, in omne quod mortaliter prædicant, in omne quod spiritaliter sonant, quasi in diuerso latere statum habent: quia reprehensionem non habent. Corda itaque sanctorum mensæ Dei sunt ad holocaustum ex quadris lapidibus constructæ: quia qui Dei verba semper cogitant, semetipsos Domino à carnali vita in cogitatione mactant. Vnde scriptum est: Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius. Et vnde rursum dicitur: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Sed quia mensæ hæc vnde sint constructæ cognouimus, etiam cuius mensuræ sint audiamus. Sequitur: *Longitudinem vnius cubiti & dimidij, & latitudinem cubiti vnius & dimidij, & altitudinem cubiti vnius.*) Hunc locum quidam exposuit, dicens: Longitudinem & latitudinem habet mensa, vnum cubitum & dimidium, id est, per quadrum: quæ simul iunctæ tres cubitos faciunt. Qui tres cubiti habent in altitudinem cubitum vnū, vt mysteria Trinitatis vnius cubiti, hoc est diuinæ maiestatis mensura conseruet. Qui videlicet sensus expositionis, idcirco non potest stare, quia in illa summa Trinitate quæ omnia creauit, omnia continet, dimidium nihil est, nec ex duobus dimidiis aliquid vnum. Neque enim quicquam imminutionis ac decisionis habet illa substantia, quæ semper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit nec augmētum. Sæpe autem diximus longitudinem ad longanimitatē spei, latitudinem verò ad charitatis amplitudinem pertinere. Mensæ ergo quę ad holocaustum constructæ sunt, longitudine cubiti vnius & dimidij metiunť: quia sancti patres atq; doctores, qui se longanimiter ad secreta spei intimæ extendunt, per hoc quod in virtutibus viuunt, quantum ad humanam quidem mensuram pertinet, valde perfecti sunt: quantū verò ad diuina mysteria, quæ plenè ab homine capi nō possunt quàm diu in hac mortali carne subsistit, prefecti nō sunt. In semetipsis ergo iam cubitū habent, in Deo autē adhuc cubitum nō habent: quia iam quidem in virtutibus plenè profìciunt, sed tamē aliquid de Deo adhuc ex parte cognoscunt. Ecce iterum in mēsura mensę ad testimonium Paulus occurrit. Videam⁹ an eius vita cubito integro mensuretur. Dicit enim: Quotquot perfecti sumus, hoc sapiamus. Videam⁹ si in

Psalm. 36. Psal. 118. Philip. 2.

A in his quæ de Deo sentit, iam se ad percipiēda mysteria perfectè tetenderit. Ego me non arbitror comprehendisse. Qui rursus ait: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Qui iterum dicit: Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Si ergo perfectus est, & ex parte cognoscit, cubitum habet quantum ad se, sed tamen dimidium super se. Tendantur ergo in longanimitate spei corda sanctorum, tendantur in perfectione quam habēt, cubito vno. Sed quia adhuc plenè videre non possunt vbi spei oculum mittunt, hoc quod super vnum cubitum habēt, in dimidio cubito recidatur, quatenus in hac vita semper se imperfectos aspiciant, & ardentius ad perfectionem currant. Habent quoque mensæ latitudinem cubiti vnius & dimidij: quia sanctorum corda in charitatis amplitudine dilatata, iuxta proximum quem diligunt & vident, habent cubitū. Possunt enim perfectè diligere, quos perfectè valent iuxta aliquid scire. Omnipotentem verò Deum medullitùs diligūt, B medullitùs sequuntur, sed tamen tantum diligere nō possunt quantum debent: quia adhuc non valent videre quem diligunt, & mensura amoris minor est, vbi adhuc mensura minor est cognitionis. Super vnum ergo cubitum habent & dimidium: quia hoc eis iam in amore integrum est, quod valde minus est in charitate cum proximo; atque illud quod eis valde maius est, adhuc in amore Dei quem non vident, integrum non est. De hoc amore qui hîc incipitur, vt ex visione Domini in æterna patria perficiatur, rectè Esaias loquitur, dicens: Viuit Dominus cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Plus est autem caminum esse quàm ignem: quia esse ignis & paruus potest, in camino autem vastior flāma succenditur. Sion verò speculatio, Hierusalem visio pacis dicitur: Pacem verò nostram hîc interim speculamur, vt illic postmodum plenè videamus. Ex amore ergo Domini in Sion ignis, in Hierusalem caminus: quia hic amoris eius flammis aliquatenus ardemus, vbi de illo aliquid contempla- C mur. Sed ibi plenè ardebimus, vbi de illo plenè videbimus quem amamus. Altitudo verò mensarum est cubiti vnius. Quæ est enim altitudo sanctorum nisi fides inuisibilium? Per fidem enim creditur quod non videtur, atque ideo per hanc iustorum mensa ad altitudinem ducitur, vt cuncta visibilia despiciat in terra, & ea quæ audit inuisibilia sequatur in cœlo. Sed vnum cubitum habet altitudo mensæ: quia vnitas est fidei in corde omnium sanctorum. Vnum deum esse Trinitatem & patres testamenti veteris, & prædicatores professi sunt testamenti noui. Altitudo itaque mensarum nil vno cubito amplius, nil minus habet: quia in magna sibi vnitate cōcordat omnium fides patrum. Sed hi qui iam in longanimitatem spei summis virtutibus proficientes, vnum & dimidiū cubitum habent, atque in latitudine charitatis vno ac dimidio cubito metiuntur, in altitudinem verò fidei vno cubito excrescunt, magni sunt, & summa admiratione venerandi. Debent ergo paruulorum animas in sinu suæ conuersationis D suscipere, atque eas in conspectu Domini velut quoddam holocaustum ac sacrificium offerre. Vnde apertè sequitur: *Super quas ponunt vasa in quibus immolatur holocaustum & victima.*) Quid enim sunt animæ fidelium, nisi vasa sancta, quæ verba pietatis capiunt, vt ex eorum mentibus holocaustum vitæ atque orationis immoletur? Hinc est enim quòd Paulus cùm adhuc rudis esset in fidei vocatione: qui iam Domini verba perceperat, & cœlesti gratia plenus erat, vas appellatur, cùm dicitur: Vas electionis mihi est. Hinc pastores atque doctores propheta admonet, dicens: Mundamini qui fertis vasa Domini. Ipsi etenim quasi mensæ Domini vasa portāt, qui vitam fidelium erudiendo tolerant, vt quandoque hanc Domino ad holocaustum & sacrificium perducant. Sed neque hoc negligenter intuendum est, quòd in eisdem vasis holocaustum & victima dicitur immolari. Holocaustū enim sicut & superius diximus, victima est, non tamen victima holocaustum. quia cùm quid ex parte offertur, & ex parte retinetur, sacrificium quidem est, sed holocaustum non est. Sunt verò in multitudine magna fidelium alij, qui quæ mūdi sunt omnia relinquunt, cuncta quæ possident tribuunt, nihil sibimetipsis reseruant, ad æternam patriam medullitùs anhelant,

Philip. 3. Esaiæ. 31. Acto. 9. Esaiæ. 52.

ſeque ex toto corde in lachrymis mactāt. Hi videlicet vaſa ſuper mēſam ſunt, in quibus immolatur holocauſtū. Et ſunt alij qui curā propriæ domus gerunt, de filiis cogitant, eiſdem hæreditatē ſeruant. Qui tamē æterni iudicij memores, miſericordiā pauperibus impendunt, alimenta ac veſtimenta eis ex parte qui decreuerint tribuunt. Hi nimirū vaſa ſuper menſam ſunt, in quib⁹ victima immolata eſt, nō holocauſtū. Quia enim patiētia & doctrina ſanctorū admonēdo & ſuſtinēdo, ſuadendo atque terrēdo aliorū corda vſque ad hoc erudiūt. vt omnia deſerāt, & totos ſe in amore Domini accendant: aliorum verò ad hoc vſque inſtruūt, vt quia omnia relinquere non valent, vel ex parte qua præualēt, miſericordes fiant, & carnis curā cum animæ cura partiātur, mēſæ Domini de quadris lapidibus inſtructæ vaſa portāt in quibus immolatur holocauſtū & victima: quia & perfecti, ſicut dictū eſt, cùm omnia deſerūt, totū cor in amore Domini accēdūt, & imperfecti ſacrificiū offerunt, quod ex parte deuouerūt. Sequitur: *Et labia eorum palmi vnius, reflexa intriſecus per circuitum.*) Quid eſt hoc, quod menſuram labia palmo metiuntur, niſi quod in palmo manus tenditur, & ſancti patres atque doctores ea prædicant, in quibus auditorum opera tenduntur? Quaſi enim manum extendimus, cùm opera noſtra dilatamus. Loquatur ergo vnuſquiſque doctor, cor audientis exerceat, ocioſorū torporem excutiat. Quos dum ad bona opera tetenderit, palmum ſe habere in labiis oſtendit. Pēſandum quoque quia in palmo digitus maior ac minimus tenditur. Quid verò in maiori ac minimo digito, niſi magna & extrema actio deſignatur? Palmum ergo menſæ in labiis habeant, quatenus in doctorum ſuorum prædicatione auditor euigilet, & ſic ex eorum admonitione magna opera faciat, vt agere & minima non omittat. Sic minimis intentus ſit, vt piger in agendis maioribus non ſit. Vnde per Euangelium veritas dicit: Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia decimatis mentam & anetum & cyminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt legis: iudicium, miſericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Per iudicium quippe & miſericordiam & fidem, maior digitus operationis oſtenditur. Per mentam verò & anetum & cyminum, digitus proculdubio minimus figuratur. Hæc ergo oportuit facere, & illa non omittere: quia ſi opus noſtrum palmo metiri volumus, ſic neceſſe eſt vt tēdatur minimus, quatenus maior digitus nō attrahatur. Bene autem cùm menſarum labia metiuntur, & menſura palmi dicitur, additur vnius, vt ex doctorum prædicatione ſicut vnitas tenetur in fide, ita quoque vnitas mentium ſeruetur in opere, ne per opus bonum quod alter agit, alter ad diſcordiæ malum prorumpat. Ita etenim bona facere opera debemus, vt per hæc quoque cum his cum quibus viuimus vnanimitatem rectè vt poſſumus conſeruemus: id eſt, non deſerendo quod agimus, ſed præueniendo bonis perſuaſionibus malum diſcordiæ quod timemus. Sic in ſuis operibus vnitatem palmi cuſtodiens Paulus diſcordiam generari prohibebat, cùm quendam lapſum atq; ab Eccleſia abiectum iam velle recipere Corinthios videret, dicens: Si cui aliquid donaſtis, & ego. Nam & ego ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti, vt non circunueniamur à ſatana. Qui videlicet ſolet de bonis mala generare, & hoc quod per charitatem agitur, ad diſcordiā trahit. Vnde & mox de ipſo ſubiecit, dicens: Non enim ignoramus cogitationes eius. Doctor autem qui per bona quæ prædicat, in ſuis auditoribus rectam operationem format, ſi mentes operantium ad vnanimitatem non ligat, in labiis palmum habet, ſed eam quæ dicta eſt, palmi vnitatem non habet. Penſandum verò eſt valde quod dicitur: quia earundem menſarum labia interius ſunt reflexa. Tunc enim menſarum labia intrinſecus reflectunt, quādo doctores ad cōſcientiam reuocant tacita cogitatione quod dicunt, quando ſemetipſos ſubtiliter perſcrutant ſi faciūt quod loquunt. Rectè autē cùm reflexa intrinſecus menſarū labia dicuntur, additur quoque per circuitum: vt non in vna qualibet ſe parte conſiderēt, atque ex alia ſemetipſos perpēdere pretermittāt, ſed vbique ſemetipſos inſpiciāt, & inquantum preualent ſtudeāt ſingula opere implere quæ docēt, ne ſi prędicantes facere bona diſſimulāt, ſui vaſtatores ſint, cultores alieni. O doctor, ecce iam mēſa es iam vaſa portas, iam in vaſis fidelib⁹ pōdus holocauſti & victimę ſuſtines, ſed intus reflecte labiū, id eſt, ad cor reuoca ſermonē. Audi quod dicis, operare quod prædicas. Si enim negligis implere quod doces, aliis meſſem ſeminas, & ipſe à frumēti participatione ieiunas. Vnde ſcriptum eſt: Cuius meſſem famelicus comedit. Meſſem quippe doctoris qui bona loquit ſed non operatur, famelic⁹ comedit: quia is qui panem iuſtitiæ eſurit, operatur mandata quæ audit, & ipſe fructū non habet qui ſeminando laborauit. Hinc Salomon ait: Abſcondit piger manū ſuam ſub axilla, nec ad os ſuum porriget eam. Nemo ita piger eſt, vt ad os manū comedēdo reducere laborē putet. Sed piger nec ad os manū ſuam porrigit, qui nec hoc vult operari quod dicit. Hinc iterū de bene docētibus & malè operantibus dicitur: Filij Effraim intēdentes arcū, & mittentes ſagittas, conuerſi ſunt in die belli. Intendunt arcū, atque ſagittas mittūt, qui ſcripturæ ſacræ ſententias proponūt, & verbis rectis auditorum vitia feriunt. Sed cōuertuntur in die belli: quia poſt ſemetipſos redeunt in tentatione vitiorū, & pectus opponere nō volunt: quia in tentationū certamine nō reſiſtūt. Hinc iterum dicitur: Auertiſti adiutoriū gladij eius, & nō es auxiliatus ei bello. Gladius quippe doctoris, eſt ſermo Dei. Vnde per Paulū dicitur: Et gladiū ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Omnipotens itaque Deus cùm doctorē reſpicit nolle operari quę dicit, in die belli adiutorij eius gladium auertit: quia in tentationū certamine non permittit ei eſſe in adiutoriū doctrinæ verba quę dedit. Habet igitur gladiū, ſed hûc in bello non adiuuat: quia cùm aduerſitas tentationis eruperit, verbi obliuiſcitur quod dicebat. Ecce enim de patientia forſitan ſermo doctori eſt, doctrinæ ſuæ magiſterio docere cogitur qualiter contra illata damna, contra auditas contumelias patientia ſeruetur. Sed cùm ipſe vel dāno vel cōtumelia fuerit laceſſitus, oblitus quod docuerit, vel in læſione proximi, vel in redendo grauius contumeliā excedit. Inter hæc itaque cogitet: quia menſa Dei eſt, labium intus reflectat, ſeruet quod prædicat. Scriptum quippe eſt: in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Et rurſum ſcriptum eſt: Doctrina viri per patientiam noſcitur. Si itaque index doctrinæ patientia eſt, tantò quiſque doctus oſtenditur, quantò patiēs fuerit. Hinc eſt enim quòd bonus ille diſcipulus qui magiſtrum tolli in aëra videbat, per magnæ charitatis affectum clamabat, dicēs: Pater mi, pater mi, currus Iſraël & auriga eius. Quid eſt fratres chariſsimi quòd Helias currus Iſraël & auriga dicitur, niſi quia auriga agitat, currus portat? Doctor ergo qui mores populi & per patientiam ſuſtinet, & ſacri eloquij verbis docet, & currus dicitur & auriga. Currus, quia tolerando portat: auriga, quia exhortando agitat. Currus, quia mala ſuſtinet: auriga, quia populum bonis admonitionibus exercet. Fortaſſe autē contra vanā gloriā ſermo doctori eſt, & mirè inſinuans qualiter debeat declinari, eiſdem ipſis ſermonibus vanam gloriam quærit, quibus contra eandem vnam gloriā diſputat. Si igitur hoc appetit adipiſci quod prohibet, menſa intus labium non reflectit. Tunc autem menſa Domini ex quadris lapidibus extructa habebit intus labium reflexum, ſi ſtuduerit audire quod docet. Scriptū quippe eſt: Ne quid per cōtentionem, neque per inanem gloriam. Atque eiſdem rurſus egregius prædicator dicit: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis neque ab aliis. De prædicationis etenim labore laudem tranſitoriam quærere, quid eſt aliud quàm rem magnam vili præcio venundare? Sed eſt in doctrinæ verbis graue periculum: quia ſæpe ſermonem docentium fauores audientium ſequuntur: & cùm doctores ab eo quod bene innotuerint, apparere iam minores in dictis nolunt, doctrinæ verbum quod pro acquirendis animabus auditores ex omnipotentis Dei amore inchoauerunt, in hoc poſtmodum pro acquirendis laudibus laborant. Et qui in verbis Dei quærebāt prius lucra ſpiritalia, temporales poſtmodum fauores ſequuntur. Vnde fit vt ſiue recta quælibet opera ſeu ſanctæ doctrinæ verba, in omnipotentis Dei iudicio pereant, cùm per hæc quiſque tranſitoriis fauoribus anhelat. Hinc etenim per prophetā Iudææ dicit, quòd in ſe ipſam incauta mens inuenit, ſi ſaltē poſt culpā ſuas cautè cogitationes rimetur. Oliuā vberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit Dominus nomen tuū. Ad vocē loquelę grādis

Math. 23. — 2. Cor. 2. — Ibidem. — Iob. 5. — Prouerb. 19. — Pſalm. 77. — Pſal. 88. — Ephe. 6. — Lucæ 21. — Prouer. 19. — 4. Reg. 2. — Philip. 2. — Hiere. 11.

dis exarſit ignis in ea, & combuſta ſunt fruteta eius. Oli-
uam quippe vberem & pulchram, fructiferam & ſpecioſam
Dominus vocat, cuius vel efficaciã in operatione, vel ſancta
ſtudia in verbis ſcientiæ approbat. Sed ad vocem loquelæ
grãdis exarſit ignis in ea: quia cùm laudari quis cœperit, eru-
beſcit forſitam minor videri quàm dicitur, & ſtudet eſſe
quod dicatur. Vox enim grandis loquelæ eſt, fauor adulan-
tis. Vnde ſcriptum eſt: Qui benedicit proximo ſuo voce
grandi de nocte conſurgens, ſimilis eſt maledicenti. Ad vo-
cem ergo loquelę grandis exarſit ignis in ea: quia in magnitu-
ne fauoris, flamma in corde accenditur de amore laudis. Sed
omnia oliuæ fruteta comburuntur: quia ante omnipoten-
tis Dei oculos vel quæ bene geſta, vel quæ ſcienter ſunt di-
cta depereunt, cùm iam non amore Domini, ſed intentione
tranſitoriæ laudis fiunt. Sic enim cogitationi bonæ cogita-
tio ſiniſtra ſubiungitur, vt vir ipſe qui eaſdem cogitationes
generat animus cognoſcat. Vnde prædicator egregius cùm
loquens ſubtiliter diceret: Viuus eſt ſermo Dei & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſque ad
diuiſionem animæ ac ſpiritus: ilico ſubiunxit, Compagum
quoque & medularum, & diſcretor cogitationum & inten-
tionum cordis. Diſtinguit enim Dei ſermo compages &
medullas: quia diſcernit cogitationes & intentiones cordis.
Per cõpages quoque oſsibꝰ oſſa iungunť. Et ſæpe dum quid
recta cogitatione agimꝰ, ſed ſubitò in laudis amore declina-
mus, atque hoc pro laude facimus quod prius facere pro ve-
ritate cœperamꝰ: quia cogitationes cogitationibus adiungũ-
tur, quaſi quædã cõpages fiunt. Sed habent oſſa quę in com-
page iuncta ſunt, etiam medullas. Quod prædicator ſanctus
apertius intulit, cùm ſubiũxit: Diſcretor cogitationum & in-
tentionum cordis. Compages enim noſtræ, cogitationes
ſunt: medullæ autem intentiones. Et ſæpe aliud cogitamus,
atque aliud eſt quod per cogitationem intendimus. Nam
ſi quis propoſito nummorum præmio, pupilli vel viduæ
cauſam defendat, & fortaſſe Eccleſiam ingrediens, in ſuis
precibus Deo dicat: Tu vides quia cauſam pupilli & viduæ
defendo, iſte proculdubio quod cogitat ſcit, ſed quò inten-
dat eius cogitatio ignorat. Aliud quippe cogitat, atque aliò
intendit. Non enim defenſionẽ pupilli vel viduæ, ſed merce-
dem nummorũ quærit. Nam tollere tẽporale præmium, &
non pupillum ac viduam defendere intendit. Sermo itaque
Dei diſcretor eſt cogitationũ & intentionũ cordis: quia non
aſpicit quid apud teipſum cogitas, ſed per medullam compa-
gis, id eſt, per intentionem cogitationis quæ accipere requi-
ris. Reſtat ergo vt doctor cùm loquitur, quaſi mẽſa Dei ſem-
per intus labium reflectat, ne aut mala intentione loqui in-
choet, aut cùm bene cœperit, ſeductus fauoribus, in appetitũ
alium declinet. Fortaſſe autem de cuſtodia diſciplinæ ſermo
doctori eſt. Et ſæpe etiam contingit vt diſciplinæ regulam
quam ſcit dicere, neſciat tenere, qui aut nimio zelo motus,
minus ſe per manſuetudinem temperat aut nimia manſuetu-
dine placidus, minus ſe cõtra vitia in zeli ſtimulo inflammat.
Magna enim conſideratione debemus penſare quod ſcriptũ
eſt: Quia in vaſis tẽpli inter coronas & plectas, boues & leo-
nes & Cherubin exculpta ſunt, ſubter & boues & leones lora
dependentia. Coronæ quippe ſignum victoriæ, plectæ autẽ
concordiæ vnanimitatem ſignant. Cherubin verò plenitu-
do ſcientiæ dicuntur. Sacerdotes enim atque doctores inter
coronas & plectas, id eſt, inter fortitudinem boni operis quo
ad victoriam currunt, & charitatis concordiam quo à ſe vi-
ciſsim non diſcrepant, per boues & leones atque Cherubin
deſignati ſunt: quia in plenitudine ſcientiæ quam habent ne-
ceſſe eſt vt & boum manſuetudinem teneant, & fauorem leo
num, quatenus in diſciplinam quam prædicant, & ex ſancto
zelo accenſi ſint, & ex paterna dulcedine tranquilli. Quibus
ſubter ſe lora dependeant, vt diſciplinæ ſuæ retinacula qui-
bus ipſi ligati ſunt, etiam ſubiectis ſuis ſollicitè impendant.
Super eos enim lora dependere, eſt cuſtodiæ vincula ſubdi-
tis tenere. Quæ tunc rectè ſeruantur, cùm nec boum manſue
tudo in zeli feruore amittitur, nec leonum terror in manſue-
tudine declinatur. Tanta quippe debet eſſe diſcretio vt nec
diſciplina nimia, nec ipſa quoque miſericordia ſit remiſſa, ne
ſi inordinatè culpa dimittitur, is qui eſt culpabilis, in reatu

Prouer. 27.
Hebr. 4.
3. Reg. 7.

grauius adſtringatur. Et rurſus, ſi culpa immoderatè retine-
tur, tantò qui corrigitur deterior fiat, quantò erga ſe nil ex
benignitatis gratia agi conſiderat. Exhibenda itaque prauis
eſt aſperitas in oſtenſione, charitas in mente, vt & dura oſtẽ-
ſio delinquentem coërceat, & charitatis cuſtodia mercedem
manſuetudinis non omittat. Ecce dum loquor, Ioſeph ani-
mum pulſat, vt ad oſtendenda quæ dico, ipſe teſtis veniat.
Certè ſomnium quod de profectu ſuo viderat, fratribus nar-
rans, per hoc quod innocenter retulit, malitiæ contra ſe ſti-
mulos excitauit. Ab eiſdem fratribus, Hiſmaëlitis eſt vendi-
tus, in Aegyptum ductus, mira omnipotentis Domini diſpẽ
ſatione eidem Aegypto prælatus eſt. Cúmque in terra Cha-
naan fames exurgeret, fratres ad Aegyptum venerũt, Ioſeph
prælatum Aegypto repererunt, eúmque ſubmiſsis ad terram
ceruicibus adorauerunt. Et quia mutari Dei conſilium non
valet, quẽ ideo vendiderant ne adorarent, adorauerunt quia
vendiderunt. Tunc ipſe vir Dei ſpiritu diſcretionis plenus,
cognouit fratres, non cognitus. Sed memor culpæ, & remiſ-
ſor iniuriæ, mala fratrum non reddere ſtuduit, nec ſine purga-
tione laxare. Nam ſuſpecta voce protinus dixit: Explorato-
res eſtis vos, vt videatis infirmiora terræ veniſtis, iam nunc
experimentum veſtri capiam. Per ſalutem Pharaonis non e-
grediemini hinc. O iaculum in corde. Peregrini venerant, fa-
mis periculum fugiebant, frumẽta quæ quærebant non ac-
ceperant, & feriri ſe inſuper iactatione criminis videbãt. In-
ter hæc ducuntur ad carcerem, & poſt triduum adhuc in ea-
dem aſperitate terrentur. Iam reditur ad cor, iam culpæ me-
moria pulſat animum, atque inter ſe inuicem loquũtur. Me-
ritò hæc patimur: quia peccauimus in fratrem noſtrum, vidẽ-
tes anguſtiam animæ illius, cùm deprecaretur nos, & nõ au-
diuimus: idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio. In his autem
cor Ioſeph amore vincitur, ſeceſſum petit, ſoluit flẽdo quod
pietati debuit. Seuerus ad fratres reuertitur: vt cruciatas eorũ
animas à culpa liberaret. Poſt hæc vnus religatur in vinculis,
dimittuntur cæteri cum frumentis, vt vnus frater veniat, quẽ
minimum habere ſe dixerãt. Venit poſt modum frater. Vin-
cebat mentem pietas, cùm frater innocẽs videretur, ſed per-
manebat in oſtenſione aſperitas, vt fratres noxij purgarẽtur.
Frumenta dantur, ſcyphus in ſacco iunioris fratris abſcondi-
tur, furti poſt eos quæſtio mouetur. Mittitur vt reducantur
addicti in ſeruitutem, decernitur apud quem ſcyphus fuiſſet
inuentus. In ſacro vltimi fratris inuenitur. Tunc Beniamin
reducitur, afflicti omnes fratres ſequuntur. O tormenta mi-
ſericordiæ. Cruciat & amat. Reuerſi igitur, in terra cum la-
chrymis proſtrati, veniam poſtulant. Memores enim quid
de illo patri promiſerant, mœrore intolerabili tabeſcebant.
Tunc ſe vltrà cohibere non valens pietas clauſa prorupit ad
medium, & excuſsit charitatis lachrymas de vultu ſeueritatis.
Deterſa eſt ira quæ apparebat, & non erat oſtenſa miſeri-
cordia quæ erat & non apparebat. Sic vir ſanctus facinus fra-
trum & dimiſit, & vindicauit. Sic in vigore clementiam te-
nuit, vt delinquentibus fratribus nec ſine vltione pius exi-
ſteret, nec ſine pietate diſtrictus. Ecce hoc eſt magiſterium
diſciplinæ, vt culpis & diſcretè nouerit parcere, & piè reſe-
care. Qui autem diſcretionis ſpiritum non habent, aut ſic di-
mittunt peccata vt non corrigant, aut ſic quaſi corrigendo
feriunt vt non dimittant. Doctor ergo cui de diſciplinę mo-
deramine loqui neceſſe eſt, menſam Dei eſſe ſe ſciat, atq; in-
tus labrũ reflectat, vt quod docendo loquitur, hoc ſub diſcre
tionis ſpiritu vigilanter operetur. Nec ſi quædam ſibi deeſſe
conſiderat, oportet vt ab eorũ prædicatione cõticeſcat. Lo-
cus quippe eius exigit vt loquatur. Verbis ergo ſuis ſemet-
ipſum conueniat: & ſi non ideo loquitur quia operatur, ideo
operetur quia loqui cõpellitur. Vbi itaque ſe cõſpicit opere
implere quod dicit, ibi auditores admoneat, eorũq; animos
ad ſtudiũ bonæ operationis accingat. Vbi autẽ necdũ ſe vi-
det impleſſe quod loquitur, ad bona de quib. auditores ad-
monet, ſe quoque pariter inflãmet, vt ipſe etiã ſimul diſcat in
opere, quod per eum loquitur veritas in prædicatione. Sæpe
enim quod viuendo neſcimus, cõpulſi loqui doctrinã loquẽ-
do diſcimus, vt dũ de cogitationis noſtræ pigritia reatus na-
ſcitur in mente, eandem mentem compunctio ſubitò obor-
ta tranſuerberet, & ſua voce excitata euigilet in opere, quæ

Gene. 37.
Ibidem.
Gene. 39.
Gene. 42.
Ibidem.
Gene. 43.
Gene. 44.

prius torpebat in ocio sine voce. Ecce autem cùm mensæ labium palmo tenditur, id est, cùm per doctoris os contra vitia disputatur, atque ad bona opera cor auditorum accenditur, multi qui eius verba audiunt, quanta vel qualia mala perpetrauerint, recognoscunt, atque ad eum confitentes veniunt, eúmq; pro peccatis suis intercessorem fieri cùm fletibus petunt, vt ipse orando deleat culpas, quas prædicando manifestat. Vnde & subditur: *Super mensas autem carnes oblationis.*) Doctores etenim sancti cùm pro compunctis peccatoribus atque confitentibus omnipotenti Domino preces fundunt, per hoc quod ad veniam pro carnali eorum vita postulant, mensæ Domini carnes oblationis portant. Vt ergo sint pro quibus conuersis & flentibus rogent, oportet vt eisdem prius in peccato positis prædicent: & cùm iam cœperint peccata relinquere, atque ad innocentiam festinare, necesse est vt ergà eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrescant, & quibusdam doctrinæ suæ verbo tantò vehementius insistat, quantò eos grauius cecidisse considerat: videlicet sciens quod ipse tantò mercedem magnæ remunerationis accipiat, quantò verbis suis alios de profundioribus peccatis leuat. Libet inter hæc sancti Euangelij ad medium verba deducere, cuius sacra historia per hoc quod factum est miraculum narrat, mira quæ quotidie aguntur denunciat. Nam confessi atque ieiuni ad Dominum populi cùm venisset, discipulis Dominus dixit: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quid manducent: & si dimisero eos ieiunos in domos suas, deficient in via, quidam enim ex eis de longè venerunt. Turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetrauit, per pœnitentiam declinans, ad Deum se in opere, locutione atque in cogitatione conuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suam Dominus noluit, ne deficiant in via: quia videlicet conuersi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassemur in huius peregrinationis itinere, pascendi sumus sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia quæ processit ex ore veritatis, qua dicitur: Quidam enim ex eis de longè venerunt. Est autem qui nihil fraudis & nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non venit: quia per incorruptionem & innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatur, solo autem coniugio expertus, ad ministerium spiritale conuersus est. Neque iste venit de longinquo: quia vsus coniunctione concessa, per illicita non errauit. Alij verò post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illatas violentias, alij post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, atque ad omnipotentis Dei seruitium conuertuntur, hi videlicet ad Dominum de longinquo veniut. Quantò etenim quisquis plus in prauo opere errauit, tanto ab omnipotente Domino longius recessit. Nam & prodigus filius qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pauit: quia vitia nutriuit. Dentur igitur alimenta eis etiam qui de longinquo veniunt: quia conuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, vt in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt. Qui sæpe à doctoribus tantò necesse est vt largioribus cibis doctrinæ satientur, quantò fessi maioribus vitiis venerunt. Et cùm iam confiteri cœperint mala quæ commiserunt, atque confitendo relinquere & fletibus punire, necesse est vt doctores sancti pro eorum peccatis sollicitè exorent, quatenus mensæ Domini carnes oblationis portent. Quod quoties agunt, & in hoc pro alienis peccatis interueniunt, sua ante Dei oculos amplius detergunt: quia ea ipsa charitate se iustificant, qua mira pietate pro alienis iniquitatibus se in lamentis mactant. Nec laboriosum debet esse doctori pro conuersis peccatoribus lachrymas fundere, quando & ipse qui omnia creauit, homo factus, pro nostris iniquitatibus in cruce sanguinem fudit: Qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus in secula seculorum, Amen.

Matth. 8.

Matth. 8.

HOMILIA VIGESIMA SECVNda & vltima.

ET extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, & facies eorum contra viam Australem vnam ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis. Et dixit ad me: Hoc gazophylacium quod respicit viam Meridianam, sacerdotum est qui excubant in custodiis templi. Porrò gazophylacium quod respicit ad viam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt filij Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad Dominum, vt ministret ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum, & altare ante faciē templi. Et introduxit me in vestibulum templi, & mēsus est vestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde, longitudinem autem vestibuli viginti cubitorun, & latitudinem vndecim cubitorum. Et octo gradibus ascendebatur ad eam, & columnæ erant in frontibus vna hinc, & altera inde.

Finis textus Ezechielis.

SAcri eloquij mysticos sensus propheta per aspirationem sancti spiritus prudenter intelligens, dicit: Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Qui rursus ait: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Qui enim necdum occulta de appertis intelligit, oculos velatos habet. Qui verò iam intelligit, reuelatos. Et mirabilia de lege Dei considerat, qui spiritaliter literæ verba discutiens, quæ interius magnitudo lateat pensat. An non est mirabile quando aliud auribus sonat, atque aliud exit ad intelligentiā quod non sonabat? Cui ergo verba sacri eloquij, nisi lapidi similia dixerim, in quo ignis latet? Qui manu quidem frigidus tenetur, sed percussus ferro, per scintillas micat, atque hoc emittit ignem qui pòst ardeat, quod prius manus frigidū tenebat. Sic etenim, sic verba sunt sacri eloquij, quæ quidem per narrationem literæ frigida tenentur, sed si quis hæc aspirante Domino intento intellectu pulsauerit, de mysticis eius sensibus ignē producit, vt in eius verbis pòst animus spiritaliter ardeat, quæ prius per literam ipse quoque frigidus audiebat. Ecce enim propheta dicit: *Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, & facies eorum contra viam Australem vnam, ex latere portæ Orientalis quæ respiciebat ad viam Aquilonis.*) In his itaque verbis literæ, ad amorem Dei cuius animus inferuescat, quin potius quis non ex ipsa eorū lectione tepefiat? Si autem latēs in litera spiritalis medula discutitur, per hoc scintillæ intellectus exeunt, & incendunt quod prius cordis auribus frigidum sonabat. Nobis tamen vt se aspirante Domino intellectus aperiat, ipsa prius narratio iuxta literam patefiat. Ait enim quia porta erat interior, atque extra hanc atrium quod appellatur interius, ac deinde aliæ, id est, Aquilonis, Austri atque Orientis portæ describuntur, vt ipsum atrium quod esse extra portam interiorem dixerat, à portis exterioribus esse interius ostendat. Atrium ergo hoc & foris & intus est: foris, quia extra portam interiorem: intus autem, quia intra portas exteriores. Gazophylacia quoque cantorum esse in hoc eodem atrio narrantur, quæ a latere portæ posita dicuntur respicientis ad Aquilonem. Sed ipsa eadem gazophylacia ad Australem viam respiciunt. Et subditur: *Ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad viam Aquilonis.*) In quibus verbis apertè intelligitur quia cantorum gazophylacia inter latus portæ respicientis ad Aquilonem, & latus portæ orientalis fuerant posita: quæ porta videlicet respiciebat ad viam Aquilonis. Facies itaque gazophylaciorum contra viam Australem, sed positio inter portam erat Orientis & Aquilonis. Porta ergo interior habebat ex latere portam Aquilonis, ex alio quoque latere

Psal. 118.

Ibidem.

latere portam Australem. In fronte verò vestibuli Orientalis porta surrexerat, atque sic atrium quod erat extra portam interiorem, vt hoc quoque esset interius, portæ exterius ambiebant. Hęc de verbis literæ sub breuitate transcurrimus, vt in eis sensus mysticos non breuiter exquiramus. In parte autem superiori tres portæ descriptæ sunt, id est, Orientis, Aquilonis & Austri: móxque interioris atrij tres aliæ narratæ, id est, Austri, Orientis, & Aquilonis: ac deinde porta atrij interioris dicta est, in qua mensæ de quadris lapidibus extructæ memorantur: & porta quæ respiciebat ad Aquilonem, in qua mensæ essent ad sacrificium, non ad Holocaustum. Vnde in interiori diximus significari Ecclesiam, in exteriori synagogam. Sed his expletis, rursum propheta incipit interiorem portam, atque tres alias, id est, Aquilonis, Austri, & Orientis describere, & in earũ atrio interiori quod erat extra portam interiorem, esse gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia perhibet. In quibus verbis quia de sanctæ Ecclesiæ institutione narrare alia ab eis quæ superius dixerat cœpit, patet quod interioris portæ intellectum mutauit. Si enim sub vno intellectu omnia diceret, nouo ordine ipsa atque alia non replicaret. Nam quomodo possumus extra portam interiorem atrium, gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia dicere, si per eandem prophetiam interior hoc loco sancta Ecclesia designatur? Cùm enim cuncta hæc intra ipsam sint, quomodo extra portã interiorem sunt, si extra Ecclesiam nõ sunt? Intelligi ergo porta interior potest ea de qua iam longè superius locuti sumus, quæ contra portam Aquilonis & Orientalem dicitur posita, per quam figurari diximus aditum qui nobis ad interiora gaudia patriæ cœlestis aperitur, vt hîc quoq; per portas quæ circa vestibulum narrantur, sancta Ecclesia: per portam verò interiorem, cœlestis regni aditus figurentur. Sed ne quis me verba sancti spiritus æstimet ad intellectum meum violenter inflectere, & dicat quia de porta interiori significationem sanctæ Ecclesiæ quam semel dixi, mutare non debui, in fulgente Dei omnipotentis gratia quæ cœpimus ipsa teneamus, vt & porta interior signet Ecclesiam, quæ nos ad interiora gaudia perducet, & gazophylacia, cantores, sacerdotes templum, altare, sacrificia sint in atrio quod est extra portã, & tamen extra Ecclesiam non sint. Si enim subtili inuestigatione perquirimus, nil obstat intelligi vt interiorem portam sicut dictum est, sanctam Ecclesiam sentiamus. De qua nunc dicitur: Et extra portam interiorem gazophylacia cãtorum in atrio interiori. Duo sunt etenim quæ dicuntur: Porta interior, atque extra hanc atrium interius, quatenus hoc ipsum atriũ & exterius sit & interius. A porta exterius, interius autem, sicut prædiximus, portis quas narrando subiunxit. Sancta enim Ecclesia duas vitas habet. Vnam quam temporaliter ducit, aliam quam in æternum recipit. Vnam qua laborat in terra, aliam qua remuneratur in cœlo. Vnã qua mercedes colligit, aliam verò in qua iam de receptis mercedibus gaudet, atque in vtraque vita offert sacrificium. Hic videlicet sacrificium compunctionis, & illic sacrificiũ laudis. De hoc sacrificio dicitur: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. De illo autem scriptum est: Tũc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta. De quo rursus ait: Vt cantem tibi gloria mea, & non compungar. In vtroque autem sacrificio carnes offeruntur: quia hîc oblatio carnis est maceratio corporis, ibi oblatio carnis est in laude Dei gloria resurrectionis. Tunc quippe illic quasi in holocaustũ offertur caro quãdo in æterna incorruptione permutata, nil contradictionis, nil mortalitatis habuerit: quia tota simul amoris eius ignibus accensa, in laude sine fine permanebit. Porta ergo hæc interior, id est, sancta Ecclesia habeat interiora sua, illam videlicet vitam quæ adhuc oculis nostris occulta est. Habeat extra eam atrium exterius, id est, vitam præsenté, in qua omne bonum agitur, vt ad bonum sine fine perueniatur. Sint ergo in interiori atrio, quod tamen extra portam est, gazophylacia cãtorum: quia electi quique atque perfecti quia adhuc in carne mortali subsistunt, & intra sinum sunt sanctæ Ecclesiæ, & adhuc extra secreta gaudia interioris vitæ. Sint gazophylacia cantorum interius & exterius: quia corda sanctorum quæ omnipotenti Deo desiderium suum per magni ardoris amoré cantant, & iam intus sunt, & adhuc intus non sunt: quia in sanctæ Ecclesiæ sinu posita, & iam vident per spiritum quod intus fortiter ament, & tamen adhuc non vident perfectè quod amãt. Sint itaque in interiori atrio gazophylacia, sed extra portam, vt iam & intus sint per desiderium, & adhuc intus non sint per plenarium effectum. Quid sunt autem gazophylacia cantorum, nisi sancta desideria amantium? Qui præcepta diuina quasi quasdam diuitias custodiunt in mente, quas cantando seruant: quia mandata Dei non ex timore sed ex amore perficiunt, eisque ipsæ sacri eloquij præceptiones cantabiles fiunt, quas non ex tristitia, sed ex desiderio semper operantur. Vultis cor iusti quasi cuiusdam cantoris gazophylacium audire? Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco incolatus mei. Iustificationes Dei dicimus præcepta diuina, quæ nos iustos faciunt, si impleantur. Quæ tũc nobis in loco incolatus nostri cantabiles fiunt, quãdo in hac peregrinatione vitæ præsentis ipsa eadem mandata diligimus, & ex desiderio implemus. Hinc est quòd idem Psalmista iterum ex cantorum gazophylacio se esse insinuat, qui ait: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Misericordiam Domini qua peccata laxantur, cantare etiam peccator debet, id est, hanc cum gaudio dicere atque sperare. Sed quis ita iustus est, vt eius sibi æternum iudicium ante mentis oculos reuocet, & nõ contremiscat: An potius venire ad illud examen tanti iudicis præsumat, festinet & gaudeat? Quisquis ille est, magnus est: quia iam misericordiã Domini & iudicium cantat. Cantat quippe iudicium, ad quod intrare non trepidat. Sit ergo mens illius gazophylacium cãtorum, vt per diuitias misericordiæ quas accipit, lætus pergat ad iudicium quod iam non pertimescit. Videamus si placet fratres charissimi, aliud quoque gazophylacium cantoris. Forsitan & ipse iudicium cantat. Quid etenim dicit: Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Qui laborum suorum conscius, memor certaminis quod egit, memor fidei quam seruauit, esse sibi in iudicio repositam coronam dicit, eamque sibi in illa die reddi sperat potius quàm donari, profectò patet quia iudicium cantat, quod venire desiderat. Vnde etiam subdit: Non solùm autem mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Nemo enim aduentum iudicis diligit, nisi qui se habere causam in iudicio bonam nouit. Eorum ergo corda qui aduentum iusti iudicis diligunt, gazophylacia cantorũ sunt: quia per præsumptionem gratiæ & vitæ per virtutes sancti desiderij cantant iusti iudicium, quod omnes iniusti pertimescunt. Meminit autem charitas vestra: quia superiori locutione per portam Orientis fidem, per Aquilonis spem, per Austri autem charitatem diximus designari. Hæc itaque gazophilacia inter portam Orientis & Aquilonis esse memorãtur, atque ad viam Australem respicere: quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, Australem viam respiciunt, quoniam sanctæ charitatis ignibus inardescunt. Ipsa quoque Orientalis porta respicere dicitur ad viam Aquilonis: quia nobis per fidem quidem omnia in baptismate peccata laxantur, sed tamen dum adhuc hîc viuimus, etiam post fidem sæpius ad peccata declinamus. Et quasi Oriẽtis porta viam Aquilonis respicit, cùm vita nostra post perceptam fidé, adhuc aliquatenus in frigore culpæ torpescit. Quis enim in hac vita valeat post fidem sine culpa viuere, cùm Ioannes dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? Cuius verbis Iacobus concordans ait: In multis enim offendimus omnes. Si autem peccata pręterita in fidei perceptione dimissa sunt, & adhuc post fidem ad peccata declinatur, quæ nobis erit præsumptio iustitiæ, quæ spes vitæ permanentis: nisi vt dum adhuc inter portam Orientis & Aquilonis sumus, ad viam Austri mentis oculos leuemus, quatenus ex sancta charitate feruentes calor nos amoris liberet à culpa teporis & frigoris? Sint ergo gazophylacia inter portam Orientis & Aquilonis, sed sicut dictũ est, ad Australem viam facies intendant: vt inter hoc quod nati in fide sumus, & quod pòst ad peccata delapsi, de spe pietatis præsumimus, exerceamus nosmetipsos in ardore charitatis,

Margin notes: Psalm. 50. Ibidem. Psalm. 29. Psalm. 118. Psal. 100. 2. Tim. 4. 2. Tim. 4. 1. Ioan. 1. Iaco. 3.

& ibi tendamus oculos cordis, vbi accendamur ignibus amo
ris. Poteſt autem per Aquilonis portam gẽtilitas, per Auſtri
Eſaiæ 14. viam Iudæa, per Orientis autem portam ipſe Dominus de-
ſignari. Per Aquilonem quippe non immeritò gentilitas fi-
guratur, quam ille in torporis frigore poſsidet qui dixit: Se-
Pſalm. 125. debo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Per Au-
ſtralem quoque portam rectè Iudæa accipitur, in qua ſpiri-
tales partes cæleſti amore ferbuerunt. Quorum vnus loqui-
tur dicens: Conuerte Domine captiuitatem noſtram, ſicut
torrens in Auſtro. Quæ etſi carnalem populum habuit, in
quo velut Aquilonis frigora portauit, in ſanctis tamen ſuis
doctoribus ac prophetis ad deum ac proximum calore cha-
ritatis arſit. Orientalis autem porta non immeritò ipſum ſi-
gnat, de quo ſcriptum eſt: Ecce vir, Oriens nomen eius. Et
Zach. 6. de quo Zacharias ait: Viſitauit nos Oriens ex alto. Sint ergo
Lucæ 1. gazophylacia cantorem ex latere portæ Aquilonis: quia non
ſolùm in Iudæa fuerunt corda ſanctorum ſpiritaliter accen-
ſa, ſed etiam in gentilitatis multitudine ad ſanctæ fidei ſacra-
menta conuerſa, ardent corda ſanctorum amore cæleſtis pa-
triæ, inhiant gaudia æterna, ſuſpirãt ad ſocietatem ſanctorum
ciuium in cælo, ſed tamen exẽpla huius ardoris quem dono
ſancti ſpiritus acceperunt, à ſpiritalibus patribus ſynagogæ
capiunt. Vnde ipſa quoque gazophylacia & in Aquilonis la-
tere poſita, oculos ad viam Auſtralem tendunt. Ecce enim
ex gentibus venimus, ſed in hoc quoque pro ſancti ſpiritus
amore calemus. Iudææ patres aſpicimus qui nobis in ſuis di-
ctis quotidie ſancti deſiderij exempla præbent. An non qua-
ſi calore Meridiani feruoris ardebat, qui æſtuabat dicens: Si-
Pſalm. 61. cut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima
mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum viuum: quando
Pſal. 100. veniam & apparebo ante faciem Dei? Qui rurſus ait, Pſallam
& intelligam in via immaculata, quando venies ad me. Hoc
Lucæ 2. quoque ardore ſuccenſus fuerat qui dicebat: Nunc dimittis
Domine ſeruum tuum ſecũdum verbum tuum in pace: quia
viderunt oculi mei ſalutare tuum. Quia ergo ex gẽtilitate ve-
nimus, ſed ſanctos Iudeæ patres nobis in diuini amoris imi-
tatione proponimus, quaſi quædam cantorum gazophyla-
cia ex latere portæ quæ viam Aquilonis reſpicit, ſumus: ſed
ad viam Auſtri facies tenemus. Et notandum quòd hæc ea
dem gazophylacia inter portam Aquilonis & Orientis eſſe
perhibentur: quia videlicet poſt incarnationem dominicam,
multitudo gentium ad fidem venit, atque inter ipſos fideles
populos & ſacramenta dominicæ incarnationis quæ medul-
litùs diligunt, corda amantium ſurgunt. Habeant ergo ſancti
gozophylacia, hinc Orientis portam, & inde Aquilonis: quia
inter ipſa redemptionis ſuæ myſteria quæ ſequuntur, & car-
nales quoſdam quos & intra ſanctam Eccleſiã tolerant, mul-
ti in Deum forti amore proficiunt, virtutibus excreſcunt,
æterni iudicis aduentum quærunt, & inter ea quæ amant at-
que illa quæ tolerant, quaſi quædam gazophylacia, diuitias
ſpiritus in mente ſeruant. Nec inter ſacramenta quæ diligunt,
& quæ iam contraria portant, deficiunt: quia ad Auſtralem
viam facies intendunt. Quid enim patimur quod patres no-
ſtri pro amore Domini antea non pertulerunt? Notandum
verò quòd inter portam Auſtri & Aquilonis, Orientalis por
ta eſſe deſcribitur: quia Dominus ac redemptor noſter de Iu
dæa eſt natus, mòxque in fide ſua Eccleſiam ex gentibus tra-
xit. Quaſi enim inter Meridianam portam & Aquilonis ap-
paruit: quia ex illa venit, & iſtam in ſuo ſeruitio cõuertit. Vn-
de & bene dicitur quòd porta eadem Orientalis ad viam reſ
picit Aquilonis: quia natus Dominus ſynagogam deſeruit, &
multitudinem gentium collegit. Notandũ quoque eſt quòd
dum de gazophylaciis diceretur: Et facies eorum ad viã Au-
ſtralem, additum eſt, vnam: vt videlicet apertè ſentiamus,
quia non alia eſt via ad cæleſtem patriam nobis qui ex gen-
tilitate venimus, atque alia illis patribus qui fuerunt in Iu-
dæa: ſed hæc eadem vna via eſt nobis & illis, quæ nos ad æter
Ioan. 14. na gaudia perducit, quæ nobis per Euangeliũ dicit: Ego ſum
Pſalm. 56. via, veritas, & vita. De qua Pſalmiſta ait: Vt cognoſcamus in
terra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum. Quod
enim Hebraicè Ieſus, hoc Latinè dicitur ſalutaris. In terra er-
go via cognoſcitur: quia Ieſus, Deus ante ſecula, & homo
factus in fine ſeculorum, gentibus eſt manifeſtatus. Vna ergo
eſt via & illis qui ab Auſtro ſunt, & his qui ab Aquilonis por-
ta reſpiciunt: quia electis Iudæis & gentibus Dominus ac re-
demptor noſter expulſa pœna formidinis, ad patrem factus
eſt iter amoris, atque adiutorium peruentionis. Sequitur: *Et
dixit ad me: Hoc gazophylacium quod reſpicit viam Meridianam, ſa-
cerdotum eſt qui excubant in cuſtodiis templi.* Atque mox ſubditur:
*Porrò gazophylacium quod reſpicit ad viam Aquilonis, ſacerdotum
erit qui excubant ad miniſterium altaris.*) Quibus prophetæ ver-
bis prius nobis quærendum eſt, qui ſint maioris ordinis ſa-
cerdotes, vtrum hi qui in cuſtodiis excubant templi, an qui
in miniſterio altaris? Sed quia paulò pòſt ſubditur: *Altare erat
ante faciem templi.* Apertè oſtenditur illos eſſe maioris ordinis
ſacerdotes qui in cuſtodiis templi excubant, quia profectò
in altari quod eſt interius miniſtrant. Hi autem qui ad altare
quod intra faciem templi eſt excubant, tantò inferiores ſunt,
quantò exterioribus miniſtrant. Quærẽdum ergo nobis eſt,
qui ſacerdotes ſint qui templum cuſtodiunt, & qui ad mini-
ſterium altaris excubare perhibentur, Magiſter gentium fi-
delibus ſcribens ait: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis *1. Corin. 3.*
vos. Qui itaque ſacerdotes ſunt, qui templum Dei cuſtodiũt,
niſi hi qui orando, prædicando, ſpiritalibus actibus vigilãdo,
ſanctã Eccleſiam à malignorum ſpirituum immiſsionibus, à
prauorum ſuaſionibus, ab hæreticorum erroribus defendũt?
An non cuſtos templi fuerat qui labores ſuæ paſsionis enu-
merans dicit? In labore & erumna, in vigiliis multis, in fame
& ſiti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate? Atque ſtatim *2. Cor. 11.*
ſubdit: Præter illa quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quoti-
diana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Penſate quæſo, cu-
ſtos templi quanta ſollicitudine vigilet. Ecce enim in ſeipſo
inæſtimabilia patitur, & cordis ſui ſollicitudinẽ aliis impar-
titur. Cuius rogo virtutis eſt, plus de vtilitate proximorum
quàm de ſua afflictione cogitare? Quis hoc dignè æſtimet?
quis dignè penſet? Laborat, luget, eſurit, ſitit, alget, ieiunat, vi
gilat, & tamen vigilanda de Eccleſiarum omnium ſollicitu-
dine cogitat. Ecce enim eſt ſolertiſsimus cuſtos templi æter-
ni in exemplo propoſitus. Imitetur quia valet aduerſa pro
veritate pati, bona proximis impendere, circa animarum ſol-
licitudinem vigilare. Ne quis in perfidiam, ne quis in ſuper-
biam, ne quis in rapinam vel immunditiam labatur, exquire-
re atque compeſcere: hoc eſt templum dei, id eſt, ſanctam
Eccleſiam cuſtodire. Sunt autem minoris ordinis ſacerdo-
tes, qui ad miniſterium altaris excubant, qui videlicet in ad-
iutorio maiorum, peccata delinquentium ſubtiliter inueſti-
gant, & vitam carnalium corrigunt, atque ad hoc vſque per-
ducunt, vt per lamenta pœnitentiæ quaſi incẽdant carnem
in ſacrificio, quam prius viuere permiſerãt in peccato. Non
enim hi qui ſanctis Eccleſiis præſunt, per ſemetipſos cuncta
agere prevalent. Sed dum ipſi cauſis ſpiritalibus occupantur,
ſi qua praua ac carnalia perpetrantur, hæc aliis diſcutiẽda at-
que corrigenda committunt. Per quos dum carnalis vita
corrigitur, & vſque ad abſtinentiæ atque orationis ſtu-
dium à proficientibus peruenitur, quaſi in altari iam caro in-
cenditur, vt in conſpectu omnipotentis Domini inde ſa-
crificium redoleat, vnde prius culpa diſplicebat. Sed hac in
re quæſtio oritur, cùm ſuperius dictum ſit, quòd gazophyla-
cia ad Auſtralem viam facies haberent, qua ratione nunc di-
catur, quia gazophylacium quod reſpicit viam Meridianam,
ſacerdotum eſt qui excubant in cuſtodiis tẽpli: & gazophy-
lacium quod reſpicit viam Aquilonis, ſacerdotum qui excu-
bant ad miniſterium altaris? Si enim vtraque facies, ad Auſtra
lem viam tendebant, quomodo nunc vnum ad Meridia-
nam, atque aliud ad Aquilonis viam reſpicere dicitur? Sed in
his verbis agnoſcimus quòd gazophylacium ſacerdotum
qui excubãt in cuſtodiis templi, ita poſitum fuerat, vt ſolam
Meridianam viam reſpiceret: gazophylacium verò ſacerdo-
tum qui excubant ad miniſterium altaris, ita erat in atrio, vt
& ad Auſtralem viam & Aquilonis faciem tenderet, quate-
nus & cum gazophylatio ſacerdotum qui excubant in cuſto
diis templi, Meridianam viam aſpiceret, & tamen ſine gazo-
phylacio eorundem ſacerdotum Aquilonis viam videret.
Sed quid eſt hoc fratres chariſsimi? quid in his verbis myſti-
cũ poſſumus intueri, niſi hoc quod ſecundũ ea quæ præmiſſa
ſunt, iam ſpiritalis auditor intelligit: quia ſacerdotes maioris
ordinis

ordinis, qui excubant in custodiis templi solum Meridianam viam respiciunt, quoniam solis studiis spiritalibus occupati, semper his quæ amoris Dei sunt, sollicitè intendunt: sacerdotes autem minoris ordinis, qui discutiendis peccatis delinquentium præsunt, etiam ad Aquilonis viam oculos reflectunt, vt in mentibus peccantium quæ sint operis frigora videant, & hæc verbis correptionis vsque ad pœnitētiæ gemitus perducentes, quasi carnes in altari Domini incendant? Respiciant etiam cum magnis sacerdotibus ad Meridianam viam: quia quantum ad semetipsos est, feruent igne charitatis, & succensi sunt flammis amoris Dei. Sed quia peccata delinquentium crebrò corrigunt, etiam ad Aquilonis viam oculos reducunt. De vtrisque autem sacerdotum ordinibus subditur: *Isti sunt filij Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad Dominū vt ministrent ei.*) Sadoch latinè dicitur iustus. Quis autem iustus est nisi ipse cui dicitur: Iustus es Domine, & rectum iudicium tuum? Qui verò sunt filij iusti, nisi hi de quibus scriptum est: Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri? Leui autē interpretatur assumptus. Quis autem assumptus est, nisi populus fidelis, qui per sacramenta fidei est à perfidis segregatus? Omnes ergo qui perseueranter spiritalibus actibus intendunt, filij sunt iusti. Et de filiis populi assumpti accedunt ad Dominum, vt ministrent ei: quia de ipsis quoque fidelibus eliguntur, qui ad omnipotentis Dei ministerium veniāt, & cœlestibus studiis pro eruditione populi intendant. Sed nobis solerter inquirendum est, qui sunt qui Domino ministrant. Neque enim omnes qui legunt, omnes qui prædicāt, omnes qui propria tribuūt, omnes qui per carnis abstinentiam corpus castigant, Domino ministrant. Qui enim legendo atque prędicando gloriam propriam quærunt, largiendo quæ habent, & corpus in abstinentia macerando, laudes recipere ab hominibus appetunt: sibi, non Domino ministrant. Quo contrà per Psalmistam Dominus dicit: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Habet enim maculā in via, qui in bono opere quod agit, terrenæ gloriæ sibi præmium proponit: quia qui in hoc mundo recipere mercedem quærit, fœdat in conspectu Dei speciem boni operis per maculam prauæ intentionis. Fortasse etenim quis disciplinæ studio intentus feruet: culpas delinquentium resecat. Qui tamen ad hæc agenda si non ex omnipotentis Dei amore, sed zelo proprio ducitur, sibi in his & non Domino ministrat. Alius ne asper esse videatur, multa leniter tolerat quæ prauè perpetrantur. Iste itaque quia videri pro Domino districtus non vult, per lenitatis suæ studium sibi & non Domino ministrat. Restat ergo vt siue in verbi ministerio fatigemur: seu indigentibus nostra largiamur: siue per abstinentiam carnem domemus: seu zelo moueamur: siue per patientiam aliquando leniter praua toleremus: vt nos summopere debeamus intentionem nostram discutere: quatenus omne quod facimus, non nostro sed Domini zelo faciamus: ne in his quæ agimus, nobis potius quàm Domino ministremus. Nō enim Domino sed sibi ministrauerant: de quibus Paulus dicebat: Omnes quæ sunt sua quærunt, non quæ sunt Christi Iesu. Idem verò Paulus cū coëlectis fratribus non sibi ministrare, sed Domino, & viuendo & moriendo festinabat, dicens: Nemo nostrum sibi viuit: & nemo sibi moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domini sumus. Sibi enim sancti nec viuunt, nec moriuntur. Sibi non viuunt, quia per omne quod agunt, ad lucra spiritalia anhelant: atque orando, prædicando, sanctis operibus insistendo, cœlestis patriæ ciues multiplicare desiderant. Sibi minimè moriuntur, quia in cōspectu hominum Deum sua morte glorificant, ad quem peruenire etiam moriendo festinant. Pensemus itaque, in morte sanctorum non quantum eorum opprobrium ab infidelibus fuit, sed quanta laus Domini in corde fidelium excreuit. Qui si suam laudē quærerent, profectò patet quia opprobria in morte timuissent. Sed nemo illorum sibi viuit, & nemo sibi moritur: quia suam gloriam nec viuendo nec moriendo quæsierunt. Videamus si ipse primus pastor Ecclesiæ qui sibi non vixit, sibi sit mortuus. Ioannes eius socius requiratur, & de verbis Domini ex morte pastoris eiusdem dicat: Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset Deum. Nō ergo sibi est

Psalm. 118. — Ioan. 1. — Psal. 100. — Philip. 2. — Rom. 14. — Ioan. 21.

A — B — C — D

mortuus, qui Deum clarificauit in morte. Discamus igitur fratres mei intentionem nostram in omne quod agimus, sollicita inquisitione discutere, & nostra non quærere, si omnipotenti Deo volumus ministrare. Sed quia ex fideli populo filios Sadoch ad omnipotentis Dei ministerium diximus assumptos, nunquid in eodem populo non sunt multi qui inueniantur in mandatis Dei viuere perfecti? Sunt omnino. Nam subditur: *Et mensus est atrium longitudinem centum cubitorum, & latitudinem centum cubitorum per quadrum.*) Sæpe iam per longitudinem, longanimitatem spei: per latitudinem verò, charitatis amplitudinem diximus signari. Cētenarius autem numerus in quo denarius decies ducitur, quòd summam perfectionis signet, plenè superius dictum est. Quid est igitur atrium spiritalis ædificij, nisi amplitudo fidelium populorū? Ipsa autem longanimitas spei & latitudo charitatis vacua in cordibus fidelium non est. Nam per fidem quicquid valet operatur. Vnde & per Paulum dicitur. In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur. Si ergo in vita fideliū iuxta quendam modum per singulos perfecta est lōganimitas spei, perfecta latitudo charitatis, perfecta certitudo fidei, perfectum studium operationis, atrium templi per quadrum centum cubitos habet. In mensura autem quadri non aliud latus maius est, atque aliud minus, sed cuncta simul quatuor latera æquali spatio tenduntur: quia & ipsas easdem virtutes quas diximus fidem scilicet, spem, charitatem atque operationem, quandiu in hac vita viuimus, æquales sibi esse apud nosmetipsos inuenimus. Idcirco autem maior spe & fide charitas dicitur: quia postquam ad auctoris nostri speciem peruenitur, spes quidem & fides transit, sed charitas permanet. Nam nūc & quantum credimus, tantum amamus, & quantum amamus, tantum de spe præsumimus. De fide quoque & operatione Ioannes Apostolus fatetur dicens: Qui se dicit nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Notitia quippe Dei ad fidem pertinet, mandatorum custodia ad operationem. Cùm ergo virtus, tempus, & locus operandi suppetit, tantò quis operatur, quantò Deum nouerat. Et tātum se nosse Deum indicat, quantum pro Deo bona operatur. Metiantur ergo fidelis populi virtutes in quadrū: quia vnusquisque qui in hoc vitæ exercitio versatur, tantum credit, quantum sperat & amat: & tantum operatur, quantum credit amat & sperat. Quia itaque sanctæ Ecclesiæ populi multi sunt & robusti per fidem, & longanimes per spem, & ampli per charitatem, & efficaces per operationem, atrium templi centum cubitis in quadro mensuretur. Nam vt aliquid quoque de eorum virtutibus loquamur, sæpe ex eis quosdam videmus prudentes per intelligentiam, fortes in aduersitate, iustos in operatione, temperantes à voluptatibus, atque in omni zelo discretionis se mensura moderantes. Qui dum prudentiam, fortitudinem, iustitiam, atque temperantiam, vel sicut eas enumerare quibusdam placet, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, atque iustitiam tenent, mensuram spiritalis atrij in quadro habent. Ecce enim ipsæ virtutes quas habere bonos ac fideles diximus, ita in quadro sunt, vt vna aliam non excedat. Magna quippe est prudentia: sed si minus est à voluptatibus temperans, minus in periculis fortis, minus in operationibus iusta, profectò minus est prudens. Magna est temperantia, sed si minus intelligit vnde se temperat, si aduersa sustinere per fortitudinem minus valet, atque in timore animum deiicit, si per præceptionem suam aliquando ad iustitiæ opera prorumpit, minus est temperans. Magna est fortitudo, sed si minus intelligit quæ bona custodiat, quibus malis resistat: si minus à voluptatis appetitu se temperat, sed vincitur delectatione: si iustitiæ opera minus tenet, atque aliquando ad iniustitiæ opera dominatione superatur, minus est fortis. Magna est iustitia, sed si minus quàm debet inter iusta & iniusta opera discernit, si minus cor à mundi delectatione temperat, si minus se contra aduersa confortat, minus est iusta. Mensuretur ergo perfectorum fidelium vita per quadrum: & tantum habeat spiritalis atrij latus vnum, quantum latera singula: quia vnusquisque tantum prudens est, quantum temperans: & iustus tantum, quantum prudens, temperans, & fortis fuerit. Sunt

Gala. 5. — 1. Ioan. 2.

tamen inter eos plurimi, qui adhuc carnaliter viuunt. Qui & si fortasse literas ignorant, & præcepta Dei legere nõ valent:certè in multorum fidelium conuersatione,bona quæ imitentur vident. Ecce in Ecclesia voces sancti Euãgelij atque Apostolorum sonant:ecce exempla bene viuentiũ quotidie omnium oculis opponuntur. Nec in excusatione dicere poterunt,non vidimus quod imitari deberemus. Vnde & subditur: *Et altare ante faciem templi.*) Quid est templum nisi fidelis populus? sicut per Paulum apostolum discipulis dicitur: Templum enim Dei sanctum est,quod estis vos. Et quid est altare Dei, nisi mens bene viuentium? Qui peccatorum suorum memores,lachrymis se lauant,carnem per abstinentiam macerant, nullis se mundi huius actionibus miscẽt,quæ habent, indigentibus tribuunt, & habere quæ non habent, non cõcupiscunt. Rectè igitur horum cor altare Dei dicitur, vbi ex mœrore compunctionis ignis ardet, & caro consumitur. Et nunquid non tales, fratres charissimi, quotidie in sancto hoc fideli populo quasi in tẽpli atrio videmus? Nunquid non eorum vitam nobis ad exemplum propositam indesinẽter aspicimus? Altare ergo ante faciem templi est, cùm multi in sanctæ Ecclesię conspectu sunt propositi: qui æterni iudicij memores, semetipsos quotidie Deo sacrificium in lamento compunctionis mactant. Quia vt prædictum est, corpora castigant, quatenus hoc quod per magistrum gentium dicitur, impleant: Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentẽ, sanctam, Deo placentem. Hostia quippe occiditur, vt offeratur: Sed hostia viuens, est corpus Domino afflictum. Quod & hostia dicitur, & viuens: quia viuit in virtutibus, & est à vitiis occisum. Hostia videlicet, quia iam huic mundo est à prauis actibus mortuũ. Viuens autẽ, quia cuncta quæ præualet bona operatur. Sed quia sub altaris nomine, de compunctionis flamma sermo se intulit, necessarium puto quæ sit diuersitas eiusdem compunctionis ostendere. Alia quippe cõpunctio est, quę per timorem nascitur, alia quę per amorem: quia aliud est supplicia fugere, aliud præmia desiderare. Vnde etiam in tabernaculo per legem duo altaria fieri iubentur. Vnum videlicet exterius, aliud verò interius. Vnum in atrio, aliud ante arcam. Vnum quod ære coopertũ est, aliud quod auro vestitur. Atque in altari æreo cremantur carnes, in altari verò aureo incenduntur aromata. Quid est hoc fratres charissimi, quòd foris concremantur carnes, intus aromata: nisi hoc quod quotidie videmus, quia duo sunt compunctionis genera? Quia alij adhuc per timorem plangunt, alij verò iam se per amorem in lamentis afficiunt. Multi nanque peccatorum suorum memores, dum supplicia æterna pertimescunt, quotidianis se lachrymis affligunt. Plangunt mala quæ fecerunt, & incenduntur vitia igne compunctionis, quorum adhuc suggestiones in corde patiũtur. Quid isti nisi altare sunt æreum? in quo carnes ardent: quia adhuc ab eis carnalia opera plangunt. Alij verò à carnalibus vitiis liberi, aut longis iam fletibus securi, amoris flamma in compũctionis lachrymis inardescunt, cælestis patriæ præmia cordis oculis aspiciunt, supernis iam ciuibus interesse concupiscunt. Dura eis apparet seruitus, longitudo peregrinationis suæ. Regem in decore suo videre desiderant, & flere quotidie ex eius amore non cessant. Quid isti, nisi altare sunt aureum? in quorum corde aromata incensa sunt: quia virtutes ardẽt. Bene autem de eodem altari dicitur quòd ante velùm arcæ sit positum in sancta sanctorum. Arca quippe testamenti ipse nobis factus est, de quo scriptum esse nouimus: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Arca intra velum est redemptor noster in cælo. Altare verò aureum in quo thymiama incenditur ante velum: quia sanctorũ corda quæ cum magnis virtutibus in Dei amore succensa sunt, per sanctum desiderium in illo ardent, quem adhuc reuelata facie videre nõ possunt. Inter arcam quippe & altare velum est: quia hoc quod nos adhuc à visione dei separat, corruptionis nostræ obstaculum remotum non est. Sed quousque ante velum sumus, oportet vt quasi thimiamatis incensum flamma amoris ardeamus. Per compunctionis autem lachrymas nil terrenum, nil transitorium quærere debemus. Solus nobis desiderium perficit, qui fecit omnia. Transcendamus per desiderium omnia, vt mente colligamur in vnum. Non iam timore pœnarum, non memoria vitiorum, sed amoris flamma succensi, ardeamus in lachrymis cum odore virtutum. Ista electorum oratio iam prospiciebatur, cùm in sponsæ laude diceretur: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thurris, & vniuersi pulueris pigmentarij? Sancta quippe electorum Ecclesia cum ab hoc mundo in sanctis precibus ardenti amore se erigit, per desertum quod deserit, ascendit. Qualiter verò ascẽdat, adiungit. Sicut virgula fumi ex aromatibus. Fumus de incẽso nascitur, sicut per Psalmistã dicitur: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Fumus excutere lachrymas solet. Itaque fumus est ex aromatibus cõpunctio orationis cõcepta ex virtutib⁹ amoris. Quæ tamen ratio fumi virgula dicitur: quia dum sola cælestia postulat, secreta progreditur, vt ad terrena atque temporalia petenda minimè reflectatur. Et notandum quòd non virga, sed virgula nuncupatur: quia interdum in compunctionis ardore tantæ subtilitatis est vis amoris, vt hanc nec ipse animus possit comprehendere, qui illuminatus meruit habere. Bene autẽ dicitur: myrrhæ & thuris. Thus enim ex lege Domino in sacrificium incenditur. Per myrrham verò corpora mortua condiuntur, ne vermibus corrumpantur. Myrrhæ ergo & thuris sacrificium offerunt, qui & carnem afficiunt, ne eis corruptionis vitia dominentur: & redolentem in conspectu Domini amoris sui hostia incendunt, seque ipsos Deo in sanctis virtutibus exhibent. Vnde & illic subditur: Et vniuersi pulueris pigmentarij. Puluis est pigmẽtarij, virtus bene operantis. Et notandum quòd virtutes bene operantium nõ pigmenta, sed pulueres dicuntur. Cùm enim qualibet bona agimus, pigmenta offerimus. Cùm verò ipsa etiam bona quæ agimus, retractamus, & ne quid in his sinistrum sit, iudicio retractationis attendimus, quasi ex pigmẽtis puluerem facimus: vt orationem nostram Domino per discretionem & amorem subtilius incendamus. Ecce hæc vt Deo largiente potuimus, coram vobis fratres charissimi rimati sumus. Nemo autem me reprehendat, si post hanc locutionem cessauero: quia sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreuerunt, vndique gladiis circunfusi sumus, vndique imminẽs mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeũt, alij captiui, alij interempti nunciãtur. Iam cogor linguam ab expositione retinere: quia tædet animam meam vitæ meæ. Iam nullus in me sacri eloquij studium requirat: quia versa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium. Iam cordis oculus in mysteriorum discussione non vigilat: quia dormitauit anima mea præ tedio. Iam minus lectio animo dulcis est: quia oblitus sum manducare panem meum à voce gemitus mei. Cui autem viuere non licet, de scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotidie amara bibere, quando possum dulcia propinare? Quid igitur restat nisi vt inter flagella quæ ex nostris iniquitatib⁹ patimur, cũ lachrymis gratias agamus? Ipse etenim qui nos creauit, etiam pater nobis factus est per adoptionis spiritum quem dedit. Et aliquando filios pane nutrit, aliquando flagello corrigit: quia per dolores & munera ad hæreditatẽ perpetuam erudit. Si itaque gloria omnipotenti Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Marginalia: 1. Cor. 3. — Rom. 12. — Exod. 24. & 30. — Coloss. 2. — Cant. 3. — Psal. 140. — Iob. 10. — Iob. 30. — Psalm. 118. — Psalm. 101.

Homiliarum beati Gregorij papæ super Ezechielem libri duo finiunt feliciter.

Homilia, si Tortellio creditur, cum aspiratione principij & vnico l atque i latino secundum veram orthographã scribitur: indicátque apud nos sermonem: & descendit ab ὁμιλέω quod est sermocinor. Calepinus autẽ dicit homiliã esse colloquiũ vel sermonem ad populum. Et habet penultimam correptam.

LIBER

LIBER. XL. HOmiliarum beati Gregorij papæ, de diuersis lectionibus Euangelij, ad Secundinum Laurimitanum episcopum: Prologus.

Reuerendissimo & sanctissimo fratri Secundino episcopo, Gregorius seruus seruorum Dei. Inter sacra Missarum solennia, ex his quæ diebus certis in hac Ecclesia legi ex more solent, sancti Euangelij quadraginta lectiones exposui. Et quarundam quidem dictata expositio assistēti plebi est per notarium recitata: quarundam verò explanationem coram populo ipse locutus sum: atque ita vt loquebar, ita excepta est. Sed quidam fratres sacri verbi studio feruentes, antequam ad propositum modum ea quæ dixeram, subtili emendatione perducerē, transtulerunt. Quos rectè ego quasi quibusdam famelicis similes dixerim: qui prius escas edere appetunt, quàm cibi plenius excoquantur. Hoc verò vbi scriptum est: Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo: prius quidem quasi sub quadam ambiguitate exposui: sed eandem dubitationem postmodum certa notatione correxi. Easdem quoque homilias eo quo dictę sunt ordine, in duobus codicibus ponere curaui: vt & priores viginti quæ dictatæ sunt, & posteriores totidem, quæ sub oculis dictæ, in singulis essent distinctæ corporibus. Quòd verò quædam antepositæ sunt quæ in Euangelio pòst leguntur: quædam verò postpositæ, quæ antè per Euangelistam scriptæ sunt, inueniuntur: nequaquam mouere tuam fraternitatem debet: quia sicut à me diuersis temporibus dictatæ sunt, ita quoque sunt ab exceptoribus in codicibus affixæ. Tua itaq; fraternitas sacris semper lectionibus intenta, si prædictum locum Euangelij inuenit sub dubietate prolatum: vel easdem homilias repererit ita vt prædixi non esse dispositas, has inemendatas remansisse cognoscat: & iuxta eas quas per præsentem portitorem mittere studui, corrigat: nullóque modo illas sine emendatione remanere permittat. Editæ autem in scrinio sanctæ Ecclesiæ nostræ retinentur: vt si qui forte à tua fraternitate longè sunt, hic inueniant vnde in his quæ emendatæ sunt, certiores fiant.

Famelicorũ natura.

Matth. 4.

LIBER. XL. HOmiliarum beati Gregorij papæ.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luca. 21.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: Erunt signa in Sole, & Luna, & stellis, & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum: arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Nam virtutes cœlorum mouebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna & maiestate. His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam & omnes arbores, cùm producunt iam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei. Amē dico vobis, quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

Homilia Beati Gregorij papæ in basilica beati Petri Apostoli ad populum habita: Dominica secunda aduentus domini.

HOMILIA PRIMA.

DOminus ac redemptor noster, fratres charissimi, paratos nos inuenire desiderans, senescentem mundum quæ mala sequantur denunciat: vt nos ab eius amore compescat. Appropinquantem eius terminum quantæ percussiones præueniant innotescit: vt si Deum metuere in tranquillitate non volumus, saltem vicinum eius iudicium vel percussionibus attriti timeamus. Huic etenim lectioni sancti Euangelij quam modò vestra fraternitas audiuit, paulo superius Dominus præmisit, dicens: Exurget gens contra gētem, & regnum aduersus regnum, & erunt terræmotus magni per loca, pestilentię, & fames: & quibusdam interpositis, hoc quòd modò audistis adiūxit: *Erunt signa in Sole & Luna, & stellis: & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.*) Ex quibus profectò omnibus alia iam facta cernimus: alia in proximo ventura formidamus. Nam gentem contra gentem exurgere, earúmque pressuram terris insistere, plus iam in nostris tēporibus cernimus, quàm in codicibus legimus. Quòd terræmotus vrbes innumeras obruat, ex aliis mundi partibus scitis quàm frequentes audiuimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa verò in Sole & Luna & stellis, adhuc apertè minimè vidimus. Sed quia & hæc non longè sint, ex ipsa iam aeris immutatione colligimus: quamuis priusquam Italia gētili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies vidimus, ipsúmque qui postea humani generis fusus est sanguinem, coruscantes. Confusio autem maris & fluctuum necdum noua exorta est. Sed cùm multa prænunciata iam completa sint, dubium non est quin sequantur etiam pauca quæ restāt: quia sequētium rerum certitudo est præteritarum exhibitio. Hæc nos fratres charissimi idcirco dicimus, vt ad cautelæ studium vestræ mentes euigilent: ne securitate torpeant, ne ignorātia languescant, sed semper eas & timor sollicitet, & in bono opere sollicitudo confirmet, pensantes hoc quod redemptoris nostri voce subiungitur: Arescentibus hominibus præ timore & expectatione quæ superuenient vniuerso orbi. *Nam virtutes cœlorum mouebuntur.*) Quid etenim Dominus virtutes cœlorum nisi angelos, archangelos, thronos, dominationes, principatus & potestates appellat? quæ in aduentu districti iudicis nostris tunc oculis visibiliter apparebunt, vt districtè tunc à nobis exigant hoc quod modò inuisibilis conditor æquanimiter portat. Vbi & subditur: *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & maiestate.*) Ac si apertè diceretur, in potestate magna & maiestate visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt: vt virtutem eius tantò tunc districtius sentiant, quantò nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant. Sed quia hæc contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem verba vertuntur. Nam & subditur: *His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redēptio vestra.*) Ac si apertè veritas electos suos admoneat, dicēs: Cùm plagæ mundi crebrescunt, cùm terror iudicij virtutibus commotis ostenditur, leuate capita, id est, exhilarate corda: quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, propè fit redemptio quam quæsistis. In scriptura etenim sacra sępe caput pro mente ponitur: quia sicut capite reguntur mēbra, ita & cogitationes mēte dispонūtur. Leuare itaq; capita, est mētes nostras ad gaudia patriæ cœlestis erigere. Qui ergo Deū diligunt, ex mūdi fine gaudere atq; hilarescere iubētur: quia videlicet eū quē amant, mox inueniunt, dum transit is quem nō amauerunt. Absit enim vt fidelis quisq; qui Deum videre desiderat, de mundi percussionibus lugeat, quē finiri eisdē suis percussionibus non ignorat. Scriptum nanque est: Quicunque voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Qui ergo appropinquante mundi fine non gaudet,

Marc. 13.

Italiæ percutio signis quibusdam ostensa fuerat.

Cœlorũ virtutes quæ dicuntur.

Caput sæpe pro mente ponitur.

Iaco. 4.

amicus se illius esse testatur, atque per hoc inimicus Dei esse conuincitur. Sed absit hoc à fidelium cordibus, absit ab his qui & esse aliam vitam per fidem credunt, & eam per operationem diligũt. Ex mundi enim destructione lugere, eorum est, qui radices cordis in eius amore plantauerunt, qui sequentem vitam non quærunt, qui illam neque esse suspicãtur. Nos autem qui cælestis patriæ gaudia æterna cognouimus, festinare ad ea quantocyus debemus. Optandũ nobis est citius pergere, atque ad illam breuiore via peruenire. Quibus enim malis mundus non vrgetur? Quæ nos tristitia, quæ aduersitas non angustat? Quid est vita mortalis nisi via? Et quale sit fratres mei perpendite, in labore viæ lassescere, & tandẽ eandem viam nolle finiri? Quòd autem calcari mundus ac despici debeat, redemptor noster prouida comparatione manifestat, cùm protinus adiunxit: *Videte ficulneam & omnes arbores, cùm producunt iam ex se fructum, scitis quia propè est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei.*) Ac si apertè dicat: quia sicut ex fructu arborum vicina æstas cognoscitur, ita ex ruina mundi propè esse agnoscitur regnum Dei. Quibus profectò verbis ostenditur: quia fructus mundi ruina est. Ad hoc enim crescit, vt cadat, Ad hoc cadit, vt germinet. Ad hoc germinat, vt quæcunque germinauerit, cladibus consumat. Bene autem regnum Dei æstati comparatur: quia tunc mœroris nostri nubila transeunt, cùm vitæ dies æterni Solis claritate fulgescunt. Quæ omnia sub magna certitudine confirmantur, cum sententia subiungitur qua dicitur: *Amen dico vobis: quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*) Nihil enim in rerum corporalium natura cœlo & terra durabilius: & nihil in rerum natura, tam velociter quàm sermo transit. Verba enim quousque imperfecta sunt, verba non sunt, cùm verò perfecta fuerint, omnino iam non sunt: quia nec perfici nisi transeundo possunt. Ait ergo: *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Ac si apertè dicat: Omne quod apud vos durabile est, sine mutatione durabile ad æternitatem non est: & omne quod apud me transire cernitur, fixum & sine transitu tenetur, quia sine mutabilitate manentes sententias exprimit meus sermo qui transit. Ecce fratres mei iam cernimus quod audiebamus. Nouis quotidie & crebrescentibus malis mundus vrgetur. Ex illa plebe innumerabili quanti remanseritis, aspicitis, & tamen adhuc quotidie flagella vrgent. Repentini casus opprimunt, nouæ nos & improuisæ clades affligunt. Sicut enim iuuentute viget corpus forte, & incolume manet pectus, torosa ceruix, plena sunt brachia, in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequẽtibus suspiriis pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercidit: nam & si languor desit, plerunque senibus ipsa sua salus ægritudo est. Ita mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crebrescentibus crebrius vrgetur. Nolite ergo fratres mei diligere quem videtis diu stare non posse. Præcepta apostolica in animo ponite, quibus nos admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quia si quis diligit mundum non est charitas patris in eo. Nudiustertius fratres agnouistis, quòd subitò turbine annosa arbusta eruta, destructæ domus, atque Ecclesiæ à fundamentis euersæ sunt. Quanti ad vesperum sani atque incolumes, acturos se in crastinum aliquid putabant: & tamen nocte eadem repentina morte defuncti sunt, in laqueo ruinæ deprehensi? Sed considerandum nobis est dilectissimi, quòd ad hæc agenda inuisibilis iudex vẽti tenuissimi spiritum mouit, vnius procellam nubis excitauit, & terram subruit, casura tot ædificiorum fundamenta cõcussit. Quid ergo iudex ipse facturus est, cùm per semetipsum venerit, & in vltionem peccatorum ira eius exarserit, si portari non potest, cùm nos per tenuissimam nubem ferit? In iræ eius præsentia quæ caro subsistet, si ventum mouit, & terram subruit, concitauit aëra, & tot ædificia strauit? Hanc districtionem venturi iudicis Paulus considerans ait: Horrendum est incidere in manus Dei viuentis. Hanc Psalmista exprimit, dicens: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Districtionem quippe tanti iudicis, tempestas ignísque comitabuntur: quia tempestas examinat, quos ignis exurit. Illum ergo diem fratres charissimi, ante oculos ponite, & quicquid modò graue creditur, in eius comparatione leuigatur. De illo etenim die per prophetam dicitur: Iuxtà est dies Domini magnus, iuxtà & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ, dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies turbæ & clangoris. De hac die Dominus iterum per prophetam dicit: Adhuc semel, & ego mouebo non solùm terram, sed etiam cœlum. Ecce, vt prædiximus, aërem mouit, & terra non substitit. Quis ergo ferat, cùm cælum mouerit? Quid autem terrores quos cernimus, nisi sequentis iræ præcones dixerimus? Vnde & considerare necesse est: quia ab illa tribulatione vltima tantò sunt istæ tribulationes dissimiles, quantum à potentia iudicis persona præconis distat. Illum ergo diem fratres charissimi tota intentione cogitate, vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tantò securiores quandoque videbitis, quantò nũc districtionem illius timendo præuenitis, præstante Domino, &c.

Vita mortalis via est. — *Mũdi fructus ruina est.* — *I. Ioan. 2. Mundũ diligere periculosum est.* — *Hebr. 10.* — *Psalm. 46.* — *Iudicij dies semper ante oculos ponẽdus est.* — *Sopho. 1.* — *Præcones iræ sequẽtis sunt terrores quos cernimus.*

E F G H

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

IN illo tẽpore. Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Et postquam flagellauerint, occident eum, & die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Erat autem verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebãtur. Factum est autẽ cũ appropinquaret Hierico, cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerũt autem ei, quòd Iesus Nazarænus trãsiret. Et exclamauit dicẽs: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabant eũ vt taceret. Ipse verò multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autẽ Iesus iussit illũ adduci ad se. Et cùm appropinquasset interrogauit illũ dicens: Quid tibi vis faciã? At ille dixit: Domine vt videam. Et Iesus dixit illi. Respice, fides tua te saluum fecit. Et confestim vidit, & sequebatur illum, magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo. — *Lucæ 18.*

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Petri Apostoli: Dominica in quinquagesima.

HOMILIA II.

REdemptor noster præuidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longè antè & eiusdẽ passionis pœnam, & resurrectionis suæ gloriam prædixit: vt cùm eum morientem, sicut prædictum est, cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. Sed quia carnales adhuc discipuli nullo modo valebant capere verba mysterij, venitur ad miraculum. Ante eorum oculos cæcus lumen recepit: vt qui cælestis mysterij verba non caperent, eos ad fidem cœlestia facta solidarent. Sed Miracula Domini & saluatoris nostri sic accipienda sunt fratres charissimi, vt & in veritate credantur facta, & tamen per significationem nobis aliquid innuãt. Opera quippe eius & per potentiam aliud ostendunt, & per mysterium aliud loquuntur. Ecce enim quis iuxta historiam cæcus iste fuerit, ignoramus: sed tamen quid per mysterium significet, nouimus. Cæcum quippe est genus humanum: quod in parente primo à paradisi gaudiis expulsum, claritatem supernæ lucis ignorans, damnationis suæ tenebras patitur: sed

Miracula Christi vltra ipsam veritatem aliquid innuunt.

tur: sed tamen per redemptoris sui præsentiam illuminatur, vt internæ lucis gaudia iam per desiderium videat, atque in via vitæ boni operis gressus ponat. Notandū verò est, quòd cùm Iesus Hiericho appropinquare dicitur, cæcus illuminatur. Hiericho quippe luna interpretatur: luna autem in sacro eloquio pro defectu carnis ponitur: quia dum menstruis momentis decrescit, defectum nostræ mortalitatis designat. Dum igitur conditor noster appropinquat Hiericho, cæcus ad lumen redit: quia dum diuinitas defectum nostræ carnis suscepit, humanum genus lumen quod amiserat, recepit. Vnde enim Deus humana patitur, inde homo ad diuina sublevatur. Qui videlicet cæcus rectè & iuxta viam sedere, & mendicans esse describitur: ipsa enim veritas dicit: Ego sum via. Qui ergo æternæ lucis claritatem nescit, cæcus est. Sed si iam in redemptorem credit, iuxta viam sedet: si autem iam credit, sed vt æternam lucem recipiat, rogare dissimulat atq; à precibus cessat, cæcus quidem iuxta viam sedet, sed minimè mendicat. Si verò & crediderit, & cæcitatem cordis sui cognouerit, sed vt lumen veritatis recipiat postulat, iuxta viam cæcus sedet & mendicat. Quisquis ergo cæcitatis suæ tenebras agnoscit, quisquis hoc quod sibi deest lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, clamet & vocibus mentis, dicens: *Iesu fili Dauid miserere mei.*) Sed quid clamante cæco subiungitur, audiamus: *Et qui præibant, increpabant eum vt taceret.*) Quid autem designant isti qui Iesum veniētem præcedunt, nisi desideriorum carnalium turbas, tumultúsque vitiorum? Qui prius quàm Iesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis cogitationem nostram dissipant, & voces cordis in oratione perturbant. Sæpe nanque dum conuerti ad Dominum post perpetrata vitia volumus, dum contra hæc eadem exorare vitia quæ perpetramus conamur, occurrunt cordi phantasmata peccatorum quæ fecimus, mentis nostræ aciem reuerberant, confundunt animum, & vocem nostræ deprecationis premunt. Qui præibant ergo, increpabant eū vt taceret: quia priusquam Iesus ad cor veniat, mala quæ fecimus, cogitationi nostræ suis imaginibus illisa, in ipsa nos nostra oratione perturbant. Sed quid adhæc illuminandus iste cæcus fecit, audiamus. Sequitur: *Ipse verò multo magis clamabat: Fili Dauid miserere mei.*) Ecce quem turba increpat vt taceat, magis ac magis clamat: quia quantò grauiori tumultu cogitationum carnalium premimur, tantò orationi insistere ardentius debemus. Contradicit turba ne clamemus: quia peccatorum nostrorum phantasmata plerunque & in oratione patimur. Sed nimirum necesse est, vt vox cordis nostri quò durius repellitur, eò valentius insistat: quatenus cogitationis illicitę tumultum superet, atque ad pias aures Domini nimietate suæ importunitatis erumpat. In se, vt suspicor, recognoscit vnuquisque quod dicimus: quia dum ab hoc mundo animum ad Deum mutamus, dum ad orationis opus conuertimur, ipsa quæ prius delectabiliter gessimus, importuna postea atque grauia in oratione nostra toleramus. Vix eorum cogitatio manu sancti desiderij ab oculis cordis abiicitur. Vix eorum phantasmata per pœnitentiæ lamenta superantur. Sed cùm in oratione nostra vehementer insistimus, transeuntem Iesum mēti figimus. Vnde illic subditur: *Stans autem Iesus iussit eum adduci ad se.*) Ecce stat, qui antè transibat: quia dum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Iesum aliquatenus transeuntē sentimus. Cùm verò orationi vehementer insistimus, stat Iesus vt lucem restituat: quia Deus in corde figitur, & lux amissa reparatur. Qua tamen in re & aliud aliquid nobis Dominus innuit, quod intelligi de humanitate ac diuinitate illius vtiliter possit. Clamantem etenim cæcum Iesus transiens audiuit, sed stans miraculum illuminationis exhibuit. Transire nanque humanitatis est, stare diuinitatis. Per humanitatem quippe habuit nasci, crescere, mori, resurgere, de loco ad locum venire. Quia ergo in diuinitate mutabilitas non est, atque hoc ipsum mutari transire est: profectò iste transitus ex carne est, non ex diuinitate. Per diuinitatem verò ei semper stare est: quia vbique præsens nec per motum recedit, sicut nec per motum venit. Cæcum igitur clamantem Dominus transiens audiuit, sed stans illuminauit: quia per humanitatem suam vocibus nostræ cæcitatis compatiendo misertus est, sed lumen nobis gratiæ per diuinitatis potentiam infudit. Et notandū quid cæco venienti dicat: *Quid tibi vis faciam?*) Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcus ignorabat? Sed peti vult hoc quod & nos petere, & se concedere prænoscit. Importunè nanque ad orationem nos admonet, & tamen dicit: Scit nanque pater vester cœlestis quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Ad hoc ergo requirit, vt petatur: ad hoc requirit, vt cor ad orationem excitet. Vnde & cæcus protinus adiunxit: *Domine vt videam.*) Ecce cæcus à Domino non aurum sed lucem quærit, parui pendens extra lucem aliquid quærere: quia etsi habere cæcus quodlibet potest, sine luce videre non potest quod habet. Imitemur ergo fratres charissimi eum quem & corpore audiuimus & mente illuminatum. Non falsas diuitias, non terrena dona, non fugitiuos honores à Domino, sed lucem quæramus, nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ a nobis communis cum pecoribus cernitur: sed lucem quæramus, quam videre cum solis angelis possimus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profectò lucem, via fides est. Vnde rectè & illuminando cæco protinus respondetur: *Respice, fides tua te saluum fecit.*) Sed ad hoc cogitatio carnalis dicit: Quomodo possum lucem spiritalem quærere, quam videre nō possum? Vnde mihi certum est si sit, quæ corporeis oculis non infulget? Cui scilicet cogitationi est quod breuiter quisque respondeat: quia & hæc ipsa quæ sentit, non per corpus, sed per animam cogitat. Et nemo suam animam videt: nec tamen dubitat se animam habere, quam non videt. Ex inuisibili nanque anima, visibile regitur corpus. Si autem auferatur quod est inuisibile, protinus corruit hoc quod visibile stare videbatur. Ex inuisibili ergo substantia in hac vita visibili viuitur, & esse vita inuisibilis dubitatur? Sed iam petenti cœco quid factū sit, vel quid ipse fecerit, audiamus. Sequitur: *Confestim vidit, & sequebatur eum.*) Videt & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bene operari contemnit. Si ergo fratres charissimi cæcitatem iam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in redemptoris nostri mysterium, iuxta viam sedemus: si exorando quotidie ab auctore nostro vitæ lumen petimus: si eadem luce iam per intellectum videndo illuminati post cæcitatem sumus, Iesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus qua graditur, & eius vestigia imitando teneamus. Iesum etenim sequitur, qui imitatur. Hinc nanque dicit. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Sequere enim, dicitur imitare. Hinc rursus admonet dicens: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Cōsideremus ergo quà graditur, vt sequi mereamur. Ecce cùm sit Dominus & creator angelorum, suscepturus naturam nostram quam condidit, in vterum virginis venit. Nasci tamen in hoc mundo per diuites noluit, parentes pauperes elegit. Vnde & cùm agnus qui pro illo offerretur defuit, columbarum pullos & par turturum ad sacrificium mater inuenit. Prosperari in mundo noluit, opprobria, irrisionésque tolerauit: sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucémque sustinuit. Et quia rerum corporalium delectatione à gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur, ostendit. Quid itaque homo pro se pati debet, si tanta Deus pro hominibus pertulit? Qui ergo in Christum iam credidit, sed adhuc auaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, inuidiæ facibus inardescit, libidinis se immunditia polluit, prosperari ad ea quæ in mundo sunt concupiscit, Iesum in quem credidit, sequi contemnit. Diuerso quippe itinere ambulat, si gaudia delectationésque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit. Reuocemus ergo ante oculos peccata quæ fecimus, consideremus quàm terribilis iudex hæc puniturus adueniat. Mentem formemus ad lamenta. Vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne æternam amaritudinem sentiat in vindicta. Per fletus quippe ad æterna gaudia ducimur, veritate pollicente, quæ ait: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad fletum verò per gaudia peruenitur, hac eadem veritate attestante, quæ ait: Væ vobis qui nunc ridetis: quia lugebitis & flebitis. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem

Hierico luna interpretatur.

Genus humanū quādo recepit lumē quod amiserat. Ioan. 14.

Conuersio peccatorum ad dominū per quid impeditur.

Temporalibus dediti vix spiritalia amplectuntur.

Humanitatis Christi transire est: sed stare diuinitatis.

Matth. 6.

Lux, & non terrena, quæratur à domino.

Matth. 8. Ioan. 12.

Christus pro hominibus multa tolerauit.

Christum suo itinere ambulātes inuenimus.

Matth. 5. Lucæ 6.

in via teneamus. Sicque fit vt nō solùm vita nostra in Deum proficiat, sed hæc ipsa nostra conuersatio ad laudem Dei & alios accendat. Vnde illic subditur: Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Cap. 12.

IN illo tempore, loquente Iesu ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te. At ille respondens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendens manus in discipulos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in basilica sanctæ Felicitatis die natalis eius.

HOMILIA TERTIA.

SAncti Euangelij fratres charissimi breuis est lectio recitata, sed magnis mysteriorum ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor noster matrem se nosse dissimulat: & quę ei mater sit, & qui propinqui, nō per cognationem carnis, sed per coniunctionem spiritus designat, dicens: *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.*) Quibus nobis verbis quid aliud innuit, nisi quòd obsequentes iussionibus suis multos ex gentilitate colligit, & Iudæam, ex cuius carne est genitus, non agnoscit? Vnde & mater eius cùm quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia videlicet synagoga idcirco ab auctore suo nō recognoscitur quia legis obseruationes tenēs, spiritalē intellectū perdidit, & sese ad custodiam literæ foris fixit. Sed cùm is qui voluntatem patris fecerit, soror & frater Domini dicitur, propter vtrunque sexum qui ad fidem colligitur, mirum non est, mirandum verò valde est quomodo etiam mater dicatur. Fideles enim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens: Ite, nunciate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit, quærendum est quomodo etiam & mater esse possit. Sed sciendum nobis est, quia qui Christi soror & frater est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audiētis infuderit. Et mater eius prædicando efficitur, si per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam adest beata Felicitas, cuius hodie natalia celebramus, quæ credendo extitit ancilla Christi, & prædicando facta est mater Christi. Septem quippe filios (sicut in gestis eius emendatioribus legitur) sic post se timuit viuos in carne relinquere, sicut carnales parentes solent metuere ne mortuos præmittant. In persecutionis enim labore deprehēsa, filiorum corda in amore supernæ patriæ prædicādo roborauit. Et parturiuit spiritu quos carne pepererat, vt prædicatione pareret Deo, quos carne pepererat mundo. Considerate fratres charissimi in fœmineo corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita. Amittere se in filiis lumē veritatis timuit, si non fuisset orbata. Nunquid ergo hāc fœminam martyrem dixerim? sed plusquam martyrem. Certè Dominus cùm de Ioanne loqueretur dixit: Quid existis in desertum videre? prophetam? vtique dico vobis & plusquam prophetā. Et Ioannes ipse requisitus, respōdit dicens: Non sum propheta. Qui enim se plusquā prophetā nouerat, esse se prophetam negabat. Qui idcirco plusquā propheta dicitur: quia prophetæ est officiū ventura prænunciare, non etiam ostendere. Ioānes, verò plusquā ꝓpheta est, quia quē verbo dixit, digito ostendit. Non ergo hanc fœmineā martyrē, sed plusquam martyrem dixerim, quæ septem pignoribus ad regnū præmissis, tot ante se mortuos transmisit. Ad pœnam prima venit, sed peruenit octaua. Aspexit mater & cruciata & imperterrita filiorum mortem, spei gaudio adhibuit dolorem naturæ. Timuit viuentibus, gauisa est morientibus. Optauit

Matth. 28.

Felicitatis beatæ mirabilis commendatio.

Matth. 11.

Ioan. 1.

E nullum post se relinquere, si quem haberet superstitem, non posset habere consortem. Nemo ergo ex vobis fratres charissimi existimet quòd eius cor morientibus filiis, etiam carnalis affectus minimè pulsarit. Neque enim filios quos carnem suam esse nouerat, sine dolore poterat morientes videre: sed erat vis amoris interior, quæ dolorem vinceret carnis. Vnde & passuro Petro dicitur: Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Neque enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset. Sed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actúmque est vt cruciatum martyrij nolendo voluisset. Sic nos quoque cùm gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus placet. Amauit ergo iuxta carnem Felicitas filios suos, sed pro amore cœlestis patriæ mori etiam coram se voluit, quos amauit. Ipsa eorum vulnera accepit, sed ipsa in eisdem ad regnum præuenientibus excreuit. Rectè ergo hanc fœminam vltra martyrem dixerim, quæ toties in filiis est desiderabiliter extincta. Dum multiplex martyrium sustinuit, ipsam quoque martyrij palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, vt quisquis consul existeret, iuxta ordinem temporum honoris sui locum teneret. Et si quis posterius ad consulatum veniēs, consul non semel sed bis fortasse aut tertiò fieret, etiam illos laude & honore transcenderet, qui non plus quàm semel consules extitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quæ tot ante se morientibus filiis, pro christo frequenter occubuit: quia ad illius amorem, sola sua mors ei minimè suffecit. Consideremus fratres hanc fœminam, consideremus nos qui membris corporeis viri sumus, in eius cōparatione quid existimabimur. Sæpe nanque agenda aliqua bona proponimus, sed si vnicus contra nos vel leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intentione actionis nostræ fracti protinus & confusi resilimus. Ecce nos plerunque à bono opere verba reuocant. Felicitatem verò à sancta intentione frangere nec tormenta potuerunt. Nos iniuriam maledictionis in aurem maledictoris impingimus: hæc ad regnum etiam per ferrum exiit, nihílque esse quod obsistebat, æstimauit. Nos ad præcepta dominica largiri nostra saltē superflua nolumus: hæc non solùm Deo suam substantiam contulit, sed pro illo etiā propriam carnē dedit. Nos cū ex diuina iussione filios amittimus: sine consolatione lugemus. Hæc eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cùm ergo ad illud terribile examen districtus iudex venerit, quid nos viri dicemus, cùm huius fœminæ gloriam viderimus? De debilitate mentis suæ quæ tunc erit viris excusatio, quando hæc ostendetur, quæ cum seculo & sexum vicit? Sequamur ergo fratres charissimi districtam & asperam redemptoris viam. Vsu quippe virtutum ita iam plana facta est, vt per eam fœminis libeat ambulare. Despiciamus ergo cuncta præsentia. Nulla sunt etenim, quæ transire possunt. Turpe sit diligere, quod constat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, nō luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostri fratres charissimi redemptor noster occubuit, & nos amore eius discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas euademus, sed vnà cum martyribus gloria remunerabimur. Nam quāuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suū: quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus, ipso adiuuante, &c.

Amor interior vincit quandoque dolorem carnis.

Salutem vt recuperemus, amara potamus.

Viros esse fœminis remissiores turpe est.

Viam redemptoris asperam sequi debemus.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Cap. 10.

IN illo tempore. Misit Dominus Iesus duodecim discipulos suos præcipiens eis, & dicens: In viam gentium ne abieritis & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israël. Euntes autem prædicate, dicentes: quia appropinquabit regnū cælorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite

eiicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, neque argentum neque pecuniam in zonis vestris. Non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est enim operarius cibo suo.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Stephani: de Apostolis.

HOMILIA QVARTA.

CVm constet omnibus fratres charissimi, quia redemptor noster in mundum pro redemptione gentium venit, cùm Samaritanos quotidie ad fidem vocari conspicimus: quid est quod in prædicationem discipulos mittens dicit: In viam gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis? sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israël: nisi hoc quod ex facti fine colligimus: quia prius soli Iudææ voluit, & postmodum cunctis gentibus prædicari? vt dum illa conuerti vocata renueret, prædicatores sancti ad vocationem gentium per ordinem venirent: quatenus redemptoris nostri prædicatio à propriis repulsa, gentiles populos quasi extraneos quæreret. Et quod Iudæis fiebat in testimonium, hoc gentibus gratiæ esset incrementum. Erant enim tunc qui de Iudæa vocandi essent, & de gentibus vocandi non essent. Nam & in Apostolorum actibus prædicante Petro legimus, & prius Hebræorum tria milia, & postea quinque milia credidisse. Et cùm prædicare Apostoli gentibus in Asia voluissent, per spiritum prohibiti esse memorantur: & tamen ipse spiritus qui prius prædicationem prohibuit, hanc Asianorum cordibus postmodū infudit. Nam diu est quòd Asia cuncta iam credidit. Idcirco ergo prius prohibuit, quod postmodum fecit: quia tunc in illa erant, qui saluandi non erant. Tunc in illa erant, qui necdum ad vitam reparari merebantur: nec tamen grauius de contempta prædicatione iudicari. Subtili ergo occultóque iudicio, à quorundam auribus prædicatio sancta subtrahitur: quia suscitari per gratiam non merentur. Vnde necesse est fratres charissimi, vt in omni quod agimus, omnipotentis Dei super nos consilia occulta timeamus: nedum mens nostra exterius fusa, à sua se voluptate non reuocat, intus contra eam iudex terribiliter aduersa disponat. Quod bene Psalmista intuēs ait: Venite & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum. Vidit nāque quod alius misericorditer vocatur, alius iustitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo Dominus, alia irascēdo disponit, expauit quod penetrare non potuit: Et quem non solum inuestigabilem in quibusdam suis sententiis, sed etiā inflexibilem vidit, terribilem in consiliis esse memorauit. Missis autem prædicatoribus quid præcipiatur audiamus. *Euntes prædicate dicentes: quia appropinquauit regnum cælorum.*) Hoc iam fratres charissimi, etiam si Euangelium taceat, mundus clamat. Ruinæ nanque illius, voces eius sunt. Qui enim tot attritus percussionibus à gloria sua cecidit, quasi iam nobis è proximo regnum aliud quod sequitur ostendit. Ipsis iam & à quibus amatur, amarus est. Ipsæ ruinæ eius prędicant quod amandus nō est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret. Et qui stantem dilexerat, recedere quantocyus à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur, opprimi volumus potius, quàm habitare: quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos eius passionibus amor ligat. Facile est ergo nunc iam cùm destructa omnia cernimus, animum nostrum ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficillimum fuit, quo prædicare cœlorum regnum inuisibile mittebantur, cum longè latéque omnes cernerent florere regna terrarum. Vnde & adiuncta sunt prædicatoribus sanctis miracula: vt fidem verbis daret virtus ostensa, & noua facerent, qui noua prædicarent, sicut in hac eadem lectione subiungitur: *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite.*) Florente mundo, crescente humano genere, diu in hac vita subsistente carne, exuberante rerum opulentia: quis cùm audiret vitam esse aliam, crederet? quis inuisibilia visibilibus præferret? Sed ad salutem redeuntibus infirmis, ad vitam resurgentibus mortuis, carnis munditiam recipientibus leprosis, ereptis à iure immūdorum spirituum dæmoniacis, tot visibilibus miraculis exactis, quis non crederet quòd de inuisibilibus audiret? Ad hoc quippe visibilia miracula coruscant, vt corda videntium ad fidem inuisibiliū pertrahāt: vt per hoc quod mirū foris agitur, hoc quod intus est, longè mirabilius esse sentiatur. Vnde nunc quoque cùm fidelium numerositas excreuit, intra sanctā Ecclesiam multi sunt qui viam virtutum tenent, sed signa virtutū non habēt: quia frustra miraculū foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam iuxta magistri gentium vocem: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Vnde & idē prędicator egregius inter prædicationis verba dormientem, cadētémque de fenestra Eutychum, atque à vita funditùs extinctum, corā cunctis infidelibus orando suscitauit. Meliten veniens, & plenam infidelibus insulam sciēs, patrem Publij dysenteria febribúsque vexatum, orando sanauit. Peregrinationis verò suæ comitem, & sanctæ prædicationis adiutorē Timotheum ex infirmitate stomachi lassescentem non verbo curauit, sed medicinali arte reparauit dicens: Modico vino vtere, propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Qui ergo infirmum infidelem, &, vt credimus, mortuū vna prece saluat, cur & ægrotum socium prece nō roborat? Quia nimirū ille foris per miraculum sanandus erat, qui adhuc interius viuus non erat: vt per hoc quod exterior potestas ostēderet, hunc ad vitā interior virtus animaret. Aegrotanti autem fideli socio exhibenda foris signa non fuerant, qui salubriter intus viuebat. Sed concessa potestate prædicationis, concessis virtutū miraculis, quid redēptor noster subiungat, audiamus: *Gratis accepistis, gratis date.*) Præsciebat nanque nōnullos hoc ipsum donū accepti spiritus in vsum negociationis inflectere, & miraculorū signa ad auaritiæ obsequiū declinare. Hinc est enim quòd Simon magus per impositionē manus edita miracula conspiciēs, percipere donum spiritus sancti pecunia voluit: scilicet vt deterius venderet quod malè comparasset. Hinc de tēplo redēptor noster flagello de resticulis facto turbas eiecit, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe vendere, est impositionē manus qua spiritus sanctus accipitur, non ad vitę meritū, sed ad prēmiū dare. Sed sunt nonnulli qui quidem nummorū præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiunturatque de largitate eadem, laudis solummodo retributionē quærunt. Hi nimirū quod gratis acceptū est, gratis non tribuunt: quia de impēso officio sanctitatis, nummū expetunt fauoris. Vnde bene cùm iustum virū describeret propheta, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit: Qui excutit manus suas à munere: sed adiunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebitè impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solùm nullā pecuniam, sed etiam humanā gratiam non requirit. Sed vos fratres charissimi, quos secularis habitus tenet, cùm quæ sint nostra cognoscitis, mentis oculos ad vestra reuocate. Cuncta erga vos vicissim gratis agite. Nolite operis vestri in hoc mundo retributionem quęrere, quem cum tanta iam cernitis velocitate defecisse. Sicut malè actā abscondi vultis ne alij videant: ita bona ne ad humanam laudē appareāt cauete. Neq; mala quoquo modo, nec bona pro tēporali retributione faciatis. Ipsum vestri operis testē quærite, quem iudicē sustinetis. Occulta nūc bona vestra esse videat, vt ea retributionis suæ tempore in publico ostendat. Sicut carni vestræ ne deficiat, cibos quotidie prębetis: sic mētis vestræ quotidiana alimēta bona sint opera. Cibo corpus pascitur, pio opere spiritus nutriatur. Quod moritura carni tribuitis, victuræ in perpetuum animæ non negetis. Si quando enim repentinus ignis habitaculū absumit, quisquis eius possessor extiterit, rapit quod valuerit, & fugit: lucrū deputat, si quid secum ex ignibus tollat. Ecce tribulationū flāma mundum concremat, & cuncta quæ in eo speciosa videbātur, finis iam proximus velut ignis deuastat. Lucrū ergo fratres charissimi maximum credite, si vobiscum aliquid de illo rapiatis: si quid fugientes tollitis, si hoc quod perire remanēdo poterat, ad retributionem vobis perpetuā largiēdo serua-

Marginalia: Acto. 3. — Acto. 4. — Prædicatio à quibusdā subtrahitur. — Psal. 45. — Mundus nō est amādus. — Miracula facere quare permissum fuit sanctis prædicatoribus. — Miraculorū effectus. — 1. Cor. 14. — Acto. 20. — Acto. 28. — 1. Tim. 5. — Acto. 8. — Ioan. 2. — Columbas vendere quid est. — C. 4. q. 1. Sūt nonnulli. — Esaiæ 33. — Munus est triplex. — Acta mala & bona sunt abscōdenda.

Bona terrena seruando totaliter amittuntur.

tis. Terrena quippe omnia seruando amittimus, sed bene largiendo seruamus. Cum velocitate tempora fugiunt. Ad videndum ergo citius iudicem nostrum quia cum magna importunitate impellimur, ei bonis actibus cum festinatione præparemur, donante Domino nostro Iesu Christo, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Matth. 4.

IN illo tempore. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare. Erant enim piscatores. Et ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuò relictis retibus, secuti sunt eum. Et procedens inde vidit duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & vocauit eos. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Andreæ Apostoli, in natali eius.

HOMILIA QVINTA.

AVdistis fratres charissimi, quia ad vnius iussionis vocem Petrus & Andreas relictis retibus secuti sunt redemptorem. Nulla verò hunc facere adhuc miracula viderant: nihil ab eo de præmio æternę retributionis audierant: & tamen ad vnum Domini præceptum, hoc quod possidere videbantur, obliti sunt. Quanta nos eius miracula videmus, quot flagellis affligimur, quantis minarum asperitatibus deterremur: & tamen vocantem sequi contemnimus? In cœlo iam sedet, qui de conuersione nos admonet: iam iugo fidei colla gentium subdidit, iam mundi gloriam strauit: iam ruinis eius crebrescentibus districti sui iudicij diem propinquantē denunciat: & tamen superba mens nostra adhuc non vult hoc sponte deserere, quod quotidie perdit inuita. Quid ergo fratres charissimi, quid in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore præsentis seculi, nec præceptis flectimur, nec verberibus emendamur? Sed fortasse aliquis tacitus sibi cogitationibus dicat: ad vocem dominicam vterque iste piscator quid aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? Sed hac in re fratres charissimi, affectum debemus potius pensare, quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit, qui quantumlibet parum totum deseruit. Certè nos & habita cum amore possidemus, & ea quæ minimè habemus, ex desiderio quærim9. Multū ergo Petr9 & Andreas dimisit, quando vterque etiā desideria habendi dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renuntiauit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt. Nemo igitur etiam cùm quosdam conspicit multa reliquisse, apud semetipsum dicat: Imitari mundi huius contemptores volo, sed quod relinquā, non habeo. Multa fratres relinquitis, si desideriis terrenis renuntiatis. Exteriora etenim nostra Domino quamlibet parua sufficiunt: cor nanque & non substantiam pensat. Nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Nam si exteriorem substantiam perpendamus, ecce sancti negociatores nostri perpetuam angelorum vitam datis retibus & naui, mercati sunt. Aestimationem quippe pretij rectè non habet: sed tamen regnum Dei tantum valet, quantum habes. Valuit nanque Zacchæo dimidium substantiæ: quia dimidium aliud ad hoc quod iniustè abstulit, restituendum in quadruplum reseruauit. Valuit Petro & Andreę dimissis retibus & naui. Valuit viduæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ frigidæ. Regnum itaque Dei, vt diximus, tantum valet quantum habes. Pensate igitur fratres quid vilius cùm emitur, quid carius cùm possidetur? Sed fortasse nec calix aquæ frigidæ suppetit qui indigenti præbeatur: etiam tunc securitatem nobis promittit sermo diuinus

Multū propter deum relinquit: qui sibi nihil retinet. Petrus & Andreas piscatores multum pro Christo dimiserunt.

Luc. 19. Leui. 21. Matth. 9.

E Redemptore etenim nato, cœli ciues ostēsi sunt, qui clamarent: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Ante Dei nanque oculos nunquam est vacua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bona voluntate. Hinc etenim psalmista dicit: In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi. Ac si apertè dicat: Et si exterius munera offerēda nō habeo, intra memetipsum tamē inuenio quod in ara tuæ laudis impono: quia qui nostra datione nō pasceris, oblatione cordis melius placaris. Nihil quippe offerī Deo ditius volūtate bona. Volūtas autē bona est, sic aduersa alteri9 sicut nostra pertimescere: sic de prosperitate proximi, sicut de nostro ꝓfectu gratulari. Aliena damna, nostra credere: aliena lucra, nostra putare. Amicū nō propter mundum, sed propter Deū diligere. Inimicū etiam amando tolerare. Nulli quod pati non vis, facere: nulli quod tibi iustè impendi desideras, denegare. Necessitati proximi non solum iuxta vires succurrere, sed prodesse etiam vltra vires velle. Quid ergo iste holocausto locupletius, quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis, anima semetipsam mactat? F Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium Deo nunquam plenè persoluitur, nisi mundi huius cupiditas perfectè deseratur. Nam quicquid in eo concupiscimus, hoc procul dubio proximis inuidemus. Videtur enim quia nobis desit, quod alter assequitur: Et quia semper inuidia à bona voluntate discordat, mox vt hæc mentem cœperit, illa discedit. Vnde prædicatores sancti vt possent proximos perfectè diligere, studuerunt in hoc seculo nihil amare, nihil vnquam appetere, nihil etiam cum appetitu possidere. Quos bene Esaias intuens ait: Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbę ad fenestras suas? Vidit quippe terrena eos despicere, mente cœlestibus propinquare, verbis pluere, miraculis coruscare. Et quos à terrenis contagiis sancta prædicatio & sublimis vita suspenderat, hos volantes pariter & nubes appellat. Fenestræ autem nostri sunt oculi: quia per ipsos anima respicit quod exterius concupiscit. Columba verò simplex est animal, atq; à malitia fellis alienum. G Quasi columbæ ergo ad fenestras suas sunt, qui nihil in hoc mundo concupiscunt, qui omnia simpliciter aspiciunt, & in hæc quæ vident, rapacitatis studio non trahuntur. At contrà miluus & non columba ad fenestras suas est, qui ad ea quæ oculis considerat, rapinæ desiderio anhelat. Quia ergo fratres charissimi, beati Andreę Apostoli natalitia celebramus, debemus imitari quod colimus. Ostendat nostrę obsequium deuotionis, immutatæ solennitas mentis: despiciamus quæ terrena sunt, relictis temporalibus mercemur æterna. Si autem necdum possumus relinquere propria, saltem non concupiscamus aliena. Si necdum mens nostra accenditur igne charitatis, ambitione sua habeat frenum timoris: vt profectus sui passibus vegetata, dum ab alienorum appetitu compescitur, quandoque ad propria contemnenda perducatur, adiuuante Domino nostro Iesu Christo.

Lucæ 2.

Psal. 55.

Volūtas bona, quam deus appetit, in quo consistit.

Esaia. 60.

Oculi sunt fenestræ animæ.

H Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Matt. 11.

IN illo tempore. Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audistis & vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur. Surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui molibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Malac. 3.

Homilia

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in Basilica sanctorum Marcellini & Petri, die natalis eorum: Dominica tertia aduentus Domini.

HOMILIA SEXTA.

Ioan. 1. Ioan. 3.

QVærendum nobis est fratres charissimi: Ioannes propheta & plusquam propheta, qui venientem ad Iordanis baptisma dominum ostendit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: qui & humilitatem suam, & diuinitatis eius potentiam considerans dicit: Qui de terra est, de terra loquitur, qui autem de cœlo venit, super omnes est: cur in carcere positus, mittens discipulos suos requirit: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? tanquam si ignoret quem ostenderat: & an ipse sit nesciat, quem ipsum esse prophetando, baptizando, & ostendendo clamauerat. Sed hæc citius quæstio soluitur, si gestæ rei tempus & ordo pensetur. Ad Iordanis enim fluenta positus: quia ipse redemptor mundi esset, asseruit. Missus verò in carcerem, an ipse veniat requirit: non quia ipsum esse mundi redemptorē dubitat, sed quærit vt sciat si is qui per se in mundum venerat, per se etiā ad inferni claustra descendat. Quem enim præcurrens mundo nunciauerat, hunc moriendo & ad inferos descendendo præcurrebat. Ait ergo: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*) Ac si apertè dicat: Sicut pro hominibus nasci dignatus es, an etiam pro hominibus mori, & ad inferos descendere digneris insinua, vt qui natiuitatis tuæ præcursor extiti, descensionis etiam precursor fiam, & venturum in inferno te nunciem, quem iam venisse mundo enunciaui. Vnde & inquisitus Dominus enumeratis potentiæ suæ miraculis, de mortis suæ protinus humilitate respondit dicens: *Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.*) Visis tot signis tantisque virtutibus non scandalizari quisque potuit, sed admirari. Sed infidelium mens graue in illo scandalum pertulit, cùm eum post tot miracula morientem vidit. Vnde & Paulus dicit: Nos autem prædicam⁹ Christum crucifixū, Iudæis quidem scandalū, gentibus autē stultitiā. Stultū quippe hominibus visum est, vt pro hominibus auctor vitæ moreretur: & inde cōtra eum homo scandalum sumpsit, vnde ei amplius debitor fieri debuit. Nā tantò Deus ab hominibus dignius honorādus est, quātò pro hominibus & indigna suscepit. Quid est ergo dicere: Beat⁹ qui nō fuerat scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectionem mortis suę humilitatémq; signare? Ac si patenter dicat: Mira quidē facio, sed abiecta perpeti non dedignor. Quia ego moriendo te sub sequor, cauendum valde est hominibus, ne in me mortē despiciant, qui signa venerantur. Sed dimissis Ioannis discipulis, quid de eodem Ioanne turbis dicat, audiamus: *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?*) Quod videlicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe mox vt aura contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui mox vt fauore vel detractione tangitur, statim in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit, hilarescit & extollitur, totúmque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus detractionis eruperit vnde laudis aura veniebat, mox eum quasi in partem alteram ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Ioannes non erat: quia hūc nec blandum gratia, nec cuiuslibet detractionis ira asperum faciebat. Nec prospera hunc erigere, nec aduersa nouerat inclinare. Arundo ergo vento agitata Ioannes non erat, quem à statu sui rectitudine nulla rerum varietas inflectebat. Discamus ergo fratres charissimi arundo vento agitata non esse, solidemus animum inter auras linguarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nulla nos detractio ad iram prouocet, atque ad remissionem inutilis gratiæ nullus fauor inclinet. Non nos prospera eleuent, non aduersa perturbant: vt qui in soliditate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntiū mutabilitate moueamur. Adhuc autem de eius sanctitate subiungitur: *Sed quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.*) Camelorum etenim pillis contextis, vt scitis, vestitus Ioannes fuisse describitur. Et quid est dicere: Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regū sunt: nisi aperta sententia demōstrare, quia non cœlesti sed terreno regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, & solis exterioribus dediti, præsentis viæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo existimet in fluxu atque studio preciosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioanē Dominus de vestimēti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus apostolus per epistolam fœminas à preciosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste preciosa. Pensate ergo quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere. Quanuis hoc quod Ioannes non esse vestitus mollibus dicitur, per significationem intelligi & aliter potest. Mollibus enim vestitus non fuit: quia vitam peccātium non blandimentis fouit, sed vigore asperæ inuectionis increpauit, dicens: Genimina viperarum, quis vobis demonstrauit fugere à ventura ira? Vnde & per Salomonē dicitur: Verba sapiētium quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. Clauis quippe atque stimulis, sapientum verba cōparantur: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pūgere. *Sed quid existis videre in desertum? Prophetam? etiam dico vobis & plusquam prophetam.*) Prophetæ quippe ministerium est, ventura prædicere, non etiam demonstrare. Ioannes ergo plusquā propheta est, quia cum quem præcurrēdo prophetauerat, etiam ostendendo monstrabat. Sed quia arundo vento agitata esse denegatur, quia non esse vestitus mollibus dicitur, quia prophetæ nomen huic impar esse perhibetur, iam quid dignè dici possit, audiamus. Sequitur: Hic est de quo scriptum est: *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuā ante te.*) Quod enim Græcè angelus, hoc latinè nuncius dicitur. Rectè ergo qui nunciare supernum iudicem mittitur, angelus vocatur, vt dignitatem seruet in nomine, quam explet in operatione. Altum quidem nomen est, si vita nomine inferior non est. Vtinam fratres charissimi, non ad iudiciū nostrum dicamus, quia omnes qui sacerdotij nomine censentur, angeli vocantur: Propheta attestante, qui ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Sed huius altitudinem nominis etiam vos si vultis potestis mereri. Nam vnusquisq; vestrum inquantum sufficit, inquantum gratiam supernæ aspirationis accepit, si à prauitate proximum reuocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum vel supplicium erranti denunciat, cùm sanctæ denunciationis verba impendit, profectò angelus existit. Et nemo dicat, admonere non sufficio, exhortari idoneus non sum. Quantum potes exhibe, ne malè seruatum talentum quod acceperas, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quàm vnū talentum acceperat, qui hoc abscondere magis studuit, quàm erogare. Et scimus quòd in Dei tabernaculo non solū phialæ, sed præcipiente Domino etiam cyathi facti sunt. Per phialas quippe doctrina exuberans: per cyathos verò parua atque angusta designatur scientia. Alius doctrina veritatis plenus, audientium mentes inebriat. Per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod sentit nō valet, sed quia hoc vtcunque denunciat, profectò per cyathum gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, id est, in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapiētiæ ministrare phialas minimè potestis, inquantum pro diuina largitate sufficitis, proximis vestris boni verbi cyathos date. Inquantum vos profecisse pensatis, etiam vobiscum alios trahite, in vias Domini socios habere desiderate. Si quis vestrum fratres ad forum aut fortasse ad balneum pergit, quem ociosum esse considerat, vt secū veniat inuitat. Ipsa ergo terrena actio vestra vos conueniat, & si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc etenim scriptum est: Qui audit, dicat veni, vt qui iam in corde vocē superni amoris acceperit, foras etiā proximis vocem exhortationis reddat. Et fortasse panē vt indigēti eleemosynā porrigat nō habet, sed maius est quod tribuere valeat, qui linguā habet. Plus enim est verbi pabulo victurā in perpetuum mentē reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare. Nolite ergo fratres proximis ve-

Ioannes Baptista dubitauit an ad inferos Christus descenderet.

1. Cor. 1.

Arūdo carnalem animum designat.

Arūdo vento agitata esse non debemus.

Vestibus preciosis vti peccatū est.

1. Tim. 2.

Matt. 3.

Prouer. 22.

Angelus Græcè, nūcius est Latinè.

Mala. 2.

Sacerdos quilibet angelus dicitur.

Talentum erogare quisque pro sua virili tenetur.

Apoc. 22.

Doctrina est alimento

corporali præferenda. stram eleemosynam verbi subtrahere. Mecum vos admoneo, vt ab ocioso sermone parcamus, inutiliter loqui declinemus. Inquantum reniti linguæ præualemus, in ventum verba non defluant, cùm iudex dicat: Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. *Matth. 12.* Ociosum quippe verbum est quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione iustæ necessitatis caret. *Verbum ociosum quale est.* Ociosa ergo colloquia ad ædificationis studium vertite. Quàm celerrimè huius vitę tempora fugiant, considerate. Quàm districtus veniat iudex attendite. Hunc ante oculos vestri cordis ponite. Hunc proximorum vestrorum mentibus intimate, vt inquantū vires suppetunt, si annunciare eum non negligitis, vocari ab eo angeli cum Ioanne valeatis, adiuuante Domino, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

In illo tempore. Miserunt Iudæi ab Hierosolimis sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? qui dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit, Non. Dixerunt ergo ei: Quis es? vt responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de teipso? Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta? Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua. Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius non sum dignus vt soluam eius corrigiam calciamenti. Hæc in † Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

Ioan. 1. *Esaiæ. 40.* *† al Bethabara.*

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in Basilica sancti Petri Apostoli: Dominica quarta in aduentu Domini.

HOMILIA SEPTIMA.

Ex huius nobis lectionis verbis fratres charissimi, Ioannis humilitas commendatur, qui cùm tantæ virtutis esset vt Christus credi potuisset, elegit solidè subsistere in se, ne humana opinione raperetur inaniter super se. *Nam confessus est, & non negauit: & confessus est, quia non sum ego Christus.*) Sed qui dixit non sum, negauit planè quod non erat, sed non negauit quod erat: vt veritatem loquens, eius membrum fieret, cuius sibi nomen fallaciter non vsurparet. Cùm ergo non vult appetere nomen Christi, factus est membrum Christi: quia dum infirmitatem suam studuit humiliter agnoscere, illius celsitudinem meruit veraciter obtinere. Sed cùm ex lectione alia redemptoris nostri sententia ad mentem reducitur, ex huius lectionis verbis nobis quæstio valde implexa generatur. Alio quippe in loco inquisitus à discipulis Dominus de Helię aduentu, respondit: Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eum quæcunque voluerunt. *Matth. 17.* Et si vultis scire: Ioannes ipse est Helias. Requisitus autem Ioannes dicit? *Non sum Helias.*) Quid est hoc fratres charissimi, quia quod veritas affirmat, hoc propheta veritatis negat? Valde nanque inter se diuersa sunt, ipse est, & non sum. Quomodo ergo propheta veritatis est, si eiusdem veritatis sermonibus concors non est? Sed si subtiliter veritas ipsa requiratur, hoc quod inter se contrarium sonat quomodo contrarium non sit, inuenitur. *Lucæ. 1.* Ad Zachariam nanque de Ioanne angelus dicit: Ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ. Qui idcirco venturus in spiritu & virtute Heliæ dicitur: quia sicut Helias secundum Domini aduentum præueniet, ita Ioannes præuenit primum. Sicut ille præcursor venturus est iudicis, ita iste præcursor est factus redemptoris. Ioannes ergo in spiritu Helias erat, in persona Helias non erat. Quod ergo Dominus fatetur de spiritu, hoc Ioannes denegat de persona: quia & iustum sic erat, vt E & discipulis Dominus spiritalem de Ioanne sententiam diceret: & Ioannes iisdem turbis carnalibus non de spiritu, sed de corpore responderet. Contrarium ergo veritati videtur esse, quòd Ioānes sonuit, sed tamen à veritatis tramite non recessit. Qui cùm se etiam prophetam negat, quia videlicet non solum poterat redemptorem prædicare, sed etiam demonstrare, quisnam sit, continuò exprimit, dum subiungit: *Ego vox clamantis in deserto.*) Scitis fratres charissimi, quia vnigenitus filius verbum patris vocatur, Ioanne attestante qui ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & deus erat verbum. *Ioan. 1.* Et ex ipsa vestra locutione cognoscitis, quia prius vox sonat, vt verbum postmodum possit audiri. Ioānes ergo vocē se esse asserit, quia verbum præcedit. *Ioannes baptista quare dictus est vox.* Aduentum itaque dominicum præcurrens vox dicitur, quia per eius ministerium patris verbum ab hominibus auditur. Qui etiam in deserto clamat: quia derelictæ destitutæ Iudææ solatium sui redemptoris annunciat. F Quid autem clamet insinuat, cùm subiungit: *Dirigite viam Domini, sicut dixit Esaias propheta.*) Via Domini ad cor dirigitur, cùm veritatis sermo humiliter auditur. Via domini ad cor dirigitur, cùm ad præceptum illius vita præparatur. Vnde scriptum est: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. *Ioann. 14.* Quisquis ergo in superbiam mentem eleuat, quisquis auaritiæ æstibus anhelat, quisquis se luxurię inquinationibus polluit, cordis ostium contra veritatem claudit, & ne ad se Dominus veniat, claustra animi seris vitiorum damnat. *Cordis ostium multi contra veritatē claudunt.* Sed adhuc qui missi sunt, percontantur: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta? Quod quia non studio cognoscendæ veritatis, sed malitia exercendæ æmulationis dicitur, Euangelista tacitè innotuit, qui subiungit dicens: *Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis.*) Ac si apertè dicat: Illi Ioannem de suis actibus requirunt, qui doctrinam nesciunt quærere, sed inuidere. G Sed sanctus quisque etiam cùm peruersa mente requiritur, à bonitatis suæ studio non mutatur. Vnde Ioannes quoque ad verba inuidiæ, prædicamenta respondit vitæ. Nam protinus adiungit: *Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit quem vos nescitis.*) Ioannes non in spiritu sed in aqua baptizat, quia peccata soluere non valens, baptizatorum corpora per aquam lauat, sed tamen mentem per veniam non † sanat. *Baptismus Ioannis erat in aqua.* *† lauat.* Cur ergo baptizat qui peccata per baptisma nō relaxat, nisi vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum nascendo præuenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando præueniret? Et qui prædicando factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor eius fieret imitatione sacramenti. *Baptizando & prædicando fuit Ioannes Christi præcursor.* Qui inter hæc mysterium nostri redemptoris annuncians, hunc in medio hominū & stetisse asserit, & nesciri: quia per carnē Domin⁹ apparēs, & visibilis extitit corpore, & inuisibilis maiestate. De quo etiā subdit: *Qui post me venit, ante me factus est.*) Sic nāq; dicitur ante me factus: ac si dicat, Ante me posit⁹. Post me ergo venit, quia postmodū natus: Ante me autē factus est, quia mihi prælatus. H Sed hæc paulò superius dicens, etiam prælationis eius causas aperuit, cùm subiunxit: Quia prior me erat. Ac si apertè dicat: Inde me etiam pòst natus superat, quo eum natiuitatis suæ tempora non angustant: Nam qui per matrem in tēpore nascitur, siue matre ante tempora est à patre generatus. Cui quantæ reuerentiæ humilitatem debeat, subdendo manifestat: *Cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamenti.*) Mos apud veteres fuit, vt si quis eam quæ sibi cōpeteret, accipere vxorem nollet, ille ei calciamentum solueret, qui ad hanc sponsus iure propinquitatis veniret. *Corrigiam calciamenti soluere quid signat.* Quid igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsus appparuit? De quo & idem Ioannes dicit: Qui habet sponsam, sponsus est. *Ioan. 3.* Sed quia Ioannem homines Christum esse putauerunt, quod idem Ioannes negat, rectè se indignū esse ad soluendam corrigiam eius calciamenti denunciat. Ac si apertè dicat: Ego redemptoris nostri vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomē mihi immeritò non vsurpo. Quod tamē intelligi & aliter potest. Quis enim nesciat quod calciamēta ex mortuis animalib⁹ fiunt? Incarnatus verò Dominus

minus venies, quasi calciatus apparuit: quia in diuinitate sua, morticina nostrę corruptionis assumpsit. Vnde etiā per prophetam dicit: In Idumæā extendā calciamentū meum. Per Idumæam quippe gentilitas, per calciamentū verò assumpta mortalitas designat. In Idumæā ergo Dominus calciamentū suū se extendere asserit: quia dum per carnem gētibus innotuit, quasi calciata ad nos diuinitas venit. Sed hui⁹ incarnationis mysteriū humanus ocul⁹ penetrare nō sufficit. Inuestigari etenim nullatenus potest quomodo incarnat verbū: quomodo summus & viuificator spiritus, intra vterū matris animatur: quomodo is qui initiū non habet, & existit & cōcipitur. Corrigia ergo calciamenti, est ligatura mysterij. Ioānes itaq; soluere corrigiā calciamēti eius nō valet, quia incarnationis eius mysteriū nec ipse inuestigare sufficit, qui hoc per prophetię spiritū agnouit. Quid est ergo dicere, Nō sum dignus soluere corrigiā calciamēti eius: nisi apertè & humiliter suam ignorantiā profiteri? Ac si patenter dicat: Quid mirum si ille mihi prælat⁹ est, quem post me quidem natum cōsidero, sed natiuitatis eius mysterium nō apprehendo? Ecce Ioānes pro prophetię spiritu implet⁹, mira scientia emicat, & tamē illud de se insinuat, quod ignorat. Qua in re pēsandū nobis est fratres charissimi, & tota intētione cogitandū, quomodo sancti viri vt humilitatis in se virtutē custodiant, cùm quędam mirabiliter sciunt, illud ante mētis oculos student reuocare quod nesciunt: vt dum ex parte alia infirmitatē suam cōsiderāt, ex ea parte qua perfecti sunt, eorum se animus nō extollat. Sciētia etenim virtus est, humilitas etiā custos virtutis. Restat ergo vt in omne quod scit, sese mēs deprimat, ne quod virtus sciētię cōgregat, ventus elationis† spargat. Cùm bona fratres agitis, semper ad memoriā malè acta reuocate, vt dum cautè culpa conspicitur, nunquam de bono opere incautè animus lętetur. Superiores inuicem in via Dei eos maxime qui vobis cōmissi non sunt, proximos vestros attendite: quia & quos agere aliqua praua cōspicitis, quæ in eis lateāt bona nescitis. Magnus ergo vnusquisque esse studeat, sed tamē aliquo modo esse se nesciat, ne dum sibi magnitudinē arrogāter tribuit, amittat intus quod erat. Hinc etenim per prophetā dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corā vobismetipsis prudētes. Hinc Paulus ait: Nolite prudētes esse apud vosmetipsos. Hinc contra superbientem Saul dicitur: Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es. Ac si apertè diceretur: Cùm tu te paruulum conspiceres, ego te præ cæteris magnum feci. Quia verò tu te magnum conspicis, à me paruus æstimaris. Quo contra cùm Dauid regni sui potentiam coram arca fœderis Domini saltando despiceret, dixit: Ludam & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, vrsorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni tabernacula vngi, timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare, regnum ex promissione percipere, cunctúmque Israëliticum populum sine vlla postmodum contradictione possidere? & tamen in cunctis se despicit, qui in suis oculis se esse humilem confitetur. Si ergo sancti viri etiam cùm agunt fortia, semetipsis vilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt qui sine operatione virtutis intumescunt? Sed & si quælibet bona absint opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non eleuat, sed grauat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat, & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. In cunctis ergo quæ agitis fratres mei, radicem boni operis humilitatem tenete, nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis.

Psal. 59. — *Christi incarnatio vix inuestigari potest.* — *Humilitas est custos virtutis.* — *† tollat.* — *Esaiæ. 5.* — *Roma. 12.* — *1. Reg. 15.* — *Dauid humilitas & præclara gesta.* — *1. Reg. 3.* — *Opera bona sine humilitate nihil sunt.*

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Cap. 2.

IN illo tempore. Exit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam ciuitatem Dauid quæ vocatur Bethlehem, eo quòd esset de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria desponsata sibi vxore prægnante. Factum est autem cùm essent ibi, impleti sunt dies vt pareret, & peperit filium suum primogenitum. Et pannis eū inuoluit & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem, vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos. Et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signum. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis exercitus, laudantium & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beatæ Mariæ, in die natalis Domini.

HOMILIA VIII.

QVia largiente Domino, missarum solennia ter hodie celebraturi sumus, loqui diu de euangelica lectione non possumus. Sed nos aliquid vel breuiter dicere, redemptoris nostri natiuitas ipsa compellit. Quid est enim quòd nascituro Domino mundus describitur, nisi hoc quod apertè monstratur: quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate? Quo contrà de reprobis per prophetam dicitur: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. Qui bene etiam in Bethlehem nascitur. Bethlehem quippe domus panis interpretatur. Ipse nanque est qui ait: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Locus ergo in quo Dominus nascitur, domus panis antea vocatus est: quia futurum profectò erat, vt ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Qui non in parentū domo, sed in via nascitur, vt profectò ostenderet, quia per humanitatem suam quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur. Alienum videlicet non secundum potestatem dico, sed secūdum naturam. Nam de potestate eius scriptum est: In propria venit. In natura etenim sua ante tēpora natus est, in nostra venit ex tempore. Qui ergo ęternus permanens, temporalis apparuit, alienum est vbi descendit. Et quia per Prophetam dicitur: Omnis caro fœnum: factus homo, fœnum nostrum vertit in frumentum, qui de semetipso ait: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Vnde & natus in præsepio reclinatur, vt fideles omnes, videlicet sancta animalia, carnis suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo ieiuna remanerent. Quid autem est quòd vigilātibus pastoribus angelus apparet, eosque Dei claritas circumfulget, nisi quòd illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus præesse sollicitè sciunt? Dúmque ipsi piè super gregē vigilant, diuina super eos gratia largius coruscat. Regem verò natum angelus nunciat, eiúsque voci angelorū chori concinunt, & congaudentes clamant: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Prius quippe quàm redemptor noster nasceretur per carnem, discordiam cum angelis habuimus, à quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta longè distabamus. Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant angeli ciues Dei. Sed quia nos cognouimus regem nostrum, recognouerunt nos angeli ciues suos. Quia enim cœli rex terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem nostram illa iam angelica celsitudo non despicit. Ad pacem nostram angeli redeunt, intentionē prioris discordiæ postponunt, & quos prius infirmos, abiectósque despexerant, iam socios venerantur. Hinc est enim quòd Loth & Iosue angelos adorant, nec tamen adorare prohibentur: Ioannes verò in Apocalypsi sua adorare angelum voluit, sed tamē idē hunc angelus ne se debeat adorarę

Mundus quare describitur domino nascituro. — *Psalm. 68.* — *Ioan. 6.* — *Ioan. 1.* — *Esaiæ. 40.* — *Ioan. 12.* — *Pastores vigiles sublimia videre merentur.* — *Gene. 19.*

Apoc.22. compescuit, dicens: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Quid est quòd ante redemptoris aduentum angeli ab hominibus adorantur, & tacent, postmodum verò adorari refugiunt: nisi quòd naturam nostram quam prius despexerant, postquam hanc super se assumptam conspiciunt, prostratam sibi videre pertimescunt? Nec iam sub se velut infirmam contemnere ausi sunt, quam super se videlicet in cœli rege venerantur. Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum. Curemus ergo fratres charissimi ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei ciues, & angelis eius æquales sumus. Vendicemus moribus dignitatē nostrā, nulla nos luxuria inquinet, nulla nos turpis cogitatio accuset, non malitia mentem mordeat, non inuidiæ rubigo cōsumat, non elatio inflet, non ambitio per terrena oblectamenta dilaniet, non ira inflammet. Dij etenim vocati sunt homines. Defende ergo tibi ô homo contra vitia honorem Dei, quia propter te factus est Deus homo, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Angeli ante aduentū domini quare patiebantur se adorari, & post aduentum recusauerunt.

Psal. 81.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Cap.25.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Homo quidam peregrè proficiscens vocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. Et vni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum: vnicuique secundum propriam virtutem, & profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multum verò temporis venit dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque super lucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: Intra in gaudium domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum. Ait illi dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: Intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti, & timens abii & abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei: Serue male & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi? Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepissem vtique quod meum est, cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.

Homilia lectionis eiusdē habita ad populum in basilica sancti Siluestri episcopi, die natalis eius.

HOMILIA NONA.

Donis crescentibus rationes crescunt donorum.

LEctio sancti Eugelij, fratres charissimi, sollicitè considerare nos admonet, ne nos qui plus cæteris in hoc mūdo accepisse aliquid cernimur ab auctore mundi, grauius inde iudicemur. Cùm enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tantò ergo esse humilior, atque ad seruiendum promptior quisque debet ex munere, quantò se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione. Ecce homo qui

E peregrè proficiscitur, seruos suos vocat, eísque ad negocium talēta partitur. Post multum verò temporis positurus rationem reuertitur. Bene operantes pro apportato lucro remunerat, seruum verò à bono opere torpentem damnat. Quis itaque iste homo est qui peregrè proficiscit, nisi redemptor noster, qui in ea carne quā assumpserat, abiit in cœlum? Carnis enim locus proprius terra est, quæ quasi ad peregrina ducitur, dum per redemptorem nostrum in cœlo collocatur. Sed homo iste peregrè proficiscens seruis suis bona sua tradidit, quia fidelibus suis spiritalia dona concessit. Vt vni quidem quinque talenta, alij duo, alij verò commisit vnum. Quinque etenim sunt corporis sensus: videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Quinque ergo talentis, donum quinque sensuum, id est, exteriorum sciētia exprimitur. Duobus verò, intellectus & operatio designatur. Vnius autem talenti nomine, intellectus tantummodo designatur. Sed is qui quinque talenta acceperat, alia quinque lucratus est: quia sunt nonnulli qui etsi interna ac mystica penetrare

Talenta quinque, duo, & vnum quid significant.

F nesciunt, pro intentione tamen supernæ patriæ docent recta quos possunt, de ipsis exterioribus quæ acceperunt, duplum talentum portant. Dúmque se à carnis petulantia, & à terrenarum rerum ambitu, atque à visibilium voluptate custodiunt, ab his etiam alios admonendo compescunt. Et sunt nonnulli qui quasi duobus talentis ditati, intellectum atque operationem percipiunt, subtilia de internis intelligunt, mira in exterioribus operantur. Cúmque & intelligendo & operando aliis prædicant, quasi duplicatum de negocio lucrū reportant. Bene autem alia quinque vel alia duo in lucrum venisse referuntur: quia dum vtrique sexui prædicatio impēditur, quasi accepta talenta geminātur. Sed is qui vnum talentum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Talentum in terra abscondere, est acceptū ingenium terrenis actibus implicare, lucrum spiritale nō quærere, cor à terrenis cogitationibus nunquam leuare. Sunt nanque nonnulli qui donum intelligentiæ perceperunt, sed ta-

G men sola quæ carnis sunt sapiunt, de quibus per prophetam dicitur: Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nescierunt. Sed dominus qui talenta contulit, rationem positurus redit: quia is qui nunc piè spiritalia dona tribuit, districtè in iudicio merita exquirit. Quid quisque accepit, considerat, & quod lucrum de acceptis reportet, pensat. Seruus qui geminata talenta retulit, à domino laudatur, atque ad æternam remunerationem intromittitur, cùm ei voce dominica dicitur: *Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituā, intra in gaudium domini tui.*) Pauca quippe bona sunt omnia præsentis vitæ, quamlibet multa esse videantur, cōparatione retributionis æternæ. Sed tunc fidelis seruus super multa constituitur, quando deuicta omni corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa cœlesti sede gloriatur. Tunc ad domini sui gaudium perfectè intromittitur, quādo in æterna illa patria assumptus, atque angelorum cœtibus admixtus, sic interius gaudet de munere, vt nō sit iā quod exterius doleat de corruptione. Seruus autem qui operari de ta-

Hiere.4.

H lento noluit, ad dominum cum verbis excusationis redit dicens: *Domine, scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & cōgregas vbi non sparsisti, & timens abij & abscondi talentum tuum in terra, ecce habes quod tuum est.*) Notandum quòd inutilis seruus durū dominū vocat, cui tamē ad lucrū deseruire dissimulat, & timuisse se dicit in lucrū talentū expendere, qui hoc solū timere debuerat, ne hoc sine lucro ad dominum reportaret. Sunt enim plerique intra sanctā Ecclesiā, quorū iste seruus imaginē tenet, qui melioris vitę vias aggredi metuūt, & tamē iacere in sui torporis ignauia nō pertimescūt. Cúmq; se peccatores cōsiderāt, sanctitatis vias arripere trepidāt, & remanere in suis iniquitatib⁹ nō formidāt. Quorū bene Petrus adhuc in infirmitate posit⁹ speciē tenet, cùm viso miraculo piscium dixit: Exi à me Domine, quia homo peccator sum. Imò si te peccatorē cōsideras, oportet vt à te Dominū nō repellas. Sed qui idcirco melioris habit⁹ vias, & rectioris vitę apprehēdere arcē nolūt, quia infirmos se esse cōspiciūt, quasi & peccatores se fatentē, & Dominū repellūt, eúmque in quo sanctificari debuerāt, fugiūt: & velut in perturbatione cōsiliū nō habēt dū moriunt, & vitā timēt. Vnde & huic seruo protin⁹ respōdetur:

Ecclesia multos intra se habet qui meliorem vitam aggredi metuunt.

Luca 5.

tur: *Serue male & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & congrego vbi non spargo? Oportuit ergo te dare pecuniam meam numulariis, & ego veniens recepissem vtique quod meum est, cum vsura.*) Ex verbis suis seruus piger constringitur, cùm dominus dixit: *Meto vbi non semino, & congrego vbi non sparsi.*) Ac si apertè dicat: Si iuxta tuam sententiam & illud exquiro quod non dedi, quanto magis à te exigo quod ad erogandum dedi? Pecuniam verò dare numulariis, est eis scientiam prædicationis impendere, qui hanc valeant & dictis & operibus exercere. Sed sicut nostrum periculum aspicitis, si dominicam pecuniam teneamus, ita vestrum fratres charissimi sollicitè pensate: quia à vobis cum vsura exigitur, quod auditis. In vsura quippe pecunia etiam non data recipitur. Cùm enim hoc redditur quod acceptum fuerat, illud etiam superimpēditur quod acceptum non est. Pensate ergo fratres charissimi, quia de accepta hac verbi pecunia vsuras soluetis, & curate vt ex eo quod auditis, etiam alia studeatis intelligere quæ non auditis, quatenus alia ex aliis colligentes, etiam illa discatis ex vobismetipsis agere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicistis. Pigrum verò seruum qua sententia feriat, audiamus: *Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.*)

Pecuniam numulariis dare quid significat.

Opportunum valde videbatur, vt cùm à malo seruo vnum talentum tollitur, ei potius qui duo, quàm qui quinque talenta acceperat daretur. Illi enim magis dari debuit, qui minus quàm qui plus habuit. Sed, sicut superius diximus, per quinque talenta, quinque videlicet sensus, id est, exteriorum scientia designatur: Per duo autem, intellectus & operatio exprimitur. Plus ergo habuit qui duo, quàm qui quinque talenta perceperat, quia qui per quinque talenta, exteriorum administrationem meruit, ab intellectu interiorum adhuc vacuus fuit. Vnum ergo talentum: quod intellectum significare diximus, illi dari debuit, qui bene exteriora quæ acceperat, ministrauit. Quod quotidie in sancta cernimus Ecclesia: quia plerique dum bene ministrant, exteriora quæ accipiunt, per adiunctam gratiam, ad intellectum quoque mysticum perducuntur, vt etiam de interna intelligētia polleant, qui exteriora fideliter administrant. Generalis etiam mox sententia subditur: *Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.*) Habenti nanque dabitur, & abundabit, quia quisquis charitatem habet, etiam dona alia percipit. Quisquis charitatem non habet, etiam dona quæ præcepisse videbatur, amittit. Vnde necesse est fratres mei vt per omne quod agitis, erga charitatis custodiam vigiletis. Charitas autem vera est amicum diligere in Deum, & inimicum diligere propter Deum. Quam quisquis non habet, omne bonum amittit quod habet, talento quod acceperat priuatur, & iuxta dominicam sententiam, in exteriores tenebras mittitur. Per pœnam quippe in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores tenebras cecidit: & illic coactus patitur tenebras vltionis, qui hîc libenter sustinuit tenebras voluptatis. Sciendum verò est quòd nullus piger ab hac talenti acceptione securus est. Nullus nanque est qui veraciter dicat: Talentum minimè accepi, non est vnde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius nanque accepit intelligentiam prædicationis, ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, sed tamen didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet ne à misericordiæ largitate torpescat. Habens artem qua regitur, magnopere studeat vt vsum atque vtilitatem illius cum proximo partiatur. Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, si cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Talentum quippe ab vnoquoque nostrum venturus iudex exigit, quātum dedit. Vt ergo de talenti sui rationibus redeunte Domino quisque securus sit, cum tremore penset quotidie quid accepit. Ecce nanque iam iuxtà est, vt ille qui peregrè profectus est, redeat. Quasi quippe peregrè abiit, qui scilicet de hac terra in qua natus est, longè discessit, sed profectò reuertitur vt de talentis rationes ponat: quia si à bona actione torpescimus, de ipsis donis quę contulit, nos districtius iudicat. Consideremus ergo quæ accepimus, atque in eorum erogatione vigilemus. Nulla nos à spiritali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum absconditur, talenti dominus ad iracundiam prouocetur. Piger etenim seruus, cùm iam culpas iudex examinat, talentum de terra leuat: quia sunt plerique qui tunc se à terrenis desideriis vel operibus subtrahunt, quando iam per animaduersionem iudicis ad æternum supplicium trahuntur. Antè ergo de talenti nostri ponenda ratione vigilemus, vt cùm iam iudex ad feriendum imminet, lucrum nos quod fecimus excuset. Quod præstet nobis Deus qui viuit, &c.

Taleta duo qui accepit plus habuit quam ille qui habuerat quinque

Charitas vera in duobus cōsistit.

Talentum quilibet à deo accepit.

Diuites debent esse liberales.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

CVm natus esset Iesus in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam: Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ quæ apparuit eis. Et mittens illos in Bethlehem dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum. Qui cùm audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniens staret suprà vbi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. Et procidentes, adorauerunt eum. Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Cap. 2.

Mich. 5.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica sancti Petri Apostoli, in die Epiphaniæ.

HOMILIA X.

SIcut in lectione Euangelica, fratres charissimi, audistis, cœli rege nato, rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cùm celsitudo cœlestis aperitur. Sed quærendum nobis est, quid nam sit quòd redemptore nato, pastoribus in Iudæa angelus apparuit, atque adorandū hunc ab Oriente magos non angelus, sed stella perduxit? Quia videlicet Iudæis tanquam ratione vtentibus, rationale animal, id est angelus, prædicare debuit, Gentiles verò, quia vti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum, nō per vocem, sed per signa perducuntur. Vnde etiam per Paulum dicitur: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus. Quia & illis prophetiæ tanquam fidelibus non infidelibus, & istis signa tanquam infidelibus non fidelibus data sunt. Et notandum quòd redemptorem nostrum cùm iam perfectæ esset ætatis, eisdem gentilibus Apostoli prædicant, eúmque paruulū & necdum per humani corporis officium loquentem, stella gentibus denunciat: quia nimirum rationis ordo posce bat, vt & loquentem iā Dominū loquētes nobis prædicato-

1. Cor. 14.

res innotescerent, & necdum loquentem elementa muta prędicarent. Sed in omnibus signis, quæ vel nascente Domino, vel moriente eo monstrata sunt, considerandum nobis est quanta fuerit in quorundam Iudæorum corde duritia, qui hunc nec per prophetiæ donum, nec per miracula agnouerunt. Omnia quippe elementa actorem suum venisse testata sunt. Vt enim de eis quiddam vsu humano loquar, Deum hunc cœli esse cognouerunt, quia protinus stellam miserunt. Mare cognouit, quia sub plantis eius se calcabile præbuit. Terra cognouit, quia eo moriente contremuit. Sol cognouit, quia lucis suæ radios abscondit. Saxa & parietes cognouerunt, quia tempore mortis eius scissa sunt. Inferius agnouit, quia hos quos tenebat, mortuos reddidit. Et tamen hunc quem Deum omnia insensibilia elementa senserunt, adhuc infidelium Iudæorum corda Deum esse minimè cognoscũt, & duriora saxis, scindi ad pœnitendum nolunt: eúmque confiteri abnegant, quem elementa, vt diximus, aut signis, aut scissionibus deum clamant. Qui etiam ad damnationis suę cumulum eum quem natum despiciunt, nasciturum longè antè prȩsciuerunt. Et non solùm quia nasceretur nouerant, sed etiam vbi nasceretur. Nam ab Herode requisiti, locum natiuitatis eius exprimunt, quem scripturæ auctoritate didicerunt. Et testimonium proferunt, quòd Bethlehem honorari natiuitate noui ducis ostenditur: vt ipsa eorum gemina scientia & illis fieret ad testimoniũ damnationis, & nobis ad adiutorium credulitatis. Quos profectò bene Isaac cum Iacob filium suum benediceret, designauit, qui & caligans oculis, & prophetans, in præsenti filium non venit, cui tamen multa in posterum præuidit. Quia nimirum Iudaicus populus prophetiæ spiritu plenus & cæcus, eum de quo multa in futurum prædixit, in præsenti positum non agnouit. Sed natiuitate regis nostri cognita, Herodes ad callida argumenta conuertitur, & ne terreno regno priuaretur, renuntiari sibi vbi puer inueniatur postulat. Adorare eum velle se simulat, vt hunc si inueniri posit, extinguat. Sed quanta est humana malitia contra consilium diuinitatis? Scriptum quippe est: Non est sapientia, nõ est prudẽtia nõ est cõsiliũ contra Dominum. Nam ea quæ apparuit stella, magos perducit. Natum regem reperiunt, munera deferunt. Et ne redire ad Herodẽ debeant, in somnis admonentur. Sicque fit vt Iesum quem quærit Herodes, inuenire non posit. Cuius persona qui alij quàm hypocritæ designantur, qui dum fictè quærunt inuenire Dominum, nunquam merentur? Sed inter hæc sciendum quòd Priscillianistæ hæretici nasci vnumquemque hominem sub constitutionibus stellarum putant: & hoc in adiutorium sui erroris assumunt, quòd noua stella exiit cùm Dominus in carne apparuit. Cuius fuisse fatum eandem quę apparuit stellam, putant. Sed si Euangelij verba pensamus, quibus de eadem stella dicitur: *Vsque dum veniens staret suprà vbi erat puer.*) Dum non puer ad stellam, sed stella ad puerum cucurrit, si dici liceat, non stella fatum pueri, sed fatũ stellæ is qui apparuit puer fuit. Sed à fidelium cordibus absit vt aliquid esse fatum dicant. Vitam quippe hominum solus hanc conditor qui creauit administrat. Neque enim propter stellas homo, sed stellæ propter hominem factæ sunt. Et si stella fatum hominis dicitur, ipsis suis ministeriis subesse homo perhibetur. Certè cùm Iacob de vtero egrediens, prioris fratris plantam teneret manu, prior perfectè nequaquam egredi potuit, nisi subsequens inchoasset: & tamen cùm vno tempore, eodémq; momento vtrunque mater fuderit, nõ vna vtriusque vitæ qualitas fuit. Sed ad hoc solent mathematici respondere, quia virtus constellationis in ictu puncti est. Quibus è diuerso nos dicimus, quia magna est mora natiuitatis. Si igitur in ictu puncti constellatio permutatur, necesse iã erit, vt tot dicant fata quot sunt membra nascentium. Fateri etiam Mathematici solẽt, quòd quisquis signo aquarij nascitur, in hac vita piscatoris ministeriũ sortiat. Piscatores verò, vt fertur, Getulia non habet. Quis ergo dicat quia nemo illic in stella aquarij nascitur, vbi piscator omnino non habetur? Rursum quos nasci signo libræ asserunt, trapezitas futuros dicunt, & trapezitas multarum gentium prouinciæ ignorant. Fateantur ergo necesse est, aut hoc in eis signum deesse, aut effectum fatalem nullo modo habere. In Persarum quoque, Francorúmque terra reges ex genere prodeunt, quibus profectò nascentibus quis æstimet quanti eisdem momentis horarum ac temporum ex seruili conditione nascuntur? & tamen regum filij vno eodémq; sydere cum seruis nati, ad regnum proficiunt, cùm serui qui secum fuerant geniti, in seruitute moriantur. Hæc de stella breuiter diximus, ne mathematicorum stultitiam indiscussam præterisse videamur. Magi verò aurum, thus, & myrrham deferunt. Aurum quippe regi congruit. Thus verò in Dei sacrificium ponitur. Myrrha autem mortuorũ corpora condiuntur. Eum ergo Magi quem adorant, etiam mysticis muneribus prædicant, auro regem, thure Deum, myrrha mortalem. Sunt verò nonnulli hæretici qui hunc Deum credunt, sed vbique regnare nequaquam credunt. Hi profectò ei thus offerunt, sed offerre etiã aurum nolunt. Et sunt nonnulli qui hunc regem existimant, sed Deum negant. Hi videlicet ei aurum offerunt, sed offerre thus nolunt. Et sunt nonnulli qui hunc & Deum & regẽ fatẽtur, sed assumpsisse carnem mortalem negant. Hi nimirũ ei aurum & thus offerunt, sed offerre myrrham assumptæ mortalitatis nolunt. Nos itaque nato Domino offeramus aurum, & hunc vbique regnare fateamur. Offeramus thus, vt credamus quòd is qui in tempore apparuit, Deus ante tempora extitit. Offeramus myrrham, vt eum quem credimus in sua diuinitate impassibilem, credamus etiam in nostra fuisse carne mortalẽ. Quanuis in auro, thure & myrrha intelligi & aliud potest. Auro nanque sapientia designatur, Salomone attestante, qui ait: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Thure autem quod Deo incenditur, virtus orationis exprimitur, Psalmista testante, qui dicit: Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Per myrrham verò carnis nostræ mortificatio figuratur: vnde sancta Ecclesia de suis operariis vsque ad mortem pro Deo certantibus dicit: Manus meæ distillauerunt myrrham. Nato ergo regi aurum offerrimus, si in conspectu illius claritatæ supernę sapientiæ resplendemus. Thus offerrimus, si cogitationes carnis per sancta orationum studia in ara cordis incendimus, vt suaue aliquid Deo per cœleste desiderium redolere valeamus. Myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus. Per myrrham nanque, vt diximus, agitur ne mortua caro putrefiat. Mortuam verò carnem putrescere, est hoc mortale corpus fluxui luxuriæ deseruire, sicut de quibusdam per prophetam dicitur: Computruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo putrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire. Myrrham ergo Deo offerimus, quando hoc mortale corpus à luxuriæ putredine per condimentum continentiæ custodimus. Magnum verò nobis aliquid magi innuunt, quòd in regionem suam per aliam viam reuertuntur. In eo nanq; quod admoniti faciunt, nobis profectò insinuant quid faciamus. Regio quippe nostra paradisus est, ad quam Iesu cognito, redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando, discessimus: sed ad eam necesse est, vt flẽdo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando, redeamus. Per aliam ergo viam ad regionem nostram regredimur: quoniam qui à paradisi gaudiis per delectamenta discessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Vnde necesse est fratres charissimi, vt semper pauidi semperq; suspecti ponamus ante oculos cordis hinc culpas operis, illinc iudicium extremæ districtionis. Pensemus quàm districtus iudex veniat, qui iudicium minatur & latet. Terrores peccatoribus intentat, & tamen adhuc sustinet. Et idcirco venire citius differt, vt minus inueniat quod condemnet. Puniamus fletibus culpas, & cum Psalmistæ voce præueniamus faciem eius in confessione. Voluptatum nos ergo fallacia nulla decipiat, nulla vana lætitia seducat: in proximo nanq; est iudex qui dixit: Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc enim Salomon ait: Risus dolori miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Hinc iterum dicit: Risum deputaui errorem, & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Hinc rursus ait: Cor sapientium vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitia. Pertimescamus ergo præcepta Dei, si celebramus veraciter solennitatem diei. Gratum nãque Deo sacrificium est

Elementa omnia deum venisse testata sunt.

Gene.27.

Prouer.21.

Vita humana neque à stellis neque à fato administratur, sed à solo creatore.

Piscatores Getulia non habet.

Regũ munera Christo oblata quid significant.

Aurum sapientiã significat.

Prouerb.21.

Thus orationem.

Psal.140.

Cantic.5.

Ioel.1.

Iumenta in stercore putrescere quid est.

Regionem nostrã paradisum scilicet per aliam viam quærere debemus.

Psal.94.

Lucæ.6.

Prouer.14.

Ecclés.2.

Ecclés.7.

est afflictio contra peccatum, Psalmista testante, qui ait: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Peccata nostra praeterita in baptismatis perceptione laxata sunt, & tamen post baptisma multa commisimus, sed lauari iterum baptismatis aqua non possumus. Quia ergo & post baptisma inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conscientiam, quatenus regionem nostram per viam aliam repetentes, qui ex ea bonis delectati discessimus, ad eam malis amaricati redeamus, praestante Domino, &c.

Psalm. 50.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthaeum.

Matt. 13.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: parabolam hanc: Simile est regnum caelorũ thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit, & prae gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quae habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnum caelorum homini negociatori quaerenti bonas margaritas. Inuenta autem preciosa margarita, abiit & vendidit vniuersa quae habuit, & emit eam. Iterum simile est regnum caelorum sagenae missae in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cùm impleta esset educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis haec omnia? Dicunt ei, etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sanctae Agnetis, in die natalis eius.

HOMILIA XI.

COelorum regnũ, fratres charissimi, idcirco terrenis rebus simile dicitur, vt ex his quae animus nouit, surgat ad incognita quae non nouit: quatenus exemplo visibilium se ad inuisibilia rapiat, & per ea quae vsu didicit, quasi confricatus incalescat: vt per hoc quod scit notum diligere, discat & incognita amare. Ecce enim caelorum regnum thesauro abscondito in agro comparatur, quem qui inuenit homo abscondit, & prae gaudio illius vadit & vendit vniuersa quae habet, & emit agrum illum. Qua in re hoc quoque notandum est, quòd inuentus thesaurus absconditur vt seruetur: quia studium caelestis desiderij à malignis spiritibus custodire nõ sufficit, qui hoc & ab humanis laudibus non abscondit. In praesenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Depraedari ergo desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non vt proximi opera nostra bona non videant, cùm scriptum sit. Videant opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrum qui in coelis est: sed vt per hoc quod agimus, laudes exterius non quaeramus. Sic autem sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: vt & de bono opere proximis praebeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua Deo soli placere quaerimus, semper optemus secretum. Thesaurus autem caeleste est desiderium: ager verò in quo thesaurus absconditur, disciplina studij caelestis. Quem profectò agrum venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuncians cuncta sua terrena desideria per disciplinae caelestis custodiam calcat: vt nihil iam quod caro blanditur libeat, nihil quod carnalem vitam trucidat spiritus perhorrescat. Rursum caeleste regnũ negociatori homini simile dicitur, qui bonas margaritas quaerit, sed vnam preciosam inuenit, quam videlicet inuentam, omnia vendens emit: quia qui caelestis vitae dulcedinem inquantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quae in terrenis amauerat, libenter cuncta derelinquit: in comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in caelestibus animus, nihil in terrenis libet, deforme conspicitur quicquid de terrenae rei placebat specie, quia sola praeciosae margaritae claritas fulget in mente. De cuius dilectione rectè per Salomonem dicitur: Fortis est vt mors dilectio: quia videlicet sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporaliũ aeternę vitę charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit. Nec enim sancta haec cuius hodie natalitia celebramus, mori pro Domino potuisset in corpore, si prius à terrenis desiderijs mortua non fuisset in mente. Erectus nanque in virtutis culmine animus tormenta despexit, praemia calcauit. Ante armatos reges & praesides inuicta stetit, feriẽte robustior, iudicãte sublimior. Quid inter haec nos barbati & debiles dicimus, qui ire ad regna caelestia puellas per ferrum videmus? Quos ira superat, superbia inflat, ambitio perturbat, luxuria inquinat. Qui si adipisci regna caelorum per bella persecutionum non possumus, hoc ipsum nobis turpe sit quòd Deum nolumus saltem per pacem sequi. Ecce nulli nostrum hoc tẽpore dicit Deus, Pro me morere: sed illicita tantummodo in te desideria occide. Qui ergo in pace subigere carnis desideria nolumus, quando in bello pro Domino ipsam carnem daremus? Rursus simile esse regnum caelorum sagenae in mare missae dicitur, ex omni genere piscium congreganti, quae impleta ad littus educitur, & in vasis boni pisces eliguntur, mali autẽ proiiciuntur foras. Sancta Ecclesia sagenae comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad aeternũ regnum à praesentis seculi fluctibus trahitur, ne in aeternae mortis profunda mergatur. Quae ex omni genere piscium congregat: quia ad peccatorum veniam sapientes & fatuos, liberos & seruos, diuites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Vnde per Psalmistã Deo dicitur: Ad te omnis caro veniet. Quae sagena scilicet Ecclesia tũc vniuersaliter repletur, cùm in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, & secus littus sedent: quia sicut mare seculum, ita seculi finem significat littus maris. In quo scilicet fine boni pisces in vasis eliguntur, mali autem proiiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula aeterna recipiuntur, & interni regni luce perdita ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malósque communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat sanctae Ecclesiae sagena quid trahebat. Et quidem pisces qui capti fuerint, mutari non possunt: nos autem mali capimur, sed in bonitate permutamur. Cogitemus igitur in captione, ne diuidamur in littore. Ecce quàm grata est nobis hodierna solennitas, ita vt se non modicum addicat, si cui ex hoc conuentu nostro deesse cõtingat. Quid ergo in die illa acturus est, qui à cõspectu iudicis rapitur, ab electorum societate superatur, qui tenebrescit à lumine, cruciatur aeterna cõbustione? Vnde & hanc eandem comparationem Dominus sub breuitate aperit, cùm subiungit: *Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.*) Hoc iam fratres charissimi timendum est potius quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiae suae excusationem recurreret, si quid de aeterno supplicio obscurè diceretur. Vnde & subditur: *Intellexistis haec omnia? Dicunt ei: Vtique Domine.*) Atque in conclusione subiungitur: *Ideo omnis scriba doctus in regno caelorum similis est homini patrifamiliàs proferenti de thesauro suo noua & vetera.*) Si per nouum & vetus quod dicitur, vtrunq; testamentũ accipimus, Abraham doctũ fuisse denegamus, qui noui & veteris testamenti etsi facta nouit, minimè verba nunciauit. Moysen quoq; docto patrifamiliàs cõparare non possumus, qui etsi testamẽtũ vetus edocuit, noui tamen dicta non protulit. Dum ergo ab hoc intellectu excludimur, ad aliũ vocamur. Sed in eo quod veritas dicit: Omnis scriba doctus in regno caelorum similis est patrifamiliàs: intelligi valet quia non de his qui fuerant, sed de his qui esse in Ecclesia poterant loquebatur. Qui tunc noua & vetera proferunt, cùm vtriusque testamenti praedicamenta vocibus & moribus loquuntur. Quod tamen intelligi & aliter potest. Vetustum quippe humani generis fuit,

Thesaurum publicè in via portans depraedari desiderat.

Vitae caelestis cupidus

cuncta terrena facilè derelinquit

Canti. 8.

Deus non quaerit vt pro eo moriamur. Ecclesia sagenae comparatur.

Psalm. 64.

Maris littus, seculi finem significat.

Tormenta peccantiũ.

Regnũ cœlorum penetrare valebit, qui hic rectè viuere studebit.

ad inferni claustra descendere, pro peccatis suis supplicia æterna tolerare. Cui per mediatoris aduentum, nouum aliquid accesit, vt si hic rectè studeat viuere, cœlorum regna valeat penetrare. Et homo in terra editus, à corruptibili vita moriatur, in cœlo collocandus. Et vetus itaque est, vt pro culpa humanum genus in æterna pœna intereat: & nouum, vt conuersus in regno viuat. Quod ergo in conclusione locutionis suæ Dominus subdidit. hoc est vtique quod præmisit. Prius enim de regni similitudine, thesaurum inuentum, ac bonam margaritam protulit, postmodum verò inferni pœnas de malorum combustione narrauit, atque in conclusione subiunxit: *Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & vetera.*) Ac si apertè diceretur: Ille in sancta Ecclesia doctus prædicator est, qui & noua scit proferre de suauitate regni & vetusta dicere de terrore supplicij: vt vel pœnæ terreant, quos præmia non inuitant. Audiat de regno quod amet, audiat de supplicio vnusquisque quod timeat: vt torpentem animum & terræ vehementer inhærentem, si amor ad regnum non trahit, vel timor minet. Ecce enim de gehennæ expressione dicitur: *Ibi erit fletus & stridor dentium.*) Sed quia præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta, hîc fratres charissimi vanam lætitiam fugite, si illic flere formidatis. Nemo etenim potest & hîc gaudere cũ seculo, & illic regnare cum Christo. Temporalis itaque lætitiæ fluxa restringite, carnis voluptates edomate. Quicquid animo ex præsenti seculo arridet, ex consideratione æterni ignis amarescat. Quicquid in mente pueriliter hilarescit, hoc disciplinæ iuuenilis censura coërceat: vt dum sponte temporalia fugitis, æterna gaudia sine labore capiatis: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Prædicator quando dicitur doct.

Lamenta sequũtur gaudia.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Math. 25.

IN illo tempore, Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: *Simile est regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lãpades suas, exierunt obuiam sponso & spõsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes verò acceperũt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente spõso, dormitauerunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lãpades nostræ extinguuntur. Responderunt prudentes dicentes: Ne fortè nõ sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus, & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouißimè verò veniunt & reliquæ virgines dicentes: Domine Domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos. Vigilate itaque, quia nescitu diem neque horam.*

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in Basilica sanctæ Agnetis, in die natalis eius.

HOMILIA DVODECIMA.

SAEpe vos, fratres charissimi, admoneo praua opera fugere, mundi huius inquinamenta deuitare: sed hodierna sancti Euangelij lectione compellor dicere, vt & bona quæ agitis, cum magna cautela timeatis, ne per hoc quod à vobis rectum geritur, fauor aut gratia humana requiratur. Ne appetitus laudis surrepat, & quod foris ostenditur, intus à mercede vacuetur. Ecce enim redemptoris voce decem virgines, & omnes dicuntur virgines, & tamen intra beatitudinis ianuam non omnes sunt receptæ: quia earum quædam dum de virginitate sua gloriam foris expetunt, in vasis suis oleum habere noluerunt. Sed prius quærendum nobis est, quid sit regnum cælorum, aut cur decem virginibus comparetur, quæ etiam virgines prudentes & fatuæ dicantur. Dum enim cælorũ regnum constat quia reproborum nullus ingreditur, etiam fatuis virginibus cur simile esse perhibetur? Sed sciendum nobis est quòd sæpe in sacro eloquio regnum cœlorũ præsentis temporis Ecclesia dicitur: De quo alio in loco dominus dicit: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt quæ colligantur. Et vnde rursum dicitur: Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, hic minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. Mandatum quippe soluit & docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod viuendo non implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis peruenire nõ valet, qui nõ vult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocabitur, qui adhuc nullo modo intrare permittitur? Quid itaque per hanc sententiã, nisi præsens Ecclesia regnũ cœlorum dicitur? In qua doctor qui mandatum soluerit, minimus vocatur: quia cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio cõtemnatur. In quinque autem corporis sensibus vnusquisque subsistit: geminatus autem quinarius denarium perficit. Et quia ex vtroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denũciatur. In qua quia mali cũ bonis, & reprobi cum electis admixti sunt, rectè similis virginibus prudentibus & fatuis esse perhibetur. Sunt nanque plerique continentes, qui ab appetitu se exteriori custodiũt, & spe ad interiora rapiuntur, carnem macerant, & toto desiderio ad supernam patriam anhelant, æterna præmia expetunt, pro laboribus suis recipere laudes humanas nolũt. Hi nimirum gloriam suam non in ore hominum ponunt, sed intra cõscientiam cõtegunt. Et sunt plerique qui corpus per abstinentiam affligunt, sed de ipsa sua abstinentia humanos fauores expetunt, doctrinæ inseruiunt, indigẽtibus multa largiuntur. Sed fatuæ profectò sunt virgines, quia solam laudis transitoriæ retributionem quærunt. Vnde & aptè subditur: *Quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum, prudentes autem acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Per oleum quippe nitor gloriæ designatur: vascula autem nostra sunt corda, in quibus ferimus cuncta quæ cogitamus. Prudentes ergo oleum in vasis habent, quia nitorem gloriæ intra conscientiam retinẽt. Paulo attestante, qui ait: Gloria nostra hæc est, testimonium cõscientiæ nostræ. Fatuæ autem virgines oleum secum non sumunt, quia gloriam intra conscientiam non habent, dum hãc ab ore proximorum quærunt. Notãdum verò quòd omnes lampades habent, sed omnes oleum non habent: quia plerũque bona in se opera cum electis & reprobi ostendunt, sed soli ad sponsum cum oleo veniunt, qui de his quæ foris egerint, intus gloriam requirunt. Vnde per Psalmistam quoque de sancta electorum Ecclesia dicitur: Omnis gloria eius filię regis ab intus. *Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt.*) Quia dum venire iudex ad extremum iudicium differt, electi & reprobi in mortis somno sopiuntur. Dormire etenim mori est. Ante somnũ verò dormitare, est ante mortem à salute languescere: quia per pondus ægritudinis peruenitur ad somnum mortis. *Media autem nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei.*) De aduentu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicij surrepit, vt præuideri non valeat, quando venit. Vnde scriptum est: Dies Domini sicut fur in nocte ita veniet. Tunc omnes virgines surgunt: quia & electi & reprobi à somno suæ mortis excitantur. Lampades ornant: quia sua secum opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem expectant. Sed lampades fatuarum virginum extinguntur: quia earum opera quæ clara hominibus foris apparuerant, in aduentu iudicis intus obscurantur, & à Deo retributionẽ non inueniũt, quia pro eis receperunt ab hominibus laudes quas amauerũt. Quid est autem quòd tunc à prudentibus oleum petunt, nisi quòd in aduentu iudicis cũm se intus vacuas inuenerint, testimonium foris quærunt? Ac si à sua fiducia deceptæ proximis dicant: Quia nos

Tal. teneatis · *Math. 13.* · *Math. 5.* · *Doctor malus vocatur minimus.* · *2. Cor. 1.* · *Psal. 44.* · *Dormire mori est.* · *1. Thess. 5.*

nos quaſi ſine opere repelli conſpicitis, dicite de noſtris operibus quid vidiſtis. Sed prudentes virgines reſpondent dicẽtes: *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.*) In illo enim die, quod tamen de quibuſdam in pace Eccleſiæ quieſcẽtibus loquor, ſibimetipſi teſtimonium vniuſcuiuſque vix ſufficit, quanto minus & ſibi & proximo? Vnde & protinus per increpationem ſubdunt: *Ite potius ad vendentes, & emite vobis.*) Venditores quippe olei, adulatores ſunt. Qui enim accepta qualibet gratia, vanis ſuis laudibus nitorem glorię offerunt, quaſi oleũ vendunt. De quo profectò oleo Pſalmiſta dicit: Oleum autẽ peccatoris non impinguet caput meum. Principale etenim membrum noſtrum, caput eſt. Appellatione autem capitis, ea quæ principatur corpori, mens vocatur. Impinguat ergo caput oleum peccatoris, cùm demulcet mentem fauor adulantis. *Sed dum irent emere, venit ſponſus.*) Quia cùm vitæ ſuæ teſtimonium à proximis quærunt, iudex venit, qui non ſolùm operum, ſed & cordium teſtis eſt. *Quæ autem paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua.*) O ſi ſapere in cordis palato poſsit, quid admirationis habet quod dicitur, Venit ſponſus? Quid dulcedinis, Intrauerunt cum eo ad nuptias? Quid amaritudinis, Et clauſa eſt ianua? Venit quippe ille qui aduentu ſuo elementa concutit, in cuius conſpectu cœlum & terra contremiſcit. Vnde etiam per prophetam dicit: Adhuc ſemel, & ego mouebo non ſolùm terram, ſed etiam cœlum. Ad cuius examen omne humanũ genus deducitur. Cui ad vindictam malorum remunerationémque bonorum, archangeli, throni, principatus, & dominationes obſequuntur. Penſate fratres chariſsimi, ante conſpectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remediũ non erit? Quæ illa confuſio, cui reatu ſuo exigente continget in conuentu omnium angelorum hominúmque erubeſcere? Qui pauor, eum quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre? Quem diẽ bene propheta intuens ait: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Penſate ergo fratres chariſsimi, extremi diem iudicij ſuper corda reproborum qua aſperitate propheta vidit amareſcere, quem tot appellationibus non valet explicare. Quanta verò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur viſione gaudere, de cuius conſpectu vident & elementa omnia contremiſcere, cum eo ſimul ad nuptias intrare: qui & in ſponſi nuptiis gaudent, & tamen ipſi ſunt ſponſa, quia in illo æterni regis thalamo viſioni noſtræ Deus coniungitur. Quæ ſcilicet viſio nunquam iam in perpetuum ab amoris ſui amplexibus euelletur. Tunc regni ianua lugentibus claudetur, quæ modò quotidie pœnitentibus aperitur. Erit nanque & tunc pœnitentia, ſed fructuoſa iam non erit: quia nequaquam tunc veniam inuenit, qui modò aptum veniæ tempus perdit. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Hinc propheta ait: Quærite dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt. Vnde & eaſdẽ virgines fatuas inuocantes Dominus non audit, quia intercluſa regni ianua, is qui nunc per exauditionem propè eſſe poterat, propè iam non erit. Nam ſubditur: *Nouiſsimè veniunt & reliquæ virgines dicentes: Domine Domine aperi nobis. At ille reſpondens ait: Amen dico vobis, neſcio vos.*) Ibi iam à Deo non poteſt mereri quod petit, qui hîc noluit audire quod iuſsit: quia qui tempus cõgruę pœnitentiæ perdidit, fruſtra ante regni ianuam cum precibus venit. Hinc eſt enim quod per Salomonem Dominus dicit: Vocaui, & renuiſtis: extendi manum meam, & nõ fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit: cum irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit: quando venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia: tũc inuocabunt me, & non exaudiam, manè conſurgent, & non inuenient me. Ecce aperiri clamant, & repulſionis ſuæ dolore compulſæ, appellationem dominantis ingeminant dicentes: *Domine Domine aperi nobis.*) Preces offerunt, ſed neſciuntur: quia tunc velut incognitos Dominus deſerit, quos modò ſuos per vitæ meritum non agnoſcit. Vbi aptè quoque generalis ad diſcipulos exhortatio ſubinfertur, cum dicitur: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.*)

Adulatores dicũtur olei venditores.

Pſal.140.

Aggæi.2.

Iudicij dies terribilis erit.

Sopho.1.

Paradiſus quotidie pœnitentibus aperitur.

2.Cor.6.

Eſaiæ 55.

Prouer.1.

A Quia poſt peccata Deus pœnitentiam ſuſcipit, ſi ſciret quiſque de præſenti ſeculo quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus, atque aliud pœnitentiæ aptare potuiſſet. Sed qui pœnitenti veniã ſpopondit, peccanti diem craſtinum non promiſit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquã poſſumus præuidere. Ecce hunc ipſum diem de quo loquimur, ad inducias conuerſionis accepimus, & tamen mala quæ fecimus, flere recuſamus. Non ſolum cõmiſſa non plangimus, ſed etiam quę defleantur augemus. At ſi aliqua nos ægritudo corripiat, ſi ſigna ægritudinis vicinam mortem denuncient, inducias viuendi quærimus, vt peccata noſtra defleamus, & eas cum magno æſtu deſiderij petimus, quas acceptas modò pro nihilo habemus. Rem fratres chariſsimi refero, quam ſi intentè audire vult charitas veſtra, ex conſideratione illius vehementer inſtruitur. Quidam vir nobilis in Valeria prouincia nomine Chriſaorius fuit, quem lingua ruſtica populus Chriſorium vocabat, vir valde idoneus, ſed tantum plenus B vitiis quantum rebus, ſuperbia tumidus, carnis ſuæ voluptatibus ſubditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accẽſus. Sed cùm tot malis Dominus finem ponere decreuiſſet, ſicut à religioſo viro quodam qui nunc ſupereſt, propinquo illius didici, corporis languore percuſſus eſt. Qui ad extremum veniens, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis vidit tetros & nigerrimos ſpiritus coram ſe aſsiſtere, & vehementer imminere, vt ad inferni clauſtra ſe raperent. Cœpit tremere, palleſcere, ſudare, & magnis vocibus inducias petere, filiúmque ſuum nomine Maximum, quem ipſe iam monachus monachum vidi, nimiis & turbatis clamoribus vocare, dicens: Maxime curre, Maxime curre, nunquam tibi aliquid mali feci, in fidem tuã me ſuſcipe. Turbatus mox Maximus affuit, lugens & perſtrepens familia conuenit. Eos autem quos ille inſiſtentes ſibi grauiter tolerabat, ipſi malignos ſpiritus videre non poterant, ſed eorum præſentiam in confuſione, in pallore ac tremore illius qui trahebatur, vide- C bant. Pauore autem tetræ eorum imaginis, huc illúcque vertebatur in lectulo. Iacebat in ſiniſtro latere, aſpectum eorum ferre non poterat: vertebatur ad parietem, ibi aderant. Cúmque conſtrictus nimis relaxari ſe iam poſſe deſperaret, cœpit magnis vocibus clamare dicens: Inducias vel vſque manè, inducias vel vſque manè. Sed cum hæc clamaret, in ipſis ſuis vocibus de habitaculo ſuæ carnis euulſus eſt. De quo nimirũ conſtat, quia pro nobis iſta non pro ſe viderit, vt eius viſio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter expectat. Nam illi tetros ſpiritus ante mortem vidiſſe, & inducias petiſſe, quid profuit, qui eaſdem inducias quas petiit non accepit? Nos ergo fratres chariſsimi, nunc ſollicitè iſta cogitemus, ne nobis in vacuum tẽpora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum viuere, cùm iam compellimur de corpore exire. Mementote quid veritas dicat: Orate ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Per legis quippe mandatum, ambulare longius ſabbato non licet: hyems quoque ad ambulandum impedimento eſt, quia greſſus ambulantiũ torpor D frigoris aſtringit. Ait ergo: Orate ne fiat fuga veſtra hyeme vel ſabbato. Ac ſi apertè dicat: Videte ne tunc quæratis peccata veſtra fugere, quando iam non licet ambulare. Illud ergo tempus quo fugere non licet, modò debet cogitari dum licet. Illa hora noſtri exitus eſt ſemper intuenda, iſta redemptoris noſtri admonitio ante mentis oculos ſemper ponenda, qui ait: *Vigilate, itaque, quia neſcitis diem neque horam.*)

Pœnitenti veniam, ſed non peccãti craſtinum promittit deus.

Chriſaorius in extremis dæmones vidit, nec inducias pœnitendi obtinere potuit.

Matth.24. Fuga noſtra non fiat in hyeme vel ſabbato.

Lectio ſancti Euangelij ſecundum Lucam.

Luca.12.

IN illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis. *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuũ, quãdo reuertatur à nuptijs, vt cùm venerit & pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd præcinget ſe, & faciet illos diſcubere, & tranſiens miniſtrabit illis. Et ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. Hoc*

autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliàs qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.

Homilia lectionis eiusdem, habita in Basilica beati Felicis, die natalis eius.

HOMILIA DECIMATERTIA.

SAncti Euangelij, fratres charissimi, aperta vobis est lectio recitata. Sed ne aliquibus ipsa eius planities alta fortasse videatur, eam sub breuitate transcurrimus, quatenus eius expositio ita nescientibus fiat cognita, vt tamen scientibus nõ sit onerosa. Quia viris luxuria in lumbis sit, fœminis in vmbilico, testatur Dominus, qui de diabolo ad beatum Iob loquitur dicens: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. A principali igitur sexu, lumborum nomine, luxuria designatur, cùm Dominus dicit: *Sint lumbi vestri præcincti.*) Lumbos enim pręcingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Sed quia minus est mala non agere, nisi etiam quisque studeat, & bonis operibus insudare, protinus additur: *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.*) Lucernas quippe ardentes in manibus tenemus, cùm per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. De quibus profectò operibus Dominus dicit: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Duo autem sunt, quæ iubẽtur, & lumbos restringere, & lucernas tenere: vt & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Redemptori etenim nostro vnũ sine altero placere nequaquam potest: si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit: aut is qui castitate præminet, nec dum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquod sine castitate. Sed & si vtrũque agitur, restat vt quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitiis pro mundi huius honestate contineat. Qui etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in eius tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere, sed totam spem in redemptoris sui aduentum cõstituat. Vnde & protinus subditur: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis*) Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia resurgẽs à mortuis, ascendens in cælum, supernam sibi angelorum multitudinem nouus homo copulauit. Qui tunc reuertitur, cùm nobis iam per iudicium manifestatur. Bene autem de seruis expectantibus subditur: *Vt cùm venerit & pulsauerit, confestim aperiant ei.*) Venit quippe Dominus cùm ad iudicium properat: pulsat verò, cùm iam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat, & videre eũ quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. Qui autẽ de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus iudicium sustinet. Et cùm tempus propinquæ mortis* aduenerit, de gloria retributionis hilarescit. Vnde & protinus subditur: *Beati sunt serui illi quos cùm venerit Dominus inuenerit vigilantes.*) Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat, qui seruat operando quod credit. Vigilat, qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: Euigilate iusti, & nolite peccare. Hinc rursus ait: Hora est iã nos de somno surgere. Sed veniens Dominus quid seruis vigilantibus exhibeat, audiamus: *Amen dico vobis quòd præcinget se, & faciet eos discumbere, & trãsiens ministrabit illis.* Præcinget se, id est, ad retributionem præparabit. Et faciet illos discumbere, id est, æterna quiete refoueri. Discumbere quippe nostrum in regno quiescere est. Vnde rursum Dominus dicit: Venient & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transire verò dictum est, cùm de iudicio ad regnum redit. Vel certè Dominus nobis post iudicium transit, quia ab humanitatis forma, in diuinitatis suæ contemplationẽ nos eleuat. Et transire eius est in claritatis suæ speculationem nos ducere, cùm eum quem in humanitate in iudicio cernimus, etiã in diuinitate post iudicium videmus. Ad iudicium quippe veniens, in forma serui omnibus apparet, quia scriptum est: Videbunt in quem transfixerunt. Sed cùm reprobi in supplicium corruũt, iusti ad claritatis eius gloriam pertrahuntur, sicut scriptũ est: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Sed quid si serui in prima vigilia neglegẽtes existunt? Prima quippe vigilia, primæuæ ætatis custodia est. Sed neque sic desperandum est, & à bono opere cessandum. Nam longanimitatis suæ patientiam insinuans Dominus subdit: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit beati sunt serui illi.* Prima quippe vigilia, primæuũ tẽpus est, id est, pueritia. Secunda adolescentia vel iuuentus, quæ auctoritate sacrij eloquij vnum sunt, dicente Salomone: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Tertia autem Senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam: vt qui conuerti à prauitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias saltem in tempore iuuentutis euigilet. Et qui euigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat: vt qui in iuuentute ad vias vitæ nõ euigilat, saltem in senectute resipiscat. Pensate fratres charissimi, quia cõclusit Dei pietas duritiam nostram. Non est iam quid homo excusationis inueniat. Deus despicitur, & expectat: contemni se videt, & reuocat. Iniuriam de contemptu suo suscipit, & tamen quandoque reuertentibus etiam præmia promittit. Sed nemo hãc eius longanimitatem negligat: quia tantò districtiorem iustitiam in iudicio exigit, quantò longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Hinc etenim Paulus dicit: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem secũdum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Hinc Psalmista ait: Deus iudex iustus, fortis & longanimis. Dicturus quippe longanimem, præmisit iustum: vt quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, scias hunc etiam quãdoque districtè iudicare. Hinc per quendam sapientem dicitur: Altissimus enim est patiens redditor. Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum & patitur & reddit. Nam quos diu vt conuertantur tolerat non conuersos durius dãnat. Ad excutiendam verò mentis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem ad medium deducuntur, vt per hæc animus ad sui custodiam suscitetur. Nam dicitur: *Hoc autem scitote, quia si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.*) Ex qua præmissa similitudine etiã exhortatio subinfertur, cùm dicitur: *Et vos estote parati. quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.*) Nesciẽte enim paterfamiliàs, fur domum perfodit: quia dum à sui custodia spiritus dormit, improuisa mors veniens, carnis nostræ habitaculum irrumpit, & eum quem dominum domus inuenerit dormientem, necat: quia cùm ventura damna spiritus minimè præuidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret: quia aduentum iudicis qui occultè animam rapit præcauens, ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. Horam verò vltimam Dominus noster idcirco voluit nobis esse incognitam, vt semper possit esse suspecta: vt dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Proinde fratres mei in conditione mortalitatis vestræ mentis oculos figite, venienti võs iudici per fletus quotidie, & lamenta præparate. Et cùm certa mors maneat omnes, nolite de temporalis vitæ prouidentia incerta cogitare. Terrenarum rerum vos cura non aggrauet. Quantislibet enim auri & argenti molibus circundetur, quibuslibet preciosis vestibus induatur caro, quid est aliud quàm caro? Nolite ergo attendere quid habetis sed quid estis. Vultis audire quid estis? Propheta indicat dicens: Verè fœnum est populus. Si enim fœnum populus nõ est, vbi sunt illi qui ea quæ hodie colimus, nobiscum transacto anno beati Felicis natalitia celebrauerũt? O quãta & qualia de præsentis vitæ prouisione cogitabant, sed surrepente mortis articulo repentè in his quæ prouidere nolebant, inuẽti sunt. Et cuncta simul temporalia quę congregata quasi stabiliter tenere videbantur, amiserunt. Si ergo transacta multitudo

Luxuria est viris in lũbis, & fœminis in vmbilico.
Iob.40.
Mala nõ agere nõ sufficit, nisi etiam fiant bona.
Matth.5.
* *agnouerit*
1.Cor.15.
Rom.13.
Matth.8.
Ioan.19.
Esaiæ 26.
Vigiliæ tres sunt.
Eccles.11.
Rom.2.
Psalm.7.
Eccle. 5.
Fur domũ perfodit patrefamilias nesciente.
Horam vltimam quare dominus voluit nobis esse incognitam.
Esaiæ 40.
Populus est fœnum.

tudo generis humani quæ per natiuitatem viruit in carne, post mortem aruit in puluere, velut fœnum fuit. Quia igitur momentis suis horæ fugiunt, agite fratres charissimi vt in bo ni operis mercede teneantur. Audite quid sapiens Salomon dicat: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec scientia, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas. Quia ergo & venturæ mortis tempus ignoramus, & post mortem operari non possumus: superest, vt ante mortem tẽpora indulta rapiamus. Sic enim sic mors ipsa cùm venerit, vincetur, si priusquam veniat, semper timeatur.

Eccle.9.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan.10.

In illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: Ego sum pastor bonus: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, et cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocẽ meam audient. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica sancti Petri Apostoli, Dominica prima post octauas Paschæ.

HOMILIA XIIII.

Audistis, fratres charissimi, ex lectione euangelica eruditionem vestram: audistis & periculum nostrum. Ecce enim is qui non ex accidẽti dono, sed essentialiter bonus est, dicit: *Ego sum pastor bonus.*) Atque eiusdem bonitatis formã quam nos imitemur, adiungit, dicens: *Bonus pastor animam suã ponit pro ouibus suis.*) Fecit quod monuit, ostendit quod iussit. Bonus pastor pro ouibus suis animam suam posuit, vt in sacramento nostro corpus suum & sanguinẽ verteret, & oues quas redemerat, carnis suæ alimento satiaret. Ostensa nobis est de contemptu mortis via quam sequamur, apposita est forma cui imprimamur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ouibus eius impendere. Postremum verò, si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ouibus ministrare. A primo autem hoc minimo peruenitur ad postremũ maius. Sed cùm incomparabiliter lõgè sit melior anima qua viuimus, quàm terrena substãtia quam exterius possidemus, qui non dat pro ouibus substantiam suam, quãdo pro his daturus est animam suam? Et sunt nonnulli qui dum plus terrenam substantiam quàm oues diligunt, meritò nomen pastoris perdunt. De quibus protinus subditur: *Mercenarius autem et qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.*) Nõ pastor, sed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo oues dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reuerentia lætatur. Istæ sunt etenim mercedes mercenarij, vt pro eo ipso, quod in regimine laborat, hic quod quærit inueniat, & ab hæreditate regis in posterum alienus existat. Vtrũ verò pastor sit an mercenarius, cognosci veraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Tranquillitatis enim tempore, plerunque ad gregis custodiam, sicut verus pastor, sic etiam mercenarius stat, sed lupus veniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiã stabat. Lupus etenim super oues venit, cùm quilibet iniustus & raptor, fideles quosq; atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur & non erat, relinquit oues & fugit: quia dum sibi ab eo periculum ingeri metuit, resistere eius iniustitiæ non præsumit. Fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia iniustitiam vidit & tacuit. Fugit quia se sub silentio abscondit. Quibus bene per prophetam dicitur: Non ascendistis ex aduerso neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quippe ascendere, est quibuslibet potestatibus praue agentibus, rationis libera voce contraire. Et in die Domini pro domo Israël in prælio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes cõtra peruersorum iniustitiã ex iustitiæ auctoritate vindicamus. Quod quia mercenarius non facit, cùm venientem lupum viderit, fugit. Sed est alius lupus qui sine cessatione quotidie nõ corpora, sed mentes dilaniat, malignus videlicet spiritus, qui caulas fidelium insidians circuit, & mortes animarum quærit. De quo lupo mox subditur: *Et lupus rapit & dispergit oues.*) Lupus venit, & mercenarius fugit: quia malignus spiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat, & is qui locum pastoris tenet, curam sollicitudinis non habet. Animæ pereunt, & ipse de terrenis commodis lætatur. Lupus rapit & dispergit oues, cũ alium ad luxuriam pertrahit, alium ad auaritiam accendit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam diuidit, hunc inuidia stimulat, illum fallacia supplantat. Quasi ergo lupus gregem dissipat, cùm fidelium populum diabolus per tentationes necat. Sed contra hæc mercenarius nullo zelo accẽditur, nullo feruore dilectionis excitatur: quia dum sola exteriora commoda requirit, interiore gregis damna negligenter patitur. Vnde & mox adiungitur: *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.*) Sola enim causa est vt mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si apertè diceretur: Stare in periculo ouium non potest, qui in eo quòd ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenum quærit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quòd diligit, amittat. Sed quia redemptor noster culpas ficti pastoris innotuit, iterum formam, cui debemus imprimi ostendit dicens: *Ego sum pastor bonus.*) Atque subiungit: *Et cognosco oues meas.*) Hoc est diligo: *Et cognoscunt me meæ.*) Acsi patenter dicat, Diligentes obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognouit. Quia ergo audistis fratres charissimi periculum nostrum, pẽsate in verbis dominicis etiam periculum vestrum. Videte si oues eius estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis. Scitis autem dico, non per fidem, sed per amorem. Scitis dico, non ex credulitate, sed ex operatione. Nam idem ipse qui hoc loquitur Ioannes euangelista testatur dicens: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mẽdax est. Vnde & in hoc loco Dominus protinus subdit: *Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.*) Ac si apertè dicat: In hoc constat quia & ego agnosco patrem, & cognoscor à patre, quia animam meam pono pro ouibus meis, id est, ea charitate qua pro ouib. morior, quantum patrem diligam ostendo. Quia verò non solum Iudæam, sed etiam Gentilitatem redimere venerat, adiungit: *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus pastor.*) Redemptionem nostram, qui ex Gentili populo venimus, Dominus aspexerat, cùm se adducere & alias oues dicebat. Hoc quotidie fieri fratres aspicitis, hoc reconciliatis gentibus factum hodie videtis. Hodie quasi ex duobus gregibus vnum ouile efficit: quia Iudaicum & Gentilem populum in sua fide coniungit, Paulo attestante, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Dum enim ad æternam vitam ex vtraque natione simplices eligit, ad ouile proprium oues deducit. De quibus profectò ouibus rursum dicit: *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis.*) De quibus & paulò superius dicit: *Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur & pascua inueniet.*) Ingredietur quippe ad fidem, egredietur verò à fide ad speciem, à credulitate ad contemplationem, pascua autem inueniet in æterna refectione. Oues ergo eius pascua inuenient: quia quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. Quæ autem sunt istarum ouium pascua, nisi interna gaudia semper virẽtis paradisi? Pascua, nan-

Pastor bonus duo pro ouibus impendere debet.

Oues pascẽs pro tẽporali mercede, nõ est pastor.

Lupus quãdo dicitur super oues venire.

Ezech.13.

Mercenari in periculo ouium stare non potest.

1.Ioan.2.

Iudæam & Gentilitatẽ venerat redimere.

Ephes.2.

Pascua ouium Christi quæ sunt.

que electorum sunt, vultus præsens Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens vitæ cibo satiatur. In istis pascuis de æternitatis satietate lætati sunt, qui iam laqueos voluptuosæ temporalitatis euaserunt. Ibi hymnidici angelorum chori. Ibi societas supernorum ciuium. Ibi dulcis solennitas à peregrinationis huius tristi labore redeuntium. Ibi prouidi prophetarum chori. Ibi iudex Apostolorum numerus. Ibi innumerabilium martyrum victor exercitus, tātò illic lętior, quantò hîc durius afflictus. Ibi confessorum cōstātia, præmij sui perceptione cōsolata. Ibi fideles viri, quos à virilitatis suæ robore voluptas seculi emollire non potuit. Ibi sanctæ mulieres, quæ cum seculo & sexum vixerunt. Ibi pueri, qui hîc annos suos moribus transcenderunt. Ibi senes, quos hîc & ętas debiles reddidit, & virtus operis non reliquit. Quæramus ergo fratres charißimi hæc pascua, in quibus cum tantorum ciuium solennitate gaudeamus. Ipsa nos lętantium festiuitas inuitet. Certè sicubi populus nundinas celebraret, si ad alicuius Ecclesiæ dedicationem denunciata solennitate concurreret, festinaremus omnes simul inueniri, & interesse vnusquisque satageret. Graui se damno afflictum crederet, si solennitatem communis lætitiæ non videret. Ecce in cœlestibus electorum ciuium lætitia agitur, vicißim de se omnes in suo conuentu gratulantur, & tamen nos ab amore æternitatis tepidi, nullo desiderio ardemus interesse tantæ solennitati non quærimus, priuamur gaudiis, & læti sumus. Accendamus ergo animum fratres, recalescat fides in id quod credidit, inardescant ad superna nostra desideria, & sic amare iam ire est. Ab internæ solennitatis gaudio nulla nos aduersitas reuocet: quia & si quis ad locum propositum ire desiderat, eius desiderium quælibet viæ asperitas nō immutat. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quò tendebat. Toto ergo desiderio ad supernam patriam animus anhelet, nil in hoc mundo appetat, quod constat quia citius relinquat: vt si cœlestis pastoris veraciter oues sumus, quia in viæ delectatione non figimur, æternis pascuis in peruentione satiemur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui viuit & regnat in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Populus ad nundinas & solennitates libenter pergit.

Viatoris stulti conditio.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Lucæ. 8.

IN illo tempore. Cùm turba plurima conueniret ad Iesum & de ciuitatibus properarent ad eum dixit per similitudinem: Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est, et volucres cæli comederūt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum, fecit fructum centuplū. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius quæ esset hæc parabola. Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysteriū regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola: Semen est verbum Dei. Quod autem secus viam, hi sunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam quod supra petrām, hi sunt qui cùm audierint, cum gaudio suscipiunt verbum. Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ euntes suffocātur, & non referūt fructum. Quod autem cecidit in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Petri Apostoli in sexagesima.

E

HOMILIA DECIMAQVINTA.

LEctio sancti Euangelij, quam modo fratres charißimi audistis, expositione non indiget, sed admonitione. Quā enim per semetipsam veritas exposuit, hanc discutere humana fragilitas non præsumat. Sed est quod sollicitè in hac ipsa expositione dominica pensare debeamus: quia si nos vobis semen verbum, agrum mundum, volucres dæmonia, spinas diuitias significare diceremus, ad credendum nobis mēs forsitam vestra dubitaret. Vnde & idem Dominus per semetipsum dignatus est exponere quod dicebat, vt sciatis rerū significationes quærere in his etiam quæ per semetipsum noluit explanare. Exponendo ergo quod dixit, figuratè se loqui innotuit, quatenus certos nos redderet, cùm vobis nostra fragilitas verborum illius figuras aperiret. Quis enim mihi vnquam crederet, si spinas diuitias interpretari voluissem? Maxime cùm illæ pungant, istæ delectent. Et tamen spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & cùm vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Quas bene hoc in loco, alio Euangelista attestante, nequaquam dominus diuitias, sed fallaces diuitias appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt: fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem diuitiæ veræ sunt, quæ nos diuites virtutibus faciunt. Si ergo, fratres charißimi, esse diuites cupitis, vera diuitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cæleste regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna angelorum curia adscribi festinate: verba Domini quę aure percipitis mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho languente reiicitur, quando auditus sermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, huius profectò vita desperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, si cibum quidem sanctæ exhortationis accipitis, sed verba vitæ, id est, alimenta iustitiæ in memoria non tenetis. Ecce transit omne quod agitis, & ad extremum iudicium sine vlla momenti interpositione quotidie volentes nolentésque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur quò peruenitur? Mementote quod dicitur: *Si quis habet aures audiendi, audiat.*) Omnes enim qui illic aderant, aures corporis habebant. Sed qui cunctis aures habentibus, si quis habet aures audiendi audiat, dicit: aures proculdubio cordis requirit. Curate ergo, vt acceptus sermo in cordis aure remaneat. Curate ne semen iuxta viam cadat, ne malignus spiritus veniat, & à memoria verbum tollat. Curate ne penetrosa terra semen excipiat, & fructum boni operis sine perseuerantiæ radicibus mittat. Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia proponūt, sed mox vt fatigari aduersitatibus cœperint, inchoata dereliquunt. Petrosa ergo terra humorem non habuit: quia hoc quod germinauerat, ad fructum perseuerantiæ non perduxit. Multi itaque cùm verbum contra auaritiā audiunt, eandem auaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant: sed mox vt viderit animus quod concupiscat, obliuiscitur quod laudabat. Multi cùm verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solùm perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescūt: sed mox vt carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra hæc eadem desideria deliberatū, & dānanda agit, qui quicquid egisse se meminit, iam & ipse damnauit. Sæpe etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum, ad easdem culpas redimus. Sic Balaam Israëlitici populi tabernacula cōtemplatus fleuit, eísque se similem fieri in morte depoposcit, dicens: Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouißima mea horū similia. Sed mox vt hora compunctionis transiit, in auaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera, in eius populi mortem consilium dedit, cuius morti se fieri similem optauit. Et oblitus est, quod planxerat, cùm extinguere noluit, quod per auaritiam ardebat. Notandum verò est quòd exponens Dominus dicit, quia sollicitudines & voluptates & diuitiæ suffocant verbum. Suffocāt enim, quia importunis cogitationibus suis, guttur mentis strangulant, & dum bonum desiderium intrare ad cor non sinūnt, quasi aditū flatus vitalis

F

G

H

Matth. 13. Diuitiæ dicuntur fallaces.

Iudiciū ad extremum sine intermißione.

Nume. 23. Balaam propter auaritiā in populi necem consensit.

vitalis necant. Notandum etiam quòd duo sunt quæ diuitiis iungit, sollicitudines videlicet & voluptates: quia profectò & per curam mentem opprimunt, & per affluentiam resoluunt. Re enim contraria possessores suos & afflictos & lubricos faciunt. Sed quia voluptas conuenire non potest cũ afflictione, alio quidem tempore per custodiæ suæ sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt. Terra autem bona fructum per patientiam reddit, quia videlicet nulla sunt bona quæ agimus, si non æquanimiter etiam proximorum mala toleramus. Quantò enim quisque altius profecerit, tantò in hoc mundo inuenit quod durius portet: quia cùm à præsenti seculo mentis nostræ † dilectio deficit, eiusdẽ seculi aduersitas crescit. Hinc est enim quod plerosque cernimus & bona agere, & tamen sub graui tribulationum fasce desudare. Terrena nanque iam desideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta vocem Domini fructũ per patientiam reddunt: quia cùm humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiuntur. Sic vua calcibus tunditur, & in vini saporem liquatur. Sic oliua contusionibus expressa, amurcam suã deserit, & in olei liquorem pinguescit. Sic per trituram areæ, à paleis grana separantur, & ad horreum purgata perueniũt. Quisquis ergo appetit plenè vitia vincere, studeat humiliter purgationis suæ flagella tolerare: vt tanto pòst ad iudicem mundior veniat, quantò nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat. In ea porticu quæ euntibus ad Ecclesiam beati Clementis est peruia, fuit quidem Seruolus nomine, quem multi vestrum mecũ nouerunt, rebus pauper, meritis diues, quem longa ægritudo dissoluerat. Nam à primæua ætate vsque ad finem vitæ paralyticus iacebat. Quid dicam quia stare non potuerat, qui nunquam in lecto suo surgere vel ad sedendum valebat? nunquam manum suã ad os ducere? nunquam se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum mater cum fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperibus erogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiẽs, hos coram se legere sine intermisione faciebat. Factúmque est vt quantum ad mensuram propriam attinet, plenè sacrã scripturã disceret, cùm, sicut dixi, literas funditùs ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus vacare. Sed cùm iam tempus esset vt tanta eius patientia remunerari debuisset, membrorum dolor ad vitalia rediit. Cúmque se iam morti proximum agnouit, peregrinos viros atque in hospitalitate susceptos admonuit vt surgerent, & cum eo psalmos pro expectatione exitus sui decantarent. Cúmque cum eis & ipse moriens psalleret, voces psallentium repentè compescuit, cũ terrore maligni clamoris dicens: Tacete. Nunquid non auditis quantæ resonant laudes in cœlo? Cúmque ad easdem laudes quas intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima à carne soluta est. Sed exeunte illa, tãta illic fragrantia odoris aspersa est, vt omnes illi qui aderant, inæstimabili suauitate replerentur: ita vt per hoc patenter agnoscerent, quòd eam laudes quas audierat, in cœlo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nũcusque viuit, & cum magno fletu attestari solet: quia quousque corpus eius sepulturæ traderet, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit. Ecce quo fine ex hac vita migrauit, qui in hac vita æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta vocem ergo dominicam, bona terra fructum per patientiam reddidit, quæ exarata disciplinæ vomere, ad remunerationis segetem peruenit. Sed vos rogo fratres charissimi, attendite, quod excusationis argumentum in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accipimus, si præcepta dominica egenus & sine manibus potuit implere? Non contra nos Dominus tũc Apostolos ostendat, qui ad regnum secum turbas fidelium prædicando traxerunt. Non contra nos martyres exhibeat, qui ad cœlestem patriam sanguinem fundendo peruenerũt. Quid tunc dicturi sumus, cùm hũc de quo locuti sumus, Seruolum viderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hæc vobiscũ fratres agite, sic vos ad studium boni operis instigate, vt cùm bonos

† *al. delectatio.*

Bonis quãdoque graues contingunt afflictiones.

Seruoli pauperis Romani patiẽtia fuit maxima.

A vobis modò ad imitandum proponitis, eorum consortes tũc esse valeatis, præstante Domino nostro Iesu Christo, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

IN illo tempore. Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt. Et accedens tentator, dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angelus suus mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus rursum. Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterũ assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mũdi, & gloriam eorum, & dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus: Vade Satana. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

Matth. 4.
Deute. 8.
Psalm. 90.
B *Deute. 7.*
Ibidem

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica sancti Ioannis, quæ dicitur Constantiniana: Dominica prima in quadragesima.

HOMILIA XVI.

DVbitari à quibusdam solet, à quo spiritu sit Iesus ductus in desertum, propter hoc quod subditur: *Assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem.*) Et rursum: *Assumpsit eum in montem excelsum valde.*) Sed verè & absque vlla quæstione conuenienter accipitur, vt à sancto spiritu in desertum ductus credatur, vt illic eum suus spiritus duceret, vbi hunc ad tentandum malignus spiritus inueniret. Sed ecce, cùm dicitur Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam ciuitatem à diabolo assumptus, mens refugit credere, humanæ hoc audire aures expauescunt. Quæ tamen non esse incredibilia ista co gnoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Certè iniquorum omnium caput diabolus est, & huius capitis membra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra Iudæi persequentes, & milites crucifigẽtes Christũ fuerunt? Quid ergo mirũ si se ab illo permisit in mõtem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crucifigi? Nõ est ergo indignum redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi. Iustum quippe erat, vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare. Sed sciendum nobis est, quia tribus modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, & consensu. Et nos cùm tentamur, plerunque in delectationem aut etiam in consensum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobisipsis etiam gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero virginis incarnatus, in mundũ sine peccato venerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergo per suggestionem potuit, sed eius mentem peccati delectatio non momordit. Atq; ideo omnis diabolica illa tentatio foris non intus fuit. Sed si ipsum ordinẽ tentationis eius aspicimus, pensemus quanta magnitudine nos à tẽtatione liberamur. Antiquus hostis contra primũ hominẽ parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit: quia hũc videlicet gula, vana gloria, & auaritia tentauit: sed tentando superauit, quia sibi eũ per consensum subdidit. Ex gula quippe tentauit, cùm cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suasit. Ex vana autem gloria tentauit, cùm diceret: Eritis sicut dij. Et ex prouectu auaritiæ tẽtauit, cùm diceret: Scientes bonum & malũ. Auaritia enim non solùm pecuniæ est, sed etiã altitudinis. Rectè enim auaritia dicitur, cùm supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad auaritiã, honoris rapina pertineret, nequaquã Paulus de vnigenito Dei

C *Iesus à spiritu sancto ductus est in desertũ.*

Pilatus fuit membrum diaboli.

Tẽtatio tripliciter agitur.

D

Adam triplici tentatione tentatus fuit.

Gene. 3.

Philipp.2.

filio diceret: Non rapinam arbitratus est se esse æqualē Deo. In hoc autem diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quo eum ad auaritiam sublimitatis excitauit. Sed quibus modis primum hominem strauit, eisdem modis secundo homini tentator succubuit. Per gulam quippe tentat, cùm dicit: *Dic vt lapides isti panes fiant.*) Per vanam gloriam tentat, cùm dicit: *Si filius Dei es, mitte te deorsum.*) Per sublimitatis auaritiam tentat, cùm regna omnia mundi ostendit, dicens: *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.*) Sed eisdem modis à secundo homine vincitur, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur: vt à nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intromissus tenebat. Sed est aliud fratres charissimi, quod in hac tentatione dominica considerare debemus: quia tentatus à diabolo Dominus sacri eloquij præcepta respondit, & qui eo verbo quod erat, tentatorem suum mergere in abyssum poterat, virtutem suæ potentiæ non ostendit, sola diuinæ scripturæ præcepta edidit: quatenus suæ nobis patientiæ præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur potius, quàm ad vindictam. Pensate quanta est patientia Dei, & quanta impatientia nostra. Nos si iniuriis aut aliqua læsione prouocamur, furore permoti, aut quantum possumus nosmetipsos vlciscimur, aut quod non possumus, facere minamur. Ecce aduersitatem diaboli Dominus pertulit, & nihil ei nisi mansuetudinis verba respondit. Portat quem punire poterat, vt hoc in laudem eius altius cresceret, si hostem suum non extinguendo, sed interim patiendo superaret. Notandum vero quod subditur, quia recedente diabolo, angeli ministrabant ei. Ex qua re quid aliud, quàm vnius personæ vtraque natura ostenditur? Quia & homo est quem diabolus tentat, & idē ipse Deus est, cui ab angelis ministratur. Cognoscam⁹ igitur in eo naturam nostram: quia nisi hunc diabolus hominē cerneret, non tentaret. Veneremur in illo diuinitatem suā: quia nisi super omnia deus existeret, ei nullo modo angeli ministrarent. Sed quia his diebus lectio congruit, nam quadraginta dierum abstinentiam nostri redemptoris audiuimus: quia quadragesimæ tempus inchoamus, discutiendum nobis est, cur hæc ipsa abstinentia per quadraginta dierum numerum custoditur. Moyses enim vt legem acciperet, secundò diebus quadraginta ieiunauit. Helias in deserto quadraginta diebus abstinuit. Ipse auctor hominum ad homines veniēs, in quadraginta diebus nullum omnimodo cibum sumpsit. Nos quoque inquantum possumus, annuo quadragesimæ tēpore carnem nostram per abstinentiam affligere conemur. Cur ergo in abstinentia quadragenarius numerus custoditur, nisi quia virtus decalogi per libros quatuor sancti Euāgelij impletur? Denarius etenim quater ductus, in quadragenarium surgit: quia tunc decalogi mandata perficimus, cùm profectò quatuor libros sancti Euangelij custodimus. Ex qua re sentiri & aliud potest. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, & per voluptates eiusdem corporis, præceptis dominicis contraimus. Præcepta autem dominica per decalogum sunt accepta. Quia ergo per carnis desideria, decalogi mandata contempsimus, dignum est vt eandem carnem quaterdecies affligamus. Quanuis ergo de quadragesimali tēpore est adhuc aliud quod possit intelligi. A præsenti etenim die vsque ad paschalis solennitatis gaudia sex hebdomadæ veniunt. Quarū videlicet dies quadraginta duo fiunt. Ex quibus dum sex dies dominici abstinentię subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta & sex dies remanent. Dum verò per trecētos & sexaginta quinque dies annus ducitur, nos autem per triginta & sex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus: vt qui nobismetipsis per acceptum annū viximus, auctori nostro nos in eius decimis per abstinentiam mortificemus. Vnde fratres charissimi sicut offerre in lege iubemini decimas rerum, ita ei offerre cō tendite & decimas dierum. Vnusquisque inquantum virtus suppetit, carnem maceret, eiúsque desideria affligat, concupiscentias turpes interficiat, vt iuxta Pauli vocem, hostia viua fiat. Hostia quippe & immolatur, & viua est, quando ab hac vita homo deficit, & tamen se à carnalibus desideriis occidit. Caro nos læta traxit ad culpam, afflicta reducat ad veniam. Auctor etenim mortis nostræ, per fructum ligni vetiti, vitæ

Homines vt plurimū sunt impatientes.

De consec. dist.5. Quadragesima. Quadragesima quare est in abstinentia.xl. dierum. Exod.34. 3.Reg.19.

Leuit.27. Decimas rerum & dierum debemus offerre. Roman.12.

præcepta transgressus est. Qui ergo à paradisi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc inquantum possumus, per abstinentiam resurgamus. Sed nemo sibi eandem abstinentiam solam credat posse sufficere, cùm per prophetam Dominus dicat: Nónne hoc est magis ieiunium quod elegi? subiiciēs: Frange esurienti panem tuum, & egenos, vagósque induc in domū tuam. Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Illud ergo ieiuniū Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemosynarum leuat, quod cum proximi dilectione agitur, quod cum pietate conditur. Hoc ergo quod tibi subtrahis, alteri largire: vt vnde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparetur. Hinc etenim per prophetam Dominus dicit: Cùm ieiunaretis & plangeretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cùm comeditis & bibitis, nūquid non vobis comeditis, & vobismetipsis bibitis? Sibi enim comedit & bibit, qui alimenta corporis, quæ sunt cōmunia dona conditoris, sine indigentibus percipit. Et sibi quisque ieiunat, si ea quæ sibi ad tempus subtrahit, non pauperibus tribuit, sed ventri postmodum offerenda custodit. Hinc per Iohelem dicitur: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis bonis aliis, dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Cesset ira, sopiantur iurgia. Incassum enim caro atteritur, si à prauis suis voluptatibus animus non refrenatur, cùm per prophetam Dominus dicat: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè & omnes debitores vestros repetitis. Neque enim qui à debitore suo hoc quod dedit repetit, aliquid iniustum facit: sed dignum est vt quisquis se in pœnitentia macerat, etiam hoc quod sibi iustè competit, interdicat. Sic sic nobis afflictis & pœnitentibus à Deo dimittitur quod iniustè egimus, si pro amore illius & hoc quod nobis iustè competit, relaxemus.

Esaia.58. Zachar.7. Iohel.1. Esaia.58.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

IN illo tēpore. Designauit Dominus Iesus et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnē ciuitatem & locum quò erat ipse venturus, & dicebat illis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Itē: Ecce ego mitto vos, sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamēta: & neminem per viam salutaueritis. In quācunque domū intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sin autem ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete, edentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quācunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis. Et curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquabit in vos regnum Dei.

Lucæ 10.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica Lateranensi: De Apostolis.

HOMILIA DECIMASEPTIMA.

DOminus & saluator noster, fratres charissimi, aliquando nos sermonibus, aliquando verò operibus admonet. Ipsa etenim facta eius præcepta sunt: quia dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus innotescit. Ecce enim binos in prædicationē discipulos mittit: quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi: & minus quàm inter duos, charitas haberi non potest. Nemo enim propriè ad semetipsum habere charitatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit, vt charitas esse possit. Ecce enim binos ad prædicandū discipulos Dominus mittit, quaten⁹ hoc nobis tacitus innuat, quia qui charitatē erga alterū non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem dicitur, quia misit eos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locū quò erat

Domini diuersæ sunt admonitiones.

erat ipse venturus. Prædicatores enim suos Dominus sequitur: quia prædicatio præuenit, & tunc ad mentis nostrę habitaculum Dominus venit, quando verba exhortationis præcurrunt, atque per hoc veritas in mente suscipitur. Hinc nanque eisdem prædicatoribus Esaias dicit: Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hinc filiis Psalmista ait: Iter facite ei qui ascendit super occasum. Super occasum nanque Dominus ascendit: quia vnde in passione occubuit, inde maiorem suam gloriam resurgendo manifestauit. Super occasum videlicet ascendit: quia mortem quam pertulit, resurgendo calcauit. Ei ergo qui ascendit super occasum, iter facimus, cùm nos eius gloriam vestris mētibus prædicamus, vt eas & ipse pòst veniēs per amoris sui pręsentiam illustret. Missis autē prædicatoribus quid dicat, audiamus: *Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.*) Ad messem multam, operarij pauci sunt, quod sine graui mœrore loqui non possumus: quia etsi sunt qui bona audiant, desunt tamen qui dicant. Ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde inuenitur operator: quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus. Sed pensate fratres charissimi, pensate quod dicitur: *Rogate dominum messis vt mittat operarios in messem suam.*) Vos pro nobis petite, vt digna vobis operari valeamus, ne ab exhortatione lingua torpeat, ne postquam prædicationis locum suscipimus, apud iustum iudicem nostra nos taciturnitas addicat. Sæpe enim pro sua nequitia, prædicantium lingua restringitur. Sæpe verò ex subiectorum culpa agitur, vt eis qui præsunt prædicationis sermo subtrahatur. Ex sua quippe nequitia prædicantium lingua restringitur, sicut Psalmista ait: Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas? Et rursum ex vitio subiectorum, vox prædicantium *subtrahitur, sicut ad Ezechielem Dominus dicit: Linguam tuam adhærescere faciā palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir obiurgans: quia domus exasperans est. Ac si apertè dicat: Idcirco tibi prædicationis sermo tollitur: quia dum me in suis actibus plebs exasperat, non est digna cui exhortatio veritatis fiat. Ex cuius ergo vitio prædicatori sermo subtrahatur, non facilè cognoscitur. Quia verò pastoris taciturnitas aliquando sibi, semper autem subiectis noceat, certissimè scitur. Sed vtinam si ad prædicationis virtutem non sufficimus, loci nostri officium in innocentia vitæ teneamus. Nam subditur: *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.*) Multi autem cùm regiminis iura suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt. Terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, nocēt. Et quia charitatis viscera non habent, domini videri appetunt, patres se esse minimè recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant. Et si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus sæuiunt. De quibus aliàs veritas dicit: Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Contra quæ omnia considerandum nobis est, quia sicut agni inter lupos mittimur, vt sensum seruantes innocentiæ, morsum malitiæ non habeamus. Qui enim locū prædicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare, vt ex ipsa sua mansuetudine iram sæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in aliis ipse afflictionibus vulneratus sanet. Quem & si quando zelus rectitudinis exigit, vt erga subiectos sæuiat, furor ipse de amore sit, non de crudelitate: *quatenus & iura disciplinæ foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat. Quod tunc bene rector exhibet, cùm seipsum diligere per amorem priuatum nescit, cùm nulla quæ mundi sunt appetit, cùm terrenæ cupiditatis oneribus nequaquam mentis colla supponit. Vnde & subditur: *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta, & neminem per viam salutaueritis.*) Prædicatori etenim tanta debet in Deo esse fiducia, vt præsentis vitæ sumptus quamuis non prouideat, tamen sibi hos non deesse certissimè sciat: ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus aliis prouideat æterna. Cui etiam per viam neminem salutare conceditur, vt sub quanta festinatione iter prædicationis pergere debeat, ostendatur. Quæ si quis verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est: pecunia verò clausa, est sapientia occulta. Qui igitur sapientiæ

Esaiæ.40. *Psalm. 67.* *Dominus ascendit super occasū.* *Mundus sacerdotibus plenus est.* *Psalm. 49.* **prohibetur.* *Ezech.3.* *Matth. 10.* *Matt.7.* *Prælatus nō sit crudelis in subditos* **al. quatenus & foris erga eos rigorē disciplinæ exhibeat, &c.*

A verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet. Vnde scriptum est: Sapiētia abscondita & thesaurus occultus, quæ vtilitas in vtrisque? Quid verò per peram, nisi onera seculi: & quid hoc loco per calciamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui ergo officium prædicationis suscipit, dignum non est vt onus secularium negotiorum portet: ne dum hoc eius colla deprimit, ad prędicanda cælestia non assurgat. Nec debet stultorum operum exempla conspicere, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire. Sunt etenim multi qui prauitatem suam, ex alienis prauitatibus tuentur. Quia enim alios talia fecisse considerant, se hæc facere licenter putant: Hi quid aliud faciunt, nisi pedes suos ex mortuorum animalium munire pellibus conantur? Omnis verò qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio optandæ eiusdem salutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ, sed præmiorum ambitu salutem audientibus prædicat, quasi in itinere salutat: quia ex occasione, & non ex in-B tentione, salutem audientibus exoptat. Sequitur: *In quancunque domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur.*) Pax quæ ab ore prædicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea filius pacis fuerit, aut ad eundem prædicatorem reuertitur: quia aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & cœleste verbum sequitur quod audit: aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit: quia ad eū pax reuertitur: quoniam ei à Domino pro labore sui operis merces recompensatur. Ecce autem qui peram & sacculum portare prohibuit, sumptus & alimenta ex eadem prædicatione concedit. Nam subditur: *In eadem autem domo manete edentes & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua.*) Si pax nostra recipitur, dignum est vt in eadem domo maneamus, edentes & bibentes quæ apud illos sunt, vt ab eis terrena stipendia consequamur, quibus præmia patriæ C cœlestis offerimus. Vnde etiam Paulus hæc ipsa pro minimo suscipiens dicit: Si nos vobis spiritalia seminauimus, magnum est si vestra carnalia metamus? Et notandum quod subditur: *Dignus est operarius mercede sua.*) Quia iam de mercede operis, sicut ipsa alimenta sustentationis, vt hic merces de labore prædicationis inchoëtur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est, quòd vni nostro operi duæ mercedes debentur: vna in via, altera in patria: vna quæ nos in labore sustentat, alia quæ nos in resurrectione remunerat. Merces itaque quæ in præsenti accipitur, hoc in nobis debet agere, vt ad sequentem mercedem robustius tendatur. Verus ergo quisque prædicator non ideo prædicare debet, vt in hoc tempore mercedem recipiat, sed ideo mercedem recipere, vt prædicare subsistat. Quisquis nanque ideo prædicat, vt hic vel laudis vel muneris mercedem recipiat, æterna proculdubio mercede se priuat. Quisquis verò vel ea quæ dicit, ideo placere hominibus appetit, vt dum placet quod dicitur, per eadem dicta non ipse, sed Dominus ametur: vel idcirco terrena stipendia in prædicatione conse-D quitur, ne à prædicationis voce per indigētiam lassetur: huic proculdubio ad recipiendam mercedem nihil obstat in patria, quia sumptus sumpsit in via. Sed quid nos, quod tamen sine dolore dicere non possumus, quid nos ô pastores agimus, qui & mercedem consequimur, & tamen operarij nequaquam sumus? Fructus quippe sanctæ Ecclesię in stipendio quotidiano percipimus, sed tamen pro æterna Ecclesia minimè in prædicatione laboramus. Pensemus cuius damnationis sit, sine labore hîc percipere mercedem laboris. Ecce ex oblatione fidelium viuimus, sed nunquid pro animabus fidelium laboramus? Illa in stipendium nostrum sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerūt: nec tamen contra peccata eadem vel orationis studio, vel prædicationis, vt dignum est, insudamus. Vix pro culpa sua quempiam aperta voce reprehēdimus. Et adhuc, quod est grauius aliquando si persona in hoc mundo potēs sit, eius forsitā errata laudamus, ne si aduersemur per iracūdiā, vnus subtrahat quod impendebat. Sed debemus sine cessatione meminisse quod de quibusdā in Osee scriptum est: Peccata populi mei comedent. Cur autē peccata populi comedere dicuntur, nisi

Eccle. 41. *Salutare in itinere quis dicatur.* *Prędicator potest petere sumptus & alimenta.* *1.Cor.9.* *Merces duplex debetur vni nostro operi.* *Pastorūgrauis error.* *Oseæ.4.*

quia peccata delinquentium fouent, ne temporalia stipendia amittant? Sed & nos qui ex oblationibus fidelium viuimus, quas illi pro peccatis suis obtulerūt, si comedimus & tacem⁹, & eorum proculdubio peccata manducamus. Pensemus ergo, cuius sit apud Deum criminis peccatorum precium manducare, & nihil contra peccata prædicando agere. Audiamus quid beati Iob voce dicitur: Si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent, si fructus eius momedi absq; pecunia. Terra enim contra possessorem suum clamat, quando contra pastorē suum iustè Ecclesia murmurat. Cuius etiam sulci deflent, si corda audientium quæ à præcedentibus sunt patribus prædicationis voce & vigore inuectionis exarata, vident aliquid quod lugeant de vita pastoris. Cuius videlicet terræ fructus possessor bonus sine pecunia non manducat: quia discretus pastor prærogat talentū verbi, ne ad damnationem suam de Ecclesia stipendium sumat alimenti. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando sumentes ecclesiastica subsidia, in prædicatione laboramus. Præcones nanque venturi iudicis sumus. Quis ergo venturum iudicem nūciet, si præco tacet? Proinde considerandum nobis est, vt inquantum valet quisque vel inquantum sufficit, & terrorem venturi iudicij, & dulcedinem regni, susceptæ Ecclesiæ insinuare contendat. Et quia vna eadémque exhortationis voce non sufficit, simul cunctos admonere debet, singulos inquantum valet instruere, priuatis locutionibus ædificare, exhortatione simplici fructum in filiorum suorum cordibus quærere. Debemus nanque pensare continuò quod sanctis Apostolis dicitur, & per Apostolos nobis: Vos estis sal terræ. Si ergo sal sumus, condire mentes fidelium debemus. Vos igitur qui pastores estis, pensate quia Dei animalia pascitis. De quibus profectò animalibus Deo per Psalmistam dicitur: Animalia tua habitabunt in ea. Et sæpe videmus quòd petra salis brutis animalibus ponitur, vt ex eadē salis petra lambere debeant & meliorari. Quasi ergo inter bruta animalia petra salis debet esse sacerdos in populis. Curare nanque sacerdotem necesse est, quæ singulis dicat, vnumquemque qualiter admoneat, vt quisquis sacerdoti iungitur, quasi ex salis tactu, æternæ vitæ sapore condiatur. Sal etenim terræ non sumus, si corda audientium non condimus. Quod profectò condimentum ille veraciter proximo impendit, qui prædicationis verbum non subtrahit. Sed tunc verè aliis recta prædicamus, si dicta rebus ostendimus, si nosipsi diuino amore compungimur, & humanæ vitæ, quæ sine culpa transiri nequaquam potest, quotidianas lachrymis maculas lauamus. Tunc autem de nobis verè compungimur, si studiosè patrum præcedentium facta pensamus, vt ex conspecta illorum gloria, in nostris nobis oculis nostra vita sordescat. Tunc verè compungimur, cùm præcepta Domini studiosè perscrutamur, & per hæc proficere ipsi contendimus, per quæ iam profecisse nouimus quos veneramur. Hinc est enim quod de Moyse scriptum est: Posuit & labrum æneum in quo lauarentur Aaron & filij eius, cùm ingrederentur in sancta sanctorum, quod fecit de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Labrum quippe æneum Moyses ponit in quo sacerdotes lauari debeant, & sancta sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lauari per compunctionem præcipit, vt nostra immunditia ad penetrandum secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostium indesinenter excubabant. Specula quippe mulierum sunt præcepta Dei, in quibus se sanctę animæ semper aspiciunt, & si quę in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt. Cogitationum vitia corrigunt, & quasi retinentes vultus velut ex reddita imagine componunt: quia dum præceptis dominicis solerter intendunt, in eis proculdubio vel quid in se cœlesti viro placeat, vel quid displiceat, agnoscunt. Quæ quàm diu in hac vita sunt, æternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant: quia sanctæ animæ etiam cùm infirmitate adhuc carnis grauantur, amore tamen continuò ingressum ęterni introitus obseruāt. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lauacrum compunctionis, peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenda nobis cœlestia præcepta præbet. Quibus si diligenter intendimus, internæ nostræ imaginis maculas videmus. Vidētes autem maculas, in pœnitentiæ dolore compungimur. Compuncti verò quasi in labro de speculis mulierum lauamur. Est autem valde necessarium, vt cùm de nobis compunctione afficimur, etiam cōmissorum nobis vitam zelemus. Sic ergo nos amaritudo cōpunctionis afficiat, vt tamen à proximorum custodia nō auertat. Quid enim prodest si amātes nosmetipsos, relinquamus ꝓximos? Vel quid rursum prodest si amātes vel zelātes proximos, relinquam⁹ nosmetipsos? In ornamēto quippe tabernaculi, bis tinct⁹ coccus offerri præcipit, vt ante Dei oculos charitas nostra Dei & proximi amore coleretur. Ille autē verè se diligit qui pure diligit authorē. Tūc ergo coccus bis tingitur, quando erga se & proximum ex amore veritatis animus inflammatur. Sed inter hæc sciendum nobis est, vt sic exerceatur zelus rectitudinis cōtra praua acta proximorum, quatenus in feruore districtionis nullo modo relinquatur virt⁹ māsuetudinis. Ira etenim sacerdotis nequaquā debet esse pręceps & perturbata, sed magis ex cōsilij grauitate metuēda. Et portare ergo debemus quos corrigimus, & corrigere quos portam⁹: ne si ex vtroque vnū defuerit, vel in feruore, vel in māsuetudine, actio sacerdotalis nō sit. Hinc nāque est quòd in tēpli ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones & boues & cherubin expressa sunt. Cherubin quippe est plenitudo sciētiæ. Sed quid est quòd in basib⁹ nec leones sine bobus, nec boues sine leonib⁹ fiunt? Quid enim aliud designāt bases in tēplo, nisi sacerdotes in Ecclesia? Qui dum sollicitudinē regiminis tolerant, quasi more basiū superimpositum onus portant. In basibus ergo cherubin exprimuntur: quia decet nimirum, vt sacerdotū pectora plenitudine scientiæ sint referta. Per leones autem terror seueritatis, per boues verò patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus exprimuntur: quia semper in sacerdotali pectore cum terrore seueritatis custodiri debet virtus mansuetudinis: vt & iram mansuetudo condiat, & eandem mansuetudinem, ne fortasse dissoluta sit, zelus districtionis accendat. Sed ista cur loquimur, cùm adhuc plerosque grauari factis atrocioribus videamus? Vobis enim sacerdotibus lugēs loquor, quia nōnullos vestrûm cùm præmiis facere ordinationes agnouimus, spiritalem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram nō redit, quod vox dominica præcipiens dicit: Gratis accepistis, gratis date? Cur non ante mētis oculos reuocatis, quòd templum redemptor noster ingressus cathedras vendentium columbas euertit, & numulariorum effudit æs? Qui nāque sunt in templo Dei hodie qui colūbas vendunt, nisi qui in Ecclesia precium de impositione manus accipiunt? per quam videlicet impositionē spiritussanctus cœlit⁹ datur. Columba ergo venditur, quia manus impositio, per quam spiritussanctus accipitur, ad precium præbetur. Sed redemptor noster cathedras vendentiū columbas euertit: quia talium negotiatorū sacerdotiū destruit. Hîc est enim quòd sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos priuari sacerdotio præcipiunt, qui de largiēdis ordinibus precium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas euertitur, quando hi qui spiritalē gratiā venundāt, vel ante humanos vel ante Dei oculos sacerdotio priuātur. Et quidem multa sunt alia præpositorum mala, quæ humanos modò oculos latent. Et plerunque se pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis videri turpes ante interni arbitri oculos non erubescūt. Veniet, veniet profectò ille dies, nec lōgè est, in quo pastorum pastor appareat, & vniuscuiusque facta in publicū deducat. Et qui modò subditorum culpas per præpositos vlciscitur, tūc præpositorum mala per semetipsum sæuiens damnat. Vnde & ingressus in templum, per semetipsum quasi flagellum de funiculis fecit, & de domo Dei prauos negociatores eiiciens, cathedras vendētium columbas euertit: quia subditorum quidem culpas per pastores percutit, sed pastorum vitia per semetipsum ferit. Ecce modò hominib⁹ negari potest, quod latenter agitur. Ille certè iudex venturus est, cui tacēdo quisque se non potest

Iob. 13. *Terra quando dicitur clamare contra suum possessorem.* *Math. 5.* *Psal. 67.* *Sacerdos debet esse petra salis in populis.* *Exod. 38.* *Præcepta dei cōparantur speculis mulierum.* *Amemus nos & proximos.* *Exod. 35.* *Ira sacerdotis qualis esse debet.* *Sacerdos sit seuerus & mansuetus.* *Math. 10.* *Ioan. 2.* *Simonia damnatur per canones.* *Prælatos deus puniet per seipsum.*

potest celare, quem negando non potest fallere. Est & aliud fratres charissimi, quod me de vita pastorum vehementer affligit: sed ne cui hoc iniuriosum videatur fortasse quod assero, me quoque pariter accuso, quanuis barbarici temporis necessitate compulsus, valde in his iaceo inuitus. Ad exteriora enim negotia delapsi sumus, & aliud ex honore suscipimus, atq; aliud ex officio actionis exhibemus. Ministerium prædicationis relinquimus, & ad pœnam nostram, vt video, episcopi vocamur, qui honoris nomen, non virtutis tenem^9. Relinquunt nanque Deum hi qui nobis commissi sunt, & tacemus. In prauis actibus iacent, & correptionis manum nõ tendimus. Quotidie per multas nequitias pereunt, & eos ad infernum tendere negligenter videmus. Sed quomodo nos vitam corrigere valemus alienam, qui negligimus nostram? Curis enim secularibus intenti, tantò insensibiliores intus efficimur, quantò ad ea quæ foris sunt studiosiores videmur. Vsu quippe curæ terrenæ, à cœlesti desiderio obdurescit animus, & dum ipso suo vsu durus efficitur per actionem seculi, ad ea emolliri non valet, quæ pertinẽt ad charitatem Dei. Vnde bene sancta Ecclesia de membris suis infirmantibus dicit: Posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodiui. Vineæ quippe nostræ actiones sunt, quas vsu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minimè custodimus: quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostræ negligimus.

Cantic. 1.

Nullum, puto, fratres charissimi ab aliis maius præiudicium, quàm à sacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando ipsi peccamus, qui compescere peccata debuimus. Plerunque, quod est grauius, sacerdotes qui propria dare debuerant, etiam aliena diripiũt. Plerunque si quos humiliter, si quos continenter viuere conspiciunt, irrident. Considerate ergo quid de gregibus agatur, quando pastores lupi fiunt. Hi enim custodiam gregis suscipiunt, qui insidiari gregi dominico non metuunt, contra quos Dei greges custodiri debuerant. Nulla animarum lucra quærimus, ad nostra quotidie studia vacamus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intenta mente captamus. Et quia eoipso quo cæteris prælati sumus, ad agenda quælibet maiorem licentiam habemus: susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum. Dei causam relinquimus, ad terrena negotia vacamus. Locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Impletum est in nobis profectò quòd scriptum est: Et erit sicut populus, sic sacerdos. Sacerdos enim non distat à populo quando nullo merito vitæ suæ vulgi transcendit actionem. Imploremus Hieremiæ lachrymas, consideret mortem nostram, & deplorans dicat: Quomodo obscuratum est aurũ, mutat^9 est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum? Aurum quippe obscuratum est: quia sacerdotum vita quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus: quia ille sanctitatis habitus, per terrena & abiecta opera ad ignominiam despectionis venit. Lapides verò sanctuarij intrinsecus habebantur, nec sumebantur in summi sacerdotis corpore: nisi cùm sancta sanctorum ingrediens, in secreto sui conditoris apparebat. Nos ergo fratres charissimi, nos sumus lapides sanctuarij, qui apparere semper debemus in secreto Dei, quos nunquam necesse est foris conspici, id est, nunquam in extraneis actionibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum: quia hi qui per vitam reprobam & orationem intus semper esse debuerant, per vitam foris vacant. Ecce iam penè nulla est seculi actio, quam non sacerdotes administrent. Dum ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt quę exhibent, quasi sanctuarij lapides foris iacẽt. Quia enim Græca voce platea à latitudine vocatur: sanctuarij lapides in plateis sunt, cùm religiosi quique lata mundi itinera sectantur. Nec solùm in plateis, sed & in capite platearum dispersi sunt: quia & per desiderium, huius mundi opera peragunt, & tamẽ de religioso habitu culmen honoris quærunt. In capite ergo platearum dispersi sunt: quia & iacẽt per ministeriũ operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Quanto autẽ mundus gladio feriatur, aspicitis: quibus quoti-

Sacerdotes vitiosi plus præiudicant quàm quicunque alij.

Pastores lupos fieri periculosum est gregibus.

Osee. 4.

Thren. 4.

Aurum obscuratũ est.

Sacerdotes fermè omnes actiones seculi administrant.

A die percussionibus intereat populus, videtis. Cuius hoc nisi nostro præcipuè peccato agitur? Ecce depopulatæ vrbes, euersa castra, Ecclesię ac monasteria destructa, in solitudinem agri redacti sunt. Sed nos pereũti populo auctores mortis existimus, qui esse debuimus duces ad vitam. Ex nostro etenim peccato populi turba prostrata est, quia nostra faciẽte negligentia, ad vitã erudita non est. Quid autem animas hominũ, nisi cibum Domini dixerimus, quæ ad hoc sunt conditæ, vt in eius corpore traiiciantur, id est, vt in æternę Ecclesiæ augmentum tendant? Sed huius cibi condimentũ nos esse debuimus. Sicut enim paulò superius præfati sumus, missis prædicatoribus dicitur: Vos estis sal terræ. Si igitur cibus Dei est populus, condimentum cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia dum nos ab oratione, & eruditionis sanctæ vsu cessam^9, sal infatuatũ est, cõdiri nõ valet cibus Dei, atque idcirco ab auctore non sumitur, quia exigente fatuitate nostra, minimè conditur. Pensemus ergo qui vnquam per linguam nostram conuersi, qui de peruerso suo opere nostra increpatione correpti, pœnitentiã egerunt, quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit, quis auaritiã, quis superbiam declinauit? Pensem^9 quod lucrum Deo fecimus nos, qui accepto talẽto, ab eo ad negotium missi sumus. Etenim dicit: Negotiamini dum venio. Ecce iã venit, ecce de nostro negotio lucrum requirit. Quale ei animarũ lucrum de nostra negociatione monstrabimus? Quot eius cõspectui animarũ manipulos de prædicationis nostræ segete illaturi sumus? Ponamus ante oculos nostros illũ tantæ districtionis diẽ, quo iudex veniet, & rationem cum seruis suis quibus talenta credidit, ponet. Ecce in maiestate terribili, inter angelorum atque archangelorũ choros videbitur. In illo tanto examine, electorum omniũ & reproborum multitudo deducetur, & vnusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cum Iudæa cõuersa, quã post se traxit apparebit. Ibi Paulus cõuersum, vt ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achaiam, ibi Ioannes Asiam, Thomas Indiã, in conspectũ sui † iudicis conuersam ducet. Ibi omnes dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebũt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cùm igitur tot pastores cum gregibus suis ante ęterni pastoris oculos venerint, nos miseri quid dicturi sumus, qui ad Dominum nostrum post negotium vacui redimus, qui pastorum nomen habuimus, & oues quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere, non habemus? Hic pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus. Sed nunquid si nos negligimus, omnipotens Deus deseret oues suas? Nullo modo. Nam ipse eas, sicut per prophetam pollicitus est per semetipsum pascet. Omnésque quos prædestinauit ad vitam, flagellorum stimulis, compunctionis spiritu erudit. Et per nos quidem fideles ad sanctum baptisma veniunt, nostris præcibus benedicuntur, & per impositionem nostrarum manuum à Deo spiritũ sanctum percipiunt, atque ipsi ad regnum cœlorum pertingunt, & ecce nos per negligentiam nostrã deorsum tendimus. Ingrediuntur electi, sacerdotũ manibus expiati, cœlestẽ patriam: & sacerdotes ipsi per vitã reprobã ad inferni supplicia festinãt. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quę peccata baptizatorũ diluens, illos ad regnũ cœleste mittit, & ipsa postea in cloacas descẽdit? Timeamus hæc fratres, conueniat actioni nostræ ipsum ministerium nostrum. De peccatorum nostrorum relaxatione quotidie cogitemus, ne nostra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus quotidie alios soluit. Consideremus sine cessatione quid sumus, pensemus negotium nostrum, pensemus põdus quod suscepimus. Faciamus quotidie nobiscũ rationes, quas cum nostro iudice habebimus. Et sic debemus agere curam nostri, vt nõ negligamus curam proximi: vt quisquis ad nos iungitur, ex linguæ nostræ sale cõdiatur. Cùm † lasciuientem quempiam & lubricum videmus, admonendus est vt coniugio frenare studeat iniquitatẽ suam, quatenus per hoc quod licet, discat superare quod non licet. Cùm coniugatum videmus, admonẽdus est vt sic exerceat curam seculi, ne postponat amorem Dei: sic placeat voluntati coniugis, vt non displiceat conditori. Cùm clericum videmus, admonendus est quatenus sic viuat, vt exemplum vitæ secularib^9 præbeat:

Mund^9 multas ex sacerdotũ culpis calamitates patitur.

Matth. 5.

Lucæ. 19.

Iudicij extremi horror mirabilis erit omnibus, præsertim pastoribus.

† regis.

Ezech. 34.

Sacerdotes mali sunt similes aquæ baptismatis.

† vacantem.

ne si quid in illo iustè reprehēditur, ex eius vitio ipsa religionis nostræ æstimatio grauetur. Cùm monachū videmus, admonendus est vt reuerentiam habitus sui in actu, in locutione, in cogitatione sua semper circunspiciat: vt ea quæ mundi sunt, perfectè deserat, & quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus prætendat. Iste itaque iam sanctus est, admoneatur vt crescat: ille verum qui adhuc iniquus est, admoneatur vt se corrigat. Quatenus quisquis se ad sacerdotem iunxerit, sale sermonis illius conditus recedat. Hæc fratres vobiscum sollicitè cogitate, hæc & proximis vestris impendite, omnipotenti Deo fructum vos reddere de negocio quod accepistis parate. Sed ista quæ dicimus, melius apud eum orando, quàm loquendo obtinebimus.

Oremus.

Deus qui nos pastores in populo vocare voluisti, præsta quæsumus, vt hoc quod humano ore dicimur, in tuis oculis esse valeamus. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan. 8.

IN illo tempore: Dicebat Iesus turbis Iudæorum & principibus sacerdotum: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Qui ex Deo est verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam. Est qui quærat & iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est & prophetæ: & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham? qui mortuus est, & prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est, & non cognouistis eum. Ego autem noui eum. Et si dixero quia nescio eum, ero similis vobis, mendax: sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, vidit: & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Dixit eis Iesus. Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides Iudæi, vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in Basilica sancti Petri Apostoli: Dominica in passione.

HOMILIA XVIII.

PEnsate, fratres charissimi, mansuetudinem Dei. Relaxare peccata venerat, & dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?*) Non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse, qui ex virtute diuinitatis poterat peccatores iustificare. Sed terribile est valde, quod subditur: *Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*) Si enim ipse verba Dei audit, qui ex Deo est, & audire verba eius non potest quisquis ex illo non est: interroget se vnusquisque si verba Dei in aure cordis percipit, & intelliget vnde sit. Cœlestem patriam desiderare veritas iubet, carnis desideria conteri, mundi gloriam declinare, aliena non appetere, propria largiri. Penset ergo apud se vnusquisque ve-

E strum si hæc vox Dei in cordis eius aure conualuit, & quia iam ex Deo sit, agnoscit. Nam sunt nonnulli qui præcepta Dei nec aure corporis percipere dignantur. Et sunt nonnulli qui hæc quidem corporis aure percipiunt, sed nullo ea mentis desiderio complectuntur. Et sunt nonnulli qui libenter verba Dei suscipiunt, ita vt etiam in fletibus compungantur, sed post lachrymarum tempus, ad iniquitatem redeunt. Hi profectò verba Dei non audiunt, qui hęc exercere in opere contemnunt. Vitam ergo vestram, fratres charissimi, ante mentis oculos reuocate, & alta consideratione pertimescite hoc quod ex ore veritatis sonat: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.*) Sed hoc quod de reprobis veritas loquitur, ipsi hoc de semetipsis reprobi iniquis suis operibus ostendunt. Nam sequitur: *Responderunt igitur Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmoniū habes?*) Accepta autē tanta contumelia, quid Dominus respondeat, audiamus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me.*) Quia enim Samaritanus interpretatur custos, & ipse veraciter custos est, de quo Psalmista ait: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam. Et cui per Esaiam dicitur: Custos quid de nocte? custos quid de nocte? respondere noluit Dominus: Samaritanus non sum: sed, Ego dæmonium non habeo. Duo quippe ei illata fuerunt: vnum negauit, aliud tacendo consensit. Custos nanque humani generis venerat, & si Samaritanum se non esse diceret, esse se custodem negaret. Sed tacuit quod recognouit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit dicens: *Ego dæmonium non habeo.*) In quibus verbis quid aliud nisi superbia nostra confunditur? quæ si exagitata vel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit quàm acceperit: facit mala quæ potest, minatur & quæ facere non potest. Ecce iniuriam suscipiens Dominus non irascitur, non contumeliosa verba respondet. Qui si eisdem ista dicentibus respondere voluisset, dæmonium vos habetis, verum profectò diceret: quia nisi impleti esset dæmonio, tam peruersa de Deo loqui non possent. Sed accepta iniuria, etiam quod verum erat, dicere veritas noluit: ne non dixisse veritatem, sed prouocatus, contumeliam reddidisse videretur. Ex qua re quid nobis innuitur, nisi vt eo tempore quo à proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne ministerium iustæ correptionis, in arma vertamus furoris? Sed quia quisquis Dei zelo vtitur, sæpe à prauis hominibus dehonestatur, in semetipso nobis Dominus patientiæ præbuit exemplum, qui ait: *Sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me.*) Sed quid nobis ad ista faciendum sit, adhuc exemplo nos admonet, cum subiungit: *Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat & iudicet.*) Scimus certè quod scriptum est, Quia pater omne iudicium dedit filio: & tamen ecce idem filius iniurias accipiens, gloriam suam non quærit. Illatas contumelias patris iudicio reseruat, vt nobis profectò insinuet, quantum nos esse patientes debemus, dum se adhuc vlcisci non vult & ipse qui iudicat. Cùm verò malorum peruersitas crescit, non solùm prædicatio non debet†minui, sed etiam augeri. Quod suo Dominus exemplo nos admonet, qui postquam habere dæmonium dictus est, prædicationis suæ beneficia largius impendit, dicens: *Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum.*) Sed sicut bonis necesse est vt meliores etiam per contumelias existant, ita semper reprobi de beneficio peiores fiunt. Nam accepta prædicatione, iterum dicunt: *Nunc cognouimus quia dæmonium habes*) Quia enim æternæ morti inhæserant, & eandem mortem cui inhæserant, non videbant, dum solam mortem carnis aspicerent, in veritatis sermone caligabant, dicentes: *Abraham mortuus est, & prophetæ mortui sunt: & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum?*) Vnde & ipsi veritati eundem Abraham & prophetas quasi venerantes prœferunt. sed aperta nobis ratione ostenditur: quia qui Deum nesciūt, Dei quoque famulos falsò venerantur. Et notandū quòd vidit eos Dominus aperta sibi impugnatione resistere, & tamē eis se iterata nō desinit voce prædicare, dicens: *Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauisus est.*) Tunc quippe diem Domini Abraham vidit, cùm in figura summæ

Verborum domini auditores sunt in multiplici differentia.

F

Samaritanus custos interpretatur.

Psal. 126.

Esaia. 21.

Patientia Christi ineffabilis, nos ad patientiam exhortari debet.

G

Ioan. 5.

H

† frangi.

Deum nescientes, dei famulos falso venerantur.

Gene. 8.

summæ Trinitatis, tres angelos hospitio recepit: quibus profectò susceptis, sic tribus, quasi vni locutus est: quia & si in personis numerus Trinitatis est, in natura vnitas diuinitatis est. Sed carnales mentes audientium, oculos à carne non sublevant, dum in eo solam carnis ætatem pensant, dicentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?*) Quos benignè redemptor noster à carnis suæ intuitu submouet, & ad diuinitatis contemplationem trahit, dicens: *Amen amen dico vobis, antequam fieret Abraham, ego sum.*) Antè enim, præteriti temporis est, Sum, præsentis. Et quia præteritum & futurum tempus diuinitas non habet, sed semper esse habet, non ait: Ante Abraham ego fui, sed ante Abraham ego sum. Vnde & ad Moysem dicitur: Ego sum qui sum: & dices filiis Israël, Qui est, misit me ad vos. Antè ergo & post, Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præsentię, & recedere per cursum vitæ. Veritas verò semper esse habet: quia ei quicquam non priori tempore incipitur, nec posteriori terminatur. Sed sustinere ista æternitatis verba mentes infidelium non valentes, ad lapides currunt, & quem intelligere non poterant, obruere quærebant. Quid autem contra furorem lapidantiū Dominus fecerit, ostenditur cùm protinus subinfertur: *Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo*) Mirum valde est, fratres charissimi, cur persecutores suos Dominus se abscondendo declinauerit, qui si diuinitatis suæ potentiam exercere voluisset, tacito nutu mentis in suis eos ictib⁹ ligaret, aut in pœnam subitę mortis obrueret. Sed quia pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certè sub ipso passionis tempore & quantum poterat ostendit, & tamen hoc ad quod venerat pertulit. Nam cùm persecutoribus suis se quærentibus diceret: Ego sum, sola hac voce eorum superbiā perculit, & omnes in terram strauit. Qui ergo & hoc in loco potuit manus lapidantium non se abscondendo euadere, cur abscondit se, nisi quòd homo inter homines factus redēptor noster alia nobis verbo loquitur, alia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur, nisi vt etiam cùm resistere possumus, iram superbientium humiliter declinemus? Vnde & per Paulum dicitur: Date locum iræ. Quanta humilitate iram proximi ferre debeat, perpendat homo, si furores irascentium abscondendo se, declinauit Deus. Nemo ergo se cōtra acceptas contumelias erigat, nemo conuitiis conuitium reddat. Imitatione etenim Dei, gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm respondendo superare. Sed contra hoc superbia dicit in corde: Turpe est, vt accepta iniuria taceas. Quisquis conspicit quia contumeliam accipis, & taces, non putat quia patientiam exhibes, sed crimina agnoscis. Sed vnde vox ista in corde nostro contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogitationem fiximus, & dum in terra gloriam quærim⁹, placere ei qui nos de cœlo cōspicit, non curamus? Accepta ergo contumelia meditemur in opere vocem Dei: *Ego nō quęro gloriam meam: est qui quærat & iudicet.*) Hoc autem quod de Domino scriptum est: Abscondit se, intelligi & aliter potest. Multa quippe Iudæis prædicauerat, sed prædicationis eius verba deridebant. Deteriores quoque ex prædicatione facti sunt, qui vsque ad faciendos lapides peruenerunt. Et quid abscondendo se Dominus significat, nisi quòd eis ipsa veritas absconditur, qui eius verba sequi contemnunt? Eam quippe quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. Et quàm multi sunt hodie qui Iudæorum duritiam detestantur, quia prædicationem Domini audire noluerunt, & tamen quales illos arguunt fuisse ad fidem, tales ipsi sunt ad operationem. Præcepta Domini audiunt, miracula cognoscunt, sed conuerti à suis prauitatibus renuunt. Ecce vocat, & redire nolumus. Ecce sustinet, & eius patientiam dissimulamus. Dū ergo tempus habemus fratres, prauitatem suam vnusquisque deserat, Dei patientiam pertimescat, ne quem non tranquillū despiciat, iratum postmodum nequaquam euadere possit.

Exod. 3. — *Christus si voluisset, facile suos persecutores exterminasset.* — *Ioan. 8.* — *Roma. 12.* — *Veritas ipsa abscondita fuit Iudæis*

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Matth. 20.

IN illo tempore: *Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cœlorū homini patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineā suam. Conuentione autem facta cum operarijs ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & illis dixit: Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autē exiit circa sextam & nonam horam: & fecit similiter. Circa vndecimam verò horam exijt, & inuenit alios stantes: & dixit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos cōduxit. Dixit illis: Ite & vos in vineam meam. Cùm serò autē factum esset, dixit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis vsque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autē & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patremfamiliâs, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus? At ille respondens vni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.*

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in basilica beati Laurentij martyris, in septuagesima.

HOMILIA XIX.

IN explanatione sua, multa ad loquendum sancti Euangelij lectio postulat, quam volo, si possum, sub breuitate perstringere, ne vos & extēsa processio, & prolixa expositio videatur onerare. Regnum cœlorum homini patrifamilias simile dicitur, qui ad excolendam vineam suam operarios cōducit. Quis verò patrisfamiliâs similitudinem rectius tenet, quàm conditor noster, qui regit quos cōdidit, & electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subiectos Dominus in domo? Qui habet vineam, vniuersalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel iusto vsque ad vltimum electum qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Hic itaque paterfamiliâs ad excolendam vineam suam manè, hora tertia, sexta, nona, & vndecima operarios cōducit: quia à mundi huius initio vsque in finem ad erudiendam plebem fidelium prædicatores congregare nō desistit. Manè etenim mundi fuit ab Adam vsque ad Noë. Hora verò tertia, à Noë vsque ad Abraham. Sexta quoque ab Abraham vsque ad Moysen. Nona autem à Moyse vsque ad aduentum Domini. Vndecima verò ab aduentu Domini vsque ad finē mundi. In qua prædicatores sancti Apostoli missi sunt, qui mercedem plenam & tardè venientes acceperunt. Ad erudiendam ergo Dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere: quia & prius per patres, & postmodum per legis doctores, & prophetas, ad extremum verò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laborauit. Quanuis in quolibet modulo vel mensura, quisquis cum fide recta, bonæ actionis extitit, huius vineæ operarius fuit. Operator ergo manè, hora tertia, sexta & nona, antiquus ille & Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio dum recta fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ cultura laborare. Ad vndecimam verò gentiles vocātur, quibus & dicitur: *Quid hîc statis tota die ociosi?*) Qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die ociosi stabant. Sed pensate, fratres, quid inquisiti respondeant. *Dicunt enim, Quia nemo nos conduxit.*) Nullus quippe ad eos patriarcha, nullus ꝓpheta venerat. Et quid est dicere, Ad laborē nos nemo cōduxit: nisi, quia vitæ nobis vias nullus prędicauit? Quid ergo nos à bono opere cessantes, in excusatione nostra dicturi sumus, qui penè à matris vtero ad fidē venimus, qui verba vi-

Ecclesia ab Abel iusto incæpit. — *Mundus varias habet ætates.* — *Christiani à bono opere cessantes*

vix se excusabũt apud dominum.

tæ ab ipsis cunabulis audiuimus, qui ab vberibus sanctæ Ecclesiæ potũ supernæ prædicationis suximus cum lacte carnis? Possumus verò & easdem diuersitates horarũ, etiam ad vnũ quemque hominẽ per ætatum momenta distinguere. Manè quippe intellectus nostri, pueritia est. Hora autẽ tertia, adolescentia intelligi potest: quia quasi iam sol in altũ proficit, dũ calor ætatis crescit. Sexta verò iuuẽtus est, quia velut in centro sol figitur, dum in ea plenitudo roboris solidatur. Nona autem senectus intelligitur, in qua sol velut ab alto axe descẽdit: quia ea ętas à calore iuuẽtutis deficit. Vndecima verò hora ea est ętas quę decrepita vel veterata dicitur. Vnde & Gręci valde seniores, nõ γέροντας, sed πρεσβυτέρους appellant, vt pl⁹ quàm senes esse insinuẽt, quos prouectiores vocãt. Quia ergo ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur, quasi diuersis horis operarij ad vineam vocantur. Mores ergo vestros, fratres charissimi, aspicite, & si iam Dei operarij estis, videte. Penset vnusquisque quid agat & consideret si in Domini vinea laboret. Qui enim in hac vita ea quæ sua sunt quærit, adhuc ad dominicam vineam nõ venit. Illi nanque Domino laborant, qui non sua sed lucra dominica cogitant, qui zelo charitatis, studio pietatis inseruiunt, animabus lucrandis inuigilant, perducere & alios secum ad vitam festinant. Nam qui sibi viuit, qui carnis suæ voluptatibus pascitur, rectè ociosus redarguitur, quia fructum diuini operis nõ sectatur. Qui verò & vsque ad ætatem vltimã Deo viuere neglexerit, quasi vsque ad vndecimam ociosus stetit. Vnde rectè vsque ad vndecimam torpentibus dicitur. *Quid hic statis tota die otiosi?*) Ac si apertè dicat: Et si Deo viuere in pueritia & iuuentute noluistis, saltem in vltima ætate resipiscite, & ad vitæ vias cùm iam laboraturi multum non estis, vel serò venite. Et tales ergo paterfamiliàs vocat, & plerunque ante remunerantur: quia prius ad regnum de corpore exeunt, quàm hi qui iam à pueritia vocati esse videbantur. An non ad vndecimam horam venit latro, qui etsi non habuit per ætatem, habuit tamen serò per pœnam, qui Deum in cruce confessus est, & penè cum voce sententiæ spiritum exhalauit vitæ? A nouissimo autem reddere denarium paterfamiliàs cœpit: quia ad paradisi requiem prius latronem quàm Petrum perduxit. Quanti patres ante legem, quanti sub lege fuerunt, & tamen hi qui in Domini aduentu vocati sunt, ad cœlorum regnum sine aliqua tarditate peruenerunt. Eundem ergo denarium accipiunt qui laborauerunt ad vndecimam, quem expectauerunt toto desiderio qui laborauerunt ad primam: quia æqualem vitæ æternæ retributionem sortiti sunt, cum his qui à mundi initio vocati fuerant, hi qui in mundi termino ad Dominum venerunt. Vnde & hi qui in labore præcesserant, murmurantes dicunt: *Hi nouißimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti qui portauimus pondus diei & æstus?*) Pondus enim diei & æstus portauerunt hi quos à mundi initio, quia diu hìc contigit viuere, necesse fuit etiam longiora carnis tentamenta tolerare. Vnicuique enim pondus diei & æstus ferre, est per longioris vitę tempora carnis suæ calore fatigari. Sed quæri potest quomodo murmurasse dicti sunt, qui saltem serò ad regnum vocantur? Cœlorum etenim regnum nullus murmurans accipit: nullus qui accipit, murmurare potest. Sed quia antiqui patres vsque ad aduentum Domini quantumlibet iustè vixerint, ducti ad regnũ non sunt, nisi ille descẽderet qui paradisi claustra hominib⁹ interpositione suæ mortis aperiret: eorũ hoc ipsum murmurasse est, quòd & rectè pro percipiendo regno vixerunt, & tamen diu ad percipiendum regnum dilati sunt. Quos enim post peractam iustitiam inferni loca quamuis tranquilla susceperunt, eis profectò & laborasse fuit in vinea, & murmurasse. Quasi ergo post murmurationem denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora, ad gaudia regni peruenerunt. Nos autem qui ad vndecimam venimus, post laborem non murmuramus, & denarium accipimus: quia post mediatoris aduentum, in hoc mundo venientes, ad regnum ducimur, mox vt de corpore eximus, & illud sine mora percipimus, quod antiqui patres cum magna percipere dilatione meruerunt. Vnde & idem paterfamiliàs dicit: *Volo & huic nouißimo dare sicut & tibi.*) Et quia ipsa

Vineam domini qui dicantur rectè colere.

Regnum cœlorum an poßit dari murmurantibus.

E regni perceptio eius est bonitas voluntatis, rectè subiungit: *An non licet mihi quod volo facere?*) Stulta enim quæstio est hominis contra benignitatem dei. Conquerendum quippe esset [non si non daret quod non deberet, sed] si non daret quod deberet. Vnde aptè subditur: *An oculus tuus nequam est quia ego bonus sum?*) Nemo autem se de opere, nemo de tempore extollat, cùm hac expleta sententia, subsequenter veritas clamet: *Sic erunt nouißimi primi, & primi nouißimi.*) Ecce enim & si iam scimus quæ vel quanta bona egimus, adhuc supernus iudex qua subtilitate hæc examinet, ignoramus. Et quidem gaudendum cuique summopere est in regno Dei esse vel vltimum. Sed post hæc terribile est valde quod sequitur: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.*) Quia & ad fidem plures veniunt, & ad cœleste regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernam festiuitatem quàm multi conuenimus. Ecclesiæ parietes implemus, sed tamen quis sciat quàm pauci sunt qui in illo electorum Dei grege numerantur? Ecce enim vox omnium Christus clamat, sed vita omnium non clamat. Plerique Deum vocibus sequuntur, moribus fugiunt. Hinc etenim Paulus dicit: Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est. Hinc per Psalmistam Dominus dicit: Annunciaui & locutus sum, multiplicati sunt super numerum. Vocáte enim Domino, super numerum multiplicantur fideles: quia nonnunquam etiam hi ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hinc enim fidelibus per confessionem admixti sunt, sed propter vitam reprobam illic numerari in sorte fidelium nõ merentur. Hoc ouile sanctæ Ecclesiæ hœdos cum agnis recipit, sed attestante Euangelio, cùm iudex venerit, bonos à malis separat, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Neque etenim possunt qui hìc carnis suæ voluptatibus seruiũt, illic in ouium grege numerari. Illic eos à sorte humilium iudex separat, qui se hic in superbiæ cornibus exaltant. Regnũ cœlorum percipere nequeũt, qui hìc & in cœlesti fide positi, toto desiderio terrena quærunt. Et multos tales intra Ecclesiam fratres charissimi cernitis, sed eos nec imitari, nec † despicere debetis. Quid enim sit, hodie aspicimus, sed quid cras futurus sit vnusquisque, nescimus. Plerunque & qui post nos venire cernitur, per agilitatẽ nos boni operis antecedit, & vix eum cras sequimur, quem hodie præire videbamur. Ecce cùm Stephanus pro fide moreretur, Saulus lapidentium vestimenta seruabat. Omnium ergo lapidantium manibus ipse lapidauit, qui ad lapidandum omnes expeditos reddidit: & tamen eundem ipsum in sancta Ecclesia laboribus antecessit, quem persequendo martyrem fecit. Duo ergo sunt quæ sollicitè pensare debemus. Quia enim multi vocati sed pauci electi sunt, primum est vt de se quisque minimè præsumat: quia etsi iam ad fidem vocatus est, vtrum perenni regno dignus sit, nescit. Secundum verò est, vt vnusquisque proximum quem fortasse iacere in vitiis conspicit, desperare non audeat, quia diuinæ misericordiæ diuitias ignorat. Rem fratres quæ nuper contigit refero, vt si vos peccatores ex corde esse conspicitis, omnipotentis Dei misericordiam amplius ametis. Præsenti anno in monasterio meo, quod iuxta beatorum martyrum Ioannis & Pauli Ecclesiam situm est, frater quidam ad conuersionem venit, deuotè susceptus est, sed ipse deuotius est cõuersatus. Hunc ad monasterium frater suus corpore, non corde secutus est. Nam valde cõuersationis vitam & habitum detestans, in monasterio vt hospes habitabat, & monachorum vitam moribus fugiens, recedere à monasterij habitatione non poterat: quia vel quid ageret, vel vnde viueret, non habebat. Erat eius prauitas cunctis onerosa, sed hunc omnes æquanimiter pro fratris eius amore tolerabant. Nam superbus & lubricus, si qua post hoc seculum sequeretur vita, nesciebat. Irridebat verò si quis illi hanc prædicare voluisset. Itaque cum habitu seculari viuebat in monasterio, verbis leuis, nutibus instabilis, mente tumidus, veste incompositus, actione dissipatus. Mense autem Iulio nuper elapso, huius quam nostis pestilentiæ clade percussus est, qui ad extremũ veniens, vrgeri cœpit vt animã redderet. Et vltima iam corporis parte præmortua, vitalis virt⁹ in solo pectore & lingua remanserat: Fratres aderant, eiusque exitũ, inquãtum Deo largiente poterat, oratione

F *ad Tit. 1.* *Iaco. 2.* *Psal. 39.*

Math. 5.

Regnum cœlorum quibus denegabitur.

G † *desperare.*

Acto. 7.

H *Exemplum cuiusdam peruersi qui tandem bonus effectus est.*

ne tuebantur. At ille subitò ad deuorandum se draconem venire conspiciens, magnis vocibus cœpit clamare, dicens: Ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter vestram præsentiam deuorare me non potest. Quid mihi moram facitis? date locum vt ei deuorare me liceat. Cúmque hunc fratres vt signum sibi crucis imprimeret admonerent, respondebat virtute qua poterat, dicens: Volo me signare, sed non possum, quia à dracone premor. Spumę oris eius faciem meā liniunt, guttur meū eius ore suffocatur. Ecce ab eo brachia mea comprimuntur, qui iam & caput meum in suo ore absorbuit. Cúmque hoc ille pallens & tremens & moriens diceret, cœperunt fratres vehementius orationibus insistere, & oppressum draconis præsentia suis precibus adiuuare. Tunc repentè liberatus, magnis cœpit vocibus clamare, dicens: Deo gratias. Ecce discessit, ecce exiit, ante orationes vestras fugit draco, qui me acceperat. Mox autem seruiturum se Deo, & esse monachum deuouit, atque à tempore illo nunc vsque febribus premitur, doloribus fatigatur. Morti quidem subtractus est, sed adhuc plenius vitæ restitutus non est. Quia enim longis & diuturnis iniquitatibus pressus est, longo languore fatigatur, & durum cor ignis purgationis durior concremat: quia diuina dispensatione agitur, vt prolixiora vitia ægritudo prolixior exurat. Quis illum vnquam seruari ad conuersionem crederet? Quis tantum Dei misericordiam considerare sufficiat? Ecce iuuenis prauus draconē vidit in morte, cui seruiuit in vita: nec vidit vt vitam funditùs perderet, sed vt cui seruierat sciret, sciendo resisteret, ipsúmque resistendo superaret: & eum à quo prius non videns tenebatur, vidit ne postea teneretur. Quæ ergo lingua narrare viscera diuinæ misericordiæ sufficiat? Quis spiritus tantæ pietatis diuitias non obstupescat? Has diuinæ pietatis diuitias considerauit Psalmista, cùm diceret: Adiutor meus tibi psallem, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus misericordia mea. Ecce perpendens in quibus laboribus humana sit vita constituta, Deum appellauit adiutorem: & quia à tribulatione præsenti in requiem æternam nos suscipit, appellat etiam susceptorem. Sed considerans quòd mala nostra aspicit & portat, culpas nostras tolerat, & tamen nos per pœnitentiam ad præmia reseruat, noluit Deum misericordem dicere, sed hunc ipsam misericordiam vocauit, dicens: Deus meus misericordia mea. Reuocemus ergo ante oculos mala quæ fecimus. Pensemus ex quanta Dei benignitate toleramur, consideremus quæ sunt pietatis eius viscera, & nō solū culpas indulgeat, sed cœleste regnum pœnitentibus etiam post culpas promittat. Atque ex omnibus medullis cordis dicamus singuli, dicamus omnes: Deus meus misericordia mea, qui viuis & regnas trinus in vnitate, & vnus in trinitate, per infinita secula seculorum. Amen.

Ægritudo diuitius præmit propter prolixiora vitia.

Psalm. 58.

Ibidem.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Lucæ 3.

ANno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha: factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium, in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum, sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ prophetæ: Vox clamantis in deserto: parate viam Domini, rectas facite semitas eius. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas. Et videbit omnis caro salutare Dei. Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis: quia potens est deus

Esaiæ 40.

A *de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.*

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in Basilica sancti Ioannis Baptistæ, Sabbato quatuor temporum ante natalem Christi.

HOMILIA XX.

REdemptoris nostri præcursor quo tempore prædicationis † officium acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ principe & Iudææ regibus, designatur, cùm dicitur: *Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæā, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.*) Quia enim illum prædicare veniebat, qui & ex Iudæa quosdam, & multos ex gentibus redempturus erat, per regem gentium & principes † Iudæorum prædicationis eius tempora designantur. Quia autē gentilitas colligēda erat, & Iudæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni principatus ostendit, quoniam & in Romana republica vnus præsuisse describitur, & in Iudææ regno per quartam partem plurimi principabantur. Voce etenim nostri redemptoris dicitur: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Liquet ergo quòd ad finē regni Iudæa peruenerat, quæ tot regibus diuisa subiacebat. Aptè quoque non solùm quibus regibus, sed etiam quibus sacerdotibus actum sit, demonstratur, & quia illum Ioannes Baptista prædicaret, qui simul rex & sacerdos existeret: Lucas Euangelista prædicationis eius tempora per regnum & sacerdotium designauit: *Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum.*) Cunctis legentibus liquet, quia Ioannes non solum baptismum pœnitentiæ prædicauit, verumetiam quibusdam dedit, sed tamē baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque quòd dicitur, Prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum: quoniam baptismum quod peccata solueret, quia dare non poterat, prædicabat: vt sicut incarnatum verbum patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ quo peccata soluuntur, præcurreret suo baptismate, quo peccata solui non possunt: vt quia eius sermo præcurrebat præsentiam redemptoris, ipsum quoque eius baptisma præcedendo fieret vmbra veritatis. Sequitur: *Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ prophetæ. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius.*) Idem verò Ioannes Baptista requisitus quis esset, respondit, dicens: Ego vox clamantis in deserto. Qui sicut ante per nos dictum est, ideo vox à propheta vocatus est, quia verbum præibat. Quid autem clamaret: aperitur, cùm subditur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.*) Omnis qui fidem rectam & bona opera prædicat, quid aliud quàm venienti Domino ad corda audientium viam parat? vt hæc vis gratiæ penetret, lumen veritatis illustret, vt rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes per sermonem bonæ prædicationis format. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.*) Quid hoc loco vallium nomine, nisi humiles? quid montium & colliū, nisi superbi homines designantur? In aduentu ergo redemptoris, valles impletæ, montes verò & colles humiliati sunt, quia iuxta eius vocem: Omnis qui se exaltat humiliabitur, & omnis qui se humiliat exaltabitur. Vallis etenim impleta crescit, mons autem & collis humiliatus decrescit: quia nimirum in fide mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, & gentilitas plenitudinē gratiæ accepit, & Iudæa per errorē perfidiæ hoc vnde tumebat perdidit. Omnis enim val-

† verbum.

† al. sacerdotum.

Lucæ. 11.

Christ⁹ fuit rex & sacerdos.

Ioan. 1.

Ioannis Baptistæ clamor.

Lucæ. 18.

lis implebitur: quia corda humilium sacræ doctrinæ eloquio virtutum gratia replebuntur, iuxta hoc quod scriptum est: Qui emittit fontes in conuallibus. Et vnde rursum dicitur: Et conualles abundabunt frumento. A montibus nanque aqua dilabitur: quia superbas mentes veritatis doctrina deserit. Sed fontes in conuallibus surgunt: quia mentes humiliũ verbum prædicationis accipiunt. Iam videmus, iam conualles frumento abundare conspicimus: quia illorum ora pabulo veritatis impleta sunt, qui mites ac simplices huic mundo despicabiles esse videbantur. Ipsum quoque Ioannem Baptistam quia mira sanctitate præditum populus viderat, illũ hunc esse singulariter celsum ac solidum montem credebat, de quo scriptum est: In nouissimo dierum erit mons domus Domini præparatus in vertice montiũ. Nam hunc esse Christum putabat, sicut per Euangelium dicitur: AEstimante autem populo & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne fortè ipse esset Christus, quem & requirebant dicẽtes: Nunquid Christus es tu? Sed nisi idem Ioannes apud se vallis esset, repletus gratiæ spiritu non fuisset. Qui vt hoc quod erat ostenderet, dixit: Venit fortior me post me cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Et rursum ait: Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi: hoc autem gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Ecce cùm pro mira operatione virtutum talis esset vt Christus esse crederetur, non solum Christum non esse se respondit, sed etiam corrigiam calciamenti eius soluere, id est, incarnationis eius mysterium perscrutari non se dignum esse perhibuit. Eius esse sponsam Ecclesiam credebant, qui hunc Christum esse existimabãt. Sed ait: Qui habet sponsam, spõsus est. Ac si diceret: Ego sponsus nõ sum, sed amicus sponsi sum. Nec propter vocem suam, sed in voce sponsi se gaudere perhibebat: quia non ideo lætabatur in corde, quonia à populis humiliter audiebatur loquens, sed quia ipse veritatis vocem audiebat intus, vt loqueretur foris. Quod bene gaudium impletum dicit: quia quisquis de sua voce gaudet, plenum gaudium non habet. A quo & subdi-tur: Illum oportet crescere, me autem minui. Qua in re quærendum est in quo creuit Christus, in quo imminutus est Ioannes, nisi quòd populus Ioannis abstinentiam videns, remotum hunc ab hominibus esse conspiciens, eum esse Christum putabat: Christum verò cum publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Christum, sed esse prophetam credebat. Sed dum per accessum temporis & Christ⁹ qui propheta esse putabatur, Christus est agnitus: & Ioãnes qui Christus esse credebatur, propheta esse innotuit, impletum est quod de Christo suus præcursor prædixit: Illũ oportet crescere, me autem minui. In æstimatione quippe populi & Christus creuit, quia agnitus est quod erat: & Ioannes decreuit, quia cessauit dici quod non erat: Igitur quoniam & idem Ioannes ideo in sanctitate perstitit, quia in cordis humilitate perdurauit: & multi idcirco ceciderunt, quia apud semetipsos elata cogitatione tumuerunt, dicatur recte: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur:*) quia donum humiles accipiunt, quod à se corda superbientium repellunt. Sequitur: *Et erunt praua in directa, & aspera in vias planas.*) Praua directa fiunt, cùm malorum corda per iniustitiam detorta, ad iustitiæ regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cùm immites atque iracundæ mentes, per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam prædicator inuenit, vbi prius præ asperitate itineris pergere, id est, prædicationis gressum ponere non valebat. Sequitur: *Et videbit omnis caro salutare Dei.*) Quia omnis caro accipitur omnis homo, salutare Dei videlicet Christum in hac vita omnis homo videre non potuit. Vbi ergo in hac sententia propheta prophetiæ oculum, nisi ad extremi iudicij diem tetendit? Vbi cùm apertis cœlis, ministrantibus angelis, consedentibus Apostolis, in sede maiestatis suæ Christus apparuerit, omnes hunc & electi & reprobi

Psal. 103. *Psal. 64.* *Mich. 4.* *Matth. 3.* *Ioan. 1.* *Matth. 3.* *Ioan. 3.* *Christus creuit & Ioannes minutus est.* *Ioan. 3.* *Esaiæ. 40.* *Salutare Dei videbit omnis caro qualiter intelligitur.*

E pariter videbunt: vt & iusti de munere retributionis sine fine gaudeant, & iniusti in vltione supplicij in perpetuum gemãt. Nam quia ad hoc ista sententia tendit, quòd in extremo examine ab omni carne videbitur, rectè subiungitur: *Dicebat autem ad turbas quæ exibant vt baptizarentur ab eo: Genimina viperarũ, quis ostendit vobis fugere à ventura ira?*) Ventura enim ira est animaduersio vltionis extremæ. Quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Et notandum quòd malæ soboles malorum parentum actionẽ imitantes, genimina viperarum vocãtur: quia per hoc quòd bonis inuident, eósque persequuntur, quòd quibusdam mala retribuunt, quòd læsiones proximis exquirunt, quoniam in his omnibus atrum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filij de venenatis parentib⁹ nati sunt. Sed quia iam peccauimus, quia vsu malæ consuetudinis inuoluti sumus: dicat quid nobis faciendum sit, vt fugere à ventura ira valeamus. Sequitur: *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.*) In quibus verbis notandum est, quòd amicus sponsi non solùm

F fructus pœnitentiæ, sed dignos pœnitentiæ admonet esse faciendos. Aliud nanque est fructum facere, aliud dignum pœnitentiæ fructum facere. Vt enim secundum dignos pœnitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quia quisquis illicita nulla commisit, huic iure conceditur, vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, vt tamen si voluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est grauius, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscindere, quantò se meminit & illicita perpetrasse. Neq; enim par fructus boni operis esse debet, eius qui minus, & eius qui amplius deliquit: aut eius qui nullis, & eius qui in quibusdam facinoribus cecidit, & eius qui in multis est lapsus. Per hoc ergo quòd dicitur: Facite dignos fructus pœnitntiæ: vniuscuiusque conscientia couuenitur: vt tantò maiora acquirat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò grauiora sibi intulit damna per culpam. Sed Iudæi de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores

G nolebant, quia de Abrahæ stirpe descenderant. Quibus rectè dicitur: *Et ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.*) Quid enim lapides, nisi corda gentilium fuerunt, ad intellectum Dei omnipotentis insensibilia? sicut etiam quibusdã ex Iudæis dicitur: Auferam cor lapideum de carne vestra. Nec immeritò lapidum nomine gentes significatę sunt, quia lapides coluerunt. Vnde scriptum est: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. De quibus nimirũ lapidibus filij Abrahæ suscitati sunt: quia dum dura corda gentilium in Abrahæ semine, id est, in Christo crediderunt, eius filij facti sunt, cuius semini sunt vniti. Vnde & eisdem gentibus per egregium prædicatorem dicitur: Si autem vos Christi, ergo Abrahæ semẽ estis. Si igitur nos per fidẽ Christi, Abrahæ iam semen existimus, Iudæi propter perfidiam Abrahæ filij esse desierunt. Quia verò in illo tremendi examinis die, parentes boni malis filiis prodesse nõ possint, testatur propheta qui dicit: Noe Daniel & Iob si fuerint in

H medio eorum, viuo ego dicit Dominus Deus, quia filium & filiam non liberabunt: sed ipsi in iustitia sua liberabunt animas suas. Et rursum, quia boni filij nihil malis parentibus prosint, sed ad reatum potius malorum parentum proficiat bonitas filiorum, ipsa per se veritas non credentibus Iudæis dicit: Si ergo in Beelzebub eieci dæmonia, filij vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Sequitur: *Iam enim securis ad radicẽ arboris posita est. Omnis enim arbor non faciens fructum bonũ, excidetur, & in ignem mittetur.*) Arbor huius mundi est vniuersum genus humanum. Securis verò est redemptor noster, qui velut ex manubrio & ferro tenetur ex humanitate, sed incidit ex diuinitate. Quæ videlicet securis iam ad radicem arboris posita est: quia etsi per patientiam expectat, videtur tamen quid factura est. Omnis enim arbor non faciẽs fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: quia vnusquisque peruersus paratam citius gehennę concremationem inuenit, qui hic fructum boni operis facere contemnit. Et notandum quòd securim non iuxta ramos positam, sed ad radicem dicit. Cùm enim malorum filij tolluntur, quid aliud quàm rami infructuosæ arboris abscinduntur? Cùm verò tota

Viperarum genimina vocãtur malorum parentum malæ soboles. *Fructum facere, & dignum pœnitentiæ fructum facere, sunt diuersa.* *Ezech. 11.* *Psalm. 113.* *Galat. 3.* *Ezech. 14.* *Lucæ. 11.* *Redemptor noster dicitur securis.* *Arbor non faciens fructum in ignem mittitur.*

ta simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor à radice abscissa est, ne iam remaneat, vnde prauæ iterum soboles succrescant. In quibus Ioannis Baptistæ verbis cõstat quòd audientium corda turbata sunt, cum protinus subinfertur: *Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?*) Perculsæ enim terrore fuerant, quæ consilium quærebãt. Sequitur: *Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det nõ habenti: & qui habet escas, similiter faciat.*) Per hoc ꝙ tunica plus est necessaria vsui nostro quàm pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet, vt non solùm exteriora quæque & minus necessaria, sed ipsa valde nobis necessaria diuidere cum proximis debeamus, scilicet vel escam qua carnaliter viuimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in lege scriptum est: Diliges proximum tuum sicut teipsũm: minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiã ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idcirco ergo de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur pręceptum, quia hoc de vna dici non potuit, quoniam si vna diuiditur, nemo vestitur. In dimidia quippe tunica & nudus remanet qui accipit, & nudus qui dedit. Inter hoc autem sciendum est quantum misericordiæ opera valeant, cùm ad fructus dignos pœnitentiæ ipsa præ cæteris præcipiuntur. Hinc etiam per semetipsam veritas dicit: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hinc rursus ait: Date & dabitur vobis. Hinc scriptum est: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Hinc iterũ dicitur: Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Hinc bonus pater innocentem filium admonet, dicens: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum fuerit, etiam exiguũ libenter stude impartiri. Vt autem quanta esset virtus in cõtinentia & susceptione indigentium, redemptor noster ostẽderet, dicit: Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. In quibus verbis notandũ est, quia non ait mercedem de propheta, vel mercedem de iusto, sed mercedem prophetæ, atque mercedem iusti accipiet. Aliud est enim merces de propheta, aliud merces prophetæ: atq; aliud merces de iusto, aliud merces iusti. Quid est enim dicere, mercedem prophetæ accipiet: nisi quia is qui prophetam sua largitate sustentat, quamuis ipse prophetiam nõ habeat, apud omnipotentem tamen Dominũ prophetiæ præmia habebit? Iste enim fortasse iustus est, & quantò in hoc mundo nihil possidet, tantò loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet. Hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet, & fortasse adhuc pro iustitia loqui liberè non præsumit, iustitiæ illius libertatem sibi participem facit, vt cum eo pariter iustitiæ præmia recipiat, quem sustentando adiuuit, quatenus eãdem iustitiam liberè loqui potuisset. Ille enim prophetiæ spiritu plenus est, sed tamen corporeo eget alimento. Et si corpus non reficitur, certum est ꝙ vox ipsa subtrahatur. Qui ergo alimẽtum prophetæ propter hoc quòd propheta est tribuit, prophetiæ illius vires ad loquendum dedit. Cùm propheta ergo mercedem prophetæ recipiet, qui etsi spiritu prophetiæ plenus non fuit, hoc tamẽ ante Dei oculos exhibuit, quod adiuuit. Hinc est quòd de quibusdam peregrinantibus fratribus Caio per Ioannem dicitur: Pro nomine enim Christi profecti sunt, nihil accipiẽtes à gentilibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, vt cooperatores simus veritatis. Qui enim spiritalia dona habentibus, tẽporalia subsidia tribuit, in ipsis donis spiritalibus cooperator existit. Nam cùm pauci sint, qui spiritalia dona percipiunt, & multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc se diuites virtutibus pauperum inserunt, quo eisdem sanctis pauperibus de suis diuitiis solatiantur. Vnde cùm per Esaiæ vocem, derelictæ Dominus gentilitati, id est sanctæ Ecclesiæ spiritualium virtutum merita, tanquam deserto arbusta promitteret, vlmum quoque pariter promisit dicens: Ponã desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum: dabo in solitudine cedrum, & spinam, myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deserto abietem, vlmum & buxum simul, vt videant & sciant & recogitent & intelligant pariter. Desertum quippe Dominus in stagna aquarum posuit, & terram inuiam in riuos aquarum: quia gẽtilitati quæ prius per ariditatem mentis, nullos bonorum operum fructus ferebat, fluenta sanctæ prædicationis dedit: & ipsa ad quã prius pro asperitate suæ siccitatis, via prædicatoribus non patebat, doctrinę postmodum riuos emanauit. Cui adhuc ex magno munere promittitur, Dabo in solitudine cedrum & spinam. Cedrũ, quia magni odoris est, atque imputribilis naturæ, iure accipimus in promissione. De spina verò cùm peccãti homini dictum sit: Terra tua spinas & tribulos germinabit tibi, quid mirum si sanctæ Ecclesiæ illud promittitur, quod peccanti homini pro pœna multiplicatur? Sed cedri signantur nomine, hi qui virtutes & signa exhibent in sua operatione, qui dicere cũ Paulo valent: Christi bonus odor sumus Deo. Quorum corda ita in æterno amore solidata sunt, vt eadem iam terreni amoris putredo nulla corrumpat. Per spinam verò signati sunt doctrinæ spiritalis viri, qui dum de peccatis ac virtutibus disserunt, & modò æterna supplicia minantur, modò cœlestis regni gaudia promittunt, corda audientium pungunt, sicque mentem dolore compunctionis perforant, vt ab eorum oculis quasi quidam sanguis animæ, lachrymæ decurrant. Myrtus verò temperatiuæ virtutis est, ita vt dissoluta membra temperando cõstringat. Qui itaque per myrtum, nisi hi signati sunt, qui afflictionibus proximorum compati sciunt, eorúmque tribulationem per compassionem tẽperant? iuxta hoc quod scriptum est: Gratias autem Deo, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, vt possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt. Qui dum afflictis proximis verbum vel opem consolationis ferunt, eos proculdubio ad statum rectitudinis restringunt, ne immoderata tribulatione in desperationem soluantur. Quos autem per oliuam, nisi misericordes accipimus? Quia & Græcè eleos misericordia vocatur, & quasi oliuæ liquor, ante omnipotentis Dei oculos, misericordiæ fructus lucet. Cui adhuc in promissione subiungitur: Ponam in deserto abietem, vlmum & buxum simul. Qui per abietem, quæ valde crescendo ad aëris alta sustollitur, nisi hi designati sunt, qui intra sanctam Ecclesiam adhuc in terrenis corporibus positi, iam cœlestia contemplantur? Et quamuis nascendo de terra exierunt, contemplando tamen iam iuxta æthera verticem mentis extollunt. Et quid per vlmum nisi secularium mentes expressæ sunt? Quæ dum terrenis adhuc curis inseruiunt, nullũ virtutum spiritalium fructum ferunt? Sed etsi fructum proprium vlmus nõ habet, portare tamen vitam cum fructu solet: quia & seculares viri intra sanctam Ecclesiam quamuis spiritalium virtutum dona non habeant, dum tamen sanctos viros donis spiritalibus plenos sua largitate sustentant, quid aliud quàm vitem cum botris portant? Buxus autem quos alios designat, quæ in altum non proficit, & quamuis fructũ non habeat, viriditatem tamen habet, nisi eos qui intra sanctam Ecclesiam adhuc ex ætatis infirmitate bona opera ferre non valent, sed tamẽ parentum fidelium credulitatem sequentes, fidem perpetuæ viriditatis tenent? Post quæ omnia aptè subiungitur. Vt videant & sciant & recogitent & intelligant pariter. Ad hoc enim cedrus in Ecclesia ponitur, vt quisquis à proximo odorem virtutum spiritalium trahit, ipse quoque in terrenæ vitæ dilectione non torpeat, sed ad bonorum cœlestiũ desideria ignescat. Ad hoc spina ponitur, vt qui prædicationis eius verbo compunctus fuerit, ipse quoq; exemplo illius discat corda sequentium prædicationis verbo compũgere. Ad hoc myrtus ponitur, vt qui in ardore tribulationis ab ore vel opere proximi cõpatientis, temperamentum consolationis acceperit, ipse etiam discat quemadmodũ afflictis proximis suæ consolationis temperamentum proferat. Ad hoc oliua ponitur, vt qui alienæ misericordiæ opera cognoscit, discat quemadmodum debeat indigenti proximo & ipse misereri. Ad hoc abies ponitur, vt quisquis vim contemplationis eius agnouerit, ipse quoque ad contẽplãda æterna præmia succendatur. Ad hoc vlmus ponitur, vt quisquis intuetur eum qui habere virtutum fructum spiritalium non valet, sed tamen eos qui spiritalibus donis pleni sunt sustentat, ipse quoque sanctorũ vitæ, quanta valet largitate inseruiat, & cœlestium bonorum botros quos gignẽdo nõ valet, sustinendo ferat. Ad hoc buxus ponitur, vt qui habere multos adhuc in infirmitate positos veræ fidei viriditatẽ cõ-

Marginalia: Matth. 22. et Leuit. 19. — Eccle. 29. — Eccle. 19. — Eccle. 3. — Luca 6. — Luca 11. — Tob. 4. — Matth. 10. — *Mercedem prophetæ et mercedẽ de propheta recipere differunt.* — *Corpus si nõ reficitur, vox ipsa subtrahitur.* — Epistola Ioan. 3. — *Dona spiritalia percipiuntur à paucis.* — Esaiæ. 41. — *Desertum dominus in stagna a-* — *quarum posuit.* — Gene. 3. — *Cedri quos signat.* — 2. Cor. 2. — *Prædicatores possunt spinæ dici.* — 2. Cor. 1. — *Oliua misericordes denotat.* — Esaiæ. 41. — *Abies quos repræsentat* — *Vlmus quos designat.* — *Buxus quos designat.* — †in terrena.

ſiderat, etiã, eſſe ipſe infidelis erubeſcat. Bene ergo deſcriptis prius arboribus dicitur: Vt videant & ſciant, & recogitent, & intelligant. Vbi & aptè ſubiungitur, Pariter: quia cùm intra ſanctã Eccleſiam diuerſi hominum mores, diuerſi ſunt ordines, neceſſe eſt vt omnes ſimul diſcãt, dum in ea ſpiritales viri diuerſæ qualitatis, ætatis, & ordinis ad imitandum, ſimul videntur. Sed ecce nos dum monſtrare vlmum quærimus, per multa arbuſta longius euagati ſumus. Ad hoc itaque propter quod prophetæ teſtimoniũ protulimus, reuertamur. Qui recipit prophetam in nomine prophetę, mercedem prophetæ accipiet: quia etſi fructum vlmus non habet, vitam tamen cum fructibus portans, hæc ipſa ſua efficit, quæ bene ſuſtentat aliena. Quia verò ad magna nos opera Ioannes admonet, dicens: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*) & rurſus: *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat*:) iam patenter datur intelligi quid eſt quod veritas dicit: A diebus Ioannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Quæ ſupernæ verba ſententiæ nobis ſunt magnopere perſcrutanda. Nam quærendum eſt, quo modo vim perpeti regnum cælorum poſsit. Quis enim cœlo violentiã irrogat? Et rurſum quærendum eſt, ſi pati vim regnum cœlorum poteſt, & violenti rapiunt illud: cur eandem vim à diebus Ioannis Baptiſtæ, & non etiam antè pertulerit? Sed cùm lex dicat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur, cunctis legẽtibus liquet, quia peccatores quoſque pœna ſuæ ſeueritatis perculit, non autem pœnitentia ad vitam reduxit. Cùm verò Ioannes Baptiſta, redemptoris gratiam præcurrens, pœnitentiam prædicat, vt peccator qui ex culpa mortuus eſt, per conuerſionem viuat, profectò à diebus Ioannis Baptiſtæ regnum cœlorũ vim patitur. Quid eſt autem regnum cœlorum, niſi locus iuſtorum? Solis enim iuſtis cæleſtis patriæ præmia debentur, vt humiles, caſti, mites atque miſericordes ad gaudia ſuperna perueniant. Cum verò quis vel ſuperbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracũdia accenſus, vel crudelitate impius, poſt culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quaſi in locum peccator intrat alienum. A diebus ergo Ioannis Baptiſtæ regnũ cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quàm regno cælorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo fratres charisſimi, mala quæ fecimus, & noſmetipſos aſsiduis lamentis atteramus. Hæreditatem iuſtorum quam nõ tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti. Nam regnum cælorum rapi vult noſtris fletibus, quod noſtris meritis non debetur. Ab ſpei ergo certitudine nulla nos malorũ noſtrorum qualitas, nulla quantitas frangat. Præſtat magnam veniæ fiduciam latro ille venerabilis, qui non inde venerabilis vnde latro: nam latro ex crudelitate, venerabilis ex confeſsione. Cogitate rogo, cogitate quàm ſint incomprehenſibilia in omnipotẽti Deo miſericordiæ viſcera. Latro iſte cruentis manibus, abſtractus à facie itineris, ſuſpẽſus eſt in patibulo crucis, ibi confeſſus, ibi ſanatus eſt, ibi audire meruit: Hodie mecum eris in paradiſo. Quid eſt hoc? Quis tantam bonitatem Dei dicere, quis æſtimare ſufficiat? De ipſa pœna criminis peruenit ad præmia virtutis. Idcirco autem omnipotens Deus electos ſuos in quibuſdam lapſibus cadere permiſit, vt aliis in culpa iacentibus, ſi toto ad eum corde conſurgant, ſpem veniæ redderet, & eis per lamenta pœnitentiæ iam cæleſtem patriam apperiret. Exerceamus ergo noſmetipſos in lamentis, extinguamus fletibus & dignis pœnitentiæ fructibus culpas quas fecimus, ad veniam tempora nobis indulta non pereant: quia qui multos à ſuis iniquitatibus iam ſanatos aſpicimus, quid aliud quàm ſupernę miſericordię pignus tenemus? Adiuuat ipſe quem amamus Ieſus Chriſtus Deus Dominus noſter, qui cum patre & ſpiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Matth. 10. *Matth. 11.* *Regnũ cælorum vim patitur.* *Violenti rapiunt cælũ.* *Latro bonus magnã præſtat peccatoribus veniæ fiduciam.* *Lucæ 23.* *Deus quandoque ſuos electos labi permittit.*

Finis primæ partis homiliarum B. Gregorij. Initium ſecundæ.

E

Lectio ſancti Euagelij ſecundum Marcum.

In illo tempore Maria Magdalenæ & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole. Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes, viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt. Qui dixit illis: Nolite expaueſcere. Ieſum quæritis Nazarænum crucifixum. Surrexit, non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerunt eum. Sed ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæam. Ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis.

Marc. 16.

F

Homilia lectionis eiuſdem habita ad populum in baſilica beatæ Mariæ, die ſancto Paſchæ.

HOMILIA XXI.

Mvltis vobis lectionibus, fratres chariſsimi, per dictatũ loqui conſueui, ſed quia laſſeſcente ſtomacho, ea quæ dictaueram, legere ipſe non poſſum, & quoſdam veſtrûm minus libenter audientes intueor, vnde nunc à memetipſo exigere contra morem volo, vt inter ſacra Miſſarum ſolennia, lectionem ſancti Euangelij non dictando, ſed colloquendo ediſſeram. Sicque excipiatur vt loquimur: quia collocutionis vox corda torpẽtia pluſquam ſermo lectionis excitat, & quaſi quadam manu ſollicitudinis vt euigilẽt, pulſat. Et quidem ad hoc opus me ſufficere poſſe non video, ſed tamen vires quas imperitia deneget, charitas miniſtrat. Scio nanque qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Bonum ergo opus nobis in voluntate ſit. Nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Dat loquendi auſum ipſa etiam reſurrectionis dominicæ tãta ſollẽnitas: quia & indignum valde eſt, vt eo die laudes debitas taceat lingua carnis, quo videlicet, die caro reſurrexit authoris. Audiſtis, fratres chariſsimi, quòd ſanctæ mulieres quæ Dominum fuerant ſecutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt, & ei quem viuentem dilexerant, etiam mortuo, ſtudio humanitatis obſequuntur. Sed res geſta, aliquid in ſancta Eccleſia ſignat gerendũ. Sic quippe neceſſe eſt vt audiamus quæ facta ſunt, quatenus cogitemus etiam quæ nobis ſint ex eorum imitatione facienda. Et nos ergo in eum qui eſt mortuus credentes, ſi odore virtutũ referti, cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profectò illius cum aromatibus venimus. Illæ autem mulieres angelos vident, quæ cum aromatibus venerunt: quia videlicet illæ mentes ſupernos ciues aſpiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Dominum per ſancta deſideria proficiſcuntur. Notãdum verò nobis eſt quidnam ſit quòd in dextris ſedere angelus cernitur. Quid nanque per ſiniſtram, niſi vita præſens, quid verò per dextram, niſi perpetua vita deſignatur? Vnde in Canticis Cãticorum ſcriptum eſt: Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Quia ergo redemptor noſter iam præſentis vitæ corruptionem tranſierat, rectè angelus qui nunciare perennem eius vitã venerat, in dextera ſedebat. Qui ſtola cãdida coopertus apparuit, quia feſtiuitatis noſtrę gaudia nunciauit. Candor etenim veſtis, ſplendorem noſtræ denunciat ſolennitatis. Noſtræ dicamus, an ſuæ? Sed vt fateamur verius, & ſuæ dicam⁹ & noſtræ. Illa quippe redẽptoris noſtri reſurrectio, & noſtra feſtiuitas fuit, quia nos ad immortalitatẽ reduxit: & angelorũ feſtiuitas extitit, quia nos reuocãdo ad cœleſtia, eorũ numerũ impleuit. In ſua ergo ac noſtra feſtiuitate angelus in albis veſtibus apparuit: quia dum nos per reſurrectionẽ dominicã ad ſuperna reducimur, cæleſtis patriæ damna reparantur. Sed quid aduenientes fœminas affatur, audiamus: *Nolite expaueſcere.*) Ac ſi apertè dicat: Paueant illi qui non amant aduentum ſupernorum ciuium: pertimeſcant qui carnalibus deſideriis preſſi, ad eorum ſe ſocietatem pertingere poſſe

G H

Vox plus excitat quàm lectio. *Pſalm. 80.* *Mulieres dominum viderunt, quæ cum aromatibus venerunt.* *Cantic. 2.* *Reſurrectio redemptoris fuit feſtiuitas Chriſtianorum & angelorum.*

posse desperant. Vos autem cur pertimescitis, quæ vestros cócives videtis? Vnde & Matthæus angelum apparuisse describens, ait: Erat aspectus eius sicut fulgur, & vestimenta eius sicut nix. In fulgure etenim terror timoris est, in niue autem blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus & terribilis peccatoribus, & blandus est iustis: rectè testis resurrectionis eius angelus, & in fulgure vultus, & in candore habitus demonstratur, vt de ipsa sua specie & terreret reprobos, & mulceret pios. Vnde rectè quoque populum per deserta gradientem, columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror est, in nube autem visionis lene blandimentum: dies verò vita iusti, & nox accipitur vita peccatoris. Vnde & conuersis peccatoribus Paulus dicit: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. In die ergo per nubem columna monstrata est, & in nocte per ignem: quia omnipotens Deus & blandus iustis, & terribilis apparebit iniustis. Istos in iudicio veniens per lenitatis mansuetudinem demulcet, illos verò per iustitiæ districtionem terret. Sed iam quid angelus subiungat, audiamus. *Iesum quæritis Nazarenum.*) Iesus Latino eloquio salutaris, id est, saluator interpretatur. At verò multi tunc Iesus dici poterant, non tamen substantialiter, sed nuncupatiuè. Ideo & locus subiungitur, vt de quo Iesu dictum sit manifestetur: *Nazarenum.*) Et causam protinus subdidit: *Crucifixum.*) Atque addidit: *Surrexit: non est hic.*) Non est hîc dicitur, per præsentiã carnis, qui tamen nusquam deerat per præsentiam maiestatis. *Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedit vos in Galilæam.*) Quærendum nobis est cur nominatis discipulis, Petrus designatur ex nomine. Sed si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negauerat, venire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione. Qua in re considerandum nobis est, cur omnipotẽs Deus eum quem cunctæ Ecclesiæ preferre disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirum magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, vt is qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque eum ostẽdit sibi, & tunc præposuit cæteris, vt ex sua infirmitate cognosceret, quem misericorditer aliena infirma toleraret. Bene autem de redemptore nostro dicitur: *Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis.*) Galilæa nanque transmigratio facta interpretatur. Iam quippe redemptor noster à passione ad resurrectionem, à morte ad vitam, à pœna ad gloriam, à corruptione ad incorruptionem transmigrauerat. Et prius post resurrectionem in Galilæa bene à discipulis videtur: quia resurrectionis eius gloriam pòst læti videbimus, si modò à vitiis ad virtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulchro nunciatur, in transmigratione ostenditur: quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in trãsmigratione mentis videtur. Hæc, fratres charissimi, pro tanta diei solennitate, de lectionis Euangelicæ expositione transcurrimus, sed libet vt de hac eadem solennitate aliquid subtilius loquamur. Duæ etenim vitæ erant, quarum vnam nouimus, alterã nesciebamus. Vna quippe mortalis est, altera immortalis. Vna corruptionis, altera incorruptionis. Vna mortis, altera resurrectionis. Sed venit mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, suscepit vnam, & ostendit alterã. Vnã pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis eius promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate: sed resurrexit ex potestate, & ostẽdit exemplo quod nobis promisit in præmio. Sed fortasse aliquis dicat: Iure ille surrexit, qui cùm Deus esset, teneri à morte non potuit. Ad instruendam ergo ignorãtiam nostram, ad roborandam infirmitatem nostram, suę tãtum resurrectionis exemplum nobis sufficere noluit. Solus in illo tempore mortuus est, & tamen solus minimè resurrexit. Nam scriptum est: Multa corpora sanctorũ qui dormierant, surrexerunt. Ablata ergo sunt omnia argumenta perfidiæ. Ne quis enim dicat, sperare de se nõ debet homo quod in carne sua exhibuit Deus homo: ecce cum Deo homines resurrexisse cognoscimus, & quos puros homines fuisse non dubitamus. Si ergo membra nostri redemptoris sumus, præsumamus in nobis quod gestum cõstat in capite. Si multum nos abiicimus, sperare in nobis debemus nos mẽbra vltima, quod de membris eius superioribus audiuimus. Ecce verò ad memoriam redit quod crucifixo dei filio Iudæi insultantes dicebant: Si rex Israël est, descẽdat de cruce, & credimus ei. Qui si de cruce tunc descenderet, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis patientiæ nõ demonstraret. Sed expectauit paulum, tolerauit opprobria, irrisiones sustinuit, seruauit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulchro surrexit. Plus igitur fuit de sepulchro surgere, quàm de cruce descẽdere. Plus fuit mortem resurgendo destruere, quàm vitam descendendo seruare. Sed cùm Iudæi hunc ad insultationes suas de cruce descendere minimè cernerent, cùm morientem viderent, eum se vicisse crediderunt, nomen illius se quasi extinxisse gauisi sunt. Sed ecce clarificatum de morte nomen eius per mundũ creuit, ex quo hæc infidelis turba extinxisse se credidit. Et quem gaudebat occisum, dolet mortuum: quia hũc ad suam gloriam cognoscit peruenisse per pœnam. Quod bene in libro Iudicum Sampson illius facta significant: qui cùm Gazã ciuitatem Philistinorũ fuisset ingressus, Philistæi ingressum eius protinus cognoscentes, ciuitatem repente obsidionibus circundederunt, custodes deputauerunt, & Sampson fortissimum se iam comprehẽdisse gauisi sunt. Sed quid Sampson fecit agnouimus. Media nocte portas ciuitatis abstulit, & montis verticem ascendit. Quem, fratres charissimi, hoc in facto, quem nisi redemptorem nostrum Sampson ille significat? Quid Gaza ciuitas, nisi infernum designat? Quid per Philistæos, nisi Iudæorum perfidia demõstratur? Qui cùm mortuum Dominum viderent, eiúsque corpus in sepulchro iam positum, custodes ilico deputauerunt, & eum qui author vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Sampsonem in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Sampson verò media nocte non solùm exiit, sed etiam portas tulit: quia videlicet redemptor noster ante lucem resurgens, non solùm liber de inferno exiit, sed & ipsa etiam inferni claustra destruxit. Portas tulit, & montis verticem subiit: quia resurgendo claustra inferni abstulit, & ascendendo cœlorum regna penetrauit. Hãc ergo resurrectionis eius gloriam, fratres charissimi, quæ & prius demõstrabatur ex signo, & pòst patuit ex facto, tota mente diligamus, pro eius amore moriamur. Ecce enim in resurrectione authoris nostri ministros eius angelos concives nostros agnouimus. Ad horum ergo ciuium illã frequẽtem solennitatem festinemus. His, cùm necdum visione possumus, desiderio & mente iungamur. Trãsmigremus ad virtutes de vitiis, vt in Galilęa redemptorẽ nostrum videre mereamur. Adiuuet omnipotens Deus ad vitam desideriũ nostrum, qui pro nobis in mortem dedit vnicum filiũ suũ, Dominũ nostrũ Iesum Christum, qui cum eo viuit & regnat in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorũ, Amẽ.

Margin notes: Matth. 28. — Exod. 13. Columna ignis et nubis quare populũ Israëliticum præibat. — Ephes. 5. — Deus est vbique per præsentiam maiestatis. — part. 1. dist. 50. cap. Cõsiderandũ. Petrus quare permissus est dominum negare. — Galilæa transmigratio facta interpretatur. — 1. Tim. 2. — Matth. 27. — Ibidem — Surgere de sepulchro plus fuit, quàm de cruce descẽdere. — Iudic. 16. — Sampson Christi resurrectionẽ figurauit. Gaza ciuitas infernũ designat.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

IN illo tempore. Vna sabbati Maria Magdalene venit manè, cũ adhuc tenebræ essent, ad monumentum, & vidit lapidem sublatum à monumento. Cucurrit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem diligebat Iesus, & dixit eis: Tulerunt Dominum de monumento & nescimus vbi posuerunt eum. Exijt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul: & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset, vidit linteamina posita, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum. Et vidit linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monumentum, & vidit, & credidit. Nondum enim sciebant scripturas; quia oportebat eum à mortuis resurgere. (Ioan. 20.)

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Ioannis, quæ appellatur Constantiniana, sabbato Paschæ.

HOMILIA XXII.

FRactus longa molestia stomachus, diu me charitati vestræ de lectionis Euãgelicæ expositione loqui prohibuit. Vox nãque ipsa à clamoris virtute succubuit: & quia à multis audiri nõ valeo, loqui, fateor, inter multos erubesco. Sed hanc in me verecundiam & ipse reprehendo. Quid enim? Nunquid si multis prodesse nequeo, ne paucis curabo? Et si ex messe portare manipulos multos non possum, nunquid nam debeo ad aream vacuus redire? Quamuis enim quãtos debeo ferre non valeo, certè vel paucos, certè vel duos, certè vel vnum feram. Habet nanque ipsa infirmitatis intentio mercedis suæ certitudinem: quia supernus arbiter noster etsi pondus considerat in retributione, tamen vires pensat in põdere. Lectio sancti Euãgelij quam modò fratres audistis, valde in superficie historica est aperta, sed eius nobis sunt mysteria sub breuitate requirenda. *Maria Magdalene cùm adhuc tenebræ essent, venit ad monumentum.*) Iuxta historiam notatur hora: iuxta intellectum verò mysticum requirentis signatur intelligentia. Maria etenim authorem omnium, quem in carne viderat mortuum, quærebat in monumento: & quia hunc minimè inuenit, furatum credidit. Adhuc ergo erãt tenebræ cùm venit ad monumentum. Cucurrit citius, discipulis nunciauit. Sed illi præ cæteris cucurrerunt, qui præ cæteris amauerunt, videlicet Petrus & Ioannes. Currebant autem duo simili, sed Ioannes præcucurrit citius Petro. Venit prior ad monumentum, & ingredi non præsumpsit. Venit ergo posterior Petrus, & intrauit. Quid fratres, quid cursus significat? Nunquid hæc tam subtilis Euangelistæ descriptio, à mysteriis vacare credenda est? Minimè. Neque enim se Ioannes & præisse & non intrasse diceret, si in ipsa sui trepidatione mysterium defuisse credidisset. Quid ergo per Ioannem nisi synagoga, quid per Petrum nisi Ecclesia designatur? Nec mirum esse videatur, quòd per iuniorẽ synagoga, per seniorem verò Ecclesia signari perhibetur: quia etsi ad Dei cultũ prior est synagoga quàm Ecclesia gentium, ad vsum tamen seculi, prior est multitudo gentium, quam synagoga, Paulo attestante, qui ait: Quia nõ prius quod spiritale est, sed quod animale. Per seniorem, ergo Petrum significatur Ecclesia gẽtium: per iuniorem vero Ioannem synagoga Iudæorum. Currunt ambo simul, quia ab ortus sui tempore, vsque ad occasum, pari & communi via, etsi non pari & communi sensu, gentilitas cum synagoga cucurrit. Venit synagoga prior ad monumentum, sed minimè intrauit: quia legis quidem mandata percepit, prophetias de incarnatione ac passione dominica audiuit, sed credere in mortuum noluit. Vidit enim Ioãnes posita linteamina, nõ tamen introiuit: quia videlicet synagoga & scripturæ sacræ sacramenta cognouit, & tamen ad fidem passionis dominicæ credendo intrare distulit. Quem diu longè latéque prophetauit, præsentem vidit, & recipere renuit. Hominem esse despexit, Deum carne mortalem factum credere noluit. Quid ergo est, nisi quia & citius cucurrit, & tamen ante monumẽtum vacua stetit? Venit autem Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum: quia secuta posterior Ecclesia gentium, mediatorem Dei & hominum hominem Iesum Christũ, & cognouit carne mortuum, & viuentem credidit Deum. Vidit linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Quid esse fratres credimus, quòd sudarium capitis Domini cum linteaminibus non inuenitur in monumento, nisi quia Paulo attestante, caput Christi Deus, & diuinitatis incõprehensibilia sacramenta ab infirmitatis nostræ cognitione disiuncta sunt, eiusque potentia creaturæ transcendit naturam? Et notandum quòd non solùm separatim, sed & inuolutum inueniri dicitur in vnum locum. Linteum quippe quod inuoluitur, eius nec initium nec finis aspicitur. Rectè ergo sudarium capitis inuolutum inuentum est: quia celsitudo diuinitatis nec cepit esse, nec desinit: nec per initium nascitur, nec termino coangustatur. Bene autem additur: In vnum locutũ qui in scissura mẽtium Deus non est. Deus quippe in vnitate est. & illi eius habere gratiam merentur, qui se abinuicem per sectarum scandala non diuidũt. Sed quia solet per sudarium, laborantium sudor detergi, potest etiam sudarij nomine exprimi labor Dei, qui in se quidem semper quietus atque incommutabilis permanet, sed tamen laborare se denunciat, cùm duras hominum prauitates portat. Vnde & per prophetam dicit: Laboraui sustinens. Deus autem apparuit in carne, laborauit ex nostra infirmitate. Quem laborẽ passionis eius dum increduli viderunt, eũ venerari noluerunt. Quem enim videbant carne mortalem, dignati sunt credere immortalem esse diuinitate. Vnde etiam Hieremias ait: Reddes eis vicem Domine, iuxta opera manuũ suarum: dabis eis scutum cordis laborem tuum. Ne enim prędicationis specula eorum corda penetrarent, dum passionis eius laborem dedignati sunt, quasi eundè laborem illius pro scuto tenuerunt: vt eo ad se transire eius verba non permitterent, quo eũ laborare vsque ad mortem viderunt. Quid autem nos nisi nostri capitis, id est, dei membra sumus? Per linteamina itaque corporis, laborum ligamenta signantur, quæ nunc electos omnes, id est, eius membra constringunt. Sudarium ergo quod super caput eius fuerat, seorsum inuenitur: quia ipsa redemptoris nostri passio longè à nostra passione disiuncta est: quoniam ipse sine culpa pertulit, quod nos eũ culpa toleramus. Ipse spõte morti succumbere voluit, ad quam nos venimus inuiti. Sequitur: *Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat prior ad monumentũ.*) Postquã intrauit Petrus, ingressus est & Ioannes. Posterior intrauit: qui prior venerat. Notãdũ fratres est, ꝙ in fine mundi ad redemptoris fidem etiam Iudæa colligetur, Paulo attestante, qui ait: Donec plenitudo gentium intraret: & sic omnis Israël saluus fieret. *Et vidit, & credidit.*) Quid fratres, quid æstimandus est credidisse? Nunquid quia Dominus resurrexerat, quem quærebant? Non vtique: quia adhuc tenebræ erant ad monumentum, & subiuncta quoque verba contradicunt, cùm dicitur: Nondum enim sciebant scripturas, quia oporteret eum à mortuis resurgere. Quid ergo vidit, & quid credidit? Vidit linteamina posita, & credidit quod mulier dixerat, de monumento Dominum fuisse sublatum. Qua in re diuinæ dispensationis magnitudo pensanda est: quòd discipulorum corda & accenduntur vt quærant, & differuntur ne inueniãt: quatenus infirmitas animi ipso suo mœrore cruciata, & purgatior ad inueniendum fiat, & tantò validius teneat cum inuenerit, quantò tardius inuenit quod quærebat. Hæc sub breuitate, fratres charissimi, de Euangelica lectione trãscurrimus: nunc restat vt de ipsa tantæ solennitatis nobilitate aliquid loquamur. Hanc enim rectè nobilitatem solennitatis dicam: quia solennitates cęteras antecedit. Sicut enim in sacro eloquio, sancta sanctorum, vel Cantica canticorum, pro sui magnitudine dicuntur: ita hæc festiuitas rectè dici potest solennitas solennitatum. Ex hac quippe solennitate exemplum nobis resurrectionis datum est, spes cœlestis patriæ aperta, & facta superni regni iam iam præsumptibilis gloria. Per hãc electi, qui quamuis in tranquillitatis sinu, tamen apud inferni claustra tenebantur, ad paradisi amœna reducti sunt. Quod ante passionem dixit, in resurrectione sua Domin⁹ impleuit: Si exaltat⁹ fuero, inquit, à terra: omnia traham ad me. Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, vtique electa. Neque etenim infideles quosque & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniã Dominus resurgendo reparauit, sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit. Vnde rectè etiam per Osee dicit: Ero mors tua ô mors: ero mors⁹ tuus inferne. Id nanq; quod occidim⁹, agim⁹ vt penit⁹ nõ sit. Ex eo etenim quod mordemus, partẽ abstrahimus, partéque relinquimus. Quia ergo in electis suis funditùs occidit mortẽ, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partẽ abstulit, & partem reliquit, non occidit funditùs, sed momordit infernũ. Ait ergo: Ero mors tua ô mors. Ac si apertè dicat: Quia in electis meis te fũditùs perimo, ero mors tua. Ero morsus tu⁹ inferne: quia sublatis eis, te ex parte transfigo. Quę est ergo ista solẽnitas, quæ inferni claustra destruxit,

Marginalia: *Vtilitatem etiam paucorum præcurare debemus.* — *Apostolorũ cursus ad monumentũ non vacat à mysterio.* — *1. Cor. 15.* — *1. Corint. 1.* — *Hiere. 6.* — *Thren. 3.* — *Passio Christi longe distat à nostra* — *Rom. 11.* — *Paschalis solennitas dicitur solennitas solennitatum.* — *Ioan. 12.* — *Osee 13. Christus fuit mors mortis, & morsus inferni.*

xit,& ianuas nobis regni cœlestis aperuit? Inquiramus subtilius nomen eius. Requiratur egregius prędicator. Videamus quid de eius æstimatione denũciet. Ait enim: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Si ergo pascha Christus, pensandum nobis est quid de pascha, lex loquitur: vt indagemus subtilius an de Christo dicta videantur. Moyses quippe ait: Sument de sanguine agni, ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Nõ comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. Caput cum pedib. eius & intestinis vorabitis, nec remanebit ex eo quicquam vsque manè. Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Vbi & additur: Sic autẽ comedetis illum. Renes vestros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus vestris, tenẽtes baculos in manibus, & comedetis festinantes. Quæ videlicet cuncta magnam nobis ædificationem pariunt, si fuerint mystica interpretatione discussa. Quid nanque sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super vtrunque postem ponitur: quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In vtroque etenim poste sanguis agni est positus, quando sacramentum passionis illius cũ ore ad redemptionem sumitur, ad imitationem quoque intẽta mente cogitatur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinem accipit, vt imitari passionem illius needum velit, in vno poste sanguinem posuit, qui etiam in superliminaribus domorũ ponendus est. Quid enim spiritaliter domus, nisi mentes nostras accipimus, in quibus per cogitationẽ inhabitamus? Cuius domus superliminare est ipsa intentio, quæ præeminet actioni. Qui ergo intentionem cogitationis suæ ad imitationẽ dominicæ passionis dirigit in superliminari domus, agni sanguinem ponit. Vel certè domus nostræ, ipsa sunt corpora, in quibus quousque viuimus habitamus. Et in superliminari domus agni sanguinem ponimus: quia crucem passionis illius in fronte portamus. De quo adhuc agno subditur: Et edent carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus: quia in sacramento modò dominicum corpus accipimus, quando adhuc adinuicem nostras conscientias non videmus. Quæ tamen carnes igni assandæ sunt: quia nimirum dissoluit ignis carnes quas aqua coxerit, quas verò ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaque agni nostri ignis excoxit: quia eum ipsa vis passionis illius ad resurrectionem valentiorem reddidit, atq; ad incorruptionem roborauit. Qui enim ex morte cõualuit, videlicet carnes illius ab igne duruerunt. Vnde etiam per Psalmistam dicit: Exaruit velut testa virtus mea. Quid nanque est testa ante ignem, nisi molle lutum? Sed ei ex igne agitur, vt solidetur. Virtus ergo humanitatis eius velut testa exaruit: quia ab igne passionis, ad virtutem incorruptionis creuit, sed sola redẽptoris nostri percepta sacramenta ad veram solennitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera iungantur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis moribus contraire? Vnde bene adhuc ad comedendũ subditur: Et azymos panes cum lactucis agrestibus. Panes quippe sine fermento comedit, qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet, ne peruersè diripiat, quod quasi rectè dispensat. Hoc quoque peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerant, quibus prophetæ voce per increpationẽ Dominus dicebat: Venite ad Bethel, & impiè agite. Atque post pauca: Et sacrificate de fermẽtato laudem. De fermentato nanque laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ verò agrestes valde amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, vt cùm corpus redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus, quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho peruersæ humorem vitæ. Vbi & subditur: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. Ecce iam nos ipsa verba historiæ ab intellectu historico repellunt. Nunquid fratres charissimi, Israëliticus ille populus in AEgypto constitutus, comedere agnum crudum consueuerat, vt ei lex dicat: Non comedetis ex eo crudum quid? Vbi & additur: Nec coctum aqua. Sed quid aqua, nisi humanam scientiam designat? iuxta hoc quod per Salomonem sub hæreticorũ voce dicitur: Aquæ furtiuæ, dulciores sunt. Quid crudæ agni carnes, nisi inconsideratam ac sine reuerẽtia cogitationis relictam illius humanitatem significant? Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus. Sed agni caro nec cruda edẽda est, nec aqua cocta: quia redemptor noster nec purus homo æstimandus est, neque per humanam sapiẽtiam, qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus. Omnis enim qui redemptorem nostrum purum hominem credit, quid iste aliud quam agni carnes crudas comedit, quas videlicet coquere per diuinitatis eius intelligentiam noluit? Omnis verò qui incarnationis eius mysteria iuxta humanam sapientiam discutere conatur, carnes agni aqua vult coquere, id est, dispensationis eius mysterium per dissolutam vult scientiam penetrare. Qui ergo paschalis gaudij solennitatem celebrare desiderat, agnum nec aqua coquat, nec crudum comedat: vt neque per humanam sapientiam, profunditatem illius incarnationis penetrare appetat, neque in eum tanquam in hominem purum credat: sed assas igni carnes comedat, vt dispensari omnia per sancti spiritus potentiam sciat. De quo adhuc rectè subiungitur: Caput cum pedibus & intestinis vorabitis. Sicut iam prædiximus fratres, Paulo attestante didicimus, quòd caput Christi Deus est: quia redemptor noster est α & ω: Deus videlicet ante secula, & homo in fine seculorum. Caput ergo agni vorare, est diuinitatem illius fide percipere. Pedes verò agni vorare, est vestigia humanitatis eius amando & imitando perquirere. Quid verò sunt intestina, nisi verborũ illius occulta & mystica mandata? Quæ tunc voramus, cùm verba vitæ cum auiditate sumimus. In quo deuorationis verbo quid aliud quàm pigritiæ nostræ torpor reprehenditur? qui eius verba ac mysteria, & per nosmetipsos nõ requirimus, & dicta ab aliis audimus inuiti. Non remanebit ex eo quicquam vsque manè: quia eius dicta magna sunt sollicitudine discutienda, quatenus prius quàm dies resurrectionis appareat, in hac præsentis vitæ nocte, omnia illius mandata intelligendo & operando penetrentur. Sed quia valde difficile est vt omne sacrũ eloquium possit intelligi, & omne eius mysterium penetrari, rectè subiungitur: Si quid autem remanserit, igne comburetis. Quod ex agno remanet, igne comburimus, quãdo hoc quod de mysterio incarnationis eius intelligere & penetrare non possumus, potestati sancti spiritus humiliter reseruamus: vt non superbè quis audeat vel contẽnere vel denũciare quod nõ intelligit, sed hoc igni tradit, cùm sancto spiritui reseruat. Quia qualiter edendum sit pascha cognouimus, nunc à qualibus edi debeat, agnoscamus. Sequitur: Sic autem comedetis illum. Renes vestros accingetis. Quid in renibus, nisi delectatio carnis accipitur? Vnde & Psalmista postulat, dicens: Vre renes meos. Si enim voluptatem libidinis in renibus esse nesciret, eos vti minimè petisset. Vnde quia potestas diaboli in humano genere maximè per luxuriam præualuit, de illo voce dominica dicitur: Potestas eius in lumbis eius. Qui ergo pascha comedit, habere renes accinctos debet: vt qui solennitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni iam per vitia nulla subiaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat. Neque enim cognouit quæ sit solẽnitas incorruptionis, qui adhuc per incontinentiam corruptioni subiacet. Hæc quibusdam dura, sunt, sed angusta porta est quæ ducit ad vitam. Et habemus iam exempla continentium. Vnde bene adhuc subditur: Calciamenta habebitis in pedibus. Qui sunt etenim pedes nostri, nisi opera? quid verò calciamenta, nisi pelles mortuorum animalium? Calciamenta autem pedes muniunt. Quæ verò sunt mortua animalia, ex quorum pellibus nostri muniuntur pedes, nisi antiqui patres, qui nos ad æternam patriam præcesserunt: Quorũ dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus. Calciamenta ergo in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire. Tenentes baculos in manibus. Quid lex per baculũ, nisi pastoralem custodiam designat? Et notandum quòd prius præcipimur renes accingere, postmodũ baculos tenere: quia illic debent curam pastoralem suscipere, qui iam in suo corpore sciunt fluxa luxuriæ domare: vt cùm aliis fortia prædi-

Marginalia (left column): 1.Cor.5. / Exo.12. / Agni paschalis comestio. / de consecrat. dist. 2. Quid sit. / Domus nostra quid spiritaliter repræsentat. / Agnum paschalem comedimus in nocte. / Psalm. 21. / Panes azymos qui comedere dicitur. / Amos 4.

Marginalia (right column): Prouer. 6. / Agnũ nec aqua coquamus nec crudum comedamus. / 1.Cor.11. / Agni intestina vorare quid est? / Eloquium omne sacrũ intelligere difficilimũ est. / Psal.25. / Iob.40. / Matt.7. / Calciamenta habeam in pedibus, quando agnũ paschalem comedimus.

cant, ipsi desideriis mollibus eneruiter non succumbant. Bene autem subditur: Et comedetis festinantes. Notate charissimi fratres, notate quòd dicitur, festinantes. Mandata Dei, mysteria redemptoris, cœlestis patriæ gaudia, cum festinatione cognoscite, & præcepta vitæ cum festinatione implere curate. Quia enim adhuc hodie licet bene agere, scimus: vtrũ cras liceat, ignoramus. Festinantes ergo pascha comedite, id est, ad solennitatẽ patriæ cœlestis anhelate. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Nemo moras ad appetenda† studia innectat, sed cœpta perficiat, ne minimè liceat implere, quod inchoat. Si ad amorem Dei pigri non sumus, adiuuat ipse quem amamus Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Celeritas seu festinatio commendatur.

† al. expectanda.

Lucæ 20.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

IN illo tempore. Duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emaus: & ipsi loquebantur adinuicem de omnibus his quæ acciderant. Et factum est dum fabularentur, & secum quærerent, ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eũ agnoscerent. Et ait ad illos? Qui sunt hi sermones quos confertis adinuicẽ ambulantes, & estis tristes? Et respondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti ea quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Iesu Nazareno, qui fuit propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo. Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel, Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum: & non inuento corpore eius, venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum viuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum verò non inuenerunt. Et ipse dixit ad illos. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nõnne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suã? Et incipiens à Moyse & omnibus prophetis, interpretabitur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erãt. Et appropinquauerunt castello quò ibant. Et ipse fixit se longius ire. Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum Domine, quoniã aduesperascit, & inclinata est iã dies. Et intrauit cum illis. Et factũ est dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis: & statim aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipse euanuit ab oculis eorũ. Et dixerunt ad inuicem: Nõnne cor nostrum ardẽs erat in nobis de Iesu, dum loqueretur nobis in via, & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadẽ hora regressi sunt in Hierusalem, & inuenerunt cõgregatos vndecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabãt quæ gesta erãt in via: & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Petri Apostoli: in crastino Paschæ.

HOMILIA XXIII.

IN quotidiana nobis solennitate laborãtibus pauca loquenda sunt, & fortasse hæc vtilius proderũt: quia sæpe & alimenta quæ minus sufficiunt, auidius sumuntur. Lectionis ergo Euangelicæ summatim sensum statui non per singula verba discutere, ne dilectionem vestram valeat sermo prolixior expositionis onerare. Ecce audistis, fratres charissimi, quia

E duobus discipulis ambulantibus in via, non quidem credentibus, sed tamen de se loquẽtibus Dominus apparuit, sed eis speciem quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi nanque apud semetipsos intus, & amabant & dubitabant. Eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit. Verba quidem contulit, duritiam intellectus increpauit. Sacræ scripturę mysteria quæ de seipso erãt, aperuit: & tamen quia adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide, se ire longius finxit. Fingere nanque componere dicimus, vnde & cõpositores luti, figulos vocamus. Nihil ergo simplex veritas per duplicitatem fecit, sed talem se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente. Probandi autem erant, si hi, qui eum etsi necdum vt Deum diligerent, saltem vt peregrinum amare potuissent. Sed quia

Fingere quid significat.

F esse extranei à charitate non poterant, hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hospitium quasi peregrinum vocant. Cur autem dicimus vocant, cùm illic scriptum sit: *Et coegerunt eum?* Ex quo nimirum exemplo colligitur, quia peregrini ad hospitium non solùm inuitãdi sunt, sed etiam trahendi. Mensam igitur ponunt, panes cibósque offerunt, & Deum quem in scripturæ sacræ expositione non cognouerant, in panis fractione cognoscunt. Audiendo ergo præcepta Dei, illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt: quia scriptum est: Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ iam † audire potuit, opere implere. Ecce Dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatẽ ergo fratres charissimi diligite, charitatis opera amate. Hinc enim per Paulum dicitur: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Hinc Petrus ait: Hospitales inuicem sine murmuratione. Hinc ipsa veritas dicit: Hospes fui, & suscepistis me.

Peregrini sunt ad hospitium trahendi.

Roma. 2.

† intelligere.

Heb. 13.

1. Pet. 4.

Matth. 25.

G Opinata res est valde, & seniorum nostrorum nobis relatione tradita. Quidam paterfamiliâs cum tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cúmque quotidie ad mẽsam suam peregrinos susciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios aduenit, ad mensam ductus est. Dúmque paterfamilias ex humilitatis consuetudine aquam vellet in eius manibus fundere, conuersus vrceum accepit, sed repentè eum in cuius manibus aquam fundere voluerat, nõ inuenit. Cúmque hoc factum secum ipse miraretur, eadẽ nocte ei Dominus per visionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autem die me in memetipso suscepisti. Ecce in iudicium veniens, dicet: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ecce ante iudicium cùm per membra sua suscipitur, susceptores suos etiam per semetipsum requirit, & tamen nos ad hospitalitatis gratiam pigri sumus. Pensate fratres quanta hospitalitatis virtus sit. Ad mensas vestras Chri-

Matth. 25.

Hospitem suscipiẽs suscipit Christum.

H stum suscipite, vt vos ab eo suscipi ad conuiuia æterna valeatis. Præbete modò peregrino Christo hospitium, vt vos in iudicio non quasi peregrinos nesciat, sed vt proprio recipiat ad regnum, ipso adiuuante qui viuit & regnat Deus in secula.

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

IN illo tempore. Manifestauit se iterum Iesus discipulis suis ad mare Tiberiadis. Manifestauit autem sic. Erant autem simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat in Cana Galileæ, & filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierũt & ascenderũt in nauim et illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto stetit Iesus in littore: non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus: pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Nõ. Et dixit eis: Mittite in dexterã nauigij rete, et inuenietis. Miserunt ergo et iam nõ valebãt illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus Petro: Dominus

Ioan. 21.

Dominus est. Simon ergo Petrus cùm audisset quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus & misit se in mare. Alij autem discipuli nauigio venerunt: non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Vt ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum & panem. Dixit eis Iesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Simon Petrus & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cùm tanti essent, nō est scissum rete. Dixit eis Iesus: Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et venit Iesus, & accepit panem, & dabat eis, & piscem similiter. Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cū surrexisset à mortuis.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in Basilica beati Laurentii: Feria quarta Paschæ.

HOMILIA XXIIII.

LEctio sancti Euangelij, quæ modò in auribus vestris lecta est, fratres mei, quæstione animū pulsat, sed pulsatione sua vim discretionis indicat. Quæri etenim potest, cur Petrus qui piscator ante conuersionem fuit, post conuersionē ad piscationem rediit. Et cùm veritas dicat: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retrò, aptus est regno Dei, cur repetiit quod dereliquit? Sed si virtus discretionis inspicitur, citius videtur: quia nimirum negocium quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere culpa non fuit. Nam piscatorem Petrū, Matthæum verò telonearium scimus. Et post conuersionem suā ad piscationem Petrus rediit, Matthæus verò ad telonei negocium non resedit: quia aliud est victum per piscationem quærere, aliud autem telonei lucris pecunias augere. † Sunt enim pleraq; negocia quæ sine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenus possunt. Quæ ergo ad peccatum implicāt, ad hæc necesse est vt post conuersionem animus nō recurrat. Quæri etiam potest, cur discipulis in mari laborātibus, post resurrectionem suam Dominus in littore stetit, qui ante resurrectionem suam coram discipulis in fluctibus maris ambulauit. Cuius rei ratio festinè cognoscitur, si ipsa, quæ tūc inerat causa pensetur. Quid enim mare nisi præsens seculum signat, quod se casuum tumultibus, & vndis vitæ corruptibilis illidit? Quid per soliditatem littoris, nisi illa perpetuitas quietis æternæ figuratur? Quia ergo discipuli adhuc fluctibus mortalis vitæ inerant, in mari laborabant. Quia autem redēptor noster iam corruptionem carnis excesserat, post resurrectionem suā in littore stabat. Ac si ipsum resurrectionis suæ mysterium rebus discipulis loqueretur, dicens: Iam vobis in mari non appareo: quia vobiscū in perturbationis fluctibus non sum. Hinc est quod alio in loco post resurrectionem suā eisdem discipulis dicit: Hæc sunt verba quę locutus sum ad vos cùm adhuc essem vobiscum. Neque enim cum ipsis nō erat, quibus præsens corporaliter apparebat: sed tamen iam se esse cum ipsis denegat, à quorum mortali corpore, carnis immortalitate distabat. Quod illic cum ipsis positus, fatetur non se esse cum ipsis, hoc quoque hic situ corporis indicat, cùm adhuc eis nauigantibus, esse se iam in littore demonstrat. Facta est autē discipulis piscationis magna difficultas, vt magistro veniente fieret admirationis magna sublimitas. Qui protinus dixit. *Mitte in dexteram nauigij rete, & inuenieris.*) Bis in sancto Euangelio legitur, quia Dominus iussit vt ad piscandum retia mitterentur, ante passionē videlicet, & post resurrectionem. Sed prius quàm redēptor noster pateretur & resurgeret, mitti quidem rete ad piscandum iubet, sed vtrum in dexteram an in sinistram mitti debuisset, non iubet. Post resurrectionem verò discipulis apparens, mitti rete in dexteram iubet. In illa piscatione tanti capti sunt, vt retia rumperentur. In ista autē & multi capti sunt, & retia rupta non sunt. Quis verò nesciat bonos dextera, & malos sinistra figurari? Illa ergo piscatio in qua specialiter in quam partem mitti rete debeat non iubetur, præsentem Ecclesiā designat, quæ bonos simul ac malos colligit, nec eligit quos trahat: quia & quos eligere possit, ignorat. Hæc autem piscatio post Domini resurrectionem facta, in solā dexteram missa est: quia ad vidēdam claritatis eius gloriam, sola electorū Ecclesia pertingit, quæ de sinistro opere nihil habebit. In illa piscatione præ multitudine piscium rete rumpitur: quia nunc ad confessionem fidei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiā hæresibus scindant. In ista verò piscatione & multi pisces & magni capiuntur, & rete nō rumpitur: quia sancta electorum Ecclesia in continua authoris sui pace requiescens, nullis iam dissentionibus dilaniatur. Captis autē tam magnis piscibus, ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram. Iam credo quòd vestra charitas aduertat, quid est ꝙ Petrus rete ad terram trahit. Ipsi quippe sancta Ecclesia est cōmissa. Ipsi specialiter dicitur. Simon Ioannis amas me? pasce oues meas. Quod ergo postmodum aperitur in voce, hoc nunc signatur in opere. Quia ergo prædicator Ecclesiæ nos à mundi huius fluctibus separat, nimirum necesse est vt rete plenum piscibus Petrus ad terram ducat. Ipse enim pisces ad soliditatem littoris pertrahit: quia sanctæ prędicationis voce stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit. Hoc egit verbis, hoc epistolis, hoc agit quotidie miraculorū signis. Quoties per eum ad amorem quietis æternæ conuertimur, quoties à terrenarum rerū tumultibus separamur, quid aliud quā missi intra rete fidei, vt pisces, ad littus trahimur? Sed cùm rete magnis piscibus plenum dicitur, additur, & quantis: scilicet centum quinquaginta tribus. A magno mysterio numerus non vacat, sed intētos vos tanti mysterij profunditas expectat. Neque enim quantitati summam solerter Euangelista exprimeret, nisi hanc sacramento plenam esse iudicasset. Scitis nanque ꝙ in veteri testamēto omnis operatio per decalogi mandata præcipitur: in nouo autem eiusdē operationis virtus per septiformem gratiā sancti spiritus multiplicatis fidelibus datur. Quem propheta denūcians dicit: Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus sciētiæ & pietatis, & replebit eum spiritu timoris Domini. Sed ille in hoc spiritu operationem percipit, qui fidē Trinitatis agnoscit, vt & patrem & filium & eundem spiritum sanctum vnius virtutis credat, vnius substantiæ esse fateatur. Quia ergo septem quæ superius diximus, per nouū testamētum latius data sunt, decem verò per vetus præcepta, omnis nostra virtus & operatio per decem & septem potest plenè comprehendi. Ducamus ergo per trigonum decem & septem, & veniunt ad quinquaginta vnum. Qui profectò numerus à magno mysterio non vacat: quia in testamento veteri legimus, quòd annus quinquagesimus iubileus vocari iussus est. In quo videlicet cunctus populus ab omni operatione quiesceret. Sed vera requies in vnitate est. Diuidi quippe vnū non potest. Vbi enim scissura diuisionis est, vera requies non est. Ducamus ergo per trigonum quinquaginta & vnum, & fiunt centū quinquaginta tres. Quia ergo omnis nostra operatio in fide Trinitatis exhibita, ad requiem tēdit, decem & septem ter ducimus vt ad quinquaginta & vnū venire debeamus. Et quia vera nostra requies tūc est, cū ipsam iam claritatem Trinitatis agnoscimus, quam in vnitate diuinitatis esse certum tenemus, quinquaginta & vnum ter ducimus, & electorū summam in superna patria quasi centum quinquaginta trium piscium numerum tenemus. Post resursurrectionem ergo Domini missum rete dignum fuit vt tot pisces caperet, quot solummodo electos ciues supernæ patriæ designarent. Inter hæc verò, vt hesterna sancti Euangelij sectio, & hodierna nos admonet, vt vigilanter debeamus inspicere, cur Dominus & redēptor noster post resurrectionem suā piscem assum legitur comedisse. Non enim vacat à mysterio, quod iteratur in facto. In hac etenim lectione panem & assum piscem: in illa verò quæ hesterno die lecta est, cū asso pisce etiam fauum mellis comedit. Quid autē signare piscem assum credimus, nisi ipsum mediatorem Dei & hominum passum? Ipse enim latere dignatus est in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostrę, & quasi tribulatione assatus est tempore passionis suæ. Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, fauus mellis nobis extitit in resur-

Marginalia: Lucæ 9. — Petrus quare post conuersionem suā ad piscationem rediit, Matthæus autē ad officium suum nō est reuersus. — Matth. 13. de pœnit. dist. 5. Negotium. — Lucæ 24. — Piscari seu ad piscādū retia mitti, bis dominus legitur iussisse. — Ioan. 21. — Rete Petri plenū fuit cliij. piscibus, quare hoc? — Esaiæ 11. — Leuit. 25. — 1. Ioan. 21. — Lucæ 24.

rectione. Nam qui in pisce asso figurari voluit tribulationem passionis suæ, in fauo mellis vtranque naturam exprimi voluit personæ suæ. Fauus quippe mel in cera est. Mel verò in cera est diuinitas in humanitate. Quod ab hac quoque lectione non discrepat: nam piscem comedit & panem. Qui enim assati vt piscis potuit ex humanitate, pane nos reficit ex diuinitate, qui ait: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Assum ergo piscem comedit & panem, vt ipso suo cibo nobis ostenderet, quia & passionem ex nostra humanitate pertulit, & refectionem nostram ex sua diuinitate procurauit. Quod si vigilanter inspicimus, nobis quoque qualiter ad imitandum congruat videmus. Sic enim sua facta redemptor indicat, vt imitationis viam nobis sequentibus sternat. Ecce in cibo suo Dominus noster pisci asso coniũgere fauum voluit: quia videlicet illos in suo corpore ad ęternam quietem suscipit, qui cùm hîc tribulationes pro Domino sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt. Cùm asso pisce fauus sumitur: quia qui hîc afflictionem pro veritate suscipiunt, illic dulcedine vera satiantur. Notandum quoque quòd vltimum conuiuium Dominus cum septem discipulis habuisse describitur. Petrus nanque & Thomas, Nathanaël, filij Zebedæi, & alij ex discipulis eius duo, in eo fuisse memorantur. Cur cũ septem discipulis vltimũ conuiuium celebrat, nisi quòd eos tantummodo qui septiformi gratia sancti spiritus pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denunciat? Septem quoque diebus omne hoc tempus euoluitur, & sæpe septenario numero perfectio designatur. Illi ergo vltimo conuiuio de præsentia veritatis epulantur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos mundi huius amor nõ ligat, quibus etsi vtcunque per tentamẽta obstrepit, cœpta tamen eorum desideria non retundit. De hoc extremo conuiuio aliâs per Ioannem dicitur: Beati qui ad cœnam nuptiarũ agni vocati sunt. Idcirco enim non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat: quia nimirum in fine diei conuiuium cœna est. Qui ergo finito præsentis vitæ tempore, ad refectionem supernæ contemplationis veniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur. Quæ videlicet cœna hoc vltimo conuiuio exprimitur, cui septem discipuli adesse memorantur: quia illos vt diximus, tunc interna refectio reparat, qui pleni nũc septiformi gratia in amore spiritus anhelant. Hæc ergo vobicum fratres agite, huius spiritus repleri præsentia desiderate. Qui vos sequi in futurum possit, ex præsenti perpẽdite. Pensate si hoc spiritu pleni estis, & nostis si ad illud conuiuium peruenire valeatis. Quisquis nanque ille est quem nunc spiritus iste non reparat, profectò ab illa æterni cõuiuij refectione ieiunat. Mementote quid de eodem spiritu Paulus dicat: Si quis spiritũ Christi non habet, hic nõ est eius. Quasi quidam titulus diuinæ possessionis est iste spiritus amoris. Nunquid nam spiritum Christi habet is cuius mentem odia dissipant, elatio inflat, ita vsque ad diuisionem mentis exasperat, auaricia cruciat, luxuria eneruat? Pẽsate quis sit spiritus Christi. Profectò ille qui facit amicos & inimicos diligi, terrena despici, pro cœlestibus æstuari, carnem propter vitia conteri, mentem à concupiscentiis frenari. Si ergo vultis vos cognoscere possessiones Dei, personam perpendite possessoris vestri. Ecce enim quod diximus, voce veridica Paulus clamat: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. Ac si apertè dicat: Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de diuinæ claritatis specie postmodum non lætatur. Sed nos tamen qui ad hæc quæ dicta sunt infirmamur, necdum culmen perfectionis attingim⁹, in via Dei quotidie sancti desiderij gressus ponamus. Cõsolatur nos veritas, quæ per Psalmistam dicit: Imperfectum meũ viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Non omnino erit nobis noxia nostra imperfectio, si in Dei itinere constituti, & ad transacta non respicimus, & ad ea quæ restant transire festinamus. Nam qui imperfectorum desideria dignanter inflammat, hæc quandoque ad perfectionem roborat: per Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum eo viuit & regnat in vnitate spiritus sancti Deus, Per omnia secula seculorum. Amen.

Ioan. 6. — *Pisci asso quare Dominus fauũ coniunxit.* — *Conuiuium domini vltimum fuit cum septem discipulis.* — *Apoca. 19.* — *Roma. 8. Spiritus Christi in quibus non est.* — *Roma. 8.* — *Psal. 138.*

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

In illo tempore. Maria stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum. Et vidit duos angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conuersa est retrorsum, & vidit Iesum stantem: & nesciebat quia Iesus est. Dicit ei Iesus: Mulier quid ploras? Quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dixit ei: Rabboni: quod dicitur magister. Dicit ei Iesus: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meũ & patrem vestrũ, Deum meum & Deum vestrũ. Venit ergo Maria Magdalene annuncians discipulis, quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.

Ioan. 20.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica sancti Ioannis, quæ appellatur Constantiniana: Feria quinta Paschæ.

HOMILIA XXV.

Maria Magdalene, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, amãdo veritatem, lauit lachrymis maculas criminis. Et vox veritatis impletur, qua dicitur: Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ. Quæ enim prius frigida peccando remanserat, postmodum amando fortiter ardebat. Nam postquam venit ad monumentum, ibîque corpus dominicum non inuenit, sublatũ credidit, atque discipulis nunciauit. Qui venientes viderunt, atque ita esse vt mulier dixerat, crediderunt. Et de eis protinus scriptũ est: Abierunt ergo discipuli ad semetipsos. Ac deinde subiungitur: *Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans.* Qua in re pensandũ est, huius mulieris mentem quanta vis amoris accenderat, quæ à monumẽto Domini etiam discipulis recedentibus non recedebat. Exquirebat quem non inuenerat, flebat inquirẽdo, & amoris sui igne succensa, eius quem ablatum credidit, ardebat desiderio. Vnde contigit vt eum sola tunc videret, quæ remanserat vt quæreret: quia nimirum virtus boni operis, perseuerãtia est. Et voce veritatis dicitur: Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et pręcepto legis cauda hostię in sacrificio iubetur offerri. In cauda quippe finis est corporis: & ille bene immolat, qui sacrificium boni operis vsque ad finem debitæ perducit actionis. Hinc Ioseph inter reliquos fratres talarem tunicam habuisse describitur. Tunica quippe vsque ad talũ, est opus bonũ vsque ad consummationem. Maria ergo cùm fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum. Certè iam monumentũ vacuum viderat, iam sublatum Dominum nũciauerat. Quid est quòd se iterum inclinat, iterum videre desiderat? Sed amanti semel aspexisse non sufficit: quia vis amoris intentionẽ multiplicat inquisitionis. Quæsiuit ergo prius, & minimè inuenit: perseuerauit vt quæreret, vnde & contigit vt inueniret: actúmque est vt desideria dilata crescerẽt, & crescentia caperẽt quod inuenissent. Hinc est enim quod de eodem sponsa Ecclesia in Canticis Canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Quæ defectum quoque inuentionis ingeminat, dicens: Quæsiui illum, & non inueni. Sed quia diu inuẽtio se non elongat, si inquisitio non desistat, adiungit: Inuenerũt me vigiles qui custodiunt ciuitatẽ. Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectum nanque in lectulo quærimus, quando in præsentis vitæ aliquantula requie redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quærim⁹: quia etsi iam in illo mens vigilat, tamẽ adhuc ocul⁹ caligat. Sed qui dilectũ suũ non inuenit, restat vt surgat, ciuitatem circumeat, id est, sanctam electorum Ecclesiam

Luca. 7. — *Ioan. 6.* — *Magdalenam maxima vis amoris accendit.* — *Matth. 10. & 24.* — *Leuit. 3. & Exod. 20.* — *Gene. 37.* — *Amor multiplicat inquisitionem.* — *Canti. 3.* — *Ibidem.* — *Dilectum quando dicamur in lectulo quærere.*

Ecclesiam mēte & inquisitione percurrat: per vicos eum & plateas quærat, id est, per angusta & lata gradientes aspiciat: vt si qua inuenire in eis valeat, eius vestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam vitæ secularis, qui imitādum aliquid habeant de actione virtutis. Quęrētes autem nos vigiles inueniunt qui custodiunt ciuitatem: quia sancti patres qui Ecclesiæ statū custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, vt suo vel verbo vel scripto nos doceant. Quos cùm paululū pertrāsimus, inuenimus quē diligimus: quia redēptor noster etsi humilitate homo inter homines, diuinitate tamē super homines fuit. Cùm ergo transeuntur vigiles, dilectus inuenitur: quia cùm prophetas & Apostolos infra ipsum esse conspicimus, illū qui natura Deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniēdus quærit, vt pòst inuentus strictius teneatur. Sancta enim desideria, vt prædiximus, dilatione crescunt. Si autē dilatione deficiūt, desideria nō fuerunt. Hoc amore arsit, quisquis ad veritatē pertingere potuit. Hinc nanque Dauid ait: Sitiuit anima mea ad Deum viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Hinc nos admonet, dicens: Quærite faciem eius semper. Hinc propheta ait: Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordiis meis de mane vigilabo ad te. Hinc iterū Ecclesia in Canticis Canticorū dicit: Vulnerata charitate ego sum. Iustū quippe est, vt ex visione medici pertingat ad salutem, quę per æstum eius desiderij vulnus amoris portat in pectore. Hinc rursus ait: Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Mens nanque hominis, cōditoris sui speciem nō quærentis, malè dura est: quia in semetipsa remanet frigida. At si ardere iam ex desiderio cœperit ad sequendū quē diligit, liquefacta per ignē amoris currit. Fit desiderio anxia, vilescūt in seculo cūcta quę placebant, nihil est quod extra conditorem libeat, & quæ prius delectabant animū, fiunt postmodum vehementer onerosa. Nihil eius mœstitiam consolatur, quousque adhuc qui desideratur non aspicitur. Mœret mens, lux ipsa fastidio est: talísque igne in mente decoquitur rubigo culpæ, & succensus animus quasi auri more: quia per vsum speciem perdidit, per incendium clarescit. Ista itaque quæ sic amat, quæ se ad monumentū quod perspexerat, iterum inclinat: videamus quo fructu vis amoris in ea ingeminat opus inquisitionis. Sequitur: *Vidit duos angelos in albis sedentes, vnum ad caput, & vnum ad pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu.*) Quid est quòd in loco Dominici corporis duo angeli vidētur, vnus ad caput, atq; alius ad pedes sedēs, nisi quia Latina lingua angelus nuncius dicitur: & ille ex passione sua nūciandus erat, qui & Deus est ante secula, & homo in fine seculorum? Quasi ad caput sedet angelus, cùm per Apostolum Ioannem prædicatur: quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deū, & Deus erat verbū. Et quasi ad pedes sedet angelus, cùm dicit: Verbū caro factū est, & habitauit in nobis. Possumus etiā per duos angelos duo testamenta cognoscere, vnū prius, & aliud sequens. Qui videlicet angeli per locum dominici corporis sibimet sunt coniuncti: quia nimirū vtraque testamenta dū pari sensu incarnatū & mortuū, ac resurrexisse Dominū denunciant, quasi testamentū prius ad caput, & testamentum posterius ad pedes sedet. Vnde & duo Cherubin quæ propiciatorium tegunt, sese inuicem aspiciunt versis vultibus in propiciatorium. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur. Et quid per duo Cherubin, nisi vtraque testamenta signantur? Quid verò per propitiatorium, nisi incarnatus Dominus figuratur? De quo Ioannes ait: Ipse est enim propiciatio pro peccatis nostris. Et dum testamentū vetus hæc faciendū denunciat, quod testamentum nouum de Domino factum clamat, quasi vtraque Cherubin se inuicem aspiciunt, dum vultus in propiciatorium vertunt: quia dum inter se positum incarnatum Dominum vident, à suo aspectu non discrepant, quæ dispensationis eius mysterium concorditer narrant. Requirunt Mariam angeli, dicentes: *Mulier quid ploras? Et dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum.*) Ipsa nanque sacra eloquia quæ in nobis lachrymas amoris excitat, easdem lachrymas consolantur, dum nobis redemptoris nostri speciem promittunt. Sed notandum iuxta historiam est, quòd mulier non ait: Tulerūt corpus Domini mei: sed, Tulerunt Dominum meum. Vsus nanque sacri eloquij est, vt aliquando ex parte totum, aliquando verò ex toto partem significet. Ex parte etenim totum signat, sicut de Iacob filiis scriptum est: quia descendit Iacob in AEgyptum in animabus septuaginta. Neque enim in AEgyptū animę sine corporibus descēderunt, sed per solam animam totus homo significatur: quia ex parte totum exprimitur. Et solum dominicum corpus in monumento iacuerat, & Maria nō corpus Domini, sed sublatum Dominum quærebat, videlicet ex toto significans partem. *Hæc cùm dixisset, conuersa retrorsum vidit Iesum stantem: & nesciebat quia Iesus esset.*) Notandum quòd Maria, quæ adhuc de Domini resurrectione dubitabat, retrorsum conuersa est vt videret Iesum: quia videlicet per eandē dubitationem suam quasi tergum in Domini faciem miserat, quem resurrexisse minimè credebat. Sed quia amabat & dubitabat, videbat, & non agnoscebat, eúmque illi & amor ostenderat, & dubietas abscondebat. Cuius adhuc ignorantia exprimitur, cùm infertur: *Et nesciebat quia Iesus esset. Qui dixit ei: Mulier, quid ploras? Quem quæris?*) Interrogatur doloris causa, vt augeatur desiderium, quatenus cùm nominaret quem quęreret, in amore eius ardentius æstuaret. *Illa existimans quia hortulanus esset, dixit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi vbi posuisti eum, & ego eum tollam.*) Forsitan nec errando hæc mulier errauit, quæ Iesum hortulanum credidit. An non ei spiritaliter hortulanus erat, qui in eius pectore per amoris sui semina, virtutum virentia plantabat? Sed quid est ꝙ viso eo quē hortulanum credidit, cui necdū dixerat quē quærebat, ait: Domine, si tu sustulisti eū? Quasi enim iam dixisset, ex cuius desiderio plangeret, eū dixit quē non dixerat. Sed vis amoris hoc agere solet in animo, vt quem ipse semper cogitat, nullum alium ignorare credat. Rectè & hæc mulier quē quærit, non dicit, & tamen dicit: Si tu sustulisti eū: quia alteri non putat incognitū, quē sic ipsa continuo plangit desiderio. *Dicit ei Iesus Maria.*) Postquā eam cōmuni vocabulo appellauit ex sexu, & ągnitus nō est, vocat eam ex nomine. Ac si ei apertè dicat: Recognosce eū à quo recognosceris. Perfecto quoq; viro dicitur: Noui te ex nomine: quia homo cōmune omnium nostrū vocabulū est, Moyses verò propriū, cui rectè dicitur: quia ex nomine scitur. Ac si ei apertè Dominus dicat: Nō te generaliter vt cæteros, sed specialiter scio. Maria ergo quia vocatur ex nomine, recognoscit authorē: atque eū protinus rabboni, id est, magistrū vocat: quia & ipse erat qui quęrebatur exterius, & ipse qui eā interius vt quæreret, docebat. Iam verò ab Euangelista nō subditur quid mulier fecit, sed ex eo innuitur quod audiuit. Cui dicitur: *Noli me tangere. Nondū enim ascendi ad patrem meum.*) In his nanq; verbis ostenditur ꝙ Maria amplecti voluit eius vestigia, quē recognouit. Sed ei magister dicit: *Noli me tangere.*) Non quia post resurrectionē Dominus tactum renuit fœminarum, cùm de duabus ad sepulchrum eius venientibus scriptū sit: Accesserunt, & tenuerunt pedes eius. Sed cur tangi non debeat, ratio quoque additur, cùm subinfertur: *Nondum enim ascendi ad patrem meum.*) In corde etenim nostro tunc Iesus ad patrem ascendit, cùm æqualis creditur patri. Nam quisquis eum ęqualē patri non credit, adhuc in eius pectore ad patrem Dominus non ascendit. Ille ergo Iesum veraciter tangit, qui patri filium coęternū credit. In corde etenim Pauli iam ad patrem Iesus ascenderat, cùm idem Paulus dicebat: Qui cùm in forma Dei esset, non rapinā arbitratus est esse se æqualē Deo. Vnde Ioannes quoque redēptorē nostrum manu fidei tetigit, qui ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbū. Hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt. Tangit ergo Dominum, qui eum patri æternitate substantiæ æqualē credit. Sed fortasse aliquis tacita quæstione pulsatur, quomodo filius patri esse æqualis possit. Qua in re humana natura quod admirando comprehendere non valet, restat vt hoc sibi esse credibile ex admiratione alia sciat. Habet nanque quod ad hæc sibi sub breuitate respondeat. Constat enim quia ipse creauit matrē, in cuius virgineo vtero ex humanitate crearetur. Quid ergo mirū si æqualis est patri, qui prior est matre? Paulo quoque attestante didicimus Christū Dei virtutē, & Dei sapientiam. Qui ergo filium minorem putat, patri specialiter derogat, cuius sapientiam esse ei inæqualem fatetur. Quis etenim homo potens æquanimi-

Marginalia: *Patres sancti Ecclesiæ statum custodiunt.* — *Psal. 104.* — *Esaia. 26.* — *Cantic. 4.* — *Cantic. 5.* — *Angelus dicitur nuntius.* — *Ioan. 1.* — *Ibidem.* — *Exod. 25.* — *Cherubin plenitudo scientiæ dicitur.* — *1. Ioan. 2.* — *Gene. 46.* — *Magdalena putans Christum hortulanū, nō errabat.* — *Exod. 33.* — *Rabboni interpretatur magister.* — *Matth. 28.* — *ad Phili. 2.* — *Ioan. 1.* — *Redemptor creauit matrem in qua crearetur.*

ter ferret, si quis ei diceret: Magnus quidem es, sed tamen sapientia tua te minor est? Ipse quoque Dominus dicit: Ego & pater vnum sumus. Et rursus ait: Pater maior me est. De quo etiam scriptũ est, quia subditus erat parẽtibus suis. Quid ergo mirum si ex humanitate sua minorem se patre asserit in cœlo, ex qua subiectus erat etiam parentibus in terra? Ex qua humanitate nunc Mariæ dicitur: *Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.*) Cùm meum dicat & vestrum, cur non communiter dicit nostrum? Sed distinctè loquens indicat, quia eundem patrem & Deum dissimiliter habeat ipse quàm nos. Ascendo ad patrem meum, videlicet per naturam: & patrem vestrum, per gratiam. Ad Deum meum: quia descendi, ad Deum vestrum, quia ascenderis. Quia enim & ego homo, Deus mihi est: quia vos ab errore liberati, Deus est vobis. Distinctè ergo mihi pater & Deus est: quia quem ante secula Deum genuit, hominem in fine seculorum mecum creauit. *Venit Maria Magdalena annuncians discipulis, quia vidi dominum, & hæc dixit mihi.*) Ecce humani generis culpa ibi absconditur, vnde processit. Quia enim in paradiso mulier viro propinauit mortem, à sepulchro mulier viris annunciat vitam. Et dicta sui viuificatoris narrat, quæ mortiferi serpentis verba narrauerat. Ac si humano generi non verbis Dominus, sed rebus dicat: De qua manu vobis illatus est potus mortis, de ipsa suscipite poculum vitæ. Hęc de expositione lectionis Euangelicæ succinctè transcurrimus: nunc opitulante eodem de quo loquimur Domino, & resurrectionis eius gloriam, & pietatis eius vicera consideremus. Citius enim à morte voluit resurgere, ne nostra diu anima in infidelitatis morte remaneret. Vnde bene quoque per Psalmistam dicitur: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. In humano quippe genere, ab ipso mundi initio torrẽs mortis effluxerat: sed de hoc torrente Domin⁹ in via bibit, quia mortẽ in transitu gustauit. Atque ideo exaltauit caput: quia hoc quod moriẽdo in sepulchro posuit, resurgendo super angelos eleuauit. Et inde antiquũ hostẽ in æternũ perculit, vnde sæuire contra se manus persequentium tẽporaliter permisit. Quod apertè Dominus beato Iob indicat, dicẽs: Nunquid capies Leuiathan hamo? Per Leuiathan quippe, quod additamentũ eorũ dicitur, vetus ille deuorator humani generis designatur. Qui dum se diuinitatem homini addere spopõdit, immortalitatem sustulit. Qui præuaricationis quoque culpã quam primo homini propinauit, dum se sequentibus pessima per suasione multiplicat, pœnas eis sine cessatione coaceruat. In hamo autem esca ostenditur, aculeus occultatur. Hunc ergo pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius vnigenitum filium incarnatum misit. In quo & caro passibilis videri posset, & diuinitas impassibilis videri non posset. Cúmque in eo serpens iste per manus persequentium escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Prius verò eum in miraculis Deũ cognouerat, sed de cognitione sua ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilem vidit. Quasi hamus ergo fauces glutiẽtis tenuit, dum in illo esca carnis patuit, quam deuorator appeteret, & diuinitas passionis tempore latuit quæ necaret. In hamo ergo eius incarnationis captus est: quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuoratorem duceret. Ibi diuinitas, quę perforaret. Ibi aperta infirmitas, quę prouocaret. Ibi occulta virtus, quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est: quia inde interiit, vnde momordit. Et quos tenebat mortales iure perdidit: quia eum in quo ius nõ habuit, morte appetere immortalem præsumpsit. Hinc est etiam quòd hæc ipsa de qua loquimur Maria viuit: quia ille pro humano genere qui morti nihil debebat, occubuit. Hinc est quòd nos quotidie ad vitam post culpas reuertimur: quia ad pœnam nostram conditor sine culpa descendit. Ecce iam antiquus hostis ea quæ de humano genere cœperat spolia amisit, supplantationis suæ victoriam perdidit. † Quotidie peccatores ad veniam veniendo, à sua potestate recedunt, quotidie de eius faucibus redemptoris manu rapiuntur: Vnde bene quoque ad beatum Iob voce dominica iterum dicitur: Aut armilla perforabis maxillam eius? Armilla vbi po-

Ioan.10. & 14. *Lucæ.*

Mulier viro propinauit mortem, mulier viris annunciauit vitam.

Psal.109.

Dominus de torrente in via bibit.

Iob.40.

Leuiathan hamo cepit pater omnipotens.

Reuertimur quotidie ad vitam post culpas.

† al. Quotidie peccatores ad vitã redeunt, quotidie de &c. *Iob 40.*

E nitur, ambiendo constringit. Quid ergo per armillam, nisi circumplectens nos diuina misericordia designatur? Quæ Leuiathan istius maxillam perforat, dum nobis post perpetrata quæ prohibuit, adhuc pœnitentiæ remedium ostendit. Armilla Dominus maxillam Leuiathan perforat: quia ipse ineffabili misericordiæ suæ potentia, sic malitiæ antiqui hostis obuiat, vt aliquando eos etiam quos iam cepit amittat. Et quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel raptus, maxillam eius euaderet, si perforata non esset? An non in ore Petrum tenuit cùm negauit? An non in ore Dauid renuit, cùm in tanta se luxuriæ voraginem mersit? Sed dum ad vitam vterque per pœnitentiam rediit, Leuiathan iste eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramen amisit. Per foramen ergo maxillæ ab eius ore subtracti sunt, qui post perpetrationem tantæ nequitiæ, pœnitendo redierunt. Quis autem hominum Leuiathan istius os euadat, vt illicita nulla committat? Sed hinc cognoscimus, quantum redemptori F humani generis debitores sumus, qui non solùm nos in ore Leuiathan ire prohibuit, sed ab ore eius redire concessit. Qui spem peccatori non abstulit: quia maxillam eius, vt euadendi viam tribueret perforauit, vt saltem post morsum fugiat, qui incautus prius cauere noluit ne morderetur. Vbique ergo nobis occurrit superna medicina: quia & dedit homini præcepta ne peccet: & tamen peccanti dedit remedia ne desperet. Vnde cauendum summopere est, ne quis delectatione peccati Leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit, non desperet: quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit, per quod euadat. Adest testis diuinæ misericordiæ, hæc ipsa de qua loquimur Maria, de qua Pharisæus dum pietatis fontem vellet obstruere, dicebat: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Sed lauit lachrymis maculas cordis & corporis, & redemptoris sui vestigia tersit, quæ sua itinera praua dereliquit. G Sedebat ad pedes Iesu, verbúmque de ore illius audiebat. Viuenti adhæserat, mortuum quærebat. Viuentem reperit, quem mortuum quæsiuit. Tantúmque apud eum locũ gratiæ inuenit, vt hunc ipsis quoque Apostolis, eius videlicet nunciis, ipsa nunciaret. Quid itaque fratres, quid in hac re debem⁹ aspicere, nisi immensam misericordiã conditoris nostri? qui nobis velut in signo ad exemplũ pœnitentiæ posuit eos quos per pœnitentiã viuere post lapsum fecit. Perpendo enim Petrũ, cõsidero latronẽ, aspicio Zacchæũ, intueor Mariã, & nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei & pœnitentiæ exempla. Fortasse enim in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrum, qui amarè fleuit, quod timidè negauerat. Alius contra proximum suum in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat latronem, qui & in ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitendo peruenit. Alius auaritiæ æstibus anhelans, aliena diripuit, aspiciat Zacchæum, qui si quid alicui abstulit, quadruplum reddidit. Alius libidinis igne succensus, carnis munditiam perdidit, aspiciat Mariam, quæ in se amorem car- H nis, igne diuini amoris excoxit. Ecce omnipotens Deus vbique oculis nostris quos imitari debeamus obiicit, vbique exempla suæ misericordiæ opponit. Mala ergo iam displiceãt, vel experta. Libenter obliuiscitur omnipotens Deus quòd nocentes fuimus, paratus est pœnitentiam nostrã nobis ad innocẽtiã deputare. Inquinati post aquas salutis, renascamur ex lachrymis. Itaque iuxta primi pastoris vocem, sicut modò geniti infantes, lac cõcupiscite. Redite ergo paruuli filij ad sinum matris vestrę ęternæ sapientiæ, sugite larga vbera pietatis Dei, trãsacta plangite, imminentia vitate. Redemptor noster momentaneos fletus nostros ęterno consolabitur gaudio, qui viuit & regnat cũ Deo patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Matth.26. *1.Reg.2.*

Redemptori multa debemus.

Lucæ.7.

Misericordia conditoris nostri immensa.

Matth.26.

Homines varij varijs inuoluuntur vitiis.

1.Pet.2.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

IN illo tempore. Cùm esset serò diei illa vna sabbatorũ, & fores essent clausæ vbi erãt discipuli cõgregati propter metũ Iudæorũ: venit Iesus & stetit in medio eorũ, & dixit eis: Pax vobis. Et cùm

Ioan.20.

cùm hoc dixisset, ostendit ei manus & latus. Gauisi sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem vnus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittã digitũ meum in locũ clauorum, & mittã manũ meã in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis: Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dixit ei Iesus. Quia vidisti me Thoma credidisti: beati qui nõ viderũt & crediderũt. Multa quidẽ & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, vt credatis quia Iesus est filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in Basilica beati Ioannis quæ dicitur Constantiniana: in octauis Paschæ.

HOMILIA XXVI.

PRima lectionis huius Euangelicæ quæstio animum pulsat: quomodo post resurrectionem corpus dominicum verum fuit, quod clausis ianuis ad discipulos ingredi potuit? Sed sciendum nobis est quòd diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed hæc ipsa nostri redemptoris opera, quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt, vt rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod videlicet ad humanos oculos per natiuitatem suam clauso exiit vtero Virginis. Quid ergo mirum si clausis ianuis post resurrectionem suam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus, veniens, non aperto vtero virginis exiuit? Sed quia ad illud corpus quod videri poterat, fides intuentium dubitabat: ostendit eis protinus manus & latus: palpandam carnem præbuit, quam clausis ianuis introduxit. Qua in re duo mira, & iuxta humanam rationem sibi valde contraria ostendit: dum post resurrectionem suam corpus suum incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit. Nam & corrumpi necesse est quod palpatur: & palpari non potest, quod non corrumpitur. Sed miro modo atque inæstimabili, redemptor noster & incorruptibile post resurrectionem, & palpabile corpus exhibuit: vt monstrando incorruptibile, inuitaret ad præmium, & præbendo palpabile, firmaret ad fidem. Et incorruptibilem se ergo & palpabilem demonstrauit: vt profectò esse post resurrectionem ostenderet corpus suum & eiusdem naturæ, & alterius gloriæ, Dixit eis: *Pax vobis. Sicut misit me pater, & ego mitto vos.*) Id est, sicut misit me pater Deus deum, & ego mitto vos homo homines. Pater filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit. Quem videlicet in mundum venire ad passionem voluit, sed tamen amauit filium quem ad passionem misit. Electos verò Apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed, sicut ipse missus est, ad passiones in mundum mittit. Quia ergo & filius amatur à patre, & tamen ad passionem mittitur: ita & discipuli à Domino amantur, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. Itaque rectè dicitur: Sicut misit me pater, & ego mitto vos, id est, ea

A vos charitate diligo, cùm inter scandala persecutorum mitto, qua me charitate pater diligit, quem venire ad tolerandas passiones fecit. Quanuis mitti etiam iuxta naturam diuinitatis possit intelligi. Eo enim ipso à patre filius mitti dicitur, quo à patre generatur. Nam sanctum quoque spiritum, qui cùm sit coæqualis patri & filio, non tamen incarnatus est, eisdem se filius mittere perhibet dicens: Cùm venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre. Si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi, sanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquam incarnatus est. Sed eius missio ipsa processio est, qua de patre procedit & filio. Sicut itaque spiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & filius non incongruè mitti dicitur, quia generatur. *Hæc autem cùm dixisset insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.*) Quærendum nobis est, quid est, quòd Spiritum sanctum Dominus noster & semel dedit in terra consistens, & semel cœlo præsidens? Neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus apertè monstratur, nisi nunc cùm per insufflationem percipitur, & postmodum cùm de cœlo veniens, in linguis variis, demonstratur. Cur ergo prius in terra discipulis datur, postmodum de cœlo mittitur, nisi quòd duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, & proximi? In terra datur spiritus, vt diligatur proximus. E cœlo datur spiritus, vt diligatur Deus. Sicut ergo vna est charitas & duo præcepta: ita vnus spiritus & duo data. Prius à consistente Domino in terra, postmodum è cœlo: quia in proximi amore discitur, qualiter perueniri debeat ad amorem Dei. Vnde & idem Ioannes dicit: Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Et antè quidem discipulorum mentibus idem spiritus sanctus inerat ad fidem, sed tamen manifesta datione non nisi post resurrectionem datus est. Vnde & scriptum est: Nondum erat spiritus datus: quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Vnde etiam per Moysen dicitur: Suxerunt mel de petra & oleum de firma petra. Neque enim quicquam tale iuxta historiam legitur, si tota testamenti veteris series recenseatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia iuxta Pauli vocem: Petra erat Christus: mel de petra suxerunt, qui eiusdem redemptoris nostri facta & miracula viderunt. Oleum verò de firma petra suxerunt: quia effusione sancti spiritus post resurrectionem eius vngi meruerunt. Quasi ergo infirma petra mel dedit, quando adhuc mortalis Dominus miraculorum suorũ dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit: quia post resurrectionem suam factus iam impassibilis, per afflationem spiritus donum sanctæ vnctionis emanauit. De hoc oleo per prophetam dicitur: Computrescet iugum à facie olei. Sub iugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis, sed vncti sumus oleo Spiritus sancti. Et quia nos gratia libertatis vnxit, dominationis dæmoniacæ iugum putruit Paulo attestante, qui ait: Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Sciendum verò est quòd hi qui prius Spiritum sanctum habuerunt, vt & ipsi innocenter viuerent, & in prædicatione quibusdam prodessent: idcirco hunc post resurrectionem Domini patenter acceperunt, vt prodesse non paucis, sed pluribus possent. Vnde & in hac ipsa datione Spiritus dicitur: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis: retenta sunt.*) Libet intueri, illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solùm de semetipsis securi fiunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiunt: principatúmque superni iudicij sortiuntur, vt vice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo consenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt; & alios damnant vel liberant, qui semetipsos damnari metuebant. Horum profectò nunc in Ecclesia episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi authoritatem suscipiunt qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex vitæ fiat alienæ. Et plerunque contingit vt hic iudicij locum teneat, cui ad locum vita minimè concordat. Ac proinde sæpe agitur vt vel dãnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sæpe in soluendis ac ligan-

Mitto vos sicut misit me pater: qualiter intelligatur. Ioan. 15.

Spiritũ sanctum quare dedit dominus semel in terra cõsistens, & semel in cœlo præsidens.

1. Ioan. 4.

Ioan. 7.

Deuter. 32.

1. Cor. 10.

Esa. 10.

2. Cor. 5.

Discipulorum Christi mirabilis dignitas.

11. quæst. 3. Plerunque.

dis subditis suę volũtatis motus non autem causarum merita sequit. Vnde fit vt ipsa hac ligãdi & soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus & non pro subiectorum moribus exercet. Sæpe fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Vnde rectè per prophetam dicitur. Mortificabant animas quæ non moriuntur: & viuificabant animas quæ non viuunt. Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat. Et non victurum viuificare nititur, qui reum à supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda. Videndum est que culpa præcessit, aut quę sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur iudicis. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuũ Dominus vocauit & viuificauit dicens: Lazare veni foras: & postmodum is qui viuens egressus fuerat, à discipulis est solutus, sicut scriptum est: Cúmque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis: Soluite eum, & sinite abire. Ecce illum discipuli iam viuentem soluunt, quem magister resuscitauerat mortuum. Si enim discipuli Lazarũ mortuum soluerent, fœtorem magis ostenderent quàm virtutem. Ex qua consideratione intuendum est, quòd illos nos debemus per pastoralem auctoritatem soluere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam viuificare. Quæ nimirum viuificatio ante operationem rectitudinis, in ipsa iam cognoscitur confessione peccati. Vnde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur, Reuiuisce: sed veni foras. Omnis quippe peccator dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsum latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus venit foras, cùm peccator nequitias suas spontè confitetur. Lazaro ergo dicitur, Veni foras: ac si apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur: Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? Foras iam per confessionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras soluant discipuli: vt pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim: vt sub magno moderamine pastores Ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare. Sed vtrum iustè an iniustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est: ne is qui subest, & cùm iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat, vel iniustè, nec pastoris sui iudicium temerè reprehendat: ne & si iniustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat. Sed quia hæc breuiter per excessum diximus, ad expositionis ordinem redeamus. *Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.*) Iste vnus discipulus defuit, reuersus quod gestum est, audiuit, audita credere renuit. Venit iterum Dominus, & non credenti discipulo latus palpandum præbuit, manus ostendit, & ostensa suorum cicatrice vulnerũ, infidelitatis illius vulnus sanauit. Quid fratres charissimi, quid inter hęc animaduertis? Nũquid casu gestũ creditis, vt electus ille discipulus tũc deesset: pòst autem veniens audiret, audiẽs dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc casu, sed diuina dispensatione gestum est. Egit nanque miro modo superna clementia, vt discipulus ille dubitans, dum in magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomę infidelitas ad fidem, quàm fides credentium discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mẽs, omni dubitatione postposita, in fide solidať. Sic quippe discipulũ Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamẽ in dubitatione deseruit: sicut ante natiuitatẽ suam habere Mariã sponsum voluit, qui tamẽ ad eius nuptias nõ peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitãs & palpans, testis verę resurrectionis: sicut sponsus matris fuerat custos integerrimę virginitatis. *Palpauit autẽ, & exclamauit: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Iesus: Quia vidisti me, credidisti.*) Cùm Paulus apostolus dicat: Est autẽ fides sperandarũ substãtia rerum, argumentũ non apparentiũ: profectò liquet, quia fides illarũ rerum argumentũ est quę apparere non possunt. Quę etenim apparent, iam fidẽ non habent, sed agnitionem. Dum ergo vidit Thomas, dum palpauit, cur ei dicitur: Quia vidisti me, credidisti? Sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas videri nõ potuit. Hominem ergo vidit & Deũ cõfessus est, dicẽs: Domin⁹ meus, & Deus me⁹. Vidẽdo ergo credidit, qui considerãdo verũ hominẽ, hunc Deum quem videre nõ poterat, exclamauit. Lætificat valde quod sequitur: *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* In qua nimirum sententia nos specialiter signati sumus, qui eum quẽ carne nõ vidimus, mente retinemus. Nos signati sumus: sed si fidẽ nostram operibus sequimur. Ille etenim verè credit, qui exercet operãdo quod credit. Quo cõtrà, de his qui fidẽ nomine tenus retinẽt, Paulus dicit: Confitenť se nosse Deũ, factis autẽ negant. Hinc Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est. Hinc ad beatũ Iob de antiquo hoste generis humani Dominus dicit: Absorbebit fluuium, & non mirabitur: & habet fiduciã quòd influat Iordanis in os eius. Quis etenim per fluuium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit: & quasi aquæ more, vsq; ad competẽtem terminum ex carnis liquore percurrit. Quid per Iordanẽ, nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Iordanis flumine ipse auctor redẽptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Iordanis nomine, eorũ multitudo exprimitur, qui intra sacramentũ baptismatis continenť. Antiquus ergo hostis generis humani fluuiũ absorbuit: quia à mundi origine vsque ad redẽptoris aduentũ, vix paucis electis euadentibus, in ventrem suæ malitiæ genus humanũ traxit. De quo rectè dicitur: Absorbebit fluuium, & nõ mirabitur: quia pro magno non habet, cùm infideles rapit. Sed graue est valde quod subdiť: Et habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, adhuc se posse decipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie deuorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Hoc ergo fratres charissimi, tota intentione pertimescite. Hoc apud vos sollicita mente cogitate. Ecce paschalia solennia agimus, sed ita viuendum est nobis, vt peruenire ad æterna festa mereamur. Transeunt cuncta quæ temporaliter festiua celebrantur. Curate qui his solennitatibus interestis, ne ab æterna solennitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Vmbra venturæ solennitatis est solennitas præsens. Idcirco hanc annuè agimus, vt ad illam quæ non est annua, sed continua perducamur. Cùm hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis, ad æterna gaudia mens incalescat & feruеat: vt ex veritate lætitia perfruatur in patria, quod de vmbra gaudij meditatur in via. Vitam ergo vestram fratres, morẽsque componite. Is qui mitis resurrexit ex morte, quàm districtus in iudicio veniat, præuidete. Certè in die tremendi examinis sui, cum angelis, cum archangelis, cum thronis, cum dominationibus, cum principatibus & potestatibus apparebit: cœlis ac terris ardentibus, cunctis videlicet elementis in sui obsequij terrore commotis. Hunc ergo tanti pauoris iudicem ante oculos ponite. Hunc venturum timete, vt hunc cùm venerit, non timidi, sed securi videatis. Timẽd⁹ ergo est, ne timeatur. Terror eius nos ad vsum bonæ operationis exerceat, met⁹ illius vitam nostrã à prauitate compescat. Mihi fratres, credite, quia tãtò tunc erimus securi de eius presentia, quãtò tunc esse satagim⁹ suspecti de culpa. Certè si aliquis vestrum cum suo aduersario causam dicturus in meo iudicio, die crastino esset exhibendus: totam fortasse noctem insomnem duceret, quid sibi dici posset, quid obiectionibus responderet, secum sollicita, & ęstuante mẽte versaret: ne me inueniret asperum vehementer metueret: ne apud me appareret noxius, formidaret. Et quis aut quid ego? nimirũ nõ longè pòst futur⁹ post hominẽ vermis, atque post vermen puluis. Si ergo tãta cura pertimescitur

Marginalia (left): 11. quæst. 3. Ipse ligãdi. — Ezech. 13. — Absolutio quando dicitur vera. — Ioan. 11. — Peccatori vt Lazaro dicendum est, veni foras. — Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta, timenda est. 11. quæst. 3. sententia. — 17. quæst. 2. Sic quippe.

Marginalia (right): Heb. 11. — ad Titũ. 1. — Iaco. 2. — Iob. 40. — Diabolus dicitur fluuium absorbuisse. — Festa hominum ita celebrantur, vt festa angelorum nõ perdamus. — Christus mitis resurgendo, districtus iudicando. — Iudiciũ humanũ si tam toperè timetur: longè magis timendum est diuinum.

pertimeſcitur iudicium pulueris, qua intentione cogitandũ eſt, qua formidine prouidendum, tantæ iudicium maieſtatis? Sed quia ſunt nonnulli qui de reſurrectione carnis incerti ſunt, & hanc tunc rectius docemus, ſi etiam cordium veſtrorum quæſtionibus occultis occurrimus: pauca nobis de ipſa reſurrectionis fide loquenda ſunt. Multi etenim de reſurrectione dubitantes, ſicut & nos aliquando fuimus, dum carnẽ in putredinem, oſſaque in puluerem redigi per ſepulchra cõſpiciunt: reparari ex puluere carnem, & oſſa diffidunt. Sicq; apud ſe quaſi ratiocinantes dicunt. Quando ex puluere homo reducitur? quando agitur vt cinis animetur? Quibus breuiter reſpondemus: quia lõgè minus eſt Deo reparare quod fuit, quàm creaſſe quod non fuit. Aut quid mirum ſi hominẽ ex puluere reficit, qui ſimul omnia ex nihilo creauit? Mirabilius nanque eſt cœlum & terram ex nullis exiſtentibus condidiſſe, quàm ipſum hominem ex terra reparare. Sed cinis attenditur, & in carnem redire poſſe deſperatur: & diuinæ operationis virtus comprehendi quaſi ex ratione quæritur. Quid ſcilicet hæc idcirco in ſuis cogitationibus dicunt: quia eis quotidiana Dei miracula ex aſſiduitate viluerunt. Nam ecce in vno grano paruiſsimi ſeminis latet tota quæ naſcitura eſt arboris moles. Conſtituamus nanque ante oculos cuiuſlibet arboris miram magnitudinem. Cogitemus vnde oriendo cœpit, quæ ad tantam molem creſcendo peruenit. Inuenimus proculdubio eius originem, paruiſsimum ſemẽ. Conſideremus nunc vbi in illo paruo grano ſeminis latet fortitudo ligni aſperitas corticis, ſaporis, odoríſque magnitudo, vbertas fructuum, viriditas foliorum. Contrectatum nanque ſeminis granum non eſt validum. Vnde ergo proceſsit ligni duritia? Non eſt aſperum, vnde aſperitas corticis erupit? Non eſt ſaporum, vnde ſapor in fructibus? Olfactum nil redolet, vnde odor in fructibus fragrat? Nil in ſe viride oſtendit, vnde foliorum viriditas exiuit? Cuncta ergo in ſemine ſimul latent, quæ tamen non ſimul ex ſemine prodeũt. Ex ſemine quippe producitur radix: ex radice procedit virgultum: ex virgulto oritur fructus: ex fructu etiam producitur ſemen. Addamus ergo quia & ſemen latet in ſemine. Quid igitur mirum, ſi oſſa, neruos, carnem, capillóſque reducat ex puluere, qui lignum, fructus, folia, in magna mole arboris ex paruo quotidie ſemine reſtaurat? Cùm ergo dubitans animus de reſurrectionis potentia rationem quærit, earum rerum ei quæſtiones inferendæ ſunt, quæ & inceſſanter fiunt, & tamen ratione comprehendi nequaquam poſſunt: vt dum non valet ex viſione rei penetrare quod conſpicit, de promiſsione diuinæ potentiæ credat quod audit. Illa ergo vobiſcum fratres chariſsimi promiſſa cogitate, quæ permanent: quæ verò cum tempore transeũt, velut iam dimiſſa deſpicite. Ad huius reſurrectionis gloriam quam in ſe veritas oſtendit, tota intentione feſtinate. Terrena deſideria quę ab auctore ſeparant, fugite: quia tantò altius ad conſpectũ Dei omnipotentis pertingitis, quantò mediatorem Dei & hominum ſingularius amatis. Qui viuit & regnat cũ patre in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amẽ.

Reſurrectionis poßibilitas multis oſtenditur modis.

Miracula ex aßiduitate viléſcũt

Lectio ſancti Euangelij ſecundum Ioannem.

Ioan. 15.

In illo tempore. Dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. Iam non dicam vos ſeruos: quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Nõ vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.

Tomus ſecundus.

Homilia lectionis eiuſdem, habita ad populum, in Baſilica ſancti Pancratii, die eius natiuitatis.

HOMILIA XXVII.

CVm cuncta ſacra eloquia dominicis plena ſint præceptis: quid eſt quod de dilectione, quaſi de ſingulari mãdato Dominus dicit: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, niſi quia omne mandatum de ſola dilectione eſt, & omnia vnum præceptum ſunt? quia quicquid præcipitur, in ſola charitate ſolidatur. Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generãtur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Præcepta ergo dominica, & multa ſunt & vnum: multa per diuerſitatem operis, vnum in radice dilectionis. Qualiter autem iſta dilectio tenenda ſit, ipſe inſinuat qui in pleriſque ſcripturæ ſuæ ſententiis, & amicos iubet diligi in ſe, & inimicos propter ſe. Ille enim veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo: & inimicum diligit propter Deum. Nam ſunt nonnulli qui diligunt proximos, ſed per affectum cognationis & carnis. Quibus tamẽ in hac dilectione ſacra eloquia non contradicunt. Sed aliud eſt quod ſponte impenditur naturæ: aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ. Hi nimirum & proximum diligunt: & tamen illa ſublimia dilectionis præmia non aſſequuntur: quia amorem ſuum nõ ſpiritaliter, ſed carnaliter impendunt. Proinde cùm Dominus diceret, Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, protinus addidit: Sicut dilexi vos. Ac ſi apertè dicat: Ad hoc amate, ad ꝙ amaui vos. Qua in re fratres chariſsimi, ſolerter intuendum eſt, quòd antiquus hoſtis dum mentem noſtram ad rerum tẽporalium* dilectionem trahit, infirmiorem contra nos proximum excitat, qui ea ipſa quæ diligimus, auferre moliatur. Nec curat antiquus hoſtis hæc faciens, vt terrena tollat: ſed vt charitatem in nobis feriat. Nam in odium repentè exardeſcimus: & dum foris inuicti eſſe cupimus, intus grauiter ferimur: dum parua foris defendimus, intus amittimus maxima: quia dum rem diligimus temporalem, veram amittimus dilectionem. Omnis quippe qui noſtra tollit, inimicus eſt. Sed ſi odio habere cœperimus inimicũ, intus eſt quod perdimus. Cùm ergo aliquid exterius à proximo patimur, contra occultum raptorem interius vigilemus, qui nunquam melius vincitur, niſi cùm raptor exterior amatur. Vna quippe & ſumma eſt probatio charitatis, ſi & ipſe diligitur, qui aduerſatur. Hinc eſt quod ipſa veritas, & crucis patibulum ſuſtinet: & tamen ipſis ſuis perſecutoribus affectum dilectionis impendit, dicens: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Quid ergo mirum ſi inimicos diligãt diſcipuli dum viuunt, quando & tunc inimicos diligit magiſter cùm occiditur? Cuius dilectionis ſummam exprimit: cùm ſubiungit: *Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*) mori etiam pro inimicis Dominus venerat, & tamen poſiturum ſe animam pro amicis dicebat: vt profectò nobis oſtenderet, quia dum diligendo, lucrum facere de inimicis poſſumus, etiam ipſi amici ſunt qui perſequuntur. Sed ecce nos vſque ad mortem nemo perſequitur. Vnde ergo probare poſſumus an diligamus inimicos? Sed eſt quod in pace ſanctæ Eccleſiæ fieri debeat, vnde clareſcat ſi perſecutionis tempore mori pro dilectione valeamus. Certè idem Ioannes dicit: Qui habuerit ſubſtantiam mundi huius, & viderit fratrem ſuum neceſsitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Hinc etiam Ioannes baptiſta ait: Qui habet duas tunicas, det non habenti. Qui ergo tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam ſuam: quando in perſecutionis tempore daturus eſt animam ſuam? Virtus ergo charitatis vt inuicta ſit in perturbatione, nutriatur per miſericordiam in tranquillitate: quatenus omnipotenti Deo primum diſcat ſua impendere, poſtmodum ſemetipſum. Sequitur: *Vos amici mei eſtis.*) O quanta eſt miſericordia conditoris noſtri. Serui digni non ſumus, & amici vocamur. Quanta eſt dignitas hominum, eſſe amicos Dei? Sed audiſtis gloriã dignitatis: audite & laborem certaminis. *Si feceritis quæ ego præcipio vobis.*) Amici

Mãdatum omne eſt de ſola dilectione.

Ioan. 13.

** delectationem.*

Lucæ 23.

Lucæ 3.

Hominũ dignitas magna eſt, qui amici dei vocantur.

mei estis, si ea quæ præcipio vobis facitis. Ac si apertè dicat: Gaudetis de culmine: pensate quibus laboribus peruenitur ad culmen. Certè dum filij Zebedæi interueniente matre quærerent, vt vnus à dextris Dei, & alius à sinistris sedere debuissent, audierunt: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Iam locum celsitudinis quærebant. Ad viam illos veritas reuocat, per quã ad celsitudinẽ venirent. Ac si dicatur: Iam vos locus delectat celsitudinis, sed prius via exerceat laboris. Per calicem enim pertingitur ad maiestatem. Si mens vestra appetit quod demulcet, prius bibite quod dolet. Sic sic per amarum poculum † confessionis peruenitur ad gaudium salutis. *Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius: vos autem dixi amicos: quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis.*) Quæ sunt omnes quæ audiuit à patre suo, quæ nota fieri voluit seruis suis, vt eos efficeret amicos suos: nisi gaudia internæ charitatis, nisi illa festa supernæ patriæ, quæ nostris quotidie mentibus per aspirationem sui amoris imprimit? Dum enim audita super cœlestia amamus, amata iam nouimus: quia amor ipse notitia est. Omnia ergo eis nota fecerat: qui à terrenis desideriis immutati, amoris summi facibus ardebant. Istos verò amicos Dei aspexerat Propheta, cùm dicebat: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, amic⁹ enim quasi animi custos vocatur. Quia ergo Psalmista prospexit electos Dei à mundi huius amore separatos, custodire in mãdatis cœlestibus voluntatem Dei, miratus est amicos Dei, dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et tanquam si ab eo protinus causas honoris tanti nobis insinuari quæreremus, ilico adiunxit: Nimis confortatus est principatus eorum. Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, virtutibus coruscant, præsentia despiciunt, æternam patriam cum voce & moribus prædicant: eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt. Occîdi possunt, & flecti nequeunt. Nimis ergo confortatus est principatus eorum. In ista ipsa passione qua ceciderunt in morte carnis, videte quantum fuerit culmen mentis. Vnde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed ne putes quod sic magni forsitan pauci sunt, subiunxit: Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Totum mundum fratres aspicite. Martyribus plenus est. Iam penè tot qui videamus non sumus, quod veritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt: quia quanti sint, à nobis comprehendi non possunt. Sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem, vt amicus vocetur Dei, sese in se conspiciat: dona autem quæ percipit, super se, nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat. Vnde & subditur: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos vt eatis, & fructum afferatis.*) Posui ad gratiam: plantaui vt eatis volendo: fructũ afferatis operando. Eatis enim volendo dixi: quia velle aliquid facere, iam mente ire est. Qualem verò fructũ afferre debeãt, subditur: *Et fructus vester maneat.*) Omne quod secundum præsens seculum laboramus, vix vsque ad mortem sufficit. Mors nanque interueniens, fructum nostri laboris abscindit. Quod verò pro æterna vita agitur, etiam post mortem seruatur: & nunc apparere incipit, cùm laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi ista terminatur. Quisquis ergo iam æterna cognouit, apud eius animum temporales fructus vilescant. Tales ergo fructus operemur, qui maneant: tales fructus operemur, qui cùm mors cuncta interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, testatur propheta, qui dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum: hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdidit hæreditatem: sed cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hæreditas Domini: quia electi Dei postquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Sequitur: *Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis.*) Ecce hîc dicit: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis. Rursum alibi per eundem euangelistam dicit: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo. Si omne quod petimus in nomine filij, dat nobis pater: quid ergo est quòd Paulus ter dominum rogauit, & exaudiri non meruit, sed dictum est illi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petiit? Quare autem non accepit quod petit? Quomodo ergo verum est, quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater, si auferri à se angelum satanę petiit Apostolus in nomine filij, & tamen quod petiit non accepit? Sed quia nomẽ filij Iesus est, Iesus autem saluator, vel etiam salutaris dicitur: ille ergo in nomine saluatoris petit, qui illud petit quod ad veram salutẽ pertinet. Nam si id quod non expedit petitur, nõ in nomine Iesu petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis adhuc infirmãtibus Dominus dicit: Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo. Ac si apertè diceretur: Non petistis in nomine saluatoris, qui nescitis quærere ęternã salutẽ. Hinc est quod & Paulus nõ exauditur: quia si liberaretur à tentatione, ei nõ prodesset ad salutem. Ecce vidimus fratres charissimi quàm multi ad solennitatem martyris conuenistis, genua flectitis, pectus tunditis, voces orationis ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed pẽsate quæso petitiones vestras, videte si in nomine Iesu petitis, id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Iesu, Iesum non quæritis, si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione quærit vxorem, alius petit villam, alius postulat vestem, alius dari sibi deprecatur alimentum. Et quidem cùm hæc desunt, ab omnipotenti Deo petenda sunt. Sed meminisse continuò debemus quod ex mandato eiusdem nostri redemptoris accepimus. Quærite primum regnũ Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Et hæc itaque à Iesu petere, non est errare, si tamen non nimiè petantur. Sed adhuc, quod est grauius, alius postulat mortem inimici, eúmque quem gladio non potest persequi, persequitur oratione. Et viuit adhuc qui maledicitur, & tamen is qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus, vt diligatur inimicus, & tamen rogatur Deus vt occidat inimicum. Quisquis itaque sic orat, in ipsis suis precibus contra conditorem pugnat. Vnde & sub Iudę specie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum, oratio autẽ in peccatum est, illa petere que prohibet ipse qui petitur. Hinc veritas dicit: Cũ statis ad orandũ, remittite si quid habetis in cordibus vestris. Quam virtutem remissionis apertius ostẽdimus, si vnum testimonium testamẽti veteris proferamus. Certè cùm Iudæa conditoris sui iustitiam culpis exigentibus offendisset, prophetam suum ab oratione Dominus prohibet, dicens: Non assumas laudem & orationem pro eis. Si Moyses & Samuël steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est quòd intermissis, relictísque tot patribus, soli Moyses & Samuël ad medium deducuntur, quorum mira obtinẽdi virtus ostenditur, dum nec ipsi posse intercedere dicunt? Ac si apertè Dominus dicat: Nec illos audio quos propter magnum petitionis suæ meritum minimè contemno. Quid ergo est quòd Moyses & Samuël cæteris patribus in postulatione præferuntur, nisi quòd hi duo tãtummodo in cuncta testamenti veteris serie etiam pro inimicis suis leguntur exorasse? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eiicitur, & tamen petitus vt exoraret, fatetur dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, quo minus cessem orare pro vobis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Ac si apertè dicat: Nec illos modò pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito, orare etiã pro inimicis scio. Virtus ergo veræ orationis est celsitudo charitatis. Et tunc quisque quod rectè petit, adipiscitur, cùm eius animus in petitione, nec inimici odio fuscatur. Sed plerunque reluctantem animum vincimus, si etiam pro inimicis oramus. Effundit os pro aduersariis precem, sed vtinam cor teneat amorem. Nam sæpe & orationem pro inimicis nostris impendimus, sed hanc ex præceptione potius fundimus quàm ex charitate. Nam & vitam inimicorum petimus, & tamen ne exaudiamus, timemur. Sed quia internus iudex mentem potius quàm verba considerat, pro inimico nil postulat, qui pro eo ex charitate non orat. Sed ecce in nos grauiter inimicus deliquit, damna intulit, iuuantes læsit, amãtes persecutus est. Retinenda hæc essent, si remittenda nobis delicta non

Marginalia: Matth. 20. — † confessionis. — Psal. 138. Amicus animi custos vocatur. — Psal. 138. — Morte non eripitur quod pro æterna vita agitur. — Psal. 126. — Ioan. 16. — 2. Cor. 12. — Iesus saluator, vel salutaris dicitur. — Ioan. 16. — 2. Corin. 12. — Matth. 6. — Matth. 5. — Psal. 108. — Marc. 11. — Hiere. 7. — Exod. 18. — 1. Regn. 12. — Iudex internus mentem potius considerat quam verba.

non essent. Aduocatus etenim noster precem nobis in causa nostra composuit, & ipse eiusdem causæ iudex est, qui aduocatus. Preci autem quam composuit, cōditionem inseruit, dicens: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quia ergo ipse iudex venit, qui aduocatus extitit, ipse precem exaudit, qui fecit. Aut ergo non facientes dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & nosmetipsos hoc dicendo amplius ligamus: aut fortasse conditionem hanc in oratione intermittimus, & aduocatus noster precem quam composuit, non recognoscit, atque apud se protinus dicit: Scio quid monui, non est ipsa oratio quam feci. Quid ergo nobis agendum est fratres, nisi vt veræ charitatis affectum impendamus fratribus, nulla in corde malitia maneat? vt consideret omnipotens Deus erga proximum charitatem nostram, & nostris impendat iniquitatibus pietatem suam. Mementote quod monemur: Dimitte, & dimittetur vobis. Ecce debetur nobis, & debemus. Dimittamus ergo quod debetur nobis, vt dimittatur quod debetur à nobis. Sed ad hæc mens renittitur, & vult implere quod audit, & tamen reluctatur. Ad martyris tumbam consistimus, qui ad cœleste regnum ex qua morte peruenerit, scimus. Nos si pro Christo corpus non ponimus, saltem animum vincamus. Placatur Deus isto sacrificio, & probat iudicio pietatis suæ victoriam pacis nostræ. Certamen enim nostri cordis aspicit, & qui pòst vincentes remunerat, nunc decertantes iuuat Iesus Christus dominus noster, qui viuit & regnat in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Matth. 6.

Charitatis veræ affectum fratribus impendere debemus.

Luca. 6.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan. 4.

IN illo tempore. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur, Capharnaum. Hic cùm audisset quia Iesus veniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, vt descēderet & sanaret filiū eius. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni quē dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes: quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerat. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixerat ei Iesus: Filius tuus viuit. Et credidit ipse, & domus eius tota.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sanctorum Neræi & Achillæi, die natalis eorum.

HOMILIA XXVIII.

LEctio sancti Euangelij quam modò fratres audistis, expositione non indiget. Sed ne hanc taciti præterisse videamur, exhortando potius quàm exponendo in ea aliquid loquamur. Hoc autem nobis solummodo de expositione video esse requirendum, cur is qui ad salutem filio petendam venerat audiuit: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.*) Qui enim salutem filio quærebat, proculdubio credebat. Neque enim ab eo quæreret salutem, quem non crederet saluatorem. Quare ergo dicitur: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis: qui antè credidit quàm signa videret? Sed memētote quid petiit, & apertè cognoscetis, quia in fide dubitauit. Poposcit nanque vt descēderet, & sanaret filium eius. Corporalem ergo præsentiam Domini quærebat, qui per spiritum nusquam deerat. Minus itaque in illum credidit, quem non putauit posse salutem dare, nisi præsens esset & corpore. Si enim perfectè credidisset, procul-

A dubio sciret, quia nō esset locus, vbi non esset Deus. Ex magna ergo parte diffisus est: quia virtutem non dedit maiestati, sed præsentiæ corporali. Salutem itaque filio petiit, & tamen in fide dubitauit: quia dum ad quem venerat, & potentem ad curandum credidit, & tamen morienti filio esse absentem putauit. Sed Dominus qui rogatur vt vadat: quia non desit vbi inuitatur, indicat. Solo iussu salutem reddidit, qui voluntate omnia creauit, qua in re, hoc est nobis solerter intuendum, quòd sicut Euangelista alio testante didicimus, centurio ad Dominum venit, dicens: Domine, puer meus iacet paralyticus in domo mea, & malè torquetur. Cui à Iesu protinus respondetur: Ego veniam & curabo eum. Quid est quod regulus rogat, vt ad eius filium veniat, & tamen ire corporaliter recusat: ad seruum verò centurionis non inuitatur, & tamen se corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur adesse, centurionis seruo non dedignatur occurrere. Quid est hoc, nisi quòd superbia nostra retunditur, qui in hominibus non B naturam qua ad imaginem Dei facti sunt, sed honores & diuitias veneramur? Cumq; pensemus quæ circa eos sunt, negligimus pensare ipsos, eo profectò quod interiora minimè prouidemus, dum ea consideramus quæ in corporibus despecta sunt, negligimus pensare quod sunt. Redemptor verò noster vt ostenderet, quia quæ alta sunt hominū, despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominū, despicienda nō sunt: ad filium reguli ire noluit, ad seruum centurionis ire paratus fuit. Increpata est ergo superbia nostra, quę nescit pensare homines propter homines. Sola, vt diximus, quæ circunstāt hominibus pensat, naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce ire non vult filius Dei ad filium reguli: & tamē venire paratus est ad salutem serui. Certè si nos cuiuspiam seruus rogaret, vt ad eum ire deberemus, protinus nobis nostra superbia in cogitatione tacita responderet, dicens: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus vilescit. Ecce de cœlo venit, qui seruo in terra occurrere nō despicit: & tamē humiliari in terra contemni-C mus, qui de terra sumus. Quid verò apud Deū vilius, quid despectius esse potest, quàm seruare honorem apud homines, & interni testis oculos non timere? Vnde & in sacro Euangelio ad Pharisæos Dominus ait: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autē nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum. Notate fratres, notate quod dicitur: Si enim quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum, cordis nostri cogitatio tantò apud Deū in animo est, quantò hominibus in alto. Et humilitas cordis nostri tantò apud Deum in alto est, quātò hominibus in imo. Despiciamus ergo si quid boni gerimus, nulla nos nostra inflet operatio, non rerū abundantia, non gloria extollat. Si quibuslibet ex bonis affluentibus intus tumescimus, Deo despecti sumus. Quo contrà Psalmista de humilibus dicit: Custodiens paruulos Dominus. Qui quia paruulos humiles appellat, postquam sententiam protulit, consilium subiungit: Nā quasi quæreremus quid ipse ad hæc fece-D ret, adiunxit: Humiliatus sum, & liberauit me. Hęc ergo cogitate fratres. Hæc tota intentione pensate. Nolite in proximis vestris mundi huius bona venerari. Hoc propter Deum honorate in hominibus, quibus tamen commissi nō estis, quod facti sunt ad imaginem Dei. Quod tunc proximis verè seruatis, si apud vosmetipsos prius in corde nō intumescitis. Nam qui se adhuc pro rebus trāsitoriis extollit, nescit in proximo venerari quod maneat. Nolite ergo intra vosmetipsos pensare quod habetis, sed quid estis. Ecce mūdus qui diligitur, fugit. Sancti isti ad quorum tumbam consistimus, florentem mundum mentis despectu calcauerunt. Erat tunc vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace: & tamen cùm in seipso floreret, iam in eorum cordibus mundus aruerat. Ecce iam mundus in seipso aruit, & adhuc in cordibus nostris floret. Vbique mors, vbique lectus, vbique desolatio, vndiq; percutimur, vndiq; amaritudinibus replemur: & tamen cæca mente carnalis concupiscentię, ipsas eius amaritudines amamus, fugientem sequimur, labenti inhęremus. Et quia labentē retinere non possumus, cum ipso labimur, quē cadentem tene-

Deus est vbique.

Matth. 8.

Honores & diuitias veneramur potius quā homines ipsos.

Lucæ 17.

Psal. 114.

Ibidem.

Homines quare honorare debemus.

mus. Aliquando nos mundus delectatione retraxit à Deo, nunc tantis plagis plenus est, vt ipse nos iam mundus mittat ad Deum. Pensate ergo quia nulla sunt, quæ temporaliter currunt. Finis temporalium ostendit, quàm nihil sit quod transire potuit. Casus rerum indicat, quia res transiens, & tūc propè nihil fuit, cùm stare videretur. Hæc ergo fratres charissimi sollicita consideratione pensate, in æternitatis amore cor figite, vt dum terrena culmina adipisci contemnitis, perueniatis ad gloriam quam per fidem tenetis, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.

Lectio sancti Euangelij secundum Marcum.

Marci vlti.

IN illo tempore. Recumbentibus vndecim discipulis, apparuit eis Iesus & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis: quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderant. Et dixit eis: Euntes in vniuersum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in Basilica beati Petri, in ascensione domini.

HOMILIA XXIX.

QVòd resurrectionem dominicam discipuli tardè crediderunt, non tam illorum infirmitas, quàm nostra, vt ita dicam, futura firmitas fuit. Ipsa nanque resurrectio illis dubitantibus per multa argumenta monstrata est. Quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quàm de illorum dubitatione solidamur? Minus enim mihi Maria Magdalene præstitit, quæ citius credidit, quàm Thomas qui diu dubitauit. Ille etenim dubitando, vulnerum cicatrices tetigit, & de nostro pectore dubitationis vulnus amputauit. Ad insinuandā quoque veritatem dominicæ resurrectionis, notandum nobis est quid Lucas referat dicens: Conuescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent. Et post pauca: Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Notate verba, signate mysteria. Conuescens eleuatus est. Comedit & ascendit: vt videlicet, per effectum comestionis, veritas patesceret carnis. Marcus verò priusquā cœlū Dominus ascendat, eū de cordis atque infidelitatis duritia increpasse discipulos memorat. Qua in re quid considerandum est, nisi quòd idcirco Dominus tunc discipulos increpauit, cùm eos corporaliter reliquit, vt verba quæ recedens diceret, in corde audientium arctius impressa remanerent? Increpata igitur eorum duritia, quid admonendo dicat, audiamus. *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.*) Nunquid fratres mei, sanctum Euangelium, vel insensatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandum, vt de eo discipulis dicatur: Prędicate omni creaturæ? Sed omnis creaturę nomine, signatur homo. Sunt nanque lapides, sed nec viuunt, nec sentiunt. Sunt herbæ & arbusta, viuunt quidem, sed non sentiunt. Viuunt dico, non per animam, sed per viriditatem: quia & Paulus dicit: Insipiens, tu quod seminas, non viuificatur, nisi prius moriatur. Viuit ergo quod moritur, vt viuificetur. Lapides itaque sunt, sed non viuunt. Arbusta etiam sunt, & viuunt, sed non sentiunt. Bruta autem animalia sunt, viuunt, sentiunt, sed non discernunt. Angeli etenim sunt, viuunt, sentiunt, & discernunt. Omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet nanque commune esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Si ergo commune habet aliquid cum omni creatura homo, iuxta aliquid omnis creatura est homo. Omni ergo creaturæ prædicatur Euangelium, cùm soli homini prædicatur: quia ille videlicet docetur, propter quē in terra cuncta creata sunt, & à quo omnia per quandam similitudinem aliena non sunt. Potest etiam omnis creaturæ nomine, omnis natio gentiū designari. Ante etenim dictum fuerat: In viam gentium ne abieritis. Nunc autem dicitur, Prædicate omni creaturę: vt scilicet prius à Iudęa Apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adiutorium fieret, cùm hanc illa ad damnationis suæ testimonium, superba repulisset. Sed cùm discipulos ad prædicandum veritas mittit, quid aliud in mundo facit, nisi grana seminis spargit? Et pauca grana mittit in semine, vt multarum messium fruges recipiat ex nostra fide. Neque etenim in vniuerso mundo tanta fideliū messis exurgeret, si de manu Domini super rationalem terram illa electa grana prædicantium non venissent. Sequitur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò non crediderit, condēnabitur.*) Fortasse vnusquisque apud semetipsum dicat: Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fidem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Ioannes ait: Qui dicit se nosse Deū, & mandata eius non custodit, mendax est. Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenuntiare promisimus. Itaque vnusquisque vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si seruat post baptismum quod ante baptismū spopondit, certus iam quia fidelis est, gaudeat. Sed ecce si quod promisit, minimè seruauit: si ad exercenda praua opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est: videamus si iam scit plangere quod errauit. Apud misericordem nanque iudicem, nec ille fallax habetur, qui ad veritatem reuertitur, etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo iudicio hoc quod errauimus, abscondit. Sequitur: *Signa autem eos qui credituri sunt, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.*) Nunquid nam fratres mei, quia ista signa non facitis, minimè creditis? Sed hęc necessaria in exordio Ecclesiæ fuerūt. Vt enim ad fidem cresceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbusta plantamus, tam diu eis aquam infundimus, quousque ea in terra iam coaluisse videamus, & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim quod Paulus dicit: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Habemus de his signis, atque virtutibus quæ adhuc subtilius cōsiderare debeamus. Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritaliter facit quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes eius cùm per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi dæmonia eiiciunt? Et fideles quique qui iam vitæ veteris secularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes, & potentiam quantum præualent, narrant: quid aliud faciunt, nisi nouis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem prauam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari cōspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubant: quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, vt bene habeant? Quæ nimirum miracula tantò maiora sunt quantò spiritalia: tantò maiora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc itaque signa fratres charissimi, auctore Deo si vultis vos facitis. Ex illis enim exterioribus

signis

Marginalia: *Magdalena citò credens min⁹ nobis præstitit quàm Thomas diu dubitans.* — *Acto. 1.* — *Ibidem.* — *Euangeliū qualiter potest prædicari omni Creaturæ.* — *1. Cor. 15.* — *Homo potest dici omnis creatura.* — *Matth. 10.* — *Ad Tit. 1.* — *1. Ioan. 2.* — *Fideles veraciter sunt qui quod verbis promittunt, operibus complent.* — *32. quæst. 1.* — *Apud misericordem.* — *Miracula fuerunt in exordio Ecclesiæ necessaria.* — *1. Cor. 14.* — *Sacerdotes etiam hodie dæmonia possunt eiicere.* — *de consec. dist. 4. Sacerdotes.*

signis obtineri vita ab hæc operantibus non valet. Nam corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc verò spiritalia quæ aguntur in mẽte, virtutẽ vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui, nisi boni non possunt. Vnde de quibusdam veritas dicit: Multi mihi dicent in die illa: Domine Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia non noui vos: discedite à me omnes qui operamini iniquitatẽ. Nolite ergo fratres charissimi amare signa quæ possunt cum reprobis haberi cõmunia: sed hæc quæ modò diximus, charitatis atque pietatis miracula amate: quæ tantò securiora sunt, quantò & occulta: & de quibus apud Dominum eò maior fit retributio, quò apud homines minor est gloria. Sequitur: *Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.*) In veteri testamento cognouimus, quòd Helias sit raptus in cœlum. Sed aliud est cœlum aëreum, aliud æthereũ. Cœlum quippe aëreum terræ est proximum. Vnde & aues cœli dicimus: quia eas volitare in aëre videmus. In cœlũ itaque aëreum Helias subleuatus est, vt in secretam quandam terræ regionem repentè duceretur: vbi in magna iam carnis, & spiritus quiete viueret, quousq; ad finem mundi redeat, & mortis debitum soluat. Ille etenim mortem distulit, non euasit. Redemptor autem noster, quia non distulit, superauit: eamque resurgendo consumpsit, & resurrectionis suæ gloriã ascendendo declarauit. Notandũ quoque est ꝙ Helias in curru legitur ascendisse: vt videlicet apertè demõstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Per angelos quippe facta illa, & ostensa sunt adiumenta: quia nec in cœlũ quidem aëreum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas grauabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia is qui fecerat omnia, nimirũ super omnia sua virtute ferebatur. Illò etenim reuertebatur, vbi erat: & inde redibat, vbi remanebat: quia cùm per humanitatem ascenderet in cœlum, per diuinitatem suam, & terrã pariter continebat, & cœlum. Sicut autem Ioseph à fratribus venditus, venditionem redemptoris nostri figurauit: sic Enoch translatus, atque ad cœlum aëreum Helias subleuatus, ascensionem dominicam vterque designauit. Ascensionis ergo suæ Dominus prænuncios, & testes habuit, vnum ante legem, alium sub lege: vt quandoque veniret ipse qui veraciter cœlos penetrare potuisset. Vnde & ipse ordo in eorum quoque vtrorúmq; subleuatione per quædã incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Helias verò ad cœlum subuectus esse memoratur: vt veniret postmodum qui nec translatus, subuectus, cœlum æthereum sua virtute penetraret. Qui nobis in se credentibus, quia carnis suæ quoque mũditiam largiretur, & sub eo per incrementa temporũ, virtus castitatis excresceret, in ipsa quoque eorum translatione, qui ascensionem dominicam, vt videlicet famuli designauerunt, & in seipso qui ad cœlum ascendit. Dominus ostendit. Nam Enoch quidem vxorem & filios habuit. Helias verò neque vxorem, neque filios legitur habuisse. Pensate ergo quomodo per incrementa temporum creuerit munditia sanctitatis: quod & per translatos famulos, & per ascendentis Domini personam patenter ostenditur. Trãslatus nanque est Enoch, & per coitum genitus, & per coitũ generans. Raptus est Helias per coitum genitus, sed non iam per coitum generans. Assumptus verò est Dominus, neque per coitum generans, neque per coitum generatus. Considerandum verò nobis est, quid est quod Marcus ait: Sedet à dextris Dei, & Stephanus dicit: Video cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei. Quid est quod hunc Marcus sedentem, Stephanus verò stantem se videre testatur? Sed scitis fratres, quia sedere iudicantis est, stare verò pugnantis vel adiuuantis. Quia ergo redemptor noster assumptus in cœlum, & nunc omnia iudicat, & ad extremum iudex omnium veniet, hunc post assumptionem Marcus sedere describit: quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine videbitur. Stephanus verò hunc in labore certaminis positus, stantẽ vidit, quem adiutorẽ habuit: quia vt iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cœlo illius gratia pugnauit. Sequitur: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*) Quid in his considerandum est, quid memoriæ commendandum: nisi quòd præceptum obedientia, obedientiam verò signa secuta sunt? Sed quia auctore Deo breuiter lectionem Euangelicam exponendo transcurrimus, restat vt aliquid de ipsa tantæ consideratione solennitatis dicamus. Hoc autem nobis primum quærendũ est: quidnam sit quòd nato Domino apparuerunt angeli, & tamen non legũtur in albis vestibus apparuisse: ascendente autem Domino, missi angeli in albis leguntur vestibus apparuisse. Sic etenim scriptum est: Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cúmque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri steterunt iuxta illos in vestibus albis. In albis autem vestibus, gaudium & solennitas mentis ostenditur. Quid est ergo quòd nato Domino, non in albis vestibus, ascendente autem Domino, in albis vestibus angeli apparent: nisi quòd tunc magna solẽnitas angelis facta est, cùm cœlum Deus homo penetrauit? quia nascente Domino videbatur diuinitas humiliata: ascendente verò Domino, est humanitas exaltata. Albæ etenim vestes exaltationi magis cõgruunt quàm humiliationi. In ascensione ergo eius angeli in albis vestibus videri debuerunt: quia qui in natiuitate sua apparuit Deus humilis, in ascensione sua ostensus est homo sublimis. Sed hoc nobis magnopere fratres charissimi in hac solennitate pensandum est: quia deletum est hodierna die chirographũ damnationis nostræ, mutata est sententia corruptionis nostræ. Illa enim natura cui dictũ est, Terra es, & in terrã ibis, hodie in cœlum iuit. Pro hac ipsa nanque carnis nostræ subleuatione per figuram beatus Iob Dominum auẽ vocat. Quia enim ascensionis eius mysterium Iudæam non intelligere conspexit, de infidelitate eius per figuram beatus Iob sententiam protulit, dicens: Semitam ignorauit auis. Auis enim rectè appellatus est Dominus: quia corpus carnem ad æthera librauit. Cuius auis semitam ignorauit quisquis eum ad cœlum ascendisse non credidit. De hac solennitate per Psalmistam dicitur: Eleuata est magnificentia tua super cœlos. De hac rursus ait: Ascendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ. De hac iterum dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Ascendens quippe in altum, captiuam duxit captiuitatem: quia corruptionem nostram virtute suæ incorruptionis absorbuit. Dedit verò dona hominibus: quia misso desuper spiritu, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientię, alij gratiam virtutum, alij gratiam curationum, alij genera linguarum, alij interpretationem tribuit sermonum. Dedit ergo dona hominibus, dum per huius gratiam eorum virtus in mundum excreuit. De hac ascensionis eius gloria etiã Abacuch ait: Eleuatus est Sol, & luna stetit in ordine suo. Quis enim Solis nomine nisi Dominus, & quæ lunæ nomine nisi ecclesia designatur? Quousque enim dominus ascendit ad cœlos, sancta eius Ecclesia aduersa mundi omnimodo formidauit. At postquam eius ascensione roborata est, apertè prædicauit, quod occultè credidit. Eleuatus est ergo Sol, & luna stetit in ordine suo: quia cùm Dominus cœlum petiit, sancta eius Ecclesia in auctoritate prædicationis excreuit. Hinc eiusdem Ecclesiæ voce per Solomonem dicitur: Ecce iste venit saliens in montibus, & transiliens colles. Considerauit nãque tantorum operum culmina, & ait: Ecce iste venit saliens in montibus. Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, vt ita dicam, saltus dedit. Vultis fratres charissimi ipsos eius saltus agnoscere? De cœlo venit in vterum, de vtero venit in præsepe, de præsepe venit in crucẽ, de cruce venit in sepulchrum, de sepulchro rediit in cœlum. Ecce vt nos post se currere faceret, quosdam pro nobis saltus manifestata per carnem veritas dedit: quia exultauit vt gigas ad curren dam viam suam, vt nos ei diceremus ex corde: Trahe nos post te, curremus in odore vnguentorum tuorum. Vnde fratres charissimi oportet vt illuc sequamur corde, vbi eum corpore ascendisse credimus. Desideria terrena fugiamus, nihil nos iam delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis. Et hoc nobis est magnopere perpendendũ: quia is qui placidus ascẽdit, terribilis redibit: & quicquid nobis cum mãsuetudine præcepit, hoc à nobis cum districtione exiget. Nemo er-

Miracula sanctitatẽ ostẽdũt, sed nõ faciunt. *Matt. 7.* *Psal. 6.* *4. Regũ 2.* *Cœlum est & æthereũ, & aëreum.* *Helias in cœlum aëreum subleuatus est.* *4. Regũ. 2.* *Gene. 37.* *Gene. 5.* *Ascẽsionis suæ domino prænuncios habuit.* *Gene. 5.* *Enoch in cœlũ translatus vxorẽ & filios habuit.* *Marci. 16.* *Act. 7.* *Redemptor quare describitur sedẽs à Marco: quem tamẽ stantẽ Stephanus testatus est.* *Act. 1.* *Domino ascendente quare apparent angeli in albis vestibus: non autem eo nascente.* *Gene. 3.* *Iob. 28.* *Psal. 8.* *Psalm. 46.* *Psal. 67.* *1. Cor. 12.* *Abacuc. 3.* *Sol eleuatus est: & luna stetit in ordine suo.* *Canti. 2.* *Psalm. 18.* *Canti. 1.*

go indulta pœnitentiæ tempora paruipendat, nemo curam sui dum valet agere, negligat: quia redemptor noster tantò tunc in iudicium districtior veniet, quantò nobis ante iudicium magnam patiētiam prærogauit. Hæc itaque vobiscum fratres agite, hæc in mente sedula cogitatione versate. Quanuis adhuc rerum perturbationibus animus fluctuet: iam tamē spei vestrę anchoram in ęternam patriam figite, intentionem mentis in vera luce solidate. Ecce ad cœlum ascendisse Dominum audiuimus. Hoc ergo seruem⁹ in meditatione, quod credimus. Et si adhuc hîc tenemur infirmitate corporis, sequamur tamen eum passibus amoris. Non autem deserit desiderium nostrum ipse qui dedit Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Redemptorem sequamur passibus amoris.

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

Ioan. 14.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos nō seruat. Et sermonem quem audistis, non est meus: sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum vobis apud vos manens. Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo: ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtique: quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat: vt cùm factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed vt cognoscat mundus, quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Petri, die sancto Pentecostes.

HOMILIA XXX.

LIbet, fratres charissimi, Euangelicæ verba lectionis sub breuitate transcurrere, vt pòst diutius liceat in contemplatione tantæ solennitatis immorari. Hodie nanque spiritus sanctus repentino sonitu super discipulos venit, mentésque carnalium in sui amorem permutauit. Et foris apparentibus linguis igneis, intus facta sunt corda flammantia: quia dum Deum in ignis visione susceperunt, per amorem suauiter arserunt. Ipse nanque spiritussanctus amor est. Vnde & Ioannes dicit: Deus charitas est. Qui ergo mente integra Deum desiderat, profectò iam habet quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum quem diligit, non haberet. Sed ecce si vnusquisque vestrum requiratur, an diligat Deum: tota fiducia & secura mente respondet, Diligo. In ipso autem lectionis exordio audistis quid veritas dicit: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.*) Probatio ergo dilectionis, exhibitio est operis. Hinc in epistola sua idem Ioannes dicit: Qui dicit, diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Verè etenim Deum diligimus, si mandata eius custodimus, si nos à nostris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria diffluit, profectò Deum non amat: quia ei in sua voluntate contradicit. *Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*) Pensate fratres charissimi, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentum Dei. Certè si domum nostram quisquam diues, aut præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mundaretur, ne quid fortasse esset quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes praui operis, qui Deo præparat domum mentis. Sed videte quid veritas dicat: *Veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*) In

1. Ioan. 4.

Ibidem.

Domū mentis præparet qui dominū dignè recipere volet.

E quorundam etenim corda venit, & mansionem non facit: quia per cōpunctionem quidem Dei respectum percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum quo compuncti fuerant, obliuiscuntur, sicque ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent. Qui ergo Deum verè diligit, qui eius mandata custodit, in eius corde Dominus & venit & māsionem facit: quia sic eum diuinitatis amor penetrat, vt ab hoc amore, tentationis tempore non recedat. Ille ergo verè amat, cuius videlicet mentē delectatio praua ex cōsensu non superat. Nam tantò quisque à superno amore disiungitur, quantò inferius delectatur. Vnde & adhuc subditur: *Qui non diligit me, sermones meos non seruat.*) Ad vos metipsos ergo, fratres charissimi, introrsus redite, si Deum verè amatis, exquirite. Nec tamen sibi aliquis credat, quicquid sibi animus sine operis attestatione responderit. De dilectione conditoris, lingua, mens, & vita requirantur. Nunquam est Dei amor ociosus. Operatur etenim magna, si est: si verò operari renuit, amor non est. *Et sermonem meum quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris.*) Scitis fratres charissimi, quia ipse qui loquitur vnigenitus filius, verbum patris est, & ideo sermo quem loquitur filius, non est filij, sed patris: quia ipse filius verbum est patris. *Hæc locutus sum vobis apud vos manens.*) Quādo non maneret apud eos, qui ascensurus cœlum, promittit dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi? Sed verbum incarnatum, & manet, & recedit. Recedit corpore, manet diuinitate. Apud eos ergo tunc se mansisse perhibet: quia qui inuisibili semper potestate præsens erat, corporali iam visione recedebat. *Paracletus autem spiritussanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis.*) Nostis plurimi fratres mei, quòd Græca locutione paracletus, Latina aduocatus dicitur, vel consolator. Qui idcirco aduocatus dicitur: quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris interuenit. Qui vnius substantię cum patre & filio, exorare pro delinquentibus perhibetur: quia eos quos repleuerit, exorantes facit. Vnde & Paulus dicit: Ipse enim spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Sed diceret quis: Minor est qui postulat, quam qui postulatur, quomodo ergo spiritus postulare dicitur, qui minor non est? Sed ipse spiritus postulat: quia ad postulandum eos quos repleuerit, inflammat. Consolator autem idem spiritus vocatur: quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem leuat. De quo rectè promittitur: *Ipse vos docebit omnia.*) quia nisi idem spiritus cordi assit audientis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Ecce vnam loquentis vocem, omnes pariter auditis, nec tamen pariter sensum auditæ vocis percipitis. Cùm ergo vox dispar non sit, cur in cordibus vestris dispar est vocis intelligentia: nisi quia per hoc quod vox loquentis communiter admonet, est magister interior, qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet? De hac vnctione spiritus rursus per Ioannem dicitur: Sicut vnctio eius docet vos de omnibus. Per vocem ergo non instruitur, quando mens per spiritum non vngitur. Sed cur ista de doctrina hominum loquimur, quando & ipse conditor non ad eruditionem hominis loquitur, si eidem homini per vnctionem spiritus nō loquatur? Certè Cain priusquam fratricidium opere perpetraret, audiuit: Peccasti, quiesce. Sed quia culpis suis exigentibus, voce est admonitus, non vnctione spiritus, audire verba Dei potuit, sed seruare contempsit. Requirendum verò nobis est, cur de eodem spiritu dicatur: Suggeret vobis omnia, cum suggerere soleat esse minoris? Sed quia suggerere aliquando dicimus subministrare, inuisibilis spiritus suggerere dicitur, non quòd nobis scientiam ab imo inferat, sed ab occulto. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.*) Hîc relinquo, illic do. Sequentibus relinquo, peruenientibus do. Ecce fratres charissimi, verba sacræ lectionis sub breuitate discussimus: nunc in contemplationem tantæ festiuitatis animum transferamus. Sed quia cum lectione euangelica vobis est etiam actuum Apostolorum lectio recitata, ex ea ergo aliquid in vsum nostræ contemplationis trahamus. Audistis

Amor Dei nunquā est ociosus.

F

Matth. 28.

G

Roma. 8.

Spiritussanctus vocatur consolator.

Doctoris lingua in vacuum laborat, nisi intus sit qui doceat.

H

1. Ioan. 2.

Gene. 4.

Act.2. distis etenim quia spiritussanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, omniúmq; linguarũ scientiam dedit. Quid scilicet hoc miraculo designãs, nisi quòd sancta Ecclesia eodem spiritu repleta, omnium gentium erat voce locutura? *Gene.11.* Qui verò contra Deum turrim ædificare conati sunt, communionem vnius linguæ perdiderunt. In his autem qui Deũ humiliter metuebant, linguæ omnes vnitæ sunt. Hic ergo humilitas virtutem meruit, illic superbia confusionem. Sed quærendum est nobis fratres dilectissimi, cur spiritussanctus patri & filio coæternus, in igne apparuit, cur in igne simul & linguis, cur aliquando in columba, aliquando verò in igne monstratur, cur super vnigenitum filium apparuit in columbæ specie, & super discipulos in igne: ita vt neque super Dominum veniret in igne, neque super discipulos mõstraretur in columba. Per quatuor itaque hæc quæ proposuimus, soluendo redeamus. Patri nanque & filio coæternus spiritus in igne monstratur: quia incorporeus, ineffabilis, atque inuisibilis ignis est Deus, attestante Paulo: Deus noster ignis consumens est. Deus quippe ignis dicitur: quia per hunc peccatorum rubigo consumitur. De hoc igne veritas dicit: Ignem veni mittere in terrã, & quid volo nisi vt ardeat? Terra enim vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infirmas in se cogitationes congerunt, à malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem Dominus in terram mittit, cùm afflatu sancti spiritus corda carnalium incendit. Et terra ardet, cùm cor carnale in suis prauis voluptatibus frigidum, relinquit cõcupiscentias præsentis seculi, & inceditur ad amorem Dei. Bene ergo in igne apparuit spiritus: quia ab omni corde quod replet, torporem frigoris excutit, & hoc in desiderium suæ æternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est: quia idem spiritus coæternus est filio, & habet cognationẽ maximam lingua cum verbo. Verbum quippe patris est filius. Et quia vna est spiritus, & verbi substantia, idem spiritus monstrari debuit in lingua. Vel certè quia per linguam procedit verbum, in lingua apparuit spiritus: quia quisquis sancto spiritu tangitur, Dei verbum, id est, vnigenitum Dei filium confitetur, & negare Dei verbum non valet: quia iam sancti spiritus linguam habet. Vel certè in linguis igneis apparuit spiritus: quia omnes quos repleuerit, ardentes pariter, & loquentes facit. Linguas igneas doctores habent: quia dũ Deum amandum prædicant, corda audientium inflammant. Nam & ociosus est sermo doctoris, si præbere non valet incendium amoris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso veritatis ore conceperant, qui dicebant: Nónne cor nostrum ardens erat in nobis, cùm loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Ex audito quippe sermone inardescit animus, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus qui hanc repleuerit, fletibus cruciat, sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur. Audire ei libet præcepta cœlestia, & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur, & quæ torpebat prius per desideria, ardet postmodum per verba. Vnde bene per Moysen dicitur: In dextera eius ignea lex. In sinistra quippe reprobi, qui & ad sinistram ponendi sunt: dextera autem Dei appellentur electi. In dextera ergo Dei, ignea lex est: quia electi mandata cœlestia nequaquã frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt. Sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata, ex internæ dulcedinis flamma concrematur. In columba verò spiritussanctus, & in igne monstratus est: quia omnes quos repleuerit, simplices & ardentes facit. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Neque enim placere Deo, aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate potest. Hinc ipsa veritas dicit: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Qua in re notandum est, quòd discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere: quatenus & columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: Nolite pueri effici sensibus. Ecce prudentiam serpentis audiuimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur. Sed malitia paruuli estote. Hinc de beato Iob dicitur: Erat vir simplex & rectus. Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ simplicitas sine rectitudine? Quia ergo & rectitudinem docet iste spiritus & simplicitatem, & in igne mõstrari debuit & in columba, quatenus omne cor quod eius gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iustitiæ accensum fiat. Ad extremum verò quærendum est, cur in ipso redemptore nostro, mediatore Dei & hominum, per columbam apparuit, in discipulis verò per ignẽ? Certè vnigenitus Dei filius, iudex est generis humani. Sed quis eius iustitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus, mitem se hominibus præbuit. Nouit peccatores ferire, sed colligere. Prius voluit mansuetè corripere, vt haberet quos postmodum in iudicio saluaret. In columba ergo super eum apparere debuit spiritus, qui non veniebat vt peccata iam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinẽ toleraret. At contrà super discipulos in igne debuit spiritus sanctus demonstrari, vt hi qui erant simpliciter homines, atque ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritalis feruor accenderet: & peccata quibus Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent. Nec ipsi quippe esse poterant sine peccato, qui adhærebant cœlesti magisterio. Ioanne attestante, qui ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est. In igne ergo venit in hominibus, in columba verò apparuit in Domino: quia peccata nostra quæ piè Dominus per mãsuetudinem tolerat, nos per zelum rectitudinis debemus cautè conspicere, & ardore semper pœnitentiæ cremare. Igitur per columbam spiritus in redemptore monstratus est, per ignem verò in hominibus: quia quantò nobis nostri iudicis facta est seueritas temperata, tantò erga se debet fieri nostra infirmitas accensa. Quatuor itaque propositionum expleta ratione, ad dona eiusdem spiritus contẽplanda transeamus. De isto quippe spiritu scriptum est: Spiritus eius ornauit cœlos. Ornamenta enim cœlorum, sunt virtutes prædicantium. Quæ videlicet ornamenta Paulus enumerat, dicens: Alij datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu. alij gratia sanitatum in vno spiritu, alij operatio virtutũ, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Quot ergo sunt bona prædicantium, tot sunt ornamenta cœlorũ. Hinc rursus scriptum est: Verbo Domini cœli firmati sunt. &c. Verbum enim Domini, filius est patris. Sed eosdem cœlos, videlicet sanctos Apostolos, vt tota simul sancta Trinitas ostendatur operata, repentè de sancti spiritus diuinitate adiungitur. Et spiritu oris eius omnis virtus eorum. Cœlorum ergo virtus de spiritu sumpta est: quia mundi huius potestatibus contraire non præsumerent, nisi eos sancti spiritus fortitudo solidasset. Quales nanque doctores sanctæ Ecclesiæ, ante aduentum huius spiritus fuerint, scimus: & post aduentum illius, cuius fortitudinis facti sint, conspicimus. Certè iste ipse pastor Ecclesiæ, ad cuius sacratissimum corpus sedemus, quantæ debilitatis, quantæque formidinis ante aduẽtum spiritus fuerit, ancilla ostiaria requisita dicat. Vna enim mulieris voce percussus, dum mori timuit, vitam negauit. Et pensandum quia eum comprehensum Petrus negauit in terra, quem suspensum latro confessus est in cruce. Sed vir iste tantæ formidinis, qualis post aduentum spiritus existat, audiamus. Fit conuentus magistratus atque seniorum, cęsis denunciatur Apostolis, ne in nomine Iesu loqui debeant. Petrus magna auctoritate respondet: Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus. Et rursus: Si iustum est in cõspectu Dei vos potius audire quàm Deum, iudicate. Nõ enim possumus quæ videmus & audiuimus, non loqui. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ecce gaudet Petrus in verberibus, qui antè in verbis timebat. Et qui prius ancillæ vocem requisitus timuit, post aduentũ spiritus sancti vires principũ cæsus*premit. Libet oculos fidei in virtutem opificis huius attollere, atque sparsim patres testamenti noui ac veteris cõsiderare. Ecce apertis eisdẽ oculis fidei, Dauid

Marginalia (left column): *Act.2.* — *Gene.11.* — *Spiritussanctus quare sub diuersis figuris appa ruisse legitur.* — *Hebr.12.* — *Lucæ.12.* — *Spiritussãctus in igne apparuit, et in linguis igneis.* — *Lucæ vlti.* — *Deute.33.* — *1.Cor.14.* — *Iob.1.*

Marginalia (right column): *1. Ioan.1.* — *Iob.26.* — *1.Cor.12.* — *Spiritussãcti dona varia sunt.* — *Psal.32.* — *Ibidem.* — *Matth.26.* — *Lucæ.24.* — *Act.5.* — * *spremit.*

Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Matthæum intueor, & sanctus iste spiritus, qualis sit artifex, considerare volo, sed in ipsa mea consideratione deficio. Implet nanque citharœdum puerum, & Psalmistam facit. Implet pastorem armentarium sycomoros vellicantem, & prophetam facit. Implet abstinentem puerum, & iudicem senum facit. Implet piscatorem, & prædicatorem facit. Implet persecutorem, & doctorem gentium facit. Implet publicanum, & Euangelistam facit. O qualis est attifex iste spiritus, nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit. Mox enim vt tetigerit, mentem docet: solúmque tetigisse, docuisse est. Nam humanum animum subitò vt illustrat, immutat: abnegat hoc repentè quod erat, exhibet repentè quod non erat. Pensemus, sanctos prædicatores nostros quales hodierna die reperit, quales fecit. Certè qui in vno conclaui pro Iudæorum metu residebant, natiuitatis suæ singuli linguam nouerant, & tamen nec ea ipsa lingua quam nouerant, apertè Christum loqui præsumebant. Venit spiritus, & in ore eos per diuersitatem linguarum docuit, in mente autem ex auctoritate roborauit. Cœperunt & in aliena Christum eloqui, qui de illo prius & in sua lingua loqui metuebant. Inflammatum etenim cor despexit tormenta corporis, quæ antè metuebat. Vicit vim carnalis formidinis præ amore conditoris. Et qui prius suis aduersariis succumbebant formidine, eis iam præerant auctoritate. Qui ergo in tantæ eos celsitudinis culmē erexit, quid aliud dixerim, nisi quòd mentes terrenorum hominum cœlos fecit? Pensate fratres charissimi, post incarnationem vnigeniti filij Dei qualis sit hodierna solennitas de aduentu spiritus sancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc est honorabilis. In illa quippe Deus in se permanēs suscepit hominem, in ista verò homines venientem desuper susceperunt Deum. In illa Deus naturaliter factus est homo, in ista homines facti sunt per adoptionem dij. Si ergo remanere carnales in morte nolumus, hunc fratres charissimi, viuificantem spiritum amemus. Sed quia caro spiritum nescit, dicat fortasse carnali cogitatione apud se aliquis: Quomodo diligere valeo, quem ignoro? Hoc & nos concedimus: quia mens visibilibus intenta, videre nescit inuisibilem. Nulla enim nisi visibilia cogitat, eáque & cùm non agit eorum imagines introrsus trahit, dúmque in imaginibus corporeis iacet, surgere ad incorporea non valet. Vnde fit, vt tantò deterius creatorem nesciat, quantò in cogitatione sua familiarius corpoream creaturam portat. Sed cùm Deum videre non possumus, habemus aliquid quod agamus vnde iter fiat, quò ad eum nostræ intelligentiæ oculis veniat. Certè quem in se videre nullo modo valemus, hunc in seruis suis videre iam possum⁹. Quos dum mira conspicimus agere, certum nobis fit, in eorū mentibus Deum habitare. In re autem incorporea à rebus corporalibus vsum trahamus. Nemo etenim nostrum orientem clare Solem in sphæram illius intendendo valet conspicere, quia tensi in eius radiis oculi reuerberantur. Sed sole illustratos montes aspicimus, & quia iam Sol ortus est, videmus. Quia ergo solem iustitiæ in seipso videre non possumus, illustratos montes claritate illius videamus, sanctos videlicet Apostolos, qui virtutibus emicant, miraculis coruscāt, quos nati Solis claritas perfudit, & cùm in seipso sit inuisibilis, per eos nobis quasi per illustratos montes se visibilem præbuit. Virtus enim diuinitatis in se, quasi sol in cœlo est. Virtus diuinitatis in hominibus, sol in terra. Solem ergo iustitiæ intueamur in terra, quem videre nō possumus in cœlo, vt dum inoffenso pede operis per hūc in terra gradimur, ad intuendum illum quandoque oculos & in cœlum leuemus. Sed inoffenso pede iter nostrum in terra agitur, si Deus ac proximus integra mente diligatur. Nec enim Deus verè sine proximo, nec proxim⁹ verè diligitur sine Deo. Hinc est, quòd, sicut in alio sermone iam diximus, idem spiritus secundò legitur discipulis datus, prius à Domino in terra degēte, postmodum à Domino cœlo præsidente. In terra quippe datur, vt diligatur proximus, è cœlo verò vt diligatur Deus. Sed cur prius in terra, postmodum è cœlo, nisi quòd patenter datur intelligi: quia iuxta Ioannis vocem, qui fratrem suum non diligit quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? Diligamus ergo proximum fratres, amemus eum qui iuxta nos est, vt peruenire valeamus ad amorem illius qui super nos est. Meditetur mēs in proximo quod exhibeat Deo, vt perfectè mereamur in Deo gaudere cum proximo. Tunc ad illam supernæ frequentiæ lętitiam perueniemus, de qua nunc sancti spiritus pignus accepimus. Ad istum finem toto amore tendamus, in quo sine fine lætabimur. Ibi supernorum ciuium societas sancta. Ibi solennitas certa. Ibi requies secura. Ibi pax vera, quæ nobis iam non relinquitur, sed datur per Dominum Iesum Christum.

[Margin: 1. Regū.16. Amos.7. Danie.13. Matth.4. Act.9. Lucæ.5. — Pentecostes solennitas est valde honorabilis. — Solem rectè inspicere nemo valet. — 1. Ioan.4. Proximus est amādus — Si ad Deum peruenire velimus. — E F G H]

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tempore. Dicebat Iesus turbis similitudinem hanc: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam. Vt quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit illi: Domine, dimitte illam, & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora. Et si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cùm videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo venite & curamini, & non in die sabbati. Respondens autem ad illum Iesus dixit: Hypocritæ, vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahæ quam alligauit satanas, ecce decem & octo annis, nónne oportuit solui à vinculo isto die sabbati? Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes aduersarij eius. Et omnis populus gaudebat in vniuersis quæ gloriosè fiebant ab eo.

[Margin: Lucæ.13.]

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in Basilica sancti Laurentii martyris, Sabbato quatuor temporum.

HOMILIA XXXI.

DOminus ac redemptor noster per Euangelium suum aliquando verbis, aliquando rebus loquitur: al quando aliud verbis, atque aliud rebus: aliquando autem hoc verbis, quod rebus. Duas etenim rex ex Euangelio fratres audistis, ficulneam infructuosam, & mulierem curuam, & vtrique rei est pietas impēsa. Illud autem dixit per similitudinem, istud egit per exhibitionem. Sed hoc significat ficulnea infructuosa, quod mulier inclinata, & hoc ficulnea reseruata, quod mulier erecta. Dominus vineæ tertiò venit ad ficulneam, & fructum minimè inuenit: & mulier quæ erecta est decem & octo annis fuerat curua. Hoc autem decem & octo annorum numero signatur, quod tertiò Dominus vineæ ad ficulneam infructuosam venisse perhibetur. Quia ergo præmittendo summatim totum perstrinximus, iam per lectionis ordinem singula disseramus. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit.*) Quid arbor fici, nisi humanam naturam designat? Quid mulier inclinata, nisi eandem naturam significando denunciat? Quæ & bene plantata est sicut ficus, & bene † creata sicut mulier: sed in culpam propria sponte lapsa, neque fructum seruat operationis, neque statum rectitudinis. Ad peccatum quippe ex voluntate corruens, quia fructum obediētiæ ferre noluit, statum rectitudinis amisit. Quæ ad Dei similitudinem condita, dum in sua dignitate non perstitit, quod plantata vel creata fuerat, seruare contempsit. Tertiò Dominus vineæ ad ficulneam

[Margin: † Erecta.]

ficulneam venit: quia naturam generis humani ante legem, sub lege, sub gratia, expectando, admonendo, visitando requisiuit. *Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio fructum quærens in ficulnea hac, & non inuenio.*) Venit ante legem: quia per naturalem intellectum quid vnusquisque exemplo sui, qualiter erga proximum agere debuisset, innotuit. Venit in lege: quia præcipiendo docuit. Venit post legẽ per gratiam: quia pietatis suæ præsentiam exhibendo monstrauit. Sed tamen in tribus annis fructum se non inuenisse conqueritur: quia quorundam prauorum mentes nec inspirata lex naturalis corrigit, nec præcepta erudiunt, nec incarnationis eius miracula conuertunt. Quid verò per cultorem vineæ, nisi præpositorum ordo exprimitur? Qui dum præsunt Ecclesiæ, nimirum dominicæ vineæ curam gerunt. Huius enim vineæ primus cultor Petrus Apostolus extitit. Hũc nos indigni sequimur, inquantum pro eruditione vestra, docendo, deprecando, increpando laboramus. Sed cum magno iam timore audiendum est, quod cultori vineæ de infructuosa arbore dicitur: *Succide eam, vt quid etiam terram occupat?*) Vnusquisque iuxta modum suum, inquantum locum vitæ pręsentis tenet, si fructum bonæ operationis non exhibet, velut infructuosa arbor terram occupat: quia in eo loco in quo ipse est, & aliis operandi occasionem negat. Sed in hoc seculo potens quilibet si fructum non habet operationis bonę, etiam impedimentum præstat cæteris: quia quicunque sub ipso sunt, exemplo prauitatis illius, quasi vmbra peruersitatis eius premuntur. Stat desuper arbor infructuosa, & subter terra sterilis iacet. Infructuosæ arboris desuper vmbra densatur, & Solis radius ad terram descendere nequaquam permittitur: quia dum subiecti quilibet, patroni peruersi peruersa exempla conspiciunt, ipsi quoque infructuosi remanẽtes, veritatis lumine priuãtur. Et pressi vmbra, calorem Solis nõ accipiunt: quia inde remanent à Deo frigidi, vnde in hoc seculo malè proteguntur. Sed de hoc peruerso quolibet & potente, penè iam requisitio Deo non est. Postquam enim se perdidit, quærendum solum modo est, cur & alios premat. Vnde bene eiusdem vineæ Dominus dicit: Vt quid etiam terram occupat? Terram quippe occupat, qui mentes alienas grauat. Terram occupat, qui locum quem tenet, in bonis operibus non exercet. Sed tamen nostrum est pro talibus deprecari. Nam cultor vineæ quid dicat, audiamus. *Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam.*) Quid est circa ficulneam fodere, nisi infructuosas mentes increpare? Omnis quippe fossa in imo est. Et nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato suo corripimus, quasi ex culturæ debito circa infructuosam arborem fodimus. Post fossionem verò quid dicatur, audiamus. *Et mittam cophinum stercoris.*) Quid est cophinus stercoris, nisi memoria peccatorum? Peccata etenim carnis, stercora vocantur. Vnde & per prophetam dicitur: Cõputruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales quosque in fœtore luxuriæ vitam finire. Nos itaque quoties carnalem mentem de suis peccatis increpamus, quoties ad eius memoriam vitia anteacta reducimus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris versamus: vt malorum quæ egit, memoriam recolat, & ad compunctionis gratiam quasi de fœtore pinguescat. Mittitur ergo cophinus stercoris ad radicem arboris, quando prauitatis suæ conscientia tangitur memoria cogitationis. Cúmque se per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quasi per tactum stercoris redit ad fœcunditatẽ operis radix cordis. Plangit quod fecisse se meminit. Displicet sibi qualem fuisse se recolit. Intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accẽdit. Ex fœtore ergo ad fructum reuiuiscit arbor: quia de consideratione peccati ad bona se opera resuscitat animus. Et sunt plerique qui increpationes audiunt, & tamen ad pœnitentiam redire contemnunt, & infructuosi Deo, in hoc seculo virides stant. Sed audiamus quid ficulneæ cultor adiũgat. *Si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.*) quia profectò qui hîc non vult ad fœcunditatem pinguescere per increpationem, illic cadet vnde iam resurgere per pœnitentiam non valet: & in futurum succidetur, quamuis hîc sine fructu viridis stare videatur. *Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo.*) Paulò antè iam diximus, quia hoc erat trinus aduentus Domini ad infructuosam ficulneam, quod decem & octo annorum numerus ad curuam mulierem signat. Sexto enim die homo factus est, atque eodem sexto die opera Domini cuncta perfecta sunt. Senarius autem numerus in trigonum ductus, decẽ & octo facit. Quia ergo homo qui sexta die factus est, perfecta opera habere noluit, sed ante legẽ, sub lege, atque in exordio inchoantis gratiæ infirmus extitit, decem & octo annis curua mulier fuit: *Et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.*) Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursum respicere nõ valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curuatur: & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra fratres charissimi redite, quid horis omnibus in cogitationibus vestris voluatis, semper aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respicere nequaquam potest. Sequitur: *Hanc cùm vidisset Iesus, vocauit ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua, & imposuit illi manum, & confestim erecta est.*) Vocauit & erexit: quia illuminauit ipsam mulierem, & adiuuit. Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus. Plerunque enim videmus quæ agenda sunt, sed opere non implemus. Nitimur & infirmamur. Mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirum iam de pœna peccati est, vt ex domo quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Vsitata etenim culpa obligat mentem, vt nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia vbi sponte diu perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit. Bene de hac nostra incuruatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: Incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. Contemplatus nanque quòd ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mentis suæ tenebras secum portat, superna non appetit, infimis intendit, cœlestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo versat: hoc quod de suo genere doluit, in seipso exclamauit, dicens: Incuruatus sum, & humiliatus sum vsquequaque. Contemplationem nanque cœlestium perdens, si sola carnis necessaria homo cogitaret, incuruatus & humiliatus esset, sed tamen vsquequaque non esset. Quem ergo à supernis cogitationibus non solum necessitas deiicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solùm incuruatus, sed vsquequaque incuruatus est. Hinc alius propheta de immundis spiritibus dicit: Qui dixerunt animæ tuę, incuruare, vt transeamus. Recta quippe stat anima, cùm superna desiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni spiritus cùm hanc in sua rectitudine stare conspiciunt, per eã transire non possunt. Transire nanque eorum, est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo, incuruare vt trãseamus: quia si ipsa se ad ima appetenda non deiicit, contra hanc illorum peruersitas nullatenus cõualescit. Et transire per eam nequeunt, quam contra se rigidam in superna intentione pertimescunt. Nos ergo fratres charissimi, nos viam malignis in nobis spiritibus damus, cùm terrena concupiscimus, cùm ad temporalia appetenda curuamur. Pudeat ergo terrena concupiscere, & dorsa mentium ascendentibus aduersariis præbere. Terram semper intuetur qui curuus est, & quo pręmio sit redemptus, non meminit, qui ima quærit. Hinc etiam per Moysen dicitur, vt qui gibbo præmitur, nequaquam ad sacerdotium prouehatur. Et quotquot Christi sanguine redẽpti sumus, membra eiusdem summi sacerdotis efficimur. Vnde & nobis per Petrum dicitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Sed qui gibbum tolerat, ima semper intuetur. A sacerdotio ergo repellitur: quia quisquis solis terrenis intentus est, ipse sibi testis est, quòd membrum summi sacerdotis non est. Hinc rursus pisces qui pennulas non habent, ab esu fidelis populi prohibentur. Pisces quip-

Dominus venit ante legẽ, in lege, & post legẽ

Arbori infructuosa, comparatur qui bonæ operationis fructũ non exhibet.

Prælatorũ peruersa exempla subditos corrũpunt.

Iobel. 1.

Iumenta in stercore putrescere quid est.

Arbor reuiuiscit ad fructum ex fœtore.

Homo sexto die factus est.

Terrena efficiunt animas curuas.

Psalm. 118.

Esaiæ. 15.

Anima quandoque dicitur esse recta, quãdoque curua.

Curuus semper terram intuetur.

Leuit. 21.

1. Pet. 2.

Leui. 11.

pe qui pennulas squamarum habent, dare etiam saltus super aquas solent. Quid ergo pennatis piscibus nisi electæ animæ figurantur? Quæ profectò solæ in cœlestis Ecclesiæ corpus transeunt. Quæ modò virtutum pennulis fultæ, saltus dare per cœleste desiderium sciunt, vt superna per cõtemplationem appetant, quamuis in seipsis iterum ex mortali carne relabantur. Si ergo iam bona cœlestis patriæ agnouimus, displiceat nobis fratres charissimi, quòd curui sumus. Ponatur ante oculos mulier curua, & arbor infructuosa. Reminiscamur malorum quæ fecimus, mittamus ad radicem cordis cophinum stercoris, vt tunc in retributionis fructu pinguescat quod nobis hîc per pœnitẽtiam fœtebat. Et si virtutum summa operari non possumus, ipse Deus nostro gaudet lamento. Ex ipsa enim ei iustitiæ inchoatione placebimus, qui iniusta quæ fecimus punimus. Nec mora erit in fletibus: quia tergent citius transeuntes lachrymas mansura gaudia, Per Dominum nostrum, &c. Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Matthæum.

Matth. 16. & Lucæ. 9.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eã. Quid enim prodest homini, si vniuersum mũdum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Amen dico vobis, sunt quidam de hîc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno suo.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica sanctorum Processi & Martiniani. Vnius martyris Homilia. XXXII.

Præcepta noua dedit redemptor nouus homo

QVia Dominus ac redemptor noster nouus homo venit in mundum, noua pręcepta dedit mundo. Vitæ etenim nostræ veteri in vitiis enutritæ, contrarietatem opposuit nouitatis suæ. Quid enim vetus, quid carnalis homo nouerat, nisi sua retinere, aliena rapere si posset, concupiscere si non posset? Sed cœlestis medicus singulis quibusque vitiis obuiantia adhibet medicamenta. Nam sicut arte medicinæ calida frigidis, frigida calidis curantur: ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatem. Certè cùm se sequẽtibus noua mandata proponeret, dixit: Nisi quis renunciauerit omnibus quę possidet, non potest meus esse discipulus. Ac si apertè dicat. Qui per vitam veterem aliena concupiscitis, per nouæ conuersationis studium & vestra largimini. Quid verò in hac lectione dicat, audiamus. *Qui vult post me venire, abneget semetipsum.*) Ibi dicitur vt abnegemus nostra, hîc dicitur vt abnegemus nos. Et fortasse laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde laboriosum est relinquere semetipsum. Minus quippe est abnegare quod habet, valde autem multum est, abnegare quod est. Ad se autem nobis venientibus Dominus præcepit, vt renũciemus nostris: quia quicunque ad fidei agonem venimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus. Nihil autem maligni spiritus in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus. Nam si vestitus quisque cum nudo luctatur, citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur. Qui enim sunt terrena omnia, nisi quædam corporis indumenta? Qui ergo contra diabolũ ad certamen properat, vestimenta abiiciat, ne succumbat. Nihil in hoc mundo amando possideat, nullas rerum labentium delectationes requirat, ne vnde ad votum tegitur, ad casum inde teneatur. Nec tamen sufficit nostra relinquere, nisi relinquamus & nos. Quid est quod dicimus, relinquamus & nos? Si enim nosmetipsos relinquimus,

Lucæ 14.

Christum se qui volens abneget semetipsum.

Relinquere nosmetipsos qualiter potest hoc fieri.

E mus, quò ibimus extra nos? vel quis est qui vadit, si se deseruit? Sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi, aliud quod fecimus, aliud quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos quales peccando nos fecimus, & maneamus nosmetipsi quales per gratiam facti sumus. Ecce etenim qui superbus fuit, si conuersus ad Christum humilis factus est, semetipsum relinquit. Si luxuriosus quisque ad continentiam vitam mutauit, abnegauit vtique quod fuit. Si auarus quisque ambire iam desiit, & largiri didicit propria, qui prius aliena rapiebat, proculdubio semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. Hinc enim scriptum est: Verte impios, & non erunt. Conuersi namque impij non erunt, non quia non erunt omnino in essentia, sed scilicet non erunt in impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tũc nos ipsos abnegamus, cùm vitamus quod per vetustatem fuim⁹, & ad hoc nitimur quod per nouitatem vocamur. Pensemus quomodo se Paulus abnegauerat, qui dicebat: Viuo autem iam non ego. Extinctus quippe fuerat sæuus ille persecutor, & viuere cœperat pius prædicator. Si enim ipse esset, pius profectò non esset. Sed qui se viuere denegat, dicat vnde est quòd sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit: Viuit verò in me Christus. Ac si apertè dicat: Ego quidem à memetipso extinctus sum, quia carnaliter non viuo: sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritaliter viuo. Dicat ergo veritas, dicat: *Si quis vult post me venire abneget semetipsum.*) Quia nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat: nec valet apprehendere, quod vltra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sic olerum plantæ transponuntur, vt proficiant, atque, vt ita dixerim, eradicantur, vt crescant. Sic rerum semina in terræ admixtione deficiunt, vt in reparatione sui generis vberius assurgãt. Vndè enim videntur perdidisse quod erant, inde accipiunt hoc apparere quod non erant. Sed qui iam se à vitiis abnegat, exquirẽdæ ei virtutes sunt in quibus crescat. Nam cùm dictum est: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, protinus additur: *Et tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.*) Duobus etenim modis crux tollitur, cùm aut per abstinentiã afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter vtroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Ecce in afflictione corporis audiuimus crucem carnis, audiamus nunc in compassione proximi crucem mentis. Ait enim: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Perfectus quippe prædicator vt exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde. Sed quia ipsis virtutibus quædam vitia iuxtà sunt, dicendum nobis est quod vitium abstinẽtiam carnis, & quod obsideat compassionem mentis. Et vicino nanque abstinẽtiam carnis nonnunquam vana gloria obsidet: quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur: & tanto se celerius foras fundit, quantò ad humanos oculos per ostensum pallorem exit. Et plerunque fit, vt hoc quod causa Dei agi creditur, pro solis humanis fauoribus agatur. Quod bene Simon ille significat, qui inuentus in itinere, crucem dominicam in angaria portat. Aliena quippe onera in angaria portantur, quando per vanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designantur, nisi abstinentes & arrogantes? qui per abstinentiam quidem carnem afficiunt, sed fructum abstinentiæ interius non requirunt. Crucem ergo Domini in angaria Simon portat: quia cùm ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur, rem iusti sine fructu peccator operatur. Vnde idem Simon crucem portat, sed non moritur: quia abstinentes & arrogantes, per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desiderium vanæ gloriæ mundo viuunt. Compassionem verò animi plerunque latenter obsidet pietas falsa, vt hanc nonnunquam vsque ad condescendendum vitiis pertrahat, cùm ad culpas quisque non debeat compassionem exercere, sed zelum. Compassio quippe homini, & rectitudo vitiis debetur, vt in vno eodémque homine & diligamus bonum quod factus

Prouer. 12.

F

Gala. 2.

Homo non valet apprehendere quod vltra ipsum est, si nescierit mactare quod est.

G

1. Cor. 9.

2. Cor. 11.

H

Matth. 27.

Crucem Domini portauit Simon in angaria.

factus est, & persequamur mala quæ fecit: ne dum culpas incautè remittimus, non iam per charitatem compati, sed per negligentiam† concidisse videamur. Sequitur: *Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: & qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet.*) Sic dicitur fideli: Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: & qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet. Ac si agricolæ dicatur: Frumētum si seruas, perdis: si seminas, renouas. Quis enim nesciat quòd frumentum cùm in semine mittitur, perit ab oculis, in terra deficit? Sed vnde putrescit in puluere, inde virescit in renouatione. Quia verò sancta Ecclesia aliud tēpus habet persecutionis, atque aliud pacis, redemptor noster ipsa eius tempora distinguit in præceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est anima: pacis autem tempore ea quę amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Vnde & nunc dicitur: *Quid enim proficit homo, si lucretur totum mundum, se autem perdat, & detrimentum sui faciat?*) Cùm persecutio ab aduersariis deest, valde vigilantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore quia licet viuere, libet etiam ambire. Quæ profectò auaritia bene compescitur, si ipse status ambientis sollicitè consideretur. Nam cur instet ad colligendū, quando stare non potest ipse qui colligit? Cursum ergo suū quisque consideret, & agnoscit sibi posse sufficere parua quæ habet. Sed fortasse metuit ne in huius vitæ itinere sumptus desit. Longa nostra desideria increpat via breuis. Incassum multa portantur, cùm iuxta est quò pergitur. Plerunque autem & auaritiam vincimus, sed adhuc obstat quod vias rectitudinis minori tenemus custodia perfectionis. Nam sæpe labentia cuncta despicimus, sed tamen adhuc humanæ verecundiæ vsu præpedimur, vt rectitudinem quam seruamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tantò Dei faciem ad iustitiæ defensionem negligimus, quantò humanas facies contra iustitiam veremur. Sed huic quoque vulneri congruum subiungitur medicamentum, cùm Dominus dicit: *Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cùm venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum.*) Sed ecce nunc apud se homines dicunt, Nos iam Dominum & sermones eius non erubescimus: quia aperta eum voce profitemur. Quibus ego respōdeo, quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur, quia cunctos Christianos esse conspiciunt. Nam si nomen Christi in tanta hodie gloria non esset, tot professores Christi sancta Ecclesia non haberet. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis, quam defendit à verecundia professio generalitatis. Est tamen vbi se quisque interroget, vt in confessione Christi se veraciter probet, si non iam nomen erubescit, si plena virtute mentis humanum pudorem subdidit. Certè enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis nudari, de dignitatibus deiici, verberibus affligi. Pacis autem tempore quia hæc à nostris persecutionibus desunt, est aliud vbi ostendamur nobis. Veremur sæpe à proximis despici, dedignamur iniurias verbi tolerare. Si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale dum huius vitæ gloriam quęrit, humilitatem respuit. Et plerunque ipse homo qui irascitur, discordanti sibi reconciliari appetit, sed ire ad satisfaciēdum prior erubescit. Pensemus facta veritatis, vt videamus quo iaceant nostræ prauitatis actiones. Si enim membra sum mi capitis sumus, imitari eum cui connectimur, debemus. Quid nanque ad nostræ eruditionis exemplum Paulus egregius prædicator dicit? Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Ecce inter nos & Deum discordiam peccando fecimus, & tamen ad nos Deus legatos prior misit, vt nosipsi qui peccauimus, ad pacem Dei rogati veniamus. Erubescat ergo humana superbia, confundatur quisque si non satisfaciat prior proximo, quando post culpam nostram vt ei reconciliari debeamus, & ipse qui offensus est, legatis intervenientibus obsecrat Deus. Sequitur: *Dico autem vobis. Verè sunt aliqui hìc stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.*) Regnum Dei fratres charissimi non semper in sacro eloquio venturum regnum dicitur, sed nonnunquā præsens Ecclesia vocatur. Vnde scriptum est: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. In illo quippe regno scandala non erunt, vbi profectò reprobi non admittuntur. Quo videlicet exemplo colligitur, quòd hoc loco regnum Dei præsens Ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis vsque adeo in corpore victuri erant, vt ecclesiam Dei constructam conspicerent, & contra mundi huius gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hìc stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.*) Sed cùm tanta Dominus subeundæ mortis præcepta æderet, quid necessarium fuit vt ad hanc subitò promissionem veniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur, agnoscimus. Discipulis enim rudibus etiam de præsenti vita aliquid promittendum fuit, vt possent robustius in futura solidari. Sic Israëlitico populo ex Aegypti terra liberādo, repromissionis terra promittitur, & cùm vocandus esset ad dona cœlestia, terrenis promissionibus suadetur. Cur hoc? vt dum esset aliquid quod de vicino perciperet, illud iam fidelius crederet, quod de longinquo audire potuisset. Carnalis etenim populus si parua non acciperet, magna non crederet. Omnipotēs ergo Deus largiendo terrena, suadet ad cœlestia, vt percipiēs quod videret, sperare disceret quod minimè videbat. Et tātò solidior de inuisibilibus fieret, quantò eum ad spei certitudinem visibilia promissa fulcirent. Vnde rectè quoque per Psalmistam dicitur: Dedit eis regiones gentium, & labores populorum possederunt, vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Sic ergo hoc loco rudibus discipulis veritas loquens videndū regnum cœlorū promittit in terra, vt hoc ab eis fidelius in cœlo præsumatur. Ex ipso itaque regno quod iam videmus in mundo esse sublimatum, superemus regnum quod in cœlo credimus percipiendum. Nam sunt nonnulli qui Christianitatis nomine cēsentur, sed Christianitatis non habent fidem. Sola esse visibilia æstimant, inuisibilia non appetunt: quia nec esse suspicantur. Ad sanctorum martyrum corpora consistimus fratres mei. Nunquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissimè constitisset esse vitam pro qua mori debuissent? Ecce quí ita crediderunt, miraculis coruscant. Ad extincta nāque eorum corpora, viuentes ægri veniunt, & sanantur. Periuri veniūt, & à dæmonio vexantur. Dæmoniaci veniunt, & liberantur. Quomodo ergo viuunt illic, vbi viuunt, si in tot miraculis viuunt hìc, vbi mortui sunt? Rem fratres dico breuem verbo, sed non paruam merito, quam religiosis quibusdam senioribus narrantibus agnoui. Gothorum tempore matrona quædam fuit valde religiosa, quæ ad horum martyrum Ecclesiam crebrò veniebat. Quadam die dum ex more ad orādum venisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquam eius erogator eis ad largiendum eleemosynam propinquasset, astiterunt illi vicinius, & dixerunt: Tu nos modò visitas, nos te in die iudicij requiremus, & quicquid possumus, pręstabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt. Territa illa ad orādum rediit, seséque in lachrymis prolixius effudit. Et facta est post hoc tantò instantior in prece, quantò certior de promissione. Si autem iuxta Pauli vocem, Est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: nequaquàm iam dicimus vt venturam vitam credatis: quia ecce ipsi qui in illa viuunt, humanis obtutibus visibiliter præsentantur. Quod enim videri potest, melius dicitur sciri quàm credi. Venturā ergo vitam nos Dominus magis voluit scire quàm credere, qui eos quos inuisibiliter recipit, apud se viuere nobis etiam visibiliter ostēdit. Hos ergo fratres charissimi in causa vestri examinis quam cum districto iudice habebitis, patronos facite. Hos in die tāti terroris illius defensores adhibete. Certè si apud quendam magnum iudicem causa quælibet vestra esset die crastino ventilanda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur, patronum vestra fraternitas quæreret, magnis precibus ageret, vt apud tantū iudicem sibi defensor veniret. Ecce districtus iudex Iesus venturus est, tanti illius angelorum archangelorúmque cōcilij terror adhibetur. In illo conuētu causa nostra discutitur, & tamen nos patronos modò non requirimus, quos tunc defensores habeamus. Assunt

Marginal notes: † cōcessisse. — Frumētum perditur seruando, sed renouatur seminando. — Mūdū totū lucrari & se perdere nihil proficit. — Bona tēporalia timere nedesint, vanus est timor. — Luca. 9. — 2. Cor. 5. — Matth. 13. — Ecclesia præsens vocatur regnū dei. — Populo Israëlitico promittitur terra repromissionis, quare hoc? — Psal. 104. — Christiani multi sunt nomine, sed non fide. — Exemplū. — Heb. 11. — Iudicē aditurus patronū cōquirere debet.

defensores nostri sancti martyres, rogari volunt, atque, vt ita dixerim, quærunt, vt quærantur. Hos ergo auditores vestris orationibus quærite. Hos protectores vestri reatus inuenite: quia ne punire peccatores debeat, rogari vult & ipse qui iudicat. Vnde etiam longo tempore comminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos & misericordia eius refoueat, vt nullo modo negligentes reddat. Sic peccata nostra perturbent, vt mens in desperationem non proruat: quia etsi præsumentes metuimus, & metuentes speramus, æternum regnum citius adepturi sumus, per eum qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Lucæ. 7.

IN *illo tempore. Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit. Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd Iesus accubuit in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti, & stans retrò secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem Pharisæus qui vocauerat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum: quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic. Et respondens Iesus dixit: Duo debitores erant cuidam fœneratori, vnus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem Iesus ad illam: Remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt qui simul discumbebant, dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. Vade in pace.*

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in Basilica sancti Clementis, feria sexta quatuor temporum Septembris.

HOMILIA XXXIII.

COgitanti mihi de Mariæ Magdalenæ pœnitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel saxeum pectus illæ huius peccatricis lachrymæ, ad exemplum pœnitendi non emolliant? Considerauit nanque quid fecit, & noluit moderari quid faceret. Super conuiuentes ingressa est, non iussa venit, inter epulas lachrymas obtulit. Discite quo dolore ardet, quæ flere & inter epulas non erubescit.

Magdalena habuit septem dæmonia.

Hanc verò quam Lucas peccatricem mulierem, Ioannes Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem dæmonia eiecta fuisse testatur. Et quid per septem dæmonia, nisi vniuersa vitia designantur? Quia enim septem diebus omne tempus comprehenditur, rectè septenario numero vniuersitas figuratur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ vniuersis vitiis plena fuit. Sed ecce quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubuit. Nam quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit quod verecundaretur foris. Quid ergo miramur fratres, Mariam venientem, an Dominum suscipientem? Suscipientem dicam, an trahentem? Sed melius trahentem dicam & suscipientem: quia nimirum ipse eam per misericordiam traxit intus, qui per mansuetudinem suscepit foris. Sed iam textum sancti Euangelij percurrentes, ipsum quoque ordinem quo venerit sananda, videamus. *Attulit alabastrum vnguenti, & stans retrò secus pedes Iesu, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius & vnguento vngebat.*) Liquet fratres quòd illicitis actibus prius mulier intenta, vnguẽtum sibi pro odore suæ carnis adhibuit.

Magdalenæ pœnitentia fuit perfecta.

Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum seruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa. Sed hoc Pharisæus intuens despicit, & non solùm venientem peccatricem mulierem, sed etiam suscipientem Dominum reprehendit, dicens intra se: *Hic si esset propheta, sciret vtique quæ & qualis esset mulier quæ tangit eum: quia peccatrix est.*) Ecce Pharisæus veraciter apud se superbus, & fallaciter iustus, ægram reprehendit de ægritudine, medicum de subuentione, qui ipse quoque de elationis vulnere ægrotabat, & ignorabat. Inter duos autem ægros medicus aderat, sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat, alter verò in febre carnis & sensum perdiderat mentis. Illa quippe flebat quod fecerat, Pharisæus autem de falsa iustitia elatus, vim suæ inualitudinis exaggerabat. In ægritudine ergo & sensum perdiderat, qui hoc ipsum quoque, quòd à salute longè esset, ignorabat.

Sacerdotes etiam iusti subiectos nõ despiciãt.

Sed inter hæc nos gemitus cogit, quosdam nostri ordinis viros intueri, qui sacerdotali officio præditi, si quid fortasse iustè exterius vel tenuiter egerint, protinus subiectos despiciunt, & peccatores quosque in plebe positos dedignantur, eisque compati culpam suam confitentibus nolunt, ac velut Pharisæi more, à peccatrice muliere tangi despiciunt.

Peccatores dum conspicimus, nosmetipsos defleamus.

Quæ profectò mulier si ad Pharisæi pedes venisset, nimirum calcibus repulsa discederet. Inquinari enim se alieno peccato crederet. Sed quia hanc vera sua iustitia non replebat, de alieno vulnere ægrotabat. Vnde semper necesse est vt cùm peccatores quosque conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus: quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus si lapsi non sumus. Et si censura magisterij debet semper vitute disciplinæ vitia persequi, oportet tamen vt sollicitè discernamus: quia districtionem debemus vitiis, compassionem naturæ. Si enim feriendus est peccator, nutriendus est proximus. Cùm verò iam per pœnitentiam percutit ipse quod fecit, iam noster proximus peccator non est: quia cùm Dei iustitiam contra se dirigit, & hoc in se punit quod iustitia diuina reprehendit. Sed iam iste superbus & arrogans qua sententia conuincatur, audiamus. De duobus quippe ei debitoribus paradigma opponitur, quorum vnus minus, & alius amplius debet: vtrorunque debito dimisso, quis amplius largitorem debiti diligat, interrogatur. Quibus verbis protinus ille respondit. *Ille plus diligit, cui plus dimittitur.*) Qua in re notandum est, quia dum sua sententia Pharisæus conuincitur, quasi phreneticus funem portat vnde ligetur. Enumerantur ei à Domino bona peccatricis mulieris, & enumerantur mala falsi iusti, cùm dicitur: *Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intraui non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos.*) Post enumerationem verò subinfertur sententia: *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*)

Dilectio est ignis & culpa rubigo.

Quid fratres mei esse dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur: Remittuntur ei peccata

ta multa:quia dilexit multum. Ac ſi apertè diceretur:Incendit plenè peccati rubiginem : quia ardet validè per amoris ignem. Tantò nanque amplius peccati rubigo conſumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Ecce ea quæ ad medicum venerat ægra, ſanata eſt, ſed de ſalute eius adhuc alij ægrotant. Nam ſimul diſcumbentes conqueſti ſunt intra ſe, dicentes: *Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit?*) Sed cœleſtis medicus ægros non deſpicit, quos etiam de medicamento fieri deteriores videt. Eam autem quam ſanauerat, per pietatis ſuæ ſententiam confirmat, dicens: *Fides tua te ſaluam fecit, vade in pace.*) Fides etenim eius ſaluam eam fecit: quia hoc quod petiit, poſſe ſe accipere non dubitauit. Sed ipſam quoque ſpei certitudinem iam ab illo acceperat, à quo per ſpem etiam ſalutem quærebat. In pace autem ire præcipitur, vt à veritatis itinere in viam ſcandali vlterius nō diriuetur. Vnde & per Zachariam dicitur: Ad dirigendos pedes noſtros in viā pacis. Tunc enim greſſus noſtros in viā pacis dirigimus, quādo per illud actionū iter pergimus, in quo ab auctoris noſtri gratia non diſcordamus. Hæc itaque fratres chariſsimi hiſtorica expoſitione tranſcurrimus, nunc verò ſi placet, ea quæ dicta ſunt, myſtico intellectu diſſeramus. Quē nanque Phariſæus de falſa iuſtitia præſumens, niſi Iudaicum populum, quem peccatrix mulier ad veſtigia Domini veniens & plorans, niſi conuerſam gentilitatem deſignat? Quæ cùm alabaſtro venit, vnguentum fudit, retrò ſecus pedes Domini ſtetit, lachrymis pedes rigauit, capillis terſit, eoſdémque quos infundebat & tergebat, pedes oſculari non deſiit. Nos ergo nos illa mulier expreſsit, ſi toto corde ad Dominum poſt peccata redeamus, ſi eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid nanque vnguento, niſi bonæ odor opinionis exprimitur? vnde & Paulus dicit: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Si ergo recta opera agimus, quibus opinionibus boni odoris Eccleſiam reſpergamus, quid in Domini corpore niſi vnguentum fundimus? Sed ſecus pedes Ieſu mulier ſtetit. Contra pedes enim Domini ſtetimus, cùm in peccatis poſiti, eius itineribus retinebamur. Sed ſi ad veram pœnitentiam poſt peccata conuertimur, iam retrò ſecus pedes ſtamus: quia eius veſtigia ſequimur, quem impugnabamus. Lachrymis mulier pedes eius rigat. Quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuſlibet vltimis membris Domini per compaſsionis affectum inclinamur, ſi ſanctis eius in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes quos rigauerat, terſit. Capilli quippe ſuperfluunt corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia, niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad vſum neceſsitatis ſuper fluit, etiam abſciſſa non ſentitur. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando ſancti eius quibus ex charitate compatimur, etiam ex his quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur: quatenus ſic mens per compaſsionem doleat, vt etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat nanque lachrymis redēptoris pedes, ſed capillis ſuis non tergit, qui vtcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex his quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudioſè diligimus quos ex largitate continemus, ne grauis nobis ſit neceſsitas proximi, ne ipſa nobis eius indigentia quæ ſuſtentatur, fiat oneroſa: & cùm manus neceſſaria tribuit, animus à dilectione torpeſcat. Poteſt quoque per pedes ipſum myſterium incarnationis eius intelligi, per quod diuinitas terram tetigit, quia carnem ſumpſit. Verbum enim caro factum eſt, & habitauit in nobis. Oſculamur ergo redemptoris pedes, cùm myſterium incarnationis eius ex toto corde diligimus. Vnguento pedes vngimus, cùm ipſam humanitatis eius potentiam ſacri eloquij bona opinione prædicamus. Sed hoc Phariſæus videt, & inuidet: quia cùm Iudaicus populus gentilitatem Deum prædicare conſpicit, ſua apud ſe malitia tabeſcit. Sed redemptor noſter facta eiuſdem mulieris, quaſi bona gētilitatis enumerat, vt in quo malo Iudaicus populus iaceat, agnoſcat. Nam ſic Phariſæus retundit, vt per eum, ſicut diximus, perfidus ille populus oſtēdatur. *Intraui in*

2.Cor.2.

Capilli denotāt abundantem terrenam ſubſtantiam.

Ioan.1.

Pedes redēptoris quando dicimur oſculari.

domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos.) Aqua quippe extra nos eſt, lachrymarum humor intra nos: quia videlicet infidelis ille populus, nec ea quæ entra ſe erant, vnquam pro Domino tribuit, conuerſa autem gentilitas pro eo non ſolùm rerum ſubſtantiam dedit, ſed etiam ſanguinem fudit. *Oſculum mihi non dediſti, hæc autem ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos.*) Oſculum quippe, dilectionis eſt ſignum. Et infidelis ille populus Deo oſculum non dedit: quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore ſeruiuit. Vocata autem gentilitas, redemptoris ſui veſtigia oſculari non ceſſat: quia in eius amore continuò ſuſpirat. Vnde & ſponſæ voce de eodem redemptore ſuo in Cāticis canticorum dicitur: Oſculetur me oſculo oris ſui. Oſculum rectè conditoris ſui deſiderat, quæ ſe ei obſequi per amorem parat. *Oleo caput meum non vnxiſti.*) Si pedes Domini, myſterium incarnationis eius accipimus, congruè per caput illius ipſa diuinitas deſignatur. Vnde & per Paulum dicitur: Caput Chriſti, Deus. In deo quippe, & non in ſe, quaſi in homine credere Iudaicus populus fatebatur. Sed Phariſæo dicitur, Oleo caput meum non vnxiſti: quia ipſam quoque diuinitatis eius potentiam, in qua ſe Iudaicus populus credere ſpopondit, digna laude prædicare neglexit. *Hæc autem vnguento vnxit pedes meos.*) quia dum incarnationis eius myſterium gentilitas crediderit, ſumma laude etiam eius ima prædicauit. Sed iam redemptor noſter enumerata bona concludit, cùm per ſententiam ſubdit: *Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*) Ac ſi apertè dicat: Etſi durum eſt valde quod coquitur, abundat tamen amoris ignis quo etiam dura conſumantur. Libet inter hæc conſiderationem tantæ pietatis intueri. Peccatricis mulieris opera, ſed pœnitentis, qua æſtimatione veritas apud ſe ſeruat, quæ eius aduerſario ſub tanta diſtributione enumerat. Ad Phariſæi prandium Dominus diſcumbebat, ſed apud pœnitētem mulierem mentis epulis delectabatur. Apud Phariſæum veritas paſcebatur foris, apud peccatricem mulierem, ſed tamē conuerſam, paſcebatur intus. Vnde & ei ſancta Eccleſia, quā ſub ſpecie hinnuli ceruorum quærit, in Canticis canticorum dicit: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubas in meridie. Ceruorum quippe hinnulus, Dominus appellatur, iuxta aſſumptam carnem, antiquorum filius patrum. Feruentior verò in meridie æſtus ardeſcit, & vmbroſum locum hinnulus quærit, quem æſtus igne non afficit. In illis ergo cordibus Dominus requieſcit, quæ amor preſentis ſeculi non incendit, quæ carnis deſideria non exurunt, quæ incenſa ſua anxietatibus in huius mundi concupiſcentiis nō areſcunt. Vnde & Mariæ dicitur: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi. Vmbroſa ergo loca in meridie ad paſcendum hinnulus quærit: quia talibus mentibus Dominus paſcitur, quæ per reſpectum gratiæ temperatæ, corporalibus deſideriis non vtuntur. Plus ergo pœnitens mulier paſcebat intus, quàm Phariſæus Dominū paſcebat foris: quia ab æſtu carnalium quaſi hinnulus redemptor noſter ad illius mentem fugerat, quam poſt vitiorum ignem, pœnitentiæ vmbra temperabat. Penſemus quantæ pietatis fuerit, peccatricem mulierem non ſolùm ad ſe admittere, ſed ei etiam ad tergendum pedes præbere. Conſideremus gratiam miſericordis Dei, & damnemus multitudinem reatus noſtri. Ecce peccatores videt, & ſuſtinet, reſiſtentes tolerat, & tamen quotidie per Euangelium clementer vocat. Confeſsionem noſtram ex puro corde deſiderat, & cuncta quæ delinquimus relaxat. Temperauit nobis diſtrictionem legis, miſericordia redemptoris. In illa quippe ſcriptum eſt: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. Si quis hæc vel illa fecerit, lapidibus obruatur. Apparuit cōditor noſter in carne, cōfeſsioni peccatorū non pœnā, ſed vitā promittit: mulierē ſua vulnera cōfitētē ſuſcipit, & ſanā dimittit. Inflexit ergo ad miſericordiā duritiā legis: quia quos iuſtè ille dānat, ipſe miſericorditer liberat. Vnde bene quoq; in lege ſcriptū eſt: quia manus Moyſi erant graues, ſumētes ergo lapidem, poſuerunt ſubter, in quo ſedit. Aarō autem & Hur ſuſtentabāt manus eius, Moyſes quippe ſedit in lapide, cùm lex requieuit in Eccleſia. Sed hæc eadē lex manus graues hābuit: quia peccātes quoſq; nō miſericorditer pertulit, ſed ſe-

Cant.1.

1.Cor.11.

Redemptor apud Phariſæum fuit paſtus intus et foris.

Canti.1.

Ceruorum hinnulus appellatur dominus.

Lucæ.1.

Peccatores dominus videt & ſuſtinet.

Exod.19. et Leui.20.

Exod.17.

uera districtione percussit. Aaron vero mons fortitudinis, Hur autem ignis interpretatur. Quem itaque mons iste fortitudinis signat, nisi redemptorem nostrum, de quo per prophetam dicitur: Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium? Aut quis per ignem, nisi spiritus sanctus figuratur, de quo idem redemptor dicit: Ignem veni mittere in terram? Aaron ergo & Hur graues manus Moysi sustinent, atque sustentando leuiores reddunt: quia mediator Dei & hominum cum igne sancti spiritus veniens, mandata legis grauia, quæ dum carnaliter tenerentur, portari non poterant, tolerabilia nobis per spiritalem intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leues reddidit: quia pondus mandatorum legis ad virtutem confessionis retorsit. Hanc nobis sequentibus misericordiæ promissionem innuit, cùm per prophetam dicit: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Hinc iterum sub Iudææ specie vnicuique peccatrici animæ dicitur: Si dereliquerit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam vltrà? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: veruntamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit quod post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma quod protulit, per misericordiam vincit, cùm dicit fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam vt recipiat, expectat. Pensate fratres pondus tantæ pietatis. Dicit quod fieri non potest, & demonstrat quia hoc ipse facere etiam contra moram potest. Ecce vocat, & quos inquinatos denunciat, hos etiam amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur. Nemo ergo tantæ misericordiæ tempus perdat, nemo oblata remedia diuinæ pietatis abiiciat. Ecce superna benignitas auersos nos reuocat, & nobis reuertentibus, suæ clementiæ sinum aperit. Vnusquisque ergo penset quo debito constringitur, quando illum Deus expectat, ne contemptus exasperetur. Qui ergo permanere noluit, redeat: qui stare côtempsit, saltem post lapsum surgat. Quanto nos amore conditor noster expectat, insinuat, cùm per prophetam dicit: Attendi & auscultaui, nemo quod bonum est loquitur. Non est qui recogitet in corde suo & dicat, quid feci? Certè nunquam cogitare mala debuimus. Sed quia cogitare recta nolumus, ecce adhuc sustinet, vt recogitemus. Videte tantę pietatis sinũ, cõsiderate apertum vobis misericordiæ gremiũ. Quos malè cogitantes perdit, bene recogitantes quærit. Ad vos ergo fratres charissimi, ad vos oculos mentis reducite, & pœnitentem peccatricem mulierem in exemplum vobis imitationis anteferte. Quæcunque vos in adolescentia, quæcunque in iuuentute deliquisse meministis, deflete, morum operúmque maculas lachrymis tergite. Amemus iam redemptoris nostri vestigia, quæ peccando contempsimus. Ecce, vt diximus, ad recipiendos nos supernæ pietatis sinus aperitur, nec maculosa in nobis vita contemnitur. Per hoc quòd inquinationem nostram perhorrescimus, internæ iam munditiæ recordamus. Reuertentes nos Dominus clementer amplectitur, quia peccatorum vita ei esse indigna iam non potest, quæ fletibus lauatur, in Christo Iesu domino nostro, qui viuit & regnat cum patre Deus in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Esaiæ.2.
Lucæ.12.
Ezech.18.
Hiere.3.
Misericordiæ tempus nemo perdat.
Hiere.8.
Adolescentiæ & iuuentutis peccata defleamus.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Lucæ.15.

IN illo tempore. Erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores, vt audirent illum. Et murmurabant Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, nónne dimittit nonagintanouem in deserto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illam? Et cùm inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Et veniens domum, conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi: quia inueni ouem meam quæ perierat. Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, & si perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat? Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico vobis. gaudium erit in cœlo coram angelis Dei. super vno peccatore penitentiam agente.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in basilica beatorum Ioannis & Pauli: dominica tertia post Trinitatem.

HOMILIA XXXIIII.

AEstiuum tempus quod corpori meo valde contrarium est, loqui me de expositione Euangelij longa mora interueniente prohibuit. Sed nunquid quia lingua tacuit, ardere charitas cessauit? Hoc etenim dico quod apud se vestrûm vnusquisque recognoscit. Plerũque charitas quibusdam occupationibus præpedita, & intus flagrat in corde, & tamen non monstratur in opere: quia & sol cùm nube tegitur, non videtur in terra, & tamen ardet in cœlo. Sic esse occupata charitas solet, & intus vim sui ardoris exerit, & foris flammas operis non ostendit. Sed quia nunc ad loquendum tempus rediit, vestra me studia accendunt, vt mihi tantò amplius loqui libeat, quantò hoc vestræ mentes desiderabilius expectant. Audistis nanque in lectione Euãgelica fratres mei, quia peccatores & publicani accesserunt ad redemptorem nostrum: & non solùm ad colloquendum, sed etiam ad conuescendum recepti sunt. Quod videntes Pharisæi, dedignati sunt. Ex qua re colligite, quia vera iustitia compassionem habet, falsa iustitia dedignationẽ: quamuis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est quod agitur typho superbiæ: aliud quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes, desperant, sed non desperantes persecutionem commouent, sed amantes: quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem seruant. Præponunt sibi in animo ipsos plerunque quos corrigunt, meliores existimant eos quoque quos iudicant. Quod videlicet agentes, & per disciplinã subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. At contrà hi qui de falsa iustitia superbire solẽt, cęteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt: quò se peccatores esse nõ credũt, eò deteri⁹ peccatores fiũt. De quorum profectò numero pharisæi extiterant, qui diiudicantes Dominum, quòd peccatores susciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita vt ægros se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, cœlestis eos medicus blãdis fomẽtis curat, benignum paradigma obiicit, & in eorum corde vulneris tumorẽ premit. Ait nanq;: *Quis ex vobis homo qui habet centũ oues, & si perdiderit vnam ex illis, Nonne dimittit nonagintanouẽ in deserto, & vadit ad illã quę perierat?*) Ecce mira dispensatione pietatis, similitudinẽ veritas dedit quã & in se ipso homo recognosceret & tamẽ hæc specialiter ad ipsum auctorẽ hominum pertineret. Quia enim cẽtenarius perfectus est numerus, ipse centũ oues habuit, cùm angelorũ substantiam & hominũ creauit. Sed vna ouis tunc periit, quãdo peccãdo homo pascua vitæ dereliquit. Dimisit autẽ nonagintanouẽ oues in deserto: quia illos summos angelorũ choros reliquit in cœlo. Cur autẽ cœlum desertũ vocatur, nisi quòd desertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deseruit, cùm peccauit. In deserto autem nonagintanouem oues remãserant, quando in terra Domin⁹ vnã quærebat: quia rationalis creaturę numerus, angelorum videlicet & hominũ, qui ad videndum Deum conditus fuerat, pereunte homine, erat imminutus: vt perfectè summa ouiũ redintegraretur in cœlo, homo perditus quęrebatũ in terra. Nam quod hic Euãgelista dicit, in deserto: alius dicit, in mõtib⁹, vt significet ĩ excelsis: quia nimirũ oues quę non perierãt, in sublimibus stabant. *Et cùm inuenerit ouem imponit*

Charitas in prælatis nõ cesset etiam lingua tacente.
parte 1. dist. 45. Cap. Vera iustitia.
Iustitiã falsam habentes alios despiciunt.
Numerus centenarius est perfectus
Ouis quæ perierat, fuit homo.
Matth.18.

ponit in humeros suos gaudẽs.) Ouẽ in humeris suis imposuit, quia humanã naturã suscipiens, peccata nostra ipse portauit. *Et veniens domũ, conuocat amicos & vicinos, dicens eis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.*) Inuenta oue domũ redit, quia pastor noster reparato homine ad regnũ cœleste rediit. Ibi amicos & vicinos inuenit, illos videlicet angelorũ choros qui amici eius sunt: quia voluntatẽ eius cõtinuè in sua stabilitate custodiunt. Vicini quoq; eius sunt, quia claritate visionis illius sua assiduitate perfruuntur. Et notandũ quòd nõ dicit, congratulamini inuẽtæ oui, sed mihi: quia videlicet ei⁹ gaudiũ est vita nostra. Et cùm nos ad cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ eius implemus. *Dico vobis quòd ita gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia.*) Considerandum nobis est fratres mei, cur Dominus plus de conuersis peccatoribus, quàm de stantibus iustis in cœlo gaudium esse fateatur. Vnde hoc, nisi quòd ipsi per quotidianum visionis experimentum nouimus, quia plerunque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via iustitiæ, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxiè non anhelant, tantóque sibi in rebus licitis vsum prębent, quantò se perpetrasse nulla illicita meminerũt. Et plerunque pigri remanent ad exercenda bona præcipua: quia valde sibi securi sunt, quòd nulla commiserint mala grauiora. At contrà nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seséque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagrant desiderio, ad cœlestem patriam anhelant: & quia se errasse à Deo considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo de peccatore conuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cœlo: quia & dux in prę lio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostẽ fortiter premit, quàm illum qui nunquam terga prębuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas vberes fruges profert, quàm eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit. Sed inter hæc sciendum est, quia sunt plerique iusti, in quorum vita tantum est gaudium, vt eis quælibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus possit. Nam multi & nullorum sibi malorum sunt conscij, & tamen in tanti ardoris afflictione se exercent, ac si à peccatis omnibus coangustentur. Cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, licere sibi nolunt omne quod libet. Bona sibi amputant etiam concessa, contemnunt visibilia, inuisibilibus accenduntur, lamentis gaudẽt, in cunctis semetipsos humiliant: & sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi cogitationum peccata deplorãt. Quid itaque istos dixerim, nisi & iustos & pœnitẽtes, qui se & in pœnitẽtia de peccato cogitationis humiliant, & recti semper in opere perseuerant. Hinc ergo colligendum est, quantum Deo gaudium faciat, quando humiliter plangit iustus, si facit in cœlo gaudium, quando hoc quod malè gessit, per pœnitentiam damnat iniustus. Sequitur: *Aut quæ mulier habens dragmas decem, & si perdidit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat drachmam quam perdiderat.*) Qui signatur per pastorem, ipse & per mulierem. Ipse etenim Deus, ipse & dei sapientia. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando à similitudine sui conditoris recessit. Sed accendit mulier lucernam: quia Dei sapientia apparuit in humanitate. Lucerna quippe lumen in testa est: lumen verò in testa, est diuinitas in carne. De qua videlicet testa sui corporis dicit ipsa sapientia: Exaruit velut testa virtus mea. Quia enim testa in igne solidatur, eius virtus sicut testa exaruit: quia assumptam carnem ad resurrectionis gloriam ex passionis tribulatione roborauit. Accensa autem lucerna euertit domum: quia mox vt eius diuinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus nanque euertitur, cùm consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur. Qui euersionis sermo non discrepat ab eo

Oue inuenta redit domum pastor.

Peccatores aliqui qui se aliqua illicita egisse meminerũt, optimi quãdoque efficiuntur.

Terra spinosa quandoque plus amatur quàm illa quæ nunquam spinas habuit.

Drachmam mulier perdit quid hoc signat.

Psal. 21.

Domus quãdo dicitur euerti.

quod in aliis codicibus legitur, emundat: quia nimirum praua mens si non prius per timorem euertitur, ab assuetis vitiis non emundatur. Euersa ergo domo inuenitur dragma: quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris. *Et cùm inuenerit, conuocat amicas & vicinas suas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram.*) Quæ amicæ vel vicinæ, nisi illæ potestates cœlestes sunt, iam superius dictæ? Quæ tantò supernæ sapientię iuxtà sunt, quantò ei per gratiam continuæ visionis appropinquant. Sed inter hæc nequaquam relinquere negligenter debemus, cur ista mulier per quam Dei sapientia figuratur, decem drachmas habuisse perhibetur, ex quibus vnam perdidit, quam cùm quæreret, inuenit. Angelorum quippe & hominum naturam, ad cognoscendum se Dominus condidit, quam dum consistere ad æternitatem voluit, eam procul dubio ad suam similitudinem creauit. Decẽ verò drachmas habuit mulier: quia nouem sunt ordines angelorum. Sed vt compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus, qui à conditore suo, nec post culpam periit: quia hunc æterna sapientia per carnem miraculis coruscans ex lumine testæ reparauit. Nouem verò angelorum ordines diximus: quia videlicet esse testante sacro eloquio scimus angelos, archangelos, virtutes, potestates, principatus, dominationes, thronos, cherubin, atque seraphin. Esse nanque angelos & archangelos, penè omnes sacri eloquij paginæ testantur. Cherubin verò atque seraphin sæpe, vt notum est, libri prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus ad Ephesios enumerat, dicens: Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem. Qui rursus ad Colossenses scribens, ait: Siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue dominationes. Dominationes verò & principatus ac potestates iam ad Ephesios loquens descripserat: sed ea quoque Colossensibus dicturus, præmisit thronos de quibus necdum quicquam fuerat Ephesiis locutus. Dum ergo illis quatuor quæ ad Ephesios dixit, id est, principatibus, potestatibus, virtutibus, atque dominationibus coniũguntur throni, quinque sunt ordines qui specialiter exprimuntur. Quibus dum angeli & archangeli, cherubin atque seraphin adiuncta sunt, procul dubio nouem esse angelorum ordines inueniuntur. Vnde & ipsi angelo, qui prius est conditus, per prophetam dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delitiis paradisi Dei fuisti. Vbi notandum est, quòd non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur: vt quò in eo subtilior est natura, eò in illo imago Dei similius insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, onyx, & beryllus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus. Ecce nouem dixit nomina lapidum: quia profectò nouem sunt ordines angelorum. Quibus nimirum ordinibus ille primus angelus ideo ornatus & opertus extitit: quia dum cunctis agminibus angelorum prælatus est, ex eorum comparatione clarior fuit. Sed cur istos persistentium angelorum choros enumerandò perstrinximus, si non eorũ quoque ministeria subtiliter exprimamus? Græca etenim lingua angeli nuncij, archangeli verò summi nuncij vocantur. Sciendum verò quòd angelorum vocabulum, nomen est officij, non naturæ. Nam sancti illi cœlestis patriæ spiritus, sem per quidem sunt spiritus, sed semper vocari angeli nequaquam possunt: quia tunc solùm sunt angeli, cùm per eos aliqua nunciãtur: vnde & per Psalmistam dicitur: Qui facit angelos suos spiritus. Ac si patenter dicat: Qui eos quos semper habet spiritus, etiam cùm voluerit angelos facit. Hi autẽ qui minima nunciant, angeli: qui verò summa annunciant, archãgeli vocantur. Hinc est enim quòd ad Mariam virginẽ non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur. Ad hoc quippe ministerium summum angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nunciabat. Qui idcirco etiam priuatis nominibus censentur, vt signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Neque enim in illa sancta ciuitate quam de visione omnipotentis Dei plena scientia perficit, idcirco propria nomina sortiuntur, ne eorum personę sine nominibus sciri nõ possint: sed cùm ad nos aliquid mini-

Angelorũ ordines sũt nouem.

Ephes. 1.

Coloss. 1.

Ezech. 28.

Ibidem

Lapides nouẽ preciosi, nouẽ angelorũ ordines signant.

Psalm. 103.

Lucæ. 1.

Gabriel archangelus quare fuit ad Mariam missus.

Michael

Gabriel & Raphael qualiter interpretantur. straturi veniunt, apud nos etiam nomina à ministeriis trahunt. Michaël nanque, quis vt deus? Gabriel autem fortitudo Dei: Raphaël verò dicit medicina Dei. Et quoties miræ virtutis aliquid agitur, Michaël mitti perhibetur: vt ex ipso actu & nomine detur intelligi, quia nullus potest facere, quod facere præualet Deus. Vnde & ille antiquus hostis qui *Esaiæ 14.* Deo esse per superbiam similis concupiuit, dicens: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: dum in fine mundi in sua virtute relinquetur extremo supplicio perimendus, cum Michaële archangelo præliaturus esse per- *Apo. 12.* hibetur, sicut per Ioannem dicitur: Factum est prælium cum Michaële archangelo: vt qui se ad Dei similitudinem superbus extulerat, per Michaëlem peremptus discat, quia ad Dei similitudinem per superbiam nullus exurgat. Ad Mariam quoque Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare veniebat, qui ad debellandas aereas potestates humilis apparere dignatus est. De quo per Psal- *Psal. 23.* mistam dicitur: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. Et rursum, Dominus virtutum ipse est rex gloriæ. *Ibidem.* Per Dei ergo fortitudinem nunciandus erat, qui virtutum Dominus, & potens in prælio contra potestates aereas ad bella veniebat. Raphaël quoque interpretatur, vt diximus, *Tobiæ. 2.* medicina Dei: quia videlicet dum Tobiæ oculos quasi per officium curationis tetigit, cæcitatis eius tenebras tersit. Qui ergo ad curandum mittitur, dignum videlicet fuit, vt Dei medicina vocaretur. Sed quia angelorum nomina interpretando perstrinximus, nunc superest vt ipsa officiorum vo- *Angelorum officia.* cabula breuiter exequamur. Virtutes etenim vocantur illi nimirum spiritus per quos signa & miracula frequentius fiunt. Potestates etiam vocantur hi qui hoc potentius cæteris in suo ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sint, quorum potestate refrenantur, ne corda hominum tantum tentare præualeant, quantum volunt. Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque bonis angelorum spiritibus præsunt, qui subiectis aliis dum quæque sunt agenda disponunt, eis ad explenda diuina ministeria *Principari, & dominari, differūt.* principantur. Dominationes autem vocantur, qui etiam potestates principatuum dissimilitudine alta transcendunt. Nam principari est inter reliquos priorem existere: dominari verò est etiam subiectos quosque possidere. Ea ergo angelorum agmina quæ mira potentia præeminent, pro eo quòd eis cetera ad obediendum subiecta sunt, dominationes *Throni dicuntur sedes.* vocātur. Throni quoque illa agmina sunt vocata, quibus ad exercenda iudicia semper Deus omnipotens præsidet. Quia enim thronos latino eloquio sedes dicimus, throni Dei dicti *Psalm. 9.* sunt hi qui tanta diuinitatis gratia replentur, vt in eis Dominus sedeat, & per eos sua iudicia decernat. Vnde & per Psalmistam dicitur: Sedes super thronum, qui iudicas æquitatem. *Cherubin dicitur plenitudo scientiæ.* Cherubin quoque plenitudo scientiæ dicitur. Et sublimiora illa agmina idcirco Cherubin vocata sunt, quia tantò perfectiori scientia plena sunt quantò claritatem Dei vicinius contemplantur, vt secundum creaturę modum, eò plenè omnia sciant, quò visioni conditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphin etiam vocantur illa spirituum sanctorum agmina, quę ex singulari propinquitate cōditoris sui in *Seraphin dicuntur ardentes.* cōparabili ardent amore. Seraphin nanque ardentes, vel incendētes vocātur. Quæ quia ita Deo cōiuncta sunt, vt inter hæc & Deum nulli alij spiritus intersint, tantò magis ardent, quantò hunc vicinius vident. Quorum profectò flamma amor est: quia quò subtilius claritatem diuinitatis eius aspiciunt, eò validius in eius amore flammescunt. Sed quid prodest nobis de angelicis spiritibus ista perstringere, si non studeamus hæc etiam ad nostros profectus congrua consideratione deriuare? Quia enim superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam tātum credimus humanum genus ascendere, quantos illic contigit electos angelos remansisse, sicut scriptum est: Statuit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei: debemus & nos aliquid ex illis distinctionibus supernorum ciuium ad vsum nostræ conuer-

E sationis trahere, nósque ipsos ad incrementa virtutum bonis studiis inflammare. Quia enim illud tanta ascensura creditur multitudo hominū, quanta multitudo remansit angelorum: superest vt ipsi quoque homines qui ad cœlestem patriam redeunt, ex eius agminibus aliquid illuc reuertentes imitentur. Distinctè nanque conuersationes hominum, singulorū agminum ordinibus congruunt, vt in eorum sortem per conuersationis similitudinem deputētur. Nam sunt plerique qui parua capiunt, sed tamen hæc eadem parua piè annunciare fratribus non desistunt. Isti itaque in angelorum numerum currunt. *Homines ad cœli cū angelis ascendere cupientes, ipsos angelos imitari debent.* Et sunt nonnulli qui diuinæ largitatis munere refecti, secretorum cœlestium summa & capere præualent, & nūciare. Quò ergo isti, nisi inter archangelorum numerum deputantur? Et sunt alij qui mira faciunt, signa valenter operantur. Quò ergo isti, nisi ad supernarum virtutum sortem, & numerum congruunt? Et sunt nonnulli qui etiam de obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eósque virtute orationis, & vi acceptæ potestatis eiiciunt. Quò itaque isti meritum suum, nisi inter potestatum cœlestium numerum sor- F tiuntur? Et sunt nonnulli qui acceptis virtutibus etiam electorum hominum merita transcendunt: cúmque & bonis meliores sunt, electis quoque fratribus principantur. Quò ergo isti sortem suam, nisi inter principatuum numeros accipiunt? Et sunt nonnulli qui sic in semetipsis cunctis vitiis, omnibusque desideriis dominantur, vt ipso iure munditiæ, dij inter homines vocentur. Vnde & ad Moysen dicitur: *Exod. 7.* Ecce constitui te Deum Pharaonis. Quò ergo isti, nisi inter numeros dominationum currunt? Et sunt nonnulli qui dum sibimetipsis vigilanti cura dominantur, dúmque se sollicita intentione discutiunt, diuino timori semper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare rectè & alios possint. Quorum profectò mentibus dum diuina contemplatio præstò est, in his velut in throno suo Dominus præsidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de sua sede dispensat. Quid ergo isti throni sui conditoris sunt? G Vel quò nisi ad supernarum sedium numeros asscribuntur? Per quos dum sancta Ecclesia regitur, plerunque de quibusdam suis infirmis actibus etiam electi iudicantur: Et sunt nonnulli qui tanta Dei ac proximi dilectione pleni sunt, vt Cherubin iure nominentur. Quia enim, vt præfati sumus, Cherubin plenitudo scientiæ dicitur, & Paulo dicente didicimus, quia plenitudo legis est charitas: omnes qui Dei & proximi charitate cæteris amplius pleni sunt, meritorum suorum sortem inter Cherubin numeros perceperunt. *Roma. 13. Charitas est plenitudo legis.* Et sunt nonnulli qui supernæ contemplationis facibus accensi, in solo conditoris sui desiderio anhelant, nihil iam in hoc mundo cupiunt, solo æternitatis amore pascuntur, terrena quæque abiiciunt, cuncta temporalia mente transcendunt, amant & ardent, atque in ipso suo ardore requiescunt, amando ardent, loquendo & alios accendunt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphin dixerim, quorum cor in igne conuersum lucet & vrit: quia & mentium oculos ad superna illuminant, & eos H compungendo in fletibus vitiorum rubiginem purgant? Qui ergo ita ad amorem sui conditoris inflammati sunt, quò nisi inter Seraphin numerum sortem suæ vocationis acceperunt? Sed hæc fratres charissimi me loquente, introrsus vos ad vosmetipsos reducite, secretorum vestrorum merita cogitationésque discutite. Videte si quid iam boni vobiscum intus agitis, videte si in numero horum agminum quæ breuiter tangendo perstrinximus, sortem vestræ vocationis inuenitis. Væ autem animæ quæ in se de his bonis quæ enumerauimus, minimè aliquid recognoscit. Eíque adhuc væ deterius imminet, si & priuatam se donis intelligit, & nequaquam gemit. Quisquis ergo talis est fratres mei, gemendus est valde, quia non gemit. *Gemendus est qui non gemit.* Pensemus ergo accepta electorum munera, & virtute qua possumus, ad amorem tantæ sortis anhælemus. Qui in se donorum gratiā minimè recognoscit, gemat. Qui verò in se minora cognoscit, aliis maiora non inuideat: quia & supernæ illę distinctiones beatorū spirituum ita sunt cōditę, vt alię aliis sint prælatę. Fertur verò Dionysius Areopagita, antiquus videlicet & venerabilis pater dicere, quòd ex minorū angelorum agminibus foras ad explendum ministerium, *Angeli secundi Dio.*

nysium, vel visibiliter, vel inuisibiliter mittuntur ad humana solatia.

Esaiæ 6.

rium, vel visibiliter, vel inuisibiliter mittuntur, scilicet quia ad humana solatia, aut angeli, aut archangeli veniunt. Nam superiora illa agmina ab intimis nunquam recedunt: quoniam ea quæ præeminent, vsum exterioris ministerij nequaquam habent. Cui rei illud videtur esse contrarium quod Esaias dicit: Et volauit ad me vnus de Seraphin, & in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari, & tetigit os meum. Sed in hac prophetæ sententia vult intelligi, quia ij spiritus qui mittuntur, eorum vocabulum percipiunt, quorum officium gerunt. Qui enim vt peccata locutionis incendat, de altari angelus carbonem portat, Seraphin vocatur, quod incendium dicitur: Huic autem sensui, & illud creditur non inconuenienter opitulari, quod per Danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei, & decies milies cētena milia assistebant ei. Aliud nāque est ministrare, aliud assistere: quia hi administrant Deo, qui ad nos nunciando exeunt: assistunt verò qui sic contemplatione intima perfruuntur, vt ad exempla foras opera minimè mittantur. Sed quia in quibusdam scripturæ locis quædam per Cherubin, quædam verò per Seraphin agi didicimus: vtrum per se hæc faciunt, an per subiecta agmina agantur, quæ sicut dicitur, in eo quòd à maioribus veniunt, maioribus vocabula sortiuntur, nos affirmare nolumus, quod apertis testimoniis non approbamus. Hoc tamen certissimè scimus, quia ad explendum de supernis ministerium, alij spiritus alios mittunt: Zacharia scilicet propheta testante, qui ait: Ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur: & ecce alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eum: Curre, & loquere ad puerum istū, dicens: Absque muro habitabitur Hierusalem. Dum enim angelus ad angelum dicit, Curre & loquere, dubium non est, quia alius alium mittit. Minora verò sunt quæ mittuntur, maiora quæ mittunt. Sed hoc quoque de ipsis agminibus quæ mittuntur certum tenemus: quia & cùm ad nos veniunt, sic exterius implent ministerium, vt tamen nunquam desint interius per contemplationem. Et mittuntur igitur, & assistūt: quia etsi circunscriptus est angelicus spiritus, summus tamen spiritus ipse, qui Deus est, circunscriptus non est: Angeli itaque & missi, & ante ipsum sunt: quia quolibet missi veniant, intro ipsum currunt. Sciendum quoque est, quia plerunque ipsi beatorum spirituum ordines vicinorum sibi ordinū vocabula sortiuntur. Thronos etenim, scilicet sedes Dei, specialem beatorum spirituum ordinem diximus, & tamē per Psalmistam dicitur: Qui sedes super Cherubin, appare: quia videlicet dum in ipsis distinctionibus agminum Cherubin thronis iungūtur, sedere etiam super Cherubin dominus ex vicini agminis æqualitate perhibetur. Sic quippe in illa summa ciuitate specialia quædam singulorum sunt, vt tamen sint cōmunia omnium: & quòd in se ex parte quisque habet, hoc in alio ordine totum possidet. Sed idcirco vno eodémque vocabulo communiter non censentur, vt ille ordo vocari priuato vniuscuiusque rei nomine debeat, qui hanc in munere plenius accepit. Seraphin nanque incendium diximus: & tamen amore conditoris simul omnes ardent. Cherubin verò plenitudinem scientiæ dicimus: & tamen quis ibi aliquid nesciat, vbi ipsum omnes simul fontem scientiæ Deum vident? Throni quoque illa agmina quibus conditor præsidet, vocantur: sed beatus esse quis potest, nisi creator suus eius menti præsideat? Quæ ergo ex parte ab omnibus habentur, eis in priuato nomine data sunt, qui hæc in munere plenius acceperunt. Nam & si qua illic sic alij habent, vt haberi ab aliis nequaquam possint, sicut speciali nomine dominationes, & principatus vocantur, cuncta ibi singulorum sunt: quia per charitatem spiritus, ab alio in aliis habentur. Sed ecce dum cœlestium ciuium secreta rimamur, ab expositionis nostræ ordine longè digressi sumus. Suspiremus ergo ad eos de quibus loquimur, sed redeamus ad nos. Meminisse etenim debemus, quia caro sumus. Taceamus interim de secretis cœli, sed ante conditoris oculos, manu pœnitentiæ tergamus maculas pulueris nostri. Ecce ipsa diuina misericordia pollicetur, dicens: Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente: & tamen per prophetam Dominus dicit: Quia quacunque die iustus peccauerit, omnes iustitiæ eius in obliuione erunt corā me. Pensemus si pos

Daniel. 7.

Zacha. 2.

Angelus angelum mittit interdum.

Psal. 79.

Dominus quare dicitur sedere super Cherubin.

Fons scientiæ est deus.

Lucæ. 15.

Ezech. 33.

A sumus dispensationem supernæ pietatis, quæ stantibus, si ceciderint, minatur pœnam, lapsis verò vt surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumāt in bonis: istos refouet, ne desperent in malis. Iustus es, iram pertimesce, ne corruas: peccator es, præsume de misericordia, vt surgas. Ecce autem iam lapsi sumus, stare nequaquā valuimus, in prauis nostris desideriis iacemus. Sed qui nos condidit rectos, adhuc expectat, & prouocat vt surgamus. Sinum suæ pietatis aperit, nósque ad se recipere per pœnitentiam quærit. Sed pœnitentiam agere dignam nos non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere, & plāgenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhælat? Aut quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicimus, vt qui peccata deplorat, ploranda minimè committat: & qui plangit vitia, perpetrare vitia timeat. Nam cogitādum summopere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa: & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse. Minima sunt quæ loquor, si hæc ex sacri eloquij testimoniis non affirmo. Lex certè veteris testamenti alienam vxorem concupisci prohibet. A rege verò fortia iuberi militibus, vel desiderari aquam, non pœnaliter vetat. Et cuncti nouimus quòd Dauid concupiscentiæ mucrone trāsfixus, alienam coniugem, & concupiuit, & abstulit. Cuius culpam digna verbera sunt secuta, & malum quod perpetrauit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui cùm longè pòst contra hostium cuneos sederet, aquam bibere de Bethlemitica cisterna ex desiderio voluit. Cuius electi milites inter cateruas aduersantium medias erumpentes, aquam quam rex desiderauerat, illæsi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus, semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eámque Domino fundens libauit, sicut scriptum est: Libauit eam Domino. In sacrificium quippe Domini effusa aqua conuersa est, quia culpam concupiscentiæ mactauit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam coniugem nequaquam timuit, pòst etiam quia aquam cōcupiscet, expauit. Quia enim se illicita perpetrasse meminerat, contra semetipsum iam rigidus, etiam à licitis abstinebat. Sic sic agamus pœnitentiam, vt ea quę commisimus, perfectè defleamus. Pensemus supernas diuitias conditoris nostri. Peccare nos vidit, & pertulit. Qui nos ante culpam peccare prohibuit, etiam post culpam expectare ad veniam non desistit. Ecce ipse nos quem despeximus vocat. Auersi ab illo sumus, & tamen non auertitur. Vnde bene per Esaiam dicitur: Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Quasi in faciem suam homo monitus est, quando ad iustitiam conditus, præcepta rectitudinis accepit. Sed cùm hæc eadem præcepta contempsit, quasi conditori suo dorsum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc post tergum sequitur, & monet: quia iam & à nobis contemptus est, & tamen nos adhuc vocare non cessat. Quasi dorsum ei in faciem dedimus, cuius verba despicimus, cuius præcepta calcamus. Sed stans post tergum nos auersos reuocat: quia & videt quòd despicitur, & tamen per præcepta clamat, per patientiam expectat. Pensate ergo fratres charissimi, si cuilibet vestrûm loquenti famulus suus superbiret, terga in faciem mitteret, nunquid non contemptus Dominus eius superbiam feriret, vulnera districtæ animaduersionis infligeret? Ecce nos peccando auctori nostro terga in faciem dedimus, & tamen sustinemur. Superbè auersos benignè reuocat, & qui ferire nos auersantes potuit, vt reuertamur, mūnera promittit. Tanta ergo conditoris nostri misericordia duritiam nostri reatus emolliat, vt homo qui malum quod fecit experiri percussus poterat, saltem expectatus erubescat. Rem fratres breuiter refero, quam viro venerabili Maximiano tunc patre monasterij mei at-

de pœnitent. 3. dist. Pœnitentia. & pœnitentiā.

Exo. 20.

2. Reg. 11.

Dauid per pœnitentiā scelus suum correxit.

1. Para. 11.

2. Regū. 23.

Esaiæ, 31.

que presbytero, nunc autem Siracusano episcopo narrante cognoui. Hanc autem si solerter auditis, charitati vestræ breuiter suffragari credo. Nostris modò temporibus Victorinus quidam extitit, qui alio quoque nomine Aemylianus appellatus est, non inopis substantiæ iuxta mediocritatem vitæ. Sed quia plerunque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapsus est, quod debuisset valde pertimescere, ac de suæ mortis immanitate cogitare. Reatus ergo sui consideratione compunctus erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, monasterium petiit. In quo nimirum monasterio tantæ humilitatis tantæque sibi districtionis extitit, vt cuncti fratres qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suam cogerentur vitam despicere, dum illius pœnitentiam viderent. Studuit nanque toto mentis adnisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus venerationem timere. Hinc itaque nocturnas fratrum vigilias præuenire consueuerat. Et quia mons in quo monasterium situm est, ex vno latere in secretiore parte prominebat, illuc consuetudinem fecerat ante vigilias egredi, vt se quotidie in fletu pœnitentiæ quantò secretius, tantò liberius mactaret. Contemplabatur nanque districtionem venturi iudicis sui, & iam eidem iudici concordans, puniebat in lachrymis reatū facinoris sui. Quadā verò nocte abbas monasterij vigilans hunc latenter egredientē intuitus, lento foras pede secutus est. Quem cùm in secreto montis latere cerneret in oratione prostratum, expectare voluit quando surgeret, vt ipsam quoque longanimitatem orationis eius exploraret, cùm subitò cœlitùs lux emissa super eum fusa est, qui in oratione prostratus iacebat. Tantáque se illo in loco claritas sparsit, vt tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret. Quam abbas vt vidit, intremuit, & fugit. Cúmque post longum horæ spatium, idem frater ad monasterium redijsset, abbas eius vt disceret an super se effusionem tanti luminis agnouisset, requirere eum studuit, dicens: Vbi fuisti frater? At ille latere posse se credens, in monasterio se fuisse respondit. Quod negans abbas compulsus est dicere quid vidisset. At ille videns se esse deprehensum, hoc quoque quod abbatem latebat, apperuit adiungens. Quando super me vidisti lucem de cœlo descendere, vox etiam pariter venit dicens: Dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus peccatum eius potuit tacendo laxare. Sed loquendo per vocem, radiendo per lumen, exemplo suæ misericordiæ nostra ad pœnitentiam voluit corda conuertere. Miramur fratres charissimi quod persecutorem suum Saulum Dominus de cœlo prostrauit, de cœlo allocutus est. Ecce nostris quoque temporibus peccator, & pœnitens vocem de cœlestibus audiuit. Illi dictum est: Quid me persequeris? iste verò audire meruit: Dimissum est tibi peccatum tuū. Longè est inferior meritis peccator iste pœnitens quàm Paulus. Sed quia adhuc in hac re de Saulo loquimur, crudelitatem necis anhelante, liceat audenter dicere: quia Saulus propter superbiam vocem increpationis, iste verò propter humilitatem vocem consolationis audiuit. Hunc quia humilitas strauerat, diuina pietas erigebat. Illum quia superbia erexerat, diuina seueritas humiliabat. Habete ergo fiduciam fratres mei de misericordia conditoris nostri, cogitate quæ facitis, recogitate quæ fecistis. Largitatem supernæ pietatis aspicite, & ad misericordem iudicem dum adhuc expectat, cum lachrymis venite. Considerantes nanque quòd iustus sit, peccata vestra nolite negligere. Considerantes verò quòd pius sit, nolite desperare. Præbet apud Deum hominis fiduciam Deus homo. Est nobis spes magna pœnitentibus, quia aduocatus noster factus est iudex noster. Qui viuit & regnat cum patre & spiritu sancto Deus in secula seculorum. Amen.

Victorini cuiusdā commendatio.

Carnis culpa plærunque regnat in rerum opulentia.

Saulum persecutorem suum dominus de cœlo allocutus est. Acto. 9.

Iudicem misericordem hic cum lachrymis adire debemus.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 21.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: Cùm audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. Oportet enim hæc primum fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræ motus magni erunt per loca, & pestilentiæ & fames, terroresq; de cœlo, & signa magna erunt. Sed ante hæc omnia iniicient vobis manus suas, & persequentur, trahentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præsides, propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium. Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. Trademini autem à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficient ex vobis. Et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Et capillus de capite vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in Basilica sancti Mammæ, die natalis eius.

HOMILIA XXXV.

QVia longius ab vrbe degressi sumus, ne ad reuertendum nos tardior hora præpediat, necesse est vt expositionem sancti Euangelij breuior sermo transcurrat. Dominus ac redemptor noster perituri mundi præcurrentia mala denunciat, vt eò minus perturbent venientia, quò fuerint præscita. Minus enim iacula feriunt, quæ præuidentur: & nos tollerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur. Ecce enim dicit: *Cum audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. Oportet enim primum hæc fieri, sed nondum statim finis.*) Pensanda sunt verba redemptoris nostri, per quæ nos aliud interius, aliud exterius passuros esse denunciat. Bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad ciues. Vt ergo nos indicet interius exteriúsque turbari, aliud nos fatetur ab hostibus, aliud à fratribus perpeti. Sed his malis præuenientibus, quia non statim finis sequatur, adiungit: *Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum: & terræ motus magni erunt per loca, & pestilentiæ & fames, terroréſque de cœlo, & signa magna erunt.*) Vel sicut in quibusdam codicibus inuenitur, terroréſque de cœlo, & tempestates: Atque pòst subditur, Et signa magna erunt. Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur: & per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ subsequentur. Et ideo post bella & seditiones non statim finis: quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant sine fine nunciare. Sed cùm tot signa perturbationis dicta sint, oportet vt eorum considerationem breuiter per singula perstringamus: quia necesse est vt alia è cœlo, alia è terra, alia ab elementis, alia ab hominibus patiamur. Ait enim: *Surget gens contra gentem.*) ecce perturbatio hominum. *Erunt terræmotus magni per loca.*) ecce respectus iræ desuper. *Erunt pestilentiæ.*) ecce inæqualitates corporum. *Erat fames.*) ecce sterilitas terræ. *Terroréſque de cœlo & tempestates.*) ecce inæqualitas aëris. Quia ergo omnia consummanda sunt, ante consummationem omnia perturbantur: & qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur, vt impleatur quod dicitur: Et pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Omnia nanque quæ ad vsum vitæ accepimus, ad vsum conuertimus culpæ. Sed cuncta quæ ad vsum prauitatis inflexímus, ad vsum nobis vertuntur vltionis. Traquillitatem quippe humanæ pacis, ad vsum vertimus vanæ securitatis. Peregrinationem terræ pro habitatione diligimus patriæ. Salutem corporum, redigimus in vsum vitiorum. Vbertatis abundantiam, non ad necessitatem carnis, sed ad peruersitatem intorsimus voluptatis. Ipsa serena blandimenta aëris, ad amorem nobis seruire coëgimus terrenæ delectationis. Iure ergo restat vt simul nos omnia feriant, quæ simul omnia vitiis nostris malè subacta seruiebant: vt quot prius in mundo incolumes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamur sentire tormenta. Notandum verò quòd dicitur: *Terrores de cœlo & tempestates.*) Cùm tempestates hyemales venire ex ordine soleant temporum, cur hoc loco tempestates venire in perditionis signum prædicuntur,

Iacula præuisa minus feriunt.

Bella & seditiones differunt.

Sapien. 5. Orbis terrarum contra insensatos pugnabit.

Bonorum prosperitatem conuertimus ad voluptatis peruersitatem.

dicuntur, nisi quòd eas tempestates Dominus venire denunciat, quæ nequaquam ordinem temporum seruant? Quæ enim ordinatè veniunt, in signa non sunt: sed tempestates in signa sunt, quæ ipsa quoque temporum statuta confundunt. Quod nos quoque nuper experti sumus, qui æstiuum tempus omne conuersum in pluuiis hyemalibus vidimus. Quia autem cuncta hæc non de iniustitia ferientis sunt, sed de merito mundi patientis, facta prauorum hominum præmittuntur, cùm dicitur: *Sed ante hæc omnia incipient vobis manus suas iniicere, & persequentur, & tradent vos in synagogis, ducentes ad reges, & præsides propter nomen meum.*) Ac si apertè dicat: Prius corda hominum, & pòst elementa turbantur, vt cùm rerum ordo confunditur, ex qua iam retributione veniat, demonstretur. Nam quanuis finis mundi ex ipso suo ordine pendeat, peruersiores tamen quosq; inueniens, quia dignè ruinis illius opprimantur, innotescit, cùm subditur: *Ducentes ad reges & præsides propter nomen meum. Contingent autem hæc vobis in testimonium.*) In testimonium videlicet quorum, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut videndo non mutantur? Mors quippe iustorum bonis in adiutorium est, malis in testimonium: vt inde peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exemplum capiunt vt viuant. Sed auditis tot terroribus, turbari poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adiungitur, cùm protinus subinfertur: *Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri.*) Ac si apertè membris suis infirmantibus dicat? Nolite terreri, nolite pertimescere, vos ad certamen acceditis, sed ego prælior: vos verba æditis, sed ego sum qui loquor. Sequitur: *Trademini autem à parentibus & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte ex vobis afficient.*) Minorem dolorem mala ingerunt, quæ ab extraneis inferuntur. Plus verò in nobis ea tormenta sæuiunt, quæ ab illis patimur, de quorum mentibus præsumebamus: quia cum damno corporis, mala nos cruciant amissæ charitatis. Hinc est enim quod de Iuda traditore suo per Psalmistam Dominus dicit: Et quidem si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem vtique: & si is qui oderat me, super me magna locutus fuisset, abscondissem me vtique ab eo. Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Et rursum: Homo pacis meæ in quo sperabam, & qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem. Ac si de traditore suo apertis vocibus dicat: Transgresionem eius tantò grauius pertulit, quantò hanc ab eo qui meus esse videbatur, sensi. Omnes ergo electi quia summi capitis membra sunt, caput quoque suum in pasione sequuntur, vt ipsos quoque aduersarios in sua morte sentiant, de quorum vita præsumebant, & tantò eis crescat merces operis, quantò eis virtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Sed quia dura sunt quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis: cùm dicitur: *Capillus de capite vestro non peribit.*) Scimus fratres, quia caro incisa dolet, capillus incisus non dolet. Ait ergo martyribus suis: *Capillus de capite vestro non peribit.*) videlicet apertè dicens: Cur timetis ne pereat quod incisum dolet, quando & illud in vobis perire non potest, quod incisum non dolet? Sequitur: *In patientia vestra posidebitis animas vestras.*) idcirco possesio animæ in virtute patientiæ ponitur, quia radix omnium custósque virtutum patientia est. Per patientiam verò posidemus animas nostras: quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus posidere quod sumus. Patiētia verò est aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoq; qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic proximi mala portat, vt tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit. Scriptum quippe est: Charitas patiens est, benigna est. Patiens nanque est, vt aliena mala toleret, benigna verò est, vt ipsos etiam quos portat, amet. Hinc nanque per semetipsam veritas dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Virtus itaque est coram hominibus, aduersarios tolerare, sed virtus coram Deo, diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Sciendum verò quòd plerunque ideo patientes esse videmur: quia retribuere mala non possumus. Sed quia idcirco malum non retribuit, quia nequaquā valet, proculdubio, vt prædiximus, patiens non est: quia patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Per impatientiæ autem vitium, ipsa virtutum nutrix doctrina disipatur. Scriptum nanque est: Doctrina viri per patiētiam noscitur. Tantò ergo quisque minus ostenditur doctus, quantò conuincitur minus patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si viuendo nesciat æquanimiter aliena mala tolerare. Quanto enim culmine virtus patientiæ polleat, rursus Salomon indicat, dicens: Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Minor est ergo victoria, vrbes expugnare: quia extrà sunt quæ vincuntur. Maius autem est quod per patientiam vincitur: quia ipse à se animus superatur, & semetipsum sibimetipsi subiicit, quando eum patientia in humilitate tolerantiæ sternit. Sciendum verò est quòd plerunque euenire patientibus solet, vt eo quidem tempore quo aduersa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsentur: & sic patientiam exhibeant, vt custodire etiam cordis innocentiam curēt. Sed cùm post paululum hæc ipsa quæ pertulerint, ad memoriam reuocant, igne vehementissimi doloris instigantur. Argumenta vltionis inquirunt, & mansuetudinem quam tolerantes habuerunt, in retractatione sua semetipsos diiudicantes perdunt. Callidus nanque aduersarius bellum contra duos mouet, vnum videlicet inflammans, vt contumelias prior inferat: alterum vero prouocans, vt contumelias læsus reddat. Sed quia eius iam victor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit: contra illum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. Vnde fit vt tota se virtute contra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse cōsiderat. Quem quia commouere in ipsa iniuriarum iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedēs, in secreta cogitatione, deceptionis tempus inquirit. Et qui in publico bello perdidit, ad exhibendas occultè insidias exardescit. Quietis nanque iam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel iniuriarum iacula ad memoriā reducit. Cunctáque quæ sibi illata sunt, vehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit: & quiescentis animū tāto furore conturbat, vt plerunque vir patiens illa se æquanimiter tolerasse, etiam post victoriam captiuus erubescat: séq; nō reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio præbeatur, quærat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo victores sunt, sed per negligentiā postmodum intra vrbis claustra capiuntur? Quibus isti sunt similes, nisi his quos irruens grauis languor à vita nō subtrahit, sed leuiter veniens recidiua febris occidit. Ille ergo veraciter patientiā seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertulisse se talia exultat, ne bonū patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur. Sed quia natalem martyris hodierna die colimus, fratres mei, nequaquam nos à virtute eius patientiæ existimare extraneos debemus. Si enim adiuuante nos Domino virtutem patientiæ seruare contendimus, & in pace Ecclesiæ viuimus, & tamen martyrij palmam tenemus. Duo quippe sunt martyrij genera, vnum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse martyres possumus, etiā si nullo percutientiū ferro trucidemur. Mori quippe à persequente, martyrium in aperto opere est. Ferre verò contumelias, odiētem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Nam quia duo sunt martyrij genera, vnum in occulto opere, aliud in publico, testatur veritas, quę Zebedæi filios requirit, dicēs: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Cui cùm protinus responderent: Possumus, ilico Dominus respōdit, dicens: Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicem, nisi dolorem pasionis accipimus? De quo aliâs dicit: Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Et Zebedæi filij, id est, Iacobus, & Ioannes non vterque per martyrium occubuit: & tamen quòd vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes nanque nequaquam per martyrium vitā finiuit, sed tamen martyr extitit: quia pasionem quam non suscepit, in

Mori iustorū bonis est in adiutorium.

Tormenta à notis illata plus nocent quàm ab ignotis.

Psal. 54.

Psalm. 40.

Iudas grauius nocuit domino, quàm si non fuisset de eius familia.

Capillus incisus non dolet.

Patientia quid est.

2. Cor. 13.

Matth. 5.
Lucæ. 6.

Sacrificium quod est deo acceptum.

Prouer. 19.

Prouer. 16.

Bellum contra duos mouet callidus aduersarius.

Martyrij genera duo sunt.

Matth. 20.
Marc. 10.
Matth. 26.
Marci. 14.

corpore, seruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo sine ferro esse possumus martyres, si patientiam veraciter in animo custodimus. Non abs re arbitror fratres charissimi, si vnum vobis exemplum seruandæ patientiæ ad ædificationem loquar: Fuit quidam diebus nostris Stephanus nomine, pater monasterij iuxta Reatinæ vrbis mœnia constituti, vir valde sanctus, virtute patientiæ singularis. Et supersunt multi qui illum nouerunt, eiúsque vel vitam, vel obitum narrant. Erat autem huius lingua rustica, sed docta vita. Hic pro amore cœlestis patriæ cuncta despexerat, possidere aliquid in hoc mũdo fugiebat. Tumultus deuitabat hominum, crebris ac prolixioribus orationibus intentus erat. Virtus tamen patientiæ in eo vehementer excreuerat, ita vt eum sibi amicum crederet, qui sibi molestiæ aliquid irrogasset. Reddebat contumeliis gratias. Si quod in ipsa sua inopia damnum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat. Omnes suos aduersarios nihil aliud quàm adiutores æstimabat. Hunc cùm dies mortis egredi de corpore vrgeret, conuenerunt multi, vt tam sanctę animæ de hoc mundo recedenti, suas animas commendarent. Cúmque circa lectum illius hi qui conuenerant, omnes assisterent: alij corporeis oculis ingredientes angelos viderunt, sed dicere aliquid nullo modo potuerunt, alij omnino nihil viderunt. Sed omnes qui aderant, ita vehementissimus timor perculit, vt nullus egrediẽte illa sancta anima, illic stare potuisset. Et hi ergo qui viderãt, & hi qui omnino nihil viderant, vno omnes timore perculsi, & territi fugerunt. Nullúsque illic assistere illo moriente potuit. Pensate ergo fratres, omnipotens Deus qualiter terreat quando districtus iudex venturus est, si sic assistentes terruit quando gratus & remunerat⁹ venit: aut qualiter timeri potest, cùm videri potuerit, si sic mentes præsentium strauit, & quando videri non potuit. Ecce fratres charissimi seruata illa in Ecclesiastica pace patientia, ad quantum hunc retributionis culmen euexit. Quid huic suus conditor intus dedit, de quo nobis tantam gloriam in die eius exitus & foris innotuit? Quibus hunc credamus nisi sanctis martyribus sociatum, quem attestantibus corporeis quoque oculis, à beatis spiritibus constat esse susceptum? Nullo iste gladio percussus occubuit, & tamen coronam patientiæ quam in mẽte tenuit, in egressione percepit. Probamus quotidie verum esse quod ante nos dictum est: quia sancta Ecclesia electorum floribus plena, habet in pace lilia, in bello rosas. Sciendum præterea est quòd tribus modis virtus patientiæ exerceri solet. Alia nanque sunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sũstinemus. A proximo nanque persecutiones, damna, & contumelias: ab antiquo verò aduersario tentamenta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus tribus modis vigilanti oculo semetipsam debet mens circunspicere, ne contra mala proximi, pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij, seducatur ad delectationem, vel consensum delicti: ne contra flagella opificis, ad excessum proruat murmurationis. Perfectè enim aduersarius vincitur, quando mens nostra, & inter tentamenta eius ad delectationem, atque consensum non trahitur: & inter contumelias proximi custoditur ab odio: & inter flagella Dei compescitur à murmuratione. Nec hæc agentes, retribui nobis bona præsentia requiramus: nam pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis vitæ, vt tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis iam labor funditùs cessat. Vnde & per Psalmistam dicitur: Non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Quasi enim periisse patientia pauperum cernitur, cùm nihil pro illa in hac vita humilibus recompensatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit: quia tunc eius gloria percipitur, cùm simul omnia laboriosa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eámque cùm res exigit, exercete in operatione. Nullum vestrum ad odium proximi, contumeliosa verba commoueant, nulla periturarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente mensura damna pertimescitis, damna rerum transeuntium grauia non putatis. Si æternæ retributionis gloriam concupiscitis, de temporali iniuria non doletis. Tolerate ergo aduersarios vestros: sed vt fratres diligite, quos toleratis. Aeterna præmia pro damnis temporalibus

Patientia seruandæ exemplum singulare.

Aduersarij possunt dici adiutores.

Patientiæ virtus trib⁹ modis exerceri solet.

Psal. 9.

Patientia est exercenda in operatione.

E quærite. Nec quisquam vestrum suis se viribus hanc implere posse confidat: sed obtinere precibus, vt ipse hanc qui imperat, præstet. Et scimus quia petentes libenter exaudit, quãdo hoc petitur largiri quod iubet. Cùm continuò pulsatur in prece, concitè opitulatur in tentatione, Iesus Christus Dominus noster, qui cum patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

IN illo tempore. Dixit Dominus Iesus discipulis suis, parabolam hanc: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos, & misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent: quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt omnes simul excusare. Primus dixit ei: Villam emi, F *& necesse habeo exire & videre illam. Rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. Et reuersus seruus nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus. Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo, Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.*

Lucæ. 14.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in basilica beatorum Apostolorum Philippi & Iacobi, Dominica secunda post Trinitatem.

G

HOMILIA XXXVI.

HOc distare fratres charissimi inter delicias corporis, & cordis solet, quòd corporales delitiæ cùm non habentur, graue in se desiderium accendunt: cùm verò auidè eduntur, comedentem protinus in fastidium per satietatem vertunt. At contrà spiritales deliciæ cùm non habentur, in fastidio sunt, cùm verò habentur, in desiderio: tantóque à comedente amplius esuriuntur, quantò & ab esuriente amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis appetitus vilis est, & experientia magis placet. In illis appetitus saturitatem, saturitas fastidium generat. In istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spiritales delitiæ desiderium in mente, dum satiẽt: quia quantò magis earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur quod auidius ametur. Et idcirco non habitæ amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat quod ignorat? Proinde Psalmista nos admonet, dicens: Gustate, & videte quoniã suauis est Domin⁹. Ac si apertè dicat: Suauitatem eius non cognoscitis, si hanc minimè gustatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, vt probantes eius dulcedinem amare valeatis. Has autem homo delitias tunc amisit, cùm in paradiso peccauit: extrà exiit, cùm os à cibo æternæ dulcedinis clausit. Vnde nos quoq; nati in huius peregrinationis ærumna, huc fastidiosi iam venimus, nescimus quid desiderare debeamus. Tantóq; se amplius fastidij nostri morbus exaggerat, quantò se magis ab esu illius dulcedinis animus elongat. Et eò iam internas delitias non appetit, quò eas comedere diu longéque desueuit. Fastidio ergo nostro tabescimus, & longa inediæ peste fatigamur. Et quia gustare intus nolum⁹ paratam dulcedinem, amamus foris miseri famem nostrã. Sed superna nos pietas, nec deserentes se deserit. Contẽptas enim illas delitias ad memoriæ nostræ oculos reuocat, eásque nobis proponit: in promissione torporem excutit, atq; vt fastidiũ nostrũ repellere debeamus, inuitat. Ait nanque: *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos.*) Quis iste homo est, nisi ille de quo per prophetam dicitur:

Corporis & cordis delitiæ plurimũ inter se differunt.

H

Psal. 33.

Multi sunt qui nesciunt quid desiderare debeãt.

Cœnam magnam fecit dominus.

citur: Et homo est, & quis cognouit eum? Qui fecit cœnam magnam, quia satietatem nobis dulcedinis internæ præparauit. Qui vocauit multos, sed pauci veniunt: quia nonnunquã ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno eius conuiuio malè viuendo contradicunt. Sequitur: *Misit autem seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirent.*) Quid hora cœnæ, nisi finis est mundi? In quo nimirum nos sumus, sicut iam dudum Paulus testatur, dicens: Nos sumus in quo fines seculorum deuenerunt. Si ergo iam hora cœnæ est cùm vocamur, tantò minus nos debemus excusare à conuiuio dei, quantò propinquasse iam cernimus finem seculi. Quò enim pensamus quia nihil est quod restat, eò debemus pertimescere, ne tempus gratiæ quod præsto est, pereat. Idcirco autem hoc conuiuiũ Dei non prandium, sed cœna vocatur: quia post prandium cœna restat, post cœnam verò conuiuium nullum restat. Et quia æternum Dei conuiuium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit vt hoc non prandium, sed cœna vocaretur. Sed quis per hunc seruum qui à patrefamiliàs ad inuitandum mittitur, nisi prædicatorum ordo designatur? De quo videlicet ordine quanuis adhuc indigni existimus, quanuis peccatorum nostrorum ponderibus grauamur, & nos tamẽ in istis diebus sumus, & cùm de ædificatione vestra aliquid vobis loquor, hoc est quod ago. Seruus enim sum summi patrisfamiliàs. Cũ vos admoneo ad contemptum seculi, inuitare vos venio ad cœnam Dei. Nemo me propter me hoc in loco despiciat. Et si ad inuitandum nequaquam dignus appareo, sed tamen magnæ sunt delitiæ quas promitto. Sæpe fratres mei solet euenire quod dico, vt persona potens famulum habeat despectum, cúmque per eum suis fortè, vel extraneis aliquod responsum mandat, non despicitur persona loquentis serui, quia seruatur in corde reuerẽtia mittentis domini. Nec pensant qui audiunt per quem, sed quid vel à quo audiant. Ita ergo fratres, ita vos agite, & si nos forsitan dignè despicitis, in mente tamen vestra vocantis Domini reuerentiã seruate. Conuiuæ fieri summi patrisfamiliàs libenter obedite. Corda vestra discutite, atque ex eis mortale fastidiũ pellite. Ad repellendum nanque fastidium vestrum iam parata sunt omnia. Sed si adhuc carnales estis, fortasse epulas carnales inquiritis. Ecce ipsæ carnales epulæ in spiritale vobis alimentũ conuersæ sunt. Ad abstergendum nanque mentis vestræ fastidium, in cœna Dei ille vobis singularis agnus est occisus. Sed quid agimus, qui hoc quod subiungitur, adhuc fieri à multis videmus? Et cœperunt simul omnes excusare. Offert Deus quod rogare debuerat, nõ rogatus dare vult, quod vix sperari poterat: quia dignaretur largiri postulatus, & tamen contemnitur. Contemptoribus verò paratas delitias refectionis æternæ denunciat, & tamen simul omnes excusant. Ponamus ante oculos mentis minima, vt possimus dignè pensare maiora. Si quispiam potens ad inuitandum quemlibet pauperem mitteret, quid fratres rogo, quid pauper ille faceret, nisi de eadem sua inuitatione gauderet, responsum humile redderet, vestem mutaret, ire quantocyus festinaret, ne prior se ad potentis conuiuium alter occurreret? Homo ergo diues inuitat, & pauper occurrere festinat. Ad Dei inuitamur conuiuium, & excusamus. Sed ecce inter hæc æstimare possum, quid sibi corda vestra respondeant. Occultis enim fortasse sibimet cogitationibus dicunt. Excusare nolumus. Ad illud enim supernæ refectionis conuiuium, & vocari, & peruenire gratulamur. Loquentes vobis talia mentes vestræ verum dicunt, si non plus terrena quàm cœlestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quàm spiritalibus occupãtur. Vnde hîc quoque ipsa excusantium causa subiungitur, cùm protinus subinfertur: *Primus dixit: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te, habe me excusatum.*) Quid per villam, nisi terrena substantia designatur? Exiit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam. *Alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.*) Quid in quinque iugis boum, nisi quinque corporis sensus accipimus? Qui rectè quoque iuga vocati sunt: quia in vtroque sexu geminantur. Qui videlicet corporales sensus, quia interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora cognoscunt, & deserentes intima, ea quæ extrà sunt tangunt, rectè per eos curiositas designatur. Quæ dum alienam quærit vitam discutere, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare. Graue nanque curiositatis est vitium, quæ dũ cuiuslibet mentem ad inuestigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, vt aliena sciens, se nesciat: & curiosi animus quantò peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus sui. Propter hoc nãque & de eisdem quinque iugis boum dicitur: *Eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.*) Ipsa enim excusantis verba à vitij sui significatione nõ discrepant, dum dicit: Eo probare illa: quia videlicet aliquãdo pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum est quòd & is qui propter villam, & is qui propter probanda iuga boum, à cœna sui inuitatoris excusat, humilitatis verba permiscet, dicens: *Rogo te, habe me excusatum.*) Dum enim dicit, Rogo te: & tamen venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione. Et ecce hæc diiudicat prauus quisque cùm audit: nec tamen ea quæ diiudicat, agere desistit. Nam dum cuilibet peruersè agenti dicimus, Conuertere, Deum sequere, mũdum relinque: vbi hunc nisi ad dominicam cœnam vocamus? Sed cùm respondet, Ora pro me, quia peccator sum: hoc facere non possum: quid aliud agit, nisi & rogat & excusat? Dicens nanque, Peccator sum, humilitatem insinuat: subiungens autem, Conuerti non possum, superbiã demõstrat. Rogando ergo excusat, qui & humilitatem perducit in voce, & superbiam exercet in actione. *Alius autem dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire.*) Quid per vxorem, nisi voluptas carnis accipitur? Nam quanuis bonum sit coniugium, atque ad propagandam sobolem prouidentia diuina constitutum: nonnulli tamen non per hoc fœcunditatem prolis, sed desideria expetunt voluptatis, & idcirco per rem iustam significari potest non incongruè res iniusta. Ad cœnam ergo nos æterni conuiuij summus paterfamiliàs inuitat, sed dum alius auaritiæ, alius curiositati, alius voluptati carnis est deditus, nimirum reprobi simul omnes excusant. Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio deuastat, alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternæ vitæ epulas non festinat. Sequitur: *Reuersus seruus nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamiliàs, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis: & pauperes, debiles, cæcos, & claudos, introduc huc.*) Ecce qui terrenæ substantiæ plus iusto incumbit, venire ad dominicam cœnam recusat: qui labori curiositatis insudat, præparata vitæ alimenta fastidit: qui carnalibus desideriis inseruit, spiritalis conuiuij epulas respuit. Quia ergo venire superbi renuunt, pauperes eliguntur. Cur hoc? quia iuxta Pauli vocem, Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Sed notandum nobis est quomodo describantur qui ad cœnam vocantur, & veniunt. Pauperes & debiles dicuntur, qui iudicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes & quasi fortes sunt, qui & positi in paupertate superbiunt. Cæci verò sunt, qui nullum ingenij lumen habent. Claudi quoque sunt, qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profectò liquet, quia sicut illi peccatores fuerunt, qui vocati venire noluerunt, ita hi quoque peccatores sunt, qui inuitantur & veniunt. Sed peccatores superbi respuuntur, vt peccatores humiles eligantur. Hos itaque elegit Deus, quos despicit mundus: quia plerunque ipsa despectio hominem reuocat ad semetipsum. Is enim qui patrem reliquit, & partem substantiæ quam perceperat prodigè expendit, postquàm esurire cœpit, in se reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Longè quippe à se discesserat, quando peccabat. Et si non esurisset, in semetipsum minimè rediisset: quia postquàm terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de spiritalibus amisit. Pauperes ergo & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti plerunque tantò celerius vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent vbi delectentur. Quod bene Amalechitarum puer ille Aegyptius designat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remansit in via: & fame sitique aruit. Quem cùm Dauid inuenit, ei cibum potúmque præbuit, qui ilicò conualescens

Marginalia: 1. Cor. 10. — Cœna facta nullum restat conuiuium. — Villa terrenam substantiam significat. — Boũ quinque iuga, quinque sensus repræsentant. — Coniugium bonum est. — 1. Cor. 1. Pauperes & debiles qui dicuntur. — Deus elegit quos mundus despicit. — Lucæ 15. — 1. Reg. 30.

Amalechita populus lambens vocatur.

dux Dauid factus est. Conuiuantes Amalechitas reperit, & eos qui se debilem reliquerant, cum magna fortitudine prostrauit. Amalechita quippe populus lãbens vocatur. Et quid per lambentem populum, nisi mentes secularium designantur? Quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporalibus delectantur. Quasi enim populus lambens, prædam facit dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant. Sed puer Aegyptius æger in via relinquitur: quia peccator quisque dum infirmari ab huius mundi statu cœperit, mox secularibus mentibus in despectum venit. Quem tamen Dauid inuenit, eisque cibum & potum præbet: quia manu fortis Dominus abiecta mundi non despicit, & plerunque eos qui sequi mundum minimè valentes, quasi in via remanent, ad amoris sui gratiam conuertit, eisque verbi cibum potúmque porrigit: & quasi duces sibi in via elegit, dum suos etiã prædicatores facit. Dum enim Christum peccatorum cordibus inserunt, quasi Dauid super hostes ducũt. Qui conuiuantes Amalechitas velut Dauid gladio feriunt: quia superbos quosque qui se in mundo despexerant, Domini virtute prosternunt. Puer ergo Aegyptius qui in via remanserat, Amalechitas interfecit: quia plerunque ipsi mentes secularium prædicando superant, qui prius cum secularibus in hoc mundo currere non valebant. Sed deductis ad cœnam pauperibus, qui puer subiungat audiamus. *Domine factum est vt imperasti, & adhuc locus est.)* Multi tales ad cœnam dominicam ex Iudæa collecti sunt, sed multitudo que ex Israelitico populo credidit, locum superni conuiuij non impleuit. Intrauit iam frequentia Iudæorum, sed adhuc locus vacat in regno, vbi suscipi debeat numerositas gentium. Vnde & eidem seruo dicitur: *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea.)* Cùm de vicis & plateis ad cœnam quosdam Dominus inuitat, illum videlicet populum designat, qui tenere legem sub vrbana conuersatione nouerat. Cùm verò conuiuas suos colligi ex viis & sepibus præcipit, nimirum agrestem populum colligere, id est, gentilem quærit, de cuius significatione per Psalmistam dicitur: Tunc exultabunt omnia ligna syluarum ante faciem Domini, quoniam venit. Ligna enim syluæ gentes vocatę sunt: quia in infidelitate sua tortæ & infructuosæ semper fuerunt. Qui ergo ex illo agresti vsu conuersi sunt, ad cœnam dominicam quasi ex sepibus venerunt. Notandum verò est quòd in hac inuitatione tertia non dicitur. Inuita, sed Compelle intrare. Alij enim vocantur, & venire contemnunt: alij vocantur & veniunt: alij autem nequaquam dicitur, quia vocantur, sed compelluntur vt intrent. Vocantur & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Quidam verò sic vocantur, vt etiam compellantur. Nam sunt nonnulli, qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt. Vident quæ agere debeãt, sed hæc ex desiderio non sequuntur. His plerunque, vt superius diximus, contingit, vt eos in carnalibus desideriis suis mundi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur, & nequeant: & dum per alta pelagi quasi ad grandiores curas huius sęculi nauigare proponunt, semper aduersis flatibus ad deiectionis suæ littora repellantur. Cúmque se frangi in desideriis suis, aduersante mundo conspiciunt, quid de se auctori suo debeant commonentur: ita vt ad eum erubescentes redeant, qui eum superbientes pro mundi amore deserebant. Sæpe nanque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volẽtes, aut lõga ægritudine tabescunt, aut afflicti iniuriis cõcidunt, aut percussi grauibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident: quia nihil confidere de eius voluptate debuerunt, séque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda conuertunt. De his quippe Dominus per prophetam dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: quæret, & non inueniet eos, & dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Vir vniuscuiusque fidelis animæ Deus est: quia hæc videlicet ei est coniuncta per fidem. Sed illa quæ coniuncta Deo fuerat anima, amatores

Psalm. 95.

Gentiles vocati sunt ligna sylua.

Gloriam temporalẽ multi conantur apprehendere, & nequeunt.

Osee. 2.

Animæ cuiusque fidelis vir deus est.

E suos sequitur, quando mens quæ iam per fidem credidit, adhuc se immundis spiritibus in operatione substernit, mundi gloriam quærit, carnali delectatione pascitur, exquisitis voluptatibus nutritur. Sed plerunque omnipotens Deus talem animam misericorditer respicit, & eius voluptatibus amaritudines permiscet. Vnde dicit: Ecce ego sepiam vias tuas spinis. Viæ etenim nostræ spinis septæ sunt, quando in hoc quod malè cupimus dolorum punctiones inuenimus. Et sepiam eas maceria, & semitas suas non inueniet. Viæ nostræ maceria sepiuntur, cùm desideriis nostris duræ in hoc mundo obiectiones resistunt. Et semitas nostras inuenire non possumus: quia hoc quod malè quærimus, adipisci prohibemur. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, quæret, & non inueniet eos: quia malignos spiritus quibus se in suis desideriis anima subdidit, ad desideriorum suorum effectum minimè comprehendit. Sed ex hac salubri aduersitate quanta vtilitas nascatur, adiungit cùm subditur, Et dicet: Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Postquam ergo vias suas spinis septas inuenit, postquam amatores suos apprehendere non valet, ad amorem viri prioris redit: quia plerunque postquam in hoc mundo non possumus obtinere quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus, tunc placere incipit quod displicebat, & is cuius nobis amara fuerant præcepta, repentè dulcescit in memoria, & peccatrix anima quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis coniunx. Qui ergo huius mundi aduersitatibus fracti, ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid isti fratres mei, nisi compelluntur vt intrent? Sed valde est tremenda sententia quæ protinus subinfertur. Intenta hanc cordis aure percipite fratres & Domini mei: Inquantum peccatores fratres mei, inquantum iusti, Domini mei. Intenta hanc aure percipite, vt tantò eam minus sentiatis in examine, quantò nunc auditis formidolosius in prædicatione. Ait enim: *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.)* Ecce vocat per se, vocat per angelos, vocat per patres, vocat per prophetas, vocat per apostolos, vocat per pastores, vocat etiam per nos, vocat plerunque per miracula, vocat plerunque per flagella, vocat aliquando per huius mundi prospera, vocat aliquando per aduersa. Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit intrare non valeat. Audite quid sapientia per Salomonem dicat: Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, manè consurgent, & non inuenient me. Hinc est quod fatuę virgines tardè venientes clamant dicentes: Domine Domine, aperi nobis. Sed iam tunc aditum quærentibus dicitur: Amen amen dico vobis, nescio vos. Quid inter hæc fratres charissimi, nisi relinquere omnia debem⁹, curas mundi postponere, solis desideriis æternis inhiare? Sed hæc paucis data sunt. Admonere vos volo, vt relinquatis omnia, sed non præsumo. Si ergo cuncta mundi relinquere non potestis, sic tenete quæ huius mundi sunt, vt tamen per ea non teneamini in mundo, vt terrena res possideatur, non possideat, vt sub mentis vestræ sit dominio quod habetis, ne mens vestra dum terrenarum rerum amore vincitur, à rebus suis ipsa magis possideatur. Sit ergo res temporalis in vsu, æterna in desiderio: sit res tẽporalis in itinere, desideretur æterna in peruentione. Quasi ex latere respiciatur quicquid in hoc mundo agitur. Ante nos autem tendant mentis oculi, dum tota intentione illa conspiciunt, ad quæ peruenimus. Extirpentur funditùs vitia, non solùm ab actu operis, sed etiam à cogitatione cordis euulsa. Non nos voluptas carnis, non sollicitudo curiositatis, non æstus ambitionis à dominica cœna præpediat, sed ipsa quoque quæ honesta in mundo agimus, quasi ex quodam mentis latere tangamus, vt terrena quælibet sic nostro corpori seruiant, quatenus cordi minimè obsistant. Non ergo fratres audemus vobis dicere, vt omnia relinquatis, sed tamen si vultis, omnia etiam retinendo relinquitis, si sic temporalia geritis, vt tamen tota mente ad æterna tendatis. Hinc etenim Paulus apostolus dicit: Tempus breue est, reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent

Osee. 2.

Viæ nostræ maceria sepiuntur.

Compelluntur aliqui intrare ad cœnam Domini.

F

G

Deus noster multipliciter.

Prouer. 1.

Matth. 25.

Bona mundana qualiter sunt tenenda.

H

Omnia relinquere possumus etiam retinendo.

1. Cor. 7.

dent,tanquam non gaudentes:& qui emunt, tanquam non possidentes:& qui vtuntur hoc mundo,tanquam non vtantur:præterit enim figura huius mundi. Vxorem nanque habet,sed quasi non habens,qui sic scit debita carnis exoluere, vt tamen per ea mundo tota mente non cogatur inhærere. Nam cùm idem rursum egregius prædicator dicat: Qui habet vxorem, cogitat quæ sunt huius mundi, quomodo placeat vxori: ille vxorem habet quasi non habens,qui sic studet placere coniugi,vt tamen non displiceat conditori. Flet quoque,sed tanquam non fleat,qui sic temporalibus damnis affligitur,vt tamen de æternis lucris semper animum consoletur. Gaudet verò,sed tanquam non gaudeat,qui sic de temporalibus bonis hilarescit,vt tamen semper tormenta perpetua consideret:& in hoc quòd mentem gaudio subleuat,hâc continuò pondere prouidi timoris premat. Emit autem sed quasi non possidens, qui & ad vsum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet quòd hæc citius relinquat. Mundo quoque vtitur, sed quasi non vtitur, qui & necessaria cuncta exterius ad vitæ suæ ministerium redigit,& tamen hæc eadem non sinit suæ menti dominari, vt subiecta foris seruiant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant. Quicunque ergo tales sunt,eis profectò terrena omnia non ad desiderium,sed ad vsum assunt:quia rebus quidem necessariis vtuntur, sed nihil habere cum peccato cupiunt. De ipsis quoque rebus habitis quotidie mercedes acquirunt,& plus gaudent bono opere quàm bona possessione. Ac ne aliquibus ista difficilia esse videantur, rem de persona refero, quam multi vestrûm mecum nouerunt. Quam videlicet rem ipse ante triennium in Centumcellensi vrbe à personis fidelibus didici. Nuper nanque in eadem ciuitate Theophanius comes fuit, vir misericordiæ actibus deditus, bonis operibus intentus, hospitalitati præcipuè studens. Exercendi comitatus actibus occupatus, agebat terrena & téporalia, sed vt pòst ex fine eius claruit, magis ex debito quã ex intentione. Nam cùm appropinquante mortis eius tempore, grauissima aëris tempestas obsisteret, ne ad sepeliendum duci potuisset, eúmque coniunx sua cum fletu vehementissimo requireret, dicens: Quid faciam? quomodo te ad sepeliendum eiicio, quæ ostium domus huius egredi præ nimia tempestate non possum? Tunc ille respondit: Noli mulier flere, quia mox vt ego defunctus fuero, aëris serenitas redibit. Cuius protinus & vocem mors, & mortem serenitas est secuta. Cuius manus ac pedes podagræ humore tumescentes, & versi in vulneribus fuerant, & profluente sanie putebant. Sed cùm corpus illius ex more ad lauandum fuisset detectum, ita manus, pedésque illius sani reperti sunt,ac si vnquam vulneris nihil habuissent. Ductus itaque ac sepultus est, eiúsque coniugi visum est, vt quarto die in sepulchro illius marmor quod superpositum fuerat, mutari debuisset. Quod videlicet marmor corpori eius superpositum dum fuisset ablatum, tanta ex eius corpore fragrantia odoris emanauit, ac si ex putrescenti carne illius pro vermibus aromata ferbuissent. Hæc igitur dixi, vt è vicino exemplo ostendere possem, nonnullos & secularem habitum gerere, & secularem animum non habere. Quos enim tales in mundo necessitas ligat, vt ex omni parte exui à mundo non possint, sic debent ea quæ mundi sunt tenere, vt tamen eis nesciant ex mentis fractione succumbere. Hoc ergo cogitate, & cum relinquere cuncta quæ mundi sunt, non potestis, exteriora bene exterius agite, sed ardenter interius ad æterna festinate. Nihil sit quod desiderium vestræ mentis retardet, nullius vos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est, in cœlestibus, delectetur. Si malum metuitur, mala animo æterna proponantur: vt dum illic esse conspicit,& amplius quod diligat,& amplius quod pertimescat, hîc omnino non hæreat. Ad hæc agenda habemus mediatorem Dei & hominum, adiutorem nostrum, per quem cita cuncta obtinebimus, si ad illum vero amore flagramus: qui viuit & regnat cum patre & spiritu sancto Deus in secula seculorum. Amen.

Ibidem.

Gaude sed tanquã non gaudeas.

Theophanij comitis commendatio.

Mentis nostræ desiderium nihil retardare debet.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

In illo tempore. Dixit Iesus turbis: Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nónne prius sedés computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendũ: ne postquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiant illudere ei dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit cousummare? Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, nónne sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum viginti milibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens rogat ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.

Lucæ.14.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in Basilica beati Sebastiani martyris.

HOMILIA XXXVII.

Si consideremus fratres charissimi, quæ & quanta sunt quę nobis promittuntur in cœlis, vilescunt animo omnia quę habentur in terris. Terrena nanque substantia supernæ fœlicitati comparata, pondus est non subsidium. Temporalis vita æternæ vitæ comparata, mors est potius dicenda quàm vita. Ipse enim quotidianus defectus corruptionis, quid est aliud quàm quædam prolixitas mortis? Quæ autem lingua dicere, vel quis intellectus capere sufficit, illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei vultum cernere, incircunscriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus, iámque illic cupit assistere, vbi se sperat sine fine gaudere: sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Delectat ergo mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. Vnde ad se venientibus veritas dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.*) Sed percontari libet quomodo parentes, & carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui iubemur & inimicos diligere? Et certè veritas de vxore dicit: Quod Deus coniunxit, homo nõ separet. Et Paulus ait: Viri diligite vxores vestras: sicut & Christus Ecclesiam. Ecce discipulus vxorẽ diligẽdã prædicat, cùm magister dicat: Qui vxorem non odit, non potest meus esse discipulus? Nũquid aliud iudex nũciat, aliud præco clamat? An simul & odisse possumus, & diligere? Sed si vim pręcepti perpendimus, vtrunque agere per discretionem valemus: vt eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus, diligamus, & quos aduersarios in via Dei patimur, odiendo & fugiẽdo nesciamus. Quasi enim per odiũ diligitur, qui carnaliter sapiens, dũ praua non ingerit, non auditur. Vt autẽ Dominus demonstraret hoc erga proximos odium, non de affectione procedere, sed de charitate, addidit protinus dicens: *Adhuc autem & animam suam.*) Odisse itaque præcipimur proximos, odisse & animã nostram. Constat ergo, quia amando debet odisse proximum, qui sic eum odit, sicut semetipsum. Tunc etenim bene nostrã animã odimus, cùm eius carnalibus desideriis non acquiescimus, cùm eius appetitũ frangimus, eius voluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odiũ amatur. Sic sic nimirũ exhibere proximis nostris odij discretionem debemus, vt in eis & diligamus quod sunt, & habeamus odio quod in Dei nobis itinere obsistunt. Certè dum Paulus Hierosolymam pergeret, propheta Agabus zonam illius apprehen-

Vita temporalis, æternæ, cõparata, mors est.

2.Tim.2.

Matt.5.

Ephes.5.

Matth.10.

Diligitur quandoque proximus per odium.

Act. 21.

dit, suisque pedibus alligauit, dicens: Virum cuius hæc zona est, sic alligabunt Iudæi in Hierusalem. Sed is qui animam suam perfectè oderat, quid dicebat? Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu Christi, nec facio animam meam preciosiorem quàm me. Ecce quomodo animam suam amando oderat, imo odiens amabat, quam cupiebat pro Iesu morti tradere, vt hanc ad vitam de peccati morte suscitaret. Ab hac ergo discretione odij nostri trahamus formam ad odium proximi. Ametur quilibet in hoc mundo etiam aduersarius, sed in via Dei contrarius non ametur etiam propinquus. Quisquis enim iam æterna concupiscit, in ea quam aggreditur causa Dei, extra patrem, extra matrem, extra vxorem, extra filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri debet, vt eò verius cognoscat Deum, quò in eius causa neminē recognoscit. Multum namque est quòd carnales affectus intentionem mentis diuerberant, eiúsque aciem obscurant: quos tamen nequaquam noxios patimur, si eos præmẽdo teneamus. Amandi ergo sunt proximi, impendenda est charitas omnibus, & propinquis, & extraneis: nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flectendum. Scimus autem quia cùm de terra Philistiim arca Domini ad terram Israëlitarum rediret, plaustro superimposita est, & vaccæ plaustro subiūctæ sunt, quæ fœtæ fuisse memorantur, quarum filios clauserunt domi. Et scriptum est: Ibant autem in directùm vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis, vno itinere gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabant, neque ad dexteram, neque ad sinistram. Quid ergo vaccæ, nisi fideles quosque in Ecclesia designant? qui dum sacri eloquij præcepta considerant, quasi superimpositam sibi Domini arcam portant. De quibus hoc etiam est notandum quòd fuisse fœtæ memorantur: quia sunt plerique qui in via Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligantur, sed non declinant à recto itinere, qui arcam Dei portant in mente. Ecce enim vaccæ Bethsamis pergunt. Bethsamis quippe dicitur domus solis. Et propheta ait: Vobis autem qui timetis Dominum, orietur sol iustitiæ. Si ergo ad æterni Solis habitationem tendimus, dignum profectò est, vt de Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim virtute pensandum est, quòd vaccæ Dei plaustro suppositæ pergunt & gemunt. Dant ab intimis mugitus & tamē ab itinere non deflectunt gressus. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quique esse intra sanctam Ecclesiam debent, vt compatiantur proximis per charitatem, & tamen de via Dei non exorbitēt per compassionem. Hoc ipsum verò animæ odium qualiter exhiberi debeat, veritas subdendo manifestat, dicens: Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, nō potest meus esse discipulus. Crux quippe à cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Domini baiulamus, cùm aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum verò est quòd sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent. Et sunt plerique qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt: vt ei non ad virtutem, sed quasi miserēdo ad culpas faueant. Hi itaque crucem quidem videntur ferre, sed Dominum non sequuntur. Vnde rectè hæc eadem veritas dicit: *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.*) Baiulare etenim crucem & post Dominum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo pro studio æternæ intentionis exhibere. Nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidem baiulat, sed ire post Dominum recusat. Quia verò sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ sublimitatis adiungitur, cùm dicitur: *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum: ne postea quàm posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiant ei illudere, dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare: & non potuit consummare?*) Omne quod agimus, præuenire per studium considerationis debemus. Ecce enim iuxta veritatis vocem, qui turrim ædificat, prius ædificij sumptus parat. Si ergo humilitatis turrim construere cupimus, prius nos præparare contra aduersa huius seculi debemus. Hoc enim inter terrenum & cœleste ædificium distat, quòd terrenum ædificium expensas colligendo construitur, cœleste verò ædificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus. Ad istud sumptus facimus, si & habita relinquamus. Istos sumptus diues ille habere non potuit, qui multas possessiones possidens, magistrum requisiuit dicens: Magister bone quid faciendo vitam æternam possidebo? Qui cùm præcepta relinquenti omnia audisset, tristis abscessit, & inde est angustatus in mente, vnde foris fuit latior in possessione. Quia enim in hac vita amabat sumptus celsitudinis, tendendo ad æternam patriam, habere noluit sumptus humilitatis. Considerandum verò est quod dicitur: *Omnes qui viderint, incipient illudere ei.*) Quia iuxta Pauli vocem, spectaculum facti sumus mundo, angelis, & hominibus. Et in omne quod agimus, considerare occultos nostros aduersarios debemus: qui semper nostris operibus insistunt, semper ex nostro defectu gratulantur. Quos propheta intuens ait: Deus meus in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei: In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicitè vigilemus, ipsos irrisores patimur, quos ad malum persuasores habemus. Sed quia de construendo ædificio cōparatio data est, nunc ex minori ad maius similitudo subditur: vt ex rebus minimis maiora pensentur. Nam sequitur: *Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, nónne sedens prius cogitat, si possit cùm decem milibus occurrere ei, qui cum viginti milibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt.*) Rex contra regem ex æquo venit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt, postulat. Quibus ergo nos lachrymis veniam sperare debemus, qui in illo tremēdo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non venimus? Quos nimirum conditionis infirmitas, & causa inferiores exhibet. Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam praua quæque exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cum viginti milibus venire dicitur is, contra quem minimè sufficit iste qui cum decem milib' venit. Decem milia quippe ad viginti milia, simplum ad duplum sunt. Nos autem si multum proficimus, vix exteriora nostra opera in rectitudine seruamus. Nam & si iam luxuria carnis abscissa est, tamen adhuc à corde funditùs abscissa non est. Ille autem qui iudicaturus venit exteriora simul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes pensat. Cum duplo ergo exercitu contra simplum venit, qui nos vix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatione discutit. Quid ergo agēdum est fratres, nisi vt dum nos cum simplo exercitu contra duplum illius sufficere non posse conspicimus, dum adhuc longè est, legationem mittamus, & rogemus ea quæ pacis sunt? Longè enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non videtur. Mittamus ad hunc legationem, lachrymas nostras, mittamus misericordiæ opera, mactemus in ara eius hostias placationis, cognoscamus nos cum eo in iudicio non posse contendere. Pensemus virtutem eius fortitudinis, rogemus ea quæ pacis sunt. Hæc est nostra legatio, quæ regem venientem placat. Pensate fratres quàm benignum sit, quòd is qui suo aduentu valet opprimere, tardat venire. Mittamus ad hunc, vt diximus legationem nostram flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter nanque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragratur: quia is qui in se resurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Multos vt arbitror vestrûm fratres charissimi, contigit nosse hoc quod volo ad memoriam vestram narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum quòd quidam ab hostibus captus lōgè transductus est. Cumque diu teneretur in vinculis, eum vxor sua cùm ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam velut mortuo hostias hebdomadibus singulis curabat offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge oblatæ fuissent hostiæ pro animæ eius absolutione.

Paulus animam suam amando oderat.

Arca Domini ferebatur per vaccas. *1. Reg. 6.*

Mala. 4.

Lucæ 14. Crucem domini duobus modis baiulamus.

Ædificia cœleste, & terrenum, differunt.

Matth. 19.

1. Cor. 4.

Psalm. 24.

Iudex exteriora & interiora iudicabit.

Legationem ad dominum mittere debemus vero gemus ea quæ pacis sunt.

Hostia altaris multum valet ad absolutionem nostram.

Hostiæ oblatio magnæ esse efficaciæ notabili ostenditur exemplo.

lutione. Non longo pòst tempore reuersus, admirans valde suæ indicauit vxori, quòd diebus certis, hebdomadibus singulis, eius vincula soluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atque horas discutiens, tūc eum recognouit absolutum, cùm pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero potuit in altero soluere vincula corporis. Multi vestrûm fratres charissimi Cassium Narniensis vrbis episcopum nouerunt, cui mos erat quotidianas Deo hostias offerre, ita penè nullus dies vitæ eius abscederet, quo nō omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Cui cum sacrificio valde etiam concordabat vita. Nam cuncta quæ habebat, in eleemósynis tribuens, cùm ad horam offerendi sacrificij venisset, velut totus in lachrymis defluens, semetipsum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius & vitam & exitum à quodam venerabilis vitæ diacono qui fuerat ab eo nutritus, referente cognoui. Aiebat enim quòd quadā nocte eius presbytero per visum Dominus astitit, dicens: Vade & dic episcopo: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset pes tuus, non cesset manus tua, natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit presbyter, sed quia è vicino Apostolorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitus diem episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, eiúsque inobedientiam vehementer increpauit, atque eadem iussionis suæ verba retexuit. Tunc presbyter surrexit vt pergeret, sed rursus infirmitas cordis impedimento facta est indicandæ reuelationis. Et ad admonitionem quoque iteratæ iussionis obduruit pergere, & quæ viderat, manifestare neglexit. Sed quia magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ maior sequi solet ira vindictæ, visione tertia Dominus apparens, iam verbis addidit verbera, & tam districta cęde mactatus est, vt in eo duritiam cordis emollirent vúlnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex verbere, perrexit ad episcopum, eúmque iā ex more iuxta beati Iuuenalis martyris sepulchrum ad offerendum sacrificium consistentem reperit, secretum à circunstantibus petiit, séque eius pedibus strauit. Cúmque eum vbertim flentem episcopus vix ad se leuare potuisset, lachrymarum causas cognoscere studuit. Ille verò relaturus ordinem visionis, prius vestimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis, vt ita dicam. testes veritatis & culpæ, mōstrauit quanta animaduersione districtionis membra illius accepta verbera liuore inflicto sulcauerant. Quæ mox vt episcopus vidit, exhorruit, & quis sibi talia facere præsumpsisset, cum magnæ obstupefactionis vocibus inquisiuit. At ille respōdit, hæc se pro ipso fuisse perpessum. Excreuit cum terrore admiratio: sed nullas iam presbyter inquisitioni eius moras adiiciens, secretum reuelationis aperuit, eíque iussionis dominicæ ea quæ audierat verba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset manus tua, non cesset pes tuus: natali Apostolorum venies ad me, & retribuā tibi mercedem tuam. Quibus auditis, episcopus se in orationem cum magna cordis contritione prostrauit, & qui oblaturus sacrificium, ad horam tertiam venerat, hoc pro extensæ orationis magnitudine, ad horam nonam vsque protelauit. Atque ex illo iam die magis magísque aucta sunt ei lucra pietatis. Factúsque est tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eum cui ipse debitor fuerat, ex ea promissione iam cœperat habere debitorem. Huic autem consuetudo fuerat, annis singulis natalitio Apostolorum die, Romam venire. Iámq; ex hac reuelatione suspectus, venire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore sollicitus fuit, secūdo quoque anno vel tertio in mortis suæ expectatione suspensus, quarto, quintóque & sexto similiter. Qui desperare iam de veritate reuelationis poterat, si verbis fidem verbera non fecissent. Cùm ecce anno septimo vsque ad expectati natalis sacras vigilias incolumis peruenit, sed leuis hunc in vigiliis *calor attigit, atque ipso die natalitio filiis suis se expectantibus, missarum solennia implere se posse recusauit. Illi verò qui de eius erant pariter egressione suspecti, simul ad eum omnes venerunt, sese vnanimiter astringētes, vt die eodem nequaquam acquiescerent missarum solennia celebrari, nisi pro eis apud Dominum idem antistes suus intercessor accederet. Tunc ille compulsus, in episcopij oratorio missas fecit, & manu sua corpus dominicum pacémque omnibus tribuit. Qui cuncto ministerio oblati sacrificij peracto, ad lectulum rediit, ibíque iacens, dum sacerdotes suos acministros circunstetisse cerneret, quasi vale vltimum dicens, de seruādo eos vinculo charitatis admonebat, & quanta debuissent concordia inter se vniri, prædicabat. Cùm subitò inter ipsa sanctæ exhortationis verba, voce terribili clamauit dicens. Hora est. Móxque assistentibus ipse suis manibus linteum dedit, quod ex more morientium, sibi contra faciem tenderetur. Quo tenso, spiritum emisit, sicque sancta illa anima ad gaudia æterna perueniens, à carnis corruptione soluta est. Quem fratres charissimi, quem vir iste in morte sua imitatus est, nisi eum quem in vita sua fuerat contemplatus? Dicens enim, Hora est, de corpore exiit: quia & Iesus peractis omnibus cùm dixisset, Consummatum est, inclinato capite tradidit spiritum. Quod ergo Dominus ex potestate, hoc egit famulus ex vocatione. Ecce quotidianæ hostiæ illa cū eleemosynis & lachrymis missa legatio, quantam cum rege veniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui potest. Qui autem relinquere omnia non potest, cùm adhuc longè est rex, legationem mittat, lachrymarum, eleemosynarum, hostiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui scit quia portari non possit iratus. Quòd adhuc moram facit venire, legationem pacis sustinet. Venisset iam iamque si vellet cunctos suos aduersarios trucidasset. Sed & quàm terribilis veniet, indicat, & tamen ad veniendū tardat: quia non vult inuenire quos puniat, sed reatum nobis contemptus nostri denunciat, dicens: *Sic ergo omnis ex vobis qui non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et tamen sperandæ salutis remedium confert: quia qui per iram non potest ferri, per postulatæ pacis vult legationem placari. Lauate ergo fratres charissimi, lachrymis maculas peccatorum, eleemosynis tergite, sacris hostiis expiate. Nolite possidere per desiderium, quæ adhuc per vsum minimè reliquistis. Spem in solo redemptore figite, ad æternam patriam mente transite. Si enim nil in hoc mundo iā amando possidetis, etiā possidendo cuncta reliquistis. Ipse nobis gaudia desiderata concedat, qui nobis æternæ pacis remedia cōtulit Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Punitione magna dignus est, qui sæpius dei gratiā contempsit.

** al. leuis dolor.*

Ioan. 19.

Lachrymarū legationem mittamus ad regem.

Deus vult placari precibus.

Eleemosynæ tergunt maculas peccatorum

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Matt. 22.

IN illo tempore. Loquebatur Iesus principibus sacerdotum & Pharisæis in parabolis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in villam suam, alius verò ad negociationem suam. Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cùm audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitates illorum succendit. Tunc ait rex seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, bonos & malos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem rex vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis pedibus eius & manibus, mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in Basilica beati Clementis: Dominica. xx. Post Trinitatem.

HOMILIA XXXVIII.

TExtum lectionis Euangelicæ fratres charissimi, volo, si possum, sub breuitate transcurrere, vt in fine eius valeam ad loquendum largius vacare. Sed quærendum prius est, an hæc apud Matthæum ipsa sit lectio, quæ apud Lucam appellatione cœnæ describitur? Et quidem sunt nonnulla quæ sibi dissona esse videntur: quia hîc prandium, illic cœna memoratur: hîc quia nuptias non dignis vestibus intrauit repulsus est: illic nullus qui intrasse dicitur, repulsus esse perhibetur. Qua ex re rectè colligitur, quòd & hîc per nuptias præsens Ecclesia, & illic per cœnam æternum & vltimum conuiuium designatur: quia & hanc nonnulli exituri intrant, & ad illud quisquis semel intrauerit, vlterius non exibit. At si quis forte contendat, hanc eandem esse lectionem, ego melius puto, salua fide, alieno intellectui cedere, quàm contentionibus deseruire: quoniam & intelligi congruè forsitan potest, quia de proiecto eo qui cum nuptiali veste non venerat, quod Lucas tacuit, Matthæus dixit. Quòd verò per illum cœna, per hunc autem prandium, dicitur, nequaquam vel hoc nostræ intelligentiæ obsistit: quia cùm ad horam nonam apud antiquos quotidie prandium fieret, ipsum quoque prandium cœna vocabatur. Sæpe autem iam me dixisse memini, quòd plerunque in sancto Euangelio regnum cœlorum præsens Ecclesia nominatur. Congregatio quippe iustorum, regnum cœlorum dicitur: Quia enim per prophetam Dominus dicit: Cœlum mihi sedes est, & Salomon ait: Anima iusti sedes sapientiæ: Paulus etiam dicit Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam: aliquādò colligere debemus, quia si Deus sapientia, anima autem iusti sedes sapientiæ, dum cœlum dicitur sedes Dei, cœlum ergo est anima iusti. Hinc per Psalmistam de sanctis prædicatoribus dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Regnum ergo cœlorum est Ecclesia iustorum: quia dum eorum corda in terra nil ambiunt, per hoc quòd ad superna suspirant, iam in eis Dominus quasi in cœlestibus regnat. Dicatur ergo: *Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.*) Iam intelligit charitas vestra, quis est iste rex, regis filij pater: ille nimirum cui Psalmista ait: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. *Qui fecit nuptias filio suo.*) Tunc enim Deus pater Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in vtero virginis humanæ naturæ coniunxit, quando Deum ante secula, fieri voluit hominem in fine seculorum. Sed quia ex duabus personis fieri solet ista nuptialis coniunctio, absit hoc ab intellectibus nostris, vt personam Dei & hominis, redēptoris nostri Iesu Christi, ex duobus personis credamus vnitam. Ex duabus quippe atque in duabus hunc naturis existere dicimus: sed ex duabus personis compositum credi, vt nefas, vitamus. Apertius ergo atque securius dici potest, quia in hoc pater regi filio nuptias fecit, quo ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociauit. Vterus autem genitricis virginis, huius sponsi thalamus fuit. Vnde & Psalmista dicit: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tanquam sponsus quippe de thalamo suo processit, qui ad coniungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto vtero virginis exiuit. Misit ergo seruos suos, vt ad istas nuptias amicos inuitarent. Misit semel, misit iterum: quia incarnationis dominicæ prædicatores ad inuitandum misit, & prius prophetas, & postmodum Apostolos fecit. Bis itaque seruos ad inuitandum misit: quia incarnationem vnigeniti & per prophetas dixit futuram, & per Apostolos nunciauit factam. Sed quia hi qui prius inuitati sunt, ad nuptiarum conuiuium venire noluerunt, in secunda inuitatione iam dicitur: *Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata.*) Quid in tauris vel altilibus fratres charissimi, nisi noui ac veteris testamenti patres accipimus? Quia enim vulgo loquor, etiam ipsa me necesse est verba Euangelicæ lectionis explanare. Altilia enim sagi-

Esaiæ.66. Sapien.7. 1.Cor.1. Anima iusti potest dici cœlum. Psalm.18. Psalm.71. Nuptias quando dicitur Deus pater Filio fecisse? Psalm.18. Tauri vel altilia quid representant

E nata dicimus. Ab eo enim est quod est alere, altilia quasi alitilia vocamus. Cùm verò in lege scriptum sit: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: accepta tunc iustis licentia fuerat, vt Dei inimicos, suósque aduersarios quanta possent virtute comprimerent, eósque † iure gladij ferirent. Quod in nouo procul dubio testamento compescitur, cùm per semetipsam veritas prædicat dicēs: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Quid ergo per tauros, nisi patres testamenti veteris significantur? Nam dum ex promissione legis acceperant, quatenus aduersarios suos odij retributione percuterent, vt ita dicam, quid aliud quàm tauri erant, qui inimicos suos virtutis corporeæ cornu feriebant? Quid verò per altilia, nisi patres testamenti noui figurantur? qui dum gratiam pinguedinis internæ percipiūt, æternis desideriis innitentes, ab sublimia contemplationis suæ pennis subleuātur. In imo quippe cogitationem ponere, quid est aliud quàm quędā ariditas mētis? Qui autē intellectu cœlestium, iam per sancta desideria de supernis, delectationis intimæ cibo pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Hac enim pinguedine saginari propheta concupierat, cùm dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Quia ergo prædicatores dominicæ incarnationis missi, persecutionem ab infidelibus, & prius prophetæ, & postmodum sancti Apostoli pertulerūt, inuitatis & venire nolentibus dicitur: *Tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata.*) Ac si apertius dicatur: Patrum præcedentium mortes aspicite, & remedia vitæ vestræ cogitate. Notandum verò quòd in priori inuitatione nil de tauris & altilibus dicitur, in secunda autem iam tauri & altilia mactata esse memorantur: quia omnipotens Deus, cùm verba eius audire nolumus, adiungit exempla, vt ōmne quod impossibile credimus, tantò nobis ad sperandum fiat facilius, quātò per hoc transisse iam & alios audimus. Sequitur: *Illi autem neglexerunt & abierunt, alius in villam suam, alius verò in negociationem suam.*) In villam quippe ire, & labori terreno immoderatè incumbere. In negociationem verò ire, est actionum secularium lucris inhiare. Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi huius actionibus deditus, mysterium incarnationis dominicæ pensare, & secundum illud viuere dissimulat, quasi ad villam vel negocium pergens, venire ad regis nuptias recusat. Et plerunque, quod est grauius, nōnulli vocantis gratiam non solùm respuunt, sed etiam persequuntur. Vnde & subditur: *Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Sed rex ista cognoscens, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.*) Homicidas perdidit: quia persequentes interimit. Ciuitatem eorum igni succēdit: quia illorum non solùm animæ, sed & caro quoque in qua habitauerant, æternæ gehennæ flamma cruciatur. Missis verò exercitibus extinxisse homicidas dicitur: quia in hominibus omne iudicium per angelos exhibetur. Quid nanque sunt illa angelorum agmina, nisi exercitus regis nostri? Vnde & idem rex Dominus sabaoth dicitur: Sabaoth quippe exercitus interpretatur. Ad perdendos ergo aduersarios suos exercitum mittit: quia nimirum vindictam Dominus per Angelos exercet. Cuius vindictæ potentiam tunc nostri patres audiebant, nos autem iam cernimus. Vbi sunt enim superbi illi martyrum persecutores? Vbi illi qui contra conditorem suam ceruicem cordis erexerant, & de huius mundi gloria mortifera tumebant? Ecce iam mors martyrum floret in fide viuentium, & hi qui contra illos de crudelitate sua gloriati sunt, nequaquam ad memoriam nostram veniunt, vel in numero mortuorum. Rebus ergo cognoscimus, quod in parabolis audiuimus. Sed is qui inuitantem se contemni conspicit, regis filij sui nuptias vacuas non habebit. Ad alios mittit: quia etsi apud aliquos laborat verbum Dei, quandoque tamen sermo Dei inuenturus est vbi requiescat. Vnde & subditur: *Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarū, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias.*) Si in scriptura sacra vias actiones accipimus, exitus viarum intelligimus defectus actionum: quia illi plerunque facilè ad Deum veniunt, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Sequitur: *Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos,*

Leui.19. Matth.5. 23.Quæst.4. Cum in lege † Al. in ore Matth.5. Psalm.62. Exēpla ad iungit deus cū eius verba audire nolumus. Ciuitas malorum succenditur. Sabaoth interpretatur, exercitus. Via, in sacris scripturis accipitur pro actionibus.

bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.) Ecce iam ipsa qualitate conuiuantium apertè ostenditur: quia per has regis nuptias præsens Ecclesia designatur, in qua cum bonis & mali conueniunt. Permixta quippe est diuersitate filiorum: quia sic omnes ad fidem generat, vt tamen omnes per immutationem vitæ ad libertatem spiritalis gratiæ culpis exigentibus non perducat. Quousque nanque hîc viuimus, necesse est vt vitam præsentis seculi permixti peragamus. Tunc autem discernimur, cùm peruenimus. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cœlo: & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno. Hæc autem vita quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita vtrarunque partium ciues communiter recipit: quos tamẽ sancta Ecclesia & nunc indiscretè suscipit, & postmodum in egressione discernit. Si ergo boni estis, quandiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Cain malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana sub paleis præmuntur: sic flores inter spinas oriũtur, & rosa quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Duos quippe filios habuit primus homo: sed vnus horum electus est, alter reprobus fuit. Tres filios Noë arca continuit: sed duo ex his electi sunt, & vnus reprobus fuit. Duos Abraham filios habuit: sed vnus electus est, alter reprobus fuit. Duos Isaac filios habuit: sed vnus electus est, alter reprobatus. Duodecim filios habuit Iacob: sed ex his vnus per innocentiam venditus est, alij verò per malitiam venditores fratris fuerunt. Duodecim Apostoli sunt electi: sed vnus in his admixtus est reprobus qui probaret, vndecim qui probarentur. Septem sunt diaconi ab Apostolis ordinati: sed sex in fide recta permanentibus, vnus extitit auctor erroris. In hac ergo Ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis esse possũt. Anteacta itaque tẽpora fratres charssimi, ad mẽtem reducite, & vos ad malorum tolerantiam roborate. Si enim electorum filij sumus, restat necesse est, vt per eorum exempla gradiamur. Bonus enim non fuit, qui malos tolerare recusauit. Hinc nanque est quod de semetipso beatus Iob asserit, dicẽs: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc per Salomonem sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecũ, & cum scorpionibus habitas. Hinc Petrus beati Loth vitam glorificat dicens: Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniusta conuersatione eruit: aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum vitam & laudat & roborat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Hinc Ioannes Pergami Ecclesiæ attestatur dicens: Scio vbi habitas, vbi sedes est satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Ecce fratres charissimi, penè omnia percurrendo cognoscimus, quia bonus nõ fuit, quem malorum prauitas non probauit. Vt enim ita loquar, ferrum animæ nostræ nequaquam perducitur ab subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Terrere autem vos non debet quòd in Ecclesia & multi mali, & pauci sunt boni: quia arca in vndis diluuij, quæ huius Ecclesiæ typum gessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. Quæ in summitate etiam sua ad vnius mensuram cubiti excreuit. Inferius quippe, quadrupedia atque reptilia, superius verò aues & homines habuisse credẽda est. Ibi lata extitit, vbi bestias habuit, ibi angusta, vbi homines seruauit: quia nimirũ sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritalibus angusta. Vbi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat. Vbi autem eos habet qui spiritali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur: sed tamen quia pauci sunt, angustatur. Lata quippe via est quę ducit ad perditionẽ & multi sunt qui vadũt per eam: & angusta est quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniũt eam. Eò autem vsque arca angustatur in summis, quousque ad mensuram vnius cubiti perducatur: quia in sancta Ecclesia quantò sanctiores quique sunt, tantò pauciores. Quæ in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, & sine alterius comparatione natus est sanctus. Qui iuxta Psalmistæ vocem, factus est sicut passer vnicus in ædificio. Tantò ergo magis mali tolerandi sunt, quantò & amplius abundant: quia & in areæ tritura pauca sunt grana quæ seruantur horreis, & grandes acerui palearum, qui ignibus comburuntur. Sed quia iam largiente Domino, nuptiarum domum, id est, sanctam Ecclesiam intrastis, solerter fratres aspicite, ne aliquid de mentis vestræ habitu rex ingrediens reprehendat. Cùm magno enim cordis timore pensandum est quod protinus subditur: *Intrauit autem rex vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.*) Quid fratres charissimi exprimi per nuptialem vestem putamus? Si enim vestem nuptialem, baptisma vel fidem dicimus, quis sine baptismate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipso foris est, quo necdum credidit. Quid ergo debemus intelligere nuptialem vestẽ, nisi charitatem? Intrat enim ad nuptias, sed cum nuptiali veste non intrat, qui in sancta Ecclesia assistens, fidem habet, sed charitatem non habet. Rectè enim charitas, nuptialis vestis vocatur: quia hanc in se conditor noster habuit, dum ad associandæ sibi Ecclesiæ nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei actum est, vt eius vnigenitus mentes sibi electorum hominum vniret. Vnde & Ioannes dicit: Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret pro nobis. Qui ergo per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit vestem esse nuptialẽ. Omnis ergo vestrum qui in Ecclesia positus Deo credidit, iam ad nuptias intrauit: sed cum nuptiali veste non venit, si charitatis gratiam non custodit. Et certè fratres si quis ad carnales nuptias esset inuitatus, vestem mutaret, congaudere se sponso & sponsæ ex ipso sui habitus decore ostenderet, inter gaudentes & festa celebrantes despectis vestibus apparere erubesceret. Nos ad Dei nuptias venimus, & cordis vestem mutare dissimulamus. Congaudent angeli, cùm ad cœlum assumuntur electi. Qua ergo mente hæc spiritalia festa conspicimus, qui nuptialem vestem, id est, charitatem, quæ sola nos speciosos exhibeat, non habemus? Sciendum verò est quia sicut in duobus lignis, superiore videlicet & inferiore vestis texitur, ita in duobus præceptis charitas habetur, in dilectione scilicet Dei, & proximi? Scriptum quippe est: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & proximum tuum sicut teipsum. Qua in re notandum est, quia in dilectione proximi mensura amoris ponitur, cùm dicitur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dei autem dilectio nulla mensura constringitur, cùm dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: Non enim iubetur quisque quantum diligat, sed ex quanto, cùm dicitur ex toto: quia ille veraciter Deum diligit, qui sibi de se nihil relinquit. Duo ergo hæc necesse est vt charitatis præcepta custodiat, quisquis habere in nuptiis vestem nuptialem curat. Hinc est enim quòd apud Ezechielem prophetam, portæ ipsius ciuitatis in monte constitutæ, vestibulum duobus cubitis mensuratur: quia nimirum accessus nobis cœlestis ciuitatis non panditur, si in hac Ecclesia, quæ pro eo quòd adhuc foris est, vestibulum dicitur, Dei & proximi dilectio non tenetur. Hinc est quòd cortinis tabernaculi intexi coccus bis tinctus iubetur. Vos estis fratres, vos estis cortinæ tabernaculi, qui per fidem in cordibus vestris secreta cœlestia velatis. Sed cortinis tabernaculis bis tinctus coccus debet inesse. Cocc⁹ quippe ignis speciẽ habet. Quid verò est charitas nisi ignis? Sed ista charitas esse bis tincta debet, vt tingatur & per amorem Dei, tingatur & per amorem proximi. Qui enim sic amat Deum, vt per cõtemplationem illius negligat proximum, coccus quidem est, sed bis tinctus non est. Rursum qui sic amat proximum, vt tamen contẽplationem Dei per eius amorẽ relinquat, coccus est, sed bis tinctus non est. Vt ergo charitas vestra bis tinctus coccus esse valeat, & ad amorem se Dei, & ad amorem proximi accẽdat: quatenus nec ex compassione proximi, contemplationẽ relinquat Dei, nec plusquam debet inhærens contemplationi Dei, cõpassionẽ abiiciat proximi. Omnis itaque homo inter homines viuens, sic ad eum anhælet quẽ desiderat, vt tamen hunc deserat, cũ quo currebat, & sic huic adiutorium ferat, vt

Boni quando separabũtur à malis.
23. quæst. 4. Hæc autem.
Iob. 13.
Canti. 2.
Ezech. 2.
2. Pet. 2.
Philip. 2.
Apoc. 2.
Boni pauci sunt, et multi mali.
Matt. 7.
Psalm. 101.
Nuptiarum domus dicitur sancta Ecclesia.
Ioan. 3.
Vestis nuptialis dicitur charitas
Marc. 12.
Deute. 6.
Ezech. 40.
Exod. 25.
Charitas debet esse bis tincta.

ab illo nullatenus, torpeat ad quem festinabat. Sciendum quoque est quòd ipsa dilectio proximi in duobus præceptis subdiuiditur, cùm quidam sapiens dicat: Omne quod tibi odis fieri, vide ne ipse alteri facias. Et per semetipsam veritas prædicat dicens: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere ipsi deuitamus, charitatis iura illæsa seruamus. Sed nemo cùm quempiam diligit, habere se protinus charitatem putet, nisi prius ipsam vim suæ dilectionis examinet. Nam si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se putat. Charitas autem vera est, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui iam & eos diligere à quibus non diligitur, scit. Probari enim charitas per solam odij aduersitatem solet. Vnde & per semetipsum Dominus dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Ille ergo securus amat, qui propter Deum illum amat à quo se intelligit non amari. Magna sunt hæc, alta sunt hæc, & multis ad exhibendum difficilia: sed tamen ista est vestis nuptialis. Quisquis autem hanc recumbens in nuptiis non habet, iam sollicitus metuat, ingrediente rege quando mittatur foras. Ecce enim dicitur: *Intrauit rex ad nuptias, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.*) Nos sumus fratres charissimi qui in nuptiis verbi discumbimus, qui iam fidem in Ecclesia habemus, qui scripturę sacræ epulis pascimur, qui coniunctam Deo Ecclesiam esse gaudemus. Considerate rogo, si cum nuptiali veste ad has nuptias venistis, cogitationes vestras sollicita inquisitione discutite. De rebus singulis corda vestra trutinate, si iam contra nullum odium habetis, si contra fœlicitatem alienam nulla vos inuidiæ face succenditis, si per occultam malitiam nemini nocere festinatis. Ecce rex ad nuptias ingreditur, & cordis nostri habitum contemplatur, atque ei quem charitate vestitum non inuenit, protinus iratus dicit: *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?*) Mirandum valde est fratres charissimi, quòd hûc & amicum vocat, & reprobat. Amice per fidem, sed non amice per operationem. *At ille obmutuit.*) quia quod dici fine gemitu non potest, in illa districtione vltimæ increpationis omne argumentum cessat excusationis: quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ intus animum accusat. Sed inter hęc sciendũ est, quia quisquis hanc vestẽ virtutis habet, sed tamen adhuc perfectè non habet, ad pij regis ingressum desperare de venia non debet: quia ipse quoque spem nobis per Psalmistam tribuens dicit: Imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Sed quia pauca hæc in consolatione labentis & infirmantis diximus, nunc ad eum qui hanc omnimodo non habet, verba vertamus. Sequitur: *Tunc rex dixit ministris: Ligatis manibus eius & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit, fletus & stridor dentium.*) Ligantur tunc pedes & manus per districtionem sententiæ, qui modò à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem vitæ. Vel certè tunc ligat pœna, quos modò à bonis operibus ligauit culpa. Pedes enim qui visitare ægrũ negligunt, manus quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere iam ex voluntate ligatæ sunt. Qui ergo nunc spontè ligantur in vitio, tunc in supplicio ligantur inuitè. Bene autem dicitur quòd in exteriores tenebras proiiciatur. Interiores quippe tenebras dicimus cæcitatem cordis, exteriores verò tenebras æternam noctem damnationis. Tunc ergo damnatus quisque non in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur: quia illic inuitus proiicitur in noctem damnationis, qui hîc spontè cecidit in cæcitatem cordis. Vbi fletus quoque & stridor dentium esse perhibetur, vt illic dentes strideant, qui hîc de edacitate gaudebãt: illic oculi defleant, qui hîc per illicitas concupiscentias versabantur in mundo: quatenus singula quæque membra supplicio subiaceant, quæ hîc singulis quibusque vitiis subiecta seruiebant. Sed repulso vno, in quo videlicet omne malorũ corp⁹ exprimitur, generalis protinus sententia subinfertur, qua dicitur: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.*) Tremẽdum est valde fratres charissimi quod audiuimus. Ecce nos omnes iam vocati per fidem ad cœlestis regis nuptias venimus, incarnationis eius mysterium & credimus & confitemur, diuini verbi epulas sumimus, sed futuro die iudicij rex intraturus est. Quia vocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tantò ergo necesse est vt vnusquisque nostrûm in humilitate se deprimat, quantò si sit electus ignorat. Nonnulli enim bona nec incipiunt, nonnulli verò in bonis quæ inceperunt, minimè persistunt. Alter penè totam vitam ducere in prauitate conspicitur, sed iuxta finem vitę à prauitate sua per districtæ pœnitentiæ lamenta reuocatur. Alter electam videtur vitam ducere, & tamen contingit ad erroris nequitiam iuxta finem vitæ declinare. Alius bonum bene inchoat, melius consummat. Alius in malis actibus à primæua ætate se exercet, & in eisdem operibus semper seipso deterior consummatur. Tantò ergo sibi vnusquisque sollicitè metuat, quantò ignorat quod restat: quia quod sæpe dicendum est, & sine obliuione retinendum, multi sunt vocati, pauci verò electi. Sed quia nonnunquam mentes audientium plus exempla fidelium, quàm docentiũ verba conuertunt, volo vobis aliquid de proximo dicere, quod corda vestra tantò formidolosius audiant, quantò eis hoc de propinquo sonat. Neque enim res longè antè gestas dicimus, sed eas de quibus testes existunt, eisque interfuisse se referunt, memoramus. Tres pater meus sorores habuit, quæ cunctæ tres sacræ virgines fuerunt. Quarum vna Tarsilla, alia Gordiana, alia Aemiliana dicebatur. Vno omnes ardore conuersæ, vno eodémque tempore sacratæ, sub districtione regulari degentes, in domo propria socialem vitam ducebant. Cúmque essent diutius in eadem conuersatione, cœperunt quotidianis incrementis in amorem conditoris sui Tarsilla & Aemiliana succrescere, & cùm solo hîc essent corpore, quotidie animo ad æterna transire. At contra Gordianæ animus cœpit à calore amoris intimi per quotidiana decrementa tepescere, & paulisper ad huius seculi amorem redire. Crebrò autem Tarsilla dicere Aemilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat: Video Gordianam sororem nostram de nostra sorte non esse: perpendo enim quia foras defluit, & cor ad quod proposuit non custodit. Quam curabant blãda quotidie redargutione corripere, atque à leuitate morum ad grauitatem sui habitus reformare. Quæ quidem resumebat vultum subitò grauitatis inter verba correptionis, sed cùm eiusdem correptionis hora transisset, trãsibat protinus & superducta grauitas honestatis, móxque ad leuia verba redibat. Puellarũ gaudebat societate laicarum, eíque persona valde onerosa erat, quæcunque huic mundo credita non erat. Quadam verò nocte huic Tarsillæ, quæ inter sorores suas virtutæ cõtinuæ orationis, afflictionis studiosæ, abstinentiæ, singularis, grauitate vitæ venerabilis, in honore & culmine sanctitatis excreuerat, sicut ipsa narrauit, per visionem atauus meus Felix huius Romanæ Ecclesiæ antistes apparuit, eíque mansionem perpetuæ claritatis ostendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremum. Et sicut nobilibus, fœminis, virisque morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur, eadem hora eius exitus multi viri ac fœminæ eius lectulum circunsteterunt, inter quas mater mea quoque affuit. Cùm subitò rursum illa respiciens, Iesum venientem vidit, & cum magna animaduersione cœpit circunstantibus clamare dicens: Recedite recedite, Iesus venit. Cúmque in eum intenderet quem videbat, sancta illa anima à carne soluta est: tantáque subitò fragrantia miri odoris aspersa est, vt ipsa quoque suauitas cunctis ostenderet, illic auctorem suauitatis venisse. Cúmque corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longæ orationis vsu, in cubitis eius & genibus, camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse, & quid viuens eius spiritus semper egerit, caro mortua testabatur. Hæc autẽ gesta sunt ante dominici natalis diem. Quo transacto, mox Aemilianæ sorori suæ per visionem nocturnæ visionis apparuit dicens: Veni, vt quia natalem dominicum sine te feci, sanctam Theophaniam iam tecum faciam. Cui illa protinus de sororis suæ Gordianæ salute sollicita respondit: Et si sola venio, sororem nostram Gordianam cui dimitto? Cui sicut asserebat, tristis vultu iterum dixit: Veni, Gordiana

Marginalia: *Tob. 4.* *Matth. 7.* — *Charitas vera quæ est.* — *Lucæ. 6.* — *Amicus & non amicus dei quando que potest aliquis esse.* — *Psalm. 138.* — *Dentes dãnatorũ stridebunt, & eorum oculi flebunt.* — *Multi sunt vocati pauci verò electi.* — *Hic verbum tremendum* — *Exẽpla plꝰ mouent quã verba.* — *Exemplum de tribus sororibus beati Gregorij.* — *Nobiles morientes multi circumueniunt.* — *Mortuorum corpora aliquando lauantur.*

Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quā visionem mox molestia corporis secuta est, atque ita vt dictum fuerat, ante dominicæ apparitionis diem, eadem molestia ingrauescente defuncta est. Gordiana autem mox vt solam remāsisse se reperit, eius prauitas excreuit, & quod prius latuit in desiderio cogitationis, hoc pòst effectu prauæ actionis exercuit. Nam oblita dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ, oblita consecrationis, conductorem agrorū suorum postmodum maritū duxit. Ecce omnes tres vno prius ardore conuersæ sunt, sed non in vno eodémque studio permanserunt: quia iuxta dominicam vocem, multi sunt vocati, pauci verò electi. Hæc ergo dixi, ne quis in bono iam opere positus, sibi vires boni operis tribuat, ne quis de propria actione confidat: quia & si iam nouit hodie qualis sit, adhuc cras quid futurus sit, nescit. Nemo ergo de suis iam operibus securus gaudeat, quando adhuc in huius vitæ incertitudine qui finis sequatur, ignorat. Sed quia rem retuli, quæ vos ex diuina districtione perterruit, aliud adhuc è vicino refero, quod ex diuina misericordia perterrita vestra corda consoletur: quod tamen in sermone alio iam dixisse me memini, sed vos nequaquam affuistis. Ante biennium frater quidam in monasterium meum, quod iuxta beatorum martyrum Ioannis & Pauli Ecclesiam situm est, gratia conuersationis venit: qui diu regulariter protractus, quandoque susceptus est. Quem frater suus ad monasterium non conuersationis studio, sed carnali amore secutus est. Is autem qui ad conuersationem venerat, valde fratribus placebat. Et contrà, frater illius longè à vita eius ac moribus discrepabat. Viuebat tamen in monasterio necessitate potius quàm voluntate. Et cùm in cūctis actibus peruersus existeret, pro fratre suo ab omnibus æquanimiter tolerabatur. Erat enim leuis eloquio, prauus actione, cultus vestibus, moribus incultus, ferre verò non poterat si quisquam illi de sancti habitus conuersatione loqueretur. Facta autem fuerat vita illius cunctis fratribus visu grauis, sed tamen, vt dictum est, pro fratris sui gratia erat cūctis tolerabilis. Aspernabatur valde, si quis sibi aliquid de prauitatis suæ correctione loqueretur. Bona nō solùm facere, sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum venire, iurando, irascendo, deridendo, testabatur. In hac autem pestilentia quæ nuper huius vrbis populum magna ex parte cōsumpsit, percussus in inguine, est perductus ad mortem. Cúmque extremum spiritum ageret, conuenerunt fratres, vt egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præmortuum, in solo tantummodo pectore vitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tantò pro eo cœperunt enixius orare, quantò eum iam videbant sub celeritate discedere. Tum repentè cœpit eisdem fratribus assistentibus adnisu quo poterat clamare, & orationes eorum inrerrumpere, dicens: Recedite: ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter vestrā præsentiam deuorare me non potest. Caput meum iam in suo ore absorbuit, date locum vt me amplius nō cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter vos moras patior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? Signum tibi sanctę crucis imprime. Respondebat ille vt poterat, dicens: Volo me signare, sed non possum, quia à dracone premor. Cúmque hoc fratres audirent, prostrati in terra cum lachrymis cœperunt pro ereptione illius vehementius orare. Et ecce subitò cœpit melioratus æger quibus valebat vocibus exultare, dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad deuorandum acceperat, fugit. Orationibus vestris expulsus est, & stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus sum, & secularem vitam funditùs relinquere. Homo ergo qui, sicut iam dictum est, ab extrema corporis fuerat parte præmortuus, reseruatus ad vitam, toto ad Deum corde cōuersus est. Longis & continuis in conuersatione eadem flagellis eruditus, atque ante paucos dies excrescente corporis molestia defunctus est. Qui iā moriēs draconem non vidit, quia illum per cordis immutationem vicit. Ecce fratres mei, Gordiana, quam superius dixi, à sanctimonialis habitus excellentia corruit ad pœnam, & frater hic de quo ista narratio, ab ipso mortis articulo rediit ad æternam vitam. Nemo ergo scit quid de se in occultis Dei iudiciis agatur, quia multi sunt vocati, pauci verò electi. Quia ergo nulli de se certum est electum se esse, restat vt omnes trepident, omnes de sua actione formident, omnes in sola diuina misericordia gaudeant, nullus de suis viribus præsumat. Est qui perficiat fiduciam nostram, ille scilicet qui in se dignatus est assumere naturam nostram Iesus Christus, qui viuit & regnat &c.

Exemplum cuiusdam mūdani, qui fratrem religiosum habebat.

Hominis mūdani cōditiones.

Oratio deuota protegit à deuoratione diabolica.

Finem suū nemo cognoscit.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Lucæ 19.

IN illo tempore: Cùm appropinquaret Iesus Hierusalem, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses, & tu. Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscōdita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te, & circūdabunt te inimici tui vallo. Et circundabunt te, et coāgustabūt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et nō relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd nō cognoueris tēpus visitationis tuæ. Et ingressus in tēplū, cœpit eiicere vēdētes in illo & emētes, dicens illis: Scriptum est, quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncā latronū. Et erat docens quotidie in tēplo.

Esaiæ 56.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in Basilica beati Ioannis, quę dicitur Constantiniana. Homilia xxxix.

LEctionem breuem sancti Euangelij, breui, si possum, volo sermone percurrere: vt illis in ea prolixior detur intentio, qui sciunt ex paucis multa cogitare. Quòd à flēte Domino, illa Hierosolymorum subuersio describitur, quę à Vespasiano & Tito Romanis principibus facta est, nullus qui historiam euersionis eiusdem legit, ignorat. Romani enim principes denunciantur, cùm dicitur: *Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.*) Hoc quoque quod additur, *Non relinquent in te lapidem super lapidem.*) etiam iam ipsa eiusdem ciuitatis transmigratio testatur: quia dum nunc in eo loco constructa est, vbi extra portam fuerat Dominus crucifixus, prior illa Hierusalem, vt dicitur, funditùs est euersa. Cui ex qua culpa euersionis suæ pœna fuerit illata, subiungitur: *Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuę.*) Creator quippe hominū per incarnationis suæ mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris illius recordata non est. Vnde etiam per prophetam in increpatione cordis humani, aues cœli ad testimoniū deducuntur, dum dicitur: Miluus in cœlo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Sed quærendum prius est quid sit quod dicitur: *Videns ciuitatem, fleuit super illam dicens, Quia si cognouisses, & tu.*) Fleuit etenim pius redemptor ruinam perfidæ ciuitatis, quam ipsa sibi ciuitas non cognoscebat esse venturam. Cui à flente Domino rectè dicitur: *Quia si cognouisses, & tu.*) subaudi fleres, quę modò quia nescis quod imminet, exultas. Vnde & subditur: *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.*) Cùm enim carnis se voluptatibus daret, & ventura mala non prospiceret, in die sua quæ ad pacem esse ei poterant, habebat. Cùm verò bona præsentia ad pacem habuerit, manifestatur cùm dicitur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*) Si enim cordis eius oculis mala quæ imminebant, abscondita nō essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset. Cuius mox etiam pœna quæ de Romanis, sicut prædixi, principibus imminebat: adiuncta est. Qua descripta, quid Dominus fecerit, subditur: quia ingressus templum, cœpit eiicere vendentes de illo & ementes, dicens illis: *Scriptum est, quia domus mea domus orationis est, vos autem fecistis illam speluncam latronum.*) Qui enim narrauit mala ventura, & protinus templum ingressus est, vt de illo vendentes & ementes eiiceret, profectò innotuit, quia ruina populi maximè ex culpa sacerdotum fuit. Euersionem quippe describens, sed vendentes & ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit vnde radix prodiit perditionis. Sicut autem Euangelista alio teste didicimus, in templo columbæ vendebantur. Et quid per columbas, nisi sancti spiritus donum accipitur? Sed vendentes & ementes è templo eliminat: quia vel eos qui pro munere impositionem manuū tribuunt, vel eos qui donum spiritus emere nituntur, damnat. De quo templo mox subditur: *Domus mea, domus orationis*

Vespasian⁹ & Titus Hierusalē euerterunt.

Hierusalem visitauit creator per suam incarnationem.

Hiere. 8.

Matth. 21.
Esaiæ 56.
Matth. 12.

Mar. 11.
Can. 1. quæ. 3. Vendentes.

Domus dei, domus orationis est.

est, vos autem fecistis illam speluncam latronum.) Qui enim ad accipienda munera in templo residebant, profectò quia quibusdam non dentibus læsionem exquirerent, dubium non erat. Domus ergo orationis, spelunca latronum facta fuerat: quia ad hoc in templo assistere nouerant, vt aut non donantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Quia verò redẽptor noster prædicationis verba nec indignis nec ingratis subtrahit, postquam disciplinæ vigorem eiiciendo peruersos tenuit, donũ mox gratiæ ostendit. Nam subditur: *Et erat docens quotidie in tẽplo.*) Hęc iuxta historiã breuiter tractãdo trãscurrimus. Sed quia euersam iam Hierusalẽ nouimus, atque euersione sua in melius commutatam, quia expulsos latrones à templo, atque ipsum iam templum erutum scimus: debemus ex rebus exterioribus introrsus aliquam similitudinem trahere, atque ex euersis ædificiis parietum, morum ruinam timere. *Videns enim ciuitatem, fleuit super illam, dicens: quia si cognouisses, & tu.*) Hoc semel egit, cùm perituram ciuitatem esse nunciauit. Hoc quotidie redẽptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cùm quosdam ex bona vita ad mores reprobos peruenisse considerat. Plangit enim eos qui nesciunt cur plangantur, qui iuxta Salomonis verba, Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Qui si damnationem suam quæ eis imminet agnouissent, semetipsos cum lachrymis electorum plangerent. Bene autem perituræ animæ sententia quæ subditur, conuenit: *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*) Suam hîc diem habet anima peruersa, quæ transitorio gaudet in tempore. Cui ea quæ assunt, ad pacem sunt: quia dum rebus temporalibus lætatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluptate resoluitur, dum nulla venturę pœnę formidine terretur, pacem habet in die sua, quę graue damnationis suæ scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est, vbi iusti lætabuntur: & cuncta quæ modò ei ad pacem sunt, tunc in amaritudinem rixæ vertentur: quia rixari secum incipiet, cur damnationem quã patitur, non expauit, cur à prospiciendis malis sequentibus oculos mentis clausit. Vnde ei dicitur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*) Peruersa quippe anima rebus præsentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia: quia præuidere futura refugit, quæ præsentem lętitiam perturbant: dúmque in præsentis vitæ oblectationibus se deserit, quid aliud quàm clausis oculis ad ignem vadit? Vnde bene scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum. Et inde per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: quia etsi qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria: quatenus dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quantum nunc præsens lætitia, tantum pòst ira subsequens temperetur. Hinc nanque scriptum est: Beatus homo, qui semper est pauidus. Qui verò mentis est duræ, corruet in malum. Sequentis enim ira iudicij tantò tunc districtior portabitur, quantò nunc & inter culpas minimè timetur. Sequitur: *Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo.*) Qui inquam sunt humanæ animæ maiores inimici, quàm maligni spiritus, qui hanc à corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam, deceptoriis delectationibus fouent? Quam vallo circundant: quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad societatem suæ damnationis trahentes coarctãt, vt in ipsa iam extremitate vitæ deprehensa, & à quibus hostibus circunclusa sit, videat, & tamen euadendi aditum inuenire non possit: quia operari iam bona non licet, quæ cùm licuit agere, contempsit: de quibus adhuc aptè quod sequitur, intelligi valet: *Circundabunt te, & coangustabunt te vndique.*) Maligni quippe spiritus vndique animam coangustant, quando ei non solùm operis, verùm etiam locutionis, atque insuper cogitationis iniquitates replicant, vt quæ prius se per multa dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione. Sequitur: *Et ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.*) Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cùm caro cui vitam suam credidit, redire ad puluerem vrgetur. Tunc in mortem filij illius cadunt, cùm cogitationes illicitæ quæ modò ex illa prodeunt, in extrema vitæ vltione dissipantur, sicut scriptum est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quę scilicet duræ cogitationes intelligi, etiam per lapidum significationem valent. Nam sequitur: *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.*) Peruersa etenim mens, cùm peruersæ cogitationi adhuc peruersiorem adiicit, quid aliud quàm lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa ciuitate super lapidem lapis non relinquitur: quia cùm ad vltionem suam anima ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum cõstructio dissipatur. Quæ cur hoc patiatur, adiungitur: *Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ.*) Prauam quanque animam omnipotens Deus multis modis visitare consueuit. Nam assiduè hanc visitat præcepto, aliquando autem flagello, aliquando verò miraculo: vt ea vera quæ nesciebat, audiat, & tamen adhuc superbiens atque cõtemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis deuicta, malum quod fecit, erubescat. Sed quia visitationis suæ tempus minimè cognoscit, illis in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno iudicio damnationis perpetuæ societate colligatur, sicut scriptum est: Cùm vadis cum aduersario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Aduersarius noster quippe in via, est sermo Dei, contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita. A quo ipse liberatur, qui pręceptis eius humiliter subditur. Alioqui aduersarius iudici, & iudex tradet exactori: quia ex sermone Domini contempto reus peccator tenebitur in examine iudicis. Quẽ iudex exactori tradet: quia hunc maligno spiritui ad vltionẽ tradi permittet, vt compulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quæ ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem: quia per malignum spiritum in inferno recluditur, quousque dies iudicij veniat, ex quo iam in inferni ignibus simul & ipse crucietur. Expleta ergo perditione ciuitatis, quàm nos ad pereuntis animæ similitudinem traximus, protinus subditur: *Et ingressus templum, cœpit eiicere vendentes & ementes de illo.*) Sicut templum Dei in ciuitate est, ita & in plebe fideli vita religiosorum. Et sæpe nonnulli religionis habitum sumunt, & dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctę religionis officium in commertium terrenæ negociationis trahunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iustitiam enim vendere, est hanc pro præmij acceptione seruare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc persoluere proximo quod iustum est, nolunt: dúmque rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum. Quibus bene dicitur. *Domus mea, domus orationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum.*) Quia dum nonnunquam peruersi homines locum religionis tenent, ibi malitiæ suæ gladiis occidunt, vbi viuificare proximos orationis suæ intercessione debuerunt. Templum quoque & domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium. Quæ si quando in læsionem proximi peruersas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, & simpliciter gradientes interficiunt, quãdo in eos qui in nullo rei sunt, læsionis gladios defigunt. Mens enim fidelium iam non domus orationis, sed spelũca latronũ est, quãdo relicta innocentia & simplicitate sanctitatis illud conat agere, vnde valeat proximis nocere. Sed quia cõtra peruersa hęc omnia verbis redẽptoris nostri per sacras paginas indesinẽter instruimur, nunc vsq; hoc agitur, quod factũ fuisse perhibet, cùm dicit: *Et erat docẽs quotidie in tẽplo.*) Cùm enim mentẽ filiũ ad cauenda mala subtiliter erudit, quotidie veritas in tẽplo docet. Sed sciendũ nobis est, quia veritatis verbis veraciter erudimur, si extrema mala nostra formidolosè & indesinenter aspicimus: iuxta hoc quod per quendam sapientem dicitur: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Pensare quippe quotidie debemus, quod ex eiusdem voce nostri redemptoris audiuimus: *Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*) Dum enim districtus iudex sustinet, & adhuc manum non exerit in percussionem, dum à retributione vltionis vltimę esse quędam temporis securitas videtur, debemus pensare malum quod sequitur, pẽsantes gemere, gementes ea quæ commisimus

Prouer. 2.
Anima peruersæ suam diem hic habet.
Anima peruersa futura præuidere refugit.
Eccli. 11.
1. Cor. 7.
Prouer. 28.
Anima humana nullos maiores habet inimicos, quàm spiritus malignos.
Anima quandoque ad terrã consternitur.
Psal. 145.
Animam prauam visitat deus multis modis.
Lucæ. 12.
Sermo dei cõtemni non debet.
Iustitiã vendere quid est.
Matth. 21.
Templum dei est conscientia.
Eccli. 7.
Iudex districtus sustinet quid debeamus.

mus peccata indesinenter aspicere, aspicientes flere, & flentes abstergere. Nulla nos prosperitas transitoriæ laudis lætitiæque dissoluat, nec mentis nostræ oculos ea quæ sunt transitoria obstruant, ne cæcos ad ignem ducant. Si enim districtè pensetur, cuius sit ponderis improperium, ex ore veritatis agnoscitur, cùm negligenti & futura non prospicienti dicitur: *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.*) Nam cogitandum valde est quantum nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta nunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ fœlicitatis, quæ formido & consideratio iudicis. Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet, quando cunctis simul transeuntibus, non valet transire quod imminet? quando & hoc funditùs finitur, quod diligitur: & illud incipitur, vbi dolor nunquam finitur? Tunc maligni spiritus egrediente anima, sua opera requirunt. Tūc mala quæ suaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahāt. Sed cur hoc de peruersa solummodo anima dicimus, cùm ad electos quoque egredientes veniant: & suum in illis, si præualeant, aliquid requirant? Vnus autem in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiscum: venit enim princeps mundi huius, & in me non*habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suū in illo mūdi princeps aliquid inuenire posse credidit. Sed sine vllo peccato à mūdi corruptione exiit, qui sine peccato in mundū venit. Hoc de se contra mundi principē, nec Petrꝰ dicere præsumpsit, qui audire meruit. Quæcūque ligaueris super terram, ligata erunt & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, solutum erit & in cœlis. Hoc nec Paulus dicere præsumpsit, qui priusquam mortis debitum solueret, ad cœli tertij secreta peruenit. Hoc nec Ioannes dicere ausus est, qui pro amore præcipuo, in redemptoris sui pectore in cœna recubuit. Nam cùm propheta dicat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: sine culpa in mundo esse non potuit, qui in mundum cum culpa venit. Hinc nanque idem propheta ait: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Hinc Salomon ait: Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet. Hinc Ioannes dicit. Si dixerimus quia peccatum nō habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nō est. Hinc Iacobus ait: In multis enim offendimꝰ omnes. Constat enim, quia omnes qui de carnis delectatione cōcepti sunt, in eorū proculdubio vel actione vel locutione, vel cogitatione aliquid suū princeps huius mundi habuit. Sed idcirco illos vel pòst rapere, vel prius tenere nō potuit: quia eos ille à debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitū soluit: vt nos ideo sub iure hostis nostri debita nostra nō teneāt, quia pro nobis mediator Dei & hominū homo Christꝰ Iesus gratuitò reddidit quod nō debebat. Qui enim pro nobis mortē carnis indebitā reddidit, nos à debita animę morte liberauit. Ait ergo: Venit enim princeps mūdi huius, & in me nō habet quicquā. Vnde curādū nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandū, quàm rabidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirēs in die nostri exitus princeps huius mūdi veniat, si etiā ad Deum carne morientē venit, & in illo aliquid quęsiuit, in quo suū inuenire nihil potuit. Quid itaq; nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala cōmisimꝰ? Quid requirēti aduersario, & multa sua in nobis inueniēti dicemus, nisi solū quod nobis est certū refugiū, & solida spes: quia vnū cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi & suū aliquid requisiuit, & inuenire minimè potuit? quoniā solus est inter mortuos liber. Et à peccati iam seruitio veraci libertate soluimur: quia ei qui verè liber est, vnimur. Cōstat enim, nec negare possumus, sed veraciter fatemur, quia princeps huius mundi habet in nobis multa: sed tamen in mortis nostrę tempore, iam nos rapere non valet, quia eius membra effecti sumus, in quo non habet quicquam. Sed quid prodest quòd eidem redemptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribꝰ disiungamur? Ipse etenim dicit: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnū cœlorū. Recta ergo opera rectę fidei iungēda sunt. Mala quę fecimus, per quotidiana lamēta diluamꝰ, transactas nostras nequitias surgētia ab amore Dei & proximi recta opera superāt, nulla quę possumus fratribus impendere bona recusemus. Neque enim aliter redēptoris nostri membra efficimur, nisi inhęrēdo Deo, & compatiēdo proximis. Sed quia ad amorem Dei & proximi plerunque corda audiētium plus exēpla quàm verba excitant, charitati vestrę indicare studeo, quòd is qui pręsto est filius meus, Epiphanius diaconus, Isauria prouincia exortus, in vicina factū terra Lycaoniæ solet narrare miraculū. Ait enim, quòd in ea quidā Martyrius nomine, vitæ valde venerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio visitationis gratia ad aliud monasteriū tendebat, cui spiritalis pater præerat. Pergens itaque, leprosum quendam quem densis vulneribꝰ elephantinus morbus per membra fœdauerat, inuenit in via, volentem ad suum hospitium redire, sed pre lassitudine non valentē. In ipso verò itinere se habere perhibebat hospitiū, quo idem Martyrius monachus ire festinabat. Vir autē Dei eiusdē leprosi lassitudini misertus, pallium quo vestiebatur, in terrā protinus proiecit & expandit, ac desuper leprosum posuit, eúmque suo pallio vndique cōstrictum super humerum leuauit, secúmque reuertens detulit. Cúmque iam monasterij foribus propinquaret, spiritalis pater eiusdem monasterij magnis vocibꝰ clamare cœpit: Currite, ianuas monasterij citius aperite, quia frater Martyrius venit Dominum portās. Statim verò, vt Martyriꝰ ad monasterij aditum peruenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eiꝰ exiliens, & in specie apparēs, qua recognosci ab hominibus solet redemptor humani generis, Deus & homo Christus Iesus, ad cœlū Martyrio aspiciente rediit, eíque ascēdens dixit: Martyri tu me nō erubuisti super terram, ego te non erubescam super cœlos. Qui sanctus vir mox, vt est monasterium ingressus, ei pater monasterij dixit: Frater Martyri vbi est quem portabas? cui ille respondens dixit: Ego si scissem quis esset, pedes illius tenuissem. Tunc idem Martyrius narrabat: quia cùm eum portasset, pōdus eius minimè sensisset. Nec mirum. Quomodo enim pondus sentire poterat, qui portantē portabat? Qua in re pensandum est nobis quantum fraterna compassio valeat, quantum nos omnipotenti Deo misericordiæ viscera coniungant. Inde enim ei qui est super omnia propinquamus, vnde nos per compassionem proximi, etiam sub nosmetipsos deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tenditur. In rebus verò spiritalibus certum est, quia quantò plus per compassionem attrahimur, tantò altius verius appropinquamus. Ecce autem redemptori generis humani ad ædificationem nostram minimè sufficit, quod in extremo iudicio dicturum se esse perhibuit: Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: nisi & ante iudicium hoc in se ostenderet quod dixisset: vt videlicet demonstraret, quia quisquis nunc bona opera indigentibus exhibet, ei hæc specialiter impendit, cuius hæc amore exhibuerit. Et tantò plus quisque maiorem mercedem recipit, quantò nec eum despicit, qui amplius despiciendus videtur. Quid enim in humana carne sublimius carne Christi, quę est super angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leprosi, quæ tumescentibꝰ vulneribus scinditur, & exhalantibus fœtoribus impletur? Sed ecce in specie leprosi apparuit: & is qui est reuerendus super omnia, videri despectus infra omnia dedignatus non est. Cur hoc nisi vt sensu nos tardiores admoneret, quatenus quisquis ei qui in cœlo est, festinat assistere, humiliari in terra, & compati etiam abiectis & despicabilibus fratribus non recuset? Loqui charitati vestræ sub breuitate decreuerā: sed quia non est in homine via eius, decurrens sermo retineri nō potest, quem disponit ipse de quo loquimur: qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum, Amen.

Hora resolutionis erit terribilis.

Ioan. 14. — **inuenit.* — *Matth. 19.* — *2. Cor. 2.* — *Ioan. 21.* — *Psal. 50.* — *Psal. 142.* — *Eccli. 7.* — *1. Ioan. 1.* — *Iacobi. 3.*

Diabolus aliquid habet in eis qui de carnis delectatione concepti sunt.

Ioan. 14. — *Diabolus erit terribilis in die exitus.*

Matth. 7. — *Mala sunt diluenda lamentis.*

Martyrij monachi mirabilis deuotio.

Deus super cœlos hunc non erubescet, qui deum super terram non erubuit.

Fraternæ compassio multum valet.

Matth. 25.

Leprosi carne nil est abiectius.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis parabolam hanc: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarꝰ, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus, cupiēs saturari de micis quæ cadebāt de mēsa — *Luca. 16.*

diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamãs dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est: vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non poßint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergò te pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in Basilica beati Laurentij martyris: Dominica prima post Trinitatem.

HOMILIA XL.

IN verbis sacri eloquij fratres charissimi, prius seruanda est veritas historiæ, & postmodum requirenda spiritalis intelligentia allegoriæ. Tunc nanque allegoriæ fructus suauiter carpitur, cùm prius per historiam in veritatis radice solidatur. Sed quia nonnunquam allegoria fidem ædificat, & historia moralitatem: nos qui authore Deo iam fidelibus loquimur, non abs re credimus, si ipsum loquendi ordinem postponamus: quatenus qui fidem iam rectam tenetis, prius de allegoria aliquid breuiter audire debeatis. Et quod vobis de moralitate historiæ valde est necessarium, hoc in expositionis nostræ ordine seruetur extremum: quia ea plerunque solent melius recoli, quæ contingit postmodum audiri. Sensus ergò allegoricos sub breuitate transcurrimus, vt ad moralitatis latitudinem citius venire valeamus: *Homo quidam erat diues qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè.*) Quem fratres charissimi, quem diues iste qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè, nisi Iudaicũ populum signat, qui cultum vitæ exterius habuit, qui acceptæ legis delitiis ad nitorẽ vsus est, non ad vtilitatem? Quẽ verò Lazarus vlceribus plenus, nisi gentilẽ populum figuraliter exprimit? qui dum cõuersus ad Deum, peccata confiteri sua nõ erubuit, huic vulnus in cute fuit. In cutis quippe vulnere virus à visceribus trahit̃, & foras erumpit. Quid est ergo peccatorum cõfessio, nisi quædã vulnerum ruptio? quia peccati virus salubriter aperitur in cõfessione, quod pestiferè latebat in mente. Vulnera etenim cutis in superficiem trahunt humorẽ putredinis. Et confitendo peccata, quid aliud agimus, nisi malũ quod in nobis latebat aperimus? Sed Lazarus vulneratus cupiebat saturari de micis quæ cadebãt de mensa diuitis, & nemo illi dabat: quia gentiliũ quemque ad cognitionẽ legis admittere superbus ille populus despiciebat. Qui dum doctrinã legis non ad charitatẽ habuit, sed ad elationẽ, quasi de acceptis opibus tumuit. Et quia ei verba defluebant de scientia, quasi micæ cadebant de mensa. At contrà iacentis pauperis vulnera lingebant canes. Nonnunquam solent in sacro eloquio, per canes, prędicatores intelligi. Canũ etenim lingua vulnus dum lingit, curat: quia & doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mẽtis per linguam tangunt. Et quia nos loquẽdo à peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt. Quia enim canum nomine prædicatorũ lingua signatur, à Domino per Psalmistam dicitur: Lingua canũ tuorum ex inimicis ab ipso. Ex Iudæis quippe infidelibus sancti prædicatores electi sunt, qui in assertione veritatis contra fures, latronésque venientes magnos pro Domino, vt ita dicam, latratus dederunt. Quo contrà de quorundam reprobatione dicitur: Canes muti, non valentes latrare. Quia ergo prædicatores sancti peccata damnant, confessionem verò peccatorum approbant, dicẽtes: Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini: vlcera Lazari canes lingunt. Sãcti etenim doctores dum gentilium confessiones accipiunt, mentium vulnera saluti restituunt. Vnde & Lazarus bene interpretatur adiutus: quia ipsi hunc ad ereptionem iuuant, qui eius vulnera per linguæ correptionem curant. Potest etiam per linctionem canum, lata adulantium lingua signari. Adulantibus etenim, vulnera nostra lingere est: quòd plerunque solent etiam ipsa mala quæ nos in nobis reprehendimus, improbo fauore laudare. Contigit verò, vt vterque moreretur. Diues qui induebatur purpura & bysso, sepultus est in inferno. In sinum verò Abrahæ Lazarus ab angelis ductus est. Quid Abrahæ sinus, nisi secretam requiem significat patrũ? De qua veritas dicit: Multi, inquit, venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob, in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Qui enim purpura & bysso indutus dicitur, rectè regni filius vocatur. Qui de lõginquo ad videndum Lazarum oculos leuat: quia dum per damnationis suæ supplicia infideles in imo sunt, fideles quosque ante Diem extremi iudicij super se in requie attendunt, quorum pòst gaudia contẽplari nullatenus possunt. Longè verò est quod cõspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. In lingua autem amplius ardere ostẽditur, cùm dicit: *Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.*) Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere seruare contempsit. Ibi ergo amplius ardebit, vbi se ostendit scire quod facere noluit. Quapropter bene de doctis & negligentibus per Salomonem dicitur: Omnis labor hominis in ore eius, sed anima illius non implebitur: quia quisquis hoc solummodo laborat quid vt sciat quid loqui debeat, vt ipsa rectione suæ scientiæ mente vacua ieiunat. Ab extremo digiti se tangi desiderat: quia æternis suppliciis datus optat operatione iustorum, vel vltima participari. Cui respondetur, quòd in hac vita bona receperit: quia omne suum gaudium fœlicitatem transitoriã putauit. Habere hîc etenim possunt, & iusti bona, nec tamen hæc in recompensatione recipere: quia dum meliora, id est, æterna appetũt, eorũ iudicio quælibet bona adfuerint, cum sanctis desideriis æstuant, bona minimè videntur. Vnde Dauid propheta, qui regni diuitiis, multísque obsequiis fulciebatur, quanuis & hæc ad necessitatem bona esse conspiceret, vni tamen singulariter bono inhianter æstuabat, dicens: Mihi autẽ adhærere Deo bonũ est. Inter hæc verò notandum est, quod ei dicitur: *Memento fili.*) Ecce enim Abraham filium vocat, quem tamen à tormento non liberat: quoniam huius infidelis populi præcedentes patres fideles, quia multos à sua fide deuiasse cõsiderãt, eos nulla cõpassione à tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoscunt. In tormentis autem diues positus, quinque fratres habere se perhibet: quia superbus idẽ Iudaicus populus, qui ex magna iã parte dãnatus est, sequaces suos quos super terrã reliquit, quinque libris Moysi carnaliter intellectus, vel quinque sensibus corporis deditos nouit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat, exprimit: quia quos ad spiritalẽ intelligentiam nõ assurgere in inferno positus gemit, petit vt ad eos Lazar⁹ mittatur. Cui quia Moysen & prophetas habeant, dicitur. Sed ait: *Quia non credent, nisi quis ex mortuis resurrexerit.* Cui protinus respondetur: *Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.*) Certè de Moyse veritas dicit: Si crederetis Moysi, crederetis vtique & mihi. De me enim ille scripsit. Impletur ergo quod per Abrahæ responsionem dicitur: Ex mortuis enim Dominus resurrexit, sed Iudaicus ille populus, quia Moysi credere noluit: ei etiam qui resurrexit ex mortuis, credere cõtẽpsit. Cúmque Moysi verba spiritaliter intelligere contempsit, ad eum de quo Moyses locutus fuerat, non peruenit. Hæc nos fratres charissimi pro † indicãdis allegoriæ mysteriis succinctè transcurrisse sufficiat: nunc ad intuendã latius

rei

Marginalia: *Fides ædificatur per allegoriam.* — *Diues malus Iudaicũ populum repræsentat.* — *Confeßio aperit vulnus peccati.* — *Prædicatores dicuntur canes.* — *Psal. 67.* — *Esaia. 56.* — *Iaco. 5.* — *Lazarus adiutus interpretatur.* — *Adulatores signantur per canes ligentes.* — *Matth. 8.* — *Lingua mali diuitis quare dicitur plus ardere cæteris membris.* — *Ecclés. 6.* — *Psal. 72.* — *Diues malus dicitur habuisse quinque fratres.* — *Ioan. 10.* — *† indagandis.*

Section letters: E, F, G, H

rei gestæ moralitatem animus recurrat: *Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus qui iacebat ante ianuam diuitis, vlceribus plenus.*) Nonnulli putant præcepta veteris testamenti districtiora esse, quàm noui: sed hi nimirum improuida consideratione falluntur. In illo enim non tenacia, sed rapina mulctatur. Ibi res iniustè sublata, restitutione quadrupli punitur. Hic autem diues iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse. Nec dicitur, quia vi quenquam oppressit, sed in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo summopere colligendum est, qua pœna mulctandus sit qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur qui propria non largitur. Nemo ergo securum se æstimet, dicens: Ecce aliena non rapio, sed concessis licitè rebus fruor: quia diues iste non idcirco punitus est, quoniam aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum malè dereliquit. Hoc quoque fuit quod hunc in inferno tradidit: quia in sua fœlicitate timidus non fuit, quia accepta dona ad vsum arrogantiæ inflexit, quia viscera pietatis ignorauit, quia peccata sua redimere etiam cùm sibi abundaret precium, noluit. Et sunt nõnulli qui cultum subtilium preciosarúmque vestium non putant esse peccatum. Quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquebatur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta preciosa, nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt honorabilior cæteris esse videatur. Nam quia pro sola inani gloria, vestimentum preciosius quæritur, res ipsa testatur, quòd nemo vult ibi preciosis vestibus indui, vbi ab aliis non possit videri. Quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere: quia si abiectio vilis indumenti virtus non esset, Euangelista vigilanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum. Sed notandum nobis est magnopere, in ore veritatis de superbo diuite & humili paupere quãtus sit ordo narrationis. Ecce enim dicitur: Homo quidam erat diues: & protinus subinfertur, & erat quidam mendicus nomine Lazarus. Certè in populo plus solent nomina diuitum, quàm pauperum sciri. Quid est ergo quòd Dominus de paupere & diuite verbum faciens, nomen pauperis dicit, & nomen diuitis non dicit: nisi quòd Deus humiles nouit atque approbat, & superbos ignorat? Vnde & quibusdam de miraculorũ virtute superbiẽtibus in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. At contrà Moysi dicitur: Noui te ex nomine. Ait ergo de diuite: Homo quidam. Ait de paupere: Egenus nomine Lazarus. Ac si apertè dicat: Pauperem humilem scio, superbum diuitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hũc per iudicium reprobationis ignoro. Pensandum nobis est etiam, conditor noster quanta omnia consideratione dispensat. Vna etenim res non pro vna re agitur. Nam ecce plenus vlceribus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet. Qua de re vna Dominus duo iudicia expleuit. Habuisset enim fortasse aliquam excusationem diues, si Lazarus pauper & vlcerosus ante eius ianuam nõ iacuisset, si eius remotus fuisset, si eius inopia non esset oculis importuna. Rursum si longè esset diues ab oculis vlcerosi pauperis, minorem tolerasset in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis, & delitiis affluentis posuit, in vna eadémque re, & ex visione pauperis non miserenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rursum ex visione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit. Quantas nanque hunc egenũ, & vulneribus obsessum tentationes creditis in sua cogitatione tolerasse, cùm ipse egeret pane, & non haberet sanitatem, atque ante se diuitem cerneret salutem, & delitias habere cum voluptate: se dolore & frigore adfici, illum gaudere conspiceret, bysso & purpura vestiri: se deprimi vulneribus, illum affluere acceptis rebus: se egere, illum nolle largiri? Quantus putamus fratres mei tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certè ad pœnam sufficeret paupertas, etiam si sanus fuisset: & rursum suffecisset ægritudo, etiam si subsidium adesset? Sed vt probaretur amplius pauper, simul hunc & paupertas, & ægritudo tabefecit. Atque insuper videbat procedentem diuitem obsequentibus cuneis circumfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. Nam quia

Testamenti noui præcepta nõ sunt faciliora quàm veteris.

Bona propria nõ largiens damnari potest.

Vestes preciosas ferre an sit peccatum.

Marci. 1. Matt. 3.

Diuitũ nomina plus solent sciri quàm pauperum.

Math. 7. Exod. 33.

A nemo ei ad visitandum aderat, testantur canes, qui licenter eius vulnera lingebant. Ex vna ergo re omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permisit: vt & diues impius damnationis sibi augeret vltionẽ, & tentatus pauper cresceret ad remunerationem. Conspiciebat ille quotidie cui nõ misereretur, videbat iste de quo probaretur. Duo inferius corda, sed vnus desuper inspector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam. Nam sequitur: *Factũ est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.*) Qui nimirum diues eum cui in hac vita misereri noluit, in suo iam supplicio positus patronum quærit. Nam ecce subiungitur: *Qui eleuans oculos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.*) O quanta est subtilitas iudiciorum Dei. O quàm districtè agitur bonorũ B actuum malorúmque retributio. Certè superius dictum fuit: quia in hac vita Lazarus cadentes micas de mẽsa diuitis quærebat, & nemo illi dabat: nũc de supplicio diuitis dicitur, quia de extremo digito Lazari distillari aquam in ore suo concupiscit. Hinc ergo, hinc fratres colligite, quanta sit districtio seueritatis Dei. Diues enim iste qui vulnerato pauperi mensæ suæ, vel minima dare noluit, in inferno positus, vsque ad minima quærẽda peruenit. Nam & guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit. Sed notandum valde est quid sit quòd diues in igne positus, linguam suam refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquij, vt aliquando aliud dicat, sed ex eodẽ dicto aliud innuat. Superius autem hunc superbum diuitem Dominus non loquacitati vacantem dixerat, sed superfluè conuiuantem. Neque hunc de loquacitate notauit, sed cum elatione & tenacia de edacitate peccasse. Sed quia abundare in conuiuiis loquacitas solet, is qui malè hîc conuiuatus dicitur, apud infernum grauius in lingua ardere perhibetur. Pri-C ma nanque malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem verò ludendi etiam leuitas sequitur. Nam quia edacitatem lusus sequatur, testatur sacra scriptura, quæ ait: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Sed priusquam ad lusum moueatur corpus, ad iocos ac verba inania mouetur lingua. Quid ergo est quod innuitur, quia in tormentis positus diues linguam suam refrigerari postulet, nisi quòd is qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iustitiam in lingua atrocius ardebat? Sed cum graui valde est pauore pensandum hoc quod ei per Abrahæ responsionem dicitur: *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.*) Ista fratres mei sententia pauore potius indiget, quàm expositione. Nam si qui estis qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum, vt ita dicam, donum exterius pertimescere debetis: ne vobis pro quorundã vestrorum actuum recõpensatione sit datum: ne iudex qui hîc bona exteriora restituit, à retributione boni intimi re-D pellat: ne honor hîc vel diuitiæ, non adiumẽtum virtutis, sed remuneratio sint laboris. Ecce enim dum dicitur: Recepisti bona in vita tua: indicatur & diues iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita, bona receperit. Rursúmque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala: profectò monstratur & Lazarus habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit fœlicitas transeuntis vitæ. Illũ paupertas afflixit & tersit, istum abũdantia remunerauit & repulit. Quicunque ergo bona in hoc seculo habetis, cum vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, ne concessa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorũ. Et cùm quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspicitis, nolite despicere, nolite desperare: quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. De vobis omnimodo pertimescite: quia nonnulla etiam malè acta, prospera vita secuta est. De illis verò sollicitè pensate: quia eorũ vitam etiam magistra paupertas cruciat, quousque ad vitæ rectitudinẽ perducat. Sequitur: *Et in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum est, vt hi qui volunt hinc ad vos transire, non pos-*

Iudicia duo Deus ex vna re exhibuit.

Actuũ bonorum, & malorũ retributio districtissimè agitur.

Conuiuia sunt plena loquacitatis.

Exod. 32.

Diues malus quare atrocius in lingua ardebat.

Bonum si quod à deo habeamus, pertimescamus.

Damnati an velint tranſire ad ſaluatos & econtra.

Damnati ſint, neque inde huc tranſmeare.) Qua in re valde quærendum eſt, quomodo dicatur, hi qui volunt hinc ad vos tranſire, non poſſunt. Quia enim hi qui in inferno ſunt, ad beatorum ſortem tranſire cupiant, dubium non eſt. Qui verò iam in beatitudinis ſorte ſuſcepti ſunt, quo pacto dicitur quia tranſire ad eos qui in inferno cruciant, volunt? Sed ſicut tranſire reprobi ad electos cupiunt, id eſt, à ſuppliciorum ſuorũ afflictione migrare: ita ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire iuſtorum, eſt mente ire per miſericordiã, eóſque velle liberari. Sed qui volunt de beatorũ ſede ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire, non poſſunt: quia iuſtorũ animæ quanuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant, iam tunc authoris ſui iuſtitię coniunctæ, tanta rectitudine conſtringunt, vt nulla ad reprobos cõpaſsione moueantur. Ipſi quippe iudici concordant, cui inhęrẽt, & eis quos eripere nõ poſſunt, nec ex miſericordia condeſcẽdunt: quia tantum illos tunc à ſe videbũt extraneos, quantũ ab eo quem diligunt authore ſuo conſpiciũt eſſe repulſos. Nec iniuſti ergo ad beatorum ſortẽ tranſeunt, quia damnatione perpetua conſtringũtur. Nec iuſti trãſire ad reprobos poſſunt: quia erecti iam per iuſtitiã iudicij, eis nullo modo ex aliqua compaſsione miſerentur. Sed poſtquam ardenti diuiti de ſe ſpes tollitur, eius animus ad propinquos quos reliquerat, recurrit: quia reproborum mentem pœna ſua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, vt iam tunc etiam ſuos ſpiritaliter diligant, qui hîc dum peccata diligerent, nec ſe amabant. Vnde nunc ſubditur: *Rogo te ergo pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.*) Qua in re notandum eſt, ardenti diuiti quanta ad ſupplicium cumulantur. Ad pœnam nanque ſuam ei, & cognitio ſeruatur & memoria. Cognoſcit enim Lazarum quem deſpexit. Fratrum quoque ſuorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei vltio de paupere nõ eſſet, ſi hunc in retributione non recognoſceret. Et perfecta pœna in igne non eſſet, ſi nõ hoc quod ipſe patitur, etiam ſuis timeret. Vt ergo peccatores in ſupplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam quos contempſerunt, & de illorum etiam pœna torquentur quos inutiliter amauerunt. Credendum verò eſt, quòd ante retributionem extremi iudicij, iniuſti in requie quoſdam iuſtos conſpiciunt, vt eos videntes in gaudio, nõ ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat: quia malum conſpiciunt quod miſericorditer euaſerunt, tantóque maiores redemptori ſuo gratias referunt, quantò vident in aliis quod ipſi perpeti, ſi eſſent relicti, potuerunt. Nec illam tantę beatitudinis claritatem apud iuſtorum animum fuſcat aſpecta pœna reproborum: quia vbi iam compaſsio miſeriæ non erit, minui proculdubio beatorum lætitia non valebit. Quid autem mirum, ſi dum iuſti iniuſtorum tormenta conſpiciunt, hoc eis veniat in obſequium gaudiorum, quando & in pictura niger color ſubſternitur, vt albus vel rubeus clarior videatur? Nam ſicut dictum eſt, tantò bonis ſua gaudia excreſcunt, quantò eorum oculis damnatorum mala ſubteriacent, quæ euaſerunt. Et quanuis eis ſua gaudia ad perfruendum plenè ſufficiant, mala tamen reproborum abſque dubio ſemper aſpiciunt: quia qui creatoris ſui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non poſsint. Petenti autem diuiti, vt Lazarus mittatur, ab Abraham protinus reſpondetur: *Habent Moyſen & prophetas, audiant illos.*) Sed qui Dei verba deſpexerat, hæc audire non poſſe ſuos ſequaces exiſtimabat. Vnde & reſpondit diues: *Non pater mi: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.*) Cui mox veraci ſententia dicitur: *Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.*) Quia nimirum qui verba legis deſpiciunt, redemptoris præcepta qui ex mortuis reſurrexit, quantò ſubtiliora ſunt, tantò hæc difficilius implebunt. Minus eſt enim quicquid per legem dicitur, quàm hoc quod per Dominum iubetur. Illa enim dare decimas præcipit, redemptor verò noſter ab his qui perfectionem ſequuntur, omnia dimitti iubet. Illa peccata carnis reſecat, redemptor verò noſter illicitas cogitationes etiam damnat. Si ergo Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent: quia hi

Damnati quandoque vident ſaluatos in augmentum ſupplicij.

Iuſti iniuſtorum tormenta conſpicere poſſunt.

Præcepta redemptoris ſunt ſubtiliora præceptis legis.

E qui viliora legis præcepta implere negligũt, ſaluatoris noſtri mandatis altioribus obedire quando conualeſcunt? Et nimirum cõſtat, quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recuſant. Hęc nos de ipſa rei geſtæ cõſideratione dixiſſe ſufficiat. Sed vos fratres & requiem Lazari, & pœnã diuitis cognoſcentes, ſolerter agite, culparũ veſtrarum interceſſores quærite, atque aduocatos vobis in die iudicij pauperes procurate. Multos etenim nunc Lazaros habetis, ante ianuas veſtras iacent, atque his indigent, quæ vobis iam ſatiatis quotidie micæ de menſa cadunt. Verba ſacræ lectionis debẽt nos inſtruere ad implenda mandata pietatis. Quotidie Lazarum ſi quærimus, inuenim⁹: quotidie Lazarum, & ſi nõ quærimus, cernimus. Ecce importunè ſe pauperes offerunt, rogant nos qui tunc pro nobis interceſſores veniẽt. Certè nos omnino rogare debuimus, ſed tamen rogamur. Videte ſi negare debemus quod petimur, quando patroni ſunt qui petunt. Nolite ergo miſericordiæ tempora perdere, nolite accepta remedia diſsimulare. Ante ſupplicium cogitate F de ſupplicio. Cùm quoſlibet in hoc mundo abiectos aſpicitis, etiam ſi qua reprehenſibilia eorum eſſe videantur, nolite deſpicere: quia fortaſſe quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum ſi qua ſunt talia quæ debeant iure reprehendi: hæc ſi vultis, ad vſum veſtræ mercedis inflectite, vt ex ipſis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis: & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat, dum & exterius cibo, & interius ſatiatur eloquio. Pauper ergo cùm reprehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet. Si verò reprehenſionis nihil habet, venerari ſummopere ſicut interceſſor debet. Sed ecce multos cernimus, qui cuius ſit meriti neſcimus. Omnes ergo venerandi ſunt, tantóque neceſſe eſt, vt omnibus te humiliare debeas, quantò quis ſit ipſe ignoras. Rem fratres refero, quam bene is qui præſto eſt frater & compresbiter meus Specioſus nouit. Eodem temG pore quo monaſterium petij, anus quædam Redempta nomine, in ſanctimoniali habitu conſtituta, in vrbe hac iuxta beatæ Mariæ virginis Eccleſiam manebat. Hæc illius Herundinis diſcipula fuerat, quæ magnis virtutibus pollens, ſuper Præneſtinos montes vitam eremiticam duxiſſe ferebatur. Huic duæ, in eodem habitu, diſcipulæ adhærebant: vna nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc ſupereſt, quam quidem facie ſcio, ſed nomine neſcio. Tres itaque hæ in vno habitaculo commanentes, morum quidem diuitiis plenam, ſed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hęc autem quã præfatus ſum Romula, aliam quam prædixi condiſcipulam ſuam magnis vitę meritis anteibat. Erat quippe mirę patientiæ, ſummę obedientię, cuſtos oris ſui ad ſilentium, ſtudioſa valde ad continuæ orationis vſum. Sed quia plerunque hi quos iam perfectos homines æſtimant, adhuc in oculis ſummi opificis aliquid imperfectionis habent: ſicut ſępe imperiti homines necdum perfectè ſculpta ſigilla cõſpicimus, & iam quaſi perfecta laudamus, quę adhuc artifex conſiderat & liH mat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non deſinit, hæc quam prædiximus Romula, ea quam Greco vocabulo medici paralyſin vocant, moleſtia corporali percuſſa eſt, multíſq; annis in lectulo decubans, penè omnium iacebat membrorũ officio deſtituta: nec tamen hæc eadem eius mentem ad patiẽtiam flagella perduxerant. Nam ipſa ei detrimenta membrorum facta fuerant incrementa virtutum: quia tantò ſollicitius ad vſum orationis ſuccreuerat, quãtò & aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte ergo quadam eandem Redemptam quam præfatus ſum, quę vtráſque diſcipulas ſuas filiarum loco nutriebat, vocauit, dicẽs: Mater veni, mater veni. Quæ mox cũ alia eius condiſcipula ſurrexit, ſicut vtriſque referẽtibus, & multis res eadem claruit, & ego quoque eodẽ tempore agnoui. Cúmque noctis medio lectulo iacentis aſsiſterẽt, ſubitò cœlitùs lux emiſſa, omne illius cellulę ſpatium impleuit: & ſplendor tantę claritatis emicuit, vt corda aſsiſtẽtium inæſtimabili pauore perſtringeret, atque, vt pòſt ipſę referebant, omne in eis corpus obrigeſceret, & in ſubitò ſtupore remanerẽt. Cœpit nanque quaſi cuiuſdã magnæ multitudinis ingredientis ſonitus audiri, oſtiũ cellulæ

Pauperes debemus nobis procurare pro aduocatis.

Miſericordiæ tempora non ſunt perdenda.

Exemplum cuiuſdam ſanctimonialis.

Mulieris religioſæ optima indicia.

cellulæ concuti, ac si ingredientium turba premeretur. Atque, vt dicebant intrantium multitudinem sentiebant, sed ni mietate timoris & luminis, videre nihil poterant: quia earum oculos & pauor depresserat, & ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris est fragrantia subsecuta: ita vt earum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cùm vim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadem Romula assistentem sibi & tremẽtem Redemptam, suorum morum magistram, blanda voce consolari, dicens: Noli timere mater, nõ morior modò. Cúmque hoc illa crebrò diceret, paulatim lux quæ fuerat immissa, subtracta est, sed is qui subsecutus est odor remansit. Sícque dies secundus & tertius transiit, vt aspersa fragrantia odoris remaneret. Nocte ergo quarta eandem magistrã suam iterum vocauit. Qua veniente viaticũ petiit, & accepit. Necdum verò eadẽ Redempta, & alia eius discipula à lectulo iacentis abscesserant, & ecce subitò in platea ante eiusdem cellulæ ostium duo chori psallentium astiterunt, & sicut ipsæ se dicebãt sexus ex vocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant viri, & fœminæ respondebant. Cúmque ante fores cellulæ exhiberentur cœlestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Quæ ad cœlum ducta, quantò chori psallentium altius ascendebãt, tantò cœpit psalmodia lenius audiri, quousque & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitatis elongata finiretur. Hæc ergo quandiu vixit in corpore, quis illam haberet in honore? indigna cunctis, omnibus despecta videbatur. Quis enim ad illam accederere, quis ad illam venire dignaretur? Sed latebat in sterquilinio Margarita Dei. Sterqui- *Margarita quandoque*

A linium fratres hanc ipsam corruptibilitatem corporis appello, sterquilinium abiectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo Margarita quæ iacebat in sterquilinio, & posita in cœlestis regis ornamẽto, iam inter supernos ciues emicat, iam inter ignotos illos lapides æterni diadematis coruscat. O vos qui in hoc mundo diuites, aut esse creditis, aut estis, cõferte, si potestis, falsas diuitias vestras veris diuitiis Romulæ. Vos in huius mundi via omnia amissuri possidetis: illa nihil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequium hominum: illa despecta ab hominibus, inuenit socios choros angelorum. Discite ergo fratres temporalia cuncta despicere. Discite honorem transeuntem contemnere, æternam gloriam amare. Honorate quos pauperes videtis, & quos foris conspicitis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, vt hoc quandoque dignentur vobiscum participari quod habent. Pensate quod ore magistri gentium dicitur: In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia, vestræ inopiæ sit supplementum. Pensate quod ipsa per se veritas dicit: Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ad tribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc iacenti in terra porrigitis, sedenti in cœlo datis? Sed hæc omnipotens Deus quæ per me in vestris auribus loquitur, per se in vestris mentibus loquatur: qui viuit & regnat cum patre in vnitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

Latet in sterquilinio. *Diuitiæ veræ valde discrepant à falsis.* *Honores trãseuntes contemnendi sunt.* B *2. Cor. 8.* *Matth. 25.*

Beati Gregorij papæ Homiliæ quadraginta, de diuersis Euangelij lectionibus finiunt.

PROLOGVS BEATI GREGORII papæ in septem Psalmos pœnitentiales.

SI ILLE REX & Propheta conuenienter Dauid, id est, manu fortis vocatus est: quia vrsum interfecit, leonem suffocauit, Goliath fortissimum lapidis vnius ictu prostrauit, & gentes innumeras imperij sui ditioni subegit: nõ incongruè eodem nomine sanctam animam accipimus, quæ illum qui quasi leo rugiens circuit quærens quem deuoret, in se ipsa interficit, & si quando eam sicut fortis armatus aperto certamine aggreditur, lapidis quẽ reprobauerunt ædificantes, illum ictu prosternit, corporis nihilominus passiones subigit, atque ad virtutum officia cõuertit. Psalterium quoque eandem animam spiritalibus exercitiis assuetam non inconuenienter nominamus. Sicut enim musicum illud instrumentũ triangulũ decem chordarum inferius quidem percutitur, superius verò sonare videtur: ita anima sanctæ Trinitatis fide formata, decẽ legis præceptis instructa, inferius percutitur, & superius auditur: quia cùm carnẽ aliquis perfectè afflixerit, tunc suauissimũ Deo in dulcedine melos reddit. Per Psalmũ ergo meditationes, & laudes, & gaudia de Deo in animo cõcepta accipimus, sicut cantum illius musici instrumẽti Psalmũ vocamus. Psalmus ergo iste, id est, hæc meditatio, Dauid, id est, fideli animæ virtutib⁹ exercitatę attribuit: animę scilicet tendẽti in finẽ, id est, in Christum, qui est initium & finis. Christus finis dicitur: vel quia est consummatio legis & prophetarum, sicut ipse pendẽs in cruce testatus est, cùm aceto & felle potatus dixit: Consummatum est. Vel quia bonorum omniũ perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis nõ sufficit alios bonos quærere, nisi ad eius studeamus agnitionem peruenire: ita eo inuento nullus iam melior quæritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus à patre omnia sunt subiecta, inferior inuenitur. Pro octaua

Psalterium quid. *Psalmus quid.* *Ioan. 19.*

C verò Psalmus iste factus asseritur, quia pro consideratione futuræ resurrectionis Domino decantatur. Omne præsentis vitæ tempus septem diebus euoluitur, & ideo æterna dies quæ expleta horum dierum vicissitudine futura est, octaua vocatur. Et quia pro cõsideratione extremi iudicij Psalmus iste concinitur, rectè pro octaua intitulatur. Vel quia sequitur finem carnalis & spiritalis generationis: ideo octaua dicitur resurrectionis. Caro enim ex quatuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis, ad vitia auersandũ. De hac enim ita per eundẽ prophetam dicitur: Irascimini, & nolite peccare. Quòd enim se cõtra seipsum erexerit, & zelo rectitudinis inflammat⁹, contra vitiorum se importunitates viriliter commouerit, in conspectu interni iudicis nequaquam deliquit. Vel secundum quosdam octaua dicitur: quia sequitur sex ætates in hoc seculo viuentium, & septimam dormientium iustorum. Hunc autem Psalmum in hymnis habendum titulus astruit: quia D qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua cõfitens, cor in pœnitentia conterit, suauem ad aures misericordis Dei vocem exultationis reddit. Maius est enim angelis Dei super vno peccatore pœnitente gaudium, quàm de nonaginta nouẽ perseuerantia iustorum. Et qui pro indulgentiæ desiderio iniquitates suas annunciat, in tabernaculis iustorum dulciter hymnizat. Loquit̃ ergo in hoc psalmo fidelis anima octauã illam, id est, diem iudicij tremendã cõsiderans, terrorẽmque districtionis diuinæ & reproborum damnationem perpetuam prudentiæ intuitu contemplans. Et quia de suis meritis diffidens, in se qualiter in illo tremendo examine iram vltionis diuinæ effugere possit, non inuenit: audacter quidẽ, sed confidenter ad fontem misericordiæ faciem eius præoccupans accedit, malens in hac vita per pœnitentiam, & flagella conteri, quàm in futuro horrendis suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, & illius exemplo cum fiducia ad thronum gloriæ Dei adeamus.

Psal. 4. *Lucæ. 15.*

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Vides quàm bonum principium, quàm affectuosum, quàm gratiæ plenum. In eo enim quòd Dominum eum vocauit, quòd sui iure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, seruos alere, non negligere: delinquentes corrigere: non necare: fugientes requirere, non abdicare: *Domine, ne in furore tuo.*) Solet fieri, vt qui dominorum iram incurrunt, si eis reconciliari appetunt, patronos quærant, interuentores adhibeant, aduocatos adsciscant. Sed hæc anima illius terribillis iudicij terrore perculsa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem aduersatur: & si ad horam Deum conuenire distulerit, damnationem se euadere non posse arbitratur. Desiderium enim non sustinet, & in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia cõditoris cõfidit, & quasi eum præsentem videat, loqui præsumit. ac si dicat: Scio quidẽ quia ab oculis tuis meis excludor meritis, sed tamẽ minor sum cũctis miserationibus tuis. Tu igitur Domine cuius me seruum esse non abnego, cuius imperiis obtẽperare desidero, cuius suaue iugũ referre nequaquã recuso: *Ne arguas me in furore tuo.*) Hic me poti⁹ argue: dum tẽpus est misericordię, corripe: dũ dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mãsuetudine corripitur: quia correptionibus emẽdatur. In illo autem tremẽdo examine iniquus omnis in furore arguitur: quia pœnã interminabilem venia nulla comitatur. Absit, vt in Deo furorẽ esse credamus. Non enim esset incõmutabilis, si eum cõmouere posset alicuius necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundum humanũ morẽ loqui non possumus, infinitę damnationis sententiam, furorẽ vocamus. Non vt in illa iustitię seueritate, aliqua omnino perturbatione Deus moueatur, sed quia in eos qui duplici sunt cõtritione cõterendi, irremediabiliter vindicatur: *Ne arguas me in furore tuo*:) non humano, non transitorio: Furor humanus, sicut citò præterit, ita suæ vigorem potestatis, non nisi in corporib⁹ extẽdit: diuinę verò vltionis animaduersio, nõ solùm pœnas in corpore, & anima multiplicat, verumetiã in dãnatis immobiliter perseuerat: *Neque in ira tua corripias me.*) Sicut maior est furor quàm ira, ita arguere maius est quàm corripere. Eos corripimus, quos amãtes emẽdamus. Et quia post mortem carnis alij æternis deputãtur suppliciis, alij ad vitam per ignẽ transeunt purgationis, fidelis anima non solùm furorẽ timet, sed etiam iram abhorret. Teste beato Augustino, hi omnes qui non posuerunt sibi fundamentũ Christum, in furore arguuntur: quia ęterno igne cruciantur. Qui autem eidem fundamento superposuerunt lignũ, fœnum, stipulam, in ira corripiuntur: quia igne purgati, ad beatitudinis requiẽ reducentur. Dicat ergo fidelis anima quid fecit cõsiderans, & quid sit receptura contẽplans: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*) Ac si apertè dicat: Hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine, vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis flammis vltricibus affligas. Et vt hoc fiat:

Dominorũ officium.

Furor an sit in Deo.

Miserere mei Domine quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.

In eo quòd nomen venerandũ repetit, piæ precis affectum se habere ostendit. Quasi dicat: Tu Domine, quẽ suaue videtur mihi sępius inuocari, miserere mei dum tẽpus est misericordię. Hîc me misericorditer corripe. Hîc per flagella cõtere. Hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post huius vitę terminũ vindicandũ inuenias, oro vt per ignem tui amoris omnẽ in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est vt facias: *Quoniam infirmus sum.*) Ex peccato primi parentis pœnam contraxi magnæ infirmitatis: non enim quod volo, ago: sed quod odi malum, illud facio: *Infirmus sum.*) quia ad malum pronus sum. Sed tu Domine animarũ debiliũ velox medice: *Sana me*:) Scilicet interius omni vitiorum labe emunda: *Quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.*) id est, virtutes animæ obscuratæ sunt, & extenuatæ virtutes simul conturbatæ sunt. Charitas enim confunditur, humilitatis impingitur, fortitudo deiicitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes accipimus, per quas nimirũ animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporũ, ita in virtutibus robur inuenitur animarum. Et planè debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit virtutũ fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decidit, claritatem visionis diuinæ perdidit, suauissimas verborum Dei epulas quibus interius reficiebatur, amisit. Oculos carnis ad obscœna & turpia videnda aperuit, qui prius aciem mentis qua lucis summæ fulgor intuebatur obscurauit.

Roma. 7.

Ossa sunt virtutes.

Et anima mea turbata est valde, sed tu Domine vsquequo?

Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco? *Anima mea.*) scilicet eò quòd mea est, quòd per me corrupta est, quòd per me debilis, & ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem & lamenta, valde magna, scilicet & multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccauit, quia bonum Dominum offendit, quia vitam perdidit, mortem incurrit: *Sed tu Domine vsquequo.*) turbaris contra me, quia peccaui, quia te ad iracundiam delinquendo prouocaui? Vel tu Domine, dæmones quidem inuasores nõ Domini naturaliter, malunt meã perditionẽ quàm salutẽ. Sed tu Domine qui non vis mortẽ peccatoris: singulariter Domine, nõ abusiuè sed propriè: vsquequo, id est, quandiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici, & curare valentis assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lachrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cùm non sit tibi minor potentia quàm voluntas? Licet hoc cæles in corde tuo: tamen scio, quia vniuersorum memineris. Omnis cura tio quantò difficilius acquiritur, tantò acquisita cautius custoditur.

Iob. 10.

Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.

Ne magis turberis, supplico: ne vltrà misereri differas, peto: imò conuertere Domine. Sicut anima mea conuersa est ad te per turbationem pœnitudinis, ita tu conuertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conuersus: *Eripe animam meam.*) Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam secularium illecebræ cupiditatum. Sed tu qui potens es omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris, terrenarum dumeta voluptatum quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manus fortitudinis trahe: *Saluum me fac propter misericordiam tuam.*) Parum est vt animam meam à mundi voluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tuæ protectione conserues. Boni medici officium est, nõ solùm salutem restituere, sed etiam restitutam custodiæ sedulitate seruare. Sic ergo & tu cùm animam meam à carnalibus desideriis eripueris, da mihi in bono perseuerantiam, ne mihi demissos laqueos iterum tentationum incurram. Et hoc, *Propter misericordiam tuam*:) Non de meis meritis confidẽs, vt me saluum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

Medici boni officium.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi.

Peccata consummata generant mortem. Nisi enim conuersus fueris, nisi animam meã eripueris, nisi me saluum feceris, in peccatorũ me caligine, id est, in morte dimittis: quòd si in morte fuero, tui proculdubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quòd in morte penitus tui memor esse nequibo: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.*) Quomodo nanque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? *In inferno autẽ, &c.*) Sicut de morte ad infernum peccator peruenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foueã cadit. Vnde & scriptum est: Peccator cùm venerit in profundum malorum, cõtemnit. Fidelis anima non exaudiri metuens, miserias quas perlatura est si nõ exauditur, enumerat: vt se maximo timore concutiat,

Prouer. 18.

concutiat, & Deum citius ad misericordiam flectat. Ait ergo: *In inferno autem quis confitebitur tibi?*) Quasi dicat: Dico si non eripueris me, in morte futuram: & non solùm in morte futuram me præuideo, sed etiam in inferno, id est, in desperatione me sepeliendam cognosco. Quòd si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis: *In inferno autem quis confitebitur tibi?*) scilicet nullus: Non enim est speciosa laus in ore peccatoris. Aliter: *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.*) Precor vt animam meam liberes à carnalibus desideriis quæ militant aduersus eam. Si enim hoc non feceris, interficient me: quia à te, qui es vita mea, separabunt me. Cùm enim tu sis illud idem animæ, quod est anima corpori: si tibi inseparabiliter non inhæsero, necessariò mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui.*) Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire præualet à te Deo anima diuisa. Nulla societas luci ad tenebras. Vbi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamẽ intelligi & aliter potest. Quasi dicat: Immedicabile corpus est recidendum ense, & membri in corpore mortui abscisio potius est necessaria, quàm medicina. Sed ego non sum, vt mẽbrum mortuum cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nã sum memor tui, scilicet misericordiæ. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimem agnosco, quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet à toto, quoniam non est in morte.

Eccle. 15.

Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

Dixerat superius, saluum me fac, & tempus est vt facias: nam ego laboraui in gemitu meo. Adest miser, assit & misericordia. Miseriam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non cælo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. Sed ego laboraui, id est, studiosè egi vt essem in gemitu, scilicet vt quousque viuerẽ gemendum mihi putarem. Et, *Laboraui in gemitu.*) id est, modo mihi proprio. Nemini enim, sicut mihi ingemiscendum æstimo, quia præ omnibus me peccasse perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bono opere perseuerare, adiungit: *Laui per singulas noctes.*) id est, per singulas tenebrosas cogitationes: *Lectum meum.*) Per lectum conscientiam accipimus: quia sicut in lecto iacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati cõsentimus. Et sicut in laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur: ita dum mũdi huius aduersitatibus premimur, in bona conscientia interius delectamur, Paulo attestante, qui ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Lectum ergo per singulas noctes lauat, qui conscientiam à cogitationibus tenebrosis lachrymis compunctionis emundat. Et non solùm consciẽtiam purificabo, sed etiam, *Lachrymis meis stratum meum rigabo.*) Quia vilis lectus est stratum, per ipsum, carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facilè concutitur, ita caro ab infirmo animo variè versatur, sicut per eundem prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Rigat ergo lachrymis stratum suum, quia continuo luctu & dolore carnis maculas diluit, & cordis duritiam imbre compũctionis emollit: vt sicut ortus recepta suaui pluuia euidenter germinat, ita caro lachrymarum fluentis rigata, bonorũ operum & iustitiæ germen emittat. Cur autem laborauerit, causam subdit: ac si dicat, Ideo laboraui, ideo ingemui, quia

Lectus conscientiã repræsentat.

2. Cor. 1.

Psalm. 40.

Turbatus est à furore oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos.

Humana natura ad imaginem primitùs, & similitudinem Dei condita, per præuaricationis culpam à contemplationis diuinæ claritate expulsa, sicut immortalitatis æternæ beatitudinem perdidit, ita interiorem oculum animæ scilicet rationabilem obscurauit. Et quia postea bonum à malo discernere noluit, volens postmodum, quid sibi sequendum, quídve fugiendum esset, scire nequiuit. Et quia illum qui lux est, & in quo non sunt vllæ tenebræ, non tenuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpauit. Dicat ergo fidelis anima: *Turbatus est à furore oculus meus.*) Quia discernendi rectè voluntatem non habui, per furorem, id est, damnationis sententiam ipsam eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius à furore oculus turbatur, quia tremendi diem iudicij, damnari metuẽs, intuetur. Cùm enim quod quisque gesserit, quia ibi sit recepturus, considerat: mentem quæ hoc præuidet, malorũ suorum consciam, ipse iudicij terror perturbat. Et quia ad illud iudicium venire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adiungit: *Inueteraui inter omnes inimicos meos.*) Ac si diceret: Ideo ad illud terribile examen deduci metuo: quia per consuetudinem & perseuerantiam prauorum operum, non nouum, sed veterem me peccatorẽ agnosco. Cùm enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos: quia eorum à me suggestiones non repuli, illis consentiens in tenebrarum operibus inueteraui, id est, in veteris hominis inobedientiam redij. Factus sum comparabilis veteri vesti. Sicut enim vetus vestis, nec ornatum adiicit, nec frigus repellit: ita nec frigus tentationis expellere valeo, nec proximorũ animas per doctrinæ verbum adorno. Vel inueteraui habitans inter inimicos meos: inimicos scilicet catholicę fidei, & Christianæ religionis.

Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.

Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Sicut enim qui diabolum sequitur, sanctorum collegiũ affectu & opere aspernatur: ita qui Deo perfectè adhæserit, impiorum consortium nequaquam admittit. Quia ergo inueteraui conuersatus inter inimicos meos, ne amplius aliquid vetustatis in me appareat, ne inimicorum conuersatio notam mihi præuaricationis infigat: vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impœnitẽtes perseueratis, hîc à me affectu discedite, hîc vos à me operum dissimilitudine elongate: vt quia à Deo receditis hîc animo, & in futuro etiã corpore à me discedatis. Discedite vt amplius non communicem operibus vestris iniquis. *Quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei.*) Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vocem flebilem Dominus exaudiuit, quia ab omni inquinamento carnis, & spiritus me mundauit. Quomodo autem exauditus sit, ostendit.

Canti. 5.

Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit.

Peccata dimittẽdo, Dominus orationem meam suscepit, perseuerantiam dando, quasi dicat: Non solùm pro peccatis meis flenti delictorum mihi indulgentiam cõtulit, sed etiam ne eadem vlterius committerem, gratiæ suæ vbertatem concessit. Dixerat superius: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*) Sed quia charitas non quærit quæ sua sunt, & hinc vera esse ostenditur, cùm ille diligitur qui aduersatur, ideo subiungit:

Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubescant valde velociter.

Ille veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Hinc nanq; per semetipsam veritas dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Ne ergo surda aure præcepta trãseat dominica, pro inimicis orat anima exaudita: *Erubescant & conturbentur.*) Ergo quia propter peccata quæ perpetraueram erubui, erubescens verò, vt ea diluerem in gemitu meo laboraui, exaudita veniam impetraui. Et vtinam meo exemplo erubescat, quicunque quòd ad imaginem & similitudinem Dei sit factus intelligit, & qualiter illã peccãdo fœdauit, agnoscit: si se circunspiciens considerет, & decorem quẽ perdidit, & obscœnitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit de operum suorũ qualitate, nisi sit lapis erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admiserit, verecundiã tamen à se funditùs non repellit. Nam & illud verum est apertæ desperationis indiciũ, si verecundia non sequitur peccatum. Vnde sub Iudææ specie contemnenti animæ dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulat, profectò vt meretrix frontẽ obdurat. Sed quia minus est de

Charitas in quo est veraciter.

Lucæ. 6.

Hiere. 3.

anteacta vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, pœnitendo corrigere, subiungit: *Et conturbentur vehementer.*) Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum grauiter quòd egit, puniendo inuehitur, per compunctionis lachrymas vehementer conturbatur. Quia verò per dolorem pœnitentiæ peruenitur ad conuersionem vitæ, protinus additur: *Conuertantur.*) Ille nimirum ad Deum conuertitur, qui tam cogitatus suos, quàm etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breue est, & finis peccatorum mors est, ne quis putaret in hominis esse potestate, quando vias suas velit corrigere, repetit: *Erubescant*) se peccasse, erubescant conuersionem distulisse. Et hoc faciant: *Valde velociter.*) Dies enim Domini sicut fur in nocte ita veniet. Vnde & Salomon: Ne tardes, inquit, conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem.

2. Pet. 3. Eccle. 5.

Prologus secundi Psalmi pœnitentialis.

Sicut suprà iam diximus, per Dauid fidelis anima accipitur, cui & nominis interpretatio, & operum magnificentia conuenienter aptantur. Fidelis ergo anima ea quæ in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, & ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus verò Dauid in hoc Psalmo est, vt nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, efferat. Nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat. Nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat. Nemo per desidiæ torporem in bona operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat.

EXPOSITIO SECVNDI PSALMI pœnitentialis.

Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Quasi dicat: Cùm omnes velint esse beati, diuersi de beatitudine diuersa sentiunt, & desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per deuia venire proponunt. Sed quicquid illi æstiment, istud est reatum, istud est catholicum, quòd illi solùm sunt beati, quorum remissæ sunt iniquitates originales per baptismum: *Et quorum tecta sunt peccata.*) actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmus vulnera, quomodo illi à medico adhibetur medicina? Nónne si cælare vulnus cœperit, latius extensum introrsum putrescit? Sic & peccatum, nisi per confessionem detegatur, letaliter in intimis dilatatur. Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit, ita peccatum nisi confitendo reueletur, etiam si qua ibi sunt, bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quæ malorum admixtione maculantur. Sed aliud est quod à peccatore homine per obstinationem tegitur, aliud quod miserente Deo per remissionem operitur. Tegit medicus vulnus sanandum medicamine, tegit Deus peccatum, ea quæ multitudinem peccatorum operit, charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. Sunt tamen quædam peccata, quæ quandiu in hac vita viuitur, etiam à perfectis viris aut vix, aut nullatenus declinentur. Habent enim sancti viri aliquid quod in hac vita operire debeant: quia omnino est impossibile vt in locutione, aut etiam in cogitatione nunquam delinquant. Student igitur viri Dei, oculorum linguæque culpas tegere meritis vitæ, student pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Verùm quomodo in electis est possibile, eorum transgressiones contegi, cùm ab illo cuius oculis nuda, & aperta sunt omnia, non possunt abscondi? Sed quia hoc quod tegitur, inferius ponitur, & aliud aliquid superducitur, vt quod est subterpositum, tegatur: tegere peccata dicimus, quæ quasi subterponẽtes abdicamus. Quibus nimirum, quasi tegmen superducimus, dum bonorum operũ nos indumento vestimus. Peccata itaque tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

Si nosmetipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. Si nobis peccata nostra imputauerimus, non ea nobis imputat Deus. Si ea satisfaciendo puniremus nullum qui nos in futuro puniat, inueniremus. Imputare sibi Adam peccatũ suum noluit, quando culpam suam in creatorem refudit, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Vnde quia se confiteri culpabilem renuit, mortiferæ damnationis sententiam ad posteros misit. Iudicare autem seipsum nemo poterit, nisi qui virilem animum ad vitia persequendum assumit, sicut per eundem Prophetam dicitur: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficient. Qui enim mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est opera sua dissipantis. Ideo dixit: *Beatus vir.*) Quasi dicat: Ad hoc opꝰ nemo adsurgere præualet, nisi qui sanctæ fortitudinis vires habet. Quid enim fortiꝰ, quàm omnes animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus virtute frenare, proprias voluntates abiicere contemptis visibilibus ea quæ non videntur amare? Vnde & Salomon ait: Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. *Nec est in spiritu eius dolus.*) Illi quidem peccatum non imputabitur, in cuius spiritu dolus mendacij non inuenitur. Qui se iustum esse non simulat, qui ea etiam quæ occultè deliquit, non cælat. In spiritu publicani ad templum ascendentis, dolus non fuit: quia dum illum quem occulta non transeunt, placare voluit iudicem, confiteri se non erubuit peccatorem. Ait nanque: Deus propicius esto mihi peccatori. Magis ergo iustificatus descendit, quàm qui se de meritorum enumeratione iactabat. Denique & iustus in principio sermonis accusator est sui. In Pharisæi verò spiritu dolus fuit, qui magis videri, quàm esse iustus optauit. Dum ergo ea quæ clamare debuerat, tacuit: miser quod sibi tacendum esset, clamauit. Et per superbiam, si qua in eo fuerant, minuit merita, qui humiliari contemnens, adauxit peccata. Et nos ergo exemplo huius publicani præoccupemus faciem huius iudicis in confessione, & effundamus coram illo corda nostra, leuantes puras manus sine ira & deceptione in habitu ordinato cum verecundia & sobrietate: vt qui omni tentationi patentes, manum effugere non possumus iudicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur misericordis.

Gene. 3. Psalm. 17. Fortitudo in quo consistit. Prouer. 17. Lucæ. 18. Prouer. 18.

Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

Ille in cuius spiritu dolus non est, beatus est: econtrariò ille in cuius spiritu dolus est, infœlix est. Et hoc mihi experto credendum est: *Nam inueterauerunt ossa mea, quoniam tacui dum clamarem.*) Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam sicut corpus per ossa sustentamus. Quæ profectò inueterantur, quãdo à statu suæ fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, ita vitiorum importunæ turbationes animæ virtutes infirmant. Ait ergo: *Inueterauerunt ossa mea.*) Ac si dicat: Virtutes & iustitia vel ratio & intelligentia, ita in me debilitatæ sunt, vt nec per me quidem vitiis resistere, nec animam ægram, & ad ima ruentem, virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad nouum hominem peruenire nolui, per arrogantiæ iactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare autem inueterauerunt, causam aperit, cùm ait: *Quoniam tacui dum clamarem tota die.*) Cùm clamare & tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri vt aliquis taceat & clamet? Sed ille tacet nimirum & clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita verò per vocem magnificationis extollit. Aut certè ille tacet & clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annunciat, & per cor impœnitens alia committere accepta peccandi libertate non cessat. Nam quòd peccatum clamor sit, testatur scriptura quæ dicit: Clamor Sodomorum & Gomorrheorum ascendit ad me. Et iterum: Descendam videre vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. *Dum clamarem tota die.*) Tota die clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat: vel etiam tota die clamat, qui publicè peccare non trepidat.

Gene. 18.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

Sicut

Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem, bonarum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare nō desinit, & cæteris se præferens, per bona opera superbit, die ac nocte diuinæ potentiæ iram incurrit. Vel, *Die ac nocte.*) Id est, in prosperitate & aduersitate. *Grauata est super me manus tua.*) Quia enim & in aduersis succubui, & in prosperis me nimis erexi, iram tuæ potentiæ super me prouocaui: *Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.*) Quoniam manus tua quæ superbos humiliat, humiles exaltat, grauata est super me. Me enim superbum depressit: quia non solùm peccatum mihi dominari permisit, sed etiam de qua nimis gloriabar, iustitiam mihi difficilem fecit. Ideo, *Conuersus sum in ærumna mea.*) Qui enim de me præsumens, quasi diuitem me prius & nullius egentem credidi: postea ad me rediens, quàm sum miser & infœlix agnoui. Et hoc feci, *Dum configitur spina.*) Per spinam omne peccatum ideo accipitur: quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem pœnitētis anima ad lamentum ducitur, cùm perpetrata nequitia in memoria fixè retinetur. In alia translatione non configi, sed confringi spina dicitur: quia nimirum mens ad luctum vertitur, vt peccati compunctio pœnitendo frangatur. Quomodo autem sit conuersus, ostendit dum subdit:

Peccatum omne spina dicitur.

Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.

Quanuis omnia sint nuda, & aperta oculis tuis, tamē quia ore confessio fit ad salutem, feci tibi cognitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi enim, quia deliqui imputo, me solùm in operum meorum prauitate culpabilem clamo. Plus est delictum cognitum facere, quàm delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solùm quod fecit annunciat, sed etiam omnem peccati causam, & originem narrat. Qui non superficietenus peccatum loquitur, sed & quando, & vbi, & quomodo: & si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerit, cōfitetur: *Et iniustitias meas non abscondi.*) Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinui, iniustū esse quicquid à me habeo intimaui. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est. *Delictum meū cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.*) Non solùm quòd deliqui, quæ mihi facienda fuerant bona prætereundo aperui: sed quicquid commisi quæ prætereunda fuerant, mala faciendo narraui.

Delictum cognitum facere plus est quàm ipsum manifestare.

Iaco. 1.

Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Quòd delictum meum cognitum tibi feci, quòd iniustitias meas non abscondi, non fuit ex necessitate, vel alicuius leuitatis occasione, sed ex pœnitendi & confitendi præmeditatione. Nam, *Dixi.*) id est, in corde meo statui: *Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.*) Aduersum se confitetur, qui omnino confitetur quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non parcit, quicquid peccauit, non Deo imputat, non Deo annotat, non fortunæ attribuit, non diabolo, non constellationi adscribit. In eo autem euasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat: *Et tu remisisti impietatem peccati mei.*) Attende quantæ sit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, vt confitentis desiderium comitetur venia, antequam ad cruciatum perueniat pœnitentia, antè remissio ad cor perueniat, quàm confessio in vocem erumpat: *Tu remisisti impietatem peccati mei.*) Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis. Quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus? *Remisisti impietatem peccati mei.*) Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Non solùm peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, prauæ scilicet operationis intentionem, vt iam nulla in corde meo malitiæ radix remaneat, ex qua pestiferæ actionis de cętero germen succrescat.

Confiteri aduersum se, quid est.

Esaiæ. 38.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.

Scriptum est, quia nemo sine peccato, neque infans cuius est vnius diei vita super terram. Et iterum Iob testatur, quia cœli non sunt mundi in conspectu eius, & in angelis suis reperit prauitatem. Quantò ergo electus quisque maiori sanctitate præeminet, tantò magis de his sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cùm delectatur legi Dei secundum interiorē hominem, & aliam legem in membris suis, legi mentis suę videret repugnantem, miserum se exclamans commemorat, & de se diffidens, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari expectat. Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquam in hoc se iustificatum credebat. Sancti etenim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod feriant. Et licet magna iam vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas velut quasdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis dispensatione agitur, vt qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur: quatenus vnde parua reprehēsibilia humiliter patitur, inde verius in iustitiæ virtute roboretur. Et eò se in virtutis culmine erectus minimum sentiat, quò suis viribus etiam parua quæ eum impediunt, nō expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati macula solus inuenitur homo Iesus Christus. Denique de ipso solo legimus, quòd non haberet quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populo. Verùm ne aliquid intelligas transitoriū appeti in oratione sanctorum, adiungitur, *Ad te.*) Electi etenim Dei orantes vt ad Deum perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorāt: quia & inde refectionis intimæ dulcedinem sentiūt, vnde vim suauissimi amoris per lachrymas emittunt: *In tempore opportuno.*) Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, dicit Apostolus. Tempus opportunum, tempus gratiæ: dies remissionis, plenitudo temporis. In quo propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub lege: vt eos qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Sed quid est quòd dicit, in tempore opportuno? Nunquid & ante aduentum Christi nō extiterunt sancti qui orarent pro hac sua & populi ignorantia? Fuerunt planè. Sed quia ipsum in carne venturum expectabant, cúmque solùm saluatorem suum esse sciebant, per eius nimirum fidē saluati sunt. Iámque illud tempus opportunum in corde susceperāt, quia ad ipsū toto cordis desiderio nihil hæsitātes suspirabāt.

Iob. 15.

Rom. 7.

2. Cor. 6.

Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.

Aqua profunda verba ex ore viri. Et de hæreticorum adinuentionibus scriptū est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Per aquarum ergo diluuium, multiplicitatem intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus nos prohibet, dicens: Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Quisquis enim hæreticas & prophanas nouitates susceperit, longè à veritate abducitur. Et eò ad littus misericordiæ Dei nō approximat, quò inanium garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationum caliginem omnes recipiens ineptias iactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, vnde Deum placare debuerant, inde eum magis per vanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, vt ad Deum veniant, non inueniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatum.

Prouerb. 9.

Hebr. 13.

Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me, exultatio mea, erue me à circundantibus me.

Quasi dicat: Illi in diluuio aquarum, id est, in multiplicitate doctrinarum, & excusationum ad te non approximabunt, sed ego qui delictum meū cognitum tibi feci, qui iniustitias meas non abscondi, qui à fidei vnitate non exorbito, qui de me diffidens, de multitudine miserationū tuarum præsumo, ad te per humilitatē confessionis approximo: nam tu es refugium meū. Maledictus homo qui spem suam ponit in homine, & benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnāt me carnis illecebræ, circunueniunt ignominiosæ passiones, perturbant inordinati desideriorum tumultus. Sed eò tutius omnia despicio, quò de me vilia sentiens, in solo virtutis tuæ munimine confido: *Exultatio mea erue me.*) In diuinæ contemplationis claritate electorum mentes quantò grauiores rerū

Hiere. 17.

temporalium tumultus tolerant, tantò in meditatione securæ in perpetuum fœlicitatis suauius exultant. Et cùm cœperint eis mundanæ peruersitatis inæqualitates amarescere, tunc primùm possunt internæ quietis suauitatem sentire. Et quia nihil de seculo, nisi tristitiæ fructus colligũt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Cæterùm quoniam secundum Apostolum, Omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patiuntur: ideo subiungitur: *Erue me à circundantibus me.*) Sãcta etenim anima diuini amoris spiculis vulnerata, cùm anhelare in Deo cœperit, cùm ad supernam se patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei vertitur quicquid in hoc seculo amicum antea blandumque putabatur: quia qui peccantem amare consueuerant, rectè viuentem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinæ ad memoriam redeunt, & resistentem sibi graui aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, vt in his omnibus liberationis præsidium à Deo habeat, metuens ne ipso fatigationis suæ tædio deuicta succumbat.

2. Tim. 3.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.

Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim propheta superius, Remisisti impietatem peccati mei: nunc verò ipsius propiciationis diuinæ verba interserit, in quibus significat, non solùm de præteritis adeptum veniam, sed etiam de futuris peccatis diuinitùs sibi prouisam esse cautelam, dicens: *Intellectum tibi dabo, & instruam te.*) Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Qui naturæ rationalis dignitatem contra authoris nostri præcepta superbiendo perdidimus, per infusam cordibus nostris spiritus sancti gratiam quam in nobis peccatum obscurauerat, intelligentiæ lucem confessionis humiliatione reuocamus. Cùm enim ad secretarium cordis accedimus, & quàm districtus iudex futurus sit, qui nunc est patiens & longanimis consideramus, cùm ad intuenda sanctorum præmia, & iniquorum damnationem oculos mentis attollimus, cùm de futuris incerti, ne labamur metuimus, & ea quæ malè egimus, flendo punimus: tunc nimirum salutari à Deo intellectu accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantiæ tenebras effugamus. Sed quia minus est rectè intelligere, nisi studeat quis rectè intellecta morum honestate complere, adiungitur: *Et instruam te.*) Non te permittam perfunctoriè voluntatis meæ arcana cognoscere, sed & hoc tibi conferam, vt etiam bonum quod intellexeris, peragas: & qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt nanque nonnulli qui rectè quidem offerunt, sed rectè diuidere non sciunt: quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bono opere discretionis virtutem postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerunque fine consummant: quia inde reatum incurrunt criminis, vnde fructum habere potuerunt virtutis. Quia verò nihil est bonum quod incipimus, nisi perseueranti illud fine compleamus, rectè subditur: *In via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*) Quandiu hîc viuimus, in via sumus qua ad patriam tendimus. Maligni autẽ spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, & operi nostro insidiantes, deceptionis suę vbique laqueos tendunt. Facilè ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiæ Dei ducatu gubernemur. In hac verò via ille non graditur, qui temporalium rerum vel copiam cupiens, vel inopiam metuens, à rectæ operationis studio reuocatur. Sed quoniam is qui spiritu Dei operatur, non desidia corrumpitur, non timore repellitur, non labore lassatur, non incongruè subiungitur: *Qua gradieris.*) Quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur, qui à sanctæ operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac vita graditur, Deus oculos suos firmat: quia quicunque à boni propositi intentione non deficit, respectus ab eo diuinæ misericordiæ nunquam recedit, quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat, ad quem indeficientis amoris desiderio incessanter anhælat. Vnde & alibi per eundem prophetam scriptum est: Oculi Domini super iustos.

Psalm. 48.

Psalm. 33.

E

Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

Sancti viri cùm mala sua superant, cùm ad superna intuenda bonorum operum perfectionibus volant, nihil esse quod faciunt deputant, nisi etiam alios ab errore compescant. Scriptum enim est: Charitas non quærit quæ sua sunt. Sollicitæ ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem exquirunt, quam profectò se non habere comperiunt, nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui quæ sibi optant impendi. Vnde sancta anima quæ per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat, & ipsius promissionis diuinæ oraculo roborata, in eo quod superest viæ, hostium insidias incurrere non formidat, ad proximos alloquendos conuertitur: & ne ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inueniantur exortes, hortatur, dicens: *Nolite fieri sicut equus & mulus.*) Ac si dicat: Quoniam quidem ad naturæ vestræ statum pietas diuina vos reuocat, & similitudinis suæ imaginem quam inobedientia destruxerat, benignitas Saluatoris nostri in vobis reformat: nolite diuitias bonitatis Dei contemnere: nolite sicut equus alienum sessorem indifferẽter portare. Equus enim sicut Dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretione alios qui volunt ascendere sessores admittit. Qui ergo timore Dei postposito, qui Dominus omnium est, diabolicæ se potestati subiecerit, & animam, quæ sedes sapientiæ esse debuerat, fallacis Domini ditioni mancipauerit, sine intellectu proculdubio sicut equus existit. Mulus verò sicut onus Domini sustinet, ita se cuilibet extraneo onerabilem præbet. Quisquis itaque Domini illius cuius iugum suaue, & cuius onus leue, præcepta reiiciens, grauissimas peccatorum sarcinas ferre non recusauerit, irrationabilem se profectò sicut mulum ostendit.

1. Cor. 13.

F

In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.

Plerunque qui præcepta de aure cordis audire renuunt, persecutionum verberibus admonentur, vt ad virtutis amorem pœnarum dolores pertrahant, quos æternæ vitæ præmia non inuitant. De quibus nimirum scriptum est: Sola vexatio intellectum dabit auditui. Sæpe etenim amator præsentis seculi ita ab eodem quem diligit mundo despicitur & impugnatur, vt cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Quod diuinæ profectò dispẽsatione miserationis agitur: qua in hoc mundo despectus, tantò celerius trahitur ad Deum, quantò nihil habet in seculo vbi delectetur. Orat igitur fidelis anima vt lubricos peccantium cursus mundana aduersitate virtus diuina coërceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant, & hoc modo ad se reuersi, saltem ex difficultate & impotentia peccandi resipiscant. Possumus quoque per chamum & frenum verba diuinæ legis accipere: quæ quia peccantibus aliquando grauiter minantur de pœna, aliquando suauiter blandiuntur de venia, dum in ora fidelium veniunt, vagos eorum gressus more freni & chami reflectunt. Maxillas constringunt, quia vocem iactantiæ comprimunt: dum qui ex vitio superbiæ solebant iactare merita, per humilitatis virtutem discũt confiteri peccata. Quare autem tantopere prauorum hominum etiam inuitam conuersionem exoptet, ostendit cùm subdit.

G

Esaiæ 28. Vexatio dat intellectum.

H

Multa flagella peccatoris, sperantem autem in Domino misericordia circundabit.

Qui enim per superbiam erectus contra conditorem peccata augere nõ desierit, & hic curarum aduersantium flagellis affligitur, & in futuro duplici nihilominus contritione conteretur. Cui si ad iniquitatis suæ cumulum peccanti contigerit exterius proficere, hoc ipsum sibi est diuinæ animaduersionis flagella tolerare: quia modò in conspectu Dei eo ipso interius deiicitur, quo falsa gloria in cõspectu hominum exterius eleuatur. Et illi sua in pœnam vertitur culpa: quia hoc ipsum fuit verè intus cadere, quod foras ostenditur profecisse. Hæc quidem prædicta inconfidentes inueniunt: *Sperantem autem in Domino misericordia circundabit.*) Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore cœlestium fixus, seculum perfectè despexerit, nulli omnino

Roma. 8.

omnino vanitati succũbit, nulla hunc aduersitas deiicit, nulla prosperitate corrumpitur, flagellis proficit: quippe qui ea aut quæ perpetrauit peccata obliterat, aut quæ perpetrare poterat, futura deuitat. Et sibi omnia fore existimat prospera, quæ à dilectoribus mundi putantur aduersa.

Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini omnes recti corde.

Quasi diceret: Quandoquidem sperantes in Domino misericordiæ diuinæ clypeo muniuntur: *Lætamini in Domino & exultate iusti.*) Non est impiis gaudere, dicit Dominus: quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quantò quis ad temporalia acriori cura exarserit, tantò magis ab æternis damnabili torpore frigescit. Iustis ergo solummodo, vt in Domino lætentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo lætari quamdiu secularibus delectantur, non possunt. Scriptum est enim: Quicunque amicus huius seculi esse voluerit, inimicus Dei constituitur. Neque enim possumus hîc gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Sed iusti tantum in Domino exultant: quia ita extra mundum sunt facti, vt nec prosperari in mundo cupiant, nec aduersa pati nullo tacti præsentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solum lætamini dixit, sed etiam & exultate adiecit: vt intelligas eos non posse tristari in corpore, quibus diuinæ claritas miserationis fulget in mente: *Et gloriamini omnes recti corde.*) Illi quidem qui habent cor ad terrena distortum, non gloriantur in Domino, quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor vestrum secundum Dei voluntatem dirigitis, in spe beatitudinis æternæ gloriari debetis, vt qui gloriatur, in Domino glorietur. Illa nanque sine dubio est vera gloria, quam nullius mœstitiæ obtenebrat pœna.

Iaco.4.

2.Cor.10.

Prologus Psalmi pœnitentialis.

Sabbatum requies interpretatur. Sabbatum humanũ genus in primo parente habuit, qui quamdiu in conditoris sui obedientia perstitit, in suauissimo contemplationis diuinæ lecto requieuit. In paradiso nanque primus homo deliciis potitus, sicut nullam in anima poterat sentire esuriem, ita etiam omnem quæ ex carne nascitur, ignorabat passionem. At postquam diuini colloquij peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus succumbens, requiem fœlicitatis ęternę amisit. Et in procellosos mundanæ instabilitatis corruit fluctus, quia statum rectitudinis seruare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriã reuocans, & futurum nihilominus vitæ æternæ sabbatum spiritus agilitate contemplans, ab omnis spiritus & carnis optat corruptione eripi, & ad futuram indeficientis beatitudinis requiem, consummato huius vitæ termino, orat sine cunctatione perduci. Ait ergo:

EXPLANATIO TERTII Psalmi pœnitentialis.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.

Quasi dicat: Scio futurũ esse, vt post huius vitæ exitum, alij flãmis expientur purgatoriis, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solùm in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo Domine cui in spiritu meo seruiò, quẽ omnium saluatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripias me in ira expurgantis vindictæ. De furore & ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus, iterum tractare superfluum putamus: ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, & in furore damnari, subiungit cùm ait:

Ignis purgatorij est grauior omni tribulatione præsentis seculi.

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.

Quantò quisque plus cœperit quod amisit intelligere, tantò plus incipit corruptionis suæ sententiam quam subiuit lugere. Fidelis ergo anima perpendens quod perdidit, considerans quod inuenit, videns se à paradisi gaudiis venisse ad miserias vitę præsentis, à societate angelorum transisse ad curas necessitatum: pensat quòd subiacet periculis, quæ peccando gloriam perdidit æternæ incorruptionis. Nouit etiã quia mortem nulla possit ratione euadere, quę posset, si non peccasset, semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia iam nobis est naturaliter inditum, quod primo homini fuit pro culpæ vindicta illatum. Mortalitas & passibilitas sunt sagittæ, quæ nimirum nobis infixæ sunt: quia quãdiu in præsenti seculo viuimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commisso mortalis effectus, magnam huius seculi miseriam sustineo, pro me autem pœnitentiam ago: tu qui visitabis iniquitates in virga, ne impleas amaritudinibus vniuersa. Sed cùm in hoc seculo peccati pœnam lugeam, saltem in futuro districtæ animaduersionis terrorem euadam. Quod vt facere debeas: *Confirmasti super me manum tuam.*) Sicut studiosus magister frequenter verbere puerũ corripit, ita à me tuæ vindictæ manus nunquam recedit. Per manum Domini quã super se asserit confirmatam, miseriarum frequentiam & assiduitatem intellige. Quam ideo memorat, vt tantò facilius in futuro acquiratur venia, quantò maior hîc fuit irrogata vindicta. Possumus etiam per sagittas verba Dei intelligere, quę corda quidem nostra transfodiunt, cùm nobis altius infixa, amoris Dei nos vulnere compungunt. Quomodo autem sit continua hæc pœna quam patitur, ostendit, dicens:

Mortalitatem & passibilitatem nemo euadere poterit

Sagittæ sũt verba dei.

Non est sanitas in carne mea à faciæ iræ tuæ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

Caro humana ex quo maledictionis promeruit sententiã, portare non destitit peccati continuam pœnam. Et quia nos eius incessanter infirmitas debilitat, irę Dei faciem nobis indesinenter repræsentat. Portamus nanque corpus mortale doloribus obnoxium, indigentiis impeditum: quod nimirũ tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustię cõterunt, contritiones affligunt. Quódque etiam si aliquando videatur esse validũ, ipsa sua valetudine magis inuenitur infirmum. Quid enim infirmius quàm assiduè fame tabescere, difficultate somni lãguere, frigore dissolui, æstu torreri? Quæ autem sanitas esse poterit, vbi tot malorum multitudo concurrit? Dicat ergo fidelis anima: *Non est sanitas in carne mea.*) Vt videlicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facilè passionum inæqualitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati pœnam non infirmari in mente, quia dixerat sibi nõ esse sanitatem in carne, subiungit: *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.*) Sicut iam dictum est, per ossa virtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem virtutes in conspectu Dei vicaria ope se subleuant, nec virtutes veræ sunt, si à se inuicem aliqua diuersitate discordãt. Vna enim virtus sine altera, aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas derelinquat, cùm Deus detestetur tam superbiam, quàm immunditiam: quomodo oculis eius accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Nõ enim bona accepta sunt Deo, quę malorum admixtione maculantur: quia modicum fermentum totam massam corrumpit, & qui in vno offendit, multa bona perdit: et qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat. Quia ergo virtutes animę aut vitiis impugnantur, aut plerunque elatione deprimuntur, rectè nunc dicitur: *Non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum.*) Quotidiéque peccatorum pœnã patior, quam in ipsa peccatorũ facie contemplor. Et quia sentio pœnam, recogito culpam. Vel, *Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.*) Quia videlicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

Homine nihil infirmi⁹

Virtutes seiunctę parũ proficiunt.

Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Quasi dicat: Non est mirum si non est pax ossibus meis, nã iniquitates meæ grauatæ sunt super me sicut onus graue. Iniquitas in talento plumbi sedet. Plerunque anima amoris

dei desiderio accenditur, adeo vt etiam ad summa ambienda sustolli videatur. Sed quia graui peccatorum pondere premitur, eò citius ad ima labitur, quò admissorum conscientia interius grauatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest virtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi cōpellitur. Causam verò tantæ grauitatis præmisit, cùm ait: *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.*) Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent, nequaquam tanta me prauorum operum depresione grauarent. Sancti nanque viri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magna virtutis dominatione refrenant: ne si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non iam cogitationum suarum, sed serui crudelium dominorum existant. Cùm enim diabolicis anima subesse suasionibus cœperit, quantò se hosti callido crebrius subiicit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit: vt ei iam in nullo resistere valeat, cui in vno sui oblita assensum præstat. Solerter itaque vigilandum est, vt cùm pulsare mentem culpa inchoat, peractam culpam quis finis sequitur, attēdat: ne si malæ suasionis blandimenta non perspiciat, in nequissimæ tenebras perpetrationis nesciens ruat.

Diabolo cōsentire periculosum est.

Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.

Fidelis anima quæ in seipsam, sibi non parcēs vehitur deteriora adhuc de se quàm prius dixerat, confitetur dicens: *Putruerunt, &c.*) Super curatum vulnus cicatrix obducitur, dum signum præteritæ plagæ in resarcita cute monstratur. Quæ nimirum cicatrix necessariò corrumpitur, si caro sanata iterum vulneratur. Vbi quantò magis extenditur inæqualitas corporis, tantò difficilius ostenditur efficatia curationis. Sed quid per vulnus nisi peccatum exprimitur? Quid verò per cicatricem nisi pœnitentiæ actio designatur? Qui enim per pœnitentiæ lamenta peccatum corripit, quasi cicatricem vulneri superducit. Quòd si dimissæ nequitiæ mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductæ vulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices nanque putrescere, est sanata iam peccatorum vulnera rursum in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, dolorem iterum culpę in occulto cordis per putridas cogitationes perpeti, & tādem per opus miserum quasi effuso fœtore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cùm ait: *A facie insipientiæ meæ.*) Sicut summa prudentia est aliquem post acceptam pœnitentiam sollicitæ sibi circunspectionis studio in posterum prospicere: ita miserabilis insipientiæ est in istius vitæ ambiguo quasi accepta securitate dormire. Per insipientiam ergo negligentiæ, vulnus iam sanatum computruit: quia dum per studium vigilantiæ mens ingrata sibi in posterum prouidere noluerit, miserabilius ea quæ prius abdicauerat, mala committit.

Prudentia summa in quo cōsistit.

Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem, tota die contristatus ingrediebar.

Tantò vnaquæque anima fit præciosior ante oculos Dei, quantò fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infœlicius quàm infœlicitatem suam non cognoscere, & inter ipsa vitæ discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut enim phrenetici mentis alienationem tolerant, cùm se non solùm nihil pati, sed etiam incolumes putent: ita qui mortali carne circundatus, ærumnas præsentis vitæ non senserit, à virtute sapientiæ alienus existit. Innumerabiles nanque humanæ deiectionis miseriæ, sicut corda iustorum graui tristitiæ dolore conuulnerant, ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cùm enim omni vanitati patentes, sola quæ carnis sunt cogitant, & lachrymarum causas tripudiantes peragunt, mortis suæ negocium ridentes exequuntur. De quibus profectò scriptum est: quia lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Verùm qui ad sabbatum quietis æternæ peruenire desiderat, circunspecta quas patitur miseriarum multitudine, seipsum humilians dicat: *Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem.*) Vsque

Prouer. 2.

E in finem curuatur, qui iniquæ voluntatis studium vsque ad effectum praui operis terrenis inhians protrahit, & ad cœlestia ambienda non solùm per gradum operis, sed nec per intentionis volatum assurgit. Sed quia culpam sæpe sequitur pœnitentia, & plerunque qui cadit, adiicit vt resurgat. Sequitur: *Tota die contristatus ingrediebar.*) Cùm sollicito se timore mens humana circunspiciens, modò quæ egit, mala enumerat: modò quæ agere neglexit, bona ad memoriam reuocat: modò reprehensibilia esse in quibus versatur, conspicit: modò sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non inuenit, tristitiæ intolerabilis pondere prægrauata tabescit: & tantò se durius in cogitatione dilaniat, quantò terribilius esse quod imminet, iudicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur, qui miseriam esse deputat, si quando ei prosperitas seculi fallaciter pernitiosèque blanditur, sicut in Canticis canticorum sponsus ad sponsam loquitur, dicens: Oculi tui columbarum. Columba enim pro cantu gemitum habet. Quia ergo sancti
F viri seculi blandimenta timentes & dolentes cum luctu & gemitu tolerant, in quibus amatores mūdi securi & gaudentes exultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur: quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, vnde iniquus quisque cum gaudio hilarescit. Vnde per Salomonem dicitur: Risum reputaui errorem, & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Quare autem contristatus, viam præsentis vitæ ingrediatur, ostendit dicens.

Anima sui salutis memor multa debet agere.

Cantic. 1.

Eccle. 2.

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

In lumbis carnalis delectatio continetur, & inde nimirum humana generatio propagatur. Possumus ergo per lumbos animam accipere: quia sicut ex lumbis carnales delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cùm illiciti operis tentatio subrepit, per vanarum cogitationum phantasmata spiritus malignus illudit. Sæpe
G nanque sanctorum etiam virorum mentes cogitationes illicitæ polluunt: & eas iam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sæpe etiam in ipso orationis tempore importunè se illis egerunt, vt hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeat, quod in odore suauitatis Deo acceptum contrito corde & contribulato spiritu mactatur. Quod nobis apertè illud quod de Abraham scriptum est, innuit: quia circa solis occasum sacrificium offerens, insistentes aues pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicitè abigere curauit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, à malignis hoc spiritibus sollicitè custodiamus, ne tenebrosarum importunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere, quod Deo speramus vtiliter offerre. Quod autem sequitur: *Non est sanitas in carne mea.*) Idem est quod ait Apostolus: Non inuenio in me, hoc est in carne mea, bonum. Omnia nanque corporis membra, quæ ad vsum vitæ accepimus, ad erroris materiam inclinamus. Oculos enim ad videndum obscæna & tur-
H pia inflectimus. Aures libenter ad audiendas detractiones accommodamus. Illecebros odoratus naribus haurire concupiscimus. Iniquitatem in excelso loquimur, & inter fratres discordiam seminamus. Salutem etiam corporis redigimus in vsum vitiorum. Omnia tandem quibus vtiliter possemus ad Dei seruitium, in praui operis conuertimus instrumētum. Non est in carne nostra sanitas: quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non titillet. Sequitur.

Lumbi animam repræsentare possunt.

Membra omnia ad vitium inclinamus.

Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

Qui enim dixerat, non est sanitas in carne mea, ne fortè in anima nihil pati putaretur, subiecit: *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis.*) Vt intelligas in anima grauissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseriis & passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retibus delectationum illaqueat: ita etiam implicitam quasi mole superposita grauat, vt ad sublimia leuari iam non valeat, quoniam iniquitatis eam grauitudo coarctat, sicut per psalmistam

mistam dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Plerunque enim & quæ agenda sunt bona conspicimus, & ad hæc assurgere cordis desiderio non valemus. Et si fortè mēs aliquando ad bonum anhælare inchoat, grauitas quam sustinet, cogit vt cadat: qui ex pœna peccati est, vt à bono quod per rationis iudicium clarè conspicitur, per vitæ meritum anima infirma appellatur. Vnde fit, vt quia ad supernam lucē intuendam non valet ascendere, peccatis exigentibus delectetur in tenebris iacere. Et quam à supernis deiecit necessitas, eam in infimis illicita teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati pœna non solùm cœlestia non appetit, sed etiam carnalibus & terrenis cum amore & delectatione intendit. Sed quia plerunque tantò citius ad Deum anima conuertitur, quantò longius se ab eo separatam intuetur, adiungitur: *Rugiebam à gemitu cordis mei.*) Rugitus gemitus est cordis cum magno dolore: quia quantò vehemētius pœnitentis animum concutit, tantò velocius ad aures diuinæ misericordiæ conscendit. Et notandum quòd dixit, Agemitu cordis mei: quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniæ & pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio virtutum.

Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.

Tale est desiderium meum, vt dignū sit in conspectu tuo. Quia enim requiem, pro qua semper est orandum, desidero, esse coram te desiderium meum confido. Sancti viri, quia mundi gloriam contemnentes, supernæ claritatis lumine illustrari solummodo cupiunt, diuinæ maiestatis conspectui semper assistunt. Cùm enim sola cœlestia appetūt, vsque ad contemplandum Deum per mentis desiderium ascendunt. Et quia quàm dulcis est Dominus interius sentiunt, nunquā ab eo per prauę voluntatis studium recedunt. Si enim à Deo Helias propheta aliquo modo discessisset, nequaquam dixisset: Viuit Dominus, ante cuius conspectum sto. Quo contrà de reprobis dicitur: Non apparebit in conspectu Dei omnis hypocrita. Hypocrita enim nequaquā cœlos penetrat: quia per opus bonum non Deum, sed humanas laudes, vel transitorios quæstus, affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab eius oculis sub nequitiæ latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus cœlestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despiciamus ergo terrena, & amemus cœlestia, vt possimus & nos dicere cum propheta: *Domine ante te omne desiderium meum.*) Qui Deum amat, ipsum solum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis magnus ad aures misericordis Dei clamor procederet, nequaquam Moysi diceretur. Quid clamas ad me? Sicut ergo frigescente charitate cor à bonis silet: ita clamorem emittit, cùm charitas feruet. Et notandum, quia dictūrus desiderium, præmisit omne: vt intelligas illud Deo non posse placere desiderium, quod prauæ voluntatis commaculat additamentum. Et gemitus meus à te non est absconditus. Omne desideriū in pœnam conuertitur, si non citò euenerit quod optatur. Desiderium enim non sustinet: quia sicut scriptum est. Cupiditati ipsa celeritas tarda est, & cupienti animo nihil satis festinatur. Quisquis ergo de Deo in corde desiderium cōcipit quia statim quod optat non obtinet, ingemiscit. Igitur hoc animo cùm præmisisset desiderium, statim adiecit gemitum, dicens: *Et gemitus meus à te non est absconditus.*) Quasi dicat: Quia desiderium quod de te concipio, per iudiciū approbas, ideo dolorem quem inde sustineo, non ignoras. Scire enim Dei, approbare est: sed nescire, est reprobare. Moysi nanque dicit: Noui te ex nomine. Et reprobis in fine dicturus est: Nescio vos. Non ergo à Deo absconditur gemitus, qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

3. Reg. 17.
Hypocritæ sunt reprobati.
Exod. 14.
Exod. 33.
Matth. 15.

Cor meum cōturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

Ac si dicat: Non est mirum si doleo, si gemo: nam *Cor meū conturbatum est in me.*) Latrones enim timeo, temporalia damna formido, cœli motus & terræ perhorresco, vndique sollicitudinibus angustor, vndiq; angustiis premor, vndiq; pressuris deiicior. Aduersitas me deprimit, successus extollit, cōuitia commouent, adulationes demulcēt. Hæc autem omnia ideo patior: *Quia dereliquit me virtus mea.*) Humanum cor ad omnē tentationis impulsum facilè concutitur, si virtute constantiæ interius non firmatur. Possumus quoque per hāc virtutem rationalitatem accipere, quæ ita in nobis per peccatū primi parentis hebetata est, vt Dei in nobis obfuscantes imaginem, creaturas sequentes, relinquamus creatorem. Sequitur: *Lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.*) Solet, plerūque animæ peccanti contingere, vt mox cùm in culpam labitur, & à sui cognitione longius separetur. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quendam oculis se mentis opponit, adeo vt nec vnde ceciderit conspicere valeat, nec bonum quod sibi quærendū sit, cognoscat. Voluntariis nanque tenebris obuoluta, quantò malis tenacius adhæserit, tantò difficilius intelligit bona perpetua quæ amisit. Lux quippe veritatis prauorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde versatur. Districto enim & occulto agitur iudicio, vt à quo inuenta negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur, & qui illam non seruat in opere, notitiam illius non habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodammodo intelligentiæ habere incipit, cùm cæcitatis suæ tenebras recognoscit. Quicunque ergo claritate luminis diuini illustrari desiderat, ignorantiæ suæ primitùs agnoscens caliginem, dicat, *Lumen oculorum meorum, & ipsum nō est mecum.*) Nec vacat quod ait: *Et ipsum.*) Ipsum sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo viuere nō valeo, sine quo bonum à malo discernere non queo. Sequitur:

Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt.

Sciēdum nobis est, quòd hi qui spiritu prophetiæ replentur, sicut aliquando verba de se quasi de aliis proferunt, ita nonnunquam de Deo quasi de seipsis loquuntur: vt in hoc quoque quòd vnum cum Deo sint innuant, cùm Dei opera quasi sint, sua narrant. Sic etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesia, positi, membra sunt Christi, de eo quasi de seipsis aliquādo loquuntur: vt dum verba capitis sui Christum induti, quasi sint sua enūciant, alium esse qui per ipsos profatur, ostendant. Spiritus enim sanctus per eos loquitur, sicut ipsa veritas Apostolis loquens testatur. Ait enim: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Hinc etiā Paul⁹ ait: An quęritis experimentum eius qui in me loquitur Christus? Ipse est enim qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Ipse etiam ait: Ego ipse qui loquebar, ecce assum. Cùm itaque non prophetas, sed se locutum esse denunciat: profectò quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur qui intus præsidet: quandoquidem ipse est qui os & animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo & in hoc loco, enumeratis aliquibus humanæ infirmitatis miseriis, passionem suā commemorat, vt capiti congruere quod conuenit membris ostendat. Et fiat nobis magnum consolationis remedium, si illum etiam passionis nostræ fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurum remuneratorem speramus: sicut etiam aliàs loquitur: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Ait ergo: *Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinquauerunt & steterunt.*) Quasi dicat: Non solùm membra mea illis quibus prædictum est modis conturbantur, sed etiam ego vt virtutem in primo parente perditam eis restituam, cōturbationem auferam, lumen nihilominus amissum reddam, solus inter mortuos liber, factus sum obediens patri vsque ad mortem. In qua morte: *Amici mei & proximi mei aduersum me, &c.*) Multi ex Iudæis amicos se Christi dicebant, multi eum miracula facientem sequebantur. Multi enim Dominum, multi vocabant magistrū: sicut legis doctor, qui cùm vellet eū capere in sermone, dicebat: Magister scim⁹ quia verax es, & viā Dei in veritate doces. Proximos quoque eosdē appellat Iudæos, secundum carnis sibi cognationem propinquos. Neq; enim fratres eius credebant in eū. Qui omnes appropinquauerunt Christo: non mēte, sed corpore: nō passibus fidei, sed processu nequitiæ: nō voluntate sequēdi, sed intentione no-

Matth. 10.
1. Cor. 13.
Psalm. 80.
Esaiæ. 52.
Ioan. 15.
Matt. 22.

cendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium fecerunt, vt eum dolo caperent & occiderent. Aduersus eum steterunt, quando constanter accusabant eum, quando clamantes dicebant: Crucifige, crucifige eum.

Matth. 26. Marc. 14.

Et qui iuxta me erant, de longè steterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Scriptum est enim: Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Et iterum: Stabant autem noti eius de longè: *Et vim faciebant qui quærebant animam meam.*) Volente Pilato Christum dimittere, Iudæi clamabant: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Vim ergo faciebant, qui iudicem iniustè iudicare minis & clamoribus vrgebant. Animam Christi Iudæi quærebant, non vt in eum crederent, sed vt illum perderent. Vel aliter: *Vim faciebant.*) Quia sua vi & potestate Christo mortem inferre putabant. Sed ipse eis dicebat: Nemo tollit à me animam meam, sed ego pono eam, & sumo eam. Et iterum: Potestatem habeo ponendi animam meam.

Matth. 26. Ibidem. Ioan. 19. Ioan. 10.

Et qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.

Mala Christo principes sacerdotum inquirebant, quando falsum testimonium contra eum, sicut Euangelica lectio testatur, quærebant. Et omnibus inquisitis, locuti sunt vanitates. Dicit enim Euangelista, quia non erat conueniens testimonium ipsorum, sicut illorum qui dicebant: Hic dixit: Possum destruere templum Dei, & in tribus diebus reædificare illud: *Et dolos tota die meditabantur.*) Non enim casu aut ignorantia peccauerunt, qui scienter mendacia cõfinxerunt. Grauiori ergo pœna plectuntur, quia eorum delicta qui ex præcipitatione corruunt, exquisita per studiũ peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua veritas ait: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet: Et alibi: Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et iterum: Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & oderunt, & me, & patrem meum. Tribus nanque modis peccatum admittitur: aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut grauius est infirmitate, quàm ignorantia delinquere: ita peius est studio, quàm infirmitate peccare. Ignoranter quidem Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius fui blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per infirmitatem verò Petrus cecidit, quando mentis suæ ædificium fidei fundamento titubante concussit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostiariæ vocem, vitam negauit. Vnde post fletum amaritudinis à Domino respicitur: quia electi quique eò citius miserationis diuinæ diuitias inueniunt, quò se siquando per carnis infirmitatem deliquerunt, durius & amarius affligunt. Ex industria autem Iudæi peccauerunt, qui eum quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis inuidiæ facibus accensi, vt morti traderent, consilium quærebant. Vnde excusationem de peccato suo non habent: quia etsi malum sit bona non agere, tamen nequius est bonorum doctorum acta odisse.

Matth. 26. Ioan. 19. Ioan. 15. Peccatum tripliciter cõmittitur. 1. Tim. 1. Marci. 14.

Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Disce qui maledicta & irrisiones pateris, in omnibus seruare patientiam, & obtrectantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumeliis conuitia retuleris, à doctrina Christi extorris inueniaris. Mediator nanque Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui ad hoc venerat, vt humilitatis & patientiæ præberet exemplum, non solum iniurias sustulit, sed nec conuitiantibus respondit: nos in hoc instruens, vt cum perfidorum iniuriis impetimur, etiam si vera dicere possumus, ad contumelias reddendas non erumpamus, ne ministerium correptionis in arma vertamus furoris.

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad obiecta respondenti, Pilatus dicebat: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Qui cogitationes iniquorum nouerat, blasphemantium voces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum mouere poterat, qui penitus omnem mutabilitatem ignorat, & qui posset eis vera pro falsis respondere, vt adimpleretur quod de eo per prophetam scriptum est: Tanquam ouis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum. Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui vnde eos reprehenderet, nihil in cordibus, nihil in actibus eorũ laudabile videbat. In ore redargutiones non habebat, qui vnde eos reprehẽderet, in prõptu habebat, & in ore suo habebat vnde posset eos redarguere, ex quo nullus vnquam potuit mendaciũ audire.

Matth. 27. Esaia. 53.

Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.

Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo ad eorum cõtumelias non respondi: *Quoniam in te Domine speraui.*) Tibi enim Domine reuelaui causam meã: In te Domine speraui: non in sapientia seculi, non in diuitiis mundi, non in viribus corporis, non in nobilitate carnis, non in tutamento principum, non in præsidiis amicorum. Verba sunt hæc Christi secundum humanam naturam. Si ergo & membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conuitiis prouocatur, illum qui propositus est nobis forma iustitiæ, in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua non auditur, apud terrenum iudicem, sciens quoniam conscium habet in excelsis regem cœlestem. Speret, quia si in hoc seculo immeritò accipit damnationis sententiam, à Deo accipiet in cœlo coronam. Sciat, quia retributionis æternæ gaudium nequaquam in cœlo colligitur, nisi prius in terra cum fletu & gemitu, & amaritudine seminetur, sicut scriptum est: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante conualescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura alta sustollunt. Illa nanque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia refouent, istam verò aspera exercent. Et rursum, sicut carnem dura conuulnerant, ita spiritũ mollia necant. Et sicut carnem laboriosa attenuant, ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quantò grauiora in hoc mundo tentamẽta perferimus, tantò spei nostræ anchoram in Deo immobilius figimus, vt dicere veraciter cum capite nostro possimus: *Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.*

Psalm. 125. Carnis & animæ diuersa sunt alimenta.

Quia dixi nequando supergaudeant mihi inimici mei, & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.

Gauisi sunt Iudæi occiso Christo, sed non sunt ei supergauisi, quia in causa mortis eius ipso sunt inferiores inuenti. Qui enim, vt à morte redimeret hominẽ, mortis legib⁹ subiacuit, tertia verò die victoriosissimè à mortuis surrexit. Hoc est quod ante omnia secula clementissimæ dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat: hoc est quod caro sine contagione peccati assumpta euidenter rogabat, cùm diceret: Pater clarifica filium tuum. Hoc etiam multo antè tempore per prophetam manifestauerat, dicens: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ipse enim dixit & facta sunt. Sequitur: *Et dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt.*) Pedes dicti sunt Apostoli: quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in omnium gentium notitiam detulerunt, iuxta quod scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum. Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati viderunt, esse filium Dei dubitauerunt: sicut ille qui dicebat: Nos sperabamus quòd ipse esset redempturus Israël. Pedibus ergo cõmotis, super Christum inimici eius magna locuti sunt: quia Apostolis conturbatis & fugientibus, Iudæi illum reum esse mortis iudicauerunt. Possunt quoque hæc verba fideli animæ conuenire. Habet nanque fidelis anima inimicos suos in hac vita, habet qui contra eam interius dimicent, habet etiam qui eam extrinsecus impugnent. Sed super eam inimici gaudere non valent: quia consilij spiritu & fortitudinis repleta, & suggestiones diabolicas abdicat, & rabiem persequentium calcat. Cuius affectus si timore aliquo senserint, qui persequuntur arcem intentionis, proposito promoueri, vel si cognouerint inuisibiles hostes prauis eam suggestionibus delectari, tantò grauiores

Ioan. 17. Psalm. 15. Psalm. 32. Apostoli dicuntur pedes Christi. Psalm. 18. Lucæ. 24.

grauiores tentationes ingerunt, quantò magis de victoria cõfidentes, quasi vnum ingrediendi aditũ inuenerunt. Difficilè enim inimico resistitur, si persuasionibus illius anima delectatur. Ideo vt non supergaudeant mihi inimici mei, cõfido:

Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.

Malo enim occidi quàm vinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti viri in hac vita flagellari desiderant, vt flagellis correcti, & imminentes culpas videant, & cõmissas ante oculos ponant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella aperiunt, quos inter vitia insolentiæ & securitatis tenebræ concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tãgitur vt excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit, in afflictione consideret quò peruenit. Sequitur: *Et dolor meus in conspectu meo.*) Sicut causam reddidit quare visibiles inimicos non timeat, quasi imputet beneficio quod ipsi inferunt pro tormento: ita etiã quare versutias diaboli non timeat, subdendo manifestat: *Et dolo meus in conspectu meo semper.*) Scriptum est enim: Cor quod cognouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus. Nam qui omnes vitæ præsentis ærumnas frequenter cogitat, quæque sunt tranquilla quæ perdidit, quàm confusa in quibus incidit pensat: quia supernæ patriæ desideriis accẽsus, mundo nequam & concupiscentiis eius moritur, nullis vanitatis mundanæ delectationibus occupatur.

Oculi flagellis aperiuntur. — *Esaia. 53.* — *Prouer. 14.*

Quoniam iniquitatem meam ego annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Qui peccatum suum confitendo annunciat, & pro eiusdẽ peccati satisfactione cogitare non cessat: quia nullam in mũdo inuenit requiem, in conspectu suo semper habet dolorẽ. Vnde cùm dixisset: *Dolor meus in conspectu meo semper.*) Quasi quomodo hoc fieri possit quæreremus, subiecit dicens: *Quoniam iniquitatem meam annunciabo*) Hæc sunt nanque veræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis nunciare, & nunciatam pœnitentiæ satisfactione delere. At contrà omne prauorum hominum vitium est, & peccatum labendo committere, & commissum negando abscondere, & vulgatum defendendo multiplicare. Sciendum tamen est, quia peccata sua sæpe & reprobi confitendo aperiunt: sed quia nouæ vitæ habitũ immutare despiciunt, ea ipsa quæ confitentur, flere obstinati contemnunt. Electi verò culpas suas non solùm voce confessionis denũciant, sed etiam districtæ animaduersionis eas fletibus abolere procurant. Ad pœnitentiæ nanque se lamẽta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, & futuri iudicij timore percussi, si qua in eis adhuc malè gesta lateant, diligẽter inuestigant. Sæpe enim quod torpentes latuit, flentibus innotescit. Et qui reatũ suũ securi nesciunt, hũc in se cõtra se erecti deprehẽdunt. Cogitemus ergo & nos pro peccato nostro, & amara illud pœnitentiæ inuectione persequamur, ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur.

Humilitas vera per quid cognoscitur.

Inimici autem mei viuunt, & confirmati sunt super me, et multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.

Occulti dispensatione consilij, conditor noster & culpas mortalium inspicit, & spatia vitæ disponit, vt diuturnæ vitæ tempora quibus iustus vtitur ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, districtus cùm venerit iudex, indulta misericordiæ spatia conuertit ad pœnã: *Et confirmati sunt super me.*) Ad hoc nanq; omnipotẽs Deus aliquando peruersos patitur diutius viuere, vt & ipsi malè viuentes praua quotidie opera augeant, & cõtemptores seculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiæ tumentes, eò se grauius aduersus electos erigunt, quò in mundo eis cuncta ad votum succedunt. Nec intelligunt, quòd in vita sua plerunque bona mali recipiant, & ideo eos aut raro aut nunquàm aduersa conturbant. Nam & iniquitatum suarum fautores perditos quosque eò citius ij tales inueniunt, quò mundi gloriam quæstu & muneribus quærunt. Vnde & subditur: *Et multiplicati sunt qui oderunt me iniquè.*) Nihil est iniquius quàm odium pro dilectione reprehendere, mala pro bonis retribuere, pro correptione iniurias respondere. Quod plerunque mali faciunt, cùm iustos qui eorum salutationem appetunt, execrabilis nequitiæ percussionibus affligunt. Atque ideo subiungit:

Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.

Qui reddit mala pro bonis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent nanque perditi homines bene viuentibus inuidiosè detrahere, aut notam eis excogitati criminis infigere, aut puræ vitæ innocentiam, simulationem vocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cùm ait: *Quoniam sequebar bonitatem.*) Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cuius imitatores tantò in hac vita grauiora tentamenta perferunt, quantò longius corde à mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Et alibi scriptum est: Multæ tribulationes iustorum. Iusti nanque qui ea quæ Dei sunt, tota intentione desiderant, & supra mundum facti, mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant, non solùm in occulto cordis diabolicas infestationes tolerant, sed etiam peruersorum malitiam decore suæ conuersationis inflammant. Verùm quia ad superandum nullus inuenitur idoneus, nisi qui fuerit virtutis diuinæ fortitudine roboratus, qui persecutorum flagellis atteritur, qui detrahentium dentibus mordetur, præsentiam & auxilium diuinæ maiestatis expostulat, vt eius fultus præsidio contra omnia quæ patitur aduersa conualescat. Ait ergo.

1. Tim. 3. — *Psalm. 33.*

Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris à me.

Illos proculdubio Dominus relinquit, quibus constantiã in tribulatione non tribuit. Necessariò enim sequitur, vt omni tentationi sit subditus, quicunque à Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc seculo aduersa pertimescit, ad Deum tota virtute se conuertat: clamet ad Deum medullis cordis, & dicat: *Ne derelinquas me Domine Deus meus.*) Quod verbum si cum affectu & desiderio sępe replicare studuerit, puto quòd quandam in eo dulcedinẽ sentiet, quam sermo noster explicare non valet. Sequitur: *Ne discesseris à me.*) Sancta anima quæ solum Deum perfectè desiderat, precatur, vt nec ad horam Deus ab illa discedat. Nouit enim, quia inter inimicos graditur: nouit, quia omni tempore diabolus sibi aduersatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis nõ potest esse secura.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

Quasi dicat: Tu qui es adiutor in opportunitatibus in tribulatione, noli me velut alienum negligere, noli velut extraneum abdicare, immo intende in adiutorium meum, túque me inter lethifera tẽtationum iacula protege, tu ab omni inimicorum incursione defende, tu in corde meo intelligentiæ lucem illumina, tu me ab omni malo, auxilio tuæ virtutis circunda. Quod bene debes facere, quia tu es Dominus meus. Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deũ. Congruum ergo videtur, vt qui es restitutor salutis in primo parente perditæ, sis & conseruator eiusdem in me per gratiam restitutæ.

Prologus quarti Psalmi pœnitentialis.

Nota est historia de qua titulus iste sumptus est. Dauid enim captus pulchritudine Bersabeæ vxoris Vriæ, non solùm cum ea carnaliter coiit, sed etiam occiso viro eam sibi in coniugium copulauit. Postea verò cùm venisset ad eũ Nathan propheta, eúmque suo iudicio, inducta de ouibus similitudine, condemnasset, non solùm peccatũ celare vel defendere noluit, sed etiã confessus quod fecerat, ad dura se pœnitentiæ lamenta cõuertit. In Psalmo tamẽ nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Ad-

2. Regum

Prospera sunt metuenda. Monemur autem in hoc psalmo prospera metuere, & contra omnem seculi fœlicitatem acrius vigilare. Sæpe nanque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum peruenitur. Ille nempe qui dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: ipsemet ait: Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. *Matth. 5. Lucæ. 6.* Quis sanctior Dauid? Qui cùm Saulis persecutionibus vrgeretur, non solùm persequentem occidere non voluit, sed ipsi persecutori cùm ipsū occidere posset, pepercit. Tantò enim in Dei misericordiam spem suam fixerat, quātò miserabilius infirmitatem suæ tribulationis sentiebat. Verum vbi deuictis hostibus pressuris caruit, homicidium adulterio incautè securus adiecit. Admonemur etiā in hoc Psalmo carnales cupiditates restringere, & de Dei misericordia nunquā desperare. Quisquis ergo desperans de venia, agere pœnitentiam dubitat, Dauid pœnitentiam ad animum reducat. Audiamus & nos Dauid clamantem, & nos cum eo clamemus. Gementem, & congemiscamus. Audiamus flentem, & collachrymemur. Correctum, & collætemur.

EXPOSITIO QVARTI PSALMI pœnitentialis.

Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam.

Ponamus ante mentis oculos aliquē grauiter vulneratum, & vix iam vltimos huius vitalis auræ trahentē anhælitus qui & nudus in sterquilinio iaceat, & vulnus nondū ligatum ostēdat, aduenientis medici desiderio cōfici, & agni tum vt sui misereatur precari. Vulnus enim animæ, peccatū est: de quo dicitur: Vulnus & liuor, & plaga tumens, non est circunligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. *Esaiæ. 1.* Agnosce interius vulnerate medicū tuum, & ei peccatorū tuorum vulnera detege. Audiat cordis tui gemitū, cui omne patet cogitationis arcanum. Moueant illum lachrymę tuę, & quadā illum importunitate quærēdi semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito, perueniat ad eum dolor tuus, vt dicat etiam tibi: Trāstulit Dominus peccatum tuum. *2. Regū. 12.* Clama cum Dauid, vide quid ipse dixerit: *Miserere mei Deus, secundū magnam misericordiā tuā.*) Quasi diceret: Ingenti vulnere periclitor, quod nullus medicorū curare valeat, nisi medicus ille qui est omnipotens succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est insanabile, qui sicut medetur sine precio, ita salutem restituit verbo. Desperarē ergo de vulnere, si non prēsumerē de omnipotēte. *Miserere mei Deus secundū magnā misericordiā tuam.*) Quærant paruam misericordiam, qui ignoranter contrahūt culpam. Ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam scienter peccaui. Sed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & nescientes instruis, & confitentibus ignoscis. Vtinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, *Lucæ. 10.* qui descendēs ab Hierusalē in Hierico, proruens scilicet de summis ad infima, de vitalib⁹ ad infirma, in angelos tenebrarū incidi, qui nō solùm gratiæ spiritalis mihi vestimētum abstulerunt, sed etiā plagis impositis semiuiuum reliquerunt. Vtinam peccatorū meorū vulnera, data mihi recuperādę salutis fiducia alliges, ne deterius sęuiant si sanari desperēt. Vtinam oleum mihi remissionis adhibeas, & vinum compunctionis infundas. *Psalm. 112. 1. Pet. 2.* Quòd si in iumentum tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quæ nō rapueras exoluisti. Si in stabulum me Ecclesię tuę duxeris, corporis & sanguinis tui me refectione cibabis. Si curam mei egeris, nec prꝛcepta tua prætereo, nec frementiū rabiem bestiarum incurro. Custodia enim tua indigeo, quandiu carnem hanc corruptibilem porto. Audi ergo me Samaritane spoliatum & vulneratum, flentem & gementem, inuocantem, & cum Dauid clamantem: *Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiā tuam.*

Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Peccata mea magna sunt & multa, & ideo nō solùm magnā misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationū tuarum requiro, ne pro aliis quod metuo subeā supplicium, si vnum solum non deleret peccatum. Per misericordiam, misericordis affectum intelligimus, per miserationem verò ipsam misericordiæ exhibitionem signamus, iuxta quod scriptum est: Misericors & miserator Dominus. *Misericordia & miseratio differunt. Psal. 110.* Superfluū enim esset vtrūq; ponere, nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum venturæ salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autē Dauid cognoscebat, cùm multitudinē miserationum quærebat. Dicat & peccator cum eo: *Secundū multitudinē miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.*) Immensas & innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de seruitute diabolicæ tyrannidis eripuisti, & à peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lauasti. Lauet sanguis iste peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas. Non postulo à te aurum, nō lapides preciosos, nō laboribus & naufragiis exquisita cōmercia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas, quæ etiam fortium sæpe virorum mentes effœminant, & falsæ pulchritudinis imagine illectas captiuant. Verùm quod omnibus his est præstantius & preciosius, remissionē peccatorum expeto. Quæ tunc vera esse probabitur, si addito fructu penitentiæ, gratiæ tuæ muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quæ feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas?

Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.

Quid iniquius quàm alienam cōtrectare vxorem? virum eius nec scientem ne lachrymantem occidere? Et hoc quidē fecerat propheta de gregibus ouium sublatus, de post fœtantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine prę ditus, spiritalis gratiæ donis illuminatus. Qui tātò grauius ceciderat, quantò celsius & regni gloria & excellētia virtutum cęteris præeminebat. Gloriæ nāque præcedentis prꝛconiū, sequētis culpæ adauxit reatum. *Peccatum prælati grauius quàm subditi.* Tantò enim quisque grauius corruit, quantò antequā caderet, in conspectu Dei altius ascēdit. Dicat ergo: *Amplius laua me ab iniquitate mea.*) Prosit mihi Domine quòd cecidi. Lauentur cum hæc macula notæ delictorum, quas hactenus neglexi. Sæpe nanque dum quædam malè gesta plangimus, ipsa vi amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangēda inuenimus. Quæ admissa eò facilius obliuioni tradimus, quò ea vel nulla vel leuia putamus. Sed succrescens amaritudo pœnitētiæ, nō solùm maiora peccata cordi nostro cōgerit, sed etiā minima quæque ad memoriam reducit. Quæ omnia tantò obstinatius prosequimur, quātò omne malitiæ germē vigilātius extirpare de corde conamur. Lauatur ergo amplius, cui nō solùm quod in se punit peccatū dimittitur, sed etiā alia quæ obduxerat obliuio, nihilominus delētur. Aquæ quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti spiritus: quę quasi torrens de supernis veniētia, sicut electorum corda vt germinēt irrigāt, ita etiam ab omni inquinamento carnis & spiritus emundant. De hoc quippe torrente scriptum est: Fluminis impet⁹ letificat ciuitatē Dei. *Psal. 45.* *Et à peccato meo munda me.*) Inquinauit me facinorum colluuies, polluit peccati cōtagium, sed ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me & ab iniquitate abluere, & à peccato mundare. Iniquè egi innocētem opprimens, peccatum feci mihi ipsi nō parcēs. Sciebat enim propheta, quia quicūque molitur lædere alium, prius proprio iaculo percutit semetipsum. Quid crudelius quàm semetipsum occidere? Si os mētientis occidit animā, quantò magis gladius feriētis extinguit vitam? Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. *Eccli. 30.* Et iterum: Qui sibi nequam est, cui bonus erit?

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.

Quasi diceret: Scio quē inuocē. Iustum inuoco, qui & peccata odio habet, & ista impunita nō dimittit. Sicut eius misericordiā expeto, ita etiam iustitiam ipsius attendo. Nam sic postulo misericordiam accipere, vt velim ab eo iustitiā suam auferre. Nolo vt peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est vt peccanti ignoscat, sic iustitia est vt peccatum

catum impunitum non trãseat. Sed quia peccatum meum ego ipse paueo, ideo vt tu me non punias tam vehementer exoro. Ideo agnosco, vt tu ignoscas. Ergo miserere mei, laua, munda, quoniam iniquitatẽ meam ego agnosco. *Et peccatum meum contra me est semper.*) Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam eiicere, & trabem quæ in oculo meo est, non considerare. *Peccatum meũ contra me est semper.*) Quicunque misericordiam Dei inuenire desiderat, necesse est vt iam grauiter peccata agnoscat, puniat culpas fletibus, faciem Domini in confessione præueniat, ponat ante cordis oculos & culpas operis, & vltimæ terrorem animaduersionis: penset quàm discretus iudex veniat, qui ideo peccatores sustinet, vt eis conuersis minus inueniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suæ, constituat se ante se, videat fœditatem suam vt corrigat, ne volens tandẽ videat & erubescat. Sit sibi iudex incorruptus, torqueat eum timor, erumpat confessio, vt cum propheta possit dicere deo: *Iniquitatem meam ego cognosco.*)

Misericordia & miseratio differunt. Psal. 110. Matth. 7. & Luc. 6.

Tibi soli peccaui & malum coram te feci, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.

Homo homini nõ peccat, quia eum aut par aut grauior culpa inquinat. Deus solus iustè peccata vlciscitur, quia ipse solus est in quo nõ potest inueniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parcit, solus iustè iudicat, ipsum solũ offendit qui peccat. Quò enim se quisque peccãdo dissimilẽ Deo facit, eò tremenda superni iudicis maiestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum cõscius, clamet medullis cordis, & dicat: *Tibi soli peccaui.*) Quia tu solus es sine peccato. *Et malum coram te feci.*) Ab aliis quidem peccatum meum ignorari potuit, te autẽ latere nequiuit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti penetras vsque ad diuisionem animæ & spiritus artuum quoque & medullarum, & discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in cõspectu tuo est inuisibilis: quia omnia nuda & aperta sunt oculis tuis. Intantum es sine peccato, vt etiam *Iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris.*) Scribit Apostolus dicens: Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est: Iustificeris in sermonibus tuis. Si Deus verax est, necessariò in verbis suis iustus est. Nã si in sermonibus suis falsa veris insereret, iustus omnino nõ esset. Sed absit à fidelium cordibus, vt esse in Deo mendacium putemus. Fidelis enim est in omnibus verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, sicut ipse etiã ait: Cœlũ & terra trãsibunt, verba autem mea non transibunt. Deum ergo veritas iustificat, hominem verò mendacium condemnat. Sequitur: *Et vincas cùm iudicaris.*) Præuidebat propheta Deum in carne venturum, qui humano condemnandus esset iudicio, vt æternæ mortis homo careret tormento: ideoque ait: *Et vincas cùm iudicaris.*) Quasi diceret: Omnes qui iudicati sunt, etiam si multum fuerint in virtute prouecti, non omnino iniustè subierunt iudicium, quia antequam iudicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum. Tu verò cùm mortis iniustè sententiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, vincis ergo omnes iudicatos, cùm iudicaris vel tu Deus pater in filio, vel tu Deus verbum in homine assũpto. Quod tamẽ intelligi & aliter potest, quasi dicat: Ideo vt miserearis precor, vt laues, vt mundes, vt iustificeris in sermonibus tuis, id est, verax appareas in promissis. Promissi enim iustis regnum æternum, & virtutum amatoribus vitæ æternæ brauium præparasti. Sed nisi me & alios iustifices, non poteris inuenire quos damnes. Iustifica ergo me, vt tu iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cùm iudicaris. Iudicant te, qui negant post lapsum reparationem fieri, & remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacij & peruersorum dogmatum cultores superabis. Vel iustificeris in sermonibus tuis. Promisisti enim quòd de stirpe mea carnem sis assumpturus: sed si me de tantò non emundes scelere, de cuius semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Laua me ab iniquitate, ne sim fraudatus à promissione. *Et vincas cùm iudicaris.*) Iudicatus Dominus vicit, quia vnde in passione succubuit, inde maiorem sui gloriam

Roma. 3. Psal. 144. Matth. 24. Psal. 131.

resurgendo manifestauit. Iudicatus vicit, quia quorum ad tempus iudicium moriendo subiit, eos iusto iudicio condemnatos æterna morte mulctauit.

A

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Opus est Domine vt miserearis, quia ab ineunte vitæ primordio, in peccati foueam incidi, & concupiscentiæ carnalis sordibus inquinata natiuitatis meæ initia cõtraxi. Non in me illa quam nouiter admisi, sola viget iniquitas, habeo in me etiam ex veteri quod ignoscas. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.*) Non ideo homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit coniugibus commisceri: hoc enim opus castum non habet culpam in coniuge, quia nuptiale fœdus non exorbitat à fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum & fœminã in principio creauit. Qui quidẽ sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in conditoris obedientia perstitissent. Sed quia à statu rectitudinis primus homo peccãdo corruit, peccati pœnam ad filios misit. Carnalis enim delectatio pœna peccati est, quæ ex radice peccati ita cõtrahitur, vt nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Confiteatur ergo pœnitens de culpa quod meruit, vt consequi valeat de venia quod cupit.

Matrimonium dicitur castum.

B

1. Cor. 15.

Ecce enim veritatem dilexisti, incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Ideo vias meas à principio arguo, peccata mea ego ipse cõdemno, quia veritatem dilexisti. Veritatẽ Deus diligit, quia sine vltione delictũ non deserit. Aut enim hoc homo in se puniẽs persequitur, aut postmodũ Deus districto examine vlciscitur. Siue ergo sit magna siue parua iniquitas, nisi puniatur ab homine pœnitẽte, puniet à Deo iudicante: sicut per quẽdam sapientẽ dicitur: Sciens quia non parceres delinquenti. Delinquenti non parcitur, quia sine vindicta peccatum non relaxatur. Veritatẽ itaque Deus diligit, quia iustum iudicium non prætermittit: *Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*) Qui non est securus de munere veniæ, non est vehemens in executione vindictæ. Et quidẽ ante aduentum Christi incertũ fuit, si grauiter lapsi possent habere veniã, & peccatorum remissio cõplures latuit: sed Dauid qui redemptorem mundi vt peccata tolleret, futurum præuiderat, de peccatorũ indulgentia nõ dubitabat. Non ignorabat opus sapiẽtiæ Dei à seculis absconditum, ante omnia tẽpora dispositũ, exhibitum in finẽ seculorum. Nanque sapiẽtia filius Dei est, de quo scriptum est: Christum Dei virtutẽ, & Dei sapientiã. Ipse est per quẽ omnia facta sunt, & sine quo factũ est nihil. Ipse est de quo propheta dicit: Omnia in sapientia fecisti. Dignum autẽ fuerat vt per eum fieret remissio, per quem facta fuerat creatio: & ipse esset largitor gratiæ, qui fuerat omnibus author naturæ. Quam remissionem sicut in tempore gratiæ confitentibus tribuit, ita ante aduentum suum eum expectantibus prærogauit. Hæc sunt incerta & occulta diuinæ dispositionis consilia, omnibus gentibus per Dei sapientiam vltimis temporibus reuelata. Quæ quia Dauid per spiritum cognouerat, de Dei confidenter misericordia præsumebat. An non Niniuitis incerta erant, qui pœnitentiam agentes, super prædicatione Ionæ hæsitando dicebant: Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus?

Peccata nisi hic puniãtur, in alio seculo seuerissimam sentient peccatores vltionem.

C

1. Corin. 1. Ioan. 1. Psal. 102.

D

Ioan. 3.

Asperges me Domine hyssopo & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor.

Hyssopus est herba humilis, saxo quidem adhærens, & parum vtilitatis in seipsa sui facie ostẽdens, quæ tamen pulmonis inflationem deprimit, & virtutis suæ acrimoniam si conteratur ostẽdit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quæ omnem in nobis reprimit cõtumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinã. Quis etenim iam dedignetur in mundo se pro Deo abiicere, cùm audiat Dei filiũ opprobria & derisiones subiisse? Quis suppliciũ pro Deo perpeti arbitretur dedecus, cùm ipse rex regum & Dominus dominantiũ morte turpissima propter nos sit condemnatus? præsertim cùm ipse sit nobis posi-

Hyssopus est herba, Christi humilitatem significans.

tus forma iustitiæ, cuius & audire imperia, & sequi debeamus exempla: sicut ipse in Euangelio ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. *Matth. 11.* Iuxta legis quoque testimonium, inquinatos mundabat eiusdem herbæ fasciculus, vaccæ rufæ cruore intinctus. *Vacca humanitatem Christi significat.* Quid autem per vaccam, nisi ad sacrificiũ assumpta incarnationis dominicæ infirmitas designat? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic & per fœmininũ potest infirmitas designari: & de eo scriptum est: Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. *2. Cor. 13.* Ipse est enim summus pontifex noster, qui in ara crucis pro totius mundi sanitate, sui corporis hostiã obtulit. Pontifex videlicet futurorũ bonorum, qui per propriũ sanguinem in sancta ęterna redẽptione inuenta semel intrauit. Hæc autem vacca rufa dicitur, vt in ea sanguinis Christi rubor euidẽter demõstretur. De quo in Canticis canticorum sponsa loquitur dicens: Dilectus meus cãdidus, & rubicundus. *Canti. 5.* Candidus nimirum ex diuinitatis specie, rubicundus ex passionis cruore. Hoc itaque hyssopo ille solummodo aspergitur, qui vias dominicæ passionis imitat̃. Sanctificatur verò aspersus, sicut per Paulum dicitur: *Hebr. 9.* Si enim sanguis taurorum & vitulorum & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationẽ carnis, quanto magis sanguis Christi qui per spiritũ sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit cõscientiã nostrã ab operibus mortuis ad seruiendũ Deo viuenti? Sequitur: *Lauabis me, & super niuem dealbabor.*) Quemadmodum corpus aqua lauat à squaloribus sordium, ita gratia sancti spiritus animam purgat à maculis peccatorum. Quod verò ait: *Et super niuem dealbabor.*) Ostendit quia nulla pulchritudo quæ inest corpori, valet decori sanctæ animæ comparari. Quid nanque in corporibus niue candidius? Et tamen qui vias passionis Christi sequitur, super niuem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est: Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. *Matth. 13.* Quis verò ignoret solem niue candidiorem? Præterea candor niuis citò præterit, decor autem sanctorum inæternum manebit.

Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.

Tunc quidẽ verum & inæstimabile gaudium habituri sunt sancti, cùm impiis æterna morte mulctatis, & in horrendam perpetui cruciatus voraginem per extremæ dãnationis sententiam missis, audituri sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. *Matth. 25.* In eo autem quod ait, Gaudium & lætitiam, duplicem sanctorum venerationem intellige, qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruentur beatitudine, ita etiam corporis vestientur incorruptione. De ipsis enim scriptũ est: In terra sua duplicia possidebunt. *Esaiæ. 49.* Sancti etenim viri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales voluptates mortificant, vt in Deo postmodũ perenniter viuant. Qui quoniam mundi miserias pro Deo pati minimè refugiũt, beatitudinis æternæ retributionẽ acquirunt. Quæ nimirum beatitudo, & animabus eorum ante resurrectionẽ tribuitur, & corporibus nihilominus post iudiciũ conferetur, sicut in Apocalypsi Ioannes Apostolus scribit, dicẽs: *Apoca. 6.* Vidi sub altari Dei animas interfectorum propter verbũ Dei, & testimonium quod habebat, & clamabant voce magna, dicẽtes: Vsquequo Domine sanctus & verus non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et datæ sunt ei singulæ stolę albæ, & dictum est illis, vt requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorũ & fratrum ipsorum, qui interficiẽdi sunt sicut & illi. Quid nãque est singulas illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorũ beatitudinis æternæ immortalitatẽ conferre? Quid verò est donec electorũ numerus impleatur requiescere, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient: quia immortalia & incorruptibilia corporum suorum vestimenta resument. Quia ergo sancti viri ad æternæ fœlicitatis præmia, non solùm anima, sed etiam corpore post iudicium transeũt, rectè de eis dicitur, quia in terra sua duplicia possidebũt. Huius incrementa fœlicitatis Propheta intuens, ait: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabũt ossa humiliata.*) Animarũ nostrarum ossa virtutes sunt, quæ nimirum in hac vita humiliantur, qui assiduis tentationum impugnationibus indesinẽter turbantur. Tentatio enim est vita hominis super terram. In æterna autem vita, non solùm inuictæ potestatis accipiẽt fortitudinem, sed etiam nullam vitiorum aduersantium sentient impugnationem.

Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Quia peccata sua semper habet præ oculis, meritò rogat, vt Deus faciem suã auertat ab ipsis. Superius nempe propheta dixerat: Peccatum meũ contra me est semper. Qui ergo peccatum suum semper videbat, cõtinuum pro eo dolorem in corde gestabat. Et ideo oculos ab eius peccato Deꝰ auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. Non enim Deus eorum peccata vlcisci, qui in occulto cordis de prauorum operum memoria affligũtur. Qui nimirũ ad hoc semetipsos iudicant, vt terribile omnipotentis iudicium euadant, iuxta illud Apostoli: *1. Corin. 11.* Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. At cõtrà reprobi, quia ea quæ commiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos à conspectu iudicis nõ abscondunt. Et quãtò magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tantò magis eos cõspectui diuinæ maiestatis opponũt. Delinquentium autẽ mala Deus videt, non vt approbet, sed vt cõdemnet: non vt foueat, sed vt puniat: non vt semper patiatur, sed vt in iudicio vlciscatur. Denique oculi Domini super faciẽtes mala, vt perdat de terra memoriã eorum. *Psalm. 33.* Grauis vltio, nõ solùm de terra mala facientes expellere, sed etiã omnem penitus memoriã eorum abolere. Consideremus ergo mala quę fecimus, & ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus, ne cum ante iudicis illius cõspectum venerimus, tunc primùm quicquid gesserimus, nolẽtes videamꝰ. Impœnitẽti enim Deus terribiliter minat̃, dicẽs: Existimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam cõtra faciẽ tuam. *Psalm. 49.* Similis tui essem, si peccatum tuum impunitũ dimitterem. Tu enim illud nõ solùm non vis punire, sed & post tergum proiicis, ne possis videre. Ego autem qui illud video, quid faciã? nunquid impunitum dimittã? Iudex sum & iustꝰ, iudex sum & vltor iniquitatũ. Quomodo ergo iniustè iudicabo? quomodo veritatẽ mendacio mutabo? Tacui, nunquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiã prærogaui. Iniquitatem tuã dissimulaui, tempus pœnitentiæ indulsi. Sed nunquid semper tacebo, imò arguã te, & statuam contra faciem tuam. Arguã quidem te de mendacio, quando cordium consilia manifestabo. A peccatis tuis auertis oculos tuos, & quandam tibi vanę spei securitatẽ promittis. Et quia ipse te nõ vides, quòd nec ego te videã suspicaris. Putas quòd te non videam fornicantẽ, quẽ video adulterium cogitantẽ? Ex hoc itaque te arguã, & statuã contra faciem tuã. Si nõ vis hîc attendere faciem tuam, faciam vt agnoscas miseriam tuam. *Et omnes iniquitates, &c.*) Per Prophetã Dominus dicit: *Esaia. 43.* Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. Tu autem memor esto, & iudicemur. Audi qua cõditione iniquitatũ tuarum se esse immemorem dicat, videlicet si tu memor fueris. Caue ergo ne vnquam quod deliquisti, à memoria tibi excidat: aut aliqua obliuione peccata tua obliteres: ne si carnaliũ voluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarũ memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis: Proiecisti sermones meos retrorsum. *Psalm. 39.*

Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.

In Euãgelio scriptũ est: Beati mundo corde. *Matth. 5.* Si illum qui ab omni peccato mũdus est, in cordis nostri hospitio habere volumus, oportet primò vt illud ab omni vitiorum sorde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostrę, & diligẽter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desideriũ cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne peruersarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Tẽplum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est: Tẽplum Dei sanctum est, quod estis vos. *1. Corin. 3.* Verùm quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunẽ esse se

à peccato

à peccato? Si propheta pollutum labiis se esse asserit, cuius os Seraphin carbone quē susceperat de altari purgauit: quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, inuidia angustat, ambitio præcipitat, superbia exaltat? Non est enim virtutis humanæ ita ab illicitis motibus mundare animum, vt perstrepentium voces non sentiat cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota virtute: *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.*) Vide ordinem, primò cor mundum, deinde spiritum rectum propheta à Deo requirit. Prius enim abrenunciandum est tibi omni peccato, & omnis à corde vitiorum fœditas eliminanda, vt omne quod agitur aut dicitur, eò purum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quò ex bonæ intentionis origine quasi de puro quodammodo fonte manat. Quomodo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit vitiatum? Scriptum est enim: Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Omnibus igitur carnalibus desideriis à corde exclusis, pete à Deo vt spiritum rectum renouet, ne fortè spiritus ille immundus inueniens domum de qua exiuit vacantem, assumptis aliis septem nequioribus se cum eis ibi habitet, & fiant nouissima tua peiora prioribus. Hæc est autem spiritus recti innouatio, vt omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullitùs in conditoris tui amore infigas, illatis cōtumeliis patientiam custodias, & custodita patientia dolorē à corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem deputes, de morte inimici nullatenus exultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, & inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Hæc quidem est illa spiritus innouatio quam persuadet Apostolus dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secūdum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Et iterum: Si qua igitur in Christo noua creatura, vetera transierunt, & ecce facta sunt noua. Ad veterem quippe hominem pertinet, mundi huius gloriam concupiscere, animum à Deo auertere, patientiam non seruare, opportunitatem vindictæ exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit, qui Deū induit, quíque in nouitate vitæ ambulare contendit.

Math. 12.
Spiritum innouare quid est.
Ephes. 4.
Homo vet⁹ quid facit.

Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

A facie Dei proiicitur, cui spes veniæ post peccatum negatur. Qui enim peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Quis est autem qui peccat in spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorū? Remissio enim peccatorum, opus spiritus sancti est. Nam & de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Ioannes: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne. Vnde etiam super baptizatum Dominū in columbę specie spiritus sanctus descendit, vt ex hoc apertè ostenderet, quia spiritalis gratia per lauachrum baptismatis credentium corda mundaret. An non in spiritum sanctum Cain peccauit, quando dixit: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniā merear? Et quia de venia desperauit, ideo dixit: Ecce eiicis me à facie tua. De quo & postea subditur, quòd egressus sit à facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foueam labitur, à facie Dei proiiciatur: *Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.*) Attende qualiter postulat, ne spem veniæ post peccatum amittat. Vbi spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse nō potest. Fides enim in spiritu datur, sicut Apostolus ait: Denique ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et nemo in spiritu Dei loquēs dicit anathema Iesu. Nam in eo clamamus abba pater, quia scriptū est: Veri adoratores, adorabūt patrē in spiritu & veritate.

Ioan. 1.
Cain peccauit in spiritum sanctū. Gene. 4.
Rom. 8. 1. Cor. 12. Rom. 8. Ioan. 4.

Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Lætabatur propheta de aduentu filij Dei antequam peccaret, & certus quòd de suo nasciturus erat semine, antequam laberetur gaudebat. Sed postquam vxoris Vriæ amore deceptus modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret quod antea placatus promiserat, formidauit. Idcóque ait: *Redde mihi lætitiam salutaris tui.*) Salutaris quis est, nisi Dei hominúmque mediator? De quo iste idem propheta in persona Dei patris dixerat: Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nūnc exurgam dicit Dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Exurgere enim dicitur Deus pater, cùm filium mittit: qui quasi iacere visus est, cùm seruos misit. Illi enim neminem saluare potuerunt: sed filius hominis venit quærere, & saluum facere quod perierat. Ideóque perfectam & manentē saluationem in eo se positurum astruit, & in eo fiducialiter se dicit agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. Qui enim grauium sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere: quia poterit eum vel ille quem corripit reprehendere, vel conscientia propria remordere. Redemptor verò noster eò liberè loqui potuit, quò nunquam peccati maculam ex natiuitate, vel etiā ex operatione contraxit. Vnde turbis Iudæorum & principibus sacerdotum inuidentibus & detrahentibus ipse dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. Nam & de eo scriptum est, quòd erat docens tanquam potestatem habens, & non sicut Scribæ & Pharisæi. Huius ergo salutaris sibi reddi lætitiam Dauid postulat, in quo omnis ante aduentum ipsius electus sperabat: *Et spiritu principali confirma me.*) Solet quibusdam contingere, vt dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internæ mentis custodia animum resoluāt. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eò deterius corruūt, quò sibi de indulgentia blandientes, vanæ spei securitatem promittunt. Inde est quod propheta exorat dicēs: Lętetur cor meū, vt timeat nomen tuum. Non dicit lætetur, vt securum sit, sed lætetur vt timeat. Ac si apertè dicat: Ita me correctum facito gaudere de venia, vt tamen nunquam desinam esse suspectus de culpa. Sic & in hoc loco postquam sibi reddi salutaris Dei lætitiam petiit, ne sibi dimissus ad deteriora prorueret, illicò adiunxit: *Et spiritu principali confirma me.*) Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi sancti spiritus fuerit virtute firmata. Nam & de apostolis dictum est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Quid enim cœlorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui nimirum verborum imbribus terram cordis nostri inebriant, vēturi iudicij minis & terroribus intonant, miraculorum signis, & operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt qui enarrant gloriam Dei. Quibus profectò tunc spiritus virtutē tribuit, cùm in igneis linguis apparens, in cordibus eorū diuini flammas amoris accendit. Quod quidem apertè cognoscere possumus, si quales ante, quales post aduentum sancti spiritus fuerunt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentē magistrum fugientes reliquerant, postmodum per adiunctam sancti spiritus gratiam roborati, constanter & publicè nomen Christi prædicabant. Nam vt reliquos prætermittamus, ipse Apostolorum princeps qui mori metuens vitam negauerat, cùm facto conuentu cæsis Apostolis sacerdotes & scribæ ne in nomine Christi loquerentur prohiberēt, aiebat: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Cœlorū igitur virtus de spiritu sancto est, quia per infusam sancti spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes Apostoli, qui prius fuerāt ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissa charismatū dona illi dominici gregis pastores suscipe-rent, eorum corda nullo virtutis decore claruissent. Hæc nāque virtus spiritus sicut ab omni pœnarum, & mortis timore quos repleuerit efficit liberos, ita ab omni diabolicæ reddit tentationis incursu securos. Meritò ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum lætitia redditur, postulat vt in vera innocentia spiritus principalis virtute confirmetur.

Salutaris est mediator Dei & hominum.
Psalm. 11.
Ioan. 8.
Math. 7.
Psalm. 85.
Psal. 32.
Apostolicæ lorum nomine repræsentantur.
Act. 5.

Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur.

Illos diuina clemētia à peccatis per remissionē efficit liberos, quos præuidet vtilitati Ecclesiæ post cōuersionē profuturos. Vnde Ananiæ de Saulo dixit: Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meū corā gentibus, & regib⁹, & filiis Israël. Magno igitur fructu dimissa sunt illi à Deo peccata. Qui enim prius blasphemus, & persecutor, ac iniuriosus extitit, postmodum plus omnibus laborauit. Pro-

Paulus vas est electionis.
Act. 9.

pheta ergo qui deleri iniquitates suas, & spiritu sancto confirmari à Domino postulat, quòd nõ sine fructu hoc sit futurum, affirmat, dicens: *Docebo iniquos vias tuas.*) Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Misericordia est, qua sine vllis præcedentibus meritis, pœnitentibus veniam tribuit: veritas, qua post gratiam vocationis & veniæ, peccata impœnitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittuntur, vias Dei iniquos docet, cùm peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit veniæ, & inconuertibilibus, nisi ad veniam redeant, infert timorem gehennæ: *Et impij ad te conuertentur.*) O quàm vtilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solùm à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis & iniustitiæ retrahit, flamma charitatis accendit. Hæc est enim charitatis euidens probatio, vt cui per gratiam Dei cõtigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo iustitiæ studeat ad spem veniæ delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quàm zelus animarum. Exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad pœnitentiæ confugere remedium admoneat. Non sit arbor infructuosa, aut ociosus operarius, sciens quia non solùm manè venientibus ad veniam merces promittitur, sed etiam circa vndecimam horã vocatis vitæ æternæ denarius præbetur.

Matth. 20.

Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Nisi primitùs me à peccatis liberaueris, non potero aliis esse exemplum conuersionis. Libera ergo me de sanguinibus desideriis videlicet carnalibus, quę militant aduersus animã. Caro enim & sanguis regnum Dei non possidebunt. *Deus Deus salutis meæ.*) Nota in repetitione nominis, magnum affectum cordis, quasi dicat: Meritò te vt me salues inuoco, quia tu solus es auctor salutis meæ. Nam Domini est sal⁹. A te solo est salus, quia ab omnibus aliis est infirmitas, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Non saluatur rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. Denique fallax equus ad salutem. Ex quibus verbis colligitur quòd nec ex diuitiis temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur: *Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.*) Iustitia Dei, fides est, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, quia iustus ex fide viuit. Si ergo iusti vita, fides est, consequens est eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest. Hanc itaque Dei iustitiam ille cum exultatione enunciat, qui mundi huius copiam, nec cupiens, nec inopiam metuẽs, omnem hæreticam prauitatem impugnat. Vel iustitia Dei est, quòd non vult mortem peccatoris. Homini nempe iustum videtur, vt suam vlciscatur iniuriam. Dei verò iustitia est confitenti relaxare offensam.

1. Pet. 2.
1. Cor. 15.
Eccli. 12.
Psal. 32.
Gene. 15.
Fide carens iustus esse non potest.

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Non aliter iustitiã tuam proferre potero, nisi tu labia mea aperias. Tu es enim qui ora superborum obstruis, & linguas infantiũ disertas facis. Hactenus os meum ego ipse aperui, & ideo ex vaniloquia peccatum contraxi. Nunc verò vt tu aperias desidero, qui nihil nisi quod suggesseris, loqui concupisco. Illius labia Deus aperit, qui nõ solùm quid loquitur, sed etiã quando & vbi, & cui loquatur attendit. Sapientia nãque Dei dicit: Dominus dedit mihi linguã eruditam, quando scilicet oporteat sermonẽ dicere. Meritò ergo sapiẽs est, quia accepit à Domino quo tẽpore sibi loquendum sit. Vnde nõ inconueniẽter ait scriptura: Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. Hinc rursum scriptum est: Ori tuo fac ostium & vectem, & in verbis tuis iugum & stateram. Et fortasse hoc ostium sibi Propheta postulabat à Domino, cùm dicebat: Pone Domine custodiã ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Debemus enim os nostrũ claudere, & diligentius †obseruare, ne quis in iracundiã excitet vocem nostrã, & contumeliam rependamus cõtumelię. Iugum etiam in verbis nostris esse, & statera pręcipitur, vt omne quod loquimur, & humilitate cõdiatur, & mensura ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos libra iustitię, vt sit grauitas in sensu, modus in verbis, pondus in sermone. Nec prius loquendo os aperiamus, quàm expediat, sed examinem⁹ verba nostra, si tacendũ hoc, si dicendũ aduersus hunc, si tẽpus sit sermonis huius, postremò si à virtute modestiæ nõ dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestũ, nihil inuidũ sonans erumpat. Verùm quia ad hæc omnia idonei esse non possumus, nisi hoc à largitore omnis gratiæ percipiamus, exclamandum est nobis cum propheta: *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.*) Non est speciosa laus in ore peccatoris. Ideóque propheta indulgentiam peccatorum primùm à Domino expetit, & postmodum laudem se Dei annunciaturum esse promittit, nobis patẽter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinẽ, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionẽ. Vnde scriptum est: Rectos decet collaudatio. Quid autẽ laudabilius in Deo, quàm misericordia? Scriptum nãque est: Confitentur Domino misericordiæ eius. denique: Miserationes eius super omnia opera eius. Quãuis enim laudabile sit quòd hominẽ de limo terræ condidit: laudabilius tamen est, quòd perditum proprij filij sui morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiæ. *Et os meum annunciabit laudem tuam.*) Sunt enim plerique qui non ore laudant Deum. Nunquam suo laudat ore Deum auarus. Nunquam suo ore laudat luxuriosus. Nónne quasi alienũ os tibi videtur assumere, dum ea conat̃ quę in corde non sentit proferre? De quibus profectò scriptũ est: Cor eorum longè est à disciplina, propterea nõ exultabunt: quia nimirũ eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquã extollitur, quorũ cor à semita iustitiæ per prauę intentionis studiũ elongatur. Tales erant illi de quibus Dominus dicebat: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

Esaiæ. 50.
Eccli. 20.
Eccli. 28.
Psal. 140.
† obserare.
Psal. 32.
Psal. 144.
Gene. 1.
Auarus & luxuriosus ore suo deũ nõ laudant.
Ioh. 17.
Matt. 15. & Marc. 7.

Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem vtique, holocaustis non delectaberis.

Sciebat propheta per spiritum, quia illa legaliũ instituta sacrificiorũ, ad inuisibilis essent oblationis intelligentiã transferenda: quia illud verũ & acceptabile est sacrificium, quòd aliquis puro corde laudat Deũ. Vnde & alio in loco dicit: In me sunt Deus vota tua, quę reddã laudationes tibi. Et iterũ: Immola Deo sacrificiũ laudis. Et rursum. Sacrificium laudis honorificabit me. Cùm ergo dixisset, Os meum annunciabit laudem tuam, ilico subiunxit: *Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem.*) Ac si dicat: Laudis tibi offeram sacrificium, sciens quia carnalium nolis obseruantiam cerimoniarum. *Quoniam si voluisses sacrificium dedissem vtique, holocaustis non delectaberis.*) Ideo nolo confidere in carnalis ritu sacrificij, quia scio te hircorum & arietum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.

Sacrificium deo acceptabile est ipsum puro corde laudare.
Psalm. 49.
Ibidem.

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicies.

Nequaquã verè pœnitentiam agit, qui ex peccatorũ suorum recordatione quandã spiritus tribulationem non sentit. Quod quidẽ reprobis familiare est: quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamẽ districtæ animaduersionis fletibus nõ persequuntur. Electi verò etiam si minima sint quæ in se punienda inueniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad pœnitentiæ se lamenta studiosè succendunt. Quidam sanctę contemplationis pẽnis ad cœlestia se intuẽda erigunt, eò subtilius si quid in ipsis vitiosum latebat inueniunt, quò ad diuinæ lucis claritatẽ vicinius accedunt. Tantóque eis displicet quod infirmũ ex carne tolerant, quãtò eos delectat quod ex incorruptibilis vitæ suauitate degustant. Vnde fit quòd graui in seipsos, vel pro ociosis verbis, vel pro vanis cogitationibus inuectione desæuiant, & quæ leuia antè crediderãt, mox vt grauia & mortifera perhorrescũt. Beneficia sibi diuinitùs collata cõspiciunt, culpas nihilomin⁹ anteactas ad memoriã reducũt. Vitę huius corruptibilis erumnosas necessitates enumerant, quãta sit cœlestis gloriæ fœlicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatẽ retrahi se sentiũt, validissimi seipsos interius vulnere doloris trãsfigũt. Dum ergo hęc omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, vehemẽtissimę tribulationis igne intrinsecus inardescunt. Hæc est illa spiritalis sanctorum tribulatio,

quam

quam in cordibus eorum generat pœnitentiæ & desiderij dilati amaritudo. Hanc nimirũ Iob sentiebat, cùm dicebat: Loquar in tribulatione spiritus mei. Electorum etenim linguas tribulatio spiritus cõmouet, vt reatum praui operis vox confesionis impugnet. *Cor cõtritum & humiliatum Deus non despicies.*) Multi habent cor contritum, qui non habent cor humiliatum. Sunt enim plerique qui etsi peccata sua fletibus puniunt, pauperes tamẽ opprimere potestatis suæ dominatione non cessant. Hi nimirum nequaquam purum sacrificium Deo offerunt, quia detestabilis superbiæ illud admixtione corrumpunt. Vel sicut beatus Hieronymus hunc locũ exponit, illi cor conterunt, sed non humiliant, qui peccata quidẽ quæ cõmiserunt deflent, sed tamen eadẽ cõmittere etiã post fletus non timent. Dum enim errorum suorũ consideratione reuocati, ad ea quæ dimiserant redeunt, se contra conditorem suũ per opera prauitatis extollunt. Ex superbiæ nanq; vitio est timorem Dei contemnere, conditoris præcepta prauæ actionis transgresione calcare, cœlestis vitæ gaudia mãsura negligere, damnationis perpetuæ infinita supplicia non timere. Illorum ergo sacrificium Deus non accipit, qui lachrymis quidem se cõpunctionis abluunt, sed eisdem à quibus ante mũdati esse videntur, peccatorũ maculis in idipsum reuertentes sordescunt. De talibus scriptũ est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lauatio eius? Ille quippe lauatur à mortuo, qui per pœnitentiam mundatur à peccato. Quem si contigerit eadẽ quæ punierat iterando peccata cõmittere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis lauatio, quem maculauit inhonestius iterata facinoris turpitudo. Quia igitur scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: illos qui superbiendo ad peccata redeunt, diuina iustitia respuit. Illos verò qui cõtinendo & humiliando post tergum non respiciunt, clementia Dei non despicit: quia scriptum est: Propè est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit.

Iob.7. *Cor contritum, sed nõ humiliatũ quidam habent.* *Eccle.24.* *1.Pet.5.* *Psal.33.*

Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hierusalem.

Siõ speculatio interpretatur, per quam sancta significatur Ecclesia. Quæ in eminentioribus virtutem, & scientiæ locata vestigiis, & cœlestem patriam à longè prospicit, & irruentes spiritaliũ inimicorum cuneos, interiori intuitu deprehẽdit. Cui Deus tũc benignè fecit, quãdo filium suum in mundum misit. Veniens autẽ filius Dei, quam de diabolica potestate eripit, sanctã sibi Ecclesiam in vnitate spiritus confœderauit. De quo Ioannes ait: Qui habet sponsam sponsus est. Quid autẽ benignius quàm filium Dei seruilem formam induere, mortis legibus subiacere, proprio sanguine nos redimere, æternę vitę aditũ quem culpa obstruxerat aperire, corpore suo nos pascere, & de tenebrarũ potestate erutos, ad cœlestẽ gloriam, & ad regnum nos lucis transferre? Quid denique benignius quàm quòd Deus tradidit filiũ, vt redimeret seruũ? Benignitatem nihilominus Dei quotidie sentit Ecclesia, cùm illã Deus claritate suæ cognitionis illuminat, inter se culi turbines fluctuantẽ spiritus sui virtute confirmat, suauitatis intimæ delitiis reficit, atque per eam peccantibus peccata dimittit. Et notandum quòd ait: *In bona voluntate tua.*) Vt intelligas nihil perfectũ haberi posse ex meritis, sed tantum conferri gratuito munere diuinæ miserationis. *Vt ædificentur muri Hierusalem.*) Per Hierusalem, quę visio pacis interpretatur, sancta anima accipitur, quæ futuram sanctorum pacem mentis intuitu conspicit, & omnibus in se mortificatis hostibus, illicitorum motuum impugnationem non sentit. Cuius muri virtutes sunt. Quo ille nimirum ædificat, qui ex operibus iustitiæ & pietatis, spiritale construere ædificium non cessat. Vnusquisque autẽ Hierusalẽ, aut Babylonis ciuis est. Sicut enim per amorẽ Dei sanctus quisque Hierusalem ciuis efficitur, ita per amorẽ seculi, omnis iniquus in Babyloniæ structura operatur. Ad cõstruendum autem huius spiritalis Babyloniæ ædificiũ, peruersi quique illius antiqui Babel imitantur exemplũ. Cuius teste sancta scriptura, ciuitatis aucto res, & pro saxis lateres, & pro cæmẽto bitumen habuisse leguntur. Per quod intelligitur quòd mũdi amatores, carnales vitę cõstruunt municipium, quod ad vim ventorum, & impetus fluuij, facili impulsũ velociter est subruendum. Notandum verò est, quia illi de quibus agitur, de Oriente venisse, & in cãpo Sannaar habitasse perhibent. Cùm enim Christus verè sit Oriens, propheta attestante qui ait: Ecce vir Oriens nomen eius: de Oriente veniũt, qui à Christi consortio malè viuendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excusio dentiũ, siue fœtor eorum. In campo ergo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine virtutũ, sed in planitie vitiorũ, & detractionũ morsibus proximos lacerant, & in ociosæ vitæ volutabro iacentes, infamię suę circũquaque fœtorẽ exhalant. Quorũ dẽtes tunc omnipotens excutit, cùm illorum facta simul & verba cõfundit. Vnde per prophetam scriptũ est: Dentes peccatorũ contriuisti. Et iterum: Dominus conteret dentes eorũ in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus. Nam de fœtore eorũ per alium prophetam scriptum est: Cõputruerunt iumenta in stercore suo. Computrescere, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitã finire. Et Esaias: Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus. Quia nimirũ hi praui operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo castitatis funiculũ intexunt lasciuię, De quibus dicitur per prohetam: Væ qui trahit peccata sicut reste longam. Meritò ergo qui in Sennaar habitant, de lateribus ciuitatem ædificãt: quia qui terrenis dediti sunt, voluptatibus carnis inseruiunt, de fragili materia mentis mutationẽ attollunt. Cæterùm qui contẽpta terrenarum opum cupiditate, & carnalis vitæ abdicatis illecebris, per opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem accumulãt, hi profectò lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanæ cõfidentiæ spiritalem structurã erigunt, sed in petra fidei, quæ Christus est, atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinẽ euangelicæ illius parabolę cõstituunt. Tales nimirum rectè cum Esaia possunt dicere: Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderũt, sed cedros immutabimus. Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris ædificat, quicunque carnis lasciuiam disciplinæ strictioris rigore castigat: qui membrorum legẽ, mentis lege superat, qui corporis fortitudinẽ spiritus virtute commutat. Hinc nanque per prophetam dicitur: Qui cõfidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Qui dum non dixit, accipient: sed, mutabunt: apertè ostẽdit, quia alia est fortitudo quæ deponitur, & alia quæ nouiter inchoatur. Habent enim sancti viri suam in hac carne positi fortitudinẽ, cùm vel pro fide certantes, tormenta omnia constantiæ virtute despiciunt, vel tẽtationes diabolicas armis spiritalibus protecti repellunt. De eis nanque per Salomonem scriptum est: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israël. Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt, quia intimam nostri redemptoris requiẽ, sancti quique indefessa desiderij sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: Fortitudo & decor indumentũ eius. Qui enim ita se in virtutibus decorũ exhibet, vt tamen tentationũ impugnationibus non repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquã vestitur. Quia verò sancti Dei, & ex operibus iustitię fulgidi, & ex aduersariorũ apparent impugnationibus vestiti, rectè de eis sub typo Ecclesiæ dicitur: Fortitudo & decor indumentum eius. Quisquis ergo infirma carnis fortitudine cõtempta, in virile spiritus robur animum excitat, quasi lateres in saxa quibus muri Hierusalem ædificentur commutat. Possumus quoque per Hierusalem, illam sanctam ciuitatem accipere, quæ ex viuis lapidibus in cœlis cõstruitur, & sicut sponsa ornata viro suo à Deo paratur. De illa nanque dicit Apostolus: Illa autẽ quæ sursum est Hierusalẽ libera est, quę est mater nostra. Quæ meritò dicitur libera: quia ab omni corruptionis molestia inuenitur aliena. Nec incõgruè Hierusalẽ dicitur, quę verã in seipsa pacẽ sine defectu experitur. Illa est enim ciuitas pacis, in quã nullus hostis ingreditur, & ex qua nullus ciuis egreditur. Ciuitas inquam cuius plateæ auro mũdo † struũtur, & in qua canticũ lætitiæ indesinẽter cantatur. Quę quidẽ, sicut scriptũ est, non eget sole neq; luna: quia cùm illam Deus præsentia suæ claritatis illuminet, impossibile est vt eam aliqua caliginis obũbratio obscuret. Deus enim lux est, sicut ait in epistola sua Ioãnes apostolus, Et tenebræ in eo nõ sunt vllæ. Quòd si tanta est claritas solis, vt to-

Sion Ecclesiam significat. *Ioan.3.* *Perfectum nihil consequimur ex meritis.* *Ciuis est quilibet Hierusalem aut Babylonis.* *Zacha.6.* *Sennaar quid repræsentat.* *Psalm.57.* *Ioel.1.* *Esaia.3.* *Esaie 5.* *Esaia 9.* *Esaia 40.* *Cantic.3.* *Prouer.31.* *Gala.4.* *† sternuntur.* *Apoca.22.* *1.Ioan.1.*

tam ortu suo terram illuminet, quanta æstimanda est Dei claritas, qui & ipsum solem condidit, & ei ad vtilitatem nostrã hanc quam cernimus luminis venustatem infudit? Huius igitur Hierusalem muri ædificantur, cùm fideles ad vitam prædestinati, ad perfectionem iustitiæ deducuntur. Figuram autem huius ciuitatis illud Salomonis templum gestauit, in cuius ædificatione lapidibus extructa, mallei sonitus auditus nõ fuit. In sacris enim ædificiis permansuri, adhuc foris per flagella tundimur, vt in templo Domini post modum sine aliqua pecussione disciplinæ disponamur: quatenus quicquid in nobis superfluum, aut distortum est, modò percussio resecet, & tunc sola in cœlesti ædificio concordia veritatis liget. Nec mirum si templum eadem ciuitas dicatur, quæ etiam tabernaculum dicitur, sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.

Apoca. 21.

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.

Aedificata cœlesti Hierusalẽ, sacrificium duntaxat iustitiæ acceptum erit Domino: quia ibi non erit opus offerri sacrificium pro peccato. In hac enim vita quia in multis quotidie delinquimus, oportet vt contriti cordis & cõtribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autẽ, cùm corruptibile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immortalitatem, nec vllus sanctorũ peccare postmodum poterit, nec quisquam ad Deum pro peccato orabit. In tantum nanque peccatum delebitur, vt etiam pœna peccati omnino destruatur, sicut scriptum est: Absorpta est mors à victoria. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Stimulus enim mortis peccatũ est. Necessario ibi peccatum deesse conuincitur, vbi mortis aculeus non inuenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, vbi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque iustitiæ sancti in æterna vita Deo offerent: quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in lætitia cordis laudes dicent. Vnde scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Et iterũm: Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorũ. Tũc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit: quia sanctas eorũ meditationes nullius prauitatis admixtio cõmaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet: quia totum quod in eis erit, flamma diuinæ charitatis accendet. *Et tunc imponent super altare tuum vitulos.*) Altare Dei filius est, de quo ipse Dominus ait: Altare de terra facietis mihi. Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei filij incarnatione non dubitare? Ipse est nanque cui in hac vita cordium nostrorũ sacrificia imponimus, & in quo cogitationes illicitas ne conualescant mactamus. Vnde scriptum est: Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Ad petram quippe paruulos nostros allidimus, cùm oriẽtes motus illicitos imitationis Christi intentione mortificamus. Scriptũ est enim: Petra autem erat Christus. Ipse ergo est petra ad quã cogitationes nostras tenemus, ipse altare cuius clemẽtiæ peccatorũ victimas imponere præsumim⁹. Denique peccata nostra ipse portauit. Super ipsum ergo vitulos in æterna vita sancti seipsos imponẽt: quia per gratiam Dei liberati à lege peccati & mortis, quòd nulli iugo legis postmodum erunt subditi, totum attribuent gratiæ filij Dei. Nullus enim hominum in cœlum ascenderet, nisi filius Dei pro salute nostra carnẽ sumpsisset. Vel certè vitulos super altare imponent, cùm deposita primi hominis vetustate, & mortalibus exuti exuuiis, facti vituli, id est, innouati, & puri in perpetuũ viuent. Quòd si, vt præmissum est, secundũ moralem intelligentiam ædificationẽ Hierusalem accipere volumus, hunc quoque versum eidẽ intellectui hoc modo conuenienter aptamus. Dictum est Dauid regi à Domino: Non tu ædificabis mihi domum, quia vir sanguinũ es: postea verò filius eius re & nomine pacificus, & sapientiæ gratiã à Domino vltra morales obtinuit, & templũ mirifici operis sicut liber historiarũ attestatur, Deo Israël ædificauit. In quo datur intelligi, quia dum cũ hostilibus vitiorum cuneis, virtutum oppositione confligimus, domũ sapientiæ nequaquam ædificare valemus: vbi verò superatis aduersariorũ agminibus, & passionum depulsa barbarie, pacem in nobis factam, omnibus mentis imperiis carne iam temperante senserimus, tunc corpus nostum inuiolabile templum Domino construimus: in quo & sacrificium quod ex zelo iustitiæ veritatem prædicantes offerrimus, Deus accipit, & oblationes sanctarum meditationum, & igne feruentis desiderij ardentium orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordiũ nostrorum ponimus vitulos, si cornua producentes, & vngulas, & hæreticorum sententias vtriusque testamenti auctoritate nouerimus comminuere, & virtutes à vitiis per studiũ discretionis separare. Per vngulas enim vitulorum, quæ finduntur, discretionem accipimus: per cornua verò, vtriusque testamenti præcepta notamus. Vel certè cornua producimus, si etiam in his quæ carnis sunt, Deo placere studeamus. Cornu nanque cùm de carne sit, carnem superexcedens durescit. Quisquis ergo carnis infirmitate deposita, etiam per carnis obsequium opera virtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

1. Cor. 5. *Psal. 83.* *Psal. 117.* *Exod. 20.* *Psal. 137.* *1. Corin. 10.* *1. Pet. 2.* *Cœlũ nemini pateret, nisi filius dei carnem sumpsisset.* *2. Paral. 17.* *Vitulorum vngula discretionem significant.*

PROLOGVS QVARTI PSALMI pœnitentialis.

ORatio pauperis cùm anxiatus fuerit, & coram Domino effuderit precem suam. Quis est iste pauper cuius in hoc Psalmo notatur oratio, nisi ille de quo ait Apostolus: Qui cùm esset diues, pauper pro nobis factus est? Ipse enim vt nos diuitiarum suarum efficeret participes, paupertatis nostræ suscepit necessitates. Exinaniuit nanque semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit semetipsum, fact⁹ obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Sicut autem pauper pro nobis factus est, ita & pro nobis anxiatus est. Denique & pro nobis est morti traditus, & pro nobis in ligno suspensus. Mortuus est enim, vt ait Apostol⁹, propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ex humana autẽ natura habuit vt anxiaretur, ex qua habuit etiam vt moreretur. Orat ergo caput nostrũ in Psalmo hoc, vt illuc reducamur per gratiam, vnde per primi parentis cecidimus culpam. Potest etiã hæc oratio cõuenire vnicuique qui pauperem se esse intelligit, & suarum miseriam necessitatum agnoscit, qui fallaces esse diuitias seculi istius considerat, & quàm horrendum sit in man⁹ Dei viuentis incidere, pensat. Qui post tergum reductis oculis cogitat vnde ceciderit, & circunspectis omnibus quæ imminent, quas inuenerit calamitates attendit. Hæc itaque omnia ante mentis oculos omnis pauper congerat, & pauperem Christum pro nobis anxiatum considerans, miseriarum suarum multitudinem attendat. Quanta gloria in Adam fuerit creatus recolligat, & in eis omnibus anxiatus, non in oculis hominum, sed coram Domino precem suam effundat, dicens:

Philip. 2. *1. Cor. 15.* *Oratio vnicuique salutaris.*

EXPLANATIO QVARTI PSALMI pœnitentialis.

DOmine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

In hac oratione quam expposituri sumus, quædam ipsi attribuuntur capiti, quædam nostræ conueniunt infirmitati. Nec mirandum si ea quæ nobis solummodo congruunt, quasi sint sua Christus pronunciat. Vnum quippe corpus est tota sancta vniuersalis Ecclesia, sub Christo Iesu suo videlicet capite constituta. Vnde ait Apostolus: Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis. Ipsa est enim quæ per Prophetam iucundatur, & dicit: Nunc exaltauit caput meum, super inimicos meos. Pater enim filium, qui est caput Ecclesiæ, super inimicos eius exaltauit, cùm destructo mortis imperio, in sue illum maiestatis æqualitate constituit, cui & dixit: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Christus itaque cum tota sua Ecclesia, siue quæ adhuc versatur in terris, siue quæ cum eo iam regnat in cœlis, vna persona est. Et sicut est vna anima quæ diuersa corporis membra viuificat, ita totam simul Ecclesiam vnus spiritus sanctus vegetat & illustrat. Sicut nanque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de spiritu sancto conceptus est: sic sancta Ecclesia quę corp⁹ eius est, eodẽ spiritu sancto repletur vt viuat eius

Coloss. 1. *Psal. 36.* *Psal. 109.* *Christus cũ sua ecclesia est vna persona.*

eius virtute firmatur, vt in vnius fidei & charitatis compage subsistat. Vnde dicit Apostolus: Ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Istud est corpus extra quod non viuificat spiritus. Vnde dicit beatus Augustinus: Si vis viuere de spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc spiritu non viuit hæreticus, non viuit schismaticus, non viuit excommunicatus: non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum viuificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptū est enim: Qui adhæret Domino, vnus spiritus est cum eo. Pro membris itaque orat caput in hoc Psalmo, vt corporis sui orationē Deus pater exaudiat, & vt eius clamor ad diuinæ maiestatis aures ascendat. Quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur Apostolus Paulus: Quia sedens ad dexteram patris interpellat pro nobis. Denique & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Potest autem hæc oratio vnicuique conuenire fideli, qui à Deo postulat in bono perseuerantiam, & tam sancti desiderij quàm etiam irremissæ operationis emittit clamorem. Clamor autem aliquando in bona, aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim iustus, cùm operatur iustitiam ex desiderio. Clamat & impius, cùm peccatum adiungit peccato. Clamabat Moyses cùm populum de AEgyptiaca seruitute liberatum, ad terram promissionis per desertū deduceret. Clamabat & populus Gomorrhæus, cū ex frequentissima peccati perpetratione Deum ad iracundiam prouocaret. Denique & Moysi tacenti dictū est à Domino: Quid clamas ad me? Et de illis ait Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum ascendit ad me. Vnde quidam nos admonet dicens: Auferatur clamor de medio vestrum. Hîc autem pro irremissa operatione clamor accipitur, cùm dicitur: *Clamor meus ad te veniat:*) Notandum verò est quòd cùm præmisisset, Exaudi orationem meam, statim adiecit: *Et clamor meus ad te veniat.*) Illi enim à Domino exaudiri merentur, qui diuini zelo amoris accensi, omnia quæ possunt bona operātur. Nam qui peruersis actionibus assuetus, operibus iniquitatis inuigilat, nequaquam dignus est exauditione cùm orat. Hinc nanque per semetipsam veritas ait: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum. Si volumus igitur vt ad aures Dei nostra perueniat oratio, studeamus necesse est, vt ab omni admixtione prauitatis nostra mundetur operatio, vt possimus Deo cum propheta dicere: *Clamor meus ad te veniat.*)

1. Cor. 6. — Coloss. 3. — Clamor est & bonus et malus. — Exod. 14. — Matt. 7.

Non auertas faciem tuam à me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cùm pro alicuius suorum culpa grauiter offenduntur, solent eum à cōspectu suo expellere, & à familiarium assistentium collegio separare, à supplicante faciem auertere, roganti veniam denegare. Deus verò licet cùm superbiendo ab eo auertimur, à nobis per iustitiam auertatur: tamen cùm humiliati ad eum conuertimur, ad nos per misericordiam conuerti non dedignatur. Ipse est enim qui dicit: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et iterum: Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis quæ operatus est, & fecerit iudiciū & iustitiam, vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor, & in iustitia sua quam operatus est, viuet. Ecce patet nobis sinus misericordiæ Dei. Quare misericordiā Dei à nobis excludimus? quare vocationem eius audire dissimulamus? Non enim solùm à conuersis non auertitur, sed etiam auersos vt conuertantur, hortatur. Hinc est enim quod per Prophetam dicit: Si dimiserit vir vxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, nunquid reuertetur ad eam vltrà? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Mulieris derelictæ & fornicantis similitudinem adducit, vt eius cognoscamus pietatem, & sciamus eò nos illū grauius offendere, quò non cessat nos etiam post delictum vocare. Hæc autem vocationis Dei clementia à parte exprimitur, cùm homini auerso per alium prophetam dicitur: Et erūt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Ille enim coram positus verba Dei percipit, qui antequam peccatum perficiat, volūtatis eius præcepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem eius stare, est necdum eum peccando cōtemnere. Cæterùm si abiecto timore Dei iniquitatem operari cœperit, quasi tergum in faciem eius mittit. Sed & post tergum subsequens Deus abscedentem admonet, quia etiam nequitia perpetrata ad se eum reuerti persuadet. Audiamus ergo vocem post tergum monentis, & ad inuitantem nos Deum saltem, post peccata reuertamur: vt si iustitiam vindicātis formidare negligimus, saltem vocantis & miserentis pietatem erubescamus. *In quacunque die tribulor inclina, &c.*) Ecce iam caput nostrum sedet à dextris Dei, & tamen se dicit tribulari. Vbi ergo tribulatur, nisi in corpore? Nam quòd in corpore tribuletur, manifestè ostendit cùm Saulo persecutori dixit: Saule Saule quid me persequeris? Et Petro ait: Veniò Romam iterum crucifigi. Qui enim in seipso iam pridē crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quanuis sit in electorū cordibus etiam alia tribulatio quam in eis generat continua pœnitentiæ amaritudo. Qui enim mala quæ commisit, ante mētis oculos congerens, pro singulis quibuscunque compungitur, in arcano cordis magna & amara doloris, & metus anxietate contribulatur. Solent nanque electi viri ad ea quorū sibi sunt conscij peccata, mentis intuitum reducere, & modis eorum cauta singulatim consideratione perspectis, singula quæque deflere, vt hoc modo cordis sui præparēt habitaculum, dum per vnūquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc nanque Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe aquas ex oculis deducere, est dispertitas lachrymas vnicuique peccato tribuere, & iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare, quatenus dū nunc huius, nunc illius delicti memoria mens acrius tāgitur, simul de omnibus singulis commota purgetur. Quod verò ait: *Inclina ad me aurem tuam.*) Tale est, quasi dicat: Aeger sum, non possum me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viam suam. Sed tu more fidelis medici, inclina ad me aurem tuam. Inclina aurem, quia non erigo ceruicem. Scio enim quia si me erexero, longius discedis: si humiliauero, propius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ego tribulor, vt ad me inclines aurem tuam.

Domin⁹ in suos iratus quid facit. — Ezech. 18. — Hiere. 3. — Esaie 30. — Act. 8. — Consuetudo bona viri electi. — Threno. 1.

In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me. Non iam terrenus terrena desidero, sed à prima captiuitate liberatus, cœlestia concupisco. Exaudi ergo me orantē non pro diuitiis seculi, non pro gloria temporali, non pro fœcunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exaudi, vt in me adimpleas quod dixisti: Adhuc loquente te, dicam, Ecce assum. Multi vocant Deum, sed non inuocant, quia labiis tantummodo, non cordis affectu orare procurant. Qui verò Deū toto corde desiderat, confidenter clamat: *In quacunque die inuocauero te, velociter exaudi me.*) In die inuocat, qui in mentis puritate Deū exorat. Cuius iustitia cùm vias suas domino reuelauerit, sicut lumen educitur, & iudicium, sicut ait propheta, tanquam meridies illustratur. Vnde & scriptum est: Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, nō obtenebrat mendacium, non obscurat inuidia, non obfuscat dolus, quā lux veritatis illuminat, præsentiæ diuinæ claritas illustrat. Scriptum est enim: Cū simplicibus sermocinatio eius. Deo autem sermocinari, est per suæ præsentiæ illuminationem humanis mentibus volūtatis suæ arcana reuelare. Cū simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur, quia illorū mentes de arcanis cœlestibus suæ inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicitatis obumbrat. Quò contrà de non simplicibus dicitur: Virū sanguinū & dolosum abominabitur Dominus. Et Salomon ait: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Constat ergo quia istos inhabitando illuminat, illos recedendo excæcat.

Sapien. 1. — Prouer. 18. — Psal. 5. — Sap. 1.

Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt.

Spectat hoc ad id quod dixit, Velociter exaudi me. Quasi diceret: Opus est vt velociter me exaudias, quia dies mei

defecerunt, videlicet ad defectum velut fumus deuenerunt. Per dies suos hîc vult intelligi omne tempus quo mandata Dei postposuit, & funestis perituraram rerum accensus desideriis, sibi non Deo militans carnaliter vixit. Habet enim in hac vita diem suam anima peruersa, quę transitorio gaudet in tempore, & lætifera carnalis delectationis perfruitur iucunditate. Hinc est quod saluator noster præuaricatrici Hierusalem, destructionis suæ iustum excidium comminans, ait: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Diem etenim suam ille tunc populus habebat: quia in rerum labentium opulentia confidens, quiete & successu gaudebat. Quorum nimirum oculos prosperitas clauserat, vt nec visitationis suæ tempus cognoscerent, nec imminentium malorum contritionem viderent. Sicut enim cordis oculos flagella aperiunt: sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt, adeò vt seipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitatis mundanæ oblectatio captiuat. Hinc nanque Salomon ait: Auersio populorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos. Israëliticum ergo populum prosperitas perdidit, cuius in die sua oculos ne futuri excidij vastitatem cognoscerent, clausit. Hæc est dies de qua Hieremias ait: Diem hominis non desideraui. Dicat & fidelis anima: *Defecerunt sicut fumus dies mei.*) Fumus. sicut est omnibus notum, in abtum quidem se in primis erigit, sed citò deficiens, quasi non fuerit euanescit. Sic nimirum si humana superbia cum rerum opulentia intumescens, se in altum extulerit, à statu suæ celsitudinis corruens, ad ima ruit. Hinc nanque per semetipsam veritas ait: Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Hinc per prophetam scriptum est: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros libani. Et transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Qua in re pensandum est, peruersorum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum inuenitur. Sequitur: *Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*) Per ossa, rationem & intelligentiam possumus accipere, quæ quasi sicca remanet, dum factorum & virtutum pinguedinem non habent. De qua profectò pinguedine dicit Propheta: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Vel per ossa, fortiores qui sunt in Ecclesia accipimus: quia sicut per ossa corpus nostrum vegetatur, ita per illos corpus Christi quod est Ecclesia, regitur & sustentatur. Habet enim & corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, virtutum carẽtes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in persona Christi rectè per Iob dicitur: Pelli meæ, consumptis carnibus, adhęsit os meum. Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, & vsque ad crucem secutæ sunt. Scimus enim quia in corpore hominis pellis exterius eminet, caro verò ossibus introrsus adhæret. Pelli ergo consumptis carnibus os Christi adhæret, quia fugientibus & dubitantibus Apostolis, qui ei familiarius astiterant, mulieres quæ quasi remotiores esse videbantur, nec à cruce suspensi, nec à sepulti monumento discedebant. Quia verò sancti viri imperfectis delinquentibus condolent, & eorum infirmitati compatiuntur, rectè nunc dicitur: *Ossa mea sicut cremium aruerunt.*) Quod euidenter ostendemus, si vnum exemplum ad medium deducamus. Videamus vnum de ossibus Christi quomodo cum infirmantibus infirmetur, cum dolentibus doleat, cum arescentibus arescat. Ait enim: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Vides quomodo omnium in se infirmitates transtulerat, omnium casus velut proprios deflebat. Ideoque ait: Vt lugeam omnes qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. Denique & omnibus omnia factus est, vt omnes lucrifaceret. Ossa ergo sicut cremium consumpto adipe arent, cùm perfecti quique carnalium infirmitatibus condolent, & se quasi spiritali pinguedine æstimant vacuos, dum illos aspiciunt virtutum auxiliis destitutos. Cuius infœlicitatis causam manifestè aperit, cùm subiungit.

Anima peruersa habet hic diem suam. — *Prouer. 1.* — *Hiere. 17.* — *Lucæ. 14.* — *Psalm. 36.* — *Psalm. 62.* — *Iob. 19.* — *2. Corin. 11.* — *1. Corin. 9.*

Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.

Scriptum est in Esaia: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quasi flos agri. Et rursum: Verè fœnum est populus. Homo nanque fœno comparabilis est: quia per natiuitatem viret in carne, per iuuentutem candescit in flore, per mortem aret in puluere. Ipse est enim, Iob attestante, qui quasi flos egreditur & conteritur. Hæc autem mors & contritio, quæ ad omnes homines ex iustæ damnationis sententia peruenit, ex primi hominis peccato descendit. Vnde & Apostolus ait: Per primum hominem peccatum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit. Homo ergo qui si in creatoris obedientia perstitisset, posset in æternum viuere, propter inobedientiæ culpam percussus est mortalitate. De qua nimirum percusione in hoc loco dicitur: *Percussus sum vt fœnum, & aruit cor meum.*) Quia ergo primus homo peccando mortem incidit, propagata generis humani successio à rationis intimæ viriditate consequenter exaruit. Quare autem cor humanum ab illo aruit virore in quo conditum fuit, subdendo manifestat. Ait enim: *Quia oblitus sum comedere panem meum.*) Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit, quandiu inconcusso mentis vestigio conditoris sui præcepta seruauit. Panis antem eius fuit visionis diuinę delectatio, verbi Dei satietas, internæ quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiæ refectio, angelorum societas, amor Dei, iubilum spiritus, contemplationis suauitas, collocutionis desiderium, securitas mentis, præsentia creatoris. Quem panem tunc profectò perdidit, cùm serpentis suggestioni consensit. Tangens enim vetitum, oblitus est præceptum. Vnde factum est vt qui tenebat arcem beatitudinum, in lacum incideret miseriarum. Et qui intimæ reficiebatur suauitate dulcedinis, panem postmodum manducaret doloris. Quicunque ergo illius portat imaginem, factus est de terra terrenus, panem suum comedere obliuiscitur: quia terrenæ voluptatis captus illecebris, in verbo Dei non delectatur. Panis etenim noster, verbum Dei est. Hinc nanque per semetipsum veritas ait: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Sequatur ergo obliuionem commemoratio, & esuriem refectio comitetur, vt panem illum qui de cœlo descendit manducantes, & pœnam euadamus mortis perpetuæ, & vitæ participemus æternæ, sicut Dominus ait in Euangelio: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.

Esaia. 40. — *Homo fœno cōparatur.* — *Iob. 13.* — *Roma. 5.* — *Panis primi hominis.* — *Panis noster est verbum Dei.* — *Lucæ. 4.* — *Ioan. 6.*

A voce gemitus mei, adhæsit os meum carni meæ.

Arescente corde propter panis & vini inopiam, & obliuionem, vox gemitus emittitur: quia vbi à desiderio vitæ æternæ defecerit intentio, consequenter de corde procedit malarum cogitationum vociferatio. In qua nimirum os adhæret carni, si ratio subigitur delectationi. Quæ nimirum vox gemitus dicitur, quia per eam ad tristitiam peruenitur. Aut enim in hac vita generat dolorem pœnitentiæ, aut in futuro cruciatum parit vindictæ. Possumus quoque per vocem gemitus vocem serpentis accipere, qua primis hominibus vt de interdicto gustarent persuasit, cósque deos futuros fraudis suæ dolositate promisit. Illa est enim vox gemitus per quam omnes peccauimus, per quam mortales & passibiles facti sumus. Vox per quam à cœlestibus gaudiis cecidimus, & in valle lachrymarum exulamus. Per hanc vocem os carni adhæsit, quia Adam Euæ consensit. Habet in se vnusquisque Adam & Euam. Sicut enim in illa prima hominis transgressione suggessit serpens, delectata est Eua, consensit Adam: sic & quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consentit spiritus. Nos quippe cùm tentamur, plerunque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic & peccato cōsentiens moritur anima: quia à vita sua, quæ Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore nostro procedit. Scriptum nanque est: Sepulchrum patens est guttur eorũ. Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de quibus ait propheta: Qui exaltas me de portis mortis. Hæ sunt enim portæ per quas mors ingreditur, & per quas mortuus effertur. Nam quod per illas mors ingrediatur, testatur alius Propheta, qui ait: Intrauit mors per fenestras nostras. Qui enim vidit mulierem ad concupiscendam

Adam & Euam vnusquisque habet. — *Psalm. 5.* — *Psalm. 9.* — *Portæ mortis sunt sensus nostri.* — *Hiere. 9.* — *Matth. 5.*

cupiſcendam eam, mortem per oculorum feneſtras admiſit. Qui verò ſeminat inter fratres diſcordias, & iniquitatem in excelſo loquitur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc ſignificare videtur iuuenis extra ciuitatis portam delatus, quem ſuſcitauit Ieſus. Signat enim hominem delectatione mortuum, & per praui operis iudicia iam extra portas prælatum. Obſecro Domine Ieſu, vt cunctas meæ ciuitatis portas iuſtitiæ facias, vt ingreſſus in eas confitear nomini tuo, tuæque maieſtati, cum iuſtis per eas intrantibus, vt mors ibi aditus ingreſſum non habeat, paſsio nô dominetur, ſed occupet ſalus muros eius, & portas illius laudatio.

Luca.7.

Similis factus ſum pellicano ſolitudinis, factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.

Pellicanus auis eſt amans ſolitudinem, in qua venenatis animalibus veſcitur, & ideo per eam peccator deſignatur, qui in deſerto huius mundi corde habitans, ærumnoſis iſtius vitæ captus illecebris, veneno delectatur diabolicæ perſuaſionis. Nycticorax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutarum domuum ædibus moratur. Solet autem nocte cantum cantare, per quod notantur hi qui in tenebroſo tripudiant opere, & in mentium ſuarum exultant deſtructione. Sed quia ſagena Eccleſiæ miſſa in mari præſentis ſeculi, non ſolùm malos piſces colligit, ſed etiam bonos trahit, rectè nunc dicitur:

Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

Vigilat qui ad aſpectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui ſeruat operando quod credit ſicut, ſcriptum eſt: Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua. Veſtimentum tuum, fides tua eſt: veſtimentum tuum, operatio tua eſt. Cuſtodi ergo ne deripiant alieni laborem tuum: ne denuderis, & appareat ignominia tua. Eſto ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Per paſſerem quæ cauta & querula auis eſt, & in domibus nidificat, rectè homo intelligitur, qui in excelſis habitans, & ſolitudinem incolens, pro peccatis ſuis clamare non ceſſat. Prudentis enim & circunſpecti viri eſt, in alto nidum ponere, & pro peccatis plorare, & ſolitudinem inhabitare: quatenus in opere terrena non appetat, & in lamẽtis veniam acquirat, & in habitatione inanium ſtrepitus cogitationum effugiat, vt poſsit dicere cũ propheta: Elongaui fugiẽs, & manſi in ſolitudine. Vel etiam caput noſtrum, pellicanus fuit ſolitudinis, quando natus eſt in Iudæa, quæ erat ſola ciuitas plena populo, prophetis videlicet, & iuſtis orbata, & ſpiritus ſancti virtute deſtituta. Nycticorax extitit, quando his qui in tenebris, erant regnum Dei euangelizauit. De illo nãque ſcriptum eſt: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Per domicilium Iudæos intelligimus, qui ex parte diruti erant, & ex parte ſtare videbantur, pro eo quòd circuncisionem tenentes, legem & prophetas habebant, ſed in eum quem prophetæ in carne venturũ prædixerant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnalis obſeruantiæ, ſed corruerat tectum fidei & diſciplinæ. Occiderunt ergo vitam mortui, & lucem tenebræ extinxerũt. Sed quid vltrà fecerit audiamus. *Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.*) Vigilauit, qui à mortuis reſurrexit. Qui enim dormiuit in morte, vigilauit in reſurrectione. Hinc nãque ait: Ego dormiui & ſomnũ cepi, & reſurrexi. Hinc Iacob in benedictione ait: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, Quis ſuſcitabit eũ? Quis eſt iſte catulus leonis, niſi ille de quo in Apocalypſi ad Ioannem dicitur: Vicit leo de tribu Iuda? Qui ad prædam aſcendit: quia fortem armatum fortior ſuperueniens expugnauit. Arma eius abſtulit: quia iure illo quod in hominibus habere videbatur, eum priuauit. Ille enim dum ambit illicita, perdidit acquiſita. Spolia quoque eius diſtribuit: quia vaſa iræ fecit vaſa miſericordiæ. Hinc ergo leo requieſcens accubuit: quia mortem ſponte ſubiuit. Sed nullus eum ſuſcitauit: quia per diuinitatis ſuæ potentiam ipſe à mortuis reſurrexit. Et quia poſt reſurrectionem ſuam in cœlum aſcendit, rectè cùm præmiſiſſet Vigilaui, ſubiecit: *Et factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.*) Quia ſolus inter mortuos liber, cùm patre regnat in cœlo. Vnde & ait: Nemo aſcẽdit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo. Ferũt philoſophi quòd pellicanus filios ſuos ſtatim vt nati ſunt, interficit: poſtea verò per triduum multo dolore ſe afficit, eíſque quodammodo naturæ affectum oſtẽdit. Poſtea verò mater ſeipſam vulnerat, eóſque ſanguine ſuo reſuſcitat. Quis verò pater noſter & mater, niſi mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, vt meliorem iuueniamus reſurrectionem, ſicut ipſe ait: Ego occidam, & ego viuere faciam. Et de eo per prophetam ſcriptum eſt: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Clamat adhuc in ſolitudine caput noſtrum vel membrum eius, cùm eos vocat qui nondum agnouerunt veritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad pœnitentiam qui ceciderũt inuitat. Clamat in tecto, cùm admonet vt foras mittamus timorem. Vnde in Euangelio diſcipulis ait: Quæ in aure auditis, prædicate ſuper tecta.

Apoc.16. Paſſer hominem prudentẽ notat. Pſal.54. Threno.1. Ioan.1. 1.Cor.2. Pſal.3. Gene.49. Chriſtus dicitur catulus leonis. Apoc.5. Ioan.3. Pellicani natura. Deute.32. Oſeæ.6. Matt.10.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabãt me, aduerſum me iurabant.

Quid iniquius? Venerat filius hominis quærere & ſaluum facere quod perierat. Venerat inquam vt auferret gemitum dolentium, vt reconciliaret nos Deo, ſed Iudæi quos iniquitatis ſuæ caligo cæcauerat, pro bonis mala retribuentes, illum quaſi hoſtem oderant, eíque maledictionis conuitia exprobrantes inferebant cùm dicerent: Dæmonium habes, & cætera inſaniæ deliramenta, quæ Euangeliorum liber continet. Qui & ſi ei aliquando extrinſecus blandirentur, intrinſecus ſæuiebant, ſicut hi qui eum capere in ſermone volentes dicebant: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, non eſt tibi cura de aliquo. Magiſtrum eum vocabant qui venerant non diſcendi intentione, ſed nocendi cupiditate. Nam quòd ita ſe res habeat, veritas manifeſtat, cùm tentatores eos & hypocritas vocat. Quaſi ergo aduerſum eum iurauerant, qui ex conſilio contra eum mendacia confingebant. Toto etiam vitæ huius tempore veritatis inimici Eccleſiæ Dei exprobrant, cùm eam hæretica prauitate, aut morum diſsimilitudine impugnant. Plerique autẽ in cauſa Dei ſubdolè, & fallaciter intendentes, & eſſe ſe in corpore Chriſti ſimulant, & pacem Eccleſiæ Dei occulta machinatione perturbant. De quibus profectò hîc dicitur: *Qui laudabant me, aduerſum me iurabant.*) Hi ſunt qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Qui in verbis quidem ſocialem videntur habere manſuetudinem, in corde verò hoſtilem geſtant furorem. Talis erat ille Simon magus ab Apoſtolis baptizatus, ſed poſtea ab Apoſtolorum principe propter nephandæ venalitatis ambitionem reprobatus. Vnde & dictum eſt ei: Non eſt tibi pars in ſermone iſto. Dum enim ſpiritus ſancti gratiam precio comparare voluit, à doctrina Chriſti miſer ſe alienauit. Ipſe nanque præceperat dicens: Gratis accepiſtis, gratis date. Hæc eſt inquam hæreſis, quæ ipſa naſcentis Eccleſiæ rudimenta tentauit, & ante alias hæreſes prima apparuit. Cuius erroris veſania licet extunc damnata fuerit, poſtea tamen in Eccleſia germine peſtifero pullulauit. Noſtris verò maximè temporibus malitiæ ſuæ virus exercuit. Et totius Eccleſiæ pacem ſchiſmatica infeſtatione turbauit. Concitauit enim aduerſus Eccleſiam Dei, non ſolùm innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, ſi phas eſt dicere, poteſtatem. Nulla enim ratio ſinit, vt inter reges habeatur, qui deſtruit potius quàm regat imperium, & quodcunque habere poteſt peruerſitatis ſuæ ſocios, eos à conſortio Chriſti efficit alienos. Qui turpiſſimi lucri cupiditate illectus, ſponſam Chriſti captiuam cupit abducere, & paſsionis dominicæ ſacramentum auſu temerario contendit euacuare. Eccleſiam quippe quam ſui ſanguinis precio redemptam ſaluator noſter voluit eſſe liberã, hanc iſte poteſtatis regiæ iura tranſcendens facere conatur ancillam. Quantò melius foret ſibi dominam ſuam eſſe agnoſcere, eíque religioſorum principum exemplo deuotionis obſequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo ſuæ dominium accepit poteſtatis? Ipſe eſt enim qui ait: Per me reges regnant. Sed immenſæ cęcatus cupiditatis caligine, & diuino, vt patet, ingratus beneficio, &

Iudæorum malitia. Luca.7. Matth.22. Matt.7. Simon magus fuit ab Apoſtolis baptizatus. Act.8. Matth.10. Regis iniqui conditiones. Prouer.7.

contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri, contemptu diuino timore transgreditur, & contra catholicam veritatem suæ furore tyrannidis efferatur. Intantum autem suæ temeritatem extendit vesaniæ, vt caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet, & in domina gentium terrenæ ius potestatis vsurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro apostolo specialiter commisit dicens: Tibi dabo Ecclesiam meam. (Matth. 26.) Obstruatur ergo os loquentium iniqua, & omnis hæreticorum acies obmutescat: quia nullas vires habet mendacium, quod ipsius voce veritatis inuenitur destructum. Sequitur.

Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

Ex hoc maximè Scribæ & Pharisæi redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos peccatores, non solum non respuebat, sed etiam cum illis in cibo & potu communicabat. (Matth. 9.) Vnde quidam eorum indignè ferentes dicebant: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester? Sed ille qui non iustos, sed peccatores vocare venerat, quid dicebat? Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. (Ibidem.) O immensam Dei clementiam! O inæstimabilem gratiæ charitatem! Illos volebat curare, qui salutem nolebant habere, qui aduersus salutem suam armati, & phreneticorum more medicum incusantes, volebat potius ex infirmitate mortem incurrere, quàm vitam ex salute inuenire. Sed cineres redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos traiiciebat. (Iudæi erant cineres.) Cineres nanque erant: quia dum principem tenebrarum magis quàm auctorem sequerentur luminis, in eorũ cordibus quasi extinctus fuerat diuini prorsus ignis amoris. Cineres inquam erant, videlicet nullo apti vsui, & sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiæ Dei diuitias? Quis iam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se si conuertatur, veniam consequi, cùm audiat etiam incredulos tanta benignitate admitti? (Roma. 8.) Vnde ait Apostolus: Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus ab ira per ipsum. Quia ergo redemptor noster in mundum veniens, vasa iræ fecit vasa misericordiæ, & omnibus ad se venientibus pietatis suæ signum aperuit, rectè nunc dicit: *Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.*) Quæ autem esuries eius, vel sitis fuerit, ipse euidenter ostendit, cùm ait: (Ioan. 4.) Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei qui misit me. Et iterum: Me oportet operari opera patris mei qui me misit, donec dies est. (Ioan. 5.) Venit nox, quando nemo operari potest. Quæ sunt hæc patris opera, quæ in die dicit & non nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? (Matth. 9.) Ipse est enim homo qui seminauit bonum semen in agro suo, ad cuius culturam postea operarios destinabat, cùm diceret: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Quis sit ergo iste ager, ipse ostendit, cùm agrum mundum, & semen dixit esse verbum Dei. Seminauit ergo vt meteret, messuit vt manducaret. Huius fructum quotidie colligit, & quasi eo pascitur, cùm electorum profectibus delectatur. Vnde sponsus in Canticis canticorum dicit: (Canti. 5.) Comedi fauum cum melle meo. Habet iste homo & vineam sanctam, videlicet Ecclesiam, ad quam excolendam primò mane operarios misit, & postea singulis quibúsque temporibus mittere non cessauit. Pater ergo quia sicut agrum excoluit vt comedat, ita vineam plantauit vt bibat. Bona vinea, quæ vuarum decorata coloribus, & dilectionibus ac perseuerantiæ palmitibus propagata, regi omnium suauem in fructibus suis haustum præbet. Bona inquam vinea, quæ potest dicere: (Canti. 8.) Vinea fui pacifico, in ea quæ habet populos. Quæ est illa quæ habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? illa nanque habet populos, quia ex omni parte terrarum rectè credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque vinea efficitur: quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab vnitate Ecclesiæ discedit. Eò enim Deo poculum subtrahit, quò hæreticorum ineptæ garrulitati consentit. Quid enim sitit Deus nisi fidem nostram? (Ioan. 4.) Vnde & à muliere Samaritana quæsiuit

E bibere, de cuius eum non legimus aqua bibisse: sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cùm mundi eum saluatorem agnouit. In cruce quoque positus sitiebat, & pœnitentiam peccantium, & fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini sabbaoth in patribus à Deo plantata, & doctrinæ aratro & verbi ligonibus per manus prophetarum exculta, nouissimè in amaritudinem versa, dum ei vinum lætitiæ ferre debuit, feralis inuidiæ acetum porrexit. Plerunque etenim bonum vinum corrumpitur, & in acetum mutatur. Quia ergo ille populus & in patribus sanctus, & in filiis nequam extitit: quasi primò vinum, postmodum verò acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos qui hunc omnium saluatorem crediderunt: fuerunt & qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem leuauerunt. Quis enim pluribus aut maioribus criminibus vnquam obligatus extitit, quàm mulier illa peccatrix de qua septem, vt ait Euangelista, dæmonia eiecit? (Marc. 16.) Nam & Zachæus publicanis & raptoribus publicanis ipse & raptor præfuit, & tamen ad ipsius hospitium (Luca. 19.) F Dei filius diuertit. Sed & Simon indignè tulit de admissione mulieris, & murmurauit de hospitio peccatoris. Poculum nanque suum cum fletu miscuerat, & ideo sibi inimicorum proteruitas exprobrabat. Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cùm peccatores pro peccatis suis plangẽtes, Christum indui, & ad ipsius intrare vnitatem videmus. Vel certè poculum Deo cum fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exterius iactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interius trahitur, fletus ab interiori exterius deriuatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, & non solùm opera, verum etiam intentiones radicitùs pensat, occulto eius iudicio fit, vt quosdam qui in oculis hominum iusti esse videntur, reprobet, quosdam criminibus reos per pœnitentiam correctos saluet. Et cùm iuxta Apostoli sententiam, neque volentis, neque currentis sed miserentis sit Dei, (Roma. 9.) alios qui corruerant, misericorditer erigit: alios qui stare videbantur, cadere iustè per- G mittit. Ex peccato nanque primi parentis accepimus, vt nec in ipsa iustitia stabiles esse posimus, sed aut contra Deum nobis bonum quod fecimus imputando erigimur, aut contra proximos in superbiam leuamur, vnde & subditur.

A facie iræ indignationis tuæ, quia eleuans allisisti me.

Quia enim iustæ damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quam postmodum nepotum successio consequenter incurrit, ideo Christus Iesus venit in mundum peccatores saluos facere, & ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia verò quæ corpus eius est, cui claues regni cœlorum tribuit, & ligandi atque soluendi potestatem dedit, ideo peccatores quotidie suscipit, quia illam iræ Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, rectè per faciem iræ, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quòd iram indignationis agnoscat, manifestè ostendit cùm subiungit: *Quia eleuans allisisti me.*) (Hominis dignitas super cætera animalia.) Creatis cæteris animalibus, homo præ cunctis eleuatus fuit: H quia & libertate extitit arbitrij præditus, & rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est vt non sicut cætera animantia terram semper aspiceret, sed vt ipso situ corporis cœlos erectus videret: vt ex hoc quoque apertè cognosceret, quia & intentionem ad summa dirigere, & mentem deberet ad Deum leuare. Nam & terror eius & tremor omnibus animãtibus incubuit, quia diuina voce eis prælatus fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si diuinis præceptis obediens nunquam peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tantò grauius corruit, quantò antequam caderet altius stetit. Cadens igitur allisus est: quia peccare non metuens, & pro salute infirmitates pertulit, & pro vita mortem suscepit.

Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.

Grauis allisio, per quam lux in tenebras vertitur, & in ariditatem viror mutatur. Diem nanque sicut vmbra primus homo habuit, quando se à facie conditoris abscondit. Nam inter opaca nemorum latere voluit, vt ex hoc quoque patenter ostenderet quas cæcitatis vmbras interius pertulisset. Si enim

enim in vmbra non esset, Deum esse localem non crederet, nec ab eius oculis putaret se abscondi, à quo sciret etiam cordis occulta videri. Quæsiuit ergo vmbrā corporis, qui prius incurrit vmbram mentis. Dies nanque eius inclinata fuerat, & ideo illi lumen sapientiæ interius nō fulgebat. Sol etenim dum inclinat, maiores vmbras efficit, & caloris sui magnitudinem paulatim subtrahit. Vnde post meridiem Adā à Deo vocatus esse describitur, vt ab exterioribus agnoscam' quid interius generetur. In meridie enim lux est purior, aër lympidior, æstus feruentior. Quasi ergo meridies in Adam pectore inerat, dum lumine diuinæ contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser meridiem perdidit cùm peccauit. Ibi enim amoris refriguit incendium, caligauit claritas, defecit visio. Veniens autem in mundum lux vera Dei filius, hanc nobis claritatem reddidit, cùm cordis nostri tenebras præsentiæ suæ illuminatione fugauit. Vnde scriptum est: Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Magna lux remissio peccatorum, donum gratiæ, intelligentiæ claritas, contemplationis gaudium, collatio virtutum. Dedit enim nobis, vt ait Apostolus, pignus spiritus: gustauimus bonum Dei verbum, virtutésque seculi superuēturi. Hi sunt dies gratiæ quos nobis contulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitiæ contemnimus, ad cœlestis regni hęreditatē inoffenso itinere ambulamus. Hinc etenim saluator ait: Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mūdi videt. Sed hi dies in nobis sicut vmbra declinant, cùm peccatorum nostrorum nebulas propiciationi diuinæ opponentes, & mentis patimur caliginem, & diuinæ extinguimus charitatis ardorem. Scimus autem quia sole ad occasum vergente, vmbræ crescunt donec nox veniat, & lumen omnino diei deficiat. Sic nimirum cùm in reproborum cordibus sol iustitiæ occidere cœperit, cæcitatis vmbra vehementer excrescit, adeò vt diuino non illuminētur lumine, sed mortifera noctis inuoluantur obscuritate. Sequitur: *Et ego sicut fœnum arui.*) Nemo est qui nesciat ꝙ quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit, si apposita falce succiditur, ex coloris venustate confestim exuitur, & à radicis humore siccatur. Sic profectò quicunque per opera prauitatis à Deo recessit, necessariò à virtutis intimæ humore arescit. Hinc etenim saluator discipulis ait: Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis. Nam etsi florere in hac vita peccatores plerunque videantur, ariditatem tamen suam in fine recognoscunt, dum simul amittunt & ridentis vitæ dulcedinem, & temporalis gloriæ dignitatem. In sapiētiæ quippe suæ vanitate confisi, dum sperant facilè sibi cuncta suppetere, arbitrantur vtique se religionis virtute non egere. Et dū de inani sapientia se iactant, insipienter viuere nequaquam formidant. Et quia à veræ sapientiæ radice præcisi sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si voluerint in ipsa sapientiæ vitalis radice reuiuisci, summopere studeant ad fontem vitæ mētis processu properare.

Adā vocatus est post meridiem. — *Esaiæ 9.* — *1. Cor. 5.* — *Ioan. 11.* — *Pœnitē faciē arere.* — *Ioan. 15.*

Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem.

Spectat hoc ad id quod ait: *Ego sicut fœnum arui.*) Quasi dicat: Qui diligens vanitatem, & sequens mendacium in æternitate & stabilitate persistere nolui, temporalis & instabilis factus, mortis ariditatem incurri. Sed tu Domine in æternum permanes. Hæc ergo est vnica spes salutis meæ, vt tibi inhęream, vt sicut per me factus sum aridus, ita per te fiam æternus. Et in te viuens mortem effugiam, à quo discedens perdidi vitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de cœlo cœlestis: sicut terreni imaginem portauimus, ita cœlestis imaginem portemus, & cum eo vnum efficiamur, qui resurgens à mortuis, iam nō moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Ipse est enim qui factus est in spiritum viuificantem: cuius si membra fuerimus, quò caput nostrum præcessit, pariter ascēdemus. Cuius ascensus spem ipse nobis contulit, qui ait: Pater volo vt vbi ego sum, & ipsi sint mecum. Quòd si ab eius separati fuerimus corpore, velut abscissa membra participatione caremus vitæ, nec cum eo in cœlum ascendimus. Cum eo ergo vnum simus, quia sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Et notandum quia non dixit, viuis, sed permanes in æternum. Homo etiam si multo tempore viuat, nō tamen vno die permanet: quia vt semper mutetur, ex conditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet, dicens: Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Deus verò qui solus verè æternus, verè immortalis est, in æternum permanet: quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit à sempiterna eius diuinitate. *Memoriale tuum in generatione & generationem.*) Quid magis memoriale in Deo quàm misericordia? De illa nanque scriptum est: Miserationes eius, super omnia opera eius. Misericordia Domini ab æterno vsque in æternum super timentes eum. Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabiliter tamen perditum per filij sui mortem redemit. Hæc memorialis Dei misericordia in generatione & generatione permanet, quæ omnibus per temporum curricula viuentibus vsque in finem seculi patet.

Ioan. 17. — *Viuere, & permanere multū differunt.* — *Iob. 13.* — *Psal. 144.* — *Homo mirabiliter cōditus est, sed mirabilius redemptus.*

Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus miserendi eius, quia venit tempus.

Si Sion ad literam accipimus, Iudæorum in hoc loco & gentium vocationem notare valemus. Et videbitur hoc modo quasi præcedentis verbi expositio, vt cùm duas generationes nominat, qualiter in generatione & generationem misericordia Dei sit permansura ostendat. Ait ergo: *Tu exurgens misereberis Sion,*) Per filium Deus pater exurrexit: quia qui antea nō cognoscebatur, per eum in hominum notitiam venit. Vnde & verbum patris & splendor dicitur, quia per eum & voluntas Dei agnoscitur, & ipsa diuinitatis essentia declaratur. Sion verò, id est Iudaici populi misertus est, quando de eorum progenie nasci voluit, & prius eos ad fidem vocauit: *Tempus miserendi.*) Tempus plenitudinis intellige: quia iuxta Apostoli sententiam, vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui erant sub lege, redimeret. Quod verò ait: *Quia venit tempus.*) Tempus nimirum gratiæ vult intelligi, de quo Dominus per prophetam dicit: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod exponens Apostolus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Sion notat Iudæos & Gentiles. — *Gala. 4.* — *Esaiæ. 49.* — *2. Cor. 6.* — *Ibidem.*

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, & terræ eius miserebuntur.

Per lapides Sion, Apostolos intelligere possumus, qui de Iudaico nati populo, Ecclesiam demum ex seipsis ędificauerunt. Qui profectò lapides serui Dei placuerunt, cùm quales futuri essent, prophetæ per spiritum viderunt. Nisi enim prophetis Apostoli placuissent, nequaquam de eis Esaias diceret: Qui sunt isti qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Et iterum: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona? Qui sunt pacem euangelizantes, nisi Apostoli Christum prædicantes? Ipse est enim pax nostra, vt ait Apostolus, qui fecit vtraque vnum. Vnde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam angeli pastoribus nunciauerunt, quam postea Apostoli omnibus gentibus publicè prædicauerunt. Per pedes verò euangelizantium, affectus intelligimus Apostolorum, qui quidē speciosi erant, quando non sua commoda, sed auditorum vtilitatem quęrebant. Speciosi inquam erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suæ incessu non contrahebant. Tūc nanq; corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla cœnosæ viæ labe fœdamur. Quia ergo ex prędicationis officio terrenas diuitias Apostoli non quærebāt, rectè de eis dicitur, quia pedes eorū speciosi erant. Hinc nāque Anna de Deo prophetauit, dicens: Pedes sanctorū suorū seruabit. Quia ergo quales futuri essent Apostoli, per spiritum sanctū prophetæ viderunt, rectè nunc dicitur, quia seruis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porrò lapides terræ miserti sunt: quia pœnitentiam agentes à peccatis absoluerunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Vnde serpenti à Domino dictum est: Terram comedes omnibus diebus vitę tuæ. Antiquus enim hostis terram comedit: quia peccato-

Apostoli dicuntur lapides Sion. — *Esaiæ 60.* — *Rom. 10.* — *Ephes. 2.* — *Pedes speciosos habere debemus.* — *2. Reg. 2.* — *Peccatores dicuntur terra.*

res quosque in ventrem suæ malitiæ abscondit. Isque hominum perditionem desiderans quodammodo reficitur, dum prauis eorum operationibus delectatur. Terræ ergo Sion Apostoli miserti sunt, quando Iudæos ab errore conuersos à peccatis absoluerũt. Ecce constructus est vnus paries domus Dei, quæ est Ecclesia, paries inquam ex circuncisione, veniet paries ex præputio, vt duo parietes in vnum iuncti lapidem angularem, vnam construant ciuitatem. Videamus ergo quid sequatur.

Et timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.

Quasi dicat: Non solùm misereberis, Iudæos vocando, sed etiam gentium, eas ad fidem conuertendo. Quæ quidem non resistent Euangelio, sed agnita veritate. *Timebunt gentes nomen tuum Domine.*) Timebunt inquam non timore seruili, sed & casto & filiali. Timuerunt gentes dum quando spreta idolorum cultura, & antiquæ contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundati pœnitentiæ, & Christianæ susceperunt instituta doctrinæ. In quibus verbis notandum, quia non ait: Sion timebit nomen tuum Domine: sed Gentes timebunt nomen tuum: quia etsi missus sit Christus ad oues quæ perierunt domus Israël, tamen illis verbum Dei repellentibus, & indignos se æternæ vitæ iudicantibus, conuersi sunt ad gentes Apostoli, quæ nomen Christi cum gaudio susceperunt. Hinc nanque Apostolus ait: Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, propter veritatem Dei ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo cantabo. Hinc rursus ait: Quod quærebat Israël, non est consecutus, electio autem consecuta est: *Et omnes reges terræ gloriam tuam.*) Infirma mundi elegit Deus, vt confunderet fortia. Ignobiles vocauit, vt nobiles vinceret: piscatores elegit, vt reges subiugaret. Ecce impletum est quod de Christo prædictum est: Omnes reges terræ timebũt gloriam tuam. Omne enim culmen seculi ad reuerentiam Christi flectitur. Omnis dignitas humanæ conditionis ad obsequium Christi inclinatur, sicut ait Apostolus: Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Gloria Christi resurrectio est, per quam à diabolo regnum abstulit, & mortis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus, vnde dicit Apostolus: Et si mortuus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute.

Quia ædificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria sua.

Causa est quare Gentes & Iudæi ad finem vocentur. Ex vtroque enim populo ędificata est Sion spiritalis, quę in celsitudine virtutum posita terrena deserit, cœlestibus intendit, futura præuidet, hostium incursus non timet. Huius fundamenta in montibus sanctis sunt, quia sicut ait Apostolus: Iam non sumus hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum. In hac ciuitate Deus homini coniungitur, sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Synagogam enim reprobauit, Ecclesiam elegit. Ideóque scriptum est: Diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Illa nempe Deus tabernacula deseruit. Sion verò, id est, Ecclesiam præsentia suæ habitationis illustrauit. Vnde & illic nequaquam conspicitur, hîc autem ab his qui mundo sunt corde, mentis intuitu videtur. nam subditur: *Et videbitur in gloria sua.*) In gloria sua Christus videtur in Ecclesia, qui in infirmitate visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam à morte videbitur, qui immortalis & impassibilis factus, cum patre Deus in illa iam cœlesti sede gloriatur. Vnde dicit Apostolus: Et si nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Possumus quoque per id quod superius dictũ est: *Tu exurgens misereberis Sion.*) Remissionem peccatorum quæ in Ecclesia datur intelligere, & multiformis dona gratiæ, quæ quotidianis diuinitùs incrementis consequitur. Quæ in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides, id est, qui & Apostolorum doctrinam recipiunt, & eorũ pro posse exempla imitantur. Sed iam ad sequentia reuertamur.

Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

In humilium Deus orationem respexit, quando ad humanam naturam reformandam filium in mundum misit. Hoc enim iustorum requirebat oratio, hoc prophetarum expectabat desiderium, vt ille in mundum veniret, qui & à diabolica seruitute hominem redimeret, & vitæ aditum quem culpa obstruxerat, gratuito pietatis suæ munere reseraret. Hinc nãque Esaias ait: Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatorem qui liberet eos. Ex quibus verbis liquidò colligitur: quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solum saluatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem verò qui fuit saluator, fuit & propugnator. Saluator nanque Dei filius est, de quo scriptum est per prophetam: Deus ipse veniet, & saluabit nos. Vnde etiam Iesus priusquam in vtero conciperetur, vocatus est ab angelo. Nam quòd propugnator sit, ipse ostendit cùm per prophetam ait: Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Ex hoc preces non spreuit: quia eis quod deprecabantur indulsit. Si enim preces eorum spreuisset, nequaquam ad eos liberandos filium misisset. Hinc nanque Moyses ad Dominum ait: Obsecro Domine mitte quem missurus es. Hinc propheta alius exclamauit dicens: Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes. Hinc etiam Dauid dixit: Deus iudicium tuum regi da. Iudicium suum regi Deus pater dedit, quando Dei filius carnis humanæ substãtiam assumpsit. Hinc nanque ad filium ipse pater ait: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Patet ergo quia iudicium suum illi dedit, cui & bonorum regnum, & inconuertibilium tradidit comminutionem. Vas enim figuli postquam semel confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem vasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur? Ibi enim per iudicij seueritatem quicunque confringitur, nequaquam vlterius per pœnitentiæ remedium reparabitur. Quod profectò iudicium per Dei & hominum mediatorem fiet, quia scriptum est: Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. In humilium nihilominus orationem Deus respicit, cùm pro se vel aliis exorantes fideles exaudit.

Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominum.

Sicut ex duobus populis primitiua est constructa Ecclesia: ita gemina est generatio in fidei vnitate collecta, carnalis scilicet, & spiritalis. Siue ergo Sion & ea quæ sunt supradicta, ad literam intelligamus, siue per intellectum mysticum ad Ecclesiam cuncta referantur, conueniunt superioribus sequentia, & prælibatis exponenda concordant, dictum est enim: Tu exurgens Domine misereberis Sion. Et iterum, Quia ædificauit Dominus Sion. Nunc verò ait: *Scribantur hæc in generatione altera.*) Quod enim Iudæis fuit promissum, hoc in gentibus videtur impletum. Si verò iuxta spiritalem intelligẽtiam per Sion Ecclesiam accepimus, per generationem alteram, spiritalem intelligimus, in qua nimirum diuinæ scriptæ sunt promissiones: quia quicquid de remissione peccatorum, quicquid de æternitate fœlicitatis scriptura sacra asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus, spiritalis generatio inscribit. Cui & dicitur: Audi Israël præcepta Domini, & ea in corde quasi in libro scribe. De hac præceptorum Dei inscriptione per prophetam Dominus dicit: Hoc est testamentum quod testabor eis, dabo leges meas in cordibus eorum, & in sensibus eorum scribam eas. Bonus pater, qui filiis non terrenæ hæreditatis iura, non luto aut lateribus constructas domus, non auri argenti ve præscribit aceruos, quæ liuoris plerunque & inuidiæ seminarium sunt, & superbiæ ac luxus existunt fomenta, sed charitatis & dilectionis

Gala. 3. Roma. 15. Psalm. 17. Roma. 11. Philip. 2. 2. Corin. 13. Ephe. 2. Apoca. 21. Psalm. 86. 1. Corin. 2. Esaia. 19. Esaia. 64. Exo. 4. Psalm. 71. Pater filio dedit iudicium. Psalm. 2. Ioan. 5. Ibidem. Psalm. 102.

lectionis gratiam, iustitiæ & pietatis proponit edicta, & veritatis legem non in lapide, vel membrana, vel ligno, vel cæra, sed in tabulis cordis præscribit: vt æternæ filij promissionis vanis nunquam cogitationibus occupentur, sed semper omnipotentis patris testamentum quasi præ oculis habentes, quid timere, quídve sperare debeant cogitent, & in exequendis mandatis cœlestibus, votis omnibus elaborent. De his quippe ait propheta in Psalmo: Hæc est generatio quærentiũ Dominum, quærentium faciem Dei Iacob. Quid nobilius generatione diuina, quid sublimius cœlesti? quid castius cõceptione spirituali? Voluit immaculatus Dominus vt homo sine macula nasceretur peccati, & absque vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adam vt absque peccato filios æderet, si in conditoris obedientia perstitisset. Posset nanque fieri vt sicut absq; delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret. Et sicut ipse à Deo Adam purè conditus fuerat, ita homo hominem purè procrearet. Quod homini cur esse incredibile videatur, cùm apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtemperare contempsit. Nã & rebellis ei semper postmodum extitit, & aduersus eam cuius ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerunque autem vsque adeò erigitur, vt ipsa dominę suę versa vice dominetur. Vnde fit vt in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, & bonum opus malè operãdo delinquat. Sed Dei hominúmq; mediator sicut nobis quam perdideramus vitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparauit. Vnde & de virgine, & sine peccato nasci voluit: vt ex hoc patenter ostenderet, quia hoc etiam nobis inter innumera beneficiorum suorum dona conferret. Ideóque Esaias ait: Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium. Quam virginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliquid nobis in ipsa sua natiuitate quod credere deberemus signaret. Vnde rursum scriptum est: O radix Iesse, qui stas in signum populorũ. Signum enim fuit populis illa Christi sine virili commixtione natiuitas, quòd his qui credunt in nomine eius, daturus erat potestatem filios Dei fieri: his videlicet qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Sicut nanque beata Maria Christum peperit virgo, post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, & virgo semper illibata perseuerat. Qui in hoc quoque quòd Deum toto corde diligunt, patrem se Deum habere euidenter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porrò in hac dilectione nequaquam torpescunt ocio, aut operibus insolescũt, sed & in mandatis cœlestibus voluntatem Dei custodiunt, & ex virtutum operatione nullam ab hominibus laudem quærũt. Vnde & subditur: *Et populus qui creabitur laudabit Dominum.*) In operibus nempe suis Deum laudant, qui bonum quod faciunt, nequaquã sibi, sed gratiæ Dei attribuunt. Vnde & Paulus cùm plus omnibus se laborasse dixisset, subiecit atq; ait: Nõ autem ego, sed gratia Dei mecum. Sed quæ in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum ædificationem exterius trahenda, vt in eis non fauor aut gratia humana requiratur, sed ipse à quo hæc sunt hominibus collata, Deus laudetur. Hinc nanque per semetipsam veritas Apostolis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.

Psal. 33. — *Filium mulier sine peccato parere posset.* — *Esaia 7.* — *1. Cor. 15.* — *Matth. 5.*

Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit.

Nec noua post creationem nasceretur, nec Deum perfectè sanctorum vita laudaret, nisi per eum nos diuina miseratio respexisset, qui nos in Nicodemo denuò nasci docuit: aliter in regnum intrare non posse, nisi ex aqua & spiritu renasceremur monstrauit. Vnde dum populum creandum Domini num benedicturum esse propheta dixisset, causam ilico nostræ redemptionis adiecit, velut qui indubitanter sciret aliter nouum non posse creari populum, nisi Dominus & redemptor noster nouus homo veniret in mundũ. Nec posse quéquam amplius de vera salute ambigere, cùm sciret omnipotentem medicum ad infirmos descẽdisse. Dicatur ergo: *Quia prospexit de excelso sancto suo.*) Prospicere dicimur, cùm a longè intuemur. Quia ergo per verbi Dei incarnationẽ non solùm Iudæa quæ iuxta esse videbatur, sed etiam Gentilitas liberãda erat per misericordiam, rectè nunc dicitur, quia prospexit de excelso sancto suo, iuxta quod scriptum est: Pacẽ iis qui longè, & pacem iis qui propè. Redemptor noster non immeritò excelsus dicitur: quia diuinitatis eius potentiam nemo mortalium intuetur: denique & sanctus extitit, & Dei per omnia fuit. Hinc nanque ipse de se in Euangelio ait: Quem Deus sanctificauit, & misit in mundum. Nam quod Dei per omnia fuerit, ipse testatur cùm ait: Non potest filius à seipso facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Idẽ autem qui excelsus extitit, ipse etiam cœlum fuit. Sed excelsus propter sublimitatem, cœlum verò propter diuinam inhabitationem. In eo enim, sicut testatur Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et per prophetã quoque Dominus ait: Cœlum mihi sedes est. Quæ autem maior sedes Dei quàm Christus? Cœlum igitur Dei Christus est, de qua Dominus in terram aspexit, vt cùm peccantibus quibusque spem per eum veniæ tribuit, de cœlo in terram aspexit, vt cœlum fieret qui terra fuit. Quod apertè ostenditur, cùm illico subiungitur:

Ioan. 3. — *Prospicere est à longè intueri.* — *Ephes. 2.* — *Redemptor noster quare excelsus & cœlum dicitur.* — *Ioan. 15.* — *Coloss. 2.* — *Esaiæ 66.*

Vt audiret gemitus compeditorum, vt solueret filios interemptorum.

Sancti viri non incongruè compediti dicuntur, quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt vagantur, & quasi gressum operis immobiliter figunt, dum à conditoris desiderio nusquam discedunt. De his nanque compedibus scriptum est: Iniice pedes tuos in compedes eius, & in torques illius collum tuum: Quia profectò cuius à prauitate gressus compescitur, eius fides sanctarum varietate virtutum adornatur. Collum nãque fides est, per quã Deo fidelis quisque coniungitur, & quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quæ eius est corpus, vnitur. Vnde in laudem sponsæ in canticis canticorum dicitur: Collum tuũ sicut monilia. Quia enim, sicut Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est, quasi collum sponsæ monilibus circundatur, dum fides sanctæ animæ operibus decoratur. Gemunt continuè compediti: quia dũ exilij sui tenebras electi considerant, ad claritatem visionis Dei indesinenter suspirant. Sed eorum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatorem nobis filium suum dedisset. Vnde dicit Apostolus: Per quem accessum habemus ad patrem, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Constat ergo quia nullius audiret gemitũ Deus nisi ille venisset per quem ad patrem habemus accessum. *Vt solueret filios interemptorum.*) Filij interemptorum sunt imitatores martyrum, eorum scilicet qui vel pro testamẽto Dei sua corpora tradiderunt, & in sanguine agni lauerunt stolas suas: vel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suã cum vitiis & concupiscentiis crucifixerunt. Possumus quoque per compeditos eos accipere, qui mortalitatis & passibilitatis vinculis se astrictos intelligunt, & miseriis humanæ necessitatis afflicti, indesinenter gemunt.

Viri sancti dicuntur compediti & gementes. — *Eccli. 6.* — *Canti. 1.* — *Iacob. 2.* — *Ephes. 2.*

Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Hierusalem.

Soluti à peccatorum vinculis, eò magis in Ecclesia nomẽ Dei annunciant, quò eis dimissum est de peccatorum excessibus quod timebant. Quid verò aliud est nomen Domini annunciare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia prædicare? Dominorum enim est misereri. Hinc nanque de Christo dicitur: Benedictus qui venit in nomine Domini. Scimus enim quia mediator Dei & hominum homo Christus Iesus iudex est humani generis. iuxta quod scriptum est: Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Qui si in primo aduentu venisset in nomine iudicis, nemo profectò foret qui pœnã æternæ euaderet dãnationis. Omnes enim, vt ait Apostolus, peccauerũt & egẽt gloria Dei. Venit ergo in nomine Domini, qui venit vt peccata dimitteret, non vt peccatores damnaret. Venit, inquã, in nomine Domini primò, qui in nomine iudicis in aduẽtu veniet secundo. In Siõ ergo

Matth. 21. — *Ioan. 5.* — *Rom. 3.*

nomen Domini annunciant, qui Dei misericordiam populis prædicant. Sequitur: *Et laudem eius in Hierusalem.* Vnam Ecclesiam propter diuersas causas diuersis appellat nominibus, Sion eam nominãs, sicut quæ ad alta sustollitur: Hierusalem verò quę quasi iam mortificatis hostibus, veram in se pacem intuetur. Notandum verò quia nomen Domini prius annunciandum, postea verò posuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis laus sequitur confessionis. Quomodo enim credent ei quem non audierũt? Quæ autem maior laus Dei, quàm quòd mundus in vnitate fidei collectus, non solùm opera eius annunciat, sed etiam vita eum & operibus laudat? Vnde & subditur.

In conueniendo populos in vnum, & reges vt seruiant Domino:

Respondit ei in via virtutis suæ, paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

In vnum conuenerunt populi in Ecclesia per totum orbem diffusa, quæ Christum credit esse filium Dei. De hac vnitate dicit Apostolus: Vnus Deus, vna fides, vnum baptisma. Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annunciat. Hanc designabat ille vnus qui post motionem aquæ in piscinam descendens sanabatur. Nemo nanque est qui veræ possit inuenire salutis remedium, nisi ad vnitatem fidei veniat, & per sanctificationem vitæ Christum induens, vnum cum eo fiat: Hinc nanque per semetipsam veritas ait: Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Per reges eos intelligas qui animorum suorum motus secundum Dei voluntatem dirigunt, eisque regum more dominantur, dum in rationis eminentia, quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæque seruituti subiiciunt, & pacatis omnibus, æquitatis leges & innocentiæ iura in seipsis disponunt: siue etiam eos qui populis præfecti, in rerum culmine stare videntur, dum diuitiis affluunt, honoribus cumulantur, terreni præeminent dominatione imperij, & gloria mundanæ potentiæ extolluntur, non absurdum videbitur cum & illi in ipsa cordium suorum directione Domino seruiant, & isti religionis Christianæ documenta tenentes, orthodoxæ fidei iugo mentis colla supponant. In hoc igitur populorum, & regum conuentu quilibet fidelis respondit Deo in via veritatis positus, videlicet in Christo, qui viam se nobis proposuit, dicens: Ego sum via, veritas & vita. Responsio autem hæc non voce æstimatur, sed opere. Non enim respondent Domino, qui vocati peruerse viuunt, qui post illud diuinum semen in terra rationabili susceptum, spinas peruersitatis, aut tribulos producunt nequitiæ, sed qui in omni bono se aptantes, & de sua vocatione gratias Deo referunt, & fructum Deo centesimum, vel sexagesimum, aut etiam tricesimum in cordis innocẽtia ferunt. Notandum verò quòd dicit in via virtutis. Virtus nanque Christi, est gloria resurrectionis eius. Licet enim opera fecerit quæ nemo alius fecit, & miraculorũ signa diuinitatis eius fidem astruant, credendi tamen in eum nulla potentior, aut condecẽtior via extitit, quàm quòd mortuus & sepultus tertia die resurrexit. In via ergo virtutis Dei respondet Ecclesia, cùm de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismum & pœnitentiam commori, & per nouitatem vitæ Christum induens eidem conuiuificari. Cùm enim, nihil in se lucidum, nihil vitale conspiciat, à solo Deo se putat posse acquirere & luculentarum virtutum plenitudinem, & desideratam vitæ indificientis æternitatem. Quæ etiam non nisi per gratiam Dei potest aduertere quod sit obnoxia defectibus, quod infirmitatibus subdita, quod miseriis vallata. Ideóque dicit: *Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*) Quasi dicat: Qui ex meis viribus hoc consequi non valeo, vt quàm pauci sunt dies mei intelligam, fac vt per gratiam tuæ inspirationis, & virtutum defectum, & huius vitæ breuitatem agnoscã, quatenus vitæ huius velocem considerans transitum, nullum in corde sentiam de amore illius affectum.

Ephe.4. Ioan.17. Reges qui proprie dicuntur. Ioan.14. Resurrectionis gloria, est virtus Christi.

Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui.

E Per dimidium dierum, imperfectionem vitæ accipimus, in qua se fidelis quisque non reuocari de mundi huius exorat exilio, ne si in die exitus sui transitoriæ adhuc vitæ amore occupatus fuerit, ad illam æternitatis vitam transire minus possit. In hac vita dimidium tantum dierum accipimus: quia etsi nos assiduè solis huius materialis splendor illuminet, sequitur tamen nox, quæ assiduè illuminatos obscuret. Roget ergo vnusquisque vt dum in vitæ huius cursu mentis amore defigitur, antequam de adipiscendis æternis satagat, à Deo non reuocetur. Sancti viri etsi sunt mortali carne circundati, nequaquam sunt in dimidio dierum, quia perfecti desiderij amore à terrenis suspensi, illa beatæ vitæ æternitate iam in spe perfruuntur. Hinc nanque Paulus dicit: Spe salui facti sumus. Hinc rursus ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Sic nanque inoffenso cursu ad æternitatis statum perueniunt. Sic ante huius vitæ terminum, in æternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidem euidenter ostenditur, cùm protinus subditur: *In generatione & generationem anni tui.*) Nota quòd vitam suam dierum paucorum appellatione significat, æternam verò, annorum in generatione & generatione permanentium: vt per hoc quoque prudens lector intelligat & infinitam illius futuræ fœlicitatis longitudinem, & labentem temporalis gloriæ breuitatem. Quis enim nesciat annos diebus multo longiores? Quia verò etiam in annis finis potest intelligi, in generatione & generatione eos permansuros dicit: Sapientia dicit: Generatio vadit, & generatio venit, terra autem in æternum stat. Hæc est nanque instabilis vitæ illius permutatio, vt decedentibus aliis alij succedant, quibus postmodum simili modo deficientibus, alij non æquali conditione oriantur. Ex quibus tamen omnibus quæ in seculo fuerunt vel futuræ sunt generationibus, viua illa & diuina generatio perficitur, quæ in æternum claritatis Dei consortio perfruetur. In hac itaque annos, id est, æternitatem Dei permansuram dicit propheta: tunc videlicet cùm generatio quæ præcedit & quæ sequitur, vna facta fuerit, nouissima vt pote morte destructa, quæ antequam in victoria absorbeatur, nihil stabile, nihil solidum, nihil dimittit illæsum. Quæ tamen intelligi & aliter possunt, vt ad superiora hoc modo referantur. Dictum nanque est superius: Populus qui creabitur, laudabit Dominum. Quomodo ergo laudet ostẽdit cùm ait: Respondit ei in via virtutis suæ, & laudem eius annunciabunt in Hierusalem. Hierusalem verò quæ seruit cum filiis, illa enim vocata nequaquam in laude respondet, sed illa cui dictum est: Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis: vocata respondet Domino posita in via virtutis suæ. Via virtutis Christi, est imitatio constantiæ eius. In hac via populus creatus, vel Hierusalem intelligibilis respondet Domino: quia sicut pro nobis Christus animam posuit, in constantiam Christi sequens pro fratribus animam ponere in filiis suis non recusauit. Quid verò responderit, ostendit cùm ait: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi. Rogat innouatus populus vel secunda filiorum spiritalium mater, vt breue sibi videatur huius tempus tribulationis, comparatione æternæ fœlicitatis: ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat, pro dilatione præmiorum quasi tædio victa, quam imitari proposuit Christi constantiam, amittat. Tunc nobis Deus quid sequi debeamus annunciat, cùm voluntatis suæ arcana nobis inspirat. Nunquid non paucitatem dierum suorum illi Deus annunciauerat qui dicebat: Existimo quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis? Nouerat enim quia temporalium pressura passionum veloci fine concluditur, gloriæ verò cœlestis fœlicitas nullo termino angustatur. Possumus per paucitatem dierum etiam aliud intelligere. Fuerunt nanque hæritici qui dicerent Ecclesiam non esse generalem, sed in tempore Donati & ante finem seculi consummãdam: non attendẽtes quòd eis Dominus in Apostolis promisit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Contra eos nunc dicitur: Paucitatem dierũ meorum nuncia mihi. Constat quia per multiplicitatem dierum perennis vita accipitur: per paucitatem verò cursus istius seculi designatur. Scriptum quippe est: Longitudo dierum in dextera

Roma.8. Eccles.1. Roma.8. Math.28. Prouer.3.

eius. Quid enim per dexteram, nisi perpetua vita designatur? Quia ergo sanctorum requies nullo clauditur termino, rectè in dextra Dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hîc dicitur: Paucitatem dierum meorum nuncia mihi, tale est ac si dicat Ecclesia, Sunt qui insipientiæ suæ caligine & perfidię detestabilis induti erroribus asserant me in breui finiendam, & vsque in finem seculi inhabitatorem non habituram: sed tu de cuius non diffido promissionibus, nuncia paucitatem dierum meorum mihi. Futura dierum paucitas, inquam, data est Ecclesiæ, quia toto istius vitæ tempore debet fides Christiana in mundo vigere. *Ne reuoces me in dimidio dierum meorũ.*) Per dimidium dierum imperfectionem accipe temporum transeuntium, in qua quasi Deus reuocari permitteret, si huic sententiæ hæreticorum faueret. Hoc autem ideo postulat, ne ab illis annis qui sunt in generatione & generatione, alicuius eam erroris peruersitas abducat.

Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.

Initium Dei filius est, de quo scriptum est: Ipse est initium omnis creaturæ. Quod etiam ipse euidenter ostendit, cùm se principium nominauit. Deniq; & in Apocalypsi ad Ioannẽ idem ipse ait: Ego sum α & ω, primus & nouissimus, initium & finis. In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Hinc nanque Apostolus dicit: Fundamentum aliud nemo potest ponere preter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Hinc ipse Dei & hominum mediator, ad Apostolorum principem ait: Tu es Petrus, & super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam. Ipse est enim petra à qua Petrus nomen accepit, & super quam se ędificaturum Ecclesiam dixit. Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fideliũ populorum spiritali fœcunditate exuberat, tum quia in soliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perseuerat. Vnde per Salomonẽ dicitur: Terra in æternum stat. Terra quippe in æternum stare dicitur: quia sancta Ecclesia in hoc seculo à catholica fide nequaquam deficiet, & in futuro cum Deo æterna stabilitate permanebit. Nam quòd in hac vita nullis aduersitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem ædificata est, euidenter ostẽdit cùm ait: Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Portæ inferi hæreses sunt, quæ dũ multos in fide infirmos fuccata verborum caliditate decipiunt, quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portæ inferi quædã potestates huius mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste qui hoc tẽpore Eccesiã persequitur, nunquid nõ omnes portæ inferi? Quis cogitare sufficiat quãti promissionibus eorũ deuorati sunt? Quanti eorũ metu perterriti? Quãti afflictionibus eorum superati? Quos omnes perpetuæ mortis profundum absorbuit, & ad cruciandũ dãnationis æternæ infernus admisit. Sed Ecclesia in illius, de qua dictũ est, petre soliditate fundata, nec minarũ ventis concutitur, nec persecutionũ fluminibus mouetur, nec corporaliũ pœnarum incõmodis titubat, nec mortis ipsius timore vacillat. Illi verò qui in inferni aditũ sequacibus suis vt pote portas aperiũt, eam impugnare & persequi modis omnibus nõ desistunt. In quo qui aliud faciunt, nisi quòd veritatis verba euacuare cõtendũt? Nõ pręualebunt aduersus eam portæ inferi, dicit Dominus, & tamẽ vt ei præualeant conantur. Sed fidelis Dominus in omnibus viis suis, & sanct⁹ in operib⁹ suis. Initio enim terrã fũdauit, & opera manuũ eius sunt cœli. Quid per cœlos nisi prædicatores sanctos accipimus? Qui terrã istam, de qua dictum est, verborum imbribus prædicantes inebriant, subiectis fideliũ perpetuæ damnationis exitum comminantes intonant, ad astruendam verborum fidem miracula facientes coruscant. Nam quòd prędicãtis verba pluuiæ sint, testatur Dominus, cùm per prophetã dicit: Quomodo descẽdit imber & nix de cœlo, & illuc nõ reuertitur, sed inebriat terrã & infundit eã, & germinare eam facit, & dat semen serenti & panẽ comedenti: sic erit verbũ quod egredietur de ore meo. Quid apertius? Ecce sicut de cœlo descendunt pluuiæ, ita de prædicatorib⁹ verba emanant doctrinæ. Isti sunt nimirũ qui enarrant gloriam Dei. De quibus etiam hîc dicitur: quia opera manuũ eius sunt cœli. In pręcedẽtibus dicit propheta: Videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum. hic verò ait: Opera manuum tuarum sunt cœli. Quid est quod ibi vocantur opera digitorum, hîc verò manuum: nisi quòd diuersa ibi dona sancti spiritus doctorum insundenda cordibus intelliguntur? Hîc verò ipsa virtutum opera ex eisdem tamen donis in hominũ prodeuntia notitiam vocantur. Quia enim per manus omne opus agitur, ipsæ virtutum operationes per manuum opera signantur. Primùm nanque humanis mentibus gratia spiritalis infunditur, postmodum verò in mente quid spiritus egerit, in operibus demonstratur. Cœli etiam doctores Ecclesię dicti sunt, quia Dominus in eis præsidet, dum per eos sua iudicia exercet. Quibus nanque regni cœlorum claues tribuit, eis ligandi atque soluendi potestatem dedit. Per eos ergo iudicat, quia quodcunque ab eis ligatum fuerit, ligat. Scimus autem quia sedere iudicantis est, & ipse Dominus per prophetam dicit: Cœlum mihi sedes est. Si ergo sedes Dei cœlũ est, & in rectoribus Ecclesiæ Dominus iudicat, cùm sedere iudicantis sit, necessariò consequitur quòd Ecclesiæ rectores cœli dicuntur. Qui profectò cœli opera manuum sunt Dei: quia hoc ipsum quòd cœli sunt, ex gratia virtutis acceperũt, sicut scriptum est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Apoc. 1. & 21. — *1. Corin. 3.* — *Matth. 16.* — *Ecclesia dicitur terra* — *Eccles. 1.* — *Matth. 16.* — *Portæ inferi quæ sint.* — *Matth. 16.* — *Psalm. 44.* — *Prædicatores dicuntur cœli.* — *Esaiæ. 55.* — *Psal. 8.* — *Esaiæ. 66.* — *Psalm. 32.*

Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent.

Nemo iam spẽ suam ponat in homine. Ipsi enim cœli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quomodo autem peribunt nisi secundum corpus? Quòd si secundum corpus perituri sunt, vbi resurrectio? quam non solùm negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nephas est. Patet itaq; quia non sic peribũt vt non resurgant: sed vt eas quas in hac vita patiuntur, necessitates corporis euadant. In ipsa enim corporis eorum resumptione quodammodo perisse videbũtur, cùm pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est, vt quod spiritale est viuat: & iã quasi non sint quod fuerãt, dum in aliam mutati naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exultant. Solus nãque Deus verè immortalis est: quia solus æternus & incommutabilis est. Vnde dicit beatus Augustinus: Vera æternitas & vera immortalitas nõ est nisi in deitate trinitatis, cui quod est esse perfectum est: quia natura initio carens, incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturæ autem etiã illæ quibus Deus æternitatem dedit vel daturus est, non penitus omnis finis alienæ sunt, quia non sunt extra commutationem. Inter hæc sciẽdum est, quia hi de quibus agitur, cœli peribunt & non peribunt: quia morietur eis illa quã ex carnali generatione contraxerunt corruptio. Et tamẽ in eis plenior erit, quam in hac vita per speculum & in ænigmate acceperunt, diuina inhabitatio. Cœli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiẽdum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius laxent. Vnde cùm eos perituros propheta dixisset, subiecit atque ait: *Tu autem permanes.*) Ac si patenter dicat: Peribit quidem quicquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua receperunt virtute. Tu enim permanes. Liquet ergo, quia in eis non moritur quicquid de diuinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in puluerem redigetur, vt postmodum per resurrectionem in melius reformetur. Vnde & subditur: *Omnes sicut vestimentum veterascent.*) Vestimenta sanctorum, sunt corpora eorum. Vnde de quibusdam scriptum est: Isti sunt qui non inquinauerũt vestimenta sua. Et iterum: Lauerũt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni: Quæ profectò vestimenta tunc veterascunt, cùm animus eorum ad cœlum tendentibus, ipsa eorum corpora in terræ essentiam deducũtur. Quia verò mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adiunxit dicens:

Cœli peribunt, & nõ peribunt. — *Apoc. 22.*

Et sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Nõ prætereundũ nobis est, ꝙ cùm dixisset eos sicut opertoriũ mutãdos, subiunxit, Et mutabuntur. Signauit enim his verbis duplicẽ illã sanctorũ in futura vita cõmutationem. In qua nõ solũ corpora corruptioni in hoc seculo & morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionẽ, sed etiã animã

eorum corda in æternam transibunt stabilitatem, vt sicut mori non poterunt, ita & peccare quidem non possint: & appareat in eis multiplicis bonitatis Dei beneficium, cùm & mortale induerit immortalitatem, & affectus non sentiet ten tationem. Notandum quòd opertorium Dei sancti dicuntur. Sicut enim homini nihil est vicinius quàm vestis, ita Deo nihil est vicinius sanctis. Sicut enim vestimentis suis homo circundatur, ita sanctis suis Deus vestitur. Hinc nanque per prophetam scriptum est: Viuo ego dicit Dominus, quia in sublimatione tua omnibus his velut vestimento vestieris. Hinc rursus Deo per alium prophetam dicitur: Myrrha & gutta & cassia à vestimentis tuis. Quia enim omnium virtutum odoramenta à sanctis prodeunt, rectè dicitur: quia è vestimentis Dei myrrha & gutta & cassia procedūt. Hinc nanque Apostolus ait: Christi bonus odor sumus Deo. Vestimē ta ergo Dei mutantur: quia sancti post mortem corporis, in fœlicitatem transeunt vitæ cœlestis. Sequitur: *Tu autem idem ipse es.*) Hæc est vera Dei æternitas, & vera eiusdem immortalitas, quòd non solum nullius finis limite sempiterna eius virtus & diuinitas concluditur, sed quòd potestas ac voluntas ipsius nulla tenus imperfectionis cuiusque aut inconstantiæ varietate permutatur. Vnde ad Moysen de seipso ait: Ego sum qui sum. Et iterum: Hæc dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos. Ideo & hîc dicitur: *Tu autem idem ipse es.*) Homo nanque etsi ipse sit, nō tamen idem est: quia hoc ex suę mortalitatis corruptione accepit, vt in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdū est. Sicut enim est æternus, ita incommutabilis, non diminutionem sentiens, nec augmentis excrescens, non mutans propositum, non improbans quod semel est approbatum. Vnde & subditur: *Et anni tui non deficient.*) Si per annos Dei, æternitatē accipimus, qualiter anni eius non deficient, apertè videmus. Quòd si per annos ipsam sanctorum multitudinem intelligere volumus, anni non deficient: quia cum illo qui nunquam deficiet vnum fient. Reuolutionem enim quandam dierum, annum vocamus. Quid autē sunt sancti nisi dies, & quid peccatores nisi nox? Hinc etenim scriptum est: Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Anni ergo non deficient: quia sanctorum chori postquam illam incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantiæ vel tentationis obscuritatem. Tūc enim dies videtur deficere, cùm aut nubiū, aut noctis tenebris obscuratus cœperit non lucere. Quod ab illa vita alienum erit: quia vera lux quæ obscurari non potest, in sanctis fulgebit.

Esaiæ. 49.
Psalm. 44.
2. Corin. 2.
Exod. 3.
Ibidem.
Psal. 18.

Filij seruorum tuorum habitabūt, & semen eorum in seculum dirigetur.

Qui sunt filij in annis, id est, in æternitate Dei habitaturi, nisi Apostolorum imitatores, cùm Deo in cœlesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles, Apostolorum dicuntur filij: quia ab eis fuerunt in fide generati. Hinc nanque ad Galatas Apostolus ait: Filioli mei, quos iterum parturio. In eo quod dicit filios illic & non seruos habitaturos, ostendit quòd ad cœleste regnum aliquis peruenire non valeat, nisi prius vetustate abiecta, per nouitatem vitæ filius fiat. Nam & ipsi quos seruos vocat, Apostolorum filij fuerunt, veterem videlicet conuersationem abdicantes, & in nouitate vitæ per Christum ambulantes. Fuerunt igitur serui, fuerunt & filij: serui propter laborem operis, filij propter mutationem nouitatis. Hinc est quòd ex filij Israël qui ex Aegyptiaca seruitute liberati sunt, & mare rubrum præuio ductore Moyse transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intrauit: sed filij eorum postea intrauerunt, & patribus eorum repromissa diuinæ largitatis beneficia acceperūt. Significabatur nanque per hoc quòd ad promissam nobis æternæ hæreditatis terram nemo potest ascendere, nisi qui prius per amorē spiritus in nouitate vitæ didicerit ambulare. Duo, Caleph videlicet & Iosue, caput designāt & corpus, Christū scilicet & Ecclesiā, qui soli ingrediuntur illam viuentium terram. Quòd verò ait: *Semen eorum in seculum dirigetur.*) Electorum voluit opera intelligi, quæ tunc profectò diriguntur in seculū, cùm omnia spectant ad Deū. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium quærit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt: quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc nanque Apostolus ait: Quæcunque seminauerit homo, hæc & metet. Qui enim in hac vita semen boni seminauerit operis, in futuro fructum æternæ consequetur remunerationis. Per seculum verò, illius beatæ vitæ intelligitur æternitas, quæ quia per varias temporum mutationes nullatenus diuiditur, vnius seculi appellatione nō incōuenienter signatur. In illud ergo seculum dirigamus semen nostrum, & cibum operemur non qui perit, sed qui permanet in æternam vitam. Dum tempus habemus, operemur bonum, vt cùm ad indeficientem vitæ illius beatitudinem peruenerim⁹, perpetuos fructus in cœlo colligamus. Ille enim verè perpetuus est fructus, per quem perpetuò viuimus, & perenni panis & vini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia & mandendo non minuitur, & vetustate non deterioratur.

Gala. 4.
E
Gala. 6.
Gala. 6.

Prologus sexti Psalmi pœnitentialis.

F

INter innumeras & rutilentium operum & eminentium structurarum varietates, quibus tempum Salomonicum adornatum fuit, hoc quoque fuisse describitur, quòd quindecim ad illud gradibus ascendebatur. Quod quidē nō casu vel sine causa factum crededum est. Salomon quippe cœlestium scrutator secretorum, & diuinæ receptaculum sapientiæ, sic templum illud manufactum edidit, vt exinde templum aliud non manufactum signaret, quatenus ex corruptibili terrenæ domus ædificio, incorrupta cœlestis templi quodammodo imaginaretur pulchritudo. Ad illud nanque templum quod ex viuis in cœlo lapidibus construitur, non plana aut spatiosa peruenitur via, vel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei & charitatis ascensu. Hinc nanq; propheta dicit: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Dixit ascensiones in corde beati viri dispositas, & vnde ascendere debeamus ostendit, cùm ait: In valle lachrymarum. In ea nanque exilij nostri damnationem deplangimus, & innumerabiles corruptionis humanæ deflemus molestias. Quis enim immunis à molestiis? Hinc etenim Iob dicit: Si impius fuero, væ mihi est: si autem iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Et iterum: Tentatio est vita hominis super terram. Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis & tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memorauit. Laboriosa enim est vita temporalis, leuior fabulis, velocior cursore, instabilitate fluctuans, imbecillitate nutans: cuius habitatio in luteis domibus, imò ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla à turbationibus requies, nulla à laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor, sollicitudo non vrgeat, non subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur, esuriei succedit saturitas. Saturitatem iterum excludit esuries: in nocte dies optatur, in die nox quæritur. In algore calor, in æstu refrigerium, ante cibum suspiria, post cibum tribulatio, iræ indignationes exagitant, & innumerabiles miseros homines motus perturbant. Hæc est vallis quam sancti viri mentis affectibus indesinenter exire disponunt, & ad illud ineffabile bonum, ad illud inæstimabile gaudium ascendere, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascēdit. Qui etsi corpore quidē inter homines esse videantur, animas tamē suas ad cœlestia eleuāt: & illi puro, & summo bono atque immortali & perpetuo adhærentes, temporalia & corruptibilia deserunt, & mundo superiores facti, in sinu diuinæ contemplationis quiescunt. Ibi in illo cœlesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, imò & in eiusdem templi structura ipsi quoque lapides fiūt. Per quindecim verò illius tēpli gradus, spiritalis sanctorum signatur ascensus. Numerus enim iste in septem & octo diuiditur, & ideo per eum gemina iustorū vita signatur, actiua videlicet, & contēplatiua. Actiua nanque in mūdo versatur, contemplatiua verò ad cœlestia erigitur. Quia verò septenario numero tēporalis, octonario verò perpetua vita signatur, rectè per eosdē numeros & contēplatiua vita exprimitur & actiua. Hinc nāque prędicti templi auctor Salomon Dominum exorans ait:

Psal. 83.
G
Iob. 10.
Iob. 7.
H
1. Cor. 2.

Eccles. 11. Da mihi Domine partes septẽ, necnon & octo. Optabat enim regiæ dignitatis potẽtia præditus, ita sibi subditos populos regere, vt tamen contemplationis diuinę nõ defraudaretur perfectione. Ipsa nanque officij administratoria necessitate cõstrictus, cogebatur tẽporali actioni insistere, sed suauius eum cõtemplationis diuinæ dulcedo reficiebat in mẽte. Potest etiã intelligi quòd ille quindecim gradus ad illud diuinæ illuminationis templũ ascendit, qui sempiternæ virtutis Dei amore correptus, temporalibus quæ per septenarium numerum designãtur, gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia prouehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis videatur. Sed videmus nunc, sicut ait Apostolus, per speculũ in ęnigmate. Impossibile est enim vt quis lutei huius corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis circumseptus volutabro, ascendentem super Cherubin & super pennas ventorum volantem Deum conspiciat, vel quãta sit eius potentia diuinitatis agnoscat. Vnde per Ioannem dicitur: Deum nemo vidit vnquam. Et Moysi Deum videre quærenti, responsum est à Domino: Nõ videbit me homo & viuet. Quòd si tanta claritas est Solis vt oculis in eũ corporalibus nõ valeamus intendere, quãta est illius claritas qui fecit Solem, vt eum possimus in hac qua sumus corruptione videre? Ipsum verò per speculum in ænigmate intueri, quod humili aduentu sponsi accepit Ecclesia, illius ęterne visionis signum est, & futuræ perfectionis imago, in qua non iam per fidem, sed per speciem ambulabimus, & reuelata facie ipsam diuinæ maiestatis gloriã irreuerberatis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim Psalmi quandam spiritalis ascensus continent formam, rectè sub eodem titulo omnes prænotati sunt, vt sicut ad illud materiale templum per gradus ascendebatur lapideos, ita cœleste illud templum hæc nobis cantica præferunt, per quæ in Deo exultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensuri ergo non corpore sed spiritu, non passibus sed affectibus, hunc Psalmum decantemus, & in eo studeamus Deo meditatione appropinquare, dicentes cum propheta:

1. Corin. 13.

1. Ioan. 4.

Exod. 33.

EXPLANATIO SEXTI PSALMI pœnitentialis.

De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam.

Attendat vnusquisque in quo profundo iaceat, & quàm longè à Deo peruersè agens effectus sit. Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos, & sedet super Cherubin, donec de profundi tenebris erutus, superno illustretur lumine, & claritate perfruatur cognitionis diuinę. Clamauit Ionas ad Deũ de ventre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientię, & ad aures Dei oratio illius peruenit: qui eũ eruit à fluctib⁹, eripuit à bestia, absoluit à culpa. Clamet & peccator quẽ à Deo recedentẽ cupiditatũ tẽpestas contriuit, quẽ malignus hostis absorbuit, quẽ præsentis seculi fluctus inuoluit, agnoscat se esse in profundo, vt ad Deum sua perueniat oratio. Quia verò Psalmus iste ad ascendentes pertinet, videamus qualiter ad Deũ iustus de profundo clamet. Quomodo enim non profundus est qui ascensiones suas in corde suo disposuit, qui intentionem cordis ad Deum dirigit, qui laboris studium ad cœlos attollit? Sed sciendum quòd sancti viri eò se magis infimos & abiectos sentiunt, quò per mentis desiderium erecti, vicinius ad Deum accedunt. Tunc enim primùm miseriam suam incipiunt perfectè cognoscere, cùm Dei præsentiam cœperint in corde sentire. Hinc est quòd Abraham qui collocutionis diuinæ gratiam meruit, puluerem se esse & cinerem memorat, dicens: Loquar ad Dominum, cùm sim puluis & cinis? Hinc Iacob postquam Dominum vidit, neruo fœmoris emarcescente, vno pede claudicauit: quia profectò debiles se esse & infirmos reputãt, qui se ad videndum Deum per studium sanctæ contemplationis leuãt. Qui dum spem suam in carne ponere desinunt, quasi vnius cruris vires amittunt. Eóque assuescunt cœlesti duntaxat desiderio initi, quò senserint se à spe rerum temporalium debilitari. Et quasi neruum non habent in fœmore, dum non confidunt in carnali generatione. Omnia quæ

Ionas clamauit ad deum, & exauditus fuit.

Gene. 43.
Gene. 32.

Spem in carne ponere nõ debemus.

A sub cœlo sunt, vanitatem æstimãt: & cùm præsentis vitæ miseriis plenos se esse & obsitos circunquaque cõspiciũt, quasi de profundis ad Deũ clamant. Magna profunditas vita mortalis in qua nihil est certum, nihil vitale, nihil tutũ, nihil tranquillum. Magna inquã profunditas, in qua peccator obruitur, impius immergitur, iustus turbatur. Ideo nanque clamat & dicit: *De profundis clamaui ad te domine.*) In quo notandum: quia non ait clamo, sed clamaui. Habes in hoc perseuerãtiæ documentũ, vt si primò non exaudiris, ab oratione non deficias, imò precibus & clamori insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit: Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, caue ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, vt regnum cœlorum accipias: esto violentus, vt vim etiam ipsis inferas cœlis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur, proximus non læditur, sed iuuatur, peccatum minuitur non multiplicatur. Bona inquam violẽtia, qua non quæritur lucrum citò periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas diuino postposito timore diripiunt, & rapinis pauperum magis peccata cumulare quàm lucra augere non cessant, aliquid rapere quo & veras sibi vendicent diuitias, & gloriam laudis perpetuæ acquirant: ne in hoc quoque stultitię arguantur, si cùm possint preciosa & æterna diripere, vilia solùm & transitoria videantur auferre. Inferant & ipsis cœlis violentiam, & regnum cœlorum quadam orationis vi rapiant. Sint in precibus importuni, vt ex longo clamoris vsu dicere possint: *De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.*) Nominis venerandi repetitio, peccandi adauget affectum. Mouetur enim desiderium, si nomen quod diligitur replicatur. Videtur hic qui loquitur, quandam exauditionis causam prætendere, cũ se insinuat clamasse, vt quasi iure debeat exaudiri, qui dudũ institit clamori. Hanc & Apostoli causam Domino dedisse leguntur, cùm Chananæa rogante dixerunt: Dimitte eam: quia clamat post nos. Ideo nanque à Domino exaudiri meruit: quia prima Domini respõsione repulsa, clamare nequaquam cessauit. Fide quippe & dilectione accensa, à clamore non antea destitit, quàm optatam filiæ salutem acquisiuit.

Oratio debet esse perseuerans.

Matth. 11.

Violẽtia est cœlis inferenda.

B

Matth. 15.

C

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

Ascendens iste maius aliquid rogare aggreditur, & in ipsa etiam sua oratione ascendit, cùm hoc adeò expostulat, vt quasi quodammodo aures inclinans orationi suæ Deus intendat: ne fortè sit mora in exauditione, si longè sint aures ab oratione. Videtur enim quendam diuinæ miserationis præcipuum precari affectum, cùm rogat eum quodammodo ad audiendum affectari: vt cùm vocem velit audire supplicantis, opus non differat exercere miserentis, humanæ in hoc sequens locutionis modum, quasi huiusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet volũtas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicantem aliquem audire negligit, quasi primo aditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si verò qui rogatur, primò libenter audire cœperit, & aliis postpositis negociis, verbis solummodo rogantis intendere, continuò ille qui rogaturus aduenit, quandam concipit impetrãdi fiduciam, & ipsa quodammodo spe animatus, suam liberius proloquitur causam. Manum quippe bonæ voluntatis suæ Dominus illi dedit indicium, cùm loquenti se præbuit incunctanter intentum. Sic & nos cùm dari nobis veniam à Deo quærimus, & cœlestis gratiæ vitalia dona conferri, si nobis Deum præsentem aliquid suauitatis & dulcedinis suæ senserimus indiciis, ad ipsius desiderium studiosius animamur, super his quę cupimus, adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cùm ille quem anima nostra desiderat, desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendẽs igitur iste qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem leuare proposuit, aures Dei deprecationi suæ intẽtas deposcit: vt quia oratio sua ad Deũ per rectæ studium intẽtionis dirigitur, circa eum quẽ rogat, velociter exaudiatur. Ascendenti autẽ & prouecto viro, à Domino per prophetã dicitur: Ad-

D

Oratio & deprecatio, differunt. huc loquente te dicam, Ecce assum. Inter orationem & deprecationem hoc interest: quia oratio pro virtute perseuerantiæ, deprecatio verò fit pro peccatorum impunitate. Ideo qui ad celsitudinis arcem ascenderere contendit, dicit: *Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.*) Deprecatur enim Deum vt peccatorum suorum obliuiscatur, vt pater esse velit, non iudex. Ideóque subiungit dicens:

Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit?

Nomen repetit, vt affectum excitet. Iniquitatem Deus obseruaret, si peccatoribus veniã negaret. Solummodo ostẽderet seueritatem, nõ etiã adhiberet pietatem. Quod si faceret, nemo æternæ gloriã fœlicitatis expectaret: nemo ad patiendum iusti examinis pœnã sufficeret. Omnes enim peccauerunt, vt ait Apostolus, & egent gratia Dei. *Roma.3.* Verùm quia pœnitẽtibus ex corde ignoscit, & peccatore conuerso omniũ iniquitatum eius obliuiscitur, quis iam de misericordia dubitet? *Esa.44.* Quis iam de venia desperet? Hæc etenim per prophetã Dominus pollicetur dicẽs: Ego sum, ego sum, qui deleo vt nebulam iniquitates tuas vt iustificeris. Attẽde qualiter peccati cõfessio peccata obliteret, quæ iustificat iniquum, tollit à Deo memoriã peccatorũ. *Philip.3.* Confiteamur vt deleantur nostra peccata, nec post confessionẽ ad ea reuertamur, sed iuxta Apostolũ, in anteriora nos extendẽtes, quæ retrò sunt obliuiscamur. Nõ gestiamus reuerti in Aegyptũ, aut sedere super ollas carniũ, nec simus cõcupiscentes malorum, nec idola mentis veneremur, nec Deum tentemus, nec in deserto mũdi huius murmuremus. *Cõfessio est, & peccati, & laudis.* Cõfiteamur de præteritis peccatis nos accusantes, cõfiteamur de peccatorũ indulgentia Deum laudãtes. Est nãque cõfessio peccati, & cõfessio laudis. Si enim cõfessio laudis nõ esset, saluator noster nequaquã dixisset: *Psalm.32.* Confiteor tibi pater cœli & terræ. Nam quomodo peccatũ cõfiteretur, qui peccatũ nõ fecit? præcedat itaque cõfessio, vt laudatio sequatur, sicut scriptum est: Rectos decet collaudatio. Habemus enim pontificem qui posit compati infirmitatibus nostris, de quo & apertè sequitur:

Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te Domine.

Heb.9. Quis est propitiatio nisi Christus Iesus, qui se obtulit sacrificiũ Deo, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorẽ bonorum operum? denique Ioannes ait: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. *1.Ioan.2.* Qui est apud Deũ: quia sedet ad dexterã Dei, sicut dicit propheta: *Psal.109.* Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos, scabellum pedũ tuorum. Apostolus quoque perhibet, quòd ad dexterã patris sedens pro nobis interpellet. *Et propter legem tuam sustinuite Domine.*) Lex Dei misericordia est, qua peccantibus veniam cõtulit, reuertentibus æternę vitę aditum patefecit. Hãc legem pro crucifixoribus suis patrẽ exorãs Christus impleuit, hanc nobis tenendam verus magister indixit. *Lucæ.6.* Ait enim: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderũt, & orate pro persequẽtibus & calumniãtibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est. *Filij dei esse non possunt, qui inimicos nõ diligunt.* In quo profectò ostẽdit: quia filij Dei aliter esse non possumus, nisi misericordię legem seruantes, inimicos diligamus. *Gala.6.* Hanc etiã nobis Paulus tenendã insinuat, cùm ait: Fratres etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, cõsiderans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Christi. Quis autẽ portat alterius onera, nisi qui charitatẽ habet? Qui enim veraciter diligit, læsus nõ lædit, cõtumeliis vicẽ non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum nanque est: *1.Cor.13.* Charitas patiens est, benigna est. *Charitas est patiens & benigna.* Patiens quidẽ vt aliena mala toleret, benigna verò vt ipsos etiã quos portat, amet. Qui ergo illata mala æquanimiter tolerat, quasi infirmi fratris onera portat. Hęc est lex misericordię, per quam perpetuam euadere damnationem confidimus, per quam etiam saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum expectamus. Qui si, vt suprà dictum est, iniquitates obseruaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco dimittimus, vt peccatorum nostrorum ab eo veniam percipiamus. Hinc nanque per semetipsam veritas ait: *Luca.9.* Dimittite, & dimittetur vobis.

Sustinuit anima mea in verbo eius, sperauit anima mea in Domino.

Vide perfectę charitatis ordinẽ. Ascendens iste & in amore diuino proficiens, qui fide & dilectione introrsus accẽditur, desiderio ad æterna erigitur. Spe ad summa leuatur, proximorũ non negligit curam, non postponit salutẽ: ad eos inter ipsa diuinæ gaudia contẽplationis conuertitur, & vt gradibus eisdem ad Deum accedant, hortatur: eis nimirũ exemplum se proponens, vt si infirmitate aliqua impediantur à desiderio proficientis, iam & peruenientis promoueatur exemplo. Ideóque ait: *Sustinuit anima mea in verbo.*) Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda vestra in virtute eius: quia sustinuit anima mea in verbo eius. Qui manet in verbo, non fraudatur à regno. Aliter nanque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Ideoque ait: Manete in me, & ego in vobis. *Ioan.15.* Vbi enim manendum nisi in ipso? Deficient Domus, palatia corruẽt, destruentur ciuitates, ab imis sedibus turres euellentur. Postremò, cœlum & terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternũ. Maneam' ergo in eo qui manet in ęternũ. Non sequamur vanitatem, deserentes veritatẽ: nec contristemur sicut cæteri qui spem non habent, sed sustineamus eum. Et si moram fecerit, expectemus, ne cõtingat nobis quod per Prophetam dicitur: Væ his qui perdiderunt sustinẽtiam: *Eccl.2.* vnde & subditur: *Sperauit anima mea in Domino.*) Quicunque mundanæ aduersitatis fractus molestiis, diabolicæ tentationis infestatione deiectus, à spe cœlestiũ promissionum deciderit, sustinentiæ quam prius habuerat mercedẽ amittit. Qui verò sustinebit, magnam reportabit remunerationẽ. Fidelis enim Dominus in omnibus viis suis. *Psalm.144.* Promisit in hac vita pœnitentibus veniã. Manifestum est ergo quia sicut confitentibus remissionem tribuit peccatorum, ita à spe non decidentibus dabit regnum cœlorum. Ideo qui in verbo eius sustinuit, in Domino sperare se dicit: Sicut enim *Hiere.17.* maledictus homo qui confidit in homine: ita & beatus cuius *Psalm.39.* est nomen Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas.

A custodia matutina vsque ad noctem, speret Israel in Domino.

Si ad literam hoc accipiamus, dehortari nos potius quàm monere videtur. Quis enim tam pusilanimis: vt vna tantum die speret in Domino? Vbi iam erit illa Pauli sentẽtia qua ait: Si autẽ quod non videmus, speramus, per patientiã expectamus? *Roma.8.* Quàm parua vnius diei patientia, & quàm breuis expectatio? Sed vt hunc locum melius intelligamus, ad vicesimi primi Psalmi titulũ curramus. Intitulatur enim pro assumptione matutina. Quæ est assumptio matutina, nisi resurrectio Deo manè facta? Ibi nẽpe & custodia facta fuit, ad hoc vsq; prorũpente Iudaicæ cæcitate perfidiæ, vt quẽ viderant mortuum, crederent non resurrecturum. Et ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulchũ munierunt. Alia translatio habet, à vigilia matutina: per quod aptius ipsa Domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormiuit in morte, vigilauit in resurrectione. Ideoq; dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, *Psalm.3.* & resurrexi. Et iterũ: Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. *Psal.101.* Hæc itaque resurrectio spei nostræ fundamẽtum est: quia illuc nos peruenturos speramus, quò caput nostrum præcessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionẽ legim' resuscitatos, & tamẽ dicit Apostol': Quia primogenitum mortuorum eum nominat. *Christus primitiæ dormientium.* Quotquot enim ante eũ resurrexerũt, iterum mortui sunt: Christus verò resurgẽs à mortuis, iam nõ moritur. *Roma.6.* Christi ergo resurrectio spei nostrę fundamentũ est: quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet iam homo de resurrectionis veritate ambigere, cùm sciat verũ hominẽ Christũ à mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est vt viuerem', accepit à nobis vt offerret pro nobis. Moriendo

endo itaque mortem destruxit, resurgendo vitæ aditum nobis patefecit. Hinc est quòd eidem Ecclesia dicit: Notas mihi fecisti vias vitæ. Ante aduentum quippe eius, vitæ via omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, & ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille veniret qui & impios ad iustificationem, & mortuos vocaret ad vitam fidem astruens mortis & resurrectionis suæ iudiciis, & doctrinæ nouæ nos formans institutis, per quæ nimirum, & mortẽ possemus euadere, & in nouitate vitæ per adiunctam spirit' sancti gratiam ambulare. Possumus quoque per custodiam matutinam ipsa fidei nostræ rudimenta accipere, vt à tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratiæ salutaris, intentionem suam vnusquisque ad eum dirigat, & spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima, cùm tenebris infidelitatis expulsis, & vitiorum detersa caligine, & emũdatis peccatorum maculis per lauachrũ regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, & in lumine iucundari cognitionis diuinæ. Est enim lumen cognitio Dei, de qua scriptũ est: Illuminate vobis lumẽ cognitionis. Magnum lumen, quod tenebras cordis euacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas iustitiæ, desiderium virtutis adauget. Magnum lumẽ, per quod vitamus offendicula, præcipitia præcauemus, euadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus aduersa, respuimus errorem, sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? Quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quòd propheta nos admonet dicens: Accedite ad eum, & illuminamini. Qui accedit per fidẽ, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratiæ spem sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: *A custodia matutina vsque ad noctem speret Israël in Domino.* Quæ est hęc custodia? nunquid auri vel argẽti? num monilium, vel lapidum preciosorum? num vestium, vel pecuniarum? Nónne hæc sunt quæ mergunt hominem in interitum? Sed est his multo preciosius quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim propheta: Iudicia Domini vera iustificata in semetipsa. Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum. Denique de sapientia dictum est: quia est præciosior cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Hæ sunt ergo diuitiæ quas custodire debet qui de nocte ad matutinũ peruenit, multo preciosiores terrenis, & tẽporalibus veriores, quas nec ignis exuere, nec tinea comedere, nec prędo potest auferre. Hęc etiã mihi videtur propheta sensisse cùm in pręcedẽtibus quæreret: In quo corrigit adolescentior viam suam? Ne si hoc sine discussione assereret, videretur quod adiunctum est, magis ex præcipitatione prolatum, quàm ex iudicio definitum. Et vt consilium eò salubrius crederetur, quò propensiori meditatione examinatum videretur, secutus adiunxit: In custodiendo sermones tuos. Conuersus autem ad Deum, ad interrogata respondet, vt diuinæ pietatis remedium crederetur, quod esset inuẽtũ non præsumptione humana, sed inspiratione diuina. Hinc Hieremias ait: Bonum est viro cùm portauerit iugũ ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit. Iugum est verbum Dei, mẽtis nostræ collo impositũ, vt nec alta ceruice, aut nutibus procedamus oculorũ, nec de accepta qualibet gratia inflemur, nec extollamus in altũ cornu nostrũ, nec aduersus Deũ iniquitatẽ loquamur, sed in omnib' sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes, animas nostras humiliemus, & iuxta Apostolũ, Imitatores Dei sicut filij charissimi existamus. Portandũ autẽ hoc iugũ ab adolescentia, vt iuuentutis annos congrua disciplinæ correctione vnusquisque præueniat: ne si post decursæ iuuentutis annos iugum tulerit, suorũ stimuletur rememoratione peccatorũ, & erroris vsu, & peccandi consuetudine exagitetur, & nouis semper insurgẽtibus prælijs, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, per quos quotidie aut victor existat, aut victus. Nam si ab ipsis adolescentię primordiis ceruicem verbi iugo subdiderit, omnibus in seipso ritè compositis in pace sedebit. Sedebit quidem animæ carnẽ subijciens, & de tribunali rationis quasi de iudiciaria sede omnibus internis motibus velut quibusdã ciuibus edicta proponens. Sedebit inquam nullũ metuens hostẽ, nullam sentiens impugnationẽ. Stare nanque pugnantis est, sedere verò feriati. Sedebit quoque solitarius, id est, ab omni carnalium desideriorũ tumultu remotus. De hac solitudine Dauid dicit: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Neque enim rex potentissimus qui tot milibus populorũ præerat, in solitudine habitabat. Habitabat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritaliũ impetus, nullos peruersarum cogitationũ strepitus, nullos pateretur clamoris iniqui tumultus. Qui verò solitarius sedet, tacet: intelligens, melius esse silere, quàm loqui incautè. Hinc etenim scriptũ est: Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. Prius nanque oportet discere quàm docere. Ideo dictum est: Audi Israël. Neq; enim prius dixit loquere, sed audi. Sed prophetæ dictũ est à Domino: Fili hominis, sta super pedes tuos, & audi quæcunque loquor ad te. Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatur die ac nocte, & audit quid loquatur in eo Dominus Deus, qui loquitur pacem in eos qui cõuertuntur ad cor. Restat ergo vt dicamus quid sit quòd vsque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finẽ esse diei? Sic & vnicuique hominis finis istius vitæ mors sua est. Potest quoque per noctẽ intelligi illa extremi iudicij dies, quam propheta diem nominat tenebrarũ & caliginis, in qua ad cœleste regnum vocantur electi, vbi iam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quæ in hac vita sperauerunt, & ad laudem Dei concinẽtibus sanctis: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum. Quod enim videt quis, quid sperat? Sperauimus ergo in hac vita, vt quod hîc in spe concipimus, ibi in re habeamus.

Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.

Cõmendat nobis Dei charitatẽ, vt nos ad sperandũ hortetur. Ex hoc enim vsque ad noctẽ speramus: quia eũ misericordem credimus, longanimem scimus. Vnde non incõgruè per quendam sapientẽ dictũ est: Tribularer, si non scirem misericordias tuas Domine. Tribulationi quippe cordis nostri remediũ miserationis diuinæ occurrit: & contra diffidentiæ malum, firmissimæ spei adhibet consolationẽ, promissionũ diuinarũ certa nobis proponens exempla, quibus peccantiũ salutem se malle asserit quàm perditionem. Quorundã quoque correctionẽ ad animum reducens, quos etsi à statu rectitudinis error subruit, conditoris tamen gratia in melius reformauit. Ecce grauiũ delictorum mole obrutus, & de meritorum qualitate diffisus, aspicio Zacchæũ, intueor Mariam, considero Petrum, perpẽdo latronem: in quibus miserationi diuinæ splendor apparuit, atque per eos spem veniæ peccantibus dedit. Hæ sunt inæstimabilis miserationis Dei diuitiæ, humano quidem generi à seculis absconditæ, nouissimis verò tẽporib. per mediatorẽ Dei & hominũ declaratæ. Quæ pro sui immensitate adeò incõprehensibiles sunt, vt in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiæ conticescant. Superant enim sensum, sermonẽ transcendunt, intellectum excedunt. Quis enim dignè enarrare sufficiat quantæ misericordiæ fuit, vnigenitum Dei filiũ de sinu patris ad publicum nostrũ descendere, carnem mortalẽ assumere, irrisiones pro nobis, vincula, flagella, crucem, mortẽmque tolerare? Quis cogitare valeat quãtæ fuerit gratiæ, ouem perditam quærere, quæsitam inuenire, inuẽtam in humeris portare? Quis exponere queat, quantæ fuit miserationis, sacratissima preciosi sanguinis effusione gen' humanũ redimere, & sacrosanctũ viuifici corporis & sanguinis sui mysteriũ membris suis tribuere? cuius perceptione corpus suũ, quod est Ecclesia, pascitur & potatur, abluitur & sãctificatur. Ideo & plenitudo tẽporis tempus gratiæ nominatur, in quo iuxta Pauli vocẽ: Apparuit gratia saluatoris nostri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatẽ, & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuam' in hoc seculo. Et iterũ: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri, nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundũ suam misericordiam saluos nos fecit. Hinc per Zachariam prophetã dicitur: In die illa erit fons patens domus Dauid inhabitãtibus Hierusalem in ablutione peccatorũ & menstruatæ. Quis est iste fons nisi vnigenitus Dei filius? de quo per prophetã Deo dicitur: Apud te est fons vitæ. Qui nimirũ tunc patens exti-

Marginalia: Psalm. 15. — Custodia matutina pro quo accipitur. — Psalm. 33. — Psalm. 18. — Prouer. 3. — Psal. 18. — Ibidem. — Thre. 3. Iugum portare debemus ab adolescentia. — Ephe. 5. — Psalm. 54. — Dauid cùm rex esset, qualiter solitudine manere potuit. — Prouer. 11. — Ezech. 2. — Psal. 84. — Psalm. 47. — Peccatorum exemplaria ad se conuertendum. — Misericordia dei est ineffabilis. — Tit. 2. — Tit. 3. — Zacha. 13. — Filius Dei dicitur fons patens.

tit, quando in mundo visibilis apparens, pro liberatione nostra carnē suscepit. Qui etiam domus Dauid dictus est: quia ex semine Dauid secundum carnem natus est. Hierusalē verò visio pacis interpretatur. Hi ergo Hierusalem inhabitant, quid ad amorem cœlestium mentem leuāt. Peccator verò & menstruata est, vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in praua cogitatione. Menstruata nanque mulier ita in seipsa polluitur, vt aliena carne minimè tangatur. Quasi ergo menstruata illa est anima, quæ etsi in praui operis effectum non ducitur, in immundarum tamen cogitationum delectatione versatur. Quia igitur iam patet nobis fons misericordiæ redemptor noster, toto hunc pectore hauriamus, vt extinguere sitim carnalium desideriorum valeamus. Lauemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. Et qui fontem misericordiæ, si clausus esset, quærere debuimus, saltem apertum & patentem non negligamus. Sperandum nanque nobis est: quia ibi pœnitentiæ nostræ locus non deerit, vbi innumerabilium hominum compunctio locum inuenit. Ad hoc enim patet vt lauet, ad hoc fleuit vt lætificet, ad hoc redundat vt purget. Nam subditur:

Psal. 35.

Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius.

Restat igitur vt Israël efficiamur, & omnem transcēdentes creaturam, in eum qui omnia creauit, mētis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro, & per eas ad cōditorē angelorū puro & simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suaue, & tam iucundum quàm mentis oculis & cordis desiderio contemplari Deum, atque eius suauissimam degustare dulcedinem, dulcissimámq; sentire suauitatē? Adest nobis gloria redēptoris nostri, quæ nos à terrenis ad cœlestia erigat, oculos cordis nostri ad videndum solem iustitiæ aperiat, ac per hoc ex omnibus nos iniquitatib9 nostris redimat. Qui viuit & regnat Deus per omnia secula seculorū. Amen.

Prologus septimi Psalmi Pœnitentialis.

DE Psalmi centesimi quadragesimi secundi titulo, iuxta quod pietas diuina cōtulerit, locuturus, prius volo modos aperire prophætiæ, quatenus dum eius diuersitas ostenditur, eius & intelligentia facilius acquiratur. Sciendum nanque est, quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis, factis, somniis. Quicunque enim propheta futura innotuit, aut verbis, aut factis, aut somniis prophetauit. Verbis nāque futura prędixit Esaias cùm ait: Ecce virgo concipiet & pariet filiū, & vocabitur nomē eius Emanuel. Somniis verò Nabuchodonosor futura prętuidit, quæ spiritu sancto Daniel repletus enodauit. Factis Abrahā futura nunciauit, quādo vnicum filium suum ad sacrificia obtulit. Quem nimirum, quē in hoc opere designat, nisi eū qui proprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Ipsa enim antiquorū patrum gesta nobis prophetię sunt, qui dum aliud agūt, & aliud innuūt, occulta nobis quasi per operis linguā produnt. Quod hoc in loco euidenter ostenditur, cùm Absalon facta ad memoriam reducuntur. Absalon nāque patrem persequens, ad hoc vsque liuore feralis prorupit inuidię, vt in seipso destrueret iura naturę. Quē enim naturaliter amare debuerat vt patrē eum inhumanè persequebatur vt hostē. Absalon autē pax patris interpretatur: nō quòd ei pax vlla cū patre fuerit, sed quia quātæ pacis & patientiæ extitit in eius peruersitate pater, ostendit. Quis autē per Absalon nisi Iudaicus populus, quis verò per Dauid nisi redēptor noster signatur? Hinc nāque per prophetā veritas ait: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt. Denique ipse est filius senior, qui adolescentioris inuentioni inuidens & saluti, domū renuit intrare Ecclesiæ. Qui profectò cantium nō cantat lætitiæ, nec concinētium admiscetur choris, & annulo carens fidei, nec stola immortalitatis induitur, nec vituli saginati alimento satiatur. Qui etiam hœdū quærit: quia agnum qui tollit peccata mundi, nō sequitur: & ideo inter hœdos in iudicio statuitur, nec ad cœnam nuptiarum eius vocatur. Patrē ergo Absalon persecutus est, quia Iudaicus populus dum monita salutis respuit, in propria venientē Dei filium recipere recusauit. In tantum autem vesaniæ suæ extendere conatus est rabiem, vt suum occidere præsumeret creatorē. In quo nimirum factò patientia Christi declarata est, qui non solum eis malum pro malo nō reddidit, verumetiam ad mortē ductus pro eis orauit dicens: Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Vnde & Apostolus admonet dicēs: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, nō maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur. Orat autem caput in hoc Psalmo pro membris. Christus pro Ecclesia, virtus pro infirmitate. Orat quippe vt non seuerè iudicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnat hæreticus Ecclesiā, vnitatem infidelis perturbat. Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in vnitate spiritus coniuncta. Quæ etsi omni tempore ad Deum clamat, præcipuè tamen in tribulatione se ad orandū excitat, vnde & dicit: In die tribulationis meæ clamaui ad te. Sed videamus quid dicat:

Prophetia tripliciter fit.

Esaiæ 7.

Roma 8.

2. Reg. 18.

Absalon interpretatur, pax patris: & populum Iudaicum signat.

Psal. 17.

Luc. 23.

1. Pet. 2.

EXPLANATIO SEPTIMI PSALMI penitentialis.

DOmine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua iustitia.

Sancta vniuersalis Ecclesia secundū digniorē partem sui in spe cœlestium præmiorum roborata, sicut in electis habet quod cōseruari desideret, ita in infirmis inuenit quod sibi dimitti exoret: sciens omnes diuino egere auxilio, quos infœlicis vitæ cōditio angustat, cùm & iustus inter pericula securus esse nō valeat, & peccantē nō nisi sola gratia diuinæ miserationis absoluat. Vtrobique ergo pauida, vtrobique suspecta, & pro currētibus orat vt perueniant, & pro regressis obsecrat vt currāt. Inter orationē autē & obsecrationem hoc interest, quòd oratio pro perseuerātia virtutū, obsecratio verò fit pro indulgentia peccatorū. Orat ergo caput vel Ecclesia, vt & bene operātes in iustitia roborētur. In eo verò quod ait: *Auribus percipe obsecrationem meam.*) delinquentium designat debilitatem, qui ad similitudinem ægrotantium quadam omnipotētis medici indigent condescensione, cùm se non valeat ad eū peccator leuare. Vel auribus percipe, id est, obsecrationibus intēde. Hoc nāque per prophetam pollicetur, dicens: Cōuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Vnde & subditur: *In veritate tua.*) In hoc enim vera apparet promissio: quia conuerso tribuitur remissio peccatorum, iuxta quod scriptum est: Iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris: *Exaudi me in tua iustitia.*) Qui gloriatur in se, nō exauditur. Nō exaudiuntur illi qui ignorātes Dei iustitiā, & suam volentes statuere, iustitię Dei nō sunt subiecti. Deniq; Pharisæus iustitiam suam in templo statuere voluit, & ideo à Domino reprobatus fuit. Gloriemur ergo in iustitia Dei, si exaudiri quærimus, vt nos cum propheta dicere possimus: *Exaudi me in tua iustitia.*) Quis autem gloriatur in iustitia Dei, nisi qui nihil boni suis meritis tribuit, & iustum esse quicquid aduersi tolerat sentit? Gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis, nihil boni nō accepti se habere testabatur, humilitatis nobis exempla proponens erat, vt qui gloriatur, in Domino glorietur.

Oratio, & obsecratio, differentiā habent.

Esaiæ 45.

Psal. 50.

Luc. 18.

1. Cor. 1.

Et non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Qui cōtra conditoris flagella murmurat, quasi cū eo in iudicium intrat. Dei nanque accusat iudiciū, qui se æstimat iniustè percussum. Et quasi cum Deo in iudicio cōtendit, qui inter flagella innocentē se ostēdit. Hinc etenim Dominus ad beatum Iob loquitur, dicēs: Nunquid qui cōtendit cū Deo, tam facilè cōquiescit? Vtique qui arguit Deū, debet & respōdere illi. Tūc beat9 Iob quasi Deū arguit cum de percussione sua an fuerit iusta dubitauit. Nullius quippe delicti sibi cōscius, iniustè se percussum credidit: quia merita sibi augeri ex percussione nesciuit. Sed qui multa de operatione sua locutus, audita sanctorū vita tacuit, quasi cum Deo contēdens facilè cōquieuit. Vel certè ille cum Deo in iudiciū ingreditur, qui cū orauerit, murmurat si nō exauditur. Quibus dicit: Anvultis

Murmurantes tur intrare in iudicium cum Deo.

Iob. 39.

Hiere. 2. Esaiæ. 58.

vultis mecũ iudicio contendere? Quasi enim iudicio contẽdebant, qui dicebant: Quare ieiunauimus, & nõ aspexisti? Humiliauimus animas nostras, & nescisti? Siquidẽ stultum est ab oratione deficere, si Deus differat cùm rogatur exaudire. Et iniquum arguere conditorem, si effectus non sequitur orationem, præsertim cùm quid oremus sicut oportet, nesciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant sæpe concessit iratus: sicut econtra Apostolo negauit propitius. Dedit enim regem petentibus secundum desideria cordis eorum: dedit etiam postulanti diabolo, vt Iob simplicem & rectum, & timentem Deum tentaret. Malignos spiritus exaudiuit, & in porcorum gregem dæmonum concessit legionẽ intrare. Non igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus, cùm aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quod si postulata non obtinet, non se abiiciat, aut de diuina erga se miseratione desperet, cùm fortè ea peteret, quibus acceptis vel affligat attrocius, vel inutilius prosperetur. Scriptum quippe est: Auersio populorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos. *Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.*) Scio multos in conspectu hominum iustos videri, & ad spem cœlestium promissorum euectos innocẽter in mundo viuere: qui etsi non delinquant in opere, labuntur tamen aliquando vana aut peruersa cogitatione. Cuius enim mentem cogitationes vanæ non laniant? cuius cor tentationes non vexant? cuius animam desideria carnis non turbant? Non ergo in conspectu Dei iustificabitur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

Dominus iratus sæpe concedit impatientibus quod petũt.

Prouer. 1.

Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam.

Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui parabolam zizaniorum exponens ait: Inimicus autem diabolus est. Et apostolus Petrus ait: Inimicus vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est, inquam, qui incautos decipit, & in via huius vitæ gredientibus laqueos tendit. Ideo propheta ait: In via hac qua ambulabam, abscõderunt laqueum mihi. Rursum de eo scriptum est: Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitas. Dum enim humanæ saluti inuidens perdere innocentem appetit, prius ei aliquid quod libeat ostendit. Quod dum appetere incautus nititur, occulto peccati mucrone transuerberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dum in terrenis commodis peccatum occultatur. Decipula quoq; ab antiquo hoste super semitam ponitur, cùm in actione huius mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita nanque in terra decipula ponitur, vt exposita esca ipsa non videatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrũ in culpa ponit. Ad quod dum auiditatis amore viator inhiat, ex improuiso eum peccati laque⁹ suffocat. Quis huius hostis versutias non metuat, qui tantò est perniciosior, quantò occultior? Non enim quæ extra nos sunt auferre nititur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi tẽporalium bonorum cupiditas, nulla diuitiarũ ambitio, nullum dignitatis desiderium, sola interiora appetit, solas virtutes diripit, solam animam occidit. Quòd si aliquando exteriora tetigerit, non ea aufert vt habeat, sed vt ea auferẽdo animam euertat. Nouimus quomodo multos quotidie fraudibus suis occupet, quomodo vestimentis gratiæ expoliet, deceptos virtutis priuet ornatu, diuitiis opũ defraudet, liuoribus infuscet tentationũ, vulneribus peccatorum transfigat. Hęc est nanque peruersitatis eius intentio, vt omnes deiiciat. Denique quos in viis Dei ambulantes viderit, & in proposito iustitiæ cognouerit fortiores, eos grauius persequitur, a statu rectitudinis subruere conatur. Ideoque ait: *Persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra vitam meam.*) Grauis persecutio. Qui cœperam amore cœlestium terrena relinquere, & contemptis diuitiis secularibus, in cœlis conuersari, iam impulsione diabolica cogor summa & æterna despicere, & de mundi huius prouidentia incerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggrauor: carnalium voluptatum captus illecebris, in ima deducor. Deprimit enim terrena habitatio sensum multa cogitantem. *Humiliauit in terra vitam meam.*) Qui contemptis cœlestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, eius vita in terra humiliatur. Vnde fit vt eò morti fiat proximus, quò à Deo factus est per dissimilitudinem longinquus. Hinc nanque apostolus ait: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum. Vnde & aptè subditur.

Diabolus est generis humani inimicus. Matth. 13. 1. Pet. 5. Psalm. 139. Iob. 18.

Diabolus sola interiora appetit.

Sapien. 9.

1. Tim. 6. Diuitẽ velle fieri periculosum est.

Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Quid infœlicius? Viuebam olim Deo, mortuus seculo: nunc econtrario mortuus deo, mundo viuo. Quid est enim peccatum nisi mors? Hinc etenim scriptum est: Non est in morte qui memor sit tui. Et iterum, intrauit mors per fenestras nostras. Mors nanque est quæ animam à Deo separat, sensuum internorum intercludit officia, diuinam deturpat imaginem, lucis admittit claritatem. Denique qui in Christo moritur, in sepulchro conscientiæ tumulatur, ligatur concupiscentiarum institis, à conspectu Dei proiicitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptũ est: Prodit quasi ex adipe iniquitas eorum. Hos tamen aliquando resuscitat Iesus, & sublato impœnitudinis lapide, à tenebris ad lucem reuocat. Et cùm pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absoluit. Venit ipse ad monumentum, ad lachrymas Ecclesiæ commouetur: iubet vt ad iustitiam resurgat, qui pridem in iniquitate iacuerat. Tantummodo opus est vt per confessionem foras veniat, sentiat cordis dolorem, timeat iudicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc prophetæ documentum. Nam subditur: *Anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.*) Pœnitentis viri spiritus anxiatur, cùm superna desiderans, carnis corruptione deprimitur. Cùm enim terrenæ labis pondere prægrauatus, sustolli ad altiora nititur, ipso suo conamine fatigatus lassatur. Sed eò enixius superiora desiderat, quò verius sarcinam agnoscit quam portat. Turbatur verò cor peccatoris in recordatione peccati, cùm primùm cœperit seipsum cognoscere, & quàm longè à Deo recesserit cogitare. Nec vacat quod addidit: In me. Quasi enim extra se fuerat, qui spretis salubribus & æternis, de noxiis & temporalibus cogitabat: qui ægritudinis suæ molestias non sentiebat: qui se videre cùm cœcus esset putabat. Sed eò in se rediit, quò seipsum qualis fuerat recognouit. Scriptum nanque est: Redite præuaricatores ad cor. Sed de filio prodigo narrauit Dominus: quia cùm distractis & profusis paternis bonis, vitæ cœlestis alimento egeret, in se reuersus sit. Nõ enim in se reuerteretur, nisi à se prius exisset. Ideóque & pater eius ait: Hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Si ergo à patre à quo per inobedientiam discesseras inueniri desideras, & delitiosè in domo illius epulari, ad teipsum statim reuertere, & discussis actibus tuis, vnde excideris recordare, vt eò magis mouearis ad pœnitentiam, quò incipies cognoscere quod amiseris, & perdere quod inueneris. Sequitur:

Psalm. 6. Hiere. 9.

Psal. 72.

Esaiæ 46.

Peccator si à deo recipi desideret, ad seipsum vt filius prodigus reuerti debet.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.

Fœlices antiqui dies, nihil tenebrarũ, nihil caliginis præferẽtes. Quas diuinitatis lustrabat præsentia, securitatis purgabat serenitas, lætitiæ immensitas decorabat. Dies gaudiorũ & luminis, dies virtutũ & pacis, dies delitiarum & suauitatis. Quos nõ perturbabat mœror, nõ infestabat angustia, non obũbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima antequã à statu rectitudinis per culpã caderet pręuaricationis: sed eosdẽ tunc infœliciter perdidit, cùm præcepta cõditoris seruare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorũ parentũ transgressio, per quam oculos eorũ apertos testatur scriptura. Vel etiam illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadã amœnitate stultis arridens, cui maledicit iustus dicens: Pereat dies in qua natus sum. Sancti etenim viri mundi huius prospera magis quàm aduersa metuẽtes, in ipsis successibus suis seipsos discutiunt, & quàm citò transeat mundanæ fœlicitatis fumus attendunt, reuoluentes quod scriptum est: In die malorum ne immemor sis bonorũ,

Dies antiqui quid denotant.

Iob. 3.

Eccli.11. Si quem verò in mũdo prosperari viderint, & in gloria diuitiarum suarum exultare: non culmen dignitatis eius considerant, sed finem illius mente pertractant: vt tantò obnoxius vera bona cõsiderent, quãtò apertius bona nõ esse quæ transeunt vident. Hinc nanque Iob dicit: Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ei⁹ statim. Qui enim in mul- *Iob.5.* titudine diuitiarum suarum confidit, quasi in terra radicem firmauit. Sed vir sanctus eius maledicit pulchritudini, cùm illius derogat prosperitati. *Meditatus sum in omnibus operibus tuis.*) Qui mundi huius diuitias fallaces esse agnouerit, & amore cœlestium cõtempserit terrena, meditatur in operibus bonis quæ vita hac transeunte permaneãt, & æternæ vitæ præmia ferant. Neque enim tempore vtiliter viuitur, nisi ad cõparandum meritum quo in æternitate viuatur. Sequitur. *Et in* *Psal.101.* *factis manuum tuarũ meditabar.*) Loquitur propheta ad Deum: *Psal.18.* Opera manuum tuarum sunt cœli. Et alibi: Cœli enarrant gloriam Dei. Illi sunt cœli qui enarrant gloriam Dei, qui opus manuum Dei dicuntur: quia diuinam in se non deformãt imaginem, charismatum non excludunt dona, animæ speciem non demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis, qui vasa misericordię fecit eos, qui illos ante mundi constitutionem in seipso elegit, vt in se non glorientur, nec altum sapiant, sed timeant, nec dicant in *Psalm.29.* abundantia sua, Non mouebor in æternum. In his meditabitur, qui de Babylone reuersus, exẽpla eorum sibi ad imitandum proponens, ne deceptus conuersatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimiserat relabatur, & fiat deterior erroris cõfusio, si post acceptum aratrum cœperit retrò aspicere, aut ad tollendam tunicam in domum remeare. Eorum itaque exemplo se ad bene operandum excitat, cùm eis absens corpore, mente conuersatur. Gloriam ergo beatitudinis æternæ quam receperunt, aut recepturi sunt, attendit, vt eò magis ad opus bonum animetur, quò cœperit agnoscere quod egerunt, & sperare quod acceperunt.

Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Non sufficit bene velle, nisi sequatur & facere. Ideo qui in operibus bonis meditatum se dixerat, & in meditatione laudis sanctorum immoratum, secutus adiunxit: *Expandi manus meas ad te.*) Hinc nanque Propheta nos admonet, dicens. *Thre.3.* Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum. Quid est manus ad Deum expandere, nisi operationem ad omnipotẽtem leuare? Denique ille manus suas cõtrahit, qui indigẽtib⁹ nihil tribuit, qui vocem pauperis nõ exaudit. Hinc quidam sapiens admonet dicẽs: Non sit manus tua ad dandũ contracta, & ad accipiendum porrecta. Docuit ille manus expandere, qui dixit: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Et Propheta testatur dicẽs: In die tribulationis meæ Deum exquisiui manibus meis. Quid est enim manib⁹ Deũ exquirere, nisi operibus sanctis saluatorem inuocare? Nec ociosè additum est. Ad te: quia sunt plerique qui in eo quod bene agũt, laudari ab hominibus appetunt. Hi manus suas ad Deum expãdunt, qui per opera sanctitatis nõ Deũ, sed mundi gloriã quærunt. De talibus dicit Dominus: Amen dico vobis, receperunt mercedẽ suã. Expandamus ergo manus nostras ad Deum, ne iustitiã nostram faciamus coram hominibus, nec cum fatuis virginibus lãpades vacuas accipiam⁹, sed in vasis nostris oleum sumentes, veniẽti sponso occurramus, vt dicere cum Apostolo possimus: Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.*) Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se nõ extollat de meritis, si in se superbiam humanę pręsumptionis extinguat, si nihil se esse reputet, si virtutis incrementum à cõditore expectet. Ideóque ait: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.*) Quasi enim terra sine aqua, est anima sine gratia. Sicut enim terra quæ imbre non perfunditur, nõ vestitur herbis, non venustatur floribus, nõ abundat messe, sic anima gratia carens nõ operitur virtutib⁹, non cogitat de cœlestib⁹, nõ insistit vtilibus. Vitiato nanque in primo parẽte libero arbitrio, iam nec velle quidem bonũ possumus, nisi illius gratia adiuuemur, apud quem gressus hominis diriguntur. Scriptũ quippe est: Præparatur voluntas à Domino. Et Dominus discipulis ait: Non vos me elegistis, *Ioan.15.* sed ego elegi vos. Et Apostolus: Deus est, inquit, qui operat̃ *Philip.2.* in vobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate. Et iterũ. *Ephe.1.* Gratia Dei saluati estis, per fidem. Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum æstimet sine adiutorio illius, qui ait: Posui vos vt eatis, & fructus vester maneat? *Ioan.1.* Quicunque enim plantet aut riget, incassum vox correptionis exterius perstrepit, nisi ille incremẽtum dederit, sine quo nihil possumus facere.

Marginal notes (left column): *Pauperibus non subuenientes, dicuntur manus contractas habere.* *Lucæ.11.* *Psalm.75.* *Matth.6.* *2.Corin.1.*

Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Non incõgruè à quodã sapiente dictum est: Cupiditati ipsa celeritas tarda est. Parũ enim est desiderãti iustificationes Dei vt exaudiatur, nisi etiã velociter exaudiatur. Addit etiã causam quare exaudiri debeat, quasi instantem iam spiritum nõ habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicẽdo enim, Defecit spiritus meus, pauperẽ spiritu se esse testatur, & de seipso nõ præsumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatũ offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere quod humiliatus est, cõfidens se eius auxilio erigendũ, cuius gratia se sentit elisum. Hinc nanque propheta Dominũ exorans ait: Auferes spiritum eorum, & deficiẽt, & in puluerem suũ reuertẽtur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur. Non e- *Psalm.103.* nim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitùs euacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei, *Spiritus Dei super quos requiescit.* nisi super humilem & quietum, & tremẽtem sermones Dei. Denique qui tremit, deficit. Hinc propheta ait: Defecit in salutari tuo anima mea. Nisi enim quis à semetipso deficiat, ad *Psal.118.* eum qui supra ipsum est, non appropinquat. Hinc de regina *3.Reg.10.* Saba scriptum est, quòd audita sapientia Salomonis, & visis ministris domus eius, nõ habebat vltra spiritum: quia electorum Ecclesia de gentibus congregata, cognita Christi gratia, & Euangelicæ doctrinæ inuentis magistris, abiecto superbiæ spiritu, omníque elationis fastu deposito, didicit de seipsa diffidere, & in regis sui misericordia magna sperare.

Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.

Solẽt domini irati ab his quibus offensi sunt seruis oculos auertere, & si quando illi pro gratia supplicauerint, in partem aliam faciem declinare. Et quia rectò eos intuitu conspicere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostendunt. Deus quoque idem delinquentibus auertitur: quia turpitudinem eorum sereno vultu inspicere dedignatur. Sed qui abiicit delinquentem, conuertitur ad pœnitentem, vocat etiam auersos, donat peccata conuersis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adiuuat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse nanque per prophetam dicit: Conuertimini ad me, & ego *Zacha.1.* conuertar ad vos. Sed quia conuerti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum propheta clamemus: *Ne auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.*) Auertente Domino faciẽ, peccator in lacũ descẽdit: quia nisi illum De⁹ misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera in desperationis foueã cadit. Nã & Petr⁹ amarè nõ fleuisset, nisi eũ Dominus respexisset. Est enim pœnitẽtia vnum de perfectis donis descẽdentibus à patre luminũ. Nisi ergo benigna Dei misericordia mentẽ hominis illuminauerit, impossibile est ei in nouam naturã mutari, cùm scriptum sit: Nõ potest homo à se facere quicquam, nisi datũ fuerit desuper. Et Apostolus. Fiduciã, inquit, talem habemus per Christum ad Deum, non *2.Corin.3.* quòd sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra ex Deo est. Si ergo nec cogitare aliquid à nobis sufficim⁹, quomodo sine respectu misericordiæ Dei pœnitentiã agemus? Sunt enim tenebræ vbi Christ⁹ nõ respicit, vbi lux illa vera nõ ingreditur, quæ sic lucet in tenebris, vt tamen non cõprehendatur à tenebris. Ideóque propheta Dominũ exortãs dicebat: Faciem tuam illumina super *Tenebræ sunt vbi Christus nõ respicit.* seruum tuum. Quid est autẽ facies Dei, nisi quædam claritas *Psalm.118.* cognitionis eius? Hanc cognitionis eius claritatẽ non vidẽt, qui misericordiam ipsius ignorãt: qui de peccatorum suorũ venia desperãt. Illi denique in lacum descendunt, vbi lumen non

non videant misericordiæ, intentionem cordis non dirigant ad cœlos, carnis satisfaciant desideriis, Deũ contemnant sicut scriptum est: Peccator cùm in profundum venerit, contẽnit. De talibus per Amos prophetam Dominus intonat dicens: Si cælauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Quid est enim celari in profundo maris, nisi in altitudine delitescere desperationis? Cælat verò se qui non confitetur peccata sua. Non confitetur autẽ qui desperat de misericordia Dei. Vel certè ille se ab oculis Dei celat, qui à mandatis eius auertitur. Oculi enim Domini, spiritus Dei, qui legem, id est, mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celauerint, potestatem accipit diabolus vt eos mordeat, & vt in ventrẽ eos suæ malitiæ inducat. Ipse est enim serpens cui dictum est: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.

Prouer. 18. Amos 9. Gene. 3.

Auditam fac mihi manè misericordiam tuam: quia in te speraui.

Psalm. 83. Rom. 13.

Quid est manè, nisi sequẽtis diei initium? Quæ autem dies nisi illa de qua propheta dicit: Melior est dies vna in atriis tuis super milia? Et Apostolus: Nox, inquit, præcessit, dies autem appropinquabit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus arma lucis, sic vt in die honestè ambulemus. Illa est enim dies quã verus ille sol illuminat qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non obumbrat turbo. Quæ rectè vna dicitur: quia nullus finis termino angustatur. In hac quippe vita diem non habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In qua cęcitatis nostræ patimur tenebras, & erroris humani deflemus caliginem. In qua assiduis mœroris, & angustiæ premimur nebulis, & per deuia trahimur, quasi captiui lumen sapientiæ non habentes, & in cogitationibus nostris euanescentes. Cùm autẽ Christus apparuerit vita nostra, & reuelata facie Deum videre cœperimus, tunc omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis euanescet ignorantiæ fumus, omnis dissipabitur tentationis nebula: quia & corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Illa erit claritatis & lucis dies, quam electis omnibus præparauit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Huius diei manè est futura resurrectio, iuxta quod scriptum est: Manè astabo tibi & videbo, quoniam nõ Deus volens iniquitatem tu es, neque habitabit iuxta te malignus. Et iterum: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime: ad annunciandum manè misericordiã tuam. In ea quippe iustorũ lucescet fœlicitas, apparebit gloria, videbitur exultatio, vbi absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, vbi nouissima destruetur mors, vbi iusti fulgebunt sicut Sol in regno patris eorum. In illo autem mane auditam faciet Dominus misericordiam suam, cùm segregatis iustis, ab impiis, ouibus scilicet ab hœdis, dicet his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Ibi nota fiet misericordia Dei, quam in præsenti vita mẽs humana capere non potest. Præparauit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Ideo qui per bonam conuersationem à gratia Dei venientem, ad desiderium æternæ vitæ erigitur, dicit: *Auditam fac mihi manè misericordiam tuam.*) scilicet æternam. Misericordia enim Domini ab æterno vsque in æternũ super timentes eum. Quòd si illa sanctorum fœlicitas misericordia est, & non meritis acquiritur, vbi erit quod scriptum est: Et tu reddes vnicuique secundum opera sua? Si secundũ opera redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere, & aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quòd secundũ opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, vt cuius apparuerint bona opera, eius sit & retributio gloriosa. Illi nanque beatæ vitæ in qua cum Deo, & de Deo viuitur, nullus potest æquari labor, nul la opera cõparari, præsertim cùm Apostolus dicat. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriã quæ reuelabitur in nobis. Quãquam & ex hoc quoque misericordia iure possit nominari: quia pro illis operibus datur quę sine præuentu misericordiæ Dei nemo adsequitur. Vnde in

Dies in hac vita non habemus. Psal. 5. Psal. 91. Apoc. 21. Matth. 13. Matth. 25. 1. Cor. 2. Prouer. 24. Rom. 8. Psal. 58.

A Psalmis dicitur: Deus meus, misericordia eius præueniet me. Nisi enim vasa iræ fecisset vasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa cõuersatio sancta discerneret, neminem à pœna perpetuæ mortis iustitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit, vt in hac vita bene operentur, eis misericordius largitur vt in æterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc est gratia quam pro gratia dãdam sanctis Dei Apostolus perhibet, vt quibus in hac vita diuinitus datur gratia sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gratia æternæ fœlicitatis. Quod verò ait: *Quia in te speraui.*) quasi causa est iustæ petitionis: quia cùm spem suam quis in Deo posuerit, ad exorandum Deum confidentior erit. Dixerat quoque superius: Defecit spiritus meus, nunc verò in Deo sperare se dicit: In quo maioribus vsus confidentiæ remediis, spei nostræ saluberrimum adhibet documentum, vt discamus parum esse quòd à nobis deficimus, nisi nos transcendentes in Deo proficiamus.

Vasa iræ fecit deus vasa misericordiæ.

B *Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.*

Quis est qui peruenire possit ad audiẽdam manè vocẽ misericordiæ, nisi ambulauerit in via iustitiæ? Hinc Propheta Dominum exorãs ait: Viam iustificationum tuarum instrue me. Et illud: Dirige me in semitam rectam propter inimicos meos. Et dirige in conspectu tuo viam meam. Sciebat enim viam esse quæ recta videtur hominibus, cuius nouissima ad mortem ducunt. Ideóque ait: *Notam fac mihi viam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.*) Vide ordinem. Primum est vt à teipso deficias, nec super te causa iactantiæ rapiaris, sed omnibus inferiorem te sentias, & sic in te spiritum superbiæ extinguas. Non te generis nobilitas extollat, non erigat honor, non inflet prudentia. Qui enim confidit in homine, maledicto subiacet. Deinde sequitur vt in Deo speres, vt derelictus, iuxta prophetam à patre & matre, assumaris à Domino, & eius præsidio guberneris inter fluctus mundanæ tentationis. Postremò vt animam ipsam leues ad Deum, C & omni vanitate expulsa, in cœlestibus conuerseris, vbi delitiarum Dei reficiaris dulcedine, & visionis eius perfruaris claritate. Non tibi subrepat terrenarum delectatio cupiditatum, non vanitatum phantasmata mentem occupent, quæ cùm animum in diuersa traxerint, tantam inducunt caliginẽ negligentiæ, & cæcitatis tenebras opponũt, vt cùm appetere cœperit infima, nullatenus erigatur ad summa. Si amore cœlestium accensus fueris, & per istos ascenderis humilitatis gradus, poteris & tu dicere cum propheta: Ad te Domine leuaui animam meã. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus planè quem iniquitas non onerat, non reuocat delectatio, non inclinat voluptas, quem non grauat cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambitio, sicut scriptum est: Beatus vir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit.

Psal. 118. Psal. 26. Psalm. 56. Psal. 26. *Terrenorũ contemptus est saluberrimus.* Psal. 24. Psal. 63.

Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam: quia Deus meus es tu.

D Qui in via ambulat, insidias metuit, hostium timet incursus, prædonum impetus perhorrescit. Ideo qui viam non esse salutis desiderat, vt etiam ab inimicis eripiatur exorat. Nouit quia inter inimicos graditur, in medio laqueorum, vndique pericula imminent, vndique ponuntur insidiæ, vndique incauti præcipitantur. Aduersarius enim noster diabolus tãquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Occupat incautos, inermes sauciat, incautos expoliat. Alios necat, alios captiuat, alios suffocat. Aliquando transfigurat se in angelum lucis, & incautæ menti quædam agenda bona proponit: vt dum à proposito tentatus deciderit, & tentationum ventis velut arundo cœperit agitari, facilius ad delicti iudicatur consensum. Inserit inutiles cogitationes, vana adhibet desideria, virtutum figmenta depingit. Si quem verò inuenerit fortiorem, in bono proposito perseuerantem, cum acrius persequitur, & grauioribus admotis tentationum aculeis, extinguere conatur. Habet quoque secum nequitiæ ministros, & duces & satellites suos: cum quibus aduersus humanam fragilitatem congreditur, vt eò tantò facilius superetur, quantò non ab eo, sed à multis impugnatur. Con-

Pericula multa sunt in via præsentis seculi. 1. Pet. 5.

tra hunc potentem aduersarium eiúsque plurimos apparatus nos instruebat Paulus cùm diceret: Nō est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quis tot inimicorū cateruas euadere, eorúmque insidias inuestigare potest? Non grauantur carne, nullis occupantur curis, sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum aduersus eos dimicans illæsus abire potest, nisi auxilio diuinæ gratię vallatus fuerit, & scuto bonæ voluntatis eius coronatus? Etiam si bonæ operationis studio floreat, si lumine polleat virtutum: non poterit inimici rugientis superare nequitiam, nec potestatis iniquæ reprimere vires, nisi illius fuerit fretus præsidio, qui sic manet in nobis, vt etiam pugnet pro nobis. Restat ergo vt in omnibus diuinæ gratiæ auxilium postulemus, & ad illud inexpugnabile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat: *Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi.*) Et alibi: Domine refugium factus es nobis. Notandum verò quia non ait protege me, sed eripe me, quasi dicat: Iam me fraudum suarum laqueis implicant, iam deceptionum astringunt nodis, iam retibus iniquitatum inuoluunt. Quis autem ad eripiendum idoneus, nisi ille cui cum propheta cantamus: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est & nos liberati sumus? Et ne quis sibi placens de ereptione sua glorietur, adiunctum est: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram. Ambulantes itaque in via hac in qua absconderunt laqueos nobis, totis ad Deum medullis cordis clamemus: *Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam: quia Deus meus es tu.*) Iustum est vt Deo suo omnis homo seruiat, creatura obediat creatori, Domini sui mandata seruus non transgrediatur. Contendat Christiana anima facere voluntatem Dei sui, agnoscat creatorem suum, audiat vocem eius, dirigat viam eius, obediat præceptis eius. Oret vt doceatur, vt postulet dirigatur, supplicet vt confirmetur. Hoc quippe sine auxilio diuinæ inspirationis adsequi nemo potest, sed in omnibus diuina nobis est exoranda clementia: vt infuso cordibus nostris spiritu cuius vnctio docet nos de omnibus, discamus quæ sit volūtas Dei bona, beneplacens & perfecta.

Ephe. 6. — *Psalm. 89.* — *Psalm. 123.* — *Anima christiana quid agere debet.* — *Roma. 12.*

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.

Qui à spiritu suo defecit, à spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superius suum spiritum defecisse. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortasse deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipasset, in qua fames esset verbi Dei, in qua vni ciuium, videlicet diabolo, qui princeps est mundi huius nuncupatus, adhærens, ad porcos mitteretur pascendos. Vbi porcorum cibis vētrem suum cuperet implere, id est, malignorum spirituum suggestionibus carni suæ satisfacere. Iam verò malo spiritu deficiente, Dei bono assumptus, in terram rectam speret introduci: quæ tribulos non germinet & spinas, nec deserta sit, vel inuia, vel inaquosa, sed centenis exhuberet fructibus & delitiis abūdet æternis. Qui enim spiritu Dei aguntur, hi, iuxta Apostoli vocem, filij Dei sunt. Si autem filij, & hæredes. Et si hæredes, hæreditatem possidentes. Quæ est autem hæreditas, nisi terra viuentium? Hinc nanque propheta ait: Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Hinc rursus ait: Benedicentes ei, hæreditabunt terram. Et ne quis crederet terram illam quæ transitura est, benedicentibus & mansuetis hæreditatem promitti, subiunxit atque ait: Iusti autem hæreditabunt terram, & inhabitabunt in seculum seculi super eam: &, Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Si ergo hæreditas filiorum est, & illi sunt filij Dei, qui aguntur spiritu Dei, cùm hæreditas terra viuentium sit, qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducentur. Ad quam quicunque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per prophetam pollicetur dicens: Dabo illis solatium verum, pacem super pacem. Super pacem enim quam dilectis suis in hac vita tribuit, in æterna

Filii prodigi vtilis & pulchra applicatio. — *Roma. 8.* — *Psalm. 36.* — *Ibidem.* — *Ibidem.* — *Esaiæ. 26.* — *Pacē super*

E fœlicitate aliam diuina miseratio dabit: vt iam caro non repugnet spiritui, nec aliqua vllius tentationis subrepat occasio, omnibus iam compositis: vt reformata in melius humana natura, nemo iam cadere, nemo possit peccare. Hæc est pax Christi, quam Apostolis ipse promisit dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. In quo notandum, quia cùm his eis suam pacem promisit, intelligamus sanctos Dei quandam in hac vita pacem habere, sed veram perfectámque pacem ibi solummodo inuenturos, vbi eos iam nulla vana mouebit cogitatio, nulla turbabit illusio, cùm eripuerit Deus animas eorum de morte, oculos eorum à lachrymis, pedes eorum à lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. Nos verò quādiu corruptibili carne premimur, & corporis innectimur nodis, integrę illius perfectæque pacis ignari vanè conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatum, & cogitationibus vanis, quæ frequenter quasi facto agmine ex improuiso erumpentes, mentem confundunt, atque aliò quàm proposuerimus animum trahunt.

F Non enim in potestate nostra est cor nostrū. Non ad Deum secundum voluntatem nostram erigitur, deducitur ad ima, trahitur ad deuia. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, à spiritu Dei bono optemus deduci. *Propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua.*) Non viuit iustitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminauimus non viuificatur, nisi moriatur prius: sic qui mundo & concupiscentiis eius non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Superest ergo vt mortificemus membra nostra quæ sunt super terram, quatenus viuificet nos auctor vitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est & resurrexit, vt nos peccatis mortui, iustitiæ viuamus. Hinc propheta dicit: Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos. Illa nempe resurrectio nostra vita fuit, per quam à morte animæ liberati sumus, atque vitę restituti perpetuæ. Si enim credimus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cū eo. Vides quia qui Christo com-

G moritur, cum eo conuiuificatur, sicut testatur Apostolus, dicens: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Plus est autem viuificari in æquitate, quàm viuificari æquitati. Denique qui in æquitate viuificatur, in ipsam æquitatem introducitur, vt nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per æquitatem ipse Christus intelligi, in quo viuificatur qui mūdo moritur. Denique corpore suo & sanguine pascimur & viuificamur, alimur & saginamur. Nec ociose additur, Propter nomen tuum. Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram, sed Domini gloriam quærimus. In eo nanque opus bonum Deo acceptum efficitur, si ex virtute operis non serui, sed Domini nomen glorificetur.

pacem tribuit Deus dilectis suis. — *Ioan. 14.* — *Mortificemus nos si viuere velimus.* — *Osee. 6.* — *Roma. 6.* — *Ibidem.*

Educes de tribulatione animam meam, & in misericordia tua disperdes omnes inimicos.

H Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, & innumerabiles afflictionum molestias, nulla est maior afflictio, quàm conscientia delictorum. Cùm enim exterius patitur homo, ad Deum confugit, ad virum fortitudinis recurrit. Singulare nanque & saluberrimum est consolationis remedium, tribulationes exterius patienti: vt si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si venit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, & ingressus in interiora mentis penetralia, ibi Deum inuocet, vbi nemo videt. Restat quoque vt ostium cordis contra illatas claudat molestias, vt sæuientium exterius non sentiat impetus, sed in spe cœlestium promissorum exultans postponat damna, molestias negligat, seculi blandimenta contemnat, humiliet se in confessione peccati, magnificet & laudet Deum corripientem & consolantem. Quòd si malæ conscientię tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non inuenit, quoniam fortè recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? vbi consolationem inueniet? vbi requiem perquiret? Grandis tribulatio vbi nullus euadendi aditus, vbi nulla libertatis spes, vbi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, si in transitoriis consolationem quæsierit, ibi animi afflictio vrgebit sollicitudinem

Conscientia delictorum est maxima omnium afflictionum.

Diuitiarum gaudiũ est momentaneum. sollicitudinum stimulabit calamitas, miseriarum turba vallabit. Quæ enim in temporalibus consolatio? quale in diuitiis gaudium? Nunquid nobiscum permansuræ sunt? Nónne illę sunt spinæ, quæ semen verbi suffocant? Quæ sicut acquisitæ lætificant, sic etiam amissæ contristant. Superest itaque vt in tribulatione positus peccator ad eum recurrat, in quo solo vera est consolatio, & per istius vitæ noctes in lectulo cordis Deum quærat. Quem si primò non inuenit, magis ad quærendum animetur, surgat ad amorem cœlestium, ciuitatẽ circũeat exultatione vniuersæ terræ fundatam, interroget vigiles qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio secularis ornatus, & charitatis sagitta interius vulneretur. Nec prius à quærendo desistat, quàm mœrentium consolatorẽ inueniat. Inuentum autem summopere teneat, donec redemptus ope adiutricis gratiæ, à cõscientiæ eripiatur tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in vndis seruare, semel adeptam tabulam non antè dimittit, quàm fractus labore sequentiũ procellarum deficiat, aut vehiculi præsidio adiutus, optatum littus attingat: quis in huius maris magni & spatiosi naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cuius gubernetur pręsidio, *Prouer.3.* regimine deducatur? De ipsa nanque scriptum est: Lignũ vitæ est his qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eam, beatus. Quæ est autem Dei sapientia nisi Christus? secundum *1.Cor.1.* quod Apostolus ait: Christum Dei virtutem & Dei sapientiã. Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosæ tempestatis, per quod possimus, & à periculo horrendæ mortis eripi, & de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostræ fiduciam, quod subditur: *Et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.*) Qui sint inimici humani generis, & christianæ animæ impugnatores, superiori satis expositione declaratum est. Quos tunc clemẽtia diuina disperdit, cùm eis vires nocendi adimit, cùm aduersus iacula tentationis diabolicæ scutum opponit suę protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cùm se ad præualendum impotentes agnoscunt.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego seruus tuus sum.

Iustum est vt bonus seruus à bono domino adiuuetur, cõtra hostiles muniatur incursus, à periculo liberetur. Sed quid est quòd se nominat seruum, cùm seruus non maneat in domo in æternum? Hinc ipsa veritas discipulis ait: Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. *Ioan.15.* *Rom.8.* Et Apostolus: Non accepistis, inquit, spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Sed sciẽdum, quoniam sicut sunt *Timor est duplex.* duo timores, ita etiam sunt duæ seruitutes. Est enim timor pœnam habens, quem perfecta charitas foras mittit. Et timor Domini sanctus permanens in seculum seculi, de quo etiam scriptum est: Initium sapientiæ timor Domini. Et iterũ: *Eccli.1.* Timentibus Deum nihil deest. Ille igitur timor qui à charitate excluditur, ad seruum non manentem in domo pertinere videtur. Timor verò sanctus seruo illi conuenire noscitur, cui voce dominica dicitur: Euge serue bone & fidelis, *Lucæ.12.* quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Quòd verò ait: *Perdes omnes qui tribulant animam meam.*) Ad illam beatæ vitæ fœlicitatem refe- *Vitę beatę excellẽtia.* rendum est, in qua nullum habebimus aduersarium, nullum metuemus inimicum, cùm absorbebitur mors in victoria, cũ illa nouissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, & æquales angelis effecti. Modò enim nihil quietis aut securitatis inuenire possumus, dum adhuc in nobisipsis ingemiscimus grauati, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc nulla erit diabolicæ fraudis impugnatio, nullum hæreticæ prauitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus ita pacatis & compositis, vt in tabernaculis iustorum sola audiatur vox exultationis & salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deum, & in lumine claritatis eius exultabunt, ciues effecti illius ciuitatis, quæ libera est, & æterna in cælis. Quam non obscurant tenebræ, non obumbrat nox, nõ consummat vetustas, non in ea rutilat lumen Solis, aut lunæ splendor, aut stellarum iubar, non ibi lucerna quæritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe diuina eam illuminat, Sol clarificat iustitiæ, lux vera illustrat, lux inquam inaccessibilis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non variatur nocte. Hoc immenso & indeficiente, & lucidissimo lumine illustrata Hierusalem sancta, quæ est mater nostra, filios abdicat tenebrarũ, ciues recipit pacificos: filios videlicet lucis & diei, filios adoptionis, consortes supernæ hæreditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri eius ex lapidibus construuntur viuis, portæ eius ex optimis adornantur margaritis, plateæ eius ex auro purissimo sternuntur, & canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur. Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pœna, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti & humiles corde, ibi spiritus & animæ iustorum, ibi cuncti cœlestis patriæ ciues, & beatorum spirituum ordines regem in decore suo videntes, & in gloria virtutis eius exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, vna omnium lætitia, vna iucunditas.

BOne Iesu, verbum patris, splẽdor paternæ gloriæ, in quẽ desiderant angeli prospicere, doce me facere voluntatem tuam, vt à spiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perueniam ciuitatem, vbi est dies æternus, & vnus omnium spiritus, vbi est certa securitas, & secura æternitas, & æterna tranquillitas, & tranquilla fœlicitas, & fœlix suauitas, & suauis iucunditas: vbi tu Deus cum patre & spiritu sancto viuis & regnas per infinita seculorum secula. Amen.

Deo gratias.

Finis explanationis diui Gregorij in septem Psalmos pœnitentiales.

IN NOMINE DOMINI INCIpiunt Epistolæ ex registro sancti Gregorij papæ.

Mense septembrio Indictione nona: quæ fuit ordinationis eius prima.

Gregorius vniuersis episcopis per Siciliam constitutis: Vt semel in anno in vnum conueniant. Caput primum.

Epistola.1. VALDE necessarium esse perspeximus: vt sicut prædecessorũ nostrorũ fuit iudicium, ita vni eidémque personæ omnia cõmittamus: vt vbi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum cui præcipimus repræsentetur authoritas. Quamobrem Petro subdiacono sedis nostræ, intra prouinciã Siciliam vices nostras Deo auxiliãte cõmisimus. Nec enim de eius actibus dubitare possumus, cui Deo auxiliante totũ nostræ Ecclesiæ noscimur patrimoniũ cõmisisse. Illud quoq; fieri debere perspeximus, vt semel per annũ ad Syracusanã, siue Cathenẽsiũ ciuitatẽ, vniuersaliter honore quo dignũ est, sicut eidẽ iussimus, fraternitas vestra cõueniat: quatenus quæ ad vtilitatẽ ipsius prouinciæ Ecclesiarumq; pertinent, siue ad necessitatem pauperũ oppressorúmque subleuandã, vel ad monitionẽ omniũ atque correctionẽ eorum, quorũ excessus contigerit demõstrari, congrua cũ eodẽ Petro subdiacono sedis nostræ, debeatis moderatione disponere. A quo concilio procul absint odia, facinorũ nutrimẽta atq; inuidia interna tabescat, & nimis execrabilis animorũ discordia. Sacerdotes suos cõcordia Deo placita, & charitas recognoscat. Hæc igitur omnia cũ ea maturitate ac trãquillitate gerite, vt dignissimè possit episcopale cõciliũ appellari.

Gregorius Iustino prætori Siciliæ.

Quem redarguit de frumentis non ex integro transmißis.

Caput. II.

Epistola. 2. QVod lingua loquitur, attestatur consciētia: quia dudum vos & nullius dignitatis occupationibus implicitos, multum dilexi, multúmque veneratus sum. Ipsa nanque incessus vestri modestia quibusdam conatibus exigebat, vt diligi & venerari etiam à nolēte debuisset. Et cùm vos venisse ad administrandam prælaturam Siciliæ audiui, valde gauisus sum. Et quia quandam inter vos atque ecclesiasticos † simulationem subrepere comperi, vehementisimè contristatus sum. Nūc verò quia & vos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat, intantum vos rectè diligere specialiter possumus, inquantum generalitati minimè nocemus. Vnde per omnipotētem Dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuum posituri rationes sumus, vt eius respectum semper gloria vestra ante oculos habeat, & nunquam quolibet ex quo inter vos, vel parua dissensio proueniat, admittat. Nulla vos lucra ad iniustitiam pertrahant, nullius vel minæ, vel amicitiæ, à rectitudinis itinere deflectant. Quòd sit vita breuis aspicite, ad quam quandoque ituri estis iudicem, qui iudiciariam potestatem geritis, cogitate. Solerter ergo intuendum est, quòd cuncta lucra hîc relinquimus, & solas dispendiosorum lucrorum causas nobiscum ad iudicium deportamus. Illa ergo sunt nobis cōmoda quærenda, quæ nequaquam mors adimat, sed mansura in perpetuum præsentis vitæ finis ostendat. De frumentis autem quæ scribitis, longè aliter vir magnificus Citonatus asserit: quia solummodo tanta transmissa sunt, quæ pro transactæ indictionis debito ad replendum sitonicum sufficerent. De qua re curam gerite: quia si quid minus huc transmittitur, non vnus quilibet homo, sed cūctus simul populus trucidatur. Ad regendum verò Siciliæ patrimonium, talem, vt existimo, virum, Deo authore transmisi, cum quo vobis, si, vt ego expertus sum, recta diligitis, omnino conueniat. Quòd autem me vt vestri memor esse debeam admonetis, verum fateor, si ex antiqui hostis insidiis iniustitia nulla subrepat, tantam gloriæ tuæ modestiam didici, vt tuus non esse erubescam.

† al. simultationem.

Respectum ad Deum debemus habere.

Vita quàm breuis sit aspicere debemus.

Gregorius Paulo scholastico.

Morentium magistrum militum & Petrum subdiaconum commēdat.

Caput. III.

Episto. 3. QVicquid mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arrident, non valde penso. De vobis autem mihi hac ex re arridentibus non minimè doleo, qui desiderium meum plenisimè scitis, & tamen profecisse me creditis. Summus enim mihi profectus fuerat, si potuisset impleri quod volui. Si voluntatem meam quam dudum cognitam habetis, perficere optatæ quietis perceptione voluissem. At quia nūc in ciuitate teneor Romana, honoris huius vinculis religatus, habeo aliquid quod etiam vestræ gloriæ exultem. Et quia viro excellentisimo domino Leone ex consule veniente, vos in Sicilia remanere non suspicor: & cùm ipse quoque tuo honore religatus, retineri Romæ cœperis, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar agnosces. Veniente autem viro magnifico domino Morentio Chartulario, ei quæso in Romanæ vrbis necesitate concurrite: quia hostilibus gladiis foris sine cessatione confodimur. Sed seditione militum interno periculo grauius vrgemur. Petrum verò subdiaconum nostrum, quem pro regendo Ecclesiæ patrimonio, Deo authore transmisimus, vestræ gloriæ per omnia commendamus.

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano.

Ipsius beati Gregorij confirmationem apud imperatorem procuranti, amicè conqueritur, & eius orationibus se committit.

Caput. IIII.

Episto. 4. SI charitatis virtus in proximi dilectione consistit, si sic diligere proximos sicut nos iubemur, quid est quòd me beatitudo vestra, non ita sicut se diligit? Quo enim ardore, quo studio, episcopatus pondera fugere voluerit scio, & tamen hæc eadem episcopatus pondera ne mihi deberent imponi non restitistis. Constat ergo quia non me sicut vos diligitis, qui illa me voluistis onera suscipere, quæ vobis imponi noluistis. Sed quia vetustam nauem vehementer confractam indignus ego infirmúsque suscepi: vndique enim fluctus intrant, & quotidiana ac valida tempestate quassatæ putridæ naufragium tabulæ sonant, per omnipotentem Deum rogo, vt in hoc mihi periculo orationis vestræ manum porrigatis: quia & tantò enixius potestis exorare, quantò & à confusione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius statis. Synodicam verò epistolam de subsequēti festinatione transmitto: quia latorem præsentium Bacandam fratrem & coëpiscopum nostrum, in ipso meæ ordinationis initio multis & grauibus pressus occupationibus relaxaui.

Gregorius Theotistæ sorori imperatoris.

Scribit de onere curæ pastoralis, & vitam actiuam & contemplatiuam per Rachel & Liam, Martham & Mariam significari luculenter declarat.

Caput. V.

Episto. 5. MEns mea vestræ venerationi quanta deuotione substernitur, explere verbis nequeo, nec tamen me prodere laboro: quia & me tacente in vestro corde legitis, quid de mea deuotione sentiatis. Miror autem quòd in me collatas dudum continentias vestras ex hac moderna pastoralis officij continentia distraxistis, in qua sub colore episcopatus, ad seculum sum reductus, in qua tantis terræ curis inseruio, quantis me in vita laica nequaquam deseruisse reminiscor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, ascendisse exterius video. Vnde me à cōditoris mei facie longè expulsum deploro. Conabar nanque quotidie extra mundum, extra carnē fieri. Cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter videre, & non solum vocibus, sed medullis cordis ad Dei speciem anhelans dicebam: Tibi dixit cor meum, quæsiui vultum tuum: & Vultum tuum Domine requiram. Nil autem in hoc mundo appetens, nil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita vt in me penè impletum crederem, quod pollicente Domino ex Propheta didicissem: Sustollam te super altitudines terræ. Super enim altitudinem terræ sustollitur, qui & ipsa quæ alta & gloriosa præsentis videntur seculi, per mentis despectum calcat. Sed repentè à rerum vertice tentationis huius turbine impulsus, ad timores pauoresque corrui: quia etsi mihi nil timeo, eis tamen qui mihi commissi sunt, multum formido. Vndique causarū fluctibus quatior, ac tempestatibus deprimor, ita vt rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Redire post causas ad cor desidero, sed vanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus redire non possum. Ex hoc ergo mihi longè factum est quod intra me est, ita vt obedire nequeam propheticæ voci, qua dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus, solummodo exclamare compellor, Cor meum dereliquit me. Contemplatiuæ vitæ pulchritudinem velut Rachelem dilexi, sterilem, sed videntem ac pulchram: quæ etsi per quietem suam minus generat, lucem tamen subtilius videt. Sed quo iudicio, nescio, Lia mihi in nocte coniuncta est, actiua videlicet vita fœcunda, sed lippa, minus videns, quanuis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini cum Maria festinaui, verba oris eius percipere: & ecce cum Martha compellor in exterioribus ministrare, & erga multa satagere. Expulsa à me, vt credidi, legione dæmonum, volui obliuisci quos noui, ad saluatoris pedes quiescere, & ecce mihi nolenti atque compulso dicitur: Reuertere in domum tuā, & annuntia quanta fecerit tibi Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas valeat Dei miracula prædicare? cùm iam mihi difficile sit saltem recolere. Pressus enim in hoc honore tumultu secularium negociorum, ex eis me esse video, de quibus scriptum est: Deiecisti eos dum alleuarentur. Neque enim dixit, deiecisti eos postquam alleuati sunt: sed, dum alleuarentur: quia praui quique dum temporali honore suffulti, foris videntur surgere, intus cadunt. Alleuatio ergo ipsa ruina est: quia dum gloria falsa subnixi sunt, à gloria vera euacuantur. Hinc iterum dicit: Deficientes vt fumus deficient. Fumus quippe ascendendo deficit, & sese dilatando euanescit. Sic videlicet fit cùm peccatoris vitam præsens fœlicitas comitatur: quia vnde ostenditur vt altus sit, inde agitur vt non sit. Hinc rursum scriptum est: Deus meus pone illos in rotam. Rota quippe ex posteriori parte attollitur, & in anterioribus cadit. Posteriora autem nobis sunt bona præsentis mundi, quæ relinquimus: anteriora verò sunt æterna & per-

Psalm. 26.

Esaie. 58.

Psalm. 68.

Esaie. 46.

Psalm. 39.

Psalm. 72.

Psalm. 36.

Psalm. 82.

Philip.3.

& permanentia, ad quæ vocamur: Paulo atteſtante, qui ait: Quæ retrò ſunt oblitus, in ea quæ ſunt priora me extendens. Peccator ergo cùm in præſenti vita profecerit, vt tota ponitur: quia in anterioribus corruens, ex poſterioribus eleuatur. Nam cùm in hac vita gloriam percipit quam relinquit, ab illa cadit quæ poſt hanc venit. Et quidẽ multi ſunt qui ſic exteriores prouectus regere ſciunt, vt per eos nequaquam interius corruant. Vnde ſcriptum eſt: Deus potentes nõ abiicit: cùm & ipſe ſit potens. Et per Salomonem dicitur: Et intelligẽs gubernacula poſsidebit. Sed mihi hęc difficilia ſunt, quia & valde oneroſa. Et quod mens ſponte non recipit, cõgruè non diſponit. Ecce sereniſsimus dominus imperator fieri ſimiam leonem iuſsit. Et quidem prouiſione illius vocari leo poteſt, fieri autem leo nõ poteſt. Vnde neceſſe eſt vt omnes culpas ac negligentias meas non mihi, ſed ſuæ pietati deputet, qui virtutis† myſterium infirmo commiſit.

Iob.36. Prouer.1. Imperator fieri ſimiam leonẽ iuſsit. † al. miniſterium.

Gregorius Narſi patricio.

Cui exponit id quod Apoſtolo Petro dicitur: Macta & manduca.

Caput VI.

Epi.6.

DVm contemplationis dulcedinem altè deſcripſiſtis, ruinæ meę mihi gemitum renouaſtis, qui audiui quid intus perdidi, dum foris ad culmen regiminis aſcendi immeritus. Tãto autem me percuſſum mœrore agnoſcite, vt vix loqui ſufficiam: oculos enim mentis meæ doloris tenebræ obſidẽt. Triſte eſt quicquid aſpicitur. Quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penſo enim ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quantum deiectus exterioris prouectus culmen aſcendi: & pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis miſſus, quaſi deſtitutæ viduæ vocibus, cum Propheta dico: Qui conſolabatur me, lõgè receſsit à me. Quod verò cauſæ & nominis ſimilitudinem faciendo, per ſcripta veſtra clauſulas declamationéſque formatis, certè frater chariſsime, ſimiam leonem vocas. Quos eo modo vos agere conſpicimus, quo ſcabioſos ſæpe catulos, pardos vel tygrides vocamus. Ego enim bone vir quaſi filios perdidi: quia per terrenas curas recta opera amiſi. Nolite ergo me vocare Noëmi, id eſt, pulchrũ, ſed vocate me Maram: quia amaritudine plenus ſum. Quòd autem me dicitis ſcribere non debuiſſe, vt in agro dominico cum bubalis non arares, quia in oſtenſo beato Petro linteo & bubali & omnes feræ oblatæ ſunt, ſcis ipſe quia ſubiunctum eſt, Macta & mãduca. Tu ergo qui eaſdẽ beſtias necdum mactaueras, mãducare iam per obedientiam cur nolebas? Aut neſcis quia eaſdẽ quas ſcripſiſti beſtias ori tui gladi⁹ occidere recuſauit? Quas ergo per compunctionem occidere potueris, de illis neceſſe eſt vt in tui deſiderij fame ſatieris. De cauſa autem fratrũ noſtrorum vt ſcripſiſti, ita futurum, ſi Deus adiuuet, exiſtimo, de qua modò ſereniſsimis rerum dominis ſcribere omnino non debui: quia in ipſo initio non eſt à quæſtibus inchoandum: ſed dilectiſsimo filio meo Honorato diacono ſcripſi, vt opportuno tempore eis congruè ſuggerat, & mihi reſponſum ſub celeritate indicet. Domnum Alexandrum, domnum Theodorum, filium meum Marinum, domnam Euſiriam, domnam Eudochiam, & domnam Dominicam, mea peto vice ſalutari.

Gregorius Marã ſe vocari dicit. Act.10.

Gregorius, Anaſtaſio Epiſcopo Antiocheno.

Cui dicit ab imperatore ſe reditum eius poſtulaſſe.

Caput VII.

Epi.7. Vide infra epiſtolã.25. lib.1.

EPiſtolam beatitudinis veſtræ, vt feſſus requiem, ſalutem æger, fontem ſitiens, vmbram æſtuans accepi. Neque enim illa verba per linguam carnis videbantur expreſſa, ſed ſic ſpiritalem amorem ſuum quem geſtabat, aperuit, ac ſi mens per ſeipſam loqueretur. Sed durum valde fuit, quod ſecutum eſt: quia amor veſter terrena me portare onera prę cepit, & quem prius ſpiritaliter diligebatis, poſtea vt exiſtimo, temporaliter amantes, vſque ad terram me ſuperpoſito onere depreſsiſtis: ita vt mentis rectitudinem funditùs pertdens, contemplationíſque aciem amittens, non per prophetiæ ſpiritum, ſed per experimentum dicam: Incuruatus ſum, & humiliatus ſum vſquaque. Tanta quippe occupationum onera deprimunt, vt ad ſuperna animus nullatenus erigatur. Multis enim cauſarum fluctibus quatior, & tumultuoſæ vitæ tempeſtatibus affligor, ita vt rectè dicam: Veni in altitudinẽ maris, & tempeſtas demerſit me. Periclitanti igitur mihi orationis veſtræ manum tendite, vos qui in virtutum littore ſtatis. Quòd verò me os Domini, quòd lucernam dicitis, quòd multis prodeſſe perhibetis, hoc quoque mihi ad iniquitatũ mearum cumulum accedit: vt cùm vindicari in me iniquitas debuit, laudes pro vindicta recipiam. Quibus autem hoc in loco terrenarum rerum tumultibus premor, explere verbis nequeo, quod tamen colligere ex breuitate epiſtolæ poteſtis, in qua ei minus loquor, quem plus omnibus diligo. Pręterea indico quia à ſereniſsimis dominis quantis valui precibus poſtulaui, vt vos honore reſtituto, ad ſancti Petri Apoſtolorum principis limina venire, & quouſque ita Deo placuerit, hîc mecum viuere concedant: quatenus dum vos videre meruero, peregrinationis noſtræ tædium de æterna patria inuicem loquendo reuelemus.

Pſal.118. Pſal.68.

Gregorius Bacandæ epiſcopo Formienſi.

Menturienſem Eccleſiam deſolatam Formienſi coniungit.

Caput VIII.

Epi.8.

ET temporis neceſsitas nos perurget, & imminutio perſonarum exigit, vt deſtitutis Eccleſiis ſalubri ac prouida debeamus diſpoſitione ſuccurrere. Et ideo quoniam Eccleſiam Menturienſem funditùs tam cleri quàm plebis deſtitutam deſolatione cognouimus, tuámque pro ea petitionem, quatenus Formianæ Eccleſiæ, in qua corpus beati Eraſmi martyris requieſcit, cui fraternitas tua præſidet, adiũgi debeat, piam eſſe ac iuſtiſsimam prouidentes, neceſſariũ duximus, conſulentes tam deſolationi loci illius, quàm Eccleſiæ tuæ paupertati, reditus ſupradictæ Eccleſiæ Menturienſis, vel quicquid ei antiquo modernóque iure vel priuilegio potuit, potéſt ve qualibet ratione competere, ad tuæ Eccleſiæ ius poteſtatémque hac præcepti noſtri authoritate migrare: vt à præſenti tempore ſicuti de propria Eccleſia debeas cogitare, eíque competentia tua prouiſione diſponere, quatenus deinceps, quod perire hucuſque potuit, pauperum Eccleſiæ tuæ vtilitatibus pleriſque proficiat.

Gregorius, Petro ſubdiacono.

Diſceptationem de poſſeſsione per quadraginta annorum tempus poſſeſſa, ſine debito terminari mandat. *Caput IX.*

Epi.9.

GRegorius ſeruus Dei presbyter & Abbas monaſterij ſancti Theodori in Sicilia prouincia, territorio Panormitano conſtituti, inſinuauit nobis homines fundi Saloniaci, iuris ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, fines fundi Gerdimiæ col limitantis eidem præfato fundo Eccleſiæ ſanctæ Romanæ, quos quieto iure per innumeros annos poſſederunt, velle peruadere, & ideo volumus accedente te ad Panormitanam ciuitatem, quæſtionem ipſam tali ratione diſcutere: domino rei apud poſſeſſorem ſicuti hactenus poſſeſſa eſt, videlicet permanente: vt ſi monaſterium præfatum ſancti Theodori fines de quibus certatio mota eſt, inconcuſsis quadraginta annis poſſediſſe repereris, nullam deinceps, etiam ſi quid ſanctæ Romanæ Eccleſiæ competere potuit, patiaris ſuſtinere calumniam, ſed quietem eorum inconcuſſam modis omnibus procurare. Sin verò authores ſanctæ Eccleſiæ non eos poſſediſſe quadraginta annis inconcuſſo iure monſtrauerint, ſed aliquam hæc intra tempora moram fuiſſe aliquando quęſtionem eorundem finium, electis arbitris, tranquillè & legaliter ſopiatur. Nos enim non ſolùm nunquam mota ſuſcitari nolumus, verumetiam quæ praua foris admonemur, ſopire modis omnibus feſtinamus. Ita ergo experientia tua cuncta faciat effectibus mancipari, ne qua poſthac huius rei quæſtio ad nos reuertatur. Teſtamentum autem Bachandæ quondam xenodochi in ea qua conditum eſt, volumus firmitate perſiſtere.

Cauſa.16. q.4. volumus.

Menſe Nouembri. Indictione nona.

Gregorius Honorato diacono Salonitano.

De contentione ipſius contra epiſcopum ſuum. *Caput X.*

Epi.10.

EA quæ contra nos tu & epiſcopus tuus contraria direxiſtis ſcripta agnoſcentes, doluimus, eo quòd inter vos nihil charitas recognoſcit. Veruntamen te in officio ordinis

tui administrare præcipimus: & si illic potest superante gratia causa vestri scandali definiri, multum credimus vestræ animæ aquisiuisse. Sin verò ita discordia inter vos partes suas armauit, vt in timore scandali voluntas vestra debeat remanere, tu ad nostram audientiam indifferenter occurre, & episcopus tuus pro se dirigat quam elegerit personā instructam: vt omnibus subtili ratione perpensis cōstituere, quæ visa fuerint partibus, debeamus. Scire verò te volumus, quòd à te districtè quæsituri sumus si non ea quæ vel propriæ Ecclesiæ, vel de diuersis Ecclesiis similia sunt collecta, sub omni nunc solicitudine & fide seruentur. Quòd si quis ex eis vel negligentiam, vel cuiusquā fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per archidiaconatus ordinem custodiæ eiusdem Ecclesiæ arctius implicaris.

Mense Decembri. Indictione nona

Gregorius Clementinæ patriciæ,
Consolatoriam epistolam facit de morte Eutherij episcopi.
Caput. XI.

Epist. 11. EPistolam gloriæ vestræ suscipiētes, quæ de transitu Eutherij quondam magnificæ memoriæ loquebatur, indicamus non minus animos nostros quàm vestros esse tali mœrore confusos: eo quòd opinionis probatæ viros huic paulatim subtrahi mundo conspicimus, * cuius ruina in ipsis iam causarum effectibus comprobatur. Sed huic nos solerti decet conuersionis cautela subducere, ne sua nos secum pariter ruina circumplicet. Et quidem amicorū nos amissio tantò debet tolerabilius contristare, quantò amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. Sed tamen amissum carnalis vitæ subsidium, potens est ille consolari, qui vt adimeretur permittendo concessit, & ipse ad locum qui destitutus erat consolator accedere. Diaconum verò Anatholium quem aduos dirigi poposcistis, hoc nos facere non posse causæ magis modus quàm rigoris austeritas facit. Vicedominum enim eum constituimus, cuius arbitrio episcopum commisimus disponendum.

* al. quorū.

1. Parte. Dist. 86. diaconum.

Gregorius Ioanni episcopo de vrbe veteri.
Admonet de iniusta vexatione monasterij tollenda.
Caput. XII.

Epist. 12. Ca. 16. q. 1. Agapitus. † al. Georgij. AGapitus Abbas monasterij sancti † Gregorij, insinuauit nobis plurima se à vestra sanctitate grauamina sustinere: & non solùm in his quæ necessitatis tempore aliquod monasterio possint inferre subsidiū, verumetiam quòd in eodem monasterio missas prohibeatis celebrari. Sepeliri etiā ibidem mortuos interdicatis. Quod si ita est, à tali vos hortamur inhumanitate suspēdi, & sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari missas, nulla vlterius habita contradictione permittatis, ne denuò querelam de his quæ dicta sunt, prædictus vir venerabilis Agapitus deponere compellatur.

Gregorius, Dominico episcopo Centumcellensi.
Commendat Luminosam viduam Zemarchi. *Caput.* XIII.

Epist. 13. OFficij quidem sacerdotalis est, vt viduis ac maritali regimine desolatis, impartiri solatia debeatis: vt vnde in hoc mundo humana conditione priuantur, sacerdotali tuitione possint remedia reperire. Quoniam ergo Luminosa honesta fœmina relicta charissimi Zemarchi tribuni, nostræ se post Deum tuitioni commisit, huic vos solatiari in quo sibi necesse fuerit, admonem⁹, nullúsq; sit ei de quolibet molestus articulo. Sed quia comitiuam illam quam vir eius agendam susceperat, nunc Theodoro Palatino concedente, ipsi est mulieri vt peragere debeat attributum, vel quem ipsi placuerit, donec præsentis indictionis celebretur impletio, nullum eandem quousque expleat inquietare permittas. Ita ergo facite, vt & Deum vobis faciatis pro rebus talibus debitorem, & noster huiuscemodi, de impensis à vobis solatiis, propensius animus gratuletur.

Gregorius, Demetrio episcopo Neapolitano.
Præcipit hæreticos, etiam cum periculo, in communionem suscipere.
Caput. XIIII.

Epist. 14. STephanus præsentium portitor, cùm de quibusdam fidei catholicæ capitulis, eius à via veritatis nutaret intentio, pro huius rei dubietate à catholicæ se Ecclesiæ communione E suspenderat, donec eum Deus veritatis iudex ad viam rectitudinis reuocaret: quem recepta satisfactione in fidem catholicam communicasse cognoscas. Sed quia eum quosdam dubietatis suæ socios ibidem in Neapolitana ciuitate habere cōperimus, hoc nobis de his quoque præfatus Stephanus pollicitus esse dinoscitur, vt si eorum ambiguitatem animæ nostræ interpositionis periculo sanaremus, ipsos etiam ad communionem catholicam sine mora posse vel reluctatione conuerti. Pro qua re præsentibus epistolis admonemus, nostra fide, nostróque, sicut ipsi videntur poposcisse, periculo, eos in fidem catholicam communionémque suscipite, quibus potestis modis ad lucem de tenebris reuocate. Ne postquam ad nos huiusmodi causa perlata est, si silentio præterimus, de animabus eorum negligentiæ possimus subire iacturam.

Gregorius, Balbino episcopo Rosellano.
Populonensem Ecclesiam visitationis gratia commendat.
Caput. XV.

F PEruenit ad nos quòd Populonensis Ecclesia ita sit sacerdotis officio destituta, vt nec pœnitentia decedentibus ibidem, nec baptismata possit præstari infantibus. Huius igitur tam pie rei, tamque necessariæ mole permoti, iubemus dilectioni tuæ, vt huius præceptionis authoritate commonitus, memoratæ Ecclesiæ visitator accedas: vt vnum cardinalem illic presbyterum, & duos debeas diaconos ordinare. In parochiis verò præfatæ Ecclesiæ tres similiter presbyteros, quos tamen dignos ad tale officium veneratione vitæ & morum grauitate præuideris, & quibus in nullo obuient constituta canonicæ disciplinæ, vt sanctæ cum digna cautela prouideatur Ecclesiæ. Epist. 15.

Gregorius, Seuero episcopo Aquileiensi.
Præcipit Romam ob fidei causam venire. *Caput.* XVI.

SIcut gradientem per deuia, carpentem denuò rectum tramitem, tota Dominus auiditate complectitur; ita demum de deserente cognitam veritatis viam maiore mœrore, quàm G gaudio quo de conuertente lætatus fuerat, contristatur: quia minoris excessus est, veritatem non cognoscere, quàm in eadem cognita nō manere. Aliúdque est quod ab errāte committitur, aliud quod per scientiam perpetratur. Et nos siquidem quātum incorporatum te iampridem fuisse in vnitatem Ecclesiæ gauisi fueramus, abundantius nunc dissociatum à catholica societate confundimur. Pro qua re iminente latore præsentium, iuxta christianissimi & serenissimi rerum domini iussionem, ad beati Petri Apostoli limina, cum tuis sequacibus venire te volumus, vt authore Deo aggregata synodo, de ea, quæ inter vos vertitur dubietate, quod iustum fuerit iudicetur. Epist. 16.

Gregorius vniuersis episcopis Italiæ.
Scribit vt filios Longobardorum in hæresi Ariana baptizatos ad fidem catholicam concilient. *Caput.* XVII.

QVoniam nefandissimus Antharith in hac, quæ nuper expleta est, paschali solennitate Longobardorum filios H fide catholica baptizari prohibuit, pro qua culpa eum diuina maiestas extinxit, vt solennitatem paschalem vlterius non videret: vestram fraternitatem decet cunctos per loca vestra Longobardos admonere, vt quia vbique grauis mortalitas imminet, eosdem filios suos in Ariana hæresi baptizatos, ad catholicam fidem concilient: quatenus super eos iram Domini omnipotentis placent. Quos ergo potestis admonete, quanta virtute valetis eos ad fidem rectam suadendo rapite, æternam eis vitam sine cessatione prædicate: vt cùm ad districti veneritis conspectum iudicis, possitis ex vestra solicitudine lucrum in vobis ostentare pastoris. Epist. 17.

Gregorius Petro subdiacono.
Insinuat vt Marcello victus & vestitus necessaria ministret.
Caput. XVIII.

INsinuatum nobis est Marcellum Barubicanæ Ecclesiæ, ibidem in Panormitana ciuitate, in monasterio sancti Adriani in pœnitentiam deputatum, non solùm victus necessitatem pati, sed & nuditatis nimiam sustinere molestiam. Pro qua re necesse habemus strenuitati tuæ præsenti iussione præcipere, vt ipsi pro victu & vestimento, stratóque ad continentiam Epist. 18.

tinentiam,puerôque eius anno nam quantum proſpexeris ſatis eſſe,conſtituas:vt inopia nuditâſque eius tali prouidentia poſsint habere conſultum, & vt ea quæ eidem viro deputaueris,tuis poſtmodum poſsint rationibus imputari. Id ergo fac,vt & noſtram iuſsionem impleas , & tu quoque hoc ipſum bene diſponendo hac ipſa poſsis participari mercede. Præterea hoc tibi indagandum mandare curauimus, veteri quæ iam inoleuerat conſuetudine poſtpoſita, vt ſi quæ ciuitates in prouincia Siciliæ pro peccatis per ſacerdotum lapſus à paſtorali regimine vacare noſcuntur,de clero Eccleſiarum ipſarum vel ex monaſteriis, ſi qui digni ad ſacerdotalem locum poſſunt inueniri, perſpicias, & ad nos inquiſita primitus morum grauitate tranſmittas:vt grex vniuſcuiuſque loci per paſtoris lapſum inueniri non debeat longo tempore deſtitutus.Si verò vacantia quidem loca repereris,& nullus tali dignitati ex eadem Eccleſia congruus inueniatur, ad nos ſimiliter inquiſitione ſolerti renuntia : vt Deus quem dignũ talibus ordinationibus indicauerit, valeat prouidere. Non enim oportet vt vnius exceſſu grex dominicus per prærupta poſsit ſine paſtore diffluere. Ita enim & locorum ordinatio prouenit , & reuertendi lapſis ad gradum priorem quò melius pœniteant,ſuſpicio non manebit.

Gregorius Natali epiſcopo Salonitano.

Pręcipit vt Honoratum archidiaconum ſuo gradui reſtituat.

Epi.19.

Caput XIX.

Diſtinc. 74.geſta in prin.

GEſta quę nobis in concilij veſtri confecta ſecretario direxiſtis, in quibus archidiaconus Honoratus addicitur, plenà eſſe cognouimus ſemine iurgiorum:cùm vno eodémque tempore vna perſona nolẽs ad ſacerdotij ordinem prouehitur, quæ tanquam immerita à diaconatus officio remouetur. Et ſicut iuſtum eſt, vt nemo creſcere compellatur inuitus, ita cenſendum puto ſimiliter , ne quiſquam inſons ab ordinis ſui miniſterio deiiciatur iniuſtè. Veruntamen quia inimica Deo diſcordia tuas partes accuſat,locum & adminiſtrationem ſuam Honorato archidiacono reſtituas commonemus,atque concordes diuinis miniſteriis competentia exhibere ſeruitia. Audientiæ & quæſtioni noſtræ ſi adhuc inter vos cauſa nutritur ſcandali,prædictus archidiaconus occurrat admonitus atque dilectio tua pro partibus ſuis dirigat perſonam inſtructam: quibus præſentibus ſolatiante Domino nobis depoſito ſtudio perſonarum quę competunt fauori iuſtitiæ decernere valeamus.

Diſcordia inimica eſt Deo.

Gregorius Natali epiſcopo Salonitano.

Epi.20.

Scribit ſe gregémque dominicum vt precibus adiuuet. Cap. XX.

SCripta reuerentiæ tuæ quæ proceſsioni noſtræ gratias referebat, offerente Stephano diacono, quem direxiſtis, accepimus:& nimirum valde credenda ſunt gratia & ſtudio chàritatis impenſa,dum pontificatus noſtri congaudere ordinem ratio commonebat.Idcirco nos ſalutis tuæ cauſa redditi lætiores,conſcientiam noſtram indicamus,ipſius honoris onera me ægro animo ſuſcepiſſe.Sed quia diuinis iudiciis non poteram reſultare , neceſſario mentem meam parti lætiori reuocaui. Pro qua re reuerentiam veſtram epiſtolario ſermone depoſcimus , vt tam nos quàm Chriſtianus grex curæ noſtræ commiſſus , orationis veſtræ ſolatiis perfruamur,quatenus ea valeamus præſidij firmitate procellas temporum ſuperare.

Menſe Februario:Indictione nona.

Gregorius Nonnoſo.

Maurentium de poſſeſsione quam petijt,dicit ſe exauditurum.

Epi.21.

Caput XXI.

OMnipotens Deus cordi veſtro indicet quanta deuotione ac dilectione vobis coniungor. Et ſi hanc per epiſtolas implere nequeo,ſi quando tamen opportunitatem inueniam,rebus oſtendere curabo. Salutationis præterea alloquium ſoluens indico,quia veniente humili veſtro domino Maurentio de poſſeſsione quam gloria veſtra petiit,per omnia parebimus.

Gregorius,Georgio epiſcopo Italiæ.

Gratiarum actiones facit. Caput XXII.

Epi.22.

BOnitatem veſtræ excellentiæ quam ſemper cognitã habui, experimento ſuperaddito recognoui. Vnde omnipotẽtem Deum deprecor, vt ſua nos protectione cuſtodiat, vobíſque & apud ſe gratiam, & apud ſereniſsimos dominos largiatur.Si autem nullæ hominum qui interſunt vos prauitates diuidant, eſſe me veſtrum proprium valde certum tenete,& vobis dilectione coniunctum. Quod in omnipotente Domino confido : quia hoc vobis etiam per documẽtum meæ atteſtationis oſtendo.Salutationis igitur alloquium ſoluens peto,vt quoties vſus exegeris,veſtris me affatibus releuare curetis.

Gregorius Anthemio ſubdiacono.

Ancillas Dei,Paulinum presbyterum,& alios commendat.

Caput XXIII.

Epi.23.

INſinuatum nobis eſt,ancillas Domini quaſdam Nolanę ciuitatis in Aboritana domo commorantes, nimiam victus veſtitúſque penuriam ſuſtinere. Quibus ex præcepto Dei nos ſubuenire conuenit,& inopiam earum, quantum poſſumus,donante Domino ſubleuare.Propterea experientię tuę præſenti iuſsione mandamus, vt de hac præſenti nona indictione,quadraginta in auro eis ſolidos dare debeas, & deinceps ſuccedẽtibus indictionibus annuos viginti ſolidos miniſtrare,qui tuis poſsint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monaſterij ſancti Eraſmi , quod in latere montis Soractis ſitum eſt:ſed & duobus monachis in oratorio ſancti Archangeli ſeruientibus, quod in Lucano caſtro iuxta ſancti Petri Baſilicam eſſe dinoſcitur , binos te in præſenti ſolidos dare præcipimus,qui & ipſi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac vt impenſę mercedis tu quoque participium ſortiaris.

Gregorius Ioanni epiſcopo Conſtantinopolitano, Eulogio Alexandrino,Gregorio Antiocheno,Ioanni Hieroſolymitano,& Anaſtaſio Patriarchæ Antiocheno a paribus.

Scribit epiſtolam de onere paſtorali ſibi nuper impoſito, in qua etiam plurima teſtimonia ſcripturarum exponit. Caput XXIIII.

Epi.24.

Dignitas ſacerdotalis,ac vitæ declaratur, & officiũ.

COnſideranti mihi quòd impar meritis , ac toto animo renitens , paſtoralis curæ pondera portare compulſus ſum , caligo mœroris occurrit, & triſte cor nihil aliud, niſi eas quæ videri nil ſinũt tenebras videt. Nam quid antiſtes ad Dominum, niſi pro delictis populi interceſſor eligitur? Qua itaque fiducia ad Deum pro peccatis alienis interceſſor venio,apud quem de propriis ſecurus nõ ſum ? Si fortaſſe quiſpiam apud potentem virum , qui & ſibi iratus , & mihi eſſet incognitus, interceſſorem ſuum me fieri quæreret , protinus reſponderem : Ad intercedendum venire nequeo, quia eius notitiam ex ſedula familiaritate non habeo. Si igitur rectè homo apud hominem de quo minimè præſumpſiſſem , fieri interceſſor erubeſcerem,quãtæ hoc audaciæ eſt, quòd apud Deum pro populo locum interceſſoris obtineo, cui familiarem me eſſe per vitæ meritum nõ agnoſco? Qua in re eſt mihi adhuc aliud grauius formidandum:quia ſicut cuncti liquidò cognouimus, cùm is qui diſplicet ad intercedendum mittitur,irati ad deteriora animus prouocatur. Et valde pertimeſco,ne commiſſa mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat,cuius nuncuſque delicta Dominus æquanimiter tolerabat.Cùm verò vtcunque hunc timorem ſupprimo,&conſolatã mentẽ ad pontificalis operis ſtudia accingo, cõſiderata ipſa rei immenſitate deterreor. Perpendo quippe ꝙ omni cura vigilandũ eſt,vt rector cogitatione ſit mund⁹, operatione præcipuus , diſcretus in ſilentio, vtilis in verbo, ſingulis compaſsione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus, bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia, per zelum iuſtitiæ erectus. Quæ videlicet cuncta dum ſubtili ſtudio & inquiſitione perſcrutor, ipſa me in ſingulis latitudo conſiderationis anguſtat. Nam, ſicut prædixi , curandum ſummopere eſt, vt rector cogitatione ſit mundus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc ſuſceperit officij, vt in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat. Quia neceſſe eſt vt eſſe munda ſtudeat manus, quæ diluere ſordes curat : ne tacta quæque deterius

Rector qualis eſſe debet.

1. Quæſt. 1. neceſſe.

inquinet, si sordida ipsa stercoris lutum tenet. Scriptum nanque est: Mundamini, qui fertis vasa Domini. Domini etenim vasa ferũt, qui proximorum animas ad interna sacrificia perducendas, in conuersationis suæ exemplo suscipiunt. Apud semetipsum ergo quantum debeat mundari conspiciat, qui ad æternitatis templum vasa viuentia in sinu propriæ conuersationis portat. Hinc diuina voce præcipitur vt in Aaron pectore rationale iudicij vittis ligantibus imprimatur: quatenus sacerdotale cor nequaquã cogitationes fluxæ possideãt, sed ratio sola constringat. Nec indiscretum quid vel inutile cogitet, qui ad exemplum aliis constitutus, ex grauitate semper debet ostendere quantum in pectore rationem portet. In quo etiam rationale vigilanter adiungitur, vt duodecim patriarcharum nomina describantur. Asscriptos enim patres in pectore ferre, est antiquorũ vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irrepræhensibiliter graditur, cùm exempla patrum præcedentium indesinenter intuetur: cùm sanctorum vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis sui limitem, pedem operis tendat. Rursum cùm me ad consideranda debita pastoris opera confero, perpendo quanta intentione curandũ est, vt sit operatione præcipuus: quatenus vitæ viam subditis viuendo denuntiet, & grex qui pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius quàm per verba gradiatur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa nanque vox libentius auditorum cor penetrat, quàm dicentis vita commendat: quia quod loquẽdo præcipit, ostendendo adiuuat, vt fiat. Hinc enim per Prophetam dicitur: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Vt videlicet qui cœlesti prædicatione vtitur, ima iam terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur: tantòque subditos facilius ad meliora pertrahat, quantò per vitæ meritum de supernis clamat. Hinc diuina lege armum sacerdos in sacrificium & dextrum accepit & separatum: vt non solùm sit eius operatio vtilis, sed etiam singularis, nec inter malos tantummodo quæ recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, vt quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso discat conditori suo immolare. Et non solùm pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis inuitet. Nulla præsentis vitæ appetat, nulla pertimescat: blandimenta mundi respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento contemnat. Vnde supernæ quoque vocis imperio, in vtroq; humero sacerdos velamine superhumeralis astringitur: vt contra aduersa & prospera, virtutum semper ornamento muniatur, quatenus iuxta Pauli vocem: Per arma iustitiæ à dextris sinistrisque gradiẽs, cùm à sola quæ anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectatur. Non hunc prospera eleuent, non aduersa perturbent, non blanda vsque ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant: vt dum nullis passionibus intentionem humiliat, quanta in vtroque humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. Quod rectè etiam superhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri bysso præcipitur: vt quanta sacerdos clarescere virtutum diuersitate debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, vt in eo intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus qui aëreo colore resplendet, adiungitur: vt per omne quod intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, sed ad amorem cœlestium surgat, ne dum in suis incautus laudibus capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque ac hyacintho purpura permiscetur: vt videlicet sacerdotale cor, cùm summa prædicat, in semetipso etiam suggestiones vitiorum reprimat, eisque veluti regia potestate contradicat: quatenus nobilitatem semper intimæ regenerationis aspiciat, & cœlestis regni habitum moribus defendat. De hac enim nobilitate spiritus per Petrum dicitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. De hac etiam potestate qua vitia subigimus, Ioannis voce roboramur, qui ait: Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri. Auro autem ac hyacintho & purpuræ bis tinctus coccus adiungitur, vt ante interni iudicis oculos, omnia virtutum opera ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in cõspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet charitas, quia Deum simul & proximum diligit, quasi coccus ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad authoris speciem anhelat, vt proximorum curam negligat, vel sic proximorum curam exequitur, vt à diuino amore tepescat, quia vnum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad precepta charitatis tenditur, restat proculdubio, vt per abstinentiam caro maceretur. Vnde & bis tincto cocco torta byssus adiungitur: de terra enim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? Quæ videlicet torta pulchritudini superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectissimæ munditiæ candorem ducitur, cùm per abstinentiam caro fatigatur. Cúmque inter virtutes cæteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diuersa superhumeralis specie byssus torta candescit. Rursum cùm me ad considerãdum debitum pastoris verbum ac silentium confero, paueriti cura perpendo, quòd valde necesse est, vt & discretus sit in silentio, & vtilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferẽda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium, hos qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidãtes, loqui recta liberè pertimescũt, & iuxta veritatis vocem, nequaquam iam gregis custodiæ pastorum studio, sed mercenariorũ vice deseruiunt: quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscõdunt. Hinc nanque eos Dominus per Prophetam increpat, dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis voce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est prauis decertantibus ex iustitiæ amore resistere. Pastori etenim recta timuisse dicere, quid est aliud quàm terga tacendo præbuisse? Qui nimirum si pro grege se obiicit, murum pro domo Israël hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicitur: Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant tibi iniquitatẽ tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. Prophetæ quippe nonnunquam in sacro eloquio doctores vocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sint ventura manifestant. Quos diuinus sermo falsa videre redarguit: quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur. Qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt, quia ab increpationis voce cõticescunt. Clauis quippe apertionis, sermo est correptionis: quia increpando culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens sit exhortari in doctrina sacra, & eos qui contradicunt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est. Hinc per Esaiam Dominus admonet dicens: Clama, ne cesses, sicut tuba exalta vocem tuã. Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium ascendit: vt ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamãdo gradiatur. Sacerdos verò si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? Hinc est enim quòd super pastores primos in lingarũ specie spiritussanctus insedit: quia nimirum quos repleuerit, de se protinus loquẽtes facit. Hinc Moysi præcipitur vt tabernaculũ sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: vt videlicet voces prædicationis habeat, ne superni speculatoris iudicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: Audiatur sonitus quãdo ingreditur vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos nanque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit. Aptè autem tintinnabula vestimẽtis eius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis, quid aliud quàm recta opera debem⁹ accipere?

Esaiæ. 52.
Esaiæ. 40.
Leui. 7.
1. Corin. 6.
1. Pet. 2.
Ioan. 1.
Locutio incauta in errorem pertrahit.
Ezech. 13.
Treno. 2.
Prophetæ quandoque doctores vocantur.
Ad Tit. 1.
Mala. 2.
Esaiæ. 58.
Exo. 28.
Sacerdotes sonitum debent dare.

Psalm.131.

re?Propheta atteſtante, qui ait:Sacerdotes tui induantur iu-
ſtitiam. Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, vt
vitæ viam cum linguæ ſonitu, ipſa quoque opera ſacerdotis
clament. Sed conſiderãdum quoque eſt, vt rector cùm ſe ad
loquendum præparat, ſub quantæ cautelæ ſtudio loquatur
attendat:ne ſi inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vul-
nere audientium corda feriantur:& cùm fortaſſe ſapiens vi-
deri deſiderat, vnitatis compagem inſipiẽter abſcindat. Hinc
nanque veritas dicit: Habete ſal in vobis, & pacem habete
inter vos. Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur. Qui igi-
tur loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne eius elo-
quio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait: Non
plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.
Hinc in ſacerdotis veſte iuxta diuinam vocem, tintinnabu-
lis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica,
niſi fidei vnitas deſignatur? Nam ſicut in malo punico vno
exterius cortice multa interius grana muniuntur: ſic innume-
ros ſanctæ Eccleſiæ populos vnitas fidei cõtegit, quos intus
diuerſitas meritorum tenet. Tunc ergo tintinnabulis mala
punica iungimus: cùm per omne quod dicimus vnitatem fi-
dei cuſtodimus. Rurſum, cùm me ad conſiderandum confe-
ro qualis rector in compaſsione, qualíſque eſſe debeat in cõ
templatione perpendo, vt & ſingulis compaſsione ſit proxi-
mus, & præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: quatenus &
per pietatis viſcera in ſe infirmitatem cæterorum transferat,
& per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inuiſi-
bilia appetendo tranſcendat: ne aut alta petens, proximorum
infirma deſpiciat, aut infirmis proximorum congruens appe-
tere alta deſiſtat. Hinc eſt nanque quòd Paulus in paradiſum
ducitur, cœlíque tertij ſecreta rimatur: & tamen in illa inuiſi-
bilium contemplatione ſuſpenſus, ad cubile carnalium men-
tis aciem reuocat, & cùm ſanctum ſit coniugium, creandorũ
cauſa liberorum, aliquid etiam eis & de voluptate largitur
dicens: Propter fornicationem autem vnuſquiſque ſuam v-
xorem habeat, & vnaquæque ſuum virum habeat. Vxori vir
debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. Ecce iam cœleſtibus
ſecretis inſeritur, & tamen per condeſcenſionis viſcera, car-
nalium cubile perſcrutatur: & quem ſubleuatus ad inuiſibilia
erigit, hunc mentis oculum ad ſecreta coniugũ inflectit. Cœ-
lum contemplatione tranſcendit, nec tamen ſtratũ carnalium
ſolicitudine deſerit: quia cõpage charitatis ſummis ſimul &
infimis iunctus, & in ſemetipſo virtute ſpiritus ad alta valen-
ter rapitur, & pietate in aliis æquanimiter ad ima reuocatur.
Pro hac ſuæ compaſsione charitatis iterum Apoſtolus Pau-
lus dicit: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? quis ſcandaliza-
tur, & ego non vror? Hinc rurſus ait: Factus ſum Iudæis tan-
quam Iudæus. Quod videlicet exhibebat non amittendo fi-
dẽ, ſed extendendo pietatẽ, & in ſe perſonã infideliũ transfi-
gurans: vt ex ſemetipſo diſceret qualiter aliis miſereri debuiſ-
ſet, quatenus hoc illis impenderet, quod ſibi ipſe, ſi ita eſſet,
impendi rectè voluiſſet. Hinc iterũ dicit: Siue mente excedi-
mus, Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis: quia & ſemetipſum noue-
rat contẽplando tranſcendere, & eundẽ ſe auditoribus cõde-
ſcendendo tẽperare. Hinc Iacob Domino deſuper inniten-
te, & vncto deorſum lapide aſcendentes & deſcendentes an-
gelos vidit: quia ſcilicet prædicatores recti, non ſolùm ſurſũ
ſanctũ caput Eccleſiæ, videlicet Dominũ contẽplando appe-
tunt, ſed deorſum quoq; ad mẽbra illius miſerando deſcen-
dunt. Hinc Moyſes crebrò tabernaculũ intrat & exit, & qui
intus in contẽplatione rapitur, foris infirmantium negociis
vrgetur. Intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium
portat. Qui de rebus quoque dubiis ſemper ad tabernaculũ
recurrit, & corã teſtamenti arca Dominũ conſulit, exemplũ
proculdubio rectoribus præbens, vt cũ foris ambigunt quid
diſponant, ad mentẽ ſemper quaſi ad tabernaculum redeant:
& velut corã teſtamenti arca Dominũ conſulant, ſi de his in
quibus dubitant, apud ſemetipſos intus ſacri eloquij paginas
requirant. Hinc ipſa veritas per ſuſceptionẽ nobis noſtræ hu-
manitatis oſtenſa in monte orationi inhæret, miracula in vr-
bibus exercet: imitationis videlicet viam bonis rectoribus
ſternens, vt etſi iam ſumma contẽplando appetunt, neceſsi-
tatibus tamen infirmantiũ cõpatiendo miſceantur: quia tunc
ad alta charitas mirabiliter ſurgit, cùm ad ima proximorũ ſe

Mar.6. *Roma.12.* *1.Cor.12.* *1.Cor.7.* *2.Cor.11.* *1.Cor.9.* *2.Cor.5.*

miſericorditer attrahit: & quò benignè deſcendit ad infima,
valenter recurrit ad ſumma. In qua videlicet cõpaſsione ne-
ceſſe eſt vt talẽ ſe qui præeſt exhibeat, cui ſubiecti quiq; oc-
culta quoque ſua prodere non erubeſcant: vt cùm tentatio-
num ſuarum fluctus paruuli tolerant, ad paſtoris mentẽ, quaſi
ad matris ſinum recurrant: & hoc quòd ſe inquinari pulſan-
tis culpæ ſordibus præuident, exhortationis eius ſolatio, &
lachrymis orationis lauent. Vnde & ante fores templi ad a-
bluendas ingredientiũ manus mare æneum, id eſt, luterem,
duodecim boues portant, qui quidem facie exterius eminẽt,
ſed ex poſterioribus latent. Quid nanque duodecim bobus,
niſi vniuerſus paſtorum ordo ſignatur? De quibus lex Paulo
diſſerente dicit: Non obturabis os boui trituranti. Quorum
quidem nos aperta opera cernimus, ſed apud diſtrictum iu-
dicem, quæ illos poſterius maneant in occulta retributione,
neſcimus. Qui tamen cùm condeſcenſionis ſuæ patientiam
abluendis proximorum confeſsionibus preparant, velut an-
te fores templi luterem portant: vt quiſquis intrare ęternita-
tis ianuam nititur, tentationes ſuas menti paſtoris indicet, &
quaſi in boum lutere cogitationis vel operationis manus la-
uet. Et fit plerunque vt dum rectoris animus tentamenta cõ
deſcendendo recognoſcit, auditis tentationibus & ipſe pul-
ſetur: quia & hæc eadem per quam populi multitudo dilui-
tur, aqua proculdubio luteris inquinatur. Nam dum ſordes
diluentium ſuſcipit, quaſi ſuæ munditiæ ſerenitatem perdit.
Sed hæc nequaquam paſtori timenda ſunt: quia Deo ſubti-
liter cuncta penſante, tantò facilius à ſua eripitur, quantò mi-
ſericordius ex aliena tentatione fatigatur. Rurſus cùm me ad
cõſiderandũ cõfero, qualis in humilitate, qualíſq; eſſe rector
debeat in diſtrictione, perpẽdo, quoniam neceſſe eſt vt & be-
ne agentib⁹ ſit per humilitatẽ ſocius, & cõtra delinquẽtiũ vi-
tia per zelũ iuſtitiæ erect⁹: quaten⁹ & bonis in nullo ſe præfe-
rat, & cùm prauorũ culpa exigit, prioratus ſui poteſtatẽ agno-
ſcat: vt & honore ſuſpenſo, ęqualẽ ſe ſubditis bene viuẽtibus
deputet, & cõtra peruerſorũ culpas ex zelo iuſtitię excreſcat:
Hinc eſt nanq; ꝙ Petr⁹ authore Deo ſanctæ Eccleſię princi-
patũ tenẽs, à bene agẽte Cornelio & ſeſe ei humiliter proſter-
nente, immoderati⁹ venerari recuſauit, ſéque illi ſimilẽ reco-
gnouit, dicens: Surge ne feceris, & ego homo ſum. Sed cùm
Ananiæ & Saphiræ culpã reperit, mox quanta potentia ſu-
per cæteros excreuiſſet oſtendit. Verbo nanque eorum vitã
perculit, quam ſpiritu perſcrutante deprehẽdit: & ſummũ ſe
intra Eccleſiã cõtra peccata recoluit, quod honore ſibi vehe-
menter impenſo, corã bene agentibus fratribus nõ agnouit.
Hîc communionẽ æqualitatis meruit ſanctitas actionis, illic
zelus vltionis vim aperuit poteſtatis. Hinc eſt quòd Paulus
bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſciebat, cùm di-
ceret: Nõ quia dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus
gaudij veſtri. Ad quæ ilico adiunxit: Fide enim ſtatis. Ac ſi id
quod prętulerat aperiret, dicẽs: Ideo nõ dominamur fidei ve-
ſtræ, quia fide ſtatis. Aequales enim vobis ſumus, in quo vos
ſtare cognoſcimus. Quaſi prælatũ ſe eſſe fratribus neſciebat,
cùm diceret: Facti ſumus paruuli in medio veſtrũ, & rurſus:
Nos autẽ ſeruos veſtros per Chriſtũ. Sed cùm culpã quæ cor-
rigi debuiſſet, inuenit, ilico ſe magiſtrũ eſſe recoluit, dicens.
Quid vultis, in virga veniam ad vos? Summus itaque locus
bene regitur, cùm is qui præeſt, vitiis potius quàm fratribus
dominatur. Bene acceptã poteſtatẽ regit, qui & tenere illam
nouit, & impugnare. Bene hanc regit, qui ſcit per illam ſuper
culpas erigi, ſcit cũ illa cæteris in æqualitate componi. Sic au-
tem ſeruanda eſt virtus humilitatis, vt non ſoluãtur iura re-
giminis: ne dum prælatus quiſque plus ſe quàm decet deiicit,
ſubditorũ vitam reſtringere ſub diſciplinæ vinculo nõ poſ-
ſit: & ſic ſeruanda eſt diſciplinæ ſeueritas, ne dum pluſquã ne-
ceſſe eſt zelus accenditur, manſuetudo funditùs amittatur.
Sæpæ nanque vitia virtutes ſe eſſe mentiunt, vt tenacia parſi-
monia, effuſio largitas, crudelitas zelus iuſtitię, remiſsio pie-
tas velit videri. Diſciplina ergo vel miſericordia multũ deſti-
tuit, ſi vna ſine altera teneat. Sed magna diſcretionis arte ſer-
uanda eſt & iuſtè cõſulens miſericordia, & piè feriẽs diſcipli-
na. Hinc nanq; eſt quod docẽte veritate per Samaritani ſtu-
dium ſemiuiuus in ſtabulũ ducitur, & vinum atque oleũ vul-
neribus eius adhibetur: vt per vinum ſcilicet mordeãtur vul-

1.Cor.9. *Acto.9.* *Acto.5.* *2.Cor.1.* *1.Thes.5.* *1.Cor.4.* *Humilitatis virtus quomodo eſt ſeruanda.* *Vitia ſe ſæpe virtutes mentiũtur.* *Lucæ 10.*

nera, & per oleum foueantur. Necesse quippe est, vt is qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per vinum mordeantur putrida, per oleum sananda foueantur. Sit ergo amore sed non emoliens: sit vigor, sed non exasperans. Quod bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis virga simul & manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Suscepto itaque pastoralis curæ onere, cùm cuncta hęc atque alia huiusmodi multa cōsidero, videor quod esse nō possum: maximè quia hoc in loco quisquis pastor dicitur, curis exterioribus grauiter occupatur, ita vt sæpe incertum fiat vtrum pastoris officium an terreni proceris agat. Et quidem quisquis regendis fratribus præest, vacare funditùs à curis exterioribus non potest, sed tamen curandum magnopere est, ne ab his immoderatè deprimatur. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neque comam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Quid enim significant capilli in capite, nisi exteriores cogitationes in mente? Qui dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vitæ præsentis exprimunt, quę ex neglecto ac torpenti sensu quia inoportunè prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia ergo cuncti qui præsunt, habere quidem solicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere, sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comā nutrire: vt cogitationes carnis de vita subditorum nec à se funditùs amputent, nec rursum ad crescendū nimis relaxēt. Vnde bene dicitur, Tondentes tondeant capita sua: vt videlicet cura temporalis solicitudinis & ad quantum necesse est prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur per administratam exteriorem prouidentiam corporalis subditorū vita protegitur, & rursus per immoderatam alta cordis intentio non impeditur, quasi capilli in capite sacerdotis seruantur, vt cutem cooperiant: & resecantur, ne oculos claudant. Sed hoc in loco huius discretionis moderamina video seruari non posse: quia tāti quotidie casus imminent, vt mentem simul obruant, cùm vitam corporalem necant. Vnde fratres sanctissimi, per venturum iudicem rogo, per multorum milium angelorum frequentiā, per Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis, sub hoc pastoralis curæ onere lassescentem, orationis vestræ intercessione me adiuuate, ne suscepta me pondera vltra vires præmant. Memor verò quod scriptum est: Orate pro inuicem vt saluemini, etiam impendo quod peto. Sed recipiam quod impendo. Dū enim nos vobis per orationis opē coniungimus, quasi ambulātes per lubricū, vicissim nobis manū tenem°: fitq; ex magna prouisione charitatis, vt cò singulorū robustius charitas persigat, quò in alterū alter innititur. Pręterea quia corde creditur ad iustitiā, ore autē confessio fit ad salutem, sicut sancti Euangelij quatuor libros: sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor. Nicænum scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Calcedonense verò, in quo Euthicetis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit. Et cuiuslibet vitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificiū iacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola, quę Ibe dicitur, erroris plena, reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substātiis separans, ad impietatis perfidiā cecidisse conuincitur, & in quo scripta quoque Theodorici per quę beati Cyrilli fides reprehendit, ausu dementię prolata, refutatur. Cunctas verò quas præfata venerāda concilia personas respuūt, respuo, quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud, sapit, anathema sit. Quisquis verò prædictarū synodorum fidem tenet, pax ei sit à Deo patre per Iesum Christum filium eius, qui cum eo viuit & regnat consubstantialiter Deus in vnitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

[Margin: E] [Margin: Ezec.44.] [Margin: F] [Margin: G] [Margin: Iaco.5.] [Margin: Roma.10. Distin 15. ca. sicut.] [Margin: H]

Gregorius Anastasio patriarchæ Antiocheno.

Conqueritur de onere pastorali. *Caput XXV.*

SCripta vestræ beatitudinis, vti fessus requiem, salutem æger, fontem sitiens, vmbram æstuans accepi. Neque enim illa verba per linguam carnis videbantur expressa: quia sic spiritalem amorem suum quem gestabant aperuerunt, ac si mens per semetipsam loqueretur. Sed durū valde fuit quod scriptum est, quia amor vester terrena me portare onera pręcepit, & quem prius spiritaliter diligebatis, postea, vt existimo, temporaliter amantes, vsque ad terram me superposito onere depressistis, ita vt omnem mentis rectitudinem funditùs perdens, cōtemplationísque aciem amittens, nō per prophetię spiritū, sed per experimentum dicam: Incuruatus sum & humiliatus sum vsquequaque. Tanta me quippe occupationum onera deprimunt, vt ad superna animus nullatenus erigatur. Multis causarum fluctibus quatior, & post illa quietis ocia, tumultuosæ vitæ tempestatibus affligor, ita vt rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Periclitanti igitur mihi manum orationis vestræ tendite vos qui in virtutū littore statis. Quòd verò me eo Domini, quòd lucernā dicitis, quòd loquēdo multis prodesse, multísq; posse lucere perhibetis, existimationē mihi meā, fateor, in dubietatē maximā perduxistis. Considero nanq; qui sum, & nihil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero nanque qui estis, & vos mentiri posse non arbitror. Cùm ergo credere volo quod dicitis, cōtradicit mihi infirmitas mea. Cum disputare volo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sāctitas vestra. Sed quęso vir sācte nobis aliquid de hoc certamine nostro conueniat, vt etsi nō quod dicitis ita est, sit ita quia dicitis. Præterea sicuti patriarchis aliis vel fratribus, ita & synodicam vobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quòd ex voluntate hominū putamini nō esse. Latori vero presentium Bonifacio defensori aliqua iniunxi, quæ sanctitati vestræ debeat † seriosius intimare. Amatoris autem vestri beati Petri Apostoli vobis claues transmisi, quæ super ægros positæ, multi solent miraculis coruscare.

[Margin: Epist.25. Vide supra epi.7.] [Margin: Psalm.118.] [Margin: Psalm.68.] [Margin: † al. secretius.]

Gregorius Anastasio archiepiscopo Corinthiensi.

Conqueritur de onere pastorali, & hortatur vt succurrat portitori præsenti. *Caput XXVI.*

IVdicia Dei quantò sunt inuestigabilia, tantò debent humanis mētibus esse metuenda: vt quia ea ratio mortalis cōprehendere nō valet, his se necesse est humili cordis ceruice substernat: quatenus quò eam regentis voluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meā ad Apostolicę sedis culmē nō posse pertingere, onus hoc malui declinare, ne in pastorali regimine imparis administrationis actione succumberem. Sed quia contraire non est Domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum quod misericors de me regentis manus voluerit operari. Nam fraternitati vestræ, & si præsens nō eueniret occasio, necessariò fuerat indicandum, quòd licet indignum, me Apostolicæ sedi Dominus præesse dignatus est. Cùm ergo fieri hoc & causa posceret, & directi à vobis præsentium latoris, id est, Bonifacij defensoris euenisset occasio, curauimus non solùm scriptis fraternitati vestræ charitatis vota persoluere, sed etiam de ordinatione nostra, quod desiderabile vobis fuisse credimus indicare. Propterea charitas vestra reciprocis literis nos de vnitate Ecclesiæ, & desiderabili nuncio salutis vestræ lætificet: quatenus absentia corporalis, quam nos locorum facit sustinere disiunctio, scriptorū sibi vicissitudine pręsentetur. Adhortamur etiā vt quia memoratum superius præsentium portitorem pro necessariis quibusdam causis ad clementissimi principis vestigia destinauimus, & mutabilitas temporis multa solet impedimenta itineris generare, quicquid ei siue in terreni itineris prouisione, siue etiam in procuratione nauigij necessarium fuerit, vestrā sacerdotalis impendat affectio, vt destinatum iter celerius Domino miserante valeat explicare.

[Margin: Epist.26.]

Gregorius Sebastiano episcopo Risiniensi.

De reuersione Anastasii patriarchæ. *Caput XXVII.*

Quanuis

Qvanuis nulla merui beatitudinis vestrę scripta suscipere, tamen ego etiam obliuiscentem me non obliuiscor, negligentem pulso, torpentem amoris stimulis inquieto, vt qui ex semetipso nō vult impendere, vel pulsatus sciat reddere quod debet. Præterea indico suggestionem me apud piissimos dominos summis precibus plenam fecisse, vt virum beatissimum dominum Anastasium patriarcham concesso vsu pallij ad beati Petri Apostolorum principis limina mecum celebraturum solennia missarum transmittere debuissent, quatenus si ei ad sedem suam minimè reuerti liceret saltem mecum in honore suo viueret. Sed quæ causa contigerit vt eadem scripta retinerem, præsentium lator vobis innotescet. Eiusdem tamen domini Anastasij animum cognoscite, & quicquid ei de hac re placuerit, vestris mihi epistolis indicate.

Gregorius Aristobolo expræfecto & antigrapho.

De expositione epistolarum suarum. Caput XXVIII. *Epist. 28.*

AD explendum affectum meum fateor, lingua non sufficit, sed quicquid de vobis sentio, vester vobis melius affectus dicit. Quibusdam verò vos aduersitatibus laborare audiui. Sed non hac de re valde contristor, quia plerunque nauis quæ peruenire ad alta pelagi per prosperitatem poterat, in ipso nauigationis initio vento aduersante repellitur, sed ad portum repulsa reuocatur. Præterea si prolixam epistolā ad interpretandum accipere fortasse contigerit, rogo non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferte: quia plerunque dum proprietas verborum attenditur, sensuum virtus amittitur.

Gregorius Andreæ de Dibiria.

Transmittit clauem à corpore sancti Petri, & de catenis eius. Caput XXIX. *Epist. 29.*

OMnipotēs Deus dulcissimo cordi vestro indicet, quia & absens corpore à charitate vestra animo non recessi. Bona enim vestra etiam si obliuisci volo, non valeo. Hoc autem quòd me ad episcopatus ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite: quia hîc huius mundi tantæ occupationes sunt, vt per episcopatus ordinem penè ab amore Dei me videam esse separatum. Quod incessanter defleo, atque vt pro me Dominum exoretis, rogo. Præterea sanctissimam clauem, à sancti Petri Apostoli corpore vobis transmissi, quæ super ægros multis miraculis solet coruscare: nam etiam de eius catenis interius habetur. Eædem igitur catenæ quę illa sancta colla tenuerūt, suspēsę colla vestra sanctificet.

Gregorius Ioanni exconsuli atque patricio & quęstori.

Clauem sancti Petri & de catenis eius transmittit. Caput XXX. *Epist. 30.*

BOna excellentiæ vestræ expertus, tanto erga vos amore constringor, vt vestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed contra amorem non modicè contristor, quia quatenus me quærere cognouistis, & ad inquietudinem perduxistis, vobis quidem omnipotens Deus quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuat, sed me à tanto loci huius periculo qualiter voluerit absoluat: quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum episcopus factus sum, quorum sinthiciæ spatæ sunt, & gratia pœna. Ecce vbi me patrocinia vestra perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus pressus, & respirare non valeo. Sed vos qui adhuc valetis huius mundi occupationes fugite, quia quantò in eo quisque profecerit, tantò, vt video, ab amore Dei amplius decrescit. Præterea sanctissimam clauem à beati Petri Apostolorū principis corpore vobis trāsmissi, quæ super ægros multis solet miraculis coruscare. Nam etiam de eius catenis interius habet. Eædē igitur catenæ quæ illa sancta colla tenuerunt, suspensæ colla vestra sanctificent.

Gregorius Philippo Comiti Excubitorum.

Causas Italię commendat. Caput XXXI. *Epist. 31.*

INquantum homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, intantum sub eis debet ceruicem cordis inflectere: & quia id quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locum procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vnde indignus ego ad suscipienda episcopatus onera iussioni omnipotētis Dei, vestræque me volūtati subdidi. Cui me præesse largitate magis gratiæ quàm iudicij extimatione voluistis. Potens est enim Deus propter quem me indignum diligitis, hanc vobis in perpetuum repensare mercedem, vt gratiam quam indignis famulis eius impēditis, apud eum inuenire multiplicius valeatis. Causas verò Italiæ vestra quæso excellentia habeat mandatas, vt dum vos petentibus libenter impenditis, omne quòd à Deo petitis, quantocyus impetretis.

Gregorius Romano Patricio & exarcho Italię.

Exarcho scribit de blando episcopo restituendo. Cap. XXXII. *Epist. 32.*

SCribendi ad excellentiam vestram si causa omnino nulla suppeteret, nos tamē esse oportet charitate paterna de vestra salutis incolumitate solicitos, vt quod de vobis audire cupimus, internunciorum frequentia cognoscamus. Præterea peruenit ad nos Blandum episcopum Hortensis ciuitatis, longo iam tempore in ciuitate Rauennate à vestra excellentia detineri. Et fit vt ecclesia sine rectore, & populus quasi sine pastore grex consistens defluat, & ibidem infantes pro peccatis absque baptismate moriātur. Et rursus quia non credimus quòd eū excellentia vestra nisi pro aliqua probabilis excessus causa tenuerit, oportet vt habita synodo palàm fiat si quod in eū crimen intenditur. Et si talis in eo culpa reperitur, quæ vsque ad degradationem sacerdotij perducatur, aliam necesse est ordinationem inquiramus, ne Ecclesia Dei in his sine quibus iam Christiana non patitur esse religio, inculta ac destituta remaneat. Sinautem excellentia vestra aliter se habere quàm de eo quod dicitur esse perspexerit, eum ad Ecclesiam suam reuerti concedat, vt officium suum in commissis sibi animabus adimpleat.

Mense Martio. Indictione nona.

Gregorius Venantio Cancelario Italię.

Venantio exmonacho scribit, & increpat de habitu monastico dimisso. Caput XXXIII. *Epist. 33.*

MVlti hominum stulti putauerunt quòd si ad ordinem episcopatus eueherer, vos alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ita est, quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, vt tacere non debeam: scriptum quippe est: Clama, ne cesses, sicut tuba exalta vocem tuam. *Esaię. 58.* Et rursus scriptum est: Speculatorem te dedi domui Israël, audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me. *Ezech. 3.* Ex qua videlicet annuntiatione vel retenta vel exhibita quid speculatorem vel auditorē sequatur, protinus intimatur: Si dicente me ad impium, Morte morieris: non annuntiaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinē autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab iniquitate sua, & à via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animā tuam liberasti. Hinc etiam Ephesiis Paulus dicit: Mundæ sunt hodie manus meæ à sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi quò minus annuntiarem vobis omne Dei consilium. *Acto. 20. Dist. 43. Ephesiis.* Mundus ergo à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annuntiare noluisset: quia cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit. Hac igitur consideratione cōpulsus, velis nolis locuturus sum, quia omni virtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris, recolis, & supernæ districtionis animaduersione proposita, ad quid sis delapsus agnoscis. Culpam ergo tuam pensa dum vacat, districtionem futuri iudicis dum vales exhorresce: ne tunc illam amaram sententiā audias, cùm iam nullis fletibus euadas. Pēsa quod scriptum est: Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. *Matth. 24.* Ad ambulandum quippe in hyeme torpor frigoris obsistit, & iuxta pręceptum legis, ambulare in sabbato nō licet. In hyeme ergo vel sabbato fugere conatur, qui iram districti iudicis tunc appetit fugere, quando ei iam non licet ambulare. Dum vacat ergo, dum licet, animaduersionem tanti terroris fuge. Pensa quod scriptum est: Omne quod potest manus tua facere, instāter operare: quia nec op⁹, nec ratio, nec sapientia, nec sciētia, sunt apud inferos, quò tu properas. *Eccli. 9.* Teste Euāgelio, scis quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit, & de verbo inutili rationes subtiliter exquirit. *Matth. 12.* Pensa ergo quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de sermone? *Can. 17. quæst. 1.* Ananias pecunias Deo vouerat, quas pòst diabolica victus persua- *Ananias.*

sione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit, considera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti? Considera iudicium Dei quod mereatur qui semetipsum Deo vouit, continuóque mundi desideriis irretitus, mẽtitus est quod vouit. Si mihi credideris, si correptionis meæ verba secuturus audieris, quàm sint blanda & dulcia in fine cognosces. Ecce fateor, mœrens loquor, & facti tui tristitia astrictus, edere verba vix valeo: & tamen animus tuus actionis suæ conscius vix sufficit ferre quod audit: erubescit, confunditur, aduersatur. Si ergo non valet verba ferre pulueris, quid facturus est ad iudicium conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo, quod te effugere vitam conspicit, & tamen ad vitam adhuc reseruat, quòd superbientem te videt, & tolerat, quòd per indignos famulos suos verba tibi increpationis & admonitionis administrat. Tantum est vt pensare solicitè debeas, quod Paulus ait: Exhortamur vos fratres ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Sed scio quia cùm epistola mea suscipitur, protinus amici côueniunt, literati clientes vocãtur, & de causa vitę cõsiliũ à fautoribus mortis quæritur: qui dum non te, sed res tuas diligunt, nulla tibi nisi quæ ad tẽpus placeãt loquũtur. Tales enim fuerunt, sicut ipse reminisceris, dudum cõsiliarij qui te ad tãti facinus perduxerũt delicti. Vt tibi aliquid secularis authoris loquar: Cum amicis omnia tractãda sunt, sed prius de ipsis. Si verò in causa tua hominem consilarium quęris, consiliarium rogo me suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad cõsilium potest, quàm qui non tua, sed te diligit. Omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore quãtáque charitate amplectitur, inquantum tamen diuina gratia non offendatur. Nam sic culpam tuam insequor, vt te diligã. Sic personam diligo, vt culpæ vitium non amplectar. Si igit à me amari te credis, Apostolorũ liminibus præsentare, méq; consiliario vtere. Si autem esse fortasse in causa Dei minimus credor, & pro zeli mei ardore suspectus sum, cunctam simul Ecclesiam in consilio huius disceptationis adhibeo, & quicquid omnibus fieri salubriter placet, ego in nullo cõtradico: sed quod in commune decernitur, lætus impleo & subscribo. Implentem quæ monui, gratia diuina te custodiat.

2. Cor. 6.

Gregorius Petro episcopo Terracinensi.

De Iudæis non persequendis. Caput XXXIIII.

Epist. 34.

IOseph, præsentium lator, Iudæus nobis insinuauit quòd de loco quodam in quo ad celebrandas festiuitates suas Iudæi in Terracinensi castro consistentes conuenire consue uerant, tua eos fraternitas expulserit, & alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis, te quoque noscente & cõsentiente migrauerint, & nunc de eodem loco, expulsos se denuò conqueruntur. Sed si ita est, volumus vt tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & ad locum quem sicut prædiximus, cum tua conscientia quò congregentur adepti sunt, eis sicut mos fuit, ibidem liceat conuenire. Eos enim qui à religione Christiana discordant, mansuetudine, benignitate, admonendo, suadendo, ad vnitatem fidei necesse est congregare: ne quos dulcedo prædicationis, & prætentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur. Oportet ergo vt ad audiẽdum de vobis verbum Dei benignè conueniant, quàm austeritatem quæ supra modum extenditur expauescant.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati.

De controuersia Ioannis & Stephani episcopi. Caput XXXV.

Epist. 35.

SI professionem ordinis nostri, & locum cuius ministeriũ gerimus, attendamus: oportet nos afflictis, inquantũ possumus, comitante iustitia subuenire. Quoniam ergo gloriosum virum Maurilionẽ ex præfecto insontem concedere in gestis. Ecclesiasticis cognouimus: vestra fraternitas inquantum possibilitas subest, opem ferre festinet: nõ quia, quod absit, de viri excellẽtissimi domini Georgij præfecti iustitia dubitamus, aut in aliquo putamus eũ rationis tramitẽ declinare, virum quẽ in huius tãtæ dignitatis administratione in bonis omnibus habemus expertum, sed quò & gloriosius vir Maurilio expræfecto rationes suas absque suspicione oppressionis exponat, & prædictus excellentissimus vir dominus Georgius præfectus rationes sine laceratione suæ opinionis exequatur.

Gregorius Malcho episcopo Dalmaciensi.

De contentionibus Ioannis & Stepani. Caput XXXVI.

Epist. 36.

IOannis vir eloquentissimus, consiliarius viri excellentissimi domini Georgij præfecti per Italiam, insinuauit nobis contra Stephanum episcopũ Scoredẽsis ciuitatis quorundã se negotiorum habere controuersias: & petiit inter eum & se iudicium debere consistere. Propterea fraternitatem tuam præsenti præceptione curauimus admonendam, vt prędictũ episcopum ad eligendum compellas venire iudiciũ. Et quicquid inter prædictum Ioannem virum magnificum & sæpefatum episcopum electorum fuerit sententia diffinitum, ad effectũ perducere non omittas: vt & actor de cõsecuta iustitia gratias referat, & pulsatus cùm ad cognitionẽ deducitur, nihil contra se de illata iniustitia conqueratur.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Vt domina Paterichia & Viuianæ necessaria subministret. Caput XXXVII.

Epist. 37.

DIscedenti tibi mandauimus, & postmodum præceptis discurrentibus iniunxisse me memini, vt curam pauperum gereres. Et si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentib' indicares: & vix de paucis hæc facere curasti. Volo autem vt dominæ Paterichiæ meæ mox vt præsentem iussionem susceperit, offeras ad calciarium puerorum solidos quadraginta, & tritici modios quadringentos. Dominæ Palatinę relictæ Vrbici, solidos viginti, & tritici modios trecentos. Dominæ Viuianæ relictæ Felicis, solidos viginti, & tritici modios trecentos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputentur. Summam verò impensionum sub festinatione transmittito, & ad paschalem diem Domino auxiliante occurrito.

Gregorius Felici episcopo Messanensi.

De monasterio sancti Theodori ordinando. Caput XXXVIII.

Epist. 38.

ET tibi gratum confidimus si fratris tui viri venerabilis episcopi Paulini peregrinationis onera releuentur, & eius regimine communi mercede beati Theodori monasterium in ciuitate tua fundatum studiosius omnipotenti Deo deseruiat. Quod etiam te voluisse facere, eius relatione cognouimus, Ideóque rectori patrimonij nostri pręcipimus, vt monachos monasterij memorati episcopi perquisitos ad vnum congreget: & in eodem monasterio cum iis qui nunc ibi sunt collocare non differat, quatenus eo rectore dignius animarum suarum curam exerceant. Quam rem venerationi tuæ innotescendam præuidimus: ne te omisso, aliquid ordinatum in tua contristeris diœcesi.

Gregorius Petro diacono.

De monachis dispersis per Siciliam. Caput XXXIX.

Epist. 39.

VErum Paulinus episcopus Tauri ciuitatis, prouinciæ Brittiorum, nobis asserit monachos suos occasione dispersos barbaricè: eósque nunc per totam vagari Siciliam, & eos, quippe sine rectore, nec animarum curam gerere, nec disciplinæ sui habitus indulgere. Qua de re pręcipimus eosdem monachos te omni cura & solicitudine perquisitos ad vnũ reducere, & cum memorato episcopo rectoréque suo in monasterio sancti Theodori Messanensi ciuitate posito collocare: vt & hi qui nunc ibi sunt, quos egere rectore comperim', & illi quos de congregatione eius inuentos reduxeris, in vnũ possint eo duce omnipotenti Domino deseruire. Quam rẽ & Felici eiusdem ciuitatis episcopo nos significasse cognosce: ne præter suam notitiam in diœcesi sibi † concessa ordinatum quippiam contristetur.

† al. commissa.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De monachis circunquaque vagantibus. Caput XL.

Epist. 40.

IOannes frater & coëpiscopus noster directo per Iustum clericum suum capitulari, inter alia plura hoc nobis nosci tur intimasse, aliquos monachos monasteriorum in Surẽtina diœcesi positorũ, de monasterio in monasteriũ, porut eis libuerit, trãsmigrare, & à proprij abbatis regula desiderio reí seculari

16. quæst. 1. Siquem.

cularis abscedere. Sed & quod non licere notum est, peculiaritati eorum singulos studere. Si quos autem à clericatu in monachicam conuersionem venire contigerit, non liceat eis ad eandem vel aliam Ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, sua voluntate denuò remeare: nisi talis vitæ monachus fuerit, vt episcopus cui antè militauerat, sacerdotio dignũ præuiderit, vt ab eo debeat eligi, & in loco quo indicauerit ordinari. Propterea experientiæ tuæ iussione præsenti mandamus, vt neque monacho vlterius de monasterio in monasterium liceat migrare, neque eorum aliquando peculiare quicquam habere permittas. Sed si quilibet hoc præsumpserit, in monasterio in quo ab initio conuersatus est, & sub abbatis sui regula de qua fugerat, cum competenti coërctione reddatur: ne si tantam iniquitatem fluxam inemendatámque dimittimus, pereuntium animæ à præpositorum anima requirentur. Et quia aliquos monachorum vsque ad tantum nephas prosiliisse cognouimus, vt vxores publicè sortiantur: sub omni eos vigilantia requiras, & inuentos digna coërctione in monasteriis quorum monachi fuerunt transmittas. Sed & de clericis ad monachatũ venientibus, sicut suprà diximus peragere non omittas. Ita enim Dei placabis oculos, & implete mercedis particeps inuenieris.

Can. 37. q. 1. Et quia.

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum.

De Recharedo rege. Et de trina mersione baptismi. Caput XLI.

Epist. 41.

RESpondere epistolis vestris tota intentione voluissem, nisi pastoralis curę ita labor me attereret, vt mihi magis flere libeat quàm aliquid dicere. Quod vestra quoque reuerentia in ipso literarum mearum textu vigilanter intelligit, quando ei negligenter loquor quem vehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quatior, vt vetustam ac putrescentem nauem quam regendã occulta Dei dispẽsatione suscepi, ad portũ dirigere nullaten⁹ possim. Nunc ex aduerso fluctus irruunt, nunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt, nunc à tergo tempestas insequitur. Intérque hæc omnia turbatus cogor modò in ipsum clauum aduersitatem dirigere, modò curuata naui impetum fluctuũ ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio quòd neglig ẽte me crescit sentina vitiorũ, & tempestate fortiter obuiante, iamiãque putridę naufragium tabulæ sonant. Flens reminiscor quôd perdidi meæ placitum littus quietis, & suspirando terrã conspicio, quã tamen rerum ventis aduersantibus tenere nõ possum. Si ergo me frater charissime diligis, tuæ mihi orationis in his fluctibus manum tende, vt quo laborantẽ me adiuues, ex ipsa vice mercedis in tuis quoque laboribus valentior existas. Explere autem loquẽdo nullatenus valeo gaudiũ meũ quòd communẽ filium Recharedũ gloriosissimum regem ad catholicam fidem integerrima agnoui deuotione cõuersum. Huius dum mihi per scripta vestra mores exprimitis, amare me etiã quem nescio fecistis. Sed quia antiqui hostis insidias scitis, quoniam bellum durius cõtra victores proponit, nunc cõtra eundem solertius sanctitas vestra euigilet, vt bene cœpta perficiat, nec se de perfectis bonis operibus extollat, vt fidẽ cognitam vitæ quoque meritis teneat, & quia æterni regni ciuis sit operibus ostẽdat: quatenus post multa annorũ curricula, de regno ad regnũ trãseat. De trina verò mersione baptismatis, nihil responderi verius potest, quàm quod ipsi sensistis: quia in vna fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus, vt dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis fortè etiam pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit, baptizando, semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis vna substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate vel ter vel semel immergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Sed quia nunc hucusque ab hæreticis infans in baptismate tertiò mergebatur, fiendum apud nos esse non censeo: ne dum mersiones numerant, diuinitatem diuidant, dúmque quod faciebant faciunt, se morem nostrum vicisse glorientur. Dulcissimæ autem mihi fraternitati vestræ codices direxi, quorum notitiam subter inserui. Ea autem quæ in beati Iob expositione dicta fuerant, & vobis dirigenda scribitis, quia hæc vobis sensibúsque petentibus per homilias direxeram, vt cunque studui in librorum ductũ permutare, qui nunc à librariis con scribuntur. Et nisi portitoris præsentium me festinatio coangustasset, cuncta vobis transmittere sine aliqua imminutione voluissem, maximè quia & hoc ipsum opus ad vestram reuerentiam scripsi, vt ei quem præ cæteris diligo, in meo iudicet labore desudasse. Præterea si vobis indulgeri tempora ab Ecclesiastica occupatione cognoscitis, quid sentiã scitis, quãuis etiã absentẽ corpore presentem mihi te semper intueor, quia vultus tui imaginem intra cordis viscera impressam porto.

4. sen. di. 3. iuxta finẽ. De consec. di. 4. De trina.

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

De iniustis ponderibus rusticorum: aliísque quàm plurimis rebus necessariis: ac de vxoribus clericorum. Caput XLII.

Epist. 42.

QVòd responsalem tuum tardè dimisimus, paschalis festiuitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minimè valuimus. Causas verò de quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perquirentes, qualiter dispo suimus, inferius cognoſces. Cognouimus rusticos Ecclesiæ vehementer in frumentorum preciis grauari, ita vt instituta summa eis in comparatione abundantiæ temporę non seruetur. Et volumus vt precia publica omni tempore siue minus siue amplius frumenta nascantur, in eis comparationis mensura teneatur. Frumenta autem quæ naufragio pereunt, per omnia volumus reputari, ita tamen vt à te negligentia ad transmittendum minimè fiat, ne dum transmittendi tempus negligitur, damnum ex vitio vestro generetur. Valde autem iniquum & iniustum esse prospeximus, vt à rusticis Ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dum dare compellantur, quàm in horreis Ecclesiæ infertur. Vnde præsenti admonitione præcipimus, vt plusquam decem & octo sextariorum modium nunquam à rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi. Nisi fortè si quid est quod nautæ iuxta consuetudinem super accipiunt quod minui ipsi in nauibus attestantur. Cognouimus etiam in aliquibus massis Ecclesię exactionem valde iniustissimam fieri, ita vt à septuaginta ternis semis, quod dici nephas est, conductores exigantur, & adhuc neque hoc sufficit, sed insuper aliquid ex vsu iam multorum annorum exigi dicuntur. Quam rem omnino detestamur, & amputari de patrimoniis funditùs volumus. Sed tua experientia siue in hoc quod per libram amplius, siue in aliis minutis oneribus, & quod vltra rationis æquitatem à rusticis accipitur penset, & omnia in summam pensionis redigat: & prout vires rusticorum portant, pensionem integram & pensantem ad septuagena bina persoluant, & neque siliquas extra libras, neque libram maiorem, neque onera supra libram maiorem exigi debeant: sed per æstimationem tuam prout virtus sufficit, in summã pensionis crescat, & sic turpis exactio nequaquam fiat. Neque verò post obitum meum hæc ipsa onera quæ super pensum illata subtraximus, & in capite pensionis fecimus crescere, iterum in quolibet addantur & inueniantur, & summa pensionis augeri, & onera adiectionis insuper rustici persoluere compellantur. Volumus vt securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus in primis dicens tantã pensionẽ vnunquemque debere persoluere, inibi adiectis siliquis oneribus vel granaticis. Quod autem ex his minutiis in vsu rectoris accedebat, volo vt hoc ex præsenti iussione nostra, ex summa pensionis in vsum tuum veniat. Ante omnia hoc te volumus solicitè attendere, ne iniusta pondera in exigendis pensionibus ponantur. Sed si qua talia inueneris, frange, & noua & recta constitue: quia & filius meus & seruus Dei diaconus iam talia inuenit, quæ ipsi displicerent, sed licentiam hæc immutãdi non habuit. Super iusta ergo pondera pręter excepta & vilia cibaria nihil aliud volumus à colonis Ecclesię exigi. Præterea cognouim⁹ quòd prima illatio burdationis rusticanos nostros vehemẽter angustat, ita vt priusquã labores suos venũdare valeãt, cõpellãtur tributa persoluere: quę dũ de suo vnde dare nõ habẽt, ab auctionariis publicis mutuò accipiũt, & grauia cõmoda pro eodem beneficio persoluũt, ex qua re fit vt dispẽdiis graui b⁹ coangustent. Vnde præsenti admonitione pręcipim⁹, vt omnę

quod mutuum pro eadem causa ab extraneis accipere poterant, à tua experientia ex publico detur, & à rusticis Ecclesię paulatim vt habuerint accipiatur, ne dum in tempore coangustantur, quod eis postmodum sufficere poterat, in inferendum prius compulsi, vilius vendant, & hoc eis minimè sufficiat. Peruenit etiam ad nos quòd de nuptiis rusticorum immoderata commoda percipiantur, de quibus præcipimus vt omne commodum nuptiarum vnius solidi summam nullatenus excedat. Si qui sunt pauperes, etiam minus dare debeant. Si qui autem diuites, præfati solidi summam nullatenus trãsgrediantur: quod nuptiale commodum nullatenus volumus in nostram rationem redigi, sed ad vtilitatem conductorum proficere. Cognouimus etiam quòd nonnullis conductoribus morientibus parentes sui non permittuntur succedere, sed res eorum ad vsus Ecclesiæ pertrahuntur: de qua re diffinimus, vt parentes morientium qui in possessione Ecclesiæ degunt, hæredes eis succedere debeãt, nec aliquid eis de substantia morientium subtrahatur. Si verò filios paruulos aliquis reliquerit, quousque ad ætatem talẽ veniant, vt substãtiam suam regere valeant, personę eligantur cautæ, quib⁹ parentum eorũ res tradi debeant ad custodiendum. Cognouimus etiam quòd si quis ex familia culpã fecerit Ecclesię, non in ipso, sed in eius substãtia vindicatur: de qua re præcipimus vt quisquis culpã fecerit, in ipso quidem vt dignum est vindicetur. A communione autẽ eius omnino abstineatur. Nisi fortè parum aliquid quod in vsum executoris, qui ad eum trãsmissus fuerit, proficere nõ possit. Cognouim⁹ etiã quia quoties cõductor aliquid colono suo iniustè abstulerit, hoc quidẽ à cõductore exigitur, sed ei non redditur à quo ablatũ est: de qua re præcipimus vt quicquid violenter cuilibet ex familia ablatum fuerit, ipsi restituatur cui ablatũ est, & vtilitati nostræ nõ proficiat, ne nos ipsi authores violentiæ esse videamur. Præterea volumus vt si quãdo eos qui in obsequio sunt experientię tuæ, in aliquibus causis quę sunt extra patrimonium trãsmittas, parua quidẽ commoda ex eis accipiant, sed tamẽ ita vt in eorum vtilitatẽ proficiant: quia nos sacculũ Ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari. Iubemus etiã vt hoc experiẽtia tua summopere custodiat, vt per cõmodũ conductores in massis Ecclesiæ nunquã fiant, ne dum cõmodum quæritur, cõductores frequenter mutẽtur: ex qua commutatione quid aliud agitur, nisi vt Ecclesiastica prędia nunquàm colãtur? Sed ipsa etiam libellatica, prout summa pensionis fuerit, moderẽtur, per cellas & cellaria nõ plus de massis Ecclesiæ te accipere volumus, nisi quantũ cõsuetudo est, tua autẽ quę cõparari iussimus, ab extraneis cõparentur. Peruenit autẽ ad nos tres libras auri Petro cõductori de Subpatriana iniustè ablatas: de qua causa Fautinũ defensorẽ subtiliter require, & si manifestè, iniustè & incõpetẽter ablatę sunt, sine aliqua tarditate restitue. Cognouim⁹ etiã rusticos burdationẽ quã iã ab eis exactã Theodosi⁹ minimè persoluerat, iterũ dedisse, ita vt ĩ duplo exacti sint. Quod ideo factũ est: quia eius substãtia ad debitũ Ecclesię nõ sufficiebat. Sed quoniã per filiũ nostrũ seruũ Dei diaconum edocti sumus, quòd ex rebus substantię eius possit hoc ipsum damnũ sufficiẽter resarciri, volumus quingentos septẽ solidos eisdẽ rusticis sine aliqua immunitione restitui, ne in duplo videãtur exacti. Si autẽ supra damnũ rusticorũ etiã quadraginta solidi de rebus Theodosij remanẽt, quos apud te diceris habere volumus vt filię eius reddãtur, vt res suas quas ĩ pignore dederat, recipere debeat. Cui etiã Batiolam patris sui restitui volumus. Cãpanianus gloriosus magister militum duodecim solidos annuos Ioãni notario suo reliquerat ex massa Varroniana, quos dare te annis singulis sine aliqua dubitatione pręcipimus. Nepti Eupli cõductoris, quãuis omne mobile eiusdẽ Eupli perceperit, exceptis duntaxat solidis: dare etiam de solidis illius te volumus solidos vigintiquinque. Suppositoriũ aliquod argenteũ, pro vno solido dicitur esse appositũ, & calix pro sex solidis dicitur esse appositus. Interrogato Dominico secretario, vel aliis qui scire possunt, debitũ recipe, & vascula præfata restitue. Agimus autẽ gratias solicitudini tuę, quia de causa fratris mei præcepi tibi vt argentum illius transmittere debuisses, & sic obliuioni mãdasti, ac si tibi aliquid ab extremo mancipio diceretur, quod iam vel modò nõ experiẽtia, sed negligentia tua studeat implere, vel quicquid eius apud Antonium fuisse cognoueris, sub omni velocitate transmitte. De causa Salpingi Iudæi epistola aliqua est inuenta, quam tibi fecimus transmitti, vt eam relegens, & subtiliter causam eius, vel viduæ cuiusdam quæ in eodem negocio dicitur implicata cognoscens, de quinquaginta vno solidis, qui reddi debere noscuntur, sicut iustum tibi fuerit visum, responsum facias: ita vt res alienæ iniustè nullo à creditoribus defraudẽtur. Antonio medietas legati sui data est, medietas redimetur quam medietatem ex communi substantia ei voluimus adimpleri, & non solum ei, sed etiam defensoribus & peregrinis, quibus legati titulo aliquid dereliquit, & familiæ legatũ persolui volumus, quod tamen ad nos pertinet. Collecta ergo ratione pro nostra parte, id est, pro nouem vnciis persolue. De solidis Ecclesiæ Canusinæ volumus vt aliquid clericis eiusdem Ecclesiæ largiaris: quatenus & ij qui inopiam patiuntur, sustentationem aliquam habeant. Et si illic Deus voluerit ordinari episcopũ, habeat vnde subsistat. De lapsis sacerdotibus vel leuitis, vel quolibet ex clero, obseruare te volumus, vt in rebus eorum nulla contaminatione misceearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundũ Deũ viuere sciuntur, & in eisdem monasteriis ad pœnitẽtiam lapsos trade, vt res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorũ subsidium habeant, qui de correptione eorum solicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen vt eorum stipendium qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. Si qui verò ex familia Ecclesiastica sacerdotes, vel leuitæ, vel monachi, vel clerici, vel quilibet alij lapsi fuerint: dari eos in pœnitentiam volum⁹, sed res eorum Ecclesiastico iuri non subtrahi. Ad vsum tamen suum accipiant, vnde an pœnitendum subsistant, ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint. Si qui parentes in possessione habent, ipsis res eorum tradendæ sunt, vt in ipsis iura Ecclesiæ conseruentur. Ante triennium subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, vt more Romanæ Ecclesiæ, nullatenus suis vxoribus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens videtur, vt qui vsum eiusdem continentiæ non inuenit, neque castitatem antè promisit, compellatur à sua vxore separari: atque per hoc, quod absit, deterius cadat. Vnde videtur mihi vt à præsenti die omnibus episcopis dicatur, vt nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se victurum castè promiserit: quatenus & præterita mala quæ per propositum mentis appetita non sunt, violenter non exigantur, & futura cautè caueantur. Qui verò post eandem prohibitionem quę ante triennium facta est, continenter cum suis vxoribus vixerint, laudandi atque remunerandi sunt: & vt in bono suo permaneant, exhortandi. Eos autem qui post prohibitionẽ factã se à suis vxoribus continere noluerint, promoueri ad sacrum ordinem nolumus: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Liberato negociatori qui se Ecclesiæ commendauit, qui habitat in massa Cinciana, annuam continentiam à te volumus fieri. Cuius continentiæ summam ipse æstima quanta esse debeat: vt renuntiata nobis in tuis possit rationibus imputari. De præsenti verò indictione, vt iam à filio nostro seruo Dei diacono percepi, Fautinum defensorem Ioannes monachus quidem moriens in sex vncias heredem dimisit: cui hoc quidem quod dimissum est trade, sed contestare eum vt hoc facere vlterius non pręsumat. Sed pro labore suo statue quid accipiat, vt ei vacuus labor suus esse non debeat: & hoc meminerit, vt qui Ecclesię stipendiis subsistit, ad lucra propria non anhælet. Si quid verò sine peccato, sine appetitu cõcupiscentiæ, per eos qui causas Ecclesię agunt ad Ecclesiã venerit, dignũ est vt labore suo ipsi vacui esse nõ debeant. Sed nostro seruetur iudicio, qualiter debeat remunerari. De argẽto Rusticani causam subtiliter require, & quod tibi iustũ videtur, exequere. Alexandrũ virum magnificũ admone, vt causam suã cum sancta Ecclesia decidere debeat. Quòd si facere fortè neglexerit: eãdem causam cum timore Dei, honestate seruata, vt potest, exequere. In qua re etiã largiri te volumus aliquid, & si potest fieri, quod aliis dandum

Ca. 16. q. 6. cognouimus.

C. 16. q. 6. De lapsis.

Dist. 31. Ante.

Subdiaconorum castitas. parte. 1. dist. 28. cap. Nullum.

dum est, ipsi relaxetur: dummodo causam quam nobiscum habet, exeat. Donationem ancillæ Dei quę lapsa est, & in monasterio data, omni postposita tarditate restitue: quatenus ipse locus, vt superius dixi, rerum eius stipendia habeat, qui eius solicitudinis labores portat. Sed quicquid ab aliis ex eius substantia tenetur, recollige: & monasterio præfato trade. Pensiones xenodochij de via noua quantas mihi indicasti, quia apud te habes, nobis dirige. Actionario autem quem in eodem patrimonio deputasti, prout tibi videtur, ei aliquid largire. De ancilla Dei quæ cum Theodosio fuit, Extranea nomine, videtur mihi vt ei continentiam facias si vtile conspicis: aut certè donationem quam fecit reddas. Domum monasterij quam Antonius datis tringinta solidis à monasterio tulerat: receptis solidis omni postposita tarditate restitue. Amulas onychinas requisita subtiliter veritate restitue, quas per portitorem præsentem transmitte. Saturninum, si vacat, & occupatus apud te non est, ad nos dirige. Felix conductor dominæ Campaniæ, quem liberum reliquerat, atque esse indiscussum iusserat, dixit sibi à Maximo subdiacono septuaginta duos solidos ablatos, pro quibus dandis asseruit quia omnes res suas quas in Sicilia habuit, vel venúdedit vel apposuit. Sed scholastici dixerunt, quòd de fraudibus indiscussus esse non potest: dum tamen ad nos de Cãpania reuerteretur, facta tempestate mortuus est: cuius te volumus vxorem & filios requirere, & quicquid vel apposuerat vel vendiderat opposita absolue, & de venditis precium restituere, & insuper eis aliquod alimentum præbe: quia Maximus eum in Siciliam miserat, & ibi ei quæ asserebat abstulerat. Cognosce ergo quæ ablata sunt, & vxori filiísque eius sine aliqua mora restitue. Hæc omnia solicitè relege: omnémque illam familiarem tuam negligentiam postpone. Scripta mea ad rusticos quæ direxi, per omnes massas fac relegi: vt sciant quid sibi contra violentias debeant defendere ex authoritate nostra, eísque vel authentica vel exemplaria eorum dentur. Vide vt omnia absque immunitione custodias, quia de his quę tibi pro seruanda iustitia scribo, ego absoluor: & tu si negligis, obligaris: terribilem iudicem considera venientem, & de aduentu illius nunc tua conscientia contremiscat, ne tunc sine causa iam timeat, cùm coram illo cœlum & terra tremuerit. Audisti quod volo: vide quid agas.

Gregorius vniuersis episcopis per Illyricum.

De episcopis ab hostibus expulsis: suscipiendis. Caput XLIII.

Epist. 43.

IObinus excellentissimus vir, filius noster, præpositus per Illyricum, scriptis suis nobis indicasse dignoscitur ad se sacris apicibus destinatis iussum fuisse: episcopos quos è propriis locis hostilitatis furor expulerat, ad eos episcopos qui nunc vsque in locis propriis degunt, pro sustentatione & stipendiis præsentis vitæ esse iungendos. Et licet ad hoc fraternitatem vestram iussio principalis admoneat, habemus tamen maius tuis mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, vt non dico fratres & coëpiscopos nostros, sed etiam quos nobis contrarios patimur, cùm opportunitas postulat, in conferendis subsidiis necessitatum carnalium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem & cœlesti primitus principi obedientes existere, & imperialibus iussionibus consentire: quatenus fratres coëpiscopósque nostros quos & captiuitatis diuersarúmque necessitatum angustiæ comprimunt, debeatis consolandos, coniuncturósque vobiscum in Ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere. Non quidem vt per communionem episcopalis throni dignitas diuidatur, sed vt ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientiæ debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis authoritatem tribuimus: sed tamen eos vestris solatiis contineri summopere hortamur.

Mensis Iunij, Indictione nona.

Gregorius Petro subdiacono.

Petrum quendam commendat. Caput XLIIII.

Epist. 44.

DIuina præcepta nos admonent diligere proximos sicut nosmetipsos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidiis necessitatum

A carnalium subuenire? vt eorum angustias si non ex omnibus, saltem aliquibus substentaculis subleuemus. Quoniam ergo Godestaldij dignissimi filium non solùm amissione visus, sed etiam inopia victus egestatem pati conspeximus, necessarium duximus inquantum possibilitas suppetit, ei præbere consultum. Propterea experientiæ tuæ præsenti iussione præcipimus, vt ei annis singulis vigintiquatuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & vini decimatas viginti pro sustentatione vitæ debeat ministrare: quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ita ergo fac vt præsentium lator nullas de percipiendis Domini donis moras substineat: & tu bene dispensatæ mercedis possis particeps inueniri.

Gregorius Virgilio & Theodoro episcopis Massilię Galliarum.

De Iudæis quòd vi non debeant baptizari. Caput XLV.

Epi. 45.

SCribendi ad fraternitatem vestram reddendíque debitæ salutationis alloquium, licet nulla congrui temporis vel personarum esset occasio: actum est vt vno in tempore & quæ decebant de dilectione proximitatis fraternæ persoluerem, & quorundam querimoniam quæ ad nos perlata est, B quomodo errantium animæ saluandæ sint, non tacerem. Plurimi siquidem Iudaicæ religionis viri in hac prouincia com morantes, ac subinde in Massiliæ partes pro diuersis negociis ambulantes, ad nostram perduxere notitiam, multos consistentium in illis partibus Iudæorum, vi magis ad fontẽ baptismatis quàm prædicatione perductos. Nam intentionem quidem huiusmodi & laude dignam censeo, & de Domini nostri dilectione descendere profiteor. Sed hanc candẽ intentionem, nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exinde non perueniat, aut iuxta aliquid, animarum quas eripi volumus, quòd absit, dispendia subsequantur. Dum enim quispiam ad baptismatis fontem non prędicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeans, inde deterius moritur, vnde renatus esse videbatur. Fraternitas ergo vestra huiusmodi homines frequenti prædicatione prouocet: quatenus mutare veterem vitam magis de doctoris suauitate desiderent: sic enim & intentio vestra rectè perficitur, & cõuersi C animus ad priorem denuò vomitum non mutatur. Adhibẽdus ergo est illis sermo qui & errorũ in ipsis spinas vrere debeat, & prędicando quod in his tenebrescit illuminet, & pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas vestra capiat, & eos quantum Deus donauerit, ad nouæ regenerationem vitæ perducat.

Fides persuadetur non imperatur in Iudæis.

Gregorius Theodoro duci Sardinię.

De Iuliana abbatissa & Pompeiana. Caput XLVI.

Epi. 46.

IVstitiam quam mente geritis, oportet corã hominibus luce operum demonstretis. Iuliana siquidem abbatissa monasterij sancti Viti, quod Vitulana quondam recordãdę memoriæ construxerat, insinuauit nobis à Donato officiali vestro possessionem iuris prædicti monasterij detentari. Quidum excellentiæ vestræ patrociniis erigi se conspicit, ad examinandum iudicium venire contemnit. Sed nunc gloria vestra præcipiat eundem officialem, cum prædicta ancilla Dei D arbitrale subire iudicium: quatenus quicquid eorum de tali controuersia arbitrorum iudicio fuerit diffinitum, effectui mancipetur: vt id quod se admittere siue retinere prospexerit, non hoc virtutis opere fieri, sed legis iustitia debeat reputari. Præterea & Pompeiana religiosa quæ monasterium in domo propria construxisse dinoscitur, queritur matrẽ quondam generi sui defuncti testamentum eius velle cassare, quatenus vltimum filij eius arbitrium ad irritum deducatur. Pro qua re charitate paterna, gloriam vestrã necessariò duximus adhortandã, vt piis se causis salua iustitia libẽter accõmodet, & quicquid his iuris ratio tribuit, benignè iubeat custodire. Dominũ autẽ petim⁹, vt viã vitæ vestræ propitius dirigat, dignitatẽq; ei⁹ suscepta administratione prosperitate disponat.

Gregorius Honorato diacono.

De oppressionibus Theodori ducis. Caput XLVII.

Epi. 47.

QVia regiminis locum licet immeriti suscepimus, oportet vt fratrum nostrorum necessitatibus, inquantum facultas suppetit, occurramus. Ianuarius ergo metropoleos Carallis frater & coëpiscopus noster veniens huc in Romanam ciuitatem edocuit nos, Theodorum

gloriosum magistrum militum, qui ducatum Sardiniæ insulæ suscepisse dignoscitur, multa illic contra piissimorũ dominorum iussa peragere, quibus plurima grauamina possessorum, vel ciuium imperij sui, illa competenti clementia, ac mansuetudine submouerunt. Pro qua re volumus vt apto tempore piissimis dominis, iuxta id quod prouinciales prædictæ insulæ competenter postulant, suggeras, dum & ad Edancium gloriosum magistrum militum, iam per indictionem septimam tunc ducem Sardiniæ sacra imperialia concurrunt: quibus omnia præceperunt grauia nunc capitula submoueri, quatenus eorum iussa de pietatis fonte procedentia, à ducibus quos in tempore præesse contigerit, inconcussa seruentur, mercésque eorum ab administrantibus non debeat dissipari, vt quietam sub imperio clementi dominorum vitam transigant, & consultum quod subiectis suis tranquilla mēte tribuunt, in aduentu æterni iudicis multiplicata compensatione percipiant.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Quòd mulieres circa monasteria monachorum non maneant, nec pueri ante xviij. annos in monasterio suscipiantur. Cap. XLVIII.

Epist. 48. Mulieres cum monachis habitare non debent. 18. quæst. 2. In nullo.

SIcut regiminis locum Deo, vt ipsi placuit, disponente suscepimus, ita nos oportet de commissis nobis animabus esse solicitos. Comperimus autem in insula Orphiana, in qua situm beati Petri Apostolorum principis oratorium esse dinoscitur, multos virorum cum mulieribus suis diuersorũ patrimoniorum, illuc pro necessitate feritatis barbaricæ refugisse: quod importunum iudicauimus, vt dum aliorum refugiorum loca vicina sint, ibidem cum monachis debeant mulieres habitare. Propterea præsenti iussione præcipimus experientiæ tuæ, vt à præsenti tempore nullam illic vlterius mulierem, siue Ecclesiastici iuris sit, siue cuiuslibet alterius habitare commanerēve permittat, sed refugium sibi cùm sicut prædictum est, tot loca vicina sint, vbi maluerint ipsi prouideant, vt omnis exinde mulierum conuersatio submoueatur: ne si quæ in nobis est curam gerere desistamus, & inimici laqueis obuiare, nos exinde, quod absit, si quid aduersi cōtigerit, culpabiles existamus. Præsentium itaque latori Felici abbati mille quingentas plumbi libras, de quo in eadem insula egere dignoscitur, dare non differas: quod postmodũ cùm totius quantitatis summa noscetur, tuis rationibus imputetur. Ita ergo fac, vt tu ipse prouideas, si in eiusdem insulæ fabrica expendi vtiliter valent. Quia autem dura est in insulis cōgregatio monachorum, etiam pueros in eisdem monasteriis ante decem & octo annorum tempora suscipi prohibemus. Vel si qui nunc sunt, tua eos experientia auferat, & in Romanam vrbem transmittat. Hoc & in Palmaria aliísque insulis te per omnia volumus custodire.

Ca. 20. q. 1. Quia autē.

Gregorius vniuersis monachis in Christi monte insula constitutis.

De Horosio abbate suscipiendo. Caput XLIX.

Epist. 49.

PEruenit ad nos, nulla vos monachicæ regulæ præcepta custodire. Ideo compulsi sumus præsentis præcepti portitorem Horosium abbatem ad vos dirigere, vt omnia acta vestra subtiliter exquirens, quæque ei recta fuerint visa disponat, & nobis quæ ab eo ordinata fuerint renuntiet. Proinde admonemus vt omnem ei obedientiam præbeatis. Et quicquid disposuerit, velut antè à me dispositum cum debita reuerentia custodite.

Gregorius Symmacho defensori.

De Horosio abbate in Gorgone insula ordinando. Caput L.

Epist. 50.

FIlius meus Bonifacius diaconus dixit mihi quòd experientia tua scripsisset monasterium quondam ab Albina religiosa fœmina constructum posse paratum existere, vt in eo debeant monachi ordinari. Et quidem laudaui solicitudinem tuam, sed volo vt excepto eo loco qui iam in eandem rem dimissus est, locus alter debeat prouideri, ita tamen vt pro incertitudine temporis locus super mare requiri debeat: qui aut loci dispositione munitus existat, aut certè non magno labore muniri valeat, vt illuc monachos transmittamus, quatenus insula ipsa quæ monasterium nuncusque non habuit, ex huius conuersationis via meliorari debeat. Ad quam rem implendam atque prouidendam Horosium abbatem præsentis præcepti portitorē direxim⁹, cum quo tua experiē-tia littora Corsicæ circumeant: & cuiuslibet personæ priuatæ locus talis inueniri dignus potuerit, dignum parati sumus precium dare, vt possimus aliquid firmè constituere. Cui prę fato Horosio iniunximus, vt in Gorgonem insulam pergat, cum quo tua experientia pariter eat, & mala omnia quæ illic cognouimus admissa, ita vindicate, vt per vltionem vestram præfata insula etiam in posterum maneat correcta. Huius insulæ monasteria sæpe fatus abbas Horosius instituat, atque ita ad nos remeare festinet. Ita igitur experientia tua faciat, vt ex vtraque re, id est, vel prouidendo in Corsica monasterio, vel corrigendis monachis in Gorgonia, non nostræ sed voluntati omnipotentis Dei parēre festinet. Præterea volumus vt sacerdotes qui in Corsica commorantur, prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur, excepta duntaxat matre, sorore, vel vxore, quæ castè regenda est. Tribus verò de quibus prædicto filio meo Bonifacio diacono tua experientia scripsit: quia vehementer egent, quicquid eis sufficere æstimas impende, quod nos in tuis postmodum rationibus reputabimus.

Gregorius Felici episcopo Sipontino.

Canosinam Ecclesiam commendat. Caput LI.

Epist. 51.

PEruenit ad nos quòd Canosina Ecclesia ita sit sacerdotij officio destituta, vt nec pœnitentia ibidem decedentibus, nec baptisma præstari possit infantibus. Huius igitur tam piæ rei támque necessariæ mole permoti, iubemus dilectioni tuæ, vt huius præceptionis authoritate commonitus, memoratæ Ecclesiæ visitator accedas, & vel duos parrochiales presbyteros debeas ordinare, quos tamen dignos ad tale officium veneratione vitæ, & morum grauitate præuideris, & quibus in nullo obuient constituta canonicæ disciplinæ, vt sanctæ cum digna cautela prouideatur Ecclesiæ.

Gregorius Ioanni episcopo Surrentino.

Præcipit consecrationem monasterij sancti Stephani. Cap. LII.

Epist. 52.

REligiosis desideriis facile est præbere consensum, vt fidelis deuotio celerem sortiatur effectum. Et quoniam Sauinus abbas monasterij sancti Stephani insulæ Cabis suggessit nobis se sanctæ Agathæ martyris reliquias iam olim apud se habere concessas, & in monasterio suo vult ipsa sanctuaria collocari, ideo ad prædictum monasterium te iubemus accedere, & si ibidem nullum corpus constat humatum, prædicta sanctuaria solenniter collocabis, vt deuotionis suæ potiatur effectu.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Scribit de oppressione Gaudiosi. Caput LIII.

Epist. 53.

NOn solùm frequentibus preceptionibus, sed etiam pręsentem te sæpius me monuisse memini, vt illic vice nostra, nō tantùm pro vtilitatibus Ecclesiasticis, quantum pro subleuandis pauperum necessitatibus fungereris, & eos magis à cuiuslibet oppressionibus vindicares. Præsentium ergo lator Gaudiosus insinuauit nobis ab autoribus sanctæ Romanæ, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ sibi violentiā irrogari, asserens quòd filios suos viri prædictę Ecclesiæ velint vendicare. Oblatis etenim ab eo documētis, agnouimus Siricam vxorē præsentiū portitoris ab Ecia quondā gloriosæ memoriæ, Morienæ cuidam fœminæ, titulo donationis fuisse largitam, & ab eadem Morena per epistolam manumissam: & ideo indecēs esse credimus, vt progeniti ex libera muliere filij ad seruitiū retrahantur. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt his ipsis documētis sicut & nos didicimus exuto à curis animo, diligenter intendat, quatenus si documenta nulla sunt ab Ecclesiæ parte quæ documentis huius hominis debeat obuiare: ad eius se molestiis ne aliqua retractatione suspendat. Durum enim est, vt si alij pro mercede sua libertates tribuunt, ab Ecclesia quam tueri hæc oportuerat, reuocentur. Iterū ergo atque iterum experientiam tuam necessariò submonemus, vt illic si quæ inter pauperes & Romanā Ecclesiam sanctā quæstiones vertuntur, omni mentis integritate discutiat: sicque patrimoniales vtilitates peragat, vt à benignitate iustitiæ non recedat.

Gregorius Petro subdiacono.

De stipendiis in dedicatione sanctæ Ecclesiæ Mariæ dandis. Caput LIIII.

Festiuitatibus

Epi. 54.

FEstiuitatibus sanctorum desiderabiliter insistentes, præsentis preceptionis nostræ paginam, ad experientiã tuam necesse duximus dirigendam: indicantes ei oratorium beatæ Mariæ quod nuper in cella fratrum ædificatum est, vbi Marinianus abbas præesse dinoscitur, Augusto mense disposuisse nos adiuuante Domino summopere dedicare, quatenus cœpta nostra operante Domino debeant cõsummari. Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit debere nos in ipsa diei festiuitate concurrere, propterea volumus vt ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus, in auro solidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, verueces duodecim, gallinas centũ, quæ tuis possint rationibus postmodum imputari. Statim ergo fieri hæc nulla moræ interiectione constitue, vt vota nostra Deo authore sortiantur effectum.

Gregorius Seuero Episcopo.

Visitationem Ariminensis Ecclesię iniungit. *Caput LV.*

Epi. 55.

FRaternitatis tuæ docti sumus epistola, in persona Odeatini de electione episcopatus aliquos consensisse: quem quoniam nos non concedimus, in eius non debent immorari persona. Sed habitatoribus eiusdem ciuitatis edicito, vt si in eadem Ecclesia dignum ad hoc opus inuenerint, in ipsius cuncti electionem declinent. Alioquin præsentium tibi portitor personam de qua ei diximus, indicabit, in cuius debeat fieri electione decretum. Vos etenim in eiusdem visitatione Ecclesiæ estote solertes atque soliciti, vt & res eius illibatæ seruentur, & vtilitates vobis disponentibus more solito peragantur.

Gregorius Vrsicino duci, clerico ordini & plebi Ariminensis ciuitatis.

De episcopo eligendo. *Caput LVI.*

Epi. 56.

DIlectionis vestræ quàm sit in expectatione pontificis prona deuotio, directæ relationis textus insinuat. Sed quia ordinatorem vehementer in his oportet esse solicitum, nostræ in hoc vtique cura deliberationis inuigilat. Ideóque charitatem vestram scriptis præsentibus admonemus, vt nullus se debeat pro Odeatini ad nos fatigare persona, sed si in eadem ciuitate qui ad hoc sit vtilis inuenitur, ita vt à nobis reprehendi non possit, vestra concurrat electio. Si verò ad hoc dignus inuentus non fuerit, nos in quo pariter debeatis præbere consensum, præsentium diximus portitori. Vos autẽ vnanimes orate fideliter, vt quicunque fuerit ordinandus, & vobis vtilis possit existere, & dignum Deo nostro sacerdotale exhibere seruitium.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Palatinam illustrem fœminam pro sustentatione commendat.

Caput LVII.

Epi. 57.

SI in proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente concurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus. Palatina si quidem fœmina illustris, continua hostilitate insinuauit se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt pro sustentatione eius annuos triginta solidos dare non differas, qui tuis postmodum possint rationibus imputari. Ita ergo fac, vt tu & bene †ministrãdo mercedis commodum percipias, & nostra ad effectum præcepta perducas.

† al. miserando.

Gregorius clero & ordini & plebi consistenti Perusiæ.

De episcopo eligendo. *Caput LVIII.*

Epi. 58.

MIramur charissimi fratres in Christo, quare Ecclesiam Dei tanto tempore absque rectore conspicitis, ac de vestro totiúsque plebis regimine minimè cogitatis. Notum est enim quòd grex si pastoris cura defuerit, per auia gradiatur, & ob hoc familiarius inimici laqueos insidiantes incurrat. Vnde necesse est de his qui Ecclesiæ militant, vnum habito timore Domini perquirere, qui pastoris ministerium possit dignè suscipere, atque illic protegente Domino sacra mentorum diuinorum dispensator insistere: quatenus & pro filiis Ecclesiæ vestræ puræ quotidie mentis holocaustum offerat, & viam gregi quomodo ad supernam patriam gradiatur, ostendat.

Gregorius Gennadio & exarcho Africæ.

De violentijs Theodori magistri militum. *Caput LIX.*

Epi. 59.

DEi præ oculis vos indesinenter habere timorem, ac sectari iustitiam submissa hostium colla testantur: sed vt gloriam vestram in eadem prosperitate gratia Christi custodiat, quæcunque perperam committi cognoscitis, celeri, sicut consueuistis, cohibitione compescite, vt armis iustitiæ præmuniti, hostiles impetus fidei virtute, quod est totius culmen virtutis, superetis. Marianus siquidem Turritanæ ciuitatis frater & cœpiscopus noster nobis lachrymabiliter indicauit, ciuitatis suæ pauperes omnino vexari, & commodalibus affligi dispendiis. Insuper & religiosos Ecclesiæ suæ homines grauem ab hominibus Theodori magistri militum sustinere molestiam, ac pati corporales iniurias, & quòd ad hoc vsque prorumpitur, vt in carcerem, quod dici nephas est, retrudantur. Se quidem etiam in causis ad Ecclesiam suam pertinentibus, à præfato glorioso viro grauiter impediri. Quæcunque sint, si tamen vera sint, reipublicæ disciplinæ contraria vos scitis. Et quia hæc omnia vestram excellentiam conuenit emendare, salutans eminentiam vestram postulo, vt ea vlterius fieri non sinatis: sed ex opere illi iubete diligere, vt ab Ecclesiæ se læsione remoueat, & nullus eorum in angariis seu commodis vltrà quàm sinit ratio prægrauetur: aut si quæ causæ fuerint, non potentatus metu, sed legali ordine finiantur. Ita igitur quæso aspirãte nobis Domino hæc omnia interminationis nostræ præceptione corrigite, vt si non rectitudinis contemplatione, saltem formidine nostræ iussionis, à talibus se gloriosus Theodorus, vel homines eius, abstineant: quatenus quod ad laudem vestram proficiat & mercedem, in partibus vobis commissis possit florere cum libertate iustitia.

Gregorius Ianuario archiepiscopo Caral. Sardiniæ.

Catellam illustrem fœminam commendat. *Caput LX.*

Epi. 60.

SI ipse Dominus noster viduarum se maritum, orphanorúmq; patrem scripturæ sacræ profitetur testimonio, nos quoque membra corporis eius, ad imitandum caput summo debemus mentis affectu intendere, & salua iustitia, orphanis & viduis præstò, si necesse sit, esse. Et quia insinuatum est nobis Catellam religiosam fœminam, habentem filium suum hìc in sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore præsidemus, militantem, quorundam immissionibus vel inquietudinibus molestari: de ea re fraternitatem vestram scriptis præsentibus necesse duximus adhortandam, vt eidem prædictæ fœminæ tuitionem ferre, salua iustitia, non declinet: sciens quòd de huiusmodi rebus & Dominum sibi debitorem faciat, & nostram circa se charitatem magis astringat. Causas enim prædictæ fœminæ, siue sint, siue fuerint, nostro volumus iudicio terminari: vt foralis illi inquietudo submoueri debeat, & tamen à iudicij iustitia nullatenus excusetur. Oro autem Dominum, qui viam vestram cursu ad se prospero dirigat, & ad regnum venturæ gloriæ propitiatus ipse perducat.

Gregorius Ianuario episcopo Caral. Sardinię.

Pompeianam religiosam commendat. *Caput LXI.*

Epi. 61.

LIcet fraternitas vestra zelo iustitiæ se in diuersorum tuitionem congruenter impendat: proniorem tamen eam credimus prorsus existere in eorum solamina, quos ei nostra commendat epistola. Pompeiana igitur religiosa fœmina per hominem suum suggesit nobis, multa se quorundam hominum sustinere assiduè irrationabiliter grauamina: & ob hoc nobis supplicasse dignoscitur, vt nostris eam vobis commendaremus apicibus. Propterea salutantes fraternitatem vestram, debito charitatis affectu prædictam vobis fœminam necessariò duximus commendandam: vt comitante iustitia, in nullo eam fraternitas tua contra æquitatem grauari permittat, nec aliqua inconsultè pati dispendia. Sed si quas eam habere causas contigerit, in electorum iudicio altercãdo

ventiletur contentio: & quæcunque fuerint definita, ita tranquillè ad effectum vobis solatiantibus perducantur, vt & vobis pro tali opere merces inhæreat, & nostris apicibus commendata gaudeat se inuenisse iustitiam.

Gregorius item Ianuario archiepiscopo Carolitano Sardiniæ.

Catellam religiosam commendat. Caput. LXII.

Episto. 62. PAstoralis regiminis necessitate compellimur, vt orphanorum, viduarúmque causis solertius quàm curis cæteris insistamus: & quia insinuatum nobis est Catellam religiosam fœminam, habentem filium hîc in sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore præsidemus, militantem, quorundam immissionibus vel inquietudinibus molestari, de ea re fraternitatem vestram scriptis præsentibus necesse duximus adhortandam, vt eidem prædictæ fœminæ tuitionem ferre salua iustitia non declinet, sciens quòd de huiusmodi rebus & sibi Dominum faciat debitorem, & nostram circa se charitatem astringat. Causas enim prædictæ fœminæ, siue sint siue fuerint, nostro volumus iudicio terminari: vt foralis illi inquietudo submoueri debeat, & tamen à iudicij iustia nullatenus excusetur. Oro autem Dominum qui viam vestram cursu ad se prospero dirigat: & ad regnum venturæ gloriæ propitiatus ipse perducat.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Scribit domum Petronij iniustè titulatam. Caput. LXIII.

Episto. 63. SIcut res ad ius Ecclesiæ pertinentes amittere non debemus, ita alienas appetere inciuile esse nihilominus iudicamus. Et quoniam edocti sumus domus Petronij notarij sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore præsidemus, à Constantino tunc defensore irrationabiliter titulatam, experientiæ tuæ præsentis præcepti pagina demandamus, vt omni excusatione vel dilatione omissa, deposito titulo eandem domum præsentium latrici Theodoræ relictæ antedicti Petronij sine mora restituas: ne, quod absit, viduis inde præiudicium oriatur, vnde consolationis debent inuenire solatium.

Gregorius Felici episcopo Messanensi.

Scribit vt consuetudines antiquas obseruet. Caput. LXIIII.

Episto. 64. COnsuetudines quæ Ecclesiis grauamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere: ne illuc aliqua cogantur inferre, vnde sibi inferenda debeat potius expectare. Clericorum quidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam seruare, eísque annis singulis quæ sunt consueta, trãsmittere. Nobis autem de cætero ne quid transmittere debeas, inhibemus. Et quoniam non delectamur xeniis, palmacianas quas tua direxit fraternitas, cum gratiarum actione suscepimus: sed eas, ne quod exinde potuisses sentire dispendium, digno fecimus precio venundari, & id fraternitati tuæ transmisimus sigillatim. Sed quia charitatem tuam ad nos venire velle cognouimus, scriptis præsentibus admonemus, vt ad veniendum non debeas laborem assumere, sed ora pro nobis, vt quantò nos itineris interualla dissociant, tantò animis nostris adinuicem Christo adiuuante simus in charitate coniũcti: quatenus nos alterna obsecratione iuuantes, susceptum officium vẽturo integrum iudici resignemus.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Pastorem quendam, infirmum oculis commendat. Caput. LXV.

Episto. 65. SI proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente concurrimus, nostris proculdubio petitionibus Dominum clementem reperimus. Pastorem siquidem qui nimia visus imbecillitate laborat, habentem coniugem, duóque mancipia, qui & cum Ionatha quondam glorioso fuerat, plurimis cognouimus necessitatibus subiacere. Propterea experientiam tuam per præsentis præcepti paginam admonemus, vti pro sustentatione eius annuos tritici modios xxiij. necnon & fabæ modios xj. dare non differas, quæ postmodum possint tuis rationibus imputari. Ita ergo fac vt tu bene ministrans mercedis commodum percipias, & nostra ad effectum præcepta perducas.

Mense Augusto.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Castigationem iniungit illorum qui sacra vasa & ministeria Ecclesiastica Iudæis vendiderunt. Caput. LXVI.

E FVscus Archiater ardore fidei prouocatus preces effudit, dicens Opilionem diaconum, sed & seruum Dei Crescentium, clericos Benesanæ Ecclesiæ, oblitos timorem futuri iudicij, ministeria præfatæ Ecclesiæ Hebræo cuidam quod dici nephas est, vendidisse, id est, in argento calices duos, coronas cum delphinis duas, & de aliis coronis liliis, pallia maiora sex. Et ideo mox vt præsentem iussionẽ experientia tua susceperit, memoratos Ecclesiasticos ad se faciat indifferenter occurrere: & requisita veritate, si ita esse sicut suggestum est constiterit, memoratum Hebræum, qui oblitus vigorem legum, præsumpsit sacra ciuiliter comparare, per iudicem prouinciæ faciat conueniri, & sine aliqua mora antefacta ministeria restituere compellatur, vt ex eis sæpefatæ Ecclesiæ nihil possit imminui. Ipsum autem diaconum vel clericos qui nephas commiserunt, in pœnitentia relegare non differas, vt tale tantúmque delictum suis lachrymis possint diluere. Episto. 66.

F

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

Præcipit vt exteriorem curam monasterij Fausto commendet. Caput LXVII.

Episto. 67. SIcut studij nostri esse condecet, à litigiis foralibus monachos submouere, vt diuinis ministeriis piè ac solerter inuigilent: ita necesse est nostra prouisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant ordinare, ne districta mens per varias causarum curas defluat, & ad celebrandum opus consuetum eneruata torpescat. Præsentium itaque labor abbas Ioannes plurima se monasterij sui asserit habere negotia. Pro qua re experientiam tuam per præsentis præcepti paginam admonemus, quatenus cum Fausto qui Romani viri magnifici ex prætore cancellarius fuerat, loqui debeat. Cuius si pronam ad hanc rem compereris voluntatem, ei monasterij ipsius generaliter debeas constituto salario commendare negotia. Expedit enim paruo incommodo à strepitu causarum seruos Dei quietos existere, vt & vtilitates cellæ per negligentiam non pereant, & seruorum Dei mentes ad opus G dominicum liberiores existant.

Gregorius vniuersis episcopis per Siciliam.

Vt se caueant de his qui fallaciter angarias accipiunt. Caput. LXVIII.

Episto. 68. FRaternitatis vestræ diu iam probata deuotio tantò nos compellit pro vobis cautè prouidere, quantò nos asserit audito vestræ Ecclesiæ damno studiosè concurrere. Cognouimus quosdam in Sicilia insula simulantes se sedis Apostolicæ defensores de frumento vos in angariis aliísque rebus affligere: necessarióque duximus eorum fallaciæ scriptis præsentibus obuiare. Ideóque fraternitatem vestram charitate debita salutantes, magnopere commonemus, vt nullo modo talibus deinceps apud vos locus surrependi remaneat: sed quisquis ille est, si reuera sedis nostræ fuerit notarius vel defensor, nisi nostra ad vos specialiter, vel rectoris nostri patrimonij scripta detulerit, nullis per nomen Ecclesiæ nostræ potiatur angariis: nec aliqua vobis ab eo grauamina imponi H permittatis, sed suis vtilitatibus iter suum propriis, vt nouit, disponat expensis. Nec quemquam ab eo in locis istis patiamini molestari. Hæc etenim quæ nostris apicibus pro vestra vestrorúmque quiete nos inhibuisse cognoscimur, sic constantius conseruate, vt hoc exuti grauamine, diuinis obsequiis deuoti ac paratiores inueniri valeatis.

Gregorius Petro subdiacono.

Tuitionem Ciriaci, & Ioannæ commendat. Caput. LXIX.

Episto. 69. EGentibus nostrę commendationis auxilio, oportet nos, inquantum ratio patitur, benigna mente præbere subsidium. Proinde experientiæ tuæ Ciriacum & Ioannam coniugem eius, præsentium portitores, nostra præceptione duximus commẽdandos, quatenus à nullo eos contra iustitiam opprimi vel grauari permittas. Sed vbi necesse fuerit, tuis, annuente iustitia, solatiis perfruantur: vt salua æquitate, nostram sibi in omnibus commendationem te concurrẽte prodesse lætentur: Quia verò præfata fœmina, pro eo quòd post acceptas spõsalitias arras, ex Iudæa ad Christianã religionem conuersa est, dicitur sustinere molestiam: & eandem causam iam

iam dictã assertam & finitã, experientia tua diligenter exquirat: & si causam iudicatam cognouerit, nullam exinde querelam aduersus suprascriptam fœminam vlterius quolibet modo reserpere permittat. Sed quæ iudicata sunt, modis omnibus conseruentur, ne ob id quòd meliorem partem elegisse dinoscitur, malorum hominum controuersiis quatiatur.

Gregorius, Petro subdiacono.

Ne episcopi ante hyemem ad se veniant. Et de comparatione frumenti.

Caput LXX.

Epi. 70.

QVia fratres & coëpiscopos nostros in Sicilia insula commorantes, ad beati Petri Apostoli natalitium diem conuenisse voluimus, scriptis præcedentibus agnouisti. Sed quia ea causa quæ cum viro magnifico Iustiniano exprætore dicitur, eorum iter præpediuit: & quia iam tempus veniendi & redeundi non sinit, eos nolumus ante hyemem fatigari. Gregorium verò Agrigentinum, & Leonem Cathenensem, & Victorem Panormitanum per omnia volumus ad te ante hyemem proficisci. Quinquaginta verò auri libris quas habes, ex eis noua frumenta ab extraneis compara, & in Sicilia in locis in quibus non pereant, repone: vt mense Februario illuc naues quantas possumus, dirigamus, & eadem ad nos frumenta deferantur. Sed si nos transmittere cessamus, ipse naues prouide, & ad nos auxiliante Domino Februario mẽse transmitte hæc eadẽ frumenta, exceptis duntaxat frumentis, quæ nunc mense Septembrio vel Octobrio, iuxta cõsuetudinem transmitti præstolamur. Ita ergo experientia tua faciat, vt sine alicuius vexatione coloni Ecclesiastici, frumenta congregentur: quia tãtum hic parua natiuitas fuit, vt nisi auxiliante Deo frumenta de Sicilia congregentur, fames vehementer immineat. Naues verò quæ commendatæ Ecclesiæ sanctæ semper fuerunt, in omnibus tuere, ad quod tibi etiam directæ gloriosi viri Leonis exconsulis epistolæ concurrũt. Multi verò huc veniunt, qui terras aliquas vel insulas in iure Ecclesiæ nostræ, in emphiteosim sibi postulant dari: & aliquibus quidem negamus, aliquibus verò iam concessimus. Sed tua experientia sanctæ Ecclesiæ vtilitatem conspiciat, memor quòd ante sacratissimum beati Petri Apostoli corpus, potestatem patrimonij eius acceperit. Et licet hinc scripta decurrant, quod vtilitatem patrimonij impedit, fieri nullo modo permittat: quia nec nos sine ratione aliquid dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.

Gregorius Petro subdiacono.

De possessionibus Taurominitanę Ecclesię iniustè occupatis.

Caput LXXI.

Epi. 71.

QVantò Apostolicæ sedi ab Ecclesiis reuerentia cæteris exhibetur, tantò eam in earum decet esse tuitione sollicitam. Et quia domus vel fines vel possessiones Taurominitanæ iuri Ecclesiæ pertinentes, ab actionariis dicuntur nostræ Ecclesiæ contra rationis ordinem occupatæ, experientiæ tuæ huius præcepti paginã deputamus, quatenus cognita veritate, si ita est, cuncta quæ occupata didiceris, in antefatę Ecclesię pristina iura restituas. Quia verò peruenit ad nos viuente adhuc Victorino episcopo, eiusdem Ecclesiæ perisse pecunias, ad earum requisitionem te Secundino fratri & coëpiscopo nostro volumus præbere solatia: & vtilitatibus eiusdem Ecclesiæ in quo necessarium fuerit, salua æquitate concurrere. Ita etenim cuncta quæ in huius præcepti pagina continentur, effectui mancipare festina, vt de æquitate seruata præfati episcopi relationibus ipse lauderis.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho Aphricæ.

De concilio contra hæreticos faciendo. *Caput LXXII.*

Epi. 72.

SIcut excellẽtiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere: ita oportet eam inimicis Ecclesię eius omni viuacitate mentis & corporis obuiare, quatenus eius ex vtroque triumpho magis ac magis enitescat opinio: cùm & forensibus bellis aduersariis catholicę Ecclesiæ pro Christiano populo vehementer obsistitis, & Ecclesiastica prælia sicut bellatores Domini fortiter dimicatis. Notũ est enim hæreticę religionis viros si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicam fidẽ vehementer insurgere, quatenus hæreseos suæ venena ad tabefaciendã, si voluerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognouimus enim eos contra Ecclesiam catholicam Domino eis aduersante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare. Sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorũ ceruices iugo rectitudinis premat. Concilium verò catholicorum episcoporum, admoneri præcipite, vt primatem non ex ordine loci, postpositis vitę meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Ipse verò primas non passim, sicut moris est, per villas, sed in vna iuxta eorum electionem ciuitate resideat, quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex concilio verò Numidiæ, si qui desiderauerint ad Apostolicã sedem venire, permittite: & si quilibet eorum vitæ contradicere voluerit, obuiate. Magno profectò excellentiæ vestræ apud creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum Ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cùm enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit reuocari, tantò largiora tribuit, quantò per ea religionis suæ dignitatem viderit ampliari. Persoluentes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quo brachium vestrum ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem vestram zelo fidei velut mucronem gladij vibrantis exacuat.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho per Aphricam.

Gratiarum actiones facit pro beneficijs sancto Petro collatis.

Caput LXXIII.

Epi. 73. Ca. 23. q. 4. Si non.

SI non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratia, tanta excellentiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summopere miranda fuerat, cùm sciamus etiã hæc antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cùm futuras Deo largiente victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis, fit vt hoc in stuporem veniat, quod gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Vbi enim meritorum vestrorum loquax non discurrit opinio? Quæ bella vos frequenter appetere, nõ desiderio fundendi sanguinis, sed tantum dilatandæ causa reipublicæ in qua Deũ coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes, fidei prædicatione circũquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futurorum gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ouibus beati Petri Apostolorum principis vtilitatibus excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita vt non parua loca patrimonij eius propriis nudata cultoribus, largitis † Datitiorum habitatoribus restaurauerit. Quæcunque igitur hic illic Christiana mente confertis, horum retributionem per spem in futuro iudicio sustinetis. Quamobrem præsentium quoq; latorem Hilarium nomine, eminentiæ iudicauimus cõmendandum vestræ, vt in his quæ sibi necessaria, iustitia tamen præeunte, suggesserit, solitum ei impendatis affectum. Persoluentes autem paternæ charitatis alloquium, petimus Dominum saluatorémque nostrum, qui eminentiam vestrã pro solatio reipublicæ sanctæ misericorditer protegat, & ad dilatandum per finitimas gentes nomen eius, magis magísque brachij sui firmitate confortet.

† Dacorum

Gregorius Gaudioso maternæ Aphricæ.

Congratulatur pro beneuolentia eius. *Caput LXXIIII.*

Epi. 74.

SIcut lucernæ lumen per collimitantia quæque quo lucet loca diffunditur, ita cuiuslibet personæ bonorum actuum probitas, non solùm quo degit, sed per diuersas prouincias fama loquente cognoscitur: vt quoniam præsentiæ nulla potest esse notitia, hoc discursus opinionis efficiat, quod rei veritas per præsentiam poterat exhibere. Didicimus enim diuersos iudices qui ad administrandam Aphricanam prouinciam diriguntur, summa gloriam vestram familiaritate diligere. Quod non procederet, nisi apud eosdem iudices mentis eius synceritas appareret, vt adeptam administrationem consilij vestri participatione disponerent. Ex quo maximas Deo gratias referimus, cùm tales habere proprios prouincias habitatores cognoscimus, qui ingenita nobilitate polleant, & potẽtibus viris adhæreant, prouincialibusque suis ad remedium, adepta tẽporum opportunitate, consistant. Persoluentes itaque paternæ charitatis affectum, præsentium latorem quem illuc ad ordinandas res pauperum direximus,

vestræ gloriæ commendamus: quatenus ei quæ necessaria fuerint, salua iustitia tribuatis. Oro autem Dominum, qui vitam vestram in omni bono custodiat, actúsque vestros misericordiæ suæ dono disponat.

Gregorius vniuersis episcopis Numidiæ.

Vt nullum ex Donatistis ordinent. Caput. LXXV.

Episto. 75. SI quando charissimi in Christo fratres, inter virentes segetes, zizaniorum quædam se infert importuna commixtio, hanc radicitùs necesse est cultoris manus adimat, ne futurus fœcundæ segetis fructus possit intercipi. Et nos ergo qui, licet indigni, dominici agri culturam suscepimus, ab omni zizaniorum scandalo ingenuam reddere segetem festinamus, quatenus ager Domini reditu abundantiori fructificet. Petiistis etenim per Hilarium chartularium nostrum à beatæ memoriæ prædecessore nostro, vt omnes vobis retrò temporum consuetudines seruarentur, quas à beati Petri Apostolorum principis, ordinationum initiis hactenus vetustas longa seruauit. Et nos quidem iuxta seriem relationis nostræ, consuetudinem, quæ tamen contra fidem catholicam nihil vsurpare dinoscitur, inuiolatam permanere concedimus, siue de primatibus constituendis, cæterísque capitulis, exceptis his qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem, etiam cùm ordo eos ad locum eũdem deferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis tantummodo curam gerere: non autem etiam illos antistites, quos catholica fides in Ecclesiæ sinu & edocuit & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire. Vos ergo fratres charissimi, admonitiones nostras zelo charitatis dominicæ præuenite, scientes quòd districtus iudex ad examinandum deducturus est cuncta quæ gerimus, & vnumquemque nostrum non ex prærogatiua sublimioris gradus, sed ex operum meritis approbabit. Quæso ergo, vosmetipsos inuicem alterna pace diligite in Christo, & hæreticis vel inimicis Ecclesiæ vno cordis intuitu obuiate. De proximorum animabus estote solliciti, ad fidem quos valetis prædicatione charitatis prætenso terrore futuri iudicij suadete, quoniam pastores constituti estis, & Dominus gregũ ab iis quibus commisit pastoribus fructum multiplicati gregis expectat. Qui si proprij gregis augmentum adhibito studio diligentiori prospexerit, multiplicibus profectò vos cœlestis regni muneribus decorabit. Persoluens præterea fraternæ dilectionis alloquiũ, oro Dominum, qui nos animarum pastores quos elegit, ante se dignos efficiat: sed hîc actus nostros quos in futura vita dignè suscipiat, ipse disponat.

Parte. 1. Distin. 12. Nos.

Gregorius Leoni episcopo in Corsica.

Visitationem iniungit Sagonensis Ecclesiæ. Caput. LXXVI.

Episto. 76. PAstoralis nos cura constringit, Ecclesiæ sacerdotis moderamine destitutæ, solicita consideratione concurrere. Et quoniam Ecclesiam Sagonensem ante annos plurimos, obeunte eius pontifice, omnino destitutam agnouimus, fraternitati tuæ visitationis eius operam duximus iniungẽdam, quatenus tuis dispositionibus eius possit vtilitas propagari. In qua etiam Ecclesia vel eius parrochiis diaconos atq; presbyteros tibi concedimus ordinandi licentiam. De quibus tamen tui sit studii diligentius perscrutari, vt eorum personæ à sacris nullo modo canonibus respuantur. Sed quos fraternitas tua tanto dignos ministerio perspexerit, eorúmque mores & actus huic ordinationi concordare cognouerit, eos authoritatis nostræ permissione, ad prædictum promoueat licenter officium. Cunctis igitur rebus superscriptæ Ecclesiæ vt proprium te volumus vti pontificem, vsque ad secundam nostram epistolam. Ita ergo in omnibus his diligens esto ac sollicitus, vt tua dispositione vtilitates Ecclesiasticæ salubriter modis omnibus Deo valeant authore disponi.

Gregorius Martino episcopo in Corsica.

Præcipit de Tamitana Ecclesia transire in Aleriensem. Caput. LXXVII.

Episto. 77. IVsta poscentibus, aurem nos oportet beneuolam commodare, quatenus & petentes remedia sperata reperiant, & Ecclesiæ non desit solicitudo pastoris. Et quoniam Ecclesia Tamitana, in qua dudum fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est delictis facientibus, hostili feritate occupata atque diruta, vt illuc vlterius spes remeandi nulla remanserit: in Ecclesia Salonensi, quæ iam diu pontificis auxilio destituta est, cardinalem te secundũ petitionis tuæ modum, hac authoritate constituimus sine dubio sacerdotem. Ita ergo studio vigilanti cum Dei amore secundum canonum præcepta, cuncta dispone vel ordina, vt & fraternitas tua suis desideriis se gaudeat esse potitam, & Ecclesia Dei alterno gaudio repleatur cardinalem te suscepisse pontificem.

Gregorius clero, & ordini, & plebi Vianensis Ecclesiæ.

De episcopo eis ordinando. Caput. LXXVIII.

Episto. 78. QVoties res aliqua pluribus agenda committitur, dum quisquis dissentit ab altero, dispendiis potius quàm vtilitatibus aditus reseratur. Quod nos prouidentes, ne hoc vestræ contingere possit Ecclesiæ, eius curam vtilitatésq; Honorato presbytero ad præsens committendas eligimus, quatenus res vtilitatésque Ecclesiæ per eum procurari valeant, & modis omnibus custodiri. Ideóque dilectionem vestram scriptis præsentibus adhortamur, quatenus vt vobis possit ordinari sacerdos, inuicem vestræ voluntatis omnino in vnius digna electione cõcordet assensus, nec amplius Dei Ecclesiam officio patiamini vacare pontificis. Quousque verò Ecclesiæ ipsi sacerdos fuerit ordinatus, omnem supradicto presbytero, sicut diximus, solicitudinis eius curam commisimus. Ita ergo se vestra dilectio in his omnibus exhibere festinet, vt amorem vos Ecclesiæ habere, pronæ deuotionis mentis ostendat.

Gregorius clero, & nobilibus Corsicæ à paribus.

De Martino episcopo eis de alia Ecclesia ordinando. Caput. LXXIX.

Episto. 79. ET si vos multo iam tempore sine pontifice esse Dei Ecclesiam non doletis, nos tamen de eius regimine cogitare & suscepti cura compellit officij, & vestra quàm plurimum charitas dilectionis astringit, scientes quòd in eius gubernationibus animarum vestrarum simul consistit vtilitas. Nam si gregi pastoris cura defuerit, facilè laqueos insidiatoris incurrit. Ea de re quoniam Ecclesia Solanensis sacerdotis diu est auxilio destituta, necessarium duximus Martinum fratrem & coëpiscopum nostrum ibidem cardinalem constituere sacerdotem: Leoni verò fratri & coëpiscopo nostro operam visitationis iniungere. Cui etiam in ea, parrochiisq; eius presbyteros atque diaconos concessimus ordinandi licentiam, eúmque rebus eius quousque illic fuerit, vt proprium pontificem vti permisimus. Ideóque scriptis præsentibus admonemus, vti præfatum visitatorem charitas vestra cum omni deuotione suscipiat, eíque obedientiam in his quę rationi conueniunt, sicut Ecclesiæ decet filios, exhibete: quaten⁹ omnia quę ad vtilitatẽ supra scriptę pertinere cognoscuntur Ecclesiæ, vestra valeat suffultus deuotione implere.

Gregorius Laurentio episcopo Mediolanensi.

De quibusdam possessionibus iniustè detentis. Caput. LXXX.

Episto. 80. SCripta fraternitatis vestræ suscipiens, gratias omnipotenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis eius nuntio releuauit. Quòd autem perhibetis ab exactione patrimonij Siciliæ prouinciæ vestræ, sanctæ, cui Deo præsidetis authore, Ecclesiæ certam redhiberi pecuniæ quantitatem, pro eo quòd ab authoribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ illo tempore patrimonij Ecclesiæ vestræ celebratur exactio: necessarium fuerat iuxta tenorem scriptorum à vobis directorum, acceptarum illatarúmque pecuniarum summam inspicere, & totius ratiocinij meritum subtiliter indagare, quibus perspectis nihil à sancta Romana Ecclesia vestræ allegatum est redhiberi. Sed quia dum Constantius diaconus vester ad ea quæ obiecta à nostris fuerant, aliud allegauit: examen negocij venit in dubium, quod subtilius poterat ventilari, si qua persona existeret, cum qua definiri aliquid stabiliter potuisset. Proinde necesse est, sanctitas vestra hac de re personam instituat cũ qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire: vt siue nihil debet, ex iudicio pateat, seu aliquid debet, restituat, & personam quam instituistis, cum securitate solenniter remittat.

Gregorius

Gregorius Ianuario archiepiscopo Carallis Sardiniæ.

De superbia Liberati diaconi comprimenda. Caput LXXXI.

Epi. 81.

SCriptis tuis cor nostrum lætificasse dignosceris, quòd te mandatorum nostrorum memorem fuisse testatus es. Et quia memoriter retinemus ea quæ nos fraternitati tuæ mãdasse commemoras, quemadmodum disponendum sit vbi voluntatis nostræ expectatur authoritas, scriptis præsentib⁹ breuiter respondemus. Liberatus igitur de quo nobis tua fraternitas indicauit, quia diaconij fungi perhibetur officio, si à decessore tuo non factus est cardinalis, ordinatis à te diaconis nulla debet ratione præponi, ne eos quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo videaris. Prædictum itaque Liberatum quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia à sui prauitate compesce, & vltimum inter diaconos stare constitue, ne dũ se illicitè præferri contendit, immeritus loco in quo nunc situs est, iudicetur. Cuius tamen si obedientia fueris inuitatus, & eum post hæc cardinalem facere volueris, nisi pontificis sui cessionem solenni more meruerit, abstinendum ab omni eius incardinatione memineris, quoniam æquitati conuenire non ambigis, vt aliis seruare non differas, quod ipse quoque tibi seruari desideras.

Gregorius Hilario Monacho Aphricæ.

De Argentio episcopo & Donatistis. Caput LXXXII.

Epi. 82.

FElicissimus atque Vincentius diaconi Ecclesiæ Lamigensis, oblata petitione quæ tenetur in subditis, suggesserunt ab Argentio eiusdem ciuitatis episcopo, grauem se iniustitiam pertulisse, & accepto præmio, Donatistis in Ecclesiis fuisse præpositos, eúmque inter alia non leue aliud facinus, quod dici nephas est, commisisse commemorant. Propterea experientiæ tuæ præsenti pagina præcepti duximus iniungendum, quatenus præfatum episcopum idoneæ satisfactioni committere non omittas, tuáque instantia in locis illis fiat ex more concilium, & omnia secundum oblatæ petitionis textum canonicè coram positis partibus subtili indagatione perquirantur. Et quæcunque eorum iudicio fuerint terminata, te exequente modis omnibus compleantur. Ita ergo cum omni te viuacitate huic causæ volumus præbere instantiam, vt ad examinanda quæ iussimus, nulla possit subnecti dilatio, sciturus non in leuem te offensam incurrere, si nostra quacunque excusatione leuata fuerit præceptio.

Liber secundus.

In nomine domini. Mense Septembrio. Indictione decima.

TEmporibus papæ Gregorij, cõsulatu Mauricij Augusti anno septimo, depositus est Laurentius, qui primus fuerat in ordine diaconij sedis apostolicæ, propter superbiam, & mala sua, quæ tacenda duximus: & factus est archidiaconus Honoratus coram omnibus presbyteris & diaconis, notariísque, subdiaconis, vel cuncto clero in basilica aurea.

Charta quæ relicta est de litania maiore, in basilica sanctæ Mariæ.

SOlennitas annuæ deuotionis nos filij dilectissimi admonet, vt litaniam quæ maior ab omnibus appellatur, solicitis ac deuotis debeamus, auxiliante Domino, mentibus celebrare: per quam à nostris excessibus, eius misericordiæ supplicantes, purgari aliquatenus mereamur. Considerare etenim nos conuenit dilectissimi, quàm variis, continuísque calamitatibus pro nostris culpis atque offensionibus affligamur, & qualiter cœlestis pietatis nobis subinde medicina subueniat. Sexta igitur feria veniente à titulo beati Laurentij martyris, qui appellatur Lucinæ, egredientes ad beatum Petrum Apostolorũ principem, Domino supplicantes cum hymnis & cãticis spiritalibus properemus, vt ibidem sacra mysteria celebrãtes, tam de antiquioribus quàm de præsentibus beneficiis pietati eius, inquantum possumus, referre gratias mereamur.

Gregorius Petro notario.

De monachis in monasterio sancti Michaelis. Caput I.

Epi. 1.

MOnasterium sancti Archangeli, quod Tropeis est constitutum, indicante præsentium portitore, victus habere necessitatem didicimus. Ideóque experientia tua diligẽter inuigilet, & si eiusdem loci monachos bene se tractare noueris, in quibus eos necessitatem habere manifesta veritate patuerit, eis subuenire hac authoritate suffultus, modis omnibus festinabis, sciturus tuis rationibus quicquid nostra præceptione præbueris imputandum. Sed & terrulam Ecclesiæ nostræ vicinam quam solidum vnum & tremisses duos pensitare asserunt, si ita est, sibi libellario nomine ad summã tremissis vnius habere concede. Studij ergo tui sit hæc omnia ita complere: si, sicut diximus, eius loci monachi in Dei seruitio, sicut decet, solerter perstiterint.

Gregorius Prægectitio episcopo Narniensi.

De mortalitate, & conuersione Longobardorum. Caput II.

Epi. 2.

PEruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate vestra Narniensi mortalitatem omnino grassari: quæ res nos nimis addixit. Quamobrem salutantes fraternitatem tuam, instantissimè suademus, vt à Longobardorum siue Romanorum, qui in eodẽ loco degunt admonitione siue exhortatione nulla ratione cessetis, & maximè à gentilium & hæreticorum, vt ad veram, rectámque fidem catholicam conuertantur. Sic enim aut diuina misericordia pro sua eis forsitan cõuersione, & in hac vita subueniet, aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magis optandum est, transient facinoribus absoluti.

Gregorius clero, nobilibus, ordini & plebi consistentibus Neapoli.

De episcopo eligendo. Caput III.

Epi. 3.

QVanuis spiritalium syncera deuotio filiorum pro matre Ecclesia, nullius adhortationis indigeat: ne tamẽ se neglectam existimet, epistolari debet alloquio prouocari. Propter quod dilectionem vestram commonitione paternæ charitatis aggredior, vt profusis lachrymis redemptori nostro vnanimiter gratias referatis, qui sub tam peruerso doctore vos per auia gradientes, ad iter rectum perduxit, & tam indigni pastoris crimina publicauit. Demetrius siquidem qui nec antè episcopus dici meruerat, tantis ac talibus negociis inuentus est inuolutus, vt si secundum suorũ qualitatem facinorum iudicium sine misericordia recepisset, diuinis mundanísque legibus durissima proculdubio fuerit morte plectendus. Sed quia pœnitentiæ reseruatus, sacerdotij honore priuatus est, Ecclesiã Dei sine ductore diu vacare non patimur: quia & canonicis regulis est cõstitutũ, vt defuncto vel sublato pastore, diu sacerdotio priuari Ecclesia non debeat. Ideóque charitatem vestram scriptis præsentibus admonemus, vt ad eligendum pontificem nec mora, nec discordia, quæ consueuit scandala generare, proueniat. Sed talem vobis cum omni solicitudine personam exquirite, in qua & omnium adunata possit gaudere concordia, & sacris nullo modo canonibus respuatur, quatenus officium quod nephãdissimus hominum malè gerendo polluerat, quisquis ille per Dei gratiam fuerit ordinatus, ipso quoque suffragante, digna valeat administratione complere.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

Præcipit vice sua esse super omnes Ecclesias Siciliæ. Caput IIII.

Epi. 4.

MAndata cœlestia efficacius gerimus, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Siliciæ Ecclesias reuerendissimum te virum Maximianum fratrem & coëpiscopum nostrum vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus: vt quisquis illic religionis habitu censetur, fraternitati tuæ ex nostra authoritate subiaceat, quatenus eis nõ sit necessarium post hæc pro paruulis ad nos causis tanta maris spatia transmeando peruenire: sed si qua fortasse difficilia existunt, quæ fraternitatis tuæ iudicio nequaquam dirimi possint, hæc solummodo nostrum iudicium flagitent, vt sub leuati de minimis, in causis maioribus efficacius occupemur. Quas videlicet vices non loco, sed personæ tribuimus: quia ex transacta in te vita didicimus, quid etiam de subsequenti tua conuersatione præsumamus.

Mense Decembri: Indictione decima.

Gregorius Candido episcopo de Vrbe veteri.

De Calumnioso ægroto. *Caput. V.*

Epistola.5. Ca.7. q.1. Cum percussio.

CVm percussio corporalis vtrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoratur, ideo non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ, quod absit, offensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumniosus pro hac percussione quam sustinet, consueta sibi commoda ab Ecclesia vestra asserit negari, idcirco fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis, quatenus nil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diuersis in Ecclesia militantibus, varia, sicut nosti, sæpe contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cætero qui Ecclesiæ militet, poterit inueniri. Sed secundum loci eius ordinem quæque ei si sanus esset poterant ministrari, de ipsa exiguitate quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua diuini contemplatione iudicij ægrotanti præbere non desinat, quatenus in huius rei administratione ad eleemosynam potius videaris quæ sunt consueta exoluendo conuertere.

Gregorius ordini & plebi consistenti Neapoli.

De eligendo Paulo episcopo. *Caput. VI.*

Episto.6.

QVale de Paulo fratre & coëpiscopo nostro habeat charitas vestra iudicium, directa à vobis relatio patefecit. Quem quoniam ita estis in paucis diebus experti, vt eum cardinalem habere desideretis episcopum, gratulamur. Sed quia summis in rebus citum non oportet esse consilium, & nos quid fiendum sit, matura subinde Christo adiuuante deliberatione disponimus, & vobis melius tractu temporis qualem se exhibeat innotescet. Ideóque filij dilectissimi prædicto viro si eum verè diligitis, obedite, deuotísque ad eum mentibus occursione pacifica conuenite: quatenus ita vos ad alterutrum dilectio mutuæ charitatis astringat, vt inimicus sæuiendo circunuolans, in nullo viam nanciscatur ad vestram dissociandum vnanimitatem, qua subrepat. Præfatum quoque episcopum dum fructum animarum quem desideramus Deo nostro, ipso quoque suffragãte facere senserimus, quicquid post hæc de eius persona, vestróque desiderio cordi nostro inspiratio diuina ministrauerit, faciemus.

Gregorius Paulo episcopo Neapolitano.

De officio sacerdotali. *Caput. VII.*

Episto.7.

SI sacerdotale quod suscepimus, securè ministramus officium, & diuinum adiutorium, & dilectio nobis spiritalium aderit sine dubio filiorum. Propterea ita se fraternitas tua in cunctis studeat exhibere, quatenus testimoniũ quod de ea Neapolitanæ ciuitatis clerus, nobilitas simul habet & populus bonitatis tuæ roboretur augmento. Sic ergo te in præfati populi adhortatione assidua debes occupatione cõstringere, vt verbi tui fructum quem ex eis fueris operatus, in suis horreis diuinus condat agricola. Quousque verò de his quæ à nobis prædicti filij nostri fienda postulant, reuelante Domino deliberare possimus, clericos ex laicis ordinari, necnon & manumissiones apud te in eadem Ecclesia solenniter celebrari concedimus. Consuetudines autem cleri suprascriptæ Ecclesiæ & presbyterorum te volumus sine cunctatione persoluere. In cuius etiam instructione ita diligenter inuigila, quatenus ab incõgruis vel illicitis omnibus abstinentes, in Dei nostri seruitium digno obsecundationis ministerio te quoque hortante consistant.

Mense Ianuario: Indictione decima.

Gregorius Clero, ordini, & plebi consistenti Nepæ.

De Leontio illuc transmisso, vt ei obediant. *Caput. VIII.*

Episto.8.

LEontio viro clarissimo præsentium portitori curam solicitudinémque ciuitatis iniunximus, vt in cunctis inuigilans quæ ad vtilitatem vestram, vel reipublicæ pertinere dinoscet, ipse disponat. Ideóque dilectionem vestram scriptis præsentibus admonemus, quatenus ei exhibere obedientiam in omnibus debeatis, nec quisquam vestrûm eum pro vestra vtilitate tractantem existimet contemnendum: quia quisquis congruæ ordinationi eius restiterit, nostræ resultare dispositioni cognoscitur. Quicunque verò eum in his quæ suprà

E

retulimus audierit, nos audiet. Si quis autem, quod non credimus, eum post hanc admonitionem nostram contemnendũ putauerit, ad suũ proculdubio sciat pertinere periculum.

Gregorius Castorio episcopo de Arimino.

De oratorio sanctæ Crucis consecrando. *Caput. IX.*

Episto.9.

THemothea illustris fœmina petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis, intra ciuitatem Ariminensem in loco iuris sui oratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem sanctæ Crucis desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ ciuitatis iure memorata constructio consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum esse, percepta primitùs donatione legitima, id est, totius facultatis eius excepta familia, prius mobilium vel immobilium, séque mouentium vnciis octo retento sibi vsufructuario diebus vitæ suæ, gestísque municipalibus alligatam, prædictum oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis: ita vt in eodem loco nec futuris temporibus baptisterium construatur, nec presbyterum constituas cardinalem. Et si missas fortè maluerit fieri sibi à dilectione tua, presbyterum nouerit postulandum, quatenus nihil aliàs à quolibet sacerdote alio nullatenus præsumatur. Sanctuaria verò suscepta sui cum reuerentia collocabis.

F

Gregorius Importuno episcopo.

Transmittit Dominicum presbyterum. *Caput. X.*

Episto.10.

EA quæ prouidè disponuntur, fraternitatem tuam credimus libenter amplecti. Et quia Ecclesiam sanctæ Mariæ Campisonis in tua parrochia positam, presbytero vacare cognouimus, præsentium portitorem Dominicum presbyterum in eadem Ecclesia vt præesse debeat, nos certum est deputasse. Ideóque fraternitas tua ei emolumenta eiusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari, & decimæ fructus indictionis, qui iam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui, quatenus eiusdem Ecclesiæ vtilitates cuius emolumenta consequitur, Deo adiutore solicitè valeat procurare.

G

Gregorius Ioanni episcopo Vellitrano.

Præcipit in alium locum transmigrare. *Caput. XI.*

Episto.11. 7.Quæst.1. Temporis.

TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitùs certis ciuitatibus constitutas, ad alia quæ securiora putamus eiusdem diœceseos loca transponere, quò & habitatores nunc degere, & barbaricum possit periculum facilius declinari. Propterea te Ioannem fratrem, coëpiscopúmque nostrum Vellitrensis ciuitatis, sedémq; tuam in locum quem Harenata ad sanctum Andream Apostolum dicunt, præcipimus exinde transmigrari: quatenus & ab hostilitatis incursu liberior existere valeas, & illic consuetudinum solennium festa disponas.

Gregorius Paulo episcopo.

Scribit de persona Petri. *Caput. XII.*

Episto.12.

AD hoc fraternitatem tuam Neapolitanæ Ecclesię ad præsens præesse constitui, vt quosque potuisses, suasoria ad Deum prædicatione conuerteres. Et dum tota te oporteat hoc intentione peragere, prius quàm hic Domini fructum opereris, reuerti festinas, petísque à me vt celeriter eandem debeam Ecclesiam ordinare, dum meus non sit animus in hac re ociosus. Sed quia vtilitates eius summa cupio firmitate vallare, diuturna de hoc necesse habeo deliberatione tractare, vt eam digna possim ordinatione Christo reuelante disponere. Interea ergo fraternitas tua ita inuigilare animarum lucris studeat, vt iudicium quod de te habeo operationis tuæ roboretur effectu. De persona verò Petri diaconi quæ scripsisti, omnia mihi Theodorus vir consularis nunc indicauit. Et ideo postquam tibi adhærere, & Ecclesiasticis eum vtilitatibus, tua testificatione studere cognoui, nullius debet aduersitatem vel inimicitias formidare: sed quantò sibi alios inuidere perpendit, tantò vigilantius vt ei nihil nocere valeant, in vtilitatibus Ecclesiæ, & Dei seruitio perseueret. Fraternitas autem tua pro eius persona post hoc non debet esse suspecta: quia apud me nulla subreptio locum inueniet.

H

Gregorius Paulino episcopo.

Liparitanam Ecclesiam sua auctoritate commendat.

Caput. XIII.

Scire te

Epi. 13.

SCire te volumus, quia Maximiano fratri & coëpiscopo nostro scripsimus, vt fraternitatem tuam Ecclesiæ Liparitanæ ex nostra authoritate præesse constituat. Cui te modis omnibus obedire necesse est, eiúsq; te Ecclesiæ vtilitatibus præcipimus decenter insistere, & quæque eius commoditatibus cognoueris oportere, te volumus sine cũctatione peragere. Ecclesiam verò Tauritanensem, quoties opportunũ tempus cognoueris, visitabis. Ita ergo fraternitas tua hæc omnia implere festinet, vt & sui præsentia Liparitanam salubriter disponat Ecclesiam, & visitationis studio Tauritanẽsem Ecclesiam congregare & fouere non desinat.

Gregorius Natali episcopo Salonitano.

De Honorato archidiacono in locum suum restituendo. Ca. XIIII.

Epi. 14. Parte. 1. Distin. 44. Multis.

MVltis ab vrbe tua venientibus frater charissime didici, pastorali cura derelicta, solis te conuiuiis occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi inuigiles, sed ipsum quoque vsum Ecclesiastici ordinis ignores, hoc est in testimonium quòd eis sub quibus es positus, reuerentiam seruare nescis. Cùm enim sanctæ memoriæ decessoris mei fueris scriptis prohibitus, ne contra Honoratum archidiaconum tuum do lorem tam longè ingratitudinis in corde retineres, cúmque à me sæpe correptus fueris, & hæc tibi summopere fuerint interdicta, & mandata Dei negligens, & scripta nostra contemnens, præfatum Honoratum archidiaconum tuum, quasi ad fortiorem honorem prouehens, conatus es callida arte degradare. Vnde actum est, vt eo de archidiaconatus loco summoto, alium accersires, qui tuis moribus obtẽperare potuisset, cùm præfatus vir pro nulla tibi re, vt arbitror, displicuit, nisi quòd vasa sacra & velamina tuis te parentibus dare prohibebat. Quam causam subtili voluimus & nunc ego, & tũc sanctæ memoriæ decessor meus indagatione discutere: sed tu tuorum tibi actuum conscius personam ad iudicium instructam transmittere distulisti. Proinde fraternitas tua vel post frequentatam toties admonitionem à culpæ suæ errore resipiscat, & præfatum Honoratum in suum mox, vt mea scripta susceperit, locum suscipiat. Quòd si fortè facere distuleris, vsum tibi pallij, qui ab hac sede concessus est, noueris esse sublatum. Si verò etiam amisso pallio in eadem pertinacia adhuc persistis, dominici corporis ac sãguinis te scias participatione esse priuatum. Post quæ iam necesse est vt causas tuas subtilius indagantes, an in episcopatu ipso persistere debeas, summa cura atque inquisitione debeamus tractare. Eũ enimuero qui contra iustitiæ regulam, in archidiaconatum alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ nouerit esse priuatum. Tu igitur frater charissime, nequaquam nos amplius prouoces, ne duros valde in asperitate sentias, quos erga te positos in charitate contemnis. Restituto igitur loco suo Honorato archidiacono, instructam personam sub festinatione transmitte, qui mihi hoc debere ex ratione fieri suis possit allegationibus demonstrare. Eundẽ nanque archidiaconũ ad nos venire decreuimus, vt quicquid iustũ, quicquid omnipotenti Deo placitũ fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus, sed authore Deo normã iustitiæ postposita cuiuslibet personæ acceptione custodimus.

Ca. 7. q. 1. Eum enimuero.

Gregorius vniuersis episcopis per Dalmatiam constitutis.

De Natali episcopo, & Honorato archidiacono. Caput XV.

Epi. 15.

FRaternitatem vestram licet desideremus scriptis discurrentibus frequenter visitare, tamen præterea cùm res exigit, vtraque cupimus negocij vnius occasione persoluere, vt & fraternos de visitatione releuemus animos, & quæ superueniunt, ne mentem possint ignorata confundere, subtilius explicare. Frater itaque noster Natalis Salonitanæ ciuitatis episcopus, cùm Honoratum archidiaconum sedis suæ ad ordinem presbyteratus vellet prouehere, ac deinceps ille ad sublimiorem gradum crescere declinaret, à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ne ad hunc ordinẽ inuitus accederet. Hoc enim fieri sibi non prouehẽdi gratia, sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc iã sanctæ memoriæ decessor noster scripta Natali fratri coëpiscopóque nostro direxerat, interdicens ne prædictum Honoratum archidiaconũ inuitum proueheret, néve dolorem conceptæ ingratitudinis in corde suo retineret. Cúmque & à nobis sæpe correptus fuerit, & hęc eidem summopere fuerint interdicta: non solùm mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum archidiaconum, vt dicitur, contra morem, quasi ad fortiorem honorem prouehens, conatus est callidè degradare. Vnde actum est vt eo de archidiaconatus loco submoto, alium adsciceret, qui in loco depositi archidiaconi ministraret. Quem scilicet Honoratum arbitramur antistiti suo propterea displicere potuisse, quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam & tũc sanctæ memoriæ decessor meus, & nũc ego subtili voluimus indagatione discutere: sed is ipse sibi conscius, personam ad iudicium postpòsuit destinare, ne actuum eius discussa potuisset veritas apparere. Nos itaque tot iam scriptis admonitum, & hactenus pertinaciter obstinatũ, scriptis iterum directis per præsentium latorẽ curauimus admonendum: quatenus Honoratum archidiaconũ coniungente statim præsentiũ latore in priore loco susciperet. Qui iã obdurato adhuc corde contumaciter ad eundẽ reuocare gradum si fortè postponeret, vsu eum pallij, qui ab hac sede concessus est, pro contumacia tot vicibus admissa priuari præcipimus. Si verò etiam amisso pallio adhuc in eadẽ pertinacia perseuerauerit, à dominici quoque corporis ac sanguinis participatione submoueri. Æquũ enim est vt asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Nos itaque nec nunc quidẽ à iustitiæ, quã præfatus antistes despexit, semita deuiamus, sed restituto in locũ suũ eo cuius nobis culpa minimè patuit, præcipimus Natalẽ episcopum instructam ad nos debere dirigere personam, quæ rectam eius esse intẽtionem suis possit nobis allegationibus demonstrare. Nam & eũdem archidiaconum venire fecimus, vt quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nullum nanque pro personali amore defendimus, sed authore Deo normã iustitiæ, postposita cuiuslibet acceptione personæ, custodimus.

Gregorius Antonino subdiacono.

De Natali episcopo & Honorato archidiacono. Caput XVI.

Epi. 16. dist. 74. ca. Honoratus.

HOnoratus archidiaconus Ecclesiæ Salonitanæ à sanctę memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, vt ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morẽ nullatenus cogeretur. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia, sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tunc iam sanctæ memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coëpiscopóque nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, néve dolorem cõceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cúmque & à nobis hæc eidẽ summopere fuerint interdicta, non solùm mãdata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnens, præfatum archidiaconum quasi ad fortiorem honorem prouehens, conatus est arte callida degradare. Vnde actum est, vt eo de archidiaconatus loco summoto, alium adsisceret, qui eius obtemperare moribus potuisset. Quem Honoratum archidiaconum arbitramur antistiti suo aliunde displicere non potuisse, nisi quòd eum vasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quam causam subtili voluimus, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego indagatione discutere, sed ipse suorum sibi actuum conscius, personam ad iudicium postposuit destinare. Proinde experientiam tuam præsentis præcepti authoritate duximus fulciendam, quatenus conueniens in Salona, Natalem fratrem coëpiscopúmque nostrum saltem tot scriptis admonitũ studeat adhortari, vt supra memoratũ archidiaconũ in suo statim loco suscipiat. Quod si facere hoc cõtumaciter, vt consueuit, fortè distulerit, vsum ei pallij, qui ab hac sede concessus est, ex authoritate sedis Apostolicæ contradicito. Quem si etiam amisso pallio adhuc in eadẽ pertinacia perseuerare perspexeris, dominici quoq; corporis ac sanguinis eundem antistitem participatione priuabis. Eũ verò qui cõtra iustitiæ regulam, in archidiaconatum alterius prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponi

Ca. 7. q. 1. Eum.

præcipimus. Quem, si vlterius in loco eodem ministrare præsumpserit, communionis sacræ participatione priuamus. AEquum enim est vt asperos de iustitia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Restituto ergo loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus antistes te compellente dirigat, quæ intẽtionem eius esse vel fuisse iustam, suis mihi allegationibus possit demõstrare. Sed & eũdem archidiaconum ad nos venire præcipimus: vt quicquid iustum, quicquid omnipotẽti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus, sed authore Deo normam iustitiæ postposita cuiuslibet acceptione personæ seruamus. Malchum verò fratrem coëpiscopúmque nostrum curabis fideiussori committere, vt ad nos quantocyus veniat: quatenus omni mora ac dilatione postposita, actionum suarum expositis ratiociniis, ad propria cum securitate valeat remeare.

Gregorius Iobino episcopo Illyrici.

Plurimum gaudet, & de Natali episcopo loquitur.

Caput. XVII.

Episto. 17. LIcet ad reddenda paternæ charitatis officia, hostilitate itinerib⁹ occupatis, raritas portitorum impediat: quoties tamen occasio inciderit, excellẽtiam vestram non desistimus scriptis discurrentibus visitare, quatenus hos quorum aspectum præsentium videre non possumus, eos aliquatenus scriptis valeamus alternantibus intueri. Gaudemus itaque quòd eminẽtiæ vestræ regimine, afflictæ Dominus voluit prouinciç consulere: vt quam ex vna parte flagello Barbaricæ vastationis vlcerat, hanc ex alia per eminentiam vestram, quasi per superductam salutem curet. Largitam ergo vobis dignitatem ex solo munere donantis attendite, & ex ipsa concessi regiminis administratione conditorem vestrum erga vos placabilem facite: quatenus cùm ipse quod largitus est meritis bonorum operum, ad suam viderit gloriam reuocari, & in hac vos vita clariores efficiat, & præmia vobis regni cœlestis cõcedat. Præsentium igitur latorem quem illuc pro ipsa exigui patrimonij administratione direximus, vestræ excellentiæ commendamus. Nos enim charitatis vestræ connexi vinculo Dominum petimus, quò sic actus vestros in hac vita dirigat, vt ipsorum merito ad æterna vos regna perducat. Natali autem fratri & coëpiscopo nostro in nullo gloria vestra opem contra iustitiam ferat: quia tantò necesse est vt canonicæ vltionis vindictam sentiat, quantò & ipse regulam canonicam ignorat.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De quodam presbytero digno ad episcopatum Ecclesiæ.

Caput. XVIII.

Episto. 18. FElix vir consularis, præsentium lator, edocuit nos esse quẽdam in illis partibus presbyterum, qui ad episcopatus ordinẽ prouehi probatæ vitæ merito dignus appareat. Hunc ergo fraternitas tua coram se deduci faciat, eúmq́; , sicut certus sum, propter animæ periculũ diligenter examinet. Quem si ad hunc gradum prouehi dignum esse perspexerit, ad nos studeat destinare, vt eum disponente Deo, loco, cui præuiderimus, possimus ordinare pastorem. Præsentium verò latorem Felicem virum consularem Carthularium, salua fraternitatis tuæ iustitia, commendamus: quatenus in his quæ iustè poposcerit, fraternum inuenire possit affectum.

Gregorius Benenato episcopo visitatori Cumanæ Ecclesiæ.

Visitationem iniungit Cumanæ Ecclesiæ. Caput XIX.

Episto. 19. QVoniam Cumanæ Ecclesiç Liberius quondam antistes de hac luce migrasse cognoscitur, propterea visitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus, quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriísque, vel quicquid illud est, à quoquam pręsumatur Ecclesiæ. Et ideo charitas tua ad prædictam Ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebémq́; eiusdem Ecclesiæ admonere te volumus, vt remoto studio diuersarum partium, vno eodémque consensu talem sibi præficiendum expectant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solẽnitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. Commonemus etiam fraternitatẽ tuam, vt nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impẽdis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri. Prouisurus ante omnia, ne ad hoc cuiuslibet conuersationis vel meritis laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Parte. 1. distin. 61. cap. Episco. dũ.

Gregorius Ioanni episcopo visitatori Nepesinæ Ecclesiæ.

Visitationem Nepesinæ iniungit Ecclesiæ. Caput. XX.

Episto. 20. QVoniam Paulo fratri & coëpiscopo nostro Neapolitanæ Ecclesiæ visitationis operam iniunxim⁹, idcirco fraternitas tua visitationem Ecclesiæ Nepesinæ non desinat assumere, quatenus exigente paschali festiuitate, quicquid sacrorum solennitas poscit, te operante, modis omnibus impleatur. Donec igitur quid de persona prędicti fratris & coëpiscopi nostri agendum sit, deliberare possumus, ita in cunctis te fraternitas tua solertem vigilantémque studeat exhibere, vt prædictus vir absens nullo modo sentiatur.

Gregorius Rusticiano.

De visitatione sanctorum locorum, & insidiis Passiui.

Caput. XXI.

Episto. 21. EPistolam excellentiæ vestræ suscipiens, votiuo sum incolumitatis eius nuntio releuatus, optás vt vitam actúsque vestros sua Dominus misericordia protegat & disponat. Valde autem miratus sum, cur deliberatæ viæ eundi ad loca sancta intentionem, & votum boni operis deflexistis, dum si quando bonum aliquod bono conditoris in corde concipitur, celeri necesse est deuotione compleri: ne dum callidus insidiator animum irretire nititur, subinde impedimẽta suggerat, quibus ad effectum minimè desideria sua mens occupationibus debilitata perducat. Vnde necesse est excellentiam vestram omnibus impedimentis piis causis obuiantibus anteire, & ad fructum boni operis totis cordis nixibus inhiare, vt & in præsenti seculo tranquillè viuere, & in futuro cœleste regnum valeat possidere. Illud autem quod scripsistis: Passiuum cõtra vos aliquas molitum fuisse calumnias, piissimos verò imperatores non solùm libenter non audisse, sed etiam asperè suscepisse: cuius hoc fuerit donum perpendite, & ad eum qui hominibus in hoc seculo ne quantum appetunt nocere valeant, potenter obuiat, totam spem mentis inflectite: quatenus prauas hominum voluntates brachij sui oppositione reuerberet, conatúsque eorum vt consueuit misericorditer ipse cõfringat. Gloriosum domnum Appionem, & domnam Eusebiam, domnum Eudoxium, & domnam Gregoriam mea per vos deprecor vice salutari.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati.

Commendat episcopos longè à se positos. Caput. XXII.

Episto. 22. DOminicis mandatis præcipimur proximos sicut nosmetipsos diligere, eorúmque langoribus tanquam propriis infirmitatibus condolere. Quorum memor fraternitas vestra competenti sibi more Castorium fratrem coëpiscopúmq́; nostrum, & prius cõpassione habita studuit visitare, & postmodum pro excrescẽti molestia corporis Rauennati in vrbe suscipere. Vnde non solùm non impensæ charitatis, sed & Deum vobis fecistis proculdubio debitorem, cui in fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsúmque ægrum in sui membri molestia, non solùm visitasse, sed etiam suscepisse. Quem quidem ipse pro sua simplicitate illic ordinare omnimodè renuebam: sed petentium importunitas fecit, vt contradicere nullatenus potuissem. Si autem fieri potest, multum mihi & ipsi consuletis, si eum ad me per Siciliam transmittatis, si tamen ei graue non esse perpenditis. De episcopis verò ad nos pertinentibus, qui tamen huc pro interpositione hostium venire non possunt, curam vestra fraternitas gerat. Ita tamen vt pro causis suis ad Rauennatem vrbem nullatenus reuocentur, ne eos hoc tempore vexare aut fatigare in aliquo videamur. Sed si qua sunt quæ in eis videantur iustè reprehendi, debent semper per fraternitatis vestræ epistolas admoneri. Sin verò, quod absit, aliqua grauiora contigerint, hæc ad nos subtiliter referre vos volumus, vt inquisitionis vestræ testimonio roborati, quæ legibus canonibúsque conueniunt, salubri, iuuante Domino, consilio disponamus.

Mense

Mense Iulio: Indictione decima.

Gregorius Iustino presbytero.

De Leone episcopo suscipiendo. *Caput XXIII.*

Epi.23. Cau.2.q.4. Habet.

HAbet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuū perpetratione, Deo sibi resistente, decipere non valet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre & coëpiscopo nostro sinister rumor aspersit, vtrum vera essent districta diutius fecimus inquisitione perquiri, & nullam in eo de his quæ dicta fuerant, culpā inuenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramenta præbere. Quibus præstitis, magna sumus exultatione gauisi, quòd huiuscemodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat: ne aliqua in cordibus remaneat de his quæ sunt iam purgata, dubietas. Sed ita suprascripto vos episcopo deuotissimè oportet in omnibus adhærere, vt congruè decentérque Deum in eius persona, cuius minister est, videamini honorare.

Gregorius Eusebio abbati.

De contentione inter ipsum & Maximianum episcopum.

Caput XXIIII.

Epi.24.

CRedat mihi charitas tua, quia valde contristatus sum de tristitia tua, ac si in te iniuriā ipse pertulissem. Sed postmodum agnoui, quia etiam reddente reuerēdissimo viro fratre & coëpiscopo nostro Maximiano gratiam atque cōmunionem, tua dilectio ab eo communicare nolebat. Cognoui & illud prius iustum fuisse quod factum est. Seruorum Dei humilitas in afflictionis tempore debet apparere. Qui verò se contra præpositos suos erigunt, profectò ostendunt quia serui Dei esse contemnunt. Et quidem ab illo hoc quod factum est, minimè fieri debuit, à te tamen omnino debuit diligenter suscipi: & rursum cùm gratiam reddebat, ad eum cū gratiarum actione debuit occurri. Quod quia ita à te factum non est, adhuc cognosco quia nobis omnino lachrymarum opus est. Non enim grande est his nos esse humiles, à quibus honoramur: quia & hoc seculares quilibet faciunt. Sed illis maximè humiles esse debemus, à quibus aliqua patimur. nam Psalmista dicit: Vide humilitatem meam de inimicis meis. Nos cuius vitæ sumus, qui humiles esse etiam patribus noluimus? Proinde dilectissime fili rogo, vt omnis amaritudo de corde tuo transeat, ne fortasse finis vicinus sit, & antiquus hostis per iniquitatem discordiæ, viam regni cœlestis intercludat. Propterea centum solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto vt absque iniuria sui suscipiat.

Psal.9.

Gregorius Ioanni episcopo Squilatino.

Visitationem cuiusdam iniungit Ecclesiæ. *Caput XXV.*

Epi.25. Ca.7.q.1. Pastoralis.

PAstoralis officij cura nos admonet destitutis Ecclesiis proprios constituere sacerdotes, qui gregem dominicū debeant solicitè gubernare. Propterea te Ioannem ab hostibus captiuatum Lisitanæ ciuitatis episcopum in Squilatina Ecclesia cardinalem duximus necesse constituere sacerdotem: vt susceptam semel animarum curam, intuitu futuræ retributionis impleas. Et licet à tua Ecclesia sis hoste imminēte depulsus, aliam quæ pastore vacat, Ecclesiam debes gubernare: ita tamen vt si ciuitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente, ad priorem statum contigerit reuocari, in eam in qua prius ordinatus es, Ecclesiam reuertaris. Sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur, in hac in qua à nobis ordinatus es vel incardinatus Ecclesia debeas permanere. Præcipimus autem ne vnquam illicitas ordinationes facias. Ne bigamum, aut qui virginem non est sortitus vxorem, aut ignorantem literas, vel in qualibet parte corporis vitiatum, pœnitentiæ, vel curiæ, vel cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere. Sed si quos huiusmodi repereris, nō audeas promouere. Aphros passim, vel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos ordines tendentes, nulla ratione suscipias: quia Aphri quidem aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati: peregrini

Distin.34. Precipimus. dist.98.ca. Aphros passim.

verò plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti, ad fortiores prætendisse honores sæpe probati sunt. Admonemus etiam fraternitatem tuam, vt in commissis sibi animabus solerter inuigilet, & animarum magis lucris quàm commodis vitæ præsentis intendat. In continendis aut disponendis rebus Ecclesiæ diligens insistat: vt omni ex parte susceptum dignè te gessisse pastoris officium venturus iudex cùm ad iudicandum venerit, debeat approbare.

Gregorius Ioanni episcopo Squilatino.

Ad idem admonet, vt supra. *Caput XXVI.*

Epi.26.

OBitum Paulini Tauriatinēsis Ecclesiæ, sed & illius Turritanæ Ecclesiæ antistitum, directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutarum Ecclesiarum fraternitati tuæ operam solenniter delegamus, quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerijsq́; vel quicquid illud est, in patrimonio eiusdem à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictas Ecclesias ire properet, & assiduis adhortationibus clerum plebémque earundem Ecclesiarum admonere festinet: vt remoto studio vno eodémque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerādis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & directionis tuæ testimonio literarum ad nos veniat consecrandus. Cōmonentes etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi forte inter clericos earundem ciuitatum in quibus visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, poterit inueniri: prouisurus ante omnia ne ad hoc cuiuslibet conuersationis vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius parochia constituta, sub tua cura disponito, neque quousque illic prius fuerit episcopus ordinatus esse concedimus: vt solicitudinis tuæ vigilantia, proposito suo congrua, Deo iuuante, actione respondeat.

Gregorius Ioanni clero, ordini & plebo consistenti Crotonæ.

De Ioanne visitatore eiusdem Ecclesiæ. *Caput XXVII.*

Epist.27.

VEstri antistitis obitum cognoscentes, curæ nobis fuit, destitutę Ecclesiæ visitationē fratri & coëpiscopo nostro Ioanni solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerijsque à quoquā vsurpari patiatur. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire: quatenus in Ecclesiastico obsequio sacerdos exquiratur, qui à venerādis canonib9 nulla discrepet ratione. Qui dum fuerit postulatus, cum solēnitate decreti omniū subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus: Prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere. Nam non solùm talem ad episcopatus apicem nulla ratione prouehendū, verùm etiam vos nullis intercessionibus veniā promereri posse cognoscite: sed omnes quos ex vobis de laica persona aspirasse contigerit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati.

De Viulando & Gauiniano diacono. *Caput XXVIII.*

Epist.28.

IVrgantium controuersias celeri sententia terminare, & æquitate proculdubio conuenit & vigori. Quia ergo Viulandus præsentium lator, fraternitatis tuæ cognitionem implorat, diaconum Gauinianum contra quem se habere caussam commemorat, fraternitas tua ad suum sub facias accersiri iudicium, & amota dilatione, causæ veritatem subtili inquisitione discutiat: & quæcunque iustitiæ ordo dictauerit, ac tua fuerit sententia definitum, & obseruare & implere partes modis omnibus compellantur.

Gregorius Felici episcopo de Acropoli.

Visitationem Velinæ, Vixentinæ, & Blandanæ iniungit Ecclesiarum.

Caput XXIX.

Epist.29. 12. quæst.1. Quoniam.

QVoniam Velina, Vixentina, & Blandana Ecclesia, quæ tibi in vicino sunt constitutæ, sacerdotis noscuntur vacare regimine: propterea fraternitati tuæ earum solenniter operam visitatonis iniunximus, illud præ omnibus com-

monentes, vt vbi præfatarum Ecclesiarum siue diœceseos earum, vel diaconi, siue religiosæ personæ inuentæ fuerint, districtè canonicéque vt viuant, modis omnibus admonere studebis. Nec passim eis in qualibet re sit excedendi licentia, sed tuo moderamine atque prouisione inculpabiliter in qua sunt, conuersatione vel habitu perseuerent: sciturus si quid secus accesserit, tuo neglectui modis omnibus imputari. Presbyteros quoque vel diaconos, si in aliquibus Ecclesiis præuidebis ordinandos, si tales personæ fuerint quæ canonicis regulis morum vel vitæ qualitate nullo modo reprobentur, habebis per omnia ordinandi licentiam. Ministeria verò earundem Ecclesiarum vbi sint recondita, solicita indagatione perquire, quibus repertis ad nostram notionem perducere festinato: vt cognoscentes quid fiendum sit, adiutore Domino disponamus.

Gregorius Lucillo episcopo de Mellita.

De clericis terras Aphricanæ Ecclesiæ tenentibus. Cap. XXX.

Epist. 30. OFficij nostri decet valde propositum, subiectis magnopere suadere, vt rebus debeāt seruare fidem in placitis: ne dum inconsideratè lucrandi rapiuntur studio, pacificam vertant conuentionem in iurgium. Peruenit itaque ad nos, fraternitatis tuæ clericos, terras Aphricanę tenentes Ecclesiæ, quòd pensionem earumdem possessionum dare contemnant. Quod si verum est, & ad fraternitatis tuæ hæc sunt per lata notitiam, tua in hoc desidia eorum culpa nutrita est. Ob quam rem scriptis te præsentibus admonemus: quatenus ad persoluendam pensionem nulla mora, nulláque excusatione eosdem clericos vti permittas. Sed si fidem, honestatis contemplatione seruare postponunt, tua districtione compulsi, quæ rationi conueniunt, cogantur implere. Nam si huius rei ad nos denuò querela recurrerit, & de te aliam æstimationē habere incipiemus, & in illos vt dignum est vindicabimus.

Gregorius Benenato episcopo.

Cumanam & Musitanam vnitas præcipit esse Ecclesias. Ca. XXXI.

Epist. 31. Ca. 16. q. 1. Et tēporis. ET temporis qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanā atque Musitanam vnire debeam' Ecclesias: quoniam hæ non longo à se itineris spatio seiunctæ sunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo est, vt singulos, sicut olim fuit, habere debeant sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum vitæ huius expleuit, vtrâque nos Ecclesiā præsentis authoritatis pagina vnisse, tibíque commisisse cognosce, propriúmque vtrarúmque Ecclesiarū scito te esse pontificē. Et ideo te quæcunque tibi de earū patrimonio, vel cleri ordinatione siue promotione, iuxta canonū statuta visa fuerint ordinare atque disponere, habebis, vt pro prius reuera sacerdos, liberam ex nostræ authoritatis consensu atque permissione licentiam. Vbi verò commodius atque vtilius esse perspexeris, ibi habitato: ita sanè vt alteram Ecclesiam cui corporaliter præsens non es, solicita prouidentiâque cura disponas: quatenus diuina illic mysteria solenniter auxiliante Domino peragantur. Fraternitas ergo tua tantò in adhortatione populi, lucrandísque animabus solicitiori cura semper inuigilet, quantò se vnitarum Ecclesiarum gubernationis onera suscepisse cognoscit.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ.

De Arnulpho. De episcopis Istriæ. De baptizatis non rebaptizandis. Et de ordinatis non reordinandis. Aliáque quamplura. Caput XXXII.

Epist. 32. QVòd scriptis vestræ beatitudinis minimè respondi, nō hoc torpori meo, sed languori deputate: quia peccatis meis facientibus, eo tempore quo Arnulphus ad Romanam vrbem veniens, alios occidit, alios detruncauit, tanta mœstitia affectus sum, vt in cholicam molestiam caderem. Valde autē mirabar quid esset quòd illa mihi notissima solicitudo vestræ sanctitatis huic vrbi meísque necessitatibus minimè prodesset: sed scriptis vestris discurrētibus, agnoui vos quidem solicitè agere, culpámque non habere. Peccatis ergo hoc meis reputo: quia iste qui nunc interest, & repugnare contra inimicos nostros dissimulat, & nos facere pacem vetat, quanuis iam modò, etiam si velit facere, omnino non possumus: quia Arnulphus exercitum Ancturith & Nordulphi habens, eorum sibi dari precaria desiderat, vt nobiscum aliquid loqui de pace dignetur. De causa verò episcoporum Histriæ omnia quę mihi vestra fraternitas scripsit, ita esse iam antè deprehēdi in his iussionibus, quæ ad me à piissimis principibus venerunt: quatenus me interim ab eorū compulsione suspenderem. Ego quidē pro his quæ scripsistis, zelo atque ardori vestro valde cōgaudeo, debitorémque me vobis multipliciter factum profiteor. Scitote tamen quia de eadem re serenissimis dominis cū summo zelo Dei & libertate rescribere nō cessabo. Mouere autē vos non debet præfati excellentissimi viri Romani Patricij animositas: quia nos quantò eum loco & ordine prę imus, tantò si qua sunt eius leuia, tolerare maturè & grauiter debemus. Si quādo tamen est aliqua cum eo locus obtinendi, agat apud eum fraternitas vestra, vt pacē cum Arnulpho, si ad aliquid parum possumus: faciamus: quia miles de Romana vrbe ablat' est, sicut ipse nouit. Theodosiani verò qui hîc remanserūt, togam nō accipiētes, vix ad murorum custodiam se accommodant: & destituta ab omnibus ciuitas si pacem non habet, quomodo subsistet? Prępterea de puella de qua scripsistis nobis, quæ de captiuitate redēpta est, volo vt requirat sanctitas vestra qualiter orta sit: quia ignota persona non facilè inuestigari potest. Illud autē quod dicitis, vt is qui ordinatus est, iterum ordinetur: valde ridiculum est, & ab ingenij vestri consideratione extraneum: nisi fortè quod exemplum ad medium deducitur, de quo & ille iudicandus est qui tale aliquid fecisse perhibetur. Absit autem à fraternitate vestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet: ita qui cōsecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cum leui culpa ad sacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo seruari. De Neapolitana verò vrbe excellentissimo viro exarcho instanter imminente vobis indicamus: quia à Rhegiis, vt cognouimus, cum Arnulpho se fecit, & reipublicæ contra fidem venit, & valde insidiatus est eidem ciuitati, in quam si celeriter dux nō mittatur, omnino iam inter perditas habetur. De hoc quòd dicitis incensæ ciuitati Seueri schismatici eleemosynā esse mittendam, idcirco vestra fraternitas sentit: quia quæ cōtra vos præmia in palatium mittat, ignorat. Quæ & si non transmitteret nobis, considerandum fuit quia misericordia prius fidelibus, ac postea Ecclesiæ hostibus est facienda. Iuxta quippe est ciuitas fanum, in qua multi captiuati sunt: ad quam ego iam trāsacto anno trāsmittere volui, sed inter hostes medios non præsumpsi. Videtur ergo mihi vt Claudium abbatē cum aliquāta pecunia ibi transmittere debeatis: & liberos quos illic pro precio suo in seruitio teneri inuenerit, vel si qui adhuc sunt captiui, redimat. De summa verò eiusdem pecuniæ transmittenda, vobis certum sit, quia quicquid vos decreueritis, mihi placet. Sinautem cum excellentissimo viro Romano Patricio agitis vt pacem facere cum Arnulpho debeam', ego ad vos personam aliam transmittere paratus sum, cum qua mercedis causæ melius fiant. De fratre autem & coëpiscopo nostro Natali valde contristabar: quòd de illo quędam superba cognoueram. Sed quia mores suos ipse correxit, meum tristitiam simul meipsum vincēdo consolatus est. Pro qua re fratrē & coëpiscopum nostrum Malchum admone, vt priusquam ad nos veniat, ei rationes suas ponat: & tunc demum alibi vbi necesse est proficiscatur. Et si eius actus bonos cognoscimus, ei fortasse vbi necesse est vt hoc ipsum patrimonium quod tenuit, restituamus.

I. parte 1. dist. 68. cap. Sicut.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

De hæresi Donatistarum. Et de cura pastorali. Caput XXXIII.

Epist. 33. NOtum est charissime in Christo frater, quòd antiquus hostis qui primum hominem de paradisi delitiis in hāc ęrumnosam vitam calli da persuasione deposuit, & in eo iam tunc humano generi pœnam mortalitatis inflixit, eadem calliditatem nunc ouium dominicarū pastores, quò facilius gregem capiat, trāsfusis conetur venenis inficere, & iure iam potestati propriæ vēdicare. Sed nos qui, licèt immeriti, sedē Apostolicā vice Petri Apostolorum principis suscepimus gubernādam, ipso pontificatus officio cogimur generari hosti quibus valemus nisib' obuiare. Porrecta igitur petitione insinuauerunt nobis præsentium latores, Constantius & Mu-

stellus, vt asserũt, Ecclesiæ Prudẽtianę diacones in Numidia prouincia constitutæ: Maximianũ eiusdẽ Ecclesię antistitem in loco quo degit, corruptum præmio Donatistarum, episcopum noua licentia fieri permisisse: cùm & si hoc anterior vsus permitteret, manere atque persistere fides catholica prohiberet. Ob hoc ergo fraternitatem tuã scriptis præsentibus necessariò duximus adhortandam: vt veniente ad te Hilario chartulario nostro, adunato episcoporum vniuersali cõcilio, habito præ oculis terrore venturi iudicis, causa eadem subtili ac solerti debeat indagatione perquiri. Et si capitulum hoc à præsentium latoribus prædicto episcopo documentis idoneis fuerit approbatum, à dignitate officióque quo fungitur, modis omnibus degradetur: vt & ille ad pœnitentiæ lucra per agnitionem delicti redeat, & cæteri tentare talia non prę sumãt. A Equum enim est, vt qui Iesum Christum Dominũ nostrum hæretico accepta pecunia venumdedit, vt fertur, ab eius videlicet sacrosancti corporis ac sanguinis tractãdis mysteriis submoueatur. Si qua autem inter eos extra crimen hoc damnorum quorumdam vel priuatorum negotiorum, sicut petitio diaconorum ipsorum continet, versatur intentio: hãc tua fraternitas cum prædicto chartulario nostro priuata cognitione perquirat, & inter vtrãque partem iustitia præcedẽte definiat. Porrò autem præsentium latorum insinuatione didicimus, Donatistarum hæresim pro peccatis nostris quotidie dilatari, & valde plures data per venalitatem licentia, post catholicum baptisma à Donatistis denuò baptizari. Quod quàm graue sit frater, oportet nos tota mentis intentione perpendere. Ecce lupus dominicum gregem non iam in nocte latenter, sed in aperta luce dilaniat, & nos eum grassari in ouium nece cernimus, & nulla ei solicitudine, nullis verborum iaculis obuiamus. Quos ergo fructus Domino multiplicati gregis ostendem⁹, si & ipsum quem pascendum suscepimus, otiosa mente cernimus à bestia deuorari? Studeamus igitur cor nostrum terrenorum pastorum imitatione succendere, qui hyemales noctes, imbribus gelúque constricti ducunt sæpe peruigiles: ne vel vna ouis, & non fortè vtilis pereat. Quã & si insidiator ore voraci momorderit, quomodo satagunt, quibus cordis anhelant æstibus, in quas voces vt eruant captum pecus angustia stimulante prosiliunt, ne à gregis domino quicquid per incuriam perdiderint, exigatur? Vigilemus ergo ne quid pereat, etsi captũ fortè quid fuerit, vocibus diuinorum eloquiorum ad gregem dominicum reducamus: vt ille qui pastor pastorum est, vigilasse nos circa gregem suum suo dignetur iudicio comprobare. Hoc quoque vos necesse est solerter attendere, vt si qua contra latores præsentium eiusdẽ episcopi recta fuerit petitio, subtili debeat indagatione perquiri: & si fortasse ipsi quoque pro sua culpa iure feriendi sunt, nequaquam censemus esse parcendum.

Mense augusto: Indictione decima.

Gregorius Ioanni episcopo Caralitan.

Inter alia scribit de Isidoro sine causa excõmunicato. Ca. XXXIIII.

[Epist. 34.]

SI sacerdotale quod administramus officium mentis integritate pẽsemus, sic nos cum filiis nostris debet vnire cõcordia, vt sicut patres in nomine, ita affectu probemur in opere. Dum ergo tales nos esse quales præfati sumus oporteat, miramur cur aduersus fraternitatem tuam tanta querimoniarum moles exorta est. Quod quidẽ nos adhuc credere dubitamus. Sed vt veritatem valeamus agnoscere, Ioannem sedis nostræ notariũ nostra illic præceptione suffultũ direximus, qui partes in electorũ compellat adesse iudicio, & sua ad effectum executione quę fuerint iudicata perducat. Quocirca fraternitatẽ tuam scriptis præsentibus adhortamur, vt causarum apud se antè debeat merita pertractare. Et si qua se iniustè tulisse vel habere cognoscit, ante iudiciũ sacerdotij contemplatione restituat. Inter querelas autẽ multiplices Isidorus vir clarissimus à fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatúmque conquestus est. Quod ob quam rem factũ fuerit, dũ à clerico tuo qui præsens erat voluissem⁹ addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo quòd te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos vehemẽter affligit. Quod si ita est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenã te

[Ca. 23. q. 4. Inter querelas.]

conuersationem habere significans, dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod sacris regulis prohibetur, maledictionem anathematis inuexisti. Vnde de cætero omnino esto circunspectus atque solicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ iniuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.

Gregorius Ioanni episcopo.

Treuerensium Ecclesiam suæ Ecclesiæ vniri præcipit. Cap. XXXV.

[Epist. 35. Ca. 16. q. 1. Postquam.]

POstquam hostilis impietas diuersarum ciuitatum, ita peccatis facientibus desolauit Ecclesias, vt reparãdi eas spes nulla populo deficiente remanserit, maiori valde cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus, reliquię plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per inuia fidei, hostis callidi rapiantur, quod absit, insidiis. Huius ergo rei solicitudine sæpe † cõmoti, hoc nostro cordi sedit cõsiliũ, vt vicinis eas mãdaremus põtificibus gubernandas. Ideóque fraternitati tuæ curam gubernationémque Treuerensiũ Ecclesiæ prouidim⁹ cõmittendam, quam tuæ Ecclesię aggregari vnirique necesse est: quatenus vtrarũque Ecclesiarum sacerdos rectè Christo adiutore possis existere. Quæque tibi de eius patrimonio, vel cleri ordinatione seu promotione, vigilanti ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe vt pontifex proprius, liberam habeas ex nostra præsenti permissione licentiam. Quapropter frater charissime dominicorum remi niscens salubriter mandatorum, ita in commissæ plebis regimine lucrãdis animabus inuigila, vt ante tribunal æterni iudicis constitutus, fructum bonæ operationis, quod ad mercedem tuam pertineat, eidem redemptori nostro in quo lætari possis, exhibeas.

[† cõmoniti.]

Gregorius vniuersis episcopis per Hyberniam.

De causa trium capitulorum. Caput XXXVI.

[Epist. 36.]

SCripta vestra summa cum gratulatione suscepi: sed erit in me vberior valde lætitia, si mihi de vestra cõtigerit reuersione gaudere. Prima itaque epistolę vestrę frons, grauẽ vos pati persecutionẽ innotuit. Quæ quidem persecutio dũ non rationabiliter sustinetur, nequaquam proficit ad salutẽ. Nam nulli fas est retributionem præmiorum expectare pro culpa. Debetis enim scire sicut beatus Cyprianus dixit: quia martyrẽ non facit pœna, sed causa. Dum igitur ita sit, incongruum nimis est de ea vos quẽ dicitis persecutione gloriari, per quã vos constat ad æterna præmia minimè prouehi. Reducat ergo charitatẽ vestram tandem integritas fidei ad matrem quæ vos generauit Ecclesiam, nulla vos animorũ intẽtio à concordiæ vnitate dissociet, nulla persuasio repetendo vos à recto itinere defatiget. Nam in synodo in qua de tribus capitulis actũ est, apertò liquet nihil de fide conuulsum esse, vel aliquatenus immutatũ, sed sicut scitis, de quibusdam illic solũmodo personis est actitatũ: quarũ vna cuius scripta euidẽter à rectitudine catholicæ fidei deuiabant, nõ iniustè damnata est. Quod autẽ scribitis quia ex illo tempore inter alias prouincias maximè flagelletur Italia: nõ hoc ad eius debetis intorquere opprobrium, quoniam scriptum est: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat omnem filiũ quẽ recipit. Si igitur ita est vt dicitis, ex eo tẽpore magis dilecta est apud Deũ, & modis omnibus approbata, ex quo Domini sui meruit sustinere flagella. Quia verò non ita sit quemadmodum vos in eius insultatione affirmare conamini, rationẽ attendite. Postquã recordandæ memoriæ Vigilius papa in vrbe regia constitutus, contra Theodoram tunc augustã vel acephalos dãnationis promulgauit sententiã, tunc Romana vrbs ab hostibus adita & captiuata est. Ergo bonam causam habuerunt acephali, & iniustè damnati sunt, post quorum damnationẽ talia cõtigerũt? Absit. Hoc enim nec nostrũm quempiam, nec alios qui catholicæ fidei mysteriis instituti sunt, dicere vel aliquo modo cõfiteri conuenit. His denique cognitis, ab hac quãdoque iam deliberatione recedite. Vt igitur de tribus capitulis animis vestris ablata dubietate possit satisfactio abundãter infundi, librũ quem ex hac re sanctæ memoriæ decessor meus Pelagi⁹ papa scripserat, vobis vtile iudicaui trãsmittere. Quẽ si posito volũtarię defensionis studio, puro vigilantiæ corde sæpius volueritis relegere, eum vos per omnia secuturos, & ad vnitatẽ vestram reuersuros nihilomi-

[Hebr.]

nus esse confido. Porrò autem si post huius libri lectionem in ea qua estis volueritis deliberatione persistere, sine dubio non rationi operam, sed obstinationi vos dare monstratis. Vnde iterum habita locutione charitatem vestram admoneo, vt quoniam Deo suffragante fidei nostræ integritas in causa trium capitulorum inuiolata permansit, mentis tumore deposito, tantò citius ad matrem vestram, quæ filios suos expectat & inuitat, Ecclesiam redeatis, quantò vos ab ea quotidie expectari cognoscitis.

Gregorius Natali episcopo Salonitano.

De conuiuiis iustis & iniustis. Et de Honorato archidiacono.

Caput XXXVII.

Epist. 37.

QVasi oblita præcedentium scriptorum serie, sola vestræ beatitudini quæ ad dulcedinem pertineret, loqui decreueram: sed dum vestra epistola ad priora scripta ratiocinando reuocat, iterum forsitan quædam quæ minus libeant, narrare compellor. In conuiuiorum etenim defensionem vestra fraternitas Abrahæ conuiuium memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neque nos beatitudinem vestram de conuiuio reprehendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitate cognoscimus. Rursum narrat Isaac satiatum benedictionem filio dedisse. Quæ vtraque veteris testamenti quia ita sunt gesta per historiam, vt tamen signarent aliquid per allegoriam, vtinam valeamus sic res gestas legendo percurrere, vt possimus etiam gerendas præuidendo sentire. Ille quippe in tribus angelis vnum salutans, Trinitatis subsistentias vnius substantiæ esse declarauit. Iste verò satiatus benedixit filiũ: quia qui diuinis epulis repletur, illius sensus in prophetiæ virtutem tenditur. Diuinæ autem epulæ sacri eloquij verba sunt. Si igitur assiduè legitis, si exemplum ab exterioribus trahentes, interna penetratis, quasi de agri venatione satiati, mentis ventrem repletis, vt anteposito filio, suscepto videlicet populo, possitis ventura nuntiare. Sed iam in hoc seculo caligat qui de Deo aliquid prophetat: quia profectò dignum est, vt hîc iam per concupiscentiam minus videat, cuius sensus per allegoriam intus coruscat. Hæc ergo ad vosmetipsos trahite, & si vos tales cognoscitis, nihil est quod de vestra æstimatione dubitetis. Gaudere quoque beatitudinem vestram inuenio, si voracis nomen cum rerum authore sustineat. Quod ego breuiter expono, quia si de vobis falsum dicitur, nomen hoc veraciter cum rerum authore sustinetis. Si verò de vobis verum est, hoc de illo falsum fuisse quis dubitet? absoluere vos non valet par nomen, quorum dispar est causa. Nam cum eo crucem etiam periturus latro suscepit: sed quem reatus proprius tenuit, par crucifixio non absoluit. Ego autem quantis valeo precibus deposco, vt sanctissimam fraternitatem vestram authori nostro non solum nomen, sed etiã causa coniungat. Conuiuia autem quæ ex intentione impendendę charitatis fiunt, rectè sanctitas vestra in suis epulis laudat. Sed tamen sciendum est, quia tunc veraciter ex charitate prodeunt, cùm in eis nulla absentium vita mordetur, nullus ex irrisione reprehẽditur, & non inanes in eis seculariũ negociorum fabulæ, sed verba lectionis sacræ audiuntur, cùm nõ plus quàm necesse est seruitur corpori, sed sola eius infirmitas reficitur, vt ad vsum exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque si vos in vestris conuiuiis agitis, abstinentium fateor magistri estis. Quod ergo Pauli Apostoli testimoniũ ad me posuistis, in quo ait: Qui nõ manducat, manducantẽ nõ iudicet: omnino existimo incongruum fuisse: quia neque ego nõ comedo, neq; ad hoc à Paulo dictum est, vt mẽbra Christi quæ in eius corpore, id est, in Ecclesia inuicem sibi charitatis cõpage connexa sunt nullã de se vllo modo curã gerant. Sed si neq; ego ad te, neque tu aliquid pertineres ad me, iure tacere cõpellerer, vt cum nõ reprehenderem qui emendari non posset. Hęc ergo sententia solummodo propter eos dicta est, qui illos iudicare student, quorũ sibi cura commissa non est. At postquã nos authore Deo vnũ sumus, si ea quæ nobis corrigẽda sunt tacemus, valde delinquimus. Ecce fraternitas tua ægrè se tulit de conuiuiis à me esse reprehẽsam, cùm ego qui etsi hanc nõ vita, tamẽ loco transgredior, ab omnibus corripi, ab omnibus emendari paratus sim. Et hunc solum mihi amicum ęstimo, per cuius linguã ante apparitionẽ districti iudicis meæ maculas mentis tergo. Illud autem frater dulcissime quòd tribulationibus pressum te legere posse abnegas, minus ad excusationem idoneum puto, cùm Paulus dicat: Quæcunque scripta sunt, ad nostrã doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Si igitur ad cõsolationẽ nostram sacra scriptura pręparata est, tantò magis debemus legere, quantò magis nos conspicimus sub tribulationum fasce lassari. Si verò in ea solummodo sententia est fidendũ, quam in epistola vestra posuistis, qua Dominus dicit: Cùm tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spirit⁹ patris vestri qui loquitur in vobis. sacra ergo ad nos eloquia frustra mãdata sunt, quia repleti spiritu, verbis exterioribus nõ egemus. Sed aliud est frater charissime quòd angustiati persecutionis tempore absque dubitatione confidere, aliud quod in trãquillitate Ecclesiæ agere debemus. Oportet etenim nos per spiritũ hũc modò legendo percipere quæ possumus, si contigerit causa in nobis esse, etiã patiendo demõstare. Valde verò in epistola vestra gauisus sum, quòd vos exhortationi studium dare fatemini. In hoc etenim scio quia curã vestri ordinis solerter agitis, si ad authorẽ vestrum & alios trahere curatis. Quod autem in eodem loco dicitis vos mei similes non esse, post abortam lætitiam me illico contristastis: quia laudes meas per irrisionem dici existimo, quas per veritatem minimè recognosco. Ago autem omnipotenti Deo gratias: quia per vos quidem hæretici ad sanctam Ecclesiã reuocantur. Sed curare vobis necesse est, vt ipsi quoque qui intra sanctæ Ecclesiæ gremiũ continentur, ita viuant, quatenus eius aduersarij prauis moribus nõ existant. Nam si nõ diuino desiderio, sed terrenis cupiditatibus, voluptatibúsque deseruiunt, intra eius gremium filij alieni nutriuntur. Quòd autem vos fatemini ecclesiasticos ordines ignorare non posse, ego quoque hoc de vobis per omnia scio, atque idcirco valde contristor: quia cùm rerum ordinẽ scitis, in me quod peius est sciendo deliquistis. Postquam enim ad beatitudinem vestrã, & decessoris mei, & mea in causa Honorati archidiaconi scripta directa sunt, tunc contempta vtriusque sententia, præfatus Honoratus proprio gradu priuatus est. Quod si quilibet ex quatuor patriarchis fecisset, sine grauissimo scandalo tanta contumacia transire nullo modo potuisset. Tamen postquã fraternitas vestra ad suum ordinem rediit, nec ego meæ, nec decessoris mei iniuriæ memor sum. Quòd verò dicitis nostris tẽporibus debere seruari quæ à meis quoque prædecessoribus tradita atque custodita sunt, absit hoc à me, vt statuta maiorum consacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringã: quia mihi iniuriã facio, si fratrum meorũ iura perturbo. Sed cùm responsales vestri aduenerint, quæ inter vos & præfatum Honoratũ archidiaconum sint iusta cognoscam, & ex ipso meo examine perpendetis: quia si pars vestra per iustitiam fulta est, nihil aduersi à me perferetis, sicut nec antè pertulistis. Sin verò sæpe fato Honorato archidiacono in assertione sua iustitia suffragatur, ex eius absolutione mõstrabo, quia personas etiã quas noui, in iudicia non agnosco. De excommunicationis verò articulo, quæ tamen interposita conditione gradus, secundò vel tertiò iam, vt ita dicam, ex necessitate subiuncta est, beatitudo vestra immeritò quęritur, cùm Paulus Apostolus dicat: In promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam. Sed ista iam transeant, ad nostra redeamus. Si enim rectè agit, ego domino Natali non possum coniunctus non esse, cuius me affectui valde esse debitorem noui.

Parte. 1. dist. 44. Conuiuia.

Roma. 14.

Roma. 15.

Matth. 10.

Ca. 15. q. 2. Quòd verò.

Can. 24. q. 3. De excommunicatio nis.

2. Corin. 10.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De Ecclesia Liparitana ordinanda. Caput XXXVIII.

Epist. 38.

LOcis inimicis Ecclesia constituta, pastoris vacare nõ debet officio. Qui igitur Ecclesia Liparitana sacerdote priuata dinoscitur: ideo Paulinum Taurianensis Ecclesiæ episcopum in prædicta Ecclesia Liparitana fraternitas tua sine mora præesse constituat, vt officij sui administrationem in eadẽ Ecclesia vigilanter exhibeat, & quęque eius vtilitatibus cõuenire didicerit, ordinare nõ desinat. Cunctúmque clerũ vt in omnibus canonicè ei obedire debeat, admoneas: quatenus præfatæ Ecclesiæ in cunctis vtilitas, prędicto fratre

&

& coëpiscopo nostro disponente, Christo adiuuante procurari valeat.

Data pridie Martij: Indictione. x.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginensi.

Gratiarum actiones reddit. Et de cura pastorali admonet, & de ecclesiasticis priuilegijs. *Caput XXXIX.*

Epi.39.

PErlatas ad nos serius per Donatum, atque Quoduultdeũ, reuerendissimos fratres & coëpiscopos nostros, necnon & Victorem diaconum vel Angelum notarium vestræ fraternitatis epistolas summa cum gratulatione suscepimus. In quarum etsi nos sustinuisse dispendium tarditate putauimus: tamen de vberiori reperimus charitate compendium, vt hac dilatione temporis, non interrupta videatur, sed nutrita dilectio, quam miserante Domino, contemplatione sacerdotij, lectionis vsu, ætatísque in vobis cognoscimus iam maturitate fundatam. Non enim tam largè de te flueret, si in tuis plurimas venas mentibus non haberet. Hanc ergo matrem custodémque virtutum sanctissime frater inconcussa stabilitate teneamus. Nullæ in nobis eam subdolorum linguæ imminuant, nullæ antiqui hostis insidiæ corrumpant. Hęc nanque diuisa iungit, & coniuncta custodit. Hæc humilia sine timore subrigit. Hæc erecta sine deiectione submittit. Per hanc vniuersalis Ecclesiæ vnitas, quæ est compago corporis Christi, exæquatione mentis gaudet in singulis, cùm sit ei disparilitas in diuersitate membrorum. Per hanc eadem membra & alieno gaudio in suis afflicta exiliunt, & alienis mœroribus etiam in suis læta contabescunt. Teste enim magistro gentium, dum si quid patitur vnum membrorum, compatiuntur cætera membra: & si gloriatur vnum membrum, congaudẽt omnia membra: vos nõ ambigo de nostra perturbatione ingemiscere, cùm nos omnino certum sit de vestra pace gaudere. Quod verò ordinationi nostræ fraternitas vestra congaudet, affectum mihi integerrimę charitatis exhibet. Sed ex consideratione huius ordinis mentem meam, fateor, transuerberat vis doloris. Graue nanque est pondus sacerdotij: prius quippe est sacerdoti necesse, vt cæteris ad exemplum viuat, ac deinde seruandum, vt mentem per ostensa exempla non eleuet. De prædicationis semper ministerio cogitet: intentissimo timore considerans quòd recessurus ad percipiendum regnum Dominus, & talenta seruis distribuens, dicat: Negociamini dum venio. Quod profectò negocium tũc verè nos agimus, si viuendo & loquendo proximorum animas lucramur: si infirmos quoque cœlestis regni gaudia prædicando, in superno amore roboramus: si proteruos ac tumidos, gehennæ supplicia terribiliter insonando, flectimus: si nulli cõtra veritatem parcimus: si supernis amicitiis dediti, humanas inimicitias nõ timemus. Quod nimirũ exhibens, quasi quoddam se sacrificium obtulisse Deo Psalmista nouerat, cùm dicebat: Nónne qui oderant te Deus oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Sed ad hoc ego pondus meæ infirmitatis expauesco, & quòd accepto regno pater familiâs redeat, rationem nobiscum positurus, aspicio. Sed qua cum mente sustineo, cui de suscepto negocio animarum lucrum aut nullum, aut penè nullum reporto? Tua ergo me oratione frater charissime adiuua, & quæ de me formidare me conspicis, in temetipso quotidie timore prouidæ solicitudinis pensa. Per charitatis quippe cõpagem, & tua sunt quæ de me loquor, & mea quæ te agere concupisco. De Ecclesiasticis verò priuilegiis quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua iura seruamus. Nec cuilibet, fauente gratia, vltrà quàm meretur impartior, nec vlli hoc quod sui iuris est, ambitu stimulante derogo, sed fratres meos per omnia honorare cupio: sicque studeo honore singulos subuehi, dũmodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi. Responsalium verò nostrorum moribus valde congaudeo, in quibus mihi ostensum est quantum me diligitis, qui ad me electos fratres & filios transmisistis.

1. Cor.12.

Luc.19.

Psal.13.

Causa 25. q.2. De ecclesiasticis.

Data decimo Augusti: Indictione. x.

F I N I S.

Tomus secundus.

Incipiunt epistolæ ex registro beati Gregorij. Indictione xj.

* * *

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De persecutione Pauli episcopi.

Caput XL.

Epist.1.

QVale in castello Luculano sit scelus in Paulo fratre & coëpiscopo nostro commissum, directa nobis fecit relatio manifestum. Et quia his diebus Scholasticus vir memorabilis Cãpaniæ iudex hîc præsens inuentus est, specialiter ei iniunximus, vt tantæ peruersitatis insaniam districta debuisset emendatione corrigere. Sed quia nunc prædictæ relationis portitor nos vt personam dirigeremus admonuit, ideo Epiphanium subdiaconum illuc direximus: qui vnà cum præfato iudice à quibus excitata sit vel commissa seditio, inuestigare ac cognoscere possit, & digna vltione vindicare. Experientia ergo tua ita tota virtute in hac causa solatiari festinet, quatenus & cognosci veritas, & in delinquentes valeat vindicta procedere. Quoniam igitur mancipia gloriosæ Clementiæ in eodem scelere interfuisse, & voces quæ seditionem commouerant iactitasse dicuntur, si ita est, districtè ea imminẽti vltioni substerne, nec pro persona vllius sit vestra seueritas remissior: quia tantò amplius ferienda sunt, quantò, vt pote nobilis fœminæ pueri, ex sola superbia deliquerunt. Sed & illud subtili vos oportet indagatione perquirere, vtrúmne prædicta fœmina in tanta habuerit sceleris immanitate consilium, aut si cum eius est scientia perpetratum: vt quàm sit periculosum non solùm manibus, sed etiam in sacerdotem verbis excedere, ex nostra cũcti possint defensione cognoscere. Si quid enim in hac causa lentatum fuerit vel omissum, ad tuam culpam, ac potius cognoscas pertinere periculum: nec aliquem apud nos excusationis locum inuenies. Nam quantò te apud nos res ipsa si districtissimè fuerit perscrutata & emendata commendat, tantò si lentata fuerit, nostram contra te scito indignationem exacui. Mancipia autem si qua de cætero in monasterio sancti Seuerini vel in alia Ecclesia eiusdem castelli de ciuitate refugerint: mox vt ad notitiam tuam peruenerit, nullo modo illic ea immorari liceat, sed intra ciuitatem in Ecclesiam reuocentur: & si iustam contra dominos suos querelam habuerint, cum congrua ordinatione de Ecclesiis exire necesse est. Si verò venialem culpam commiserint, dominis suis accepto de venia sacramento, sine mora reddantur.

Gregorius Paulo episcopo.

Consolatoriam scribit epistolam.

Caput. XLI.

Epi.2.

LIcet non mediocriter nos contristauerit cognita quam es perpessus iniuria: habemus aliquam tamen cõsolationis materiam, quòd laudem tuam huic rei inesse cognouimus: ob id quòd pro æquitatis rectitudine hoc, quantum directa nobis patefecit relatio, pertulisti. Vt ergo ad maiorem fraternitatis tuæ gloriam applicetur: hæc res constantiam tuam nec frangere, nec à via debet veritatis auertere. Nã maior in sacerdotibus merces est, in veritatis tramite etiam post iniurias permanere. Ac ne tantæ impietatis insania inulta remaneat, & in peius indisciplinatio perniciosa prorũpat, Scholastico viro memorabili Campaniæ iudici, quia hîc præsens inuentus est, vt hæc digna coërctione vindicare debuisset, iniunximus. Sed quia homines tui à nobis vt personam dirigeremus, petiuerunt: propterea Epiphanium subdiaconum illuc nos transmisisse cognosce, qui vnà cum suprascripto

iudice inuestigare valeat ac cognoscere veritatem: quatenus in eos à quibus tantum facinus commissum constiterit vel perpetratum, sua instantia dignam faciat exerceri vindictã.

Gregorius Ioanni abbati.

De bonifacio præposito. De tunica sancti Ioannis. De causa Floriani. De cura animarum. De hospitibus, & de pauperibus. *Cap. XLII.*

Epist. 3.

PEtiit dilectio tua vt frater Bonifacius in monasterio tuo à te debeat ordinari præpositus: quod ego valde miratus sum, † quia antè factum non est. Nam ex quo illum tibi dari feci, iam eum ordinare debuisti. De tunica verò sancti Ioannis omnino gratè suscepi, quia solicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut, quod melius est, eundem episcopum qui eam habet, cum clericis suis & cum ipsa ad me transmittere: quatenus & benedictione tunicæ perfruamur, & de eodem episcopo vel clericis mercedem habere valeamus. Causam verò quæ cum Floriano vertitur, incidere volui: etiam ei vel octoginta solidos mutuos dedi. Quos ille credo disponit sibi pro monasterij debito recompensari, & omnino volo eandem causam decidi: quia Stephanus chartularius dicitur imminere, vt eam prædictus Florianus in publico transferat, & graue nobis est cum publico litigare. Vnde necesse est nobis aliquid cedere, vt possimus eandem causam ad compositionem perducere. Quod dum factum fuerit, dilectioni tuæ, Deo auxiliante, nuntiabimus. De fratrum verò animabus esto solicitus. Sufficiat iam quòd opinio monasterij per veram negligentiam inquinata est. Non frequenter foras egrediaris, in causis istis procuratorem institue: & tu ad lectionem atque orationem vaca. De hospitalitate esto solicitus, quantum potes pauperibus largire: ita tamen vt serues quod Floriano restitui debeat. In ipsis autem fratribus monasterij tui quos video, non inuenio eos ad lectionem vacare. Vnde considerare necesse est quãtum peccatum est, vt ex aliena oblatione Deus vobis alimoniam transmiserit, & vos mandata Dei discere negligatis. De sex verò vnciis domus, si authenticam chartulam non videmus aut exẽplaria, nil possumus facere. Sed Florentino Dei famulo præceptum transmisi, vt si ei veritas constiterit, easdem sex vncias vobis restituat. Quibus restitutis, reliquas sex vncias aut in emphyteosim damus, aut reditus cõmutamus.

† al. quare.

Gregorius Bonifacio episcopo Regien.

De humanis laudibus vitandis. *Caput XLIII.*

Epist. 4.

QVibusdam venientibus agnoui fraternitatem tuam misericordiæ operibus vehementer insistere, atque omnipotenti Deo gratias retuli: quia iuxta egregij prædicatoris vocem, nunc viuimus, si vos statis in Domino. Sed illud fateor, non leuiter mentem meam momordit, quòd eadem opera multis vosipsi nuntiastis: ex qua re collegi, quòd mens vestra non studeat Dei oculis, sed humano iudicio placere. Vnde necesse est frater charissime, vt cùm bona exterius agis, hæc interius cum magna cautela custodias: ne appetitus placendi hominibus subrepat, & omnis labor boni operis incassum fiat. Nos enim qui sumus, quibus placeri ab hominib⁹ quæritur? Quid nanque aliud, quàm puluis & cinis sumus? Sed illi tua fraternitas placere desideret, qui & nõ lõgè est vt appareat, & omne quod retribuerit, finem nullo modo habebit.

Mense Octobri: Indictione vndecima.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De violentiis laicorum reprimendis. *Caput XLIIII.*

Epist. 5.

SIcut in iudiciis laicorum priuilegia turbare non cupim⁹: ita eis preiudicantibus, moderata te volumus authoritate resistere. Violentos nanque laicos coërcere, non contra leges est agere, sed legi ferre subsidium. Quia igitur Deusdedit gener Felicis de Orticello præsentium latrici violentiã dicitur irrogasse, præfatámque rem illicitè detinere: ita vt viduitatis eius deiectio non misericordiam prouocare, sed eius inueniatur roborare malitiam: præcipimus experientiæ tuæ, vt tam contra præfatum virum, quàm in cæteris causis in quibus se asserit præfata fœmina præiudicium sustinere, tuę ei in solatium tuitionis impendas: nec à quolibet eam prægrauari permittas, ne vel ea quæ tibi salua tamẽ æquitate mandãtur, in aliqua inueniaris parte negligere, vel viduis aliísque pauperibus, dum illic auxilium non inueniunt, ex huius itineris profligentur longinquitate dispendia.

E

Gregorius Ioanni episcopo primæ Iustinianæ.

De iniusta condemnatione Adriani episcopi. *Caput XLV.*

Epist. 6.

POst longas tribulationes suas quas Adrianus Thebanæ ciuitatis episcopus à consacerdotibus suis velut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem confugit. Et licèt aduersus Ioannem Larissæum episcopum eius fuisset prima suggestio, non ab eo in causis pecuniariis reseruatis legibus iudicatum: tamen post hæc magis cõtra persõnã fraternitatis tuę, à qua nõ iustè se à sacerdotij gradu flagitabat esse deiectum, grauissimè querebatur. Sed nos indiscussis petitionibus non credentes, eadem quæ apud Ioannem fratrem & coëpiscopum nostrum, vel quæ apud fraternitatem tuam sunt acta relegimus. Et quidem de memorati Ioannis episcopi Larissæi iudicio, quod fuerat appellatione suspensum, satis & piissimi rerum domini ad Corinthi episcopum missis iussionibus decreuerunt. Et nos quoque per præsentium latores epistolis nostris ad præfatum Ioannem Larissæum directis, Christo auxiliante decreuimus, cum diuersi disceptatione iudicij, cuius examinationem tibi imperialia iussa tradiderant, & inspecta gestorum apud Ioannem episcopum de criminalibus habitorum serie ventilaremus, reperimus propè nil te quod ad nominatas indictásque sibi causas attinuit, exquisisse: sed machinationibus quibusdã testes aduersus Demetriũ diaconum in dãnatione eiusdem episcopi produxisse. Qui eum de illo, quod nec audiri phas est, testimoniũ dicentẽ se audisse perhiberent. Quod dum præsens Demetrius contradiceret se dixisse, aduersus sacerdotalem morem disciplinámque canonicam, deiectum honore suo diaconum proconsuli prouinciæ tradidisse. Qui cùm multis laniatus verberibus aduersus episcopum suum forsan aliqua potuisset tormentorum necessitate mentiri, vsque ad finem negotij nihil eum de quibus interrogabatur penitus inuenimus fuisse confessum. Sed nec alia in gestis ipsis, siue per depositionem testium, siue per Adriani professionem, quod ei potuisset obesse, reperimus. Sed tantum fraternitas tua nescio quo mentis motu, diuino humanóque iure contempto, abruptam protulit in eius damnatione sententiam: quæ licet non esset appellatione suspensa, contra leges canonésque prolata, ipso non poterat iure subsistere. Postquam tamen ex abundanti appellatione tibi constat esse porrectam, mirati sumus cur nec homines tuos secundum cautionem Honorato diacono nostro per respõsales tuę Ecclesię expositam, qui tui iudicij rationẽ potuissẽt reddere transmisisti. Quod factũ te vel de cõtumacia, vel de conscientiæ trepidatione redarguit. Si igitur hæc quæ nobis aperta sunt veritate vallantur: quoniam occasione virium nostrarum consideramus nos iniusta præsumere, de his aliàs secundum id quod à nobis deliberatum fuerit, Christo auxiliante decernem⁹. Quod verò ad pręsens attinet, cassatis priꝰ atque ad nihilum redactis predictæ sententiæ tuæ decretis, ex beati Petri Apostolorum principis authoritate decernimus, triginta dierum spatio sacra te communione priuatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus veniam cum summa pœnitentia ac lachymis exorare. Quòd si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius, non iam tantum iniustitiam, sed & contumaciam fraternitatis tuæ cognoscas adiuuante Domino seuerius puniendam. Præfatum verò Adrianum fratrem & coëpiscopum nostrũ ex tua sententia, vt diximus, nequaquam canonibus neque legibus existente damnatum, in suum locum atque ordinem reuerti Christo comitante disponimus: vt nec illi fraternitatis tuæ noceat contra iustitiæ tramitem prolata sententia: nec charitas tua proplacanda futuri indignatione iudicis, incorrecta remaneat.

F

G

H

Gregorius Ioanni episcopo Larissæo.

De iniusta condemnatione Adriani. *Caput XLVI.*

Epist. 7. Cau. 16. q. 1. Frat.

FRater noster Adrianus, Thebanæ ciuitatis episcopus, ad Romanam vrbem veniens, lachrymabiliter est cõquestꝰ de quibusdam capitulis se à fraternitate tua, nec non à Ioanne primæ Iustinianæ vrbis episcopo, non legitimè neque canonicè condemnatum. Cúmque per diuturnum tẽpus nullam

lam diuerſæ partis videremus huc aduenire perſonam, quæ
eius debuiſſet obiectionibus reſpondere, neceſſario, cognoſcendæ
veritatis intuitu, ea quæ penes vos acta ſunt, relegenda
tradidimus. Ex quibus cognouimus Ioannem atque Coſmam
diaconos, vnum pro lubrico corporis, alterũ pro fraudibus
Eccleſiaſticarum rerum proprio depulſos officio, de
pecuniariis criminalibúſque capitulis aduerſus eum piiſsimis
noſtris imperatoribus ſuggeſsiſſe. Qui per iuſsiones ſuas te
voluerunt, ſeruata videlicet iuris canonúmq; diſtrictione cognoſcere:
ita vt de pecuniariis quidem ferres firmam iure ſententiam.
De criminalibus verò eorum clementiæ habita ſubtilius
examinatione ſuggeres. Quòd ſi tam rectas iuſsiones
tua fraternitas rectis quoque mentibus accepiſſet, nunquam
viros pro ſuis exceſsibus proprio amotos officio, atque iam
immutabilis animi, ad accuſationem paſsim ſui ſuſcepiſſet epiſcopi,
maximè cùm ex ſuggeſtione piiſsimis dominis oblata
eorum ſit detecta fallacia: quia cum conſenſu omnium clericorum
hæc contra ſuum pontificem ſe ſuggeſsiſſe profeſsi
ſunt. Poſt hæc tamen vt breuiter quædam ſtrictímque, quæ
apud te ſunt acta percurrã: primum capitulum penes fraternitatem
tuam motũ eſt Stephani Thebani diaconi: cuius vitam
quaſi ſciens turpiſsimam Adrianus epiſcopus, non eum
ſui ordinis honore priuauerat. Quod capitulum, nullus deductorum
teſtium ad Adriani epiſcopi dicit perueniſſe notitiã:
niſi quòd ſolus Stephanus turpis vitæ, ſuaque profeſsione dãnabilis,
dicitur eſſe confeſſus. Secundum capitulum aduerſus
eum videtur eſſe propoſitum, de infantibus eius iuſſu à ſacri
baptiſmatis ſuſceptione prohibitis, atque ita inabluta ſorde
peccati defunctos in tenebris. Sed nullus aduerſus eum deductorum
teſtium profeſſus eſt noſſe ſe tale aliquid ad Adriani
epiſcopi perueniſſe notitiam: ſed à matribus infantum, quarũ
viri remoti pro culpis, vt dicitur, ab Eccleſia fuerant, ſe cognouiſſe
dixerunt. Sed nec imbaptizatos eos mortis tempus
profeſsi ſunt occupaſſe, ſicut accuſatorum continebat inuidioſa
ſuggeſtio: cùm in Demetriade ciuitate baptizatos eos
eſſe conſtiterit. Et hæc quidem de criminalibus cauſis. De
pecuniariis verò qualiter à te fuerit iudicatum, inquiſitio deputatorum
à principe virorum piiſsima iuſsione ſereniſsimis
principibus atteſtatur. Nam cùm tuã ſępe fatus Adrianus ſuſpendiſſet
appellatione ſententiam, quantum ex quatuor teſtium
depoſitionibus apud Ioannem primæ Iuſtinianæ epiſcopum
prolatis agnouimus, arctiſsima detruſus cuſtodia, libellum
in quo obiecta ſibi confiteretur capitula, tua coactus
eſt fraternitate porrigere. Qui quidem in porrecto à ſe libello
de pecuniariis inuenitur tuæ conſenſiſſe ſententię. Criminalia
verò medio quodam dubióque verborum calle tranſcurrit:
vt & tua quibuſdam ſubiectis nebulis fruſtraretur intentio,
& ipſe porrò à cõfeſsione imperplexę locutionis obſcuritate
refugeret. Cúnque porrecta appellatio per homines
eius, cæteráque quæ penes te geſta ſunt, piiſsimis fuiſſent
deportata principibus: deputatis, vt diximus, Honorato diacono
ſedis noſtræ, & Sebaſtiano glorioſo antigrapho, cunctíſque
examinatis ſubtiliter, à ſereniſsimis eſt dominis ab omnibus
iuſsionibus abſolutus. Sed neſcio quibus machinationibus
exquiſitis alia rurſus eſt principalis iuſsio elicita, vt de
cunctis antefactis capitulis Ioannes primæ Iuſtinianæ epiſcopus
requirens ſubtiliter iudicaret. In cuius iudicio omnes
clerici Adriani epiſcopi, & Demetrius diaconus inter tormenta
profeſſus eſt, omnem hanc contra Adrianum epiſcopum
calumniam fraternitatis tuæ machinatione confectam.
Nec aliqua de capitulis ipſis quæ in tua audientia criminaliter
obiecta fuerant Adriano epiſcopo, ſunt probata.
Sed prouenit alia contra canones ac leges in Demetrio diacono
eius aliíſque perſonis crudelis atque doloſa diſcuſsio,
in qua nihil penè repertum eſt, ex quo ſæpe memorat' Adrianus
damnari legitimè debuiſſet, ſed magis ex quo potuiſſet,
abſolui. Sed de Ioanne primæ Iuſtinianæ vrbis antiſtite, ac
de nequiſsimo eius dãnandóque iudicio aliâs ſumus iuuante
Domino tractaturi. Adrianũ verò epiſcopum reperimus, &
tuo cõtra ſacerdotales mores odio laboraſſe: & nullo iure pecuniariis
in cauſis eũ fraternitatis tuæ condẽnatum fuiſſe ſentẽtia.
Quia igitur & ab antefato Ioãne primæ Iuſtinianę epiſcopo
cõtra ius canonéſque depoſitus, honoris ſui gradu ca-

Ca.16.q.1. Frater noſter.

rere non potuit, in ſua eum reformari Eccleſia, atque in propriæ
dignitatis ordinẽ decreuim' reuocari. Et cùm oportuiſſet
te ex eo dominici corporis cõmunione priuari, quod admonitione
ſanctę memoriæ deceſſoris mei contẽpta, perquã
eum Eccleſiámque eius de tuæ iuriſdictione poteſtatis exemi,
rurſus in eis aliquid tibi iuriſdictionis ſeruare præſumpſeris:
tamen nos humanius decernentes, cõmunioníſque tibi ſacramẽtum
interim conſeruantes, decernimus, vt fraternitas
tua ab eo, Eccleſiáque eius omnem antehabitæ ſuæ poteſtatem
iuriſdictionis abſtineat: & ſecundum ſcripta deceſſoris
noſtri, ſi qua cauſa vel fidei vel criminis, vel pecuniaria aduerſus
præfatum Adrianum conſacerdotem noſtrum potuerit
euenire, vel per eos qui noſtri ſunt vel fuerint in vrbe regia
reſponſales, ſi mediocris eſt quęſtio, cognoſcatur. vel huc
ad Apoſtolicam ſedem, ſi ardua eſt, deducatur, quatenus noſtræ
audientiæ ſententia decidatur. Quòd ſi contra hæc quæ
ſtatuimus, quolibet tempore, ſeu qualibet occaſione vel ſurreptione
venire tentaueris, ſacra ſcias te communione priuatum,
nec eam te, excepto vltimo vitæ tuæ tempore, niſi cum
conceſſa Romani pontificis decernimus iuſsione percipere.
Hæc enim conſona ſanctis patribus definimus ſanctione, vt
qui ſacris neſcit canonibus obedire, nec ſacris adminiſtrare,
vel communionem capere ſit dignus altaribus. Res autem ſiue
ſacras, ſiue aliàs mobiles immobiléſque eius Eccleſię quas
hactenus diceris retinere, quarum notitiam nobis oblatam
præſentibus annectimus literis, ſine aliqua ei dilatione fraternitas
tua reſtituat. De quibus ſi qua inter vos quæſtio vertitur,
volumus vt apud reſponſalem noſtrum in vrbe regia
ventiletur.

25. quæſt.1. Hæc cõſonæ.

Gregorius Natali archiepiſcopo Salonitano.

Vt non deponatur epiſcopus niſi in cõuentu epiſcoporũ. Cap. XLVII.

Epiſt.8.

CVm cuncta negotia indagandę ſolicitudine veritatis indigeant,
tum quæ ad deiectionem ſacerdotalium graduum
pertinent, diſtrictius ſunt trutinanda: in quibus non
tam de humanis conſtitutis quàm de diuinæ quodammodo
benedictionis refragatione tractatur. Quæ res quoque nos
in Florentij Tauritanæ ciuitatis epiſcopi perſona, ad exhortationem
veſtræ fraternitatis admonuit. Nuntiatum ſiquidẽ
nobis eſt à quibuſdam fuiſſe eum in cauſis criminalibus accuſatum:
& nullis canonicis probationibus exquiſitis, nec ſacerdotalis
conſilij præueniente iudicio, eum ab honoris officio
non iure, ſed authoritate depoſitum. Quia ergo non poteſt
quenquam epiſcopatus gradu, niſi iuſtis ex cauſis concors
ſacerdotum ſummouere ſententia: hortamur fraternitatẽ veſtram,
vt præfatum virum ex eodem in quo detruſus eſt, eiici
faciatis exilio, cauſámq; eius epiſcopali diſceptatione perquiri.
Et ſi in his in quibus accuſatur, canonica fuerit probatione
conuictus, canonica proculdubio eſt vltione plectendus.
Quòd ſi aliàs quàm de eo æſtimatum eſt, ſynodali fuerit
inquiſitione compertum: neceſſe eſt vt & criminatores
iuſti diſtrictionem iuris exhorreant, & in criminato innocentiæ
ſuæ ſeruentur illibata ſuffragia. Executionem verò
antefati negocij cum Antonino ſubdiacono noſtro, ex noſtra
pręceptione mandauimus: quatenus eius inſtantia & quę
ſunt legibus canonibúſque placita decernantur, & decreta
iuuante Domino mancipentur effectui.

Gregorius Antonino ſubdiacono.

De Florentino epiſcopo iniuſtè depoſito. Caput XLVIII.

Epi.9.

PEruenit ad nos Florentinum Epitauritanæ ciuitatis epiſcopum† perceptis
prius rebus eius pro quibuſdam non
approbatis criminibus ſine ſacerdotali cõcilio fuiſſe damnatum.
Et quia non debet is pœnam ſuſtinere canonicã, in cuius
dãnatione nõ eſt canonica prolata ſententia: pręcipimus
experiẽtiæ tuæ, vt Natali fratri & coëpiſcopo noſtro debeas
innuere, quatenus ſupradictum virum de eodem eiici faciat
quo nunc dicitur detruſus exilio. Conuocatóque epiſcoporũ
cõcilio, ſi hæc in quibus accuſatus eſt, ei canonicè fuerint
approbata, præfati Natalis fratris & coëpiſcopi noſtri volumus
in eum proprium robur obtinere ſentẽtiam. Sin autem
generali fuerit iudicio abſolutus, nec eum deinceps cuiuſlibet
præiudicio ſubiacere permittas: & præfatæ res diſtricta
tuæ ſolicitudinis reſtituantur inſtantia. Neceſſe eſt ergo vt

† al. præreptis.

Ca.11.q.3. Non debet.

quantò grauiora talium negotiorum perpendis pondera, tantò ea maturiori vigilantiorique studeas executione cõplere.

Gregorius Sauino subdiacono.

De Chalcedonensi synodo, & de aliis tribus synodis recipiendis.

Caput XLIX.

Epist. 10.

EXeuntes maligni homines turbauerunt animos vestros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: astruentes quòd aliquid de sancta Chalcedonensi synodo piæ memoriæ Iustiniani temporibus sit imminutum, quam omni fide omníque deuotione veneramur. Et sic quatuor synodos sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, sicut quatuor libros sancti Euãgelij recipimus. De personis verò de quibus post terminum synodi aliquid actum fuerat, eiusdem piæ memoriæ Iustiniani temporibus est ventilatum: ita tamen vt nec fides in aliquo violaretur, nec de eisdem personis aliquid aliud ageretur, quàm apud eandem sanctã Chalcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem si quis ex diffinitione fidei, quæ in eadem synodo prolata est, aliquid imminuere præsumit, vel quasi corrigendo eius sensum mutare: sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergo fili charissimi, decet ad vnitatem sanctę Ecclesiæ remeare: vt finem tuum valeas in pace concludere, ne malignus spiritus qui cõtra te per alia opera præualere non potest, ex hac causa inueniat vnde tibi in die exitus tui in aditu regni cœlestis obsistat.

Gregorius ordini & plebi consistenti in Albano.

De ordinatione episcopi. *Caput L.*

Epist. 11.

PRobabilibus desideriis nihil attulimus tarditatis: fratrem nanque & coëpiscopum nostrum hominem bonum vobis ordinauimus sacerdotem.

Mense Nouembrio: Indictione. xj.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De Causa Gregorij Agrigentini episcopi. *Caput LI.*

Epist. 12.

PRidem quidem fraternitati vestræ scripseram, vt eos qui aduersus Gregorium episcopum Agrigentinæ ciuitatis aliqua dixerant, ad Romanam ciuitatem transmittere deberetis. Quod vt nunc instantius fieri debeat, præsentibus adhortamur epistolis. Vnde personas ipsas, cæteráque documenta, id est, gesta & petitiones quæ data sunt, festinate cum celeritate transmittere. Nec moram aliquam excusationémque perquiri penitus permittimus: quatenus eis in Romanam, sicut diximus, ciuitatem transmissis, sub celeritate sciamus quid auxiliante Domino de persona salubrius eius disponere debeamus.

Gregorius Agnello episcopo de Fundis, qui nunc in ciuitate ordinatus est Terracina.

Præcipit vt in Terracinensi Ecclesia sit episcopus. *Caput LII.*

Epist. 13. Ca. 21. q. 1. Relatio.

RElatio cleri simul & populi Terracinensis gentis nos valde lætificat, ob hoc quòd de tua fraternitate bona testatur. Et quia defuncto Petro pontifice suo, te sibi cardinalem postulant constitui sacerdotem, eorum vota necessariò complenda præuidimus: quatenus & illi se gaudeant impetrasse quod postulant, & nos concessisse quod expedit videamur. Quia igitur ob cladem hostilitatis, nec in ciuitate nec in Ecclesia tua est cuiquam habitandi licentia: ideo te authoritate nostra Terracinensi Ecclesiæ cardinalem constituimus sacerdotem, admonentes vt ita de animabus populorum illic consistentium Deo protegente debeas esse solicitus: quatenus callidi peruersique hostis insidiæ commisso tibi gregi, qualibet arte nocere non valeant. Sed solicitudinis tuæ grex circunscriptus custodia, digni se pastoris gaudeat meruisse tutamina. In tuis actibus plebi exempla bene viuendi existant, auaritia in te vires non habeat. Tua prædicatione qui literas nesciunt, quid diuinitùs præcipiatur agnoscant. In Dei timore populum quemadmodum viuere possit, tui mores instituant. Operibus exerce quod subiectos doces, & prædicas. Actus tui in aliorum correptionem proficiant, in adiutorium sibi vitæ tuæ imitationem assumant. Sícque te in cunctis operibus exhibe, vt scripturam conscriptionémque te habeat, quicunque aut negligit, aut non potest lectione formari. Tota igitur mentis intentione ita lucrum animarum Domino nostro facere festinato, vt digna te merces ante eius conspectum in die retributionis inueniat.

21. q. 1. Relatio.

E Quicquid verò de prædictæ rebus Ecclesię vel eius patrimonio, seu cleri ordinatione promotionéve, & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare, facereq; prouideris, liberam habebis, quippe vt sacerdos proprius, modis omnibus facultatem. Illud quoque fraternitatem tuam scire necesse est: quoniam sic te prædictæ Terracinensis Ecclesiæ cardinalem esse constituimus sacerdotem, vt & Fundensis Ecclesiæ pontifex esse non desinas, nec curã gubernationémque eius prætereas: quia ita fraternitatem tuã sæpe dictæ Terracinensi Ecclesiæ, sicut præfati sumus, præesse præcipimus, vt antedictæ Fundensis Ecclesiæ tibi iura potestatémve nullo modo subtrahamus.

12. q. 1. Illud quoque.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti in Terracina.

De Agnello episcopo suscipiendo. *Caput LIII.*

Epist. 14.

DIlectionis vestræ desideria insinuata nobis quã obtulistis petitio reserauit, electionémque vestram valde laudauimus: quia Agnellum fratrem & coëpiscopum nostrum probatum iam meritis, cardinalem vobis constitui deprecamini sacerdotem. F Et quoniam gratæ laudandæque petitioni nec effectum negari, nec morã licebat innecti, secundum desideria petitionémque vestram supradictum Agnellũ directa præceptione Ecclesiæ vestræ cardinalem esse statuimus sacerdoté. Pro qua re dilectionem vestram paterna adhortatione admoneo, vt ei obedientiam præbere in omnibus debeatis: quatenus charitatis vestræ solatio roboratus, curam gubernationémque Ecclesiæ quam vobis probatur petentibus suscepisse, adiuuante Domino salubriter valeat implere.

Mense Decembrio: Indictione. xj.

Gregorius Scholastico iudici Campaniæ.

De episcopo in Neapoli eligendo. *Caput LIIII.*

Epist. 15.

DVm de Neapolitanæ ciuitatis cura destitutæ sacerdotis solatio vehementius angeremur: superuenientes præsentium latores cum decreto in Florẽtium subdiaconum nostrum confesto, aliquid nobis in tanto cogitationũ pondere † reuelationis inuenerant: G sed dum præfatus subdiaconus noster refugiens ciuitatem, ipsam ordinationem suam lachrymabiliter euasisset, quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscite creuisse mœstitiam. Atque ideo salutantes hortamur magnitudinẽ vestram, vt conuocãtes priores vel populũ ciuitatis, de electione alterius cogitetis, qui dignus possit cum Christi solatio ad sacerdotiũ promoueri. In quo decreto solenniter facto, atque ad hanc vrbem transmisso, ordinatio illic tandẽ Christo auxiliãte proueniat. Sin autẽ aptã non inuenietis in quam possitis consentire personam: saltem tres viros rectos ac sapientes eligite, quos ad hanc vrbem generalitatis vice mittatis, quorum & iudicio plebs tota consentiat. Forsitan huc venientes præstante Dei misericordia talem reperient, qui vobis antistes irreprehensibiliter ordinetur: quatenus destitutæ ciuitatis vestræ nec intrinsecus actuum suorum desit inspector, nec extrinsecus adhibita solicitudine sacerdotis hostilibus aditus præstetur insidiis.

† al. releuationis.

Gregorius Petro episcopo Baricis.

H *Valerianum presbyterum commendat.* *Caput LV.*

Epist. 16.

LIcet fraternitatem tuam piis se causis non dubitemus sponte impendere: veruntamen quia proniorem eam nostra fieri arbitramur epistola, idcirco præsentibus tibi indicamus apicibus, horum latorem Valerianum presbyterũ pro redemptione captiuorum in illas partes aduenisse: cui tantò enixius in omnibus debetis ferre solatium, quantò eũ mercedis intentione, longinqui itineris laborem assumpsisse cognoscitis. Sic enim & hic quod intendit, te adiuuante perficiet, & fraternitas tua pro impenso solamine magnam apud Deum, sicut desiderat, retributionem inueniet.

Mense Ianuario: Indictione. xj.

Gregorius Gratioso subdiacono.

De possessionibus Floræ abbatissæ reddendis. *Caput LVI.*

Epist. 17. Causa. 21. q. 2. Religiosam.

REligiosam vitam eligentibus, congrua nos oportet cõsideratione prospicere, ne cuiusdã necessitatis occasio aut desides faciat: aut robur, quod absit, conuersationis confringat. Idcirco præsenti tibi authoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac vrbe, regione quarta, iuxta locum

cum qui appellatur ad Gallinas albas: vel hortũ iuris sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore pręsidemus, in qua Cãpania quondam vxor Patricij mansisse dinoscitur: simul & hortum atque hospitia quæ intra eandem domum ianua cõcludit, Floræ abbatissæ tradere debeas, proprietatis iure procludubio possidendam. In qua domo monasterium virginum, vbi cum congregatione sua habitare possit, Christo queat adiuuante construere: vt tam ipsa, quàm etiam quæ in eius honore locóque successerit, prædictam domum & hortum cum omnibus ad se pertinentibus, sicut diximus, quieto inconcussóque iure à nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere.

Gregorius Theodoro consiliario.

Acosimum puerum dono dat per epistolam. Caput LVII.

Epi. 18. Can. 12. q. 2. Ecclesiasticis.

Ecclesiasticis vtilitatibus desudantes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere: vt qui se voluntariis obsequiorum necessitatibus sponte subiiciũt, dignè nostris prouisionibus consolentur. Quia igitur te virum eloquentissimum consiliarium nostrum mancipiorum cognouimus ministerio destitutum, ideo puerum nomine Acosimum, natione Siculum, iuri dominióque tuo dari tradíque præcipimus. Quem quoniam traditum ex nostra voluntate iam possides, huius te necesse fuit pro futuri temporis testimonio ac robore, largitatis authoritate fulciri: quatenus Domino protegente securè eum semper & sine vllius retractationis suspitione, quippe vt dominus, valeas possidere. Neque enim quenquam fore credimus, qui tam paruam largitatem pro tua tibi deuotione concessam desideret, vel tentet vllo modo reuocare: cùm vno eodémque tempore, & verecundum sit à decessoribus bene gesta resoluere, & verecundum sit docere cæteros in suam quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

Vt de reliquiis sancti Seuerini transmittat. Caput LVIII.

Epi. 19.

Cor nostrum pia diuinitatis inspiratione compũgitur loca quondam execrandis erroribus deputata, in catholicæ religionis reuerentiam dedicare. Quia igitur Ecclesiam positam iuxta domum Merulanam regione tertia, quam superstitio diu Ariana detinuit, in honorem sancti Seuerini cupimus cõsecrare, experientia tua reliquias beati Seuerini summopere debita cum veneratione transmittat: quatenus quæ vestris animis perficienda decreuimus, implere omnipotentis gratia suffragante possimus.

Gregorius Gratioso episcopo Numentano.

Curam committit Ecclesiæ sancti Anthemij. Caput LIX.

Epi. 20.

Postquam hostilis impietas diuersarum ciuitatum ita peccatis facientibus desolauit Ecclesias, vt reparandi eas spes nulla populo deficiente remanserit, maiori valde cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus, reliquię plebis, nullo pastoris moderamine gubernante, per deuia fidei, hostis callidi, quod absit, rapiantur insidiis. Huius ergo rei solicitudine sæpe commoniti, hoc nostro sedit cordi consilium, vt vicinis eas mãdaremus pontificibus gubernandas. Ideóque fraternitati tuæ curã gubernationémque sancti Anthemij Ecclesiæ, in Curium Sabinorum territorio constitutæ præuidimus committendam, quam tuæ Ecclesiæ aggregari vnirique necesse est: quatenus vtrarumque Ecesiarũ sacerdos rectè Christo adiuuãte possis existere, & quæque tibi de eius patrimonio vel de cleri ordinatione vigilanti ac canonica visa fuerint cura disponere, quippe vt pontifex proprius, liberam habebis ex præsenti nostra permissione licentiam. Quapropter frater charissime, dominicorũ reminiscens mãdatorum, salubriter ita in commissæ plebis regimine lucrandísque animabus inuigila, vt ante tribunal æterni iudicis cõstitutus, fructum bonæ operationis qui ad mercedem tuam pertineat, eidem redemptori nostro in quo lætari possis exhibeas.

Mense Februario. Indictione.xj.

Gregorius Paschali Demetiano atque Castorio filijs Vrbici defensoris de Tiburtina.

Reddit substantiam patris eorum. Caput LX.

Epi. 21.

Officij nostri est, orbatis ita parentibus ferre consultum, quatenus aliquid de his quæ iustè debẽtur Ecclesiæ relaxantes, eorum possimus subuenire miseriis. Quia igitur facta subtilius ratione, patrem vestrum Vrbicum, quõdam defensorem, de patrimonio Sabinensi atque Carciolano, quod eius fuerat curæ commissum, constat in non modicam summam debitorem fuisse defunctum: & quamuis tota eius substãtia per hoc sit Ecclesiæ obligata, nec tamen ad satisfactionem eorum quæ cõsumpserat possit sufficere: nos tamen pietatis intuitu, eiusdem patris vestri substantiam vos habere ac possidere permittimus atq; cõcedimus, vestris proculdubio vtilitatibus profuturam, securi quòd nullus vos denuò de iis quæ vobis relaxantes concessimus, aliqua ratione concutiat.

Mense Martio. Indictione xj.

Gregorius Antonio subdiacono rectori patrimonij in Dalmatia.

De obitu Natalis episcopi, & de ordinatione episcopatus eius. Caput LXI.

Epi. 22.

Natalem Salonitanæ Ecclesiæ fratrem & coëpiscopum nostrum obiisse, discurrens in partibus istis fama vulgauit. Quod si verum est, experientia tua omni instantia omníque solicitudine clerum & populum eiusdem ciuitatis admonere festinet: quatenus vno consensu ordinandum sibi debeant eligere sacerdotem, factóque in personam quæ fuerit electa decreto, ad nos transmittere studebis: vt cum nostro consensu, sicut priscis fuit temporibus, ordinetur. Illud quidem præ omnibus tibi curæ sit, vt in hac electione, nec datio quibusque modis interueniat præmiorum, nec quantumlibet personarum patrocinia conualescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, volũtatibus eorum, cùm fuerit ordinatus, obedire reuerentia exigente compellitur, sicque fit vt & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non seruetur. Talem ergo te admonente personam debent eligere, quæ nullius incongruè voluntati deseruiat, sed vita ac moribus decorata tanto ordine digna valeat inueniri. De rebus verò vel ornamento eiusdem Ecclesiæ, fideliter rerum inuentarium facito te præsente conscribi. Et ne de rebus ipsis possit aliquid deperire, Respectũ diaconum atque Stephanum primicerium notarium, vt ipsarum rerum omnino gerant custodiam admoneto, interminãs eis, de propria eos satisfacturos esse substantia, si quicquam exinde eorum negligentia fuerit imminutum. Malchum autem fratrem & coëpiscopum nostrum cõtestari te volumus, vt se penitus in hac causa non misceat. Nam si per eum aliquid contra voluntatem nostram factum vel tentatum potuerimus addiscere, non modicam ad se culpam & periculũ pertinere cognoscat. Sed & hoc eum admonere curato, vt ad ponendas explendásque rationes patrimonij nostri quod gessit, debeat esse solicitus, pro quibus etiam faciendis, ex Siciliæ partibus ad nos postposita excusatione venire festinet. In rebus igitur Salonitanæ Ecclesiæ nullo modo se miscere præsumat, ne amplius ei aut obnoxius, aut possit esse culpabilis. Nam multa habere de rebus prædictæ Ecclesiæ fertur, eúmque opinio penè authorem extitisse in venditione rerũ eius, vel aliis illicitis asseuerat. Quod si ita esse, sicut dicitur, manifesta veritate patuerit, certus sit inultum hoc nullatenus remanere. Expensa verò quæ necessaria fuerit, per œconomum qui tempore mortis prædicti episcopi inuentus est, erogetur, quatenus rationes suas futuro episcopo ipse, vt nouit, exponat. Cuncta siquidem quæ tibi agenda mãdauimus, cum consilio magnifici atque eloquentissimi Marcelli filij nostri te agere profectò necesse est: quatenus ita omnia quæ huius, præcepti pagina continet, solicitè strenuéque possis implere, vt nulla te neglectus culpa respiciat.

Ca. 8. q. 2 Illud quidẽ

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De lapsu Secundini, & ordinatione Theodosij. Cap. LXII.

Epi. 23.

Qvamuis horrenda execrandáque nimis Secundinum ad aures nostras peruenerit crimina commisisse, hoc tamen solum ad eius damnationem potest sufficere, quod etiã ipse de se dicitur fuisse confessus. Cognouimus autem ab eo dictum, quòd dum tertius à loco esset abbatis, à statu habitus sui lapsu corporis ceciderit: & licet ad abbatis ordinem tanto inquinatus facinore nulla debuerit ratione proficere, tamen quia temerario pòst ausu ac tanta pollutione detentus, hoc indignus arripuit, experientiæ tuæ huius authoritatis tenore præcipimus, vt præfato Secundino remo-

to ab abbatis officio, Theodosium quem congregatio ipsa sibi petiit ordinari, in monasterio sancti Martini abbatem solenniter per eum cuius prouisio interest, facias ordinari: quatenus in cura congregationis subiectæ, adiuuante Deo, cauta possit solicitudine vigilare. Possessiones verò vel hortos eiusdem monasterij ecclesiastica, inquantum ratio patitur, tuitione defende.

Gregorius Leontio Episcopo.

De infirmitate Castorij, & visitatione eius Ecclesiæ.

Caput. LXIII.

Epistola.24

CAstorium fratrē & coëpiscopum nostrum hîc pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam Ecclesiam non valet remeare, propterea eo absente, Ecclesiæ ipsius fraternitati tuæ operam prouidimus visitationis delegandam, admonentes charitatem tuam, vt ita efficaciter omnes vtilitates eius exerceat, quatenus tui præsentia proprium se, absentem habere non sentiat sacerdotem. Quicquid autem tibi visum fuerit pro vtilitatibus eiusdem Ecclesiæ ordinare, habebis modis omnibus ex nostra permissione licentiam. Reditus verò vel ornamenta, ministeriáque ipsius solicitudinis tuæ cura conseruet. Et præter ordinationes clericorum, cætera omnia in prædicta Ecclesia tanquam cardinalem & proprium te volumus agere sacerdotem.

Gregorius vniuersis habitatoribus Arimini.

De infirmitate Castorij, & visitatione Leontij.

Caput. LXIIII.

Episto.25.

SI in culpam vestram filij dilectissimi intentius velitis intendere, assidua vos apud Deum debetis oratione purgare, quòd episcopum vestrum non deuota mente nec vt filij suscepistis: quem inquietudo & tribulatio à vobis illata ad hoc vsque perduxit, vt molestiam corporalem incurrerit: quamuis in eo nihil de his quæ nobis sunt scripta cognouimus, sed solam inesse debilitatem vidimus, pro qua eum hîc retinere curauimus. Et quia illuc modò ad præsens non valet remeare, Ecclesiæ vestræ prouidimus Leontium fratrem & coëpiscopum nostrum visitatorem per omnia deputare, cui etiam nostris scriptis iniunximus, vt omnia quæ ad curam vtilitatémque Ecclesię pertinent, tanquam proprius episcopus debeat ordinare. Vos ergo ei ita & in omnibus obedite, quatenus operam sibi visitationis iniunctam, vestra virtute, salubri in omnibus deuotione possit complere.

Gregorius Magno presbytero Ecclesiæ Mediolanensis.

De excommunicatione eius, & de episcopo eligendo.

Caput. LXV.

Episto.26. Ca.24. q.3. Cōperimus. † al. exigentibus.

SIcut exigente culpa, quis à sacramēto communionis dignè suspenditur, ita in sontibus nullo modo talis debet irrogari vindicta. Comperimus siquidem quòd Laurentius quondam frater & coëpiscopus noster nullis te culpis † extantibus communione priuauerit: ideóque huius præcepti nostri authoritate munitus, officium tuum securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine. Illud præterea necessariò te duximus adhortandum, vt ita te in cunctis vtilitatibus Ecclesiæ tuæ purè ac diligenter exhibeas, quatenus nec offensa te aliqua neglectu respiciat, & culpam si qua in te, propter quam dominici corporis & sanguinis communione fueras priuatus, vel latens inuenta est, tuæ fidei puritate detergas. Admone igitur clerum & populum, vt ad eligendum nullatenus dissentiant sacerdotem, sed vno consensu talem sibi eligant cōsecrandum episcopum, cuius & actus laudabiles, & grata Deo & hominibus possit esse persona, ne si aliter actum fuerit, in diuersis, quod absit, studiis damnum Ecclesiasticis rebus eueniat.

Mense Aprili: Indictione vndecima.

Gregorius Marmiano abbati de Panormo, & Benenato notario rectori patrimonij Panormitanensis.

De Bonifacio victore iniustè damnato. *Caput.* LXVI.

Episto.27. Ca.23.q.4. Si ea.

SI ea de quibus vehementer Deus offenditur, insequi vel vlcisci differimus, ad irascēdum vtique diuinitatis patientiam prouocamus. Multa etenim ad nos mala de quibusdam in Panormitana ciuitate degentibus peruenerunt, quæ quoniam maiorem coërtionem expectant, nec temerè credenda, nec desidiosè quærenda sunt. Pro qua re Victori fratri & coëpiscopo nostro iniunximus, vt si vera essent, & ea insequi debuisset & vlcisci. Nunc itaque huc veniens Bonifacius Victor præsentium lator frustra se & communione priuatum, & alia se grauiora à prædicto episcopo queritur fuisse perpessum. Quia ergo nullus sine cognitione damnādus est, eidem fratri & coëpiscopo nostro scripsimus, vt si persona quæ de ipso quædam dicere possit, inuenta fuerit, eam ad nostram debeat cognitionem dirigere. Ideóque huius præcepti vos pagina necessariò duximus adhortandos, quatenus nullius personam attendentes, sed Dei timorem habentes præ oculis, ibi cum omni æquitate si qua vobis de eo dicta fuerint, memores futuri iudicij subtili debeatis indagatione perquirere. Et si in vestra cognitione cuiusquam eum facinorosi criminis reum esse patuerit, tunc ex nostra authoritate non solùm dominici corporis & sanguinis communione priuatus sit, verumetiam in monasterium vbi pœnitentiam agere debeat, retrudatur: vt criminis sui maculas cōuenienti valeat apud ęternum iudicem lamentatione purgare. Si verò aut nihil aduersus eum in cognitione vestra dictum fuerit, aut si quid dici contigerit, & verum non esse constiterit, nec aliquibus illum iudiciis in hoc quod dicitur incidisse, potueritis agnoscere, modis omnibus renuntiare nobis curabitis. Prædictum enim Bonifacium nullam à quolibet volumus molestiam sustinere: quoniam sicut iustum est, vt in delinquentibus digna debeat vindicta procedere, ita iniquum est quibusdā afflictionibus quēquam irrationabiliter subiacere.

Gregorius vniuersis episcopis per Italiam.

Vt Armenio in necessitatibus subueniant. *Caput.* LXVII.

Episto.28.

QVicquid misericorditer ac respectu pietatis impēditur, & hîc authorem suum adiuuat, & optatum ei præmium in die retributionis apportat. Quod cum ita sit, quia excellentiam vestram valde diligo, mercedis vobis causas insinuo. Armenius itaque magnificus filius quondam Antonini illustrissimi viri, sua me egestate compulit, vt pro ipso vobis debuissem scribere. Qui quoniam, sicut nostis, vtroque parente orbatus est, eminentiæ vestræ tuitionem & continentiam præstolatur. Vnde pietas vestra piæ considerationis, vt consueuit, intuitu, inquantum vtile prospicit, ei locum vel actionem prouideat, ex qua quotidianis stipēdiis valeat contineri: quoniam hæc maxima laus & merces est, si illa orphanis impendantur, quæ eorum pro suis obsequiis poterant genitoribus exhiberi.

Gregorius presbyteris, diaconis, & clero Mediolanensis Ecclesiæ.

De ordinando ad episcopatum Constantio diacono. Et admonitio de die iudicij.

Caput. LXVIII.

Episto.29.

EPistolam dilectionis vestræ suscepimus, cui tamen nullius erat inserta subscriptio, sed fidem Magni presbyteri, & Hypoliti clerici portitorum personæ faciebant. Qua relecta, comperimus omnium vestrum in Constantio filio nostro Ecclesiæ vestræ diacono conuenire consensum, qui dudum mihi bene cognitus fuit. Et cùm in vrbe regia responsa sedis Apostolicæ facerem, longo mihi tempore adhęsit, sed nihil vnquam in illo quod reprehendi passim potuisset, inueni. Verùmtamen quia antiquæ meæ deliberationis intētio est, ad suscipienda pastoralis curæ onera, pro nullius vnquam misceri persona, orationibus prosequor electionē vestram, vt omnipotens Deus qui futurorum actuum nostrorū semper est præscius, talem vobis pastorem præbeat, in cuius lingua & moribus, exhortationis diuinæ pascua valeatis inuenire: in cuius mente & humilitas cum rectitudine fulgeat, & seueritas cum pietate: qui vobis viam vitæ, non solùm legendo vel loquendo, sed etiam viuendo possit ostendere: quatenus exemplo illius discat vestra dilectio, ad æternæ patriæ desiderium suspirare. Itaque nos filij charissimi officij nostri censura commoniti suademus, vt in hac suscipiendi antistitis causa nullus vestrûm neglecta vtilitate communi suo lucro prospiciat, ne si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens quam cupiditas ligat. Pensantes igitur quæ cunctis expediunt, ei quem vobis diuina gratia prætulerit, integerrimam semper in omnibus obediētiam præbete: id est, talem eligite cui semper debeatis obedire.

Ca.8.q.1. Dilectissimi.

Iudicari

Iudicari nanque à vobis vltrà non debet semel prælatus, sed tantò nunc subtiliter iudicandus est, quantò postmodum iudicandus non est. Consecrato autem nobis Deo authore pastori tota vos mente committite, atque in illo omnipotenti Domino qui vobis hunc prætulit deseruite. Sed quia iuxta meritum plebium, solent superno iudicio personæ prouideri pastorum, vos spiritalia quærite, cœlestia amate, temporalia vt fugitiua despicite: & certissimum tenete, quia placentē Deo pastorem habebitis, si vos in vestris actibus Deo placetis. Ecce iam mundi huius omnia perdita cōspicimus, quæ in sacris paginis audiebamus peritura. Euersæ vrbes: castra eruta: Ecclesiæ destructæ: nullus terram vestram cultor inhabitat. In nobisipsis paucissimis, qui ad modicum derelicti sumus, cum supernæ percussionis cladibus, humanus gladius incessanter sæuit. Mundi igitur mala quæ dudū ventura audiebamus, aspicimus, quasi paginæ nobis codicum, factę sunt ipsæ iam plagæ terrarum. In interitu ergo rerum omniū pensare debemus, nil fuisse quod amauimus. Appropinquantem itaque æterni iudicis diem solicita mente conspicite, & terrorem ipsius pœnitendo præuenite. Delictorum omniū maculas fletibus lauate. Irā quæ æterna imminet, temporali lamento compescite. Pius enim conditor noster cùm ad iudicium venerit, tantò nos maiore gratia consolabitur, quantò nunc conspicit, quòd à nobis nostra delicta puniuntur. Latorem verò præsentium Ioannem subdiaconum nostrū ad hoc Deo fauente transmisimus, vt electum vestrum sua imminentia cum Dei omnipotentis solatio secundum morem prædecessoris eius faciat episcopum consecrari. Nam sicut ab aliis nostra exigimus, ita singulis sua iura seruamus.

Gregorius Ioanni subdiacono.

De electione & consecratione Constantij. Caput LXIX.

Epi. 30. Parte. 1. Dist. 63. ca. Quantò.

QVantò Apostolica sedes Deo authore cunctis prælata constat Ecclesiis, tātò inter multiplices curas, & illa nos valde solicitat, vbi ad consecrandum antistitem nostrū expectatur arbitrium. Defuncto igitur Laurētio Ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Constantij diaconi sui inanimiter cōsensisse. Sed quoniam eadem non fuit subscripta relatio, ne quid quod ad cautelam pertinet omittamus, huius idcirco præcepti authoritate suffultum Genuam te proficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbarica feritate consistunt, eorum te voluntates oportet conuocatis eis in † commune perscrutari. Et si nulla eos diuersitas ab electionis vnitate disterminat, si quidē in prædicto filio nostro Constantio omnium voluntates atque consensum perdurare cognoscis, tunc eum à propriis episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ authoritatis assensu, solatiāte & auxiliante Domino, facias consecrari: quatenus huiusmodi seruata consuetudine, & Apostolica sedes proprium vigorem retineat, & à se concessa aliis sua iura non minuat.

† al. cōmunione.

Gregorius Romano patricio & exarcho Italiæ.

De obitu Laurentij, & consecratione Constantij. Caput LXX.

Epi. 31.

OBitum Laurentij Ecclesiæ Mediolanensis episcopi excellentiam vestram iam credimus cognouisse: & quia quantum ex cleri relatione didicimus, in Cōstantio filio nostro diacono eiusdem Ecclesiæ omnium consistit electio, necesse fuit pro seruanda consuetudine, militē Ecclesiæ nostræ dirigere, qui eum in quo omnium voluntates atque cōsensum concorditer conuenire cognouerit, à suis episcopis, sicut vetus mos exigit, cum nostro tamen assensu faciat cōsecrari. Proinde paterna dilectione persoluentes debitum salutationis officium, quæsumus vt prædicto Constantio, seu fuerit consecratus episcopus, nécne, excellēti vestra vbi necesse fuerit, suum dignetur impendere, iustitia fauente, solatium: quatenus hæc vos merces, & hîc apud inimicos vestros exaltet, & in futuro vos vita apud Deum præuenienter commendet. Meus est enim proprius, olímque mihi magna fuit familiaritate coniunctus. Et vos quos nostros cognoscitis, habere vt vestros, & peculiariter diligere debetis.

Gregorius Honorato archidiacono Salonitano.

De absolutione ipsius. Caput LXXI.

Epi. 32.

DVdum quidem decessoris nostri, nostráque præceptio ad dilectionem tuam cucurrerat, in qua & de obiectis tibi calumniosē capitulis fueras absolutus, & in tui gradus ordine sine aliqua te instituimus altercatione restitui. Sed quia rursus ante non multum temporis spatium, ad Romanam ciuitatem veniens, de aliquibus illic actis incongruè, & de sacrorum es conquestus alienatione vasorum, atque dum pro hac re, quæ tuis obiectionibus respondere potuissent, sustineremus in hac ciuitate personas, Natalis episcopus tuus de hac luce migrauit: necessarium iudicauimus easdem præceptiones tam decessoris nostri, quàm nostras, quas dudum, vt dictum est, pro tua absolutione transmisimus, præsentibus deinceps apicibus confirmare. Quamobrē à cunctis tibi obiectis capitulis te plenius absoluentes, in tui te ordinis gradu sine aliqua volumus altercatione permanere, vt nihil tibi penitus mota à præfato viro quæstio qualibet occasione præiudicet. De his autem capitulis de quibus conquestus es, Antonino subdiacono & rectori illic patrimonij sāctę, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ, instāter iniunximus, vt siquidem in his Ecclesiasticas inuenerit immixtas esse personas, cū summa causas ipsas districtione atque authoritate diffiniat. Sinautem cū talibus res agitur, in quos Ecclesiasticæ vigor non possit iurisdictionis extendi, de singulis quibusque capitulis probationes inter publica gesta depositas, ad nos absque vlla dilatione transmittat, vt instructi subtiliter sciamus quid de his debemus, Christo auxiliante, disponere.

Gregorius Dynamio patricio Galliarum, &c.

Crucem transmittit in qua de craticula sancti Laurentij reliquiæ continebantur. Caput. LXXII.

Epi. 33.

MOnstrat quàm bene dispenset propria, qui fideliter administrat aliena. Quod vestra nobis gloria ostendit, quæ perenni muneri intenta, beato Petro, Apostolorū principi, suorum redituum fructus intulit. Cui dum sua fideliter impenditis, hæc apud eum vestra munera fecistis. Sic quippe agere huius terræ gloriosos de æterna gloria cogitantes decet, vt in eo quod temporaliter pręualent, mercedem sibi nō temporalem parent. Proinde debitum salutationis alloquiū persoluentes, omnipotentem Dominum deprecamur, vt vitam vestram & bonis præsentibus repleat, & ad sublimia gaudia æternitatis extendat. Suscepimus nanque per Hilarium filium vestrum de præfatis Ecclesiæ nostræ reditibus Gallicanos solidos quadragintos. Transmisimus autem beati Petri Apostoli benedictionem, & crucem paruulam, cui de catenis eius beneficia sunt inserta. Quæ illius quidem ad tēpus ligauerunt, sed vestra colla in perpetuum à peccatis soluant. Per quatuor verò in circuitu partes de beati Laurentij craticula in qua perustus est, beneficia cōtinentur: vt hoc vbi corpus illius pro veritate crematum est, vestram mentem ad amorem Domini accendat.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De Festo episcopo à ciuibus suis contempto. Caput LXXIII.

Epi. 34.

QVeritur Festus frater & coëpiscopus noster à suis clericis ac ciuibus despici, atque contemni. Pro qua re experientiæ tuæ præcipimus, vt tranquilla eos adhortatione cōuenias, quatenus sedatis, si quæ fortè odiorum causæ sunt, mutua eos, & Deo placita charitate concilies: vt & ille quod filiis decet impendat, & illi quod patri oportet exhibeant. Si quæ verò aliæ causæ sunt, prædicto episcopo te impendere præcipimus, salua tamen iustitia & æquitate solatium.

Mense Maio: Indictione xj.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De eligendo in Neapolitana ciuitate episcopo. Ca. p LXXIIII.

Epi. 35.

SAepius à vobis Paulus frater & coëpiscopus noster expetiit, vt eum ad propriam reuerti faceremus Ecclesiam. Quod quia rationabile esse perspeximus, eius petitionē necessariò duximus adimplendam. Proinde experientia tua clerum Ecclesiæ Neapolitanæ conueniat, quatenus duos vel tres de suis eligere, & huc ad eligendum episcopum transmittere non omittant. Sed & sua nobis relatione insinuent, quoniam ij quos transmiserint, omniū in hac electione vice funguntur, vt Ecclesiæ illi Deo authore suus antistes valeat ordinari. Nam amplius eam sine proprio non patimur esse rectore. Qui si fortasse admonitionē tuā quolibet modo differre tētauerint, Ecclesiasticū in eos vigorē exerce. Nā prauitatis de se dabit indiciū, quisquis in hoc non spōte cōsenserit.

Prædicto autem Paulo fratri & coëpiscopo nostro centum solidos, & vnum puerulum orphanum quem ipse elegerit, pro labore suo de eadem Ecclesia facies dari. Illos autem qui cunctorum vice huc venerint ad eligendum episcopum, admone, vt vestiarium omne episcopi sui sciant deferendum, & quantum præuiderint secum argentum adducant, quod in vsu suo habere possit, qui fuerit episcopus ordinatus. Hæc verò omnia viuaciter, districtéque implere festina, & sub omni huc celeritate electos, sicut diximus, de clero transmitte: vt quia diuersi hîc nobiles ciuitatis Neapolitanæ præsentes sunt, vna cum eis de episcopali ordinatione & tractare, & adiutore Domino, deliberare possimus.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Ianuario episcopo. & de Epiphanio presbytero. Caput. LXXXV.

Epist. 36. QVædam ad aures nostras grauia peruenerunt, quæ quoniam canonicam emendationem expectant, idcirco experientiæ tuæ præcipimus, quatenus vnà cum Ioanne notario, omni excusatione postposita, Ianuarium fratrem & coëpiscopum nostrum summa huc exhibere instantia non omittas: vt eo coram posito, ea quæ ad nos perlata sunt, subtili valeant indagatione perquiri. Pompeiana verò atque Theodosia religionæ fœminæ iuxta postulationem suam, si huc venire voluerint, vestra eis in omnibus præbete solatia, vt desideria sua vobis queant succurrentibus adimplere. Precipuè autem Isidorum eloquentissimum, sicut petiit, studij vestri sit per omnia vobiscum adducere, vt causæ eius qualitas quam contra Ecclesiam Caralitanam habere dinoscitur, interius trutinata, legalem valeat finem accipere. Præterea quoniam aliqua nobis de persona Epiphanij presbyteri facinora nuntiata sunt, necesse est vt diligentius cuncta perscruteris, & seu mulieres cum quib' perisse dicitur, seu alios quos de causa eadem scire aliquid senseris, huc pariter festines adducere: quatenus Ecclesiasticæ districtioni liquidè possint aperiri, quæ vera sunt. Hæc verò omnia ita efficaciter vtriq; curabis adimplere, vt nulla te de neglectu culpa respiciat, scientes ad vestrum omnino pertinere periculum, si hæc nostra quoquo modo fuerit lentata præceptio.

Gregorius Libertino præfecto Siciliæ.

De præsumptione Nasæ Iudæi, & de mancipiis comparatis. Caput. LXXXVI.

Epist. 37. AB ipso administrationis exordio, Deus vos in causæ suæ voluit vindicta procedere, & hanc vobis mercedem propicius cum laude seruauit. Fertur si quidem quòd Nasas quidam sceleratissimus Iudæorum, sub nomine beati Heliæ altare punienda temeritate cõstruxerit, multósq; illic Christianorum ad adorãdum sacrilega seductione deceperit. Sed & Christiana, vt dicitur, mancipia comparauit, & suis ea obsequiis ac vtilitatibus deputauit. Dum igitur seuerissimè in eum pro tantis facinoribus debuisset vlcisci, gloriosus Iustinus medicamento auaritiæ, vt nobis scriptum est, delinitus, Dei distulit iniuriam vindicare. Gloria autem vestra hęc omnia districta examinatione perquirat, & si huiusmodi manifestum esse repererit, ita districtissimè ac corporaliter in eũdem sceleratum festinet vindicare Iudæum, quatenus hac ex causa & gratiam sibi Dei nostri conciliet, & his se posteris pro sua mercede imitandum monstret exemplis. Mancipia autem Christiana quæcunque eum comparasse patuerit, ad libertatem iuxta legum pręcepta sine omni ambiguitate perducite, ne, quod absit, Christiana religio Iudæis subdita polluatur. Ita ergo omnia districtissimè sub omni festinatione corrigite, vt non solùm pro hac vobis disciplina gratias referamus, sed & testimonium de bonitate vestra, vbi necesse fuerit, præbeamus.

Distin. 54. Mancipia.

Gregorius vniuersis episcopis Corinthiis.

De Adriano episcopo. Caput. LXXVII.

Epist. 38. DEsiderij nostri est, ad concordiam redigere discordes, & vnitos esse in gratia, eos quos diuisos ab alterutra dilectione voluntatis fecit esse diuersitas. Scripta igitur fraternitatis vestræ relegentes, agnouimus quòd hi qui contra Adrianum fratrem & coëpiscopum nostrum aliqua dixerant, modò cum eodem episcopo in amicitiam conuenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum vnitate lætitia. Sed quoniam ea quæ dicta sunt, indiscussa remanere non patimur, sedis nostræ diaconum ad ea inuestiganda dirigimus: quia nuntiati nos facinoris qualitas vehementer impellit, vt ea quæ audiuimus, dissimulare nullatenus debeamus: præsertim cùm accusatores & accusatum inter se fecisse gratiam indicastis, hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata concordia: quæ si, quod absit, non ex charitate, sed ex præmio facta cõstiterit, maiori hoc emendatione plectẽdũ est. Nam nos qui canonicè, reuelãte Deo, mala, siquidem vera sunt, resecare præcedentia festinamus, commissam postmodum culpam sine vindicta nulla ratione dimittimus.

Mense Iunio. Indictione vndecima.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De Numerio diacono, & Catella puella. Caput. LXXVIII.

Epist. 39. ANte aliquot dies tibi scripsimus, vt Numerium diaconum Nucerinæ Ecclesiæ interrogare subtiliter debuisses, & si nihil esset quod ei ad sacerdotij gradum potuisset obsistere, huc eum consecrandum Deo authore transmitteres. Et ideo si facta interrogatione quam diximus, suprascriptum ad nos diaconum transmissurus es, clerum & populum ciuitatis ipsius admonere curabis, vt cum eo quantuncumque potuerint, venire non differant, quatenus eis præsentibus, si Deo placuerit, qui ordinandus fuerit, consecretur. Præterea, quia Felix defensor puellam nomine Catellam habere dicitur, quæ cum magnis lachrymis, & vehementi desiderio habitum conuersationis appetit, sed eam præfatus dominus suus conuerti minimè permittit, proinde volumus vt experientia tua præfatum Felicem adeat, atque puellæ eiusdem animum solicitè requirat: & si ita esse cognouerit, precium eiusdem puellæ suo domino præbeat, & huc eam in monasterio dandam cum personis grauibus Domino auxiliante transmittat. Ita verò hæc age, vt non per lentam actionem tuam præfatæ puellæ anima detrimentum aliquod in desiderio suo sustineat.

Gregorius Panthaleoni notario.

De filia diaconi à Felice stuprata. Caput. LXXIX.

Epist. 40. QVestus est nobis Euangelus Sypontinæ Ecclesiæ diaconus, filiam suam à Felice fuisse, quod dici nephas est, stupratam. Pro qua re huius præcepti authoritate suffultum ad Syponthinam ciuitatem te proficisci necesse est, & adhibitis tibi sapientibus illuc viris, cũ omni subtilitate veritatem curabis addiscere: & si ita repereris, eam quam stuprauit, aut vxorem factis nuptialibus instrumentis accipiat, aut corporaliter castigatum in monasterium eum priuatum communione vbi pœnitentiam peragat tradere festinabis: ita vt nulla exinde ei sit quoquo modo egrediendi licentia, nisi hoc nostra permiserit fortasse præceptio. Præterea quia supradictus diaconus de hostibus se redemptum, ac propterea debitum habere cõmemorat: ideo si talem eius substantiam non esse cognoueris, quæ ad reddendum debitum ipsum possit sufficere, Felici & fratri & coëpiscopo nostro te imminere præcipimus, vt eius precium de Ecclesia dare non differat, quatenus supradictus Euangelus sine tarditate aliqua à debiti possit necessitate, cui est suppositus, liberari.

Gregorius Felici episcopo Sypontino.

De diuersis causis emendandis. Caput. LXXX.

Epist. 41. PRopositi nostri solicitudo nos vehementer adstringit, vt ita rerum Ecclesiasticarum, Deo auxiliante, debeamus prouidere cautelam, quatenus in eis nulla possit ex neglectu prouenire iactura. Proinde fraternitas tua vnà cum Bonifacio, necnon & Panthaleone latore præsentium sedis nostræ notariis res Ecclesiarũ, quæ apud Sypontinam noscuntur esse Ecclesiam, curet subtiliter singulas quasque describere, vt tam ministeria Ecclesiarum, quàm etiam vsuale argentum, vel quicquid aliud est, idem breuis à vobis conscriptus, veraciter rerum facta inspectione contineat. Nec quandam ad hoc moram vel excusationem fraternitas tua tentet adducere, sed omni excusatione cessante, hæc quæ à nobis iniuncta sunt,

unt, modis omnibus implere festina, eundémque nobis breuem manu tua subscriptum, per antedictum Panthaleonem transmitte: quatenus quid de hoc fieri salubriter debeat, diuina posſimus gratia suffragante disponere.

Gregorius Felici episcopo Sypontino.

Epi. 42.

De peruersitate Felicis nepotis eius. *Caput LXXXI.*

Expectabamus fraternitatem tuam sua aliquos ad Deum prædicatione conuertere, & malè agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimis contristamur: quia è diuerso in nepotis tui Felicis prauitate, tua euidenter, qui talem nutristi, culpa mõstrata est. Peruenit itaque ad nos, quòd suprascriptus Felix Euangeli diaconi tui filiam stupro deceperit. Quod si verum est, quanuis graui esset de lege pœna plectẽdus, nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes huiuscemodi, disponendo præcipimus, vt aut quam stuprauit vxorem habeat, aut certè si renuendum putauerit, districtius ac corporaliter castigatus, excommunicatúsque, in monasterium vbi pœnitentiam peragat, retrudatur, de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra præceptione licentia. Ita ergo fraternitas tua vt hæc compleantur studeat, quatenus nihil de his aliquo modo posſit omitti. Nam si quid quod non credimus, lentatum fuerit, & illi graue postea periculum imminebit, & te non leuis incipiet culpa respicere.

Gregorius Bonifacio episcopo Regitano.

Epi. 43. Causa. 12. q. 2. Sicut.

De iniustitia Stephaniæ facta. *Caput LXXXII.*

Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas non oportet. Stephania siquidem latrix præsentiũ, quasdam res suas temporibus decessoris tui Lucij quõdam episcopi ab actoribus eius vi queritur occupatas. Et quia sibi eas petiit iustitia fauente debere restitui, propterea fraternitas tua cum Dei timore hæc quæ asserit, subtiliter curet addiscere. Et si ita, quemadmodum suprascripta fœmina ait, esse repererit, quæcunque malè ablata sunt, faciat sine aliquo damno vel dilatione restitui. Nã valde durum est res alienas contra rationem, Ecclesiam detinere. Ita ergo querimoniam præfatæ mulieris salubriter finire festina, vt nec nos exinde denuò molestiam patiamur, nec te auarum vel desidiosum hæc causa demonstret:

Gregorius Andreæ episcopo Tarentino.

Epi. 44. Dist. 33. Habuisse.

De concubina eius, & muliere de matriculis verberata.

Caput LXXXIII.

Tribunal iudicis æterni securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum modò pœnitentia placare contendit. Habuisse te siquidẽ concubinam . manifesta veritate cõperimus. De qua etiam contraria est quibusdã nata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium, hoc conscientiæ tuæ elegimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutum eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere: sciturus in animæ tuæ periculũ te ministrare, & Deo nostro sine dubio te reddere rationem, si huius sceleris conscius, in eo quo es ordine, cælans veritatẽ permanere volueris. Vnde iterum adhortamur, vt si te deceptum antiqui hostis calliditate cognoscis, competenti eum dum licet pœnitentia superare festines: ne cum eo particeps, quod non optamus, in die iudicij deputeris. Si verò huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est, quo es ordine permanere. Præterea quoniam mulierẽ de Matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti: quam licet post octo menses exinde minimè arbitramur fuisse defunctam, tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione missarum statuimus abstinere. In quibus ab officio tuo suspensum, flere te conuenit quod fecisti. Nam valde dignum est, vt postquam te ad vitæ istius tranquillam rectitudinem laudabilium sacerdotum exempla non prouocant, saltem correptionis medicina compellat.

Gregorius Ioanni episcopo Calliopolitano.

Epi. 45.

De Andrea episcopo, & Matricula verberata. *Ca. LXXXIIII.*

Ex gestis quæ ad nos fraternitas tua direxit, inuentum est Andream fratrem & coëpiscopum nostrum habuisse sine dubio concubinam. Sed quia incertum est si eam in sacro ordine constitutus contigerit, necesse est vt eum sollicita adhortatione commoneas, vt si positus in sacro ordine, cum ea se nouit mixtum, ab eo in quo est officio quiescat, & nullatenus administrare præsumat. Qui si fortè conscius sibi huius rei, peccatum suum supprimens, administrare præsumpserit, animæ suæ periculum diuino iudicio imminere cognoscat. Matriculam verò quam fecit fustibus castigari, quanuis exinde post octo menses obiisse non credimus: quia tamẽ eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à Missarum solennitate suspende, vt vel hæc eum verecundia qualem se de cætero posſit exhibere, instituat. Præterea oblata nobis petitione, quæ tenetur in subditis, clerici prædicti episcopi multa se mala ab eo sustinere commemorant. Ob quam rem fraternitas tua subtiliter cuncta curet addiscere, & ita ea rationabili modo emendare atque disponere, vt nulla eis pro hac re huc remeandi de cætero necesſitas imponatur.

Gregorius clero Ecclesiæ Salonitanæ.

Epi. 46.

De Honorato ad episcopatum eligendo. *Caput LXXXV.*

Dilectionis vestræ scripta relegentes, electionem vos in Honoratum archidiaconum vestrum fecisse didicimus, & omnino nobis gratum fuisse cognoscite, quod olim expertum virum, & grauem moribus, ad episcopatus ordinem elegistis. Cuius etiam & nos personam, quia dudum est nobis bene cognita, comprobamus: cúmque vobis iuxta desiderium vestrum & nos ordinari volumus sacerdotem. Pro qua re hortamur vos in eius electione sine aliqua ambiguitate persistere. Nec quædam vos res ab eius debet persona deflectere: quia sicut ista laudabilis nunc probatur electio, ita si, quod absit, dilectionem vestram ab eo quisquam deuiare † seduxerit, & animæ vestræ grauamen, & opinioni maculam infidelitatis imponet. Eos verò qui ab electionis vestræ vnitate inconsideratè discordant, vt vobiscum sentire posſint, ab Antonino subdiacono nostro fecimus admoneri. Cui etiam de persona Malchi fratris & coëpiscopi nostri quid oporteat fieri, iampridem iniunximus. Sed quoniam & ipsi scripsimus, credimus eum ab inquietudine vestra sine mora quiescere. Qui si fortasse obedire quocunque modo neglexerit, contumacia eius canonicæ vltionis districtione modis omnibus multabitur.

† subduxeris.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

Epi. 47.

De sacris ordinibus, & de concilio faciendo.

Caput. LXXXVI.

Antequã fraternitatis tuæ scripta susciperẽ, bonũ te Dei famulũ esse, nuntiãte veredica opinione cognoui. Et postquã suscepi certũ fuisse hoc quod fama dudũ asperserat, plenius intellexi, meritísque tuis valde congaudeo, quòd testes vitæ laudabilis mores tuos & actus ostendis. Hæc ergo quoniã superna tibi sentio maiestate collata, gratulor, & Deum creatorem nostrũ vtique benedico, qui seruis humilibus misericordiæ suæ dona non denegat. Qua de re verum fateor: quia sic me fraternitas tua ad amorem suum flamma charitatis accendit, sicque tibi vnitus est meus spiritus, vt & videre te cupiam, & tamen absente corde semper attendã. Hæc igitur ita esse ex te bene cõsideras. Nã profectò plus in charitate animorũ vnitas, quã corporalis potest venerari pręsẽtia. Præterea tota te mente, toto corde, totáque anima Apostolicæ sedi inhærere ac esse deuotum & nunc scio, & priusquã epistola tua hoc testimonium perhiberet, manifestè cognoui. Præmisso ergo ex charitate salutationis alloquio, adhortor, vt corũ quæ beato Petro Apostolorum principi promisisti, memor esse non desinas. Itaque erga primatem synodi tuæ esto sollicitus, vt pueri ad sacros ordines nullatenus admittãtur, ne tantò periculosius cadant, quantò citius conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas, potẽtia vel supplicatio personarũ nihil aduersus hæc quæ prohibemus, obtineat. Nã proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquã nõ ex merito, sed ex fauore, quod absit, aut ex venalitate prouehitur. Hæc autẽ si fieri cognoscis, non taceas, sed instanter obsiste: quoniam si hæc aut inuestigare fortasse neglexeris, aut intellecta celaueris, non solùm illos qui hæc agũt, peccati vinculũ alligabit, sed & te huius rei nõ leuis ante Deum culpa respiciet. Oportet ergo canonica vltione si quid tale committitur, coërceri: ne tantum facinus,

Cau. 1. q. 1. Pueri.

cùm aliorum peccato parcitur, vires ex dissimulatione percipiat. Præsentium igitur portitorem Victorinum fraternitatis tuæ diaconum, quem tuum reor imitatorem existere, & cum charitate suscepi, & ad remeandum citius relaxaui: per quem etiam claues beati Petri, in quibus de catenis ipsius inclusum est, tibimet pro benedictione transmisi. Propterea de vnitate ac pace concilij, quod Deo authore congregare disponitis, charitas tua animos nostros subtiliter omnia indicando lætificet.

Gregorius Adeodato episcopo primati prouinciæ Numidiæ. Vt nullus ad sacros ordines precio ascendat. Caput. LXXXVII.

Epist. 48.

QValiter erga nos fraternitatem vestrã charitas dilectionis adstrinxerit, scriptorum vestrorum series euidenter innotuit. Magnúmque fomitem nobis cõtulere lætitiæ, quòd ea & benigna pietate composita & Deo placita dilectione feruere cognouimus. Vt igitur breuiter diximus, ita mẽtem vestram epistola quam direxistis exposuit, vt author eius abesse minimè crederetur. Nec enim absentes iudicandi sunt, quorum animus ab alterutra charitate non discrepat. Quanuis autem nec virtus, nec ætas vos, sicut scribitis ad nos venire permittat, vt de fraternitatis vestræ corporali possimus gratulari præsentia, tamen quia animus noster vobis, vestérq; nobis vnitꝰ est, vicissim nobis per omnia præsentes sumus, dum nos vnita per amorem mẽte conspicimus. Salutantes præterea fraternitatem vestram, congruo charitatis affectu hortamur, vt officium primatus, quod Deo habetis authore, tota intentione sic studeatis sagaciter exhibere, quatenus ad hunc vos ordinem peruenisse, & animæ vestræ proficiat, & aliis in futuro exemplum bonæ imitationis existat. Estote ergo præcipuè in ordinatione soliciti: & ad sacros ordines aspirare, nisi prouectiores ætate, & mundos opere, nullatenus admittatis, ne fortè semper esse desinant, quod immaturè esse festinant. Eorum enim qui in sacro sunt ordine collocãdi, prius vitam moresque discutite, & vt dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet surrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, vt nulla præueniat in ordinatione venalitas, ne, quod absit, & ordinantis & ordinatibus periculum maius immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graues expertósque viros consiliis vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate. Præ omnibus autem Columbum fratrem & coëpiscopum nostrum in cunctis adhibere vos cõuenit. Credimus enim quia si illa quæ agenda sunt, cum eius consilio feceritis, nullus in vobis quod quibusque modis redarguere possit, inueniet: nobísque ita gratum esse, tanquam si cum nostro consilio agantur, cognoscite: quoniam vita morésque illius ita in omnibus sunt nobis approbati, vt cunctis liquidò constet, quia quod cum eius consensu agitur, nullius culpæ macula fuscetur. Præsentium verò lator Victorinus suprascripti coëpiscopi nostri diaconus, vestrorum præco ita extitit meritorum, vt animos nostros de vestra vehementer actione reficeret. Et oramus omnipotentem Dominum, vt bona quæ de vobis oretenus retulit, placita sibi plenius faciat operatione clarescere. Consilium itaque quod cõgregare disponitis, dum Deo fuerit solatiante peractum, de eius nos vnitate atque concordia lætificate, ac reddite per omnia certiores.

Ca. 1. q. 1. Estote.

Gregorius Theodoro episcopo Lilibitano. De Paulo in pœnitentiam dato. Caput. LXXXVIII.

Epist. 49.

FRaternitatis tuæ grata nobis omnino solicitudo est: quia ea quæ de sacerdotum vita cognoscit, & perscrutari curat, & inuestigata renũtiat. Vt ergo in hac solicitudine quam in te laudamus, possis sine diminutione persistere, studiosus esto ac vigilans: & si quos illic à quibuslibet, quod absit, excessus perpetrari cognoueris, siquidem tales sunt qui emendari ibidem possint, rationabiliter emendentur: alioquin fratri nostro Maximiano episcopo scriptis renuntiare festina, vt quid fiendum sit, à vobis informatus agnoscat. Nulla igitur res ab inuestigatione prauorum actuum vel insinuatione te reuocet, nam quantò vigilãtiam tuam modo laudamus, tantò culpabilior inuenieris, si huiusmodi actus qualibet dissimulatione cælaueris. Paulum præterea quondam episcopum in monasterio in quo est, in pœnitentia volumus permanere. Res autem quæ apud eum inuentæ sunt, in cimiliarchio Ecclesiæ tuæ seruari modis omnibus studebis. De quibus etiam secundum rerum inuẽtarum paginam scriptum te facere volumus, & in scrinium Ecclesiæ tuæ transmittere. Sed clericis eius, si tamen illic aliqui præsentes sint, à pari aliud facere desusceptum te conuenit, in quo tua fraternitas fateatur, quia desusceptum de eisdem rebus in scrinio nostro emiserat: quatenus dum necesse fuerit, competenti personæ res omnes possint sine detrimento restitui. De Bonifacio verò quędam grauis ad nos accusatio peruenit, cuius scelera volumus, vtrũ vera sint, fraternitas tua cũ loci seruatore prætore examinet.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano, &c. De gestis sanctorum per Italiam. Caput. LXXXIX.

Epist. 50.

FRatres mei qui mecum familiariter viuunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis Patrum quæ in Italia facta audiuimus, sub breuitate scribere. Ad quam rem solatio vestræ charitatis vehementer indigeo, vt ea quæ vobis in memoriam redeunt, quæque cognouisse vos contigit, mihi breuiter indicetis. De domino enim Nonnoso abbate, qui iuxta dominum Anastasium de Pentumis fuit, aliqua retulisse te memini, quæ obliuioni mandaui. Et hoc igitur, & si qua sunt talia, tuis peto epistolis imprimi, & mihi sub celeritate transmitti, si tamen ad me ipse non properas.

Gregorius Prisco patricio Orientis. De humilitate tenenda in prosperis & aduersis. Caput. XC.

Epist. 51.

SI vitæ istius cursum veraciter attendamus, nihil in eo firmum, nihil inuenimus stabile, sed quemadmodum viator modò per plana, modò per aspera graditur, sic nobis vtique in hac vita manentibus nunc prosperitas, nunc occurrit aduersitas. Denique alternis sibi succedunt temporibus, & mutua se vice cõfundunt. Dum igitur omnia in hoc mundo mutabilitatis ordo confundit, nec eleuari prosperis, nec frangi debemus aduersis. Tota ergo mẽte ad illum nos conuenit anhelare, vbi quicquid est, firmum permanet, vbi non mutatur aduersitate prosperitas. In hac ergo vita miro Dei omnipotentis moderamine idcirco agitur, vt vel prosperitatem aduersitas, vel aduersitatem prosperitas subsequatur: quatenus & humiliati discamus quicquid deliquimus flere, & iterum exaltati, aduersitatis memoriam, quasi humilitatis anchoram in mente teneamus. Non hoc ergo creatoris nostri ira est deputanda, sed gratia, per quam discimus vt eius dona tantò seruemus verius, quantò humilius tenemus. Quia igitur perfectam vos dominorum gratiam authore omnipotente Deo reparasse cognouimus, magna pro vobis exultatione gaudemus, optantes vt vitam vestram rerum omnium gubernator & bonis semper præsentibus fulciat, & ad gaudia perpetua extendat. Hoc vobis ideo loquor, quia multum vos diligo, atque me à vobis diligi scio. Sed hoc quod me diligitis, in latorem præsentium Sabinianum diaconum demonstrate, vt vbi vsus exegerit, vestra patrocinia consequatur. Vir autem gloriosus Castus præco laudum vestrarum, in Romanis partibus existit, quem vestræ excellentiæ paterna dilectione commendo.

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano. De Ioanne presbytero, & de monachis Isauriæ cæsis. Caput. XCI.

Epist. 52.

QVanuis causæ consideratio me mouet ad scribendum, tamen & charitas impellit: quia & semel & bis sanctissimo fratri meo domno Ioanni scripsi, sed non eius Epistolas recepi. Alter enim mihi secularis quidam sub eius nomine loquebatur, quæ si Epistolæ eius fuerint, ego vigilans non fui, qui longè de eo aliter credidi, quàm inueni. De causa enim reuerentissimi viri Ioannis presbyteri scripseram, atque de quæstionibus monachorum Isauriæ, quorum vnus & in sacerdotio positus, in Ecclesia vestra fustibus cæsus est: & rescripsit mihi, sicut ex nomine epistolæ agnosco, sanctissima fraternitas tua, quia nescierit de qua causa scriberem. Ad quod scriptum vehementer obstupui, mecũ tacitus voluens, si verum dicit, quid esse deterius potest, quàm vt agantur talia cõtra seruos Dei, & ipse nesciat qui præsto est? Quæ enim potest

potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nescit? Si autē sciuit sanctitas vestra & de qua causa scripserim, & quid vel contra Ioannem presbyterum, vel contra Anastasium Isauriæ monachum atque presbyterum gestum sit, & mihi scripsit contra hoc, ego nescio, quid respondeam: quoniam per scripturam suam veritas dicit: Os quod mentitur, occidit animam. Requiro, frater sanctissime, illa tanta abstinentia ad hoc peruenit, vt fratri suo ea quæ nouit gesta, negando velit abscondere? Nunquid non melius fuerat illud os carnes ad vescendum ingredi, quàm de eo falsum sermonem ad illudendum proximum exire? præcipuè cùm veritas dicat: Non quod intrat in os, coinquinat hominē: sed quæ exeunt de corde, illa sunt quæ coinquinant hominem. Sed absit hoc, vt ego de sāctissimo corde vestro tale aliquid credam. Illæ epistolæ vestro nomine prenotatæ sunt, sed vestras eas fuisse non arbitror. Ego beatissimo viro domino Ioanni scripseram, sed credo quòd mihi familiaris vester ille iuuenculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui viscera charitatis nescit, qui in cœlestibus rebus ad omnibus accusatur, qui insidiari quotidie diuersorū mortibus per occulta testamenta, nec Dominum metuit, nec homines erubescit. Mihi crede, frater sanctissime, si zelum charitatis†perfectæ habes, ipsum prius corrige, vt ex his qui vobis vicini sunt, etiam hi qui vicini non sunt, exemplo melius emendētur. Illius linguam noli recipere: ille ad cōcilium vestræ sanctitatis debet dirigi, non autem sanctitas vestra ad verba illius inflecti. Si enim illum audit, scio quia pacem cum suis fratribus habere non poterit. Ego enim attestante mihi consciētia fateor: quia cum nullo homine habere scandalum volo, & quanta valeo virtute declino. Et quanuis cum omnibus hominibus pacem habere summopere cupiam, vobiscum præcipuè, quos vehementer amo, si tamen ipsi quos noui, vos estis. Nam si canones non custoditis, & maiorum vultis statuta conuellere, non cognosco qui estis. Age ergo frater sanctissime atque charissime, vt nos inuicem recognoscamus, ne si antiquus hostis duos per scandalum mouerit, per nequissimam victoriam multos necet. Ego enim vt apertè indicem quia per elationē nil quæro, si ille iuuenculus, de quo prælocutus sum, apud fraternitatem tuam culmen prauæ actionis minimè teneret, ipsa etiam quæ mihi de canonibus suppetunt, interim tacere potuissem, & ab ipso initio veniētes ad me personas ad eam fiducialiter transmisissem, sciens quòd eas sanctitas tua cum charitate susciperet: sed iam nūc dico, aut easdem personas in suis ordinibus suscipe, eísque quietem præbe: aut si hoc fortasse nolueris, omni mihi altercatione postposita, de eorum causa statuta maiorum & canonum terminos custodi. Si verò neutrum feceris, nos quidem rixam inferre nolumus, sed tamen venientem à vobis non deuitamus. Quid autem de episcopis qui verberibus timeri volunt, canones dicant, bene vestra fraternitas nouit. Pastores etenim facti sumus, non percussores. Et egregius prædicator dicit: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Noua verò atque inaudita est ista prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. Sed de his multa in epistolis loqui non debeo, quia dilectissimum filium meum Sabinianū diaconum pro responsis Ecclesiasticis faciendis, ad dominorū vestigia transmisi, qui vobiscum cuncta subtilius loquetur. Si nobiscum litigare non vultis, paratum eum ad omnia quæ iusta sunt inuenietis. Quem vestræ beatitudini commendo, vt saltem ipse dominum illum Ioannem inueniat, quem ego in vrbe Regia sciui olim.

Sapien. 1. *Matth. 25.* *Parte. 1. Distin. 45. Quid autē. 2. Timo. 4.*

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De Agathone episcopo. *Caput. XCII.*

Epi. 53.

POstquam in Agathonem quondam episcopū, iuxta qualitatē excessuū districtione est canonica vindicatū: necesse est humanitatis intuitu, quemadmodū sustentari possit, disponere. Propterea fraternitas tua ad Liparitanam Ecclesiā, in qua supradictus Agatho sacerdotis gessit officiū, festinet dirigere, eísque ad præsens exinde quinquaginta solidos qui in eius possint proficere victum, transmittat. Nam nimis est impium, si alimētorum necessitati post vindictam subiaceat.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati.

De illicita vsurpatione pallij. *Caput XCIII.*

Epist. 54.

NOn multum temporis interuallum est, quòd quædam nobis de tua fraternitate fuerant nuntiata, de quibus vobis veniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat nanque ad nos quædam in Ecclesia vestra contra consuetudinis atque humilitatis tramitem geri, quæ sola, vt bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quæ si sapientia vestra mansuetè, vel cum episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat, sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere. Contra morem quippe Ecclesiasticum est, si non patientissimè toleratur, quod à vobis absit, etiam iniusta correctio. Mota autem nimis est vestra fraternitas, atque cum tumore cordis quasi satisfaciens, scripsit nobis pallio te non nisi post dimissos de secretario filios Ecclesiæ, & Missarum tempore, atque in litaniis vti, solennibus verbis aliquid te vsurpasse contra generalis Ecclesiæ consuetudinem apertissima veritate professus. Quomodo enim fieri potest, vt illud cineris atque cilicij tempore per plateas inter populorum strepitus agas licitè, quod te agere in conuentu pauperum nobilium, & in secretario Ecclesiæ velut illicitum excusasti? Illud tamen frater charissime, tibi non putamus ignotum, quod penè de nullo Metropolitano in quibuslibet mundi partibus sit auditum, extra Missarum tempus vsum sibi pallij vindicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis Ecclesiæ noueritis, vestris nobis manifestissimè significastis epistolis, quibus præceptum beatæ memoriæ decessoris nostri Ioannis papæ nobis in subditis transmisistis annexum, continēs omnes consuetudines ex priuilegio prædecessorum nostrorum concessas vobis, Ecclesiæque vestræ, debere seruari. Confitemini igitur aliam esse generalis Ecclesiæ consuetudinem, postquam ea quæ vos geritis, vobis ex priuilegio vendicatis. Nulla ergo vobis in hac re, vt arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam à tua est fraternitate seruandus, aut si tuæ Ecclesiæ aliquid specialiter dicis esse concessum, præceptúmve à prioribus Romanæ vrbis pontificibus, quòd hæc Rauennati Ecclesiæ sunt concessa, à vobis oportet ostendi. Quòd si hoc non ostenditur, restat, postquā talia agere neque consuetudine generali, neque priuilegio vendicas, vt vsurpasse te comprobes quod fecisti. Et quid dicturi sumus futuro Iudici, frater charissime, si illud quod graue iugum atque vinculum ceruicis nostræ non dico pro Ecclesia, sed pro quadā seculari nobis dignitate defendimus, grauari nos iudicantes, si tanto pondere vel parui temporis spacio careamus? Decorari pallio volumus, forsan moribus indecori, dum nihil in episcopali ceruice splendidius fulget, quàm humilitas. Oportet igitur fraternitatem tuam, si honores suos sibi quibuslibet argumentis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis vsum ex non scripto sequi, aut ex scriptis priuilegiis se tueri. Quòd si postremò nihil horum est, aliis Metropolitanis huiusmodi te præbere volumus præsumptionis exemplum. Sed ne fortè putes, nos hæc vobis scribentes, quæ pro fraterna sunt charitate neglexisse, scitote in nostro scrinio de priuilegio Ecclesiæ tuæ subtiliter perquisitum. Et quidem quædam inuenta sunt, quæ omnino possint fraternitatis tuæ intentionibus obuiare, nihil autem in quo de huiuscemodi capituli pars vestræ possit Ecclesiæ roborari. Nam & de ipsa consuetudine tuæ quam opponis Ecclesiæ, quæ vobis olim, vt à partibus vestris probaretur, scripsimus, iam nos satis sollicitudinem gessisse cognoscite, inquirentes filios nostros Petrum diaconum, atque Gaudiosum primicerium, necnon & Michaëlium defensorem sedis nostræ vel alios, qui pro diuersis responsis Rauennam à nostris decessoribus sunt transmissi, & hæc te in præsentia sua egisse districtissimè negauerunt. Apparet igitur secretò non potuisse geri, nisi quod vsurpabatur illicitè. Vnde quod latenter subintroductum est, nulla debet stabilitate persistere. Quæ ergo superfluè à te, vel à tuis decessoribus sunt præsumpta, cum charitatis intuitu, atque cum fraterna stude benignitate corrigere. Nullatenus, non dico per te, sed per aliorum vel decessorum tuorum normam ab humilitatis tentes regula deuiare. Vt enim ea quæ superius dixi, breuiter colligam,

Parte. 1. Dist. 100. Contra.

admoneo quatenus nisi decessorum meorum munificentia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, vt in plateis pallium vlterius ferre non præsumas: ne non habere & ad Missas incipias, quod audaciter & in plateis vsurpas. De secretario autem quod fraternitas tua resedisse cum pallio, & filios Ecclesiæ suscepisse, & fecit & excusauit, nunc interim nihil querimur: quia synodorum sententiam sequentes, minores culpas quæ negantur, vlcisci recusamus. Hoc tamen quia semel & iterum sit factum cognouimus, sed fieri vlterius prohibemus. Fraternitas autem tua sit omnino sollicita, ne hoc quod præsumptioni inchoanti adhuc creditur, in proficiente deterius vindicetur. Conquesti præterea estis, quòd quidam de sacerdotali ordine Rauennatis ciuitatis peccatis imminentibus grauibus sint criminibus inuoluti. Quorum causam vel illic te discutere volumus, vel huc eos, si tamē probationum difficultas pro locorum longinquitate non impedit, ad hæc ipsa discernēda transmittere. Quòd si vel ad tuum iudicium, vel ad nos, maiorum fulti patrocinio, quod non credimus, venire despexerint, & in obiectis sibi capitulis contumaciter respondere nequiuerint, volumus vt eis post secundam & tertiam admonitionem tuam ministerium sacri interdicas officij, atque nobis de contumacia eorum scriptis tuis renunties, vt deliberemus quemadmodum actus eorū debeas subtiliter perscrutari, atque secundum diffinitiones canonicas emendare. Cognoscat igitur fraternitas tua de causa hac nos plenissimè absolutos, ex eo quòd vobis causas ipsas commisimus perquirendas, atque omnia peccata eorum si inulta venerint, & omne pondus discutionis huius, in tuæ animæ redundare periculum, sciens nullam dilectionem vestram excusationem apud futurum iudicem habituram, si non excessus cleri tui cū summa canonici rigoris seueritate correxeris, & hos quibus hac fuerint approbata, sacros vlterius ordines temerare permiseris. Illud autem quod pro vtendis à clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicētibus nulli hoc vnquam alij cuilibet Ecclesiæ concessum fuisse: nec Rauennates clericos illic, vel in Romana ciuitate tale aliquid cum sua conscientia præsumpsisse. Nec si tentatum esset ex furtiua vsurpatione sibi præiudicium generari. Sed etiam si in aliqua Ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum quod non concessione Romani pontificis, sed sola surreptione præsumitur. Sed nos seruantes honorem fraternitatis tuæ, licet contra voluntatem antedicti clerici nostri, tamen primis diaconis vestris, quos nobis quidam testificati sunt etiam antè eis vsos fuisse, in obsequio duntaxat tuo mappulis vti permittimus, alio autem tempore vel alias personas hoc agere vehementissimè prohibemus.

Parte. 1. Distin. 93. Illud autē.

Gregorius Cypriano diacono.

De Cosma multis debitis obligato. Caput. XCIIII.

Episto. 55.

COsmas ex variis periculorum necessitatibus multis se dicit debitis obligatum, ita vt pro eis à creditoribus suis, suos dicat filios detineri. Quæ res si ita est, nos omnino commouet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, vt quia de rebus pauperum dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras, & si inueneris eum prædictis debitis veraciter inuolutum, vt non sit substantia vnde possit hæc ipsa persoluere, prædictos creditores eius adeas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quantitate componas. Et quia, sicut dictum est, non habet vnde restituat, de rebus pauperū ex præsenti nostra authoritate persolue, sciens quicquid illic te prouidente datum fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum.

Gregorius Secundino episcopo.

De auferendo baptisterio de monasterio monachorum.

Caput. XCV.

Episto. 56.

PRidem præcipim' vt de monasterio sancti Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter monachorum insolentias debuisset auferri, atque in eodem loco quo fontes sunt, altare fundari. Cuius rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, vt nullam iam moram post susceptas præsentes literas nostras inserere debeas, sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine aliqua dilatione fundetur, quatenus & prædictis monachis opus Dei securius liceat celebrare, & non de negligentia vestra, contra fraternitatem tuam noster animus excitetur.

Gregorius Italicæ patriciæ.

De rebus pauperum cum mansuetudine disponendis.

Caput. XCVI.

Episto. 57.

SVscepimus plenas dulcedine literas vestras, atque incolumitatis excellentiæ vestræ nos lætificauit auditus. Circa quas tanta est nostræ mentis sinceritas, vt nihil in earum tranquillitate simultatis reconditum, paternus nos suspicari permittat affectus. Sed omnipotens Deus faciat, vt sicut de vobis nos bona sentimus, ita mens vestra nobis bona respondeat, & dulcedinem quam verbis impēditis, exhibeatis operibus. Nihil enim potest gloriosissima sanitas & pulchritudo in superficie corporis, si vulnus animæ latet intrinsecus. Atque illa magis cauenda est discordia, cui satellitium pax præbet exterior. Illud verò quod epistolis prædictis reuocare in memoriam nostram, excellentia vestra studiosè contendit, scriptum vobis sciat nihil cum scādalo, nihil cum forali strepitu vobiscum nos velle de causis pauperum definire. Hoc nos & scripsisse meminimus, & scimus nosmetipsos iuuante Domino à causarum litigiis Ecclesiastica moderatione compescere, atque secundum Apostolicum illum sensum, rapinam bonorum nostrorum cum gaudio sustinere. Sed illud scire vos volumus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me pōtificibus in rebus pauperum præiudicium non facturam. Vnde & nos explētes suprà memoratam promissionem vestram, iam de causis ipsis præuidimus reticendum, nec in his in quibus minus agi benignè cognouimus, desideramus nos per nosmetipsos immiscere negociis. Sed ne fortè ex his coniiciatis, gloriosa filia, ea quæ ad concordiam pertinent, adhuc nos omnino renuere, filio nostro Cypriano diacono venienti ad Siciliæ partes, indiximus, vt si quid de his salubriter, & sine peccato animæ vestræ ordinare disponitis, ex nostra authoritate vobiscum definiat: & nos non amplius illis vexemur negociis, quorum cum mansuetudine est dispensandus effectus. Deus autem omnipotens qui ea quæ omnino impossibilia sunt, ad possibilitatem bene nouit inflectere, ille vobis aspiret & causas vestras cum pacis intentione disponere, & pro mercede animæ vestræ, de rebus eis cōpetentibus huius Ecclesiæ cōsulere pauperibus.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De monasterio Gratiosæ abbatissæ consecrando.

Caput. XCVII.

Episto. 58.

REligiosis desideriis sine difficultate præstari decet effectum. Atque ideo Gratiosa abbatissa vna cum congregatione sua, oblata petitione quæ tenetur in subditis, postulauit quòd patriciæ recordationis Rustica per vltimum voluntatis suæ arbitrium in ciuitate Neapolitana, in domo propria, in regione Herculensi, in vico in quo Lampadius monasterium ancillarum Dei constituit, sepeliretur, in quo præfatam Gratiosam abbatissam præesse disposuit: simúlque & oratorium extruxisse dinoscitur, & pro voto suo quatuor vncias totius substantiæ suæ dimisisse suggessit, quòdque in honorem beatæ Mariæ semper virginis genitricísque Dei, & Domini nostri Iesu Christi desiderauit consecrari. Et ideo frater charissime, præsenti præceptione dilectionem tuam duximus adhortandam, vt inspecto primitùs testamento, si iure subsistit, & easdem quatuor vncias verissimè eidem monasterio collatas esse compereris, ad prædictum locum cùm postulauerint, ingrauanter accedas, venerandæ solennia dedicationis impendens, vt quoties necesse fuerit, à presbyteris Ecclesiæ in suprascripto loco deseruientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum: ita vt in eodem monasterio neque fraternitas tua, neque presbyteri præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant. Aut si quod pro diuersorum deuotione commoditatis accesserit, siue aurum, siue argentum, siue prædium, siue vestimentum, omnibus modis constructio præfata possideat, ancillis Dei in eodem loco deseruientibus debeat proficere, quicquid offerri ibidem contigerit.

Gregorius Euticio episcopo Tundarino.

De cultoribus idolorum conuertendis. Caput. XCVIII.

Scripta

Epist. 59.

Scripta fraternitatis tuę Benenato Ecclesię tuę clerico deferente suscepi, gratiásque omnipotenti Deo retuli, quòd in causis animæ & iis quæ ad Deum pertinent, te occupatum esse cognouimus. Scripsisti siquidem nobis quosdam idolorum cultores, atque Anglorum dogmatis, in iis in quibus cõstitutus es partibus inueniri, de quibus plures asseruisti esse conuersos, aliquos autem potentum nomine atque locorum se qualitate defendere. Auxiliãtes igitur bonis tuæ charitatis operibus, viro glorioso prætori Siciliæ nostra scripta trãsmisimus, quatenus iuuãte Domino, qua potest tibi virtute concurrat, vt quod laudabiliter acceptũ est, valeat salubriter adimpleri. Oportet ergo fraternitatẽ tuam maximam in hoc sollicitudinem gerere. Verè enim episcopalem vitam sequeris, si per zelum linguámque tuam, hos qui à fidei veritate dissentiunt, in Ecclesiæ vnitatem reduxeris.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Quomodo in Ecclesia sua conuersari debeat. Cap. XCIX.

Epist. 60.

Scripta tuæ charitatis accepimus, quibus nobis indicasti Deo propicio te bene à filiis tuis Neapolitanis ciuibus esse susceptum. De quibus omnipotenti Deo gratias retulim⁹. Oportet ergo affectui eorum te tuis moribus compensare, malos coërcere, bonis te dulcẽtẽ atque benignisimè relaxare, ad sequendas eos meliores partes frequentius admonere: quatenus & illi paternos in te mores inueniſſe se gaudeant, & tu creditam tibi regiminis causam cooperante Domino studiosius exequaris.

Gregorius Mauricio Augusto.

De lege eius iniusta, vt miles in monasterio non suscipiatur.

Caput C.

Epist. 61.

Omnipotenti Deo reus est, qui serenisimis dominis in omne quod agit & loquitur, purus non est. Ego autem indignus pietatis vestræ famulus, in hac suggestione neque vt episcopus, neque vt seruus iure rei publicæ, sed iure priuato loquor: quia serenisime domine, ex illo iam tempore dominus meus fuisti, quando adhuc dominus omnium non eras. Longino viro clarisimo statore veniẽte dominorum legem suscepi, ad quam fatigatus tũc ægritudine corporis, respondere nihil valui. In qua dominorum pietas sanxit, vt quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium venire non liceat. Quod valde laudaui, euidẽtisimè sciens, quia qui secularem habitum deferens, ad Ecclesiastica officia venire festinat, mutare vult seculum, non relinquere. Quod verò in eadem lege dicitur, vt ei in monasterio conuerti nõ liceat: omnino miratus sum, dũ & rationes eius posſint per monasteriũ fieri, & agi potest vt ab eo loco in quo suscipitur, eius quoque debita soluantur. Nam & si quisquã deuota mente conuerti voluiſſet, prius res malè ablatas redderet, & de sua anima tantò verius, quantò expeditior cogitaret. In qua lege subiunctum est, Vt nulli qui in manu signatus est, conuerti liceat. Quam constitutionẽ ego, fateor dominis meis, vehemẽter expaui: quia per eam cœlorum via multis clauditur, & quod nuncusque licuit, ne liceat prohibetur. Multi enim sunt qui posſunt religiosam vitam etiam cum seculari habitu ducere. Et plerique sunt qui nisi omnia reliquerint, saluari apud Deum nullatenus posſint. Ego verò hæc dominis meis loquens, quid sum nisi puluis & vermis? Sed tamen quia contra authorem omniũ Deũ hanc intendere constitutionem sentio, dominis tacere non posſum. Ad hoc enim potestas super omnes homines dominorum meorum pietati cœlitùs data est, vt qui bona appetunt, adiuuentur, vt cœlorum via largius pateat, vt terrestre regnum cœlesti regno famuletur. Et ecce aperta voce dicitur, vt ei qui semel in terrena militia signatus fuerit, nisi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulsus, domino nostro Iesu Christo militare non liceat. Ad hæc ecce per me seruum vltimum suum & vestrum respondebit Christus dicens: Ego te de notario comitem excubitorum, de comite excubitorum Cæsarem, de Cæsare imperatorem, nec solum hoc, sed etiam patrem imperatorum feci. Sacerdotes meos tuæ manui commisi, & tu à meo seruitio milites tuos subtrahis? Responde rogo piisime domine seruo tuo, quid venienti & hæc dicenti responsurus es in iudicio Domino tuo? Sed fortaſſe creditur: quia nullus eorum puro animo cõuertatur. Ego indignus famulus vester scio, quanti his diebus meis in monasterio milites conuersi miracula fecerunt, signa & virtutes operati sunt. Sed per hanc legem iã ne quisquam talium conuerti valeat, prohibetur. Requirat rogo dominus meus quis prior imperatorum talem legem dederit, & subtilius æstimet si debuit dari. Et quidem considerandũ valde est: quia eo iam tempore prohibẽtur quique relinquere seculum, quo appropinquauit finis ipse seculorum. Ecce enim mora non erit, & ardente cœlo, ardente terra, coruscãtibus elementis, cum angelis & archangelis, cum thronis & dominationibus, cum principatibus & potestatibus tremendus Iudex apparebit. Si omnia peccata dimiserit, & solã hãc legem contra se dixerit esse prolatam, quæ rogo erit excusatio? Vnde per eundem tremendum iudicem deprecor, ne illę tantę lachrymæ, tantæ orationes, tanta ieiunia, tantæque eleemosynæ domini mei ex qualibet occasione apud omnipotentis Dei oculos fuscentur, sed aut temperando pietas vestra, aut immutando vigorem eiusdem legis inflectat: quia tunc magis dominorum exercitus contra hostes crescit, quãtò Dei exercitus ad orationem creuerit. Ego quidem iusſioni subiectus, eandem legem per diuersas terrarum partes trãsmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordet, ecce per suggestionis meæ paginam serenisimis dominis nuntiaui. Vtrobique ergo quæ debui exolui, qui & imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi, minimè tacui.

Gregorius Domitiano Metropolitano.

De diabolo corruptore animæ, & Sichemitis iniustè occisis.

Caput CI.

Epi. 62.

Scripta dulcisimæ & suauisimæ beatitudinis vestræ suscipiens, valde gauisus sum: quia multa mihi de sacra scriptura loquebantur. Et quia dilectas in eis epulas reperi, eas auidè comedi. In quibus quædam quoque de causis exterioribus & neceſſariis sunt permixta. Et quasi menti conuiuium præparãtes egistis, vt oblatæ epulæ ex diuersitate melius placerent. Et si quidem exteriores causæ, velut inferiores & abiecti cibi minus sapiunt, ita tamen à vobis prudenter dictæ sunt, vt libenter sumantur: quia & cibi contemptibiles plerunque dulces ex condimento bene coquentis fiunt. Seruata autem veritate historiæ, hoc quod dudum de diuina significatione dixeram, respui nullo modo debuit. Nam etsi mihi, quoniam ita vultis, significatio eius non congruit, ex ipsis tamen locis suis circunstantibus, hoc quod ex ea dictum est, incunctanter teneri potest. Nam & corruptor eius princeps terræ dicitur, per quem apertè diabolus designatur: quia redemptor noster ait: Nunc princeps huius mundi eiicietur foràs. Qui etiam vxorem petit: quia malignus videlicet spiritus festinat, vt licenter posſideat animam, quam prius occulta seductione corruperit. Vnde Iacob filij vehementer irati contra omnem Sichem domum, eiúsque patriam, gladios sumunt: quia à cunctis zelum habentibus ipsi quoque insequẽdi sunt, qui maligni spiritus adiutores fiunt. Quibus prius circuncisionem præcipiunt, quos in dolore positos postmodũ occidunt. Quia plerunque magistri seueriores si zelum suum moderari nesciunt, quamuis per prædicationem vitia corruptionis resecent, cùm iam à delinquentibus plangitur quod fuerat perpetratũ, adhuc tamen ipsi per asperitatem disciplinæ sæuiunt, & duriores existunt. Qui enim iam & præputia absciderant, mori minimè debebant: quia qui culpam plangunt luxuriæ, & voluptatem carnis in dolorem vertunt, à magistris sentire non debent asperitatem disciplinæ, ne ipse humani generis redemptor minus ametur, si pro eo anima plusquam debet atteritur. Vnde & eiusdem filiis Iacob dicit: Turbastis me, & odiosum fecistis Chananæis. Quãdo enim & hoc quod iam delinquentes plangunt, adhuc magistri crudeliter insequuntur, infirmæ mẽti ipse redemptoris sui amor tepescit: quia ibi se affligi considerat, vbi sibi & ipsa non parcit. Hæc igitur dixerim, vt intellectum quem protuli, non esse improbabilem ex locis circunstãtibus demonstrarem. Ea verò quæ ex eodẽ loco à vestra sanctitate in meam consolationem dicta sunt, libenter accipio: quia in intellectu sacræ scripturæ respui non debet, quicquid sanæ fidei non resistit. Sicut enim ex vno auro alij murenulas, alij annulos, alij

Ioan. 12.

Gen. 34.

dextralia ad ornamentum faciunt:ita ex vna scripturæ scientia expositores quique per innumeros intellectus quasi varia ornamenta componunt,quæ tamen omnia ad decorē cœlestis sponsæ proficiūt. Valde autem gaudeo,quòd dulcissima beatitudo vestra etiam causis secularibus occupata, ad intellectum sacri eloquij vigilāter ingenium reducit. Sic quippe necesse est vt si illa omnimodo caueri non possint, ista non omnimodo postponantur. Sed per omnipotentē Dominū rogo,mihi in tantis tribulationum fluctibus laboranti, tende orationis manum,vt ex vestra intercessione ad summa releuer,qui culparū mearum pondere ad profundū præmor. Imperatorem verò Persarum etsi nō fuisse cōuersum doleo, vos tamen ei Christianam fidem prædicasse omnimodo exulto: quia etsi ille ad lucē venire nō meruit, vestra tamen sanctitas prædicationis suę præmiū habebit. Nā & Aethiops in balneū niger intrat,& niger egreditur, sed tamen balneator nummos accipit. De Mauricio autem bene dicitis vt in actione eius ab vmbra statuam cognoscam, id est, in minimis maiora perpendam. In hoc tamen ei credimus: quia eius vobis animam sacramenta & obsides ligant.

Gregorius Narsæ.

De causa Ioannis episcopi & presbyterorum eius. Cap. CII.

Epist.63. Ruth.1.

MVlta mihi dulcissima charitas vestra per epistolas suas in bonæ operationis laudibus est locuta, ad quæ omnia breuiter ego respōdeo. Nolite me vocare Noëmi, id est, pulchrum:sed vocate me Mara,id est,amarum: quia amaritudine plenus sum. De causa verò presbyterorum, quæ cū fratre meo, & coëpiscopo viro reuerentissimo Ioanne patriarcha agitur,ipsum,puto,aduersarium patimur,quē asseris velle canones custodire. Charitati autem tuæ breuiter fateor: quia omni virtute & omni pondere,eandem causam, auxiliāte omnipotente Deo,exigere paratus sum. In qua si videro sedis Apostolicæ canones nō seruari, dabit omnipotēs Deus quid contra contemptores eius faciā. Quòd autem charitas vestra scripsit mihi, vt filio meo domino Theodoro archiatro & expræfecto pro vobis gratias agerem,feci:& quantum potui,vos commendare minimè cessaui. Peto autem mihi ignoscas, quòd epistolis tuis sub breuitate respondeo: quia tantis tribulationibus premor, vt mihi neque legere, neque per epistolas multa loqui liceat. Hoc solùm tibi breuiter dico:quia oblitus sum manducare panem meum,à voce gemitus mei. Omnes qui vobiscum sunt, mea peto vice salutari. Dominæ Dominicæ salutes meas dicite. Cui minimè respōdi:quia cùm sit Latina, Græcè mihi scripsit.

Gregorius Theodoro medico &c.

De iniusta lege imperatoris, ne miles conuertatur. Caput CIII.

Epist.64.

QVanta bona omnipotentis Dei & serenissimi domini mei imperatoris habeam,lingua mea non sufficit explere. Pro quibus bonis quid est meum retribuere,nisi eorum vestigia purè amare? Peccatis autem meis facientibus, ex quorum suggestione vel cōsilio,nescio an vestro, transacto anno talem in republica sua legem protulit, vt quisquis eum purè amat,flere vehementer debeat. Ad quam legem tūc respondere nō potui,quia ægrotus fui. Modò autem eidem domino aliqua suggessi. Præcepit enim vt nullus qui actionem publicam egit,nullus qui officio vel manu signatus, vel inter milites fuit habitus,ei in monasterio conuerti liceat,nisi fortè si militia eius fuerit expleta. Quam legem primùm,sicut ij dicunt,qui leges veteres nouerunt,Iulianus protulit,de quo scimus omnes quantum Deo aduersus fuerit. Quòd si ideo serenissimus dominus noster fecit: quia fortè multi milites conuertebantur,& exercitus decrescebat: nunquid per virtutē militū subiugauit ei omnipotēs Deus imperiū Persarū? Nunquid nō solæ lachrymæ illius auditæ sunt, & eo ordine quē ipse nesciuit,eius imperio Persarū regnū subdidit? Valde autem mihi durum videtur, vt ab eius seruitio milites suos prohibeat,qui ei & omnia tribuit, & dominari eum nō solùm militibus,sed etiam sacerdotibus concessit. Nunquid si intentio est seruandarum rerum,non poterant ea ipsa monasteria quæ milites suscepissent, alienas res reddere, atque ad conuersionem homines tantummodo habere? Hæc quia mihi valde dolent,eidem domino suggessi. Sed vestra

Iuliani lex.

E gloria oportuno tempore secretè suggestionem meā ei offerat. Nolo eam à responsali meo publicè dari, quia vos qui ei familiarius seruitis, loqui ei liberius & aptius potestis, quæ pro eius sunt anima: quoniam in multis est occupatus, & vix animus eius inuenitur à curis maioribus vacuus. Tu quidem gloriose fili, pro Christo loquere. Si auditus fueris, lucrum est animæ prædicti domini tui,& tuæ. Si verò auditus non fueris,lucrum solummodo tuæ fecisti.

Gregorius Theotimo medico.

De illo quod scriptum est: Erat illis cor vnum & anima vna.

Caput CIIII.

Epist.65.

FVerunt quidam veteres philosophorum, qui in duobus corporibus vnam esse animam dicerent,non affectus iungentes duos, sed vnam in duobus animæ substantiam partientes. At contrà nos esse in duorum mentibus vnam animā dicimus, non diuidendo substantiam, sed corda iungendo. Nam de illis primis fidelibus scriptum est: Erat in eis cor vnum, & anima vna. Quod ego sic in Actibus Apostolorum lego, vt in me & domino Theotimo recognoscam: quia sic vnanimis mecum est,vt presens corpore,nunquam mihi defuerit, & absens corpore, semper per spiritum præsens fiat. Ago autem omnipotenti Deo gratias,qui charitatis suæ gratiam mentis vestræ visceribus infundit: & deprecor, vt magis magisque in vobis dona sua augeat, & hîc bona nobis præsentia, & in futuro seculo gaudia æterna concedat. Filium meum Sabinianum diaconum venientem charitati vestræ commendo,petens, vt eo amore quo me diligitis,etiam nostros ametis.

Act.4. F

Liber tertius.

Epistolæ ex registro beati Gregorij Papæ. Mense Septembri: Indictione duodecima.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen.

Congratulatur quòd bene receptus sit à suis. Caput I.

Epist.1. G

SCripta fraternitatis vestræ suscipiens, magnas omnipotenti Deo gratias retuli,quia ordinationis vestræ merui celebratione releuari. Quòd verò ex superno munere in electionem vestram concorditer omnium conuenit assensus, hoc fraternitas tua cum summa debet consideratione pensare: quia post Deum valde est debitrix eis, qui sibi vos præferri tam subdita mente voluerunt. Decet igitur vos sacerdotali benignitate eorum moribus in omnibus respondere, eorumque necessitatibus pia compassione succurrere. Si quorum fortasse sunt vitia, hæc maturis obiurgationibus increpate,vt ipsa quoque sacerdotalis indignatio virtute sit admixta dulcedinis: quatenus & tunc à subiectis amari debeat,etiam cum grauiter timetur. Quæ res personā vestram apud eorum iudicium in magnam quoque reuerentiam adducit:quia sicut pręceps furor vsitatúsque despicitur, ita contra culpas discreta indignatio plerunque quò tarda fuerit,eò amplius fit timenda. Ioannes verò subdiaconus noster multa nobis bona tuæ fraternitatis rediens nuntiauit. De quibus omnipotentem Dominum petimus,vt hæc quæ cœpit,ipse perficiat: quatenus te interius exteriúsque profecisse, & nunc inter homines, & pòst inter angelos ostendat. Præterea pallium ad sacra Missarum solennia vtendum ex more transmisimus. Sed peto vt dum hoc suscipitis,eius honorem ac genium ex humilitate vendicemus.

H

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi.

De tribus capitulis, & Theodelanda regina. De episcopis à communione eius separatis, & Agone rege Longobardorum.

Caput II.

Epist.2.

DIlectissimus filius meus Bonifacius diaconus quiddam mihi ex scripto fraternitatis tuæ secretò nuntiauit, quòd exquisita occasione potius quàm inuenta, tres se episcopi à fraternitatis vestræ communione separauerint, dicentes

centes vos in damnationem trium capitulorum conſenſiſſe, atque cautionem feciſſe. Et quidem ſi quid de tribus capitulis in quocunque vel verbo vel ſcripto nominatum eſt, bene fraternitas tua reminiſcitur: quanuis deceſſor fraternitatis tuæ Laurentius diſtrictiſsimam cautionem ſedi Apoſtolicæ remiſerit, in qua viri nobiliſsimi, ex legitimo numero ſubſcripſerunt. Inter quos ego quoque tunc Vrbanam præturã gerens, pariter ſubſcripſi: quia poſtquam talis ſciſſura pro nulla re facta eſt, iuſtum fuit vt ſedes Apoſtolica curam gereret, quatenus vnitatem vniuerſalis Eccleſiæ in ſacerdotum mẽtibus per omnia cuſtodiret. Quòd autem dicitur, filiam noſtram Theodelindam reginam ſeſe à communione tua hoc audito nuntio ſuſpendiſſe, conſtat per omnia: quia etſi prauorum hominum verbis ad paululum ſeducta eſt, venientibus tamen Hippolypo notario, & Ioanne abbate, erit modis omnibus veſtræ fraternitatis communionem quæſitura. Cui etiam meas epiſtolas direxi, quas fraternitas veſtra ſine dilatione tranſmittat. De epiſcopis verò qui ſe ſuſpendere niſi ſunt, aliam epiſtolam feci, quam cùm eis oſtendi feceris, eos non ambigo de ſuperſtitione ſuæ ſuperbiæ apud fraternitatẽ tuam pœnitentiam acturos. Subtiliter autem mihi & breuiter indicaſtis, vel de Agone rege, vel de Francorum regibus quæ geſta ſunt. Peto, vt veſtra fraternitas quæ adhuc recognouerit, mihi modis omnibus innoteſcat. Si autem videritis, quia cum Patriculo nihil facit Ago Longobardorum rex, de nobis ei promittite: quia paratus ſum in cauſa eius impendere, ſi ipſe vtiliter aliquid cum republica voluerit ordinare.

Gregorius Conſtantio epiſcopo Mediolanen.

De epiſcopis ab eo diuiſis, & ſynodo Chalcedonenſi. *Cap. III.*

Epi.3.

PEruenit ad nos quòd quidam epiſcopi veſtræ diœceſis exquirentes occaſionem potius, quàm inuenientes, ſeſe ſcindere à fraternitatis veſtræ vnitate tentauerint, dicentes te apud Romanam vrbem in trium capitulorum damnationem, cautionem feciſſe. Quod videlicet idcirco dicunt: quia quantum fraternitati tuæ etiam ſine cautione credere ſoleã, neſciunt. Si enim hoc eſſet neceſſarium fieri, verbis nudis vobis credi potuiſſet. Ego tamen non nominata inter nos neque verbo, neque ſcripto tria capitula recolo. Sed eis, ſi citius reuertuntur, de ſuo errore parcẽdum eſt: quia iuxta Pauli apoſtoli vocem: Non intelligunt, neque quæ loquũtur, neque de quibus affirmant. Nos enim authore veritate, teſte conſcientia, fatemur nos fidem ſanctæ Chalcedonenſis ſynodi per omnia illibatam cuſtodire, nihílque eius definitioni addere, nihílque ſubtrahere audere. Sed ſi quis contra eã, eiuſdémque ſynodi fidem, ſiue plus minúſve ad ſapiendum appetit vſurpare, eum omni dilatione poſtpoſita, anathematizamus, atque à ſinu matris Eccleſiæ alienum eſſe decernimus. Quem igitur iſta mea confeſsio non ſanat, non iã Chalcedonenſem ſynodum diligit, ſed matris Eccleſiæ ſinum odit. Si ergo ea ipſa quæ audere viſi ſũt, zelo loqui animæ prę-ſumpſerunt, ſupereſt vt hac ſatisfactione ſuſcepta, ad fraternitatis tuæ vnitatem redeant, ſéque à corpore Chriſti, quod eſt ſancta vniuerſalis Eccleſia, non diuidant.

2.Timo.2.

Gregorius Theodelindæ reginæ Longobardorum.

De ſynodo Chalcedonenſi, & Conſtantio epiſcopo.

Caput IIII.

Epi.4.

QVorundam ad nos relatione peruenit, ab aliquibus epiſcopis gloriam veſtram vſque ad hoc ſcandalum contra ſanctam Eccleſiam fuiſſe perductam, vt ſeſe à catholicæ vnanimitatis communione ſuſpenderet. Quod quantum vos purè diligimus, tantum de vobis fortius dolemus: quia vos imperitis, ſtultíſque hominibus creditis, qui non ſolũ ea quæ loquuntur neſciunt, ſed vix ea percipere quæ audierint poſſunt. Dicunt enim piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus aliqua contra Chalcedonenſem ſynodum fuiſſe conſtituta: qui dum neque legunt, neque legentibus credunt, in ipſo errore manent, quem ſibi de nobis ipſi finxerunt. Nos enim, teſte conſcientia, fatemur de fide eiuſdem ſancti Chalcedonenſis concilij, nihil motum, nihil eſſe violatum: ſed quicquid prædicti Iuſtiniani temporibus actum eſt, ita actum eſt vt fides Chalcedonenſis concilij in nullo vexaretur. Si quis autẽ contra eiuſdem ſynodi fidem aliquid loqui præſumit vel ſapere, nos eius ſenſum ſub anathematis interpoſitione deteſtamur. Cùm ergo integritatem noſtram ex conſcientiæ veſtræ atteſtatione cognoſcitis, ſupereſt vt vos nunquam à catholicæ Eccleſiæ communione ſeparetis: ne tot veſtræ lachrymæ, tãtáque bona pereant, ſi à fide vera inueniuntur aliena. Decet ergo gloriam veſtram ad reuerendiſsimum fratrem & coepiſcopum meum Conſtantium, cuius & fides, & vita bene olim mihi approbata eſt, ſub omni celeritate tranſmittere, eíque directis veſtris epiſtolis indicare, ordinationem eius quàm benignè ſuſcepiſtis. Et quia ab eius Eccleſiæ communione in nullo ſeparamini, quamuis in hac re me vobis ſuperfluè dicere arbitror: quia etſiquid in veſtro animo dubietatis fuit, veniente filio meo Ioanne abbate, atque Hippolyto notario ex corde veſtro arbitror fuiſſe ſublatum.

Gregorius Bonifacio epiſcopo regio, &c.

De correctione cleri eius. *Caput V.*

Epi.5.

COntumelia ſiquidem ſacerdotum eſt, de diuinis cultibus admoneri. Quod enim ipſi debent exigere, turpiter exiguntur. Tamen ne, quod non æſtimamus, in aliquo fraternitas tua ea quæ ad opus Dei pertinent, negligat, de hoc ipſo ſpecialiter te præuidimus adhortandum. Admonemus itaque vt nullatenus clerus Regitanæ ciuitatis in cauſis quas eorum poſcit officium, fraternitatis tuæ remiſsione laxetur. Sed in iis quæ ad Deum pertinent, inſtantiſsimè atque ſtudioſiſsimè compellantur. Opinionem quoque prædicti cleri tui ſtudere te volumus, vt nihil de iis prauum, nihil quod cõtra Eccleſiaſticam diſciplinam pertinet, audiatur. Ad ornatũ quippe eius non ad fœditatem actuum eorum pertinere debet officium. Subdiaconis verò tuis hoc quod de Siculis ſtatuimus, decernimus obſeruari. Nec illam definitionem noſtram cuiuſquam ſinas contumacia aut temeritate corrumpi, quatenus dum prædicta omnia per te fuerint conſeruata diſtrictiſsimè, nec admonitionis noſtræ, ſicut & credimus, trãſgreſſor exiſtas, nec in quolibet reum te remiſsionis accuſet paſtoralis tibi commiſſus ordo regiminis.

Diſt.32. Subdiaconis.

Gregorius Cypriano diacono noſtro, & rectori Siciliæ.

De Petronilla conuerſa, & Agnello corruptore eius.

Caput VI.

Epi.6. Ca.19. q.3. Perlatum.

PErlatum eſt ad nos Petronillam nomine de prouincia Lucania genitam, per exhortationem Agnelli epiſcopi fuiſſe conuerſam, réſque ſuas omnes quas habere potuit, licet ſibi iure potuiſſent competere, tamen eidem monaſterio quod ingreſſa eſt, etiam ſpecialiter donationis titulo contuliſſe. Morientémque prædictum epiſcopum dimidiam partem ſubſtantiæ ſuæ Agnello cuidam filio ſuo, qui notarius noſtræ eſſe fertur Eccleſiæ, atque dimidiam eidem monaſterio reliquiſſe. Sed cùm propter irruentem Italiæ cladem ad Siciliam refugiſſent: dicitur eam ſæpe nominatus Agnellus corruptis eius moribus ſtupraſſe, atque ſentiens grauidam, de monaſterio ſeduxiſſe, réſque eius omnes tam proprias, quàm eas quas de parte patris ipſius habere poterat, abſtuliſſe, ac poſt perpetratum tantum facinus in ſui eam dominij iure defendere. Hortamur igitur dilectionem tuam vt prædictum virum vel antefatam fœminam ſub diſtricta ad te facias executione perduci, cauſámque ipſam ſecundum ſuum meritum ſumma ſubtilitatis examinatione perquiras. Et ſi ita inueneris vt nobis nuntiatum eſt, negotium tot iniquitatibus inquinatum, cùm ſummæ purgationis ſeueritate determina: quatenus & antefatum virum, qui neque ſuum, neque illius attendit habitum, & tantorum cauſa fuit ſcelerum, vltio diſtricta præueniat, & illa prius præcedente vindicta, atq; in monaſterium ſub pœnitentia redacta, omnes res quæ de ſæpedicto loco ablatæ fuerant, cum omnibus illic ſuis fructibus atque acceſsionibus reuertantur.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho Africę.

De peruerſo concilio Numidię. *Caput VII.*

Epi.7.

SAtis credimus religioſam excellentiæ veſtrę mentem aduerſus ea maximè quæ in Eccleſiis geruntur incongrua, diuini authoris æmulatione ſuccendi. Tantò igitur Eccleſiaſticarum correptionem cauſarum vobis libenter ingerimus, quantò de pia veſtræ mentis intentione cõfidimus. Cognoſcat ſiquidem excellẽtia veſtra quibuſdã de Aphricanis par-

tibus venientibus ad nos fuisse perlatum, in plura concilio Numidiæ contra patrum tramitem atque canonum statuta committi. Quarum rerum frequentes querelas, quia diutius tolerare nullatenus potuimus, Columbo fratri & coëpiscopo nostro, de cuius grauitate ipsa eius quæ percrebruit dubitare iam nos non permittit opinio, commisimus perquirendas. Quamobrem paterno salutantes affectu hortamur excellentiam vestram, in cunctis quæ ad Ecclesiasticam correptionem pertinent, vestri robur ei subrogetis auxilij, ne si quod malè geritur, quæsitum vel vindicatum non fuerit, longorum vsurpatione temporum cum maiori licentia in futuris crescat excessibus. Scito autem excellentissime fili si victorias quæritis, si de commissæ vobis prouinciæ securitate tractatis, nihil vobis magis aliud ad hoc proficere, quàm zelari sacerdotum vitas, & intestina Ecclesiarum quantum possibile est, bella compescere.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano Sardiniæ.

De Theodosia religiosa, & monasterio constituendo. Caput VIII.

Epist.8.

THeodosia religiosa fœmina in construendo monasterio voluntatem Stephani quondam viri sui complere desiderans, petiit à nobis vt ad fraternitatem tuam nostras transmitteremus epistolas, quibus per commendationem nostrã tuum facilius mereretur auxilium. Asserit siquidem hoc à suo coniuge constitutum, vt in prædio quod appellatur Piscenas, quod ad Xenodochi Thomæ quondam episcopi iura peruenit, monasterium construi debuisset. Quia igitur in alienis hoc fundare rebus licèt possessor permitteret, dominus tamen videtur cum ratione refugere, petitionem eius præuidemus annuendam: id est, vt in domo iuris sui, quam Caralis asserit se habere, ancillarum Dei monasteriũ debeat Domino adiuuante construere. Sed quia prędictã domũ suã dicit ab hospitibus atque superuenientibus onerari, hortamur fraternitatem tuam vt studeas eis in cunctis concurrere, deuotionique eius tuæ præbeas tuitionis auxilium, vt mercedis defuncti, atque eius studij tuus te concursus faciat & sollicitudo participem. Reliquias verò quas ibidem postulat collocandas, volumus vt à fraternitate tua sub debita veneratione condantur.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De monasteriis ancillarum Dei. Et de concilio episcoporum, & de episcopi, seruis & ancillis Iudæorum. Et quòd episcopi baptizatos infantes bis in frontibus signare non debeant, sed presbyteri semel in pectore, & postea episcopi semel in fronte. Caput IX.

Epist.9.

SAtis quidem te ipse pastoralis zelus instigare debuerat, vt gregem quem susceperas, etiam sine nostro solatio salubriter ac prouidè tuereris, & à callidis inimicorum surreptionibus eum diligenti circunspectione seruares. Sed quia charitatem tuam pro suę infirmitatis augmento, nostrę quoque pagina authoritatis indigere comperimus, necessarium nobis fuit titubantes animos tuos ad religiosi vigoris studiũ, fraternæ dilectionis exhortatione firmare. Peruenit siquidẽ ad nos minus te monasteriis ancillarum Dei in Sardinia sitis, tuitionis impendere: & cùm dispositum à tuis prudẽter fuisset decessoribus, vt quidẽ de clero probati viri curam gerentes earum se necessitatibus adhiberent, nunc ita funditùs est neglectum, vt per publicas personas, pro tributis, aliísque muniis ipsæ per se principaliter Deo dedicatæ fœminæ compellantur subire, necessitatémque habeant pro supplendis fiscalibus, per villas, prædiáque discurrere, atque virilibus incompetenter se miscere negotiis. Quod malum fraternitas tua facili correptione remoueat, vt vnum probatum virũ vita moribúsque, cuius ætas atque locus nihil de se prauæ suspitionis obiiciat, sollicitè deputet, qui sic monasteriis ipsis cum Dei timore possit assistere, quatenus vlterius eis pro quibuslibet causis priuatis vel publicis extra venerabilia loca cõtra regulam vagari non liceat, sed quicquid pro his agendum est, per eum quẽ deputaueris, rationabiliter peragatur. Ipsę verò referentes Deo laudes, atque coercentes semetipsas, in monasteriis suis nullã occasionem vlterius fideliũ mentibus prauæ suspitionis iniiciant. Si qua autem earum vel per † anteriorẽ licentiam, vel per impunitatis prauam consuetudinem ad lapsum adulterij deducta est, aut in stupri fuerit perducta voraginem: hanc post competentis seueritatem vindictæ in aliud districtius virginum monasteriũ in pœnitentiã redigi volumus, vt illic orationibus atque ieiuniis vacet, & sibi pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autẽ qui cũ huiusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, communione priuetur, si laicus est: si verò clericus, à suo quoque remotus officio, pro suis continuè lugendis excessibus in monasterium detrudatur. Episcoporum etiam consilia sicut tam tuę mos dicitur fuisse prouinciæ, quàm quòd sanctorum canonum authoritate præcipitur, bis in animo celebrare te volumus: vt si quis inter eos à sui forma propositi actionis atque morum qualitate discordat, sociali possit fratrum increpatione redargui, & pro securitate commissi gregis, animarúmque statu, paterna valeat circunspectione tractari. Peruenit etiam ad nos, seruos ancillásque Iudæorum, fidei causa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, ne restituantur, precium dari. Hortamur igitur vt nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas: sed si quilibet seruus Iudæorum ad venerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eum patiamini præiudicium sustinere Sed siue olim Christianus, siue nunc fuerit baptizatus, sine vllo pauperum damno, religioso Ecclesiasticę pietatis patrocinio, in libertatẽ modis omnib⁹ defendat. Presbyteri baptizatos infantes signare bis in fronte chrismate non præsumant. Sed presbyteri baptizatos vngant in pectore, vt episcopi postmodum † vngere debeant in fronte. Pro fundandis etiam monasteriis, quæ à diuersis iussa sunt construi, si iniusta perspicis hæc ab iis quibus indicta sunt, excusatione differri, solerter secundum quod leges præcipiunt, admonere te volumus, ne pię viuorum aut defunctorũ volũtates, tua, quod absit, remissione cassentur. De monasterio autem quod in domo sua construendum quondam Petrus asseritur præcepisse, præuidimus vt fraternitas tua subtiliter requirat relictorum illic redituum quantitatem. Et si quidem modus habetur substantiæ, recollectis omnibus quæ de rebus ipsis immunita dicuntur esse, vel dispersa, cum omni studio hoc & sine aliqua dilatione fundetur. Sinautem vel minus idonea vel damnosa facultas est, omnibus, vt edictum est, subtiliter inquisitis, nobis renuntiare te volumus, vt sciamus quid deliberare iuuante Domino, de eius constructione possimus. Fraternitas igitur tua ita in cunctis prædictis capitulis se solerter impendat, vt nec nostræ admonitionis seriem inueniatur fuisse transgressa, nec diuini rea iudicij, de minori zelo pastoralis existat officij.

Ca.27.q.1. Si qua.

† antquiorem.

parte.1.dist. 54.cap. Si quilibet.

De consec. distin.14. Presbyteri.

† al. tangere vel confirmare.

Ca.16.q.1. Admonere.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De monasterio construendo. Caput X.

Epist.10.

NOs quidem arbitramur quòd ad imminentiam expletionis piarum rerum, ipse te tuus satis ordo compellat. Sed ne zelum tuum cuiuslibet interuentus remissionis emolliat, de his etiam te specialiter iudicauimus exhortandũ. Peruenit siquidem ad nos Stephanum vestrum de hac luce migrantẽ, supremæ voluntatis eloquio monasterium præcepisse fundari. Cuius desiderium à Theodosia honesta fœmina, herede eius, fertur quòd hactenus dilatione protrahitur. Quãobrem hortamur fraternitatem tuam, vt maximum de prædicta causa studium geras, atque antenominatã fœminã cõmoneas, quatenus intra annale spatium monasterium vt iussum est, debeat ordinare, & cuncta secundũ defuncti voluntatem sine altercatione cõstruere. Quòd si intra prędicti temporis metã aliqua perficere negligentia vel calliditate distulerit, vt siue in loco eo quo constitutum fuerat, seu certè ibi non poterit & alibi placet ordinari, & dilatione interueniẽte negligitur: tunc volumus vt fraternitatis tuæ ædificetur studio, ordinatísque omnibus res atque reditus, qui relicti sunt, per te loco ipsi venerabile sine imminutione aliqua socientur. Sic enim & ante tremendum Iudicem tuum sententiam remissionis effugiens, & secundum piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates episcopali supplebis studio.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De reditibus Ecclesiarum. Et nullum clericorum in monasteriis abbatem esse debere. Iuuenculas fieri Abbatissas vehementissimè prohibet. Nullam virginem nisi sexagenariam velandam. Cap. XI.

Olim

Epist. 11.

OLim quidem fraternitati tuæ nostra fuerat authoritate commissum, vt si quæ in Sicilia exciderent Ecclesię, cęterisque venerabilibus locis, vel incongruè gererentur, nostra vice corrigeres. Sed quia post hæc de quibusdam neglectis hactenus capitulis ad nos querela peruenit, rursus ad eorum correptionem tuam, fraternitatem specialiter præuidimus excitandam. Cognouimus nanque de reditibus Ecclesiarum nouiter acquisitis, canonicam dispositionem quartarum minimè prouenire: sed episcopos locorum tantummodo distribuere quartā antiquorū redituum, nunc verò quæsita suis vsibus retinere. Quā rem prauam, subintroductámque consuetudinē fraternitas tua viuaciter emēdare festinet: vt siue de præteritis reditibus, siue de iis quæ obueniēt quartæ, secundum distributionem canonicam dispensetur. Incōgruum nanque est vnam eandémque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo iure censeri, id est, vsurpationis & canonum. Presbyteros, diaconos, cæterósque cuiuslibet ordinis clericos, qui in Ecclesiis quoquomodo militant, abbates fieri per monasteria non permittas, sed aut admissa clericatus militia, monasticis non promoueantur ordinibus: aut si in abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cū vnum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad vtrunque iudicetur idoneus: sicque inuicem & Ecclesiasticus ordo vitæ monachicæ, & Ecclesiasticis vtilitatibus regula monachatus impediatur. Illud quoque charitatem tuam commonere curauimus, vt si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit: vel, quod absit, pro suis fuerit remotus excessibus, conuenientibus hierarchicis cunctísque cleri prioribus, atque in sui præsentia inuentarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: ne sicut antea fieri dicebatur, species quædam aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inuentarij labore tollantur. Sic nanque ea quæ ad munitionem pauperum facultatis pertinent, desideramus expleri, vt nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus venalitatis relinquatur occasio. Visitatores Ecclesiarū, clericíque eorum qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant te disponente subsidium. Iustum nanque est vt illic consequantur stipendium, quò pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium. Iuuenculas abbatissas fieri vehementissimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem, cuius ætas hoc atque mores exegerint, velari permittat: quatenˀ tā prioribus, quàm præsenti capitulo tuæ districtionis instantia Domino adiuuante correctis, & diu dissolutum rerum venerabilium statum canonicis nexibus religare festines, & diuina negotia non per incongruas voluntates hominum, sed competenti possint districtione disponi.

Ca. 12. q. 2. Cognouimus. — Ca. 16. q. 2. Presbyteros. — Ca. 12. q. 2. Charitatem tuam. — Ca. 20. q. 1. Iuuenculas.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De vxore cuiusdam ablata, & alteri data. Caput XII.

Epist. 12.

TAnta nobis subinde mala quæ aguntur in ista prouincia, nuntiantur, vt peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus. Præsentium nanque portitor veniens lachrymabiliter questus est, ante plurimos annos ab homine nescio quo, de possessione Messanensis Ecclesiæ, de fontibus se susceptum, & violenter diuersis persuasionibus puellæ ipsius iunctum, ex qua iuuenculos filios iam habere se asseruit: & nunc violenter huic disiunctam abstulisse dicitur, atque cuidam alij venundedisse. Quod si verum est, quàm sit inauditum, atque crudele malum, tua bene dilectio perspicit. Ideoque admonemus vt hoc tātum nephas sub ea viuacitate quam te in causis piis habere certissimè scimus, requiras atque discutias. Et si ita vt supradictus portitor insinuauit, esse cognoueris, non solùm quod malè factum est, ad statum pristinum reuocare curabis, & vindictam quæ Deum possit placere exhibere modis omnibus festinabis. Episcopum verò qui homines suos talia agentes corrigere negligit atque emendare, vehementer aggredere, proponens quia si denuò talis ad nos de quoquam qui ad eum pertinet, querela peruenerit, non in eum qui excesserit, sed in ipsum canonicè vindicta procedet.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De Adeodati presbyteri iniusta expulsione. Caput XIII.

Epist. 13. Ca. 7. q. 1. Præsentium.

PRæsentium latoris Adeodati querelam qui se à sui presbyteratus loco incongruè dicit expulsum, licet subditæ tibi textus petitionis explanet, tamen paulò latius iudicauimus apertiúsque retexendam. Asserit nanque à Quintiano fratre & coëpiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotiis relaxatum, ægritudinísque causa per duorum mensium spatium suæ se Ecclesiæ defuisse: cuius rei occasionem captantem prædictum fratrem nostrum alium loco eius illic presbyterum ordinasse. Hortamur igitur fraternitatem tuam vt causam eius sollicitè perquiras, districtéque discutias. Et si manifeste ægritudinis, sicut dicitur, causa Ecclesiæ suæ eum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præiudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. Sinautem aliter se res habere dicitur, quàm porrecta ab eo continere videtur suggestio, causam eiusdem canonicè legitiméque perquire: & quicquid tibi secundum Deum visum fuerit, iuuante Domino, ita stude discernere, vt nulla de hac re quæstio ad nos vlterius reuertatur. Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, vt si vera fuerit huius suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de presbytero qui in loco eius ordinatus est, subtiliter districtéque debeas esse sollicitus. Et si quidē sine datione aliqua ad eundē ordinem peruenit, vt in Simoniacam hæresim non potuisset incidere, in alia qualicunque vacante Ecclesia, eum volumus ordinari. Sinautem in eo quippiam, quod auertat Dominus, fuerit tale repertum, ipso etiam presbyteratus priuetur ordine, quem non causa replendæ necessitatis Ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De Felice diacono. Caput XIIII.

Epist. 14.

PRæsentium lator Felix diaconus, cùm nullatenus in hæreticorum dogma lapsus sit, nec à catholica fide discesserit, prauis illectus aduersus Cōstantinopolitanam synodum suspitionibus, in Hystricorum se separatione remouerat. Qui cùm Romam venisset, recepta à nobis, iuuante Domino, ratione, excessum suū recepta dominici corporis & sanguinis communione correxit. Quia ergo, vt dictum est, non in hæresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ mysteriis quasi rectè studio intentionis errauit, imbecillitati eius atque necessitatibus consulentes, maximéque sustentationi eius, pietatis intuitu prouidentes, in tua Ecclesia Syracusana eum præuidimus cardinandum: siue vt officium diaconatus expleat, seu certè vt sola eiusdem officij pro sustentanda paupertate sua commoda consequatur, in tuæ fraternitatis volumus hoc pendere iudicio. Quod hortamur vt tua fraternitas implere festinet. Commendantes etiam personam eius, quatenus nullis eum patiaris molestiis aut necessitatibus subiacere: ne vel nostræ commendationis inueniaris tramitem neglexisse, vel minus exhibuisse quàm tuus exigit ordo pauperibus: quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus, vt eiusdem operis quod te hortamur exhibere, participes esse possimus.

Gregorius Cypriano diacono rectori Siciliæ.

De ministeriis Ecclesiarum per Siciliam recolligendis. Caput XV.

Epist. 15.

PEruenit ad nos diuersos Italiæ sacerdotes Siciliam confugientes, plurima secum Ecclesiarum suarum ministeria detulisse, eáque siue defunctis eis, siue malè dispergentibus, propè omnia deperiisse. Qua in re moti hortamur dilectionem tuam, quatenus trāsmittens per omnia Siciliæ loca, sicubi vasa sacra, résque Ecclesiarū positas incautè repereris, ea cum summa districtione recolligi facias, atq; adunatas sub notitia testiū suscipias, susceptásq; apud singulos episcopos Ecclesiarū deponas, apud quos vsque dum pacis tēpus expo poscerit, iuuante Domino debeant tutissimè cōseruari. Omnium autem rerū ipsarum non solùm de suscepta eos qui eas tradūt percipere volumus, sed etiam à te notitias earum subtiliter retineri: vt dum necesse fuerit, ex hac cautela iuuan-

te Domino, possint ab iis quibus traduntur, sine imminutione restitui.

Gregorius vniuersis episcopis per Dalmatiam.

Vt nulli in Salonitana Ecclesia manus sine sua permißione imponant: & de Maximi præsumptione. Caput XVI.

Epist. 16. OPortuerat quidem fraternitatem vestram diuini respectu iudicij, clausis carnalibus oculis, nihil quod ad Deũ pertinet, à recta mentis intentione omittere, nec cuiuslibet hominis faciem rectitudini iustitiæ præponere. Sed postquã mores vestri ita sunt secularibus traducti negotiis, vt obliuiscentes omnem sacerdotalis in vobis honoris tramitem, cunctúmque superni metus intuitũ, non quid Deo, sed quid vobis placeat studeatis explere, necesse habuimus hęc ad vos districtiora specialiter scripta transmittere, quibus ex beati Petri principis Apostolorũ authoritate præcipimus, vt nulli penitus extra consensum permisiónémque nostram, quantum ad episcopatus ordinationem pertinet, in Salonitana ciuitate manus præsumatis imponere, nec quenquam in ciuitate ipsa aliter quàm diximus ordinare. Quòd si contra hæc quippiam vel sponte vestra, vel à quolibet coacti præsumpseritis vel tentaueritis agere, decernimus vos à dominici corporis & sanguinis participatione priuatos: quatenus ex eadem vobis ipsa attrectatione vestra vel voluntate transgrediendæ præceptionis nostræ, à cœlestibus mysteriis alieni sitis, nec is quem ordinaueritis, habeatur episcopus. Nos nanque nullum cuius vita reprehendi potest, ordinare teme rè volumus. Quòd si Honoratus diaconus indignus ostenditur, de vita moribúsque eius qui electus fuerit, nobis renuntiari volumus: vt quicquid in hac re agendum est, cum consensu nostro salubriter permittamus impleri. Cõfidimus enim in omnipotentem Dominum: quia quantum ad intentionem nostram pertinet, nunquam quod nostram grauare possit animam, nunquam sinimus fieri quod nostram grauare possit Ecclesiam. Sin verò in qualibet persona ita voluntarius omnium consensus accesserit, vt authore Deo digna sit, & non sit qui ab eius ordinatione dissentiat, hanc à vobis in eadem Salonitana Ecclesia ex præsentis epistolæ nostræ cõcessa licentia volumus cõsecrari: excepta dũtaxat persona Maximi, de qua ad nos multa mala perlata sunt, quæ si ab appetitu maioris ordinis non cessat, restat, vt arbitror, quaten' subtiliter discussa, ipso quoque in quo est officio careat.

Mense Septembri: Indictione duodecima.

Gregorius Felici episcopo Sypontino &c.

De Tribuno ab hostibus redimendo. Caput XVII.

Epist. 17. QValiter succurrẽdum sit redemptionibus captiuorum, & sanctorum canonum, & mundanarum legũ sanctio euidenter edocuit. Quod cùm omnibus notum sit, mirati sumus vt fraternitas tua in redemptionem Tribuni clerici tu præsentium latoris nulla mota misericordia subueniret. Quod ergo sponte facere distulisti, nostra saltem facere festina adhortatione commonitus: ne si, quod nõ credimus, negligendum putaueris, incipiat tibi necessitas, quod voluntas fugit, imponere. Quia igitur supradictus Tribunus ab hostibus se prædatum, ac centum duodecim solidis se perhibet computatum, ad quorum se deflet restitutionem vrgeri, hæc te oportet diligenter inquirere. Et si ita est, nec eum vnde precium in se datum reddere possit habere cognoueris, supradictos solidos de Ecclesia redemptori eius restitue. Nam valde durum est si de Ecclesia cui militat, remedium nullum veniat. Omissa itaque excusatione, precium quod in eo datum manifesta veritate patuerit, sine aliqua mora, sicut sumus præfati, restitue: quatenus nec creditorem eius tempore necessitatis afflicto subuenisse pœniteat, & hic onere mœroris exutus, mente libera officij sui ministerium sollicitè ac competenter exhibeat.

Mense Ianuario: Indictione duodecima.

Gregorius Mauro abbati à sancto Pancratio.

Commendat Ecclesiam sancti Pancratij. Caput XVIII.

Epist. 18. ECclesiarum cura quæ sacerdotalibus officiis euidenter infixa est, ita nos cogit esse sollicitos, vt nulla in eis neglectus culpa appareat. Quoniam verò Ecclesiam sancti Pancratij quę erat commissa presbyteris, frequenter neglectam fuisse cognouimus, ita vt veniẽtes dominico dei populi Missarum solennia audituri, non inuento presbytero, murmurantes redirent: hoc matura deliberatione nostro sedit arbitrio, vt eis remotis, monachorum congregationem in monasterio eidem Ecclesiæ cohærenti constituere cum Dei gratia deliberemus, quatenus abbas qui illic præesset, curam & sollicitudinem antefatæ Ecclesiæ habere modis omnibus debuisset. In quo etiam monasterio te Maurum abbatem præuidimus præponendum: statuentes vt terras præfatæ Ecclesiæ, vel quicquid illuc intrauerit, seu de reditibus eius accesserit, antedicto monasterio tuo debeat applicari, atque illic sine diminutione aliqua pertinere: ita sanè vt quæcunq; in ipsa suprascripta Ecclesia fienda reparandáque sunt, per te sine dubio reparentur. Sed ne remotis presbyteris quibus Ecclesia ipsa fuerat antè commissa, vacare mysteriis videatur: idcirco huius tibi authoritatis tenore præcipimus, vt peregrinum illic debeas adhibere presbyterum, qui sacra Missarum possit solennia celebrare. Quem tamen & in monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est. Sed & hoc præ omnibus curæ tuæ sit, vt ibidem ad sacratissimum corpus beati Pancratij quotidiè opus Dei proculdubio peragatur. Hæc igitur quæ tibi præcepti huius facienda serie deputamus, non solùm te perficere, verumetiam & ab his qui in officio locóque tuo successerint, sic in perpetuum seruari volumus & impleri, vt nullus deinceps in supradicta Ecclesia possit inueniri neglectus.

Gregorius Leoni acolyto.

Ecclesiam sanctæ Agathæ in Suburra commendat. Caput XIX.

Epist. 19. LOcorum venerabilium cura nos admonet de eorum vtilitate per omnia cogitare. Quia ergo Ecclesia sanctæ Agathæ sita in Saburra, quæ spelunca fuit aliquando prauitatis hæreticæ, ad catholicæ fidei culturam Deo propiciante reducta est: ideo huius authoritatis tenore cõmonitus, pensiones omnium domorum in hac vrbe constitutarum, quas prędictam Ecclesiam temporibus habuisse Gothorum constiterit, annis singulis congregare non desinas: & quantum in sartis tectis vel luminaribus, aliáque reparatione eiusdem Ecclesiæ necessarium fuerit, erogare modis omnibus studebis. Quicquid verò exuberare potuerit, fideliter rationibus te Ecclesiasticis inferre præcipimus.

Mense Aprili: Indictione duodecima.

Gregorius Maximiano præsumptori in Salona.

De excommunicatione illorum episcoporum, qui ei manus contra canonum statuta posuerunt. Caput XX.

Epist. 20. LIcèt cætera cuiuspiam talia vitæ sint merita, vt nihil sit quod ex his sacerdotalibus valeat ordinibus obuiare, tamen solius nephas ambitus seuerissima canonum districtione damnatur. Cognouimus itaque quòd vel surrepta vel simulata piissimorum principum iussione, dum vita dignus non fueris, te ad sacerdotij ordinem cunctis venerabilẽ prorupisse. Quod nos ideo sine vlla hæsitatione credidimus, quia vitam ætatemque tuam non habemus incognitam: ac deinde, quia serenissimi domini imperatoris animum non ignoramus, quòd se in causis sacerdotalibus miscere non soleat, ne nostris in aliquo peccatis grauetur. Additur inauditum nephas, quod post interdictionem quoque nostrã, quæ sub excõmunicatione tua, ordinantiúmque te facta est, cæsis presbyteris, diaconis, cæteróque clero, manu militari ad medium diceris deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo possumus: quia ab excommunicatis est hominibus celebrata. Quia igitur sine vllius exempli forma violasti talem tantámque sacerdotij dignitatẽ, præcipimus vt vsque dum dominicis vel responsalis nostri cognouerimus apicibus quòd non surreptitia, sed vera fueris iussione ordinatus, nullatenus tu ordinatoréstque tui attrectare quicquam præsumatis sacerdotalis officij, neque vsque ad rescriptum nostrum, ad cultum sacri altaris accedere. Quòd si cõtra hęc agere præsumpseritis, anathema vobis sit à Deo, & à beato Petro Apostolorum principe, vt contemplatione iudicij vestri, cæteris quoque catholicis Ecclesiis, vltionis vestræ præbeatur exemplum.

9. quæst. 1. Nos consecrationem.

Mense

Mense Maio: Indictione duodecima.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

Quòd Iudæis non liceat Christiana mancipia habere.

Caput XXI.

Epist. 21.

MVltorum ad nos relatione peruenit, à Iudæis in Lunensi ciuitate degentibus ad seruitium Christiana detineri mancipia: quæ res nobis tantò visa est asperior, quantò à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, ne simplices animæ non tam suasionibus, quàm potestatis iure quodammodo deseruirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, vt secundum piissimarum legum tramitem, nulli Iudæo liceat Christianū mancipium in suo retinere dominio. Sed si qui penes eos inueniūtur, libertas eis tuitionis auxilio ex legū sanctione seruetur. Hi verò qui in possessionib^9 eorum sunt, licet & ipsi & legum districtione sint liberi, tamen quia colendis eorum terris diutius adhæserunt, vt pote conditionē loci debentes, ad colenda quæ consueuerant rura permaneant, pensiones prædictis viris præbeant: quæ cuncta de colonis vel originariis iura præcipiunt peragant, nihil eis extra hoc oneris amplius indicatur. Quòd si quisquam de his vel ad alium migrare locum, vel in obsequio suo retinere voluerit, ipse tibi reputet qui ius colonarium temeritate sua, ius verò dominij sub iuris seueritate damnauit. In his ergo omnibus ita te volumus solerter impendi, vt nec direpti gregis pastor reus existas, nec apud nos minor æmulatio fraternitatem tuam reprehensibilem reddat.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi.

Vt Venantio episcopo Lunensi concurrat. Caput XXII.

Epist. 22.

QVorundam de Laudentium venientium partibus ad nos relatione peruenit, religiosos locorum ipsorum ita ab Ecclesiasticæ disciplinæ tramite deuiasse, vt nullatenus in suis moribus actionibúsque canonicæ dispositionis statuta respiciant. Quæ quia erant & examinanda subtilius, & seuerius vlciscenda: præsentium latorem Venantium fratrem & coëpiscopum nostrum vt instanter emendarentur, admonui. Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium personarum solum se non iudicauit in huiusmodi inquisitione sufficere: ideóque postulauit à nobis, vt eodem examinando negotio fraternitatis tuæ ei addiceretur authoritatis solatiū. Quanquam igitur fraterna dilectio hoc à te & sine nostris scriptis debeat exigere, tamen præsentibus quoque vos specialiter epistolis adhortatur, vt adhibito vobis prædicto fratre nostro, cunctos clericos cæterosque religiosos prænominatæ ciuitatis & territorij eius de excessibus quorum aliquid est suspitionis, ad te venire compellas, atque cuncta secundum Deum propter futuri metum iudicij subtiliter inquirentes, si quem à canonum statutis recessisse reperitis, canonica eum vltione corrigite. Nec patiamini in locis vestris eos qui non gerunt in moribus quod ostendunt in habitu, per abrupta diutius euagari. Quos oportet ad rectitudinis normam pastorali vos circunspectione reducere. Ita ergo fraternitas tua cunctis solertius indagatis, quæ nobis in talibus nuntiata sunt corrigat, ordinet, atque in futurum sopire festinet, vt & animę tuę proficiat, si tui causas vigilāter atque viuaciter perscrutaris officij, & nostrū minimè frustrari permittas, quod semper de tuæ maturitatis habuimus districtione iudicium.

Gregorius nobilibus ac possessoribus in Sardinia insula consistentibus &c.

De rusticis idolis seruientibus. Caput XXIII.

Epist. 23.

FRatris & coëpiscopi mei Felicis, & filij mei Ciriaci serui Dei, relatione cognoui, penè omnes vos rusticos in vestris possessionibus idololatriæ deditos habere. Et valde hac de re contristatus sum, quia scio quòd subiectorum culpa, præpositorum deprimit vitam: & cùm in subiecto peccatum non corrigitur, in eos qui præsunt sententia retorquetur. Vnde magnifici filij exhortor, vt omni cura, omnique sollicitudine animarum vestrarum zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotēti Deo de subiectis vestris reddituri estis, aspicite. Ad hoc quippe illi vobis commissi sunt, quatenus & ipsi vestræ vtilitati valeāt ad terrena deseruire, & vos per vestram prouidētiam eorum animabus ea quæ sunt æterna prospicere. Si igitur impendunt illi quod debent, vos eis cur nō soluitis quod debetis: id est, vt asiduè illos magnitudo vestra cōmoneat, ab idololatriæ errore compescat, quatenus eis ad fidem ductis, omnipotentem Dominum erga se placabilē faciat. Ecce enim mundum hunc, quia finis vicinus vrget aspicitis, quòd modò humanus in nos, modò diuinus gladius sæuiat videtis: & tamen vos veri Dei cultores, à commisis vobis lapides adorari conspicitis, & tacetis. Quid quæso in tremendo iudicio dicturi estis, quando hostes Dei & sub potestate vestra suscepistis, & tamen eos Deo subdere, atque ad Deum reuocare contemnitis? Vnde debitum salutationis alloquium soluens peto, vt magnitudo vestra attendere erga zelum Dei vehementer inuigilet, & quis quantos ad Christum perduxerit, suis mihi epistolis indicare festinet. Quod ergo vos agere ex aliqua occasione forsitan minimè valetis, prædicto fratri & coepiscopo nostro Felici vel filio meo Ciriaco iniūgite, eíque ad opus Dei solatium præbete, vt in remuneratione vitę tantò possitis esse participes, quantò nunc bono operi solatium præbetis.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De Xenodochio Ecclesiæ. De Epiphanio presbytero. De Paulo clerico malefico. De ordinationibus & nuptijs clericorum. De virginibus velandis. De mulieribus à monasterijs egressis. Caput XXIIII.

Epi. 24.

OPortebat siquidem fraternitatem tuam ita de rebus piis esse sollicitam, vt nihil ad explendas eas nostris admonitionibus penitus indigeret: tamen quia quædā ad nos peruenerunt quæ sunt corrigenda capitula, nihil est incongruū si nostræ quoque vobis pagina authoritatis accedat. Quamobrem significamus peruenisse ad nos, consuetudinem fuisse, vt Xenodochia quæ sunt in Caralitanis partibus constituta, apud episcopum ciuitatis singulis quibúsque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, eius videlicet tuitione atque sollicitudine gubernanda. Quod quia tua hactenus fertur charitas neglexisse: hortamur, vt sicut dictum est, tibi singulis quibúsque temporibus rationes suas Xenodochi qui in eis sunt constituti vel fuerunt, subtiliter reddant. Atque tales in eis qui præsint ordinentur, qui vita, moribus, atque industria inueniantur esse dignissimi, religiosi dūtaxat, quos vexandi iudices non habeant potestatem: ne si tales personę fuerint, quas in suum possint euocare iudicium, vastandarū rerum debiliū, quæ illic reiacent, præbeatur occasio: de quibus rebus summam te curam gerere volumus, vt nulli sine tua licentia dentur notitiáve, ne vsque ad direptionem earum, ex fraternitatis tuæ perueniatur incuria. Præterea nosti latorem præsentium Epiphanium presbyterum quorundā sacerdotum literis criminaliter accusatum. Cuius nos, vt valuimus, discutientes causam, nihílque in eo obiectorum reperientes, vt ad locum suum reuerteretur, absoluimus. Criminis ergo eius authores te volumus perscrutari. Et nisi qui easdē transmisit epistolas, paratus fuerit hoc quod obiecit, canonicis atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctæ ministerium communionis accedat. Paulum verò clericum qui sæpe dicitur in maleficiis deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reuersus vitam, in Aphricam fugerat: si ita est, corporali prius pręueniente vindicta, pręuidimus in pœnitentiam dari, quatenus & secundum Apostolicam sententiam, ex carnis afflictione spiritus saluus fiat, & terrenas peccatorum sordes, quas prauis contraxisse fertur operibus, lachrymarum possit assiduitate diluere. Eis verò qui ab Ecclesiastica communione suspensi sunt, nullus religiosus secundum canonum præcepta iungatur. De ordinationibus verò vel de nuptiis clericorum, aut de iis quæ velantur virginibus, nullus, vt nūc fieri dicitur, quicquam præmij præsumat accipere, nisi quippiam sua sponte offerre maluerint. In mulieribus quæ de monasteriis ad laicam vitam sunt egressæ, virósque sortitæ, quid fieri debeat, cum prædicto fraternitatis tuæ presbytero subtilius sumus locuti, cuius relatione sanctitas vestra potest plenius informari. Religiosi verò clerici conuentus patrociniáque laicorum caueant, qui tuæ modis omnibus secundum canones iurisdictioni subdantur, ne remissione fraternitatis tuæ, eius cui præes disciplina dissoluatur Ecclesiæ. Eos autem qui in pre-

5. quæst. 4. Epiphaniū.

Ca. 26. q. 1. Eos autem qui.

dictas mulieres quæ egressæ sunt de monasteriis excesserunt,
& nunc dicuntur à communione suspensi, si fraternitas tua
de tali facinore dignè pœnituisse prȩuiderit, ad sacramētum
communionis te volumus reuocare.

Gregorius Zabardæ duci Sardiniæ.

De Barbaricinis conuertendis. Caput XXV.

Epist. 25.

SCriptis fratris & coëpiscopi mei Felicis & Ciriaci serui
Dei, glorię vestrȩ bona cognouimus. Magnásque omni-
potenti Deo gratias agimus, quòd talem ducem Sardinia sus
cepit: qui sic sciat quæ terrena sunt, reipublicæ exoluere, vt
bene etiam nouerit omnipotenti Deo obsequia patriæ cœle
stis exhibere. Scripserunt etenim mihi quòd eo pacto cum
Barbaricinis facere pacem disponitis, vt eosdem Barbarici-
nos ad Christi seruitium adducatis. Hac de re valde lætatus
sum, & dona vestra si omnipotenti Deo placuerit, citius sere-
nissimis principibus innotesco. Vos ergo quod cœpistis, ex-
plete: omnipotenti Deo deuotionem vestræ mentis osten-
dite: eos quos illuc ad conuertendos Barbaricinos transmisi-
mus, quantum valetis adiuuate, sciētes quòd talia opera mul-
tum vos & ante terrenos principes, & coram cœlesti rege
præualeant adiuuare.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

*De ordinatione Ecclesiarum. De rusticis Paganis. De lapsis ad pristi
num officium non reuocandis. Et de chrismate. Caput XXVI.*

Epist. 26. Cau. 11. q. 1. Fratris.

FRatris & coëpiscopi nostri Felicis, & Ciriaci abbatis rela
tione cognouim⁹, quòd in insula Sardinia sacerdotes à la
icis iudicibus opprimantur, & fraternitatē tuam ministri tui
despiciāt: dúmque solùm simplicitati à vobis studetur, quan-
tum videmus, disciplina negligitur. Vnde hortor vt omni ex
cusatione postposita, Ecclesiam quā suscepisti, authore Deo
regas, disciplinā clericos tenere cogas, nullius verba metuere
studeas. Archidiaconum verò tuū, vt audio, cum mulieribus
habitare prohibuisti, & nuncusque in ea prohibitione despi-
ceris. Qui nisi iussioni tuæ paruerit, eum à sacro ordine volu
mus esse priuatum. Accidit autē aliud valde lugendum: quia
ipsos rusticos quos habet Ecclesia tua, nuncusque in infideli
tate remanere, negligentia fraternitatis vestræ permisit. Et
quid vos admoneo vt extraneos ad Deū adducatis, qui ve-
stros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnde necesse est
vos per omnia in eorū conuersionem vigilare. Nam si cuius-
libet episcopi in Sardinia insula Paganum rusticum inuenire
potuero, in eūdem episcopum fortiter vindicabo. Iam verò
si rusticus tantæ fuerit perfidiæ & obstinationis inuentus, vt
ad Dominum Deum venire minimè consentiat, tanto pen-
sionis onere grauandus est, vt ipsa exactionis suȩ pœna com-
pellatur ad rectitudinem festinare. Peruenit etiam ad nos
quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post pœnitentiam,
vel antè ad ministerij sui officium reuocari: quod omnino
prohibemus, & in hac re sacratissimi quoque canones con-
tradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus
in peccatum carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad alta-
ris ministerium vlterius non accedat. Sed ne vnquam ij qui
ordinati sunt pereant, prouideri debet quales ordinentur: vt
prius aspiciatur si vita eorū continens in annis plurimis fuit,
si studium lectionis, si eleemosynæ amorem habuerunt. Quȩ
rendum quoque est, ne fortè fuerit digamus. Videndum e-
tiam ne sine literis, aut obnoxius curiæ, compellatur post sa-
crum ordinem ad exactionem publicam redire. Hæc itaque
omnia diligenter fraternitas vestra inquirat, vt dum diligē-
ter quilibet exquisitus ordinatur, non celeriter post ordina-
tionem deponatur. Ea autem quæ fraternitati vestræ scripsi-
mus, cunctis sub vobis episcopis innotescite: quia ego illis
scribere nolui, ne honorē vestrū viderer imminuere. Perue-
nit quoq; ad nos quosdā scandalizatos fuisse, quòd presbyte
ros chrismate† tangere in fronte eos qui baptizandi sunt pro-
hibuimus. Et nos quidem secundum vsum veterem Ecclesiȩ
nostræ fecimus, sed si omnino hac de re aliqui contristantur,
vbi episcopi desunt, vt presbyteri etiam in frontibus bapti-
zandos chrismate tangere debeant, concedimus.

Ca. 23. q. 6. Iam verò.

Parte. 1. dist. 50. Peruenit.

† al. vngere.

Parte. 1. distin. 95. Peruenit.

De consec. di. 4. presbiteri baptizatos. 4. sententiarum. dist. 7. c. 1.

Gregorius Hospitem duci Barbaricinorum.

De Barbaricinis conuertendis. Caput XXVII.

Epist. 27.

CVm de gēte vestra nemo Christian⁹ sit, in hoc scio quia
omni gente tua es melior, quia tu in ea Christianus inue
niris. Dum enim Barbaricini omnes vt insensata animalia vi-
uant, Deum verum nesciant, ligna autem & lapides adorent,
in eoipso quòd Deum verum colis, quantum omnes antece-
das, ostendis. Sed fidem quam percepisti, etiam bonis acti-
bus & verbis exequi debes, & Christo, cui credis, offer quod
præuales: vt ad eum quoscunque potueris adducas, eósque
baptizari facias, & æternam vitam diligere admoneas. Quod
si fortasse ipse agere non potes, quia ad aliud occuparis, salu-
tans peto, vt hominibus nostris quos illuc transmisimus, sci-
licet fratri & coëpiscopo meo Felici, filióque meo Ciriaco
seruo Dei, solatiari in omnibus debeas: vt dum eorum labo-
res adiuuas, deuotionem tuam omnipotenti Domino osten
das, & ipse tibi in bonis actibus adiutor sit, cuius in bono o-
pere, famulis solatiaris. Benedictionem verò sancti Petri A-
postoli vobis transmisimus, quam peto vt debeatis benignè
suscipere.

Mense Iunio: Indictione duodecima.

Gregorius Candido defensori.

De Albino luminibus priuato. Caput XXVIII.

Epist. 28.

NEcessitatem patientibus pontificale conuenit adesse
subsidium. Pro quo experientiæ tuæ præsenti authori-
tate præcipimus, quatenus Albino priuato luminibus, filio
quondam Martini coloni, singulis annis duas tremisses sine
aliqua dilatione præstare non desinat, non dubitatura suis
hoc sine dubio rationibus imputari.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De episcopo intra Dardaniam ordinando. Caput XXIX.

Epist. 29.

PEruenit ad nos in loco qui intra prouinciam Sardiniam
dicitur Phausiana, consuetudinem fuisse episcopum or-
dinari, sed hanc pro rerum necessitate longis aboleuisse tem
poribus. Quia autem nunc sacerdotum indigentia quosdam
illic Paganos remanere cognouimus, & ferino degentes mo-
do, Dei cultum penitus ignorare: hortamur fraternitatem
tuam, vt illic secundum pristinum modum ordinare festinet
antistitem, talem videlicet qui ad hoc opus moribus ac ver
bo existat idoneus, & oberrantes ad gregem dominicum pa-
storali studeat æmulatione deducere, quatenus eo illic ad a-
nimarum vacante compendium, nec vos inueniamini super-
flua poposcisse, nec olim destructa frustra nos reformasse
pœniteat.

Gregorius Constantiæ Augustæ.

*De miraculis Apostolorum Petri & Pauli. Et de monachis Græcis
mortuorum ossa effodientibus, detentisque vendere ea in Oriente pro
reliquiis. Et de sudario sancti Pauli. Caput XXX.*

Epist. 30.

SErenitas vestræ pietatis, religionis studio, & sanctitatis
amore conspicua, propter eam quæ in honorem sancti
Pauli Apostoli in palatio ędificatur Ecclesiā, caput eiusdem
sancti Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius suis ad se iussio
nibus à me præcipit debere transmitti. Et dum illa mihi de-
siderarem imperari, de quibus facillimam obedientiam ex-
hibens, vestram erga me amplius potuissem gratiam prouo-
care: maior me mœstitia tenuit, quòd illa præcipitis, quæ fa-
cere nec possum, nec audeo. Nam corpora sanctorum Petri
& Pauli Apostolorum, tantis in Ecclesiis suis coruscant mi-
raculis atque terroribus, vt neque ad orandum sine magno
illuc timore possit accedi. Denique dum beatæ recordatio-
nis decessor meus, quia argentum quod supra sacratissimum
corpus beati Petri Apostoli erat, longè tamen ab eodem
corpore ferè quindecim pedum spatio, mutare voluit, si-
gnum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid si-
militer ad sacratissimum corpus sancti Pauli Apostoli me-
liorare volui: & quia necesse erat, vt iuxta sepulchrum hu-
iusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci ipsius ossa a-
liqua non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit. Quæ
quoniam leuare præsumpsit, atque in alium locum transpo-
nere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita mor-
te defunctus est. Præter hæc autem sanctæ memoriæ deces-
sor meus idem ad corpus sancti Laurentij martyris quædam
meliorare desiderans, dum nescitur vbi venerabile corpus ip-
sius esset collocatum, & effoditur exquirendo, subitò sepul-
chrum ipsius ignoranter apertum est: & hi qui præsentes e-
rant atque laborabant, monachi & mansionarij qui cor-
pus

pus eiusdem martyris viderunt, quod quidem minimè tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita vt nullus vitæ superesse potuisset, qui sanctum † & iustum corpus illius viderat. Cognoscat autem tranquilissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorũ reliquias dant, vt quicquam tangere præsumant de corpore, sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima corpora sanctorum ponitur. Quod leuatum, in Ecclesia quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur: & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit vt beatæ recordationis Leonis papæ temporibus, sicut à maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquiis dubitarēt, prædictus pontifex hoc ipsum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipsa incisione sanguis effluxerit. In Romanis nanque vel totius Occidētis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si sanctorum corpora tangere quisquam fortasse voluerit. Quod si præsumpserit, certum est quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Grecorum consuetudine, qui ossa leuare sanctorum se asserunt, vehementer miramur, & vix credimus. Nam quidam monachi Græci huc ante biennium venientes, nocturno silentio iuxta Ecclesiam sancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, seruantes sibi dum recederent. Qui cùm deprehensi, & cur hoc facerent diligenter fuissent discussi, confessi sunt quòd illa ossa ad Græciam essent tanquam sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, maior nobis dubietas nata est, vtrum verum sit quòd leuare veraciter ossa sanctorum dicuntur. De corporibus verò beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum, dum constet, quia eo tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles venerunt, qui eorum corpora sicut ciuium suorum repeterent? Quæ ducta vsque ad secundum vrbis miliarium, in loco qui dicitur Catatumbas, collocata sunt. Sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque dispersit, vt talia denuò nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerũt, leuauerant, & in locis quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergo nunc serenissima domina tam temerarius possit existere, vt hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed vel aliquatenus præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi à vobis præcepta sunt, de quibus parere nullatenus possem, quantum inuenio, non vestrum est: sed quidam homines cōtra me pietatem vestram excitare voluerunt: vt mihi, quod absit, voluntatis vestræ gratiam subtraherent, & propterea quæsiuerunt capitulum, de quo vobis quasi inobediens inuenirer. Sed in omnipotente Domino confido, quia nullo modo benignissimæ voluntati surrepitur, & sanctorum Apostolorum virtutē, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali præsentia, sed ex protectione semper habebitis. Sudarium verò quod similiter transmitti iussistis, cum corpore eius est, quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia serenissimæ dominæ tam religiosum desiderium esse vacuum non debet, de catenis quas ipse sanctus Paulus Apostolus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem aliquam vobis transmittere curabo, si tamen hanc tollere limando præualuero: quia cùm frequenter ex catenis eiusdem multi venientes, benedictionem petunt, vt parum quid ex limatura accipiant, assistit sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concitè aliquid de catenis ipsis excutitur, vt mora nulla fit. Quibusdam verò petentibus diu per catenas ipsas ducitur lima, & tamen vt aliquid exinde exeat, non obtinetur.

† al. qui sanctum iusti corpus illius viderat.

Mense Iunio: Indictione duodecima.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Iudæis conuertendis. Caput XXXI. Epi. 31.

His quos de Iudaica perditione redemptor noster ad se dignatur conuertere, rationabili nos oportet moderatione concurrere, ne victus, quod absit, inopiam patiantur. Ideóque tibi huius præcepti authoritate mandamus, quatenus filiis iustè ex Hebræis, id est, Iuliano, Redempto, & Fortunæ à tertiadecima succedenti indictione annis singulis solidos dare non differas, quos tuis noueris modis omnibus rationibus imputandos.

Gregorius Panthaleoni episcopo Aphricæ.

De Donatistis comprimendis. Caput XXXII. Epi. 32.

Haereticorum nephandissimam prauitatem qualiter lex persequatur instantius, excellentiæ vestræ non habetur incognitum. Hi igitur quos & fidei nostrę integritas, & legũ damnat districtio mundanarum, non leue peccatum est si vestris inueniant temporibus licentiam reserpendi. In illis igitur partibus quantum didicimus, ita Donatistarum creuit audacia, vt non solùm de suis Ecclesiis authoritate pestifera eiiciant catholicæ fidei sacerdotes, sed & quos vera confessione aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuūt. Valdéque miramur, si tamen ita est, vt vobis illic positis huiuscemodi liceat hominibus prauis excedere. Primum siquidem quale de vobis iudicium hominibus relinquatis, attendite, si hi qui aliorum temporibus iusta ratione cōpresi sunt vobis administrantibus viam sui excessus inueniant. Deinde perditorum animas Deum nostrum de manu vestra scitote requirere, si tantum nephas, inquantum possibilitas exigit, emendare negligitis. Hæc enim excellentia vestra non amarè suscipiat. Nam quia vos vt filios proprios diligimus, propterea hæc quæ vobis prodesse non ambigimus, indicamus. Paulum verò fratrem & coepiscopum nostrum ad nos sub omni festinatione dirigite, ne cuiquam impediendi eum aliqua occasio vel excusatio detur, vt veritatem plenius agnoscentes, qualiter tanti facinoris vltio debeat peruenire, Deo adiuuante, rationabili possimus tractatu disponere.

Gregorius Theodelindæ reginæ Longobardorum &c.

De quarta synodo, & Constantino episcopo. Cap. XXXIII. Epi. 33.

Qvorundam ad nos relatione peruenit, ab aliquibus episcopis gloriam vestram vsque ad hoc scandalum cōtra sanctam Ecclesiam fuisse perductam, vt sese à catholicæ vnanimitatis communione suspenderet. Quod quantum vos purè diligimus, tanto de vobis fortius dolemus, quia vos imperitis stultísque hominibus creditis: qui non solum ea quæ loquuntur nesciunt, sed vix ea quæ audierunt, percipere possunt. Qui dum neque legunt, neque legentibus credunt, in ipso errore manent quem sibi de nobis finxerunt. Nos enim veneramur sanctas quatuor synodos: Nicęnam, in qua Arius: Constantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesinam primam, in qua Nestorius atque Dioscorus: Chalcedonensem, in qua Euthices damnatus est: profitentes quia quisquis aliter sapit, quàm hæ quatuor synodi, à fide veritatis alienus est. Damnamus autem quoscunque damnant, & quoscunq; absoluunt, absoluimus: sub anathematis interpositione ferietes eum, qui earundem quatuor synodorum, maximè autē Chalcedonensis, de qua quibusdam imperitis hominibus nata est superstitionis occasio, fidei addere, vel adimere præsumit. Cùm itaque integritatem nostram ex aperta mea traditione seu professione cognoscitis, dignum est vt de Ecclesia beati Petri Apostolorum principis nullum vlterius scrupulũ dubietatis habeatis: sed in vera fide persistite, & vitam vestram in petra Ecclesiæ, hoc est, in confessione beati petri Apostolorum principis solidate: ne tot vestræ lachrymæ, tantáque bona opera pereant, si à fide vera inueniantur aliena. Sicut enim rami sine virtute radicis arefiunt, ita opera quantumlibet bona videantur, nulla sunt, si à soliditate fidei disiunguntur. Decet ergo gloriam vestram ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Constantinum, cuius & fides & vita olim mihi bene est approbata, sub omni celeritate transmittere, eíque directis epistolis indicare ordinationem eius quàm benignè suscipitis: & quia ab eius Ecclesiæ communione in nullo separemini, vt verè, sicut de bona ac fideli filia communi exultatione gratulemur. In hoc autem vos ac vestra opera Deo placere cognoscite, si prius quàm eius examen veniat, sacerdotum illius iudicio comprobentur.

Gregorius Leoni episcopo Cathanensi.

De vxore Speciosi diaconi in monasterium detrusa.

Caput XXXIIII.

Episto. 34. Ca. 27. q. 2. Multorum.

MVltorum relatione comperimus hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, vt subdiaconi suis licitè miscerentur coniugibus. Quod ne denuò quisquam præsumeret, à seruo Dei, sedis nostræ diacono, ex authoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum: vt eodem tempore ij qui iam vxoribus fuerant copulati vnum è duobus eligerent: id est, aut à suis vxoribus abstinerent, aut certè nulla ratione ministrare præsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus hac pro re ab administrationis se suspendit officio, & vsque in obitus sui tempus notarij quidem gessit officiū: & à ministerio quod subdiaconū oportuerat exhibere, cessauit. Post cuius obitum, quia relicta eius Honorata marito est sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognouimus deputatam. Ideóque si, vt fertur, eius se maritus ab administratione suspendit, antedictæ mulieri non debet officere quòd ad secundam coniugij copulationem migrauit: præsertim si non tali mente subdiacono iuncta est, vt à carnis voluptatibus abstineret. Si ergo ita se veritatem, quemadmodum edocti sumus, habere cognoscis: prædictam te mulierem de monasterio per omnia conuenit relaxare, vt ad suum maritum sine aliqua posit formidine remeare. De cætero verò fraternitas tua sit omnino sollicita, & quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, ne si vxores habent, miscendi se cum eis licentia patiantur, sed ad similitudinem sedis Apostolicæ eos cuncta obseruare sua nihilominus districtione cōstituat.

Gregorius Victori & Columbo episcopis Aphricæ.

De hæresi Donatistarum. *Caput.* XXXV.

Episto. 35.

QValiter neglectus inter initia morbus vires accipiat, ex nostris necessitatibus, quicunq; in hac sumus vita constituti, probauimus. Huic igitur nascenti morbo si doctorum obstaret prouisio medicorum: scimus quidem quia antè solet cessare quàm noceat. Huius ergo considerationis ratio vehementer nos debet impellere, vt animarum morbis initiantibus, tota festinemus possibilitate resistere, ne dum salubria adhibere medicamenta negligimus, multorum nobis vita quos Deo nostro contendimus lucrari, subripiatur. Vnde nos oportet ita caulas ouium quibus custodes videmur esse præpositi, vigilanti custodia atque sollicitudine præmunire, quatenus lupus insidians vndique pastores sibi repugnātes inueniat, & viam ingrediēdi in eas non habeat. Comperimus siquidem Donatistarum stimulos sic in illis partibus gregem turbasse dominicum, ac si nullius pastoris moderamine regeretur. Nuntiatúmque nobis est, quod dicere sine graui dolore non possumus, quòd plurimi eorum venenatis iam sint dentibus laniati. Denique sacerdotes canonicos prauissima de suis Ecclesiis temeritate repellere. Et multos insuper, quibus salutem regenerationis aqua præbuerat, rebaptizantes, prauitate nephandissima necauisse dicuntur. Quæ res animos nostros valde mœstificat, quòd vobis illic positis damnatę præsumptioni tantum scelus perpetrare licuerit. Qua de re fraternitatem vestram scriptis præsentibus adhortamur, vt habito tractatu, initóque concilio, ita nascenti huic adhuc morbo inhianter ac tota virtute debeatis obsistere, dummodo nec vires ex neglectu percipiat, nec in commisso vobis grege pestilentiæ damna concutiat. Nam si quolibet modo, quod non credimus, incipienti negligitis iniquitati resistere, plurimos erroris sui gladio vulnerabūt. Et est profectò grauissimum laqueo diabolicæ fraudis irretiri permittere, quos prius possumus ne alligentur eripere. Melius est autem ne quisquam vulneretur obsistere, quàm vulneratus qualiter sanari posit exquirere. Hoc itaque considerādum, sacrilegam prauitatem sedula oratione ac virtute qua valetis obruite, vt subsequens nuntius Christi gratia suffragante, de eorum nos vltione lætificet, magis quàm de excessu contristet. Paulum præterea fratrem & coëpiscopum nostrum ad nos quo potestis studio omni sub festinatione dirigite, quatenus ab eo causas subtilius tanti facinoris agnoscentes, huic nephandissimæ prauitati cum Creatoris nostri solatio medicinam dignæ possimus correptionis imponere.

Gregorius Maximiano episcopo, &c.

Præcipit Euplo bona patris reddi. *Caput.* XXXVI.

E

Episto. 36.

EVplus præsentium portitor Eusenium Agrigentinæ ciuitatis episcopum suum fuisse memorat genitorem, matrísque suę res apud eum plurimas indicat mansisse. Quem quoniam intestatum inquit esse defunctum, ideo & res maternas sibi petit debere restitui, & antedicti episcopi patris sui se permitti substantiam adipisci. Qua de re fraternitati tuę huius præcepti serie deputamus, quatenus diligenter curet addiscere, & si quid apud prædictam Ecclesiam de rebus matris ipsius inueniri potuerit, si quidem nihil est quod antedicto Euplo rationabiliter posit obsistere, ei secundum suam faciat portionem restitui. Proinde & de rebus paternis quas ante episcopatum dinoscitur habuisse, si eas in ius Ecclesiæ suæ quodammodo transtulit, ei quantum portioni eius legaliter scit competere, vt satisfieri posit immineat. Nam omnino & contra rationem & contra nostrum probatur esse propositum, si cui ea quæ iustè competunt, restitui ac satisfieri denegemus. Ita ergo hæc fraternitas tua implere festinet, vt suprascripto portitori ad nos denuò ex hac re nulla remeandi necessitas imponatur. Nam quòd beatæ recordationis decessor noster præceptum direxerat, vt lapso eo res eius omnes Ecclesiæ remanerent, hoc ideo eum credimus præcepisse, ne per eas adhuc amplius deperiret: nunc verò æquum esse pensamus, vt filium patris culpa non ingrauet. Sed fraternitatis tuæ dispensatione, quicquid ei legaliter potest competere, consequatur.

F

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi, &c

De iuramento non dando ciuibus Brixiæ. Et de nominatione Ioannis inter Missarum solennia, & quatuor synodis.

Caput. XXXVII.

Episto. 37.

SCriptis sanctitatis vestræ percursis, in graui vos mœrore esse cognouimus, maximè propter episcopum & ciues Brixiæ, qui vobis mandant, vt eis epistolam transmittatis, in qua iurare debeatis vos tria capitula minimè damnasse. Quod si decessor fraternitatis vestræ Laurentius non fecit, à vobis quæri non debet. Si autem fecit, cum vniuersali Ecclesia non fecit, & cautionis suæ iuramenta transcendit. Sed quia eundem virum sua credimus sacramenta seruasse, atque in vnitate catholicæ Ecclesiæ permansisse, dubium non est quòd nulli episcoporum suorum iurauerit se tria capitula minimè damnasse. Ex qua re colligat sanctitas vestra, quia cogi non debet ad hoc quod à decessore vestro factum nullo modo est. Sed ne ij qui vobis ista scripserunt, scandalizari videantur, transmittite eis epistolam, in qua sub anathematis interpositione fateamini, neque vos aliquid de fide Chalcedonensis synodi imminuere, neque eos qui imminuunt recipere: & quoscunque damnauit, damnare, & quoscunque absoluit, absoluere. Vnde credo eis posse celerrimè satisfieri. Quòd autem scripsistis, quia scandalizantur plurimi eorum, quia fratrem & coëpiscopum nostrum Ioannem Rauennatis Ecclesiæ inter Missarum solennia nominetis, requirenda vobis cōsuetudo antiqua est: & si cōsuetudo fuit, modò à stultis hominibus reprehendenda non est. Si verò consuetudo non fuit, fieri non debet vnde quibusdam scandalum moueri posit: tamen sollicitè perquirere studui, si idem Ioannes frater & coëpiscopus noster vos ad altare nominet, quod minimè dicunt fieri. Et si ille vestri nominis memoriam non facit, quæ necessitas cogat ignoro, vt vos illius faciatis? Quod quidem si sine aliquorum scandalo fieri potest, vos tale aliquid facere valde laudabile est, quia charitatem quam erga fratres vestros habetis ostenditis. Quòd autem scripsistis, quia epistolam meam reginæ Theodelindæ transmittere minimè voluistis, pro eo quòd in ea quinta synodus nominabatur: si eam exinde scandalizari posse credidistis, rectè factum est vt minimè transmitteretis. Vnde nunc ita facimus sicut vobis placuit, vt quatuor synodos solummodo laudaremus. De illa tamen synodo quæ in Constantinopoli postmodum facta est, quæ à multis quinta nominatur, scire vos volo, quia nihil contra quatuor sanctissimas synodos constituerit vel senserit, quippe quia in ea de personis tantummodo, non autem de fide aliquid gestum est, & de his personis de quibus in Calcedonensi concilio nihil cōtinetur, sed post expressas synodos, seu canones facta contentio & extrema actio de personis ventilata est. Nos tamen sicut voluistis, ita fecimus,

G

H

fecimus, vt eiusdem synodi nullam memoriam faceremus. Sed & de episcopis quæ scripsistis, prædictæ filiæ nostræ reginæ scripsimus. Vrsicinum qui vobis scripsit aliqua contra Ioannem fratrem & coepiscopum nostrum, vos per epistolas & dulcedine & ratione ab intẽtione sua compescere debetis. De Fortunato autem fraternitatem vestram esse sollicitam volumus, ne vobis à malis hominibus in aliquo subripiatur. Nam audio eum cum decessore vestro Laurentio ad mensam Ecclesiæ per annos plurimos nuncusque comedisse, inter nobiles consedisse, & subscripsisse: eúmque fratre nostro sciente innumeris annis militasse. Et post tot annos modò videtur fraternitati vestræ vt de status sui conditione pulsetur. Quod mihi omnino incongruum videtur. Et ideo hoc per ipsum vobis sed secretò mandaui. Tamen si quid est rationabile quod ei posit opponi, in nostro debet iudicio ventilari. Ad filium verò nostrum domnum Dynamium, si omnipotenti Deo placuerit, per hominem nostrum scripta transmittemus.

Gregorius Marcello scholastico.

Epi. 38.

De præsumptore Maximo. *Caput* XXXVIII.

GLoriæ vestræ charitas sic in nostro corde semper inuigilat, vt nihil sibi corporalis defendat absentia. Nã quãuis à carnalibus oculis longè est, mentis tamen aspectibus nunquam deest. Frequenter enim nos voluntas ad scribendum desideranter impellit, sed occupatio non permittit. Dũ ergo nobilitatis vestræ peritia non ignoret quantis sit locus noster occupationibus inuolutus: quòd à scribendi interdũ cessamus officio, non voluntatis sed necessitatis esse consideret, Gloria autem vestra quòd tardius sua nos requirit epistola, qua possit excusatione defendere, nõ videmus. In hoc igitur sola me debui taciturnitate defendere, sed feruor charitatis linguam meam non pertulit habere silentium. Salutantes itaque cum omni affectu atque dulcedine indicamus nos grauiter contristatos, quòd illa à nobis voluistis expetere: in quibus voluntatem vestram perficere, quia obsistit ratio, non valemus: contristare vos quòd nolumus, videmur. Nam hoc nos sine correctione relinquere, Ecclesiastica non sinit aliquo modo disciplina: nec vos pro talibus decet petere, ne non rectitudini sed indisciplinationi, quod absit, videamini consentire. Causa verò eiusdem Maximi, pro quo nobis scribitis, quem si Missarum solennia celebrare præsumpserit, iam sacri corporis communione priuauimus, matura quando oportuerit deliberatione, sicut Deo nostro placuerit, iudicabitur atque disponetur. Oramus autem omnipotẽtem Dominum, vt & hîc vos sua protectione custodiat, & ad æternæ vitæ præmia perducat.

Mense Augusto: Indictione duodecima.

Gregorius clero, ordini & plebi consistenti Hortonæ.

Epi. 39.

De obitu episcopi eorum, & visitatione Ecclesiæ.

Caput. XXXIX.

VEstri antistitis obitum cognoscentes, curæ nobis fuit, destitutæ Ecclesiæ visitationem fratri & coëpiscopo nostro Barbaro solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nihil de reditu, ornatu, ministeriísque à quoquam vsurpari patiatur: cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire. Hoc tamen scitote: quia ei ordinandi presbyteros ac diaconos, si necesse fuerit, quos dignos ad hoc officium inuenire potuerit, dedimus licentiam: quatenus in Ecclesiastico obsequio sacerdos exquiratur, qui à venerandis canonibus vlla non discrepet ratione, & tanto ministerio dignus valeat reperiri. Qui dum postulatus fuerit, cum sollenni decreto omnium subscriptionibus roborato, & visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus: prouisuri ante omnia ne cuiuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et non solùm illic ad episcopatus apicem nulla ratione promoueatur, verumetiam vos nullis intercessionibus veniam promereri posse cognoscite. Sed omnes quos ex vobis de laica persona aspirare constiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Valentino abbati.

Ne monachi eius faciant sibi commatres. *Caput* XL.

Epi. 40. Cau. 18. q. 2. Peruenit

PEruenit ad nos quòd in monasterio tuo passim mulieres ascendant, & quod adhuc est grauius, monachos tuos mulieres sibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis cõmunionem habere. Ne ergo hac occasione humani generis inimicus sua eos, quod absit, calliditate decipiat: ideo huius te præcepti serie commonemus, vt neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc de nuò ad aures nostras quocunque modo peruenerit, sic te seuerissimæ noueris vltioni subdendum, vt emendationis tuæ qualitate cæteri sine dubio corrigantur.

Gregorius Bonifacio magnifico Aphricæ Sal. &c.

De fide sua apud sanctum Petrum exponenda. *Caput* XLI.

Epi. 41.

SI ita vt audieram magnitudo vestra intẽtione sollicita de animæ suę salute cogitaret, nequaquam se mihi de fide sua per epistolas, sed per semetipsam potuit respondere. Nam quod in excusatione molestia corporalis adducitur, expectato salutis tempore, laborem summopere potuistis pro commodo æternæ salutis assumere, vt & vos de nostra ratione, & nos de vestra credulitate gauderemus. Etenim quæ in eis scripsi epistolis, replicanda nunc non sunt, neque alia ratiocinatione monstranda: quia apud nolentis animum quanuis sit euidens ratio, hæc ipsa obstaculum esse solet. Sed per vos venite, & beati Petri Apostolorum principis liminibus vosmet præsentate, & cuncta quæ scripsi, nisi ex lectione monstrauero, cum qua vultis disputatione recedite. Hortor tamen vt dum vitæ spatium superest, ab eiusdem beati Petri Ecclesia, cui claues cœlestis regni commissæ sunt, & ligandi ac soluẽdi potestas attributa: vestra anima non inueniatur diuisa, ne si hîc beneficium eius despicitur, illic vitæ aditum claudat. Hi autem qui dubitationis vestræ participes sunt, si ad me venire voluerint, nullam ex me quasi ex potestate prodeuntem violentiam pertimescant. Nam nos licet in omnibus causis, in iis tamen præcipuè quæ Dei sunt, ratione magis stringere homines, quàm potestate festinamus.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.

De clericis Baucaden. per Siciliam dispersis. *Caput.* XLII.

Epi. 42.

INdicauit nobis Baucada frater & coëpiscopus noster, quosdã de clero suo in Siciliæ partibus ad sacros ordines peruenisse. Qui quoniam neque presbyterum, neque diaconos se habere commemorat, eos ad se petiit debere transmitti. Proinde fraternitas tua vbicunque illos, latore præsentium indicante, repererit, huc eos sine dilatione transmittat: quatenus & illi ad Ecclesiam in qua olim militauerunt reuocentur, & antedictus episcopus optatum de eis possit habere solatium.

Gregorius Fantino defensori.

De Cosma Syro multis debitis obligato. *Caput* XLIII.

Epi. 43.

LAtor præsentium Cosmas Syrus in negotio quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit, quod & multis aliis & lachrymis eius attestantibus verum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, volui vt creditores illius cum eo aliquid paciscerentur: quoniam & lex habet vt homo liber pro debito nullatenus teneatur, si res defuerint quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, vt asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est vt à nil habente homine octoginta solidos petant, sexaginta solidos per notarium tuum tibi transmisimus: vt tu cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, rationem reddas, quia filium eius quem tenere disponunt, secundum leges tenere nõ possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus quàm nos dedimus condescendant. Et quicquid de eisdem sexaginta solidis remanserit, ipsi redde, vt cum filio suo exinde viuere valeat. Si autem nil remanet, vel ad eandẽ summam debitum eius incidere stude, vt possit sibi liberè postmodum laborare. Hîc tamen solerter age: vt acceptis solidis ei plenariam munitionem scripto faciant.

Gregorius Rusticianæ Patriciæ.

De reditu eius à monte Syna. *Caput* XLIIII.

Epi. 44.

EXcellentiæ vestræ scripta suscipiens, libenter agnoui, qualiter ad mõtem Syna perrexit. Sed mihi credite: ego quoque voluissem vobiscum ire, sed vobiscum minimè redire. Quanuis mihi valde difficile fuit credere, quia ad loca

sancta fuistis, patres multos vidistis. Nam credo si vidissetis, tam celeriter ad Constantinopolitanam vrbem redire minimè poteratis. At postquam talis ciuitatis amor de corde vestro nullo modo recessit, suspicor quia excellētia vestra sancta quæ corporaliter vidit, ex corde minimè attendit. Sed omnipotens Deus mentem vestram gratia suæ pietatis illustret, donet vobis sapere, & temporalia omnia quàm sint fugitiua pensare: quia dum hæc loquimur, & tempus currit, & iudex superuenit, & mundum quem sponte nolumus, ecce iam propè est vt inuiti relinquamus. Domnum Apionem & domnam Eusebiam, eorumque filias mea peto vice salutari. Domnam verò illam nutricem meam, quam mihi per literas commendatis, omnino diligo, & grauari in nullo volo. Sed tantis angustiis præmimur, vt ab angariis atq; oneribus hoc iam tempore, nec nosmetipsos excusaremus.

Finiunt epistolæ indictionis duodecimæ.
Finit liber tertius secundum computationem Gratiani in decretis.

Liber quartus.

Epistolæ indictionis decimætertiæ ex registro beati Gregorij papæ.

Gregorius Ioanni Rauennati archiepiscopo, &c.
Monasterium monachorum non per clericos nec laicos ordinandum. Caput. XLV.

Epistola. 1. Ca. 18. q. 2. Peruenit.

PEruenit ad me quòd in Ecclesia fraternitatis tuæ, aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sunt: dúmque hi qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè viuere, monasteriis præponi appetunt, & per eorū vitam monasteria destruuntur. Nemo etenim potest & Ecclesiasticis obsequiis deseruire, & in monachica regula ordinatè persistere: vt ipse monasterij districtionem teneat, qui quotidie in obsequio Ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua hoc quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior loca sacra vt per clericorum ambitum destruantur. Vos itaque ita agite, vt mihi hac de re correctam causam sub celeritate nuntietis.

Ca. 16. q. 1. Nemo.

Gregorius Felici & Ciriaco abbatibus.
De ordinando monasterio Theodosiæ. Caput. XLVI.

Episto. 2.

QVerelam Theodosiæ religiosæ fœminæ, subditæ vobis, iatis series narrationis explanat, in qua plura & non ad sacerdotalem pertinentia mansuetudinem, cōtra Ianuarium fratrem & coëpiscopum nostrum capitula compræhensa relegimus: ita vt post fundatum à se seruorum Dei monasterium, omne quod ad auaritię turbulentiam præiudiciúmque pertinet, tempore dicatur oratorij ipsius dedicationis exhibitum. Quamobrem si ita est, vt antefata eius suggestione comperimus, & in hoc quicquam cognoscitis indecentius fuisse commissum, hortamur vt Musicum abbatem monasterij Agilitani, remotis prius omnibus præiudiciis, studeatis vt monachos suos quos illic ordinare cœperat, summopere vocare festinet: quatenus ipso venerabili loco, decenti regularíque modo per vos Domino iuuante disposito, nec frequens nos prædictæ religiosæ fœminæ de non impletis bonis desideriis suis querela concutiat: nec cum vestræ detrimento sit animæ, si tam pium propositum aliqua vobis negligentibus, quod non credimus, dilatione torpescat.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginensi.
De compescendis hæreticis. Caput. XLVII.

Episto. 3.

VEniens ad nos Prosper præsentium lator, responsalis vester, post alios vestræ charitatis affectus, secundò nobis vestras epistolas cum allegatione principalium iussionum, apud vos habitæ synodi chartulam porrexit. Quibus relectis, & de vestro gratulati sumus, quem pastoraliter geritis, zelo: & piissimos dominos occasione religione illatas venalium personarum remouisse calumnias. Maximè autem quia ita studuit fraternitas vestra Aphricanam inconcussam seruare prouinciam, vt nullatenus deuias hæreticorum sectas cum feruore sacerdotali coërcere negligeret. De quibus etiam omnibus sopiendis, & antequam charitatis vestræ consuleremur apicibus, intantum nos subtilius definisse meminimus, vt nihil rursus de his vobis responderi necessarium credamus. Quanquam ergo hæc ita se habeant, & desideremus omnes hæreticos à catholicis sacerdotib⁹ vigore semper rationéque compesci: tamen subtiliter intuentes omnino nos tetigit, ne per ea quæ apud vos gesta sunt, aliorum conciliorum primatibus, quod auertat Dominus, generetur scandalum. Sententia nanque à vobis prolata est in conclusione gestorum. In qua dum pro inuestigandis illis hæreticis admonetis, sub intulistis eos qui negligunt, substantiarum dignitatúmque priuatione plectendos. Optimum est igitur frater charissime, vt in his quæ foris corrigenda sunt, prius charitas interna seruetur, & simus mente subiecti. Quod maximè vestræ grauitatis proprium iudicamus, etiam personis dignitate minoribus. Tunc enim totis coadunatis viribus hæreticorum commodius obuiatis erroribus, cùm secundum morem sacerdotij vestri studueritis Ecclesiasticam custodire concordiam.

Gregorius Victori episcopo Panormitanensi.
De Gregorio abbate, & Martia abbatissa. Caput. XLVIII.

Episto. 4.

LAtorem præsentium Gregorium Abbatem atque presbyterum monasterij sancti Theodori nulla quidem ratio permittebat, vt post lapsum illius pœnæ generalem, vltrà ei præesse debuisset. Qui enim tot discipulos per suam negligentiam ad infernum duxit, reliquis vnquam præponi non debuit. Sed quia longo hic est apud nos pœnitentia afflictus, fraternitatem tuam necesse est eum in monasterium prædictum recipere, locóque suo constituere: ita tamen vt Vrbicus monasterij mei præpositus dare aliquem de seruis Dei debeat, qui eius præpositus fiat, vt quod istius incuria negligitur, illius sollicitudine seruetur. Præterea ex monasterio ancillarum Dei, quod est sancti Martini, Martiam sanctimonialem fœminam in monasterium aliud iniustè audio fuisse migratam: & Victoria quæ locum illius sequebatur, sicut audio, res monasterij dispersit, vt ad prioratus locum pertingeret, & ipsa pòst abbatissa interim inueniri debuisset. Quem rem fraternitas tua sub omni studeat celeritate corrigere: cuius enim iam culpæ sit intelligis, vt ego tam longè positus, quæ in ciuitate tua aguntur agnoscam, & tot curis occupatus, quæ fieri debeant disponam. Prædictam itaque Martiam in monasterium suum & locum suum volumus reuocari. Victoriam verò Fantino defensori nostro trade, quatenus ipse eam discutiens, cui quid de rebus monasterij dedit, inueniat. Quam discussam in monasterium aliud dari volumus, nobisque per Fantinum defensorem subtiliter renuntiari, vt sciamus quid de ea debeat sententia certiori cōstitui. Multa autē mala in eodem monasterio per Anastasium medicum audio contigisse. Qui si quando in monasterium virginum seu ipse, seu alius fuerit ingressus, fraternitatem tuam culpa respiciat, quæ gregem commissum tenet, & custodire dissimulat.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De Saturnino episcopo lapso. Caput. XLIX.

Episto. 5. † vel Corgoniam. Par. 1. dist. 50. c. Si quis diaconus.

ACcedens ad † Gorganam insulam fraternitas vestra discutiat id quod ad nos de Saturnino presbytero est perlatum. Peruenit nanque ad nos, quia postquam pro crimine lapsus sui à sacerdotij ordine est deiectus, ad explendum ministerium sacerdotij præsumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factum fraternitas vestra repererit, eum sacri corporis & sanguinis dominici participatione priuatum, in pœnitentiā redigat: ita vt vsque ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & viaticum tantummodo exitus sui tēpore percipiat. Sinautem eum fraternitas tua talem pœnitētiam agere cognouerit, vt ei iustè ad recipiendam inter laicos communionem & ante exitum debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate.

Mense Octobri: Indictio de decima tertia.

Gregorius Cypriano diacono & rectori patrimonij Siciliæ.
De Manichæis comprimendis. Caput L.

De Manichæis

Epi.6.

DE Manichæis qui in possessionibus nostris sunt, frequẽter dilectionem tuam admonui, vt eos persequi summo pere debeat, atque ad fidem catholicam reuocare. Quòd si tempus exigit, per te: si autem pro causis aliis non licet, per alios solerter inquire. Peruenit ergo ad me, esse Hebræos in possessionibus nostris, qui conuerti ad Deum nullatenus vo lunt. Sed videtur mihi vt per omnes possessiones, in quibus ipsi Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittens, quòd quicunque ad verũ Dominum Deum nostrum Iesum Christum ex eis conuersus fuerit, onus possessionis eius ex aliqua parte imminuetur. Quod ita quoque fieri volo, vt si quis ex eis conuersus fuerit: si solidi pensionem habet, tremissis ei relaxari debeat: si tres vel quatuor, vnus solidus relaxetur. Si quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, vel certè iuxta quod dilectio tua præuidet: vt & ei qui conuertitur, onus releuetur, & Ecclesiastica vtilitas non graui dispendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro leuandis pensionum oneribus, eos ad Christi gratiam perducamus: quia etsi ipsi mi nus fideliter veniunt, hi tamen qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizãtur. Aut ipsos ergo, aut eorum filios lucramur. Et ideo non est graue quicquid de pensione pro Christo dimittimus. Præterea ante hoc tempus Ioanne subdiacono veniente, mihi tua dilectio aliqua scripsit, quæ omnia hora eadem relegens, multos dies interposui, & post multorum dierum moram tanquam in memoria retinens, quæ legeram, ad singula respondi. Sed nunc, vt arbitror, vnum mihi capitulũ excidit: & de eo suspicor nihil respondisse. Scripseras enim vt mutui solidi rusticis per manus quorundam debiti conductorum darentur, ne tollentes ab aliis, aut in angariis, aut rerum preciis grauarentur. Quod capitulum mihi gratissimũ fuit. Et siquidem iam scripsi, ea serua quæ scripta sunt. Si autem ex eo, vt suspicor, minimè aliquid rescripsi, commonitione certa ad dandos solidos pro vtilitate rusticorum non debes immorari: quando & res Ecclesiastica non perit, & ex ea vtilitas rusticorum leuatur. Sed & alia si qua sunt quæ vtilia esse consideras, omni ambiguitate postposita debes exhibere.

Gregorius Felici episcopo in Sardinia.

Epist.7.

De obedientia maioribus exhibenda. *Caput LI.*

QValiter obedientia vel sit reuerentia præpositis exhibenda, ex tuis quoque subiectis ipse non ambigis. In qua re est valde vtile, si id quod disciplinæ vigor imponit, nullo cogente humilitas laudanda seruauerit. Peruenit itaq; ad nos quòd fraternitas tua Ioanni fratri nostro primæ Iustinianæ episcopo secundum morem parêre despiciat, & nec decreto eius, nec relationi quam ad nos direxit, iuxta consuetudinem voluisse subscribere. Quod si ita est, contristamur: quia superbię de te manifestum præbes indicium. Quòd quã sit, præcipuè in sacerdote, culpabile, diuinę admonitionis clamant eloquia. Propterea hortamur vt mentis tumore deposito, ordinatori tuo antedicto fratri & coëpiscopo nostro hu milem te exhibere, ac parêre non desinas: quatenus & Deus gaudeat in fraternitatis vestræ concordia, & alij de te sumant bonitatis exemplum. Nam si, quod non credimus, te in superbia permanere cõtigerit, districtam canonicámque disciplinæ correctionem contumaciæ tuæ nos scito vlciscenter imponere. Bene ergo facis, talem te sponte salubri consideratione præbere, qualis esse canonica coërctione exigente compelleris. Nam nec tibi denuò post nostram admonitionem, licebit ad tuæ voluntatis arbitrium contra morem maioribus tuis inobedientem existere, nec tantæ nos indisciplinationis Ecclesiasticam cognoscas dissimulare vel differre vindictam.

Gregorius Petro notario in Sardinia.

Epi.8.

De Ministerijs Miriensis Ecclesiæ recipiendis. *Caput LII.*

MInisteria Ecclesiæ Miriensis, quæ secum Squillatrum quondam episcopus Seuerinus detulerat, præsentium sibi portitores restitui postulant. Quia ergo res Ecclesiasticæ cauta debent sollicitudine præmuniri, hoc nobis visum est: vt in eadem Ecclesia seu ciuitate, episcopus cui ministeria ipsa tradi possint, debeat ordinari. Sed quoniam Leonem archidiaconum aliósque clericos eiusdem Ecclesiæ esse illic commemorant: experientiæ tuæ præcipimus, quatenus eos ad suam Ecclesiam proficisci, ac eligere ordinandum episcopum sibi commoneat, vt dum Deo illic fuerit propitio consecrat⁹, ipse Ecclesię suæ res sine aliqua ambiguitate recipiat.

Gregorius vniuersis episcopis per Illyricum.

De ordinatione Ioannis episcopi. *Caput LIII.*

Epi.9.

ET nobis confert de sollicitudine vestra lætitiam, & fraternitatem vestram de sua reddit ordinatione securam, si antiquæ consuetudinis ordo seruatur. Quia ergo per epistolas quas ad nos per Maximianum presbyterum & Andream diaconum direxistis, in personam Ioannis fratris & coëpiscopi nostri consensum omnium vestrum, & serenissimi principis conuenisse cognouimus voluntatem: magna nos exultatio habuit, talem Deo authore ad sacerdotij officium fuisse prouectum, qui dignus cunctorum est electionis iudicio cõprobatus. Proinde iuxta postulationis vestræ desiderium, prædictum fratrem & coëpiscopum nostrum in eo in quo est sacerdotij ordine constitutus, nostri assensus authoritate firmamus: ratámque nos eius consecrationem habere dirigentes pallium indicamus. Cui quoniam iuxta morem nostras vices commisimus peragendas, ideo fraternitatẽ vestram necessariò præuidimus adhortandum, quatenus ei in his quę ad ordinem Ecclesiasticum, rectitudinémque pertinent disciplinæ, siue in aliis quibus canonum decreta non obstant, parêre nullo modo differatis: vt charitatem vestram syncero cum iudicio elegisse, exhibita valeat obedientia declarare.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ.

De vsu pallij. *Caput LIIII.*

Epist.10.

FRaternitatem vestram valde inuenio contristatam, pro eo quòd in litaniis induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanum patricium, & per eminentissimum præfectum, atque per alios ciuitatis suę nobiles viros importunè expetit vt hoc debeat cõcedi. Nos autem sollicitè requirentes ab Adeodato diacono quondam fraternitatis tuæ cognouimus, quia nunquam consuetudo fuerit decessoribus tuis, vt in litaniis pallio nisi in solennitate beati Ioannis Baptistæ, & beati Petri Apostoli, & beati martyris Apollinaris vterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, nisi quia multi apud ciuitatem fraternitatis vestræ responsales sæpius fuerunt, qui se fatentur tale aliquid nunquam vidisse. Et hac de re multis potius credendum est, quàm vni pro sua Ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos fraternitatem vestram contristari nolumus, & petitionem filiorum nostrorum apud nos minimè frustrari: vsum pallij, donec subtilius veriúsque aliquid cognoscamus, in litaniis solẽnibus, id est die natalitio beati Ioannis Baptistæ, & beati Petri Apostoli, & beati Apollinaris martyris, atque in ordinationis vestræ celebratione concedimus. In secretario verò secundum morem pristinum susceptis ac dimissis Ecclesiæ filiis, induere vestra fraternitas pallium debeat: atque ad Missarum solennia ita proficisci, & nihil sibi amplius ausu temerariæ præsumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinatè aliquid arripitur, ordinatè etiam quæ licere po terant amittantur.

Gregorius Petro episcopo Trecalonitano.

De visitatione Agrigentinę Ecclesię. *Caput LV.*

Epi.11.

QVoniam Agrigentinæ Ecclesiæ à nobis fraternitati tuæ visitationis commissa est cura, laboribus tuis aliquid ex ea vtile prospeximus consulendum. Propterea Maximiano fratri & coëpiscopo nostro scripsimus: vt quartam quam eiusdem Ecclesiæ episcopum oportebat accipere, à die visitationis tuæ, vel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare. Vnde fraternitatem tuam necesse est mente sollicita cogitare, vt cuius fructus Ecclesiæ perceperit, opera studeat solerter impendere, atque ad Deum illic animas congregare, prauos ab iniquitate compescere, incipientes bona opera, verbo exhortationis nutrire. Memor quod de Ecclesia vniuersali dictum est: Panem ociosa non comedit.

Prouer.31.

Gregorius Gaudentio episcopo Nolano.

Visitationem Capuanæ iniungit Ecclesiæ. *Caput LVI.*

Episto. 12. Parte. 1. Distin. 16. Quoniam. † al. Festus.

QVoniam † Sixtus Capuanæ Ecclesiæ episcopus, in Romana ciuitate positus, de hac luce migrauit, curæ nobis fuit, quæ vniuersis Ecclesiis à nobis impenditur, ad fraternitatem tuam præsentia scripta dirigere, vt memoratæ Ecclesiæ visitator accedas: sic tamen vt nihil de prouentionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque, vel quicquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris, sed omnem vigilantiam atque cautelam circa clerum plebémque eiusdem Ecclesiæ exhibere te conuenit, vt in vigiliis obsequióque Ecclesiastico sedulè ac deuotè debeant deseruire: quatenus fraternitatis tuæ instantia atque adhortatione tales se in seruitio diuino exhibeant, vt irreprehensibile eorum valeat obsequium reperiri.

Gregorius clero Ecclesiæ Capuanæ degenti Neapoli.

De visitatione Ecclesiæ eiusdem Gaudentio commissæ.

Caput. LVII.

Episto. 13. † al. Festus.

QVoniam † Sixtus Capuanæ Ecclesiæ episcopus hîc positus de hac luce migrauit, curæ nobis fuit, destitutæ Ecclesiæ visitationem fratri & coëpiscopo nostro Gaudentio Nolanæ ciuitatis episcopo solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nihil de prouentionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque à quoquam vsurpari patiatur. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire: quatenus in Ecclesiastico obsequio, atque in Dei laudibus vigilanti debeatis cura persistere, morésque vestros sub digna Ecclesiastici regiminis disciplina componere. Nec quisquam vestrûm eius audeat præceptionibus obuiare, sed omni tam Ecclesiastica obseruatione, quàm etiam Ecclesiæ vestræ custodia, eius prouisionibus obedientiam exhibere: quatenus dum eius regimini vestra fuerit obedientia commodata, & Ecclesiæ vestræ in nullo negligatur vtilitas, & eius sit cura propensior.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ.

De irrisorio dictatu eius. De duplicitate morum & operum. De contumelia seruorum. De doctrina clericorum. De inordinato vsu pallij, & cura pastorali: & alijs plurimis rebus.

Caput. LVIII.

Episto. 14. Notariorũ mores.

PRimùm me hoc contristat, quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit, & alia blandimenta in epistolis suis exhibet, alia in lingua sua seculariter ostendit. Deinde graue mihi est, quia irrisiones illas quas habere notarij adhuc pueri solent, vsque hodie frater meus Ioannes in lingua sua retinet. Mordaciter loquitur, & quasi de tali astutia lætatur. Amicis præsentibus blanditur, de absentibus obloquitur. Tertiò graue mihi & omnino execrabile est, quia seruis suis qua hora furit, turpia crimina imponit, vt effœminati & adhuc grauiter hoc apertius vocentur. Post hæc accessit quòd disciplina ad vitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodo solum clericis suis dominium exhibet. Vltimum verò est quod tamen pondere elationis primum est: scilicet de vsu pallij extra Ecclesiam. Quod decessorũ meorum temporibus facere nũquam quisquam præsumpsit, nunquam à decessoribus eius præsumptum est, sicut responsales nostri testantur, excepto si reliquiæ conderentur. Quod tamen de reliquiis, vnus tãtummodo potuit inueniri, qui meis diebus in despectum meũ cũ summa audacia non solùm faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor episcopatus vestri totus foris in ostensione est, non in mente. Et quidem omnipotenti Deo gratias ago: quia eo tempore quo ad me hoc peruenit, quod ad aures decessorum meorum nunquam peruenerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem positi fuerant. Nam ostendere forsitan hominibus habui, quantum scio esse districtus. Ne autem credas quia ego Ecclesiam tuam in aliquo grauari aut minui volo: recordare in Missarum Romanarum solennibus vbi Rauennas diaconus stabat, & require vbi hodie stat, & cognosces quia Ecclesiam Rauennatem honorare desidero. Sed vt quicunque quodlibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare non possum. Tamen hac de re iam diacono nostro ad Constantinopolim scripsi, vt per omnes qui sub se etiam tricenos & quadragenos episcopos habent, requirere debeat. Et sicubi iste vsus est, vt in litaniis cum palliis ambulent, absit vt per me Rauennatis honor Ecclesiæ in aliquo imminui videatur. Hæc ergo omnia quæ superius dixi, frater charissime recogita, diem tuæ vocationis attende, quas rationes de sarcina episcopatus redditurus es, cõsidera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus. Fratribus tuis non aliud loquaris & aliud in corde habeas. Nec appetas vltrà videri quàm es, vt possis vltrà esse quàm videris. Crede mihi, quando adhunc locum veni, tantæ deliberationis fui, tantæque charitatis circa fraternitatem tuam, vt si eandem charitatem meam custodire voluisses, adhuc talem fratrem sicque te purè diligẽtem, tibiq; omni deuotione concurrẽtem nũquam inueneras: sed cognitis verbis ac morib⁹ tuis, fateor, resiliui. Rogo ergo per omnipotentem Deum, emenda omnia illa quæ præmisi, maximè duplicitatis vitia. Permitte me amare te, & ad præsentem & ad futurã vitã vtile tibi esse poterit: vt à tuis fratribus ameris. Ad hæc autẽ mihi nõ verbis, sed moribus responde.

Gregorius Ioanni episcopo primæ Iustinianæ.

De vsu pallij, & cura pastorali. *Caput.* LIX.

Episto. 15. Parte. 1. Distin. 63. Quia.

MAnifestum bonitatis esse liquet indicium, in vnius electione cunctorum conuenire consensum. Quia igitur susscepta fratrum & coëpiscoporum nostrorum relatio, ad locum vos sacerdotij totius concilij vnito consensu, & serenissimi principis voluntate declarat accersiri: gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui vitam actúsque vestros ita de præteritis fecit esse probabiles, vt omnium vos, quod est valde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fraternitatis tuæ per omnia consentimus. Atque omnipotentem Dominum deprecamur, vt charitatem vestram sicut sua gratia elegit, ita in omnibus sua protectione custodiat. Pallium verò ex more transmisimus, & vices vos Apostolicæ sedis agere iterata innouatione decernimus: admonentes vt ita vos circa subiectos debeatis exhibere placabiles, vt rectitudinem vestram diligere prouocentur potius quàm timere: Quorum si culpa fortè poposcerit, ita excessus emendare curabitis, vt paternum effectum de animo nullo modo relinquatis. Estote in custodia commissi gregis vigilantes atque solliciti, & disciplinæ zelo districti, ne lupus insidians, nec ouile turbare dominicum, nec nocere ouibus aliqua fraudis occasione præualeat. Animarum lucrum Deo nostro tota mentis intentione facere festinate, nomen nos pastoris non ad quietem, sed ad laborem suscepisse cognoscite. Exhibeamus ergo in opere quod signamur in nomine. Sacerdotij prærogatiuam si recta consideratione pensemus, sollicitis & bene gerentibus in honorem, negligentibus autem profectò erit in onus. Sicut igitur laborantes, & circa animarum salutem sollicitos hoc nomen ante Deum æternũ ducit ad gloriam, ita desides ac torpentes vrget ad pœnam. In lingua nostra vitam esse aliam plebs commissa agnoscat. Sit illis fraternitatis vestræ doctrina, gradus coërtionis stimulus, & vitæ imitationis exemplum. Quid enim diligere & quid timere debeant, charitatis vestræ sermo prædicationis aperiat, fructum efficacia vestra æternæ huiusmodi retributionis requirat. Inter hæc verò & huiusmodi ista vos principaliter deliberationis cura constringat, ne vnquam ordinationes facere tentetis illicitas, sed si quos ad clericatus ordinem, vel potiorem fortè gradum promoueri contigerit, non præmiis aut precibus, sed meritis ordinentur. In nulla ordinatione fraternitati vestræ commoda quolibet modo surrepant, ne laqueis Simoniacæ, quod absit, hæreseos illigetur. Quid enim prodest homini, sicut veritas docet, si totum mundum acquirat, & suæ faciat animæ detrimentum? Vnde necesse est vt Deum in omni quod gerimus, attendamus, peritura & temporalia contemnamus, atque ad æternitatis bona cordis desiderium dirigamus. Xenia autem vestræ sanctitatis suscipere omnino nolueram: quia valde esset incongruum, vt à prædatis atque afflictis fratribus munera percepisse videremur. Sed responsales vestri alio me argumento vicerunt, ad eum illa deferentes, à quo non posset oblatio vestræ fraternitatis repelli. Illud enim vobis præ vobis studendum est, vt venturo iudici animarum, sicut prædiximus, non peritura munera procuretis, quatenus & vos de vestra mercedis operatione, & nos pariter de nostra adhortatione respiciat.

Dist. 100. cap. Pallium.

Matth. 16.

Gregorius

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De lapsu presbyterorum, diaconorum, & subdiaconorum.
Caput LX.

Epist. 16.

Relectæ textus, quam fraternitas tua direxit epistolæ, sollicitudinem tuam diligenter innotuit. Sed cognita nos corporis tui molestia contristauit. Verũtamen dominica patienter debent sustineri flagella. Nam frequẽter ad emendationem ægritudo conceditur. Et hoc ante Deum hominem purgatum statuit, quod in hac illum ad præsens vita contristat. Vnde necesse est vt creatori nostro etiam in infirmitate positi gratias referamus, & vt in illa nobis vita castigatio ista proficiat exoremus. Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondentes, statuimus diaconum & abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidisse, ad sacrum ordinem non debere, vel posse vllo modo reuocari. Quem quidem sacro ordine priuatum in pœnitentiam deputare te conuenit. Cuius si postea actus, conuersatióque meruerit, priorem inter alios monachos, vbi tu tamen decreueris, standi locum obtineat. Subdiaconi quoque quos similis culpa constringit, ab officio suo irreuocabiliter depositi, inter laicos communionem accipiãt. In portu autem Veneris loco lapsi diaconi, alium qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturnium verò ex presbytero, vt nunquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cauere decreuimus. Sed eum in insula Gorgona atque Captaria sollicitudinem de monasteriis gerere, & in eo in quo est statu, sine cuiusquam aduersitate manere permittimus. Fraternitas ergo tua commissos sibi vigilanti cura custodiat, à malis actibus sua, vt valet, prædicatione corripiat: quatenus & officij sui inueniatur, sicut decet, implere propositum, & Deum sibi retributorẽ suæ faciat actionis existere. Nos verò omnino vos videre cupimus, atque in Deo de vestra præsentia & salute gaudere. Vestem verò ei quæ baptizanda est direximus, atque vt nobis talia scribatis, semper optamus. Codicem vero regulæ pastoralis domno Columbo presbytero transmittendum per harum portitorem direximus, quem vos nolite detinere. Nam vsui vestro alium sub celeritate transmittemus.

Parte. 1. di. 50. Præterea.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen.
De his qui depositi sunt quomodo ad pœnitentiam deputantur.
Caput LXI.

Epi. 17. Parte. 1. dist. 50. Si lapsis.

Si lapsis ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur, vigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ, dum pro reuersionis spe prauæ actionis desideria quisque concipere non formidat. Fraternitas siquidem vestra nos consulit, si Amandinus ex presbytero & abbate qui à suo est decessore culpa exigente depositus, in eo quo fuerat ordine constitutus, debeat reuocari. Quod quidem nec licet, nec fieri posse aliqua ratione decernimus. Eius tamen si conuersio fortè meruerit, sacro per omnia sicut & priuatus officio, in monasterio eum ante alios vt præuideritis monachos ordinate. Illud igitur præ omnibus studete, vt lapsos in sacrum ordinem nullius vobis supplicatio aliquo modo reuocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur esse vindicta. Vitalianum verò ex presbytero de quo scribitis vt districtè debeat custodiri, in Siciliam dirigi faciemus, vt spe discedendi sublata, in pœnitentiæ se saltem tunc lamenta cõstringat. Iobinum quoque de portu Veneris quondam diaconum & abbatem suo decreuimus priuãdum officio, atque vt alter in eius loco debeat ordinari, scripsimus. Similiter etiam & tres subdiaconos quos fraternitas vestra lapsos innotuit, à suo semper vacare, ac decernim⁹ priuatos officio, quibus nihil aliud quàm inter laicos sacra est præbenda communio. Saturum verò ex presbytero ne ad sacri ordinis ministerium præsumat vnquam accedere, deputauimus facere cautionem. Eúmque in eadẽ qua fuerat insula sacri ordinis priuatione volumus permanere: permittentes ei curam & sollicitudinem de monasteriis habere vel gerere, quoniam & ex suo lapsu cautiorem factum eum credimus commissos sibi iam nunc sollicitius custodire. De Ioanne autem Ecclesiæ vestræ notario charitas nos qua vos diligemus, olímque dileximus, vt scriberemus admonuit, ne dum eius culpa prouocat, aliquid quod ad peccatum pertinet, fieri mandaretis. Hoc ergo cauentes, Ecclesiæ vestræ res subtiliter modis quibus potueritis inquirite, dũmodo nec Deum offendatis, nec ille vos vnde apud homines accuset, valeat inuenire. Nam nos Ioannem non defendendo, vel contra rationem cõmendando eius personam, sed ne vestra magis anima, stimulante furore, in aliquo grauaretur, scripsimus. Vnde necesse est, vt sicut præfati sumus, Ecclesiam vestram subtili inuestigatione cum Dei timore perquirere minimè negligatis. Præterea multum nos de Fortunati persona charissimæ fraternitatis vestræ mirari fecit epistola. Sed aut à vobis minimè scripta ipsa dictata sunt, aut certè si vestra sunt, nos in eis fratrem nostrum dominum Constantinum nequaquam agnoscimus. Debuistis etenim & adhuc debetis attendere, quia pro vestra est opinione quod scribimus. Nã dum illic se prædictus Fortunatus violentiam sustinere, nec defensoris auxilio muniri potuisse commemorat, quid aliud nisi vestram attingit inuidiam? Ergo vt nec opinionem vestram hæc res apud quosdam obfuscet, nec Ecclesiæ vestræ sit, si bona causa est, detrimentum: instructam hîc debetis mandare personam, vt causæ qualitas trutinata sine vestra possit inuidia terminari: quoniam præsertim post eius querelã, si illic pro vestris partibus fuerit dicta sententia, non rationabiliter, sed sola potestate credetur superatus. Nos verò pro charitate qua vobis astringimur, quæ pro opinione vestra sunt, vt facere debeatis, non desistimus admonere: scientes quia etsi vos ad tempus adhortatio ista contristat, postea tamen deposita contentionis intentione lætificat.

Mense Septembri: Indictione xiij.

Gregorius Romano exarcho per Italiam.
De specioso presbytero, & sanctimonialibus ad seculum reuersis.
Caput. LXII.

Epi. 18.

Apud excellentiam vestram prauorum audacia correptionis debet aculeos, magis quàm defensionis inuenire solatium. Nam satis graue est, vt illic habere prauam contingat actionem refugium, vnde disciplinæ debet prodire censura. Peruenit itaque ad nos Speciosum quendam presbyterum, qui causa poscente in monasterio à Ioanne fratre & coëpiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui pastoris exinde voluntatem exiisse, & Ecclesiasticæ constitutionis vigore despecto, antedicto episcopo, vestra fretum tuitione, resistere. Quod quia excellentiæ vestræ sine dubio pulsat inuidiã, necesse est vt ab eius vos, habita discretione, debeatis tuitione suspendere: ne si nominis vestri occasione pastori suo inobediens vel contumax extiterit, ad tempus & vestros contra vos iudices defensare, atque excellentiam vestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de vestra discordia contristare. Comperimus præterea, quod dici nephas est, quasdam mulieres quæ nuncúsque in religioso atque monachico habitu permanserunt, sacram vestem & suam velaturam deponere, & coniugibus, quod sine graui referre non possumus dolore, sociari. Sed hoc quidem vt dicere vel attentare præsumant, fauoris vestri patrocinio fulciri dicuntur: quod nos credere peruersitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergo vt tanto vos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deũ nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæsumus, vt excellentia vestra in talium se causarum defensione non misceat: ne & Deus suam defendat iniuriam, & inter nos aliorum pariat culpa discordiam.

Mense Februario: Indictione xiij.

Gregorius Cypriano diacono.
De obitu Maximiani, & de episcopo eligendo. Caput LXIII.

Epi. 19.

Amarissimas tuæ dilectionis epistolas de domini Maximiani obitu mense Nouembri suscepi. Et quidem ille ad præmia desiderata peruenit, sed infelix populus Syracusanæ ciuitatis lugendus est, qui pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua sollicitudinem gerat, vt in eadem Ecclesia talis debeat ad ordinandum eligi, qui post domnum Maximianum eiusdem regiminis locum non videatur immeritò sortiri. Et quidem credo quòd Traianum presbyterum maxima pars eligat, qui, vt dicitur, bonæ mentis est, sed quantũ suspicor, ad regendum locum illum idoneus nõ est. Tamen si melior inueniri nõ valet, & ipse nullis

criminibus tenetur inuolutus, condescendi ad eum, cogente
nimia necessitate potest. Si autem mea voluntas ad hanc ele-
ctionem quæritur, tibi secretò indico quod volo: quia nul-
lus mihi in eadem Ecclesia post domnum Maximianum tam
dignus videtur quàm Ioannes archidiaconus Cathanensis
Ecclesiæ. Qui si fieri potest vt eligatur, credo quòd apta val-
de persona inueniatur. Sed ipse quoq; prius de criminib⁹ quę
impedire possunt, à te secretè requirendus est. A quibus si
liber inuentus fuerit, eligi iure potest. Quod cùm factum
fuerit, etiam frater & coëpiscopus noster Leo ei cessionem
præstare debebit, vt liber ad ordinandum possit inueniri.
Hæc ergo dilectioni tuæ indicare curaui: tuæ iam sollicitu-
dinis intererit, vt omnia sollicitè circunspicias, & ea quæ sunt
Deo grata disponas.

Gregorius Seuero Paulino.

Visitationem Ecclesiæ Rauennatis commendat.

Caput. LXIIII.

Episto.20.

OBitum Ioannis antistitis dicta relatio patefecit. Qua-
propter visitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ
operam solenniter delegamus: quam ita te conuenit exhibe-
re, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, mi-
nisterisque, vel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à
quoquam præsumatur Ecclesiæ, &c. secundum modum pr̨e-
habitum.

Gregorius Clero, ordini, & plebi consistenti Rauennæ.

De visitatore Seuero. *Caput.* LXV.

Episto.21.

VEstri antistitis obitum cognoscentes, curæ nobis fuit,
visitationem destitutæ Ecclesiæ fratri & coëpiscopo no-
stro Seuero Paulino solèniter delegare, cui dedimus in man-
datis: vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu,
ministerisque à quoquam vsurpari patiatur. Cuius vos assi-
duis adhortationibus conuenit obedire, &c. secundum mo-
rem habitum.

Gregorius Cypriano diacono.

De obitu Theodori, & alio episcopo eligendo. *Caput.* LXVI.

Episto.22.
12.Quæst.5.
Obitum.

OBitum Theodori episcopi dilectionem tuam iam cre-
dimus cognouisse. Sed quia ipse testamentum dicitur
condidisse, subtiliter te ne quid de rebus Ecclesiæ suæ con-
sumpsisset, oportet inquirere. Et siquidem eum exinde ali-
quid incongruè minuisse didiceris, ita age vt res ipse ab eo
cuius interest modis omnibus reparentur. Clerum verò &
populum loci ipsius admonere te conuenit, vt omni dilatio-
ne postposita, eligant qui sibi reuelante Deo debeat episco-
pus ordinari.

Gregorius Castorio Notario.

De morte Ioannis, & alio episcopo eligendo. *Caput.* LXVII.

Epistola.23.

NImis nos Ioannis fratris & coëpiscopi nostri mors co-
gnita contristauit. Maximè quòd ciuitas illa hoc tem-
pore amisit pastoralis curæ solatium. Quia igitur plurimæ v-
tilitates exposcunt, vt Ecclesię ipsi sacerdos sine mora Chri-
sto authore debeat ordinari, ideo experientiæ tuæ præcipi-
mus quatenus clerum & populum omni instantia studeat ad-
hortari, vt consecrandum sibi non differant eligere sacerdo-
tem. Quos tamen præ omnibus admonere te volumus, vt in
generali causa vtilitates proprias non attendant. Nulla ergo
sit in hac electione venalitas, ne dum præmia appetunt, di-
scretionem electionis amittant: & illum dignum ad hoc esse
arbitrentur officium, qui non meritis, sed datione placuerit.
Specialiter enim & absolutè cognoscant, quia non solùm in-
dignus est sacerdotio, sed & aliis profectò erit culpis obno-
xius, quisquis Dei donum præcij præsumpserit venalitate
mercari. Non itaque largus præmiis, sed dignus meritis eli-
gatur. Nam & electum & eligentes par pœna respiciet, si sa-
cerdotij sinceritatem mente sacrilega violare tentauerint. Si-
ue autem vnus, siue duo electi fuerint, quinque de priori-
bus presbyteris, & quinque de præcedètibus diaconis simul
venire per omnia commoneto. De clericis verò præter eos
qui venire deliberant, si quòs alios præsentes esse necessarios
æstimas, ad nos sine mora transmittito, vt ad ordinandum
Dei Ecclesiam, nec excusatio, nec aliqua possit præuenire
dilatio.

Gregorius Castorio diacono.

De peruersitate episcoporum, & Valerio monacho.

Capui. LXVIII.

Episto.24.

QVædam ad nos de Pisaurensi episcopo peruenerunt,
quæ indiscussa nullo modo sunt relinquenda. Propter-
ea experientiæ tuæ præcipimus, vt de vita & actibus ipsius
subtili indagatione studeat perscrutari. Et si quid fortasse re-
pererit, quod sacerdotij, quod absit, integritatem valeat ma-
culare, ad nos eum cum scriptis tuis de his quæ in veritate
cognoueris, omnimodo sub competenti cautela transmitte:
vt informati Deo reuelante subtilius veritatem, quid fieri de-
beat, pertractemus. Non solùm autem de eo, sed & de alio-
rnm quoque sacerdotum te vita conuenit esse sollicitum. Et
si de quolibet sinistrum quippiam sentire potueris, nobis re-
nuntiare festina, vt actuum prauitas salubriter cum Dei sola-
tio debeat emendari. Peruenit quoque ad nos Adeodatum
quendam ciuem Pisaurensem filio atque vernaculo suo de
quibusdam hæredibus institutis Thomam deputasse tuto-
rem: hanc conditionem adiiciens, vt si fortè hæredes ipsius
in pupillari ætate de hac vita transirent, omnis eius substantia
per manus antedicti tutoris debuisset pauperibus erogari.
Sed defunctis qui hæredes fuerunt instituti, ne defuncti pos-
sit voluntas impleri, suprascriptus tutor à quibusdam dicitur
impediri. Propterea si, sicut edocti sumus, ita esse in veritate
compereris, curæ atque sollicitudinis tuæ sit, antedictum tu-
torem rationabiliter tueri atque defendere, vt quæque sibi
iniuncta sunt, valeat effectui mancipare. Sed quoniam dici-
tur, eundem tutorem velle aliquid in diaconia quæ ibidem
constituta est emere, summopere ei solatiari festina, vt ea quę
mercedis intuitu piis causis relicta sunt, te concurrente sine
cuiusquam possint impedimento compleri. Valerianum ve-
rò monachum quem emendatum in monasterio beati Ioan-
nis in classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio sine
dubio volumus permanere. Præterea ne quam necessitatem
in expensis tua experientia patiatur, de reditibus sanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ, qui illic te prouidente aggregati sunt, om-
nes expensas tuas te facere volumus. Et si quid superfuerit,
nobis cum veneris defer.

Gregorius Vincomali defensori.

Dat sibi potestatem inter cæteros defensores. *Caput.* LXIX.

Episto.25.

ECclesiasticæ vtilitatis intuitu id nostro sedit arbitrio, vt
si nulli conditioni vel torpori teneris obnoxius, nec fui-
sti clericus alterius ciuitatis, aut in nullo tibi canonum ob-
uiant statuta, officium Ecclesiæ defensorum accipias: vt quic-
quid pro pauperum commodis tibi à nobis iniunctum fue-
rit, incorruptè & viuaciter exequaris, vsurus hoc priuilegio,
quod in te habita deliberatione contulimus: vt omnibus quę
tibi à nobis fuerint iniuncta, complendis operam tuam fide-
lis exhibeas, redditurus de actibus tuis sub Dei nostri iudi-
cio rationem. Hanc autem epistolam Paterio notario Ec-
clesiæ nostræ subscribendam dictauimus.

Mense Martio: Indictione decima tertia.

Gregorius Gaudentio episcopo Nolano.

De Capuanis clericis Neapoli degentibus. *Caput.* LXX.

Episto.26.

QVi Ecclesiasticis famulantur obsequiis, Ecclesiasticum,
vt possibilitas exigit, debent adipisci subsidium. Pro-
inde fraternitatem tuam præsentibus hortamur affatibus, vt
clericis Capuanæ Ecclesiæ, qui in ciuitate Neapolitana con-
sistunt, quartam in presbyterum eorum de hoc quod antè
Ecclesiæ singulis annis accesserit, iuxta antiquam consuetu-
dinem distribuere secundum personarum studeat qualita-
tem: quatenus aliquod stipendiorum habentes solatium, mi-
nisterium officiúmque suum circa eandem Ecclesiam deuo-
tiori mente prouocentur impendere. Præterea decem soli-
dos quos Rustico archidiacono suo Festus episcopus supra-
scriptæ Ecclesiæ abstulit, fraternitas tua, omni cessante am-
biguitate restituat: quia in tantam dicitur pauperiem perue-
nisse, vt conferendum illi potius esset, quàm aliquid ab eo
auferendum. Durum enim est & procul à sacerdotis officio,
personam positam sub necessitate negligere, & studio con-
gregandi indecenter inhiare pecuniis.

Gregorius Cypriano diacono.

De Cicerone monacho. *Caput.* LXXI.

Benenatus

Epist. 27.

BEnenatus frater & coëpiscopus noster, Ciceronem quẽdam monachum, qui pro suis excessibus à dilectissimo filio nostro diacono Petro, tunc autem subdiacono & rectore patrimonij nostri, est in pœnitentiam deputatus, iuris Ecclesiæ tuæ famulum esse perhibet, eúmque sibi cum rebus suis postulat debere restitui. Necesse est ergo vt dilectio tua studiosè perquirat. Et si ita verum esse constiterit, suprascriptum Ciceronem cum rebus suis quæ apud Faustinum defensorem dicuntur esse depositæ, domino Mirenatis Ecclesiæ sine aliqua dilatione restitue, vt postquam à monachica conuersatione culpæ lapsus arripuit, iugum domini sui quod euadere in conuersatione poterat, permanens recognoscat.

Mense Augusto: Indictione xiij.

Gregorius Cypriano Diacono.

De monachis Theodosii abbatis. *Caput* LXXI.

Epist. 28.

PEruenit ad nos insinuante Theodosio abbate monasterij sancti Martini, tres se illic in Sicilia monachos, quos pro vtilitate monasterij sui transmiserat, ibidem retinuisse: & petiit à nobis vt cum tuo eos solatio in suum debeat monasterium reuocare. Dilectio ergo tua quæ nos huiusmodi causas zelare feruenter cognouit, eos sollicita faciat indagatione perquiri, & inuentos ad suprascriptũm abbatem cui contumaces extiterunt, sub competenti cautela atque districtione transmitti. Esto itaque sollicitus ne regularis districtio vel dilatione aliqua, vel deputatorum remissione lædatur. Præsentium verò portitoribus qui pro agendis eiusdem monasterij vtilitatibus à supradicto Theodosio abbate noscuntur esse transmissi, in omnibus te instanter volumus præberi solatia, quatenus te cõcurrente, rationabiliter, quæ sibi iniuncta sunt, valeant explicare. Mancipia autem eiusdem monasterij quæ prædictus abbas ab hominibus Ecclesiæ nostræ indebitè perhibet detineri, necesse est te modis omnibus perscrutari. Et si ita repereris, sine aliqua ei facito dilatione restitui.

Gregorius Seuero scholastico Exarcho.

De Agilulpho rege Longobardorum. *Caput* LXXIII.

Epist. 29.

QVi assistunt iudicibus, & sinceris erga eos dilectionibus obstringuntur, illa eis suadere debent atque suggerere, quæ & animam saluẽt, & opinioni non derogent. Proinde quoniam nouimus quanta fidei sinceritate excellentissimum exarchum diligatis, idcirco magnitudini vestræ quæ acta sunt indicare curauimus, vt hæc cognoscentes, ad consentiendum eum rationabiliter prouocetis. Scitote autem quia Agilulfus Longobardorum rex generalem pacem facere non recusat, si tamen ei dominus Patricius iudiciũ esse voluerit. Nam multa sibi in locis suis intra pacis terminum queritur esse commissa. Et quoniam sibi, si ratio iudicantium inuenerit, satisfieri postulat, & ipse quoque se satisfacturum modis omnibus pollicetur, si quid à partibus suis constiterit in pace cõmissum. Quia ergo rationi non ambigitur conuenire quod petit, oportet esse iudicium, vt si qua ab vtraque parte malefacta sunt, componantur: dummodo generalis pax valeat Deo protegente firmari. Nam qualiter sit nobis omnibus necessaria, bene nostis. Sapienter itaque sicut consueuistis agite, vt excellentissimus exarchus ad hoc sine mora debeat consentire, ne per eum pax renui, quod non expedit, videat̃. Si enim consentire noluerit, nobiscũ quidem specialẽ pacem facere repromittit. Sed scimus quia & diuersæ insulæ & loca sunt alia proculdubio peritura. Hæc autem considerat, & pacem habere festinet, quatenus in hac saltem dilatione & nos quietem possimus habere ad modicum, & reipublicæ resistendi vires adiuuante Domino melius reparentur.

Gregorius Heliæ presbytero & abbati prouinciæ Isauriæ.

De Epiphanio diacono, & de solidis. *Caput* LXXIIII.

Epist. 30.

DVlcissima sanctitatis vestræ scripta suscepi, in quibus mihi satis fecistis, vt contristari non debeam quòd secundum meum desiderium ad beati Petri Apostolorum principis limina non venistis. Et ego quidem omnino vos videre volui, sed si molestia corporis aut ætatis infirmitas obstitit, aut impedimẽto fuit, hoc mihi sufficit vt vbicunq; tua sanctitas fuerit, pro me sollicitè oret: quia & si locis corpore diuidimur, charitate semper indisiuncti sum⁹. Euãgelistã autem sicut mãdastis transmisimus. Filium verò nostrum Epiphanium mandastis vt ad sacrum ordinem prouehere deberemus, vobísque transmittere. Sed in vno vos audiuimus, in alio autem minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac Ecclesia ordinem acceperit, egrediendi ex ea alterius licentiam non habet. Si ergo vos videre non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco. Solidos autem nobis voluistis pro necessitatibus cellæ quinquaginta transmitti, quos multum esse existimantes, ex eis nobis decem donastis, vt quadraginta mitteremus. Sed ne forsitan vel hoc graue esset, adhuc alios nobis ex eis estis dignati largiri. Sed quia vos valde in continentia nostra benignos inuenimus, eidem benignitati vice simili respondemus. Quinquaginta transmisimus, & ne forsitan minus esset, alios decem superaddidimus. Ne verò & hoc adhuc minus esset, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem vestram: quia de nobis ita præsumitis, sicut vos præsumere debetis. Sed per omnipotentem Dominum rogo, vt assiduas preces pro nobis faciatis, quatenus de peccatis in quibus obligatus teneor, & tribulationibus quibus premor, citius absoluar, & patriæ cœlestis gaudiis perfruar. Hoc autem quod pro me qualiter oratis, in epistolis vestris indicastis, cognoscite quia valde me releuauit. Sed iam post petitionem meã amplius facite, quàm etiam me non petente fecistis. Præfatum verò dilectissimum filium meum Epiphanium diaconum, quia huic Ecclesiæ diaconatu interueniẽte ligauimus, sanctitatem tuam non debet contristare, quòd sancto Petro Apostolorum principi, quia per temetipsum corpore nõ vales, ei per filium tuum ipse deseruias, vt lucro cœlestis remunerationis perfruaris. Sancta autem Trinitas sua te protectione custodiat, & in præsentis vitæ eremo à subsequentibus atque obuiãtibus hostibus tegat, vt & si qua sunt nostra præterita peccata relaxet, & ea quæ adhuc ante faciem veniunt, à nobis manu suæ pietatis amoueat. Ipsa te ducat & ipsa perducat, atque in æterno gaudio suscipiat. Det tibi ad electorum sortem pertingere, & pro peccatore me, vt absolui merear, orare.

Can. 1. 4. 1. Filium.

Mense Iunio. Indictione xiij.

Gregorius Mauricio Augusto.

Conqueritur se fatuum appellatum. De sacerdotibus honorandis exemplum ponit Constantini, & de frumentis. *Cap.* LXXV.

Epist. 31.

IN serenissimis iussionibus suis dominorũ pietas dum me de quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minimè pepercit. Nam in eis † vrbanæ simplicitatis vocabulo me fatuum appellat. In scriptura etenim sacra cùm in bona intelligentia ponitur simplicitas, sæpe prudẽtiæ aut rectitudini sociatur. Vnde etiam de beato Iob scriptũ est: Erat vir simplex & rectus. & beatus Paulus Apostolus admonet dicẽs: Estote simplices in malo, & prudentes in bono. Et per semetipsam veritas admonet dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colũbæ. Esse valde inutile iudicans, si aut simplicitati prudẽtia, aut prudentię simplicitas desit. Vt ergo seruos suos ad cũcta eruditos efficeret, esse eos & simplices sicut columbas, & prudẽtes vt serpentes voluit: quatenus in eis & serpẽtis astutia columbæ simplicitatem acueret, & columbæ simplicitas serpẽtis astutiam temperaret. Ego igitur qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Arnulphi astutia deceptus, nõ adiuncta prudentia simplex denuntior, constat proculdubio quia fatuus appellor: quod ita esse ego quoque ipse cõfiteor. Nam si hoc vestra pietas taceat, causæ clamant. Ego enim si fatuus nõ fuissem, ad ista toleranda quę inter Longobardorũ gladios hoc in loco patior, minime venissem. In ea autẽ re quam de Arnulpho perhibui, quia toto corde venire ad rempublicam paratus fuit, dum mihi non creditur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed & si sacerdos non sum, scio grauẽ esse hanc iniuriam sacerdoti, vt veritati seruiens, fallax credatur. Et dudum noui, quoniam Arnulpho plus est creditum quàm mihi: Leoni amplius est creditum quàm mihi: & nunc eis qui esse ad mediũ videntur, plus quam meis assertionibus credulitas impẽditur. Et quidem si terræ meæ captiuitas per quotidiana momenta nõ excresceret, de despectione

† al. vrbano, vel, vrbanè.

Iob. 1.

Roma. 16.

Matth. 10.

mea atque irrisione lætus tacerem. Sed hoc me vehementer affligit: quia ego vnde crimē falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Longobardorū iugo captiua. Dúmq; meis suggestionibus in nullo creditur, vires hostiū immaniter excrescunt. Hoc tamen piissimo domino suggero, vt de me mala omnia quilibet existimet: de vtilitate verò reipublicæ & causa ereptionis Italiæ non quibuslibet facilè pias aures præbeat, sed plus rebus quàm verbis credat. Sacerdotibus autem nō ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur: sed excellēti cōsideratione propter eum cuius serui sunt, eis ita dominetur, vt etiam debitā reuerentiam impendat. Nā in diuinis eloquiis aliquādo sacerdotes dij, aliquando angeli vocantur. Nā & per Moysen de eo qui ad iuramentū deducendus est, dicitur: Applica illum ad deos: id est ad sacerdotes. Et rursum scriptū est: Diis nō detrahes: scilicet sacerdotibus. Et Propheta ait: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituū est. Quid ergo mirum si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos autem angelos, aut deos ipse etiā appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur historia: quia cùm piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatæ accusationes cōtra episcopos fuissent, libellos quidē accusationis accepit, & eosdem qui accusati fuerant episcopos conuocans, in eorū conspectu libellos quos acceperat incendit, dicens: Vos dij estis, à vero Deo cōstituti. Ite, & inter vos causas vestras discutite, quia dignum non est vt nos iudicemus deos. In qua tamen sententia pie domine, sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui verum Deū nesciētes, deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum si Christianus imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, vt prædiximus, principes, honorem impendere sacerdotibus nouerunt, qui diis ligneis & lapideis seruiebāt? Hæc ergo pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim homo peccator sum. Et quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen illius esse remedium suspicor, si incessantib' quotidie plagis ferior. Et credo, quia eundē omnipotentem Dominum tantò vobis amplius placatis, quantò me ei malè seruientem districtius affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, & superuenientibus dominorum iussionibus inueni consolationes, quas non sperabā. Si enim possum has celeriter plagas enumero. Primum, quòd mihi pax subducta est, quam cum Longobardis in Thuscia positis sine vllo reipublicæ dispendio feceram. Deinde corrupta pace, de Romana ciuitate milites ablati sunt, & quidam alij ab hostibus occisi, alij verò Narniis & Perusij positi: & vt Perusium teneretur, Roma relicta est. Post hoc plaga grauior fuit aduentus Agilulphi, ita vt oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus ligatos qui ad Franciam ducebantur venales. Et quia nos qui intra ciuitatem fuimus, Deo protegente manus eius euasimus: quæsitum est vnde culpabiles esse videremur, videlicet cur frumenta defuerint, quæ in hac vrbe diu multa seruari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicaui. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia fateor: aduersa quælibet pati paratus sum, dummodo hæc omnia cum salute duntaxat meæ animæ euadam. Sed de gloriosis viris Gregorio præfecto & Castorio magistro militum non mediocriter sum afflictus, qui & omnia quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores vigiliarum & custodiæ ciuitatis, in eadē obsessione vehementissimos pertulerunt, & post hæc omnia graui dominorum indignatione percussi sunt. De quibus patenter intelligo: quia eos non sua acta sed mea persona grauat. Cum qua, quia pariter in tribulatione laborauerunt, post laborem pariter tribulantur. Quod autem dominorum pietas illud mihi pauendum, & terribile omnipotentis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dominum, ne hoc vlterius quidem faciat. Nam adhuc nescimus quis sibi qualis sit. Et Paulus egregius prædicator ait: Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Hoc tamen breuiter dico, quoniam indignus & peccator, plus de veniētis Iesu misericordia, quàm de vestræ pietatis iustitia præsumo. Et sunt multa quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ vos laudatis, ille reprehendet: & quæ vos reprehenditis, ille laudabit. Intermitto ergo incerta, ad solas lachrymas redeo, petens, vt idē omnipotentens Deus piissimum dominum nostrum, & sua hîc manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omnibus delictis inueniat. Et me ita placere, si necesse est, hominibus faciat, vt æternam eius gratiam non offendam.

Ca.11.q.1. Sacerdotibus. — *Exod.22.* — *Ibidem.* — *Mala.2.* — *2.Corin.4.*

Gregorius Mauricio Augusto.

De Ioanne episcopo Constantinopolitano, qui sibi vniuersale nomen arripuit. Et de peruersitate episcoporum. *Caput LXXVI.*

Piissimus atque à Deo constitutus dominus noster, inter cæteras augustorum ponderum curas, conseruandæ quoque sacerdotali charitati rectitudine studij spiritalis inuigilat: videlicet piè veracitérque considerans, neminem posse rectè terrena regere, nisi nouerit diuina tractare, pacémque reipublicæ ex vniuersalis Ecclesię pace pendere. Quæ enim serenissime domine virtus humana, quódque carnei robur brachij contra vestri Christianissimi culmen imperij irreligiosas præsumeret manus erigere, si studeret concors sacerdotum mens redemptorem suum pro vobis atque vt oportebat, meritis exorare? Aut quis ferocissimæ gentis gladius in necem fidelium tanta crudelitate grassaretur, nisi nostra vita qui sacerdotes nominamur, & non sumus, à prauissimis grauaretur, operibus? Sed dum nos competentia nobis relinquimus, & nobis incompetentia cogitamus, peccata nostra barbaricis viribus sociamus, & culpa nostra hostium gladios exacuit, quæ reipublicæ vires grauat. Quid autem dicturi sumus, qui populum Dei cui indignè præsumus, peccatorum nostrorum oneribus premimus? qui quod per linguam prædicamus, per exempla destruimus: qui iniqua docemus operibus, & sola voce ea quæ sunt iusta prætendimus. Ossa ieiuniis atteruntur, & mente turgemus. Corpus despectis vestibus tegitur, & elatione cordis purpuram superamus. Iacemus in cinere, & excelsa respicimus. Doctores humilium, duces superbiæ, ouina facie lupinos dētes abscondimus. Sed quis horum finis est, nisi quòd hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus? Quamobrem prouidentissmè piissimus dominus noster ad compescendos bellicos motus pacem quærit Ecclesiæ, atque ad huius compagem sacerdotum dignatur corda reducere. Quod quidem ego opto, atque quantum ad me attinet, serenissimis iussionibus obedientiam præbeo. Quia verò non causa mea, sed Dei est: & quia non solus ego, sed tota turbatur Ecclesia: quia piæ leges, quia venerandæ synodi, quia ipsa Domini nostri Iesu Christi mandata superbi atque pompatici cuiusdam sermonis inuentione turbantur: piissimus dominus locum feces vulneris, atque resistentem ægrum augustæ authoritatis vinculis constringat. Adstringendo eum, statum reipublicæ subleuatis: & dum talia reciditis, de regni vestri prolixitate tractatis. Cunctis enim Euangelium scientibus liquet, quòd voce dominica sancto & omnium Apostolorū Petro principi apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur: Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur: Ecce satanas expetiit cribrare vos sicut triticum, & ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi nō præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Ecce claues regni cœlestis accipit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur. Cura ei totius Ecclesiæ, & principatus committitur, & tamen vniuersalis Apostolus nō vocatur: & vir sanctissimus consacerdos meus Ioannes vocari vniuersalis episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere: O tēpora, ô mores. Ecce cuncta in Europæ partib' Barbarorū iuri sūt tradita. Destructę vrbes, euersa castra, depopulatæ prouinciæ, null' terrā cultor inhabitat: sæuiunt & dominantur

Epist.32. — *Ioan.21.* — *Lucæ.22.* — *Matth.16.*

minatur quotidie in necem fideliũ cultores idolorum: & tamen sacerdotes qui in pauiměto & cinere flětes iacere debuerũt, vanitatis sibi nomina expetũt, & nouis ac prophanis vocabulis gloriantur. Nunquid ego hac in re piissime domine propriam causam defendo? Nunquid specialem iniuriã vindico? & non magis causam omnipotentis Dei, & causam vniuersalis Ecclesię? Quis est iste qui contra statuta Euangelica, contra canonũ decreta, nouũ sibi vsurpare nomẽ præsumit? Vtinã vel sine aliorum immunitione vnus sit, qui vocari appetat vniuersalis. Et certè multos Constantinopolitanæ Ecclesiæ in hæreseos voraginem incidisse nouimus sacerdotes, & non solùm hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos. Inde quippe Nestorius, qui mediatorem Dei & hominum Iesum Christum duas esse personas existimans, quia Deũ fieri hominẽ potuisse non credidit, vsque ad Iudaicam perfidiam erupit. Inde Macedonius, qui consubstãtialẽ patri & filio spiritum sanctũ Deum esse denegauit. Si igitur illud nomẽ in ea Ecclesia sibi quisquã arripuit, quod apud bonorũ omniũ iudicium fuit: vniuersa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit, quando is qui appellatur vniuersalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum nomen istud blasphemiæ, in quo omnium sacerdotum honor adimitur, dum ab vno sibi dementer arrogatur. Certè pro beati Petri Apostolorum principis honore per venerandam Chalcedonẽsem synodũ Romano pontifici oblatum est. Sed nullus eorum vnquam hoc singularitatis vocabulum assumpsit, nec vti cõsensit ne dum priuatũ aliquid daretur vni, honore debito sacerdotes priuarentur vniuersi. Quid est ergo quòd nos hui' vocabuli gloriã & oblatã non quærimus, & alter sibi hanc arripere etiam non oblatã præsumit? Ille ergo magis est piissimorum dominorũ præceptione flectẽdus, qui præceptis canonicis obediẽtiam præbere contemnit. Ille coërcendus est, qui sanctę vniuersali Ecclesiæ iniuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoque imperij vestri se per priuatum vocabulũ superponit. Ecce omnes hac de re scandalum patimur. Ad vitam ergo rectam reuertatur author scandali, & omnia sacerdotũ iurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum seruus sum, inquantum ipsi sacerdotaliter viuunt. Nam qui contra omnipotentem Dominum per inanis gloriæ tumorem, atque contra statuta patrum suam ceruicem erigit, in omnipotẽti Domino confido, quia meam sibi nec cum gladiis flectit. Quid autem nuper in hac vrbe ex huius auditu vocabuli gestum sit, Sabiniano diacono ac responsali meo subtilius indicaui. Cogitet ergo dominorum pietas de me proprio suo, quem specialiter præ cæteris semper fouit atque continuit, qui & vobis obedientiam præbere desidero, & tamen de mea negligentia reperiri reus in superno tremẽdóque iudicio pertimesco. Ac secundũ petitionem prædicti Sabiniani diaconi, aut piissimus dominus ipsum dignetur iudicare negotium, aut sæpe nominatum virum, vt ab hac tandẽ intentione cesset deflectere. Si ergo iudicio pietatis vestrę iustissimo, vel clementibus admonitionibus cesserit, omnipotenti Deo gratias referimus, atque de concessa per vos omni Ecclesiæ pace gaudemus. Sinautẽ in eadem diutius contentione perstiterit, hac de re iam veritatis sententiam certam tenemus, quæ ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Et rursus scriptum est: Ante ruinã exaltabitur cor. Ego autem dominorum iussionibus obedientiam præbens, prædicto consacerdoti meo & dulciter scripsi, & humiliter, vt ab hac inanis glorię appetitione sese emẽdet ad monui. Si igitur me audire voluerit, habet deuotum fratrẽ. Si verò in superbia persistit, iam quid assequatur aspicio, quia illum sibi aduersarium inuenit, de quo scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Luca 14. & 18. *Prouer. 16.* *Iacob. 4.*

Gregorius Constantiæ Augustæ.

De peruersitate iudicij in Sardinia, & superbia Ioannis episcopi.

Caput LXXVII.

Epist. 33. *23. quæst. 2. Cum deuotis.*

CVm serenissimam dominam sciam de cœlesti patria atque animæ suæ vita cogitare, culpam me committtere vehementer existimo, si ea quæ pro timore omnipotentis Domini sunt suggerẽda, siluero. Dum in Sardinia insula multos esse gentiles cognouissem, eósque adhuc prauę gẽtilitatis more, idolorũ sacrificiis deseruire, & eiusdẽ insulæ sacerdotes ad prædicandum Redemptorem nostrũ torpentes existere, vnum illuc ex Italiæ episcopis misi, qui multos gentiliũ ad fidem Domino cooperante conuertit. Sed quidam rẽ mihi sacrilegam nuntiauit: quia hi qui in ea idolis immolant, iudici præmium persoluunt, vt eis hoc facere liceat. Quorum dum quidam baptizati essent, & immolare iam idolis desiuissent, adhuc ab eodem insulæ iudice etiam post baptismum præmium illud exigitur, quod dare prius pro idolorum immolatione consueuerant. Quem cùm prædictus episcopus increparet, tantum se suffragium permisisse respondit, vt nisi de causis etiam talibus impleri non posit. Corsica verò insula tanta nimietate exigentium, & grauamine premitur exactionum, vt ipsi qui in illa sunt, eadem quæ exiguntur, complere vix filios suos vendendo sufficiant. Vnde fit, vt derelicta pia republica, possessores eiusdem insulæ ad nephandissimam Longobardorum gentem cogantur effugere. Quid enim grauius, quid crudelius à Barbaris pati possunt, quàm vt constricti atque compresi suos vendere filios compellãtur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarũ partium chartularius tanta præiudicia tantásque oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, vt si velim acta eius singula quę ad me peruenerunt dicere, magno volumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima domina solerter aspiciat, & oppressorum gemit' compescat. Hæc enim ego ad piissimas aures vestras peruenisse non suspicor. Nam si peruenire potuissent, nuncusque minimè permansissent. Quæ piissimo domino apto sunt tẽpore suggerenda, vt ab anima sua, ab imperio, atque à filiis suis tale hoc tantúmque facinus peccatíque põdus amoueat. Qui scio quoniam dicturus est, quia nobis in Italiæ expensis transmittitur, quicquid de prædictis insulis aggregatur. Sed ego suggero, vt etsi minus expensæ in Italia tribuantur, à suo tamen imperio oppressorum calamitates non mitigantur. Nam idcirco fortasse tantæ expensæ in hac terra minus ad vtilitatem proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergò serenissimi domini nil cum peccato colligi. Nam scio, quia & si parum reipublicæ attribuitur vtilitatibus, ex eo multum respublica adiuuatur. Quam etsi fortasse contingat expensis minoribus minus adiuuari, melius est tamen temporaliter nos non viuere, quàm vos ad æternam vitam obstaculũ aliquod inuenire. Quæ enim mentes, qualia viscera parentum esse possunt, perpendite, quando filios suos distrahunt, ne torqueantur? Qualiter autem miserendum sit filiis aliorum, hoc bene sciunt qui habent proprios. Vnde mihi hæc breuiter suggesisse sufficiat, ne si ea quæ in his partibus aguntur, pietas vestra non cognosceret, me apud districtum Iudicem silentij mei culpa mulctaret.

Gregorius Constantię Augustę.

De superbia Ioannis episcopi: & de Maximo preuaricatore.

Caput LXXVIII.

Epi. 34.

OMnipotẽs Deus, qui pietatis vestræ cor suæ dextera maiestatis tenet, & nos ex vobis protegit, & vobis pro tẽporalibus actibus æternæ præmia remunerationis parat. Nã Sabiniano diacono responsali meo scribente cognoui in causis beati Petri Apostolorum principis contra quosdam superbos, humiles facieteríus & blandos, quanta se iustitia vestra serenitas impendat. Et in Redemptoris nostri largitate confido, quia bonum hoc in serenissimo domino & piissimis filiis in cœlestis quoque patriæ retributione recipietis. Nec dubium est peccatorũ vinculis solutos, æterna vos bona recipere, qui in causis eius Ecclesiæ ipsum vobis, cui potestas ligandi & soluendi data est, debitorẽ fecistis. Vnde adhuc peto, vt nullam præualere contra veritatẽ hypocrisim permittatis: quia sunt quidã qui iuxta egregij prædicatoris vocem, per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, qui veste quidẽ despecti sunt, sed corde tument. Et quasi in hoc mundo cuncta despiciunt, sed tamen ea quę mũdi sunt, simul cuncta adipisci quærunt. Qui indignos se omnibus hominibus fatentur, sed priuatis vocabulis cõtempti esse nõ possunt: quia illud appetunt, vnde omnibus digniores esse videãtur. Vestra itaq; pietas, quã omnipotẽs Deus cũ serenissimo domino vniuerso mũdo præesse cõstituit, illi per

fauorem iustitiæ famulatum suum reddat, à quo ius tantę potestatis accepit, vt quantò verius in executione veritatis authori omnium seruit, tantò securius commisso sibi mundo dominetur. Præterea indico, quia piissimi domini scripta suscepi, vt cum fratre & consacerdote meo Ioanne debeam esse pacificus. Et quidem sic religiosum dominum decuit, vt ista sacerdotibus præciperet. Sed cùm se noua præsumptione atque superbia idem frater meus vniuersalem episcopum appellet, ita vt sanctæ memoriæ decessoris mei tempore adscribi se in synodo tali hoc superbo vocabulo faceret, quamuis cuncta acta illius synodi sede contradicente Apostolica soluta sint, triste mihi aliquid serenissimus dominus innuit, quòd non eum corripuit, qui superbit, sed me magis ab intentione mea declinare studuit, qui in hac causa Euangeliorum & canonum statuta, humilitatis atque rectitudinis virtute defendo. Qua in re à prædicto fratre & consacerdote meo contra euangelicam sententiam, contra beatum quoque Petrum Apostolum, & contra omnes Ecclesias, contráque canonũ statuta agitur. Sed est omnipotens Dominus, in cuius manu sunt omnia, de quo scriptum est: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et quidem sæpe præfatus sanctissimus frater serenissimo domino multa suadere conatur: sed bene noui, qui tantæ illæ orationes eius & lachrymæ nil ei à quoquam contra rationem aut animam suam surripi permittunt. Triste tamen valde est, vt patienter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus frater & coëpiscopus meus solus conetur appellari episcopus. Sed in hac eius superbia quid aliud nisi propinqua iam Antichristi esse tempora designatur? quia illum videlicet imitatur, qui spretis in sociali gaudio Angelorum legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere dicens: Super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, & ascendam super altitudinem nubium, & ero similis Altissimo. Vnde per omnipotentem Dominum rogo, ne pietatis vestræ tempora permittatis vnius hominis elatione maculari, neque tam peruerso vocabulo vllum quoquo modo præbeatis assensum, atque hac in causa nequaquam me pietas vestra despiciat: quia etsi peccata Gregorij tãta sunt, vt pati talia debeat, Petri tamen apostoli peccata nulla sunt, vt vestris temporibus pati ista mereatur. Vnde iterum atque iterum per omnipotentem Dominum rogo, vt sicut parentes priores vestri principes sancti Petri Apostoli gratiam quæsierunt: ita vos quoque & hanc vobis quærere & conseruare curetis, & propter peccata nostra, qui eis indignè seruimus, eius apud vos honor nullatenus minuatur, qui & modò vobis adiutor esse in omnibus & postmodum vestra valeat peccata dimittere. Viginti autem iam & septem annos ducimus, quòd in hac vrbe inter Longobardorum gladios viuimus. Quibus quàm multa hac ab Ecclesia quotidianis diebus erogantur, vt inter eos viuere possimus, suggerenda non sunt. Sed breuiter indico, sicut in Rauennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ sacellarium habet, qui causis superuenientibus quotidianas expensas faciat, ita & in hac vrbe in causis talibus eorum sacellarius ego sum. Et tamen hæc Ecclesia, quæ vno eodémque tempore clericis, monasteriis, pauperibus, populo, atque insuper Longobardis tam multa indesinenter expendit, ecce adhuc ex omnium Ecclesiarum premitur afflictione, quæ de hac vnius hominis superbia multum gemunt, etsi nihil dicere præsumunt. Salonitanæ verò ciuitatis episcopus me ac responsali meo nesciente ordinatus est, & facta res est quæ sub nullis anterioribus principibus euenit. Quod ego audiens, ad eundem præuaricatorem qui inordinatè ordinatus est, protinus misi, vt omnino Missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent, quod ei sub excommunicationis interpositione mandaui. Et contempto me atque despecto, in audaciam quorumdam secularium hominum quibus denudata sua Ecclesia præmia multa prębere dicitur, nuncusque Missas facere præsumit, atque ad me venire secundum iussionem dominorum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidẽ Maximo qui me nesciente ordinatus est, hoc quòd in ordinatione sua me vel responsalem meum prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui, ac si me authore fuisset ordinatus. Alia verò peruersa illius, scilicet mala corporalia quæ cognoui, vel quia cum pecuniis est electus, vel quia excõmunicatus Missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita relinquere non possum. Sed opto, & Dominum deprecor, quatenus nihil in eo de his quæ dicta sunt, valeat inueniri, & sine periculo animæ meæ causa ipsius terminetur. Prius tamen quàm hæc cognoscantur, serenissimus dominus discurrente iussione præcepit, vt eum venientem cum honore suscipiam. Et valde graue est, vt vir de quo tanta nuntiantur, cùm antè requiri & discuti debeat, honoretur. Et si episcoporum causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrociniis disponunt, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed vt episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares iudices habeant, omnipotẽti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamen breuiter suggero, quia aliquantulum expecto, & si ad me diu venire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotenti Domino confido, quia longam piissimis dominis vitam tribuet, & nos sub manu vestra non secundum peccata nostra, sed secundum gratiæ suæ dona disponet. Hæc ergo tranquillissimæ dominæ suggero: quia integerrima serenitatis eius constantia quanto moueatur zelo rectitudinis atque iustitiæ non ignoro.

Prouer. 22. — *Esaiæ 14.* — *Parte. 1. Distin. 63. Salonitanæ.* — *21. quæst. 5. Si episcoporum.*

Gregorius Sebastiano episcopo Cerinienſi.

De malitia Romani, & de Bonifacio defensore. Cap. LXXIX.

Epist. 35.

DVlcissima atque suauissima fraternitati tuæ scripta suscepi. Quæ mihi quamuis nunquã desit à corde, sanctitatem tamen vestram quasi corporaliter præsentem fecerũt. Sed omnipotẽtem Dominum rogo, vt sua vos dextera protegat, nobísque & hîc tranquillam vitam, & quando ei placuerit præmia æterna concedat. Sed peto, si illo me amore diligitis, quo præsentem semper amastis, vt pro me enixius exoretis: quatenus omnipotens Deus à peccatorum meorum nexibus me citiùs soluat, & corruptionis huius pondere exutum suo cõspectu liberum existere faciat. Quamuis enim inæstimabilis sit cœlestis patriæ dulcedo quæ trahat: multi tamen in hac vita dolores sunt, qui ad amorẽ cœlestiũ quotidie impellant. Qui mihi in hoc ipso solùm vehementer placent, quia placere in hoc mundo aliquid nõ permittũt. Quæ enim frater sãctissime, de amici vestri domini Romani persona in hac terra patimur, loqui minimè valemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Longobardorum vicit: ita vt benigniores videãtur hostes qui nos interimunt, quàm reipublicæ iudices, qui nos malitia sua rapinis atq; fallaciis in cogitatione consumunt. Et vno tempore curam episcoporũ atque clericorum, monasteriorũ quoque & populi gerere, contra hostiũ insidias sollicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris, cuius doloris sit, vestra fraternitas tantò verius pensat, quantò me qui hæc patior, purius amat. Præterea debitum salutationis alloquium soluẽs, indico quòd ad me Bonifacio defensore referente peruenerit, quia vir sanctissimus pater noster domnus Anastasius patriarcha in vna suarum ciuitatum regendam vobis Ecclesiam committere voluit, & consentire noluistis. Quem sensum ac sapientiam vestram valde ego libenter amplexus sum, laudaui vehementer, & vos felices, me infelicem esse deputaui, qui hoc tali tempore regimẽ Ecclesię suscipere consensi. Si tamẽ animus vester fortasse fratribus condescendendo, & misericordiæ operibus intentus, ad hoc vnquam consentire decreuerit, peto vt amori meo alium minimè præponatis. Sunt enim in Sicilia insula Ecclesiæ vacantes episcopis, & si vobis placet authore Deo Ecclesiam regere, iuxta beati Petri apostoli limina, cum eius adiutorio melius potestis. Sin verò non placet, fœliciter insta, & pro nobis infelicibus exora. Omnipotens autem Deus in quocunque vos esse loco voluerit, sua protectione custodiat, & ad cœlestia vos dona perducat.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino, & Anastasio episcopo Antiocheno.

Vt communiter insequantur superbiam Ioannis episcopi. Ca. LXXX.

Dum

Epist. 39. Roma. 11. 1. Thes. 2.

DVm prædicator egregius dicat: Quamdiu quidem sum gentium Apostol⁹, ministerium meum honorificabo. qui rursus aliàs dicens: Facti sumus vt paruuli in medio vestrum: exemplũ proculdubio nobis se sequentibus ostendit, vt & humilitatem teneamus in mente, & tamen ordinis nostri dignitatem seruemus in honore, quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba. Ante hos siquidem annos octo sanctæ memoriæ decessoris mei Pelagij tempore, frater & coëpiscopus noster Ioannes in Constantinopolitana vrbe ex causa alia occasionem quærens synodum fecit, in qua se vniuersalem appellare conatus est. Quod mox idẽ decessor meus, vt agnouit, directis literis ex authoritate sancti Petri apostoli eiusdem synodi acta cassauit. Quarum videlicet epistolarum sanctitati vestræ exemplaria studui destinare. Diaconum verò qui iuxta morem pro responsis Ecclesiæ faciendis piissimorum dominorum vestigiis adhærebat, cum præfato consacerdote nostro Missarum solennia celebrare prohibuit. Cuius ego quoque sententiam sequens, similia prædicto consacerdoti nostro scripta transmisi, quorum exemplaria vestræ beatitudini censui transmittenda: hoc præcipuè intendens, vt hac de re, qua ex noua superbia tota vniuersalis Ecclesiæ viscera perturbantur, prius sæpefati fratris nostri animum modesta intentione pulsemus. Qui si nequaquàm à suæ elationis rigore voluerit inclinari, tunc quid fieri debeat, cum omnipotentis Dei solatio subtilius pertractetur. Sicut anim venerenda vestra sanctitas nouit, mihi per sanctam Chalcedonensem synodum pontifici sedis Apostolicæ, cui Deo disponente deseruio, hoc vniuersitatis nomen oblatum est. Sed nullus vnquàm decessorum meorum hoc tam prophano vocabulo vti consensit: quia videlicet si vnus patriarcha vniuersalis dicitur, patriarcharũ nomẽ cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à Christiana mente id sibi velle quempiam arripere, vnde fratrum suorum honorem imminuere ex quantulacunque parte videatur. Cùm ergo nos hunc honorem nolumus oblatum suscipere: pensate quàm ignominiosum sit hunc sibi quempiam violenter vsurpare voluisse. Propterea sanctitas vestra in suis epistolis neminem vnquam vniuersalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cùm alteri honorem offert indebitum. Nec hac in re de serenissimis dominis animum vestrum mordeat sinistra suspicio, quia omnipotentem Dominum metuit, & contra statuta Euangelica, contra sacratissimos canones agere aliquid nullo modo consentit. Ego verò quamuis à vobis per longa terrarum atque maris spatia disiunctus sim, sum tamen omnino vobis corde coniunctus. Ideóque de vestra beatitudine erga me modis omnibus cõfido: quia cùm me vicissim diligitis, à me non longè estis. Vnde magis gratias referimus grano illi synapis, qui ex mordici despicabilísque seminis speciei, ita est ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus vsquequaque diffusus, vt in eis volatilia cœli cuncta nidificent. Gratiáque sit fermento illi quod tribus farinæ satis totius humani generis massam in vnitate conspersit. Atque paruo lapidi, qui abscissus de monte sine manibus, occupauit vniuersam faciem orbis terræ. Qui ad hoc se vsquequaq; distẽdit, vt ex omni humano genere in vnitatem redacto totius corpus perficeretur Ecclesiæ, atque ita ad totius compaginis pertineret commodum, membrorum partialis ista distinctio. Vnde nos quoq; à vobis nõ longè sumus: quia in illo qui vbique est, vnum sumus. Agamus ergo ei gratias, qui solutis inimicitiis, in carne sua fecit, vt in omni orbe terrarum vnus esset grex, & vnum ouile sub se vno pastore, memores semper quid nos prædicator veritatis admoneat, dicens: Sollicitiseruare vnitatem spiritus in vinculo pacis &, Pacem sectamini cum hominibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Qui aliis quoque discipulis dicit: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Vidit enim pacem bonos cum malis habere non posse: & idcirco sicut nostis præmisit, Si fieri potest. Sed quia pax nisi in duabus partibus firmari non valet, cùm hanc mali fugiunt, boni tenere medullitùs debent. Vnde & mirè dicitur, Quod ex vobis est: vt videlicet in nobis maneat, etiam cùm à prauorum hominum mente repellitur. Quam videlicet pacem tunc veraciter tenemus, cùm superborum culpas, cum charitate simul & iustitia insistente prosequimur, cùm eos diligimus, & eorũ vitia odio habemus. Opus quippe Dei homo est, sed opus hominis vitiũ. Nos ergo discernamus quid Deus, quid autem homo fecerit: & neque propter errorem odio habeamus hominẽ, neq; propter hominẽ diligamus errorẽ. Vnita ergo mente insequamur in homine malũ superbiæ, vt ab hoste suo videlicet errore prius ipse homo liberetur. Præstabit vires omnipotens Redẽptor noster charitati atq; iustitiæ, præstabit nobis longè à nobis positis vnitatem spiritus sui ipse cuius artificio quasi in arcæ modum quatuor mundi constructa lateribus, atque imputribilium lignorũ cõpage, & bitumine charitatis adstricta, nullius aduersitate spiritus, nullius veniẽtis extrinsecus tumore fluct⁹ perturbetur Ecclesia. Sed quemadmodum illius gubernante gratia petẽdum est, vt nulla nos superueniens exterius vnda cõturbet: ita ex totis orandum est visceribus frater charissime, vt suæ prouidentiæ dextera cumulum sentinæ in nobis interioris exhauriat. Aduersarius quippe diabolus qui cõtra humiles sæuiens, sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret, nõ iam, vt cernimus, caulas circuit, sed ita validè in quibusdam Ecclesiæ necessariis membris dentes figit, vt nulli sit dubiũ, quia nisi vnanimiter fauente Domino cunctorũ prouida pastorũ turba cõcurrat, omne, quod absit, citius ouile dilaniet. Perpendis frater charissime, quis è vicino subsequitur, cuius & in sacerdotibus erumpunt tam peruersa primordia. Quia enim iuxtà est ille de quo scriptum est: Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ: quod non sine graui dolore dicere cõpellor, frater & coëpiscopus noster Ioannes mandata Dominica, Apostolica præcepta, regulas Patrũ despiciens, cum per elationẽ præcurrere conatur in nomine. Vestræ autẽ beatitudini indicet omnipotens Deus, quàm graui cõsiderationis hui⁹ gemitu torqueor. quòd ille quondã mihi modestissimus, ille omnibus dilectus, ille qui in eleemosynis, orationibus, atq; ieiuniis videbatur occupat⁹, ex eo in quo sedebat cinere, ex ea quã prætendebat humilitate, iactantiã sumpsit, ita vt vniuersa sibi tentet adscribere, & omnia quæ soli vni capiti cohærẽt, videlicet Christo, per elationẽ põpatici sermonis eiusdẽ Christi sibi studeat mẽbra subiugare. Nec mirũ, quod ille tentator qui initium omnis peccati scit esse superbiam, & tunc ea in primo homine ante omnia vsus est, & nunc eam quibusdã hominibus ponit in fine virtutum: vt qui aliquatenus bonis vitæ studiis eius videbantur crudelissimas manus effugere, eis in ipsa meta boni operis, & in ipsa quodãmodo apponat perfectionis cõclusione tendiculum. Vnde magnopere orandũ est, & omnipotens Deus assiduis precibus implorandus, vt hunc à mente illius auertat errorẽ, hoc ab vnitate atque humilitate Ecclesiæ malũ superbiæ & confusionis amoueat. Et fauente Domino omnibus viribus concurrẽdũ atque prouidendũ, ne in vnius veneno sermonis viuentia in Christo corpore mẽbra moriantur. Si enim hoc dici licẽter permittitur, honor patriarcharũ omniũ negatur. Et cùm fortasse is in errore perit, qui vniuersalis dicitur, nullus iã episcopus remãsisse in statu veritatis inuenitur. Oportet ergo vt cõstãter ac sine præiudicio seruetis sicut accepistis Ecclesias, & nihil sibi in nobis hæc tẽtatio diabolicæ vsurpationis adscribat. State fortes, state securi, scripta cũ vniuersalis nominis falsitate, nec dare vnquã, nec recipere præsumatis. Omnes episcopos curæ vestræ subiectos, ab huius elationis inquinatione prohibete: vt vniuersa vos Ecclesia patriarchas, nõ solùm in bonis operibus, sed in veritatis authoritate cognoscat. Si qua autẽ forsan aduersa subsequũtur, vnanimiter persistẽtes, etiã moriendo debemus ostendere, quia in dãno generalitatis nostrũ specialiter aliquid non amamus. Dicamus cũ Paulo: Mihi viuere Christus est, & mori lucrũ. Audiamus quod primus omniũ pastorũ dicit: Si quid patimini propter iustitiam, beati eritis. Mihi enim credite, quia honorem quẽ pro prædicanda veritate suscepimus, si necessitatis causa exigat, securiùs pro eadẽ veritate relinquimus, quàm tenemus. Pro me autem, sicut vestram charissimam beatitudinem decet, orate: vt hoc quod vobis loqui audeo, operibus ostendam.

Ephe. 4. Hebr. 12. Rom. 12. 1. Pet. 5. Iob 41. Philip. 1. 1. Petr. 3.

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno.

Congratulatur de reuersione eius. Caput LXXXI.

Epist. 37.

GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia magnus ille fluuius qui quondam arentia Antiochiæ saxa reliquerat, tandem ad proprium alueum reuersus, subiectas & iuxtà positas valles rigat, vt & vnum tricesimum, & aliud sexagesimum, aliud verò centesimũ fructum ferat. Iam nunc dubium nõ est, multos in eius vallibus animarum flores excrescere, eósque ad maturos fructus per linguæ vestræ fluẽta peruenire. Vnde omnipotenti Deo debitam laudem cordis atque oris vocibus ex omnibus medullis reddimus, & in vestra beatitudine non vobis tantummodo, sed omnibus qui vobis subiacent, congaudemus. Suscepi verò epistolas dulcissimæ mihi atq; suauissimæ sanctitatis vestræ, ipsum, vt ita dicam, laborem† sudentes. Et quidem scio, quòd post illa quietis culmina, in quib^9 secreta cœlestia cordis tãgebas manu, graue valde sit exteriora tolerare. Sed memento, quia Apostolicam sedem regis, & dolorem citius tẽperas, quoniam omnibus omnia factus es. In libris Regum, sicut perfecta vestra sanctitas nouit, quidam describitur, qui vtraq; manu pro dextera vtebatur. In qua re ego de dulcissimo atque sanctissimo dudum patrono domno Anastasio dubius non sum: quia dum terrena opera ad cœlestem vtilitatem pertrahit, in vsum dextræ vertit sinistram, vt cœlestis intentio opus suum videlicet dextra peragat, & cura temporalium dum ad iustitiæ vtilitatem ducitur, ad fortitudinem dextræ sinistra permutetur. Equidem hæc esse sine graui labore & tędio, nequaquã possunt. Sed recordemur labores pręcedentium, & dura non erunt quæ toleramus. Per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Et supra modum grauati sumus: supra etiam virtutem, ita vt tæderet nos viuere. Sed & ipsi in nobis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis. Et tamen non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quę reuelabitur in nobis. Quomodo igitur sine labore transire possumus æstum huius seculi, infirmæ nos oues, in quo grauiter sudasse nouimus & arietes? Quantas verò in hac terra tribulationes de Longobardorũ gladiis, de iniquitatibus iudicum, de insolẽtia atque importunitate causarum, de cura subiectorum, de molestia etiam corporis patior, explere nec calamo, nec lingua sufficio. De quib^9 & si qua breuiter possum loqui, dubito ne vestræ sanctissimæ pietati, dum de suis tribulationibus affligitur, etiam meas augeã. Sed omnipotens Deus, & suæ largitate pietatis sanctissimæ vestræ beatitudinis mentẽ omni consolatione repleat, & indignũ me aliquando ab his quæ patior malis quiescere pro vestra intercessione concedat, Amen. Gratia. Quæ videlicet verba de scriptis vestris accepta, idcirco in meis epistolis pono, vt de sancto Ignatio vestra beatitudo cognoscat: quia non solùm vester est, sed etiam noster. Sicut enim magistrum eius Apostolorũ principem habemus cõmunem, ita quoque eiusdem principis discipulum nullus nostrûm habet priuatũ. Benedictionẽ autem vestram qua debuimus, mente suscepimus, bene redolentẽ, bene sapientem. Et omnipotenti Deo gratias agimus: quia & odora sunt & sapora quæ agitis, quę dicitis, quę datis. De vita igitur vestra dicamus pariter, dicam^9 omnes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.

† al. suadentes.

Act. 14.

2. Corin. 1.

Rom. 8.

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano.

De pace sanctæ Ecclesiæ ab eo per vniuersale nomen turbata. De synodo per Pelagium papam cassata. Exemplum proponit diaboli contra Deum superbientis. Et de superbia eius nimia.

Caput LXXXII.

Epist. 38.

EO tempore quo fraternitas vestra in sacerdotalem honorem prouecta est, quantam Ecclesiarum pacem atque concordiã inuenerit, recolit. Sed quo ausu, quóve tumore nescio, nouũ sibi conata est nomen arripere, vnde omniũ fratrum corda potuissent ad scandalum peruenire. Qua in re vehementer admiror, quia ne ad episcopatum venire potuisses, fugisse velle te memini. Quẽ tamen adeptum ita exercere desideras, ac si ad eũ ambitioso desiderio cõcurrisses. Qui enim indignũ te esse fatebaris, vt episcopus dici debuisses, ad hoc quãdoque perductus es, vt despectis fratrib^9, episcopus appetas solus vocari. Et quidẽ hac de re sanctę memorię decessoris mei Pelagij grauia ad sanctitatẽ vestram scripta trãsmissa sunt. In quibus synodi quæ apud vos de fratris quondã & consacerdotis nostri Gregorij causa congregata est, propter nephandum elationis vocabulum, acta dissoluit: & archidiaconum quem iuxta morẽ ad vestigia dominorum trãsmiserat, Missarum vobiscum solennia celebrare prohibuit. Post eius verò obitum, cùm indignus ego ad Ecclesiæ regimen adductus sum, & antè per alios responsales meos, & nũc per communẽ filium meum Sabinianum diaconum alloqui fraternitatẽ vestram, vt à tali se præsumptione cõpesceręt, nõ equidẽ scripto, sed nudo sermone curaui. Et si emendari nolet, eum Missarum solennia cum fraternitate vestra celebrare prohibui, vt sanctitatem vestram prius sub quadam verecundiæ reuerentia pulsarem: quatenus si emendari nephandus ac prophanus tumor verecundè non posset, tunc ad ea debuisset quæ sunt districta atque canonica perueniri. Et quia resecanda vulnera prius leui manu palpanda sunt: rogo, deprecor, & quanta possum dulcedine exposco, vt fraternitas vestra cunctis sibi adulantibus, atque erroris nomen deferentibus, contradicat, nec stulto ac superbo vocabulo appellari consentiat. Verè enim flens dico, atque ex intimo viscerum dolore peccatis meis reputo, quòd ille meus frater nuncusque ad humilitatem reduci non valuit, qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, vt aliorum animas ad humilitatem perducat: quòd ille qui veritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoque deprecante consensit. Perpende rogo, quia in hac præsumptione temeraria pax totius turbetur Ecclesiæ, & gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ. In qua nimirum ipse tantum crescere poteris, quantũ penes temetipsum decreueris. Tantóque maior effceris, quantò te à superbi & stulti vocabuli vsurpatione restringis. Atque in tantum proficis, in quantum tibi non studueris derogando fratribus arrogare. Humilitatem ergo frater charissime, totis visceribus dilige, per quam cunctorũ fratrum concordia, & sanctæ vniuersalis Ecclesiæ vnitas valeat custodiri. Certè Paulus Apostolus cùm audiret quosdam dicere: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ: hanc dilacerationem corporis dominici, per quam membra eius aliis quodammodo se capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens exclamauit, dicens: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Sic ergo ille membra dominici corporis certis extra Christũ quasi capitibus, & ipsis quidem Apostolis subiici particulariter euitauit: tu quid Christo, vniuersalis scilicet Ecclesiæ capiti, in extremi iudicicij es dicturus examine, qui cuncta eius membra tibi met conaris vniuersalis appellatione supponere? Quis rogo in hoc tam peruerso vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorũ legionibus, secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, vt & nulli subesse, & solus omnibus præesse videretur? Qui etiam dixit: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meũ. Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Quid enim fratres tui omnes vniuersalis Ecclesiæ episcopi, nisi astra cœli sunt? Quorũ vita simul & lingua inter peccata, erroréque hominum quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temetipsum vocabulo elationis pręponere, eorúmque nomen tui comparatione calcare: quid aliud dicis, nisi in cœlum cõscendam: super astra cœli exaltabo solium meum? An non vniuersi episcopi nubes sunt, qui & verbis prædicationis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum vestra fraternitas despiciẽs, sub se premere conatur: quid aliud dicit nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur, Ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cùm flens conspicio, & occulta Dei iudicia pertimesco, augentur lachrymæ, gemitus se in meo corde non capiunt, quòd ille vir sanctissimus dominus Ioannes, tãtæ abstinentię atque humilitatis, suorum familiarium seductione linguarum ad tantam superbiam erupit, vt in appetitu peruersi nominis illi esse conetur similis, qui dum superbè esse similis Deo voluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, & ideo veram beatitudinem perdidit, quia falsam gloriam quæsiuit. Certè Petrus Apostolus primum membrum sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ est. Paulus, Andreas, Ioannes, quid aliud

1. Corin. 1.

Esaia. 14.

aliud,quàm singularium sunt plebium capita? Et tamen sub vno capite omnes membra sunt Ecclesiæ. Atque vt cuncta breui cingulo lo cutionis astringam:sancti ante legem,sancti sub lege,sancti sub gratia,omnes hi perficientes corpus Domini, in membris sunt Ecclesiæ constituti, & nemo se vnquam vniuersalem vocare voluit. Vestra autem sanctitas agnoscat quantum apud se tumeat,quæ illo nomine vocari appetit, quo vocari nullus præsumpsit, qui veraciter sanctus fuit.Nunquid nam,sicut vestra sanctitas nouit,per venerandum Chalcedonense concilium huius Apostolicæ sedis antistites,cui Deo disponente deseruio,vniuersales oblato honore vocati sunt? Sed tamen nullus vnquam tali vocabulo appellari voluit,nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit: ne si sibi in pontificatus gradu gloriã singularitatis arriperet, hanc omnibus fratrib' denegasse videret. Sed hæc,scio,quia vestræ sanctitati ab illis oriunt, qui nobis deceptiosa familiaritate deseruiunt: contra quos peto, vt vestra fraternitas solerter inuigilet, nec se eorum verbis fallendum præbeat. Tantò enim maiores hostes credendi sunt, quantò magis laudibus adulantur. Relinque tales, & si omnino decepturi sunt,saltem terrenorum hominum, & non sacerdotum corda decipiant. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Vos autẽ cum Propheta dicite: Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, Euge euge. Et rursus: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Vnde & bene quidam sapiens admonet.:Multi sint pacifici tui, consiliarius autem sit vnus tibi de mille. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Antiquus enim hostis cor robustum irrumpere non valet,subiectas ei infirmas personas quærit,& quasi contra alta mœnia scalis appositis ascendit. Sic Adam per subiectam mulierem decepit.Sic beato Iob cùm filios occidit, infirmam mulierem reliquit:vt qui eius cor per se minimè poterat, saltem si posset per mulieris verba penetraret. Quicunque ergo iuxta vos infirmi ac seculares sunt, in sua semper persuasione atque adulatione frangantur: quia inde æternas Dei inimicitias pariunt, vnde ipsi peruersi amatores videntur.Certè olim clamabatur per Apostolum Ioãnem: Filioli, nouissima hora est,secundũ quod Christus prædixit. Pestilentia & gladius per mundum sæuit,gentes insurgunt gentibus,terra concutitur,orbis cum habitatoribus suis terra dehiscente sorbetur. Omnia enim quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbiæ propè est, & quod dici nephas est sacerdotum est præparatus exitus:quia ceruici militant elationis, qui ad hoc positi fuerant,vt ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re,etiam si nostra lingua minimè contradicat, illius virtus cõtra elationem in vltionem erigitur,qui superbiæ vitio per semetipsum specialiter aduersatur.Hinc enim scriptũ est:Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Hinc rursus dicitur:Immũdus est apud Deum qui exaltat cor. Hinc contra superbientem hominem scriptum est: Quid superbis terra & cinis? Hinc per semetipsam veritas dicit: Omnis qui se exaltat,humiliabitur.Quæ vt nos ad viam vitæ per humilitatem reduceret,in semetipsa dignata est, quod nos admonet, demonstrare, dicẽs: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Ad hoc nanque vnigenitus Dei filius formã infirmitatis nostræ suscepit: ad hoc inuisibilis, non solùm visibilis, sed etiã despectus apparuit:ad hoc contumeliarũ ludibria,illusionũ probra,passionũ tormenta tolerauit,vt superbum nõ esse hominẽ doceret humilis Deus.Quanta igitur humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam, is qui sine æstimatione magnus est, vsque ad passionem mortis factus est paruus? Quia enim originẽ perditionis nostræ se prębuit superbia diaboli, instrumentũ redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter omnia conditus,videri supra omnia voluit elatus.Redẽptor autẽ noster magnus manens supra omnia,fieri inter omnia dignatus est paruus.Quid ergo nos episcopi dicim',qui honoris locũ ex Redẽptoris nostri humilitate suscepimus, & tamẽ superbiam hostis ipsius imitamur? Ecce nouimus Creatorẽ nostrũ de suæ celsitudinis culmine, vt humano generi daret gloriã, descendisse:& nos de infimis creati,de fratrum minoratione gloriamur.Humiliauit se vsque ad nostrum puluerẽ Deus,& in cœlos os suum ponit,& super terram lingua pertrãsit pul-

Lucæ 9. Psal.69. Psal.140. Gene.3. 1.Ioan.2. Iaco.4. Ecclẽs.10. Luc.14. & 18. Matth.11.

A uis humanus,& non erubescit:non metuit extolli homo putredo,& filius hominis vermis.Reducamus ad animum frater charissime,hoc quod per sapientissimum Salomonem dicitur:Ante tonitruum præibit coruscatio,& ante ruinam exaltabitur cor. Vbi è diuerso subiungitur, Ante gloriam humiliabitur.Humiliemur ergo mente,si ad solidam conamur venire celsitudinem. Nequaquam per elationis fumũ oculi cordis obscurentur:qui quantò magis excreuerit, tantò celeriùs euanescit.Pensemus quid nos præcepta admoneant Redemptoris nostri dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hinc etiam per Prophetam dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? Certè cùm Dominus ad humilitatis viam adhuc infirmantia discipulorũ corda reduceret,dixit: Si quis vult inter vos primus esse,erit omnium minimus. Qua in re apertè cognoscitur,quoniam ille veraciter sublimis est, qui in suis cogitationibus humiliatur. Formidemus ergo in illorum numerum adscribi, qui primas B in synagogis cathedras quærũt:& salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Quo contrà discipulis Dominus dicit: Vos autem nolite vocari Rabbi. Vnus enim magister vester est, vos autem omnes fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram:vnus est enim pater vester. Quid ergo frater charissime, in illo terribili examine venientis Iudicis dicturus es,qui non solùm pater,sed etiam generalis pater in mundo vocari appetis? Caueatur ergo malorum praua suggestio, fugiatur omnis instigatio diaboli. Oportet quidẽ vt veniant scandala: veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit. Ecce ex hoc nephando elationis vocabulo Ecclesia scinditur. Fratrum omnium corda ad scandalum prouocantur. Nunquídnam mente excidit, quod veritas dicit: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris? Scriptum verò est: Charitas non quærit quæ sua sunt. Ecce vestra fraternitas sibi arrogat etiam aliena. Rursus scriptum est: Honore inuicem C præuenientes. Et tu conaris eum omnibus tollere, quem tibi illicitè desideras singulariter vsurpare. Vbi est frater charissime,quod scriptum est: Pacem habete cum omnibus & sanctimoniam,sine qua nemo videbit Deum? Vbi est quod scriptum est:Beati pacifici,quoniam filij Dei vocabuntur? Cõsiderare nos conuenit,ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat,& per illam coinquinentur multi. Quod tamen si considerare negligimus,contra tantæ elationis tumorem iudicia superna vigilabunt. Et nos quidem in quos talis tantáq; per ausum nepharium culpa committitur, seruamus quod veritas præcepit dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade,& corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos,vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ego itaque per responsales meos semel & bis D verbis humilibus hoc quod in tota Ecclesia peccatur, corripere studui, nunc per me scribo. Quicquid facere humiliter debui,non omisi. Sed quia in mea correptione despicior, restat vt Ecclesiam debeam adhibere. Hæc itaque dicens, omnipotens Deus fraternitati vestræ indicet,quãto circa vos amore constringor: quantúmq; in hac causa non contra vos, sed pro vobis lugeo. In qua tamen præceptis Euangelicis,institutionibus canonum, vtilitatibus fratrum personam præponere nõ possum,nec eius quem multum amo. Scripta autem sanctitatis vestræ dulcissima atque suauissima de causa presbyterorum Ioannis & Athanasij suscepi, de qua vobis in subsequentibus Domino adiuuante respondebo:quia sub tantis tribulationibus circunfusus Barbarorum gladiis premor, vt nõ dico multa tractare,sed mihi respirare vix liceat.

Eccle.32. Matth.5. Esaiæ.66. Matth. 20. Matth.20. et Mar.10. Matth.23. Ibidem. Matth.18. Ibidem. 2.Cor.13. Roma.12. Ibidem. Matth.5. Matth. 18.

Gregorius Aniano diacono Constantinopolitano.

De superbia Ioannis episcopi vitanda.

Caput LXXXIII.

Epist.39.

De causa fratris nostri viri reuerentissimi Ioannis episcopi Constantinopolitani, duas epistolas facere volui. Sed vna breuiter facta est,quæ vtrunque habere videtur ad-

mixtum, id est, & rectitudinem, & blandimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam quam nũc direxi, propter voluntatem imperatoris dare studeat. Nam de subsequenti talis alia trãsmittitur, de qua eius superbia non lætetur. Ad hoc enim vsque peruenit, vt sub occasione Ioannis presbyteri gesta huc trasmitteret, in quibus se penè per omnem versum οἰκουμενικὸν patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisim illius superna maiestas soluet. Miror autem quòd dilectionem tuam fallere potuit, vt permitteres domino imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admonerer, vt cum eo pacem habere debuissem. Qui si iustitiam tenere vult, illum debuit admonere, vt se à superbo vocabulo compesceret, & protinus inter nos pax fieret. Tamen qua id calliditate à prædicto fratre nostro Ioanne factum sit, minimè, suspicor, pensasti. Idcirco enim hoc ille fecit, vt audiretur dominus imperator, & ille in sua vanitate confirmatus esse videretur: aut non à me audiretur, & eius animus contra me irritaretur. Sed nos rectam viam tenemus, nihil in hac causa aliud nisi omnipotentem Dominum metuentes. Vnde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia quæ in hoc seculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat: in omnipotentis Dei gratia, atque beati Petri Apostoli adiutorio confidat. *Ioan. 14.* Vocem veritatis recolat dicentis: Maior est qui in cœlis est quàm qui in mundo. & in hac causa quicquid agendum est, cum summa authoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladiis nullo modo possumus: postquam pro vtilitate reipublicæ, argentum, aurum, mancipia, vestes perdidimus: nimis ignominiosum est, vt per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto vocabulo cõsentire, nihil est aliud, quàm fidem perdere. Vnde sicut tibi iam transactis epistolis scripsi, nunquam cum eo procedere præsumas.

Gregorius Theodoro medico.

Gratias refert de pecunia pauperibus transmissa. *Ca. LXXXIIII.*

Epist. 40. Ago omnipotenti Deo gratias: quia eorum qui se vicissim veraciter diligunt, loca animum non diuidunt. Ecce enim dulcissime & gloriosissime fili longè à vobis distamus corpore, & tamen præsentes vobis existimus charitate. Hoc vestra opera, hoc scripta testantur, hoc de præsenti expertus sum, hoc de absenti vestra gloria recognosco. Hoc vos & hominibus amabiles, & omnipotenti Deo dignos in perpetuum faciat. Quia enim virtutum mater est charitas, idcirco bonos operum fructus profertis, quia ipsam eorundem fructuum in mente radicem tenetis. Ea autem quæ in redemptionem captiuorum, Deo vobis aspirante transmisistis, lætus, fateor, & tristis accepi. Lætus videlicet vobis, quos de præparanda mansione cœlestis patriæ cogitare cognoui. Tristis verò vehementer mihi, qui super curam rerum sancti Petri apostoli, adhuc etiam de rebus dulcissimi filij mei domini Theodori rationes positurus sum: sollicitè an negligenter eas expenderim, requirendus vado. Omnipotens autem Deus, qui menti vestræ suæ misericordiæ viscera infudit, qui vobis sollicitè cogitare concessit, hoc quod de saluatore nostro per egregium prædicatorem dicitur: *2. Cor. 8.* quia pro vobis egenus factus est, cùm diues esset: in eiusdem Saluatoris aduentu, vos virtutibus diuites ostendat, ab omni culpa liberos assistere faciat, & pro terrenis cœlestia, pro transitoriis gaudia vobis æterna concedat. Hoc autem quod pro vobis agi apud sacratissimum corpus sancti Petri apostoli scribitis, certum tenete, quia & si lingua vestra taceat, fieri charitas vestra iubet. Sed vtinam digni simus, qui pro vobis orare debeamus. Quia verò dignus ego non sim, non ambigo. Sed multi hîc digni sunt, qui ex oblatione vestra ab hostibus redimuntur, & fideliter nostro creatori deseruiunt, de quibus *Eccle. 29.* hoc egistis quod scriptum est: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Sed quia ille plus diligit qui plus præsumit: erga dulcissimam mentẽ gloriosissimi filij mei domini Theodori habeo aliquam querelã: quia donum ingenij, donum rerũ, donum misericordiæ atque charitatis à sancta Trinitate percepit: sed tamen secularibus indesinenter causis adstringitur, assiduis processionibus occupatur, & quotidie legere negligit verba Redemptoris sui. Quid

E est autẽ scriptura sacra, nisi quædam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? Et certè sicubi esset gloria vestra alibi constituta, & scripta terreni iam imperatoris acciperet, nõ cessaret, nõ quiesceret, somnũ oculis nõ daret, nisi pri⁹ quid sibi imperator terrenus scripsisset, agnouisset. Imperator cœli, Dominus hominũ & angelorũ, pro vita tua tibi suas epistolas trãsmisit: & tamen gloriose fili easdẽ epistolas ardenter legere negligis. Stude ergo quæso, & quotidie Creatoris tui verba meditare. Disce cor Dei in verbis Dei, vt ardẽtiùs ad æterna suspires, vt mẽs vestra ad cœlestia regna maioribus desideriis accendatur. Tantò enim tunc maior ei erit requies, quantò modò ab amore cõditoris sui requies nulla fuerit. Sed ad hæc agenda infundat vobis omnipotens Deus consolatorem spiritum. Ipse mentem vestram sua præsentia impleat, & implendo leuet. De me autem cognoscite, quia multas hîc & innumeras amaritudines patior. Sed ago omnipotẽti Deo gratias, quia minus affligor valde quàm mereor. Charissimũ autem filium meum susceptum vestrũ domnum Narsetem

F gloriæ vestræ commendo. Quem quidẽ scio, commẽdatum in omnibus habetis, sed facere vos rogo quod facitis: vt dum peto quod fieri video, mercedi vestræ me petendo subiungam. Præterea excellentiæ vestræ benedictionem, ea qua transmissa est charitate suscepi. Vnam verò anatem cum duobus paruulis Atticis pro vestri amoris gratia transmittere prẹsumpsi: vt quoties ad respiciendum eam vester oculus ducitur, memoria etiam mei inter occupationes, tumultúsque causarum in animum vestrum reuocetur.

Gregorius Luminoso abbati monasterij sancti Thomæ de Ariminis.

Scribit omnia grauamina à monasterio illius auferenda.

Caput LXXXV.

Epist. 41. Petitionem tuam congregationísque tuæ libenter suscepimus, secundum statuta iurísque formam tuis precibus accommodantes effectum. Castorio siquidem fratri & coëpiscopo nostro, nostra præceptione transmissa est epistola, successoribúsque eius à te monasterióque tuo cunctam læsionis funditùs abstulimus potestatẽ: vt nec vltrà in vestro

G versetur grauamine, nec monasterij res describantur, nec publica illic debeat esse processio: illa videlicet ei iurisdictione relicta, vt in defuncti abbatis locum, alium quem dignũ cõmunis consensus congregationis elegerit, debeat ordinare. His autem ita perfectis, in Dei opere estote solliciti, & assiduè operam orationi date, ne non videatur magis vobis quẹsita mentis in oratione securitas, sed malè, quod absit, de gentibus episcopalis euitata districtio.

Gregorius Leontio episcopo visitatori Ariminensis Ecclesiæ.

De visitatione Ariminensi melius procuranda. *Cap. LXXXVI.*

Epist. 42. Clero Ariminensis Ecclesiæ, cuius visitator es, conquerente comperimus, quòd remotis omnibus clericis fraternitas tua hominibus sui patrimonij eius gubernationẽ, cæterásque vtilitates commiserit peragendas. Quod si ita est, querelam eiusdem cleri ineptam esse non credimus. Ea de re his te hortamur affatibus, vt omnia quæ ad suprascriptam Ecclesiam pertinent, per proprios eius homines, quos

H ipse præuideris, siue per diaconum latorem præsentium gubernari agíque disponas, vt nulla eis aduersum te iusta murmurãdi relinquatur occasio. Si verò quædam de eis infidelitatis est fortasse suspicio, cum eis quoque homines tuos in actione constitue, vt alterna erga se sollicitudine debeant esse custodes, rationes tibi modis omnibus posituri. Quicquid verò de reditib⁹ Ecclesiẹ ipsius accesserit, quatuor iuxta consuetudinem oportet fieri portiones: vnam scilicet quæ clero præbenda sit, aliam quæ pauperibus. De reliquis autem duabus partibus tres fieri volumus. Vnam sartis tectis profuturam. Aliam pro sustentatione sua Castorio proprio episcopo dirigendam. Reliquam tibimet retinendam. Si quis igitur in suprascriptæ Ecclesiæ clero dignus sit presbyter vel diaconus, siue in gradu alio ordinari, liberam habebis ex nostra authoritate eum promouendi licentiam. In lucrandis ergo animabus inuigila, circa cleri rectitudinem esto sollicitus. Vtilitates Ecclesiæ, cuius visitationem geris, iniustè perire vel deteriorari nulla subiectione permittas: ne, quod absit, & apud Deum perpetui labem periculi, & apud nos reatum culpæ possis incurrere. Comperimus præterea aliquid te annonæ

annonæ de publico consequi,& hac ex re verecundia comprimi,atque in causis Ecclesiæ, vel defensione pauperum, vt congruit,non esse efficacem. Propterea abstinendum est ab hoc quod verecundiam incutit,& stipendiis quæ de Ecclesia consequeris,debes esse cótentus. Nam si aliter facere post nostram adhortationem volueris,aliam de te æstimationem habebimus. Quippe qui commissos tibi auaritiæ militare doces, quos sufficientibus stipendiis instituis non esse contentos.

Gregorius Castorio episcopo Ariminensi.

Vt Luminoso abbati,eiusque monasterio, nullā inquietudinē faciat.

Caput LXXXVII.

Epist.43.

LVminosus abbas monasterij sanctorum Andreę & Thomæ,in Ariminensi ciuitate constituti,quas nobis lachrymabiliter preces effuderit,inditæ textus petitionis informat. Pro qua re fraternitatem tuam hortamur, vt obeunte abbate monasterij ipsius,Ecclesia tua in describendis, prouidendísque,acquisitis acquirendísve eiusdem monasterij rebus nulla se occasione permisceat. Abbatem verò eidem monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque actibus disciplinæ monasticæ communi consensu congregatio tota poposcerit, te volumus ordinare. Missas autem illic publicas per episcopum fieri omnimodo prohibemus,ne in seruorum Dei secessibus,popularibus occasio præbeatur vlla conuentibus,& simpliciores ex hoc animas plerunque,quod absit,in scandalum trahat frequentior quoque introitus mulierbris. Hanc autem scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore à te vel post te episcopis ordinādis, firmam statuimus illibatámque seruari: vt & tua Ecclesia iuuāte Domino suo tantummodo sit iure contenta,& monasterium illud nulli vlterius aliqua ratione generali canonicæue iurisdictioni deseruiens,remotis vexationibus ac cunctis grauaminibus,diuinum opus cum summa animi deuotione perficiat.

Cau.18. q. 2.Abbatē.

Gesta synodi habitæ à beato Gregorio papa,tempore Mauricij Augusti,in vrbe Roma.

Caput LXXXVIII.

Epist.44.

REgnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo, temporibus piissimi ac serenissimi domini Mauricij,Tiberij & Theodosij Augustorum eiusdem domini, Imperio Mauricij anno tertiodecimo,indictione tertiadecima, quinto die mensis Iulij: Gregorius papa coram sanctissimo beati Petri corpore cum episcopis omnibus ac Romanæ Ecclesię presbyteris residens,astantibus diaconis,& cuncto clero dixit:In sancta Romana Ecclesia,cui diuina dispensatio præesse me voluit, dudum consuetudo est valde reprehensibilis exorta,vt quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligātur,& in diaconatus ordine constituti,modulationi vocis inseruiant,quos ad prædicationis officium, eleemosynarúmq; studium vacare congruebat. Vnde fit plerunque,vt ad sacrū ministerium dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur:& cantor minister Deum moribus stimulet,cùm populum vocibus delectat. Qua de re præsenti decreto cóstituo,vt in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeāt, solúmque lectionis Euangelicæ officium inter Missarum solennia exoluant : psalmos verò ac reliquas lectiones censeo per subdiaconos,vel si necessitas fuerit,per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tentauerit,anathema sit:& omnes responderunt , Anathema sit. Verecundum mos torporem indiscretionis inuoluit, vt huius sedis pontificibus ad secreta cubiculi seruitia laici pueri ac seculares obsequantur,& cùm pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo,plerunque clerici qualis in secreto sit vita sui pontificis nesciunt,quam tamen, vt dictum est,pueri sciunt seculares. De qua re præsenti decreto constituo,vt quidam ex clericis,vel etiam ex monachis electi,ministerio cubiculi pontificalis obsequantur: vt is qui in loco est regiminis,habeat testet tales,qui vitam eius in secreta cóuersatione videant,& ex visione sedula exemplum profectus sumant. Consuetudo noua in Ecclesia hac, & valde reprehensibilis erupit,vt cùm rectores eius patrimonij vrbana vel rustica prædia iuri illius competere posse suspicātur,fiscali more titulos imprimant: atque hoc quod competerę pauperibus æstimant, non iudicio, sed manibus defendant. Et cùm per prædicatores suos veritas dicat: Nihil per cótentionem: etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur: & res quælibet cùm æstimatur Ecclesiæ posse competere , per vim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, vt si quis Ecclesiasticorum vnquam titulos ponere siue in rustico,siue in vrbano prædio sua sponte præsumpserit,anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Is autem qui Ecclesiæ præest,si hoc vel ipse fieri præceperit,vel sine sua præceptione factum digna punire animaduersione neglexerit,anathema sit. Et responderūt omnes,Anathema sit. Sicut indignos nos pro beati Petri Apostoli reuerentia mens fidelium veneratur,ita nostram infirmitatem decet semetipsam semper agnoscere, & impensæ sibi venerationis onera declinare. Ex amore quippe fidelium,huius sedis rectoribus mos vltra meritum erupit: vt cùm eorum corpora humanda deferuntur, & hæc dalmaticis contegant, easdem dalmaticas pro sanctitatis reuerentia sibimet partiendas populus scindat: & cùm asint multa à sacris corporibus Apostolorum , martyrúmq; velamina,à peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reuerentia reseruatur:de qua re præsenti decreto constituo, vt feretrum quo Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur,nullo tegmine veletur. Quam decreti mei curam gerere,sedis huius presbyteros ac diaconos censeo. Si quis verò ex eorum ordine hæc curare neglexerit,anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Antiquam patrum regulam sequens,nihil vnquam de ordinationibus accipiendū esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum,neque ex ea quam noua per ambitionem simulatio inuenit appellatione pastelli. Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem minister legit,confirmationis autem eius epistolam notarius scribit: sicut pontificem non decet, manum quam imponit vendere: ita minister vel notarius non debet in ordinatione sua eius vocem suam, vel calamum venundare. Pro ordinatione verò vel pallio seu chartis atque pastello , eundem qui ordinandus vel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere, vel deferre fortè præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatu subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit,si non ex placito, neque exactus, neque petitus,post acceptas chartas,& pallium aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit:hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit,quæ ex accipientis ambitu non processit. Multos de Ecclesiastica familia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi, in diuino seruitio valeant in monasterio conuersari : quod si passim dimittimus,omnibus fugiendi Ecclesiastici iuris dominium, occasionem præbemus. Cùm verò festinantes, ab omnipotentis Dei seruitio incautè retinemus,illi inuenimur negare quædam,qui dedit omnia. Vnde necesse est, vt quisquis ex iuris Ecclesiastici seruitute ad Dei seruitium cóuerti desiderat, probetur prius in laico habitu cóstitutus:& si mores eius atque conuersatio bono desiderio eius testimonium ferunt,absque retractatione seruire in monasterio omnipotenti Domino permittatur, & ab humano seruitio liber recedat,qui diuini obsequij districtiorem appetit seruitutem.

dist.92. ca. In sancta.

1 6. quæst.6. Consuetudo.

Philip.2.

Cau.1.quæ. 2.Sicut episcop.

parte 1.dist. 54.cap. Multos.

Subscriptio episcoporum.

GRegorius dei gratia episcopus his decretis subscripsit. Maurianus episcopus ciuitatis Rauēnæ,subscripsit. Paulus episcopus ciuitatis Nepesinensis. Ioannes episcopus ciuitatis Surrentinæ. Gratianus ciuitatis Nomentumæ. Ioannes episcopus ciuitatis Falartinæ. Angelus episcopus ciuitatis Terracinensis. Romanus episcopus ciuitatis Blentanæ. Dominicus episcopus ciuitatis Centūcellensis. Pelagius episcopus ciuitatis Anagminæ. Felix episcopus ciuitatis Portuēsis. Ioannes episcopus ciuitatis Viliternæ. Candidus episcopus ciuitatis Bulcinensis. Luminosus episcopus ciuitatis Ferentinæ. Baldinius episcopus ciuitatis Rosellas. Secūdinus episcopus ciuitatis Tauromeniæ. Martianus episcopus ciuitatis Ferensis. Homo bonus episcopus ciuitatis Albanēsis. Dominicus episcopus ciuitatis Vtriculanæ. Cóstātius episcopus ciuitatis Narniēsis. Fortunatus episcopus ciuitatis Neapolitanæ.

Anastasius episcopus ciuitatis Tiburtinæ. Proculus episcopus ciuitatis Prænastinæ.

Subscriptio presbyterorum.

Laurentius presbyter tituli sancti Syluestri subscripsit. Ioannes presbyter sancti Vitalis. Speciosus presbyter sancti Clementis. Deusdedit presbyter sancti Ioannis & Pauli. Andromachus presbyter Apostolorum. Cræseus presbyter sancti Laurentij. Rusticus presbyter sanctæ Susannæ. Vilibus presbyter sancti Marcelli. Petrus presbyter sancti Iulij & Calixti. Spectatus presbyter sancti Vitalis. Stephanus presbyter sancti Martij. Felix presbyter sancti Sixti. Petrus presbyter sanctæ Balbinæ. Iustus presbyter sanctorum Neræi & Achillæi. Speciosus presbyter sancti Damasi. Maurus presbyter sanctæ Priscæ. Placitus presbyter sanctæ Balbinæ. Victor sanctæ Ceciliæ. Ioannes sancti Grisogoni. Auentius sanctæ Praxedis. Andreas sancti Marci. Ioannes sancti Ioannis & Pauli. Agapitus Apostolorum. Felix sanctæ Sabinæ. Bonus sancti Eusebij. Bassus sancti Prudentis. Ioannes sancti Syluestri. Albinus sanctorum Marcellini & Petri. Antonius sanctæ Balbinæ. Gandidus sancti Clementis. Romanus sancti Marcelli. Leo sancti Damasi. Auentius sancti Quiriaci, Fortunatus sanctorum quatuor coronatorum.

Gregorius Andreæ scholastico.

De ordinatione Mariniani presbyteri ad episcopatum.

Caput. LXXXIX.

Episto. 45. Excellentissimi viri domini patricij voluntatem in persona Donati archidiaconi implere voluimus: sed quia valde periculosum est animæ, temerè cuiquam manum imponere: curæ nobis fuit, vitam actúsque eius subtili inuestigatione discutere. Et quoniam multa inuenta sunt, sicut eidem domno Patricio scripsimus, quæ eum procul ab episcopatu remouerent, Dei iudicium metuentes, in ordinando eo non præsumpsimus consentire. Sed nec Ioannem presbyterum psalmorum nescium præsumpsimus ordinare, quia hæc eum res minus sui profectò habere studium demonstrabat. His igitur remotis, cùm ad eligendum de suis à nobis partibus vrgerentur, & nullum se habere ad hoc officium faterentur idoneum, maiórque nos vnà cum eis teneret afflictio: tandem venerabilem fratrem presbyterum Marinianum, quem diu mecum didicere in monasterio conuersatum, communi concordantíque voce atque consensu sæpius petiuerunt. Cui refugienti, diuersis modis vix aliquando potuit suaderi, vt eorum præberet petitioni consensum. Et quia bene nobis eius vita est cognita, atque in lucrandis animabus illum nouimus esse sollicitum, nullam in ordinatione ipsius moram attulimus. Gloria itaque vestra eum, sicut decet, suscipiat, nouitatíque eius consolationis auxilium præbeat. Nam omnibus, sicut nostis, cuiuslibet officij valde onerosa est nouitas. Ego autem magnam confidentiam habeo, quia omnipotens Deus qui eum dignatus est suo gregi præponere, & ad interiora illum curanda exacuet, & ad exteriora gerenda gratiæ suæ pietate confortabit. Sed quia post longa quietis otia, eius, vt prædiximus, nouitas proculdubio perturbatur: peto, vt cùm venerit tempestatum secularium procellas fugiens, semper apud vestram mentem portum quietis inueniat, & de vestræ bono charitatis hilarescat. Quantum verò vobis cum illo conuenire valeat, citiùs cognoscetis, quia ad episcopatum venit inuitus.

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum.

De libris in expositionem beati Iob. *Caput.* XC.

Episto. 46. Qvanto ardore videre te sitiam, quia valde me diligis, in tui tabulis cordis legis. Sed quia longo terrarum spatio disiunctum te videre nequeo, vnum quod mihi de te dictauit charitas, feci, vt librum regulæ pastoralis, quem in episcopatus mei exordio scripsi: & libros quos in expositionem beati Iob, iam dudum me fecisse cognouisti, sanctitati tuæ cum communi filio Probino presbytero venienti transmitterem. Et tuæ quidem charitate in eo opere tertiæ & quartæ partis codices non transmisi, quia eos solummodo inuenio, quos ex eisdem partibus codices iam monasteriis dedi. Hos itaque sanctitas tua studiose percurrat, & peccata mea studiosius defleat, ne mihi culpæ grauioris sit, quòd quasi scire videor, quod agere prætermitto. In hac verò Ecclesia quantis causarum tumultibus premor, ipsa charitati tuæ epistolæ meæ breuitas innotescit, quando ei parum loquor, quem magis omnibus diligo.

Gregorius nobilibus Syracusanis.

De episcopo eius eligendo. *Caput.* XCI.

Episto. 47. Laudis vestræ testimonium, quam direxistis epistola, electionis vos onera sapienter declinasse significat. Et quoniam nostro hoc arbitrio commisistis, ac multa bona de venerandæ memoriæ quondam Maximiano episcopo referentes, talem vobis ordinari deposcitis, vos quidem sicut decet fideles filios, facitis: quia hæc de digno sollicitóque patre testamini, & obtrectantibus aliis bona ipsius etiam post obitum non tacetis. Vnde oramus omnipotentem Dominum, vt & vobis pro sinceritatis vestræ voluntate retributa, & obloquentibus clementer ignoscat. Hoc tamen sciat magnitudo vestra: quia ciuitati illi quem dare possimus, Maximiano reuerentissimo similem non habemus. Sed quia à clero & plebe Ecclesiæ Syracusanæ Agatho, ab aliquibus autem alter eligitur, hunc qui à clero & plebe electus est, ad nos interim venire necesse est: vt vtrisque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & vtilior visus fuerit, ordinetur. Nam desiderij nostri est, talem illic cum Christi gratia ordinari pontificem, qui bonorum supradicti episcopi cuius vos actionibus testimonium perhibetis, in omnibus debeat, Deo adiutore, imitator existere.

Gregorius Ioanni abbati de Regio.

De correctione monasterij sancti Andreæ. *Caput.* XCII.

Episto. 48. Ea quæ ad correptionem religiosarum pertinent personarum, nos præterire non decet, nec conuenit. Peruenit itaque ad nos, in monasterio sancti Andreæ, quod iuxta Vulcanum est positum, multa perpetrari facinora. Atq; ideo nostræ authoritatis præceptione suffultum, ad id te monasterium proficisci necesse est: & omnia quæ dicuntur, subtili inuestigatione discutere. Et si ita, quod absit, inueneris, sic in illos regulariter vindicabis, vt digna eos correctio à prauis & illicitis de cætero doceat actibus abstinere.

Gregorius Petro & Prudentio episcopis de Histria.

Scribit de fide eis satisfacturum se. *Caput.* XCIII.

Episto. 49. Deus qui lætatur in vnitate fidelium, & reuelat quærentibus veritatem, cordibus vestris dilectissimi fratres aperiat, quanto vos desiderio in gremio cupiam sanctæ vniuersalis Ecclesiæ contineri, & in eius manere vnitate concordes. Quod fore non dubito, si abiecto contentionis stimulo, satisfieri vobis veraciter de his de quibus est dubietas intendatis. Remeantis autem Castorij notarij mei relatione edoctus sum, fraternitatem vestram ad me habere desiderium veniendi, si promissum fuerit, quia nullam molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens, & opto, & succensus ardore charitatis inuito, vt ad me veniendi debeatis laborem assumere: quatenus pariter conferentes, quæ vera & Redemptori nostro sunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego verò diuinæ protectionis gratia suffragante, satisfacere vobis de quibus dubitatis paratus sum, & confido de omnipotentis Dei misericordia, quòd ita vobis satisfactio mea interius inhærebit, vt nihil charitati vestræ de cætero possit ambiguum remanere. Nam illa quæ sanctissimæ quatuor synodi sapuerunt atque definierunt, sicuti prædecessor noster sanctissimus Leo papa, ita ea & nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab earum fide aliquo modo dissentimus. Sed quia plus persona præsens quàm epistola satisfacit: hortor dilectissimi fratres, vt ad me venire, sicut præfatus sum debeatis, dummodo ratione percepta ad cócordiam sanctæ vniuersalis Ecclesiæ dissensio vos nulla dissociet. Hoc tamen certa sit vestra charitas, quia vos & cum affectu quo decet suscipiá & cum gratia relaxabo. Nec aliquam vos vel quoscunque alios qui pro hac ad me causa venire voluerint, afflictionem vel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consentiendum mihi cor vestrum misericordia diuina compunxerit, siue, quod absit, in ea vos durare dissensione contigerit, ad propria vos remeare quando volueritis, iuxta promissionem meam sine læsione vel molestia relaxare curabimus.

Gregorius

Gregorius Ioanni episcoporum.
De Anastasio episcopo deposito, & diacono eius.
Caput XCIIII.

Epist. 5.

AEquitatem atque sollicitudinē Secundini fratris & coëpiscopi nostri, quæ olim bene nobis est cognita, etiam series iudicati & scriptorum vestrorum monstrauit. In qua re valde placuit, lætósque nos reddidit: quia in causa Anastasij quondam episcopi quam ei examinandam iniunximus, vigilantiam suam & diligenter exercuit, & cognita crimina, vt iustitia poscebat & oportuit, vindicauit. Sed in his omnibus gratias omnipotenti Deo referimus, qui desistentibus quibusdam accusatoribus, cognitioni eius veritatem, ne tantorum causa facinorum latere potuisset, ostendit. Quoniam verò in eadem sententia in qua suprascriptum Anastasium iustè damnatum constat atque depositum, sic quasdam suprascriptus frater & coëpiscopus noster vltus personas est, vt nostro arbitrio reseruaret: idcirco quid de eis tenendum seruandúmque sit, præsenti epistola perspeximus. Paulum itaq; diaconum latorem præsentium, quamuis culpa sua vehemēter confundat atque redarguat, quòd deceptus promissione, ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui destiterit, & cupiditatis studio silere contra animam suam potius quàm prodere vera consenserit: tamen quia plus esse conuenit nos misericordes quàm districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine locóque suo recipiendum esse censemus. Nam ei à tempore prolatæ sententiæ afflictionem quam pertulit, credimus ad vindictam huius posse culpę sufficere. † Euphemium verò atque Thomam, qui pro deserēda accusatione episcopi sui sacros ordines acceperunt, eisdē sacris priuatos ordinibus esse censemus: atque ita sicuti sunt depositi, volumus permanere, nec vnquam eos sub qualibet excusationis specie sacros in ordines reuocari decernimus. Nam nimis indignum & contra Ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, vt honore quem non ex meritis, sed pro sceleris præmio perceperunt, fungantur. Quia tamē plus misericordiæ, quàm districtæ nos conuenit operam dare iustitiæ: eosdem Euphemium atque Thomam in ordine locóque tantummodo vnde ad ordines sacros promoti fuerant volumus reuocari, & cunctis diebus vitæ suæ eorundem locorum continentiam sicut consueuerant, antè percipiāt. Clematium verò lectorem simili benignitatis intuitu, in ordinem locúmq; suum reuocādum esse constituo. Quibus & omnibus, id est, Paulo diacono, Euphemio, Thomæ atque Clematio commoda sua secundum locum & ordinem in quo quisque eorum est, sicut solitus erat accipere, à pręsenti tertiadecima indictione vestra fraternitas sine aliqua studeat imminutione præbere. Quia igitur suprascriptus Paulus diaconus multa se pro vtilitate Ecclesiæ vestræ memorat expendisse, & vt ea posit recipere, fraternitatis vestræ solatio desiderat adiuuari: hortamur, vt si ita est, omni ei possibilitate ad recipienda quæ dedit, debeatis concurrere, atque vestris eū auxiliis adiuuare: quia nulla ratio patitur, vt in his quæ pro vtilitate generalitatis impendit, aliquod sustineat iniustè dispendium. Præterea tres libras auri quas imminente suprascripto fratre & coëpiscopo nostro Secundino, eundem Paulum diaconum pro vtilitate vestræ dedisse constat Ecclesiæ, fraternitas vestra eas cessante dilatione restituat: ne, quod absit, non rationabiliter, sed sola eum grauare voluntate tantummodo videatur.

Cau. 2. q. 3. Paulum.

Cau. 2. q. 3. Euphemiū. † al. Euthemium.

Mense Augusto. Indictione xiij.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi.
De vsu pallij, & de sacris ordinibus per venalitatem non dandis: & de simoniaca hæresi condemnanda. Caput XCV.

Epist. 51.

O Quàm bona est charitas, quæ absentia per imaginem, præsentia sibimetipsis exhibet per amorem: diuisa vnit, confusa ordinat, inæqualia sociat, imperfecta consummat. Quam rectè prædicator egregius vinculum perfectionis vocat: quia virtutes quidem cæteræ perfectionem generant, sed tamen eas charitas etiam ligat, vt ab amantis mente dissolui iam nequeant. Hac itaque virtute frater charissime, plenum te esse reperio, sicut mihi de te, & hi qui ex Gallicanis partibus veniunt, & epistolæ tuæ ad me directa verba testantur. Quod verò in eis iuxta antiquum morem, vsum pallij, ac vices sedis Apostolicæ postulasti: absit, ne aut transitoriæ potestatis culmen, aut exterioris cultus ornamentum in vicibus nostris ac pallio quæsisse te suspicer. Sed quia cunctis liquet, vnde in Galliarum regionibus fides sancta prodierit, cùm priscam consuetudinem sedis Apostolicæ fraternitas vestra repetit, quid aliud quàm bona soboles ad sinum matris Ecclesiæ recurrit? Libenti ergo animo postulata concedimus, ne aut vobis quicquā de debito honore subtrahere, aut præcellentissimi filij nostri Childeberti regis petitionem contempsisse videamur. Sed iam nunc studio maiori res indiget, vt cùm honor crescit, etiam sollicitudo proficiat, & erga cæterorum custodiam vigilantia excrescat: vitæ quoque merita subiectis in exemplum veniant, & nunquam sua per suscepti honoris gratiam, sed lucra cœlestis patriæ vestra fraternitas acquirat. Nostis enim quid beatus Apostolus gemens dicat: Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, non quæ sunt Christi Iesu. Quibusdam nanque narrantibus agnoui, quòd in Galliarum vel Germaniæ partibus, nullus ad sacrum ordinē sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio: quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio quid Redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus templum, cathedras vendentium columbas, euertit. Columbas enim vendere, est de spiritu sancto, quē Deus omnipotens consubstantialem sibi, per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, vt prædixi, malo iam innuitur quid sequatur. Quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo iudice, cathedræ ceciderunt: qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui precio ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus paratior est aliis venundare quod emit. Vbi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm primum Simoniacha hæresis sit contra sanctam Ecclesiam exorta: cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehendo agit vt hæreticus fiat? Alia quoque nobis res est valde detestabilis nuntiata: quòd quidam ex laico habitu per appetitum gloriæ temporalis defunctis episcopis tonsurantur, & fiunt subitò sacerdotes. Qua in re iam notum est qualis ad sacerdotium venerit, qui repente de laico habitu ad sacrum transit ducatum. Et qui miles nunquam extitit, dux religiosorum fieri non pertimescit. Quam iste suam prædicationem habiturus est, qui fortasse nunquam audiuit alienam? Aut quando aliena mala corrigat, qui necdum sua fleuit? Et cùm ad sacros ordines Paulus apostolus Neophytum venire prohibebat, sciendum nobis est, quia sicut Neophytus tunc vocabatur, qui adhuc nouiter erat plantatus in fide: ita nunc inter Neophytos deputamus, qui adhuc nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem, quòd ædificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à nouitatis suæ humore siccentur: ne si ante pondera quàm solidentur, accipiant, cunctam simul fabricam ad terram deponant. Et cùm ad ædificium arbusta succidimus, vt prius viriditatis humor exiccari debeat, expectamus: ne si eis adhuc recentibus fabricæ pondus imponitur, ex ipsa nouitate curuentur, & confracta citius corruant, quæ immaturè in altum leuata videbantur. Cur ego hoc non subtiliter in hominibus custoditur, quod in lignis quoque ac lapidibus tāta consideratione perpenditur? Qua de re necesse est, vt vestra fraternitas præcellentissimum filium nostrum Childebertum regem admonere studeat, vt huius peccati maculam à regno suo funditùs repellat: quatenus omnipotens Deus tātò illi apud se maiora retribuat, quantò eum conspicit, & amare quod ipse diligit, & euitare quod odit. Itaque fraternitati vestræ vices nostras in Ecclesiis, quæ sub regno sunt præcellentissimi filij nostri Childeberti, iuxta antiquum morem Deo authore committimus. Singulis siquidem metropolitis secundū priscam consuetudinem proprio honore seruato, pallium quoque transmisimus, quo fraternitas tua intra Ecclesiam ad sola Missarum solennia vtatur. Sicubi autē lon-

Philip. 2.

Matth. 21.

Matth. 10.

Parte. 1. Dist. 48. Sicut.

Parte. 1. Dist. 100. Pallium.

gius episcoporum quisquam pergere fortè voluerit, sine tuæ sanctitatis authoritate, ei ad loca alia transire non liceat. Si qua verò inquisitio de fide, vel fortasse aliarum rerum inter episcopos causa emerserit,,quæ discerni difficilius possit, collectis duodecim episcopis ventiletur atque decidatur. Si autem decidi nequiuerit, discussa veritate ad nostrum iudicium referatur. Omnipotens autem Deus sua vos protectione custodiat, honorémque perceptum vos in moribus seruare concedat.

Gregorius vniuersis episcopis Galliarum.

De Virgilio eis prælato, & de synodo. *Caput.* XCVI.

Episto. 52. Parte. I. Distin. 89. Ad hoc.

AD hoc diuinæ dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos: vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vna concordiæ fieret ex diuersitate contexio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia verò quæque creatura in vna eadémque qualitate gubernari vel viuere non potest, cœlestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt angeli, sunt archangeli, liquet quòd non æquales sunt, sed in potestate & ordine, sicut nostis, differt vnus ab altero. Si ergo inter hos qui sine peccato sunt, istam constat esse distinctionem: quis hominum abnuat huic se dispositioni libenter submittere, cui nouit etiam angelos obedire? Hinc etenim pax & charitas mutua se vice complectuntur, & manet firma concordiæ in alterna & Deo placita dilectione sinceritas. Quia igitur vnumquodque tunc salubriter completur officium, cùm fuerit vnus ad quem possit recurri præpositus: idcirco opportunum esse perspeximus, in Ecclesiis quæ sub regno præcellentissimi filij nostri Childeberti regis sunt, secundum antiquam consuetudinem fratri nostro Virgilio Arelatensis ciuitatis episcopo vices nostras tribuere: quatenus & catholicæ fidei integritas, id est, sanctarum quatuor synodorum, Deo protegente, sollicita deuotione seruetur: & si inter fratres, consacerdotésque nostros aliqua euenerit fortè contentio, authoritatis suæ vigore, vicibus nempe sedis Apostolicæ functus, discreta moderatione compescat. Cui etiam iniunximus, vt si quarundam causarum tale fuerit certamen exortum, in quo aliorum præsentia opus sit: congregatis sibi in numero competenti fratribus, & coëpiscopis nostris, salubriter hoc seruata æquitate discutiat, & canonica integritate definiat. Si quam verò contentionem, quod longè faciat diuina potentia, de fidei causa euenire contigerit, aut negocium emerserit, cuius vehemens sit fortasse dubietas, & pro sui magnitudine iudicio sedis Apostolicæ indigeat: examinata diligentius veritate, relatione sua ad nostram studeat perducere notionem: quatenus à nobis valeat congrua sine dubio sententia terminari. Et quoniam necesse est, vt ad eum cui nostras vices iniunximus, quoties oportere perspexerit, pro facienda collatione aptis debeant episcopi temporibus conuenire: hortamur, vt nullus mandatis eius inobediens esse præsumat, nec communi congregationi interesse postponat, nisi aut corporis infirmitas quempiam fortasse vetuerit, aut cuiusquam eum causæ iusta excusatio minimè venire permiserit. Hi tamen qui prohibente aliqua necessitate nequeunt in synodum conuenire, loco suo presbyterum aut diaconum dirigant: quatenus quæ à nostro vicario Deo auxiliante fuerint definita, ad eum qui absens est, per ipsum quem miserit, fida relatione perueniant: vt inconcussa firmitate seruentur, & nullus ea quæ constituerit, audeat occasionis excusatio violare. Hoc etiam vos pariter præuidimus admonendos, vt nullus vestrûm ad longinquiora loca sine præfati fratris & coëpiscopi nostri Virgilij authoritate tentet aliquo modo proficisci: scientes quia & prædecessorum nostrorum qui vices suas eius prædecessoribus commiserunt, sic proculdubio mandata definiunt. Hortamur præterea, vt de officio suo sit quisque vestrum sollicitus, vt qui promissam cupit mercedem pastionis accipere, commissum sibi gregem sollicitudine & orationis custodiat, ne lupus insidiàs oues creditas inuadendo dilaniet, & sit in retributione pœna pro munere. Optamus igitur fratres charissimi, & totis omnipotentem Dominum precibus exoramus, vt dilectionem vestram in amoris sui constantia faciat magis magísque feruescere, atque in pace Ecclesiæ, & in vna vos concedat manere concordia. Nuntiatum verò nobis est, quòd per Simoniacam hæresim ad sacros quidam ordines adducantur: & hoc suprascripto fratri & coëpiscopo nostro Virgilio per omnia prohibendum mandauimus: quod vt vestra fraternitas recognoscat, & studiosè custodiat, & ipsa coram vobis est epistola relegenda.

Gregorius Childeberto regi Francorum.

De multis rebus corrigendis in regno eius. *Caput.* XCVII.

Episto. 53.

LAEtos nos excellentiæ vestræ vehementer fecit epistola, quæ pia vos affectione de honore & reuerentia sacerdotali testatur esse sollicitos. Hinc etenim cunctis ostenditis fideles Dei vos esse cultores, dum sacerdotes ipsius grata ac debita veneratione diligitis, & Christiana deuotione quicquid ad eorum augmentum pertinet, agere festinatis. Vnde & gratanter quæ scripsistis, accepimus, & que voluistis, animo libenti concessimus: atque ideo fratri nostro Virgilio Arelatensis ciuitatis episcopo, vices nostras iuxta antiquum morem, & excellentiæ vestræ desiderium Deo fauente commisimus: cui etiam & pallij vsum sicut prisca habuit consuetudo concessimus. Sed quia aliqua ad nos perlata sunt, quæ & omnipotentem Deum nimis offendunt, & quàm plurimum sacerdotij honorem reuerētiamque confundunt: quæsumus, vt potestatis vestræ annuente censura, modis omnibus emendentur, ne dum laudandæ deuotioni vestræ res temerariæ ac peruersæ repugnant, aliorum, quod absit, culpa aut regnum vestrum grauetur, aut anima. Peruenit autem ad nos, obeuntibus episcopis, quosdam ex laicis tonsurari, atque ad episcopatum præcipiti saltu conscendere. Et qui discipulus non fuit, inconsiderata ambitione magister efficitur. Et quoniam quod possit docere, non didicit, sacerdotium tantummodo gerit in nomine: nam laicus in sermone pristino perseuerat & opere. Quomodo ergo pro aliorum peccatis intercessurus est, qui sua primitùs non defleuit? Talis enim pastor non munit gregem, sed decipit: quia dum contradicente verecundia, non potest aliis hoc quod ipse non facit persuadere: quid est aliud nisi vt plebs dominica prædonibus populanda remaneat, & inde sumat interitum, vnde salutiferæ protectionis magnum debuit habere subsidium? Quod quàm prauum sit, quàm peruersum, ex sua quoque ordinatione excellentiæ vestræ celsitudo perpendat. Certum nanque est, non vos antè exercitui ducem præponere, nisi vobis labor eius fidésque probata constiterit, nisi eum antè actæ vitæ virtus & sollicitudo aptum esse monstrauerit. Si verò non aliis, nisi huiusmodi viris committitur gubernandus exercitus, qualis dux esse debeat animarum, ex istius bene rei comparatione colligitur. Sed verecundum nobis est, & dicere pudet: quia ducatum sibi sacerdotes arripiunt, qui exordium religiosæ militiæ non viderunt. Simul autem & illud valde execrandum nobis est nuntiatum: quòd sacri ordines per Simoniacam hæresim, id est, accepto precio conferantur. Et quia pestiferum nimis est, & sanctæ Ecclesiæ vniuersali contrarium, in sacrum quempiam ordinem non meritis, sed precio collocari: hortamur vt tam detestabile facinus de regno suo excellentia vestra prohiberi præcipiat. Nam ipse se ad hoc officium ostēdit prorsus indignum, qui donum Dei pecunia mercari non metuit: & commodis præsumit appetere, quod habere per gratiam non meretur. Hæc igitur præcellentissime fili idcirco admoneo, quia animam vestram saluari desidero. Quæ etiam dudum scribere volui, si voluntatem meam innumeræ occupationes minimè præpedissent. At postquam se congruum rescribendi tempus ingessit, quod facere me oportuit, non omisi. Salutantes itaque excellentiam vestram, paternæ charitatis affectu petimus, vt cuncta quæ suprascripto fratri & coëpiscopo nostro fieri, seruaríque mandauimus, fauoris vestri præsidio compleantur, nec cuiusquam ea aliquo modo elatione aut superbia conuelli permittatis. Sed sicut per prædecessores eius singulos in patris vestri regno seruata sunt, ita quoque auxilio vestro sollicita & modò deuotione seruentur. Oportebit ergo vt hoc nobis vicariè rependatur: & sicut nos vestram implere

implere non distulimus voluntatem, ita & vos propter Deũ, & beatum Petrum Apostolorum principem nostra faciatis in omnibus seruari statuta: quatenus excellentiæ vestræ laudabilis, & Deo placita se circumquaque tendat opinio.

Gregorius Martiniano episcopo Rauennæ.

Epi. 54.

De vsu pallij ei concesso. *Caput XCVIII.*

APostolicæ sedis beneuolentia, & antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ quam in Rauennati Ecclesia gubernationis suscepisse constat officium pallij, vsum præuidimus concedendum. Quo non aliter te vti memineris, nisi in propria tuæ ciuitatis dimissis iam filiis Ecclesia procedens à salutatorio ad sacra Missarum solennia celebrãda: peractis ergo Missis, id in salutatorio rursum curabis deponere. Extra Ecclesiam verò nõ amplius illo tibi, nisi quater in anno, in litaniis quas ad decessorem tuum Ioannẽ expressimus, vti permittimus, hoc nihilominus admonentes, vt sicut à nobis huiuscemodi decoris vsum, ad sacerdotalis officij honorem largiente Domino percepisti, ita etiam morum atque actuum probitate ad Christi gloriam susceptum adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris inuicẽ decore conspicuus, si ad huiuscemodi corporis habitum, mẽtis quoque tuæ bona concordent. Omnia etiam priuilegia, quæ tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illibata decernimus permanere.

Gregorius Ioanni episcopo Corinthiorum.

Epi. 55.

Quomodo gregem Dei gubernare debeat. *Caput. XCIX.*

POstquam Deus noster, cui nihil occultum est, de Ecclesiæ suæ gubernatione nephandam pollutionis pestẽ abiiciens, vos ad eius voluit regimẽ adducere, magna vobis præcauendum est prouisione, vt post vulnera & diuersa prioris mali pastoris contagia, in fraternitate vestra grex dominicus consolationem ac salubre medicamentum inueniat. Sic ergo præcedentis contagij maculam manus vestræ actionis abstergat, vt nulla execrandæ prauitatis illius vestigia, nullam sinat manere memoriam. Sit igitur erga subiectos sollicitudo laudabilis. Exhibeatur cum mansuetudine disciplina. Sit cũ discretione correptio. Iram benignitas mitiget, benignitatẽ zelus exacuat: & ita alterum condiatur ex altero, vt nec immoderata vltio plusquam oportet, affligat, nec iterum frangat rectitudinem disciplinæ remissio. Instructio commissi populi, fraternitatis vestræ sit actio. Videat in vobis quod diligat, cernat quod imitari festinet. Exemplo vestro viuere doceatur. A recto itinere te duce non deuiet, ad Deum vos sequendo perueniat: vt tot ab humani generis Saluatore retributiones accipias, quot lucra ei operatus fueris animarum. Labora itaque frater charissime, & ita totam mentis & cordis ad hoc efficaciam dirige, quatenus dignè merearis in futuro audire: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Pallium verò sicut per epistolam vestram, quam per Andream, & coëpiscopum nostrum suscepimus, postulastis, direximus: quo ita vos, vt necesse est, sicut prædecessores vestri vsi, concedentibus nostris prædecessoribus, approbantur. Præterea peruenit ad nos, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio: quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio, quid Redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus templum, cathedras vendẽtium columbas, euertit. Columbas enim vendere, est de sancto spiritu, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, vt prædixi, malo, iam innuitur quid sequatur: quia qui in tẽplo Dei columbas vendere prę sumpserunt, horum Deo iudice cathedræ ceciderunt. Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratior est aliis venundare quod emit. Et vbi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm primùm Simoniaca hæresis sit exorta cõtra sanctam Ecclesiam: cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehendo agit vt hæreticus fiat? Quia ergo hanc nephandissimam prauitatem sancta vniuersalis omnino damnat Ecclesia: hortamur fraternitatem vestram, vt tam detestabile, & tam immane peccatum de locis omnibus quæ sub se sunt, sollicitudinis suæ modis omnibus compescat instantia. Nam si tale aliquid deinceps fieri senserimus, iam non verbis, sed canonica hoc vltione corrigemus: & de vobis, quod non oportet, aliud incipiemus habere iudicium. Nouit autem fraternitas vestra: quia prius pallium nisi dato commodo non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo vt neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem, aliquos ad sacros ordines consentiatis, vel permittatis adduci. Nam est peccatum, sicut duximus, graue, & sine correptione hoc non patimur remanere. Suprascriptum verò Andream fratrem & coëpiscopum nostrum ob hoc tardè suscepimus, quia renuntiante fratre & coëpiscopo nostro Secundino, didicimus epistolas nostras sibi eum in Ioannis Larissæi episcopi executione finxisse. Et nisi bona vestra nobis quæ audiuimus suassent, nulla illum habuimus ratione suscipere.

Luc. 19. — Matth. 21. — Matth. 10. — Parte. 1. Dist. 100. Nouit. — Cau. 1. q. 1. De ordinationibus.

Gregorius vniuersis episcopis per Helledam prouinciam constitutis. Vt nullum per præmium ordinarent. Pariterque exponit, quòd Dominus cathedras columbas vendentium, euertit.

Caput C.

Epi. 56.

GRatias omnipotenti Deo vobiscum fratres charissimi refero, qui latens vulnus quod antiquus hostis intulerat, ad omnium fecit peruenire notitiam, & de Ecclesiæ suæ corpore salutifera illud incisione compescuit. Ex qua re & gaudendum nobis est, & dolendum. Gaudendum quippe de correctione facinoris, dolendum verò de casu fratris. Sed quoniam plerunque alterius casus, alterius solet esse cautela: quo quisque timet cadere, attendat, aditum hosti non præbeat, non putet latere quod agitur. nam veritas clamat: Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Hæc etenim vox actioni nostræ iam præco est, & ipso teste modis omnibus adducitur ad publicum, quod agitur in secreto. Aut quis actus suos ante illum nitatur abscondere, qui eorum & testis & iudex est? Quia verò nonnunquam dum aliud attenditur, aliud non cauetur, oportet vt contra omnes hostis insidias quisque debeat esse sollicitus: ne dum in vno vincit, superetur in altero. Nam & terrenus hostis, qui munita loca cupit inuadere, pugnandi arte sic vtitur. Latenter quidem ponit insidias, & ad vnius loci se expugnationem totus ostendit: vt dum ad defensionem loci illius vbi instat periculum conuenitur, loca alia de quibus nulla est suspicio capiantur. Et euenit, vt qui cognitus resistentis virtute repulsus est, latens obtineat quod certando non potuit. Sed quia in his omnibus diuinæ protectionis auxilio opus est, voce cordis singuli clamemus ad Dominum, dicentes: Domine, ne longè facias auxilium tuum à me, ad defensionem meam respice. Manifestum nanque est, quia nisi ipse auxiliatus fuerit, & ad se clamantes defenderit, hostis noster vinci non poterit. Præterea epistolam charitatis vestræ per Andream fratrem, & coëpiscopum nostrum suscipiens, pallium Ioanni fratri nostro Corinthiorum episcopo nos transmisisse cognoscite: cui vos magnopere conuenit obedire, præsertim dum hoc sibi & antiquæ consuetudinis ordo defendat, & bona eius quibus ipsi testimonium perhibetis, inuitent. Quibusdam nanque narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinẽ sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio, quid Redẽptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum, cathedras vendentium columbas, euertit. Columbas quippe vendere, est de sancto Spiritu, quem sibi consubstãtialem Deus omnipotens per impositionem manuũ hominibus tribuit, commodum temporale percipere: ex quo, vt

Matth. 10. — Psal. 39. — Cau. 1. q. 1. Quibusdã. — Matth. 21.

prædixi, innuitur quid sequatur: quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderűt. Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoq; qui ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratior est aliis vendere quod emit. Et vbi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm primò contra sanctam Ecclesiam Simoniaca hæresis sit exorta: cur non perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehendo agit vt hæreticus fiat? Ideóque hortamur, vt nullus vestrûm denuò hoc fieri patiatur: sed neque gratia alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere, nisi eum quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuò senserimus, districta ac canonica illud noueritis vltione cõpesci.

Matth. 10.

Finit liber quartus, secundum computationem Gratiani.

Liber quintus.

Incipiunt Epistolæ indictionis xiiij. ex Registro beati Gregorij Papæ, huius nominis primi.

* * *

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.
De testamento à Ioanne episcopo condito.
Caput. CI.

Episto. 1.

SIcut iniusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, ita legitima desiderantium non est differenda petitio. Presbyteri igitur ac diaconi atque clerus fraternitatis vestræ, oblata nobis petitione cõquesti sunt, Ioannem quõdam decessorem tuum condito testamento diuersa in Ecclesiæ suæ grauamina conscripsisse. Et petiuerunt vt hæc in damnum Ecclesiæ, prohibente quippe lege, nulla deberent occasione persolui. Et quanuis postquam hæreditas illius, successióque repudiata est, ad hæc te satisfacienda ratio nulla constringat: veruntamen ex abundanti his te hortamur affatibus, vt ea quæ de Ecclesia sua, vel de acquisitis in episcopatu rebus contra legum fieri statuta disposuit, fraternitas vestra ne authoritatem præbeat, nec aliqua ratione cõsentiat. Si quid autem de propriis rebus quas ante episcopatum habuit, quod quidem prius Ecclesiæ suæ non contulit, fieri voluit vel decreuit, firmum per omnia robur obtinere necesse est: nec quisquàm Ecclesiasticorum id contra rationem tentet qualibet excusatione cõuellere. Quia verò dum viueret, sæpius à nobis expetiit, vt ea quæ in monasterio illo cõtulerat, quod iuxta Ecclesiam sancti Apollinaris ipse construxerat, nostra debuissemus authoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus: fraternitatem vestram necessariò duximus adhortandam, vt nihil de his quæ illic contulit atque constituit, aliquo modo patiatur imminui, sed omnia firma studeat stabilitate seruari. Huius igitur monasterij & collatarum illic rerum, quia in testamẽto quod condidit fecisse noscitur mentionem: sciendum vobis est non ea nos ideo confirmasse, quoniam supremam eius sequimur voluntatem, sed quia ei hoc, sicut diximus, viuenti promisimus. Hæc itaque sic sollicitè fraternitas vestra implere festinet, quatenus & quæ in suprascripto constituit, & à nobis sunt firmata, seruentur: & illa quæ in damnum dari vel fieri per testamentum suæ decreuit Ecclesiæ, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

Causa. 12. q. 5. Quia.

Gregorius clero & plebi Ecclesiæ Rauennæ.
De Maximiano episcopo, quòd rectè fidei sit.
Caput CII.

Episto. 2.

PEruenit ad nos quosdam homines maligni spiritus instigatione persuasos, erga opinionem fratris & coëpiscopi

E nostri Maximiani mentes vestras corrumpere falsa locutione voluisse, dicentes quòd idem frater noster minus quàm decet sanctam Chalcedonensem synodum veneretur. De qua re omnibus vobis & ipse præsens de integritate suæ fidei satisfaciat, & nos per omnia testamur eum à cunabulis in sanctæ vniuersalis Ecclesiæ gremio nutritum, rectam prædicationem fidei cum vitæ suæ attestatione tenuisse. Veneratur enim sanctam Nicænam synodum, in qua Arius: Constantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesinam primam, in qua Nestorius: & sanctam Chalcedonensem synodum, in qua Nestorius, Dioscorus, atque Euthyces damnatus est. Si quis autem contra harum quatuor synodorum fidem, & contra sanctæ memoriæ Leonis papæ tomum atque definitionem aliquid vnquam loqui præsumat, anathema sit. Proinde satisfactionem plenissimam recipientes, charitate integra, puro corde, pastorem vestrum diligite, vt apud Deum purius fusa, eiusdem vobis valeat prodesse intercessio pastoris.

Gregorius Maximiano præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ.
F *Quod per Simoniacam hæresim ordinatus est.* *Caput. CIII.*

Episto. 3.

QVoties contra Ecclesiasticam quid gestum dicitur disciplinam, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisitum hoc relinquere non audemus. Peruenit itaque ad nos, quòd per Simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hîc dicta sunt, de quibus vnum quàm maximè fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses: donec quid esset, verius potuissemus addiscere. Ne ergo filij Ecclesiæ diu videantur non habere pastorem: & ne per hæc quæ dicuntur, si indiscussa remanserint, huiusmodi se vitium tendat in plurimos: hortamur vt ad nos venire omni postposita excusatione festines: quatenus seruata iustitia, hæc & cognoscere & finire secundum canonica instituta Christo reuelante possimus. Ita autem fac, vt ad veniendum amplius iam moras non ingeras, G ne ipsa te magis absentia obnoxium his quę dicũtur assignet, & nos in te hæc res non solum propter dicta crimina quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam durius, scilicet vt in contumacem, cogat ex concilio ferre iudicium.

Gregorius Cypriano diacono.
Præcipit modios tritici pauperibus erogare duo milia.
Caput. CIIII.

Epistola 4.

ZEnon frater, & coëpiscopus noster quosdam in ciuitate sua alimoniarum necessitatem innotuit sustinere: quibus quoniam, vt possibile est, aliquod desideramus ferre consultum: idcirco dilectionem tuam antedicto fratri & coëpiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, vsque ad duo milia scriptis te dare præsentibus deputamus. Hortamur igitur, vt in his præbendis nullam moram aut excusationem adducas: quatenus dum tempus sinit, & hic cum Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citius valeat necessitatem patientibus subuenire.

Gregorius Brunechildæ reginæ Francorum.
H *Candidum presbyterum rectorem patrimonij commendat.*
Caput. CV.

Episto. 5.

EXcellentiæ vestræ prædicandam ac Deo placitam bonitatem, & gubernacula regni testantur, & educatio filij manifestat. Cui non solùm incolumem rerum temporalium gloriam prouida solicitudine conseruastis, verumetiam æternæ vitæ præmia prouidistis, dum mentem ipsius in radicem veræ fidei materna, vt decuit, & laudabili institutione plantastis. Vnde non immeritò contigit, vt cuncta gentium regna præcelleret: quippe qui earundem gentium creatorem & purè colit, & veraciter confitetur. Sed vt laudabilius in eo fides cum operibus enitescat, adhortationis vestræ eum verba succendant: quatenus sicut sublimem illum inter homines potentia regalis ostendit, ita ante Deum magnum faciat pietas actionis. Quia verò multarum rerum experimenta nos admonent de excellentiæ vestræ Christianitate confidere: idcirco paterno salutantes affectu, quæsumus, vt propter amorem beati Petri Apostolorum principis, quem toto vos scimus corde diligere, dilectissimum filium nostrum Candidum presbyterum præsentium portitorem, vnà cum patrimoniolo,

moniolo, ad cuius eum gubernationem transmisimus, auxilij vestri patrocinio foueatis: quatenus potestatis vestræ gratia roboratus, patrimoniolum ipsum quod pauperum constat expensis proficere, & salubriter regere: & si qua exinde ablata sunt, vestro fultus auxilio diligenter inquirere, & Deo propicio in pristinum posit reformare statum. Ad ipsius verò patrimonioli regimen proprius Ecclesiæ homo transmissus est. Excellentia ergo vestra ita se libenter in his quæ poscimus dignetur impendere, vt b atus Petrus Apostolorum princeps, cui à Domino Iesu Christo ligandi ac soluendi data est potestas, & hîc excellentiam vestram in sobole gaudere concedat, & post multorum annorum curricula à malis omnibus absolutam ante conspectum æterni faciat Iudicis inueniri.

Gregorius Childeberto regi Francorum.

Candidum presbyterum commendat. *Caput CVI.*

Epist. 6.

QVantò cæteros homines regia dignitas antecellit, tantò cæterarum gentium regna regni vestri profectò culmẽ excellit. Esse autem regem, quia sunt & alij, non mirum est: sed esse catholicum, quod alij non merentur, hoc satis est. Sicut enim magnæ lampadis splendor in tetræ noctis obscuritate, luminis sui claritate fulgescit, ita fidei vestræ claritas inter aliarum gentium obscuram perfidiam rutilat ac coruscat. Quicquid autem reges se cæteri gloriantur habere, habetis. Sed ipsi in hac re vehementiùs superantur, quoniã hoc principale bonum non habent quod habetis. Vt ergo sicut fide, ita & actione vincantur, benignam se excellentia vestra suis subiectis semper exhibeat. Et si qua sunt quæ eius animum offendere valeant, ea indiscussa non sinat. Tunc enim verè regi regum, id est, omnipotenti Domino amplius placebit, si potestatem suam restringens, minus sibi crediderit licere, quàm potest. Quia igitur sinceritatem fidei, & mente seruatis & opere, beati Petri Apostolorum principis amor, qui in vobis est, euidenter ostendit, cuius res sub Christianæ religionis intuitu, sub vestri culminis potestate bene hactenus gubernatæ & conseruatæ sunt. Sed quoniam Dynamius patricius, qui ex nostra commendatione rebus ipsis sollicitudinem impendebat, eas modò gubernare, vt cognouimus, non potest, ne patrimoniolum ibidem constitutum faciente negligentia deperiret: idcirco præsentium portitorem dilectissimum filium nostrum Candidum presbyterum ad id gubernandum transmisimus, quem excellentiæ vestræ, præmissa paterna charitate salutationis alloquio in omnibus cõmendamus: petentes vt si aliquod illic fortasse præiudicium factum est, aut res eiusdem patrimonioli ab aliquo detinentur, potestatis vestræ iustitia corrigatur, & iuri pristino quæ ablata sunt, reformentur: quatenus sicut fides vestra, ita & æquitas omnibus, quod est valde gloriosum atque laudabile, gentibus enitescat. Claues præterea sancti Petri in quibus de vinculis catenarum eius inclusum est, excellentiæ vestræ direximus, quæ collo vestro suspensæ à malis vos omnibus tueantur.

Gregorius Theodoro & Demetrio, Philippo, Zenoni, & Alcissono episcopis Epiri.

De ordinatione Andreæ episcopi. De vsu pallij, & quid sit in templo Dei columbas vendere. *Caput CVII.*

Epist. 7. Dist. 100. cap. Scriptorum.

SCriptorum vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit Andream fratrem nostrum Nicomeditanæ ciuitatis episcopum Deo propitio solenniter ordinatum. Cuius quoniam consecrationem cleri & prouincialiũ prouenisse significatis assensu, gaudemus, atque bona quæ de ipso testamini, vt in eo maneant, & Dei gratia cooperante augmentum accipiant, exoramus: quia bonitas præpositorum, salus est vtique subditorum. Oportet ergo vt ea quæ in persona ipsius placere vobis laudantes ostendistis, imitari studiosiùs festinetis. Nam & apud homines culpa, & apud Deum pœna est nolle quenquam bonum imitari quod placet. Testimonio itaque vestro obedientia fidem accommodet, nullus ei in his quæ integritate seruata Ecclesię pro communi vtilitate iniũxerit, contradicat. Deuotionem suam quisque vestrum libẽter exhibeat, vt dum Deo placita inter vos sacerdotalis fuerit & non ficta concordia, nulla vos à charitatis m utuæ vinculo inuidia dissoluere valeat, aut turbare diuersitas. Nec enim callido hosti in cordibus vestris vllus erit accessus: quoniam scit se nullatenus nec capi posse nec recipi, vbi plenè sincereque locum charitas inuenerit. Estote præterea solliciti fratres charissimi, & commisso gregi vigilantiam quam suscepistis, vt debetis, impendite, inimici fraudibus sollicitudine & oratione resistite, & obedite incontaminata fide, Deo nostro cui præestis populum resignate, vt officium vobis sacerdotale ante conspectum æterni iudicis nõ ad pœnam, sed proficiat ad coronam. Suprascripto igitur Andreæ fratri & coëpiscopo nostro pallium nos direxisse agnoscite, atque priuilegia cuncta concessisse quæ prædecessores nostri eius prædecessoribus contulere. Præterea peruenit ad nos, quòd sacri ordines in illis partibus cum datione commodi conferantur. Quod si ita est, flens dico, gemens denuntio, quia cũ sacerdotalis ordo intus ceciđit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio quid redẽptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus templum cathedras vendentium columbas, euertit. Columbas enim vendere, est de spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, vt prædixi, malo iam innuitur quid sequatur: quia qui in templo Dei columbas vendere præsumpserunt, eorum Deo iudice, cathedræ ceciderunt. Qui videlicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice vitiatus, paratus est aliis vendere quod emit. Et vbi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cum prima contra sanctam Ecclesiam Simoniaca hęresis orta sit, cur nõ perpenditur, cur non videtur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehendo agit, vt hæreticus fiat? Pro qua re admoneo atque contestor, vt omnino debeatis esse solliciti, vt nihil sibi commodi datio, nil gratia, nil quarumlibet supplicatio personarum in sacris ordinibus vendicet: Sed ille ad hoc officium perducatur, quem morum grauitas cõmendat & actio. Nam si, quod non credimus, fieri tale aliquid senserimus, canonica illud, vt dignum est, seueritate corrigemus. Deus autem omnipotens, qui sapientię suę potestate cuncta mirabiliter ordinat, & misericorditer ordinata custodit: ipse vobis & velle tribuat, & operari quod præcipit.

Can. 1. q. 1. Quibusdã.

Mar. 11.

Matth. 10.

Gregorius Maximiano episcopo Rauennæ.

De vsu pallij. *Caput CVIII.*

Epist. 8.

APostolicæ sedis beneuolentia atque antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ quam in Messanensis Ecclesiæ gubernatione suscepisse constat officium, pallij vsum præuidimus concedendum, illis videlicet temporibus atque ordine, quibus decessorem quoque tuum esse vsum non ambigimus: hoc nihilominus admonentes, vt sicut à nobis huiuscemodi decoris vsum ad sacerdotalis officij honorem accepisse te gaudes, ita etiam morum atque actuum probitate ad gloriam in Christo nostram, susceptũ adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris inuicem decore conspicuus, si ad huiuscemodi corporis habitum mentis quoque tuæ bona concordent omnia. Omnia enim priuilegia, quæ tuę pridem cõcessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illibata decernimus permanere.

Gregorius Bonifacio episcopo Regitano, vbi ei Carinensem coniungit Ecclesiam. *Caput CIX.*

Epist. 9.

POstquam Ecclesiæ Carinensis, defuncto eius antistite, alium ordinari, nec loci desertio, nec sinit imminutio personarum, maiori cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus, consistentes ibidem si pastoris fuerint moderamine destituti, per inuia fidei hostis callidi rapiantur insidiis. Sed hoc nostro sedet cordi consilium, tuæ eam sollicitudini debere committi, quod facere per presentia scripta perspeximus. Cuius vt curam gubernationémque studiosiùs habere gerereque festines, tuæ eam Ecclesiæ aggregari vnirq; censemus: quatenus vtrarúmque Ecclesiarum sacerdos rectè Christo adiutore posis existere, & quæque tibi de eius patrimonio vel cleri ordinatione ac canonica vigilanti visa fuerint cura disponere: quippe vt sacerdos proprius,

liberam habebis ex præsenti nostra permisione licentiam. Quapropter frater charissime, dominicorum reminiscens salubriter mandatorum: ita in commissæ plebis regimine, lucrandísque animabus inuigila: vt ante tribunal æterni Iudicis constitutus, fructum bonæ operationis, quod ad mercedem tuam pertineat, Redemptori nostro, in quo lætari possit, exhibeas.

Gregorius Candido presbytero eunti ad patrimonium Galliæ.

Patrimonium sancti Petri commendat in Gallijs. Caput. C X.

Episto. 10.

PErgens auxiliante Domino Deo nostro Iesu Christo ad patrimonium quod est in Galliis gubernandum, volumus vt dilectio tua ex solidis quos acceperit, vestimenta pauperum, vel pueros Anglos, qui ab annis decem & septem vel decem & octo sunt in monasteriis dati, vt Deo proficiant comparet, quatenus solidi Galliarum qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum proprium vtiliter expendantur. Si q id verò de pecuniis redituum quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris, ex his quoque vestimenta pauperum comparare volumus, vel, sicut præfati sumus, pueros qui in omnipotentis Dei seruitio proficiant. Sed quia Pagani sunt qui illic inueniri possunt, volo vt cum eis presbyter transmittatur, ne quid ægritudinis contingat in via, vt quos morituros conspexerit, debeat baptizare. Ita igitur tua dilectio faciat, vt hæc diligenter implere festinet.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Gratiano diacono, & cura pastorali. Caput. C XI.

Episto. 11. Parte. 1. Distin. 71. Fraternitatem.

FRaternitatem tuam à nobis petisse recolimus, vt Gratianum Ecclesiæ Benephranæ diaconum tuæ concederemus Ecclesiæ cardinandum. Et quoniam nec episcopum cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam, hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non præuidimus differendam: idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessariò duximus concedendum, habituro licentiam diaconum illum nostra interueniente authoritate Ecclesię tuę Deo propitio constituere cardinalem. Quia verò peruenit ad nos, clericos aliásque ciuitatis ac parrochiæ tuæ religiosas personas ab aliis conueniri, fieri hoc decætero prohibemus, & neque clericum tuum, & neque monachum, vel quamlibet ciuitatis aliam religiosam personam parrochiæ tuæ conueniri à quoquam, vel ad alterius volumus iudicium exhiberi. Sed si quis contra huiusmodi personas cuiuslibet negotij mouere voluerit quæstionem, fraternitatem tuam nouerit adeundam. Aut si fortè, vt assolet, aliqua illis quolibet modo fuerit nata suspitio, & electorum desiderauerit fortasse iudicium, sub tua executione eligendi fas habeant cognitores: quatenus hoc modo nec tu amisisse iurisdictionem, nec actor apud suspectum litigando videatur præiudicium sustinere. Hoc enim seruandum & Anthemio subdiacono nos præcepisse cognosce. Oportet ergo vt fraternitas tua erga monasteria ciuitatis, parochięque suæ omnes subiectos pastorali cura diligenter inuigilet, & de vita actúque eorum sit omnino sollicita: vt sicut nos hæc tibi priuilegia seruare dignoscimur, ita & tu vigilantiam tuam in cunctis, vt decet, solerter exhibeas, quatenus in nulla re posis de neglectu reprehensibilis inueniri. Porrò autem si tu, quod non opinamur, dissimulandum putaueris, rectori patrimonij Ecclesiæ nostræ, qui illic est, vel fuerit constitutus, noueris esse licentiam: vt quod sponte postponis, eius facere instantia modis omnibus vrgearis. Sed & illud studere te conuenit, vt hi qui contra quoslibet iurisdictioni tuæ suppositos causam habuerint, nullis apud fraternitatem tuam frustratoriis debeât dilationibus lacessiri, ne ad fatigationem & damnum vlteriùs hæc tibi seruasse priuilegia videamur.

Gregorius Montano & Thomæ.

Libertatem per testamentum dat. Caput. C XII.

Episto. 12. Ca. 12. q. 2. Cum redemptor.

CVm Redemptor noster totius conditor creaturę ad hoc propiciatus humanam voluerit carnem assumere, vt diuinitatis suæ gratia dirupto quo tenebamur capti vinculo seruitutis, pristinæ nos restitueret libertati: salubriter agitur, si homines quos ab initio natura creauit liberos, & protulit, & ius gentium iugo substituit seruitutis, † in ea in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque ideo pietatis intuitu, & huius rei consideratione permoti, nos Montanum atque Thomam famulos sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo adiutore, deseruimus, liberos ex hac die ciuésque Romanos efficimus, omnéque vestrum vobis relaxamus seruitutis peculium. Et quia tu Montane animos ad conuersionem fateris appulisse monachicam: idcirco duas vncias quas tibi quondam Gaudiosus presbyter per supremæ suæ voluntatis arbitrium institutionis modo noscitur reliquisse, hac die tibi donamus atque concedimus, omnia scilicet monasterio sancti Laurentij, cui Constantia abbatissa præest, in quo conuerti Deo miserante festinas, modis omnibus profutura. Si quid verò de rebus suprascripti Gaudiosi te aliquo modo cælasse constiterit, id totum Ecclesiæ nostrę iuri sine dubio mancipetur. Tibi autem suprascripto Thomæ, quem pro libertatis tuæ cumulo etiam inter notarios volumus militare, quinque vncias quas præfatus Gaudiosus presbyter per vltimam voluntatem hæreditario tibi nomine dereliquit, simul & sponsalia quæ matri tuæ conscripserat: similiter hac die per huius manumisionis paginam donamus atque concedimus, ea sanè lege atque conditione subnexa, vt si sine filiis legitimis, hoc est de legitimo susceptis coniugio te obire contigerit, omnia quæ tibi concessimus, ad ius sanctæ Romanæ Ecclesiæ sine diminutione aliqua reuertantur. Si autem filios de coniugio, sicut diximus, cognitos lege susceperis, eósque superstites reliqueris, earundem te rerum dominum sine quadam statuimus conditione persistere, & testamenti de his faciendi liberam tibi tribuimus potestatem. Hæc igitur quæ per huius manumissionis chartulam statuimus atque concessimus, nos successorésque nostros sine aliqua scitote refragatione seruare. Nam iustitiæ ac rationis ordo suadet, vt qui sua à successoribus desiderat mandata seruari, decessoris sui proculdubio voluntatem & statuta custodiat. Hanc autem manumissionis paginam Paterio notario scribendam dictauimus, & propria manu vnà cum tribus presbyteris prioribus, & tribus diaconis, pro plenissima firmitate subscripsimus, vobísque tradidimus. Actum in vrbe Romana.

† al. in ea natura, & libertati.

Ca. 25. q. 1. Iustitiæ.

Gregorius Cypriano diacono rectori Siciliæ.

De ordinando episcopo Lilibitanæ Ecclesiæ. Caput. CXIII.

Episto. 13.

LIlibitanæ clerus Ecclesiæ huc pro ordinando sibi veniens sacerdote licentiam, eis de requirẽdo sibi episcopo nos dedisse cognoscas. Qui reperientes Decium Forensem presbyterum, sibi eum consecrari multis precibus poposcerunt, quorum petitionem necessarium duximus adimplere, & ideo dilectio tua in omnibus ei solatiari non negligat: vt quia Theodorus quondam eiusdem Ecclesiæ episcopus dereliquit plurima quæ emendari debeant, tuo in omnibus adiutus auxilio, duntaxat æquitate seruata, à causarum inquietudinibus liberior, in Dei laudibus posit existere.

Gregorius Narsi Comiti.

De Pelagiana hæresi. De anima Adæ in peccato mortua. De synodo Ephesina, & de causa Ioannis presbyteri. Caput. CXIIII.

Episto. 14.

CHaritas vestra sollicitudinem nostræ opinionis habens scribere studuit quid de illo codice qui contra Athanasium presbyterum transmissus est, sensit. Quem nos ex parte aliqua subtiliter percurrentes, in Manichæis inuenimus dogma cecidisse. Sed is qui loca aliqua esse hæretica signo contraposito ostendit, ipse quoque in Pelagianam hæresim labitur: quia quædam loca catholicè dicta, & omnino orthodoxa, velut hæretica annotauit. Hoc enim vbi scriptum est, quia cùm peccauit Adam, eius est anima mortua: qualiter mortuam dixerit, inferiùs ostendit: quia status sui beatitudinem amisit. Hoc quisquis negat, catholicus non est. Deus autem dixerat: Qua hora comederitis, morte moriemini. Cùm ergo comedit de ligno vetito Adam, quia in corpore mortuus non est, nouimus quia post hoc filios genuit, atque annis multis vixit. Si itaque in anima mortuus non est, quod dici nephas est, ipse mentitus est, qui hunc prædixit die qua peccasset, moriturum. Sed sciendum est, quia mors duobus accidit modis: aut absentia viuendi, aut à qualitate viuendi. In hoc ergo quòd comedendo vetitum eius anima dicitur mortua, non absentia viuendi, sed à qualitate viuendi, vt postmodum viueret in pœna, qui ad hoc creatus fuerat, vt beatè

Gene. 2.

beatè viueret in lætitia. Hunc ergo locum qui in eodem codice, qui mihi à fratre meo Ioanne episcopo transmissus est, annotauit hæreticum, Pelagianus est, quia sententia ista euidenter Pelagij est. Quam Paulus Apostolus apertè in suis epistolis destruxit. Quæ loca epistolarum eius singula dicere prætermitto, quia scienti loquor. Pelagius verò qui in Ephesina synodo damnatus est, ea intentione hoc dixit, vt ostenderet nos à Christo vacuè redemptos. Si enim nos per Adam in anima mortui nō sum⁹, quod dicere nephas est, vacuè redempti sumus. Ephesinam autem synodum perscrutantes, & de Adelfio & Saua, & cæteris aliis, qui illic dicuntur esse damnati, omnino nihil inuenimus: & existimamus, quia sicut Chalcedonensis synodus in vno loco ab Ecclesia Constantinopolitana falsata est, sic aliquid in Ephesina synodo factum est. Charitas ergo vestra vetustos omnino codices eiusdem synodi requirat, & illic inde videat, si quid tale inuenitur, mihíque eundem codicem quem inuenerit, transmittat: quem mox vt legero, retransmitto. Nouis enim codicibus passim non credat, ex qua re dubius factus sum, & nihil adhuc volui de hac causa prædicto fratri meo Ioanni episcopo rescribere. Romani autem codices multò veriores sunt, quam Græci: quia nostri sicut non acumina, ita nec imposturas habent. De Ioanne verò presbytero cognoscite, quia illius causa per synodum decisa est, in qua apertè cognoui, quia eius aduersarij eum facere hæreticum volebant, & diu conati sunt, sed minimè potuerunt. Vestros qui nostri sunt, mea vice salutate: & nostri qui vestri sunt, per me vos multum salutant. Omnipotens Deus sua te manu inter tot spinas protegat, vt eos illæsus, quos Dominus elegit, flores decerpas.

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano.

De Ioanne presbytero iniustè damnato. Caput CXV.

Epist. 15.

SIcut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita veræ concessionis est integritas amplectenda. Nā si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorum in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta generantur districtione mortiferi. Et hinc non solùm errantes oues ad caulas minimè dominicas reuocantur, sed etiam intrò positæ ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo frater sanctissime subtiliter perpendamus, & sub prætextu hæresis affligi quempiam veraciter profitentem fidem catholicam non sinamus: ne, quod absit, hæresim fieri sub emendationis magis specie permittamus. Valde autem mirati sumus, cur hi qui in causa fidei iudices contra Ioannem Chalcedonensis Ecclesiæ presbyterum, à nobis fuerant deputati, negligentes veritatem, opinioni crediderint, & credere districtè profitenti noluerint, maximè dum accusatores ipsius Marcianistarum, quam commemorabant, hæresim, vnde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset, nescire se manifesta professione responderunt. Ex qua re euidenter agnoscitur: quia personam ipsius sine Dei respectu non iustè, sed contra animas suas sola grauare voluntate tantummodo voluerint. Nos itaque facto concilio, sicut gestorum apud nos habitorum tenor ostendit, cuncta quæ erant necessaria subtiliter perscrutantes ac tractantes, quoniam in nullo antedictum presbyterum, reum inuenire potuimus, præcipuè quia libellus quem delegatis à vobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia sinceritati concordat: eapropter eorundem iudicium reprobantes sentētiam, nostra eum diffinitione catholicum, & ab omni hæretico crimine liberum esse Christi Dei redemptoris nostri misericordia & gratia reuelante denuntiamus. Quem quoniam ad vestram transmisimus sanctitatem, oportet vt eum, sicut se cunctis exhibet, benignè suscipiat, & charitatem illi sacerdotalem impendat, atque à cuncta eum inquietudine tueatur, nec quenquam se in eius molestia occupare permittat: sed sicut alios ab oppressione defenditis, ita huic vestra subtrahere solatia non debeatis.

Gregorius Mauricio Augusto.

De Ioanne presbytero recipiendo iniustè damnato. Ca. CXVI.

Epist. 16.

CVm syncera in vobis Christianissime principium velut emissum celeriter iubar fidei rectitudo resplendeat, cúmque notum sit omnibus serenitatem vestram, qua Deo pollet propitio, integram professionem vehementer amplecti, & toto corde diligere: necessarium esse valde perspeximus pro his, quos vna eadémque fides illustrat, suggerendo deposcere, quatenus dominorum pietas sua eos gratia protegat, & ab omni molestia tueatur. Quorum dum confessionem quidam despiciunt, veræ fidei contradicere videntur. Nam cùm oris confessionem fieri clamet Apostolus ad salutem, qui rectæ confessioni credere non cōsentit, in eo quod alium improbat, se accusat. Relatis igitur in concilio, quæ contra Ioannem Chalcedonēsis presbyterum Ecclesiæ acta sunt, simul & serie iudicati, maiorem illum iniustitiam sustinuisse cognouimus: quippe quem clamantem se atque monstrantem catholicum esse non reatus culpa, sed diu accusatio incerta contriuit: in tantum, quia accusatores ipsius, Marcianistarum, quam commemorabant hæresim se nescire, aperta responsione professi sunt. Et qui ilico in ipso fuerant iudicij limine repellendi, in accusatione eius permanere incerti permissi sunt: sed ne dicta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei protulit, in quo se patenter ostendere fidei rectæ professorem studuit & sequacem: Sed hunc à sanctissimo Ioanne fratre & coëpiscopo nostro iudices deputati, iniustè ac irrationabiliter negligentes, dum in eius se nituntur occupare grauamine, se potius reprehensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit, infidelitatem esse, fidem fidelibus non habere. Quia ergo omnibus subtiliter rimatis atque tractatis, catholicum suprascriptum Ioannem presbyterum sancti concilij mecum definitio diuinæ potentiæ reuelante gratia declarauit, nec quædam in ipso hæreticæ macula prauitatis inuenta est: obsecro, vt pia serenitatis vestræ protectio illæsum illum ab omni molestia seruari præcipiat, ne catholicæ fidei confessorem aliquam sinat inquietudinem sustinere. Nam veraciter confitenti non credere, non est hæresim purgare, sed facere. Quod si licuerit, surgit infidelitatis occasio, & ipsi in eas quas incautè volunt euadere, culpas incurrunt. Hæc igitur serenissimus dominus pia prouidentia consideret, & sicut poposci profusis iterum precibus rogo, vt affligi denuo innocentem velut obnoxium non permittat: quatenus Deus omnipotens, qui placitam sibi catholicæ rectitudinis integritatem clementiam vestram amare cernit atque defendere, & hic deuictis hostibus pacatæ vos imperare reipublicæ, & cum sanctis suis in æterna faciat vita regnare.

Gregorius Theotisto cognato imperatoris.

Commendat Ioannem presbyterum iniustè damnatum. Caput CXVII.

Epist. 17.

SCimus excellentiæ vestræ Christianitatem bonis intentam semper operibus, & idcirco mercedis vobis causam qua nos diligere certum est, prouidemus, vt nos vestris meritis prouidendo iungamur. Indicamus itaque vobis Ioannem presbyterum latorem præsentium, liberum ab his quibus accusatus fuerat extitisse. Cuius fidem facto cōcilio subtili examinatione, vt petiit, perscrutantes, nullam in eo culpam prauæ cōfessionis inuenimus. Sed quia rectæ fidei Deo miserante professor ac cultor apparuit, nostra eum diffinitione absoluimus. Præsertim cùm accusatores ipsius, quæ esset Marcianistarum quam commemorabant, hæresim se nescire professi sunt. Eapropter paterno salutantes affectu, quæsumus vt fauoris vestri eum gratia tueri dignemini. Et ne quisquam illum frustra post hoc velit affligere, aut aliquā ei pro hac re quolibet modo molestiam irrogare, ita eum excellentiæ vestræ defensio contra hæc instantiùs pro sua mercede protegat ac defendat, vt nec hunc amplius tribulatio iniusta consumat, & eius vobis vicē humani generis conditor ac redemptor, quem sincera confessione colitis, inter bona plurima quæ agitis, recompenset.

Mense Octobri: Indictione decimaquarta.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De vsu pallij. Caput CXVIII.

Epist. 18.

APostolicæ sedis beneuolentia, & antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Syracusana Ecclesia gubernationis officium constat suscepisse,

palij vsum prouidimus concedendum, illis videlicet temporibus atque eo ordine, quibus decessorem tuum vsum esse non ambigis: hoc nihilominus admonentes, vt sicut à nobis huius palij vsum ad sacerdotalis officij honorem accepisse te gaudes, ita etiam morum atque actuum probitate ad gloriam in Christo nostram, susceptum adornare contendas officium. Sic enim alterno eris inuicem honore conspicuus, si ad huius corporis habitum mens quoque tua concordet. Omnia enim priuilegia, quæ tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illibata decernimus permanere.

Gregorius Dominico episcopo Aphricano scribit, petens pro se orari.

Caput CXIX.

Epist. 19. EPistolarum vestrarum plena sacerdotali charitate elocutio, ita sanctitatem vestram memoriter nostris facit mẽtibus inhærere, vt non credatur abesse corpore, quippe quæ per affectum semper manet in corde. Vt ergo hæc quam ad alterutrum habemus dilectio, cœlestium nobis commodum acquirat gaudiorum, nostri simus inuicem adiutores, & auxilium nobis orationis mutuæ porrigamus: quatenus diuina misericordia clementiæ suæ nobis dono concedat, & prędicare quod diligit, & sequi hoc quod per nos prædicare concessit. Sicque officij nostri ministerium pietatis suæ protectione disponat, vt fructum de creditis eidem venienti Domino reportemus, & ad futura æquitatis præmia cum aliorum lucro eius adiuuante gratia perducamur. Quia verò scriptum est: Orate pro inuicẽ, vt saluemini: vt ad hæc perueni- Iaco. 5. re mereamur, & me pro vobis apud sacratissimum beati Petri Apostolorum principis corpus, & vos pro me apud sanctum Cyprianum martyrem orationibus decet incumbere. Preces etenim nostræ tantò celeriùs in dominicæ pietatis aurem subleuantur, quanto eas vicissim pro nobis fusas charitatis ardor exacuit. Sed quia sanctitas vestra nudis me verbis alloqui recusat, epistolis quoque xenia coniunxit: quæ nos cum gratiarum actione suscepimus, sed tamen plus mentis vestræ affectu, quàm rerum copia delectamur.

Gregorius Cypriano diacono.

Præcipit adiutorium impendere Ioanni episcopo. Ca. CXX.

Epist. 20. SIcut dilectio tua studiosè laborauit pro persona fratris & coëpiscopi nostri Ioannis, vt in Syracusana Ecclesia authore Deo debuisset ordinari: ita nunc necesse est per dilectionis tuæ studia ei quoque regiminis solatia ministrentur. Quendam enim presbyterum proprium habuisse se perhibet, qui tamen à fratre & coëpiscopo nostro Leone in Catinensi Ecclesia dicitur ordinatus: & quia in nouam Ecclesiam vadit, & suos illic proprios homines habere necesse est, vt cùm causarum tumultibus premitur, in secreto suo inueniat vbi requiescat: prædicto fratri & coëpiscopo nostro Leoni blandè & leniter persuadere debes, vt ei præfatum presbyterum cedere debeat, ne quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasse videatur. Sed sicut idem frater & coëpiscopus noster Ioannes, quantum ego in eius mente didici, eius se esse archidiaconum, nec ob episcopatum susceptum obliuiscitur: ita eum sæpefatus frater & coëpiscopus noster Leo suum proprium debet attendere, & non solùm de vnius persona presbyteri, sed in quacunque re eius solatio indiguerit, sua ei ministrare auxilia.

Mense Nouembri: Indictione decimaquarta.

Gregorius Petro episcopo Hydrontino visitatori.

Brundusii & Gallipollensi. Caput CXXI.

Epist. 21. PAstoralis nos cura constringit Ecclesiis sacerdotis moderamine destitutis, sollicita consideratione prospicere, ne proprio decedente rectore, contrarium, quod absit, aliquid patrum regulis oriatur. Quia igitur Ecclesias Brundusij Lippias atque Gallipoli, obeuntibus earum pontificibus, omnino destitutas agnouim⁹, idcirco fraternitati tuæ visitationis earum operam duximus iniungendam. Quam ita te cõuenit exhibere, vt nihil de prouectionib⁹ clericorum, reditu, ornatu, ministeriisq; vel quicquid illud est in patrimonio earum, à quoquam patiaris imminui. Et ideo fraternitas tua ad prædictas Ecclesias ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebémque earundem Ecclesiarum admonere festinet, vt remoto studio, vno eodémque consensu tales sibi præficiendos expetant sacerdotes, qui & tanto ministerio digni valeant reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuantur. Qui dum fuerint postulati, cum solennitate decreti omnium subscriptionib⁹ roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos veniant consecrandi: prouisurus ante omnia ne ad hoc cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem si qua sunt in earum parrochia constituta, sub tua cura dispositionéque, quousque illic fuerit proprius episcopus ordinatus, esse concedimus, vt sollicitudinis tuæ vigilantia proposito suo congrua, Deo adiuuante, actione respondeant.

Mense Ianuario: Indictione decimaquarta.

Gregorius Petro episcopo Alexandriæ de Corsica.

De baptisterio faciendo in possessione Cellascupias. Ca. CXXII.

Epist. 22. QVoniam in insula Corsica in loco Nigeuno in possessione quæ Cellascupias appellatur, iuris sanctæ Romanæ, cui Deo adiutore deseruimus, Ecclesiæ, basilicam cum baptisterio in honorem beati Apostolorum principis Petri, atque Laurentij martyris pro lucrandis animabus fundari præcipimus: idcirco fraternitatem tuam his hortamur affatibus, quatenus prædictum locum debeat incunctanter accedere, & venerandæ solennia dedicationis impendens, prædictam Ecclesiam & baptisterium solenniter consecrare te volumus. Sanctuaria verò recepta sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Anthenio subdiacono.

De Pigmenio Amalphicano episcopo. Caput CXXIII.

Epist. 23. Can. 7. q. 1. Peruenit. PEruenit ad nos Pigmenium Amalphicanæ ciuitatis episcopum in Ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diuersa loca vagari: quod videntes alij nec ipsi in castro se retinent, sed ipsius exemplum sequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia sic agentes ipsi potius ad suã hostes deprædationem inuitant: idcirco hac tibi authoritate præcipimus, vt supradicto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc decætero facere non præsumat, sed in Ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si fortè non emendari post tuam interminationẽ cognoueris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare, vt quid facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

Gregorius Mariano episcopo Rauennæ.

De disceptatione inter Ecclesiam Rauennatem, & Claudinum abbatem.

Commemorat dubias quoque causas Romæ determinandas.

Caput CXXIIII.

Epist. 24. SCripta fraternitatis vestrę Vigilio Diacono deferente suscepimus, in quibus indicastis quosdam de clero & populo clamitasse, contra leges & canones esse, vt inter Ecclesiam vestram & Claudinum abbatem causa hîc examinari debeat ac iudicari. Qui si Ecclesiasticum ordinem, vel inter quos vertitur, nossent aduertere, se à superflua querela modis omnibus abstinerent, præsertim quia nec causa dici illic possit, vbi se prædictus abbas à decessore vestro questus est iniustitiam pertulisse, & ex ea hactenus laborare. Hoc enim poterat fortassis opponi, si non ad maiorem recurreret, & apud eum causæ suæ peteret meritũ terminari. Nunquid non ipse nosti quia in causa quæ à Ioanne presbytero contra Ioannem Constantinopolitanum fratrem & coëpiscopum nostrum orta est, secundùm canones ac sedem Apostolicam recurrit, & nostra est sententia definita? Si ergo de illa ciuitate vbi princeps est, ad nostram causa cognitionem deducta est, quantò magis negotium quod cõtra vos est, hîc est veritato cognita terminandum? Vos autem ibi stultorum verba non moueant, nec per nos credatis aliquod dispendium Ecclesiæ vestræ fieri. Nam si seruum Dei diaconum vestrũ atque Castorium

ſtorium notarium noſtrum requiretis, ab eis agnoſcetis qualiter cauſam iſtam iam deceſſor veſter voluerit ordinare. Fraternitas autem veſtra ſapienter egit perſonas pro negotio ipſo tranſmittere, & verba inania non audire. Confidimus autem in omnipotenti Deo: quia examinata ſubtiliùs veritate, ita Deo placitus huic cauſæ finis imponetur, vt nec aliqua denuò querela remaneat, nec pars quælibet contra iuſtitiam prægrauetur. Spatam verò quàm apud deceſſorem veſtrum dilectiſsimus filius noſter Petrus diaconus tunc illic defenſor reliquerat, nobis per Secundinum ſeruum Dei, atque Caſtorium notarium præſentium portitores tranſmittite.

Gregorius Maximo in Salona, qui episcopatum arripuit. Præcipit vt humiliatus Romam veniat, & Paulino episcopo & Honorato archidiacono amplius vim non inferat. Caput CXXV.

Epiſt.25.

DVum ſcriptis noſtris quæſitis quibuſdam excuſationibus differs obedientiam exhibere, dum pro veritatis ſatisfactione toties à nobis admonitus venire poſtponis, iis quæ aduerſum te dicta ſunt, fidem ex hoc magis accommodas, & vel ſi qua alia deeſſe videbantur quæ grauent aut noceant, id agis vt ſola te dilatio faciat & accuſet eſſe culpabilem. Humiliare tandem, & obedientiæ te ſubmitte, atque ad nos ſine excuſatione aliqua venire feſtina, vt requiſita & cognita veritate, ſecundum Dei timorem, quicquid æquum canonicúmque fuerit, decernatur. Certus enim eſto, quia iuſtitiam tibi, & canonum ſtatuta ſeruabimus, atque cauſæ tuæ reuelante Domino veritatis authore amicum iuſtitiæ finem imponemus. Nam quod ais vt illic perſonam dirigere debeamus, qua præſente de his quæ dicuntur, poſsit eſſe probatio: eſſet vtrunque excuſabile ſi vnquam ratio ei qui accuſatur, neceſsitatem probationis imponeret. At poſtquam nō tibi ſed accuſantibus hoc onus imponitur, ad nos, ſicut præfati ſumus, dilatione ceſſante venire non deſinas: & aut ſine mora aderit accuſator, qui ea quæ de Simoniaca hæreſi vel aliis dicta ſunt, congruenti probatione ſuffulciat: aut certè in his quæ ad ſalubritatem negotij ipſius pertinent, interueniente beato Petro Apoſtolorum principe, diſpenſatio iuſta præueniat, quatenus nulla ante Deum diſsimulatione pro eo quòd hæc ad noſtram cōſcientiam peruenêre, reatus culpa poſsit confundere. Quòd verò indicas ſereniſsimos dominos, vt illic debeat eſſe cognitio, præcepiſſe: nos quidem nullas eorum aliâs de hac re, niſi vt ad nos venire debeas, iuſſiones accepimus. Sed & ſi forſitan pro reipublicæ ſuæ vtilitate, quæ diuina ſibi largitate conceſſa eſt, multa cogitantibus, & in diuerſis ſollicitudinibus occupatis ſuggeſtum eſt, & eorum iuſsio per obreptionem elicita, poſtquam & nobis & omnibus notum eſt piiſsimos dominos diſciplinam diligere, & ordines ſeruare, canones venerari, & in cauſis ſe ſacerdotalibus non miſcere, inſtanter exequimur quod & illorum iuuat animam atque rempublicam, & ad quod nos terribilis tremendíque Iudicis reſpectus impellit. Quieſce ergo à cunctis excuſationibus, & huc adeſſe non differas, vt veritatis indagatione roborati, cauſæ tuæ tandem terminus imponatur. Quòd autem valde te pertimeſcere, ac omnino trepidare cognouim⁹, ne hoc fortaſſe in te vlciſcamur, quòd ſine noſtro conſenſu ad ſacerdotalem ordinem cognoſceris inordinatè prorupiſſe: intolerabilis quidem culpa eſt, ſed hāc ſecundum iuſsiones ſereniſsimi domini imperatoris, ſi nequaquam amplius in contumaciæ tuæ errore perſtiteris, laxamus, atque de hac re contra te minimè mouemur. Sed & alia quæ nobis dicta ſunt irrequiſita præterire non patimur.

Cau.6.q.5. Quod autē

Quia verò dudum ſcripta tibi tranſmiſimus, vt quoadusque voluntatem eiuſdem ſereniſsimi domini cognoſceremus, Miſſarum ſolennia nullo modo celebrare auderes: ſed tu elata mente egiſti callidè ne eadem ſcripta ſuſciperes, quæ tamen eorū eſſet ſententia, quoquo modo cognouiſti, ſed ſeruare noluiſti: ideo ea quæ tibi prius ſcripta tranſmiſimus confirmamus, vt Miſſarum ſolennia celebrare non audeas, donec omnia quæ contra te dicta ſunt, ſubtiliter inquiſita fuerint ac diſcuſſa. Qui ſi peruerſo forſitan auſu celebrare præſumpſeris, ab interdictæ pridem communionis interminatione liberum te non eſſe cognoſcas. Nam etiam ſi alij exceſſus deſint, pro iſta ſolummodo culpa ſuperbiæ, dominici te corporis ac ſanguinis communione priuamus. Pro qua re obedientiam quam decet exhibens, ad nos ſummopere, ſicut diximus, venire feſtina, ita vt triginta dierum ſpatium habeas, quatenus iter tuū præpares, & omni excuſatione poſtpoſita, huc adeſſe non differas. Si qua autem à iudicibus, vel manu militari, vel à populo ad contradicendum itineri tuo occaſio fuerit exorta, qua calliditate agatur, agnoſcimus. Ipſe ergo videas quam vel hîc hominibus, vel in futuro iudicio omnipotēti Deo de tua reddas obligatione rationem, qui diſtrictam in te ex tuo contemptu prouocaſti ſentētiam. Præterea peruenit ad me, quia Paulinus frater & coëpiſcopus meus, & Honoratus Eccleſiæ Salonitanæ archidiaconus pro eo quòd præſumptioni tuæ noluerunt præbere conſenſum, graues à te moleſtias patiantur, ita vt datis fideiuſſoribus ſint conſtricti, quatenus eis ciuitatem vel domos ſuas egredi omnino non liceat. Quod ſi ita eſt, vel ſerò iam ad ſenſus ſalutis rediens, ſcriptis præſentibus acceptis, ab vtrorumque te ſuſpende moleſtia, vt eis libera ſit licentia, vel ad me veniendi, ſi voluerint, vel quomodolibet alibi pro ſuis vtilitatibus proficiſci.

Gregorius dilectiſsimis filiis, clero & nobilibus Salonæ conſiſtentibus. Caput CXXVI.

Epiſt.26.

PEruenit ad me quoſdam peruerſæ mentis homines vt dilectionis veſtræ animos vulnerarent, vobis inſinuare conatos: quia ego contra Maximum quodam odio mouear, & non magis quæ canonica, ſed ea quæ foris ſunt exequi concupiſcam. Sed abſit hoc, abſit à ſacerdotali animo, vt in qualibet cauſa priuato zelo moueatur. Ego autem & veſtræ dilectioni prouidens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimeſcens, eiuſdem Maximi cauſam ſubtiliter exquiri deſidero, ſi nullis criminibus preſſus quæ ſacro ordini contradicunt, ſi non per Simoniacam hæreſim, id eſt, præmia quibuſdam ſe eligentibus præbendo, ad ſacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum interceſſor erit, ſi non obligatus de ſuis ad locum interceſsionis venerit. Cuius tamen culpa ſuperbiæ in aperto monſtratur, quòd euocatus vt ad nos venire debeat, diuerſis excuſationibus renititur, refugit, metuit. Vnde ergo trepidat, ſi eum de his in quibus inclamatus eſt, conſcientia non accuſat? Ecce enim iam diu dilectio veſtra ſine paſtore eſt, & ſicut vobis omnipotens Deus innoteſcat, vehementer deſtitutioni veſtræ, & medullitùs, & toto corde compatior. Audio enim quæ in grege Domini dilacerationes fiant. Sed cùm paſtor deeſt, quis contra lupos inuigilat? Ideóque prædictum Maximum, vt huc ad nos veniat vrgete, quatenus ſi hunc innocentem inuenire poſsimus, cōfirmemus. Sin verò ea quæ de eo dicta ſunt, vera patuerint, non iam tamdiu dilectio veſtra per interpoſitionē perſonæ eius deſtituta ſit. De me enim certum tenete: quia nec odio, nec priuati ſtudij zelo contra eum mouear, ſed quicquid canonicum, iuſtúmque fuerit, auctore Deo decerno. Miratus autem valde ſum: quia in tanto Salonitanę Eccleſiæ clero vel populo vix duo ex ſacris ordinibus inuenti ſunt, frater ſcilicet & coëpiſcopus noſter Paulinus, & dilectiſsimus filius meus Honoratus archidiaconus eiuſdem Eccleſiæ, qui cōmunicare Maximo ſacerdotium rapienti, minimè conſentirent, & ſe Chriſtianos eſſe cognoſcerent. Debuiſtis enim filij chariſsimi penſare ordines veſtros, & quē ſedes Apoſtolica repellebat, repulſum cognoſcere, vt prius ſi poſſet, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei veſtra dilectio communicaret, ne particeps obligationis eius exiſteret. Nos tamen erga charitatem veſtrā viſceribus pietatis adſtringimur: & quia quoſdam violenter preſſos ad conſentiendum ei, & ad communicādum cognouimus, omnipotētem Dominum deprecamur, vt vos ab omni reatu peccatorum veſtrorum atque ab omnibus vinculis alienæ obligationis abſoluat, vobiſque & in præſenti vita ſuæ protectionis gratiam tribuat, & nos de vobis in æterna patria gaudere concedat.

Cau.1.q.7. Ego.

Parte.1. Diſtin.93. Miratus.

Menſe Martio: Indictione xiiij.

Gregorius Candido episcopo de vrbe veteri maiore. De presbyteris ordinandis. Caput CXXVII.

Epist. 27.

INdicauit nobis fraternitas tua se non habere presbyteros, & ex hac causa necessitatem non modicam sustinere. Et quia in quibusdam monasteriis in sua parrochia constitutis quosdam esse monachos perhibet, qui ad hoc apti possint esse officium, & eos secum nostra authoritate ad hunc postulat ordinem promoueri: propterea præsentibus vobis licentiam damus epistolis, monachos de monasteriis in tua parrochia positis cum consensu abbatis sui tollere, & presbyteros ordinare. Sed illud præ omnibus estote solliciti, vt vitam actúsque horum qui in hoc sunt officio constituendi, subtiliter debeatis inquirere, & tunc eos si digni fuerint ordinare. Si verò aliqua in eis culpa celauerit, quæ hos ad hunc ordinem canonica prohibitione prouehi non permittat, nullius vobis supplicatio aut gratia personæ surrepat, vt talibus debeatis manum imponere: ne, quod absit, hic honor, & illis pœna, & vobis incipiat esse peccatum.

Gregorius Mariano episcopo Rauennæ.

De importunitate clericorum in monasterio. Ca. CXXVIII.

Epist. 28.

MIramur cur sic in breui fraternitatis tuæ fuerit immutata discretio, vt ea quæ postulat, non aduertat, ex qua re dolemus: quia manifestum præbet indicium plus apud te verba malè suadentium valuisse, quàm diuinæ lectionis studium profecisse. Cùm ergo monasteria oporteat defensare, & religiosos illic summopere congregare, vt lucrum de animarum congregatione possis efficere, in eorum te è diuerso grauamina, sicut literæ tuæ testantur, desideras exercere, & quod est deterius, nos tuæ culpæ studes fieri debere participes: scilicet dum cum nostro consensu monasterium quod decessor tuus condidit, cupis sub quarundam rerum atque causarum nomine prægrauare. Debes enim recolere: quia te præsente, diuersis etiam presbyteris & diaconis clericísque tuis præsentibus, contra ipsius præceptum sicut postulauere concessimus. Vbi tamen eiusdem decessoris tui dispositio, quam fecerat de monasterio ipso, firmata est, tu nunc ista dissimulans, contraria nos possis debere præcipere. Et hæc quidem scimus non tua sunt, sed dum incongrua dicentes audire non renuis, non solùm opinionem tuam, sed grauas & animam. Quia ergo te multum diligo, instanter admoneo, quòd sic rectè consideres vt non plus pecuniæ quàm animabus studeas. Illud à latere respiciendum est, ad hoc autem tota mentis intentione laborandum ac vehementius innitendum. Huic rei operam & sollicitudinem vigilanter impende: quia Redemptor noster à sacerdotis officio non quærit aurum, sed animas. Præterea peruenit ad nos, quia monasteria quæ sub fraternitate tua sunt constituta, clericorum importunitatibus, & diuersis eorum molestiis prægrauentur: quod ne decætero fiat, districta hoc interminatione compesce, quatenus monachis illic degentibus liberè in Dei nostri laudibus liceat exultare. Romanum verò atque Dominicum clericos, qui de hac vrbe ausu temerario sine nostra præsumpserunt benedictione decedere, licèt maiori fuerint vltione plectendi, tamen relaxari eis benignitatis studio debet, vt ad suum remeare officium vrgeantur.

Suprascripto mense Aprili: Indictione xiiij.

Gregorius Secundino seruo dei non aparibus.

De pace Agilulfi, & Mariniano episcopo increpando. Caput CXXIX.

Epist. 29.

POstquam reuertens Castorius omnia nobis quæ inter vos & Agilulphum regem acta sunt indicauit, ne excusationem contra nos de mora potuisset aliquis inuenire, sub omni eum celeritate illuc transmittendum præuidimus. Ab eo ergo quæ sunt agenda cognoscens, esto sollicitus, & omnimodo immine, vt pax ista debeat ordinari: quia, quantum dicitur, aliqui hoc impedire conantur. pro qua re festina sollicitè agere, vt labor vester sine effectu non valeat remanere. Nam iam & partes istæ, & diuersæ insulæ in graui sunt periculo positæ. Fratrem nostrum Marinianum episcopum verbis quibus vales excita, quia obdormisse eum suspicor. Nam venerunt quidam ad me senes mendicantes, qui à me discussi sunt, à quibus quid acceperint: & per singula retulerunt quanta eis & à quibus in itinere data sunt. Quos dum

dist. 86. ca. Fratrem.

E

sollicitè de prædicto fratre requirerem quid eis dedisset, responderunt se eum rogasse, sed ab eo se omnino nihil accepisse, ita vt neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi Ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis dicens: Non habeo quod vobis dare possim. Et miror si is qui vestes habet, argentum habet, cellaria habet, quod pauperibus debeat dare, non habet. Dic ergo ei, vt cum loco mutet & mentem. Non sibi credat solam lectionem & orationem sufficere, vt remotus studeat sedere, & de manu minimè fructificare, sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat: quia si hæc non habet, vacuum episcopi nomen tenet. Quædam verò eum per epistolam meam de anima sua admonui, sed nihil mihi omnino respondit. Vnde credo quia eam neque legere dignatus est. Pro qua re iam necessarium non fuit, vt eum per epistolam meam admonere aliquid debuissem, sed tantum illa scripsi, quæ in causis terrenis consiliarius dictare potuit. Nam ego ad hominem non legentem fatigari in dictatu non debui. Tua ergo dilectio secretò ei omnia loquatur, & admoneat qualiter se disponere debeat, ne per præsentem negligentiam, vitam, quod absit, priorem perdat.

F

Gregorius fratribus & coepiscopis, sacerdotibus, leuitis, & omni populo Rauennæ.

Excommunicat quendam qui nocte contestationem posuit. Ca. CXXX.

QVidam maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium notarium ac respósalem nostrum nocturno silentio in ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihíque etiam de facienda pace callidè contradicentem. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet vt publicè exeat, & quæque in contestatione sua loqui præsumpsit, ostendat: quòd si non exierit, neque publicè confessus fuerit, quisquis ille sit qui hoc agere præsumpsit, vel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, vt sancti eius corporis ac sanguinis participatione priuatus sit. Si verò quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam non valet, tanti mali conscius, etiam prohibitus corpus ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis vltione percussus sit, vt fallax ac pestifer à sanctæ Ecclesiæ corpore sit diuisus. Si quis autem fortasse talis est, quem nos huius facti actorem ac participem esse scientes, ad eum bona optantes, epistolas transmittamus, ipsa pro eo apud omnipotentem Dominum deprecatio sit vacua. Sin autem in eadem ciuitate egressus ad publicum potuerit docere quæ dixit, vel certè sciens se non posse quæ scripsit ostendere, errorem suum fuerit apertè cófessus, Dominici corporis ac sanguinis participatione non sit priuatus: neq; a corpore sanctę Ecclesię alien⁹ existat: quia nos apud omnipotẽtem Dominum ex nostris quotidie culpis agnoscimus, vt quatenus seruato disciplinæ moderamine, aliorum tamen erratis parcendo indulgeamus.

Epist. 30. Cau. 5. q. 1. Quidam.

G

Mense Aprili: Indictione xiiij.

H

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Iudæis & de mancipiis ab eis comparatis. Cap. CXXXI.

FRaternitati vestræ ante hoc tempus scripsimus, vt hos qui de Iudaica superstitione ad Christianam fidem Deo aspirante venire desiderant, dominis eorum nulla esset licẽtia venundandi, sed ex eo quo voluntatis suæ desideriũ prodidissent, defendi in libertatẽ per omnia debuissent. Sed quia quantũ cognouimus, nec voluntatẽ nostram, nec legum statuta subtili scientes discretione pensare, in paganis seruis hac se non arbitrantur conditione constringi, fraternitatem vestram oportet de his esse sollicitam: & si de Iudæorũ seruitio nõ solùm Iudæus, sed etiam quisquam Paganorũ fieri voluerit Christianus, postquam voluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio vel argumẽto cuipiam Iudęorũ venundandi facultas sit: vel is qui ad Christianã conuerti fidem desiderat, defensione vestra in libertatẽ modis omnib⁹ vendicetur. Hi verò quos huiusmodi oportet seruos amittere, ne forsitan vtilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, sollicita vos hæc conuenit cósideratione seruare: vt si Paganos

Epist. 31. Parte. 1. distin. 54. Fraternitatem.

ganos quos mercimonij causa de externis finibus emerint, intra tres menses dum emptor cui vendi debeant non inuenitur, fugere ad Ecclesiam fortè contigerit, & velle se fieri dixerint Christianos, vel etiam extra Ecclesiam hanc talem voluntatem prodiderint, precium eorū à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiusmodi seruorum velle suum edixerit, & fieri voluerit Christianus, nec aliquis eum postmodum emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat venundare, sed ad libertatis procul dubio præmia perducatur: quia hunc non ad vendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur † reseruasse. Hæc igitur omnia fraternitas vestra ita vigilanter obseruet: quatenus ei nec supplicatio quorumdam valeat, nec persona surrepere.

† al. comparasse.

Gregorius Leoni episcopo Cathinensi.

De Samaræis qui Pagana mancipia emerunt & circunciderunt.

Caput CXXXII.

Epist. 32.

RES ad nos detestabilis & omnino legibus inimica peruenit, quæ si vera est, fraternitatē vestram vehementer accusat: quia eam de minori solicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem quòd Samaræi degentes Cathinæ pagana mancipia emerint, atque ea circuncidere ausu temerario præsumpserint. Atque idcirco necesse est, vt omni modo zelum in hac causa sacerdotalem exercens, cum omni hoc viuacitate ac sollicitudine studeas perscrutari: & si ita reperetis, mancipia ipsa sine mora in libertatem modis omnibus vindica, & Ecclesiasticam eis tuitionem impende, nec quicquam dominos eorum de precio quolibet modo recipere patiaris, qui non solùm hoc damno multandi, sed etiam alia erant pœna de legibus feriendi.

Gregorius Castorio Notario.

De vsu palij secundum morem antiquum Andreæ episcopo.

Caput CXXXIII.

Epist. 33. * ali. Quoniam dominus Andreas.

VIr * magnificus dominus Andreas crebrò mihi imminet de vsu palij secundum antiquam consuetudinem in Rauennati Ecclesia restituendo. Et scis quia Ioannes episcopus mihi scripserit, quòd in litaniis solennibus consuetudo fuit eiusdem Ecclesiæ, episcopos vti pallio. Huius Ecclesiæ diaconus Adeodatus cùm me pro eadē causa fortiter rogaret, iureiurando satisfecit: quia quater in anno vti in litaniis pallio eiusdem loci episcopi solebant. Prædictus dominus Andreas in epistolis suis dicit: quia preterquam in quadragesima, omni tempore Rauennas episcopus in litaniis pallio vtebatur. Et ipsas asserit litanias solennes, quas non erubescit dicere quotidianas. Vnde omnino miratus sum. Sed tua experientia nullius personam, nullius verba consideret, solum Dei timorem & rectitudinem ante oculos habeat, & seniores personas, & eiusdem Ecclesiæ archidiaconum, quem nō suspicor pro alterius honore periurare, & alios antiquiores qui in sacris ordinibus ante Ioannis episcopi tempora fuerant, requirat: vel si qui maturiores sunt extra sacros ordines, & veniāt ante corpus sancti Apollinaris, & tacto eius sepulchro, iurent, quæ consuetudo ante Ioannis episcopi tempora fuerat: quia sicut scis, idem vir multum præsumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare. Et quicquid à fidelioribus viris & grauibus iuratum fuerit, secundum indiculum qui subter annexus est, hoc volumus in eadem Ecclesia conseruari. Sed vide ne negligenter agas, ne quis fidem tuam aut deuotionem tuam in hac causa corrumpat, zelum enim tuum scio: age sollicitè, ita tamen vt prædicta Ecclesia contra iustitiam non grauetur, sed vsus qui ante Ioannis episcopi tempora extitit, ei conseruetur. Personas autem nō duas vel tres ad satis faciendum tibi, sed quantas antiquiores & grauiores inueneris require, vt neque quod vsus fuit antiquior eiusdem Ecclesiæ denegemus, neque quod nouo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blandè & dulciter, vt actio tua districta sit, & lingua mitis. Spatam quæ illic dimissa est, sicut iam pridē scripsimus, tecum reuoca, & hoc quod tibi filius noster Bonifacius diaconus, & vir magnificus Maurentius chartularius scripsit, sollicitè attende. Iuro ergo per patrem & Filium & spiritum sanctum, inseparabilem diuinæ potentiæ Trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personæ, neque commodo aliquo interueniente testari, sed hoc scio & per memetipsum cognoui: quia ante tempora Ioannis quondam episcopi Rauennas episcopus præsente Apocrysario sedis Apostolicæ illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem vtendi pallio habuit, & non cognoui quia hoc latenter vel absente Apocrysario vsurpasset.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De receptione captiuorum. *Caput* CXXXIIII.

Epist. 34.

QVantus dolor, quantáque sit nostro cordi afflictio de his que in partibus Campaniæ contigerunt, dicere non possumus, sed ex calamitatis magnitudine potes ipse cognoscere. Ea de re pro remedio captiuorum qui tenti sunt, solidos experientiæ tuæ per horum portitorē Stephanum virum magnificum transmisimus, admonentes vt omnino debeas esse sollicitus, ac strenuè peragas, & liberos homines quos ad redemptionem suam sufficere non posse cognoscis, tu eos festines redimere. Qui verò serui fuerint, & dominos eorum ita pauperes esse compereris, vt eos redimere non assurgant, & hos quoque comparere non desinas. Pariter etiā & seruos Ecclesiæ qui tua negligentia perierunt, curabis redimere. Quoscunque autem redemeris, subtiliter nota quæ nomina eorum, vel quis vbi maneat, siue quid modis omnibus, seu vnde sit, continuò facere studebis, quæ tecum possit afferre cùm veneris. Ita autem in hac te re studiosè exhibere festina, vt ij qui redimendi sunt, nullum te negligēte periculum possint incurrere, & tu apud nos postea vehementer incipias esse culpabilis. Sed & hoc quàm maximè age, vt si fieri potest, captiuos ipsos minori possis precio cōparere. Substantiam verò sub omni puritate atq; subtilitate describe, & ipsam nobis descriptionem cum celeritate transmitte.

Mense Maio: Indictione xiiij.

Gregorius Secundino episcopo Zauronæ.

De Syncero latore præsentis epistolæ. *Caput* CXXXV.

Epist. 35.

ET legum ratio, & æquitas admonet naturalis, vt quisquis hæreditatem aut renuit, aut parentum successione se abstinet, hæreditaria non debeat onera sustinere. Quia ergo Syncerus lator præsentium Hilarium socerum suum omnino inopem defunctum innotuit, & vxorem suam filiámque ipsius in qualibet re eius se substantię minimè miscuisse, & ad persoluendum paternum debitum eam ab eius creditoribus queritur perurgeri: idcirco fraternitas vestra diligenter inquirat, & si ea quæ ait, veritate subsistunt, sacerdotalem illis studeat tuitionem impendere, nec eos contra rationis ordinē vexari, aut damnum permittat aliquod sustinere. Nam valde durum est, vt vnde nullum sensit commodum, sustineat iniustè dispendium. Supradictus autem portitor, si huc cum vxore sua venire voluerit, quia illic se dicit non posse subsistere, vestris propter Deum solatiis potiantur, nec cuiusquam eos illic aduersitas pro sua tantum voluntate retineat, aut eis irrationabiliter molestus existat, sed liberam habeant quò voluerint eundi licentiam, quatenus viuendi subsidium alibi saltem Deo largiente reperiant.

Mense Iunio: Indictione xiiij.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

De Petro quodam episcopo, & de Donatistis. *Ca.* CXXXVI.

Epist. 36.

SCripta fraternitatis vestræ sacerdotali plena dulcedine præsentium portitore Rogitano diacono deferente suscepimus. Et valde nos eorum lætificauit benigna locutio, præsertim, quia per ea de vestra, quod desiderij nostri est, incolumitate cognouimus. Deuotionē verò sanctitatis vestræ & olim nouim*, & nunc sicut scribitis sic habemus. Nam qualis erga nos sinceritas fraternitatis vestræ sit, satisfactione nō egem*, quia eam ex mētis nostrę, quę circa vos est, dilectione cognoscimus. Suprascripto autem latori quem nobis epistolariter commēdastis, scripta ad rectorē patrimonij Siciliæ dedimus, vt aduersam partem facere quæ iuxta sunt vrgeat: quatenus frustratoria excusatione postposita, ad finem citius perducatur totius causæ contentio. Indicamus itaq; sanctitati vestræ venisse ad nos quendam hominem Petrū nomine, qui se asserit fuisse episcopum, atque causæ suæ à nobis reme-

dium postulasse. Et prius quidem retulit quæ digna esse miseratione potuissent, sed requiretes, postea multo aliter quàm indicauit inuenimus, & vehementer nos eius actio contristauit. Sed quia causæ ipsius interna subtiliter nequaquam addiscere tam longo itineris interuallo disiuncti potuimus, eam, incerti quippe, definire nequiuimus. Nunc verò quoniam remeans supradictus diaconus secum eum relaxari poposcit, & ipse ad vos se petiit debere transmitti, scientes sanctitatem vestram, zelum, sicut decet, fidei, & amorem debere iustitiæ: nobis gratum fuit, & ea quæ petiuerunt concessimus. Quia ergo præsentes causam subtiliùs potestis scire, hortamur vt eidem Petro ita seruare quicquid iustum canonicúmque fuerit debeatis, quatenus & rectitudinis vigor à vobis in omnibus impleatur, & causa ipsius secundum Dei timorem & Ecclesiæ videatur regulas iudicata. Si quis verò conscius vel particeps præfato Petro in his quæ accusatur, dicitur extitisse, subtiliter requirendum est, & veritate cognita, similiter canonicè iudicandum. Præterea res ad nos omnino dura, & rectæ fidei inimica peruenit: quia, quod dici nephas est, catholici homines & religiosi, quod est deterius, filios mancipiáque sua, vel alios quos in potestate habent, in Donatistarum hæresi baptizari consentiunt: & ideo si verum est, fraternitas vestra hoc summopere studeat emendare, quatenus sinceritas fidei vestra solicitudine intemerata consistat, & innocentes animæ quæ catholico baptismate saluari poterant, hæreticorum infectione non pereant. Quisquis ergo de his personis quas superius commemorauimus, quéquam suorum apud Donatistas passus est baptizari, ad catholicam eos fidem omni virtute omníque instantia studeat reuocare. Si quis verò talium decætero hoc fieri de suis qualibet excusatione pertulerit, à clero sit modis omnibus alienus.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Alexandriam relictam Vincomali commendat. Ca. CXXXVII.

Epist. 37. QVantò viduæ bene viuentes virorum sunt solatio destitutæ, tantò eis enixiùs Ecclesiastica est impendenda tuitio. Atque ideo huius tibi præcepti pagina deputamus, quatenus Alexandriæ magnificæ fœminæ relictæ quondam Vincomali omni instantia omníque sollicitudine, vbi necesse fuerit, seruata scilicet æquitate, tuitionem festines impendere, atque eius vtilitatibus studiosè concurrere, nec eam à quoquam vexari permittas, aut molestiam sustinere: sed ita, sicut prædiximus, vbi causa poposcerit, ope tuæ sollicitudinis potiatur, vt nullus se in afflictione oppressioneq; ipsius te illic coràm posito tentet aliquatenus occupare.

Gregorius Cypriano diacono.

Ioannem religiosum commendat. Caput CXXXVIII.

Epist. 38. IOannem religiosum præsentium latorem qui ex Histricorum schismate ad sinum sanctæ ecclesiæ Deo reuelante acceptà ratione reuersus est, dilectionem tuam, æquitate seruata, habere necesse est in omnibus commendatum, atque ei in quibus causa poposcerit, ecclesiasticam tuitionem impendere. Cui etiam pro dispendiorum suorum subsidio, ab hac quartadecima indictione annis singulis octo solidos dare te volumus, quos tuis per omnia noueris rationibus imputandos.

Gregorius Dono episcopo Messanensi.

Georgium, si emendare se voluerit, commendat. Ca. CXXXIX.

Epist. 39. GEorgius præsentium portitor degere, vt ait, in ciuitate vestra desiderans, apud fraternitatem vestram nostra se petiit epistola commendari. Cui quoniam à praua se promisit actione compescere, quod petebat, præuidimus non denegandum. Et ideo sanctitas vestra de anima eius studeat propter Deum esse sollicita, atque eum adhortationibus suis ad viam Deo placitam reuocare: & si adiuuante Domino, vt promisit, ab omni se prauitate suspendans, viuere honestè voluerit, fraternitas vestra pro mercede sua, vt prospexerit, eius sustentationi subueniat, ne forsitan ad malè agendum excusationem sibi ex necessitate videatur assumere. Quid autem fraternitas vestra ex eius importunitate sit passura, consideret, qui ad vos cum nostris epistolis venit,

E quem nos sine authoritate aliqua importunum valde in prece pertulimus.

Gregorius Rufino episcopo Viuonensi.

De presbytero ordinando in ecclesia Massanichoterana.

Caput CXL.

Epist. 40. EX habitatorum Massanichoteranæ, quorum episcopus pro quibusdam culpis in pœnitentiam deputatus est, relatione cognouimus, nullum illic esse presbyterum, qui sacra possit Missarum solennia celebrare, intantum vt etiam filios suos sine baptismate asserant remansisse. Et quia hac pro causa magnopere petiuerunt sibi in eadem Ecclesia, cui fraternitas vestra operam visitationis impendit, debere presbyterum ordinari: ea propter scriptis vos præsentibus adhortamur, vt de clero eiusdem Ecclesiæ requirere debeatis, cuius vita & mores ad hoc possint officium conuenire, & eum illic presbyterum festinetis auxiliante Domino consecrare. Nam valde durum est, vt quousque causa episcopi eorum subtiliter requiratur, non habeat F Ecclesia illa presbyterũ qui sacrũ illic opus valeat celebrare.

Mense Iulio: Inctione xiiij.

Gregorius Victori episcopo Panormitano. Caput CXLI.

Epist. 41. VRbicus abbas monasterij sancti Hermæ, quod Panormi situm est, à nobis cum aggregatione sua magnopere postulauit in eodem monasterio presbyterum, qui sacra Missarum solennia celebrare debeat, ordinari. Et quia huiusmodi non est differenda petitio, fraternitatem vestram scriptis præsentibus necessariò duximus adhortandam, vt eum qui ad hoc ministerium de hac congregatione electus fuerit, cuius vita, mors & actio tanto possint ministerio conuenire, sine mora auxiliante Domino valeat consecrari: quatenus nec ille de monasterio suo hac pro causa egredi, nec extraneum sibi ad peragendum sacrum opus cogatur adducere.

Gregorius Venantio patricio exmonarcho.

De discordia inter ipsum & Ioannem episcopum. Ca. CXLII.

Epist. 42. G MVltum ea quam direxistis, iam nos contristatos inuenit epistola, quòd inter vos & Ioannem fratrem & coëpiscopum nostrum, de quorum desiderabamus gaudere concordia, scandalum prodiisse cognouimus. Quæuis enim causa fuisset, non vsque ad hoc debuit furor erumpere, vt armati homines vestri, sicut audiuimus, in episcopum irruerent, & diuersa hostili more mala committerent, atque vos hæc res à paterna charitate interim diuideret. Nunquid, non poterat quælibet contentio fuerit, tranquillè disponi, vt nec partium vtilitas detrimentum, nec sentiret gratia læsionem? Cuius autem grauitatis, cuius sanctitatis, cuius mansuetudinis supradictus frater noster sit, non habemus incognitum. Ex qua re colligimus, quia nisi vis eum doloris nimia coëgisset, ad hanc rem de qua vos contristatos asseritis, eius fraternitas nullo modo peruenisset. Nos autem vt hoc eo scribente comperimus, ilico ei scripsimus, admonentes vt & oblationes vestras sicut antè susciperet, & Missas in doH mo vestra non solùm celebrari permitteret, sed si velitis etiam ipse perageret, causamque suam seruata charitate exequi debuisset. Et quia nullos discordes vel fieri volumus vel manere, eandem adhortationem iterandam esse prospeximus. Vnde necesse est charissime fili, vt & vos sacerdotalem illi reuerentiam exhibere, sicut decet filios, debeatis, nec eius ad iracundiam animos prouocetis. Nam cum quo fidam estis gratiã habituri, si vobis, quod absit, cum sacerdoti fuerit discordia? Itaque animarũ errore deposito, sic agere causas quas habetis inuicẽ studete, vt & charitas inter vos intemerata permaneat, & alterutra mansuetè procuretur vtilitas.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De discordia inter ipsum & Venantium patricium facta.

Caput CXLIII.

Epist. 43. QVanuis causa fuerit quæ fraternitatis vestræ animos ad iracundiam non immeritò prouocaret, vt nec oblationes domini Venantij voluissetis suscipere, nec in domo ipsius sacra Missarum sineretis solennia celebrari: tamen quia ita terrena agi debet vtilitas, vt nullum vos iurgium à charitatis valeat connexione disiungere: proinde charitatem vestram,

vestram, sicut dudum scripsimus, adhortamur, quatenus & oblationes antedicti viri omnino in dulcedine & Deo placita debeatis sinceritate suscipere, & in domo ipsius Missarum peragi mysteria permittatis, aut sicut scripsimus, si fortasse voluerit, per vos debeatis accedere, & celebrando apud eum Missas, priorem gratiam reformare. Oportet nanque filiis sacerdotalem vos amorem impendere, & in causis, prout ratio suffragatur, iurisdictionem Ecclesiæ vestræ minimè prætermittere. Hoc ergo considerans, necesse est, vt ita se circa eos fraternitas vestra discreta moderatione exhibere studeat, vt & quod negotij qualitas exigit, salubriter peragat, & à paternæ charitatis gratia non recedat.

Gregorius Bono abbati.

Epist. 44. *De monasterio eius in melius transmutando.* Caput CXLIIII.

Ecclesiastica damnum non sentit vtilitas, si res aliis competentes, cognita veritate restituantur: atque ideo cognouimus Ioannem quondam presbyterum sanctæ Romanæ, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ, in domo iuris sui posita in hac vrbe Roma iuxta thermas Agrippinas oratorium cõstruxisse, ibíque quosdam reditus legati titulo per testamenti sui seriem reliquisse. In quo etiam oratorio seruorum Dei congregationem esse constituit, & hæc omnia vt debuissent impleri, testamenti sui pagina sanctæ memoriæ decessori nostro Pelagio dicitur deputasse. Sed quia morte occupatus, necdum hoc occurrit implere, & domus ipsa cũ horto suo ab authoribus nostræ Ecclesiæ detinetur, & idcirco hactenus necdum voluntas defuncti completa est: nostra sollicitudine piæ dispositionis voluntatem, & hoc quod decessori nostro iniunctum est, præuidimus esse complendum. Ideóque necessarium esse perspeximus, vt dedicari oratoriũ ipsum protegente Domino debuisset: & quia monasterium, vbi prius fuisti, in ruinæ erat periculo constitutum, te illic cũ congregatione tua consistere per omnia debere, quatenus & in suprascriptæ domus monasterio esse congregatio potuisset, & imminens res periculum euitaret. Vnde necesse est vt & nunc, & in futuris tẽporibus Dei illic laudes per eam quæ modò est vel successura est congregationem modis omnibus celebrentur. Considerantes igitur antedicti presbyteri volũtatem, perpetuo illic tempore monasterium esse, atque ad eandem domum in integro cum horto suo, & rebus inferiùs designatis, quæ à testatore relictæ sunt, proprietatis iure constituimus pertinere, id est, massam Magulianensem cum appendiciis suis, via Numentana, miliario plus minus vndecimo, tabernam in hac vrbe, quæ est posita iuxta Palacenis, & Salgamum positum ante domum suprascripti monasterij. Oportet ergo vt ita dilectio tua diligenter inuigilet, vt Dei illic, sicut prẽfati sumus, laudes deuotè vt moris est celebrentur, & suprascriptæ res in eius ius pertinentes, nulla te negligente occasione depereant. Hanc enim sollicitudinem non solùm à te, sed etiam à tuis successoribus in prædicto oratorio & rebus superiùs designatis constituimus nihilominus exhiberi.

Gregorius Leontio episcopo Ariminensi.

Epist. 45. *De Ecclesia sancti Stephani dedicanda.* Caput CXLV.

Basilicã beati Stephani martyris, quã fraternitas vestra incendio asserit concrematam, quam etiam nuper instaura tam esse commemorat, facultatem tribuimus dedicandi, in qua etiam reliquiarum sanctuaria eiusdẽ beati Stephani martyris volumus collocari. Et ideo frater charissime ad prædictam te Ecclesiam ire necesse est, & tam Ecclesiæ quàm etiam altaris nouiter constructi dedicationem solenniter exhibere, vt expectantium de eadem consecratione deuotio Domino valeat auxiliante compleri. Quicquid præterea eidem loco à fundatoribus olim cõcessum est, in ea qua dimissum est voluntate ac firmitate volumus permanere.

Gregorius Felici episcopo Pisaurensi.

Epist. 46. *De decimis monasterij à Ioanne constructi.* Ca. CXLVI.

Miramur fraternitatem vestram quòd serie præcepti neglecta, quam ad vos sanctæ memoriæ decessor noster dederat, monasterium à Ioanne præsentium portitore constructum, aliter quàm antiquæ consuetudinis vsus exigit cõsecrares. Dum etiam in eodem præcepto inter alia mandatum sit, vt locum ipsum absque missis publicis dedicares, vt ad nos peruenit, cathedra posita illic publicè Missarum solennia celebrantur. Quod si verum est, his vos hortamur affatibus, vt omni excusatione cessante, cathedrã vestram exinde amoueri modis omnibus faciatis, nec denuò illic Missas publicas peragatis. Sed & sicut consuetudo & præcepti tenor eloquitur, si Missas ibidem sibi celebrari voluerint, ad te presbyter dirigatur: in eodem autem monasterio congregationem seruorum Dei, sicut prædictus Ioannes & petiit, & nunc est, cum Dei gratia semper volumus permanere. Calicem verò quem sibi à fraternitate vestra ablatũ innotuit, ei, si ita est, restituere festinate. Hæc ergo sanctitas vestra ita studeat adimplere, vt denuò ad nos prædictus portitor pro hac causa necessitatem remeandi non habeat.

Gregorius Leoni episcopo Fanensi.

De schismaticis ad vnitatem Ecclesiæ redeuntibus.

Caput CXLVII. Epist. 47.

Sicut in schismaticis prauo studio perdurantes, obiurgandi detestandíque sunt, sic ad sinum matris Ecclesiæ redeuntes, consolandi ac nihilominus refouendi. Quia igitur Ioannes religiosus præsentium lator recepta ratione ad vnitatem sanctæ Ecclesiæ ab errore Histricorum Deo miserante conuersus est: eapropter fraternitatem vestram hortari præuidimus, vt eum, salua ratione, habere debeat in omnibus commendatum, atque suo fauore protegere. Cui etiam ne possit post conuersionem alicui necessitati succumbere, aliquid de Ecclesia illi præuidimus annis singulis consulendum. Quia ergo vestræ sanctitati se summopere petiit commendari, prouidendum vobis pro vestra mercede est, vt, sicut diximus, vestris in omnibus solatiis fulciatur.

Gregorius Presbyteris, diaconis & clero, nobilibus ac populo Iaderæ consistentibus, & militibus, qui Maximo præuaricatori communicauerant. Cap. CXLVIII. Epist. 48.

Peruenit ad me quosdam vestrum ignorantia vel necessitate deceptos, his qui ab Apostolica sede culpa, sicut nostis, exigente, communione priuati sunt, communicasse: quosdam verò se salubri discretione, protegente Domino, suspendisse: & quantum de constantibus gaudeo, tantum de deuiantibus ingemisco: quoniam sacræ communionis mysteria, quæ ad absolutionem vobis diuina pietate con cessa sunt, in detrimentum magis suæ animæ perceperunt. Et quia sicut vobis omnipotens Deus vehementer innotescat, charitati vestræ medullitùs & ex toto corde compatior, paterno affectu obtestor atque suadeo, vt ab illicita communione se quisque suspendat, & quos Apostolica sedes in communionis suæ consortium non recipit, omnino refugiat, ne inde reus ante conspectum æterni iudicis vnde poterat saluari consistat. Comperi autem quòd quidam peruersæ mentis homines illic insinuare conati sunt, quia ego contra Maximum quodam odio mouear, & non ea quæ canonica, sed ea potius quæ furoris sunt, exequi concupiscam. Sed absit hoc, absit à sacerdotali animo, vt in qualibet causa priuato zelo moueatur. Ego verò populo in illis partibus consistenti, ac meæ animæ prouidens, & omnipotentis Dei iudicium pertimescens, causas eiusdem Maximi exquiri volo, & cum omni synceritate reuelante Domino quod est canonicum definiri. Cui quoniam frequenter scripsimus, vt non prius sacra Missarum solennia celebraret, quàm causam potuissemus agnoscere, alioquin esset communione priuatus: ex hoc iam superbiæ ipsius culpa in aperto monstratur, quòd sæpius, sicut dixi, admonitus vt ad nos veniret, diuersis excusationibus renititur, refugit, metuit. Vnde ergo trepidat, si eum de his quæ dicta sunt, conscientia non accusat? Hoc ergo cognoscentes, postquam vobis nullam de ignorantia excusationem assumere potestis, rogo, hortor, & moneo, vt à prohibitæ vos communionis consortio per omnia suspendatis, nec cuiquam sacerdoti suprascripto Maximo communicanti, contra animam suam quisquam vestrûm communicare præsumat. Quia tamen audio, sicut præfatus sum, quosdam vestrûm ignorantia lapsos, quosdam etiam ad communicandum violenter esse oppressos, omnipotentem Dominum deprecor, vt & eos qui

Ca. 11. q. 3. Rogo.

huic prauitati minimè cõsenserunt, perpetua gratiæ suæ protectione custodiat, & optata eis largitate respondeat. Et illos quos aut studium, aut ignorantia, aut alia quælibet causa traxit in culpam, ab ommi reatu peccatorum, atque ab omnibus vinculis alienæ obligationis absoluat in omnibus, qui & in præsenti vita protectionis suæ gratiam tribuat, & nos de vobis in æterna patria gaudere concedat. Vt igitur hęc vobis intercesio apud Deum saluatorem nostrum prosiciat, adhortantibus nobis, pro animæ vestræ salute obedientiam exhibete, & ab illis sacram communionem percipite, quos se antedicti Maximi communione abstinuisse vel abstinere cognoscitis.

Gregorius Vrbico abbati monasterij Hermetis, quod in Panormo situm est.

De Agathone suscipiendo. Caput CXLIX.

Epist. 49.

QVisquis diuina inspiratione compunctus, relictis seculi huius actionibus, ad Deum conuerti festinat, ita cum charitate suscipiendus est, & blandis per omnia consolationibus refouendus, vt in ea quam elegit, Deo adiuuante, delectetur modis omnibus conuersatione persistere. Quia igitur Agatho præsentiũ lator in monasterio dilectionis tuæ conuerti desiderat, hortamur vt cum omni eum dulcedine ac deuotione suscipias, & ad æternam vitam eius desiderium continua adhortatione succendas, & circa animæ ipsius salutem diligenter studeas esse sollicitus: quatenus dum in Dei nostri seruitio, te admonente, deuota mente perstiterit, & illi prosit seculum reliquisse, & tibi eius conuersio proficiat ad mercedem. Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si & vxor ipsius similiter conuerti voluerit. Nam dum vnum vtrorumque corpus coniugij copulatione sit factum, incongruum est partem conuerti, & partem in seculo remanere.

Ca. 27. q. 2. Quia Agatho.

Gregorius Palladio episcopo Sanctonis.

De reliquiis Apostolorum Petri & Pauli suscipiendis. Caput CL.

Epist. 50.

VEniens lator præsentium Leuparicus presbyter vester insinuauit nobis fraternitatem vestram Ecclesiam in honore beati Petri & Pauli Apostolorum, necnon Laurentij atque Pancratij martyrum construxisse, atque illic tredecim altaria collocasse, ex quibus quatuor necdum dedicata comperimus remansisse, ob hoc quod suprascriptorum sanctorum reliquias illic collocare Deo annuente disponitis. Et quia reliquias sanctorum Petri & Pauli, necnon Laurentij atque Pancratij martyrum cum veneratione præbuimus, hortamur vt eas cum reuerentia suscipere & collocare, auxiliante Domino, debeatis: prouisuri ante omnia, vt seruientibus ibidem non debeant alimoniarum deesse suffragia.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De reliquiis Apostolorum Petri & Pauli. Caput CLI.

Epist. 51.

EPistolarum vestrarum series, quæ religiosum animum & piæ mentis studium continebat, non solùm voluntatis vestræ fecit nos laudare propositum, sed etiam libenter inuitauit postulata concedere. Nec enim nos negare decuit, quod Christiana deuotio & recti cordis desideriũ flagitabat, præsertim dum illa postulari & tota amplecti mente cognouimus, quæ credentium fidem valde protegere, & animarum salutem operari nihilominus poterunt ac seruare. Atque ideo congruo honore vestram excellentiam salutantes, indicamus latori præsentiũ Leupârico, quem vos esse presbyterum scripsistis, per quem eloquia vestrarum suscepimus literarum, reliquias nos beatorum Apostolorum Petri & Pauli, iuxta excellentiæ vestræ petitionem cum ea veneratione qua dignum est præbuisse. Sed vt in vobis magis magisque laudabilis & religiosa posit clarere deuotio, prouidendum vobis est, vt sanctorum beneficia cum reuerentia & debito honore condantur. Et seruientes ibidem nullis oneribus nullisque molestiis affligantur: ne forsitan necesitate exteriùs imminenti, in Dei seruitio inutiles segnésque reddantur, & iniuriam, quod absit, neglectúmque beneficia sanctorum collata sustineant. Quieti ergo eorum excellentia vestra prospiciat, quatenus dum vestro beneficio liberi ab omni fuerint inquietudine custoditi, & illi Deo nostro secura mente laudes exoluant, & vobis in eterna vita merces accrescat.

Gregorius Pelagio de Turinis, & Sereno de Maßilia, episcopis Galliarum aparibus.

Commendat Augustinum. Caput CLII.

Epist. 52.

LIcèt apud sacerdotes habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commendationis indigeant: quia tamen aptum scribendi se tempus ingesit, fraternitati vestræ nos transmittere scripta curauimus, insinuantes latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cùm aliis seruis Dei illuc nos pro vtilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse. Quem necesse est vt sacerdotali studio sanctitas vestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam vt promptiores ad suffragandũ posititis existere, causam vobis iniunximus subtiliter indicare, scientes quòd ea cognita, tota vos propter Deum deuotione ad solatiandum, quia res exigit, commodetis. Candidũ præterea presbyterum communem filium, quem ad gubernationem patrimonioli Ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati vestræ in omnibus commendamus.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi Metropolitano Galliæ.

Augustinum episcopum & Candidum commendat. Ca. CLIII.

Epist. 53.

QVanuis fraternitatem vestram bonis esse intentam operibus, & sponte se in causis exhibere Deo placitis confidamus: veruntamen vtile esse fraterna vos alloqui veritate credimus, vt solatia quæ vos vltrò decet impendere, nostris quoque prouocati epistolis augeatis. Atque ideo indicamus sanctitati vestræ Augustinum seruum Dei præsentium portitorem, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, cum aliis seruis Dei pro animarum nos illuc compendio transmisisse, sicut ipse vobis coràm positus poterit indicare. In qua re oratione vos eum & auxiliis adiuuare necesse est, atque vbi opus exegerit, solatiorum vestrorum ei præbere suffragia, & paterna ac sacerdotali illum consolatione, sicut conuenit, refouere: quatenus dum sanctitatis vestræ fuerit solamina cõsecutus, si quid Deo nostro lucrifacere, sicut optam⁹, valuerit, & vos posititis pariter mercedẽ acquirere: quia ad bona opera suffragij vestri deuotè copiam ministratis. Candidum autem presbyterum, communem filium, & patrimoniolum Ecclesiæ nostræ fraternitas vestra, quippe vt vnanimis nobis, studeat habere commendatum, vt aliquid inde pauperum alimoniis sanctitate vestra valeat adiuuante proficere. Quia igitur patrimoniolum ipsum per annos plurimos predecessor vester tenuit, & collectas apud se pensiones seruauit, fraternitas vestra cuius sint res, vel cui erogentur consideret, atque eas animæ suæ respectu suprascripto filio nostro Candido presbytero nobis restituat dirigendas. Nam valde est execrabile, vt quod à regibus gentium seruatum est, ab episcopis dicatur ablatum.

Gregorius Desiderio Viennensi & Syagrio Augustino episcopis Galliæ aparibus.

Augustinum commendat. Caput CLIIII.

Epist. 54.

DE fraternitatis vestræ syncera charitate bene confidimus, quòd amore beati Petri Apostolorum principis hominibus nostris vestra deuota solatia commodetis, præsertim dum causæ qualitas exigat, vbi etiam sponte concurrere, & laborare magis optetis. Indicamus itaque sanctitati vestræ Augustinum seruum Dei præsentium portitorem, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, cum aliis seruis Dei pro animarum illi causa, disponente Domino, direxisse: cuius relatione quid sibi iniunctum sit, subtiliter agnoscens fraternitas vestra ei modis omnibus in quibus causa poposcerit, impendat solatia, vt boni operis adiutores, sicut decet & conuenit, posititis existere. Ita ergo fraternitas vestra in hac re se deuotam studeat demonstrare, vt bona quæ de vobis opinione narrante didicimus, vera esse opere comprobemus. Dilectum verò communem filium Candidum cui patrimoniolum Ecclesiæ nostræ commisimus in illis partibus constitutum, vobis per omnia commendamus.

Gregorius

Gregorius Protasio episcopo de aquis Galliæ.

Vt Virgilio episcopo de pensionibus Ecclesiæ insinuet.

Caput CLV.

Epist. 55.

QVantus in vobis beati Petri Apostolorum principis amor excellat, non solùm officij vestri prærogatiua, sed etiam deuotio quam circa vtilitates Ecclesiæ ipsius geritis patefecit. Quam quia Augustino seruo Dei præsentium latore cognouimus referente, de affectu & veritatis studio quod in vobis est, valde congaudemus & gratias agimus: quia etsi corpore absentes, mente tamen & animo nobiscum vos esse monstratis, quippe erga quos charitatem fraternam, vt conuenit, exhibetis. Vt igitur bona quæ de vobis prædicauit opinio, rerum posit veritas confirmare, Virgilio fratri & coëpiscopo nostro dicite, vt pensiones quas prædecessor eius per annos plurimos de patrimoniolo nostro percepit, & apud se retinuit, ad nos, quia pauperum res sunt, studeat destinare. Qui si fortè aliquo se modo, quod nõ credimus, excusare voluerit, vos qui veritatem ipsam subtiliùs nostis, reuera qui in Ecclesia ipsa tempore illo curam vice Domini gerebatis, qualiter se habeat causa disserite, & ne res sancti Petri & pauperum eius apud se retinere debeat, admonete. Sed & si fortasse hominibus nostris necessarium fuerit, vestrum in causa testimonium non negate, vt tam pro veritatis quàm pro voluntatis vestræ deuotione beatus Petrus Apostolus, cuius amore hæc facitis, sua vobis & hîc & in futura vita intercesione respondeat. Candidum presbyterum communem filium cui patrimoniolum ipsum commisimus, sanctitati vestræ magnopere commendamus.

Gregorius Stephano abbati à Galliis.

Vt sollicitus sit circa congregationem sibi commissam.

Caput. CLVI.

Epist. 56.

LAetos nos relatio Augustini serui Dei præsentium portitoris effecit, quòd dilectionem tuam, vt oportet, vigilantem esse narrauit: denique & presbyteros & diaconos, cunctámque congregationem vnanimes viuere ac concordes affirmat. Et quoniam præpositorum bonitas, subiectorum salubris est regula, omnipotentem Dominum deprecamur, vt in bonis te semper operibus gratia suæ pietatis accendat, & commissos tibi ab omni diabolicæ fraudis tentatione custodiat, & tecum cum charitate & placita sibi viuere conuersatione concedat. Quia verò humani generis inimicus insidiari nostris actibus non quiescit, sed asidua calliditate hoc nititur, vt Deo seruientes animas in qualibet parte decipiat: ideo dilectisime fili hortamur, vt sollicitudinem tuam vigilanter exerceas, & ita commissos tibi oratione & cura prouidenti custodias, vt lupus circumiens nullam dilaniandi occasionem inueniat: quatenus dum Deo nostro incolumes quorum suscepisti curam reddideris, & præmia labori tuo gratia sua rependat, & tibi æternæ vitæ desideria multiplicet. Cocleares verò & circulos quos direxisti, suscepimus, & charitati tuæ gratias agimus: quia qualiter pauperes diligas ostendisti, qui ad vsus eorum quæ sunt necessaria transmisisti.

Gregorius Arigio patricio de Gallia.

Augustinum episcopum, & Candidum presbyterum commendat.

Caput CLVII.

Epist. 57.

QVanta in vobis bonitas, quantáque mansuetudo cum Christo placita charitate resplendeat, latore præsentium Augustino seruo Dei referente comperimus: atque omnipotenti Deo gratias agimus, qui hæc vobis pietatis suæ dona concesit, per quæ inter homines valde laudabiles, & ante conspectum ipsius, quod est veraciter vtile, gloriosi positis existere. Oramus ergo omnipotentem Dominum, vt hæc in vobis quæ concesit dona multiplicet, & sua vos cum omnibus vestris protectione custodiat: & ita actionem gloriæ vestræ in hoc seculo disponat, vt & hîc vobis & in futura gloria, quod magis optandum est, vita proficiat. Salutantes itaque gloriam vestram paterna dulcedine petimus, vt lator præsentium & serui Dei qui cum eo sunt, vestra in quibus necesse fuerit, solatia consequantur: quatenus dum vestrum fauorẽ inuenerit, iniuncta sibi melius, adiuuante Domino, valeat adimplere. Pręterea filium nostrum Candidum presbyterum, quem ad gubernationem patrimonij Ecclesię nostræ quod illic est transmisimus, vobis per omnia commendamus, confidentes à Deo nostro vos mercedis vicem recipere, si rebus pauperum solatia sua gloria vestra deuota mente præstiterit.

Gregorius Theodorico, & Theoberto, regibus Francorum.

De Augustino seruo Dei. Caput CLVIII.

Epist. 58.

POstquam Deus omnipotens regnum vestrum fidei rectitudine decorauit, & integritate Christianæ religionis inter gentes alias fecit esse conspicuum, magnam de vobis materiam præsumendi concipimus, quòd subiectos vestros ad eam conuerti fidem per omnia cupiatis, in qua eorum nempe reges estis & domini. Atque ideo peruenit ad nos Anglorum gentem ad fidem Christianam Deo miserante desideranter velle conuerti, sed sacerdotes tuos è vicino negligere, & desideria eorum cessare sua adhortatione succendere. Ob hoc igitur Augustinum seruum Dei præsentium portitorem, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, cum aliis seruis Dei præuidimus illuc dirigendum. Quibus etiam iniunximus vt aliquos secum è vicino debeât presbyteros ducere, cum quibus eorum posint mentes agnoscere, & voluntatem admonitione sua, quantum Deus donauerit, adiuuare. In qua re vt efficaces valeant atque idonei apparere, excellentiam vestram paterna salutantes charitate quæsumus, vt hi quos direximus, fauoris vestri inuenire gratiam mereantur. Et quia animarum causa est, vestra eos potestas tueatur & adiuuet, vt Deus omnipotens qui vos in causa sua deuota mente & toto studio solatiari cognoscit, causas vestras sua protectione disponat, & post terrenam potestatem ad cœlestia vos regna perducat. Præterea dilectisimum filium nostrum Candidum presbyterum & patrimoniolum Ecclesiæ nostræ, quod in illis partibus est constitutum, vt commendatum excellentia vestra habere debeat postulamus, quatenus beatus Petrus Apostolorum princeps sua vobis intercesione respondeat, qui mercedis intuitu, tuitionem in rebus pauperum eius impenditis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De conuersione Anglorum & Augustino. Cap. CLIX.

Epist. 59.

EXcellentiæ vestræ Christianitatis ita nobis veraciter olim innotuit, vt de bonitate eius nullatenus dubitemus, sed magis certum modis omnibus teneamus: quia in causa fidei deuotè & studiosè concurrat, & religiosæ sinceritati sua solatia copiosisimè subministret. Ex qua re bene confidentes paterna charitate salutantes indicamus ad nos peruenisse, Anglorum gentem Deo annuente velle fieri Christianam, sed sacerdotes qui in vicino sunt, pastoralem erga eos sollicitudinem non habere. Quorum ne animæ in æterna damnatione valeant deperire, curæ nobis fuit præsentium portitorem Augustinum seruum Dei, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, tum aliis seruis Dei illuc dirigere, vt per eos potuissemus ipsorum voluntates addiscere, & de eorum conuersione vobis quoque annitentibus, inquantum est posibile, cogitare. Quibus etiam iniunximus, vt ad agenda hæc è vicino secum debeant presbyteros ducere. Excellentia ergo vestra, quæ prona in bonis consueuit esse operibus, tam pro nostra petitione, quàm etiam diuini timoris consideratione, eum dignetur in omnibus habere commendatum, atque ei tuitionis suæ gratiam vehementer impendat, & labori eius patrocinij sui ferat auxilium, & vt plenisimè posit habere mercedem, ad suprascriptam Anglorum gentem sua tuitione securum iter præuideat: quatenus Deus noster qui in hoc seculo vos bonis sibi placitis decorauit, hîc & in æterna requie cum suis vos sanctis faciat gratulari. Præterea dilectum filium nostrum Candidum presbyterum, & patrimoniolum Ecclesiæ nostræ quod illic constitutum est, vestræ Christianitati commendantes, petimus vt tuitionis vestræ gratiam in omnibus consequatur.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino.

De laude charitatis, & persecutione Longobardorum.

Caput CLX.

Episto. 60. MAter & custos bonorum omnium charitas, quæ multorum corda vniendo constringit, absentem non æstimat eum quem oculis mentis habet præsentem. In huius ergo cùm radice frater charissime teneamur, nihil sibi in nobis corporalis absentia, nihil poterit regionum vindicare longinquitas: quippe quia scilicet longè à nobis non sumus, qui vnum sumus. Hanc autem esse nobis cum cæteris fratribus communem semper optemus. Est tamen aliquid quod nos erga Alexandrinam Ecclesiam quadam peculiaritate constringit, & in eius amore proniores existere speciali quodammodo lege compellit. Nam sicut omnibus liquet, quia beatus euangelista Marcus sancto Petro Apostolo magistro suo Alexandriam sit transmissus, huius nos magistri & discipuli vnitate constringimur, vt & ego sedi discipuli præsidere videar propter magistrum, & vos sedi magistri propter discipulum. Ad hanc autem vnitatem cordium etiam vestræ sanctitatis meritis ligamur, quos authoris sui salubriter sequi instituta cognoscimus, & semper ad magistri sui gremium vnde illi prædicatio salutis orta est, tota se conferre deuotione sentimus. Atque ideo sanctitatis vestræ susceptis apicibus, quantum cor nostrum de fraterna visitatione gauisum est, tantum de indictis quæ significastis oneribus mœstitia premitur, & fraterna compassione nobiscum gemimus quod doletis. Sed quia in diuersa se tendit vbi concussio in communi necessitate, minus est de propria dolendum, sed studendum magis est vt patienter tolerando vincamus, quod omnino deuitare non possumus. Quanta autem nos à Longobardorum gladiis in quotidiana nostrorum ciuium deprædatione vel detruncatione atque interitu patimur, narrare recusamus: ne dum dolores nostros loquimur, ex compassione quam nobis impenditis, vestros augeamus. Præterea ante aliquantum temporis communi filio Sabiniano diacono responsa Ecclesiæ in vrbe regia facienti, scripta nostra transmisimus, quæ vestræ fraternitati debuisset dirigere. Quæ si suscepistis, miramur cur nobis ad ea minimè respondistis. Et ideo quia cauendum est ne cuiuslibet superbia scandalum Ecclesiis introducat, necesse est vt eadem scripta subtiliter relegentes, omni studio & tota intentione quæ ad honorem vestrum & pacem Ecclesiæ pertinent, conseruetis. Omnipotens autem Deus qui pietatis suæ gratia sacerdotalem vobis animum & charitatem contulit, in suo vos seruitio protegat, atque ab omni aduersitate interius exteriúsque custodiat, & conuerti ad se errantium animas vestra propitius prædicatione concedat. Latorem autem præsentium Isidorum diaconum communem filium cum ea qua oportuit charitate suscepimus, benedictionem vobis sancti Marci Euangelistæ deferentem. Et vos quidem bonæ vitæ merito resplendentes, ea quæ paradiso vicina sunt, bene olentia nobis ligna transmisistis. Nos verò quia videlicet peccatores sumus, ab Occidente vobis ligna transmisimus, quæ construendis apta nauibus, nostræ mentis tumultum signantia, in marinis semper fluctibus agitantur, & quidam transmittere maiora voluimus, sed hæc nauis angusta non recæpit.

Mense Augusto: Indictione. xiiij.

Gregorius Gennadio patricio Aphricæ.

De Paulo episcopo. Caput. CLXI.

Episto. 61. EXcellentiam vestram non ambigimus reminisci, quia ante biennium pro Paulo fratre & coëpiscopo nostro scripsimus, vt ei ad nos venire desideranti, dignitatis vestræ suffragia præberetis, ob hoc quod à Donatistis insecutionis dicebatur molestiã sustinere: quatenus postquam dum contra eos nuntiatum est habere subsidium non posse, cognita veritate, fraterna ei compassione potuissemus ferre consilium, & salubri dispositione quid contra pestiferæ præsumptionis insaniam debuisset fieri, tractaremus. Et quantum nobis prædictus frater innotuit, non solùm nullum metuit cuiusquam habere solatium, sed ne minimè ad Romanam potuisset vrbem accedere, diuerso est impedimento prohibitus. Cui tamen dum vestram relegi fecissemus epistolam, respondit se non quorundam odio, quia Donatistas prohibebat laborare, sed magis pro defensione catholicæ fidei multorum perhibet ingratitudines sustinere: multáque alia retu- E lit, quæ quoniam aptum dicendi tempus non extitit, silentio reticere præuidimus. Quia ergo non de rebus terrenis, sed de animarum salute tractatur, & vestra atque illius diuersa existit assertio, nihil indiscussa veritate subtiliter respondere potuimus: quia tempore quo excellentiæ vestræ scripta suscepimus, corporis ægritudine tenebamur. Sed dum nos omnipotens Deus si ei placuerit, pristinæ saluti reddiderit, veritatem diligenti, vt possumus, inquisitione rimabimur: & secundum ea quæ valuerimus addiscere, ita causam Deo miserante disponemus, vt animarum quarum vos curæ pro vestra mercede studere dignamini, salus non solùm quæ ab errantibus iam amissa est, reparetur, sed etiam quæ nostræ fidei cultrix est, redemptoris nostri gratia disponente seruetur. De suprascripto autem episcopo, quem communione priuatum esse asseritis, valde mirati sumus, cur nobis hoc non primatis eius, sed excellentiæ vestræ Epistola indicauit.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginis.

De laude charitatis, & cura pastorali. Caput. CLXII.

Episto. 62. F VErè mirabilis charitatis virtus est dilecte frater, quæ aduentu supernæ gratiæ postquam spiritualia inclinauit ad infima, postquam ipsum sibimet vnumquenque carnalibus illecebris discordantem pacauit hominem, ita in humanis se dilatauit mentibus, vt sublimia inclinaret, humilia sublimaret, pacaret discordantia, ferocia mansueta faceret, dissociata conglutinaret, scissa sarciret, diuisas tot aquarum terrarúmq; spatiis climatúmque diuersitatibus hominum nationes compaginatis ad vnum mentibus suæ vinculo suauitatis adstringeret. Huius amplitudinis præconia quando humanæ infirmitatis exponere lingua sufficiat? Huius autem laus in cœlis perfecta est, in terris verò forma eius ostendenda potius est quàm dicenda: vt qualis quantáque sit postquam ore nostro non plenè potest, ex nostra magis compassione monstretur. Quam & si vtcumque laudamus ore, simul necesse est vt fateamur manu: ne si laudator eius tantum est quisquam & non factor, sententiam sibi magis exacuat: quia in conspe- G ctu Iudicis hoc fauoribus exaggerat quod omisit. Hanc nos licet locorum interuallis disiuncti, atque corpore longè à vobis positi, auxiliante Dei potentia erga vos studiosissimè conseruemus: hanc vos non solùm circa nos, sed erga fratres filiósque vestros paternis, fraternísque oportet visceribus exhibere. Nam quomodo hoc non fit studiosissimè faciendum, quando eius non tam in fratrum filiorúmque est, quàm in inimicorum quoque dilectione perfectio? Quamobrem charissime nos quos pastoralis curæ costringit officium, diligamus fratres. Ipsos quoq; aduersarios nostros propter mandatum Domini cum nostro circa nos copulemus affectu. Pacem sequamur cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. In piis versemur operibus, virtutibus polleamus, fulgeat in nostro pectore rationale iudicij cum super humeralis actione coniunctum. Ita in Dei conspectu procedamus, atque totius Israël. Huiusmodi commisso nobis gregi præbeamus exempla, vt videant nostra opera bona, & glorificent patrem nostrum qui in cœlis est. Sit in lingua H sermo, sit zeli feruor in animo, vt verè de illorum dicamur numero de quibus legitur: Apparuerunt illis dispartitæ linguæ sicut ignis, seditque supra singulos eorum. Verè enim in nobis igneæ linguæ resident, si in fraterna filiorúmque exhortatione diuini feruore spiritus accendamur. Creditum nobis agrum dominicum exerceamus, dum licet: seminemus in timore, dum tempus est, bonum facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Simus de illis de quibus Psalmista dicit: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Ad cuius rei fructum nos prouocans subdidit. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Vigilemus itaque, & relinquentes terrena negocia, cœlestibus anhelemus. Ea quæ retrò sunt obliuiscentes, in his quę antè sunt, nosmetipsos enixiùs extendamus. Mens nostra seculari varietate non diffluat, sed tota in vnum currat atque confluat finem, quem mira suauitate Dauid respexerat, cùm dicebat: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meæ. Hoc amore liquefiant boni corda rectorum. In his se mens tota suspendat. Dum adhuc in terris sumus positi, frequens à nobis lachrymarum

Act. 2. Psalm. 125. Ibidem. Psalm. 26.

lachrymarum imber in cœlo compunctionis nube fructificet. Tunc enim bene atque verè dilecte mi frater ad proximorum dilectionem descêdimus, si in dilectione Dei ex toto corde, ex tota anima & mente, atque ex totis viribus persistimus. Xenia verò temporalia à vobis directa, licet nos talibus non egeamus, tamen cum debita charitate suscepimus. Egemus autem debita charitate atque commissi vobis regiminis sollicitudine gratulari. Multo enim vobis hæc dulcissima fiunt, cùm sacerdotum mentes piæ conuersationis fuerint suauitate conditæ.

Gregorius Mauricio Tiberio Augusto episcopo.

Epist. 63.

De Donatistis, & episcopis ad eum transmissis. Cap. CLXIII.

INter armorum curas & innumeras sollicitudines, quas indefesso studio pro Christianę reipublicæ regimine sustinetis, magna mihi cum vniuerso mundo lætitiæ causa est, quòd pietas vestra custodiæ fidei, qua dominorum fulget imperiū, præcipua sollicitudine semper inuigilat. Vnde omnino confido, quia sicut vos Dei causas religiosæ mētis amore tuemini, ita Deus vestras maiestatis suæ gratia tuetur & adiuuat. Qualiter autem pietatis vestræ serenitas contra Donatistarum flagitiosissimam prauitatem consideratione iustitiæ & sincerissimę religionis zelo commota sit, directarum lucidissimè tenor insinuauit iussionum. Sed venientes viri reuerendissimi ex Aphricana prouincia episcopi, asserunt ita esse incauta dissimulatione postpositas, vt nec Dei illic iudicium haberetur in metu, nec principales hactenus iussiones sortirentur effectum: hoc etiam subiungentes, quòd in præfata prouincia Donatistarum præmiis pręualentibus fides catholica publicè venundetur. At contrà gloriosus vir Gennadius de vno eorum mihi similia questus est, qui talia querebatur. Cui etiam duo alij in re eadem testimonium ferebant. Sed quia in causa ipsa secularis iudicis intererat, eosdem episcopos ad pietatis vestræ existimaui esse vestigia dirigendos: vt per semetipsos serenissimis auribus suggerant, quæ se fatentur pro fide catholica pertulisse. Eapropter obsecro vt dominorum christianitas pro salute animæ, & vita piissimæ sobolis, sua eos quos tales esse cognoscit, districta vlcisci iussione præcipiat, & ruinam pereuntium ereptionis manu suspendat, atque insanis mentibus correptionis medicinam adhibeat, & errorum ab eis morbos expellat: quatenus dum piæ prouisionis vestræ remedio, pestiferæ prauitatis fuerit caligo depulsa, & vera illic fides radios suæ serenitatis asperserit, cœlestis vos ante Redemptoris sui oculos triumphus expectet: quia quos exteriùs ab hoste defenditis, etiam interiùs à diabolicæ fraudis veneno, quod est gloriosius, liberatis.

Gregorius Athanasio presbytero de Isauria.

Epist. 64.

De condemnatione hæretica. Caput CLXIIII.

SIcut de eis quos ab vnitate Ecclesiæ hæreticæ prauitatis error abscidit, affligimur & dolemus: ita his quos intra sinum suum catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et vt pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare: sic piis eorum professionibus congruit fauorem impendere, & sincera esse quę sapiunt declarare. Atque ideo dum tibi Athanasio presbytero monasterij sancti Mile, cui est vocabulū Tannaco, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, contraria integræ fidei fuisset orta suspicio vt professionis tuæ potuisset integritas apparere, ad Apostolicam sedem, cui præsidemus, elegisti recurrere, asserens etiam te corporaliter verberatum, aliqua iniustè ac violenter fecisse. Et quanquam ea quę vi impulsionis fiunt, canonum minimè censura recipiat, & iure habeantur infirma: quia ipse ea dissoluit qui iniustum fateri compellit: sed magis illa suscipienda est & amplectenda confessio, quæ ex spontanea voluntate monstratur procedere, sicut apud nos fecisse dignosceris: ne quid tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Ioanni quondam fratri & coëpiscopo nostro Constantinopolitanæ ciuitatis antistiti, de te præuidimus scribēdum, vt suis nos quid actum esset epistolis informaret. Qui sæpe à nobis admonitus, rescribens innotuit codicem apud te fuisse inuentum, in quo plurima continebantur hæretica: & ob hoc se aduersus dilectionem tuam fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione trāsmittere, priores eius partes sollicita lectione percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hæreticæ prauitatis venena reperimus, ne denuò debuisset legi, vetuimus. Sed quia hunc te simpliciter testatus es legisse, & ad amputandam ambiguę suspicionis materiam, libellum nobis manu tua porrexisti perscriptum, in quo fidē tuam exponens, omnes generaliter hæreses, vel quicquid aduersus catholicæ fidei vel professionis integritatem est, apertissimè condemnasti: & cuncta quæ sanctæ quatuor vniuersales synodi recipiunt, te semper recepisse ac recipere, & quę condemnant, condemnasse, condemnaréque professus es: eam quoque synodum quæ Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, & suscipere & custodire promisisti, & prohibitus à nobis codicem ipsum legere, in quo pestiferæ fraudis virus innexum est, libentissimè consensisti: reprobans etiam atque condemnans ea omnia, quæ contra catholicæ fidei integritatem in eo dicta vel latēter incerta sunt, nec eum te legere denuò promisisti: hac ratione permoti, postquam etiam exprobata à te libelli pagina, fides tua nobis catholica Deo custodiente perclaruit, ab omni te hæreticæ peruersitatis macula, iuxta professionem tuam liberum esse decernimus, atque catholicum, & sinceræ fidei in omnibus professorem, atq; sequacē Christi Iesu saluatoris gratia claruisse pronunciamus: liberam quoq; tribuimus licentiam ad tuum monasterium in tuo te loco vel ordine nihilominus remeare. De hoc quoque & dilecto fratri nostro Constantinopolitanę ciuitatis antistiti, qui in supradicti sancti Ioannis loco ordinatus est, nostra volumus scripta transmittere. Sed quia consuetudo non est vt priusquam ad nos eius synodica deferantur, debeamus scribere, idcirco distulimus. Sed postea ei, hęc dum impleta fuerint, indicabimus.

Finit liber quintus, secundum computationem Gratiani.

Finiunt epistolæ Indictionis xiiij.

Liber sextus.

Incipiunt epistolæ beati Gregorij Papæ per Indictionem quintamdecimam.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De muliere quadam viro iungenda. Cap. CLXV.

Epist. 1. Ca. 29. q. 2. Cuius rei causa.

CVIVS rei causa cum matre sua huc compulsa anno præterito pręsentium venerit latrix, fraternitas vestra cautius nouit. Quia scilicet maritus suus clericus vester, ob hoc quod de seruili fuerat conditione pulsata, à suo noscitur eam remouisse consortio: vósque hîc positos asserunt promisisse, vt si liberam probare se adiuuante Domino valuisset, suo eam vos coniungi reformaretis. Fraternitas igitur vestra cognoscat, quòd reuelante Deo libertatis auctore approbata sit libera, nullàque seruilis in ea macula inuenta est. His igitur cognitis, sine mora aliqua, suo per vos eam volumus marito restitui, nec vlterius idem vir eius argumenta sibi aliqua occasione exquirat, quibus eam possit abiicere. Nam si à vobis, quod non credimus, minimè fuerit adimpletum, eámque recipere fortè distulerit, nos illud cognoscatis cum districta vindicta † corrigere

† vel, correcturos.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

De paulo episcopo. Caput. CLXVI.

Epist. 2.

EPistolam fraternitatis vestræ harum latore diacono vestro deferēte suscepimus. In qua nobis de persona Pauli episcopi quę apud vos acta sunt, indicastis. Quod tam serò factum est, vt persona ipsa hic iam valuisset minimè reperiri. Nam & vir excellentissimus filius noster Gennadius patricius suum ad nos pro causa eadem cancellariū destinauit. Sed dum fecissemus inquiri vtrū cum eo nobis corām positis vellet inire conflictum: respondit ad hæc se minimè fuisse transmissum, sed solùmodo tres quosdā huc de eius Ecclesia deduxisse, qui contra eum plurima dicere debuissent. Dum ergo

neque illum ad inferendas actiones paratum inuenimus, neque personarum illarum nos qualitas mouit, quòd in accusatione episcopi valuissent idonei reperiri, sæpedicto Paulo episcopo ad vrbem se regiam relaxari debuisse precibus speranti, non potuimus contradictionis moras afferre, sed mox eum secũdum petitionem suam cum aliis duobus secum deductis episcopis ambulare permisimus. Si qua ergo fuere quæ contra eum dici rationabiliter poterant: mox eo huc veniente vestra debuit, quod non fecit, fraternitas cuncta subtiliter indicare. Quòd enim multorũ vos inimicitias ob hoc, quòd nostris vos frequentius visitamus epistolis, pati signastis: dubium non est reuerendissime fratres bonos prauorum odia sustinere, diuinísque intentos operibus peruersorum aduersitatibus lacerari. Sed quãtò hæc quæ sunt praua circunstant, tantò in commissi vobis cura regiminis debetis constantius occupari, circa gregis Christi inuigilate custodiam: quantóque iniquorum vos contrarietas premit, tantò alacriores, ac de promissa remuneratione certissimos, pastoralis sollicitudinis cura debet accendere: quatenus pastori summo lucrum de iniuncto vobis opere valeatis offerre.

Gregorius Gennadio patricio de Aphrica.

De Ruferio & Anastasio. *Caput.* CLXVII.

Epist. 3. HIs qui se apud excellentiam vestram nostris desiderant epistolis commendari, securi de vestra benignitate facimus quod petimur. Ruferius siquidem comes, cum aliis conciuibus suis, à vobis, vt cognouimus, ad Aphricanam euocati prouinciam, petiuerunt scriptorum nostrorum suffragia sibi apud vos prodesse. Quapropter excellentiam vestram paterno salutantes affectu, petimus, vt eos in nullo à quoquam patiamini apud vestros animos contra iustitiam prægrauari: sed sicut circa commissos vobis pia discretáque vos nouimus inuigilare cautela, ita vt de his tranquillè disponere inspirante vobis Domino debeatis, atque de insule ipsius sollicitiùs tractare cautela: ne si illuc exercitus sine persona vtili, quæ hunc gubernare valeat, & incauta dispositione transmittitur, adiumentum hostibus præbeatur. Quia autem Anastasium tribunum, quem illic excellentia vestra ordinauerat, bene secum egisse, atque in nulla læsione eum asserunt miscuisse se prouinciæ, quem etiam nunc esse remotum grauiter ferunt: præcipiat excellentia vestra illic eum iterum destinari, suísque adhortationibus formari: vt qui de bona actione iam placuit, nullius ad malè agendum suasionibus incitetur: ne tantorum iudicium quod ex bona administratione habere meruit, deterius perdat, quod non optamus, agendo contraria. Ita ergo petimus vt vestra excellentia faciat, quatenus bonum vestrum quod testatur Aphrica, etiam Corsica cognoscat.

Gregorius Cyriaco episcopo Constantinopolitano.

De conseruanda pace sanctæ Ecclesiæ. *Caput.* CLXVIII.

Epist. 4. DVdum dum in vrbe regia responsa sedis Apostolicæ facerem, bona vestræ sanctitatis agnoui. Et quia vobis animarum nunc cura commissa est, valde gaudeo. Et quanuis indignus, omnipotentem Dominum quibus valeo precibus exoro, vt in vobis suam gratiam semper augeat, vósque ad æternam patriam faciat animarum lucra congregare. Quia verò ad hoc opus ad quod perducti estis, infirmos vos esse dicitis, scimus quia primùm virtus est cognitio infirmitatis: atque ex eo colligimus posse vos bene susceptum ministerium implere, quia vos videmus infirmitatem propriam ex humilitate cognoscere. Omnes enim infirmi sumus: sed ille est infirmior, qui suã cõsiderare non valet infirmitatem. Vos verò beatissimi fratres ideo fortes estis, quia de fortitudine propria diffidentes, in omnipotentis Dei virtute confiditis. Quantum verò mens mea charitati vestræ ligata sit, verbis epistolaribus explere non possum. Sed oro vt omnipotens Deus eandem quæ inter nos est charitatem, ex gratiæ suę dono multiplicet, omnémque occasionem scandali auferat: ne sancta Ecclesia confessione verè fidei vnita, & coniunctis fidelium cordibus constipata, detrimẽtum aliquod, quod absit, sacerdotibus inter se † disceptantibus sentiat. Quanuis ego in omne quod loquor, in omne quod superbis quorundam actibus contradico, ex omnipotentis Domini largitate charitatis intimæ custodiam nunquam relinquo: sed sic ea quæ sunt iustitiæ, foris exequor, vt ea quæ intus amoris & dilectionis sunt minimè postponam. Vos autem semper mihi amoris mei vicem reddite: & ea quæ pacis & dilectionis sunt, custodite: vt vnum in mente permanentes, quò nullam dissensionem inter nos intrare permittimus, eò obtinere quę petimus, apud Dominum ex ipsa melius cordium nostrorum vnitate valeamus. Præterea Ioannem Chalcedonensem presbyterum, & Athanasium Lycaoniæ, sanctitati vestræ commendo, vt nullus vobis contra eos falsidica locutione surrepat: quia eorum fidem subtiliter discussi, eósque rectos in suis confessionibus, quæ & scripto datæ sunt, inueni. Sancta autẽ Trinitas sua vos manu protegat, & circa animarum custodiam semper vos vigilantes & sollicitos reddat: quatenus in æterna retributione valeatis non solùm de vestro opere, sed etiam de subiectorum vestrorum melioratione coronari.

† al. discrepantibus.

Gregorius Cyriaco episcopo Constantinopolitano.

De custodienda charitate & vnitate sanctæ Ecclesiæ: vbi etiam inserit multa testimonia valde vtilia sacræ scripturæ.

Caput. CLXIX.

Epistola. 5. COmmunes filios Georgium presbyterum, & Theodorum diaconum vestrum, ea qua decuit charitate suscepimus, vósque ab Ecclesiasticarum rerum cura ad animarum regimen venisse gaudemus: quia iuxta veritatis vocem, qui in modico fidelis est, & in magnis fidelis est, & bene ministranti seruo dicitur. Quia enim in pauca fidelis fuisti, supra multa te constituam. Cui etiam mox de æterna retributione subiungitur: Intra in gaudium Domini tui. In scriptis autem vestris vos magnopere requiem quæsisse narratis. Sed per hoc ad pastoralem sollicitudinem vos cõgruè venisse ostenditis, quia sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus est. Et sicut scriptũ est: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Et rursus idem prædicator egregius dicit: Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & vnus pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro eis mortuus est & resurrexit. Et pastori sanctæ Ecclesiæ dicitur: Simon Ioannis amas me? Pasce oues meas. Ex quibus verbis colligitur: quia si is qui valet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit se pastorem summum minimè amare. Si enim vnigenitus patris pro explenda vtilitate omnium, de secreto patris egressus est ad publicum nostrum: nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus vtilitati proximorum? Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est animo subire. Quod ex duorũ Prophetarum opere docemur: quorum vnus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetiit. Nam mittenti se Domino Hieremias respondit dicens: A, a, a, Domine Deus nescio loqui, quia puer ego sum. Et cùm omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret, dicens: Quem mittam, & quis ibit ex vobis? vltrò se Esaias obtulit dicens: Ecce ego, mitte me. En ab vtrisque exterius diuersa vox prodiit, sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi. Per actiuam igitur vitam prodesse proximis cupiens Esaias, officium prædicationis appetiit: per contemplatiuam verò Hieremias amori conditori sui sedulò inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contra dicit. Quod ergo laudabiliter vnus appetiit, hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in vtrisque est subtiliter intuendum: quia & is qui recusauit, plenè non restitit: & is qui mitti voluit, ante se per altaris calculum purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbè contradicat. Magno autem desiderio vos in epistolis vestris inuenio serenitatem mentis quærere, & repulsa perturbatione ad tranquillitatem cogitationis anhelare. Sed qua ratione ad hoc vestra fraternitas pertingere possit, ignoro. Qui enim regendam nauem suscepit, tantò amplius

Matth. 25.

Can. 8. q. 1. In scriptis.

Hebr. 5.

2. Cor. 5.

Ioan. 21.

Hiere. 1.

Esaia. 6.

amplius necesse est vigilet, quanto amplius littus relinquit: vt aliquando futuras procellas ex signo præuideat, aliquando venientes aut directo clauo si paruę sint superat, aut si vehementer intumescunt, dato in obliquum latere irruẽtes declinet: & sæpe solus vigilat, cùm cuncti illi quibus nulla nauis cura commissa est, quiescant. Quomodo autem suscepto pastorali onere habere serenitatem cogitationum potestis, cùm scriptũ sit: Ecce gigantes gemunt sub aquis? Iuxta Ioannis etenim vocem, aquæ populi sunt. Et gigantes sub aquis gemere est, quia quisquis in hoc mũdo quasi quadam corporis mole, ordine potestatis excreuerit, tantò pondera maioris tribulationis sentit, quantò super se regendorum populorum curam susceperit. Sed si sancti Spiritus virtus afflictam mentem afflauerit, protinus hoc quod Israëlitico populo corporaliter factum est, nobis spiritaliter contingit. Scriptum quippe est: Filij Israël ambulauerũt per siccum per medium mare. Et per prophetam Dominus pollicetur dicens: Cùm transieris per aquas, tecũ ero, & flumina non operient te. Illos enim flumina operiunt, quos actiones huius seculi mentis perturbatione cõfundunt. Nam qui sancti Spiritus gratiam tenet in mente, transit aquas, & tamen fluminibus non operitur: quia etiam inter medias populorum turmas sic peragit gressus sui itineris, vt nõ submittat actionibus seculi caput mentis. Ego quoq; qui indignus ad locũ regiminis veni, infirmitatis meæ conscius, secretiora loca petere aliquãdo decreueram: sed superna mihi iudicia aduersari conspiciens, iugo conditoris subditi ceruicem cordis: hoc præcipuè perpẽdens, quia † quælibet occulta loca sine Dei gratia animã saluare non possunt, quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit, in monte peccauit. Sed ista cur dicimus, cùm maiora nouerimus? Quid enim paradiso iocundius? Quid cœlo securius? & tamen homo ex paradiso peccando, & Angelus cecidit è cœlo. Illius ergo nobis virtus quærenda est, & gratia postulanda, sine quo nusquam absque periculo & culpa, cum quo nusquam sine iustitia esse non possumus. Curandum ergo est, vt perturbatio cogitationum non exuperet animum: nam repelli funditùs nullatenus potest. Quisquis enim est in loco regiminis, aliquando necesse est habeat etiam terrena cogitare, & exteriorum quoque curam gerere, vt grex commissus valeat ad ea quæ sibi sunt explenda subsistere. Sed magnopere semper prouidendum est, ne hæc eadem cura modum transeat: vt cùm ad cor licenter admittitur, nimis excrescere non permittatur. Vnde rectè per Ezechielem prophetam dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neque comam suam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Quid enim per significationem sunt capilli in capite, nisi cogitationes in mente, qui dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vitæ præsentis designant, quæ ex sensu negligenti quia importunè aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt? Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere: sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comam nutrire, vt cogitationes carnales de vita subditorum nec à se funditùs amputent, nec rursus ad crescendum nimis relaxent. Vbi & bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua: vt videlicet curæ temporalis sollicitudines, & quantum necesse est prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatiùs excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorem prouidentiam corporum vita protegitur: & rursus per immoderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite sacerdotis & seruantur vt cutem cooperiant, & resecantur ne oculos claudant. Præterea epistolas vestras directas plenas fide suscepimus. Atque omnipotenti Deo gratias agimus, qui inconsutilem tunicam desuper cõtextam, videlicet Ecclesiam suam, vicaria confessione fidelium in vnitate gratiæ ab omnı erroris scissione custodit, & contra pereuntis mundi, vt ita dicam, tot culparum diluuium, ex multis lignis arcam construxit, in qua omnipotentis Dei electi seruentur ad vitam. Nam cùm vicissim nobis fidei nostrę cõfessionem transmittimus, & charitatem nostrã erga vos ostendimus: quid aliud in sancta Ecclesia agimus, nisi arcam bitumine linimus, ne vnda erroris intret, & vel spiritales quosque tanquam homines intret, vel carnales tanquam animalia occidat? Sed cùm sapienter à vobis recta fides prolata sit: restat vt proculdubio debeatis pacem cordium prudentiùs custodire, propter hoc quod veritas dicit: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Et Paulus apostolus admonet dicens: Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. qui rursus ait: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Quam videlicet pacem tunc nobiscum veraciter habebitis, si prophani nominis superbiã declinetis, iuxta quod idem magister gentium dicit: O Timothee depositum custodi, deuitans prophanas vocum vanitates. Nimis quippe iniquum est, si hi qui prædicatores humilitatis facti sunt, de vani nominis elatione glorientur, cùm verus prædicator dicat: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Ille ergo verè gloriosus est, qui non de temporali potentia, sed pro Christi nomine de sua passione gloriatur. In hoc itaq; vos medullitùs amplectimur. In hoc sacerdotes vos esse recognoscimus, si repulsa vanitate verborum, sanctitatis locum cum sancta humilitate teneatis. Ecce enim in nephandi appellatione nominis scandalizati sumus, & non minimas querelas seruamus in mente, & promimus in voce. Vestra autẽ fraternitas nouit quid veritas dicit: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuũ, & vade pri⁹ reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Qua in re pẽsandum est, quia cùm omnis culpa oblato sacrificio deleantur, tantum est malum scãdali alieno cordi generati, vt ab eo qui peccauerit, nec ipsum sacrificium Dominus accipiat, quod delere peccatum solet. Curate ergo cordis vestri festine scandalum detegere, vt possit omnipotens Deus oblationis vestræ sacrificiũ acceptabile habere. Præterea cũ recta à vobis fides veraciter & subtiliter sit prolata, inter eos quos per sanctissimas generales synodos damnãdos esse censuistis, Eudoxium quendam vos damnasse comperimus: cuius nomen in Latina lingua neque in synodis, neque in libris beatæ memoriæ episcoporum Epiphanij, Augustini & Philastri, quos cõtra hæreticos præcipuè disputasse nouimus, positum reperimus. Quòd si quis eũ veraciter de catholicis partibus damnat, eius proculdubio sentẽtiam sequimur. Vos tamen in synodica vestra epistola eos quoq; nominatim damnare voluistis, qui extra sanctas synodos per patrum scripta damnantur, multos scriptis suis vestra fraternitas minus posuit: si autẽ eos quos generales synodi respuunt, hunc vnum amplius. Sed inter hæc sciendum est, quia vt nobis liceat rectam fidem liberè fateri, & cuncta quæ agenda sunt, cõcorditer in pace disponere, pro serenissimorum dominorum vita, propria quoque sobole incessanter orandum est, vt omnipotens Deus eorum pedibus barbaras nationes subiiciat, longa eis & felicia tempora concedat: quatenus per Christianũ imperium ea quæ in Christo est, fides regnet.

Gregorius Mauricio Augusto.

De ordinatione Cyriaci episcopi. Caput CLXX.

OMnipotens Deus qui pietatem vestram pacis Ecclesiasticæ fecit esse custodem, in ipsa vos fide seruet, quam vos sacerdotali vnitate seruatis: cúmque supernæ pietatis iugo cor humiliter subditis, cœlesti gratia agitur, vt hostes vestros pede fortitudinis prematis. Non enim paruæ potuit esse mercedis, quod Ioanne sanctæ memoriæ de hac luce subtracto, ad ordinandum sacerdotem pietas vestra diu hæsitauit, tempus paulò longius distulit, cum metu omnipotentis Domini consilium quæsiuit, vt videlicet causa Dei cum magno debuisset timore disponi. Vnde & aptum valde existere in pastorali regimine fratrem atque cõsacerdotem meũ Cyriacum existimo, quem ad eundem ordinem pietatis vestræ cõsilia longa genuerunt. Qui in administrandis dudum rebus Ecclesiasticis quàm sollicitus, & quomodo fuerit exercitus, cũcti nouimus. Vnde & superna gestũ dispositione non ambigo: vt qui bene minima gesserat, cõgruè maiora susciperet, atque à cura rerum, ad animarum regimina transiret. Pro qua re totis precibus deprecamur, vt bonum hoc omnipotens Deus serenitati dominorum piæq; eorum soboli, & in præsenti seculo atque in perpetua remuneratione retribuat, &

Iob.26. Exod.15. Esaiæ 43. Parte.1.distin.40.ca. Qualibet. al. quamlibet. Ezech.44. Ibidem. Marc.9. Ephes.4. Hebr.12. 1.Timot.6. Galat.6. Matth.5. Epist.6.

prædicto fratri & cōsacerdoti meo, qui dominico gregi prælatus est, animarum curam plena sollicitudine exhibere concedat, vt reprehensibiliter possit subiectorum suorum & praua corrigere, & recta ad crescendum fouere: quatenus de eo pietatis vestræ iudicium non solùm ante homines, sed etiam ante supernæ quoque maiestatis oculos conualescat. Venerabiles autem viros Georgium presbyterum & Theodorum diaconum pro iussione dominorum, atque pro imminentia hyemalis temporis in hac vrbe moras perpeti non permisi.

Gregorius Mauricio patricio, Petro Domitiano & Elpidio episcopis, &c.

De ordinatione Cyriaci episcopi: atque reprehendit declamationem de eius ordinatione: quia clamauerunt, Hæc dies quam fecit Dominus. Dicit quoque quia non conuenit homini, nisi solum filio Dei. Sed culpam ignoscit: quia ex charitate processit.

Caput. CLXXI.

Episto. 7. ORdinationem viri sanctissimi Cyriaci fratris & consacerdotis mei cum magna vos lætitia suscepisse vehementer exulto: & quia Paulo apostolo prædicante didicimus, *1. Cor. 12.* si gaudet vnum membrum, congaudent cætera membra: pensare vos necesse est, quanta vobis hac in re exultatione congaudeo, in qua non vnum membrum, sed multa Christi membra gauisa sunt. Sicut tamen scripta fraternitatis vestræ potui transcurrendo perpendere, magna lætitia in immoderatam eiusdem fratris mei laudem vos rapuit. Nam hūc sicut solem in Ecclesia apparuisse dicitis, ita vt cuncti clamaretis: Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Et certè sequentis vitæ promissio est, qua dicitur: Fulgebunt iusti sicut sol. *Matth. 13.* Nam in hac vita adhuc quisque positus quantalibet virtute polleat: *Sapien. 10.* quomodo sicut sol fulget, in qua corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem? *Roma. 7.* In qua videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostræ, & captiuos nos ducentem in lege peccati, quæ est in membris nostris, in qua & in nobismetipsis responsum mortis habemus, *Psalm. 54.* vt non simus fidentes in nobis. In qua etiam Propheta clamat: Timor & tremor venerūt super me, & contexerunt me tenebræ. *Eccle. 27.* Nam & quod scriptum est: Sapiens vt sol permanet, fatuus vt luna mutatur: non ad claritatis fulgorem, sed ad perseuerantiam boni operis comparatio est solis deducta. Bonum verò ordinationis eius initium potuit videri, sed necdum potuit de perseuerantia à vobis laudari. *Psalm. 117.* Quod autem hęc dies quam fecit Dominus, clamasse vos dicitis, de quo hoc dictum sit, pensare debuistis. Præmissum quippe est: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factū est istud, & est mirabile in oculis nostris. Atque de hoc eodem lapide protinus subditur: Hæc dies quam fecit Dominus. Ipse enim qui pro fortitudine constructionis dicitur lapis, pro illuminationis gratia appellatus est dies, qui etiam factus est, quia incarnatus est. In quo exultare & lætari præcipimur: quia erroris nostri tenebras suæ in nobis virtutis luce superauit. In creaturæ autem laudem vox illa dari non debuit, quæ soli conuenit creatori. Sed cur ista reprehendo, qui quantum gaudia mentem rapiunt, scio? Charitas etenim vestra magnā nobis lætitiam genuit, quam videlicet mentis lætitiam in fauore lingua secuta est. Quod cùm ita sit, laus ista culpa iam dici non potest, quam charitas inuenit. Mihi verò de sanctissimo fratre meo dici breuiter debuit, quod sufficienter acciperem: quia scirem quis esset qui hanc mihi præcipuè dudum suæ magnitudinis probationem dedit, quòd in tam multis dispensationis Ecclesiasticæ causis occupatus, tranquillum cor inter turbas turbulentas frequentius tenuit, seq; ipsum semper sub mansuetudine restrinxit. Quod videlicet non parua laus magni & inconcussi est animi, inter causarum turbas non fuisse turbatum. Præterea assiduis insistere fraternitas tua precibus debet, vt omnipotens Deus in prædicto fratre & consacerdote nostro bene cœpta custodiat, & semper ad meliora perducat. Hoc sanctissimis vobis, hoc subiecto ei populo semper orandum est. Nam ita sibi regentium merita connectuntur & plebium, vt sæpe ex culpa præcedentium deterior fiat vita subiectorum, & sæpe ex merito plebium delinquat vita pastorum. Quia enim mala actio præsi-

E dentis valde noceat subditis, testantur Pharisæi, de quibus scriptum est: *Matth. 23.* Clauditis enim regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeūntes sinitis introire. Et quia culpa plebium multum noceat vitæ pastorum, in Dauid facto cognoscimus. *2. Reg. 24.* Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius, tumore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccauit: & tamen vindictam populus Dauid peccante suscepit. Cur hoc? quia videlicet secundum meritum plebium disponūtur corda regentium. Iustus verò iudex peccantis vitium ex ipsorum animaduersione corripuit, ex quorum causa peccauit. Sed quia ipse sua scilicet voluntate superbiens, à culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit. Nam ira sæuiens quæ corporaliter populum perculit, rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostrauit. Hæc itaq; considerate inuicem: & sicut is qui vobis, plebibúsque prælatus est, intercedere pro omnibus, ita pro eius conuersatione & moribus orare omnes debetis, vt apud omnipotentem F Deum & vos illius valeatis imitatione proficere, & ille meritis vestris adiuuetur. Cuncti autem concorditer pro serenissimis dominis, eorúmque pia sobole cum magnis inquantum possumus assiduè fletibus oremus, vt eorum vitam gratia protegens superna custodiat, & Christiano imperio gentium colla substernat.

Gregorius Stephano episcopo.

De Maria patricia conuersa, & Constantinum præfectum cōmendat.

Caput. CLXXII.

SCripta vestræ sanctitatis medullata mihi charitatis vestra *Episto. 8.* locuta sunt: ita vt per calamum sic in epistolas animus transiret, ac si mihi per semetipsum loqueretur. Qua de re magnas omnipotenti Deo gratias refero: quia & diuisis corporibus, nobisque à vobis recedentibus longè, charitas inter nos permanet indiuisa. Et quidem multum mihi, & vltrà quàm indignus audire debui, fauorem in epistolis demonstratis. Et scriptum est: *Eccle. 11.* Ne laudes hominem quamdiu viuit. G Tamen & si audire talia non dignus fui, orationibus vestris peto, vt dignus efficiar: vt si bona in me non ideo dixistis quia sunt, ideo sint quia dixistis. De gloriosa autem Maria patricia valde lætatus sum: quia in sancto Dei ouili aggregata est, quod ex vestra factum assidua prędicatione non dubito: quia ex ipso fructu ostenditis quantum pro fide catholica laboratis. Multos etiam per illam venire ad Ecclesiam suspicor, quod totum vestræ laudi proficit, quia scriptum est: Vbi plurimæ segetes, ibi maxima fortitudo boum. *Prouerb. 14.* Manifestatur enim virtus prædicantium, vbi surgit seges animarum. Communem verò filium excellentissimum virum dominum Constantinum præfectum quantum plus diligitis, tantum exhortari continuè debetis, vt in causis in quibus mixtus est, semper omnipotentis Dei iudicium ante oculos cordis habeat: eique soli placere studeat, qui & in præsenti vita valet protegere, & cœlestis patriæ præmia compensare.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

H *Gratias agit de bonitate eleemosynarum.* Caput. CLXXIII.

BEnedictionem quam pauperibus fraternitas vestra trans- *Episto. 9.* misit, lator præsentium homo vester Candidus nobis dispensantibus suis manibus erogauit: quod vobis secundum animum vestrum fortasse parum visum est. Nos tamen secundum modum vestræ substantiæ esse nimium & vltra modum æstimamus, vt qui illic apud vos innumeros pauperes habetis, pro explenda largitate misericordiæ, etiam loca alia & longè posita requiratis. De causis verò aliis à vobis scriptis prioribus iam respondisse memini, & nihil aliud quærere debetis, nisi vt sub consideratione solius omnipotentis Dei cuncta faciatis: & nullius persona vos à vigore disciplinæ emolliat, neque vehemens indignatio in rigore, quod absit, aliquo immoderatæ districtionis obduret. Præterea audio, quod aliqua de his quæ scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat, quod mihi non videtur esse faciendum: quia hoc quod vos pro charitate facitis, possunt quidam quantum ad me est, vanæ gloriæ deputare. Ideóque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate valeant qui audierint informari.

Gregorius

Gregorius Agnello episcopo de Arimino.

De præposito ordinando, & cura monasterij. Cap. CLXXIIII.

Epist. 10.

FIlio nostro Secundo seruo Dei renunciante didicimus, quòd dilectio tua prępositum non habens, omnino in regendis fratribus elaboret. Si ergo qui vos ex ordine sequitur, talis est vt circa cellæ ordinationem fratrumq; custodiā, necnon & in hunc lucrandis animabus solers valeat inueniri: is debet ad hunc locum incunctanter accedere. Si verò talis non est, qualem locus exposcit, de quolibet etiam vltimo gradu si talis inter fratres Domino protegente fuerit repertus: qui vitæ meritis dignum conuersationis suæ præbeat documentum, diuiníque in eo timoris vigor inuigilet, huius profectò non locus, sed est vtilitas profectò prouidenda, vt tali exemplo ad bonæ imitationis normam cuncti se fratres extendant: nec eos adhuc locus inferior ad bene operādum tepidos reddat, dū in illo qui profecerit, de præsenti quod imitētur, aspiciunt. Dilectioni quapropter tuæ in hac ordinatione sit nulla dubietas, quòd non locus, sed actio apta perquiritur: quia & ante Deum ille prioris obtinet locū, qui in eiusdem oculis, etiam si hîc abiectus sit, bonæ actionis instrumēto placuerit. Circa fratres nanque sollicita vos, sicut confidimus, decet inuigilare custodia: ne à rectò conuersationis itinerè per illicitas euagando cogitationes exorbitent, atq; inimico per inertem custodiam irruptionis aditum præstēt. Sed eos orationi decet instantiùs adhærere, qnatenus pia cœpta eorum, suæ propiciationis dono perficiant, & imperfecta ad cumulum faciant perfectionis ascendere.

Gregorius Rufino episcopo Ephesi.

Commendat clericum quendam litteras nescientem.

Caput CLXXV.

Epist. 11.

AMicitiarum vestrarū antiqua nos charitas monuit fraternitatem vestrā scriptis præsentibus visitare. Magno etenim sumus gaudio releuati, quòd de vestræ salutis indicio prospera cuncta cognouimus:: sed in his omnipotentem Dominum deprecamur, vt sicut nos in præsenti vita, quæ quodam modo vmbra futuræ est, de transitoria præstitit corporis incolumitate gaudere, ita in illa cœlesti patria, in qua vita vera est, de perfecta animæ salute gratulari, communíque faciat exultatione gaudere. Harum nanque lator nostris se apud vos desiderans epistolis commendari à nobis inquisitus vtrum, sicut decet clericum, literas didicisset, eas se ignorare respondit. Quid ergo commendationis de eo apud fraternitatē vestrā amplius agā, ignoro, nisi vt de eius anima debeatis esse solliciti, ac circa eū pastorali inuigilare studio: vt qui nescit legere, lingua vestra illi sit codex, in bonæ prædicationis vestræ vel operis, quod imitetur aspiciat. Solet enim plærumque strictius cor viua vox trahere, quàm lectio dicta per transitum. Sed dum hęc ei interius spiritalis à vobis magisterij doctrina tribuetur, exterior quoque sollicitudo nō desit, vt eius adiumento ad spiritalia appetenda perueniat. Transitoria quoque percipiat: ne si hoc despicitur, desit cui prædicatio ministrētur.

Gregorius Respectæ abbatissæ de Galliis Massiliæ.

De priuilegiis monasterij sui. Caput CLXXVI.

Epist. 12.

PIæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri: quatenus & deuotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & vtilitas postulata vires indubitanter assumat. Proinde monasterio quod in honorē sancti Casiani est consecratum, in quo præesse dinosceris, iuxta peritionem filiorum nostrorum Dynamij atque Aureliani, qui id religiosa deuotione domui sui iuris iūctis vniisse ædificiis comprobantur, & priuilegia præuidimus indulgeri: constituentes, vt obeūte antedicti monasterij abbatissa, nō extranea, sed quam cōgregatio sibi de suis elegerit ordinetur, quā tamē si digna hoc ministerio iudicata fuerit, eiusdē loci episcopus ordinet. In rebus autē vel in dispositione monasterij eiusdem, nec episcopum, neque ecclesiasticorum quenquam aliquam habere decernimus potestatem: sed hæc ad sollicitudinis tuæ curam vel quæ post te in eodē loco fuerit abbatissa, statuim' per omnia pertinere. Die siquidem natalis vel dedicationis supradicti monasterij, episcopo illic missarum sacra conueniat solennia celebrare: à quo tamen ita est hoc officium exoluendum, vt cathedra eius nisi prædictis diebus, dum illic missarum solennia

A

celebrat, non ponatur. Quo discedente, similiter etiam cathedra illius de eodem oratorio auferatur. Cæteris verò diebus per presbyterū qui ab eodē episcopo fuerit deputatus, missarum officia peragantur. Præterea erga vitam actúsque ancillarum Dei siue abbatissæ, quę in suprascripto fuerit monasterio constituta, episcopo secundum Dei timorem sollicitudinem statuim' adhibere: vt si aliquam de illic habitātibus exigente culpa oportuerit vltioni submitti, ipse iuxta sacrorum canonum vigorem modis omnibus debeat vindicare. His ergo à nobis statutis atque concessis, ita te in cōgregationis tuę dispositione custodiam stude sollicitiorem enixiùs in omnibus exhibere, vt iniqui hostis malitia nihil ibi quod maculari possit inueniat. Hæc igitur omnia, quæ huius pagina præceptionis amplectitur, monasterio tuo in omnibus, & ab omnibus in perpetuum seruari Christo protegēte censemus: quatenus indultorum priuilegiorum beneficia, in sua semper inuiolabiliter firmitate permaneant.

Mense Nouembri: Indictione xv.

B

Gregorius Fortunato episcopo Fanensi.

Scribit sacra vasa pro redemptione captiuorum venundanda.

Caput CLXXVII.

Epist. 13.

SIcut reprehensibile & vltione dignū est sacrata quemquā vasa, præterquā in his quæ lex & sacri canones præcipiūt, venundare: ita nulla est obiurgatione vel vindicta plectendum, si pietatis causa pro captiuorum fuerint redemptione distracta. Quia ergo fraternitate vestra indicante comperimus ad redemptionem captiuorum mutuam se fecisse pecuniam, & eam vnde solueret non habere, atque ob hoc cum nostra vos authoritate sacrata velle vasa distrahere, in hac re, quia & legum & canonum decreta consentiunt, nostrū consensum præbere curauimus, & in distrahendis sacratis vasis vobis licentiam indulgemus. Sed ne eorum venditio ad vestram possit inuidiam pertinere, oportet vt in Ioannis defensoris nostri pręsentia vsque ad quantitatem debiti distrahi, & eorum solui precium creditorib' debeat: quatenus dum hæc res huiusmodi fuerit obseruatione completa, nec creditores mutuæ pecuniæ damna sentiant, nec fraternitas vestra inuidiam nunc vel quandoque sustineat.

C

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen.

De non curandis obtrectationibus malorum. Cap. CLXXVIII.

Epist. 14.

ANtiquus humani generis inimic', quibus vos linguarum iaculis, & malorum cordium insidiis existimauit impetendos, relatione multorum iamdudum me audisse cognoscite. Sed in cunctis quæ in hac vita āduersa proueniunt, sola est, sicut nostis, omnipotentis Dei districtio pensanda, atq; ad cor semper proprium recurrendum, vt nullius nos ibi lingua implicet, vbi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit, & inter accusationem liber est, & liber vel sine accusatione esse nō potest, si sola quæ interius audit consciētia, accusat. De vestra igitur sanctitate absit à Christianorum iudicio, vt ea quæ maledicorū hominum rumoribus cōficta sunt, credamus in qualicunq; modulo suspitionis adduci: quia ex sacri eloquij testimonio tenemus, vt maiora mala cū forsitan dicuntur, nisi probata credi nō debeant, sed probata citiùs vlcisci. Nā ipse qui omnia creauit, & cuncta quæ condidit intuetur Deus, malorū grauium, vltione cōmotus ait: Clamor Sodomæ & Gomorræ ascēdit ad me, descendam vt videam vtrum clamorem quē audiui, opere cōpleuerint, & vlciscar, an non est ita vt sciā. Quò enim descēderet Deus, vt quæ essent facta cognosceret? Aut quid non is qui vbique est sciret? Sed vt nostræ ignorantiæ exemplū discretionis daret, quatenus deberemus mala grauia audita non credere, ipse se dicit ad cognoscendū descendere: de quo omnibus liquet, quia & nō descendens omnia sciret. Hęc igitur dixi, vt nimiæ esse leuitatis ostenderem, si quis mala grauia credere studeat, quæ probari non possunt. Vnde sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus atque obtrectatione disiungere: & sola quæ æternæ vitæ sunt, atq; ad vtilitatem subditorū proficiūt, cogitare: quia & ad hoc fortasse antiquus hostis tali cura implicari vos voluit, vt dū fraternitatis vestræ animus erga ea quę sua sunt indesinēter occupatur, aliena minus cogitet: & nullum verbi solatiū subditis inferat, atq; peruerse agentibus nulla districtione contradicat,

Cau. 11. q. 1. In cunctis.

Gene. 18.

D

Sic namque in corporali prælio fieri solet, vt is qui in certamine vexillum portat, ipsum hostis vehementer impetat: quatenus si ipse qui à cæteris attenditur, vulnus accepit, multitudo omnis citius dispersa capiatur. Hoc igitur opinionis illatæ vulnus sentire vestra fraternitas non debet, sed vitam atque meliorationem sibi commissorum curare: quatenus venturo Iudici bonam positis & de vestra innocentia, & de subiectorum melioratione ponere rationem. Cætera autem quæ ad vtilitatem temporis congruunt, per Marianum defensorem vestrum vobis verbo intimanda mandaui. Illum verò episcopum quem à fraternitate tua inuenimus esse depositum, postquā sacri canones, sicut nostis, vltra tres menses Ecclesiam præcipiant non vacare, si manifestum in eo crimen apparuit, loco eius episcopum studij vestri sit modis omnibus ordinare: quia diu sine proprio rectore esse non debet Ecclesia.

Mense Maio: Indictione xv.

Gregorius Georgio presbytero, & Theodoro diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ.

Quos Dominus, descendens ad inferos, secum assumpserit.

Caput. CLXXIX.

Epistola.15.

MEmor bonitatis vestræ atque charitatis, memetipsum valde reprehendo, quod vos ad remeandum citius relaxaui: sed quia semel ac secundò importunè mihi de relaxatione vestra vos insistentes vidi, perpendi ne graue esset, si vestra apud nos dilectio moraretur. Postquam verò cognouimus vos propter hyemis tempus iam longo tempore in itinere remansisse, fateor, citius dimissos esse vos dolui. Si enim iter propositum vestra dilectio peragere non valebat, melius fuerat vt apud me moram quam extra me faceret. Præterea post discessum vestrum dilectissimis filiis meis diaconis narrantibus agnoui, quòd dilectio vestra dixisset omnipotentem Dominum saluatorem nostrum Iesum Christum ad inferos descendentem, omnes qui illic cõfiterentur eũ Deum, saluasse, atque à pœnis debitis liberasse. De qua re volo vt fraternitas vestra longè aliter sentiat. Descendens quippe ad inferos, solos per suam gratiam liberauit, qui eum & venturum esse crediderunt, & præcepta eius viuendo tenuerunt. Constat autem quia post incarnationem Domini nullus ex his etiam saluari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non habent: quia scriptum est: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant, & Ioannes ait: Qui dicit quia nouit eum, & mandata eius non custodit, mendax est. Iacobus quoque frater Domini scribit dicens: Fides sine operibus mortua est. Si ergo fideles nunc sine operibus bonis non saluantur, & infideles ac reprobi sine bona actione Domino ad inferos descendente saluati sunt: melior illorum sors fuit, qui incarnationem Domini minimè viderunt, quàm horum qui post incarnationis eius mysterium nati sunt. Quod quantæ fatuitatis sit dicere vel sentire, ipse Dominus testatur discipulis dicens: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Sed ne dilectionem vestram in mea disputatione immorer: quid de hac hæresi Philaster in libro quem de hæresibus scripsit dixerit, cognoscat: cuius hæc verba sunt: Sunt hæretici qui dicunt Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem etiam ibidem se nuntiasse, vt confitentes ibidem saluarentur: cum hoc sit contrarium dicenti prophetæ Dauid: In inferno autem quis confitebitur tibi? Et Apostolus: Quotquot sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Cuius verbis beatus quoque Augustinus in eo libro concordat, quem de hæresibus scripsit. Hæc itaque omnia pertractantes, nihil aliud teneatis, nisi quod vera fides per catholicam Ecclesiam docet: quia descendens ad inferos Dominus illos solum modo ab inferni claustris eripuit, quos viuentes in carne per suam gratiam in fide & bona operatione seruauit. Quod enim per Euangelium dicit: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum, omnia videlicet electa: nã trahi ad Deum post mortem non potuit, qui se à Deo malè viuendo separauit. Omnipotens Deus sua vos protectione custodiat, vt vbicunque estis, & in anima & in corpore gratiæ eius auxilium sentiatis.

ad Titum.1. 1.Ioan.2. Iacob.4. Matth.13. Psalm.6. Roma.2. Ioan.12.

Gregorius Agnello episcopo Terracinensi.

De obitu Beccandæ, & visitatione Ecclesiæ eius.

Caput. CLXXX.

Epistol. 16.

OBitum Beccandæ antistitis directa relatio patefecit: quapropter visitationis Ecclesiæ destitutæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus: quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu vel ornatu ministeriísque, vel quicquid est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur: Ecclesiam monere festinet, vt remoto studio, vno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur: qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat: commonentes etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittatis Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri. Prouisurus ante omnia, ne ad hoc cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius Sabiniano episcopo Iadrentinen.

De non communicando Maximo præuaricatori.

Caput. CLXXXI.

Episto.17.

SI dispensationis Ecclesiasticæ regulam, & antiquæ consuetudinis ordinem, sollicita studuissem consideratione pensare, nec tibi aliqua illicitæ præsumptionis culpa surreperet, nec alij occasione tui peccati discrimen incurrerent. Itaq; cognouisse te non est ambiguum, quia dum ad nos quædam de Maximo peruenissent, quæ sacerdotij prouectum non leuiter impedirent, nostrum in eius persona non fuisse consensum, nec prius eum voluisse ad hoc quod nitebatur accedere, quàm digna de his quæ dicta erant satisfactio proueniret. Quod cum seruare & tu omnimodo debuisses, actum magis est vt antedictus Maximus cæcæ mentis auiditate episcopatum arripiens, ad suam te incautè voluntatem, contra nostrum vetitum inclinaret. Sed ne vel tunc irrequisita quæ ad nos perlata fuerant, permanerent, nostris vt huc veniret epistolis est accersitus. Quam etiam prauo studio differentem, curæ nobis fuit sub interdictione communionis iteratis epistolis admonere, vt ad nos pro sui purificatione venire, excusatione postposita properaret, sed elegit excommunicationi succumbere, quàm obedientiam exhibere. Vnde contigit vt peruersæ ipsius mentis prauitas in suam alios secum, quod dici nephas est, perditionem conuolueret. Nunc autem quia ab eius te nequitia cognouimus dissentire, denique vt nec ei communices, nec nominis ipsius facias inter sacra Missarum solennia mentionem, vt animæ tuæ vel serò te ab eo discordasse proficiat, scriptis te præsentibus adhortamur, quatenus ad nos mora submota venire non differas, sed & alios tecum, quos tamen potueris, episcopos, cæterósque religiosos festines adducere: vt causa subtilius examinata, & vestra, si res exegerit, congruè, decenterque debeat absolutio prouenire, & hi qui in peccato eiusdem temeritatis collapsi sunt, ad viam salutis auxiliante beato Petro Apostolorum principe dispositione Deo placita reuocentur. Sciat autem quisquis ad nos episcopus vel religiosus venerit, nullum se prȩiudicium vel iniustitiam sustinere, sed ita interius cognita veritate, quæ redemptori nostro placuerit ordinari: quatenus ex ipsa nostra dispositione Domino suffragante cunctis appareat, non nos proprio odio contra aliquem, sed Dei zelo & Ecclesiastici ordinis libramine commoueri.

Gregorius Martino diacono & abbati.

De absolutione eius. *Caput.* CLXXXII.

Episto.18.

SIcut veraciter aduersus religiosos dicta crimina digna sunt vltione plectenda: ita ab illicitis sunt nihilominus absoluendi, quando nullus eos culpæ reatus adstringit. Quia igitur aliqua nobis de te fuerãt nuntiata, quæ officij tui propositum non leuiter macularent, curæ nobis fuit ea diu ac subtili inuestigatione perquirere. Et quoniam nil quod tibi noceret inuenimus, ne qua de his quæ dicta fuerant, suspicio remaneret, ad plenissimam te satisfactionem si ab eis insons extiteris,

extiteris, ad sacratissimum corpus beati Petri Apostolorum principis districta fecimus sacramenta præbere. Et ideo post quam nobis, vt oportuit, satisfactum est: dilectionem tuam præuidimus modis omnibus absoluendam, atque ad tuam te Ecclesiam, in eo videlicet quo fuisti loco & ordine per omnia statuimus remeare, & nullam te à quoquam contradictionem vel inquietudinem de his quæ ad nos perlata fuerant sustinere: admonentes vt ita te decætero cautum sollicitúmq; debeas exhibere, quatenus, & officio tuo moribus & actione respondeas, & omnis contra te penitus aduersæ opinionis dicendi subtrahatur occasio.

Mense Maio: Indictione xv.

Gregorius Cypriano diacono.

De conuentu episcoporum, & consolatione Libertini. *Caput* CLXXXIII.

Epist. 19.

NOuit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, vt fratres & coëpiscopi nostri Romam semel in triēnio de Sicilia conuenirent: sed nos eorum labori consulentes, constituisse, vt suam huc semel in quinquennio præsentiam exhiberent. Et quia iam diu est quod huc minimè conuenerunt, eos hortari te volumus, vt natalem sancti Petri hîc Deo perducente nobiscum debeant celebrare. Sed ne fortè prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos venire cognouerit: voluntatem nostram intelligens, ita hoc ex te facere stude, vt & ipsi, sicut prædiximus, ad diem constitutum huc veniant: & nulla de eis prætori possit esse suspicio. Liparitanum verò & Regitanum episcopos vt huc veniant, pariter commonebis. Circa Libertinum verò virum magnificum esto sollicitus, vt nullus illum dolus decipiat: quia aliqua nobis de Rauennati vrbe scripta sunt, ipsámque ad te epistolam misimus, vt ex ea qualiter te erga eum debeas exhibere, possis addiscere. Consolare autē eum, vt se non affligat: quia credimus quòd nos dilectissim⁹ atque excellentissimus filius noster exarchus non contristet. Nam de persona ipsius scribere non distulimus. Sed quia in Pado idem exarchus occupatus est, minimè scripta eius suscepimus.

Gregorius Fortunato episcopo & Anthemio defensori.

De desponsata conuersa. *Caput* CLXXXIIII.

Epist. 20.

27. quæst. 2. Decreta.

CAtellus præsentium lator nobis intonuit, sororem suā, quæ Stephano cuidam fuerat desponsata, diuinæ propitiationis instinctu, Neapoli in monasterio esse conuersam, atque eundem Stephanum domum & res eius aliquas indebitè detinere. Et quia decreta legalia desponsatam si conuerti voluerit, nullo omnino censuerunt damno multare: fraternitas tua vnà cum Anthemio subdiacono veritatem diligenti curiositate studeat perscrutari. Et si vt edocti sumus, domū vel quid aliud suprascriptum Stephanum iniustè tenere cognoscitis, eum adhortatio vestra instanter admoneat, vt quæ indebitè detinet, sine aliqua mora vel altercatione restituat, ne rerum alienarum restitutionem sub qualibet excusationis specie differat. Quem si adhortationem vestram negligere fortasse cognoscitis, nobis tam hoc, quàm etiam qualibet se causæ veritas habeat, subtiliter indicate: quatenus cognito negocij merito, alter cogatur, æquitate suadente, restituere, quod facere propria sponte honestatis consideratione contemnit. Latorem verò præsentium fraternitati tuæ commendantes hortamur, vt eum illic moras pati hac pro causa diutius non permittas.

Gregorius Candido presbytero Galliæ.

De redemptione captiuorum à Iudæis detentorū. *Ca.* CLXXXV.

Epist. 21.

DOminicus præsentium portitor lachrymabiliter nobis innotuit quatuor fratres suos de captiuitate à Iudæis redemptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorundam Iudæorum seruitio detineri. Et quia omnino graue execrandúmque est Christianos esse in seruitio Iudæorum, dilectionem tuam scriptis præsentibus adhortamur, vt cum omni subtilitate & sollicitudine studeat perscrutari. Et si reuera ita est, atque manifesta tibi veritate constiterit, quia nec ipsi vnde se redimant, nec suprascriptus portitor habet, eos studij tui sit redimere: sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur.

Mense Ianuario: Indictione xv.

Gregorius Gregoriæ cubiculariæ Augustæ.

De eo quod scriptum est: Dimissa sunt ei peccata multa, aliisque testimoniis multis. De misericordia Dei. *Cap.* CLXXXVI.

Epist. 22.

DEsiderata dulcedinis vestræ scripta suscepi, in quib⁹ vos omnino de peccatorū multitudine studuistis accusare: sed scio quia omnipotentē Dominum feruenter diligitis, atque in eius misericordia confido, quia illa de vobis sententia ex ore veritatis procedit, quæ de quadam sancta muliere dicta est: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multū. Quomodo autem fuerint dimissa, in hoc etiam monstratum est, quod postmodum est secutum: quia ad pedes Domini sedebat, & verbum ex ore illius audiebat. In contemplatiua enim vita suspensa, iam actiuā transcenderat, quā adhuc Martha illius soror tenebat. Sepultū quoq; Dominum requisiuit studiosè, ad monumentū inclinata corpus illius non inuenit. Sed etiam recedentibus discipulis ipsa ante ianuā monumenti plorans perstitit, & quem mortuum quærebat, viuentē videre meruit, & quia resurrexisset Dominus, discipulis nuntiauit. Et hoc quidem mira dispensatione pietatis Dei fuit, vt ex ore mulieris nunciaret vita, quia ex ore mulieris mors fuerat in paradiso propinata. Quæ alio quoque tēpore cum Maria altera Dominū post resurrectionem vidit, & accedens pedes eius tenuit. Duc rogo ante oculos, quæ manus, cuius tenuerunt pedes? Illa mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, illæ manus quæ fuerant iniquitate pollutæ illius tetigerunt pedes, qui ad patris dexteram super angelorum verticem sedet. Pensemus si possumus, quæ sint ista supernæ pietatis viscera, vt mulier quæ in profundo voraginis fuerat demersa per culpam, ex amoris penna sic in altum leuaretur per gratiam. Impletum est dulcissima filia, impletum quod de hoc sanctæ Ecclesiæ tēpore prophetica nobis voce promissum est: Et in die illo erit domus Dauid fons patens in ablutionem peccatoris, & menstruatæ. Domus enim Dauid nobis peccatoribus fons patens in ablutionē est: quia ab iniquitatū nostrarū sordibus per Dauid filiū saluatorem nostrū aperta iam misericordia lauamur. Quod verò dulcedo tua in suis epistolis subiūxit: importunam se mihi existere, quoadusq; scribā mihi esse reuelatum quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem etiā & inutilē postulasti. Difficilē quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat. Inutilē verò, quia secura de peccatis tuis fieri nō debes, nisi cū iam in die vitæ tuæ vltimo plangere eadē peccata minimè valebis. Quæ dies quousq; veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus apostolus iam ad tertium cœlum ascenderat, in paradisum quoque ductus fuerat, arcana verba audiuerat, quæ homini loqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meū, & seruituti subiicio, ne fortè aliis prædicans ipse reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cœlū ducitur, & iam timere nō vult qui adhuc in terra conuersatur? Perpēde dulcissima filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas. Habere ergo in hac vita non debes securitatē, per quam negligēs reddaris. Scriptū est enim: Beatus vir qui semper est pauidus. Et rursus scriptū est: Seruite Domino in timore, & exultate ei cū tremore. In pauco ergo huius vitæ tempore mentem vestram necesse est vt tremor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodū exultet. Omnipotens Deus sancti Spiritus sui gratia mentem vestram repleat: & post fletus quos quotidie in oratione funditis, ad gaudia vos æterna perducat.

Luc. 17. — Matth. 28. — Luc. 24. — Zacha. 13. — Mulieris stulta petitio. — 2 Cor. 12. — 1. Cor. 9. — Prouer. 28. — Psalm. 1.

Gregorius Theotisto pariter & Andreæ.

De duobus generibus compunctionis. Necnon gratias agit de pecunia in redemptionē captiuorū collata. Et de miraculo per clauē sancti Petri transpositam facto. *Caput* CLXXXVII.

Epist. 23.

QVòd in tanto tumultu causarum vestra excellentia posita, sacri verbi vbertate plena est, atque ad æterna incessanter gaudia suspirat, magnas omnipotenti Deo gratias ago: quia hoc in vobis impletum video, quod de dilectis patribus scriptū est: Filij autem Israël ambulauerunt per siccum per medium mare. at contrà: Ego veni in altitudinem maris, & tēpestas demersit me. Vos verò ad repromissionis patriā inter vndas causarum seculariū siccis, vt video, gressibus ambulatis. Agamus ergo gratias spiritui qui corda quę implet leuat, qui inter tumultus hominum, solitudinem in mente fa-

Psalm. 13. — Psalm. 68.

VV

cit. In cuius præſentia nullus locus compunctæ animæ eſt ſecretus. Æternæ enim ſuauitatis odorem trahitis, atque ideo ſponſum animæ ardenter amatis, ita vt cum cœleſti ſponſa ei dicere poſsitis: Trahe me poſt te: in odorem vnguentorum tuorum currimus. In epiſtolis autem excellentiæ veſtræ hoc minus reperi: quia mihi de sereniſsima domina indicare noluit, quæ ſtudioſè legat, vel in lectione qualiter compungatur. Prodeſſe quidem ei multum debet veſtra præſentia, vt inter cauſarum fluctus quas aſsiduè patitur, ex quibus velit nolit foras trahitur, ſemper ad amorem cœleſtis patriæ interius reuocetur: & hoc quoque inueſtigare debetis, quoties ei pro ſua anima lachrymæ dantur, vtrum adhuc ex timore, an iam ex amore cōpungaẗ. Duo quippe ſunt cōpunctionis genera, ſicut ſcitis. Vnum quod æternas pœnas metuit, aliud quod cœleſtibus præmiis ſuſpirat. Deum ſitiens anima prius timore compungitur, pòſt amore. Antè enim ſemetipſam in lachrymis afficit: quia dum malorũ ſuorũ recolit, pro his perpeti ſupplicia æterna pertimeſcit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam iam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflãmatur. Et qui prius flebat antequam duceretur ad ſupplicium, poſtmodũ flere amariſsimè incipit quia differtur à regno. Cōtemplatur etenim mẽs qui ſint illi angelorum chori, quæ ipſa ſocietas beatorum ſpirituũ, quæ viſio internæ charitatis Dei: & amplius plangit quia à bonis perẽnibus deeſt, quã flebat pri' cùm mala æterna metuebat: ſicq; fit vt perfecta cōpunctio formidinis trahat animã ad cōpunctionẽ dilectionis. Quod bene in ſacra veracíque hiſtoria figurata narratione deſcribitur, quæ ait: Axa filia Caleph ſedẽs ſuper aſinã ſuſpirauit. Cui dixit pater ſuus: Quid habes? At illa reſpondit: Da mihi benedictionem. Terrã Auſtralem & arentẽ dediſti mihi, iunge & irriguam. Et dedit ei pater ſuus irriguũ inferius, & irriguũ ſuperius. Axa quidẽ ſuper aſinam ſedet, cũ irrationabilibus carnis ſuę motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirãs à patre terram irriguã petit: quia à Creatore noſtro cũ magno deſiderio quærenda eſt lachrymarũ gratia. Sunt nanque nonnulli, qui iam in dono percipiunt liberè pro iuſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere, ſed adhuc gratiam lachrymarũ non habent. Hi nimirum terrã Auſtralem & arentẽ habent, ſed adhuc irrigua indigẽt. In bonis enim operibus poſiti, in quibus magni atque feruẽtes ſunt, optãt valde vt aut timore ſupplici, aut amore regni cœleſtis peccata ſine quibus viuere non poſſunt, quotidie plorent. Sed quia, vt dixi, duo ſunt cōpunctionis genera, dedit ei pater ſuus irriguũ ſuperius, & irriguum inferius. Irriguum quippe ſuperius accipit anima, cùm ſe in lachrymis regni cœleſtis deſiderio affligit. Irriguũ verò inferius accipit, cum inferni ſupplicia flendo pertimeſcit. Et quidem prius inferius, & pòſt irriguum ſuperius datur. Sed quia compũctio amoris magna dignitate præeminet, neceſſe fuit vt prius irriguum ſuperius, & pòſt irriguum inferius diceretur. Vos ergo quæ operante omnipotente Domino vtraque compunctionis genera experimento noſtis, quã tum per verba ſereniſsimæ dominæ veſtræ prodeſtis, quotidiæ ſollicitè perſcrutari debetis. Peto autem vt paruulos dominos quos nutritis, præcipuè moribus inſtruere curetis: & glorioſos eunuchos qui eis deputati ſunt admonete, vt ea illis loqui debeant, quæ eorum mentes in charitate circa ſe inuicem, & erga ſubiectos in manſuetudine cōpungant: ne ſi quid odij modò inter ſe conceperint, in aperto poſtea erumpat. Verba ſiquidem nutriẽtium aut lac erunt ſi bona ſunt, aut venenum ſi mala. Talia ergo nunc eis ſuggerant, quæ poſtmodum oſtendãt quàm bona fuerint, quæ à nutritorum ſuorum ore ſuxerunt. Præterea triginta auri libras dilectus filius meus Sabinianus diaconus ab excellentia veſtra tranſmiſſas in redemptionem captiuorũ dandas, atque pauperib' erogandas detulit, de quibus vobis gaudeo, ſed mihi pertimeſco: quia apud tremendum Iudicem non ſolùm de ſancti Petri Apoſtolorum principis ſubſtantia, ſed etiam de veſtris rebus rationem redditurus vado. Vobis autem omnipotens Deus pro terrenis cœleſtia, pro temporalibus æterna reſtituat. Indico verò quia ex Crotonenſi ciuitate quæ ſuper Adriaticũ mare in terra Italię poſita, tranſacto anno à Longobardis capta eſt, multi viri ac multæ mulieres nobiles in prædam ductæ ſunt, & filij à parentibus, parentes à filiis, & coniuges à coniugibus diuiſi, ex quibus aliqui iam redẽpti ſunt. Sed quia grauia precia eis indicunt, multi apud nephandiſsimos Longobardos hactenus remanſerunt. Mox autem medietatem pecuniæ quã tranſmiſiſtis, in eorum redemptionẽ tranſmiſi. De medietate verò ancillis Dei quas vos Græca lingua monaſticas dicitis, lectiſternia emere diſpoſui: quia in lectis ſuis graui nuditate in huius hyemis vehementiſsimo frigore laborabant, quæ in hac vrbe multæ ſunt. Nam iuxta notitiam qua diſpenſantur, tria milia reperiuntur. Et quidem de ſancti Petri Apoſtolorum principis rebus, octoginta annuas libras accipiunt. Sed ad tantam multitudinem iſta quid ſunt? maximè in hac vrbe, vbi omnia graui precio emuntur. Harum verò vita talis eſt, atque intantum lachrymis & abſtinentia diſtricta, vt credamus quia ſi ipſæ non eſſent, nullus noſtrũ iam per tot annos in loco hoc ſubſiſtere inter Longobardorum gladios potuiſſet. Præterea benedictionem ſancti Petri apoſtoli clauem à ſacratiſsimo eius corpore tranſmiſi, de qua videlicet claui hoc eſt geſtũ quod narro miraculum. Dum eam quidem Longobardorum ciuitatem ingreſſus in tranſpadanis partibus inueniſſet: quia ſancti Petri clauis eſſet, deſpiciẽs, ſed pro eo quòd eam auream vidit, facere ſibi ex illa aliquid aliud volẽs, eduxit cultellum vt eam incideret: qui mox cultellum cum quo eam per partes mittere voluit, arreptus per ſpiritum, ſibi in gutture defixit, eadémque hora defunctus cecidit. Et dum illic rex Longobardorũ Antharith atque alij multi eius homines adeſſent, & is qui ſe percuſſerat, ſeorſum mortuus, clauis verò hæc ſeorſum iaceret in terra, factus eſt omnibus vehementiſsimus timor, vt eãdem clauem de terra leuare nullus præſumeret. Tunc quidem Longobardus catholicus, qui ſciebatur orationi & eleemoſynis deditus, Minulfus nomine, vocatus eſt, atq; ipſe hãc leuauit de terra. Antharih verò pro eodem miraculo aliam clauẽ auream fecit, atque cum ea pariter ad ſanctę memoriæ deceſſorem meum tranſmiſit, indicãs quale per eam miraculum cōtigiſſet. Ipſam ergo veſtrę excellentię trãſmittere ſtudui, per quam omnipotens Deus ſuperbientem & perfidum hominem peremit, vt per eam vos qui eum timetis & diligitis, & præſentem ſalutem & æternam habere valeatis.

Gregorius Anaſtaſio epiſcopo Anthiocheno.

De Cyriaco epiſcopo & prophano vocabulo. Ca. CLXXXVIII.

DEſideratam ſuauiſsimæ veſtræ ſanctitatis epiſtolã communi filio meo Sabiniano diacono deferente ſuſcepi, in qua non linguæ, ſed animæ verba profluebant. Et nõ mirum ſi bene loquiẗ qui perfectè viuit. Quia enim per magiſtrũ ſpiritũ in ſchola cordis per præcepta vitæ didiciſtis terrena cuncta deſpicere, ad cœleſtem patriam feſtinare: quantũ vos in bono profeciſtis, tantum bona etiam de aliis ſentitis. Dũ verò in ſcriptis verſtrę beatitudinis multa de me dici laudabilia audirem, intellexi ſtudiũ: quia cõmemorare voluiſtis non quid ſum, ſed quid eſſe debeã. Illud verò quod me dicitis morũ meorũ debere reminiſci, & maligno ſpiritui quęrẽti animas cribrare, pro nulla cauſa locũ dare: ego quidem malis ſemper me moribus recolo, atq; eoſdẽ in me mores ſi poſſum vincere ac delere feſtino ſũmopere. Si tamẽ, vt vos creditis, aliquid boni habui, ĩ omnipotẽtis Dei adiutorio cõfido, quia oblitus non ſum. Sed ſanctitas veſtra, vt video, in præmiſsis verbis dulcedinis, & ſubſequenti hoc verbo epiſtolam ſuam api eſſe ſimilem voluit, quæ mel ſimul & aculeum portat, vt me & melle ſatiaret, & aculeo pungeret. Sed inter hęc ego ad meditandam Salomonis vocem redeo: quia meliora ſunt vulnera diligentis, quàm inimici blandientis oſcula. Quòd verò dicitis pro nulla cauſa dare nos locum ſcandalo debere, hæc mihi & piiſsimus dominus filius veſter, pro cuius vita inceſſanter orandum eſt, iam ſæpius ſcripſit: & quod ille ex poteſtate, ſcio quia hoc vos ex amore dicitis. Nec miratus ſum vos in veſtris epiſtolis imperialia verba poſuiſſe: quia habent inter ſe maximam cognationem amor & poteſtas. Nam vtraque principaliter præſumunt, vtraq; per authoritatem ſemper loquuntur. Et quidem in ſuſcipienda fratris & conſacerdotis noſtri Cyriaci ſynodica epiſtola dignũ nõ fuit, vt pro cauſa prophani vocabuli moras facerem, ne vnitatem

Canti. 1.

Compunctionis duo ſunt genera.

Ioſue 15.

E

F

G

H

Epiſt. 24.

Prouer. 27.

tatem ſanctæ Eccleſiæ perturbarem: ſed tamen de eodem ſuperſtitioſo & ſuperbo vocabulo eum admonere ſtudui, dicens quia pacem nobiſcum habere non poſſet, niſi elationem prædicti verbi corrigeret, quam primus apoſtata inuenit. Vos tamen eandem cauſam nullam eſſe dicere non debetis: quia ſi hanc æquanimiter portamus, vniuerſæ Eccleſiæ fidem corrumpimus. Scitis enim quanti non ſolùm hæretici, ſed etiam hæreſiarchę de Conſtantinopolitana Eccleſia ſunt egreſsi. Et vt de honoris veſtri iniuria taceam, ſi vnus epiſcopus vocatur vniuerſalis, vniuerſa Eccleſia corruit, ſi vnus vniuerſus cadit. Sed abſit hæc ſtultitia, abſit hæc leuitas ab auribus meis. In omnipotente autem Domino confido, quia quod promiſit, citius impleturus eſt: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Hæc occupatus in multis, ad epiſtolarum veſtrarum dicta in breuitate reſpondi: nam quæ modò loqui per ſcripta non debeo, in animo ſignata manent. Peto vt me beatitudo veſtra in ſuis ſanctis orationibus ſemper ad memoriã reducat: quatenus à malis me temporalibus & æternis veſtræ interceſsiones eripiant. Pro ſereniſsimo autem domino imperatore ſtudioſè & feruenter orate: quia valde eſt eius vita mundo neceſſaria. Ceſſo autem amplius dicere, quia & vos non dubito ſcire.

Lucæ 14. & 18.

Gregorius Theodoro medico Conſtantinopolitano.

De largitate eleemoſynarum eius. *Caput CLXXXIX.*

Epiſt. 25.

DIlectiſsimus filius meus Sabinianus diaconus ad me reuerſus, nulla glorię veſtrę ſcripta detulit, ſed ea quę trãſmiſſa ſunt, captiuis & pauperibus deportauit: vnde & intellexi cauſam, ideo enim homini loqui per epiſtolas noluiſtis, quia omnipotenti Deo verbum in bona operatione feceratis. Habet enim veſtra operatio vocem propriã, quę ad aures Dei ſecreta clamat, ſicut ſcriptum eſt: Abſconde eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te orabit. Et quidem mihi (fateor) triſte eſt aliena expendere, & ſuper eas quas de ſubſtantia Eccleſiaſtica habeo, adhuc etiam de rebus ſanctiſsimi filij domni Theodori rationes ponere. Veſtræ tamen benignitati congaudeo: quia ſollicitè attenditis atque cuſtoditis hoc quod veritas dicit: Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Et hoc quod ſcriptum eſt: Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum. Paulus quoque Apoſtolus ait: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ ſit inopiæ ſupplementum. Tobias filium admonet dicens: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi autem parum, etiam de exiguo libẽter impartire. Vos itaq; hæc omnia pręcepta ſeruatis, ſed pro nobis vt oretis petimus, ne laborum noſtrorũ fructus indiſcretè & nõ ſicut neceſſe eſt diſpẽſemus: ne vnde vos peccata minuitis, nos inde cumulemus. Omnipotens autem Deus ſua vos protectione cuſtodiat, ſicq; vobis in terreno palatio humanã gratiam tribuat: vt poſt longa vos tempora ad cœleſtis palatij gaudia æterna perducat. Benedictionem verò ſancti Petri Apoſtolorum principis quem multum diligitis, clauem à ſacratiſsimo eius corpore vobis tranſmiſimus, in qua ferrum de catenis eius clauſum eſt: vt quod illius collum ligauit ad martyriũ, veſtrũ ab omnibus peccatis ſoluat.

Eccli. 29. Luc. 11. Eccli. 3. 2. Cor. 8. Tob. 4.

Gregorius Andreæ.

De contemnendo hoc ſeculo. *Caput. CXC.*

Epiſt. 26.

MAgnitudinis veſtræ ſcripta ſuſcipiens, cognita ſalute veſtra gauiſus ſum, & de begnitate piiſsimæ dominæ, quæ erga vos ſuam gratiam oſtendere dignata eſt, valde lætatus. Et quòd domina Conſtantia clariſsima puella priuſquam nuptias faceret, ab huius mundi illecebris eſt erepta, vehemẽter exulto. Illud autem quòd vos in militiam ſponſum eius intraſſe dixiſtis, & quod ſereniſsimo domino imperatori commendari voluiſtis, vt vobis aliqua iniungat, vbi vos vtiles eſſe exiſtimat, mentem meam non modico mœrore tetigit: quia ego bonitatem morum veſtrorum ad aliud tendere ſemper exiſtimaui. Multos autem noui qui in ſeruitio reipublicæ poſiti vehementer affliguntur: quia eis non licet vacare, & peccata ſua plangere, & vos quare neſcio occupari deſideratis. Cur enim magnificè fili non conſideras, quia mundus in fine eſt? Omnia vrgentur quotidie, ad reddendas rationes æterno & tremendo Iudici, ducimur. Quid ergo aliud niſi de aduentus illius cogitare debemus? Vita enim noſtra nauiganti eſt ſimilis: is nanque qui nauigat, ſtat, ſedet, iacet, vadit: quia impulſu nauis ducitur. Ita ergo & nos ſumus, qui ſiue vigilantes, ſiue dormientes, ſiue tacentes, ſiue loquentes, ſiue ambulantes, ſiue volantes, ſiue nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis noſtri dies aduenerit, vbi nobis erit omne quod modò cum tanta cura quærit, & cum ſollicitudine congregatur? Non ergo honor, non diuitiæ quærendæ ſunt, quæ dimittuntur. Sed ſi bona quærimus, illa diligamus, quæ ſine fine habebimus. Si autem mala pertimeſcimus, illa timeamus quæ à reprobis ſine fine tolerantur. Hoc ipſum verò eſſe in obſequio piiſsimi principis, quãta eſt mẽtis occupatio in appetitu terrenæ gratię, & quantus eſt timor ne hæc eadem gratia perdatur ſi adepta fuerit? Perpende ergo quæ pœna ſit, aut proſperitatis deſiderio fatigari, aut aduerſitatis timore paueſcere. Vnde magis ſuadeo vt magnitudo veſtra in ſuo propoſito quondam, in pauco tempore delectabili receptaculo peregrinationis viuere ſtudeat, & quietam ac tranquillam vitam ducere, ſacris lectionibus vacare, cœleſtia verba meditari, in æternitatis amore ſe accendere, de terrenis rebus ſecundum vires bona opera agere, & regnum perpetuum in eorum remuneratione ſperare. Sic autem viuere, iam in æternitatis vita partem habere eſt. Hec magnifice fili loquor, quia multum te diligo. Et quia in procellas & fluctus cordis tendis, verborum meorum funibus te ad littus reuoco: & ſi trahentẽ ſequi volueris, quæ pericula euaſeris, quę gaudia inueneris, in ipſo quietis tuę littore poſitus agnoſces. Præterea gratias ago, quia me de duabus perſonis quæ cum glorioſo Gallitio venerunt, cautum reddere ſtuduiſtis: quanuis perſonæ eius quam prius magnitudo veſtra nominauit, iam in malis non modicum experimentum tenemus. Sed quia mala ſunt tempora, omnia cum gemitu portamus. Omnipotens autem Deus ſua vos protectione cuſtodiat, detque vobis & hîc bene agere, & apud ſe in perpetuum in æterna vita gaudere.

Gregorius Narſæ religioſæ.

De perſecutione non timenda, & ſalute plurimorũ amicorũ. Ca. CXCI.

Epiſt. 27.

CVm Romanum defenſorem ad vrbem regiam mitterem, diu ſcripta veſtra requiſiui, ſed inueniri minimè potuerunt: poſtmodum verò inter multas aliorum epiſtolas ſunt inuenta: in quibus mihi dulcedo veſtra ſuas afflictiones & tribulationes ſpiritus indicat, & aduerſitates malorum hominum manifeſtat. Sed rogo in his omnibus reuoca ad mentem hoc quod credo quia nunquam obliuiſceris: Quia omnes qui volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur. Qua in re ego fidenter dico quia minus piè viuis, ſi minus perſecutionem pertuleris. Idem quoque doctor gentiũ quid aliud diſcipulis dicat, audiamus: Ipſi ſcitis fratres introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit, ſed antè paſsi & contumeliis affecti. Ecce dulciſsime fili, prædicator ſanctus ingreſſum ſuum vacuũ fuiſſe perhibuit, ſi contumelias non pertuliſſet: & tua charitas dici bona vult, ſed mala perpeti recuſat. vnde neceſſe eſt vt inter aduerſa ſe ſtrictiùs accingat, vt deſiderium ad amorem Dei atq; ſtudium bonæ operationis ipſa plus aduerſitas augeat. Sic ſemina meſsium gelu cooperta fertilius germinant. Sic ignis flatu premitur vt creſcat. Scio quidẽ quia ex tot malarũ linguarũ ſemonibus peruerſis tempeſtatẽ validã pateris, in mente contradictionũ fluctus ſuſtines. Sed redeat ad animũ quod per Pſalmiſtã Dominus dicit: Exaudiui te in abſcõdito tẽpeſtatis, probaui te ad aquas cõtradictionis. Si enim inter cõtradicẽtes ea quę Dei ſunt egeris, tunc verus operator probaris. Dulciſsima autẽ veſtra charitas mihi ſcripſit, vt monaſteriis quæ per orationes & magiſteriũ veſtrũ à filio noſtro domino Paulo inſtituta ſunt aliquid admonendo ſcriberẽ. Sed ſi Dei ſunt vaſa, ſcio quia per cõpunctionis gratiã fontẽ ſapientię intus habẽt, & meę ſiccitatis guttas paruulas ſuſcipere nõ debẽt. Perfecta verò veſtra ſapiẽtia recolit, quia in paradiſo pluuia nõ fuit, ſed fons aſcẽdebat de medio paradiſi, qui irrigaret faciẽ terrę. Illę ergo animę quę per cõpunctionis gratiã fontẽ in ſemetipſis habẽt, de aliena lingua pluuiã neceſſariam non habent. Per ſcripta autem veſtra mihi tranſitum domnæ Eſychiæ nuntiaſtis: & magna exultatione gauiſus ſum, quia illa bona anima fœlici-

2. Timo. 3. 1. Theſ. 2. Pſalm. 80.

ter ad suam patriam peruenit, quæ in patria laborabat aliena. Gloriosas autem filias meas domnam Dominicam, & domnam Eudochiam mea vice salutate. Sed quia prædictam domnam Dominicam iam diu est quòd audio præpositā factam, hoc circa eam vestra charitas vigilet, vt quia iam seruire in labore terreni palatij non compellitur, omnes mundi huius strepitus perfectè fugiat, totam se Deo conferat, nihil de se extra se relinquat. Sed & quantas volet animas in creatoris sui seruitium colligat, vt earum mētes per verbum eius gratiam compunctionis accipiant: & tantò celerius ipsa ab omnibus peccatis suis absoluta sit, quantò per eius vitam & linguam etiam aliarum animæ peccatorum suorum nexibus eruperint. Quia autem nemo hominum in hoc mundo sine peccato est, (& quid est aliud peccare nisi à Deo fugere?) fiducialiter dico etiam eandem filiam meam peccata aliqua habere. Vt ergo dominæ suæ id est æternæ sapientiæ perfectè satisfaciat, quæ sola fugit, cum multis redeat. Aduersionis enim suæ culpa nulli imputabitur, quæ reuertens lucrum reportat. Dominum autem Alexādrum & dominum Theodorum mea per vos peto vice salutari. Quod verò scribitis, vt excellentissimæ filiæ meæ domnæ Gurdiæ: & sanctissimæ filiæ eius domnæ Theotistæ, & magnificis earum hominibus domino Marino & domino Christiodoro scribere debeam, eósque aliquid de anima sua admonere, bene scit dulcissima vestra magnitudo, quia hodie in Constantinopolitana ciuitate, qui de Latino in Græcum dictata benè trāsferat, non sunt. Dum enim verba custodiunt, & sensus minimè attendunt, nec verba intelligi faciunt, & sensus frangunt. Pro qua re prædictæ filiæ meæ domnæ Gurdiæ breuiter scripsi: nam cæteris tacui. Duas autē camisias, & quatuor oraria vobis transmisi, quæ prædictis viris ex benedictione sancti Petri peto humiliter offerri. Præterea quidam moriens vnū mihi puerulum dimisit: de cuius anima cogitans, eum dulcedini vestrę trāsmisi, vt in ei⁹ viuat in hac terra seruitio, per quē ad libertatem cœli valeat peruenire. Dilectissimum autem filium meum Anatholium diaconū, quem ad facienda responsa Ecclesiæ in vrbem regiam transmisi: peto vt frequenter dulcissima vestra charitas visitet, vt post labores quos in causis secularibus patitur, in verba Dei vobiscum requiem inueniat, & quasi quodam candido linteo eiusdem laboris terreni sudorem detergat. Quem personis omnibus, quę vobis notæ sunt commendate: quanuis sciо quia si perfectè cognoscitur, commendatione non eget. Vos autem quantum sanctum Apostolum, quantum me diligitis, in ipso modò monstrate. Omnipotens autem Deus dulcissimam mihi charitatem vestram ab interioribus hostibus exterioribúsque custodiat, & quando ei placuerit, ad cœlestia vos regna perducat.

Gregorius Cyrriaco Episcopo Constantinopolitano.

De submouendo prophano vocabulo. *Caput* CXCII.

Epist. 28.

SCripta beatitudinis vestræ suscepimus, quæ nobis nō linguæ sed animæ verba loquebantur. Aperiebant etenim mentem, quæ tamen mihi clausa nō erat, quia per memetipsum suauitatis ipsius experimētum tenebam. Vnde omnipotenti Deo incessanter gratias refero, quia si erga nos in corde nostro virtutum mater charitas permanet, bonorum operum ramos nunquā amittitis, quia ipsam bonitatis radicem tenetis. Oportet ergo vt mihi atque omnibus fratribus vestris eius charitatis pulchritudinem in hoc primùm opere monstretis, vt verbum superbiæ, per quod graue scandalum in Ecclesiis generatur, auferre festinetis, hoc modis omnibus implentes, quod scriptum est: Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Et rursus: Nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Tunc enim ostēsa charitas vera est si per typum superbiæ inter nos schisma non fuerit. Ego enim Iesum testem inuoco in anima mea, quia à summo vsque ad vltimum nulli hominum dare scandali occasionē volo. Omnes magnos esse & honorabiles cupio, quorū tamen honor honori omnipotētis Dei nō detrahat. Nam quisquis se cōtra Deum honorari appetit, mihi honorabilis nō est. Sed vt cognoscatis quā erga vestrā beatitudinem habeam voluntatem, dilectissimū filium meum Anatholium diaconū ad piissimorū dominorū vestigia transmisi,

Ephe. 4.
1. Tim. 5.

qui eorum pietati ac vestræ fraternitati satisfaciat: quia nulli in hac causa nocere appeto, sed humilitatē Deo placitam, & sanctæ Ecclesiæ cōcordiam custodire. Et quia hostis omnipotentis Dei Antichristus iuxtà est, studiosè cupio ne proprium quid inueniat non solum in moribus, sed etiam nec in vocabulo sacerdotum. Ea ergo quæ nouo modo introducta sunt, ipso ordine quo illata sunt, auferantur, & pax in Domino illibata permanebit. Nam quę erit inter nos dulcedo, quę charitas si nosmetipsos voce refouemus, & rebus pungimus? Hoc ergo vestra sanctitas agat, vt bona quæ dicitis, nos in cordis medulla sentiamus, quaten⁹ dum in vnanimitate corda fuerint sacerdotum, pro piissimorum dominorum vita deprecantes tantò citius exaudiri mereamur, quantò & orationes vestras ante Dei oculos pax illuminat, & discordiæ macula non obscurat.

Gregorius Anastasio presbytero.

De contentione inter ipsum & Hierosolymorum Episcopum.

Caput CXCIII.

Epist. 29.
Matth. 12.

QVia bonus homo de bono thesauro cordis sui bona profert, hoc tua charitas & semper viuendo, & modò mihi in epistola sua loquendo monstrauit, in qua inueni duos quosdam de virtutibus litigantes, te videlicet pro charitate, atque alium pro timore & humilitate contendere. Et quamuis in multis occupatus, quanuis Græcæ linguæ nesci⁹, in cōtentione tamē vestra iudex resedi: sed requisita veritate in meo iudicio cōtradictorem tuum ipse vicisti per Apostolicam sententiam, quam vobis contendentibus protuli: quia timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate. Tua itaque fraternitas quantum in charitate perfecta sit scio. Et quia omnipotentem Deum multum diligit, oportet vt de proximo multum præsumat. Non enim loca vel ordines Creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos merita bona iungunt, aut mala disiungunt. Quia ergo adhuc incertum est quis interius qualis sit, cur non audebas scribere, cùm inter me & te quis sit superior ignores? Et quidem bene te viuere scio, me autem multis oneratum peccatis noui. Sed etsi ipse peccator es, me tamen multò melior: quia tu tua tantummodo, ego verò & eorum qui mihi commissi sunt peccata porto. In hoc ergo te altum, in hoc te magnum aspicio, qui ante humanos oculos in magno atque in alto loco minimè profecisti, in quo sæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus iuxta hoc quod scriptum est: Ascensus in corde disposuit, in conualle lachrymarum. Multò autem mihi altior, multò sublimior videri poteras, si neque ducatum monasterij quod Neas dicitur suscepisses: quia in eodē monasterio (sicut audio) monachorum quidem species tenetur, multa verò sub sanctitatis habitu secularia aguntur. Sed etiā ad hoc te existimabo cœlesti gratia peruenisse, si ea quæ in loco illo omnipotenti Deo displicent, te fuerint duce correcta. Sed quia inter patrem eiusdem monasterij & pastorem Hierosolymorum Ecclesiæ semper esse iurgia consueuerunt, credo quòd omnipotens Deus idcirco dilectionem tuam & sanctissimum fratrem & consacerdotem meum ambos esse vno tempore Hierosolymis voluit, vt ea quæ prędixi iurgia tollerentur. Nunc ergo ostendite quantum vos prius amastis. Scio quia vtrique abstinentes, vtrique docti, vtrique humiles estis: vnde necesse est vt saluatoris nostri gloria in vobis iuxta vocem Psalmistæ resonet, in tympano & choro laudetur. In tympano etenim corium ex pelle sicca est, in choro verò vocum cōcordia. Quid igitur per tympanum, nisi abstinentia: quid per chorum, nisi vnanimitas designatur? Quia ergo per abstinentiam Dominum laudatis in tympano, peto vt per vnanimitatem laudetis in choro. Per semetipsam quoque veritas dicit: Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. Quid per sal nisi sapientia designatur? Paulo attestante qui ait: Sermo vester in gratia semper sale sit conditus. Quia ergo per doctrinā verbi cœlestis sal habere vos nouimus, restat vt per charitatis gratiā etiam inter vos pacē toto corde teneatis. Hæc charissime frater dico, quia vtrosque vos multū diligo, atque omnino pertimesco

1. Ioan. 4.
Psalm. 83.
Marc. 9.
Col. 4.

ſco, ne orationum veſtrarũ ſacrificia ex aliqua inter vos diſſenſione maculẽtur. Benedictionem verò quam & prius per exhilaratum Secũdicerium, & poſtmodum per Sauinianum diaconum tranſmiſiſtis, cum gratiarum actione ſuſcepi: quia de ſancto loco decuit vos ſancta tranſmittere, & cui aſsiduè miniſtratis, ex veſtro ipſo munere demonſtrare. Omnipotens Deus ſua vos dextera protegat, atque à malis omnibus ſeruet illæſos.

Gregorius Mauricio Auguſto.

Quòd qui vniuerſalem ſe nominat, præco ſit Antichriſti.

Caput CXCIIII.

Epiſt. 30.

DOminorum pietas prouida ne quid fortaſſe ſcandali in vnitate ſanctæ Eccleſiæ ex ſacerdotũ diſſenſione generari potuiſſet, ſemel ac bis me admonere dignata eſt, vt reſpõſales fratris & cõſacerdotis mei Cyriaci benignè ſuſciperem, eoſq; ad remeandum citius relaxarem. Et licèt piiſsimè domine aptè & prouidè cuncta præcipiatis, ego tamen inuenio quia eorum iudicio indiſcretus eſſe ex hac tali admonitione reprehendor. Nunquídnam ſi ex ſuperbo ac prophano vocabulo meus non in modico eſt animus vulneratus, tantæ indiſcretionis eſſe potui, vt neſcirem quid vnitati fidei, quid concordiæ Eccleſiaſticæ deberem, & fratris mei reſponſales & ſynodicam epiſtolam ſuſcipere cuiuſlibet cauſæ amaritudine interueniente recuſarem? Abſit hoc. Nimis mihi fuerat deſipuiſſe, ſic ſapere. Aliud nanque eſt quod conſeruandæ vnitati fidei, atque aliud quod debemus comprimendæ elationi. Diſtinguenda ergo erant tempora, ne prædicti fratris mei ex quolibet articulo nouitas turbaretur. Vnde & reſponſales eius cum magno affectu ſuſcepi. Quicquid debui charitatis exhibui, meliúſq; eos quàm conſuetudo priſca fuerat honorauit, & mecum feci eos ſacra Miſſarum ſolennia celebrare: quia ſicut meus diaconus ad exhibẽda ſancta myſteria illi non debet miniſtrare, qui elationis culpam aut commiſit, aut commiſſam ab aliis ipſe non corrigit: ita miniſtri illius in celebratione Miſſarum mihi adeſſe debuerunt, qui, cuſtodiente Deo, in ſuperbiæ errorem non cecidi. Eundem verò fratrem & conſacerdotem meum ſtudioſè admonere curaui, vt ſi habere pacem omnium concordiámque deſiderat, ab ſtulti vocabuli ſe appellatione compeſcat. De qua re mihi in ſuis iuſsionibus dominorum pietas præcipit dicens, vt pro appellatione friuoli nominis inter nos ſcandalum generari non debeat. Sed rogo vt imperialis pietas penſet, quia alia ſunt friuola valde innoxia, atque alia vehementer nociua. Nunquídnon cùm ſe Antichriſtus veniens Deum dixerit, friuolũ valde erit, ſed tamen nimis pernicioſum? Si quantitatem ſermonis attendimus, duæ ſunt ſyllabæ. Si verò pondus iniquitatis, vniuerſa pernicies. Ego autem fidenter dico, quia quiſquis ſe vniuerſalem ſacerdotẽ vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſua Antichriſtum præcurrit, quia ſuperbiendo ſe cæteris præponit. Nec diſpari ſuperbia ad errorem ducitur: quia ſicut peruerſus ille, Deus videri vult ſuper omnes homines, ita quiſquis iſte eſt qui ſolus ſacerdos appellari appetit, ſuper cæteros ſacerdotes ſe extollit: Sed quoniam veritas dicit: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: ſcio quia quælibet elatio tantò citius rumpitur, quantò amplius inflatur. Illis ergo pietas veſtra præcipiat, ne quod per appellationem friuoli nominis ſcandalum gignant, qui in ſuperbiæ typum ceciderunt. Nam peccator ego, qui authore Deo humilitatem teneo, admonendus ad humilitatem nõ ſum. Omnipotens autem Deus ſereniſsimi domini noſtri vitam, & ad pacem ſanctæ Eccleſiæ, & ad vtilitatem reipublicæ Romanę per tempora longa cuſtodiat. Certi enim ſumus, quia ſi vos viuitis, qui cœli Dominum timetis, nulla contra veritatem ſuperba præualere permittitis.

Luc. 14. & 18.

Gregorius Eulogio epiſcopo Alexandrino, & Anaſtaſio epiſcopo Antiocheno.

De reſponſalibus Cyriaci epiſcopi, in cauſa fidei commiſſorum.
De ſuo diacono cum eo non proceſſuro.
De damnatione Eudoxij ſibi incognita.
De hiſtoria Sozomeni, ab Apoſtolica ſede reprobata.
De anima Adæ, quòd in peccato mortua eſt. Dicit quoque eum pœnitentiam ſaluatum. Et quòd diabolus cor hominis ingreditur.

Caput CXCV.

Epiſt. 31.

CHaritas qua vobis valde conſtrictus ſum, tacere me minimẽ permittit, vt ſanctitas veſtra quęcunque apud nos aguntur agnoſcat, & falſis rumoribus non decepta, ſuæ iuſtitiæ atque rectitudinis viam, ſicut perfectè cœpit, perfectiùs teneat. Reſpõſales ſiquidem fratris & coëpiſcopi noſtri Cyriaci venientes, eius ad me ſynodicam detulerunt epiſtolam. Et quidem inter nos & ipſum, ſicut veſtra beatitudo nouit, propter appellationem prophani nominis eſt grauis diſcordia, ſed in cauſa fidei tranſmiſſos reſponſales eius exiſtimaui eſſe ſuſcipiendos, ne culpa elationis quæ in Conſtantinopolitana Eccleſia penè contra omnes ſacerdotes exorta eſt, diſſenſionem fidei & rixam Eccleſiaſticæ faceret vnitati. Eoſdem verò reſpõſales, quia hoc omnino humiliter precabantur, Miſſarũ ſolennia mecum celebrare feci: quia ſicut & ſereniſsimo domino imperatori noſtro intimare ſtudui, reſpõſales fratris & conſacerdotis noſtri Cyriaci mihi communicare debuerunt, quia authore Deo in elationis errorem non cecidi. Meus verò diaconus cum prædicto fratre noſtro Cyriaco Miſſarum ſolennia celebrare non debet: quia per prophanum vocabulum culpam ſuperbiæ aut commiſit, aut ſequitur: ne ſi, quod abſit, procedit, ei in tali elatione poſito vanitatem ſtulti nominis confirmare videamur. Eundem verò fratrem admonere ſtudui, vt ſe à tali elatione corrigat: quia ſi hanc non correxerit, pacem nobiſcum nullo modo habebit. Præterea idem frater noſter omnia in ſuis ſynodicis catholicè, Deo authore, locutus eſt. Quendam verò Eudoxium damnauit, quem neque in ſynodis damnatum inuenimus, neq; à deceſſoribus eius in ſuis ſynodis reprobatum. Et canones quidem Conſtantinopolitani concilij Eudoxianos damnant, ſed quis fuerit eorum author Eudoxius, minimè dicunt. Romana autem Eccleſia eoſdem canones vel geſta ſynodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eandem ſynodum accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitũ. Reliquas verò hæreſes quæ illic memoratæ ſunt, ab aliis iam patribus dãnatas reprobat. De Eudoxianis verò nihil hactenus agnouit. In hiſtoria autẽ Sozomeni, de quodam Eudoxio qui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur. Sed ipſam quoque hiſtoriam ſedes Apoſtolica arripere recuſat, quoniam multa mentitur, & Theodorum Monſueſtiæ nimium laudat, atque vſque ad diem obitus ſui magnum doctorem Eccleſiæ fuiſſe perhibet. Reſtat ergo vt ſi quis illam hiſtoriam recipit, ſynodo quæ piæ memoriæ Iuſtiniani temporibus, de tribus capitulis facta eſt, contradicat. Qui verò huic contradicere nõ valet, illam hiſtoriam neceſſe eſt vt repellat. In latina verò lingua de hoc Eudoxio nũcuſque, neque in Philaſtro, neque in beato Auguſtino, qui multa de hæreſibus conſcripſerunt, neque in aliis patribus aliquid inuenimus. Charitas igitur veſtra ſi quis apud Græcos probatorum patrum de eo ſermonem fecit, ſuis mihi epiſtolis innoteſcat. Præterea ante triennium, cogente cauſa monachorum Iſauriæ, qui hæretici accuſabantur, ſatisfaciens mihi quondam frater & conſacerdos meus dominus Ioannes literas miſit, quibus nitebatur oſtendere eos Epheſinæ ſynodi diffinitionibus cõtradixiſſe, & velut ex eadem ſynodo certa nobis quibus ipſi obſiſterent capitula deſtinauit. Inter alia autem ſcriptum illic cõtinebatur, de Adæ anima, quia in peccato mortua non fuerit, eo quòd diabolus in cor hominis nõ ingrediebatur: & ſi quis hoc dixiſſet, anathema eſſet. Quæ cùm mihi relata fuiſſent, valde cõtriſtatus ſum. Si enim Adę, qui primus peccauit, anima in peccato mortua non eſt, quomodo de ligno vetito ei dictum eſt: In quacũque die comederitis ex eo, morte moriemini? & ecce comedit Adam & Eua de ligno vetito: & tamẽ in carne ſua vltra nongentos annos poſtmodum vixerunt. Conſtat itaque quia in carne non eſt mortuus. Si ergo in anima mortuus non eſt, quod dici nephas eſt, falſam ſententiã de illo protulit Deus qui dixit: quia qua die comederet, moreretur. Sed abſit hic error, abſit à vera fide. Nos enim primum hominem qua die peccauit, anima mortuum dicimus, atque per hũc omne genus humanum in hac mortis & correptionis pœna damnatum. Per ſecundum verò hominem & modò à morte animæ, & poſtmodum ab omni corruptione carnis in æterna reſurrectione liberari nos

Geneſ. 2.

posse confidimus. Sicut autem & prædictis responsalibus diximus, Adæ animam in peccato mortuam dicimus, nó à substantia viuendi, sed à qualitate viuendi. Quia enim aliud est substantia atque aliud qualitas, nó est eius anima ita mortua vt non esset: sed ita mortua, vt beata nó esset. Qui tamen Adá postmodū per pœnitentiā ad vitā rediit. Quòd verò diabolus cor hominis ingrediatur, si Euangelio creditur: nō negat: ibi enim scriptum est: Et post buccellam introiuit in eum satanas. Et rursus ibi dicitur: Cum diabolus iam se misisset in cor Iudæ, vt traderet eum Iudas. Hoc autem qui negat, in Pelagianam hæresim cadit. Quia ergo perscrutantes Ephesinā synodum, nihil in ea tale inuenimus contineri: de Rauennati quoque Ecclesia vetustum valde codicem eiusdem synodi ad nos deferri fecimus, & ad synodum quam habebamus, eum ita concordare inuenimus, vt in nullo discreparet: & nihil aliud continet in definitione anathematis & reprobationis, nisi quod duodecim capitula beatæ memoriæ Cyrilli reprobant. Hanc autē totā rationem multò latius subtiliúsque prædictis responsalib⁹ eius in præsenti positis reddidim⁹, atque ei plenissimè satisfecimus. Igitur ne vel hæc, vel aliqua similia illic surrepant, quæ sanctam Ecclesiam scandalizent, necesse nobis fuit hæc ipsa sanctitati vestræ indicare. Et quāuis hunc fratrem & coëpiscopum nostrum Cyriacum nouerimus orthodoxum, tamen propter alios cauti esse debemus, vt antequam ad publicum prodeant, errorum semina conculcentur. Scripta autem vestræ sanctitatis communi filio Sabiniano diacono veniente suscepi. Sed quia harum lator, iam ad egrediendum paratus, retineri non potuit, ad hæc responsali meo diacono veniente respondebo.

Ioan. 14.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginensi.

Ne monachi contra abbates ab episcopis defendantur.

Caput CXCVI.

Epist. 32.

LIcèt fraternitatem tuam erga monasterium pastorali vigilantia credamus esse sollicitam, ea tamen quę de monasterio, in Aphricana prouincia posito, cognouimus, vobis necessario præuidimus indicare. Queritur autem Concodeus abbas, lator præsentium: quia siquando monachos, quibus præesse dignoscitur, sub regulari voluerit disciplina restringere, monasterium temerè deserant, & licitè quocunque voluerint vagātes existant. Quia ergo hoc & ipsis omnino perniciosum est, & aliis perditionis monstrat exemplum: hortamur fraternitatem vestram, vt si ita est, Ecclesiasticam in illos correptionem exerceat, & cōgrua eos vltione à tali proculdubio præsumptione compescat, atque ita ad obediendum salubri prouisione superbientes animos iugo disciplinæ subiiciat: vt quos ad huius prauitatis excessum, eorum poterat imitatio prouocare, emendatio à culpa reuocet, & suis, vt dignum est, doceat prępositis obedire. Quia vero à quibusdam episcopis excedentes monachos perhibet defensari, fraternitas vestra in hoc studeat esse sollicita, & eos à tali defensione, sua modis omnibus interminatione suspendat.

Mense Iulio: Indictione xv.

Gregorius Dynamio & Aureliæ per Franciam.

Vt ad meliora proficiant. Et de codice transmisso.

Caput. CXCVII.

Epist. 33.

SCriptorum vestrorum pagina lectione percursa, magnam nobis studio vestro indicato contulit lætitiam: quia per hoc quod vos sacræ lectionis pabula quærere, & supernæ patriæ desiderare gaudia nuntiauit, dilectionem vestram religiosam conuersationem non solùm amare nomine, sed etiam tenere vita monstrauit. Et quoniam desiderata vos adepturos esse confidimus, vehementi vobis cor nostrum exultatione congaudet. Nam quia huiuscemodi desiderium gratia diuina non deserat, ipsa nos veritas testimonio suæ vocis informat, dicens: Omnis qui quærit, inuenit: qui petit, accipit: & pulsanti aperietur. Hac itaq; fulti celsitudine, de eiusdem Redemptoris nostri misericordia nihil ambigere, sed spe debemus indubitata præsumere. Nec enim muneris sui largitate frustrabitur, sed vires obtinēdi prorsus indulget qui velle concessit. Nam iam ipsum desiderantes appetere, donū est. Quia tamen ita de gratia debemus superna præsumere, vt non simus negligentes in oratione vel opere, voce eiusdem veritatis exprimitur: Oportet semper orare, & non deficere. Petamus igitur orando, quæramus legendo, pulsemus operando. Sit igitur mens vigilans, sit vndiq; suspecta, sit vbique sollicita, vt insidiantis possit laqueos præcauere. Sed quia quantò hostis noster cautum contra se vnumquenq; cognoscit, tantò corda sibi resistētium subtili molitur arte subuertere: omnipotentem Dominum assiduis lachrymis & deprecatione poscamus, vt nos veneni eius non sinat infectione corrumpi, sed contra certamina & latētes suggestiones quas ingerit, potentiæ suæ nos scuto circuntegat, in quo iacula illius illisa frangantur, & cor nostrum percussionis ipsius contactus non vulneret, sed gratiæ suæ dono eius nobis insidias & intelligere donet, & vincere. Codicem verò quem dirigeremus, talem qui vos vt petistis instrueret, minimè paratum habuimus, sed in subsequenti transmittemus.

Matth. 7. Lucæ 11. Lucæ 17.

E

Gregorius Dominicæ vxori Ioannis.

Vt ad virum suum reuertatur. *Caput. CXCVIII.*

Epist. 34.

LAEtos nos vestræ nimis epistolæ reddiderūt, quòd vos vnitati Ecclesiæ sociatos Deo protegente cognouimus. Et quidem sicut & ipsæ scribitis, ante hoc facere debuistis: quia talis viri coniugem, nec ad modicum esse decuit à communionis vnitate disiunctā. Considerare enim debuisti, gloriosa filia, quanta multitudo fidelium in matris Ecclesiæ sinu consistat, quantísq; virtutibus sacerdotes, qui in ista fide defuncti sunt, coruscarunt, vel quanta ad corpora sua miracula faciant: atq; eos non diiudicare, sed plus tantis viris ac sacerdotibus quàm tibi credere debuisti. Inter hæc tamen omnipotenti Deo gratias agimus, qui ita cordi vestro lumen suæ veritatis infudit, vt erroris sui pulsa caligine, rectam vobis viam quam sequi & tenere debeatis, ostenderet. Gloriosum autem cōiugem vestrum quousq; viuimus, à nobis dimittere nolumus: & ideo eum ad vos reuerti nullatenus confidatis. Et quidem ipse ad vos venire desiderat, sed postquam in ciuitate Romana est, non potest, non ei licet: quia amoris nostri omnino tenetur vinculis alligatus. Melius est ergo vt vos ad eum venire modis omnibus festinetis: quia caput suum potius membra & sequi debet, & quocunq; fuerit, comitari.

F

G

Gregorius Domino episcopo Messanensi.

De vasis sacris pro redemptione captiuorum distrahendis.

Caput. CXCIX.

Epist. 35. 12. quæst. 2. Et sacrorum.

ET sacrorū canonum, & legalia statuta permittunt, ministeria Ecclesiæ pro captiuorum esse redemptione vendenda. Et ideo quoniam Faustinus lator præsentium vt filias suas de iugo potuisset captiuitatis exuere, trecentorū triginta solidorum probatur debitum contraxisse, ex quibus triginta redditis, ad reliquæ quantitatis restitutionem eum certum est non posse sufficere: fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt de argento Meriensis Ecclesiæ, cuius miles esse dignoscitur, quod apud vos est, quindecim ei libras accepto ab eo desuscepto dare modis omnibus debeatis: vt eo venundato, & restituto debito, necessitate valeat obligationis absolui. Sed & illud fraternitas vestra debet esse sollicita, vt siquidem de prædicta Ecclesia vsuale argentum est, suprascriptam quantitatem accipiat: alioquin de sacratis vos vasis hac in re eam quā prædiximus quantitatem præbere necesse est. Nā sicut omnino graue est frustra Ecclesiastica ministeria venundare, sic iterum culpa est imminenti huiusmodi necessitate, res maximè desolatæ Ecclesiæ, captiuis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

H

12. quæst. 2. Sicut.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De contentionibus monasteriorum terminandis. *Caput CC.*

Epist. 36.

NE religiosorum virorum corda secularium rerum contentio à mutua, quod absit, charitate disiungat, magna est sollicitudine studēdum, vt facillimum finem res possit in altercationem deducta percipere. Quia ergo indicante Cæsario abbate monasterij sancti Petri, quod in loco est qui Baias dicitur constitutū, comperimus inter eum & Ioannem abbatem monasterij sanctæ Luciæ in Syracusana ciuitate cōstituti, graue esse exortam de quibusdam finibus quæstionē, ne ipsa inter eos valeat contentio prolongari, certamina eorum agrimensoris definitione prospeximus finienda. Et ideo scripsimus Fantino defensori, vt Ioannem agrimensorem, qui de Romana vrbe Panormum profectus est, illuc ad fraternitatem vestrā debeat destinare. Hortamur ergo vt cū eo ad

ad loca, de quibus est contentio debeatis accedere, & vtraq; parte cominus constituta, per loca quæ in lite sunt, vestra faciatis præsentia terminari: quadraginta tamen annorum vtrique parti præscriptione seruata. Quæcunque verò definita fuerint, ita seruari fraternitas vestra sollicitè studioséque prouideat, vt denuò nec iurgium exinde aliquod excitari, nec querela ad nos valeat aliqua peruenire. Cæsarius abbas venerabilis, quia noster olim fuerit, fraternitatem vestram credimus non latere: & ideo eum vobis, salua æquitate, in omnibus commendamus. Et quia in secularibus causis omnino inexpertus est, vestra eũ sollicitudine necesse est adiuuari, sic tamen vt in cunctis, sicut decet, rationem & iustitiam conseruetis.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino.

De quatuor Apostolicis sedibus, & de lignis transmissis.

Caput CCI.

Epist. 37.

SVauissima mihi sanctitas vestra multa in epistolis suis de sancti Petri Apostolorũ principis cathedra locuta est, dicens quòd ipse in ea nũcusq; in suis successoribus sedeat. Et quidem ego indignum me esse non solũ in honore præsidentium, sed etiam in numero stantiũ agnosco. Sed cũcta quę dicta sunt, in eo libẽter accepi, quòd ille mihi de Petri cathedra locutus est, qui super Petri cathedrã sedet. Et cũ me specialis honor nullo modo delectet, valde tamẽ lętatus sum, quia vos sãctissimi quod mihi impẽdistis, vobismetipsis dedistis. Quis enim nesciat sanctã Ecclesiam in Apostolorũ prĩcipis soliditate firmatã, quia firmitatẽ mẽtis traxit in nomine, vt Petrus à petra vocaretur? Cui veritatis voce dicitur: Tibi dabo claues regni cœlorum. Cui rursus dicitur: Et tu aliquando conuersus, cõfirma fratres tuos. Iterúmque: Simon Ioannis amas me? pasce oues meas. Itaq; cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorũ principis sedes in authoritate conualuit, quæ in tribus locis vnius est. Ipse enim sublimauit sedẽ, in qua etiam quiescere, & præsentem vitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedẽ, in qua Euangelistã discipulum misit. Ipse firmauit sedem, in qua septem annis, quanuis discessurus, sedit. Cũ ergo vnius atque vna sit sedes cui ex authoritate diuina tres nũc episcopi præsident, quicquid ego de vobis boni audio, hoc mihi imputo. Si quid de me boni creditis, hoc vestris meritis imputate: quia in illo vnũ sumus qui ait: Vt omnes vnum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint. Debitũ autem salutationis alloquium persoluens indico quia magno gaudio exulto, quòd vos cõtra hæreticorũ latratus assiduè laborare cognoui: atq; omnipotentẽ Dominũ deprecor, vt beatitudinẽ vestrã sua protectione adiuuet, quatenus per linguã vestrã de sinu sanctæ Ecclesię omnẽ radicẽ amaritudinis euellat, ne rursum germinãs impediat multos, & per illã coinquinẽtur multi. Accepto etenim talẽto cogitatis quod præceptũ est: Negotiamini dũ venio. Ego autẽ etsi negotiari nõ valeo, lucris tamẽ negotij vestri cõgaudeo, hoc videlicet sciens, quia & si me participẽ operatio non facit, laboris vestri me participem charitas facit: quia, sicut existimo, bonũ proximi etiã otioso cõmune fit, qui de alterius actibus gaudere cõmuniter scit. Preterea ligna transmittere volui, sed beatitudo vestra si essent necessaria non indicauit, & maiora multò mittere possumus, sed nequaquã talis nauis, huc mittitur, quæ hæc capere valeat. Minora autem mittere verecũdũ puto. Quid tamẽ facere debeã, beatitudo vestra suis mihi epistolis innotescat. Paruulã verò benedictionẽ de amatoris vestri sãcti Petri Ecclesia sex minora Aquitanica pallia, & duo oraria transmisi: quia enim multũ diligo etiã de paruis præsumo. Habet enim ipsa dilectio authoritatem suam, & omnino certa est: quia iniuria non erit in omne quod amando præsumpserit. Suscepi autem benedictionem sancti Euangelistę Marci, iuxta breue vestris epistolis insertum. Sed quia collatum ac iuritheũ non libenter bibo, præsumens cognidiũ requiro, quod in hac vrbe post multa tẽpora vestra innotescere transacto anno sanctitas fecit. Nam nos hîc à negotiatoribus nomen cognidij, & non substantiam comparamus. Peto autem vt contra omnes amaritudines quas in hac vita patior, vestræ me sanctitatis oratio fulciat, atque ab his apud omnipotẽtem Dominũ, suis intercessionibus defendat.

Matth. 16. Luc. 22. Ioan. 21. Ioan. 14. Luca 19.

Gregorius Cypriano rectori nostro per Siciliam.

De Episcopo Lucen. Ecclesiæ ordinando. Caput CCII.

Epist. 38.

HAbitatores Lucensis ciuitatis quendam ad nos presbyterum adduxerũt, qui eis debuisset episcopus ordinari. Sed quia minimè dignus inuentus est, ne diu sine proprio possint cõsistere sacerdote, à nobis admoniti in scrinio promiserũnt alium studiosè quærere, & ad nos consecrandum Deo adiuuante perducere. Et ideo ad dilectionem tuam latore præsentium veniente Marcianum presbyterum diœceseos Taurianensis Ecclesiæ, qui nunc habitat in Ecclesia quę est in Massalargia constituta, diœcesis Cathenensis Ecclesiæ, ad te facito modis omnibus euocari, atque eum studij tui sit de criminibus quæ ad episcopatum accedere nõ permittunt, cum omni subtilitate requirere. Et si eorum se expertem esse responderit, cum præsentium portitore cum festina dirigere, vt facto in eum decreto ad nos veniat Deo adiuuante, ordinandus. Si verò est aliquid quod ei possit obsistere, hunc qui ad dilectionem tuam venit, cum omni cura & celeritate dimitte, vt eo ad loca sua remeante, alter secundum ea quæ præmissa sunt, requiratur.

Gregorius Mariano Episcopo Rauennæ.

De ordinando Episcopo in Corneliensi Ecclesia, loco alterius lapsi.

Caput CCIII.

Epist. 39.

FRaternitatis vestræ epistola nuntiãte comperimus. Corneliensis Ecclesię filios assidua supplicatione in loco lapsi quondam episcopi sui consecrandum sibi à vobis poscere sacerdotem, atque vos quid de ea re fieri debeat dubitare, & nostrum euidens expectare mandatum. Postquam ergo quę quam criminaliter abscedentem in locum de quo lapsus est nulla permittit ratio reuocari, & vltra tres menses Ecclesiam vacare pontifice statuta sacrorum canonum non permittunt, ne cadẽte pastore dominicum gregem antiquus, quod absit, hostis insidiando dilaniet: fraternitas vestra deprecationi eorum consentire, & in loco lapsi debet episcopum ordinare. Nam dum non petentes eos etiam antè vestris ad hoc debueratis adhortationibus admonere, postulantes nulla vos oportet excusatione differre: quia Ecclesia Dei diu viduata proprio episcopo remanere non debet.

Gregorius Mariano episcopo Rauennæ.

De submouendo clericorum dominio in monasteriis. Ca. CCIIII.

Epist. 40. 18. quæst. 2. Dudum.

DVdum ad nos multorum relatione peruenerat, monasteria in Rauennæ partibus constituta omnino clericorum vestrorum dominio prægrauari, ita vt occasione quasi regiminis, ea, quod dici graue est, velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori vestro epistolas misimus, vt hoc emẽdare per omnia debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius occupatus, ne hoc onus monasteriis remaneret, fraternitati vestræ hæc eadẽ nos scripsisse recolimus. Et quia, vt comperimus, in huius rei hactenus correptione cessatum est, hæc ad vos iterum præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, vt omni mora, omníque excusatione submota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici vel hi qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant nisi † orãdi tantummodo causa accedendi licentiã: aut si fortè ad peragenda sacra Missarũ fuerint initiati mysteria. Sed ne pro cuiuslibet monachi aut abbatis promotione, aliquod onus fortasse sustineant, studendũ vobis est, vt si quispiã abbatum aut monachorũ ex quocunque monasterio ad clericatus officiũ vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat vlterius, vt diximus, potestatem: ne monasteria huius occasionis velamine, ea quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilanti cura emẽdare iam secundò cõmonita sanctitas vestra nõ differat, ne si post hoc negligentes vos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam vobis notum sit quia tantæ necessitati seruorum Dei congregationẽ amplius subiacere non patiemur. Ne verò aliqua vobis excusatio de monachis oriatur, personam huc quam prę uiderit vtilẽ ex opere fraternitas vestra transmittat, & ei nos qui cum eo ad vos venire possint, monachos deputabimus: quos vt prospexeritis, debeatis in monasteriis ordinare, si tamen talia loca sunt, vt sit ibi vnde subsistere valeant.

† al. hortãdi. Ca. 16. q. 1. Ne pro cuiuslibet.

Gregorius Cypriano diacono per Siciliam.

De Paula & quodam Iudæo. Caput CCV.

Epist. 41.

QVesta nobis est Paula præsentium latrix quendã Theodorum ex Iudæo sibi nimis frustra inimicum existere, intantum, vt, quod dici nephas est, iniquitate maleficiorum eum lædere moliatur, atque ab hominibus Ecclesiæ Messanensis eundem Theodorum contra hoc facinus fortius vindicari. Dilectio igitur tua studeat, vt nullus Ecclesiasticorum prædictæ mulieri in hac causa tentet aduersus existere. Sed ad inuestigandum hoc ipse, vt potueris, esto sollicitus. Et si suprascriptus Theodorus tantę iniquitati obnoxius esse patuerit, ita hoc districta vltione per hos quorum interest facias vindicari, vt & Deus placari possit, & aliis exemplum correptionis sit.

Finit liber.iij. Registri beati Gregorij papę, qui secundum aliam computationem domini Gratiani Decretis est sextus.

Incipit liber quartus secundum aliam computationem.

LIBER SEPTIMVS

Incipiunt epistolæ beati Gregorij papæ. Indictione prima.

Gregorius Sabiniano diacono.

De causa Maximi, & præsumptione eius. Caput I.

Epist. 1.

DE causa Maximi præuaricatoris quid actum sit, cognouisti. Sed postquam serenissimus dominus imperator iussiones transmisit vt ordinare minimè debuisset, tunc ad altiorem superbiam erupit. Nam homines gloriosi viri Patricij Romani ab eo præmia acceperunt, eúmque ita ordinari fecerunt, vt Antonium subdiaconum & rectorem patrimonij nisi fugisset occiderent. Ego autẽ epistolas transmisi, postquam eum ordinatum contra rationem cognoui & contra consuetudinem, vt Missarum solennia celebrare non præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognoscerem, quid de eius persona iussissent. Quæ scripta mea publicè relecta, vel in ciuitate posita, publicè scindi fecit, atque in contemptum sedis Apostolicę apertiùs exiliit. Quod ego qualiter patiar scis, qui antè patior sum mori, quàm beati Petri Apostoli Ecclesiam meis diebus degenerare. Mores autem meos bene cognitos habes, quia diu porto: sed si semel deliberauero non portare, contra omnia pericula lætus vado. Vnde necesse est cum Dei auxilio periculo succurrere, ne cogatur excedendo peccare. Vide quæ dico, & pensa ex quanto dolore sunt. Peruenit vero ad me quia transmisit nescio quem clericum, qui diceret quia Malcus episcopus in custodia pro solidis occisus sit. De qua re vnum est quod breuiter suggeras serenissimis dominis vestris, quia si ego seruus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione esset diuisa. Sed quia Deum timeo, in mortẽ cuiuslibet hominis me miscere formido. Quòd autem Malcus episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione, sed die qua causam dixit, & addictus est, nesciente me à Bonifacio notario in domum eius ductus est, cui & prandium factum est, vbique prandit, & honoratus est ab eo, & nocte subitò mortuus est iam dilectionem tuam arbitror cognouisse. Exhilaratum autem nostrũ pro ea re dirigere volui. Sed quia iam eãdem causam actam existimaui, idcirco me retinui. Domino autem Romano dilectio tua dicat, quia pro Felice, sicut scripsit ad virum excellentissimum magistrum epistolas, si Deus iusserit facio, & per hominem meum transmitto. Nam modò postquam nulli alteri scribo, durum mihi fuit soli magistro scribere. Cui etiam dicendũ est, quia Catellus palatinus substanstantiam eius quantum Virigantinus dicit, malè exterminat. Cui vix potui imponere, vt expensas eidem Virigantino in monasterio quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.

23. quæ. 8. Si in mortẽ.

Gregorius Chrysanto episcopo Spolitano.

De conuertendis ab idolorum cultura. Et de quinquaginta solidis baptizandis transmissis. Caput II.

Epist. 2.

SVsceptis epistolis fraternitatis vestræ magnas omnipotenti Deo gratias retulimus, quia de congregatione multarum animarum nos dignatus es releuare. Et ideo fraternitas vestra sollicitè studeat opus quod cœpit auxiliante Domino ad perfectionem deducere. Et siue eos qui aliquando fideles fuerunt, sed ad cultum idolorum negligentia aut necessitate faciente reuersi sunt, festinet cum indicta pœnitentia aliquantorum dierum ad fidem reducere, vt reatum suum plangere debeant, & tantò firmius teneãt hoc ad quod Deo adiuuante reuertuntur, quantò illud perfectè defleuerint vnde discedũt. Siue eos qui necdum baptizati sunt admonẽdo, rogando, de venturo iudicio terrẽdo, rationem quoque reddendo, quia lingua & lapides colere non debent, festinet fraternitas tua omnipotenti Domino congregare: vt in aduentu eius cum districtus dies iudicij venerit, in numero sanctorum possit tua sanctitas inueniri. Quod enim opus vtilius & sublimius acturus es, quàm vt de animarum viuificatione & collectione cogites, & tuo Domino qui tibi locũ prædicandi dedit, immortale lucrum reportes? Transmisimus autem fraternitati tuæ quinquaginta solidos pro vestimentis eorum qui baptizandi sunt comparandis: presbytero quoque Ecclesiæ quæ in Negeugno monte sita est, possessionem quam tua fraternitas petiit, dari fecimus, ita vt quantum præstat, tantum de solidis quos accipere consueuerat, minus accipiat. Vestra autem fraternitas petiit, vt sibi episcopum in Ecclesia quæ non longè ab eodem monte est, facere debeat, quod omnino libenter accepi, quia quantum vicina fuerit, tantum prodesse animabus illic consistentibus amplius poterit. Latorem verò præsentium per intercessionẽ sanctitatis vestræ acolytum fecimus, quem ad obsequia tua transmisimus, vt in lucrandis animabus amplius seruierit, proficere amplius possit.

Can. 1. q. 2. Latorem.

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno.

Consolatoriam scribit epistolam de aduersitatibus huius mundi. De Barbarorum gladiis, ac diuersitatibus. Caput III.

Epist. 3.

SVscepi epistolas suauissimæ beatitudinis vestræ, quæ pro verbis lachrymas pluebant. Vidi nanque in eis nubẽ more suo in altum volantem, sed quandam caliginem tristitiæ ferentem, nec penetrare in ipso exordio facilè valui: vnde ex quo iret, quia præ ipsa quam dixi caligine, ad plenum causas non intellexi. Hoc tamen sanctissimos vos semper sicut & facitis reducere ad mentem decet, quod prædicator gentium dicit: In nouissimus temporibus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati & cætera, quæ mihi labor est dicere, & vobis non est necessarium audire. Ecce in senectute sancta vestra beatitudo multis tribulationibus laborat, sed perpẽdat cuius sedem teneat. Nunquid non illius cui voce veritatis dictum est: Cùm senueris, alius te cinget, & ducet quò tu non vis? Sed hæc dicens recolo quòd sanctitas vestra in multis aduersitatibus etiam à iuuẽtute desudauit. Cũ bono ergo rege dicat: Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Sunt autem multi qui delectationem suã, sicut scribitis, de nostris sibi vulneribus faciunt, sed scimus qui dixit: Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini. Et protinus adiunxit: Sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Quia verò iam prædicta patimur, restat vt etiam promissa sperare debeamus. Hi enim de quibus dicitis, quia ipsi addunt onera quæ subleuare debuerunt, scio quia illi sunt qui veniunt in vestitu ouium, & intus sunt lupi rapaces. Sed tantò magis toleranda sunt, quantò non solùm per malitiosam mentem, sed etiam per religiosum habitum persequuntur. In hoc autem quòd soli præ aliis haberi appetunt, quod dignum non fuerat vt vel cum fratribus haberent, nullo modo turbamur: quia omnipotenti confidimus, quia hi qui aliena appetunt, etiam suis citius priuantur. Scimus

2. Timo. 3. Ioan. 21. Esaiæ 38. Ioan. 16. Matth. 7.

Lucæ 14. Prouer. 16.

mus enim qui dixit: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Et rursum scriptum est: Ante ruinam exaltabitur cor. His autem diebus, sicut inuenio, noua hæreticorum bella consurgunt, de quibus vestræ beatitudini iam antea scripsi, ita vt prophetias, Euangelia, & dicta patrum omnia euacuare moliantur. Sed permanente vita vestræ sanctitatis, in protectoris nostri gratia speramus, quod eorũ ora citius obmutescãt, quæ contra soliditatem veritatis aperta sunt: quia & quamlibet acuti gladij mittantur cùm saxum feriunt, fracti resiliunt. Hoc autem magna omnipotẽtis Dei est gratia, quòd in ipsis qui à sanctæ Ecclesiæ doctrina diuisi sunt, vnitas non est: quoniam omne regnum in se diuisum non stabit. Et sancta Ecclesia subtilius in sua semper eruditione instruitur, dum hęreticorum quæstionibus impugnatur, ita vt apertè impleatur quod per Psalmistam contra hæreticos de Deo dictũ est: Diuisi sunt ab ira vultus eius, & appropinquauit cor illius. Nam dum ipsi in suo prauo errore diuiduntur, cor nobis Dei appropinquat, quia eruditi aduersitatibus intellectum eius subtiliùs inuenimus. Quæ autem mala à Barbarorum gladiis, quæ à peruersitate iudicum patimur, beatitudini vestræ narrare refugio, ne eius gemitum augeam quem minuere consolando debueram. Sed in his omnibus authoris nostri me pręcepta consolantur dicentis: Hæc locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In mũdo pressuram habebitis. Penso enim quibus dictum est: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Si ergo potestas lucis postea erit, quia electis dictum est: Vos estis lux mundi, & sicut scriptum est: Obtinebant eos iusti in matutino, omne quod in hora & potestate tenebrarum patimur, lugendum non est. Indicat autem mihi suauissima sanctitas vestra quòd mecum, si potuisset fieri, sine charta & calamo loqui voluisset, & dolet quòd nobis Oriẽtis penè & Occidentis spatium interiacet. Sed hoc quod sentio, verum dico: & in charta mihi mens vestra sine charta loquitur: quia in verba vestræ sanctitatis sola charitas sonat, & diuisi locis non sumus, qui ex dono omnipotentis Domini dilectionis vinculo vniti sumus. Cur igitur accipere pennas columbæ deargẽtatę quæritis, quas iam habetis? Pennę quippe eius sunt charitas Dei, & proximi. Per ipsas enim sancta Ecclesia euolat, per ipsas terrena omnia transcendit, quas si vestra sanctitas non haberet, ad me cum tanta charitate per epistolas non venisset. Rogo autem vt pro mei cordis infirmitate enixiùs oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam à malis omnibus pro vestra intercessione tueatur, & citius me de tot procellis huius tempestatis eripiat, atque in æternæ quietis littore perducat. Benedictiones verò locupletissimas omnes quę directę sunt suscepi, quæ mihi vir Dei pauper spiritu transmisisti, de quibus dicitis: Quid enim det pauper nisi ea quæ pauperia sunt? Sed nisi vos per humilitatis spiritũ pauperes essetis, benedictiones vestræ locupletes non fuissent. Omnipotens Deus sua vos à malis omnibus protectione defendat: & quoniam vita vestra bonis omnibus valde est necessaria, post longa adhuc tempora vos ad cœlestis patriæ gaudia perducat.

Lucæ 11. Psalm. 54. Ioan. 14. Lucæ 22. Math. 5. Psalm. 45.

Gregorius episcopo Messalino.

De precio pro sepultura aliqua nunquam recipiendo, & proponit exemplum Abrahæ & Sichimitarum. *Caput IIII.*

Epist. 4.

Filius noster Faustinus vir eloquentissimus ad nos veniens questus nobis est, quòd pater eius quondam Peltrasius aliqua vestræ Ecclesię sepulturę suę gratia iuris alieni reliquerit. Et quidem quid de hac re seculi leges habeant, & ipsi nostis, & nos audiuimus, quia hæres ad soluendum cogitur, si author eius vel testator aliena legauerit. Sed quia fraternitatem vestram lege Dei, non autem lege seculi nouimus viuere, valde mihi iniustum videtur, vt calix electrinus, & puer qui cuiusdam Ecclesiæ, in possessione eius positæ, diœceseos Cõsentinæ Ecclesiæ esse perhibetur, à tua fraternitate teneatur. Cùm enim & vir reuerendissimus Palumbus nunc episcopus, tunc verò archidiaconus ita fuisse testatus est, vos omnino eius fidei credere, & aliena restituere debuistis. Fibulam verò auream quam prædictus vir moriens pariter reliquit considerare, vt arbitror, debuistis, quæ esset summa eius substantię, si quid esset vnde hi quos reliquerat, sustentari debuissent, & tunc pro sepultura eius accipere: quãuis secundum nostrum institutum noueritis nos illicitam antiquam consuetudinem à nostra Ecclesia omnino vetuisse, nec cuiquam assensum præbere, vt loca humani corporis precio possint adipisci. Nam si gentiles, vt arbitramur, viri Sichimitæ Abrahæ pro Sarra mortua, atque in loco proprio humanda sepulturam gratis obtulerunt, & vix magna eius importunitate coacti sunt vt precium de loco sepulturæ perciperẽt, nos qui episcopi dicimur, de humãdis fidelium corporibus pensa quid facere debemus. Hoc ergo fraternitatis vestrę iudicio committo. Et hæc quoque nobis prędictus eloquentissimus vir questus est Sisinnium defensorem Ecclesię tuę irrationabiliter iuri suo mancipia competentia detinere. De quibus etiam iudicio sanctæ memoriæ Maximiani episcopi, vt ea detentator redderet, esse asserit definitum, sed eorum restitutionem hactenus voluntariè distulisse. Hortamur ergo fraternitatem tuam, vt si manifestè causa iam iudicata est, quæ statuta sunt compleantur. Alioquin deputato defensore ad fratris & coëpiscopi Secundini nostri partes fac iudicium conuenire, vt dum cuius sint iuris mancipia, de quibus quæstio vertitur, eius fuerit sententia declaratum, nec hic præiudicium, nec ille videatur iniuriam sustinere.

Gregorius Brunechildæ reginæ Francorum.

De pallio Siagrio episcopo concedendo, & sacris ordinibus præmio non concedendis, & de schismaticis. *Caput V.*

Epist. 5.

Qvanta in omnipotentis Dei timore excellentiæ vestræ mens solliditate firmata sit, inter alia bona quæ agitis, etiam in sacerdotum eius laudabiliter dilectione monstratis: & magna nobis fit de Christianitate vestra lætitia, quoniam quos venerantes vt famulos reuera Christi diligitis, augere honoribus studetis. Decet enim vos excellentissima filia, tales existere, vt subiectæ posstis esse dominatori. In eo enim timore regnũ potestatis vestræ & subiectis gentibus confirmatis, in quo timori omnipotentis domini mentis colla subiicitis, & vnde vosmetipsas seruitio creatoris subditis, inde vobis vestros subditos ad seruitium deuotiùs obligatis. Susceptis itaque epistolis vestris, valde nobis excellentiæ vestræ studium placuisse signamus, atque fratri & coëpiscopo nostro Siagrio pallium dirigere secũdum postulationem vestram voluimus: propter quod & serenissimi domini imperatoris, quantũ vobis diaconus noster qui apud eum responsa Ecclesiæ faciebat, innotuit, prona voluntas est, & concedi hæc omnino desiderat, atque multa de prædicto fratre nostro tam vobis quàm etiam aliis testificantibus ad nos bona perlata sunt: maximè vitam eius Ioãne regionario ad nos remeante cognouimus. Et quid in fratre nostro Augustino fecerit audientes, Redemptorem nostrum benedicimus, quia eum sacerdotis nomen etiam operibus implere sentimus. Sed res plurimæ restiterunt, quæ nos hoc interim facere minimè permiserũt. Primum siquidem quia is qui pallium ipsum venerat accepturus, schismaticorum tenetur errore implicatus. Deinde quòd non id ex vestra petitionẽ, sed ex nobis transmissum voluistis intelligi. Extra hoc autẽ quia nec is qui eo vti desiderat, directa ad nos hoc sibi largiri speciali petitione poposcerat, & tanta causam nullo modo præbere sine eius postulatione debuimus, maximè quia & prisca consuetudo obtinuit, vt honor pallij nisi exigentibus causarum meritis, & fortiter postulanti dari non debeat. Nos tamen ne vestræ excellentiæ desiderium sub prætextu cuiusdam excusationis forsitan videremur velle differre, dilectissimo filio nostro Candido presbytero pallium præuidimus dirigendum, iniungẽtes ei vt vice nostra congrua id debeat obseruatione tribuere. Vnde necesse est vt ex eo opere suprascriptus frater & coëpiscopus noster Siagrius facta cum aliquantis suis episcopis petitione hoc sperare, atque eam prędicto debeat dare presbytero: quatenus dignè pallij vsum cũ Dei gratia valeat adipisci. Vt ergo hæc vobis cura ante oculos creatoris nostri in fructu sit, Christianitatis vestræ sollicitudo diligẽter inuigilet, & nullum qui sub regno vestro est, ad sacrum ordinem ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio personarũ, seu proximitatis iure patiatur accedere: sed ille ad episcopatũ vel alterius sacri ordinis officiũ eligatur, quẽ dignum vita & mores ostenderint: ne si, quod non optamus, honor venalis fuerit sacerdotalis, Simoniaca in illis partibus hæresis, quæ

Dist. 100. Prisca.

prima in Ecclesia prodiit, & patrum sententia damnata est, consurgat, & regni vestri, quod absit, vires imminuat. Nam graue omnino & vltrà quàm dici potest facinus est, spiritum sanctum, qui omnia redemit, venundare. Sed & hoc curæ vobis sit, vt quia, sicut nostis, Neophytum egregius prædicator ad sacerdotij regimen omnino vetat accedere, nullum ex laico patiamini episcopum consecrari. Nam qualis magister erit, qui discipulus non fuerit? Aut quemadmodum ducatum gregi dominico præbeat, qui disciplinæ pastoris subditus antè non fuerit? Si cuius ergo vita talis constiterit, vt ad hunc dignus sit ordinem promoueri, prius ministerio debet Ecclesiæ deseruire: quatenus longæ exercitationis vsu videat quod imitetur, & discat quod doceat: ne fortè onus regiminis conuersionis nouitas non ferat, & ruinæ occasio de prouectis in maturitate consurgat. Qualiter autem se excellentia vestra erga fratrem & coëpiscopum nostrum Augustinum exhibuerit, quantámque illi sibi Deo aspirante charitatem impenderit, diuersorum fidelium relatione cognouimus: pro quo gratias referentes, diuinæ potentiæ misericordiam deprecamur, vt & hîc vos sua protectione custodiat, & sicut inter homines, ita quoque & post multorum annorum tempora, in æterna faciat vita regnare. Præterea hos quos ab vnitate Ecclesiæ schismaticorum error dissociat, ad vnitatem studete concordiæ pro vestra mercede reuocare. Nam non ob aliud ignorantiæ suæ hactenus cæcitate voluuntur, nisi vt Ecclesiasticam fugiant disciplinam, & peruersè habeant, vt voluerint, viuendi licentiam: quia nec quid defendant, nec quid sequantur intelligunt. Nos autem Chalcedonensem synodum de qua illi sibi pestiferæ nebulas excusationis assumunt, per omnia veneramur & sequimur: & si quis de fide eius minuere aut addere aliquid præsumpserit, anathematizamus. Sed ita illos erroris labes imbibit, vt ignorantiæ suæ credentes, vniuersalem Ecclesiam atque omnes quatuor parochias non ratione, sed malitiosa mente tantummodo refugiant, ita vt is qui ad nos à vestra excellentia missus est, cùm quæreretur à nobis cur ab vniuersali Ecclesia separatus existeret, se ignorare professus sit. Sed neque quid diceret, neque quid aliud audiret, valuit scire. Hoc quoque pariter hortamur, vt cæteros subiectos vestros sub disciplinæ debeatis moderatione restringere, vt idolis non immolent, cultores arborum non existant, de animalium capitibus sacrilega non exhibeant: quia peruenit ad nos quòd multi Christianorum & ad Ecclesias occurrant, &, quod dici nephas est, à culturis dæmonum non discedant. Quoniam verò omnino Deo nostro hæc displicent, & diuisas mentes non possidet: prouidete vt ab his debeant illicitis salubriter coërceri: ne quod absit, non eis ad ereptionem, sed ad pœnam sacri fiat baptismatis sacramētum. Si quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures vel aliis prauis actibus studere cognoscitis, Deum de eorum correctione placare festinate, vt super vos flagellum perfidarum gentium, quod (quantum videmus,) ad multarum nationum vindictam excitatum est, non inducat: ne si, quod non credimus, diuinæ vltionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota, belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non reuocant. Necesse est ergo vt omni studio & oratione assidua ad Redemptoris nostri conuerti misericordiam festinemus, vbi tutus omnibus locus est, vbi magna securitas. Nam illic quenquam solidè persistentem, nec periculum conterit, nec metus exagitat. Codicem verò, sicut scripsistis, prædicto dilectissimo filio Candido presbytero vobis offerendum transmittimus, quia boni vestri studij esse participes festinamus. Omnipotēs Deus sua vos protectione custodiat, atq; à perfidis gentibus regnum vestrum sui brachij extensione defendat, vósque post longa annorum curricula ad gaudia æterna perducat.

Cau. 23. q. 4 Si quos.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

De monasterio suo consecrando. Caput. VI.

Episto. 6.

FRaternitatis vestræ insinuatione didicimus, quæ habetur in subditis, intra ciuitatem Lunensem in domo te propria monasterium ancillatum Dei pro vestra deuotione fundasse, quod in honore beati Petri Apostolorum principis, & sanctorum martyrum Ioannis & Pauli, atque Hermæ & Sebastiani desideras consecrari. Et ideo frater charissime, si nullum corpus ibidem constat humatum, data primitùs à fraternitate tua donatione legitima, id est, calicem argenteum vnum habentem vncias sex, patenam argenteam habentem libras duas, syndones duas, coopertorium super altare vnum, lecta strata numero .x. in æramentis cap. xx. in ferramentis cap. xxx. in cespite fundum Faborianum, & lumbricate in integro constitutum in territorio Lunensi miliatio ab vrbe eadem plus minus secundo, iuxta fluuium Macram, cum seruis duobus, id est, Mauro & Ioanne, & boum parium ij. tantum gestísque municipalibus alligatis prædicti monasterij oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis, & cætera secundum morem.

Mense Nouembrio: Indictione prima.

Gregorius Amos episcopo Hierosolymitano.

De Petro acolyto fugitiuo. Caput. VII.

Episto. 7.

CVm fraternitatem vestram confidamus canonum statuta, & vigorem diligere disciplinæ, ne clerici vestri vobis ad euitandam discretionem ecclesiastici ordinis falsitas surripere valeat, eius culpam sanctitati vestræ indicare prospeximus, vt sollicitudine vestra disciplinæ possit submitti quam refugit. Comperimus autem quòd Petrus acolytus, quem dilectissimo filio nostro Sabiniano diacono responsa Ecclesiastica facienti obseruare in vrbe regia feceramus, fugiens ad vestram Ecclesiam venerit. Quod si verum est, in tuto eum facere fraternitas vestra, & inuenta huc studeat occasione remittere. Aut si fortè hoc metuens à vestra discesserit Ecclesia, & per diuersa loca, ne cōprehendi valeat, latitet: in omnibus parochiis vestris vt diligenter requiratur iniungite, & inuentum ad nos, sicut præfati sumus, retransmittite: quem etiam volumus per vos, quia sit communione priuatus agnoscere, nec dominici corporis ac sanguinis quousque ad nos redeat, audeat mysteria sumere, nisi fortè vicino mortis insistente periculo.

Gregorius Leoni episcopo Cateniensium.

De portionibus clericorum. Caput. VIII.

Episto. 8. Ca. 16. q. 1. Ad hoc.

AD hoc locorum gradus, rationis ordo distinxit, & iudicia esse constituit, vt nec præpositi in opprimendos se frustra valeant occupare subiectos, ne subiectis iterum contra suos præpositos effrenata sit resultandi licentia. Et ideo quia per .xv. nuper indictionem elapsam Ecclesiæ tuæ acolyti, dato contra te capitulari, quædam conquesti sunt, ne aut in tuæ fraternitatis inuidia remanerent, aut illos in suis videremur petitionibus non audire, dilectissimo filio nostro Cypriano diacono ea subtiliter inquirenda mandauimus. Qui iniuncta cognoscens, quid de capitulo vnoquoque decreuerit, inquisitioni nostræ est subtiliùs patefactum. Et quia inter alia de quarta portione clerus hoc tenendum statuit, vt vnam portionem hi qui in sacro loco sunt positi, & reliquas duas clerus accipiat, & latores præsentium Donatus presbyter, necnon & Theodosianus atque Viator diaconi, aliorum quoque qui in sacrato sunt ordine constituti, relationem ad nos deferentes conquesti sunt, hoc contra antiquam consuetudinem in suo grauamine præiudicialiter statutum: quippe quia de eadem quarta semper duas se partes, & tertiam clerum perhibent consecutum, & petiuerunt ne hæc diffinitio in suo præiudicio permaneat: nos hoc fraternitatis tuæ dispositioni oportere præuidimus committendum. Volumus ergo vt quicquid Ecclesiæ tuæ ex reditu vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeat segregare, atq; eam secundum Dei timorem presbyteris, diaconis, ac clero vt tibi visum fuerit, discretè diuidere, ita sanè vt vnicuique sicut meritum laboris exegerit, libera tibi sit, iuxta quod præuideris, largiendi licentia: quatenus & hi qui merentur, etiam temporali se sentiant commodo consolatos, & alij adiuuante Domino eorum ad melius contendant imitatione proficere.

Gregorius Vitaliano episcopo Sipontino.

De filia Tulliani magistri militiæ. Caput. IX.

Episto. 9. Ca. 27. q. 1. Si custos.

SI custos religiosi habitus, aut esse nosses Episcopus, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, ne proiectis religiosis vestibus ad secularem reuerti habitum,

tum, nec ad nos licuisset peruersam epistolamque destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impunè commissa est: Nam, sicut præfati sumus, si sollicitus extitisses, prius ad nos vltio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantúmque es negligens, vt nisi canonicam in te fueris coërctionem expertus, in aliis disciplinę districtionem nescias custodire: qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltem exequere, quod pressus nuncusque ignauia distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit, prædictam mulierem vnà cum Sergio defensore nostro comprehendere: & statim non solùm ad malè contemptum habitum sine aliqua excusatione reuocare, sed etiã in monasteriũ, vbi omnino districtè valeat custodiri, detrudere: & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, vt quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re si quis, quod non credimus, clericorum vel laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obsistẽdum, à sacratissimæ eum communionis participatione suspendere, nobísque renunciare festina: vt quãtum sit execrabile quòd præsumpserit, postquam consideratione propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autem omnibus ita te cautum stude ac vigilantem ostendere, vt culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat sollicitudo minuere.

Gregorius Sergio defensori.

De filia Tulliani magistri militiæ. *Caput X.*

Epist. 10. 27. quæst. 1. Si homo.

SI homo esses, aut discretionem aliquam habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, vt ea, quæ illicitè illic committuntur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eius nuntius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solùm de illis offendimur, sed etiam ad vlciscendum desidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione omniq; excusatione postposita, filiam gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ proiectis quas sponte assumpsit religiosis vestibus, indumẽtis se laicis deturpauit, vnà cum fratre & coëpiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum reuocare, ac in monasterium mittere, vbi strictè omnino valeat custodiri. Nec eius custodiam aliquatenus releuari permittas, quousq; nostra denuò scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligẽs vel lentus extiteris, ita in te noueris districtissimè vindicandum, vt quod ex te nescis, pœna possis reserante cognoscere: quia sicut diximus, si intellectum hominis habuisses, hæc quæ modò facere præciperis, antè debueram etiam cum vltione facta cognoscere.

Gregorius Eusebio Thessalonicensi, Vrbitio Deracitano, Constantino Mediolanen. Andreæ Nicopol. Ioanni Corinthi, Ioanni primæ Iustinianæ, Ioanni Cretensi Coritano, Ioanni Larisseo, Mariano Rauennæ, Ian. Claral. Sard. & omnibus episcopis Siciliæ.

De lege Imperatoris, quòd ex militari habitu nullus ante triennium suscipiendus sit. *Cap. XI.*

Epist. 11. Parte. 1. Distin. 53. Legem.

LEgem quam piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi qui militiæ vel rationib⁹ sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitũ veniant, vel in monasteriis conuertantur, vestræ studui fraternitati transmittere: hoc maximè exhortãs, quòd hi qui seculi actionibus implicati sunt, in clero Ecclesiæ præproperè suscipiendi nõ sunt: quia dum in Ecclesiastico habitu nõ dissimiliter quàm vixerant viuunt, nequaquam studẽt seculum fugere, sed mutare. Quòd si etiam tales quoque monasteriũ petunt, suscipiendi nullo modo sunt: nisi prius actionibus publicis absoluti fuerint. Si qui verò ex militaribus viris in monasteriis conuerti festinant, non sunt temerè suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo habitu per trienniũ probari: & tunc monachicum habitũ Deo authore suscipere. Qui si ita sunt probati atque suscepti, & pro anima sua pœnitentiam de perpetratis culpis agere student, pro eorum vita & lucro cœlesti, non est eorum conuersio renuenda. Qua de re etiam serenissimus & christianissimus imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorum conuersionem suscipit, quos in rationibus publicis implicatos non esse cognoscit.

Mense Decembri: Indictione prima.

Gregorius Sabiniano Episcopo Iadertino.

De pœnitentia eius & Florentino Episcopo. *Caput XII.*

Epist. 12.

SIcut perseueranti culpæ debetur iure vindicta, ita resipiscentibus est venia concedenda. Nam vt res illa contra se meritò iracundiam excitare, sic hęc in sua prorsus dilectione solet concordiam propagare. Et ideo quia fraternitatem tuã à consortio & communione Maximi, vbi te prius neglectus impulerat, intantum postea grauitas sacerdotij ad animum reducta suspendit, vt eius sola nullatenus patereris esse congregatione contentus, nisi & in monasterij te claustra recipiens dudum commissa defleres: eapropter in nostram te gratiam ac cõmunionem receptum esse nõ dubites. Nam quantum nos prius culpa tuæ charitatis offenderat, tantum pœnitentia mitigauit. Hortor igitur dilectissime frater vt gregi dominico pastoralem sollicitudinem instanter impendas, lucrum de commissis ouibus facere diligenter inuigiles, vt tantò tibi copiosæ retributio mercedis exuberet, quantò in aduentu æterni iudicis multiplices laboris fructus obtuleris. Stude itaque in culpa lapsos eruere, stude errantibus regrediendi viam ostendere, stude communione priuatos ad communionis salubriter gratiam reuocare. Sit cæteris charitatis vestræ reuersio ereptionis officium, sit salutis exemplum: quatenus dum errantes gressus ouium ad septa summi pastoris sollicitudinis vestræ cura direxerit, nec ipsæ luporũ dentibus relinquantur expositæ, & te in æterna vita, quod summopere petendum est, dignæ compensatio retributionis excipiat. De causa verò quàm nobis scripsistis, vt debeamus ne in vrbe regia contra vos surripiatur esse solliciti, animos vestros res ista non turbet. Nam responsali nostro omnino studiosè mandauimus, vt sollicitum cautúmque se debeat exhibere. Et confidimus de Dei nostri potentia, quia id agitur vt vos nullius cõtra rationem aut turbare quoquo modo aut premere possit aduersitas. Præterea habitatores Epitauriensis ciuitas Florentium, quem suum esse dicunt episcopum, sibi à nobis restituendum studiosissimè poposcerunt, asserentes frustra eum ad solam tantummodo voluntatem Natalis episcopi detrusum exilio. Et ideo si quid de eius causa fraternitas vestra cognouit, nobis suis subtiliter epistolis innotescat. Si autem necdum cognouit, requirat, nobísque renuntiet: vt quicquid de eo statuẽdum sit certi, deliberare adiutore Domino valeamus.

Mense Februario: Indictione prima.

Gregorius Candido Abbati monasterij sancti Andreæ ad cliuum Scauri.

De contentione inter ipsum & Maurentium. *Cap. XIII.*

Epist. 13.

SIcut loci nostri consideratio prouidere nos admonet, vt monasteriorum negotia pacis intentio salubri fine distinguat: sic iterum ratione constringimur, consensus nostri authoritate quæ vtiliter decisa fuerint, roborare: ne fortè cuiquam excusationis obiectu, quod à religioso proposito & ęquitate valde dissentit, aliquid in dubium contentio recidiua perducat, & gignat ex pace litigium. Proinde quoniam inter te & Candidum abbatem monasterij sancti Andreæ apostoli, positi in hac vrbe Romana in cliuo Scauri, agentem vtilitates eiusdem monasterij, & Maurentium gloriosum magistrum militiæ, causa successionis hereditatisq; Ioannis fratris consanguinei prædicti viri, qui in suprascripto monasterio conuersus est ac defunctus, cum nostro quoque consensu commodæ sollicitæque transactionis pagina interueniente decisa est: denique quia, cùm fidei memorati gloriosi sinceritas olim nobis veraciter nota sit & bene comperta, vt ad satisfactionem posset omnino sufficere, etiam dato corporaliter sacramẽto firmaret, nihil se in fraude versatum, aut aliquid occultasse, sed omnia in integro prodidisse: idcirco huius decreti, præceptíque nostri serie transactionem decisionémque inter te & præfatum Maurentium gloriosum habitam, ratam habentes, per omnia confirmamus, nec in totum partémve aliqua ratione conuelli, sed eam habere perpetuam decernimus firmitatem. Cui rei si quis, quod non credimus, contrariam afferre quoquo modo tentauerit

voluntatem: ille quidem reum se ante Deum esse nouerit, qui nititur ea quæ vtiliter sunt finita rescindere: nam eidem decisioni transactionique nihil se derogare cognoscat. Vt ergo & sæpedicti gloriosi Morentij maneret illibata securitas, & tu nihil de his quæ decisa sunt valeas dubitare, simile ei præceptum pro vtraque partium munitione concessimus.

Gregorius Adeodato & Morentio episcopis Africæ aparibus.

Perseuerantiam boni operis commendat, laudatque. *Caput.* XIIII.

Episto. 14. MVltum frater charissime sinceritatis tuæ bono congaudeo, quòd grauitatem qua præditum te dudum audieram, præsentium portitoris Pauli fratris & coëpiscopi nostri testificatio confirmauit. Qui tantò latius quanta in nobis sollicitudo ecclesiastici ordinis, quantáque cura sit rectitudinis indicauit, quantò hoc & præsens comperit, & in sua amplius defensione cognouit. Quia ergo magnum, sicut nostis, coram Deo nostro est in bonis quenquam indesinenter operibus permanere, fraternitatis vestræ se sollicitudo ad fouendas partes iustitiæ decenter exacuat, & contra Ecclesiastici vigoris moderamina, prout possibile fuerit, prouisionis suæ sollicitudine fieri nihil permittat. Nec vos res aliqua ab huiusmodi intentione remoueat: sed si qua sunt quæ dilectionis vestræ sinceritatem offendunt, & regulas canonicæ discretionis excedunt, vigilantem studete curam imponere, atque ea hortando, suadendo, terrendo emendare, charitatis vnitate seruata, inquantum vires suppetunt, Deo adiuuante contendite, & excessus authorem, coërtionis fræno sacerdotali constringite, atque eum ab inuio itinere lingua duce & actione reducite, & ita vestram in omnibus efficaciam exhibete: vt Deus omnipotens qui bona voluntatis author, & intentionis inspector est, velle vestrum & hîc adiuuet, & in futura vita remuneret. Supradictum verò Paulum fratrem & coëpiscopum nostrum fraternitati vestræ commendantes hortamur, vt idoneæ charitatem vestram debeat experiri quam prædicat.

Gregorius Victori & Columbo episcopis Numidiæ.

De contentione parœciarum. *Caput.* XV.

Epistola. 15. QVantò cordi nostro lætitiam Ecclesiæ ordo inculpabiliter custoditus infundit, tantò recisus tædium doloris imponit, quòd prauitatis temeritas in euersionem disciplinæ tentat, & quæ sunt olim laudabiliter statuta dissoluere, & quæ fortiùs punienda, præsumere. Præsentium itaque portitoris Crisonij fratris & coëpiscopi nostri querela ad nos insinuante peruenit, quòd nulla exigente culpa, vel concilij definiente sententia, Ecclesiæ eius parochiæ antiquitùs deputatæ, à Valentione fratre & coëpiscopo nostro, âte ferè quindecim annos sint irrationabiliter occupatæ, atque eum insuper res decessoris ipsius ad suum, quod dici graue est, arbitrium abstulisse. Quod si ita veritas se habet, quàm peruersum, quámve sit execrandum, præcipuè religioso præposito, dicere non valemus. Hac igitur in re, quia nec leuitas, neque aliqua debet esse dilatio, fraternitatem vestram præsenti epistola commonemus, vt sollicitiùs requiratis. Et si querela eius manifesta esse constiterit, ablatarum rerum & occupatarum parochiarũ restitutionem dilectio vestra sine mora succurrere prouideat, & ita omnia vobis solatiantibus cessante excusatione iustitia fauente recipiat, vt nec hunc labor obseruationis afficiat, nec de eius damno aliquid lucri inuasor acquirat. Accendat ergo vos zelus æquitatis, accendat iustitiæ rectitudo. Ad custodiendam in cunctis antiquam Ecclesiastici ordinis dispositionem, operam instanter impendite. Districtos sollicitósque vos inter culpas & innocentiam exhibete: quatenus & iustitiam habentibus magna de rectitudinis vestræ sit zelo fiducia, & inquietis de futuro omnis excedendi amputetur occasio.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

Paulum episcopum commendat. *Caput.* XVI.

Episto. 16. QValiter de fraternitatis vestræ debeamus charitate confidere, ex mentis nostræ quam circa vos habemus, qualitate colligimus. Nec aliter vos Apostolicam sedem diligere, quàm ipsa vos diligit arbitramur. Vnde necesse est, vt eos quos in Ecclesia beati Petri Apostolorum principis, vt oportet, deuotos esse cognoscimus, vobis cuius vitam & actio sacerdotis ornat & dignitas, peculiarius commendemus: de

E cuius scilicet sinceritate firmum experimentum de præteritis iam tenemus. Frater igitur & coëpiscopus noster Paulus præsentiũ portitor, quantis illic fluctibus, quantísve aduersitatibus quatiatur, sanctitatem vestram memorat non latere. Qui quoniam querelas quas de eo ad vos peruenisse signastis, non veras esse, sed instigatione aduersantium contra se asserit excitari, & omnia se fidit patrocinante veritate, vobis cognoscentibus adiutore posse Domino superare: hortamur dilectissime frater vt ei, in quibus fuerit iustitiæ ratio manifesta, manum decenter præbere solatij, atque sacerdotali eum compassione debeas adiuuare. Nulla ergo vos res ab æquitatis studio, nulla suspendat potentia personarum. Sed innitens præceptis dominicis, omnia quæ sunt certitudini aduersa, contemne. In defendendas partes iustitiæ, constanter insiste. Odia pro veritate, si qua sunt, sustinere non renuas: vt tantò maiorem in aduentu Redemptoris nostri fructũ mercedis inuenias, quantò eius mandata non negligens, in fauorem iustitiæ & defensionem impenderis.

F Mense Martio: Indictione prima.

Gregorius Bonifacio primo defensori priuil. primicerij.

Defensori priuilegium primicerij concedit. *Capvt* XVII.

Episto. 17. ECclesiasticis vtilitatibus fideliter insudantes, congruæ remunerationis sunt beneficio prosequendi: vt & nos respondisse eorum dignè obsequiis videamur, & illi ex indulta consolationis gratia vtiliores existant. Quia igitur defensorum officium in causis Ecclesiæ & obsequiis noscitur laborare pontificum, hac eos concessa prospeximus recompensationis prærogatiua gaudere: constituẽtes sicut in schola notariorum atque subdiaconorum per indultam longè retro pontificum largitatem sunt regionarij constituti: ita quoque in defensoribus septem qui ostensa suæ experientiæ vtilitate placuerint, honore regionario decorentur. Quos quolibet per absentiam pontificis & sedendi in conuentu clericorum habere licentiam & honoris sui priuilegia in omnibus statuimus obtinere. Præterea si quis ad prioris locum ve-

G niens, in alia fortasse prouincia propter vtilitatem propriam degit, hunc necesse est primatus loco per omnia curare, vt ille prior defensorum omnium possit existere, qui & antè prioratus locum in Ecclesiasticis vtilitatibus obsequiis pontificis non destitit per sedulam præsentiam permanere. Hæc itaque constitutionis nostræ decreta, quæ pro defensorum *25. quæst. 2. Institutio-* sunt priuilegiis & ordinatione disposita, perpetua stabilitate *nis.* & sine aliqua cõstituimus refragatione seruari: siue quæ scripto decreuimus, seu quæ in eis in nostri præsentia videntur esse disposita, nec à quoquam pontificum in totum partémve ea qualibet occasione conuelli decernimus vel mutari. Nam nimis est asperum, & præcipuè bonis sacerdotum moribus inimicum, niti quempiam quacumque rationis excusatione, & quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo suo docere, cæteros sua quandoque post se constituta dissoluere.

Mense Aprili: Indictione prima.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennati.

H *Priuilegium dat monasterio sanctorum Ioannis & Stephani.*

Caput. XVIII.

Episto. 18. Ca. 18. q. 2. Quàm sit. QVàm sit necessarium monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate tractare, anteactum vos officium, quod in regimine monasterij exhibuistis, informat. Et ideo quia monasterium beatorum Ioannis & Stephani, quod in Classitana est ciuitate constitutum, cui communis filius Claudius abbas præesse dinoscitur, multa à prædecessoribus vestris præiudicia atque grauamina pertulisse cognouimus, oportet vt fraternitatis vestræ prouisio eorum de futuro quietem salubri ordinatione disponat, quatenus conuersantes illic in Dei seruitio, ipsius quoque gratia suffragante mente libera perseuerent. Sed ne ex ea quæ magis emendanda est consuetudine quisquam illic quolibet tempore quicquam molestiæ præsumat inferre: necesse est vt hæc quæ inferius numeranda curauimus, ita fraternitatis vestræ studio debeant custodiri, vt ex eis non possit vlterius inferendæ inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur, vt nullus episcoporum aut secularium vltrà audeat de reditibus, de rebus vel chartis prædicti monasterij, vel de loco aliquo qui ad id pertinet, quocunque modo qualibet occasione *Eadem &c. & canon.*

sione minuere, nec immissiones vel dolositates aliquas facere. Sed si qua forte causa inter Rauennatē Ecclesiam & præfatum monasterium euenerit, & pacificè non potuerit ordinari, apud electos à partibus, timentes Deum, sine voluntaria dilatione, mediis sacrosanctis euangeliis, finiatur. Defuncto verò abbate cuiuscunque congregatiouis non extraneus nisi de eadem conuersatione, quē sibi propria voluntate congregatio elegerit, & qui electus fuerit sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur: quòd si aptam inter se personam inuenire nequiuerint, solerter de aliis monasteriis sibi similiter eligant ordinandum. Neque venienti abbati quæcunque persona qualibet occasione in suo monasterio præponatur, nisi fortè extantibus, quod absit, criminibus, quæ sacri canones punire monstrantur. Pariter autem custodiendum est vt inuito eiusdem monasterij abbate ad ordinanda alia monasteria, aut ad ordinis vel clericatus officium tolli exinde monachi non debeant. Sed si abundantes fuerint, & ad celebrandas Deo laudes vel vtilitates monasteriorum cōplendas sufficiant: abbas cum deuotione de his qui superfuerint offerat, quos dignos coram Deo putauerit. Quòd si sufficienter habens dare noluerit, tunc Rauennas episcopus ad ordinanda alia monasteria de his qui supersunt tollat. Ad Ecclesiasticum tamen officium nullus exinde producatur, nisi quem abbas loci admonitus propria voluntate obtulerit. Quisquis autem ex prædicto monasterio ad Ecclesiasticum ordinem peruenerit, vlterius illic nec aliquam potestatem, nec licentiam habeat habitandi. Obseruandum quoque est vt descriptio rerum aut chartarum eiusdem monasterij ab Ecclesiasticis fieri non debeat, si quando res exigit: sed abbas loci cum abbatibus aliis rerum inuentarum attestationem faciat. Quoties autem pro vtilitate monasterij sui ad Romanum pontificem abbas venire vel transmittere fortè voluerit, ei modis omnibus liceat. Præterea cùm episcoporum aduentus desideranter à monasteriis debeant expectari, quia tamen hospitandi occasione prædictum monasterium temporibus decessoris vestri nobis fuisse nunciatum est prægrauatum: oportet vt hoc sanctitas vestra decenter debeat temperare, vt visitandi, exhortandíque gratia ad monasterium, quoties placuerit, ab eiusdem ciuitatis antistite accedatur. Sed sic charitatis officium illic episcopus impleat, vt grauamen aliquod monasterium non incurrat. Vestram quoque fraternitatem prædictus abbas non solùm non metuat ad monasterium frequenter accedere, sed etiam desiderabiliter concupiscat: sciens quòd per vos substātia monasterij omnino grauari non possit.

Ea. q. & can. *Ea. q. & ca.* *Part. 1. dist. 58. ca. Nullus.* *Cau. 18. q. 2. Visitandi.*

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De Claudio abbate. Caput XIX. *Epist. 19.*

QVòd communem filium Claudium abbatem latorem præsentium longa apud nos hactenus mora retinuit, res illa fecit quod magnum nobis, sicut nostis, erat in verbo Dei solatium, quem etiam hîc adhuc volueramus diutius retinere, nisi & ipse ad suum monasterium festinasset, & nos cōgregationi fratrum eius præsentiam esse omnino necessariā, sciremus. Et ideo quia illum sicut petiit & exigebat vtilitas, relaxandum esse prospeximus: commēdantes eum, hortamur, vt sanctitas vestra sacerdotali illum affectione suscipiat, paternam illi monasterii ſque ipsius charitatem, sicut decet, impendat: benignitatis suæ eum consolatione refoueat, in eius se tuitionem instanter accommodet, & præsidij sui beneficio liberum ab omni inquietudine redditum, quieti & vtilitatibus fratrum vacare permittat, atque peculiariter sicut à nobis eum scit diligi, diligat: quatenus & charitatis vestræ affectū, quē olim expertus est, in se multipliciùs recognoscat, & nos in vobis inuenisse se gaudeat.

Gregorius Agnello episcopo Terratinæ.

De his qui idola colebant & arbores. Caput XX. *Epist. 20.*

PEruenit ad nos quosdam illic, quod dici nephas est, arbores colere, & multa alia contra Christianam fidem illicita perpetrare. Et miramur cur hoc fraternitas vestra districta emendare vltione distulerit. Eapropter scriptis vos præsentibus adhortamur, vt hos diligenti inuestigatione perquiratis, & veritate cognita, talem in eis faciatis exerceri vindictam, quatenus & Deus placari possit, & aliis eorum

A vltio correctionis exemplum sit. Scripsimus autem & Mauro nunc vicecomiti, vt fraternitati vestræ in hac re debeat adhibere solatia, dummodo ad comprehendendos eos inuenire excusationem aliquam non possitis. Quia verò comperimus multos se à murorum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, vt nullum nec per nostræ vestræ vel Ecclesiæ suæ nomen, aut quolibet alio modo defendi à vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus, melius auxiliante Domino ciuitatis valeat custodia procurari.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De molestia vxoris cuiusdam Ioannis. Cap. XXI. *Epist. 21.*

IOānes præsentium portitor queritur vxorem suam molestias Georgij cuiusdam refugientem, diu in septis venerabilibus residere, & nullum hactenus inuenire solatium. Cuius quia de conditione esse controuersiam asserit, & vestræ eam fraternitati petiit commendandam, his vos hortamur affatibus, vt eidem mulieri, seruata æquitate, tuitionem debeatis impendere, & à nullo eam contra rationis ordinem B grauari aliquo modo permittatis. Sed si de statu eius quæstio perseuerat, studij vestri sit, vt sine oppresione aliqua legali modo ad iudicium veniatur: quatenus dum veritate cognita quod iuris ordo suaserit, fuerit definitum, neutra se pars aliquod doleat præiudicium pertulisse.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De Felice quodam Samaræo donato. Caput XXII. *Epist. 22.*

FElix præsentium portitor questus nobis est, cùm sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano, Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatum. Et dum huiusmodi superstitionis homines Christiāna quolibet modo mācipia possidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat: se tamen per decem & octo annos in eius asserit seruitio permansisse. Sed cognoscēte hoc sanctæ memoriæ decessore vestro Maximiano ab eo se zelo, sicut decuit, sacerdotali commoto, de Samaræi seruitio nefario dicit liberatū. Sed quia eiusdem Samaræi filius post quinq; annos factus dicitur Christianus, & supradictum Felicem in eius seruitium, C quantum ipse dicit, quidam nitūtur redigere: sanctitas vestra hæc quæ edocti sumus, diligenter inquirat, & si ita ei esse cōstiterit, eum tueri studeat, & à nullo suo qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectę mancipia dominos suos ad fidem pręcedentia seruitio eorum apertè redigi iura prohibeant, quanto magis hic de Christianis parentibus natus, & factus à paruulo Christianus, hanc non debet quæstionem aliquo modo sustinere: maximè quia nec patris eius esse seruus potuit, quem liquet ex praua potius præsumptione pœnam posse venētem de legibus sustinere? Et ideo, sicut diximus, ita eum sanctitatis vestræ defensio rationabiliter tueatur, vt nulli cum sub quolibet argumento sit aliquatenus affligendi licentia.

Gregorius Rusticianæ patriciæ.

Vt Romam veniat. Et de precio in captiuos expenso. Cap. XXIII. *Epist. 23.*

IAmdudum vestræ excellentiæ me scripsisse, & sæpius monuisse reminiscor, vt beati Petri Apostolorum principis li- D mina festinet reuidere. Et quæ tanta sit Constantinopolitanæ ciuitatis delectatio, quæue Romanæ vrbis obliuio, ignoro: obtinere apud vos hac ex re nuncusque nil merui. Quantum enim ad colligēdas æternæ vitæ mercedes vestræ animę expedire possit, quantum etiam gloriosæ filiæ vestræ dominæ Eusebiæ in omnibus congruat, & nos subtiliter attendimus, & vos cōsiderare subtilius potestis. Filiū meum Petrum hominem vestrum, quem vltra ætatem suam sapere, & maturitati studere cognoui: si requiritis, inuenietis quantus hîc omnium habitantium circa excellentiam vestram amor sit, quantúmque desideriū vt vos reuidere mereamur. Et si præcipiēte Deo sanctis eloquiis admonemur, vt etiam inimicos diligere debeamus, pensandum nobis est quantæ culpæ sit etiam amantes minimè amare. Ac si fortè dicitur quòd amamur, nos certissimè scimus, quia nemo potest diligere quos non vult videre. Sin verò gladios Italiæ ac bella formidatis, sollicitè debetis aspicere quanta beati Petri Apostolorum principis in hac vrbe protectio est: in qua sine magnitudine populi, & sine adiutoris militum tot annis inter gladios illęsi,

Deo authore, seruamur. Hæc nos, quia amamus vos, dicimus. Sed omnipotens Deus quicquid animæ vestræ in perpetuum, quicquid opinioni domus in præsenti conspicit expedire, concedat. Decem verò auri libras quas in captiuorum redemptionem excellentia vestra transmisit, præfato filio meo deferente suscepi. Sed peto vt superna gratia, quæ vobis concesʃit eas pro animæ vestræ mercede tribuere, mihi etiam concedat sine aliquo peccati contagio dispensare: ne vnde vos peccata detergitis, nos inde maculemur. Omnipotens Deus qui debilitatem corporis vestri, & peregrinationem vestram conspicit, de sua semper gratia & dulcisʃimi filij mei domini Strategij, vos vita & salute consoletur: quatenus eum & vobis per longa tempora, & sibi ad æternitatem nutriat, vósque cum omni domo vestra, & bonis præsentibus repleat, & supernam gloriam habere concedat. Gloriosum verò domnum Eudoxium nostra petimus vice salutari.

Gregorius Faustino defensori.

De conuersione Iudæorum in Agrigentino territorio.

Caput. XXIIII.

Episto. 24.

DOmina abbatissa monasterij sancti Stephani, quod in Agrigentino est territorio constitutum, indicãte comperimus, multos Iudæorum ad Christianam fidem diuina gratia inspirante velle conuerti, sed esse necessarium vt aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proinde huius tibi authoritatis tenore præcipimus, vt omni excusatione submota, ad prædictum locum pergere, & desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adiuuare festines. Quibus tamen si longum vel triste videtur solennitatem sustinere paschalem, & eos nunc ad baptisma festinare cognoscis: ne, quod absit, longa dilatio eorum retrò posʃit animos reuocare, cum fratre nostro episcopo loci ipsius loquere, vt pœnitẽtia ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die dominico, aut si celeberrima festiuitas fortasʃis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegẽte baptizes: quia & temporis qualitas propter eam quæ sibi imminet cladem, impellit vt desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscunque verò ex eis pauperes, & ad vestem sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis vestem quam ad baptisma habeant comparare volumus ac præbere: in quibus precium quod dederis, tuis noueris rationibus imputandum. Si verò sanctum Pascha elegerint expectare, iterum cum episcopo loquere, vt modo quidem cathecumini fiant, atque ad eos frequenter accedat, gerátque sollicitudinem, & animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat: vt quantò quæ expectatur est longa festiuitas, tantò se præparent, vt eam desiderio feruenti debeant sustinere. Præterea cum omni studio ac diligẽtia studij tui sit perscrutari, vtrum supradictum monasterium cui antedicta domina præest, sufficiens sibi sit, an necesʃitatem aliquam patiatur. Et quicquid in veritate cognoueris, vel qui de his qui baptizari desiderant, actum fuerit, nobis subtiliter indicare festina.

De consecr. distinct. 4. Ne quod.

Mense Iunio: Indictione prima.

Gregorius Sauiniano episcopo Iadertino.

De obedientia eius, & contumacia Maximi. Caput. XXV.

Episto. 25.

SAtis frater charisʃime de sinceritate tua lætificor, quòd eam solliciti discretione iudicij & vbi obediendum est obedire, & vbi resistendum est resistere studio sacerdotali cognosco. Cum quanta nanque te deuotionis alacritate submiseris his quæ ob culpam præteriti excessus indiximus, literarum tuarum, quas per latorem præsentium direxisti, pagina reserauit. Nec enim poterat aliter à dilecto fratre suscipi, quàm à diligente mandatum est. Vnde in omnipotentis Dei miseratione confido, quia ita eius te gratia protegit, vt per hoc etiam ab aliis absolutus, salubriter paruisse gaudeas. De hoc verò quòd se contristari charitas tua Maximi præuaricatoris & excommunicati emulatione significauit, turbari non debet, sed decet vt ad modicum tumentes inaniter fluctus patienter tolerando sustineas, & vndarum spumas perseuerantiæ virtute substernas. Nouit enim patiẽtia leuigare quod graue est, & constantia superare quod sæuit. Animos ergo tuos aduersitas non deiiciat, sed accendat. Audaciorem te in omnibus vigor sacerdotalis ostendat. Nam vera documenta veritatis sunt, promptiorem in duris, & fortiorem se quen-

E quam quandoque in contrariis exhibere. Vt igitur rectitudinis robur à bono deliberationis suæ nulla valeat impulsione conuelli, mentis gressus in eius petræ soliditate, sicut cœpistis, dirigite, in qua Redemptorem nostrum per totum mundum fundasse nostis Ecclesiam: quatenus certa sinceri cordis vestigia in deuio itinere non offendant. Ea verò quæ nobis scripsistis, vel præsentium lator coràm positus explicauit, non nos credatis negligenter omittere, sed de his omnino sollicitè cogitamus. Dilectisʃimo autem filio nostro Anatholio diacono iam & prius & nunc iterum omnia subtiliter indicauimus: hortantes vt quicquid ad vtilitatem ac quietem charitatis vestræ vel filiorum vestrorum pertinet, Creatoris nostri auxilio suffragante agere districtè ac studiosè festinet. Et ideo fraternitatem vestram nec mœror afficiat, nec inimicitia cuiuslibet affligat. Nam diuinitatis gratia opitulante, in proximo adesse confidimus, vt & præfati præuaricatoris & excommunicati præsumptio districtiùs reprimatur, & vestra quies, sicut desideratis, adueniat. Excellentisʃimo

F quoque filio nostro Exarcho, qui nobis eum studet commendare, de prauitate ipsius scribere nequaquam omisimus. Presbyterum verò de quo nos fraternitas tua latoris præsentium relatione consuluit: nulla ratione in sacro ordine post lapsum, aut permanere, aut reuocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitius agẽdum est: propterea quòd commissum facinus facili dicitur professione confessus. Præterea pariter hic portitor quædam Ecclesiæ vestræ priuilegia à nostris concessa prædecessoribus intimauit. De quibus scriptis charitatis vestræ nos subtilius volumus informari, vel si qua ex eis scripta in Ecclesiæ vestræ scrinio reiacent, eorum huc exemplaria trãsmitti necesse est: vt quicquid ad honoris vestri reuerentiam vel gentium præfatæ Ecclesiæ pertinet, libenti animo præparare possumus. Glorioso autem communi filio domino Marcello, si huc venire voluerit, instantius suadete: quia omnino eum videre desidero. Si verò illic stare elegerit, ita vos ei in charitate qua conuenit exhibete, vt affectui ipsius quem circa vos habet, respondere, sicut condecet valeatis. Omnipotens Deus gratiæ suæ dono, vos custodiens protegat, & cor vestrum in ea quæ ei sunt placita semper accendat.

Parte 1. distinct. 50. Presbyteri.

G

Gregorius Victori episcopo Panormitano.

De Iudæis non opprimendis iniustè. Caput. XXVI.

Episto. 26.

SIcut Iudæis non debet licentia quicquam in synagogis suis vltrà quàm permissum est lege præsumere: ita in his quæ eis concessa sunt, nullum debent præiudicium sustinere. Quæ autem nobis in hac vrbe Romana habitantes Hebræi pro his qui Panormi degunt, conquesti sunt, data vos ab eis petitio quæ in subditis tenetur, informat. Si igitur querimonia eorum veritate fulcitur, oportet quòd paternitas vestra, legis serie diligenter inspecta, ita eis quicquid hac de re decretum est, custodire debeat ac seruare: vt nec ipsa aliquid iniustum facere, nec illi pati præiudicium videantur. Si verò est aliquid quod ad restituendum ea quę sunt expostulata rationabiliter posʃit obsistere, iudices à partibus eligantur, qui

H ea quæ æquitati conueniant, valeant definire. Quod si fortè illic contentio ipsa finiri nequiuerit, ad nos venire caussam necesse est: quatenus sine vestra inuidia, quæ amica iustitiæ visa fuerint decernantur. Quousque ergo causa ipsa finem accipiat, à consecratione locorum quæ ablata dicuntur, fraternitas vestra se suspendat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De clericis sacra vasa vendentibus. Caput. XXVII.

Episto. 27.

QVia peruenit ad nos, quòd quidam ex Italiæ Ecclesia clerici vasa sacra in Sicilia venundarent: idcirco Panthaleonem notarium nostrum direximus, vt eadem vasa sollicita inquisitione requireret. Qui postquam in vestræ sanctitatis est obsequio occupatus, eandem causam eum cognouimus neglexisse. Oportet ergo vt fraternitas tua congrua debeat sollicitudine prouidere, vt tempore quo vtile esse crediderit, eum ad peragenda ea ipsa debeat relaxare: quatenus & ipsa de illo posʃit habere solatium, & ipse salubriter valeat quæ sibi mandata sunt Deo adiuuante peragere: quia necesse est vt indictione subsequenti huc veniat, & subtiliter nos coràm positus de cunctis informet.

Gregorius

Gregorius episcopo Syracusano. De præsumptione clericorum Cathinensium. Caput XXVIII.

Epist. 28. Part. 1. dist. 93. Peruenit.

Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumentur, aut impunè non concessa tetentur. Peruenit itaque ad nos diaconos ecclesiæ Cathinensis calciatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo diaconis ecclesiæ Messanēsis, quibus olim à prædecessoribus nostris nō dubitatur esse cōcessū, bene recolitis. Quia ergo tātæ temeritatis ausus nō est leuiter attendendus, cū omni hoc fraternitas vestra subtilitate perquirat: & si ita sicut ad nos peruenit, inuenerit verū esse, vtrū vel per se, vel alicuius hoc authoritate præsumpserint, nobis subtiliter innotescat: vt cognita veritate quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea quæ malè vsurpantur omittimus, excessus viam aliis aperimus.

Mense Iunio: Indictione prima.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. De libris Eusebij, & lignis transmissis. Caput XXIX.

Epi. 29.

Vtilis semper est docti viri allocutio: quia aut discit audiens quod nescire se nouerat, aut cognoscit, quod est amplius, id quod se & nescisse nesciebat. Qua in re ex audientium numero ego nunc factus sum, cui sanctissima vestra beatitudo scribere studuit, vt cunctorum martyrum gesta, quæ piæ memoriæ Constantini temporibus ab Eusebio Cæsariensi collecta sunt, transmittere debeamus. Sed hęc neque si collecta sunt, neque si sint, ante vestræ beatitudinis scripta cognoui. Ago ergo gratias, quia sanctissimæ vestræ doctrinæ scriptis erudit' cœpi scire quod nesciebam. Præter illa enim quæ in eiusdem Eusebij libris de gestis sanctorum martyrum continentur, nulla in archiuo hui' nostræ Ecclesię, vel in Romanę vrbis bibliothecis esse cognoui, nisi pauca quædam in vnius codicis volumine collecta. Nos autem penè omnium martyrum distinctis per dies singulos passionibus, collecta in vno codice nomina habemus, atq; quotidianis diebus in eorum veneratione Missarum solennia agim'. Non tamen in eodem volumine quis qualiter sit passus indicatur, sed tantummodo nomen, locus, & dies passionis ponitur. Vnde fit vt multi ex diuersis terris atque prouinciis per dies, vt prædixi, singulos cognoscantur martyrio coronati. Sed hæc habere vos beatissimos credimus, Ea verò quę transmitti voluistis, quærentes quidem non inuenimus, sed adhuc non inuenientes quærimus, & si potuerint inueniri, transmittemus. De lignis autem, quod scribitis, quia breuia fuerint, nauis per quam transmissa sunt, qualitas fecit: quia si maior nauis venisset, potuimus ligna etiam maiora trāsmittere. Quòd autem dicitis, quia si maiora transmittimus, precium datis: largitati quidem gratias agimus, sed accipere precium Euangelio interdicente, prohibemur. Nos enim ea quæ transmittimus ligna non emimus, & quomodo possumus precium accipere, cum scriptum sit: Gratis accepistis, gratis date? Nunc ergo iuxta modum nauis per nauclerum parua ligna transmisimus, quorum noticia subterannexa est. Sequenti verò anno, si omnipotenti Deo placuerit, maiora præparamus. Benedictionem autem sancti Marci Euāgelistæ, imò quod est verius, sancti Petri Apostoli in ea dulcedine qua est transmissa suscepimus, & salutationis alloquium persoluentes petimus vt beatitudo vestra pro nobis orare dignetur: quatenus & à malis præsentibus mereamur citius eripi, & à futuris gaudiis non excludi.

Matt. 10.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. Vbi commemorat in sancta Chalcedonensi synodo papam Romanum vniuersalem appellatum. Caput XXX.

Epi. 30.

Communis filius præsentium lator sanctitatis vestræ scripta deferens, ægrum me reperit, ægrum reliquit: qua ex re contigit vt ad largum vestræ beatitudinis fontem breuis epistolæ me vix parua potuisset aqua reseruare. Supernì autem muneris fuit, vt in dolore corporis positus, suauissimæ vestræ sanctitatis scripta susciperem, quæ me doctrina Alexandrinę Ecclesiæ, de conuersione hæreticorum, de concordia fidelium sublimiter lætificaret: quatenus ipsa mentis lęticia immanitatem mihi molestiæ temperaret. Et quidē de bonis vestris noua semper exultatione gaudemus, sed tamē ita nos perfectè agere, noua esse nullo modo deputamus. Quòd enim crescit sanctæ Ecclesiæ popul', quòd ad cœleste horreum spirituales segetes multiplicantur, hoc de omnipotentis Dei gratia quæ in beatissimis vobis largè influit, nunquam habuimus incertum. Gratias itaque omnipotenti Deo soluim', quia impletum videmus in nobis esse, quod scriptū est: Vbi plurimę segetes, ibi manifesta fortitudo boū. Si enim bos fortis aratrum linguæ in terram cordis audientium non transfixisset, tanta fidelium seges minimè surrexisset. Sed quoniam verè in bonis quæ agitis, scio quòd & aliis congaudetis, vestræ vobis gratiæ vicem reddo, & non dissimilia nuntio: quia dum gens Anglorum in mundi angulo posita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nuncúsque remaneret, ex vestræ mihi orationis adiutorio placuit, vt ad eam monasterij mei monachum in prædicationem transmittere Deo authore debuissem. Qui data à me licentia, à Germaniarum episcopis episcopus factus, cum eorum quoque solatiis ad prædictam gentem in fine mundi perductus est, & iam nunc de eius salute & opere ad nos scripta peruenerunt: quia tantis miraculis vel ipse, vel hi qui cum eo transmissi sunt, in gente eadem coruscant, vt Apostolorum virtutes insignis quę exhibēt, imitari videātur, In solennitate autem dominicæ natiuitatis quæ hac prima indictione transacta est, plusquam decem milia Angli ab eodem nunciati sunt fratre & coëpiscopo nostro baptizati. Quod idcirco narraui, vt cognoscatis quid in Alexādrino populo loquendo, & quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco vbi non estis, quorū operationes sanctę monstrantur in eo loco in quo estis. Preterea de Eudoxij heretici persona, de cuius errore in Latina lingua nihil reperi, mihi à vestra beatitudine largissimè gaudeo satisfactū. Virorū quippe fortissimorum Basilij, Gregorij, atque Epiphanij testimonia protulistis, & manifestè peremptū cognoscimus eū in quē heroës nostri tot iacula dederunt. De his verò erroribus qui nunc in Constantinopolitana Ecclesia probantur exorti doctissimè omnia, & vt iudicium tantæ sedis proferre decuit, respondistis. Vnde omnipotēti Deo gratias agimus, quia adhuc arcæ Dei insunt tabulæ testamenti. Quid est enim sacerdotale cor, nisi arca testamenti? in qua quia spiritalis doctrina viget, proculdubio tabulæ legis iacent. Indicare quoque vestra beatitudo studuit, iam se quibusdam non scribere superba vocabula, quæ ex vanitatis radice prodierunt, & mihi loquitur dicens: Sicut iussistis. Quod verbum iussionis peto à meo auditu remouete: quia scio quis sum, qui estis. Loco enim mihi fratres estis, morib' patres. Nō ergo iussi, sed quę vtilia visa sunt, indicare curaui. Non tamē inuenio vestrā beatitudinem, hoc ipsum quod memoriæ vestræ intuli, perfectè retinere voluisse. Nam dixi nec mihi vos, nec cuiquam alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in præfatione epistolę, quā ad meipsum qui prohibui direxistis, superbæ appellationis verbum, vniuersalem me papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto dulcissima mihi sanctitas vestra vltrà non faciat, quia vobis subtrahitur quod alteri plusquam ratio exigit, præbetur. Ego enim nō verbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem esse deputo in quo fratres meos honorē suū perdere cognosco. Meus nāq; honor est, honor vniuersalis Ecclesiæ. Me' honor est, fratrum meorū solidus vigor. Tunc ego verè honoratus sum, cum singulis quibusq; honor debitus non negatur. Si enim vniuersalem me papam vestra sanctitas dicit, negat se hoc esse quod me fatetur vniuersum. Sed absit hoc. Recedant verba quæ vnitatem inflāt, charitatem vulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonēsi synodo atque post à subsequētib' patrib' hoc decessoribus meis oblatum vestra sanctitas nouit. Sed tamen nullus eorū vti hoc vnquam vocabulo voluit: vt dū in hoc mundo honorem sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotētem Deum custodirēt suum. proinde debitum salutationis alloquiū soluēs, peto vt in sanctis orationib' vestris mei memores esse dignemini: quaten' à peccatorū meorum nexibus, quia meis meritis nō valeo, vestris intercessionibus me Dominus absoluat.

Proue. 14.

Par. 1. dist. 99. Ecce.

Gregorius Secundo episcopo Taurom. De querimonia monachorum monasterij Castelliensis. Caput XXXI.

QVerimoniam monachorum monasterij Castelliensis oblata ab eis petitio quæ tenetur in subditis, patefecit. Proinde fraternitas vestra hæc quæ asserunt, sollicita perscrutari cura studeat. Et si ea inuenerit in veritate sustinere, rationem tuitionis illis impendat, & monasterium quod monasterio eorum vnitum est, secundum consuetudinem deputatis de cõgregatione eorum illic monachis prouideat ordinari: quia rationis ordo non patitur, vt monasterium ipsum, & maximè contra voluntatem fundatorum, ab eorum dispositione, ad arbitrium suum, præsertim laica persona, subducat, aut aliquid sibi in id ius debeat vendicare.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginis.

De laude charitatis. *Caput.* XXXII.

[Epistola 32.] SCripta sanctitatis vestræ, quæ latore præsentium deferente suscepimus, ita sacerdotem modestiam loquebantur, vt authoris sui corporalem nobis quodammodo præsentiam blandirentur. Nec enim sermo rarus aliquid officit, vbi manet in animis continuus dilectionis affectus. Magna autem charitatis virtus est dilecte frater, quæ sinceritatis suæ vinculo alterna mutuo affectu corda constringit, & ea à gratiæ non sinit compage dissolui: disiuncta coniungit, vnita custodit, & ignotos sibi imagine reddit cognitos per amorem. Quisquis igitur in huius cardine mentem figit, eum de supernæ patriæ habitaculo cuiuslibet aduersitatis impulsio non euellit: quoniam quocunque se verterit, à mandatorum limine non excedit. Vnde & in eiusdem charitatis laude per egregium prædicatorem dicitur: [Collo. 3.] Quæ est vinculum perfectionis. Quantæ itaque sit laudis aspicimus, quæ perfectionem non solùm in mente generat, sed etiam ligat. Quia igitur huius virtutis igne succensum tuarum te prodit locutio literarum, vberi in Domino exultatione lætificor, atq; opto vt hæc in te magis magísque resplendeat, quia lux gregis flamma est pastoris. Decet enim, decet dominicum sacerdotem moribus & vita clarescere, quatenus in eo tanquam in vitæ suæ speculo plebs commissa & eligere quod sequatur, & videre possit quod corrigat. Scientes præterea vnde in Aphricanis partibus sumpserit ordinatio sacerdotalis exordiũ, laudabiliter agitis quòd sedem Apostolicam diligendo, ad officij vestri originem prudenti recordatione recurritis, & probabili in eius affectu cõstãtia permanetis. Certum quippe est, quia vestro honori additis, quicquid reuerentiæ ac deuotionis ordini sacerdotali exhibetis: quia per hoc vt vicaria erga vos dilectione adstringi debeat, inuitatis. Quod superest charissime frater, omnipotentem Dominum assidua oratione poscamus: quatenus cordis nostri gressus in veritatis suæ tramitem dirigat, & vt ad cœlestia regna perducat, dominis officium protectionis suæ gratia operibus nos exhibere concedat.

Gregorius Ioanni Schillitano.

De oppressione monachorum Castillien. monasterij.

Caput. XXXIII.

[Epistola. 33.] GRaue nimis & contra sacerdotale constat esse propositum, velle cuiusquam monasterij priuilegia olim indulta confundere, & ad irritum quæ sunt pro quiete disposita, niti deducere. Questi itaque nobis sunt monachi Castelliensis monasterij, quòd in fraternitatis vestræ ciuitate est constitutum, quia eidem monasterio quędam contra ea quæ à prædecessoribus nostris permissa, ac consuetudine longa seruata sunt, festinetis superinducere, & antiquam ordinationem quadam pręiudicij nouitate turbare. Proinde his fraternitatem vestram hortamur affatibus, vt si ita est, ab eius molestia se sine aliqua excusatione contineat, & quæ ei sunt diutius custodita, nullius occasionis tentet vsurpatione conuellere: sed cuncta illibatè, & sine aliqua studeat refragatione seruare, & plus sibi in eodem monasterio quàm prædecessoribus suis licuit, nouerit non licere. Quia verò pariter questi sunt fraternitatem tuam quædam de monasterio sub xenij quasi specie abstulisse, necesse est vt si quid te indecenter recolis accepisse, sine dilatione restituas: ne auaritiæ te grauiter culpa redarguat, quem largum erga monasteria sacerdotalis magis debuerat munificentia demonstrare. Seruatis itaque omnibus, quæ à tuis, sicut diximus, prædecessoribus permissa sunt ac seruata, curæ tuæ sit circa actus vel vitam cõsistentium [E] illic monachorum vigilantem insistere: & si quempiam illic prauè conuersari, aut in aliquam immunditiæ, quod absit, culpam inueneris incidisse, districta ac regulari emendatione corrigere. Nam sicut ab his quæ incongruè vsurpantur, fraternitatem vestram volumus abstinere, ita in his quæ ad disciplinæ rectitudinem vel animarum custodiam pertinet, esse sollicitam modis omnibus admonemus. Indicauerunt etiam prædicti monasterij monachi castrum quod Schillatinum dicitur, in solo iuris monasterij eorum esse fundatum, atque ob hoc habitantes illic factis libellis solatium annis singulis spopondisse persoluere, sed postea contempsisse, & ab eadem se præstatione superuacuè suspendisse. Fraternitas ergo vestra subtiliter veritatem curet addiscere, & si ita repererit, instanter studeat vt ea quæ promiserunt (quia & ratio exigit) præbere non differant, quatenus & illi quietè quod tenent, possideant, & monasterij iura præiudicium non incurrant. Præterea questi nobis sunt prędicti monasterij monachi abbatem suum terram intra Schillitanum castrum, quæ [F] in sexcentos pedes extenditur, sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ fraternitati tuæ donationis titulo concessisse: & ideo volumus quantum parietes possunt ædificatæ Ecclesiæ circundari, iuri Ecclesiæ vendicari. Quicquid verò extra parietes eiusdem Ecclesiæ esse poterit, ad iura monasterij sine difficultate aliqua reuertatur: quia nec mundanarum legum nec sacrorum canonum statuta permittunt, res monasterij de iure eius quolibet titulo segregari. Ea propter donationem eiusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua dilatione restitue.

Gregorius Leontio exconsuli.

De cœlesti Hierusalem & Babylone. *Caput.* XXXIIII. [Episto. 34.]

QVia in magna domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honore, quædam autem in contumelia: quis ignoret quòd & in vniuersæ Ecclesiæ sinu, alij velut vasa contumeliæ rebus deputantur infimis, alij verò vt honoris vasa rebus de[G]putentur mundis? Et tamen plerunque contingit, vt & ciues Babyloniæ in angaria seruiant Hierusalem, & ciues Hierusalem, id est, cœlestis patriæ, in angaria deputentur Babyloniæ. Cùm enim electi Dei magnis moribus prædití, modestia ornati, lucra propria non quærentes, terrenis deputantur rebus, quid aliud quàm sanctæ Hierusalem ciues in Babyloniæ opere seruiunt? Et cùm quidam in prauis moribus effrenati, locum sancti Honoris tenent: atque in ipsis quæ benefacere videntur: propriam laudem quærunt, quid aliud quàm ciues Babyloniæ supernæ Hierusalem angarias exoluunt? Sic enim Iudas Apostolis admixtus diu Redemptorem humani generis prædicauit, signa cum cæteris fecit. Sed quia Babyloniæ ciuis fuit, Hierusalem cœlesti opus suum in angaria persoluit. At contra Ioseph in Aegyptum ductus, terreno palatio seruiuit, curam ministerij in rebus temporalibus gessit, quicquid iustè regno transitorio debebatur exhibuit. Sed quia sanctæ Hierusalem ciuis extitit, seruitium Babyloniæ in sola, vt dictum est, angaria mini[H]strauit. Huius ergo bone vir esse te sequacem credo, quem terrenis actibus implicatum, mansueto spiritu agere, humilitatis arcem per omnia custodire, & singulis quæ iusta sunt tribuere cognosco. Tanta enim de vestra gloria à multis bona referuntur, vt mihi hæc non libeat audire, sed cernere: eius tamen quem videre non licet, bona me pascit opinio. Sanctæ autem Ecclesiæ, id est omnium electorum, typum tenens mulier, quæ alabastrum fudit, domum repleuit vnguento. [Luc. 7.] Et nos quoties de bonis aliquid audimus, suauitatis auram quasi per narem trahimus. Et Paulus Apostolus cùm dicebat: Christus bonus odor sumus Deo: [2. Cor. 2.] patenter datur intelligi quia saporem se quidem præsentibus, sed odorem absentibus exhibebat. Nos itaque qui per præsentiæ saporem non possumus, per odorem vestræ absentiæ nutrimur. Hoc etiam valde gaudemus quòd munera quæ transmisistis, vestris moribus dissimilia non fuerint. Oleum quippe sanctæ crucis, & aloës lignum suscepimus. Vnum quod tactum benedicat, aliud quod in censum redoleat. Decebat igitur vt bonus vir ea transmitteret quæ iram nobis Domini placare potuissent. Alia quoque in cellariis multa misistis, quia sicut

ſicut mente & carne ſubſiſtimus, neceſſarium ſuit vt à vobis nunc in vtroque contineri deberemus. De quibus transmiſſis cur dulciſsima mens veſtra valde de ſe erubeſcere fatetur, atque eidem verecundiæ ſcutum charitatis opponere? Sed in his ego verbis omnimodo gaudeo, quia in tali ei⁹ atteſtatione cognoſco quòd nunquam poſsit aliena tollerare, & hoc ipſum erubeſcit, quòd propria largitur. Parua verò appellatis munera veſtra, quæ magna ſunt, ſed credo vt adhuc amplius ex ipſa gloriæ veſtræ humilitate proficiant. Et petitis vt hæc bona mente ſuſcipiam. Sed inter iſta ad memoriam cuiuſdam viduæ duo minuta reducite. Si enim illa Deo placuit, quæ bono animo pauca obtulit, cur non hominibus placeat, qui mente humili multa dedit? Præterea benedictionem vobis ſancti Petri Apoſtolorum principis, clauem ſanctiſsimi ſepulchri eius in qua beneidctio de catenis illius eſt inſerta, transmiſimus, vt quod eius collum ligauit ad martyrium, hoc veſtrum ab omnibus peccatis abſoluat.

Luc. 21.

Finiunt epiſtolæ Indictionis primæ.

Incipiunt epiſtolæ indictionis ſecundæ ex Regiſtro beati Gregorij papæ.

Menſe Seprembri: Indictione ſecunda.

Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano.

De exarata meſſe cuiuſdam ante Miſſarum ſolennia dominicorum die, & terminis eradicatis poſt Miſſarum ſolennia.

Caput I.

Epiſt. 1. Ca. 2. q. 7. Paulus. 1.

PRædicator omnipotentis Domini Apoſtolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula tunc in eo ſeruanda eſt, cùm culpa ſenioris exemplo ſuo non trahit ad in teritum corda iuniorum. Vbi autem ſenior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt, nam ſcriptum eſt: Laqueus iuuenum omnes vos. Et rurſus Propheta dicit: Et peccator centum annorum maledictus eſt. Tanta autem nequitia ad aures meas de tua ſenectute peruenit, vt eam niſi adhuc humanitùs penſaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi eſt, quòd dominico die priuſquam Miſſarum ſolennia celebrares, ad exarandam meſſem latoris præſentium perrexiſti, & poſt exarationem eius Miſſarum ſolennia celebraſti. Poſt Miſſarum ſolennia etiam terminos poſſeſsionis illius eradicare minimè timuiſti. Quod factum quæ pœna debuit inſequi, omnes qui audiunt ſciunt. Dubij autem de tanta hac peruerſitate fueramus, ſed filius noſter Cyriacus abbas à nobis requiſitus, dum eſſet Caralis, ita ſe cognouiſſe perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur aliquando reſipiſce ſenex, atque à tanta te leuitate morum, & operum peruerſitate compeſce, qui quantò morti vicinior efficeris, tantò fieri ſollicitior atque timidior debes. Et quidem pœnæ ſententia in te fuerat iaculanda, ſed quia ſimplicitatem tuam cum ſenectute nouimus, interim tacemus. Eos verò quorum conſiliis hæc egiſti, in duobus menſibus excommunicatos eſſe decernimus: ita tamen vt ſi quid eis intra duorum menſium ſpatium humanitùs euenerit, benedictione viatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum conſiliis cautus exiſte, teque ſollicitè cuſtodi: ne ſi eis in malo diſcipulus fueris, quibus in bono magiſter eſſe debuiſti, nec ſimplicitati tuæ vlterius, nec ſenectuti parcamus.

Eſaiæ 42. Eſaiæ 65. Parte 1. di. 86. Tanta.

Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano.

De pace facta cum rege Longobardorum. Caput II.

Epiſt. 2.

QVid in Sardinia hoſtes noſtri fuerunt operati, priuſquã fraternitatis veſtræ epiſtola ad nos peruenerit, agnouimus. Et quia hoc futurum dudum metuimus, eueniſſe quod præuidimus, nobiſcum non gemimus. Quod ſi ſecundum ea quæ tam vobis, quàm excellentiſsimo filio noſtro Gennadio hoc fore nuntiantes ſcripſimus, ſollicitudo fuiſſet adhibita, inimici illuc aut non accederent, aut accedentes periculum quod fecerunt mererent. Vel nunc ergo ea quæ contigerunt, vigilantiam veſtram in futura exacuant. Nam & nos quicquid prodeſſe poſſumus, facere Domino auxiliante nequaquam omittimus. Cognoſcatis autem abbatem quem ad Agilulphum ante multum iam tempus transmiſimus, pacem cum eo, Deo propitio, quantum vobis ab excellentiſsimo exarcho ſcriptum eſt, ordinaſſe. Et ideo quouſque pacta de confirmatione pacis ipſius conſcribantur, ne fortè hoſtes noſtri in hac dilatione ad partes illas iterum velint accedere, murorum vigilias, & ſollicitudinẽ in locis facite omnibus adhiberi. Et confidimus in Redemptoris noſtri potentia, quia aduerſariorũ nobis incurſus vel inſidię denuò nõ nocebunt. Hoc verò quod ſcripſiſtis, multos contra vos nobis querelas deponere, verum eſt: ſed inter diuerſa non nos ſic res alia contriſtauit, quomodo id quod nobis dilectiſsimus filius noſter Cyriacus abbas retulit, quia die dominico ante Miſſas meſſem de agro quem Donatus poſsidebat, feceris exarari. Quod ne parum eſſet, expleto ſacrificio, per temetipſum illuc accedens terminos effodiſſes. Ob quam rem hortor vt officium quod geris, ſollicita mẽte conſideres, & quicquid grauare poteſt aut opinionem tuam aut animam omnino refugias, & te committere illud nullius ſuaſione conſentias. Nam non terrenarum rerum curam, ſed animarum te ducatum ſuſcepiſſe cognoſcas. Ibi ergo cor figere, ibi ſollicitudinem, ibi totum debes ſtudium adhibere, atque de earum lucro diligentius cogitare, vt dum venienti Domino multiplicata quæ tradidit talenta reddideris, retributionis ab eo fructum cõſequi, & inter fideles ſamulos in ęterna merearis gloria exaltari. Hoc autem quòd obiurgo vel increpo, non ex aſperitate, ſed ex fraterna ſcito dilectione deſcendere: quia ſacerdotem te apud omnipotentem deum non nomine quod ſolùm ad pœnam eſt, ſed etiam meritis, quod ad mercedem reſpicit inueniri deſidero. Nam dum vnum in Redemptoris noſtri corpore membrum ſumus, ſicut in culpa tua dilaceror, ita quoque in bona actione lætificor. Illud præterea quod vultis, vt perſonam à noſtro latere deputemus, cui cauſas veſtras inſinuare nobis referendas ſubtiliter debeatis, dilectiſsimo filio noſtro Petro & Theodoro conſiliario, quæcunque vultis ſcribite, vt per eorum nobis inſinuata, quicquid de his ratio ſuaſerit, Domino valeat reuelante diſponi. De fratre autem & coëpiſcopo noſtro Mariniano dum pax cum prædicto Agilulfo perfectè fuerit conſummata, erit cognitio & fiet quicquid rationis ordo dictauerit.

Gregorius Marcellino proconſuli Dalmatiæ.

Scribit redarguens de fauore Maximo præuaricatori præſtito.

Caput III.

Epiſt. 3.

EPiſtolam magnitudinis veſtræ ſuſcepimus in qua vos noſtram incurioſe ingratitudinem indicaſtis, atque ob hoc per directam ſatisfactionem habere noſtram velle vos gratiam. Et quidem tanta ad nos de veſtra magnitudine peruenerunt, quanta à fideli viro minimè committi debuerant. Vos enim tanti mali de cauſa Maximi omnes aſtruunt authores exiſtere, per quos ſpoliatio illius Eccleſiæ vel tantarum animarum perditio, atque inauditæ præſumptionis audacia ſumpſit initium. Et quidem quòd noſtrã vos velle gratiam habere petitis: cõuenit vt Redẽptori noſtro pro his talibus ſatisfacere tota intentione mentis, vt dignũ eſt, cùm lachrymis debeatis: quia ſi illi ſatisfactum non fuerit, quid noſtra relaxatio vel gratia poterit certè conferre? Dum tamen adhuc in præſumptorum ruinis vel errantium defenſionibus ineſſe vos cernimus, qualis vel Deo, vel hominibus veſtra ſit ſatisfactio, non videmus. Tunc enim Deo & hominibus ſe ſatisfacere magnitudo veſtra patenter euidentérque cognoſcat, ſi & deuia ad rectitudinẽ, & præſumptiua ad humilitatis normam reducat. Quod ſi factum fuerit, per hoc vos & Dei percepturos & hominum gratiam cognoſcatis.

Gregorius Andreæ ſcholaſtico.

Caſtorium chartularium recommendat. Caput IIII.

Epiſt. 4.

QValiter de gloriæ veſtræ debeamus ſinceritate præſumere, cognitæ deuotionis qualitas, quam beato Petro Apoſtolorum principi olim exhibuiſtis, oſtẽdit. Cuius licet cauſis mente vos adeſſe promptiſsima confidamus, non tamen ab re eſt, ſi ea quæ ſponte egiſtis, noſtra ex abundãti epiſtola depoſcamus. Atque ideo ſalutantes paternæ charitatis affectu petimus, vt quia latorem præſentium Caſtorium chartularium noſtrum pro neceſſariis illic

causis direximus, vestra eum ope in omnibus adiuuetis, atq; illi bonitatis vestræ consilio quocunque necesse fuerit concurratis: quatenus fultus Christianitatis vestræ solatio, ad explenda quæ sibi iniuncta sunt, solers & idoneus posit inueniri. Sic etenim & vos quæ vestra sunt facitis, & nos pro vobis enixius orare compellitis. Omnipotens Deus gratiæ suæ vos tuitione præmuniat, & ita actus vestros in suo sicut desideratis propitius timore disponat, vt & à malis omnibus hîc exuat, & ad gaudia vos æterna perducat.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

Scribit de excessu Petri neophyti contra Iudæos. *Caput V.*

Epist. 5. IVdæi de ciuitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quòd synagogam eorum quæ Caralis sita est, Petrus qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est dominico in ipsa festiuitate paschali, cum graui scandalo sine vestra occupauerit voluntate, atq; imaginē illic genitricis Dei domini que nostri, & venerandam crucē, vel birrū album quo de fonte surgens indutus fuerat, posuisset. De qua re & filiorum nostrorum Eupaterij gloriosi magistri militum, atque magnifici pij in Domino præsidis, aliorúmque nobilium ciuitatis vestræ ad nos hæc eadem scripta attestantia cucurrerūt. Qui etiam adiecerunt à vobis hoc præsensum, & prædictum Petrum ne hoc auderet fuisse prohibitum. Quod cognoscentes, omnino laudauimus: quia sicut reuera bonum decuit sacerdotem, nil fieri vnde iuxta esset reprehensio voluistis. Sed quia per hoc quod minimè vos in his quæ praua sunt miscuistis, displicere vobis quod factum est demonstrastis, considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum, ac magis iudicium: his hortamur affatibus, vt sublata exinde cum ea qua dignum est veneratione, imagine atque cruce, debeatis quod violenter ablatum est, reformare: quia sicut legalis diffinitio Iudęos nouas nō patitur erigere synagogas, ita quoque eos sine inquietudine veteres habere permittit. Ne ergo supradictus Petr⁹, vel alij qui ei in hac indisciplinationis prauitate præbuere solatium, sine consensu hoc zelo fidei se fecisse respondeant, vt per hoc quasi eis necessitas fieret conuertendi, admonendi sunt, atq; scire debent: quia hac circa eos temperantia magis vtendum est, vt trahatur ab eis velle non reniti, non vt adducantur inuiti, quia scriptum est: Voluntariè sacrificabo tibi: id est, ex voluntate mea confitebor tibi. *Psalm. 53.* Sanctitas ergo vestra gratiam inter ciuitatis suæ habitatores adhibitis sibi filiis suis, quibus vnà vobis hæc displicent, sacerdotali adhortatione, sicut condecet, studeat facere: quia in hoc maximè tempore quando de hoste formido est, diuisum habere populum non debetis. Quia verò non minorem de vobis, quàm de nobis sollicitudinem gerimus, hoc quoque pariter indicandum curauimus, quòd finita hac pace, Agilulfus Longobardorum rex pacem non faciat. Vnde necesse est vt fraternitas vestra, dum licet, ciuitatem suam vel alia loca fortius muniri prouideat, atque immineat vt abundanter in eis condita procurentur: quatenus dum hostis illuc, Deo sibi irato, accesserit, non inueniat, quod lædat, sed confusus abscedat. Sed & nos pro vobis quātum possumus cogitamus, & his quorum interest, vt se ad obsistendum Deo adiutore preparare debeāt, imminemus: quia sicut vos nostras tribulationes vestras attenditis, ita quoque nos vestras afflictiones nostras similiter reputamus.

Gregorius Eusebio archiepiscopo Thessal.

De pace, & Luca presbytero hæretico. *Caput VI.*

Epist. 6. SI quàm magna sit frater charissime pacis virtus attendimus, quo à nobis studio sit colenda agnoscimus. Hanc quippe Dominus & redēptor noster in magno munere discipulis suis relinquere ac dare dignatus est, vt eos qui firmitate ei fidei cohærebāt, per hanc sibi pia faceret participatione consortes. Scriptum nanque est: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. *Matth. 5.* Quisquis ergo patris hæres esse desiderat, filius existere hāc custodiēdo non renuat. Nam qui locū præbet discordiæ, ipse profectò tāti se muneris exortē esse constituit. Cùm igit fidei tuæ sinceritas catholica nobis, vt oportuit, Deo propitio sit rectitudine declarata, magna nimis admiratione suspendimur, vt eos quos bene credere & rectè

E sentire cognoscis, frustra quorundā scandalizari vitio patiaris, vt aliorū culpa, fraternitatis tuæ fuscetur opinio. Nā quomodo sine erroris suspitione sit, qui patientiā præstat erranti? Aut quam de se æstimationem præbeat, si ea quæ feruor fidei postulat, aperta purgari satisfactione non præuidet? Fertur siquidem Lucam presbyterum tuum & Petrum, Chalcedonensem synodum nolle suscipere, atque ex hoc filiorum tuorum Orthodoxorum corda nō leui scandalo perturbari. Quorum quia zelus non solùm laudandus, verum etiam omnino fouendus est, hortamur vt cū omni viuacitate ac sollicitudine fraternitatis hoc vestræ rimari cura non desinat. Et si ab hac eos insontes prauitate repererit, scandalum de filiorū suorum mentibus habita eorū satisfactione remoueat, atque inter omnes hæreses Seuerū ac Nestoriū anathematizent vt quibus sinistra de eis suspitio discessionem amore fidei genuit, gignat purificatio charitatem. Et salubriter vnus cocordiæ nectat affectus, quos catholicæ sincera & vna tenet con-

F fessio veritatis. Nec satisfactio dubitantibus existimetur indigna, quia dominica voce præcipitur: Nec contemnatis vnum ex his minimis. *Matth. 18.* Qui ergo nō despici à præcipiente desiderat, præceptoris verba nō renuat: quia & is quem vas electionis Redemptor sibi noster testatus est esse, seruare nos vnitatē spirit⁹ in vinculo pacis admonuit. Vnde quisquis hoc se teneri salutis vinculo nō recusat, quæ sunt pacis studeat, & locum hosti non præbeat, vt facta fortius valeat vnitate calcari, qui in fratrum sæua poterat diuisione grassari. Si verò, quod non optamus, erroris huius deprehendunt iaculo vulnerari: Ecclesiasticæ adhortationis est adhibenda curatio, vt aut inter oues dominicas, si sanati fuerint, permaneant, aut ab vnitate Ecclesiastici corporis excidantur: quatenus & magnum ex damno modico lucrum fiat, & totum faciat liberū pars amissa. Nam & prouidi sollicitudo pastoris ouem languidam quæ curationem non recipit, ne alias langoris sui labe contaminet, à sanarum consortio non differt eiicere, sciēs

G cæterarum se sanitatem non aliter nisi huius posse eiectione seruare. Proinde iterum fraterna charitate cōmoneo, vt summa hoc vigilantia perscrutari, & summo quæ scripsimus seruare studio debeatis, ne rectam fidem quam geritis, aliorum dubiam consortio faciatis. Nam qui non corrigit resecanda, committit. Itaque magna vobis sollicitudine, magna omnino prouisione pensandum est, vt nec aliis eorum persona scandalum, nec vobis opinio sit nociua: quatenus tantò fraternitati vestræ de commissis ouibus pastoris lucra proficiant, quantò vos ad earum custodiam & sincera dilectio & credita fecerit cura sollicitos.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De Grauiniæ abbatissæ sacramento. *Caput VII.*

Epist. 7. Ca. 19. q. 3. Quia ingredientibus. QVia ingredientibus monasterium conuertendi gratia, vlterius nulla sit testandi licentia, sed res eorum eiusdē monasterij iuris fiant, aperta legis definitione decretum est. Quod cùm penè omnibus notum sit, in magna nos Grauiniæ abbatissæ monasterij sanctorum Gauini & Luxorij insi-

H nuatio admiratione perduxit. Quæ Siricam monasterij sui abbatissam postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam asseruit reliquisse. Et dum de sanctitatis vestræ sollicitudine quæreremus, cur res monasterio cō petentes ab aliis pertulerit detineri, cōmunis filius Epiphanius archipresbyter vester præsens inuentus respondit, memoratam abbatissam vsque ad diem obitus indui se monachica veste noluisse: sed in vestibus quibus loci illius vtuntur presbyteræ permansisse. Ad hæc replicabat prædicta Grauinia hoc penè ex cōsuetudine licuisse, adeò vt abbatissam quę ante suprascriptam Siricā fuerat, talibus vsam fuisse vestibus allegaret. Cùm ergo de qualitate vestium nec nos mediocriter cœpissemus ambigere, necessarium visum est, vt tam cū cōsiliariis nostris, quàm cum aliis huius ciuitatis doctis viris quid esset de lege tractarem. Qui tractantes responderunt: Postquam solenni more abbatissa ab episcopo ordinata est, & in monasterij regimine per annos plurimos vsque ad vitę suæ transitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam fortè episcopi respicere, qui eam sic permiserit: non tamen potuisse monasterio præiudicium irrogare, sed res ipsius eidem loco

loco ex eo quòd illud ingressa abbatissa constituta est, manifesto iure competere. Et ideo quia ex dimissis illicitè rebus Xenodochium possessione asserit indebitè retinere, his vos hortamur affatibus, vt quia & monasterium & Xenodochiũ ipsum in vestra est ciuitate positum, omni cura ac studio prouidere debeat: quatenus si possessio ipsa ex nullo præcedenti contractu, sed ex memoratæ Siricæ legato descendit, antedicto monasterio postposito strepitu vel excusatione reddatur. Si verò ex alio fortè dicitur obuenisse contractu, aut fraternitas vestra inter partes cognita veritate quod legalis suaserit ordo definiat, aut mutuo sibi consensu arbitros eligant, qui earum valeant allegationes discindere. A quibus quicquid fuerit statutum, ita vestra prouisione seruetur, vt nullum inter venerabilia loca iurgiũ remaneat, quæ magnopere altera pacis sunt fouenda concordia. Alia igitur omnia quæ ex testamento prænominatæ Siricæ detinentur, quippe quod nullum esse legali sanctione permittitur: necesse est vt iuri monasterij fraternitatis vestræ sollicitudine sacerdotali per omnia studio reparentur: quia imperiali constitutione apertè sancitum est, vt ea quæ contra leges fiunt non solùm inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

Gregorius Vincentio, atque quàm plurimis episcopis.

De tempore paschæ requirendo. Caput VIII.

Epist. 8.

COgnouimus quòd mos vestræ sit insulæ post paschalem festiuitatem vobis euntibus aut directis responsalibus vestris ad metropolitanum vestrum, vtrum sciatis, an minimè, ipse vobis de venturo pascha scripta debeat denuntiatione mandare. Et quantum dicitur quidam vestrûm hoc facere secundum consuetudinem postponentes, aliorum quoque ad non obediendum corda peruertunt. Additur etiam quòd ex vobis aliqui pro Ecclesiæ suæ emergentibus causis transmarina petentes, sine prædicti metropolitani sui cognitione vel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur ergo fraternitatem vestram, vt antiquã ecclesiarum vestrarum consuetudinem exequentes, tam de suscipienda paschali denuntiatione, quàm etiam si quenquã vestrûm pro causis propriis vbicunque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano vestro secundum indictam vobis regulam petere cessionem debeatis, nec eum postponere in aliquo præsumatis: excepto si, quod non optamus, contra eundem metropolitanum vestrum habere vos aliquid causæ contingat, vt ob hoc sedis Apostolicæ iudiciũ requiratis. Nam his qui petere festinant licentiam, quod scitis, per canones etiam antiquorum patrum institutione habere permissum est.

Gregorius Basilio.

De schismaticis, & de peruerso consilio Iustini. Caput IX.

Epist. 9.

INter hæc quòd mihi de Sclauis victorias nuntiastis, magna me lætitia releuatum esse cognoscite, quòd latores præsentium de Capritana insula vnitati sanctæ Ecclesiæ coniungi festinantes, ad beatum Petrum Apostolorũ principem ab excellentia vestra transmissi sunt. In hoc enim contra hostes vestros amplius præualetis, si eos quos Dei hostes agnoscitis, sub iugo veri Domini reuocatis, tantóque vestras causas apud homines fortiter agitis, quantò Dei causas in hominibus sincera ac deuota mente feceritis. Quod autem exemplar iussionis quæ ad vos pro schismaticorum defensione transmissa est, mihi ostendi voluistis, pensare sollicitè dulcissima mihi vestra excellentia debuit: quia quanuis iussio ipsa subrepta est, non tamen in ea vobis præceptum est, vt venientes ad vnitatem Ecclesiæ repellatis, sed vt venire nolentes hoc incerto tempore non compellatis. Vnde necesse est vt hæc ipsa piissimis imperatoribus nostris suggerere festinè debeatis, quatenus cognoscant quòd eorum temporibus schismatici cum omnipotentis Dei solatio & labore nostro sua sponte reuerti festinant. Quæ autem de insulæ Capritanæ ordinatione decreuerim, per reuerendissimum fratrem & coëpiscopum meum Marinianum vestra excellentia agnoscat. Illud verò cognoscite, quia me non modicè contristauit, quòd maior domus vestræ qui petitionem episcopi volentis reuerti suscepit, eam se perdidisse professus est, & postmodum ab aduersariis Ecclesiæ tenebatur. Quod non negligentia, sed venalitate eius factum arbitror. Vnde miror quia in eo culpã hanc minimè vestra excellentia vindicauit. Sed tamen quia hoc miratus sum, memetipsum citius reprehendi. Nam vbi dominus Iustinus concilium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia non habet, ibi nõ possunt hæretici adduci. Præterea sancti Petri Apostolorum principis natalicium diem in Romana ciuitate vos facere velle perhibetis. Et oramus omnipotentem Dominum vt sua vos misericordia protegat, & vota vestra vos implere concedat. Sed prædictus vir eloquentissimus peto vt simul veniat: qui si non venerit, à vestris obsequiis recedat. Vel certè si vestra excellentia fortasse emergẽtibus causis venire nequiuerit, ipse aut sanctæ Ecclesiæ vnitati communicet, aut peto vt vestrorum consiliorum particeps non sit. Bonum enim virum audio, si pessimi non esset erroris. De causa verò Maximi, quia importunitatem dulcedinis vestræ iam ferre non possumus, quid decreuimus Castorio notario suggerẽte cognoscetis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De episcopis Istriæ, scilicet Nouano & Caprulensi. Caput X.

Epist. 10.

LAtores præsentium ad nos viri clarissimi atque defensores venerunt, asserentes quòd in castello quod Nouas dicitur, episcopus quidam Ioãnes nomine, de Pannoniis veniens fuerit constitutus, cui castello eorum insula quæ Capritana dicitur, erat quasi per diœcesim coniuncta. Adiungunt autem quòd eodem episcopo violenter expulso, alius illic fuerit ordinatus. De quo tamen hoc placuisse referũt, vt non in prædicto castro, sed in sua insula habitare debuisset. Qui cũ illic cum eis degeret, in errore se schismatis detinere noluit, atque cum omni plebe sua excellẽtissimo filio nostro Callinico exarcho petitionem dedit, vt catholicæ Ecclesiæ cum omnibus qui cum ipso erant, sicut prædiximus, vniri debuisset. Qui, vt aiunt, à schismaticis persuasus post semetipsum rediit. & nũc omnis ille populus qui in prædicta insula consistit, sacerdotis protexione priuatus est: quia dum sanctæ Ecclesiæ vniri desiderat, illum iam recipere non potest qui ad schismaticorũ errorem reuersus est, & petũt sibi ordinari alium debere. Sed nos quia cuncta necesse est districtè & subtiliter perscrutari, hoc ordinandum esse præuidimus, vt fraternitas tua ad eundem episcopum mittat, eúmque reuerti ad Ecclesiæ vnitatem & ad propriam plebẽ admoneat. Qui si iam monitus redire cõtempserit, grex Dei decipi non debet in errore pastoris. Et idcirco sanctitas tua illic episcopum ordinet, eandémq; insulam in sua diœcesi habeat, quousq; ad fidẽ catholicã Hystrici episcopi reuertantur, vt & vnicuique Ecclesiæ suæ diœceseos iura seruemus, & destituto à pastore populo non desit protectio & cura regiminis. In his tamen omnibus fraternitatem tuã decet sollicitè vigilare, vt plebs eadem quæ ad Ecclesiã venit, studiosius admoneatur, quatenus constanter in sua reuersione fixa sit, ne vagis cogitationibus in erroris iterum foueam relabatur. Excellentissimum verò exarchum petere studeat, vt hæc ipsa suis suggestionibus piissimis imperatorũ auribus innotescat: quia quanuis iussio quæ ad eum delata est, subrepta esse videatur, non tamen in ea iussione ei præceptum est, vt volentes ad Ecclesiam redire non permittat, sed vt inuitos hoc interim tempore minimè compellat. Huius ergo causæ ordinationem in suam curam prædictus filius noster suscipiat: quatenus suis responsis agat, vt quicquid ordinauerit, dubium non fiat. Quod tamen & nos communi filio Anatholio scripsim⁹, vt hæc piissimis principibus subtiliter innotescat. Excellẽtissimi filij mei domini Callinici exarchi assiduè & importunè ꝑ persona Maximi scripta suscepi. Cuius importunitate victus, nihil habui quod amplius facere debuissem, nisi eiusdem Maximi causam tuæ fraternitati committerem. Si igitur ad fraternitatem vestram venerit idẽ Maximus, deducatur & Honoratus eius Ecclesiæ archidiaconus, & cognoscat sanctitas tua si rectè ordinatus est, si in Simoniacam hæresim lapsus non est, si ei de criminibus corporalibus nihil obuiauit, si se non cognouit excommunicatum quãdo Missas facere præsumpsit, & quicquid sub timore Dei tibi visum fuerit, decerne: vt nos dispositioni tuæ consensum Deo authore præbeamus. Si autem tuam fraternitatem suspe-

ctam prædictus filius noster habuerit, etiam reuerēdissimus vir frater noster Constantius Mediolanensis episcopus Rauennam veniat, tecum resideat, & de eadem causa pariter decernite, & quod vtrisque vobis placuerit, mihi placiturum esse certum tenete. Sicut enim obstinati esse humilibus non debemus, ita districti existere superbis debemus. Vestra ergo fraternitas sicut in scripturæ sacræ paginis didicit, quicquid iustum perpenderit, in eius negotio decernat.

Gregorius Serentino episcopo & pluribus aliis.

De reliquiis concedendis Gregorio expræfecto. *Cap. XI.*

Epist. 11.

GLoriosus filius noster Gregorius expræfectus, sanctuaria beatorum martyrum in diœcesis vestræ locis quiescentium, sibi postulat debere concedi, in quorum honorem Basilicam propriis sumptibus ædificari desiderat. Et ideo fratres charissimi præfati viri desideriis ex nostra vos præceptione conuenit obedire, vt deuotionis suæ in consecratione quam postulat potiatur effectu.

Gregorius episcopo Chrysanto.

De reliquiis collocandis in Ecclesia sanctæ Mariæ. *Ca. XII.*

Epist. 12.

PAulus Ecclesiæ Reatinæ diaconus, petitoria nobis insinuatione poposcit, vt ad fontes in basilica beatæ Mariæ semper virginis genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, quæ est intra ciuitatem Reatinam posita, reliquiæ beatorum martyrum Hermetis & Hyacinthi, & Maximi debeant collocari. Et ideo frater charissime si in eodem loco nullum corpus constat humatum, sanctuaria prædictorum martyrū cum reuerentia sine ambiguitate suscepta diligenter consecrabis.

Gregorius Seuero episcopo Anconitanensi.

De argento Ecclesiæ, apud Serenum diaconum deposito, requirendo. *Caput XIII.*

Epist. 13.

VIr reuerendissimus Passius frater & coëpiscopus noster, ad nos veniens, indicauit argentum Ecclesiæ suæ à decessore suo Fabio apud Serenum diaconum tuum pro tēporis qualitate esse depositū. Cuius parte aliqua restituta, partem apud eum asserit iacere, & restituere eam quadam excusatione differre. Proinde his fraternitatem tuam hortamur affatibus, vt eum admonere studeat, quatenus quæ accepit, sine contentione restituat. Aut si fortè ab eius restitutione aliqua se excusari ratione confidit, necesse est vt inter eum & authores Firmanæ Ecclesiæ vnà cum Armenio fratre & coëpiscopo nostro cognoscere debeatis, & subtiliter veritate discussa ita huic causæ finem imponere, vt nec antedictus diaconus pati præiudicium, nec præfata iniustè damnum videatur Ecclesia sustinere.

Gregorius Demetrio & Valeriano clericis firmariis.

De pecunia expensa ab Ecclesia pro eorum redemptione. *Caput XIIII.*

Epist. 14. 12. quæst. 2. Sacrorum.

ET sacrorum canonum statuta, & legalis permittit authoritas licitè res Ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi. Et ideo quia edocti à vobis sumus, ante annos ferè decem & octo, virum reuerendissimum quendam Fabium episcopum Ecclesiæ Firmanæ pro redemptione vestra, ac patris vestri Passiui fratris & coëpiscopi nostri, tunc verò clerici, necnon matris vestræ libras vndecim argenti de eadem Ecclesia hostibus impendisse, atque vos ex hoc quandam habere formidinem, ne hoc quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur: huius præcepti authoritate suspicionem vestram præuidimus auferendam, constituentes nullam vos exinde hærədésque vestros quolibet tempore repetitionis molestiam sustinere, nec à quoquam vobis aliquam obiici quæstionem: quia ratio æquitatis exposcit, vt quod studio pietatis impensum est, ad redemptorum onus vel afflictionem non debeat pertinere.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Quòd consecret Ecclesiam sancti Petri Apostoli, & sancti Michaelis Archangeli. *Caput XV.*

Epist. 15.

THeodosius abbas monasterij sancti Martini petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in domo quondam Martini ex eius voluntate decessorem suum Andream abbatem monasterium, in quo monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum principis, & sancti Archangeli, postulat dedicari, dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortādam, quatenus ad prædictum locum cùm postulauerit ingrauanter accedas, venerandæ solennia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, à presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deseruientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum: ita vt in eodem monasterio nec fraternitas tua, nec presbyteri præter diligentiam disciplinæ aliquid molestiarum inferant: aut si quid illic pro diuersorum deuotione commoditatis accesserit, sibi existimēt vendicari, cùm monachis in eodem loco deseruientibus debeat proficere, quicquid à fidelibus offerri contigerit.

Gregorius Romano defensori.

De monasterio in Sicilia construendo. *Caput XVI.*

Epist. 16.

FIlius noster Theodosius abbas monasterij à Liberio quondam patricio Campaniæ partę constructi, nobis noscitur intimasse, Rusticam quondam illustram fœminam ante nos ferè viginti & vno annis condito testamento, Felicem iugalem suum hæredem instituisse, eíque de construendo illic in Sicilia monasterio hac conditione interposita delegasse, vt si intra anni spatium omnia libertis dimissa legata nō solueret, vel prædictum monasterium ita, vt voluit, minimè ordinaret, tunc sancta Romana Ecclesia portionem quam in fundo Comas habere visa est, sibi deberet sine dubio vendicare, & ipsa ad persoluenda eadem legata vel constructionem ipsius monasterij solatia commodaret. Vnde quia, quātum dicitur, dimissa res hactenus minimè ipsi monasterio est completa, atque ab eius nuncusque hæredibus possessionis pars aliqua detinetur, cum omni subtilitate experientia tua causam exquirat atque discutiat. Et primùm quidem si in conditione testamenti hæres incidit, per quod nostra habeat causas Ecclesia, inuestigare te volumus atque euidenter addiscere, & vtilitatem pauperum, sicut rei ordo poposcerit, exequi: & tunc pro ordinatione cellæ illius, vel redintegratione adimissæ rei instanter esse sollicitum, quatenus pia testatricis voluntas in vtroque valeat adimpleri, & detentores iniusti culpam retentionis indebitæ ex iusta amissione cognoscāt. Cū omni ergo viuacitate te causam hāc & exquirere, & ad effectū volumus, Domino auxiliante, perducere, vt pia ordinantis deuotio tandē sortiatur effectum. Sed & monasterio ipsi in omnibus, salua iustitia solatiari te volumus, vt laicæ personæ quasi ex conditoris nomine quæ iuuaminis debuerunt ferre solatium, lædendi non habeant, sicut asseritur, facultatem.

Gregorius Romano defensori.

Patrimonium Ecclesiæ in Sicilia commendat. *Cap. XVII.*

Epist. 17.

PRopositi nostri cura nos admonet Ecclesiasticas vtilitates strenuis agendas mandare personis. Et ideo quia te Romanum defensorem fidelem sollicitúmque probauimus extitisse, patrimonium sanctæ Romanæ, cui Deo miserante deseruimus Ecclesiæ, in partibus Syracusanis, Cathinensibus, Agrigentinis vel Milensibus constitutū, à præsenti secūda indictione gubernationi tuæ præuidimus committendū. Vnde necesse est te illic indifferenter accedere, vt diuini consideratione iudicij, nostræ quoque admonitionis memoriate efficaciter ac fideliter studeas exhibere, vt nullius neglectus vel fraudis, quod absit, inueniaris sustinere periculum. Magis autem id agas, quatenus de fide & industria tua diuinę possis gratiæ commendari. Ad familiam verò eiusdem patrimonij secundum morem præcepta direximus, vt nihil sit quod te ad peragenda ea quæ tibi iniuncta sunt, valeat impedire.

Gregorius colonis patrimonij Syracusani.

Vt obediant Romano defensori. *Caput XVIII.*

Epist. 18.

COgnoscatis volo, quia ad sollicitudinem vos defensoris nostri dispositio nostra pertinere constituit. Et ideo præcipimus vt ea quæ vobis peragenda pro vtilitatibus Ecclesiasticis præuiderit & iniunxerit, sine aliqua debeatis difficultate obedire. Cui talem dedimus potestatem, vt eos qui inobedientes vel attentauerint contumaces existere, districta vltione corripiat. Paritérque illi demandauimus, vt mancipia

cipia quæ foris latitant, vel à quoquã aliqui fines inuasi sunt. sollicitudinis suæ instantia iure Ecclesiastico reuocare non differat. Noueritis etenim periculo suo fuisse commonitum, vt nullam aliquãdo violentiam rebus alienis, vel raptum aliqua excusatione facere præsumat.

Gregorius Petro Siciliensi.

Quòd Romano patrimonium Ecclesiæ commendasset.

Caput XIX.

Epist. 19.

SCientes deuotionis affectum paternis commendationibus ampliari, necesse est vt ea quæ agere vos sponte confidimus, gloriæ vestræ in his fauorem nostris augere epistolis festinemus. Indicamus itaque Romano defensori latori præsentium, patrimonium Ecclesiæ quod in Syracusanis, Cathinensibus, & vicinis locis noscitur esse constitutum, Dei protegente gratia credidisse. Et propterea salutantes paterno affectu petimus, vt vestra eum fouere prouidentia debeatis, atque ei in omnibus vestrum, sicut de vobis confidimus, auxilium commodetis: vt dum in gloriæ vestræ solatio vel fauore subsidium consolationis habuerit, & vos qualem circa nos charitatem geritis manifestiùs ostendatis, & nos voluntatis vestræ respondere, dum necesse fuerit, per omnia festinemus.

Gregorius Libertino expræfecto.

De patrimonio in Sicilia Romano commendato.

Caput XX.

Epist. 20.

GLoriæ vestræ & experta & cognita nos deuotio prouocat epistolari vos alloquio causis Ecclesiasticis exhibere adiutores. Et ideo quia Romano defensori præsentiũ portitori †causam patrimonij Ecclesiæ nostræ quod in Syracusano atque Cathinensi territorio situm est, Deo authore cõmisimus, salutantes gloriam vestram petimus, vt concurrere illi ac ferre solatium in omnibus debeatis. Et ne forsitan de nouitate minus aliqua vtilia comprehendat, vestris eum subtiliter consiliis informate, atque ad agenda hæc vestram illi sicut consueuistis, operam adhibete: quatenus dum vobis opitulantibus vtiliter quæ iniuncta sunt peregerit, & vos de bono vestro mercedem recipere valeatis, & nos pro gloriæ vestræ vita omnipotentis Dei misericordiam exorare enixiùs inuitemur. De capitulo autem de quo mihi lator præsentium est locutus, vel reuerendissimus frater noster Ioannes episcopus scripsit, interim vel tentari vel agi nil potuit: quia persona apud quam agi poterat, necdum est in potestate aliqua confirmata.

†curam.

Gregorius Libertino Ciridano.

Romanum defensorem commendat. *Caput* XXI.

Epist. 21.

GLoriæ vestrę bonitas nuntio veraci diffusa, tantam nobis de se certitudinem præbet, vt nihil de ea diffidere, sed magis sicut reuera sapienti filio Ecclesiæ nostræ debeamus specialiter causam commendare. Et ideo Romanum defensorem nostrum præsentium portitorem ad gubernationem patrimonij Ecclesiæ nostrę in Cathinensibus ac Syracusanis partibus constituti, Deo protegente transmisimus. Salutantes igitur paterna dilectione gloriam vestram, petimus vt in cunctis affectum vestræ charitatis inueniat, & fauoris vestri solatiis quocunque necesse fuerit potiatur, vt vobis præsentibus nos absentes esse non sentiat, quatenus cum iniuncta sibi salubriter vestra ope expleuerit, & nos vobis gratiarum possimus existere debitores, & beatus Petrus Apostolorum Princeps, in cuius causis vos impenditis, hîc vobis & in futuro compenset.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De querimonia Leontij contra Leonem episcopum. *Cap.* XXII.

Epist. 22.

FIlius noster gloriosus vir Leontius ex consulatu de fratre & coëpiscopo nostro Leone grauiter est questus, nósq; eius querela omnimodo turbauit, quia ita præcipitãter & leuiter ab episcopo agi non debuit. Quam causam subtiliter exequendam venienti Romano defensori commisimus. De vestra autem fraternitate is qui ab eo directus est queritur, quòd Marchilai viri clarissimi medici defensione fratris & coëpiscopi nostri Domitiani metropolitæ vtilitas grauetur. Et quidem tueri iustè filios suos, vel sicut est fortè sanctę Ecclesię negotia fraternitas vestra debet, & nullam occasionem dar aduersariis maledicti gratia. Quod tamẽ vos per omnia custodire, etiam ista loquendo non ambigo, eidem tamen Romano venienti etiam de hac causa iniunximus, vt vobiscum debeat quæ sunt recta disponere.

Gregorius Romano defensori.

De Stephania & Calixeno filio eius. *Caput* XXIII.

Epist. 23.

QVanquam ea quæ ad Ecclesiæ iura perueniunt alienari legis ratio non permittat, temperanda tamen interdum est censura districtionis, vbi misericordiæ respectus inuitat, maximè quando tanta est quãtitas, quæ nec dantẽ onerat, & accipientis pauperiem iuxta aliquid consolatur. Et ideo quia Stephania præsentium latrix cum Calixeno filio suo paruulo, quem de Petro quondã viro suo se suscepisse, & nimia asserit pauperie laborasse, huc veniens assidua obsecratione & lachrymis à nobis exigit, vt domum possessionis in ciuitate Cathenensium, quã Ammonia quõdam socrus eius, Ecclesiæ nostræ titulo donationis obtulerat, eidem Calixeno restitui faceremus: memoratam Ammoniam asserens alienandi eam non habere licentiam, sed antefati Calixeni per omnia iuris esse. Cui rei filius noster Cyprianus diaconus, qui causam cognitam habuit contradictor extitit, inquiens quòd prædictæ mulieris querimonia non haberet iustitiam, nec posse rationabiliter ad filij sui nomen domum ipsam vindicare siue repetere. Sed ne suprascriptæ mulieris lachrymas inanes relinquere, & plus sequi rigoris viam quàm causas videamur pietatis complecti, hac tibi præceptione mandamus, vt memoratam domũ sæpefato Calixeno simul & donationẽ ab Ammonia factam de domo ipsa, quia illic in Sicilia esse noscitur, reddere debeas: quia, sicut diximus, melius est in dubiis non districtionem exequi, sed ad benignas potius partes inflecti; præsertim dum ex paruæ rei cessione nec Ecclesia grauatur, & orphano atque pauperi misericorditer subuenitur.

Gregorius Romano defensori.

Laicis non temerè tuitionem Ecclesiasticam impendere.

Caput XXIIII.

Epist. 24.

PEruenit ad nos quia quidam homines minorem omnimodo discretionem tenentes, in suis nos periculis implicari desiderant, atque ita volunt ab Ecclesiasticis personis defendi, vt ipsæ quoque personæ Ecclesiasticæ ex eorum culpa teneantur. Idcirco præsenti te præceptione admoneo, & per te fratrem & coëpiscopum nostrum domnum Ioannem vel cæteros qui interesse possunt, vt patrocinia Ecclesiastica, siue mea suscipiatis scripta, siue etiam minimè fuerint directa sub tanto moderamine debeatis impendere: quatenus hi qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur iniustè defendi, ne opinionem male agentium ex indiscretę defensionis ausu in nos vllo modo transferamus: sed quantũ decet Ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo quibus valetis succurrite, vt & illis opem feratis, & opinionem sanctæ ecclesiæ non inquinetis.

Cau. 14. q. 6. Hi qui.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Visitationem Messenatensis Ecclesiæ iniungit.

Caput XXV.

Epist. 25.

COgnoscentes Messenatem Ecclesiam sacerdotis regimine destitutam, visitationis eiusdem Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solemniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerisque, vel quicquid aliud est in patrimonio eiusdem à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideo charitas tua ad prędictam Ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus plebem, clerúmque eiusdem Ecclesiæ admonere festinet, vt remoto contentionis diuerso studio, vno eodémque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, & cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. Commonentes etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri: prouisurus ante omnia ne huc cuiuslibet conuersationis vel meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti Messanæ.

De eligendo episcopo. Caput XXVI.

Epist. 26. COgnoscentes Ecclesiam vestram sacerdotis regimine destitutam, curæ nostræ fuit visitationem eiusdem Ecclesiæ, fratri & coëpiscopo nostro Fortunato solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriisque à quoquam vsurpari patiatur. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire, & remoto strepitu, vno eodémque consensu talem vobis præficiendum expetere sacerdotem, qui & à venerandis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus valeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et non solùm ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehetur, verumetiam vos nullis intercessionibus veniam promereri posse cognoscite, sed omnes quos ex vobis de laica persona aspirasse constiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Antonio subdiacono, & Dominico abbati atque presbytero aparibus.

De concordia facta inter Ecclesias & monasteria. Ca. XXVII.

Epist. 27. SIcut graue & plenum vituperationis est, inter personas omnipotenti Deo militantes, de secularibus negotiis ortam diu controuersiam permanere: ita laudabile & studio est religioso conueniens, terrenis gratã Deo pacẽ præferre cõpendiis, & ex rebus transitoriis mensura super charitatis lucra mercari. Et ideo quia de possessionibus Faiani, Nasusiani, & Labiniani, positis in prouincia Sicilia territorio Panormitano, de quibus inter præpositos monasterij sanctorum Maximi & Agathæ, quod Lucusianum dicitur, & è diuerso administratores Xenodochij in hac vrbe constituti, quod Valerij nuncupatur, longa se traxit contentio: nunc verò inter te Antonium subdiaconũ nostrum memorati Xenodochij præpositum, & è diuerso dilectissimum filium nostrum Dominicum abbatem atque presbyterum dicti monasterij pactis interuenientibus salubris processit, Deo authore, decisio: igitur necesse est vt omnis discordiæ possit occasio præueniri, & ea quæ gesta sunt, interueniente authoritate firmari. Proinde per huius præcepti seriem hoc decernendum esse perspeximus, vt omnia instrumenta, vel quicquid est aliud quod partibus, quod absit, ad iudicem contra se venire cupientibus quoquo modo vel ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocunque priuilegio poterat ministrare, sit, sicut & vos positis, vacuũ, & omni virtute cassatũ, & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validũ perpetuúmque robur obtineat. Cui si quid fortè incuria vel imperitia minus firmitatis incertum est, vires plenissimæ munitionis & soliditatis ex hac nostra authoritate suscipiat, nec superesse aliquid valeat, vnde ea quæ religiosos studio prouidè, vt oportuit, ac pacificè terminata sunt ne quocunque tempore quicquam dubietatis incurrant: sed omnia quæ in eisdem pactis tenentur adscripta, firma, illibata, & sine aliqua refragatione persistant, quatenus amota penitus totius altercationis materia, inter eos quos charitatis immutabiliter decet manere concordia, nulla queat deinceps litigiosæ contentionis occasio generari. Pro munitione verò suprascripti monasterij memorato Dominico abbati atque presbytero præceptum simile dedimus.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

De contentione Adeodatæ & matris eius. Cap. XXVIII.

Epist. 28. QVæ sit Adeodatæ ancillæ Dei, latricis præsentium, aduersus Fidentiam matrem suam querimonia, ex pagina petitionis oblatæ quæ tenetur in subditis, fraternitas vestra cognoscit. Et quoniam æquitatis censura admonet, vt maximum conuersis, salua ratione, episcopale debeat esse solatium, idcirco his fraternitatem vestram epistolis adhortamur, vt prædictam matrem ipsius ad se faciat euocari, & tranquilla ei adhortatione suadeat, vt facere sponte non desinat quod legali potest ratione compelli: quatenus nec illa affligi, nec ista videatur præiudicium sustinere. Quæ si, quod non credimus, admonitionem vestram differre voluerit, prędictæ Adeodatæ religiosæ contra eam tuitionem impendite, atque vestris eam solatiis apud iudicem, vel quocunque vsus exegerit, instantiùs adiuuate. Et ita in exequendam vos hanc causam impendite, vt legali ratione constricta, inuita vrgeatur facere quod sponte postponit. Memoratam verò latricem fraternitas vestra ita seruata æquitate habeat in omnibus commendatam, vt vobis ei tuitionem impendentibus, in eo quem assumpsit habitu sine aliqua, Deo protegente, concussione permaneat.

Gregorius Antonio subdiacono Campaniæ.

De massa Veneris Stephano abbati restituenda. Ca. XXIX.

Epist. 29. AEquitatis ius exigit, vt hoc quod à prædecessoribus nostris cognita veritate est redditum, nostra indebitè denuò Ecclesia tenere non debeat: ne, quod omnino contra religiosum constat esse propositum, non vera, sed imaginaria ac magis dolosa fuisse restitutio videatur. Et ideo quoniam Stephanus abbas monasterij sancti Marci, quod cõstitum iuxta muros Spoletanæ ciuitatis esse dignoscitur, questus est nobis massam Veneris in prouincia Campania sitam, territorio Minturnensi ei beatæ memoriæ decessoris nostri Benedicti redditam præceptione cognouimus, ab Ecclesia nostra nunc indebitè detineri: idcirco hac tibi authoritate præcipimus, vt si manifestè ab Ecclesiæ nostræ hominibus detinetur, in iura eam prædicti monasterij sine aliqua mora vel altercatione restituas. Si verò non à nostris, sed à quibusdam forsitan extraneis detinetur, strenua te agere sollicitudine volumus, vt in iure modis omnibus memorati debeat monasterij reformari: quatenus & ipse quod suum est, te solatiante sine aliqua fatigatione recipiat, & alter de dispendio monasterij iniustè lucrum non habeat.

Gregorius Fausto.

De ministeriis Ecclesiasticis à filio Constantij recipiendis.

Caput XXX.

Epist. 30. SIcut res Ecclesiasticæ competentibus personis sine aliqua sunt dilatione reddendæ, ità restituendis adhibenda cautela est, vt nulla posit postmodum ex ipsa nasci restitutione molestia. Et ideo quoniam tempore quo quondam Consentius defensor paternæ gloriæ vestræ, commissi sibi patrimonij Campaniæ curam gessit, ministeria Ecclesiæ Vulternæ, quæ erat pro peccatis clero & pontifice destituta, apud se propter iniunctam sibi sollicitudinem tulisse dignoscitur, quæ vos nunc reddere sine nostro consensu dubitare cognouimus: ea propter bis vos hortamur epistolis, vt ea Antonio subdiacono sub depositi emissione restituere fine aliqua difficultate debeatis, quatenus & res Ecclesiæ in tuto apud eos quos conuenit habeantur, & gloria vestra ab omni dubitatione sit libera.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De ministeriis Ecclesiæ Vulternæ. Caput XXXI.

Epist. 31. COmperimus ministeria Ecclesiæ Vulternæ, quæ Consentius defensor propter iniunctam sibi sollicitudinem deficiente clero vel episcopo eiusdem Ecclesiæ tulerat, apud hæredem ipsius remansisse. Et quia gloriosum virum Faustum filium ipsius ea reddere sine nostro consensu dubitare cognouimus, nostris eum hortati sumus epistolis, vt experientiæ tuæ ministeria eiusdem Ecclesiæ reddere sine dubietate aliqua debuisset. Et ideo experientia tua ministeria ipsa sub depositi emisione suscipiati, atque in tuto habere studeat, & modum ac qualitatem ipsorum nobis facta notitia omni subtilitate innotescat.

Gregorius Andreæ.

De infirmitate eius, & quòd flagellat Deus omnem filium quem recipit. Caput XXXII.

Epist. 32. AVdiens quòd gloriam vestram vehementer afflixerit luctus & ægritudo, valde condolui. Sed protinus agnoscens quòd te moribus perfectè reliquerit, dolorem mox in lætitiam verti, magnásque omnipotenti Deo gratias retuli: quia percussit, vt sanaret: afflixit, vt ad gaudia vera perduceret. Hinc enim scriptum est: Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. (Heb. 12.) Hinc per se metipsam veritas dicit: Pater meus agricola est, & omnem palmitem (Ioan. 15.)

palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & eum qui fert fructum, purgat eum, vt fructum plus afferat. Palmes enim infructuosus tollit, quia peccator funditùs eradicatur. Palmes verò fructuosus purgari dicitur, quia per disciplinam reciditur, vt ad vberiorem gratiam perducatur. Sic enim spicarum grana tribulis attrita, aristis & paleis nudantur: Sic oliuæ prelo pressæ, in olei pinguedinem defluunt. Sic botri vinearum tunsi calcibus, in vinum liquescunt. Gaude igitur bone vir, quia in hoc flagello tuo & prouectu conspicis quòd ab æterno iudice amaris. Præterea filiam meam gloriosam coniugem vestram mea peto vice salutari. Omnipotens autem Deus cœlesti vos protectione custodiat, vósque & modò consoletur de largitate donorum, & postmodum de retributione premiorum.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

De presbyteris & diaconis Aldioni ordinandis. *Ca.* XXXIII.

Epist. 33.

QVoties ea quæ hortari nos conuenit, postulamur, moras ad concedendum facere non debemus, ne differre bona desideria, quæ magis fouenda sunt, videamur. Et ideo quia gloriosus Aldio magister militum in ciuitate ipsius presbyteros vel diaconos omnino, sicut suis nobis epistolis indicauit, desiderat ordinari, eos qui ad cõsecrandum eliguntur, fraternitas vestra diligenter inquirat. Et si nihil est quod canonicè eorum ordinationem impediat, Deo illos propitio studeat ordinare. Cum quibus nos etiam loqui conuenit, vt adhortationis suæ sollicitudine degentem illic populum ab infidelitate reuocare, ac contendant à gentilium cultu suspendere, atque eos in omnipotentis Dei doceant timore persistere, & præmia æternæ vitæ diligere: quatenus hæc consecratio & illis ante Deum ad gloriam, & habitanti illic populo proficiat ad salutem.

Gregorius Constantio Mediolanensi.

De pecunia Virgilio præstita. *Caput* XXXIIII.

Epist. 34.

QVamuis ita fraternitas vestra conuenienti sibi grauitate discreta sit, vt non admonita, sed ex se quid cui sit impendendum intelligat: tamen quia lator præsentium Ioannes vir memorandus, qui præfecturæ vices illic acturus aduenit, nostra se petiit epistola commendari: sanctitas ei vestra, dum necesse fuerit, salua ratione præsidium sui fauoris impendat, & ita eum sacerdotaliter studeat suis solatiis adiuuare, quatenus vobis præsentibus nec aliorum debeat iniustè oppressionibus laborare, nec ipse aliis contra rationem grauis existat. Quia verò peruenit ad nos, quòd Virgilius qui vices illic ante hunc præfecturæ gessit, per scriptorum nostrorum occasionem, quibus eum petitione eius cõpulsi commendauimus, mutuas à vobis, vt ita dicamus, pecunias exegisset, ægrè, si verum est sustinemus: vt hoc non ex se, sed quasi per nostram epistolam obtineret. Et ideo fraternitatem tuam scire necesse est ita sibi à nobis eos qui hoc exigant commendari, vt eis adesse inquantum possibile & iustum est debeat, non tamen vt Ecclesiæ suæ huius rei occasione aliquod grauamen imponat.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Iudæis & Christianis mancipiis. *Cap.* XXXV.

Epist. 35.

COgnoscentes qualis fraternitatem vestram zelus pro Christianis mancipiis, quæ Iudæi de Galliarum finibus emunt accenderit, adeò nobis sollicitudinem vestram placuisse signamus, vt inhibẽdos eos ab huiusmodi negotiatione nostra etiam deliberatio iudicaret. Sed Basilio Iudęo cum aliis Hebræis veniente comperimus, hanc illis à diuersis iudicibus reipublicæ emptionem iniungi, atque inuenire vt inter paganos & Christiani pariter comparẽtur. Vnde necesse fuit ita causam ordinatione cauta disponi, vt nec mandantes frustrari, nec hi qui contra voluntatem suam se inquiũt obedire, aliqua sustineãt iniustè dispendia. Proin fraternitas vestra hoc vigilanti sollicitudine obseruari ac custodiri prouideat, vt reuertẽtibus eis de præfata prouincia Christiana, mãcipia quæ ab ipsis adduci contigerit, aut mandatoribus contradantur, aut certè Christianis emptoribus intra diem quadragesimum venundentur. Et trãsacto hoc dierum numero, nullus apud eos quolibet modo remaneat. Si autem quædam ex eiusdem mancipiis talem ægritudinem fortasse incurrerint, vt intra statutos dies vendi non valeant, adhibenda sollicitudo est, vt dum saluti fuerint pristinæ restituta, similiter modis omnibus distrahantur: quia rem quæ culpa caret, ad damnum vocari non conuenit. Quoniam verò quoties nouum quid statuitur, ita solet futuris formam imponere, vt multis dispendiis præterita non commodent, si qua apud eos mancipia de emptione anni præteriti remanserunt, vel à vobis nuper ablata sunt, dum apud vos sunt posita, ea habeant alienandi licentiam: ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere, quod eos dignum est postmodum vetitos sustinere. Nuntiatũ præterea nobis est, suprascriptum Basilium filiis suis Deo propitio Christianis quædam mancipia ad hoc velle titulo donationis concedere, vt ei huius occasionis obtentu, domini solummodo nomine ablato deseruiant, & post hoc si ad Ecclesiam confugiendum fore crediderint, vt fieri debeant Christiana, non in libertatẽ, sed eorum dominio, quibus antea donata sunt, vendicentur. In qua re fraternitatem vestram decenter conuenit vigilare. Et si qua filiis suis mancipia donare voluerit, vt cuncta fraudis tollatur occasio, fiant modis omnibus Christiana, & in domo eius non maneant, sed cùm res exegerit, vt eorum debeat vti solatiis, hoc illi iubeantur impendere, quod etiam à suis filiis ei decet, & propter Deum conuenit exhiberi.

Gregorius Chrysantho episcopo Spoletano.

De monachis ab eo non defensis. *Caput* XXXVI.

Epist. 36.

CVm sit proprium disciplinæ ab illicitis prohibere, & excessus culpas salubriter resecare, studiosè eius seruanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deueniunt, dum alter destruit quidquid ea custodiendo alter ædificat. Valentinus itaque presbyter questus est nobis, quia si monachus monasterij ipsius exigente culpa fuerit communione priuatus, ad loca vestra se conferat, & communionem sine aliqua reseruatione percipiat. Quòd si ita se res habet, quoniam non solum regularis ordo dissoluitur, sed etiam perditionis ex hoc materia ministratur, qui sub vobis sunt presbyteris districtè ac sollicitiùs interdicere vos necesse est, vt hoc facere de cætero non præsumant. Sed si fortè iniustè se excommunicatum quis queritur, fraternitas vestra & subtili indagatione cognoscat, & ita causam cognita veritate disponat, vt nec iniustitia diu insontis afflictione præualeat, nec disciplinæ vigor aut frangi, aut ex indiscreta valeat præsumptione dissolui. Et pariter suprascriptus presbyter nobis questus est diaconum quendam duo iuris sui sub hac conditione manumisisse mancipia, vt monachi fieri, & in eodem monasterio debuissent, vbi ipse fuerat, permanere, adiicientem vt si quis contra facere præsumpsisset, iugo iterum seruitutis per omnia subderetur, atque vnũ ex eis hanc omnino conditionem despexisse, & monasterium temerario ausu deseruisse, atque se inter clericos sociasse. Fraternitas igitur vestra & hoc subtili indagatione discutiat, & si ita repererit, sic sacerdotali se zelo hac in re decenter exhibeat, vt nec illi monasterium deserẽdi facultas sit, & manumittentis voluntas nihilominus conseruata, aliqua præteriri excusatione non valeat.

Gregorius Anthemio subdiacon.

De Mauro multis debitis obligato. *Caput* XXXVII.

Epist. 37.

MAurus præsentium portitor in quadringentis solidis quasdam merces à Felice viro memorãdo se asserit suscepisse, atque promisisse sex siliquas per solidum lucri causa persoluere precij. Qua lucri quantitate in vnum congesta, duas se cautiones, id est, vnam de quadringentis quinquaginta, & alteram de quinquaginta solidis emisse, spondens certo tempore quod debeat exsoluere. Sed quia, vt perhibet, in eisdem mercibus passus est non leue dispendium, & restitutis quadringentis decem solidis quod reliquũ lucri est implere cõpellitur, atq; ex hoc maiori se necessitati ac potius desperationi ingemit subiacere, & propterea aliquo sibi subueniri petit auxilio: experientia tua, si ita est apud magnificum filiũ nostrum vnà cum reuerendissimo fratre & coëpiscopo nostro Fortunato, ac glorioso filio nostro Maurentio magistro militũ, quia & ipsi scribimus, agere studeat, vt hac in re,

ſicut Chriſtianum decet & nobilem, plus benignus quàm rigidus, plus miſericors eſſe debeat quàm diſtrictus, & lucrum de damno alterius non expectet, ſed recepta precij ſit ſorte contentus: quatenus quicquid pauperi ceſſerit, omnipotens ei Deus multiplicata, ſicut promiſit, reſtitutione compenſet. Ita ergo ſtudioſè experientia tua agat, vt illi modis omnibus hoc pro mercede ipſius imponere, & hunc ab afflictione poſſit obligationis exuere.

Gregorius Romano defenſori Siciliæ.

De Gaudioſi penuria ſuſtentanda. Caput XXXVIII.

Epiſt. 38.

DIuinorum nos admonent eloquia præceptorum, neceſsitatem patientibus, Eccleſiaſticum præbere ſubſidium. Quia ergo dilectiſsimus filius noſter Cyprianus diaconus Gaudioſum defenſorem ſedis noſtræ, qui Syracuſis degere comprobatur, paupertatis aſſeruit inopia conſtringi: idcirco experientiæ tuæ præſentium authoritate mandamus vt à præſenti ſecunda indictione ſex ſolidos annis ſingulis ei dare nõ differas: vt & ille huius remedij ſolatio potiatur, & tu quod dederis tuis ſine dubio noueris rationibus imputãdum.

Gregorius Romano defenſori, Fantino defenſori, Sabino ſubdiacono, Adriano notario, Felici ſubdiacono, Sergio defenſori, Bonifacio defenſori, a paribus & ſex patronis.

Epiſt. 39.

Vt epiſcopi cum mulieribus non habitent. Cap. XXXIX.

QVia ſicut cauta prouiſio, culparum vias obſtruere, & nouit quæ ſunt noxia declinare: ita neglectus pater exceſsibus, & quæ ſunt cauenda ſolet incurrere, magnam ſollicitudinis oportet curam impendere, & fratrum ſacerdotúmque noſtrorum opinioni pariter & cautelæ proſpicere. Peruenit autem ad nos quoſdam epiſcoporum ſub prætextu quaſi ſolatij in vna domo cum mulieribus conuerſari. Et ideo ne per hoc aut ſubſannatoribus iuſta obtrectationis deſit occaſio, aut facilem antiquus humani generis inimicus materiam deceptionis aſſumat, huius tibi ſerie præceptionis iniungimus, vt ſtrenuum te ſtudeas ac ſollicitum exhibere. Et ſi qui epiſcoporum, quos commiſsi tibi patrimonij finis includit, cum mulieribus degunt, hoc omnino compeſcas, & de cætero eas illic habitare nullo modo patiaris, exceptis eis quas ſacrorum canonum cenſura permittit: id eſt matre, amita, germana, & aliis huiuſmodi, de quibus praua non poſſit eſſe ſuſpicio. Melius tamen faciunt, ſi etiam à talium ſe co habitatione cõtineãt. Nam legitur quòd beatus Auguſtinus nec cum ſorore habitare† cõſueuerit, dicens: Quæ cum ſorore mea ſunt, ſorores meæ non ſunt. Docti ergo viri cautela magna nobis debet eſſe inſtructio. Nam incautæ præſumptionis eſt, quod fortis pauet, minus validum non timere. Sapienter enim illicita ſuperat, qui didicerit etiam non vti conceſsis. Et quidem nos nullos in hoc nolentes adſtringimus, ſed ſicut facere ſolent medici, & ſi ad tempus triſtem curam, tamen pro ſalute dictamus. Et idcirco neceſsitatem non imponimus, ſed ſi imitari doctum ſanctúmque virum elegerint, ipſorum voluntati relinquimus. Tua igitur experientia, vt ſeruari debeant quæ prohibendã mandauimus, ſtudiũ & ſollicitudinem gerat. Nam ſi aliter poſtmodum inueniri contigerit, non leue ſe apud nos nouerit periculum incurſuram. Præterea curæ tuæ ſit eoſdem fratres noſtros epiſcopos adhortari, vt ſubiectos ſibi in ſacris videlicet ordinibus conſtitutos, quod ipſi ſeruant, ac ſimilitudinem ſui modis omnibus ſeruare commoneant: hoc tantummodo adiecto, vt hi, ſicut canonica decreuit authoritas, vxores quas caſtè debẽt regere, non relinquant.

† Conſenſerit.

Gregorius Romano defenſori.

De Calixeno filio Stephaniæ. Caput LX.

Epiſt. 40.

MEnſe Nouembrio præſentis ſecundæ indictionis, experientiæ tuæ præceptione noſtra mandauimus, vt Calixeno filio Stephaniæ domum Catinæ poſſeſsionis, quã Ammonia auia eiuſdem Calixeni Eccleſiæ noſtræ facta donatione contulerat, reddere ei donationem eandem tandem debuiſſes. Quod hac, vt dicitur, excuſatione facere diſtuliſti, quia notitia eiuſdem donationis non eſſet de pollicitis caraxata. Quod incongruè te dixiſſe cognoſcas, dum admunitionem tuam præcepti noſtri pagina poſſet valde ſufficere. Proinde præſenti authoritate ſuſcepta, prædictam domum & donationem antefato Calixeno orphano ſine mora reſtitue. Nam quod iuſtum & ipſe ſentias nouimus, & nos tamen prædicto eidem orphano ſupradictam domum ex benignitate largimur.

Gregorius Agilupho regi Longobardorum.

Gratias agit de pace facta. Caput XLI.

Epiſt. 41.

GRatias excellentiæ veſtræ referimus, quia petitionem noſtram audientes, pacem quæ vtriſque eſſet partibus profutura, ſicut de vobis confidentiam habuimus, ordinaſtis. Ex qua re excellentiæ veſtræ prudentiam & bonitatem valde laudauimus, quia pacem diligendo, Deum vos qui author eſt ipſius, amare monſtraſtis. Nam ſi, quod abſit, facta non fuiſſet, quid aliud agi habuit, niſi vt cum peccato & periculo partiũ, miſerorũ ruſticorũ ſanguis, quorũ labor vtriſq; proficit, funderetur? Sed vt prodeſſe nobis eandem pacẽ ſentiamus, quemadmodum à vobis facta eſt, paterna charitate ſalutantes petimus: vt quoties ſe occaſio dederit, ducibus veſtris per diuerſa loca, & maximè in his partibus conſtitutis, veſtris præcipiatis epiſtolis, vt hanc pacem, ſicut promiſſum eſt, purè cuſtodiant, & occaſiones ſibi aliquas non quærant, vnde aut contentio quædam, aut ingratitudo naſcatur, quatenus voluntati veſtræ amplius agere gratias valeamus. Latores verò præſentium, ſicut re vera homines veſtros, in eo quo decuit affectu ſuſcepimus, quia iuſtum fuit vt viros ſapientes, & qui pacem factam Deo propicio nuntiauerunt, cum charitate & ſuſcipere & dimittere deberemus.

Gregorius Theodelindæ Longobardorum reginæ.

Gratias refert de pace facta. Caput XLII.

Epiſt. 42.

QVia excellentia veſtra ad faciendam ſe pacem ſtudioſiùs & benignè, ſicut ſolet, impenderit, renuntiante filio noſtro Probo abbate cognouimus. Neque enim aliter de Chriſtianitate veſtra fuerat confidendum, niſi quia in cauſa pacis laborem & bonitatem veſtram modis omnibus monſtraretis. Vnde omnipotenti Deo gratias agimus, qui ita cor veſtrum ſua pietate regit, vt ſicut rectam fidem tribuit, ita quoque placita ſibi vos ſemper operari concedit. Non enim excellentiſsima filia de ſanguine qui ab vtraque parte fundendus fuerat, paruam te credas acquiſiſſe mercedem. Ex qua re voluntati veſtræ gratias referentes, Dei noſtri miſericordiam deprecamur, vt bonorum vobis vicem in corpore & in anima hîc & in futuro compenſet. Salutantes præterea paterna dilectione hortamur, vt apud excellentiſsimum coniugem veſtrum illa agatis, quatenus Chriſtianæ reipublicæ ſocietatem non renuat. Nam ſicut & vos ſcire credimus, multis modis eſt vtile ſi ſe ad eius amicitias conferre voluerit. Vos ergo more veſtro, quę ad gratiam partium pertinent, ſemper ſtudete, atque vbi cauſa mercedis ſe dederit laborate, vt bona veſtra amplius ante omnipotentis Dei oculos commendetis.

Gregorius Felici in Sicilia.

De reuerentia & iuſtitia Ioannis epiſcopi. Caput XLIII.

Epiſt. 43.

CVm reuerendiſsimi fratris noſtri Ioannis epiſcopi bene nobis nota ſit grauitas, mirari nos gloriæ veſtræ valde fecit epiſtola, quòd nihil eum ſecundum admonitionem noſtram facere voluiſſe ſignificabat. Et quidem durum nobis videbatur, aut vobis non credere, aut de illo talia ſuſpicari: quippe cuius cogniti nobis mores & actio tale non permittebant habere iudicium. Cùm ergo noſter animus dubius in vtroque penderet, comperimus eum inter vos & Eccleſiam ſuam voluiſſe eſſe iudiciũ, ſed veſtram magis gloriam diſtuliſſe. Quod negare neque homo veſter lator præſentium potuit. Et contriſtati ſumus cur gloria veſtra quæ iudicium refugit, contra eum queri voluerit, poſtquam conſtat, quia quod rationis fuit, vel vltrò, vt ſcripſimus, obediuit. Nec ei ſcribere iterum neceſſarium erat, ne diſtuliſſe prius ſecundũ animum videretur. Sed ne vos contriſtare forſitan videremur, ex abundanti rurſus præuidimus ſcribendum. Et quoniam certi ſumus quia quicquid æquitas ordinauerit, facere nõ recuſet, oportet vt gloria veſtra animos ſuos cõtra eius inuidiã nõ accendat, ſed ſtudeat inire iudicium, in quo vna eadémque

démque cognitione & momenti & proprietatis causa valeat distingui. Nam nos venire ad iudicium cupienti, præiudicialiter scribere quędã nõ possumus: quia ita nos vni parti accommodare decet auditum, vt tamen alteri, præsertim inauditæ allegationis, sine dubio rem integrã reseruemus. Et ideo agite, sicut diximus, vt negotiorum vestrorum merita veritate cognita iudicij censura definiat. Nam dum nullum velimus præiudicium sustinere, multo magis vobis, sicut reuera filiis, volumus seruari quod iustum est.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De possessionibus iniustè peruasis. *Cap. XLIIII.*

Epist. 44.

ANte aliquantum temporis filius noster vir gloriosus Felix, suis nobis epistolis questus est, quarundam possessionum suarum fines ab hominibus Ecclesiæ vestræ violenter esse peruasos, & nullam se apud vos inuenire iustitiam. Sed nobis incredibile visum est, hoc aut vobis esse præsentibus perpetratum, aut certè si ad aures vestras peruenit, non fuisse correctum. Ne tamen eius prætermittere querimoniã videremur, fraternitati vestræ scripsimus, vt aut ea si vera essent compesci, aut certè actores Ecclesiæ suæ cum eo faceret subire iudicium. Post hęc verò hominem cum epistola ad nos dirigẽs, indicauit nihil vos facere voluisse. De qua re, scientes sanctitatis vestræ discretionem, dum noster animus dubitaret, cõperimus illum magis distulisse. Nã vos paratos extitisse, vt debuisset esse iudiciũ. Et quamuis hac de causa denuò vobis non fuerat scribendum, quippe quia ea quæ rationis sunt, ante vos manifestũ est facere voluisse: tamen ne querelam ipsius neglexisse forsitan videamur, hanc ad vos idcirco epistolam dedimus, hortãtes vt cum eo etiam nunc mora postposita, vestros ad iudicium homines trãsmittatis, in quo & momenti & proprietatis valeat quęstio terminari, vt posthac, nec ille habeat quod queratur, nec Ecclesia vestra tenere aliquid prę iudicialiter videatur. Quia verò homo quẽ ad nos misit, schedam cõpromissi ac iudicati protulit, vbi legebatur possessionem eam quæ Asinaria dicitur, quam ab hominibus vestris inuasam nuper asseruit, decessoris vestri recordandæ memoriæ Maximiani temporibus esse ex iudicio restitutam: necessarium esse præuidimus eius exemplar transmittere, & ideo si ita actũ manifestè cognoscitis, si possessio ipsa decessore vestro cõsentiente restituta est, & à dicto viro possessa, sine aliqua eam facite contentione restitui, manente scilicet proprietatis sicut in eodem iudicio constitutum est quęstione. Si verò aliter est, & hoc pariter iudicij necesse est deffinitione distingui. Hæc igitur omnia ita fraternitas vestra indita sibi trãquillitate sine aliqua mora fieri prouideat, quatenus nec contra vos murmur excitetur inuidiæ, nec vobis prædictus vir importunus denuò cogatur existere.

Gregorius Sergio defensori.

De Panthaleone notario & substantia auunculi eius.

Caput XLV.

Epist. 45.

QVia Panthaleo notarius sit in Ecclesiasticis vtilitatibus occupatus, experientia tua nõ habet incertum. Et ideo quia Ioãnes auunculus Megalis socrus ipsius nullo alio proximiore existente obiisse intestatus, & sine filiis memoratur, nec per absentiã generi sui illa damnũ possit incurrere: quia, si ita est, lex prædictã mulierem ad intestati auunculi successionẽ vocare dinoscitur: hac tibi præceptione iniungimus, vt reuerendissimũ fratrem & coëpiscopũ nostrum Vitalianum atque Bonifaciũ notariũ in solatio tuo adhibeas, & quascunque res eum qui defunctus est constiterit reliquisse, sub breui annotari, quousq; prædictus Panthaleo redeat in totũ studiosè facere debeas. Quod vt melius possis implere, filiũ nostrum Ioannẽ virum memorandum tribunum in tuo pariter stude adhibere solatio. De quo omnino cõfidimus, quia si ei voluntatẽ nostram prodideris, deuotè se tibi accommodare non deneget. Pariter etiam studij tui sit, quoniam quædam apud se sacreta prædictus Ioannes habuisse ministeria perhibetur, & ea diligẽter inquirere, & cum omni cautela in tutum facere, nobísq; subtiliter quicquid inuentum fuerit indicare. Ita ergo experientia tua, hæc quæ scripsimus facere sollicitè ac vrbanè festinet, vt non possit esse culpabilis. Nam si negligẽdum esse putaueris, ita te nostros noueris motus incurrere, vt nulla te postmodum possis excusatione defendere.

Gregorius Sabino subdiacono.

De Bonifacio episcopo & clero suo accusato. *Caput XLVI.*

Epist. 46.

CLerus Ecclesiæ Regitanæ multa contra reuerendissimũ fratrem nostrum Bonifacium episcopum suum, data nobis petitione conquestus est, petens vt ad nos debuisset habere veniendi licentiam, quatenus causæ ipsæ hîc subtiliter probarentur. Sed quia nos interim prædictum fratrem nostrum hîc modò non præuidimus deducendum, visum nobis est illic deputare causam eandem cognoscendam. Et ideo mediis sacrosanctis Euangeliis experientia tua, vnà cum Paulino, Proculo, Palumbo vel Venerio, atque Martiano reuerendissimis fratribus coëpiscopísque nostris sine cuiusquam personæ respectu, tam clericorum querela, quàm aduersus suum, sicut diximus, habent episcopum, vel si quàm fortè ille contra eos habuerit, cum omni æquitate ac sollicitudine perscrutetur. Et quicquid in veritate cognouerit, nobis vnà cũm prædictis fratribus nostris subtiliter diligentérq; significet, vt renũtiatione vestra reddidit certiores, quid fieri debeat, decernamus.

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno.

De cura pastorali. De eo quòd non rectæ fidei homines ad sacros ordines minimè prouehi debeant. Et de obseruatione quatuor conciliorum. Et de damnatione Pelagij & Celestini.

Caput XLVII.

Epist. 47.

FRaternitatis tuæ scripta suscepi, professionem fidei rectæ seruantia: magnásque omnipotenti Deo gratias retuli, qui & immutatis gregis sui pastoribus, fidem quam semel sanctis patribus tradidit, etiam post eos immutabilem custodit. Prędicator autem egregius dicit: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. (1. Cor. 3.) Quisquis ergo cum dilectione Dei & proximi, fidei quæ in Christo est, firmitatem tenet, eundẽ Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum, Sperandum ergo est, quòd vbi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur ædificium. Ipsa quoque per se veritas dicit: Qui non intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascẽdit aliunde, ille fur est & latro: qui autem per ostium intrat, pastor est ouium. (Ioan. 10.) Qui paulo pôst subiicit dicens: Ego sum ostium. Ille ergo ad ouile ouium intrat per ostium, qui intrat per Christum. Ipse autem per Christum ingreditur, qui de eodem creatore ac redẽmptore humani generis vera sentit & prædicat, & prædicata custodit. Culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitũ gloriæ transitorij honoris. Curæ quoque suscepti ouilis solerter inuigilat, ne oues Dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient, aut maligni spiritus oblectamenta vitiorũ suadentes deuastent. Certè beatum Iacob qui pro vxoribus suis diu seruierat, dixisse meminimus: Viginti annis fui tecum, oues tuæ & capræ tuæ steriles non fuerunt. (Gene. 38.) Arietes tui gregis non comedi, nec captum à bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam, quicquid furto perierat, à me exigebas. Die noctúque æstu vrebar & gelu, fugiebat somnus ab oculis meis. Si igitur sic laborat & vigilat qui pascit oues Laban, quanto labori, quantísque vigiliis debet intendere, qui pascit oues Dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est, qui dignatus est fieri quod fecit. Ipse & infirmitati meæ, & tuæ charitati spiritum sui amoris infundat, atque in omni sollicitudine custodiat, circunspectionis oculum nostri cordis aperiat. Quod verò ad sacros ordines rectæ fidei veri perducantur, eidem omnipotenti Deo gratiæ sine cessatione soluendæ sunt, & pro vita piissimi & Christianissimi domini nostri Imperatoris, & tranquilissima eius coniuge, & mansuetissima sobole semper orandum est, quorum temporibus hæreticorum ora conticescunt: quia etsi eorum corda in insania peruersi sensus ebulliunt, Catholici tamen Imperatoris tempore praua quæ sentiunt, eloqui non præsumunt. Præterea dum de sanctorum Conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professa est. Sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia vrbe transmissus est, agnoui hoc, quòd quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem vr-

be existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita, omnino necesse est vt charitas vestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam Ecclesiam requirat, & qualiter in veritate se habeat, inueniat. Vel si placet, hinc dirigim⁹ quæ ab antiquitate seruata in scriniis habemus. Illa enim synodus quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit approbata, quæ sunt Celestini atq; Pelagij prædicamenta. Et cùm Celestinus atq; Pelagius in ea synodo sint damnati, quomodo poterāt illa capitula recipi, quorum damnabantur authores? Quia verò peruenit ad nos, in Orientis Ecclesiis nullum ad sacrum ordinem nisi ex præmiorum datione peruenire, nisi ita esse vestra fraternitas agnoscat, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, vt à subiectis sibi Ecclesiis errorem Simoniacæ hæreseos compescat. Nam, vt alia taceam, quales esse in sacris ordinibus poterunt, qui ad hoc non merito, sed præmiis euehuntur? Omnipotens Deus dilectionem tuam gratia cœlesti custodiat, & de iis qui sibi commissi sunt, fructum multiplicem ac mensuram superaffluentem ad æterna gaudia reportare concedat.

Gregorius Bonæ abbatissæ.

De monasterio eius in melius transmutando. Caput. XLVIII.

Epist. 48. Ecclesiastica damnum non sentit vtilitas, si res aliis competentes cognita veritate restituantur. Cognouimus itaque Ioannem quondam presbyterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui authore Deo deseruimus, in domo iuris sui posita in hac vrbe Roma iuxta thermas Agrippinas oratorium construxisse, atque illic quosdam reditus legati titulo reliquisse: in quo etiam oratorio seruorum Dei congregationem esse constituit. Et hæc omnia vt debuissent impleri, testamenti sui pagina sanctæ memoriæ Pelagio decessori nostro mandauerat. Sed quia morte occupatus hoc non occurrit implere, & domus ipsa cum horto suo ab actoribus nostræ Ecclesiæ detinetur, iustitiæ nos ratio vehementer incitat, huiusmodi piæ dispositionis arbitrium adimplere. Sed quoniam illic pro difficultate temporis noua seruorum Dei congregatio adhiberi non potuit, fœminarum saltem ibi congregationem constituendam esse decernimus, atque ideo & locum ipsum solenniter dedicare. Et quia monasterium tuum, vbi priùs fuisti, in ruinæ erat periculo constitutum, te illic cum congregatione tua consistere Deo annuente perspeximus: quatenus & in suprascriptæ domus monasterio iuxta voluntatem defuncti, Domino Redemptori nostro seruiens habitare congregatio debuisset, & imminens potuisses periculum euitare. Præterea considerantes antedicti presbyteri voluntatem, perpetuo illic tempore monasterium esse, atque ad eandem domum in integrum cum horto suo & rebus inferius designatis, quæ à testatore relictæ sunt, proprietatis iure constituimus pertinere, id est, massam Magulianensem cum apenditiis suis via Numentana miliario plus minus xj. tabernam in hac vrbe quæ est posita iuxta Palatinisios, & Salgamum positum ante domum supradicti monasterij. His igitur ita concessis atque dispositis, dilectio tua diligenter inuigilet, vt & Dei illic laudes salubri studio deuotissimè, vt moris est, celebrentur, & supradictæ res ad ius ipsius pertinentes, nulla te negligente occasione depereant. Hanc enim sollicitudinem non solum te, sed etiam eas quæ loco tuo successerint, in prædicto monasterio & rebus superius designatis constituimus nihilominus exhibere.

Gregorius Mariniano archiepiscopo Rauennæ.

De Ariminensi Ecclesia propt.r infirmitatem episcopi destituta. Atque hortatur ciues alium eligere. Caput XLIX.

Epist. 49. Qualiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis quam nostis impediente molestia, Ariminensis Ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognouit. Quem dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, vt si de eadem capitis qua detinebatur, molestia, melioratum se esse sentiret, ad suam auxiliante Domino reuerteretur Ecclesiam, datis indutiis in hoc quadriennio expectatus est. Quem dum monitu cleri ciuiumque illinc venientium, nosque precibus arguentium, instantiùs hortaremur, vt si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet: data in scriptis supplicatione nos petiit, vt

E quia ad eiusdem Ecclesiæ regimen vel susceptum officiū pro eadem qua detinetur molestia assurgere nullatenus possit, Ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde quia cunctarum Ecclesiarum iniūcta nos sollicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus huiusque ex sui impossibilitate renuntiatione compulsi, visum nobis est eidem Ariminensi Ecclesiæ debere episcopum ordinari, & datis ex more præceptis, clerum, plebemque eiusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendum sibi antistitem concordi prouisione concurrant. Hortamur igitur vt fraternitas vestra eum quem vno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat euocari, quem cauta ex omnibus examinatione discutite: Et si ea in eo quæ in textu heptatici morte mulctata sunt, minimè Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione eius nobis quidem vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina vestræ quoque addita testificationis epistola destinate, quatenus eiusdem à nobis Ecclesiæ disponente Domino consacretur antistes.

F

Gregorius Leoni episcopo in Corsica.

Propter infirmitatem episcopi sui præcipit alium eligendum. Caput. L.

Epist. 50. Pastoralis nos cura constringit, Ecclesiis sacerdotis moderamine destitutis, sollicita consideratione concurrere. Et ideo quia Ecclesia vestra diu sacerdotis proprij corporis, qua nostis impediente molestia, pastorali est regimine destituta, vestris precibus permoti, eundem episcopum non destitimus admonere, vt si ex eadem molestia se melioratum esse sentiret, ad suscepti sacerdotij debuisset remeare ministerium. Qui semel à nobis sæpiúsve commonitus, eadem vrgente molestia, nunc in scriptis nobis supplicatione porrecta noscitur intimasse, nullatenus se ad regimen eiusdem Ecclesiæ vel susceptum officium, impediente molestia, assurgere posse. Qua personæ eius desperatione compulsi, necessarium duximus de ordinatione nos eiusdem Ecclesiæ cogitare. Hortamur ergo vt vno omnes eodemque consensu, remoto strepitu, talem vobis præficiendum eligatis auxiliante Domino, sacerdotem, qui & venerandis canonibus nullatenus respuatur, & tanto ministerio dignus valeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solēnitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente, ad nos veniat ordinandus: quatenus Ecclesiæ vestræ, disponente Domino, proprium valeat habere sacerdotem. Volumus aut vt eùm quem vnanimitas vestra elegerit, ad fratrem & coëpiscopum nostrum Marianum Rauennam sine dilatione aliqua perducatis, vt ab eo subtiliter inquisitus atq; perspectus, ipsius quoq; ad nos veniens testimonio roboretur.

G

Gregorius Leoni episcopo in Corsica.

De eligendo episcopo in Arimino. Caput. LI.

Epistola 51. Pastoralis nos cura constringit, Ecclesiis sacerdotis moderamine destitutis, sollicita consideratione concurrere. Et ideo quia Ariminensis Ecclesia cui fraternitas vestra visitationis impendit officium, diu sacerdotis proprij, corporis qua nostis, impediente molestia, pastorali est regimine destituta, cleri vel ciuium precibus permoti, eundem episcopum non destitimus admonere: vt si ex eadem molestia se melioratum esse sentiret, ad suscepti sacerdotij debuisset ministerium remeare. Qui semel à nobis sæpiúsve cōmonitus, eadem vrgente molestia nunc in scriptis nobis supplicatione porrecta noscitur intimasse, nullatenus se ad regimen eiusdem Ecclesiæ vel susceptum officium impediente molestia assurgere posse. Qua personæ eius desperatione compulsi, necessarium duximus de ordinatione nos eiusdem Ecclesiæ cogitare. Hortamur ergo vt clerum, plebémque Ecclesiæ eiusdem sollicita debeatis admonitione compellere, vt sibi cum Domini auxilio talem præficiendum eligant sacerdotem, qui & aptus tanto ministerio valeat inueniri, & à venerandis canonibus nullo modo respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, vestrarum quoq; testimonio literarum huc sacrandus occurrat, quatenus Ecclesia ipsa proprium, auxiliante Domino, habere valeat sacerdotem.

H

Gregorius

Gregorius Anthemio Campano subdiacono.

De testamento Importuni, Attellanæ ciuitatis episcopi. Cap. LII.

Epi. 52.

Episcopum de rebus in Ecclesia cui præest, inuẽtis, vel post episcopatum acquisitis, testamẽtum facere non posse.

QVorumdam ad nos relatione peruenit, quòd Importunus, Atellanæ ciuitatis episcopus, dum de hac luce migraret, condito testamento in octo vnciis totius substantiæ suæ nurum suam hæredem instituerit, & Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur ergo experientiam tuam, vt sollicita inquisitione discutias, & quicquid Ecclesiæ ipsius esse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum quod eum ante episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid verò vel antè Ecclesiæ ipsius esse cognoueris, vel in episcopatus ordine prædictum episcopum acquisisse, in eiusdẽ Ecclesiæ cõseruetur dominio, nec quisquam exinde aliquid vsurpare qualibet occasione pręsumat. Clerum verò plebémque eiusdem Ecclesiæ cum omni te volumus instantia commonere, quatenus pręficiẽdum sibi sine dilatione aliqua eligant sacerdotem, qui clerum plebémque, vel res Ecclesiæ ipsius cauta regularíque valeat obseruatione disponere. Pariter etiam clerum, plebémque ipsi⁹ Ecclesiæ, vel aliarum quæ ei vnitæ sunt coràm instãtius cõmoneto: quatenus & ipsi omni mora dilationéque postposita, aptum sibi eligere debeant sacerdotem: ne diu & tali præsertim tempore, pastoris proprij sint regimine destitutæ.

Gregorius Secundino seruo Dei incluso.

De insidiis antiqui hostis. De Chalcedonensi synodo omnimodè recipienda. De Iba & Cyrilo. De ordinatione Apostolicæ sedis. De sacerdotalis officio post lapsum, si pœnitentia secuta fuerit, in pristinum gradum restituendo. De muneribus ab eo transmissis. De paruulorum animabus, quæ sine baptismo moriuntur. Et de imaginibus transmißis. Cap. LIII.

Epist. 53.

DIlectionis tuæ scripta suscepi, quæ in meo sensu, amoris melle condita sapuerunt. O quãta aspiratione vitæ plena sunt, quæ per gratiam spiritus proferuntur: Nõ in eis cultus eloquentiæ, non verborum typus apparebat, sed solam veritatis atque charitatis radicem tenentia, per omne quod locuta sunt, cœlestis patriæ amorem flagrabant. In eis verò tua à me dilectio petere studuit, vt ad hanc libellũ exhortatorium scribere deberem. Sed scire te necesse est fili charissime, quia tantis podagræ doloribus, tantísque curarum tumultibus premor, vt quamuis nunquam me aliquid fuisse reminiscar, valde tamen me videam nõ esse qui fuerim. Quòd autem tua se charitas & vltra ætatem quinquagenariam adhuc iuuenilibus desideriis asserit subiacere, in hoc quoque diuini oraculi implet præceptũ, quo scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Nec tamen dubito maiores te insidias hostis callidi perpeti, qui maiora cõtra eum bella præparasti. Tantò quippe ille deceptionis molimina ardentius exquirit, quantò te cœlesti patriæ feruentiùs inhiare cognoscit. Et nos quidam qui vitã cum pluribus ducimus, etsi formidolosi ac timidi, tamen quia cõtra antiquum hostem bella proposuimus, quasi in acie stamus. Vos autem qui solitariam vitam ducitis, quid aliud quàm monachos dixerim, qui feruore virtutis etiam ante aciem exire festinatis? Cur ergo eum non singulariter hostis impetat, à quo se impeti singulariter spectat? Et nos quidem qui inter homines viuimus, sępe per homines à callido hoste tentamur. Vos autem qui viã vitæ præsentis extra hominum frequentiam ducitis, tantò maiora certamina pati necesse est, quantò ad vos ipse tentationum magister accedit. Neque enim vacare orationibus ac laudibus Dei sine aliqua interruptione temporis potestis: quia etsi intentio continuè prompta est, ipsa tamen humanitatis infirmitas ad semetipsam relabitur, vt aliquando fessa iaceat, atque ab studij exercitatione torpescat. Antiquus verò hostis mox vt otiosam mentem inuenerit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus venit, & quædam ei de gestis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam verba indecenter cogitationi resonat, & si qua dudum turpiter acta sunt, eorum species oculis cordis apponit: vt quem de præsentibus non valet inquinare, de malis transactis violet. Et decepta mens sępe inde delectationem reparat, vnde diu iam se per pœnitentiam afflixit: ita vt verè cum Psalmista dicat: Computruerunt & deterioratæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Cicatrix quippe figura est vulneris, sed

Psal. 37.

sanati. Cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati vulnus, quod iam per pœnitentiam sanatum est, in delectatione sui animum concutit. Sæpe quod nunquam fecimus, per hostis callidi insidias cordis oculis videmus. Cúmque insensibiliter in hoc delectatio surripit, quamuis iam plangat quæ fecerat, tædet tamen infelicem animum quædam non fecisse quæ plangat. Hæ sunt cordis nostri tenebræ, quas in hac vita volentes nolentésque sustinemus. Quis contra hæc quærẽdus est, nisi adiutor in opportunitatibus in tribulatione? Valde autem libenter accepi quòd tua me charitas de sua dubitatione requisiuit, an Orientales Ecclesiæ, fidem atque doctrinam sanctæ memorię Leonis sequantur, ne fortasse earum sensus inter semetipsas pro trium capitulorum defensione diuisus sit. Vnde certam dilectionem tuam esse desidero, quia prædictæ sanctißimæ Oriẽtales Ecclesię vno sensu, vna doctrina, fidem eiusdem sanctæ memoriæ Leonis tenẽt, sanctámque Chalcedonensem synodum ita nobiscum custodiunt atque venerantur, vt nullus esse episcopus reputetur, qui eiusdem synodi defensor sectatórque non fuerit. Hinc est etiã quòd quoties in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas vicißim mittant, in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum aliis generalibus synodis custodire fateantur: sicut & nos auersamur, atque anathemate plectendos ducimus, qui de fide eiusdem synodi aliquid minuere, vel aliquid in ea addere præsumunt. Nam synodus quæ post eam generaliter facta est, idcirco à nobis recipitur, quia eiusdem synodi in omnibus sequax, honorem illius authoritatémque custodit. Vnde necesse est vt dulcißima mihi tua dilectio in hoc quòd præcipuè in bonis moribus viuit, quòd se per abstinentiam affligit, quòd doctrinæ Dei vehementiùs insistit, hoc studiosius cogitet, ne errorem schismaticorum sequens, à sancta vniuersali Ecclesia diuisa possit inueniri. Et qui tot labores proderunt, si in vnitate fidei inuenta non fuerint, quæ ante Dei omnipotentis oculos in bonis actionibus animam præcipuè custodit? Hinc enim dicitur: Vna est colũba mea, perfecta mea. Hinc ad Moysen Dominus dicit: Est locus penes me, & stabis supra petram. Quis est locus qui non sit in Deo, dum cuncta ab ipso per quem creata sunt continentur? Sed tamen est locus apud eum, videlicet sanctæ Ecclesiæ vnitas, in qua super petram statur, dum confeßionis eius humiliter soliditas tenetur. De quo loco subiungitur: Tunc videbis posteriora mea. In petra enim, id est, in sancta Ecclesia stantes, Dei posteriora videbimus, quando iam ea quæ in fine promissa sunt, cœlestis patrię gaudia contemplabimur. Peruersi autem homines qui trium capitulorum occasione reperta, Ecclesiasticam disciplinam fugiunt, de suis carnalibus actibus reprehendi pertimescunt, subesse sedis Apostolicæ præceptis nolunt, & nos quasi de fide reprehendunt, quam ipsi nesciunt. Et dũ neque in fide recti sunt, neque in bonis operibus intenti, student vt certare pro fide videantur, Sícque fit vt quotidię deteriores fiant, dũ in eis culpa grossescit, quæ quasi de zelo feruoris, videri etiã laudabilis appetit. Sed iuxta hoc quod scriptum est: Ex operibus eorum cognoscetis eos: vitam eorum tua charitas attendat, & meritum intẽtionis aspiciat. Vt enim dilectionis tuæ de eadem re breuiter loquar, sancta Chalcedonensis synodus vsque ad definitionem fidei, & prolationem canonum de generalibus causis locuta est. Nam post prolationem canonum, specialia episcoporum certamina sopire curauit. Epistola verò quam in ea reuerendißimus Ibas denegat suam, quòd in extrema parte synodi iaceat, agnoscis. Quæ videlicet epistola Nestorium inauditum, & inquisitione non facta damnatum asserit. Cyrillum verò in Apollinaris dogma cecidisse suspicatur. Et si totus superius textus prædictæ synodi legitur, quantum hæc epistola eidem synodo aduersetur, inuenitur: quia scilicet sancta synodus & Nestorium, sicut est, hæreticum denuntiat, & beatũ Cyrillum patrem catholicum veneratur. Epistola ergo quæ illum defendit qui à synodo dãnatus est, & illum accusat qui à synodo veneratur, proculdubio definitioni sanctæ synodi probatur aduersa. Sed quia eius defensores solent dicere quòd hãc Ibas eo tẽpore scripsit, quo adhuc Cyrillus propter duodecim capitula quæ necdum exposuerat, dubius habebatur,

Cantic. 6. Exod. 33. Ibidem. Matth. 7.

in ipſa hac epiſtola perpende: quia legitur quòd inter Orientales epiſcopos, & beatum Cyrillum pax fuerit celebrata. Si ergo poſt concordiam pacis, poſt ſatisfactionem amotæ dubitationis, hæc eadem epiſtola ſcripta eſt, conſtat quia non eſt catholica, quæ patrem catholicum, atque in toto ſynodi volumine laudatum, hæreticum appellat. Hæc paucis dixi, quia ex quibus præcipuè cauſis hac in re dubitationem tuam charitas habet, in epiſtolis non inueni. Et quia tua ſanctitas hoc à nobis requiſiuit, vt ſibi de ſacerdotali officio poſt lapſum reſurgendi authoritates ſcriberemus, dum ſe dicit de hoc canonum diuerſorum diuerſas ſententias inueniſſe, aliâs reſurgendi, aliâs nequaquam poſſe: ideo ſanctas nos generales ſynodos à Nicæna incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur: quia ipſam ſequētes, cæteræ in canonicis ſentētiis vnanimiter concordant. Nam & nos præcedentes patres ſequi debemus, qui authore Deo, à ſacra doctrina illorum non diſcordamus. A capite itaque incipientes, vſque ad quartum altaris miniſtrum, hanc formam ſeruandam cognoſcimus, vt ſicut minorem maior præcedit in honore, ita & in crimine: & quem maior ſequitur culpa, maiori plectatur vindicta, & ſic poſtea pœnitentia credatur eſſe fructuoſa.

Parte. 1. Diſtin. 50. c. Quia ſanctitas.

Quid enim prodeſt triticum ſeminare, & fructum illius non colligere? Aut domum conſtruere, & non illic habitare? Poſt dignam igitur ſatisfactionem credimus poſſe rediri ad honorem, dicente Propheta: Nunquid qui cadit, non adiiciet vt reſurgat? &: Qui auerſus eſt, non reuertetur? Et peccatori ait: In quacunque die conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eris. Vnde & Pſalmiſta ait: Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Ne proiicias me à facie tua, & Spiritum ſanctum ne auferas à me. Dum enim petiit, ne à Domino proiiceretur pro culpa ſua, alienam Rex & Propheta ſimul rapuiſſe vxorem tremefactus expauit, & Propheta indicante flagitium ſuum, pœnitentiam agens addebat: Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. Si enim condignam Deo pœnitentiam non feciſſet, nequaquam aliis prędicaret. Ait enim: Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te cōuertentur. Dum enim peccata proſpexit Propheta mundatus per pœnitentiam, non dubitauit prædicando curare aliena, & ſacrificium de ſemetipſo Deo offerre ſtuduit, cùm dicebat: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Ad hoc iſta ſufficerent, ſed omnis ſententia quò plus ſacræ ſcripturæ teſtimoniis confirmatur, faciliùs creditur. De hoc enim Propheta dicit: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. De hoc peccantibus dicitur: Peccator in quacunque die conuerſus ingemuerit, ſaluus erit: omnes iniquitates eius obliuioni tradentur. Si enim Redemptor noſter, qui peccatores non perdere, ſed iuſtificare venit, in obliuione peccantium delicta derelinquit, quis hominum condemnanda reſeruat, cùm Apoſtolus dicat: Si Deus iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Ad fontem miſericordiæ recurrentes, Euangelij proferamus ſententiam: Gaudeo, inquit, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm ſuper nonagintanouem iuſtis qui non indigent pœnitentia. Et ouem perditam, nonagintanouem non errantibus relictis, humero pij paſtoris ad ouile reportatam Dominus ipſe teſtatur. Si ouis perdita errans poſt inuētionem ad ouile humero reportatur, cur poſt pœnitentiam ad Eccleſiæ miniſterium lapſus non reuocetur? ſicut in Apocalypſi dicitur de miniſtro Eccleſiæ: Memento vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Quid enim eſt grauius, aut carnale delictum admittere, ſine quo pauci inueniuntur, aut Dei filium iureiurando negare? In quo tamen hunc ipſum beatum Petrum Apoſtolorum principem, ad cuius ſacrum corpus indigni ſedemus, lapſum eſſe cognoſcimus. Sed poſt negationem pœnitentia ſecuta eſt, & poſt pœnitentiam miſericordia data eſt: quia poſtea ab Apoſtolatu eum non expulit, qui antè quidem ipſum ſe negare prædixit. Tibi hæc fili chariſſime dicta ſufficiant, vt illum quem conſpicis delicta fletu delere, in conſpectu diuinitatis non dubites miſericordiam conſequi: quia ille peccatorem reuerſum non deſpicit, qui peccatores ſanguine ſuo redimere venit. De ordinationibus verò Apoſtolicæ ſedis pontificum, vtrum poſt beatiſſimum virum Hormiſdam aliqua ſint

Pſalm. 40. Pſalm. 50. Ezech. 18. Roma. 8. Luca. 15. Apocal. 2.

E addita, veſtra charitas requirit. Sed vſque ad Vigilij papæ tempora, expoſitas ordinationes præſulum eſſe cognoſcas. Aloam verò, thymiama, ſtyracem & balſamum, ſanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præſentium deferente tranſmiſimus. In extremo verò epiſtolæ quæſiſti quid eis reſpondendum ſit, qui dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui ſine gratia baptiſmatis moriuntur, dicens: Si corpus originali tenetur culpa, vnde anima quæ à Deo datur, rea erit, quæ adhuc in actuali delicto corpori non conſenſit? Sed hac de re dulciſſima mihi tua charitas ſciat, quia de origine animæ inter ſanctos patres requiſitio non parua verſata eſt: ſed vtrum ipſa ab Adam deſcenderit, an certè ſingulis detur, incertum remanſit. Eámque in hac vita inſolubilem faſsi ſunt eſſe quæſtionem. Grauis enim eſt quæſtio, nec valet ab homine comprehendi: quia ſi de Adam ſubſtantia anima cum carne naſcitur, cur non etiam cum carne moritur? Si verò cum carne non naſcitur, cur in ea carne quæ de Adam prolata eſt, obligata peccatis tenetur? Sed cùm F hoc ſit incertum, illud incertum non eſt: quia niſi ſacri baptiſmatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis eſt obſtricta. Hinc enim ſcriptū eſt: Non eſt mundus in conſpectu eius, nec vnius diei infans ſuper terram. Hinc Dauid ait: In iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipſa veritas dicit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non introibit in regnum cœlorum. Hinc Paulus ait: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Cur ergo infans qui nihil egit, in conſpectu omnipotentis Dei non valet eſſe mundus? Cur Pſalmiſta ex legitimo coniugio prolatus, in iniquitate cōceptus eſt? Cur niſi qui mundatus aqua baptiſmatis fuerit, mundus non eſt? Cur in Adam omnis homo moritur, ſi originalis peccati vinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo velut in radice putruit, & ariditatem traxit in ramis: & inde omnis homo cum peccato naſcitur, vnde primus homo permanere noluit G ſine peccato. De his autem ſubtilius & latius loqui debueram, ſed dum me & curarum* tumultus premunt, & harum portitor vt laxari debuiſſet, importunus extitit: vnde multa debui, pauca locutus ſum. Rogo autem omnipotentem Deum, vt ſua te gratia protegat, & beati Petri Apoſtolorum principis interceſsione à malis omnibus illæſum ſeruet, quatenus feruor cœleſtis deſiderij in tua mente quotidie ardentiùs excreſcat, vt ſemper nouus, & ſemper ſeipſo robuſtior ad cœleſtia præmia multipliciùs percipiēda pertingas. Tranſmiſi autem duos homiliarum codices, quas dixi in Eccleſia dum adhuc loqui præualerem: vt quia ipſe te videre, tibíque ſedulè colloqui non poſſum, charitati tuæ vel per ea quæ ſcribere valui, abſens non ſim. Exiguum quoque veſtimentum tranſmittere ſtudui, per quod tua charitas, quia Auſtrali in animo calore feruet, foris à corpore Arcturi frigus repellat. Peto autem vt pro me orare enixiùs debeas, vt tuæ interceſsionis ope, & à malis præſentibus eripi, & æternis merear gaudiis præſentari. Imagines quas tibi dirigendas per Dul- H cidum diaconum rogaſti, miſimus. Vnde valde nobis tua poſtulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem præ oculis habere deſideras. Ab re non facimus, ſi per viſibilia inuiſibilia demonſtramus. Sic homo qui alium ardenter videre deſiderat, aut ſponſam amans videre conatur, ſi contigerit eam ad balneum, aut ad Eccleſiam ire, ſtatim per viam incedenti ſe præparat, vt de viſione eius hilaris recedat. Scio quidem, quòd imaginem Saluatoris noſtri non ideo petis, vt quaſi Deum colas, ſed ob recordationem filij Dei in eius amore recaleſcas, cuius te imaginem videre conſideras. Et nos quidem non quaſi ante diuinitatem ante illam proſternimur, ſed illum adoramus quem per imaginem, aut natum, aut paſſum, ſed in throno ſedentem recordamur. Et dum nobis ipſa pictura quaſi ſcriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum noſtrum aut de reſurrectione lætificat, aut de paſsione demulcet. Ideóque direximus tibi ſurtarias duas, imaginem Dei Saluatoris, & ſanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorúmque Apoſtolorum Petri & Pauli continentes, per ſupradictum filium noſtrum, & vnam crucem, clauem etiam pro benedictione à ſanctiſsimo cor-

*Pſalm. 15. Ioan. 3. 1. Cor. 15. *cauſarum Nota de imaginibus.*

pore

pore Petri Apostolorum principis: vt per ipsum à maligno sis defensus, per cuius signum munitum te esse credis & ex eo te protegat, qui iuuenilia semper suggerit recordari, vt in bonis actibus perseuerans, alios in eius amore accendas, propter quem te fecisti haberi, vt vitæ huius mala quæque inimicus suggerit retroacta mentis prouentibus quasi facilius inardescas, pro cuius amore vitam etiam velis finire. Ipse quoque te protegat vsque in finem, qui cunctum mundum dignatus est redimere Iesus Christus Dominus noster, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Gregorius Adeodatæ illustri.

Eam ad superna meditanda corroborat. Cap. LIIII. Epist. 54.

MAgnam nobis læticiam gloriæ vestræ ingessit epistola, quæ æternæ vitæ desiderium vos habere signauit: sed quia huiusmodi studium fugitiua solet mundi gloria præpedire, hortamur vt mentis vestræ saluberrimam deliberationem res quælibet transitura non reuocet, nec ab incepto eam tramite deuiet. Sed magis supernæ patriæ amor accendat, præmia mansura sollicitent, & ad venturi Iudicis promissionem certa semper aspiret, atque ex temporalibus ęterna mercetur: vt ex hoc & in vera gloria esse, & inter matronas positis cœlestes adscribi. Reducite ad animos prosperitates temporum, multitudinem hominum, dignitatum pompas, matronarum gloriam, diuitiarum abundantiam. Attendite hæc omnia vbi vel quid facta sunt, & ex hoc pensate quòd nulla sint, & quia qui ista diligit, somniũ vigilans videt. Hæc itaque recordatio magna vobis debet esse instructio, quoniã pro magno diligi non debet quicquid fine concluditur. Illa ergo petenda, illa summopere diligenda sunt, quæ nec inuenta transeunt, nec adepta deficiunt. Sed quia ad horum desideriũ anhelare sine diuinæ misericordiæ gratia nullus valet, oramus omnipotentem Dominum, vt hæc vobis & eligendi velle, & posse tribuat obtinendi: quatenus & hîc vos in suo viuere timore cõcedat, & postea in sanctarum matronarum sorte recipiat. Paterna itaque charitate gloriam vestrã salutãtes indicamus de causa fratris & coëpiscopi nostri Decij hoc nobis visum fuisse, vt eam audiendam fratri & coëpiscopo nostro Ioanni, & Leontio viro glorioso, quia bonus & iustus vir dicitur, committere deberemus: securi maximè, quia vbi prædicti fratris & coëpiscopi nostri in iudicio charitas interest, nec eis surripiatur, nec pars Ecclesiæ possit præiudicium sustinere.

Gregorius Ianuario episcopo Sardiniæ.

Quòd nihil pro sepultura exigendum est. Cap. LV. Epist. 55. Ca. 13. q. 2. Questa.

QVesta nobis est Nereida clarissima fœmina, quòd ab ea cẽtum solidos pro filiæ suæ sepultura, fraternitas vestra non erubescat exigere: atque ei super doloris gemitum, maiorẽ dispendij studeat inferre molestiã. Quod, si ita se veritas habet, quia graue nimis est, & procul nimis est à sacerdotis officio, precium de terra concessa putredini quærere, & de alieno velle facere luctu compendium, ab hac se patratione fraternitas vestra contineat, & molesta ei de cætero nõ existat: maximè quia & hortulanũ quendam de quo seipsam asserit filiam suscepisse, Ecclesiæ vestræ non in parua quantitate munificum memorat extitisse. Hoc autem vitium & nos postquam, Deo authore, ad episcopatus honorẽ accessimus, de Ecclesia nostra omnino vetuimus, & prauam denuò consuetudinẽ nequaquam vsurpari permisimus: memores quia dum Abraham à filiis Emor, hoc est Ephron, filio Seor, sepulchri terram precio ad humandũ corpus coniugis postularet, premium accipere renuit, ne commodum videretur de cadauere consecutus. Si ergo tantæ considerationis paganus vir fuit, quãto magis nos qui sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Vnde ne hoc auaritiæ vitiũ, ne vel alienis denuò tentari præsumatur, admoneo. Sed si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximíve hæredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti verò aut aliquid exigi omnino prohibemus: ne, quod valde irreligiosum est, aut venalis fortasse, quod absit, dicatur Ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaueribus studeatis quærere quolibet modo compendium. Alias verò causas, quas prædictę Nereidæ est com- (Genes. 23.)
plexa petitio, hortamur vt aut pacifica si fieri potest, ordinatione definias, aut certè in deputatum à nobis iudicium personam instructam dirigere non omittas: quia ad hoc Redemptum defensorem nostrum præsentium portitorem illuc direximus, vt & partes in iudicio obseruare compellat, & executionis suæ instantia, ad effectum quæ fuerint iudicata perducat.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen.

De clericis Cumanis ad vnitatem Ecclesiæ reducendis. Cap. LVI. Epist. 56.

LAtore præsentium communi filio Euentio diacono, qui fraternitatis vestræ nobis scripta detulit, referẽte cognouimus, Clericos Ecclesiæ Cumensis quos sacerdotali studio reuerti ad vnitatem Ecclesiæ monuistis, respondisse, non sibi talem à vobis affectum impendi, vt ad hoc redire charitate suadẽte præualeant: asserentes res diuersas suas iniustè ab aliis, inter quos & à nostra Ecclesia possessionem quæ villa Auriana dicitur, detineri. Nos quidem sanctitatis vestræ sollicitudinem omnino laudauimus, quia quod vos oportuit facere, minimè neglexistis. Sed nec nos prædictam possessionem, si eis iure competit, etiam si ad communionem fortè reuerti distulerint, contra rationis ordinem patimur detineri, sed eam cognita volumus veritate restitui. Si verò ad vnitatem Ecclesiæ, quod optamus, Deo se inspirante conuerterint, etiam si nihil illis competat, eam illis parati sumus concedere. Nam nulla occasione excusare volumus, quod ad matris Ecclesiæ sinum redire desiderabiliter expectamus. De hortis verò quos in capitulare transmisso ex substãtia, & Italiæ Ecclesiæ competere signastis, vel prædictus vobis portitor indicauit, in subsequenti illuc personam transmittemus: cui inter alia curabimus euidenter iniungere, vt veritatẽ congrua indagatione cognoscat, & quicquid iustũ fuerit, faciat. Nam nos qui alios contristare contra æquitatẽ non patimur, multo magis vos quos multum diligimus, tristes relinquere non valemus. De aliis autem causis, quale nostrum ad singula sit responsum, supradicti communis filij relatione cognoscetis. Scripta verò ad dilectissimum filium nostrum Anatholium diaconum, pro commendatione hominum vestrorum, sicut voluistis, fecimus.

Gregorius Anatholio diacono Constañ.

Homines Constantij episcopi recommendat. Cap. LVII. Epist. 57.

REuerendissimus frater & coëpiscopus noster Constantius suos homines illuc pro Ecclesiæ suæ vtilitatibus festinans transmittere, tuæ eos dilectioni voluit commendari. Proinde inquantũ, Deo iubẽte, potueris, eis salua ratione, vbi necesse fuerit, cõcurras atque feras solatium: quatenus dum tua fuerint, sicut dignum est, opitulatione suffulti, & ipsi illic minus valeant laborare, & prædictus frater noster Ecclesiæ suæ vtilitates adiutas, te suffragante, cognoscat.

Gregorius Fantino defensori.

De synagogis Iudæorum irrationabiliter occupatis. Cap. LVIII. Epist. 58.

ANte aliquantum tempus Victori fratri & coëpiscopo nostro scripsimus, vt quoniam quidam Iudæorum data nobis petitione questi fuerunt, synagogas in ciuitate Panormitana positas, cum hospitiis suis fuisse ab eo irrationabiliter occupatas, quousque causa vtrum iustè factum esset, potuisset agnosci, ab eorum suspenderet se congregatione: ne fortè in eorum sola voluntate versari iudiciũ videretur. Et quidem nos prædictum fratrem nostrum incongruè aliquid egisse, sacerdotij eius respectus facilè credere non permisit. Sed quia Salerio notario nostro, qui illic præsens postea inuentus est, renuntiante comperimus, nullam extitisse causam pro qua potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsultè ac temerè consecratas: idcirco experientiæ tuæ præcipimus, vt quia quod semel consecratum est, Iudæis vltrà non valet restitui, quantum à filiis glorioso Venantio patricio, & Vrbicio abbate, synagogæ ipsæ cum his hospitiis quæ sub ipsis sunt, vel earum parietibus cohærent, atque hortis sibi cõiunctis, æstimatæ fuerint, studij tui sit vt præfatus frater & coëpiscopus noster dare preciũ debeat: quatenus hoc quod occupari fecit, in ius Ecclesiæ ipsius valeat permanere, & illi opprimi aut aliquam pati iniustitiam nullo modo videantur. Codices verò vel ornamenta pariter oblata quærantur. Quæ si manifestè culta sunt, & ipsa sine ambiguitate aliqua volu-

mus restitui: quia sicut illis quicquam in synagogis suis facere, vt & ipsi prius scripsimus, vltrà quàm lege decretum est, non debet esse licentia: ita eis contra iustitiam & æquitatem, nec præiudicium, nec aliquod debet inferri dispendium.

Gregorius Fantino defensori.

De Tamno Iudæo. *Caput.* LIX.

Episto. 59. INdicauit nobis Tamnus Iudæus præsentium portitor, nauem suam atque res suas Candidum defensorem nostrum cum aliis creditoribus occupasse, atque eas pro credita quam dederant pecunia venundasse, & à cunctis debitis cautionibus restitutis solum apud se præfatum defensorem obligationis chirographum tenuisse, & sæpius se supplicantem ideo reddere contempsisse: & quia, vt ait, sors est debiti satisfacta, experientiæ tuæ præcipimus, vt cum omni subtilitate curet addiscere, & si ita repererit, districta compulsione perurge, quatenus omni mora postposita, cautionem prædicti portitoris restituat. Ita ergo sollicitudo tua studeat, vt denuò ad nos hac de causa querela non redeat.

Gregorius Prærecti illustri.

Gesta inter ipsum & Fantinum defensorem approbat.

Caput. L X.

Episto. 60. QVoties in conuentionibus quibusdam noster expectatur assensus, ne in dubium veniant quæ geruntur, ratio ea pro securitate partium debet habita solidare. Proinde cognoscentes quid inter dilectionem tuam & Fantinum defensorem ac rectorem patrimonij partiũ Panormitanarum conuenerit de portionibus tibi competentibus in Messalenas & Samanteria, in prouincia Sicilia, & in territorio Panormitano, & domo in Panormitana ciuitate sita, quam Ecclesiæ nostræ dudum titulo donationis obtuleras: nostrum in his accommodamus assensum, atque omnia sicuti inter vos gesta sunt, per huius rationis paginam confirmamus, nec quicquam eorum à nobis, successoribúsque nostris deduci in irritum profitemur: quia valde Ecclesiasticæ est moderationi conueniens, vt quæque ordinata fuerint vel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.

Gregorius Martino scholastico.

Quod episcoporum causæ magna cum diligentia sunt perscrutandæ.

Caput. LXI.

Episto. 61. CVm de negotiis quibuslibet exorta occasio maioris, vt magnitudini tuæ notum est, requisitionis indigeat, quãta cura, quantáque vigilantia episcoporum causæ debeant perscrutari, sapiẽtia tua consideret. In ea verò epistola, quam per latorem præsentium transmisistis, pro quibus ad nos causis à Crementio fratre & coëpiscopo nostro transmissus fueris, superficietenus indicasti, & earum radicem penitus tacuisti. Quarum si nobis origo vel fuisset qualitas interius manifesta, quid de eis diffiniendum esset, prædicti fratris vestri animos responsione vtique patenti ac congrua firmaremus. Illud tamen nobis omnino displicuit, quòd aliquos episcoporum sine primatis sui epistolis ad comitatum profectos esse, vel conuẽtus significas illicitos celebrare. Sed quia, sicut præfati sumus, causarum origo vel qualitas omnino nobis ignota est, pronuntiare aliquid diffinitiuè non licet, nec possumus: vt ne, quod reprehensibile nimis est, de rebus non bene cognitis proferre sententiam videamur. Vnde valde necessarium fuerat, si hîc pro plenissima instructione nostra, magnitudo tua nostris interrogationibus responsura, tempore quo in Sicilia dilata est, perrexisset. Sed tamẽ postquam fratrem & coëpiscopum nostrum Ioannem vidistis, in eo & vos vidisse nos credimus. Et ideo quia de eisdẽ nobis & ipse causis scribere studuit, ei quæ nobis sunt visa rescripsimus. Qui quoniam maturi prouidiq; cõsilij sacerdos est, si cũ ipso causas pro quib⁹ missus est tractare volueris, certi sumus quia in ea, & quod vtile est, & quod rationem habet, inuenies.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De deponendo Lucillo episcopo. *Caput.* LXII.

Epistol. 62. QVæ aduersus Lucillum Miletinæ ciuitatis episcopum querela commota sit, ex epistolarum vestrarum, & gestorum quæ ad nos direxistis pagina, declaratum est. Et ideo quia tanti facinoris vltio nulla debet dilatione differri, fraternitas vestra tres vel quatuor de fratribus ab consacerdotibus sibi nostris adhibeat, vt ipsis qnoque præsentibus præ-

E dicta ac satisfacta veritate prædictum Lucillum de episcopatus ordine quem huius sceleris contagio maculauit, studeat sine ambiguitate deponere. Quia verò presbyteri vel diaconi quidam proditæ iniquitatis fuisse conscij ac participes memorantur, sanctitas vestra subtili indagatione discutiat. Et si ita repererit, ab honoris sui & ipsos similiter gradu deiiciat, & in monasteriis vbi dignè valeant pœnitentiam agere, deputet. Sed quia per hos multi in huius labem peccati perhibentur esse collapsi, cunctos qui rei esse claruerint, dominici corporis ac sanguinis participatione priuare vos cõnuenit, atque eos vestris epistolis strictiùs admonere, vt litaniis & orationibus operam dent, & peccati quam contraxerunt maculam flendo tergant. Quibus quando sit secundum modum pœnitentiæ reddenda communio, iudicio vestro committimus. Hoc tamen sollicitè vos prouidere necesse est, vt iis qui mortis vrgentur periculo, viaticum non negetur. Curæ præterea sit vobis, clerum & populum Miletinæ ciuitatis hortari, vt quia sine proprio pastore esse non poterunt, ordinandum sibi eligant Deo propicio sacerdotem. Causam verò F presbyterorum ac diaconorum, qui in lapsu accusati sunt, sollicitè omnino rimamini. Et si rei criminis esse patuerint, seueram in eis vltionem & canonicam exhibete: vt quantò illorum iniquitas Deum potuit ad iracundiam prouocare, tantò eum vos placare emendatione districtissima valeatis.

Gregorius Ioanni Episcopo Syracusano.

Contra aliquorum murmurationem, rationem reddit de Missæ ordinatione. *Caput.* LXIII.

VEniens quidam de Sicilia, mihi dixit quòd aliqui amici eius vel Græci vel Latini, nescio quid quasi sub zelo Epistola. 63 sanctæ Romanæ Ecclesiæ de meis dispositionibus murmurarent, dicentes: Quomodo Ecclesiam Constantinopolitanam disposuit comprimere, qui eius consuetudines per omnia sequitur? Cùm enim dicerem, Quas cõsuetudines sequimur? respondit: Quia halleluia dici ad Missas extra Pentecostes tempora fecistis: quia subdiaconos spoliatos procedere: quia Kyrie eleison dici: quia orationem dominicam G mox post canonem dici statuistis. Cui ego respondi, Quia in nullo eorum secuti aliam Ecclesiam sumus. Nam vt halleluia hîc diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriẹ Damasi papæ traditur tractum: & ideo magis in hac sede illam consuetudinem amputauimus, quæ hîc à Græcis fuerat tradita. Subdiaconos autem vt spoliatos procedere facerem, antiqua cõsuetudo Ecclesiæ fuit. Sed placuit cuidam nostro pontifici, nescio cui, qui eos vestitos procedere præcepit. Nam vestræ Ecclesiæ, nunquid traditionem à Græcis acceperunt? Vnde habent ergo hodie vt subdiaconi lineis tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrie eleison autem nos neque diximus, neque dicimus, sicut à Græcis dicitur: quia in Græcis simul omnes dicunt: apud nos autem à clericis dicitur: à populo respondetur: & totidem vicibus etiam Christe eleison dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Missis alia quę H dici solent tacemus: tantummodo Kyrie eleison & Christe eleison dicimus, vt in his deprecationis vocibus paulò diutius occupemur. Orationem autem dominicam idcirco mox post precem dicimus: quia mos Apostolorum fuit, vt ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiam consecrarent. Et valde mihi inconueniens visum est, vt precem quam scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam Redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus. Sed & dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur: apud nos autem à solo sacerdote. In quo ergo Græcorum consuetudines secuti sumus, qui aut veteres nostras reparauimus, aut nouas & vtiles constituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergo vestra charitas cùm occasio dederit, vt ad Cathenensem ciuitatem pergat, vel in Syracusana Ecclesia eos quos credit atque intelligit, quia de hac re murmurare potuerunt, facta collocutione doceat, & quasi alia ex occasione eos instruere non desistat. Nam de Constantinopolitana Ecclesia, quod dicunt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? Quod & dominus piissimus imperator, & frater

Partic. 1. dist. 32. c. Constantinopolitana.

& frater noſter Euſebius eiuſdem ciuitatis epiſcopus aſsiduè profitentur. Tamen ſi quid boni vel ipſa vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, vt bona quæ viderit, diſcere contemnat.

Gregorius Ioanni epiſcopo Syracuſano.

De epiſcopo Conſtantinopolitano, de crimine accuſato.

Caput LXIIII.

Epiſt. 64.

Fraternitatis veſtræ ſcripta ſuſcepi, in quibꝰ indicaſtis Martinum virum eloquentiſsimum de Aphricana prouincia Syracuſas veniſſe, vobíſque aliquid ſecretum locutum fuiſſe. Et quidem fraternitas veſtra quoties occaſionem reperit, amorem ſuum circa beatum Petrum Apoſtolorum non ceſſat oſtendere. Vnde omnipotenti Deo gratias agimus, quia vbi illa eſt, ibi nos abſentes non inuenimur. Cauſam tamen de qua agitur, necdum ſanctitas veſtra ſubtiliter agnouit. In quodam enim crimine Byzancenus primas fuerat accuſatus: & piiſsimus imperator eum iuxta ſtatuta canonica per nos voluit iudicari. Sed acceptis decem auri libris, tunc Theodorus magiſter obſtitit, vt minimè fieret. Tamen piiſsimus imperator admonuit vt trãſmitteremus, & quicquid eſſet canonicum faceremus. Sed videntes cõtrarietates hominum, eandem cauſam inire voluimus. Nunc autem idem primas aliqua de conſilio ſuo loquitur. Et valde dubium eſt vtrum purè an certè: quia à coëpiſcopis ſuis impetitur, nobis modò talia loquatur. Nam quòd ſe dicit ſedi Apoſtolicæ ſubiici, ſi qua culpa in epiſcopis inuenitur, neſcio quis ei epiſcopus ſubiectus non ſit. Cùm verò culpa non exigit, omnes ſecundum rationem humilitatis æquales ſunt. Tamen quod veſtræ fraternitati placeat, cum prædicto eloquentiſsimo Martino loquimini. Vos enim tractate quid agere debeat. Cui nos de cauſa breuiter reſcripſimus, quia & hominibus incognitis paſsim nos credere non debemus. Si tamen vos qui eum in pręſenti conſpicitis, ei loquendum fixius aliquid iudicatis, veſtræ hoc charitati committimus, de cuius amore in omnipotentis Dei cauſa certi ſumꝰ. Quæ autem vos agitis, nos egiſſe nõ dubitetis.

Gregorius Vitali defenſori.

Quòd præſidium defenſionis præſtet clericis ab epiſcopis ſuis punitis pro eorum exceſsibus. Caput LXV.

Epiſt. 65.

Indicatum eſt nobis, quòd quidam Caralitanæ Eccleſiæ clerici diſciplinam ſui refugientes epiſcopi, contra eum ſolatium tuæ defenſionis exquirant, atque per hoc illi quod dici graue eſt, contumaces exiſtant. Quam rem, ſi ita eſt, omnino durè ſuſcepimus. Dicitur etiam quòd ſuæ actus deſerentes Eccleſiæ, in aliarum ſe obſequiis ac laboribus occupantes, vbi nomen dederunt militiæ, inueniantur extranei. Experientiæ ergo tuæ denuntiamus, vt non deinceps tale aliquid facere præſumant: ſed ſi cuiuſquam clerici, vt aſſolet, culpæ caſus emerſerit, in qua te ſibi petere debeát adiutorẽ, ad eundem epiſcopum reuerenter accede, & ſicut cauſæ meritum cognoueris, apud eum non defenſor culpæ, ſed potius interceſſor exiſte: vt hac prouiſione & poſcenti feras auxilium, & iura præpoſiti non turpentur. Si qui verò ſunt qui iuſta popoſcerint, eis per te auxilium ſedis Apoſtolicæ non eſt negandum. Sed tamen ita ſeruandum eſt vniuſcuiuſque epiſcopi reuerentia, vt clericorum diſciplina per defenſionis tuæ experientiam minimè ſoluatur. Dictum eſt nobis etiam, quòd ruſtici poſſeſsionis eiuſdem Caralitanæ Eccleſiæ iura propria deſerentes, in priuatorum poſſeſsionibus culturam laboris exhibeant. Ex qua re agitur, vt poſſeſsiones Eccleſiæ proprio in alios occupato cultore depereát, atque ad tributa ſua perſoluenda idoneæ non exiſtant: in qua re experientiam tuam volumus omnino eſſe ſollicitam, ne tale quidquã fieri poſthac noſtra authoritate data tibi permittere debeas, ſciturus quòd ſi neglexeris, noſtros exinde de minori contra ſe ſollicitudine animos commoueri. Cognouimus etiam quòd monaſteria ſeruorum Dei, vel etiam fœminarum pro ſuo quiſq; libito & diuerſarum cauſarũ executione perturbet: quod omnino non gratè ſuſcipimus, tuámque experientiam ex hoc commonemus, ne quenquam hoc vſurpare denuò accepta noſtra authoritate permittas, ſed vt epiſcopis loci ipſius ſub cuius degunt moderamine, curæ ſit eorum cauſas vtilitatéſque diſponere. Valde enim eſt incongruum vt omiſſo eo, alius quilibet eorum ſe cauſis admiſceat. Sed ille eorum vitam competenti regularíq; debet moderatione diſponere, qui pro commiſsis eorum ſibi animabus cõpellitur reddere rationem.

18. quæſt. 2. Cognouimꝰ.

Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano.

De clericis ſuis ei non obedientibus, & aliis multis.

Cap. LXVI.

Epiſt. 66.

PEruenit ad nos, quòd quidam de veſtris clericis ſpiritu elationis inflati, quod dici graue eſt, fraternitatis veſtræ iuſsionibus obedire poſtponant, atque in aliorum ſe magis obſequiis ac laboribus occupantes, ſuæ deſerant, vbi ſunt neceſſarij, actus Eccleſiæ. Ex qua re nimium admiramur, cur in eis Eccleſiaſticæ non teneatis regulam diſciplinæ, nec eos diſſolutè vagantes in deuiis, ad normam ſuſcepti officij diſtricti moderaminis fræno reſtringatis. Dicitur etiam quòd aliqui ex eiſdem contumacibus clericis, vt defendi contra vos valeant, ad Vitalis defenſoris noſtri patrocinia conuolarint. Vnde ad eum ſcripta noſtra direximus, ne quemquam clericorum veſtrorum contra vos irrationabiliter denuò audeat defenſare: ſed ſi culpæ caſus emerſerit, & grauis nõ eſt, ſed veniam mereatur, interceſſor apud vos magis accedere debeat, quàm defenſor. Ne ergo tale ad nos deinceps de ſubiectorum veſtrorum contemptu quicquam proueniat, præcauete. Cognouimus etiam, quòd monaſterio ſancti Iuliani quædam vidua ſuam ſubſtantiam derelinquens, à clerico veſtro, qui eiuſdem defuncti mulieris actus, dum adhuc viueret, gubernabat, ipſa ſit direpta ſubſtantia, núncque callidum ad reddendum exiſtere. Hortamur ergo vt eum, ſi, vt dicitur, ita verum eſſe patuerit, diſtricta faciatis executione conſtringi, quatenꝰ res monaſterio derelictas reſtituere ſine imminutione feſtinet, & quod adire ſeruata fidei ſuæ puritate nõ debuit, vel cum pudoris ſui damno reddere compellatur. Quàm verò verecũdum ſit, vt fraternitatem veſtram nos admonere videamur, quatenus clericũ ſuum ſub diſciplinæ vigore conſtringat, credo quòd eadem fraternitas veſtra tacita etiam ipſa conſideret. Contra idolorum nanque cultores vel aruſpicum atque ſortilegorum, fraternitatem veſtram vehementius paſtorali hortamur inuigilare cuſtodia, atque publicè in populo contra huius rei viros ſermonem facere, eóſque à tanti labe ſacrilegij, & diuini intentione iudicij, & pręſentis vitæ paruulo, adhortatione ſuaſoria reuocare. Quos tamen ſi emendare ſe à talibus atque corrigere nolle repereris, feruenti comprehendere zelo te volumus, & ſiquidem ſerui ſunt, verberibus cruciatibúſque, quibus ad emendationem peruenire valeant, caſtigare. Si verò ſunt liberi, incluſione digna diſtrictáq; ſunt in pœnitentiam dirigendi: vt qui ſalubria, & à mortis periculo reuocantia audire verba contemnunt, cruciatus ſaltem eos corporis ad deſideratam mentis valeat reducere ſanitatem. Indicatũ etiam nobis eſt, quòd laicis quibuſdam curam veſtri patrimonij cõmittentes, poſtmodum in ruſticorum veſtrorum deprædationibus, atque per hoc & fatigationibus fuerint deprehenſi, & reddere res, quas indecenter retinent habitas, quaſi ſuæ ditionis, quippe veſtræ non ſuppoſiti curationi poſtponant, vobíſque deſpiciant actuum ſuorum reddere rationem. Quod ſi ita eſt, diſtrictè à vobis diſcuti conuenit, atque inter eos Eccleſiæq; veſtræ ruſticos cauſam examinare ſubtilius. Et quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus ſtatuta reddere compellantur. De cætero verò cauendum à fraternitate veſtra eſt, ne ſecularibus viris, atque non ſub regula noſtra degentibus, res Eccleſiaſticæ committantur, ſed probatis de veſtro officio clericis. In quibus ſi quid reperiri poterit prauitatis, vt in ſubditis, emendare quod illicitè geſtum fuerit, valeatis, quos apud vos habitus ſui magis officiũ commendet, quàm excuſat.

25. quæſt. 5. Contra.

Diſt. 89. ca. Indicatum eſt.

Gregorius Anatholio diacono Conſtãn.

De his qui ex Hiſtriæ partibus ad vnitatem fidei venerunt.

Caput LXVII.

Epiſt. 67.

LAtores præſentium, qui de Hiſtricorum ſchiſmate ad vnitatem Eccleſiæ Deo miſerante, reuerſi ſunt, multa de prauitate epiſcoporũ qui in illis partibus ſunt, conquerũtur. Et quia ea pro re Conſtantinopolim feſtinantes tua ſibi petunt adeſſe debere ſolatia, dilectionem tuam his hortamur

affatibus, vt eis salua ratione solatiari debeat atque concurrere, quatenus te opitulante & minus illic fatigari, & quod iustum est, faciliùs valeant adipisci.

Gregorius Constantino episcopo Mediolanen.

De Maximo Salonitano episcopo. *Caput.* LXVIII.

Episto.68. MAximus Salonitanæ Ecclesiæ præuaricator, postquam per potestates maiores seculi obtinere nihil valuit, ad minores sese contulit. Nobisq; tam nimietate precum, quàm attestatione bonorum operum prævalere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, si is qui se quasi multum timere me dicit, in aliquo temperatiorem minimè inuenire potuisset. Et ideo decreui vt reuerendissimus frater & coëpiscopus noster Marinianus, eius causam debeat in Rauennati vrbe cognoscere. Si autem persona eius suspecta forsitan habetur, volumus vt vestra quoque fraternitas, si ei laboriosum non est, ad eandem ciuitatem fatigare se debeat, & cum prædicto fratre in eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autem vestræ vtrorumque sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum: & vestrum ego iudicium meum deputo, & quæ vtrique vos relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: hoc tamen solliciti pensantes, ne aut cum peccato remissi, aut cum iniuria sanctæ Ecclesiæ esse videamur austeri. Huius autem causæ executionem Castorio chartulario iniunximus, vt ipse nobis debeat cuncta quæ acta fuerint, subtiliter renuntiare.

Gregorius Eusebio Thessalonicensi, aliisque compluribus episcopis.

De superbia Ioannis episcopi Constantinopolitani, & Cyriaci.

Caput. LXIX.

Episto.69. SVscepti regiminis cura constringimur officij nostri sollicitudinem vigilanter extendere, & fratrum nostrorum animos sermone admonitionis instruere, vt nec ignorantes præsumptio praua decipere, nec scientes dissimulatio quædam valeat excusare. Cognoscat siquidem fraternitas vestra Ioannem quondam Constantinopolitanæ ciuitatis antistitem, contra Deum, contra pacem Ecclesiæ, in omnium despectum & iniuriam sacerdotum, modestiæ ac mensuræ suæ terminos excessisse, & illicitè in synodo superbum ac pestiferum Oecumenicum, hoc est vniuersalis sibi vocabulum vsurpasse. Quod beatæ recordationis Pelagius decessor noster agnoscens, omnia gesta eiusdem synodi, præter illa quæ illic de causa venerandæ memoriæ Gregorij episcopi Antiocheni sunt habita, valida omnino districtione cassauit, districtissima illum increpatione corripiens, vt se à nouo & temerario superstitionis nomine cohiberet: adeò vt suum illi diaconum nisi tantum nephas emendaret, procedere prohiberet. Cuius nos rectitudinis zelo per omnia inhærentes, statuta ipsius sine refragatione Deo protegente seruamus: quia dignum est vt rectam decessoris sui viam gresibus inoffensis incedat, quem de eodem loco ad reddẽdam rationem æterni iudicis tribunal expectat. In qua re ne quid omittere quod ad pacem Ecclesiæ pertinet videremur, nostris eundem sanctissimum Ioannem scriptis semel iterúmque conuenimus, vt amoto superbiæ vocabulo, cordis sui elationem ad humilitatem quam magister & Dominus noster docuit, inclinaret. Quem quoniam neglexisse comperimus, hæc eadem & beatissimum fratrem & consacerdotem nostrum Cyriacum successorem ipsius concordiæ studio non destitimus admonere. Sed quia iam vt videmus, mundi huius termino propinquante, in præcursione sua apparuit humani generis inimicus, vt ipsos qui ei contradicere bene atque humiliter viuendo debuerũt, per hoc superbiæ vocabulum præcursores habeat sacerdotes, hortor atque suadeo, vt nullus vestrûm hoc nomen aliquando recipiat, nullus id consentiat, nullus scribat, nullus vbi fuerit scriptum admittat, vel subscriptionem suam adiiciat: sed sicut omnipotentis Dei ministros decet, integrum se ab huiuscemodi venenata infectione custodiat, & callido insidiatori in se locum non præbeat: quoniam hoc in totius Ecclesiæ iniuriam ac discissionem, &, sicut diximus, in omnium vestrûm despectum fit. Nam si vnus, vt putat, vniuersalis est, restat vt vos episcopi non sitis. Præterea peruenit ad nos, quòd fraternitas vestra ad vrbem Constantinopolim sit conuocata. Et quanuis piisimus noster imperator agi illic illicita non permittat, tamen ne peruersi hominis conuentus vestri occasione percepta, aut per huius nominis superstitionem locum subreptionis requirant, aut ob aliam rem facere synodum cogitent, quatenus hoc in ea callidis machinationibus inducant, quanuis sine Apostolicæ sedis authoritate atque consensu nullas quæque acta fuerint vires habeant: veruntamen coram omnipotente Deo contestor & admoneo, vt nullius vestiûm illic quibuslibet blandimentis, quibuslibet præmiis, quibuslibet terroribus teneatur assensus, sed pro æterni iudicij consideratione, aduersos vos prauis desideriis salubriter ac vnanimiter exhibete, & pastorali constantia atque apostolica authoritate suffulti, prædonem, irruentémque lupum excludite, & in discisionem Ecclesiæ sæuienti non cedite: nec de hac re quacunque surreptione synodum patiamini, quæ neq; legitima quidem, nec synodus dicenda est, celebrari. Hoc quoque pariter admonemus, vt si fortè nil actum de huius peruersi nominis mentione fuerit, sed de alia re synodus fortè colligitur, omnino sitis cauti, circunspecti, vigilantes atq; solliciti, ne quid illic circa locum aliquem vel personam præiudicialiter siue illicitè, vel aduersus canones censeatur. Sed si quid incidentis vtilitatis causa tractandum est, sic causa de qua agitur formas accipiat, vt statuta vetera nulla conuellat. Vnde iterum coram Deo & Sanctis ipsius admonem⁹, vt hæc omnia summo studio, & tota mentis intentione seruetis. Nam si quis, quod non credimus, scripta præsentia aliqua in parte neglexerit à beati Petri Apostolorum principis pace se nouerit segregatum. Ita ergo fraternitas vestra agat, vt cùm pastor pastorum in iudicio venerit, de loco regiminis quem accepit, reatum habere non possit.

Gregorius Maurentio, magistro militum.

Theodorum commendat oppressum. *Caput.* LXX.

Episto.70. VAlde mirati sumus, quòd vobis in Neapolitana ciuitate positis, venire ad nos pro quibusdam causis Theodorus vir memorandus præsentiũ portitor cogeretur, maximè dum in illa se re contra antiquum morem à fratre & coëpiscopo nostro Fortunato queratur præiudicium pertulisse: quam ad curam dispositionémq; patroni ciuitatis eiusdem gloria vestra teste asserit sine dubio pertinere. Quòd si ita se res habet, omnino cõtristamus, cur in eius vos defensione veritas non permouit, vt & liberè quod esset ratio diceretis, & reseruari quod longa sibi consuetudo iure vendicat faceretis. Quia ergo graue nimis est cõtra veterem vsum sacerdotes sibi quicquam arripere, vnde in laicorum videntur actus incidere: prædicto fratri coëpiscopóque nostro scribere quæ nobis sunt visa curauimus, ipsorúmque ad vos scriptorum exemplar transmisimus, vt ex eis quid debeat scrutari gloria vestra cognoscat. Præterea indicauit nobis supradictus portitor, Vectano qui comes fuit in Missinati castello, propterea quòd eum nobilem fuisse nouerat, & paupertate nimia laborabat, viginti vrnas vini per duos annos de insula Prochita, quæ ei vicina erat, misericordiæ intuitu se fuisse largitum, & nunc eas de eadem insula successorem ipsius tanquam debitas violenter exigere. Et quoniam hoc ne de cætero tentari debeat, postulat prohiberi, gloria vestra curet addiscere. Et si hoc quod queritur, veritate subsistit, & hæc antè consuetudo non fuit, huiusmodi grauamen iustitia suadente compescat, & studeat vt pietatis administratio in præfata insula onus præiudicij non imponat. Quia verò priuilegia ciuitatis suæ, vel causas insulæ illius, à nobis gloriæ vestræ impetit commendandas: hortamur vt vestram ei tuitionem impẽdere seruata æquitate quocunq; necesse fuerit, debeatis: & si qua in re vtilitas populi cui præest contra rationis, sicut ait, ordinem prægrauatur, imposita onera vsque ad modum iustitiæ vobis suffragantibus releuentur, nec priuilegia eorum quolibet modo calcentur: sed omnia quæ vsus antiquitatis statuit, in omnibus intemerata seruentur. Ita ergo in his gloria vestra se decenter exhibeat, vt & ipsa partes fouere iustitiæ comprobetur, & ij qui commendati sunt, bona nobis vestra quæ de vobis cupimus semper audire, renuntient.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano.

Mandat consecrare oratorium sancti Sauini. *Caput.* LXXI.

Episto.71. VAlerianus notarius Ecclesiæ Firmanæ fraternitatis tuæ petitoria nobis insinuatione suggesit, quæ habetur in subditis,

subditis, in fundo Visiano iuris sui iuxta muros ciuitatis Firmanæ oratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem beati martyris Sauini desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ parochiæ memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitùs donatione legitima, id est, in reditu solidos tres liberos à tributis fiscalibus, gestísque municipalibus alligata, prædictum oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis: ita vt in eodem loco nec temporibus futuris baptisterium construatur, nec presbyterum constituas cardinalem. Et si Missas ibi fieri fortè maluerit, à dilectione tua presbyterum nouerit postulandum, quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote vllatenus præsumatur. Sanctuaria verò recepta, sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Chrysanto episcopo Spoletano.

Mandat sanctuaria sancti Sauini Valeriano notario Firmano dari. Caput LXXII.

Epist. 72.

VAlerianus notarius Ecclesiæ Firmanæ sanctuaria beati martyris Sauini oblata petitione sibi postulat debere concedi, quatenus in eius nomine oratorium propriis constructum sumptibus possit solenniter consecrari. Et ideo frater charissime præfati desideriis ex nostro te mãdato conuenit obedire: vt deuotionis suæ in conseruatione quam postulat, potiatur effectu.

Gregorius Constantio episcopo Panormitano.

Ecclesiæ Terracinensis visitationem committit. Cap. LXXIII.

Epist. 73.

FRaternitati vestrę Ecclesię Terracinensis visitationis operam nos olim mandasse recolimus. Sed quia peruenit ad nos, quòd peccatis facientibus nec clerus illic, nec plebs tanta remanserit, quib⁹ debeat interim episcopus ordinari: vtile esse perspeximus eandem Ecclesiam, vel quicquid ipsius est, quousque illam vt Domino placuerit ordinemus, vestræ Deo authore dispositioni committere. Et ideo sollicitudinẽ vos conuenit adhibere, vt quicquid possessionibus Ecclesiæ ipsius in qualibet re accedere potuerit, vobis in reparationẽ eiusdem Ecclesiæ siue cleri ipsius subuentionem proficiat: quaten⁹ & nos remedium pro vestro labore capere, & illi aliquod valeant sustentationis habere solatium. Mobilia verò prædictæ Ecclesiæ facta subtiliter volumus describi notitia, nobísque transmitti, vt ex hoc quid fieri debeat, authore Domino disponamus. Circa actus autem vel disciplinam cleri vel filiorum Ecclesiæ ipsius magnam te habere curam necesse est, atque ita super pastorali studio vigilare: vt de animabus eorum nõ culpabilis sis, sed apud omnipotentem Deum mercedem potius possis acquirere.

Gregorius Maurentio magistro militum.

Theodosium abbatem commendat. Caput LXXIIII.

Epist. 74.

FIlius noster Theodosius abbas monasterij quod à Liberio quondam patricio in Campaniæ partibus noscitur esse constructum, à nobis precibus impetrauit, vt eum cum cõgregatione sua, vestrę deberemus glorię commendare. Asserit enim se in murorum vigiliis vltra vires suas vehementer affligi. Petimus ergo gloriam vestram vt, siquidem est possibile, de eodem per vos onere releuetur. Si verò ex toto vt nõ fiat hoc est omnino difficile, vel ita illi ex nostra commendatione ipsum leuigantes pondus sollicitudinis temperetis, vt dum in Die laudibus liberior vacare voluerit, pro vobis, cuius opere vt leuationem aliquam habeat, factum est, securior valeat Dominum exorare, sed & nostram si apud gloriam vestram sentiat epistolam profuisse.

Gregorius Chrysantho Episcopo Spoletano.

De ordinatione clericorum Viuanensis Ecclesiæ. Ca. LXXV.

Epist. 75.

ANte hoc biennium fraternitati tuæ Viuanensis Ecclesiæ visitationis deputauimus officium, in quo de amore Scrinij nostri nihil vos de prouectionibus facere voluimus clericorũ. Nunc verò venientes huc præsentium portitores prædictæ Ecclesiæ clerici, dixerunt sacerdotes se nec in eadem Ecclesia, nec in eius parochiis habere. Hortamur igitur fraternitatem tuam, vt si quidem talem potuerint reperire personam, qui dignus ad episcopalis officij apicem valeat promoueri, huc eum cum solennitate decreti, vestrarúmque testimonio literarum celeriùs dirigatis. Sin verò hoc inueniri non potest, cum omni studio ac viuacitate personas exquirite, qui illic in presbyterij ordine valeant consecrari. Quorum vitam actúsque subtili prius inquisitione discutite, vt in nullo eis vel sacri canones, vel Ecclesiasticæ regulæ valeant obuiare vt hac prouisione populus illic degens communione qua se priuatos ob sacerdotum necessitatem flebiliter conquerunt, recepisse se gaudeant, & in Ecclesiis illis sacra Missarũ solennia deesse non debeant. Sed & pro consignandis infantibus fraternitas tua illuc curet accedere, vt nihil sit quod pastoralis sollicitudinis neglecta vos cura remordeat.

Gregorius Castorio notario Rauennæ.

De legitimo vsu pallij. Caput LXXVI.

Epist. 76.

DVm Florentinus Rauennatis Ecclesiæ diaconus apud nos pro reuerendissimo fratre & coëpiscopo nostro Mariniano de vsu pallij ageret, requisitus à nobis quæ esset antiqua consuetudo, respondit, quòd in omnibus litaniis pallio Rauennatis Ecclesiæ episcopus vteretur. Quod ita non esse & ab aliis didicimus, & ex epistolis Ioannis quondam episcopi, quas ei ostendi fecim⁹, euidenter apparuit. Sed hoc asseruit quod dicere iussus est. Nam tempore quo à te idem Ioannes quondam episcopus est inhibitus ne pallio inordinate ac temerè vti præsumeret: scripsit nobis hanc fuisse priscam cõsuetudinem, vt ciuitatis ipsius episcopus pallio in litaniis solennibus vteretur. Quarum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus verò prædictæ Ecclesiæ diaconus, dum apud nos tempore quo hic fuit, similiter de eiusdem vsu pallij agere enixius studeret, volẽtes cognoscere veritatem, eum similiter quæ esset consuetudo curauimus requirendum. Qui vt credi sibimet suaderet, atque à nobis valeret quod petebat exigere, sub iureiurando testat⁹ est, antiquam consuetudinem fuisse, vt in quatuor aut quinque solennibus litaniis pallio ciuitatis suæ episcopus vteretur. Experientia ergo tua diligenter inuigilet, & cum omni sollicitudine quot litaniæ solẽnes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominando requirere studeat, sed maiores: vt per hoc quod nobis præfatus Adeodatus diaconus testatus est, & prædicti Ioannis episcopi fatetur epistola, dum constiterit quantæ litaniæ solennes fuerint, quoties indui solebat in litaniis pallium cognoscentes, libentissimè concedamus. Sed hoc non ab illis perquirat, qui ab Ecclesiasticis exhibentur, sed ab aliis quos sine fauore partis esse cognoscit, & quæque sollicita indagatione repererit, nobis subtiliter indicet: vt veritate, sicut diximus, cognita, fratris & coëpiscopi nostri reuerentissimi Mariniani animos releuemus.

Gregorius Tonello episcopo Erogatori.

De eo quòd amat anima amantem se. Caput LXXVII.

Epist. 77.

IN nostra mente vestra magnitudo quantæ sit dulcedinis, ex vestra, vt suspicor, mente pensatis: quia sicut scriptum est, amat anima amantem se. In eo ergo quod me diligitis, vos quoque à me diligi scitis. Et quod prius illuc Castorio chartulario nostro veniente, vobis minimè scripsit, non torporis fuisse credite, sed ægritudinis & occupationis. Nam nos & præsentes vos videre cupimus, & absentibus colloqui saltem per epistolam desideramus. Vnde & optamus vt vos beatus Petrus Apostolorum princeps ad sua limina feliciter perducat, quatenus in omnipotenti Dei gratia perfrui pręsentia vestra mereamur.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De possessione Ecclesiæ, & lignis. Caput LXXVIII.

Epist. 78.

SCripta dulcissimæ vestræ sanctitatis latore præsentium deferente suscepi, quæ mihi de eius causa citius terminanda locuta sunt. Sed mox vt venit, qualiter possessio quam quærebat, ab Ecclesia nostra tenebatur agnouit, sibíque ipsi citius rationem reddidit. Ea autem quæ cum aliis habuit, sine strepitu decidit. De causa verò de qua mihi omnino scribendum fuerat, nihil vestra sanctitas scripsit, in qua me & tardum esse iudicauit, quæ ne fortasse in scandalo diuisionis erumperet, eiusdem diuisionis nolui author existere. Elegi enim vt ea quæ secutura sunt, per alios exirent. Sed subsequenti tempore, Deo authore, probabitis: quia in causa in qua Deo placere

cupio, homines non formido. De qua vobis iam etiam in
Constantinopolitanam vrbem venientibus scribere curaui.
Ligna verò, sicut beatitudo vestra scripserat, maiora paraue-
ram: sed ita parua nauis huc transmissa est, vt nisi resciffa es-
sent, ferre nō posset. Quæ rescindi nolui, sed vestro iudicio
quid de his fieri debeat reseruari. Si autem non sunt necessa-
ria hîc, ea in aliis vsibus aptamus. Peto autem vt pro me eni-
xius vestra sanctitas orare debeat, quia & podagræ dolorib⁹,
& Barbarorum gladiis, & curarum afflictionibus incessanter
premor. Sed si mihi orationis vestræ opem impenditis, cre-
do quòd me contra aduersa omnia fortiter iuuetis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

Quid de Maximo agendum sit. *Caupt* LXXIX.

Epist. 79. 2. quæst. 4. Quæ de.

QVæ de causa Maximi sint agenda, ex epistolis quas ad
vos antè transmisimus, agnouistis. Sed quia qualis hac
de re fraternitatis vestræ voluntas sit, ac magis petitio, præ-
sente latore Castorio chartulario nostro renuntiante co-
gnoscimus: ideo si idem Maximus coram vobis & prædicto
chartulario nostro de Simoniaca hæresi præstito se sacramē-
to purgauerit, atque de aliis ante corp⁹ sancti Apollinaris, si-
cut scripsimus, tantummodo requisitus, liberum se esse re-
sponderit: causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo quòd ex-
communicatus Missarum solennnia agere præsumpsit, iudi-
cio committimus, qua debeat pœnitentia talis culpa purgari.
Et ideo quicquid vobis secundum Deum placet, securi di-
sponite: nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam si quid
à vobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipi-
mus, & libenter admittimus. Hortamur tamen vt debeatis es-
se solliciti, & ita quæ fienda prospicitis temperetis, quatenus
& illi quod videbitur benignè præstetis, & vigoris Ecclesia-
stici genium, vt oportet, congrua dispensatione seruetis. Su-
prascriptum verò portitorem in præsenti quid vobiscum ei
sit agendum, instruximus. A quo cuncta subtiliter addiscen-
tes, sic vos in omnibus exhibete, vt in vestra sollicitudine
nostram fuisse præsentiam sentiamus.

Gregorius Castorio notario.

Post pœnitentiam, consolatoriam Maximo dare iubet epistolam.

Caput LXXX.

Epist. 80. 2. quæst. 4. Quanto.

QVantò credi tibi à nobis, & necessarias vides causas in-
iungi, tantò te strenuum debes & sollicitum exhibere.
Proinde si Maximus Salonitanus præstito sacramento fir-
mauerit Simoniaca se hæresi non teneri, atque de aliis ante
corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, innoxiū
se esse responderit, & de inobedientia sua pœnitentiam, si-
cut deputauimus, egerit: volumus vt ad consolandum illum
epistolam quam ad eum scripsimus, vbi ei & gratiam no-
stram, & communionem nos reddidisse signauimus, expe-
rientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistenti-
bus seueros nos esse conuenit, sic iterum humiliatis & pœni-
tentibus negare locum veniæ non debemus. Præterea de
fratre nostro Sauiniano episcopo Iadertino, atque Honora-
to archidiacono Salonitano, vel aliis qui se ad sedem Apo-
stolicam contulerunt, cum eodem Maximo omnino studio-
sè agendum est, vt illos in ea qua decet charitate suscipiat, &
dolorem contra eos nullo modo in corde retineat, sed pura
cum eis gratia & sincera dilectione viuat.

Gregorius Maximo Salonitanensi episcopo.

De vsu palij concesso. *Caput* LXXXI.

Epist. 81.

QVanuis culpabilibus ordinationis tuæ primordiis, gra-
que malum per inobedientiæ culpam addideris, nos ta-
men sedis Apostolicæ authoritatem eo quo decuit modera-
mine temperantes, nunquam contra te vsque adhuc, vt cau-
sa poscebat, exarsimus. Sed vt longius se ingratitudo nostra
quam tu tibi excitasti produceret, credita nos sollicitudo ve
hementer angebat: ne quædam illicita quæ de te audieramus,
negligenter omittere videremur. Quæ si bene consideres, ip-
se per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc aduer-
sum te zelum nostrum acrius incitabas. At vbi tandem salu-
bri consilio vsus, iugo te obedientiæ humiliter submisisti, &
tua dilectio pœnitentiam agens, digna se vt deputauimus,
satisfactione purgauit: redditam tibi gratiam fraternæ cha-
ritatis intellige, atque in nostro te receptum consortio gra-
tulare: quia sicut perseuerentibus in culpa districtos, ita resi-
E piscentibus nos benignos esse decet ad veniam. Postquam
ergo fraternitas tua Apostolicæ sedis communionem se re-
parasse cognouit, personam ad nos transmittat, quæ pallium
tibi deferendum ex more percipiat. Nam quemadmodum
illicita perpetrari non patimur, sic quæ sunt consuetudinis
non negamus. Licet autem ad hæc concedenda dispensa-
tio nos loci nostri vocauerit, multum tamen à nobis peti-
tio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini Gal-
linici exarchi vt temperantius erga te ageremus, exegit. Cu-
ius charissimam voluntatem nec pertulimus, nec potuimus
contristare.

parte 1. dist. 12. ca. Nam quemadmodum.

Gregorius Anatholio diacono.

Marcellinum commendat. *Caput* LXXXII.

Epist. 82.

BOnis deuotísque filiis ita nos opere dignum est respon-
dere, vt quia debitum reddimus, id quod vltro nos con-
uenit impendere, duplicemus. Quia igitur lator præsentium
filius noster magnificus Marcellinus sic in causa se fratris &
coëpiscopi Maximi atque Histricorum exhibuit, & in Ec-
F clesiæ nostræ vtilitates festinat impendere, vt sinceritatis suæ
affectum non solùm verbis, sed etiam opere magis magísque
valeat demonstrare: idcirco dilectionem tuam his hortamur
affatibus, vt ei in vrbe regia venienti toto studio, totáque in-
tentione concurras, atque eum ita in omnibus tuis studeas
solatiis adiuuare, vt omnipotentis Dei ac tuis fultus auxiliis,
minus illic debeat laborare. Quem etiam ita sicut reuera no-
strum proprium attendere, atque ei affectum meæ charitatis
in omnibus studebis impendere, quatenus & de præteritis si-
bi vicem redditam recognoscat, & magnam de futuro deuo-
tionis suæ, quam se ecclesiasticis exhibere vtilitatib⁹ pollice-
tur, spem posit retributionis assumere. Quoniam verò, quā-
tum didicimus, prædictum magnificum filium nostrum se-
renissimus dominus imperator ad sua sub festinatione iusse-
rat vestigia properare, quæsita opportunitate, inferre te con-
uenit: quia non inobedientiæ culpa, sed fratris & coëpiscopi
nostri Maximi eum causa retinuit. Quæ etsi tardè, finem ta-
G men eo studēte percepit. Hoc autem dilectionem tuam vo-
luimus sollicitè attendere, ne se in quacunque causa vbi gra-
uamen est pauperum, misceri consentiat, ne fortè potentia
personarum aliquatenus pressus, cogatur agere quod animæ
illius non posit expedire. Cuncta ergo cum Dei timore tra-
ctantes, æternam maximè mercedem perpendite.

Gregorius Fantino defensori.

De molestia Ianuariæ ab Anastasio. *Caput* LXXXIII.

Epist. 83.

IAnuaria præsentium latrix, maximam se molestiam ab in-
genuo Anastasio atque Bonifacio contra iustitiam pati
commemorat, adeò vt de possessione quam per plurimos
annos asseritur possedisse, eam, sicut ipsa ait, nitantur expel-
lere. Et quia cōtra eos se Ecclesiastica debere petiit tuitione
defendi, experientia tua prędictos viros ad se euocet, eósque
admoneat, vt illi mali facere nihil præsumant. Sed si quid sibi
contra suprascriptam mulierem credunt iustè posse compe-
tere, iudices cum ea eligant, & quæ inter eos fuerint diffi-
H nita, tuo pro quiete partium solatio compleantur. Si verò
eos differre cognoueris, antefatæ mulieri, salua æquitate, tui-
tionem impendas, & eam contra rationis ordinem nullo mo
do grauari permittas.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Ianuariæ reliquias sanctorum Seuerini & Iulianæ dare iubet.

Caput LXXXIIII.

Epist. 84.

IAnuaria religiosa fœmina, petitoria nobis ĩsinuatione sug
gessit, quod habet in subditis, in massa Furiana iuris sui o-
ratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem
sanctorum Seuerini confessoris, & Iulianæ martyris deside-
rat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ parochiæ
memorata cōstructio iure consistit, & nullum corpus ibidē
cōstat humatum, percepta primitùs donatione legitima, id
est, in reditu præstantes liberos à tributis fiscalibus solidos de
cem, gestísque municipalibus alligata, prędictum oratorium
absque Missis publicis solenniter consecrabis: ita vt in eodē
loco: nec futuris temporibus baptisterium constituatur, nec
presbyterum cōstituas cardinalem. Sed si Missas ibi fieri su-
prascripta

præscripta conditrix fortè maluerit, à dilectione tua presbyterum nouerit postulandum: quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote vllatenus præsumatur. Sanctuaria verò suscepta sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Ianuariæ reliquias sanctorum Seuerini & Iulianæ dare iubet.

Caput LXXXV.

Epist. 85.

IAnuaria religiosa fœmina sanctuaria beatorum Seuerini confessoris, & Iulianæ martyris oblata petitione sibi postulat debere concedi: quatenus in eorum nomine oratoriũ propriis sumptibus constructum possit solenniter consecrari. Et ideo frater charissime præfatæ Ianuariæ desideriis ex nostra te præceptione conuenit obedire, vt deuotionis suæ in consecratione quam postulat potiatur effectu.

Gregorius Constantio episcopo Mediolan.

De reliquiis sanctorum Ioannis & Pancratij martyrum.

Caput LXXXVI.

Epist. 86.

LAtor præsentium Euentius diaconus fraternitatis vestrę nobis talia intimat sibi à vobis iniuncta, vt reliquias beati Pauli Apostoli, sed & beatorum Ioannis & Pancratij per eum ad vos dirigere deberemus. Quam petitionem vestram curauimus effectui mancipandam. Fraternitas ergo vestra solito studio perscrutari non differat, quatenus in locis quibus condendæ sunt luminaria vel alimonia ibidem seruientium ante dedicationem loci ipsius debeant profligari, & tũc in eisdem locis directa, sanctuaria sui cum reuerentia collocentur: ne loca Deo dicata si prædicta prouisio omissa nunc fuerit, futuris temporibus destituta, quod absit, seruientium reperiantur obsequiis.

Gregorius Fortunato episcopo Mediolanensi.

Di visitatione Cadinensis Ecclesiæ. *Caput* LXXXVII.

Epist. 87.

COgnoscentes Ecclesiam Cadinẽsem diu sacerdotis proprij regimine destitutam, fraternitati tuæ eiusdem Ecclesiæ visitationis operam solenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministeriísque vel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictam Ecclesiam ire properet, & assiduis adhortationibus clerum, plebémque eiusdem Ecclesiæ admonere festinet: vt remoto studio, vno eodémque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. Commonentes etiam fraternitatem tuam, vt nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri: prouisurus ante omnia, ne cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti Tadinas.

De episcopo eligendo. *Caput* LXXXVIII.

Epist. 88.

COgnoscentes Ecclesiam vestram diu sacerdotali regimine destitutam, curæ nobis fuit eiusdẽ Ecclesię visitationẽ fratri & coëpiscopo nostro Gaudioso, Egabinæ Ecclesiæ solẽniter delegare. Cui dedim' in mãdatis vt nihil de prouectionibus clericorũ, reditu, ornatu, ministeriísque à quoquam vsurpari patiatur. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire, & remoto strepitu, vno eodémque consensu, talem vobis præficiendum expetere sacerdotem, qui & à venerandis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus valeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente ad nos veniat ordinandus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et non solùm ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehatur, verumetiam vos nullis intercessionibus veniam promereri posse cognoscite. Sed omnes quos ex vobis de laica persona aspirasse cõstiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Seuero episcopo Anconitano.

Visitationem iniungit Ausinæ ciuitatis. *Caput* LXXXIX.

Epist. 89.

POstquam ciuitas Ausina Deo iuuante recuperata est, atque à republica teneri dinoscitur, magna de Ecclesia ipsa sollicitudo habenda est, maximè quia gloriosus filius noster Bahan magister militum, à nobis pro hac re auxilium sperasse dinoscitur: atque ideo ad fraternitatem tuã præsentia curauimus scripta dirigere, vt eidem Ecclesiæ ex more visitator accedas. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, &c. vt suprà epistola.lxxxvij.

Gregorius clero, ordini & plebi Ausinæ ciuitatis.

De eligendo episcopo. *Caput* XC.

Epist. 90.

COgnoscentes Ecclesiam vestram diu pastorali sollicitudine destitutam, postquam ciuitatem vestram recuperatam, & in iure reipublicæ, auxiliante Domino, cognouimus restitutam: curæ nobis fuit Ecclesiæ vestræ visitationem fratri & coëpiscopo nostro Seuero Anconitanę ciuitatis episcopo solenniter delegare. Cui etiam dedimus in mandatis, &c. vt suprà epistola.lxxxviij.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De abbate instituendo. *Caput* XCI.

Epist. 91.

QVia seruorũ Dei pater, quẽ in Neapolitana ciuitate trãsmiseram, Deo, sicut ei placuit, disponente defunctus est: visum mihi est latorem præsentium Barbatianum monachum pro eorundem monachorum gubernatione transmittere. Quem ad præsens præpositum esse decernimus, vt si eius vitæ tuæ fraternitati placuerit, hunc post aliquantum temporis eorum patrem debeas ordinare. Sunt enim bona quæ in eo placeant. Sed hoc est in illo vehemẽs vitium, quia valde sibi esse sapiens videtur. Ex qua radice quanti rami peccati valeant prodire, patenter agnoscitur. Tua itaque sanctitas circa eum sollicitè inuigilet, & si hunc cautum in regimine, & humilem in suo sensu fieri cognouerit, tunc eum ad abbatis honorem, Deo authore, perducat. Si verò minus in humilitate proficit, eius ordinationem differat, mihíq; renuntiet.

Gregorius Victori episcopo Panormitano.

De ordinando sacerdote in monasterio Præcoritano. *Cap.* XCII.

Epist. 92.

DEsiderium quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere monstratur, sine aliqua Deo authore, est dilatione complendum. Et ideo quia monachorũ congregatio quæ in monasterio Præcoritano consistit, pro sacris Missarum solennibus peragendis presbyteri indigere probatur officio, atque de sua sibi congregatione in hoc ordine postulant consecrãdum: fraternitatem vestram scriptis præsentibus adhortamur, vt eum quem sibi de cõgregatione sua vnanimes duxerint eligendum, in prædicto monasterio sine mora vel excusatione aliqua presbyterum debeat ordinare, atque eum nec in Ecclesia, nec in loco alio obseruare, sed illic iugiter permanere ex nostra quoque authoritate constituat: quatenus & ille dum alibi non fuerit occupatus in officio suo assiduus possit & vtilis inueniri, & congregatio quæ sibi eum postulat ordinari, quoties necesse fuerit, ipso sacrificij solennitatem veneratione debita celebrãte, valeat refoueri.

Gregorius Basilio.

De schismaticis. *Caput* XCIII.

Epist. 93.

MVltum cor nostrum vestræ magnitudini congaudet, quòd sic vos studiosos in vestris actionibus inuenim', vt vobis & apud homines gloriam, & apud omnipotentem Deum præmia mercedis acquiratis. Inter alia igitur laudanda quæ agitis, qualiter vos contra Histricorum schisma pro vnitate Ecclesiæ amoris olim feruor accẽderit, & multorum testificatione, & nostrorum modò plenè relatione cognouimus. Vnde Redemptoris nostri misericordiam exoramus, vt sua vobis in omnib' gratia suffragetur, & effectu vos implere tribuat, quod velle cõcessit. Quia ergo hac in re tantò cõmoda retributionis accrescũt, quantò & studium laboris augetur, paterna dilectione salutantes, hortamur vt opportunitate occasionis inuenta, efficaciam vestram exercere enixiùs debeatis. Atq; id modis quibus possibile fuerit omni studio agere cõtendatis, quatenus prædicabile desiderium vestrum de reuersione errantium adiuuãte Domino compleatis. Præ-

sentium verò portitorem Castoriũ chartularium nostrum, quem pro quibusdam illic causis transmisimus, magnitudo vestra vt bona sua multiplicet, suis in omnibus studeat solatiis adiuuare. Omnipotens Deus sua vos protectione cum filiis & omni domo vestra ab omni aduersitate tueatur atque custodiat, vobísque & præsentis vitæ prosperitatem, & lætitiam futuræ concedat.

Gregorius Mastaloni.

De zelo eius iusto pro Domino. Caput XCIIII.

Epist. 94.

RESponsalium nostrorum relatione comperimus, quòd pro amore vnitatis Ecclesiæ tantus vos diuini zeli ardor accenderit, vt quoscunque valueritis non desinatis ad sinum matris Ecclesiæ reuocare, atque vt bonus fidelísque famulus lucrum quotidie de accepto dono, Domino & redemptori nostro cum summa mentis intentione facere non desistatis. Et quidem venientem ad nos vt potuimus ex corporalis visus ostentione didicimus: bonum verò quod ex diuina inspiratione in mentis tuæ charitate manebat occultum, desiderabiliùs nunc operis attestatione cognoscimus. Vnde diuinæ misericordiæ gratias ineffabili laude reddentes, hortamur dilectionem tuam, atque quibus valemus admonitionibus cõfortamus: vt quantum te acceptum talentum occultantis pœna perturbat, tantum lucrum facientium, atque per hoc de cœlestis regni perceptione lætantium, dominicæ vocis inuitatio te desiderabiliter ad petenda corroboret. Scire te nanque dilectissime fili conuenit, quòd fructus huius quem apprehendisti [illegible]tionis suæ non careat fine. Et ideo præpedien[illegible]si est, debet contrarietas perturbare: quia quantò ex [illegible]ultate causæ bonum perfici Domino cooperãte valuerit, tantò tibi erit & gloriosius retributionis spes. Excellentior nãque nascitur ex desperatione victoria, quæcunque fuerit laboris nimij adepta sudoribus. Cognouimus etiam quòd Theodosius filius noster tui sequax, boníque cooperator studij, pariter tecum in sollicitudine lucrandarum animarum solerter inuigilet. Cui omnipotentem Deum intercessione beati Petri Apostolorum principis retributorem citius esse confidimus.

Gregorius Gulfari magistro militum.

Vt melius quotidie proficiat. Caput XCV.

Epist. 95.

LAtores præsentium de Histriæ ad nos partibus venientes, tanta nobis bona gloriæ vestræ retulerunt, vt in reddendam nos vobis gratiarũ actionem vehementer accéderent. Cognouimus nanque quòd inter curas iniunctæ vobis gubernationis illarum partium præcipuam de animarum lucris sollicitudinẽ habeatis: & ita errantium corda ad vnitatẽ festinare vos Ecclesiæ reuocare, vt quantum ad desiderium vestrum pertinet, nullum illic ab Apostolica segregatum remanere velitis Ecclesia: tantúsque vos beati Petri Apostolorum principis amor accenderit, vt ouile ipsius cui à Domino omnes creaturæ sunt traditæ, summo redintegrare cum desiderio cupiatis. Habe gloriose fili ex tanto talique opere præfixam de diuina retributione fiduciam, in qua vos non solùm nostra adhortatio, sed Apostolicus quoque sermo cõfirmat: quia is qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Quantalibet enim sit temporalis affluentia vel certè prosperitas, habet finẽ suum terminum mortis. Hoc verò quod de animarum lucris apprehẽdistis studium, tenet fixã spei suæ certitudinẽ, æternæ scilicet vitæ retributionem. Qua propter paterno salutationis affectu hortamur gloriam vestram, vt pro vnitate sanctæ fidei zelum quem vobis ipse vnitatis author tribuit, studiosius peragatis, & quousque potueritis, in sinum matris Ecclesiæ ab schismatis sui reuocãtes errore, adhortatione continua foueatis. Hoc etiam peragentes, vt & quos per vos Dominus suo ouili redintegrari concesserit, ita defensionis vestræ solatiis protegatis, vt non sit quò hi qui adhuc in errore sunt positi, reuertentes ad salubre consilium valeant applicare. Dum enim vos causas Dei in terra agitis, ipse & hîc actus vestros protectionis suæ feliciter ope disponit, & in æterna vobis vita quam cupitis, pro tanto bono vestro retributio existet.

Gregorius Romano defensori.

De Histrianis ad vnitatem Ecclesiæ reuersis. Cap. XCVI.

Epist. 96.

PRæsentium portitores huc de Histriæ partibus venientes, ad episcopum suum, qui nunc in Siciliæ degit partibus, cum nostro se perexisse solatio poposcerunt. Quos hinc ordinantes fecimus ambulare. Suscipiens ergo eos experientia tua ordinet, qualiter ad prædictum episcopum suum velocius valeant peruenire: ne sicut astruunt, schismaticorũ illarum partium eos alij ad persuadendum præueniant. Quãtum enim indicant, ipse episcopus pro vnitate fidei ad nos habet desiderium veniendi. Concurrendum ergo illis est, vt bona quæ cupiunt Domino adiuuante valeant perficere. Sed experientia tua aut per se si in vicino est, aut suis epistolis eũdem episcopum adhortetur, vt propiciante Domino, ad Apostolorũ limina properare festinet, scitur⁹ quòd à nobis cũ omni suscipiatͬ affectu. Cui expensam itineris qualiter ad nos veniat, præbere te volumus. Sin verò onerosum illi est huc venire, & Siciliam habitare disponit, atque in vnitatem Ecclesiæ apud scripturam peruersores cum cautela permanere consentit, & hoc nobis tua suggestione indicare non differas: vt qualiter illic consultum habeat, expensare auxiliante Domino disponamus. Sed & harum latores quemadmodum ad eundem episcopum suum veniant, tuæ concursionis sit atque solatij, vt venientes à nobis nihil minus sentiant.

Gregorius Gallinico exarcho Italiæ.

De schismaticis ad Ecclesiam redeuntibus. Caput XCVII.

Epist. 97.

APud excellentiam vestram tantò nobis quæ petimus velut impetrata iam credimus, quantò & hoc quod petitur ab officio nostro non discrepat: & vos inter curas fluctuationum secularium æternæ quoque ex hoc cumulus retributionis expectat. Harũ siquidem latores de Histriæ ad nos partibus venientes, schismaticorum, inter quos erant positi, vitantes errorẽ, vnitati Ecclesiæ subdi salubriter cupierunt. Quorum boni intentionem operis perpendentes, in sinum matris Eccesiæ competenti cum exhortatione suscepimus, cósque nostræ desiderantes Ecclesiæ militare gratè concessim⁹. Præmisso quapropter excellentiæ vestræ paternæ salutationis affectu, petimus vt eos pro bono desiderij sui quo ad Apostolorum principis petram solidam concurrerunt, ne fluctuantium adhuc erroribus mixti naufragium desperatæ salutis incurrerent, habere dignemini commendatos: quatenus ad propria remeantes, nullis propter hoc bonum quod appetisse noscuntur, peruersorum inquietudinibus perturbẽtur: sed magis in omnibus auxilium vestræ tuitionis inueniant, vt ex eorum quiete, aliorum adhuc in schismate positorum corda flectantur, atque horum per bonum vestri patrocinij prouocati sequaces existant. Ad augmentum nanque mercedis vestræ pertinet, si inter curas bellicas sicut corpus ab exteriori hoste, sic animam ab interni insidiatoris impugnatione protegatis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De schismaticis ad Ecclesiæ vnitatem reuersis. Caput XCVIII.

Epist. 98.

LAtores præsentium ad nos de Histriæ partibus venientes, vnitati se Ecclesiæ subdi auxiliante Domino cupierunt. Quos pro sui laude desiderij cum affectu suscepimus, eósque de conuersatione adeptæ vnitatis præmissa exhortatione, nostræ quoque, sicut eorum desiderium erat, Ecclesiæ fecimus militare. Quos fraternitas vestra gratanter excipiat, eísque opem vt exegerint, libenter impendat: quatenus ad propria reuertentes, nullis, vt boni operis sui pœniteant, peruersorum inquietudinibus fatigentur. Magis autem apud excellentissimum filium nostrum Exarchum id studiosius peragite: vt suis illos iussionibus apud eos, quorum illic interest, securos in omnibus reddat, vt horum quiete, aliorum quoque adhuc in schismate positorum animi ad conuersionis gratiam prouocentur.

Gregorius habitatoribus Capreæ insulæ.

De episcopo eis constituendo. Caput XCIX.

Epist. 99.

REdemptor noster Dei hominúmque mediator cõditionis humanæ non immemor, sic imis summa coniungit, vt ipse in vnitate permanẽs, ita temporalia occulto instinctu pia cõsulens moderatione disponat, quatenus de eius manu antiquus

antiquus hostis nullatenus rapiat, quos ante secula intra sinum matris Ecclesiæ coadunandos esse præsciuit. Nam etsi quisquam eorum inter quos corporaliter degit, flatibus motus ad tempus vt palmes titubet: radix tamen rectæ fidei, quæ ex occulto prodit, diuino iudicio virens manet, quæ accepto tempore fructum de se ostẽtare valeat qui latebat. Quod in vobis nunc ex desiderio vestro gestum esse superni respectus illustratione cognoscimus, qui schismaticorum inter quos habitatis pertinaciam refutantes, coadunari ouili dominico mente promptissima ipsa rei operatione monstratis. Quibus enim scissura displicet, sanos velle se esse testantur, & reprobantes errorem, ostenditis vos amare quod rectum est, vitare quod deuium. Hinc est quòd nos & vestra dudum directa petitio, & latorum præsentium responsalium vestrorum salubria postulantium lætificauit aduentus, per quos significastis vos & deuios reprobare gressus errantium, & rectum salutis iter quærere, quod vnitati vos sanctæ Ecclesiæ reformantes, ad retributionem bene operantium, qui intra eius sinum constituta est debitam, tenderetis. Vnde sic laudabilem, vestræque in æternum animæ profuturam voluntatẽ vestram cum omni gaudio sumus libenter amplexi. Hoc cũ Domini auxilio disponentes, vt siquidem episcopus quem vobis in vestra reformari petiueratis Ecclesia, à schismaticorum lapsu se segregans, Ecclesiæ voluerit vnitati coniungi: fratri & coëpiscopo nostro Mariniano euidenter scripsimus, qualiter petitionem vestram ex nostra authoritate debeat confirmare. Sin verò, quod optandum à nobis non est, ab illorum se noluerit schismate separare, idem quomodo vestra Ecclesia proprium habere valeat sacerdotem, prædicto fratri & coëpiscopo nostro scripsimus: quatenus in vtroque & pia mentis veræ deuotio sortiatur effectum, & grex dominicus contra insidiantis inimici iacula sit securus.

Gregorius Felici in Sicilia.

Conqueritur ab Ecclesia suas possessiones fuisse occupatas. Cap. C.

Epist. 100.

SVsceptis magnitudinis vestræ epistolis contristati sum⁹, quòd ab actoribus Ecclesiæ Syracusanæ quasdam possessiones, quas vos tenuisse dicitis, occupatas irrationabiliter indicastis. Sed credimus quia hoc ad fratris & coëpiscopi nostri Ioannis notitiam non peruenit. Nam absolutè poterat cognita veritate si quid illicitè factum est, emẽdare. Et ideo quia legali prouisione decretum est tam momẽti quàm proprietatis causam in vno eodémque iudicio debere cognosci, nec nos contra inaudita aliquid possumus definire, prędicto fratri nostro scripsimus, vt actores Ecclesiæ suæ deputare debeat, qui nobiscum sine mora electorum possint subire iudicium: ne aut vos res vestras sine cognitione, sicut querelam facitis, amittere, aut pars altera videatur præiudicium sustinere. Gloria ergo vestra nullas in eligendo iudices moras interferat aut difficultates, vel differat ad causam accedere. Nam omnino de supradicti fratris & coëpiscopi nostri moribus certi sumus, quia facere quicquid rationis ordo exegerit, non recuset.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Quòd cum Felice iudicium subeat. Caput CI.

Epist. 101.

FElix vir memorandus suis nobis epistolis questus est, fraternitatis vestræ actionarios possessiones quas tenuerat, illicitè & contra iuris ordinem peruasisse, petens ablata sibi restitui, & se cum eis, si tamen causam voluerint dicere, paratum esse iudicio sine aliqua dilatione consistere. Quod si ita est, quia quid legalis ratio habeat non nescitis, oportet vt omni mora postposita, actores vestræ Ecclesiæ deputetis, vt cum eo debeant eligere cognitores, qui tam momenti, quàm principalis rei quæstiones cognoscere valeant & finire: ne si qualibet occasione dilatum fuerit, & ipse pati præiudicium, & partes Ecclesiæ non habere iustitiam videantur. Ita ergo agite, vt sub omni celeritate iudicium eligatur. Nam nos sic causas Ecclesiæ vestræ fieri volumus, vt nec dispendium contra æquitatem sustineat, nec ad vestram possit aliquid inuidiam sustinere.

Gregorius Theodoro curatori Rauennæ.

De pace facta cum Longobardis. Caput CII.

Epist. 102.

LIcèt multa de vobis ad nos olim, referentibus responsalibus nostris, quæ animos nostros lætificarent peruenerint: nunc autem remeans filius noster Probus abbas, tanta de gloriæ vestræ amplius charitate retulit, quanta de bono reuera & Christianissimo decet filio prædicari. Et quoniam tantum sibi affectum impensum, ac tale studium in ordinanda pace vos habuisse narrauit, quale nec in nostris ciuibus, qui illic antè inuenti sunt extitit, supernæ protectionis misericordiam postulamus, vt hanc vobis vicem in corpore & in anima hìc & in futuro retribuat, qui pro multorum salute vigilanter agere quæ erant vtilia non cessastis. Indicamus itaque Arnulphum de seruanda pace, non vt rex ipsius iurauit, sed sub conditione si sibi in quoquam excessum non fuerit, aut si nullus cõtra Arogis exercitum ambulauerit, sacramenta præstitisse. Quod quia omnino iniquum & dolosum est, nos tanquam si non iurasset putamus: quia in aliquid parum facilem sibi exercendi occasionem inueniet, & plus nos si de eo suspecti non fuerimus, decipiet. Vnarnilfrida verò ad cuius consilium idem Arnulphus cuncta agit, omnino iurare despexit. Et id contingit vt ex pace quam multum desiderauimus, nos in his partibus nullum penè remedium habere possimus: quia de eisdem hostibus de quibus suspecti nuncusque fuimus adhuc & in posterum suspecti sumus. Cognoscat præterea gloria vestra homines regis qui huc transmissi sunt, imminere, vt in pacto debeamus subscribere. Sed recordantes eorum quæ Agilulphus Basilio viro clarissimo conuitia super nos in beati Petri dixisse fertur iniuriam, quanuis hoc penitus idem Agilulphus negauerit, à subscriptione tamen abstinere præuidimus: ne nos qui inter eum & excellentissimum filium nostrum domnum Exarchum petitores sumus & medij, si quid fortè clam sublatum fuerit, falli in aliquo videamur, & nostra ei promissio in dubium veniat: & si qua de futuro, quod absit, necessitas fuerit, occasionem inueniat qualiter nostræ petitioni consentire non debeat. Et ideo petimus, vt sicut & à prædicto filio nostro excellentissimo possimus, gloria vestra ea qua nobis charitate vnita est peragat: quatenus antequam homines ipsi ab Arogis reuertantur, rex eis sub festinatione scripta transmittat: quæ tamen ad nos deferantur, in quibus eis præcipiat vt nos subscribere non petant. Sed si tantum est, gloriosum fratrem nostrum vel de episcopis vnum, aut certè archidiaconum subscribere faciemus. De persona verò Augusti gratias agimus, atque studemus, vt cum aduersario suo causam suam secundum æquitatem definiat: quia ita illi ne illuc exhiberetur laborem imponi voluimus, vt tamẽ aduersario ipsius iustitiam non negemus. De aliis autem quia dignè vobis gratias agere necdum occurrimus, in subsequenti responsalem dirigimus, per quem in charitate qua ad alterutrum nexi sumus, amplius miserante Domino constringamur. Præterea gloriæ vestrę mœror nos vehementer afficit, Sed quia vir sapiens ea quæ per consolationem dicenda sunt, cuncta nouit, verbis consolari cessamus: sed oratione prosequimur, petentes vt omnipotens Deus vitam & salutem vestram vestrorúmque omnium pietatis suę protectione custodiat, & cor vestrum in afflictione positum consoletur.

Gregorius Occiliano tribuno.

De ordinatione eius, & de Sauino episcopo. Caput CIII.

Epist. 103.

COgnoscentes magnitudinẽ vestram de Rauennatis partibus cum ordinatione excellentissimi filij nostri domini Exarchi Hydrontinam ciuitatem fœliciter remeasse, gratè suscepimus, & Dominum exoramus quo actus vestros suæ propitiationis opitulatione disponat. Sauinus siquidem frater & coëpiscopus noster ad nos veniens, graues nobis ciuium suorum querelas innotuit, asserens à viatore ex tribuno Hydrontinæ ciuitatis multa se hacten⁹ illicita pertulisse. Magnitudinem ergo vestram paterno salutantes affectu hortamur, vt quicquid pridẽ malè gestum esse cognoscitis, iudiciaria de beatis emendatione corrigere. Scitis etenim quòd locus ipse Ecclesiæ nostræ sit proprius, & ipsi pauci qui illic rustici remanserunt, si in aliquibus incõpetẽtibus angariis vel oppressionibus affliguntur, locum ipsum deserunt: &, quod nõ optamus, hostibus datur illum occasio peruadẽdi. Prædictum ergo episcopum, omnésque habitatores loci ipsius, vobis pecu-

liariter commendamus: vt non solùm nullis illicitis iniunctionibus onerentur, sed magis ex commendatione nostra vestra sibi in omnibus sentiant adesse solatia: vt & beatus Petrus Apostolorum princeps, cuius res ipsa est, vobis retributor existat, & nos in vestris promptiùs vtilitatibus commodemus.

Gregorius Sauiniano episcopo Callipoli.

De hominibus suis ab aduersariis defendendis. *Cap.* CIIII.

Epist.104. INdicatum nobis est quòd homines Calliopolitani castri, in quo te propiciante Domino esse constituimus sacerdotem, grauibus diuersorum molestiis affligatur, atque in longinquis angariis multisque dispendiis conterentur. Hortamur ergo fraternitatē tuam, vt quia & locus ipse nostræ, sicut cunctis notum est, Ecclesiæ esse dignoscitur, sollicitudinem tuam rectę defensionis zelo succendas, eósque nō permittas illicitis prægrauari: quia & exemplaria tibi priuilegiorū Ecclesię de scrinio nostro ob hoc fecimus dari, quatenus informatus ex omnibus qualiter habitatores loci illius defensare valeas, non ignores. Volumus etiam vt massæ ipsius Calliopolitanæ homines sub sollicitudinis tuæ cura, à futura tertia indictione habere debeas, atque de eorum releuandis molestiis esse cautissimum, & adhibita sollicitudinis cura vniuscuiusque vires quid præstare de sua pensione Ecclesiæ vtilitatibus valeant, cautè cognoscere, ac secūdum vires suas ad persoluēdum quenq; disponere. De qua ordinatione fraternitas tua subtiliter facta notitia quid dare ipsi homines totius Calliopolitanæ massæ possunt, indicare non differas: vt sciamus quid exinde disponere auxiliante Domino valeam⁹. Ad Sergiū verò defensorē præcepta direximus, vt in hac tibi re non solùm non audeat esse contrarius, sed vobis magis vbi valuerit solatia subministret.

Gregorius Sergio defensori.

De Frunifcendo obnoxio Ecclesiæ Hydrontinæ. *Cap.* CV.

Epist.105. REuerentissimus frater noster Petrus Hydrontinæ ciuitatis episcopus, questus est nobis per Vincentium diaconum suum, Frunifcendum Ecclesiæ suæ in multis existere debitorem: & non solùm nolle eum satisfacere de his quibus tenetur obstrictus, sed etiam contemnere subire iudiciū. Inde experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt eum admonere studeat: quatenus si quid de obstrictu Ecclesiæ se redhibere cognoscit, satisfacere dilatione postposita non desistat. Alioquin mora cessante ad electorum te com pellente accedat iudicium. Et quicquid veritate cognita mediis sacrosanctis Euangeliis fuerit statutum, ita ad effectum executionis tua instantia perducatur, vt huius rei querela ad nos denuò non redeat.

Gregorius Sergio defensori.

De Petro puero fuga lapso. *Caput* CVI.

Epist.106. FIlius noster vir magnificus Occilla tribunus Sirontinæ ciuitatis ad nos veniens puerum vnum, Petrum nomine, artis pistoriæ ex iure germani nostri ad eum noscitur perduxisse: quem nunc fuga lapsum ad partes illas reuerti cognouimus. Experientia ergo tua antequam ad Reatinam ciuitatē valeatis ipse contingere, sub qua valueritis celeritate, vel ad episcopum Hydrontinæ ciuitatis, vel ad prædictum tribunum, vel ad alium quem in loco tuo te habere cognoscis, scripta dirigas, vt vxorem vel filios prędicti mancipij sub omni habere debeant cautella, atque de ipso sollicitudinem gerere, vt perueniens valeat detineri: & mox cum rebus suis omnia quæque ad eos pertineant, naui impositis per fidelem personam huc modis omnibus destinari. Experientia itaque tua cum omni hoc studeat efficacia, solertiáque perficere: ne de neglectu vel mora nostros, quod nō optamus, animos offendas.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Ne milites in monasterio virginum hospitentur. *Cap.* CVII.

Epist. 107. INsinuauit nobis latrix præsentiū Angela Abbatissa, quòd intra monasterium ipsius milites hospitentur. Et omnino de fraternitatis vestrę sollicitudine mirati sumus, cur hoc patienter tulerit, & nō illud cū omni celeritate fecerit emēdari. Vnde hortamur vt vel nūc studij vestri sit instanter eis quorum interest imminere: quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic vlterius hospitium accipiat, ne callidus hostis occasionem inueniens deceptione religiosi habitus, quod absit, valeat exultare.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De diuisione populi Neapolitani. *Caput* CVIII.

Epist.108. QVorundam in Neapolitana consistentium ciuitate relatione de quibusdam capitulis Stephano deferente suscepimus. de quibus Theodorus vir magnificus maior populi ad nos veniens, antè questus iam fuerat à fraternitate tua in eis fuisse præiudicia irrogata. Sed & alteram quorumdam relationem in predicta vrbe degentium, qui prædicti maioris populi partem sequuntur, accepimus. Ex quibus liquidò comperimus in duas se partes populum diuisisse. Et quia no bis triste & tibi graue est inter habitatores memoratæ ciuitatis prodisse discordiam, quorum vnitati studere debueras ac concordiæ: ideo fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cessante omni excusatione, personam huc instructam sub festinatione transmittas: quæ aut in electorum, aut certè in deputatorum à nobis iudicio, si qua pro tuis partibus sunt agenda, aduersariorum intentionibus ac obiectis per omnia valeat respondere, vt veritate cognita, salubrem hic finem causa suspiciat: quatenus rationabiliter omnibus capitulis quæ in altercationem venerant terminatis, nullas in hac contentione ingrauedo vires accipiat, sed sola inter te & filios tuos pax, sicut decet, & charitas perseueret. Quia ergo exortæ contentiones nulla illic possunt ratione distingui, quippe vbi tanta in habitatoribus est nata dissensio, vt nullus sit qui possit in iudicio respondere, siue defendendæ alternæ partis studio remanere: ita fraternitas tua agat vt in transmittenda persona, sicut diximus, nullā tarditatem qualibet excusatione subiungat.

Gregorius Sereno episcopo Massilien.

De imaginibus in Ecclesiis non confringendis. *Caput* CIX.

Epist.109. QVod fraternitati vestræ tam serò transmittimus, non hoc torpori, sed occupationi deputate. Latorem verò præsentium dilectissimum filium nostrum Cyriacum monasterij nostri partem vobis in omnibus commendamus, vt nulla hunc in Massiliensi ciuitate mora detineat, sed ad fratrem & coëpiscopum nostrum Syagrium cum sanctitatis vestræ solatio Deo protegente proficiscatur. Præterea indico dudum ad nos peruenisse, quòd fraternitas vestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem Ecclesiæ imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum vos, ne quid manu factum adorari possit, habuisse laudauimus sed frangere easdem imagines non debuisse, iudicamus. Idcirco enim pictura in Ecclesiis adhibetur, vt hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant quæ legere in codicibus non valent. Tua ergo fraternitas & illas seruare, & ab earum adoratu populum perhibere debuit: quatenus & literarum nescij haberent vnde scientiam historiæ colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. *Imagines quid prosint.*

Gregorius Syagrio, Betherio, Virgilio, & Desiderio, episcopo à paribus.

De Symoniaca hæresi, & quòd neophytus non ordinetur, nec episcopi cum mulieribus maneant. *Caput* CX.

Epist.110. CAput nostrum, quod Christus est, ad hoc sua esse membra nos voluit, vt per compagem charitatis & fidei, vnum nos in se corpus efficeret. Cui ita corde adhærere nos conuenit, vt quia sine ipso nihil esse possumus, per ipsum possimus esse quod dicimur. Ab arce capitis nostri res nulla nos diuidat, ne ab ea, si eius esse membra refugimus, relinquamur, & velut eiecti de vite palmites arescamus. Vt ergo Redemptoris nostri esse habitaculum mereamur, in dilectione ipsius toto mentis studio maneamus. Ipse nanque ait: Qui diligit me, sermonē meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sed quoniā bonorū authori hærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix est, abscindamus: per scripta præsentia quæ alterno adinuicem desideratę visitationis sermone nos sociant, fraternitatem vestrā institutis Apostolicis cōmonemus, vt patrū regulis & præceptis dominicis innitentes, de templo fidei auaritiam, quæ idolorum *Ioan.14.*

rum est seruitus, excludamus, vt in domo Domini nil noxium, nilque debeat esse confusum. Nuntio siquidem apud nos olim discurrente vulgatum est quòd in Galliarum partibus sacri ordines per Simoniacam hæresim conferantur. Et vehementi tædio mœroris afficimur, si in Ecclesiasticis officiis quenquam habeat locum pecunia, & fit seculare quod sacrũ est. Quicunque verò hoc precij studet datione mercari, dum non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quid scilicet? quid per hoc aliud agitur, nisi vt nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de vita discutio: sed ille solummodo dignus, qui dare precium suffecerit, æstimetur? Ex qua re si recti libraminis examinatione pensetur, dum improbè ad inanem gloriam locum festinat vtilitatis arripere, eoipso magis quòd honorem quærit, indignus est. Sicut autem is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus, sic qui vltrò ambit, vel importunè se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi vt crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? Itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat, sit simplex & sine venalitate consensus, pura præferatur electio: vt ad summa sacerdotij non suffragio venditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quia graue omnino sit facinus Dei donum velle precio comparare, vel vendere, Euangelica est testis authoritas. Templum enim Dominus & redemptor noster ingressus, cathedras vendentium columbas, euertit. Quid est columbas vendere, nisi præcium de manus impositione percipere, & sanctum Spiritum quem omnipotens Deus hominibus tribuit, venundare? Quorum sacerdotium ante oculos Dei cadere, cathedrarum vtique patenter euersione signatum est. Et tamen exierit adhuc nequitiæ prauitas vires suas. Nam cogit vendere quos decepit vt emerẽt. Et dum nõ attenditur quod diuina voce præcipitur: Gratis accepistis, gratis date: agit vt crescat, & geminata fiat in vno eodémque delicti contagio, ementis, scilicet & vendẽtis. Et cùm liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cauetur, cur non † perpenditur, quia benedictio illi in maledictionẽ conuertit, qui ad hoc vt fiat hæreticus, promouetur? Plærunque ergo aduersarius animarum dùm non potest in his quæ ad faciem sunt praua surrepere, callidè specie quasi pietatis iniecta, nititur supplantare. Suadétque forsitam debere ab habẽtibus accipi, vt sit quod possit non habentibus erogari: dummodo vel sic venena mortifera eleemosynę celata obumbratione transfundat. Nam nec venator feram, aut auem auceps deciperet, vel piscem piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum in esca absconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cauenda est hostis astutia, ne quos aperta nequit tentatione subuertere, latente telo sæuiùs valeat trucidare. Neque enim eleemosyna reputanda est si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus † accipitur: quia qui hac intentione malè accipit, vt quasi bene dispenset, grauatur potius quàm iuuatur. Eleemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis rebus & iniquitate congerit, sed quæ de rebus concessis & bene acquisitis impẽditur. Vnde etiam illud certum est, quia & si monasteria aut Xenodochia vel quid aliud de pecunia quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit: quoniam dum peruersus & emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad sui similitudinem sub commodi datione constituit, plura malè ordinando destruit, quàm ille potest ædificare qui ab eo pecuniam ordinationis accepit. Ne ergo sub obtẽtu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè, sacra scriptura nos prohibet dicens: Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est: Honora Dominum de tuis iustis laboribus. Qui ergo malè tollit, vt quasi bene præbeat, constat sine dubio quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonẽ dicitur: Qui offert sacrificium de substantia pauperis, ac si victimet filium in con-

1.qu.1.can. Quicũque. — *1.quæst.6. Sicut is.* — *Matth. 21.* — *Matth. 10.* — *1.q.1.c. Cum liqueat.* — *† al. præpeditur.* — *1.quæ.1.ca. Non est putanda.* — *14.quæst.5. Eleemosyna* — *† al. acquiritur.* — *Prouer. 21.* — *Prouer. 3.* — *Eccli. 34.*

spectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpendamus, si in eius conspectu filius victimetur. Et hinc facilè cognoscimus, quantùm apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est dilectissimi fratres sub obtẽtu eleemosynæ, peccata Simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosinas facere, aliud propter eleemosinas peccata committere. Hoc quoque ad nos peruenisse non dissimili dignum detestatione complectimur, quòd quidam desiderio honoris inflati defunctis episcopis tonsurantur, & fiunt repente ex laicis sacerdotes, atque inuerecunde religiosi præpositi ducatum arripiũt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quod isti subiectis præstaturi sunt, qui antequam disci pulatus limen attingant, tenere locum magisterij non formidant? Qua de re necesse est, vt quanuis inculpati quisque sit meriti, antè tamen per distinctos ordines Ecclesiasticis exerceatur officiis. Videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur quod teneat: vt postea nõ debeat errare qui eligitur viam erranti demonstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur vt placeat, & sic lucerna super cãdelabrũ posita luceat, vt aduersa ventorũ vis irruens, conceptam eruditionis flãmã non extinguat, sed augeat. Nam cùm scriptum sit, vt prius quis probetur, & sic ministret: multo amplius antè probandus est, qui populi intercessor assumitur, ne fiãt causa ruinę populi sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio: quia cunctis liquidò notũ est quæ sit in huius rei negligẽtia egregij sollicitudo doctoris, qui neophytum ad ordines vetat sacros accedere. Sicut autem tũc neophytus dicebatur, qui in sanctę fidei erat conuersatione plantat[9], sic modò neophyt[9] habẽdus est, qui repentè in religionis habitu plantatus, ad ãbiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergo ad ordines accedendum est: nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascẽsum. Et cum idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum manum nõ esse cuiquã citius imponendam: quid hoc celerius quid ve præcipitantius, quàm vt exoriatur à summitate principium, & antè esse incipiat episcopus quàm minister? Quisquis ergo sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad vtilitatem adipisci desiderat: prius vires suas cum hoc quod est subiturus onere metiatur, vt si est impar abstineat, & ad id cum metu etiam qui se sufficere existimat accedat. Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabile, vsum rerum irrationabilium colligamus. Apta nanque ædificationibus de syluis ligna succiduntur, nec tamen adhuc viridibus ædificij pondus imponitur, nisi eorum viriditatem multorum dierum mora siccauerit, & apta ad necessarium vsum effecerit. Quæ obseruantia si fortè negligitur, citius super imposita mole franguntur, & gignit ruinam ad auxilium res prouisa. Hinc enim & medici, qui curam gerunt de corpore, quædam adiutoria recenti adhuc confectione formata indigenti non offerunt, sed maceranda temporibus derelinquunt. Nam si immaturè quis dederit, dubiũ non est quia fit causa periculi, res salutis. Discant itaque, discant in officio suo sacerdotes quibus animarũ credita est cura, seruare quod diuersarum artium homines docente ratione custodiunt, & à pręcipiti se anbitione si non metu, saltem pudore contineant. Sed ne forsan adhuc prauæ se consuetudinis quisquam velit obiectu defendere, fraternitatis vestræ discretio rationis eos freno coërceat, & labi in illicitis non permittat: quia quicquid vltione dignum est, non ad imitationis, sed in exẽplum potius debet correptionis adduci. Neque autem hoc quod similiter corrigendum est, patimur negligentur omittere. Nam quid prodest cuncta muniisse, si per vnum locum perniciosus hosti præbeatur accessus? Cum his itaque qui in sacro sunt ordine constituti, habitare mulieres prohibentur. De quibus ne antiquus humani generis inimicus exultet, omnium definiẽdum consensu est, vt præter eas quas sacri canones complectuntur, alias secum mulieres habere nõ debeat. Quæ interdictio etsi fortè aliquibus ad tempus amara est, certum est quia postmodũ ex ipsa animę vtilitate dulcescit, si vnde inimicus superare potuit, superetur. Nec hoc quoq; in hac sollicitudinis parte relinquimus, quod de habẽdis per paro-

Prima parte dist. 48. c. Sicut neophytus. — *1.Tim. 5.* — *1.q.1.c. non est putandã in fi.c.a.*

chias conciliis patrum prouidentia vtilitatis causa sancitum est. Vnde ne qua inter fratres dissensio, ne qua inter præpositos & subiectos sint fomenta discordiæ, in vnum conuenire sacerdotes necesse est, vt & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica obseruatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens Dominus fratrum concordia collaudetur. Cuius vobis adesse præsentiam, si hæc obseruabitis, scitote, quia scriptum est: Vbi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Si ergo adesse dignatur vbi duo vel tres fuerint, quanto magis nō deerit, vbi plures cōuenerint sacerdotes? Et quidē quia de habēdo bis in anno concilio patrū sit regulis statutum, nō latet. Sed ne fortè aliqua impleri hoc necessitas nō permittat, semel tamen sine excusatione aliqua decernimus congregari, vt expectatione concilij nihil prauum, nihil præsumatur illicitum. Nam plerunque etsi non amore iustitiæ, metu tamen examinis abstinetur ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio. Hanc frater charissime obseruantiam nostris relinquendam posteris teneamus, & omnia quæ ad eruditionem nostram sacris apicibus scripta sunt, meditemur: atque ad ea quoscunque possumus incitemus. Certum quippe est, quia si toto corde præceptis nos salutaribus occupamus, omnium vitiorum labem effugimus: quia dum in his quibus ædificamur innitimur, locum sine dubio deceptionis excludimus. De his itaque quæ superius dicta sunt, fraternitatem vestram, authore Deo, volumus synodum congregare, atque in ea reuerendissimo fratre nostro Aregio coëpiscopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus, sicut prędiximus, sunt aduersa, districtè sub anathematis interpositione damnētur: id est, vt nullus pro adipiscendis Ecclesiasticis ordinibus dare aliquod commodum præsumat, vel pro datis accipere, nec ex aliquo habitu quisquā repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire. Neque vt aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi quæ sacris, vt prædictum est, canonibus sunt permissæ. De quibus cunctis reuerendissimus frater noster Syagrius episcopus cum omni synodo dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate remeante, nobis quæ acta sunt, studeat renuntiare: vt subtiliter agnoscentes quid, & cum qua cautela, vel qualiter sit decretum, omnipotenti Deo de vita vestra ac moribus gratias incessabiliter persoluamus.

Matth. 18.

Gregorius Aregio episcopo.

Consolatoriam scribit epistolam, de interitu hominum suorum, & vsum Dalmaticarum concedit, & de synodo facienda hortatur.

Caput CXI.

Epist. 111.

FRaternitatis vestræ afflictio quam de amissione vestrorum vos hominum habuisse cognouimus, tantam nobis causam mœroris iniecit, vt quia nos de duobus charitas vnū fecit, cor nostrum in vestris specialiter vri tribulationibus sentiremus. Sed in hoc dolore multum me consolata est sanctitatis tuæ ad animum reducta discretio, quam & patienter ferre tristitiā, & decet de morte, spe vitæ alterius, longam nō habere mœstitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in vestra mēte se teneat, hortor quiesce dolore, desine tristis esse. Nam indecēs est de illis tędio afflictionis addici, quos credēdum est ad veram vitā moriendo peruenisse. Habent forsitan illi iustam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc seculo ad melius esse transitum nō confidunt. Nos autem qui nouimus, qui hoc credimus & docemus, cōtristati nimium de obeuntibus nō debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciē, hoc magis nobis in culpa sit. Nā diffidentię quodāmodo genus est, cōtra hoc quod quisque prędicat, torqueri mœstitia, dicente Apostolo: Nolum⁹ autē vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & cęteri, qui spem non habent. Hac itaque frater charissime ratione perspecta, studendū nobis est: vt, sicut diximus, de mortuis nō affligamur, sed affectum viuentib⁹ impendamus, quibus & pietas ad vtilitatē, & sit ad fructum dilectio. Proinde obiurgando, hortando, suadēdo, blandiēdo, cōsolendo prodesse quib⁹ possumus festinemus, Lingua nostra bonis fomentū sit, prauis aculeus, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos cōsoletur. Et quia † doctores dicimur, viā salutis gradientibus ostendamus. Simus in custodia vigilātes, addit⁹ cōtra hostis insidias solliciti muniamus. Et si quādo per deuia ouem de cōmissis gregib⁹ error abduxerit, toto illam adnisu ad caulas reuocare dominicas cōtendamus: vt de pastoris nomine, quod habemus, nō supplicium, sed præmium consequamur. Quia ergo in his omnib⁹ diuinæ gratiæ adiutorio opus est, omnipotētis Dei assiduis precibus clementiā exoremus, quatenus ad hæc nobis operāda & velle tribuat, & posse concedat, atque in ea nos via cum fructu boni operis, quam se pastor pastorū esse testatus est, dirigat: vt sine quo facere nihil assurgim⁹, per ipsum implere omnia valeam⁹. Præterea cōmunis filius Petrus diacon⁹ nobis innotuit, quòd fraternitas vestra tēpore quo hîc fuit popofcerit, vt sibi & archidiacono suo vtēdi dalmaticis licentiā pręberemus. Sed quia ita hominū suorū infirmitate compulsus festinanter abscessit, vt nec ipse mœror incūbēs diu, vt dignū erat, & res desiderata poscebat, sineret imminere: & nos in multis implicitos, vt Ecclesiasticæ rationis consideratio, nouum hoc inconsultè & subitò non permitteret indulgere, idcirco postulatæ rei prolongatus effectus est. Nunc verò charitatis tuæ bona reuocātes ad animū, hui⁹ authoritatis nostræ serie petita cōcedimus, atque te & archidiaconum tuū dalmaticarum vsu decorandos esse cōcessim⁹, easdémque dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate deferente trāsmisimus. Præterea in ea synodo quam cōtra Simoniacam hæresim per fratrem & coëpiscopum nostrum Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem vestrā volumus interesse, atque eidem fratri ita pallium quod trāsmisimus tribui, si prius se promiserit illicita quæ prohibuimus, per definitionem synodicam à sancta Ecclesia remoueri. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem volumus scriptis discurrētibus nuntiare: vt ipse cuius nobis sanctitas valde experta est, nos reddas de omnibus certiores.

1. Thes. 4.

† al. ductores.

Parte. 1. dist. 23. ca. Communis.

Dist. 100. cap. In ea synodo.

Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi.

De conuersione gentis Anglorum, & Augustino episcopo, & de synodo. *Caput CXII.*

Epist. 112.

MAgistra bonorum omnium charitas, quæ nil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum, ita exercet corda & corroborat, vt nihil graue, nil difficile existimet, sed fiat totum dulce quod agitur. Huius igitur cùm sit proprium nutrire concordiam, seruare coniuncta, dissociata coniungere, praua dirigere, & virtutes cæteras perfectionis suæ munimine solidare: quisquis in eius radices se inserit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus inanescit: quia humorem fœcunditatis opus efficax non amittit. Atque ideo multum tibi condelector atque congaudeo, quòd sic eadem charitate te præditum multorum testificatione comperio, vt & ipse quæ sacerdotis sunt decenter exhibeas, & aliis te laudabiliter imitandum ostendas. Quia igitur in prædicationis opere, quandiu cogitans Anglorum genti per Augustinum quondam monasterij mei præpositum, nunc fratrem & coëpiscopum nostrum impendere studui, ita sollicitum atque deuotū, adiutorémque in omnibus te, vt oportuit, fuisse cognouimus, vt magnum me sibi fraternitas tua hac de re faceret debitorem, tantæ rei consideratione commonitus, ne infructuosus erga te viderer existere, fraternitatis tuæ petitionem nulla pertuli ratione postponere. Proinde secundum postulationis tuæ desiderium, pallij te vsu, quod intra Ecclesiam tuam habere debeas, ad sacra tantum Missarum solennia celebranda Deo authore, præuidimus honorandum. Quod tamen ita tibi dandum esse decreuimus, si prius per synodi definitionē emendari promiseris quæ corrigenda mandauimus: quia dignum profectò esse credimus, vt cum mentis grauitate qua Deo te propitio pollere didicimus, habitus quoque exterioris clarior in te cultus accresceret: præsertim cùm te hunc non ad superfluæ elationis pompam, sed pro genio & honore tuæ arbitramur Ecclesiæ petiuisse. Cuius ne indumenti munificentiam nudam videamur quodammodo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum, vt metropolitæ suo per omnia loco & honore seruato, Ecclesia ciuitatis Augustudunæ, cui omnipotens Deus præesse te voluit,

luit, post Lugdunensem Ecclesiam esse debeat, & huc sibi locum & ordinem ex nostrę authoritatis indulgentia vendicare. Cęteros verò episcopos secundum ordinationis suæ tempus, siue ad consedendũ in cõsilio, siue ad subscribendũ, vel in qualibet alia re sua attendere loca decreuimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum vendicare: quia omnino rationis ordo nos admonet vt cũ vsu pallij aliqua simul, sicut diximus, largiri priuilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque sollicitudinis debet accrescere, vt cultui vestiũ, actionis quoque ornamenta conueniant: oportet vt enixius in cunctis se studiis vestra fraternitas exerceat. Sit circa subiectorum actus vigilãs, vt vestrum illis exemplũ instructio & vita magistra sit. Linguæ vestræ exhortatione discant quod metuant, & doceantur quod diligant: vt dum talenta credita lucro multiplicata reddideris, in die retributionis audire sis meritus: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Curam præterea congregandæ synodi, quam vobis atque aliis fratribus nostris pro illicitarum rerum prohibitione fiendam scripsimus, vestræ specialiter sollicitudini noueritis incumbere. Vnde quia pręcellentissimos filios nostros Francorum reges magnam vobis nouimus dilectionem impendere, omni vos studio omniq; agere annisu necesse est: vt quod de synodo cõgreganda mandauimus fraternitatis vestræ vigilantia cõpleatur, atque omnia illic quę pro animarum salute scripsimus cẽseantur: quatenus per hoc & vos zelum vestrum, & qualiter vobis illicita displiceant ostendatis, & nos vtiliter prouidisse, qui vestram ad hoc præ cæteris personam eligimus, videamur.

Parte.1.distin.37.ca. Episcopos. *Parte.1.dist.100. ca. Rationis.* *Matth.25. & Luc.19.*

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De laicis ad episcopatum non adhibendis. De Symoniaca hæresi. De synodo. De Iudæis Christiana mancipia possidentibus. Caput CXIII.

Epist.113.

POstquam excellentiæ vestrę sollicitudo regia est vbique gubernatione laudabilis, ad augmentum gloriæ suæ vigilantiorem se debet & prouidam exhibere, vt quos consilio regit exterius, perire interius non permittat: quatenus per fructum piæ sollicitudinis post huius, quod geritis, temporalis regni fastigium, ad ęterna, Deo authore, possitis regna pertingere. Quod quidem hac vobis, confidimus posse ratione cõtingere, si inter alia bona de ordinandis curam sacerdotibus gesseritis. Quorum officiũ in tantum illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, vt sacerdotes subitò, quod graue nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo præstaturi sunt, qui non ad vtilitatem, sed fieri ad honorem episcopi cõcupiscunt? Hi ergo qui necdum quod docere debeant didicerunt, quid aliud agunt nisi vt paucorum prouectus illicitus, fiat multis interitus, & in cõfusionem Ecclesiasticæ moderationis obseruãtia deducatur? quippe vbi nullus regularis ordo obseruatur. Nam qui ad eius regimen improuidus, & ob hoc præcipitatus magis accedit, qua admonitione subiectos ędificet, cuius exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profectò, pudet aliis tales imperare, quod ipsi nesciunt custodire. Nec illud quidem quod simili emendationi tradẽdum est, præterimus, sed omnino execrabile & esse grauissimum detestamur, quòd sacri illic ordines per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & districta maledictione damnata est, conferantur. Hinc igitur agitur, vt sacerdotij dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine. Perit vtique reuerentia, adimitur disciplina, quia qui culpas debuit emẽdare, committit: & nefaria ambitione honorabilis sacerdotij ducitur in deprauatione censura. Nam quis denuò veneretur quod vẽditur, aut quis non vtile putet esse quod emitur? Vnde valde contristor, & terrę illi condoleo: quia dum sanctũ spiritum, quem per manus impositionẽ omnipotẽs Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere despiciũt, sed præmiis assequuntur, sacerdotium illic subsistere diu non arbitror. Nam vbi dona supernæ gratię venalia iudicantur, ad Dei seruitium non vita quæritur, sed magis contra Deum pecunię venerãtur. Quia igitur tantum facinus non solùm illis periculum, verùm etiam vestro regno satis est noxium, salutãtes excellentiam vestram paterno affectu, petimus vt de huius prauitatis emendatione Deum vobis placabilem faciatis. Et vt nulla deinceps valeat occasione cõmitti, synodum fieri iussio vestra constituat: vbi præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub districta anathematis interpositione debeat interdici, ne vllus ex laico habitu subitò ad episcopatus audeat gradum accedere, neq; pro Ecclesiasticis ordinibus cuilibet quicquam dare, vel ausus sit accipere: vt Dominus & redẽptor noster sic quæ vestra sunt faciat, sicut excellentiã vestram in iis quæ sua sunt, pia esse viderit deuotione sollicitam. Curam verò & sollicitudinẽ eiusdem synodi quam fiendam decreuimus, fratri coëpiscopoq; nostro Syagrio, quem vestrum nouimus specialiter delegare curauimus, quem petimus vt & supplicantẽ libenter audire & opere iuuare dignemini: quatenus quod ad mercedem vestram respiciat, remoto huius mali cõtagio in cunctis finibus iuri vestro subiectis, pia & Deo placita procedat ordinatio sacerdotum. Cui fratri nostro pro eo quòd se in ea prædicatione quæ Anglorũ genti, authore Domino, facta est, deuotum vehementer exhibuit, pallium ad Missarũ solennia vtendum trãsmisimus: vt quia iuuare spiritalia studuit Apostolorum principis solatio in ipso quoq; inueniatur spiritali ordine profecisse. Omnino præterea admirati sumus, quòd in regno vestro Iudæos Christiana mãcipia possidere permittis. Quid enim sunt Christiani omnes nisi membra Christi? Quorum videlicet membrorum caput cuncti nouimus quia fideliter honoratis. Sed quàm diuersum sit, excellẽtia vestra perpendat, caput honorare, & membra ipsius hostibus calcãda submittere. Atque ideo petimus vt excellentiæ vestræ constitutio de regno suo huius prauitatis mala remoueat, vt in hoc vos amplius dignas cultrices omnipotentis Domini demõstretis, quòd fideles illius ab inimicis eius absoluitis.

Parte.1. dist.61. ca. Sacerdotale.

Gregorius Theodorico & Theoberto regibus Francorũ à paribus.

De Simoniaca hæresi. Et vt ex laicali habitu nullus fiat episcopus. De synodo facienda. Caput CXIIII.

Epist.114.

CVm regni vestri nomen inter cæteras gentes gratia olim Christianæ religionis effulserit, valde studendum est, vt vnde gloriosiores cæteris gentibus eminetis, inde omnipotenti Domino qui dat salutem regibus, perfectius placeatis, & fidem quã colitis, adiutricem in omnib' habeatis. Optaueramus quidem præcellentissimi filij nostrum ad vos solita dirigere visitatione sermonem, vt charitatis officiis paternum monstraremus affectum. Sed quia animum res contristat illicita, sic vnum nos conuenit exhibere, vt aliud sub silentio, quod emẽdatione indiget, minimè relinquamus. Quod si diligenter attenditis, pro salutis vestræ nos loqui prorsus incolumitate cognoscetis. Fertur autẽ Simoniaca hæresis, quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in ipso ortu suo, zelo Apostolicæ vltionis percussa atq; damnata est, in regni vestri finibus dominari, cùm in sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse valeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per præmium? Ex qua re agitur vt ipsi quoque qui sacros ordines appetunt, non vitam corrigere, non mores componere studeant: sed diuitias quibus honor sacer emitur, satagant congregare. Hinc fit etiam vt insontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti, despectíque resiliant. Et dum innocentia displicet, dubium non est quod præmium illic delicta commendent: quia vbi aurum placet, ibi & vitium. Hinc igitur non solùm in ordinatoris & ordinati animã lethale vulnus infligitur, verum etiam excellentiæ vestræ regimen vestrorum episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Si enim dignus is sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat vt nihil sibi in honorib' Ecclesiasticis grauitas, nil defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum vltoris, is qui fortasse fuerat vlciscendus adducitur. atque hinc sacerdotes non proficere, sed perire poti' iudicantur. Vulnerato nanq; pastore, quis curandis ouib' adhibeat medicinam? Aut quomodo populũ orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostilib' feriendũ exponit? Aut qualẽ de se fructũ producturus est cuius graui peste radix infesta est? Maior ergo metuẽda est locis illis fore calamitas, vbi tales intercessores ad locũ regiminis adducũtur.

Cau.1.q.1. ca. Fertur. *Iaco.2.*

qui Dei in se magis iracundiam prouocant, quàm per semetipsos populis placare debuerant. Audiuimus autè quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant: & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxentur. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quòd quidam instinctu gloriæ inanis electi, ex laico repentè habitu sacerdotij honorem arripiunt: &, quod dicere pudet, & graue tacere est, regendi rectores, & qui docendi sunt doctores nec erubescunt fieri nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumunt, quibus via omnis ignota ductoris est, & quò vel ipsi gradiantur, ignari sunt. Quod quàm prauum quámve sit temerarium, seculari etiam ordine & disciplina monstratur. Nam dum dux exercitus non nisi labore & sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui ad episcopatus culmen immatura cupiût festinatione conscendere, huius saltem rei comparatione considerent, & aggredi repentè inexpertos labores abstineant: ne cæca honoris ambitio & ipsis in pœnam fit, & aliis pestifera erroris semina iaciat: quippe qui non didicerunt, quod ipsi doceant. Proinde paterno salutantes affectu petimus excellētissimi filij, vt hoc tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohibere, & nulla apud vos excusatio, nulla contra animam vestram suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Qua de re vt magnum omnipotenti Domino munus valeatis offerre, synodum congregari præcipite. In qua sicut fratribus coëpiscopísque nostris mandauimus, præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub anathematis debeat obligatione constitui, nullum pro Ecclesiastico ordine aliquid vnquam dare, nullum accipere, nec quenquam ex laicis ad sacerdotium repente transire, quatenus hanc vobis mercedem, & hîc, & in futura vita Redemptor noster cuius sacerdotes interius ab hoste perire non sinitis, recompenset. Omnino præterea admirati sumus, quòd in regno vestro Iudæos Christiana mancipia posidere permittitis. Quid enim sunt Christiani omnes, nisi membra Christi? Quorum videlicet membrorum caput cuncti nouimus, quia fideliter honoratis: sed quàm diuersum sit excellentia vestra perpendat, caput honorare, & membra ipsius hostibus calcâda permittere. Atque ideo petimus vt excellentiæ vestræ constitutio de regno suo huius prauitatis mala remoueat, vt in hoc vos amplius dignos cultores omnipotentis Domini demonstretis, quòd fideles illius ab inimicis eius absoluitis.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi.

De priuilegio monasterij Arelatensis. Caput CXV.

Epist. 115. Ca. 25. q. 2. ca. Cù piæ.

CVm piæ desiderium voluntatis, & laudandæ deuotionis intentio sacerdotalibus sit semper studiis adiuuanda, cura est sollicitudinis adhibenda, vt ea quæ pro quiete monachorum religiosæq; conuersationis fuerint disposita vel ordinata nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat præsumptio perturbare. Sed sicut hoc quod ratio exigebat vtilitatis, oportuit definiri, ita quod definitum est, (nisi fortè vbi maior est authoritas) non debet violari. Igitur gloriosæ memoriæ Childebertus Francorum Rex catholicæ religionis amore succensus, intra muros Arelatensis ciuitatis, monasterium virorum, vt scripto reperimus, pro sua mercede constituens, quædam ibidem pro habitantium sustentatione concessit. Cuius ne voluntas vnquam duceretur in irritum, & ea quæ pro quiete monachorum disposita fuerant, turbarentur, quæque contulit in iure monasterij, Epistolis suis Apostolica petiit authoritate firmari: hoc quoque suæ petitioni subiungens, vt eidem monasterio tam in dispositione rerum, quàm in ordinatione abbatis, quædam pariter priuilegia largirentur. Sciens quippe eam Apostolicæ sedi reuerentiam à fidelibus exhiberi, vt quæ eius fuissent decreto disposita, nullius deinceps illicitæ vsurpationis molestia quaterentur. Vnde quia effectum & regia voluntas, & res valde desiderata poscebat, à prædecessore nostro Vigilio Romanæ sedis antistite ad prædecessorem vestrum Aurelium scripta transmissa sunt, vbi omnia quæ amplectendæ voluntatis studium deposcebat, Apostolicæ authoritatis libenter annisu firmata sunt: quia difficultatem pati non potuit huiusmodi res petita. Sed vt fraternitas vestra, quæ fuerant tempore illo decreta cognoscat, antedicti prædecessoris nostris scripta his præuidimus scriptis adiungi. Quibus lectione percursis hortamur vt omnia sacerdotali, sicut decet, studio inuiolata conserues, nihílque illi de indebitis, nihil permittas de illicitis irrogari, nec ea quadàm patiaris vsurpatione conuelli. Nam licèt ea quæ semel Apostolicæ sedis authoritate sancita sunt, nil egeant firmitatis, ex abundantia tamen nostra cuncta quę pro huius rei quiete à prædecessore nostro statuta sunt, nostra iterum authoritate in omnibus roboramus. Fraternitas ergo vestra ita se in custodiendis eis exhibeat, quatenus & omnem occasionem inquietudinis excludat, & aliis hæc operari studeat, dum se in custodienda defuncti piissima voluntate sollicitam, vt decet, exhibuerit & deuotam.

Gregorius Desiderio Episcopo.

De priuilegijs Ecclesiæ suæ. Caput. CXVI.

Epist. 116.

FRaternitatis vestræ desiderium Ioannis regionarij relatione cognouimus, quod quidem libenter parati sumus implere, si diligenter fuerimus de his quæ retulit informati. Inquit autem à vestra sibi relatum dilectione quòd Ecclesiæ vestræ quædam olim priuilegia ab Apostolica sede concessa sunt, atque vsum pallij eius sacerdotes antiquitùs habuisse. Quod quia vobis magnopere poscitis reformari, in Ecclesiæ nostræ scrinio requiri fecimus, & inueniri nil potuit. Sed quoniam quantò studiosius ista cupitis adipisci, tantò vos arbitramur esse sollicitos, in requirendis chartis Ecclesiæ vestræ vigilantius curam impendite, & si qua exinde scripta inueniri potuerint quæ nos valeant informare, huc curæ vestrę sit transmittere. Nam qui noua concedimus, vetera libentissimè reparamus.

Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi.

De Menate & Theodoro episcopis malè viuentibus. Cap. CXVII.

Epist. 117.

CVm sacerdotalis dignitas aliis videatur dignitatibus eminere, ita quisquis ea ornatus est, cunctis se imitandum debet ostendere, vt exemplo sui nulli nocere, sed vitam potius valeat componere subiectorum. Nam si actus dissentiat à nomine, quantò pontificatus ipse plus erigit, tantò magis addicit. Itaque Menatem quendam episcopum, qui illic de diœcesi Romanę Ecclesiæ nostra ordinatione profectus est, in tantam se leuitatem didicimus exhibere, vt & nobis de eo maior sit verecundia, & illi episcopatus nomen non sit in honore, sed onere. Quod quia pudoris nobis est de eo illa cognoscere, quæ in aliarum prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus, fraternitas vestra eum illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quantocyus reuerti compellat, ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, vt sub ea qua dignum est obseruantia refrenatus, seculares mores ad sacerdotalem studeat conuertere grauitatem. Nam satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione ipsius, quę ædificari debuerant, destruantur. In qua re non solùm ille culpabilis, sed etiam qui non restiterit inuenitur. Quia verò Theodorus quidam episcopus de diœcesi reuerendissimi fratris nostri Constantij Mediolanensis Ecclesiæ episcopi disciplinam, vt dicitur, euitans, illic venisse firmatur: hortamur vt & isto diligentiùs requisito, ad episcopum suum vestra fraternitas transmittat. Et quia sicut legitur: Qui abiicit disciplinam, infelix est: nulla eum illic se excusatione patiamini retinere, quatenus ipsi qui leuitatis eorum vitio possunt decipi, liberentur, & de ipsis habere mercedem ne in hac stultitia pereant valeatis.

Sapien. 3.

Gregorius Virgilio & Syagrio episcopis Galliæ.

De Syagria defendenda. Caput. CXVIII.

Epistol. 118.

COmmisi officij qualitas me fratres charissimi in vocem cogit doloris erumpere, & dilectionem vestram anxietate charitatis exasperare, quòd illic vos nimium negligentes & remissos dicitur extitisse, vbi studium vestrum acriter iustiæ rectitudo, & zelus debuit castitatis accendere. Peruenit enim ad nos, Syagriam quondam vitam religiosam, mutatis etiam vestibus assecutam, postea marito violenter esse, quod dici iniquum est, sociatam, & nullo vos in eius defensione dolore permotos. Quod si ita est, vehementius ingemisco, ne apud omnipotentem Dominum, quod absit, mercenarij officium, & non pastoris meritum habeatis. Quippe qui in ore lupi

ore lupi ouem laniandam sine certamine reliquistis. Quid enim dicturi, quàm ve rationem futuro estis iudici reddituri, quos stupri scortatio non commouit, quos ad defendēdum fauor nequaquam religiosi habitus excitauit, quos ad tutandam pudicitiæ integritatem sacerdotalis consideratio non erexit? Vel nunc ergo neglectus ad memoriam redeat huius recordatio culpæ solliciter, & officij vestri consideratio ad prædictæ mulieris vos adhortationem impellat. Et ne fortè per tempus transisset in voluntatem necessitas, lingua illi vestra medela sit, atque admonentibus vobis orationibus operam det, de memoria lamenta pœnitentiæ non recedant, Redemptori nostro cor pœnitens exhibeat, & castitatis damna quam ei corpore seruare non licuit, fletu resarciat. Quia ergo prædicta mulier res suas etiam nunc piis, vt fertur, desiderat causis impendere, hortamur vt fraternitatis vestræ hac in re fauorem inueniat, solatiis potiatur, & seruata competenti filiis portione fas illi sit de substātia sua iudicare quod velit. Vestrum enim sine dubio bonum facitis, si bona volentibus opem fertis. Hæc igitur dilectissimi fratres quæ loquimur, ex quanto procedāt amore pensate, & omnia cum ea qua dicuntur charitate suscipite. Nam dum vnum in Redemptoris nostri corpore corpus sumus, in his quæ vobis nocere sentio, simul vror. Qua autem intentione, quóve affectu hanc vobis epistolam miserim, cordi vestro veritatis author aperiat. Et ideo hæc fraterna vos admonitio non contristet: quia & asperum poculum libenter accipitur, quod intentione salutis offertur. Quod superest, charissimi fratres, iunctis Dei nostri misericordiam precibus exoremus, vt vitam nostram in suo propitius timore disponat, quatenus & hîc illi sacerdotaliter deseruire, & in conspectu ipsius in futuro securi assistere & sine metu valeamus.

Gregorius Syagrio episcopo Augustudunensi.

De Vrsicino Tauritanæ ciuitatis episcopo. Caput CXIX.

Epist. 119.

SI in rebus secularibus suum cuiq; ius & proprius ordo seruandus est: quāto magis in Ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci cōfusio: ne ibi discordia locum inueniat, vnde pacis debent bona procedere? Quod hac ratione seruatur, si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur. Perlatum siquidem ad nos est, dilectissimum fratrem nostrum Vrsicinum Tauritanæ ciuitatis episcopum, post captiuitatem & deprædationem quam pertulit, graue in parochiis suis, quę in Francorum sitæ terminis perhibentur, præiudicium pertulisse: denique vt alter illic contra Ecclesiastica statuta nullo eius crimine deposcente constitueretur antistes. Et ne leue forsitan videretur huius rei præiudiciale commissum, etiam aliquid doloris est additum, vt res ei Ecclesiæ suę quas habere potuit, tollerentur. Quod si hæc veritate subsistunt, quia crudele nimis est, & apertè sacris canonibus inimicum, vt ab altari proprio insontem ambitio remoueat sacerdotem, qui nō meretur ex crimine successorem, suam in huius præiudicium cuncti causam attendant, & quod nolunt perpeti, nec aliis imponāt. Nam si prauæ rei aditus antequam diu patescat non clauditur, vsu fit latior, & erit consuetudine licitū, quod ratione constat esse prohibitum. Sed præ cæteris fraternitatis vestræ sollicitudo pro nostra commendatione, ac diuinæ considerationis intuitu, in eius se enixius defensione impendat, & à suis illum amplius contra rationem remotum esse parochiis non permittat. Sed tam per se, quàm supplicando præcellentissimis regibus, quos vos in nullo credimus contristare, id peragat, vt & hoc quod malefactū est corrigatur, & quæ violenter ablata sunt, veritate patrocinante reddātur: quia cùm scriptum sit: Frater fratrem adiuuans exaltabitur: tantò se ab omnipotēte Deo charitas vestra nouerit receptuparam, quantò pręcepta ipsius in adiuuando fratre libenter atq; constanter fuerit executa.

Prouer. 18.

Gregorius Theodorico & Theoberto regibus Francorum.

De Vrsicino episcopo. Caput CXX.

Epist. 120.

SVmmum in regibus bonū est, iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare, & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire. Quod quia vos & diligere & omnino confidimus custodire, excellentiæ vestræ indicare ea quæ emendationem expetunt inuitamur: vt per hoc oppressis succurrere, & vobis mercedem acquirere nostris epistolis valeamus. Fratrem itaque & coëpiscopum nostrum Vrsicinum Tauritanæ ciuitatis antistitem in parochiis suis quæ intra regni vestri sunt terminum constitutæ, omnino dicitur præiudicium sustinere, adeò vt cōtra Ecclesiasticam obseruantiam, contra sacerdotalem grauitatem, & contra sacrorum canonum definita, nullo eius exigente crimine, alter illic non metuerit episcopus ordinari. Et quia parum visum est si illicitis non iungerentur illicita, etiam res Ecclesiæ suæ, vt fertur, ablatæ sunt. Quòd si ita se veritas habet, quoniam intolerabile nimis est, vt vi opprimeretur cui culpa nō nocuit, præmisso paterna charitate salutationis alloquio, petimus vt quid excellentia vestra amore Ecclesiasticæ reuerētiæ, & æquitatis contēplatione sponte potest impendere, nostra studeat benigniùs intercessione concedere, & iustitiam illi, sicut de æquitatis eius bono cōfidimus, faciat in omnibus custodiri, atque patefacta veritate, & quod illicitè actum est corrigi, & res ei violenter ablatas æquitate iubeat fauente restitui. Nec quod ad tempus eius ab hostibus detinetur, debet illi aliquid officere, sed hoc ad subueniendum Christianitatis vestrę magis ac magis debet animos permouere, vt largitatis vestræ munere consolatus, captiuitatis quā pertulit, non possit damna sentire. Pro vtilitate ergo animæ vestræ, hæc apud vos exhortatio locum inueniat, vt ad mercedem vestram deiectionem ipsius porrecta manu iustitiæ releuetis: quatenus per hoc quod æquitatem sacerdotib' custoditis, eorum precibus ante Dei semper oculos floreatis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

Hilarium commendat. Caput CXXI.

Epist. 121.

CVm in regni regimine virtus iustitia, & potestas egeat æquitate, nec ad hoc alterum sine altero possit sufficere: quāto in vobis amore horum cura præfulgeat, ex hoc vtique ostenditur patenter, dum turbas gentium laudabiliter gubernatis. Quis ergo hæc considerans, de excellentiæ vestræ bonitate diffidat? aut de impetratione sit dubius, quando illa à vobis quæ subiecta vos libenter posse nouit impendere, duxerit postulanda? Lator itaque præsentium Hilarius excellentiæ vestræ famulus, nostra se interuentione apud potestatem vestram existimans adiuuari, cōmendationis nostræ sibi poposcit epistolas suffragari, certum tenens sibi vberius, sicut cæteris concesditis, promereri, si nostra pro eo intercessio loqueretur. Proinde paternæ charitatis affectu salutationis persoluentes alloquia, petimus, vt quia quorundā se perhibet nequitia aduersitatibus laborare, excellentiæ vestræ eū tuitio muniat, & ne contra rationem valeat prægrauari, sua illum iussione tutum esse præcipiat: quatenus dum vobis iubentibus atque propiciis nullius aduersitas iniustè & pro sola tantummodo voluntate locum habuerit, & nos de impetratis quæ pro vestra magis mercęde poscimus gratias referamus, & excellētiæ vestræ beatus Petrus Apostolorum princeps, quem in omnibus concedendo quæ petimus Christiana deuotione veneramini, recompenset.

Gregorius Vantilano & Aregio.

Hilarium commendat. Caput CXXII.

Epist. 122.

AD magnam gloriæ vestrę laudem accedit, quòd Hilarius præsentium lator valido se sidit pręsidio releuari, si assequi fauorem tuitionis vestræ meruerit. Quod adeò, sicut est, magnum existimat, vt ad hoc obtinēdum etiam nostram sui commēdationem adhibere studuerit adiutricem. Hunc igitur quoniam ad vestrum patrocinium videmus desideranter velle confugere, scribere pro eo non iudicauimus differendum, confidentes tantò vos defensionem petentibus libenter impartiri, quātò eam in tristitia & stricto positos cognoscitis suppliciter expectare. Ea de re gloriam vestram paterna dulcedine salutantes, petimus vt quia prædictus portitor aliquorum inimicitiis se contra rationem asserit subiacere, patrocinium vestrum quod magnopere cupit, inueniat, & nullam illum contra æquitatem molestiam, nullam vexationem patiamini sustinere, sed ab omni eum afflictione, quam nō ratio, sed aduersantiū voluntas ingesserit, patrocinij vestri gratia tueatur: vt & hîc optatum se in vobis, vt sperat, lætetur inuenisse refugium, & aliquid vobis ad mercedem proficiat, ac vestrum quidem in nobis alij similiter quærere discant in tribulatione solatium.

Gregorius Asclepiadoto.

Hilarium commendat. *Caput.* CXXIII.

Episto. 123. QVi terrenis rebus adhærent, quantum eis præstandi locus conceditur, tantò proniores in causis debent mercedis existere, vt fructu boni operis & hîc eorum quibus seruiunt gratia perfruantur, & cœlestis regni aulam introire postea mereantur. Vnde licet hoc diligere, & in hoc vos esse confidamus intentos: veruntamen quia paternum alloquium aliquid bonis mentibus semper addit, hortamur vt quoties congruum iuuandi tempus astiterit, nequaquam quod operandum vobis est, differatis. Nam qui fratrem relictum releuat, apprehensum eripit, mentem consolatur, ab illo sibi retribui, cui totum impendit non dubitet, qui ait: Quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. *Matth. 25.* Quia igitur Hilarius præsentium portitor pro eo quòd frustra contra se quorundam perhibet inimicitias exarsisse, vestræ se tuitioni nostra petiit Epistola commendari, certus quòd patrocinantibus vobis cuiquam cõtra rationem aduersitas ei nocere non valeat: idcirco paterno gloriam vestram salutantes affectu, petimus vt fauoris vestri gratia muniatur, & quod cæteris iusta petentibus indulgetis, huic quoque pro nostra intercessione largiùs impendatis, atq; eum contra æquitatem opprimi non sinatis, sed manum illi auxilij vbi rationis ordo vocauerit, porrigatis, quatenus ad mercedem gloriæ vestræ, & ipse in vobis quod omnino arduè quæsiuit inueniat, & vos afflicto & humiliter supplicanti videamini, quod valde gloriosum est, subuenisse.

Gregorius Claudio in Hispaniis.

De familiaritate regis Gothorum. *Caput.* CXXIIII.

Episto. 124. QVia vnguẽti more bonorum fragrat opinio, vestræ gloriæ de occidentibus partibus hucusque odor tetendit. Cuius profectò aurę suauitate respersus, multum fateor quem nesciebam dilexi, atque intra sinum cordis amoris manu te rapui: nec iam eum nesciens diligebam, cuius bona cognoueram. Qui enim mihi magna intentione notus, sed corporis visione manet incognitus, de eo proculdubio veraciter dicere possum: quia personam illius scio, sed domum nescio. Magna autem vestræ laudis datur assertio, quod excellenti Gothorum regi vestra gloria sedulò adhærere perhibetur: quia dum malis boni semper displiceant, bonos vos esse certum est, qui bono placuistis. Propterea debitum salutationis alloquium soluens, opto vos in his quæ cœpistis exerceri, vt in vobis compleatur veridica Salomonis illa sententia quæ ait: Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. *Prouerb. 4.* Nunc enim cùm lux nobis veritatis infulget, cùm sese regni cœlestis suauitas mentibus aperit, iam quidem dies est, sed adhuc perfectus non est. Tunc autem dies perfectus erit, quando iam quicquam de nocte peccati in mente nostra non erit. Vos autem vsque ad perfectum diem crescite, vt quousque patria æterna videatur, bonorum hîc operum augmenta dilatentur, quatenus tantò post in retributione maior sit fructus muneris, quantò nunc studium creuerit laboris. Propterea dilectissimum filium nostrum Cyriacum monasterij nostri patrem vestræ gloriæ commendamus, vt peractis quæ ei iniuncta sunt, nulla illum remeandi mora præpediat. Omnipotens Deus cœlestis vos brachij protectione tueatur, & nũc gloriosos inter homines, & post longa annorum curricula inter Angelos esse concedat.

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum.

De laude charitatis. De honore suæ prælationis. De pallio ad sacra tantum Missarum solennia transmisso.

Caput. CXXV.

Episto. 125. SAnctitatis tuæ suscepi Epistolam, solius charitatis calamo scriptam. Ex corde enim lingua tinxerat quod in chartæ pagina refundebat. Boni autem sapientésque viri cùm legeretur affuerunt, quorum statim viscera in compunctione commota sunt. Cœpit quisque amoris manu in suo corde te rapere: quia in illa Epistola tuæ mentis dulcedinem non erat audire, sed cernere. Accendebantur & mirabantur singuli, atq; ipse ignis audientium demonstrabat qui fuerit ardor dicentis. Nisi enim prius in se faces ardeant, alium non succendunt. Ibi ergo vidimus quanta charitate tua mens arserit, quę sic & alios accendit. Vitam verò vestram, cuius ego semper cum magna veneratione reminiscor, minimè nouerat, sed eis altitudo vestri cordis patuit ex humilitate sermonis. Vitam autem meam cunctis esse imitabilem illa vestra Epistola loquitur. Sed quod non est ita vt dicitur, sit ita quia dicitur, ne qui non solet, mẽtiatur. Ad hæc autem breuiter cuiusdam bonæ mulieris verba loquor: Nolite me vocare Noëmi, id est pulchram, sed vocate me, Mara: quia amaritudine plena sum. *Ruth. 1.* Neque enim bone vir hodie ego sum ille quem nosti. Multum fateor exterius proficiendo, interius cecidi: neque de eorum numero esse pertimesco, de quibus scriptum est: Deiecisti de eos dum alleuarentur. *Psalm. 72.* Cùm alleuatur enim deiicitur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Ego enim vias mei capitis sequens, summopere esse decreuerã opprobrium hominum, & abiectio plebis: aque in eius sortem currere, de quo rursus per Psalmistam dicitur: Ascensus in corde suo disposuit in valle lachrymarum: *Psalm. 83.* vt videlicet tantò verius intus ascenderem, quantò per conuallem lachrymarum foris humilius iacerem. At me multum nunc deprimit honor onerosus, curæ innumeræ perstrepunt, & cùm sese ad Deum animus colligit, hunc suis impulsibus, quasi quibusdam gladiis scindunt. Nulla cordis quies est. Prostratum in infimis iacet suę cogitationis pondere depressum. Aut rara valde aut nulla hoc in sublimia penna contemplationis leuat. Torpet ignaua mens, & circumlatrantibus curis temporalibus iam penè ad stuporem deducta, cogitur modo terrena agere, modò etiam quæ sunt carnalia dispensare. Aliquando verò fastidio exigente compellitur, quædam etiamcum culpa disponere. Quid multa loquar? Victa suo pondere sanguinem sudat. Nisi enim sanguinis nomine culpa censeretur, Psalmista non diceret: Libera me de sanguinibus. *Psalm. 50.* Cùm verò culpam culpis iungimus, hoc quoque quod per alium Prophetam dictum est implemus: Sanguis sanguinem tetigit. *Osee. 4.* Sanguis enim sanguinem tangere dicitur, cùm culpa culpæ adiungitur, vt iniquitatis cumulus multiplicetur. Sed inter hæc per omnipotentem Deum deprecor, in perturbationis fluctibus lapsum tuæ orationis manu me teneas. Quasi enim prospero flatu nauigabam, cùm tranquillam vitam in monasterio ducerem. Sed procellosis subitò motibus tempestas exorta, in sua perturbatione me rapuit, & prosperitatem itineris amisi: quia quiete perdita mentis naufragium pertuli. Ecce nũc in vndis versor, & tuæ intercessionis tabulam quæro: vt qui in naui integra diues peruenire non merui, saltem post damna ad litus per tabulam reducar. De podagræ verò molestia sanctitas vestra vt scribit affligitur, cuius dolore assiduo & ipse vehementer attritus sum. Sed facilis erit consolatio, si inter flagella quæ patimur, quæque fecimus ad memoriam delicta reuocemus, atque hæc non iam flagella, sed dona esse conspicimus, si quia carnis delectatione peccauimus, carnis dolore purgamur. Præterea ex benedictione beati Petri Apostolorum principis pallium vobis transmisimus ad sola Missarum solennia vtendum. Quo transmisso, valde debui qualiter vobis esset viuendum admonere. Sed locutionem supprimo, quia verba moribus anteitis. Omnipotens Deus sua vos protectione custodiat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarum fructu perducat. Ego autem quanta occupatione deprimar & debilitate, breuis attestatur Epistola, in qua ei quem multum diligo, parum loquor.

Gregorius Nechardo regi Visigothorum.

De muneribus sancto Petro transmissis. Factum Dauid ad memoriam reducit, qui aquam noluit bibere. Crucem transmittit in qua de ligno Domini erat, & de capillis sancti Ioannis Baptistæ. *Caput.* CXXVI.

Episto. 126. EXplere verbis excellentissime fili non valeo, quantum tuo opere, tua vita delector. Audita quippe noui diebus nostris virtute miraculi, quòd per excellentiam tuam cuncta Gothorum gens ab errore Arianæ hæresis in fidei rectæ soliditatem translata est, exclamare cum Propheta libet: Hæc est immutatio dexteræ excelsi. *Psalm. 76.* Cuius enim vel saxeum pectus tanto hoc opere cognito non statim in omnipotentis Dei laudibus, atque in tuæ excellentiæ amore mollescat? Hæc me fateor quæ per vos acta sunt sæpe conuenientibus filiis meis dicere, sæpe cum eis pariter admirari delectat. Hæc me plerunque

runque etiam contra me excitant, quòd piger ego & inutilis tunc inerti otio torpeo, quando in animarum congregationibus pro lucro cœlestis patriæ reges elaborant. Quid itaque ego in illo tremendo examine Iudici venienti dicturus sum, si tunc illuc vacuus venero, vbi tua excellentia greges post se fidelium ducet, quos modò ad veræ fidei gratiam per studiosam & continuam prædicationem traxit? Sed est mihi bone vir hoc ex Dei munere in magna cõsolatione: quia opus sanctum quod in me non habeo, diligo in te. Cúmque de tuis actibus magna exhortatione gaudeo, ea quę per laborem tua sunt, per charitatem mea fiunt. De conuersione igitur Gothorum in vestro opere, & in nostra exultatione libet cũ angelis exclamare: [Lucæ 2.] Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Nos enim, vt existimo, gratiarũ amplius omnipotenti Domino debitores sumus, qui etsi vobiscum nihil egimus, vestro tamen operi congaudendo participes sumus. [3. quæst. 7. In grauib⁹. et 14. quæst. 5. Scriptum est.] Beatus verò Petrus Apostolorum princeps quàm libenter munera excellentiæ vestræ susceperit, ipsa cunctis liquidò vita vestra testatur. Scriptum quippe est: [Prouerb. 15.] Vota iustorum placabilia. Neque enim in omnipotentis Dei iudicio quid datur, sed à quo datur aspicitur. Hinc est enim quod scriptum est: [Genes. 4.] Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius nõ respexit. Dicturus quippe quia Dominus respexit ad munera, pręmisit sollicitè quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. Vestra itaque oblatio quàm sit grata ostẽditis, qui daturi aurum, prius ex cõuersione gentis subditæ animarum munera dedistis. Quòd verò transmissos abbates, qui oblationem vestrã beato Petro Apostolo deferebant, vi maris dicitis fatigatos ex ipso itinere ad Hispanias remeasse: non munera vestra repulsa sunt quæ postmodum peruenerunt, sed eorũ qui transmissi fuerant constantia est probata, an scirent sancto desiderio obiecta pericula vincere, & in fatigatione corporis mente minimè lassari. [7. quæst. 1. Aduersitas tal. indiciũ] Aduersitas enim quæ bonis votis obiicitur, probatio virtutis est, non †iudicium reprobationis. [Acto. 27.] Quis enim nesciat quàm prosperũ fuit quòd beatus Paulus Apostolus prædicaturus ad Italiam veniebat, & tamen veniens naufragium pertulit? Sed nauis cordis in marinis fluctibus integra stetit. Præterea indico, quia creuit de vestro opere in laudibus Dei hoc quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui: quia cùm vestra excellentia constitutionem quandem cõtra Iudæorum perfidiam dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinẽ vestræ mentis inflectere pecuniarum summam offerendo moliti sunt, quam excellentia vestra contempsit, & omnipotentis Dei placere iudicio requirens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factum ad memoriam venit, cui dum concupita aqua de cisterna Bethleemitica quæ inter hostiles cuneos habebatur, ab obsequentibus militibus fuisset allata, [1. Paral. 11.] protinus dixit: Absit à me, vt sanguinem iustorum hominum bibam. Quam quia fudit & bibere noluit, scriptum est: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in sacrificium Dei versa est aqua contempta, pensemus quale sacrificium omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius non aquam, sed aurum accipere contempsit? Itaque fili excellentissime fidenter dicam, quia libasti aurum Domino, quod contra eum habere noluisti. Magna sunt hæc & omnipotentis Dei laudi tribuenda. Sed inter hæc vigilanti sunt studio antiqui hostis insidiæ cauendæ, qui quantò maiora in hominibus dona conspicit, tantò hæc auferre subtilioribus insidiis exquirit. Neque enim latrunculi in via capere viatores vacuos expetunt, sed eos qui auri vascula vel argenti ferunt. Via quippe est vita præsens. Et tantò quisque necesse est vt insidiantes spiritus caueat, quãtò maiora sunt dona quę portat. Oportet ergo excellentiam vestram in tanto hoc de conuersione gentis subditæ munere quod accepit, summopere custodire prius humilitatem cordis, ac deinde munditiam corporis. [Luc. 14. & 18.] Cùm enim scriptum sit: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur: profectò liquet quia ille veraciter alta amat, qui mentem suam ab humilitatis radice non desecat. Sępe nanque malignus spiritus vt bona destruat quibus prius aduersari non valuit, ad operãtis mentem post peractam operationem venit, eámque tacitis cogitationibus in quibusdam suis laudibus excutit, ita vt decepta mens admiretur ipsa quàm sint magna quæ fecit. Quæ dum per ocultum tumorem apud semetipsam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Hinc est enim quòd per Prophetæ vocem contra superbientem animam dicitur: [Ezech. 16.] Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiduciam quippe animam in pulchritudine sua habere, est in semetipsa de iusta actione præsumere. Quæ in suo nomine fornicatur, quando in hoc quod rectè egit, non conditoris laudem dilatari appetit, sed suæ opinionis gloriam requirit. Hinc rursum per Prophetam scriptum est: [Ezech. 32.] Quo pulchrior es, descende. Anima etenim vnde est pulchrior, inde descendit, quando ex virtutis decore quo exaltari apud Deũ debuit, ab eius gratia per suam elationem cadit. Quid ergo in his agendum est, nisi vt malignus spiritus cum nobis ad eleuandam mentẽ reducit bona quæ egimus, nos semper ad memoriam mala nostra reuocemus? quatenus & nostra cognoscamus esse quæ peccando fecimus, & solius omnipotentis Dei munera, cùm peccata declinamus. Custodienda est quoque munditia corporis in studiis bonę actionis: quia iuxta vocem prædicantis Apostoli: [1. Cor. 3.] Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Qui rursus ait: [1. Thes. 4.] Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. Quam sanctificationẽ quid dixerit, ostendens protinus adiunxit: Vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrûm suum vas possidere in sanctificatione & honore, & non in passionibus desiderij. Ipsa quoque regni gubernacula erga subiectos magno sunt moderamine temperanda, ne potestas mẽtem surripiat. Tunc enim regnum bene regitur, cum regnandi gloria animo non dominatur. Curandum quoque est ne ira surrepat. Ne fiat citius omne quod licet. Ira quippe etiã cum delinquentiũ culpas exequitur, nõ debet menti quasi domina præire, sed post rationis tergum velut ancilla famulari, vt ad faciem iussa veniat. Nam si semel mentem possidens ceperit, iustum esse deputat etiam quod crudeliter facit. Hinc enim scriptũ est: [Iacob. 1.] Ira viri iustitiam Dei non operatur. Hinc rursus dicitur: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquẽdum, & tardus ad iram. Hæc autem vos authore Deo omnia seruare non ambigo. Sed occasione admonitionis exorta, bonis vestris actibus me furtiuè subiungo, vt cùm non admoniti facitis, quando vobis admonens additur, iam non soli faciatis. Omnipotens autem Deus in cunctis actibus vestris, cœlestis brachij extensione vos protegat, vobisq; & præsentis vitæ prospera, & post multa annorũ curricula gaudia concedat æterna. Clauim verò paruulam à sacratissimo beati Petri Apostoli corpore pro eius benedictione transmisimus, in qua inest ferrum de catenis eius inclusum: vt quod collum illius ad martyrium ligauerat, vestrum ab omnibus peccatis soluat. Crucem quoque dedi latori præsentium vobis offerendam, in qua lignum dominicæ crucis inest, & capilli beati Ioannis Baptistæ. Ex qua semper solatium nostri Saluatoris per intercessionem præcursoris eius habeatis. Reuerentissimo autem fratri & coëpiscopo nostro Leandro pallium à beati Petri Apostoli sede transmisimus, quod & antiquæ cõsuetudini & nostris moribus, & eius bonitati atque grauitati debeamus. Item in anagnostico ante longum tempus dulcissima mihi vestra excellentia Neapolitano quodam iuuene veniente mandare curauerat, vt piissimo imperatori scriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter piæ memoriæ Iustinianum principem & iura regni vestri fuerant emissa, vt ex his colligeret quid vobis seruare debuisset. Sed ad hoc faciendum duæ res mihi vehementer obstiterunt. Vna quia chartophylacium prædicti piæ memoriæ Iustiniani principis tempore, ita surripiente subitò flamma incensum est, vt omnino ex eius temporibus penè nulla charta remaneret. Alia autem, quia, quod nulli dicendum est, ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, atque hæc pro me in medium proferre. Ex qua re hortor vt vestra excellentia suis moribus congrua disponat, & quæque ad pacem pertinent, studiosè peragat, vt regni vestri tempora per longa sint annorum curricula in magna laude memoranda. Præterea transmisimus

clauim aliam à sacratissimo beati Petri Apostoli corpore, quæ cum digno honore reposita, quæque apud vos inuenerit benedicendo multiplicet.

Gregorius Italiæ patriciæ & Venantio.

Conqueritur de doloribus eius. *Caput.* CXXVII.

Episto. 127. QVosdam de Sicilia venientes affectu quo debui de sospitate vestræ excellentiæ requirere curaui. Sed de assiduitate ægritudinum mihi tristitia responderunt. Hæc autem dicens nec ego vobis de meipso inuenio aliud quod debeam nuntiare, nisi quòd peccatis meis exigentibus ecce iam vndecim menses sunt quòd valde rarum est si de lecto surgere aliquando potuero. Tantis enim podagræ tantísque molestiarum doloribus premor, vt vita mea mihi grauissima pœna sit. Quotidie enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando suspiro. In clero verò huius vrbis & populo tanti febrium languores irruerunt, vt penè nullus liber, nullus seruus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod officium vel ministerium possit. De vicinis autem vrbibus strages quotidie mortalitatis nobis nuntiantur. Aphrica autem qualiter mortalitate & langoribus vastetur, quantò viciniores estis, tantò credo quòd subtiliùs cognouistis. De Oriente verò qui veniunt, grauiores desolationes nuntiant. In his itaq; omnibus quia appropinquante fine mundi generalem percussionem esse cognoscitis, affligi nimis de propriis molestiis non debetis. Sed sicut sapientes nobiles decet, omne cor ad animarum curam reducite, districtum iudicium quanto sit vicinius, plus timete. Studiis pietatis intendite, de qua scriptum est, quòd promissionem habeat vitæ præsentis & futuræ. Potens est autem omnipotens Deus vitam vestræ excellentiæ & hîc in longo tempore conseruare, & post multa annorum curricula ad gaudia æterna perducere. Dulcissimas filias meas domnam Barbaram & domnam Antoniam mea peto vice salutari. Quas oro vt superna gratia protegat, eísque prosperari in omnibus concedat.

Gregorius Donello erogatori.

De prouisione Romanæ ciuitatis. *Caput.* CXXVIII.

Episto. 128. EPistolam gloriæ vestræ plenam, boni filij, charitate suscepimus, ex qua quidem de molestia corporis vestri noster est animus contristatus. De diuina tamen miseratione confidimus, quòd qui vos miseram & deiectam diligere fecit Italiam, ipse vobis & corporis salutem restituat, & in æterna retributione compenset. De militari enim toga, quam vos contra voluntatem vestram principali significastis iussione iterum suscepisse, omnino sumus libenter complexi, scientes quia magnitudo vestra cautiori salubriorique prouisione militari necessitati concurrat. De sex verò centenariis, qui in cimiliarcho Rauennati Ecclesiæ fuerant commendati, sicut vestra testatur Epistola, ab excellentissimo Exarcho in quotidiana militum præfectura sunt mutati, qui vt hactenus minimè restaurêtur, cuius sit causa cognoscitis. Quod enim scripsistis, hoc prædicto filio nostro Exarcho visum esse, vt quia pax ad conclusionem tenuit de pecuniis hinc competentibus, primum vt togam illarum partium faciatis, gloria vestra cautè prospiciat si vel fieri debet, vel si quoquo modo præsumendum, vt si præfectura illarum partium acceptas pecunias recuperare negligit, hæc partes ob hoc periculum de militis nuditate sustineant. Sed hi quibus mutuatæ ipsæ dicuntur pecuniæ, debent à mutuante constringi, quatenus sicut nouerunt expensa centenaria ipsi restituant, & pecuniæ quæ sine erogantis non possunt tangi periculo, subtractæ quibus debentur, admisso quod nobis imminet periculo, minimè aliis dispergantur indebitè. Et hoc quidem nos nec cum nouo in causa viro Romanarum partium ignauo agimus. Cui quippe constat quòd si pax reparata minimè fuerit, belli tempore in his locis nisi solius diuinæ potentia maiestatis, humanum non præualet subuenire remedium. Sciens ergo magnitudo vestra voluntatem dominorum principum quanta de Romanæ ciuitatis cura præcipuè subuentione sit prouida, quod ex donis eorum euidenter agnoscitur, sed & partium istarum imminens periculum omnino curæ tuæ est, & ciuitatis cum pecuniis huc venire. Quod si omissum fuerit, & aduersi aliquid, quod non optamus, euenerit, neque apud Deum, nec apud rerum dominos cuiuslibet obtentu personę vos excusare quoquo modo valeatis. Romana enim ciuitas peccatis nostris facientibus diuersis est attrita langoribus, vt nec qui in murorum custodia sint, idonei persistant.

Gregorius Maximo episcopo Salonitano.

De vsu pallij, & ratione eius. *Caput.* CXXIX.

Episto. 129. SVsceptis fratris & coëpiscopi nostri Mariniani epistolis, sed & Castorio chartulario nostro remeante fraternitatem vestram plenissimè de his quibus dubietas fuerat, satisfecisse cognouimus, magnásque omnipotenti Deo gratias agimus: quia de meo corde medullitùs omnis rancor sinistræ suspicionis euulsus est. Pro qua re Stephanum communem filium diaconum vestrum cum summa volui celeritate laxare. Sed hunc apud me vel paucis diebus immorari, dolores crebri mearum ægritudinum compulerunt. At postquam meliorari vel modicum cœpi, eum protinus cum gaudio transmittere curaui. Itaque pallium ad sacra Missarum solennia vtendum ex more transmisimus, cuius vos volumus per omnia genium vendicare. Huius enim indumenti honor, humilitas atque iustitia est. Tota ergo mente fraternitas vestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in aduersis si quando eueniunt, cum iustitia erectam, amicam bonis, peruersis contrariam. Nullius vnquam faciem pro veritate loquentem premens, misericordiæ operibus iuxta virtutem substantiæ insistens, & tamen insistere etiam supra virtutem cupiens, infirmis compatiens, bene valentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudiis tanquam de propriis exultans, in corrigendis autem vitiis sæuiens, in fouendis virtutibus auditorum animos demulcens, in ira iudicium sine ira tenens, in tranquillitate autem seueritatis suæ censuram non deferens. Hæc est frater charissime pallij accepti ratio, quam si sollicitè obseruaueris, quod foris accepisse ostenderis, intus habes. Præterea fratrem & coëpiscopum nostrum Sauinianum fraternitati vestræ in omnibus commendo, & si quæ causæ sint, interim postponantur. Charitas inter vos fixa permaneat, vt sic de exterioribus, si quando contentio vertitur, examen veniat, quatenus mentem charitas non relinquat. Commune m quoq; filium Honoratum archidiaconum commendamus. De quo, si ita est, sicut per Castorium chartularium nostrum didicimus: quia per eum iam tres antea archidiaconi seruare consuetudinem Ecclesiasticam, qui quinquennio expleto exeũdo compulsi sunt, tuæ quidem volumus vt charitatẽ sanctitatis inueniat. Nam flagitari iudicium non debet de causa quam ipse iudicauit. Sin verò ita non est, omni mentis tumore depresso, omníque odio postposito, debet in charitate recipi, & nullatenus à loco in quo inuentus est, amoueri. Messianen. quoque clericum, qui ad nos confugerat, communi filio Stephano diacono fiducialiter dedimus, certi quia quem vos vestræ fraternitati transmittimus, vos in eo non odium, sed gratiam potestis ostendere. Omnipotens Deus sua vos protectione custodiat, détque nobis ita agere, vt post huius temporalitatis fluctus, ad æterna valeamus simul gaudia peruenire.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi.

De Philagrio. *Caput.* CXXX.

Episto. 130. LIcet multum fraternitatem vestram ad seruandam sibi iustitiam Philagrij portitoris præsentium flagellum cæcitatis inuitet, veruntamen quia ad restauranda quæ sibi præiudicialiter asserit detineri, per nos vos voluit fieri promptiores, præsentia ad vos scripta prouidimus dirigẽda. Questus autem est campum cum vinea sua ab Ecclesiæ vestræ hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quàquam ante iudicium possessio ei debuerat violenter ablata restitui, tamen quia peruenit communis filius Euentius diaconus vester, consentiẽte præfato latore cõstituit per quinque testes partem Ecclesiæ vestræ satisfacere posse, eiusdem Ecclesiæ iuris illum esse. Ideóque fraternitas vestra prædictum Philagrium contra iustitiam laborare non faciat, sed modis quibus potuerit, veritatem diligenter inquirat. Et si manifestè sicut hic constituit, probari potuerit vestri iuris esse, huic propter Deum citius satisfaciendum est, vt à sua intentione sine labore discedat. Alioquin ante omnem contentionem res eius tuta vestra prouisione reddatur, vt sua cuique parti integra post hoc maneat de proprietate cognitio. Quia

tio. Quia verò pro eo quòd vobis nescientib⁹ inde decessit, vestros se existimat animos offendisse fraternitas vestra dulcedinem suæ charitatis ostendat, vt cognoscat se longe aliter quàm debuit de sacerdote credidisse. Sed quoniã & sanctorum Apostolorum liminibus se, vt ait, præsentare desiderat: quoties venire voluerit, nullius impedimento auertatur, sed vestrum magis habeat in hac parte solatiũ. Indicauit prętetera prædict⁹ portitor quòd collecta facta inter alios ciuitatis quòd Ianuensis habitatores, ipse dare pariter cõpellatur. miramur qui magis misericordia dignus est, vobis præsentibus prægrauetur. Quid si ita est, denuò ab eo per quamlibet exigi vestra sanctitas non permittat: quia eum quem cæcitas sua grauat, inhumanum nimis est, in collatione affligere, cui si esset magna necessitas, debuit ex collatione misereri. Quia verò ab Ecclesia Detronensi puerũ suũ iniustè queritur deti neri, fraternitas tua prædictæ ciuitatis episcopo curet scribere: vt, si ita est, sine aliqua illum contentione restituat. Qui si aliter esse fortè responderit, aut apud vos, aut apud arbitros causa hæc cognoscenda sine excusatione est aliqua facienda. Nam idem Philagrius puellam suam cum filiis & nepotibus, de qua, vt ait, nulla est quæstio, eundem puerum suum nomine Maurum maritum suum secutam innotuit. Ex qua re actum est vt per eum de quo est contentio, etiam alij de quibus nulla est quæstio, teneantur. Quod si veritate subsistit, puella illi cum filiis & nepotib⁹ sine aliqua altercatione reddenda est, & tunc de suprascripto Mauro quæstione ventilata, quod ratio suaserit, terminetur. Quòd si fortè & de vxore ipsius aliqua dicitur esse contentio, & hoc quoque ita interuẽtu iudicij finiatur, vt vobis illic præsentibus ad nos de memoratis causis denuò prædictus portitor necessitatem remeandi non habeat.

Finiunt Epistolæ Indictionis secundæ.

LIBER OCTAVVS.

Incipiunt epistolæ indictionis tertiæ ex Registro beati Gregorij papæ.

Gregorius Romano defensori.

De Lucillo episcopo qui ministeria Ecclesiastica iniustè abstulit. Caput. I.

Epist. 1.

NIHIL proficit sacerdotum culpas vlcisci, & commissa digna deiectione crimina vindicare, si eis qui cõuicti facinore deponũtur, amissio honoris solatium, & casus sui cœperint esse compendium. Questus itaque nobis est frater & coëpiscopus noster Traianus Lucillum quondam insulæ Melitensis episcopum, flagitij sui iniquitate perterritum, non solùm res Ecclesiæ cuius non rector, sed inimicus potius extitit, abstulisse, verumetiam plurima eum eidem Ecclesiæ competẽtia de præteritis retinere. Quippe qui in fabricam, vel sartatacta ipsius nihil pertulit expendere, sed mente sacrilega suis totum studuit compendiis applicare. Et quia graue nimis ac contra Deum est, vt sua illi deiectio non sit pœna, sed commodum, experientia tua eum districtè cõtinet, vt quicquid abstulit, vel apud se de præteritis remoneat, sine mora restituat. Qui si indita sibi nequitia negare fortè voluerit, quia facilè dicitur posse conuinci, vnà cum reuerendissimo fratre & coëpiscopo nostro Ioanne Syracusano residens, subtili inquisitione huius rei veritatem rimamini, quatenus probatione habita, quicquid eum tulisse vel surripuisse claruerit, palàm verecundia confusus restituat, quod inuerecundè clàm abstulit. Petrum autem prædicti Lucilli filium, similiter tui studij sit admonere, vt quia & ipse supradictæ Ecclesiæ tulisse plurima perhibetur, honesta ea cõsideratione restituat: alioquin vestro & ipse est iudicio præsentandus, vt præcedente subtili inquisitione, vtrorumque causa valeat vno fine concludi. Præterea petiit à nobis suprascriptus Traianus frater noster, vt de monasterio suo, quod in ciuitate Syracusana situm est, ei quatuor vel quinque dari monachi debuissent. Quod pro eius solatio nequaquam existimauimus denegandum: quia ad locum proficiscens incognitum, si proprios quorum consolatione vtatur non habeat mens affecta tristicia minus se ad ea quę vtilitatis sunt erigit, & antè incipit succumbere, quàm laborare. In qua re ne suprascripti reuerendissimi fratris & coëpiscopi nostri Ioannis priuilegiorum videremur prerogatiuam minuere, ita hoc illi noueris esse concessum, vt tamen fratris & coëpiscopi nostri Ioannis sit arbitrio per omnia reseruatum. Quia ergo petitioni suæ prædictus frater noster adiecit, vt pueros quos de pecunia sua comparauit, ac suos patrísque sui codices, aut res alias proprias, quas in eodem monasterio habet, ei sit tollendi licentia, ratio nos hoc negare non pertulit. Sed ne postulata videamur indiscretè concedere, hanc tenẽdam obseruantiam scito, id est, vt quicquid postquam ab abbatis remotus est officio, comparauit, vel quolibet titulo acquisiuit, libera illi tollendi facultas sit. Sed & hoc quod de monasterio illo in quo conuersus est, quod in prouincia Valeria in possessione iuris sui patrem eius manifestum est construxisse, pellente hostilitate discedens abstulit, secúmque detulit, sine aliqua dubietate ei reddendum est: quia alterius inquisitionis ius effugit, quod semel monasterij fuerit dominio sociatum. Si quid autem dum adhuc illic abbatis fungeretur officio acquisiuit, non suum, sed monasterij ipsius esse cognoscat. Et ideo de iure illud eiusdem monasterij auferri vlterius quolibet modo non patimur. Legatum autem quod antedictum fratrem nostrum illud capitulans conditrix supradicti monasterij singulis annis de eodem monasterio per vltimam voluntatem suam habere constituit, experientia tua solatiante, iustitia faciente, sine aliqua faciat dilatione percipere.

Gregorius Mauricio Augusto.

De denariis sancto Petro transmissis. Caput. II.

Epist. 2.

DOminorum pietas, quæ suos consueuit misericorditer famulos continere, ita benigna hîc subuentione resplenduit, vt cũctorum debilium inopia, largitatis eius sit consolatione subleuata. Pro qua re lachrymabili prece omnes deposcimus, vt omnipotens Deus qui clementiæ vestræ ad hoc corda compunxit, incolume in amoris sui constantia dominorum seruet imperium, & victorias eorum in cunctis gentibus auxilio suæ maiestatis extendat. Triginta itaque libras auri quas cõfamulus meus Busa detulit, Scribo sacerdotibus, egenísque & aliis fideliter erogauit. Et quia quædam in hanc vrbem sanctimoniales fœminæ ex diuersis prouinciis fugientes, post captiuitatem venerunt, ex quibus quantum locorum possibilitas recipit, aliquæ in monasteriis datæ sunt: quæ verò in eis minimè capi potuerunt, singulariter degentes inopem vitam ducunt: placuit vt hoc quod cæcis, truncis aliísque debilibus superesse posset, eis erogari debuisset: dummodo non solùm dominorum misericordiam indigentes indigenæ, sed aduenientes etiam peregrini susciperent. Vnde actum est vt simul omnes pro vita dominorum concorditer orarent, quatenus omnipotens Deus longa vobis & quieta tempora tribuat, & pietatis vestræ fœlicissimam sobolẽ diu in Romana republica florere concedat. Togę quoque militum ita per prædictum confamulum meum Scribonem, præsente quoq; glorioso Rasco factæ sunt, vt dona dominorũ cuncti sub disciplina debita gratias agendo susciperent, & hoc quod eis prius dominari cõsueuerat, omne murmur auerterent.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De monasterio Romani consecrando. Caput III.

Epist. 3.

FRaternitati vestræ esse non putamus incognitum, quia Romanus clarissimæ memoriæ vir, per vltimæ suæ voluntatis arbitrium, in domo iuris sui Ecclesiam, quæ in ciuitate vestra sita est, ædificari deputauit. Et quia, Deo miserante, defuncti noscitur voluntas impleta, sanctitas vestra illic ingrauanter accedat, & si nullum ibidem corpus constat humatum, locum ipsum in honorem sanctorum Hermetis, Sebastiani, atque Cyriaci, necnon & Pancratij solenniter studeat absque Missis publicis cum veneratione debita consecrare: ita vt in eodem loco baptisterium nunquam constituatur, nec presbyterum constituas cardinalem. Sed quoties

Missas ibi degentes illic monachi fieri voluerint, à dilectione vestra presbyterum nouerint postulandum, quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote vllatenus præsumatur.

Gregorius Fantino defensori.

De mancipiis Romani spectabilis viri. *Caput.* *IIII.*

Epistola.4.

MAncipia iuris Romani spectabilis memoriæ viri, qui in domo sua quæ in Neapoli sita est, monasterium ordinari constituit, habitare in Sicilia perhibentur. Et quia monasterium ipsum iuxta voluntatem eius noscitur ordinatum, experientia tua præsentium portitoribus quid ad recolligenda mancipia ipsa illuc directi sunt, omni studio solatiari festinet. Et recollectis eis, possessiones illis vbi laborare debeant, te solatiante conducat. Et quicquid eorum labore accesserit, reseruato vnde ipsi possint subsistere, reliquum ad prædictum monasterium experientiæ tuæ cura annis singulis auxiliante Domino transmittatur.

Gregorius Sauino subdiacono Regionario.

De Sisinnio presbytero culturæ idolorum dedito. *Caput.* *V.*

Epistola.5.

CVm plerunque quod in laicis culpa non est, hoc crimen in sacro sit ordine constitutis, quanta in eis districtione puniendum sit piaculare flagitium, qui zelo rectitudinis vtitur, non ignorat. Quorundam siquidem relatione perlatum est, quia Sisinnius Regitanæ ciuitatis presbyter, quod auditu ipso intolerabile nimis est, idolorum venerator ac cultor est, adeò vt in domo sua quoddam idolum positum habere præsumeret. Sed & quod non dissimile nephas est, Sodomitico illum scelere maculatum. Et ideo quia tanti facinoris iniquitas districta atque subtili inuestigatione quærenda atque plectenda est, hac tibi authoritate præcipimus, vt vigilanti studio, & diligenti omnino cura perquiras. Et si qua indicia apprehendere huius rei potueris, eum in custodia districta, quousque nobis renunties redigas, vt qualiter immanissimū facinus discuti debeat ac puniri, deliberare possimus. Scito autem quia studium, zelúsque tuus qualis contra nefandissima sit crimina, hæc causa est sine dubio monstratura, per quam te apud nos, aut multū de sollicitudine commendari, aut periculosè de neglectu noueris accusari. Vnde necesse est, vt ita te vigilantem in hac requisitione studeas exhibere, quatenus & nos de sollicitudine tua lætifices, & Deum tibi facias esse placabilem. Hoc quoque nobis de prædicto presbytero nuntiatum est, quòd Victorianus presbyter ei cum diuersis rebus vel ornamentis authoritati suæ pecuniam commendasset, qui dum depositum abnegaret, iudicio habito conuictus est, & vnde reddere debuisset, addictus sit. Et quia eo restituere id quod condemnatus est differente, is qui deposuisse dicitur obiit, & necessitate eius perhibentur filij laborare: & hoc experientia tua diligenter inquirat, atque ita, salua ratione, ad finem hanc causam perducat: dum modo, si ita est, nec ille res alienas perfida mente retineat, & orphani quod suum est vel amisso patre recipiant.

Gregorius Sauino subdiacono.

De iniustitia Stopaulo & Marcello facta. *Caput.* *VI.*

Epistola.6.

LAtores præsentium Stopaulus, atque Marcellus liberti quondam Comicioli excubitoris, questi nobis sunt, asserentes duas substantiæ suæ vncias quas libertis suis idem dominus eorum per paginam testamēti sui legauerat, ab hærede filia ipsius Maria vxore Pardi clerici necdum sibi esse completas. Et vt legatum ipsum differre valeat, ab hærede eadem ipsius status sui sibi fieri terrorem insinuant. Et quoniam ea quæ relicta sunt, tua postulant instantia adimpleri, idcirco tibi hac authoritate præcipimus, vt prædictam Mariam commoneas, quatenus voluntatem patris, authorísque sui implere non differat, studiúque tui sit, vt nullis contra rationem dispendiis debeant subiacere. Quòd si fortè ab hac se solutione aliqua nititur excusatione defendere, mediis sacrosanctis Euangeliis causam subtiliter perscrutari, & ita quæ legis ac iustitiæ ordo postulauerit diffinire conuenit, atque diffinita effectui mancipare, vt hæc ad nos denuò querela non redeat. Quia verò comperimus duas vncias substātiæ suæ prædictum testatorem sanctæ Ecclesiæ sancti Georgij vbi se sepeliri voluit legauisse, curæ tuæ sit vt easdem duas vncias substātiæ suæ, si tamen necdum completæ sunt, prædicto loco modis omnibus vendicare debeas, vt piæ voluntatis intentio, etiam inuito hærede ad affectum per omnia perducatur, nec in hac re amplius differri quæ relata sunt patiaris. Nam sacrilegum & contra leges est, si quis quod venerabilibus locis relinquitur, prauæ voluntatis studiis, suis tentauerit compendiis retinere.

17.quæst.4 Sacrilegii.

Gregorius Theodoro curatori.

Ioannem præfectum commendat. *Caput.* *VII.*

Epistola.7.

QVanuis gloriæ vestræ bonitas semel sibi commendatos nesciat obliuioni mandare, veruntamen scientes hæc eadem iterata clarissimum filium non onerosè suscipere, scribere nos quæ iam dudum scripsimus, non piget. Quia ergo Ioannes gloriosissimus filius noster præfectus vrbis ad deducendam huc coniugem suam latorem præsentium Ioannem clarissimum virum illic noscitur transmisisse, hunc paterna dilectione salutantes petimus, vt quia memoratus gloriosissimus filius diuisus hîc consistere non potest, venienti coniungi ipsius gloriæ vestræ sinceritas patrocinij sui opem ferat. Et vt securius iter suum, Deo custodiente, peragere valeat, ad Perusinam ciuitatem militari eam solatio fulciri disponat, quatenus & antedictus gloriosus vir amplius patrociniis vestris sit deditus, & nos dulcissimæ gloriæ vestræ gratias referamus.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

Ioannem præfectum commendat. *Caput.* *VIII.*

Epistola.8

GLoriosissimus filius noster Ioannes præfectus vrbis ad hoc illuc latorem præsentium Ioannem virum clarissimum destinauit, vt gloriosam coniugem ipsius Deo debeat protegente huc perducere. Quam & nos hîc volumus per omnia aduenire, vt prædictum glosiorissimum filium nostrum non diuisum, sed totum habere possimus. Fraternitas itaque vestra sollicitudinem gerat, ne quod impedimentum ad veniendum sustineat, atque vt hîc citius adesse valeat, studiosè concurrat. Et ita se circa eam quocunque exegerit vsus exhibeat, vt nec suum abesse coniugem sentiat, & nos in vobis modis omnibus præsentes esse cognoscat.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De sanctimoniali de monasterio egressa, & marito sociata.

Caput. *IX.*

Epistola.9.

SI latoris præsentium Stephani viri clarissimi querela veritate subsistit, omnino nos fraternitas vestra contristatos intelligat, cur tam pigra vel deses extiterit, vt antè ad nos facti prauitas, quàm correctio perueniret. Questus itaque est quòd cognatam eius, cui aliquando Petrus quidam nequissimus diabolico instinctu de monasterio exire suaserat, atque à Gratioso notario nostro fuerat mutato habitu vnde exierat reuocata, nequissimus vir iniqua suasione de monasterio rursus eiiciens, apud se nuncusque impudicè retineat. Ex qua re valde nos, sicut diximus, tua desidia contristauit, cur necdum in monasterium reuocata sic ac retrusa. Vel nunc ergo propositi tui consideratio & zelus te castitatis accendat, id summopere modis quibus potueris studere, vt asperitatem quam de tantæ iniquitatis perpetratione concepimus, eis citius valeas correctione mollire. Nam & Vitali defensori præcipimus, vt nobis hac in causa solatiari non differat. Sed quia memoratus Petrus ab homine filij nostri magnifici Filoxeni dicitur defensari, apud eum vobis cum omni studio & charitate instanter agendum est, vt eam sine aliqua faciat dilatione restitui, quem credimus hoc, quia bonus omnino vir esse dicitur, sine mora facturum. Quòd si fortè, quod non credimus, aliqua hoc fuerit excusatione dilatum, tunc etiam publicè contestandus est. Atque fraternitas nobis vestra renuntiet, vt ex inde in vrbem regiam scribamus. quatenus quod fieri honestè negligitur, ea qua dignū est vltione plectatur.

27.quæst. Peruenit.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De decem auri libris Basilio Cypriano episcopo transmißis.

Caput. *X.*

Episto.10.

GLoriosi filij nostri, Cethegus atque Flora iugales, pro certis causis suis Maximum virum clarissimum Palatinum priuatarum ad Siciliam transmittentes, decem libras auri à reuerendissimo filio nostro Basilio Capuanæ ciuitatis episcopo. qui illic iam esse dignoscitur, suis vtilitatibus profuturas dari de pensionibus Ecclesiastici patrimonij voluerunt. In quarum restitutione ne qua mora fieret, aut difficultas

ficultas fortè contingeret, quantitatem ipſi dilectiſsimo filio noſtro Bonifacio diacono tradiderunt. Et ideo quia noſtros nos filios, & præſertim vbi damnum minimè ſentit Eccleſia, non conuenit contriſtare, his fraternitati tuæ mandamus apicibus, vt ſupraſcripto fratri, coëpiſcopóque noſtro Baſilio, & Maximo viro clariſsimo ſecundum voluntatem prædictorum filiorum noſtorum Cethegi atque Floræ, glorioſarum perſonarum, decem libras auri ſine tarditate poſt ſubditam de ſuſcepto paginam dare debeatis: quatenus dum nulla in accipiendo eis mora prouenerit, & illi mandata ſibi, vt nouerint, vtiliter exequantur, & pars Eccleſiæ rationabiliter ſit munita.

Gregorius Romano defenſori.

De Baſilio epiſcopo in cauſis forenſibus occcupato.

Caput XI.

Epiſt. 11. Parte. 1. diſt. 88. ca. Perlatum.

PErlatum ad nos reuerendiſsimum fratrem noſtrum Baſilium epiſcopum velut vnum de laicis in cauſis ſecularibus occupari, & prætoriis inutiliter deſeruire. Quæ res quoniam & ipſum vilem reddit, & reuerentiam ſacerdotalem annihilat, ſtatim vt experientia tua hoc præceptum ſuſceperit, eum ita ad reuertendum diſtricta executione compellat, quatenus ei illic te inſiſtente quinque diebus ſub qualibet excuſatione immorari non liceat, ne ſi quolibet modo eum ibidem moram habere permiſeris, cum ipſo apud nos grauiter incipias eſſe culpabilis.

Gregorius Gudiſcalco duci Campaniæ.

De infractione monaſterij ſancti Archangeli. Cap. XII.

Epiſt. 12. 11. q. 3. Illa præpoſitorũ.

ILla præpoſitorũ ſollicitudo vtilis eſt, illa eſt cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor ſibi nihil vendicat. Reſtringenda ergo ſub ratione poteſtas eſt, nec quicquam agendum, priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commonitionis tempore iuſtum omne putat ira quod fecerit. Peruenit itaque ad nos magnitudinẽ tuam vſque ad hoc eſſe impetu furoris impulſam, vt non ſolùm frangi ianuas monaſterij ſancti Archangeli, verùm etiam diripi exinde quod ibi inuentum eſt feceris. Inſuper autẽ ſic contra abbatem eiuſdem monaſterij diceris exarſiſſe, vt niſi occultans ſe, iracundiæ tuæ tempore latuiſſet, non leue diſcrimen incurriſſet: denique vt metu tuo perterritus, de domo in qua ſe olim receperat, exire nuncuſque non audeat. Quod ne fruſtra feciſſe forſitan videreris, fugam monachi ipſius, qui ad hoſtes abiit, ad eius quantum ad nos perlatum eſt, crimen impingis, aſſerens quòd cum ipſius voluntate fugerit. Quod ſi ita eſt, contriſtamur, & valde veſtram ſapientiam miramur. Nam ſi licitum putatis, vt aliorum culpa aliis ſit nociua, multi huic poſſunt crimini ſubiacere. Diuerſorum enim nobilium ſerui, multarum Eccleſiarum clerici, diuerſorum monaſteriorum monachi, multorum iudicum homines, ſæpe ſe hoſtibus tradiderunt. Ergo ſi hoc creditur, ſeruorum vtique domini, clericorum epiſcopi, monachorum abbates, diuerſorum fugacium iudices, omnes ſub culpa ſunt & crimine conſtituti. Nunquid & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate in qua conſiſtis, ad Longobardos milites fuga non lapſi ſunt? Et quis tantæ indiſcretionis, tantǽque poſsit ſtultitiæ reperiri, vt eorum iniquitatem tibi æſtimet applicandam? Hæc itaque ſollicitè penſa, atque ex te aliorum cauſas æſtima, & in quorundam aduerſitates falſis ſuſpicionibus non ducaris. Si verò eſt aliquis qui de prædicti monaſterij abbate poſsit aliquid dicere, quod ad culpam reatúmque eius pertineat, nos hóc non negligi, ſed magis vnà quidem cum eis quorum intereſt, cauſam omnino diſtrictè & ſollicitè volumus perſcrutari, vt aut feriat vindicta culpabilem, aut abſoluat veritas innocentem. Si autem nullus inueniri potuerit, qui contra eum hoc quod ſolus ipſe perhibes aſſerat: hortamur magnifice fili, vt à memorati monaſterij, abbatíſque ipſius te aduerſitate contineas, & potius tuitionem illis & propter Deum charitatem impendas. Et ſi quid eſt vnde animi veſtri fortaſsis offenſi ſunt, pro noſtra eis interuentione remittite, & ita vos, ſicut Chriſtianos conuenit & prudentes, in eorum magis iuuamine commodate: quatenus & nos vobis gratias referamus, & ante omnipotentem Dominum mercedem pro impenſis ſeruis eius beneficiis ac ſolatiis acquiratis.

Gregorius Fortunato epiſcopo Neapolitano.

Fuſcum abbatem & monaſterium eius commendat. Cap. XIII.

Epiſt. 13.

QVanuis & ratio & loci ſui qualitas fraternitatem veſtrã commoneat, tuitionem monaſteriis & maximè ſub ſe conſtitutis impendere: veruntamen quia lator præſentium Fuſcus abbas ſuum à nobis voluit ex abundãti monaſterium commendari: his vos hortamur affatibus, vt quia fruſtra monaſterium ipſum inquietudine dicitur laborare, ſanctitatis veſtræ illud defenſio tueatur, & ab aliquo illud grauari contra rationis ordinem nõ permittat: quatenus dum nullum id iniuſtæ rei pondus afflixerit, & vos videamini quod ſacerdotis eſt ſalubriter impendiſſe, & degens illic cõgregatio queat in Dei laudibus occupari, & nullis irrationabiliter moleſtiis valeat ſubiacere.

Gregorius Romano defenſori.

De Fuſco abbate, & Xenodochio ſancti Theodori. Cap. XIIII.

Epiſt. 14.

FVſcus abbas monaſterij ſanctorum Heraſmi, Maximi atque Iulianæ, quod Neapoli ab Alexandra clariſsimæ memoriæ fœmina, ſicut noſti, fundatum eſt, quæ etiam & hæredem inſtituit, maſſam Papyrianenſem quæ illic in Sicilia ſita eſt, cum xenodochio ſancti Theodori, ſupraſcriptum monaſterium ſuum aſſerit habere communem. Sed vt ad diuidendam eam cum his quorum intereſt, dilationem non debeat ſubſtinere, experientiæ tuæ ſibi petit adeſſe ſolatium. Proinde huius tibi ſerie præceptionis iniungimus, vt ei cõcurrere, atque in omnibus ſolatiari feſtines, quatenus maſſa ipſa ſecũdum portiones competentes ſine mora aliqua diuidatur. Sed ne fortè dicatur: quia à prædicto monaſterio poſſeſsiones quæ his communes ſunt, detinentur, eſſe ex hoc excuſatio non debet: quia & ipſas paratus eſt ſine difficultate diuidere. Quia verò legatum quod prædictæ Alexandræ à Pompeio relictum dicitur, ab eodem xenodochio, quippe quod ei in octo vnciis iure perhibetur hæreditario ſucceſsiſſe, memoratus abbas ſuo faciat monaſterio redhiberi, & hoc quoq; experientia tua curet addiſcere, & ſi ita eſt agere ſtudeat, vt quod relictum eſt, modis omnibus exoluatur. Ita ergo ſollicitudo tua in hac ſe exhibeat, vt ſuffragante iuſtitia, prædicti abbatis labor quem vt ad nos veniret aſſumpſit, vacuus eſſe nõn debeat.

Gregorius Fantino defenſori.

De Fuſco abbate & Conſtantino cellæ ſuæ presbytero. Cap. XV.

Epiſt. 15.

FVſcus abbas monaſteriorum ſancti Archangeli quod Macharis dicitur, atque ſanctorum Maximi, Heraſmi, & Iulianę, aſſerit Conſtantinum cellæ ſuę presbiterum ob temporis qualitatem ſe in Siciliam tranſmigraſſe, & codices monaſterij ſui atque vela ſecum deportaſſe. Quem quoniam defũctum perhibet, & ea quæ cellæ ſuæ eſſe commemorat, ſibi poſtulat debere reſtitui: experientia tua veritatem curet addiſcere, & ſi ita eſt, omnia quæ monaſterij ipſius ſunt, ſine aliqua faciat dilatione reſtitui. Nam contra rationem eſt, vt quod de monaſterio pro temporis, ſicut dictum eſt, qualitate ſublatum eſt, ab eius debeat iure ſeparari. Ita ergo experientia tua agat, vt veritatem addiſcens, prædictum illic abbatem vel quem vice ſua tranſmiſerit, dilationem fruſtra ſuſtinerę minimè patiatur.

Gregorius Clementinæ patriciæ.

De malis hominibus diſcordiam ſeminantibus. Caput XVI.

Epiſt. 16.

ABbate quodam ad nos referente peruenit, quòd gloriæ veſtræ à quibuſdam ſit maledicis nuntiatum: quia aliquem, quod abſit, contra vos ſtimulum habeamus. Quod ſi ita eſt, quicunque hoc fallaciter confinxerunt ſub puritatis vobis ſpecie duplices extiterunt, vt ſe quaſi fideles oſtenderant, & vos de nobis prauè facerent dubitare. Ego autem glorioſa filia, bona tua olim cognoſcens, & præcipuè caſtitatem quæ tibi ab adoleſcentia comes fuit, in magna ſemper veneratione & dilectione te habui. Sed ne vel nũc aliud cor meum eſſe gloria veſtra ſuſpicetur, nullum mihi odij vel iracundiæ circa vos ſcrupulum ineſſe ſignifico, ſed paternam me vobis dilectionem exhibere cognoſcite. Vnum tamen quod ad me perlatum eſt, reticere nõn debeo, ne minus eſſe charitatis incipiat, ſi ſilentio premãtur, quod ad emendationem dicendum eſt. Nuntiatum ſiquidem mihi eſt, quòd ſi quãdo vos quiſquam offenderit, dolorem irremiſsibiliter re-

tinetis. Quod si verum est, quia quantum vos diligo, tantum contristor, peto vt hoc à vobis vitium nobiliter excludatis, & secundum boni operis segetem, inimici semen crescere non sinatis. Dominicæ orationis verba ad memoriam reducantur, & non apud vos plus valeat culpa quàm venia. Excessus gloriæ vestræ bonitas superet, & magis salubriter ignoscendo deuotum faciat quem potest persistens facere asperitas indeuotum. Relinquatur illi vnde verecundiam habeat, & non seruetur quod doleat. Nam plerunque plus virium habet discreta in coërctione remissio, quàm in exequenda vltione districtio, adeò vt nonnunquam hæc fideliorem atque subiectum, illa verò obstinatum faciat & æmulum. Et quidem hæc nõ ad hoc dicimus vt zelo vos rectitudinis subtrahatis, sed ne tales sitis in minimis, quales esse debetis in maximis. Nam si quando seueritatem excessus qualitas exigit, agendum est vt & culpam vltio corrigat, & correctis pòst gratia non negetur. Hæc igitur quia paterna suadente dilectione pro vestra vos anima commonemus, cum ea qua dicuntur charitate suscipite, atque ea ad gloriæ vestræ vtilitatem assumite, vt bona vestra & apud homines clariora, & apud omnipotem Dominum possint esse purissima. De nobis autem sicut reuera charissima filia fiducialiter in cunctis præsumite. Et quia de vestra cupimus prosperitate semper audire, discurrentibus nos sæpius epistolis releuate.

Gregorius Clementinæ patriciæ.

De Amando à Surentinis electo. *Caput XVII.*

Epist. 17.

AMandum presbyterum à Surentinis ad episcopatum, gloriosa filia, electum esse cognoscas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia non debetis: quia nec abscedere creditur, qui mente vobiscum est. Et quoniam pastorem quærentibus, is qui vobis olim placuit, gratus est, omnipotẽtem Deum benedicentes Christiana magis in hoc deuotione gaudete: & vt ad nos celerius aliis profuturus venire debeat, hilariter studete: quia sinceræ charitatis est exultare, quando is qui diligitur, ad hoc vocatur vt crescat.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Amando presbytero ad se dirigendo. *Caput XVIII.*

Epist. 18.

POstquam is qui ad episcopatum Surentinæ ciuitatis electus fuerat, aptus nobis visus non est, Amandum presbyterum oratorij sancti Seuerini, quod in castro Luculano situm est, elegerunt. Eapropter experientiæ tuæ præcipimus, vt eundem presbyterum excusatione postposita sub omni ad nos studeat festinatione transmittere, quatenus petentiũ desideria cum Christi auxilio, si nihil est quod eum impediat, impleantur. Cuius vita vel actus quia melius possunt illic vbi diu est conuersatus agnosci, curæ tuæ sit cum fratre & coëpiscopo nostro Fortunato de eo diligenter inquirere. Et si nulla sunt quæ ad sacrum ordinem obsistere valeant, ad nos debet omni postposita tarditate transmitti. Ne autem gloriosa filia nostra Clementina hoc molestè suscipiat, ad eam experientia tua pergat, & cum eius voluntate hoc faciat. Sin verò reniti fortasse voluerit, huc eum, sicut diximus, sine mora experientia tua transmittat: quia ita animi filiorum nostrorũ à nobis pacandi sunt, vt tamen animarum vtilitas à nobis non debeat præpediri.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De monachis Surentinis. *Caput XIX.*

Epist. 19.

PEruenit ad nos quòd monachi quos in Surentina ciuitate pro complenda, sicut nosti, Antonini quondam defensoris voluntate transmisimus, pecuniam quam acceperunt, ad emendas possessiones expendant. Quæ res quoniam non leuem eis necessitatem in breui indicat imminere: ideo experientia tua hac authoritate commonita prouideat atque dispenset, vt solidos ipsos incautè vitiosèque erogare nõ debeant. In qua re vt sollicitudo tua possit esse laudabilis, cum omni eis studio ac vigilantia possessiones ad comparandum exquire. Ex quarum fructibus serui Dei alimoniam consequentes, nec acceptos solidos incassum expendere, nec ipsi valeant victus necessitatem incurrere. Ita ergo omni vigilantia, omníque intentione in hoc te exhibere festina, vt efficacia tua & ab illis periculum, & à nobis omnem possit curam sollicitudinis amouere.

E

Gregorius Ioanni proconsuli Italiæ.

De annona Neapolitana subtracta. *Cap. XX.*

Epist. 20.

QVicquid tribuitur pauperi, si subtili consideratione pẽsetur, non est donum, sed mutuum: quia quod datur, multiplicato sine dubio fructu recipitur. Scripsistis autem nobis vt Dulcitio agenti vices vestras dicere deberemus, ne quid superbiæ typo auderet expendere. Et quanquam sit laudabile futura prospicere, quia tamen infirma omnino cautela est quæ pietatis adiutorio non munitur, in hac sollicitudine vestra quod nos pro vobis contristaret, inuenimus. Fertur itaque quòd annonas atque consuetudines diaconiæ quę Neapoli exhibetur, eminentia vestra subtraxerit. Quod minus fortasse fuerat obstupendum, si Ioannis decessoris vestri non fuissent tempore ministratæ. Si igitur hæc ille cuius cunctis notum est quàm fuerit grauis actio, non negauit, qualis sit sapientia vestra consideret, si vel in aliquo bono opere malus homo vos superet. Nulla enim occasione hoc subtrahere vos decuit.

F

Quod etsi fortè nullus vestris voluisset rationibus imputare, hoc de proprio vos impendere non debuit grauare precatio: vt huius pietas in vestro esset patrona iuuamine, quæ ministra fuisset in opere. Hæc itaque eminentia vestra, potentia qua pollet inspicere, atque hoc quod à prædecessoribus eius non est ademptum, vt solitè valeat ministrari, largitatem bonitatis suæ debeat magis ostendere: quatenus nec in his quæ secundum iussionem agitis, aduersitatem aliquam incurratis, & huius vobis officij administratio, & coram hominibus laudem parare, & coram omnipotenti Deo possit prouidere mercedem.

Gregorius Leoni episcopo Cathinensi.

Quòd monachi monastery sancti Viti tam nequiter viuant, vt mulieribus se coniungere sine metu audeant. *Caput XXI.*

Epist. 21.

MArtianus monachus monasterij sancti Viti quod in Aetna monte est positum, consensu, vt ait, congregationis eiusdem monasterij ad nos veniens, questus est multas monasterium ipsum à quibusdam molestias ac præiudicia sustinere.

G

Inter quæ illud nos quoque vehementissima exacerbatione commouit, quòd intantum monasterium ipsum innotuit calcari ac despici, vt etiã monachis ibidẽ degẽtibus mulieribus se iungi sine metu sit licitũ. Quòd si ita est, & fraternitatem tuã quàm graue & apud Deum peccatum, & apud homines culpa respiciat, ipse poteris iudicare: quippe quia nulla te præuales excusatione defendere. Aut enim hæc fieri nescisti, & culpa neglectus vehementer argueris: aut certè factum recognouisti, & grauiorem erga te videris indignationem exigere, cur tantum facinus vltione districtissima non punisti. Itaque scriptis fraternitatem vestrã pręsentibus admonem⁹, vt cum omni hoc vigilãtia inuestigare festinet. Et si huiusmodi iniquitatem à quibusdam perpetratam inuenerit, ita huius peruersitatis facinus digna studeat emendatione corrigere, quatenus & deum placare, & aliis ne de cętero quid simile perpetretur, custodiæ possit disciplinam ostẽdere.

H

Molestias verò quas prædictum monasterium pati, vel ea quãta eius perhibentur inuisa, sanctitas vestra cognoscat: & ita se inquantum iustum est, in protectione eiusdẽ exhibeat, vt in nullo contra æquitatis ordinem valeat aliquo modo prægrauari. Præceptum verò beatæ recordationis prædecessoris nostri Pelagij datum ad Lapidium prædecessorẽ vestrum cuius subtus exemplaria fecimus ascribi, sine aliqua volumus refragatione seruari.

Gregorius Hadriano notario.

De supradictis monachis. *Caput XXII.*

Epist. 22.

REs ad nos omnino detestabilis & nephanda peruenit, & miramur cur si veritate subsistit, eam minimè cognouisti. Veniens autẽ ad nos Martian⁹ monach⁹ monasterij sancti Viti, quod in monte Aetna est positum, oblata nobis petitione questus est inter alia, ita monachos eiusdem monasterij peruersè ac nequiter viuere, vt etiam mulieres sibi sociare, quod dici nephas est, audeant. De qua re quia fratri & coëpiscopo nostro Leoni scripsimus, requisita veritate, si ita repererit, districtissima hoc studeat seueritate corrigere necesse est, vt in hac re tua quoque se experientia ad inuestigandam

gandam veritatem, & puniendum tantum scelus omnimodo sollicitè debeat exhibere, vt neque remissè, neque negligenter agi aliquid videatur. In aliis verò vtilitatibus memorati monasterij solatia tua inquantum ratio poposcerit, æquitatis impende: quatenus & si quid ei, sicut dicitur, inusum est, secundum iustitiam reformetur, & de cætero præiudicium illic aliquod cōtra Dei timorem, & legum ordinem nullo modo generetur.

Epist. 23.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Mauricio monacho cum aliis fuga lapso. Caput XXIII.

CVm fraternitas vestra minus erga monasteria sibi subiecta studet esse sollicita, & ipsa culpam reprehensionis incurrit, & nos de sua leuitate contristat. Peruenit autem ad nos Mauricium quendam qui nuper in monasterio Barbaciani conuersus est, ablatis secum aliis monachis fuga de eodem monasterio discessisse. Qua in re prædictum nobis Barbacianum præcipitatio sua vehementer accusat, qui temerè secularem hominem & non antè probatum tonsurauit. Nunquid vobis scripsimus vt prius probaretis, & tunc si aptus esset, abbatem facere deberetis? Vel nunc ergo circa eum quem elegistis, estote solliciti. Nam vos illo delinquente delinquitis, si ita cœperit se exhibere vt se ad fratrum regimen ostendat indignum. Præterea monasteriis omnibus fraternitas vestra districtiùs interdicat, vt eos quos ad conuertendū susceperint, priusquam biennium in conuersatione compleant, nullo modo audeant tonsurare: sed hoc spatio vita moresque eorum sollicitè comprobentur, ne quis eorum aut non sit contentus quod voluit, aut ratum non habeat quod elegit. Nam dum graue sit, inexpertos hominum sociari obsequiis, quis possit dicere quanto sit grauius ad Dei seruitium improbatos applicari? Miles verò si conuerti voluerit, prius quàm nobis renuntietur, nullus eum sine nostro cōsensu qualicunque præsumat ratione suscipere. Quod nisi diligenter fuerit custoditum, omnem subiectorum in te culpam inexcusabiliter noueris redundare, qui minus te erga eos rebus ipsis testaris esse sollicitum.

19. quæst. 3. Monasteriis

Epist. 24.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De restituendis iniustè ablatis. Caput XXIIII.

SI scriptorum nostrorum seriem voluisses diligenter aduertere, aut sponte restituere quæ tulisti, aut certè personam instructam secundum admonitionem nostram in causa transmittere debuisti. Et dum te modo quodam excusare contendis, asserens in his quæ contra fraternitatem tuam à parte contraria gesta sunt, non voluntariè, sed magnis te constrictum coniurationibus miscuisse, ea quæ scripsimus, quasi intelligere distulisti, & magnificos viros Faustum atque Dominicium non à te, sed à quibusdam filiis tuis indicasti esse transmissos: ac per hoc, vt aliis litigantibus, ipsa quę tuleras retineres. Pars verò altera epistolæ tuæ textum addiscens crebra nobis allegatione cœpit insistere, vt ea quæ abstuleras, redderentur, paratam se inquiens, si quid contra eam magnifici viri prædicti suorum vel aliorum nomine mouere voluerint, respondere. Quod quia nec nobis à rationis visum est ordine dissentire, præsertim postquam admonitus instructam personam ad dicendam causam transmittere neglexisti: idcirco fraternitatem tuam hortamur, ilicò vt præsentia scripta susceperit, Theodorico viro magnifico maiori populi portas, & Rustico viro clarissimo seniori, aquæductum sine aliqua contentione restituat, ne in hac re moram, vel aliquam excusationem interserat, ne culpam indiscretionis incurrat, si quod vltrò facere debuerat, admonita differendum qualibet forte putauerit. Hac itaque memoratis viris primitus reformata, liberum tibi sit si quā contra eos postea apud nos hîc causam mouere volueris. Sin verò non ipse, sed filij tui, vt asseris, causam se habere querantur, vnde eos publico debeant pulsare iudicio, eis est liberum in quolibet loco voluerint, causæ suæ negotium cōtra eos legaliter propositum terminare.

Epist. 25.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Petro à pueris falsè accusato. Caput XXV.

VAlde nos vestra mirari fecit fraternitas, vt causam clerici sui, aut noluisset, aut non assurgeret definire. Petrus itaque præsentium portitor ad nos veniens, questus est, pueros à quibus de tentatione sceleris falsò se asserit criminatum, non vt oportuit esse discussos, sed tantummodo verbo tenus inquisitos, & sibi hoc solùm ne vobiscum procedere audeat, interdictum. Aut enim vera fuere quæ dicta sunt, & iuxta causæ qualitatem canonicæ fuit coërctioni subdendus: aut falsa, & diu non debuit in crimine remanere. Quia ergo & ratio indixit, & hic pro sui purificatione sollicitus, quæ aduersum se dicta sunt, Apostolicam sedem adiit, & iusta examinatione finiri perquirit, necesse est vt vnà cum Anthemio subdiacono nostro subtili ac districta discusione à pueris illis veritatem exigere debeatis. Et si prędictus portitor attentati facinoris reus esse patuerit, canonica modis omnibus vltione plectatur. Si verò insons fuerit declaratus, celeri absolutione respiret, & vobiscum habeat procedendi licentiam: quia sicut reis competens exercēda vindicta est, ita innocentibus nō est absolutio differēda. Sic ergo huic causæ sollicitè fraternitas vestra finem studeat imponere, quatenus nullam de neglectu valeat reprehensionem incurrere.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Petro à pueris falsè accusato. Caput XXVI.

Epist. 26.

PEtrus clericus lator præsentium questus est nobis, à quibusdam se pueris fallaciter criminatum, & causam suam non oportuit districta examinatione discussam, nec se ab aliquo condemnatum, sed solum ab episcopo suo, ne cum eo procedere auderet inhibitum. Quod audientes omnino ægrè tulimus: quia veritate subtiliter perquisita, aut reum, vt causæ exigebat qualitas, condemnare, aut certè debuit innocentem absoluere. Quia igitur & causa exigit, & memoratus portitor magnopere postulat, vt hac de re subtilis debeat haberi discusio, præsenti tibi authoritate præcipimus, vt vnà cum reuerendissimo fratre nostro Fortunato coëpiscopo, atque, si visum tibi fuerit, glorioso filio nostro Maurentino attentati criminis veritatem subtili nimis indagatione ac discussione studeatis addiscere, & ita aut culpam vlcisci, aut festinetis innocentiam releuare: vt nec vos videamini negligentes in aliquo extitisse, nec hæc amplius sine definitione causa remaneat.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Saponariis ciuitatis suæ. Caput XXVII.

Epist. 27.

AVgustinus præsentium portitor, qui reliquorum Saponariorum ciuitatis vestræ vice se dixit esse transmissum, questus nobis est quòd Ioannes vir clarissimus Palatinus multis eos frustra affligat incommodis, atque noua plurima eorum corpori præiudicialiter nitatur impendere. Denique vt, sicut ait, eos promittere sibi compellat, vt si quis arti eorum sociari voluerit, quicquid commodi de introitu eius accesserit, ipsi proficiat. Adiiciens quoque pactum inter se de quibusdam rationabilibus artis suæ capitulis iuxta priscam consuetudinem omnium consensu interposita esse pœna cō fectum, atque id sacramento interueniente firmatum, & ab eo nunc velle quosdam ex suis, eius scilicet patrocinio fretos, abscedere: atque ita contrauenire tuitionem cupientibus impedere, vt, quod dici graue est, plus in defensione eius prę sumptionem habeant, quàm de pœna penuriam, vel de sacramento præstito possint habere formidinem. Quòd si ita se res habet, quia etiam ipsi quod ait, aduersum est, quippe qui alieno se peccato sua defensione constituit esse participem, fraternitas vestra paterna eum adhortatione conueniat, vt ab huiusmodi se actu cohibeat, & præiudicialiter illis nihil imponat, nec eos dispendiis contra rationem affligat. Pariter etiam prouidendum est, vt & pactum vbi sacramenta sunt præstita conseruetur, & cum dispendio animæ suæ temporalia lucra contrauenienedo non appetat: ne & periurij crimen incurrat, & commoda prauè desiderata non capiat. Et si, quod non credimus, admonitionem vestram prædictū Ioannem virum clarissimum videtis fortè differre, cum eminentissimo filio nostro Præfecto strictè loquimini, vt ipse hoc sicut in præsenti dici fecimus, quomodo præuiderit, rationabiliter faciat emendari: quatenus & eos qui tuitionis veræ suffragia quæsiuerunt, quorundam voluntas iniustè non opprimat, & ille ab opere se indecenti prohibitum, pro suæ magis animæ vtilitate cognoscat.

Gregorius Zizasimas militi.

De rebus Ecclesiasticis in publico competentibus. Ca. XXVIII.

Epist. 28. EPistolas vestras Græco sermone dictatas, me indico suscepisse, in quibus dicitis quòd quædam religiosa loca responsum iuri publico de rebus eis competentibus reddere contemnant. Quæ res me omnino contristauit, quia [nostri est habitus,] non solum præiudicia minimè facere, sed etiam facta æquanimiter portare, nisi fortè quia res pauperum defendere rationabiliter cogimur, ne apud omnipotẽtem Deũ culpabiles inueniri valeam⁹. Proinde Fantino defensori quę scripserunt gloriæ vestræ trãsmisi: vt ipse religiosos quosque in Panormitanis partibus apud electos iudices venire compellat, & suorum actuum rationem reddant. Omnipotens Deus cœlestis vobis misericordiæ largitatem præbeat, vt per cuncta quæ agitis, eius gratiæ seruiatis.

Gregorius Fantino defensori.

De reditibus Ecclesiæ hospitibus dandis. Cap. XXIX.

Epist. 29. SAbinus vir clarissimus præsentium lator nobis indicauit, hanc olim ibi consuetudinem conuenisse, vt diuersis superuenientibus, ciues eiusdem ciuitatis de proprio expensas expenderent. De qua re dum se quererentur affligi, hoc illis cum Theodoro quondam episcopo conuenisse, vt in Ecclesia eius certæ portiones substantiæ suæ donatione conscriberentur, & hoc in se onus susciperet, atque securis eis redditis, ipse de Ecclesia quicquid esset necessarium erogaret. Si verò per tertiam decimam & primam indictiones, quibus prædictæ ciuitati defensoris officium absente episcopo de proprio expendisset, quod de Ecclesia poterat erogari. Et quia sibi quod expendit, postulat debere restitui, idcirco experientiæ tuæ præcipimus, vt reuerendissimo fratri & coëpiscopo nostro Decio studeat imminere: quatenus aut pacifica, si ita est, cum eo ordinatione decidat: aut certè si qua se ratione à restitutione expensarum credit defendere posse, in iudicio tuo partes assistant, & exquisita diligentius veritate, ita quicquid tibi æquitatis ordo suaserit, mora postposita definito, vt & rationabiliter causa finem accipiat, & partes apud te nulla fatiget in obseruatione dilatio. Si autem donationes, de quibus dictum est, Ecclesiæ suæ esse onerosas existimat, & reddere eas donatoribus fortasse voluerit: si qui ex eis qui eas recipiunt, clerici sunt, à te similiter moneantur, vt aut secundum portiones suas quæ erant soliti dare persoluant: aut certè si causari voluerint, contentiones partium, tua necesse est cognitione distingui, vt nulla se pars inaudita queratur præiudicium sustinere. Alias verò causas quæ cum memorato reuerendissimo viro fratre nostro suprascriptus portitor habere se asserit, tuo similiter volumus, mediis sacris Euangeliis, iudicio definiri.

Gregorius Constantino episcopo Mediolan.

De Pompeio episcopo innocenter condemnato. Cap. XXX.

Epist. 30. RElectis epistolis quas ad nos per Marianũ latorem præsentium transmisistis, gratam nobis sollicitudinem vestram fuisse rescripsimus, quòd ea quæ ad vos de fratre & coëpiscopo nostro Pompeio, qui adhuc ita à nobis nominãdus est, peruenerunt, dissimulare minimè pertulistis. Sed si qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discutione subtilitas, nihil ex hoc quod de eo dictũ est, fuisset ambiguum. Sed vtrum verum an esse compositum patuisset, iam contra ipsum dudum in Sicilia apud reuerendę memorię fratrẽ nostrum Maximianum episcopum talis quæstio, vt cognouim⁹, mota est. Sed quia causa ipsius subtili omnino inuestigatione quæsita est, inuentus est innocẽs, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc ergo quoniam illa quæ contra eum dicta sunt, nõ sub illa qua decuit districtione quęsita sunt, & gesta quæ exinde apud fraternitatem vestram confecta sunt, neque ad condemnationem, nec ad absolutionem eius probantur posse sufficere, non leuis res agitur, vt in cautè vel in transcursu debeat definiri. Nam graue est satis & indecẽs, vt in re dubia certa dicatur sententia. Et hæc quidẽ gesta esse poterant ad definiendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur: si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eliceret, & non afflictio vehemens extorqueret, quæ frequenter agit, vt noxios sese fateri etiam cogantur innoxij. Nam postquam præfatus episcopus, vt dicitur, cruciari custodia, cremarique fame se asserit, scire debetis si ita est, vt non noceat si sic fuerit extorta confessio. Nunquid quando sententiam tales causæ suscipiunt, & ad sedem Apostolicam apellatur, nõnne & persona quæ iudicatur præsens est, vt districtissimè atque ab omni latere veritas quæratur, vt tunc si debeat nécne manere sententia, decernatur? Necnon & si prædictus episcopus ad sedem Apostolicam appellare voluerit, causa ipsius interius & cum omni diligentia est perscrutanda. Et ideo postquam & persona absens est, & gesta, quæ ad nos transmisistis, nobis, sicut præfati sumus, satisfecisse idoneè non videntur, temerè aliquid de episcopi persona decernere nec possumus, nec debemus: ne, quod absit, reprehensibiles inueniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sententias. De alemanis autem quod vobis indicatum est, nos & longius quàm vos positi scimus. Et quia verum non sit, minimè dubitamus. Vestra tamen fraternitas bene fecit pro informatione nostra scribere quod audiuit.

11. quæst. 3. Graue satis.

Gregorius Libertino expræfecto.

De aduersitatibus patienter tolerandis. Caput XXXI.

Epist. 31. QVanta vos seculi huius premat angustia incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positis sola est consolatio misericordia Creatoris, in eum spem vestram ponite, ad ipsum tota vos mente conuertite, qui & iustè quem vult permittit affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, & patienter quęque illata sunt sustinete. Nam rectæ mentis est, Deum non solùm in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. In his ergo quæ patimini, nullum contra deum murmur cordi vestro surrepat, quia ad quid hoc Creator noster operetur, ignotum est. Forsitam enim magnifice fili aliquid illum in prosperis positus offendisti, vnde te clemẽti amaritudine vult purgare. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna discrucient: quia si in aduersis gratias referens Deum tibi patientia feceris esse placabilem, & quæ amissa sunt multiplicata redduntur, & super hoc gaudia æterna præstantur. Peto autem ne iniuriosum ducatis quòd viginti annuos vestitus ad pueros vestros per Romanum defensorem scripsimus præberi: quia de beati Petri Apostoli rebus quamuis parua sint quæ offeruntur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt, quoniam & hîc vobis valebit maiora impendere, & apud omnipotentem Deum beneficia æterna præstare.

Gregorius Secundino Tauromitanen.

De vxore Leonis Cartharij. Caput XXXII.

Epist. 32. PRæsentium portitor Leo Cartharius ad nos veniens indicauit vxoris suæ causam, quæ relicto eo pro fornicationis crimine quo vehementius stimulatam aiebat, atque ob hoc religiosam vestem induerat, se culpabilem nullatenus extitisse: adeò vt sicut ait, requirente fraternitate vestra, cui huius rei cognitionem ante hoc ferè triennium mandaueramus, in nullo claruerit eum post initum coniugium in fornicationis culpam collapsum: adiiciens quoque quòd eidem vxori suæ districtissima sacramenta præbuerit, insontem se ea de re, vnde etiam illam mordebat suspitio, permansisse: & idcirco propria eam sponte ad se reuersam. Sed quia communione illam cum familia sua pro hoc solummodo à fraternitate vestra priuatam asserit, quòd ad eum clàm postpositis vobis redierit, volumus, familia quidem ipsius vt sacram cõmunionem recipiat, & dominæ ea culpa in huius afflictionis pœna familiam diu non teneat. De ipsa verò, hoc est de vxore prædicti portitoris hoc vos obseruare necesse est, vt si manifestè constat, quia contra coniugem suum dicere nihil potuit: sed insuper suspitio ipsius præstito, vt edocti sumus sacramento amputata est, & vtique post hoc sua ad eum sponte reuersa est, & in ea quoque temperanda est censura iudicij, vt longo iam tempore minimè communione priuetur. Si autem aliter se veritas quàm vobis insinuatum est fortasis habuerit, fraternitatis vestræ subtiliter scripta nos instruant, vt quid fiendum sit, nostris iterum discurrentibus epistolis agnoscatis.

Gregorius

Gregorius Secundino episcopo Tauromitan.

De mendacio Marciani episcopi nescienter dicto. *Ca. XXXIII.*

Epist. 33.

SCripta fraternitatis vestræ suscepimus, in quibus indicastis reuerendissimum fratrem nostrum Marcianum Lucensis ciuitatis episcopum aliter nobis de causa Ecclesiæ cõtra monasteriũ sancti Christophori, quod in vestra diœcesi est constitutum, intimasse: non quidem fallendi voluntate, sed quia à clericis suis non fuerat veritatis naturam diligenter instructus. Et quoniam scribitis Dulcinũ decessorem ipsius nihil de rebus Ecclesiæ suæ fuisse testatum, sed de propriis ac magis quæ in prædicto monasterio fidelium oblatione collata sunt, eulogium condidisse, atque sex vncias Ecclesiæ, & sex eidem monasterio iure hæreditario reliquisse: necesse est, vt si ita esse nõ ex opinione sed absolutè in veritate recolitis, nullam prædicto monasterio sinatis molestiam irrogari, præcipuè dum eandem causam iam temporibus reuerendæ memoriæ Maximiani episcopi vos atque fratrem nostrum coëpiscopum Ruffinum ex eius deputatione audisse ac decidisse testemini: adeo vt inter partes ea quæ inueniri poterant, partirentur, & quod Ecclesiæ fuit intrinsecus redderetur. Volumus ergo vt pars vtraque conticeat, & ea quæ à fraternitate tua vnà cum prædicto Ruffino quondam episcopo statuta sunt, inconuulsa persistant: quatenus nec pars Ecclesiæ denuò iniustè quæstionem inferre, nec monasterium irrationabiliter videatur, post vestram maximè definitionem, controuersiam sustinere.

Gregorius Eulogio episcopo Elusino.

De Ioanne episcopo ordinando. *Caput XXXIIII.*

Epist. 34.

GLoriosus filius noster Anfidus ad nos scripta transmisit, indicans quòd in castro Balneum regis dicto, vnà cum habitatoribus loci ipsius sibi Ioannem diaconum elegerit episcopum ordinandum, de cuius omnino vita bona testatus est. Sed quia quæ sunt canonica nesciunt, & nos inexpertis vel incognitis manus temerè non audemus imponere: fraternitas vestra cum omni sollicitudine ac vigilantia diuersis quibus potuerit modis de vita actibúsque ipsius requirere studeat. Et si nihil est quod ei canonicè possit obsistere, requirendum quoque est si in opere Dei studium habuit, vel psalmos nouit. Et si talis fuerit, eum ad nos cum testificationis suæ epistola dirigat. Si verò aliter fuerit, vestris nobis similiter epistolis indicate, & habitatores loci ipsius adhortamini, vt si iste aptus non fuerit, sicut & suprascripto Anfido nostro scripsimus, alium sibi eligant qui ad hoc officium cum gratia Dei aptus valeat inueniri.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De hæresi Agnoitarum. *Caput XXXV.*

Epist. 35.

TRansacto anno suauissima sanctitatis vestræ scripta suscepi, quibus pro ægritudinis meæ nimietate respondere nuncusque non valui. Ecce enim iam biennium penè expletur quo lectulo teneor, tantísque podagræ doloribus affligor, vt vix in diebus festis vsque ad horarum trium spatiũ surgere valeam Missarum solennia celebrare. Mox autem cũ graui compellor dolore decumbere, vt cruciatum meũ possim interrumpente gemitu tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus est, interdũ nimius. Sed neque ita lentus vt recedat, neque nimius vt interficiat. Vnde fit vt qui quotidie in morte sum, quotidie repellar à morte. Nec mirum, quia peccator grauis talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Vnde compellor clamare: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. *Psalm. 141.* Sed quia meis hoc precibus obtinere non mereor, rogo vt vestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, méque à peccati & corruptionis pondere liberum reddat in illam quam bene nostis libertatem gloriæ filiorum Dei. Scripsit autem mihi dulcissima & semper honoranda beatitudo vestra, quod ei communis filius Anatholius diaconus de Cõstantinopolinana vrbe scripserat, ad me quosdam monachos de Hierosolymorum partibus venisse, qui me aliquid de Agnoitarum errore requirerent: & dicitis quia petiit vt vestra sanctitas scriberet quid de eadem debuissem inquisitione sentire. Sed neque ad me de Hierosolymorum partibus requirentes aliqui monachi venerunt, neque eundem communem filium nobis potuisse ali-

quid aliud quàm erat scribere, sed interpretem suspicor in eius epistolis errauisse. Nam idem diaconus mihi iam ante biennium scripsit, quia à prædictis partibus ad Constantinopolitanam vrbem talia requirentes monachi venerunt, méque studuit requirere quid sentirem. Cui ego ante longum tempus quàm vestra scripta susciperem, respondi: quæ postmodum in epistola vestræ sanctitatis inueni, atque omnipotenti Deo magnas gratias retuli: quia de cunctis inquisitionibus Romanorum atque Græcorum patres, quorum nos sequaces sumus, vno spiritu sunt locuti. In multis enim eandem vestram epistolam ita reperi, ac si contra prædictam hæresim scripta Latinorum patrum legerem. Et quantum potui de sanctissimo fratre meo amare bonum & laudare, perpendite: in cuius ore venerandos patres, quos multum diligo, recognoui. Sic ergo illi laus sit in excelsis & gloria: cuius dona adhuc in sede Petri clamat vox Marci, de cuius effusione spiritus cum sacerdos ad perscrutanda mysteria, scilicet ad sancta sanctorum intrat, in sancta Ecclesia velut in tabernaculo ex verbis prædicationis spiritalia tintinnabula resonant. Recta itaque & valde laudabilis est vestra prædicatio. Sed omnipotẽtem Dominum deprecamur, vt diu vos etiam in hac vita custodiat, vt de Dei organo quod estis, in mũdo latius vox veritatis sonet. Pro me autem peto intercedite, vt huius peregrinationis via quæ mihi asperior facta est, cum celeritate finiatur: quatenus qui ex meis non valeo, ex vestris meritis possim ad æternæ patriæ promissa pertingere, & cum cœli ciuibus gaudere.

Gregorius Maximo episcopo Solonitano.

De Iuliano Scribone, & de Frontinianistis. *Cap. XXXVI.*

Epist. 36.

AD Romanã veniens vrbem cõmunis filius presbyter Veteranus, ita me podagræ doloribus debilem reperit, vt fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus valuissem. Et quidem de Sclauorum gente quæ vobis valde imminet, & affligor vehementer & conturbor. Affligor in his quæ iam in vobis patior: conturbor, quia per Histriæ aditum iam ad Italiam intrare cœperunt. De Iuliano autẽ Scribone quid dicam, quando vbique video, quia nobis peccata nostra respondeant, vt & foris à gẽtibus, & intus à iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contristari, quia qui post nos vixerint, deteriora tempora videbunt: ita vt in comparatione sui temporis, fœlices nos existimẽt dies habuisse. Inquantum verò præualet fraternitas tua, opponere se pro pauperib⁹ & oppressis debet. Quæ etiam si prodesse minimè valuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis deuotio sufficit quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. *Prouer. 24.* Quòd si dixeris, Vires nõ suppetũt: qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergo quod agis, inspectorem cordis appete habere placatum. Quicquid verò est vnde illi placeas, facere non omittas. Nam humani terrores & gratiæ fumo sunt similes, qui leui aura raptus euanescit. Hoc certissimè scito, quia placere Deo & prauis hominib⁹ nullus potest. In tanto se ergo existimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio pauperum moderata & grauis sit, ne si quid nimis rigidè agitis, ex iuuentute vos arbitrẽtur homines superbire. Sed talis necesse est vt inueniatur pro oppressis vestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facilè inueniãt quod ex maleuola mente reprehendant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: Filij hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cũ scorpionibus habitas. *Ezech. 2.* Et beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. *Iob. 30.* Et Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. *Philip. 2.* Tantò ergo debemus cautius ambulare, quãtò nos scim⁹ inter Dei inimicos viuere. De Frõtinianistis autẽ fraternitas tua sit omnino sollicita, & sicut cœpit studeat, quatenus ad sinũ sanctæ Ecclesiæ reuocentur. Si qui verò ad me venire voluerint, & rationem recipere, prius iusiurandũ prębeant, quia non permittant suis quod in eorum errore, etiam ratione recepta, persistãt. Et postmodum eis tua sanctitas promittat, quia à me nullam violẽtiam patientur, sed rationem reddo: Si veritatem cognouerint, suscipiant: Si non

cognouerint, illæsos dimitto. Si qui verò contra vos ex eis ad nos venire voluerint, minimè eos fraternitas tua retineat: quia veniẽtes aut rationem recipiẽt, aut scito, quia aliter profectò terram illam vlterius non videbunt.

Gregorius Innocentio episcopo.

De libris Iob transmittendis, & de libris sancti Augustini.

Caput XXXVII.

Epist. 37.

LVculenta eminentiæ vestræ, & condita cordis melle facũdia, ita sui nobis saporem medullitùs infudit, & in suo amore nos rapuit, vt nobis & dulce sonet quod scribitis, & sapiat suaue quod agitis, nec immeritò: quia qui bonis studiis comptus est, iudicio magnus est, non fauore. Pręfecturæ autem vos suscepisse cingula cognoscentes, lætitiæ se miscuit nostræ tristitia. Nam ex vna parte letati de profectu dulcissimi filij, cõtristati sumus ab altera: quia quàm graue sit confusis tẽporibus locis maioribus esse præpositos, ex nostro prorsus dolore sentimus. Vnde omnino studendum est, vt res aspera fiat mercedis occasio. Nam, sicut nostis, de terra plena tardius frumentum egreditur, & de spinis rosa producitur. Dum ergo seminandi vobis congruum tempus est, bonorũ operum serere semina non cessetis, vt maiores in die messis lætitiæ manipulos reportetis, atque ad æternã gloriã ex transitoriis honoris merito veniatis. Cognoscẽtes quale studiũ in præparãdis drumonibus gesseritis, sollicitudinem vestram, desiderato nuntio, releuamus: indicantes cum Longobardorum rege vsque ad mensem Martiũ futuræ quartæ Indictionis, de pace, propiciante Domino, cõuenisse. Quæ si retineat ignoramus: quia idem rex obiisse postea nuntiatus est, licèt adhuc habeatur incertũ. De Anamundaro autem quæ scripsistis fecimus, sed voluntatem vtinam sequatur effectus: quia quantũ ad nos pertinet, afflictis intercessionis nostræ solatiũ non negamus. Quod verò in expositione sancti Iob transmitti vobis codicem voluistis, de vestro omnino studio gaudemus: quoniam illi rei eminentiam vestram studere conspicimus, quæ nec totos foras vos exire permittat, & ad cor iterũ secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini patriotæ vestri opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius nostrum sursurem non quæratis. Quale præterea patrocinium qualémque affectum in vtilitatibus pauperum beati Petri Apostolorũ principis amatoris sui gloria vestra præbuerit, Hilario chartulario nostro testificante didicim⁹. Ex qua re vberes gratias exoluentes omnipotentis Dei misericordiam exoramus, vt gratiæ suæ protectione vos muniat, & nec malos contra vos homines exterius, nec malignos spiritus interius preualere permittat. Sed ita actiones vestras in suo propicius timore disponat, vt sicut fecit inter homines, ita quoque post longæuæ ætatis discursus, in sanctorum suorum vos esse faciat numero gloriosos.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De oppreßionibus minorum à maioribus in Sardinia. Ca. XXXVIII.

Epist. 38.

QVaIiter in Sardinia minores vel pauperes ab eis qui illis maiores sunt opprimantur, reuerendissimi fratris nostri Carthaginensis episcopi atque eminentissimi filij nostri Innocentij præfecti epistolæ testantur: à quibus vt quæ nobis scripta sunt noueritis, ipsarum vobis epistolarum exemplaria præuidimus transmittenda. Et ideo quia ea quæ nobis petenda sunt, offeruntur: studiosè agendum est, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur. Si qui eorum de quibus est quæstio, in Ecclesiam fortasse refugerint, ita debet causa disponi, vt nec ipsi violentiam patiantur, ne ij qui dicuntur opresi, damna sustineant. Curæ ergo vestræ sit, vt eis sacramentum ab his quorum interest, de seruanda lege & iustitia promittatur, & per omnia commoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem: quibus etiam Ecclesię vestrę defensorem deputare vos conuenit. Cuius sollicitudine ea quæ illis fuerint promissa seruentur: quatenus nec aliis noxia sint, & ipsis Ecclesiastica, salua ratione, posint prodesse suffragia. Ita ergo fraternitas vestra faciat vt hæc quæ eius studio emendanda sunt, mora per eam vel per impedimentum aliquod non contingat.

Gregorius Adeodato abbati Neapolitano.

De vnitate monasterij Gazarẽsis ad Neapolitanũ. Ca. XXXIX.

E

QVorundam monachorum eiusdem monasterij ad nos relatione peruenit, monachos monasterij Gazanensis quod sitũ in Pelagia est, & monachos sancti Sebastiani monasterij, quod Neapoli in domo quondam Romani constructum est, vbi Deo miserante, sicut dictum est, abbatis geris officiũ, se monasteriúmque suum vniri magnopere poposcisse, adeò vt chartas omnes eiusdem monasterij tuo monasterio, vt dicitur, tradidissent. Sed quia monasterium ipsum in Neapolitana est diœcesi constitutum, ne quid constituere, quod absit, præiudicialiter videamur, volumus vt quousque Neapoli ordinetur antistes, tuo interim monasterio antefatũ Gazarense monasterium cum omnibus ad se pertinentibus sit vnitum. Cum verò propiciante Domino Neapoli fuerit episcopus ordinatus, vtrum in perpetuum hæc vnitio extẽdi an temporalis esse debeat, maturius ac solidius cum Dei gratia petractabimus. Quia verò monasterium Puteolis constitutum quod Falcidis dicitur: ita esse destitutum à monachis perhibetur, vt non solùm Dei illic opus minimè celebretur,

F

sed etiam penè pro derelicto, quod dici graue est, habeatur: idcirco illud monasterio tuo cum omnibus ád se pertinentibus in perpetuum duximus vniendum, admonentes vt monachos in prædicta vtraque monasteria debeas deputare, qui & curam illic diligenter habeant, & opus Dei regulari studeant institutione peragere, atque ita se in his sicut conuenit, exhibere: vt nec illos de neglectu, nec te de minori sollicitudine culpa confundat. Quicquid verò ad eadem monasteria pertinere cognoscis, si ab aliquibus irrationabiliter detinetur, ex hac nostra authoritate repetendi, exigendíque, atque tuo monasterio vendicandi habebis per omnia, Deo iuuante, licentiam: quia dignum est vt quorum curam geris, rebus nullo modo defrauderis. Monachos autem quos in monasterio Puteolis sito deputaueris, sub tua quidem disciplina, sed tamen Puteolano episcopo, cuius diœcesis est, non Neapolitano noueris subiacere.

Epist. 39.

Gregorius clero, & nobilibus ciuibus Neapolitanis.

G

De eligendo eis episcopo. Caput XL.

Epist. 40.

NEc nouum, nec reprehensibile est in eligendo episcopo populi se vota in duas partes diuidere: sed graue est quando in huiusmodi causis non ex iudicio, sed ex solo fauore venit electio. Prius enim quàm scripta ad nos vestra discurrissent, Ioannem diaconum qui ab altera parte electus est, paruulam habere filiam quorundam relatione cognouimus. Vnde si rationem voluissent attendere, nec † alij eum eligere, nec ipse debuerat consentire. Nam qua præsumptione ad episcopatum audet accedere, qui adhuc longam sui corporis cõtinentiam, filiola teste, conuincitur nõ habere? Petrus autem idem diaconus quem à vobis electum esse asseritis, omnino, quantum dicitur, simplex est. Et nostis, quia talis hoc tempore in regiminis debeat arce constitui, qui nõ solùm de salute animarum, verumetiam de extrinseca subiectorum vtilitate & cautela sciat esse sollicitus. Nam de eo insuper ad nos peruenisse cognoscite, quòd solidos dederit ad vsurã, quod vos oportet cũ omni subtilitate perquirere: & si ita constiterit a-

H

lium eligite, & ab huiusmodi vos persona sine mora suspẽdite. Nam nos amatoribus vsurarum nulla ratione manus imponimus. Si verò subtili habita inquisitione hoc falsum esse patuerit: quia persona eius nobis ignota est, & vtrum ita sit de simplicitate eius quod ad nos perlatum est ignoramus: cũ decreto à vobis facto ad nos venire necesse est, vt de vita moribúsque ipsius sollicitiùs requirentes, sensum quoque pariter agnoscamus: vt si huic iudicio aptus extiterit, vestra in eo, adiuuante Domino, desideria compleamus. Studij præterea vestri sit, etiam alium qui aptus sit prouidere, vt si fortè huic ordini hic non videatur idoneus, sit in quo se vestra declinare posit electio. Nam graue cleri illius erit opprobriũ, vt si hic fortasse approbatus non fuerit, alium se dicant qui eligi debeat, non habere.

Can. 8. q. 1. ca. nec nouum.

Parte. 1. dist. 68. ca. Priusquam.

† vel, illi.

Parte. 1. dist. 39. ca. Petrus.

Parte. 1. dist. 47. ca. de Petro.

Parte. 1. dist. 41. ca. Studij.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginen.

De pestilentia Aphricana. Caput XLI.

Epist. 41.

QVanta in Aphricanis partib⁹ lues irruerit, iam dudũ cognouimus, & quia necdũ à tali percussione est libera, geminati in nobis dolorum sunt gemitus. Sed inter hęc mala,

& alias

& alias calamitates innumeras desperata cor nostrum charissime frater tribulatione deficeret, nisi fragilitatẽ nostrã vox dominica præmunisset. Olim enim fidelibus Euangelicæ tuba lectionis insonuit, appropinquante fine mundi pestilentiam, bella, & alia multa quæ adhuc, sicut nostis, in metu sunt, euentura. Quæ ergo præscientes patimur, affligi ex his nimium tanquam de incognitis non habemus. Nam plerunque & genus mortis in alterius mortis consideratione leuamen est. Quantas ergo detruncationes, quantásque crudelitates vidimus, quibus mors sola remedium, & erat vita tormentum? Nónne cùm Dauid optio esset mortis oblata, recusatis fame & gladio, populum suum eligit Dei manu succumbere? Ex qua re colligite, in his qui diuina percussione intereunt, quanta sit gratia, quando ea vocatione obeunt quam Prophetæ sancto pro munere constat oblatam. Itaque Creatori nostro in cunctis aduersitatibus gratias referamus, atque de eius misericordia confidentes, patienter omnia toleremus, quia satis minus patimur, quàm meremur. Quoniam tamen ita temporaliter flagellamur, vt sine æternę vitæ consolatione minimè relinquamur, necesse est vt quantò his signis nuntiantibus venturum Iudicem in proximo non nescimus, tantò rationes nostras quas in eius sumus examine posituri, bonæ actionis studio & fletu pœnitentiæ muniamus, vt tantæ nobis percussiones fauente eius gratia non damnationis initium, sed beneficium purgationis existant. Quia verò ea infirmitatis nostræ natura est, vt non possimus de obeuntibus non dolere, fraternitatis vestræ doctrina tribulantis sit solamen. Mansura illis bona quæ promittuntur, insinuet: vt spe certissima roborati in comparatione futuri muneris discant de amissione temporalium non dolere. Vestra eos lingua, sicut & credimus, magis ac magis à praui operis perpetratione coërceat, bonorum præmia, malorum pœnas edisserat: vt qui bona minus diligunt, saltem mala permitescant, & ab his se quæ sunt plectenda contineant. Nam in flagellis positos, flagellis digna committere, contra ferientẽ est specialiter superbire, & sæuientis acrius iracundiam irritare. Atque est primũ genus dementiæ, nolle quempiã à malis suis iustè quiescere, & Deũ iniustè à sua velle vltione cessare. Sed quoniam in his diuino adiutorio opus est, in cunctis dilecte frater precibus omnipotentis clementiam exoremus, vt & nos dignè ista tribuat exhibere, & populorum ad hæc operanda misericorditer corda compungat: quatenus in timore ipsius actus nostros salubriter ordinantes, & ab ingruentibus malis erui, & ad superna venire gaudia eius duce gratia, sine qua nihil possumus, mereamur.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De hæreticis Agnoitis, & expositio Euangelij de ficulnea, sub testimonio, scilicet Augustini. De eo quod scriptum est: Nemo scit diem iudicij, nec filius, nisi pater solus. De eo quod dicitur: Adam vbi es? Et ad Cain: Vbi est frater tuus? Et de Lazaro: Vbi posuistis eum? quæ omnia vtiliter exponit. *Caput XLII.*

Epist. 42.
Prouer. 25.

SIcut aqua frigida animæ sitienti, sic nuntius bonus de terra longinqua. Quis verò mihi esse nuntius bonus quantum ad sanctæ Ecclesię adiutorium potest, nisi vita atque incolumitas suauissimæ mihi vestræ sanctitatis, quæ ex percepta luce veritatis, & eandem Ecclesiam prædicationis verbo illuminat, & ad meliorem viam morum suorum exemplis cõformat? Quoties autẽ in corde meo vnanimitatẽ vestrã relego, atq; in corde vestro fixũ me permanere cognosco, ago omnipotẽti Deo gratias, quia diuidi locis charitas non potest. Nam etsi corpore lõgè disiungimur, mẽte tamẽ indiuisibiles sumus. Cõmunis autẽ filius Anatholius diacon⁹ suis mihi scriptis innotuit, in vrbe regia nonnulla Ecclesiastica quædã de causis terrenis mota. Sed credo quòd pri⁹ hoc mihi nũtiauerit, quã de causa Ecclesię beatitudo vestra loqueretũ. Et gaudeo, quia vbi vos adesse cõtingit, me nõ arbitror defuisse. Nã veritatis minister Petri sequax, & sanctę Ecclesię prędicator scit, quia illa loqui potuisti, quę de sede Petri Apostoli per os doctoris sonare debuerũt. Ante hos autẽ dies Abramio Alexãdrino veniẽte sanctitati vestræ rescripserã, vel quid de scriptis vestris quę cõtra hæreticos Agnoitas edidistis senserim, vel cur tardè respõderim. Sed Abrami⁹ nauigij necessitate cõpulsus, diu perhibetũ in Neapolitana ciuitate demoratus, atque in eo sensu quod dudum scripseram, ita rescribo: quia de doctrina vestra cõtra hæreticos, qui dicũtur Agnoitę, fuit valde quod admiraremur, quod autem displiceret, non fuit. In eodem autem sensu iamdudum communi filio nostro Anatholio diacono plurima scripserã. Ita autem doctrina vestra per omnia Latinis patribus concordauit, vt mirum mihi non esset quòd in diuersis linguis spiritus non fuerit diuersus. Nã hoc quod de ficulnea dixistis, in eo sensu propriè beatus Augustinus loquitur: quia cùm Euangelista subiungit: Nondum enim erat tempus ficorum: *Marc. 11.* apertè cognoscitur quòd per ficum Dominus in synagoga fructum quæsierat, quæ folia legis habuit, sed fructum operis non habebat. Non enim poterat Creator omnium nescire, quia fructum ficus non habuit, quod dum tempus ficorum non esset, omnes poterant scire. De eo verò quod scriptum est: Quia diem & horam neque filius neque angeli sciunt: *Marc. 13.* omnino rectè vestra sanctitas sensit, quoniam non ad eundem filium, iuxta hoc quod caput est, sed iuxta corpus eius nos quod sumus, est certissimè referendum. Qua de re multis locis idem beatus Augustinus eo sensu vtitur, Dicit quoque aliud quod de eodem filio possit intelligi: quia Deus omnipotens aliquando more loquitur humano, sicut ad Abraham dicit: Nunc cognoui quia times Deum. *Gene. 22.* Non quia se Deus tunc timeri cognouerit, sed quia tunc eundem Abraham fecit agnoscere quia Deum timeret. Sicut enim nos diem lætum dicimus, non quòd ipse dies lætus sit, sed quia nos lætos facit: sic dictum est non quòd ipse nesciat diem, sed quia hunc sciri minimè permittat. Vnde & pater solus dicitur scire, quia consubstantialis ei filius, ei⁹ natura qua est super angelos, habet vt hoc sciat quod angeli ignorãt. Vnde & hoc intelligi subtilius potest: quia incarnatus vnigenit⁹, factúsque pro nobis homo perfect⁹, in natura quidem humanitatis nouit diem & horam iudicij, sed tamen hunc non ex natura humanitatis nouit. Quod ergo in ipsa nouit, non ex ipsa nouit, quia Deus & homo factus, diem & horam iudicij nõ nisi per deitatis suæ potentiam nouit, sicut cùm ei in nuptiis mater virgo diceret vinum deesse, respondit: Quid mihi & tibi mulier? Nondum venit hora mea. *Ioan. 2.* Neque enim Iesus angelorum Dominus horæ subiectus erat, qui inter cũcta quę creauerat, horas & tempora fecerat: sed quia mater Virgo cùm vinum defuit, per eum miraculum fieri volebat, statim ei respõsum est: Quid mihi & tibi mulier? Ac si apertè diceret: Vnde facere miraculum possum, hoc mihi ex patre, nõ ex matre est. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura patris miracula faciebat. Vnde & in cruce positus, eandem matrem moriens recognouit, quam discipulo commendauit, dicens: Ecce mater tua. *Ioan. 19.* Ait ergo: Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit, hora mea. *Ioan. 2.* Quod est dicere: In miraculo quod ex tua natura non habeo, te minimè recognosco: sed cùm hora mortis venerit, cognosco te matrẽ, quia vnde mori possum, hoc ex te habeo. Itaque scientiam quam ex humanitatis natura non habuit, ex qua cum angelis creatura fuit, hanc se cum angelis, qui creaturæ sunt, habere denegauit. Diem ergo & horam iudicij scit Deus & homo. Res autem valde manifesta est, quia quisquis Nestorianus non est, Agnoita esse nullatenus potest. Nã qui ipsam Dei sapientiã fatetur incarnatã, qua mente valet dicere esse aliquid quod Dei sapiẽtia ignoret? Scriptum est: In principio erat verbũ, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbũ. *Ioan. 1.* Omnia per ipsum facta sunt. Si omnia proculdubio etiam dies iudicij, & hora. Quis ergo desipiat vt dicere præsumat, quia verbum patris fecit quod ignorat? Scriptum quippe est: Sciẽs Iesus quia oĩa dedit ei pater in manus. *Luc. 10.* Si omnia, profectò diẽ iudicij & horã. Quis ergo ita stultus est, vt dicat quia accepit filius in manibus quod nescit? De eo verò loco in quo mulierib⁹ de Lazaro dicit: Vbi posuistis eum? ipsa specialiter sensimus quæ sensistis: quia si negãt scisse Dominum vbi fuerat Lazarus sepultus, atq; ideo requisisse, proculdubio compellentur fateri, *Ioan. 11.* quia nesciuit Dominus in quibus locis se Adam & Eua post culpam absconderant, cùm in paradiso dixerat: Adam, vbi es? *Gene. 3.* aut cùm Cain corripuit, dicẽs: Vbi est Abel frater tuus? *Gene. 4.* Qui si nesciebat, cur protinus adiunxit: Sanguis fratris tui de terra clamat ad me? Quanuis hoc in loco Seuerianus Gaualensis aliud loquitur, dicens: quia hoc mulieribus Dominus per increpationẽ quasi dixerit, quòd mortuũ La-

zarũ vbi posuerunt requisiuit. Ac si apertè Euæ culpam memorãs mulieribus diceret: Ego virum in paradiso posui quẽ vos posuistis in sepulchro. Ad hoc verò mihi idem cõmunis filius Anatholius diaconus respondit aliam quæstionẽ, dicẽs: Quid si obiiciatur mihi, quia sicut immortalis mori dignatus est, vt nos liberaret à morte, & ætern⁹ ante tempora fieri voluit tẽporalis, ita Dei sapientiam ignorantiã nostrã suscipere dignatã esse, vt nos ab ignorantia liberaret? Sed ad hoc ei necdum respondi, quia graui nuncusque infirmitate detẽtus sum. Iam nunc autẽ vestra cœpi oratione conualescere: & ei, si ita perfectè conualuero vt dictare valeam, adiuuante Domino respondebo. Ex quibus vobis mihi nihil dicendũ est, ne videar docere quæ nostis: quia medicamina vim medendi perdunt, quæ membris sanis & fortibus apponuntur. Indicamus præterea quia grauẽ hîc difficultatem interpretum patimur. Dum enim non sunt qui sensum de sensu exprimant, sed transferre semper proprietatem volunt, omnẽ dictorum sensum confundunt. Vnde agitur vt ea quæ translata fuerint, nisi cum graui labore intelligere nullo modo valeamus. Benedictionem verò sancti Marci Euangelistæ, & vestræ beatitudinis accepi. Ligna autem transmittere volui, sed quia nauis parua fuit quæ venit, ea portare non potuit. Quamuis hæc ipsa qui viderunt Alexandrini venientes dixerunt quod parua sunt. Nam alia omnino vobis maiora parueram, quæ necdum ad Romanam ciuitatem tracta sunt, quia expectaui vt veniente Alexandrina naui trahi debuissent, & in loco vbi incisa fuerant remanserunt. Omnipotens Deus vitam vestram ad ædificationem sanctæ Ecclesiæ per longa tempora custodiat, vobísque aspiret vt pro me enixius oretis: vt quem propria peccata deprimunt, vestræ apud omnipotentem Deum preces leuent.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

De abbatissa ordinanda. Caput XLIII.

Epist. 43.

FRaternitatis vestræ adeò nobis sollicitudinem placuisse scribimus, vt nostri studij esset ea quæ voluistis effectu cõplere. Quia ergo scripsistis vt personam transmittere deberemus, quæ in monasterio quod in ciuitate nostra situm est, abbatissæ regere posit officium, quam diuina misericordia suffragante, in regimine eiusdem monasterij strenuam posse existere arbitramur, illuc præuidimus dirigendam, vt à vobis Deo protegente abbatissa debeat ordinari. Nam ad nos huc tantummodo causa orationis venit. Quia ergo memoratam ancillam Dei ad vestram volũtatem & scripta transmisimus, hortamur vt circa eam monasteriúmque ipsius sollicitudinem gerat fraternitas vestra, atque degentem illic congregationẽ in Iesu Christi Dei & redẽptoris nostri seruitio adhortationis suæ voce, & bonorum operum exhibitione corroboret: & ita se erga exteriores vtilitates eius, vbicunque necesse fuerit, & causas exhibeat, vt conuersantes ibidẽ magnum in vobis subsidium, sicut decet, inueniant, & nullius rei eas necessitas deprimat: quatenus dum vobis prouidentibus omnis eius fuerit amota necessitas, in oratione Dei & laudibus assiduè secura valeant mente persistere. Sic etenim agetur vt & illis electa cõuersatio ad salutẽ, & vobis proficiat ad mercedẽ. Nã gratia prorsus maior acquiritur si de cõmissis ouibus lucrũ offerat Domino sollicitudo pastoris.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.

De petitionibus Agripini & Seruandi. Cap. XLIIII.

Eipst. 44.

QVid petitio Agripini presbyteri vel Seruandi diaconi contineat Ecclesiæ Fesulanæ, subiecta vobis pagina patefacit. Et ideo si ea quæ illic continentur, veritate subsistunt, atque tales personæ ad vos venerint quibus credi aliquid debeat, vsque ad viginti solidos, aut si plus vobis visum fuerit, in reparationem Ecclesiarum, quæ in ruinis esse perhibẽtur, sub testamenti pagina dare vos conuenit: quatenus & illic remedium sit, & vestra debeat esse monitio. De cæteris verò rebus quæ apud nos sunt, pro memoria futuri temporis ex eisdem susceptum emittite: vt dum Deus pacem donauerit, res ipsæ iuri Ecclesiæ cuius sunt, sine aliqua valeant dilatione vel controuersia reparari.

Gregorius Palladio presbytero de monte Syna.

De detractionibus non curandis. Caput XLV.

EPistolis dilectionis tuæ susceptis, filium meum Simplicium requirere curaui, & qua tentatione tua charitas vrgeretur, inueni: de qua tamen verbi mei consolatione non indiget, cùm ipsa veritas dicat: Si patremfamiliâs Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Qui iterum dicit: Si de hoc mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Sed quia de hoc mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mundus videlicet cordã carnalia designans, quæ diligunt mundum. Hæc igitur cùm perfectè te scire audiam, miror dilectionem tuam verbis hominum contristatam. Inter verba enim laudantium siue vituperantium, ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non inuenitur bonum quod de nobis dicitur, magna tristitia generari debet. Et rursum si in ea nõ inuenitur malum quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim si homines laudant, & conscientia accuset? Aut quæ debet esse tristitia si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Habemus Paulum dicentem: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Iob quoque dicit: Ecce in cœlo testis meus. Si ergo nobis est testis in cœlo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui quod volunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quòd in puluerem sufflant, atque in oculos suos terram excitant: vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen sunt etiam ipsi & tranquillè admonendi, eísque satisfieri modis omnibus debet, scientes quid de Iudæis veritas dicit: Ne fortè scandalizemus eos. Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint, habes consolationem quam in sancto Euangelio conspicias, quia cùm Domino dictum fuisset: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? respondit: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Paulus quoque Apostolus admonet dicens: Si fieri potest, quod ex vobis est, cũ omnibus hominib⁹ pacẽ habentes. Dicturus quippe, Cum omnib⁹ pacem habentes: quia hoc difficile esse prospexit, præmisit: Si fieri potest. Sed tamen adiunxit quod possit fieri, cùm dixit: Quod ex vobis est: quia si nos in mente charitatem contra audientes seruare cupimus, etsi illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus. In omnibus ergo fili dilectissime cor custodi, sicut scriptum est: Omni custodia serua cor tuũ, quia ex ipso vita procedit. Hęc breuiter pro charitatis cõmemoratione rescripsi. Sed peto vt pro me orare debeas, quaten⁹ omnipotẽs Deus, & à malis me spiritibus, & à peruersis hominibus custodire dignetur: quia in hac vitæ meæ peregrinatione mala me simul & multa circundant, ita vt cum Psalmista iure dicam: In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederunt me simul. Cœlestis gratia & nos in vrbibus, & vos in eremo protegat, quia antiquus hostis terrarum locis à tentatione non excluditur: quia si in paradiso hominem strauit, quis locus extra paradisum esse potest, in quo mentes hominum penetrare non valeat? In sola ergo Creatoris nostri protectione fidendũ est, cui ex intimo corde clamem⁹: Esto mihi in Deum protectorẽ, & in locum munitũ, vt saluum me facias. Transmisimus vobis de benedictione sancti Petri Apostoli cucullam & tunicã, quas petimus ea charitate suscipi, qua à nobis transmissæ sunt.

Epist. 45. — Matth. 10. — Ioan. 15. — 11. quæst. 3. Inter. — 2. Cor. 1. — Iob. 16. — Matth. 15. — Roma. 12. — Prouer. 4. — Psal. 87. — Psal. 70.

Gregorius Ecclesio episcopo Elusino.

De episcopo cautè eligendo. Caput XLVI.

Epist. 46.

SCripta fraternitatis vestræ suscipiẽtes, contristati sumus quòd vos per ea & grauiter infirmatos, & adhuc debiles esse cognouimus. Et licèt sanctitatem vestram videndi desiderium haberemus, bene tamen fecistis isto vos illic tẽpore continere, ne venientes huc de ægritudinis vestræ molestia recidiuã nobis tristitiã faceretis. De episcopatu autem laudauimus quòd personã nõ temerè elegistis, sed cauti, sicut decuit, extitistis. Veniẽtib⁹ enim vobis, si Deo placuerit, cõmuni deliberatione tractabim⁹, & quod vtile visum fuerit, Deo auxiliãte disponemus. Vnum autem caballum vobis qualem inuenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, vt habeatis cum quo post infirmitatem vectari possitis. De causis verò pro quibus latores præsentium huc venerũt, quid

quid actum sit, ipsorum omnia renuntiatione cognoscetis. Præterea Ecclesiis ad quas sine labore potestis accedere, A fraternitas vestra officium visitationis impendat, vt ij qui illic Deo propitio baptizantur, inconsignati non debeant remanere.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Epist. 47. *Crescentium vicarium commendat.* *Caput XLVII.*

CVm lator prȩsentium Crescentius vicarius noster, quem ad se filius noster gloriosissimus dominus Leontius exconsulatu præcipit occurrere, exire de septis venerabilibus dubitaret, ne qua per eum excusatio aliis fortasse nasceretur, aut publica diceretur vtilitas impediri, ei vt egredi debuisset, æquitatem seruari promitti fecimus. Et ideo quia hæc illi res sicut iussus fuerat, illic suasit occurere, fraternitas vestra ei salua ratione concurrat, atque apud prædictum gloriosissimum dominum vestrum agere cum ea qua consueuit charitate studeat, vt in nullo eum contra leges aut rationem patiatur aliquo modo prægrauari, sed iusticiam ei sicut Christianitati eius conuenit, in omnibus faciat custodiri: quatenus B & ipse ad mercedem suam, quod æquitatis ordo exigit videatur salubriter seruasse, & hic se contra ea quæ promitti fecimus, grauari non sentiat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Epist. 48. *Apollonium magistrum militum commendat.* *Caput XLVIII.*

QVanuis glorioso Apollonio magistro militum communi filio paternam vos pietatem nouerimus impendere: quia tamen eundem dilectionis modum quem circa eum sacerdotaliter exhibetis, nostris credidit apicib' augmentandum, idcirco eum fraternitati vestræ his epistolis cõmendamus, hortantes vt paternam in vobis, sicut decet, consolationem inueniat, & solatiis vestris, sicut vsus exigerit, comitante iusticia potiatur: quatenus dum vestram erga se amplius fuerit dilectionem expertus, & ipse quod de vobis confidit agnoscat, & nostram sentiat epistolam profuisse.

Gregorius Leontio exconsuli.

Epist. 46. *Apollonium commendat.* *Caput XLIX.*

SCientes gratia paterna vos scripta suscipere, si illud peragere studeamus, gloriam vestram vltrò non est dubium C operari, vt filiorum nostrorum desideria non patiamur contristari. Et ideo quia gloriosus filius noster Apollonius magister militum, lator præsentium, nostris se apud vos voluit apicibus commendari, salutãtes gloriam vestram paterna dilectione petimus, vt salua ratione, gratiam vestri fauoris inueniat, & patrocinij opem in quocunque necesse fuerit, consequatur: quatenus dum gloria vestra ea quæ sponte consueuit impendere, nostræ quoque commendationi præstiterit, & ipse se optatum in vobis gaudeat inuenire subsidium, & nos vberes sincerissimæ bonitati vestræ gratias referamus.

Gregorius Domiciano episcopo Metropolitano.

Epist. 50. *De Leontio & substantia Theodori episcopi.* *Caput L.*

QVàm magnæ charitatis sit in mente vestra sinceritas, etiam res ipsa testatur, quòd dilectionis affectum quem coram positis exhibetis, seruare absentibus non cessatis. Proinde multum nos ad diligendum gloriosum Leontium com- D munem filium epistolarum vestrarũ testificatio prouocauit: quia dum illum sanctitati vestræ in amicitiis indicastis esse coniunctum, quali iam sit ostenditur, scilicet quia bono viro nisi bonus placere non potuit. Et ideo nõ immeritò diligendus est, qui vobis inuenitur familiariter coniunctus. Idẽ autẽ gloriosus vir in Sicilia se retinuit, & ad Romanã vrbem necdum venit. In his tamen quæ ei pro publica vtilitate serenissimorum dominorum iussione mandata sunt, inquantum ratio siuit, minimè suffragari distulimus. Gloriosum enim Gregorium expræfecto vel alios qui in septis Ecclesiasticis residebant, hortari studiosè curauimus, vt exire, & rationes suas exponere debuissent. Qui egredientes cum Marco viro magnifico Scribone, qui ad exhibitionem eorum venerat, accepto verbo ad Siciliam ire parati sunt. Præterea de substantia Theodori episcopi quem Ecclesiæ vestræ iuri scripsistis fuisse superpositam, plus amplius aliud quod fieri posset nõ fuit, quàm vt antefato gloriosissimo Leontio de quo tanta testificamini, cui & causam ipsam asseritis commendatam, atque Ioanni fratri & coëpiscopo nostro, de cuius sanctitate & sollicitudine certi sumus, huius negotij audientiam mandare- A mus, hortantes vt & veritatem cum omni studeant subtilitate perquirere, & ita contentionibus partium secundum iustitiam citius finem imponere: quatenus nec homines sanctæ fraternitatis vestræ longa valeat illic dilatio retinere, nec pars altera inauditam se pati præiudicium conqueratur. Quicquid enim alteri hac de re fuerit statutũ, certi estote quia sine mora complebitur. Nam sicut sine iudicio quenquam nolumus condemnari, ita quæ iustè diffinita fuerint, nulla patimur excusatione differri. Omnipotens autem Deus sua vos protectione atque propitiatione circuntegat, gressúsque vestros in timoris sui tramite conseruet, vósq; pro me ad orandum excitet, vt & vestris intercessionibus mea studia in viam vitæ dirigantur.

2. quæst. 1. Sicut sine.

Gregorius Leontio exconsuli.

De causa Libertini, & quia ira viri cauta debeat esse. *Cap. LI.* Epist. 51.

CAutionis exẽplar Libertini ad me studuit gloria vestra trãsmittere, quatenus mihi ostenderet cum qua obliga- B tione vel mẽte ad præturæ dignitatem itidem Libertinus accesserit. Quæ à glorioso fratre meo Palȩstino patricio vel cõsiliario meo viro magnifico Theodoro relecta, mihi subtiliter insinuata est, atque execrabilis & mihi & cũctis apparuit, qui cognoscere valuerunt. Sed debet gloria vestra meminisse, quia nunquam epistolas meas pro commendatione alicuius accepit, nisi vt protectionem vestram fauẽte iustitia præstaretis. Et quia de eodem Libertino tota simul prouincia gratias referebat, iudicaui. Nam vel quis esset, vel quales causas habuerit, neque vnquam professus sum, nec hactenus simpliciter scio. Nam licet in ista causa cautionis culpabilis inuenitur, & de aliis causis quid pro se alleget nescio, vnum tamen bene atque constanter noui, quia si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc quòd liberi cȩduntur, vt taceam quòd omnipotens Deus offenditur, vt taceã quòd opinio vestra vehementer grauatur, piissimi tamen imperatoris nostri omninò tempora fuscantur. Hoc enim inter reges gentium & imperato- C res Romanorum distat, quia reges gentium domini seruorum sunt: imperator verò Romanorum, dominus liberorũ. Vnde & vos quidem quicquid agitis, prius quidem seruata iustitia, deinde custodita per omnia omnia libertate debetis. Scriptum est: Quod tibi non vis fieri, alteri nõ feceris. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite eadem illis. Libertatem ergo eorum qui vobis in discussionem commissi sunt vestram, specialiter attendere debetis, & si ipsi à maioribus vestris iniuriari libertatem vestram non vultis, subiectorum vestrorũ honorando libertatem custodire debetis. Scimus enim qui dixit: Cœlũ & terra transibunt, verba autẽ mea non transibunt. Cuius quia verba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit: In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur vobis. Quid autem gloria vestra existimat, quia si superbè, si crudeliter agimus, despecto Deo nobis hominem placamus? Nullo modo. Nam ipse qui despicitur, cum contra nos cui despecto Deo placere volumus, irritat. Curemus ergo D per omnia placere Deo, qui potens est etiam iratos homines ad mansuetudinem reducere. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines indignante Deo ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur quia sine verberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non possunt, hoc admittere poteram, si in ratiociniorũ causa dominus Leontius non venisset. Nam verum est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt, de quo se mihi vestra gloria non valet excusare. Nam quæ auditis, vel quæ dicitis, subtiliter exquirens, inueni quia homines sine causa cæditis, quia auxiliante Deo verbis agere omnia potestis. De causis verò eorum quos discurritis, verum fateor quia multa audiens quæ nunquam antè cognoui, vehementer erubesco. Vnde & vobis & piissimo domino imperatori taceo. Nam si mihi constare potuisset, quia iustas causas de suis rationibus haberent, prius per epistolas vos pulsare habui, & si auditus minimè fuissem, serenissimo domino imperatori suggererem. Sed quia mihi de suorum rationibus nihil constat, ideo sicut dixi, & vobis & piissimo principi hacten' nihil dico. Turpe est enim hoc de-

Tot. 4. Matth. 7.

Matth. 24.

Matth. 7.

fendere, quod mihi non constiterit iustum esse: quia ego homines propter iustitiam diligo, non autem iustitiam propter homines postpono. Ita ergo age gloriose fili, vt in actione commissa prius illum habeas placatum, qui continet omnia, ac deinde serenissimi principis vtilitatem cum omni sollicitudine impleas. Nam & in eius actione à quo tibi commissa est, esse negligentem non sine peccato existimo. Sed quia omnipotente Deo largiente, idonea est vestra sapientia, & rationes vigilanter ac subtiliter exquirere, & creatoris vobis iudicium per mansuetudinē placare, quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipsum. Differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet vindica. Ira enim in vindicta malorum sequi debet rationem animi, non præire: vt quasi ancilla iustitiæ post tergum veniat, & non lasciua ante faciem prorumpat. Aliquando verò ostendenda est, & non exhibenda. Aliquando exhibenda est, sed nunquā sequenda. Quando enim in executione iustitiæ placata mente irascimur, iracundiam & non sequimur, & exhibemus. Ira enim quæ animum perturbat, quanta consideratione cauenda est, monstratur. De qua scriptum est: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquēdum, & tardus ad iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur. Hinc rursum scriptum est: Quis potest habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Hinc iterum dicitur: Noli esse cum homine iracundo, neque ambules cum viro furioso: ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Contra hanc in laude patientiæ dictum est: Melior est vir qui vincit iram, quàm qui capit ciuitatem magnam. Hinc Dauid personam in se infirmorum sumens ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Atque ex ipsa perturbatione quid sequatur, adiunxit dicens: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Ex ira quippe cùm turbatus fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros ad vetustatem reducimur, quia inter malignos spiritus ad vetusti hominis similitudinem reuocamur. Cùm igitur ira quæ cor permouet, sacra eloquia tot testimoniis detestentur, perpendamus qua intentione debemus hoc vitium fugere, quòd Deo iudice, in testimonio illius toties reprobatur. Alia quoque occurrit opinio, quia alij pro aliis grauātur. Ex quibusdam quæ ex principali iussione expensa sunt, minimè reputantur. Quòd si verum sit, nescio. Si tamen ita est, hoc omnino facere & pro timore æterni iudicij, & pro ipsius humanæ considerationis ratione minimè debetis. Ecce gloriose fili amore Dei tuóque prouocatus, cuncta quæ sensi, quæ audiui, breuiter indicaui. Sapientis autem viri est, & breuiter audita latius pensare, & quæque Deo displicent, celeritate corrigere. Omnipotens Deus cœlestis vos gratiæ protectione circundet, & hîc vos & à prauis actibus, & à peruersis hominibus tueatur, & apud se postmodum in æterna patria pia remuneratione lætificet.

Iacob. 1. Prouerb. 18. Prouer. 22. Psalm. 6.

Gregorius Amantino domestico.

De cautionibus Ioannis palatini. De persona Libertini. Caput. LII.

Epistola. 52.

EA quæ per Paulum latorem præsentium, & Timarchum excubitorem gloria vestra transmisit, eo quo voluistis modo suscepta sunt. Sed & excellentissimo filio nostro Exarcho per suprascriptum excubitorem qui ad eum profectus est, scripsimus, vt cautiones agentium vices Ioannis præfecti simul & palatini huc transmittere debeat: indicantes ei, quia nisi illas direxerit, vsque ad aduentus vestros ea quæ à gloria vestra transmissa sunt, non tangantur, sed vobis remeantibus conseruentur. De persona autem gloriosi Libertini quædam ad nos antè peruenerant, & necesse fuit vt ea vobis sicut reuera filiis quos diligimus, minimè tacerem. Et quantum in gloriæ vestræ epistolis inuenimus, molestè illa, quod non decuit, suscepistis: dum quando nihil asperum scripsisse meminimus, sed hortati sumus vt cum eo charitatem & gratiam haberetis. Sed quia ad hæc aspera vobis rescribentibus, ne ipsam ad nos epistolam mitteretis, per somnium vos scripsistis esse prohibitos: omnipotenti Deo gratias agimus, qui sic vos vigilantes custodit, vt etiam dormientes admoneat. Sed quia in eodem somnio & à me vos de eadem causa reprehensos scribitis, qualis sim, vel ex hoc colligite. Et quando vos paterna adhortatione conuenio, molestè suscipere non debetis: quia qui dormientibus purus sum, vigilantibus duplex esse non patior.

Gregorius Romano defensori.

De insulis Neapolitanis. Caput. LIII.

Epistola.

PEruenit ad nos quòd quidam prauæ voluntatis studio, contra seniores & ciues Neapolitanæ ciuitatis de insulis iuris eorum Leontio glorioso filio nostro nitantur surripere, vt eos iniustè damnis possint afficere atque affligere. Idcirco tibi hac præceptione iniungimus, vt debeas esse sollicitus, quatenus apud eum nullus locus surreptionis hac de causa inueniatur, vbi fortè aliquid dictum fuerit, vel episcopum præiudicialiter quid, quod non credimus, facere fortè cognoueris, ex nostro illi mandato dicere te volumus, vt malorum hominum verbis assensum præbere, & in hoc peccato se miscere non debeat: quia licet retrò principum iussionibus omnino de eisdem insulis sint muniti, nobis tamen cùm in regia vrbe fuimus suffragantibus, ita serenissimi domini Mauritij principis elicita iussione, eorum strictè iura munita sunt, vt non habeant vnde iustè debeant formidare. Pro qua re vt & tu diligentiùs informari, & antedicto glorioso filio nostro, si causa se dederit, liquidò satisfacere valeat, earum tibi iussionum exemplaria præuidimus transmittenda. Sed si necessarium fuerit, ipsas facimus authenticas destinari. Tantum est, vt diximus, studeas esse sollicitus, vt surripiendi cuiquam illic locus non pateat.

Gregorius Bono episcopo Messanensi.

Gregorium præfectum commendat. Caput. LIIII.

Epistola. 54.

LIcèt gloriosus filius noster Gregorius expræfecto magnam de fraternitate vestra certitudinem habeat, vt sacerdotalem sibi à vobis impendi affectum non dubitet: quia tamen charitatis vestræ modum nostra rogante commendatione fidit augeri, his vos epistolis præuidimus adhortandos, vt vtilitati ipsius concurrere, atque in eius iuuamine impendere vos quæcunque suaserit ratio debeatis. Et quia aliqua apud fraternitatem vestram pro sua, vt ait, cautela agere desiderat, locum apud vos, sicut re vera decet sacerdotes, inueniat, & paterna sibi compati dilectione vos cognoscat: quatenus dum sollicitudinis cura ipsius vestræ charitatis studio fuerit releuata, & ipse confidentiam quam de vobis gerit operibus valeat experiri, & fraternitas vestra postulantium desideriis se videatur salubriter impendisse.

Gregorius Leontio exconsuli.

De Gregorio expræfecto. Caput LV.

Epistola. 55.

CVm iustitiæ vigor in cognitione vestra, & veritas iuuare sufficiat quod tuetur, cuiusquam apud vos commendatione opus non fuerat: quippe qui ea quæ pro æquitate petenda sunt, ex vobis impenditis. Sed ne postulantium desideria, qui bonorum filiorum studium paterna crescere adhortatione confidunt, postponere videamur, idcirco illa apud gloriam vestram agere quæ vltrò exhibetis, omnibus modis inuitamur. Eapropter paterna dilectione vos salutantes petimus, vt glorioso viro filio nostro Gregorio expræfecto charitatis gratiam, qua estis præditi, largius tribuatis: quatenus & ille quicquid equitatis in vestra benignitate confidit, veris possit effectibus experiri, & nos bona quæ de vobis multipliciter prædicantur addiscentes, assiduè pro gloriæ vestræ incolumitate omnipotentem valeamus Dominum deprecari.

Gregorius Amantino domestico.

Gregorium expræfectum commendat. Caput LVI.

Epistola. 56.

COnfidentes quòd gloria vestra se in amicorum suorum solatiis deuota semper exhibeat, eorum vobis causas commendare, quos diligitis, studemus. Atque ideo salutantes petimus, vt gloriosus filius noster Gregorius, quales nos hîc habuit, illic vos tales inueniat: & tam apud gloriosum filium nostrum Leontium, quam alibi quocunque necesse fuerit, gloriæ solatia consequatur, ac magnam in vobis consolationem inueniat, & inquantum possibile est, ne cuiquam iniustæ possit afflictioni vel grauamini subiacere, gloriæ vestræ sollicitudo studio vigilanti prouideat, & tranquillo maturóque hoc studeat consilio declinare: quatenus dum vos sicut decet, adiutores habuerit, & ipse & nos amplius cognoscere valeamus: quia, sicut de gloria vestra præsumimus, non ad

non ad faciem, sed quod est valde laudabile, puras nostris amicitias exhibere.

Gregorius Secundino & Ioanni episcopis Siciliæ.

Gregorium commendat. Cap. LVII.

Epist. 57.

BOnorum nos hortatur dilectio filiorũ, vtilitatibus eorum studiosè concurrere, & eos inquantum ratio suppetit, adiuuare. Et ideo quia quantùm se gloriosus filius noster Gregorius expræfecto benignè cunctis exhibuit, tantò omnium debet vti solatiis: fraternitatẽ vestram his hortamur affatibus, vt illic venienti tam apud Leontium gloriosum exconsulem in disponendis rationibus suis, quàm apud alios vbi causa poposcerit, opem ferre, & partes illius subleuare fauente iustitia festinetis, vt vobis sacerdotaliter concurrentibus, nullam molestiam vel dispendium contra ordinem posit æquitatis incurrere. Quòd si, quod non credimus, grauari frustra in aliquo senseritis, apud prædictum gloriosum virum agere vos episcopali modestia seruata necesse est, vt verbum quod ei per Alimarcum virum magnificum scribonem præbuit, custodire debeat ac seruare, atque illum irrationabiliter affligi vel sustinere dispendium minimè patiatur. Ita ergo fraternitas vestra se erga eum sollicitam curet ostẽdere, & in eius se causis secundum Deum studeat exhibere, vt & sacerdotale in vobis subsidium, & paternam inueniat charitatem.

Gregorius Bonifacio episcopo regio.

De querimonia Gregorij aduersus eum. Cap. LVIII.

Epist. 58.

SAcerdotali proculdubio conuenit grauitati, vt si quas Ecclesiæ suæ causas habuerit, aut pacifica eas ordinatione, si fieri potest, aut certè iudicio interueniẽte sine mora diffiniat, vt sublata è medio contentionis materia, sola illi cum filiis suis pacis possit remanere concordia. Indicauit itaque nobis gloriosus filius noster Gregorius expræfecto, quòd inter se & Ecclesiam vestram de locis quę cõpetunt, aliqua sit orta contentio. Ob quam rem hortamur vt eam aut cessante iurgio finiatis, aut certè dilatione submota Ecclesię vestrę actores ad electorum ire iudicium faciatis, vt eorum diffinitione præcedente, nec ille contra iustitiam grauari, nec vestra preiudiciũ videatur Ecclesia sustinere. Quia verò homines suos & possesiones quas illic habet, vobis voluit commendari, oportet vt vestra se fraternitas in eius causis quòdcunque ratio inuitauerit, non omittat impẽdere. Atque ita eum in quibuscunque valuerit iuuare festinet, vt concurrentibus vobis, absentem se à suis vtilitatibus esse non agnoscat.

Gregorius Ioãni & Fortunato episcopis, & Anthemio subdiacono.

Homines Gregorij commendat. Cap. LIX.

Epist. 59.

EA quæ filiis nostris vltrò nos decet impẽdere, negare eis petentibus non debemus. Et ideo quoniam filius noster gloriosus Gregorius exprefecto possessiones quas illic habet, vel homines suos fraternitati vestræ à nobis studuit cõmendandos, scriptis vos præsentibus adhortamur, vt vtilitatibus eius salua ratione concurrere, & possessiones eius atque homines tueri, sicut desiderat, debeatis, nec eos cõtra iustitiam à quibuslibet vexari, aut patiamini prægrauari. Sed id agite, vt tuitione vestra prædicti filij nostri supplere presentiam valeatis: quia ita se, sicut nostis, exhibuit cunctis, vt omnium solatia habere mereatur.

Gregorius Azimarco scriboni.

De infirmitate Gregorij. Caput LX.

Epist. 60.

QVòd præsentium portitor gloriosus filius noster Gregorius tardè ad Siciliam venit, non voluntate distulit, sed ita infirmitate corporis debilis factus est, vt vix in multis diebus reparari potuerit. Cuius debilitatis indicia etiam ipsi adhuc in eo cognoscetis. Mox autem vt aliquantum conualuit, venire illuc sicut magnitudini vestræ promiserat, nõ neglexit. Quod ideo his apicibus scribendum præuidimus, ne eum distulisse sponte credentes, hanc morã eius forsitan studio factam reputetis.

Gregorius Romano defensori.

De Gentione viro magnifico. Caput LXI.

Epist. 61.

QVoniam filius noster Gentio, vir magnificus scribo tãtæ, Deo propicio, bonitatis est, vt valde sit diligendus, siquid ei potuissemus cõferre, debuimus. Voluerat enim possessionem iuris Ecclesiastici sub specie libellorũ tenere. Sed propter malos scribones iudicauimus in hac nos causa, nec bono committere. Proinde excepta de possessione quæ potuerunt in eius vtilitatem verti, eadem volumus eius magnitudini singulis annis offerri: id est porcos viginti qualiter ipse prẹuideris, berbices viginti, & gallinas quadraginta. Quæ omnia volumus in exceptis reputari.

Gregorius Adeodatæ illustri fœminæ.

De reliquiis ei concessis. Caput LXII.

Epist. 62.

VT moram in dãdis reliquiis, quas gloria vestra petit facẽremus, non voluntate distulimus, sed prẹcedentis rei nos casus fecit ambigere. Deus autem omnipotens cordis vestri deuotionem intuens, miraculorum signis admonentibus à vestra vos intentione fraudari non pertulit. Sed ideo desiderium modica voluit dilatione differri, vt docentibus miraculis & amor vobis cresceret in veneratione sanctorum, & maior fieret exultatio gaudiorum. Quia ergo in affectu postulatæ rei, gloriæ vestræ vota completa sunt, hortamur vt cuius prædicatores colitis, eius sollicitè mãdata seruetis: & sicut religiosa deuotione terrena sanctorũ honoribus loca construitis, sic quoque cum eis mansionem vobis procurare in cœlestibus festinetis, quatenus & hic illos in omnibus adiutores, & in futura mereamini habere vita consortes.

Gregorius Decio episcopo Lillabitano.

De consecratione Ecclesiæ. Caput LXIII.

Epist. 63.

ADeodata gloriosa fœmina petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis. In domo siquidẽ iuris sui intra ciuitatem Lillabitanam monasterium ancillarum Dei à solo se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem beati Petri principis Apostolorum, & sanctorũ Christi martyrum Laurentij, Hermetis, Pancratij, Sebastiani, & Agnetis desiderat cõsecrari. Et ideo frater charissime, quia in tuo memorata constructio iure consistit, si nullum corpus ibidem constat humatum, percepta prius donatione legitima, id est, in reditu præstantes liberos à tributis fiscalibus solidos decẽ, pueros tres, boum paria tria, mancipia alia quæ seruiãt in ipso monasterio numero quinq;, equas numero decem, vaccas decem, iastulas vinearũ numero quatuor, oues numero quadraginta, & cætera secundum morem.

Gregorius Hilario notario.

De naui Adeodatæ abbatissæ data. Cap. LXIIII.

Epist. 64.

NAuem in qua Vitalis præsentium portitor nauigat, ad dilectissimam filiam nostram Adeodatam abbatissam pro sustẽtatione monasterij sui emissam cognoscas. Qua illuc veniente, hac tibi authoritate præcipimus, vt ita eam in cunctis tuearis, atque ab omni angaria vel onere exuere excusaréque festines, ac si specialiter nostra sit. Nam nostri causa in eodem monasterio tanta congregatio Deo propitio degere cõprobatur, vt plus illi solatiari atque concurrere, quàm nostræ in omnibus festinemus Ecclesiæ. Et ideo postquam volũtatem nostram experiẽtia tua circa prædictum monasterium talem esse cognoscit, ita se in tuitione supradictæ, vt diximus, nauis impendat, vt te illic posito, nullam moram vel impedimentũ ab aliquo valeat sustinere. Nam si, quod non credimus, in aliquo negligens esse tentaueris, vehementer te nostram noueris offensam incurrere.

Gregorius populo, presbyteris, diaconis, & clero Mediolanensi.

De obitu Constantij episcopi, & alio episcopo eligendo. Caput. LXV.

Epist. 65.

QVantus nos de obitu fratris & coëpiscopi nostri Constantij mœror afficiat, paginali explere locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes illæ in vno homine perdiderunt, vtinam vicinæ repentina calamitate non sentiant. Nam quemadmodum sollicitus in Ecclesiasticæ regula disciplinæ, vel quàm fuerit vigilans in tuitione ciuitatis vestræ, non habemus incognitum. Sed quoniam obeunte pastore sine proprio vos esse non decet antistite, omnino gratè suscepimus, quod Deusdedit diaconum vestrum, ad episcopatus officium vos vnanimes elegisse, Deo authore, signastis. Vnde quia bonorum studiorũ desideria nulla debet tarditas impedire, vota in eo vestra complere cum Dei gratia festinamus. Et quia prædictus vir nobis non moribus, sed solum specietenus notus est, oportet vt quãtò in hac electione non solum vestram vtilitatem, sed etiam causam Dei agi cognoscitis, tantò debeatis esse solliciti. Et si subtiliter requirẽ-

tes, nihil est quod ei ex anteacta vita criminis per sacros possit canones obuiare, aut si ad tenendam disciplinam, vel exhibendum regimen idoneus reperitur, atque cunctorum in eius, sicut scribitis, electione concordet assensus, diuinitatis gratia suffragante, eum præsentium scriptorum authoritate solenniter decernimus ordinari. Illud autem quod vobis ab Agilulpho indicastis scriptum, dilectionem vestrã non moueat. Nam nos in hominem qui non à catholicis, & maximè à Longobardis eligitur, nulla præbemus ratione consensum. Nec si alicuius præsumptionis vsurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum sacerdotis suscipimus: quia vicarius sancti Ambrosij indignus euidenter ostenditur, si electus à talibus ordinatur. Nec enim est quod vos hac ex causa deterreat, vel aliquam vobis necessitatem incutiat: quia vnde possunt alimenta sancto Ambrosio seruientibus clericis ministrari, nihil in hostium locis, sed in Sicilia, & in aliis reipublicæ partibus, Deo protegente, consistit. Vt igitur in ordinando eo qui à vobis electus est, nulla possit mora contingere, Panthaleonem notarium nostrum transmisimus, qui eum, vt moris est, annuente consensus nostri authoritate faciat consecrari. Cui etiam quia de possessiunculis, quas Magnus presbyter commissas habuerat, vel de aliis Ecclesiæ nostræ vtilitatibus curam gerere, vel quid aliud agere debeat, in præsenti mandauimus, vestra se ei dilectio in omnibus deuota, vt decet, studeat exhibere.

9. quæstio. 1. Nos in hominem.

Finiunt epistolæ Indictionis tertiæ.

LIBER NONVS.

Incipiunt Epistolæ indictionis quartæ, ex Registro beati Gregorij Papæ.

* *

Gregorius seruus seruorum Dei Innocentio Aphricæ præfecto.

De Victore Fausianensi episcopo. Caput I.

Epistola. 1.

QVi prauorum actuum eminẽtiam vestram iudicem esse desiderat, quid de æquitatis eius bono sentiat, æstimatis. Proinde reuerendissimi fratris & coëpiscopi nostri Victoris Fausianensis episcopi plenam vobis doloribus querelam deferimus, vt & malos ab actione propera corrigatis, & ab iniustitia, quam sustinent, bonos eruatis. Queritur siquidem supradictus frater noster multas in illis locis violentias, multáque alia contra Dei timorem Aphricanos iudices exercere. Denique vt duplicia illic tributa, quod auditu ipso intolerandum est, exigantur. Et quia huius mali emendatio vestræ specialiter authoritatem dignitatis expectat, petimus vt subtili indagatione perquirere, & ita hoc Deo vobis imperante debeatis corrigere, quatenus afflictis pro mercede animæ vestræ protectione iustitiæ succurratis, & huius emendationis exemplo alios in futuro à prauis actionibus arceatis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De persona quadam ad sacrum ordinem promouenda.

Caput II.

Epistola. 2.

FRaternitatis vestræ scripta suscepimus, in quibus indicastis Florentinum diaconum vestrum pro vtilitatibus Ecclesiæ vestræ ad vrbem regiam nos velle trãsmittere. Et quia voluistis vt eum dilectissimo filio nostro Anatholio diacono superscriptis debuissemus apicibus commendare, scribere ei curauimus, vt illi in quibus necesse fuerit & valuerit adesse non differat, ipsáque scripta ad vos transmisimus vt secum ea, quam direxeritis, persona debeat deportare. De persona verò quam in sacro vos dicitis velle ordine promouere, videtur nobis vt si nihil est quod vitæ eius obsistat, & ei à nullo res quam indicastis obiicitur, quod visum vobis fuerit, faciatis. De aliis verò causis volumus vobis vt sollicitudinem gereretis, scribere. Sed postquam vnam vobis commisimus, quę per neglectum vestrum deperiit, de aliis tacere elegimus, ne & ipsas similiter perderemus.

Gregorius Anatholio diacono Constantinopolitano.

Diaconum Marini episcopi commendat. Caput III.

Epistola. 3.

FRater & coëpiscopus noster Marinianus ad vrbem regiam pro Ecclesiæ suæ vtilitatibus, diaconum suum scripsit se velle transmittere. Et quia illũ dilectioni suæ magnopere voluit commendari, scriptis præsentibus adhortamur, vt vbicunque necesse fuerit, salua ei ratione concurras, & ita in cunctis illi opitulari festines, vt charitatem tuam de qua prædictus frater noster valde confidit, cognoscat in opere.

Gregorius Alexandrino præfecto.

De patrimonio Ecclesiæ Rauennæ. Caput IIII.

Epistola. 4.

QVi de filij charitate non dubitat, commendare ei quos diligit, non recusat. Et ideo quia patrimonium Ecclesiæ Rauennatis quod in Sicilia constitutum est, ita dicitur diminutum, ac si nullus esset qui vtilitates ipsius agere potuisset, necesse fuit reuerendissimum fratrem & coëpiscopum nostrum Marinianum de ordinando patrimonio ipso, ne amplius decresceret, cogitare. Ad cuius gubernationem quia Ioannem diaconum suum transmisit, paterno salutantes affectu petimus, vt ei tanquam à nobis misso, sicut de vobis confidimus, charitatem in omnibus impendatis.

Gregorius Leoni episcopo Cathenensi.

Seuerum commendat. Caput V.

Epistola. 5.

FIlius noster Seuerus vir magnificus præsentium lator ad Siciliam venire desiderans, nostris se apud fraternitatem vestram petiit epistolis commendari. Venientem ergo eum sacerdotali qua decet charitate suscipite, eíque in quo vsus exegerit, vestra solatia ministrate: quatenus vobis coràm positis in nullo se contra iustitiam sentiat laborare, sed magis auxilij vestri ope suffultus, quiete sua quam studiosè diligit, securus perfruatur, nósque de eius tranquillitate quæ illi per vos fuerit procurata, lætificari possimus.

Gregorius Talitano.

Patrimonium Ecclesiæ commendat. Caput VI.

Epistola. 6.

CVm tanta nos de vobis oporteat charitate præsumere, vt si Ecclesiæ nostræ vtilitates apud alios agerentur, vestram illic gloriam adhiberemus adiutricem, satis debemus, quoniam in vobis est causa, gaudere: quia vos non oportet negligere, quod amore beati Petri Apostolorum principis præstare ipsi apud alios poteratis. Quia igitur comperimus publici patrimonij curam vestræ ordinationi esse cõmissam: idcirco paterna dulcedine salutantes, patrimonium vobis nostræ Ecclesiæ secundum iustitiam commendamus. In quo si fortè, vt fieri assolet, occasione inuenta homines publici aliquam velint inferre molestiam, hoc magnitudinis vestræ bonitas fieri non permittat, sed ab omnium illud hominum inquietudine tueatur. Sicque salua ratione, pauperum partes attẽdat, vt eleemosynæ vicem impleat seruata iustitia, & vobis ex hoc ante Dei oculos maior merces accrescat. Hortamur ergo dilectissime fili, vt vos benignos exhibere tam circa Ecclesiæ nostræ quam diligitis vtilitates, quàm etiam in omnibus curis Ecclesiarum debeatis: quatenus & iniuncta salubriter expleatis, & omnipotẽtem Deum vobis, quod summopere studendum est, placabilem faciatis.

Gregorius Romano defensori.

De Tecla abbatissa defendenda. Caput VII.

Epistola. 7.

QVia Tecla abbatissa monasterij sanctæ Mariæ, quod Neapoli in domo quondam Felicis scholastici constitutum est, contra Alexandrum virum magnificum generum ipsius de quibusdam rebus causam habere dinoscitur, & ad hoc præsentium portitorem transmisit, vt causa ipsa illic cum eo si potest fieri pacificè decidatur: hac experientiæ tuæ authoritate præcipimus, vt ei quocunque vsus exegerit, salua ratione, solatiari ac concurrere non omittat. Sed & prædictum virum magnificum hortari studeat, vt omni contentione cessante, ad decisionem causæ ipsius, pacis & ipse intentione perueniat: ne si negligendum putauerit, cum strepitu postea & dispendio cogatur efficere, quod bona voluntate implere postponit: quia sicut edocti sumus, frequenter eam prędictæ abbatissæ per epistolas suas promisit ipsam decidere, & facere hoc hactenus supersedit. Tua ergo experientia ita agat, vt aut ipsa causa, sicut diximus, decidatur: aut si certè differrę voluerit, & videris quia facere quæ pacis sunt, non

sunt non volet, subtiliter nobis ea ipsa renuncia, vt quid pro vtilitate monasterij memorati agi debeat, sciamus.

Gregorius Bononi abbati monasterij Lirinensis.

De cauta prouisione monasterij. Caput VIII.

Epist. 8.

PRæpositorum sollicitudo subiectorum est cautela, quia qui super rem creditam vigilat, hostis insidias declinat. Quàm autem solers sis in regendis fratribus, quantóque studio in eorum sis custodia vigilans, reuerentissimo fratre & coëpiscopo nostro Menna referente cognouimus. Et sicut nos audita decessoris tui incauta remissio sępius contristauit, ita prouisionis tuæ sollicitudo lætificat: quia studij tui cautelam & tibi ad remunerationem, & aliis ad vtilitatis exēplum prodesse non dubium est. Sed quia quantū se aduersarius noster ex omni parte precaueri cognoscit, tātò per occulta quęrit irrumpere, & repugnantem sibi callida arte nititur decipere: dilectionis tuæ vigilantia ardētiori se semper cura succendat, & ita cuncta Deo adiuuante, præmuniat, vt lupus sæuiens huc illúcque discurrens, in oues dominicas ingrediendi locū non habeat. Eos ergo qui tibi commissi sunt, à gula, à superbia, ab auaritia, à maliloquio, & ab omni immūditia, Redemptoris nostri suffragante gratia prohibere, ac studij tui sit per omnia custodire: vt tantò tibi maior de commissa gubernatione merces accrescat, quantò subiecti tui contra aduersarij nequitias te fuerint vigilāte victores. Itaque boni te dulcem, praui sentiant correctorē. In qua videlicet correctione hunc esse ordinem noueris obseruandum, vt personas diligas, & vitia persequaris: ne si aliter agere fortasse volueris, transeat in crudelitatem correctio, & perdas quos emendare desideras. Sic enim vulnus debes abscindere, vt non possis vlcerare quod sanum est: ne si plus quàm res exigit ferrū impresseris, noceas cui prodesse festinas. Ipsa enim in te dulcedo cauta, non remissa sit: correctio verò diligens sit, non seuera. Sed sic alterū condiatur ex altero, vt & boni habeant amando quod caueant, & praui metuendo quod diligant. Hæc dilectissime fili sollicitè attēde, studiosè custodi, vt cum tali moderatione Deo nostro incolumes quos suscepisti reddideris, in die æternæ retributionis eo dicente audire sis meritus: Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fidelis fuisti, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Filium præterea nostrum Columbum presbyterum, qui charitati tuæ suis est meritis commendatus, in tua dilectione proficere optamus, & ex nostra commendatione.

Luc. 19.

Gregorius Sereno episcopo Maßiliensi.

De sanctorum imaginibus non confringendis, & malis hominibus non admittendis in societatem. Caput IX.

Epist. 9.

LIterarum tuarum primordia ita sacerdotalem in te esse beneuolentiam demonstrabant, vt maior nobis fieret de fraternitate tua lætitia. Sed tantum earum finis à suis dissensit initiis, vt non vnius, sed diuersarum esse mentium talis crederetur epistola. Ex illo autem quod de scriptis nostris, quę ad te misimus dubitasti, quàm sis incautus apparuit. Nam si diligenter ea quæ fraterno amore monuimus attendisses, non solùm minimè dubitasses, quinimo quid sacerdotalem grauitatē oporteret agere, cognouisses. Neq; enim Cyriacus quondam abbas, qui scriptorum nostrorum portitor extitit, istius disciplinæ vel eruditionis fuit, vt vel ipse aliud facere, sicut putas, auderet, vel istam de eius tibi persona suspicionem falsitatis assumeres. Sed quia monita salubria pensare postponis, contingit vt iam non solùm actu, verum etiam esses interrogatione culpabilis. Perlatum siquidē ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisse, omnino laudauimus, fregisse verò reprehendimus. Dic frater à quo factum sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te nō debuit reuocare, ne despectis aliis fratribus solum te sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandū addiscere. Nam quod legētibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vidēt quod sequi debeāt, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Vnde & præcipuè gētibus pro lectione pictura est. Quod magnopere à te qui inter gentes habitas, attendi debuerat, ne dum rectò zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit, si zelum discretione condiisses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potius dispersum poteras congregare: vt pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. † Hic autem dum in hoc animi tui incautè nimis motus exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, vt maxima eorum pars à tua se communione suspenderit. Quando verò ad ouile dominicum errantes oues adducas, qui quas habes, retinere nō præuales? Proinde hortamur, vt vel nunc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos quos à tua disiunctos vnitate cognoscis, paterna ad te dulcedine, omni adnisu, omníque studio reuocare festines. Conuocandi enim sunt dispersi Ecclesiæ filij, eísque scripturæ sacræ est testimoniis ostendendum, quia omne manufactum adorare non liceat: quoniam scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Ac deinde subiungendum est: quia picturas imaginum, quæ ad ædificationem imperiti populi fuerant factæ, vt nesciētes literas, ipsam historiam attendentes discerent quid actum sit, quia transisse in adorationem videras, idcirco commotus es vt eas imagines frangi præciperes. Atque eis dicendum: Si hanc instructionem ad quam imagines antiquitùs factæ sunt, habere vultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri & haberi permitto. Atque indica quòd non tibi ipsa visio historiæ, quæ pictura teste pandebatur displicuerit, sed illa adoratio, quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atque in his verbis eorum mētes demulcens, eos ad concordiam tuam reuoca. Et si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe: adorare verò imagines, omnibus modis deuita. Sed hoc sollicitè fraternitas tua admoneat, vt ex visione rei gestæ ardorem compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis sanctæ Trinitatis humiliter prosternantur. Cuncta verò hæc amore sanctæ Ecclesiæ, & tuæ fraternitatis loquimur. Non ergo ex mea correptione frangatur à zelo rectitudinis, sed magis adiuuetur in studio piæ dispensationis. Præterea peruenit ad nos, quòd dilectio tua libenter malos homines in societate sua recipiat, adeò vt presbyterum quendam qui postquam lapsus est, & in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione versari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus: quia qui talem recipit, scelera non corrigit, sed magis aliis talia perpetrandi videtur dare licentiam. Sed ne fortè aliqua tibi subreptione vel dissimulatione vt à te reciperetur, atque adhuc haberetur gratus suaserit, non solùm hunc longius à te expellere, verum etiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit resecare. Alios verò qui praui esse memorantur, paterna adhortatione à sua prauitate compesce, & ad viam stude rectitudinis reuocare. Quòd si, quod absit, salubri monitione eos videris in nullo proficere, & hos quoque curabis à te procul abiicere, ne prauitates eorum ex eo quòd recipiuntur, displicere minimè videantur: & non solùm ipsi inemendati remaneant, sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considerate quàm & hominibus execrabile & periculosum ante Dei sit oculos, si per eū à quo plectenda sunt crimina, nutriri vitia videātur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende, & ita agere stude, vt prauos salubriter corrigas, & scandalum de malorum societate filiorum tuorum animis non inducas.

De consec. dist. 3. Perlatum.

Imaginum vtilitas.

† al. Hæc, vel Hinc.

Luca 4.

Gregorius populo, presbyteris, diaconis, & clero Ecclesiæ Mediolanen.

De Arethusa. Caput X.

Epist. 10.

LAtrix præsentium Arethusa clarissima fœmina, propter causam legati quod ei coniugíque vel filiis ipsius Laurentius reuerendæ memoriæ episcopus vester reliquerat, diu apud nos est, vt recolitis, demorata. Vnde recordandæ memoriæ fratri & coëpiscopo nostro Constantio miseramus, vt cum ea sacerdotali studio causam ipsam definire iurgiorum cessante strepitu debuisset. Quod sicut scire vos credimus, se & olim facere voluisse, & adhuc facere tunc velle responderat. Sed quia latrix harum diu est in hac vrbe demora-

ta, atque illuc distulit remeare, nuncusque decidi non potuit. Idcirco dilectionem vestram scriptis præsentibus adhortamur, vt memoratæ mulieri illuc venienti charitatem quam decet Ecclesiæ filiis impendatis. Et cum authore Deo Ecclesia fuit ordinata, id agatis, quatenus causa ipsa quæ tempore diuturno dilata est, ita sine mora, æquitate seruata, debeat terminari, vt nec antedicta fœmina amplius fatigari, nec vos videamini, contra Ecclesiasticum propositum, petentibus negasse quod iustum est.

Gregorius Anthemio subdiacono Campanensi.

Theodoram relictam Sabini commendat. *Caput XI.*

Episto. 11.

THeodora relicti Sabini defensoris, misso huc homine suo questa est nobis, à filio suo & Aligerno quodam, cuius filiam idem filius eius in coniugio suo sortitus est, deceptam esse, vt omnes res suas tempore nuptiarum eidem filio donationis titulo legaret, & nunc se ab eis valde despici atq; contemni, adeò vt ablatis rebus ipsius, nihil ei vnde possit nutriri remanserit. A quibus insuper etiam tantam se aduersitatem asserit sustinere, vt nec seruum iuris sui ei deseruire, nec in aliquo solaciari permittant. Et quia, si ita se res habet, graue nimis & contra Deum est, huius tibi authoritatis tenore præcipimus, vt veritatem cures addiscere. Et si ita repereris, Ecclesiasticam tuitionem impendere, atq; eam salua in omnibus ratione adiuuare festines: quatenus te illic posito nullum denuò grauamen vel oppressionem à prædictis viris quolibet modo sustineat, sed prouidere studij tui sit vt in id quo se deceptam queritur, legaliter valeat subueniri: quia omnino crudele est vt mulier quæ ex filij persona debet sperare solatium, per eum magis necessitati cogatur vel inopiæ subiacere. Quòd si fortè quies vel solatium ipsius te procurante non potuerit ordinari, nobis renuntiare festina: vt quid post hæc facere debeas, nostra iterũ præceptione cognoscas.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Helenæ hominibus ab Ecclesia iniustè detentis.

Caput XII.

Episto. 12.

GLoriosa filia Helena per suos nobis homines indicauit quosdam de suis ab Ecclesiæ nostræ actoribus irrationabiliter detineri. Et quia eos petit sibi restitui, idcirco hac tibi authoritate præcepimus, vt cum omni diligentia veritatem studeas perscrutari. Et si ita est, nec est quod in eis ad nostræ nomen Ecclesiæ possit vendicari, omni mora postposita, aut ipsos restitue, aut si fortè mancipiis Ecclesiæ nostræ conuenti sunt, dando pro eis vicarios recompensa. Si verò aliquid nostræ dicuntur Ecclesiæ competere, sit sine aliqua dilatione compendium, & quæ iudicata fuerint, ita experientia tua ad effectum sine aliqua difficultate perducat, vt prædictæ filiæ nostræ denuò non sit huc necessitas transmittendi.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Donatum commendat. *Caput XIII.*

Episto. 13.

DOnatus lator præsentium diuersis se illic oppressionibus grauari commemorans, Ecclesiastica se petiit tuitione fulciri. Quapropter hac tuæ experientiæ authoritate mandamus, vt eundem Donatum seruata æquitate defendas, & nullis eum grauaminibus vel damnis contra iustitiam subdi permittas, quatenus te sibi opitulante nulla ei sit huc remeandi necessitas.

Gregorius Scholastico defensori.

De condumia Calumnioso danda. *Caput XIIII.*

Episto. 14.

ANte aliquantum temporis experientiæ tuæ nos præcepisse recolimus, vt quia reuerendissimus frater & coëpiscopus noster Calumniosus necessitatem se de solatiis asseruit sustinere, vnam illi de iure Ecclesiæ deputare condumiam debuisses. Sed quia condumiam ipsam vincolam paruulam iuris eiusdem Ecclesiæ nostræ tenere dicitur, & ipse sibi pariter vineolam petit debere locari: hac tibi authoritate præcipimus, vt ad tres siliquas aureas factis libellis ei vineolã ipsam locare debeas, quatenus & ipse exinde aliquod remediũ consequatur, & ius Ecclesiæ sine diminutione aliqua conseruetur. Præterea questus nobis est suprascriptus reuerendissimus frater noster, quòd & episcopium Ecclesiæ ipsius hactenus detineas, & occasione blandiaris, vt episcopi patris tui vestes tibi, vel alia quæ in episcopio inuenta sunt applices. Et ideo si ita est, & ab episcopio te præcipimus sine mora re-

E

cedere, & quicquid prædictus pater tuus episcopatus sui tempore Ecclesiæ de proprio constiterit conquisisse, ne tollas: quia & sacris canonum legibus esse noscitur definitum, vt in his quæ antistes episcopatus tempore acquisiuerit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia. Asserit etiam Ferocinatum quendam condito testamento hæredem nostram instituisse Ecclesiam: atque Ecclesiæ sancti Ioannis quæ ante portam Hottonensis ciuitatis sita est, duos casales fundi campos, per Ausinianum legati titulo reliquisse, & à nostra eos nunc Ecclesia detineri. Quos quia secundum voluntatem defuncti sibi petit debere contradi, experientia tua lecta serie testamenta, si ita esse repererit, nec est quod rationabiliter apertè nostræ possit opponi Ecclesiæ, prędictos casales tradere suprascripto fratri nostro non differat: quia dum talibus nos etiam de proprio conueniat impartiri, ea quæ illis cõpetunt, nullo modo à nostris irrationabiliter patimur detineri.

Gregorius Scholastico defensori.

De Alexandro Frisisto. *Caput XV.*

Episto. 15.

F

ALexander Frisistus præsentium portitor colonus Ecclesię nostræ questus est nobis in domo, id est Ecclesia, quę Cathinæ à dilecto filio nostro Cypriano diacono fabricata est, triennij se tempore laborasse, & mercedem non vt dignum est accepisse. Et quanquam per tempora ipsa dicatur apud plurimos laborasse, vnde etiam dum hîc esses, notitiam accepisti, hac tibi tamen authoritate præcipimus, vt diligenter inspicias: & si plus in eadem domo, quàm mercedis acceperit operatus est, volumus vt secundum laboris modum si quid super quatuor solidos & tremisses duos quos à memorato diacono accepisse dictus est meritus sit, addere ei quod iustum videris debeas, sciens tuis rationibus imputandum.

Gregorius Romano defensori.

Vt Argentio colono terram Ecclesiam concedat. *Caput XVI.*

Epistola. 16.

QVia præsentium portitorem Argentium colonum Ecclesiæ nostræ curam hospitalitatis habere cognouimus, necesse est vt in parte aliqua eius studium adiuuemus. Idcirco huius tibi præceptionis authoritate mandamus, vt terrulam modiorum plus minus, sicut asserit, decem possessionis disterianæ quam tenuit, reddere ei sine mora aliqua vel

G

excusatione festines, vt eam diebus vitæ suæ habeat, atque ex ipsa rationibus Ecclesiasticis nihil impendat, sed in ea ille quam exhibet hospitalitate proficiat: quia dignum est vt bono laudandóque operi concurrere ac ferre consultum modis omnibus debeamus.

Gregorius Spes de Ropes præsidi Sardiniæ.

De Barbaricinis conuertendis. *Caput XVII.*

Epistola. 17.

PArticeps proculdubio mercedis existit, qui bonorum se operum exhibet adiutorem. Quia ergo multi de Barbaris & prouincialibus Sardiniæ ad Christianam fidem dicuntur Deo propicio deuotissimè festinare: magnitudo vestra studium suum hac in causa decenter accommodet, & fratri & coëpiscopo nostro Victori in conuertendis baptizandísq; eis studiosè concurrat: quatenus dum interitu multorum animæ per baptismatis gratiam vobis fuerint sollicitantibus liberatæ, & apud homines laudem habere, & apud omnipotentem Dominum, quod summopere studendum est, ma-

H

gnam mercedem possitis acquirere, atque nos vobis gratias referentes, magnitudini vestræ possimus modis omnibus existere debitores.

Gregorius Vitali defensori.

De Barbaricinis mancipiis comparandis. *Caput XVIII.*

Epistola. 18.

BOnifacium præsentium portitorem, notariũ scilicet nostrum, ad hoc nos experiẽtia tua illuc transmisisse cognoscat, vt in vtilitatem parochiæ Barbaricina debeat mancipia comparare. Et ideo experientia tua omnino ei studiosè sollicitéque concurrat, vt & bono precio, & talia debeat comparare, quæ in ministerio † ptochochij vtilia valeant inueniri, atque emptis eis huc deo protegente is ipse celerius possit remeare. Ita ergo te in hac re exhibere festina, vt, te quasi seruientium amatorem, quorum vsibus emuntur ostendas, & nobis te ipsi de tua valeant sollicitudine commendare.

† vel, pro chij. Germ. parochia.

Gregorius Ioanni tribuno Sipontino

De violentia Bonifacij notarij. *Caput XIX.*

Lator

Epist. 19.

LAtor præſentium de ſtatus ſui conditione nobis ſæpius conqueſtus eſt, à Bonifacio noſtro notario ſibi violentiam irrogari. Cuius rei cognitionem in fratris & coëpiſcopi noſtri Vitaliani notitiam præuidimus perducendam. Cuius cauſæ meritum ſe examinaſſe profeſſus eſt. Sed quia ad proferendũ iudicium ſe aſſurgere nullatenus dicit, hortamur magnitudinem veſtram, vt pro cauſa mercedis æternæ, cũ prædicto reſideatis epiſcopo, & rei meritum euidentius perſcrutantes, quicquid vobis ſuadente iuſtitia viſum fuerit, ſcripto decernite: & ſi de eius vobis certius libertate conſtiterit, nullis deinceps quorumlibet inquietudinibus ad rei deciſæ meritum prouocetur, ſed in ea qua vobis viſum fuerit libertate declaratus ſecurè permaneat.

Gregorius Ianuario epiſcopo Caralitano.

De monaſterio conſtruendo. *Caput XX.*

Epiſto. 20.

GRatam nobis fraternitatis veſtræ ſollicitudinem fuiſſe cognoſcite, quòd paſtorali ſe vigilantia pro tutamine animarum vt oportebat exhibuit. Nuntiatum ſiquidem nobis eſt, quòd in domo quondam Epiphanij lectoris Eccleſię veſtrę, idcirco ſecundum voluntatem ipſius monaſterium conſtrui vetuiſtis, ne pro eo quòd domus ipſa ancillarum Dei monaſterio cohęrebat, deceptio exinde contingeret animarum. Et valde laudauimus, quia antiqui hoſtis inſidias prouiſione congrua, vt decuit, præcauiſtis. Sed quia perlatum ad nos eſt, Pompeianam religioſam fœminam velle de eodem monaſterio ancillas Dei tollere, & per ſua vnde acceptæ fuerant monaſteria reuocare, atque illic congregationem conſtruere monachorum: neceſſe eſt vt ſi impletum hoc fuerit, defuncti depoſitio modis omnibus cõſeruetur. Si verò factũ hoc nõ fuerit, ne teſtatoris voluntas in totũ videatur eſſe fruſtrata, volumus vt quia monaſterium Vrbani quõdam abbatis poſitum foris extra ciuitatem Caralitanã ita dicitur deſtitutũ, vt ne vnus illic monachus remaneret, Ioannes, quẽ memoratus Epiphanius in monaſterio, quod ſicut dictum eſt, in domo ſua fiendum decreuerat, abbatem eſſe conſtituit, ſi tamen nihil eſt quod eum impediat, abbas debeat ordinari. Atque reliquiæ quæ in domo antedicti Epiphanij cõdendæ fuerant, ibi recordantur, & ei modis omnibus applicetur quicquid idẽ Epiphanius in monaſterio quod deputauerat, ædificari contulerat: quatenus & ſi de loco propter ſupradictam cautelam voluntas eius non diſponitur, merces nihilominus illibata ſeruetur. Et hęc quidem omnia fraternitas veſtra vnà cum Vitali defenſore diſponat, & ita ea vtiliter ſtudeat ordinare, vt ſicùt de laudabili prohibitione, ita quoque de bona habere poſsit conſtructione mercedem. Ipſum verò monaſterium licet fraternitati veſtræ ſit ſuperuacuum commendari, hortamur tamen ex abundanti vt id ſalua iuſtitia, ſicut vos decet, habeatis commendatum.

Gregorius Panthaleoni notario.

De Deuſdedit diacono ad epiſcopatum Mediolani ordinando. *Caput XXI.*

Epiſt. 21.

EXperientia tua præſenti authoritate ſuffulta, ad Ianuenſem vrbem, auxiliante Domino, proficiſcens, Deuſdedit diaconum Eccleſiæ Mediolanenſis, ſi tamen à cunctis electus eſt, & nihil eſt quod ei ex anteacta vita poſsint canones obuiare, epiſcopum ſolenniter faciat ordinari. Præterea quia multæ illic Eccleſiæ noſtræ vtilitates ſunt, quæ Deo propitio peragantur, ſollicitum eſſe neceſſe eſt, & ita omnia ſecundum capitularem ſubter annexum requirere, vtiliterque diſponere, vt in nullo te neglectus culpa reſpicere, ſed magis vigilantia Deo & hominibus valeat commendare.

Gregorius de Probo abbate monaſterij ſancti Andreæ.

De Probo ac teſtamento eius. *Caput XXII.*

Epiſto. 22.

IN nomine Domini ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Imperãtibus domino Mauritio & Tiberio Auguſtis, anno incarnationis dominicæ ſexcenteſimo primo, eodemq́; domino vndecies conſule, ſub die tertio nonarum Octobrium, præſidente beatiſsimo & Apoſtolico papa Gregorio: atque conſidentibus reuerendiſsimis Menna epiſcopo Teleſino, Baſilio Capuano, Conſtantio Numẽtano, Montano Sauonenſe, Victore Fauſanenſe, Ioanne presbytero tituli ſanctorum Geruaſij & Prothaſij, Deuſdedit, Ruſtico presbytero tituli ſanctæ Suſannæ, Iubilo presbytero tituli ſancti Marcelli, Probino presbytero tituli ſancti Cyriaci, Ioanne presbytero tituli ſanctorũ Ioannis & Pauli, Agapito presbytero tituli Eudoxiæ, Felice presbytero tituli ſanctę Sabinę, Gratioſo presbytero tituli ſanctorũ Nerę i & Achillæi, Bonifacio presbytero tituli ſancti Sixti: aſtãtibus etiã diaconis & clero, Paterius ſecũdicerius dixit: Probus abbas monaſterij ſanctorũ Andreæ & Luciæ veſtris, ſi †pręcipitis, deſiderat aſpectib⁹ pręſentari. Gregorius epiſcopus ſanctę Eccleſiæ catholicę vrbis Romę dixit: Veniat. Cumq́; ingreſſus fuiſſet, dixit: Cur adeſſe volueris, fateri te conuenit. Probus abbas dixit: Petitionẽ præ manibus habeo. Poſtulo à beatitudine domini mei, vt eam ſuſcipi, & vobis relegi iubeatis. Gregorius dixit, fiat. Quæ cũ ſuſcepta fuiſſet, Pateri⁹ in his recitauit: In nomine Dei noſtri Ieſu Chriſti die tertio Kalẽd. Octobris, Indictione quarta. Ea quæ nũc beatitudini veſtræ intimare deſidero, olim domino meo bene comperta ſunt: veſtramq́; mihi conſcientiã teſtem eſſe ſcio quę ſuggero: quoniam dum ante hos annos ex laico ad religioſum migraſſem officium, diſpoſueram in cella ſuper me ſolitarius habitare, ibiq́; ipſis paucis diebus qui ſuperſunt, vitã tranſigere, propter quod nec aliquid de ſubſtãtiola mea antè ordinaui ſiue diſpoſui, ſciẽs tam ab inteſtato q̃ ex teſtato filium mihi poſſe ſuccedere. Quadã autem die dum inter alios ad obſequia domini mei fuiſſem ingreſſus, ſubitò atque inopinanti, introire in monaſterium, atque onera abbatis debuiſſem ſuſcipere, præcepiſtis. Statimq́; ſurgentes, nõ indulto ad deliberãdum vel tractandum mihi ſpatio, ad monaſterium iam cum monachis ambulare coactus ſum. Vnde quia nihil antea de ſubſtantiola mea occurrit, vel potui ordinare, idcirco lachrymabiliter ſupplico, vt conceſſa per cõſtitutionẽ veſtri decreti licentia, fas mihi ſit de omnibus rebus meis ad voluntatẽ meam diſponere, quatenus nec mihi obedientia mea officiat, nec filio pauperi poſsit eſſe dãnoſa. Nam cunctis notum eſt, quia illos legalis ſanctio quicquam de ſubſtantia ſua prohibet poſtquam monaſterium ingreſsi fuerint ordinare, quibus diſponendarum rerum ſuarum ſuppetit antè licentia, non autem eos, quos adhuc quod nunquã tractauerãt prępoſitorum ſuorum parére cogit inſtantia. Quia ſicut legis voluntas hoc ex deliberatione facientibus contradicit, ita eis qui compelluntur, maiore prouidentia ſuccurrit. Hanc autem ſuggeſtionem ſupplicationemq́; meam Aemiliano notario ſanctæ Eccleſiæ Romanę noto meo ſcribendam dictaui, eíq; propria manu ego Probus ſeruus veſter ſubſcripſi, & vobis beatiſsimo domino meo Gregorio papæ porrexi. Ego Probus ſeruus veſter huic petitioni à me oblatæ ſubſcripſi. Gregorius dixit: Poſtquã textus oblatæ petitionis nobis innotuit, Probus abbas pauliſper abſcedat, vt de his quæ petit, cũ fratribus filiíſq; noſtris quid ſtatuendũ ſit deliberare poſſimus. Quo recedente, poſtquam diu de eius petitione tractatum eſt, dixit papa Gregorius: Probus abbas quẽ abeſſe paululum feceramus, rurſus adueniat, vt ea quæ nobis cum fratribus filiíſque noſtris in commune viſa ſunt, cenſeamus. Cumque præſentat⁹ fuiſſet, dixit: Vbi veritas cum ratione concordat, deſideria petentis implere non minus iuſtum eſt, quàm benignum. Perpenſa igitur ſerie à te petitionis oblatæ, omnia quæ in ea locutus es, ita eſſe recolimus. Neque enim vel in noſtram vnquam antea cogitationem aſcenderat, vt in quocunque monaſterio abbatis tibi curam debuiſſemus iniungere. Sed quodam die dum de ordinando monaſterio cui præeſſe dignoſceris, cum noſtris filiis tractarem⁹, atque diu aptã perſonam huic officio quæreremus, ex improuiſo te ingrediente, cordi noſtro & eorum qui nobiſcum ad tractandum aderant, ſubitò natum eſt, vt te illic abbatẽ Deo propicio cõſtituere deberemus. Quod quia renitenti tibi conſtat impoſitum & voluntatis tuæ rigorem vix noſtræ potuerunt adhortationes inflectere, neceſſe fuit ne fortè habere debuiſſes poſt te ſpacium redeundi, vt iam ordinatum abbatem ad ipſum te monaſterium cuius nec monachus fuiſti, antea mitteremus. Ne ergo hæc obediẽtia vel dilectioni tuę triſticiam, vel aliis poſsit inferre iacturam, vniuerſas res tuas alienandi, vel vt volueris diſponendi liberam tibi per huius conſtituti noſtri tribuim⁹ ſtatuta licentiam. Per quam eam te in diſponendis eis vt tibi placuerit, habere noueris facultatem, quam habere poteras, antequam monaſterium introires. Nec quicquam tibi

† al. recipitis

abbatis officium, quod sicut dictum est, repente ac inuitus nosceris suscepisse, formides obsistere: quia vt in ordinandis disponendísque rebus tuis non haberes licentiam, dilectionem tuam ne post se rediret, nostra, vt diximus, coëgit instantia. Proinde ne qua te dubium faciat de his quæ volueris ordinare suspicio, nullum vnquam Ecclesiæ nostræ vel monasterij tui, siue quolibet nomine alio ex monachicæ conuersationis statu vel abbatis officio, quocunque ingenio vel cuiuslibet excusationis specie contra præsentis seriem constituti venire decreuimus: sed tanquam si ingressus monasterium non fuisses, ita omnia quæ de vniuersa facultate tua ordinare disposueris, illibata & sine aliqua Deo authore statuimus refragatione seruanda.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ.

De Ioanne argentario & fide eius. *Caput* XXIII.

Epistola.23.

QValiter Ioannes argentarius indigentibus fideiussione fuit sæpe remedium, experientia tua bene nouit. Vnde contingit vt nunc Importuno † quondam palatino fideiussor accedens, necessitatem non modicam patiatur, adeò vt in Ecclesia diu iam residens vehementius affligatur. Sed quia quibusdam erat suspicio, quòd prædicto Importuno non simpliciter, sed compendij causa fideiussor accesserit, ad sacratissimum corpus beati Petri Apostolorum principis districto omnino sacramenta, quantum nobis renuntiatum est, præbuit, non solùm nullum se ab eo commodum ex toto recepisse, verumetiam nec aliquid promissum habuisse, sed ei vt cæteris simpliciter accessisse. Et quia tam longo tempore innocentis hominis simplicitas non debet affligi, apud eminentissimum filium nostrum præfectum modis quibus valueris age: vt vna ipsa statio, quæ in Romana ciuitate remansit, eius temporibus claudi non debeat, sed ei promercede sua in hac afflictione subueniat, atque eum directa iussione dignetur absoluere, & amplius illum in hac esse necessitate minimè patiatur: quia quemadmodum simplex benignúsque sit, vel diuersis fuerit sæpe in tribulatione remedium, nec ipsi habetur incognitum. Et ideo, sicut diximus, cum omni dulcedine apud eum stude agere, vt in huius absolutione multis possit ferre consilium, & hæc via remedij eius temporibus non claudatur.

† vel cuidã.

Gregorius Ioanni religioso.

Quem mensis pauperum præponit. *Caput* XXIIII.

Epistol.24.

LIcet eos qui pia intentione sollicitudinis curam egenis ac debilibus impendunt, sua apud omnes valeat tueri deuotio, melius tamen est si per quietem suam de his muniti fuerint quæ gesserint, ne inde eis inquietudinis occasio vnde magis laudãdi sunt oriatur. Quia igitur te Ioannem religioso intentionis tuæ studio prouocati, mensis pauperum & exhibendæ diaconiæ eligimus præponendum, ne qua tibi ex hac administratione nascatur dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum: constituentes vt de hoc quod ad mensas pauperum vel diaconiæ exhibitione percepisti, siue subinde perceperis erogandũ, nulli vnquam hominum quolibet modo seu ingenio cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Sed quia ita ab humanis te omnibus volumus rationibus esse absolutum, vt Deo nostro de his quæ tibi commisimus, rationem te noueris positurum: hortamur vt fidei in te integritas vigeat, sit mens in rebus intentior, cura propensior, voluntas pronior, studium vigilantius, deuotio clarior, exhibitio efficacior: quatenus dũ diuino intus auxilio hoc opus solerter impleueris, & illi pro quibus sollicitudinem geris, studij tui solatio vtiliter consolentur, & tu mercedis tuæ bonum in æterna vita Redemptoris nostri gratia compensante recipias.

Gregorius Venantio episcopo Syracusano.

De infirmitate sua, & Dei misericordia. *Caput* XXV.

Epistola.25.

DEbitum salutationis alloquium soluens, ea volui loqui quæ patior. Sed incongruum puto narrare quæ nostis. Podagræ enim doloribus torqueor, qui & mihi & vobis non dispariliter nocui, dum apud nos vehementer excrescunt, nos decrescere à vita fecerunt. Inter quos quid aliud debemus, nisi semper delicta nostra ad memoriam reuocare, atq; omnipotẽti Deo gratias agere? Quoniam qui ex carnis blandimento multa peccauimus, ex carnis afflictione purgamur.

E Sciendum quoque est nobis, quia pœna præsens si animum afflicti conuertit, finis est culpæ præcedentis. Si autem ad timorem Domini minimè conuertit, initium est pœnæ sequẽtis. Curandum igitur nobis est, & summopere in fletibus tota mentis conuersione vigilandum, ne de tormento ad tormenta transeamus. Considerandum quoque est quanta erga nos dispensatione pietatis agit Conditor noster, quòd morte dignos assiduè percutit, & tamen adhuc minimè occidit. Minatur enim quod facturus est, & tamen non facit, vt dolores nos præcurrentes terreant, & conuersos ad timorem districti Iudicis ab eius nos animaduersione in ęternum abscõdant. Quis enim dicat, quis enumerare sufficiat quanti in sua luxuria dimissi, in blasphemiis quoque & superbia proruentes, in rapinis & iniquitatibus permanentes vsque ad diem obitus sui ita in hoc seculo vixerunt, vt nunquam dolorem vel capitis paterentur, & subitò percussi ignibus inferni sunt traditi? Nos ergo habemus indicium quia derelicti non sumus, qui assiduè flagellamur, teste scriptura, quæ F dicit: Quem diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. In ipsis itaque verberibus Dei reuocemus ad memoriam & eius munera, & nostri reatus damna. Pensemus quanta bona super nostram malitiam fecerit, & quãta mala sub eius bonitate commisimus. Impleamus quod per Prophetam Dominus dicit: Reduc me in memoriam, vt iudicemur simul. Iudicemur modò in nostra cogitatione cum Deo, ne districtè postmodum iudicemur à Deo. Quid etenim Paulus dicit? Si nosmetipsos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Quisquis ergo festinat euadere districtionem iudicij sequentis, per amaritudinem pœnitentiæ omnem sibi dulcedinem interimat vitæ præsentis. Quæcunque autem huius mundi bona sunt, cuius dona sunt nisi conditoris? Sed liberè nobis non debet donum Dei, quod per delectationem sui separat ab amore Dei, ne data danti præferamus: & dum bona percipimus etiam mali, vnde crescere in eius timore debuimus, inde à timore illius disiungamur. Creator G autem omnium, id est omnipotens Deus, hæc quæ vobis in epistolis loquimur, menti vestræ aspiratione sui spiritus infundat, vósque ab omnibus culpæ inquinationibus tergat, & hîc vobis consolationis suæ gaudium, & apud se quandoque præmia æterna concedat. Dulcissimas filias meas domnam Barbaram & domnam Antoniam mea peto vice salutari.

Hebr. 12.

Esa. 43.

1. Cor. 11.

Gregorius Pascasio episcopo Neapolitano.

De pecunia sanctuarijs sancti Seuerini concedenda.

Caput XXVI.

Epistol.26.

IOannes seruus & actor domni Venantij sanctuaria beati Seuerini confessoris, oblata petitione, suprascripto domino suo postulat debere concedi, quatenus in eius nomine oratorium, propriis constructum sumptibus, possit solenniter consecrari: & ideo frater charissime præfatis desideriis ex nostra te præceptione conuenit obedire, vt deuotionis suæ in consecratione quam postulat potiatur effectu.

Gregorius Maximiano episcopo Arabiæ.

De laude Candidi abbatis. *Caput* XXVII.

Epistol.27.

H LAtore huc præsentium Candido abbatẽ pro petendis reliquiis veniente, quæ & concessæ sunt, quantò de fraternitatis tuæ nutrimento lætatus sum, quòd in eo studium tuæ fraternitatis apparuit, tantò contristatus sum quòd eius, vt volui, præsentia vti non potui. Propter quod me ęgrotum reperit, & discedens in infirmitate adhuc positum dereliquit. Multum enim iam tempus est, quòd surgere de lectulo non valeo. Nam modò podagræ dolor cruciat, modò nescio quis in toto corpore cum dolore se ignis expandit: & fit plærũq; vt vno me tempore ardor cum dolore affligat, & corpus in me animúsque deficiat. Quantis autem aliis necessitatibus extra hæc quæ retuli infirmitatis afficiar, enumerare non valeo. Sed breuiter dico, quia sic me infectio noxij humoris imbibit, vt viuere mihi pœna sit, & mortem desideranter expectem, quam gemitibus meis solam esse credo posse remediũ. Proinde frater sanctissime diuinæ pro me pietatis misericordiam deprecare, vt percussionis suæ erga me flagella propitius mitiget, & patientiam tolerandi concedat: ne nimio, quod absit, tædio in impatientiam cor erumpat, & ea quæ curari per plagam poterat culpa, crescat ex murmure.

Gregorius

Gregorius Mariniano epiſcopo Rauennæ.

De infirmitate eius, & vomitu ſanguinis. *Cap.* XXVIII.

Epiſt. 28.

VEnientes quidam Rauennates homines, grauiſsimo mœrore me percuſſerunt, qui fraternitatem tuam de vomitu ſanguinis retulerunt ægrotare. Ex qua re ſollicitè & ſigillatim eos quos hîc doctos lectione nouimus medicos fecimus inquiri: & quid ſinguli ſenſerint, quídve dictauerint, ſanctitati veſtræ ſcriptum trãſmiſimus. Qui tamen quietem & ſilentium præ omnibus dictant. Quam ſi tua fraternitas in ſua Eccleſia, vnde valde ſum dubius, non habet, ideo videtur mihi vt ordinata illic Eccleſia, vel qui Miſſarum ſolennia celebrent, vel qui epiſcopij curam gerere valeant, hoſpitalitatémque & ſuſceptiones poſsint exhibere, quíve monaſteriis cuſtodiendis præeſſe norint, tua fraternitas ad me ante æſtiuum tempus debeat venire. Ægritudinis enim tuæ ego ſpecialiter inquantum valeo curam geram, quietem tuam cuſtodiam, quia huic ægritudini ęſtiuum tempus medici vehementer dicunt periculoſum, & valde pertimeſco, ne ſi curas aliquas cum aduerſitate temporis habueris, amplius ex eadẽ moleſtia pericliteris. Ego enim ipſe valde ſum debilis, & omnino valde eſt vtile, vt cum Dei gratia ſanus ad tuam redeas Eccleſiam: aut certè ſi vocandus es, inter tuorum manus voceris. Et ego qui me proximum morti video, ſi me ante te vocare omnipotens voluerit, inter tuas manus tranſire debeam. Si autem qualitas temporis ad veniendum præpedit aliquo paruo remedio dato, apud Agonem agi poteſt, vt ipſe vobiſcum hominem ſuum vſque Romam tranſmittat. Si igitur eadem ægritudine grauari te ſentis, & venire diſponis, cum paucis tibi veniendum eſt: quia mecum manens in epiſcopio, quotidiana obſequia de hac Eccleſia habebis. Præterea nec hortor nec admoneo, ſed diſtrictè præcipio, vt ieiunare minimè præſumas: quia dicunt medici huic moleſtiæ valde eſſe contrarium, niſi fortè ſic grandis ſolennitas exigit, quinque in anno vicibus concedo. Sed & à vigiliis quoque temperandum eſt, & preces quæ ſuper cereum in Rauennati ciuitate dici ſolent, vel expoſitiones Euangelij quæ circa Paſchalem ſolennitatem à ſacerdotibus fiunt, per alium dicantur. Et tua dilectio contra virtutem ſibi laborem minimè imponat. Hæc autem dixi vt ſi te melius ſenſeris, & venire diſtuleris, ſcias quid debeas ex meo mandato cuſtodire.

Gregorius Paſcaſio epiſcopo Neapolitano.

De pecunia Eccleſiaſtica concedenda. *Caput* XXIX.

Luca 29.

TEmpore quo fraternitas tua ad epiſcopatus officium Deo authore prouecta eſt, conſtituiſſe nos recolit, vt ex pecuniis Eccleſiæ veſtræ portio cleri vel pauperum quã minimè deceſſor veſter præbuerat, id eſt, quadringenti ſolidi ſeorſum fieri debuiſſent, qui eiuſdem cleri atque pauperum erogationi proficerent: quod quia diutius non eſt differendum, volumus vt ſecundum diſtributionem præſentibus ſcriptis incertam coram Anthemio ſubdiacono noſtro ſine difficultate aliqua debeat erogare. Præbendi itaque ſunt clericis veſtris per ſingulos, ſicut conſpexeritis, ſimul omnis ſumma ſolidi centum: præiacentibus, quos centum vigintiſex eſſe cognouimus, dandi ſunt ſolidi ſexaginta duo, id eſt medius ſolidus per ſingulos: presbyteris ac diaconis & clericis peregrinis, ſolidi quinquaginta: hominibus honeſtis ac egenis quos publicè petere verecundia non permittit, ſolidi C L. ita vt quilibet eorũ ad ſingulos tremiſſes, quidam ad binos, quidam ad ſingulos ſolidos, vel ſi viſum fuerit amplius dimittantur. Reliquis verò pauperum, qui eleemoſynam publicè petere conſueuerunt, ſolidos trigintaſex. Ecce nos quantum vel quibus dare debeant, diſtribuimus. Sed quia ſicut præuidimus, non omnibus æqualiter eſt præbendum, neceſſe eſt vt vnà cum prædicto ſubdiacono prout præuideritis, dare ſingulis debeatis, atque id modis omnibus ſtudeatis, quatenus quod alter iniuſtè detinuit, vos deuotè ac celerius impendendo, ad veſtram poſsitis applicare mercedem.

Gregorius Barbaræ & Antoniæ.

De infirmitate patris eorum. *Caput* XXX.

Epiſt. 30.

SVſceptis gloriæ veſtræ epiſtolis, quæ pro verbis lachrymas loquebantur, non minor nos dilectiſsimi filij noſtri, quàm vos de patris ægritudine mœror afficit. Nec enim extraneam poſſumus reputare triſticiam, quippe quæ nobis charitatis lege fit propria. Sed quia in nulla deſperatione de Redemptoris noſtri eſt miſericordia diffidendum, animos veſtros ad conſolationem patris erigite, ſpem veſtram in omnipotentis Dei manu ponite: & in ipſius protectione confidimus, quia & ab omni vos aduerſitate cuſtodiat, atq; tribulationem veſtram exhilaret, & ſecundum paterna deſideria propicius vos ordinari concedat. Si verò debitum humanæ ſortis impleuerit, nec tunc deſperatio aliqua vos comprimat, vel quorundam vobis verba terrorem incutiant. Nam poſt Deum, qui orphanorũ gubernator ac protector eſt, ſic de dulciſsima gloria erimus veſtra ſolliciti, atque vtilitati veſtræ prouidere vt poſſumus adiuuante Domino feſtinabimus, vt nec vos iniuſtorum hominum concuſsio vlla perturbet, & nos debitum quod de parentum veſtrorum benignitate contraximus, vobis per omnia repenſemus. Gratia itaque cœleſtis vos ſuo fauore nutriat, ſua protectione à malis omnibus defendat, vt vitæ veſtræ incolumitas gaudium noſtrum fiat.

Gregorius Ioanni epiſcopo Syracuſano.

De infirmitate Venantij & filiabus eius. *Caput* XXXI.

Epiſto. 31.

FRaternitatis veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ mihi de dulciſsimi filii mei domini Venantij ægritudine loquebantur, & cuncta circa eum qualiter acta ſunt enarrabant. Sed vno tempore auditis & illum deſperatè ac grauiter ægrotare, & in rebus orphanorum homines iniquos inſiſtere, vix ſe dolor in corde meo capere poterat. Sed in hoc fuit ſolatium, quòd lachrymæ mihi per gemitus erumpebant. Veſtra igiur ſanctitas, primam quam decet curam negligere non debet, vt de anima ei⁹ cogitare debeat, exhortãdo, rogãdo, Dei terribile iudicium proponendo, ineffabilem eius miſericordiam promittendo, vt ad habitum ſuum redire vel in extremis debeat, ne ei tanti culpa reatus in æterno iudicio obſiſtat: ac deinde veſtrum eſt cogitare, quomodo filiæ eius Barbara & Antonia debeant ordinari, vt nulla occaſio malis hominibus præbeatur. Nam poſtquam me de eis ſollicitudinis curam gerere coniurauit, addẽs vt earum debeam ordinationi proſpicere, aliud in epiſtola ſua ſecutum eſt, quod hoc mihi ſtudendi dubium non eſt, quia poſsit obſiſtere. Ait enim vt sereniſsimo domino imperatori ſæpius ſupplicem, quatenus ipſe faciat vt præuiderit eas ordinari. Quod quàm ſit contrarium priori voluntati, perpenditis. Ex qua re dubito, ne hominibus in Sicilia poſitis & quærentibus occaſionem in rebus ipſius apta detur occaſio. Nam ex hoc cognoſcite, quid facturi ſunt qui nulla exiſtente cauſa, iam ſigillum in ſubſtantia ipſius, quantum dicitur, nitebantur imponere. Nunquid non illos videtur ratio ad faciem adiuuare, & ad hoc illis iuſtam quaſi præbere materiam? Si dixerint: Domno imperatori commendatæ ſunt, negligere non poſſumus, periculi noſtri intereſt, res in tutum facimus, quouſque dominus Imperator Conſtantinopolim duci præceperit. Dic rogo quid ad hæc facturus ſum, quando homini habenti poteſtatem paterna videtur commendatio cõcordare? Me enim coniurat, vt ita eas ordinari prouideam quatenus aut in Romana ciuitate ſint, aut de Sicilia nõ tollantur, & ille id agit, vt eas nulla nec deducẽdi, nec illis ſit ratio retinendi. Vos tamen inquantum poteſtis, malis hominibus obuiate. Earum ſubſtantiam propter Deum omnipotẽtem velut propriam defendite: & ſi adhuc licet, quomodo occaſio remoueatur violentię, in prędicti viri domini Venãtij teſtamẽto prouidete. Si autem ita placet vt palatio commendentur, mihi non debet imponere pondus, vt in anima mea curam ordinationis earum velit impingere, de quarum ordinatione qualiter cogitem, omnipotẽtem Deum ſufficiat ſcire. Vnde ſtatim filio meo Anatholio dilectiſsimo diacono, vt cum glorioſa Patricia ruſticana loqui ſtudeat, & qualiter de perſonis, quarũ mihi nomina trãſmiſſa ſunt, debeat exquirere & iudicare, ſcribere curaui, vt nobis omnia ſub celeritate indicet: & quæ fienda ſunt, Deo ordinante diſponantur. Præterea in ſcriptis quæ ad nos miſiſtis, fraternitatem veſtram contriſtatam inuenimus, eo quòd huc eam quaſi pro ingratitudine aliqua venire voluiſſemus, dum non illud ob aliud niſi ſola vtilitatis cauſa fecimus, ſcientes propter perſonas ibidem conſtentes valde neceſſariam illic veſtram fuiſſe præſentiam. Sed ne for-

tè ex hoc ingratum erga vos animum nostrũ credatis, quod absit, existere, si veniendi vobis voluntas est, apto vos tempore Apostolorum liminibus præsentate. Nam quantum ad ad nos pertinet, ita charitatem vestram diligimus, vt videre vos sæpius cupiamus.

Gregorius Romano, defensori Siciliæ.

De non defendendis clericis contra episcopos suos. Cap. XXXII.

Epist. 32. 11. q. 1. ca. peruenit.

PEruenit ad nos, quòd si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis eosdem clericos in tuos facias iudicio exhiberi, quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hac tibi authoritate præcipimus, vt hæc denuò facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, vt aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur: aut si fortè ad arbitros eundum est, partes ad eligendum iudicem ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò clericus vel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, vt inter eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua vnicuique episcopo iurisdictio non seruatur, quid aliud agitur, nisi vt per nos per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo confundatur? Itẽ nuntiatum est nobis, quia quosdam clericos qui à reuerentissimo fratre nostro Ioãne episcopo exigente culpa in pœnitentiam missi sunt, nesciente illo tua illos exinde authoritate eieceris: quod si verũ est, rem te omnino inhonestam, & non leuiter culpandam fecisse cognoscas. Eosdem ergo clericos episcopo suo sine mora restitue. Et hoc de cætero caue committere: quia si neglexeris, nostros te noueris non mediocriter motus incurrere.

Gregorius Vito defensori.

Iniungit officium Ecclesiæ defensoris. Cap. XXXIII.

Epist. 33.

ECclesiasticæ vtilitatis intuitu id nostro sedit arbitrio, vt officium Ecclesiæ defensoris accipias: & quicquid pro pauperum commodis tibi à nobis iniunctum fuerit, incorruptè & grauiter exequaris. Vsurus hoc priuilegio, quòd in te, habita deliberatione, contulimus: vt in omnibus quæ tibi à nobis iniuncta fuerint complendis operam tuam fidelis exhibeas, redditurus de actibus tuis sub Dei nostri iudicio rationem Hanc autem epistolam Paterio Secundicerio nostro scribendam dictauimus, cuique subscripsimus.

Gregorius Romano defensori.

De vito defensore constituto. Caput XXXIIII.

Epist. 34.

VIrum præsentium portitorem experientia tua olim nostrum fuisse cognoscat. Cuius quoniam bene fidem & solertiam nouimus, in defensorem illi schola data ei solenniter epistola militandum esse præuidimus. Et ideo si quid ei pro Ecclesiasticis vtilitatibus iniungere fortè volueris, nullam de eo dubietatem habeas, sed omnino de puritate ipsius certus esto, nec eum fraudulenter, vel dupliciter aliquid actu rum existimes. Vnum est, tu ei charitatem, quæ fidelibus debetur, impendas.

Gregorius Romano defensori.

De possessionibus Fausti iniustè peruasis. Cap. XXXV.

Epist. 35.

GLoriosissimus filius noster Faustus epistola directa nos petiit, asserens ab actionariis Syracusanæ Ecclesiæ fines possessionis suæ illic intra Siciliam positos nuper violenter ablatos. Vnde quia à cognitione fratris, & coëpiscopi nostri Ioannis hoc omnino credimus alienum, vnde vide re te volumus. Et si quidem res nuper, vt asseritur, à possidente sublata est, & hoc apud te manifesta satisfactione claruerit, eius cui subtracta est dominio reformetur. Et tunc si quid actores prædictæ Ecclesiæ rationabiliter sibi in finibus suis credunt posse competere, electorum subeant sine dilatione iudicium: vt cuius sit proprietas, iudicantium sententia decernatur: quatenus per hoc episcopalis de illicita, quæ prætenditur, inuasione, auferatur inuidia, & causa legali valeat ordine finiri.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De finibus possessionis cuiusdam iniustè peruersis. Caput XXXVI.

Epist. 36.

GLoriosissimus filius noster Faustus directa petitione nos adiit, asserens fines possessionis suæ illic intra Siciliam positos, à vestris nuper hominibus occupatos, atque ob hoc rem violenter ablatam sibi per præceptionis nostræ seriem debere petiit reformari. Quod quia si ita, vt asserit, factũ est, à fraternitatis vestræ cognitione omnino credimus alienum, diligenter inquirite. Et si, vt asserit, cõtra iuris ordinem fines ipsius à possidente sublati sunt, in possessoris redeat res peruersa dominium. Et tunc si quid est, quod à vestra Ecclesia proprietatis iure vtiliter opponatur, electorum debet iudicium prouenire, eorúmque iudicio terminari, dummodo indecenter possessoris ius minimè perturbetur. Sed causa iudiciali termino diffinita, sine sacerdotali inuia, Dominum atque iustitiam res manifesta cognoscat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Super eisdem possessionibus. Cap. XXXVII.

Epist. 37.

PEtrus vir clarissmus vicedominus gloriosæ filiæ nostræ Rusticianæ patriciæ, suis nobis epistolis questus est, asserens postquam fraternitas vestra de Romana ciuitate reuersa est, fines cuiusdam possessionis prædictę patriciæ ab hominibus Ecclesiæ vestræ vi esse peruasos. De quare sæpius de vobis querelam deposuisse significauit: & aliquã do ad dicendam vobis causam Martianum tabularium deputasse, quem asserit diuersis dilationibus distulisse, vt nuncusque ad causæ dictionem partes accedere minimè potuissent. Et quia quantò fraterna vos charitate diligimus, tantò audire aliquid quod ad vestram pertineat inuidiam contristamur: idcirco scriptis vos præsentibus adhortamur, vt omni mora vel excusatione cessante, de finibus qui dicuntur inuasi, subire homines vestros iudicium cum parte altera faciatis: quatenus & peruasionis quæstio, & si qua est proprietatis contentio, finiatur. Hæc igitur fraternitatas vestra fieri sine dilatione prouideat, vt nec vos inuidia tangere, nec nos denuò exinde valeat querela pulsare.

Gregorius Rusticianæ patriciæ.

De infirmitate eius. Et de miraculis monasterij sancti Andreæ. Et de donariis eidem monasterio ab ipso concessis. Cap. XXXVIII.

Episto. 38.

EXcellentiæ vestræ scripta suscepi, quæ me in grauissima ægritudine positum, de salute, de deuotione, ac de dulcedine tua omnino releuarunt. Vnum verò ægrè suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, quod semel esse poterat, sæpius dicebatur: Ancilla vestra, ancilla vestra. Ego enim qui per episcopatus onera seruus sum omnium factus, qua ratione mihi se ancillam dicit, cuius ante susceptum episcopatum prorius fui? Et ideo rogo per omnipotentem Deũ ne hoc verbum in scriptis vestris aliquando ad me inueniam. Ea autem quę ex purissimo, syncerissimóq; corde beato Petro Apostolorum principi munera trãsmisistis, præsente omni clero suscepta, atq; illic suspensa sunt. Filius enim meus vir memorandus dominus Symmachus, quia ægrotũ me ex dolore podagræ, & penè desperatum reperit, scripta mihi dare distulit, & post multũ tẽporis quã vela suscepit, dedita sunt. Postmodum verò in scriptis excellentiæ vestræ inuenimus, vt cum letania ad beati Petri Ecclesiam portari debuissent. Quod ideo minimè factũ est: quia sicut prædixi, antè vela quàm scripta suscepimus. Tamen prædictus vir cum omni familia domus vestræ hoc fecit, quod nos cũ clero facere voluistis. Sed & si voces defuerũt hominũ, habet ipsa vestra oblatio apud omnipotentem Deum vocem suam. In eius pietate confido: quia eius corpus vos cooperuistis in terra, eius vos intercessio ab omnibus peccatis proteget in cœlo: omnemque domum vestram sua prouisione reget, sua vigilantia custodiet. De podagræ autẽ molestia quam vobis euenisse dixistis, & contristatus vehemẽter sum, & lætatus. Lætatus quia humor noxius inferiora petens, superiora perfectè deseruit: contristatus verò, quia in tam tenuissimo corpore dolores vos nimios perpeti pertimesco. Vbi enim caro deest, quæ virt' esse poterit doloribus resistens? Me etenim quem qualis fuerim, nostis, ita amaritudo animi, & assidua exacerbatio atque præter hoc podagræ molestia afficit, vt corpus meum tanquam in sepultura ita siccatũ sit. Vnde fit, vt iam de lectulo raro surgere valeam. Si ergo mei molem corporis in tantam ariditatem podaræ dolor redegit, quid de vestro corpore sentiam, quod nimis siccum ante dolores fuit? De eleemosyna verò, quã beati apostoli Andreæ monasterio fecistis, quid necesse est me aliquid dicere, cùm scriptum sit: Abscõde eleemosynam

Eccles. 29.

nam in sinu pauperis, & hæc pro te orabit? Si ergo apud secretas aures Dei habet ipsa bona operatio vocem suam: siue nos clamemus, siue nos taceamus, hoc ipsum quod bene egistis, clamat. Indico autem, quia tanta miracula, tanta cura, tanta custodia monachorum in eodem monasterio eiusdem Apostoli est, ac si specialiter abbas monasterij ipse sit. Nam vt pauca de multis loquar, quæ abbate ac præposito monasterij narrantibus agnoui, edicam. Quadam die duo exinde fratres transmissi sunt, qui aliquid emere pro monasterij vtilitate debuissent: vnus iunior qui prudentior videbatur, alter senior, qui custos iunioris esset. Perrexerunt vtrique, & de precio quod acceperant, ipse qui custos missus fuerat, nesciente altero de eodem precio furtum fecit. Qui mox, vt ad monasterium sunt reuersi, atque ad oratorij limen venerunt, arreptus à dæmone is qui furtum fecerat cecidit, & vexari cœpit. Dimissus autem à dæmonio concurrentibus monachis requisitus est, num forsitan de eo quod acceperat furtum fecisset: negauit, iterum vexatus est. Dimissus atque iterum requisitus: negauit, atque iterum vexatus est. Octo itaque vicibus negauit, octo vicibus est vexatus. Post octauam verò negationem, necnon vexationem confessus est, quãtos nummos furto abstulerat. Et agens pœnitentiam, prostratus, se peccasse testatus est. Vlterius verò ad eum dæmonium non accessit. Alio quoque tempore dum in die natalitio eiusdem Apostoli iam meridianis horis fratres quiescerent: subitò quidam frater apertis oculis cæcatus cœpit tremere, voces ingentes emittere, quibus vocibus testabatur ferre se non posse quod patiebatur. Concurrentes fratres viderunt cæcum apertis oculis trementem & clamantem, à præsentibus alienum, nihil quod foris agi poterat sentientem. Eúmque in manibus leuauerunt, atque ante altare sancti Andreę apostoli proiecerunt, ipsique pro eo in oratione prostrati sunt. Qui statim ad se reuersus, quæ passus fuerat, confessus est: quia senex quidã ei apparuit, & canem nigrum ad eum dilaniandum dimisit dicens: Quare fugere voluisti de monasterio isto? Cúmque euadere de canis morsibus nullo modo potuissem, venerunt quidam monachi, & eundẽ senem pro me rogauerunt. Qui statim iussit canẽ abscedere, & ipse ad me reuersus sum. Qui etiam confessus est: quia eo die quo ista pertulit, consilium habuerat de eodem monasterio fugere. Alius quoque monachus discedere de eodem monasterio latenter voluit. Cúmque hoc mente tractasset, voluit oratorium ingredi, sed statim dęmonio traditus vehementissimè vexatus est. Relinquebatur verò à dæmonio, si extra oratorium stetisset, & nihil patiebatur aduersi. Si verò conatus fuisset ingredi, statim maligno spiritui traditus vexabatur. Cúmque hoc sæpius fieret, culpam suam confessus est, quia egredi de monasterio cogitabat. Tunc collecti pro eo fratres, sese per triduum in precibus astrinxerunt, atque ita curatus est, vt ad eum postmodum nunquam spiritus malignus accederet. Dicebat autem se eundem beatum Apostolum dum vexaretur vidisse, séque ab eo increpatum esse cur voluisset abscedere. Alij quoque duo fratres de eodem monasterio fugerunt, atque aliqua prius colloquendo fratribus signa dederunt, quòd per viam Appiam descendentes Hierosolymã tenderent. Qui exeuntes diuerterunt ab itinere. Et vt à sequentibus inueniri minimè potuissent, retrusas cryptas iuxta Flamineam portã inuenientes, in eis sese occultauerunt. Cùm verò vespertinis horis requisiti minimè in congregatione inuenti essent, ascensis caballis eos quidam fratres secuti sunt per Metroni portam exeuntes, vt eos in Latinam vel Appiam viam sequerentur. Subitò autem eis consilium ortum est, vt eos in Salariam viã sequerentur. Extra ciuitatem igitur pergentes deflexerũt in Salariam. Eos verò minimè inuenientes per portam Flamineam decreuerunt reuerti. Cúmque reuerterẽtur mox, vt e qui eorum ante cryptas illas venerunt, in quibus se absconderant, fixerunt gradũ, pulsi & cõpulsi passum mouere non potuerunt. Considerauerunt monachi rem talem sine mysterio esse non posse. Attenderunt ad cryptas, viderunt earũ aditus missa maceria damnatos, sed caballis eorum nusquam euntibus descenderunt. Deposuerunt lapides qui in ore cryptarum positi fuerant, ingressi sunt, eósque in eisdem tenebrosis latibulis cõsternatos terræ inuenerunt. Qui ad mona-

A sterium reducti, ex eodem miraculo ita sunt meliorati, vt eis multum profuerit, ad parum temporis de monasterio fugisse. Hæc dixi, vt excellentiæ vestræ innotesceret cuius oratorio eleemosynam fecistis. Omnipotens autem Deus, & in anima, & in corpore, & in omni dono cœlesti vos protectione custodiat, & ad consolationem vestram diu vos viuere concedat. Dilectissimum filium meum Strategium cum gloriosis parentibus suis filiis vestris, mea peto vice salutari.

Gregorius Theotistæ patriciæ.

De detractionibus multorum non curandis, quibus etiam satisfaciendum: vnde plurima exempla proponit: & quòd religionis gratia coniugia non soluantur. De his qui dicunt in baptismo omnia peccata non dimitti. Et his qui asserunt post pœnitentiam triennio factam licentiam esse peccandi, quos omnes anathematizat. Caput XXXIX.

Epist. 39. Magnas omnipotenti Deo gratias agere debemus, quòd piissimi & benignissimi imperatoris nostri tales de suo genere iuxta se propinquos habent, de quorum conuersatione nobis omnibus grande sit gaudium. Vnde & pro B eisdem dominis quotidie nobis orandum est, vt eorum vita cum suis omnibus, protegente cœlesti gratia, per longa tempora & tranquilla seruetur. Indico autem quòd leuitate populi tumultum cõtra vos detractionis exortum nuntiantibus quibusdam agnoui. Qua ex re excellentiam vestram audio fuisse non modicè contristatam. Quod si ita est, valde miror cur vos qui cor fixistis in cœlo, verba hominum agitant in terra? Beatus enim Iob cùm amici eius ad consolandum eum venerant, in increpationem prosiluissent, ait: Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. (Iob. 16.) Qui enim vitæ suæ in cœlo testem habet, iudicia hominum in terra pertimescere non debet. Dux quoque bonorum Paulus dicit: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. (2. Cor. 1.) Qui iterum dicit: Opus suum probet vnusquisque, & sic in semetipso gloriam habebit, & non in altero. (Galat. 6.) Si enim laudibus lætamur, & vituperationibus frãgimur, gloriam nostram non in nobis, sed in aliorum ore C posuimus. Et fatuæ virgines in vasis suis oleum non sumpserunt, sapientes autem sumpserunt oleum in vasis suis cum lampadibus: (Matth. 25.) Lampades quippe nostræ, bona sunt opera. De quibus scriptum est: Luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui est in cœlis. (Matth. 5.) Tunc autem oleum in vasis cum lampadibus sumimus, quando de bonis actibus nitorem glorię non laudantibus proximis quærimus, sed hunc in testimonio conscientiæ seruamus. In omne autem quod agimus, vel quod extrà de nobis dicitur recurrere ad arcana mẽtis debemus. Et si omnes vituperent, liber est tamen quem conscientia non accusat. Quia si omnes laudent, liber esse non potest si hunc cõscientia accusat. Vnde de Ioãne veritas dicit: Quid existis in desertum videre? arũdinem vento agitatam? (Matth. 11.) Quod videlicet per negationem dicitur, non per confirmationem, cum subditur: Sed quid existis videre? hominem mollib⁹ vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regũ sunt. D Quanuis enim iuxta veritatem Euangelij Ioannes vestimento aspero fuerit indutus: per significationem tamen mollibus vestiti sunt, qui adulationibus ac laudibus delectãtur. Negatur autem, quia Ioannes arundo vẽto agitata fuerit, quoniam mentis eius fortitudinem nulla humani oris aura flectebat. Nos enim si laudibus erigimur, vituperationibus humiliamur, arundo vento agitata sumus. Sed absit hoc, absit à corde excellentię vestræ. Scio, quia magistrum gẽtium studiosè legitis, qui ait: Ego si hominib⁹ adhuc placerem, Christi seruus nõ essem. (Galat. 1.) Si qua tamen vel parua tristicia hac ex re menti vestræ exorta est, credo quòd hoc fieri omnipotẽs Deus benignè permisit. Neque enim electis suis in hac vita promisit gaudia delectationis, sed amaritudinem tribulationis: vt medicinæ more, per amarum poculum ad dulcedinem æternę salutis redeant. Quid nanque dicit? Mũdus gaudebit, & vos lugebitis. (Ioan. 16.) Super quã promissionem paulò post additur: Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrũ, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. (Ibidem.) Hinc iterum discipulis dicit: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras. (Lucæ. 1.) Pensate quęso vbi erit patientia, si deest quod toleretur? Ego Abel esse non suspicor, qui Cain nõ habuerit. Boni enim si sine malis fuerint, perfecti es-

se boni non possunt, quia minimè purgantur. Ipsa autem malorum societas purgatio bonorum est. Tres in arca filij Noë fuerunt: vnus irrisor patris extitit, qui etsi in se benedictus fuit, maledictionis tamen sententiam in filio suscepit. Duos Abraham priusquam vxorem Cethuram acciperet, filios habuit: sed tamen carnalis eius filius est repromissionis filium persecutus. Quod magnus doctor exponit, dicens: Sicut is qui secundum carnem est, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. *Galat. 4.* Duos Isaac filios habuit, sed vnus qui spiritalis extitit, ante minas carnalis fratris fugit. Duodecim Iacob filios habuit: sed vnum qui rectius viuebat, vndecim in Aegypto vẽdiderunt. In Dauid propheta, quia fuit quod purgari debuisset, actum est vt persecutionem per filium pateretur. Beatus Iob de societate reproborum dicit: Frater fui draconum, & socius struthionum. *Iob. 30.* Ad Ezechielem Dominus ait: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. *Ezech. 2.* In duodecim Apostolis vnus reprobus mixtus est, vt esset cuius persecutione vndecim tentarentur. Apostolorum princeps discipulis loquitur, dicens: Iustum Loth oppressum à nephandorum iniuria & conuersatione eripuit. *1. Pet. 2.* Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Paulus quoque apostolus discipulis scribit, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. *Phil. 2.* Quia ergo scriptura teste cognoscimus in hac vita bonos sine malis esse non posse: de stultorum vocibus excellentia vestra turbari nullatenus debet: Maximè quia in omnipotentis Dei misericordia tunc certa fiducia est, quando pro bono opere aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Vnde in sancto Euangelio veritas dicit: Beati eritis cùm aduersum vos omne malum dixerint homines, mentientes propter nomen meum. *Matth. 5.* Qui in consolatione nostra sua in exemplum adducere opprobria dignatus est, dicens: Si patremfamiliâs Belzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? *Matth. 10.* Sunt autem plurimi qui vitam bonorum fortasse amplius quàm debent, laudant: & ne qua elatio de laude surrepat, permittit omnipotens Deus malos in obtrectationem & obiurgationẽ prorumpere: vt si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. *6. quæst. 1. Sunt plurimi.* Hinc est ergo quòd doctor gentium se in prædicatione currere testatur per infamiam & bonam famam. *2. Cor. 6.* Qui etiam dicit: Vt seductores, & veraces. *Ibidem.* Si ergo fuerunt qui malam famam Paulo imponerent, qui hunc seductorem vocarent, quis nunc Christianus debet indignum ducere, pro Christo iniurias audire? Quantę autem virtutis præcursor nostri Redemptoris fuit, nouim⁹, qui per sacrum eloquium non solùm plus quàm propheta, sed etiam angelus vocatur: & tamen sicut mortis huius historia testatur, post mortem à persecutoribus eius corpus incensum est. Sed quid ista de sanctis hominibus dicimus? De ipso sancto sanctorum, id est de Deo, qui pro nobis homo factus est, loquamur: qui ante mortem iniuriam, quia dæmonium haberet, audiuit. *Ioan. 6.* Post mortem verò à persecutoribus suis seductor appellatus est, cùm dicerent: Scimus quia seductor ille dixit, post tres dies resurgam. *Matth. 27.* Quanta ergo nos peccatores à lingua vel manibus iniquorum hominum portare necesse est, qui in aduentu æterni iudicis iudicandi sumus, si & ipse tanta post mortem pertulit, qui & iudex venit? Hæc dulcissima & excellentissima filia breuiter dixi, ne quoties stultos homines tibi derogare cognoscis, qualibet vel paruula mentis tristitia tangaris. Sed quia sedari hoc ipsum stultorum hominum murmur tranquilla ratione potest: peccatum credo, si bonum quod valet fieri, negligitur vt fiat. Nam cùm placare in sanas mentes, atque ad salutẽ reducere possumus, scandalizare eos minimè debemus. Sunt enim quædam scandala, quæ omnino despicienda sunt, quædam verò cum vitari sine culpa possunt, despicienda non sunt, ne cum culpa seruentur. Quod sacro Euangelio testante cognouimus, quia cùm veritas diceret: Non quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem: & discipuli respõderunt, dicentes: Scis quia Pharisæi audito hoc verbo, scandalizati sunt? protinus respondit: *Marc. 7. Matth. 15.* Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum, & tamen cùm tributum peteretur, prius rationem reddidit per quam tributum soluere non deberet, atque ilico subiunxit: Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem. Illum sumens da eis pro me & te. *Matth. 17.* Quid est quòd de scandalizatis dicitur: Sinite illos, cęci sunt, & duces cæcorum: & aliis ne scandalizentur, à Domino tributum soluitur, quod etiam non debetur? Quid est quòd aliis scandalum esse permisit, aliis verò venire prohibuit? nisi vt nos doceret, & illa scandala quæ nos ad peccata implicãt, contemnere: & ea quæ placare sine peccato possumus, modis omnibus mitigare. Vestra itaque excellentia potest, protegente Domino, prauorum hominum scandala cum magna tranquillitate declinare. Priores enim eorum vobis secretò vocandi sunt, atque ipsis ratio reddenda: & peruersa quædam capitula quæ teneri existimant, coram ipsis sunt anathematizanda. Quòd si etiam, sicut dicitur, dari à vobis anathema fictè suspicantur, etiam iureiurando firmandum est vos nunquam eadem capitula tenere, nunquam tenuisse. Nec vobis indignum videatur tali eis modo satisfacere, ne de imperiali genere sit contra eos aliquod in vestra mente fastidium. Omnes etenim fratres sumus, vnius imperatoris potestate conditi, & sanguine redempti. Et ideo fratres nostros quantumlibet pauperes & abiectos in nullo despicere debemus. Certè etenim Petrus potestatem regni cœlestis acceperat, vt quæque in terra ligaret vel solueret, essent in cœlo ligata vel soluta, supra mare ambulauit, ægrotantes vmbra curabat, peccantes verbo occidebat, mortuos oratione suscitabat. *2. quæst. 7. Petrus.* Et quia ex admonitione spiritus ad Cornelium gentilem fuerat ingressus, contra eum quæstio à fidelibus facta est cur ad gentiles intrasset, & comedisset cum eis, cur eos in baptismate suscepisset. Et tamen idem Apostolorum primus tanta donorum gratia repletus, tanta miraculorum potestate suffultus, querelæ fidelium non ex potestate, sed ex ratione respondit, causam per ordinẽ exposuit: quomodo vas quoddam velut linteum in quo quadrupedia terræ & bestiæ reptilia atque volatilia inerant, de cœlo submitti viderit, vocémque audierit: Surge Petre, occide & manduca: *Act. 10.* qualiter tres viri venerint eum ad Cornelium vocantes: qualiter spiritus sanctus huc cum eis ire præceperit: qualiter idem Spiritus sanctus qui venire in baptizatos in Iudæa post baptismum consueuerat, in gentibus ante baptismum venit. *Act. 10. & 11.* Si enim cùm à fidelibus culparetur, authoritatem quam in sancta Ecclesia acceperat, attendisset, respondere poterat, vt pastorem suum, oues quæ ei commissæ fuerant, reprehendere non auderent. Sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profectò doctor mansuetudinis non fuisset. Humile ergo eos rationi placauit, atque in causa reprehensionis suæ, etiã testes exhibuit, dicẽs: Venerunt autẽ mecum sex fratres isti. *Act. 10.* Si ergo pastor Ecclesiæ, Apostolorum princeps signa & miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis suæ rationem humiliter reddere: quanto magis nos peccatores cùm de re aliqua reprehendimur, reprehensores nostos ratione humili placare debemus? Ad me etenim, sicut nostis, cùm apud vestigia dominorum in regia vrbe demorarer, multi ex eis venire consueuerant, qui de prædictis capitulis accusabantur. Sed teste conscientia fateor, nunquam in eis aliquid erroris, aliquid prauitatis, aliquid de his quæ contra vos dicebantur, inueni. Vnde & eos opinione contẽpta familiariter suscipere, & magis ab insequentibus defendere curabam. Dicebatur nanque contra eos, quia sub obtentu religionis coniugia soluerent: & quia dicerent, quòd baptisma peccata penitus non auferret: & si de iniquitatibus suis quis in triennium pœnitentiam ageret, postmodum ei peruersè viuere liceret. *Cau. 27. q. 2.* Et quia si compulsi aliquid de quibus reprehendebantur anathematizare se dicerent, anathematis vinculo nullo modo teneri. Et si sunt qui certissimè talia sentiunt vel tenent, quia Christiani non sunt, dubium non est. *Sunt qui.* Eósque & ego & omnes catholici episcopi, atque vniuersa Ecclesia anathematizamus: quia veritati contraria sentiunt, *dist. 10. Si religionis.*

contraria

Matth.19. Marc.10. Luca 16. 1.Cor.6.

contraria loquuntur. Si enim dicunt religionis causa coniugia debere dissolui: sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex diuina tamen prohibuit. Per se enim veritas dicit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Quę etiam ait: Non licet dimittere vxorem, excepta causa fornicationis. Quis ergo huic cœlesti legislatori contradicat? Scimus quia scriptum est: Erunt duo in carne vna. Si ergo vir & vxor vna caro sunt, & religionis causa vir vxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem vel fortasse ad illicita migrantem: quæ est ista migratio vel conuersio, nisi quia vna ea demque caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutionē? Si verò vtrisque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare, quando certum est, quòd omnipotens Deus qui minora concessit, maiora non prohibuit? Et quidem multos sanctorum nouimus cum suis coniugibus, & prius continentem vitam duxisse, & postmodum ad sanctæ Ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti viri, etiam à licitis solent abstinere. Aliquando vt merita sibi apud omnipotentem Deum augeant: aliquando verò vt anteactæ vitæ culpas detergant. Tres enim pueri in regis Babylonici obsequiū deducti, legumina ad vescendum petentes, cibis regiis vti noluerunt: non quia culpa esset, si ea quæ Deus creauerat, ederēt. Noluerunt ergo ea sumere quæ licebat, vt per continentiam virtus excresceret. Dauid verò qui alienam vxorem tulerat, & pro sua culpa valde fuerat flagellatus, aquam bibere longè pòst de Bethlehemitica cisterna voluit. Quam cùm ei fortissimi milites detulissent, bibere noluit, eámque fundendo Domino libauit. Licebat enim bibere si voluisset: sed quia illicita se fecisse meminerat, laudabiliter à licitis abstinebat. Et qui prius pro culpa sua morientium militum sanguinem fundi non timuit, postmodum si aquam biberet, etiam viuentium militū sanguinem se fudisse iudicauit, dicens: Num sanguinem istorum hominum qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Proinde cùm boni coniuges, aut meritum augere desiderant, aut anteactæ vitæ culpas delere: vt se ad continentiā adstringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam quam vir appetit, vxor non sequitur: aut quam vxor appetit, vir recusat: diuidi coniugium non licet, quia scriptum est: Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Si qui verò sunt qui dicunt peccata in baptismate superficietenus dimitti: quid est hac prædicatione infidelius, in qua ipsum fidei sacramentum festinant soluere? in quo principaliter ad cœlestis munditiæ mysterium anima ligatur, vt absoluta radicitùs à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo Psalmista ait: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Certè enim maris rubri transitus figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij contra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in sancto baptismate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Aegyptij hostes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus: quia dum in hac vita viuimus, priusquam ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram viuentiū tendentibus iter intercludere festinant. Qui ergo dicit peccata in baptismate funditùs nō dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios nō veraciter mortuos. Si autē fatetur Aegyptios veraciter mortuos fateatur necesse est peccata in baptismate funditùs mori: quia nimirum plus valet in absolutione nostra veritas, quàm vmbra veritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in baptismate funditùs minimè dimittuntur, quomodo is qui lotus est, mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit. Sed nemo resistit voci veritatis, quæ ait: Qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergo ei de peccati sui contagione remanet, quem totum mundum fatetur ipse qui redemit. Si qui autem sunt qui dicunt, quia de peccato quolibet triennio pœnitentia agenda est, & post triennium in voluptatibus viuendum: isti adhuc nec prædicamenta veræ fidei, nec sacræ scripturę testimonia nouerunt. Contra hos prædicator egregius dicit: Qui seminant in carne sua, de carne & metent corruptionem. Contra hos i-

1.Para.11. 27.q.2.c4. Sunt qui.§. Si verò. 1.Cor.7. Psalm.72. Ioan.13. Galat.6. Roma.8.

A tem dicit: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vbi discipulis subiungit: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Hi quippe in carne sunt, qui in carnalibus voluptatibus viuunt. Cōtra hos dicitur: Neque corruptio incorruptionem possidebit. Si autem dicunt pauci temporis contra pœnitentiam peccatum debere sufficere, vt iterum liceat ad peccatum redire, rectè eos pastoris primi percutit sententia, qui ait: Contingit illis illud veri prouerbij: Canis reuersus ad suum vomitū, & sus lota in volutabro luti. Magna est enim cōtra peccatū virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perseueret. Nam scriptum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hinc rursum scriptum est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Mortuum quippe est omne opus peruersum, quod pertrahit ad mortem, quod vita iustitiæ non viuit. Baptizatur ergo à mortuo, & iterum tangit mortuum, qui praua opera quæ se meminit egisse deplorat, sed in eisdem se iterum post lachrymas implicat. Anima itaque quæ libet eiusdem mortui lauatione non proficit, quę hoc iterum faciendo quod planxit, nec per lamenta pœnitentiæ ad rectitudinem iustitiæ exurgit. Pœnitentiam enim verè agere, est commissa flere, sed iterū plāgenda declinare. Si verò sunt qui dicunt, quia cōpulsus quispiam necessitate, si anathematizatus fuerit, anathematis vinculo non tenetur: ipsi testes sunt, quia Christiani non sunt: quia ligamenta sanctæ Ecclesiæ variis se existimant conatibus soluere, ac per hoc nec absolutionem sanctę Ecclesiæ, quam prestat fidelibus, veram putant, si ligaturas eius veras esse atque valere non ęstimant. Contra quos diutius disputandum non est, quia despiciendi per omnia & anathematizandi sunt: vt vnde veritatem fallere se credunt, inde in peccatis suis veraciter ligentur. Si qui sunt igitur qui sub nomine Christiano hæc quæ diximus errorum capitula aut prædicare audent, aut taciti apud semetipsos tenere, hos proculdubio & anathematizauimus. Ex omnibus tamen capitulis in eis, sicut dixi, qui ad me in vrbe regia venire cōsueuerunt, nullum omnino errorem cuiuslibet prædicti capituli agnoui, sed neque fuisse existimo. Nam si fuisset, agnouissem. Quia verò sunt multi fidelium, qui imperito zelo succenduntur, & sæpe dum quosdam quasi hæreticos insequuntur, hæreses faciunt, eorum infirmitati consulendum est: &, sicut prædixi, ratione & mansuetudine placandi sunt. Illis quippe sunt similes de quibus scriptū est: Testimonium illis perhibeo, quòd æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. Vestra itaque excellentia quæ electione, in lachrymis atque in eleemosynis incessabiliter viuit eorum, sicut petij, imperitiam placare mansuetis exhortationibus ac responsionibus debet: vt non solùm de semetipsa, sed etiam de illis gloriam æternæ retributionis inueniat. Hæc me vobis dicere nimius ardor suasit, quia & in vestra lætitia me crescere, & in vestra tristicia me existimo minorari. Omnipotens Deus gratia vos cœlesti custodiat, & salua Domini nostri pietate, & piissimi domini tranquillitate, pro dominorum paruulorum nutrimento vitam vestram longiùs extendat.

B C D

1.Cor.15. De pœn.dist.3.cap. Pœnitentiā. §.Sunt qui. Matth.10. & 24. Eccle.34. Roma.10.

Gregorius Isicio episcopo Hierosolymorum.

De cura pastorali, & de Simoniaca hæresi. Caput XI.

Epist.40.

SEruata veritate historiæ, quid aliud est quòd diluuij tempore humanum genus extra arcam moritur, ad vitam verò in arca seruatur, nisi hoc quòd apertè nunc cernimus: quia infideles quosque extra Ecclesiam peccati sui vnda perimit, & fideles suos in fide atque in charitate sanctæ Ecclesiæ vnitas, quasi arcæ compago custodit? Quæ arca videlicet de imputribilibus lignis compingitur, quia de omnibus fortibus atque in bono suo perseuerantibus ædificatur. Et cùm à seculari vita vnusquisque conuertitur, quasi adhuc ligna de montibus succiduntur. Cùm verò ad sanctæ Ecclesię ordinem, ad aliorum custodiam deducitur, quasi de excisis atque compositis lignis ad seruandam vitam hominum arca ædificatur. Quæ profectò arca cessante diluuio in monte requieuit: quia huius vitæ corruptione cessante, cùm malorum operum fluctus transierint, in cœlesti patria sancta Ecclesia in monte requiescet excelso. In huius itaq; arcæ ædificatione vos currere relecta fraternitatis vestræ epistola rectæ fidei compage

gaudemus. Magnásque omnipotenti Deo gratias exoluim⁹, qui & immutatis gregis sui pastoribus, fidem quam semel sanctis patribus tradidit, etiam post eos immutabilem custodit. Prædicator egregius dicit: Fundamentum autem aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quisquis igitur cum dilectione Dei & proximi fidei quæ est in Christo firmitatem tenet, eundem Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est, quia vbi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur ædificium. Ipsa quoque veritas per se dicit: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliundè, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulò pòst subiicit dicens: Ego sum ostium. Ille verò ad ouile ouium intrat per ostium, qui intrat per Christum. Intrat ipse per Christum qui de eodem creatore & redemptore humani generis vera sentit & prædicat, prædicata custodit, culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitum gloriæ transitorij honoris. Curæ quoque suscepti ouilis solerter inuigilat, ne oues Dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient, aut maligni spiritus oblectamenta vitiorum suadentes deuastent. Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est. Qui dignatus est fieri quod fecit ipse, & infirmitati meæ, & tuæ charitati spiritum sui amoris infundat, atque sollicitudine & custodia circunspectionis oculum nostri cordis aperiat. Quod verò ad sacros ordines rectæ fidei viri perducuntur, eidem omnipotenti Deo sine cessatione gratiæ soluendæ sunt & pro vita piissimi & Christianissimi Imperatoris domini nostri, & tranquillissima eius coniuge, mansuetissima sobole semper orandum, quorum temporibus ora hæreticorum conticescunt: quia etsi eorum corda in insania peruersi sensus ebulliunt, orthodoxi tamen imperatoris tempore praua quæ sentiunt, eloqui non præsumunt, ita vt apertè videamus impleri quod scriptum est: Congregans sicut in vtre aquas maris. Aqua enim maris sicut in vtre congregata est: quia amara hæreticorum scientia quicquid odit, prauum sentit, in pectore comprimit, & apertè dicere non præsumit. Tua ergo fraternitas rectam per omnia fidem percolit spiritaliter edocta, quæ quærenda erant, subtiliter enarrauit. Fides itaque vestra, fides est nostra. Ea tenemus quæ dicitis, ea dicimus quæ tenetis. Quia verò peruenit ad nos in Orientis Ecclesiis nullum ad sacrum ordinem nisi præmiorum datione peruenire, si ita esse vestra fraternitas agnoscit, hanc primam oblationem omnipotenti Deo offerat, vt à subiectis sibi Ecclesiis errorem Simoniacæ hæreseos compescat. Nam, vt alia taceam, quales esse in sacris ordinibus poterunt, qui ad hos non merito, sed præmio prouehuntur? Scimus autem quanta animaduersione hanc Apostolorum princeps insecutus est, qui primam damnationis sententiam contra Simonem protulit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei pecunia existimasti possideri. Ipse quoque creator ac redemptor humani generis Dominus Deus noster cùm flagellum de resticulis fecisset, de templo cathedras vendentium columbas euertit. Quid est enim aliud in templo columbas vendere, nisi in sancta Ecclesia eam per quam spiritus sanctus datur, ad præcium manus impositionem dare? Sed cathedræ vendentium columbas euersæ sunt, quia talium sacerdotiū in sacerdotio non deputatur. Præterea peruenit ad me, quia in ea Ecclesia, que Ænea dicitur, sæpe in Hierosolymorum vrbe vestræ Ecclesiæ iurgia nascuntur. Vnde sanctitas vestra debet sollicitè cuncta pensare, & quędam mansuetè corrigere, quædam verò quæ corrigi nequeunt, æquanimiter tolerare. Apertè enim videmus, quod per Psalmistæ vocem à sancta Ecclesia dicitur: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera portantur. Supra dorsum ergo nostrum fabricant peccatores, quando eos quos corrigere non possumus, patiendo portamus. Nauis etenim gubernator cùm aduersari sibi ventum considerat, quosdam fluctus directo clauo exuperat, quosdam verò quos superari non posse præuidet, inflexo cursu prudenter declinat. Sic itaque sanctitas vestra quædam compescendo, quædam tolerando mitiget, vt in sancta Hierosolymorum Ecclesia pacem cohabitantium per omnia conseruet. Scriptum quippe est: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. In rixa etenim mentis ipsum lumen clauditur bonæ intentionis. Vnde Psalmista dicit: Turbatus est præ ira oculus meus. Et quid iam in nobis boni operis remanet, si pacem ex corde perdimus, sine qua Dominum videre non valemus? Vos itaque agite, vt de his quoque qui per iurgium perire poterant, mercedis vestræ lucra colligatis. Omnipotens Deus dilectionē tuā gratia cœlesti custodiat, & de his qui tibi commissi sunt, fructum multiplicet, ac mẽsuram supereffluentem ad æterna gaudia reportare concedat.

1.Cor.3. — Ioan.10. — Ibidem. — Psalm.32. — Acto.8. — Matth.21. — Psalm.128. — Heb.12. — Psalm.6.

Gregorius Anatholio diacono Constantinopolitano.

De Ioanne episcopo primæ Iustinianæ, quòd nec ipse nec alius quis propter infirmitatem sit deponendus. Caput XLI.

Epist.41. 7.q.1.c.1. Scripsit.

SCripsit mihi tua dilectio, piissimum domnū nostrum reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis quam patitur, præcipere succedi, ne fortè dum episcopi iura eadem ciuitas nō habet, quod absit, ab hostibus pereat. Et quidem nusquam canones præcipiunt, vt pro ægritudine episcopo succedatur. Et ideo iniustum est, vt si molestia corporis irruat, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius dispositione veniat. Sed suggerendum est, vt si is qui est in regimine, ęgrotat, dispensator illi requiratur talis, qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesię, ipso non deposito, ac in custodia ciuitatis implere: vt nec omnipotens Deus offendatur, neque ciuitas inueniatur neglecta esse. Si verò idem reuerendissimus Ioannes fortasse pro molestia sua petierit, vt ab episcopi honore debeat vacare, eo petitionem scripto dāte, concedendum est: aliter autem nos id facere pro omnipotētis Dei timore omnimodo non audemus. Quod si hoc petere ille noluerit, quod piissimo imperatori placet, quicquid iubet facere, in eius potestate est. Sicut nouit, ipse prouideat. Nos tantummodo in depositione talis viri, non faciat permisceri. Quod verò ipse fecerit, si canonicum est, sequimur. Si verò canonicum non est, inquantum sine peccato nostro valemus, portamus.

Gregorius Vrbico abbati.

De dissensione congregationis eius, & abbate ordinando. Caput XLII.

Epist.42.

VAlde me contristatum dilectio tua cognoscat, quòd tantam in congregatione monasterij vestri confusionem euenisse cognoui, quòd dum de ordinando abbate aliquid in Lucusiano monasterio disposueris, non vnum sed duos penè abbates fecisti: manè, sicut audio, Domitium presbyterum: vespere verò latorem præsentium Bonum seruum Dei. Ex qua re aspicio quàm dissoluta sit regula monasterij, dum nec monachi eiusdem monasterij tibi ad obediendum parati extiterint, nec tu constanter aliquid disponere potuisti. Vnde vehementer ingemisco, quia aliter esse monasterium vestrum quàm putabam inuenio. Quod ex nulla alia re euenire valuit, nisi quia tua dilectio in regimine suo inordinata est, nec cum grauitate aliquid valet disponere, sed modò studet peccantibus leniter blandiri, modò inordinatè, & extra modum nimiè irasci. Nam si semetipsam in mentis suæ ratione tenere potuisset, ipsa ei⁹ maturitas haberi in reuerētia potuit, & disciplinæ in monasterio ordo seruari. Hoc autem factum deterius puto, quòd prædictum Bonum monachum de monasterio quod construxit, sine iussione mea tollere præsumpsisti: maximè, quia nec ætati eius expedire suspicor vt possit in regimine præesse. Ideóque volumus vt Domitius presbyter abbas esse Lucusiani monasterij debeat, eique præpositus Lucifer monach⁹ fiat, in cuius requiescere solatio valeat. Ex nostra itaque authoritate hæc te disponere Deo adiuuante præcipimus. Cui dispositioni si quis præsumpserit ingratus existere, ad nos sine dubio transmittatur. Acceptis ergo scriptis nostris, fratrem, & coëpiscopum nostrum Victorem ad Lucusianum monasterium dilectio tua inuitet, quatenus ipse illic missarum solennia celebrare, & prædictum dominum authore Deo abbatem ordinare debeat: ne dum tuum consilium sequimur, in errorem sicut cæci ducamur. Nam Castellum

tellum monachum in Lucusiano monasterio præpositum di lectio tua fieri voluerat. Quod postquam fieri mandauimus, quia monachus non sit, agnouimus. Ex parua enim eulogia quam Bonus monachus accepit, partem petendo, cõtentionem facere in itinere minimè timuit. Quod ex quanta amaritudine cordis descenderit, poterit tua dilectio scire, si regulam monachorum nosse voluisset. Ex discipulo autem tuo cognouimus, quia tu qui abbas diceris esse, adhuc monachus non sis. Et credo, quòd non disparis mentis sit in hac diuisione cellarius eriam Lucifer, quem præpositum fieri diximus. Sed tolerabilius est antiquiorem fratrem, quàm nouum & puerum tolerare.

Gregorius Vrbico abbati.

De.xl.solidis Petro Trocalitano dandis. *Cap. XLIII.*

Epist.43.

DIlectio tua præsentia scripta suscipiens, de solidis Lucusiani monasterij quos apud eum Salerius notari9 noster esse renuntiauit, sine mora vel excusatione aliqua xl. solidos fratri nostro Petro Trocalitano episcopo dare studeat. Sed & monachis quos apud se pro eorum salute de eodem monasterio præfatus frater noster abstulit, studij tui sit abbati antefati Lucusiani monasterij districtiùs imminere, vt alimoniam & vestimenta annis singulis exinde præbere modis omnibus debeat.

Gregorius Adriano notario Panormitano.

De Agathosa, cui præcipit maritum suum iam tonsuratum & monachum factum reddere. *Caput XLIIII.*

Epist.44. 27.q.2.ca. Agathosa.

AGathosa latrix præsentium questa est maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est dubium pertinere, experientiæ tuæ præcipimus, vt diligẽti inquisitione discutiat, ne fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illũ in monasterio remanere prouideat, & hanc sicut promisit, mutare compellat. Si verò horum nihil est, nec quondam fornicationis crimen, propter quod viro licet vxorem relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio vxori relictæ in seculo fieri posit perditionis occasio: volumus vt maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante: quia etsi mundana lex pręcipit, conuersionis gratia, vtrolibet inuito posse solui coniugium, diuina hoc tamen lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa, viro vxorem dimittere nulla ratione conceditur: quia postquàm copulatione coniugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo remanere.

Gregorius vniuersis episcopis Siciliæ.

De inuasione hostium, & litaniis faciendis. *Cap. XLV.*

Epist.45.

SVper afflictiones & gemitus quos annosa hîc continuatione de hostibus sustinemus, maior nos met9 excruciat, quòd inimicos nostros omni adnisu ad Siciliæ inuasionem cognoscimus festinare. Sed ne hæc illis moliẽtibus, prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris nostri remedia conferamus, & quib9 resistere virtute non possumus, lachrymis obuiemus. Nam quid vobis cauendum, quídve sit vehementius formidandum, ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaq; hortor fratres charissimi, vt omni hebdomada quarta, & sexta feria litaniam inexcusabiliter indicatis, & contra Barbaricæ crudelitatis incursus supernæ protectionis auxilium imploretis. Sed vt ad aures Dei viã precibus faciatis, vigilãtius studendũ est vt voces actibus adiuuentur. Nam inanis fit oratio vbi praua est actio. Quia igitur quantò immane cernitis imminere periculũ, tantò simul omnes in fletu debetis, & gemitu occupari, filios vestros à seculari peruersitate sacerdotali quamprimũ adhortatione compescite. Discant iniusta contemnere, & quæ Deo placita sunt amare, vt illos posíitis habere ad impetrandã diuinæ misericordiæ gratiam adiutores: ne si neglexeritis, actio eorum preces orationum superet, & sæuientis inimici gladius, quod absit, resecet, quod monentis verba non corrigunt. Deus autem noster iustus & pius est, & sicut perseuerantibus in prauitate districtus est, ita est conuersis misericors. Ad ipsum ergo tota mente contriti

cordis euigilatione curamus, ab ipso ereptionis nostræ solatia postulemus. Et quoniam benignus & mitis est, si nos à malis nostris, emendatos sua viderit mandata diligere: & hîc nos potens est ab hoste defendere, & in futuro æterna nobis gaudia præparare.

Gregorius Dono episcopo Massanensi.

De contentione inter Placidum & Ecclesiam eius. Capu t XLVI.

Epist.46.

NVllus vnquam contentionibus finis imponitur, si impleri ea quæ iudicata fuerint, differantur. Filius itaque noster Placidus, vir memorandus, questus est nobis ea quæ inter eum & actores Ecclesiæ vestræ diffinita sunt, fraternitatem vestram nolle complere. Quod si ita est miramur: vt dũ quieti vestræ vos deceat studere, contentionis vobis scrupulum reseruetis. Proinde scriptis vos præsentibus adhortamur, vt subtiliter requirere debeatis. Et si quid minus impletum est, si tamen nihil est quod iustè posit obsistere, sine discordia compleatur: quatenus nec supradictus magnific9 vir se queratur irrationabiliter fatigari, nec vos contra ordinis vestri propositum videamini despexisse quod iustum est.

Gregorius Adriano notario.

De incantationibus & sortilegiis insequentibus. *Caput XLVII.*

Epist.47. 25.quæst.5. Peruenit.

PEruenit ad nos, quòd quosdam incantatores ac sortilegos fueris insecutus. Et omnino nobis sollicitudinem zelúmque tuum gratum fuisse cognoscas: sed molestè tulimus, quòd te dubitare ne ab eis nobis contra experientiam tuam surrepi potuisset, didicimus, cùm certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, nõ ad culpam adscribi. Et ideo studij tui sit, sollicitè quærere, & quoscunque huiusmodi inimicos Christi inueneris, ita districta vltione corrigere, vt & nos de experientia tua melius debeamus habere iudicium, & Deo nostro te, quod maximè studendum est, valeas commendare.

Gregorius Desiderio episcopo Galliæ.

De eo quod ipse grammaticam artem docere non debeat. *Cap. XLVIII.*

Epist.48. Parte.1.distin.80.ca. Cũ multa.

CVm multa nobis bona de vestris fuissent studiis nuntiata, ita cordi nostro nata est læticia, vt negare ea quæ sibi fraternitas vestra concedenda poposcit, minimè pateremur. Sed post hoc peruenit ad nos quod sine verecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam grammaticã quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus vehementius aspernati, vt ea quæ prius dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam verteremus, quia in vno se ore cum Iouis laudib9 Christi laudes non capiunt. Et quàm graue nephandúmque sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueniat, ipse considera. Et quanuis dilectissimus filius noster Candidus presbyter post modum veniẽs, hac de re subtiliter requisitus negauerit, atque conatus vos fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit: quia quantò execrabile sit hoc de sacerdote enarrari, tantò vtrum ita necne sit, districta & veraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si post hoc euidenter ea quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, nec vos nugis & secularibus literis studere contigerit, Deo nostro gratias agimus, qui cor vestrum maculari blasphemis nephandorum laudibus nõ permisit, & de concedendis quæ poscitis, securè iam & sine aliqua dubitatione tractamus. Monachos verò quos vnà cum dilectissimo filio nostro Laurẽtio presbytero, & Mellito abbate ad reuerẽdissimum fratrem, & coëpiscopum nostrum Augustinum transmisimus, vobis in omnibus commendamus, vt fraternitate vestra sollicitante, nulla illos ad proficiscendum mora valeat impedire.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi.

Quòd auaritia sit idolorum seruitus. *Caput XLIX.*

Epist.49.

CVm diuinæ lectionis testimonio, idolorum seruitus auaritia nuncupetur, quo studio de domo Dei sit pellenda cognoscitur, & à quibusdam sacerdotibus, quod gementes dicimus, non cauetur. Tenet enim captiuum cor sæua cupiditas, & licitum esse suadet malum quod imperat, atque id agit, vt vno eodémque gladio, & dantem, & accipientem interimat. Quis igitur post hoc locus contra auaritiã tutus esse pręualeat, si Dei illi à priuatis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? Quãdo ouium septa inuiolata custodiet, qui intrare lupũ inuitat? Proh nephas. Illicito manus munere polluit, & alios

se benedictione credit erigere, cùm ipse iam sit propria iniquitate substratus, & sua nihilominus ambitione captiuus. Huius ergo mali rapacitas, quia arcem vestræ mentis nunquam intrauerit, & innoxias habere vos manus de ordinationibus perhibetis, omnipotenti Deo gratias agite: & tantò vos Dei debitores esse cognoscite, quātò illæsi ab huius morbi contagione eo custodiente mansistis. Sed hæc vobis minus quàm poterāt bono proficiunt, si hæc & in aliis sollicitè non vetatis. Sicut autem in te illud tibi malum displicuit, ita hoc & in fratre zelare debueras. Nā cū diuina præcepta moneant proximos nostros sicut nosipsos diligere debere, non paruæ culpæ est despicere, & quod sibi quisque metuit, aliis non timere. Vel nunc ergo dilectissime frater da operam, vt quod à correptione quiescendo in aliis perdidisti, resarcias, & ab hac quos potueris prauitate compescas, atque vt synodus ad eradendā ipsam hæresim congregari possit insistere: quatenus cum dilectionis vestræ mercede melius ab omnib⁹ caueatur, quod authore Deo omnium fuerit constitutione damnatum. Peruenit præterea ad nos, fratrem & coëpiscopum nostrum Serenum prauos homines omnino in societate sua recipere: ita denique vt presbyterum quendam qui post lapsum carnis in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat, quod à vobis subtiliter requirendum est. Et si ita constiterit, curæ vobis sit nostra eum sic vice corrigere, vt & qui talē recipit, non familiaritate fouere, sed discat potius vltione comprimere: & qui receptus est, idem discat cum lachyrmis peccata diluere, non iniquitatem in immundiciis cumulare. Monachos verò quos ad reuerentissimum fratrem, & coëpiscopum nostrum Augustinum transmisimus, fraternitas vestra habeat in omnibus commendatos, & ita eis ad proficiscendum solatiari studeat atque concurrere: vt vobis sibi opitulantibus, celeriter Deo protegente quò directi sunt, valeant peruenire.

2. quæst. 7. Peruenit.

Gregorius Aetherio episcopo Galliæ.

De cura pastorali & synodo congreganda. Caput L.

Epist. 50.

EPistolarum vestrarum plena venerabili grauitate locutio, ita sibi cordis nostri iunxit affectum, vt mutuū semper libeat miscere sermonem: quatenus & si corporali vestri non valemus frui præsentia, nil sibi contra nos absentia hoc intercurrente valeat commercio vendicare. Quantus autem in vobis Ecclesiastici ordinis amor eniteat, quanta sit dilectio disciplinæ, quantum obseruantiæ studium salubrium decretorum, ex illo quòd nostram submissè & omnino libēter adhortationem accipitis, & seruandam inuiolabiliter prædicatis, ostenditis. Quia igitur ad aliorum emendationem prōptum cor geritis, & vetustatis malum libera, sicut decet, voce damnatis, postquam & aliis fratribus & coëpiscopis nostris ipsi voluntas est, oportet vnanimes contra dominicos hostes insurgere. Et vt auaritiam de domo Dei synodali debeatis definitione proiicere, nihil in dandis Ecclesiasticis ordinibus auri sæua fames inueniat, nil blandimenta surripiant, nil gratia conferat, honoris præmium vitæ sit prouectus, sapientiæ incrementum, modestia morum: vt obtinente huiusmodi obseruantia, & indignus qui præmiis quærit ascendere iudicetur, & dignè cui bonum testimonium actio perhibet, honoretur. Hæc vobis dilectissime frater cura sit, hæc animis vestris sollicitudo semper inuigilet, vt & zelum quē literis ostenditis, cordis vestri testem esse opere demonstretis. Itaque assiduè instantérque ad congregandam synodum imminete, & ita enixius exhibete, vt nominis dignitatem officij administratione compleatis. De eo verò quod Ecclesiæ vestræ concedendum ex antiqua consuetudine deposcitis, requiri in scrinio fecim⁹, & nihil inuenim⁹. Vnde nobis Epistolas ipsas quas vos dicitis habere trāsmittite, vt ex eis quid concedendum est colligamus. Gesta verò vel scripta beati Irenæi iandiu est quòd sollicitè quæsiuimus, sed hactenus ex eis inueniri aliquid non valuit. Præterea fraternitas vestra monachos quos ad reuerendissimum fratrem & coëpiscopum nostrum Augustinum direximus, habere studeat commendatos in omnibus, suámque illis charitatem propter Deum exhibeat, atque illis ita studio sacerdotali enixè concurrat, vt suo eos solatio ad agendum iter adiuuare festinet, vt dum nulla eis illic res morandi causas intulerit, & hi celerius pergere, & vos mercedem de præstitis inuenire possitis.

Gregorius Aregio episcopo Galliæ.

De Simoniaca hæresi, & monachis Augustino transmissis. Ca. LI.

Epist. 51.

CVm in fraterna dilectione vnum cor, vnus sit animus, sicut in alterius prosperis mēs lætatur, ita in aduersis affligitur: quia in vtroque particeps esse lege charitatis astringitur. Atque ideo maior nos de tristitia vestra mœror inuaserat, ne fortasse prolixi luctus afflictio assiduo cor vestrum dolore pulsaret, & vitam gemitibus oneraret. Sed susceptis charitatis vestræ epistolis, optato sumus gaudio consolati, atque omnipotenti Deo gratias egimus, quia & humanitatem vestram incolumen, & animum ad consolationem rediisse cognouimus. Nec enim aliter de vobis fuerat existimandum, nisi quia quicquid aduersitatis esset, sacerdotali sine dubio patientia vinceretis. Qualiter præterea in abscindenda Simoniaca hæresi olim fraternitatis vestræ zelus exarserit, bene recolimus. Vnde hortamur vt operam studiosiùs impendentes, districta inter alia quæ scripsimus, concilij definitione damnetur: quatenus dum voluntatis nostræ intentio sollicitudinis vestræ fuerit ope completa, & omnipotenti Deo oblationem plenissimam de vitiorum correptionibus offeratis, & ad aliorum ædificationem, qualiter in vobis pastoralis officij cura fulgeat, ostendatis. Experientia autem vitę vestrę nos prouocat, quam valde multis præminere cognouimus, vt de vobis hac in re grande solatium præsumamus. Et ideo feruorem vestrum sicut Deo authore cœpistis, explete, vt bona quæ in vobis recta intentione cœpta sunt, iuuante Deo creatore omnium rectius impleantur. Præterea monachis quos ad reuerendissimum fratrem & coëpiscopum nostrum transmisimus, charitatem suam fraternitas vestra, vt consueuit, impendat, & ita eis tam per se, quàm per alios quos potuerit ad proficiscendum solatiari studeat, vt dum vobis prouidentibus nullas illic difficultates vel moras habuerint, & nos quod de vobis confidimus sentiamus, & Deus vobis omnipotens pro conuersione animarū pro quibus transmissi sunt, suam gratiam recompenset.

Gregorius Mennæ Tolosano & aliis compluribus episcopis per Galliam.

De Augustino episcopo Anglorum, & conuersione gentis ipsius. Caput LII.

Epist. 52.

LIcèt fraternitatem vestram suscepti officij cura commoneat vt religiosis viris, & præcipuè in causam animarum laborantibus, omni debeat adnisu concurrere, non tamen abre est si sollicitudinem vestram epistolarum nostrarum sermo pulsauerit: quia sicut ignis aura flāte fit grādior, ita bonæ mentis studia cōmendatione proficiunt. Quia igitur Redemptoris nostri gratia cooperante tanta de Anglorum gente ad Christianę fidei gratiam multitudo conuertitur, vt reuerentissimus communis frater & coëpiscopus noster Augustin⁹ eos qui secum sunt, ad hoc opus exequendū per diuersa loca asserat non posse sufficere, aliquātos ad eos monachos cum dilectissimis & communibus filiis Laurentio presbytero, & Mellito abbate præuidimus transmittendos. Et ideo fraternitas vestra eis charitatem quā decet exhibeat, atq; ita illis vbicunq; necesse fuerit auxiliari festinet, quatenus dū vobis opitulantib⁹ nullas illic remorādi causas habuerint, & ipsi vestra se releuatos cōsolatione cōgaudeant, & vos solatiorū exhibitione in causa ꝓ qua directi sunt, possitis participes inueniri.

Gregorius Theodorico regi Francorum.

De Simoniaca hæresi eradicanda. Caput LIII.

Epist. 53.

EXcellentiæ vestræ index cordis Epistola, quanta in vobis fulgeat cum regia potestate prudentia, ita luculenti copia sermonis edocuit, vt dubium esse non valeat quicquid laudabile de vobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationem nostram adeò regiis animis vestris per laudis prædicamenta placuisse signastis, vt quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid ad Ecclesiarum reuerentiam, quicquid ad honorē pertinere cognoscitis sacerdotū, & studiosè statui, & velitis in omnibus custodiri: iterata vos pro vestra magna mercede adhortatione pulsamus, vt congregari synodum iubeatis, & sicut dudum scripsimus, corporalia in sacerdotib⁹ vitia, & Simoniacæ hæreseos prauitatem omnium episcoporum definitione

nitione damnari, atq; de regno vestro amputari faciatis, nec plus illic pecuniam obtinere quàm præcepta dominica permittatis. Nam cùm omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus, vigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni subiicitur, etiã si tenere fidem verbis quam negligit facto, videatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoque cõtra interiores animarũ aduersarios studere esse solliciti, vt per hoc quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatis, & hîc feliciter ipsius protectione regnetis, & ad æterna postmodum gaudia eius duce gratia veniatis. Quanta præterea bona reuerendissimo fratri & coëpiscopo nostro Augustino ad Anglorum gẽtem proficiscenti excellentia vestra præbuerit, reuertẽtes ab eo quidam monachi retulerunt. Vnde vberes referentes gratias petimus vt his quoque monachis qui ad eum directi sunt, suffragia vestra copiosiùs præbere, atque eos ad proficiscẽdum iuuare dignemini: vt quantò beneficia vestra eis amplius exhibetis, tantò maiorem vicissitudinem ab omnipotẽti Deo, cui seruiunt, expectetis.

cau. 1. quæ. 1. Cũ omnis.

Gregorius Theodorico regi Francorum.

De Simoniaca hæresi confutanda. Caput LIIII.

Epist. 54.

QVi paternæ adhortationis verba libenti animo suscipit, & sinu cordis amplectitur, emẽdatorem se vitiorum sore proculdubio profitetur. Ex qua re satis nos excellẽtiæ vestræ certos reddit absoluta promissio. Nam eius quem idoneum ad soluẽdum esse cognoscimus, verba pro pignore tenemus. Itaque excellentia vestra Dei nostri mandatis inhærens, studium ad congregandam synodum pro sua mercede adhibere dignetur, vt omne à sacerdotibus corporale vitiũ, & Simoniaca hæresis, quæ prima in Ecclesiis iniqua ambitione surrexit, potestatis vestræ imminente censura concilij definitione tollatur, & abscissa à radicibus amputetur: ne si plus illic aurum quàm Deus diligitur, qui modò tranquillus in suis præceptis despicitur, iratus in vindicta postmodum sentiatur. Et hoc quidem quia pro vobis loquimur, idcirco innuere sæpius non cessamus, vt prodesse excellentissimis ac dulcissimis filiis nostris vel ex importunitate possimus. Nam regno vestro per omnia proficit, si quod contra Deum in illis partibus geritur, emendatione vestræ excellẽtiæ corrigatur. Quanta præterea bona proficiscenti ad Anglorum gentem reuerendissimo fratri & coëpiscopo nostro Augustino excellentia vestra impenderit, referentibus quibusdam monachis qui ab eo reuersi sunt, cognouimus. De qua re maximas gratias exoluentes petimus vt & monachis præsentium portitoribus quos ad eũdem fratrem direximus, vestra vberius beneficia ministretis: quatenus dum vobis patrocinantibus nullas illic difficultates inuenerint, sed ceptum iter, Christo adiuuante, peregerint, vberiorem mercedis vestræ fructũ ante Dei nostri oculos faciatis.

Gregorius Clothario regi Francorum.

De sociis Augustini suscipiendis, & Simoniaca hæresi. Cap. LV.

Epist. 55.

INter tot curas & sollicitudines quas pro subiectarũ vobis gentium regimine sustinetis, existere vos in causa Dei laborantibus adiutores, eximiæ laudis, & magnæ mercedis est. Et quia tales vos præcedentibus bonis ostenditis, vt præsumere de vobis meliora possimus, ad ea quæ pro mercede vestra sunt libentissimè prouocamus. Quidam igitur qui cum reuerendissimo fratre & coëpiscopo nostro Augustino ad Anglorum gentem perrexerant, remeantes, quanta eundem fratrem nostrum excellentia vestra in præsentia positũ, charitate receperit, quantisque suffragiis proficiscentem adiuuerit, narrauerũt. Sed quia illa Deo nostro opera grata sunt semper, quæ à vobis cùm cœperint, non recedũt, paterno affectu salutantes petimus, vt monachos præsentium portitores quos ad prædictum fratrem nostrum vnà cum dilectissimis filiis nostris Laurentio presbytero, & Mellito abbate transmisimus, habeatis peculiariter commẽdatos. Et quicquid illi antè exhibuistis, his quoque ad laudis vestræ cumulum vberius impendatis: quatenus dum vobis prouidentibus cœptũ sine mora iter expleuerint, bonorum vestrorum omnipotens Deus recompensator existat, atque vobis & in prosperis custos, & in aduersitatibus sit adiutor. Præterea peruenit ad nos quòd sacri illic ordines cum datione pecuniæ conferã tur. Et vehementer affligimur, si ad Dei dona non meritis acceditur, sed prẽmiis prosilitur. Et quia hæc Simoniaca hæresis prima in Ecclesia surgens Apostolorum est authoritate damnata, petimus vt pro mercede vestra congregari synodum faciatis: quatenus omnium sacerdotum definitionibus compressa, & radicitùs amputata, nullas illic vires decætero in periculo animarum inueniat, nec vlterius sub qualibet excusatione permittatur exurgere: vt tantò vos omnipotens Deus contra aduersarios vestros exaltet, quantò vos in suis mandatis zelum habere, & pro animarum salute quę huius fuerãt sceleris gladio perituræ, viderit cogitare.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De Augustino & monachis ad eam directis suscipiendis.

Caput LVI.

Epist. 56.

GRatias omnipotẽti Deo referimus, qui inter cætera pietatis suæ dona quæ excellentiæ vestræ largitus est, ita vos amore Christianæ religionis impleuit, vt quicquid ad animarum lucrum, quicquid ad propagationem fidei pertinere cognoscitis, deuota mente, & pio operari studio non cessetis. Quanto autem fauore, quantáque opitulatione excellẽtia vestra reuerendissimum fratrem & coëpiscopum nostrum Augustinum proficiscentem ad Anglorum gentem adiuuerit, nec antè silentio fama conticuit, & postea quidem ab eo ad nos monachi redeuntes subtiliter retulerunt. Et quidẽ hæc de Christianitate vestra mirentur alij, quibus adhuc beneficia vestra minus sunt cognita: nam nobis, quibus experimentis iam nota sunt, non mirandum est, sed gaudendum: quia per hoc quod aliis impendistis, vos iuuatis. Quæ autem, quantáque in conuersione suprascriptæ gentis Redemptor noster fuerit miracula operatus, excellentię vestrę iam notũ est. Ex qua re magnam vos oportet habere lætitiam: quia maiorem sibi partem hac in re præstitorum vestrorum solatia vindicant, cuius post Deum auxiliis verbum illic prędicationis innotuit. Nam qui alterius bonũ adiuuat, suum facit. Sed vt mercedis vestræ magis magisque sit fructus vberior, petimus vt monachis præsentium portitoribus, quos cum dilectissimis filiis nostris Laurẽtio presbytero, & Mellito abbate ad prædictum reuerendissimum fratrem, & coëpiscopum nostrum pro eo quòd illos qui secum sunt, sufficere sibi dicit non posse, trãsmisimus, patrocinij vestri suffragia benignius ministretis, atque ita eis in omnibus adesse dignemini: quatenus dum bonis excellẽtiæ vestrę initiis meliora successerint, & nullas illic moras vel difficultates inuenerint, tantò erga vos, ac dulcissimos nobis nepotes vestros Dei nostri misericordiam prouocetis, quantò pro eius amore vos in huiusmodi causis misericorditer exhibetis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De præceptis Domini custodiendis. Cap. LVII.

Epist. 57.

QVanta in vobis bona diuino munere sint collata, quantáque vos supernæ gratiæ pietas impleuerit, inter cætera vestrorũ testimonia meritorum illud etiam patenter insinuat: quia & effera corda gentilium prouidi gubernatis astu consilij, & regiam, quod maioris adhuc laudis est, ornatis sapientia potestatem. Et quoniã sicut multis in vtroque gentibus eminetis, ita quoque eis fidei sinceritate pręcellitis, magnam de vobis in emendandis illicitis fiduciam capimus. Nam qualiter adhortationem nostram excellentia vestra amplexa sit, quantáque eam deuotione gestiat adimplere, scriptorum vestrorum emissa dudum pagina testis est. Sed quia ipse bonarum mentium cõsueuit esse adiutor, qui etiam largitor est, confidimus quòd tantò promptius causas vestras sua pietate disponat, quantò ipse de sua vos videt esse causa sollicitos. Facite quòd Dei est, & Deus faciet quod vestrum est. Itaq; synodum congregari pręcipite, & peccatum Simoniacę hęresis de regno vestro inter alia, sicut diximus, definitione cõcilij studiosius prohibete. Sacrificium Deo, deuicto interiori hoste, offerte, vt exteriores aduersarios, ipso adiuuãte, vincatis: vt quale vos contra inimicos ipsius studium gesseritis, talem illum in vestro iuuamine sentiatis. Mihi autem credite, quia sicut experimẽto multorum didicimus, in damno expenditur, quicquid cum peccato congregatur. Si vultis igitur nihil iniustè perdere, summopere studete de iniustitia nihil habere. In terrenis etenim reb⁹ semper causa damni est

origo peccati. Vos itaque si eminere aduersantibus gentibus vultis, si earum, authore Deo, victrices existere desideratis, eiusdem omnipotentis Domini cùm timore præcepta suscipite, vt ipse pro vobis contra aduersarios vestros pugnare dignetur, qui per sacrum eloquium pollicitus est dicens: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *Exo.14.*

Gregorius Augustino episcopo Anglorum.

De conuersione gentis ipsius, & vt non glorietur in operationum virtute, quas plerunque faciunt & mali. Caput LVIII.

Episto.56. GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: quia granum frumenti mortuum cadens in terram, multum fructum attulit, ne solum regnaret in cœlo, cuius morte viuimus, cuius infirmitate roboramur, cuius passione à passione eripimur, cuius amore in Britannia fratres quærimus quos ignorabamus, cuius munere quos nescientes quærebamus inuenimus. Quis autem narrare hîc sufficiat quanta lætitia in omnium corde fidelium fuerit exorta, quòd gens Anglorum operante omnipotentis Dei gratia, & tua fraternitate laborante, expulsis errorum tenebris, sanctæ fidei luce perfusa est, quòd deuotione integerrima iam calcat idola, quibus prius væsano timore subiacebat, quòd omnipotenti Deo puro corde substernitur, quòd à praui operis lapsibus sanctæ prædicationis regulis ligatur, quòd præceptis diuinis subiacet, & intellectu subleuatur, quòd vsque ad terram se in oratione humiliat, ne mente iaceat in terra? Cuius hoc opus est, nisi eius qui ait: Pater meus vsque nunc operatur, & ego operor? Qui vt mundum ostenderet non sapientia hominum, sed sua se virtute conuertere, prædicatores suos quos in mundo misit, sine literis elegit: hoc etiam modò faciens, quia in Anglorum gente fortia dignatus est per infirmos operari. Sed est in isto dono cœlesti frater charissime, quod cum magno gaudio vehementissimè debeat formidari. Scio enim quia omnipotēs Deus per dilectionem tuam in gente quam eligi voluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est vt de eodem dono cœlesti, & timēdo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas verò, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet: & vnde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus quòd discipuli cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cœlesti magistro dicerent: *Luca.10.* Domine in nomine tuo dæmonia nobis subiecta fuerunt: protinus audierunt: Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerunt, qui de miraculis gaudebant. Sed de priuata ad communem, de temporali *Ibidem.* ad æternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen nomina omnium in cœlo tenentur adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ non habent. Restat itaque frater charissime, vt inter ea quæ, operante Deo, exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas & temetipsum qui sis, & quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando Creatori nostro seu per linguam, siue per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces, vt surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi, sed illis reputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt. Occurrit autem menti ista cogitanti, quid de vno Dei famulo actum sit, etiam egregiè electo. Certè Moyses cum Dei populum ex Aegypto educeret, mira, sicut tua fraternitas nouit, signa in Aegypto operatus est. In Sina monte quadraginta diebus & noctibus ieiunans legis tabulas accepit: inter coruscos tonitruos pertimescente omni populo omnipotentis Dei seruitio solus familiari etiam collocutione coniunctus est: rubrum mare aperuit: in itinere ducem habuit nubis columnam: esurienti populo manna de cœlo pluit: carnem desiderantibus vsque ad satietatem nimiam in eremo per miraculum ministrauit. Sed cùm iam E sitis tempore ad petram ventum fuisset, diffisus est, séque de eadem aquam educere posse dubitauit: quam iubente Domino, percussit, atque aquas effluentes aperuit. Quanta autem post hæc per triginta & octo annos in deserto miracula fecerit, quis enumerare, quis inuestigare valeat? Quoties res dubia animum pulsasset, recurrens ad tabernaculum, secretò Dominum requirebat, atque de ea protinus, Deo loquente, docebatur. Iratum populo Dominum placabat suæ precis interuentione, surgentes in superbia atque in discordia dissidentes dehiscentis terræ hiatibus absorbebat, victoriis premebat hostes, signa monstrabat ciuibus. Sed cùm iam ad repromissionis terram ventum fuisset, vocatus in montem est, & quam culpam ante annos triginta, vt dixi, & octo fecerat, audiuit: quia de educenda aqua dubitauit. Et propter hoc quia terram repromissionis intrare non posset, agnouit. Qua in re considerandum nobis est quàm timendum sit omnipotentis Dei iudicium, qui per illum famulum suum tot signa faciebat, cuius culpā longo tempore adhuc seruabat in cogi- F tatione. Igitur frater charissime si & illum agnoscimus post signa pro culpā mortuum, quem omnipotenti Deo nouimus præcipuè electum: quanto nos debemus motu contremiscere, qui necdum adhuc nouimus si electi sumus? De reproborum verò miraculis quid dicere debeo? cùm tua fraternitas nouerit quid in Euangelio veritas dicit: Multi venient in illa die dicentes mihi: Domine in nomine tuo prophetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus. Sed dicam illis, quia nescio qui estis. Recedite à me operarij iniquitatis. *Math.7.* *Luca.13.* Valde ergo premendus est animus inter signa & miracula, ne fortassis in his propriā gloriam quærat, & priuato suæ exultationis gaudio exultet. Per signa enim, animarum lucra quærenda sunt, & illius gloria, cuius virtute illa eadem signa geruntur. Vnum verò Dominus nobis signum dedit, de quo & vehemēter gaudere, & electionis gloriam in nobis possimus agnoscere, dicens: In hoc scietur quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis *Ioan.13.* G adinuicem. Quod signum Propheta requirebat, cùm diceret: Fac mecum Domine signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur. *Psalm.85.* Hæc autem dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed ipsa tua humilitas habeat fiduciam suam. Nam peccator ego spem certissimam teneo: quia per omnipotentis creatoris ac redemptoris nostri Dei & Domini Iesu Christi gratiam iam peccata tua dimissa sunt: & idcirco electus es vt per te dimittantur aliena. Nec habebis luctum de quolibet reatu in posterum, qui de multorum conuersione gaudium conaris facere in cœlo. Idem verò cōditor & Redemptor noster cùm de pœnitentia hominis loqueretur, ait: Ita dico vobis, maius gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, quibus non opus est pœnitentia. *Luca.15.* Et si de vno pœnitente grande fit gaudium in cœlo, quale gaudium factum credimus de tanto populo à suo errore conuerso, qui ad fidem veniens, mala quæ egit, pœnitēdo damnauit? In hoc itaque cœli & Angelorum gau- H dio repetamus ipsas quas prædiximus voces Angelorum. Dicamus igitur, dicamus omnes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *Luca.2.*

Gregorius Aldibergæ reginæ Anglorum.

De coniuge eius ad meliora exhortando. Caput LIX. *Epistola 59.*

QVi post terrenam potestatem regni cœlestis gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum Creatori suo debet enixius laborare: vt ad ea quæ desiderat, operationis suæ gradibus possit ascendere, sicut vos fecisse gaudemus. Remeantes igitur dilectissimus filius noster Laurentius presbyter, & Petrus monachus, qualis erga reuerēdissimum fratrem & coëpiscopum nostrum Augustinum gloria vestra extiterit, quantáque illis solatia vel charitatem impenderit, retulerunt. Et omnipotentem Deum benediximus qui conuersionem gentis Anglorum mercedi vestræ dignatus est propitius reseruare. Nam sicut per recordandæ memoriæ Helenam matrem piissimi Constantini Imperatoris ad Christianam fidem corda Romanorum accendit: ita & per gloriæ vestræ studium in Anglorum gente ei misericordiam confidimus operari. Et quidem iamdudum gloriosi filij nostri coniugis

coniugis vestri animos prudentiæ vestræ bono, sicut reuerà Christianæ, debuistis inflectere, vt pro regni & animę suę salute fidem quam colitis, sequeretur: quatenus & de eo & per eum de totius gentis conuersione digna vobis in cœlestibus gaudiis retributio nasceretur. Nam postquam, sicut diximus, & recta fide gloria vestra munita & literis docta est, hoc vobis nec tardum, nec debuit esse difficile. Et quoniã, Deo volente, aptum nunc tempus est, agite vt diuina gratia cooperante cum augmento possitis quod neglectum est reparare. Itaque mentem gloriosi coniugis vestri in dilectione Christianæ fidei adhortatione assidua roborate, vestra illi sollicitudo augmentum in Dei amore infundat, atque ita animos eius etiã pro subiectę sibi gentis plenissima conuersione succendat, vt & magnum omnipotenti Domino de deuotionis suæ studio sacrificiũ offeratis, & ea quę de vobis narrata sunt, crescant, & vera esse modis omnibus approbentur: quia bona vestra non solum iam apud Romanos, qui pro vita vestra fortius orauerunt, sed etiam per diuersa loca, & vsq; Constantinopolim ad serenissimum principē peruenerũt. Vnde sicut nobis de Christianitatis iustè solatiis lætitia facta est, ita quoque de perfecta operatione vestra angelis fiat gaudiũ in cœlis. Sic vos in adiutorio supradicti reuerēdissimi fratris & coepiscopi nostri, & seruorum Dei quos illuc misimus in conuersione gentis vestræ deuotè ac totis viribus exhibete, vt & hîc feliciter cum glorioso filio nostro coniugè vestro regnetis, & post longa annorum tempora futuræ quoque vitæ gaudia, quæ finem habere nesciunt capiatis. Oramus autem omnipotentem Deum vt gloriæ vestræ cor ad operanda quę diximus, gratiæ suæ igne succendat, & æternę mercedis fructũ vobis de placita sibi operatione concedat.

Gregorius Aldiberto regi Anglorum.

Congratulatur de conuersione gentis ipsius. Caput LX.

Episto.60.

PRopter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, vt per eos omnib' quibus pręlati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui vestra gloria idcirco præposita est, vt per bona quæ vobis concessa sunt, etiam subiectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo gloriose fili eam quam accepisti diuinitùs gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subiectis extendere festina. Zelum rectitudinis tuæ in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorũ ædificia euerte, subditorum mentes in magna vitæ mundicia exhortando, terrēdo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifica: vt illum retributorem habeas in cœlo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipsæ enim vestræ quoque glorię nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius vos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic enim Constantinus quõdam piissimus imperator Romanam rem publicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Domino Deo nostro Iesu Christo secum subdidit, séque cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est, vt antiquorũ nomen principum suis vir ille laudibus vinceret: & tantò in opinione prędecessores suos quãtò & in bono opere superaret. Et nũc itaq; vestra gloria cognitionē vni' Dei Patris & Filij & Spirit' sancti regib' ac populis sibimet subiectis festinet infundere, vt & antiquos gẽtis suę reges laudib' ac meritis trãseat: & quãtò in subiectis suis aliena peccata deterserit, tãtò etiam de peccatis propriis ante omnipotẽtis Dei terribile examē securior fiat. Reuerēdissimus autē frater noster Augustin' episcopus in monasterij regula doctus, sacræ scripturæ scientia repletus, bonis, auctore Deo, operibus præditus, quęque vos admonet, libēter audite, deuotè peragite, studiosè in memoria reseruate: quia si vos eũ qui pro omnipotēte Deo loquitur auditis, idē omnipotens Deus hũc pro vobis orantē celerius exaudiet. Si enim, quod absit, verba eius postponitis, quando eũ omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quē vos negligetis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in feruore fidei stringite, atque ad nisum illius, virtute quam vobis diuinitas tribuit adiuuate: vt regni sui vos ipse faciat esse participes, cuius vos fidē in regno vestro recipitis, & facitis custodiri. Præterea scire vestrã gloriam volumus, quia sicut in scriptura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnum venturum est, quod nullo vnquam poterit fine terminari. Appropinquante autē eodem mundi termino, multa imminent quæ antè non fuerunt, videlicet immutationes aëris, terroresque de cœlo, & contra ordinem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terremotus per loca. Quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies omnia subsequentur. Vos itaque si qua ex his euenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, vt de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, vt vẽturo Iudici in bonis actibus inueniamur præparati. Hęc nũc gloriose fili paucis locutus sum, vt cùm Christiana fides in regno vestro excreuerit, nostra quoque apud vos locutio latior excrescat, & tantò plus loqui libeat, quantò se in mente vestra gaudia de gentis vestræ perfecta conuersione multiplicant. Parua autem xenia transmisi, quæ vobis parua non erunt, cùm à vobis beati Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam quam cœpit perficiat, atque hîc vitam vestram per multorũ annorum curricula extendat, & post longa tempora in cœlestis vos patriæ congregatione recipiat.

Gregorius Quirino episcopo & cæteris episcopis in Hybernia catholicis.

De his qui ab hæreticis in Trinitatis nomine baptizantur non rebaptizandis, qui in Occidēte per manus impositionem, chrismate verò in Oriente sanctæ Ecclesiæ reconciliantur.

De his verò qui in Trinitatis non baptizantur rebaptizandis.

Scribit etiam de sancta Maria quare dicatur mater & ancilla.

De hæreticis reuersis quid promittere debeat.

Caput LXI.

Episto.61.

QVia charitati nil longè est, quos diuidunt loca, iungat epistola. Lator itaque pręsentium ad beati Petri Apostolorum principis Ecclesiam veniens, fraternitatis vestræ se asseruit ad nos epistolas accepisse, easque in Hierosolymorum vrbe cum rebus quoque aliis perdidisse. In quibus, sicut ipse ait, studuistis inquirere, sacerdotes ac plebes quę Nestorianæ hæreseos errore confusæ sunt, cùm ad matrem electorum omnium catholicam Ecclesiam reuertuntur, vtrum baptizari debeant, an certè solius veræ fidei confessione eiusdē matris Ecclesię visceribus adiungi. Et quidem ab antiqua patrum institutione didicimus. vt qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctã Ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ reuocentur. Vnde Arianos per impositionem manus Occidēs, per vnctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ catholicæ Oriens reformat. Monophysitas verò & alios ex sola vera confessione recipit: quia sanctum baptisma quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, vel isti per professionem veræ fidei sanctæ & vniuersalis Ecclesiæ visceribus fuerint vniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizãtur, sicut sunt Bonosiani & Cataphrygæ: quia & illi Christum Dominum non credũt, & isti sanctum Spiritũ peruerso sensu esse quendam prauum hominem Montanum credunt, quorum similes multi sunt, †illi cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptismum non fuit quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum: quod, sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum. Nestoriani verò quia in sanctę Trinitatis nomine baptizãtur, sed eos Iudaicę perfidię similes, incarnationem vnigeniti nõ credentes, suæ hæreseos error obscurat, ad sanctam Ecclesiam catholicam venientes de veræ fidei firmitate & confessione dõcendi sunt: vt vnum eundémq; Dei & hominis filium, Deum Dominum nostrũ Iesum Christum credãt, ipsum existentem in diuinitate ante secula, & ipsum factũ hominem in fine seculorum: quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Verbum verò carnem dicimus factum, non immutando quod erat, sed suscipiendo quod nõ erat. Incarnationis enim suæ mysterio vnige-

De consec. dist.4.ca. Ab antiqua.

De consec. dist.4.ca. Hi verò.

† al.& alij tales.

Ioan.1.

nitus patris nostra auxit, sua non minuit. Vna itaque persona est verbum & caro, sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlum nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo. Qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis qui loquebatur in terra. Hinc Ioannes ait: Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis sensum. Qui nobis quem sensum dederit, illicò subiungit: Vt cognoscamus verum Deum. Quem hoc loco verum Deum insinuat, nisi patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente filio sentiat adiungit: Et simus in vero filio eius Iesu Christo. Ecce ait verum Deum patrem, verum eius filium Iesum Christum, Quem verum filium quid esse sentiat, apertiùs ostendit: Hic est inquit, verus Deus & vita æterna. Si igitur iuxta errorem Nestorij alius verbum, atque alius esset homo Iesus Christus, qui verus est homo, vtique verus Deus non esset & vita æterna. Sed vnigenitus filius verbum ante secula factus est homo. Hic est ergo verus Deus & vita æterna. Certè cùm hunc sancta Virgo cóceptura esset, & loquentem ad se Angelum audiret, ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi sicut dicis. Quæ cùm eum concepisset, & ad Helizabeth cognatam suam pergeret, ab eadem Helizabeth protinus audiuit: Vnde ego digna, vt mater Domini mei veniat ad me? Ecce eadem Virgo & ancilla Domini dicitur, & mater. Ancilla enim Domini, quia verbum ante secula vnigenitus æqualis est patri: Mater verò, quia in eius visceribus ex sancto Spiritus eiúsque carne factus est homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum vnigenitus Dei existens ante secula, ex eius vtero natus est homo, inuestigabili miraculo facta est ancilla hominis per diuinitatem, & mater Dei per carnem. Non autem prius in vtero Virginis caro concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem: sed mox vt verbum venit in vtero, mox verbum seruata proprię virtute naturæ factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per vterum Virginis vnigenitus filius Dei. Vnde & vnctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: Vnxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Vnctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti. Sed præ cósortibus vnctus est, quia omnes nos prius peccatores homines existimus, & postmodum per vnctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per sanctum Spiritum in vtero Virginis homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem Spiritu vnctus est, vbi conceptus. Nec antè conceptus, & postmodum vnctus est, sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à sancto Spiritu vngi fuit. Hanc ergo natiuitatis eius veritatem quicunque à peruerso errore Nestorij reuertuntur, coram sancta fraternitatis vestrę congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus sequacibus suis & reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque synodos quas vniuersalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant, & absque vlla dubitatione sanctitas vestra seruatis eis propriis ordinibus in suo cœtu recipiat: vt dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per veram sciétiam recta quæ tenere debeant, docetis, & per mansuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de propriis suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Et tantò vobis apud omnipotentem Deum æternæ gloriæ crescat retributio, quantò multos colligitis, qui vobiscum in Domino sine fine gloriantur. Sancta itaque Trinitas orantes pro nobis sua vos protectione custodiat, vobísque in amore suo dona adhuc multipliciora concedat.

Ioan. 3. / 1. Ioan. 5. / Ibidem. / Luca. 1. / Psalm. 44.

Gregorius Aregio episcopo Galliæ.

Candidum presbyterum commendat. Caput LXII.

Epistol. 62.

IN quanta apud nos memoria fraternitatis vestræ sit charitas, cordis vestri secretum requirite, & ex eo quem circa nos habet amorem colligetis. Et quoniam sincera in dilectione, nec vires absentia, nec locum habet obliuio, ita sibi sæpius imaginata fraternitatis vestræ præsentia mens nostra reficitur, ac si corporeis vos oculis coràm siti cernamus: quia nec abesse credendus est, qui per dilectionis vinculum animis inhæret. Quia ergo tanta in vobis sacerdotalis grauitatis ornamenta conspeximus, vt de vestro omnino instituto vel moribus lætaremur, multa animis nostris de sollicitudine vestra promittimus. Vnde quia sic ea quæ Dei sunt, agitis, sic in commissi vobis gregis custodia vigilatis, vt tamen ea quæ ex latere sunt, prudenti moderamine dispensetis, latorem vobis præsentium Candidum presbyterum communem filium commendamus, vt opem illi in quibus necesse fuerit, pro vtilitate pauperum impendatis: quatenus dum fraternitatis vestræ fuerit, sicut cófidimus, fultus auxilio, in eius vos consolatione nos inuenisse sentiat.

Gregorius Virgilio episcopo Arelaten.

Augustinum episcopum commendat. Caput LXIII.

Epistol. 63.

QVantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo quod plerunque solent charitatis causa inuitari, agnoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum, episcopum ad vos venire contigerit, ita illum dilectio vestra sicut decet affectuosè dulcitérq; suscipiat, vt & ipsum consolationis suæ bono refoueat, & alios qualiter fraterna charitas colenda sit doceat. Et quoniam sæpius euenit, vt hi qui longè sunt positi, prius ab aliis quæ sunt emendanda cognoscant, si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, vnà cum eo residentes subtili cuncta inuestigatione perquirite. Et ita vos in ea quæ Deum offendunt, & ad iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibete, vt aliorum emendationem & vindictam culpabilem feriat, & innocentem falsa opinio non affligat.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De Simoniaca hæresi eradicanda. Caput LXIIII.

Epistol. 64.

CVm scriptum sit: Iustitia eleuat gentem, miseros autem facit populos peccatum: tunc regnum stabiliri creditur, cùm culpa quæ cognoscitur, citiùs emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere sine afflictione cordis nimia non valemus, ita quosdam sacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuersari, vt & audire nobis opprobrium, & lamentabile sit referre. Ne ergo postquam huius nequitiæ hucusque se tetendit opinio, aliena prauitas, aut nostram animam, aut regnum vestrum peccati sui iaculo feriat, ardenter ad hæc debemus vlciscenda concurrere, ne paucorum facinus multorum possit esse perditio. Nam causa sunt ruinæ populi, sacerdotes mali. Quis enim pro populi se peccatis intercessor obiiciat, si sacerdos qui exorare debuerat, grauiora committat? Sed quoniam eos quorum est locus hæc insequi, nec sollicitudo ad requisitionem, nec zelus excitat ad vindictam: scripta ad nos vestra discurrant, vt personam si præcipitis cum vestræ authoritatis assensus transmittamus, quæ vnà cum aliis sacerdotibus hæc & subtiliter quærere, & secundum Deum debeat emendare. Nec enim sunt dissimulanda quæ dicimus: quia qui emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti cóstituit. Prouidete ergo animæ vestræ, prouidete nepotib⁹ quos cupitis regnare feliciter, prouidete prouinciis, & priusquam Creator noster manum suam ad feriendum excutiat, de correctione huius sceleris studiosissimè cogitate: ne tantò post modum acrius feriat, quantò modò diutius & cleméter expectat. Scitote autem, quia Deo nostro magnum sacrificium placationis offertis, si tanti labem facinoris de vestris citius finibus amputatis.

Gregorius Candido presbytero Galliæ.

Aurelium presbyterum commendat. Caput LXV.

Epistol. 65.

LAtor præsentium filius noster Aurelius presbyter à Galliarum partibus veniens petiit, vt sicubi in possessionibus beati Petri Apostolorum principis, oratorium aut locus qui presbytero vel abbate indiget, inueniri potuerit, ei debeat committi: quatenus & ipse subsidium vitæ præsentis inueniat, & nos inueniamur petitioni illius paruisse. Proinde dilectioni tuæ eum omnibus modis commendamus vt in quo vsus exegerit, tua dilectio concurrat, & scriptorum nostrorum illic solatium inueniat.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Hilario criminatore Ioannis non punito. Caput LXVI.

Epistol. 66.

CVm fortius punienda sint crimina quæ insontibus, & maximè sacris ordinibus ingeruntur, quàm sitis culpabiles omnes qui in causa Ioannis diaconi resedistis, attendite, vt Hilarium criminatorem ipsius nulla ex diffinitione vestra pœna veniens castigaret. Nec illud ad excusationem vestram credatis esse idoneum, quòd vobis quasi iudicare volentibus

lentibus, solus frater & coëpiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in vobis rectitudinis viguisset, facilius vni à multis rationabiliter suaderi, quàm multi ab vno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet vltione transire, suprascriptum fratrem Paschasium volumus admoneri, vt eundem Hilarium prius subdiaconatus quo indignus fungitur, priuet officio atq; verberibus publicè castigatū faciat in exilium deportari: vt vni' pœna multorum possit esse correctio. Cuius si fortè lenitatem diaconij sui adhuc opinio lacerata non commouet, & in hoc, quod nō credimus, torpēs extiterit, experientia tua hęc quæ diximus faciat, & de illius nobis neglectu renūtiet. Hortandus præterea idem frater ex nostro mandato est, vt se in omnibus vigilantem exhibeat, & Ecclesiæ suæ amplius disciplinam non negligat, ne & peccatum de his qui ei commissi sunt sustineat, & nos contra se vehementer stimulet, si in officij sui cura, quod non optamus, incautus vel lentus extiterit. Volumus autem vt memoratus frater noster Paschasius, & vicedominum sibi ordinet, & maiorem domus: quatenus possit vel hospitibus superuenientibus, vel causis quæ eueniunt, idoneus & paratus existere. Si verò & negligentem eum prospicis, & ea quæ diximus implere differentem, omnis clerus eius adhiberi debet, vt communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea quæ prædiximus valeant ordinari.

Dist. 89. ca. Volumus.

Gregorius Agapito abbati.

De monasterio Marciano, illius monasterio coniungendo. Cap. LXVII.

Epist. 67.

NE rebus venerabilibus vel quandolibet culturę desit officium, nostra debet sollicitè cura prospicere. Quia igitur monasterium quod in fundo Marciano prouinciæ Campaniæ situm est, ita hostilitate faciente à congregatione funditùs dicitur desolatum, vt ne vnus exinde monachus, qui aliquam illic sollicitudinem vel curam debeat adhibere, remanserit, tuo illud monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actiones, vtile prospeximus vniendum, vt res eius tenendi vel à detinentibus vendicandi libera tibi sit, & sine aliqua dubietate licentia. In quo etiam studij tui sit monachos deputare, qui illic tempore quo interuallū de hoste fuerit, & opus Dei celebrare, & decenter debeant deseruire. Nec aliqua illud præsumas excusatione negligere, quod ideo curæ tuæ, vt sollicitudinem illic debeat adhibere, committitur. Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, vt tamen iurisdictionem illic non episcopus Surrentinarum, in cuius ciuitate monasterium tuum est, sed Nucerinus cuius est diœcesis habeat. Nam sic huius loci ordinationem disponimus, vt tamen iura sua singulis episcopis inuiolata seruemus.

Gregorius Mariniano abbati.

De Ecclesia sancti Georgij restauranda. Cap. LXVIII.

Epist. 68.

QVia Ecclesiam sancti Georgij positam in loco qui ad sedem dicitur, minorem quàm oportet diligentiam habere cognouimus: vtile esse prospeximus, quoniam monasterium tuum eidem Ecclesiæ noscitur esse coniunctum, eius tibi curam committere, hortantes vt & sollicitudinem illic congruam studeas adhibere, & psalmodiæ officium solenniter exhiberi facias. Et quia Ecclesiam ipsam reparatione certum est indigere, volumus vt quicquid illuc accedere potuerit, ipse accipere, atque in eius reparationem, vt præuideris, debeas erogare. Hanc verò sollicitudinis curam, quam tibi huius pagina præcepti mandauimus, tam te quàm etiam successores tuos qui monasterij regimen Deo authore susceperint, exhibere, & quæ constituimus per omnia, volumus obseruare.

Gregorius Eusebio episcopo Thessaliæ.

De peruersitate Andreæ monachi. Cap. LXIX.

Epist. 69.

LAtor præsentium Theodorus Ecclesiæ vestræ lector ad sanctorum Apostolorum limina veniens, dum omnes vt homo quippe nouus, haberet incognitos, Andreæ monacho qui ad sanctū Paulum inclusus fuerat, res & chartas quas detulit, vt reuera olim noto, innocenter deposuit, credens quidem, quia mens ipsius, sicut & nos antè habueramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille prauitatis est inuentus, vt si eius stultitiæ sub inclusionis specie paulo adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiæ suæ falsitate deciperet, & quocunque potuisset, non leuia scandala generaret. Nam in inter alia quæ idem Andreas cogitauit pessimè, & fecit, eam quoque quam ad nos misistis, dum apud ipsum à pręfato lectore esset deposita, ita falsauit epistolam, vt quicunque eam legeret, vos nec catholica, nec recta sapere euidenter argueret. Ex qua te contingit, vt dum veritatem studiosè quæreremus, eius quæ latebat iniquitas vulgaretur. Et tanta in eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocunque laico crederentur. Et quia inter diuersa mala aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine titulauit, & suspecti sumus ne eos alicubi transmiserit: fraternitas vestra sollicitudinem gerat, & si quid tale repererit, eos & rescindi, & omnino faciat aboleri: vt quod imperitus literarum, & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non possit inficere. Nam nos nec Græcum nouimus, nec aliquod opus aliquando Græcè conscripsimus. Alia verò mala ipsius, vel quid de eo à nobis in consilio statutum sit, antedicti portitoris, quem fraternitati vestræ commendamus in omnibus, quia pręsens inuentus est, relatione cognoscite. Hortamur præterea atque admonemus, vt communem filium Lucam presbyterum de quo populus, quantum dicitur, non modica suspicione mordetur, publice de se satisfacere, & fidem suam moneas confiteri, atque sanctas synodos quas Apostolica veneratur Ecclesia, se suscipere, & sequi modis omnibus fateatur, atque inter alia Nestorium & Seuerum ac sequaces eorum specialiter anathematizando condemnet: vt hac satisfactione in filiorum vestrorum cordibus nullum per illius occasionem contra vos possit scandalum remanere. Quod si fortè, quod non credimus, facere hoc aliqua excusatione distulerit, nihil vobis cum illo commune sit, sed à familiaritate atque communione segregandus est. Nam sicut antè iam scripsimus, melius est de ouili dominico morbosum ouem eiicere, quàm vnius vitio sanas amittere. Hæc igitur frater charissime diligenter attende, & ita stude, vt & filios vestros vnitos ac deuotos, sicut decet, habere possis, & hac de causa denuò ad nos querela nō redeat. Latorē verò præsentiū, vt pręfati sumus, in omnibus cōmendamus: qui quoniā à malo monacho prius innocenter deceptus est, & postmodū in coniunctione eius fortiter perstitit, laboris sui retributione hic apud vestrā fraternitatē inueniat, quanuis quia in æterna ei patria compēsetur, certus existo. Si autē rursus ad orationē huc ad sanctos Apostolos venire voluerit, eum fraternitas vestra sine aliqua mora transmittat.

Gregorius Aurelio ex Francis.

De morte fratris eius. Caput LXX.

Epist. 70.

AVdito dulcissimi filij mei fratris vestri transitu, quo sim mœrore perculsus, epistolaris non valet explere locutio. Sed omnipotentem Deum rogo, vt suæ vos gratiæ aspiratione consoletur: vósque & à malignis spiritibus, & à peruersis hominibus cœlesti protectione custodiat. Nam si quos post illius obitum tumultus quorumdam aduersantiū sustinetis, nolite mirari. Si vos frui bonis in terra vestra, id est in terra viuentium, quæritis, mala hominum in terra aliena portare debetis. Peregrinatio quippe est vita præsens: & qui suspirat ad patriam, ei tormentum est peregrinationis locus, etiamsi blandus esse videatur. Vobis autem qui patriam quæritis inter suspiria quæ habetis, etiam gemitus audio humanæ oppressionis exurgere. Quod mira omnipotentis Dei dispensatione agitur, vt dum veritas per amorem vocat, mundus præsens à seipso animum vestrum per tribulationes quas ingerit, repellat: tantóque facilius ab amore huius seculi mens exeat, quantò & impellitur dum vocatur. Itaque quod cœpistis, hospitalitatis curam impēdite. In oratione & lachrymis instātissimè laborate. Eleemosynis, quas semper amastis, iam nunc largius atque vberius operam date, vt tantò pòst in retributione crescat vobis fructus operis, quantò hîc excreuerit studium laboris.

Gregorius Mellito abbati.

Dat mandata Augustino episcopo porrigenda. Caput LXXI.

Episto.71.

POst discessum congregationis nostræ quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit. Cùm verò vos Deus omnipotens ad reuerendissimum virum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei quòd diu mecum de causa Anglorum cogitans tractaui, videlicet quia fana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiæ ponantur: quia si fana eadem bene constructa sunt, necesse est vt à cultu dæmonum in obsequium veri Dei debeant commodari: vt dum gens ipsa eadem fana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & Deum verum cognoscens, ac adorans, ad loca quæ consueuit, familiariùs concurrat. Et qui boues solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solennitas immutari: vt die dedicationis vel natalicio sanctorum martyrum quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuiis solennitatem celebrent. Nec diabolo iam animalia immolent, sed ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant: vt dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur, ad interiora gaudia consentire faciliùs valeant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere impossibile esse non dubium est: quia is qui locum summum ascendere nititur, gradibus vel passibus non autem saltibus eleuatur. Sic Israëlitico populo in Aegypto Dominus ipse quidē innotuit: sed tamen ei sacrificiorum vsus, quos diabolo solebant exhibere, in cultu proprio reseruauit, vt eis in sacrificio suo animalia immolare præciperet: quatenus commutantes aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: vt etsi ipsa essent animalia quæ offerre consueuerant, veruntamen Deo hæc & non idolis immolarent, iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, vt ipse in præsenti illic positus perpendat qualiter omnia debeat dispensare.

Festa paganorum qualiter sensim in Christianismum cōmutari debeant.

Gregorius Claudio abbati.

Præcipit vt Romam quantocyus veniat.

Caput LXXII.

Epistol.72.

VEniente viro reuerendissimo Seuero episcopo, tuam quoque dilectionem credidi ad beati Petri Apostolorum principis limina pariter venire: quia & ita mihi fuerat nuntiatum, & valde ex eodem nuntio lætabar. Sed credo te occupationibus monasterij præpeditum, & idcirco ad me minimè venisse. Epistolas verò quas dilectio tua ante hoc tempus transmiserat accipiens, sicut voluisti, secretò relegi. Sed de tribus personis de quibus scripseras, nihil vidi esse possibile: de ea maximè persona quæ hîc apud me fuit, non suspicor posse aliquid tale vtiliter fieri, quæ aut naturæ simplicitate, aut negligentia torpere mihi visa est. Et ideo dilectio tua si quid valet illic requirat, & sollicitè disponat, atque ad me veniat. Si verò venire non valet, vel post aliquantum temporis venire debet; vt vsq; ad quinque vel sex menses, si vita comes fuerit, mecum faciat, & postea ad propria reuertatur. Omnipotentis Dei gratia ab omni te aduersitate custodiat.

Gregorius Petro episcopo Hydruntino.

De reliquijs sancti Leucij.

Caput LXXIII.

Epistola.73.

OPportunus abbas monasterij sancti Leucij, quod in quinto Romanæ vrbis miliario situm est, sanctuaria eiusdem martyris quæ de Ecclesia nominis ipsius dicata, vt astruit, furto ablata sunt, sibi denuò postulat debere concedi, vt in loco eodem recondantur. Et ideo frater charissime, quia eiusdem beatissimi martyris corpus in Brundusij Ecclesia, cui visitationis impendis officium, esse dignoscitur, præfati viri desideriis ex nostra te præceptione conuenit obedire, vt in deuotione quam postulat, sortiatur effectum.

E

Gregorius Bonifacio defensori Corsicæ.

De Aleria atque Adiacio ciuitatibus sine episcopis.

Caput LXXIIII.

Epistol.74.

EXperientia tua non sine culpa est, quòd Aleriam atque Adiacium ciuitates Corsicæ diu sine episcopis esse cognoscens, clerum & populum earum ad eligendum sibi sacerdotem distulerit commonere. Quæ quoniam sine proprio amplius non debent esse rectore, præsenti authoritate suscepta, clerum & populum singularum ciuitatum hortari festina, vt inter se dissentire non debeant: sed vno sibi consensu, vnaquæque ciuitas consecrandum eligat sacerdotem. Et facto decreto ad nos is qui fuerit electus, adueniat. Si autem in vno consentire noluerint, sed in duorum se electione diuiserint, similiter decretis ex more ad nos factis adueniant, vt requirentes de vita, actu & moribus eorum, is qui vtilior visus fuerit, ordinetur. Quia verò multi illic pauperes opprimi ac pati præiudicium perhibentur: experientia tua sollicitudinem gerat, & grauari eos contra iustitiam non permittat, sed ita studeat, vt nec agentes contra rationem impediri, nec hic contra quos agitur, iniustè valeant dispendium sustinere. Præterea peruenit ad nos, quòd quidam clericorum te illic posito à laicis teneantur. Quod si ita est, tuæ hoc culpæ noueris reputari: quia hoc fieri si homo esses, non habuit. Et ideo de cætero sollicitudinem te habere necesse est, vt hoc fieri non permittas: sed si quis contra clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat. Qui si fortè suspectus fuerit, executor vel ab ipso: aut si & hoc actor refugerit, à tua est experientia deputatus, qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ita vel tua vel episcopi sollicitudine, seruata lege, modis omnibus compleatur, vt non sit vnde se possint litigiis fatigare.

F

Gregorius Barbaræ & Antoniæ.

De eo quòd eas commendauerit Ioanni episcopo, & Romano defensori. Et de xenio ab eis sibi transmisso.

Caput LXXV.

G

Epistol.75.

SVsceptis epistolis vestris, omnimodo cognita vestra sospitate lætatus sum, atque omnipotentem Deum deprecor, quòd vos & à malignis spiritibus in cogitatione, & à peruersis hominibus atque ab omni contrarietate sua protectione custodiat: sicque vos cum timoris sui gratia dignis coniunctionibus ordinet, vt omnes nos in vestra ordinatione lætificet. Vos autem dulcissimæ filiæ in eius adiutorio spem vestram ponite, & sub vmbra defensionis illius semper, & orando, & bene agendo malorum hominum insidias declinate. Quæcunque enim humana solatia vel aduersitates fuerint, nulla sunt, nisi aut eius gratia protegat, aut eius offensa perturbet. In nullo igitur hominum spem ponatis, sed totam mentem in fiducia Dei patris omnipotentis adstringite. Nobis ergo dormientibus, ille vos protegat, de quo scriptum est: Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israël. Quia autem ad beati Petri Apostolorum principis limina festinare vos dicitis, opto vos nimis, & æstuantis animi desiderio expecto, vt dignis meritis iunctas vos in eius Ecclesia videam: quatenus & vos de me solamen aliquantulum, & ego de vestri præsentia non paruam lætitiam acquiram. Viro autem reuerendissimo fratri meo episcopo Ioanni, & Romano defensori causas vestras studui commendare: vt quæ cœperunt, Deo authore debeant perficere. Xenium autem vestrum duas racanas, quas de labore vestro esse mandastis, libenter accepi. Sed tamen cognoscite, quia non mihi mandatum credidi. Nam vos de labore alieno laudem quæritis, quia fortasse adhuc ad fusum manum nunquam misistis. Nec tamen me res ista contristat, quia opto vt sanctam scripturam legere ametis: vt quandiu vos omnipotens Deus, viris coniunxerit, sciatis qualiter viuere, & domum vestram quomodo disponere debeatis.

Psal.120.

H

Finiunt Epistolæ Indictionis quartæ.

LIBER

LIBER DECIMVS.

Incipiunt epistolæ indictionis quintæ ex Registro beati Gregorij papæ.

Gregorius episcopus seruus seruorum Dei, Dominico Carthagin.

De exhortatione pastorali. *Caput I.*

Epistola 1.

QVàm copiosa cordis vestri sit charitas lingua
interprete demonstrantis, dum sic eius suaui-
tate epistolarum vestrarum verba conditis,
vt dulce & iucundum sit omne quod scribi-
tis. Vnde fit, vt fraternitatem vestram quam
corpore non possumus, dilectionis brachiis
amplectamur. Nã quod animis cũ cordibus longitudo negat
itineris, præstat officium charitatis. Et quoniam sicut aman-
tissimorum fratrum sanitate reficimur, ita ægritudine con-
tristamur: omnipotenti Deo gratias agimus, qui mœsticiam
nostram nuntio consolatus est prosperorum. Qui audien-
tes vos infirmitatem grauissimam incurrisse, priusquam scri-
pta vestra suscepissemus, maiori tristitia tenebatur. Sed quã-
do de periculo mortis eripimur, ad quid frater charissime re-
seruemur, incertum est. Induciarum ergo tempus ad vtili-
tatem animæ conuertamus: & posituri venturo iudici ratio-
nes, causam nostram apud eum lachrymis & operibus munia
mus. vt securitatem de his quæ gessimus, accipere mereamur.
Nam & in causis secularibus ad hoc frequẽter benignus con-
cedit iudex inducias, vt qui antè paratus non fuerat, postmo-
dum paratus ad iudiciũ veniat. Et quale est, si quod in terre-
nis iudiciis custodimus, pro salute animę negligam⁹? Et ideo
quia iuxta Ioannis apostoli vocem, nullus sine peccato est, co
gitationum illecebras, linguę incontinentiã, delictorum ope-
ra ad memoriam reuocem⁹, & dum licet, magno pulsatu ini-
quitatum nostrarũ maculas deleamus: vt iustus & pius Re-
demptor noster, nõ iuxta merita nostra vindictam exerceat,
sed secundum misericordiam suam flectatur ad veniam. Et
quia officium nostrum sua solum flere non sufficit, nisi & de
alienis sollicitudinem gesserit, curam in comissi gregis custo-
dia studiosius impendamus: & suadendo, hortando, terrẽdo,
prædicando, inquantum superna clementia vires donat offi-
ciũ implere opere festinemus, vt desideratũ Creatore nostro
largiente, præmium expectemus. Sed quia boni aliquid ope-
rari sine diuino auxilio non valemus, iunctis omnipotentem
Deum dilectissime frater precibus exoremus, vt in mandato-
rum suorum viam cum commisso grege gratia sua duce nos
dirigat, atque ipse nobis & intelligere & agere quæ sibi placi-
ta sunt, concedat, qui misericordiæ suæ dono nomen nos vo-
luit habere pastorum. Præterea ex transmissione vestræ san-
ctitatis, beati Agilegi martyris benedictionẽ ea charitate qua
nobis est à vobis transmissa percepimus.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Matthæo viro clarißimo. *Caput II.*

Epist. 2.

QVoties digna consideratione, sustentationis causa ali-
qua merentibus conceduntur, & Deum lætificant, &
ipsum ditant sine dubio largientem. Ideo experien-
tiæ tuæ hac authotitate præcipimus, quatenus Matthæo viro
clarissimo scolastico duodecim solidos dare nõ differas, quos
tuis scito rationibus proculdubio imputandos. Ita ergo cum
gratiarum actione iussionem nostram festina implere, vt nul-
la accipientem possit fatigare dilatio.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De puero quodam de transmarinis educto. *Caput III.*

Epist. 3.

LAtor præsentium Gallus nauclerus oblata nobis petitio-
ne noscitur intimasse, asserens, puerum se quendam de
Siciliæ partibus venientem orationis gratia ad Campaniæ
partes perduxisse, qui in Messenati portu coniungens illic
in monasterio conuersationis causa sese retinuit. Quem cùm
hic de conditione sua pro sui periculo diligenter inquirerem
quantum astruit, iurisiurandi interueniente vinculo, liberum
se nullíque cõditioni obnoxium publica voce professus est.
Pro quo ab actionariis publicis se remeantem queritur esse
constrictum, impetentibus cur seruum iuris publici furtim de
illis partibus auferte præsumpserit. Qui pòst illata sibi damna
captionis, se quoque ostendit obstrictum, vt eundem puerũ
ad partes illás, quib⁹ valeret viribus, reuocaret. Vnde pietatis
causa per moti, hoc experientia tua nos decreuisse cognoscat
vt ad Panormitanas partes vbi res agitur, ipsum mancipium,
licet iam monachi habitum sumpserit, debeat reuocare, éum-
que Fantino defensori nostro contradere: vt ipse quid de eo
fieri debeat, secundum præceptionis nostræ seriem, cui⁹ & te
quoq; textus poterit informare, subtiliter exequatur. A lato-
re ergò præsentium experientiam tuam volumus fideiussio-
nem accipere, qui mancipium ipsum in sua à te manu susci-
piés, illic tibi in Neapolitana ciuitate pro eo scriptis euidẽter
spondeat, quòd illum Fantino defensori nostro sine aliqua
excusatione contradat: vt hac præueniente cautela, & pre-
cator liber à cautionis suæ reddatur vinculo, & causa man-
cipij, sicut constituimus, auxiliante Domino disponatur.

Gregorius Fantino defensori.

De causa Maurentij Magistri miltum. *Caput IIII.*

Epist. 4.

GLoriosissimus filius noster Maurentinus magister mili-
tum, causam se de Massa Getina contra Panormitanam
Ecclesiam habere queritur, & ad hoc latorem præsentium
facto mandato transmisit, quòd debeat sine excusatione ali-
qua terminari. Ideóque experientia tua reuerendissimum
fratrem, & coëpiscopum Victorem nostrum, seruato honore
commoneat, vt aut pacificè causam ipsam sine dilatione stu-
deat terminare: aut certè si vtilius sibi esse crediderit eã iudi-
cio diffiniri, omni mora cessante vice sua personam legaliter
instituat, quæ de eadem massa apud gloriosissimum filiũ no-
strum dominum Patricium, & experiẽtiam tuam debeat sub-
ire iudiciũ, vt causa possit, cognita veritate, distingui: aut cer-
tè alios sibi, si partes voluerint, te imminente eligat cognito-
res. Et quicquid mediis sacrosanctis Euangeliis ab eis fuerit
statutum, ita lege seruata tua volumus ad effectum executio-
ne perduci, vt nihil inter partes remaneat, vnde post hæc re-
diuiuo possint litigio fatigari.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

Homines Maurentij commendat. *Caput V.*

Epist. 5.

POstquam gloriosissimo filio nostro Maurentio hoc apud
vos solum potest sufficere, quòd eum nostrum esse pro-
prium non nescitis, qualiter ei à vobis sit cõcurrendum, scri-
bere non debemus. Sed ne data occasione, fraternitatem
vestram in causa ipsius prætermittere videamur, latores præ-
sentium commendantes hortamur, vt quia eos pro percipi-
endo precario suo illuc noscitur transmisisse, vestra ope in
omnibus fulciatur. Cui, vt melius præstare possitis, quia vos
in multis esse nõ est dubium occupatos, Mennam notarium
qui bene nouit esse sollicitus deputate, vt ipse eos vestro no-
mine, in cũctis vbi necesse fuerit, studeat adiuuare quia quid
agere debeant, dato sibi capitulari, vt perhibent, sunt instru-
cti. Cúmque ego sanctitatem vestram sua in pręsenti relatio-
ne informauerim: ita vos in eius causis impendite, vt sicut &
nos de fraternitate vestra certi sumus, & ille omnino confi-
dit, vobis suffragantibus vtilitas ipsius, Deo adiutore, salu-
briter peragatur.

Gregorius Theodorico curatori.

Maurentium magistrum militum commendat. *Caput VI.*

Epist. 6.

QVia sic de gloria vestra, sicut de charissimo reuera filio
omnino pręsumimus, certi de vobis eos qui nostri sunt,
commendamus. Ob quam rem paterno salutantes
affectu, quæsumus vt præsentium portitoribus, quos glorio-
sissimus Maurentinus magister militumad precariũ suum ac-
cipiendum transmisit, vestram tuitionem impartire dignemi-
ni: quatenus vobis patrocinantibus, nec moram illic contra
rationem, nec laborem debeant sustinere: sed quicqnid præ-
dicto viro gloriosissimo competit, glorię vestræ opitulatio-
ne sine difficultate percipiat, vt & ipse nostris amplius sit de-
uotus obsequiis, & nos pro eo referre gratias, sicut dignum
est, valeamus.

Gregorius Sauinellæ.

De eleemosyna sæpius facienda. *Caput VII.*

Epist. 7.

SAtis me gloriosa filia operationis tuæ audita bona lætifi-
cant, quòd illa agere perhiberis, per quæ dum egentibus

misericorditer subuenis, ipsa misericordiam cõsequaris, & alios temporaliter nutriẽdo, bonis in æternum cœlestibus satieris. Et ideo quia fidelis est cui credis, secura commoda, ea quæ tribuis, vt in die retributionis recipias quod impendis. Ait nanque egregius prædicator: Scio cui credidi, & certus sum, quia potẽs est seruare depositum meum in illum diem. Ecce gloriosa filia quanta sit bonorum operum certitudo considera, & larga sit manu in opere, vt fiat vobis quod scriptum est: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Quisquis igitur copiosum in cœlis fructum habere desiderat, seminare dum tempus est, non omittat, vt manipulos in die messis cum lætitia colligat. Nam qui seminant in lachrymis, in exultatione ac gaudio metent. Sed qualis messis ex huiusmodi semente futura sit, dicat Apostolus: Qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu & metet vitam æternam. Ne verò nos inopia egestatis inueniat, hãc nobis messem-sationem multiplici præparemus: & quantò vberius satiari cupimus, tantò ei à quo totum accepimus, largius conseramus. Nam ipse de se Dominus ait: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui & non dedistis mihi bibere: hospes fui, & non collegistis me: nudus fui, & nõ operuistis me, &c. Atque in conclusione subiungitur: Amen dico vobis quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Hoc igitur studiosius agite, & hoc agentes in terra vobis retribui nil quæratis, quia superna desiderantibus temporalia nulla sunt. Sed ibi desideria figet, vbi quicquid retribuitur, finem non suscipit. Bonum ergo facientes non deficiatis, vt illic vobis thesauros thesaurizare possitis, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Præterea gloriam vestram paterno salutantes affectu, indicamus per latorem præsentium Hilarium chartulariũ nostrum, clauem nos à sacratissimo corpore beati Petri Apostolorum principis trãsmisisse, in qua de cathenis quoq; ipsius benedictio continetur. Quæ collo vestro suspensa, hoc vobis eo intercedente gratia absolutionis fiat, quod illi fuit causa martyrij. Omnipotens Deus in suo vos timore custodiat, atque sic cor vestrum ad bonam semper operationem accendat: vt & hîc vobis suam gratiam tribuat, & ad gaudia vos postmodum æterna perducat.

2.Timo.1. *Eccli.29.* *Psalm.125.* *Gala.6.* *Matth.25.*

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

De Donadeo diacono iniustè damnato. Caput VIII.

Epistola.8.

QVàm grauis & auditu ipso intolerabilis Donadei latoris præsentium qui se asserit fuisse diaconum sit querela, ab eo data petitio, quæ tenetur in subditis, fraternitati vestræ faciet manifestum. Sed quia peruenit ad nos, quòd pro corporali peccato fuisset depositus, dilectio vestra subtili hoc inquisitione perquirat: & si ita est, in pœnitẽtiam retrudendus est, vt commissi flagitij vinculum lachrymis possit absoluere. Si verò insons ab huius perpetratione clarucrit: vnà cum primate concilij vel aliis fratribus, coëpiscopísque nostris omnia quæ petitio eius continet, diligenti vobis examinatione quærenda sunt. Et si querela eius veritate fulcitur, & in episcopo eius Victore, qui contra Deum & sacerdotale propositum tantum commitere nephas non metuit, canonici rigoris ita districtio teneatur, vt ex diffinitione vestra quàm sit iniquum quod facit intelligat, & hic suo ordini reformetur: quia satis peruersum & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, vt frustra pro quorundam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa vel facinus ab officij quo fungitur gradu non deiicit.

Gregorius Castorio notario.

De monasterio Marci, Marcellini, & Feliculæ. Caput IX.

Epistola. 9.

EXperientiæ tuæ in præsenti nos recolis præcepisse, vt de possessione quæ monasterio sanctorum Marci, Marcellini, & Feliculæ, quod Rauennæ situm est, largitatis titulo dicitur esse concessa, quia causam beue nosti, debuisses quod iustum est facere. Pro qua re hac te iterum præceptione duximus commonendum, vt in re ipsa vigilãs debeas esse atq; sollicitus. Et si manifestè donatum esse cognoueris, & nihil est quod à partibus nostræ obiici possit Ecclesiæ, impedimentum aliquod monasterio ad tenendum ipsam possessionem non facias. Si verò, quia prout diximus, causa est tibi cognita, bene habes quod iustè possit pro Ecclesiæ partibus allegari: electorum te cum parte altera necesse est subire iudicium, vt & veritas cognosci, & quod æquitatis ordo suaserit, valeat diffiniri.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Adeodato, & constructione Basilicæ. Caput X.

Epistol.10.

INdicauit nobis Adeodatus præsentium lator ante multos annos in solo se iuris Ecclesiæ nostræ hac conditione ædificium posuisse, vt duos solidos annis singulis Ecclesiasticæ rationi persolueret, & post eius obitum solum ipsum cum imposito ædificio ad ius Ecclesiæ sine dubitatione aliqua remaneret. Sed quia asserit se in tantam pauperiem peruenisse, vt eosdem duos solidos, sicut promiserat, singulis non possit annis impendere, & ob hoc vnum sibi petiit relaxari, experientia tua curet addiscere. Et si pauper ita, vt asserit, manifestè est: nostra præstatione partem mediam relaxatam volumus, vt annis singulis non amplius quàm vnum solidum exoluat: quia & ætatis senium, & pauperies eius indicat, vt onus quod petit, debeat relaxari. Ita ergo hoc seruari studij tui sit, vt tamen proprietatem soli atq; imposita ædificia post obitũ ipsius, Ecclesiæ sollicitudine & vigilãti cura cõserues.

Gregorius Fantino defensori.

De xenodochio construendo. Caput XI.

Epistola.11.

EA quæ facienda mandat piæ voluntatis intentio, vt ad effectum valeant peruenire, cura debeat sacerdotalis existere. Proinde experientiæ tuæ præcipimus, vt hæredibus Isidori illustris memoriæ viri, assiduè & fortius debeat imminere, vt xenodochium quod author eorum per vltimæ voluntatis arbitrium in Panormitana fieri ciuitate constituit, sine aliqua difficultate secundum ea quæ sunt disposita implere festinent: ne si amplius hoc adhuc negligendum putauerint, tam nostri quam Dei iram de legibus ventẽte, quam huiusmodi dispositionem implere differentes merentur, incurrant. Si verò deputata in eorum xenodochio quod fiendum est, quantitas videtur fortè non posse sufficere, locum in quo xenodochium ipsum fuerat constituendum, vel quicquid ibi relictum est, xenodochio sancti Theodori, quod in prædicta ciuitate à Petro quondam constitutum est, applicetur: quatenus & hæredes à sollicitudine vel labore constituendi xenodochij valeant exui, & voluntas defuncti salubriter sumat effectum: dum etsi in loco alio, ipsi tamen rei quicquid à testatore deputatum est, erogetur. Ita ergo experientia tua sollicitudinem gerat, vt vnum è duobus sine aliqua debeat fieri tarditate.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano.

Mandat oratorium consecrare. Caput XII.

Epistola.12.

ANio comes castri Apertiensis, Firmensis territorij, petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, suprascripto oratorium se sumptu proprio pro sua deuotione fundasse, quod in honorem beati Petri Apostolorum principis desiderat consecrari. Et ideo frater charissime, si in tuæ diœceseos, in qua visitationis impendis officium, memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitus donatione legitima, id est fundos cãpulos cum conduma vna, boues domitos parium vnum, vaccas duas, argenti libras quatuor, lectum stratum vnum, in peculio capita quindecim, armenti capita duo, ferramenta numero quinque, præsentes liberos à tributis fiscalibus solidos sex, gestisque municipalibus alligata, prædictum oratorium solenniter consecrabis. Presbyterum quoque te illic constituere volumus cardinalem: vt quoties præfatus conditor fieri sibi Missas fortasse voluerit, vel fidelium concursus exegerit, nihil sit quod ad Missarum sacra exhibenda solennia valeat impedire: sanctuario verò suscepta cum reuerentia collocabis.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano.

De Aprutina ciuitate diu pastore viduata. Caput XIII.

Epistola.13. *Part.1. dist.61. c. Bene.*

BEne nouit fraternitas vestra, quàm longo sit tempore Aprutium ciuitas pastorali sollicitudine destituta. Vbi quæsiuimus diu quis ordinari debuisset, & nequaquam potuimus inuenire. Sed quia Opportunus mihi in moribus suis, in psalmodiæ studio, in amore orationis valde laudatus religiosam vitam omnimodo agere dicitur: hunc volumus, vt, fraternitas

fraternitas vestra ad se faciat venire, & de anima sua admoneat, quatenus in bonis studiis crescat. Et si nulla ei crimina quæ per legis sacræ regulam morte mulctanda sunt, obuiant: tunc hortandus est, vt vel monachus, vel à vobis subdiaconus fiat. Et post aliquantum temporis si Deo placuerit, ipse ad pastoralem curam debeat promoueri. Si qua verò grauia obuiant, multo magis admonẽdus est, vt seculum relinquat, & hæc perfectius defleat. Peto autem vt pro me orare debeas, quia cum tribulationibus cordis fatigor nimis doloribus corporis.

Gregorius Opportuno de Aprutio.

Contristari non debere de admonitione sua. Cap. XIIII. Epist. 14.

PEruenit ad me, quia ex eo tempore quo dilectionem tuam verbis asperis propter quædam quæ mihi iure displicuerãt, contristaui, magna sibi sit oborta tristitia, atque cõtinuus animi mœror. Vnde te dilectissime fili volo cognoscere: quia ego illa verba non asperitate cordis, sed amore tuę animæ sum locutus. Tu itaque ad omnipotentem Deum tota mente conuertere, quantum sit fugitiua vita præsens considera, æterna præmia lucrari festina, inquantum virtus sufficit, castiga carnem, quę quando in voluptatibus vixit, animã mortificauit. Benignitatem tuam proximis exhibe, psalmodiæ & lachrymis horas vitæ frequentius impende, illata mala à proximis æquanimiter tolera. Si cõtra veritatem iniuriã pertuleris, lucrum puta: vt hæc agens, per temporalia quę despiciendo pateris, ad cœlestia regna pertingas. Omnipotens autem Deus, & cor, & corpus tuum cœlestis gratiæ salute perfundat, vt de eius spiritu, & recta interius sentire, & recta exterius sufficias agere.

Gregorius Fantino defensori.

De morte Primogeniti notarij. Caput. XV. Epist. 15.

COgnoscat experientia tua Primogenitum notarium nostrum de hac pro peccatis luce transisse. Et quoniã sanctam Romanam, cui authore Deo deseruimus, Ecclesiam, & coniugem suam, quæ se tuitioni Ecclesiasticæ postea commendauit, hæredes, necnon & filium fratris sui, in vnam vnciam hæredem idem noscitur reliquisse: ea propter statim vt hoc præceptum susceperis, antequam eum quisquam obiisse cognoscat, & in substãtia illius aliquid fraudis committat, ad locum in quo res eius sunt recondite, sine mora curabis accedere, & cum omni sollicitudine ac diligẽtia studij tui sit præsente Consentio puero, qui rerum ipsarum custos esse asseritur, adhibitis testibus solẽniter ac subtiliter facere, vt res in loco tutissimo, vt vtile præuideris collocentur: quatenus apto tempore huc cum eodem puero, Deo auxilante, valeant transmitti. Sed & cætera in quibuslibet rebus siue corporalibus quæ de substantia ipsius esse didiceris, cum omni strenuitate in vnum congregare, & constituere festina, vt nihil de eius possit qualibet occasione deperire substantia. Hæc igitur omnia ita sollicita & subtili stude cura peragere, vt te illic posito ne dispendium in rebus ipsis eueniat, & cuiuslibet fraudis sub qualibet occasione sine exquisitione loc⁹ aliquis patere non valeat. Summa verò redituum eius quæ sit, nobis pariter tuis scriptis indicare festina.

Gregorius Romano defensori.

De rationibus Bonifacij Numerarij. Caput XVI. Epist. 16.

EXperientiam tuam non latet in rationibus, quòd Bonifacij Numerarij nostri suorum aliquid apud te interesse audiuimus: propter quod partem aliquam substantiæ suæ Xenodochio quod ad beatum Petrum Apostolorum principem constitutum est, dereliquit, & suam nobis coniugẽ commendauit. Et ideo quia Laurentius vir clarissimus præsentiũ portitor pro rationibus ipsis, id est, nonę ac decimę indictionis faciẽdis transmissus est: huius tibi præceptionis serie iniungimus, vt ei hac in causa quocunque necesse fuerit prębere solatia, atq; eum æquitate seruata iuuare festines: quatenus dum te sollicito rationes ipsę salubriter fuerint terminatæ, & pauperum fiat vtilitas, & mulieris quæ commendata est quies procuretur atque securitas. Quia verò nosti quemadmodum causę, & maximè tales agãtur, si forsitan videris, quia rationes ipsę finiri sine dispendio non possunt, ad gloriosissimum Leontiũ vnà cum reuerendissimo fratre, & coëpiscopo nostro Ioãne te ire necesse est, & communi cum eo consilio agere, & ad quantum potueris loqui ei promittere quicquid vel ipsi, vel diuersis dandum suffragatoribus fuerit, dum modo per partes non eat, sed celerius finem accipiat. Illud autem prę omnibus tractare vos cõuenit, vtrum cum prædicto gloriosissimo viro antequam rationes incipiantur, aut certè loqui propterea debeatis: ne fortè causa in examinatione missa, nobis postea ad decidendum difficultatem adducat. Sed quia melius in præsenti quid oporteat, poteris aduertere, quod vtilius visum fuerit, agite. In hac tamen promissione sollicitos vos esse necesse est, vt omnia inibi comprehẽsa pro totius causæ decisione plura solidis nullo modo promittantur: indicantes ei, si causa exegerit, quia pauper omnino defunctus est. Quod vt ita esse cognoscat, exemplar rerum inuentarum de substantia ipsius præuidimus dirigẽdum. Quod si fortè apud prędictã solidorum quantitatem consentire noluerit: eligimus potius hoc quod peruenit ad xenodochium reddere, quàm inanem inuidiam sustinere. Si verò consenserit, studiosè agendum est, vt exinde securitas remittatur: quatenus post datam securitatem & decisionem causa recidiua exinde alterius nullo modo valeat quęstionis suscitari. Quod autem dederis, tuis rationibus imputamus.

Gregorius Azimarcho Scriboni.

De rationibus Bonifacij Caput XVII. Epist. 17.

MAgnitudinem vestram quo tempore hîc in Romana vrbe fuit, cognouisse recolimus Bonifacium quondam numerarium condito testamento partem aliquam hæreditatis suæ Xenodochio quod ad sanctum Petrum Apostolorum principem situm est, reliquisse. Et quoniam gerere nos sollicitudinem diximus, vt ad gloriosum filium nostrum Leontium persona pro exponẽdis ratiociniis ipsius mitteretur, curam, vt compleri debuisset, habuimus. Idcirco quia Laurentius vir clarissimus præsentium portitor ad hoc illuc noscitur esse transmissus, magnitudinem vestram paterna dilectione salutantes, petimus, vt ei hac in causa concurrere, atque vestra, sicut de vobis confidimus, salua iusticia impendere patrocinia debeatis: quatenus dum syncerisimæ bonitatis vestræ fuerit ope suffultus, & de viduitate mulieris quondam Bonifacij, & de pauperibus quibus, sicut diximus, idem Bonifacius hæreditatis suę partem aliquam dereliquit, mercedem apud omnipotentem Deum acquiratis.

Gregorius Azimarcho Scriboni.

De naufragio eius. Caput XVIII. Epist. 18.

QVantò nos cognitus casus vestri naufragij contristauit, tantò subsequens epistola eleuauit, quòd magnitudinem vestram incolumem ad Siciliam peruenisse cognouimus. Et Creatori nostro gratias agimus qui solita vos pietate protexit, & de maris periculo liberauit. Vnde necesse est, vt Dei misericordiam quam in vobis sæpe collatam inspicitis, ita semper in omni actu præ oculis habeatis, vt eius in vobis gratia cumuletur, & sicut ab exterioribus periculis, ita quoque ab interioribus eripiat. Paterna igitur dulcedine salutantes petimus, vt de vestra nos incolumitate quoties se occasio dederit reueletis.

Gregorius Maurilioni expræfecto.

Vt sæpius scripta sua ei dirigat. Caput XIX. Epist. 19.

VAlde miramur, quod nos de Sicilia venientibus diuersis gloria vestra incolumitatis suæ nuntio reuelare postponit, Et vtrum obliuioni charitatis, an occupationi debeat reputari, nescimus. Et ideo salutantes paternæ charitatis affectu petimus, vt quoties scribendi se occasio dederit, de vestra nos salute, & qualiter circa vos agatur, refouete: quatenus dum secũdum desiderium nostrum de prosperitate vestra læti fuerimus effecti, Redẽptori nostro pro vobis agere gratias valeamus. Omnipotens Deus misericodiæ suæ vos gratia tueatur, & ab omni aduersitate seruet illæsos atque custodiat.

Gregorius Maurentio magistro militum.

Comitiolum commendat. Caput XX. Epist. 20.

VEniens dilectissimus filius noster Cyprianus diaconus laudabile Comitioli studium, & quam vtilitatem Vrminati castro fecerit, indicauit, Sed & multa de eo bona diuersis testificãtibus olim cognouimus. Et quia eum apud vos, sicut antè fuit, modo nõ esse audiuimus, gloriã vestram petimus:

vt si quid est vnde iustè vestros animos fortasſis offendit, nobis quicquid illud est, remittatis, eíque plenam gratiam reddere, atque illum in ea qua apud vos dudum fuit familiaritate recipere debeatis, & vestrum illi fauorem, sicut re vera proprio, salua ratione quocunque vsus exegerit, impendatis. Ita ergo facite vt de integro ei gratia restituta, aut ipso renuntiãte, aut aliis referentibus poſsimus agnoſcere.

Gregorius Eupatori duci Sardiniæ.

Valdarichum commendat. Caput XXI.

Epist. 21. CVm lator præsentium Valdarichus illa nos pro sua cõmendatione scribere postulet, quæ magnitudinem vestram æquitatis intuitu sine cuiusquam etiam interceſsione non dubitamus efficere, petitionem ipsius minimè despiciendam prospeximus. Quia ergo cum vxore sua quam hîc de Romana ciuitate esse perhibet, vt reuerti sicut desiderat, valeat, vestris se poſsit patrociniis adiuuandum: paternæ dilectionis salutantes affectu petimus, vt hac in re magnitudinis vestræ tuitionem habeat, & à nullo eos illic contra rationis ordinem impediri permittatis, sed desideriis eorum pro vestra mercede adesse & concurrere debeatis: quatenus & illi se adiutos vestra ope congaudeant, & magnitudo vestra poscentibus impendisse quod iustum piúmque est, videatur.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ.

De monachis monasterij Claudij abbatis. De peculiaritate à monasteriis funditus extirpanda. Et de quibusdam scriptis non rectè à Claudio abbate transſcriptis. Caput XXII.

Epist. 22. VEnientes monachi monasterij quondam abbatis Claudij, petiuerunt sibi Constantium monachum abbatem debere constitui. Quos valde ego in sua petitione detestatus sum: quia mihi terrenæ mentis esse omnino apparuerunt, qui terrenum nimis hominem abbatem quæsierunt habere. Cognoui enim quòd idem Constantius peculiaritati studeat. Quæ res maximè testatur eum cor monachi non habere. Ac deinde cognoui: quia ad monasterium quod in Piceni prouincia situm est, solus pergere sine aliquo fratrum suorũ præsumpsit. Ex qua eius actione cognoscimus, quia si sine teste ambulat, rectè non viuat. At quomodo aliis regulam teneat, quam sibiipsi nescit tenere? Ab hoc igitur recedẽtes, cellerarium quendam nomine Maurũ petiuerunt, cuius vitæ atque industriæ multa testificantur, quia & quondã abbas Claudius eum quibusdam laudabat. Tua itaque experiẽtia sollicitè requirat, & si eius vita ad locum regiminis digna est, à reuerendiſsimo fratre & coëpiscopo nostro Mariniano hunc abbatẽ ordinari faciat. Si verò est quod ei omnino obuiet, & ex sua congregatione inuenire aptum minimè possunt, ipsi sibi aliundè eligant, & is quem elegerint, fiat. Hoc autem prædicto fratri, & coëpiscopo nostro omnino dicere stude, vt peculiaritatem à quatuor aut quinque monasterij monachis in quibus corrigi hactenus minimè potuit, studioſsimè compescat, & hoc ipsum monasterium à tali peste mundare festinet: quia si illic peculiaritas à monachis debetur, nec concordia nec charitas in congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus monachi, nisi contemptus mũdi? Quomodo igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærũt? Ita igitur tua experientia faciat, vt neque loci ordinationem differat, neque ad nos vlterius hac de re querela perueniat. Præterea quia idem charissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquentem de prouerbiis, de Cãticis Canticorum, de Prophetis, de libris quoque regum, & de heptatico audierat, quæ ego scripto tradere prę infirmitate non potui, ipse ea suo stilo dictauit, ne obliuione deperirẽt, vt apto tempore hæc eadem mihi inferret & emendatius dictarentur. Quæ cùm mihi legiſset, inueni dictorum meorum sensum valde in multis fuisse permutatum. Vnde necesse est vt tua experientia omni excusatione atque mora cessante, ad eius monasterium accedat, conuenire fratres faciat, & sub omni veritate quantascunque de diuersis scripturis chartas detulit, ad medium deducant. Quas tu susci pe, & mihi celerrimè transmitte. De tuo autem reditu quia molestiã te validam incurrisse cognouim⁹, Deo propicio in subsequenti cogitamus. Illud autẽ quod ad me quorundam relatione perlatũ est: quia reuerendiſsimus frater & coëpiscopus meus Marinianus legi commenta beati Iob publicè ad

E vigilias faciat, nõ gratè suscepi: quia nõ est illud opus populare, & rudibus auditoribus impedimẽtum magis quàm prouectum generat. Sed dic ei vt commenta Psalmorum legi ad vigilias faciat, quæ mentes secularium ad bonos mores præcipuè informant. Neque enim volo dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facilè hominibus innotesci. Nam quia dilectiſsimæ memoriæ Anatholius diaconus quærẽti ac iubenti Romano imperatori librum regulæ pastoralis dedit, ægrè suscepi: quem sanctiſsimus frater & coëpiscopus meus Anastasius Antiochenus in græcam linguam transtulit. Et sicut mihi scriptum est, ei valde placuit, sed mihi valde displicuit, vt qui meliora habent, in minimis occupentur. In parte autem tertia beati Iob in eo versu in quo scriptum est: Scio quia redemptor meus viuit, suspicor quia prædictus frater & coëpiscopus meus Marinianus mendosum codicem habeat. Nam in scrinio nostro idẽ locus aliter habetur quàm hæc in aliorũ codicibus esse cognoui, atque ideo eundẽ locum relẽuari feci, vt sicut in scrinio nostro est, ita quoque hunc & sæ-

F pe fatus frater meus habeat. Quatuor enim verba sunt, quæ si eidem loco defuerunt, non modicum poſsunt lectori scrupulum generare. Hæc omnia subtiliter & celeriter exquire. Et si apud excellentiſsimum exarchum nihil potes, vel hęc non videaris neglexisse quæ potes. De loco autem Albini quid dicam, de quo vobis apertè contra iustitiam respondetur? De quo tamen debes districtius cogitare. Præterea ante aliquantum temporis experiẽtię tuæ præceperamus, vt apud eminentiſsimum filium nostrum præfectum ageret, quatenus cura formatum committi Augusto debuiſset, pro eo quòd omnino sollicitus atq; strenuus vir est. Et ita hacten⁹ distulisti, vt nobis ne quid egeris indicares. Et ideo apud eundem eminentiſsimum filium nostrum vel modo omni agere intentione festina, vt formæ prædicto clariſsimo viro per omnia committantur, quatenus sollicitudine sua aliquid in eas valeat reformare. Nam sic despiciuntur atque negliguntur formæ ipsæ, vt nisi maior sollicitudo fuerit, intra paucum tẽ-

G pus omnino depereant. Sicut ergo nosti quàm necessaria causa sit & generaliter vtilis sit, studendum tibi est, vt prædicto, sicut diximus, viro pro sollicitudine sua modis omnibus committantur.

Gregorius Maurentio magistro militum.

De sellis plectilibus dirigendis. Cap. XXIII. Epist. 23.

COgnoscat gloria vestra mandasse nos Anthemio subdiacono, vt aliquantas sellas plectiles nobis dirigere studeat: aut si factas non inuenerit, ipsum ad se artificem tollat, vt in domo ipsius debeat laborare, & vel xxiiij. sellas omnino bonas faciat. Et ideo quia omnino nobis sunt necessariæ, gloria vestra vt hoc fieri poſsit prouideat. Et si fortè vos iam aliquas conquisistis, nobis eas transmitte. Sed & Iuliano viro clariſsimo maiori excellentiæ vestræ, aut si quis alter habuerit, eas nobis mittere procuretis. Ita ergo gloria vestra faciat, vt hæc quæ scripsimus, sollicitudinis vestræ debeant modis omnibus instantia procurari.

Gregorius Laurentio magistro militum.

H *De trabibus in ecclesia sancti Petri necessariis.* Cap. XXIIII. Epist. 24.

PRopterea quòd in Ecclesiis beatorum Petri & Pauli trabes sint necessariæ, omnino Sabino subdiacono iniunximus, vt aliquantas de partibus Britãnorum incidere, & ad locum vnde huc per mare duci poſsint, trahere debeat. Sed quoniam solus hoc facere non aſsurgit, Arogi scripsimus, vt homines qui sub eo sunt, cum bobus suis, in eius deputet irẽ solatiis, promittentes quia dum res perfecta fuerit, dignum ei Xenium transmittemus. Gloria ergo vestra vnam Epistolam nostram ad eum sub vrbana persona studeat sub celeritate transmittere, quæ ei hoc quod scripsimus deferat, vt antedictus subdiaconus voluntatem ipsius poſsit agnoscere. Si verò nauigij prosperitate inuenta discesserit, cuncta ei gloria vestra per suas Epistolas innotescat, vt sciat quid agere debeat, sed & nobis similiter quæ acta fuerint, indicate.

Gregorius Arogi duci.

De trabibus in Ecclesiis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli. Caput XXV. Epist. 25.

QVia sic de gloria vestra sicut re vera de filio nostro confidimus, petere aliqua à vobis fiducialiter prouocamur,

mur, arbitrantes quód minimè nos patiamini contristari, maximè in tali re, vnde anima vestra multum poterit adiuuari. Indicamus autem propter Ecclesias beatorum Petri & Pauli aliquantas nobis trabes necessarias esse, & ideo Sabino subdiacono nostro iniunximus de partibus Britanorum aliquātas incidere, & vsque ad mare in locum aptum trahere debeat. Et quia in hac re solatiis indiget, salutantes gloriam vestram, paterna charitate petimus, vt actionariis vestris, qui in illo loco sunt deputetis, vt homines qui sub eis sunt, cum bobus suis in eius transmittere debeant solatium, quatenus vobis concurrentibus melius quod ei iniunximus, possit perficere. Nos enim promittimus quia dum res perfecta fuerit, dignum vobis Xenium quod non sit iniuriosum transmittemus. Nam scimus nos considerare, & filiis nostris qui bonam voluntatem exhibent, respondere. Vnde iterum petimus gloriosissime fili, vt ita facere debeatis, vt & nos vobis possimus esse præstito beneficio debitores, & vos mercedem pro sanctorum Ecclesiis habeatis.

Gregorius Gregorio expræfecto.

De trabibus in Ecclesiis sanctorum Apostolorum Petri & Pauli.

Epist. 26. Caput XXVI.

SCientes quanta ergo beatorum Petri ac Pauli Ecclesias in gloriæ vestræ mente maneat dilectio, vestrum nobis post Deum adiutorium scriptis discurrentibus adhibere necessariò procuramus, confidentes facilè vos & deuotè quicquid pro earum vtilitate cognoscitis impartire, quibus gloriam vestram etiam sponte non dubitamus velle præstare. Et ideo quia in prædictis Ecclesiis trabes omnino sunt necessariæ, atque Sabino subdiacono vt interim vsque ad xx. incidere festinet, & ad mare trahere debeat iniunximus: paterno salutantes affectu petimus, vt gloria vestra de possessionibus quas illic in emphyteosim habet, hac in re homines cùm bobus suis faciat præbere solatia: quatenus & ipse vestra opitulatione suffultus, ad ea explenda quæ sibi iniuncta sunt, possit esse idoneus, & vos mercedem valeatis acquirere. Ita ergo, sicut diximus, vt & vobis confidimus, agite gloriose fili, vt & nos vobis gratias referamus, & beatos Apostolorum principes pro amore & dilectione vestra quā eorum Ecclesiis exhibetis, habeatis in omnibus adiutores.

Gregorius Stephano.

De trabibus conducendis.

Epist. 27. Caput XXVII.

QVamuis fraternitatem vestram officij sui qualitas pro Ecclesiarum vtilitatibus vltrò solatiari commoneat, non tamen ab re est si illud ex abundanti nostra hortemur Epistola, quod facere vos conuenit prona voluntate. Proinde in Ecclesiis beatorum Petri & Pauli trabes valde necessarias fraternitati vestræ duximus indicandum. Et quoniam Sabino subdiacono vt aliquantas incidere, & vsque ad mare trahere debeat, vnde huc adduci valeant iniunximus, atque in ea re manifestū est eum opus habere solatiis, sanctitas vestra vt oportuerit, ei toto studio totáque intentione opem ferre studeat, ac in eius solatio boues hominésque transmittat, vt nullam excusationem inueniat, sed quæ ei præcipim⁹, vobis opitulantibus implere sufficiat. Ita ergo fraternitas vestra faciat vt ei se quantum valet impendat. Nam quantò prædicti subdiaconi culpa est, si vobis concurrentibus piger extiterit, tantò culpabilius erit & grauius, si qua se occasione fraternitas vestra aut excusare, aut indeuotam, quod non credimus, monstrare voluerit. Debes autem scire hanc fraternitati tuæ curam vehementer incumbere, cuius Ecclesiæ trabes olim cultu proprio consueuerat procurare.

Gregorius Somano defensori.

De filiis Petri defensoris.

Epist. 28. Caput. XXVIII.

PEtrus quem defensorem fecimus, quia de massa iuris Ecclesiæ nostræ quæ Vitelas dicitur, oriundus sit, experientiæ tuæ bene est cognitum. Et ideo quia ita circa eum benigni debemus existere, vt tamen Ecclesiæ vtilitas non lædatur, hac tibi præceptione mandamus, vt eum districtè debeas commonere, ne filios suos quolibet ingenio vel excusatione foris alicubi in cōiugio sociare præsumat, sed in ea massa cui lege & conditione ligati sunt, socientur. In qua re etiam & tuam omnino necesse est experientiam esse sollicitam, atque eos terrere, vt qualibet occasione de possessione cui oriundo subiecti sunt, exire non debeant. Nam si quis eorum exinde, quod non credimus, exire præsumpserit, certum illi sit quia noster consensus nunquam illi aderit, vt foris de massa in qua nati sunt, aut habitare, aut debeant sociari. Sed & suprascriptam terram eorum sciatis vos non leue periculum sustinere, si vobis negligentibus quisquam ipsorum quicquam de iis, quæ prohibuimus, facere qualibet sorte tentauerit.

Gregorius Maurentio magistro militum.

De filio Domitij relaxando.

Caput XXIX. Episto. 29.

PEtiit Domitius vir magnificus, vt vestræ gloriæ scribere deberemus, quatenus nauigantibus aliis, & filio suo simi- ter esset licentia nauigandi. Et quamuis de gloria vestra certi sumus quia nihil quod indiscretum est faciat, sed omnia sapienter intendat, hortamur tamen vt si alij relaxantur, ille non debeat retineri: ne forsitan non ex ratione, sed sola fratrum inimicitia retineri videatur. Vos tamen qui præsentes estis, æquitatis consideratione generalem etiam vtilitatem attendentes, melius quid expediat, potestis aduertere.

Gregorius Quertino expræfecto.

De Bonito viro glorioso.

Caput XXX. Epist. 30.

EPistolam gratiæ vestræ suscepimus, in qua scripsistis, vt pro glorioso Bonito filio nostro agere debeamus, quatènus præfecturæ illi administrario committatur. Et quidem nos eundem filium nostrum non modò, sed multi sunt anni quòd nouimus, & idcirco concurrere illi per omnia festinamus, sed non in illa re de qua amaritudines possit & tribulationes assumere. Nam administratio ipsa vni priori ipsius, & alteri minori oblata est, & miscere se nullo modo voluerunt, scientes omnino graue esse, & præsertim in hoc tempore, hanc administrationem suscipere. Si ergo illis graue fuerit, quanto magis isti debet esse difficile qui nobis in actione est? Additur quia & inutile & valde laboriosum est, hominem literarum ratiociniorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare. Super hæc autem res illa nos reuocat: quia nullū de hac actione bene exisse recolimus, nisi gloriā vestram, de qua omnipotentem Dominum petimus, vt eam vsque ad finem continua protectione custodiat. Et ideo hoc considerantes, in eius læsione miscere nos noluimus. Nam quo modo putatur vtile, certum est quia postmodum plenum laboris erit atque dispendij. Si autem sic vtilitatibus suis æstimat oportere, & vult agere vt hæc administratio sibi cōmittatur, nos contrarij non sumus, sed etiam modò futuris tribulationibus ipsius condolemus: quia quid passurus sit, exemplo præcedentium non nescimus.

Parte. 1. Dist. 88. ca. Inutile.

Promissio cuiusdam Episcopi hæresim suam anathematizantis.

Caput XXXI. Epist. 31.

QVoties cordis oculus nube erroris obductus, supernæ illustrationis lumine fit serenus, magna cautela nitendum est, ne latenter author schismatis irruat, & ab vnitatis radice eos qui ad eam reuersi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideo ego ciuitatis illius episcopus, comperto diuisionis laqueo, quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona & spontanea voluntate ad vnitatem sedis Apostolicæ diuina gratia duce reuersus sum. Et ne praua mente, seu simulatè reuersus existimer, sub mei ordinis casu spondeo, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te sancto Petro Apostolorum principi, atque eius vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus vel quocunque alio modo ad schisma, de quo Redemptoris nostri misericordia liberāte ereptus sum, reuersurum: sed semper me in vnitate sanctæ Ecclesiẹ catholicẹ, & cōmunione Romani pōtificis per omnia permāsurū. Vnde iurās dico, per Deum omnipotentem & per hẹc sancta quatuor Euāgelia, quẹ in manibus meis teneo, & per salutem gentium atque illustriū dominorum nostrorum rempublicam gubernantium, me in vnitate, sicut dixi, Ecclesiæ catholicæ & communione Romani pontificis semper & sine dubio permanere. Quòd si, quod absit, aliqua excusatione vel argumento ab hac me vnitate diuisero, periurij reatum incurrens, æternæ pœnẹ obligatus inueniar, & cum authore schismatis habeam in futuro seculo portionem. Hanc autem confessionem promissionisque meæ

1. quæst. 7. Quoties.

carthulam notario meo cum consensu presbyterorum, & diaconorum, atque clericorum qui me in hac vnitate obligantes, in suprascriptis omnibus prona simul voluntate secuti, atque propriis manibus subscripturi sunt, scribendum dictaui, & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die & consule suprascriptis. Subscriptio episcoporum illorum. Ego ille episcopus ciuitatis illius huic confessioni promissioníque meæ præstito de conseruandis suprascriptis omnibus sacramento subscripsi.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ.

De peruersitate Paulini Regensis episcopi. Caput XXXII.

Epist. 32.

QVia bene olim est cognitum fraternitatem tuã sacerdotali grauitate, & zelo esse Ecclesiastico decoratam, satis oportere prospeximus, vt interesse ad cognoscenda ea, quæ correptionis indigent, debeas, ne si fuerint dissimulatione postposita, licitum esse sibi credat quisque, quod potest. qualiter autem fratrem nostrum Paulinum Regensis ciuitatis episcopum clerus suus, vel hi qui in sacro sunt ordine constituti, in se perhibeant corporaliter excessisse, audire non indiges, quippe quia priusquam hæc ad nos querela pertingeret, tibi iam factum est sicut eis asserentibus didicimus manifestum. Et quoniam præpositis in subiectorum pœna fas esse non debet sæuiendi, Victori fratri & coëpiscopo nostro qui primatus inter vos locum tenet, curauimus scribendum, vt vnà cum tua fraternitate, vel cum aliis fratribus & coëpiscopis nostris quos adhibere prospexeritis, inter memoratum fratrem & consacerdotem nostrum & clerum ipsius causa subtili debeat inuestigatione cognosci. Et ideo dilectio tua immineat atque sollicitudinem gerat, vt ea quæ ad nos perlata sunt, inaudita non transeant, ne discordia in Ecclesia vnde magnopere pellenda est nutriatur. Et si quidẽ contra eum clericorum suorum vera querela est, culpã suam quam sponte emendare despexit, in Ecclesiastici vigoris diffinitione cognoscat, vt & de præsenti sentiat, quàm sit graue quod fecit, & discat de futuro nil se plus agere posse quàm licet. Præ omnibus igitur hortamur, vt zelum quem propter Deũ habere te nouimus, ardentius studeas exercere. Et quia memorat⁹ frater noster Paulinus Ecclesiasticos ordines per Simoniacam dare hæresim, quod audire nephas est, dicitur, vnà cum antedicto primate vel aliis, subtilius hoc & cum omni diligentia tibi sit curæ perquirere. Et si ita, quod absit, inuentum fuerit, studendum atque agendum est, vt & eum qui præmium accipere, & eum qui dare non metuit, canonicæ vltionis sententia feriat, quatenus horum emendatio multorum possit esse correptio. Et priusquam hæc radix mortifera conualescat, vt plures interimat, totius concilij diffinitione damnetur, vt nullus vnquam pro quouis ordine accipere, nullus dare aliquid audeat, nec quisquã ex gratia sed ex merito promoueatur: ne & ordo Ecclesiasticus confundatur, & sit probitas vitæ despectui, si præmium meriti indignus acceperit. Hilario autem chartulario nostro iniunximus, vt si causa poposcerit, cognitioni vestræ interesse non renuat. Si ergo necessarium fuerit, vestris illum apicibus, vt illuc venire debeat, facite certiorem, quatenus simul cum ipso tractantes, melius decernere quæ statuenda sunt debeatis.

Gregorius Victori episcopo.

De Paulino Regensis ciuitatis episcopo. Cap. XXXIII.

Epist. 33.

QVantò nobis lætitiæ est fratres nostros cognoscere erga filios suos paterna charitate esse sollicitos, tantò tristitiæ deputamus, quando eos ab illicitis nec aliorum fratrum reuerentia, nec sacerdotij præualet consideratio temperare. Quàm igitur grauis & aspera aduersus fratrem nostrum Paulinum Regensis ciuitatis episcopum, clericorum eius vel eorum qui in sacro sunt ordine positi, sit querela, fraternitati tuæ liquere non dubium est: quia latere te in vicino potuit, quod ad nos in longinquo peruenit. Et quoniam valde cauendum est ne hoc quod eum frustra in se corporali iniuria queruntur excedere, aut licitè præsumatur, aut fiat dissimulatione deterius, sic manifesti excessus canonica semper moderatione premendi sunt, vt vna res & præteritorum correptio, & esse possit regula futurorum. Proinde simul cum dilectissimo communi fratre Columbo episcopo vel aliis

E sacerdotibus quos præuideris inter suprascriptum fratrem nostrum & clericos ipsius causam subtili inuestigatione rimari te conuenit. Et si supplicantium querela veritate subsistit, ita hoc regulari emendatione corrigite, vt & quàm sit malum quod fecit agnoscat, & officij sui terminos discat de cætero non exire. Nec loci tui, sicut dicitur, ab eo postponi ordinem patiaris, ne illi despectus suus ad periculum, & tibi fiat ad culpam. Nam ad personam in priori loco positam respicit quicquid committitur, nisi sollicitè cognoscatur. Illud autem quod idem frater noster Paulinus Ecclesiasticos ordines dare sub præmio perhibetur, subtilius à vobis & omnino districtè quærendum est. Et si ita, quod non optamus, esse claruerit, sic ad vlciscendum hoc vester se propter Deum zelus accendat, vt & ordinanti auaritia sua conuertatur ad pœnam, & illicita ordinatio effectu carens, ambitionis suæ desiderio non fruatur. In qua re hortamur atque præ omnibus admonemus, vt ita fraternitas vestra studeat esse sollicita, quatenus priusquam vnius vitio Simoniacæ illic hæreseos F nequitia conualescat, sententiæ vestræ facto ex opere consilio radicitùs amputetur. Nam quisquis ad hoc facinus emendandum officij sui consideratione vehementer non arserit, cùm ipso non dubitet habere portionem, à quo prius hoc peculiare flagitium sumpsit exordium. Et ideo, sicut diximus, hinc vigilanter atque studiosè agendum est, vt cõcilium vestrum quod nuncusque sine huiusmodi praua opinione Deo custodiente seruatum est, huius sceleris venena nec polluere possint, nec perdere. Præterea Hilario chartulario nostro præcepimus, vt si res exegerit, interesse vobiscum non differat. Vnde si necesse fuerit, vestris illi vt ad vos venire debeat epistolis indicate, quatenus omnia vnà cum eo salubriter Deo possitis adiuuante dirimere.

Gregorius Ioanni episcopo primæ Iustinianæ.

De Paulo Dyaclinæ ciuitatis episcopo lapso. Cap. XXXIIII.

Epist. 34.

QVando mala quæ pœnitentiæ fletu purganda sunt, augentur excessibus, ita maior delinquentibus est adhibenda correptio, vt & ipsi facinus suum saltem pœna vin- G dicante cognoscant, & alios ab illicitis Ecclesiasticæ tuitionis timor inhibeat. Dilectissimus itaque lator præsentium Neemesion ad nos veniens indicauit, sicut & gestorum exemplaria quæ huc detulit continebant, Paulum Dyaclinæ ciuitatis episcopum inter alia mala in corporale crimen lapsum, à suis fuisse clericis accusatum, aque habita cognitione, ita quod sine dolore dicere non possumus, claruisse: atque insuper postquam conuictus est, etiam libellum in quo ea de quibus accusatus fuerat, vera esse confessus est, obtulisse. Qua de re, sententia illum episcopali depositum, & se eius loco cũ fraternitatis vestræ consensu, esse episcopum ordinatum. Sed nunc eundem Paulum cum auxilio quorundam secularium iudicum venientem, episcopum more prædonis ingressum, ablatísque violenter rebus Ecclesiæ ab eo se proiectum, ac tãtæ summa iniuria ad necem penè perductum. Et quoniam tãtæ nequitiæ prauitas nec dissimulanda, nec leuiter attendenda est, fraternitas vestra hæc omnia diligenrer curet addiscere: H & si ita se, vt edocti sumus, veritas habet, prædictum Paulũ districta faciat executione compelli, vt quæcunque abstulit, omni mora vel excusatione cessante restituat. Si verò nihil Ecclesiæ, sed suum proprium dixerit abstulisse, quamuis graue & iniquum fuit vt non à vobis vel à metropolitano eius hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit, veruntamen si quid propriũ tulit, sub fraternitatis vestræ debet examinatione cõstare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid malè de rebus dilapidauit Ecclesiæ, vt ex eo quòd nunc abstulit, hoc reformare vel satisfacere modis omnibus cõpellatur. Si autem differre tentauerit, quousque omne quod dilapidauit vel de substantia tulit Ecclesiæ restituat, in monasterium mittẽdus est, vt saltem coactus reddat, quod malè auferre non meruit. Quòd si fortè, quod non credimus, post depositionem suam inuerecundè ac mente peruersa aliquid de episcopatu loqui, atque rursus ad hoc qualibet aspirate præsumptione tentauerit, fraterniratis vestræ se contra improbitatem ipsius omnino vigor accendat, atque dominici corporis ac sanguinis communione priuatũ in monasterium eum vsque ad diem obitus sui ad agendum curet pœnitentiam

pœnitentiam retrudendum: quatenus perpetrari sceleris maculas dignis discat fletibus emundare, quas magis in interitu animæ suæ nequiter augere desiderat. Suprascriptus autem dilectissimus filius noster Neemesion in loco suo & episcopatus officio proculdubio reformetur, & ne denuò hac de re inquietudinem ac molestiam patiatur, sollicitos vos esse necesse est: quia hoc non solùm ad huius munitionem, verumetiam ad aliorum constat emendationem proficere, vt prauorum hominum præsumptio nihil de cætero contra sacrorum canonum statuta, vel Ecclesiasticam disciplinam vllo modo audeat attentare.

Gregorius Constantino episcopo Scodritano.

De facinore Pauli Diodatini. Caput XXXV.

Epist. 35.

QVæ dilectissimus nobis lator præsentium Neemesion, qui se dicit Dyaclinæ ciuitatis esse antistitem, de facinore Pauli Diodatini, vt ipse asserit, quondam episcopi questus sit, fraternitati tuæ fuerant subtilius indicanda, nisi scire te omnia testaretur: quippe quem & compassum sibi, & voluisse subuenire perhibet, sed minimè potuisse. Et quia tanti causa flagitij negligi vel transiri non debet impunita, ne eius imitatione, scelesta ab aliis, quod absit, sumatur audacia: fraternitas tua exemplaria scriptorum his subdita quæ ad reuerentissimum fratrem nostrum Ioannem primæ Iustinianæ ciuitatis episcopum, seruantem vices nostras direximus, diligentius relegat. Et si secundum eorum seriem explere se cuncta posse cognoscit, ea quæ illi mandauimus, ipse omnia ex nostra authoritate exequaris & facias. Si verò hoc tibi quibusdam fortè aduersitatibus obstaculis vides esse difficile, studendum est vt eadem scripta nostra ad antedictum fratrem nostrum sine excusatione perueniant. Cui etiam & te conuenit imminere, vt ea quæ ei à nobis mandata sunt, districtius exequi & nulla debeant occasione lentari, sed ita quæ nequiter acta sunt, emendatione congrua corrigantur, quatenus vna res & vltio competens delinquentis, & formido sit aliis in eodem ordine constitutis.

Gregorius vniuersis episcopis Concilij Vizachij.

De Clementio Primate eorum. Caput XXXVI.

Epist. 36. 2. q. 7. can. Sicut inquit.

SIcut laudabile discretúmque est, reuerentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est, si qua inter eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere: ne totum, quod absit, corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuit curatus in capite. Ante multum siquidem temporis quædam ad nos de fratre nostro Clementio Primate vestro perlata sunt, quæ cor nostrum non modico mœrore trāsfigerent. Sed prementibus diuersis tribulationibus, & maximè circumseuientibus hostibus, ea nobis non fuit spatium requirēdi. Et quoniam ita sunt grauia, vt trāsire indiscussa vllo modo nō debeāt, fraternitatem vestram his hortamur affatibus, vt cum omni sollicitudine ac viuacitate veritatis indagare substantiam multis modis debeatis: vt aut si ita sunt, vltione canonica resecētur: aut si falsa, fratris nostri innocentia diu sub nephandæ opinionis dilaceratione non iacet. Vnde ne quis desidiæ torpor in requisitione sit, admonemus vt nō cuiusquam personæ gratia, non fauor, blandimenta, vel quodlibet aliud quenquam vestrûm vel ad discutiendum quæ nobis nuntiata sunt, molliat, vel à tramite veritatis excutiat, sed sacerdotaliter ad inuestigādam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc aut piger esse, aut negligentem se præsumpserit exhibere, dictis criminibus apud omnipotentem Dominum se nouerit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris non mouetur.

Gregorius Firmino episcopo Histriæ.

De conuersione eius ad sanctam Ecclesiam catholicam.

Caput XXXVII.

Epist. 37.

QVem Redemptor noster de seruorum suorum numero perire non patitur, ita misericordiæ suæ inspiratione cor eius illustrat, vt deserto erroris obscuro, ad cognitionem lucis & viam redeat veritatis. Vnde suscepta charissime fraternitatis tuæ Epistola, magna in Domino exultatione gaudemus, quòd diuina te gratia ad vnitatem Ecclesiæ, à qua pertinacium & imperitorum hominum instinctu disiūctus fueras, reuocauit. Sed quia quantò antiquus hostis superatum se conspicit, tantò insidiari acrius non quiescit, omnino sollicitum vigilantémque te esse conuenit, atque scutum constantiæ contra iacula ipsius præparare, vt illisa frangantur, & vim interius penetrandi non habeant. Nulla ergo te charissime frater rerum desideria, nulli terrores, nulla blandimenta, nullæ seductiones, quæ venenatis verborum sagittis animas inficiunt, à reuersionis tuæ feruore te molliant, aut retro redire compellant: ne qui fortem superaueras, grauius à forti supereris, & captiuus, quod absit, post victoriam tenearis: sed magis vt mater Ecclesia per totum Deo propitiò orbem diffusa, ad suum te rediisse gremiū non inertem agnoscat, studiosissimè tibi vigilandum ac laborandum est vt tecum possis & alios reuocare: quatenus damna quæ auersionis tuę exemplo commiseras, non solùm reuersionis bono resarcias, sed etiam lucrum exhibeas, vt ad promerendam præteritorum veniam, & futurorum præmia capessenda plus domino tuo videaris reuocasse, quàm retuleras. Nobis ergo ōnino curæ erit, de fraternitatis tuæ quiete, vt dignum est, cogitare: quia postquam nobiscum iam Deo protegente vnus es, non aliter vtilitates tuas quàm nostras attendimus. Aliqua verò nobis de necessitatibus vestris Ioannes subdiaconus scripsit, sed credimus de Dei nostri potentia, quia sanctus Petrus ad quem reuersi estis, vos deserere non debet. Modò autem de benedictione eiusdem sancti Petri transmisimus fraternitati vestræ paraturam vnam, quam vos necesse est cum ea charitate qua vobis transmissa est, suscipere.

Gregorius Ciritano.

De cura Sitonici. Caput XXXVIII.

Epist. 38.

GLoriæ vestræ dudum scripta suscepimus, in quibus indicastis sollicitudini vestræ serenissimorum principum iussione curam Sitonici fuisse mandatam, atque præceptum esse vt omnis tritici quantitas quæ in horreis nostræ Ecclesiæ suscepta fuerat, vobis tradi ante omnia debuisset, & scripsistis vt hoc ipsum parari in species faceremus. Quod quidem quia vestrum, cuius ad nos quidem bona tanta perlata sunt, non fuerit, nouimus, & scitis quam durum quamque omnino difficile sit, vt res quæ nec seruari, nec eo tempore ad emendum poterat inueniri, in species restitui peteretur. Veruntamen vt exui ab huius rei sollicitudine valerem, studij nostri fuit, vt etsi cum maiori dispendio, omnino frumenta ipsa, sicut voluistis, in species facerem preparari. Pòst verò per latorem presentium Eutychium virum magnificum, qui se illustrem prefectum esse commemorat, aliam nobis Epistolam transmisistis, vt quæ summa eiusdem Sitonici ab horreariis Ecclesiæ sit suscepta, ꝓdi inter acta publica debuisset. Et ideo ne per occasionem Ecclesiæ, quædam cuiquam nasci videatur occasio seu excusatio, & quantitatem, sicut scripsistis, defensores Ecclesiæ prodiderūt, & quæ putauerunt vtilia, petiuerunt. Quod gloria vestra diligenter sollicitéque pertractet, & verba eorum non negligat. Nam quicquid post hæc in prędicti Sitonici specie damni contigerit, amplius iam ad Ecclesiæ dispendium sciatis nullo modo pertinere: quia nec habitatores ciuitatis istius, afflicti reuera homines, prędictū Sitonicum in suo se asserunt detrimento posse suscipere. Hæc igitur omnia gloria vestra cognoscēs, ita de his quę sibi sunt commissa studeat cogitare, vt & vtilitatem publicam faciat, & huius operis pondus Ecclesię nostrę denuò ad grauamen pauperum non incumbat.

Gregorius Desiderio episcopo.

De Pancratio monasterio monachorum sociando. Caput XXXIX.

Epist. 39.

PAncratius lator præsentium, vt asserit, diaconus Apostolorum se liminibus repræsentans, à nobis noscitur petiisse, vt eum fraternitati vestræ deberemus specialiter commendare. Intimauit etiam nobis quòd in clericatus officio vestræ sit Ecclesię mancipatus. Vnde diuini motus inspiratione compunctus, gratiam monasticæ conuersationis appetit, illícque in eodem quem sumpsit habitu, desiderās permanere, etiam diaconum se eiusdem monasterij factum esse commemorat. De cuius loci seruitio auelli nulla patitur ratione. Nunc quantum asserit fratetnitas vestra non quidem impedimentis intentum, sed affectu beneuolentię in officium eum suæ vult reuocare Ecclesiæ. Hortamur igitur vt tā promptæ deuotioni eius, quàm in sancto studet habere proposito, mi-

nimè veſtra ſit impedimento faternitas, magis autem quibus valetis adhortationibus paſtorali admonitione ſuccendite, vt feruor huius deſiderij in eo nõ tepeſcat: vt qui à turbulẽto curarum ſecularium tumultu ſe ſegregans, quietis deſiderio portum monaſterij appetiit, rurſum in Eccleſiaſticarũ curarum nõ debeat perturbationibus implicari, ſed in Dei laudibus permittatur ſecurè ab his omnib⁹ remanere vt poſtulat.

Gregorius Bonito defenſori

De mancipio Fortunati abbatis. Caput XL.

Epiſt. 40. FIlius noſter Fortunatus abbas monaſterij ſancti Seuerini, quod in hac vrbe Romana ſitum eſt, latores præſentium monachos ſuos illic pro recolligendis mancipiis iuris ſui monaſterij, quæ illic latitare dicuntur, dirigens, petiit vt experientiæ tuæ ei debeant adeſſe ſolatia. Eapropter præſenti tibi authoritate præcipimus, vt eis in omnibus ſalua ratione concurrere ac opitulari feſtines: quatenus te illic coram poſito, atque in hac cauſa ferente ſolatia, ſalubriter hæc citius valeant quæ ſibi iniuncta ſunt, ad effectum Deo authore perducere.

Gregorius Romano epiſcopo defenſori, Anthemio ſubdiacono, & Sauino ſubdiacono.

Romanum cum hominibus ſuis commendat. Cap. XLI.

Epiſt. 41. EA quæ ſponte præbere nos conuenit, petiti negare non poſſumus. Et ideo quia glorioſus filius noſter Romanus expretore poſſeſſiones ſuas & homines qui in illis ſunt partibus, veſtræ voluit experientiæ commendari: hac vobis præceptione mandamus, vt poſſeſſiones hominéſque ipſius ſeruata æquitate tueri non deſinatis, atque ita in omnibus cauſis vtilitatibúſque ipſius concurrere ac ſolatiari ſtudeatis, quatenus & ille ſe hac adiutum commendatione cognoſcat: & ſalubriter iniuncta exhibuiſſe comprobemini.

Gregorius Deodato epiſcopo Mediolanenſi.

De Luminoſa ancilla Dei, & teſtamento eius. Cap. XLII.

Epiſt. 42. 12. quæ. 5. Nulli. NVlli dubium eſt, quia ſicut ſacerdotibus res in epiſcopatu acquiſitas, nulla eſt alienandi licentia: ita de eis quas antè habuerint, quicquid iudicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem veſtram tempore quo ad nos fuit, queſtam eſſe recolimus, quòd quædam immobilia quę Conſtantius deceſſor veſter Luminoſę ancillæ Dei filię fratris ſui teſtamenti ſerie legati titulo dereliquit, iam epiſcopus acquiſiſſet, decreuiſſéque nos, vt ſi hoc conſtaret, nullũ ex his Eccleſia veſtra præiudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, & moleſtiam aliquam prædictæ ancillæ Dei nõ facere, nec ei ſine cognitione de his quæ poſſidet, quicquã auferre. Sed ſi hoc Eccleſiæ veſtræ actores probari poſſe confidunt, veſtris nobis Epiſtolis indicate, vt qualiter hoc ipſum conſtare debeat diſponamus: dũmodo, cognita veritate, nec Eccleſia veſtra pati præiudiciũ, nec illa iniuſtè videatur affligi: quia quantum aliqui perhibent, hoc ſupradictus deceſſor veſter non in epiſcopatu, ſed dum adhuc eſſet diaconus acquiſiuit. Vnde neceſſe, vt, ſicut diximus, facta probatione debet conſtare quod verum eſt. Eandem verò ancillam Dei fraternitati veſtræ cõmendamus, vt à nullo eam patiatur grauari vel opprimi, ne ſi inquietata fuerit, ex huius cauſæ occaſione hoc pati quod non decet exiſtimetur. Et ideo ſi quid fortè fuerit quoad debeat emendari, aut plano adhortationis veſtræ moderamine corrigatur, aut certè nobis ſubtiliter nuntietur, quatenus & vos ab inuidia ſitis extranei, & nos quod conuenit facere nullatenus omittamus.

Gregorius Fantino defenſori.

De capitibus equarum Florentino dandis. Cap. XLIII.

Epiſt. 43. EXperientiam tuam iam credimus cognouiſſe, dilectiſſimum filium noſtrum ſeruum Dei diaconum hæredem ſanctam Romanã Eccleſiam, cui, Deo authore, deſeruimus, reliquiſſe. Et quia legati titulo quatuor equarum capita Luminoſæ ancillæ Dei proximæ ſuæ dari conſtituit, atque nos petente dilectiſſimo filio noſtro Florentino diacono Xenodochio Anichiorũ, cui præeſſe dignoſcitur, decem equarum capita cum emiſſario ſuo præuidim⁹ largienda: hac tibi idcirco præceptione mãdamus, vt latori præſentium qui ad hoc illic ex opere miſſus, tam quatuor quæ legata ſunt, quàm decem equarũ capita, quas Xenodochio conceſſimus, de equa-

E bus præfati quidem diaconi ſimul & emiſſarium ſine aliqua debeas excuſatione vel mora contradere.

Gregorius Gennadio patricio.

Droculſum de hoſtibus reuerſum commendat. Cap. XLIIII.

Epiſt. 44. DRoculſus præſentium portitor de hoſtibus ad rempublicam veniens opinionis veſtræ quæ longè latéque diffuſa eſt, bono ſuccenſus, ad excellentiæ veſtræ obſequia ſummo deſiderio feſtinauit occurrere. Et quoniam noſtra ſe apud vos poſcit Epiſtola commendari, paterna dulcedine ſalutantes, petimus vt eum ſicut Deus vobis in cor miſerit ac vtile fuerit, excellentia veſtra ordinare dignetur: quatenus bona quæ de nobis etiam poſitus adhuc inter hoſtes audiuit, in ſe valeat experiri, & excellentiæ veſtræ eius quoque ante omnipotentis Dei oculos inter cæteras merces accreſcat.

Gregorius Venantio patricio.

De factis Sauſonis exponendis. Caput XLV.

Epiſt. 45. DEſideratiſsimæ excellentiæ veſtræ ſcripta ſuſcepi, in quibus tantum de abſentis collocutione gauiſus ſum, quantum ipſum qui locutus eſt, ſemper mihi cupio eſſe præſentem. Vultis ergo quędam de Sanſonis factis allegoricè diſſerentur: ſed tanta mihi debilitas corporis accidit, vt ſi qua ſubire valuerint, exercere animus non aſſurgat. Bono autem deſiderio veſtro congaudeo: quia dum expoſitionem ſacrorum verborum cupitis, quàm ſtrictè ipſum authorem eorundem verborum quæritis, demonſtratis. Si igitur vires ſalutis accepero, authore omnipotente Domino veſtris deſideriis parebo. Oro autem vt in cunctis actibus veſtris gratia vos ſuperna cuſtodiat, quatenus in bono opere & aſpirando vos repleat & addiuuando confortet.

F

Gregorius Panthaleoni notario.

De argento Eccleſiarum ſecum deferendo. Cap. XLVI.

Epiſt. 46. EXpectabamus vt nos experientia tua de argento Eccleſiarum, vel aliis quas inuenit rebus omnino ſubtiliter redderet certiores, vt eius renũtiatione quod fieri debuiſſet, deliberare minutius potuiſſemus. Sed non nos ita renuntiatio tua vt oportebat inſtruxit. Curæ ergo tuæ ſit, vt argentum Eccleſiarum quod clerus & populus habet, apud quos preuideris, in cimiliarcho Eccleſiæ ſub omni ſollicitudine atque cautela deponas, atq; de eodem depoſito inde ſuſceptũ accipias. Argentũ verò Eccleſiarũ quod pro peccatis à clero & populo deſtitutum eſt, tecum huc defer. Si fortè tres aut quatuor clerici de ipſis eccleſiis cognoueris remanſiſſe, facta notitia, quis, quomodo eſt, vel vbi habitat, nobis defer, vt eis ſi neceſſarium viderimus, quid ſingulis annis accipere valeant, ſtatuere valeamus. Res verò, quæ vetuſtate perire poſſunt, tecum ſimiliter defer, vt ex eis quod vtile viſum fuerit, diſponatur. Tu autem protegente Domino inuenta nauigij proſperitate reuertere.

G

Gregorius Romano defenſori.

De præſumptione tonſuratorum in Sicilia. Cap. XLVII.

Epiſt. 47. PEruenit ad nos quod tonſuratores in Sicilia praua ſibi præſumptione nomen defenſorum ſumerent, atque eos non ſolùm vtilitatibus Eccleſiaſticis non eſſe vtiles, ſed etiã hac occaſione multa indiſciplinata committere. Proinde experientiæ tuæ præſenti authoritate præcipimus, vt hoc diligenter inquirat. Et ſi quos ſibi, præter eos, qui huius rei Epiſtolas habent, hoc denuò nomen vſurpare repererit, diſtricta illud emẽdatione compeſcat. Si verò quoſdam ſtrenuos ac fideles in Ecceſiaſticis negotiis probaueris, ſubtiliter nobis de eis te renuntiare neceſſe eſt, vt vtrum digni ſint Epiſtola iudicemus. Pręterea à Fortunato de iis quæ geſſit, rationes ſubtiliter perſcrutari te volumus, & ſatisfactis omnibus quæ debere conſtiterit, eum per patrimonium vel actionem aliquam Eccleſiæ noſtræ tranſire vlterius nõ permittas: quia ita ſe, quãtum ad nos peruenit, exhibuit, vt commune aliquid deinceps cum noſtris habere non debeant. Præterea nuntiatum eſt nobis Martinianum, quendam qui nomen ſibi defenſoris aſſumpſit fratri & coëpiſcopo noſtro Ioanni, cui curã patrimonij noſtri commiſeramus, exhibere obedientiam diſtuliſſe. Require ergo, & ſi verum eſt, exilio tranſmittatur, vt ex cuius Eccleſia honoris ſibi falſum nomen arripuit, adminiſtranti vtilitates ipſius, minimè obediſſe, impunitum non ſit.

H

sit. Sed & si qui sunt alij ordinationi memorati fratris nostri inobedientes, districta in eos vltione modis omnibus vindicate.

Gregorius Romano defensori.

De violentia Luminosi. Caput XLVIII.

Epist. 48.

LVminosus præsentium portitor violentiam se, vxorémque suam à Salustio viro clarissimo asserens sustinere, huc necessitate eadem faciente venire compulsus est. Vnde quia seruum sanctæ Mariæ, quod est parochiæ Grumentinæ se esse asserit, necesse est vt Ecclesiastica tuitione valletur. Experientia itaque tua præfato supplici Ecclesiastica non desistat impartire solatia, cúmque de quo queritur admonere, quatenus se ab eorum inquietudine compescat. Sin verò est quod sibi in eis rationabiliter dicat posse competere, electorum iudicio terminetur, tuáque quicquid definitū fuerit, executione modis omnibus impleatur.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De reditibus Ecclesiæ suscipiendis. Caput XLIX.

Epist. 49.

FIlij nostri Paschasius vir magnificus, & Blancho vir clarissimus conquesti sunt nobis sanctitatem vestram reditus, qui sanctæ Romanæ Ecclesiæ debentur, non alibi nisi aut in suburbano ciuitati, aut in massa, quæ dicitur Gelas, velle percipere. Quod ego non ita actum intelligo, sicut hi qui murmurant putant. Scio enim sapiētiam fraternitatis vestræ, & idcirco vos arbitror talia proposuisse, vt per eandem propositionem quocunque in loco reditus vtiles potuissetis accipere. Laudo frater charissime intentionem charitatis tantæ, & vehementer amplector, quia sic curam Ecclesiæ nostræ agitis, quæ profectò vestra est, sicut & vestræ, quæ nostra est. Tamē nec in suburbano, nec de massa Gelas, filij mei excellentissimi Italica & domus Venantij reditus quos promiserunt sunt petendi. Sed siue in Syracusana, siue in Panormitana parte dare voluerint, hoc solùm vestra sanctitas sit intenta, vt vtiles per omnia reditus accipiat, secundum promissionem pacti vel cautionis quam misimus. Ita ergo sanctitas vestra prouideat, vt nec dilecti filij mei prædicti derelictis suburbanis sibi necessariis contristentur, nec nostra Romana Ecclesia damnum aliquod vel minorem vtilitatem in eorum reditum perceptione sustineat.

Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.

De vxore Stephani redimenda. Caput L.

Epist. 50.

STephanus præsentium portitor, qui vxorem se Ecclesiæ nostræ ancillā habere perhibet, octo se solidis ab Accello seniore de hostibus comparatum innotuit. Et quia ad eorum restitutionem se inopem esse commemorat, experientia tua diligenter inquirat, & si ita esse cognouerit, nec habere vnde suum possit precium reddere, cum prædicto seniore ad quantum potueris ordina, & precium ei quod tibi statuerit, restitue: securus quia tempore quo rationes tuas posituruś adueneris, de captiuorum redemptione quod dederis, tibi restitui faciemus.

Gregorius Eugenio diacono.

De seruis dei Bleranæ ciuitatis. Caput LI.

Epist. 51.

SErui Dei monasterij quod in Blerana ciuitate est constitutum, de terris suggesserunt necessitatem se grauissimā sustinere. Et quia talibus nos personis oportet ferre consultum, experientiæ tuæ hac authoritate præcipimus, quatenus appendicem, quæ Agellus dicitur, ex corpore massę Gratilianæ cum suis finibus eis debeas contradere, quod eis saluo iure Ecclesiæ nostræ in xxxvj. annorum spatium concessimus habere. Sed & terrulam modiorum xxx. ex prædicta massa quam pridem à nobis sibi datā possidere noscuntur, pariter in prædicto annorum spatio, eos habere concedimus: quatenus tali prouisione congregatio illic consistens huius rei vaceat habere solatium. Experientia itaque tua huius præcepti authoritate suffulta, prædictas terras eis tradere non moretur, vt liberiori animo in Dei laudibus valeant permanere.

Gregorius Felici episcopo Portuensi.

Ioannem famulum dat. Caput LII.

Epist. 52.

CHaritatis vestræ gratia prouocati, ne infructuosi vobis videamur existere, præcipue cùm & minus vos habere seruitia nouerimus, ideo Ioannem iuris Ecclesiastici famulū, natione Sabinum, ex massa Flauiana, annorum plus minus decem & octo, quem nostra voluntate diu iam possidetis, fraternitati vestrę iure directo donamus atque concedimus, ita vt eum habeatis, possideatis, atque iuri proprietatísque vestræ vendicetis atque defendatis, & quicquid de eo facere volueritis, quippe vt domin⁹, ex hui⁹ donationis iure libero potiamini arbitrio. Contra quam munificentiæ nostræ chartulam nunquam nos successorésque nostros noueris esse venturos. Hanc autem donationem à notario nostro perscriptam legimus, atque subscripsimus, tribuentes etiam non expectata professione vestra, quo volueritis tempore alligandi licentiam legitima stipulatione & sponsione interposita. Actum Romæ.

Gregorius Venantio episcopo Perusino.

De Ecclesio episcopo frigore laborante. Caput LIII.

Epist. 53.

FRatrem & coëpiscopum nostrum Ecclesium frigore omnino laborare cognouimus, pro eo quòd hyemalem vestem nō habeat. Et quia aliquid sibi à nobis petiit debere trāsmitti, fraternitati tuæ ad hoc per latorem præsentium transmisimus amphibolum, tunicam vel pectoralem, vt à te ei debeat sine mora transmitti. ideo ad prædictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere, atque hoc ipsum nobis, quia transmiseris, tuis renuntiare epistolis nō omittas: sed ita fac vt ad transmittendum, quia vehemens frigus est, moram aliquam minimè facias.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De conuersione Monophysitarum. Caput LIIII.

Epist. 54.

LAtores præsentium Siciliam venientes, à Monophysitarum errore conuersi sunt, atque sanctæ vniuersali Ecclesiæ semetipsos adunauerunt. Qui ad beati Petri Apostolorum principis Ecclesiam pertendentes, poposcerunt à me, vt eos meis epistolis vestræ beatitudini commendare debuissem, quatenus ab hæreticis qui iuxta ipsos sunt, nullam iam violentiam perpeti permittantur. Et quia vnus eorum dicit monasterium in quo fuit, à parentibus suis fuisse constructum, authoritatem desiderat à sanctitate vestra percipere, vt hi qui in eo sunt hæretici, aut ad sinum sanctę Ecclesiæ redeāt, aut de eodem monasterio repellantur. Hæc à nobis vobis indicata esse sufficiat: nam de vestra beatitudine nouimus, quia quicquid ad zelum Dei omnipotentis pertinet, cum omni facere feruore festinet. Pro me verò vt oretis peto: quia inter gladios Longobardorum quos sustineo, podagrę doloribus vehementer affligor.

Ioannis episcopi ad Gregorium papam.

De vsu pallij, & diuersis ornatibus. Caput LV.

Episto. 55.

REuerendissimus conseruus meus Castorius Apostolicæ sedis vestræ notarius reddidit mihi domini mei Epistolam consortem mellis & vulneris. Quæ sic tamen infixit aculeos, vt locum non subtraheret medicinæ. Nam qui superbiam, diuinum sequens iudicium, reprehendit, meritò se mitem ac placidum quodammodo profitetur. Commemoratis igitur quòd ego nouitatis ambitione, pallij vsum suprà quam antecessoribus meis indultū fuerat, vsurpassem. Quod proprij domini mei cōscientia, quæ diuina regitur dextera, nullo modo credere patiatur, nec opinionis incerto aures sacratissimas aperire. Primùm, licèt peccator, noui tamen quàm graue sit terminos nobis à patribus affixos transcendere, & quod omnis elatio nihil aliud habeat quàm ruinam. Nam si maiores nostri in regibus superbiā non tulerunt, quanto magis non est in sacerdotibus sustinenda? Deinde recolo me in sinu atque in gremio sacrosanctæ Ecclesiæ vestræ Romanæ & nutritum, & Deo auxiliāte prouectum. Et quibus ausibus ego sanctissimę illi sedi, quæ vniuersali Ecclesię iura sua trāsmittit, præsumpserim obuiare, propter cuius conseruandam authoritatem, sicut Deo manifestum est, multorum cōtra me inimicorū inuidiam grauiter excitaui. Sed beatissimus Dominus meus nihil me contra priscam consuetudinem existimet attētasse, quod à multis & propè ab omnibus ciuibus huius vrbis attestatur, inter gesta etiam si acquieuisset, & suprascriptus reuerendissimus notarius potuerat attestari, quoniā iam de secretario descendentib⁹ filiis Ecclesiæ, & ingredientibus diaconis vt mox procedatur, tūc primus diaconus episcopo Rauēnatis Ecclesię pallium consueuit induere, quo &

in letaniis solennibus vti pariter consueuit. Nullus ergo contra me domino meo conetur surripere: quia si vult, Deo custode, nõ esse potest quòd à me aliqua nouitas fuisset introducta. Qualiter enim iussionibus vel vtilitatibus vestris vbi causa exegerit paruerim, omnipotẽs Deus cordi vestro purissimo faciat manifestũ: & hoc peccatis meis imputo, quòd post tot labores atq; angustias quas intus foríque sustineo, talẽ vicissitudinem merear inuenire. Sed iterum me illa res inter alia cõsolatur, quòd interdũ sanctissimi patres ob hoc tantummodo castigant filios suos, vt eos faciãt potiores, & post hanc deuotionẽ ac satisfactionẽ sanctæ Rauennati Ecclesiæ quæ peculiariter vestra est, non solùm vetera priuilegia conseruetis, sed & maiora vestris temporibus conferatis. Nam quòd de mappulis à presbyteris & diaconis meis præsũptũ Apostolatus vester scripsit, verè fateor, tędet me aliquid exinde commemorare, cùm per se veritas, quæ apud dominum meum sola præualet, ipsa sufficiat. Nam cùm hoc minoribus circa vrbem cõstitutis Ecclesiis licitum sit, poterit etiã apostolatus mei domini, si venerabilẽ clerũ primæ Apostolicæ sedis suæ requirere dignatur, modis omnibus inuenire: quia quoties ad episcopatus ordinationẽ seu responsi sacerdotes vel leuitæ Rauennatis Ecclesiæ Romam venerunt, quod omnes in oculis sanctissimorũ decessorum vestrorum cum mappulis sine reprehensione aliqua procedebant. Quare etiã eo tẽpore quod istic à prædecessore vestro peccator ordinatus sum, cuncti presbyteri & diaconi mei in obsequiũ domini papæ mecum procedentes vsi sunt. Et quia prętuidẽs Deus noster omnia in manu vestra, & in conscientia purissima collocauit, adiuro vos per ipsam sedẽ Apostolicam, quã à natura moribus, nunc etiam honore debito gubernatis, vt in nullo Rauennati Ecclesię quæ familiariter vestra est, pro meo merito priuilegia quibus hucusque vsa est minuati, sed secundum vocem propheticam, in me & in domo patris mei secundum suum meritum transferatur. Quia ergo vniuersa priuilegia quæ sanctæ Rauennati Ecclesiæ à prædecessoribus vestris indulta sunt, pro maiori satisfactione subiecti in scriniis venerabilibus secundum consecrationem decessorũ meorũ tempora fidem nihilominus repereris, nunc verò in Dei & vestra est potestate, quicquid veritate cognita fieri iusseritis, quoniam ego iussionibus apostolatus domini mei parẽre desiderans, quamuis antiqua consuetudo obtinuit, vsque ad sanctam iussionem abstinere curaui.

Exemplum præcepti generalis. Caput LVI.

Epist. 56.

DIlectimo fratri Petro Gregorius. Omni conuenire nouimus rationi, vt eos amictu pallij decorem, quos in illis ciuitatibus, diuina inspirante misericordia sacerdotij honor illuminat, in quibus hoc etiam ab illis qui præteritis temporibus pontifices fieri meruerunt, & ab apostolica sede cõstat esse indultum. Ideóque charitati tuæ vsum pallij, sicut decessores tui habuisse noscuntur, præsenti authoritate concedimus, atque ea omnia circa honoris tui priuilegium volumus permanere, quę anterioribus temporibus Ecclesię tuę const at esse seruata, vt nihil prorsus de priuilegiis eius doleas diminutum. Deus te incolumen custodiat.

Finiunt Epistolæ Indictionis quintæ.

LIBER VNDECECIMVS.

Incipiunt Epistolæ Indictionis sextæ ex registro beati Gregorij Papæ.

Gregorius De Foca coronato & Mauricio interfecto cum filiis suis. Caput I.

Epist. I.

IN nomine Domini Dei & saluatoris nostri Iesu Christi, per indictionem sextam die xxiij. mensis Nouembris, temporibus domini, & beatissimi papæ Gregorij, coronatus est Focas, & Leontia Augusta septimo palatio quod dicitur Secũdianas: & occisus est Mauricius imperator, cum omnibus filiis masculis, id est, Theodosio iam coronato, Tiberio, Petro, Paulo, & Iustiniano, simul & Petro fratre suprascripti Mauricij Augusti. Sed & aliqui procerum qui ei cohærebant, id est, Cõstantius patricius, & curator & Placidias, sed & Georgius notarius principis. Venit autem icona suprascriptorum Focæ & Leontiæ Augustorum Romam vij. Kal. Maij, & acclamatum est eis in Lateranis, in basilica Iulij ab omni clero vel senatu: Exaudi Christe, Focæ Augusto, & Leontiæ Augustæ vita. Tũc iussit ipsam iconiam dominus beatissimus & apostolicus Gregorius papa reponi in oratorio sancti Cæsarij martyris intra palatium.

Sermo beati Gregorij papæ tempore mortalitatis.

Vt plebs faciat septem litanias diuisim secundum status in vno die.

Caput II.

Epist. 2.

OPortet fratres charissimi, vt flagella Dei quæ metuere ventura debuimus, saltem præsentia & experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa iam quã patimur pœna dissoluat. Vt enim Propheta teste prædictum est: Peruenit gladius vsque ad animam. (Hiere. 4.) Ecce enim cuncta plebs cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde vastantur. Nec languor mortem præuenit, sed languoris moras, vt cernitis, mors pręcurrit. Percussus quisque antè rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ cõuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti Iudicis peruenit, cui nõ vacat flere quod fecit. Habitatores quippe nõ ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisque ergo nostrũ ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando cõmisimus, & quod nequiter egimus flẽdo puniamus. Præueniamus faciem eius in confessione, & sicut Propheta admonet: Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum. Ad Deum quippe corda cum manibus leuare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profectò, dat tremori nostro fiduciam, qui per Prophetã clamat: Nolo mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. (Ezech. 18.) Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas nanque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia abstersit, & cõuersus latro vitæ præmia etiam in ipsa sentẽtia suæ mortis emeruit. (Matth. 27.) Leuemus igitur corda, & pręsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precẽ iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatũ. Imminente ergo tãtę animaduersionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nanq; quę ingrata esse hominibus importunitas solet, iudici veritatis placet: quia pius ac misericors Deus à se vult veniam precibus exigi, qui quantũ meremur, nõ vult irasci. Hinc etenim per Psalmistam dicitur: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiã te, & magnificabis me. (Psalm. 49.) Ipse ergo sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui monet vt inuocetur. Proinde fratres charissimi contrito corde, & correctis operibus crastina die primo diluculo ad septiformem letaniam iuxta distributionem inferius designatam deuota mente cum lachrymis veniamus. Nullus vestrũ ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere pręsumat: quatenus ad sanctæ Genitricis Domini Ecclesiam conueniẽtes, qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala quæ fecimus deploremus: vt districtus iudex dum culpas nostras nos punire considerat, ipse à sententia propositæ dãnationis parcat. Letania Clericorũ exeat ab Ecclesia beati Ioannis baptistæ. Letania virorum, ab Ecclesia beati martyris Marcelli. Letania monachorũ, ab Ecclesia martyrũ Ioannis & Pauli. Letania ancillarũ Dei, ab Ecclesia beatorũ martyrũ Cosmæ & Damiani. Letania fœminarum coniugatarum, ab Ecclesia beati primi martyris Stephani. Letania viduarũ, ab Ecclesia martyris Vitalis. Letania pauperũ & infantium, ab Ecclesia beatæ martyris Ceciliæ. Facta sunt hæc in basilica sanctę Sabinæ sub die. iiij. Kalen. Septembris. Indictione. vj.

Gregorius dilectissimis filiis Romanis ciuibus.

De hoc quòd si necesse fuerit, corpus dominico die lauare possint, sicut & faciem: Et de sabbato non custodiendo. Cap. III.

Epist. 3. De consec. Dist. 3. cap.

PEruenit ad me, quosdã peruersi spiritus homines, praua intra vos aliqua & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita vt die Sabbati aliquid operari prohiberẽt. Quos quid aliud nisi antichristi

antichristi prędicatores dixerim? Qui veniens, diē sabbatū atque dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se & resurgere simulat, haberi in veneratione vult dominicum diem: & quia Iudaizare populum compellit, vt exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli vult sabbatū. Hoc enim quod per Prophetam dicitur: Ne inferatis onera per portas vestras die sabbati: tandiu teneri potuit, quandiu legem licuit iuxta literam custodiri. At postquam gratia omnipotentis Dei Domini nostri Iesu Christi apparuit, præcepta legis quæ per figuram dicta sunt, iuxta literam seruari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato seruandum, dicat necesse est etiam carnalia sacrificia persoluenda, dicat præceptum quoque de circuncisione corporis hucusque retinendum. Sed contra se Paulum apostolum audiat dicentem: Si circumdamini, Christus vobis nihil prodest. Nos itaque quod de sabbato scriptum est spiritaliter accipimus, spiritaliter tenemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatum ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus. Et qui lucem fidei eius agnoscit, si peccata concupiscentiæ ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera per portas introducit. Non ergo in die sabbati per portas introducimus onera, si in Redemptoris nostri gratia constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus. Nam idem Dominus ac redemptor noster multa in die sabbati legitur operatus, ita vt Iudæos reprehenderet dicens: Quis vestrûm bouem aut asinum suum nō soluit in die sabbati, & ducit adaquare? Si ergo ipsa per se veritas non custodiri iuxta literam sabbatum præcepit, quisquis otium sabbati secundum legis literam custodit, cui alteri nisi ipsi veritati contradicit? Aliud quoque ad me perlatum est vobis à peruersis hominibus esse prædicatum, vt dominico die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxu animi ac voluptatis quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibem⁹. Scriptum nanque est: Nemo carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam. Et rursum scriptum est: Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis. Qui igitur carnis curam in concupiscentiis fieri prohibet, profectò in necessitatibus concedit. Nam si dominico die corpus lauare peccatum est, lauari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc exigente necessitate toto corpori negetur? Dominico verò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum, vt siquid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis dominicæ precibus expietur. Hęc filij charissimi certa constantia & recta præditi fide custodite, stultorum hominum verba despicite, & omnia quæ ab eis dici cognoscitis, nolite facilè credere, sed in rationis trutina pensate: vt dū erroris vento forti stabilitate resistitis, ad solida cœlestis regni gaudia peruenire valeatis.

Peruenit. | Hiere. 17. | Galat. 6. | Luc. 13. | De consec. Dist. 3. ca. Placuit. S. Aliud. | Ephes. 5. | Roma. 13.

Gregorius Adeodato abbati Neapolitano.

De Craterensi monasterio suo iungendo. Caput IIII. — Epistol. 4.

QVantum bene dispositæ fratrum congregationi animus noster ex interni desiderij intentione congaudet, tantum ex destitutis & penè in desolatione positis, vt pastoralis sollicitudinis eis citius cura subueniat, vehementi mœrore concutitur. Monachi siquidem monasterij quod Crateras dicitur, Neapolitanæ vrbi è vicino fundati, porrecta nos petitione informasse noscūtur, locum ipsum ita penè funditùs seruorum Dei obsequiis destitutum, vt vix illic remanserint, qui loci ipsius solummodo valeant esse custodes. Ob quam rem lachrymabiliter supplicantes à nobis poposcisse noscūtur, vt monasterio vestro ipsum iungere monasterium deberemus: quatenus per sollicitudinem tuam, & deinceps succedētibus aliis, locus ipse authore Deo regulari valeat ordinatione disponi. Sed dum huic rei frater & coëpiscopus noster Basilius Capuanæ Ecclesiæ præsens fuisset inuentus, extitit valde contrarius, asserens locum ipsum olim monasterio alij diœcesis suæ fuisse coniunctum, & idcirco minimè in alterius Ecclesiæ ius debere contradi. Contra quam obiectionem Neapolitanæ rursus Clerus Ecclesiæ multo esse aliter quàm dicebatur, oppositis allegationibus replicabat, quibus diuersa sentientibus ne constituere quicquam dubiè videremur, deputatis cognitoribus instituimus inter eos esse iudicium. Quibus renuntiantibus manifesta ratione comperimus fratrem & coëpiscopum nostrum Basilium nullum in prædicto Craterensi monasterio ius habere. Quo cognito, monachis pia poscētibus, necessario duximus præbere consensum. Præsentis itaque præcepti nostri authoritate idem Craterense monasterium cellæ vestræ constituimus vniendum. Hoc præcipuè commonentes, vt locus ipse ita cum diuino solatio per vos deinceps debeat ordinari, quatenus dum ab hoste licuerit, deputati à vobis illic monachi debeant iugiter in Dei laudibus permanere: perturbationis verò tempore intra vrbem, in cellam quippe propriam, reuocari. Res verò omnes eidē monasterio competentes, diligenti volumus cura perquiri atq; recolligi, eásq; vt tibi visum fuerit, aptè disponi. Nihilque quod eidem monasterio competit, à quoquam detineri permittas, sed omnia in ius Ecclesiæ, quippe iam tuæ, reformare non negligas, vt cunctis salubri ordinatione dispositis, quę Deo placita & nostra sunt authoritate suffulta, perpetuis maneant inconuulsa temporibus.

Gregorius Adeodato seruo Dei.

Permittit testamentum de rebus suis legitimè facere. Caput V. — Epist. 5.

EFfectum iusta postulantibus indulgere, & vigor æquitatis, & ordo exigit rationis, præsertim quando petentium voluntatem & pietas adiuuat, & veritas non relinquit. Quia igitur priusquam in monasterio sancti Adriani, vbi es conuersus, intrares, rerúmque tuarum illic donationem emitteres, domos, & hortos intra ciuitatem, seu terras sationales, vel vineas in fundo, sicut nos docuisti, Carsiniano, pariter & portiones tuas in fundo Fulloniaco, vel ex aliquibus mancipiis tuis, quibus antè concessa libertas est, verbo largitus es: ipsa quoque donatio licet possit iure subsistere, præcipuè in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis seculum relinquentes, ad Dei se eligunt conferre seruitium, tamen ne quid in futurum tempus obliuionis nubilo huic derogare quicquā valeat largitati, scripturæ hoc desideras tradere monumentis. Quot vt queat robustum existere, à nobis tibi poscis dari licentiam. Idcirco huius tibi præcepti nostri pagina liberam hoc faciendi concedimus facultatem: quatenus dum omnia à te fuerint expressa, & designatione tua nouerint esse suum, quod cunctis modò commune est, & ipsi sine contentione donata possideant, & voluntas tua quid ad quem pertinere voluerit, esse non possit ambigua. Quicquid enim huiusmodi scriptura interueniente feceris, firmum, stabiléque, & ex rei ipsius veritate, & ex hac nostra authoritate nō dubites: quippe quia non nouum aliquid facere quod lege est vetitum, sed dudum factum videris exprimere, & salubriter amputandi causa litigij literarum memoriæ seruanda reponere.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De abbatissa Desideria. Caput VI. — Epist. 6.

QVantos inter religiosas personas de terrenis rebus controuersia nascitur, ita sacerdotali est sollicitudine finienda, vt crescere non possit ex mora contētio. Desideria siquidem abbatissa, latrix præsentium, huc veniens questa est substantiam parētum suorum pariter & germani sui sibi rationabiliter competentem, à Ioanne abbate indebite detineri. Et quia eandem causam interueniente petit iudicio terminari, fraternitas vestra adhibitis sibi Innocentio atque Libertino fratribus, coëpiscopísque nostris, cum eis negotij huius qualitatem diligenter examinet, & pari consilio communiq; tractatu ita se in definiēdo ex omni latere festinet exhibere sollicitum, quatenus & ipsa omni inuidia fauoris ac negligentiæ careat, & inter illos post definitionem vestram aliquod non possit litigiū remanere. Si verò aliqua ex lege vobis ad proferendam sententiam fuerit nata dubietas, sapientem virum, & quem nostis Dei timorem habere præ oculis, requirite, vt ab eo quid sit legitimum informati, nullam reprehensionem vestræ definitionis valeat calculus sustinere.

Gregorius Eleutherio episcopo.

Vt propter infirmitatem episcopus non deponatur, nisi petierit. Caput VII.

Epistola. 7. 7. qu.1.can. Quamuis.

QVamuis triste nobis sit valde quod loquimur, atque fraterna nos compassio flere potius vrgeat, quàm aliquid de auditis diffinire permittat: suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsa aculeo, magna nos Ecclesiis cura prospicere, & antequam earum possit vtilitas deperire, quod fieri debeat, Deo authore disponere. Peruenit igitur ad nos, quibusdam referentibus, quendam episcopum ita passionem capitis incurrisse, vt quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesię ipsius vtilitates depereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia viuentem episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis non crimen abducit, alium loco eius nisi recusante eo, nulla sinit ratio ordinari. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione non se vlterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subuertente infirmitate posse fateatur assurgere, & alium in loco suo expetat ordinandum: quo facto omnium solenniter electione alter qui dignus fuerit episcopus solenniter consecretur: sic tamen vt quousque eundem episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur. Enimuero si nullo tempore ad sanæ redit mentis officium, persona fidelis ac vitæ est probabilis eligenda, quæ ad regimen Ecclesię idonea possit existere, atque de animarum vtilitate, inquietos sub disciplinæ vinculo restringere, Ecclesiasticarum rerum curam agere, & maturum atq; efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam si episcopo, qui nunc ægrotat superstes extiterit, loco eius debeat consecrari. Ordinationes verò presbyterorum vel diaconorum, seu alterius ordinis si fieri in eadem Ecclesia causa poposcerit, fraternitati tuæ noueris reseruandum, quatenus si tuæ est diœceseos, de eius qui ad hoc eligitur, vita, moribus, actúque perquiras. Et si placuerit, nec est quod in eo iudicium canonicæ districtionis reprehendat, ad destinatum ordinem non aliter nisi te ordinante perueniat. Ita ergo fraternitas tua faciat, atque hæc vigilantia prouidenti disponat, vt nec Dei Ecclesia neglectum vlterius habeat, & consacerdotes suos non solùm verbis, sed etiam exemplo locorum venerabilium curam laudabiliter habere commoneat.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De pace ordinanda. De Menna episcopo. De quodam episcopo capitis infirmitate detento. De priuilegijs monasteriorum eius.

Caput VIII.

Epistola. 8.

INter alia bona hoc apud vos præ cæteris tenet principatum, quòd in mediis huius mundi fluctibus, qui regentis animos turbulenta solent vexatione confundere, ita cor ad diuini cultus amorem & venerabilium locorum disponendam quietem reducitis, ac si vos nulla alia cura sollicitet. Vnde quia huiusmodi præpositorum actio, subiectorum magna solet esse munitio, plus aliis gentibus gentem Francorum asserimus felicem, quæ sic bonis omnibus præditam meruit habere reginam. Epistolis autem vestris indicãtibus agnoscentes Ecclesiam vos sancti Martini in suburbano Augustudunensi, atque monasterium ancillarum Dei, necnon & xenodochium in vrbe eadem construxisse: valde lætati sumus, & gratias omnipotenti Deo retulimus, qui cordis vestri synceritatem ad hæc operãda compunxit. Qua de re vt & nos bonis vestris in aliquo participes haberemur, priuilegia locis ipsis pro quiete & munitione illic degentium, sicut voluistis, indulsimus, nec excellentiæ vestræ amplectenda nobis desideria, vel ad modicum differre pertulimus. Paterna præterea charitate salutationis præmittentes alloquium, indicamus illustribus filiis nostris, vestræ verò excellentiæ famulis ac legatis Burgoaldo, & Varmaricario nostrum nos secundum vestra scripta præbuisse secretum. Qui omnia quæ sibi iniuncta dixerant, subtili nobis insinuatione reserasse noscuntur. De quibus curæ nobis erit sequenti tempore excellentię vestræ quid actum fuerit indicare. Nam nos quicquid possibile & vtile ad ordinandum pacem inter vos & rempublicam pertinet, summa, Deo authore, cupimus deuotione compleri. Mennam verò reuerendissimum fratrem & coëpiscopum nostrum postquam ea quæ de eo dicta fuerant requirentes, in nullo inuenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratis-

2. qu.5. ca. Mennam.

E simum corpus beati Petri Apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his quæ obiecta eius opinioni fuerant, se demonstrauit alienum, reuerti illuc purgatum absolutúmque permisimus: quia sicut dignum erat vt si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit, vt eum adiuuante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus. De quodam autem episcopo quem capitis infirmitas, sicut nobis prædicti magnifici viri dixerunt, administrare suum non sinit officium, fratri coëpiscopóque nostro Etherio scripsimus: vt si interualla eiusdem infirmitatis habuerit, data petitione ad implendum se locum suum profiteatur non posse sufficere, sed alium Ecclesiæ suæ postulet ordinandum: quia viuente eo quem ab administratione officij sui non culpa, sed ægritudo subducit, alium loco ipsius sacri nullo modo permittunt canones ordinari. Si verò nullo tempore ad mentis sanæ redit officium, quæri persona debet vita & moribus decorata, quæ & animarum curam gerere, & eiusdem Ecclesiæ causas vtilitatésque salubri valeat F ordinatione disponere, talisque sit, vt si superstes extiterit, eius possit loco succedere. Sed & si qui sunt in sacro ordine, vel ad clericatus ministerium promouendi, antefato reuerendissimo fratri nostro Etherio, si tamen ipsius est diœceseos, reseruandum nuntiandúmque decreuimus: vt inde habita inquisitione si nulli culpæ quas sacri canones insequuntur, subiecti sunt, ipse eos debeat ordinare. Excellentiæ ergo vestræ cura nostræ se dispositioni coniungat: quatenus nec Ecclesiæ vtilitates, quarum nobis maximus amor est, pereat, & bonis excellentiæ vestræ mercedis augmenta succrescant. Similiter verò de quodam digamo requisiti, an ad sacrum ordinem potuisset accedere, iuxta canonicam regulam omnino vetuimus. Absit enim ne vestris temporibus, in quibus tam multa pia ac religiosa agitis, aliquid contra Ecclesiasticum institutum fieri permittatis. Præfati autem viri magnifici filij nostri dato capitulari inter cætera petierunt, quod sibi ex vestra perhibuere iussione mandatum, vt talis debeat à G nobis in Galliis persona transmitti, quæ facta synodo cuncta quæ contra sacratissimos canones perpetrantur, omnipotenti Deo authore possit corrigere. In qua gloriæ vestræ cura cognouimus quàm de vita animæ & de regni vestri soliditate cogitatis: quia Redemptorem nostrum formidantes, eiúsque in omnibus præcepta seruantes, & hîc agitis vti regni vestri gubernacula subsistant, & post longa annorum curricula vos quoque de terreno regno ad regnum cœleste transeatis. Apto autem tempore si Deo placuerit, veneranda excellentiæ vestræ desideria implere curabimus. Nos itaq; pro munitione locorum de quibus excellẽtia vestra scripsit, omnia sicut voluit sancire studuimus. Sed ne fortasse ab eorum locorum prępositis eadem decreta nostra tempore quoquo supprimantur, pro eo quòd eis quædam interdicta esse noscuntur, hæc eadem constitutio gestis est publicis inferenda: quatenus sicut in nostris, ita quoque in regalibus scriniis teneatur. Omnipotens Deus excellentiam vestram in suo semper timore custodiat, atq; ita vestra vota in filiorum ex-H cellentissimorum regum nepotum vestrorum, intercedente beato Petro Apostolorum principe, cui eos commendatis, sospitate adimpleat, vt stabile vobis, gaudiũ de eorum semper incolumitate, sicut cupitis, habere concedat.

Gregorius Theodorico regi Francorum.

De pace in republica facienda. Caput IX.

Epistola. 9.

SCriptorum vestrorum eloquia incolumitatem vestram significantia læti suscepimus, ex quibus ita transcendere vos prudentia ætatem agnouimus, vt euidẽter appareat pro gentis Francorum felicitate, excellentiæ vestræ, potestatis regiæ gubernacula, supernæ gratiæ fauore fuisse commissa: inter quæ hoc quoque in vobis satis laudabile, mirandúmque est, quòd in his quæ filiam nostram pręcellentissimam auiam vestram pro omnipotentis Dei amore desiderare cognoscitis, iuuare sic studiosissimè festinatis, vt per hoc & hîc feliciter viuatis, & in futura vita regnum cum Angelis teneatis. Quia ergo hoc, Deo donante, ex magna venit discretione iudicij: ita omnia quæ excellentia vestra voluit, citius ac libenter impleuimus: vt quantum nobis bona vestra placuerint, effectus nostri celeritate mõstraremus. Salutantes pręterea vos paterna dulcedine,

na dulcedine, indicamus omnia quæ viris illustribus famulis vestris Burgoaldo & Varmaricario filiis nostris agenda mandastis, facta nobis fuisse habito secreto colloquio manifesta. Et valde laudauimus, quia & præsentia sapiēter, sicut decet, attenditis, & sic munire futura sempiternæ pacis interuentu inter vos & rempublicam festinatis, vt vnum facti, regni vestri firmitatem in perpetuum extendere salubriter posſitis. De quibus succedenti vobis tempore quę Deo fuerint placita nūtiamus. Nam nos quicquid vtile, quicquid probatur esse pacificum desideramus, & vt fieri valeat studemus. Tātum est, vt sicut nostra, ita quoq; Dei, quo sine nihil possumus, in ea quæ expediunt sit voluntas. Sancta Trinitas in suo semper faciat vos timore proficere, & ita cor vestrū placita sibi moderatione disponat, vt & nunc subiectis vestris de vobis, & postmodum vobis de se gaudium sine fine concedat.

Gregorius Senatori presbytero & abbati.

De xenodochio quod in Augustudunensi ciuitate à Synagrio & Brunichilda constructum est, & priuilegio eius.

Caput X.

Epist. 10.

QVando catholicorum regum corda, ad ea ad quæ pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, vt ab eis vltrò poscantur, tantò alacri & læto sunt animo concedenda, quantò & ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta filiorum nostrorum præcellentisſimorum regum Brunichildæ ac nepotis ipsius Theodorici, xenodochio quod in ciuitate Augustudunēsi à Synagrio reuerendæ memoriæ episcopo, & prædicta filia nostra regina excellentisſima constructum est, cui tu præesse dignosceris, huiusmodi priuilegia præsentis authoritatis nostrę decreto indulgemus, concedimus atque firmamus: statuentes nullum regum, nullum antistitum, nullum quacunque præditum dignitate, vel quenquam alium, de his quæ xenodochio à suprascriptis præcellentisſimis filiis nostris regibus iam donata sunt, vel in futuro à quibusuis aliis de proprio fuerint iure collata, sub cuiuslibet causæ, occasionísve specie minuere vel auferre, siue suis vsibus applicare, vel aliis piis causis pro suæ auaritiæ excusatione posse concedere: sed cuncta quæ ibi oblata sunt vel offerri contigerit, tam à te, quàm ab eis qui in tuo officio locóque successerint, perenni tempore illibata & sine inquietudine aliqua volum⁹ posſideri: Eorum tamen vsibus, pro quorum sustentatione gubernationéque concessa sunt, modis omnibus profutura. Item constituimus, vt obeunte abbate presbyteróque suprascripti xenodochij atque monasterij, non alius ibi quacunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quem rex eiusdem prouinciæ cum consensu monachorum, secundum amorem, Dei elegerit ac prouiderit ordinādum. Hoc quoque capitulo præsenti subiungimus, vt locum auaritiæ excludamus, nullum de regibus, nullum de sacerdotibus, vel quemcunque alium per se suppositámve personam, de ordinatione eiusdem abbatis, vel quibuscunque causis xenodochio ipsi pertinentibus, audere in auro siue alia qualibet specie commodi quicquam accipere, neque eundem abbatem ordinationis suæ causa dare aliquid præsumere: ne hac occasione ea, quæ à fidelibus piis locis offerentur, aut iam oblata sunt, consumantur. Et quoniam multæ occasiones in decepitone religiosarum personarum à prauis illic, vt dicitur, hominibus exquiruntur, abbatem atque presbyterum prædicti xenodochij nullo modo priuandum deponendúmque censemus, nisi causa specialiter criminis exigente. Vnde necesse est, vt si qua contra eum huiusmodi querela surrexerit, non solum episcopus ciuitatis Augustudunensis causam examinet, sed adhibitis sex aliis episcopis suis, subtili hoc inuestigatione perquirat: quatenus cunctis concorditer iudicantibus, canonicæ districtionis censura aut reum punire, aut innocentem posſit absoluere. Simili quoque definitione iuxta desiderium cōditorum decernimus, vt nullus eorum qui eidem xenodochio atque monasterio abbas in posterum fuerit ordinatus, ad episcopatus officium quacunque obreptione sit ausus accedere: ne res xenodochij vel monasterij iniqua erogatione consumens, grauisſimam egestatis necesſitatem pauperibus ac peregrinis, vel cæteris exinde viuentibus generet.

A Episcopū verò tollendi de eodem loco monachū, ad Ecclesiasticum ordinem promouendum, vel pro aliqua quacunque causa, sine consensu abbatis atque presbyteri habere licētiam prohibemus: ne huius rei vsque ad hoc vsurpatio perducatur, vt loca quæ acquisitione hominū construenda sunt, oblatione destruātur. Hæc igitur omnia quæ huius præcepti decretíque nostri pagina cōtinet, tam tibi, quàm cunctis qui in eo quo es ordine locóque successerint, vel eis quorum interesse potuerit, in perpetuum seruanda decernimus. Si quis verò regum, sacerdotum, iudicum, ac personarum seculariū hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam venire tentauerit, potestatis honorísque sui dignitate careat, reúmque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat. Et nisi vel ea, quæ ab illo malè ablata sunt restituerit, vel digna pœnitētia illicitè acta defleuerit, à sacratisſimo corpore ac sanguine Dei nostri redēptoris Iesu Christi alienus fiat, atque in æterno examine districtæ vltioni subiaceat. Cunctis autem eidē loco iusta seruātibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quaten⁹ & hîc fructū bonę actionis recipiāt, B & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inueniant.

Gregorius Thessaliæ abbatisſæ.

De monasterio sanctæ Mariæ, quod in Augustudunensi ciuitate erectum est, & priuilegio eius. Caput XI.

Epist. 11.

QVando ad ea ad quæ catholicorum regum corda, pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succēduntur, vt ab eis vltro poscantur, tantò sunt alacri & læto animo concedēda, quantò & ea ipsa quæ cupiunt si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta filiorum nostrorum præcellētisſimorum Brunichildę ac nepotis ipsius Theodorici monasterio sanctæ Mariæ, vbi ancillarum Dei congregatio est cōstituta, in vrbe Augustudunensi, &c. vt suprà.

Gregorius Lupponi episcopo & abbati.

De Ecclesia sancti Martini quæ est in suburbano Augustudunensi, & priuilegio eius. Caput XII.

Epist. 12.

C QVando ad ea ad quæ catholicorum regum corda pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succendūtur, vt ab eis vltro poscantur, tantò sunt alacri & læto animo concedenda, quantò ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerāt. Proinde iuxta scripta filiorum nostrorum præcellentisſimorum regum Brunichildæ ac nepotis ipsius Theodorici Ecclesię sancti Martini, quę in suburbano ciuitatis Augustudunensis, &c. vt suprà.

Gregorius Maximo episcopo Salonitano.

De scriptis eius sine subscriptione non suscipiendis. Cap. XIII.

Epist. 13.

ALia quidem scripta ad fraternitatē tuam antè feceramus, sed tempore quo homines tuos quos ad nos misisti relaxare voluimus, scripsisse te quibusdam nostrū comperimus, quòd Veteranum presbyterum atque Optatum defensorē tunc minimè in causa transmiseris, & ideo ea quæ cum eis acta sunt, non debere subsistere. Sed & Thomas Ecclesię tuę defensor sibi verbo à te dictū perhibuit. Ex qua re iam præsentium portitoribus iudicauimus esse credēdum, ne de ipsis quoque post hæc similiter diceretur. Quia ergo hæc nos res valde fecit ambigere, & cautos esse debere præmonuit, si D causam vultis dicere, instructam de cætero personam cum mandato legaliter facto, tuis ac presbyterorum seu diaconorum in testimonium subscriptionibus roborato, gestísque ex more indito transmittatur, vt quicquid cum ea actum fuerit, posſit iure subsistere. Nam nos non solum tibi, sed etiam omnibus quod iustum legitimúmque fuerit, parati sumus, Deo iuuante per omnia custodire, tantum vt tu quod lege præcipitur, facere non omittas.

Gregorius Venatio episcopo patricio.

De persona Vrbici abbatis. Caput XIIII.

Epist. 14.

EXcellentiæ vestrę electionem in persona Vrbici abbatis quia valde nobis placuit indicamus: quoniam sicut iudicij vestri discretionem oportuit, ad Ecclesię gubernationem virum quæsistis vigilantem atque sollicitum, & diuinæ scripturæ scientia, qnod maximè in sacerdotibus eligendum est, institutum. Sed quia cæteris sic est aliquis præponendus, vt dum ipse exterius proficit, interius non decrescat, quietem

tem ipsius turbare non possumus: ne cùm eum ad altiora pro ducimus, minorem illum seipso fieri missum in fluctib⁹ com pellamus. Persona verò Crescentis diaconi propterea quòd omnino nobis ignota est, prima nobis cura fuit requirere quemadmodum xenodochium, cui præfuerat, gubernasset, vt ex minimis, qualis esse possit in maximo, nosceremus. Sed quid nobis portitores scriptorum vestrorum responderint, ab ipsis addiscetis. Hunc ergo presbyterum dare omnino vo bis excellentia vestra scit esse difficile: quia personarum nos necessitas ad ordinanda alia loca pastoribus destituta non le uis angustat. Et ideo quia Deum timere, & animæ vestrę vos habere respectum nouimus, paterna charitate salutationis alloquium præmittentes hortamur, vt sicut decet, cauta diligen tíque inuestigatione scrutari interius de vita, morib⁹, actúq; prefati diaconi debeatis. Et si eum ad Ecclesiæ assurgere regimen agnoscatis, vestra adhortatione omnes in eo concordēt. Si autem aliud vestri sentit sollicitudo iudicij, & eum pastoralem curam efficaciter administrare non posse considerat, agédum cum omnibus concorditer, vt alterum qui aptus visus fuerit, de Ecclesia ipsa possint eligere: vt venientes tam diaconus qui iam electus est, quàm etiam qui eligendus est, is qui Deo placuerit, ordinetur. Enimuero si in Ecclesia illa neq; de presbyteris vel diaconis, siue reliquo clero huiusmodi inueniri potuerit, de alia sibi Ecclesia talem ordinandnm eligere festinent antistitem, qui vigilanti sollicitudine exteriori bus eorum vtilitatibus, & sacerdotali adhortatione animabus valeat Deo miserante vtilis reperiri. Præterea ne qua hac in causa possit esse dilatio, & peccatis facientibus nullus de electis aptus exiltat, hortandus est clerus & populus vt eis qui ad nos venerint, sua debeant vice mandare: quatenus hîc habeant eligendi licentiam, nobísque hoc ipsum apicibus suis roboratis propriis subscriptionibus innotescant, vt si vel hîc inueniri potuerit, sine difficultate aliqua Christi operante gra tia consecretur. Quod tamen nos non voluntate impulsi loquimur: sed necessitate compulsi: quia quantum ad nostrum est iudicium, de suis volumus vt debeant habere pastorem.

Gregorius Paschasio episcopo Neapolitano.

De Iudæis non opprimendis. Caput XV.

Epist.15. Parte.1. Dist.45.ca. qui syncera †vel ad planum.

QVi syncera intētione extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debent studere: ne quorum mentem reddita † a plano ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicunque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis quàm Dei causas probantur attendere. Iudæi siquidem Neapoli consistentes, questi nobis sunt, asserentes quòd quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festiuitatum suarum solennia colere, sicut eis nuncusque & parentib⁹ eorum longis retrò temporibus licuit obseruare. Quòd si ita se veritas habet, superuacuæ rei videntur operam adhibere, Nam quid vtilitatis est, quando, & si contra longum vsum fuerint vetiti, ad fidem illis & conuersionem nihil proficit? Aut cur Iudæis qualiter ceremonias suas colere debeāt, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est vt ratione potius & māsuetudine prouocati, sequi nos velint, non fugere vt eos, ex eorum codicibus ostendentes quæ dicimus, ad sinū matris Ecclesię Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidē prout potuerit, Deo adiuuāte, ad conuertendum accendat, & de suis illos solennibus inquietari denuò non permittat: sed omnes festiuitates feriasque suas, sicut hactenus tam ipsi, quàm parentes eorum per longa colentes retrò tempora tenuerunt, liberam habeant obseruandi celebrandíque licentiam.

Gregorius Barbaro episcopo Carinis.

De obitu Victoris episcopi, & de alio eligendo. Caput XVI.

Episto.16. Parte.1. Dist.61.ca. Obitum.

OBitum Victoris Panormitanæ ciuitatis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter visitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, vt nihil de prouectionibus clericorum, reditu, ornatu, ministerijsque, vel quicquid est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam Ecclesiam properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebémque eiusdem Ecclesiæ admonere festinet: vt remoto studio, vno eodémque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & à venerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptiouibus roborati, & dilectionis tuę testimonio literarum ad nos sacrādus occurrat. Commonemus etiam fraternitatem tuam vt nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua visitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri: prouisurus ante omnia, ne ad id cuiuslibet conuersationis vel meriti laicam personam aspirare permittas, ne & conatus eorum habeatur inefficax, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta parochia, sub tua cura dispositionéque quousque illic proprius fuerit ordinatus episcopus, esse concedimus.

Gregorius clero, ordini & plebi Panormitanæ ciuitatis.

De eligendo episcopo. Caput XVII.

Epistola.17.

VEstri antistis ōbitum cognoscentes, curæ nobis fuit destitutæ Ecclesiæ visitationem fratri & coëpiscopo nostro Barbaro solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, vt nihil de prouectionibus clericornm, reditu, ornatu, ministeriísque à quoquam vsurpari patiatur. Cuius vos assiduis adhortationibus conuenit obedire, & remoto strepitu, vno eodémque consensu talem vobis præficiendum expetere sacerdotem, qui à venerandis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus valeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & visitatoris pagina prosequente ad nos veniat ordinandus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet vitæ vel meriti laicam personam præsumatis eligere: & non solùm ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehatur, verum etiam vos nullis intercessionibus veniā promereri posse cognoscite, sed omnes quos ex vobis de laica persona aspirasse constiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano.

De reliquijs sancti Sauini, & oratorio construendo.

Caput XVIII.

Epistola.18.

PRoculus diaconus Ecclesiæ Asculanæ petitoria nobis insinuatione suggessit, in fundo Gressiano iuris sui monasterium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem sancti Sauini martyris desiderat consecrari. Et ideo frater charissime, si in tuæ parochiæ memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitùs donatione legitima, id est, conduma vna, boues par vnum, armenta capita quinque, oues & capras promiscuas capita viginti, in fundo Gressiano vbi ipsum monasterium fundatur vncias octo, fundum Staciani vncias octo, fundum Paterni in integro, porcos decem, lectisternia, gestísque municipalibus alligata, &c. secundum morem.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ.

De Exuperantio episcopo. Caput XIX.

Epistol.19. 10. quæst.4. Lator.

LAtor præsentium Ioannes frater & coëpiscopus noster aliqua vobis de causis Ecclesiæ suæ dato capitulari noscitur intimasse. Quibus cognitis, culpāda à nobis experientia tua fuerat, si ad te perlata hactenus indiffinita remanserint. Sed inquirentes agnouimus, quòd ad notitiam tuam minimè sunt perducta. Ipsum ergo quod nobis capitulare porrectum est, his fecimus subter annecti. Agnitis itaque omnibus ac discussis, si ita apud te esse vt suggestum est, manifesta veritate patuerit, fratrem & coëpiscopum nostrum Marinianum adire te volumus, eúmque modis omnibus adhortari, vt his quorum in peragendis negotiis Ecclesiæ ipsius interesse dignoscitur, debeat deputare: quatenus perpensis omnibus cum prædicto viro de his quæ nota fuerint, Ecclesiastica inter se debeant tranquillitate decidere. Si verò elegerint retinendum, experiētia tua immineat esse iudicium, & quicquid cognitorum inter eos fuerit sententia definitum, te debeat exequente compleri: ne diutinis protractionibus dilata paupertas Ecclesiæ ipsius, sicut iam factum asserit, dispendiis ingrauetur. Indicauit etiam nobis, quòd quidam Exuperantius episcopus

episcopus ausu temerario in diœcesi ipsius oratorium construxerit, idque sine pręcepti authoritate contra morem pręsumpserit dedicare, Missasque illic publicas celebrare nō metuit. Quā rem cum summa te celebritate ac districtione conuenit emēdare, nec vlterius tale aliquid attentare permittas. Oratorium verò quod ab incompetenti persona repereris esse conctructum, huic proprio te volumus episcopo, si res, vt dictum est, ita se habere constiterit, sine mora aliqua reformare.

Gregorius Leoni episcopo & aliis quamplurimis.

Ne ad consignandos infantes egreßi nimium aggrauent Ecclesias. Caput XX.

Epist. 20.

SIcut nos nobis inuicem specialia per Apostolorum orationem admonemur impartiri suffragia, ita in his quæ necessitate iniuncti regiminis per dispensationem rerum pauperum, Deo per nos fuerint authore disposita, sacerdotalia dignum est solatia non deesse. Latorem siquidem præsentiū Adrianum chartularium nostrum ad regendum Ecclesiæ nostræ patrimonium Syracusanarum partium dirigentes, fraternitati vestræ necessariò duximus commendandum, vt in quo vsus exegerit, vestra ei solatia conferatis: quatenus dum ad agendum per vos corporalibus, & ad facilitatem explendi quæ cœperit spiritalibus orationum fuerit fultus auxiliis, prosperè ea quæ à nobis ei iniuncta sunt, Deo quoq; valeat cooperante perficere. Vosmetipsos autem ita in conspectu omnipotentis Dei in bonis operibus debetis exibere, vt inueniri in vestra actione nequeat quod vel Deo iudice percuti, vel quolibet si homine insidiante valeat accusari. Nā exinde præfato chartulatio nostro iniunxim⁹, vt si qua de reuerendissimis fratrib⁹ nostris episcopis inordinatè acta cognouerit, pri⁹ quidem secreta ac modesta adhortatione ipse corripiat. Præterea relatum est nobis, sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus per seruum Dei diaconū qui tunc Ecclesiastici patrimonij curam gessit, fuisse dispositum, vt sacerdotes per vniuersas diœceses vestras constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, vltra modum grauari minimè debuissent. Summa enim præfixa fuerat vobis, vt audio, consentientibus, quæ ab eisdem sacerdotibus pro labore clericorum dari debuisset. Atque hoc quod tunc placuit, sicut tunc dicitur, minimè custoditur. Vnde fraternitatem vestram admoneo, vt subiectis vestris graues non studeatis existere, sed si qua sunt grauamina temperetis: quia nec ab eo quod semel definitū est, deflectere debuistis. Etenim in futura, & in præsenti vobis vita prospicitis, si eos qui vobis commissi sunt, sine grauamine conseruatis.

10. q. 3. ca. Relatum.

Gregorius Iuliano.

De beneficio eius monasterio collato. Caput XXI.

Epist. 21.

GLoriæ vestræ scripta suscipiens, legenda lætus aperuit, sed tristis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur, quòd pudoris causa fuerat, mihi vos ea quæ dicenda erant, tempore multo tacuisse. Et certum est quia minus amatur, qui adhuc erubescitur. Atque modò contristatus sum, quia me à vobis comperi minus, quàm existimaueram amari. In hoc autem valde me contemnitis, si mercedis causas mihi assiduè prouidendas studiosè non requiritis. Nec debet esse verecundiæ ei aliquid de eleemosynis importunè dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaque mercedis apud episcopum lìberè agere debuistis, etiam si meum animū qualis in amore vestro existeret, nesciretis. Postquam enim & nos omnino gloriam vestram diligimus, & dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, vestra fateor verecundia valde accusabilis fuit. Quam ideo tot verbis increpando insequor, vt hāc à corde vestro funditùs repellam, & in mercedis causa magnum solatium vestræ prouisionis habeam. Monasterio itaque nostro quod à vobis in Cathenensi vrbe constructum est, per Adrianum notarium & rectorem patrimonij emissa præcepti pagina decem annuos solidos dari deputauimus, quos petimus sine iniuria suscipi: quia non hæc vobis nostra oblatio, sed sancti Petri Apostolorum principis benedictio offertur.

Gregorius Honorio episcopo Tarentino.

De baptisterio construendo. Caput XXII.

Epist. 22.

FRaternitate tua indicante didicimus in ciuitate Tarentina in qua præesse dignosceris, in Ecclesia sanctæ Mariæ baptisterium te nouiter construxisse. Et ideo frater charissime præsenti authoritate suscepta, tui desiderij complebis effectum, quatenus per sacrum lauacrum peccatorum illic maculæ deleantur.

Gregorius Paschali & Consolantiæ.

De spe ad æternam patriam tendenda. Caput XXIII.

Epist. 23.

EPistolam magnitudinis vestræ latore præsentium deferente suscepimus. Et licet tempora restituendæ pecuniæ in induciis data defluxerunt, petitionem tamen vestram nullo modo duximus contristandam. Adriano itaque chartulario nostro, quum illuc ad regendum Ecclesiæ nostræ patrimonium direximus, de præsenti iniunximus, quæ vobiscum exinde loqui debeat: vt nec Ecclesiastica in aliquo negligatur vtilitas, & postulatio vestra sortiatur effectum. Quia ergo plus de animæ vestræ salute, quàm de terrenarum rerum vtilitate debetis esse solliciti, salutantes paterno affectu hortamur, vt mens onere tribulationis oppressa, contra Deum nō murmuret, ne post amissionem rerum, etiam animæ sequantur dispendia. Nihil de prauis actibus, nil cum peccato, necessitate quasi faciente, festinetis acquirere: sed spem in Redemptoris vestri misericordia habentes, qui cōfidentes in se non deserit, tolerabiliter quæ pertulistis incommoda sustinete. Erigite animos. Tribulatio vires non opprimat. Aduersa seculi patientia superet. Pompam mundi secura mēs despiciat. Actio vestra se ad ea quæ Dei sunt, occupet. Considerantes quàm nullū sit quicquid casibus subiacet, quicquid fine concluditur. Et cor se vestrum vltrà quàm conueuit, non affligat, sed studeat quatenus in omnipotentis Dei protectione iure confidat, qui & non habita donat, amissáque reparat, & reparata custodit. Potens est enim si vos in mādatorum suorum via ambulare cognouerit, & hîc illata damna multiplici compensatione sarcire, & vitam vobis quæ toto magis adnisu petenda est, æternam concedere.

Gregorius Rusticinæ patriciæ.

De quodam Beatoro plurima iniusta faciente. Cap. XXIIII.

Epist. 24.

QVoties de vrbe regia ad nos aliquis venit, curę nobis est de corporeis vestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientib⁹ ea semper audio quæ me pœnitet audire, quia in tanta tenuitate atque debilitate adhuc in vobis referuntur podagræ dolores excrescere: sed oro omnipotentem Dominum, vt omnia quæ in vestro corpore aguntur ad salutem animæ dirigantur. Flagella temporalia æternam quietem vobis præparent, & per eos dolores qui cum fine sunt, gaudia vobis sine fine concedat. Ego autem in tanto gemitu & occupationibus viuo, vt ad dies quos ago, me peruenisse pœniteat, soláque mihi consolatio sit mortis expectatio. Vnde peto vt pro me debeatis orare: quatenus de hoc carnis carcere citius educar: ne tantis laboribus diuti⁹ torquear. Præterea indico quendam hîc nomine Beatorum, qui quasi Comes priuatorum dici vult, venisse, & multa contra omnes agere: maximè autem contra excellentiæ vestræ homines, vel nobilissimarum neptium vestrarum quasi res publicas quærens. Et nos quidem peruersè eum agere non permittimus, sed neque vtilitatibus publicis possumus obuiare. Vos ergo apud piissimum principem, sicut potestis, agite, vt ei agere praua contradicat. Nam cum omni strepitu, neque vtilitas publica agitur, neque magni est dispendij, quod repetere videtur. Dulcissimum filium meum dominū Strategium mea peto vice salutari, quem omnipotēs Deus sibi, vobisque nutriat, vósque semper de sua gratia & de vita illius consoletur. De reuersione autē vestra quid scribere debeo, qui quantum eam desiderem, scitis. Sed dum causarum obligationes aspicio, mihi in desperatione est: atque ideo Creatorem omnium exoro, vt vbicunque estis, vbicunque fueritis, suæ vos dextræ extensione protegat, atq; à malis omnibus cōseruet.

Gregorius Bonifacio notario Constantinopolitano.

De Ioanne Rauennate clerico. Caput XXV.

Epist. 25.

EA quæ nobis experientia tua de Ioanne Rauennati clerico indicauit, facere idcirco distulimus, quia in absenti de qualitate personæ iudicare non possumus. Sed hortare eū vt ad nos venire festinet, quatenus in pręsenti mores &

personam ipsius subtiliter addiscentes, quid de his quæ petit fieri debeat, sine dubietate aliqua disponamus.

Gregorius Philippo presbytero.

De obitu Andreæ presbyteri. *Caput XXVI.*

Epistol.26.

SVscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curauit, quòd vir venerabilis Andreas presbyter de hac luce migrauit. De cuius ereptione gauisus sum, quia ad ea quæ semper expetiit, gaudia æterna peruenit. De solidis verò qui pro faciendo xenodochio à filio nostro Probo abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, vt fieri debuisset, immutare non potui. Sed benedictionem paruulam quinquaginta solidos sanctitati vestræ transmisi. Vos igitur pro me, sicut credo quia facitis, enixius orate, vt de præsentis vitæ pelago me omnipotens Deus sua manu eripiat, atque me quiescere in æternæ vitæ littore concedat. Graues enim gladiorum oppresiones & causarum tumultus patior. Sed si me diligitis, orando monstrate, quatenus orationis vestræ intercessionem sentiam, & amplius in tot malis atque perturbationibus non affligar. Omnipotens Deus sua vos manu protegat, & peruenire cum vestris ad cœlestia bona concedat.

Gregorius Sauino subdiacono regionario.

De negligentia Palumbi episcopi. *Caput XXVII.*

Epistol.27.

QVare venerabilis frater noster Proculus episcopus, ab Ecclesia sua diu absuerit, experientia tua non ignorat. Ad quam quoniam Deo propitio habita nunc, vt oportuit, satisfactionis purgatione reuersus est, ne fortè per eius absentiam in aliquo Ecclesiæ ipsius sit neglecta vtilitas, aut aliqua sint de eius iure subtracta, reparare ea vel corrigere cupienti, illi in omnibus, æquitate seruata, solatiari te volumus atque concurrere: vt tua opitulatione suffultus, in his quæ ab eo agenda sunt, nec difficultatem aliquam quorundam impedimento sustineat, nec diutius debeat laborare.

Gregorius Sauino subdiacono.

De absentia Pauli episcopi. *Caput XXVIII.*

Epistol.28.

PEruenit ad nos reuerẽdisimum fratrem & coëpiscopum nostrum Palumbium, ita, quod dici graue est, Ecclesiæ suæ vel parochiarum causas & vtilitates negligere, vt non solùm res aliquas, vel mancipia earum, sed etiam & ministeria apud diuersos esse incautè patiatur: quod ita esse hoc etiam nobis ex parte aliqua innuit ac confirmat, quòd Gregorius lator præsentium, qui iuris se Emolitanæ Ecclesiæ, quæ in eius diœcesi constituta est, esse perhibet, ab alio se indebitè eo præsente queritur seruitio subiugari. Ideóque experientia tua prædictum fratrem nostrum studeat commonere, vt res Ecclesiarum vel parochiarum suarum siue ministeria rationabiliter vendicet atque defendat, & ab aliis detineri nullo modo patiatur. In qua re ne quam fortè excusationem valeat inuenire, tua ei volumus salua æquitate adesse solatia. Quem si fortè, vt hactenus extitit, videris esse negligentem, ea quæ eum facere oportuerat, te agere volumus, & implere in omnibus: quatenus Ecclesiarum vtilitas nulla occasione depereat, sed & nobis quequæ acta fuerint, renuntiare festina, vt à nobis quid post hoc facere debeas, instruaris.

Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.

De desidia Paschasij episcopi increpanda. *Caput XXIX.*

Epistol.29. Parte. 1. Dist. 84. ca. Peruenit.

PEruenit ad nos fratrem & coëpiscopum nostrũ Paschasium ita desidem, negligentémque in cunctis existere, vt in nullo quia est episcopus agnoscatur: adeò vt neque Ecclesia ipsius, neque monasteria, siue filij Ecclesiæ, vel oppresi, vel pauperes eius erga se dilectionis studium sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi his quibus iustum est, opem defensionis accommodet: &, quod adhuc dici est grauius, consilia sapientum, & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere: vt quod per se nequit attendere, ab alio saltem posit addiscere, sed rebus quæ ad pastoris curam pertinent prætermisis, ab fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupare. Vnde, sicut fertur, contigit quadringentos illum, aut amplius iam solidos perdidisse. Hoc quoque eius culpis adiungitur, quòd ita quotidie despectus cum vno aut duobus clericis dicitur ad mare descendere, vt & apud suos in fabula sit, & extraneis sic vilis ac despicabilis videatur, vt nihil habere episcopalis vel ingenij, vel reuerentiæ iudicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare, atque coërcere, vt dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiam ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium: volumus vt eum coram aliis sacerdotibus, vel quibusdam de filiis suis nobilibus contestari debeas, ac hortari, vt vitio corporis excusso, deses esse non debeat, sed in Ecclesiæ suæ, ac monasteriorum cura sit vigilans, paternam filiis suis charitatem exhibeat, in defensionem pauperum cum discretione, in quibus iustitia suaserit, sit erectus, consilia sapientium libenter suscipiat: quatenus & ciuitas illa eius queat sollicitudine consolari, & ipse desidiæ suæ culpam valeat operire. Si verò, quod non credimus, post hanc adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentauerit, ad nos est modis omnibus transmittendus: vt hîc positus discere posit quid vel qualiter secundũ timorem Dei agere conueniat sacerdotem.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De facinoribus Benenati Messenatis episcopi. *Caput XXX.*

Epistol.30.

COmperimus Benenatum Messenatem, facinus quod de se per scripturam manus prius professus est, abnegare. Et ideo quia huius sceleris negatio sicut maiori discusione, ita & maiori indiget vltione, experientię tuæ præsenti authoritate præcipimus, vt eundem Benenatum accusatorémque ipsius, simul & personas de quibus accusatus est, atque omnes qui in accusationis chartula leguntur, sub omni huc cautela & celeritate transmittat: quatenus causæ huius veritas districta, vt dignũ est, inquisitione examinari valeat & agnosci.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Benenato Messenate episcopo. *Caput XXXI.*

Epistola.31.

PEruenit ad nos quondam Benenatum Messenatem episcopum pro construendo illic castro solidos accepisse. Et quia pars eorum solidorum apud eum dicitur remansisse, experientia tua subtili indagatione perquirat, & si quid manifestè de ipsis solidis cognoueris remansisse, Comitatio comiti prædictæ ciuitatis sub desuscepti illud pagina cõtradat, atque immineat, vt in constructione eiusdem loci, sicut sunt dati, Deo adiuuante proficiant: quia ratio nulla permittit, vt propriis cuiusquam vsibus applicetur, quod pro communi vtilitate datum esse cognoscitur.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De infirmitate & medicamine eius. *Caput XXXII.*

Epistol.32.

MVlta nos frater charisime cogit infirmitas, ex quibus si sani essemus, iure reprehensibiles videremur. Sed quia aliter subsistere in hoc fragili corpore positi non valemus, nisi eius langoribus seruiamus, erubescere quod imponit necesitas, non debemus. Et ideo quoniam eruptionem sanguinis patiẽtibus ieiunia medici omnino dicunt esse contraria, his fraternitatem tuam hortamur affatibus: vt reducens ad animum ea quæ est solita de ægritudine sustinere, ieiunandi sibi laborem minimè imponat. Si autem, Deo miserante adeò melioratam se esse, ac virtutem suam sufficere posse cognoscit, semel aut bis in hebdomada ieiunare permittimus. Sed illud te præ omnibus studere conuenit, vt exasperationem sentire nullo modo debeas, ne ægritudo quæ modo leuior est, & quasi suspensa creditur, per exacerbationem postmodum sentiatur grauis.

Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.

De negligentia & desidia episcoporum Campaniæ.

Caput XXXIII.

Epistola.33. Dist.84.ca. Nũtiatum.

QVoties illa de fratribus coëpiscopísq; nostris audimus, quæ & illos reprehensibiles ostendere, & nobis tristitiam valeant generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necesitas cogitare. Quia ergo nuntiatum nobis est Campaniæ episcopos ita negligentes existere, vt immemores honoris sui, neque erga Ecclesias, neque erga filios suos paternæ vigilantiæ curam exhibeant, vel monasteriorum sollicitudinem gerant, seu in oppressorum & pauperum se tuitionem impendant: ideo hac tibi authoritate præcipimus, vt eis † à te conuocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas, quatenus desides vlterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum & sollicitudinem opere doceant: atq; ita in his quæ eos iuste secundum Deum agere conuenit, vigilantes existant, vt nullum nos de eis de-

† vel ad te.

nuò

nuo murmur exasperet. Si quem verò eorum post hæc negligentem esse cognoueris, ad nos eum sine aliqua excusatione transmitte: quam sit graue nolle ab his quę reprehensibilia, & valde vituperanda sunt corrigi regulari in se valeant districtione sentire.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De Cosma & de benignitate. Caput XXXIIII.

Epist. 34. part. 1. dist. 74. cap. Quorundā.

QVorundam ad nos relatione peruenit Cosmam qui ex monacho monasterij sanctæ Luciæ à decessore vestro memorandæ memoriæ Maximiano in Ecclesia Syracusana factus subdiaconus, atque à vobis postea in possessione quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordinatus, ita nimia tristitia & loci qualitate vehementer afflictum, vt vitam sibi pœnam existimet, & contritionis suæ fugam quærat, auxilium. Et ideo quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nobis si subiecti fuissemus, nostros voluerامus esse præpositos: magnæ benignitatis est si eum in Ecclesia vbi subdiaconi est functus officio, sanctitas vestra reducere, atque illic presbyterum voluerit constituere cardinalem. Quod & facere quantum arbitramur debebitis, si tamen nihil est, quod iustè contra ipsum animos vestros exasperet. Si verò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas vestra, vt scire possimus, insinuet.

Gregorius Deodato episcopo Mediolanensi.

De querimonia Theodori episcopi. Caput XXXV.

Epist. 35.

FRater & coëpiscopus noster Theodorus multa queritur se contra iniustitiam atque promissionem tuæ sanctitatis perpeti: quæ nos facilè non duximus credenda. Sed quia hæc relinquere sine inquisitione non possumus, fratri & coëpiscopo nostro Venatio eius causam deputauimus ventilandā, vt subtiliter ipse cognoscat, nobísque renuntiet. Tua itaque fraternitas eundem episcopum cum defensore Ecclesiæ suæ sub festinatione ad prædictum fratrem dirigat, vt nos eiusdem negotij tui cognita veritate suis ipse epistolis certiores reddat.

Gregorius Phocæ Augusto.

De releuatione afflictionis reipublicæ. Caput XXXVI.

Epist. 36.

GLoria in excelsis Deo, qui iuxta quod scriptum est, mutat tempora, & transfert regna: & quia hoc cunctis innotuit, quod per Prophetam suum loqui dignatus est, dicens: Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui voluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incomprehensibili dispensatione vitæ mortalis sunt moderamina: & aliquando cùm iustorum malorum peccata feriēda sunt, vnus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo subiectorum colla deprimantur. Quod in nostra durius afflictione probauimus. Aliquando verò cùm misericors Deus mœrentium multorum corda sua decreuit collatione refouere, vnū ad regiminis culmen prouehit, per cuius misericordiæ viscera in cunctorum mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundātia roborari nos citius credimus, qui benignitatem pietatis vestræ ad imperiale fastigium peruenisse gaudemus. Lætentur cœli & exultet terra, & de vestris benignis actibus vniuersæ reipublicæ populus nuncusque vehementer afflictus hilarescat. Comprimantur iugo dominationis vestræ superbæ mentes hostium. Releuētur vestra misericordia cōtriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cœlestis gratiæ inimicis terribiles vos faciat, pietas subditis benignos. Quiescat felicissimis temporib⁹ vestris vniuersa respublica, prolata sub causarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ violenter exactæ. Redeat cunctis in rebus propriis secura possessio, vt sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt eis fraudibus acquisita. Reformetur iā singulis sub iugo imperij pij libertas sua. Hoc nanque inter reges gentium & reipublicæ, imperatores verò reipublicæ, domini liberorum. Sed melius hoc orando, quàm suggerendo dicimus. Omnipotens Deus in cuncta cogitatione & opere cor vestrę pietatis sua gratia manu teneat, & quæque iustè, quæq; clementer agenda sunt, inhabitator vestri pectoris Spiritus sanctus benignè disponat: vt ex temporali regno vestra clementia post multorum annorum curricula ad cœlestia regna pertingat.

Daniel. 2. Daniel. 4. Psal. 95.

Gregorius Eusebiæ patriciæ.

De salute animæ suæ. Caput XXXVII.

Epist. 37.

ET si occupata mens vestra diuinis actionibus, aut fortasse regiæ ciuitatis tumultuosis implicationibus, nos per epistolas suas visitare postponit: nostrum est tamen etiam aduersa filiorum corda dulci charitate prosequi, eáque ad benignum animum & admonendo & orando reuocare. Vnde nunc debitum salutationis alloquium soluens, hortor vt excellentia vestra à ciuitatis illius superfluis tumultibus animum auertat, plúsque ea quæ animæ, quàm quę sunt corporis cogitet. Transitoria esse omnia perpendat. Venturi iudicis examen tremendum cum metu & lachrymis quotidie sine cessatione consideret, illúmque diem in quo perturbanda sunt omnia, cum timore ad animum reducat, vt iram iudicis in ipso iam die non timeat. Omnipotens autem Deus hęc vestris cogitationibus aspiratione sui spiritus infundat, vósque & hîc cum nobilissimo coniuge & tranquillè viuere, & de domini Stategij salute gaudere faciat, atque post longa tempora ad æterna præmia peruenire concedat.

Gregorius Senaragdo patricio exarcho.

De violentia Seueri contra Firminum episcopum. Cap. XXXVIII.

Epist. 38.

OLim nouimus excellentissime fili quo desiderio quàve conuersione animi pro adiuuanda Dei Ecclesia, in Histriæ videlicet partibus, zelo Redemptoris nostri amore æternæ mercedis studij vestri feruor extiterit. Quod cum ita sit, ea quæ nobis de illis nuper sunt partibus nuntiata, ad vestram non destitimus perferre noticiam. Firminus siquidem frater & coëpiscopus noster Tregestinæ antistes Ecclesiæ ante aduentum vestræ excellentiæ salubri consilio ab schismate cui inhæserat resipiscens, atque ad vnitatem matris Ecclesiæ reuertēs, nostris est epistolis confirmatus: quatenus in vero quem cognouerat, sinu matris Ecclesię fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito Seuerus Gradiensis episcopus, eiusdem caput schismatis, eum diuersis premiorum cœpit, si posset, suasionibus à bono reuocare proposito. Quod dum perficere posse authore Deo minime valuisset, seditionem illi suorum ciuium excitare non timuit. Quanta verò prædictus frater & coëpscopus noster Firminus ex eadē immissione pertulerit, plenius illic ac verius è vicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ vestræ iussionibus, his qui in Histrię partibus locum vestrum agere, Deo authore, noscuntur, districtius iubetote: quatenus & sępe dictum fratrem nostrum ab illatis debeant defensare molestiis, & quietem illius multis ad imitandum profuturam modis omnibus procurare: vt hæc vestra prouisio & conuersorum sit optata securitas, & occasio apta sequentium. Excellentiam quapropter vestram paterno salutantes affectu petimus, vt zeli vestri in hac causa olim exhibiti nunc vehementius feruor incādeat: tantóque vos cōtra hostes Dei vindices defensoresque reperiāt, quantò apud Deum preciosior est animæ, quàm defensio corporis. Armet vos contra deuios, ipsa quæ in vobis fidei viget rectitudo: redintegretur vestris tēporib⁹ quod in illis est partibus scissum corpus Ecclesię. Habetis in hac causa retributorē vestri operis rectitudinis ac integritatis authorem. De diuina nanque miseratione confidimus, quòd tantò exteriores hostes nostri valentiores vos cōtra se reperiant, quantò vos inimici rectæ fidei diuino in se senserint amore terribiles. Præterea duas ad Tilquinum epistolas misimus, si pacem quæ ab excellentia vestra in triginta diebus facta est, custodiret, & rescripsit eam se seruaturum: si tamē ipsi à republicę partibus fuerit custodita. Homines autem illos quos tenuerat, omnes cum rebus suis relaxauit, sed de occisis hominibus suis valde dolet, atque de vobis vehementer suspectus est: quia si, quod Deus auertat locum inuenerit, etiam in pace eum non est dubium excessurum. Ad Pisanos autem hominem nostrum dudum qualem debuimus, & quomodo debuimus transmisimus, sed obtinere nil potuit. Vnde & dromones eorum iam parati ad egrediendum nuntiati sunt.

Gregorius Pantaleoni notario.

De mensura rusticorum iniusta. Caput XXXIX.

Epist. 39.

EXperientia tua quod vel quale apud sacratissimum corpus beati Petri Apostoli iusiurandū præbuerit, memor

est. Vnde nos quoque securi discussionis tibi causam in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergo te fidem tuam & eiusdem beati Petri Apostoli timorem semper ante oculos habere, atque ita agere, vt neque ab hominibus in præsenti vita, neque ab omnipotente Deo in extremo iudicio valeas reprehendi. Valerio siquidem chartulario nostro narrante cognouimus, quia modium cum quo coloni Ecclesiæ frumēta dare compellebantur xxv. sextariorum inueneris. Quod omnino execrati sumus, atque eādem excussionis causam tardè fecisse doluimus. Quia ergo eundem modium te fregisse, & iustum fecisse commemoras, gauisi sumus. Sed quia prædictus chartularius summam nobis quoq; indicare studuit, quæ de fraudibns conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territoriis est collecta, sicut te studiosè fecisse fracto iniusto modio gaudemus, quia in futuro nobis prospicimus, ita etiam de peccatis præteritis cogitamus: ne si ea quæ fraudulenter conductores à rusticis abstulerunt, ad nos perueniunt, peccata quæ ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideo volumus cum omni fide, omni puritate, considerato timore omnipotentis Dei, reducta ad memoriam districtione beati Petri Apostoli, per vnamquanque massam colonos pauperes & indigentes experientiam tuam scribere, atque ex eis pecuniis quæ in fraudibus sunt inuentæ, vaccas, oues, porcósque comparare, & singulis colonis pauperibus ea distribuere. Quod facere te cum consilio viri reuerendissimi Domini Ioannis episcopi, atque driani chartularij nostri & rectoris volumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius noster dominus Iulianus debet adhiberi, ita vt nullus alius agnoscat, sed secretum sit. Vos ergo inter vos pertractare, vtrum in auro aut certè in pecuniis eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. Quicquid verò communiter steterit, prius descriptionem, sicut dixi, facito: & postmodum singulis iuxta qualitatem suæ paupertatis distribuere stude. Ego enim sicut magister gentium testatur, habeo omnia, & abundo: nec pecunias, sed mercedem quæro. Ita ergo age, vt in die iudicij de eadem causa mercedis quæ experientiæ tuæ commissa est, mihi fructum quem feceris, ostendas. Quòd si purè ac fideliter & strenuè egeris, & hîc illud in filiis tuis recipies, & postmodum retributionem plenariam in æterni Iudicis examine habebis.

Gregorius Catulo Romano & Victori.

Quòd episcopi cum mulieribus habitare non debeant.

Caput XL.

Epist. 40.

PEruenit ad nos, quòd qui sunt in sacro ordine constituti, in territorio Nursino, cum mulieribus extraneis habitent. Quod quia ignauum & valde est indecens, Optato defensori præcepimus, vt eos debeat adhortari, quatenus si ita est, nullus eorum cum extraneis mulieribus decætero debeat habitare. Quòd si fortè adhortationem eius neglexerint, hoc quoque ei iniunximus, vt ad notitiam fratris & coëpiscopi nostri Chrysanthi illud perducere debeat: dummodo aut per illum corrigantur, aut cum eius authoritate prædictus defensor studeat emendare. Et ideo magnitudo vestra in hoc capitulo, sicut eam decet, concurrat: atque eundem desuper fratrem habeat in omnibus commendatum, vt vobis solatiantibus, & quæ ei iniuncta sunt salubriter expleat, & in aliis contra rationem laborare non valeat.

Gregorius Chrysantho episcopo Spoletano.

De sacerdotibus Nursiæ cum mulieribus cohabitantibus.

Caput XLI.

Epistol. 41.

EX quorundam relatione cognouimus sacerdotes territorij Nursini cum mulieribus extraneis commanere. Pro qua re valde nos fraternitas tua contristatos agnoscat: quæ dudum talia, si tamen cognouit, minimè passa est coërceri. Sed quoniam præcipimus defensori, vt hæc debeat modis omnibus emendare, si quisquam ex eis in tali capitulo contumax voluerit apparere, ad fraternitatis tuæ eum debeat euocare iudicium. Ideóque sanctitati tuæ necessariò duximus scribendum, vt si quos de sacerdotibus ad tuam diœcesim pertinentibus, vel certè de quibus antedictus Optatus tuæ renuntiauerit sanctitati procaces inuenerit, admonitione sacerdotali præmissa, & si res ita exegerit, etiam & canonicam adhibens disciplinam, decætero emendare festinet: quia nos audire talia nulla patimur ratione. Sed & presbyterum quem dicunt sine Dei respectu plurimas violentias irrogare, admonere eum vel increpare pro talibus fraternitas tua studeat. Qui si te audire noluerit, à communione eum suspende, vt vel sic incipiat à prauis se actibus remouere.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano.

De vsu Pallij notanda *Caput XLII.*

Epistol. 42.

APostolicæ sedis grata beneuolentia prouocati, fraternitati tuæ, quam Panormitanæ Ecclesiæ speculatoris constat suscepisse officium, pallij vsum præuidimus concedendum: illis videlicet temporibus, atque eo ordine, vt alios quoque in insula Siciliæ sacerdotes vel decessores tuos esse vsos non ambigis. Illud autem admonemus, vt Apostolicæ sedis reuerentia nullius præsumptione turbetur. Tunc enim status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset iniuria, & canonum manet incolumis atque intemerata semper authoritas: vt sicut à nobis huiuscemodi decoris vsum ad sacerdotalis officij honorem accepisse te gaudes, ita etiam morum atque actuum probitate susceptum, adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris inuicem decore conspicuus, si ad huiuscemodi corporis habitum, mentis quoque tuæ bona concordent.

Gregorius Phocæ Augusto.

De responsalibus Apostolicis. *Caput XLIII.*

Epistol. 43.

COnsiderare cum gaudiis & magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quòd remoto iugo tristitiæ ad libertatis tempora sub imperiali benignitatis vestrę pietate peruenimus. Nam quòd permanere in palatio iuxta antiquam consuetudinem Apostolicæ sedis diaconum vestra serenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, sed grauissimæ necessitatis fuit: quia dum ministri omnes huius nostræ Ecclesiæ contrita asperáq; tempora cum formidine declinarent atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, vt ad vrbem regiam in palatio permansurus accederet. Sed postquam vestram clementiam omnipotentis Dei gratia disponente ad culmen imperij peruenisse cognouerunt, ipsi quoque suadente lætitia ad vestra vestigia venire festinant, qui illuc accedere valde timuerant. Sed quia eorum quidam ita senectute sunt debiles, vt laborem ferre vix possint, quidam Ecclesiasticis curis vehementer implicantur, & lator præsentium qui primus omnium defensor fuit, bene mihi ex longa assiduitate compertus est, vita, fide, ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis vestræ vestigiis iudicaui. Vnde eum authore Deo diaconum feci, & sub celeritate transmittere studui, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore valeat clementiæ vestræ suggerere. Propter quod rogo vt serenitas vestra pias aures inclinare dignetur: vt tantò nobis valeat celerius misereri, quantò afflictionem nostram verius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladiis, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per trigintaquinq; annorum longitudinem premimur, nullis explere vocibus suggestionis valemus. Sed omnipotenti Domino confidimus, qui ea quæ cœpit, consolationis suæ nobis bona perficiet. Et qui suscitauit in republica pios dominos, etiam extinguet crudeles inimicos. Sancta itaque Trinitas vitam vestram per tempora longa custodiat, vt de bono vestræ pietatis quòd tardè suscepimus, diutius gaudeamus.

Gregorius Leontius Augustæ.

De Ecclesia sancti Petri specialiter honoranda. *Caput XLIIII.*

Episto. 44.

QVæ lingua loqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate vestri imperij omnipotēti Deo gratias debemus, quòd tam dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & imperialis culminis leue iugum subiit, quod libeat portare subiectis? Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis Angelorum choris gloria in cœlo, persoluatur ab omnibus gratiarum actio in terra: quia vniuersa respublica quæ multa mœroris pertulit vulnera, iam nunc consolationis vestræ inuenit fomenta. Vnde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, vt cor vestræ pietatis sua semper dextera teneat, eiusque cogitationes cœlestis gratiæ ope dispenset: quatenus tranquilitas vestra

litas vestra tantò rectius valeat sibi seruientes regere, quantò dominatori omnium nouerit verius deseruire. In amore catholicæ fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere imperatores nostros. Infundat in vestris mentibus zelum simul & mansuetudinem, vt pio semper feruore valeatis, & quicquid in Deo exceditur, nō inultum relinquere, & si quid in vobis delinquitur, parcendo tolerare. Sed det vobis in vestra pietate pulchrę Augustæ clementiam, quæ pro zelo catholicæ fidei in sancta synodo Helena noua vocata est. Omnipotētis Dei misericordia largiora vobis cum piissimo domino spatia viuendi concedat: vt quò vestra longius vita extenditur, subiectorum omnium consolatio validius confirmetur. Rogare forsitan debui, vt Ecclesiam beati Petri apostoli quæ nuncusque grauibus insidiis laborauit, habere vestra tranquillitas specialiter commendatam. Sed qui scio quia omnipotentem Deum diligitis, non debeo petere quod sponte ex benignitate vestra pietatis exhibetis. Quantò enim plus timetis conditorem omnium, tantò amplius eius potestis Ecclesiam amare, cui dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non preualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcūque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlo: & quodcunque solueris super terram, erit solutū & in cœlo. Vnde nobis dubium non est, quàm forti amore ad eum vos stringitis, per quem solui ab omnibus peccatorum nexibus desideratis. Ipse ergo sit vestri custos imperij, sit vobis protector in terra, sit pro vobis intercessor in cœlo: vt per hoc quod releuatis duris ponderibus in vestro imperio subiectos gaudere facitis, post multa annorum tempora in cœlesti regno gaudeatis.

Gregorius Cyriaco patriarchæ Constantinopolitano.

De pace & vnitate sanctæ Ecclesiæ. *Cap. XLV.*

QVanta sit pacis virtus, charissime frater ex voce dominica diligentius intuentes, quæ ait: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis: ita in eius nos decet dilectione persistere, vt locum præbere discordiæ nullo modo debeamus. Sed quia in radice ipsius viuere aliter non valemus, nisi mente & actu humilitatem, quam ipse author pacis docuit, teneamus, cum ea charitate qua dignum est suademus, vt prophanam elationem, quæ animabus semper aduersa est, cordis pede calcantes, peruersi superbiq́ue vocabuli scandalum Ecclesiæ auferre de medio festinetis: ne à pacis nostræ societate diuisi inueniri possitis. Sed vnus in vobis spiritus, vna mens, vna charitas, vna in Christo, qui sua membra esse nos voluit, sit compago concordiæ. Nam quàm durum, quàm indecens, quàm crudele, quámque à sacerdotali proposito sit extraneum, pacem illum quam aliis prædicat non habere, sanctitas vestra consideret, & suos de superbia fratres scandalizare non præsumat. Sed hoc magis studeat, vt vanæ aut superfluæ elationis authorem, humilitatis queat ense prosternere: quatenus ex eiusmodi victoria, suum vos habitaculum sancti Spiritus gratia sibi vendicet, & apertè impleatur in vobis quod scriptum est: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Præsentium verò portitorem dilectissimum communem filium Bonifacium diaconum vobis in omnibus commendamus: vt quodcunque necesse fuerit, solatia vestræ, sicut decet, inueniat sanctitatis.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De puero ordinato in diaconum, & de Simoniaca hæresi. *Caput XLVI.*

QVadā die inter me & familiares meos de consuetudinibus Ecclesiarum cùm sermo fuisset exortus, quidam qui in magna ciuitate Alexandrina medicinali arte erat imbutus, collectorem se apud sophistam suum habuisse perhibuit, summæ prauitatis puerum, quem repente dixit esse diaconum ordinatum. Atque addidit, quòd per præmia & donationes ordinatus fuisset: quia eandem consuetudinem in sancta Alexandrina Ecclesia conualuisse fatebatur. Quod ego audiens obstupui, & valde miratus sum: quia sanctissimi ac beatissimi viri domini Eulogij lingua, quæ tam multos hæreticos ad fidem catholicam reuocat, Simoniacam hæresim de sancta Alexandrina non erasit. Et quis erit cuius exhortatio vel correctio hoc poterit emendare, si magna & admirabilis doctrina eius hoc sine emendatione reliquerit? Vnde pro absolutione animæ vestræ, próque augmento mercedis vestrę, vt ante tremendi oculos iudicis vestra in omnibus perfecta sint opera, festinare debetis, Simoniacam hæresim, quæ prima in Ecclesia exorta est, à sanctissima sede vestra, quæ nostra est, fundit⁹ euellere atque eradicare. Propter hoc etenim contingit vt Ecclesiastici ordinis à plurimis sanctitas caderet, quia personæ non pro vita & actibus, sed pro præmiis ad eos ordines adducuntur. Si autem morum merita & non prēmia quęruntur, ad ordinationem personę indignę non veniunt. Et tantò plus incipiet vobis merces accrescere, quantò boni quiq; qui adducti ad sacros ordines fuerint, de animarum lucris studuerint cogitare.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.

De verbo Dei instantius prædicando. *Caput XLVII.*

MAgnas omnipotenti Deo gratias reddimus, quia in ore cordis dulcis fit sapor charitatis, cùm impletur quod scriptum est: Sicut aqua frigida sitienti, sic nuntius bonus de terra longinqua. Ante hoc enim temporis Bonifacij chartularij responsalis mei, qui in vrbe regia demoratur, vehementer me scripta turbauerunt: quæ dicebant dulcissimam mihi atque suauissimam sanctitatem vestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quib⁹ scriptis graui mœrore percussus sum. Sed subitò Creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante beatitudinis vestræ suscepi epistolam: & sanam de ea quam audiui corporis molestia agnoscens, exultaui vehementer: quia tanta lætitia cordis secuta est, quanta prius tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum salus est vita vestra. Nā tunc inter fluctus nauræ securi nauigant, quando gubernator doctus atque artifex ad claui regimen sedet. In salutis autem vestræ gaudio, hæc quoque mihi est exultatio addita: quia & imminutos ore vestro Ecclesiæ hostes, & multiplicatos dominicos greges agnoui. Crescunt enim quotidie per linguę vestrę vomerem grana cœlestia, atque in supernis horreis multiplicantur: ita vt in vobis impletum esse gaudeamus, quod scriptum est: Vbi plurimę segetes, ibi manifesta fortitudo boum. Vnde apertè colligimus, quia quantū plus ad seruitium Dei omnipotentis fugitiuos eius reducitis, tantum apud eum maius meritum habetis. Et quantò meritum maius accipitis, tantò potestis amplius impetrare quæ petitis. Rogo ergo vt pro peccatore enixius oretis: quia & dolor corporis & amaritudo cordis, & immensa vastitas mortalitatis inter tot barbarorum gladios me vehementer affligit. Inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro, quam per me impetrare non valeo: sed intercessione vestræ beatitudinis hanc me obtinere confido. Secundo verò anno nulla sanctitatis vestræ scripta suscepi, atque omnino contristat⁹ sum. Et quidem vestra benedictio, quam sine epistola trāsmisistis, data atq; suscepta est. Sed quia pl⁹ me lingua vestra, quàm data lætificant, minoris gratiæ esse credidi quæ dabantur. Communem autem filium Epiphanium diaconum Alexandro atque Isidoro sanctissimæ Ecclesię vestrę diaconis feci scribere: vt constaret quia ea quæ transmissa sunt, suscepissemus. Scripsi verò quia grandia ad arbores ac temones faciendos ligna parauéram: sed nauis parua quæ venerat, hæc portare non potuit, & nihil mihi exinde rescripsistis. Vnde si sunt necessaria, cōmuni filio Bonifacio diacono, quem nunc ad vrbē regiam pro faciēdis responsis transmittimus, scribite vt mihi ipse rescribat quatenus præparentur: vt cùm beatitudo vestra transmiserit, parata valeant inueniri. Præterea trāsmisimus crucē paruulam, in qua de catenis amatorū vestrorum sanctorū Petri & Pauli Apostolorum inserta est benedictio, quæ oculis vestris assiduè supponatur: quia multa per eandē benedictionem miracula fieri cōsueuerunt. Omnipotens Deus cordi beatitudinis vestræ aspiret, vt pro me orare assiduè curetis. Et vos vestrosq; omnes sua dextera protegat, atq; post longa annorū curricula ad cœlestia regna perducat. Eulogias verò sancti Marci a beatissima fraternitate vestra transmissas, cum ea charitate qua sunt directæ, secundum notitiam earum suscepimus, & gratias affectui vestro referimus: quia ex his exterioribus, quales erga nos sitis, agnoscimus.

Gregorius Ioanni epiſcopo Panormitano.

De videndo eo. *Caput XLVIII.*

Epiſto. 48.

AMorem circa nos veſtrum, quem corporali vobis viſione voluimus exhiberi, ſcriptis & operibus aſsiduè demonſtratis. Sed quid aliud hæc exhibendo agitis, niſi vt plus quæramus videre quam docemur amplius amare? Et paulominus iam etiam murmur accepimus: quia non poſſumus videre quem amamus. Sed affuit qui mihi impoſsibilitatem nauigij de veſtra gloria narraret, atque ideo quod amaui retinui, & quod iratus fueram, peperci. Omnipotens Deus ſua vos protectione cuſtodiat, & à malis omnibus gratia aſsidua defendat.

Gregorius Ioanni epiſcopo Panormitano.

De charitate clericis ſuis exhibenda. *Caput XLIX.*

Epiſto. 49.

IMplenda ſunt ſemper poſtulantium deſideria, quoties illa poſcuntur quæ à ratione non deuiant. Et ideo quia quędã capitula, quæ ſeruaturum te clericis tuis petentibus promiſiſti, noſtra ab eis poſtulatur authoritate firmari, fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt ea quæ præſentia ſcripta continent, ſine aliqua debeas refragatione ſeruare. Primum vt de reditibus Eccleſiæ quartam in integro portionem Eccleſiæ tuæ clericis ſecundum meritum vel officium ſiue laborem ſuum, vt ipſe vnicuique dandum proſpexeris, ſine aliqua præbere debeas tarditate. De hoc verò quod ex fidelium oblatione acceſſerit, quartam partem in ſolidis vel cellario eis iuxta priſtinam conſuetudinem dare non differas. Reliqua autem omnia mobilia in tua retineas poteſtate. Immobilia enim Eccleſiaſticis reditib⁹ aggregẽtur, v multiplicata quantitate, clericorum tuorum vſibus, Deo largiente, proficiant. Tabellarium vnà cum conſenſu ſeniorum & cleri memineris ordinandum, qui annis ſingulis ad imputandam fraudis ſuſpicionem ſolenniter ſuas debeat rationes exponere. Vindemiarum autem tempore idem clerus emendi vinum de poſſeſsionibus Eccleſiæ tuæ ad iuſta precia, inquantum vendendum eſt, remedium conſequatur. Nam ſatis contra rationem eſt, vt quod poteſt extraneis venũndari, clericis dato precio denegetur. Poſſeſsiones igitur, vel ſi qua ſunt Eccleſiaſtico iuri competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni ſtudio ſeruata ciuilitate in ius Eccleſiæ tuæ præparare feſtina, vt negligens in aliquo videri non valeas. Si quid igitur de quocunque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſtè poſsit offendere, facilè non credas, nec ad vindictam te res accendat incognita, ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda: & tunc ſi qualias rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis. Hæc itaque omnia ſic ſollicitè ac manſuetè ſtudij tui ſit cuſtodire: quatenus nec tu promiſsionis tuæ videaris immemor extitiſſe, nec illi contra te iuſtam occaſionem inuenire valeant murmurandi.

15. q. 7. ca. Si quid.

Gregorius Ioanni defenſori, eunti in Hiſpaniam.

De lege multimoda epiſcoporum & aliorum. *Cap. L.*

Epiſt. 50. 2. q. 1. ca. in primis.

IN primis requirendum eſt de perſona presbyteri dilectiſſimi fratris & coëpiſcopi noſtri Ianuarij & ſi ita ſe veritas habet, ſicut eiuſdem epiſcopi petitio continet, in Eccleſia atque in loco ſuo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipſum cauſa aliqua mota ſiue probata eſt, ſubtiliter ipſo præſente, & pro ſe rationem reddente, quærendum eſt & genus cauſæ, & modus probationis: vt ex hoc colligere valeas, vtrum adhuc in exilio demorari, an certè in Eccleſia ſua & officio ſuo debeat reuocari. De ſupradicti epiſcopi perſona hoc ſtatuendum eſt, vt ſi nulla contra eum criminalis cauſa, quæ exilio vel depoſitione digna eſt, mota ſiue probata eſt, is qui eo ſuperſtite epiſcopus peruerſè ac contra canones in Eccleſia eius ordinari præſumpſit, ſacerdotio priuatus, ab omni Eccleſiaſtico miniſterio repellatur. Quia etiam eidem dilectiſsimo Ianuario fratri & coëpiſcopo noſtro tradendus eſt, vt ab ipſo in cuſtodia habeatur, aut certè ab eo ad nos per omnia tranſmittatur. Epiſcopi verò qui eum ordinauerunt, vel ordinationi eius cõſentientes interfuerunt, ſex menſibus dominici corporis & ſanguinis communione priuati, agere pœnitentiam decernantur in monaſterio: & ſupraſcriptus Ianuarius loco & ordini ſuo modis omnibus reformetur. Si verò communione priuatis mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem epiſcopi in præiudicium condemnationis vel depoſitionis memorati epiſcopi, ſe metu iudicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte faſsi fuerint, tempus eis abbreuiandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si verò ille qui locũ eius inuaſit, de hac fortaſſe luce migrarit, & alter eſt ordinatus, quia leuioris culpę videtur, cùm non quaſi iſti ſuperſtiti, ſed ſucceſsiſſe defuncto videatur, epiſcopatus illi officium ab illa Eccleſia tantummodo interdicatur, vt in alia Eccleſia quæ ſacerdote vacauerit, ſi electus fuerit, poſsit eſſe epiſcopus, ad Malachitanam tamẽ Eccleſiam nunquam aliquo modo reuerſurus. Glorioſus autem Comitiolus quicquid prædictus epiſcopus per violentiã atque inſecutionem ipſius expendiſſe, vel damnum pertuliſſe dato ſacramento firmauerit, eidem epiſcopo reſtituere compellatur. Si autẽ aliter quàm antefati epiſcopi petitio continet, actum eſſe forſitã perhibẽtur, ſubtiliter quærendum eſt, & veritate cognita, cum Dei timore quod iuſtitiæ ordo ſuaſerit iudicandum. Quia ergo Stephanus epiſcopus in odio ſuo quædam ficta, & de falſis ſe capitulis accuſatum, neque aliquid ordinabiliter factum, ſed iniuſtè ſe aſſerit condemnatum: diglięter quærendum eſt primò ſi iudicium ordinabiliter eſt habitum, id eſt, ſi alij accuſatores, alij teſtes fuerunt. Deinde cauſarum qualitas eſt examinãda, ſi digna exilio vel depoſitione fuit. Aut ſi eo præſente qui accuſatus eſt ſub iureiurando contra eum teſtimonium dictum eſt, ſi ſcriptis actum eſt, vel ipſe licentiam reſpondendi & defendendi ſe habuit. Sed & de perſonis accuſantium ac teſtificantiũ ſubtiliter quærendũ eſt, cuius vitæ, cuius conditionis, cuiúſve opinionis, aut ne inopes patrimonij ſint, aut ne fortè aliquas contra prædictũ epiſcopum inimicitias habuiſſent: & vtrum teſtimonium ex auditu dixerunt, aut certè ſe ſcire ſpecialiter teſtati ſunt, ſi ſcriptis iudicatũ eſt, & partibus præſentibus ſententia recitata eſt. Quòd ſi fortè hæc ſolẽniter acta nõ ſunt, nec cauſa probata eſt quæ exilio vel depoſitione digna ſit, in Eccleſiam ſuã modis omnibus reuocetur. Hi veò qui eum contra Dei timorẽ & canonum ſtatuta condemnauerunt, excommunicati in monaſteriũ ad agendã pœnitentiam ſex mẽſibus ſunt mittendi: ita ſanè vt ſi cuiquam eorum mortis cõtigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipſe autem qui eo viuente locum eius temerariè ambiuit, priuatus ſacerdotio ab omni miniſterio Eccleſiaſtico repellatᷣ, atque eidẽ dilectiſsimo fratri & coëpiſcopo noſtro tradatur, vt eum aut ipſe ad nos tranſmittat, aut apud ſe in cuſtodia habeat. Epiſcopi verò qui eum ordinare præſumpſerunt, vel peruersè ipſius ordinationi præbuere conſenſum, iidem cõmunione priuati ſex menſibus ad agendam pœnitentiam in monaſterio deputentur. Si autem epiſcopi in præiudiciũ cõdemnationis vel depoſitionis memorati Stephani ſe metu iudicis conſenſiſſe, ac talia feciſſe non ſua ſponte profeſsi fuerint, tempus eis abbreuiandum eſt, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is qui prædicti Stephani locũ inuaſit, fortaſſe defunctus eſt, atque alius in Eccleſia eius epiſcopus ordinatus eſt, illud de eo ſtatuendũ eſt, quod ſuperius de cauſa fratris & coëpiſcopi noſtri Ianuarij, diximus. Quòd ſi fortè aliqua de obiectis contra memoratum Stephanum epiſcopum probata ſunt, aliqua verò doceri minimè potuerũt: cauta omnino conſideratione penſandum eſt, vtrum leuiora capitula, an certè grauiora probata ſint, vt ex eis qualiter diffinitionem tuam formare debeas, poſsis ſcire. Glorioſus verò Comitiolus, ſi ſupraſcriptus epiſcopus innocens eſſe claruerit, quicquid de rebus eius vel Eccleſiæ ipſius tulit, ei ſine aliqua reſtituat dilatione. Sed & quæque ſe in perſecutione ac violentia eius expendiſſe, vel damnum idem epiſcopus pertuliſſe iurauerit, idem memoratus glorioſus Comitiolus reddat ac ſatisfaciat. Si autem talem culpam antedictum epiſcopum commiſiſſe cõſtiterit, quod abſit, vt conſtet eum non irrationabiliter fuiſſe depoſitum, eadem eius depoſitio confirmetur, & Eccleſiæ res ſuæ omnes reſtituantur, quæ ablatæ claruerint, quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt conuertendum. Si enim, vt dicunt. Comitiolus defunctus

defunctus est, ab hærede eius quæ ab illo iniustè ablata sunt, sine excusatione reddantur.

Gregorius Vitali defensori.

Epist. 51.

De consiliariis excommunicatis Ianuarij episcopi. *Cap. LI.*

QVid de fratre nostro Ianuario episcopo agnouimus, & lator præsentium & exemplaria scriptorum nostorum te poterunt informare: atque ideo excommunicationem quam super vniuersos eius consiliarios dari decreuimus, tua experientia solerter exequatur, vt cadentes discant quatenus incautè ambulare non debeant. Præterea precium tritici quod nobis Xenij nomine fuerat transmissum, per latorem præsentium redemptorem defensorem transmisimus. Videat experientia tua, ne vel tu vel ipse qui detulit, aliquid ex eo in precio commodi participare præsumat, sed totum singulis vel simul omnibus illibatum restituat, eorúmque mihi scripta de eodem præmio transmittat: quia si aliter quàm admoneo factum cognouero, vindictam ex eadem causa non mediocriter exercebo.

Gregorius Ioanni defensori.

Episto. 52.

De monachis Capreæ insulæ. *Caput LII.*

VBi canonicam districtionem culparum contra se qualitas excitat, postponere quæ corrigenda sunt non debemus: ne dissimulatione vires dare prauis actibus, quos falce nos disciplinæ resecare conuenit, videamur. Quia ergo peruenit ad nos, monachos monasterij in Capricana insulá, quę iuxta Maioricam insulam est posita, ita peruersè se agere, ac vitam suam diuersis facinoribus submisisse, vt non omnipotenti Deo, sed antiquo hosti, quod cum gemitu dicimus, ostendantur militare: experientia tua præsenti authoritate commonita, ad prædictum monasterium accedere, & vitam moréſque illic conuersantium sub tali studeat inuestigatione perquirere, & ita quæ resecatione digna repererit, sicut canonicus ordo desiderat, congrua vltione corrigere, atque eos quæ obseruare debeant studeat informare: quatenus emendationis tuæ modus & istos ad viam rectæ conuersationis reducere, & te apud nos nullo modo valeat accusare culpabilem.

Epistola Ioannis defensoris de cognitione de qua inter episcopos resedit.

Epist. 53.

Caput LIII.

IN nomine Domini ipse illa die, illa indict. illis, cui officiū cognitoris iniungitur, ita se pura ac intemerata cōscientia debet in omnibus exhibere, vt ex his quæ in aliis iudicat, ipse vltionē æterni examinis non incurrat. Cùm igitur ex deputatione & iussione beatissimi atq; Apostolici domini mei Gregorij, ego Ioannes defensor inter Ioannem episcopum Malachitanæ ciuitatis, inter illos & illos episcopos cognitor resedissem, necesse fuit huiusmodi causam prædicti Ianuarij interna inquisitione discutere, & à partibus subtiliter quærere veritatem, si vt petitio eius continet, transmissis clericis à memoratis episcopis vnà cum hominibꝰ gloriosi Comitioli de Ecclesia fuerit violēter abstractus. Qui dum multa cōtra se inuicem, sicut gesta testantur, obiicerent, ad conclusionis hunc vtræque partes aliquando terminum peruenerunt, petentes me de agnitis debere iudicare. Vnde sollicitè relegens quæ acta sunt, & veritatem diligenti inuestigatione perquirens, nullam in antedicto Ianuario culpam quæ exilio vel depositione digna esset puniri, sed magis illum eiectum de Ecclesia violenter inueni. Et quanquam huiusmodi temeritatē legum cēsura districtissimè feriat: ego tamen legum vigorē sacerdotali moderamine tēperans, mediis sacrosanctis Euangeliis, quibus præsentibus ab initio in hoc cognitor resedi iudicio ea quæ contra eum statuta sunt, licèt iure non teneant, nec alicuius sint momenti, iniusta tamen & infirma esse pronuntio: atque illos memoratos episcopos, qui postposita consideratione sacerdotali, in fratris prẹiudicium atque condēnationem iniustè & cōtra Dei timorem versati sunt, condēnans, in monasterium recipiēdos ad agendam in tempus pœnitentiam statuo atque decerno. Illum verò qui locum antedicti sanctissimi Ianuarij contra sacrorum canonum statuta nequiter præsumpsit inuadere, cōdēnans, priuari sacerdotio, & ab omni Ecclesiastico ordine remoueri statuo: vt & hoc quod malè est adeptus amittat, nec ad officium quod antè in dignè gesserat, reuertatur. Sæpe dictum autem sanctissimum Ianuarium episcopum absolutum loco suo in episcopatus gradu Deo authore reuerti, ac modis omnibus reformari constituo.

Gregorius Ioanni defensori eunti ad Hispaniam.

De pluribus causis examinandis. *Caput LIIII.*

Epist. 54.
11. q. 1. ca. De persona.

DE persona presbyteri hoc attendendum est, quia si quā causam habuit, non ab alio teneri, sed episcopus ipsius adiri debuit, sicut nouella constitutio manifesta, quæ loquitur de sanctissimis & Deo amabilibus ac reuerendissimis episcopis, clericis, & monachis, Imperator Iustinianus Augustus Petro gloriosissimo præfecto prætorio: Si quis contra aliquē clericum aut monachum, aut diaconissam aut monastriam aut assistriam habeat aliquam actionem, adeat prius sanctissimum episcopum, cui horum vnusquisque subiaceat. Ille verò causam inter eos diiudicet. Et siquidem vtraque pars his que iudicata sunt, non acquieuerit, iubemus per loci iudicem hæc executioni perfectè mandari, &c. Ne verò obiiciatur, quia de clerico hoc loquitur, nō de presbytero: sciendum est qui in eadem constitutione lib. C. j. legitur appellatione clericorū, etiam presbyteros & diaconos cōtineri. Verba autē legis ista sunt: Presbyteros autē & diaconos & subdiaconos cantores & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua. De persona Ianuarij episcopi sciendum est grauiter omnino & contra leges esse actum, vt violenter de Ecclesia traheretur dum si quamlibet aliam iniuriam à quocūque episcopo in Ecclesia passus fuerit, iniuriantem lex capitali pœna percutiat, & sicut maiestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, vt huiꝰ legis series loquitur Codicis libro primo, titulo sexto, cōstitutione decima. Imperatores Arcadiꝰ & Honorius augusti Theodoro præfecto præto. Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit, vt in Ecclesias catholicas irruens, sacerdotibꝰ & ministris, vel cultoribus ipsis, locóq; aliquid importet iniuriæ quod geritur, à prouinciæ rectoribus animaduertatur: atque ita prouinciæ moderator, sacerdotū & clericorum, & catholicę Ecclesię ministrorum, loci quoque ipsiꝰ & diuini cultus iniuriam capitali in conuictos seu confessos reos sententia nouerit vindicandum. Et post pauca: Sitque cunctis laudabile factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias, veluti publicum crimen insequi, atque de talibꝰ reis vltionem mereri, &c. Data vj. Kalend. Maij. Mediolani, Honorio augusto quater, & Eutychiano ter cōsulibꝰ. Libri suprascripti titu. xv. constit. ij Imperator Honoriꝰ & Theodosius augusti Ionio præfecto præto. Fideli ac deuota præceptione sancimus, nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere, sub hac videlicet definitione, vt si quisquā contra hanc legem venire tentauerit, sciat se maiestatis crimine esse retinendum: Data Kalend. Aprilis Honorio septies, & Theodosio tertiò consulibus. Item eiusdem titu. constitu. v. Imperator Leo augustus Eurithrio præfecto præt. Præsenti lege decernimꝰ per omnia loca valitura, excepta hac vrbe regia in qua nos diuinitate propitia degentes, quoties vsus exegerit inuocati, singulis causis atque personis pręsentanea constituta pręstamus, nullos penitus cuiuscunque conditionis de sacrosanctis Ecclesiis orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, vel protrahi confugas. Et post pauca: Qui hoc moliri, aut facere, aut nuda cogitatione saltem atque tractatu ausi fuerint tentare, capitali & vltima supplicij animaduersione plectēdi sunt, Ex his ergo locis, eorúmque finibus quos anteriorum legum præscripta sanxerunt, nullos eiici aut expelli aliquando patimur, nec in ipsis Ecclesiis reuerendis ita quenquam detineri atque restringi, vt ei aliquid aut victualium rerum, aut vestis negetur, aut requies, &c. Data pridie. Kalend. Martij Cōstantinopoli, Leone augusto tertiùm cōsule. De persona Stephani episcopi ad hoc attendēdum est, quia nec inuitus ad iudicium trahi, nec ab episcopis alieni consilij debuit iudicari, sicut nouella quædam traditio quę de episcopis loquitur, continet. Ait enim: Sed neque pro qualicunque pecuniaria vel criminali causa ad iudicem ciuilem siue militarem, inuitum episcopum producere, vel exhibere citra imperialem iussionem permittimus, sed iudicem qui tale aliquid, siue ex scripto, siue ex non scripto præsumpserit imperare, post cinguli priuationē xx. librarū auri pœnam exoluere iubemus Eccle-

2. q. 1. ca. In primis. par. de persona.

2. q. 1. ca. In primis. §. De persona episcopi Stephani.

ſiæ cuius epiſcopus produci aut exhiberi iuſſus eſt, executo-
rem ſimiliter poſt cinguli priuationẽ & verberibus ſubden-
dum, & in exiliũ deportandũ. Item poſt multa: Si autem & à
clerico aut laico quocũque aditio contra epiſcopũ fiat, pro-
pter quãlibet cauſam, apud ſanctiſsimũ eius metropolitanũ
ſecundũ ſanctas regulas & noſtras leges cauſa iudicetur. Et ſi
quis iudicatis cõtradixerit, ad beatiſsimum archiepiſcopum
& patriarcham diœceſeos illius referatur cauſa: & ille ſecun-
dum canones & leges huic præbeat finem. Cõtra hæc ſi di-
ctum fuerit, quia nec metropolitanũ habuit nec patriarchã,
dicendũ eſt quia à ſede Apoſtolica, quæ omnium Eccleſia-
rum caput eſt, cauſa hæc audiẽda, ac dirimenda fuerat, ſicut
& prædictus epiſcopus petiiſſe dinoſcitur, qui epiſcopos alie
ni cõcilij habuit omnino ſuſpectos. Quia ergo ſententia non
à ſuo iudice dicta, nihil firmitatis obtineat, lectionis huius te
nor oſtendit. lib. C. vij. titu. xlviij. conſtitu. iiij. Imperatores
Gratianus, Valẽtinianus, & Theodoſius auguſti ad Pontium
Mutium. Et in priuatorũ cauſis huiuſmodi forma ſeruetur,
ne quenquam litigatorum ſententia, non à ſuo iudice dicta,
conſtringat. Data xij. Kalend. Octobris Romæ, Auſonio &
Olibrio conſulibus. Quòd autem dicitur à ſeruis accuſatus,
ſciendum eſt quia audiri minimè debuerunt, vt hæc conſti-
tutio patefacit ſic dicens. C. lib. ix. titu. j. conſtitu. xx. Impera
tores Arcadius & Honorius auguſti Eutychiano præfecto
prætorio: Si quis ex familiaribus vel ex ſeruis cuiuſlibet do-
mus cuiuſcunq; criminis delator atque accuſator extiterit, e-
ius æſtimationẽ, caput, atque fortunas petiturus, cuius familia
ritati vel dominio inhęſerit, ante exhibitionẽ teſtiũ, aut exa-
minationẽ iudicij, in ipſa expoſitione criminũ atq; accuſatio
nis exordio, vltore gladio feriatur. Vocẽ enim funeſtã inter-
cidi oportet potius quàm audiri, maieſtatis autem crimẽ tan-
tum excipimus. Data v. idus Nouembris Cæſaribus conſuli-
bus. Si verò dictum fuerit, quia de hoc accuſatus eſt, quod ad
maieſtatis crimen attinet, nec ipſum de eo credendum fuit, ſi
vita vel opinio eius talis antè nõ extitit, ſicut lib. Pandectarũ
xlviij. ad legẽ Iuliam maieſtatis ſcribit Modeſtinus, lege Fa-
moſi, paulò pòſt principium. Hoc tamẽ crimen à iudicibus
non in occaſione, ob principalis maieſtatis venerationẽ, ha-
bendum eſt, ſed in veritate rei iudicatæ. Nam & perſona ſpe-
ctanda eſt, an potuerit facere, & an antè quid fecerit, & an co
gitauerit. Quòd autẽ dicit idẽ epiſcopus quia ſe abſente, ali-
qui viliſsimi ſint teſtes exhibiti: hoc ſi verũ eſt, nullius eſſe
momẽti lege nocendũ eſt: Conſtitutione nouella quę de te-
ſtibus loquitur. Hoc quoq; ſæpius agnouimus, quoniã quidã
aut apud locorũ defenſores, aut apud clariſsimos prouincia-
rum iudices, aut etiã, vt aſſolet, hîc apud virũ clariſsimũ magi-
ſtrum cenſus ingrediuntur, & queruntur tanquã ab alio paſ-
ſi aliquid cõtra leges, aut aliter læſi aut damnificati, teſtes vo-
lentes producere. At ne poſtea abiiciatur eis, quia per vnam
partem geſta cõfecta ſunt: oportet illum in ipſa ciuitate con-
ſtitutũ vbi teſtimonia dantur, admonitum à iudice ſiue à de
fenſore aduenire, & audire atteſtationes. Si verò noluerit ad-
uenire, ſed cõtempſerit, vt ex hoc ab vna parte teſtimonia ad
uerſus eum inutilia ſint, ſancimus huiuſmodi teſtimonia ita
valere, ac ſi nõ ex vna parte conſiſterent, ſed etiam ipſo præ-
ſente fuiſſent facta. Si enim recuſauerit & venire noluerit, &
audire quæ deponuntur, cùm vtique in publico ſit, & non ex
ineuitabili quadam neceſsitate venire nõ poſsit, ſimilis adue-
niẽti erit, & nulla vtilitas ex cõtẽptu ſuo ei adhibebitur, ſed
videbuntur quidem in vtriuſque præſentia probationes fa-
ctæ. Ecce admonendus eſt ſemper aduerſarius vt ad audien-
dos teſtes adueniat. Quod quia hîc omiſſum eſt, neceſſe eſt
vt quod contra leges actum eſt, firmitatem non habeat. Qua-
les autem teſtes vel cuius opinionis ad teſtimoniũ admitten-
di ſunt, plurimæ leges oſtendunt, quæ penè nulli habentur
incognitæ, quæ etiam ſanciunt vt viliſsimis teſtibus ſine cor-
porali diſcuſsione credi nõ debeat. Quod autem dicitur quia
nil ſine ſcriptis iudicatum eſt, legendus eſt titu. xliij. lib. vij.
Codicis, quia ſcriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dici-
tur atque præcipitur, vt ſententia quæ ſine ſcripto dicta fue-
rit, ne nomen quidem ſententiæ habere mereatur.

Vbi ſupra. §. Quod autem. — *Vbi ſupra.* — *Vbi ſupra.* — *Authen. de teſtib. §. Et hic verò.* — *Vbi ſupra. §. Teſtes.*

Gregorius Theodoro curatori.

De Petro viro magnifico. *Caput LV.* *Epiſt. 55.*

Poſtquam ſic de gloriæ veſtræ ſynceritate præſumimus,
ut veſtros vos credamus reputare qui noſtri ſunt, latori
præſrntium Petro viro magniſico ad promerendam bonita-
tis veſtræ gratiam, hoc ſolùm ſufficere poterat, indicare quia
noſter eſt. Sed quoniam paterna commendatio boni filij mẽ-
tem ſolet ſemper accendere, paterna dulcedine ſalutantes pe-
timus, vt memorato filio noſtro, atque memoratæ filiæ no-
ſtræ glorioſæ matri ipſius patrocinij veſtri gratiam oſtenda-
tis, eóſque & illic poſitos tuitionis veſtræ remedio foueatis,
& venientes ad nos veſtris ſubſidiis adiuuctis: quatenus dum
ea quæ gloria veſtra ex ſe ſolet impendere, noſtra benignius
epiſtola interueniente præſtiterit, & ipſam rem conſuetam
videatur laudabiliter exhibere, & nos ſibi pro ſua bonitate,
gratiarum eſſe per omnia faciat debitores.

Gregorius Paulo ſcholaſtico.

De vltione eius in maleficos. *Caput LVI.* *Epiſt. 56.*

Quantò nos gloria veſtra triſtes dudum effecerat, pro-
pterea quod ſe aduerſus fratrem & coëpiſcopum no-
ſtrum Leonem reuerendiſsimum virum querelas habere a-
liquas perhibeat, tantò eodem fratre ad nos modò veniente,
cor noſtrum gauiſum eſt, quia in priſtinam vos concordiã,
Deo propitio, ad inuicem rediiſſe teſtatus eſt. Qui etiam in-
ter alia bona quæ veſtris laudibus inferebat, adiecit omnino
vos in vltione maleficiorum ſollicitos ac diſtrictos, ſicut re-
uera vos vt Chriſtianos oportuit, extitiſſe. Vnde valde in no
bis lætitia, quam de vobis ſumpſeramus excreuit, quia illum
vobis placabilem redditis, contra cuius inimicos zeli veſtri
rectitudinem exercetis. Propterea gloriam veſtram paterna
dulcedine ſalutantes hortamur, vt quia ſatis eſt moribus ve-
ſtris accommodum, pacem diligere, reparatam inter vos gra
tiam nullius lingua perturbet: ſed ſic in vobis erga paternum
amorem charitas ardeat, vt eam aduerſi flatus more flammæ
non extinguant, ſed augeant. Nam & eundem antedictum
fratrem noſtrum hortati ſumus, vt ita paternam vobis dile-
ctionem impendat, quatenus reciprocum gloriæ veſtræ af-
fectum non odioſè, ſed velut mutuum tanquam fœnerator
ſemper poſsit exigere.

Gregorius Vitali defenſori.

De Xenodochio neglecto. De Eccleſiis vacantibus. De Pompeiana.
De infirmitate Ianuarij epiſcopi tempore ſacrificij.

Caput LVII. *Epiſt. 57.*

Experientia tua indicante comperimus Xenodochia in
Sardinia conſtituta, grauem habere neglectũ. Vnde re-
uerẽdiſsimus frater & coëpiſcop⁹ noſter Ianuarius vehemẽ-
tiſsimè fuerat obiurgandus, niſi nos eius ſenectus ac ſim-
plicitas & ſuperueniens ægritudo, quam ipſe retuliſti, ſuſpen-
deret. Quia ergo ita eſt poſitus vt ad aliquam ordinatio-
nem eſſe non poſsit idoneus, œconomum eius Eccleſiæ, at-
que Epiphanium archipresbyterum ex noſtra diſtrictè au-
thoritate commonemus, vt eadem Xenodochia ſine peri-
culo ſuo ſollicitè ac vtiliter ſtudeant ordinare. Nam ſi quis
illic poſt hæc neglectus extiterit, nulla ſe nouerint poſſe apud
nos ratione aliquatenus excuſare. Quoniam verò poſſeſ-
ſores nos Sardiniæ petiuerunt, vt quia diuerſis oneribus af-
fliguntur, Conſtantinopolim pro eorum debeas remedio
proficiſci, licentiam tibi eundi concedimus. Sed & dilectiſ-
ſimo filio noſtro Bonifacio ſcripſimus, vt ſuum tibi pro re-
medio ilius prouinciæ ſtudeat adhibere ſolatium. De eccle-
ſiis autem quas vacare ſacerdotibus indicaſti, prædicto reue-
rendiſsimo fratri & coëpiſcopo noſtro Ianuario ſcripſimus,
vt eas debeat ordinare: ſic tamen vt non omnes ad epiſcopa-
tum de Eccleſiis ipſius eligantur. Nam ſic eum conuenit a-
lias ordinare, vt Eccleſiæ ſuæ perſonis quæ in ea poſsint pro-
ficere neceſsitatem non faciat. Illud igitur quod ad guberna-
tionem quorundam monaſteriorum perſonas eſſe præpoſi-
tas, quæ antè dum adhuc in minori eſſent ordine, monaſtico
ſcilicet habitu, lapſæ ſunt, indicaſti, officium quidem abbatis
ſuſcipere, niſi omnino correcta vita & digna p[illegible]dẽte pœ-
nitentia minimè debuerunt. Sed quoniam iam ob[illegible]tum, ſi-
cut dicis, officiũ ſuſceperunt, de vita, moribus, ac ſollicitudi-
ne eorum cura gerẽda eſt. Et ſi actus nõ ſunt contra officiũ,
in eo quo ſunt ordine perſeuerent, alioquin remotis eis, aliis
qui cõmiſsis ſibi animabus prodeſſe valeant ordinẽtur. Cau-

ſa

ſa præterea de monaſterio ſancti Aermæ, quod in domo Pōpeianæ religioſæ à fratre noſtro conſtructum eſt, quia plus blandimentis quàm diſtrictione agenda eſt, experiētia tua apud eandē mulierem cum dulcedine agere ſtudeat: quatenus nec illa in peccato proprio authoris ſui debeat poſtponere voluntatē, & tu vtilitates monaſterij valeas ſalubriter procu re. Puellas autē ſuas quas antedicta Pompeiana in monaſterio mutata olim religioſa veſte conuertit, abſtrahi ab ea vel inquietari nullo modo patiaris, ſed in ea qua ſunt conuerſione, Deo protegente, permaneāt. Pro requirendis verò rebus Eccleſiarum, vel monaſteriorum, ſiue piarum cauſarū quod ſcripſiſti, prius quidem hi quorum intereſt, admonendi ſunt, vt ab eis te inſiſtente, te ſolatiante modis omnibus requirantur. Quòd ſi fortè vel ipſi negligētes extiterint, vel certè qui eas requirere debeant, inuenti non fuerint, tunc omnia ipſe perquire, atque ita reperta collige, vt manu aliquod iudicium inferre cuiquā minimè videaris. De Xenodochiis itaque hortulani atque Thomæ nihil hactenus horū quæ indicaſti cognouimus. Eapropter experiētia tua iuſsionem principis ex hoc datā diligenter inſpiciat, & omnia ſecundum eius tenorem diſponat, & nobis quicquid egerit innoteſcat. De hoc igitur quod ſcripſiſti, fratrem & coëpiſcopum noſtrū Ianuarium tempore quo ſacrificium celebrabat, tantā pati frequēter anguſtiam, vt vix poſt longa interualla ad locum canonis redire valeat quem reliquit, atque ex hoc multos dubitare, ſi cōmunionem debeant de eius conſecratione percipere: admonendi ſunt vt nullatenus pertimeſcāt, ſed cum omni fide & ſecuritate cōmunicent: quia ægritudo perſonæ, ſacri myſterij benedictionē nec mutat, nec polluit. Secretius tamen omnino idem frater noſter hortandus eſt, vt quoties aliquā moleſtiā ſenſerit, nō procedat, ne ex hoc ſe & deſpiciendum præbeat, & infirmorum animis ſcandalum faciat. Præterea Pompeiana religioſa fœmina queſta nobis eſt, hereditatem quondam generi ſui Epiphanij, in qua Epiphanius idē Matronam coniugem ſuam filiam anteſatæ Pompeianæ vſufructuariam cōſtituerat, monaſterio quod in domo ſua fundari ſtauerat, & poſtea extincto vſufructu modis omnibus profuturam, atque alia quæ eidem Matronæ proprietatis iure probantur cōpetere, ab experientia tua, & à reuerendiſsimo fratre & coëpiſcopo noſtro Ianuario iniuſtè ſublata, & exinde nihil hactenus vel filiæ ſuæ reditum, vel profeciſſe monaſterio. Quòd ſi ita veritas ſe habet, & aliquid te indecenter feciſſe cognoſcis, abſque vlla mora ablata reſtitue, aut certè ſi aliter eſſe putas, ne grauari pars aduerſa præiudicialiter videatur, electorum cum ea iudicium hac de cauſa nullo modo ſubire poſtponas, vt vtrùm vera iuſtáque eius ſit querimonia, definitione iudicij declaretur.

Gregorius Ioanni epiſcopo Panormitano.

De transmutatione rerum Eccleſiaſticarum. *Cap. LVIII.*

Epiſt. 58.

SIcut rationi contraria procul eſt abiicienda petitio, ita in his quæ bene deſiderantur, effectum negari non conuenit. Quia igitur vt fraternitatis tuæ petitio, quæ tenetur in ſubditis, continet, in qua tecum vnà presbyteri & diaconi, cæteráque Eccleſiaſtica officia præſcribentes præbuere conſenſum, domum cum horto & balneo ſuo, atque omnibus ad eam pertinentibus in hac vrbe Romana poſitam, quæ ad ius Panormitanæ Eccleſiæ ex hæreditate quondā Flori viri magnifici perueniſſe dignoſcitur, cum dilectiſsimo filio noſtro Epiphanio diacono permutare deſideras, propter hoc quòd domus ipſa, ita parte detecta, parte diruta, parte igne probat̄ eſſe cōſumpta, vt nihil exinde commodi, ſicut teſtaris, ante multos iam annos nuncuſque Eccleſiaſticis vtilitatibus potuiſſet accedere, atque hac in re noſtra tibi dari poſtulas authoritate licentiā: prouiſionē tuā diligentius intuentes, poſtquam & nobis cognitum eſt, domum ipſam in eo eſſe ſtatu quo aſſeris, atque ita minante ruina quotidie deteriorem fieri, vt non ſolùm Eccleſiæ tuæ non vtilis, ſed potius ſubinde damnoſa poſſe videatur exiſtere: idcirco permutandi tibi eā cum balneo & horto ſuo, omnibúſq; generaliter ad eam pertinentibus, iuxta petitionē tuam, quam & veritatis & rationis apud nos ordo ſuffulcit, huius authoritatis noſtræ ſerie liberam per omnia cōcedimus facultatem: quatenus huiuſmodi

A accepta licētia, nec te culpa de temeritate, vel in cautela reſpiciat, nec ille aliquid dubietatis incurrat. Nam prouidum, ſalubréque eſt aliquid compendij procurare, vnde nulla ſpes lucri, ſed damni magis formido eſt.

Gregorius Fantino defenſori Panormitano.

De Exhilarato epiſcopo. *Caput LIX.*

Epiſt. 59.

TAlia ad nos de fratre & coëpiſcopo noſtro Exhilarato, ſicut & ipſe noſti, peruenerunt, quæ diſtricta eſſent omnino vltione plectenda: ſed quoniam bis eam reuerendiſsimus frater & coëpiſcopus noſter Leo, quia etiam in cauſa eius iudicem ſe fuiſſe teſtatus eſt, leuigauit, ad Eccleſiam ſuā illum tranſmittendum eſſe præuidimus, iudicātes ſufficere illi hoc quòd eum hîc diutius retinētes affliximus. Itaq; experientiæ tuæ præcipimus, vt erga mores actuſque illius curam habeat, atque eum frequenter admoneat, quatenus ſe ad impendendam clericis ſuis charitatem benignum, & ſi res exegerit, ad corrigendas culpas debeat exercere ſollicitum. Sed B & clerum eius admonere volumus, vt humilitatem illic ac obedientiam quam Dominus mandat exhibeat, nec in aliquò illi ſuperbus præſumat exiſtere. Quòd ſi quid eorum, id eſt epiſcopus ſiue clerus admonitionem tuam neglexerit, ex hac noſtra authoritate canonica coërctione inobedientiæ culpam: aut tu, ſicut præuideris, corrige, aut nobis renuntiare feſtina: vt diſponere valeamus qualiter diſciplinæ frenum extra iter ſuum eos pergere non permittat, quos ad exceſſum aculeus prauæ mentis irritet.

Gregorius Ioanni epiſcopo Panormitano.

De Fantino defenſore & Petro. *Caput LX.*

Epiſt. 60. parte 1. diſt. 28. ca. Quia ſunt.

QVia ſunt culpæ in quibus culpa eſt relaxare vindictam, quærenda ſemper eſt veritas, vt inquiri debeat vtrùm accuſatum noxa commendet, an à pœna innocentia patefacta ſubducat. Itaque peruenit ad nos † Fantinum defenſorē vltionem exercere in Petrum latorem præſentium voluiſſe, pro eo quòd, quantum dicitur, relictam cuiuſdam diaconi C tempore quo conductor fuerat, marito tradiderit. Sed quoniam iſte coniugem diaconi aſſerit non fuiſſe, dicens nec virginem illam ad eum veniſſe, denique vt nec religioſam veſtem mutare præſumeret, poſtquam ille in ſacro ordine promotus eſt, adiicens & priuſquam ad diaconum perueniret, & poſtea praua illa opinione vixiſſe: ideóque fraternitatem tuam his hortamur affatibus, vt cum Dei, ſicut decet, timore cauſam hāc ſubtili omnino inueſtigatione perquirat, vt ſi in cōiugio diaconi mulierē de qua agitur, fuiſſe cōſtiterit, & ſupraſcript⁹ lator memorato defenſori, & actori patrimonij ad vindictā modis omnibus tradatur, & cum cōpetenti emendatione hi qui malè ſociati ſunt, diſiunganť. Si verò in eius coniugio nō fuit, memoratū † Fantinū ex noſtro mādato cōmonere te volumus, vt ei facere nil prǽſumat, nec falſa illū accuſatio apud eū in aliquo prǽgrauet. Quia verò relictā ſibi ante dictus Petr⁹ apud Eccleſiǽ colonos perhibet reducere, volumus vt ſine cuiuſcunq; impedimēto eam habeat, ſi tamen ita eſt exigendi licētia. Nam ſi inuētus fuerit eſſe culpabilis, non D res ſuas amittere, ſed in ſe debet dignam vltionem ſuſcipere.

† al. facturum.

† al. Fauſtinum.

Finiunt epiſtolæ Indictionis ſextæ.

LIBER DVODECIMVS

Incipiunt epiſtolæ Indictionis ſeptimæ, ex regiſtro beati Gregorij Papæ.

Gregorius ſeruus ſeruorum Dei Mariniano epiſcopo Rauennæ.

De Fortunato abbate iniuſtè depoſito. *Caput I.*

Epiſt. 1.

QVia incongruum valde eſt à ſuſcepto officio ſola quenquam voluntate ſuſpendi, quem culpa non remouet: ſollicitè diſponendum eſt, vt nec prior ordinatio irrationabiliter deſtruatur, nec ſine emendatione quæ malè ſecuta fuerint, relinquantur. Fortunatus itaque lator præſentium in monaſterio ſanctorū Laurentij & Zenonis, quod in Ceſenati caſtro eſt cōſtitutū, à Natali quōdam epiſcopo officiū ſibi abbatis aſſerens eſſe commiſſum,

nunc se à successore eius Cõcordio nulla existente causa vel culpa exinde remotum, atque alium in loco suo queritur ordinatum. Quod etiam coram testibus quibusdam diaconis nostris præsente diacono prædicti Concordij episcopi sui causas allegãte ex parte ita esse perclaruit. Sed quoniam certior in partibus illis vbi res acta est potest esse probatio, fraternitas tua diligenter atque sollicitè hoc studeat perscrutari. Et si nulla manifesta causa depositionis extitit, quæ prædictum Fortunatum ab abbatis officio remouerint, eum in suo loco reformare festinet, atque eius episcopum digna reprehensione increpare non desinat, cur decessoris sui nullis pro uocatus excessibus destruere ordinationem molitus sit. Si verò aliter quàm edocti sumus, causam esse pars altera dixerit, subtili veritas inuestigatione quærẽda est, & ita quicquid canonibus ordo poposcerit terminandum, vt nulla ea de re denuò querela remaneat.

Gregorius Alcysono episcopo Corcyræ.

De Caßiopi castro iniustè peruaso. Caput II.

Episto. 2.

NOn immeritò elati cordis retundi postulatur ambitio, quando sacrorum canonum vigore postposito, temerariæ præsumptionis excessus aliena illicitè concupiscendo, non solùm ad generanda dispendia noxius, verumetiam paci Ecclesiasticæ probatur esse contrarius. Relectis igitur fraternitatis tuæ epistolis, quæ de Cassiopi castro quod in tua situm est diœcesi ab episcopo Isauriæ ciuitatis vel prius vel modò sint acta cognouimus. Et contristati sumus quòd hi qui Ecclesiæ tuæ pro impensa sibi charitate debitores esse debuerãt, inimici magis fieri nullo sunt pudore prohibiti. Denique vt contra Ecclesiasticam ordinationem, contra sacerdotalem modestiam, contra sacrorum canonum statuta, prædictum castrum de iurisdictione eius abducere, ac suæ molirentur potestati subiicere, vt fierent quodammodo domini, vbi prius suscepti fuerant peregrini. Qua de re quoniam Andreas venerabilis memoriæ frater noster Nicopolitanus metropolita innitente sibi quoque principali iussione in qua ei causæ huius fuerat iniuncta cognitio, prolata sicut nobis patuit noscitur statuisse sententia, antefatum Cassiopi castrum sub iurisdictione Ecclesiæ tuæ quemadmodum semper fuit debere persistere, formam eiusdem sententiæ comprobantes, Apostolicæ sedis authoritate eam fauente iustitia comprobamus, confirmamus, atque per omnia robustum manere decernimus. Nam nulla æquitatis ratio, nullus canonum ordo consentit, vt parochiam alterius alter aliquo modo debeat occupare. Vnde licèt districtionem contra se non modicam huius litigij culpa videatur exigere, propter quod ab eis mala pro bonis sint reddita: studendum tamen est vt excessum benignitas non videatur perpetrare, nec illud quod extraneis debetur, fratribus etiam necessitatem patientibus denegetur, ne nihil charitas agere in episcoporum mentibus iudicetur, si sine consolationis remedio hi quibus magna est habenda compassio relinquantur. Oportet ergo vt sacerdotes vel clerus Isauriæ ciuitatis ab antefati Cassiopi castri habitatione nullatenus repellantur, sed & beati Donati sanctum ac venerabile corpus quod secum detulerunt, in vnam Ecclesiarum antedicti loci quam elegerint, siue intus siue foris habeant recondendi debita cum veneratione licentiam. Sic tamen vt dilectioni tuæ in cuius parochia castrum ipsum est positum, emissa procuretur cautione munitio, per quam promittat episcopus Isauriæ nullam sibi potestatem nullum priuilegium fore, nullam iurisdictionem, nullam tanquam cardinalis episcopus vlterius authoritatem defendere, sed post pacem Deo propitio redditam ablato venerabili sancti Donati corpore, ad propria modis omnibus reuersurus: Vt huius promissionis persistente memoria, nec de cętero quicquam sibi illic principaliter quacunque occasione audeãt vendicare, sed omni se tempore esse ibidem hospites recognoscant: & fraternitatis tuæ Ecclesia iuris vel priuilegij sui in qualibet parte prȩiudicium non incurrat.

Gregorius Bonifacio diacono Constantinopolitano.

De peruasione castri Caßiopi. Caput III.

Episto. 3.

QVoties nos eorum discordia tristes facit qui pacis prædicatores esse debuerant, magna sollicitudine studendum est, vt litigij ablata materia ad concordiam redeant hi qui diuersa ab inuicem voluntate discordant. Quæ igitur de Cassiopi castro quod in insula Corcyra est positum, acta sint, qualiter de iurisdictione Corcyritani episcopi episcopus Isauriæ moliatur subtrahere, & suæ nequiter iurisdictioni subiicere, valde prolixum est dicere. Sed dilectioni tuæ vt cuncta subtiliter comprehendas, fratris nostri Alcysoni episcopi Corcyræ scripta transmisimus, atque eius illuc venire hominem fecimus, qui etiam verbo tutius te ad singula possit instruere. Hoc tamen breuiter indicamus, quia dum imperatori Mauricio esset in præiudicio Ecclesiæ Corcyritanæ quondam subreptum, nec iussio eius, quippe quia contra leges & sacros canones data fuerat, habuisset effectum, & indecisa inter partes contentio remansisset: aliam illum ad Andream quondam fratrem nostrum & coëpiscopum & metropolitam Nicopolitanum iussionem dedisse: vt quoniam vtraque pars eius erat iurisdictioni subiecta, ipse hanc causam cognoscere, & finire canonicè debuisset. Qui metropolita cognita causa probatáque sententia cuius tibi exemplaria misimus, prædictum Cassiopi castrum sub potestate ac iurisdictione Corcyritani episcopi, cuius & semper fuit diœcesis, esse distinxit. Quam nos sententiam comprobantes, Apostolicæ sedis authoritate præuidimus confirmandam. Et ne ea quæ decreuimus, ita potuissent esse districta, vt nihil benignitatis habere viderentur admixtum: curæ nobis fuit ita causam temperatè disponere, sicut sententiæ nostræ quam ad te misimus textus ostendit, vt neque episcopus neque clerus Isauriæ ciuitatis necessitatem habitationis incurrerent, nec Corcyritanæ Ecclesiæ priuilegia in aliquo turbarentur. Sed quia inter ipsa primordia serenissimo domino surreptum est, atque contra iudicium Nicopolitani metropolitæ, quod Ecclesiastica rectitudine & canonica ratione suffultum est, episcopus Isauriæ, quod nec sine dolore audire, nec loqui sine gemitu possumus, cum maiori iniuria episcopi Corcyritani & clericorum eius antefatum Cassiopi castrum traditum memoratur, vt amota, quod graue est dici, iurisdictione Corcyritanæ Ecclesiæ, ipse illic omnem tanquam principalem habeat potestatem: sententiam nostram nulli dare præuidimus, ne contra iussionem clementissimi domini imperatoris, vel quod absit, in despectum eius aliquid facere videremur. Itaque dilectio tua pietati eius cuncta diligenter insinuet, atque constanter astruat hoc omnino illicitum, omnino prauum, omnino iniunctum, & sacris esse valde canonibus inimicum. Et ideo huiusmodi peccatum temporibus suis introduci Ecclesiæ prȩiudicium non permittat. Sed quid de hoc negotio iudicatum antefati quondam metropolitæ iudicium contineat, vel à nobis qualiter ea quæ ab illo decreta sunt, confirmata fuerit suggerat, atq; id agere studeat, vt cum eius iussione nostra illic sententia transmittatur: quatenus & serenitati ipsius, sicut dignum est, reseruasse, & rationabiliter correxisse quæ malè præsumpta sunt vdeamur. Qua in re omnino dãda opera est, vt si fieri potest, etiam iussionem suam ipse tribuat, in qua ea quæ à nobis definita sunt seruari præcipiat. Nam hoc facto, omnis de cætero surreptionis locus obstruitur. Ita ergo ad compescenda hæc præiudicia vigilantiam tuam cum omnipotentis Dei adiutorio exercere festina, vt nec modò volũtas eorum quȩ peruersa moliuntur, aliquid contra antiquum Ecclesiasticæ cõsuetudinis statum obtineat, nec pòst ad exẽplum res nephãda proficiat. Quanta præterea mala quantásque oppressiones suprascript⁹ Alcysonus frater & coëpiscopus noster ab actionariis Ecclesię Thessalonicẽsis asserat sustinere, vt possis cognoscere, ipsam quam ad nos misit epistolam dilectioni tuę trãsmisimus. Ideóq; prędictę Ecclesiæ responsalem venire ad te facito, atque causam ipso prȩsente cognosce, & de capitulis quibus te ratio mouerit, fratri & coëpiscopo nostro Eusebio scribe, vt homines suos agere iniusta prohibeat, & minores nõ premere, sed magis in quib⁹ iustũ fuerit, moneat adiuuare. Hoc quoq; volumus, vt ei qui in ciuitate Nicopolitana metropolita fuerit ordinatus, dilectio tua scribere debeat, quaten⁹ causam de dãnis quę Ecclesię suę illata prędict⁹ frater noster Alcysonu⁹ queritur, cognoscere, & quod iustum est debeat definire: quia à decessore ipsius negotium ipsum non decisum, sed legitur reseruatum.

Gregorius

Gregorius Ioanni episcopo.

Epist. 4. *De Ecclesia sanctæ Mariæ consecrãda.* Cap. IIII.

BAsilicam quam à dilectione tua in honorem beatæ semperque virginis Mariæ per Sauinum subdiaconum nostrum, & rectorem patrimonij suggeris esse perfectam, consecrandi tibi præceptionis nostræ serie noueris facultatem attributam, quatenus frater charissime deuotionis tuę desiderium complens celebritatis perfectione gratuleris.

Gregorius Desiderio episcopo Galliæ.

Episto. 5. *De milite qui ancillam Dei de monasterio rapuit.* Cap. V.

CVm inter multa bona quæ nobis de magnitudine vestra sæpius nuntiantur, illud in vobis plus laudabile dicitur existere, quòd charitatem diligitis, & disciplinam, sicut dignum est, custoditis: satis mirati sumus quòd in milite illo qui ancillam Dei diabolica instigatione perdiderit, districtissima vindicta hactenus facta non fuerit. Nam moribus & bonitati vestræ valde conueniens fuit, vt antè ad nos vltio quã perpetratæ culpæ iniquitas perueniret. Sed quia vindictã huius sceleris non voluntate vestra, sed aliorum credimus surreptionibus esse suspensam, neque hoc peccatum vel numerũ indisciplinati militis, vel loca illa in quibus cõmissum est, valeat premere: hortamur vt sine excusatione aliqua vel modo qualis vobis feruor sit erga charitatis custodiam demonstrãtes, ita pro exemplo aliorum districtè emendare tantum facinus festinetis, vt & Deũ vobis, in cuius ille hoc iniuriã perpetrauit, & timorem eius despexit, placabilem faciatis, & nos vobis de zeli vestri rectitudine gratias referamus. Nam tantam iniquitatem inultam remanere nullo modo patimur.

Gregorius Ioanni episcopo.

Episto. 6. Part. 1. dist. 85. ca. Archidiaconũ. aliàs. Florentinũ archidiaconum. *De eligendo episcopo Anchonitanæ Ecclesiæ.* Cap. VI.

NE incauta eorum ordinatio, qui ad episcopatum eligũtur, valeat prouenire, vigilanti de eorum personis sollicitudine requirendum. Indicatum si quidem nobis est Florentinũ archidiaconum Ecclesiæ Anchonitanæ, qui ad episcopatum fuerat electus, scripturæ quidem sacræ scientiam habere, sed ita ætatis senio confectum accepimus, ad regiminis officium non possit assurgere. Adiicientes etiam ita illum tenacem existere, vt in domo eius amicus ad charitatẽ nunquam introëat. Rusticus autem diaconus eiusdem Ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, vigilans quidem homo dicitur, sed quantum asseritur, psalmos ignorat. Florentinum verò diaconum Ecclesiæ Rauennatis, qui electus ab omnibus dicitur, sollicitum esse nouimus, sed qualis sit interius, omnino nõ scimus. Ideóque fraternitas tua vnà cum fratre & coëpiscopo nostro Armenio suprascriptæ Anchonitanæ Ecclesiæ visitatore illuc festinet accedere, & diligẽter de moribus singulorum requirere, si de nullo sibi sunt crimine cõscij, quod eos ad hoc officium vetet accedere. Pariter etiã requirendũ est si hoc quod de præfato archidiacono dictum est, quia nũquam amicus domum eius ingressus est, si ita se veritas habeat, & vtrum ex necessitate, an ex tenacia talis sit, aut si ita senex est, vt ad regendum non possit assurgere, vel si tactis sacrosanctis Euangeliis, sicut nobis nuntiatum est, iusiurandum præbuerit, nunquam se ad episcopatum accedere. Sed etiam de Rustico diacono, quantos Psalmos minus teneat perscrutandum est. Florentio autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus, crimen est quod obsistat, apud episcopum eius agi necesse est, vt ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato vel edicto, ne contra suã voluntatem eum cõcedere videatur. Sed hoc vt norunt, qui eũ eligunt, ex se agant: tu verò de singulis cum omni studio ac sollicitudine omnia quæ scripsimus require, atque nobis studeas subtiliter indicare, vt renuntiatione tua redditi certiores, quid post hæc fieri debeat, Deo authore disponamus.

Gregorius Theodelindæ reginæ Longobardorum

Epist. 7. *De scriptis Secundini.* Caput VII.

SCripta quæ ad nos dudum à Ianuensibus partibus transmisistis, gaudij vestri nos fecere participes, propterea quòd omnipotentis Dei gratia & filium vobis donatum & quod valde excellentiæ vestræ est laudabile, catholicæ eum fidei nouimus sociatum. Nec enim de Christianitate vestra aliud credẽdum, nisi id studere vos, vt quem diuino munere

suscepistis, catholicæ rectitudinis auxilio muniretis: vt & Redemptor noster familiarem te suam famulam cognosceret, & Longobardorum genti nouum regem in timore suo feliciter nutriret. Vnde oram⁹ omnipotẽtem Deum, vt & vos in mandatorum suorum via custodiat, & eundem excellentissimũ filium Adulouualdũ in suo amore faciat proficere: quatenus sicut hîc inter homines iam magnus est, sic quoque & bonis actibus ante Dei nostri oculos sit gloriosus. Illud autẽ quod excellentia vestra scripsit, vt dilectissimo filio nostro Secundino abbati ad ea quæ scripsit subtiliter respondere deberemus, quis vel petitionem, vel vestra desideria quæ multis esse profutura cognoscit, si ęgritudo non obsisteret, duceret postponenda? Sed tantæ nos podagræ infirmitas tenuit, vt non solùm non dictare, sed nec ad loquendum possimus assurgere, sicut & præsentium portitores legati vestri cognouerunt, qui nos & venientes infirmos inuenerunt, & discedentes in summo vitæ periculo atque discrimine reliquerũt. Sed si omnipotente Deo disponente conualuero, ad cuncta quæ mihi scripsit, subtiliter respondebo. Eam tamen synodum quę pię memoriæ Iustiniani tempore facta est, per latores præsentiũ transmisi, vt prædictus filius meus dilectissimus ipsam relegens, agnoscat quia falsa sunt omnia quæ contra sedem Apostolicam vel catholicam Ecclesiam audierat. Absit enim nos cuiuslibet sensum hæretici recipere, vel à tomo sanctæ memorię Leonis prędecessotis nostri in aliquo deuiare: sed quæcunque à sanctis quatuor synodis sunt definita, accepim⁹, & quęcunque reprobata sunt, condemnamus. Excellentissimo autem filio nostro Adulouualdo regi transmittere filateria curauimus, id est crucem cum ligno sanctæ crucis Domini, & lectionẽ sancti Euangelij theca Persica inclusam. Filię quoque meæ sorori eius tres annulos transmisi, duos cum hyacinthis, & vnum cum albula, quæ eis per vos peto dari, vt apud eos nostra charitas ex vestra excellentia condiatur. Paterna præterea charitate persoluentes salutationis officium, petimus vt excellentissimo filio nostro coniugi vestro pro nobis de facta pace gratias referatis, atque eius animum, sicut consueuistis, ad pacem de futuro per omnia prouocetis: quatenus mercedem populi innocentis, qui in scandalo perire poterat, ante conspectum Dei inter multa bona quæ agitis, inuenire possitis.

Gregorius Alcysono episcopo Corcyræ.

Epist. 8. *De corpore beati Donati in Caßiopi castro.* Caput VIII.

REsipiscentibus fratribus, & ad salubre se consilium conuertentibus non est neganda benignitas, vt ne plus in episcoporum mentibus culpa videatur posse quàm charitas. Venientem igitur ad nos Petrum Ecclesiæ Isauriæ lectorem cum scriptis fratris & coëpiscopi nostri Ioannis, coram responsalibus dilectionis tuæ suscepimus, atque eum post relecta scripta quæ detulerat, curæ nobis fuit requirere, si quid contra allegationẽ eorundem responsalium tuorum haberet, quod diceret. Qui dum nihil sibi aliud iniunctum vel responsurum se penitus perhiberet, extra hoc quod episcopi ipsius epistola cõtinebat, ea quæ canonibus cõgruebãt, Deo authore sine tarditate decreuimus. Post longun verò tempus suprà scriptus Petrus chartularem protulit, quem sibi datum à suo asserebat episcopo, & idcirco moras causa sustinuit. Sed quia in eodem capitulari memorat' sperasse legebatur antistes, vt in Ecclesia Beati Ioãnis, quę in Cassiopi castro est posita, sanctum ac venerabile corpus beati Donati haberet recondendi licentiam, paratum se esse inquiens dilectioni tuæ, propterea quòd tua probatur esse diœcesis, munitionem emittere, nullum tibi ex hoc præiudicium generari petitionem eius sine effectu non pręuidimus relinquendam, postquam ita sibi necessitatis tẽpore desiderat fieri cõsultum, vt Ecclesię tuę iurisdictionẽ seruare se in omnibus fateatur. Hac itaque ratione permoti, fraternitatẽ tuã scriptis pręsentibus, adhortamur, vt sine mora, vel aliqua excusatione, in prænominati beati Ioannis Ecclesia recõdendi suprascripti sancti venerabile corpus prębeat potestatem: ita sanè vt prius scriptura interueniente te muniret, nũquam se in antefata Ecclesia vel castro sub quolibet argumento, aliquam iuridisctionem vel priuilegium tanquam proprius episcopus vendicare, sed omne illic ius ac potestatẽ Ecclesiæ tuæ, quippe cuius est parochia, inuiolabiliter

custodire. Pariter quoque te sicut idẽ frater noster petiit, cõuenit respondere, vt tempore quo miserante Deo pace reddita illi ad propria fuerit reuertẽdi licentia, antedictum venerabile corpus auferendi secum sine aliqua obiectione fas habeat. Qua de re ne personale esse videatur quod geritur, & inueniri possit vnde recidiua rursus excidetur cõtentio, & successores vestri in hac promissione pro conseruãdis omnibus sunt per omnia complectẽdi: quatenus huiusmodi perueniẽte cautela, nec ille ibidem de cætero sibi quicquam in diœcesi tua contra æquitatẽ, & sacrorum canonum decreta præsumat defendere, & ius Ecclesiæ tuæ ex huiusmodi concessione præiudicium aliquod nulla vnquam ratione sustineat.

Gregorius Felici subdiacono rectori patrimonij.

De reditibus Ecclesiæ sancti Pauli concessis. Cap. IX.

Epist. 9.

LIcèt omnino quæ hîc Apostolica habet Ecclesia beatorum Petri & Pauli, quorum honore & beneficiis acquisita sunt, Deo sint authore communia, est tamen in administratione actionum diuersitas personarum, vt in assignatis cuique rebus cura adhiberi possit impensior. Cùm ergo pro Ecclesia beati Pauli Apostoli, sollicitudo debita nos commoneret, ne minus illic habere luminaria idẽ præco fidei cerneretur, qui totum mundum lumine suæ prædicationis impleuit, & valde incõgruum ac esse durissimum videretur, vt illa ei specialiter possessio non seruiret, in qua palmam sumens martyrij, capite est truncatus vt viueret: vtile iudicauimus eandem massam, quæ aquas Saluias nuncupatur, cum omnibus fundis suis, id est cella vinaria, Antoniana, villa Pertusa in foro Primiano, Cassiano, Silonis, Cornelij, Thesselata atque Corneliano, cum omni iure, instructu, instumentóque suo, & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, cum eius Christi gratia luminaribus deputare, adiicientes etiam eidẽ cessionis hortos duos inter Tiberim & porticum ipsius Ecclesiæ, euntibus à porta ciuitatis parte dextera quos diuidit fluuius Almon, inter affines horti monasterij sancti Stephani, quod est ancillarum Dei, positum ad sanctum Paulum, & ad fines possessonis Pisiniani, simul & terrulas, quæ vocantur Fossa latronis positas, id est iuxta eandem porticum euntibus: similiter parte sinistra ad portam vbi nunc vineæ factæ sunt, quæ terrulæ cohærent ab vno latere possessioni Eugẽtis quondã scholastici, & ab alia parte possessioni monasterij sancti Hedisti: quæ omnia Deo adiuuante per antedictæ Ecclesiæ præpositos qui per tempora fuerint subsequentia à præsenti septima indictione volumus ordinari. Et quicquid exinde accesserit, luminaribus eius impendi, atque ipsos exinde ponere rationes. Idcirco experientiæ tuæ præscripsimus, vt suprascriptam massam aquas Saluias cum prænominatis omnibus fundis suis, necnon hortos, atque terrulas quæ superius continentur, de breuibus suis deleri facias, ac auferri, & ad nomen prędictę Ecclesiæ beati Pauli Apostoli tradere: quatenus seruientes ibi præpositi omni per hoc carentes excusatione, de luminaribus eius ita nostra studeant sollicitudine cogitare, vt nullus vnquam illic neglectus possit existere. Facta verò suprascriptarum omnium rerum traditione, volumus vt hoc præceptum in scrinio Ecclesiæ nostræ experientia tua restituat.

Gregorius Felici episcopo Messanensi.

De construenda Ecclesia. Caput. X.

Epist. 10.

IAnuarius subdiaconus Ecclesiæ Messanensis, petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in ciuitate Messanensi basilicam se pro sua deuotione fundasse, quã in honorem sancti Stephani & Pancratij, atque Eupli desiderat consecrari. Et ideò frater charissime si in tuæ diœcesis ciuitatis iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitùs donatione legitima: id est, à præsentis anni tributis liberos fiscalibus solidos decem, & reliqua de substantia sua sibi tantummodo vsumfructum retineat. Quæ omnia diligenter inquire, vt si eorum quæ offeruntur redituum quantitatis, vel quæ tempore mortis reliquerint, sartis tectis, & luminaribus, necnon alimoniis seruientium annua possunt præstatione sufficere, ipsa munificẽtia sit pestis municipalibus alligata. Quòd si hæc quæ diximus per sollicitudinem tuã impleta non fuerint, de propria substantia quanti interfuerit, vtilitati Ecclesiæ vel hæredes tuos satisfacturos esse nõ dubites. His igitur procuratis, benedictio optata proueniat. Nec antè dedicationis munus impartias, quàm superius comprehẽsus fuerit ordo donationis impletus, enuntiaturus ex more nihil illic conditoris iuri alterius iam deberi, nisi processionis gratia, quæ Christianis omnibus in commune debetur. Sanctuarium verò susceptum sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Iuliano Scriboni.

De Maximi inquisitione. Caput XI.

Epist. 11.

SI secularibus officiis ordo suus & tradita à maioribus disciplina seruatur, quis ferat Ecclesiasticos ordines temeraria præsumptione confundi, audita negligere, & emendanda non bene remittendo postponere? Et quidem vos bene facitis charitatem diligere, & ad concordiam suadere. Sed quoniam loci nostri consideratione compellimur, ea quæ ad nõstram notitiam peruenerunt, minimè propter Deum irrequisita relinquere: idcirco veniẽte Maximo, subtiliter ab eo quæ de ipso dicta sunt, perscrutari curauimus. Et confidimus de Creatoris nostri custodia, quia cognita veritate, à statuta canonum & æquitatis rectitudine, nec gratia cuiusquam, nec culpa deflectimur, sed libenter quæ congruunt rationi, seruamus. Nam si, quod absit, Ecclesiasticam sollicitudinem vigorémque negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus profectò fidelium nocetur, dum talia à suis pastoribus exempla suscipiunt. Illud autem quod scribitis, quia voluntas palatij & amor ab eo populi non discordet: hæc à iustitiæ vos zelo non reuocat, nec intentionem vestram in requirẽda facit veritate peccare. Studendum ergo est fili magnifice, vt amorem sibi Dei quisque conciliet. Nam sine diuina gratia humana dilectio quid dicam in posterum, dummodo quoque apud nos amplius nocet?

Gregorius conductoribus massarum per Galliam.

Quòd eos Arigio patricio commendauit. Cap. XII.

Epist. 12.

QVamuis inter medias sitis turbas gentium constituti, tamen ratio nos ipsa suspicari compellit, multum vos ab aliis bona actione distare. Sicut enim appellatio sancti Petri Apostolorum principis familiam Ecclesiæ tantæ multitudini clariorem demonstrat, ita debetis cæteros morum claritate præcedere, atque eos quibus præestis, vt bene agant, vt agnoscant cui seruiunt, assiduè commonere: vt à rapinis gentium atque prauitatibus abstineant, & familia Ecclesiæ non solùm nomine, sed meritis honoretur. Nos enim de vobis cognoscite studiosissimè cogitare. Disposuimus enim hominem nostrum, qui vos possit tueri, & regere, & cum hominibus commendatitiis ad excellentissimum regem Christo auxiliante transmittere. Sed viam tempus hyemis impediuit. Viro ergo glorioso Arigio patricio vos præuidimus commendandos, cui interim cum summa benignitate atque obedientia, sicut beati Petri famulos decet, obedire studere, atque ea quæ pro Ecclesiastica vtilitate vobis præcipiuntur, implete. Visum autem nobis est, vt consuetudinaria excepta eius vtilitati debeatis inferre. Pensiones verò fideliter cum omni colligite diligentia, vt apud vnumquenvestrûm, quem communi consensu elegeritis reiaceant, à quo cùm veneritis, quem à latere nostro transmiserimus, eas possit accipere. Non enim sumus dubij, quòd per eum qui vobis visus fuerit, possit fideliter conseruari. Ita ergo in omnibus irreprehensibiles atque obedientes existite, quatenus veniens ad nos is qui patrimonium ipsum recturus est, sciat quemadmodum vnicuique vestrum pro sua debeat strenuitate rependere.

Gregorius Cypriano diacono.

De persequendis maleficis cantermis. Cap. XIII.

Epist. 13.

VIr sanctissimus Maximianus episcopus noster Ecclesiam Dei prauis hominibus purgare desiderans, laudabiliter erga Ecclesiasticorum vitam, sicuti nosti, sollicitus fuit. Qui dum eorum actus vigilanter cura pastorali intenderet, maleficio quod vulgò canterma dicitur, quosdam didicit Catharmi maculatos. Quos etiam, sicut & dilectionis tuæ nuntiauit epistola, dedit in custodia retinendos. Sed quia peccatis nostris faciẽtibus morte præuentus, crimen ipsum vlcisci nõ potuit, necesse

necesse est vt dilectio tua cum omni hoc subtilitate indagare festinet, atque eos secundum immanitatem studeat facinoris vendicare qualiter secundum leges suprascriptum episcopum zelo correptionis ac iusticiæ in hac vltione propter Deum nouit, si viueret commoueri. Omni ergo virtute, omnique instantia tua dilectio in hac causa zelum suum erga omnipotentem Deum curet ostendere, & inimicis illius aduersitatem dignam inflictis vltionibus exhibere, vt impleas quod scriptum est: Nónne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Si ergo hoc zelo dilectio tua accenditur, in eos qui Deum dereliquerunt, & contra eum maleficiis aliquid egerunt, pœna monstretur. Quòd si rectè illic exequi non valet, nobis qui tales sunt transmitti debent, si tamen hîc monstrari poterint, vnde illic possunt absque difficultate conuinci. Sed quia impossibile esse existimo, illic per te debet districta atque fortis correctio prouenire. Virum autem gloriosum dominum Libertinum prætorem in tali loco per contemplationem omnipotentis Dei adiutorem te habere confido. In hac tamen causa mitescere minimè debuisti, etiam si tibi, quilibet secularis iudex aduersarius potuisset existere, Possessiones præterea Archilai medici dilectio tua rationabiliter tueatur, vt ab aliquibus iniustè eum minimè grauari permittatis.

Psal.138.

Epistol.14.

Gregorius Datiano episcopo Metropolitano.

De Barbarorum gladiis. *Caput XIIII.*

SCripta dulcissimæ & cordis vlnis omnibus amplectandæ vestræ beatitudinis tristis accepi, lætus relegi. Quis enim in hac terra non lugeat, quæ barbarorum gladiis tradita, penè iam non habet qui in ea viuat, & tamen habet quotidie qui moriantur? Sed in quantalibet tristitia, quem non vestræ epistolæ in gaudium exultationis excuterent? in quibus non oris efficacia cum præpollentis sapientiæ ingenio mihi medullitùs loquebatur, non carnis lingua, sed charitatis. Quia verò ego de fonte vestræ securitatis hauriens, ex aliquãto lętificatus sum, vos quoque rogo nostræ tristitiæ luctum tangite, & afflictionem nostrã in vobismetipsis magistra charitate protrahite. Neque enim nostri mœroris sordes mundabitis, nisi ipsi quoque per compassionem manum vestri cordis inquinetis. Nam sordida vascula, vt inquinatione terræ careant, cum terra mundari solent: & vos si parumper ad curam vestrum animum ducitis, vt nobis opitulari valeatis, quasi cum luto lutum mundatis. Sed quia hoc operando simul & orando agitis, si quid pro nobis in vobis terrena actio inquinat, statim aqua ordinationis lauat. Quia enim si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, compatiendo laboribus nostris ostendite quia vnum sumus. Narrare enim mala quæ extrinsecus patior, epistolari breuirate prohibeor. Sed cõmunis filius Sabinianus diaconus vestræ dulcissimę sanctitati curãda vulnera nostra aperiet, sed ex opere supernæ gratię subsequẽte salute cognoscat, quia medicus est qui vulnus videt. Pueros verò episcopo similes nõ transmitto, nisi prius cum omnipotẽtis Dei & beatitudinis vestræ solatio à terrenis implicationibus exutus, ipse episcopus fuero. Quando enim me apud meipsum inuenero, tunc foris mei similes, videlicet deformes quæro.

Epistol.15.

Gregorius Augustino episcopo Anglorum.

De vsu pallij, & de Eboracensi Ecclesia. *Caput XV.*

CVm certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, vt in spiritalis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia noua Anglorum Ecclesia ad omnipotẽtis Dei gratiam eodem Domino largiẽte, & te laborante perducta est, vsum tibi pallij ad sola Missarum solennia agenda concedimus ita vt per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuę ditioni subiaceant: quatenus Lundoniensis episcopus ciuitatis semper in posterũ à synodo propria debeat cõsecrari, atque honoris palliũ ab hac sancta & Apostolica, cui authore Deo deseruio, sede percipiat. Ad Eboracã verò ciuitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse iudicaueris ordinandum, ita vt si eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoq; duodecim episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque si vita comes fuerit, pal-

A lium tribuere Domino fauente proponimus, quem tamen fraternitatis volumus dispositioni subiacere. Post obitum verò tuum ita episcopis quos ordinauerit, pręsit, vt Lundoniẽsis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit verò inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, vt ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, & concordi actione quæque erunt pro Christi zelo agenda disponant, vnanimiter recta sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non solùm eos episcopos quos ordinauerit, neque eos tantummodo qui per Eboracensem episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britaniæ sacerdotes habeat Domino Deo nostro authore subiectos: quatenus ex vita & lingua tuæ sanctitatis, & rectè credendi, & benè viuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus prosequentes, ad cœlestia, cùm Dominus voluerit, regna pertingant,

Gregorius Ioanni abbati de monte Sina.

B *Petit pro se orare.* *Caput XVI.*

Epistol. 16.

SAnctitatem vitæ tuæ, humilitatis tuæ testatur epistola: vnde omnipotenti Deo gratias agimus, quia adhuc esse cognoscimus, qui pro peccatis nostris valeant exorare. Nos enim sub colore Ecclesiastici regiminis mũdi huius fluctibus voluimur, qui frequenter nos obruunt. Sed cœlestis gratiæ manu protegente de profundo releuamur. Vos ergo qui in tanta quietis vestræ serenitate tranquillam vitam ducitis, & securi quasi in littore statis, nobis nauigantibus, aut potius naufragantibus, orationis vestræ manum tendite, & conantes ad terram viuentium pergere, quantis potestis precibus adiuuate: vt non solùm de vestra vita, sed etiam de ereptione nostra mercedem habere in perpetuum valeatis. Sancta Trinitas dilectionem tuam suæ protectionis dextera protegat, detque tibi commissum gregem orando, admonendo, boni operis studium ostendendo, in cõspectu sui Redemptoris rectè pascere, vt ad æternæ vitæ pascua valeas cum ipso quem pascis grege peruenire. C Scriptum quippe est: Oues meæ venient, & pascua inuenient, Quæ videlicet pascua tunc inuenimus, quando huius vitæ hyeme carentes, de æternę vitę quasi de noui veris viriditate satiamur. Filio nostro Simplicio renuntiante cognouimus, lectos vel lectisternia in Gerontocomio, quod illic ab Isauro constructũ est, deesse. Propterea misimus lenas xv. rachanas xxx. lectos xv. Preciũ quoque de emendis culcitris vel naula dedimus, quæ dilectionem tuam petimus non indignè suscipere, sed in loco quo transmissa sunt, præbere.

Ioan.10.

Gregorius Aschelpiodato patricio Gallorum.

Patrimonium Ecclesiæ ipsi & regibus commendat.

Caput XVII.

Epist.17.

PRudentes viros sicut estis, regibus adhærere, multorum solamen est. Nam dum præstandi sibi locum ad animæ vtilitatem datum intelligunt, certum est quia mercedis causas, vbi inueniunt, non postponunt. Quanto igitur affectu, quantáque deuotione gloria se vestra in causis pauperum stu- D dio pietatis impenderit, dilectissimo filio nostro Candido presbytero renuntiante cõperimus. Sed cùm hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, vt debere se quod spõte tribuit ęstimet, & nisi in beneficiis suis creuerit, nihil pręstitisse se reputet: paterna dilectione salutantes gloriæ vestræ suprascriptum presbyterum & patrimoniolum Ecclesię nostrę fiducialiter commendamus, vt ope gratiæ vestræ præmunitum, molestias, & onera nulla sustineat. Sic igitur studij boni in vobis cura proficiat, vt vtilitates pauperum vobis annitẽtibus nutriantur, & sentiamus quod de charitate vestra pręsumimus. Augere fruoris vestri præsidia, quia nobilium mentium semiplenũ bonum videtur quod sine adiectione relinquitur. Et quoniam ab excellentissimis regibus Francorum filiis nostris poscimus, vt ipsum patrimoniolum sub sua cura habere dignentur, vobis adminiculantibus impleatur, vt vestrũ possit esse quod poscimus: quatenus & nos gratias referentes, pro gloriæ vestræ incolumitate orare enixius valeamus, & vestrorum bonorum vicissitudinem Deus vobis omnipotens & hîc & in futuro recõpenset. Clauim verò à sacratissimo beati Petri corpore, in qua de catenis ei benedictio

continetur, transmisimus, quæ collo vestro suspensa contra omnia aduersa vos muniat.

Gregorius Bacandæ & Agnello episcopis.

De Synagoga Iudæorum. *Caput* XVIII.

Epistol.18. SVpplicauerunt nobis Hebræi Terracinæ degentes vt locum quem synagogæ hactenus habuerunt, cum illis nostra quoq; authoritate esset habendi licentia. Sed quia peruenit ad nos quòd locus iose sic vicinus esset Ecclesiæ, vt etiam voces psallentium illic ad eam peruenirent: ideo scripsimus fratri & coëpiscopo nostro Petro, si ita esset vt vox de eodem loco in Ecclesia resonaret, Iudæi celebrationibus priuarentur. Itaque fraternitas vestra cum suprascripto fratre & coëpiscopo nostro locum ipsum diligenter inspiciat, & si ita est, vt aliquid vobis in Ecclesia visum fuerit obsuisse, alium locum intra ipsum castellum præuidete, vbi præfati Iudæi conueniant, quò possint suas sine impedimento cerimonias celebrare. Talem verò fraternitas vestra prouideat, si hoc fuerint loco priuati, vt nulla exinde in futuro querela nascatur. Prædictos verò Iudæos grauari vel affligi contra ordinem rationis prohibemus: sed sic Romanis viuere legibus permittantur, annuente iustitia, actúsque suos, vt norunt, nullo impediente disponant, eis tamen Christiana mancipia habere non liceat.

Gregorius Sabino subdiacono.

De horto Feliciani monasterio ancillarum Dei tradendo.

Caput XIX.

Epistola.19. OFficio pietatis impellimur monasteriis prouida consideratione ferre consultum, ne hi qui in seruitio Dei deputati esse noscuntur, necessitatem aliquam, quod auertat Dominus, possint sustinere. Ideóque experientiæ tuæ hac authoritate præcipimus, vt hortum quondam Feliciani presbyteri positum in regione prima, ante gradus sanctæ Sabinæ excusatione postposita monasterio Euprepiæ, in quo ancillarum Dei congregatio esse dignoscitur iure proprietario possidendum tradere sine ambiguitate festinet: quatenus nostræ beneficio largitatis in Dei seruitio ipso quoque suffragante securis mentibus perseuerent.

Gregorius Stephano chartulario.

De monachis fugitiuis restituendis. *Caput* XX.

Epistol. 20. SCientes magnitudinem charitatis vestræ toto Dominum corde diligere, ob hoc ea quæ in marcis de iure quondam Patricij viri piæ recordationis contra præcepta dominica, contráque canonum regulam commissa esse didicimus, ad eius necesse duximus referre notitiam: quatenus hæc quæ perpetrata sunt, corrigi debeant, & alij deinceps tentare non præsumant. Insinuatum igitur nobis est, in massa quæ nuncupatur Maratoclis, abbati monasterij sancti Georgij, quod in eadem situm est, duos monachos refugisse, & vnum quidem ex eis iam coniugem accepisse, alium autem laicum effectum seculariter viuere: cùm nec ex familia massæ homines ipsi esse liberi asserantur: & vel si secundum conditionem debuissent agere, contra Deum erat, vt post adeptum officij diuini cultum, ad secularem vitam atq; habitum remearent. Vnde hortor, vt habita Iudicis æterni consideratione, monachos ipsos retrudi sine dilatione faciatis, ne eorum exemplo, cum vestro, quod absit, peccato, cæterorum monasteriorum districtio dissipetur, sed magis vt magnitudinis vestræ solatio, aliis monachis spes gerendi talia submoueatur. Asseruit autem prædictus abbas presbyterum prædictæ massæ nouas monasterio ipsi velle ponere consuetudines, quæ ex tempore contentionis monasterij per triennale tempus hactenus non fuerunt, siquidem si quid illic munificentiæ gratia à fidelibus viris oblatum fuerit, portionem se debere percipere. Quod magnitudo vestra studeat diligenter agnoscere, & si hoc ab initio non fuit, etiam labentibus temporibus aliquid nouiter imponi non concedat: quia maximè exiguæ substantiæ, & monasterium pauperum esse didicimus, & abbatem ipsum hospitalem omnino esse multorum attestatione didicimus.

Gregorius Veloci magistro militum.

Epistol. 21. *De persecutione Arnulphi.* *Caput* XXI.

23.Quæst.8. Et pridem. ET pridem expressimus gloriæ vestræ, quia milites illic erant parati venire: sed quoniam inimicos congregatos & hîc discurrere epistola vestra significauerat, hæc eos hîc causa retinuit. Nunc verò vtile est visum, vt aliquanti illuc milites transmittantur, quos gloria tua admonere & hortari, vt parati sint ad laborem, studeat. Et occasione inuenta cum gloriosis filiis nostris Mauritio & Vitaliano loquere, & quæcunque vobis Deo adiutore pro vtilitate reipublicæ statuerint, facite. Et si huc vel ad Rauennates partes, nec dicendum Arnulphum cognoueritis excurrere, vos à dorso eius, ita sicut decet viros fortes, laborate: quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualitate amplius in republica, Deo auxiliante, proficiat: illud tamen præ omnibus admonemus, vt familiam Maloin, & Adobin, Vigildi, atque Grusingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora vel excusatione relaxes: quatenus venientes illuc homines prædicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

Gregorius Mauricio & Vitaliano magistris militum.

De Arnulpho. *Caput* XXII.

Epistol. 22. GLoriæ vestræ suscipientes epistolas, Deo gratias egimus, quia de salute vestra cognouimus, & de sollicitudine vestra multum gauisi sumus, & mox ea quæ scripsistis, parata fuerunt. Sed Allidio memorandus vir post aduentum hominum vestrorum nobis scripsit, quia in proximo iam Arnulphus esset, & timuimus ne milites qui ad nos diriguntur, in manus eius inciderent. Et tamen hic, quantum Deus adiuuerit, contra eum filius noster gloriosus magister militum se parauit. Sed & gloria vestra, si huc perrexerit ipse hostis, quomodo consueuistis, cum auxilio Dei à dorso eius quod potestis perficite. Speramus enim in omnipotentis Dei virtute, & in ipsius beati Petri Apostolorum principis, in cuius natali sanguinem effundere desiderat, quia ipsum sibi contrarium sine mora inueniet.

Gregorius Mauricio & Vitaliano magistris militum.

De fide Suanensium. *Caput* XXIII.

Epist. 23. 23.Quæst.8. Suppliciter. SVppliciter gloriæ vestræ per filium nostrum Vitalianum cum quo tractaretis & verbo & scripto mandauimus. Vndecimo autem die mensis Iunij Arnulphus hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit. Et ideo relegentes eam, videte si in fide sua Suanenses quam reipublicæ promisere, perstiterunt. Obsides dignos de quibus possitis confidere, ab eis percipite, & insuper eos sacramentis obstringite, reddentes illis quod loco pignoris sustulistis, sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissimè cognoueritis eos cum Arnulpho de sua subditione locutos fuisse, vel certè obsides ei dedisse, sicut nos Arnulphi epistola quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra vel nostra de sacramentis grauetur, quicquid vtile reipublicæ iudicaueritis, peragite. Sed ita gloria vestra faciat vt neque sit aliquid vnde possimus ab aduersariis comprehendi, neq; in quo quod vtilitas reipublicæ exigit, quod auertat Dominus, negligatur. Præterea gloriosi filij estote solliciti, quia quantum comperi, hostis collectam habet, & Narinas dicitur residet, & si hîc cursum Deo sibi irato mittere voluerit, vos loca ipsius, quantum Dominus vos iuuerit, deprædate, aut certè sculcas quos mittitis, sollicitè requirant, ne dolens factum ad nos discurrat.

Gregorius vniuersis episcopis Neapolitanis.

De obedientia Constantio exhibenda. *Caput* XXIIII.

Epistol. 24. 23.Quæst.8. Summa. SVmma militiæ laus inter alia bona merita hæc est, obedientiam sanctæ reipublicæ exhibere, quódque sibi vtiliter imperatum fuerit, obtemperare, sicut & nunc deuotionem vestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris quibus magnificum virum Constantium tribunum custodiæ ciuitatis deputauimus præesse, paruit, & congruam militaris deuotionis obedientiam demonstrauit. Vnde scriptis vos præsentibus curauimus admonendos, vti prædicto magnifico viro tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum vtilitate, vel conseruanda ciuitate obedientiam exhibere: quatenus, quicquid à vobis bene gestum hactenus agnoscitur, per præsentis temporis vigilantiam ac sollicitudinem augmentetis.

Gregorius Iunio Cathanensi episcopo.

De societate legendi. *Caput* XXV.

Dilectissims

Epist. 25.

DIlectissimus filius meus Cyprianus diaconus reuertens mihi valde placuerat, si ad me totus rediisset. Sed postquam gloria vestra in Sicilia sese retinuit, certissimè scio quia prædictus filius meus ad me quidem corpore rediit, sed mente in Sicilia remanserit. Hæc tamen dicens, tantum quieti vestræ congaudeo, quantum de meis occupationibus ingemisco. Atque hoc summopere exhortor, vt si palatum corporis dulcedo retegit intimæ suauitatis, ita introrsus rapiatur animus, vt triste sit omne quod foris sonat, omne quod foris delectat. Laudo autem quòd humana conuenticula cauetis, quia sæpe animus qui renouari in Deo per compunctionis gratiam desiderat per praua colloquia iterū veterascit. Quæsiui autem qui vobis adhæreant in lectionis sacræ collegio, & neminem reperi, & vehemēter ingemui paupertatem boni. Et quamuis peccator ego valde occultus, tamen si ad beati Petri Apostoli limina venire volueritis, in sacro eloquio strictum poteritis me habere collegam. Omnipotens Deus cœlesti vos protectione custodiat, atque ab antiqui hostis insidiis munitos permanere concedat.

Gregorius Maximiano episcopo.

Epist. 26.

De Eusebio abbate refouendo. Caput XXVI.

FRequenter me admonuisse vos recolo, vt in proferenda sententia esse pręcipites nullatenus deberetis. Et nunc esse cognoui, quia reuerentissimum virum abbatem Eusebium commota furore vestra fraternitas excommunicauit: Quod ego valde miratus sum, vt non antiqua eius conuersatio, non ætas longa, non ægritudo diuturna, ab ira vestrum animum flexerit. Quilibet enim in eo fuerit excessus, ipsa ægritudinis afflictio ei debuit pro flagello sufficere. Quē enim diuina disciplina cōterit, ei humana flagella addi superfluum fuit. Sed fortasse ideo excedere in tali persona permissus es vt cautior in vilioribus fias, & diu trutines cùm aliquem per pręsentem ferire sententiam disponis. Eundem tamen præfatum virum quanto furore exasperasti, tanta nunc dulcedine consolare quia valde iniustum est, vt qui te plus amauerunt, ipsi te sine causa atrocem contra se sentiant.

Gregorius Honorato diacono.

Epist. 27.

De Venantio honorando. Caput XXVII.

FIlius meus dominus Venantius nepos quondam Opilionis patricij ad beatum Petrum Apostolum veniens, hoc à me summopere petiit, vt causam eius tuæ dilectioni commendare debuissem. Honores enim non habet, & chartas exconsolatus petiit, pro quibus triginta auri libras transmisit, vt ei debeant commparari. In qua re nolo vt dilectio tua se summopere impendat: quia talis vir est, cui etiam honor sine precio debeatur. Et quia easdem chartas emere paratus est vt dixi, non valde necesse est vt ex me aliquid serenissimis principibus dicatur, sed magis ex se agat dilectio tua, quatenus oblatis in sacella consuetudinibus honores mereatur accipere. Si quid tamen potueris mitius agere, maximam de eo mercedem habebis. Sed ita fac vt labor eius quòd hîc ad nos fatigatus est, vacuus non sit. Si verò in eadem causa difficile aliquid esse perspexeris, etiam quia per me hoc postulet indicare debes, & cuius natiuitatis, cuius modestiæ sit atque sapientiæ, serenissimis dominis intimare.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Epist. 28.

De malis quæ patiebatur Romana ciuitas. Caput XXVIII.

QVid gloriam uestram fixam valde atque stabilem in suis esse moribus audio, multum lætificor, & sic vobis quæ mihi displicent, sicut speciali filio fiducialiter loquor. Excellentissimus enim exarchus aliqua loquitur, quę omnes qui illū amant, ad inimicitias illius valeāt excitare. De qua re ei per latorem pręsentium in excepto, quæ mihi visa sunt relegenda dictaui: quæ si placet, & vobis relegantur, vt sciatis quid ei de re eadem scribere debeatis. Hîc autem quanta necessitas, & quę nos mala constringant, & præsentis responsalis nostri relatione, & ex epistolis fratris & coëpiscopi mei Mariniani potestis agnoscere. Vnde gloriam vestram decet studiosè cogitare: quia nos de sapientia vestra magnam in omnipotēte Domino fiduciam habemus, & vbi vos estis, illic causam negligi nullo modo credimus. Ita ergo facite vt confidentia nostra à sua certitudine non inueniatur aliena. Gratia vos superna custodiat, & prospere agere omnia concedat.

Gregorius Romano defensori.

Epist. 29.

De necessitatibus annonæ in vrbe Roma. Caut XXIX.

QValem necessitatem diuersa officia palatij vrbis Romæ de annonis suis sustineant, experientiam tuam credimus non latere. Et ideo quia latores præsentium vice sua illuc omnes elegerunt transmittere, vt apud filium nostrum gloriosum Leontium agere debeant, qualiter eis annonæ, sicut à serenissimis principibus largitæ sunt, deputentur impendi, & in hac re etiam sibi petiuerunt experientiam tuam debere concurrere: ea propter quia hoc te etiam illis non petentibus eorum exigit paupertas ac necessitas impartiri, dum aptum opportunúmque esse conspexeris, eis in quibus valueris studij tui sit ita præbere solatia: quatenus hoc quod illis clementissimi principes pietate sibi ingenita concesserunt, & illi consequi valeant, & tu indisertus non videaris existere.

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

Epist. 30.

De diuersis causis. Caput XXX.

INdicante mihi Romano defensore cognoui quia monasterium ancillarum Dei quod est in fundo Monasteo, ab Ecclesia nostra de villa noua de fundo iuris sui violentiam pertulit, qui eidem monasterio dicitur dimissus. Quod si ita est, experientia tua eis & fundum restituat, & eiusdem fundi de duabus indictionibus quas exegisti pensiones reddat. Quia autem multi Iudæorum in massis Ecclesię commanent, volo vt si qui ex eis Christiani voluerint fieri, aliquantulum eis pēsi relaxetur: quatenus isto beneficio prouocati, tali desiderio & alij assurgant. Vaccæ autem quæ iam sunt ætate steriles, vel boues masculi, qui omnino innutiles esse videntur, vendi debent, vt saltem eorum precium ad aliquam vtilitatem crescat. Greges verò equarum quas valde inutiliter habemus, omnes volo distrahi, & tantummodo quadringentas iuniores seruari ad fœtū, ex quibus quadringentis singulis conductoribus singulę cōdonari debent, quatenus ex ipsis singulis annis aliquid reddant: quia durum est valde vt sexaginta solidos pastoribꝰ expendamus, & sexaginta denarios ex eisdem gregibus non habeamus. Ita ergo experientia tua faciat, vt alia per conductores omnes, sicut diximus, partiātur, alia sint distracta, & in nummū reducta. Pastores verò ipsos per possessiones ordina, vt ex cultura terrę ferre aliquid vtilitatis possint. Aeramenta verò omnia quæ vel in Syracusis, vel in Panormo, iuris Ecclesiastici esse possunt, distrahenda sunt priusquam ipsa vetustate funditùs pereant. Veniente autem fratre Cyriaco Romam, de illo subtiliter requisiui, si cū tua cōscientia fuerit de accipiendo præmio in causa mulieris cuiusdam locutus. Quod idem ita se dicit te referente cognouisse, quia ex te immissus est vt quis esset ad conferendum præmiū immissor probaret. Quod ego credidi, móxque eum in gratiam familiariter recepi, coram populo & clero eum perduxi, presbyterium ei auxi, in loco superiori inter defensores posui, collaudans coram omnibus fidem eius: quia ita se in obsequio tuo fideliter gesserit, quem idcirco ad te celeriter retrāsmisi. Quia verò multum festinas, & ego quanuis ægrotus videre te desidero, quem ipse in omnibus probatum habes, loco tuo in Syracusana parte derelinque: & ipse ad me venire festina: vt si omnipotenti Deo placuerit, communi consilio pertractemus, vtrū ipse illuc reuerti, an alter in loco tuo illic debeat ordinari. Benenatum verò notarium pariter transmisi, vt ita in Panormitana parte locum tuum in patrimonio quoadusque omnipotens Deus ordinet, quod ei placuerit, ipse cōseruet, Romanum de leuitate sua vehemēter increpaui, quia sicut nunc reperi, in xenodochio quod tenuit, magis uilitatibus quàm mercedibus occupatus fuit. Et ideo si fortasse tibi visum fuerit, loco tuo ipsum relinquere, vide quemadmodū eum terrendo & admonendo præmunias, vt sciat circa rusticos piè & sollicitè agere, & circa extraneos & vrbanos se in omnibus strenuum exhibere. Ego tamen hæc loquens, nullam personam eligo, sed tuo hoc iudicio derelinquo In Panormitata autē parte loci seruatorē tui me sufficit elegisse. Et videre volo quod ipse in Syracusana parte ꝓuidetis. Veniens autē, pecunias & ornamēta de Antonini parte vel substantia tecum defer. Pensiones quoq; nonæ & decimę Indictionis quas egistis, & rationes omnes pariter deportata.

Stude si Deo placuerit, vt in hanc vrbem ante natalem beati Cypriani transeas, ne ex signo quod diebus istis semper imminet, quod absit, aliquod periculum possit euenire. Præterea cognoscas, quia propterea quòd Preciosum Dei seruum non pro graui culpa grauiter auersatus sum, eúmque à me tristem amaricatúmque repuli non leuiter in mea cogitatione mordear. Et scripsi domino episcopo, vt eum transmittere debuisset si vellet, sed omnino noluit. Quem contristare ego nec debeo, nec possum: quia in causis Dei occupatus, consolatione fulciri debet, non amaritudine deprimi. Idem verò Preciosus, sicut audio, omnino cõtristatur, quòd ad me non reuertitur. Ego verò dominum episcopum, vt dixi, cõtristare non possum, qui eum non vult dimittere, & inter vtrosque anceps maneo. Tu ergo siquidem in paruo corpusculo maiorem sapientiam habes, eandem causam dispone, vt & mea voluntas fiat, & dominus episcopus non contristetur. Quem tamen si leuiter contristari videris, omnino exinde nihil loquaris. Aegrè tamen tuli dominum Eusebium excommunicatum, virum tantæ ætatis, & tantæ ægritudinis. Vnde necesse est, vt eidem domino episcopo secretè dicas, quatenus in proferendis sententiis præceps non sit: quia causæ per sententiam decidendæ sunt, necesse est vt prius studiosa & frequentissima consideratione mensurentur. Venientibus scribonibus, nam sicut audio iam illi tyrones colligunt, loci tui seruatoribus deputa, vt parũ aliquid xenij offerant, quatenus sibi eos placabiles reddant. Sed & officio prætoris, prius quàm venias, aliquid secundum antiquam consuetudinem tribue, per manus tamen illius quem dimittis, vt ei gratiam eorum concilies. Ne & nos omnino eis inhumani esse videamur, ea quæ danda per præceptum singulis quibusque personis vel monasteriis tuæ experientiæ iniunxi, loci seruatoribus tuis præcipe, vt per omnia impleat. Hæc verò auxiliante Domino cum veneris, qualiter disponenda sunt, pertractemus. Trecentos verò solidos quos per te pauperibus direxi, eorum arbitrio non arbitror committendos. Illa erga de singulis locis & personis impleant. Ante verò hoc tempus iam scripsisse memini, vt legata quę ex tenore Antonini defensoris à nobis debentur, monasteriis vel aliis soluerentur. Et quare nescio tua experientia hoc implere tardauerit. Proinde volumus vt pro portione nostra ex pecuniis Ecclesiæ eadem legata impleas: vt cùm ad me veneris, illic contra te gemitum pauperum non relinquas. Cautiones verò quæ in eiusdem Antonini substantia sunt inuentæ, pariter defer. Cognoui autem Romano referẽte, quia moriens vxor redempti vnam concham argenteam nudis verbis dixerit venundari, & libertis suis tradi. Scutellam quoq; argenteam monasterio cuidam reliquerit, in quibus vtrísque voluntatem eius per omnia volumus impleri, ne ex rebus minimis peccata maiora capiamus. Fratre autem Mariniano abbate indicante cognoui, quia fabrica in prætoriano monasterio ne ad medietatem quidem adhuc perducta est. Ex qua re quid aliud quàm fauorem tuæ experientiæ collaudemus? Sed vel nunc admonitus excitare, & quantum potes, in eiusdem monasterij constructione te exhibe. Ego nihil eis dari in expensis dixi, non autem monasterium de eis fabricare prohibui. Sed ita fac, vt ei quem loco tuo Panormi dimiseris, iniungas: quatenus expensis & annona Ecclesiastica hoc idem monasterium construat, & ad me priuati abbatis querela non redeat. Preterea cognoui quòd quasdam res vel plures fundorum alieni iuris esse cognoscis, sed pro quorundam obtestatione vel metu, dominis suis restituere formides. Qui si veraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominum timeres. Attende quia ego te quoque hac de re indesinenter admoneo. Quod si implere neglexeris, etiam meas voces contra te in testimonium habebis. Si verò de laicis Deum timentibus inueneris, vt tonsurari debeant, & actionarij sub rectore fieri, omnino libenter fero. Quibus necesse est vt etiam epistolæ transmittãtur. De causa verò filij Commissi scolastici consuluisti, & non sunt legibus iusta quæ reperit. Vtilitatem pauperum grauare nolumus, sed pro eo quòd se hîc fatigauit, quinquaginta solidos ei dare te volumus, quos tuis certum est rationibus imputari. In causa verò Ptochisi quas expensas de rebus Ecclesiæ fecisti, aut illic de pensione reddituum eius tibi satisfacito: aut si certè ipsi reditus minimè ad recompensatum sufficiant, hîc necesse est vt à diacono hoc recipiantur. De Gelasio autem subdiacono loqui aliquid non præsumas, quia scelus illius vsque ad finem vitæ grauissima pœnitentia indiget. Præterea vnum nobis caballum miserum, & quinque bonos asinos transmisisti. Caballum illum sedere non possum, quia miser est: illos autem bonos nõ possum, quia asini sunt. Sed petimus, vt si nos continere disponitis, aliquid nobis condignum deferatis. Eusebio autem abbati dare te volumus auri solidos centum quos tuis certum est rationibus imputari. Cognouimus autem Sisinnium qui iudex Sisannij fuit, graui inopia in Sicilia laborare, cui volumus ccxx. decimatos vini, & quatuor solidos annuos debeas ministrare. Anastasius autem religiosus iuxta Panormitanam ciuitatem dicitur habitare in oratorio sanctæ Agnetis, cui dari volumus anni solidos sex. Matri autem Vrbici præpositi dari volum⁹ solidos sex, qui tuis rationibus imputabuntur. De Honoratæ verò ancillæ Dei causa hoc mihi videtur, vt omnem substantiam quę constat, quia ante tempus episcopatus Ioannis episcopi Larinensis fuit, veniens tecum deferas. Eadem verò ancilla Dei cum filio suo veniat, vt nos cum ea loqui, & quod Deo placitum fuerit, facere debeamus. Codicem autem Heptatici de substantia Antonini dari volumus in monasterio Prætoriano, reliquos tecum deferri.

Gregorius Felici episcopo Siciliæ.

De tribus capitulis. De affinitatis coniunctione. De episcopis non detrahendis. De synodo congregada. Caput XXXI.

Epistola 31.

REuerendissimo fratri Felici episcopo Gregorius seruus seruorum Dei. Caput nostrum quod est Christus, ad hoc sua membra nos esse voluit, vt per eius largam charitatem & fidem, vnum nos in se corpus efficeret: cui ita nos adhærere conuenit, vt quia sine ipso nihil esse possumus, per ipsum possimus esse quòd dicimus. Ab arce capitis res nulla nos diuidat, ne ab eo, si membrorum eius esse refugimus, relinquamur, & velut deiecti de vite palmites arescamus. Vt ergo Redemptoris nostri habitaculum esse mereamur, in dilectione ipsius toto mentis studio maneamus. Ipse nanque ait: Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus. *Ioan. 14.* Exegit ergo dilectio tua frater charissime, vt ex authoritate sedis Apostolicæ tuis deberemus consultis respondere. Quod licet non prolixè, sed succinctè agere festinemus, propter quasdam importunitates quæ nostris præpedientibus peccatis in nos superuenere, tuis tamen hoc per reliqua sanctorum patrum instituta studiis perquirere latius & inuestigare committimus. Non enim potest mens attrita, & honoribus & importunitatibus grauata, & oppressionibus soluta, liberè de his loqui. Non ergo ista ob id prætulimus, vt hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati velimus denegare: sed vt quod hîc minus inuenitur, latius perquiratur. De tribus enim Apostolicam sedem, in qua alitus es & doctus, capitulis consulendam prædecessorum tuorum sequens exempla credidisti, id est de consanguinitatis coniunctione, & de vexatione episcoporum à subditis, & de Ecclesiarum dubitatione consecrationum. Quod autem scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno videlicet vt recordatus es tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono quod cœperat, metuendo austeriora recederet, specialiter & nõ generaliter cæteris me scripsisse cognoscas. *35. Quæst. 8. De gradibus.* Vnde & mihi omnis Romana ciuitas extitit testis, nec ea intentione hæc illis scriptis mandauit, vt postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti, non separẽtur, aut infra affinitatis lineam, id est vsque ad septimam generationem coniungantur: sed adhuc illos Neophytos existentes sæpissimè eos prius illicita docere vitare, & verbis ac exemplis instruere, & quæ post de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum qui ait: Lac vobis potum dedi, non escam: *1. Corinth.* ista illis modò non posteris, vt præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum est erueretur, sed cœptum firmaretur, &

tur, & vſque ad perfectionem cuſtodiretur. Sanè ſi in his ſecus quàm debuimus aliquid egimus, non propter ipſam, ſed commiſerando actum eſſe cognoſcat. Vnde teſtem inuoco Deũ, qui cogitationes omnium hominũ nouit, cuius etiam oculis omnia nuda ſunt & aperta. Nã ſi ea deſtruerem quę antеceſſores noſtri ſtatuerunt, non constructor, ſed euerſor eſſe iuſtè comprobarer, teſtante veritatis voce, quæ ait: Omne regnum in ſeipſum diuiſum non ſtabit, & omnis ſcientia & lex aduerſus ſe diuiſa deſtruetur. Ideóque neceſſe eſt, vt omnes cõcorditer ſtatuta ſanctorum patrum noſtrorum teneamus, nihil videlicet per contentionẽ agentes, ſed ad omne ſtudium bonæ deuotionis vnanimes diuinis & Apoſtolicis conſtitutionibus auxiliante Domino pareamus. O quàm bona eſt charitas, quæ abſentia per imaginem, præſentia ſibimetipſis exhibet per amorem. Diuiſa vnit, confuſa ordinat, inæqualia ſociat, imperfecta conſumat. Quam rectè prędicator egregius vinculum perfectionis vocat: quia virtutes quidem cæteræ perfectionem generant, ſed tamen eas ita charitas ligat, vt ab amantis mente diſſolui iam nequeant. His ritè perpenſis, charitati tuæ iam dictis indulſi, nec pręceptum dedi, ſed conſilium: nec regulam in his poſteris vllis tenendam tradidi, ſed de duobus periculis quod facilius vitandum ſit, oſtendi. Si igitur in rebus ſecularibus ſuum cuique ius & proprius ordo ſeruandus eſt, quanto magis in Eccleſiaſticis diſpoſitionibus nulla debet induci confuſio, ne ibi diſcordia locum inueniat, vnde pacis debent bona procedere? Quod hac ratione ſeruabitur, ſi nihil poteſtati, ſed totum ęquitati tribuitur. Quapropter multum cor noſtrum magnitudini veſtræ congaudet, quòd ſic vos in veſtris actibus ſtudioſos inuenimus, vt & noſtri curam habeatis: quatenus talia vobis non ſolum apud homines gloriam: ſed & apud omnipotentem Dominum præmia mercedis acquirant. Cæterum ſuper vexatione epiſcoporum, quia nos conſulere voluiſtis ſcimus quia à nullis vita pręſulum perturbari debet quoniam ſi dauid regũ iuſtiſsimus in Saul quem conſtabat iam à Domino reprobatum & abiectum eſſe, manum mittere non præſumpſit, quanto magis cauendum eſt ne manum detractionis, aut vituperationis, ſiue indiſcretionis, aut dehonorationis quidã mittant in vnctum Domini, vel in prædicatores ſanctę Eccleſię, quia eorum vexatio ſiue detractio ad Chriſtum pertinet, cuius vice in Eccleſia legatione funguntur. Vnde ſummopere cauendum omnibus fidelibus ne clanculò aut publicè epiſcopum ſuum, id eſt vnctum Domini detractionibus aut vituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Mariæ, quia pro eo quòd Moyſi famulo Dei propter Aethiopiſſam detraxit, immunditia leprę mulctata ſit, & illud Pſamiſtę: Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. Et in lege diuina legitur: diis non detrahes, & populi tui principi non maledices. Vnde valde prouidendũ eſt ſubditis tam clericis quàm laicis, ne epiſcoporum, ne præpoſitorum vitam temerè reprehendant, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident: ne vnde mala redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt etiam ne cùm culpas præpoſitorum ſuorum cõſiderant, contra eos audaciores fiant. Sed ſic eorum praua apud ſemetipſos conſiderent, vt diuino timore conſtricti, ferre ſub eis iugum reuerentię non recuſent: quoniam facta ſuorũ epiſcoporum vel præpoſitorũ oris gladio non ſunt ferienda, etiam cum rectè reprehendenda uidentur: quoniã à prædeceſſorib⁹ noſtris & reliquis multis ſactis epiſcopis ſtatutũ fore cognouimus, vt oues paſtores ſuos nõ facilè reprehendant, nec eos criminari vel accuſare præſumãt: quia cùm in præpoſitos delinquim⁹, eius ordinationi qui nobis eos prętulit, obuiamus. Vnde Moyſes dum contra ſe & Aarõ conqueri populum cognouiſſet, ait: Nos enim qui ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Deum. Quapropter admonẽdi ſunt ſubditi vtriuſque ordinis viri, vt cùm magiſtrorũ facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeãt, & de eorum increpationibus nõ præſumant: quia non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum. De dedicationũ verò Eccleſiarũ dubitatione, ſuper qua inter cætera nos cõſuluiſtis, hos vos ritè tenere debetis, quod nos ab anteceſſoribus noſtris traditũ accepimus, id eſt vt quoties tam de baptiſmo aliquorum vel confirmatione, quàm de Eccleſiarum conſecratione dubitatio habetur, & nec ſcriptis, nec teſtibus ratio certa habetur, vtrum baptizati vel confirmati, ſiue Eccleſiæ conſecratæ ſunt, vt baptizentur tales ac confirmentur, atque Eccleſiæ canonicè dedicentur. Ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat, quoniam non monſtratur iteratum quod non certis indiciis offenditur ritè peractum. Hæc nos adminiculante diuina gratia ita tenere cupimus, vobíſq; vt poſtulatis, tenere & docere mandamus, vt ea quæ à ſanctis patribus ante nos ſunt ſtatuta, non proteruè irrumpere, ſed fideliter ſeruare optemus. Vnde Redemptoris miſericordiam exoramus, vt ſua vobis omnibus gratia ſuffragetur, & effectu implere vos tribuat quod velle conceſsit: quia in hac re tantò commoda retributionis accreſcunt, quantò & ſtudium laboris augetur. Progeniẽ verò ſuam vnumquemque de his qui fideliter edocti ſunt, & iam firma radice plantari, ſtant inconuulſi, vſque ad ſeptimam obſeruare decernimus generationem. Et quandiu ſe affinitate agnoſcunt propinquos, ad huius copulæ non accedere ſocietatem præſumant: nec eam quam, aliquis ex propria conſanguinitate coniugem habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere vlli profectò licet Chriſtianorum vel licebit: quia inceſtuoſus eſt talis coitus, & abominabilis eſt Deo, & cunctis bonis hominibus. Inceſtuoſos verò nullo coniugij nomine reputandos à ſanctis patribus dudum ſtatutum eſſe legimus. Ideo nolumus nos in hac re à vobis ſiue à cæteris fidelibus reprendi, Quod in his Anglorum genti indulſimus, non formam dando, conſiderando ne chriſtianitatis bonũ quod cœperat, imperfectum dimitterent, egimus. Paterna ergo vos dilectione ſalutantes hortamur, vt propoſitas opportunitate occaſiones in veſtra efficacia enixius elaborare debeatis, atq; id modis quib⁹ poſſibile fuerit, omni ſtudio agere contendatis: quatenus prędicabile deſiderium veſtrum in auxilium omnium adiuuante Domino compleatis. Nec hoc quoque in hac ſollicitudinis parte relinquimus, quod omnes inceſtuoſi à liminibus ſanctæ Eccleſiæ ſint ſeparandi, quouſque per ſatiſfactionẽ precibus ſacerdotũ eidẽ ſanctæ Eccleſiæ catholicæ recõcilientur. Sunt enim mali ſegregandi à bonis, iniqui à iuſtis: vt ſaltem rubore ſuo conſcientias ſuas recognoſcãt, & cõuertãtur à prauitatibus ſuis. Et ſi incorrigibiles apparuerint, ſegregentur à fidelibus vſque ad ſatiſfactionẽ, iuxta ſaluatoris Domini ſententiã, qua inter cætera de peccante in ſe fratre præcipiendo, ait: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eũ inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si autem nõ audierit te adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium, ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit, dic Eccleſię. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ethnicus & publicanus. His ergo & aliis multis ſanctorum patrum authoritatibus ſegregandi ſunt mali à bonis, ne pereãt iuſti pro iniuſtis, ſicut ſcriptum eſt: Perit iuſtus pro impio. Debet enim diſcretio fieri inter bonos & malos, ſicut eſt inter hædos & oues. Manifeſta quoq; peccata nõ ſunt occulta correctione purganda: ſed palam ſunt arguendi, qui palam nocent, vt dum aperta obiurgatione ſanãtur, hi qui eos imitãdo deliquerant, corrigãtur. Dũ enim vnus corripitur, plurimi emẽdantur. Et melius eſt vt pro multorum ſalute vnus cõdẽnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum ſi inter homines hæc ratio cuſtoditur, cùm & inter iumenta hoc fieri perſæpe cognouimus, vt ea quæ ſcabiẽ aut impetiginem habere videntur, ſeparentur à ſanis, nec illorum morbo ſana dãnentur & pereant. Vnde volumus nos in vnum conuenire epiſcopos, vt de incidentibus cauſis fiat diſceptatio, & ſalubris de Eccleſiaſtica obſeruatione collatio: quaten⁹ dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura ſuſcipiunt, omnipotens vbique Dominus fratrũ ore collaudetur. Cuius vobis adeſſe præſentiam ſi hæc obſeruaueritis, ſcitote, quia ſcriptum eſt: Vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi in medio eorum ſum. Si ergo dignatur adeſſe duobus vel tribus congregatis, quanto magis nõ deerit vbi plures conueniunt ſacerdotes? Et quidem quia adhibendũ bis in anno cõcilium, patrum ſit regulis inſtitutum, non latet. Sed ne fortè aliqua excuſatio ſit, ſemel decreuimus cõgregari, vt expectatione concilij nihil præſumatur illicitum. Nam plerique & ſi-

25.q.2.ca. Si ea.
Luc.11.
Coloſ.3.
Nume.12.
Pſal.104.
Exod.22.
Exod.16.
Matth.10.
35.quæſt.2. & 3. Progeniem.
Ibidem. Nec eam.
Luc.17.
Matth.18.
Eccleſ.7.
Matth.18.

A B C D

ne amore iustitiæ, metu examinationis abstinet ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio. Hanc frater charissime obseruantiam nostris relinquendam posteris teneamus, & omnia quæ ad eruditionem nostram sacris apicibus scripta sunt, custodiamus, atque ad ea quoscunque possumus excitemus. Certum quippe est, quia si toto corde præceptis salutaribus nos occupamus, omnem vitiorum labem effugimus: quia dum his quibus ædificamur innitimur, locum sine dubio deceptionis excludimus. Quapropter oportet vt enixius in cunctis studiosos vos circa fratres atque subiectos ostendatis, vt omnes cum quibus aliti estis, atque didicistis sanctæ Romanæ Ecclesiæ præceptionibus parere, Apostolicæ sedis præcepta multiplicare, apertissiméque nota facere cognoscant: quia quod specialiter tibi tuísque, vt tuæ literæ innotuerunt, consultis scribimus, generaliter omnibus tenere mandamus. Circa subiectorum autem actus fraternitas tua sit vigilans, vt cùm illis exemplum instructio & vita magistra sit, linguæ vestræ exhortatione discant quod metuant, & doceantur quod diligant: vt dum talenta credita cum lucro multiplicant, in die retributionis annuente diuina gratia audire mereamini: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui. Curam præterea de omnibus quæ vobis aliísque fratribus vestris, & generaliter cunctis pro illarũ rerum prohibitione scripsimus habere vos per omnia cognoscamus: quia omni studio, omniq; adnisu necesse est fraternitatis vestræ vigilantia compleatur, atque illic omnia quæ pro animarum scripsimus salute, fideliter recenseantur: quatenus & vos per hoc vestrum Zelum qualiter vobis illicita displiceant ostẽdatis, & nos vtiliter prouidisse qui vos ac vestram ad hoc præ cæteris personam elegimus, videamur. Omnipotens Deus sua vos protectione custodiat, honorémq; perceptum moribus seruare concedat. Amen.

Matth. 2.

Gregorius omnibus episcopis.

De Gairaldo abbate sancti Medardi, monasterij Suessionensis. Priuilegium eiusdem Ecclesiæ amplissimum.

PReciosissimis lapidibus in diademate Christi merito renitentibus, omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ membris, quorũ vniuersale caput est Christus, Gregorius licet sanctæ Romanæ sedis pontificio sublimetur, humilimus tamen seruorum Dei seruus. Quando catholicorum regum corda, ad ea ad quæ pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, vt ab eis vltrò poscantur, tantò sunt lætius concedenda, quantò ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerãt. Proinde iuxta filiorum nostrorum præcellentissimorum scripta regum Brunichildis ac nepotis eius Theodorici, monasterio sanctę Dei genitricis Mariæ, ac beatorum Petri Apostolorum principis, necnon protomartyris Christi Stephani, quod est in Suessorum ciuitate situm, vbi sanctus Medardus requiescere, & vir venerabilis Gairaldus abbas præesse videtur, huiusmodi priuilegia authoritatis nostræ decreto indulgemus, & ea plenius confirmamus priuilegia, quę à bonę memoriæ domino Papa Ioanne comitante illustrium regum clementia, Clotarij scilicet & Sigeberti huius nostræ filiæ iugalis ipsi loco sub anathematis vinculo sunt concessa vel indulta, concedimus atque terminamus. Statuentes nullum regum, antistitum, vel iudicum, nullum quacunque præditum dignitate ea quæ à præcellentissimis regibus, vel quibuslibet aliis Deum timentibus loco concessa sunt vel conferentur, sub cuiuslibet occasionis specie minuere vel auferre, vel suis vsibus applicare, sed cuncta quæ Deo seruientibus monachis oblata sunt vel offerri contigerit, perenni tempore illibata, & sine aliqua inquietudine volumus possideri, eorũ vsibus pro quorum sustentatione concessa sunt, modis omnibus profutura. Concedimus etiam vt obeunte abbate, non alius ibi quicunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quem communis consensus monachorum elegerit, aut præuiderit ordinandũ. Caueant autem præfati monachi Simoniacam hæresim, ne potentia regum vel antistitum conuicti, loco pastoris suscipiant tyrannum. Quod omnino fieri prohibemus, & eundem abbatem causa ordinationis suæ aliquid dare præsumere vetamus: ne hac occasione, quæ à fidelibus piis locis offerũ- E tur vel oblata sunt, consumãtur. Et quia fama religionis Deo seruientium monachorum nostras peruenit ad aures, quibus vir vitæ venerabilis Gairaldus præesse dinoscitur, iustis petitionibus præcellentissimorũ regum Brunichildis atq; Theodorici fauentes ob amorem domini Medardi tantam diuini honoris dignitatem & securitatem cõcedimus perenni tempore mansuram. Authoritate igitur diuina vice beati Petri Apostolorum principis, consensu omniũ Romanorum pontificum, & voluntate totius senatus Romani suadente nobis viro Apostolico Anserico Suessorum vrbis pontifice, & omnium Galliæ episcoporum fauente iudicio decernimus, vt nullus archiepiscoporum vel archidiaconorum fratres præfatæ basilicæ de ordinatione sui abbatis, vel Ecclesiasticorum graduum assumptione inquietet, sed secundum prærogatiuam ipsius loci vobis modò recitatam beatissimi prędecessoris nostri domini Ioannis papæ tempore decretam, & Apostolica authoritate firmatã ordinationem sui abbatis ipsi fratres peragant, & Ecclesiasticorum graduum dignitatem suscipiant, consecrationes quoque fontium, & scrutinij mysteria in ipso monasterio celebrent. Chrismatis quoque ac olei, altaris, calicis, corporalis, à quocunque voluerint pontifice benedictionem expetant, ne tantus honor à quoquam rectore vllius occasinis causa vel necessitatis intermittatur, ne vilescat tantæ sublimitatis locus sanctæ Mariæ & beati Petri, necnon & protomartyris, & domini Medardi meritis sacratus: quem caput monasteriorum totius Galliæ constituimus, nulliúsque ditioni patimur subesse: sed velut hæc sedes Romana speculationem suam toto orbi indicit, & nouas consuetudines omnibus mittit, & omnium personarum seruitio caret, ita præfatus locus remota omni consuetudine pessima regum, antistitum, iudicum, exemplum diuinæ religionis & honestatis cæteris exhibeat monasteriis, & super ea plena gaudeat libertate. Cuius rectores & filij præsentes & successuri tantum sub regum custodia positi admonitionem sancti Petri & successorum suorũ huius sanctæ Romanæ sedis pontificum authoritate proclamant: & si incumbit necessitas, ad G eam. Huius rei gratia fratribus dirigendis in via tanti itineris hæc filia nostra Brunichildis regina xx. mansos ingenuos, & totidem seruiles, cuncta integritate æternaliter facta præceptione iuxta finem Alpium contulit: & multos alios reditus terrarum ob hanc causam delegauit, sitos in eiusdem itineris spatio. Tusiacum verò & Mortinetum fiscos regios communiter ad stipendia fratrum dedit, & ita omnes villas Deo & sancto Medardo traditas vel tradẽdas sua præceptione conclusit, vt quicunque super terras domini Medardi habitare voluerit vel steterit, siue seruus, siue liber cuiuscunque sit, alterius dominio priuetur, & sanctæ Genitricis seruitio aptetur, vel vltrà redeundi licentiam habeat. Quòd si fugerit, reputatur vt seruus nuntiúsque sanctæ Dei Ecclesiæ. De altaribus quoque iuxta institutionem domini papæ Ioannis Apostolica authoritate confirmamus, vt qui fuerit rector præfati monasterij, fiat præterea altarium præsul, & omnium Ecclesiarum sibi pertinentium, & inde præfatorum sanctorum H præcipuo altari luminaria exhibeãtur, & hospitalitas peregrinorum cum reuerentia agatur. Subiungimus & aliud edictũ, si causa capitalis criminis abbas est deponendus, non prius deponatur donec depositores Apostolicam authoritatẽ requirant: & ita sint tres metropolitani cum suffraganeis suis, & abbates quàm plurimi. In ipso autem concilio accusatores vnusquísque cum xij. testibus præsentes assistant, & ita veri iudicij examine probent se vidisse, vt audiente concilio obtestentur. Ad vltimum verò ipse abbas rationes suæ excusationis reddat, & iurisiurãdi pacto supra sacrorum mysteria quatuor Euangeliorum satisfaciat. Tunc verò si conuictus fuerit, correctione deponatur: sin autem, suo honori reddatur, & Ecclesiasticæ dignitatis mysteria recipiat, & inter sacra Missarum solennia, benedictionem & prædicationem iuxta instituta domini papæ Ioannis peragat, & suæ conuersationis vitam melioribus exemplis deducat. Monachis quoque hanc proponimus sententiam, vt nullus eorum inuidia aut odio abbatis, quod absit, comprimatur, vel extranearum personarum censura plectatur. Quòd si culpa principalis vitij deliquerit, priuatim intra claustrum eiusdem monasterij ab ipso abbate

ipso abbate & spiritalibus fratribus arguatur, & à corpore sanctæ congregationis segregetur. Quòd si perseuerante contumacia abscissus fuerit, præcipimus illi vt precatorias accipiens literas quodcunq; voluerit ingrediatur monasterium, aut causa pœnitentiæ huius sedis Apostolicæ licentiam petat, & susceptis à domino papa literis liber suum monasteriũ repetat. Hæc igitur omnia quæ huius Apostolicæ authoritatis & nostræ præceptionis priuilegio continentur, præfati monasterij rectoribus, & filiis presentibus & futuris, & omnibus monasteriis ipsi loco subiectis vel sociatis sub anathemate seruanda constituimus. Si quis autem regum, antistitum, iudicũ, vel quarumcunque secularium personarum, huius Apostolicæ authoritatis, & nostræ præceptionis decreta violauerit, aut contradixerit, aut negligenter dixerit, vel fratres inquietauerit, vel conturbauerit, vel aliter ordinauerit, cuiuscunque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo priuetur, & vt catholicæ fidei deprauator, vel sanctę Dei Ecclesiæ destructor, à consortio Christianitatis, & corpore ac sanguine Domini nostri Iesu Christi sequestretur, & omniũ maledictionum anathemate, quibus infideles & hæretici ab initio seculi vsque in præsens damnati sunt, cum Iuda traditore Domini in inferno inferiori damnetur, nisi digna pœnitentia præfatorum sanctorũ sibi propitiauerit clemẽtiam, & fratrum communem reconciliauerit concordiam.

EGo Gregorius sanctæ Romanę sedis antistes huic priuilegio subscripsi. Euterius Arelatẽsis archiepiscopus subscripsit. Gregorius Portunensis episcopus subscripsit. Andreas Albanensis episcopus subscripsit. Augustinus Canthuariorum episcopus subscripsit. Anastasius Tyburtineæ episcopus subscripsit. Sergius Prænestinæ episcopus subscripsit. Petrus Ananiæ episcopus subscripsit. Agnellus Futrinæ episcopus subscripsit. Mellitus Lundoniæ episcopus subscripsit. Ioannes Veliterniensium episcopus subscripsit. Tyberius syluæ candidæ episcopus subscripsit. Marinianus Rauennatis Ecclesiæ episcopus subscripsit. Vitulinus Sypontinensis episcopus subscripsit. Ioannes Syracusanorum episcopus subscripsit. Sabinianus Tudertinorum episcopus subscripsit. Eulogius Alexãdriæ episcopus subscribsit. Dominicus Carthaginensis episcopus subscripsit. Fortunatus Neapolitanorum episcopus subscripsit. Ioannes Surrentinus episcopus subscripsit. Primęuius Nunciensium episcopus subscrisit. Felix Portuensium episcopus subscripsit. Gloriosus Ostiensium episcopus subscripsit. Constantius Narniensis episcopus subscripsit. Constantius Mediolanen. episcopus subscripsit. Sutellius Burdegalensium episcopus subscripsit. Vitalis Vesuncensiũ episcopus subscripsit. Bonifacius Placẽtiæ episcop⁹ subscripsit. Siagrius Augustudunẽsiũ episcopus subscripsit. Flauius Remorũ archiepiscop⁹ subscripsit. Ansericus Suessorũ episcopus subscripsit. Theodoric⁹ rex subscripsit. Brunichildis regina suscripsit. Ego Petrus sanctæ Romanæ sedis subscripsi, & sigillaui. Datum vij. kalẽd. Iunij. Anno ab incarnatione domini. D X C I I I. Indictione vndecima.

INCIPIVNT DECRETA beati Gregorij papæ, tempore Mauricij, Tiberij, Theodosij Augustorum.

REgnante in perpetuũ Domino nostro Iesu Christo, temporibus piissimi ac † sanctissimi domini Mauricij Tiberij, & Theodosij Augustorum eiusdem domini Mauricij imperij anno xiij. Indictio. xiiij. quinta die, mensis Iulij. Gregorius papa coram sacratissimo beati Petri Apostoli corpore, cum episcopis omnib⁹ Romanæ Ecclesiæ, & presbyteris residens, assistentibus diaconis & cuncto clero dixit: In sancta hac Romana Ecclesia cui diuina dispensatio præesse me voluit, dudum consuetudo valde reprehensibilis exorta est, vt quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti modulationi vocis inseruiant, quos ad prædicationis officium & eleemosynarum studium vacare congruebat. Vnde fit plerunque vt ad sacrum ministerium dum blanda vox quæritur, quæri congrua vita negligatur. Et cantor minister Deum moribus stimulet, cum populum vocibus delectat. Qua de re presenti decreto constituo, vt in sede hac sacri altaris ministri cantare nõ debeant, solúmque Euangelicæ lectionis officiũ inter Missarum solẽnia exoluant: psalmos verò ante reliquas lectiones cẽseo per subdiaconos, vel, si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum venire tẽtauerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

† al. serenissimi.

VErecundus mos torpore indiscretionis inoleuit, vt huius sedis pontificibus ad secreta cubiculi seruitia laici pueri ac seculares obsequantur: & cùm pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumq; clerici qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam, vt dictum est, seculares pueri sciunt. De qua re presenti decreto constituo, vt quidã ex clericis, vel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis obsequantur: vt is qui in loco regiminis est, habeat tales, qui vitam eius in secreta conuersatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus sumant.

COnsuetudo noua in hac Ecclesia & valde reprehensibilis erupit, vt cùm rectores eius patrimonij vrbana vel rustica prædicta iuri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc quod competere pauperibus existimant, non iudicio sed manibus defendant. Et cum per predicatores suos veritas dicat, nihil per contentionem, etiam ipsum litigiosæ contentionis malũ transcenditur, & res quælibet cùm existimatur Ecclesię posse cõpetere, per vim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, vt si quis Ecclesiasticorum vnquam titulos ponere siue in rustico, siue in vrbano prædio sua sponte præsumpserit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Is autem qui præest Ecclesiæ, si hoc vel ipse fieri præcipit, vel sine sua pręceptione factum digna punire animaduersione neglexerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anarhema sit.

Philip. 2.

SIcut indignos nos pro beati Apostoli Petri reuerẽtia mẽs fidelium veneratur, ita nostram infirmitatẽ decet semetipsam semper agnoscere, & impensę sibi venerationis honorem declinare. Ex amore quippe fidelium huius sedis rectoribus mos vltra meritum erupit, vt cum eorum corpora deferuntur, hæc dalmaticis contegant, & eas denique dalmaticas pro sanctitatis reuerentia, sibimet partiẽdas populus scindat. Et cùm assint multa à sacris corporibus Apostolorum martyrumq; velamina, à peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reuerentia seruetur. De qua re præsenti decreto constituo, vt feretrum quo Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur. Quam decreti mei curam gerere sedis huius presbyteros ac diaconos censemus. Si quis verò ex eorum ordine hoc curare neglexerit, anathema sit. Responderunt omnes, Anathema sit.

ANtiquam patrum regulam sequens, nihil vnquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neq; ex datione pallij, neq; ex traditione chartarum, neque ex ea quã noua per ambitionẽ simulatio inuenit appellatione pastelli. Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, Euangelij verò lectionẽ minister legit, confirmationis verò huius epistolam notarius † excipit: sicut pontificem manum non decet quam imponit vendere, ita minister vel notarius non debet in ordinatione eius vocem suam vel calamum venũdare. Pro ordinatione ergo, vel vsu pallij seu chartis atq; pastello, eundẽ qui ordinandus est vel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis aliquid commodi appellatione exigere vel petere fortè præsumpserit, in districto omnipotẽtis Dei examine reatui subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si nõ ex placito, neque exactus, vel petitus post acceptas chartas & palliũ offerre aliquid cuilibet ex clero gratię tantummodo causa voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.

† scribit.

MVltos ex Ecclesiastica familia, seu seculari militia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, vt ab humana seruitute liberi in diuino seruitio valeant familiarius

in monasteriis conuersari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici iuris dominium, occasionem præbemus. Si verò festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incautè retinemus, illi inuenimur negare quædam qui dedit omnia. Vnde necesse est vt quisquis ex iuris Ecclesiastici seruitute, vel secularis militiæ, ad Dei seruitium conuerti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius atque conuersatio bono desiderio illius testimonium ferunt, absque vlla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Deo permittatur, vt à seruitio humano liber recedat, qui diuino amore districtiorem subire appetit seruitutem. Si autem in monastico habitu secundum patrum regulas irreprehẽsibiliter fuerit conuersatus, post præfixa sacris canonibus tempora, licenter iam ad quodlibet Ecclesiasticum officium prouehatur, si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento veteri morte mulctantur.

Gregorius gratia Dei episcopus his decretis subscripsit, & confirmauerunt episcopi & presbyteri numero LVIII.

GRegorius sanctissimus Apostolicus Papa, ante corpus beatissimi Petri in synodo residens dixit: Hinc maximè nimium dolens, & ingemiscens dico, quia aliquot ex Christianis in Occidentis partibus constitutos audio temerè contra catholicam fidem & patrum statuta agere, ita vt consecratas fœminas ducere præsumant mulieres, & propinquas coniugio sortiantur. Quod opportunum est spiritali amputare mucrone, atque si vestræ placet sanctitati, radicitùs euellere: ne seges boni agricolæ, iniquorum mixta horrentibus frutetis sordescat. Sanctissimi episcopi, seu venerabiles presbyteri, responderunt: Verè cognoscimus gratia sancti Spiritus cor Apostolatus vestri succensum, vt tãtæ miseriæ squalorem à fidelium mentibus detergatis. Post hanc omnium consonam responsionem, Gregorius Apostolicus Papa ante corpus memoratum venerabile Christi Apostolorum principis, in ferendo sententiam dixi. j.

SI quis presbyteram in coniugium duxerit, anathema sit. ij. Si quis presbyter, vel diaconus, duxerit vxorem, anathema sit. iij. Si quis monacham, quam Dei ancillam appellant, in coniugium duxerit, anathema sit. iiij. Si quis commatrem spiritalem duxerit in coniugium, anathema sit. v. Si quis fratris vxorem duxerit in coniugium, anathema sit. vj. Si quis neptem duxerit in coniugium, anathema sit. vij. Si quis nouercam aut nurũ suam duxerit in coniugiũ, anathema sit. viij. Si quis consobrinam duxerit in coniugium, anathema sit. ix. Si quis de propria cognatione, in qua cognatas habuit, duxerit in vxoxem, anathema sit. x. Si quis virginem rapuerit, vel furatus fuerit eam, cum sibi conscientibus, anathema sit. xj. Si quis virginem quam sibi non desponsauerit rapuerit, vel furatus fuerit in vxorem, vnà cum sibi fauentibus, anathema sit. xij. Si quis hariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut filateriis vsus fuerit, anathema sit. xiij. Si quis in quanlibet partem præcepta antè emissa Apostolicæ Ecclesiæ de cameris & locis diuersis temerauerit, & non in omnibus obseruauerit, anathema sit. xiiij. Si quis homicidium fecerit, agat pœnitentiam decem annis. xv. Si quis in scelere permanserit, anathema sit. xvj. Si quis ex clericis laxauerit coronam, anathema sit. xvij. Et responderunt omnes per singula capitula tertiò anathema sit.

Subscriptio beati Gregorij Papæ.

GRegorius sanctæ catholicæ atque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, huic cõstituto à nobis promulgato subscripsi. Agellus episcopus ciuitatis Ferententis, huic constituto à nobis promulgato subscripsit. Et cæteri subscripserunt. Valete.

INCIPIVNT VNDECIM INterrogationes Augustini Canthuariensis Anglici archiepiscopi, ad beatissimum Gregorium Papam.

Prima interrogatio Augustini.

QVæro pater beatissime, de episcopis qualiter cum suis clericis conuersentur. Vel de his quæ fidelium oblationibus accedunt altari, quantæ debeant fieri portiones.

De obuentionibus Ecclesiasticis diuidendis. Caput I.

Responsio beatissimi Gregorij Papæ vrbis Romæ.

QValiter episcopus agere debet in Ecclesia, sacra scriptura testatur, quam te bene nosse non dubium est, & specialiter beati Pauli ad Timotheum epistolæ, in quibus eum erudire studet qualiter in domo Dei conuersari debuisset. Mos autem Apostolicæ sedis est ordinatis episcopis ꝓ̨ceptum tradere, vt ex omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones. Vna videlicet episcopo & familiæ eius, propter hospitalitatem & susceptionem. Alia clero: Tertia pauperibus. Quarta Ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterij regulis erudita, seorsum viuere non debet à clericis suis, in Ecclesia Anglorum, quę authore Deo nuper ad fidem perducta est, hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

12. qu. 2. c. Mos. 12. qu. 1. cap. Quia tua. Acto. 4.

Secunda interrogatio Augustini.

OPto enim doceri, an clerici continere non valentes, possint contrahere. Et si contraxerint, an debeant ad seculum redire.

De clericis contrahentibus post clericatum. Caput II.

Responsorio beati Gregorij Papæ.

SI qui verò sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri vxores debẽt, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus de quibus præfati sumus, nouimus scriptum quòd diuidebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub Ecclesiastica regula sunt tenendi, vt bonis moribus viuant, & canendis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor & linguam & corpus Deo authore conseruent. Communiter autem viuentibus, iam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum, cùm omne quod superest necessitatibus in causis piis ac religiosis erogandum est? Domino & magistro omnium dicẽte: Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia mũda sunt vobis.

Parte. 1. di. 32. c. Si qui vero. Item 12. q. 1. cap. Quia tua. §. Si qui vero. Luca. 11.

Tertia interrogatio Augustini.

CVr cùm vna sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diuersæ? Et altera consuetudo Missarum est in Romana Ecclesia, atque altera in Galliarum Ecclesiis tenetur.

De diuersis consuetudinibns diuersarum Ecclesiarum non improbandis. Caput III.

Responsio beati Gregorij Papæ.

NOuit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ cõsuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, vt siue in Romana, siue in † Gallicanarum, seu in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorum Ecclesia, quæ adhuc ad fidem noua est, institutione præcipua quæ de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesiis quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

Parte. 1. di. 12. c. Nouit. † al. Gallicanorum.

Quarta interrogatio Augustini.

OBsecro quid pati debeat, si quis aliquid de Ecclesia furto extulerit.

De pœnitentia furum, & restitutione Ecclesiasticarum rerum. Caput IIII.

Responsio beati Gregorij Papæ.

HOc tua fraternitas ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam qui habẽtes subsidia, furtum perpetrant: & sunt alij qui in hac re ex inopia delinquunt. Vnde necesse est vt quidam damnis, quidam verò leuius verberibus: & quidam districtius, quidam verò leuius corrigantur. Et cùm paulò districtius agitur, ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt: & quæ possident, ipsis seruant, quos irati insequi. Hæc ergo

12. q. 2. cap. Fraternitas

ergo charitas in mente seruanda est. Et ipse modus correctionis dictat, vt mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Addis etiam quo augmento ea quæ furto de Ecclesiis abstulerunt, reddere debeant. Sed absit quòd Ecclesia cum augmento recipiat quod de rebus terrenis videtur amittere, & lucra damnis quærat.

Quinta interrogatio Augustini.

PEto an debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ.

Quòd duo fratres possunt contrahere cum duabus sororibus. Cap. V.

Responsio beati Gregorij papæ.

HOc fieri omnibus modis licet. Nequaquam enim in sacris eloquiis inuenitur, quod huic capitulo contradicere videatur.

Sexta interrogatio Augustini.

VSque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari: & nouercis & cognatis si liceat coniugio copulari.

Qui sint in contrahendo prohibiti gradus consanguinitatis & affinitatis. Caput VI.

31.quæst.2. c.3. Quadam.

Responsio beati Gregorij papæ.

QVædam terrena lex in Romana republica permittit, vt siue frater, siue soror, seu duorum fratrum germanorum, vel duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Vnde necesse est, vt iam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda quam diximus, à se omnimodo debet abstinere. Cum nouerca autem misceri, graue est facinus, quia in lege scriptum est: Turpitudinem patris tui non reuelabis. Neque enim turpitudinem patris filius reuelare potest: sed quia in lege scriptum est: Erunt duo in carne vna, qui turpitudinem nouercæ, quæ vna caro cum patre fuit, reuelare præsumpserit, profectò patris turpitudinem reuelauit. Cum cognata quoq; misceri prohibitum est, quæ per coniunctionem priorem caro fratris facta est. Pro qua re etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio coronatus. Cui non est dictum, vt Christum negaret, nec pro Christi confessione occisus, sed quia idem Dominus noster Iesus Christus dixerat: Ego sum verita s: quia pro veritate occisus est Ioannes, pro Christo sanguinem fudit.

Leuit.18. Gene.2. Ioan.14.

Septima interrogatio Augustini.

DEclarari posco an sic turpiter coniunctis sit indicenda separatio, & sacræ communionis deneganda oblatio.

Quòd neophyti in gradu prohibito iuncti, nec separandi sunt, nec sacra communione priuandi. Caput VII.

Responsio beati Gregorij papæ.

QVia verò multi sunt in Anglorũ gente, qui dum adhuc in infidelitate essent, huic nephãdo coniugio dicuntur admixti, ad fidẽ venientes admonendi sunt, vt se abstineant, & graue hoc peccatũ esse cognoscat. Tremendũ Dei iudiciũ timeãt, ne pro carnali delectatione tormẽta æterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re sacri corporis ac sanguinis Domini cõmunione priuãdi sunt, ne in eis illa vlcisci videamur, in quibus se per ignorantiã ante lauacrũ baptismatis astrinxerunt. In hoc enim tẽpore sancta Ecclesia quędam per feruorẽ corrigit, quędam per mãsuetudinẽ tolerat, quædam per cõsideratiõnẽ dissimulat atq; portat, vt sæpe malũ quod auersãtur, portando & dissimulando cõpescat. Omnes autẽ qui ad fidem veniunt, admonẽdi sunt ne aliquid tale valeant perpetrare. Si qui autẽ perpetrauerint, coporis & sanguinis Domini cõmunione priuandi sunt: quia sicut in his quæ per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita est in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciẽdo peccare.

Octaua interrogatio Augustini.

PEto si longinquitas itineris magna interiacet, vt episcopi facilè non possint conuenire, an debeat sine aliorum episcoporum præsentia episcopus ordinari?

Quot sunt necessarij episcopi in episcopi consecratione. Cap. VIII.

Responsio beati Gregorij.

ET quidem etiam in Anglorum Ecclesia in qua adhuc solus tu episcopus inueniris, ordinare episcopum non aliter nisi cum episcopis potes. Nam quando de Galliis episcopi veniunt, illi in ordinationem episcopi testes tibi assistant. Sed fraternitatem tuam ita volumus in Anglia episcopos ordinare, vt ipsi sibi episcopi longo interuallo minimè disiungantur, quatenus nulla sit necessitas, vt in ordinatione conuenire non possint. Pastorum quoque aliquorum præsentia, quia valde est vtilis, facilimè debeant cõuenire. Cum igitur Deo authore, ita fuerint episcopi etiam in propinquis sibi locis ordinati, per omnia episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus vel quatuor episcopis fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritalibus, vt sapienter & maturè disponantur, exemplum trahere à rebus etiam carnalibus possumus. Certè enim dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique vocantur, vt qui in via iam coniugij præcesserunt, in subseqũeti quoque gaudio misceantur. Cur non ergo in hac spiritali ordinatione qua per sacrum mysterium homo Deo coniungitur, tales conueniant, qui uel in profectu ordinati episcopi gaudeat, vel per eius studia omnipotenti Domino preces pariter fundant?

Parte.1. di. 80.c.Fraternitatem.

Nona interrogatio beati Augustini.

POstulo etiam qualiter debemus cum Galliarum atq; Britannorum episcopis agere.

Qualiter Metropolitanus in aliena prouincia se habere debeat. Caput IX.

Responsio beati Gregorij papæ.

IN Galliarum episcopos nullam tibi authoritatẽ tribuimus: quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare authoritate percepta minimè debemus. Si igitur contingat vt fraternitas tua ad Galliarum prouinciã transeat, & aliquid ex authoritate agendum fuerit, cum eodẽ Arelatensi episcopo debet agere, qualiter si qua sunt in episcopis vitia corrigantur. Qui si fortè in disciplinæ vigore tepidus existat, tuæ fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistolas fecimus, vt cũ tuæ sanctitatis pręsentia in Galliis fuerit, ei ipse tota mẽte subueniat, & quæ sunt Creatoris nostri iussioni cõtraria, ab episcoporũ moribus compescatis. Ipse autẽ authoritate propria episcopos Galliarũ iudicare non poteris, sed suadendo, blandiendo, bona quoq; tua opera eorũ imitationi monstrando, prauorũ mentes ad sanctitatis studia reforma, quia scriptum est in lege: Per alienã messem transiens falcem mittere nõ debet, sed manu spicas conterere & manducare. Falcem ergo iudicij mittere non potes in eam segetẽ quæ alteri videtur esse cõmissa, sed per effectum boni operis frumenta dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in Ecclesiæ corpus monendo & persuadendo quasi mundando conuerte. Quicquid verò ex authoritate agendũ est, cum prædicto Arelatẽsi episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc quod antiqua patrum institutio inuenit. Britannorum verò omnes episcopos tuę fraternitati cõmittimus, vt indocti doceãtur, infirmi persuasione roborentur, peruersi authoritate corrigantur.

25.q.2.ca. In Galliarum.

Obsecratio Augustini.

OBsecro vt reliquiæ sancti Sixti martyris nobis transmittantur.

Concessio Gregorij.

FEcimus quod petisti, quatenus populus qui in loco quodam sancti Sixti martyris, corpus duxerũt venerari: quod tuæ fraternitati nec verum nec veraciter sanctum videtur, certa sanctissimi & probatissimi martyris beneficia suscipiens, colere incertè non debeat. Mihi tamen videtur, quia si corpus, quòd à populo cuiusdam martyris esse creditur, nullis illic miraculis coruscat, & neque aliqui de antiquioribus existunt, qui se à parentibus passionem eius audisse fateãtur, ita reliquiæ quas petisti, seorsum condendæ sunt, vt locus in quo præfatũ corpus iacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deserere, & incertum venerari.

Decima interrogatio Augustini.

SI prægnans mulier debeat baptizari, aut postquàm genuerit, post quantum tempus possit Ecclesiam intrare. Aut etiam ne morte præoccupetur quod genuerit, post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere. Aut

post quantum temporis huic vir posit in carnis copulatione coniungi. Aut si menstrua consuetudine tenetur, an Ecclesiam introire ei liceat, aut sacræ communionis sacramentum percipere. Aut vir suæ coniugi permixtus antequam lauetur aqua, si Ecclesiam intrare posit, vel etiam ad mysteriū sacræ communionis accedere. Quæ omnia rudi Anglorum genti oportet habere comperta.

Quòd mulier prægnans & puer natus posit baptizari, & de concubitu, & menstruis vitandis. Caput X.

Responsio beati Gregorij.

HOc nō ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui etiam responsum addidisse me arbitror. Sed hoc quod ipse dicere & sentire potuisti, credo quòd mea apud te volueris responsione firmari. Mulier etenim prægnans, cur non debeat baptizari, cùm non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fœcunditas carnis? Nam cùm primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem quam acceperant, recto Dei iudicio perdiderunt. Quia itaque omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditùs extinguere noluit, & immortalitatem homini pro peccato suo abstulit, & tamen pro benignitate suæ pietatis, fœcunditatem ei sobolis reseruauit. Quod ergo naturæ humanæ ex omnipotentis Dei dono seruatum est, qua ratione poterit à sacri baptismatis gratia prohiberi? Illi quippe mysterio in quo omnis culpa funditùs extinguitur, valde stultum est si donum gratiæ contradicere posse videatur. Cùm verò enixa fuerit mulier, post quot dies debeat Ecclesiam intrare, testamenti veteris præceptione didicisti: vt pro masculo diebus xxxiij. pro fœmina verò lxvj. debeat abstinere. Quod tamen sciendum est, quia in mysterio accipitur. Nam si eadem hora qua genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas etenim carnis non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est: in prolis verò partu dolor & gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dicitur: In doloribus paries. Si itaque enixam mulierem prohibemus Ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus. Baptizari autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit si mortis periculo vrgetur, vel ipsa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia sicut sancti mysterij gratia viuentibus atque discernentibus cum magna discretione prouidenda est, ita quibus mors imminet, sine vlla dilatione offerenda est, ne dum adhuc tempus ad præbendum Redemptionis mysterium quæritur, interueniente paululum mora, inueniri non valeat qui redimatur. Ad eius verò concubitum vir eius accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, vt mulieres filios quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant. Quod videlicet ex sola causa incontinentiæ videtur inuentum: quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierint, viris suis non debent admisceri, quippe cùm & sine partus causa, cum vel in consuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur, ita vt morte lex sacra feriat si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari. Et per hoc quod inuita patitur, iustum non est vt ingressu Ecclesiæ priuetur. Nouimus nanque quòd mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur etiā quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini Ecclesiam intrare? Sed dices: Illam infirmitas cōpulit, has verò de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem frater charissime, quia omne quod in hac mortali carne patimur, ex infirmitate naturæ est, digno Dei iudicio, post culpam ordinatū. Esurire nāque & sitire, æstuare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est. Et quid est aliud cōtra famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiē quærere, nisi medicamenta quædam cōtra ægritudines explorare? Fœminis nanq; & menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si igitur bene præsumpsit quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit; quod vni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? Sanctæ autem cōmunionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere nō præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non est iudicāda. Bonarum quippe mentiū est etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa nō est, quia sępe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Vnde etiā cum esurimuus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factū est vt esuriremus. Menstrua enim consuetudo mulieribus nō aliqua culpa est, videlicet quia naturaliter accidit: sed tamen quòd natura ipsa ita vitiata est, vt etiā sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpæ venit vitio, in quo seipsam qualis per iudicium facta sit humana natura cognoscat, vt homo qui sponte culpā perpetrauit, reatum culpæ portet inuitus. Atque ideo fœminæ quæ cùm semetipsas cōsiderant in menstrua consuetudine, ad sacramentū Dominici corporis & sanguinis accedere non præsumunt, de sua recta cōsideratione laudandæ sunt. Dum verò percipiendi ex religiosa vitæ cōsuetudine eiusdē mysterij amore rapiūtur, reprimēdæ, sicut diximus, nō sunt. Sicut enim in veteri testamēto exteriora opera seruabant, ita in testamēto nouo nō tam quod exterius agitur, quā id quod interius cogitatur, sollicita intentione attēditur, vt subtili sententia puniatur. Nam cùm multa lex velut immunda manducari præcipiat, in Euangelio tamen Dominus ait: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quæ exeunt de corde, illa sunt quæ coinqinant hominem. Atq; paulò pòst subiecit exponens: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Vnde vbertim indicatum est, quia illud ab omnipotenti Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutę cogitationis radice generatur. Vnde Paulus quoque Apostolus dicit: Omnia mūda mundis, coinquinatis autē & infidelibus nihil est mundū. Atque mox eiusdem coinquinationis causam annuntians subiungit: Coinquinata sunt enim eorum & mens & conscientia. Si ergo ei cibus immundus non est, cuius mens immunda non fuerit, cur quod munda mente mulier ex natura patitur, ei in immunditiam reputetur? Vir autem cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua intrare Ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet. Lex autē veteri populo præcepit, vt mixtus vir mulieri, & lauari aqua debeat, & ante Solis occasum Ecclesiam non intrare. Quod intelligi spiritaliter potest: quia mulieri vir miscetur, quando illicitæ concupiscentiæ animus in cogitatione per dilectionem coniungitur. Qui nisi prius ignis concupiscentiæ à mente deferueat, dignum se congregatione fratrum existimare non debet: quia se grauari per nequitiam prauæ voluntatis videt. Quanuis enim de hac re diuersę hominum nationes diuersa sentiant, atque alia custodire videantur, Romanorum tamē semper ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ coniugis, lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululū reuerenter abstinere. Nec hoc dicentes culpandum putamus esse coniugiū: sed quia ipsa licita admixtio coniugis sine voluptate carnis fieri nō potest, ideo à sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio vel fornicatione, sed de legitimo coniugio natus fuerat qui dicebat: Ecce enim in iniquitatibus cōceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Qui enim in iniquitatibus cōceptum se nouerat, in delicto se natum gemebat: quia portat arbor in ramo humorem vitij quē traxit ex radice. In quibus verbis nō ipsam admixtionem cōiugum iniquitatē nominat, sed ipsam videlicet voluptatem admixtionis. Sunt enim multa licita ac legitima, & tamen in eorum actu aliquatenus fœdamur, sicut sæpe irascendo culpas insequimur, & tranquillitatem in nobis animi perturbamus. Et cùm rectum sit quod agitur, non est tamen approbabile quòd in eo animus perturbatur. Contra quippe vitia delinquentiū iratus fuerat qui dicebat: Turbatus est præ ira oculus meus. Quia enim non valet nisi tranquilla

Parte.1. dist.5.ca. Cū enixa. Leuit.12.

Gene.3.

Matth.15.

Ibidem.

Ad Ti.1.

33.quæst.4 Vir cum.

Psal.50.

Psal. 50.

quilla mens in contẽplationis lucem ſe ſuſpendere, in ira ſuũ oculum turbatum dolebat: quia dum malè acta deorſum inſequitur, confundi tamen atque turbari à ſummorum contemplatione cogebatur. Et laudabilis ergo eſt ira contra vitium, & tamen moleſta, quia turbatum ſe reatum aliquem incurriſſe æſtimabat. Oportet itaque legitimam carnis eſſe copulam, vt cauſa prolis ſit, non voluptatis: & carnis commixtio, creandorum liberorum ſit gratia, non ſatisfactio vitiorum. Si quis ergo ſua coniuge non cupidine voluptatis captus, ſed ſolummodo liberorum creandorum gratia vtitur, iſte profectò de ingreſſu Eccleſiæ, ſeu de ſumendo corporis dominici ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Cum verò non amor procreandæ ſobolis, ſed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de ſua commixtione quod defleant. Hoc enim eis concedit ſancta prædicatio, & tamen de ipſa conceſsione metu animum concutit. Nam cùm Paulus Apoſtolus diceret: Qui ſe continere non poteſt, habeat vxorem ſuam: ſtatim ſubiungere curauit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Non enim indulgetur quod licet & iuſtum eſt. Quod enim indulgeri dixit, culpam eſſe demonſtrauit. Vigilanti ergo mẽte penſandum eſt quòd in Syna monte Dominus populum abſtinere à mulieribus præcepit. Et ſi illic vbi Dominus per creaturam ſubditam hominibus loquebatur, tanta prouiſione eſt munditia corporis requiſita, vt qui verba Dei perciperent, mulieribus mixti non eſſent: quanto magis qui corpus Domini omnipotentis accipiunt, cuſtodire in ſe munditiam carnis debent, ne ipſi inæſtimabilis myſterij magnitudine prægrauentur? Hinc etiam ad Dauid de pueris ſuis per ſacerdotem dicitur, vt ſi à mulieribus mundi eſſent, panes propoſitionis acciperent: quos omnino nõ acciperent, niſi prius mundos eos Dauid à mulieribus fateretur. Tunc autem vir qui poſt commixtionem coniugis lotus fuerit aqua, etiam ſacræ communionis myſterium valet accipere, cùm ei iuxta præfinitam ſententiam etiam licuerit intrare.

1. Corin. 7.

Vndecima interrogatio Auguſtini.

QVæro etiam ſi poſt illuſionem quæ per ſomnium ſolet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat, vel ſi ſacerdos ſit, ſacra myſteria celebrare.

Quando nocturna pollutio celebrationem & communionem impediat.

Caput XI.

Reſponſio beati Gregorij papæ.

HVnc quidem teſtamentum veteris legis, ſicut in ſuperiori capitulo iam diximus, pollutum Domino dicit & niſi lotum aqua etiam vſque ad veſperam intrare Eccleſiam non concedit. Quod tamen † ſpecialiter ad illum populum, ſpecialiter autem intelligens ſub eodem intellectu accipiet quem præfati ſumus: quia quaſi per ſomnium illuditur, qui tentatus immunditia, vanis imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus eſt aqua, vt culpas cogitationis lachrymis abluat. Et niſi prius iguis tentationis receſſerit, reum ſe quaſi vſque ad veſperum cognoſcat. Sed eſt in eadem illuſione valde neceſſaria diſcretio, quia valde ſubtiliter penſare debet, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula: aliquando ex naturæ ſuperfluitate vel infirmitate, aliqnando ex cogitatione contingit pollutio. Et quidem cum ex naturæ ſuperfluitate vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illuſio non eſt timenda: quia hanc animus neſciẽs pertuliſſe magis dolendus eſt quàm feciſſe. Cùm verò vltra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vſque ad prohibitionem percipiendi ſacri myſterij, vel Miſſarum ſolennia celebrandi, cùm fortaſſe aut feſtus dies exigit, aut exhiberi myſteriũ, pro eo quòd ſacerdos alius in loco deeſt, ipſa neceſsitas compellit. Nam ſi adſunt alij qui implere myſterium valent, illuſio per crapulam facta, à perceptione ſacri myſterij prohibere non debet, ſed ab immolatione ſacri myſterij abſtinere, vt arbitror, humiliter debet, ſi tamen † dormientis mentem turpis imaginatio non concuſſerit. Nam ſunt quidam in quibus ita plerunque illuſio naſcitur, vt eorum animus etiam in ſomno corporis poſitus: turpibus imaginationibus non fœdetur. Qua in re vnum ibi oſtenditur quòd ipſa mens omnino rea non ſit tunc, ſed ſuo iudicio penitus libera, cùm ſe etſi dormienti corpore nihil meminit vidiſſe, tamen in vigiliis corporis meminit ſe in ingluuiem cecidiſſe. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illuſio in mente dormientis, patet animo ſuus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa proceſſerit, qui quod cogitauit ſciens, hoc pertulit neſciens: & propter talem pollutionem à ſacro myſterio ea die abſtinere oportet. Sed pẽſandum eſt, ipſa cogitatio vtrum in ſuggeſtione, an delectatione, vel quod maius eſt, peccati cõſenſu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Suggeſtio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum: quia cùm primam culpam ſerpens ſuggeſsit, Eua velut caro delectata eſt: Adam velut ſpiritus conſenſit. Et neceſſaria eſt magna diſcretio, vt inter ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum iudex ſui animus præſideat. Cùm enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla peccati delectatio ſequatur, peccatum omni modo perpetratum non eſt. Cùm verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci. Si autem etiam ad conſenſionẽ ex deliberatione deſcendit, tunc peccatum cognoſcitur perfici. In ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt. In delectatione fit nutrimentum. In conſenſu fit perfectio. Et ſæpe contingit, vt hoc quod malignus ſpiritus ſeminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. Et cùm caro ſine animo delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, vt ei ex ratione contradicat nec conſentiat, & tamen ea delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe vehementer ingemiſcat. Vnde & ille cœleſtis exercitus præcipuus miles gemebat, dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Si autem captiuus erat minimè repugnabat. Quapropter & captiuus erat, & captiuus non erat, & repugnabat. Igitur legi mentis eius lex quæ in membris eſt, repugnabat. Pugnabat autem, quapropter captiuus non erat. Ecce itaque homo eſt, vt ita dixerim, & captiuus, & liber: liber, ex iuſtitia quam diligit: captiuus ex delectatione quam portat inuitus.

† al. aliter parte 1. diſt. 6. cap. Teſtamentum.

† al. dormientem turpi imaginatione illuſio nõ concuſſerit.

A quidam in

Roma. 7.

B. GREGORII EPISTOLARVM LIBRI DVODECIMI ET VLTIMI

Finis.

BEATI GREGORII IN PRIMVM SAMVELIS, QVI ET REGVM DICITVR, VARIARVM enarrationum Libri Sex.

PROLOGVS.

Post Moysi, & Iesu Naue libros, & Iudicum, octauus, siue nonus in canone sanctarum scripturarum, primus liber Regum ostenditur. Qui profectò liber, sicut & pleraque volumina sacri eloquij quòd à sanctæ Ecclesiæ doctoribus nondum sit expositus: nonnulli simpliciores hunc non esse mysticum arbitrantur, & eò sublimiora per spiritum nulla dicere, quò planiora per literam videtur enarrare. sed si ea quæ in aliis explanationum libris doctores sancti locuti sunt legerent, huius quoque historiæ quam sit immensa profunditas inuenirent. Nam plerunque in illorum expositionibus, quod hîc planum per literam dicitur, valde esse arduum per spiritalem intelligentiam declaratur: & apertè insinuant, quia longè sublimius de sacra historia intelligunt, quàm in eius superficie foris legunt. Planum nanq; est, quod Helcana vir Effrathæus vxores duas habuisse describitur.

Infra. 1. Quòd Heli sacerdos dum à censura correptionis filiorum *Infra. 4.* affectione dissoluitur, de sella cadit, & fracta ceruice interit. Quòd rex Saul obedire Deo in Amalechitarum demolitione noluit, sed non multò pòst, & vitam, & regnum amisit. *Infra. 13.* Sed hæc nimirum plana sicut placet simplicioribus, doctores sancti, vt digna sublimitate perciperent: eorum intellectum non in simplicitate quæsierunt literæ, sed in volatu allegoriæ. *Augu.* Hinc est enim quod cùm sanctus Augustinus duas Helcanæ vxores per historiam legeret, in planitie lectionis spiritalem altitudinem intuens, synagogæ typum vna, altera verò quia figuram sanctæ Ecclesiæ haberet, exposuit. *Hierony.* Sanctus quoque Hieronymus Heli sacerdotis & Saul mortem, non ad hoc solum in sacra historia positam, vt inobedientes præpositos eorum terreret pœna, sed etiam vt dum veterum & transgressorum rectorum repulsio legitur, antiquæ legis & sacerdotij interitus designetur. Sacra igitur Regum historia non idcirco spiritalibus sacramentis vacua credenda est, quia à venerabilibus patribus seriatim non est exposita, sed eò altior & profundior, quò velut immensi vastitas fluminis, ex parte quauis exigua hauriri exponendo potuit, & repletis eorum vasculis, suæ plenitudinis impetu quotidie implendis aliis decurrit. Dum ergo quædam huius sacræ historiæ ad robur suorū operum tollerent, plenitudinem verò illius in suæ sublimitatis secreto indiscussam præterirent, quid aliud agere visi sunt, quando immenso amne aliquid capere, quod sitientibus fidelium mentibus propinarent? Quorum profectò morem, nos quoque in præsenti opere sequimur, qui ad ingentem hanc historiam gratia aperiendæ intelligentiæ eius accedimus, cuius tamen vniuersitatem exponendam suscipere non audemus: hoc videlicet, à præfatis venerabilibus patribus distantes, quia non sparsim & de diuersis locis eligimus, quod exposituri sumus, cùm illi non ex ordine aliquam sacræ huius historiæ partem, sed sparsim testimonia quædam susciperent, quæ ad eruditionem fidelium exponere debuissent. Dei ergo omnipotentis adiutorio confisi, à principio voluminis vsque ad Dauid regis vnctionem explanare proponimus: vt breui isto quod cernitur, experiri possimus, si vltra progredi exponendo debeamus. Plerique etenim dum immoderata proponunt, executores propositi sui fieri nunquam possunt: *Homœosis elegans.* maximè cum tractator sacri eloquij morem gerat viri in alta specula consistentis: Scriptura verò sacra syluæ vastioris similitudinem. Qui profectò vir in alto situs, & si acuta visione nemoris vastitatem cōsiderat, tamen dum summa montium, dum extrema collium, dum arborum celsa, in quadam æqualitate sibi conuenientia respicit, quam magnæ valles, quam distentæ planities in medio lateant, non attendit. Sed si perambulare quod ei breue videtur, cœperit, repente cognoscit: quia qui se totum vidisse putauerat, valde plura remanserant, quæ non viderat. Vnde & sæpe immoderatus viator decipitur, vt tantò periculosius iter expleat, quantò & eum in via expleto die, noctis error intercipit, qui velut in parui itineris spatio, nec diei partē se explere cogitauit. Sic, sic nimiùm dum sacræ historiæ intellectū in quadā sensuum eius summitate cōsideramus, omnipotentis Dei gratia, velut altos opacioris syluæ vertices de quadam sublimitate attendimus. Sed quia dum iidem sensus subtiliùs considerari & proferri cœperint, alios se multipliciores gignunt, velut in superficie vt videtur, totius inspecti memoris, & vallium concaua, & distenti Matini latent spatia, quæ non videntur. Tutius ergo gradimur, si sic metimur ea, quæ cernimus, vt etiam ea quæ procedendo visuri sumus, percurrenda esse cogitemus. Itaque dum ingentis historiæ paruam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis nostræ cursum itineris in vicinia terminamus: tam videlicet ingenij tenuitate diffisi, quàm sacri voluminis profunditate perterriti. Sed & primùm non tam instituere, quàm obsecrare lectorē censui, vt inanitate expositionis meæ pōdus sacrę historiæ nequaquā pēset: quia diuina eloquia ex mensura tractatorum nunquā æstimanda sunt. Nam nec idcirco sunt vilipendenda, quia non subtiliter considerātur, nec celsa & venerabilia ideo, quia facundè & subtiliter exponuntur. Alia quippe virtus est, quæ apud seculi sapientes tanta habetur, quantum eam extollere possunt præclara ingenia. Sacra verò scriptura quia diuinitùs inspirata est, tantò sublimius etiam præclara hominum ingenia superat, quantò ipsi præclari homines Deo inferiores sunt, & nihil in illa spirituali sublimitate cōspiciunt, nisi quod eius ipsius diuinæ dignationis bonitate reuelatur. Nemò igitur in eius sciētia ita profectus est, vt proficere vltrà nō possit: quia inferior est omnis profect⁹ hominis, diuinitatis altitudine eā inspirantis, Vnde & per Psalmistam de Domino dicitur: Qui *Psal. 103.* tegit aquis superiora eius. Si enim aquarū appellatione illæ supernæ dignantur profundæ intelligētiæ angelorum, dum sacri eloquij altitudinē De⁹ in aquis tegere dicitur, cōstat nimirum quia homo semper illa sit inferior, cui solū eius inferiora reuelātur. Hinc etiam per Moysen præcipitur, vt agni *Exod. 12.* residuum igne comburatur: quia videlicet, scripturæ sacræ quæ ad cognoscendū redemptorē sunt editæ, pro sublimitatis suæ dignitate venerādę tunc etiā sunt, cùm non intelligūtur. Itaque & si nihil pensatur, quod à me dicitur, nihilominus pensandū est, quia hæc sacra scriptura (quæ à me indignè exponitur) ei cui omnipotens Deus secreta aperire voluerit, bona & sublimia multa dicit, Scriptura enim sacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo cōdita est, vt & si multipliciter videatur exposita, nō desunt tamen ei secreta, quibus seruet occulta: quia ferè nunquam sic exponitur, vt ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur. Qua profectò eius incomprehensibilitate omnipotens Deus humanæ mutabilitati magna dispensatione consuluit, nam vt vilescere nota non possit, sic mirè disposita est, vt cognita nesciatur: & eò legātur gratius, quò quotidie discitur, ac dum semper recentia intimat, suauius oblectet. Historia ergo Regum quia eo spiritu cōdita, quo & cętera scripturę sanctę volumina cognoscunt, non debet credi eis esse minor sacramentis, quibus non est inferior titulo authoritatis. Nam omnes scriptores eius Prophetę fuisse referuntur: qui cùm historica narrant, spiritualia signant, exteriora loquuntur, & intima innuunt, terrena proponunt, vt cœlestia exequantur. Vnde & hic liber primus, & secundus eiusdē historiæ, ad hoc Prophetæ Samueli ascribitur, vt ex authoris titulo, sentiatur historia, quam scribit, non tam historia, quàm prophetia, simplex veráque litera, sed alta nimis, & multiplicitate occultorum sensuum profunda. Nos autem de tāto eius pondere pro modo pusillitatis nostrę assumimus

sumimus ferenda, quæ possumus. Nam cùm suauis sit in superficie literæ, altior in typis allegoriæ, moribus instruendis vtilis, lucida in exemplis exhibendis, in locis tamen singulis & historica asserere, & typica proferre, & conferre moralia, & proponere exempla refugio: quanquam alia sub vno intellectu, adiuuante Domino, sim expositurus, alia verò sub pluribus. Maximè cùm his temporibus scribendi operam dare censuerim, in quibus dum cordibus quorundam Ecclesiasticorum virorum vetus sollicitudo mundanæ intentionis immergitur, noua scribendi studia eò esse superflua iudicant, quò & doctorum venerabilium abundare vetera non ignorant. Qui nimirum ratione conuincendi essent, nisi signum calumniæ exposita fronte prætenderent. Nam qui noua velut noua contemnunt, illa, que probant vetera, curarum secularium saturitate fastidiunt. Quos sanè plures sub vnius denotatione scriptura exponit, dicens: Anima saturata calcabit fauum. Fauus quippe mel nouum continet. Quasi ergo dicat: Dum terrenarū rerū cura immodoratius pascitur, in ea quæ valde placere solet, recenti scripturarum dulcedine non lætatur. Sed quia huius sacræ historiæ commenta veterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate, qua ad vtilitatem paruulorum sanctæ Ecclesiæ impenditur amplectuntur, & pro reprehensionum molestia, nobis in tanta scripturæ profunditate, velut altissimo pelago laborantibus, præsidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt: quia dum ex benignitate diligunt, ad æternę remunerationis sibi cumulum vertunt, & quod tantis temporibus tam clausa & inexposita scriptura ad communem intelligentiam ducitur, & quod paruuli sanctæ Ecclesiæ dum in veteris scripturæ tegminibus nouæ religionis splendorem suscipiunt, in profectu suæ deuotionis adiuuantur. Sed quia in diuersis sanctorum patrum operibus, diuersa huius historiæ testimonia inueniuntur exposita, notare lector debet: quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquando autem enodare historiam aliter insudo, vt & opus quod spe diuinæ inspirationis aggredior, & antiquorum patrum authoritate sit validum, & lectori nequaquàm fastidiosum, dum inter ea quæ nouit vetera, ea etiam ei quæ non nouit, noua repræsentat. Ad quam profectò sententiarum pronunciationem, aliquando ex necessitate ducor: quia & patres venerabiles si seriatim cuncta exponerent, quæ ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis quam tenere visi sunt, obseruare nequaquàm potuissent. Dum igitur sanctorum patrum intellectus prætereo, necessitate aliquando, aliquando commoditate vtor: quia & fastidium lectori amoueo, & dum totum seriatim discutio, multas ex mediis contra me veniunt, quæ illorum sequi sententias non permittunt. In quo sanè opere lectorem flagito, vt non verba ex eloquentium oratorum sanctæ Ecclesiæ comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex Ecclesiasticæ disciplinæ rationibus penset: quia & si iuxta Dei prohibitionem in eius domo nemus plantare nescio, regulam tamen qua sancta scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo. Sed & vbi minus placet, quod peritus lector inuenerit, consideret, quòd dum spiritalem historiam & altis sensibus profundam, velut magni pelagi procellas nauta peregrinus aggredior, reprehensibile valde nō est, si gubernaculum dicendi pulchrè non ducitur, cùm spumentes vndarum vertices irruunt, qui peritissimum regimen sæpe soluere clauum cogunt. Sic, sic nimirum nec syluosa colere deuotus arator ingrediens, rectas sulcorum disponit lineas si ea prius reducto vomere sæpius non rescindat: quia artem facilitas nulla sequitur, si eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla videatur. Verùm nec planitiem historiæ quis hac æstimatione consideret, quia plerunque tantò difficilius ac spiritalium sensuum secreta pertingimus, quantò in litera planiori secretorum aditum situm longius videmus: & eò eius tangere summa non possumus, quò gradus est inferior, vnde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus diuinitatis, nisi ineffabilis quædam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra scriptura nisi gradus quidam qui conscenditur, vt illa sublimitas contingatur? Quotis ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud nisi quia talem gradum illa sublimitas habet, à quo facile contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tantò benignius dare veniam poterit quantò rationabilius agnoscit, quia dum à plano quod cernitur. ad illa sublimia vltra nos tendimur, facilè vacillamus. Priora igitur voluminis quietam sanctæ Ecclesiæ sacramenta continent, quàm mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonæ conuersationis, sub vtroque intellectu sigillatim edissero: vt cùm in actibus veterum, nouæ fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conuersationis nostræ ædificationem capiamus. Sed & quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicam significationem velut solidum fundamentum præmittimus, cui totius suscepti operis fabrica in morali, vel historica expositione imponatur, vel subsequatur.

Marginalia (left column): Prouer. 27. — Deute. 16.

DIVI GREGORII

PAPÆ IN PRIMVM SAMVELIS, qui & Regum primus dicitur, variarū enarrationum Liber primus.

LIB. I. CAPVT I.

Fuit vir vnus de Ramatha Sophim de monte Effrain & nomen eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Tau, filij Suph, Effrathæus.

Qvem ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum & redemptorem nostrum, qui & in infirmitate nostræ carnis apparuit, & tamen eandem susceptæ naturæ infirmitatem vitæ remissionis blanditiis non subegit? Vir quippe à virtute nominatur. Homo autem in paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curauit. Fortis ergo conditus, sed hosti eneruiter subiugatus, vir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaq; factus est fortis, vt damnata humana natura, victori hosti præualere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines extitisset. Factus est itaque prçliator noster, conditor noster. Sed vtrum vir fuerit noscitur, si ex ostensa virtute cōsideretur. Assumpsit nostram naturam, quæ dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, & fieret in redēptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirum dum ieiunaret in eremo tentator affuit, antiquæ victoriæ suæ tela reparauit, gulæ, elationis ac superbiæ iacula intorsit, sed eum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem iam victorem apostatam Angelum superans, non ei potentiam suæ diuinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum Propheta Hieremias considerans ait: Fœmina circundabit virum. Hunc Zacharias monstrat, dicens: Ecce vir oriens nomen eius. Hunc beatus Petrus apostolus Iudæis prædicans dicit: Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigiis & signis, hunc præfinito consilio, & præscientia Dei traditum per manum iniquorum affligentes, interemistis. Hinc eidem redemptori in via colloquens Cleophas, ait: De Iesu Nazareno, qui fuit propheta potens in opere & sermone. Vir etenim fuit, qui & in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, & in inferno, moriens, alligauit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum reserauit æternitatis, magnitudinem virtutis suæ non solùm viuendo monstrauit nobis, sed etiam moriendo & resurgendo. Quia ergo redemptor noster per humanitatem quam assumpsit, magnæ virtutis opera egisse cognoscitur, rectè is qui eum typo significat, vir fuisse perhibetur. Sed quærendum est, cur dicatur vir vnus. Nam si vnitas hęc referatur ad numerum, superfluum videtur: vnusquisq; enim vnus, & non duo est. Et sanctus Samuel à quo ista scribuntur, cōtra morem scriptorum sanctæ Ecclesiæ frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cū beati Iob vitam ad exem-

Marginalia (right column): Allegoriæ. — Gene. 3. — Matth. 4. — Hiere. 3. — Zacha. 6. — Acto. 2. — Luc. vlti.

Iob. 1. plum fidelium duceret, sic exorsus est: Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Euangelista etiam Lucas, cum in principio sui Euangelij iusti sacerdotis præconia diceret, ait: Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias. Nam nec ille *Lucæ 1.* ait Vir vnus, nec Euangelista, Fuit sacerdos vnus. Quid est ergo quòd electus Propheta contra vsum scriptorum, scribendi tale cœpit exordium? Sed quia non solùm scriptor erat, sed etiam Propheta, nouerat de quo historia diceret: & qui per historiam dicebatur, nouerat quem signaret. Quod ergo de historia, præter vsum narrat historiæ, hoc ad vsum catholicæ fidei, in intellectu loquitur allegoriæ. Vnde & hac noua consuetudine, simul tota confitetur Ecclesia, quia Deus & homo vnus est Christus. Dicit ergo, Fuit vir vnus: quia de Deo homine loquebatur, vt deitatem & humanitatem eius assereret, & non aliam suscipientis verbi, & suscepti hominis personam, sed Dei & hominis vnam, eandémque esse apertius demonstraret: quæ tamen vnitas, ad excellentiam dignitatis eius referri conuenienter potest. Nam etsi redemptorem alium sancta Eccesia non habuit, ex virtutis ostentione viros nonnullos habuit. Dum ergo vnus dicitur, incomparabilis demonstratur. Nam æqualem non habuit, qui dum humano generi excellenti vita, & verbo consuluit, singulari munere dare potuit dona redemptionis. Vnde & Paulus ait: *Romæ. 5.* Abundantiam gratiæ, & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Hanc excellentiæ suæ dignitatem per semetipsum Iudæis improperans ait: *Ioan. 15.* Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Excellentiam quoque pulchritudinis eius Psalmista considerans dixit: *Psal. 44.* Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Singulare bonum redemptionis Esaias in eo testificans, ait: *Esaiæ 53.* Verè languores nostros ipse tulit, & iniquitates nostras ipse portauit. Singularem quoque dignitatem eius, æternus genitor ostendens, à magnifica gloria clamauit dicens: *2. Petri 1.* Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Vnus vir erat, quem Petrus confitens, ait: *Acto. 3.* Non est aliud nomen datum sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri. Hanc excellentiæ eius magnitudinem, Paulus asserit, dicens: *Philip. 2.* Dominus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen. Et quia excellentia virtutis eius non solum electos homines, sed etiam cunctos beatos Angelos superat, Hebræis hunc prædicans Paulus dicit: *Heb. 1.* Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portans omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tantò melior Angelis effectus, quantò differentius, præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Rectè ergo vir vnus dicitur, cui nemo compara tur. Sed quem tantum agnouimus, audiamus iam vnde esset. De Ramatha Sophim, de mõte Effraim. Ramatha, Sophim, & Effraim, Hebraica nomina sunt, quorum primum in lingua nostra sonat visio consummata: secundum verò specula, tertium denique frugifer, siue fructificans interpretatur. Quæ autem est visio consummata, nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta? Hãc profectò consummatam visionem, doctor gentium insinuat, dicens. *1. Corin. 13.* Videmus nunc per speculum in ænigmate, tũc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc cognoscã sicut & cognitus sum. Et quid in specula, nisi illa Angelorum sublimitas intelligitur? Specula quippe in sublimi, ad clariorem visionẽ eligitur. Ramatha autẽ Sophim rectè dicitur: quia illa cõditoris nostri perfecta cognitio, à solis illis beatis ciuibus haberi potest, qui in superna illa sublimitate consistunt. Iubar quippe æterni luminis in sui plenitudine, non in imo præsentis exilij, sed de statu respicitur æternæ sublimitatis. Vnde bene Ramatha Sophim, in monte Effraim sita perhibetur. Quis est enim mõs Effraim, nisi cœlum? Mons quippe est frugifer, qui æternæ pulchritudinis flores, & fructus indeficientis gaudij, semper profert. Bene autem, & Ramatha, & Sophim in Effraim monte sita perhibetur, quia illa omnipotentis Dei æterna visio, & altitudo illa ciuium beatorum, non in terra habetur, sed in cœlo. De Ramatha nanque se esse insinuãs, ait: *Ioan. 10.* Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Hinc iterum dicit: *Matth. 11.* Nemo nouit filiũ nisi pater, & patrẽ nemo nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. De specula, hoc est sublimi fuit, qui & Iudæos increpãs dicit: *Ioan. 8.* Vos de deorsum estis, ego autem de supernis sum: Vos de hoc mũdo estis, ego autẽ nõ sum de hoc mũdo. De monte Effraim fuit, qui dicit: *Ioan. 6.* Ego sum panis viu⁹ qui de cœlo descendi. De monte Effraim eum fuisse Ioannes Baptista affirmans, ait: *Idem. 3.* Qui de cœlo venit, super omnes est. Hinc Psalmista, ait: *Psal. 18.* A summo cœlo egresio eius. Hinc gentium doctor ait: *1. Cor. 15.* Secundus homo de cœlo cœlestis. Vir ergo qui vnus fuisse asseritur, de Ramatha Sophim de monte Effraim extitisse perhibetur: quia qui inter omnes natus supra omnes enituit, inde tantus in terra apparuit, quia de cœlo venit. De Ramatha quippe Sophim fuit, quia etsi incõparabilis hîc refulsit, magnitudo tamen excellentiæ eius non capitur, nisi vbi eius perfecta cognitio æternis ciuibus exhibetur. Nam hic eum in excellentia virtutis aspexerat, qui dicebat: *1. Ioan. 1.* Quod vidimus & audiuimus & manus nostræ contrectauerunt de verbo vitæ. Sed quia magnitudinem excellentiæ eius non viderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens: *1. Ioan. 3.* Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Potest autem huius montis nomine, beatissima semper virgo Maria *B. Maria mons.* Dei genitrix designari. Mons quippe fuit qui omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ vt ad conceptionem æterni verbi pertingeret meritorum verticem supra omnes Angelorum choros, vsque ad solium deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem, Esaias vaticinans, ait: *Esaiæ 2.* Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes sanctos refulsit. Nam sicut mõs altitudinem, ita domus designat habitationẽ. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei vnigenito in quo recumberet sacrum præparauit vterum. Nam mõs in vertice montium Maria non fieret, si supra Angelorum altitudinem, hanc diuina fœcunditas non leuaret. Et domus Domini non fieret, si in eius ventre, per assumptam humanitatem, verbi diuinitas non iaceret. Sed rectè mons frugifer dicitur, de quo optimus fructus, id est, nouus homo generatur, quam certè in fœcunditatis suæ gloria pulchram, ornatámque Propheta respiciens, ait: *Esaiæ 11.* Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. De huius namque montis fructu, Dauid Deo exultans, ait: *Psal. 66.* Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum. Terra quippe fructũ suum dedit, quia quem virgo peperit, non concepit materiali opere, sed Sancti spiritus obumbratione. Hinc eidem regi, & prophetæ à Domino dicitur: *Psal. 131.* De fructu ventris tui ponam super sedem meam. Hinc Esaias, ait: *Esaiæ 4.* Erit fructus terræ sublimis. Nam quem virgo genuit, non solùm homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eandem beatam virginem, Elizabeth salutante dicitur: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Rectè igitur mons Effraim dicitur, quæ dum ineffabili dignitate diuinæ generationis attollitur, in eius fructu, arida humanæ conditionis germina reuirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Effraim: quia qui per diuinitatis suæ potentiam Angelos condidit, de carne præcelsæ virginis, formam susepit humanitatis. Et quia per humanitatem quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur: *Filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.)* Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fideli populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustrauit. Vnde & non ad infidelem aliquem, sed ad fidelem Abraham diuina promissione dicitur: *Gene. 22.* In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Hinc Euãgelista Matthæus *Matth. 1.* generationis eius ordinem texens, ait: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Hinc per semetipsum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens: *Ioan. 4.* Salus ex Iudæis est. Hinc Paulus ait: *Roma. 9.* Quorum adoptio est filiorum, & gloria & testamentum, & obsequium, & legislatio, & promissa, quorum patres, ex quibus Christus secũdum carnẽ, qui est super omnia

omnia Deus benedictus in secula. Quibus profectò quia & prudentia affuit in cognitione rerum, Iustitia, qua cognita, disponere recta cuperent, Fortitudo, qua exequi quæ vellent, bona potuissent, Temperantia, per quam discretè cuncta perficerent, aptè quaternario numero designantur. Sequitur: *Effrathæus.*) Qui autem de Effraim monte asseritur, cur Effrathæus esse perhibetur? Sed hoc ad literam patet, quia videlicet de Effraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Effraim natus non fuit. Dicitur ergo Effrathæus, vt qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscatur. Quia verò Effrathæus fructificans dicitur, rectè hoc personæ redemptoris ascribitur, qui prophetæ vaticinio prædicatur: Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. [*Psal.* 1.] Nam in præfinita apparens plenitudine temporum, cœlestis doctrinæ flores, in poma vertit electorum, & quotquot sibi coniunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad æternitatem: quo in loco dum redemptoris vita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Effraim fuit, & tamen Effrathæus non fuit: quia de cœlo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit. *Qui habebat duas vxores, nomen vni Anna, nomen secundæ Fenenna, fuerúntque Fenennæ filij, Annæ verò non erant liberi.*) Quid per Fenennam nisi synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Fenennæ quippe filij fuisse referuntur: quia cum redemptor noster in carne apparuit, per legem quam dederat, per prophetas, quos miserat, editos in fide synagogæ filios inuenit. Annæ autem non erant liberi, quia nouitia tunc, & cœlesti sponso nuper coniuncta sancta Ecclesia, prædicando adhuc nequaquam pariebat. Vnde & ei eiusdem sponsi voce in cantico dicitur: Soror nostra paruula est, & vbera non habet. [*Canti.* 8.] Vel certè non pro inæqualitate ætatis filios non habuisse dicitur, sed per infœcunditatem sterilitatis. Quæ est ergo sterilitas Annæ, nisi obduratio Iudææ? Quæ enim dura corda Iudæorum ad redemptoris fidem conuertere non potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandum, quia Fenenna quæ prius parere dicitur, vxor secunda nominatur. Prius quippe synagoga in fide filios edidit; sed tamen dignitate sanctæ Ecclesiæ minor fuit. Secunda igitur vxor extitit, non tempore coniugalis copulæ, sed inæqualitate prærogatiuæ. Sequitur: *Et ascendebat vir ille statutis diebus de ciuitate sua vt adoraret & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.*) Quæ enim spiritalis ciuitas redemptoris, nisi scriptura sacra extitit? Hæc nimirum ciuitas suis ciuibus tot defensionum munimina contulit, quot præcepta: tot arma eis præbuit, quod consilia salutis. Quid autem fuit redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, diuinitatis suæ alta reuelare? Et quia in sacra scriptura cognoscitur, de ciuitate sua rectè ascendere perhibetur. Statuti verò dies sunt promissiones de se, in sanctis scripturis positæ. Dies quippe sunt, quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt, quia ab antiquis partibus in eodem sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diem nanque assensus eius præfigebat Moyses, cùm dicebat: Prophetam vobis suscitabit Dominus de filiis vestris, tanquã meipsum audietis. [*Deute.* 18.] Diem quoque statuebat, qui dicebat: Non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. [*Gene.* 49.] Diem huius assensus statuens, ait Michæas: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël. [*Mich.* 5.] Hinc Esaias ait: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. [*Esaie.* 7.] Quotquot enim de illo legis, & prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad eius ascensum intuemur. Nam velut in statutis diebus ascendebat, cùm Iudæis dicebat: Scrutamini scripturas, in quibus vos putatis æternam habere vitam, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. [*Ioan.* 5.] Hinc iterum dicit: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit. Statutis ergo diebus ascendit, quia promissionum insignia quæ in sanctis scripturis posuit, apparendo monstrauit. Possunt autem statuti dies intelligi, promissi in aduentu eius splendores miraculorum. Quos nimirum dies propheta Esaias statutos intuens, ait: Pusillanimes, confortamini & nolite timere, ecce Deus noster vltionem adducet retributionis, Deus ipse veniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient, tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Sed qui dies statutos ad ascensum redemptoris agnouimus, vtrum in eis ascenderit, videamus. Requisitus nanque à Ioanne, si ipsum an alium expectarent, respondit missis discipulis, & ait: Ite & dicite Ioanni quæ vidistis & audistis: cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes euangelizantur, & beatus homo qui non fuerit scandalizatus in me. Statutis ergo diebus ascendit, qui vt ab electorum suorum cordibus vetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorum splendoribus radiauit. Sed ascendit vt adoraret, & immolaret, quia ad hoc cognosci voluit, vt moriendo redimeret, quos viuendo docuisset. Adorauit quippe, quia in exemplum electorum se Deo patri totum humilem, & abiectum per obedientiam præbuit, Immolauit autem, quia qui nobis exempla humilitatis viuendo dedit, se Deo patri in ara crucis oblationem, & hostiam tradidit, & quos viuendo docuit, moriendo redemit. Vtrumque enim nobis valde necessarium nouit, & ideo alterum sine altero non impendit. Nam cùm natus esset in Bethleem Iudæ, eum fraude Herodes ad interficiendum quæsiuit, [*Matt.* 2.] sed si tunc redemptor moreretur, immolaret vtique, & non adoraret: quia victima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam viuendo docuisset, Et si viuendo nos docens, mori contemneret, profectò adoraret & nõ immolaret. [*Mat.* 11.] Vt ergo adoraret, persequentẽ se regem in Aegyptũ fugit, & vt immolaret, dissuadenti Petro exprobrauit, dicens: Vade retrò satana, nõ enim sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. [*Idem.* 16.] Adorare nanque se insinuans ait: Non veni facere voluntatem meã, sed eius qui misit me Hinc, item dicit: [*Ioan.* 10.] Quæ ei sunt placita, facio semper. [*Idem.* 8.] Immolare etiã se insinuãs, ait: Propterea me diligit pater, quia ego pono animã meã, & iterum sumã eam, nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam, [*Ioan.* 10.] & paulo pòst: Ego sum pastor bonus, qui pono animam meam pro ouibus meis. Immolare eũ Paulus intuens, ait: Tradidit semetipsum pro nobis oblationẽ & hostiã Deo in odorem suauitatis. [*Ephe.* 5.] Ascendit ergo vt adoraret, & immolaret: quia ad hoc se tot miraculis ostendit, vt nos verbis & exemplis instrueret, & mortem nostram moriendo superaret. Sed notandum, quia cùm ad immolandum Effrathęus ascẽdere dicitur, Deus omnipotẽs, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoscitur, nisi quia redemptoris morte non vnus Iudaicus populus, sed omnes gẽtes redimebãtur? Quid enim sunt fideles multitudines nationum, nisi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis sui triumphum Psalmista exultare cohortans, ait: Omnes gentes plaudite manib⁹, iubilate Deo in voce exultationis. [*Psal.* 45.] Hos conueniri re item intuens, dixit: Omnes gentes quascunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & honorificabunt nomen tuũ. [*Idem.* 85.] Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profectò per mortem dominicã non solũ electa Iudæa colligitur, sed omnes gẽtes ad Dei omnipotẽtis seruitiũ perducũtur, quæ dum contra occultos hostes fideles acies virtutũ armis robustas ducunt, per gloriam triumphi ad superna regna perueniunt. locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: *In Silo.*) Silo enim missus, siue missio interpretatur. Quid nanque per hanc missionem, nisi summi patris iniunctum vnigenito præceptum obedientiæ designatur? Quid est etiam quò in Silo immolare dicit, nisi quia nõ aliter se morti dedit, quàm à patre mandatũ habuit. Nõ quippe immolaret in Silo, si aliter moreretur, quàm præceptũ à parte habuisset. Vnde & per semetipsum dixit: Sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. [*Ioan.* 14.] Hinc Paulus ait: Factus obediens patri vsque ad mortem crucis. [*Philip.* 2.] In Silo igitur & adorauit, & immolauit: quia tam viuendo, quàm moriendo patris sui voluntatem fecit. Sequitur: *Erant ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees sacerdotes Domini.*) De quibus rectè quæritur, cur dicantur sacerdotes Domini, qui non valde inferiùs Belial filij esse referuntur? Sed si ad literam simpliciter istud de Heli filiis quæritur, facilè respõde-

tur: quia eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulachrorum sacerdotes ex deorum falsorum nominibus censebantur. Cùm ergo dicuntur sacerdotes Domini, per insignia fidei, à simulachrorum cultoribus discernuntur. His enim verbis eorum fides, & non vita prædicatur: quia & prauitatem exercebant operis, sed non errabant in fide conditoris. Quod tamen & tempore diuinæ incarnationis Iudææ prælatis conuenienter ascribitur. Qui nimirum sacerdotes duo esse referuntur, & hoc ipsum non refertur ad virtutis laudem, sed ad calliditatis reprehensionem. Vnde & per semetipsum Dominus eis comminatur, dicens: Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris videntur pulchra, intus sunt plena ossibus mortuorum. Sed quid est, quòd ibi esse referuntur? Si enim Silo, id est, missio, illam summi patris præceptionem significat, quomodo prælati Iudææ ibi fuerunt, qui eum cui iniuncta fuit, non recipiendo venerati sunt, sed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia & si crudeliter sæuierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non sunt consecuti, quod sæuiendo statuerunt, sed æterni patris consilium in eius vnigeniti morte complebant. Consilium nanque eorum fuit, vt eum ideo morti traderent, ne in ipsum populus credere potuisset, sed qui persecutores suos iniunctæ sibi paternæ præceptionis adiutores habebat, mortuus resurrexit, & omnis mundus in eum credidit. Ibi enim erant filij Heli, Ophni, & Phinees, id est, in missione: quia redemptor noster ad implendam patris sui voluntatem, Iudæorum prælatos fautores habuit, quanquam ipsi se ei nequaquam fauere crederent, quem occidere non pauissent. Vnde & sequitur: *Venit ergo dies, & immolauit Helchana, deditque Fenennæ, & filiis & filiabus eius partes.*) Quem diem istum esse credimus, nisi quem scripturæ sacræ testimonio Esaias statuit, dicens: Tanquam ouis ad occisionem ducetur, & sicut agnus coram se tondente sine voce, non aperiet os suum? Venit quippe dies cùm claritas promissi oraculi tempus ostendit dominicæ passionis. Tunc immolauit Helchana, quia se redemptor noster æterno patri in sacrificio nostræ absolutionis, per mortem crucis obtulit. Tunc Fenennæ, & filiis, & filiabus eius dedit partes, quia nimirum electos Iudææ, quos apud inferos reperit, ad paradisi gaudia reportauit. Partes quippe eorum, sunt dona gaudiorum perennium. Vnde & Psalmista sortis suæ situm eligens, ait: Portio mea Domine sit in terra viuentium. Bene autem seorsum Fenenna, & filij & filiæ seorsum in accipiendis partibus nominatur. Fenenna quippe doctores Iudææ significat, filij verò validiores auditores eius, filiæ autem infirmiores, ipsius subditos designant. Seorsum ergo mater, & filij, & filiæ memorantur: quia propter disparia electorum veterum merita, æqualia eorum præmia non fuerunt. Sequitur: *Annæ autem dedit partem vnam tristis: quia Annam diligebat.*) Quid est quòd cùm partes Fenennæ, & filiis, & filiabus dedit, tristis nequaquam fuit: cùm verò partem vnam Annæ tribuit, tristis fuisse perhibetur? Sed quid est vna pars Annæ, nisi temporalis afflictio sanctæ Ecclesiæ? Hanc nanque ei partem dabat, cùm dicebat: Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini. Hanc partem ei dabat, cùm Ananiæ Paulum commendaret, dicés: Vade, quia vas electionis est iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israël: ego enim ostendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Vnde in eius acceptione idem doctor gentium gloriatur, dicens: Adimpleo ea, quæ desunt passionis Christi in corpore meo. Hinc iterum dicit: Ego stigmata Iesu in corpore meo porto. Hinc ait: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Vnam quippe partem à sponso susceperat, qui gloriari in sola cruce disponebat. Cùm ergo partes Fenennæ tribuit, Helchana tristis non fuit, quia redemptor noster electos synagogæ, post mortis triumphum, paradisi gaudiis iam lætus reddidit. Annæ autem partem tristis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis coniugem relinquebat, & crucis hæredem. Vnde & patiente Stephano, apertis cœlis Iesus stare perhibetur. Stare enim

Matth. 23 | Ioan. 11. | Esaiæ 53. | Psal. 141. | Ioan. 16. | Actō. 9. | Colos. 1. | Gala. 6. | Actō. 7.

E eius compati est. Quod autem subditur, quia Annam diligebat, vtriusque rei causa intelligi conuenienter potest. Nam siue hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, siue idcirco ei partem vnam tribuisse, à bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati eius passionibus nequaquam vellet. Nam cur illa de Ægypto educitur, nisi quia ad passionem inuitatur? Sed ei lacte, & melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cùm ei partem vnam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum redemptor noster sanctæ Ecclesiæ, etsi crucis suæ laborem credidit, excellentiora ei valde in cœlo constituit dona retributionis. Cuius nimirum passionis incrementa edisserens subdit, atque ait: *Dominus autem concluserat vuluam eius. Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat in tantum, vt exprobaret ei, quia cōcluserat Dominus vuluam eius.*) Vuluam quippe sanctæ Ecclesiæ Dominus clausit, quia summo eius iudicio repulsum Iudęorum populum, in redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirum eius æmula afflixit, quia F contra eam synagoga minis, atque exprobrationibus sæuit. Sed ei, quam nec minæ, neque contumeliæ fregerint, etiam tormento pœnas inferebat. Bene itaque eam non solùm affligere, sed vehementer angere perhibetur: quia repulsa Iudæa contra electam Ecclesiam cum terrore minarum, mouit, & plagis cædit. Vnde & de persequente tunc Saulo, in Apostolorum actibus dicitur: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo Epistolam in Damascum, vt si quos inueniret huius viæ viros, vinctos perduceret in Hierusalem. Qui enim minas, & cædes spirabat, nimirum eam, quam non bene æmulabatur, Ecclesiam, non solùm affligebat, sed etiam angebat. Nam eius æmulum se fuisse fatetur, dicens: Audistis enim aliquando conuersationem meam in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Et quia G in tantæ damnationis profundum Iudæa cecidit, vt inde lætetur, quòd æterna Dei animaduersione proiicitur, subiuntum est: *In tantum vt exprobaret ei, quòd Dominus conclusisset vuluam eius.*) Adhuc quippe pro magno habebat, quòd conuerti ad fidem non præualebit. Quasi ergo magnitudine cæcitatis eius propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, vt inde bonis insultet, quòd ipsa bona fieri vltrà non potest. Cui profectò pereunti, quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur: *Porrò Anna flebat.*) Nam & doloris sui lamenta protulit, dicens: Tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo: optabam quidem & ipse anathema fieri pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem. Et quia de eorum conuersione gaudium non recepit, subditur: *Et cibum non capiebat.*) Cibum denique caperet, si de Iudææ integra conuersione lætitiæ refectionem habuisset. Quæ ergo fleuit, cibum non accepit, quia quæ de pereunte Iudæa doluit, de eius salute gaudium non H recepit. Sed cibus lætitiæ, qui de Iudæorum conuersione non datur sanctæ Ecclesiæ, per sponsi cohortationem porrigitur. Nam verba prædicationis eius, etsi auditores non recipiunt reprobi, non tamen vacant à mercede retributionis. Omnipotés enim Deus & hoc remunerat, quod fine reproborum profectu reprobis impéditur, & quod electionis prędicatoribus aduersitatis ingerunt, per liberam æqui examinis in lucro eis pensat retributionis. Vnde aptè subinfertur: *Dixit ergo ei Helchana vir suus: Anna, cur fles? Et quare nō comedis? Et quamobrem affligitur cor tuum? Nunquid non ego melior sum tibi quàm decem filij?*) Quasi ergo per internæ inspirationis solatium mentí doctoris redemptor dicat: Frustra de amisso lucro prædicationis quereris, qui eò abundantiorem fructum recipis, quò affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, vnde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum præmium, interrogat, dicens: *Nunquid non ego melior sum tibi, quàm decem filij?*) Decem nanque filios Anna pareret, si primitiua Ecclesia Iudæorum populum sub decalogo legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli prædicando prosunt aliis, qui per multa displicent conditori, ratione

Actō. 9. | Galat. | Roma. 9.

tione ostenditur, quia melior vir suus Annę, quàm decem filij sunt Potest autem & per hoc quod cur fleat inquiritur, ipsius Iudææ perditio designari. Quasi dicat: Ociose plangitur, cui iustorum prece nequaquam indulgetur. Cum ergo subsequenter interrogat, Quare noncomedis? profectò ei gaudium de conuersione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cùm orbem vniuersum parere debeas, frustra non gaudes, quòd ea quæ proiecta est, erroris tenebras non relinquat, sequitur: *Surrexit ergo Anna, postquam comederat, & biberat in Silo. Heli sacerdote sedente super sella ante postes templi Domini: & cùm esset amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter, & votum vouit.)* Quid enim fuit tunc sanctæ Ecclesiæ manducare, nisi cibum solatij diuina cohortatione suscipere? Et bibere ei quid extitit, nisi de infusa sibi internæ consolationis suauitate gaudere? Nam si cibus confortat, potus exhilarat, cibum ergo sumimus, quãdo visis æternis præmiis, inter aduersa roboramur. Et quasi post cibũ bibimus: quia vbi se mens electi in æternorũ bonorum fructu roborat, eo copiosius gaudet inter magna aduersa, quæ sustinet, quo magnis laboribus ampliores repositas in cœlo retributiones videt. Audax quippe superna refectione tunc reddita, vires renouat, vt tantò fortius terrena despiciat, quantò eã supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducauit, & bibit, surgere Anna memoratur. Surrexit nanque, quia ad prædicationis instantiam reformauit. Et quia Iudaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc & honorem legalis magisterij & sublimitatem pontificalis dignitatis habebat, super sellã Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen legis magisterium, quia non spiritualiter, sed carnaliter, exhibere poterat. non intra templum. sed ante postes templi sedebat. Quid est enim templum Domini, nisi spiritalis intelligentia sanctarũ scripturarum? Postes autem tẽpli sunt Lex, & Prophetia. Vnde & in monte Dominus in medio Moysi & Heliæ transfiguratus apparuit: quia tunc diuinitatis eius splendor aspicitur, cùm non in occidẽte litera, sed in spiritali legis & prophetiæ significatione, eius sacramenta requiruntur. Heli ergo sedebat ante postes templi, id est, foris, quia doctores synagogę à spiritali scripturarum intelligentia expulsi erant, & tamen in subuersione subiecti populi, auctoritatem habebant magistęrij, & dignitatem prælationis. Anna autem amaro animo fleuisse scribitur. Et quia potum Annæ ad lætitiam retulimus sanctæ Ecclesiæ, quæ lætari ostenditur, amaro animo fleuisse quomodo narratur? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad lætandum hanc contemplatio supernæ retributionis extulerat, & compassio repulsæ Iudææ in amaritudinem animi afficiendo concitauit. Inter turbines quippe magnæ persecutionis deprehensa reuelatis sibi supernis præmiis exultauit, sed in amaritudinem incidit, quia electum prius populum perire conspexit. Vnde & orans largiter, flere describitur, vt tãtæ affectionis munere, populi sui salutem à Domino impetrare potuisset. Potest & hoc totum aliter intelligi. Nam in Silo, id est, in ministerio, quo missa est, manducauit, quia etsi omnẽ Iudęorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad redẽptoris fidem prædicando conuertit. Vnde & prædicante Petro, vna die quinque milia hominum altera verò tria milia crediderunt. Et quia quod bibimus facilius glutire possumus, quàm quod mãducam' manducauit Anna & bibit quia difficile alios, alios verò facile prædicãdo cõuertit. Nam & ad prędictã Petri prædicationem plura milia vno momento crediderunt, sed Paulus non antè credidit, quàm ipsis prædicatoribus per minas, & cædes vehemẽter obstitit. Postquam autẽ manducauit, & bibit in Silo Anna surrexerit: quia vt eos, qui erant prædestinati ad æternam vitam, de Iudęa abstulit, sese ad prædicationem gentium præparauit. Sed qualem gignere appetebat, ostenditur per hoc, quod additũ est. Et votum vouit, dicẽs: Domine exercituum, si respiciens *videris afflictionem famulę tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus, dederísque seruæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ, & nouacula non ascendet super caput eius.)* Quid est quòd Anna virilem sexum à Domino postulat, nisi quia eos quos sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Euangelica perfectione fortes esse concupiscit? In comparatione quippe Euangelicæ perfectionis, opera illa legis, quæ videbantur fortia, non fuerunt fortia, sed infirma. Ibi enim man datum est. Diliges proximum tuum, & odio habetis inimicum tuum. In Euangelio autem Dominus præcipit, dicens: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Ibi immunditia fornicationis à corpore reciditur, vt fortitudo conuersationis, quasi virili sexu præcellat, etiam à corde immunda cogitatio resecatur: Qui viderit (inquit) mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Synagoga igitur quæ infirmitate præceptorum Iudaicum populum genuit, non peperit sexum virilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum virilem sexũ sibi dari à Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Euãgelium gignere, qui fortes appareant, & exteriori munditia corporis, & interna charitate? Et quia de conuersione gentilium humanam gloriam prędicatorum ordo nõ appetit, subiectum est: *Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ.)* Domino nanque filiũ dat, qui de eo quem prædicando gignit aliquid suis laudibus non vsurpat. Omnibus quoque diebus vitæ suę hunc Domino tribuit, qui de virtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, propriis fauoribus nihil adscribit. Dies nanque vitæ electi subditi sanctæ virtutes sunt, quæ eius animam coruscando illuminant, ne in via cœlestis patrię vitiorum nocte tenebrescat. Sed perfectus ordo prædicatoris, dũ fauores de lucro prædicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo, non tollit. Vnde bene quoque illic subditur: *Et nouacula nõ ascendet super caput eius.)* Nouacula cùm super caput ascendit, capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluunt, nisi abundans terrenæ substantiæ copia designatur? Et quid per nouaculam, nisi malorum pastorum cupiditas exprimitur? Qua nouacula nati filij caput raditur, cùm bona subditorum per prædicatorum cupiditatem rapiuntur, Hinc nanque & delinquenti Iudææ per Prophetam dicitur: Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane. Vespere nanque pastores lupi fiunt: quia intenebrescente, atque decrescente in fine isto seculo, rapere subditorum bona non metuunt. Qui in mane non relinquunt, quia dum temporalibus inhiant, inalbescente aduentu futuri iudicij, danda sibi præmia non reseruant. Quos nimirum Michæas denotat, dicens: Prophetæ qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem, & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificãt super eum prelium. Prophetæ quippe populum Domini seducunt, cùm prædicatores reprobi auditorum suorum iudicia cõfundunt. Et mordentes dentibus pacem nunciant: quia in appetitu suæ rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suscipiunt, eis diuinæ indulgentiæ securitatem pollicentur. Super ipsos autem prælium sanctificant, qui in ore eorũ aliquid non dant: quia iustos etiam districtis sententiis terrent, qui eis pro voto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filij nouaculam ponunt, dum prætextu charitatis cœlestia prædicant, vt eis terrena per cupiditatem tollant, Hanc certè nouaculam, quòd sancta Ecclesia in prędam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostendit, dicens: Non quæro datum, sed quæro fructum. Hinc itẽ dicit: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuat. Ego autem non sum vsus hac potestate. Qui enim necessaria non curat à subditis alimenta percipere, ostendit planè, qua mundani contemptus sublimitate, lucra turpia, & illicita dona cõfutaret. Anna igitur dum nouaculã non ascensuram super caput filij vouet, apertè mores sanctæ Ecclesiæ insinuat, quæ ad æternam vitam electos loquendo parturit, sed temporalia bona eorum per auaritiam nunquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vouente, & non pariente dicitur, aptè subinfertur: *Factum est autem dum illa multiplicaret preces coram domino, vt Heli obseruaret os eius.)* Quid fuit sanctæ Ecclesiæ pro pariendi desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro conuertenda synagoga insistere? Et quid fuit Iudaico sacerdotio os eius obseruare, nisi prædicationi sanctæ Ecclesiæ insidiari? Os nanque eius obseruauit: quia rectam prædicationem fidei reprehendere vehementer studuit. Bene autem tunc os eius obseruasse dicitur, cùm illa preces multiplicaret: quia tantò callidius ei nocere studuit, quantò maiora eius desideria in prædicationis instantia

Marginal notes: Matt. 17. — Acto. 4 — Acto. 2. — Leuiti. 19. — Matt. 5. — Matt. 5. — Sopho. 3. — Mich. 3. — Philip. 4. — 1. Cor. 9.

recognouit. Denique os eius non obseruaret, sed attendere-
ret, si prædicationis instantia recognouit. Denique os eius
non obseruaret, sed attenderet, si prædicationem fidei nostrę
ad salutis suæ fructum audire voluisset. Sequitur: *Porrò Anna
loquebatur in corde suo, tantúmque labia eius mouebantur, & vox pe-
nitus non audiebatur.*) Quid est aliud cor sanctæ Ecclesiæ nisi
ea quæ intra se est deuota, & erudita beatitudo fidelium? In
corde autem suo Anna locuta est: quia sanctæ Ecclesiæ præ-
dicatio eis tantum profuit, qui verò lumine illustrandi erant
ex diuina prædestinatione. Quid verò est motus labiorum,
nisi signorum promotio in sanctis prædicatoribus? Qui pro-
fectò & si velut foris loquentia labia, & in imo stare vide-
bantur, dum cæcis visum, auditum surdis, vitam mortuis da-
bant, magnos vtique meritorum motus exhibebant. Vnde
& illud ingens labium sanctæ Ecclesiæ, dum loquens velut
in imo stare videretur, quia non solùm verbo, & conuersa-
tione humilis erat, sed & signorũ potestate sublimis, vt mo-
tus sui, vsque ad cœlum se extulit, dicens: Nostra conuersa-
tio in cœlis est. Heli itaque tãtum Annæ labia mota conspe-
xit, & vocem penitus non audiuit: quia Iudaicum sacerdo-
tium opera Apostolorum miratus est, sed ex eorum prædica-
tione non est promotus in salutem. Vox itaque Annæ non
audiebatur, quia & si signorum ostensione sancta Ecclesia
mirabilis erat, dum prædicationis verba protulit, ad amorem
redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli,
quam non intelligit. Sequitur: *Aestimauit eam igitur Heli te-
mulentam.*) Hoc nimirum etiam inxta historiam Actuum A-
postolorum agnouimus, quia diebus Pentecostes sancti A-
postoli ebrij crediti sunt, cum accepta sancti Spiritus pleni-
tudine Christi magnalia omni lingua loquerentur. Spiritua-
liter autem sancta Ecclesia ebria creditur, quam Iudæa non
æstimat vera asserere, sed hæretica. & falsa prædicare. Ebria
tamen erat, nõ potatione erroris, sed repletione Spiritus san-
cti. Etenim mutare corde pergebat, qui nuper domos intrans, fi-
deles quosque minis terrens, cædibus lanians, iam eum, quem
persecutus Iesum fuerat, verum esse omnipotentis Dei filium
prædicabat. Vnde & superioris sensus insaniam sese perdi-
disse glorians dicit: Qui prius fui blasphemus, & persecutor,
& contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia
ignorans feci. Aliud cor se accepisse testificans, ait: Nos au-
tem sensum Christi habemus. Vnde & tantò attentius præ-
dicabat, quantò in sensu Christi vim maioris dilectionis ac-
ceperat. Sed dum ardenter sancta Ecclesia diligeret, dum fi-
ducialiter ea quæ diligebat prædicarat, Iudæorum sacerdo-
tium eius verba in onere impatientiæ, non in suauitate deuo-
tionis habuit. Quare & sequitur: *Dixitque ei vsquequo ebria eris.*)
Et quia ei silentium indicere tentauit, adiunxit: *Digere paulis-
per vinum quo mades.*) Vinum quo madebat Anna, digereret,
si à feruore prædicationis sancta Ecclesia Iudæorum minis
victa, tepuisset. Et quia vltro prædicationis sensum ei subtra-
here nitebantur, vinum Anna paulisper digerere iubetur. An
non digerere Annam Heli tunc iussit, cùm Iudæorum prin-
cipes, cæsis Apostolis denunciauerunt, dicentes, ne vltrà lo-
querentur in nomine Iesu? Sed qui illud quo madebant, di-
gerere vinum noluerunt, respondentes dixerunt. Obedire
oportet magis Deo, quàm hominibus. Et iterum: Non pos-
sumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui. Sed quia sancta
Ecclesia inter verba libertatis, virtutem mãsuetudinis custo-
diuit. Sequitur: *Nequaquam Domine mi.*) Dominum nanque
vocauit, cui ministerium prædicationis exhibuit, sed Domi-
num vocans, ebriam se esse abnegat, vt superiori ordini ex
humilitate se subderet, & falsæ obiectioni ex veritate con-
trairet. Dominum nanq; eum vocans, honorauit: & ebriam
se esse abnegãs, quod non erat, satis humiliter ostendit. Po-
test autem ebrietatis obiectio erga sanctam Ecclesiam aliter
accipi. Nam dum ministerio Euangelicæ prædicationis insi-
steret, dum ex lucro credentium, in magnã populorum glo-
riam veniret, eam sacerdotes Iudæorum non putabant æter-
norum bonorum culmen appetere, sed terrenæ sublimitatis
gloriam desiderare. Dum ergo ebria vocatur, euerso statu
mentis cœlestia postponere, & appetere terrena reprehendi-
tur. Sed quæ labentia bona seculi despexerat, dicit: *Nequa-*

Philip. 3. — *Acto. 2.* — *Acto. 8.* — *1. Timoth. 1.* — *1. Corinth. 2.* — *Acto. 5.* — *Acto. 4.*

E *quam Domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum.* Quasi dicat:
Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego
tantò infœliciorem me video, quantò felicitatis meæ gaudia
hinc lõgius recognosco. Quia verò illic me futuram felicem
credo, hîc eo valde me infelicem arbitror, quo ad gloriam
nulla concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur, pro
fœcunditate, infelix nimis pro fortitudine: quia & orbem
verbo paritura erat, & orbis gloriam non posset perfectè de-
spicere, si non eam supernus amor, mira fortitudine robora-
ret: vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non
parum doluit. Quam profectò sapiens Salomon vehemen-
ter admirans, ait: Mulierem fortem quis inueniet? Quo in
loco etiam notandum est, quia non dicit mulier infelix, sed
nimis ego sum. Nimis nanque infelix fuit, cui nullum de se-
culo blandimentum placuit. Vel certè nimis infelicem se as-
serit, quæ se ab æternæ vitæ gaudiis expulsam, per primę cul-
pæ meritum meminit, ad quæ redire non præualet, nisi per
multas vitæ huius tribulationes. Non enim nimis infelix exi-
F steret, si ad perdita paradisi gaudia, sine præsenti tribulatione
reuerti potuisset. Hinc nanque Paulus nimiæ huius infelici-
tatis ærumnam ineuitabilem ostendens, dicit: Per multas tri-
bulationes oportet nos introire in regnum Dei. Ac si ergo
detrahendi sibi Iudaico sacerdotio, sancta Ecclesia respon-
dens, dicat: Tu mihi regnum adscribis in felicitate tempo-
ris, sed meum illud est, ad quod non pertingitur, nisi ex affli-
ctione multæ tribulationis. Sequitur: *Vinum, & omne quod in-
ebriare potest, non bibi.*) Vinum nanque non bibit, quia de præ-
dicationis officio temporalia lucra non petiit. Aliud, quod
inebriare potest, non bibit, quam in lapsum vitiorum, carnis
concupiscentia, non euertit. Iuxta superiorem verò senten-
tiam vinum non bibit, quæ aliquid prauitatis hæreticæ non
habuit in refectione. Aliud quod inebriare potest, biberet si
de verbi facundia decepta tumuisset. Quia verò recta inten-
tione vera docuit, subdens, ait: *Sed effudi animam meam in con-
spectu Domini.*) In conspectu nanque Domini animam effun-
G dere, & conceptam in mente verbi Dei scientiam, pro solo
conditoris amore prædicare. Anima quippe effunditur, cùm
innatus verbi Dei intellectus, ad vtilitatem audiẽtium diuul-
gatur. Quisquis enim pro humanis fauoribus, quisquis pro
terreno commodo, verbum Dei prædicat, quia res alia de
prædicatione attenditur, in conspectu Domini verbum illud
animæ non profertur. Quare & doctor gentium asserit, di-
cens: Non sumus sicut plurimi adultentes verbum Dei, sed
sicut ex synceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, & Chri-
sto loquimur. Anna ergo in conspectu Domini animã suam
effudit: quia sancta Ecclesia in virtutum omnium culmine
perfecta, in eruditione fidelium magna facundiæ verba pro-
tulit: sed ex vitæ verbis soli Deo placere desiderauit. Cuius
prædicationis etiam ministerium commendat, dicens: *Ne
putes ancellam tuam quasi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudi-
ne doloris, & mœroris mei locuta sum vsque in præsens.*) Quasi dicat:
Quæ tibi æternæ vitæ bona loquitur, velut idolatra despici
non meretur. Ancillam quoque suam se esse asserit, vt co-
H gnoscat ex nomine ministerij, quia ad æterna ei appetit lucra
famulari. Sequitur: *Quia ex multitudine mœroris, & doloris locu-
ta sum vsque in præsens.*) Quasi apertius loquatur, & dicat: Hinc
agnosce, quòd nihil à malo spiritu habeam, quia ex multa
pœna persecutionis, ad loquendum venio, & prædicationis
instantiam, nullis pœnis victa derelinquo. Potest etiam do-
lor Annæ ad affectionem sanctæ Ecclesiæ, mœror eius refer-
ri ad passionem. Ex multitudine quidem locuta est, quæ per-
eunti Iudaico populo, verbum prædicationis protulit ex af-
fectu compassionis. Quod Paulus insinuat, dicens: Verita-
tem dico in Christo, non mentior, testimonium perhibente
mihi conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est
mihi magna, & continuus dolor cordi meo: optabam ego ip-
se anathema esse pro fratribus meis à Christo, qui sunt co-
gnati mei secundum carnem, qui sunt Israëlitæ. Sed qui se ex
multitudine doloris loqui insinuat, an ex multitudine loqua-
tur, dicat: A Iudæis quinquies quadragenas, vna minus ac-
cepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum. Sancta verò
Ecclesia patienter aduersa tolerans, humiliter innocentiæ &
veritatis suæ virtutem manifestans, quibusdam Iudææ sacer-
dotibus

Prouerb. 31. — *Acto. 14.* — *2. Corint. 2.* — *Roma. 9.* — *2. Corint. 11.*

dotibus bonum prædicationis suę loquẽdo persuasit, Quare & subditur: *Tunc ait Heli : Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.*) Prius quippe Heli oranti Annæ prolatis contumeliis contradixit, postea verò in eius sibi deuotione complacuit. Quid est hoc, nisi quod Iudaicum sacerdotium & per alios sui officij ministros prædicanti Ecclesiæ obstitit, & per alios cognitæ demum fidei nostræ veritati consensit? Nam de obsistentibus dicitur, qui cæsis denunciauerunt Apostolis, dicentes, ne vltra loquerentur in nomine Iesu. De consentientibus autem, idem Lucas meminit dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fide. Tunc ergo Heli pro voto fœcunditatis Annæ præcatus est, cum sacerdotum plurima illa turba fidei obediens, per prædicationem sanctæ Ecclesiæ electorum numerum multiplicari desiderauit. Quã certè in pace ire optauit: quia fructum prædicationis eam desiderauit consequi, sine dolore pasionis. Et quia in eorũ voto sancta Ecclesia sibi complacuit, sequitur: *Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.*) Quasi dicat: Iuxta intuitum desiderij tui, opus ministerij mei subsequatur, gratia diuinæ dispensationis. Sequitur: *Et abiit mulier in viam suam, & comedit & bibit, vultúsque eius non sunt amplius in diuersa mutati.*) In viam suam mulier abiit: quia sancta Ecclesia verbum fidei gentibus prædicauit. Quod & Apostoli Iudæis comminantes, dicunt: Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gẽtes. Quæ bene mulier tunc dicitur, cũ recedit, quia per prædicationem redemptoris, exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fœcunditatis. Comedit autem, & bibit, & tamen vultus eius non sunt amplius in diuersa mutati, quia magna lucra de conuersione gẽtium habuit, sed persecutionem quam in Iudæa passa fuerat, etiam in gẽtibus inuenit. Sed ordine quo abierit edisserens, ait: *Et surrexerunt manè, & adorauerunt coram Domino, reuersíque sunt, & veuerunt in domum suam, in Ramatha.*) Quid est autem quod suprà de sola Anna singulariter dicitur, Abiit mulier in viam suam: nunc verò pluraliter, Surrexerunt manè, nisi vt cum viro descendere cognoscatur? Et quia vir sanctæ Ecclesiæ redemptor humani generis est, qui iam ad cœlos ascenderat, cùm ipsam Iudæam incredulitatis suæ caligine obrutam relinquebat, quomodo de Anna, & de viro suo Helcana intelligi in Christi & Ecclesię typo nunc potest, quod simul manè surgerẽt, & in ciuitatem suam pariter redirẽt. Sed quia ciuitatem Ramatha, cœlestem patriã designare iam diximus, quomodo hoc sanctæ Ecclesiæ conuenit, quæ statim vt à Iudæorum prædicatione cessauit, ad cœlestem patriam non ascenditur. Verùm quia resurgens à mortuis Dominus, missis in prædicatione doctoribus loquitur, dicens: Ecce ego vobiscũ sum, vsque ad consummationem seculi: absurdum non est, vt cum eo sancta Ecclesia surgere, & reuerti sentiatur. Qui enim electos suos per spiritalem præsentiam nunquam deserit, & cum stãtibus permanet, & cum abeuntibus recedit. Ramata verò cœlestem patriam designare diximus, sed quod nihil aliud significare posit, non diximus. Quid ergo aliud hoc in loco significat, nisi adimpletionem prophetię in gentium vocatione? Ramatha quippe visio consumata dicitur (vt iam diximus.) Quid verò est gentium iam impleta vocatio, nisi prophetarum visio consummata? Nam visionem asserebat, sed non consummatam, qui de futuro adhuc, quod viderat, pronũciabat, dicens: Omnes gentes, quascunque fecisti, venient, & adorabunt te coram te Domine. Hinc item repromittit, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei, Visio igitur consummata rectè prophetarum promissio dicitur: quia nimirum authore Deo, iuxta eorum oracula, in redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Manè autem cũ viro suo Anna surgere dicitur: quia sancta Ecclesia in exortu interni luminis ad gentes transiit cum verbo prædicationis. Vel manè surgit, quòd Iudæam in nocte infidelitatis deseruit. Manè etiam surgit, quia prosperum iter in conuersione gẽtium inuenit. Et corã Domino adorauit, quia in repulsione synagogæ incõprehensibile iudicium venerata est omnipotentis Dei. Adorauit quippe, & recessit, quia cùm à gẽtis suæ prædicatione pro sola Dei omnipotentis ordinatione recederet, diuino iudicio per obedientiam obsecuta est, quod penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reuersa est: quia ministerium prędicationis in vocatione gentium adimplere posuit, sed tantũ eiusdem prædicationis modum in superna cõtemplatione quæsiuit. Reuerti enim prędicatoribus est, ad diuinę contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua & ad venerationem fidelium luceant, & quam loquendo, auditorum suorũ mentibus infundant. Hinc nanque est quòd prædicator egregius ante ad tertij cœli secreta sustollitur, & sic terrena disponere perhibetur, & paradisi secreta ingrediens verba percipit, quæ non licet homini loqui, vt discernere & loqui vtiliter foris posit. Anna ergo reuersa memoratur. quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea ad quam sæpe reuertitur, Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in domum suam venit: quia in auditorum deuotione collocare se potuit, cùm accedendi ad eos modum, sursum reuertendo cognouit. Domum nanque sanctæ primitiue Ecclesiæ, gentium deuotio extruxit, quam dum sibi in eis condidit, custodiæ sollicitudino inhabitauit. Quæ videlicet domus posita in visione consummata describitur: quia non antè condi potuit, quàm vocationis eius prædictum à prophetis tempus aduenit. Sequitur: *Cognouit autem Helcana Annã coniugem suam, & recordatus est Dominus.*) Helcana Annam coniugẽ suam tunc cognouit, cùm redemptor noster præfinitum tempus vocandæ gentilitatis aspexit, quo dum nouæ sponsæ sanctæ videlicet Ecclesiæ gremio gratiam superni amoris infunderet, nouam ex ea prolem fidelium generaret. Nam velut nondum cognoscebat eam, cùm volentes transire in Asiam prædicatores, à spiritu sancto prohibiti sunt. Hinc est, quòd cùm ad prædicationem Iudææ discipulos suos mitteret, per semetipsam veritas prohibet, dicens: In viam gentium non abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ non intraueritis. Quando autem cognouit Annam coniugem suam Helcana, tunc recordatus est eius Dominus, quia gentilitas tunc venisse in Dei memoriam visa est, cùm sancta Ecclesia verbo Dei per amoris gratiam coniuncta, in salute visitatur. Quid est hoc loco circulus dierum, nisi innumeris sancti spiritus ostẽsa radiis manifestatio diuinæ voluntatis? Quæ profectò dum prædicatorum suorum mentibus, in contemplatione suspensis, claritates supernæ dispositionis innumeras exhibet, nimirum veluti plures dies, temporum circulus clausas tenet. Circulus quippe dierum Annæ conceptum præuenit, quia sanctæ Ecclesiæ verbum Dei ad docendum non antè infunditur, quam ab ea supernæ dispositionis radij plenius agnoscantur. Quæ concipiens filium peperit, quia ij quos in fide redẽptoris parit, noua conuersatione robusti sunt. *Et vocauit nomen eius Samuel, eo quòd à Domino postulasset eum.*) Samuel interpretatur nomen eius Deus. Quem ergo nobis Samuel conuenientius insinuat, quàm prædicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus est ex gentilitate? Quia enim fortis conuersatione est, potestate sublimis, & dum in eo speciale signũ gratiæ diuinæ conspicitur, ad venerationem prædicationis eius, deuotæ auditorum turbæ deducũtur, rectè nomen eius nuncupatione declaratur. Hinc est quòd ad Moysen à Domino dicitur: Posui te in Deum Pharaonis. Hinc item in lege prohibens. ait: Diis non detrahes. Et notandum, quia cuius nomen Deus dicitur, filius, non filia fuit: quia certè pastoralis dignitas, cum infirma cõuersatione deprimitur, splendore tam celsi nominis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad euangelizandi ministerium ex gentilitate promotus, excellentiæ dignitatis suæ, meritorũ gratia impar non fuit, rectè nunc dicitur: *Vocauit nomen eius Samuel, eo quod à Domino postulasset eum.*) Et notandum, quia hoc loco postulare dicitur, quòd postulando promeruit. Apertis ergo verbis ostenditur, cur Annæ primogenitus tanto nomine censeatur. Quod tale est, ac si dicat: Idcirco ei tantum nomen imposuit. quia is, qui superno munere nascitur, meritorum gratia magnus fuit. Sed vt ostendatur quo studio eum prouida mater foueat. Sequitur: *Ascendit autem vir eius Helcana, & omnis domus, vt immolaret hostiam solennem, & votum suum, & Anna non ascendit. Dixit enim viro suo: Non vadam donec ablactetur.*) Quæ est autem immolatio solennis hostiæ, nisi illa sanctæ Ecclesię amoris oblatio, qua conditori coniungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc ascendit, cùm redemptor no-

Actor.5. Acto.6. Acto.13. Matt.vlt. Psalm.58. Psalm.71. 2.Cor.12. Acto.16. Matth.10. Exod.7. Exod.22.

ster iam de morte triumphans, iam possibilitatis nostræ tenebras superans, carnem, quam pro nostra salute suscepit, ad cœlestia sublimauit. Cum quo & omnis domus eius ascẽdit, quia priores electos synagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolauit solennem hostiam, cùm se æterno patri per glorificatæ carnis materiam in cœlo exhibuit, & angelorum naturam sicut de redemptione nostra, ita etiam de eorum reparatione lætificauit. Ad hanc solennem hostiam Anna inuitatur: quia sancta Ecclesia superni sponsi spirituali cohortatione ad æternam contemplationem diuinæ claritatis, per quotidiana desideria amoris accenditur. Quæ tamen ab ascensu suo abstinet, vt filium lactet: quia vt prosit hic Christi paruulis, dilationem suæ gloriæ patienter sustinet. An non ad immolationem huius solennis hostiæ mater illa inuitata fuerat, quę dicebat. Cupio dissolui & esse cum Christo? Sed quæ per amoris desideria ad sponsi speciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: In carne mihi manere necessarium est propter vos. Quo etiam cibo se Corinthios aluisse insinuat, dicens: Lac vobis potum dedi, non escam. Lactare quippe paruulos sanctæ Ecclesiæ est pastoribus, infirmorum siue simplicium auditorum corda, planioris scripturæ pabulo enutrire. Quibus profectò idem doctor egregius dicit: Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum. Ablactantur autem infantes, cùm paruuli sanctæ Ecclesiæ tam spiritualis eruditionis, quàm bonæ conuersationis incremẽta suscipiunt, & iam non planiora sacri eloquij, sed alta eius sacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conspectum Domini vt appareat, ducitur, cùm per adhortationem prædicatorum quisquis subiectus bene proficiens, bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur vt appareat, non tantum vt videat, defertur, sed etiam vt videatur. Quia enim in fine à Domino multi audituri sunt, Nescio vos, apparere in conspectu Domini Samuël dicitur: quia electus, & humilis subditus, dum perfectè præsentia despicit, adueniente extremo iudice nequaquam reprobatur. Quos autem seculum in sui amore defixos retinet, in conspectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum transeuntium videri elatiores appetunt, hoc profectò superbiendo agunt, vt ab eo, quo solo videri debẽt honorabiles, nunquam videantur. Vnde & rex electus, & in rerum culmine positus, ne in flore seculi deciperetur, obsecrat, dicens: Ne proiicias me Domine à facie tua. Anna ergo & ablactare filium repromittit, & ante conspectum Domini vt appareat, ducere: quia sancta Ecclesia electos subditos, quos erudit, præsentia perfectè despicere docet, & bona agere, & ad æterna bona per humilitatem festinare. Et notandum, quia ab ablactationis loco ductus asseritur, qui apparere debere in cõspectu Domini perhibetur: quia videlicet, non parum interest spiritualis itineris, cùm ab eo, quod de cœlesti magisterio discimus, in vsum perfectæ tendimus operationis. Quia verò à studio eiusdem boni operis nunquam cessandum est, sequitur. *Et appareat ibi iugiter.*) Iugiter nanque ibi apparemus, vnde nunquam discedimus. Iugiter ergo in conspectu Domini apparere est, decorem bonæ conuersationis nullis vitæ tenebris obscurare, quia qui ad illicita nulla defluit, à secreto diuini intuitus nunquam exit, & quasi in luce positum, hunc diuina bonitas respicit: quia eas, quas damnauit peccatorum tenebras, electioue sui examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandam solennem hostiam se non ascensurum Anna denunciat: quia sancta Ecclesia tandiu custodire filios proponit, quandiu de eorum perfectione secura fieri valeat, quia ipsi ab accepta bonitate vlterius non recedant. Potest tamen ascensus solennis hostiæ ad altitudinem sanctæ prædicationis referri. Nam de ascensu viri eius per Prophetam scriptum est: Ascendit super Cherubim, & volauit super pennas ventorum. Super Cherubim quippe Dominus ascẽdit: quia in sublimibus predicatorum suorum mentibus ascendit, & scientiæ suæ altitudinem ponit. Et super pennas ventorum volat: quia coram spiritualibus eorum oculis in altitudinem miræ intelligentiæ se sancti Spiritus flatibus eleuat. Et tenebras latibulum suum ponit: quia maiestatis suæ sublimitatem reprobis abscondit. Sed in circuitu eius tabernaculum suum: quia quos per sublimia dona eleuat,

Phil. 1. 1. Cor. 3. 1. Cor. 2. Psalm. 50. Psalm. 17.

E eis suæ maiestatis etiam gloriam manifestat. Bene autem cùm Helcanæ ascensus asseritur, omnis domus eius ascendisse perhibetur: quia illos quorum mẽtibus eminet, in altitudine suæ contemplationis velut domesticos, & familiares tenet. Quæ est autem Helcanæ, id est, redemptoris nostri hostia solennis, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internæ amor eruditionis? Nam eorum quisq; sibi ineffabiliter complacet, in eo, quòd se ostensa redemptoris sublimitas, tam sublimiter docet. Anna ergo se cum viro suo ascendere abnegat, donec filium lactat, quia sancta Ecclesia tandiu vitauit alta prædicando contingere, quandiu cognouit rudes auditores suos, velut paruulos alta capere nequaquã posse. Hinc nanque in ipsis sanctæ Ecclesiæ primordiis factum est, vt velut paruulo adhuc Annę filio, per trium Euangelistarum scripta, Matthæi scilicet, Lucæ, & Marci lac propinaretur, qui humanitatis dominicæ historiam scribẽtes, pauca de eius diuinitate tractauerunt: sed cùm paruulus Ecclesiæ populus cresceret, & in mensuram ætatis plenitudinis Christi proficeret, cui lactis potus non suffecerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, vt ipsa quoque Cherubim fieret, volantiq; super se redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulantem super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex eius maiestate caperet, quod poscenti vnico alimentum daret. Vnde factum est, vt rogatus à fratribus euangelista Ioannes, non solùm humana, sed etiam Angelica superans, condita cuncta transcenderet, & quem videre meruit, vnigenitum in sinu patris prædicaret, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Tunc ergo Anna ascendit, cùm sancta Ecclesia se in celsitudinem diuinæ prædicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolauit solennem hostiam, quia de cognitione diuinitatis, in auditorum suorum cordibus flammam miræ deuotionis accendit. Solennis quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio deuotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cùm auditorum suorum cordibus perfectam cognitionem summæ diuinitatis intimauit. Quæ profectò Dei cognitio quia non solùm fide tenenda est, sed confessione, & quod credimus & confitemur, nec ignorare vlterius, nec silere permittimur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, iugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur: *Et dixit ei Helcana vir suus, fac quod tibi bonum videtur, mane donec ablactes eum.*) Quid est quòd Annæ consilium viri sui authoritate roboratur, nisi quia propositum sanctæ Ecclesiæ non ex humano præsumitur iudicio, sed ex diuino? Nam quicquid sancta Ecclesia in subiectis sibi nationibus disponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cùm ex internæ veritatis iudicio, quid disponẽdum esset, agnouit. Et quia aduocatum habemus apud patrem, qui interpellat pro nobis, subiungit, atque ait: *Precórque, vt impleat Dominus verbum suum.*) Quod est verbum quod implendum asseritur, nisi prædestinata conuersio gentilitatis? Et quia per eius sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo verbo precatur, cuius obtentu salus nostra perficitur. Precari etiam ei est, se in humanitate assumpta, pro salute nostra æterno patri continuè exhibere: quod dum sic se offerre non desinit, receptioni nostræ aditum ad vitam facit. Quia verò dispositionis suæ consilium exquirendo perfecit, aptè subinfertur: *Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret eum à lacte.*) Deinde sequitur: *Et adduxit eum, postquam ablactauerat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, & adduxit eum in domum Domini in Silo.*) Quid nanque per vitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandæ vitæ perfectorum? Sed vitulus est, cùm in corde exoritur proficientis: bos autem, cùm per robur virtutis, ad effectum perducitur magnæ conuersationis. Quo in loco valde quærendum est, cur non vnus vitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed in tribus vitulis infans delatus ostenditur, vt eorum formam insinuet, qui ad prædicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, & peccatoribus conuertendis & custodiendis iustis inuigilat. Quasi enim colonus summi patrisfamiliàs vtrunque bouem aratris inserit, vt non solùm vigilare stantibus, ne corruãt, sed etiam lapsos possit erigere, vt subsistant.

F G H 1. Ioan. 1.

ſtant. Sed quia duos boues habet in ſubiectorum ſollicitudine, vt eſſe perfectus valeat, bouem tertium iungat, in diuina contemplatione: vt & corda proximorum integro iugo loquendo, velut arando aperiat, & ſemetipſum per ſingularem amoris fortitudinem, ad conditoris ſui ſpeciem ſemper extendat. Samuel ergo in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cùm bene quiſque proficiens, proponit, vt ex labore prædicationis prodeſſe valeat proximis, & ex ſecreto quietis, inhærere intimæ viſioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti nunquam poterit, in tribus etiam farinæ modiis offertur. Ex farina quippe cùm panes fiunt, præparatio refectionis perficitur. Quod verò non in panibus, ſed in farinæ modiis offertur, bonam deuotionem doctrinam proponere oſtenditur, non ipſius doctrinæ commodum exhibere. Modius ergo farinæ ſanctæ prædicationis præparationem ſignificat. Sed in tribus modiis farinæ infans adducitur: quia dum prædicare proponimus, verbum ſcientiæ præparamus peccatoribus ad conuerſionem, iuſtis ad ſtatum perſeuerantiæ, & nobis ad ſupernam contemplationem, vel certè vnus modius eſt (vt diximus) pro conuerſione peccatoris, alius pro diſciplina coniugati, tertius verò pro excellenti puritate continentis. Et modiȷquidem dicuntur pro menſura diſcretionis. Vnde & beatus Paulus perhibet, dicens: Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Quod profectò, quia prædicatorum ordo electus exigentibus, non ex leuitate vanitatis habuit, ſed ex virtute bonæ intentionis. Sequitur: *Et amphora vini.*) Virtus verò bonæ intentionis eſt charitas Dei, quæ in electorum cordibus diffunditur, per donum ſpiritus ſancti. Quod nimirum charitatis donum, rectè vini appellatione figuratur quia mentem occupat, & à terrenis affectibus alienat, vt intentionem ad ſeculum non habeat, quam ad appetenda ſola cœleſtia inflammat. Verùm vt huius quoque virtutis non perfectio, ſed initium deſignetur, amphora vini, & non poculum fuiſſe oſtenditur. In amphoram quippe reponimus, quod quandoq; per poculum propinemus. Hinc eſt enim, ꝙ is qui ſupernæ charitatis perfectionẽ guſtauerat, Deo omnipotenti cõfitebatur, dicẽs: Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians, quàm præclarũ eſt. In amphora ergo vini Samuel oblatus oſtenditur: quia electus quiſque cùm ad Euangelicæ prædicationis miniſterium præparatur, ipſius prædicationis bonum proponit, nõ pro vana huius ſeculi ambitione, ſed pro ſola charitate impẽdere. In vitulis ergo adducitur pro propoſito fortitudinis, in farinę modiis pro doctrina verbi, in amphora vini pro intentione charitatis. Quæ profectò virtutum initia, vbi ſint perficiẽda edocet, cũ ſubiungit: *Et adduxit in domum Domini in Silo.*) Domus Domini ſancta Eccleſia rectè intelligitur, quæ nimirũ in Silo ſita eſſe perhibetur. Silo autem locus eſt, in quo arca Dei mãſiſſe perhibetur. Quid ergo aliud Silo iſto in loco ſignificat, quàm veteris legis traditionem? Nam velut arcã Dei continet, dum carnalem literam foris exhibet, quæ in ſuis ſecretis ſpiritalem ſcientiam clauſam tenet. Quid eſt ergo quòd domus Domini in Silo ſita eſſe perhibetur, niſi quia ſancta Eccleſia in ſacramento ſcripturarũ, velut in loco fundata cognoſcitur? Illuc Samuel adductus aſſeritur, illic oblatus: quia præter ſanctam Eccleſiã, locus non eſt, vbi merita virtutũ creſcant, & ad culmen perfectionis veniãt. Sed cùm ipſe qui adductus eſt, aſſeritur, eius quoque dilationis cauſa memoratur, cùm ſubditur: *Puer autem erat adhuc infantulus.*) Nam ſi infantulus tunc non eſſet, dum per ſe poſſet accedere, duci huc ab alio non oporteret. Sequitur: *Et immolauerunt vitulum, & obtulerũt puerum Heli.*) Superius de ſola Anna dicebatur. *Et adduxit eum ſecum, poſtquã ablactauerat.*) Nùc autem de Helcana pariter, & de Anna ſubiungitur: *Et immolauerunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.*) Tũc immolatus eſt vitulus, cùm adductus eſt Samuel, & oblatus. Si ergo ibi erat tũc Helcana, & cùm ducebatur, & cùm offerebatur, quare non dictum eſt, Adduxerunt eum ſecum, ſicut dictum eſt, immolauerunt, & obtulerunt? Sed quia hæc ad Eccleſiam, & ad Chriſtum retulimus illi lactare, illi adducere pertinet: offerre, & immolare ſibi, & Chriſto. Ipſa quippe inſtitit verbo prædicationis, ſed quibus doctrinam inſinuat, virtutem adimplendæ operationis nequaquam ſubminiſtrat. Literam quippe ſcripturæ loquendo, exhibet, ſed ipſum bonum ſe petentibus, non niſi cum ſponſo dare poteſt. Immolatur ergo vitulus, cùm diuina gratia cordi bona petentis infunditur, vt bona quæ deſtinando deliberat, ſtudio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia victima boni operis propoſiti, ab omnipotenti Deo deuotæ mentis oblatione ſuſcipitur, ſi id quod ei vouendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Euangelio ait: Si vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater meus cœleſtis dabit ſpiritum bonum petentibus ſe? Hinc Paulus ait: Qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, hilarem enim datorem diligit De⁹. Quid nanque eſt deſtinare in corde, niſi proponere ex deliberatione? Dum ergo deſtinauit, dixit, quaſi vitulum adductum, aſſeruit. Sed dum addidit, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate, quia hilarem diligit Deus, adductum vitulum, qualiter immoletur, expoſuit. Adducuntur ergo vituli, cùm ad agenda fortia bene proponendo præparamur: ſed vitulus immolatur, cùm deliberatio boni propoſiti Deo impenditur, in oblatione magnæ deuotionis. Vterque autem, id eſt vir, & vxor vitulum immolaſſe perhibentur: quia eadem hilaritas fidelibus ſubditis prædicatoris voce oſtenditur, atque in eorum cordibus diuina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant, cùm in corde bene proficientis ſubditi, diuina conuenit cum humana prædicatione. Tres autem vituli adducuntur: quia cùm auxilium lapſis, & ſtantibus ferre, & nobis ipſis opem cuſtodiæ proponimus, dum vna bona intentione hæc attendimus, tria quidem ſunt reſpectu operis, ſed vnũ in munere oblationis. Tria quidẽ ſunt, quia erga nos, & proximos noſtros diuerſo reſpectu, & diuerſis tẽporibus exhibentur: ſed vnus ſunt vitulus, quia ſimul proponũtur, & pari deuotione oblationis Deo impenduntur, & vna in eis hilaritas, & alia non habetur. Sequitur: *Et obtulerunt puerum Heli.*) In Heli, non ſolùm perſonę doctorum veterum, ſed etiam doctrinæ figurantur. Quid eſt ergo, quòd puer Samuel Heli oblatus aſſeritur, niſi hoc quod apertè cognoſcitur: quia quiſquis prędicando, aliis prodeſſe nititur, nõ ſolùm noua ſcribere debet, ſed etiam vetera. Vnde & Dominus in Euangelio per parabolam dicit: Ideo omnis ſcriba doctus in regno cœlorũ ſimilis eſt homini patriſfamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Samuel ergo Heli tunc offertur. cùm mens bene proficientis ſubditi legis, & Prophetarum ſcientia eruditur, vt in libris antiquorum occidentem literam legat, ſed etiam ſecundum ſpiritum viuificantem intelligat: & ſic quod foris ſonat, accipiat, vt præter elementorum ſonũ, quod intus inſonet ſpiritus, recognoſcat, & ad fidẽ noua habeat, ſed quoties neceſſe fuerit, ad noui teſtamẽti confirmationem ſcripturas veteres adducat. Tũc quippe defendere noua poterit, cùm eorum rationem ex veteribus agnoſcit. Apertè igitur Samuel Heli oblatus aſſeritur, quia ſolùm ſufficienter noua prædicat, qui eam rationem, qua intelligenda ſunt vetera, nõ ignorat. Et quia eaſdem ſcripturas veteres intelligere ſine pręceptore non poſſumus, & doctor nihil in nobis docendo proficit, ſi quod ipſe foris loquitur, in cordibus noſtris per diuinam gratiam non infundatur, mater non ſola puerum obtulit, ſed cum viro. Ei autem, cui filium tradit, ſe cum verbo præconij Anna inſinuauit, dicens: *Obſecro mi Dominę viuit anima tua, ego ſum illa mulier, quæ ſteti corã te hic*) Coram Heli Anna ſtetit, quia ſancta Eccleſia doctorũ ſynagogæ nullis perſecutionibus corruit. Quod tale eſt, ac ſi dicat Eccleſia glorians ſynagogæ præpoſitis: Idcirco orbem parere per Euangelium Deo potui, quia aduerſa, quæ mihi intuliſtis, inuicta toleraui. Nam ſi pœnis victa vetuſtati me ſubderem, nouam redemptori tot nationum ſobolem nequaquam genuiſſem. Et quia humiliter loquitur, obſecrando dominum vocat. Quia verò ei vitæ æternæ pignus in fide redemptoris dare appetit, dicit: *Viuit anima tua.*) Sed quæ ſe ſtetiſſe gloriata eſt, magna de ſe protulit. Et quia eadem magna humiliter, non ſuperbè dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens: *Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem quam rogaui eum, idcirco & ego commendaui eum Domino.*)

Marginalia: Roma. 12. — Pſalm. 22. — Matth. 7. — 2. Cor. 9. — Matth. 13.

Diuina gratia ad hoc sanctæ Ecclesiæ filios tribuit, vt eos doctrina veritatis instituat, bonis moribus exornet, pia super eos custodia vigilet, à malo declinare perfectè faciat, & ad æternam patriam sufficiētem bonorum operum copiam præparare. Hæc profectò ministerij pastoralis sunt, sed electus prædicator ea suis viribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua virtute aliquos per Euangelium potest gignere, nec quos generat, custodire, rectè per Annam in Ecclesiæ Typo nunc dicitur: *Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogaui eum. Idcirco & ego commendaui eum Domino, cunctis diebus quibus fuerit commendatus Domino.*) Nam vt gignere posſit, obsecrat, & vt hi, quos orando obtinet, in sancta conuersatione permaneant, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdem precibus nunquam desinit, cunctis diebus se commendare filium Deo dicit. Cunctis nanq; diebus Domino filium commendare, est ei pro eorum salute, quos generat, omni huius vitæ tēpore supplicare. Dies nanq; quibus Domino commendamur, tempora præsentis vitæ significant. In quibus profectò diebus tantò validioribus diuinæ protectionis auxiliis indigemus, quātò grauioribus spirituum malignorum tentamentis impetimur. Quia verò in plerisq; codicibus non commendatus, sed commodatus legitur, à bono intellectu non vacat. A matre quippe Ecclesia in hac vita filij commodantur. Quicquid verò commodamus, id reddi nobis in fide excipiētis expectamus. Dies verò virtutum spiritalium, claritates sunt. Quibus profectò diebus Annæ filius Domino commodatur: quia ei sancta Ecclesia electos offert in claritate virtutum, vt eos postmodū ad augmentum sui æterni gaudij sibi omnipotens Deus exhibeat in splendoribus præmiorum. Et notandum quia omnibus diebus commendatus asseritur, vt ei de eo quod habendum est de spirituali conuersatione, nihil desit, quem prædicator electus in æterna vita recipere tenebrosum ex aliqua parte non poterit. Sequitur: *Et adorauerunt ibi Dominum.*) Et nos membra sanctæ Ecclesiæ, cùm per scripturas testamenti veteris, venerationi, & pręcepto cōditoris submittimur, ibi profectò Dominum adoramus: quia patrum veterum fidem tenemus, & eandem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPVT I.

Moralis.

HAEc de principio Typica expositione protulimus: nunc in eiusdem verbis historiæ, eruditionem nostram per moralem significationem requiram^9. *Fuit vir vnus (inquit) de Ramatha Sophim.*) In hoc viro vno, qui rectius, quàm vnusquisque nouus seculi contemptor designatur? Vir nanque dicitur, quia proposito fortis est: vnus verò, quia amore singularis: vir nanq; est, quia ex magna virtute cuncta præsentia despicit: sed vnus, quia sola omnipotentis Dei specie frui cōcupiscit. Quisquis enim perfectè terrena despicit, vir est ex fortitudine, sed si conditorem suum ardenter videre non cupiat, non est vnus ex intentione. Perfectio igitur viri, in præconio ponitur vnitatis, vt qui seculum potenter despicit, mentem non diuidat, solis supernis inhiet, ad ea tantum quæ de visione conditoris sunt æterna gaudia suspiret. Talis profectò erat qui Deo confitens, ait: Quid mihi restat in cœlo, & à te quid volui super terrā? Hinc item dicit: Vultum tuum Domine requiram. Qui enim in terra nihil voluit, profectò vir fuit: sed qui neque in cœlo, neque in terra aliquid præter ipsum voluit, qui spretis omnibus solum eius vultum quæsiuit, non solum vir, sed etiam vnus extitit. De hac vnitate Dominus in Euangelio, Marthæ loquitur, dicens: Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porrò vnum est necessarium. Hinc Lucas de perfecto credentium numero loquens, ait: Erat eis cor vnum, & anima vna. Vnum quippe eis cor erat, quia per intentionem rationis, solum conditorem aspexerant, vnam animam habebant: quia per affectionem amoris, solùm eius faciem videre desiderabant. Hinc est quod diligens propheta secum reputat, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Pro hac vnitate obtinenda veritas docens, ait: Qui non renunciauerit omnibus quę possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ etiam nostra sunt: quia hi qui abrenuntiantes seculo remotioris vitæ secretum petiuimus, monachi vocamur. Monos quidem Græcè, Latinè autem vnus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur, vt vox nominis nostri nobis insinuet altitudinem dignitatis, & animus noster tantò ardentius ad conditoris visionem se erigat, quantò sublimitatem claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte prælatam portat. Sed diuini amoris sublimitas, in sola catholica Ecclesia veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui vnus dicitur: De Ramatha Sophim, de monte Effraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe (vt iam dixi) Hebræum nomen est, sed Latina locutione, dicitur visio consummata. Quæ profectò appellatio sanctæ Ecclesiæ conuenit, quæ antiquitùs à prophetis præuisa est, sed in finem seculorum, in redemptoris fide disposita. Consummata ergo visio sancta Ecclesia dicitur: quia per redemptorem humani generis erecta est in religionis culmine, quæ olim tantùm prouisa erat spiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim, esse describitur in monte Effraim ædificata: quia contemplatione Dei celsissima est, & spiritalibus virtutibus fœcunda. Sophim quippe specula dicitur, Effraim fructificās. Quæ profectò vocabula situm sanctæ Ecclesiæ rectè insinuant, quæ non solùm intentione visionis alta est, sed excellentia conuersationis. Quibus etiam vocabulis, & hæreticorum dementia, & cæterorum improborum sterilitas reprobatur. Illi quidem dum à rectitudine fidei deuiant, speculationem sublimitatis non habent: isti verò, quia recta vident quæ agant, & ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed virtutum montem excellenti vita non obtinent. Sācta verò Ecclesia quia in Sophim, id est, in speculatione sublimis est, gloriatur, dicens: Nostra conuersatio in cœlis est. Quia etiam in virtutum monte per boni operis fructum cōstituta est, Elisam reproborum fidem reprobans, ait: Fides sine operibus mortua est. Hinc item prædicans, dicit: Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Vir ergo, qui vnus dicitur, de monte Effraim esse memoratur: quia & terrena despicere, & superna desiderare, ei solùm prodest, qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur: *Et nomen eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.*) Hoc etiam nomen superius ostendimus, quia b Hebræa lingua, in nostram Dei feruor verteretur. Quod profectò nomen viri, bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim vir vnus dicitur, necesse est, vt ex Dei feruore censeatur. Quis enim aut temporalia despicere, aut amare cœlestia sine diuina gratia posſit? Necesse quippe est, vt hunc gratia diuina præueniat: quatenus Spiritus sancti igne succensus, quantò ardentius summa diligit, tantò fortius ima cōtemnat. Cui etiam in genealogiæ ordine quatuor patrum nomina perscribuntur: quia in fide redemptoris, eorum prædicatione genitus est, qui in eundem humani generis redemptorem, per quatuor Euangelistarum scripta, de omni mundi parte credidere. Qui etiam Effrathæus dicitur. De monte Effraim, & Effrathæus est, qui in fertili terra, sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine censentur fidei, cuius nullos proferunt fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia prodeunt, velut de monte fructifero esse sentiuntur: sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Effrathæi. De monte ergo Effraim est, & Effrathæus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia didicit, sed opera digna fidei non impendit. Talibus profectò veritas in Euangelio comminatur, dicens: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti faciēti fructū eius. Hinc sub ficulneę specie, colono sanctæ Ecclesiæ repulsionem infructuosæ animæ imperans, ait. Succide eam, vt quid terram occupat? Hinc Ioannes Baptista comminans, ait: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. De monte quoque Effraim eos esse ostenderat, sed non Effrathæos, de quibus veritas in Euangelio per parabolam dicit: Malos malè perdet, & vineam suam aliis locabit agricolis, qui reddant ei fructum in temporibus suis. Vir ergo de monte Effraim, dicitur Effrathæus: quia quicunque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abiicimus, cœlestia amam', oportet & vt à terrenis, quæ despicimus, per boni operis laborem separemur, & ad ea quæ diligimus

Psalm. 72. *Psalm. 26.* *Lucæ. 10.* *Actο. 4.* *Psalm. 41.* *Lucæ. 14.* *Monachus quis.* *Philip. 3.* *Gala. 6.* *Lucæ. 13.* *Lucæ. 3.* *Matth. 21.*

diligimus cœlestia præparemur. Esse ergo in Ecclesia, & o-
pera bona non facere, quia ad acquirendæ æternæ salutis bo-
num non prodest: vir qui de monte Effrain asseritur, etiam
Effrathæ' fuisse memoratur. Vnde & duas vxores habere de-
scribitur: quia actiuæ vitæ per fœcunditatem boni operis, &
contemplauiuæ vitæ coniungitur per amorem internæ dele-
ctationis, Quamobrem Fenennæ filij fuisse dicuntur, Annæ
autem filij non fuisse. Quid enim sunt actiuæ vitæ filij, ni-
si bonorum operum fructus? Et quid est quòd Anna filios
non habet, nisi quia rudis cõtemplatio, ea quę iam amare cœ-
pit, internæ contemplationis gaudia citò non obtinet? Filij
quidem sunt cõtemplatiuæ vitæ gaudia internæ visionis. Sed
mens, quæ contemplari æterna inchoat, ad eorum gaudia ex-
cipienda, tantò difficilius peruenit, quãtò etiam illorum pul-
chritudinem non attendit. Quis ergo in gloria eius pulchri-
tudinis gaudere præualet, quam non videt? Mens autem quę
in ęternorum bonorum contemplatione se nouiter eleuat, ad
ea tantò tardius assurgit, quantò humanitatis suæ familiares
tenebras velociter non deponit: quia dum à se abiicere mun-
danas curas non præualet, velut in oculis gestat puluerẽ, quo
id quod cupit, videre non potest. Prius ergo abiiciendus est
puluis ex oculo, deinde oculus refouendus. Puluis quippe
abiicitnr, cùm ab intentione mẽtis cuncta rerum corporea-
rum phantasmata remouentur: & oculus refouètur, cùm vsu
continuæ meditationis, eadem mentis iutentio ad æterna su-
stollitur. Quæ profectò cum diuturna consuetudine in su-
pernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis,
puritatem obtinet: qua dum clarius æterna respicit, in eorum
gloria exultare plenius posit. Anna ergo non habuisse filios
dicitur, vt non solùm inchoantis imperfectio designetur, sed
etiam vitæ contemplatiuæ celsitudo. Magno enim merito-
rum sita est culmine, quæ in fœcnnditatis suæ gaudio facilè
haberi non potest. Hinc est enim quòd Iacob Rachelẽ con-
iugem habere desiderat, sed tamen ei prius Lia substernitur,
vt pro obtinenda illius specie, septenarius annorum nume-
rus in soceri seruitio geminetur: quia amator vitæ contem-
platiuæ, hanc in vbertate æterni gaudij citò adipisci desi-
derat, sed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus citò
non tribuit, ne habitam quasi vilem despiciat, si facilitas ei
hanc pro voto repræsentat: sed tantò ea fruatur dulcius, solli-
citiúsque custodiat, quantò hãc difficilius promeretur. Qua-
re & sequitur: *Et ascendebat vir ille statutis diebus, vt adoraret &
immolaret Domino exercituum in Silo.*) Statutis quidem diebus as-
cendit: quia in splendoribus æternæ visionis paulatim profi-
cit. Qnid enim sunt illæ manifestationes interni luminis, nisi
dies electæ mentis? & statuti nanque dies sunt: quia in pro-
fectu spiritalis vitæ positis, diuina ordinatione disponuntur.
Statuti etiam dies sunt: quia in eorum clarirate non possumus
admitti, cùm volumus, sed cùm diuina dignatione subleua-
mur. Aliquando nanque nos in contemplatione internæ lu-
cis excipit, quandoque labi vsque ad præferendas humanita-
tis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus eleuat, qui-
bus amœnitatem internæ lucis nõ iugiter aperit, sed per tem-
pora suæ dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt, quia
in magnis splendoribus excipimur, cùm internæ gloriæ no-
bis pulchritudo reuelatur. Statuti verò dies idcirco nominã-
tur: quia vt intima luce fruamur non est nostri conaminis,
sed diuinæ dignationis. Sæpe nanque diuturno silentio, in-
stantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis in-
ternæ lucis gloriam aperiri flagitamus, & in cuius amœnita-
te recipi non meremur. Sæpe nil tale pro eius desiderio agi-
mus, sed subitò nos diuina gratia præuenit, ab imo nostræ
infirmitatis erigit, in superna rapit, insperantibúsque nobis
gloriam suæ lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus:
quia in contemplationem cœlestium sublimari non possu-
mus nostro conamine, sed diuina dispositione. Ascensus
quoque dies sunt: quia quando illa sublimi luce non fruimur,
in imo sumus, & cùm in illius alta visione assumimur, quàm
in imo iacuissemus ante assumptionis nostræ horam cogno-
scimus. Displicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, place-
mus autem, in quo sumus: quia absorpta iam mens amore
cœlestium, dum lætatur luce, qua fruitur, cuncta terrena hor-
rore nimio dedignatur. Vnde & beatus Petrus, dum in mon-
tem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei trans-
figurati gloria saluatoris ostenditur, dicit: Bonum est nos hic
esse Domine. Nam quia iam Dei omnipotentis munere me-
retur inesse sublimibus, incomparabile illic bonum ineffabi-
liter diligit, ex cuius pulchritudine, cuncta quæ transeunt,
velut fœda reprehendit. Sed quid est quòd idem vir de ciui-
tate sua ascendere dicitur? Quid verò aliud est ciuitas, nisi co-
habitantium munimentum? Quæ autem est hæc ciuitas, nisi
muniti cordis perfecta custodia circunspectionis? Hæc ni-
mirum velut cohabitãtes ciues altis mœnibus protegit: quia
dum custodiendis virtutibus solerter inuigilat, internam
eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hac certè ci-
uitate nos consistere, sapiens ille præcepit, qui ait: Omni cu-
stodia serua cor tuum, quoniam in ipso vita procedit. Hinc
etiam Dominus discipulis præcipit, dicens: Vos autem sede-
te in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. In ciuitate
quippe sedemus, cùm per quotidianam sollicitudinem in
internæ custodiæ defensione requiescimus. In qua sedentes,
virtute induimur ex alto: quia præparari iam in habitacu-
lum sancti spiritus, per eius gratiam, in supernæ gloriæ con-
templationẽ subleuamur. In hoc igitur quod vir Effrathæus
de ciuitate sua ascendere dicitur, quid aliud, quàm negligen-
tiæ nostræ culpa indicatur? Nam per contemplationem ri-
mari cœlestia volumus, qui non solùm cordis, sed etiam cor-
poris custodiam non habemus. Et quidem sæpe indecenter
aspicimus, otiosa audimus, superflua loquimur, somnum, ci-
bum nõ ad refectionem corporis habemus, sed ad vsum de-
lectatonis: itaque cùm discutere ambigua volumus, superna
conspicere, tenebras nostras deserere, internæ dulcedinis
saporem gustare, ab illius secreto tantò dignius repellimur,
quantò munitionis nostræ fortitudines negligentius dissipa-
mus: iámque nobis tantò est ascendere difficilius, quantò ad
nosmetipsos relapsi, in altitudinem custodiæ erigere non
curauimus cordis munitiones. Ascendat ergo vir de ciuita-
te sua, vt qui per internam contemplationem appetit profi-
cere, exteriores sensus ordinet, mentem regat, & quasi in
altis receptus munitionibus, expectet, vbi eum superna illu-
stratio visitet. Ad statutorum quippe dierum ascensum iam
qui paratus inuigilat, dignus custodia puritatis efficitur, vt
sæpius diuina dignatione visitetur. Sed dum ascendere dici-
tur, ascensionis etiam causa memoratur, cùm subditur: *Vt
adoraret, & immolaret Domino exercituum in Silo.*) Quisquis diui-
næ contemplaaionis arce sustollitur, in illa cuncta illumi-
nante luce respicit, & quod se mirabiliter terreat, & quod in-
effabiliter delectet. Nam illa summa visio, vt electæ menti
se aperit, & imperscrutabilem abyssum iudiciorum Dei, &
bonitatis eius abundantiam misericorditer ostendit: vt vi-
dentem magno pauore deiiciat, & ingenti gaudio sustollat,
& terrore quidem deiicitur, vt statum mundanæ affectionis
deserat, & mulcetur gaudio, vt quod prægustare de condi-
toris bonitate inchoat, ardentius concupiscat. Tunc quippe
adorat, cùm considerata illa immensitate omnipotentiæ, sic
conditori snbmittitur, vt contra spiritualem conuersationẽ,
carnalis cõcupiscentiæ impulsibus non leuetur. Adorans au-
tem immolat: quia quò humilius diuina veneratione pro-
sternitur, summæ claritatis illius blandimento suauius refo-
uetur. Adorare igitur ascendenti, est diuinæ omnipotentiæ
magna casti amoris veneratione submitti: immolare verò, di-
uinæ lucis suauitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens,
velut spirituali immolationi Deo se consecrat, dum in illa in-
effabili eleuationis suę lætitia, eam ignis diuinæ charitatis ar-
dentius inflammat. Dum ergo electi cuiusque studium, sub
Effrathæo viro ostenditur, & adorare dicitur, & immolare:
quia sic mens electa appetit superna conspicere, vt spiritua-
li visione proficiens, & omnem statum conterat carnalis vi-
tæ, & plenitudinem capiat æternæ lætitiæ. Nam & si ad hanc
summæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non as-
sumitur, quantum tamen ad illam spiritualem conuersatio-
nem, in quam illo ascensu cõtemplationis proficit, antequam
proficiat quodammodo carnalis est. Hoc enim ipsum quasi
carnale est, per altitudinem visionis à corporearum rerum in-
tentione separari non posse. Sed vt temeritas humanæ au-
daciæ comprimatur, prius adorare dicitur, postea immolare.

Gene. 29.

Matth. 17.

Prouer. 4.

Luc. 18.

Ordinatus quippe contemplantis aſcenſus eſt, ſi à timore incipiat. Timor autem ipſe quid eſt aliud, quàm electæ mentis ad diuinam gloriam ſpeculandam tranſeuntis præordinata purgatio? Eò enim purius diuinæ lucis radios intueri meretur, quò validiori timore deiecta, viſioni maieſtatis intimæ purgatior exhibetur. Sic ergo Effrathæi huius conuerſatio foris nobis oſtenditur, vt ad perfectionem tendentibus, quid intus agendum ſit, rationabiliter demonſtretur. Igitur dum ſummę glorię reſpergi claritate appetimus, pręſumptionis noſtræ auſum in hoc timoris tranſitu præfigamus: vt quò venerabilius omnipotentē Dominum metuimus, eò perſpicacius benignitatis eius gloriam videamus. Cuius etiam timoris magnitudo, electæ menti aliquando poſt oſtenſionem lætæ viſionis incutitur. Quod profectò dū fit, non fit vt mentem ad gloriæ viſionem purificet, ſed vt cuſtodiat ab elatione. Vnde & Petrus, & Iacobus, & Ioannes prius transformati Domini gloriam viderunt, deinde incuſſo eis timore cecidere: ne elati perderent, quod humiliter aſſumpti videre meruiſſent. Aliquando ergo adoratio immolationem præcedit, aliquando immolatio adorationem: ſed nimirum diuina diſpoſitione, non noſtro conamine. Vir quippe Effrathæus, vt prius adoraret, & poſtea immolaret, aſcendiſſe deſcribitur: quia profectò ordo ita perfectus eſt, vt à veneratione, quæ ex pauore diuinæ diſtrictionis naſcitur, ad ſpeculationem lętæ maieſtatis efferamur. Diuina tamen clementia, electas mentes aliquando ſic ſuę dulcedinis infuſione exhilarat, vt eas in timoris magnitudinem non inducat. Vnde & ſubditur: *Venit ergo dies, & immolauit Helcana.*) Quid eſt quòd dicit: Venit dies, & immolauit: & non dixit, Adorauit, & immolauit: niſi quia (vt ſuperius dixi) ſic ſæpe diuina dignatione ad videndum gloriam diuinæ claritatis extollimur, vt nulla tunc iudiciorum immixta conſideratione turbemur. Et quanquam ſine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima nunquam aſſiſtat, tamen velut immolat, & non adorat, dum ſic illa ſummi gaudij fœlicitate fruitur, vt deiectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quæ dicebat: Oſculetur me oſculo oris ſui. Quem timoris affectum prætendit, quæ oſculari appetit. Hinc etiam de Moyſe ſcriptum eſt: quia Deo loquebatur, ſicut ſolet loqui vir cum amico ſuo. Nam velut veniente die, hunc ſcriptura ſacra ſic immolare oſtēdit, vt eum adoratio timoris nulla proſtrauiſſet. Quo in loco hoc notandum video, quòd vt adoraret, & immolaret aſcendere dicitur: non tamen adoraſſe & immolaſſe veniente die, ſed immolaſſe ſolùm. Alij ergo ſunt dies quibus aſcendimus, vt adoremus, & immolemus: alius ille dies, qui dum venerit, immolamus. Dum enim noſtro conamine in diuinarum rerum meditatione ſuſpēdimur, quaſi ſtatuti aſcenſus noſtri dies ſunt: quia quoſdam ſpiritualis luminis radios intuemur, quoſdam noſipſi nobis ordinamus, ab imo noſtræ humanitatis quadam altitudine ſubleuamur, Sed quia his meditationibus, ſine diuina gratia nihil agitur, & quia nec timorem nobis præualemus incutere, nec diuinæ dulcedinis ſuauitatem exhibere, aſcenſus quidem dies ſunt, in quibus adorare, & immolare ſtatuimus, ſed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, & immolamus: quia ſubita luce gratiæ diuinæ reſpergimur, & de gloria maieſtatis eius, ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non eſt illorum aliquis, ſed illos ſequitur: quia nimirum ſi noſtra diſpoſitione, hanc diuinæ gratiæ largitatem accipere non valeamus, tamen eam nunquam promeremur, niſi omnino curemus, vt & meditādo, & quotidie legendo, & orando, & in iis quæ puſſumus, ſpiritualibus claritatibus immoremur. Veniſſe autem dies dicitur, vt ſuperna dignatio deſignetur: quia cùm electas animas viſitat, non eſt facultatis noſtræ, ſed bonitatis ſuæ. Sequitur. *Deditque Fenennæ, & filijs, & filiabus partes. Annæ autem dedit partem vnam triſtis: quia Annam diligebat.*) Filij nanque Fenennæ ſunt mentis ſacræ conſilia, quæ per ſtudium pietatis actiuæ vitæ ſubcreſcunt. Qui nimirum filij cum matre partes accipiunt, cùm conſilia pietatis, ad ſplendorem supernæ gratiæ, in operum bonorum pinguescunt deuotione. Pia etenim mens, quò ſublimius tollitur in diuina contemplatione, eò deuotius ſe extendit in ſancta operatione. Partes nanq; matris huius, & filiorum, præparationes ſanctorū operum ſunt. Vnam verò partem Annæ triſtis exhibet: quia per contemplationem, qua ſuperna deſiderat, quandiu in hac ærumna temporis impedita, ſuperna quæ amat, non obtinet, in ſolis fletibus paſtum refectionis habet. Ieiunam quippe ſe tenet, quoties ſe proiectam ab æternis gaudiis memorans, flere non poteſt. Partem igitur vnam à triſti accipit: quia nunquam pro voto reficitur, niſi cùm flendo ſatiatur. Quam ei vir Effrathæus triſtis tribuit, qui cùm partem Fenennæ tribueret, triſtis non fuit: quia videlicet lætatur in præparatione bonorum operum, quia ſupernis, quæ amat, quandiu differtur gaudiis non lætatur. Hanc certè partem Annæ tribuerat, qui æternis ſe intuens excluſum bonis loquebatur, dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: vbi eſt Deus tuus? Sed inchoantis adhuc imperfectio deſignatur, dum Effrathæi coniunx altera, alteram affligere, & vehementer angere perhibetur. Perfecto enim cuiq; eo nequaquam pugna committitur vxorum, quo firma iam experientia nouit, diſcretè diſponere indigentiam operis, & intentionem contemplationis. Nam velut in pace vtranque vxorem poſsidet, qui nec tempora operis, contemplationi deputat, nec contemplationis ocia, per intentionem operis inquietat. *Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat: intantum, vt exprobroret ei quòd concluſiſſet Dominus vuluam eius.*) Ab æmula Anna affligitur, cùm immoderata intētio boni operis, turbat quietem internæ viſionis. Affligitur, cùm ei illa pręponitur, quæ eſſe nobilior comprobatur, & vehementer angitur: quia electæ mētis contemplatio anguſtatur, dum is qui in contemplatione ſublimium eſſe deſiderat, ſeſe in actiuæ vitæ operibus immoderatius dilatat. Angere quippe, ſtringere eſt. Mentis quippe viſio ſtringitur, cùm impedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immenſitate nequaquam dilatatur. Et quia hanc vehementer angere dicitur, notandum eſt: quia etiam boni operis immoderata ſollicitudo contemplationi non parum nocet. Fenenna quippe Annam vehementer angit: quia mens, dum actiuæ vitæ immoderate impenditur, valde difficile eſt, vt cùm ad diſponenda terrena ſe occupat, in viſione cœleſtium potenter ſurgat. Cui etiam velut ſterili Fenenna exprobrat: quia dum ex actiua vita bonorum operum fructus citò proferimus, & ad internæ contemplationis gaudia facilè pertingere non valemus, ſterilis iſta cernitur, dum rudes de eius fœcunditate deſperamus. Dum ergo pro fœcunditate Fenennam diligimus, Anna afligitur, angitur, & ſterilitatis opprobrio notatur: quia dum bonarum actionum ſollicitudinem nō ea qua debemus diſcretione reſtringimus, puritatem coutemplationis tantò nobis difficiliorem reddimus, quantò nobiliorem vitam excellenti ſtudio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoauit aſcendere, ſi fortis eſt in ſuo propoſito, huiuſmodi tentamenta tolerans, non deſperat. Nam ad ea quæ cœpit alta contemplationis innititur: & de actionis cibo conſolari deſpicit, qui in ſola conditoris ſpecie delectari cōcupiuit. Aptè itaque ſubditur: *Porrò Anna flebat, & non capiebat cibum.*) In fletu quippe ardens deſiderium diuinæ contemplationis oſtenditur: in dedignatione verò cibi, deſpectū lætitiæ tranſeuntis. Mens enim quæ feruentibus deſideriis interna deſiderat, dum terrenæ lætitiæ blandimentum reſpuit, dum inſtantibus gemitibus infundi ſibi ſupernæ lucis amœnitatem expetit, flet vtique, & cibum non capit. Hunc nanque cibum faſtidiebat, qui dicebat: Renuit conſolari anima mea. Sed qui cibum ſolatij capere de oblectamēto rerum conditarum dedignatus eſt, epulas deliciarum ſuarum, quia in ſolo conditore inuenerit, dicit: Memor fui Dei, & delectatus ſum. Ad has profectò epulas flentem coniugem hortabatur, cùm diceret: Quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & Deus meus. Quæ nimirum exhortatio hîc quoq; cognoſcitur, quia à viro ſuo, cur fleat, & quare non comedat, & afflictum cor habeat, interrogatur. Quaſi dicat: Cur de non habita contemplationis perfectione contriſtaris, quam ſi rudis non obtines, proficiens obtinebis? Vnde & quæ afflicta ab æmula comedere noluit, à viro cohortata manducauit: quia quæ ſeniori conſilio ima deſpicit, perfectionem contemplationis

Matth.17.

Canti.1.

Exo.33.

Pſalm.41.

Pſalm.42.

Pſalm.76.

contẽplationis habet in spe, quam nondum habet in virtute experientiæ. Ferè enim deficienti, & collapsę contẽplationi spei renouatę gaudiũ cibus est. Ad viri ergo sui vocẽ Anna reficitur, cùm contẽplationis intentio concussa per tentationem, ab eo qui se amare cœperat, ad spem sui profectus excitatur. Vnde sumpto cibo surrexit, omnipotẽti Deo preces fudit, atque ei sexũ virilẽ, si hunc ab eo accipere mereretur, vouit. Natũ filium omnipotenti Deo vouet, qui gaudiũ contemplationis ad fructum mentis expetit, non ad fauorẽ vanitatis. Sed bene petentibus, in contẽplationis desiderio carnales præpositi obsistere vehemẽter solent: eò quippe ineptius agere secretiorẽ vitam appetentes cogitant, quò ipsi vim internæ dulcedinis ignorãt. Qui si aliquando in spiritales subditos voce asperę inuectionis sæuiunt, ab eis humilima ratione sedãdi sunt. Nam si se irrationabiliter cõtra rectè agentes erigunt, reuerẽtia superioris ordinis exigit, vt tunc honorentur, cùm modũ rationis excedũt. Quos sanè vtrósque, & carnales scilicet prȩlatos & spiritales subditos, bene Heli, & Anna insinuãt: nam cùm ille ante postes templi Domini sederet, & Anna oraret, os eius Heli obseruauit: & eam ebriã vocauit. Sed hæc, quæ iniurias patiẽter sustinuit, humilitatẽ responsi exhibuit, cum veritate rationis. Ancillam se eius asseruit, ex multo dolore & mœrore loqui, & furẽtẽ in se animũ non solùm sedauit, sed etiã pro consequendo fructu sui desiderij, ad orationem cõuertit. Sed quia hæc vltima ad historiã diximus, non ab re agimus, si in his sacræ vistoriæ berbis eruditionem nostram paulò subtilius requiramus. Si ergo rerũ ordo requiritur, prius mãducauit, & bibit, de hinc amarum animũ habuit, orauit Dominum flens largiter, postea votum vouit, & preces multiplicauit. Quid multiplicatio precũ Annæ, nisi illam electorũ perfectionem significat, ad quam nos Doctor egregius hortatur, dicens: Sine intermisione orate, Sine intermisione nãque orare, nisi perfectus vir potest: orare enim sine intermisione, est per affectum supplicationis conditori semper asistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eò sine intermisione Dominum nõ obsecrat, quò in ipso etiam orationis tempore, à conspectu eius mentis elabitur vagatione. Bene autẽ ante precum multiplicationem, votum vouisse sancta mulier dicitur: quia nisi quis se totũ cœlitem per propositi rigorem exhibeat, eò sæpius ab affectu supplicationis educitur, quò mobilitate mentis in gyrum mundanæ intentionis vertitur, & in conspectu Domini, per fortem custodiam nõ tenetur, Sed spiritali proposito sese vouere electi mens cœlestibus gaudiis poterit, si largiter flere iam nouit, si fletuum largitate supernæ dulcedinis saporem gustare iam didicit: atque in illius internæ refectionis suę gaudio occupata, respicere terrena fastidit. Apertè igitur ante votũ suũ fleuisse largiter Anna describit: quia totum sese quis exhibere sic cœlitem terrena obliuiscendo nõ poterit, nisi magnis accensus fletibus, in mortuæ iam mundo mentis solatio, delectationis intimæ recipere suauitatem nouit: & quia in gaudio animæ hoc lachrymarum solatiũ nõ recipitur, si se prius nõ afficit per amaritudinem compũctionis: & quicquid in se de labenti viuit lætitia, salubris tristitiæ pugione transfigit: Anna amaro animo antè fleuisse relata est, & sic largiter flere potuisse. Quod bene Salomõ insinuat, dicens: Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius nõ miscetur extraneus. Extraneus quippe est, qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui certè in gaudio amaricati cordis non recipitur: quia non potest experiri, quæ sit interna lætitia, nisi qui perfectè contemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc, quia ante ista omnia surrexisse, relata est: & antequam surgeret comedisse, & bibisse. Quis est cibus electæ animæ, nisi iuxta veritatis vocem, Omne verbũ, quod procedit de ore Dei? & quid est ei surgere, nisi se ad statum supernæ intẽtionis erigere? Antè ergo surrexisse, quàm amaro animo fuisse dicitur, & antequam surgeret manducasse & bibisse: quia electa anima de ærumna vitæ præsentis, dolere non poterit, si sese ad illa, quæ in cœlestibus perdidit, non extendit, & se ad illa summa non eleuat, si à scripturæ sacræ pabulo ieiunat. Vt surgamus ergo, manducamus, & bibimus: quia tum ad altitudinem superni amoris erigimur, cum scripturæ sacræ profundis, & planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinem cordis acquirimus: quia dum in superna per amorem ferimur, quæ in imo sunt, non nobis præbent blandimẽta gaudij, sed asperitatem afflictionis. Sed iam ab amaro animo, ad fletuum fluenta conscendimus: quia cùm iugi, validaque compunctione transfigimur, ea mala, quæ in hac valle lachrymarum incurrimus, & futura quæ timemus, & æterna bona quæ amisimus, flere copiosus valemus. Hinc verò ad vouendorum votorum secreta procedimus: quia dum ab omni quod foris libet, fletuũ nos largitas sepelit, velut totos effectos cœlites, supernis obtutibus ostẽdit, & vota vouemus, quibus sic ęterna bona placent, vt mens nostra per nulla terrena, atque carnalia se inquinet. Dehinc profectus nostros precũ multiplicatio sequitur: quia eò iam libentius sæpius & instantius æterna orando quærimus, quò in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorãt, & in ciuitatem suam reuertuntur. Post multiplicationem precum, cum Anna coniuge manè adorare, est inter magna virtutum dona, humilitatis virtutem custodire: & quia in illa sublimi visione diuti' stare nõ potest anima, quę adhuc ista corruptionis sarcina prægrauatur, aptè in ciuitate sua reuersi referuntur. Electa enim anima, cùm infirmitate prȩgrauante, à Dei contẽplatione repellitur, vt redire in eandem visionis altitudinem valeat, debet habere constructa ædificia munitionis, quatenus ad semetipsam relapsa, in alto se teneat, vnde iterum ad eandem intimæ claritatis altitudinem consurgat. Quod, & sub typo Hierusalem, electæ animæ per Prophetam dicitur Sta in excelso, & vide iucũditatem quæ veniet tibi à Deo tuo. Quasi dicat Et si manere iugiter in Dei contẽplatione non potes, ne vsque ad ima deponaris: vt ab altis custodiæ tuæ turribus, ad eum contemplandum, sine difficultate conscendere, quem desideras, possis. In Ramatha quidem ciuitatem suam reuertitur, si cùm à diuinę maiestatis visione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cùm de ista subtiliori natura, id est, angelica cogitare non prȩualet, si ad beatos martyres, vel electos alios, qui iam ęternitate recepti sunt meditando recurrit (quia de perfecte eorum gloria cogitat) nimirum tunc in sua ciuitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha ciuitas sua dicitur: quia quam familiariter diligit, suam esse indubitanter credi, suam nanque hanc ciuitatem esse cognouerat, qui dicebat: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quia ędificationem habemus ex Deo, domum nõ manufactam, æternã in cœlis. Hinc iterum dicit: Hierusalem, quæ sursum est, mater nostra est. Sed qui in illa sublimi ciuitate reuerti non potest, redeat nihilominus in ciuitatem suam Ramatha: & qui ab altissima illa deponitur, in istius Ecclesię adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis vitę fulgore radiantis visione teneatur. Eò quippe hinc iterum redire ad reuisendum iubar alti veríque luminis poterit, quò eum sensum, quem carnis sarcina ab internæ lucis secreto retrahit, vsque ad terræ infima non deponit. Quid est autem, quòd post dierum circulum Anna concipit, & parit, nisi quia gaudium perfectæ deuotionis, contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel eleuata non suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse, & peperisse dicitur: quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in visione superni luminis munus accipit desideratæ fœcunditatis. Circulus nanque dierum, est infusio diuinæ lucis. Quæ profectò in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum vna sua claritate mentem irradiat, sed sui splendoris radios, per vices dispensatiuæ manifestationis ei insinuat, quousque perfectius gaudium, de ampliori manifestatione comprehendat. Vel certè post dierum circulum Anna concipit: quia nimirum quandiu mentis aciem, contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum plenum internæ maiestatis gaudium non assurgit. Velut enim in quodam circulo dies transeunt, cùm mens inchoantis in contemplationis se culmen eleuat, sed vix per respecti iubar luminis, eam adhuc rotantem, ac discurrentem fixam in sua luce seruat. Post dierum ergo circulum cõcipit, quia prius à mutationis suæ vertigine, instanti robur anima ducitur, & cùm stare fixa ex vsu in contemplatione didicerit, gaudium

1.Thess.5. Prouer.14. Matth.4. Abac.3. 2.Cor.5. Galat.4.

perfectæ deuotionis in fructu suæ fœcunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, quando proximis ad gloriam supernæ maiestatis innotescit. Natus verò puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur: quia de largitate spiritualis muneris, gratias referre debemus summæ Trinitati. De quibus vitulis Dominum obsecrans Propheta dicit: Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium labiorum. In domum verò Domini puer offerendus adducitur, cùm sacræ mentis profectus, sanctæ ecclesiæ doctoribus reuelatur, vt dum collatione sapientum discutitur, fraude hostis callidi nequaquam maculetur. Potest & domus Domini æternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exultans, dicit: Beati qui habitāt in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. In domum Domini puer adducitur, cùm electa mens in alta sustollitur, & de omni, quod spiritualiter proficit, omnipotēti Deo gratias referre satagit, à quo profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem vnus vitulus immolatur, cùm tres delati referantur: quia & si personarum Trinitas, confessione fidelium in diuinis laudibus canitur, earundem personarū inseparabilis vnitas prædicatur. Sed qualis aut quanta sit laus, si deuota non sit? Aptè itaque tribus vitulis, totidem farinæ modij coniunguntur, vt de eo quod in Dei laudibus ore dicimus, per deuotionem satiemur. Nam sine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, Sed mente vaga ad ea, quæ loquitur, non intendit. Sed si verba Dei laudando vel orando proferente hilarescimus, dū intelligentiæ miscemus gaudium, illius vini, quod lætificat cor hominis, amphoram farinæ sociamus. Hoc profectò insinuat, qui exoptans ait: Benedicat nos Deus. Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eū omnes fines terræ. Quasi tres vitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans diuinitatis eius nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cùm metuant, non eos sed eum dixit, profectò qui tres adduxit vitulos, vnum immolauit. Et quia farinam vitulis, & farinæ vinum miscuit, gloriatur, dicens: Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea. Dum enim clamauit, quasi ad immmolandū sacrificij vitulum duxit, sed sub lingua sua exultare nō posset, si alta precis suæ verba non intelligeret. Cùm clamauit ergo, intellexit quę clamauit, & exultauit in oblatione omnipotētis Dei, non solū vitulū habuit, sed etiā farinæ modios, & amphoram vini. Igitur vitulus, farina & vinū, laus est Dei, intellectus laudis, & letitia deuotæ mentis. Cur autem modiū, & amphora, in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensuræ sunt nomina? Hoc etiā quid spiritualiter indicet, Paulus exponit, dicens: Vnusquisque donū habet ex Deo, vnus quidē sic, alius verò sic. Hinc veritas dicit: Mensurā bonam, & confertam & coagitatā dabunt in sinum vestrū. Hanc nobis mensuram custodire sacra scriptura præcipit, dicens: Supra te onus ne leuaueris. Sed electæ animę valde cauendū est, vt hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ deuotionis offerat, & studio manifestæ veritatis. Vnde & eiusdem Annæ filius, sacerdoti oblatus asseritur. Quod profectò & nos agimus, si cùm in sancta cōuersatione proficimus, cùm fœcundis iam mentibus spiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad prælatorum nostrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex superna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona sublimia, humilitati suæ bonum non deserunt, sequitur: *Et adorauerunt ibi Dominum.*) In domo Domini Dominū adorant, qui & alta mēte in supernę patriæ contēplationē se eleuāt, sed per humilitatē omnipotēti Deo substernuntur, & omni quod in virtute Spiritus tam sublimiter eleuatur. Hæc nō ex ordine, sed summatim ad historiā, siue moralē intelligentiam exponendo perstrinximus, vt verba spiritalis cantici quod subsequitur, secundum moralem, typicámque explanationem paulo latius indagemus.

Osee.14.

Psal.84.

Psalm.66.

Psalm.65.

1. Ad Corinth.7.
Luca 6.

Caput II.

Caput Secundum 1. Regum.

ET orauit *Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.*) In Annæ persona sanctæ ecclesiæ typum latere iam ostendimus. Quæ nimirum nato iam puero, in domino exultare se perhibet: quia de eo quod ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit, vanè non tumuit, sed in eo lætitiæ suæ intentionem tenuit, à quo fœcunditatis suæ dona suscepit. Quibus nimirum verbis sic lætitiæ suæ situm indicat, vt causam pariter exultationis eiusdem ostendat. Sterilis quidem fleuit, pariens exultauit, vt sanctæ ecclesiæ mores portenderet, quæ se in hanc vallem lacrymarum à paradisi gaudiis proiectam dolet, sed pro lucrandis animabus exilij sui ærumnas patienter sustinet. In hoc tantum exultare consueuit, si in ærumna temporis, qua premitur per fœcunditatis suæ gloriam, multiplicatis electis, cœlestis patriæ damna reparentur. Dicit ergo: *Exultauit cor meum in Domino,*) quia fructum sui propositi consecuta est. Quo in loco notandum est, quia hoc quod glorians loquitur, orasse perhibetur. Nam præmissum est: *Et orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.*) Quæ autem nihil à Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse: per prophetiæ spiritum sancta mulier nouerat, & id fieri vehementer optat, & exultando loquitur, & orando, Exultabat quidem certitudine futurorum, vehementer exoptans fieri, quod nouerat, reuolutione sacramenti. Sancta quoque ecclesia inde diuina beneficia amando & venerando recolit, prædicat, & orat: quia nimirum id foris loquendo exequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, & factum magna deuotione veneratur. Dicit ergo: *Exultauit cor meum in Domino:*) quia munera, quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit, ad temporale gaudium non conuertit. Sequitur: *Et exultatum est cornu meum in Deo meo.*) Quid est cornu Annæ, nisi potestas sanctæ ecclesiæ? Quod profectò cornu tunc mirabiliter se extulit, cùm Dei filius per assumptam humanitatem, naturæ nostræ participem se fecit. In eo igitur, cornu sanctæ ecclesiæ exaltatum est, in quo humana natura iam splēdet, supra angelos eleuata. Sed in hoc quod hunc Deum suum & salutarem sancta ecclesia singulariter asserit, synagogæ repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro, exaltatum est cornu nostrum: quia sublimitas ecclesiasticæ potestatis in humanitate nobis erecta est Redemptoris. Vnde & de eodem Redemptore per Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui, sicut locutus est per eos sanctorum Prophetarum suorum: & quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia antè cornu habuerat, quod exaltatum non erat. Sancta quippe ecclesia ante Redemptoris aduentum cornu habuit: quia in Patriarchis & Prophetis tam rectè viuendi ordinem, quàm delinquentis corrigendi potestatem diuinitùs accepit. Sed tamen cornu exaltatum non habuit: quia etsi viuere iustè poterat, tamen ad Paradisi gaudia sine Redemptoris præsentia, redire non poterat. Nunc autem sanctæ ecclesiæ cornu exaltatum est: quia iam mundi Redemptorem venientem recepimus, per cuius gratiam non solùm rectè possumus viuere, sed & ad paradisi gaudia transire: quia ille iam pro nobis mortuus resurrexit, in cuius morte mors obiit, & paradisus se eius fidelibus reserauit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in deo nostro: quia effusa iam gratia sancti Spiritus, in electorum multitudinem impressam Redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt, carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt, tātò altiori potestate radiant, quantò hæc tanta virtutis insignia, in veterum multitudine sancta ecclesia non habebat. *Exaltatum est cornu nostrum in Deo salutari nostro:*) quia quotquot eum recipimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Hoc cornu exaltare volebat salutaris noster, cùm dicebat: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici. Hinc item asserens, ait: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Hinc iterum repromittit, dicens: Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israël. Dicat ergo Anna: *Exaltatum est cornu meum, in Deo meo,*) vt videlicet sanctæ Ecclesiæ gloria designetur, quæ singulare culmen potestatis obtinet de præsentia Redēptoris. Et quia iam in toto mundo distenditur, quæ quondam intra Iudæam persecutionibus angebatur, sequitur: *Dilatatum est os meum super inimicos meos.*) Qui enim inimici ecclesiæ alij quàm Iudæi intelligendi sunt? Supra quos nimirum dilatatū os habet: quia contra eorum perfidiā omnium gentium

Luca 1.

Ioan. 1.

Luca 10.

Matth. 16.

Matth. 19.

gentium iam fidelium linguas mouet. Os ergo sanctæ ecclesiæ dilatatum est: quia per vniuersum orbem diffunditur, & dum nationes vniuersas prædicatione veritatis erudit, Iudęorum stultitiam veluti dilatato ore reprehendit. Et quia hoc inde potuit: quia venientem in carne mundi redemptorem gaudenter excepit, causam dilatati oris exponit, dicens: *Quia lætata sum in salutari tuo.*) Iam quis sit salutaris Dei cognouim⁹. De quo etiam Esaias vaticinans, ait: Videbit omnis caro pariter saluare Dei. Iesus autem nostro eloquio salutaris dicitur. De quo etiam Abacuc sibi gaudiũ repromittit, dicens: Gaudebo in Deo Iesu meo. Ecce veterum Iudæorum vocibus Dominus Iesus Deus asseritur. Sed nunc Iudæi saluatorem expectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Iudæi in ore suo reprobare contendunt, & dum Iesum saluatorem interpretantur, Deum saluatorem non vnigeniti personam, sed patris intelligunt, veruntamẽ in eodem loco subditur, vnde vnigeniti persona apertius demonstretur. Domine Deus (inquit) virtus mea, constitue pedes meos in cõsummatione, & super excelsa statue me, vt vincã in claritate ipsius. Ecce Deo loquitur, dicens: Statue me super excelsa. Sed quia dicit: Vincam in claritate ipsius, alius vtique est, de quo dicit. Quis ergo est, de quo dicit, nisi vnigenitus Dei filius, quem non solùm verum hominem, sed etiam Deũ credit? Dum ergo Deo loquitur, dicẽs: Gaudebo in Deo Iesu meo, & vincam in claritate ipsius, non Deum alium, sed Deus personam aliam demonstrat. Hæ sunt sanctæ Ecclesiæ rationes, hæ contra Iudæorum perfidiam inuincibiles assertiones, per vniuersum orbem diffusæ. Dilatatum ergo os habet sãcta Ecclesia super inimicos suos: quia iam authore Deo vbique cognoscitur, vnde & Iudæorum perfidia conuincatur. Causam igitur dilatati oris audiant, qui salutare Dei negant, & de gaudio salutaris nostri feriantur argumento confusionis suæ. Sed ferri possunt, à blasphemiis verò suis cessare nolunt. Iam Dei salutare mundus excepit, omnis caro vidit, Iudæus non credit: quia (vt dixi) saluatorem expectat, qui Deus non sit. Audiant ergo maledictionem Prophetæ dicentis: Maledictus homo, qui confidit in homine, & à Domino recedit cor eius. In hominem Iudæi confidunt, qui credere in redemptorem refugiunt, dum Antichristum in fine mundi præstolantur. In quorum confusionem, Psalmista prędicat, dicẽs: Viderũt omnes fines terrę salutare Dei. Quasi perfidiã Iudęorum confundat, dicens: Quid in posterũ visiones differtis? Quem expectatis, iam venit, quẽ promissum habuistis, iam omnibus finibus terræ apparuit, cùm clausistis oculos, transit, imò sic cæci facti estis, quòd corã vobis tanta lux stetit, & nõ vidistis. Ergo iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite: psallite Deo nostro in cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubę corneæ, iubilate in cõspectu regis Domino, moueatur mare, & plenitudo eius, orbis terrarũ, & vniuersi qui habitãt in eo. Flumina plaudent manibus in idipsum, montes exultauerunt ante faciem Domini, quoniã venit, quoniàm venit iudicare terram. Quasi dicat: Quia tam immensa cęcitate premuntur, vt nequaquã videre meruerint, vos gaudete abundantius qui vidistis. Sed quàm mirabiliter, atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudij coaceruans, ait: Iubilate, cãtate, & psallite. Celebritatem quoque lætitiæ insinuare gestiens, instrumenta eius enumerans, dicit: Psallite Domino in cithara, & cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ, iubilate in conspectu regis Domino. Quid in cõspectu regis, nisi in cognitione redemptoris? Sed à quantis hæc gaudiorum solennitas sit agenda, exponit: dicens, Moueatur mare, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. O infelix Iudæa, fines terræ viderunt salutare Dei, omnis terra commota iubilat, gaudet vniuersus orbis, flumina plaudunt manibus, montes exultant: sed impia Iudæorum corda non credunt, & in cæcitatis suæ tenebris liuoris pœna feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentius commendat, dicens: *Non est sanctus, vt est Dominus.*) In descriptione redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim verus redemptor ostẽditur, quòd in omni, quod ad eius gloriam dicitur, ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit, qui omnibus excellit. Quod rectè contra Iudæam dicitur, quæ eò audacius redemptorem despicit, quò multos se habuisse viros recolit, qui magna claruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim quod illuminato cæco, exprobrantes, dicunt: Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus quia Moysi locutus est Deus, hunc nescimus vnde sit. Hinc item gloriantur, & dicunt: Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam. Sed homo fuit Moyses, homo Abraham, homo Christus. Veruntamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in diuinitatem. Illi assumpti ad ministerium, iste vt vnigenitus assumptus ad regnum. Vnde & loquitur, dicens: Omnia quæ habet pater, mea sunt. *Non est sanctus, vt est Dominus.*) Hoc etiam sacra scriptura testatur, dicens: Cui se infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hinc Ioannes ait: De plenitudine ei⁹ omnes accepimus. *Non est sanctus, vt est Dominus.*) quia in eo quòd Dominus asseritur, sanctitatis eius excellentia commendatur. Sed Iudęi Christum, quem expectant, purum hominem asserunt, & tamen suum Dominum futurum, & singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobans, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens: Iubilate Deo omnis terra, seruite Domino in lætitia. Intrate in cõspectu ei⁹ in exultatione, scitote quoniam Dominus ipse est Deus, Illi Dominũ vocant. qui Deus non sit. Nobis ergo iubilandum, nobis in lętitia seruiendũ, qui talem habemus Dominum, qui etiã Deus veraciter credatur, qui maiestatem diuinitatis, quam in se asseruit, incomparabilibus miraculis comprobauit. Qui ergo inuisibilem eius diuinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed quàm mira sanctitas illa est, quæ peccatores sanctificat? Vnde & de peccatrice muliere dicit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu sanguinis posita, cognoscens, ait: Si tetigero vel fimbriam vestimenti eius, salua ero. Sed quis fidem eius assereret, si effectus fidei non pareret? Nam vt vestimentum eius tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus, vt est Dominus: quia quisquis potuit sanctus existere, eius accepit munere, vt sanctus esse potuisset. Hoc nanque sancta ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem redemptorem ex nimia charitate conuertitur, dicens: *Neque enim est alius extra te.*) subauditur sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono vnigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Verbum Domini est vnigenitus Dei. Quẽ profectò euangelista Ioannes insinuans, ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam inuenire non possunt. Potest etiam hoc sine aliqua subauditione intelligi. Cùm ergo dicit: *Nec est alius extra te.*) Quid aliud in redemptore, quàm diuinæ essentiæ incommutabilitas designatur? Vnde & Iudęis blasphemantibus, dicit: Antequam Abraham fieret, ego sum. Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait: Ego sum, qui sum, Deo enim vnigenito esse est, dissimiliter nunquam esse. Qui certè status, tantò longè est à cunctis mortalib⁹, quantò clarius cognoscitur, quia momentis singulis, per multa variantur. Potest hoc, & ad iustitiæ statum pertinere, quia electorum esse est, in Deo per iustitiam manere. Et quia vnigenitus Dei, Deus est, extra eũ non est aliquis, quia nemo electorum nisi in ipso est. Quod sic refertur ad diuinitatem eius, vt nequaquam intellectum humanitatis eius euacuet: quia iustus esse non potest, qui fidem non habet diuinę incarnationis. Iudæi ergo per hęc singula verba feriuntur, qui dum redemptorem cõtemnunt, Antichristum expectant, qui De⁹ non esse liquidò comprobatur. Vnde & per beatum Iob dicitur: Habitant in tabernaculo eius socij eius, qui nõ est. Tabernaculum Antichristi est, amor perfidię, quo fidei contradicit redẽptoris. In quo nimirũ tabernaculo Iudæi nũc permanẽt: quia dum perfidię suæ sitũ amantèr inhabitant, contra redemptorem pugnant. Qui etiam eius, qui nõ est, socij esse referuntur: quia in proposito suo diabolũ adiuuant, qui dũ à summæ illius essentię amore corruit, verũ esse protinus amisit. Cui nimirum nõ esse est, ad summę illius beatæ essentię per amoris

Esa.52. *Abac.3.* *Hiere.17.* *Psal.96.* *Psalm.97.* *Ioan.9.* *Ioan.8.* *Ioan.16.* *Ad Col.2.* *Ioan.1.* *Psal.99.* *Lucæ.7.* *Matt.9.* *Psalm.28.* *Ioan.1.* *Ioan.8.* *Exod.3.* *Iob.18.*

participationem reuerti non passe. Et quia Iudęorum populus, non solùm arduam patrum veterum conuersationem, sed etiam miraculorum ostentionem, ad augmentum elatio nis habuit. Subditur: *Et non est fortis, sicut Deus noster.*) Quasi inaniter gloriantem Iudæam reprimat dicens: Quos magna fecisse astruis, pueri homines fuerunt: quem prædico, nõ solùm homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellẽtia indicatur: quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis, in cõparatione deitatis. Quo tamen in loco, assertio diuinitatis nõ probat excellentiam operis: sed incomparabilitas fortitudinis, ostẽdit veritatem deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur, quia vera protulit: quia deitatẽ, quam in se asseruit, incomparabilibus operibus comprobauit. Vnde per semetipsum dicit: Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberent. Iam verò ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare. Helias flumẽ diuisit: Dominus noster Iesus super mare ambulauit. Quid ergo est elegãtius, in sicco profundi alueo, viam transeunti populo exhibere, an ipsam maris faciẽ viam facere? Illi quippe quia humanitatis deprimebãtur pondere, in profundi solido viam, qua pergerẽt, requirebãt: sed qui infirma humanæ naturæ, in celsitudinẽ diuinitatis assumpsisse cognosci tur, super aquas virtute propria ferebatur. Moyses de cõsortio sermonis Domini splẽdorẽ vultus obtinuit. Iosue orationibus solem fixit: sed quia Deus est Iesus, corã discipulis in so lis virtute resplenduit. In illius faciem filij Israël intendere non poterant: istius gloriam qui meruerunt cernere, ceciderunt: vt apertè cognosceres, quia diuinum existeret, quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab æterno patre dicitur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et idcirco etiam Helias, qui ne plueret cœlum clausit, & vt plueret, reserauit: in eius comparatione quid est, qui apertis cœlis patrem exhibuit testem suę diuinę generationis? *Non est ergo fortis vt Dominus:*) quia quicquid virtutis Moyses ostendere potuit, Dominus, non ipse fecit. Iesus autem omnia, quæ mirè gessit, propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moysi fuit. Nõ enim Moyses populo per deserta gradienti, sed Dominus Manna pluit. Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctẽ, & nubis in die populum præcessit. Non Moyses, sed verbum, quod factum est ad eum, aquã de rupe produxit. Non Moyses, sed Dominus volatilia concupiscentibus exhibuit. Vnde & Dominus Iudæos in patrũ fortitudine gloriantes, reprimit, dicẽs: Non Moyses, sed pater meus dedit vobis panem de cœlo. Hinc Psalmista, non Moysen inaniter efferens, sed Dominũ laudabiliter extollens, dicit: Fecit mirabilia in terra Ægypti, in cãpo Thaneos, interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in vtre. Eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquã de petra, & deduxit tanquã flumina aquas. Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & pluit super eos sicut puluerẽ carnes, & sicut arenam maris, volatilia pennata. Dominus autẽ Iesus fortis incomparabiliter non in aliena virtute apparuit, sed in sua. Vnde & ex seipso potens, paralytico imperãs, ait: Tibi dico surge. Hinc etiam scriptũ est: Quotquot tangebãt eum salui fiebant, à quocunque languore tenebantur. Et iterũ: Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Hoc nãque insigne fortitudinis, nec Moyses, nec Helias habere potuit, vt dum incõparabilia signa innotescerent, aduentum vnigeniti apertissimè designarent. Rectè ergo synagoga perpetuo silentio damnatur, cùm subditur: *Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant vetera de ore vestro.*) Quasi dicat: Dum incomparabiliter noua cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter effertis. Quasi enim vmbra illa præcesserant. Sed nunc palàm veri fideles hæc redemptoris nostri opera venerabiliter adorant: quia quod vmbrabatur ibi occultatione sacramenti, in aduentu redemptoris patuit, expectasse corpus reuelandæ veritatis. Ergo si ad noua referantur, vetera non sunt: quia in Spiritu sancto intellecta, vetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renouante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Vetera ergo sunt si redemptoris operibus conferantur: sed cùm ad confirmanda

Ioan. 15. Exod. 14. 4. Reg. 2. Luca 5. Exod. 33. Iosue 10. Matth. 17. 3. Reg. 17. Exod. 16. Exod. 13. Exod. 16. Nume. 20. Ioan. 6. Psal. 77. Luca 5. Marci 6. Luca 6. Psal. 103.

E hæc, spiritaliter illa proferimus, eo spiritu, quo hæc intelligimus illa renouantur. Sancta ergo ecclesia dum Iudæos, de veterũ narratione reprehẽdit, quid aliud, quàm eos acta patrum spiritualia carnaliter intelligere designatur? Synagoga etenim contra sanctam ecclesiã se tãtò temerius erigit, quantò legis, & Prohetarum scientia superbius extollitur: quam suis patribus diuinitùs inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Vnde sequitur: *Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes.*) Et vt tumere desinant, subiungit, dicens: *Recedant vetera de ore vestro.*) Iam quippe ei vetera sunt, quæ (vt dixi) per renouantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur, ac si dicat: Dignum est, vt ab eorum narratione sileas, quorum nouos, & splendidos sensus ignoras. Quæ nimirum etsi subtiliter intelligis, tumorem arrogantiæ tibi præstare non debent: quia Deus scientiarum Dominus est. Redęmptor quippe humani generis, quia summi patris est verbum, Dominus est vtique omnium scientiarũ. Alta quippe, & magna locutus est Esaias, magna locutus est hieremias: sed pro-

F fectò nihil dicerent, si hoc verbum scientiarũ Dominus, non eis antequã loquerẽtur, scientias indicaret. Vnde & frequenter in libris eiusdem Esaię prophetæ legitur: Verbum quod factum est ad Esaiam prophetã. Frequenter & in libro Hieremiæ scribitur: Verbum quod factum est ad Hieremiam prophetam. Hoc verbum scientiarum Dominum, Ioannes in altissimo summi patris sinu aspiciens, ait: In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hinc Paulus scientiarum Dominum redemptorem nostrum insinuans, dicit: Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo dicit: *Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est:*) quid est aliud dicere, nisi synagogæ aperta ratione monstrare, vt tantò sollicitè tacere debeat, quantò non solùm quod sint, sed etiam à quo sint ea, quæ dicit, ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam patrum tuorum fuisse astruis, tantò tibi dare arrogantiam non debuit, quantò nõ ipsorum, sed vnigeniti filij Dei fuit: & ipsam eandem scientiam non intelligis. Dicit ergo: *Recedant vetera de ore*

G *vestro.*) Vt Iudæi nequaquam deprauent, quod intelligere rectè nõ præualent. Deus sciẽtiarum (dicit) Dominus est, vt quod veraciter Dei esse cõprobant, hominibus fallaciter nõ abscribant. Sed dum de verbis iactantia Iudæę reprehẽditur, quia nullo timore cõpungitur, ei etiam de occultis perfidorum cordium motibus, tormenta nunciantur. Nam sequitur: *Et ipsi præparantur cogitationes.*) Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solum linguę habebis iudicem, sed & cordis. Vnde & per Esaiam comminatur: dicens: Ego opera, & cogitationes eorum venio vt congregem. Hinc per Moysen Dominus comminans, ait: Nónne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? Et quia his verbis silentium synagogæ præcipitur, videamus iam sancta Ecclesia quibus fœcunditatis suæ laudibus in Annæ voce glorietur. Subdens nanque, ait: *Arcus fortium superatus est.*) Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta sæuitia Iudæorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu redemptori vulnus inflixerant, quem gen-

H tium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium: quia qui eorum vulnere obiit, à mortuis resurrexit, in cœlum ascendit, promissum Spiritum sanctum discipulis misit. Vnde subditur: *Et infirmi accincti sunt robore.*) Appellatione quidẽ roboris, virtus ostenditur Spiritus sancti. Vnde & eundem spiritum Dominus discipulis repromittens, ait: Vos autem sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Robur autem gratia sancti Spiritus rectè dicitur, quam vt electi recipiunt, contra omnia aduersa huius seculi fortes fiunt. Qui verò infirmi hoc loco, nisi Apostoli intelligendi sunt? Sed infirmi profectò, cùm arcus fortiũ tenditur, nõ cùm virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Dominicæ cõprehẽsionis scriptum de eis est: quia relicto Domino, omnes fugerũt: Annõ valde infirmus tunc Petrus erat, cùm interrogantis ancillulæ vocem timuit, & redemptorem negauit? Iam quippe superatus erat arcus fortium, annihilata sæuitia Iudæorum, quia redemptor morte victa surrexerat: & tamen adhuc infirmi Apostoli, superatos fortes clausis ianuis metuebãt. Sed vbi eos robur induit, libet intueri, quã fortes fecit. Repẽtino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus venit, & eorum infirmitatẽ in

Ioan. 1. Coloss. 2. Esa. 56. Deut. 32. Luc. vlti. Matth. 16. Matth. 14. Act. 2.

in miræ charitatis virtutẽ permutauit. Cœperunt enim Christum iam robore induti prædicare, qui persecutorum minas non erubescebant delitescendo fugere: & qui mulierũ verba timuerant, authoritatem principium, libertate frãgebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, & cædes superauit: & quos superueniendo induit, in cœlesti militia mirabilis audaciæ insignibus illustrauit, vt inter flagella, cædes, & opprobria nõ metuerẽt, sed exultarẽt. Scriptum quippe de eis, hoc iam robore indutis, est: [Acto.5.] Ibant apostoli gaudẽtes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc iam prædicantes, dicunt: [Iacob.1.] Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis. Bene ergo dicitur: *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.*) quia prius à mortuis resurrexit, & sic ad cœlum redemptor abiit, & Spiritum sanctum discipulis misit. Prius nanque superandus erat arcus fortium, & post infirmi robore accingẽdi. Vnde & scriptum est: [Ioan.7.] Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Quo in loco notandum est, quia hoc contra Iudæam dicitur, quæ miracula redẽptoris tantò superbius despicit, quantò inter supplicia mortuum recognoscit. Dicit ergo: *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.*) Quasi mortem redemptoris calumnianti synagogæ respondeat, dicens: Noli despicere, quòd mori potuit: sed mirare potius, quia mortuus resurrexit, & gentis tuæ sæuitam, reuiuiscendo superaui. Et quia hoc de præterito ostendit, non solùm denunciando ei loquitur, sed insultando. Quasi enim inaniter insultanti improperet: dicens: Quid vobis profuit occidisse, quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidistis, ne post eum totus mũdus iret: sed idcirco post eum totus mundus vadit, quia verum se Dei filium probauit, moriendo humanũ genus redimere: & dum resurgendo viuẽtem se monstraret, & ad cœlum conscenderet, & Spiritum sanctũ promissum discipulis destinaret. Et quia pro incredulitatis suæ merito, synagoga à participatione promissæ gratię repulsa est, ad ipsum sancta ecclesia improperans ei, subdens, ait: *Repleti prius, pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt.*) Qui fuerunt prius repleti, nisi qui cognitionem Dei antequam cæteri populi habuerunt? Qui ergo repleti prius, intelligendi sunt alij, quàm Iudæi, qui in fide conditoris ferè ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipse quidem pro panibus se locauerunt. Quid enim panes hoc loco significãt, nisi mysteria diuinæ incarnationis? Locus autem inueniendorum panum sacra est scriptura. Vnde & panis qui de cœlo descendit, ad inueniendum se, igorantibus, dicit: Scrutamini scripturas, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibẽt de me. Pro panibus ergo se locauerunt, quia omnes scripturas acceperant, vt in eis sacramenta diuinæ incarnationis inuenire debuissent: sed cùm panis venit, synagoga, quæ se pro pane locauerat, locum reliquit, in quo inuenire panem debuit, quẽ quæsiuit. Scripturas quidem (vt dixi) ad cognoscendũ redemptorem habuit, sed qui secundum scripturas venerat, venientem confutauit. Famelici ergo saturati sunt: quia qui crediderunt de gentibus, dum mysteria diuinæ incarnationis veneranter accipiunt, cœlestem cibum habent ad internę delectationis vsum. Famelici quidem dicti sunt, quia ante aduentum redẽptoris infidelitatis fame proiecti, spiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certè famelici dicuntur: quia spiritualis cibi dulcedinem, cum magna auiditate suscipiunt. Repleti verò, qui se pro pane locauerunt, audiãt quem expectabant: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descẽdi. Sed quia non merebãtur agnoscere, respondebant: Nónne hic est filius Ioseph? quomodo dicit, quia de cœlo descendi? Ipse autem qui omnia nouerat, ad delectationis suę recubitum famelicos venturos prophetabat, dicens: Amen dico vobis, quia ab oriente, & occidente venient, & recumbent cum Abrahã, Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni proiicientur in tenbras exteriores. Repleti ergo se locauerunt pro panibus, sed famelici saturantũ, quia synagogæ filij in scripturis sanctis pastum fidei, de futura incarnatione redemptoris habuerunt: sed nunc proiectis illis, dum gentiles in eum veraciter credunt, diuinitatis, & humanitatis eius sacramẽta, in delectationis intimæ refectione suscipiunt. Quia verò per egregium doctorem dicitur: Omnes eandem escam manducauerunt, & omnes eundem spiritualem potum biberunt, bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autẽ erat Christus: potest rationabiliter colligi, quia illi manducauerunt, & non sunt saturati, isti, manducauerunt, & saturati sunt. Quod nimirum cõtra synagogam à sancta Ecclesia rectẽ dicitur, vt ij qui sunt sub gratia mira celsitudine præeminere sub lege positis, designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta venturi redemptoris in scriptura sacra per quirere? Quorum profecto vnusquisque manducauit, & satu ratus non est: quia futuram summi vnigeniti incarnationem credidit, sed presentem non vidit. Manducare quidem ei fuit diuinam incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere, & non saturari ei fuit, desideratam eius præsentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingẽdi erãt, saturitatis suæ prȩconia ab eo, quo saturabantur pane audiebãt: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Amen dico vobis, quia multi reges & prophetæ voluerunt videre, quę vos videtis, & non viderunt, & audire, quę vos auditis, & nõ audierunt. Qui enim videre volebant, iam intimæ delectationis panem per desiderium manducabant: sed quia videre non poterant, habebant gaudium desiderij, sed non habebant perfruitionem saturitatis. Nam & si scriptura dicat: [Sapien.17.] Quia panem omnem suauitatẽ habentem, & omnem dulcedinem Deus eis dedit: sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut per fidem notus ab eis, per charitatis desiderium poterat cõcupisci. Synagogæ igitur in primis patribus glorianti, ij accincti robore proferuntur, vt dum nouum culmen electorum conspicitur præcelsum, nequaquã inaniter vltrà glorietur. Et quia à discubitu sanctæ ecclesiæ cibus vitæ nunquam tollitur, futura quàm præterita insinuans, ait: *Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est.*) Quæ est sterilis, nisi sancta Ecclesia, vt suprà latius in Annæ typo iam diximus? Quid est ergo famelicos saturari, donec sterilis pariat, nisi vsque in mundi finem panem vitæ possidere? Quod & ipse repromittit, dicens: [Matt. vlti.] Ecce ego vobiscum sum, vsque in consummationem seculi. Nõ enim sunt nisi famelici, quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur: quia vsque in mundi finem, Deo filios generat: qui dum venisse in carne redemptorem credunt, panem vitę, quem desiderant, cõmedunt, & plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea quę multos habebat filios, infirmatur. Infirmari synagogæ, est institutione legis veteris, parere non posse. Quæ enim fidem viri prioris perdidit, diabolo iam, & non Deo parit. Bene autem dicitur, Quę multos habebat filios: quia dum in veritate scripturarum subiectum sibi populũ antiquitus erudiret, vẽturi redemptoris aduentum concupiscere, de complexu cœlestis sponsi filios pariebat, Nunc autem, quæ habebat filios, infirmata est, & filios non habet. Scripturas quidem su is auditoribus exhibet, sed quia redemptorem negat, Deo filios nunquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fœcunditas negatur. Et quia tam synagogæ repulsio, quam electio gentilitatis incõprehensibili Dei iudicio facta est, sequitur: *Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Dominus pauperẽ facit, & ditat: humiliat, & subleuat. Suscitat de puluere egenũ, & de stercore erigit pauperẽ: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat,*) Quasi obstupescẽti alicui de tam electę gentis repulsione respondeat, dicens: Quid in his rationẽ quęris, quæ summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiã genus quærendi, doctor egregius reprehendens, ait: [Roma.9.] Homo, tu quis es, qui respondeas Deo Nũquid dicit figmentũ factori suo, qnid me fecisti sic? aut non habet potestatẽ figulus, ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud verò in contumeliam? Tale est ergo, ac si dicat: Quia omnium Dominus rectẽ cognoscitur, opus illius, & in Iudææ abiectione, & in gentium electione, venerandum, & non discutiẽdum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus: quia incomprehensibili iudicio, quondam electum Iudęorum populum, à cognitione veritatis separat, & in perpetuum damnat. Viuificat: quia gentilitatem ad agnitionem sui vnigeniti temporaliter per fidem recipit, & ad eius cõtemplanda gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit: quia districto eius iudicio, vltrix gehẽna eos puniendos in perpetuum recipit, qui per culpã perfidiæ à veneratione se diuidunt Redem

ptoris. Reducit ab inferis: quia gentilem populum ad filij sui fidem deuotè accedentem suscipit, cui velut altus abyssi carcer extitit, immensa obscuritas erroris. Pauperem facit, & ditat: quia & repulsam Iudęam spiritalibus virtutibus spoliat: & electam gentilitatem, tam precio fidei, quàm bonorum operum fulgoribus exornat. Quia etiam humiliare, & sublimare dicitur. Etenim synagoga à redemptore recedendo, sublimitatis suæ alta deposuit: & sancta Ecclesia redemptorem venerando, ab imo infidelitatis, vbi proiecta iacuerat, in altitudinē rectæ fidei, & Christrianæ potestatis celsitudinem surrexit. Quia ergo Dei filiū Iudęa contempsit, gentilitas promeruit, rectè & illa humiliata, & ista creditur exaltata. Sequitur: *Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigens pauperem: vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.*) Egenus, & pauper gentilis populus intelligitur, qui de puluere suscitatus, & de stercore erectus dicitur: quia cùm recipitur in fidem redemptoris, & ei minima, & grauiora peccata remittuntur. Quia enim facilè puluis excutitur, & quem stercora inquinant, horribiliter fœdant: puluis leuiora, stercus grauiora peccata significat. Bene etiam de puluere suscitatus egenus dicitur, & de stercore pauper erectus. In illis siquidem dormiebat, à quibus leui tactu gratiæ suscitari poterat. In illis verò iacebat, quia lapsus in grauioribus, manu magni auxilij indigebat. Sed iam egenus, qui de puluere suscitatur, & is qui de stercore pauper erigitur, audiamus, quo culmine præferatur, *Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.*) Qui verò principes hoc in loco, nisi sancti Apostoli designatur? De quibus nimirum principibus, Deo per Psalmistam dicitur: Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine. Quid est quòd pauper cum principibus sedet, nisi quia ordo prædicatorū, de gentibus electus, in sancta ecclesia culmen Apostolicæ authoritatis obtinet? Cum principibus quippe sedet: quia de throno cœlestis magisterij doctrinā salutis exhibet. Et solium gloriæ tenet: quia bonæ famæ odorem spargit, quibus dignitate pręeminet. Vel certè solium glorię tenet, & cum principibus: quia & sublimitatis honore radiat, & miraculis coruscat. Sed qui tam sublimi dignitate sustollitur, qualiter vti ea debeat, indicat, cùm subiungit: *Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.*) Cardines terræ suntextrema terræ. Nōmine autem cardinum, ipsos prædicatores, electos de gentibus, voluit designari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de vili quodammodo & abiecta gentilitate producuntur. Qui profecto cardines Domini esse dicuntur, pro mortificatione propriæ voluntatis. Domini quidem sunt, quia non sua quærunt, sed quæ Iesu Christi. Sed dum Domini esse dicuntur, singularis quædam in eis sanctitas designatur. Qui verò domini sunt, videant: quia super eos orbis ponitur nō sub eis. Quid enim orbis nomine, nisi sanctæ ecclesiæ subiecta designatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terræ Deus orbem posuit: quia prædicatores ad hoc sanctæ ecclesiæ præponuntur, vt eorum infirmitatem releuent, & debiles quoque ad cœlestem patriam, velut superimpositum onus, portent. Non igitur se semper prælatos debent aspicere, sed quandoque subiectos: vt disciplina cohibendis vitiis præsint, sed æstimatione, & obedientia ministerij sæpe subsint eis, quibus præeminet cura prælationis. Et quia magna sunt onera, quæ prædicatores sustinent, subdit aque ait: *Pedes sanctorum suorum seruabit.*) Quasi dicat: Inter onera tam immensa corruerent, si eorū pedes Dominus non seruaret. Pedes quidem sanctorum suorum sunt affectus mentium. Qui profectò à Domino seruantur: quia ab ipsis gratia miræ deuotionis infunditur, qua onus tantum gratanter ferunt. Seruare quidem pedes sanctorum Dominus dicitur: quia tanti ponderis molem fugerent, si hoc intolerabiliter graue, non eis infusa desuper charitas leuigaret. Possunt etiam & status fortitudinis, pedum appellatione signari. Pedes verò sanctorum suorum Dominus seruat, quando eos mira fortitudine roborat, vt inter tam immensa onera, nequaquam cadant. Et quia non pedem, sed pedes seruare dicitur, quid in vtroque pede sanctorum intelligimus, nisi fortitudinem, & humilitatem? Ne enim ruamus, in vtroque pede consistimus. Quicunque enim fidelibus gregibus præsunt, in via, qua ad supernam patriam tendunt, modò prospe-

Psal. 44.

E ra, modò aduersa inueniunt. Ipsa enim prospera, quia elationem menti excitant, eam ad casum valde impugnant: veruntamen ne electa mens cadat, hinc subsistere nititur pede fortitudinis, inde consistit pede humilitatis. Firmum quippe statum inter vtranque tentationem retineret, si tam solida humilitate consisteret: vt nulla hanc prosperitas eleuaret, aduersitas nulla deiiceret. Quid est ergo quod dicitur, Pedes sanctorum suorū seruabit, nisi quia debilis est omnis virtus hominis, sine auxilio conditoris? Infirma quippe humilitas nostra, dum prosperitatis fauore mulcetur, ab ineptæ lætitiæ impulsu prosternitur. Infirma fortitudo nostra, dum aduersitate impingitur, leuiter superatur. Sed tristibus elidimur, lætis eneruamur: cùm nos nobis omnipotens Deus deserit, non cùm auxiliū suæ protectionis impendit. Dicit ergo: *Pedes sanctorum suorum seruabit:*) quia omnipotens Deus infirmitatē nostram in ferendis subditorum nostrorum oneribus adiuuat: vt nos nec aduersa atterant, nec læta seducant. Tunc quidem à Domino pedes nostri seruantur, cū diuino auxilio roborati, F obuiantia mundi læta cōtemnimus, aduersa nulla formidamus? cùm stabili patientia gratanter mala ferimus, & inconcussa humilitate sublimem animum à vana delectatione refrenamus. Possunt autem pedes sanctorum fides, & amor redēptoris intelligi: Quibus profectò pedibus gradiuntur, cùm eum, quem per fidem fideles credunt, amore consequuntur. Hos profectò pedes seruari sibi à Domino postulabat, qui precabatur, dicens: Super excelsa statue me, vt vincā in claritate ipsius. Super excelsa statuitur, cui Redemptoris diuinitas reuelatur. Et in claritate eius vincit: quia dum eius charitatis radiis illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta destruuntur. Statutos quidē in monte pedes tenet, qui veritatis contēplatione arduus est, & eius, quē credit, summi patris vnigenitum, amore succensus. Super excelsa quidem Petrus statutus erat, qui cùm Domino confiteretur, dicens: Tu es Christus filius Dei viui, protinus audiuit: Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meᵘˢ G qui est in cœlis. Fundatus enim fide, accensus charitate, eum quem amabat, etiam prædicabat. Bene ergo de reprobis subiunctū est: *Et impij in tenebris conticescent.*) Qui enim impij hoc in loco, nisi Iudęi intelliguntur, qui à pietate veræ fidei sunt extranei, & redēptoris morte cruenti? De quibus rectè dicitur: *In tenebris conticescent.*) quia sancti super excelsa statuti, redemptorem mundi, quem in diuinæ maiestatis claritate conspiciunt, æternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacēt impij: quia Iudæi ideo redemptorem non prædicant, quòd ineffabilis eos illa claritas diuinitatis non illustrat. Scriptum quippe est: Tollatur impius, ne videat gloriā Domini. His quippe tenebris damnatos eos intuēs, Ioānes ait: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nō cōprehenderunt. Hinc Dauid non optans, sed prophetans dicit: Obscurētur oculi eorum ne videant, & dorsum eorū semper incurua. In tenebris ergo tacēt impij: quia etsi Iudæi diuinæ scripturæ verba in Dei laudibus proferunt, dum filium negant, Deo patri nulla vocum obsequia cōsecrant. Deo enim silet qui patrē laudans, vnigeH niti laudem tacet. Sed quem crucifixum despiciunt, quando iudex venerit, expauescent. Vnde etiam subditur: *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, Dominum formidabunt aduersarij eius.*) Nunc autē durus in fidelitate, fortis in errore est: & quē credere Deum contemnit, audacter blasphemare nō metuit. Velut vir siquidem nunc vinci non potest: sed tunc sicut vir nequaquam roborabitur, cùm is, qui eorum insidiis crucifixus est, in sua maiestate conspicietur. Tunc formidabunt eius aduersarij, quando crucifixi virtute omnia moueri conspexerint, cùm eius iudicio vniuersa summitti, cùm per excelsos cœlos tonantia iudicia audierint æternæ suæ dānationis. Vnde & subditur: *Et super ipsos in cœlis tonabit.*) Qui enim cœlorū nomine hoc loco nisi sancti Apostoli designantur? Quibus profectò cœlis sublimitatis suę gloriā Dominᵘˢ repromittēs, ait: Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israël. Horū profectò cœlorū tonitrua, Iudæis Dominus insinuās, tūc ait: Ipsi iudices vestri erunt. Super Iudæos igitur impios, tunc terribilia iudicia suæ damnationis audient: vt eorum examine sententiam æternæ mortis accipiant, quos prædicantes humiliter vitæ

Esa. 16.
Ioan. 1.
Psal. 8.
Matth. 19.
Luca 11.

æternæ

A

æternę bona perſecutionibus affligebāt. Quia verò de extremo iudicio iſta intelligi debeant, ſequitur: *Dominus iudicabit fines terræ.*) Qui ſunt fines terræ, niſi vltima huius mundi? Fines verò terræ Dominus iudicat, vt æquitatis eius ſententia impunita, aut irremunerata nulla derelinquat: quia dum in iudicio extrema concludit, aliqua diſcutienda non deſerit. *Tūc ſublimabit cornu Chriſti ſui.*) quando omnes electos in æterna contemplatione ſui vnigeniti recipiet: vt eis æterna illa, & ineffabili maieſtate præſideat, qui dum in præſentis vitæ peregrinatione viuerent, ſecum nō erat. *Tunc ſublimabit cornu Chriſti ſui:*) Quando in celſitudine ſua reſpicietur ſublimitas redēptoris. De hac ſublimitate per Ioannem dicitur: Videbimus eum ſicuti eſt. Nam poteſtas, ſiue regnū Domini noſtri Ieſu Chriſti ſemper æquale eſt: ſed tunc ſublimari dicitur, quando tales erimus, vt eius ſublimitatem intueri valeamus: quicquid enim nunc de illa ſublimitate, humana mens ſibi poteſt fingere, omnino nihil eſt in illius gloriæ comparatione. Nam ſcriptum eſt de illa: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Prius ergo Chriſto datur imperium, deinde cornu eius ſublimabitur: quia tunc ſublimitatis eius celſitudo reſpicitur, cùm noſtra quoque natura à corruptionis ſuæ imo ſubleuatur, cùm renouationis ſuæ integritatem reſurgendo ſuſcipit: quia præcelſum lumen contemplari valeat redemptoris. Si verò in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Chriſti ſancta Eccleſia deſignatur. Quod profectò cornu ſublimabitur, quia ima noſtra ad angelorum æqualitatem perducentur. Quare & de electis in euangelio Dominus dicit: Erunt ſicut angeli Dei in cœlo. De iſta cornu ſui ſublimitate, iterum dicit: Fulgebut iuſti ſicut ſol in regno patris eorum. Sublimabitur ergo cornu Chriſti, quia ſancta Eccleſia in æterna contemplatione ſui redemptoris extolletur: & quę nunc in hac valle miſerię depoſitionis ſuæ pœna deprimitur, abſorpta tūc morte renouata, æterni gaudij culmine ſubleuatur. Sed hæc iam typica explanatione protulimus, reſtat vt in ſequenti volumine moraliter exprimamus.

1.Ioan.3. *Eſa.54.* *Matth.22.* *Matth.13.*

SECVNDI LIBRI.

Moralis.

Caput I.

SVperiori libro, dum ſacræ hiſtoriæ textum moraliter diſcuteremus, Annæ fœcunditatem in ſummæ contemplationis perfectione poſuimus: quia concipere menti eſt, de ſumma Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere: párere autem, in mente conceptæ charitatis inſignia occultare non poſſe. Nunc autem parienti canticum dicere quid eſt, niſi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris præconiis prædicare? Dicit ergo: *Exultauit cor meum in Domino.*) Sed ea quæ manducauit, & bibit, quæ amarum animum habuit, quæ fleuit largiter, & quæ votum vouit: quia illa mens, omnipotentem Deum dignè laudare poteſt, quæ dignis agonibus, ad charitatis eius ſumma peruenit. Hæc quidem diuturno vſu contemnere omnia didicit, & dum cuncta creata ab intentione abiicit, tantò amplius in viſione æternæ maieſtatis gaudet, quantò alicuius creaturæ ſpecies, in ſui amore hanc retinere non præualet. Hæc ergo dicit: *Exultauit cor meum in Domino.*) Quæ eum contemptis omnibus, ſolum amat. In hunc profectò affectum venerat, qui dicebat: Quid mihi reſtat in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Hinc in Deo exultans, dicit: Vultum tuum, vultum tuum Domine requiram. Hinc ſponſa in canticis petit dicens: Oſculetur me oſculo oris ſui. Dum ergo dicit: *Exultauit cor meum in Domino.*) Quid aliud, quàm in eius ſe oculis inhæſiſſe, quem ardenter diligit, gloriatur? Et idcirco illa ſola hæc dicit, quæ experta nouit, quę vis amoris ſit in thalamo ſponſi. Cunctis quippe paſsionum victoriis illuſtrata, & prælata virtutum culmine, ad illam ſublimitatem peruenit, ex qua per gaudium miræ deuotionis, exultationíſque cor ſuum in Deo poſuit. Et quia cor ſuum dicit, quid aliud, quàm mentis ſuæ libertatem aſſeruit? Reprobi quidem corda ſua nō habent, quia ea diabolus poſ-

Pſal.72. *Pſal.26.* *Cant.1.*

ſidet. Vnde & de proditore dicitur: Cùm diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Schariotis. Si enim Iudas cor ſuum, & non diabolus poſsideret, ipſe potius in eo bonum, quàm diabolus malum poneret. Quo contrà electus vir loquitur, dicens: Animam meam porto in manibus meis. Quid enim aliud manus electi eſt, quàm poteſtas internæ libertatis? Quid ergo eis eſt, animā in manib⁹ portare, niſi internę libertatis gloriam in poteſtate retinere? Quotieſcunque ergo grauiter delinquimus, cor noſtrum nos non habemus, Quare & Hieremias, Iudaico populo grauiter delinquēti, improperans, ait: Audi popule ſtulte. & qui nō habes cor. Hinc item conuerſus alter Propheta Deo cōfitetur dicēs: Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. Dicit ergo: exultauit cor meum in Domino, vt libertatem mentis aſſereret: ſine qua Deū dignè laudare non poſſet. Sequitur: *Exaltatum eſt cornu meū in Deo meo.*) In cornu electæ mentis intentio deſignatur, quæ mirabiliter extollitur, cùm ad eum gaudendo peruenit, qui ſuper vniuerſa conſiſtit. Vnde & cornu ſuum, non in alio aliquo exaltatum aſſerit, ſed in Deo. Qui enim tranſeuntia bona diligit, huius profectò intentio depreſſa, nō exaltata eſt: quia in imo figitur, vbi per deſideriū locatur. Hinc eſt quod in euāgelio Domin⁹ dicit: Vbi eſt theſaur⁹ tuus, ibi eſt & cor tuū. Exaltare ergo cornu noſtrū volebat Dominus, cùm dicebat: Theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Exaltatū cornu habebat ij, quibus ſe Paulus conformabat, dicens: Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Sed qui cœleſtia tantùm diligit, ſi illam intimę dulcedinis ſuauitatem guſtare non nouit, quanquā valde exaltatus ſit, ad huius tamen exaltationis ſublimitatem nō peruenit Ille ergo hac exaltatione ſublimis eſt, qui per incrementa virtutum proficiens, ſublimitatem ſummę contemplationis obtinuit, non ſolùm vt perfectè cœleſtia diligat, ſed etiā vt amoris perfectione, in ſola omnipotentis Dei contemplatione requieſcat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta viſione fruitur, in qua familiari quadam ſingularitate gloriatur, Quare non ait: In Deo noſtro, ſed in Deo meo. Meum nāque de eo dicit, quem familiariter, ac ſingulariter diligit. Ad quam certè diuinæ familiaritatis dignitatem peruenerat, qui dicebat: Deus meus es tu, & confitebor tibi, Deus me⁹ es tu, & exaltabo te. Hinc Eſaias ait incredulos increpans: Nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Quæ ergo exaltatione cornu in Deo ſuſtollitur, Deū ſuū ſingulariter fatet: quia ſumma illa infuſio diuinę dulcedinis, exaltatam mentem, & ſui ſuſceptibilem, & valde familiarem facit. Sequitur: *Dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos.*) Qui ſunt inimici electæ mentis, niſi ſpiritus maligni? Quid ergo eſt dilatatum os ſuper inimicos habere, niſi omnes malignorum ſpirituum ſuaſiones, ampliſsima ſibi infuſæ gratiæ largitate reprobare? Anguſtum quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum ſpirituum, per conſiderationem rationis, contraire non præualet. Os quippe mentis eius, ratio eſt, & loqui, deliberare. Os nanque repletur, cùm mentis ratio per infuſam ſibi gratiam in contemplationem ſummæ veritatis attollitur, Repleri quidē ei eſt, illuſtratione ſummæ veritatis imbui. Ibi quippe diſcit, & quod ęternaliter appetat, & quod temporaliter contemnat. Et quia ſumma veritas amor eſt, ſubtilitate veritatis attollitur electa anima, eiúſque rei charitate, quam didicerit, inflammatur: & tantò ſtrictius ſeruat magiſterium, quātò feruentius id ſibi inuiſcerat vis amoris. Cui nimirum etſi maligni ſpiritus mala ſuggerunt, dilatari oris apertione cōfunduntur: quia veritate ſummæ ſapientię inſtructa, & ſummi amoris facibus accenſa, habet iam cōtra ſuggeſtionem erroris, immenſam lucem ſapientiæ: habet & cōtra oblatam mundi huius pōpam, ineffabilem charitatem. In immenſitate lucis videt, quæ reprobet, ſed per vim ſummæ charitatis amat inepta reprobare, quæ nouit. Per ſapientiā mala ſuggeſta reprehendit, ſed in virtute charitatis deprehenſa redarguit. Os ergo ſuper inimicos dilatat, quia ex abundantia rationis, contra dæmones multa deliberat: & eò acuti⁹ eorū obiecta deſtruit, quòd id, vnde mala ſuggeſta reprobet, in ſublimibus agnoſcit, Vnde protinus cauſam inſinuans, ait: *Quia lætata ſum in ſalutari tuo.*) Quod profectò tale eſt, ac ſi dicat: Quia exaltatum eſt cornu meum in Deo meo. Hoc certè eſt lætari in ſalutare Dei, quod exaltatū cornu ha-

B C D

Ioan.13. *Iob.13.* *Matt.9.* *Philip.3.* *Pſa.116.* *Eſa.7.*

bere in Deo suo. Quod non de qualibet lętitia salutaris accipitur, sed de illo perfectissimo gaudio, quo electa, perfectáq; anima more sponsæ, gaudet in sponso. De qua nimirum lætitia Dauid obsecrat, dicens: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Quæ ergo dilatatum os habere super inimicos suos se gloriatur, in salutare Dei prius lętata fuisse describitur: quia illa beata mens validè reprobare malignorum spirituum suasiones poterit, quæ in redēptoris diuinitate per cōtemplationem sublimiter assumpta, ex eo & sapientiæ accipit magnitudinem, & plenitudinem charitatis. Quem profectò dignis laudibus prædicat, dicens: *Non est sanctus, vt est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis, sicut Deus noster.*) His nanque Annæ vocibus, quæq; electa anima hoc redemptori clamat in laude, quod ab ipso credit in munere. Sed ex hoc piæ confessionis ordine, ordo innuitur, quo eadem muneris bona, quæ seriatim protulit, consequamur. Sanctus itaque Dominus & fortis asseritur, à quo sanctificamur, ad requiem ducimur, & glorificamur. Sanctificationem à domino accipimus, in virtute regenerationis, esse autem, id est quietem ab huius mutabilitate corruptionis in interminatione exilij, fortitudinem in triumpho resurrectionis. Primum itaque horum numerum, in ista vita consequimur, cùm electi cuiusque anima in carne est, sed vtraque adhuc in agone operis posita, sequens autem in sola anima præter carnem, post carnis vitam, & iam de huius vitæ laboribus assumpta, vltimum verò, in carne, & anima, sed vtraque iam per gloriā æternitatis innouata. Prius itaque sanctus dicitur, quia regeneratis per salutis lauacrum, charitas Dei cordibus nostris infunditur, per cuius gratiam, ad æternæ patriæ bona præparamur: vt dum hæc vita per decursionis suæ tempus elabitur, ea nos vita suscipiat, cuius gaudio, hinc electorum egredientes animæ, sine mortis pauore potiantur. Deinde esse ei ascribitur, quia securi consummationis nostræ diem, videlicet claritatem vltimæ resurrectionis expectamus, dum in illo munere acceptæ requiei discimus, extremi examinis non discussionem metuere, sed promissæ gloriæ lætitiam expectare. Vltimo autem loco fortis asseritur: quia in gaudio futuræ resurrectionis infirma nostra roborantur, cùm caro surgit de puluere: sed idem carnis nostræ puluis translatus in perpetuæ incorruptionis gloriam, ad fragilitatis suæ miseriam vltrà non redit. Sed & notandum, quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur, sed cùm habere non habitum cœperit, qui hoc accipit, quod non habuit, quod antè habuerat non amittit. Nam cùm de sanctificatione ad requiem perducimur, & de quiete animæ perducimur ad robur æternæ incorruptionis, & sanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie: & requies, & amor excrescit valde in resurrectione. Conditorem nanque suum, vnaquæque anima per amorem coniuncta, in tantis muneribus intuens, Annæ vocibus dicat: Dicat quàm bene sapit sibi donum perfectæ regenerationis, & vis amoris: Dicat, *Non est sanctus vt est Dominus.*) Dicat, quàm melius munus sibi est, promissio quietis in hora sui transitus. *Neque est alius extra te.*) Dicat, quàm optimum sibi placens præmium sit, vltima renouatio sua, in gaudio perfecti spiritus sui, & glorificatæ carnis. Dicat: *Et non est fortis, sicut Deus noster.*) Et notādum quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electæ etenim menti, hæc in cantico poscere est, dona tam grandia, cum gaudio desiderare. Petere quippe ei, desiderare est: & gaudere, cantare. Sed quæ tam gaudenter dignitatis suæ munera conspicit, quàm fortiter occultis hostibus exprobret, innotescit. Sequitur enim & dicit: *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.*) Sublimia quippe, & vetera spiritus maligni loquuntur, cùm alta, quæ videntur huius seculi appetenda, fidelibus suggerunt. Qui ergo cornu suum in Deo exaltare iam didicit, qui teneri in gaudio maiestatis nouit, quicquid offertur sibi de blandimento seculi labentis, exprobrando despicit, dicens: *Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.*) Ac si apertè loquatur, & dicat: Eò mihi ea quæ offeruntur displicent, quò per desiderium alia video, quę valde placent. Quod profectò dicere, quia ei competit qui iam idoneus ad ministerium prædicationis agnoscitur: aptè quoque contra arrogantes sapientes, & contra negligentes sanctæ vitæ professores, ista prolata sentiuntur. Alta quippe glorians, loquitur, qui per scientiam, quam accepit, se intelligere sublimiter gloriatur. Vetera verò loquitur, qui postpositis sanctæ scripturæ eloquiis, secularibus verbis occupatur. Dicitur itaque arrogantibus: Nolite loqui sublimia gloriantes. Quibus profectò verbis ostenditur, quia non modum locutionis prohibet, sed affectum intentionis. Quasi apertè dicat: Sublimia loquimini, sed de eo, quod altum dicitur, gloriari refugite. Vnde & Paulus piè discipulum admonet: dicens: Noli altum sapere, sed time Non dixit, Noli altum loqui, sed Noli altum sapere: sicut & hîc non dicitur, Nolite loqui sublimia: sed Nolite gloriantes loqui, quia sacra eloquia altius exquirēda sunt, sed quo altius exquires proficit, semetipsum cohibere à vanæ gloriæ fastu debet, per custodiam humilitatis. Dicitur etiam ociosè loquentibus: *Recedant vetera de ore vestro.*) Vetera quippe sunt verba seculi, quia dum in eis loquentis animus per intentionem figitur, deuotionis suæ decore spoliatur. Quare illi sublimia gloriantes loqui nō debent, & cur ab eorum ore vetera debeant recedere, hæc causa demonstrat, quæ subiungitur. *Quia Deus scientiarum Dominus est.*) Audiat itaque sciens & arrogans, quia non ipse scientiarum Dominus est, sed Deus. Nam rectè glorians diceret, si eius, qua tumeret scientia, non omnipotens Deus, sed ipse Dominus extitisset. Audiamus & nos quando loquimur verba seculi, quia Deus scientiarum Dominus est. Iam quippe electorum mentes nō solùm noui, sed etiam veteris testamenti scientia innouat, venit nanque qui diceret: Ecce noua facio omnia. Cùm ergo tot noua habeamus, quæ loqui possumus, vetera loqui sine culpa nullatenus valemus. Recedant igitur de ore vestro vetera, vt cùm damnatæ vetustatis culpa etiam à sermone compescitur, in noui hominis pulchritudinem transeamus. Quod profectò si contemnimus, audiamus. *Et ipsi præparātur cogitationes.*) Quasi à minori culpa, subintellecta comparatione, nos terreat, dicens: Hinc ociosa loquentes cogitent, quam metuere culpam locutionis debeat, si is cui loquendo delinquitur, etiam cogitationum excessus, ad iudicij sui examen seruat. Audiant item arrogantes, quod sequitur, *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.*) Iam quippe in allegorica expositione diximus, quia immundi spiritus horum fortium appellatione designantur. Qui nimirum quia à cœlesti gloria superbiendo ceciderunt, aptè elatis doctoribus ad terrorem proponuntur, vt de se tantò iam humiliter sentiant, quantò etiam angelos à superna gloria lapsos, per appetitorem nouanæ gloriæ contemplantur. Quod etiam redemptorem nostrum in elatis discipulis egisse recolimus, qui cùm se subiecta dæmonia habere iactarent, ab eo protinus audiere: Videbam satanā quasi fulgur de celo cadentem. Arcus itaque fortium superbia est spirituum malignorum. Dicuntur autem fortes, vel quia de se magna senserunt, vel quòd humanum genus magnarum tentationum impetu vincant. Quem profectò arcū dum intentio impia tetendit, iacere malitiæ iacula supra se, in conditorē studuit. Ponam (inquit princeps eorū) sedē meam ad Aquilonem, similis ero Altissimo. Sed superatus est arcus fortium, quia Deus apostatarum spirituū superbiæ restitit, de cœlo præcipitauit, cōditionali gloria virtutis exuit, vt in lapsis angelis, homo disceret, quid timeret. Nam quid de æreo vase fiet, si Deus nec aureis superbiæ fœtore plenis ignoscit? Vnde & Petrus in epistola sua loquit, dicens: Deus peccātibus angelis nō pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarū tradidit in iudicium reseruari. Quasi ergo electus, & humilis prędicator superbiētibus dicat: Vt cessetis ab elatione, in cōformib' vobis angelis, videlicet lapsis damnationis debitæ pœnas aspicite. Et quos imitari debeat proponēs, ait: *Et infirmi accincti sunt robore.*) Si ob præsumptionem ęstimationis mali angeli fortes vocātur, infirmorum appellatio rectè beatis spiritibus conuenit, qui de se nulla præsumētes, virtuti sui opificis perpetua humilitate subiecti sunt. *Infirmi accincti sunt robore.*) Quia voluntariæ subiectionis merito, sancti angeli interni amoris vinculo, conditori suo coniuncti sunt. Quibus aptè accinctionis nomen congruit, quia accinctus quilibet, eo quo cingitur cinctorio, ex omni parte retinetur: quia videlicet beatissimi illi spiritus sic sunt in æternitate solidati, ne ab ea cadere vnquam possint. Hinc est quòd Dauid

Psalm. 50. | Roma. 11. | Esa. 43. | Luca 10. | Esa. 14. | 2. Pet. 2.

quòd ad Danielem in Babylonia prædicantem angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur. Hinc est quòd angelus, cum quo in Apocalypsi Ioannes colloquium habuit, aurea zona ad mammillas circundatum conspexit. Quia verò idem beati spiritus ab humilitatis merito, in amoris gloriam surrexerunt, sed quia eandem gloriam in complexu æternitatis habent, & in timore amissionis non habent: gloriosi siquidem ineffabiliter sunt, sed ineffabilem illam gloriam amittere nunquam possunt. Vt itaque desinat gloriari, audiat arrogans. *Arcus fortium superatus est.*) Et vt damnata culpa superbię, proficiant in humilitate, dicitur sibi: *Infirmi accincti sunt robore.*) Robur nanque infirmis impẽditur, cùm subiectionis merito mitibus infunditur virtus supernę charitatis. Accingimur etiam cùm ad verbi ministerium pręparamur. Bene itaque accincti robore infirmi, in alta locutione gloriantibus præponuntur: quia ij qui in ministerum mittuntur spiritus, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, priusquam accingerentur ad ministerium, humiles fuerũt. Antè enim memoratur infirmitas, pòst verò accinctio roboris. Hos profectò nobis accinctos Paulus insinuat, dicens: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hæreditatẽ capiunt salutis? De quibus & Propheta etiam loquitur, dicens: Milia milium ministrabant ei, Quasi ergo dicat: Prius vos agnoscite, & sic vos ad aliorum salutem præparate: quia bonũ prædicationis tunc bene impletur, cùm prædicatur, qui sublimis est verbo, humilis esse satagit ministerio. Sed quia superbos & arrogantes prædicatores loquendo redarguit, subdit, dicens: *Repleti prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt.*) Repleti prius illi sunt, qui dum tumoris cibos in mentis refectione suscipiũt, delitias sanctarum virtutum, velut cibo iam pleni capere non possunt. Sed tamen pro panibus se locant, quia in scripturis, quas intelligunt, iuxta magnitudinem sapientiæ, se percipere spiritualia munera virtutum putant. Sed saturari nequeunt. quia repletioni arrogantię dona sancti Spiritus addere nequaquam possunt. Ipse nanque spiritꝰ disciplinæ effugit fictum, & non habitat in copore pleno peccatis. Hinc etiam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibꝰ autem dat gratiam. Frustra ergo quæ Dei sunt, accipere gestiunt, qui in eo quod superbiunt, largitorẽ munerum sibi aduersantem reddunt. Saturari ergo nequeunt, quia munera spiritualium gratiarum non adipiscuntur. Qui verò sunt famelici, nisi à cibis vitiorum vacui, à tumore ieiuni? Famelici ergo saturati sunt, quia sancti viri humilitatis arce præditi, dum de se alta non sentiunt, alta virtutum dona promerentur. Nam per humilitatis bonum sancti Spiritus sedes fiunt, quem dum in se manentem recipiunt, eius donis plenius replentur. Vnde & per Prophetã Dominus dicit. Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & tremẽtem sermones meos? Valde ergo saturantur famelici, quia in donorum plenitudine, super humiles sanctus spiritus requiescit. Quod tamen contra negligentes sacri altaris ministros, atque audaces dominici corporis susceptores, dici non inconuenienter potest. Repleti verò prius sunt, vitiorumq́ue cibo saturati, qui pro pane se locant, quia corpus ad susceptionem eucharistiæ præparent. Qui nimirũ comedunt, & saturari nõ possunt: quia etsi sacramentũ ore percipiunt, virtute sacramẽti nequaquam replentur. A virtute ergo illa sacramenti ideo ieiunant, quia prius repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiũt, in comestione salutaris hostiæ, qui ea quibus se repleuerant, flagitia portant, in mente. Non saturantur, ergo nisi famelici, quia à vitiis perfectè ieiunãtes, diuina sacramẽta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato electi etiam viri esse nõ possunt, qui restat, nisi vt à peccatis, quibus eos humana fragilitas maculare non desinit, euacuari quotidie conantur? Nã qui quotidie nõ exhaurit, quod delinquit, etsi minima sunt peccata, quę congerit, paulatim anima repletur, atque ei meritò auferunt fructum internæ saturitatis. Hac repletione nos euacuare Paulus insinuans, ait: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enim est hoc loco probare, nisi euacuata peccatorum nequitia, se probatum ad dominicam mẽsam, & purum exhibere? De repletis etiam subdit: Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi mãducat, & bibit. Qui ergo quotidie

Heb. 1. Daniel. 7. Sapien. 1. 1. Pet. 5. Esa. 56. 1. Cor. 11.

A delinquimus, quotidie ad pœnitentię lamẽta curramus: quia ipsa sola virtus est, quæ euacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tũc verè famelici saturãtur, quia quo studiosius mũdamur lamento pœnitentiæ, eo vberiorem diuinæ gratię fructũ recipimus in spiritali refectione. Quæ nimirũ electorum saturitas, quia vsq; in mundi finẽ extenditur, subdit, atq; ait: *Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est.*) Quæ itaq; huiꝰ appellatione sterilis signatur nisi ea, de qua Paulus loquitur, dicens: Quæ sursum est Hierusalẽ, libera est, quæ mater nostra est, Vnde & paulo pòst Esaię vaticinium ei coaptauit, dicẽs: Scriptum est enim: Lætare sterilis, quæ nõ paris, erumpe, & clama quæ non parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm ei, quæ habet virum. Sed quomodo Hierusalem sterilis, beatorum scilicet Angelorum sancta societas intelligitur, cùm iuxta vocis suæ significatum de æterna pacis visione pérenni gaudio fit fœcunda? Sed si mater est electorum hominum, sterilis profectò erat quãdo humanum genus in Adam perierat. Velut enim parturire non potuit, B cùm eum, in quo fœcunditatis suæ extendere sinum debuit, lapsi spiritus suasionibus amisit. Tandiu accinguntur infirmi, donec sterilis pariat: quia angelorum humilium valido ministerio eousque indigemus, donec quotquot ad vitã pręedestinati sunt de humano genere, vsque in mundi finem colligantur. Mittet nanque filius hominis angelos suos, & colligent electos suos à quatuor ventis. Ad eos nanque colligendos tunc mittẽti sunt, in quorum salute quotidie mittuntur: quia ad regnum non colligent, nisi quibus per robur accinctionis suæ nunc adiutorium præbent. Vsque etiam in mundi finem famelici saturantur. Sed & bene plurimos hæc sterilis parere dicitur: quia non omnes homines, sed electi solummodo ad æterrna gaudia perducuntur. Aptè igitur etiam parere dicitur: quia angelorum ministerio docemur superna petere, vt ad eorum valeamus bona peruenire. Sed dum hæc sterilis parit, ea quæ multos habebat filios, infirmatur: quia quo pleniora lucra electorum, per angelorum ministeria superna regna percipiunt, huius Babyloniæ filij minuuntur. Velut e- C nim infirma in partu suo est, quæ inordinato amore rerum transeuntium (vt solet) filios gignere nequaquam potest. Vbique enim iam cœlestia regna pręedicant, quæ profecto dum fidelium mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, velut in partu suo Babylonia stringitur: quia mater nostra Hierusalẽ eos per orbẽ Deo parturit, quos illa lasso perditionis vtero parere gehennę consueuit. Quorum tamen accinctorum robur, non ipsis, sed ei, à quo accingũtur, ascribitur. Aptè itaq; subditur: *Dominus mortificat, & viuificat.*) In quibꝰ profectò verbis, etiã ordo notãdus est. Prius quippe mortificare dicitur, deinde viuificare: quia nisi seculum amare desistimus, Deo per amorem viuere non valemus, Ioanne attestante, qui ait: Qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Vnde & is qui se mortificatum, & viuificatum, qui se prostratum & erectum meminerat, loquebatur, dicens: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Viuebat, sed non mundi vita, quia dicebat: Viuo iam non ego, D viuit verò in me Christus. Non ergo accinctorum aliquis, sed Dominus mortificat, & viuificat. Mortificatum quippe, & viuificatum esse, est præsentia nulla concupiscere, & æterna desiderare. Cui itaque de his muneribꝰ referendę sint gratię exponit, dicẽs: *Dominus mortificat, & viuificat:*) Vnde & sæpe iã nominatꝰ gẽtiũ pręedicator dicit: Neq; qui plãtat, est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementũ dat Deus. Sed quo ordine omnipotens Deus ista in electis operetur, exponit, dicens: *Ducit ad inferos, & reducit.*) Vt mortificet, quippe ducit ad inferos, & vt viuificet, reducit ab inferis. Omnipotẽti etenim Deo ad inferos ducere, est peccatorũ corda ęternorũ cruciatuũ cõsideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere, est territas pœnitẽtiũ, atque commissa lugentiuũm mẽtes, spe vitę indeficientis attollere. Tunc quippe peccare desinimus, cũ superna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur, cùm interno visitati solatio, ad spem veniæ, de pœnitentię lamento respiramus. Aptè itaque Dominꝰ ducere ad inferos, & reducere dicitur: quia humana duritia in hominis soliꝰ prædicatione, nec terrore cõcutitur, nec amore subleuatur. Nam si doctorum esset mortificare,

Galat. 4. Esa. 54. Matt. 13. 1. Ioan. 2. Galat. 6. Ibidem 2. 1. Cor. 3.

quotquot eorum prædicatio tangeret, peccare desinerent:& si eorum esset viuificare, quicunque ab eis cœlestia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda, intimi affectus sui amor accenderet. Nunc autem cùm sæpe peccatoribus æterna supplicia minentur, cùm ea, quæ possunt eis cœlestia bona prædicent, & nec supplicia metuant, nec læta concupiscant, clamemus Annæ vocibus in laudibus Dei, & ei etiam illud quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus: *Dominus mortificat, & viuificat.*) Dominus itaque ducit ad inferos, & reducit: quia illa possunt futura tormenta metuere, illa superna gaudia diligere, in quibus per eas voces, quas foris homo loquitur, intus Dei pietas operatur. Est autem in quo sese quisque cognoscat, si iam ad inferos ductus, & reductus sit, si mundo obiit, cœlis viuit: nam si electus est, proficit. De eodem verò profectu subdit: *Dominus pauperem facit, & ditat.*) Seculi diuites idcirco de larga facultate gloriantur, quia alto, & incomprehensibili iudicio Dei cœlestia eis bona abscondita sunt. Dominus itaque facit pauperes, quia dum æterna electis bona insinuat, eò se pauperiores tenent, quò à veris sese diuitiis pulsos vident. Vnde & rex ille, qui seculi possessione latissimus erat, quia ei veras diuitias Dominus ostenderat, clamabat ad eum dicens: Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & pauper sum ego. Hinc propheta Hieremias, & electi cuiusque illuminationem in se exprimens, ait: Ego vir videns paupertatem meam. Pauperem itaque Domino facere, est in contemplatione bonorum perennium, electorum mentes ad contemptum rerum omnium visibilium excitare. Sed cui summa reuelat, quia eadem summa, diutius laboris precio sint quærenda, insinuat, dicat quia qui pauperes facit, etiam ditat: quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum cœlestium cognitionem percipimus, ab ipso etiam virtutem consequimur, vt digno pro eis labore certemus. Bene autem subditur: *Humiliat, & subleuat:*) quia in contemplatione cœlestium, quàm abiecti sunt in terra, conspiciunt: sed in eadem abiectione temporalis inopiæ, per Dei gratiam meritorum se pennis subleuant ad gaudia perennis vitæ. Humilitatem ergo percipiũt, in æstimatione exilij, sublimitatem verò, in præparatione sanctæ operationis. Sequitur: *Suscitans de puluere egenum, & de stercore erigit pauperem, vt sedeat cum principibus.*) Paulum nanque est subtilis deliberatio cogitationis illicitæ, quæ eam mentem, cui insederit, fœdam reddit. Quid nanque in stercore, nisi fœda perpetratáq; flagitij audacia designatur? Vnde & propheta vitam carnalium cœno fœdi operis obrutam intuens, ait: Computruerunt iumenta in stercore suo. Apta igitur serie, dona Dei in flagitiosorum conuersione numerantur. Prius nanque suscitatur de puluere egenus, quàm pauper de stercore: quia à corde antè deliberatio immundæ cogitationis abscinditur, & postmodum ab actione culpa resecatur. Aptè quoque suscitari de puluere egenus dicitur, pauper de stercore erigi: quia intus praua deliberans, dormit à contemplatione iustitiæ, foris illicita perpetrans, in iniquitate per actum iacet. Et quia iam cum fortibus, de malignis spiritibus trophæa consequitur, suscitatus egenus, & erectus pauper quid mereatur exponit, dicens: Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Sedere quippe triumphantis est. Vnde & in Apocalypsi Ioannis, victoriæ nostræ dignitatem Dominus ostendit, dicens: Qui vicerit faciam eum sedere in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo, in throno eius. Quod & Paulus, intuens, suscitationis, atque sessionis nostræ dona, in Dei laudibus numerans, ait: Consuscitauit, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo Iesu. Cum eo itaq; principes sedent: quia qui eius auxilio malignorũ spirituum vires reprimunt, in eorum triumpho dignitatem sessionis habent, quibus ex præsidentis sibi virtute dominantur. Cum eo item principes sedẽt: quia etsi stare per corpus in hac vitæ labentis ærumna cernuntur, meritorum tamen sedem cum redemptore in sublimibus habent, à cuius conformitate claritatis, nec in ista fœditatis valle separantur. Egeni quoque rebus & pauperes sunt, qui propter Euangelium ea quæ in seculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certè vt cum principibus possint sedere, de puluere suscitari debent, & de stercore erigi. Quid enim fauores linguæ, quid sunt aliud labentium dignitatum insulæ, nisi puluis? Nam eam quam blandiendo sordidant, à veris splendoribus mentem cæcant. Et quid diuitiæ pereuntes, & transitoriæ facultates, nisi stercora, æterna diligentibus sunt? Stercora quippe sunt, quæ sanctæ animæ in contemptu vtilitatis habent, non in appetitu desiderij. Vnde & Salomon in amissione bonorum temporalium contristatum seculi diuitem intuens, ait: De stercore boum lapidandus est piger. Quasi dicat: De eo verbera doloris sustinet, quòd is, qui pro æterna vita laborare appetit, velut stercora contemnit. Hinc Paulus ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam. De puluere itaque egenus suscitatur, & de stercore pauper erigitur, cùm mens seculo abrenuncians, quicquid sibi placere solebat de linguæ humanæ fauoribus, de honore dignitatum, & de abundantia rerum calcat, dum ad sola æterna respicit, quæ sola ardenter amat. Ei nanque suscitari, & erigi est, ea quæ corpore derelinquit mentis sublimitate despicere. Et cum principibus ei sedere est, supernæ patriæ ciuibus per gaudium æternæ quietis interesse. Qui certè tunc gloriæ solium tenet, quia qui tam sublimiter præsidet, à conditoris sui laudibus nunquam silet. Hanc nanqne gloriæ sedem Psalmista admirans, Domino loquitur, dicens: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Hanc sedem gloriæ Esaias prædicat, dicens: Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hanc item sanctus Tobias ostendens, ait: Et omni lapide precioso, & mundo plateæ eius sternentur, & per omnes vicos eius halleluia cantabitur. Sed ea quæ sequuntur ereptus pauper aspiciat: quia ad principum sessionem, ad gloriæ solium non statim vt fuerit erectus, adducitur. *Domini* (inquit) *sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.*) Quià terræ nomine peccatores in sacro eloquio designantur, cardines terræ hi accipi conuenienter possunt, in quibns per inepta desideria seculum circuit, & de alio ad alium ducit. Cùm igitur conuersos peccatores aspicimus, in laude creatoris, his Annæ verbis erumpamus. Quasi enim aliis verbis tunc dicimus: Iam Domini esse per eius gratiam cœperunt, qui diu in rota rerum transeuntium, per mundi concupiscentiam tenti sunt. Et cùm iam derelictis vitæ secularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: *Posuit super eos orbem.*) Orbem quippe super eos posuit, qui antequam eis imponeretur, sub eis fuit. Nam eum iam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo velut subiectus seruiebat, cùm in eo delitias, & voluptates sequendo recumberent. Et quia magnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adiungitur: *Pedes sanctorum suorum seruabit.*) Quibus profectò verbis sic auxilium diuinæ protectionis: propitiationísque ostenditur, vt pericula tentationum grauia designentur. Quasi etenim dicat: Tam grandia de eo, cui adhæserant seculo tentamenta sustinent, vt solus ad adiuuandum ille sufficiat, qui deesse fidelibus suis in tribulatione non potest. Pedes nanq; sanctorum suorum seruare, est concussos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Vnde & qui ad casum nutauerat, & tamen à Domino conseruatus erat, Propheta dixit: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Hinc iterum pulsus sum, & euersus sum, vt caderem, & Dominus suscepit me: fortitudo mea, & laudatio mea Dominus, & factus est mihi in salutem. Et de hostium infirmitate subiunxit dicens: *Et impij in tenebris conticescent.*) Quid est autem quòd cùm seruare sanctorum pedes Dominus dicitur, silentium memoratur impiorum, nisi quia ad peccati lapsum nequaquaquam impellimur, nisi cùm peruersa nobis malignorum spirituum tentamenta suggeruntur? Cùm ergo pedes nostros Dominus seruat, in tenebris tacent impij: quia dum gratia diuina protegimur, vocem, qua nos præcipitent, dare nobis immundi spiritus nequaquam possunt. In tenebris quippe tacent; quia caliginosa reproborum corda possident, à quorum ad nos progredi obscuritate non audent. Quare autem sanctorum pedes seruet, exponit, dicens: *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.*) Quasi dicat: Idcirco tenet, quia sine ipso stare non possent. Nam etsi vir virtutis agnoscitur, in fortitudine sua timorem lapsus habet, statum robur non habet, & toties illicita concupiscendo labitur, quoties

Marginal notes: Psalm. 24. — Hiere. 3. — Ioel. 1. — Apoca. 3. — Ephe. 2. — Eccli. 24. — Ephe. 2. — Psalm. 83. — Tob. 13. — Psalm. 72. — Psalm. 11.

quoties interna eius vestigia à Domino tenente deseruntur. An verò non vir erat cui in iuuencularum choro cantabatur: Saul percussit mille, & Dauid decem milia? Qui nimirum cum inter onera, fortitudini suæ relinquitur, in carnis suæ culpam impulsus corruit, atque in se expertus est, quia vir in se non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis. Vnde & relabi metuens, eum à quo teneri ad statum debeat exposcit, dicens: Non me derelinquas vsquequaque. Nemo ergo se fallat, quasi in se robur standi inueniat: quia etsi magna sæpe occultorum hostium bella superamus, si dignè eos in suis suasionibus reprobando, velut in fugam versos insequimur, non nos tunc refugi spiritus, sed eum quem in nobis aspiciunt, expauescunt. Vel certè si nos etiam timent, idcirco profectò timent, quia in diuinæ gratiæ robur assumptos vident. Aptè ergo subiungitur: *Dominum formidabunt aduersarij eius, & super ipsos in cœlis tonabit.*) Cœli nanque tunc sumus, cùm in altitudinem diuinæ gratiæ præsidentis nobis, subleuamur. Et tonitrua contra eius aduersarios habemus, cùm validis sanctorum desideriorum vocibus, omne quod nobis de eorum suggestione spirat, elidimus. Quicquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo cœlorum, sunt perfecta desideria electorum. Nam velut à cœlornm altitudine terribiliter sonando prodeunt, cùm ab eo mentis culmine malignos spiritus ferunt, cui omnipotens Deus sic præsidet, vt amore præsidentis facilè superet omne quod ad pugnam moueri poterat, hostis audacia mala suggerentis. Sed præmonente redemptore nouimus, quia qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: eodem quoque Domino promittente, didicimus. Quia quacunque hora peccator conuertitur, saluus erit. In extremo itaque sui cantici addat Anna & dicat, vnde peccantē terreat: dicat, quo iustum cautiorem reddat, *Dominus*, inquit, *iudicabit fines terræ.*) Non ait terram, sed fines terræ. Fines quippe terræ sunt qui vitæ suæ vltima cum culpæ perpetratione clauserunt. Nã qui peccat, & corrigit quod delinquit, terra est per peccatum, & finis terræ non est: quia delinquendo, redemptionis suæ alta deposuit, sed ab imo depositionis suæ ante iudicium resurrexit. Fleuit nanque quod fecit, & venturum iudicem eò lætius sustinet, quò in damnatione terrenitatis, per pœnitentiam ipse in se flagella vltionis tenet. Quia ergo fines terræ Dominus iudicat, conuersus peccator ad Dominum priora siue media, non expauescat. Quia item fines terræ Dominus iudicat, iustus inchoata iustitia, non præsumat. Nam si hunc ab ea, qua cadere potest adhuc æquitate, labentem subita mors intercipit: quia in suis extremis culpa clauditur, finium terræ lege iudicatur. Sequitur: *Et dabit imperiũ regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.*) Hoc profectò superius quia ad redemptorem retulimus, in huius quoque explanationis ordine nõ mutamus. Ipse nanque est pax nostra, qui fecit vtraque vnũ. Ipse quoque est lapis angularis, in quo dum electorũ paries vterque copulatur, æternæ ciuitatis structura disponitur. Teneat itaque morem suum locutio nostra, vt prolato iam sacri cãtici & morali, & allegorico intellectu, in eo vterque conueniat, quem fide credimus, moribus promereamur.

1. Regũ 18. — Psal. 118. — Math. 10. — Ezech. 18. — Ephe. 2. — 1. Pet. 2.

CAPVT II.

SEquitur enim diuinus sermo, & dicit: *Et abiit Helcana in Ramatha, in domum suam.*) Quem profectò virum humani generis redemptorē, Annam verò coniugem eius Ecclesiã, puerum Samuelem credentium de gentibus populũ, Ramatha quoque ciuitatem cœlestem patriam designare ostendimus. Quid ergo est, quòd post coniugis canticum, abiisse in Ramatham ciuitatem suam Helcana dicitur, cùm post natum puerum, Deo cãticum Anna dixerit, atque antè ad cœlos redemptor ascenderit, quàm gentilem populũ sancta Ecclesia in fide genuisset? Quòd profectò ab eis solummodo quæritur, qui tantum Domini nostri corporalem pœnitentiã scire noscuntur. Nunquid enim tunc non eum secum Paulus habebat qui ad patrem ascenderat, cùm dicebat: An experimentum quæritis eius qui in me habitat Christus? Qui item fatetur, dicens: Sicut ex Deo, coram Deo, & Christo loquimur. Quid est ergo quòd sanctæ Ecclesiæ aliquãdo affuit per gratiam muneris, aliquando ei se subtraxit per dispẽsationem probationis? Affuit nanque, vt in acquisitione gentium vitæ verba abundanter affunderet. Sed aliquando ei velut absens se abscondit, vt verbi munere sublato, cognosceret sine eius præsentia qualis esset. Post finem itaque cãtici, dicitur: Abiit Helcana in domum suam: quia sancta Ecclesia ex eius præsentia alta prædicat, qui cùm mortalibus per dispensationem se subtrahit, æternis se ciuibus iugiter repręsentat. Domus nãque sua illa supernorum ciuium, (quam amando, replendo, & sociando Dominus inhabitat) æterna societas est. In eam igitur vadit, cùm Annam deserit: quia qui se nobis adhuc proficientibus salubriter subtrahit, perfectis atque cõsummatis, æternæ patrię ciuibus, eò se incessanter iungit atque exhibet, quò probari iam probatos eius absentia, vlterius nõ oportet. Aptè itaque post Annæ canticum, dicitur: Abiit Helcana in domum suam: quia sancta Ecclesia, quæ tam sublimia electos edocet, sicut pia semper Domini dispensatione deseritur, ita & eadem alta, quæ doceat non semper habet. Sed pleriq; verba vitæ audiunt, præteritam malitiam detestantur, & correctioris vitæ opera proponunt: sed cùm audire desierint, ac si nunquam eadem vitę uerba audissent ad iniquitatem redeũt, auditor sanctæ Ecclesię gentilis populus, deuotus ad audiendum fuit, & ad operandum promptus. Aptè itaque subditur: *Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli sacerdotis.*) Ac si apertè diceretur: Ex eo quod audiuit, omnipotēti Deo placere studuit. Qui aptè puer dicitur: quia etsi grandia pro defensione fidei nostræ agenda susceperat, tamē in eadem fidei generatione adhuc nouus erat. Et quia placidum omnipotēti Deo ministerium præbuit, minister in conspectu conditoris fuit. In conspectu etenim Domini est, quē in oblatione obsequiorum, diuina dignatio libenter aspicit. A quo nimirum Domini conspectu expelli valde metuens quis, orat, dicens: Ne proiicias me à facie tua. In quo item recipi vehementer cupiēs, dilationis suæ moras secum reputat, dicens: Quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Hinc Helias gloriatur, & ait: Viuit Dominus in cuius cõspectu sto. Minister itaque erat Samuel in cõspectu Domini: quia in nouæ religionis obsequiis, omnipotenti Deo gentilis populus valde acceptus fuit. Quo nimirum verbo Iudææ quoque repulsio latenter innuitur, dum solus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum ministrare perhibetur. Solus itaque in eius cõspectu erat, quia profectò ei Iudaicus populus placere desierat. Quod vtrunque per Malachiam Dominus loquitur. Nam Iudææ repulsionē insinuans, ait: Non est mihi volũtas in vobis, & sacrificium non suscipiã de manu vestra. Sed qui à facie sua Iudaicam perfidiam expulit, quem libēter intueatur, subiungens, ait: Ab ortu solis vsq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio mũda. Sed subtiliter est videndum quod dicitur: Ante faciem Heli Samuel Domino ministrauit: quia prædicatorum sanctæ Ecclesiæ ministeriũ, gentilis populi conuersionem, amorem, & reuerentiam circa redemptoris obsequium, veterum ordo doctorum longè antè videndo cognouit, & prophetando prædicauit. Hunc nanque pronum in Domini ministerio nouerat, qui dicebat: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Hinc Aggæus loquitur, dicens: Veniet desideratus cunctis gentibus, & replebitur gloria domus Domini. Hinc Esaias dicit: Erit radix Iesse, qui exurget regere gētes, in ipsũ gentes sperabunt. Hinc Psalmista ait: Laudate omnes gentes Dominũ, & collaudate eum omnes populi. Hinc patriarcha Iacob ait: Ipse erit expectatio gētium. Ante faciem ergo Heli minister Domini Samuel puer fuit: quia quod dignũ Deo postmodũ gentilis populus habuit, doctorũ ordo veterũ per prophetiæ spiritũ præuidit. Et statim de proiectis subditur: *Porrò filij Heli nescientes Dominum, & officium sacerdotis ad populum.*) subaudis, erant. Qui nanque filij Heli sunt alij nisi Israëlitæ secundum carnem, qui scripturam sacram nouerant à patribus editam, & tamen quem scriptura promiserat, nesciebant? quos nimirum per semetipsam veritas in Euangelio increpat, dicēs: Abraham exultauit vt videret diem meum: vidit & gauisus est. Et item: Si crederetis Moysi, crederetis vtique & mihi: de me enim ille scripsit. Nescierunt ergo Dominum, qui veniente in carne nostra redemptorem spreuerũt.

1. Cor. 12. — 2. Cor. 2. — Psal. 50. — Psal. 61. — 3. Reg. 17. — Malach. 1. — Psal. 71. — Aggæi 2. — Esa. 11. — Psal. 116. — Gene. 49. — Ioan. 8. — Ioan. 5.

Esaie.1.

Vnde per Esaiam queritur, dicens: Cognouit bos possessorem suum,& asinus præsepe Domini sui: Israël autem me non cognouit. Quasi dicat: Et incarnationis meæ vias, ei longè antè per Prophetas aperui,& tamen id quod promiseram,exhibitum non accepit. Quare & officium sacerdotum ad populum nesciit. Officium sacerdotale quippe cognosceret, si ad redemptionem humani generis eum, qui à lege, & prophetis fuerat promissus,iam venisse prædicaret.In quem profectò quia non solùm non credidit, sed etiam persequendo insaniuit, & Dominum nesciit, & ad populum officium sacerdotum. Cuius tamen malitia minor esset, si qui prodesse minoribus redemptoris aduentum prædicando noluit, nocere timuisset. Sequitur ergo, & dicit: *Sed quicunque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat in lebetem, vel caldarium aut in ollam, siue in cacabum, & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdotibus.*) Quid enim est immolare victimam nisi veræ fidei omnipotenti Deo offerre confessionem? Et quid vasa, in quibus immolando caro coquitur,nisi fidelium mentes sunt? Quæ dum mediatorem Dei, & hominum hominem Christum Iesum esse verum summi patris vnigenitum credunt, nimirum in his caro coquitur, quæ Deo per deuotionis intimæ obsequium immoletur. Quis puer sacerdotis est alius, quàm perfidis synagogæ pastoribus per obsequium subiectus populus? Qui aptè puer dicitur, quia dum infirma legis ad literam tenere maluit, in virum perfectum crescere per Euangelium recusauit. Quid verò est, quòd ad inferendos ciborum raptus destinatur? Quid est iterũ, quòd in illata violentia, tenere tridentem fuscinulam dicitur? Sed cibus electæ animæ persona est redemptoris. Qui profectò cibus in sacris vasis coquitur, dum per calorem sancti Spiritus ad suauitatem refectionis, in electis mentibus præparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus sancti gratiam, humanitatẽ dominicam in diuinitatis naturã assumptam, & firmiter credimus & efficaciter confitemur. Vnde & per Moysen agni paschalis carnes comedendas insinuat, dicens: Non comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aqua. Crudum quippe ex eo manducare est, præter Spiritus sancti gratiam, redemptorem nostrum purum hominem credere. Aqua verò coquitur, cùm redemptoris essentia, per humanam sapientiam ventilatur. Crudum ergo Iudæi comedunt, aqua coctum hæretici: quia illi eius diuinitatem negant, isti per humanam sapiẽtiam & diuinitatis & humanitatis eius sacramenta euacuant. Puer itaque sacerdotis,ad tollendum fidelium cibos mittitur: quia Iudæorum populus à fide redemptoris expulsus, amorem fidei eius à corde fidelium auferre vehementer studuit. Qui aptè fuscinulam tridentem in manu habuisse perhibetur, quibus carnis partem, quam posset infigere,eductã coqui prohiberet. Fuscinula quippe in manu pueri, illata sanctæ Ecclesiæ Iudaici populi persecutio est. Et quia blandimentis, pœnis, atque terroribus nocere fidelibus tentauit, tres vtique fuscinula dentes habuit. Bene autem dicitur, quia quod leuabat fuscinula, tollebat puer sacerdotibus:quia magna epulatio iniquorum prælatorum erat,si eum blandientium, siue furentium satellitum turba subuerteret, quem in fidei nostræ sublimitate stare per confessionem cognouissent. Sequitur: *Sic faciebant vniuerso Israëli venienti in Silo,etiam antequam adolerent adipem.*) Adeps quidem interna pinguedo est, in qua nimirũ illa deuotio mentis exprimitur, qua electorũ mẽtes conditori suo in perfectiori charitate copulantur. Qui rectè iam cocta carne immolant: quia assurgere quis ad sublimitatem charitatis non poterit, nisi prius quæ credit amet mysteria incarnatæ diuinitatis. Humanitatem quippe Domini Iesu in diuinitatem assumptam, per sanctum Spiritum credere, quæ immoletur Deo,carnem coquere est. Antè igitur quàm adoleretur adeps, puer carnem percipere studuit in vniuerso Israële:quia apparitores synagogæ nouos Christi confessores putauerũt euertere, prius quàm eos omnipotenti Deo charitas perfecta sociaret. Quod apertius ipsa sacræ historiæ verba indicant, quibus dicitur: *Dum coquerentur carnes.*) Per quæ nimirum verba, non perfectio coctionis, sed apparatus innuitur. Sed ordo nefariæ huius exactionis ostenditur, per ea, quæ sequũtur: *Veniebat puer sacerdotis & dicebat immolanti: Da mihi carnem vt coquam sacerdoti, non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.*) Carnem crudam puero daret, qui coram persecutoribus humanitatem Christi puram assereret,& eam puer sacerdoti coqueret, quia per ignem malitiæ Iudaicus populus hoc putaret, quod eius prælati in mẽtis suæ refectione libenter exciperent. Venit ergo puer sacerdotis, & crudam carnem petiit, quando Iudaicus populus literæ legis seruiens, diuinitatem redemptoris negare fidelibus suggessit. Veniens ergo, dicit: *Non accipiam à te carnem coctam, sed crudam.*) Quia quem purum hominem fidelis compulit confiteri, esse Deum nec audire voluit. Cuius profectò populi importunitas ostenditur, cùm verba sacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam sequitur: *Non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.*) Quia Iesum Dominum, ac redẽptorem nostrum, non Dominum, & hominem, sed purum tantum hominem audire valde desiderauit. Sed quos quasi imperfectos in carne tentauit, perfectos reperit. Nam qui diuinitatem redemptoris negare compulsi sunt, non solum redemptorem noluerunt negare, sed compulsores suos curabant ad vitam trahere. Vnde & sequitur: *Dicebatque illi immolans: Incendatur primùm iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi, quantum desiderat anima tua.*) A bestiali siquidem appetitu, cruda postulantem auertere nititur, qui ei ad libitnm cocta pollicetur. Quasi malè esurientibus Iudæis, sancta Ecclesia responsum præbeat, & pro humanitate simplici, quam vorare per desiderium cupiunt, diuinitatis cibum repromittat, dicens: Prius coqui sinite, quod ad refectionem vitæ habeatis in Spiritu sancto intellectum. An non tunc puer sacerdotis crudam carnem petiit, cùm illuminato à Domino eo, qui cæcus fuerat natus, diceretur? Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est. Quid est dicere da gloriã Deo, nisi non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus nõ est? Et quia peccator asseritur, non solùm Deus esse negatur, sed etiam homo iustus. Cui profectò crudam, quam petebat, carnem præbere noluit, coctam obtulit: quia quem salutis suæ auctorem instanter asseruit, ex ostenso tantæ admirationis signo, non solum hominem sanctum, sed verum Deum esse monstrauit. Qui autem sequi bestias, amissa ratione populus cœperat, crudam sibi carnem exhiberi importunè postulabat. Nam sequitur: *Nunc dabis, alioquin tollam tibi vi.*) Sequitur: *Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino.*) Et causam, qua grande fore hoc peccatum demonstraretur, adiungit, dicens: *Quia detrahebant homines à sacrificio Domini.*) Grande nimis peccatum esse cognoscitur, quod pœnitentiæ lachrymis non deletur. Hoc nanque nimis grande peccatum synagogæ propheta intuens, ait: Peccatum Iudæ scriptum est stilo ferreo, vngue adamantino. Vel certè grande nimis coram Domino peccatum erat: quia ad peccãdum alios pertrahebat. Quare & subditur: *Quia detrahebant homines à sacrificio Domini.*) Detrahebant quippe à sacrificio homines: quia ad cõfessionem rectæ fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum quia qui detrahuntur à sacrificio, homines dicuntur: quia nimirum si in fidei nostræ vera confessione persisterent, hos diuinus sermo filiorum Dei appellatione signaret. Quibus profectò per Psalmistam Dominus dicit: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini. Sequitur autem: *Samuel autem erat minister in conspectu Domini, puer accinctus Ephod lineo.*) Subtilior quàm lanea vestis, linea esse cognoscitur. Apte autem Samuel lineo Ephod indutus asseritur, per quem sacerdotum ordo electus ex gentibus designatur. Nam in comparatione legalis vitæ, noua Euangelij conuersatio lini subtilitas est. Ibi enim aliquid animale præceptum est, ibi omnis maledicitur, à quo semina propaginis in Sion nulla relinquuntur. In nouo autem testamento, quia subtiliora sunt omnia, quisquis eius præceptis vtitur, velut delicatiori lini veste decoratur: ibi quippe connubij abstinentia damnatur, hîc miris laudibus colitur: illic sacerdotes carnaliter generant, hîc fructum spiritalis propaginis tantò copiosius afferunt, quantò etiam per coniugale bonum, pudicitiæ detrimenta sentire non possunt. Bene autem dum Samuelis vestis exponitur, linea fuisse perhibetur, vt noui sacerdotij gloriam apertè ostenderet, quod nouæ pudicitiæ nitoribus splenderet. Sed dum in conspectu Domini

Exo.12. Ephe.2. Ioan.9. Hiere.17. Psalm.81. Testamenti veteri & noui differentia.

Domini esse minister Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur: quia diuina obsequia tunc bene exhibetur, cùm exhibentis persona, carnalis voluptatis sordibus nō fœdatur: & acceptū Deo tunc est munus ministerij, cū per sanctę conuersationis munditiam Deo placita est persona ministri. Et quia inter primordia nouitatis suæ proficiebat, adhuc sequitur: *Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat ei, cum ascendebat cum viro suo, vt immolaret Domino ostiam solennem.*) Sanctæ Ecclesiæ ostiam immolare, est per eloquia prædicationis, auditorum suorum corda in amorē conditoris accendere. Tūc itaque Samueli parua vestis delata perhibetur: quia dū adhuc per nouitatis suæ incrementa proficeret, ab Ecclesia apta suæ paruitati accepit monimenta iustitię, cuius splēdore radiaret. Sequitur: Et benedixit Heli Helcanæ, & vxori suæ dicens: *Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commendasti Domino.*) Quia in persona Heli sacerdotis eiusque boni doctores populi veteris designantur, Helcanæ & vxori eius benedixisse cognoscitur: quia nimirum eorundem veterum doctorum ordo, Christi & sanctæ Ecclesiæ spiritalem copulam præuidit, & eorum electorum prolem futurā, cœlo dignam, cum deuotione prædicauit. Quod quanuis longè anteactum fuerit, tamen tunc se eis sic benedixisse innotuit, cùm reuelata iam nostræ redemptionis gratia, credere vnusquisque fidelis poterat: quia tot bona patres nostri veteres de hac renouatione præcinebant. Et vt ordo, quo fiebat, agnoscatur, subiunctum est: *Et abierunt in locum suum.*) In locum suum cum viro suo sanctæ Ecclesiæ abire, est vitæ actiuę molestias interdum fugere, & supernæ vitæ gaudiis per cōtemplationem vacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quæ dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Si cum puero erat, quando eūdem egregium doctorem vsque ad tertium cœlum vis amoris extulerat? Si tunc erat cum puero, quando in paradiso exceptus, verba quæ non licet homini loqui, audiebat? & in locum suum rapiebatur, quia ostendit, dicens: Non habemus hîc manētem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed quæ cū viro abibat in locum suum, reuerti hanc materna viscera cogebant ad filium. Nam loquebatur & dicebat: In carne manere est mihi necessarium propter vos. Sequitur: *Visitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios & duas filias.*) In tribus filiis perfectiores quiq; sanctæ Ecclesię designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscūtur. Sed si solos perfectos sancta Ecclesia gigneret, nostra infirmitas ad æternæ vitæ præmia peruenire non posset. Robur ergo filiorum, duarum filiarum fragilitas sequitur: quia sancta Ecclesia etsi contra superbientem hostem humani generis fortes protulit, tamen ad æternæ patriæ gaudia etiam infirma eius membra per duo charitatis pręcepta perducuntur. Et quia in inchoationis suæ initiis non semper mansit, quisquis eo tempore erudiri ad sacerdotale ministerium cœperat. Sequitur: *Et magnificatus est puer Samuel in conspectu Domini.*) Quo in loco valde notandum est, quòd puer Samuel dicitur, & magnificatus. Sed & cùm magnificatus asseritur, hoc virtutis suę pręconium non in conspectu hominum, sed in cōspectu Domini habere perhibetur. Cur ergo puer nisi quia humilis? Cur magnificatus asseritur, nisi quia ad perfectionis erat celsitudinem sublimatus? Puer itaque, & magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur: quia nouus ordo prædicatorū, etsi ad magnæ conuersationis celsitudinem peruenit, humilitatis suæ virtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deum nō prodesset, si puer esse desisteret: quia amissa humilitate placere omnipotēti Deo de conuersationis altitudine non valeret. Deniq; magnificati iam fuerāt, qui in nomine Iesu ab obsessis dæmonia eiiciebant, sed quia pueritiæ suæ bonū perdiderant, hos veritas arguit, dicēs: Videbam Satanam quasi fulgur de cœlo cadentē. Hinc iterum denuncians, ait: Nisi conuersi eritis, & efficiamini sicut paruuli, nō intrabitis in regnū cœlorum. Quia ergo nouorum prædicatorū vita & sublimis est merito, & plana per humilitatem, Samuel aptè magnificatus, & puer asseritur. Et quia ex vtroq; valde accepti Deo sūt, magnificatus non simpliciter, sed in cōspectu Domini fuisse perhibetur. Sequitur: *Heli autem erat senex valde, & audiebat omnia, quæ faciebant filij sui in vniuerso Israel, & quomodo dormiebant cū mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.*) In persona Heli non solùm vetus sacerdotium, sed etiam antiquorum patrū doctrinæ figurantur: quia ex hoc quod spiritali dignitate præfuit, hoc suscepit officij vt salutari prædicatione instrueret, pro quibus placabiles ostias Domino offerret. Quid est ergo quòd Heli senex asseritur, nisi quia in reproborū Iudęorum cordibus vis infirmatur cœlestium mādatorū? Iuuenis quidem fuit Heli, quandiu sacra scriptura in electis synagogę vim magnæ authoritatis obtinuit: quia videlicet promissiones venturi redemptoris acceperat, & eum cum magno desiderio expectabat. Tūc ergo Heli senuit, quādo Iudęa deuotionem obseruandæ promissionionis amisit, vt desideratum à patribus suis redēptorē coram se miraculis se probantē cerneret, & omnino cæca, in tanta eius luce, de veritatis pręsentia dubitaret. Valde etiā fuisse senex dicitur, vt profectò omnis vis fidei in synagoga emarcuisse doceatur. Verè autem dicimus, quia si ualde senex erat Heli, omnino debilis viuebat. Quid enim tūc erat seni scripturæ viuere, nisi debilem valde aspirationem fidei synagogæ ministrare? Senex quidem valde esse, & viuere poterat, cùm Iudæorum corda nutabant, vt Dominum Iesum nec redemptorem verum esse crederent, nec quasi blasphemum apertè damnarent. Huius nanque senectutis debilitatem Euangelista Ioannes ostendit, dicens: Alij dicebant quia bonus est, alij verò, non, sed seducit turbas. Hinc Iudæi ipsi calliditatis suæ versutiā proferentes, dicunt: Vsquequo animas nostras tollis, si tu es Christus, dic nobis palàm. Hinc item dicunt: Magister volumus à te signum videre. Sed Heli valde senex audiuit omnia, quę faciebant filij sui vniuerso Israëli. Audiuit certè hæc, quia nouit. Quod autem cognoscimus, intra aulas memorię clausum tenemus. Consulta verò sacra eloquia, intra se omnem Iudæorum perfidiam scriptam foris proferunt, & velut diu seruatam memoriter, ostendunt. Huius profectò auditus noticiam Amos velut Heli ascribens, ait: Non faciet Dominus verbum super terrā, quod nō reuelauerit seruis suis prophetis. Hinc Abacuc Deo vnigenito cōfitetur dicēs: Domine audiui auditum tuum, & timui: consideraui opera tua, & expaui: in medio duorum animalium innotesceris. Veteribus quippe synagogæ doctoribus filiorum scelera audire, præcognoscere est. Sed quid præcognouerit exponit, quia dicit: *Omnia quæ faciebant filij sui vniuerso Israeli, & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.*) Cum mulieribus quippe Iudæis dormire, est variis hæresibus pollui. Bene autem ipsę mulieres ad ostium tabernaculi obseruare referuntur. Quid enim est ostium tabernaculi, nisi litera legis spiritalis? Iudæi autem dum sacram scripturam iuxta literam solam intelligunt, ibi hæreses statuerunt, vnde ad secretum veræ fidei intrare potuere. Nam sicut per ostium ad interiora tabernaculi, ita per literam sacræ scripturæ ad spiritalem intratur cognitionem redemptoris. Quia ergo per obseruantiam literæ Iudæa decipitur, mulieres ad ostium, non intrą tabernaculum obseruare referuntur. Et quia in omnibus scripturis Iudæi redemptori nostro contradicunt, non vna mulier fuisse dicitur, sed plures. Hæc quidem sibi filij Heli faciunt, quia iuxta prophetæ vocem: Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur: sed vniuerso Israëli ea facere dicuntur: quia dum in erroris sui nocte prælati intereunt, caliginis suæ minores cæcitate inuoluuntur. Cum mulieribus ergo filij Heli dormiunt: quia reprobi Iudæi hæresum suarum admistione, vsque in mundi finem polluuntur. Dormiunt etiam: quia etsi grauissima sunt erroris sui nocte obruti, per Heliam tamen sunt in fine mundi ad fidem redemptoris excitandi. Sequitur: *Et ait ad eos: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?*) Ecce senex erat Heli, & acuta loquebatur: quia virtus sacri eloquij etsi in reproborum corde deficit, tamen coràm rectè intelligētibus, Iudęorum culpas subtiliter exquirit. Districtè enim discutiens, dicit: *Quare facitis res huiscemodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?* Sed qui exquirēs interrogat Quare facitis: profectò ostendit eos impingere noctē heresis sine discretione rationis. Ipsos autē fecisse res pessimas, quas audiebat, dicit & ipsas, res pessimas, ab omni populo esse asserit. Quid est hoc, nisi quia vniuersitas Iudaici populi in hęresiū profunda corruerat? Sed ipsi[9] ruinę causa reprobi sacerdotes erāt. Vnde & Osea prophetans ait:

Marginalia: Philip. 1. 2. Cor. 12. Heb. 13. Luc. 10. Matt. 18. Ioan. 7. Ioan. 10. Matt. 12. Amos. 3. Abac. 3. Hiere. 33. Mat. 17. Oseæ. 5.

Causa ruinæ populi sacerdotes mali. Nam ideo subiectus populus cecidit, quia ruentes prælatos studuit imitari. Cùm ergo dicit, quas ego audio, res pessimas ab omni populo, ipsæ res à populo agi, debent intelligi, non referri. Quod tale est, ac si dicat: Res pessimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis? Vnde & statim quid dixerit, apertius insinuans, ait: *Nolite filij, non est bona fama, quam ego audio de vobis, vt transgredi faciatis populum Domini.*) In quo autem populus Domini mandata transgrederetur, si ipsi dormirent cum mulieribus? Sed quia hoc in figura contingebat illis, hoc profectò, quod dominicæ incarnationis tempore debebat fieri, præsignabat. Nam quando sacerdotes cum mulieribus dormiunt, subditi mandata Domini transgrediuntur: quia dum prælati hæresium admistione maculantur, reproba subiectæ synagogæ multitudo in eisdem fœtoribus mergitur. Ait ergo: *Quare facitis res huiusmodi, quas ego audio, res pessimus ab omni populo?*) Quod tale est, ac si dicat: Tantò grauius delinquitis, quantò fœdius vniuersum populum vestro crimine maculatis. Simile etiam aliquid per Prophetam dicitur. A Dan (inquit) auditus est fremitus curruum, & equorum eius. In quo nimirum loco, non est intelligendum, quod à Dan auditum sonitum referat, sed quòd ipse curribus, & equis sæuiens, eundem sonitum, qui audiatur, agat. Quo in loco hoc etiam notandum est, quia qui res pessimas ab omni populo se audisse retulit, mansuetæ affectionis verba subiunxit, dicens: *Nolite filij, non est bona fama, quam audio de vobis vt transgredi faciatis populum Domini.*) Et acutè quidem reprehendit Heli, & mansuetè admonuit: quia scriptura patrum veterum, & errorem Iudaïci populi denuncians, increpat, & ab eiusdem erroris sui nocte, benigno affectu ad veræ fidei diem vocat. Filios quidem eos appellat, vt se debere esse hæredes paternæ promissionis agnoscant, & tantò deuotius mundi saluatorem recipiant, quantò promissionem eius suis fuisse factam patribus, non ignorant. Sed & de peccati audacia eos reuocare gestiens, rationem subiungit, dicens: *Si peccauerit, vir in virum, pacari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?*) Vir in virum peccare est, homo in hominem peruersa agere. Quid est ergo quod dicit, Pacari ei potest Deus, nisi quia talia peccata leuia erant, in illorum comparatione, quæ Iudæi committere in Dei filium cogitabant? In Deum quippe peccabant: quia eum, quem moliebantur occidere, Deum se esse apertissima miraculorum luce mőstrauerat. Hoc quippe per semetipsum Dominus ostendit, dicens: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et vt ostenderet implacabilitatem Dei patris subiungit, dicens: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo: quia viderunt & oderunt me, & patrem meum. Tale est ergo, ac si dicat: Cuius prece illud peccatum indulgetur, quod in ipsum indultorem committitur? Quis pro eo omnipotentem patrem obsecrat, qui coæternum vnigenitũ in mortem damnat? Nihil enim apertius diceret, si fateretur, dicens: Hic quem velut purum hominem persequimini, etiam Deus est. Rationis ergo lex exigit, vt qui conditorem persequitur, venia defraudetur. Sed ducit diuina pietas districtionem rationis: legis enim æquitatem ostendit, sed prolatæ assertionis vigore in promulgati iuris executione non tenuit. Æquitatis enim rigore decretum est, vt ad indulgentiæ obtentum, nulla prece pertingeret: sed quibus oratio hominis nulla suffecit, pietas redemptoris non defuit. Omnis homo, qui pro transgressionibus oret, tollitur: sed quibus homo sufficiens erat nullus, ipse Deus homo factus est, intercessor pius. Nam in cruce suspensus, orauit, dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Pacatus est ergo Deus iis, qui in Deum peccauerant, non aliena prece, sed sua. Sed pacatus est Deus non omnibus, sed quibusdam. Quidam nanque persecutores Domini prædicantibus Apostolis conuersi sunt, cæteri verò periere. De istis enim Lucas meminit, dicens: Factus est numerus eorum quinque milia. De reprobis verò subiungitur. *Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.*) Per Prophetam Dominus denuncians, ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Quomodo ergo ei competit velle occidere peccatorem, & mortem peccatoris nolle? Sed in præfato testimonio sequitur, vnde veritas agnoscatur: ait enim. Sed vt conuertatur, & viuat. Qui enim peccatorem vult viuere, vt conuertatur, si hunc inconuertibilem diuina pręscientia noscit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos quos prænoscit conuerti nolle. Misericors enim & iustus asseritur dum à Propheta flagitatur: Domine (inquit) libera animam meam, misericors & iustus Deus noster. Per misericordiam verò conuersionem peccatorum expectat, per iustitiam non conuersos damnat. Per misericordiam conuerti vult peccatores & viuere, sed per iustitiã eos, qui conuerti noluerunt, vult punire: misericorditer non saluat, nisi volens: per iustitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorũ impietas maxima, & inemendabilis ostenditur, quæ voluntariè diuinæ iustitiæ executione puniatur. Sic vtique & piissimos secularium negociorum iudices agere videmus, qui vellent vt nemo delinqueret, vt ipsi punire neminem deberent: sed dum ab iniquis audacter scelera committuntur, voluntariè eos puniunt, quos libentius non commisisse punienda voluerunt. Quo contrà illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris vocem audire noluerunt: sed, Non audiere: quia voluit eos Dominus occidere. Sed qui diuini examinis æquitatem rectè consyderat, interesse nihil putat, an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur, in quo æterna reprobatione perimatur. Tale est ac si dicat: Tanta fuit magnitudo culpæ, vt & conuersionis monimenta susciperent, & à mortis suæ fouea surgere nequaquam possent: & qui iræ Dei pelagus biberant, in damnationis suæ cumulum, haberent non solum pœnam commissi sceleris, sed etiam additam vindictam contemptæ prædicationis. Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc vsque fieri cernimus: Heli videlicet monentem, filios contemnentes: Dominum occidere volentem. Quid enim sacra scriptura quotidie Iudæis aliud, quàm caliginem sui erroris insinuat? Non equidem sic per latentes & spiritales intellectus redemptorem prædicat, vt eius Incarnationem, Natiuitatem, Passionem, Resurrectionem, & ad cœlos Ascensionem non patenter ostendat. Nec ipsi tam irrationabiles sunt, vt tam excellentia bona redemptori conuenire non videant: sed tamen cæci sunt, vt promissa patribus suis signa in redemptorem effulsisse audiant, & non credant. Cæci ergo sunt, non modò videndo promissa, sed non credendo exhibita. Cur vocem scripturæ monentis non audiunt, nisi quia eos Dominus occidere vult? Nec mirum tamen, si eius iudicio pereunt, cuius vnigenitũ occidêre. Intimæ enim æquitatis districtione cum Iudæorum populo agitur, vt monita vitæ quotidie scripturis loquentibus audiant, & ipsi scripturis monentibus nequaquam credant, Sed repulsa Iudæorum perfidia, quibus successibus Sanctorum prædicatorum ordo potiatur in gentibus, exponit, dicens: *Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.*) Proficiebat quidem lucro prædicationis, crescebat numero ministrorum. Nam de profectu eius Apostolus Paulus gloriatur, dicens: Ab Hierusalem vsq; Illyricum repleui Euangelium Christi. Crescendi quoque modum Luca meminit, dicens: Crescente numero Discipulorum, factum est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio viduæ eorum. Et paulò pòst: Elegerunt (inquit) Stephanum plenum fide & Spiritu sancto, & Procorum, & reliquos. Hos statuêre ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Itęm de profectu isto nouorum prædicatorum scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: *Placebat tam Deo, quàm hominibus.*) Hominibus placet doctor, cùm se subditis venerabilem, & bonis moribus ornatum præbet. Deo autem placet, cùm de bona cőuersatione inaniter gloriari refugit, & solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo: *Placebat tam Deo, quàm hominibus:*) Quia nonnulli prædicatores prætextũ sanctitatis præferunt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent: in Typo noui, & electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur: *Placebat tam Deo, quàm hominibus.*) Venerabiles quidem se exhibent subditis, & Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat, qui dicebat: Christi bonus odor sumus in omni loco.

Hiere.8. Ioan.15. Luca.23. Acto.4. Ezech.28. Psalm.114. Roma.15. Acto.6. Psalm.18.

2.Cor.2. 1.Cor.9. 1.Cor.10.

loco. Et item: Omnia omnibus factus sum, vt omnes facerem saluos. Hominibus etiam placere auditores suos docebat, dicens: Sine offensione estote Iudæis & gentibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis. Sed qui se hominibus placuisse insinuauerat, puritatem cordis commendat, dicens: Gloria nostra hæc testimonium conscientiæ nostræ. *Placebat tam Deo, quàm hominibus.*) qui nouus ordo prædicatorum venerabilem se suis auditoribus, ad imitationem foris præbuit, & intus acceptum Deo, per innocentiam voluntatis. Sequitur: *Venit vir Dei ad Heli.*) Quid per hunc virum Dei, nisi sanctorum Apostolorum ille cœtus venerandus exprimitur? Qui certè vir Dei dicitur, pro excellentia sanctitatis: quia culmen ordinis, quod in vniuersi orbis prælatione conscenderat, æquali sublimitate virtutis disponebat. Qui profectò ad Heli tunc venit, quando ad annunciandam repulsionem synagogæ, eius pontificibus accessit. Sequitur: *Et ait ad eum: Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui. cùm esset in Aegypto in domo Pharaonis, & elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi sacerdotem, vt ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me, & dedi domui patris tui cuncta de sacrificiis filiorũ Israel?*) Quia diuino iudicio Iudæa repellitur, ipsi⁹ iudicij districtio, quàm mira ęquitatis dispositione illata sit, demonstratur. Prius enim collata Heli dona numerantur, vt dũ tam benignus dator omnipotens Deus ostenditur, cõtemptorem suum quam iustè feriat, cognoscatur. Reuelatum se domui patris eius asseruit, vt ignorantiæ excusationem habere nõ possit. Eandem verò suæ reuelationis cognitionẽ, se ei in Aegypto exhibuisse edocet, vt se ei suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi apertè dicat: Illic me ei cognoscendũ præbui, vbi mei obliuisci poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis diuinę dona reprobo parua fortasse viderentur, de cæteris tribubus Israël ad culmẽ sacerdotij assumptus asseritur. Quasi dicat: Eis eũ prætulit, quibus nõ superior, sed æqualis fuit. Notandũ verò est, quòd in officio ipsius sacerdotij tria denotantur. *Vt ascenderet*. inquit, *ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me.*) Quid verò in hoc altari, nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Iacob in titulum erexit? Et quis lapis iste alius, nisi ille exprimitur, quem Paulus in laude fidelium prædicat, dicens: Aedificati super fundamẽtum apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Pater ergo Heli ideo in sacerdotiũ electus à Domino est, vt ad altare ascenderet: quia ordo doctorum veterũ, ad hoc subiecto sibi populo præfuit, vt humani generis reparationem in redẽptoris aduentu futuram prędicaret. Et incensum adoleuit: quia ei, quem futurum redemptorem prędicat, per desiderium, auditorum corda cõiunxit. Ephod quoque portauit: quia desiderio tãtæ expectationis, dignę conuersationis ornatum præbuit. Adoleret vtique incensum, & ephod non portaret, si auditorum corda in desiderium venturi redemptoris accenderet, à quo ipse fœdę cõuersationis inæqualitate differret. Et quia omnipotẽs De⁹ veritatem religionis, & non pretexum quærebat, coram se, & nõ coram populo, ephod se ei portare pręcepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare est de vitæ innocẽtia solius diuinę bonitatis retributionẽ quęrere. Apertè autẽ ista cõtra Heli per improperium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit: quia sacerdotium illud, quod manifestatæ veritatis tempore synagogæ præfuit, eum qui tanta signorum magnitudine Redemptor humani generis claruit, subiectis plebibus nequaquam prædicauit. Et incensum Deo non adoleuit: quia in persecutionem eius populum, & non in amorem concitauit. Ephod etiam coram Domino portare contẽpsit: quia nulla religionis veritate resplenduit. Nam & si nonnulla honestatis insignia pręferebat ornatus ille vitæ, ex prętextu fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Vnde & hoc ipsum in eis Dominus reprehendit, dicens: Væ vobis Scribę & Pharisei: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris videntur hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum. Sed cui tam multa & spiritalia præbuit, minus cõtulisse videretur, nisi etiam temporalia exhiberet. Vnde & subditur: *Et dedi domui patris tui, cuncta de sacrificiis filiorũ Israel.*) Quasi ei aperta obiectione reputet, dicens: In nullo ei defui, spiritualis honoris, potestatísque culmina prębui, & ad tẽporales vsus, terrenæ abundantiæ copiam ministraui. Sed qui tã rationabiliter collata dona enumerat, audiamus iam transgressionis eius audaciã, qua instantia discussionis exquirat. Nam sequitur: *Quare calce abiicitis victimam meam, & munera mea quæ pręcepi vt offerentur in templo.*) Quare enim non dicit iudex, nisi qui instanter discutit. Et qui calce repulisse victimam Dei, & munera, reprehenditur, ei iniuriam sine consilio rationis fecisse indicatur. Notandum verò est, quia plurali numero dicit, Quare calce abiicitis victimam meam: vt non tantum ad Heli, sed ad filios quod dicitur, pertinere videatur. Fera quippe animalia solent sibi adhærẽtia calce repellere. Quæ enim fidelibus victimę alię fuerunt, quàm redemptoris sui laudibus insistere, Christum Iesum pro salute mũdi in mortem occubuisse prędicare et resurgendo, humani generis vitam reparasse? Et quę alia eorum munera erant, nisi pro tantis sibi collatis beneficiis gratiarum actiones omnipotenti Deo incessanter offerre? Quę profectò Heli filij calce repulerunt: quia in repulsione nouæ prędicationis non consilium rationis, per sacra eloqui secuti sunt, sed impetum feritatis. Ab irrationabili nanque sęuitia, ad rationalis consilij intentionem, eos veritas reuocare cupiebat, dicens: Scrutamini scripturas: quia vos in ipsis putatis vitam æternam habere, & illæ testimonium perhibẽt de me Vnde & hîc quoque dicitur: *Quæ præcepi, vt offerrẽtur in templo.*) In lege nanque, Psalmis & Prophetis scriptũ de pasione, resurrectione Domini, & vniuersalis Ecclesiæ statu fuerat. Calce ergo synagogæ prępositi victimam & munera Domini, in templo Domini offerri iussa, repulerũt: quia profectò prædicationem sanctæ Ecclesiæ non scripturæ sanctæ authoritate discutere, sed solo feritatis suę impetu reprobare, atque abiicere cõati sunt. Nam si præcepta Dei in sacro eloquio illuminata mente consulerẽt, sanctos prędicatores, quos ferociter abiecere, quasi ad se missos diuinit⁹, recepissent. Sed qui Heli filios, id est, veteres doctores minoris ordinis, de irrationabili feritate reprehendit, ipsum etiam patrem de negligentia arguit, dicens: *Honorasti filios tuos magis quàm me.*) Quasi apertè reprehendens dicat: Illi repulerunt, & tu repulsores honorasti. Magis quàm Deum filios honorauit: quia dum aperta eorum opera ostensa, contemneret, lucra temporalia iisdem prouidebat. Vnde & subdit: *Vt comederetis primitias omnis sacrificij mei.*) Quibus nimirum verbis arguere maiorum ordinem doctorum videtur, qui idcirco in redemptoris morte consensit, quòd oblationum veterum lucra amittere formidauit. Vnde & inito consilio cum Pharisæis, dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eũ sic, omnes credẽt in eũ, & venient Romani, & tollent nostrum locũ & gentẽ. Et iterum: Videte quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum vadit. Ideo igitur filios honorauit, vt comederent: quia à prædicationis intentione conticuit, ne dum veritatẽ nouæ oblationis assereret, habere vlteri⁹ ad voluptatis suæ luxuriã vetera non valeret. Quia ergo magnitudinem, qualitatemq; reatus exposuit, videamus iam quanta æquitate examinis modũ insinuet vltionis. Nam subdens ait: *Propterea ait Dominus Deus Israel, loquẽs locutus sum, vt domus tua & domus patris tui ministraret in conspectu meo, à modo & vsque in sempiternum. Nunc autem absit hoc à me.*) Quasi aperta congruaq; sentẽtia feriẽs, dicat: Tu filios tuos honorasti, vt omnis sacrificij primitias ederetis; sed ideo vobis primitiarum iura auferuntur: quia indignè honorati sunt. Quid enim est dicere: *Absit à me, vt domus tua ministret in conspectu meo.*) nisi ab illo vos deiicio culmine, cui primitiarũ iura debebantur? Mira igitur æquitatis executione comprehensus est, qui vnde primitiarum esum inhianter appetiit, inde à primitiarũ perceptione ieiunauit. Nam redemptorem mori pertulit, ne sacerdotalia lucra perderet, sed ille de triũpho mortis accepit, vnde sacrificij veteris emolumenta destruxit: Dicit autem: *Loquẽs locutus sum, vt domus tua & patris tui ministraret in conspectu meo: nunc autem absit hoc à me.*) Quasi verbis apertioribus dicat: Vt in tanto culmine dignitatis stares, te frequenter admonui, sed modò talis non es, qualem esse desideraui. Quod quia in Iudaici populi reprobatione dicitur, de ordine nouorum prædicatorum subiunctum est: *Sed qui glorificauerit me, glorificabo eum.*) Iam quippe glorificantis gloriam cernimus: quia prædicatores sanctæ

Gene. 28. Actor. 6. Matt. 23. Ioan. 5. Ioan. 11. Idem. 12.

Ecclesiæ magno splendore vitæ omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in vniuersali orbis prælatione gratulantur. Ecce iam sacerdotum vestigiis gentilitas vniuersa substernitur, & eos, quibus se gaudet obediendo subiicere, patronos gloriatur in cœlestibus possidere. Glorificantem se ergo Dominus glorificat: quia à quibus deuotas quotidie laudes accipit, ad vniuersi orbis honorem sustollit. An non glorificati gloria est, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam communiter homines viuere, atque supernas cœlorum sedes subditis authoritate potestatis exhibere? Glorificabat quippe

Matth.16.

Dominum, qui dicebat: Tu es Christus filius Dei viui. Sed glorificantem se Dominus glorificauit: quia ei respondit, dicens: Tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Sed de proiectis Iudæorum reprobis subditur: *Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.*) Ipsi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc esse mundi redemptorem credunt: de quibus profectò

Lucæ.19.

ipsa veritas in Euangelio queritur, dicens: Ciues autem eius oderant illum, & miserunt legationem post eum dicentes: Nolumus hũc regnare super nos. Sed eorum iam nobilitatem cernimus: quia & genere, & conditione proscribuntur. Genere quidem ignobiles sunt, quia ab ipsa veritate audierunt:

Ioan.8.

Vos ex patre diabolo estis. Conditione etiam ignobiles sunt: quia amissa libertate, & regno, perpetua gẽtium seruitute deprimuntur. Sed pœnarum ordinem clarius ostendit, dicens: *Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non sit senex in domo tua.*) Iam quidem sine brachio est: quia qui templum & tabernaculum perdidit, manum ad oblationem sacrificij veteris non extendit. Et quia Heli, id est, maioribus synagogæ sacerdotibus loquebatur, non solum brachium eius, sed etiam domus eius se præcidere minatur, vt profectò vniuersalem ritus veteris destructionem insinuet: & hoc quod nouo tempore iam factum cernimus, antiquitùs fuisse dispositum sentiamus. Et brachium itaq; eius, & domus eius Dominus præcidit: quia & summos Iudææ pontifices, & minores sacerdotes ab immolatione veteri penitus amouit. Vnde & conuenienter adiungitur: *Vt non sit senex in domo tua.*) Senes quippe intelligendi sunt sacerdotes, quorum officium, quia grauitate magnæ honestatis impenditur, à religionis pondere nulla puerili leuitate vacuatur. Brachium igitur eius, & domus patris eius ita præcisum est, vt in domo sua senex non sit: quia sic veteris sacerdotij ritus euanuit, vt omnino nemo remanserit, qui veteri more immolare iam possit. Nam postquam redemptor humani generis pro peccatis nostris, nouo sacrificij more se obtulit, esse sacerdos cõsuetudine antiqua cessauit. Sed qui amisit sacerdotij damna sustinet, habet tormentum maioris pœnæ de dolore inuidiæ. Quare & subditur: *Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuersis prosperis Israël.*) Intra templum quippe æmulum suum videt: quia ipse iam foras expulsus est. Nam quis æmulus sacerdotij veteris alius est, quam ordo nouorum prædicatorum? Qui profectò dum veterum & electorum patrum studia viuendo, atque docendo adæquare nititur, bona Heli nimirum in bono æmulatur. Hinc Paulus admonet, dicẽs: Bo-

Gala.4.

num æmulamini in bono omnes. Quæ autem Israël prospera nisi felicitates huius transeuntis temporis intelliguntur, in quibus Israël secundum carnem valde lætabatur? In vniuersis ergo Israël prosperis æmulum suum videt, qui in sancta Ecclesia prædicatores veritatis felices aspicit, & rerum opulentia & celsitudine dignitatis. Hoc etiam quod in templo videndus asseritur, perfectiori intelligẽtia declaratur. In omnibus quippe prosperis in templo est æmulus: quia ordo prædicatorum, omne quod sibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione disponit æternitatis. Sequitur: *Veruntamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.*) Penitus nanque ab altari suo virum auferret, si ad fidei nostræ vnitatem nullum admitteret. Penitus ergo non abstulit: quia etsi reprobos synagogæ sacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad sui cognitionem misericorditer adduxit. Quorum profectò

Acto.4.

in Apostolorum Actibus Lucas meminit, dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei. Digni nanque tanto & nouo ministerio inuenti sunt, qui remanere cum perditis in

E

vetustate noluere. Sed quia non solum electos prædicatores de gẽtibus, verumetiam illos qui de Iudæa credidere ad tormentum inuidiæ Iudaicum sacerdotium habuit, Sequitur: *Sed vt deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.*) Vel idcirco virum penitus ex eo ab altari suo non abstulit, vt Heli oculi deficerent, & anima eius tabesceret: quia videlicet electos de Iudæa noluit ad ministerium nouæ prædicationis assumere, vt remotis eis, culpa ad pœnam reprobos teneret. Defecerunt nanque oculi Heli, cùm summum sacerdotium veritatem fidei per ora prædicatorum in auditu habuit, & non cognouit. Anima quoque eius tabescit: quia videlicet per repulsionis suæ pœnam emarcuit, dum sancti Spiritus gratiam amisit. Sequitur: *Et pars magna domus tuæ morietur, cùm ad virilem ætatem peruenerit.*) Aetas virilis tempus est dominicæ incarnationis. Quod profectò Apostolus insinuat, dicens: Quando venit

Gala.4.

plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant redimeret, & adoptionem filiorum perciperemus. Quid igitur præcepta

F

Iudææ fuerunt, nisi quædam eruditionis infantiæ? Huius item pueritiæ tempus idem Apostolus insinuat, dicens: Cùm

Ibidem.

essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruientes. In virili ergo ætate mortua est: quia in plenitudine temporis, in mundi redemptorem sæuiit, & semetipsam infidelitatis mucrone trãsfixit. Bene autem non tota domus, sed pars magna domus eius moritura prædicitur: quia ex eis quidam in redemptorem crediderunt. Et causam maioris doloris adiiciens, ait: *Hoc autem tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni, & Phinees. In vna die morientur ambo.*) In duobus filiis Heli, geminum sacerdotij veteris ordinem suprà ostendimus designari. Qui certè vna die mortui sunt: quia simul in redemptoris morte conuenerunt. Bene autem sacerdotum mors in signum morituræ domus posita memoratur: quia cùm pastores intereunt, necesse est, vt ad eundem interitum grex sequatur. Et quia ex falsa ratione decepti sunt, in die mori perhibentur. De cuius falsitate lucis beatus Iob lo-

Iob.24.

G

quitur, dicens: Sic in tenebris, sicut in luce ambulant. Sed qui vetus expulit, nouum sacerdotium præparauit. Vnde & subditur: *Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.*) Mortuis nanq; filiis Heli, fidelem sacerdotem sibi Dominus suscitauit: quia extinctis in perfidia prælatis veteris populi, electos ad exhibendum redemptionis nostræ ministerium asciuit. Qui nimirum fidelis assumptus dicitur: quia vetus, cui successit, per infidelitatem fuit reprobatus. Et quia ea fides eius sacerdotis laudibus ascribitur, quæ per dilectionem operatur, ipsa dilectionis opera per sequentia verba designantur. Nam sequitur: *Qui iuxta cor meum, & animam meam faciat.*) Hoc nanque, ineffabilis diuina substãtia signari per partes hominis voluit, quod in se iuxta literam intelligi non oportet. Dixit itaque: *Qui iuxta cor meum, & animam meam faciat.*) Non quòd incorporea & incircũscripta Dei substãtia cor, & animam habeat, sed sic loquitur homini vt homo homini loqui solet, vt per hoc, quod ex verbo suo audiẽs homo cognoscit, apertè sciat, quid etiam velit Deus. Quod profectò dici simplicius potuisset:

H

Qui faciat voluntatem meam. Et præmia operis exponit, dicens: *Et ædificabo ei domum fidelem.*) Quæ nanque ista domus alia, nisi æterna patria intelligitur? Quam profectò domum

Ioan.14.

Dominus commendans, ait: Im domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed hæc domus ædificari nunc dicitur: quia ex piæ vitæ actionibus præparatur. Verũtamen ad eã promerẽdam, indignum est opus hominis, si nõ hoc agat gratia misericordis Dei. Bene itaq; cùm domus ædificium ponitur: Dominus ei eam ædificare pollicetur: quia nimirum vires humanæ à tanta operatione deficiunt, si non diuinitùs adiuuantur. Hinc Paulus ait: Deus est, qui operatur in me velle, & perficere. Hinc iterum dicit: Non est volentis, neque currentis,

Phil.2.
Roma.10.
Ioan.14.

sed miserentis est Dei. Hanc domum se ædificare promittebat cùm diceret: Vado parare vobis locũ, & iterum veniam, & accipiã vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Quia verò vocantem se gratiam, ex arbitrij libertate deuotè secuturus erat, adiungitur: *Et ambulauit coram Christo meo cunctis diebus.*) Vnicuique enim electorum coram Christo ambulare, est se semper in conspectu redemptoris aspicere, & ea quæ ei accepta cognoscit, operari. Vel certè coram Christo ambulat,

bulat, qui in omni quod agit, semper ad ipsum respicit, & vitæ suæ rectitudinē in eo dirigit, quē per assumptā humanitatem ad cōponendum electorum speciē, venisse recognoscit. Sed in cæcitatis suæ tenebris Iudæa non semper deserenda est: quia per prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorū Israël sicut arena maris, tamen reliquię saluæ fient. Hinc Paulus ait: Cæcitas ex parte contingit in Israël, donec plenitudo gentium introëat, & sic omnis Israël saluus fiet. Hanc ergo Iudææ visitationem subsequenter ostendit, quia dicit: *Futurum est autē, vt quicunque remanserit in domo tua, veniat vt oretur pro eo.*) Tunc certè Iudæa pro se orari Dominum postulat, quando collectis iam electis de gētibus, cæcitatis suæ tenebras nō ignorat, cùm per sacerdotes omnipotentis Dei, ei offerri per confessionem sanctæ Trinitatis appetit: quia in vetustate pristina superna promereri gaudia non præsumit, sed & fidem redemptoris, quam conuersa recepit, prædicando etiam cōuertendis aliis impendit. Bene etiam subditur: Vt offerret nūmum argenteum. Argento quippe eloquia diuina signantur, quia per prophetam dicitur: Eloquia Domini igne examinata, argentum igne probatum. Quod profectò argentum tūc Iudæa in Dei laudibus impendit, cùm apertè fidem nostram prædicat, cui infidelitate posita antè contradixit. Et quia eūdem redemptorem, quem amando prædicat, etiam cōpatiendo imitatur, adiungitur: *Et tortam panis.*) Panis nāque nomine ille exprimitur, qui de semetipso ait: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Torta itaque panis, redemptoris caro est, affecta suppliciis. Hunc nanque totum panem propheta intuens, ait: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et quia per quendam sapientem dicitur: Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende, quæ apponuntur tibi: quia similia oportet te præparare. Tortam panis, & nummum argenteum Iudæa tunc offert, cùm redemptorem nostrum aperta confessione prædicat, & pro eius amore, quem prædicat, sustinere tormenta à perfidis non recusat. In qua nimirum imitatione passionis, & refectione dulcedinis: quia valde delectatur, sequitur: Dicátque, *Dimitte me obsecro, ad vnam partem sacerdotalem.*) Dimitte me ait. Quasi dicat: Noli me quasi infamem, & morte redemptoris cruentatam repellere. Vnam quoque partem sacerdotalem sibi concedi obsecrat: quia veris sacerdotibus sociari desiderat, vt eorum valeat admisceri gaudiis, quorum oblationes appetit seipsam offerens imitari. Vnde & refectionis suæ exponens desiderium, dicit: *Vt comedā bucellam panis.*) Qua in re notandum est: quia tortam panis in deuotione oblationis habitura prædicitur, & bucellam in appetitu comestionis. cur ergo ad comedendum non torta panis, sed bucella concupiscitur? Et cur non bucella, sed torta offerenda perhibetur? Sed quia in rotunditate buccella cōficitur, rotūditas autē ipsa quodammodo nec principio, nec fine dignoscitur, rectè per panis buccellam redemptoris æternitas designatur. Torta igitur panis à nobis offerri, & non buccella potest: quia qui passionem dominicam imitari moriendo, siue carnem affligendo possumus, æternitatem in nobis, quam præsentemus eius conspectui, non habemus. Et buccella nobis in perfectione desiderij esse, non torta panis debet: quia qui humani generis redēptorem compatiendo temporaliter sequimur, in superna patria non mortalem iam, nec patientem, sed æternum atque regnantem possidere desideramus. Eam igitur, quam offerre tortam panis desiderat, dicit: Vt comedam buccellam panis: quia conuersi de Iudæa, redemptorem nostrum in æternitate refectionis possidere desiderant, cuius passionem imitati hîc sunt ad strenuitatem militiæ, non ad præmium retributionis.

Esaia.10. *Roma.8.* *Psal.11.* *Ioan.6.* *Esaiæ 53.* *Prouer.23.*

Moralis.

Caput III.

HÆC de sacra historia typica explanatione percurrimus, vt in eisdem sacræ historiæ verbis, moralis intelligentiæ aliquid perquiramus. Itaque puer Samuel in conspectu Domini minister asseritur: quod tamen ministerium non absolutè, sed ante faciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur verbis, non ostenditur perfectio ministerij, sed humilitatis. Facies nanque Heli vniuscuiusque institutoris ratio est arbitrij. Ille nanque ante præceptoris sui faciē Domino ministrat, qui in exhibitione ministerij sui, proprij arbitrij rationē non sequitur, qui eo operis itinere gradit, quod ei magistri sui cognitione præuidet. Nam perfecti quique viri, & docibiles Dei, ministri quidem in conspectu Domini sunt, sed ante faciem hominis, ministri eius non sunt: quia ipsa eos intus diuinitas erudit, qualiter foris etiam vita, & moribus, ac doctrina disponantur. Vnde & præcursori redemptoris paterni oraculi laude, promittitur: Tu quidem puer propheta altissimi vocaberis, præibis ante faciem Domini, parare vias eius. Ante faciem quidem Domini præire describitur, qui in ministerio suo non erat secuturus arbitrium superioris hominis, sed inspirationem diuinitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino ministrare dicitur, vt subiecti quique, eius exēplo doceantur, quatenus de ministerio suo sic placere conditori studeant, vt præter prælatorum suorum arbitrium, agere aliquid non præsumant. Nam qui ante institutoris sui faciem Domini minister asseritur, si eius faciem præire per tumorem despicit, minister in conspectu Domini non existit: quia omnipotentem ignorare conuincitur, cui per eius arbitrium placere despicit, cuius se imperio, vt ei placeret, subiugauit. Vnde & Heli, & Belial esse filij, & nescire Dominum dicuntur, & ad populum officium sacerdotum. Filij nanque sunt, qui spiritualibus patribus ad eruditionem subiguntur. Qui profectò cùm eorundem patrum sequi consilia superbiendo despiciunt, Belial filij rectè nominantur: quia eius, qui per superbiā de cœlo cecidit, apostatæ spiritus imitatores fiunt. Qui certè tantò deterius Dominum nesciunt, quantò eius sibi cognitionem arrogantius adscribunt. Eo nanque agitur, vt quod scire debent, periculosius nesciant, quo id quod se scire existimant, nescientes discere non curant. Et quia inuisibilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant, in appetitu visibilium, ipsa, quæ sibi vsurpant Dei ministeria, dissipant. Vnde & ij qui ignorare Dominum sacerdotes relati sunt, & sacerdotum quoque officium ad populum nescire perhibentur. Et vt reprehensionis eius causas aperiat, ad omnem immolantem ignorantis sacerdotis puer, cum tridente fuscinula venire memoratur, & crudam carnem violēter exigere. Quibus profectò verbis in auiditate suæ rapacitatis tres gulæ species notantur. nam is cuius puer, antequam coquerentur, carnes, ad inferendam pro eis violentiā veniebat, legitimā refectionis horam sustinere non poterat, & cui carnes quærebātur, simplicibus cibis vti nesciebat: & quia coctam renuens, crudam carnem exigebat, communi præparatione eandem carnem edere fastidiebat. Verū cùm sacerdotū voluptati seruierit peruersitas famulorum, quid est quòd non ipsorum sacerdotum, sed puerorū peccatum grande nimis etiam coram Domino fuisse memoratur? Sed eisdem verbis sacerdotū culpa maior ostēditur: nam qui minorum peccatū grande nimis coram Domino fuisse asserit, maiorum iniquitatem, in quem damnationis cumulum excreuisse cognouit? Quæ tamen magnitudo reatus asseritur, non solū pro appetitu illicitæ comestionis, sed etiam pro violētia rapacitatis. Sed ad electi pueri narrationem diuinus sermo regreditur, vt in eo, nō quod reprobandum, sed quod imitandum est, attentius cōsideremus. Itaq; ephod lineo accinctus, & in cōspectu Domini esse perhibetur. Quid ergo in ephod lineo nisi continētiæ candor ostenditur? quo nimirum ephod accingimur, cùm ad nitorem pudicitiæ ex omni parte retinemur, cùm animæ, & carnis pars nulla à districtionis lege absoluitur, per quā ad luxuriæ caliginem defluamus. Talis itaq; minister in cōspectu Domini est: quia de omnipotentis Dei sperata visione non fallitur, cui cū tanto accinctionis suę nitore famulatur. Cui profectò puero, ascendens mater cum viro ad immolandum solennē hostiā, attulisse paruam tunicam dicitur. Mater quidem cum viro ascendit, quando mens prædicatoris per præscientiam interni sponsi, sese, ad contemplanda sublimia illa æternitatis gaudia erigit. Tunc quippe immolat solennem hostiam: quia dum per illius amoris ineffabilem suauitatem cōditori cōiungitur, supernis altaribus deuotio festiua præsentatur. Et tunc quidē paruam tunicam defert: quia etsi per magnam internæ visitationis gratiam, pastoris anima ad superna sustollitur, paruulis tamen non ad modum subtilitatis suæ, sed pro eorum viribus imponere pręcepta conuersationis debet. Vnde & Moyses à

Gulę species tres. *Exod.34.*

monte in immenso vultus sui splendore regrediens, faciem velauit, vt in eum populus intendere visum potuisset. Paruam itaque tunicam ea quæ spiritalis mater est, filio deferat, vt paruulis adhuc initia quædam, & plana præcipiat, & non fortitudinis suæ onus imponat. Nam sæpe inter magna opera corruunt, qui per minora vincere hostem possunt. Vnde & Dauid cõtra Allophylorum fortissimum in pugnam pro, grediens, loricam, clypeum & militaria quæque instrumenta deposuit, & qui se in eorum pondere contra hostem exercere nõ potuit, in vno eum fundæ lapide prostrauit. Ad immolandam solennem hostiam mater illa ascenderat, quæ dicebat: Scio huiusmodi hominem, qui raptus est in paradisum. Sed de tanta magnitudine, magnam vestem paruulis non adduxit: quia dicit: Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Item: Lac vobis potum dedi, non escam. Paruam itaque paruo filio tunicam mater deferat, & pro modo corporis, mensura indumenti tendatur: quatenus dum temperatæ conuersationis virtute dimicat, hunc hostis inæquali armorum sarcina non substernat. Et quia ex discreto curæ pastoralis studio, prædicatori Deus conuersorum lucra multiplicat, visitata à Domino Anna perhibetur, atq; per gratiam diuini numeris in filiis, & filiabus meruisse gratiam fœcunditatis. Quæ filios quidẽ parit, cùm eos verbo lucratur, per quos prædicationis semina aliis tribuit. Filias verò parit, cùm eas mentes ad omnipotentis Dei seruitium reuocat, quæ etsi ad prædicationem idoneæ non sunt, verbi Dei tamen semen diligenter à prædicatoribus acceptum nutriunt: quod velut parturientes postmodum filiæ per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia prius Samuel lineo ephod accinctus asseritur, dehinc fœcunditas matris in pluralitate liberorum, potest rationabiliter intelligi hoc quod fieri quotidie cernimus: quia videlicet ex bona opinione electi discipuli, magistro succrescunt lucra conuersorum. Vnde & post ortum fratrum, & sororum magnificatus Samuel apud Dominum fuisse perhibetur: quia profectò coram Domino iam magni sunt, qui per exempla piæ conuersationis proximorũ corda, ad omnipotentis Dei seruitium cõuertunt. Magnus verò nobis timor incutitur: quia Heli filiorũ culpa damnatur, cuius peccata propria nulla referuntur. Nam bonis subditis bene viuere, ad salutẽ sufficit, prælatis verò propria vita non sufficit. Valde etenim senex est, qui viuere irreprehensibiliter semper studet. Vnde etiam scriptum est: Senectus enim venerabilis est, nõ diuturna, neque annorum numero cõputata: cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Sed quidam bene viuendo præeminent, qui authoritatem, quam prælatio exigit, nullam habent. Nam & si ad agenda bona excitare subditos satagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum rectitudinis erubescunt. Qui nimirum etsi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquendo, quàm prosunt: quia eorum obstinationem nõ digna seueritate confundunt. Nam idem Heli filiorum scelera, & quomodo ad tabernaculi ostium cum mulieribus dormirent audiuit: qui velut ab aspera inuectione authoritatis incipiẽs, res pessimas ab omni populo se audisse perhibuit. Sed qui insequi eas quas exposuit culpas debuit, per subsequentia verba leuigauit, dicens: *Nolite fily.*) In qua nimirum propinquitatis appellatione, quantum à Domini voluntate dissentiat, liquet: quia illos filios appellauit, quos diuinus sermo supra Belial, id est, spiritus nequam filios esse perhibuit, dicens: *Porrò fily Heli fily Belial.*) Cum mulieribus quippe dormire, est securè & sine metu futuræ vindictæ peccare. Mulieres quippe meretrices, sunt concupiscentiæ seculares. Quæ bene ad tabernaculi ostium obseruare perhibentur: quia ad introitum regni cœlestis tendentibus insidiantur. Qui verò sic mundi concupiscentias sequitur, vt sæpe diuini metus consideratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, sed non dormit: quia etsi transgrediendo labitur, in perpetratis tamen facinoribus, per securitatem nequaquam requiescit. Dormiens itaque cum mulieribus, nomine propinquitatis honorãdus nõ est: quia qui proiecto iam Dei timore, in suis sceleribus obstinati sunt, leuiori increpatione arguendi non sunt: ne leue pondus peccati esse putent id in quo corruunt, dũ graue eis illud non sonat, quod ex authoritate prędicatur.

1.Reg.17.
2.Cor.12.
2.Cor.3.
Sap.4.

E Sed remissi pastores inter fomenta verborum, quædam proferre solent argumenta rationis. Vnde & Heli voce dicitur: *Si peccauerit vir in virum, pacari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?*) Vir in virum peccare, est de rebus labentibus alterutrum sibi homines nocere. In Deum verò peccare, est ea ei quæ ad æternitatem condidit, auferre. Quicunque igitur aut suam, aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare conuincitur: quia sua ei auferre propria nititur. Quod nimirum tantò grauius peccatum esse ostenditur, quantò & qui pro eius absolutione dignus intercessor existat, rarius inuenitur. Nam sub interrogatione, Quis orabit pro eo, non dicitur, vt talibus etiam pœnitentiæ remedia denegentur: sed quia altiora peccatorum vulnera difficilius curantur. Quod tamen idcirco dictum potest intelligi: quia sacerdotes arguuntur. Vir enim in virum peccat, cùm ille delinquit, cuius culpa corrigenda ad hominis superioris iudicium respicit. Quia igitur peccata subditi populi, quæ ad sacerdotes respiciunt, ipsorum sacerdotum precibus delentur: cùm sacerdos in culpam labi-

F tur, superior persona non est, cuius precibus expietur. Quod & ipsa veritas per se insinuat dicens: Si sal euanuerit, in quo salietur? Dicat ergo: *Quis orabit pro eo?*) Quasi dicat, Quis ei intercessor remanet, cum ille se transgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est? Quo profectò culpæ magnitudo monstratur: quia plerique eorum à Domino in impœnitentis cordis calginem proiiciuntur, & nulla hominis adhortatione resipiscunt. Quare aptè subiunctum est: *Non audierunt vocem patris sui, quia voluit eos Dominus occidere.*) Puer autem Samuel & proficere, & crescere memoratur, & tam Deo, quàm hominibus placere: vt electi auditoris studium designetur, qui rectæ vitæ itinere suos conatus ad supernam patriam dirigit, dum ad maiora conualescit. Vnde & per Psalmistam dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Profectus itaque conuersationis est, crescere meritis, placere Deo & ho-

G minibus consummatæ perfectionis. Et quia ad opera conuersatio pertinet, meritũmq; prouenit ex charitate, illi auditores proficiunt, & non crescunt, qui bona opera pro studio vanitatis exhibent, & charitatem non habent. Proficimus ergo, & crescimus, si cum sublimiori conuersatione per opera meliora sustollimur, ex eadem sublimitate operis, ad sola intendimus gaudia æternitatis. Placere autẽ tam Deo, quàm hominibus magnæ virtutis est: quia plerunque de bono opere nostro proximos nostros offendimus, si eadem bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur, quàm hominibus placet, qui in bono opere, quod omnipotentis Dei obsequiis impendit, cautus est, qui sic Deo placere curat, vt de Dei ministerio aliquem non offendat. Et quia de Samuele adhuc puero, & sub aliena instructione posito dicitur, communiter viuentium per hoc vita eruditur. Nam quidam in sacris locis communiter viuentes, feruore nouitio sub colore magnæ operationis sibi vacare appetunt, qui contubernalibus fratribus quominus sunt vtiles, hoc minus pla-

H cent. Electus itaque puer Samuel communiter viuentibus forma proponitur, cui imprimantur. Deo itaque, & hominibus quisque eorũ placet, cùm fratribus vtilis est, Deo deuotus. Sic ergo agent curam sui, vt ea quæ sunt proximi, non omittant, quatenus ex benignitate his placeat, qui secũ in imo sunt: supernis verò oculis ex deuotione, fortitudinis suæ robur cautè exhibeat, vt infirmorum corda nõ atterat, dũ fortitudinis suę impetu ad superna festinat. Vir auttẽ Dei ad Heli venisse describitur, qui profectò diuinæ sentẽtię seueritatẽ prolaturus, quãta ei dona cõtulerat, diligẽter enumerauit. Et quia tandem vindictæ, quam mereretur, pœnam denunciat, quid dat intelligi, nisi quia pastorum culpæ subtilius iudicãtur? & non solùm peccata eis pœnam vltionis aggrauant, sed etiam munera concessa. Item quia sigillatim eadem dona replicat, aliquid grauius designat: quia singula ad tormentum veniunt, quæ mala fuisse seruata comprobantur. Malè nãque in se omnipotentis Dei munera custodit, qui nitorem pastoralis culminis, per maculas polluit prauæ actionis. Vnde & aptè Heli domus munera, & victimas Domini calce abiecisse reprehẽditur. Calx quidem ea pars corporis est, qua terram tangimus.

Psalm.83.

tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animæ affe-
ctus ostenditur, quo terrena concupiscuntur. Et quia, vt qui-
busdam visum est, pro consecuta vel consequenda victoria
victimæ offerri consueuerant, munera amicis dari, quid in vi-
ctimis, & muneribus, nisi proficientium adhuc vota, & per-
fectorum deuotiones in omnipotentis Dei laudibus designã-
tur? Qui enim per occultorum ostium tentamenta profici-
mus, cùm ad eorum conflictum virtutẽ præparamus, profe-
ctò victimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed de-
uictis iam iis, quæ ingeruntur nobis præliis, cum de victoria
consecuta omnipotẽti Deo gratias agimus, eidem Domino
nimirum victimas immolamus. Qui autẽ ei familiaris amo-
ris affectum offerunt, quasi amico munera impendunt. Mu-
nera igitur sunt affectiones charitatis, quibus corda electorũ
in desideriũ sui conditoris inardescunt. Et quia cùm rector
terrena sequitur, plerisque in spirituali cõflictu positis, pleris-
que etiam iam anhelare incipientibus nocet, calce nimi-
rum Dei victimas, & munera abiicit: quia exẽplo suę prauita
tis, eorundẽ vtrorũque studia expellit. Abiiciuntur itaq; vi-
ctimæ: quia sæpe à rudibus Christi militibus pugnæ spiritua
lis labor relinquitur, cũ principes Christianæ expeditionis,
in terrenorũ blandimentorũ requie, sequi corporis ocia vidẽ
tur. Calce abiiciuntur munera: quia affectiones charitatis à
plurimorũ iam superna diligentiũ mente frigescunt, dum prę
latos suos aspiciunt supernã patriã, per nulla amoris desideria
quærere, sed corporis frigore cõstrictos, infimis delectationi-
bus iacere. Quorũ profectò nonnulli sunt, qui ipsos spirita-
les honores carnaliter exhibent, & quod meritis debetur,
propinquitati tribuũt, Qui profectò præsumptionis suæ rea-
tum expauescerent, si hoc quod de Heli sacerdote Dominus
queritur, attentè pensarent. *Honorasti*, inquit, *filios tuos, ma-
gis quàm me, vt comederetis primitias omnis sacrificij populi mei Is-
rael.*) Filios quippe & propinquos magis quàm Dominum
honorat, qui ad sacros ordines personas eligit, non ex con-
uersationis honestate, sed amore propinquitatis. Idcirco filij
honorati referuntur, vt sacrificij primitias ederẽt: quia carna-
les prelati spiritualis honoris culmina, carnalibus propinquis
ideo tribuunt, vt Ecclesiasticis facultatibus ditẽtur, & in al-
titudine ordinis cumulentur abundantia vbertatis. Nec cu-
rant quales sunt, qui ad spirituale ministerium veniunt, sed
tantum vt temporali dignitate præferant, quos carnali affe-
ctione complectuntur. Queritur ergo honorasse filios, sed
scelestos, qui & carnali propinquitate proximi habendi non
sunt, si Ecclesiasticę doctrinę cõuersatione nequaquã fulges-
cunt. Sed qui reprobos prouehunt, ipsum promotionis ordi-
nem cõfundere designãtur, cùm idcirco honoratos filios re-
fert, vt sacrificij primitias ederent. Non enim prædicat sacer-
dos, vt comedat, sed ideo vt prædicet, manducare debet.
Quod & Paulus insinuat, dicens: Qui Euangeliũ annunciat,
de Euangelio viuat. Hinc iterũ dicit: Boui trituranti nõ clau-
datur os: vt videlicet prædicator sanctę Ecclesiæ ideo come-
stionẽ subministret corpori, vt ferre valeat laborem prędi-
cationis. Rectum itaque promotionis ordinem peruertere
comprobantur, qui propinquos prouehunt, nõ ad intentio-
nem ministerij, sed ad propositum dignitatis. Quod profe-
ctò nõ facerent, si se, & eos in spiritali culmine carnaliter nõ
amarẽt. Sed si Heli repulsionẽ intelligunt, sui quoque reatus
iudicia pertimescant. Nam diuina voce dicitur: *Honorasti filios
tuos magis quàm me, vt comederetis omnes primitias populi mei Israel.
Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, vt domus tua,
& domus patris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternũ,
nunc autem absit hoc à me.*) Ecce Heli celsitudine dignitatis sen
tentia diuina deponitur, qui pro primitiarum esũ scelestos fi
lios honorasse conuincitur: vt profectò sanctæ Ecclesiæ prę-
dicatores intelligant, quia si carnali amore reprobis spiritalia
ministeria scienter committunt, ab illo, in quo foris stare vi-
dentur culmine, interni arbitri æquitate ceciderunt. Et quia
subsequenter adiunxit: *Sed quicunque glorificauerit me, glorificabo
eum.*) Etiam inhonoratum fuisse eorum audacia, latenter in-
nuit. Quibus profectò & Paulus idipsum improperans,
ait: Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes. Quia e-
nim decorem acceptæ dignitatis, per miserę famę sordes ma-
culant, profectò Dominum inhonorant. Dignè enim ab
honoris arce repellitur, qui ei facit iniuriam, à quo honora-
tus fuisse comprobatur. Quo contra generali promissione af-
firmat, dicens: *Sed qui me glorificauerit, glorificabo eum.*) Deum
quippe pastor glorificat, qui exenplo bonorum operum, ad
imitationem fidelium coruscat, qui de sublimitate regiminis,
ingenti lumine radiat magnæ conuersationis, qui ad specu-
lum sacrorum ordinem, reproborum ministrorum personas
non accipit, sed eos ad formam subiecti gregis eligit, quos o-
mnis, qui ad imitationem respicit, quia verum in eis lumẽ se-
quitur, nõ offendit. Quibus nimirum per semetipsam veritas
loquitur dicẽs: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt vi-
deant vestra bona opera, & glorificẽt patrem vestrum, qui in
cælis est. Glorificãtes quidẽ se Dominus glorificat: quia quod
electi pastores sanctæ Ecclesiæ exterius portãt de gloria cul-
minis, hoc intus accipiũt ex gratia diuinæ bonitatis: & hono-
rẽ, quo sublimes sunt in oculis hominũ, digno studio in inte-
riori, ab internæ maiestatis largitate promerẽtur. Quo contrà
inhonorantium se gloriam, à se non esse eis impensam, queri-
tur, dicens: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extite-
runt, & ego ignoraui. Ex se nanque, & non electione summæ
ordinationis regnãt: quia ad gloriã Ecclesiastici culminis nõ
vocantur diuinitus, sed per cupiditatem perducuntur. Quos
profectò Dominus ignorat: quia eos per internę ęquitatis iu-
diciũ reprobat. Tale est ergo, ac si dicat: Et si meus esse vide-
tur honor, quem habent, non illum meruerunt, obsequio, sed
per cupiditatem rapuerunt. Vnde & subsequenter adiungit:
Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.) Quasi apertè loquatur,
dicens: Et si nobilitatem dignitatis præferunt prætextu reli-
gionis, ignobiles tamen sunt: quia excellentiæ eius, quàm ha-
bent gloriæ, non concordant per sublimitatem vitę. Sed quia
hoc totum expresione futuri tẽporis promittitur, potest nõ
inconuenienter ad venturæ retributiouis meritum referri. De
qua nimirũ Ioannes dicit: Cùm apparuerit similes ei erimus.
Hinc Euangelista Marcus asserens, ait: Tunc videbunt filium
hominis cum potestate multa, & gloria. Cùm autem glorifi-
cantem se glorificaturũ asserit, profectò ei suæ similitudinis
gloriam repromittit. Glorificantem quippe se Dominus glo-
rificat: quia eos æterna sublimitate remunerat, qui nunc intra
sanctam Ecclesiam per exempla bonorum operũ, in electo-
rum oculis coruscant. Contemptores autem erunt ignobiles:
quia in electorum gloria recipi nõ merẽtur. Nam quia modò
per conuersationem reprobam, lapsi angeli imaginẽ vestiũt,
ignobiles cum eo tũc erunt, quãdo ei in interna pœna sociã-
tur. Horum nanque glorificationem, atque illorum ignobili-
tatem propheta intuens, ait: Exultabunt sancti in gloria, læta-
bũtur in cubilibus suis. Exultationes Dei in faucibus eorũ, &
gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictã in
nationibus, increpationes in populis. Ad alligãdos reges eo-
rum in cõpedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Glo-
rificantem se quippe Dominus glorificat: quia humiles electi
cũ eo in æterna gloria exultant. Qui nimirum, quia glorifica-
tionis claritatem ex modo propriæ cõuersationis accipiũt, in
cubilibus suis lætari, de gloria consecuta perhibẽtur. Contẽ-
ptores autem eius perpetua ignobilitate feriuntur: quia natio-
nũ reges, & nobiles ferreis æternis videlicet vinculis, ad pœ-
nam vinciũtur. Reges autem nationum, & principes sunt su-
perbi & gloriosi prælati carnalium. Ignobiles autẽ tunc erũt,
quando ferreis vinculis ligantur: quia qui modò se aduersus
paruulos temporaliter erigunt, à fulgore honoris & ausu suæ
tyrannidis æterna pœna cohibentur. Vnde & hîc quoque
subditur: *Ecce dies venient, & præcidam brachium tuum, & bra-
chium domus patris tui.*) Brachium quippe contẽptoris, est for-
titudo temporalis. Et quia de summi patris familia transgre-
diendo exiit, lapsum angelum à cœlesti gloria habere iam pa-
trem cœpit. Dominus itaq; patris eius est ea, quæ sibi fauet in
malo societas subditorum. De quibus profectò superius di-
cit: *Honorasti filios tuos, magis quàm me.*) Brachium ergo con-
temptoris, & domus patris eius præciditur, cùm interuenien-
te morte carnis, prælatus, & subditi violentiam suæ tyranni-
dis pariter amittunt. Tunc quippe sine brachio est, cùm in
oppresione paruulorum exercere violentiam nequaquam
potest. Vnde & æterni iudicis æquitate decernitur: Ligatis
inquit, manibus, & pedibus proiicite in tenebras exteriores.

Indignos promouere est illos Deo præponere.

2.Cor.9. Deute.25. Roma.2. Matt.5. Osea.8. Marc.13. 1.Ioan.3. Psal.149. Matt.22.

In cuius etiam domo ſenex non erit. Damnati quippe hominis domus, infernus eſt. Senectus autem vera eſt maturitas ſapientiæ. In domo itaque eius ſenex non erit: quia in inferno nulla inueniri poterunt conſilia ſalutis. Vnde & ad veræ *Eccleſ.9.* ſapientiæ opera ſacra ſcriptura excitat, dicens: Quodcunque poteſt manus tua inſtanter operare: quia nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia eſt apud inferos, quò tu properas. Hinc *2.Cor.6.* Paulus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. In domo itaque contemptoris ſenex nō erit: quia quiſque rectè ſapit, non in inferno, ſed in cœlo ſibi manſionem parauit. Qui etiam contemptor ad augmentum pœnæ ſuæ ęmulum ſuum videt in templo in vniuerſis proſperis Iſraël. *Pſalm.10.* Templum etenim Dei, ſuperna patria eſt, De qua etiam per prophetam dicitur: Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius. Iſraël autem, qui videns Deum interpretatur, angelorum illa felix multitudo ſignatur, de qua Dominus in Euangelio dicit: Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Iſraël autem proſpera ſunt, beatorum illorum ſpirituum gaudia ſempiterna. In templum igitur igitur æmulum ſuum cōtemptor aſpiciet: quia prædicator reprobus iam damnatus, ordinem humilium iam gaudere in cœleſtibus recognoſcit. Cui nimirum ęmulo vniuer- *Epheſ.4.* ſa Iſraël proſpera tribuuntur, ſcriptum quippe eſt: Erit Deus omnia in omnibus. Cuncta igitur Iſraël proſpera, omnia quę Deus eſt illis beatiſsimis ciuibus deſignantur. Nam cùm æterna illa eſſentia ſummum videlicet & ſimplex bonū in ſemetipſo ſit, tamē quia reuelatione maieſtatis ſuæ omnia illorum beatorum ſpirituum deſideria ſatiat, hanc eſſe doctor egregius demonſtrat. Vnde & cautè nō in ſemetipſo Deus omnia, ſed in omnib⁹ omnia eſſe prædicat: quia qui in natura ſua vnum, & ſimplex bonū ineffabiliter exiſtit, tot bona eſt bonis omnibus, quot ipſi omnes de cōtēplatione glorię adimplentur gaudiis. Vniuerſa igitur Iſraël proſpera ęmulo tribuuntur: quia ordo humiliū electorum inter angelorum choros excipitur, vt diuinæ contemplationis gaudiis æterna perceptione ſatietur. Qui rectè æmulus contemptoris eſſe perhibetur: quia electi Dei etiam ſuperborū, atque negligentium prædicatorū bonæ admonitionis hortamenta ſuſcipiunt. Vn- *Matth.23.* de & Dominus pręcipit dicens: Quæcūque dixerint vobis fa- *Gala.4.* cite, ſecundū opera illorū facere nolite. Hinc Paulus ait: Bo- *Eſaiæ 26.* num æmulamini in bono omnes. Sed cùm ſcriptura dicat: Tollatur impius, ne videat gloriā Domini, cōtrariū videtur, vt ij qui in inferno dānati ſunt, eos qui in cœlo gaudēt, videre intelligātur. Sed quia videre etiā ad cognitionē pertinet, in tēplo æmulum videt: quia etſi inferni pœnis cōſtrictus tenetur impius, electos humiles, quos oculis nō videt, in cœlo non dubitat angelorū gaudiis intereſſe. Et notandum, quia bis dicitur, Non erit ſenex in domo tua: quia nec de pœnarū experientia, quam dānatus habet, nec de ſciētia alienæ felicitatis, nec de pœnarum experientia, quam non habet, ad ſalutem eruditur. Aliquādo autē paſtoribus reprobis, electi per doctrinā filij naſcuntur. Quos nimirum obligatos paſtorum culpa nō retinet: quia bonæ prædicationis eius hortamēta ſequuntur, quæ audiunt, & non peruerſa opera quæ vident. Vnde & ſubditur: *Veruntamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.*) Viri nanque ſunt qui ardua rigidæ conuerſationis arce fulgeſcūt. Quaſi ergo dicat: Idcirco eos ab altari meo nō aufero: quia viri ſunt. Nam pro merito conuerſationis, ſerua- *Ezech.18.* tur eis fortitudo, & celſitudo poteſtatis. Vnde & per prophetam Dominus æquitatis edicta promulgat, dicēs: Anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filij. Ab altari itaque ſuo ex eo virum Dominus iuſtè auferret, ſi filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipſo quod electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori pœna cumulatur. Quare & ſubditur: *Sed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua.*) Oculi nanque eius deficiunt: quia ex eius vita, qui ſua perfecit exhortatione, confunduntur. Anima quoque eius tabeſcit: quia abundantius dolere compellitur, dum bonum quod docuit, per gloriā retributionis florere noſcit in ſubditis, & ipſe hoc agere non curauit. In quibus etiam verbis notandū eſt: quia qui penitus ex eo virū ab altari ſuo ſe non ablaturum promittit, rarus inuenitur eſſe quē recipit: quia profectò doctoris reprobi plures auditores

E ſunt, qui ſequantur praua quæ agunt, quàm recta quæ docēt. Vnde & hîc quoque, magna pars domus eius in virili ætate moritura perhibetur. Ætas nāque virilis, tempus eſt adminiſtrandi ſacerdotij. Imitator itaque doctoris reprobi ad virilem ętatem ducitur, cùm ad ſacri ordinis celſitudinem promouetur. Ad quam profectò ætatem cùm peruenerit, moritur: quia ad tantum miniſterium quiſquis indignus acceſſerit, vel in eo indignè vixerit, condemnatur. Vnde & Paulus dominici corporis, & ſanguinis mentionem faciens, ait: Qui *1.Cor.11.* manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. In virili ergo ætate moriuntur, quia de præſumptione & auſu miniſterij ſublimioris intereunt. Hinc ergo, hinc iam quique præcipites colligant, & tanti miniſterij ſubire onera non ambiant, ſed expaueſcant. Nan qui mori prædicitur, quando ad virilem ætatem peruenerit, donec ad eam perueniat, viuit: quia nimirum infirmi quique & illi tanto miniſterio impares, ſi puſillitatis ſuæ modum conſiderant, habent in ſancta Eccleſia locum, in quo ſe cuſtodientes viuant. Vnde F & per Moyſen Dominus denunciat, dicens: Beſtia ſi montē *Exod.20.* tetigerit, lapidetū. Hinc eſt etiam quod cū Loth exiret de So- *Gene.19.* domis, ab aſcenſu montis abſtinuit, & in Segor paruulam ciuitatē declinauit: ne dum paruulus adhuc ad altiora nititur, virilem ætatem impingens moriatur. Sodomam quippe eximus, cùm ardentis cocupiſcentiæ incendia declinamus. Qui ſtatim ad ſublimia non aſcendimus: quia ſuperioris miniſterij ſumma non tangimus, dum infirmitatem propriam metiendo conſideramus: ne ſi infirmæ ætatis noſtræ tenere modum contemnimus, qui paruuli viximus, in virili ętate moriamur. In ſignum verò morituræ domus, ambo Heli filij vna die mori prædicuntur. Quos nimirū filios illos ſignare diximus: qui ad ſacros ordines à propinquis carnalibus promouerentur, non ad intentionē adminiſtrandi ordinis: ſed ad gloriam mundanæ dignitatis. In vna ergo die ambo moriuntur: quia in appetitu mundanæ felicitatis intereunt. Gloria ſecularis, honoris reuerentia, poteſtas culminis, claritas dignitatis, fre- G quentia obſequentium, affluentia rerum ſeculariter amata, dies eſt, ſed quæ interficit. Audiant ergo filij Heli: quia in vna die ambo moriuntur. Qui enim de accepto paſtorali culmine, labentis vitæ felicitatem diligunt, intentionem quidem habent gaudij, fructum verò lamenti, propoſitum in exultatione vitæ, & peruentionem in mortis mœrorem. Ad mortem itaque properat, quoties vanè de temporali felicitate gratulantur. Quod & apoſtolus probat, cùm apoſtatantis viduæ meminit, dicens: Quæ autem in delitiis eſt, viuēs *1.Timo.5.* mortua eſt. In die nanque hac mori perhibuit, qui cauſam mortis viduæ eſſe delitias oſtendit. Sed mors filorum minus peſsima eſſet, ſi ipſa cauſa mortis alienæ non fieret. Vnde & non ſimpliciter mori, ſed in ſignum morituræ domus mori prædicuntur: quia cùm ij qui de vicino doctorem reprobum imitantur, in eodem præcipitio corruunt, & ſecutores ſequētium in ruina cumulantur. Hoc itaque de officio ſuſcepti culminis, temporalem felicitatem amantes audiant, & reatus ſui magnitudinem permiteſcant. Tantò denique grauiori pœna H digni ſunt, quanto apertè conſpiciunt: quia de vanitate, quā diligunt, nō ſoli moriuntur: quia dum in prætextu mundanæ lætitiæ mortē ebibūt, potus ſui peſtem ad ſequentiū ſe multitudinem tranſmittunt. Quibus tamen verbis, poteſt doctoribus reprobis pręſentis vitę breuitas intimari. In qua quippe die moriuntur: quia cùm ad terminum huius vitę perueniūt, breue eis omnino fuiſſe cernitur, quod vixerunt. Vnde per quendam ſapientē dicitur: Gaudiū hypocritæ ad inſtar pun- *Iob.20.* cti. Hinc iterū de huius mundi amatoribus beatus Iob loqui- *Iob.21.* tur, dicēs: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Sed raptis ad pœnā reprobis, ad gregis dominici curam ſapientes & electi paſtores excitantur. Quare & ſubſequenter adiungit: *Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem.*) Fidelem nanque ſacerdotem ſibi Dominus excitat: quia videlicet eum ſummus locus ad ſui curam exigit, qui non ſolùm rectè intelligat, ſed qui fideliter miniſtret. Miniſtrare autē tunc rectè poterit, cū miniſterij ſui modū de ſacro eloquio recognoſcit. Vnde & cùm fidelis ſacerdos promittitur, iuxta cor, & animam omnipotentis Dei facturus eſſe perhibetur. Quid enim cor, & animam Dei, niſi ſacram eius ſcripturam accipimus?

mus? Nam corde cogitamus ad deliberationem, anima verò afficimur ad amorem. Quia ergo in sacro eloquio consilia omnipotentis Dei agnoscimus, ibique amorem quo humanũ genus dilexit inuenimus: ipsum eloquiũ cor & anima eius rationabiliter designant. Illum itaque omnipotens Deus ad suum ministerium sacerdotem eligit, qui iuxta cor eius, & animam facit: quia profectò non alius tanto ordine dignus est, nisi qui voluntatẽ eius de sacro eloquio didicit: & hoc quod didicit, proximorum vtilitatibus per studium charitatis impendit. Sed vigilãter est adhuc intuendũ, quod dicitur: *Iuxta cor & animam meam.*) Nam quædã in scriptura sacra inueniuntur præcepta, quæ dispensatione quidẽ Dei præcepta sunt, & non amore Dei. Quæ profectò si sacerdos, qui excitandus promittitur, adimpleret: iuxta cor quidem Dei, & non iuxta animam faceret, dum consilium diuinæ dispensationis, & non amoris præceptum operibus reddidisset. An non de dispensatione Dei illa mandata eius fuerant, de quibns loquitur, dicens: Dedi eis mandata non bona. Et cùm Pharisæi de dando repudij libello, cum ipsa veritate disputarent, audierunt: Ad duritiam vestram dedit vobis legem Moyses. Quia itaq; de dispensatione consilij eius illa fuere, quisquis eisdem præceptis vsus est, iuxta cor quidem Domini, & non iuxta animam fecit. Nam cordis & animę pręceptum illud est, de quo dicitur: Hoc est pręceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Quia hoc quod per consilium præcipit, per amplexum charitatis apprehendit. Hinc item dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos. Hinc item præcipit, dicens: Quæ vultis vt faciant vobis homines, hæc facite eis. Hæc itaque & huiusmodi, cordis & animæ Dei præcepta sunt: quia hoc reuelatione ostenditur secreti eius consilij, quod in eius conspectu suscipitur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc iudicium noscitur, si videlicet iuxta cor & animam eius operatur: quia profectò tunc verè fidelis est, si non dispensationis eius licentiam, sed præcepta sequatur amoris. Sed quia non frustra, sed ad lucrũ subiectę plebis eligitur, subdit, atque ait: *Et ædificabo ei domum fidelem.*) Domus nanque sacerdotis est amplitudo, in qua conuersantur populi subiecti. Quæ profectò domus ei fidelis à Domino ædificatur: quia ad obedientiæ studium diuina inspiratione erigitur. Infidelis nanque domus est ea subditorum societas, quæ boni rectoris quotidie prædicationẽ suscipit: cui tamen obedire, per studium boni operis non intẽdit. Infidelis enim domus esse cognoscitur: quia verbi Dei pecunia, quæ ei prædicatoris sui ministerio creditur, per negligentiam prodigæ vitæ dissipatur, & quod sibi ad negotij lucrum cõmittitur, nequaquã in tempore reddẽdę rationi inuenitur. Bono itaque pręedicatori fidelis à domino domus cõstruitur. cùm ad obediendũ voci eius subiectæ plebis diuinitùs corda pręparantur: vt non solum id, quod in ea recõditur, de verbi talento custodiat, sed lucro multiplici cumulatũ, ad mensam æternę susceptionis ducat. Et notãdum: quia fidelis domus à Domino ædificari dicitur, vt de bona conuersatione subiecti populi prædicator nequaquã inaniter glorietur. Notandum quoque, quia sacerdotem fidelem sibi Dominus excitat, vt subiectorũ corda hoc ipsum quod optimo rectore reguntur, tribuere suis meritis nõ præsumant. Notandum etiam, quòd sacerdotem, quẽ excitat Dominus dicit fidelẽ sibi: domum autem, quam ei ædificat, fidelem ipsi sacerdoti dicit futuram: quia profectò prædicator Deo obediẽtiam debet, subiectus prælato. Sed ante subiectum tunc rectè prælatus graditur, si ad omnia dirigenda vitæ suæ itinera, veritas ipsa videatur. Sequitur ergo: *Et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus.*) Christus autem Domini redemptor est generis humani. Qui nimirum quia iam ad cœlos ascendisse creditur, à fidelibns suis nunc non oculis corporeis, sed mente videtur. Coram ipso itaque omnibus diebus ambulat, qui cogitatione subita nihil operatur. Nam vt rectos gressus foris ponat in opere, intus ad Christum respicit, quem per consyderationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo pastori loquitur subiungens, ait: *Futurum est autem, vt quicunque remanserit de domo tua veniat, vt oretur pro eo.*) Remansurus nanque de eius domo aliquis dicitur: quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo nanque reprobi pastoris remanet, quem conscientia peccati à spe consequendæ veniæ non extinguit. Remanet ergo: quia pondus conscientiæ per pœnitentiæ propositum leuigatur, spe consequendæ vitæ. Qui profectò, vt oretur per eo, venit, & ad Deum pœnitendo properat, à quo peccando recessit. Vt oretur itaque pro eo venit: quia qui indignum Deo se fecit, dignum intercessorem exigit, vt alienis precibus expietur, qui propriis mundari non posse cognoscitur. Vnde & piè Iacobus admonet, dicens: Confitemini alterutrũ peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini. Hinc iterum: Multum valet oratio iusti assidua. Sed pro eo oratio valet, qui dum se à peccati immũditia cohibet, ad Dei se similitudinẽ redigit, qua se peccando spoliauit. Vnde & hîc quoque subditur: *Vt offerat numum argenteum.*) In numo igitur imago Domini sculpitur, vt eius esse cognoscatur, à quo formari præcipitur. Numus itaque Dei, similitudo eius accipitur. Vnde in Genesi loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, Et quia de sacro eloquio Dei imaginem, & similitudinem, ad quam redigamur, agnoscimus, argenteus numus esse perhibetur. Qui ergo à peccati via, vt pro se oretur, venit, numum argenteum offerre debet: quia nihil ei prodest, quod pœnitendo compungitur, nec quod flendo confitetur, si inemendata, & incorrepta interius pulchritudine bonæ voluntatis, luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoscitur. Imago etenim & similitudo Dei est, inclito odio malum odire, & amore perfectò Deum diligere. Vnde & prophetæ claritatem diuinæ similitudinis ab humano genere periisse intuens ad eum, qui cum inclyta reparationis nostræ luce de cœlo venit, respicit, dicens: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Hinc se iam de eius contemplatione in perfectionis formam renouatum considerans, ait: Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Qui ergo de domo reprobi per confessionem venit, qui per humilitatem pro se orari Dominum petit, curet omnino necesse est, vt numum argenteum offerat, quatenus sumpto splendore bonæ voluntatis, perfectè oderit malum, quod fecit, & bonum integro amore diligat, quod neglexit. Vnde & iusti iudicis examine, propiciationis edicta promulgantur. In quacunque die, vel hora (ait) peccator conuertitur, vita viuet, & non morietur. Conuersio autem peccatoris non est in humilitate confessionis, sed in renouatione interioris hominis, cum peccatori iam diuina inspiratione correcto, & malum displicet quod amauit, & bonum placet quod odit. Nam sunt nonnulli, qui se & de nequitia accusant criminis, & prauitatem nõ corrigunt voluntatis. Qui profectò conuerti ad Dominum non creduntur: quia vera conuersio in ore nõ accipitur, sed in corde. Conuerti etenim simul verti est. Conuersio itaque peccatoris vera tũc est, cùm ad creatoris nostri beneplacitum vterque noster homo reducitur, cum & caro nostra per iniquitatis odiũ cohibetur à perpetratione facinoris, & per amorem iustitiæ mens se extẽdit ad intentionẽ bonæ operationis. Sed quia nonnulli intra ecclesiã sunt, qui tantum in vitæ suæ terminum, ad pœnitentiæ satisfactionem veniunt, & iudicio veritatis dicitur, quacũque hora peccator cõuertitur, viuit: à nonnullis valde quæri solet, si statim vitam post carnis mortem inueniant, qui magnæ vitæ tempore peccata perpetrant, & tantum in vitæ exitum, se nequiter egisse accusant. Ad quod dicẽdum est: quia ex vi conuersionis magnitudo deletur criminis. Vis autem conuersionis est affectio charitatis, cordi infusę visitatione sancti spiritus. Et scriptum est de eodem spiritu: quia ipse remissio peccatorum est. Nam cùm electorũ corda dignanter visitat, ab omni peccatorũ immunditia potenter purgat: quia vt se menti infuderit, eã protinus in peccatorum, & vitiorum odia, & in virtutum amorẽ ineffabiliter excitat. Facit eam statim odisse, quod amabat, & quod odio habuerat, ardenter diligere, atque in vtroque valde ingemiscere: quia & mala quæ odit, se dãnabiliter amasse recolit, & bona quæ diligit, odisse. Quis enim audeat dicere; licet omnimoda peccatorũ sarcina prægrauetur, quòd perire possit aliquis visitatus gratia Spiritus sancti? Quia ergo peccator nulla hora conuertitur, nisi qua à sancto Spiritu illustratur, quid restat, nisi quia sicut peccati mortem execrãdo deserit, ita vita iustitiæ, ad quam se desyderanter conuertit, viuat? Qui statim post mortem in vita recipitur, si tantum amo-

Matth.19.

Ioan.15.

Luc.6.

Iacob.5.

Gen.1.

Psal.44.

Psal.118.

Ezech.18.

Conuersio peccatoris vera.

ris ignem recipit in conuersione, qui consumere in anima possit omnem congestam peccati rubiginẽ. Vnde & de peccatrice muliere dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc ab eadem veritate in cruce pendenti dicitur: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. In vitæ igitur exitu hi solummodo salubriter resipiscunt, qui & per internam visitationem perfectè bona diligunt, & mala oderunt, quæ amauerant. Qui tamen si sufficienter pro admissis iniquitatibus dolere non possunt, nihilominus & isti in hora, qua conuertuntur, viuunt. Nam qui perfectionem bonæ voluntatis habuerunt in confessione peccati, post mortem purgatoria pœna peccati ad vitam transeunt, si ad delenda peccata sufficientem vim amoris nequaquam habuerunt. Vnde & Paulus dicit: Sic salui fient quasi per ignem Sed peccator qui ibi saluari per ignem meruit, hîc per afflictionem carnis adimpleat hoc, quod sibi de vi amoris deesse cognoscit. *Et tortam panis.*) Panis nanque nomine aliquando terrenæ delectationis refectio designatur. Quare & Propheta Hieremias in appetitu seculari corruptæ Iudææ populum memorãs, ait: Omnis populus eius gemẽs, & quærens panẽ. Panẽ itaque peccator cõuersus torquet, cùm præteritam delectationem cruciat per afflictionem pœnitentiæ. Panem nãque torquere, est carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo sine tormento ignis, ad salutem transire desiderat, cum numo argenteo tortam panis offerat: vt qui per bonam voluntatem peccata deserit, ea nimirum valida carnis afflictione penitus extinguat. Numum nanque argenteum offerebat, qui recepta iam Dei similitudine, confitendo execrabatur, quod fecerat, dicẽs: Conputruerunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Et item: Incuruatus sum, & humiliatus vsquequaque. Sed qui numum argenteum sibi non sufficere ad oblationem timuit, panis tortam addere curauit. Nã confitetur, & dicit: Rugiebam à gemitu cordis mei. Rugitus enim fletum magni doloris insinuat, in afflictione pœnitentis. Hunc tortum panem argenteo numo socians idem ipse loquitur, dicens: Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pro peccato etenim cogitare, est delectationi præteritæ dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torquebat, qui & flagitia perpetrata pronuncians, qualiter ea delere posset, cogitabat. Et quia de austeritate conuersationis pœnitentibus subrepere aliquãdo solet cupido laudis intentio verè cõuersi peccatoris insinuatur per hoc, quod subditur: Dicátque, *Dimitte me obsecro ad vnam partem sacerdotalẽ.*) Pars nanque sacerdotalis vniuscuiusq; est, in æterna vita retributio electi. Sacerdotes etenim Dei, omnes electi eius sunt quia cui per oblationẽ ministerij sui incessanter seruiunt, sacra semper offerre munera non desistunt. Vnde etiã illi in regno tripudiãtes, dicunt: Redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecit nos Deo nostro regnum, & sacerdotes. Dicere ergo peccatori conuerso: *Dimitte me obsecro ad vnã partem sacerdotalem,*) est de austeritate vitæ, & pœnitentiæ solã partem æternæ beatitudinis expectare: vt videlicet securitatẽ delectationis inueniat, quã & perenni perfruitione possideat, & post se tortiones pœnitentiæ nunquã trahat. Quare & subditur: *Vt comedã bucellam panis*) Si enim panis in sacro eloquio pro delectatione accipitur, bucella panis est indeficiens delectamentum æternæ vitæ. De quo nimirum oblectamento per prophetam dicitur: Gaudium & lętitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Hinc itẽ iam ad mensam non tortæ panis, sed bucellæ inuitatos conuiuas intuens, ait: Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt. Hinc Psalmista voce correpti pœnitentis pronuncians, dicit: Notas mihi fecisti vias vitę, adimplebis me lętitia cum vultu tuo: delectationes in dextera tua vsque in finem. Vię etenim vitę sunt afflictiones pœnitentiæ, quibus nimirum à damnationis suæ baratro, peccator ad supernam patriam ducitur, dum pro commissis iniquitatibus sponte cruciatur. Vnde & cùm correptum se esse peccatorem insinuat, præsumit, dicens: Tu es Domine, qui restituisti hæreditatem meam mihi. Et item confidens, ait: Quoniam non derelinquens animam meam in inferno. Viæ nanque vitæ peccatori notæ fiunt, quando afflictiones pœnitentiæ ei diuinitùs insinuantur, quando videlicet illuminata mente considerat, quam vitæ amaritudinem, singulis præteritę culpę delectationibus apponat. Qui nimirum cum vultu omnipotentis Dei, iucunda lætitia adimpleri gloriantur: quia de manifesta diuinæ contemplationis satietate reficitur: & qui in læua vitæ præsentis ad tempus pœnitendo compungitur, in dextra æternæ vitæ vsque in finem delectationibus satiatur. Qui ergo tortam panis obtulit, ad bucellæ comestionem perducitur: quia amore supernæ vitæ noxias delectationes cruciat, in discubitu æterni gaudij sibi perpetuam refectionem parat. Sequitur.

Luca 7. Luca 23. Conuersio finalis peccatoris. 1. Corin. 3. Thren. 2. Psalm. 52. Apoc. 5. Esaia 51. Esaia 35. Psam. 15.

E

Caput IIII.

PVer autem Samuël ministrabat Domino, coram Heli.) Illud autem hoc in loco repetisse ostenditur, quod de electo puero superius memoratur, vbi dicit: Puer autem Samuël erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli. Hoc quidem est ministrare domino coram Heli, quod esse ministrum domini ante faciem Heli. Et quia ibi istud Domino adiuuante plenius exposuimus, in iteranda eius expositione penitus non moramur. Verum quia diuinus sermo est, qui hoc in isto loco, & in illo loquitur, sine vtilitate rationis nequaquam hoc egisse monstratur. Pro fastidio itaque lectoris, explanationem tacemus, repetitionem verò causam dicimus ad eius vtilitatem. Quidam nanque prælatorum sanctæ Ecclesiæ magisterio subditi rudes obediunt, sed cùm paulò altius per conuersationem proficiunt, in eadem obedientiæ humilitate nequaquam persistunt. Quos bene Agar Saræ ancilla spiritaliter designat, quæ cùm de Abraham viro eius concepisse se vidit, dominam despexerit. Agar quippe concipit, quando reproba mens subditi aut per eruditionem scientiæ se proficere, aut per vitæ conuersationem credit. Quæ profectò prægnans dominam suam despexisse dicitur: quia iam præsidenti sibi præpositi sui voluntati per obedientiam subditi dedignatur. Sed quæ dominam despicit, ancilla esse perhibetur: quia superbi subiecti, & infirmi sunt per elationem, & ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuëlis autem profectus exponitur: quia superius dictum est: *Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, & placebat tam Deo quàm hominibus.*) Quæ profectò tria qua sublimitate conuersationis percurrerit, suprà expositum est. Quia ergo etiam nunc coram magistro ministrare memoratur, quid est, nisi quia electis auditoribus formam præbet, vt quò altiori vita proficiunt, seruare bonum obedientiæ nunquam obliuiscantur? Nam tunc verè proficiunt, si ad altitudinem meritorum, & fortitudine conantur operis, & virtute humilitatis. Quo in loco est aliud, quod notari debeat: quia tunc Samuël coram Heli Domino ministrare ostenditur, quando ipse de filiorum negligentia à Domino obiurgatur. Nonnulli nanque subiecti, dum fortitudinis suæ modum considerant, prælatorum suorum malunt esse seueri iudices, quàm auditores pij. Qui nimirum quia exaggerare & discutere eorum vitas consueuerunt, si in eorum conuersatione vel leuioris delicti maculas intuentur, subdi eorum præcepto obediendo renuunt. Sed verè fortes existerent, si maiorum, quæ infirma existimant, humiliter sustinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noscitur, qui ei in bono præcepto subiicitur, qui ex parte aliqua venerabilis non videtur. Ecce enim Heli aperta Dei sententia de negligentiæ suæ perpetrata culpa reprehenditur, sed puer Domini Samuel coram eo ministrare Domino memoratur: vt profectò apud se colligat, qualis sit, qui in leuiori culpa sibi prælatum despicit, si ei se Samuël obediendo subdidit, quem omnipotens Deus sui examinis tanta districtione reprobauit. Sed quia Heli non valde suprà peccantes subditos honorasse reprehenditur, ipsæ sacrorum ordinum dignitates pensandæ sunt. Nam rector peccantem subditum nisi correptum honorare debet: subiectus autem nec tunc prælatũ despicere, cùm se iustum, & illum agnouerit peccatorem: quia æternus iudex subditorum iudicium sanctæ Ecclesiæ rectoribus tribuit, sed eosdẽ rectores discutiẽdos suo examini reseruauit. Hoc tamẽ ipsũ rectoribus valde timendũ est, quòd Dei seruantur examini: quia tãtò subtiliores rationes vitę, & doctrinę suæ parare debent, quantò sapientior est iudex, quẽ sustinent. Nec tantum eius

Caput tertium, 1. Regum. Gene. 16.

F G H

eius futurũ iudiciũ in futura vita, quasi in longinquo positum timeant: ne qui vbique præsens est, incautũ feriat de vicino. Negligẽtes nanque pastores ad euadendã futuræ vindictę pœnam, longa vitæ præsentis spatia ad pœnam cogitant: sed iudex qui vbique est, de vicino pœnitentiã irrogat: quia prius eis lumẽ cõtẽplationis subtrahit, deinde ad tormenta per mortẽ rapit. Vnde & de eodẽ Heli, qui paulò inferius fracta ceruice moritur, subiunctũ est: *In diebus illis non erat visio manifesta.*) Nam dum rector agẽda quæ nouit, despicit, agitur cum eo districto iudicio, vt agenda non videat: quia implere noluit, quod videbat. Manifesta nanque visio negligentis pastoris non est, sed amantis. Vnde & per se ipsam veritas dicit: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligã eum, & manifestabo ei meipsum. Claritas nãq; manifestæ visionis est, reuelatio amatę veritatis. Quæ profectò veritas si merito dilectionis ostẽditur, iis, qui torpẽt à bono opere, dignissimè occultatur: quia signũ amoris non est in affectione animi, sed in studio bonæ operationis. Vnde & in Euãgelio Dominus præmisit, dicẽs: Qui habet mãdata mea, & facit ea, hic est, qui me diligit. Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internæ visionis, aptè nimis dum de cõtemptu mãdatorum sacerdos arguitur, visio occultata memoratur. Sequitur: *Et sermo Domini erat pretiosus.*) Quantum ad sacræ historiæ veritatẽ pertinet, pretiosum pro raro posuit. Pretiosus itaque sermo erat: quia dum rarus esset, qui summa contemplando cerneret, frequens esse non poterat, qui bona loquendo prædicaret. Quod nũc quoque in sancta Ecclesia fieri videmus: quia dum plerique de reuerentia culminis, gloriam affectãt honoris, dum sacri ordinis ministeria negligunt, summa quæ videre nequeũt, subiectis plebibus prędicare nõ possunt, atque in eorũ familia pretiosus sermo esse cognoscitur: quia raro bonæ prędicationis hortamẽta audiunt, quorum prælati ex desiderio non quæruut superna quæ dicant, sed terrena quæ agant. Quos profectò sacra scriptura notat, quæ dicit: Canes muti non valentes latrare. Non dixit, non volentes, sed, non valentes: quia certè dum mundi gloriam ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente & virtute diligunt, vellent populo sublimia dicere, vt etiam de sublimitate verbi possent gloriam habere. Canes ergo muti volentes latrare, non possunt: quia dum prauo corde terrena meditantur, occulta veritatis, quæ proferant, reuelatione nulla comprehẽdunt. Sed quia quod pretiosum est, magna cum diligentia custodiri solet, potest hoc, quod dicitur: *Non erat visio manifesta,*) ad carnalium prælatorum negligentiam referri. Quod verò additur: *Et sermo Domini erat pretiosus.*) ad bonorum ardens studium subditorum, cùm fideles subiecti etsi non habent qui eis frequenter de thesauro sacri eloquij superna prædicet, hoc tantum, quod aliquando scire potuerunt, mira deuotione complectuntur, & velut rem ineffabiliter pretiosam custodiunt, dum per bona opera in cœlo collocant, vbi fures, qui id auferre valeant, nequaquam appropinquant. Vnde & in Euangelio de emptore bonæ margaritæ dicitur: Inuenta vna preciosa dedit omnia sua & comparauit eam. Cùm itaque in occultatę visionis tempore preciosus sermo esse describitur electorum, subditorum laudes nuntiãtur: quia tãtò sublimiori gloria prædicandi sunt, quantò id bonum, quod de eminentiori loco periit, perfectione magnæ charitatis, in inferioribus remansit. Quorum profectò bona conuersatione plerunq; agitur, vt ea, quæ occultata fuerat visio, manifestetur, vt qui deuotè custodiunt minima, scire debeant, quæ faciant, & maiora. Vnde & subditur: *Factum est igitur in die quadam, Heli iacebat in loco suo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Et vocauit Dominus Samuelem.*) Samuël quippe puer à Domino vocatur, quoties humilibus subiectis diuini consilij arcana reuelantur, & humilitatis suæ merito lumen contemplationis acquirunt, quod superbiæ suæ retributione, elati prædicatores perdunt. Sed notandum, quia id quadam die factum ostenditur, qua videlicet Heli & in loco suo iacere, & videre non posse perhibetur. In die nanque vocatur, qui pro sua, & aliorum salute, ad supernæ sapientiæ sciẽda secreta sustollitur. Quo contrà, & Salomon sapientiam in nocte percepit, vt caligo temporis indicaret: quia eandem sapientiam non perseueraturus acciperet. Quod intelligi & aliter potest: quia videlicet Heli caligo memoratur. Positione itaque diei, eius ostenditur magnitudo cæcitatis: quia profectò magnas tenebras habuit, qui in die non vidit. Nunc quoque si ad Ecclesiæ statum respicimus, generalis gratia luminis est. Venit nanque, qui veræ claritatis radios spargens, diceret: Ego sum lux mundi, qui sequiquitur me non ambulat in tenebris. Et quia interni splendoris eius gloria ineffabilis est, non dicitur de die isto, vel illo. sed die quadam: cuius profectò diei claritas non est, claritatis verò magnitudo incognita. Magnas ergo tenebras pastor sustinet, si is, qui Ecclesiæ oculus esse per officium noscitur, in gratia tantæ lucis visionem non habet. Quare & eiusdem oculi tenebras per semetipsam veritas magnas ostendit, dicens: Ipsæ tenebræ quantæ erunt? Sed iam vnde sibi tanta caligo oriatur insinuat, quia dicit: *Iacebat in loco suo.*) Locus nanque prædicatoris standi, non iacendi officium habet. Vnde & de seipso Dominus formam eisdem prædicatoribus præbet, dicens: Ego autem in medio vestri sum, sicut qui ministrat. Stare etenim in medio fratrũ, est per laboriosam conuersationem se in exemplũ minoribus præbere. Stare itaque ad laborem operis pertinet, & ad pugnæ necessitatẽ. Vnde & agonotheta spiritualis certaminis pręcipit dicẽs: State ergo succincti lũbos in veritate. Et quia iacere quiescẽtis est, in loco pręlij & laboris, quietis tẽporẽ sequi reprehenditur, qui in loco suo iacere memoratur. Stare etiam iusti est. Vnde & Paulus dicit: Fide enim statis. Iacere ergo etiam ad remissioris vitæ negligentiam pertinet. Tunc itaque Heli iacet in loco suo, cùm per lapsum prauitatis, reprobus prædicator requiescit in sede iusti. Iacentis ergo in loco suo oculi caligant: quia summa videre nequeunt, qui in arce pastoralis culminis non exequuntur virtutis opera, sed remissioris vitæ blanditiis immerguntur. Qui profectò lucerna Dei iam non veritate laudis, sed per improperium appellatur derisionis. Nam qui lucernæ Dei appellatione fungitur, & videre non posse perhibetur, deridetur potius tanto nomine, quo censetur. Nam in vera iusti laude dicitur: Ipse erat lucerna ardens, & lucens. Nam veri luminis iubar quod amando hauserat, loquendo fundebat. Prædicator etiã carnalis dicitur lucerna per officium, cæca per intentionem: quia dignitate fungitur præbẽdi luminis, sed mẽtem figit in tenebris vanitatis. Cuius profectò consummata peruersitas designatur: quia non dicitur non videbat, sed videre non poterat. Quare & malæ arboris mentionem faciens Dominus, ait: Nõ potest arbor mala, fructus bonos facere. Lucerna itẽque Dei videri nõ potest, cũ is, qui pastorali dignitate pręeminet, tanta spissitate secularis amoris premitur, vt ad internę claritatis intuitum nulla gratiæ inspiratione subleuetur: cùm iã videlicet iusta Dei indignatione proiectus, in caliginis suę cæcitate relinquitur, vt vlterius per infusionem superni luminis nunquam visitetur. Bene autem dicitur: *Antequam extingueretur.*) Non videre enim pœna peccatoris est, in hoc tamẽ adhuc seculo viuentis: videre autem non posse, est mortui impij, in alio iam seculo æterna pœna damnari. Vnde & conditoris iudicio in exterioribus tenebris claudi præcipitur, vt videlicet ad lucis intuitum nunquam reducatur. Cùm ergo antequam extingueretur, videre non posse dicitur, in isto adhuc seculo viuens prædicator reprobus, damnato iam in perpetuum impio, in cæcitate similatur. Extinguitur autem lucerna, cùm pastor moritur. Vel certè lucerna extinguitur: quia cùm reprobus prędicator per mortẽ carnis interit, quicquid in eo lucere videbatur de gloria culminis amittit: & velut sola lucernæ testa sine lumine remanet, cùm ad ęternũ iudicium seruari persona cogitur, quæ omnia penitus seculi fulgore spoliatur. Antequam igitur extinguatur lucerna Dei videre non potest: quia & meritum futuræ dãnationis per æternitatẽ suæ cæcitatis possidet, & tamen adhuc corã hominibus per splendorem acceptæ dignitatis fulget. *Samuel autẽ dormiebat in tẽplo Domini, vbi erat arca Dei.*) Bene autẽ reprob[9] prælatus nõ dormire, sed iacere dicitur, puer autẽ subditus & electus non iacere, sed dormire: quia dormire aliquãdo in bona parte accipitur, iacere autẽ ferè semper in mala. Vnde & spõsa in Cantico canticorũ dicit: Ego dormio, & cor meuũ vigi-

Ioan. 14. — Ibidem in eodem. — Psal. 56. — 3. Reg. 3. — Ioan. 8. — Matth. 6. — Lucæ. 22. — Ephes. 6. — 1. Cor. 1. — Ioan. 5. — Matt. 7. — Mat. 22. — Cantic. 5.

lat. In summo itaque pueri perfecti vniuscuiusque electi subditi, à prauo opere requies designatur. In templo quippe, & vbi est arca dormit, qui cœlesti desiderio, atque in sacrę scripturę meditatione occupatus, ad ea quæ ad peruersitatẽ pertinent, nõ intẽdit. Quidã nãque in tẽplo dormiunt, sed in loco vbi est arca Dei nõ dormiũt: quia nõnulli simplices in cœlesti contẽplatione per amorẽ requiescũt, sed sacri eloquij occulta meditari nesciunt. Samuel autem qui non solùm in tẽplo, sed corã arca Dei dormire dicit̃, eruditos pariter, & electos subditos designat: quia dum amoris sui flãmas de sacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad supernæ patriæ desiderium altius assumuntur, & velut intima tẽpli ad somnũ eligunt, dum eò longius separantur à publico terreni operis, quò secretius per meditationẽ recõduntur in sacrario internæ visionis. *Et vocauit Dominus Samuelẽ.*) Vocare etenim Dei, per vim maioris gratiæ excitare est. Dormientem nanq; Dominus vocat: quia à terrena intentione quiescentes, ad augmentum supernę cognitionis excitat. Nã dum ad ea, quę foris sunt, per sollicitudininem vigilamus, interna, & spiritualia nõ sentimus. Repulsio itaq; terrenæ curæ, præparatio est nostra ad perceptionẽ supernæ gratiæ: quia in electis fit vberior infusio diuini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Sequitur: *Et vocauit* (inquit) *Dominus Samuelem. Qui respondens, ait: Ecce ego, & currit ad Heli, & dixit: Vocasti enim me, qui dixit: Non vocaui te fili mi, reuertere & dormi. Et abiit & dormiuit. Et adiecit Dominus vocare rursum Samuelẽ. Consurgens abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit: Non vocaui te fili, reuertere & dormi. Porrò Samuel non sciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat sermo Domini. Et adiecit Dominus, & vocauit Samuelem tertiò. Qui consurgens abiit ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit igitur Heli, quia Dominus vocaret puerum, & ait ad Samuelem: Vade & dormi, & si deinceps vocauerit te, dices, Loquere Domine: quia audit seruus tuus.*) Quid est ergo quòd omnipotens Deus vocationem suam tanta arte insinuat, vt vocanti mens teneatur, ne se vocãtem cognoscat? Deum audiens, magistrum hunc esse hominem putet? Vocationem emittat, & causam taceat? Ire ad magistrum sinat, toties ad somni quietem redire, & tamen dormientem quiescere nõ permitat? Nũquid enim qui ad secreta sua cognoscenda vocauit, quem voluit, voce tantum Heli simili, & non potuit voce, qua voluit? Et qui quando voluit, vocauit, causam vocationis statim indicare non potuit: & qui excitare voluit, vt audiret, nisi per magistrum eum docere non potuit, quemadmodum audire debuisset? Sed hac in re magna omnipotens Deus dispensatione vtitur, vt profectò electorum corda duplici eruditione doceantur: quatenus & in superficie historiæ quod sequantur obedientiæ bonum quique subiecti videant, & prælati intulãtur occulta mysteria, quæ ad lucem intelligentiæ discutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer qui loquentem Dominum, esse magistrum putauit, vocem corpoream audiuit. Non itaque per semetipsum Deus, sed per Euangelicum spiritum puero locutus est: quia qui non stringitur forma corporea, instrumento corporis non angustatur ad sonum vocis. Quod nimirum & puerili audientiæ conuenit. Nam etsi magna sunt merita inchoantis subditi: quia tamen adhuc non in perfectione esse, sed in profectu cõuersationis agnoscitur, ad eam locutionem, qua omnipotens Deus per semetipsum loquitur, non pertingit. Per se quidem omnipotens Deus, summus videlicet & incircunscriptus spiritus magnis viris, & spiritualibus spiritualiter loquitur, cùm spirituali locutione eorum mentibus indicat, & agenda, quæ agant, & loquenda, quæ sciant. Exteriorem itaque vocem per Euangelicum spiritum mouit, sed gratiæ suæ præsentia creator spiritus, quę voluit, indicauit. Vocans itaque voce, dum Heli putatus est, cognitione latuit, vt ad magistrum puer curreret, & dum se non fuisse vocatum audiret, deceptus ostenderet, in quanto culmine virtutis staret. Puer ergo humiliter homini subiectus, atque obedientiæ ardua arce sublimatus, dum vocatus accesit, iussus rediit, quid aliud nobis exẽplo præbet, nisi altissimæ formã obedientiæ? Vera nanque obediẽtia nec præpositorũ intentionẽ discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operat̃. Nescit enim iudicare, quisquis perfectè didicerit obedire: quia hoc tantum bonum putat, si pręceptis obediat, Sed in tãta perfectę cõuersationis eius gloria, vita nostra cõfunditur. Ecce etiam ad supernã patriã sub ducibus Christiani exercitus proficisci decreuimus, sed opera diuersa, etiã si diuersis tẽporibus iubemur agere, murmuramus. Quis enim sese à murmuratione cõpesceret, quis ab ira temperaret, si vocatũ se bis, & ter audiret, & tamẽ ex vocantis responso perciperet, quia vocatus minimè fuisset? Quam profectò desidiæ nostrę caliginẽ patimur: quia tantę virtutis bonum, qua pręmij sui claritate respõdeat, nõ videmus. Vnicum etenim bonũ est ad recuperationem vitæ, si inobedientiæ culpa malum sufficiens fuit ad perpetrandam mortem. Si ergo in malo inobedientiæ mors pręualuit, toties vitę reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec vocat⁹, nec repulsus offenditur: quia vocãtis aut repellẽtis animũ videre noluit, qui in hoc solo gaudere nouerat, quod obediuit. Et quia surgere ad laborẽ, redire autem ad dormiendum, pertinet ad quietẽ, quid insinuat, nisi quia vtramque nobis vitam pręparat, si obedientis animus in eo, quod agit, non nisi obedientię bonũ pensat? Præceptum nanque in hoc solo pensari debet, quod maioris præceptum est, & qui obedientiæ bonũ exequitur, nõ iniunctum opus debet cõsyderare, sed fructũ: quia ad promerenda æternę vitę gaudia nõ exquiritur qualitas operis, sed mortificatio propriæ, & executio alienæ volũtatis. Vnde & Paul⁹ ait. Circũcisio nihil prodest, & pręputiũ nihil est, sed obseruatio mãdatorũ. *2.Cor.7.* Iam ergo apud omnipotẽtem Deũ nec ea, quę ad laborẽ, neque ea, quę ad quietẽ pertinent, parua sunt, si æternã vitã parare obedientibus possunt. Quisquis ergo alieno imperio subiectus est, hoc solũ consyderet: quia quod sibi secundum Deum iniungitur, valdè magnum & excelsum in lucro est menti, quod vitã præparet, in mercede retributionis. Quo cõtrà inobediẽtes aspiciant: quia prim⁹ humani generis parẽs, à paradisi gaudiis nec furto, nec rapina, nec adulterio, nec homicidio, sed pomi vetiti inobedientia corruit. *Gen.3.* Vnde & aptè colligitur: quia si parua, quę videntur maiorũ imperia contempta, ab internis gaudiis separant, etiam minima, quæ perficiuntur, vitã parant. Operator itaque strenuus vitæ socialis, & cõmuniter secum Deo seruientium pius æmulator, si ęterni meriti ampliorem retributionem per obedientiæ bonum adipisci desiderat, in hoc solo se cognoscat excellere, si præ cæteris arbitrio maioris propriam subdiderit voluntatem. Nam nec magna lucra ieiunij, nec asperæ vitæ studia, deuotis Christi militibus in maiorum præcepto valde pensanda sunt. Maioris etenim est meriti, charitatis iniuncta refectio ieiunio propria deliberatione suscepto. *Ieiunium.* Qui enim iussus carnem reficit, inuitus ieiunij præmium deuotione promeruit: & ampliorem mercedẽ obediẽtię mãducando cõquisiuit. Vocauit ergo Deus puerum, sed voce magistro simili: vt profectò modũ suæ locutionis indicaret. Causam vocationis tacuit, vt electus puer, qua humilitate obedientię esset, sublimis ostenderet. Ire ad præceptorem pertulit, vt deuotionis suæ mun⁹ offerret. Redire ad somni quietem sinitur, vt profectò nec ea, quæ sunt minima, contemnamus. Iteratò excitat, vt eum quem in forma electorũ ponere volebat, ostenderet: quia nec imperiorum instantia fatigaret. Per eum, qui reprobãdus erat, audire quemadmodũ debuisset, didicit: vt profectò sciamus, quia maiorũ imperia tũc etiam veneranda sunt, cùm ipsi laudabilem non habent vitam: quia eorũ doctrina, quæ praua operatione potest superbis vilescere, humiles auditores facit ad diuinæ familiaritatis celsitudinem peruenire. Sed quia sequitur: *Porrò Samuel necdum sciebat Dominum.*) & superius ministrare Domino perhibetur, ualdè contrarium videtur esse quod dicitur: quia nescire non poterat, cui ministrabat. Quis enim ei seruiat, quem ignorat? Sed profectò per id quod subiunctum est, liquet id quod sonat contrarium, qua intelligi conuenientia rationis debeat. *Neque reuelatus ei fuerat sermo Domini.*) Per quod nimirum datur intelligi: quia quẽ amore & ministerio nouerat, sermonis eius reuelatione nesciebat. Nondum enim sic vocantem audierat, quem se cognouisse & deuotione ministerij, & virtute testabatur amoris. Sed in conuersatione fidelium conuenienter accipitur: nam plerique sub aliena institutione

bene

bene proficiunt, qui nouitatis ſuæ tempore omnipotēti Deo miniſteria perſoluunt: & tamen puritate contemplationis ad internæ pulchritudinis eius ſpeciem non pertingunt. Qui cū ſubiectionis ſuę merito, etiam domum diuinę contēplationis accipiunt: & experientia internæ viſionis intelligunt, quia ſic nōdum ſciebant, cui miniſtrabant. Quod bene Iacob ad accipiendam coniugem proficiſcens, deſignat qui poſt laborem itineris, per ſoporem quietis Dominū vidit, ſed à ſomno euigilans, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam Neque enim illic eſſe Dominū antequam dormiret, dubitare poterat, qui eſſe hunc vbique ſentiebat: ſed quia tūc eum perfectius didicit, ignoraſſe ſe illum perhibuit, cùm familiarius non agnouit. Via nanque qua ad coniugem pergitur, intētio deuotę obedientię eſt, qua fœcunditas internę charitatis cōſequi deſideratur. Iacob itaque dormit in via, cùm fidelis ſubiectus maligni ſpiritus ſupplantator, per laborem obedientię ad quietem ſuſcipitur internæ viſionis. Qui profectò tunc Dominum ſe agnouiſſe fatebitur: quia dum eam, ad quam nouiter eſt aſſumptus, internæ lucis miratur ſpeciem, quantum antè neſcierit, experiētia reuelatę pulchritudinis agnoſcit. Fide etenim velut fama Deum cognoſcimus: amore autē contēplationis is qui fama innotuit, nobis velut ex oſtenſione præſentię reuelatur. Bene autem per obedientiā proficiſcēs ſubditus, dum ad contemplationis altitudinem ducitur, dudum ignoraſſe Dominū perhibetur: quia is quaſi ex præſentiæ veritate inuenitur, qui fama velut incognitus, & non præſentia velut cognitus, antè videbatur. Sed quia ſeparatim dicitur: *Nondum ſciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini.*) poteſt ſubtilius intelligi. Nam in vna eadémque interna Dei contemplatione, & mira charitas contenplanti infunditur de fructu tantę glorię, & ſtupor magnus in ſecreti verbi reuelatione. Quidam ergo Dominum ſciunt, & ſermonis eius reuelationem percipiunt: quia & mira dulcedine replentur, ex ea, quam ex conſuetudine hauriūt, infuſione tātæ charitatis, & magna erudiuntur ſapientia reuelatione verbi. A nōnullis verò ſcitur Dominus, quibus ſermo Domini nequaquā reuelatur: quia ſimplices quique, ſed magna cōuerſatione perfecti viri, de contemplationis diuinæ gloria ineffabilē quidā amoris dulcedinem contemplando percipiūt, ſed tamē ad reuelati verbi eius altitudinem non pertingūt: quia ad amantium ordinē aſſumpti ſunt, non ad celſitudinē prædicationis. Reuelatur quidem ei verbum, vt ametur: & ne prædicetur, abſcōditur. Bene autem de eo, qui ad miniſterium prędicationis eleuatur, dicitur: Nondum ſciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat ſermo Domini: vt dum ea quę nōdū habet rudis, inſinuat, quibus bonis ditari prędicator debeat, patēter oſtēdat. Nam qui illam intimi amoris virtutē nondū pręcepit, profectò omnipotentē Dominū, quem fide velut fama nouit, præſentia illius magnæ charitatis neſcit. Et ſi ardēter diligit, & arcana myſteriorū diſcutere per ſpiritum nondum nouit, iam quidem Dominū cognoſcit, ſed ad ſermonis ei⁹ reuelationē non peruenit. De obediente autem puero ſtatim ſubditur: *Abiit ergo Samuel, & dormiuit.*) Iam quippe ad diuinæ locutionis notitiā puer inſtructus mittitur, cū electus ſubditus maioris conſilio ad ſpiritalia cognoſcēda præparatur. Et dormire quidē ei eſt in deſiderio æternæ vitæ quieſcere, cum videlicet animæ iam ſola ſuperna ſitiēti, cuncta præſentia in dedignatione ſunt: vt quo ſtudioſius ab intentione ſua corporeū omne repellitur, amore inuiſibilium abundātius repleatur. Et notādum quia iam quater ad ſomni quietem redire præcipitur: quia dum negligenter vtimur iſto ſeculo circa viſibilia, opere, locutione, & cogitatione vigilam⁹. Ter ergo dormire pręcipimur, vt ad cognitionē ſupernorum per quietem operis, oris ſilentium, & cogitationum ſuperfluarum abiectionē pręparemur. Quarto autem loco ad ſumnum mittimur, cùm maiorum noſtrorum licētia, ab vtili etiam miniſterio ceſſare præcipimur: vt dum nulla præpedimur cura ſollicitudinis, totam ſe mens colligat ad intuitum ſupernę viſionis. Et notandum, quia quieſcentem puerum neſciente Heli Dominus excitat, ſed tamen excitato, niſi eodem Heli præcipiente, vocationis ſuæ cauſam nequaquam manifeſtat: quia electos ſubditos occulta inſpiratione ad ſupernę patrię deſyderium erigit, ſed per quietem vocare eos ad eam quam diligunt, patriam ſi ne maiorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad magiſtrum ſinitur, quid eſt aliud, niſi quia ipſa diuinitus inſpirata ſubiectorum deſyderia maiorū iudicio ſubmittūtur? Opus nanque ſubiecti diuinitus inſpiratum, tunc Deo gratum eſſe cognoſcitur, ſi maioris imperio aut permiſſione peragatur. Quater ergo vocatur puer à Domino, quater ſomni quies præcipitur à magiſtro: quia ad temperamentum operis, ſilentium oris, abiectionē internæ ſollicitudinis, ceſſationem miniſterij, pro amore ſecretioris vitæ per diuinā inſpirationem ſuccendimur, & tamen amoris noſtri deſyderia adimplere ſine maiorum noſtrorum permiſſione prohibemur. Vocat itaque Dominus, & vocationis cauſam tacet, vt permittente magiſtro ſemetipſum vocato ſubiecto inſinuet. Nam qui non iuſſo audire, poſtquam vocauit ſiluit, vbi doctor homo præcepit, vocans Deus vocationis cauſam indicauit. Sequitur enim: *Abiit ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo, & venit Dominus, & ſtetit, & vocauit, ſicut vocauerat ſecundò: Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine: quia audit ſeruus tuus. Et ait Dominus ad eum.*) Quibus profectò verbis, quia de incorporea, & inuiſibili diuina ſubſtantia illud dicitur, quod ad corpus pertinere cognoſcitur, neceſſe eſt, vt rationabiliter intelligatur. Nam quò veniat, qui vbique eſt? Quo pacto ſtare, & loqui dicitur, qui corporea ſubſtātia non formatur? Sed in illa omnia dictante ſubſtantia, ponūtur verba inopiæ noſtræ, per quæ ſugere valeamus ad cognoſcēda myſteria operationis ſuæ. Nam venire Domino, eſt pręſentia gratiæ ſuæ corda electorū tangere: ſtare eius, eſt manēti eiuſdem gratiæ ſuæ dono, eas quas tangit mentes, inconceſſæ gratiæ ſuæ dono retinere. Vocare autem eius eſt, electā mentem ad augmentum maioris gratiæ excitare. Venit nanque Dominus, & non ſtat, cùm corda negligentium tanguntur per gratiam, & tamen in affectu, & amore tangentis gratiæ nequaquam perſeuerant. Velut enim præſens, eſt veniens, & non ſtans, recedēs, cùm ex pręſenti tactu diuinę gratię, repente bona facere proponunt, & ſtatim derelicti, eiuſdem boni propoſiti intentionem deſerunt. Quod ſi ad vim contēplationis refertur, venit, & ſtat Dominus, cùm electorum corda & repente per gratiam tangit, & tacta repente non deſerit, vt veniendo viſitet, ſtando confirmet, & qui ad gaudium ſibi dilectæ mentis oſtenditur, non recedat ipſe prius, quàm illa videndo, ſatietur. Sed quia ſtare dicitur, diſceſſurus quandoque deſignatur: quia etſi aliquando electas animas in ſua reuelatione per aliquantulam moram ſatiat, pręſentiæ ſuę dulcedinem ſubtrahit, vt ſubtractam ardentius concupiſcant. Venit ergo Dominus viſitans, ſtat, ſuauiter ſe demonſtrans, vocat ad amorem oſtenſæ ſuæ gloriæ, per ardentiſsimum deſiderium excitās. Vnde et toties excitat puer repetito nomine vocatur: quia vocatio ex nomine, deſignat affectum magnæ charitatis & familiaritatis. Vnde & Moyſi loquitur, dicēs No ui te ex nomine. Vocati igitur nomen iteratur, cùm in magnā iam familiaritatē internæ maieſtatis mens videntis excipitur, & ferentibus deſideriis ad amorem ſe vocantis eleuatur, vt pręter id quod audit, nil libeat, atque in lętitia auditus ſui immorari perpetuo cōcupiſcat. Vnde & hîc apertè ſubiungitur: *Ait ergo Samuel, Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.*) Qui ergo loquere poſuit, ex neceſsitate concluſit. Quaſi enim verbis apertioribus dicat: Ego reſpondi, Loquere, qui aliter reſpondere non potui. Nam qui aliud deſiderare poteſt mens, in illo gaudio loquentis maieſtatis aſſumpta? Dicere enim menti Deo Loquere, illam ineffabiliter dulcem locutionem ſemper audire, deſiderare eſt. Dicit ego: Loquere, qui vellet vt nunquam taceret. Vnde & ſubditur: *Quia audit ſeruus tuus.*) Quaſi dicat: Quia hoc quod experientia interni affectus excipio æterna frui perceptione concupiſco, Petit ergo vt loquatur, qui huc nunquam in internis ſuis affectibus ſilere deſiderat, ne qui tam ſublimi exultatione Domino loquēte ſuſtollitur, ad proferendas damnatę humanitatis anguſtias, eo tacēte deponatur, Nam ſi à corruptionis noſtræ tenebris ipſo loquente aſſumimur, cum nobis per ſubtractionem gratiæ tacet, eiſdem tenebris ſubiugamur. Merito igitur tanto ſubuectus culmine Domino dicit: *Loquere.*) quia eo interni auditus gaudio ſibi cōplaceat, quo in exterioribus ſuis nihil placet: & manere cum coloquente ſecum tantò ardentius cu peret, quan-

Gene.28.

Motus diuinus.

Exod.33.

tò ad infirma sua libẽtius nunquam deponi voluisset. Etiam authore Deo cum Domino dicimus, loquere, ipso donante dicimus, sed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant, dicere non valemus: quia quod desiderij est ineffabilis, non exprimitur locutione rationis. Quem profectò affectum bene Petrus insinuat, qui cùm transformato Domino in monte assisteret, resulgentémq; faciem eius, sicut sol cerneret, & ad instar niuis albentia vestimenta eius cõspexisset, ait: Bonum est nos hîc esse, si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Heliæ vnum. Qui enim dicit, Bonum est nos hîc esse, si posset, ab illa visione tantæ gloriæ nunquam deponi voluisset. Dum enim dicit Petrus: Domine bonum est nos hîc esse: & Samuel dicit: *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.*) voces quidem diuersæ sunt, affectiones æquales. Hoc enim significat Petrus in mõte transfigurato Domino, quod Samuel à veniente, à stante Domino secundò vocatur. Sed etsi quasi nesciens Petrus quid diceret ab Euangelista reprehenditur, huic tamen sensui contrarium non videtur. Euangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit: quia cum Domino assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, & pro redemptione communi eum ad ignominiam crucis descendere nolebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardenter quod videbat, amabat: quia profectò tantum bonum videbat, quod sic non amari nullatenus poterat. Vnde etsi iustè Petrus reprehenditur, ei tamẽ rationabiliter indulgetur: quia amore tãtæ maiestatis per fruitionem vincebatur. Veruntamen cùm de dicẽdi ignorãtia Petrus arguitur, eiusdem ignorantiæ causa memoratur. Nam subdẽs Euangelista, ait: Erãt enim timore exterriti. Illa enim internæ maiestatis ineffabilis pulchritudo electã mentem, cui se delectabiliter ostẽdit, aliquãdo mirabili pauore cõcutit: ne de visionis magnitudine ad elatione prosiliat, si eam, quã blanda cõtemplatio ad tam summa euehit, prouector suus spiritus timoris moderamine non refrenat. In vna quidem, & eadem reuelatæ gloriæ visione, & bonitas redemptoris aspicitur, ineffabiliter blandiens, & æquitas illius ineffabiliter terrens: vt quo videntis animus de respectu Dei bonitate dulcius pascitur, consideratione æquitatis territus caueat, ne inaniter satietur. Vnde & Samuel, cùm ad diuinæ locutionis familiaritatem sustollitur, ei non læta de electorum profectu, sed de magnorum defectu terribiliter nunciantur. Nam subditur: *Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce ego facio verbum in Israël, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius.*) Inter dona quippe sublimia electa mens eò cautius ab elatione compescitur, quò per omnipotentis Dei iustitiam etiam illos repulsos aspicit, qui donis sublimioribus fulti esse videbãtur. Quare & de verbo, quod facturum se esse Dominus minatur, tinnire aures audientium prædicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, quando intolerabili sonitu impetuntur. Nam cùm vltra auditus capacitatem ei clamor infunditur, hũc, quem officij angustia sonitum reiicit, in tinnitum conuertit: quia dum per aurium antra vox sibilat, quę infusa simul ad interiora non intrat. Ad aures verò mentium intolerabilis clamor est, alicuius magni repulsio prædicatoris. Clamoris ergo effusi magnitudo non capitur: quia dum sublimia dona prædicatori reprobo cõcessa recoluntur, quo diuinæ æquitatis examine proiicitur, ignoratur. In tinnitum ergo aurium effusæ vocis magnitudo conuertitur: quia etsi quo Dei iudicio fiat, mẽtis intentione non capitur, dum diu per considerationem pensatur, corda considerantia timore consternuntur. Velut enim de clauso magnæ vocis sonitu aures tinniunt, quando de diu consyderata magnorum virorũ reprobatione, iustorum corda pertimescunt. Sed ambæ aures tinnire referuntur, dextera videlicet & sinistra. Et quia per dextram æterna vita, per sinistram verò præsens designatur, & per aurem eam, quæ dicuntur, audiuimus: quid per sinistram aurem, nisi intentionem piæ operationis: & quid per aurem dexteram, nisi intẽtionem supernæ visionis accipimus? Ambæ itaque audientis aures tinnient: quia cùm summorum virorum ruina ostenditur, electorum intẽtio vtraque turbatur: quia & pauenti corde ad contemplanda æterna se erigunt, & sine ingenti formidine temporalia non disponunt. Huncnanque aurium tinnitum passus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: Iustitia tua sicut mõtes Dei, iudicia tua abyssus multa. Montes quippe Dei, summi & electi viri intelliguntur. Quibus profectò montibus Dei iustitia æquatur, cùm ardua eius mandata opere perficiũt, sed tamen diuina iudicia abyssus multa sunt: quia etsi in sanctorum virorum oculis recta sunt ea, quę agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt, scire non possunt. Vnde & bona, quæ præualent, incessanter agunt, & super se tonantem illam iudiciorum abyssum pertimescunt: quia de facto Domini verbo, quod audiunt, tinnitu magni terroris eorum corda quatiuntur. Aptè autem non nisi audiẽtium aures tinnire prædicuntur. Nam & in Euangelio hoc admonet, dicens: Qui habet aures audiendi, audiat. Qui enim tota intentione ad ea quæ foris sunt, vigilant, hunc timoris tinnitum nesciunt: quia super se diuinorum iudiciorum altitudinem nequaquam pensant. Sed ecce, qui subtilia Dei iudicia super se pensare noluit, de eo iudiciorum sententiæ quàm acutæ replicantur, Nam subdens, dicit: *Prædixi enim quòd iudicaturus essem domum eius vsque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat filios suos indignè agere, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius victimis, & muneribus in æternum.*) Quia enim plerunque iustæ seueritatis sententia, per clementiam temperatur, magnæ districtionis hoc iudicium est, vbi animaduersionis sententia replicando asseritur. Prædixit enim superius Heli cùm per virum Dei suppresso nomine deiectionis eius sententiam nunciauit. Quia verò & nunc idem se acturum iurat, profectò damnationis iudicium replicat. Qua in re etiam notandum est: quia qui iniquè agentes filios non corripuit, iniquitatem fecisse reprehenditur: quæ in æternum victimis & muneribus nequaquã expietur. Quæ ergo erit districtio iniquitatis propriæ, si irremediabilis culpa est negligentia curæ alienæ? Nam si subditorum peccata incorrepta perenni reatu nos obligãt, audacia iniquitatis propriæ quibus nos pœnis ligat? Merito ergo audientis aures tinniunt: quia nimirum electorum mentes, quæ hoc attentè considerant, de tanta districtione contremiscunt. Meritò audientis hoc aures tinniunt, quia profectò immensitatem clamoris habet, quam electa corda vix sustinẽt. Et dextera quidem audientis auris tinnit: quia etsi perfectionis suæ merito se quisque ad superna contẽplanda erigit, tamen de vitæ suæ celsitudine non conficit. Sinistra etiam auris tinnit: quia etsi dono scientiæ habet, vt temporalia quis perfectè ordinet, tamen de perfectione ministerij sui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe sublimia verbum audiunt, de cuius clamore auris vtraq; tinnitum patitur, sub quo donec ista incertitudinis vita ducitur, pauere non desinit. Vnde & aptè subiungitur: *Dormiuit Samuel vsque manè.*) Vsque manè enim dormit, qui quousq; venturi Redemptoris splendor appareat, in incœptæ bonæ operationis conuersatione requiescit. Vsq; manè dormit, qui tota præsentis vitæ nocte per propositum inchoatæ iustitiæ expectat, vt ad gaudium emeritæ retributionis, claritas sibi promissi Redemptoris effulgeat. Verbum enim promissum in Israël audiuit, de quo aures eius tinnire nõ desinunt: quia de conspecta districtione diuinæ iustitiæ timoris spiritum hausit, sub cuius pondere ad seculi amorem euigilare non poterit. Sed fortasse vsque manè dormire dicitur, pro tinnitu auris dexteræ. Nam dextera auris tinnit: quia dum perfectus interioris vitę amator de perfectione cõtemplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea qua cœpit vitæ sublimitate, appetit. Sed quandiu in hac mortali carne sumus, maligni spiritus ad summa tendentibus insidiãtur, & vt eos ab internæ gloriæ visione retrahant, ineptarum cogitationum figmenta congregant, quæ internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: *Dormiuit Samuel vsque manè.*) Tentatio immundorum spirituum nox est: qui vero vsque manè dormit, oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte, qui figmenta dæmonũ dedignatur aspicere in tẽtatione. Tota nocte etiam dormit: quia caligine tentationis non vincitur, sed viriliter sustinet, donec per aduentum gratiæ, claritatis supernæ luce visitetur. Et tunc profectò velut manè euigilat: quia oblectamento refusi sibi post tenebras luminis hilarescit. Quasi euigilans quippe tunc oculos aperit: quia lucem qua respergitur, lætanter aspicit, qui aspicere sibi illatas tenebras non curauit. De tinnitu quidem dexteræ auris obtinet

Matth. 17. Matth. 9. Luca. 9.

Psalm. 35.

Matth. 11.

Filios incorrectos permittere, periculosum est.

obtinet, vt qui supernis innititur, vidére reproba dedignetur, & certitudinem sui profectus insinuat, dum quod pace proficit, per aperta & violenta bella non perdit. Sequitur: *Et timuit indicare visionem Heli.*) Illud nanque ei indicare timuit, quod sibi Dominus ostendit, vt temeritatem humanæ audaciæ refrenaret vigore disciplinæ. Quidam nanque adeò sunt præcipites, vt ad prælatorum suorum reprehensionem facilè proruant, atque eorum erratibus minari futura supplicia non pauescant. Qui nimirum, quia sanctæ scripturæ morē nesciūt, loquentem sibi Dominum, nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens, prælatorum suorum pœnas insinuat, ea quæ audierunt, eis dicere formidant. Hinc ergo præpositorum suorum reprehensores colligant, quanta se inconsyderatione præcipitent, & lapsus sui profunda pertimescant. Si enim ij, quibus omnipotens Deus loquitur, pręlatis suis loqui metuūt, ij quibus nequaquā locutus est Deus, recondere se sub linguæ suæ silentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuëlis non pauorem seruilem insinuat, sed reuerentiam debitam culmini pastorali. Nam & si negligens prædicator reprehensionem, & minas ex reatu meretur proprio, timorem reuerentiæ exigit eius ordinis celsitudo. Sequitur: *Aperuítque ostia domus Domini.*) Quídnam est, quòd is qui loqui timuit, domus Domini ostia reserauit, nisi quia obedire non erubuit, qui indicare tristia expauit? Nam superius dictum est, Samuel dormiebat in templo Domini, vbi erat arca Dei. Puer enim qui in templo Domini dormisse, & nunc eiusdem aperire ostia dicitur, iniunctum ministerium habuisse ostenditur, vt horis congruētibus aperiret ostia, & obseraret. Qui ergo visionē indicare expauit, & ostia domus Domini aperuit, reuerentiam magistro dupliciter impendit, videlicet cura ministerij, & custodia locutionis. Quam profectò loquendi custodiā quàm districtè tenuisset ostenditur, si ea quæ sequūtur, subtiliter attendātur. Nā repente subinfertur: *Venit ergo Heli ad Samuelē, & dixit, Samuel, fili mi. Qui respondit, Præstò sum. Et interrogauit eū: Quis est sermo, quē locutus est Dominus ad te: oro ne cælaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem ex omnibus quæ dicta sunt tibi. Indicauit ergo ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo.*) Qui enim tanta imprecationis instantia ad loquendum coactus asseritur, magna districtione silentij obligatus fuisse declaratur. Et quia non tam pro custodia puritatis, quàm obstinatione proteruiæ quidam tacere subiecti solent, Samuel electi subditi formam ostendit, qui reuerenter tacuit, sed tacere loqui iussus expauit. Itaque gemina luce conuersationis enituit, dum qui filialis timoris virtute siluit, loquendi vtilitatem, loquendo, conquisiuit. Sequitur: *Et ille respondit: Dominus est, quod bonum est in oculis faciat.*) Qui simplicius quàm debet, istā Heli responsionem consyderat, tam rectè hunc respondisse, quàm humiliter putat. Nam sicut auditur exterius, quid humilius respondisse potuit? qui reprobationem suam audiuit, & minanti Deo, imò reprobationis suæ sententiam promulganti, quicquid de se facere vellet, obtulit. Sed profectò ista responsionis humilitas si subtiliter inspiciatur, vera humilitas non est. Vera nanque esse cognoscitur, quæ bonum obedientiæ in maioris imperia consequenda comitatur. Verè itaque esset humilis, si sese ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset. Sed & fortasse verius esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectam correptionem scelestis filiis adhiberet, si vel tunc pastorali zelo insisteret, & flagitiosorum sacerdotum scelera digna vltione vindicaret. Dum ergo dicit: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.*) electionis suæ verbum apertius protulisse cognoscitur, quàm responsionem humilitatis: quia nimirum potius elegit minarum Dei causas incurrere, quàm de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quanti sunt adhuc imitatores Heli, qui cum minantem sibi omnipotentem Deum quotidie de sacro eloquio sentiant, & tamen hominibus displicere trepidant, & diuinæ indignationis minas incurrere non formidant: & dum inimicitias hominum velut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccando confidunt. Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictæ locum habere potest, indulgentiam verò obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, & in culpę suę proposito perduranti, quid est de minātī sibi Deo dicere, *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat:*) nisi de ordinatissima Dei misericordia inordinatè confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia inordinatè confidit, qui hoc quod peccādo delinquit, pœnitēdo corrigit, flēdo tergit. Peccare ergo, & de Dei creatoris clemētia præsumere, pelago iustitiæ eius exponi est. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere pœnitendo, & de Dei misericordia pręsumere, in iudicium districtionis eius offendere est. Dum ergo Heli vita in reproborū prædicatorum forma describitur, non solùm culpa lapsus ostēditur, sed etiam culpę in præcipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ, diuinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audiuit, incurrit quod meruit. Omnipotens enim Deus etsi æquitate iustus est, abundantiori tamen creditur miseratione pius. Vnde & per Prophetam dicitur: Miserationes eius super omnia opera eius. Hinc id quod per Ionam prophetam Niniuitis minas subuersionis protulit, & tamen pœnam euertendæ ciuitatis pœnitentibus indulsit. Hinc est etiam quod Ezechiæ regi per prophetæ oraculum mortis pœna promittitur, sed quia rex mori metuens, coram Domino se pœnitentiæ lachrymis afflixit, mortē qua moreretur, apud eum quem timuit, non inuenit. Et supra quidē se Dominum locutum fuisse asseruit, vt domus Heli & patris eius in conspectu suo vsque in sempiternum ministraret, sed qui de bona agente, bona locutus fuerat, de domo reproba iam effecta, sententiam permutauit, dicens: *Nunc autem absit hoc à me.*) Si ergo bona promissa reuocat omnipotens Deus: quia ij quibus promiserat, malè permutantur, quanto magis minarum effectus retrahit, cùm bene conuersos eos aspicit, quibus pro admissis iniquitatibus pœnam animaduersionis intimauit? Quid ergo ad hæc dicimus, qui quotidie delinquimus, atq; in reatus nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum quod districtionem diuinæ iustitiæ non timemus, nobis valde timēdum est: quia ecce, qui diuina indignatione proiicitur, pro culpa perpetratæ negligentiæ, nullo timore sollicitus fuisse perhibetur. Sed quia ad timorē reprobi prædicatoris repulsionem nouimus, electi profectum audiamus. Nam sequitur: *Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo.*) Hoc profectò si ad historiam legitur, creuisse puer Samuel ætate corporis designatur: si verò vt cætera spiritali inuestigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui creuisse memoratur. Crescit autem qui in virum perfectum mentis ætate proficit. Vnde & per Prophetam de electis proficientibus dicitur: Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorū in Sion. Hinc Paulus ait: Donec occurramus ei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Verùm nonnulli sunt, qui dum virtutibus crescunt, elatione corruunt. Hi nimirum crescere videtur, sed tamen cum eis Dominus non est: quia à se eum alta sentiēdo de se eiiciūt, quem in profectu virtutum positi, per humilitatem secum habere potuerunt. Vel si per exteriorem dignitatē creuisse intelligitur, Dominus cū eo esse memoratur: quia profectò plerique in humiliori ordine religiosi sunt, sed cùm subitò ad culmen dignitatis peruenerint, prima opera cū humilitate derelinquunt. Samuel igitur & proficit, & proficiens Dominum secum habuit: vt profectò electorū pręditatorum morem pręferret, qui cùm dona, & dignitates, quibus præsint aliis assequūtur, de semetipsis placere Deo non negligunt: & ex eo illa, quæ pro aliis acceperunt dona multiplicāt, vnde in semetipsis ostendunt bonum, quod in eis loquēdo propagare concupiscunt. Quare & subditur. *Et non cecidit ex omnibus verbis eius in terra.*) In terra quippe verbum prædicatoris cadit, cùm ex reproba prædicatoris conuersatione vilescit. Vnde & veritatis voce dicitur: Ad nihilum valet vltrà, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Et notandum, quia ex omnibus verbis eius non cecidisse in terra dicitur, vt profectò prædicatori nihil agere liceat, quod licet reprobare. Nam quicquid agi prohibet, is profectò si agit, verbū in terram cadit: quia dum à loquente contemnitur, hoc audientes nequaquam venerātur. Verbum nanque aliquod in terra cadere prohibebat Dominus, cū negligētibus prædicatoribus, negligentiæ suę verbum exponebat, dicens: Quicūque soluerit vnum ex mandatis istis minimis, & docuerit sic homines,

Psal.144. *Ionæ.3.* *Esa.38.* *Psalm.83.* *Ephe.4.* *Matth.5.* *Prædicatoribus attendenda.* *Matth.5.*

minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Mandatum nanque nec minimum prædicator soluit, cuius verbum ex verbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus verbis Samuelis, verbum in terram non cecidisse dicitur, cuius mores insinuat Samuel, nisi qui merito & prędicationis & operis magni sunt in regno cœlorum? Itaque ex omnibus verbis eius in terram non cadit: quia omne, quod altum sanctæ Ecclesiæ perfectus prædicator loquitur ab eo etiã sublimi prædicatur conuersatione, cùm velut in ardua specula positus, & sapientes verbo erudit, & simplicibus iter, per quod ad æternam patriam ingredi debeant, operibus ostendit. Vnde & subditur: *Et cognouit vniuersus Israel à Dan vsque Bersabee, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.*) Quid enim per Dan, nisi simplices, & quid per Bersabee fidelis Samuel propheta Domini recognoscitur, quando electi prædicatoris vita simplicibus ad salutis exemplum proponitur, & sapientibus per doctrinam eius sanctæ scripturæ arcana reuelantur. Quia verò Bersabee puteus septimus interpretatur, possunt per Bersabee non solùm sapientes, sed etiam iusti designari. Puteus enim septimus quid est, nisi gratia Spiritus septiformis? Per Dan peccatorum vita ostenditur: quia per veterem Prophetiam dicitur: Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens vngulam equi, vt cadat ascensor eius retrò. A Dan itaq; vsque Bersabee Samuel Domini propheta cognoscitur, dum electi prædicatoris vita, atque doctrina, peccatoribus est venerabilis & iustis: vt in eo videlicet & lapsi bonum videant, in quo se pœnitendo corrigant, & boni mirentur vitæ celsitudinem, ad quam quotidie proficiendo conualescant. Sequitur: *Et addidit Dominus vt appareret in Silo.*) Superius de tẽpore reprobi pastoris dicitur: In diebus illis non erat visio manifesta. Cùm itaque ex sacro eloquio optimus prædicator ostenditur, apparere iterum Dominus perhibetur: quia nimirum cognitio diuini consilij, quæ absconditur reprobis, puritatis merito, reuelatur electis. Si enim & hominum consilia nisi familiaribus non creduntur, omnipotens Deus secreta suæ dispositionis æstimãdus est suis patefacere inimicis? Prius ergo iusti doctoris vita prædicatur, deinde addidisse, vt appareret Dominus dicitur: quia profectò diuinæ lucis ostensio reprobos & fictos fugit, quæ se electis, & mundis cordibus aperit. Vnde & per semetipsam vera lux loquendo, nos illuminat, dicens: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Igitur vt appareret Dominus, addidit: quia mundum prædicatoris sui oculum vidit. Sed cùm addidit: *Vt appareret in Silo*) in eodem loco illum apparuisse vice alia designatur. Quia autem dixit vbi apparuit, ne Heli apparuisse crederetur, subsequenter & personam eius, cui apparuit, ostendit, dicens: Quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo iuxta verbum Domini. Tunc nanque se ei reuelauit, cùm ei secretum sui consilij, de repulsione reprobi prædicatoris aperuit. Quod profectò iuxta verbum Domini factum asseritur, & hoc quod non valde superius per virum Dei ad Heli dictum fuerat, etiam secũdum historiam impletum esse sentiatur. Et suscitabo mihi sacerdotẽ fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciat, & ambulabit coram Christo meo omnibus diebus. Et item videbis æmulũ tuum in templo, in vniuersis prosperis Israël. Quod si iuxta spiritalem intelligentiam perscrutamur, quomodo addit Dominus, vt electis appareat, nisi quia qui electos suos de contemplatione iustitiæ tuæ mirabiliter terret, etiam de ostensione gloriæ ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo iustus, corda Sanctorum terrore concutit, vt appareat addit, quando cordi territo dulcedo refunditur suæ pietatis. Hinc est enim quòd Moysi non semper in igne apparuit, sed in igne aliquando, aliquando in nube. In igne quippe terror iudicij est. Vnde & de secundo Redemptoris nostri aduentu per Psalmistam dicitur: Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempestas valida. In nube autem protectio miserationis exprimitur: quia eiusdem protectionis suæ blandimentũ electis suis promittens Dominus, ait: Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube. In igne itaq; & nube per deserta gradientibus Dominus apparet: quia mentes contemplantium se in hac exilij peregrinatione, etsi aliquando terret de iustitia, pauore delectas erigit blandimento protectionis. Dominus itaque Samueli apparuit, & vt appareret addidit: quia qui ab electorum mentibus in igne terroris aspicitur, in nube etiam dulcedinis exhibetur. Ignis nanque visionem intus viderat, qui nunciabat foris, dicens: Sanctum & terribile nomen eius. In igne item eum visum ostendere cupiens, ait: Venite, & videte opera Domini, terribilis in consiliis super filios hominum. Sed qui ei in igne apparuit, vt appareret addidit: quia suauitatem gloriæ, & dulcedinis suæ, ei etiam de nube propinauit. Quare & exhilaratus, qui territus fuerat, dixit: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Hinc item additam apparitionem admirãs, ait: Quàm bonus Israël Deus iis, qui recto sunt corde. Sed attentè consyderãdum est, quod subiungitur: *Iuxta verbum Domini.*) Verbum ergo Domini cognoscendum est, antequam ad apparitionem Domini pertingere mereamur: ne iniusta & indiscreta visio ignis & nubis, non solùm nobis profectionem non ostendat cœlestis itineris, sed ad submersionem erroris nos impellat. Origenes quippe dum apparentem Dominum, sine verbo Domini videre voluit, visionem nubis inordinatè conspexit: quia ignis apparitionem horruit. Nam dum abnegata vel minuta iustitia Dei, superfluam eius clementiam prædicaret, asseruit, quòd non solùm omnibus damnatis hominibus parceret, sed etiam de æterna pœna reprobos Angelos quandoque liberaret. Nouatus autem ignis aspicere visionem amplius amauit, qui dum seueram omnipotentis Dei iustitiam implacabilem diceret, spe veniæ consequendæ, & pœnitentiæ omne remedium peccatoribus abstulit. Nec Nouato igitur, nec illi alij Dominus apparuit: quia vterque eorum iuxta quod per veritatem sacri eloquij cernitur, omnipotentem Dominum non conspexit. Tunc ergo iuxta verbum Dominus apparet, cùm ea ostensione se menti reuelat, quam sacræ scripturæ fides non reprobat. Vnde & aptè subiungitur: *Et venit sermo Samuelis in vniuerso Israeli.*) Hæreticorum quippe sermo non venit. Nouati enim sermo fuit: quia iustus Deus semel lapsis fidelibus nequaquam parcit. Origenis sermo fuit: quia misericors Dominus nullam creatoram rationalem perire per æternam damnationem finit. Sed quia conuersi ad Dominum peccatores, nequaquam pereunt, & semel lapsi Angeli, & in peccato suo mortui peccatores nunquam saluantur, hæreticorũ profectò sermo non venit. Sermo igitur Samuelis venit in vniuerso Israël: quia catholici viri pręd icatio completur, quæ in veritate sacri eloquij rectè cognoscitur. Et notãdum, quia eius sermo venisse dicitur, cui visionem suam Dominus addidisse perhibetur: quia nimirum eius prædicatio vera est, cui sic diuinæ iustitiæ terror ostenditur, vt benignitatis eius abundans gratia non cæletur: videlicet vt mentem videntis sic conspecta veritas terreat, vt etiam ostensa benignitas mentem territam in desperationem cadere non permittat, vt sic de benignitate præsumat, quatenus ad præuaricationis ausum non proruat. Hæc autem in secundo libello præsentis operis disputata sufficiãt, vt dum ea, quæ sequuntur, nouo principio inchoare disponimus dicendi etiam studium per deuotionem renouetur.

Marginalia: Gene 39. — Cognitio diuini consilij reprobis absconditur. — Matth. 5. — Psalm. 96. — Mar. 13. — Psalm. 110 — Psalm. 65. — Psalm. 30. — Psalm. 72. — Origenes. — Nouatus. — Roma. 11.

LIBRI TERTII.

CAPVT I.

CVM sacræ historiæ sensus qualiter electorum moribus conueniret studiosè quærerenemus, allegoriæ ordinem repetere exponendo distulimus. Vt ergo ea, quæ omisisse cernimur suppleamus, quæritur: Quid est quòd dum Samuel ministrare Domino corã Heli memoratur, preciosus sermo Domini esse describitur? Sed (sicut superius est dictum) per Samuelem prædicatores sanctæ Ecclesiæ, per Heli etiam electi patres testamenti veteris designantur. Puer ergo Samuel ministrabat Domino coram Heli, cùm nouus doctorum ordo Redemptoris fidem prædicabat. De quo nimirum ministerio Paulus loquitur, dicẽs: Quandiu sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo. Hinc iterum dicit: Hebræi sunt, & ego: Israëlitæ sunt, &

2.Cor.11.

sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego. Ministrare ergo Domino, in laborem prædicationis pergere est. Quod profectò ministerium Samuel coram Heli Domino impendisse dicitur: quia quicquid de religione nouæ fidei, nouus prædicatorum ordo asseruit, hoc patrũ veterum authoritate roborauit. Domino quippe ministrabat Samuel, quando nouus prædicator asserebat, dicens: Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatẽ Dei, gentes autem super misericordia honorare Deum. Qui profectò vt ministerium quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, adiunxit, dicẽs: Sicut scriptum est: Laudate omnes gẽtes Dominum, & collaudate eum omnes populi. Et vt se arctius coram Heli in ministerio Domini cohiberet, adiũxit: Esaias enim dicit: Erit radix Iesse, qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabũt. Puer Samuel Domino ministrabat, cùm dominicæ resurrectionis gloriã Petrus assereret, dicens: Iesum Nazaræum virum approbatum à Deo in vobis signis & prodigiis, traditum per manus impiorum interemistis, hunc Deus suscitauit à mortuis præfinito consilio tertia die, sicut impossibile erat teneri eum doloribus inferni. Sed hoc ministerium quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit, quia subiunxit, dicens: Dauid enim dicit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Coram Heli itaq; Samuel ministrare Domino aptè dicitur: quia electi sanctæ Ecclesiæ prædicatores, dum statum nouæ fidei prædicando erigerent, quod ratione asserere conati sunt, patrum veterum authoritate firmauerunt. Et tunc quidẽ sermo Domini pretiosus fuisse perhibetur. Pretiosa quippe res paruo pretio emi non potest. Pretium autem quo sermo Dei emitur, labor est sanctæ operationis. Velut enim rem, quam habere volumus, pretio emimus, cùm per sermonem prædicationis quẽ accipimus, laborem operis exhibemus. Tunc autem erat sermo preciosus, cùm pro qualicunque labore operis nõ dabatur, cùm omnis, qui emptorem sermonis interficiebat, obsequiũ Deo se præstare cogitabat. Eo igitur tempore sermonis emptor multo pretio eguit: quia sine magno labore verbum fidei seruare nõ potuit, qui pro eo quòd credidit, ad tormẽta peruenit. Tempus nanque tunc erat, quos is qui emebatur sermo, non typo figuratæ moralitatis, sed apertæ locutionis præcepto hortabatur, dicens: Qui vult venire post me, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Hinc item dicit: Qui autẽ amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Et qui nõ renunciauerit omnibꝰ, quę possidet, non potest meus esse discipulus. Itaque cùm ministerium Samuelis asseritur, pretiosus sermo Domini esse perhibetur: quia profectò inter initia fidei illi qui prædicantibus æternæ vitæ doctoribus crediderunt, pro accepto verbo fidei magni laboris opera expẽdisse credendi sunt. Et quia Iudaicus populus iam lumen diuinæ cognitionis amiserat, sequitur: *In diebus illis non erat visio manifesta.*) Manifesta nanque visio eius esset, si in Redemptorem, quem ad visitationem suam venisse audierat, credidisset. De qua nimirum eius cæcitate subiungitur: *Factum est autem, Heli iacebat in loco suo, nec poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur.*) Visio nanque Heli manifesta non est, quia Iudęorum sacerdotium in perfidiæ suæ cæcitate sepultum est. Heli ergo iacet in loco suo, quia & literam legis habet, & in lege & Prophetis non habet statũ luminis, sed lapsum cæcitatis. Locus nanque Heli videlicet Iudaici prædicatoris sacra lex est. Quia ergo Iudaicum sacerdotium adhuc sacram scripturã habet, in loco suo est. Et quia virtutem sanctæ scripturæ nesciẽs, ad statum fidei non erigitur, nimirũ in loco suo non stare, sed iacere perhibetur. Quia item vsque ad mũdi finem proiectus est, lucernam Dei videre nõ posse memoratur. Vnde & cùm quotidie tot à sancta Ecclesia prædicationis hortamẽta suscipiant, cùm tot sacræ fidei assertionibus Iudæi victi non credant, quid aliud nisi hoc quod in sancta scriptura de eis legimus, & etiam per experimentũ tenemus: quia videlicet proiecti sunt, non solum vt non videant, sed etiam vt videre non possint? Vnde & Apostoli superfluum laborẽ reputantes eorum qui videre non poterant, in actibus suis dicũt: Quia indignos vos fecistis æternę vitę, ecce, cõuertimur ad gentes. Sed qui videre nõ posse relatus est, Dei lucerna vocatur. Synagogæ nanque ministeriũ Dei lucerna fuit, quando in electis patribus & per veræ prędicationis lumen, & per venturi Redẽptoris promissionem luxit. Quę profectò lucerna ministrãte Samuele videri non potuit: quia tempore nouæ prædicationis, synagogę magisterium pœnam perpetuæ repulsionis incurrit. Et notandũ, quia non dicitur, Lucere nõ poterat: quia profectò adhuc lumen sanctę scripturæ pro nobis portat: Sed quod portat, ignorat. Vnde & antequã extingueretur, videre non posse dicitur. Nondũ enim extinguitur, & videre nõ potest, quia certè (vt iam dixi) lumen gerit, quod non attendit. Antè enim quàm extinguatur est, donec lucet. Et quia ab eo vsque ad mundi finem sacra scriptura non tollitur, si antequam extinguatur non videt, cum mundi fine extenditur in cæcitate. Quòd si accessio eius refertur ad zelum perfidię, idcirco non potest videre, quia non extinguitur. Nam si ignem perfidiæ de mente extingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum veræ fidei lumẽ mentis oculos aperiret. Sed dum videre non posse dicitur, indigna lucerna perhibetur, & ad videndum ea, quæ digna est, quæritur. Nam subdit, dicens: Samuel autem dormiebat in tẽplo Domini vbi erat arca Domini, & vocauit Dominus Samuelem.) Confirmata cęcitate Heli, Samuelem Dominus vocauit: quia damnato Iudæorũ sacerdotio ad maiorem gratiam nouũ prædicatorum ordinẽ assumpsit. Sed qui exposuit quem vocauit, vnde etiã vocaret, ostẽdit, quia in templo Domini, vbi erat arca Samuelem dormire perhibuit. Tẽplũ enim Dei est, locus vbi habitat Deus. Vnde & per Psalmistã dicitur: Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. Quem profectò locum Paulus insinuat, dicens: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Tẽplum itaque Dei vniuscuiusque est anima electi. Templũ vbi arca Dei recõditur, mens est, in qua diuini eloquij sacramẽta per intelligentiam reseruantur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, nisi per intẽtionis custodiã in propria circunspectione persistere? Samuel itaque dormiebat in tẽplo Dei, quia nouæ gratiæ vnusquisque prædicator, dum cuncta, quæ mundi sunt perfectè contempsit, in electæ suę mentis intima circunspectione requieuit. Et quia in sacramẽtis diuinę scripturę eruditus fuit, in templo dormiebat, vbi erat arca. Et notandũ, quia non dicitur, dormiuit, sed dormiebat: quia nimirum eandem mentis suę circunspectionem non in trãsitu seruare studuit, sed in diuturnitate perseuerãtiæ. Somnus itaque Samuelis, perfectum mundi contemptum designat in mente doctoris. Dormit ergo prædicator in tẽplo, dum repulsa à se penitus mundana sollicitudine, sese per consyderationem rerum spiritalium recondit in mente. Huius nanque somni quietem Petrus elegerat, cùm dicebat: Nõ est bonum relinquere verbũ Dei, & ministrare mẽsis. Hinc Ietro Madianita Moysem cognatum suum iustè arguit, dicẽs: Stulto labore consumeris tu, sed audi verba mea, & erit Dominus tecũ. Esto tu populo in iis, quæ ad Deum pertinẽt, vt referas, quę dicuntur ad eum. Hinc Paulus ad templi somnum Corinthios reuocat, dicens: Iam quidem delictũ est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare nõ magis fraudem patimini? Dormire quippe in templo Dei non posse conspexerat, quos iudiciorũ occupatio à spiritali meditatione retrahebat. Domiens ergo in templo, vocatꝰ à Domino dicitur: quia ille tũc doctor ad cognoscenda diuina secreta assumptus est, qui per cordis intentionem non in exterioribus, sed in interioribus morabatur. Sequitur. Qui respondens, ait: *Ecce ego, & concurrit ad Heli, & dixit: Vocasti enim me, qui dixit: Non vocaui te fili mi, reuertere & dormi.*) Cur is, qui vocantem se Dominum audiuit, ad Heli cucurrit, nisi quia se ab Heli vocatum putauit? Er quia ex planationis typicæ ordinem tenemus, quomodo Heli putatur, cùm vocato puero Deus loquitur? Sed quæcũque in scripturis sanctis patres nostri veteres locuti sunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum quia à semetipsis non sunt locuti, dum Deus per eos, quę voluit locutus est, ea quæ in scripturis sanctis auditur, vox Dei esse cognoscitur, quæ per Heli profertur. Puer autem quia loquente Deo, ad Heli cucurrit, vocem profectò Deus Heli similẽ protulit. Quid ergo est, quòd diuinæ locutionis vox ab Heli voce non differt, nisi quia & per patres veteres ipse locutionẽ profert? Vox nãq; Heli Dei esse cognoscitur, quoniã electi patres quicquid per sacra elo-

Rom.15.
Psal.116.
Esa.11.
Acto.2.
Psal.15.
Matth.16.
Idem.10.
Luca.14.
Acto.13.
Psalm.10.
Acto.6.
Exod.18.
1.Cor.6.

quia loquuntur, non à ſemetipſis, ſed à Domino acceperunt. Vnde & Prophetis per omnem ferè locutionem repetitur, Hæc dicit Dominus: vt ea quæ Prophetæ oraculo vox reſonat, ſentiamus non eſſe loquentis hominis, ſed præcipientis Dei. Aliquando autem per ſcripturã loquitur Deus, aliquando per occultam inſpirationem. Reuelatione autem occulta loquitur, cùm electæ menti per Spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque cùm vocantem ſe Dominum audiuit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ hoc, quod Deo reuelante cognouerat, quale eſſet, in ſacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in ſcripturæ ſacræ libris expreſſa eſt: quia diuina conſilia ibi per venerabiles patres noſtros expoſita ſunt, qui Spiritum ſanctum habuerũt. Vocatus ergo iam ſæpius à Domino Samuel, ad Heli cucurrit: quia ordo prædicatorum in omni quod ſpiritali reuelatione didicit, patrum veterum dicta cõſuluit, vt tunc demum à Domino ſibi fuiſſe reuelatum crederet, cùm ab eo quod in ſacra ſcriptura legebat, nequaquam differre cognouiſſet. Nam facilè fallitur, qui hoc quod occulta contemplatione colligit, in præclara ſanctæ ſcripturæ veritate neſcit diſcutere, quale ſit. Vnde & Apoſtolus denunciat, dicens: Transfigurat ſe Satanas in angelum lucis. *2.Corint.11.* Quomodo autem falſa, in veræ lucis claritate diſcernuntur: Ad Heli ergo currit Samuel, quoties à Domino vocatur: quia ſancti prædicatores ne falſæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modum occultæ reuelationis, in aperta ſcripturæ ſanctæ veritate diſcutiunt. Qua in re quærendum eſt, quomodo Heli dicere competat: *Non te vocaui fili mi.*) Sed patres noſtri, qui per ſacrum eloquium nouis prædicatoribus loquuntur, non eos vocant; ſed qualis ſit interna eorum reuelatio indicant. *VocatioDei* Vocare etenim Dei, electorum ſuorum mentes aſpiratione ſuæ gratiæ excitare eſt. Antiqui verò patres per ſcripturam quidem ſacram loquuntur, ſed tamen aſpiratione diuinæ gratiæ corda audientium excitare nõ poſſunt. Conſulta ergo ſacra eloquia, dum ſe donum ſpiritualis gratiæ dare non poſſe indicant, authoritate Samuelis ſeſe Heli velut quibuſdã locutionibus excuſat. Sed hoc nimirum, quod dare non poſſunt, inſinuare qualiter acquiri debeat, poſſunt. Vnde & Heli voce ad Samuelem dicitur: *Reuertere, & dormi.*) Quid eſt quòd vocatum puerum redire Heli ad ſomnum præcipit, niſi quia prædicatoribus oſtẽdit, vt ad percipiendum donum internæ gratiæ ſe per mentis quietem parent? Et notandum, quia dicitur: *Reuertere.*) Samuel nanque reuertitur, cùm electus prædicator à meditatione ſacri eloquij ad ſecretum redit internæ contemplationis. Reuerſus ergo dormiuit: quia in internæ contemplationis intentione requieuit. Quo in loco etiam hoc notandum eſt, quia Samuel à Domino ter vocatur, ter iterum ab Heli dormire præcipitur. Quid eſt hoc, niſi quia tres gradus dilectionis eſſe, ipſa veritate docente didicimus? Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto anima tua, & ex tota virtute tua. *Matth.8.* Sed quid in corde accipimus, niſi conſilium? Quid autem in mente, niſi voluntatem? Quid verò in virtute, niſi amoris affectio deſignatur? Sed & per cõſilium, quid aliud, quàm veritatis certitudinem inueſtigamus? Et per voluntatem quid diligentes, niſi bona valde concupiſcimus? Per affectionem, quid niſi veri gaudij perfruitionem quærimus? Per gradus nanque dilectionis ad ſumma ſuſtollimur, cùm cordis noſtri cõſilio veritas reuelatur, & volũtati mentis bonitas vera conceditur, atque affectioni virtutis noſtræ per infuſionem diuinæ gratiæ, ſpiritale & verũ gaudium datur. Ter igitur eſt Samuel vocatus à Domino, quia dum ordo prædicatorum rudis adhuc Eccleſiæ ad ſuperna ſe ſtudia extendit, & veritatem de ratione conſilij, & bonitatem de electione voluntatis, & verum gaudium appetiit de intentione affectionis. Ter etiam ad Heli vocatus acceſſit: quia de omni appetitu ſuo, ſacram ſcripturam meditationis feſtinatione conſuluit. Ter item, quia ab eo non vocaretur audiuit: quia meditando didicit, quòd patres noſtri ad eruditionem noſtram, ſacra nobis eloquia ſcripta tradiderũt, veruntamen dona nobis ſpiritalia dare minimè poſſunt. Quid eſt ergo dicere, Non te vocaui: niſi, Deſyderium donorum ſpiritalium ego non dedi? Nam ſi ſacra ſcriptura, aut aliquis ſcriptorum

E dona ſpiritalia conferret, quotquot ſacra eloquia legerent, quotquot ſanctæ ſcripturæ tractatores audirent, donis ſpiritalibus ornarentur. Nunc verò cùm multi ſacram ſcripturam legant, & tractantes prædicatores audiant, & poſt ſtudium lectionis, & prædicationis adhortationem, alij in priſtino frigore vitiorum ſuorum remaneãt, alij per gratiam in amorem ſanctarum virtutum ferueant: apertè liquet, quia ordo patrum venerabilium dona nobis virtutũ per editas ſcripturas oſtendit, ſed amorem virtutum quas inſinuat, ſolus nobis conditor tribuit. Quare & Iacobus piè admonet, dicens: Omne *Iacob.1.* datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Hinc Paulus ait: Neq; qui plan- *1.Cor.3.* tat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus. Quid eſt ergo aliud dicere, Non te vocaui, niſi aperta eruditione oſtendere: quia hoc quod fidelis anima ad ſuperna deſideria erigitur, ex ſola diuinæ gratiæ infuſione generatur? Quia ergo ter vocatur à Domino, ter ad dormiendum à magiſtro reuerti præcipitur, tres ille gradus dilectionis inſinuat, qualiter acqui-

F rantur. Nam quia cordi conſilium aptauimus, conſilium verò inuenire veritatem deſyderat, magnus vtiq; ſopor eſt neceſſarius, ne prius amans euigilet, quàm quæ ſita veritas inueniatur. Reuertatur ergo puer, & dormiat: vt qui veritatis lucem inuenire deſyderat, per quietem caueat, vt ad ſe errorum tenebras nõ admittat. Secundo etiam dormiat, vt amoris obſequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, vt bona quæ amat pura ſimplicitate, nullóq; malorum velamine pallientur. Quod profectò quia nõ niſi magna diſcretionis ſubtilitate cognoſcitur: vocatus puer à Domino, ab Heli reuerti, vt dormiat iubetur. Nam ſi dormire, pro aſcendendo iſto amoris gradu negligit: hoc quod de virtute appetit, non acquirit: quia etſi iam bona, Deo aſpirãte amare poſſumus, niſi magna mentis quiete, qualia ſint ipſa bona, quæ volumus, non diiudicamus. Ter ergo ad dormiendum Samuel mittitur: quia profectò nouus prædicatorum ordo, vt ex tota virtute diligat admonetur. Et quia virtutem ad affectionem re-

G tulimus, affectio autem mentis de gaudio ſpiritali perficitur, magnam ſomni quietem Samuel habuit: & dum ſpiritualia per quietem, ordo prædicatorum certus didicit, ſub ſpecie veri gaudij, gaudium extraneum non recepit. Nam ſicut de virtutibus cæteris, ita & de profectu contemplationis, mens contemplantis plerunque inaniter hilareſcit. Dormiuit ergo iterum Samuel: quia nimirum ordo doctorum niſi cautè ſe in contemplatione circunſpiceret, aliquando vanè gaudendo, ſe vero gaudio gaudere exiſtimaret. Primò itaq; dormiuit: quia dum cognoſcendæ veritati animum intẽdit, magna conſilij ſubtilitate, erronea cuncta reprobauit. Secundò dormiuit: quia cùm cõditorẽ diligere ex tota mente didicit, magna apud ſe quiete diſpoſuit, vt bonis, quæ cuperet aliqua reproba non miſceret. Tertiò etiam dormiuit, vt dum ſupremum gaudium de diuina contemplatione perciperet, vanam lætitiam reprobare conſulta mente potuiſſet. Et quia hoc de Samuele adhuc proficiente dicitur, aptè ſubiungitur: *Porrò Samuel necdũ ſciebat Dominum, nec reuelatus ei fuerat ſermo Domini.*)

H Dominum nanque nunc ordo prædicatorum neſciit ea perfectione, qua poſtea profecit. Vel fortaſſe idcirco neſcire Dominum dicitur, quia alta, & profunda, quæ nouerat, infirmis adhuc, & rudibus auditoribus non pandebat. Vnde & volentibus diem dominici aduentus agnoſcere, ea quæ omnia nouerat, & indicare nolebat, veritas dicit: De die autem *Marc.13.* illa & hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque filius, niſi ſolus pater. Quid eſt quòd ſciens omnia filius, iudicij diem neſcit, niſi quia inter cuncta, quæ nouerat, diem ſciens, neſciebat eum, vt diceret, ſed eius tempus, & qualitatem ſcie- *Matth.10.* bat? Hinc Ioannes Baptiſta, qui Dominum perfectè nouerat, ad eum quaſi neſciens diſcipulos mittebat, dicens: Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Velut enim Dominum neſciens Samuel prædicabat, cùm Euangeliſta Matthæus di- *Matth.1.* uinitatem Redemptoris præteriens, à ſola humanitate eius inchoauit, dicens: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Sed ſciebat profectò Dominum, & reuelatus erat ei ſermo Domini, cùm Ioannes diuinitatem eius alta exponendo ſuſcipiẽs, ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus rat verbum. Neſciebat Dominum *Ioan.1.* cùm Paulus

1.Cor.9.

cùm Paulus loquerutur, dicens: Factus sum omnia omnibus, vt omnes facerẽ saluos. Qui enim infirmis infirmus, & paruulis fiebat paruulus, & omnibus omnia, nimirum cum ignorãtibus etiam ignorabat. Nam vt eiusdem ignorãtiæ verbo vteretur, Corinthiis loquẽs, ait: Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum. Nam cum sapientibus & Dominum nouerat, & sermonẽ eius reuelatum habebat. Vnde & dicit: Nos autem reuelata facie Domini gloriam speculantes, in eandem imaginem transformamur, tanquam à Domini spiritu, Hinc item loquitur, dicens: Sapiẽtiam loquimur inter perfectos, non sapiẽtiam huius mundi, neque principum huius seculi, sed loquimur Dei sapientiã, quę in mysterio abscondita est. Hinc item eum quem nouerat Dominum, prædicat, dicens: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portánsque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tantò melior angelis effectus, quantò differentius præ illis nomẽ hęreditauit. Cui enim dixit angelorum: filius meus es tu, ego hodie genui te? Nescire ergo Dominum dicitur, nõ ignorantia cognitionis, sed prætextu simplicitatis. Sequitur: *Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum.*) Nam si non intelligeret, per sacra eloquia ei salutis cõsilia nequaquam ministrasset. Intellexit nanque, quia præuidit. Quicquid enim omnipotẽs Deus in constructione futuræ Ecclesiæ agere disposuit, hoc veteribus patribus per sanctum prophetiæ spiritum reuelauit. Nam per Amos prophetam dicitur: Non faciet Dominus Deus verbum, quod nõ reuelauerit seruis suis prophetis. Quid enim aliud, quàm nouorum prædicatorum vocationem intellexerat, qui dicebat: Pro patribus tuis, nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed ei, quem vocandum intellexit, etiam consilium subministrauit, dicens: *Vade & dormi, & si deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine, quia audit seruus tuus.*) Iam quidem de somno Samuelis satis (vt arbitror) quia internæ meditationis quietem designet, ostensum est. Qui profectò somnus ab Heli Samueli præcipitur: quia ad contemplanda interna mysteria vacare doctor per sacrum eloquium docetur. Sed quid est quòd Samuel quoties vocatur, toties ad dormiendum remittitur, & tamen ei adhuc nequaquam iubetur, vt dicat Deo, Loquere Domine, quia audit seruus tuus?) Ibi enim dormire iubetur, non tamen loqui, hîc autem etiam cum obedientia somni etiam licentia iniungitur locutionis. Ibi etiam ad dormiendum misso, non dicitur Vade, sed, Reuertere: hîc quoque nequaquam dicitur Reuertere, sed Vade. Quid enim sibi vult tanta præcipiendi varietas? Quam nimirum varietatẽ clarius agnoscimus, si illud, quod hoc in loco Samuelis somnus significat, attẽdamus. Et quia superiores somni modos, ad probationem donorum sanctę dilectionis retulimus, quid est hoc loco Samueli, id est nouo prædicatori dormire, nisi probata iam, & cognita eadẽ dona cũ securitatis quiete possidere? Meritò igitur ei prius nõ dicebatur, Vade, sed Reuertere: nunc autẽ non Reuertere, sed Vade. Qui enim adhuc examinabat, reuerti iubebatur, vt mentis tranquillitate aliud donum discuteret, qui aliud iam eadẽ mẽtis quiete cognouisset. Ei autem quia iam cuncta examinãdo probauerat, Vade dicitur: quia ad possidenda cognita, secura iam intentione mittebatur. Cur ergo prius somnus sine locutione præcipitur, nũc autem somnus cum locutione, nisi quia nõ licebat dicere, Loquere, nisi ei qui vera cognitione certus existeret, quia is, qui loqueretur mẽtis suæ affectibus, Deus esset? Examinãti ergo non dicitur: quia nisi loquentem intus perfectè diiudicet, locutionem spiritalem sibi adhuc incertam, non debet cupere, & excipere quasi certã. Dicere enim menti Deo, Loquere, est internam eius aspirationem securè excipere. Igitur perfectè cognoscenti hoc competit, non probanti: quia ante iudicium interni examinis, sicut diuina locutio non probatur, ita quòd de Deo nobis est incognitum pro certo & cognito nõ excipitur. Dictum nanque est Samueli: *Vade, & dormi,*) quia cùm ordo sanctorum prædicatorum dona spiritalia per sacri eloquij probationẽ didicit, eiusdem sanctæ scripturæ eruditione cognouit, vt in eiusdem donis eò securius per amorem requiesceret, quò eorum virtutẽ apertiori ratione cognouisset. Præceptum quoque est ei, vt vocãti Deo diceret. *Loquere Domine.*) Quia sacræ locutionis studio doctus est, non solùm per internæ visitationis gratiam loquẽtem Dominum deuotè audire, sed silentem etiam, vt loqui dignaretur magnis desideriis implorare. *Abiit ergo Samuel, & dormiuit in loco suo.*) Tot habet loca prædicator sanctæ Ecclesiæ, quot profectus vitæ. Vnde & profectus sui loca diuinis laudibus consecrans, beatus Iob dicit: Per singulos gradus meos pronũciabo eum. Non enim iam in loco examinis, sed certę cognitionis sistitur cùm ad altiora subleuatur. Locus nanque prædicatoris, rerum cognoscendarum certa cognitio est. Nam de reprobis prędicatoribus Dominus dicit: Tenentes legem meam, nescierunt me. In loco igitur suo Samuel dormit, cùm ordo doctorum spiritalium rerum cognitionem, cum certitudine veritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat, ostenditur, quia repente subinfertur: *Venit ergo Dominus, & stetit.*) Quia non redire, sed venire Dominus dicitur, Iudææ destitutio, & sanctæ Ecclesiæ visitatio designatur. Vnde non solùm venire, sed stare perhibetur. Ad Iudææ visionem se venisse insinuat, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quę perierunt domus Israël. Sed veniens, non stetit, quia salutis suæ bonum contemnentem deseruit. Vnde & synagogę principibus minatur, dicens: Relinquetur vobis domus vestra deserta. Hinc item denunciãs, ait: Amẽ dico vobis, quia auferetur à vobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius. Ad Samuelem itaque venit, & stetit: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ semel assũpsit, à quibus per custodiam suæ gratiæ vlterius non recedit. Nam ad Samuelẽ venerat, cùm nouos præferens orbi prædicatores, dicebat: Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Sed si stare debeat, qui venit Dominus, dicat: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad cõsummationem, seculi. Venerat ergo Dominus, non vt recederet, sed vt staret: quia nouos fidei ministros elegit, quos vsque in mundi finem per sanctarum virtutum sibi patrimonium succedentes protegit. Sed qui venit, per gratiam visitans, qui stat per electionis suæ immutabilitatem perseuerans, quid adiungat, audiamus: *Et vocauit sicut vocauerat secundò, Samuel Samuel.*) Secundò quippe vocauit, quia ei in ministerio prædicationis officium duplex præbuit: vt videlicet synagogæ superbiam repellendo contereret, & humilitatem gentilitatis ad fidem vocando subleuaret. Vel certè secundò vocatur: quia in destructionem veteris hominis, atque in noui ædificationem excitatur. Vocatus est ergo semel, cùm per spiritum instruebatur, qualiter peccata & vitia in peccatorum cordibus delere potuisset: secundò vocatus, cùm interni magisterij eum Deus documẽto instruxit: vt destructa in mente cõuersorum impietatis ædificatione, nouam sanctarum virtutum fabricam erigere deberet. Quod profectò magisterium, quia ordo sanctorum prædicatorum & libenter didicit, atque ad obediendum deuotè se obtulit, subditur: Ait ergo Samuel: *Loquere Domine, quia audit seruus tuus.*) Audire loquentem Deum, præcepta eius operibus adimplere est. Quod contrà in Euangelio reprobis per semetipsam veritas dicit: Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Sed audienti quod insinuare appetit, subdit: nam sequitur. *Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio verbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius.*) Et idem verbum aperiens, ait: *Prædixi enim ei, quòd iudicaturus essem domum eius vsque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius, victimis & muneribus in æternum.*) Quid enim his verbis aliud, quàm toties iam explicata Iudeorũ repulsio designatur? Domus nanque prædicatoris, est multitudo populi subiecti, quam velut possidendo inhabitat, dum per suæ sollicitudinis curã seruat. Domus ergo Heli, id est, sacerdotij veteris Iudeæ fuit, quam dũ per conuersationẽ reprobam coluit, prauitatis suæ maculis immundam fecit. Qui profectò filios suos indignè agere conspexit, quia summũ sacerdotium minoris ordinis sacerdotes in Redemptorem sæuientes vidit, & eos nõ corripuit, nec ab effusione tanti sanguinis vlla eos authoritate reuocauit. Idcirco ei diuina comminatione promittitur, quòd domus eius in æternũ iudicetur. Iudicare etenim Dei, damnare est. In æter-

Marginal notes (left column): 1.Cor.1. — 2.Cor.3. — 1.Cor.2. — Heb.1. — Amos.3. — Psal.44.

Marginal notes (right column): Prædicatoris locus. — Iob.31. — Hier.3. — Matt.3. — Matth.23. — Idem.21. — Mar.16. — Matt.vlt. — Ioan.18. — Prædicatoris domus.

num ergo iudicatur, quia perire æterna pœna decernitur. Et quia hoc æterna Dei animaduersione fit, iureiurando se affirmasse perhibuit, quòd iniquitas domus Heli in ęternum precibus & muneribus non expietur. Quod profectò aperta veritate impleri cõspicimus: quia Iudaicus populus in suæ perfidiæ obstinatione perseuerat. Quid enim est pręsens duritia, & cæcitas quondam tam electi populi, nisi iusiurandum diuinæ animaduersionis? Nam digno supplicio se sub æterna morte cohibuit, qui ad mortem temporis, æternã vitam cogere non expauit. Sed hoc quod iureiurãdo asserit, prædixisse se dicit: quia nimirum sanctæ Ecclesiæ doctoribus subsequẽtibus de Iudææ repulsione illud innotuit. quod eorum prædecessoribus antè manifestauit: quia hoc per Samuelem ad Heli nũc dicitur, quod ei per virum Dei superius dicebatur. Sequitur: *Dormiuit Samuel vsque manè.*) Quid est quòd per sacrum eloquium Samuelis somnus tam attentè describitur? Et quia iam quater repetisse somnus dicitur, multum desipit, qui à Dei spiritu hoc non spiritualiter dictum credit. Nam etsi dormisse toties rectè intelligitur pro veritate historiæ, ad hoc scribitur, vt in veritate literæ intellectus proferatur allegoriæ. Quid ergo designat Samuelis hæc quinta dormitio? Sed quia primum somnum retulimus ad exquisitionem veritatis, secundum ad probationem veri operis, tertium ad explorationem veri gaudij, quartum ad perfruitionem inuctæ & probatæ, cognitæque perfectionis; quinta somni species refertur ad studium disponendæ locutionis. Samuel igitur quinta repetitione dormiuit: quia ordo prædicatorum, etsi per cordis consilium veritatem didicit, per voluntatem mentis bona elegit, per affectionem virtutis verum gaudium recepit, per certitudinem inuentæ & cognitæ beatitudinis in virtutum sublimium securitate requieuit: hoc tamen quod in semetipso cognouit, sine magni dispensatione consilij subditis prædicare non potuit. Plerunque etenim doctor & quæ prædicet, apud semetipsum habet, sed tamen ea quæ habet, prout debet, prædicare ea non potest: quia si ea, quæ dicat, iam Domino reuelãte didicit, modum quo ad populum sunt proferenda, non nouit. Dormiuit ergo Samuel iterum: quia ordo pradicatorum apud se magna quietis intentione disposuit, ne prædicando, verbi Dei semen inutiliter spargeret, quod vtili contemplatione collegisset. Nam dum prędicator consyderare compellitur, quid & quantum, siue quando loquitur, quæ dicat simul omnibus, qualiter moneat aliquos seorsum, quia magna sanctæ meditationis quiete vtitur, aptè nimis in Typo noui prædicatoris Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc est, dicendi modũ tranquilla mente disponere. Et euigilare ei est, à quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non euigilat, antequam dicenda disponat, sequitur: *Vsque manè.*) Manè etenim perfecta pronunciandi verbi cognitio in mẽte doctoris est. Vnde & præcipites & doctores Propheta arguit: (*Psalm. 126.*) dicens: Vanum est vobis ante lucem surgere. Ante lucem quippe surgunt, qui vsq; manè non dormiunt, sed in vanum euigilant, quia inutiliter verbum proferunt, quod qualiter proferri debeat, meditatione nulla didicere. Vnde & consilium eis ostendit, dicens: Surgite postquam sederitis: vt videlicet per quietem meditando verbum colligant, quod per laborem locutionis non in vanum, sed audientium lucrum spargant. Sequitur: *Et timuit indicare visionem Heli.*) Quidnam est quod timebat, nisi quia hoc dormiendo didicerat? Nam qui meditando verbum ordinat, ratione statuit, quando etiam verbum dicat. Visionem quippe Samuel vidit, & Heli indicare timuit, quia doctorum ordo sanctæ Ecclesiæ, & Iudææ repulsionem debitam cousp[e]xit, atque ei eam obiicere, ante repulsionis suæ tempora formidauit. Vnde & ad pœnitentiæ remedium eam potius cohortatur, dicens: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Quare & subditur: (*Acto. 2.*) *Aperuit ostia domus Domini.*) Quænam est alia domus Domini, quàm sancta Ecclesia? Et quæ sunt huius domus Domini: Samuel aperuit, quando concurrentibus ad vnitatem veræ fidei, prædicatorum ordo virtutum spiritalium dona patefecit. Velut enim clausa erãt domus ostia, cùm sanctæ Ecclesiæ virtutes ignorabantur. Bene autem cùm visionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini ostia aperuisse

memoratur: quia prius quàm apertam Iudææ repulsionem prædicatorum ordo indicaret, dum ad pœnitentiam monuit, electis ad fidem currentibus, virtutum spiritalium occulta reserauit. Nam qui misericordiæ tempore dicere visa timuit, tempore exquirendæ iustitiæ, visionem iustitiæ indicauit, dicens: Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. (*Acto. 13.*) Ex qua profectò ratione quæstio oritur, quia videlicet visionem Samuelis prece magis, & imprecatione Heli indicatam fuisse perhibetur. Nam subditur: *Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui respondit, Præsto sum. Et interrogauit eum, Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? Oro ne cælaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex omnibus quæ dicta suut tibi. Indicauit igitur ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo.*) Quomodo enim ab executore diuinæ sententiæ visionem suæ repulsionis didicit, qui hoc non tam à comminante, quàm ab eo qui magis precibus cogebatur, audiuit? Sed qui istud quærunt primò intelligant, quia non ad literam sed ad spiritalem & typicam significationem ista discutimus. Hoc enim loco venire Heli neque ad motum corporis Iudaici sacerdotij refertur, neque ad effectum mentis: sed tamen venire ei fuit, hoc ipsum, quod rationalis Dei creatura est, prædicatoribus apparere. Venit itaque, cùm in humana natura visus est, doctorúmqne corda sibi ad miserendum mouit. Venire ergo Heli non est in veteri populo accessus mentis, aut corporis, sed ostensio humanæ conditionis. Vel fortasse venire ei fuit, ex eo quod ex omnibus populis ad Dei cultum electus fuit. Eum quoque filium appellauit, quia ab illo respicitur, qui in electis patribus institutor sanctæ Ecclesiæ fuisse memoratur. Vocat ergo filium non affectu appellationis, sed ostẽsione amissæ dignitatis. Et quia in calligine cæcitatis aspicitur, indicari sibi visionem postulasse perhibetur. Obsecrare etenim ei, est respectu communis naturæ, prædicatorum mentes ad misericordiam prouocare. Qui etiam imprecationem precibus addidit: quia ordo prædicantium, dum in tanta miseria positum Iudæorum sacerdotium attenderet, irasci sibi omnipotẽtem Dominum timuit, si non ei verbo subueniret. Vnde & aptè subiungitur: *Indicauit ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo.*) Omnia quippe ei visa indicauit, vt audito quod meruit, magnitudo formidinis ad sollicitudinem eũ conuerteret impetrandæ diuinæ miserationis. Vniuersos ei Domini sermones indicauit: vt dum in vetustate sua se proiectum cognosceret, per pœnitentiæ lachrymas ad veræ fidei renouationem festinaret. Qui profectò respondit, dicens: *Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.*) Quibus nimirum verbis quid aliud, quàm Iudaici populi perfidia clarius agnoscitur? Nam qui omnipotentem Deum Dominum vocat, adhuc ei seruire se existimat. Cùm igitur Iudaico populo repulsio sua à sanctæ Ecclesiæ doctoribus insinuatur, dicit: *Domi us est, quod bonum est in oculis suis faciat.*) Quia dum Deo se placere per veterem institutionem credit, sanctæ Ecclesiæ nequaquam minas expauescit. Quasi enim apertiori voce Iudaica perfidia asserat, & comminantibus sibi sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus dicat: Eò nobis minis vestris terrorem nullum incutitis, quò circa fidem ei nos ministrare credimus, à cuius gratia nos decidisse prædicatis. Cùm ergo adiungit: Faciat quod bonũ est in oculis suis: sanctæ Ecclesiæ doctores subsannat, potius quàm se diuinæ sententiæ offerat. Quasi alia intentione loquatur, & dicat: Eò nobis tale aliquid non facit, quò noster est Dominus ille quem nobis ad vindictam proponitis. Sequitur: *Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo.*) Quid est quòd postquam Heli visionem exposuit, creuisse Samuel dicitur: nisi quia doctorum nostrorũ ordo postquam verbo synagogæ filios repulit, maioris reuerentiæ gloriam apud gentilitatem inuenit? Creuit ergo, quia qui per verbi ministerium se prius in vna gẽte cohibuit, postmodum sanctitatis, atque doctrinæ famam in vniuerso mundo dilatauit. Vnde & per Psalmistam dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. (*Psalm. 18.*) Hinc iterum sanctę Ecclesię loquẽs, ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. (*Psalm. 44.*) Creuit itaque cùm in vniuerso mundo radiauit. Cum quo etiam Dominus esse perhibetur: quia omne quod de fama sanctitatis redoluit,

redoluit, omne quod clarum per verbum luxit, de pręſentia Redemptoris accepit, quem ſecum habuit. Nam etſi verbo Paulus non ſolùm infirma & terrena, ſed etiam ſumma & cœleſtia penetrat, ex eo hanc dicendi virtutem obtinet, quē ſecum eſſe affirmat, dicens: An experimentum eius quæritis, qui in me habitat Chriſtus? [2.Cor.13.] Qui enim in ſe loquebatur, ſecum erat. Redolet omni mundo per vitam, ſed ex eo vitæ odorē trahit, quem oſtendit, dicens: Chriſti bonus odor ſumus in omni loco. [2.Cor.2.] Omnia eſſe de præſentia Redemptoris Ioannes inſinuat, quia dicit: De plenitudine eius omnes accepimus. [Ioan.1.] Samuel ergo cùm creuiſſe dicitur, cùm eo Dominus eſſe memoratur: quia doctorum ordo cum magnæ ſanctitatis atque doctinæ gratia omni mundo reſplenduit, èx eo tam magnus apparere potuit, qui eum in mundo poſitum non reliquit, ſequitur: *Et cognouit vniuerſus Iſrael à Dan vſque Berſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet Domini.*) Quib⁹ profectò terrę nominibus, Iudæę vniuerſitas deſignatur. Quid ergo in vninuerſa Iudæa, niſi omnis deſignatur Eccleſia? Vniuerſitas itaque Iſraël, quia Samuel propheta eſt Domini, recognoſcit: quia profectò omnis qui fidelis eſt, credit, quòd ſanctorū prædicatorū ordo vera de futuris dicit. Prophetæ nanq; officiū eſt, & futura prædicere, & occulta reuelare. Prædicatores autem ſanctæ Eccleſiæ dum latentia quæque vitia in mente deprehendunt, dum ſpiritaliū virtutum ſecreta aperiunt, dum ſanctarum ſcripturarum latētes intellectus ad cōmunē notitiam proferunt, dum futura cœleſtis patriæ gaudia electis fidelibus repromittūt, prophetę miniſterio vtuntur. Ab vniuerſo igitur Iſraële propheta Domini fidelis Samuel eſſe cognoſcitur, quia omnipotentem Dominum fide videre non poteſt, qui ſanctæ Eccleſiæ doctoribus fidem non adhibet. Et quia eadem diuinæ cognitionis gloria in ſancta Eccleſia remanſit, quę ſe doctorib⁹ primis aperuit, ſubditur: *Et addidit Dominus, vt appareret in Silo.*) Silo quippe miſſus interpretatur. Et quia vſque in mundi finem in prædicationis miniſterum mittit, in Silo Dominus apparet: quia ſe eis clarius oſtēdit, per quos lucis ſuæ gloriam aliis aperit. Bene autem dicitur: *Addidit, vt appareret,*) quia inceſſanter eliguntur, quibus claritas diuinæ lucis infunditur. Vnde & cauſam cur additam viſionē afferat, ſubdit, dicens: *Quoniā reuelatus fuerat Dominus Samuelis.*) Idcirco enim vt appareat addit, quoniā qui reuelatus fuerat Dominus, ſe iterum atq; iterū reuelat, & ſuæ oſtenſionis donum à ſancta Eccleſia nequaquam ſubtrahit, quā ei exhibere ex eius exordio nō ceſſauit. Sed qui Samueli reuelatus aſſeritur, quoties apparere addiderit, non refertur: quia nimirū vſque in mundi finē ſancta Eccleſia ducitur, cui prædicatores præſunt, qui ex eo in infimis alta æternitatis gaudia prædicent, quo ſumma quæ prædicant, in alta Dei manifeſtatione vident. Quā profectò apparitionē iuxta verbū Domini factā perhibetur. Quid eſt autē verbū Domini, niſi promiſsio Redemptoris? Addidit ergo vt appareret iuxta verbum Domini, quia promiſsionis ſuæ veritatē exhibere non deſinit. Verbum nanq; Domini in additione apparitionis eſt, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. [Matth. vlt.] ſequitur: *Et venit ſermo Samuelis in vniuerſo Iſaeli.*) Sermo etenim venire cognoſcitur, cùm prædicatorū noſtrorū promiſsio adimpletur. Promiſsio enim verbi, eſt gaudium ſine fine manſurum. Vniuerſo igitur Iſraëli ſermo Samuelis venit, quia omnis multitudo ſanctæ Eccleſiæ ad gaudium ęternæ beatitudinis peruenit, & quod nūc in fide ſermonis à ſanctis eius prædicatoribus repromittitur, per rei veritatē eidem in regnis cœleſtibus exhibetur. Verbum nanque doctorū in repromiſsione fideliū eſt, Omnis qui credit in ipſum, non perit, ſed habebit vitam æternam. [Ioan.3.] Vel certè ſermo doctorū in repromiſsione munerum eſt, Quę oculus nō vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcēdit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. [Eſa.64.] Sermo itaque Samuelis in vniuerſo Iſraëli venit: quia quiſquis ſanctis prædicatoribus, & vitę pręſentis religioſam conuerſationem ſuadentibus, & æterna gaudia iuſtis promittētibus credit, ad ea quę piè viuendo expectauit gaudia æterna, carne moriēdo tranſiuit. Vnde & is in cuius fide promiſerat, affirmat dicens: Amen dico vobis, cœlum & terra trāſibunt, verba autem mea non trāſibunt. Vel certè ſermo Samuelis in vniuerſo Iſraëli iam venit: quia per effectum diuinæ animaduerſionis, generalis impleta cognoſcitur repulſio Iudæorum. Vnde & ordinem, quo idem ſermo in vniuerſo Iſraëli venerit, latius exponens, ait:

Caput II.

ET Greſſus nanque eſt Iſrael obuiam Philiſtim in prælium, & caſtrametatus eſt iuxta lapidem Adiutorij. Porrò Philiſtim venerunt in Aphet, & inſtruxerant aciem contra Iſrael. Inito autem certamine terga vertit iſrael, & cæſa ſunt in illo certamine paßim per agros quatuor milia virorum, & reuerſus eſt Iſrael in caſtra.) [Caput quartum.1.Reg.] Eſſe ſpiritalia prælia beatus Apoſtolus oſtēdit, dum ſanctæ Eccleſiæ caſtra ad victoriam cohortatur, dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, & contra ſpiritales nequitias in cœleſtibus. [Ephe.6.] De quibus profectò præliis etiam conſequēdæ victoriæ conſilium præbens, ait: Et ſcutum fidei in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladiū ſpiritus quod eſt verbum Dei. Hinc Petrus exhortās dicit: Solliciti eſtote, & vigilate in orationibus: quia aduerſarius veſter diabolus circuit, quęrēs quē deuoret, cui reſiſtite fortes in fide. [1.Pet.5.] Dū ergo Iſraëlis prēlia per literā referūtur, interna, & ſpiritalia deſignātur. Philiſtim nanque cadentes poculo interpretantur: quo nimirū nomine reprobi Angeli exprimūtur: quia per abūdantiorē potū ſuperbiæ, ſtatum perdiderunt æternæ vitæ. Eis quippe velut poculo cadere fuit, potū ſuperbiæ ſine omni mora retractionis aſſumere. Nā quod potatur, facilè ſumitur. De quorū profectò cadentiū principe, velut de potante Dominus dicit: Quia in veritate non ſtetit. [Ioan.8.] Velut enim potu corruit, qui ſuperbiæ ſuę velocitate ebrius, in ea qua fuerat conditus veritate, nec ad momentum ſtetit. Sed valde quærendū eſt, quomodo Iſraël ſecundū carnē egredi in præliū contra iſtos cadentes poculo intelligat. Nemo enim pugnat cū eo qui ſibi ſubiicit. Iudaicus ergo populus, qui malignis ſpiritibus per infidelitatē ſubiect⁹, cōtra eos in præliū quomodo egredi dicitur? Pugnare tamen aſſeritur non veritate fortitudinis, ſed fallacia æſtimationis. Veritate quippe fortitudinis à malignis ſpiritibus victus eſt, ſed tamen dum patrū veterū traditiones ſeruat, cum malignis ſpiritib⁹ ſe certamē habere exiſtimat. Vnde & ſub captiuitatis ſuæ vinculis tantò ſtrictius ligatur, quātò ipſa libertatis, quā non habet, fiducia ab eorū ſibi calliditate ſuggeritur. Verſuti nanque aduerſarij occultis ſuggeſtionibus ei falſæ libertatis fortitudinē prædicant, vt eam, qua premitur, caliginē non attendat, & eò ſecurius iam eū deceptū poſsideant, quò ab eis, quibus tenetur, infidelitatis vinculis ſolui, in Redemptorem noſtrum credēdo non curat. Et notandū, quia de repulſo populo dicitur: *Egreſſus eſt Iſrael.*) Tunc rectè exiit, cùm ſacræ fidei monumenta dereliquit. Vnde & de iis, qui à ſcripturę ſanctæ myſteriis errādo deuiauerūt, Ioānes dicit: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. [1.Ioan.2.] Exire igitur Iſraëli ſecundū carnem, eſt rectæ fidei terminos errādo præterire. Sed quia aliū Chriſtū expectare non deſinūt, iuxta Adiutorij lapidē caſtra ponunt. Meritò igitur terga vertiſſe Iſraël dicitur, quia & egreſſus fuiſſe perhibetur. Nā ſi intus maneret, vinci nequaquā potuiſſet, quia ſi ſe intra munitiones ſeruaret fidei, armatos ſpiritus debellaret erroris. Et quia fraude ſuperatur, Philiſtim in Aphet aciē inſtruxiſſe perhibentur. Malignis nāque ſpiritibus aciem inſtruere, eſt incautis Iudæorum cordibus argumenta deceptionis ordinare. Sed inito certamine terga vertit Iſraël: quia dum mori metuit, malignis ſpiritibus non reſiſtit. Ideo quippe pugnæ profugi terga hoſtibus vertuntur, ne reſiſtentes moriātur. Quia verò ſi in Redemptorem Iudæi credant mori trepidant, idcirco non reſiſtunt, vt viuant, quia in Redemptorem non credunt, vt in veteri circuncisione ſaluētur. Reſiſterēt quippe malignis ſpiritibus, ſi arma ſuæ fortitudinis, in Redemptoris noſtri fide tenuiſſent. Sed ideo ne moriantur fugiunt, & ideo quia fugiunt, moriuntur. Hoſtis nanque, inſequens eò facilius fugientē interficit, quò is qui fugiēdo percutitur, imminentis victoris ſui gladio nō reſiſtit. Vnde & in eodem certamine quatuor Iudæorum milia cæſa memorantur. Quæ enim ſunt hæc quatuor milia, niſi qui recipere quatuor Euangeliorum veritatem noluerunt? Quare & in agris mori perhibentur, quia in errorū ſuorum latitudine immorantur. Et quia erroris ſui latibula adhuc nequaquam de-

relinquũt, Israël in castra reuersus asseritur. Nã (vt iam dixi) cum malignis spiritibus adhuc habere certamen se æstimat, cùm eorum voluntati potius obediat, quam repugnet. Quia verò etiam in bona significatione poculũ accipitur, cadẽtes poculo, intelligi sanctę ecclesię prędicatores possũt. De quo nimirum poculo propheta gloriatur, dicens: Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebriãs quàm præclarum est. Poculum nanque inebrians, abundans est gratia Spiritus sancti. Quæ aptè poculũ dicitur, quia eius plenitudine electorum corda in momẽto inebriãtur. Vnde & de primis sanctæ ecclesiæ pastoribus dicitur: Factus est repente de cœlo sonus, tanquã aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domũ, vbi erant sedentes. Quo nimirum poculo prædicatores cadunt: quia dum sancti Spiritus gratiam abundanter excipiũt, statum vitæ carnalis ex toto derelinquunt. Quotidie nanq; per hoc poculũ velut nimiè potãtes cadunt, quia etsi eos aliquãdo carnales motus ad perpetrandas culpas erigunt, virtute tamen potati spiritus in statu peccati non inueniuntur. Cum quibus profectò quia Iudaicus populus certamen habet fidei cõtra Philistæos istos, carnalis Israël quotidie egreditur ad campum belli. Possunt autem Philistinorũ appellatione idcirco sanctæ ecclesiæ prædicatores intelligi: quia de errore gentilium, ad gratiam fidei per Dei misericordiam sunt perducti. Cum quibus nimirum Israël præliãs terga vertit, quia loquenti per ora prędicatorum spiritui non resistit. In præliũ nanque Israël contra Philistim exierat, cùm prædicanti Stephano Iudæi obsisterent, & de fidei nostræ ratione disputarent. Sed prælians terga vertit, quia resistere disputando nõ potuit. Nam de terga vertentibus, in apostolorum actibus dicitur: Non poterãt resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur. Cædi autem Israëlitis est ab infidelitatis vita separari. Bene quoque in agris mori perhibentur: agri enim certaminis sunt sacri eloquij virẽtes intellectus. In agris igitur cæsa pugnatorum Israëlitarum milia assignantur: quia qui sanctorum prædicatorum ministerio de Iudæa conuersi sunt, in Redemptorem humani generis per sanctarũ scripturarum documenta crediderunt. Quatuor verò milia cæsorũ fuisse memorantur: quia eandem sacri eloquij authoritatem, de lege, Prophetis, Psalmis, atque de Euãgelio vouerũt. Sed & cæsis aliis, alij in castra reuertuntur: quia de Iudæa nonulli prædicatorũ ministerio ad cognitionẽ Redemptoris perducti sunt, sed eiusdẽ gentis plenitudo sanctæ ecclesiæ assertionibus tantò audacius aduersatur, quãtò in infidelitatis suæ tenebris profundius eiecta, ad veritatis lumen non ducitur. In castra quippe ei reuerti, est aduersari nõ desistere. Et quia eos qui crediderant, velut stultos, & nulla sufficienti ratione superatos arguunt. sequitur: *Dixerúntque maiores natu Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philistim.*) Quare enim hoc loco non est inquisitionis interrogatio, sed querela admirationis. Sub adminatione ergo de percussione interrogant: quia ad eam rationem, qua religionis suæ homines fidem Redemptoris excepisse conspexerant, pertingere non valebant. Et notandum, quia qui admiranter interrogant, maiores natu de Israël fuisse memorantur: quia profectò superbi quique in sua sapientia gloriantes, ad diuinorum mysteriorũ cognitionem pertingere nequaquam potuerunt. Vnde & in Euangelio Dominus ad patrem loquitur, dicens: Confiteor tibi pater rex cœli & terræ, quia abscondisti hæc à prudẽtibus & sapientibus, & reuelasti ea paruulis. Qui profectò se percussos fuisse conqueruntur: quia dum per eos qui crediderunt, veterem legis consuetudinem solui conspicerent, quædam percussionis vulnera incomprehẽsibili iudicio Dei inflicta sibi arbitrati sunt, quæ communi dolore declamarẽt. Sed qui cecidisse alios conqueruntur, quo se consilio ad resistendum præparent, subdunt: *Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medio nostri, & saluet nos de manu inimicorum nostrorum.*) Et de effectu eiusdem consilij protinus subinfertur: *Misit ergo populus in Silo, & tulit inde arcã fœderis Domini exercituum, sedentis super Cherubin.*) Hoc est certè consilium, hoc opus Israëlis contra certamen cadentium poculo, sed profectò consilium, & opus inauditum: quia non est Israëlis secundum spiritum, sed Israëlis secundum carnem: videlicet nõ Deum videre videntis, sed Deum, quem despicit, se videre arbitrantis. Quid est enim ad Silo mittere nisi ad legem Moysi recurrere, cui à Domino dicitur: Veni mittam te ad Pharaonẽ? Quid est afferre arcam Domini, nisi veteris legis sacramẽta, ad reprobandam nouæ fidei veritatẽ recolendo, adducere? Et quia eandẽ legis scientiam suorum neminem ignorare patiuntur, in medium eorum arca adduci pręcipitur. Quid est itẽ quòd dicunt, Et saluet nos de manu inimicorum nostrorum: nisi quia dum pertinaciter defendunt vetera, repellunt noua, & hoc habent in fiducia salutis, si ad veræ fidei rationem bonorum prædicatorũ studio trahi non possunt? Quia igitur veritatẽ diuinæ cognitionis per veterẽ legem habere se iactãt, eandem arcam, quam ad saluationem suam deferri præcipiunt, Domini exercituum esse cõfirmãt. Et quia incomparabili scientia eiusdem legis se pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum sedentis super Cherubin esse perhibetur. *Cúmque arca venisset, omnis Israel grandi clamore vociferatus est:*) quia profectò de eo quod carnaliter scientiam legis accipiunt, in sanctæ ecclesiæ exprobratione garriunt, sine ostentione rationis. Qui enim clamasse, & nihil dicuntur dixisse, hoc profectò exprimunt, quod agunt: quia dum loqui spiritualia carnaliter satagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, sed rationem veritatis nõ habent. Voce quidem multa dicunt, sed sine ratione loquentes, sanctæ ecclesiæ electis in nullo obsunt, & in semetipsa synagoga loquens, inani deuotione concutitur, quia eius verbis sancta ecclesia non mouetur. Vnde aptè nimis terra tantum sonuisse relata est. Terra quippe Iudæa nunc dicitur, nõ quia Deo fructificet, sed propter carnalitatem, quia nimirũ dum Redemptoris fidem recipere noluit, cœlestem conuersationem penitus amisit. Sed dum vociferatione sua concutitur, ea existimatione, qua semetipsam consyderat, esse se terribilem sanctæ ecclesiæ prædicatoribus exultat. *Et audierunt Philistim vocem clamoris, dixerúntque: Quænam est hæc vociferatio in castris Hebræorum?*) Terræ quippe sonitum, & castrorum vociferationem Philistim audiunt: quia ij qui in sancta ecclesia poculo sancti Spiritus refecti sunt, Iudæę quidem & garrulitatem, & vanam perfidiæ deuotionem cognoscunt. Et quia eorum æstimationem in contemptu derisionis habent, subditur: *Et cognouerunt quòd arca Domini venisset in castra, timuerúntque Philistim dicentes, Venit Deus in castra, & ingemuerunt.*) Arca in castra Hebræorum venisse, & cadentes poculo timuisse atq; ingemuisse per ironiam dicitur: quia ad conflictum sanctæ ecclesiæ sacramenta legis veteris à synagogæ carnalibus defensoribus, carnaliter exponuntur. De eo nanque disputant, quòd si secundum Dei spiritum saperẽt, hostibus suis si quos haberent, in veritate terribiles esse potuissent. Dum ergo per timuisse & ingemuisse cadẽtes poculo dicuntur, non passiones mentium in sanctis prędicatoribus scriptura ostendit, sed subsannationem Iudaicæ disputationis, quæ tantò contemptibilior, & risu dignior noscitur, quantò ad spiritalem conuersationem Iudaicus populus legem à Domino spiritalem accepit, & hoc quod spiritu donante acceperat, in spiritu nõ attendit. Quare, & eiusdem Iudaicæ derisionis verba addentes dicunt: *Væ nobis, non fuit tanta exultatio heri, & nudiustertius.*) Et quia abundantius deridendi sunt, subdentes dicunt: *Quis nos liberabit de manu Deorum istorum sublimium.*) Et notandum, quia Deorum appellatione deridentur, qui à fide veterum patrum recedentes, se in veritate fidei existere, atque in filiorum Dei numero confidunt. In se quidem illa diuinæ laudationis præconia prolata asserunt, quæ per prophetam Dominus pronunciat, dicens: Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. Si itaque mendaci existimatione omnes Israëlitæ secundum carnem nuncupatiuè Dij sunt, sublimes Dij eiusdem Iudaicæ existimationis mendacio, sunt sapientes Iudæorum. Et quia periti synagogæ ad sanctæ Ecclesiæ conflictum veniunt, ipsi sanctorum prædicatorum voce deridentur, qui de ea quam nõ habent, doctrinæ virtute gloriantur. Et quia de antiqua patrum veterum conuersatione superbiunt, verba subsannationum supponuntur: *Hi sunt dij qui percussèrunt AEgyptum omni plaga in deserto.*) Ipsi nanque essent, si rectæ fidei nobilitatem, quam trahunt ex carnis origine, virtutibus illustrarent. Nunc autem quia per carnis propaginem eorum sunt filij, quorum virtutes non habent, de amissa

Psalm.22. — *Acto.2.* — *Acto.6.* — *Matth.11.* — *Exod.3.* — *Psal.81.*

miſſa eorundem virtutum ſucceſsione, per contraria verba
deridentur: *Hi ſunt, inquiunt, Dij.*) Quaſi aperta deriſione Iu-
dæorum ſapientes, doctorum noſtrorum ordo reprobet, di-
cens: Carne quidem magnorum virorum ſe filios eſſe gloriã
tur, ſed eorum, de quorum generatione ſuperbiunt, nobilita-
tem fidei non conſequuntur. Ipſi ergo ſunt dij ſubſecutione
generis ſed quia ipſi non ſunt imitatione virtutis, cùm ipſi eſ-
ſe dicuntur, qui virtute claruerunt, deridentur potius quàm
laudantur. Et quia eorum aſſertiones ſanctæ Eccleſiæ docto
res pro nihilo ducunt, ſequitur: *Confortamini, & eſtote viri Phi-
liſtim, ne ſeruiatis Hebræis, ſicut ipſi ſeruierunt nobis.*) Contra Iudęo
rum quippe vanas aſſertiones, ſanctæ Eccleſiæ doctores eò
nihil fortius nouiter præparant, quò quicquid à Iudæis de
Redemptoris contemptu falſo aſſeritur, pro nullo penſant.
Contra eorum quippe congreſsionem confortarentur, &
quaſi virili fortitudine decertarent, ſi velut à ſapientioribus,
& rationabiliter diſputantibus, aſſertionis ſuæ munimenta
infringi timuiſſent. Quaſi enim dicat, Contra eorum obie-
ctiones eò robuſta & acuta aliqua nobis exquirenda nõ ſunt,
quò ipſi nequaquam ſubtilia & timenda, ſed debilia & con-
temnenda obiiciunt. Sed (vt dixi) prædicatores ſanctæ Eccle
ſiæ etſi contra Iudæorum vaniloquia nouiter nulla præpa-
rant, plana tamen, & humili veræ fidei noſtræ ratione, quo-
cunque modo defenſorum ſynagogæ impetum debellant.
Vnde & ſubdit: *Pugnauit ergo Philiſtim, & auerſus eſt Iſrael, v-
nuſquiſque in tabernaculum ſuum, & facta eſt plaga magna nimis, &
arca Dei capta eſt. Duo quoque filij Heli mortui ſunt Ophni & Phi-
nees.*) Philiſtim, id eſt poculo cadentes pugnant, cùm docto-
res ſanctæ Eccleſiæ cum catholicæ fidei vexillo Iudæis im-
pugnantibus obuiant. Iſraël autem auertitur: quia in omni
diſputatione, Iudæorum verſutia ſuperatur. Auerti enim ei
eſt, ex pari virtute, aduerſari non poſſe. Qui autem prælian-
do auertitur, in prælio quidem eſt, ſed fugiens, etſi virtute de
ficiens, nocendi tamen deſiderium non amittens. Sic nanque
eſt omnis repulſus Iſraël. Fugit quippe, quia doctoribus ſan-
ctæ Eccleſiæ reſpondere non ſufficit, ſed fugiens vellet reſi-
ſtere, quia victus & confuſus cuperet ſibi ſuppetere, vnde ve
ritati, qua vincitur, refragari potuiſſet. Bene itaque cùm auer
ſus Iſraël dicitur, cautè ſubiunctum eſt: *Vnuſquiſque in taber-
naculum ſuum.*) Tabernaculum quippe vniuſcuiuſque Iſraë-
litæ, eſt cor perfidiæ concluſione circunſeptum. Quia igitur
victi à ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus, erroris ſui latibula
repetunt, ſinguli fugientes de prælio, in ſuum tabernaculum
reuertuntur. Et quia hoc totum de adimpletione verbi Sa-
muëlis videlicet de Eccleſiæ primitiuæ comminatione dici-
tur, plaga magna nimis facta fuiſſe perhibetur: quæ profectò
plaga, pro lectoris arbitrio, & ſecundum ſpiritalem percuſ-
ſionem, & ſecundum materialem accipi cõuenienter poteſt.
Nam de ſpiritali eorum plaga, ad diſcipulos in prædicatione
deſtinatos Dominus dicit: Quicunque non receperint vos,
exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de
pedibus veſtris. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ So-
domorũ, & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.
Hinc iterum dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus
erit: qui verò nõ crediderit, condemnabitur. Secundum ma-
terialem quoque percuſsionem plagã magnã inſinuat, cùm
ad Hieruſalem loquitur, dicens: Venient dies in te, & circun-
dabunt te inimici tui vallo, & coanguſtabunt te vndique, &
filios tuos, & ad terram proſternent te, & non relinquetur in
te lapis ſuper lapidem. Hinc compatientibus ſibi atque lugẽ-
tibus mulieribus, ad paſsionis ſuæ dignationem proficiſcens
loquitur, dicẽs: Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſu-
per voſipſas flete, & ſuper filios veſtros: quoniam ecce veni-
ent in te dies, in quibus dicẽt, Beatæ ſteriles, & vẽtres qui nõ
genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt, tunt incipient di-
cere mõtibus, Cadite ſuper nos: & collibus, Operite nos, quia
ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Quibus pro-
fectò verbis ea quæ Iudæorũ populo à Romanis principi-
bus Veſpaſiano & Tito illata eſt, & mors & captiuitas deſi-
gnatur. Tũc quippe plaga magna facta fuit, quãdo cum inter
nicione populi Iudæorum ciuitas & capta extitit & euerſa,
quando pro vltione diuini ſanguinis, & hoſtili gladio popu-
lus corruit, & qui euadere ferrũ potuit, pœnã ſuſtinuit æter-

Matth. 10. *Marc. 16.* *Lucæ 19.* *Lucæ 23.* *Excidium Hieroſolymorum.*

næ captiuitatis. Quæ profectò plagæ immenſitas, auerſo iam
Iſraëli perhibetur: quia Iudaicus populus antè fuit à ſanctæ
Eccleſiæ doctoribus & victus & reprobatus, quàm à Roma-
no exercitu expugnatus, perẽptus & in captiuitatẽ ductus.
Nam inde expugnari, occidi, & in captiuitatẽ duci tempora-
liter potuit, quia æternæ libertatis ſecuritatem oblatam ſibi à
ſanctæ Eccleſiæ doctoribus non recepit. Sed & eadem plaga
in Iſraëlem veterem alta diuinæ bonitatis diſpenſatione de-
cernitur, vt arca Dei à gentilibus caperetur, & diuinorum ſa-
cramentorum intellectus, ſanctæ Eccleſiæ fideles tantò ſecu-
rius ſub ſpiritali explanatione perciperent, quantò in Iudæa
nihil remanere cernerent, quod carnaliter exhiberet. Volente
nanque Deo, ciuitatem, templum, arcam fœderis vetus popu-
lus perdidit, vt noua plebs ſanctæ eccleſiæ eò plenius veri &
noui ſacrificij myſterium recognoſcat, quò apud Iudæos no-
uis apparẽtibus, vetera penitus defeciſſe conſyderat. Arca i-
taque Dei à Philiſtęis capta aſſeritur: quia deſtructo more ve-
teris ſcripturæ ſacramenta, à gentilibus ſecundum veritatem
ſpiritus fideliter accipiuntur. Capit quippe arcam Dei, qui di-
uinæ cognitionis myſteria in ſacro eloquio per veritatem in-
telligentiæ, mentis deuotione comprehendit. Sed capta arca,
duo protinus Heli filij moriuntur: quia profectò & maioris
ordinis ſacerdotes, atq; minoris, in officio immolationis ve-
teris nuſquam viuunt. Mori nanque perhibentur, qui offerre
ſacra omnino deſiere. Sequitur: *Currens autem vir vnus de Benia-
min ex acie, venit in Silo in die illo, ſciſſa veſte, & conſperſus puluere ca-
put. Cúmque ille veniſſet, Heli ſedebat ſuper ſella, ſpectans cõtra viã. Vir
autem ille poſtquam ingreſſus eſt, nunciauit vrbi, & vlulauit omnis ciui-
tas.*) Quid per virum iſtum exprimitur, qui de acie fugit: niſi
ea pars Iudaici populi, quæ ad Redemptoris cognitionẽ ve-
niendo, Iudaicam perfidiã dereliquit? Currere nanque ei fuit,
à prauitate erroris ſui deuotionis velocitate deſiſtere. Quia
verò fortia agere in Redemptoris profeſsione diſpoſuit, vir
fuit. Qui nimirum eo die, quo victus eſt de prælio currit: quia
ea fidei illuminatione, qua perfidiæ tenebras deſeruit, ad prę-
dicandum veritatem, quam nouerat, acceſsit. Vnde & in Silo
veniſſe perhibetur, quia ad prædicationem mittitur. Qui ve-
ſtem ſcidit, quia veterem ſe hominem exuit: caput puluere
cõſperſit, quia de ſplẽdore noui hominis, quo ſe ĩduit, nequa-
quam ſuperbiuit. Sciſſa nanque veſtis ad decorem ſanctæ cõ-
uerſationis pertinet. Conſperſio pulueris, ad æſtimationẽ hu-
militatis. Quia ergo ſanctis prædicatoribus, nec vitæ mundi-
tia ſine humililate, nec humilitas ſufficit ſine ſancta conuerſa-
tione, vir qui in doctorum typo ad annũciandũ Iſraëlis inte-
ritum venit, & veſtem ſcidit, & caput puluere cõſperſit. Hoc
nanque puluere caput conſperſum portabat, qui Domino lo-
quẽs ait: Loquar ad Dominũ meum, cùm ſim puluis & cinis?
Cõſperſo item capite loquebatur propheta, cùm ſupplicaret,
dicens: Memento Domine quia puluis ſumus. Veſtẽ quoque
ſciderat, qui confitens, dixit: Conſcidiſti ſaccũ meum, & præ-
cinxiſti me lætitia. Sed cùm eccleſiaſtici prędicatoris humili-
tas commendatur, pariter & ſuperbia Iudaici doctoris ex-
primitur, quia videlicet Heli ſuper ſella ſedere perhibetur.
In iſto quippe loco Heli non pontifices, ſed legiſperitos ſy-
nagogæ inſinuat. Quid eſt autem, quòd ſedet ſuper ſella, niſi
quia ſuperbè extollitur de doctrina? Et quid eſt, quòd ſpe-
ctat contra viã, niſi quia dum ſuperbè ſcripturas accipit, ei per
quem ire ad æternam patriam debuit, contradicit? Via quippe
ſalutis illa eſt, quæ ſemetipſum aſſerit, dicẽs: Ego ſum via, ve-
ritas & vita. Non itaque viam, ſed contra viã reſpicit: quia Re-
demptorẽ non cognoſcit, cui contradicit. Et bene mortuis
filiis, pater ſuper ſedere dicitur: quia qui veteri more ſacrifi-
cẽt, ſynagoga non habet, & tamen qui veteri more doceant,
adhuc habet. Et quia per ſapientes doctores ad miniſterium
erudiebantur, dum ceſſauit, qui ſacrificaret, & adhuc qui do-
ceat remaneret, aptè filij referuntur mortui, & pater ſuper ſel-
la ſedere, ſed de ea quã audiuit annunciatione Redemptoris,
multitudo ſynagogæ non gaudium, ſed mœrorẽ habuit. Vn-
de & poſtquam vir de prælio venit, & captionem arcæ nun-
ciauit, vlulaſſe omnis ciuitas dicitur. Quæ nimirum triſtitia,
quia vſque ad doctores peruenit, ſequitur: *Et audiuit Heli ſoni-
tum clamoris, dixítque: Quis eſt hic ſonitus tumultus huius?*) Tumul-
tus eſt vociferatio populi, ſed confuſa, cùm videlicet ſine di-

Gene. 18. *Pſal. 102.* *Pſalm. 29.* *Ioan. 14.*

ſciplina audiendi multis ſimul loquentibus, magnitudo fit murmuris, ſine oſtenſione rationis. Heli ergo cum vlulatum ciuitatis audiuit, dixit: *Quis eſt ſonit⁹ tumultus huius?*) Quia videlicet magiſterium ſynagogę, ſubiectis ſibi perfidis, de prædicatione Ieſu Chriſti dolentibus, dum cauſam doloris audire voluit, non percepit reſponſionem rationabilem, ſed confuſionem querelæ. Vt autem excuſationem ignorantiæ habere non poſſet, qui de circuncisione ad miniſtrationem eccleſiaſticæ prædicationis acceſſerat, ei rei veritatem aperuit. Vnde & ſubditur: *At ille feſtinauit, & venit, & nunciauit Heli.*) Sed quia idem Heli ſtatim mortuus, annuntiationem ſuſcepit viri venientis, qualis ſit ipſe audiens, ſubſequenter innoteſcit. *Heli autem erat nonaginta, & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & videre non poterat.*) Perfectæ nanque ſenectutis eſſet, ſi centenarium numerum annorum viuendo peregiſſet. Cui profectò numero quia duo anni deeſſe conſpiciuntur: quid eſt aliud, niſi quia perfectæ maturitatis exiſteret, ſi ſacramentum geminum in Redemptoris noſtri incarnatione cognouiſſet: videliet veram diuinitatem in humanitate eius, & veram humanitatem in diuinitate? Nunc autem quia multa de lege veteri, plurima de mandatis cœleſtibus rectè intelligit, nonaginta & octo annorum eſt. Et dum Deum credit, & ex virgine naſci potuiſſe per carnem, & humanitatis eius naturam ſuſcipi abnegat in diuinitate, centum annorum non eſt. Vnde & audita viri relatione, iuſtè moritur: quia ſine fide Redemptoris ei bona quæ cognoſcit, & alia nequaquam proſunt. Et quia alto & incomprehenſibli iudicio Dei cæcitas ignorantiæ eius menti incutitvr, caligaſſe, & videre non poſſe memoratur. Sequitur: Et dixit ad Heli: *Ego ſum qui veni de prælio, ego qui de acie fugi hodie.*) Quaſi in prælio ſe fuiſſe memorabat ille, qui dicebat: Audiſtis conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar eccleſiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos, in genere meo, abũdantius æmulator exiſtens paternarũ mearum traditionum. Sed de prælio venit, qui dicit: Qui prius fui blaſphemus & perſecutor, ſed miſericordiã conſecutus ſum, quia ignorãs feci. Fugere ergo de acie Iudæo quid eſt aliud, quàm à perſidorum errore ſeparari? Et de prælio venire, quid eſt, niſi rectæ fidei bonũ aliis nunciare? Fugere nanque metuentis eſt, venire volẽtis. Quo in loco, quia prius dicitur venire de prælio, quàm ex acie fugere: cùm prius deſeratur perfidia, quàm veritas prædicetur, mirum non eſt. Nam hoc quod de acie ſe fugiſſe poſterius dicit, nõ ad ordinẽ quo factum eſt, dicitur: ſed ad certitudinẽ verbi, quod præmiſit. Quod etiam ſecundũ hiſtoriæ ordinẽ demonſtratur: quia niſi prius de acie fugiſſet, venire de prælio nequaquam potuiſſet. Nos autem, qui ſecundum ſpiritũ ſpiritalia, etiã in rebus Iudæorũ carnaliter geſtis, inquirimus: illũ virum, quem loquentem paulò ſuperius introduximus, attendamus. Nam auditum eſt ab Eccleſia, quia is, qui quondam perſequebatur, euangelizaret: ſicut ſcriptũ de eo iam euangelizante eſt: Cùm autem veniſſet Hieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quia eſſet diſcipulus. Huic item ad Ananiam diſcipulum, Dominus Damaſci apparens, ait: Surgens vade in vicũ, qui vocatur Rectus, & quære in domum Iudæ Saulum nomine Tarſenſem, & impone ſibi manum, vt viſum recipiat. Qui nimirũ confeſtim Domino reſpondit, dicens: Domine audiui à multis, quãta mala ſanctis tuis fecerit in Hieruſalem, & poteſtatẽ habet à principibus ſacerdotũ, alligandi omnes, qui inuocant nomen tuũ. Cùm ergo illum Iudæis prædicabat, quem impugnare minis ſolebat & cædibus, nimirum de prælio veniebat. Sed dũ ei prædicanti, diſcipuli omnes ſe iungere timerent, de acie eũ fugiſſe dubitabant. De prælio quippe veniebat, cùm à vocante Domino in terram proſtrato dictum fuerat: Surge, & ingredere ciuitatẽ, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Sed fugiſſe eum de acie Anania nõ credidit, qui ea mala quæ ſanctis in Hieruſalem fecerat, & poteſtatem quam acceperat, Domino præcipienti intimauit. Vt ergo eum veniſſe de prælio, & fugiſſe de acie veraciter demõſtraret, eidem Ananię Dominus præcipit, dicens: Vade, quia vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum corã gentibus, & regibus, & filiis Iſraël. Et notandũ, quia eo die quo

Galat. 1.

1. Timo. 1.

Actor. 9.

Acto. 9.

E hæc nunciabat ſe veniſſe de prælio, & fugiſſe de acie aſſerebat. In die quippe fugiunt: quia atteſtanre veritate, qui in tenebris eſt, neſcit quò vadat. Hinc etiã ſcriptum eſt: Qui dormiunt, in nocte dormiũt: & qui ebrij ſunt, in nocte ebrij ſunt. Et quia in exẽplo beati Apoſtoli Pauli, virum de acie fugientem videre cœpimus, hoc quod in die fugiat attendamus. Nã nox erat, quãdo aciem contra ſanctam eccleſiam conſtruebat, quando acceptis epiſtolis à principibus ſacerdotum ad Damaſcum, minarum & cædis ſpirans in diſcipulos, feſtinabat. Sed qui in nocte bellũ parauit, in die fugit, quia in itinere lux de cœlo eũ ſubitò circumfulſit, in terrámque proſtrauit, ineffabili pauore terruit, vt tenebras immẽſi erroris agnoſceret, & pro ea quã expugnabat nocte eccleſia, in diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem vt perfidiæ noctem deſereret, de cœlo oſtenſa redemptoris claritas circunfulſit. Quid eſt ergo quòd eo die ſe fatetur venire de prælio, quo de acie fugerit, niſi quia rectæ prędicationis intentio deſignatur? Quidã nanque eo die de acie fugiunt, ſed alio veniunt de

F prælio: quia errores priſtinos, amore æternæ vitæ derelinquunt, ſed cùm ad prędicationis miniſterium aſſumuntur, de ſua prædicationis facundia, temporales retributiones appetunt. Alio igitur die quàm eo quo fugerant, veniunt, quia nimirum recti ſunt conuerſatione, ſed prædicationis intẽtione peruerſi. Sancti ergo prædicatores, qui per redemptoris noſtri gratiam de circuncisione crediderunt, nõ alio die, ſed eo quo de acie fugerãt, de prælio venerunt: quia profectò vtrũque donum in ſuperni amoris ſplendore conſecuti ſunt, veritatem ſcilicet cõuerſationis, cum pręedicatione verbi. Et quia Iudaicũ magiſterium, & ſi non intentione cognoſcendæ veritatis, curioſitatis tamen ſollicitudine ſanctorum prædicatorum aſſertiones audire voluit, ſequitur: *Cui ille ait: Quid actum eſt fili mi.*) Sub vnius quippe deſcriptione, omnibus loquitur, quia gentis ſuæ homines vidit, quos aliquãdo doctrina legis inſtruxit. Vel fortaſſe filium vocauit, non affectu amoris, ſed adulatione calliditatis: vt eò hunc facilius per deceptionem

G caperet, quò ſe eum paterno affectu diligere demonſtraret. Eum itaque filium vocat, à quo quid actum fuerit, ſcire appetit: vt profectò ille pro impenſo honore adulationis, ſeriem perueterer veritatis. Honor igitur appellationis nõ ad amorem refertur, ſed ad calliditatem. Sed qui prælatæ laudis fauorem reſpuit, conſtanter vera patefecit. Vnde & ſubditur: *Reſpondens autem qui nunciabat: Fugit* (inquit) *Iſrael coram Philiſtim, & ruina magna facta eſt in populo. Inſuper & duo filij tui mortui ſunt, Ophni, & Phinees.*) Hoc nanque vir fugiens nunciauit, quod experientia didicit. Quid eſt igitur quòd fugiſſe Iſraëlem aſſerit, niſi quia conſtanter affirmat, quòd dum Iudaicus populus legis ſenſum carnaliter retinet, ſpiritalibus ſanctæ eccleſiæ doctoribus reſiſtere diſputando non poteſt? Et quid eſt quòd magnam ruinam factam fuiſſe in populo prædicat, niſi quia omnes qui de Iudaico populo verbum fidei repulerunt, æterna morte periiſſe cõfirmat? Et quid eſt quòd duo Heli filij mortui referuntur, niſi quia vterque ordo veteris ſacerdotij defeciſſe aſſeritur? Et quid eſt quòd arcam Dei ca-

H ptam fuiſſe dicit, niſi quia cognitionem diuinorum ſacramentorum à Iudæis ablatam, atque à gentibus fideliter apprehenſam aſſerit: quia à gentibus iam Dei gratia vocante, fidelibus diuina myſteria cognoſcuntur? Sequitur: *Cúmque ille nominaſſet arcam Dei, cecidit Heli de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus, mortuus eſt.*) Quid eſt quod Heli audita Iſraëlis fuga, relata ſibi ruina populi, intimata filiorum morte, de ſella nequaquam cadit: cognita autem arcæ captione, & de ſella cadit, & vitam perdit? Sed quia in Heli ſapientes Iudæorum, & legis peritos deſignari diximus, audita Iſraëlis fuga, de ſella non cecidit: quia quòd ſimplices ſynagogæ filij à ſanctæ Eccleſię doctoribus in prædicatione ſuperentur, pro paruo ducit. Non cadit relata ſibi ruina populi: quia dum perire audit eos qui in Iudaiſmo moriuntur, nequaquam expaueſcit. Intimata filiorũ morte non cadit: quia & obiecta ſibi ſacerdotij vtriuſque ceſſatione, ſuperbire nõ deſinit. Illata autem ſibi arcæ captione cadit: quia dum ſacramenta ſcripturæ ſuæ profundè & ſpiritualiter ſciri à ſanctæ Eccleſiæ prædicatoribus & fidelibus videt, de ea quam carnaliter tantũ intelligit, ſacri eloquij eruditione ſuperbire non audet. De ſella igitur cadit;

Ioan. 12.

1. Theſſ. 5.

cadit: quia ſpiritali cognito, ſuperbire de carnali magiſterio nõ præſumit. Sed quia vera prædicari ſublimiter audit, & nequaquã credit, dum confunditur, & nõ ſaluatur, cadit & moritur. Cadit quippe de ſella, quia extolli deſinit de doctrina. Sed cadens moritur, quia ſi ratione vincitur, eiuſdem tamen rationis iudicio, peruenire ad æterna gaudia non meretur. Qua in re notandũ eſt, quia qui cadens moritur, iuxta oſtium cadit. Quid eſt enim quod cadit iuxta oſtium, niſi quia dum cæcus errat, impingit in Redemptorẽ? Qui nimirũ de ſemetipſo aſſerit, dicens: Qui ceciderit ſuper lapidẽ iſtum confringetur, ſuper quẽ verò ceciderit, conteret eum. Ipſe quoque de ſemetipſo ait: Ego ſum oſtiũ, per me ſiquis introierit, ſaluabitur, & egredietur, & regredietur, & paſcua inueniet. Iuxta oſtium ergo mortuus eſt Heli, quia ſynagogæ magiſteriũ idcirco periit, qua in Redemptorẽ offendit. Ibi enim cecidit, vbi deliquit. Qui etiam cadẽs, ceruices fregit. In ceruice tumor tẽporalis potentiæ deſignatur. Fracta ergo ceruice moritur, qui perfidiæ magnitudine amiſſa, regni potentia condẽnatur. Poteſt quoque per oſtium, ſacræ ſcripturæ litera deſignari. Nam velut per oſtium ad æterni templi atria ducimur, dum per ſacri eloquij literam, ad allegoricam & ſpiritualem intelligentiam ſubleuamur. Intús quoque rex cernitur: quia promiſſus Redẽptor humani generis, in ſpirituali ſacræ ſcripturæ intelligentia inuenitur. Heli ergo iuxta oſtium mortuus cecidit: quia profectò ſynagogæ magiſterium idcirco interiit, quia per ſpiritalẽ ſcripturam eum, qui in ſpiritu promiſſus, Redemptorem humani generis, fuerat, non ſpiritaliter ſed carnaliter quęſiuit. Iuxta oſtium nanque mortuus eſt: quia de eo interiit, quòd ſpiritalem redemptoris promiſſionem, non ſecundum intelligentiam ſpiritalem, ſed ſecundum ſimplicem locutionẽ hiſtoriæ intellexit. Et quia per doctrinæ ſuæ ſtudiũ, multo tẽpore Iudææ nõ amore bona operanti, ſed timore à malo declinanti præfuit, ſequitur: *Senex enim erat, & grandæuus: & ipſe iudicauit Iſrael quadraginta annis.*) Senex etenim fuit, & grandæuus diuturnitate temporũ. Quadraginta verò annis præfuit, & per timorẽ legalium mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Vnde & quadrageſimæ tẽpus in ſancta Eccleſia eodem dierum numero conſecratũ eſt, vt videlicet ea quæ cõmittimus peccata, tergere pœnitendo ſtudeam⁹. Quadragenarius quippe numerus ex denario & quaternario cõſummatur. Et quia peccando decalogũ diuinæ legis tranſgredimur, ipſam verò peccandi facultatem ex ea qua conſiſtimus, quatuor elementorum compactione contrahimus, ſub numero quadragenario quandiu in peccato exiſtimus, cõtinemur. Heli ergo quadraginta annis Iſraëlem iudicauit: qua ſynagogæ magiſteriũ, & auſteram legis diſciplinã, ad timorem ſubiectę plebis exhibuit: vt materiam humanæ conditionis per concupiſcentiam fragilem, in ſtatu iuſtitiæ per timorem retineret. Sed iam mortuus eſt Heli, iam fractis ceruicibus iuxta oſtium iacet, ſed tamen prauæ doctrinæ eius virus in ſemine remanet. Iam quippe qui non credit de Iudæorũ ſapientibus iudicatus eſt: ſed quia in eius inſtructione prauitatis ſemina mentes concipiũt, qui eius doctrina filij naſcuntur, perfidiæ eius veſaniam non relinquunt. Quare & ſubditur: *Nurus autem eius vxor Phinees prægãns erat, vicináque partui, quæ audito nuncio quia capta eſſet arca, & mortuus ſocer ſuus, & vir ſuus, incuruauit ſe, & peperit. Irruerunt enim in ea dolores ſubiti. In ipſo autem momento mortis eius dixerunt ei, quæ ſtabant iuxta eam: Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ nõ reſpondit, neque animaduertit.*) Quæ autem fuit nurus Heli niſi plebs Iudæorum reprobis ſacerdotibus ſubiecta? Quæ quia per eorum prædicationẽ ſemina perfidiæ in mente ſuſceperat, prægnans erat. Et quia cõceptam malitiam, ipſa quoque cogitabat effundere, non ſolùm prægnans fuiſſe dicitur, ſed etiam partui vicina. Quid eſt autem quòd audita arcæ captione, & ſoceri atque viri ſui morte, peperiſſe dicitur: niſi quia Iudaicæ plebis reſiduum, dum ſpiritalia ſacramenta ſcripturarum ad gentium eruditionem tranſiſſe cognoſcit, dum ſapientes ſynagogæ cum vtroque ſacerdotio interiſſe iam conſpicit, ea quæ concepit hæreſis ſuæ ſemina loquendo effundere nõ deſiſtit? Parere autem ei, eſt conceptam prauitatem loquendo aliis aperire. Et quia reproba prædicat, dum parere aſſeritur, incuruata memoratur. Velut enim non ſe curuantes pariunt, qui cœleſtia loquũtur: quia in ſtatu fidei auditorũ ſuorum corda ad ſtudium erigunt bonę operationis. Quæ igitur praua aſſerit, incuruata parit: quia profectò hoc ſibi loquẽdo agitur, vt quo attentius loquitur, in damnationis ſuæ baratro profundius deponatur. Rectè igitur dum ad partem incuruatur, mori dicitur. Pariens nãque moritur, quia in blaſphemiæ ſuæ merito condemnatur. Et quia mortis ſuæ tormenta non præuidet, ſubiti dolores in eam irruere dicũtur. Subiti nãque dolores ſunt, repẽtinę afflictiones mortis, ſine præuiſione venientis. Subitò enim dolores irruunt, cùm Iudaicæ plebi ſuppliciorum perẽnium retributiones obuiant: quę nunc in contemptu veritatis poſita, non formidat. Quia enim pro paternarum traditionum obſeruatione, ad æternam vitam moriẽdo ſe tranſire æſtimat, in ſubitos dolores tũc corruit, cùm ſuſtinere tormenta inchoat, quæ non ſperauit. Et notandũ quia de moriente dicitur, Irruerunt in eam dolores ſubiti: quia videlicet dum per carnis moleſtias ad exitum vitæ cogitur, tũc flagella dolorum irruere in eam temporaliter incipiunt: quibus eius impietas æterna vindicta puniatur. Et quia vicino exitu reprobæ Iudæorum mẽtes ſe alterutrum ad perfidiã cohortantur. In ipſo autem momento mortis eius, dixerunt ei quæ ſtabant iuxta eam: *Ne timeas quia filium peperiſti.*) Filium quippe peperit: quia durum in nequitia, & inſuperabilem populum erudiuit. Quæ autem mulieres iuxtà ſtant, niſi mentes æquali ordine impietatis aſtrictæ? Stant quippe non veritate & rectitudine fidei, ſed præſumptione & iactantia religionis. Idcirco eam ne timeat, cohortantur, quia filium peperit: vt videlicet tantò ſecurius in veteri traditione mori non timeat, quantò illos etiam in ea obduratos & inconuertibiles aſpicit, quos ſuo magiſterio eruditos cognoſcit. Sed dum in ſe abundãtius dolore compellitur, pro nihilo ducit, quicquid alij ſua eruditione profecerunt: vnde & ſubditur: *Quæ non reſpondit, neque animaduertit.*) Nam dum æterni doloris experiri amaritudinem inchoat, hoc quod temporaliter aliis præfuit, non delectat. Vel certè idcirco de nato puero non lætatur: quia is qui gignitur ſua inſtitutione, in captiuitate conſpicitur. Vnde & ſubditur: *Et vocauit puerum Hichaboth, dicens: Tranſlata eſt gloria Domini: quia capta eſt arca Dei.*) Arca quidem capitur: quia iam authore Deo, à veris fidelibus, ſanctæ ſcripturæ ſacramenta, veræ intelligentiæ capacitate retinentur. Et gloria Iſraël tranſlata eſt: quia poſtquam à vera religione cecidit, redolere per bonæ famæ opinionem ceſſauit. Bene autem non perire Iſraël gloria dicitur, ſed transferri: quia religionis fama, quàm perdidit, ad gentilitatem tranſiuit. Tranſlata quippe eſt gloria: quia in ſancta Eccleſia veræ religionis fragrantia redolet, quæ in fide redemptoris poſita, pro æterni ſplẽdoris certitudine, quam expectat, donum ſancti Spiritus pignus tenet. Idcirco de nato filio lætari refugit: quia profectò dum ad gentes tranſiſſe præteritam gloriam conſpicit, ad captiuitatem ſe parere ingemiſcit. A tranſlatione etiam glorię filium nominat: quia profectò impietatem, in qua permanet, quaſi prælato nomine perpetuo repræſentat. Poteſt autẽ per hoc quod à matre ei nomen imponitur, apertè intelligi quod videmus. Ex ea enim nomen ſuſcepit, à qua ei meritum impietatis venit. Sequitur:

Math. 21.

Ioan. 10.

Caput III.

Caput quintum. 1. Reg.

PHiliſtiim autem tulerunt arcam, & aſportauerunt à lapide Adiutorij in Azotum. Tulerunt Philiſtiim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & ſurrexerunt Azotij altera die, & inuenerunt Dagon iacentem ante arcam, pronum in terram.) Quid eſt quòd arca à lapide Adiutorij aſportatur, niſi quia præcones veritatis ab eo quem Iudæi falſa opinione expectant Chriſto, myſteria ſcripturarũ auferunt? Dũ enim ad veri redemptoris cognitionem, ſanctæ ſcripturæ teſtimonia conuertũt, ab eo nimirum, in quem ſui auxilij ſpem Iudæi poſuerãt, arcam tollunt. Et quia gentibus fidei myſteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quę profectò arca in templum infertur. Quid ergo fuit templũ Dagon niſi vnaquæque anima infidelis, quondã idololatriæ ſuperſtitione polluta? Quid ſimulacrũ Dagon, niſi totius idololatriæ ſuperſtitionem deſignat? Quid igitur erat aliud, myſteria fidei cordibus gentilium intimare, quàm arcam Dei in templũ Dagon inferri? Velut enim iuxta Dagon ſtatuebatur arca, dum

prædicatores sanctę ecclesię gentiles admonerent, vt ad probandam fidei veritatē & prædicationem quam audiebant, & idololatrię quā tenebant, errores discuterēt. Bene itaque die alia Dagon pronum in terra ante arcā iacētem Azotij reppererunt. Vnā quippe diem Azotus habuit, in audita prædicatione veritatis, alterā in cognitione fidei. Primo nanq; die arca Dei iuxta Dagon statuitur, quia in audita prædicatione Redemptoris erroris vetusti tenebras deprehendunt. Altera verò die surgentes, pronū in terra ante arcam iacentē Dagon inuenerunt: quia & in cognitione veritatis statum idololatria perdidit. Vnde & bene cùm lapsus Dagon asseritur, iacere pronus in terra memoratur. Ante arcā quidem cadit, quia ex mysteriorum diuinorū scientia innotescit. Sed pronus in terra iacet, quia authore iam Deo, ad aspectum fideliū simulatæ rationis imaginē non habet. Qui enim pronus in terra iacet, faciē in terra deprimit. Per faciē verò simulacri simulatio exprimitur rationis. Pronū itaque in terra iacere, est iam vera cognoscētibus, simulationis suæ fraudibus illudere nequaquam posse. Sed tamen vt certius gentiles vera cognoscerēt, eandem fidei nostræ auditam rationem, & superstitionis suæ vetustam consuetudinem magis ac magis discutere conati sunt. Aptè itaque sequitur: *Tulerunt Dagon, & restituerunt eum in locum suum*, id est in templo, vbi arca Dei posita fuerat. Quid est ergo Dagon in locū suū restituere, nisi iuxta iam cognitā spiritualium sacramentorum veritatem idololatriæ statum subtili consyderatione perquirere? & quia quo subtilius idololatriæ error aspicitur, verius condemnatur, subiūctum est: *Rursúsque diluculo surgentes, inuenerunt Dagon iacentem super faciem suam coram arca Domini.*) Diluculo iterum surgunt: quia ad amorem auditæ bonitatis iam certitudine deliberationis se erigunt. Primus itaque dies probationis est, sequens cognitionis, tertius verò deliberatę iam certitudinis, & oblatę professionis. Qui profectò dies quia illuminatis conuersorum mentibus, in splendore perfectæ & consummatæ fidei illuxit, sequitur: *Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ erant super limen. Porrò Dagon truncus remanserat in loco suo.*) Quid enim Dagon, id est idololatrię caput, est aliud, nisi ipsum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quæ sunt palmæ manuū eius, nisi vniuersa opera idololatriæ? Caput itaque Dagon amisit: quia per idolorum culturam regnare maligni spiritus in corde gentilium desinunt. Palmæ etiam manuum eius abscissæ sunt, quia idolis vanis sacrificia nusquam offeruntur. Et quia à cunctis fidelibus eius deformitas vbique conspicitur, truncus Dagon in loco suo remansisse memoratur. Caput verò & manus abscissæ, & super limen positæ memorantur: quia profectò quisquis ad verā fidem ingreditur, principia diabolicæ suasionis repellere, atque vniuersis eiusdem satanæ operibus renunciare pręcipitur. Posita ergo hæc sunt in limine, vt ab introeuntibus conculcentur: quia verè fidelis esse non poterit, qui & prauis maligni spiritus consiliis aduersari, atque iniquis operibus non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, & manus vitat, & si fidelium numero contineri videtur, idololatra quodammodo esse cōuincitur. In oblectatione etenim dæmonū nō solùm exteriora sacrificia sed etiam iniqua desyderia ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in veræ fidei cognitione receptus est, & ab immundis desyderiis & prauis operibus non remotus, quia Dagon collidere caput & manus despicit, maligno spiritui, quem in oblatione ceremoniarū despicit, per internæ concupiscentiæ, & exterioris vitæ immunditiā oblationē facit. Quare, & subditur: *Propter hoc non calcant sacerdotes Dagon super limen vsque in hodiernum diem.*) Sacerdotes quippe Dagon se esse insinuāt, qui super limen non calcant. Quibus in verbis cautè inspiciendum est: quia non dixit limen, sed super limen, vt caput & manus Dagon calcanda esse doceantur, quæ super limen abscissa esse referuntur. Idcirco autem sacerdotes super limē non calcant, quia abscissas eius manus, & caput pede conterere vitant. Sacerdotes nanque Dagon vsque in hodiernum diem remanent: quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacrificet, adhuc est. Qui profectò super templi limen calcare refugiunt: quia nec immūdis suggestionibus, nec malis operibus resistūt. Dagon itaque sacerdotes sunt, quia etsi manufactis se idolis non humiliant, concupiscentiarum tamen simulachris per nepharia opera se incuruant. Sequitur: *Aggrauata est manus Domini super Azotios.*) Manus Domini est virtus diuinæ potestatis. Et quia in Azotios primordia gentilitatis designata sunt, quid est quòd manus Domini super Azotios aggrauata perhibetur? Sed manū super Azotum aggrauauit, cùm gentilium corda virtute suæ potentiæ ad conuersionem mouit. Nam dum per internam aspirationem eis vim æternæ mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, gētium mentes mirabili terrore percussit. Quia ergo dum manus Domini aggrauata dicitur, interfici Azotij perhibentur, grauedo hæc manus accipitur in multiplicatione conuersorum. Nam mori gentilibus fuit, ab infidelitate separari. Manu quoque Domini occidi, est eandem veræ fidei cognitionem non ministerio hominū, sed diuina virtute promereri. Leuis itaque erat manus Domini super Azotum, cùm per paucos ministros fidei pauci errorem desererent gentilitatis. Vnde & quasi de aggrauatione manus orare verbi ministros Dominus admonet, dicens: Messis quidē multa est, operarij autem pauci, rogate Dominū messis, vt mittat operarios in messem suam. Quasi alter dicat: Qui per paucos ministros, velut leui manu paucos ab infidelitate separat, rogate vt ministros multiplicet, vt quasi in cōuersorum multitudine manum grauet. Sed & mod⁹ interfectionis exponitur: quia quisquis mori hac interfectione dicitur, dum ad purgandum ventrem exiret, in superiori parte natium morderi à muribus perhibetur. Ad literam vna percussio hîc ostēditur, sed in typica expositione geminatur. Nam per literæ significationem, & grauationem manus Domini, & murium morsus ad eiusdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur, manus Domini super Azotios aggrauari, quòd per murium morsus interfici. Quia verò per spiritalem significationem duas mortes agnouimus, vnam videlicet qua peccatores iustitiæ peccādo moriuntur: alteram, qua iusti à peccatis in quibus vixerāt, pœnitendo se erigunt, vnam quæ ad humana corda diabolo suadēte ingreditur, alteram quam omnipotentis Dei virtus operatur: necesse est ergo, vt vtranque mortē in hoc loco spiritualiter attendamus. Mors quidē, qua peccatores à peccatis pœnitēdo resurgunt, designatur, quia dicit: Aggrauata est super Azotios manus Domini. Illa autem mors, qua gentiles se immunditiæ, & iniquitati seruos exhibuerunt, designatur, cùm morderi à muribus, & interfici dicūtur. Mus quippe immundum est animal, & per legem edi prohibitū. Quid ergo per mures, nisi dæmonia designantur? Et quid est morderi à muribus, nisi peccati pœna lacerari? Sed mordebātur à muribus, cùm ad purgandū ventrē egrediebantur. Quid est ergo purgare ventrem, nisi expletione peccati miseræ famæ fœtorem proferre? Qui ego ad purgandum ventrem egreditur, murium morsu perimitur: quia qui peccando ad aliorum notitiam per exemplum prauitatis extenditur, ad æternam quotiam per exemplum prauitatis extenditur, ad æternam quoque mortem graui dæmonum obligatione retinetur. In secretiori enim parte natium percussi perhibentur: quia peccator quisque ex ea parte vulnus accipit animæ, quam incuruat ad peccati delectationem. Cùm ergo manus Domini super Azotum aggrauatur, à muribus percussus asseritur: quia prædicantibus æternæ vitæ doctoribus, dum ab infidelitate gentiles conuersi sunt, qua peccatorum morte suasione dæmonum obligati essent, cognouerunt. Morderi Azotiis post aggrauatam manum Domini, est post veræ fidei cognitionem, dæmonibus non subiici, sed quibus se peccati fœtoribus pœnæ mortis obtulerant, per fidei illuminationem intueri. Quasi enim tunc morsi sunt, quando peccatorum suorum morsus agnouerunt. Sequitur: *Videntes autem viri Azoti huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon deum nostrum.*) Nam cùm cernerent templa destrui, sacrificia cessare, vxores à viris, & viros ab vxoribus diuidi, à genitoribus filios & patres à filiis separari, quid aliud quàm & super se, & super superstitionem suam manum Domini duram esse putauerunt? Sed quid deinde factum fuerit, sequitur: *Et mittentes congregauerunt omnes Satrapas Philistinorum, responderúntque Gethæi: Circunducatur arca Dei.*) Quia Satrapas Philistinorum congregauerunt dicitur, quare autem congregauerunt non dicitur. Sed quia respondisse Satrapæ dicuntur, & circunducenda

Matth. 9.

cendæ arcæ consilium tribuisse: quia ad tribuendū pro eadē arca cōsilium vocati essent, apertè cognoscitur. Qui ergo sunt Satrapæ Philistinorum, nisi electi prędicatores gentilium? Satrapę quidē principes dicuntur. De quibus profectò principibus per Psalmistam dicitur: Principes populorum congregati sunt cum Deo Abrahā. Populorum nanque appellatione gentes designantur. Qui ergo populorum nomen & principum posuit, nimirū eos, de quibus loquitur Philistinorum Satrapas designauit. Qui certè populorū principes cū Abraham Deo conuenerūt, quando ad salutē conuertendarū gentium, hoc prædicatores sonuerūt verbo, quod omnipotens Deus interno eis aspirabat desiderio. Quasi enim in auditorum gentilium cordibus mira erat conuenientia Dei & principum, cùm simul & à sanctis prædicatoribus rationem rectę prædicationis acciperent, atque à Domino fructum bonæ voluntatis. Et quia aduersarij esse cognoscuntur, qui dixerant, non maneat arca Dei apud nos: quomodo principes mittentes cōgregāt? Sed mittere, & principes cōgregare, est sanctorum prædicatorum mentes ad prædicationis instantiam prouocare: quia illic erat attētius prædicandū, vbi gentilium corda in errore profundius mergebātur. Hinc est quòd egregius doctor nobiliorem de indomitis hostibus se elegisse victoriam gloriatur, dicens: Ab Hierusalem vsque Illyricū per circuitum repleui euangelium Christi: sic autem hoc prædicaui euangelium, non vbi de eo anunciatum fuerat, ne super alienum fundamentum ædificarē. Prouocati ergo sunt principes non desyderio, sed errore infidelium, cum inde Deo lucrum maius facere arbitrati sunt, vnde caligo errorum per flatum superbiæ sublimius ferebatur. Quare & sanctæ prędicationis instantia designatur, cùm subditur: *Responderuntque Gethæi: Circunducatur arca Dei.*) Illi dicūt, *Nō maneat arca Dei apud nos*: & isti dicūt, *Circunducatur.*) Quid est enim arcā Dei circūducere, nisi veræ fidei mysteria publicè prædicare? Manet enim arca apud eos qui veræ fidei sacramēta, quæ audiunt, per amorem amplectūtur. Qui autem, Non maneat apud nos arca, dicunt, prædicationē fidei à se auerti concupiscūt. Satrapę ergo ecōtrariò dicunt: *Circūducatur arca Dei,*) quia illis attētius diuina prædicabant, quos ad odium veritatis grauis error accenderat. Et quia per sanctorum prædicatorum ministeria etiam talium magna lucra regnis cœlestibus illata sunt, sequitur: *Illis autem circunducētibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat viros vniuscuiusque vrbis à paruo, vsque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum.*) Arca quippe circunducitur, cùm mysteria fidei palàm, & sine timore prædicantur. Et quia inter initia fidei innumeri conuertebantur, interfectio magna nimis per ciuitates singulas facta perhibetur. Itē quia nō solùm simplices, sed sapientes conuersi sunt: eadē interfectio à paruo vsq; ad maiorē facta asseritur. Sed per eandē percusionē computrescere extales referūtur. Extales quippe putrescere, est peccati meatus ab effusione cōsueti fœtoris penitus interire. Bene nanq; percussus est, cuius prominētes extales cōputrescunt: quia nimirū nonnulli sunt, quia post munditiā conuersionis, pristina inuoluuntur sorde flagitij: horum profectò prominentes extales minimè computrescunt: quia ad consuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recurruntur. Hos nimirum ab imperfecta percusione malè sanos ille redarguit, qui ad fœtores pristinos deuolutos insinuat, dicens: Canis reuersus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quasi enim ad computrescendum extales percutiebat ille, qui verbi gladium ingerens, ait: Non regnet peccatū in vestro mortali corpore, vt obediatis cōcupiscentiis eius. Potest autē per hoc quod Azotij dicunt: Nō maneat arca apud nos eorū qui de eisdē gentibus & verbum fidei audierunt, & ad æternā vitam minimè prædestinati credere noluerunt, peruersitas designari. Circunducere ergo arcam Dei Satrapis fuit, sanctis prædicatoribus eius verbū veritatis subtrahere, atq; illis qui digni erant, mysteria fidei reuelare. Circunducta ergo est arca: quia fidei nostræ sacramēta ab aliorū notitia sublata, sunt atque aliis reuelata. Vnde & cùm circūduceretur interfectio magna nimis per singulas ciuitates fieri perhibetur: quia vbicunque verbum ducebāt fidei, gratia multiplicabatur cōuersionis. Et quia vbicūque prædicabāt, inter eos qui credebāt,

Psalm. 46.

Roma. 15.

2. Pet. 2.

Roma. 6.

A

B

C

D

erant qui prædestinati ad æternam vitam non erant, sequitur: *Miserunt arcam Dei in Accaron. Cùmque venisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Miserunt ad nos arcam Dei vt interficiat nos, & populum nostrum. Miserunt ergo & congregauerunt omnes Satrapas Philistinorum. Qui dixerunt: Dimittite arcam Dei in locum suum.*) Satrapæ (vt diximus) sancti prædicatores intelligūtur. Accaronitæ, qui interpretantur steriles, gentiles designāt inconuertibiles. Qui nimirū prædicatores dimittendæ arcæ consilium tribuerūt, vt si salutem suam de diuina prędicatione recusarent, fidelibus ad æternam patriam cum sacramentis fidei tendentibus, non obsisterēt. Locus nanque arcę diuinorum videlicet sacramentorum, ibi esse cognoscitur, vbi quicquid de omnipotēte Deo nūc per scripturarum mysteriū dicitur, aperta postmodum nobis cognitione reuelatur. Proprium quippe arcæ locum cognouerat, qui dicebat: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Consilium itaque Satraparum fuit, vt in locum suum reuerti arcam Dei permitterēt: vt videlicet qui de verbi prædicatione nullum fidei fructum ferebant, eam saltem illis dimitterēt, qui ex ea fructum sibi in æternitate præpararent. Bene igitur qui remittēdæ arcæ consiliū accipiunt, Accaronitæ nominantur. Accaronitæ quippe interpretātur steriles. Quia enim de audita fidei veritate, nullū credulitatis, aut boni operis fructū dederant, steriles erant. Tollendæ ergo arcæ principes consilium præbuerunt, sed à sterilibus: vt videlicet verbi Dei semen, quod in pessima terra germinare non poterat, terræ optimę seruaretur, quæ de hoc labore hyemis, in perēni vita fructum centesimum proferret æstatis. Et causam protinus relaxādæ arcæ ostēdunt, cùm prædicatores subdunt. *Ne interficiat nos cum populo nostro.*) Accaronitæ clamauerūt, Miserunt arcam Dei ad nos, vt interficiat nos, & populum nostrū. Satrapæ consilium tribuunt, dicentes: Dimmittite arcam Dei Israël, vt non interficiat nos cum populo nostro. Quis est populus de quo Satrapæ, id est principes dicunt, vt non interficiat nos cum populo nostro? Quis est populus, nisi populus Christianus? Dicūt ergo principes, Dimittite arcā Dei Israël, vt reuertatur in locum suum. Quasi dicat hoc: Vnde vos mori pertimescitis, nobis ad ęternę vitę meritū exercere nō prohibeatis. Sed quod addunt. Vt non interficiat nos cū populo nostro: gentilium quidem reproborū corda in errore suo per hanc responsionem confundūtur, dum inde se isti affirmarēt mortem euadere, vnde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei sancti prędicatores auferūt: quia dum contēptoribus spiritalia pandūtur, ad damnationē indiscreti prædicatoris agitur, si eadē diuina mysteria, nō imitāda perfidis, sed irridenda, & concludenda deferantur. Nam quasi transferendę arcæ nō tam Satrapæ quàm Satraparum Dominus præceptū ponebat, dicens: Nolite sanctum dare canibus, neque ponatis margaritas ante porcos, ne conuersi conculcēt eas pedibus suis. Hinc iterū dicit: Si persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā. Arcā itaque ne moriantur auferunt: quia contemptoribus idcirco spiritualia abscōdunt, ne de eorum contemptu ij, qui temerè ea proferūt, ex indiscretione puniātur. Sed qua Accaronitis arca præcipitur dimitti, hoc profectò insinuat, quod præmisi: quia tēpore persecutionis, sanctorū prædicatorū exhortatio facta est, vt ipsi crederent, aliquādo autē, vt si ipsi vitæ verbum non reciperent, illud recipientibus non obstarēt, & si ipsi tormentorum metu, salutis viā non arriperēt, eis impedimēto nō essēt, qui ad regna cœlestia festinare nec minis, nec pœnis destitissent, sequitur: *Fiebat enim timor mortis in singulis vrbibus, & grauissima valde manus Domini.*) Hoc quidem ad exteriorē persecutionē qualiter accipiatur, suprà expositū est sequitur: *Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natiū: & ascendebat vlulatus vniuscuiusque ciuitatis in cœlum.*) De natium quidē persecutione quia superius diximus, dicendum hîc non esset: si hîc aliud quàm ibi nequaquā diceretur. Quid est ergo, quod dicit: *Viri quoque qui mortui non fuerāt, percutiebātur?*) Nunquid verò ij qui mortui fuerāt, morderi iterū pro arcę pœna debuerūt? Sed & cū percussorū clamor in cœlū ascēdisse dicitur, satis ostēdi poterat quia de viuis, & nō de mortuis diceretur. Neq; enim in cœlū ascēdere clamor poterat virorum mortuorū. Sed quia percusionem natium

1. Cor. 13.

Matth. 7.

Idem. 10.

superius retulimus ad cognitionem peccatorum, sunt profectò viri, qui non sunt mortui. Viri quippe sunt, qui pro æterna vita, quam appetunt, agere fortia decreuerunt. Sed viri adhuc non sunt mortui, qui agere magna deliberant, & tamē ad dolorem compunctionis, mala præterita nequaquam pensant. Mordentur ergo à muribus, vt moriantur: quia in quibus nequiter ceciderunt recolunt, & pro præteritis actibus se promereri æternæ vitæ amisionem credunt. Quia ergo viri sunt, de Dei misericordia non desperant: & quia mordentur vt moriantur, de eo quod magni esse incipiunt, se nō exaltant. Quorum profectò clamor in cœlum ascendit, quia omnipotens Deus conuersorum gemitus clemēter accipit. Et quia in tempore conuersionis gentiū, magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua vna, sed à pluribus ciuitatibus clamor ascendisse perhibetur. Vnde & in persona vniuersalis ecclesiæ Propheta deprecatur, dicēs: Intende orationi meę, à finibus terræ ad te clamaui. Et in cœlum ascendisse clamorem à finibus terræ clamantis ostendens, ait: Exaudiuit de templo sancto suo vocem meam, & clamor meus in conspectu eius introiuit in aures eius. Cùm ergo vnaquæque ciuitas in cœlum clamasse dicitur, vniuersalis pœnitentia conuersionis commendatur. Quòd si percusio ad conuersionē, clamor autem refertur ad diuinæ laudis deuotionē: hoc profectò in mysterijs scripturarum legimus, quod videmus. In Dei nanque omnipotentis laudibus vnaquæque ciuitas clamat: quia Redemptoris præconia orbis vniuersus nequaquā tacet: quem non absconsè prædicat, sed ineffabilis lætitiæ iubilatione collaudat. Quid enim aliud, quàm vniuersas ciuitates ad clamorem cohortabatur, qui dicebat: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, quoniam Deus summus & terribilis, & rex magnus super omnes deos? Hinc iterum admonens ait: Iubilate Deo omnis terra, seruite Domino in lætitia. Hinc rursum, tam plagam mordentium murium, quàm clamorem ciuitatum exprimit, dicens: Commoueatur à facie eius vniuersa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnauit. Præmiserat enim: Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. Commotio quippe terræ pertinet ad dolorem pœnitentiæ: cantate Domino, siue annunciate in gentibus: quia Dominus regnauit: ad studium prædicationis, & ad deuotionem diuinæ laudis. Vniuscuiusque ciuitatis clamor in cœlum ascendit: quia in vniuerso orbe tam prædicationis veritas, quàm deuotionum laudes à fidelibus sanctæ Ecclesiæ declamantur: quæ ad superni auditus celsitudinem, per susceptionem diuinæ dignationis assumuntur.

Psalm. 60. *Psalm. 17.* *Psal. 85.* *Psalm. 46. & 98.*

Caput ~~IIII~~. VI.

Caput sextum, 1. Regum.

Fuit ergo arca domini in regione Philistinorum septem mensibus.) Quid septem menses isti, nisi totā vitę præsentis prolixitatem designant? Quanquam Azotij, & Accaronitæ clamarent, Circunducatur arca Dei Israël, & non maneat arca Dei apud nos: veritate tamen sanctæ historiæ dicitur, quòd in typo sanctæ Ecclesiæ cognoscam⁹, quia in regione Philistinorū arca Dei septē mensibus fuit. Nō ergo si malorū & impiorū hominū voluntas, sed Dei dispensatio in salute gentilium adimpleta est. Iam quidem de gentilitate sublati sunt impij, iam mortui sunt qui Christi confessores persequebantur, & tamē arca Dei à Philistinorum regione nō tollitur: quia diuina sacramenta apud gentes sancti Spiritus poculo ebriatas, per studiosam sollicitudinem reseruantur. Bene autem dicitur septē mēsibus, quia sanctarum scripturarum mysteria vsque in mundi finē cum Christi fidelibus perdurabunt. Sed quisquis eiusdem sanctæ scripturæ mysteria per gratiam intimæ charitatis apprehendit, non de loco, in quo temporaliter arca dimittitur, sed de eo in quo æternaliter sistitur, sollicitus fuit. Quare & subditur: *Et vocauerunt Philistæi sacerdotes, & diuinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis. Et quomodo remittamus eam in locum suum.*) Qui sunt, qui sacerdotes & diuinos consulunt, nisi fideles sanctæ Ecclesiæ, qui æternę salutis viam sine errore tenere concupiscunt? Et qui sacerdotes & diuini, nisi sanctę ecclesię prædicatores intelliguntur? Sacerdotes quippe sunt ob oblationē sacramēti, diuini verò, ministerio prædicationis. Nam duo ista in pastoris persona conueniunt, si ei adsit & sancti-

E tas vitæ, & eruditio sapientiæ: quia ad purganda peccata subditorum constitutus est, & ad errorum caliginem prædicationis luce depellendam. Pastor ergo sanctæ Ecclesiæ, qui vitæ sanctitatem habet, & diuinæ prædicationis virtutem nō habet, sacerdos quidem & non diuinus est. Item si verbi facundiam retinet, sine vitæ sanctitate, & si diuinus esse cernitur, sacerdotij honore nequaquā decoratur: quia quod sublimiter prædicat, terrena actione cōculcat. Qui autē de arcę loco, & de remittēda arca Dei interrogant, & sacerdotes & diuinos vocant: quia nimirum ij qui de cognitione diuinę prędicationis, venturæ vitæ gaudia diligunt, ad salutis cōsiliū nec carnales sapiētes, nec multum simplices religiosos pastores quærunt. Sacerdotes itaque & diuinos vocant: quia eis se cōmittunt, qui & superni rectitudinem itineris demonstrant sublimitate scientiæ, & pro subditis omnipotēti Deo idoneis intercessores sunt, per puritatem vitæ. De remittēda igitur in locū suum arca interrogāt: quia de ista cognitione scripturarum, quā in mysteriis verborum accipiunt, trāsire ad perfectam Dei cognitionē in æternitate concupiscunt. F Velut enim arca remittitur, cùm parua ista cognitio per vitæ præsentis trāsitum adimpletur. Et in loco suo ostensæ arcæ Dei gloriam cernimus, quādo ab altis figurarū tegminibus speciem diuinæ maiestatis reuelata facie cōtuemur. De ista quippe in loco suo arcæ relatione per Prophetam dicitur: Et nō docebit vir vltra proximum suum dicēs, Cognosce Dominum, à minimo vsque ad maximum cognoscent me. Hinc Ioannes repromittit, dicens: Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est. Sed iam remittēdæ quod cōsilium sacerdotes, & diuini querētibus tribuāt, attendamus. Nam sequitur: *Qui dixerunt: Si dimiseritis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis reddite ei pro peccato, & tunc curabimini, & scietis quare non recedat manus eius à vobis.*) Quidnam est arca vacua, nisi diuina scientia, sine bona operatione? Vacuam nanque arcam remittere, est de cognitione spiritualium sacramentorum, fructum boni operis nullum ferre. G Vacua ergo arca remittitur, cùm mens ad fidem venientis ad æternam Dei contemplationem iam transire desyderat, & tamen in hac vita bonis operibus insudare nequaquam curat. Prædicatorum ergo voce pręcipitur, vt arca cùm dimittitur, vacua non relaxetur, vt si bona opera quisquis fidelis est non multiplicat, ad æternam Dei omnipotētis cognitionē, quod transiturus sit, confidere non præsumat. Vacua autem arca non dimittitur, si illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid est, quod pro peccato debetur arcæ, nisi afflictio deuotæ pœnitentiæ? Quo in loco notandum est: quia eis loquitur, qui à muribus morsi sunt. Qui enim sunt morsi à muribus, nisi qui in fidei catholicæ illuminatione positi, ante eiusdem fidei cognitionem, siue post, praua egisse se recolūt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admisit, & regenerationis donum digna conuersatione retinuit, arcæ quidem debet, sed ei pro peccato non debet. Cognitione quidem diuini eloquij, boni operis reddere fructū cogitur, sed ad pœnitentiæ satisfactionem ex scelerum, quæ respuit, H debito nō vrgetur. Qui ergò mordentur adhuc, debitum arcæ pro peccato reddant, vt pro criminum memoria, humilē pœnitentiæ oblationem omnipotenti Deo restituant. Et tūc quidē curātur, quia tum conscientiæ vulnus obducitur, cùm afflicta mens per pœnitentiam ad sperandæ veniæ securitatē releuatur. Tunc etiam sciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc vtilitatem compunctionis, seu afflictæ carnis bonum intelligunt, cùm de fiducia diuinæ indulgentiæ ineffabiliter lætantur. Quid est enim dolor pœnitentiæ, nisi plagæ molestia ex dæmonum percussione? Nam quasi in dolore plagæ adhuc acriter pungentis suspirabat conuersus ille, cùm diceret: Conuersus sum in ærumna mea, dum cōfigitur spina. Quid enim ærumna, nisi afflictionē insinuat pœnitentiæ? Sed in eadem ærumna conuersum se asserit, dum spinæ confixuram sentit. Quasi dicat: Dum recordatione flagitij mordeor, arcæ debitum reddere non desisto. Spina quippe configitur, dum per omnipotentis Dei dispensationem, ad lachrymas conuersorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcæ debitum soluitur, quando iam pro qualitate criminis, mensura extenditur lamentationis,

1. Ioan. 3. *Psalm. 31.*

nis, cùm post diuturnas lachrymas afflictæ diu menti, interni solatij lux infunditur, atq; à percussionis intimæ pondere diuino dono leuigatur, cùm iam purgatæ mẽti per gratiam suæ inspirationis omnipotens Deus appropiat, atque ex fiducia consecutæ indulgentiæ eam exhilarat, quam ei ex præsentiæ suę gratia sumministrat. Quasi enim de percussione tunc sanatur, cùm per refusę indulgentiæ gratiam magnitudo doloris de pœnitentis afflicta mente remouetur. Vnde & is qui in ærumna conuertebatur, dum configeretur, spina in eodem Psalmo omnipotentem Deum curationis suæ authorem læ- *Psalm. 31.* tanter alloquitur, dicens: Tu es mihi refugium à pressura, quæ circundedit me exultatio mea. Pressuram quippe vocat grauissimam valde manum Domini. De qua percussione grauis- *Rom. 8.* simæ manus etiam Paulus loquitur, dicens: Ipse enim spiritus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus. Qui ergo à pressura inuenisse Domini refugium, & exultationem insinuat, ab interni doloris percussione, gaudio diuinæ indulgen- *Psal. 50.* tiæ curatum se esse manifestat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Sed quia de curatione præsumit, insinuans, ait: Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata. Debitum ergo arcę redditur pro peccato, cùm peccatores ex scripturæ sacræ cognitione affliguntur, & cruciatu tergere culpas satagunt, quas carnis delectatione traxerũt. Curantur autẽ, quando iam expleta mensura afflictionis, ad fiduciam diuinæ in- *Psal. 79.* dulgentiæ per auxiliũ releuãtur interni solatij. Vnde & Psalmista loquitur. dicens: Cibabis nos pane lachrymarũ, & potũ dabis nobis in lachrymis in mẽsura. Lachrymarum quippe potus ad mensuram dat: quia profectò peccator etsi ex interna Dei aspiratione, pro culpa compungitur, ex eadem cõ- *Deut. 32.* punctionis afflictione eodem consolante releuatur. Vnde & per Moysen Domin⁹ dicit: Ego occido, & ego viuere faciã: percutiam, & ego sanabo. Percutit nãque, & sanat: quia quos per compunctionem sauciat, per indulgentię securitatem curat. Bene itaque curatis iam dicitur: *Et scietis quare manus eius non recedat à vobis.*) Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, scire non possunt: quia tunc pœnitẽtiæ bonum intelligũt, cùm in purificato iam corde sancti Spiritus gratiam recognoscunt, & diuinæ indulgentię dona concupiscunt, de quibus ineffabili exultatione gratulantur. Nam curantis iam manus Domini causam, qua ab afflictione nõ re- *Psal. 89.* cesserat, eos scisse conspexerat, qui percussorum exultationes exprimit, Deo loquens & dicẽs: Repleti sumus manè misericordia tua, exultauimus & delectati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Velut enim in nocte pœnitentię luctum exceperãt, qui manè videlicet diuinæ dignationis apparente claritate, se repletos misericordia congaudebant: qui se delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, asserunt: per donum curationis, grauitatem manus Domini, quare ab eis non recesserat, scire demõstrantur. Sed quia à principibus adhuc per consilium dicitur, vt quod debetur pro peccato arcę reddatur, & quid sit illud, quod debetur, non exponitur, adiunctum est: *Qui respondentes dixerunt. Quid est quod pro delicto reddere debeamus? Responderunt illi: Iuxta numerum prouinciarum Philistim quinque anos aureos facietis, & quinque mures: quia plaga vna fuit vobis, & Satrapis vestris. Facietísque similitudines anorum vestrorum & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam si fortè releuet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.*) Quid est quod quinque anorum similitudines, & totidẽ similitudines muriũ, iuxta prouinciarũ numerum fieri iubentur, & sic arcæ debitum soluitur? Hæc profectò si more Iudaico secundũ literæ vilitatẽ pensatur, non solùm despiciẽda sunt, sed nec auditu digna. Quæ profectò dignè accipit, qui quò viliora per literæ sonum audit, eò ea per spiritalem significationem vtiliora esse intelligit. Nam sanctus Spiritus quo inspirante tota hęc sacra historia scribitur, nuquã tam vilia promeret, si huius *2. Cor. 10.* vilitatis arcano magna quædam, & pretiosa valde mysteria nõ signaret. Vnde doctor egregius fatetur, dicẽs: Omnia in figura cõtingebãt illis, scripta sunt autẽ propter nos, in quos fines seculorum deuenerũt. Eò igitur per spiritum altius requirenda sunt, quò in exposita velut carne literæ vile cernitur, quod loquuntur. Quæ ergo sunt anorum similitudines, quæ murium imagines? Et quia hæc tam ad tentantia dæmonia, quàm ad membra peccatorum fœtoribus exposita, superius retulimus, similitudines anorum & murium, qua significatione deaurantur? Sed profectò tunc arcæ debitum pro peccato bene soluitur, si anorum & murium similitudines ex auro fabricentur. In ani quippe similitudine emittendi fœtoris membrum cernitur, & tamen quia similitudo non veritas est, fœtore iam nullo maculatur. Et quia de auro efficitur, hoc profectò insinuat: quia ex splendore pulchritudinis, species commutatur deformitatis. Peccator ergo conuersus ani similitudinem facit, cum quibus peccati fœtoribus membra sua deposuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo similitudinem fabricare, est mẽbrorum suorum nuper peccantium turpitudinem, pœnitenti corde recolere. Non itaque anum, sed ani similitudinem fabricat, qui & à peccati fœtoribus membra abluit, & eadem membra, quibus peccatis subdiderit, recolere non omittit. Et quidem ex auro fieri ani similitudo cernitur, quia ad pretium æternæ salutis, peccatorum turpitudines atteruntur. Vel fortasse memorãdo similitudines anorum fiunt, flendo deaurãtur: quia & recolendo, quæ fecimus, fingimus, & dum commissa attentius lugemus, in iustitiæ splendorem membra deauramus. Anorum ergo similitudo, non veritas cernitur: quia tunc peccator suæ deformitatis ignominiã respicit, cùm praua opera non solùm committendo non exercet, sed etiam in præterito se commisisse vehementer dolet. Quinque autem ani fieri iubentur, quia vniuersalis omnium gentilium satisfactio imperatur. Vnde & cautè notatum est: *Iuxta numerum prouinciarum Philistim.*) Quare enim quinque sunt Philistinorum prouinciæ, nisi quia carnalis vita gentilium designatur? Quia enim quinque sensus corporis non ad laudem creatoris, sed ad carnalem vitam contulit, per quinarium numerum Philistinorum prouinciæ exprimuntur. Quinque anos aureos præcipiuntur vt faciant, vt de omnibus compungantur sensibus: & quia omnes peccauerunt, ideo ad supernæ vitæ claritatem membra omnia redigant, quæ per oblectamenta carnis, omnimoda polluerunt sorde flagitij. In auro quippe supernæ conuersationis fulgor ostenditur, quia per Ioannem de superna ciuitate dicitur: Ipsa verò ciuitas auro mundo, si- *Apoc. 21.* milis vitro mũdo. Membra igitur deaurãtur, cùm corpus terrena & cœnosa cõcupiscentiarum fœditate deforme, in splendorẽ cõmutatur æternæ vitæ: cũ videlicet per sanctę conuersationis pulchritudinem radiat, quod in appetitu mundanæ delectationis peccatorum fœtore sordebat. Ad istam nanque deaurationem, beatus Paulus auditores suos admonebat, di- *Rom. 6.* cens: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditię, & iniquitati ad inquitatem, ita exhibeatis membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Et quasi ad anorum similitudines eos respicere compellens, intulit, dicens: Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Anorum ergo similitudines ad ruborem fiunt: quia profectò fœditatis nostræ maculas ad memoriam ducimus, vt de eisdem maculis confundamur. Sed deaurantur ad securitatem: quia profectò dum deformitatem nostram supernæ vitæ claritate obducimus, diuini examinis discussionẽ quadam securitate præstolamur. Mures etiam, qui terram demoliti sunt, de auro fieri iubentur: quia & immundi spiritus, qui carni nostræ corruptionis oblectamẽta suggerunt, ad iustificationem nostram memorantur. Quid est enim similitudines murium facere, nisi eas quas de nobis maligni spiritus habuerũt victorias, memorari? Sed murium quoque similitudines deaurantur, cùm nos eorum elisos viribus suspiramus. Nam dum ipsorum nos fraudibus victos plangimus, similitudines profectò murium aureas tenemus, dum præterita cõsilia dæmonũ non habemus in blandimento operis, sed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque similitudines murium fiunt: quia præteritæ fraudes dæmonum, ad fulgorem nobis bonæ vitę proficiũt. Tãtò enim humiliores iam sumus, quantò membra nostra per supernæ conuersationis fulgorem radiant, & ipsi qui iam Dei omnipotentis auxilio fortia agimus, immundorum spirituum prostratos fuisse fraudibus nosmetipsos videmus. Quod profectò consilium, quia pluribus tribuunt eiusdem quoque rationem ostẽdunt: quia dicunt: *Quia plaga vna fuit & vobis & Satrapis vestris.*) Quasi apertè dicam:

Quia omnes peccato subditi fuistis, necesse est, vt ad melioris vitæ studium corda pariter præparetis. Vnde & Paulus dicit: Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. Et vt attentius meliorandæ vitæ propositum commendent, inculcando repetunt dicentes: *Facietis similitudines anorum vestrorum, & murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israël gloriam, si fortè releuet manum suam à vobis, à diis vestris, & à terra vestra.*) Eis quæ prædictæ sunt, similitudinibus factis, Deo gloriam dare, est de studio boni operis, & de æstimatione humilitatis & semetipso inaniter non gloriari: sed Dei omnipotentis laudibus omne quod agitur, impendere. Et quia dicũt: Si fortè releuet manum suam à vobis, quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminosorum? Vnde & per Ionam dicitur: Quis scit si cõuertantur, & ignoscat Deus? Quia ergo si fortè releuat manum, dicitur commoueri ad pœnitentiæ lachrymas, cum magna fortitudine debemus: quia etsi hi qui pœnitentiam austeram faciunt, vix fiduciam salutis inueniunt, negligentes salui fieri quando possunt? Quæ profectò reconciliationis difficultas si in pœnitentium æstimatione tenetur, apud omnipotentem Deum nequaquam inuenitur: quia & dum Niniuitæ velut pro difficili recõciliatione graui pœnitentia se deiiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facilè meruerunt. Et cùm Prophetæ Ioëlis voce acri se Deo populus lamento prostrarat, egit profectò, vt qui videbatur ad placandum difficilis, eius iram leuigaret. Nam statim in eo scriptum est: Zelatus est Dominus terram suam, Et pepercit populo suo. Manus itaque releuatur, cùm mens in pœnitentia validè compuncta ad consecutæ misericordiæ donum, diuina aspiratione sustollitur. Et quia (vt dixi) in initio nascentis Ecclesiæ sicut generalis peccatorum conuersio, ita & generalis erat reconciliatio conuersorum: manus Dei quæ releuanda asseritur, & ab auditoribus, & à diis eorum, & à terra releuanda perhibetur. Per deos nanque sublimes, & sapientes viri designantur. Nam & ad Moysen Dominus dicit: Posui te in Deum Pharaonis. Et in legis etiam mandato præcipitur: Diis nõ detrahes. Per terram vero simplicium vita exprimitur: quia dum prædicationem superiorum velut cœli pluuiam in se cadentem, recipiunt, de irrigatione verbi, fructum proferunt bonæ operationis. A diis ergo, & à terra manus Domini releuatur, cùm tam sapientes quàm simplices ad certitudinem diuinæ indulgentiæ aut occulto & spiritali iudicio solatio, aut prædicatorum iudicio reducuntur. Vnde & is qui paulò superius deaurari membra monuerat, dicens: Exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem, quasi releuatæ manus Domini iudiciũ proferens, ait: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam. Hinc iterum conuersis à nequioris vitæ deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur, dicens: Fuistis aliquando tenebræ, nũc autem lux in Domino. Hinc idem suos collaudans, ait: In medio nationis prauæ & peruersæ, in quibus lucetis, quasi luminaria in mundo. Factis igitur ex auro similitudinibus anorum & murium & data Deo gloria, manus Domini releuatur: quia post pœnitentiæ luctum, post meliorationem vitæ, & æstimationis humilitatẽ, ad plenam omnipotentis Dei misericordiam peccatores reducuntur. Et quia ista omnia adhuc per consilium præcipiuntur, prædicatorum verò consilium alij deuotè perficiunt, alij verò contemnunt, qui de bonæ vitæ splendore bonos laudibus efferunt, contra superbos per inuectionem increpationis accenduntur. Nam sequitur: *Quare aggrauatis corda vestra, sicut Aegyptus, & Pharao.*) Cor nanque vt Aegyptus & Pharao aggrauat, qui iam cognitione sacri eloquij, vulnera peccatorum suorum intelligit, & tamen per meliorationem vitæ, per amaritudinem pœnitẽtiæ, ad vera futuræ vitæ gaudia animum non intendit. Bene ergo Aegyptiis in grauitate cordis similatur. Aegyptus quippe tenebræ dicitur. Quid ergo Aegypti nomine accipitur, nisi à cœlorum sedibus Angelorum lapsa multitudo? Et quid in Pharaone Aegypti rege, nisi ipse tenebrarum author diabolus designatur? Bene ergo dissimulatores pœnitentiæ Aegypto, Pharaoni in cordis aggrauatione similantur. Reprobi quippe Angeli semel à cœlestibus lapsi,

Roma. 3. — Ione. 3. — Ioel. 2. — Exo. 7. — Exo. 22. — Roma. 6. — Ephe. 5. — Philip. 2.

E sicut amorem amissæ beatitudinis non recipiunt, ita & pœnitentiam agere de perpetrata superbia nunquam possunt. Dum ergo sancti prædicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem se inueniunt, Aegypti, & Pharaonis similitudinem ad medium ducũt, vt auditores eorum tantò facilius ad satisfactionem proruant, quãtò per id quod pœnitentiam nolunt agere, damnatis angelis se esse similes non ignorant. Vnde & instãter ad studium adimplendi consilij eos cogunt, dum subinferentes dicunt: *Accipite ergo, & facite plaustrum nouum vnum, & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum iugum, iungite ad plaustrum, & claudite vitulos eorum domi: Tolletisq; arcam Domini, & ponetis eam in plaustrum, & vasa aurea, quæ exoluistis ei pro delicto ponetis in capsella ad latus eius, & dimittite eam, vt valat. Et aspicietis: & siquidem per viam confinium suorum ascenderit, contra Bethsamis, ipse fecit vobis grande malum hoc. Si autem minimè, scietis quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.*) Quid enim plaustri nomine, nisi aut vniuersa simul sancta Ecclesia, aut vnaquæque cuiusque fidelis anima desi-

F gnatur? Cuius profectò plaustri rotæ sunt vtrunq; testamentum. Nam dum sancta Ecclesia, vel electa quælibet mens per vetus & nouum testamentum instructa, ad æternam vitam innititur, quasi sublimibus prælata rotis, ad propositũ locum per altum fertur. Sed plaustrũ fieri nouũ præcipitur, vt videlicet qui ad æterna gaudia peruenire desiderat, per præceptum dilectionis noui hominis splẽdore vestiatur. Hoc quippe plaustrum innouari præcipiebat Dominus, dicens: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Hinc Paulus præcipit, dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induimini nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. Hinc Romanos alloquens, ait: Non in commessationibus & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, nõ in cubilibus & impudicitiis, sed induimini Dominum Iesum Christum. Plaustrum igitur nouum facit, qui & vtrunque testamentum rectè intelligit, & splendore sanctæ conuersationis indutus, ad superna sese desideria extendit. Pos-

G sunt quoque rotæ, quibus hoc plaustrum graditur, electi cuiusque geminum desiderium designare: quia quisquis iam opitulante Deo præsentem vitam in ærumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudinem idcirco peruenire desiderat, vt impassibilis & immortalis fiat, vt videlicet per vnum, eam quam horret miseriam deserat, per aliud, eam quam promeretur beatitudinem, nunquam perdat. Vaccæ autem sunt sancti prædicatores. Qui quia & gemino præcepto charitatis insignes sunt, & in noua conuersatione conuersorum animas gignunt, rectè tam binario numero, quàm fœminino genere designãtur. Vituli autem sunt desideria terrena. Cùm ergo vaccæ plaustrum trahunt, Domini vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam ducatũ præbent, ea desideria quæ eis reprobam vitam suggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe vitulos, cùm iam superba desideria in ipso suggestionis initio, intra conscientiam conterunt, & proficere ea ad effectum operis non permittunt. Vnde & vaccæ, quibus non est iugũ impositum,

H ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia prædicatores electis fidelibus prouidendi sunt, qui per nulla onera criminis subiecti sint imperio diabolicæ potestatis. De quo profectò iugo per Prophetam dicitur: Computrescet iugum à facie olei. Bene autem processus sensuum, ordini concordat verborum: quia etsi aduersa dominatione sunt liberi, necesse est, vt semper sint de futura conuersatione suspecti. Vaccæ ergo & sine iugo sunt, & tamen earum vituli domi clauduntur: quia sancti prædicatores aduersariis spiritibus ex virtute dominantur, sed ab edomandis prauis desideriis, eò intentionem non auferunt, quo de sanctitate, qua se ornatos aspiciunt, securitatem in hac vita perpetuam habere nõ possunt. Et quia talibus diuinæ cognitionis gratia latius aperitur, aptè arca Domini tolli, & super plaustrum poni præcipitur. Quòd autem imponi arca auditoribus super plaustrum iubetur, hoc profectò insinuat, videlicet quòd in sancta Ecclesia plures ordines præsulum inuenimus: quia dum prærogatiua alij aliis digniores sunt, etiam authoritatem pręcipiendi sortiũtur ex culmine ordinis altioris. Cùm ergo arca Domini reduci præcipitur, super plaustrum nouum poni perhibetur

Ioan. 5. — Ephe. 4. — Roma. 13. — Esa. 10.

betur:quia profectò ad æternam patriam cum cognitione sa-
cramentorũ spiritualiũ rectè graditur, qui hoc quod de sancta
scriptura didicit, per nouæ conuersationis pulchritudinem
non relinquit. Ad latus autem eiusdem arcæ vasa aurea, quæ
ei pro delicto sunt reddita, poni præcipiuntur. Vasa quippe
aurea vocat, quæ superius memorat, dicens: *Facietis similitudi-
nes anorum vestrorum, & murium.*) In quibus profectò vasis, pec-
catorum atque tentationum memoria designari dixeramus.
Quid est ergo quòd superius anorum, & muriũ similitudi-
nes esse perhibuit, nunc vasa aurea appellauit? Sed ibi de eo
quod arcæ pro peccato exolui debebat, tractabatur, hîc au-
tem de arcæ remissione. Quid ergo est, quòd res istæ eædem
honestiori nomine exprimuntur, nisi quia peccata, quæ pœ-
nitentiæ fletibus tersa non sunt, in deformitate sua attentius
videnda atque lugenda sunt: ea verò quæ iam sunt diluta ma-
gnis fletibus, non attentius, neque in deformitate sua respi-
cienda, sed æstimatione humilitatis aliquando cogitanda?
Quasi enim in mente pœnitentis, & acriter dolentis ani simi-
litudo, & murium est: quando vt attentius lugeat eam, quam
ante mentis suæ oculos congerit, peccati massam coaduna-
tam videt. Sed cùm iam magnis & diuturnis fletibus quo-
dammodo de peccatorum suorum remissione securus, ad su-
pernam patriam festinare cursu magnæ conuersationis cœpe-
rit, quasi aurea iam vasa conspicit: quia peccata videt, non
quibus obligatum viderat, sed quæ omnipotentis Dei laudi-
bus impendat. Bene autem in capsella, ad latus arcæ eadem
vasa reponuntur. Nam si arca diuinæ cognitionis secretum
insinuat, ad latus vasa dependantur: quia dum altitudo diuinæ
cognitionis mentem eleuat, ad virtutem humilitatis infirma
nostra præterita ad memoriam reducenda sunt. Non igitur
ponenda sunt ante arcam, ne dum immoderatius infirma re-
spicimus, attolli ad superna nequeamus. Constat itaque quia
ex latere dependantur: vt & superna videamus libere, & cùm
expedit ad nostra infirma mentis oculos reuocemus. Quid
est autem quòd præcipiuntur: *Et dimittite eam, vt vadat?*) Sed
arca dimittitur quando eruditæ mentes subditorum à suis
rectoribus liberè viuere permittuntur: vt videlicet ad æter-
nam patriam properent, non iam maioris imperio, sed pro-
priæ arbitrio rationis. Tenenda est igitur vt plaustro impo-
natur, imposita quoque dimititur: quia nimirum electis sub-
ditis disponendæ vitæ suæ licentia à prælatis antè danda non
est, quã doctrinæ spiritualis eruditionem percipiant, & fir-
mam consuetudinem bonæ operationis. Nam nec simplici-
bus subiectis & bene viuentibus, nec eruditis & infirmis, vi-
uendi libertas rectè conceditur. Illi quippe à callido aduersa-
rio decipi tantò facilius poterunt, quantò & deprehendere
eius insidias, per spiritalem eruditionem nequaquam didice-
runt: isti verò eò difficilius seruant bonum eruditionis, quò
tentatoris laqueos eruditi conspiciunt, & eorum vincula de-
uitare eruditi non possunt. Tunc ergo competenter arca di-
mittitur, cùm id cui imponi debeat plaustrum antè fabrica-
tur, cùm ei vasa aurea quæ debentur pro peccato, ex latere de-
pendantur, quia profectò tunc secura esse poterit vita liberè
viuẽtis subditi, cùm renouatione interioris hominis custodi-
re longo vsu didicerit, cùm ex vitæ puritate, celsitudinem di-
uinæ eruditionis apprehendit, atque inter dona sublimia ea
quæ aliquando prauè egisse memorat, recolere ad humilita-
tem non negligit. Quæ profectò viuendi libertas: quia ad so-
lum studium superni amoris boni subiectis impenditur, aptè
& causam, qua eadem arca dimittatur, adiungit: *Vt vadat in-
quit.*) Quasi enim aliis verbis dicat: Ad hoc solùm liberius vi-
uere permittendi sunt, vt ad cœlestem patriam celerius pro-
ficiscantur. Sed quia nonnulli subditi tam conuersatione,
quàm scientia humano iudicio perfecti sunt, nõ diuino: pro-
uidendum bonorum rectorum studio est, vt eorum curam
tunc nec omnino prætereant, cùm iidem subditi se de eorum
cura dimissos, putant, sed pia calliditate explorent, iam liberi
qualiter viuant, quorum subditionis bona plenius nouerant.
Quare & subiungitur: *Et aspicietis, & siquidem per viam finium
suorum ascenderit contra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande.
Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed
casu accidit.*) Bethsamis (vt iam diximus) interpretatur do-
mus solis. Dimissam autem arcam prædicatores aspiciunt,
vtrum recto itinere contra Bethsamis gradiatur: quia & cùm
proprio arbitrio dimittuntur subditi, explorare prælati de-
bent, an bonum libertatis ad profectum conuertant cœlestis
itineris. Sed & cautè notandum est: quia tunc rectè contra
Bethsamis arca ascendit, cùm confinium viam gradiendo
non deserit. Confines etenim nostri sunt relicti priores: con-
fines quippe sunt, qui iuxta se possessiones dispositas habent.
Confines igitur electorum sunt æterni regni perpetui co-
hæredes. Nam velut iuxta se dispositis possessionibus habi-
tant, qui in eandem æternæ patriæ societatem vocati, de vna
& eandem conditoris maiestate sortiti sunt iura æternæ hæ-
reditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cùm de bona
conuersatione ad perennis vitæ gaudia electi perueniant, qui
rectè viuunt in hoc mundo, cœlestibus ciuibus vicini sunt.
Quæ est ergo via confinium nisi afflictio temporalis? Hanc
viam Bethsamis per semetipsum Dominus demõstrat, dicẽs:
Arcta est via quæ ducit ad vitam. Hãc item commẽdat, cùm *Matth. 7.*
discipulos increpãs, ait: O stulti, & tardi corde ad credẽdum, *Luc 24.*
nónne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriã suam?
Hinc Paulus ait: Per multas tribulationes oportet nos intrare *Acto. 14.*
in regnum Dei. Cõtra Bethsamis ergo tũc arca dirigitur, cùm
per viam confinium ascendere videtur: quia in superna con-
uersatione ille verius proficit, qui ad æterna gaudia peruenire
non per mũdanas delectationes, sed per carnis afflictiones, &
mundi aduersitates quærit. Sed quia non ire, sed ascendere di-
missa arca dicitur, altior via dimissis in libertate subditis indi-
catur: quia per viam Bethsamis non rectè gradiuntur, si non
quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Ascẽdere enim me-
ritis virtutum, quotidie ad meliora proficere est. Sed cùm re-
ctè contra Bethsamis arca ducitur, malum grande quod per-
possi fuerãt, omnipotentis Dei operibus adscribunt. Malum
nanque grande eam percussionem vocãt, de qua superius le-
gitur: fiebat manus Domini super singulas ciuitates interfe-
ctionis magnæ nimis. Et quia eandem interfectionem tam ad
conuersionem gentilium, quàm ad fidelium delinquentium
salubrem compunctionem retulimus, cùm arca rectè contra
Bethsamis graditur, malũ illud grande quod acciderat, à Deo
esse indicatur: quia profectò electorum singulorum finis in-
dicat, qualiter prædicatoris animus eorum prima opera reco-
gnoscet. Nam si in fine deficiũt, apertè cognoscitur: quia bo-
na eorum principia à Domino non fuerunt. Vnde & subdi-
tur: *Sin autem minimè, scietis quia nequaquam manus eius tetigit nos,
sed casu accidit.*) Manus Domini quid est, nisi vnigenitus pa-
tris æterni? Manu nanque Domini non tanguntur, qui non
inspiratione diuini verbi, sed subita deliberatione cordis sui
à pristina conuersatione separantur. Qui certè tantò celerius
ab incepta bonitate deficiunt, quantò quod per arctam viam
ingredi ad æternam patriam proposuerant, qua fortitudine
exequendum esset, præcogitare nescierunt. Quare & aptè di-
ctum est: *Casu accidit.*) Quod enim casu accidit, subitò & sine
consilio, & prouisione contingit. Cùm ergo hi qui à mundi
amore, siue qui ab infidelitate discessisse videbantur conuer-
si, ad prioris vitæ nequitiam reuiuiscunt, apertè cognoscitur:
quia non manu Domini vt videbantur interfecti, sed accidẽ-
te casu à pristina sint conuersatione separati. Sequitur: *Fece-
runt illi hoc modo, & tollentes duas vaccas iunxerunt ad plaustrum,
vitulósque earum clauserunt domi, & posuerunt arcam Dei super plau-
strum, & capsellam quæ habebat mures aureos, & similitudines ano-
rum.*) Quia hęc suprà latius exposita sunt, quid iam in se de spi-
ritali eruditione contineat ipsa profectio arcæ videamus. Nã
sequitur: *Ibant autem in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethsa-
mes, & itinere vno gradiebantur, pergentes & mugientes, & nõ declina-
bãt neque ad dexterã, neque ad sinistrã.*) In directũ per viam quæ
ducit Bethsames ire, est in studio cœlestis profectionis, affli-
ctionem carnis tenere per virtutem discretionis. Nam in dire-
ctum vaccæ nequaquam gradiuntur, si in afflictione carnis
discretio nõ seruatur. Denique dum vltra modum caro affli-
gitur, cõferre opem spiritui eadem caro omnino defecta, non
sufficit. Et si dignè nõ affligitur, dũ superbit, velut libera ser-
uire menti indomita dedignatur. Bene igitur dum per viam
Bethsamis in directum vaccæ ire referuntur, subiunctum est:
quia non declinabãt neque ad dexteram neque ad sinistram.
Ad dexteram quippe declinare, est virtuti abstinentię immo-

deratè insistere: quia per bonum, quod videtur, viam dese-
rimus, dum sic necessariam abstinentiæ virtutem sequimur,
vt alia nobis auxilia de carne subtrahamus. Ad sinistram quo-
que declinare, est carni abundantius indulgere. Nam per a-
pertæ remissionis vitium, à Bethsamis via deflectimur, dum
carnem per delicias deducimus, qui paradisi viam in afflictio-
ne dispositam noueramus. Et quia nulla est vitæ parcioris
synceritas, si munditiæ boni operis simplicitas non concor-
dat intentionis, cautè expressum est: *Et itinere vno gradieban-
tur.*) Vno quippe itinere graditur, qui virtutem quam præ-
tendit in bono opere, in recta seruat intentione. Quo contrà
de vnoquoque reprobo dicitur: Væ peccatori ingredienti
terram duabus viis. Duabus quippe viis peccator terram in-
greditur, cùm Dei videtur esse quod agit, sed ex omni, quod
religiosum foris exhibet, intus seculi intentionem tenet. Vno
autem itinere gradi electos suos Dominus insinuat, dicens:
Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum
erit. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium
conscientiæ nostræ. Hinc Dauid: Omnis gloria eius filiæ re-
gis ab intus. Vno igitur itinere contra Bethsames vaccæ gra-
diuntur: quia electi ad æternam patriam festinantes bona fo-
ris agunt, sed ex eisdem bonis operibus seculi pręmia non re-
quirunt. Quid est autem quod de eisdem vaccis dicitur: quia
Ingrediebantur pergentes & mugientes.) Sed pergere dicuntur:
quia sancti viri bona incessanter faciunt: mugiunt verò, quia
carnalia desyderia in semetipsis extinguere, sine magna quo-
tidie tribulatione non possunt. Mugire nanque ad laborem
edomandę carnis pertinet, pergere autem ad perseuerantiam
bonæ voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales
motus comprimere cogitur, velut mugit dum graditur:
quia propria desyderia adimplere prohibetur. Bene quip-
pe duo hæc in sanctorum profectione describuntur, videli-
cet pergere & mugire. Quia & si eis ad supernam patriam fe-
stinantibus, magna est instantia desyderij, est nihilominus
inuincibilis patientia laboris. Nam de his vaccis pergentibus
per Ezechielem dicitur: Non reuertebantur, cùm incederent.
Vaccarum quoque mugitum, & causam exprimit Paulus, di-
cens: Video aliam legem contradicentem legi mentis meæ,
& captiuum me ducẽtem in lege peccati. Infelix ego homo,
quis me liberabit de corpore mortis huius? Mugiunt ergo
vaccæ, sed pergunt: quia sancti viri etsi magna sunt tenta-
menta quæ perferunt, viam tamen supernæ patriæ non relin-
quunt. Pergunt item, sed mugiunt: quia etsi magnis desyde-
riis ad superna properant, profectum tamen superni itineris
non de quiete pacis obtinent, sed ex triumpho tentationis.
Sequitur: *Sed & satrapæ Philistinorum sequebantur vsque ad termi-
nos Bethsamis.*) Quinam sunt termini, ad quos sequi proficis-
centem arcam Dei prælatis necessarium est, & quos in arcæ
Dei comitatu progredi congruum non est? Quos nimirum
terminos si accipiamus in eruditione sacri eloquij, & bona o-
peratione contrarium non videtur. Sed hi profectò termini
Bethsamis, sequentium principum termini sunt, cùm pro mo-
do suo quisque super subditis perfectus est doctrina sacri e-
loquij, & vsu bonæ operationis. Eò enim iam de isto securus
pastor efficitur, quò & cautè iam spiritalia cõspicit, & ea quæ
ratione comperit, fortitudine boni operis apprehendit. Qui
profectò termini, Bethsamis esse termini dicuntur: quia ni-
mirum dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad
contemplationẽ supernæ patriæ introducunt. Termini nan-
que sunt: quia & dignos ad contemplationem suscipiunt, in-
dignos expellunt. Indocti quippe si ad contemplanda sub-
tilius superna se sustollere præsumunt, potius errando de-
uiant, quàm lumen veritatis apprehendant. Et nisi quis bo-
na opera præmittat, hoc profectò agit, vt illam quam appe-
tit claritatem internæ visionis, nunquam inueniat. Vnde &
Dominus in Euangelio quasi ad terminos Bethsamis cõtem-
platiuæ vitæ amatores transmittens, ait: Qui habet verba
mea, & facit ea, hic est qui me diligit: qui autem diligit me,
diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo
ei meipsum. Qui enim se manifestaturum non nisi diligenti-
bus dicit, se autem diligere eos, qui seruant mandata eius: a-
pertè docet, quia lucem suæ occultæ visionis non tribuit, ni-
si pro retributione bonæ operationis. Sequitur: *Porrò Bethsa-
mitæ metebant triticum in valle.*) Qui enim Bethsamitæ rectius
possunt intelligi, quàm hi qui perfecti iam viri sunt in subli-
mitate contemplationis? Nam velut de domo solis sunt, qui
contemptis terrenis omnibus veri luminis splendoribus illu-
strantur. De domo quidem solis sunt, qui iam omni mundo
sepulti, ad videndam conditoris sui claritatem flamma miræ
dilectionis inardescunt. Qui ad ciuitatem suam duobus mo-
dis ascendunt: qui ad supernæ patriæ claritatem, & nunc per
contemplationem, & in fine per veritatem gloriæ perducun-
tur, nunc ad domum solis contemplando euolant, sed quod
nunc mentis puritate aspiciunt, tunc per præsentem lætitiam
æternæ retributionis veritatem apprehendunt. Bethsames
ergo arca Dei perducitur, cùm mens electa aut per contem-
plationis altitudinem, aut per assumptionem retributionis ad
æterna gaudia sublimatur. Qui ergo æternum illum, & inef-
fabilem arcæ situm scire non possumus, ea quæ de isto quem
nouimus dicuntur, audiamus. Quid est ergo quòd Bethsami-
tæ metunt triticum in valle, nisi quia contemplatiuæ vitæ de-
diti, delitias internæ refectionis colligunt in virtute humili-
tatis? Vallis quippe in sacro eloquio æstimationem designat
humilium, Psalmista testante qui de Domino loquens, ait:
Qui emittis fontes in conuallibus. Nam infusionem supernæ
gratiæ mentibus infundit dispositis per humilitatem. Bethsa-
mitæ ergo in valle triticum metunt: quia contemplationi va-
cantes, dum pro humilitatis merito clarius superna conspi-
ciunt: ad suauiorem refectionem mẽtium, ligant manipulos
gaudiorum. Nam triticeus panis, sicut aspectu candidior, ita
& sapore delectabilior est. Sed fortasse in ista vita adhuc po-
siti non sumimus panem, sed spicas metimus: in illa autem
superna vita beatitudinis, non spicas, sed panem manduca-
mus. In ista etenim vita, cùm ad cõtemplanda æterna sustol-
limur, supernarum rerum similitudines capere de rebus istis
infimis, & visibilibus nitimur: vt iuxta egregij doctoris vo-
cem, inuisibilia à creatura mundi, per ea quæ visibilia facta
sunt, cognoscamus. Quare & ille verus Bethsamita, & dome-
sticus solis iustitiæ exultans, ait: Delectasti me Domine in
factura tua & operibus manuum tuarũ exultabo: quàm ma-
gnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt
cogitationes tuæ. Sed dum in rebus visibilibus inuisibilium
rerum gaudia excipimus, velut intra paleas adhuc triticum
tenemus. Tunc autem nobis purum triticum, siue de tritico
panis erit. Nam cùm absorpta iam morte, in æterna vita re-
uelata facie clarius redemptorem cernemus, ad eius cognitio-
nem thecis similitudinum non egemus. Bene ergo de Beth-
samitis dicitur, quòd metebant triticum in valle: quia perfe-
cti viri, etsi pro humilitatis merito sublimitatem supernæ
contemplationis accipiunt, ad illam omnipotẽtis Dei puram
substantiam contemplandam eò pertingere nequeunt, quò
refectionem suæ mentis adhuc velut inter paleas metũt. Cu-
ius profectò humilitatis bonum designatur, cùm subditur:
Et eleuantes oculos viderunt arcam Dei.) Oculos quippe eleuant:
quia dum de se alta non sentiũt, æstimatione sua velut in pla-
no sunt. Oculos eleuant: quia eos, quos diuina gratia dignos
aspiciunt, in alto positos meritorum culmine cõtemplantur.
Sed eleuãtes oculos arcam vident: quia quo se humilius per
æstimationem deiiciunt, proximorum bona cognoscere me-
lius possunt. Ea etenim veritas, quæ superborũ corda per se-
ipsam deserit, illa eis etiam dona, quæ confert humilibus, ab-
scondit, vt velut obcæcati penitus, nec in terra diffusum iam
solem videant, qui eius claritatis radios videre in cœlo desie-
runt. Sed quia regressionem arcæ Dei ad propositum con-
templatiuæ vitæ retulimus: eleuatio etiam oculorum ad stu-
dium discernendorum spirituum non inconuenienter referri
potest. Bethsamitæ quippe oculos leuant, cùm vitæ secretio-
ris proposito confluentium ad se dona, subtili inspectione
consyderant, cùm intenta mente discutiunt, an vitæ altioris
propositum, quod accedendo expetunt, recta validáque in-
tentione prosequantur. Leuare igitur oculos eis est, nouitio-
rum spiritum altius consyderare. Sed leuantes oculos arcam
Dei respiciunt: quia dum subtilius eius conuersiones discu-
tiunt, qua virtutum spiritualium gratia fulgeant, deprehen-
dunt. Et quia per affectum dilectionis, de cognitis eorum
bonis hilarescũt, aptè subiungitur: *Et gauisi sunt cùm vidissent.*)
Sequitur:

Margin notes: Eccle. 2. — Matth. 6. — 2. Corint. 1. — Psalm. 44. — Ezech. 1. — Roma. 7. — Ioan. 14. — Psalm. 104. — Roma. 1. — Psalm. 19.

sequitur: *Et venit plaustrum in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi.*) Si Bethsamis interpretatur domus solis, domus solis ciuitas est cœlestis. Hic Iosue Bethsamita non tam typo, quàm ipso nomine & dignitate humani generis redemptorē significat. Iosue quippe saluator, nostro eloquio dicitur. Et de semetipso Dominus dicit: Venit filius hominis quærere, & saluū facere quod perierat. Hinc est etiā quòd Ioseph in somnis per angelum repromittitur: Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Bethsamitā quoq; se esse per semetipsum manifestat, dicens: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Hinc Ioannes Baptista ait: Qui de cœlo venit, super omnes est. Quis est ergo ager Iosue Bethsamitæ, nisi amœnitas vitæ contemplatiuæ? Ibi enim & herbarū virores, & odores aromatum, & florum diuersa pulchritudo cernitur: quia nimirū quo superna illa societas clarius aspicitur, quod incorruptibile floret angelis, quia immarcessibile viret sanctis, quod inuiolabile in virginibus redolet, cōtemplantiū oculis gratius exhibetur. Bene autem idā ager saluatoris esse perhibetur: quia contemplatiuæ vitæ amatores, quo secretius conuersantur, redēptori nostro gratiores & familiariores sunt. In agrū quoquoque Iosue Bethsamitæ plaustrū venit, cùm mens electa à seculi intentione diuisa, solis cœlestibus intēdit, cùm cœlestis iam amœnitate visionis fruitur: quia terrena respicere per amorē dedignatur. Et notandū, quia hoc plaustrū nouum fuisse, non valde suprà relatum est: quia profectò mens criminū vetustate resoluta, ad tātam gloriam recipi non meretur. Sed habet vita secretior delicias in amœnitate visionis, habet ingentem laborem in strenuitate certaminis: quia nimirum diuina præmia sicut ex triumpho cōsequimur, ita & strenuè dimicando custodimus. Bene ergo de veniente in agrum Iesu plaustro subiungitur: *Et stetit ibi.*) Stare quippe ad prælij custodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plaustrum in agro: quia etsi mēs, amœna iam illius supernę & semper virentis patriæ videndo, atque amando inhabitat: tamen quod amorem visionis delectabiliter possidet, sine incessantis curę sollicitudine nequaquam seruat. Sed nimirum in tanto agone posita mens humana deficeret si ille qui humanam infirmitatem in sua diuinitate roborauit, ei præsentiæ suæ auxilium non præberet. Quare & causam exponens, qua stare in agro plaustrum potuerit, addidit dicens: *Erat enim ibi lapis magnus.*) Lapis quippe magnus redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Psalmistā dicitur: Lapidem quem reprobauerūt ędificantes, factus est in caput anguli. Hinc doctor egregius collaudans, ait: Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo & vos tanquam lapides viui superædificamini. Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine prædicatur. Cùm ergo venisse & stetisse in agro plaustrum dicitur, additum est: *Erat ibi lapis magnus:*) vt latentibus mysteriis designaret: quia contemplatiuæ vitæ dediti, seruare dona tam ingentia ideo possunt: quia iuxta eum per gratiam sunt, à quo eadem dona perceperunt. Sequitur: *Et conciderunt ligna plaustri, vaccásque imposuerunt super ea in holocaustum Domino.*) Quæ sunt ligna plaustri arcæ Dei, nisi sanctæ scripturæ sententiæ, & exempla iustorum? Bethsamitæ quippe ligna concidunt, cùm secretioris vitæ præpositi subiectorum suorum mentibus scripturarum sensus subtilius aperiunt, cùm excellentiora exempla patrum, ad eorum imitationem proferunt, vt in eorum cordibus superni amoris flamma tantò feruentius ardeat, quantò fomentum incendij velut concisa ligna, citius subministrant. Plaustri quippe ligna sunt: quia mens per Dei gratiam renouata, ea per memoriam retinet. De quibus profectò lignis sanctus legislator decernit, dicens: Ignis in altari meo semper debet esse: quem nutriat sacerdos, suggerens manè ligna per singulos dies. Quia verò concidi ligna memorantur, apertius indicant: quia contemplatiuæ vitę puritatem quærentibus, non communia de sacro eloquio, sed altiora & excellentia quæque pandenda sunt, vt eò fortius se in alta videndo subleuent, quò eis nobiliora bona quę audiūt, magis placent. Vnde & bene subiungitur: quia vaccas imposuere super ea in holocaustū Domino. Holocaustum nanque combustum dicitur. Cùm ergo ligna concidūtur, holocausta desuper impositis vaccis fiūt: quia qui eximia de scripturis deuota mente suscipiunt, quò in superna se desideria altius extendunt, eo nil in eis deseritur, quod non diuini amoris flamma comburatur. Et tūc quidem curare doctorem necesse est, vt religiosi subiecti alta considerent, & tamen per æstimationē de se alta non teneant: ne quo celsius summa videndo proficiunt, per elationem corruentes, periculosius elidantur. Vnde & hîc quoque subditur: *Leuitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam, quæ erat iuxta eam, in qua erant vasa aurea: & posuerunt super lapidem grandem.*) Leuitæ interpretantur assumpti. Qui ergo sunt leuitæ, nisi qui sic sunt diuina gratia confirmati, vt à sancto spiritu deseri nunquam possint? Arcam quippe leuitę deponunt, cùm perfecti prædicatores suos subiectos admonent, vt eos spiritalis scientia nequaquam inflet. Capsellam quoque cum vasis aureis deponunt, cùm eos etiam de vitæ splendore conueniunt, vt eò de se humilius sentiant, quò etiam redemptorem nostrum ad exaltationis suæ præmium, eorum quisque iam peruenisse didicit: quia de se inaniter alta non sensit. Bene itaque deposita arca, & vasa aurea super grandem lapidem posita memorantur: quia inter dona sublimia de se humiliter sapere illi verius possunt, qui redemptoris magnitudinem & humilitatē recolere sępius didicerunt. Nam deponere arcam Dei, & super lapidem grādem volebat ponere, qui dicebat: Hoc sentire in vobis, quod in Christo Iesu. Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualē Deo: Sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinē hominū factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit se factus obediens vsque ad mortē crucis. Sed qui de subditorū cordibus amoris hostiam ministerio prędicationis Deo immolāt, de suis etiam mētibus excellentiora valde oblationum dona repræsentant. Vnde & subditur: *Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolauerūt victimas in die illa Domino.*) In qua die, nisi in illa, in qua holocaustum Domino vaccas super plaustri ligna posuere? Quę est igitur dies illa, nisi illuminatio diuinæ prædicationis? Ea nanque die Bethsamitæ holocausta Domino offerunt, ea die victimas immolant, qua ligna concidunt, qua super ea holocaustum Domino vaccas imponunt: quia sancti prædicatores ea luce verbi, qua subiectis emicāt, sibi quoque ad rectitudinē superni itineris officium visionis administrāt, & cōtemptis rebus infimis, per vim dilectionis omnipotenti Deo tātò se liberius exhibent, quantò etiam auditores suos ei iam magna familiaritate coniunctos vident. Quia verò non solū holocausta obtulisse, sed immolasse victimas viri Bethsamitę relati sunt, perfectorū virorū spiritalis oblatio designatur. Nam holocausta offerūt, cùm per contēplationis ascensum se Deo omnipotēti ineffabili affectione coniungūt. Sed holocaustis victimas sociant: quia nimirum tantæ iucunditatis bonū non suis meritis, sed diuinæ referunt bonitati. Sine victimis quidem holocaustum offert, qui iam supernis in magna delectatione coniungitur: & insurgētibus elationis occultę mōtibus, per humilitatis virtutē nequaquā dominatur. In oblationibus ergo perfectorū simul holocausta, & victimæ conuenisse describuntur: quia & diuina frui dulcedine digni sunt, & in omni quod totos se iam cœlites faciunt, elationis ignari. *Et quinque Satrapæ Philistinorum viderunt, & reuersi sunt in Accaron in die illa.*) Satrapæ Philistinorum (vt iam superius dixi) electi sunt prædicatores gentilium. Qui nimirum quinario numero cōtinentur: quia ad refrenādos quinque sensus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus, aut carnalibus præsunt. Hi profectò plaustrum cum Dei arca comitātur: quia ad studium spiritalis vitæ trāseuntes iam eruditos discipulos, sollicitudinis suæ cura prosequuntur. Sed applicante in agrum Iosue plaustro, & vaccis immolatis, in Accaron redeunt: quia cùm eorum perfectionem iam cōsiderauerint, conuersationis eorum itinera vlterius non explorant. In Accaron autem redeunt: quia ad conuertendos alios se cōuertunt. Accarō quippe nostro eloquio sterilis dicitur. Steriles quoque sunt, qui aut fide carent, aut bona cōuersatione. Bene etiam cùm reuersi principes dicuntur, additum est, In die illa: quia nisi in eis claritatem tantę perfectionis agnoscerēt, ab eorū sollicitudine securitatis certitudine non redirent. Sequitur: *Hi sunt ani aurei, quos rddiderunt Philistiim pro delicto, Azotus vnum, Gaza vnum, Ascalon vnum, Geth vnū, & Accaron vnū. Et mures aureos, secundū numerū vrbium*

Luc.19. Matth.1. Ioan.6. Ioan.3. Psalm.17. Ephe.2. Leuit.6. Philip.2.

Philistim, quinq; prouinciarũ, ab vrbe murata vsque ad villã, quæ erat absque muro, & vsque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, qui erat vsque in die illa in agro Iosue Bethsamitæ.) Quid hæc omnia designent, latè suprà expositum est. Quid est autem, quòd cùm reddi pro peccato debitum arcæ præcipitur, quinque ani aurei, & quinque mures simul nominantur: cùm verò iam redditum quod debebatur asseritur, vrbes singulæ separatim vnum reddidisse referũtur? Sed simul suprà nominantur: quia simul omnium membrorum demonstrabatur ornatus, in cõmutatione bonorum operum: hîc autem cùm redditum debitum arcæ describitur, cautè ostenditur: quia vrbes singulæ anos aureos singulos, & mures obtulerunt: vt profectò peccatori cõuerso insinuetur, vt semel peccata deserat, quæ per solitam prauitatem vlterius non requirat. Vrbes quippe singulæ anos, & mures singulos reddunt, cùm conuersi peccatores semel tersa lachrymis pœnitentiæ peccata non repetunt. Vnde & sacra scriptura admonet, dicens: Non iteres verbum in oratione. Verbum quippe in oratione iterat, qui precibus purgare peccata conatus est, sed tamen committere non omittit alia, pro quibus oret. Qui profectò anum vnum, & murem Deo pro delicto non offert: quia etsi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat, quas Deo confitens ei repræsentat. Cùm ergo anum vnum & murem vnum vrbes Philistim, siue prouinciæ singulæ reddidisse describuntur, quid aliud designat, nisi perfectionem veræ conuersionis? Perfectè enim conuertitur, qui cùm semel quod prauè egerat, plangit, quod rursum plangat vltrà non repetit. Igitur anum vnum & murem vnum pro peccato offert, qui sic commissa luget præterita, vt perfectè caueat futura. Et quia ista forma conuersionis tam sapientibus, quàm indoctis, tam fortibus, quàm debilibus in sancta Ecclesia obseruanda est, bene ab vrbe murata, vsque ad villam sine muro hæc solutio debiti extẽsa perhibetur. Nulli enim intra sanctam Ecclesiam constituto liberum est peccare, nulli innoxium praua committere. Quare per Prophetam Dominus comminatur, dicens: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Muratæ quippe vrbes sunt mentes sanctarum scripturarum eruditione circundatæ. Villæ autem absque muro sunt mentes simplices. Vnum ergo anum aureum non solùm singulæ vrbes reddunt, sed etiam villæ: vt quicunque ad religiosam vitam Deo authore cõuertitur, ablutis iam fœtoribus, vlterius non fœdetur. Et quia nemo tam sanctus est, qui in se non habeat aliquid fœditatis quod plangat, solutio huius debiti vsque ad Abel magnum, super quem posuerant arcam Dei pertẽditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine, lapis in quo arcam Dei posuerant vocabatur. Sed hoc profectò Redemptori nostro nomen congruit: quia & si propria quæ fleret non habuit, nostra tamen quotidianis precibus, & fletibus peccata purgauit. Sunt quoque in sancta Ecclesia viri perfecti, & illi summo lapidi, charitatis consummatione coniuncti. Huic nanque vnitus erat lapidi, qui dicebat: Nemo me separat à charitate Christi, qui an arcæ debitum soluat audiamus. Primum (inquit) fui blasphemus, & persecutor. Hinc iterum confitens, ait: Non sum dignus vocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Notandum etiam quòd vsque ad lapidem excurrisse arcæ debitum legitur, qui vsque in die illo in agro Iosue manere, & in quo posita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, nisi quod in sancta Ecclesia cernimus: quia illi etiam Deo pro culpa satisfaciunt, qui non solùm à peccatis per Dei gratiam erepti, sed etiam per magna sanctarum virtutum culmina, in eius tabernaculum sunt assumpti? Sequitur: *Percussit autem Dominus de viris Bethsamitibus eo quod vidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta viros, & quinquaginta milia plebis.*) Qui sunt Bethsamitæ percussi, nisi falsa contemplatione decepti hæretici? Bethsamitæ enim non veritate fuerunt, sed præsumptione. Dum igitur arcam videre in lapide præsumerent, percussi sunt: quia cùm Domini ac Redemptoris nostri sacramenta indigni discuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam proprij sunt depressi erroris. Quid est autem, quòd de populo septuaginta viri, de plebe autem quinquaginta milia percussa sunt? sed quia appellatione populi etiam vrbium nobiles continentur, plebs autem vulgus est reliquum sine nobilibus, potest hoc colligi: quia hæreticorum alij inter alios quasi nobiles extiterunt, qui in munditia operum, solo errore perierunt: cæteri verò quasi plebis rusticitatem secuti, cum errore fidei obscurati sunt sorde prauæ operationis. Vnde & alij quinquagenario, alij septuagenario numero exprimuntur: quia & illi per quinque sensus corporis concepta flagitia perfecerũt, illi dum falsò sibi dona ascriberent spiritus septiformis, æterna obruti sunt caligine cæcitatis. Et quia de eorum percussione veri fideles contristati sunt, Sequitur: *Dixerúntque Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?*) Quasi enim veri fideles, sed simplices dicant: Si tam sapientes & philosophi in summæ veritatis cognitione falluntur, indocti & simplices quando venire ad eius notitiam possunt? Sed & si de sua mensura diffidunt, donum tamen diuinæ cognitionis adesse Ecclesiæ non diffidunt. Quare & subditur: *Et ad quem ascendet à nobis.*) A nobis quippe Dominus ascendit, quãdo id quod de eius cognitione nobis absconditur, per electorum fidelium vocem prædicatur. Velut ascendere nanque eius à nobis est, quod simplicioribus siue infirmioribus de æterna contemplatione cælauerit, sublimibus per humilitatem cordibus reuelare. Quid est ergo dicere, Ad quem ascendet à nobis: nisi dignum doctorem quærere, qui sic diuina prædicet, vt à via veritatis non erret? In quibus etiam verbis si historicum sensum requirimus, apertè cognoscimus: quia qui ideo mortui sunt, quia arcam Domini viderunt, intelligimus nempe quòd eadem visione digni non fuerunt. Meritò igitur qui percussos aspiciunt dicunt: *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?*) Nam si hi qui indigni sunt, videndo moriuntur, contrectantes quando viuunt? Bethsamitæ quidem in sancta Ecclesia sunt mortui sacerdotes & ministri sacri altaris reprobi: quia de domo quidem solis iustitiæ sunt dignitate ministerij, non virtute & gratia sanctitatis. Bethsamitæ quidẽ sunt: quia per sacræ oblationis officium conuersantur in domo Dei, sed tantò sunt acriori damnatione percutiendi, quantò non solùm videre audent sacra mysteria, sed contrectare: quantò non iam veteris testamenti arcam respiciunt, sed quod omnia superat, indignè se corpori & sanguini ingerunt redemptoris. Quos percussos insinuat Paulus, dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Veri etenim fideles dicunt: *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?*) Altitudinem quippe tantæ administrationis consyderant, & tanti sacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei subire officium metuunt, qui id exhibere valeant, digniores quærunt. Vnde & sequitur: *Et ad quem ascendet à nobis.*) Quasi ergo sacra mysteria humiliter fugiẽtes dicant: Quia non infirma conuersatione percutimur, ministri ex altiori vita quærendi sunt, quos dum in altissimam virtutum sanctificationem conuersatio sublimis erigit, adsistere Deo per officium tantæ oblationis possint. Sequitur: *Miserunt ergo nuncios ad habitatores Cariathiarim, dicẽtes, Remiserunt Philistim arcam Domini, descendite & reducite eam ad vos.*) Cariathiarim dicitur ciuitas eorum. Quæ est sanctorum ciuitas, nisi illa Hierusalem, quæ sursum est? Qui sunt ergo habitatores eius, nisi perfecti viri ab amore mundi alta conuersatione separati? Quorum profectò vnus cæteris efficacior ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Ad hos quippe nuncij mittendi sunt, vt Dei arcam suscipiant: quia ad electionem sacerdotum viri sancti non solùm recipiendi sunt, sed etiam inuitandi. Et notandũ, quia viris sublimioribus per nuncios dicitur: *Descendite & reducite eam.*) Descendunt quippe, quia obediunt, nequaquam enim descenderent, si id quod ab eis fraternus amor expetit, impendere superba mente refutarent. Tunc quidem verè sublimes sunt, cùm se Christo non auferunt, cùm id quod ex fraterno iudicio eis imponitur, non repellunt. Vnde aptè subinfertur.

Eccle.7.

Hiere.31.

Roma.8.

1.Corint.15.

1.Timot.1.

1.Corint.11.

Philip.3.

Caput VII.

Caput.7. 1.Regum.

VEnerunt ergo viri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerunt eam in domum Aminadab in Gabaa.) Aminadab interpretatur populus meus spontaneus, Gabaa sublimis. Et nimirum talibus arca Dei committenda est. Populus nanque spontaneus est, quem ad exercenda virtutum opera, sola bona voluntas trahit, quem ad implenda

2.Cor.9. implenda mandata Dei necessitas nõ compellit. Quos nimirum sub vnius descriptione beatus Paulus prædicat, dicens: Hilarem datorẽ diligit Deus. Quæ est domus spontanei populi, nisi munimentum sanctę dilectionis? Nam in virtutũ ministerio spontaneus esse non posset, si mansionẽ sibi dilectionis nõ conderet. Quæ profectò domus in Gabaa, id est in sublimi sita cognoscitur: quia charitatis altitudine ad cœlestia subleuamur. Vel certè in sublimi est domus: quia charitas omnibus virtutibus antefertur. 1.Cor.12. Nã sublimitatis huius altitudinẽ insinuans Paulus, ait: Adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut es sonans, aut cymbalum tinniẽs. Quid est autem quòd Eleazarum sanctificant ad custodiendum arcam Dei? Sed hoc nimirum ex vsu sanctę Ecclesiæ nouimus: quia electus minister prius benedictionẽ consecrationis à summis viris accipit, quàm ministerium impendat oblationis. Quia verò Eleazarus Dei adiutor dicitur, profectò ostenditur: quia non solùm sanctificari Dei ministri debeant, sed etiam inspici quales sint ad eiusdem consecrationis ordinem promouẽdi. Qui enim sunt Dei adiutorium, nisi qui cum diuina gratia ministrando conueniunt, & quos omnipotẽtis Dei dignatio intus visitat, quã ipsi per exterius ministerium bene viuendo & docendo confirmant? 1.Cor.3. Vnde & cum Paulo non inaniter gloriantes dicũt: Dei etenim sumus adiutores. Qui nimirum conuersatione fortissimi, scientia eruditi, amore feruidi, cõstantia robusti, non solùm alieno nõ egent auxilio, sed quocunque se cõferunt, subuenire aliis possunt. Bene itaque dicitur: Eleazarum sanctificauerunt, vt custodiret arcam: quia hi quibus adhuc aliena auxilia necessaria sunt, ad subueniendum aliis promouendi non sunt. Bene itẽ idẽ Eleazatus filius Aminadab esse dicitur: quia certè qui ad ministerium prædicationis eligitur, in imitatione sanctorum positus, auxilium omne quod exhibet, esse debet ex delectione. Quia verò nos superius plaustrum scripturam sacram, arcam verò scientiam eius spiritalem esse diximus, vaccas quoque electas animas, timor Bethsamitarum, quem inesse electis ostendimus in oblatione sacramenti, potest referri etiam ad onus prælationis. Non enim minor sanctitas idonea est animabus instruendis, quàm offerendis sacris mysteriis. Et idcirco Bethsamitæ perhibentur percussi: quia plerique viuunt subditi, qui moriuntur prælati. Habet enim arca Dei etiã extrinsecus pulchritudinem, quam si minister infirmus non ad spiritalem venerationem, sed ad concupiscentiam secularem inspexerit, nequaquam viuit. Bene itaque causa percussionis eorum declaratur, cùm dicitur: *Quia viderunt arcã Dei.*) Quid est enim viderunt, nisi quia eius gloriam videndo concupierunt? Nunc autem authore Deo, per orbem vniuersum sanctæ Ecclesiæ gloria est copiosa. Quæ profectò gloria, quia à reprobis sacerdotibus seculariter appetitur, Bethsamitæ viri arcam Dei exterius vidẽdo moriuntur. Non quidẽ spiritalem eius honorem pro interna virtutum gloria appetunt, sed vt arcæ Dei splendorẽ rapiant, & Ecclesiasticæ prælationis fulgorem, in flore seculi suis cultibus ferãt. Arca quoq; Dei malè foris ad percussionem respicitur, quando flagitiosi præpositi subditarum personarũ exteriori specie deuicti, ad carnalem concupiscentiam pertrahuntur. Viri timore ingentem multitudinem concupiscentiæ telo prostratam intuentes, dicunt: *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?*) Stat quippe in conspectu Dei, qui fortis est in ordine diuini ministerij. Stare etenim fortitudinis est, ministrare obsequij. Stare ergo in conspectu Dei dicitur, qui ordinẽ superni officij, in altitudine disponit dignæ conuersationis, qui in ministerio, quo fungitur, nullo appetitu Ecclesiastici honoris decipitur, nulla carnali concupiscentia superatur. Quia verò tam idonei ministri raro inueniuntur, meritò dicunt: *Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?*) Et quia tantum onus paruuli Christi viris fortioribus deserunt, subdunt: *Et ad quem ascendet à nobis?*) Quomodo autem ad habitatores Cariathiarim miserint, quomodo arcã Dei in domum Aminabab intulerint, quomodo Eleazarum sanctificauerint, sicut suprà expositum est, non mutamus. *Et factum est ex quo arca Dei mansit in Cariathiarim, multiplicati sunt dies.*) Si ad historiã respicimus dies mãsionis arcę multiplicati sunt quia illic multo tempore fuit. Vnde & subditur: *Erat enim annus vicesimus.*) Et ad quid istam dierum multiplicationem introduxerit, subdens, ait: *Et requieuit omnis Israel post Dominum.*) Quæ nimirum requies in illo veteri populo non bonorum operum, sed bonæ deuotionis intelligenda est. Nam sequitur: *Ait autem Samuel ad vniuersam domum Israel, dicens: Si in toto corde vestro reuertimini ad Deum, auferte deos alienos de medio vestrûm, Baalim & Astaroth, & præparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & liberabit vos de manu Philistim.*) Qui deos alienos de medio sui non abstulerant, nisi bona voluntate post Dominũ quomodo requiescebant? Quæ nimirum omnia si spiritaliter inquirantur, dies mansionis arcę multiplicantur, sed cùm manet in Gabaa, cùm manet in custodia Eleazari: quia cùm animarum fideliũ cura apud religiosos prædicatores reconditur, perfectio religionis, quæ sublimi doctrina impenditur, bonorum operum studio adimpletur. Vnde & annus vicesimus tũc instare relatus est. Si enim denarius numerus perfectionem antiquæ legis designat: quid vicenarius, nisi splẽdidiorem nouæ vitæ religionem significat? Vicenarius quippe numerus, denarius est duplicatus. Qui certè numerus in electorum conuersatione perficitur, cùm per amorem vitant legis prohibita, & sublimia Euãgelij mandata complent. Quia verò nos arcæ profectionem ad contemplatiuæ vitæ perfectionem retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cùm eruditæ mentes contemplantium eiusdem eruditionis suæ donum, in oblectamento perficiunt reuelatæ sibi supernæ claritatis. Viginti quippe annis manet ibi tunc arca Dei: quia electę animę ad exaltationis intimæ culmen euectæ, habent denarium numerum in perfectionem scientiæ, vicenarium verò in superna delectatione. Potest etiam dierum multiplicatio ad virtutũ spiritalium incrementa referri. Cùm igitur causa qua dies multiplicentur, expressius dicitur, annus vicesimus esse perhibetur: quia videlicet electæ mentes contemplantium, quò vberius superna contemplatione pascuntur, eò plenius virtutum spiritalium fulgoribus illustrãtur. Quid verò est, quòd anno vicesimo requiescere omnis Israël post Dominũ dicitur, nisi quia sublimitas perfectionis electorum non consistit in fortitudine boni operis, sed in virtute contemplationis? Quiescere nanque post Dominum, redemptoris nostri imitationem inuincibili charitate retinere est. Et quisquis illa supernæ ciuitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter amare non didicit: quia sæpius ad mũdi amorem potest deiici, post Dominũ nequaquam requiescit. Cùm ergo manet arca in Cariathiarim, & dies multiplicãtur, vniuersus Israël post Dominũ requiescit: quia profectò dum electæ mentis scientia in experiẽtiam supernę delectationis erigitur, dum luce refusę glorię, virtutum spiritalium sibi claritates glomerantur, imitationem dominicam tenerè eò perseuerantius potest, quò immensis illustrata claritatibus, eas tenebras, quibus à vero diuidatur lumine sentire non potest. Vnde & bene qui post Dominũ requiescere dicitur, Israël esse perhibetur, videlicet videns Deũ: quia quò altius contemplator in diuina rapitur, eò ab humanis quę potenter cohibet, nequaquam superatur. Verùm quia authore Deo, arcam eius proficiscentem vsque ad sublimitatis eius situm deduximus, quo studio prędicator erga subditorum correctionem inuigilet, videamus. Nam sequitur: *Et ait Samuel ad vniuersam domum Israel: Si in toto corde vestro reuertimini ad Dominum, auferre deos alienos de medio vestrûm.*) Quos autem alienos deos scriptura sacra appellare consueuit, nisi dæmonia, quæ in manufactis simulachris habitant? In Samuele nouos sanctæ Ecclesiæ prædicatores designari diximus. Rectè itaque de medio sui deos alienos in vniuersam Israël domum auferre præcepit: quia in accedentibus ad fidem gentilibus, non solùm rectæ professionis veritatem prædicatorum ordo petiit, sed etiam damnationem antiquæ superstitionis. Nil enim eis prodesset veritatem profitẽdo colere, vel obsequendo, nisi falsa prius detestanda reliquissent. Quisquis etiam nũc intra sanctam Ecclesiam positus est per fidem, sed Deo rebellis per iniquam operationem, admonendus est, vt alienos deos de medio sui auferat. Nã etsi manufacta simulachra detestatur, dæmonum tamẽ imperiis praua actione submittitur. De medio autem sui alienos deos abiicit, qui sic ad eum conuertitur, vt per mala opera immundos spiritus nun-

quam veneretur. Poteſt etiam cautioris vitę ſtudium per hæc exhortationis verba deſignari. Nã in medio noſtri quid eſt, niſi cor noſtrũ? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, ſed infirmitate cordis, vſu fœdãtur prauæ cogitationis. Bona quidem inceſſanter faciunt, ſed cogitare reproba nunquam prætermittunt. Quia verò tot in eorũ cordibus dæmonia requieſcunt, quot deſideria immunda, auferre de medio ſui alienos deos inſtanter admonentur, quatenus omnipotenti Deo non ſolum rectitudinem impendãt operis, ſed & gloriam internæ puritatis. Vnde & aptè ſubditur: *Et præparate corda veſtra Domino.*) Cor quippe Domino præparat, qui mentem non ſolùm ab immũda cogitatione ſeparat, ſed etiam cogitationum ſanctarum, ac virtutum fulgoribus illuſtrat: vt velut abiectis & comminutis idolis, ſe Dei templum efficiat, dum illic diuinæ gratię ſedem erigit, vbi reprobos ſpiritus manere per ſubiecta eis praua deſideria non permiſit. Bene itaque prius auferre alienos deos de medio ſui Iſraëlitas admonet, deinde corda Deo præparare: quia rectus ordo inchoatæ religionis eſt, vt prius vnuſquiſq; praua reprobet, deinde ad omnipotentem Deum ſtudio bonæ intẽtionis appropinquet. Ad extremum verò neceſſe eſt, vt qui iam Deo bonæ voluntatis propoſitũ, & puri cordis mũditiam obtulit, id quod intus bene viuendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. Quare & ſubditur: *Et ſeruire ſoli Deo.*) Soli quippe Domino ſeruit, qui bonis operibus praua non inſerit. Nam qui ſic bona agit, vt mala nõ deſerat, Deo ſoli nequaquam ſeruit: quia malo ſpiritui obſequium exhibet, cuius perficere non metuit voluntatem. Vnde agitur, vt etiam bona agens Deo non ſeruiat: quia qui totũ hominem condidiſſe creditur, habere eum communem cum aduerſario non dignatur. Hinc nanq; eſt, quòd ipſa veritas per ſemetipſam denunciat, dicẽs: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Hinc Paulus exquirens, ait: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem cõuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli, aut quis cõſenſus templo Dei cum idolis? Soli ergo Domino ſeruire præcipimur, vt qui iam aſpirante Deo pro obtinẽda peccatorum noſtrorum remiſsione agere bona cœpimus, eiſdem bonis praua nulla miſceamus. A peccatorum nanq; noſtrorũ obligatione tunc ſoluimur, cùm bona, quæ pro eorũ impendimus abſolutione, malis admiſta nõ ſunt. Deuotis nanq; pœnitentibus loquens prædicator, dicit: *Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri, & ſeruite Deo ſoli.*) Quaſi dicat: Tunc à peccatis ſolui poteritis, cùm cordis & operis bona, quæ pro veſtra abſolutione impenditis Deo, ſuperuenientibus criminibus aliis non fœdatis. Quare & repromittens, dicit: *Et liberabit vos de manu Philiſtim.*) Qui hoc loco alij Philiſtim, quã maligni ſpiritus deſignantur? Qui nimirum dum ſuperbiæ ſuæ calice in monumento ebriati ſunt, à ſtatu gloriæ tumeſcendo ceciderũt. Quæ eſt igitur manus Philiſtim, niſi poteſtas illa dæmonum, qua mortuas in peccato animas ad æterna tormẽta perducũt? Ab iſta Philiſtim manu ſolus liber fuerat, qui dicebat: Venit princeps mundi huius, & in me non habet, quicquam. Hinc Paulus ait: Omnes peccauerũt, & egẽt gloria Dei. Hinc iterum dicit: Eramus & nos filij iræ, ſicut & cæteri. O quàm magni muneris eſt iſta promiſsio, qua dicitur: *Liberabit vos de manu Philiſtim.*) Nam ille ſolus liber huius manus extitit, qui peccatum non fecit. Ab ea vtique omnes contra meritum liberamnr. Vnde & Paulus dicit: Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redẽptionem iuſtitiæ ſuæ, propter redemptionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei ad oſtenſionem iuſtitię eius in hoc tempore, vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificãs eum qui eſt ex fide Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hîc item dicit: Gratia liberati eſtis. Tale eſt, ac ſi dicat: Liberabit vos de poteſtate ſpirituũ malignorũ, vt velut fugatis de itinere crudelibus hoſtibus, dum mors carnis interuenit, ea quæ cupitis æterna gaudia, ſecurius adeatis. Magna itaq; promiſit, qui magna præcipiendo docuit: vt magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe eſt ſoli Domino ſeruire, videlicet inſtãter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere: ſed ô quàm maximum in vitæ huius trãſitu, poteſtatem cruẽtorum ſpirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, cõtrarietates obiectionum nullas inuenire,

Matth. 6. 2. Corint. 6. Ioan. 14. Roma. 3. Ephe. 2. Ephe. 2.

E æternas pœnas euadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momentaneam ſeculi lucem perdere, ſed repẽte ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. Audiant ergo, audiant, qui de manu Philiſtim liberari deſiderant: Præparate corda veſtra Domino, & ſeruite illi ſoli:) vt hîc ſibi quique colligere ſtudeant, vnde illic manus tantorum hoſtium non incurrant: & ſecuri ad vitam tranſeant, qui inter ſalutis ſuæ theſauros, quos hîc bene viuendo congregant, mortis opera nulla portant. Electorum verò mores inſinuantur per hoc, quod ſubditur: *Abſtulerunt ergo filij Iſraël de medio ſui Baalim, & Aſtaroth, & ſeruierunt Domino ſoli.*) Electorum quippe mos eſt, vt cùm diuinæ prædicationis hortamẽta ſuſcipiunt, ad ſtudium auditæ bonæ operationis accendantur. Nam reprobi & frequenter verba Dei audiunt, & eiſdem tamen verbis nulla bona opera proponunt, pigri in ſuis actionibus remanent: quia à diuina luce proiecti, omnipotentis Dei gloriam, cuius verba audiunt, interna contemplatione non vident. Rectè ergo qui obediunt, Iſraël filij dicuntur: quia quo maieſtatem F apertiori manifeſtatione conſpiciunt, eius præceptis obedire deuotius agnoſcuntur. Sed quia conuerſis loquitur, quid eis adhuc deeſſe conſpiciat audiamus, nam ſequitur: *Dixit autem Samuel, Congregate vniuerſum Iſraël in Maſphat, vt orem pro vobis Dominum. Et congregauerunt in Maſphat.*) Maſphat dicitur ſpeculatio ſeu contemplatio. Quam profectò ſpeculationem beatus Paulus exponit, dicens: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. Speculari etenim nobis eſt, de altitudine ſcripturarum æterna bona contemplari. Quaſi enim ſpeculamur, quod iam fidei veritate cognoſcimus, & adhuc reuelata facie non videmus. Conuerſis verò peccatoribus in Maſphat conuenire, eſt per mentis intentionem de Dei omnipotentis miſeratione confidere. Sed ſic Dei miſericordia præſumant, vt tamen id, quod ſe nequiter egiſſe recolunt, per pœnitentiam delere non negligant. Vnde & illic repẽte ſubiungitur: *Hauſerúntque aquam, & effuderunt in conſpectu Domini.*) Quid enim eſt aquam haurire, niſi de profunda animi pœnitentis confu-G ſione lachrymarum fluenta producere? Velut enim aquam haurimus, dum quàm profunda iniquitate cæcidimus conſiderantes plangimus. Quam profectò aquã in conſpectu Domini effundimus, ſi cùm pœnitendo compungimur, de eiuſdem compunctionis fletu, non quærimus fauorem ſeculi, ſed ſolum fructum diuinæ placationis. Sed & dum mens flendo cõpungitur, neceſſe eſt vt etiã caro quę delectationibus ſubiacuit, affligatur. Vnde & ſubditur: *Et ieiunauerunt in die illa.*) Dies peccatricis animæ, eſt ſpes conſequendæ indulgentiæ, in diuini verbi repromiſsione. Vnde & per prophetam Dominus repromittit, dicens: Nolo mortem peccatoris, magis autem vt conuertatur, & viuat. In die igitur illa ieiunant, qui idcirco carnem pœnitendo atterunt: quia in luce ſpei peruenire ad indulgentiam ſe indubitanter credunt. Quę tamen afflictio pœnitentiæ ad delenda peccata tunc demum idonea eſt, cùm ſacerdotis fuerit iudicio imperata, cùm ab eo confitentium actibus diſcuſsis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis. Bene itaque ſequitur: *Dixerúntque, Tibi* H *peccauimus Domine. Iudicauítque Samuel filios Iſraël in Maſphat.*) In Maſphat quippe ſacerdos iudicat, cùm non humanum arbitrium ſequitur, ſed diuinum, cùm in omni quod diſponendum eſt, ſe in alta contemplatione ſubleuat, & hoc id ſubditorum iudicio diſponit, quod æquum eſſe in ſuperna viſione cognoſcit. Hinc nanq; eſt quòd in omni ferè negotio Moyſes in tabernaculo fœderis Dominum cõſulit: quia nimirum prædicator ſanctæ Eccleſiæ in intima debet veritatis cõtemplatione cõſpicere, vt ſubditorum vitam foris irreprehenſibiliter valeat ordinare. Tunc enim & tenere peccata, & dimittere verius poteſt, cùm in arcano ſpeculationis Domino loquẽte audit quod loquitur. Vnde & reſurgẽs à mortuis Dominus prius in diſcipulorum faciem inſufflauit, & poſtea dimittendi, retinentíq; peccata authoritatem tribuit: vt profectò monſtraret, quia qui illam mẽtis ſpeculationem nõ habet, iudex animarum eſſe nõ debet. In electorum quippe prædicatorum faciem Dominum inſufflare, eſt intimas ſecretáſque vias ſpiritalis examinis eis per ſpiritum ſanctũ reuelare. Hinc Paulus ait: Spiritalis iudicat omnia. Hinc item diuinæ gratiæ largitatem commendans, ait: Nos ſpiritum huius mundi non habemus,

1. Corint. 13. Ezech. 18. Ioan. 20.

habemus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt: vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. Qui autẽ huius mũdi ſpiritũ habet, in Maſphat, id eſt, in ſpeculatione ſubditos iudicare nõ poteſt: quia dũ per ſpiritũ interiora nõ penetrat, in cauſis examinis, quas exquirit, mũdano ſpiritu foris errat. Bene igitur Samuel filios Iſraël in Maſphat iudicaſſe dicitur: quia nimirũ prędicatores ſancti, in ſubditorum iudiciis, aliud extrà nequaquam diffiniunt, niſi quod intus eis diuina inſpiratione reuelatur. Sed dum boni ſubiti maiorum iudicio ſemetipſos ſubiiciunt, ſpiritalium hoſtium iras contra ſe validius accendunt. Vnde & ſubditur: *Et aſcenderunt Satrapæ Philiſtinorum ad Iſrael.*) Ablatis nanque Diis alienis, peracto ieiunio, exhibita à prædicatore cenſura examinis, ad Iſraël Philiſtinorum principes aſcendunt: quia cùm altiori vita proficimus, maligni ſpiritus, qui ſemper bene agentibus inuident, nobis infeſtiores ſunt. Et quia de innocentis vitæ ſublimitate nos deponere appetunt, aſcendere dicuntur. Aſcendere quippe malignis ſpiritibus, eſt ſe ad expugnãda alta per cœleſte deſideriũ corda ſubleuare. Quia etiam contra perfectiores Chriſti milites non quorumlibet malorũ ſpirituum, ſed fortiorum dæmonum prælia excitantur, non Philiſtim contra Iſraël aſcendere, ſed Philiſtinorum Satrapæ perhibentur. Principes quoque pluribus præſunt. Per hoc ergo quod contra Iſraël Satrapæ aſcendere dicuntur, poteſt rationabiliter colligi: quia ad probandã electorum patientiam, nec vnus ſpiritus malus electorum ſinguliſ, ſed innumeri deputantur, vt de conſecuta eorũ victoria, tantò ſit copioſior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia grauiora. Tamen inter eadẽ prælia nuper cõuerſi vehementer pauere ſolent: repente etenim inueniunt ſe in campo laboris, præter experimentũ conſuetudinis. Armata hinc contra ſe aſpiciunt deſideria, quæ ſibi dudum peccata ſeruiebãt: illinc ſupernus amor inuitat, vt cœpta bona nõ deſerant. Hinc ſpiritus mentẽ eleuat, illinc caro grauat, ac dum finis ſui modum ſcire non poſſunt, de electionis ſuæ incertitudine vehementer expaueſcunt. Vnde & hîc aptè ſubditur: *Quod audientes filij Iſarael, timuerunt à facie Philiſtinorum.*) A facie enim Philiſtinorum timẽt, vt eorum poſteriora non timeãt. Quæ eſt enim malorũ ſpirituũ facies, niſi concupiſcentia ſecularis? In hac enim ſpecie quicunque componitur, eorum imagini conformatur. Quia verò non Philiſtinorum faciem, ſed ab eorum facie timuiſſe Iſraël dicitur, ſic electorum mẽtes inſinuant, vt etiam reproborum ſtultiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, ſed à facie timuerunt: quia videlicet ſancti viri aliud eſt quod foris aſpiciũt, aliud quod intus expaueſcunt. Nam etſi aliquando florentem mundum humana ratione conſiderant, repente mentis oculos ad ea mala, quę mũdi gaudia ſequuntur retractantes leuãt, & velut à facie trepidant, qui pœnis ſequentibus contingere præſentes delectationes vitãt. At contrà reprobi qui hanc Philiſtinorũ faciem nequaquam metuunt, ſequentes ferocitatis eorum impetus non euadunt. Dum enim vana mundi gaudia tota virtute ſuſcipiũt, afflictiones perpetuas, dæmonũ virtute capiunt. Quibus nimirum veritas comminatur, dicens: Væ vobis diuites: quia recepiſtis conſolationẽ in vita veſtra. Hinc item denucians, ait: Væ vobis qui ridetis, quia flebitis. Quaſi aliter dicat: Quia à Philiſtinorũ facie nequaquã pertimeſcitis, cùm ſequentes eorũ vires irruunt, ſalutis inuenire refugium nõ poteſtis. Tunc quidẽ timor adeſt, ſed qui adiuuet nõ adeſt. Vindicta datur flagitij, ſine ſpe liberationis, & quàm ſint Philiſtinorũ horribilia poſteriora ſentiunt, qui faciei eorum blandimẽta, in mundi amore voluerunt. Bene igitur de Iſraëlitis, in electorum typo dicitur: *Timuerunt à facie Philiſtinorum,*) quia nimirum dum conuerſandi modum ſibi ſolerter ordinant, non diſponunt metuere æterna mala cùm veniunt, ſed à temporali concupiſcentia trepidant, cuius merito irrogantur. Et quia non tam ſuis meritis, quàm maiorum hoc interceſſione poſſe obtinere credunt, ſequitur: *Dixeruntque ad Samuelem: Ne ceſſes clamare pro nobis ad Dominum Deum Iſrael, vt ſaluet nos de manu Philiſtim.*) Sed & tentatis ſubditis, paſtores boni non ſolùm orationum præſidia conferunt, ſed etiam ſacrificiorum. Vnde ſubditur: *Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamauit Samuel.*) Quid eſt clamor Samuelis, niſi in ſupplicatione pontificis magna virtus deſiderij? Vnde ad tacentem labiis Moyſen, licet populi ſubditi ſalutem feruenti deuotione cupientem à Domino dicitur: Quid clamas ad me? Quis verò eſt agnus lactens, niſi ille quem præcurſor eius oſtendit, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et lactens dicitur: quia in eius innocentia vera humanitas prædicatur. Sed vnus agnus offertur: quia præter ipſum, qui mundi tollat peccata nequaquam reperitur. Quem profectò agnum integrum obtulit. Integritas quippe agni ad ſoliditatem pertinet catholicæ profeſsionis. Velut enim agnus diuidit, qui à canone fidei per gladium ſeparatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro aſſumptione naturæ, vnus pro ſingularitate potentiæ, integer pro fidei noſtræ firmiſsima ſoliditate. Quòd ſi quis hæc non ad ipſum, ſed ad eius imitatorem referre voluerit, poteſt. Agnum quippe offerimus, cùm per bonum caſtitatis & innocentiæ redemptori noſtro conformamur. Et cùm doctrina innocentium patrum noſtrorũ paſcimur, velut vbera ſugimus, quibus ad æternam vitam nutriamur. Vnum quoque agnum offerimus, ſi poſt initia religioſæ conuerſationis, nulla polluimur iniquinatione prauitatis. Vnum quippe agnum offert, qui à propoſito innocentiæ, ad pollutæ vitæ maculas nequaquam defluit, à quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoque agnum offerre, eſt ad æternam vitam non ſolùm carnis continentiam, ſed mentis integritatem præparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam conſecrat, ſed mẽtis ſuę ſecreta ab immundarum cogitationum laſciuia non refrenat. Velut enim agni partem ſacrificio ſubripit, qui puritatem cordis corporis continentiæ non coniungit. Vnde & ipſe agnus agnum integrum offerre diſcipulis præcipens, ait: Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico vobis qui viderit mulierem ad concupiſcendum, mœchatus eſt in corde ſuo. Hinc etiam fatuæ virgines in Euangelio notantur, quæ lampades parauerunt, & oleum non parauerũt. Lampades nanque paratas habent, qui bonum pudicitiæ ſeruant in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis ſuæ circunſpectione. Dicatur ergo de Samuele, Obtulit agnum integrum Domino: quia vt bonum pudicitiæ diuinæ placationi ſufficiat, non ſolùm in candore corporis ſeruari debet, ſed in ſplendore internæ puritatis. Merito itaque ſubditur: *Et exaudiuit eum Dominus.*) Ille nanque exaudiri à Domino pro aliis orans poteſt, qui ex parte aliqua ei, cui ſupplicat, Domino odibilis non eſt. Nam ſi adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: & eò deſiderium ſuum ad diuinæ celſitudinis arcem non ſubleuat, quò ipſe de imo quo per lapſum iacet, conatu feruentioris ſtudij aſcendere nequaquam curat. Sed & modus exauditionis exponitur, cùm ſubinſertur: *Factum eſt dum Samuel offerret holocauſtum, Philiſtæos inire prælium contra Iſrael. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo ſuper Philiſtim, & exterruit eos, & cæſi ſunt à filiis Iſrael. Egreßique filij Iſrael de Maſphat, perſecuti ſunt Philiſtæos, & percuſſerunt eos vſque ad locum, qui erat ſubter Bethchar.*) Offerente holocauſtum Samuele, Philiſtim contra Iſrael pręlium ineũt: quia maligni ſpiritus tunc aduerſus fideles ſubditos grauiores tentationes commouent, cùm contra ſe ſtare inſtantius paſtores vident. Sed ſuper Philiſtæos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus, fidelibus ſubditis diuina gratia robur adminiſtrat. Tonitrua enim fieri per nubila ſolent. Nubes autem ſublimes per cœleſte deſiderium animæ intelliguntur. Vnde & propheta mentes electorum in amore cœleſtium eleuatas admirans, dixit: Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? Quæ ſunt autem tonitrua nubium, niſi illa feruentia & ſuperna electorum deſideria: quibus dum per diuinam gratiam eorum mens ſuccẽditur, omne quod maligni ſpiritus decipiendo ſuggerunt, ab ea penitus expellunt. Bene ergo dicitur: Intonuit Dominus ſuper Philiſtęos, & exterruit eos. Nam dum per gratiam ſuam electis mẽtibus ſuperna deſideria infundit, quia etiam terrena omnia facit contemnere, eos etiam qui ea eis appetere ſuggerunt, nequam ſpiritus in fugam vertit. Velut enim tonitruo territi fugiunt, dum in electis mentibus, quas tentãdo pulſauerant, ingentem ſonitum diuinæ virtutis

Luca 6. Exod. 14. Ioan. 1. Matth. 5. & 25. Esaia 60.

expauescunt. Quia verò fragore magno intonuisse Dominus dicitur, quid est aliud, nisi quia imperfecta Christianorũ desideria dęmonibus terribilia nō sunt? Fragor enim magnus tronitrui, perfectũ est vniuscuiusque desiderium electi. Cùm igitur fragore magno super Philisteos Dominus intonat, tũc à filiis Israël cædũtur: quia dum electorum mentem perfecta deuotio ad superna gaudia erigit, omne quod aduersæ parti militat, à se penitus abscindit. Bene quoque prius territi Philistiæi, deinde à filiis Israël cædi memorantur: nam terrentur electorum deuotione, cæduntur opere. Et quia ope deuotio priori est, terreri prius, postea verò cædi rectè perhibentur. Nam prius donum bonæ volũtatis à Domino accipimus, vt consilia malorũ spirituum postmodum confutare valeamus. Bene etiã Dominus super Philistæos intonare & exterrere eos dicitur, filij autẽ Israël illos cædere perhibentur: quia bona desideria nobis per diuinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiæ per conatum liberi arbitrij ad virtutũ victorias promouemus. Ordo igitur cœlestis militiæ est, vt antè tonãs fragore magno audiatur Deus, & pòst miles ad cædẽda hostium agmina progrediatur: vt videlicet in se prius dona gratiæ videat, deinde ad certaminis campum validius erũpat, & securus victoriæ prouentũ speret, qui eis quibus coronetur viribus, ante cõgressionis tẽpora fultus est. Bene autem qui Philistæos cædũt, de Masphath egressi perhibentur. In Masphath etenim quę speculatio dicitur, morantur, qui in diuinarũ rerum contemplatione persistũt. Sed ad cædendos Philistæos exeũt, cùm ex arcano internæ meditationis consulti venientes, comprimũt vires aduersæ dominationis. Intus enim latenter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hostium cuneos irrũpant. Tantò quidem grauiores pugnas eis procedentes exhibent, quantò dum interna cogitant, apud se quietiores latent. Et quia maligni spiritus ab electis Dei semper comprimendi sunt, vsque ad locum subter Bethchar Philistim percussi fuisse memorantur. Bethchar quippe domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Esaias insinuans, ait: Tanquam agnus ad occisionem ducetur, & tãquam ouis coram tondente se sine voce. Quæ igitur fuit domus agni, nisi illa sublimis, & singulariter munita conuersatio redẽptoris, quæ dum culpa caruit, cunctis nequam spiritibus inaccessabilis extitit. Ad Bethchar, id est, domum agni peruenire nemo potest: quia quisquis multũ proficit, sanctitate redemptoris inferior est. Vnde & prædicator egregius eiusdẽ redemptoris laudibus insistens, dicit: Talis decebat vt nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem sicut sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre. Quis ẽst ergo locus subter Bethchar, ad quem vsque Philistim cædere, & persequi debemus? Sed si Bethchar perfectionem signat dominicæ conuersationis, locum subter Bethchar, communẽ sanctorum summam exprimit sanctitatis. Qui & eidem redemptori se obediendo humiliant, & eius gloriæ per studiũ vitæ innocẽtis appropinquãt. Locus enim qui subter Bethchar situs ostenditur, eidẽ loco, cui subest, & inferior esse cognoscitur, & vicinus: quia sancti viri quò Deo per vitæ altitudinẽ vicini sunt, eò & humiliori cogitatione subiecti. Dũ ergo nouitiorum fidelium triumphus sub Israëlitarum gestis ostenditur, vsque ad locum sub domo agni cæsi alienigenæ dicuntur: quia profectò per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcem perfectionis, vbi iam tãtò simus hostibus nostris terribiliores, quantò redemptori nostro viciniores. Ibi enim iam quædã securitas est, quæ per turbari hostium pauore non potest. Talibus nanq; concessæ virtutis dona insinuans Dominus, ait: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnẽ virtutem inimici. Vnde & is qui ad locũ domui agni vicinũ peruenerat, dicit: Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames, an cætera talia? Potest etiam domus agni cœlestem patriã designare. Vnde & Ioannes dicit: Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Quis est igitur locus, qui est sub domo agni, nisi terminus temporalis vitæ, ex quo ad supernæ patriæ gaudia assumuntur electi? Qui enim vsque ad

Esaiæ 53. *Heb. 7.* *Luc. 10.* *Roma. 8.* *Apoca. 14.*

E statutum nobis terminum ducimur, quem prętererire viuẽdo non possumus, velut ad locum venimus, vnde aliò transferamur. Sed terminus vitæ electi viri sub domo agni situs ostẽditur: quia vnde per angustias mortalitatis demergitur, inde ad vitæ indeficientis gaudia subleuatur. Nam & agnus ipse, qui in citharedorum citharizantium, & cantantium domum suam lætus inhabitat, antequam ad huius domus lætitiam duceretur, sub domo fuit. Hinc nanque est quòd immolationis suæ tempore dicit: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Electi ergo vniuscuiusque finis dum loco ostenditur, subter Bethchar id est, domo agni esse memoratur: quia sancti viri cùm per mortis pœnam temporalia deserunt, de vicino præeminentem sibi supernam patriam conscendunt. Nam Paulus confidenter asserens, dicit: Scimus quia si terrestris domus nostra dissoluatur, habemus habitaculum ex Deo, non manufactum in cœlo. Igitur vsque ad locum, qui est subter domo agni Philistæos cædimus, si quandiu in hac vita sumus de malignis spiritibus triumphamus. Sequitur: *Tulit autem Samuel lapidem vnum, & posuit eum inter Masphath & Sen: & vocauit nomen eius lapis adiutorij, dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.*) Lapis in sacro eloquio Dominum, & redemptorem nostrum significat. Lapis verò vnus à Samuele tollitur, cùm à sanctæ Ecclesiæ prædicatore redẽptoris fortitudo singulariter prædicat. Qui profectò inter Masphath, & Sen præfigitur: quia in vitæ exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excusio dicitur. Excussi autem sunt reprobi, id est, à fidelium societate separati. Dum ergo vsque ad locum subter Bethchar Philistæi cæsi perhibentur, lapis inter Sen, & Masphath præfixus asseritur: quia dum electi Dei victoriæ suæ titulum in fine percipiunt, redemptoris iudicio à malorum societate separãtur. Modò verò velut in area frumentũ, & palea simul sumus: sed dum ad vitæ terminum ducimur, electi à reprobis dominica virtute diuidũtur, & velut inter se lapidẽ habent medium, dum illi pondus redemptoris in damnationis suæ iudicium sustinent, & isti in eius fortitudine æternæ gloriæ plamas tenent. Possunt per G Sen etiam maligni spiritus designari. Excussi quippe sunt, quia à cœlesti secreto per superbiam proiecti. Et quia nunc in hac vita nobiscum præliantur, bene cùm victoriæ nostræ tempus asseritur, lapis inter nos, & eos positus perhibetur: quia cùm militiæ nostræ donatiua percipimus, vltrà nobis eorum prælia nequaquam renouantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis redẽptoris nostri bonitatẽ sanctæ Ecclesiæ doctor ostendit. Et quia omne quod à nobis in omni vita nostra prosperum geritur, diuinæ gratiæ adscribitur: aptè ab eo lapis ille, qui in medio sistitur, lapis adiutorij vocatur. Ipse est nanque lapis adiutorij, qui si nobis subuenire noluerit, vinci possumus, vincere nequimus. De quo iam in medium posito dicitur: *Vsque huc auxiliatus est nobis Dominus:*) quia eius præsidia electos suos vsque ad æternæ retributionis tempora prosequuntur. Et quia (vt diximus) iam tunc nobis in æterna requie susceptis à depressis hostibus prælia nulla commouentur, sequitur: *Et humiliati sunt Philistim, nec apposuerunt, vt venirent vltrà in terminos Israël.*) Hæc profectò sic electorum singulorum facta exprimunt, vt sanctæ catholicæ Ecclesiæ & procinctum innuant belli, & gaudia remunerationis. Hanc nanque vniuersalis Ecclesiæ victoriam iam post resurrectionis nostræ gloriam futuram, beatus Paulus ostendit: qui quasi futuræ incorruptioni præsens, morti insultabat, dicens: Absorpta est mors in victoria, vbi est mors victoria tua, vbi est mors stimulus tuus? Humiliatos etiam Philistæos vidit: quia apostatarum angelorum memorans, ad amorem futuræ dignitatis electos accendit, dicens: An nescitis, quia angelos iudicabimus? Tunc quippe Philistęi humiliantur, cùm in preparata sibi, ab origine mũdi æterni ignis incẽdia dęmones mittũtur. Et in terminos Israël venire vlterius non apponunt: quia ad tentãda electorũ corda non exeunt. Qui autẽ sunt Israëlis termini, nisi cœli? Quomodo autẽ mali spiritus in Israëlis terminos venient, qui sic in inferni profundo damnati sunt, vt à summersione pœnarum nunquam resurgãt? Quia ergo æterna oppresione deiiciũtur, aptè subinfertur: *Facta est (inquit) manus Domini super Philistæos cunctis diebus Samuelis.*) Qui enim

Matt. 26. *2. Corin. 5.* *1. Corin. 15.* *1. Corin. 6.*

nim ſunt dies boni doctoris, niſi vernantes illi radij fulgentis æternitatis? Qui aptè Samuelis eſſe referuntur: quia etſi communes ſunt electorum omnium, ſpeciali quadã gratia ad gaudia lucent prædicatorum. Vel certè prædicatorum ſunt, quia ſpecialius eorũ mentibus fulgent, quorum prædicatione nũc ſanctæ Eccleſiæ demonſtrãtur. Manus autem Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur, quia diuina poteſtas malos ſpiritus ſemper opprimit, quæ in æternæ claritatis gloria etiã electos exhilarare nunquã deſiſtit. Tũc verò angelorũ damna reparantur, cùm quicquid de ordine conditorũ ſpirituum, eorum ſuperbia ſublatum beatitudini fuerat: de electis hominibus adimplere. Quare & ſequitur: *Et reddita ſunt vrbes, quas tulerant Philiſtim Iſraeli.*) Vrbes ſublatæ ſunt illæ perditæ multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quãdo de electa natura humana aſſumuntur, vnde quod de angelis periit, ſuppleatur. Quod etiã in conuerſione flagitioſorum hominũ accipi conuenienter poteſt. Vrbes nãque Philiſtim tollunt, cùm vnitas fidelium mentes tentãdo decipiunt, & ſibi eas peccatis immergendo ſupponũt. Sed ablatæ vrbes Iſaëli redduntur: quia ſic in hac vita pœnitentes ſatiſfaciunt, vt in perenni gloria ſplendidi ad electorum gaudiũ exhibeantur. Quia verò nõ ſolùm qui agere bona negligunt, ſed etiam qui abũdanter iniquitatem faciunt, pœnitendo ſaluantur, ſubditur: *Ab Accaron vſque Geth.*) Accaron dicitur ſterilis, Geth torcular. Steriles quidem ſunt, qui bona opera nõ agunt. In torculari autẽ vua premitur, & vinum promulgatur. Quid eſt autem concupiſcẽtia ſecularis, niſi vua reprobæ mẽtis? Quid verò eſt feruor peccãdi, niſi liquor vini, qui peccatoris mentẽ æternorum bonorũ immemorem facit? Dum enim ex concupiſcentia cordis peccatũ generatur, quaſi in torculari de vua vinum producitur Ab Accaron ergo vſque Geth ſublatæ vrbes Iſraëli redduntur: quia bona agere negligentium & mala audacter perpetrãtium mentes, quæ pœnitendo ad Dominum modò redeunt, tũc in communi electorum gloria ſplendidæ demonſtrãtur. Earum quippe mala in Dei memoria nequaquã veniunt: quæ ipſi pœnitentiæ afflictione delere obliti non ſunt. Sequitur: *Erátque pax inter Iſraelem, & Amorreum.*) Quæ eſt iſta pax, niſi quam propheta Micheas aſſerit, dicẽs: Et erit iſte pax in terra, cùm venerit. Quid eſt autem quòd inter Iſraëlem, & Amorreum pax oſtenditur? Sed quid per Amorreum, niſi pars hominum reproba deſignatur? Qui verò per Iſraëlem figurantur, niſi electi? Et quia electi in dextera Dei, reprobi verò in ſiniſtra futuri ſũt, dum pax eſſe inter vtroſque aſſeritur, ſanctorũ beatitudo inclyta demonſtratur: qui iuſtitiæ cõditoris tanta æquitate cõueniunt, vt de cõſpecta reproborum pœna, nulla cõpaſsione moueantur. Dum ergo inter Iſraëlem, & Amorreum pax eſſe oſtenditur, non demonſtratur bonum, quod commune cum ſanctis habeant reprobi, ſed quo muniantur electi. Vnde & ſub Iſraëlis ſpecie per prophetã ſanctæ Eccleſiæ repromittitur: Qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumẽti ſatiat te. Pacem quippe Eccleſiæ fines ponit: quia dum redemptoris potentia, eam in intimę æquitatis celſitudinem erigit: per dolorem compaſsionis, perditorũ miſeria nõ affligit, Sed ad tantam beatitudinem quo paſtorum ſtudio boni ſubditi promoueantur, exponit dicens: *Iudicauit quoque Samuel Iſraelem omnibus diebus vitæ ſuæ.*) Qui ſunt dies vitæ vniuſcuiuſque doctoris, niſi virtutum ſpiritalium claritates? Omnibus nanque diebus vitę ſuæ Iſraëlem iudicat, qui lucem iuſtitię, quam loquendo aſſerit, ad ſubditorum fidelium exemplũ, perfectione repręſentat bonæ cõuerſationis. Qui autem virtutum ſpiritalium lucẽ non habet, quia ad docendũ aſſumit bona conuerſationis extraneæ, diebus profectò iudicat vitæ alienæ. De quibus profectò per prophetã Dominus dicit: Ecce ego ad prophetas, qui furantur verba mea vnuſquiſque à proximo ſuo. Verba quippe furantur, qui bonũ quod docẽdo prędicant, operãdo non ſequunt: quia veluti clàm de alieno tollunt, quod dato proprij laboris precio ſuũ nequaquã faciũt. Poſt denũciatã itaque futuram beatitudinem, qualis interim debeat eſſe fideliũ paſtor, oſtenditur: quia omnibus vitæ ſuæ diebus Samuel Iſraëlẽ iudicaſſe perhibetur. Perfectionis etenim viã malè inſinuat, ſi lucis iter quis voce volens pandere actione tenebreſcet. Nam qui cunctos vitæ ſuæ dies ad iudicãdum Iſraëlem contulerat, dicit: Non audeo loqui horum aliquid, quę per me nõ efficit Deus, inobedientia gẽtium verbo & factis. Iudicet igitur doctor, ſed qui dies vitæ ſuæ inclytos habet: vt videlicet in ſe prius virtutum ſpiritualiũ radios bene viuendo foueat, quos prouidẽdis ſubditorum itineribus loquens adminiſter: quia & lucerna tũc iis, qui in domo ſunt vtiliter oſtenditur, ſi ipſa antea eo quod ſparſura eſt, bene repleatur lumine. Sequitur: *Et circuibat Bethel, & Galgal, & Maſphath, & iudicabat Iſraelem in ſupradictis locis.*) Bethel dicitur domus Dei: Galgal rota: Maſphat (vt iam ſuperius replicatum eſt) ſpeculatio interpretatur. Quid ergo Bethel, niſi viros officio ſacri altaris deputatos ſignificat: qui dum ſpiritalibus ſtudiis inhærent, velut domeſtici, Dei omnipotentis familiares ſunt? Et quid Galgal, quæ rota dicitur, niſi cõiugatorum ordinem deſignat? Velut enim in rota circumeunt, dum volubilis mundi curis penitus carere nõ poſſunt. Et quid per Maſphath, quę ſpeculatio interpretatur, niſi illi exprimuntur, qui diuinæ contemplationi vacãtes, ſolis ſupernis gaudiis inardeſcũt? Quid ergo eſt quòd Samuel & Bethel, & Galgal, & Maſphath, circuire dicitur, & in eiſdẽ locis Iſraëlem iudicare, niſi quia electus prædicator omnium electorum ordinum exempla ſequitur, vt ſubditorum fidelium eſſe valeat cenſor doctus? Non enim eſſe poterit æqui examinis, ſi de exemplis præcedẽtium electorũ dedignatur aſſumere quod decernit. Sed & per ſingulos annos iſta circumeat, vt doctor prouidus ordinũ ſingulorũ perfectionẽ ſigillatim reſpiciat: vt quo ſubtilius pręcedentiũ bona viderit, pręſentia diſponere decẽtius poſsit. Ibi ergo, ibi iudicet Iſraëlem vt ſubiectos fideles, quos ad Dei viſionẽ erudit, illorũ rectitudine corrigat, quos Deo placuiſſe indubitanter credit. Poteſt etiã per Bethel, quæ domus Dei dicit, vniuerſa electorũ Eccleſia deſignari: per Galgal, quæ interpretatur rota ſcriptura ſacra. Quicquid verò in ſubditorum profectu doctor exhibet, aut de exẽplo electorũ accipit, aut magiſterio ſacri eloquij, aut reuelatione internę, ac ſecretæ contemplationis. Samuel itaq; Bethel circuit: cùm prædicator Eccleſiæ authoritatẽ diſponẽdorum operum, de exemplis maiorum quærit. Galgal, id eſt, rotam circuit: quando doctrinę ſuæ authoritatem, de magiſterio ſanctę ſcripturę comprehẽdit. Maſphat quoque circuit: cùm per ſecretæ contemplationis meditationẽ, reuelationẽ meretur ſuſcipere veritatis. Ibi enim iudicat Iſraëlem: quia quicquid ſubditis proponit ad normam rectitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina ſacri eloquij aut ex reuelatione internæ cõtemplationis. Quibus profectò verbis oſtenditur, nõ tantum quæ doctor perfectus agat, ſed etiam quia perfectus non ſit, ſi agere hæc nõ poſsit. Nam ſi ſolùm bonorum exẽpla nouerit, aut ſi ſacræ ſcripturæ etiam quis eruditus ſit, & contemplationis reuelatione caruerit, in ordine prędicationis vir perfectus non erit. Contemplatio enim virtus eſt, per quam non ſolùm ipſa ſcriptura cõdita recognoſcitur, ſed per quam nondũ cõdita conderetur: & per quam condita ad Dei voluntatẽ quotidie diſponatur. Bene ergo dicitur: *Et iudicauit Iſraelem in ſupradictis locis.*) Nam non ſolùm in Bethel, & Galgal, ſed etiam in Maſphath: vt qui ad perfectionẽ prędicationis innititur, dum per humilitatem exempla maiorum ſequitur, dum per ſtudium ſacri eloquij eruditione fulcitur: curet omnino neceſſe eſt, vt puritate mentis ea quæ diſponẽda ſunt, cõtemplando cognoſcat. Dei nanque debet eſſe docibilis, qui ſuſcepto prædicationis officio, docere homines cupit. Tamen ſic præſumat de eo qui ſecretæ contemplationis eruditione inſtruitur, vt nec editas per Spiritum ſanctum ſcripturas faſtidiat, nec ſequi electorum exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, & Galgal, & Maſphath circuire deſcribitur, vt alterum ab altero per diſcordiam nequaquam diuidatur: vt videlicet & exempla recipiat, quæ ſacra ſcriptura approbat, & illas ſacras ſcripturas, quas electi homines ſcripſerant, regnoſcat: atque eas reuelationes contemplationis, à Deo ſibi oſtenſas ſentiat, quæ nec ab electorum operibus, nec à ſanctæ ſcripturæ authoritate diſcordant. Sed & omne quod agit, ad rectitudinem redigat ſupernæ intentionis. Vnde & ſubditur: *Reuertabatur in Ramatha: ibi enim iudicabat Iſraelem, & ibi erat domus eius.*) Vt longè ſuprà iam diximus, Ramatha interpretatur viſio conſummata: & ſupernorum ciuium illam beatam

Mich.5. Ephes.2. Pſalm.147. Hiere.25. Roma.15.

& perfectam societatem significat: ad quam Samuel reuertitur, ne laboris sui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel reuertitur, cùm mens prædicatoris per amorē cœlestiū releuatur: nam inter officij sui onera tam immensa corrueret, si ad amorem cœlestium, per spei suæ desiderium nō rediret. Reuerti etenim prædicatoribus est, intentionem mentis suæ ad gaudia patriæ cœlestis reducere. Et ibi Israëlem iudicant: quia supernæ patriæ pulchritudini, quam in mente retinent: fideles subditos facere conformes, prædicādo student. Ibi iudicāt Israëlem: quia ex illa iam perfecta ciuitate formam videntes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: & quicquid illa pulchritudine indignum conspiciunt, ab eorum mentibus abscindere conātur. Et quia in illius beatæ patriæ gloria tota dilectione requiescunt, ibi eius domus esse perhibetur. Eius nanque domus esse cognoscitur, in qua amando cōuersatur. Vnde & ille egregius prædicator gloriatur, dicēs: Nostra cōuersatio in cœlis est. Bethel nanque circuit Galgal, & Masphath, & in earum aliqua non habet domum, in Ramatha autem domum habet: quia doctores sanctæ Ecclesiæ quicqnid nunc accipiunt de exemplis electorum, quicquid de eruditione sacrorum voluminū, quicquid de altitudine supernæ reuelationis transitoriè rimantur, ad adiutorium habent itineris, non ad amorem remunerationis. Illud verò quod in superna ciuitate diligunt, non ad profectum itineris, sed ad sufficientem, imò ad abundantem largitatem mercedis. Et quia illuc cuncta bona congregantnr, sequitur: *Ædificauit ibi etiam altare Domino.*) Quid est enim altare Domini, nisi cor iusti? Veritatis autem iudicio dicitur: Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuū. Qui autē pro amore supernę patriæ bona agit, dū ardēter ad ea quæ sursum congregat peruenire desiderat, profectò altare ædificat, super, quod quotidiani desiderij hostias incendat. Bene autem dicitur: Ædificauit ibi altare Domino: quia ex incremento studij cœlestis, sicut flamma crescit in corde boni desiderij, ita & velut additis lapidibus, ac, altare sursum construitur, vbi Deo holocausta offerantur amoris. Quod etiam ad lucrum animarum referri conuenienter potest. Doctor nanque in Ramatha altare Domino ædificat, cùm subditorum merita in cœlo locat, & dum quotidiano eius studio electæ animæ ad cœlestia regna conscendunt, velut ad structuram superni altaris lapides mittuntur. Dicatur ergo de Samuele, dicatur: *Ædificauit ibi altare Domino:*) quia nimirum valde otiosum est doctoris studium, si per hoc quod ab illo in terris agitur, cœleste ædificium non augetur.

Philip.3.

Matth.6.

LIBER QVARTVS

Caput. I.

Caput viij. Lib. 1. Regum.

SAnctorum virorum facta præcedentium, sæpe electorum sequentium solatia sunt. Mira etenim dispensatione diuini consilij, & altissimæ conuersationis arce sic sublimati sunt, vt fortia agerent, sibi recta subditis prouiderent, sic sibi quandoque derelicti, vt ea quæ recta intentione disponerent, secundum Dei prouidentiam recta non essent: quatenus illorum infirmitas, electorum sequentium firmitas fieret: quia etsi vt homines in disponendis sanctæ Ecclesiæ negotiis falli possunt, ipsæ tamen Ecclesiasticæ dispositiones deserendæ non sunt. Ecce etenim dicitur: *Factum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos iudices Israel, fuitque nomen filij sui primogeniti Iohel, & nomen secundi Abia, iudicum in Bersabee. Et non ambulauerunt filij sui in viis eius.*) Ecce qui prophetiæ spiritu plenus fuerat, ij quos iudices Israëli ponebat, quia post auaritiam postmodum declinare debebant, & munera accipere, & peruertere iudicium non cognouit. Quid ergo mirum si falli in disponendis ordinibus possunt, qui prophetiæ gratiam non accipiunt: si ij, qui prophetiæ spiritum habent, eundem spiritum ad disponenda cuncta non habent? Quis autem de tanto viro dubitet? quia si futurā peruersitatem filiorum pręnosceret, eos vtique forensibus honoribus nō præferret. Qui ergo reprobos sciēter

E prouehunt, hoc prophetæ exēplo sibi blandiri nequaquam possunt: quia tunc solū innoxiè agitur, cùm in eis, tēpore quo promoti sunt, subsecutę iniquitatis signa nulla patuerūt. Quare & aptè ij, qui iudices Israëli à Samuele positi sunt, cùm ponerentur eius filij dicebantur: vt ex eo non solùm per carnē credantur geniti, sed etiam cōuersationis eius splendoribus adornati. Quare & eorum nomina cautè assignātur: vt ex titulo nominis, illa quæ tunc eis inerat, cognoscatur forma virtutis. *Nomen* (inquit) *vni Iohel, alterius Abia iudicum in Bersabee.*) Sed & de illis qui post acceptam dignitatem declinasse ad auaritiam dicuntur, apertè ostenditur: quia antequam eiusdē dignitatis culmen attingerent, in eis futuræ prauitatis signa nulla videbātur. Sed ecce dum pastorum solatia attendimus, gregis dominici non praua pericula intuemur. Nam steterūt subditi, sed in culmine prælationis positi prophetæ filij ceciderunt: vt si nobis sub cura maiorum positis indesinens sanctæ vitæ studium, aut securitas magnæ conuersationis arrideat, præesse tamen aliis nō habeamus in appetitu desiderij,

F sed in magnitudine timoris. Sed carnales quique dum sola visibilia attendunt, spiritalem sanctorum conuersationē cognoscere non merentur. Pastorum quidem sanctæ Ecclesiæ culmen aspiciut, sed cogitare nesciunt, quàm inuiti illi intus decorē tollerent, quē in spendore culminis foris tenēt, quod sublimitatem honoris in oppressionē magni sustinent oneris, quod magno desiderio fugiūt, quod exteriori ministerio prosequuntur. Testante etenim egregio doctore didicimus, quòd animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Vnde & tantò dementius carnalia sequens errat, quantò per discretionis virtutē spiritalia nulla iam penetrat. Et nonnulli tales in tantum dementiæ malum proficiunt, vt commouere ipsum etiam statum Ecclesiastici culminis non vereantur. Vnde & sequitur: *Cōgregati ergo vniuersi maiores natu ex Israel venerunt in Ramatha, dixerūntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in viis tuis. Constitue super nos regem vt iudicet nos, sicut vniuersæ habent nationes.*) His autem, qui viuebant sub spirituali regimine, regem petere, quid aliud est, quàm eandem spiritalem prælationem in secularem dominationem transferre

G gestire? Sed sancti viri cùm se à subditis contemni conspiciunt, non tam eis displicet quod contemnuntur, quàm quòd contemptores sui Deo non placent. Eorum quippe contemptu, suæ internæ gloriæ dari incrementa conspiciunt, sed augeri merita sua subditorum defectibus ingemiscunt, quos sic meritis vellent proficere, vt in æterna meritorum retributione, secum eos, quibus præsunt, habere potuissent. Quare & subditur: Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quòd dixissent, Da nobis regem, vt iudicet nos.) Hoc nanque ei displicuit, per quod displicere Deo, qui loquebātur, existimauit. Quia verò non simpliciter dicitur, displicuit sermo Samueli, sed in oculis Samuelis, & statim subditur: *Et orauit Samuel pro populo Dominum*) paulò subtilius ea nos cosiderare oportet. Sancti viri qui omnipotenti Deo valde displicere metuunt, in suis iudiciis faciles non sunt, sed cuncta prius rationabiliter intus ordinant, vt ea foris in opere irreprehensibiliter disponant.

H Nam electionem accipiunt nullam iudicij, si non probatur contemplatione rationis. Hos profectò oculos prophetæ Dominus aperire volebat, cùm dicebat: Vide oculis tuis, & auribus tuis audi. Hinc in euangelio discipulis dixit: Beati oculi qui vident, quę vos videtis. Oculi quippe sanctorū sunt intellectus rationis, reserati per gratiam Spiritus sancti. Et idcirco Samuelis esse dicuntur: quia carnales quique, etsi per humanam sapientiam rationales esse videntur, ab huius lumine rationis eò cæciores sunt, quò illis solis oculis vident, quos serpens aperuit. Nam si spiritualium virtutum fulgorē aspicerent, eum profectò in ornatu suæ mentis habere desiderarent. Tantus siquidem decor earum est, vt visus nunquam non possit videntis desiderio concupisci. Sapiētes ergo seculi cùm se oculos rationis habere arbitrantū, ex hoc cognoscere possunt, quàm dementer insaniant: quia virtutum sanctarum pulchritudine non illici, earum profectò gloriam nō solùm non cernere, sed nec somniari est. Sancti ergo viri, qui iam illuminatione sancti Spiritus in internorum amore obligati sunt, mentis suæ oculos ad videndam intimæ claritatis gloriā tantò clariores habent, quantò de mundi caligine in desiderio

1. Corin. 2.

Ezech. 40.

Lucæ 10.

desiderio nihil habent: & discernere carnalia tantò rectius possunt, quantò longè à carnalibus assumpti in Spiritus sancti gratia altius profecerunt. Vnde & Apostolus Paulus de experientia tantæ visionis sententiam protulit, dicens: Spiritalis iudicat omnia. Bene ergo dicitur: *Displicuit sermo in oculis Samuelis,*) quia à viris spiritalibus nil antè despicitur, quàm despiciendum esse per spiritalem mentis intuitum iudicetur. Et quia quo abundantiori gratia Spiritus sancti pleni sunt, de virtutis suæ celsitudine non præsumunt. Sequitur: *Et orauit Samuel Dominum.*) Quid enim Dominum orauit, nisi vt sibi dignaretur ostendere si tumultuantis populi petitioni assensum dare debuisset? *Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi. Non enim abiecerunt te, sed me, ne regnem super eos, iuxta omnia opera sua quæ fecerunt à die qua eduxi eos de AEgypto vsque ad diem hanc.*) Quia oranti prophetæ dicitur, Constitue super eos regem: planè ostenditur, quia an hoc faciendum esset, sibi reuelari postulauit. Et quia subdens ait: *Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos.*) aptè ostenditur, quantũ sibi sermo displiceat, quem in oculis Samuelis displicuisse perhibetur. Quæ conuenientia iudicij in sanctis oritur ex virtute charitatis: quia dum ex tota mente conditorem diligunt, & eius voluntati obedire deuotè conantur, ex præmio supernæ retributionis accipiunt, vt ab eadem Dei omnipotentis voluntate aliter sentiendo non discrepent, quam in bonis operibus semper tenent. Scriptum quippe est: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Domino quippe adhæret, qui præcepta voluntatis eius facere semper studet. Sed vnus spiritus cum eo fit, quia ex diuturna deuotione pij operis, in tantam gratiam diuinæ cognitionis assumitur, vt ab interni eius æquitate iudicij per errorem mũdani spiritus dissentire vltrà nõ possit. Sed valde difficile respondetur, si quæritur cur omnipotens Deus & abiectum se in regis petitione conqueratur, & tamen id quod petebatur fieri decernat. Rursúmque si dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei maiestate fuerit permissa. Et cùm prouisus rex eligi decernatur, cur reprobãdus eligitur. Quid ad hæc aliud respondere possumus, nisi id quod Apostolus Paulus, ineffabilẽ abyssum iudiciorum Dei perscrutari audẽtibus, respõdebat Homo (inquit) tu quis es, qui respondeas Deo? Sed si hoc efficaciter diffinire non possumus, tãgere inquirendo possumus. An fortasse abiectũ se in regis petitione conqueritur, pro reproba voluntate malè petentis populi: petitus rex conceditur pro vindicta. Quod si rationabiliter dicitur, dum vtrũque posuit, & culpam, & vltionem pariter ostendit. Ex reproba quippe voluntate iniusta postulasse conuincitur, qui abiecisse conditorẽ petendo monstratur. Culpam ergo malæ petitionis, insecuta est pœna districtæ ęquitatis. Magna etenim vindicta est, quę ex districtione procedit interni examinis: quãdo reproba mẽs sic proiicitur, vt quod malè deliberat, agere permittatur. Qui ergo in petendo rege Dominũ abiecisse conuicti sunt, dum id eis permitteretur agere, per quod à se Dominũ abiicerent: grauior pœna non erat, qua hîc plecti debuissent. Quo in loco notandũ est, quia abiectionẽ prophetæ Dominus suam facit. Non enim simpliciter dicitur, Abiecerũt me, ne regnẽ super eos: sed nõ te abiecerunt sed me, ne regnẽ super eos, vt profectò ostẽdat, quia in persona electi præsulis ipse suis subiectis præemineat, & cùm ad spiritale culmẽ electorum carnalis rector assumitur, ipse abiici videtur, cuius præcepta dissipãtur. Ergo quàm reuerendi sint optimi pastores sanctæ Ecclesiæ liquet. Ecce enim dum fideliter Deo seruiunt, tanto ei amoris vinculo cõiungũtur, vt quicquid eis ingeritur, diuinæ iniuriæ adscribatur. Vnde & in Euangelio primis Ecclesiæ pastoribus dicit: Qui vos spernit, me spernit. Vbi etiam aliquid grauius cernitur: quia cùm abiectum pastorem conqueritur, abiicientium peccata omnia, & parentum etiam mala memorantur. *Iuxta omnia*, inquit, *opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra AEgypti.*) Summum nanque crimen agnoscitur, ad cuius discussionem in Dei memoria præterita cuncta peccata reducuntur. Et abiectum ergo se Dominus cõqueritur, & tamen ordinare in quo abiicitur concedit: quia cùm districtæ æquitatis suæ virtutẽ exequitur, ab eo carnalium desideria impleri per eius misericordiam nequaquam prohibentur. Sed & quę

[Margin: 1.Cor.2. — 1.Corin.6. — Roma.9. — Luca.10.]

concedi dignitas pro vindicta potuit, nõ tranquilla maiestate diuinitatis cõcedi debuit, sed velut indignata. Indignatam verò maiestatem Dei non in seipsam asserimus, quæ passioni non subiacet: sed quia dum culpas discutit, indignationis verba per scripturas dicit. Item quia in typũ carnalium prælatorum assumitur, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortasse idcirco reprobus rex eligĩt, vt electus successor eius rex Dauid in eo cognosceret, quid cauere debuisset. Sic nimirum & de illa angelorum curia legimus: quia de apostata primo angelo scribitur, Ipse est principium viarum Dei: sed qui ante omnia conditus est, per superbiam cecidit, & in eius ruina sancti angeli didicerũt, qua virtute stare potuissent. Quod nimirum, qui apertis rectæ fidei oculis, intueri poterit, pariter attendit: quia omnipotẽs Deus etiam tunc magnæ misericordiæ dona tribuit, cùm vindictam irrogat: quia dum reprobos punit, sanctos erudit: vt vnde illi deficiũt, isti in suis profectibus adiuuentur. Districto siquidẽ iudicio permittit mala fieri, sed misericorditer prouidet de his malis, quæ per iudicium irrogat, quæ bona facere disponat. Nam quæ maior culpa quàm illa, qua omnes morimur? Et quæ maior bonitas quàm illa per quam à morte liberamur? Et quidem nisi Adam peccaret, redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. Non enim venit vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata, ad quæ delenda venisse creditur, per iustitiam Dei permissa esse sentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo nascitur⁹ erat, ex illo malo quo morituri erant, bonum quod malum illum vinceret, omnipotens Deus sese facturum prouiderat. Cuius profectò boni magnitudo, quis fidelis non videat, quàm mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala, quæ per primæ culpæ meritum patimur, sed quis electus nollet peiora perpeti, quàm tãtum redemptorem non habere? Eligatur ergo rex, sed reprobandus: eligatur velut in indignatione, nõ voluntate Dei: subsequatur ergo rex iuxta cor Dei, vt ex iudicij eius districtione vindictæ malum procedat in reprobos, & bonũ quod ex malo facturus erat, per largitatem diuinæ gratiæ redundet in pios, dum illi in malo, quod cupiunt, cadere permittutur. Sed vnde se illi præcipitant agitur, vt alij nequaquam cadant. Sed quia his verbis iudicium diuinæ districtionis asseritur, videamus iam quanta dispensatione vtitur, ne id malè deliberantes agant, vnde puniantur. Nam sequitur: *Nunc ergo audi vocem eorum: veruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus est super eos.*) Quasi aperta ostensione clementiæ dicat: Sic audi voces eorum, vt tamen ipsi prius de iure regis, quem petunt audiant quod expauescant, & velut tunc malè cœpta deserant, cùm quàm sit res onerosa, cognoscitur, quam petebãt. Sequitur: *Dixit itaque omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem, & ait: Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis, filios vestros tollet & ponet in curribus suis, faciétque sibi equites, & persecutores quadrigarum suarum: & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetũ, & fabros armorũ, & curruum suorũ: filias quoque vestras faciet sibi vnguẽtarias, & focarias, & panificas: agros quoque vestros, & vineas, & olıueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, vt det eunuchis & famulis suis. Seruos etiã vestros, & ancillas, iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo, greges quoque vestros aadecimabit, vósque eritis ei serui.*) Cùm à carnalibus subiectio quærĩt, profectò quicquid præcipitur eis graue est, & si nõ sit difficile: quia cũ ex superbiæ tumore habeãt, vt proprię volũtatis arbitriũ sequantur, quicquid eorũ deliberationi obuiat, grauissimũ pensant. Iã verò cùm dura & contraria iubentur, quę eis est moles oneris? qui tumor cordis: cùm ferre etiã blãda, & leuia vix nolentes possent, quæ si vellẽt, facilimè pertulissent. Videamus ergo stultæ audaciæ hominis, quàm dignè respõdeat pia dispẽsatio conditoris. Iura hominũ proponuntur contemnẽtibus iura Dei, & his qui mitia & salubria diuinitatis consilia spreuerãt, dura & importabilia humanæ seruitutis onera prędicũtur: vt ex his secũ rationẽ facerent, quàm intolerabilia essent imperia hominis eis, qui nõ tã imperantis quàm monẽtis Dei, ne id peterẽt, consiliis obedire noluissent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciæ, habent duritiam ex simulationis ratione. Ex temerita-

[Margin: Iob.40. — *Christũ incarnari non oportuisset, nisi Adam peccasset.* — Regis iura]

te quidem facile agenda deliberāt, sed quia quod malè proponunt, non intelligunt, meliorum cõsiliis adiuuari non possunt, Quare & hîc quoque subditur: *Noluit populus audire vocem Samuelis. Et dixerunt, nequaquam. Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*) Magnæ quidem temeritatis extitit, contra Dei voluntatem regem petere, magnæ duritiæ consiliis prophetæ vinci non posse. Magnæ temeritatis fuit ei rationes proponere, quem sciebant cuncta quæ acturus erat, reuelante Domino prius scire, magnæ duritiæ illi non acquiescere, quem nouerant ea tantum, quæ Domino reuelante didicerat, imperare. Nam quid est quòd respondentes dicunt: Nequaquam, sed rex erit super nos?) Sed qui nequaquam dicunt, profectò id negant, quod audiunt. Apertè ergo in hoc verbo ostenditur, quia ad hoc propheta graue ius regis exposuit, vt nequaquam peteretur. Ius verò regis audiunt, & id propter quod exponitur detestantur, vt reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas voluntatis, sed nos antiqua tempora reprehendimus, qui nostra videre non curamus. Quæ nimirum tempora, quò senescente mundo, vetustiora sunt, eò & in pluribus per temporis ac negligentiæ vitium remissiora. Tantò etenim audacius nunc mala proponimus, quantò iam cum robusta iuuentute seculi, robur exaruit humanę conditionis: tantò difficilius quod malè propositum reuocamus, quantò ex laxato vigore spiritus, mens nostra carnalis efficitur. Ita enim sunt humani lapsus, vt quod in spirituali virtute deficit, in carnali vita roboretur. Omnia quidē hæc iuxta egregij doctoris vocem, in figura contingebāt illis, scripta sunt autē propter nos. *1. Corin. 10.* Iam quidē apertè cognoscimus horum Israëlitarum audaciā, quæ diuinæ indignationis iudicia secuta sunt: & tamē contra voluntatem Dei, contra prælatorum sanctæ Ecclesiæ consilium agēda proponere non timemus: In malo quoque proposito reprehensi resistimus, & salubria maiorum cõsilia insuperabili malo peruicaciæ vincere conamur. Videmus quāti mali incremētum sit, pereuntes aspicere, & sequi ad perditionem eorum vestigia non timere: pœnales laqueos mortis incurrentes cernere, & eisdem laqueis irretiri, nequaquā metuere. Et illi quidem contra Domini voluntatem regem petierunt, sed à regia dignitate postea actum est, vt populus, qui Deum abiecerat, idola coleret, simulachra adoraret. Quā reuerenda ergo sint maiorum consilia cernimus, si hoc sollicitè consideramus: quia qui ea despicere ausi sunt, hoc se nō prouiderunt agere, vnde tam profundo erroris pelago demergi potuissent. Meritò igitur se abiectum Dominus in regis petitione conqueritur, meritò regiā dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas postulantium, vt cum illud peterent, per quod à Deo recederent, ex Dei iudicio permitti posset, prohiberi non posset. Quia verò hæc iuxta literam diximus, quid etiam spiritualiter designent ea quæ continentur in iure regio, videamus.

Caput II

ABiecto etenim Samuele, rex petitur: quando reproba multitudo populi spiritualem pastorem despicit, & præesse sibi carnalem quærit. Cum quibus sæpe diuinæ æquitatis districtione agitur, vt eo ipso quòd electum prædicatorem despiciunt, subesse reprobo permittantur: ex cuius imitatione tantò deterius pereant, quantò maiori superbia id ex quo viuere in æternum poterant, audacius contemnebant. Cùm ergo ius regis prędicitur, nimirum in vnius carnalis præpositi conuersatione ostenditur, quod carnales cæteri ex tyrannide acturi sunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum historia legitur, quia cùm rex Achab Naboth vineam abstulit, iram Dei omnipotentis incurrit. *3. Reg. 21.* Hic verò cùm ius regis prædicitur, agri, vineæ, & optima oliueta tollenda esse memorantur. Cùm ergo hîc prædicitur, quod commissum illic punitum est: ostendit, quod diuino iudicio nō iubetur. Quare & electus rex Dauid cùm ad ædificandū altare Domino, Ornam Iebusæi aream pateret, regio illo tyrannorum iure non vti voluit: cùm eam accipere nullatenus acquiesceret, nisi ante pro ea dignum precium dedisset. *1. Para. 21.* Quia igitur ea, quæ in iure regio continentur, vitanda potius, quàm imitanda prædicuntur, eò subtilius consideranda sunt, quò vitari nequeunt si nesciantur. Ait ergo: *Filios tollet, & ponet in curribus suis.*) Filij electorum ij sunt, qui eorum virtutes imitantur. Currus etiam carnalium prælatorum sunt, fastus mundanæ elationis. Nam dum cæteris se sublimiores esse gloriantur, quasi curribus vecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filij ponuntur, quando pastores reprobos, per appetitum mundanæ gloriæ sequuntur: cùm relictis spiritualibus studiis, carnalis vitæ commoda expetunt: & deposita illa sublimi intentione cœlestium, alta seculi assequi conantur. Bene itaque non in curru, sed in curribus ponendi Israëlitarum filij dicuntur: quia ex omni, quod præcellit in carnalium prælatorum culmine, proficiunt in elatione, & quasi tot sublimibus curribus in alta se eleuant, quod alta conspiciunt, quibus aliis se superiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo suæ prauitatis ad elationis vitia pertrahit, vt cœlestia postponant, terrena appetant, & in hoc solo gaudeant, si ex eo quod temporaliter altum voluitur, cœteris præferantur. Et quia contra minores non solùm erecti, sed etiam fortes sunt. Sequitur: *Et faciet sibi equites.*) Velut enim in equis sæuiunt, qui & sublimes sunt dignitate, & potentia truces. Equites quoque sunt, quia dum feroces cordis sui motus cõtra impotentes dirigunt, ad omne quod per tyrannidem exercere appetunt, veloces sunt. Anhelant quippe impetu, spumant rabie, & quos cursu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in pastoribus reprobis alij mundanæ elationis fastus æmulantur, alij eorum exemplo quos valent opprimunt, nonnulli etiam sunt qui ad exercenda mala, quæ per seipsos bonis inferre nequeunt, nequiores se alios introducunt. Vnde & sequitur: *Et præcursores quadrigarum suarum.*) Quæ sunt enim quadrigæ regis, nisi peruersæ mentes malorum subditorum, in quorum consiliis prælatus reprobus requiescit? Quadrigæ etenim sunt, quæ reges portant: dum per iniqua consilia prauorũ acta rectorũ adiuuantur. In eis quippe quasi per sublime rex ducitur, dum per eos, qui ad temporales honores eis fauent, quicquid carnales præpositi de altitudine seculi in desiderio voluntatis exequuntur. Qui rectè quadrigarum nomine designantur. Quadriga enim inde stat vnde voluitur: quia reproba mens finem suæ intentionis habet seculi volubilitatem. Inde quidem requiescit, quò per innumeras curas mentis rotantis mundi negotia ventilare non desinit. Regum ergo quadrigæ sunt, dum per omne, quod altum voluendo cogitant, in se carnalium præpositorum iussa portant. Sed qui locũ familiaritatis iuxta carnales prælatos habent, habent minores quibus imperent. Ipsi ergo velut quadrigæ regis sunt, illi pręcursores quadrigarum: quia eo modo, quo carnalem præpositũ ad opprimendos humiles inuehunt, ipsi quoque ad nocendũ quibus possunt, per aliorum ministerium deducuntur. Quasi enim quadrigarum præcursor est, qui iniqua mentis suæ versutia artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si verò, vt plerique codices habent, non præcursores, sed persecutores quadrigarum legimus, profectò ij sunt qui reprobos ad malum currentes imitantur. Quadriga etiam honoris causa portari regibus solet. Quasi ergo in quadriga rex sistitur, quando carnalis rector de magnorum, qui videntur iuxta se adulationibus gloriantur. Qui verò istos in eorũ laudibus præcedit, aut sequitur, præcursor seu persecutor est quadrigarum: quia adulationes isti vel pòst, vel antea proferunt, quas illi in auribus populi præeundo, aut subsequendo sparsere. Sequitur: *Et constituet sibi tribunos, & centuriones.*) Tribuni, & centuriones fiunt, cùm in tantum mali profectum veniunt, vt ad exequenda tyranni imperia, impiis satellitibus principantur, cùm mundãarum virium acies ordināt, quas ad innocentium bella producāt. Tribuni quidem sunt, qui per plures sibì fautores rectè viuentibus insidiantur. Centuriones verò sunt, qui nulla nocendi genera prætermittunt. Ex eo enim perfectionem iniquitatis obtinēt, quo multa, & ingentia mala quæ possunt, inferre semper student. A cētenario quippe numero centurio dicitur. Et quia cētenarius numerus

merus perfectionem significat, in mala parte perficitur, quando ad summam nequitiæ ab impiis peruenitur. Qui nimirū calliditate suaues sunt, terrore violenti. Suauiter quidem blādiūtur aliis, vt eorum auxilio terrere alios ferociter possint. Bene itaque subditur: *Et aratores agrorum suorum, & messores segetum.*) Carnalis præpositi agri mentes sunt subditorum: aratores verò horum agrorum sunt, qui arte secularis ingenij, eis suadent acta prauitatis. Velut enim agrorum soliditatem loquendo aperiunt, qui per reproba consilia simplicium corda corrumpunt. Et segetes metunt, quando semine praui consilij decepta corda minorum fructum reddunt malæ operationis. Quæ profectò opera segetum appellatione designantur: quia peruersitas reprobi subditi, dum à carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quasi electus est cibus mentis. In qua certè peruersitate, quia paulatim proficiunt, sequitur: *Et fabros armorum, & curruum suorum.*) Quæ sunt arma & currus tyrannorum, nisi illa omnia nocendi instrumenta, quæ ad euertenda corda minorum præparantur? Sed quia curru peruenitur, quo armis feriatur, armorum & curruum regis fabri fiunt, quando nequissima cordium suorum machinatione inueniunt, & mala quæ agant, & eadem mala inuenta qualiter inferant. Arma quippe fabricare, est nocendi genera reproba mente colligere. Et currus fabricare, est ad eadem mala inferenda artem, qua accedere possint, inuenire. Sequitur: *Filias quoque vestras faciet vnguentarias, & focarias, & panificas.*) Filiarum nomine infirmorum mentes intra sanctam Ecclesiam positæ designantur. Quæ regis vnguentariæ fiunt: quia dum carnales præpositos in celsitudine gloriæ transeuntis aspiciunt, eos delinire adulationibus conantur. Horum profectò vnguentorum vsum Psalmista reprobans, ait: Oleum peccatoris non impinguet caput meū. Filiæ ergo vnguentariæ fiunt: quia dum carnalibus prępositis infirmi displicere metuunt, eorum feritatem, cui timendo subiacent, blandimento demulcent. Et notandum quia filij prius dicuntur à rege tolli, & sic equites, & centuriones, siue armorum fabri fieri: filiæ verò non tolli, sed simpliciter vnguentariæ & panificæ fieri. Tolli etenim violētiæ est. Filij ergo tolluntur, quia robusti difficile euertuntur. Dum igiur filiæ non tolli, sed vnguētariæ fieri perhibētur, quid est aliud, nisi quia qui infirmi in bono sunt, per exēpla prauorū facilè dissipātur? Quæ etiam focariæ, & panificę regis fiunt: quia qui tyrannis adulando seruiunt, dum fauendo placent, velut cibos exhibēt. Focariæ etenim sunt, quę focis coquunt, quæ reges comedunt. Focariæ ergo sunt, quæ per obsequia fauoris carnali prępo sito accēdunt tumorē cordis: vt eò audacius fauores excipiāt, quò velut delicatiores sibi cibos ignis excitatæ deuotionis parat. Quæ etiam panificæ fiunt: quia dum reprobam vitam laudant, carnalem mentem tyranni ad excendam prauitatem roborant. Sequitur: *Agros quoque vestros tollet, & vineas, & olíueta, & dabit seruis suis.*) Qui sunt agri bonorum, nisi deuotæ mentes subditorum: qui dum eorum verba libenter audiunt, bonorum operum vberem fructum reddunt? Quæ autem vineæ eorum, nisi mentes eorum ita imitatione proficientium, vt etiam aliis verbum vitæ præbeant, & quos loquendo in amorem conditoris accendunt, velut potādo ebrios faciunt? Quæ verò olíueta sunt, nisi corda auditorum, qui bonorum exemplo, & exhortatione proficiunt in opus misericordiæ? Sed dum rex constituitur, agri tolluntur: quia dum carnales perueniunt ad culmen regiminis, nonnulli bonorum auditores exempla suscipiunt prauitatis. Tolluntur ergo agri, cùm nuper deuota corda seducuntur, quādo ex nequitiæ semine fructū reddunt in maligna cōuersatione. Olíueta & vineę tollūtur, cùm exemplo mali prępositi misericordiæ opera, & sanctæ prædicationis verba exhibenda & loquenda deserūtur. Bene autem seruis regis dari ablati agri, & vineæ, & olíueta memorantur. Serui quippe sunt, qui dominorum iuri semper subditi, euadere nequeunt iuga dominationis. Serui itaque sunt regis, qui per abundantem iniquitatē, sic se tyrannorū voluntatibus obligant, vt ab eis vlterius nō recedāt. Ablatos ergo agros, & vineas, & olíueta serui suscipiunt: quia repbrobi fautores prælatorū carnalium, dum decepta corda in propositū trāsferunt praui operis, velut electorum agris, vineis, & olíuetis titulum impo-

Psalm. 140

nunt tyrannicæ potestatis. Sequitur: *Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis suis.*) Cùm mali præsunt, difficile valde est, vt qui eis subiicitur, nulla religionis damna patiatur. Aliorum nanque mentes omnino pereunt: sed ij, quos peruertere penitus nequeunt, dum incessanter & verba & opera eorum praua conspiciunt, qualicunque sorde maculātur. Bene ergo dicitur segetes vestras, & vineарū reditus addecimabit. Quasi dicat, sub pastore reprobo, electorum etiam bona integra non sunt. Sed quod bonis demitur, eunuchis, & famulis regis datur. Eunuchi, & famuli carnalium prælatorum, sunt eius auditores hypocritę. Eunuchi quidem sunt, quia secularem voluptatem se abiecisse ostēdunt: sed regis sunt famuli, quia per omne quod de virtutibus se habere simulant, in se reproborum præpositorum impositum iugum portant. Bene autem segetum, & vinearum decima eunuchorum esse refertur: quia hypocritarum virus leuiter nō agnoscitur. In quo dum sancti etiam viri possunt decipi, quod perdunt, illis adscribitur, quorum fraude capiuntur. Sequitur: *Seruos etiam vestros & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.*) Serui, & ancillæ sanctorum sunt, qui eis temporalia necessaria subministrant. Serui & ancillæ sunt, quia dum eis corporum necessaria tribuunt, in eodem opere misericordiæ, alij aliis robustiores. Et optimi iuuenes, quia & qui multum, & qui parum possunt, dum omne quod præualent, in opere misericordiæ expendunt, velut electis iuuenes diuina seruitia valenter operantur. Asini quoque electorum sunt, quibus ferenda onera obedientiæ imponuntur, vt eorum fragilitatem adiuuent, dum ea cum eis portant, quæ sine eis portare nequaquam possent. Quid est autem, quòd in opere regis ponendi prædicuntur? Sed qui in opere regis ponuntur, diebus constitutis debitum persoluunt angariæ, iuri publicę potestatis. Quid est ergo quòd in opere regis serui & ancillæ, & iuuenes optimi ponendi prædicuntur, nisi quia præeminentibus carnalibus, & electorum ministri, & deuotè obedientium corda, plerunque maculantur? Nam dum reprobam eorum vitam indesinenter aspiciunt, paulatim sic decidunt, vt aliquid de eorum factis imitentur. Ex lōgo quidem vsu electis seruiunt, sed dum sępe vident eorum excellentiam culminis, seruiri sibi ab aliis quādoque appetunt per impulsum elationis. Sua quoque misericorditer tribuunt, sed tyrannorum sæpe exemplo aliena tollunt. Sed quia serui sanctorum sunt, de iure eorum exire non possunt. Ad horam quidem possunt deseri, sed ab errore in quem decidunt, per diuinam misericordiam facilè subleuātur. Quia ergo per exempla prauorum corruunt, qui citò resipiscunt, velut per angariam ponuntur in regis opere, in quo diu non permanent per continuam seruitutem. Sequitur: *Greges quoque vestros addecimabit, vósque eritis ei serui.*) Quasi dicat: Dum pastor vobis carnalis præponitur, non solùm vestris, sed etiam vobismetipsis virtutū prædæ inferuntur. Greges etenim electorum, sunt turbæ virtutum spiritalium. Quia verò & ipsæ spirituales virtutes exemplo prauorum dissipantur, rex decimas tollit gregis, quando is qui carnaliter pręeminet, in sanctorū cordibus aliquas virtutes perimit. Decimas tollit, quia dum mētis integritatem dissipat, virtutum numerum imperfectum derelinquit. Denario quippe numero perfectio designatur. Vnde & cùm lapsæ humanitatis nostræ dāna Dominus aperta comparatione ostēderet, mulierem, quę de decem drachmis vnam perdiderat, in mediū ducit, vt per hoc quod denarius numerus periisse ostēditur, superna illa societas, quę nouenario numero remansit in Angelis, sine reparatione cōditionis nostræ imperfecta esse doceatur. Et quia decimę per annos singulos exiguntur, aptè qui decimas offerre nō desinunt, serui esse regis perhibētur. Eis quippe per annos singulos seruiunt, quorum exemplo sæpe peiores fiunt. Possunt & per hoc quod post datas decimas seruitus ista asseritur, mali profectus ostendi. Nam qui paulatim deficiunt, quotidie agūt vnde ad iniquitatis profunda deducantur. Dicit ergo: *Greges vestros addecimabit, vósque eritis ei serui.*) Quasi dicat: Malorum exemplo paulatim decidetis, sed cadendo agitis, vt ab eorum imitatione nunquam recedatis. Scriptum quippe est: A quo quis vincitur, eius seruus efficitur. Quia enim per imitationem pastoris reprobi, in peccati seruitutem incidunt, etiam

Luc. 15.

2. Pet. 2.

ab eius iugo quãdo volunt solui non possunt. Vnde & subditur: *Et clamabitis in die illa à facie regis vestri quem elegistis vobis, & nõ exaudiet vos Dominus in die illa: quia petistis vobis regẽ.*) Quasi dicat, in notitiam prauæ imitationis eius paulatim defluitis: sed prauitatis eius exempla, quibus vos sponte submittitis, relinquere sponte minime potestis. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati. *Ioan.8.* Quibus ergo peccata dominantur, per se ab eorum iugo liberari nequeunt. Nam sæpe ad Dominum cum precibus veniunt, liberari petunt, sed exaudiri non possunt. Diuino siquidem iudicio cum eis agitur, vt qui noluerunt mala vitare, cùm possent: non possint vitare, cùm volunt: & qui sponte incurrunt mala præcognita, fugere non possint experta. Quare & causam insinuans, qua exaudiri prohibeantur: ait: *Quia petistis vobis regem.*) Quasi apertè dicat: Quia illud vobis dari postulastis, in quo hæc omnia futura, me prædicente, cognouistis. Hæc (vt superius dixi) in typo prælatorum carnalium, de futura regis conuersatione prædicuntur: vt ab eius petitione quiescerent, in quo tanta mala cognouissent. Sed habent corda reproborũ, vt malum citò proponant, & à malo proposito non celerius resipiscãt. Quare & subditur: *Noluit autem populus audire vocẽ Samuelis, sed dixerunt, Nequaquã. Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*) Quibus profectò verbis mores subditorũ carnaliũ apertè describuntur: quia dum exteriora appetunt, interiora damna etiam exposita non attẽdunt. Sed qui carnaliter præsunt, ipsa ostensione temporalis potentiæ subditis sibi minoribus magnam spem dant tutelæ. Dum ergo dicunt. Rex erit super nos, & pugnabit bella nostra pro nobis: quid aliud, quàm reproborũ subditorum mores insinuant, qui humiles & spiritales prædicatores despiciunt, vt temporaliter à carnalibus adiuuẽtur? Quod certè nullatenus agerent, nisi prius lumẽ cordis amisissent. Nam si spiritalium virorum humilitatẽ foris despiciunt, sed qua potestatis sublimitate intus emineant, cernere non merentur. In illis quoque externam potestatis tyrannidem vident, sed qua infirmitate intus deprimatur nõ vident. Isti quia Deo adhærent, cũ volunt, etiam in exterioribus potentes sunt: illi quia à Domino recedunt, spem quã promittunt de potentia seculari, exhibere non possunt fortitudine operationis. *Infra.10.* Nam vt de vicino exempla capiamus, Saul ad pugnanda bella regem postulantium, fortis & potens eligitur: ita vt sacra hac historia teste, ab humero, & sursum populo vniuerso emineret: à Deo igitur ad regni gubernacula electus, cùm bonus existeret, & de filiis Israël aliquis melior illo nõ esset, tamẽ cùm tantus, ac talis vir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quę pugnaturus acceperat, & vitã pariter amisit. *Infra vlti.* Samuel autẽ, qui seculi potẽtia sublimis nõ extitit, qui humiliter nõ solùm Deo, sed etiam hominibus ministrauit, de exterioribus quoq; bellis trophæa potẽter exhibuit. *Supra.7.* Nam non valde supra de eo dictum est: Tulit Samuel agnum lactentẽ vnum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, & clamauit Samuël ad Dominum pro Israël, & exaudiuit eum Dominus. Factũ est autem cùm Samuel offerret holocaustũ Domino, Philistim iniere prælium cõtra Israël. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philistim, & exterruit eos, & cæsi sunt Philistim à filiis Israël. Dicat ergo, Noluit populus audire vocẽ Samuelis, vt in eorum inobedientia superborum corda designẽtur, sic diuine ęquitatis iudicio proiecta, vt magna mala immineant, quę incursuri sunt: sed tamen ea videre non possint. Sequitur: *Et audiuit Samuel omnia verba populi.*) Hoc profectò Samuel audiuit, quod populus locutus est, sed ipsum populus non audiuit. Populo enim reprobo loqui, & non audire, fuit verba contra Dei voluntatem promere: sed pœnam prauę locutionis minimè præuidere. Samuel autem populi verba audiuit: quia spirituales viri dum superbæ locutionis voces audiunt, futurum in eis diuinæ vltionis meritum cognoscunt. Dicat ergo, Audiuit Samuel omnia verba populi, quia sancti ac spirituales viri quicquid carnales superbè foris insonãt, quale sit in diuino iudicio intus pẽsant. Sed quia dum carnalium subditorum damnabilem vitam reperiunt, pro delendis eorum criminibus intercedunt. Sequitur: *Et locutus est ea in auribus Domini.*) In eorum auribus loquimur, apud quos magnæ familiaritatis gratiam habemus. Sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo coniuncti sunt, ei in auribus loquuntur: quia diuinæ propitiationis eius auditum tantò fiducialius exposcunt, quantò apud eius misericordiam impetrandi locum sublimius acceperunt. Peccata verò populi loquuntur pro humilitate confessionis, sed in auribus loquũtur Domini: quia cum magno affectu precis, ianuam pulsat dominicæ propitiationis. Sed fortasse in auribus Domini loqui dicitur: quia dũ sancti viri pro peccatoribus obsecrãt, preces quas pro eis Deo offerũt, hominibus non reuelant. Vnde & in Euangelio Dominus prohibet discipulos, dicens: Cùm oratis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. *Matth.6.* Verba ergo siue opera populi loquuntur, cùm delicta locutionis & operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea verò in auribus Domini loquuntur, vt dum hominum testimonia orantes fugiunt, ab eo qui occulta respicit, celerius audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profectò insinuat, quo quis auditum mereatur diuinæ dignationis. Nam peruenire ad Deum oratio nequaquã potest, quæ ex intentione promitur, vt ab hominibus agnoscatur. Vnde & qui in auribus Domini locutus asseritur, respõsa eius etiam percepisse perhibetur. Nam sequitur: *Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi, & constitue super eum regem.*) Qua in re notandum, quia Samuel verba populi, quibus regem petierat in auribus Domini locutus est, & Dominus se abiectum asserit in eo quòd populus regem petit. Dũ igitur oranti respondet, & regem facere orantem iubet, quid aliud insinuat, nisi quia deuota electi viri oratio nunquam est infructuosa? Nam si populi correctionem non obtinuit, eruditionis suæ bonum obtinuit, cùm abiectum populum pro mala petitione cognosceret, sed & nihilominus sciret, quid facere proiectis ipse debuisset. Audiri ergo propheta potuit, & non audiri: quia orando qualis esse deberet nouit, sed à populo reproba postulanti, duritiam cordis non abstulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus est: quia sancti viri eoipso, quo deuotè pro peccatoribus Dominum obsecrant, diuinæ propitiationis auxilio muniuntur, vt eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum sordes delere precibus nequeunt. Quid verò est, quod Dominus ait: *Audi voces eorum,*) cùm superius dictum sit, Audiuit Samuel omnia verba populi. Sed verba populi audierat, vt sciret quæ dicebantur, non vt quæ petebantur, concederet. Dũ ergo ei à Domino dicitur: Audi vocem populi, & constitue super eum regem, fauere voluntati populi prophetam iussit. Et ecce vt palàm cernitur, propheta orans non auditur, populus Deum abiiciens, regémque petens, auditus est. Quid hoc esse dixerimus, nisi quia miro & tremendo diuinæ incomprehensibilitatis iudicio sancti viri pro reprobis orantes exaudiri nequeunt, in adimplendis verò suis prauitatibus, audiri ipsi reprobi delinquentes possunt: vt illis libera iniquitas æternæ vindictæ meritum augeat, & istis ex affectu compassionis merces perpetuæ retributionis accrescat? Et statim cũ ordinem quo ad eiusdem regis constitutionem ventum sit, ostendere incipiens, ait: *Et ait Samuel ad vniuersos filios Israel: Vadat vnusquisque in ciuitatem suam.*) Cùm spiritualia discutere volumus, necesse est, vt ab intentione nostra carnalia remoueamus: quia mens interna non penetrat, quam exteriorum actuum puluis cæcat. Dum igitur propheta Domini omnem populum abire ad propria loca præcipit, à se vtique tumultum carnalium repellit: vt eo spiritualia quæ disponẽda sunt, clarius videat, quo mentis eius aciem terrenorum actuum intentio non obscurat. Sed & qualis sit, qui diuino iudicio præuidetur, insinuans, ait:

Caput ~~III.~~ IX.

ERat vir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filij Seor, filij Bechorath, filij Aphia, filij viri Gemini fortis robore. Et erat ei filius nomine Saul electus & bonus, & non erat vir de filijs Israel melior illo, ab humero, & sursum eminebat super omnem populum.) *Caput nonum. 1. Regum.* Cùm ordinandi regis persona exponitur, cur patrum eius nomina describuntur, nisi vt regnum eius durabile non sentiatur? Nam de regno, quod futurum præuiderat

derat Moyses, ait: Non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Quia ergo tribus Iuda ad regni diuturnitatem præuisa extiterat, Cis generatio memoratur, vt regia dignitas, quæ condebatur in filio, apertè sciretur esse dispensatoria, non mansura. Sed qui carnalem regem generat, Cis, id est durus nostro eloquio dicitur, & is fortis robore prædicatur. Nunc quoque plerique carnales intra sanctam Ecclesiam sunt, qui magna agere videntur: carnales verò sunt, quia sancti spiritus gratiam non habent. Fortes ergo sunt robore: quia omne, quod magnum videntur agere, corporale est. Nam & Cis pater Saul ideo fortis robore dicitur, vt vires corporis magnas habuisse sentiatur: Fortis ergo robore, durus est: quia qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compassionem, in fraterna charitate non habet. Valenter agit, quæ non imitari homines foris possint, sed intus coniungi fraternis mentibus nescit per affectum dilectionis. Fortia agit quæ Deus reprobat: & affectū charitatis, quem approbat, exhibere nō curat. Durus ergo est, quia dū superbo corde corporalia agit, eius mentem gratia sancti Spiritus non emollit. Quo contrà sanctus vir gloriatur, dicens: Deus molliuit cor meum, [illegible] omnipotens turbauit me. Et sæpe qui talium mores ir[illegible]tantur, Dei iudicio rectores fiunt. Vnde & aptè Saul filius Cis fuisse memoratur. Sed quærendum est, cur idem Saul electus, & bonus esse dicitur, qui duri filius esse perhibetur? Sed electus dicitur nō secundum gratiam, sed secundum iudicium. Bonus etiam dicitur, vt diuinæ æquitatis dispositio commendetur. Nam & mala, quæ pro peccatis nostris sæpe patimur, quia per diuinam iustitiam nobis irrogantur, bona sunt. Bonum profectò est, quicquid est iustum. Per iusticiam quippe Dei pastores reprobi ad regimen sanctæ Ecclesiæ ascendere permittuntur, sed qui mali sunt per iniquitatem, boni sunt diuina dispositione: & occulta nunc ordinatione Dei electi sunt, qui vltimo erunt vniuersali iudicio reprobandi. Pastor ergo reprobus, quia vt sit, Dei indignatione decernitur, dicatur electus: & quia iustè permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exequenda diuina iudicia cæteris vtilior prouidetur, melior illo esse de filiis Israël nemo dicitur. Qui etiam ab humero, & sursum eminere super omnem populum memoratur: quia qui carnalium mores viuendo sequitur, valde nititur, vt ea agat, quæ agere alter nō valeat. Carnalis etenim rector ab humero, & sursum vniuerso populo eminet: cùm in exterioribus fortis est sine cōparatione. Possunt & hæc omnia verba laudis intelligi, quibus dum ordinandi regis persona prædicatur, regem petentium intentio confundatur. Nam dicunt: *Rex erit super nos, & iudicabit nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*) Dicitur electus & bonus, & quia non sit de filiis Israël melior illo, vt bona omnia in petiti regis persona excellant: sed dum ad ea non sufficit, quæ populus præposuerat, præsumptio humana confundatur, & victa tabescat. Et quidem (vt supra dixi) rex qui populum præiturus eligitur, eorū bella pugnaturus: cùm à diuino auxilio deseritur, bello depressus obiit, & populo, quem ad eadem bella prȩiuit, tunc non salutis causa, sed mortis fuit. Quod denique Deo populus adscriberet, si is qui Dei iudicio electus rex fuerat, ad agēda, quæ volebat populus, non tam idoneus extitisset. Potest etiam electus & bonus intelligi, dum asseritur, non qualis in futuro præuidebatur. Dicitur ergo electus & bonus, vt talis à Domino sentiatur electus, qui per inobedientiam postea fuit reprobatus. Quare & ipsa ratio exigit, vt quæ de electo & bono vsque ad reprobationis tempora dicuntur, & in bona parte sentiamus.

Caput IIII.

SVmmatim ergo cūcta repetētes, quid ædificationis in se contineant, secundum aliam significationē videamus. Quia in Samuele nouum sacerdotium diximus designari, quid est quòd senuit, nisi quia dum per decurrentium spatia temporum sancta Ecclesia ducitur, in nonnullis sacerdotibus conuersationis pulchritudo veteratur. Senuit autem Samuel, quia vigor authoritatis emarcuit. Quasi enim iuuenis erat Samuel, quando sacerdotum ordo solis cœlestibus desideriis iuhians, dum nulla terrena quæreret, quò efficacius superna prædicare poterat, eò ad ea nihilominus verbis, & exemplis subditorum animos accendebat. Valebat enim robore, & iuuenili pulchritudine radiabat, dū vim cœlestis verbi in splendore ostenderet sanctȩ conuersationis: quia quicquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam sublimiter viuendo ostendere. Nam & mortuas animas viuificabat verbo, sed miro flore iuuentutis emicans, mortua corpora resuscitabat imperio. Cùm & cæcis visum, claudis gressum & omnibus ægritudinibus medelam tribueret, & adeò sanctissimæ conuersationis pulchritudine radiabat, vt maioris virtutis esset, hoc modo posse viuere, quàm illo aliis subuenire. Velut ergo in iuuentute vigebat Samuel, quādo in ordine sacerdotum pariter refulgebat & mira virtus operis, & tam immensa pulchritudo sanctæ conuersationis. Sed iam diu est, quòd Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi eorum amorem seculi sequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerunt. Quod tamen non idcirco dicimus, vt sancta Ecclesia nullos viros religiosos habeat: sed quòd pauci sunt, qui in prædicationis culmine perfectè nouerint mundum contemnere, & summis desideriis inhærere. Quare aptè Samuel & senex dicitur, & prophetare. Senex quidem est, quia rigorem asperæ conuersationis in pluribus perdidit: prophetare tamen non desinit, quia dum aliquantas vires spiritales habet, virtutem prouidi spiritus valenter exhibet. Quod in vno eodémque prædicatore intelligi conuenienter potest. Senes quidem sunt, & prophetant, qui sic per negligētiam resoluuntur, vt bene doceant, sed malè viuant. Qui filios suos iudices ponunt, quando illos in sacerdotij dignitate cōstituunt, qui remissioris vitæ eorum tempora contemplantur. A senibus tamen iuuenes ordinantur: quia qui promouēdi veniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe vitæ fortissimam professionem spondent, cuius virtutem in futura conuersatione non habent. Iuuenes igitur promouentur: quia qui eos ordinent, prius quàm ab eis professionem virtutis accipiāt, eos ad tanti ordinis celsitudinem non assumunt. Prius nanque eis insinuant, & quàm sublimiter viuant, & quàm subtiliter doceant, quòd idcirco debēt sublimiter viuere, vt vtiliter valeant prædicare: vt vitȩ propositum semper ad superna dirigant, vt de labore prædicationis temporalia præmia non requirant: vt personas in iudicio non accipiant, sed iusta æquitatis lance cūcta disponāt: quatenus viarum Dei difficultates audiāt, & an velint subire earum labores dicant. Has profectò difficiles vias plerique dum sacros ordines ambiunt, se ambulare profitentur: sed dum ad id quod ambiunt perueniunt, sponsionis suæ tenere fortitudinem prætermittunt. Vnde & Samuelis filij non ambulasse in viis eius, sed accepisse munera, & peruertisse iudicium aptè relati sunt. Samuelis enim viæ sunt, quia prædicatoris officio exponūtur. Filij ergo in viis patris sui nō ambulant, quando ij qui ad sacros ordines ambitiosè perueniunt, ardua religionis itinera à maioribus sibi ostensa deserunt, & peruersa intentione in appetitu terrenarum rerum altius immerguntur. Vnde & post auaritiam declinare, munera accipere, & iudicium peruertere, apertè perhibentur. Qui enim laborare pro cœlestibus negligunt, necesse est vt in appetitu terrenorum arctius inserantur. Declinare quidem post auaritiam, est ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli sunt, qui terrena lucra per auaritiam expetunt, sed tamen post auaritiam non declināt: quia & temporalia appetunt, sed in appetitu eorum incurrere crimen vitant. Declinant ergo post auaritiam, qui pro terrenis, quæ ardenter ambiunt, incurrere crimen nequaquam pertimescunt. Animam quippe suam æstimant inferiorem omni re, quam possunt concupiscere. Hinc nanque est rapina violenta, hinc fiunt furta lætantia: quia eos quibus auari præualent, violenter opprimunt, & quorum rebus inferre violentiam ne queunt, furta inferre moliuntur. Sæpe & quibus non præualent furto manuum, insidiantur falsitate verborum. Vnde & filij Samuelis ordinato processu, in inordinata auaritiȩ confusione denotantur, cùm dicitur: *Declinauerunt post auaritiam, accepere munera, peruerterunt iudicium.*) Qui enim vt munera acciperent, iudicium peruerterunt, ad inferendum furtum concupitæ rei, non quæsierunt obscuritatem noctis, sed

Iob.23.

Iudiciũ quomodo peruertitur.

tenebras rationis. Et notandum quia ardor auaritiæ causa est accipiendorum munerum, & acceptio munerum causa est peruertendi iudicij: vt prophetæ narratione huius vitij prauitas ostendatur, non solùm qualiter in reproborum cordibus proficit, sed à sanctorum mẽtibus qualiter extirpari funditùs posit. Nam si peruersitas ista iudicij ex acceptione munerum nascitur, qui munera non accipit, iudicium non peruertit, & oblata munera leuiter respuit, qui auaritiæ radicem à corde suo penitus extirpauit. Sed istam culpam filiorum Samuelis plenius videndo, quàm loquendo colligimus. Nam si ad destituta Ecclesiarum loca respicimus, vbi pater senescit, notam auaritiæ suscepti muneris, & peruersi iudicij filij incurrunt: quia vbi per lucra turpia rectoris persona dissoluitur, subiecti gregis corda facilè disipantur, vt in se nequiter viuant, & aliis exempla prauitatis præbeant. Sed libet in iis valde admirari iudicia omnipotentis Dei. Nam filij Samuelis dum post auaritiam declinant, dum causa peruertendi iudicij munera suscipiunt, populo cui præsunt exẽpla prauitatis impendunt. Ipse autem populus dum regem petit, de culmine potestatis Prophetæ filios abiicit. Deus verò omnipotens & regem petentium preces suscipit, & irascitur quòd petatur. Quibus profectò rebus turbari possumus, si eorum rationem non subtiliter videamus. Quid enim iustius est, quàm vt populi iudicio corruat, qui reprobo mentis suæ iudicio sic studuit, vt se sequens populus periret? Sed tamen cùm sacerdotes malè viuant, à laicis iudicandi non sunt. Dignè ergo indigniorem recipiũt, qui indignum indignè eiicere præsumpserunt. Nam de filiis Samuelis dicitur: Acceperunt munera, & peruerterunt iudicia. De eo autem rege, quem filij Israël petunt, terribiles valde minæ proferuntur, quia dicitur: *Agros vestros tollet & olíueta, & dabit seruis suis.*) Et quis sapiens non attendat, quia nequius sit, publica violentia agros & vineas tollere, quàm vt acciperent munera, prætextu veritatis iudicium permutare? Hæc culpa quadam verecundia tegitur, pudore obumbratur. Culpa verò illa tantò nequior cernitur, quanto manifestius atque atrocius perpetratur. Sed nos nondum ad illa regni tempora discutienda peruenimus, in quibus ista fieri mala etiam ad literam describuntur: dum ergo iuxta propositum nostrum de electo & bono loquimur, vtile videtur, vt etiam ius regis, quod prædicitur, qualiter in bona parte posit accipi, subtiliter videamus. Nam si aliquid boni spiritualiter non ostenderet, nequaquam in hac sacra historia diceretur: *Locutus est Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit coram Domino.*) Quid est quòd Israëlitarum filij ponendi in regis curribus dicuntur? Sed prælatorum sanctæ Ecclesiæ currus eorum deuota sunt desideria. Nam dum superna gaudia feruenter appetunt, velut in curribus per alta feruntur. Hinc est, quòd Helias in curru igneo in cœlum subleuatus asseritur: quia profectò ad superna gaudia sustolli non poterit, qui ea per alta & feruentia desideria non inquirit. Cùm ergo boni auditores per exempla prædicatorum terrena contemnere, & amare æterna incipiunt, Israëlitarum profectò filij in regum curribus ponũtur. Et notandum, quia & tolli dicuntur, & in curribus poni: quia prius debent à carnalibus desideriis abstrahi, vt bene valeant superni amoris ignibus inflammari. Quæ nimirum terrena desideria, quia nõ facilè deseruntur, tolli filij perhibentur. Nam per magnam violentiam fieri oportet, vt terrena desideria electus auditor penitus deserat, & in cœlestibus sublimiter se sustollat. De hac quippe violentia Dominus ait: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. De hac Paulus ait: Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Quod etiã his verbis latenter ostenditur, quia filij qui tolluntur, non in sedibus, sed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare consueuerunt. Sed & qui curru ducitur, sublimis ac terribilis contra hostem fertur. Electi etenim viri tantò sublimiores atque terribiliores sunt occultis hostibus, quantò interni amoris celsitudine altius profecerunt. Sublimes quippe sunt, quia vsque ad eorum intentionem malignorum spirituum suggestio non pertingit. Terribiles etiam sunt, quia reprobare eorum consilia tantò facilius possunt, quantò per intimi affectus vigorem in superni gaudij contemplatione consistunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales sunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale est, ac si dicat: Quia virtutis personam petitis, sub eius disciplina vacare vitæ otio non potestis. Quare & equites regis, & persecutores regalium quadrigarum tribuni & centuriones fieri perhibentur. Omnia quidem hæc militiæ terrenæ sunt. Dum ergo equites & persecutores quadrigarum, tribuni, & centuriones fieri prædicantur, ad omnẽ belli exercitum summouentur. Equites quippe sunt, quando in virtute spiritus carnis suæ voluptatis fluxa restringuntur, & cunctis illecebrosis motibus magna potestate dominantur. Velut enim equo sublimis inuehitur, qui per bonum castitatis carni suæ præpositus, liber, & velox, & effugere hostem cùm dedignatur poterit, & inuadere cùm dignatur. Per hoc quidem quòd bene præsidere didicit, tanta virtutis incrementa accepit, vt velut irruentis equitis impetum sustinere hostis non posit. Et quia in virtutis suæ robore exempla electorum patrum sequuntur, persecutores sunt regalium quadrigarum. Quadrigæ etenim regis sunt, bona exempla electi prædicatoris. In eis quippe & pugnans, & triumphans ostenditur: quia dum sancta opera prædicatoris aspicimus, hunc profectò sublimem videmus & in agone certaminis, & in virtute triumphi. Sed carnalibus desideriis oppresi videre hunc in quadrigis suis possunt, persequi eius quadrigas non possunt. Velut pedites quippe in plano sunt pigri ad cursum, debiles ad conflictum. Vt ergo regales quadrigas persequi valeãt, prius equites fiant, terrena desideria cõterant, carni suæ præsideãt, pudicitiæ armatura candescant. Tunc quidem post electos patres in spirituali conflictu currere tantò decentius possumus, quantò per id quod nobis laudabiliter præsumus, occultorum hostium agmina potenter ferimus. Quod si, velut plures habent codices, non persecutores, sed præcursores legimus, à bono intellectu non vacat. Regalium quidem quadrigarum prçcursor est, qui laudat verbo exempla iustorum. Qui nimirum eques esse debet: quia reprobus laudator est, qui altam vitam atque doctrinam sanctorum prædicat, quam sublimi proposito imitari nequaquam curat. Sed qui aliorum vitam, atque doctrinam proponere aliis ad imitationem nouit, iam quidem spiritalis militiæ esse magister incipit. Bene ergo subiunctum est: *Et constituet sibi tribunos, & centuriones.*) Tribuni sunt, cùm incipiunt: centuriones, cùm in spiritali magisterio perficiuntur. Etenim (vt superius diximus) à centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiam intelligi possunt spirituales viri, scientia simplices, sed amore Dei & proximi inflãmati. Qui licet alta, & spiritualia loqui nesciant, tamen per exẽpla electorum, quæ norunt, ad amorem conditoris quos præualent, accendere conantur. Tribus quidem à tribu, cognatio, siue curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur, quia ad profectum proximorum sanctorum exempla proferunt, tribuni nominantur. Ad rusticitatem quidem nostram destruendam, velut curia veniunt, quando nobis illa proponunt, per quæ sancti viri omnipotenti Deo placuere. Et cùm plurimorum sanctorum proprias virtutes exponunt, quasi spiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiunt. Centuriones ergo intelligi viri perfectiores possunt, qui prædicatorum magisterio dum bene proficiunt, eorum adiutores atque cooperatores fiunt. De quibus profectò in Euangelio Dominus ait: Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamiliâs, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Tales quippe nõ solùm operatione præcipui sunt, sed etiam verbi Dei scientia eruditi. Vnde & ad spiritalis militiæ conflictum cohortari proximos tantò vtilius possunt, quantò & alta, quæ prædicare sciunt, in opere virtutis ostendunt. Habent in eruditione verba, habent ad exempla simplicium opera: vt alta quæ loquuntur sapientes intelligant, & qui verborum secreta non vident in intimis, imitentur opera quæ vident foris. Centuriones ergo cõstituuutur, quãdo perfectione virtutis, culmen obtinẽt dignitatis: vt sublimiter viuant, & quo altius viuunt, vtilius doceant. Sed qui centuriones sunt, cùm belli tempora ordinent, proficere debent: vt pacis etiam fructus ferre cognoscantur. Post tribunos ergo, & centuriones, agrorum fiunt aratores, & messores segetum, vt victorum iam corda vomere adhortationis aperiant, ex quibus vbere bonorum operum triticum metant. Velut in

4. Regum. 2.

Matth. 11.

2. Timot. 2.

Matth. 13.

Velut in pace iam quidē arant, qui ea corda quæ ſpiritalia impugnamenta deuicerant: ad exercenda opera pietatis excitāt. Et ſegetes metunt, quando de diuini verbi ſemine, quod in auditorum cordibus ſparſerant, electa opera prorupiſſe gratulantur. Velut enim de agro triticū falcibus metunt, quando amplexu charitatis, id de ſuperna cōuerſatione accipiūt, quo interna deuotione ſatientur. Sed quādiu in hac vita viuimus, in pace nulla poſsidem⁹. Antiquus etenim hoſtis quia ſemper bene agentibus aduerſatur, neceſſe eſt, ſemper nos ea quæ bene agimus, defendamus. Quare & bene poſt aratores agrorum, & ſegetum meſſores, armorum fabri, & curruum regis fieri perhibentur. Arma & currus fabricant: vt ipſos agros quos excolunt, eáſque ſegetes quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, vt ad occurſum aduerſariorum veloces ſint: arma verò, vt ſint potentes. Currum quidem conſcendunt, vt magno impetu caſtra dæmonum atterant: & vt extinguant quos impetunt, arma portant. In hac quippe currus ſublimitate ſtabat, qui dicebat. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Vnde & ſecurus iam qui ſuperior cunctis ſuis hoſtibus apparebat, affirmans, ait: Nulla creatura poterit nos ſeparare à charitate Chriſti. Sed qui currum conſcenderat, arma tenebat: vnde & exponit, dicens: Ego autem ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, nō quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Quid ergo in hoc curru rectius exprimitur, quàm rectæ intentionis ſublimitas? Currum ergo fabricare, eſt in mentibus auditorum altitudinem rectæ intētionis erigere. Qui enim per exēpla meliorum prædicationis miniſterium ſortiuntur, currus poſt aratri & meſsionis ſtudium fabricant, quando bene agentes ſubditos docent, vt ex omnibus operibus bonis, quæ agunt, ſola æterna retributionis præmia præſtolentur. Terrena quidem deſpicere, nulla tranſitoria deſiderare, æterna diligere, atque ad illa magnis deſideriis feſtinare iam quidem ſublimi currui præſidere eſt. De quibus nimirum curribus per Pſalmiſtam dicitur: Currus Dei decem miliū, multiplex milia lætantium, Dominus in illis aſcendit. Arma verò eorum, ſunt acuta conſilia, quibus tantò validius hoſtes feriūt, quantò celerius eorum aſtutias deprehendunt. Vnde & quaſi armatus ille potens loquebatur: Non ignoramus eius aſtutias. Arma etiam fabricabat, cùm dicebat: Et ſcutum fidei in quo poſsitis omnia tela nequiſsimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. In illis quidem curribus, & armis poſiti electi, veloces atque potentes ſunt: Veloces quidem, quia dum ſpiritualia cupiunt, nequitias ſpirituales in momento deprehendunt. Potentes verò ſunt: quia dum ardentius ſumma deſiderant, quicquid eis de imo ſeculi amore ſuggeritur, pro nullo penſant: & quaſi curſus vecti pondere, in hoſtes magnum impetum habent, qui ſanctis virtutibus, & acutis conſiliis pleni, tentamenta omnia, quæ ingeruntur, in momēto deſtruunt. Nec vacat ab iſto ſenſu, quòd currus dum per terram voluitur, & inferiorem partem leuat ſurſum, & ſuperiorem deprimit deorſum. Sic nimirum & ſanctorum virorum recta intentio, dum de terrenis, quæ agit cœleſtia expectat, velut partem, quam per terram trahit, ad ſumma dirigit. Et quia ſe tam de bono opere, quàm de expectatione æternæ retributionis in conſpectu conditoris humiliat, velut ad terram mergit partem quam ſurſum leuat. In rotis quippe ſuis currus noſter inceſſanter voluitur, ſi de bono opere ſemper æterna intendimus, & de omni profectus noſtri altitudine humiles eſſe curamus. Quæ profectò arma, & currus tunc ſunt regis, cùm à prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ forma, & doctrina diſcrepare minimè videntur: Currus ergo, & arma electi prædicatores fabricant, quando auditores ſuos ad ſupernam patriam feſtinare docent, & intentionis rectitudine & munitione virtutis. Sed hæc omnia, quæ in profectu vnius oſtēdimus, nihil obſtat ſi per ſe in pluribus diſtributa ſentiamus. Electos quidem per virtutum gradus proficiſcentes, oſtendimus prius in curribus poni, deinde equites, & regalium quadrigarum præcurſores ordinari, tribunos, centuriones, aratores & meſſores conſtitui, ad extremum verò fabros armorum fieri. Sed quia ſancta Eccleſia diuerſis electorum miniſteriis vtitur, qui vult, poteſt gratiarum dona ſingula, ordinibus attribuere ſingulis, vt eorum

Philip. 3. Roma. 8. 1. Cor. 9. Pſal. 67. 2. Cor. 2. Eph. 6.

quæque ſint propria illis, qui eorum affectibus ſtrictius inſeruntur. Quid ergo eſt quod ſubdit: Filias Iſraëlitarum vnguentarias, & focarias, & panificas, eſſe futuras? Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fœcunditas deſignatur. Quæ ergo Iſraëlitarum filiæ niſi mentes electæ ſunt, ad diuini verbi conceptum præparatæ? Quæ regis vnguētariæ fiunt: quia dum prædicatoris ſui inſtitutione proficiunt, in ſe abundantem gratiam Spiritus ſancti percipiunt, per quam mederi cōtritis cordibus ſalubriter poſſunt. Focariæ etiam fiunt, quia dum feruore Sancti ſpiritus plenæ ſunt, exemplo ſuo proximorum corda in amorem conditoris accendunt. Panificæ fiunt, quando electas mentes verbi Dei alimento reficiunt. Vnguentariæ ergo fiunt filiæ, quando vulnera peccatorum curant. Focariæ, quando purgata à ſordibus peccatorum corda, ad ſtudium boni operis exemplo ſuæ virtutis inflammant. Panificæ verò ſunt, quando proficientibus per exempla, non iam exempla proponūt, ſed altæ ſcientiæ verba proferūt, vt velut ſolido cibo paſti, tantò fortius agant, quantò iam ſpiritaliter inſtructi, feruentius æterna deſiderant. Sequitur. *Agros quoque veſtros, vineas, & olineta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis.*) Quínam ſunt agri, quæ vineæ, quæ oliueta, quæ iure prælatorum nobis auferuntur? Sed prædicatores ſancti quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiſcentias mentis, ſimulationes bonorum operum reprehendūt. Nam ſi carnis delectationes iniquæ poſſeſsionis agri nō eſſent, Apoſtolus nequaquam diceret: Qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionē. In carne quippe ſeminare, eſt propoſitum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profectò corruptionem de carne metunt: quia in electorum reſurrectione renouationem æternæ incorruptionis nequaquam recipiunt. Vinearum quoque appellatione mentis concupiſcētiæ rectè figurantur: quia reproborum corda inebriant, & à cognitione veritatis alienant. Huius vineę fruc[illegible] vituperās Moyſes, ait: Ex vinea Sodomorum vinea eorū, & de ſuburbanis Gomorrhæ, vua eorum vua fellis, & botrus amariſsimus. Ex Sodomorum quippe vinea vitem, ex Gomorrha ducit propaginem, qui nefandiſsimis concupiſcentiis mētem replet. Quaſi enim vineam facit, qui inde æterna obliuiſcitur, vnde & per concupiſcentias ebriatur, & qui ſe quaſi ſub vmbra vineæ, & amœnitate prauæ delectationis refrigerat, æterni ſibi incēdij retributionem parat. Vnde aptè nimis eiuſdem vineæ fructus exponēs, vuam fellis, & botrum amaritudinis dixit. Vua quippe in vſu eſt, fel in ſapore: viſum oblectans, guſtum amaricans, quia nimirum reprobæ menti valde placet quod concupiſcit, ſed in æterna pœna, quod ſibi modò eſt dulce, amareſcit. Rex ergo nobis agros tollit, cū electus prædicator lætos in dilectione motus carnis noſtræ loquēdo ſubtrahit. Vineas tollit, cùm ebriantes concupiſcentias à corde noſtro penitus abſcindit. Olìueta etiam tollit, cùm falſæ miſericordiæ opera reprehendit, cùm rectè exhortando ſuggerit, nullum eſſe meritū operis, niſi prodeat de propoſito bonæ intentionis. Sed valde quærendum eſt, cur dari ſeruis regis aſſeruntur. Nam ſi hæc nobis iure auferuntur, quínam erunt, quibus non indignè tribuantur? Quod tamen ſi ſubtiliter quærimus, magnos in imperiis ſuis ſanctos prædicatores noſtros inuenimus. Qui ſunt ergo ij ſerui, niſi illi de quorum capite ad beatum Iob Dominus dicit: Nunquid accipies eum ſeruum ſempiternum? Maligni nanque ſpiritus ſerui ſunt ſanctorum hominum, ſed in hac vita ſerui perpetui, in illa verò ſerui ſempiterni. Quotidie nanque hoc ingerunt, vnde ſancti viri coronentur. Nam cùm ex prælio huius vitæ, æternæ gloriæ victoria nobis prębeatur, qui contra nos ea bella innouant, quibus ad æternam requiem ducimur, profectò nobis magna ſeruitia impendunt. Serui quoque victorum ſunt, teſtante veritate: A quo quis vincitur, eius ſeruus efficitur. Nam dum prælia contra eos, qui victuri ſunt excitant, ſeruiunt eis qui inde coronantur, vnde ad tempus eorum prælia potenter excipiunt. Sed quia quod ad ſanctorum gloriam proficit, malignis ſpiritibus creſcit in damnationis augmentum, ablati agri, & vineæ, & oliueta ſeruis tribuūtur. De omni quidem malitia ſua dæmones in æterna pœna punientur. In congreſsione quidem occulti certaminis, quando electi vincunt, mala quæ re-

Gala. 6. Deut. 32. Iob. 40. 2. Pet. 2.

pellunt suis hostibus tribuunt: quia isti tanquam aurum in fornace probantur, illi pro reproba suggestione puniuntur. Agros ergo, vineas, & olivueta serui suscipiūt: quia cùm peccatores ad vitam, prædicantibus doctoribus redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum dæmonibus proficit, quòd pœnitentes in culpa præterita tam diu eorum fraude retenti sunt. Dantur etiam hæc seruis, quando officio prædicatoris conuersi peccatores ad Dominum agnoscunt, quod in amore præteritorum criminum fraude dæmonum tenebantur. Quid verò est quòd segetes, & vinearum reditus addecimari, & eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed segetes electorum addecimantur, quando excellentiora eorum opera colligimus, vt ea ad exemplum fidelium producamus. Vnus denique solus fuit, qui in se omnium virtutum plenitudinem habuit, cui se omnis plenitudo diuinitatis corporaliter infudit. Nos autem quia de plenitudine eius omnes accepimus, dona gratiarum per partes diuisas possidemus. Hinc Paulus ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, alteri fides in eodem spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum. Denario verò numero quia perfectus est, virtutes addecimamus, cùm singulorum dona electorum colligimus, quæ minores imitentur. Nam de Moyse scriptum est: Quia erat mitissimus super omnes homines terræ. De Abraham quoque dicitur: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Cùm ergo mansuetudinem cum fide imitari volumus, necesse est, vt de exemplo Moysi & Abrahæ ad refectionem mentis nostræ, velut electarum segetum cibi decimetur. Sic sic nimirum castitatem Ioseph, sic Iob patientiam, sic Zelum Phinees ad exemplum nostrum prædicatores proferunt: quia dum perfectorum virtutes ostendunt, velut electarum messium decimas congregant, quas bene proficientibus apponant. Vnde & bene eunuchis, & famulis eædem frugū decimæ dari prædicuntur. Eunuchi quippe sunt, qui animi virtute omnia in se libidinis fomenta contriuerunt. De quibus nimirum in Euangelio Dominus dicit: Sunt eunuchi, qui castrauerunt se propter regnum cœlorum. Famuli sunt, qui adhuc studiis vitæ actiuæ sub aliena cura inseruiunt, & ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non possunt. Qui & apud Moysen sex annis seruire dominis suis debere inueniuntur, vt septimo liberi egrediantur: quia nimirum prius debent perfecti esse in opere, vt ordinatè in summa contemplatione exire valeant. Eunuchis ergo famulis doctor messium decimas tribuit, quando ij qui in candore castitatis obediunt sibi, opera maiorum electa sequūtur. Vinearum etiam decimas tribuit, cùm eis quàm mira charitate patres nostri Deum & proximum dilexerunt ostendit, vt & ipsi etiam eiusdem charitatis abundantia repleri studeant, ac velut ebrij præteritorúmque obliti, sola futura diligant, atque ad illa feruenter currere non omittant. Post ista verò omnia serui Israëlitarum, & ancillæ, iuuenes optimi, tollendi prædicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui sunt serui carnalium, nisi qui malorum exemplo, diuturna consuetudine sic deprauati sunt, vt colla mentis sub iugo nequissimæ imitationis perpetuò subdidisse videantur? Serui ergo illorum tolluntur, quando electorum prædicatorum studio illi etiam peccata deserunt, qui reprobæ imitationi carnalium vehementer subdi videbantur. Qui etiam iuuenes optimi dicuntur. Iuuenes quidem sunt, quia in malo fortes: optimi etiam dicuntur, quia cæteris peccatoribus nequiores sunt. Quibus nimirum per Prophetam dicitur: Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Vinum denique bibunt, qui deliberatione mentis, feruorem concupiscentiæ præcipitanter excipiunt, & ebrietatem miscent: quia dum concupiscentiarum ardoribus inflammantur, ad vias rectitudinis perdita ratione redire nesciunt. Potentes verò & fortes tam ad bibendum, quàm ad miscendam ebrietatem sunt, vt pro feruenti proposito mali velut optimi serui esse doceantur. Hos optimos iuuenes item diuinus sermo demonstrat, cùm diaboli auiditatem exponit, dicens: Esca eius electa. Nam antiquus hostis in eorum nequitia valde reficitur, qui nequissimis nequiores sunt. Ancillarum verò nomine illa nequissima peccatorum conditio designatur, qui per iniquitatem valde sunt pessimi, & aliis præbent exempla prauitatis. Velut enim ancillæ seruos pariunt, dum magnæ iniquitatis non sunt solùm operariæ, sed etiam matres. Quia verò sanctorum prædicatione tales etiam conuertuntur, qui magna postmodum omnipotenti Deo seruitia impendunt, aptè serui & ancillæ dicuntur auferri, & in opere regis poni. An non tunc ancillam rex regum tulit, quando de illa magna peccatrice dixit: Remittuntur ei peccata multa, quoniā dilexit multum? Et hanc in opere suo posuit, quando in castellum intrauit, & eum illa in domo sua recepit. Hanc etiam in opere suo posuit: quia resurgens à mortuis, ei prædicationem suæ resurrectionis iniunxit. Seruum quoque tulit, quando à telonei lucro Matthæum ad se sequendum vocauit. In opere suo hunc etiam posuit, quia ei in domo sua conuiuium præbuit, & Æthiopiæ prędicatorem, m conuersi orbis Euangelistam fecit. Quia ergo prædicatorum & ministerio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum salute humana cogitatio desperare poterat, bene serui, & ancillę, & optimi iuuenes in regis opere ponendi describuntur. Possunt seruorum & ancillarum nomine, motus cordis & affectiones intelligi. Nam quando nobis reproba suggerunt, serui sunt: quādo affectiones mentis prauorum motuum suggestionibus substerni appetunt, ancillæ. Tunc quidem necesse est, per rigorem propositi vtrisq; dominemur. Seruos nostros, & ancillas prædicatores tollunt, cùm motus cordium nostrorū, & affectiones instruunt, qualiter ad Dei seruitium dirigātur. In opere regis ponunt, quādo iam idem Dei omnipotentis seruitium, quod eorum magisterio didicimus, exercem⁹. Quare & in asinis quid aptius, quàm lasciui motus animæ figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens quæ prauis cogitationibus moueri ad lasciuiam solebat, prædicatione doctoris proficit, & affectus suos in appetitu imitandæ castitatis ponit. Possunt seruorum & ancillarum & asinorum nomine designari, qui secularibus hominibus corporalia obsequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur: quia cōuersi ad Dei omnipotentis seruitium, spiritualia tantò deuotius pro æterna retributione tolerant, quantò clarius agnoscunt, quia magna sine fructu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quisquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet vt mundus sit per innocentiam, & studio boni operis intentus. Per illud quidem arbor est bona, per istud etiam fructus facit. Quia verò multis vtimur, vt seruare innocentiam, & bona opera exhibere valeamus: ipsæ cogitationū innocentium turbæ greges nostri sunt. Quid ergo est quòd addecimantur, nisi quia cogitationum subtilitas facilè non videtur? Nam sæpe bona nos cogitare putamus, quæ subtiliter discussa, bona non sunt. Addecimari ergo greges debent, vt illud solum regij iuris sit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cùm prędicatorum nostrorum magisterio discimus, perfecti esse non solùm exhibitione operis, sed etiam in exquisitione cogitationis. Ad extremum verò dicitur: *Vósque eritis ei serui,*) vt videlicet sic eius iuri se subditos sciant, vt eius mandata præterire non audeant. Hanc profectò regiam dominationem volebat Dominus statuere, cùm dicebat: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum in cœlis. Hanc etiam potestatem exigebat à subditis, qui dicebat: Si quis euangelizauerit vobis aliud, quàm ego euangelizaui vobis, anathema sit. Hinc item Dominus discipulos mittens in prædicationem, dicit: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Hinc de Iudææ prædicatoribus eisdem discipulis Dominus dicit: Quæcunque dixerint vobis, facite. Serui ergo regum nostrorum sumus, quando sic prælatorum nostrorum imperio subdimur, vt præter eorum authoritatem agere nulla præsumamus. Quia ergo eis præsunt, qui in virtute obedientiæ suas virtutes roborant, in fine regij iuris dicitur: *Vósque eritis ei serui:*) vt fideles subditi, tunc etiam si subditos prædicatorum præcepto debere esse cognoscant, quando per virtutū profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. Quod etiam eiusdem verbis ipsa veritas discipulos edocens, ait: Cùm feceritis hæc omnia, dicite: Serui inutiles sumus. Verūtamen quia carnalibus ista loquebatur, adiunxit, dicens:

Col.2. 1.Corint.12. Nume.12. Gene.15. Gene.36. Nume.25. Matth.19. Exod.31. Esa.5. Abac.1. Luca.7. Idem.10. Matth.9. Matth.16. Galat.1. Luca.10. Matth.23. Luca.17.

dicens: *Et clamabitis in die illa à facie regis, & non exaudiet vos dominus die illa, quia petistis vobis regem.*) Qui regem petierant, à facie regis clamant, quãdo ij qui agere spiritualem vitam sub bono rectore vouerãt, eiusdem vitæ relinquere labores tentant. Facie quidem omnes agnoscuntur. Facies ergo regis est cognita conuersatio, & eruditio boni prædicatoris. Qui nimirum, quia dura & aspera pro æterna vita agũt, & dura pręcipiunt, eorum vitam atque doctrinam carnales subditi non imitari, sed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc vidẽt, qui regem petierant, cuius aspectum ignorabant: quia in prælato suo cœlestis itineris districtio, quàm sit laboriosa considerant, quam velut rem facilem antequam cognoscerent, appetebat. Tunc à facie regis clamant, qui regem petierunt: quia dum carnalis vitæ deserere morem volunt, eius quem sibi præesse voluerũt, optimi pastoris sui laudabilem imitationem effugere nitũtur. Et quia cæco corde lucem videre non possunt, ad Dominum clamãt, id est, vt euadere spirituale iugum Dei posṡint, Dominum obsecrant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quæ est dies illa, qua reprobi subiecti Dominum obsecrant, nisi intentio vanæ prosperitatis? Non exaudiuntur: quia profectò per diuinam gratiam nunquam fit, vt bonis rectoribus semel promissa subiectio, libera egredi ad mundi delectationes possit. Quare & causam subiunxit, dicens: *Quia petistis vobis regem.*) Quasi dicat: Pastoribus spiritalibus promissa subiectio indissolubilis est. Facile quidem vobis regem petitis: sed quia dignitas regia grauis est, eorum potestatem effugere facilè non potestis. Hoc quia ad historiã dicimus, notandum esse censemus, quia omnipotens Deus dum ius regis præcidit, religiosis præpositis formã institutionis impendit. Quare? vt qui arctissimam conuersationis viam imperant, nouiter accedentibus facilè aditum non impendant. Quare & eiusdem arctissimæ vitæ magister optimus, summæ veritatis discipulus eruditus præcipit, dicens: Probate spiritus si ex Deo sint. Et item nuncientur ei dura & aspera, per quæ itur ad Deum: vt sciat ad quod intrat. Prædicat ergo Dominus ius regis, dicat, sciat omnia, quales carnales futuri sunt in eius obseruatione: & vt ad vitam virtutis debiles facilè non accendant, fortes præpositi facilè debiles nequaquam accipiant. Celeritas quidem conuersionis plerunque oritur ex præcipitatione consilij, non ex incremento deuotionis. Nam cùm infirmi fortia promittunt, non est expertum robur animi, sed confusio discretionis. Quos omnes sub vnius denotatione sapiens admonet, qui dicit: Super te onus ne leuaueris. Qui ergo in regularis vitæ forti proposito aliis præsunt, tantò discretius debent ad eandem vitam conuersos recipere, quantò & vtilius prænoscendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex præcipitatione voluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent tam instanter vitæ spiritalis asperitatem appetere, vt videantur magna animi virtute quod expetunt desiderare. *Noluit autem populus audire vocem Samuelis, & dixerunt: Nequaquam, sed rex erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*) Hoc quia superius latè expositum est, in eorum exquisitione otiosè retinemur. Sequitur: *Et audiuit Samuel omnia verba populi, & locutus est ea in auribus Domini.*) Audite vocem populi, est quæ sanctæ conuersationis habitum petentes exterius dicant agnoscere. Nam velut solam accedentium vocem audimus, cùm scimus, quæ exterius asserunt: sed quales inter sponsionis assertiones futuri sint: non videmus. Loqui ergo ea in auribus Domini debemus: vt ipse sponsionis verba suscipiat, qui dum verba audit, corda discutit, & ex textu professionis, vsuras exquirit robusti operis. Hoc nanque nouitiorum nostrorum mentes audiant, & expauescant: quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, vt ipse iam de manibus nostris teneat, quod exquirat. Quæ profectò libertas rectoris, est obligatio subditi: quia tantò districtiori sententiæ subditur, quantò apertius scire potest: quia de eo quod respondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cùm ergo ea, quæ nouitij promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea quæ populus dixerat, locutus fuisse perhibetur. In auribus quippe amicorũ loquimur, quãdo ea quæ dicimus, extraneis cælamus. Sequitur: Dixit autem Dominus ad Samuelem: *Audi vocem eorum, & cõstitue super eos regem.*) Superius propheta futura prospiciens, ait: Clamabitis ad Dominum, & nõ exaudiet, quia petistis vobis regem. Nunc verò Dominus dicit: *Audi voces eorum, & constitue super eos regem.*) Quid per hoc nobis ostenditur, nisi quòd sæpe bonis rectoribus sanctę Ecclesię diuinitus inspiratur, vt cœlestis vitæ studiis eos subdant, qui sub disciplina eiusdem professionis postea deuoti non sunt? Qui profectò postea à facie regis clamaturi sunt, & tamen diuino præcepto regem recipiunt: quia diuinitùs inspirantur ad seruitutem Dei deuotè accedere, quos in augmẽto mercedis æternę, pastorem sollicitudo magni laboris sub eiusdem seruitutis vinculo debeat cohibere. Ad Dominum nampe clamare dicuntur à facie regis sui: sed quid à Domino missus Propheta respondeat, ipsi reges audiãt, vt quid agere debeãt, inter ipsos clamores sciãt. *Non*, inquit, *exaudiet vos.*) Ergo nec ipsi exaudire debent. Qui enim in sanctis monasteriis sunt tepidi, medendi sunt quasi ægri, non sunt eiiciendi vt mortui. Nam si à Domiuo missi sunt, inter spiritualium vnguentorũ fomenta resipiscent. Dicat ergo Dominus: *Constitue super eos regem:*) quia profectò nonnulli ad seruitutem Dei veniunt deuoti, qui & refrigescere permittuntur: sed pastorum studio, quorum se præcepto subdiderant diuina inspiratione, ad amorem cœlestis patriæ recalescunt. Sed iam qualis pastor ad hæc sit idoneus exponit, dicẽs: *Erat vir de Beniamin, nomine Cis, filius Abiel, filij Bechorath, filij Aphia, filij viri Gemini fortis robore. Et erat illi filius vocabulo Saul, electus & bonus, & non erat vir de Israel melior illo, ab humero & sursum eminebat super omnem populum.*) Quid est, quòd cùm rex constituendus ostenditur, patrum nomina prædicãtur: nisi quia indignè assumitur ad principatum sanctę Ecclesiæ, qui sanctorum patrum in moribus nobilitatem nõ tenet? Sex autem patrum nomina assignantur, vt sanctæ cõuersationis eorũ in bona actione perfectio designetur. Sex enim diebus mundus conditus est, sex ætatibus cõsummatur. Sex ergo sunt patres, qui in genealogię ordine electorum pastorum sanctæ Ecclesiæ nominantur: quia nimirum illorum sunt per imitationem filij, qui in forma sequentium culmen obtinent perfectionis. Pater verò regis Cis, id est, durus dicitur: quia profectò ij quorum sancti prædicatores imitatores sunt, vita & zelo remissi non sunt. Duri nãque sunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur: duri etiam sunt, quia vt alios bene corrigant, dura quæ illis præcipiunt, in sua couuersatione demõstrant. Durus nanque videbatur, qui Iudæos arguebat, dicẽs: Genimina viperarum, quis ostendit vobis effugere à ventura ira? facite dignos fructus pœnitentiæ. Sed qui aliis durus erat, sibi remissus non erat. Nam vt pœnitẽtię duritiam, quam prędicabat, Euangelista eam tenere ostenderet, ait: Habebat vestimentum de pilis camelorum, & zona pellicea cinctus lumbis: esca autẽ eius locustæ & mel syluestre. Ad Ezechiel quoque dicitur: Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, vt adamantem & silicem dedi faciem tuam. Sed qui tam durus contra duros in malo veniebat, vt dura quæ ventura erant, locuturus ostẽderet, diebus septem in medio eorum antequam loqueretur flebat. Sic enim dicit: Et sedi vbi illi sedebant, & mansi septem dies mœrens in medio eorum. Quia ergo sancti prædicatores, obstinatis peccatoribus, leues, & mãsueti non sunt, & quod asperum prædicãt, operantur: duri filius Saul rectè perhibetur. Illos enim imitari electus prædicator debet, qui & acuta prædicant, & quæ loquuntur, obseruant. vnde & de eodem regis patre subiungitur: *Fortis robore.*) Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui elatione sunt, & arrogantia fortes. Nam magna agunt, sed cùm laudare homines ea quæ agunt, desinunt: eadem magna ipsi agere prætermittunt. Fortis ergo robore est, qui virtutem quam monstrat in opere bono, habet à Spiritu sancto. De quo nimirũ robore, superius Anna in cãtico vaticinata est, dicẽs: Infirmi accincti sunt robore. De hoc Domin' discipulis repromittit, dicẽs: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. In hoc robore fortiter gradiebatur ille, de quo scriptum est: Regressus est Iesus in virtute spiritus in Galilæam. Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur: quia electi viri dum summa

Ioan. 4. *Matth. 3.* *Ezech. 3.* *Supra. 2.* *Luca. 24.* *Luca 4.*

prædicant, ingentia demonstrant: & omne quod altum præ-
cipiunt, omneq; quod magnum agunt, in virtute sancti Spi-
ritus operantur. De quo dignè subiungitur: *Et erat ei filius Saul
nomine, electus & bonus.*) Nam qui talium imitator est, vtilis
non solùm est ad laborem ministerij, sed aptus ad fructum
hæreditatis. Electus quippe etiam Iudas ad ministerium fuit,
sed quia bonus non fuit, ius amisit successionis. Qui ergo in
Saul adhuc electo & bono significantur, nisi sanctorum pa-
trum electi imitatores, qui per doctrinam aliis vtiles sunt, &
per conuersationem sibi: qui sic alios possunt regere, vt sibi-
metipsis nequaquam desinant prouidere. Electi nanque &
boni sunt, quia sic lucra aliorum expetunt, vt sui nulla damna
patiantur. Pleni quippe in seipsis sunt, effluentes aliis, & de
abundantia sui sic aliis tribuunt, vt suæ plenitudinis aliquid
non amittant. Habent quæ aliis præbeant, sed habentes quæ
sibi possint sufficere, nulli præbent. Sic aliis præbere oleum
nituntur, vt à se fomenta luminis non tollantur: vt dum illu-
minant alios, se non extinguant. Bene ergo electus & bonus
dicitur: quia certè qui sanctæ Ecclesiæ regimen suscipit, di-
ues esse debet, & ornatus donorum spiritalium, & plenitudi-
ne meritorum. Et quia de communi ordine qui præcellant,
eligendi sunt, Sequitur: *Et non erat de filiis Israël melior illo.*)
Cuius profectò excellentia commendatur, cùm subditur:
Ab humero, & sursum eminebat super omnem populum.) Hac quip-
pe specie corporis in persona ordinandi antistitis, præsignan-
tur acta virtutis. Quid enim in humero nisi fortitudo desi-
gnatur? Sed qui ab humero, & sursum super omnem popu-
lum eminebat, tam sublimis staturæ erat, vt qui altior esset in
populo, capite vsque ad humerum regis pertingeret. Futurus
verò rex collo & capite altitudinem omnium superaret. Ca-
pita verò quæ sunt, nisi subiectæ plebis mentes? Quæ cùm
valde tenduntur, vsque ad humerum ordinandi regis pertin-
gunt: quia is qui ad regendum culmen sanctæ Ecclesiæ quæ-
ritur, tantæ debet esse perfectionis, vt quicquid populus de
bono opere sibi vult proponere, in sua conuersatione debeat
demonstrare. Quasi enim regis humerum capita plebis tan-
gunt, quando eorum corda, quicquid virtutis in suo pastore
quærunt, inueniunt. Sed rex præcellit collo, præcellit & ca-
pite. Quid enim in collo, nisi locutio: quid in capite, nisi mē-
tis contemplatio designatur? Capite ergo, & collo subdito-
rum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine
mirabilis est, & sublimitate doctrinæ. Quasi enim capite su-
blimis est, cùm illa de secretis cœlestibus contemplatur, quæ
alij contemplari non possunt. Collum quoq; super alios ha-
bet, qui altitudine locutionis suæ mirabilis est, æquandus ab
2. Corin. 12.
aliis non est. Quasi enim caput in sublime extulerat, qui dice-
bat: Veniam ad diuisiones gratiarum, & reuelationes Domi-
ni. Scio huiusmodi hominem siue in corpore, siue extra cor-
pus nescio, Deus scit. Sed velut electus & bonus rex, vt col-
lum etiam super capita omnia se tenere ostenderet, ait: Audi-
uit arcana verba, quæ nō licet homini loqui. Quid verò qua-
si eminēs collum eius miramur in iis quæ tacuit? adæquemus
eum, si possumus, in iis quæ dixit. De collo Apostoli Pauli
processerunt epistolæ eius, & cùm ab illo tempore cœperint
eas viri sapientes exponere, adhuc conātur ea quæ dixit, me-
lius scire. Cúmq; quotidie in eius eruditione proficiunt, quasi
ad summitatem colli innitentes, pertingere nequaquam pos-
sunt. Emineat ergo rex collo, emineat capite, sit humero su-
blimis, vt conuersatione perfectus sit, eloquio mirabilis, præ
cæteris arduus in arce contemplationis. Sed qui conuersatio-
ne magnus est, eloquio præcipuus, præ omnibus contempla-
tione suspensus, prius quàm perueniat ad culmen regiminis,
signa exterius habere debet fraternæ charitatis: vt videlicet
sic proximorum sollicitudinem habeat, vt ad æternam vitam
lucra animarum quærat. Bene ergo in eorum Typo subiun-
gitur: *Perierant autem asinæ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul fi-
lium suum: Tolle tecum vnum de pueris, & surgens vade & quære asi-
nas. Qui cùm transissent per montem Effraim, & per terram Salisa, &
non inuenissent, transierunt etiam per terram Salim, & non erant, & per
terram Gemini, & minimè reperere.*) Cis qui durus dicitur, non
solùm electos eius, sed ipsum etiam redemptorem significat.
Nemo enim sibi eo durior extitit. Huius nanque duritiæ as-
Esa. 53.
peritatem Propheta insinuans, ait: Verè langores nostros ip-
E se tulit, & dolores nostros ipse portauit. Mori enim mortali-
bus non est pati, passibiles damnatæ naturæ. Ille ergo sibi du-
rus vehementer extitit, qui in se vnde pateretur, non habuit:
sed vt nos patiendo liberaret, in quo sibi durus esset, & pati
posset dignanter assumpsit. Asinæ Cis sunt animæ peccatri-
ces. Quia etiam in fide Redemptoris regeneratæ sunt, duræ
esse dicuntur: perditæ autem asinæ, quia per immunditiam
ab eius sunt seruitio separatæ. Hinc est enim quòd ad passio- [Matth. 21.]
nem tendens, absolutæ asinæ, & pullo insedit: vt patenter o-
stenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus subueni-
ret. Pereuntes nanque asinas se quærere fatebatur, cùm dice-
bat: Venit filius hominis quærere, & saluum facere, quod pe- [Luca. 19.]
rierat. Has asinas & per semetipsum quæsiuit, & adhuc præ-
dicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, vt a-
sinas quærat: quando electorum cordibus spirituali inspira-
tione Redemptor imperat, vt in prædicationis ministerium
pergant. In prædicationis autem officio pergentes, quia so-
lum spiritalem sensum secum debent ducere, vnum de pue-
F ris tollere iubetur. Vnum nanque puerum tollit, qui dum ad
præbendum aliis formam viuendi pergit, in omne quod agit
spiritualis est. Vnum nanque de pueris tulit, de quo prædi- [Luca. 1.]
ctum est: Ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Helię. [1. Corinth. 2.]
Vnum puerum secum tulerat, qui ait: Non habemus spiri-
tum huius mundi, sed spiritum qui ex Deo est. Hinc iterum
dicit: Nos sensum Christi habemus. Hinc per Ezechielem
de sanctis animalibus dicitur: Vbi erat impetus spiritus, illuc
gradiebantur. Quærens ergo asinas, vnum de pueris tollit:
quando is, qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ
agere putat omnia spiritaliter agere disponit. Inuenire autem
asinas, est peccatores in luce sanctitatis conuersos aspicere.
Nam velut perditę asinæ non inueniuntur, quando in pecca-
torum tenebris, reproba corda se obruunt. Et quia per quin-
que sensus corporis ad easdem peccatorū tenebras decidunt,
quinq; regionibus non inueniendæ perquiruntur, videlicet
mōte Effraim, terra Salisa, & Salim, & viri Gemini. & Zuph.
G Vnusquisque etenim vbi per peccatum proiicitur, ibi occul-
tatur, & quasi perditus vbi sit nescitur, quādo iustitiæ lucem,
in qua eum Deus posuit, derelinquit. Hinc est, quòd in pa-
radiso post peccatum, primum hominem quærit, dicens: A- [Gene. 3.]
dam vbi es? Quasi dicat: Quia te in luce qua posui, non in-
uenio, demonstra te vbi posuisti. Hinc de mortuo Lazaro
exquirit, dicens: Vbi posuistis eum? Sed quem quasi perdi-
tum quærebat, vt inueniret progredi imperabat, dicens: La- [Ioan. 11.]
zare veni foras. Perditur ergo homo cùm peccat, inuenitur,
cùm peccatum aduersum se, iam pœnitēdo pronunciat. Quia
enim per sacra eloquia peccatori præcipitur, Dic tu prior ini-
quitates tuas, vt iustificeris: dum ille, qui peccauit, confiten-
do iustificari incipit, in luce iam cernitur, vbi iam positus in-
uenitur. Saul autem, qui asinas quærens, non inuenit: erudi-
ti quidem prædicatoris personam designat, sed nouiter inci-
pientis. Quem profectò omnipotēs Deus prædicationis fru-
ctum afferre non patitur, ne vilem peccatorum conuersio-
nem æstimet, dum leuiter conuertere eos ad Dominum po-
H test. Differtur ergo conuersio, vt conuersi diligantur: & eos
prædicator tantò amplius amet, quantò clarius videt, quia
eos lucrari citò non præualet. Sed dum sancti viri de prædi-
catione sua alios conuertere non possunt, de se vehementer
timere incipiunt: ne inde omnipotenti Deo displiceant,
vnde se ei vehementer placere cogitabant: & plerunque agi-
tur, vt sic nouorum prædicatorum corda terreantur, vt iam
proponant eiusdem prædicationis officium deserere, & Deo
per silentium vacare. Quare & subditur: *Cùm autem venisset in
terra Zuph, & non inuenisset, dixit Saul ad puerum suum: Veni reuer-
tamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & sollicitus sit pro nobis.*)
Ad patrem reuerti deliberat, qui postposita intentione præ-
dicationis, Deo vacare appetit in secreto silētij. Reuerti qui-
dem dicitur, qui missus antè perhibetur. Quasi enim coram
patre sunt filij, quando electi viri immorantur in secreta con-
templatione Redemptoris. Reuertuntur itaque quando à
publico sanctæ prædicationis veniunt ad rimanda gaudia æ-
ternæ claritatis. Sed quia sancti viri nihil agunt inconsulti,
Saul de reuersione ad patrem puerum consuluit. Tunc nan-
que puerum consulimus, quādo intenta mente prouidemus:
vt quod

vt quod tentamus disponere, à spirituali sensu nõ debeat differre. Ad patrem quippe reuerti disposuerat, qui dicebat: (Psal. 89.) Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator contra me. Aduersus prædicatores peccator consistit, quando ad prædicationem eorum, statum suæ iniquitatis non deserit. Et quia tunc prędicator ei silere & Deo vacare proponit, vt ad patrẽ redeat, obmutescit. Sed quia per silẽtium volũtatem Dei melius didicit, cor eius concaluit, & exardescente igne internæ meditationis locutus est. Quod in hoc etiam loco ostẽditur, quia consultus puer, consulenti se consilium impendit, dicẽs: *Ecce est vir Dei in ciuitate hac, vir nobilis, omne quod loquitur absque ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra propter quam venimus.*) Virum Dei Samuelem dicit, in quo prædicatores sanctæ Ecclesiæ designari iam diximus. Qui vir quidem dicitur, pro reuerentia sanctæ conuersationis, & omne quod loquitur absque ambiguitate venire perhibetur: quia quicquid minatur de æternis suppliciis, quicquid de æterna lætitia promittit iustis, ita vt denunciat, & impij abibunt ad pœnam, & electi ad gloriam. Qui etiam in ciuitate esse perhibetur: quia electus pastor in communi subiectæ plebis custodia, semper vigilare cognoscitur. In ciuitate est pastor, quia cùm custodit alios, in se munitus est. Vnde & per Prophetam (Esa. 33.) in omnium virorũ Dei laudibus, sub vnius descriptione dicitur: In excelsis habitat, munimenta saxorum sublimitas eius. Nam quò altius in æternorũ ciuium visione suspenditur, eò & sibi fortior, & proximis vtilior inuenitur. Nobilis etiam dicitur: quia superna conuersatione conspicuus est, & de mundanæ vitæ rusticitate nihil habet. Inde enim nobilis cernitur, vnde ciuis. Secularium quippe hominum quia nulla est morum compositio, quasi in exterioribus locis nutriti, rustici sunt. Ex consueta nanque animi inhonestate, turpes proferũt motus corporis: & velut valde degeneres, vrbanæ consuetudinis gestum nesciunt, dum per omne, quod agunt, vitæ suæ speciem vtilitate terrenæ obscuritatis operiunt. Quo contrà viri Dei nobiles sunt, qui dum fortiter ea quæ diuina sunt agunt, in omni suo opere superna luce resplẽdent: & nihil degenerositatis habent, qui in magna luce omnis suæ conuersationis radios proferunt cœlestis originis. Ad hoc ergo à puero Saul ducitur, vt instruatur: quia qui in arce prælationis ponendi sunt, spirituali sensui perfectorum prędicatorum magisterio subiici monẽtur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: (Gala. 5.) Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quærendũ verò est, cur dubitatiuè dicatur: *Si fortè indicet nobis de via nostra, per quam venimus.*) Sed quia spiritualia discere appetit, quia ingentia dona gestit accipere, vtrum eisdem donis sit dignus, scire non potest. Dubitare ergo incipit, qui tam magna promereri se suis meritis non præsumit. Quæ nimirum dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Quare & comitantis pueri voce Sauli dicitur: *Si fortè indicet nobis de via nostra.*) Quia nimirum spiritualis sensus non alta nobis sapere suggerit, non audacter de omnipotenti Deo præsumere, sed eius dona cum summa sancti timoris reuerentia postulare. Meritò ergo puer dicitur, qui humilia semper docere prædicatur. Dum ergo dicit: *Eamus illuc,*) & repente subiungit: *Si fortè indicet de via nostra.*) apertè indicat: quia in sensu electorum Dei spiritus operetur, dum ad spiritualia dona expetenda, & deuotè eos facit accedere, & de largitoris omnipotentia magna cum reuerentia formidare. Vnde & qui à spiritu ducitur, inopiam meritorum suorum respicere perhibetur, cùm subditur: *Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, quid feremus ad virum? panis defecit in sistarciis nostris, & sportulam non habemus, vt demus homini Dei, nec quicquam aliud.*) Habent proprium mentes humilium, vt spiritualia dona habeant, sed in iis quæ habent, se non attẽdant: Quia enim à spiritu sancto virtutum dona percipiunt, ideo sanctus spiritus qui bona tribuit, ea eis ab æstimatione tollit, vt in virtute conuersationis hæc habeant, in morem elationis non habeant. Bene ergo de Saule dicitur: Ab humero & sursum eminebàt super omnem populum. *Et dixit ad puerum suum, Panis defecit in sistartiis nostris, & sportulam non habemus:*) quia electi viri, & ad disponendum sanctæ Ecclesiæ culmen idonei, in iis etiam se per humilitatem paruos aspiciũt, in quo per virtutem magni sunt. Et panem quidem ad refectionem fidelium animarum habent in sapientia verbi, sportulã verò in memoria internæ meditationis. Cùm enim ea quæ in secreta meditatione colligunt, seruant in memoria ad eruditionem fidelium, velut panem in sportula reponunt. De his enim sportis in Euangelio dicitur: (Math. 15.) Impleuerunt septem sportas de fragmentis. Cùm in mẽsa Domini panes abundant, sportæ impleri præcipiuntur: quia cùm electi anima in superna redemptoris cõtemplatione reficitur, in eadem contemplatione veritatis eruditur, vt verbi alimonia, quæ in se excrescere cernitur, in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam præter panem & sportulam abundanter habent, qui cum virtute contemplationis, & doctrina verbi, abundant copia sanctæ operationis. Vt ergo humilitas sanctorum in ordinandi regis locutione resonet, dicit: *Panis defecit in sistarciis nostris, & sportulam non hamemus, vt demus homini Dei, nec quicquam aliud:*) quia sanctus spiritus eos, qui ad ecclesiastici culminis regimen præparantur, magnos facit in virtute interni muneris, sed omnino paruos in respectu propriæ æstimationis. Dicat ergo puer: *Eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra.*) Saul autem vacuum se inspiciat: quia Spiritus sanctus dum sensus honestè viuentium instruit, audaces modò, modò timidos reddit. Audaces quidem, vt præsumant: timidos, ne superbiant. Impellit, vt necessaria postulent: retrahit, ne nimis præsumendo, vitium incurrant temeritatis. Et quia quos pauidos facit, per robur fiduciæ ad præsumendum erigit, repente subinfertur: Rursus itaque puer Sauli respondit, & ait: *Ecce inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, & indicet nobis de via nostra.*) Quasi puer bona loquitur sensus electi hominis, quando ad loquendum impellitur, nutu Spiritus sancti. Quid est ergo quòd dicit, Inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti? Quæ est ista pars stateris argenti? Sed quia argenti nomine diuina eloquia designantur, argentum in manu pueri est, sermo diuinus in virtute sciendi. Sermonem quidem aliud est posse dicere, aliud est posse sentire. Nam diuina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi possunt. Sentitur etenim ea res, cuius virtus agnoscitur. Nam & ægri pisces comedunt, sed vis ægritudinis tollit eis experimẽtum saporis: vt quod videntur comedere, prohibeãtur & sentire. Sic sic nimirum carnales quiq; dum cœlestia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus vtuntur, quas sentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum inuenitur, quando per humilitatis meritum sancti viri cœlestia, quæ loquuntur, in magno affectu charitatis excipiunt: vt valde dulce sit eis superna dicere, eo quòd dulciter, ac valde dulcius per amorẽ saturantur. Vnde etiam scriptum est: (Psal. 21.) Edent pauperes, & saturabuntur. Quia enim cibus animæ est sermo Dei: pauperes edent & saturantur, diuites saturari non possunt: quia nimirum electi viri qui superna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc feruentius incalescunt: reprobi superna loquuntur, & audiunt, quę in nulla dulcedine, ad mentis suæ refectionem suscipiunt. Quarta verò pars stateris argenti dicitur, pro qualitate temporis. Nam vt alias partes huius stateris videamus, Prophetę Apostoli, Martyres intuendi sunt: Quia enim pro qualitate tẽporis, singulis ordinibus distributa est sonoritas prædicationis, velut singuli quartam partem stateris habuere. Quartam ergo partem stateris illi exhibuerunt, cùm synagogæ aduentum Redemptoris promitterent. Apostoli partem suam dederunt, cùm Iudæis eum, qui promissus fuerat, iam venisse prædicarent. Martyres etiam partem suam retribuerunt, cùm infideles ad fidem Redemptoris adducerẽt. Quarta ergo pars stateris remãsisse cognoscitur: quia per episcopos & doctores sanctæ Ecclesiæ, verbũ fidei vsque ad mundi finem electis fidelibus exhibetur. Sed ab his verbum fidei bene prędicatur, quibus per manus pueri subministratur: quia nimirum illi debent superna prędicare, qui in mẽtis suę dulcedine meruerunt eorum suauitatem cognoscere. Hæc nanque pars stateris datur, vt viã quis rectæ prædicationis plenius mereatur agnoscere: quia summi doctores sanctæ Ecclesiæ authoritatem prædicationis aliis non committunt, nisi eis quos sciũt cœlestia diligere, quæ loquuntur. Quibus verbis simpliciores ad literam admonẽdi sunt, vt in viro Dei prauitatem auaritiæ suspicari non audeant, per hoc quod dicitur: *Vt Demus homi-*

ni Dei, & indicet nobis de via nostra.) Nam si propheta venalem sermonem haberet, homo Dei non esset, & ipsius prophetiæ spiritum habere nequaquam posset. Hoc ergo cùm dicitur, non exponuntur mores hominis Dei, sed deuotio accedentis: quia in magna eum Saul habebat veneratione, in cuius conspectu apparere vacuus erubescebat. Et quia ad eiusdem viri Dei venerationem eos fama celebris inuitabat, adiungitur: *Vocabatur enim Videns.*) Vocari etenim, est publica relatione dici. Videns autẽ, est qui interna etiam respicit, quæ mens carnalium non attendit. Vnde & de sanctis animalibus dicitur: In circuitu, & intus plena erant oculis. Qui in exterioribus circunspecti, & intrinsecus prouidi sunt. Quo cõtrà carnalium doctorum præsumptionem in Euangelio Dominus arguẽs, ait: Si cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foueam cadunt. Videns etiam dicitur, cui remota & absentia, præsentia sunt. Quod sanctis prædicatoribus bene conuenit, qui per cognitionem tantò sunt præsentes spiritalibus, quantò in exterioribus intentionem figere dedignantur. Velut enim occulta patientia, & remota præsentia habẽt, qui ea quæ carnales scire nequeunt, semper intelligunt. Talis nanque esse pastor sanctæ Ecclesiæ debet: quia in via cœlestis patriæ ad præbendum lumen subditis constitutus est. Semper ergo spargat radios lucis, vt fideles subiecti ex illuminationis suæ experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur, & dicit: *Olim sic loquebatur in Israël vnusquisque vadens consulere Deum: Venite, eamus ad videntem.*) Dominum imus consulere, quando ad eruditos prædicatores pergimus, vt salutis nostræ consilium inueniamus. Sed quia modò tam perfectorum virorum raritas est, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum eius in præsenti tempore defleamus. De miseria præsentis temporis & calamitate compuncti, florem elapsi tẽporis, cum pulchritudine sanctitatis emarcuisse suspiremus. Dum ergo pastores Ecclesiarum cernimus terrenis inhærere, labentia quærere, nulla spiritalis vitæ insignia proferre, dum nulla nobis prælatorum nostrorũ lux infunditur, ad laborem compunctionis illa, quæ præierunt memorantes, dicamus: *Olim sic loquebatur in Israël vnusquisque vadens consulere Dominum: Venite, eamus ad videntem.*) Israël dicitur videns Deum, siue in quo est Deus. Quod certè nomen sanctæ Ecclesiæ conuenienter aptatur, cuius populus dicitur. Nam & in Euangelio dicitur: Ecce ego vobiscum sum, vsq; ad consummationem seculi. Quæ nimirum quia in priori tempore pastores habuit spiritali conuersatione floridos, magna scientia eruditos, qui magno despectu terrena vilipenderent, cœlestia cogitarent: ad lumen quod in eis videbat populus, se inuicem exhortari poterant, dicentes: *Eamus ad videntem.*) Si ergo eundum est ad videntes, pariter est diuertendum à cæcis: quia reproborum prælatorum exempla non debemus imitari, sed fugere: ab eis autẽ, qui conuersationis merito spiritualia cognoscũt, semper ædificationis nostræ eruditionem postulare. Et quia hoc nõ nisi viri spiritales faciunt, Sequitur: *Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus, veni, eamus.*) Optimus sermo est, quo melior audiri nequaquã potest. Quoties nobis ergo salutis nostræ consilia spiritaliter suggerũtur, intus nobis sermo fit, quo melior inueniri nõ possit. Pueri ergo sermonẽ laudam', quoties nobis in spiritualis sensus nostri proposito cõplacemus. Et cum eo ire promittimus, quãdo spiritualibus cogitationibus cõsentimus. Sed quia tunc fructuosa est bona cogitatio, quãdo in operatione perficitur, Sequitur: *Et venerunt in ciuitatem in qua erat vir Dei: Cúmque ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt ad eas: Nunquid hic est videns?* Qui virum Dei quærunt, in ciuitatem veniunt: quia plerunque fit, vt vita atque doctrina prælati in subditorum conuersatione requiratur. Sic nimirum & arbores sæpe requiruntur, quarum species non in foliis, sed in fructu inueniuntur. Plerunque autem suborta fructeta magnis arboribus admiscẽtur, & fructus suos earum arborum, quibus sunt mixtæ, esse mentiuntur. Qui ergo fructum discernere vult, prius discernat & ramos: vt ex qua arbore fructus procedat agnoscat. Sic sic nimirum est in conuersatione fidelium: quia in electa plebe boni prædicatoris, dum plures mali admisti sunt, velut intra bonas arbores spinæ oriuntur. Conuersatio itaque electi prædicatoris non est exploranda in omnibus subditis, sed in solis electis. Tunc quidem velut ramos bonæ arboris cum discretione secernimus, quando in plebe rectores illos velut electa poma imitamur, qui magistri sui exemplo proficiunt: & illos velut vepres fugimus, qui antiqui hostis fraude reprobantur. Bene ergo de Saul, & eius puero dicitur: quia venerunt in ciuitatem, & cliuum eiusdem ciuitatis ascenderunt: quia nimirum perfectio sanctorum virorum cùm in subditis quæritur, non imperfecta membra, sed electa atq; perfecta requirenda sunt. Nam & artifices opera sua prius inchoant, deinde comunt. Pictor etiam cùm pulchros colores aut aurum superducere appetit, prius viliorem colorem sternit. Qui ergo iudicare de peritia artificum vult, non inchoata eorum opera, sed perfecta respiciat. Cliuum ergo ciuitatis ascendat, vt qui inuenire appetit videntem, reperiat. Cliuum enim infimus & defossus locus est. In qua nimirum parte ciuitatis illi signantur, qui adhuc in altiorem conuersationem minimè profecere. Cliuum ergo ascendimus, cùm planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere vitamus. Et tunc quidem puellas egrediẽtes ad hauriẽdam aquam inuenimus: quia pulchritudinem sanctarum mentium in perfectiori cõuersatione respicimus. Puellæ quidem sunt mẽtes electorum, integræ per innocentiam, decoræ per virtutum claritatem. Et quia in secretiori vita pulchritudinem suam conseruant, videri nequeunt, nisi cùm ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellæ aquam hauriunt, quàdo electæ animæ ex profundo dolore præsentis exilij fluenta lachrymarũ fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum se proiectas in hac valle lachrymarum lugentes memorant, quasi ad profundum funem cogitationis mittunt, à quo cum labore aquas lachrymarum trahunt. Tunc etiam egressæ vidẽtur: quia quæ quales sunt intus latent, apparent tamen in oculis: & quantum diligant conditorem indicant, quæ in tanto dolore præsentis seculi vitam sustinent. Ab istis ergo quærendum est, Vbi est videns? quia locus perfectorum tunc bene cognoscitur, cùm ab eis nobis ostenditur, qui per profectum vitæ eorum conuersationi vicini sunt. Sed habent prædicatores loca diuersa. Alium quippe locum habent per se, alium pro subditis: quia nimirum in seipsis in altissima cõtemplatione morantur, pro subditis ad doctrinæ montem descendunt. Per contemplationem velut in cœlo sunt, & quia alta sunt quæ docent, & descendunt cùm docent, & sublimia loquentes in alto se retinent. Perfectiores igitur auditores vicini suo rectori sunt, non cùm in summa cõtemplatione est, sed in inferiori monte doctrinæ. Quare & puellæ respondentes dicunt: *Hic est, ecce ante te: hodie enim venit in ciuitatem:*) Quasi dicant: Ideo locum eius indicare possumus: quia illuc venit, vbi eum videre solebamus. Nam si in suæ sublimitatis arce resideret, eum tibi nemo ostenderet. In ciuitate etenim doctor est, quando per ministerium prędicationis moratur in eruditione populi subiecti. In ciuitate est doctor, quando relinquit propria, vt communia disponat. Quia enim boni prædicatoris plebes per eorum exhortationem munitæ ac fortes sunt, quando in eorum ministerio moratur, in ciuitate esse cognoscitur. Item quia in subiectæ plebis multitudine alij simplices, alij sapientes sunt, puellæ subiungunt: *Festina nunc, hodie venit in ciuitatem: quia sacrificium est populi in excelso. Ingredientes autem statim inuenietis eum, antequam ascendat in excelsum ad vescendum. Neque enim comesturus est populus donec ille veniat: quia ipse benedicet hostiæ, & deinde comedent qui vocati sunt.*) Cùm in ciuitatem venit Samuel, in excelsum ascendit: quia electus prædicator in eruditione subditorum, modò plana verba, modò alta pronũciat. Quando igitur plana & intelligibilia præcipit, in ciuitate est: quãdo sublimia, & quæ vix intelliguntur, in excelso. In ciuitate est, quãdo simplicibus proponit exempla: in excelso autem quãdo perfectis verborum spiritualium alta pronũciat. Quasi enim in ciuitate erat, qui dicebat: Nihil iudicaui me scire inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum. Item in ciuitate erat, quãdo infirmis remedia demonstrabat, dicens: Propter fornicationem vir suam vxorem habeat, & vxor suum virum habeat. Sed in excelsum ascẽdit: quia non multò post subdit: De virginibus autem præceptum non habeo, consilium autem do. Vellem omnes homines esse sicut meipsum.

In excelsum

Ezech. 1.

Matth. 15.

Matth. vlti.

1. Corinth. 2.

In excelsum etiam verborũ se sæpe ascendere fatetur, quia dicit: Sapiẽtiã loquimur inter perfectos. Quid est ergo quòd dicunt puellę: *Festina nunc, hodie venit in ciuitatẽ,*) nisi quia raròvidebatur in ciuitate, videlicet tardè veniens, citò recedens? Quo nimirũ magisterio sanctæ ecclesiæ doctor instruitur, vt videlicet raròsit in publico, frequens in secreto: vt quò tardius aspicitur, deuotius veneretur. Tũc quidẽ quasi cœlestis excipitur: quia quo amplius in secreto contẽplationis latuit, verbi Dei thesauros ad eos, qui se expectãt ditiores trahit. Ille etenim potest multa bona in infimis dicere, cui per secretũ mẽtis intuitũ cõceditur summa videre. Et quia dulcius vidẽtur illa, quæ dicuntur, puellę dicunt: *Festina.*) Quasi dicãt: Si id pro quo in ciuitate venit expleuerit, videre in secreto suo repositum nõ potestis. Quod profectò verbum iam literã non ad verbũ, sed exemplum religiosorum est. Nam sanctus vir tantæ erat districtionis, vt statutas dies & horas haberet, in quibus eum qui cuperet, videre potuisset. Dicant ergo: *Festina.*) Ac si dicant: Si statutum tempus transierit, in horis suæ quietis, verbis aut actionibus non intendit. Qui ergo remotę vitæ ordinem sumpsimus, hoc obseruare attentius debemus. Statuendæ sunt nobis horæ ministerij, vt breuiter persistamus in opere, festinanter redire valeamus ad contẽplationis arcem. Ipsæ autẽ secreti silẽtij nostri moræ, tanta lege districtionis custodiendæ sunt, vt ipsi etiam, qui accedere solent, sciant: quia contra propositum nostrũ ad nos accessum non habeant. Quia verò hæc spiritualiter explanare cœpimus, cõtra simplices hoc dici conuenienter intelligi potest. In ciuitate quippe is qui videtur extraneus, Samuelẽ alloqui posse putatur, in excelso autem nõ putatur: quia quos simplices esse credimus, plana non alta eruditione eos indigere existimamus. Tunc ergo prędicatores sanctos audire debent, quando plana simplicibus loquuntur, quæ intelligunt: non quando dicunt alta, quæ intelligere nequaquam possunt. Dicunt ergo: *Festina nunc, hodie venit in ciuitatem: quia sacrificium est populi in excelso.*) Quod tale est, ac si dicat: Quia multi sunt, qui summa audire desiderant, nunc tu debes festinare, quando ille similes tui simplices videtur instruere. Sacrificium quidem populi est deuotio electæ plebis. Quæ nimirum deuotio quia verbo prædicationis in electorum cordibus excitatur, quasi à Samuele perficitur. In excelso est autem sacrificium populi, quando corda fideliũ subditorum alta verba sanctæ prædicationis deuotè audire concupiscũt. Vnde & aptè dicitur: *Quia populus non comedit, nisi prius Samuel hostiæ benedixerit:*) quia perfectiores auditores, dum ad summam virtutum perfectionem peruenire desiderant, verbum scientiæ, per quod ad desiderata perueniant, in magno desiderio expectant. Quo in loco notandum est: quia oblatum sacrificium nondum erat, & tamen dicit, Sacrificium est populi in excelso. Si enim sacrificium antequam offerri incipiat non est, quomodo erat sacrificium, quod non erat? Sed quia nos spiritalia sequimur, nondum erat sacrificium, & erat: quia cùm electi fideles altius erudiri appetunt, iam quidem magnam deuotionem audiendi habent, quam post auditam prædicationem, valde maiorem habent. Non est ergo adhuc oblatum sacrificium: quia illa magnitudo deuotionis, quæ nascitur in corde electi de verbo prædicationis, ante prædicatoris verbum in corde non est. Et est quidem in excelso sacrificio: quia de expectatione verbi, magna iam est in corde audire volentis vis deuotionis. Quare & bene dicitur: *Quia populus non comedit, donec ille hostiæ benedicat.*) Quia enim summa inhianter diligunt, donec eadem summa percipiunt, non quiescunt. Si enim hostia mentis, eius deuotio est: hostiæ benedicitur, quando ad vocem prædicationis sanctificatur: vt quò purior efficitur, diuina susceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei sacrificio benedicitur, mundum quidem est, cùm offertur, & materiale: oblatum verò tantò est mundius, quantò non solum materiale, sed spirituale, quantò non solum mundum, sed etiam mundans est. Hostiarum quippe oblationibus mũdari peccata quis dubitet? Sic nanque, sic est mentis deuotio, nam cùm bona audire gestit, munda est: sed cùm sanctæ prędicationis accepta & benedicta manibus fuerit, tantò ardentior & sacratior redditur, quantò clarius didicit, quem amare dulcius notum posit. Munda quidem antè, velut præparatio sacrificij fuerat, quæ bonũ nosse cupiebat, & tamen materialis erat apparatus: quia nondum nouit, quæ discere appetit, sed mũda valde & spiritalis, cùm iam doctrinæ sanctificata vocibus, nõ iam appetit audire quod sciat, sed audita delectatur experiri, quæ amat. Tunc etiam non solùm munda est hostia, sed mundans: quia quo feruentiori cœlestium amore succenditur, ab ea negligentiæ carnalis tenebræ potentius effugantur. Scriptum quippe est, quia charitas operit multitudinem peccatorum: quia nimirum carnalia nostra destruimus, cùm ardenti deuotioue ad cœlestia subleuamur. Et quia subditur: *Et tunc comedent, qui vocati sunt.*) Quid aliud designat, nisi quia deuotionis affectus mentis est cibus? Tunc nanque comedemus cùm hostiæ benedicitur: quia cùm ad prædicatorum vocem deuotio nostra in amorem cõditoris extollitur: anima quæ ad dulcedinem conditoris peruenit, habet iam cibum suum. Tunc ergo comedũt, qui ante benedictioné hostiæ comedere noluerunt. Nam qui summa intentionis expectatione ad diuinæ dulcedinis perceptionem se præparant, dum mala desideria per appetitum nulla recipiũt, velut ieiuni, refectione deuotionis auidius replẽtur. Velut enim benedictionem hostię ad refectionem expectãt, qui cuncta illicita desideria fugiunt, vt de visione internę glorię per deuotionem satientur. Scriptum quippe est: Beati mũdo corde, quoniam ipsi Deũ videbunt. Qui enim in corde inepta non recipit, dum superna desiderat, mundus corde est: & dum per bonum prædicationis ad diuinæ contemplationis dulcedinem ducitur, quasi benedictionem hostię habet in animæ saturitate. Dicit ergo: *Deinde comedent, qui vocati sunt.*) Ieiuni quippe vocantur ad comestionem, dum prædicator foris loquitur, qui à prauis desideriis mẽtem custodiunt, & per gratiam Spiritus sancti ad internę dulcedinis experiẽtiam trahuntur. Vocati enim tunc erant inuitati, qui venerãt. Vocati ergo ieiuni tunc comedũt, quando hi spiritualis gratiæ deuotione pascũtur, qui ad eam percipiendam se magna mentis suæ custodia parauerunt. Quid verò est quod dicunt: *Ascendite quia hodie reperietis eum?*) Sed dum electi, bona prædicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Cœlestis nanque illa conuersatio boni doctoris quam prædicant, dies est. Dicant ergo: *Hodie reperietis eum.*) Eo nanque die prædicator inuenitur, quando non est minor vita, quàm fama: quãdo electorũ voce laudatur, sed qui laudes audiũt, omne quod audiunt, in eius laudabili conuersatione inueniunt, atque cognoscunt. Quo contrà Pharisæos increpãs Dominus, ait: Væ vobis scribę, & Pharisęi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quę foris videntur hominibus pulchra, intus autem plena sunt ossibus mortuorum. Hinc iterum vanè gloriosos infidelibus comparat, dicẽs: Quomodo potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes? In die quidem laudantur, qui eiusmodi sunt, sed eo die non reperiuntur: quia qui eorum laudes audiunt, quasi candorem sepulchri à foris aspiciunt, sed cùm laudatas virtutes quærunt, intus peccatorum noctem, quasi tristia atque putentia mortuorum ossa inueniunt. Dicant ergo, pro significanda vera gloria iusti: *Hodie reperietis eum:*) quia cùm iusti laudantur, in veritate conuersationis habent, quicquid lucidum emicat de eis voce laudis. Et quia tanti viri festina deuotione quærendi sunt, sequitur: *Et ascenderunt in ciuitatem. Cùmque illi ambularent in medio vrbis, apparuit Samuel, egrediens obuiam eis, vt ascenderet in excelsum.*) Cùm sanctorum virorum præconia audimus, in ciuitate ascendimus: quia illic eos quærimus, vbi descendunt, non vbi sunt. Sed (vt superius dixi) prædicatorum locus, quem pro se habent, secreta diuinitatis contemplatio est: locus autem pro subditis, prædicatio. Aliquando verò plana, aliquando alta loquuntur. Habent ergo communem locum pro omnibus, habent sublimem specialémque pro quibusdam, habent secretum pro se. Hæc nimirum tria spiritualia loca signãtur: quia Samuel egredi dicitur, & apparere in medio vrbis, & ascendere in excelsum. Nam qui vt appareret, egressus est, erat vbi antequam appareret, latuisset. Egrediuntur ergo sacerdotes, quando à secreto meditationis ad prędicandum veniunt. In ciuitate apparent, quando planiora, id est, ad agendum vel ad intelligendum dicunt. In excelsum ascendunt, quando sapientibus aut fortia præcipiunt operis, aut reuelant alta mysterij Ordinatus ergo ascẽ-

Iacob. vlti.

Matt. 5.

Matth. 23.

Ioan. 5.

1. Ioan. 3.

ſus noſter oſtẽditur, per hoc quod Saul in ciuitate aſcendere perhibetur. Nam nobis paſtorũ noſtrorum loca, in quibus orare aut ſecreti eſſe conſueuerũt, veneranda, non adeunda ſunt. Quod non ſolùm exemplo, ſed etiam diuina cohortatione cognoſcere poſſumus. In Cantico quidem canticorũ ſponſus denunciat, dicens: Obſecro vos filiæ Hieruſalem ne euigilare faciatis dilectam quouſque ipſa velit. Mentes enim perfectorum ſponſæ ſunt: quia dum ſecreto diuini amoris ſe velut in thalamo collocant, ibi per viſionem inueniunt, cui ineffabili amore iunguntur. Cùm ergo ſponſa dormit in thalamo, coniũgitur ſponſo: quia dum electa prædicatoris anima in ſecreta contemplatione recõditur, quaſi in ſponſi thalamo collocatur. Qui ergo hãc ſuſcitat ſponſo tollit: quia nimirum requies electæ animæ non ſolùm ſua, ſed etiam delectatio ſponſi eſt. Vnde & per prophetam dicitur: Gaudebit ſponſus ſuper ſponſam. Meritò ergo Hieruſalem filias ſponſus adiurat, vt ab eis ſponſa quãdiu dormire voluerit, non excitetur: ne dũ illa ſurgit à quieto thalami, ipſe perfruitionem perdat amoris. Egreſſus ergo Samuelis expectetur: quia viri ſancti in ſecreto ſui ſilentij venerandi ſunt, inquietandi non ſunt. In ciuitatę igitur aſcendendũ eſt: quia electus doctor in communi loco doctrinæ tanto lucro ſuis videtur, quanto vt proſit exire cognoſcitur. Quo in loco notandũ: quia de Samuele non dicitur: Hodie aſcendit in ciuitate, ſed, hodie venit in ciuitatẽ: de Saule autem, & puero non venerũt, ſed aſcenderũt dicitur. Ille enim velut per planum venit, iſte velut in alta conſcendit. Quid aliud per hoc nobis oſtenditur, niſi quia plana, quæ loquũtur prædicatores, nobis plana nõ ſunt? In ciuitate ergo non venimus, ſed aſcendimus, quando aut plana prædicationis difficulter aſpicimus, aut parua, quæ pręcipimur, cũ labore portamus. Sed quia ſtare in ciuitate, munitum eſſe eſt, idcirco aſcendimus: quia cùm nos ſummi viri parua bona agere docent, malignorum ſpirituũ conſiliis acquieſcere vehemẽter prohibẽt. Et quia valde laborioſũ eſt, omnia tentamẽta vincere, ad verba doctorum, quæ hoc nobis pręcipiunt, quaſi per aſcenſus laborem conamur peruenire. Sed quia ſcriptum eſt, quod vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem (quod nimirum non ſolùm de æterna retributione accipitur, ſed etiam de præſenti) omnipotens Deus pro merito operis, electis ſuis tribuit augmẽta virtutis. Nam & Abrahæ filio non parcenti, dicitur: Per memetipſum iuraui: quia feciſti rem hanc, & non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuũ. Plerunque enim qui fideliter laborãt, in faciendis iis quæ ſciunt, per diuinam gratiam maiora quæ agant, cognoſcere merentur. In quorum typo bene Saul in ciuitate prius aſcendere dicitur, in excelſum poſtea à Samuele ductus perhibetur. Verùm obuiam venire, eſt per eandem viam venienti occurrere. Cùm ergo à ſanctis prædicatoribus ſalutis viam diſcere volumus, nobis quidem obuiam veniunt, quando cum verbo ſalutis, quod quærimus, occurrunt. Quaſi enim eadem via veniunt, cùm id nos docere feſtinant, quod nos propoſuimus diſcere. Profectò morale eſt omnium: ſi enim ea quæ ſpiritualiter quibuſdam competunt, indagamus, obuiam venit: quia ordinandum regem ad ſe uenire præcognoſcit. Vnde autem cognoſcat adiungitur: *Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem quàm veniret Saul, dicens: Hac ipſa, quæ nunc eſt hora, cras mittam ad te virum de terra Beniamin, & vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael, & ſaluabit populum meum de manu Philiſtim.*) Exiit ergo ei obuiã, vt in excelſum ducat: quia is, qui ad ſanctæ eccleſiæ regimen quæritur, & diuino munere demonſtrandus eſt, & ad ſublimem conuerſationem vocandus. Auricula Samuelis quia diminutiuè dicitur, quid deſignat, niſi humilem intelligentiam doctoris ſpiritalis? Auricula ergo reuelatur à Domino, quando humilis intelligentia prædicatoris à Spiritu ſancto inſtruitur: vt quæ facturus eſt, audiat, & audita diſponat. Sed ſubtiliter eſt intuendum quod dicitur, Ante vnam diem. Dies enim eſt vita iuſti, Paulo atteſtante, qui ait: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Quando autem vita electi oſtenditur, dies latens reuelatur. Nam homo videt prætextũ boni operis, Deus autem lucẽ cordis. Quia ergo electi, & reprobi intentione cordis abſconditi ſunt, ante vnam diẽ Dominus venientem regem inſinuat: quando per eius gratiam ſancti prædicatores agnoſcunt in eis, qui promouẽdi ſunt, teſtimoniũ boni operis præcedere puritatẽ intentionis. Nulla enim eſt lux operis, quam non præcedit rectitudo intentionis. Rectè ergo ante vnam diem rex ordinandus agnoſcitur. Sed ſubſequentem quidem diem nõ aſpiciunt, niſi ex præcedente naſcatur: vt diem ante diem, intentionem ante operationẽ cõſiderent, & à Deo miſsũ in luce ſanctæ operationis aſpiciant, quem lucere per propoſitũ cordis diuina gratia demonſtrat. Et quia eadem hora, qua promittitur, exhibetur: quid dat intelligi, niſi quia perfectus debet eſſe, qui eligitur, non ſolùm corpore, ſed mente? Nam quãdo Deus loquitur ſanctis viris, plena lux diei eſt. Habet nanque originẽ dies, habet & finem. Iuxta finem peccatorum arguit, dicens: Adam vbi es? Et quia nec qui bona incipiunt, nec qui à bono opere torpeſcũt promouendi ſunt: hora perfectę locutionis prędicator mittitur, quando talis exhibetur, qui plena fulgeat luce boni operis, & pleno reſplendeat fulgore veritatis. Qui etiam vir de terra Beniamin venire deſcribitur. Vir quidem dicitur, pro operis fortitudine: de terra Beniamin, pro recta fidei confeſsione. Beniamin quidem dicitur filius dexteræ. Quis ergo hic filius dextræ dicitur, quàm ille de quo ſcriptum eſt: Aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram patris? Terra ergo Beniamin ſancta eccleſia eſt. Quia ergo hæretici ab hac terra expulſi ſunt, de terra Beniamin venit rex, quando non aliqua hæreſi pollutus, ſed fide catholicus ſanctæ eccleſiæ primatum ſuſcipit. Qui viri præconio fruitur, ſi fide firmus eſt, operatione fortis. Hinc nimirum ſuper populum Domini dux vngi præcipitur: quia exteriora ſacramenta ſacerdotibus illis proſunt, qui eorundem ſacramentorum donis, indigni non ſunt. Vel ſacerdotes vnguntur, quando per ordinantium ſe miniſterium gratiarum ſpiritualium incremẽta percipiunt. Vnde & ſequitur: *Saluabit populum meum de manu Philiſtim.*) Velut vncti ſaluare alios poſſunt: quia ſpiritales gratias abundantius perceperunt. Nam qui populum ſaluant, ſuper populum vncti ſunt: quia qui à Domino ad regendos alios ordinantur, ſpiritualia chariſmatum dona, quibus eis prodeſſe poſſunt, accipiunt: & eis quos ordine præcedunt, meritis etiam ſuperiores ſunt. Et quia plerunque bonus paſtor merito bonæ plebis eligitur, bene ſubiũctum eſt: *Quia reſpexi populum meum.*) Item quia magnis precibus à Domino bonus paſtor quærendus eſt, ſubditur: *Venit clamor eorum ad me.*) Sed fortaſſe nonnulli mouentur: quia contrariũ videtur, quod hîc dicitur, & quod ſuperius dicebatur. Ibi enim ait: Non te abiecerunt ſed me, ne regnem ſuper eos, iuxta omnia opera ſua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra Ægypti, vſque in diem hanc. Nũc verò dicit: *Vnges eum ducem ſuper populum meum Iſrael, & ſaluabit populum meum de manu Philiſtim: quia reſpexi populum meum, venit enim clamor eorum ad me.*) Superius quaſi ab irato rex ordinari permittitur, nunc quaſi à pio & benigno ordinatur. Huius etiam benignitatis verba quis non videat, quantum à ſententia illa diſſentiant: quæ eidem à Samuele illata fuit? Quia (inquit) proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex. Quod profectò celeriter ſoluimus, ſi ipſam verborum vim ſubtiliter intueamur. Nam omnia hæc diuinæ benignitatis verba populi meritis adſcribuntur: *Saluabit populum meum, & reſpexi populum meum, & clamor eorum venit ad me.*) Pro illis ergo rex ordinari decernitur, quorum clamor exauditur. Nam etſi pro futura nequitia repellendus à regno erat Saul, tamen habebat in ſe donec regnaret, vnde populo ſibi ſubdito prodeſſe potuiſſet. Futurus certè erat bello ſtrenuus, mente elatus. Habiturus erat vnde ſibi caderet, & vnde aliis ſtaret. Illud ergo vnde prodeſſe ſubditis poterat, Dominus prouidens dicit: *Saluabit populum meum de manu Philiſtim. Et venit clamor eorum ad me.*) Adhuc tamen vade contrarium videtur, vt eius populi clamorem exaudire credatur, qui eum abieciſſe reprehenditur. Ad quod reſpondendum eſt: quia erant in illo populo & reprobi, & electi. Ibi ergo abieciſſe Dominum reprobi arguũtur, hîc electorum deſideria ad omnipotentis Dei aures perueniunt. Quą ex re quid colligendum eſt, niſi quia ſæpe electis bonũ eſt, quod mali rectores ordinantur? Non ergo mirum eſt, ſi Deus quaſi de abiectione ſua iraſcitur, & regem ordinat: quia ipſa

Marginal notes: Cant. 2. — Eſa. 62. — 1. Corin. 3. — Gene. 22. — Eph. 5. — Gene. 3. — Marc. vlti. — Suprà. 8. — Infrà. 15.

ipsa dignitas futuri regis & mala erat, & bona. Mala deniq;, quia superba: bona verò, quia in defensione subiectorũ strenua. Quod totum & in sancta ecclesia nunc fieri cernimus: quia plerũque ille eius primatum suscipit, qui verbo vtilis est aliis, mente tumidus sibi. Prædicando virtutes, velut stando vitia destruit, sed alta de se sentiendo, cadit. Hic itaque prædicando populũ dei saluat, sed semetipsum tumendo præcipitat. Quasi rex potens verbo populi Dei occultos aduersarios atterit, sed elatione à regni sublimitate cadit. Non ergo pro se, sed solùm pro populo rex constituitur: quando ille in sancta ecclesia præesse permittitur, qui bona quæ prædicat, superbiendo, aut nequiter viuendo conculcat. Quo in loco notandum est: quia cùm in sancta ecclesia pastor eligitur, aliquando ordinatur pro se, & populo: aliquando nec pro populo, nec pro se: aliquando pro se, non pro populo: aliquando verò pro populo, non pro se. Pro se & populo, quando electus prędicator electis subditis datur: quia vnde subiectorũ multitudo ad æternam patriam ducitur, bono pastori meritorũ dona cumulantur. Nec pro se nec pro populo pastor datur, quando reproba plebs reprobũ pastorem habere permittitur: cùm sic ille præest, sic illi obediũt, vt ad æterna bona nec ille qui docet: nec illi qui docentur peruenire mereantur. De quibus per Oseam Dominus dicit: Dabo eis reges in furore meo. *Oseæ.13.* In furore etenim Dei rex datur, quãdo malis peior præesse decernitur. Talis quippe pastor tunc datur, cũ talis populus regendus suscipitur, qui pariter æterna pœna damnentur. Pro se non pro populo pastor datur, quãdo bonus malis præponitũ: sicut ad Ezechielẽ Dominus dicit: Mitto ego te ad filios Israël, ad gentẽ apostatricẽ, quæ recessit à me. *Ezech.2.* Pro se quidẽ non pro populo tũc pastor datur quãdo etsi auditores suos electus prædicator conuertere ad Deũ non poterit, ipse tamen laboris sui æterna lucra non perdit. Pro populo autem non pro se: quando bonis subditis, pastor tribuitur, qui dona habeat, per quæ illis prosit, & sibi non prosit. Tales quidem erant de quibus Dominus discipulis præcipit, dicens: Quæ dicũt facite, quæ autem faciũt, facere nolite. *Matth.23.* Quasi dicat: Quod vtile pro vobis acceperũt, ab eis quasi vestrũ tollite: & in eis quasi suũ dimittite, quod non habent ad lucrũ vestrũ, sed ad interitũ suum. Saul ergo abiecto Domino eligitur, & tamen populum Domini de manu Philistinorum liberaturum perhibetur, quia omnipotens Deus sæpe suis bonis fidelibus per illos prælatos prodest, qui de officio eiusdem prælationis sibi non placent. Sequitur: *Cúmque aspexisset Samuel Saul, Dominus ait: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.*) Hoc nanque in sequenti die actum est, quod præcedenti Dominus repromisit, dicens: Cras hac eadem hora mittam ad te virum de terra Beniamin, & vnges eum super populum meum Israël. Aspicitur ergo in secundo die qui primo promittitur: quia prædicatores sanctæ ecclesiæ virtutes electorum in secreta eorum vita perquirunt. Hi enim qui promouendi sunt, dum bona proferunt, aliquid magnũ ex se repromittunt. Primo igitur die rex promittitur: quia magna electorum opera prædicatores aspiciũt, & quasi Domino loquẽte intus agnoscũt, quos ordinare sanctæ ecclesiæ rectores volunt. Aspicit ergo Samuel in sequenti die, quando prædicator eum qui promouendus est, in magna luce conuersationis videt. Et tunc quidem quasi indicante Domino ordinandum regem cognoscit: quia eum, qui in alta arce sanctitatis præeminet, præferre aliis dignum videt. Et quia qui magni sunt meritis, parui sunt per humilitatem, sequitur: *Accessit Saul ad Samuelem in medio portæ. Indica obsecro mihi, inquiens, vbi est domus videntis?*) Si in ciuitate tunc est prędicator, cùm plana & communia loquitur, quæ intelliguntur, porta ciuitatis huius quæ est, nisi humlitas? Nam diuini verbi cognitio superbis absconditur, humilibus reuelatur. *Matth.11.* Vnde & in Euangelio patri loquitur, dicens: Confiteor tibi pater rex cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapientes quidem superbos, & alta de se sentientes, paruulos verò dixit humiles. *1.Pet.5.* Quorum certè alia scriptura meminit, dicens: Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Resistit nanque superbis, ne ęterna bona intelligant, sed paruulis gratiam dat, vt eadẽ bona ęterna, ipso reuelãte, cognoscant. Electi ergo quia ad spiritualem sententiam per humilitatem veniunt, ad audiendos prædicatores, quasi per portam vadunt. Electus etiam prædicator quia spiritualia humiliter dicit, Samuel Sauli in eadem porta occurrit. Quasi enim ambo in porta sunt, quãdo ea quę electus prædicator loquitur, ab electo alio humiliter audiuntur. Sed qui nouiter venerat, quem quærebat, inuenerat, & ignorabat. Quare & idem Saul ad Samuelem dicit: *Indica mihi, oro, vbi est domus videntis.*) Hoc nanque proprium magnorum virorum est, vt à minimis difficile cognoscantur. Carne quidem despecti sunt, sed mente sublimes. Foris contemptibiles apparere appetunt, sed agere venerabilia non desistunt. Quia ergo valde proficere per eorum exempla appetunt, eos non solùm in exterioribus, sed in intimis admirantur. Vident ergo in eis exterius, quod posit à carnalibus despici, sed & pariter attendunt, quod intus spirituales viri magna admiratione debeât venerari. Quos dũ fama sublimes audiunt, in altitudine suæ conuersationis agnoscere concupiscunt. Secundum historiam ergo Saul Samuelem videbat, & non cognoscebat: vt quod in figura contingebat illis, nobis spiritualia designaret. Nam cùm paruuli sumus, quasi videmus perfectos viros, dum eorum virtutes à referentibus audimus, sed quos videmus, non cognoscimus: quia per experiẽtiam scire non possumus, quia hoc, quod auditu percepimus, in cordis oculis tenemus. Quando igitur ab eis conuersationis eius secreta ad imitãdum requirimus, eos nimirum quasi de propria domo interrogamus. Domus nanque eorum conuersatio est. Hanc domũ scire volebat discipulus Ioannis, quando Dominum interrogauit, dicens: Magister vbi habitas? *Ioan.1.* Qui nimirum quia ad familiaritatem illius quasi domesticus perducendus erat, audiuit: Veni, & vide. Hãc domum visam Philippus non cognoscebat, cui dicit: Tanto tempore vobiscum sum & non cognouistis me, Philippe qui videt me, videt & patrẽ meum. *Idem.14.* De Domino etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi sicut cum amico suo: sed idem Moyses videns, & non cognoscens, interrogabat, dicens: Si inueni gratiã in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam. *Exo.33.* Spiritualis autem conuersatio sanctorum: quia non nisi deuotis ac supplicibus panditur, domum Samuelis Saul indicari sibi similiter deprecatur. Sancti etiam prædicatores cùm de se magna audiunt, per humilitatem se deiiciunt, non inflant. Sciunt se petentibus magna quæ imitentur, ostendere: sciunt inter magna, quæ ostendunt magni per iactantiam non apparere. Quare & subditur: *Et respondit Samuel Saul dicens: Ego sum videns. Sed ascende ante me in excelsum hodie vt comedas mecum, & dimittam te mane.*) Quid est dicere, Ego sum videns: nisi se sicut in oculis videbatur, humilem demonstrare? Quasi dicat: Tu in æstimatione tua magnum habes, quem quæris, sed paruus est ille, quem videt. Hoc nãque in verbo videns non prædicatur, sed ego. Quasi dicat: Vidẽs ille, est ego: nõ quod æstimas, sed quod cernis. Sed qui humiliare se nouit, nouit dare dona nõ humilis, sed sublimis. Quare & in excelsum ante se ascendere eum, vt secum comedat, præcepit. In excelsum ascendit, qui ad scienda altiora mẽtem erigit. In excelsum quidem ascendere, est cor ad altiora intelligenda præparare. Vnde & Petrus in monte assumitur, vt gloriam transformati Redemptoris videre mereatur. *Matth.17.* In illo etenim ascensu montis, sublimis præparatio mentis exprimitur: quia alta videre non poterit, qui per intentionem animum in sublimibus non ponit. Quia ergo sublimia præparati melius intelligimus, ante Samuelem Saul in excelsum ascendere iubetur. Quasi enim ante prædicatorem in excelsum ascendimus, quando nos prius ad alta scienda animum intendimus, & ipsi nobis ea, ad quæ intendimus, postmodum loquuntur. Quid verò est, quod ait: *Vt comedas mecum hodie.*) Sed quando prædicatores sancti cœlestia loquuntur, electorũ suorum auditorum corda reficiunt, testante etenim veritate (quia cibus animę est verbũ Dei,) Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. *Idem.4.* Panis nanque alimentum corporis est, verbum mentis. Qui verò corpus sine mente reficiunt, mente mortui sunt, carne viui. Quare & de delicata vidua Paulus ait: Viuens mortua est. *1.Tim.5.* Nã per ciborum delicias non moreretur vidua, si animam verbi Dei cibo satiaret, cùm ipse Paulus dicat: Nihil esse immundum, *1.Tim.4.* quod cum gratiarũ actione percipitur. Sed viuens vidua mo-

ritur,quando cibo corpus nutrit,animam fame interficit. In solo ergo pane homo non viuit:quia cùm ex anima & corpore constet homo,sicut aliter per animam,aliter per corpus viuit,ita & necesse est, vt alimentis diuersis singula nutriantur. Vt comedamus itaque cum Propheta ascendimus,quãdo ad alta diuini verbi mẽtem erigimus, vt eius cœlesti sapore per deuotionem satiemur. Et quia ipsi prædicatores valde amant cœlestia,quæ loquuntur,quasi simul comedimus,cùm deuotè illi loquendo proferunt, quod nos deuotè audiendo, in ventre animæ locamus. Simul enim comedimus: quia verbũ Dei pariter audimus. Prædicatoribus nanque veritas dicit: Non vos estis qui loquimini,sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Quod & Paulus probat, cùm suos auditores interrogat,dicens: An experimentum queritis eius,qui in me habitat Christus? Quia ergo in sanctis prædicatoribus Christus,& eius spiritus loquitur, ipsi prædicatores tantò clarius loquentem audiunt, quantò eis viciniores sunt, cuius sedes esse meruerunt. Tanto ergo plenius de verbi alimento poterunt refici,quantò iam intra se habent cellam refectionis. Amici etenim sponsi sunt,& stant,& gaudio gaudent propter vocem sponsi. Cùm ergo diuina loquuntur sancti prædicatores,audiunt:sed quia certa experientia norunt, quando in eis loquitur spiritus,audiunt se,sed non in se, quia & ipsi loquuntur,sed in se locuta,loquentem aliũ venerantur. In eo igitur,quod audiunt & loquuntur,& reficiunt & reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum verbum proferunt voce sua:reficiuntur ipsi dum verbum proferunt,profertur eis reuelatione diuina. Ipsi tamen deuotius saturantur, qui in locutione spiritus, mentis delicias experti sunt. An non experientia loquentis spiritus est,inconsultos & impræmeditatos se cernere,subditóque consultos, & paratos esse? Scire,quæ nescierant:habere, quæ non habebant. Torporem mentis amittere,repente mira deuotione feruere? Plenitudine scientiæ statim & in momento mirabiliter repleri, mira verbi facundia intellecta proferre? Habent ergo electi prædicatores experientiam spiritus in se loquentis,in repentina reuelatione veritatis:habent subitò ardorem charitatis, habent in plenitudine scientiæ, habent in facundissima verbi prædicatione. Nam & subitò instruuntur, & repente feruescunt, & in momento replentur, & mirabili eloquij potestate ditantur. De illa nanque repentina experientia Dominus dicit: Dabitur vobis in illa hora quid loquamini. De illo autem subitaneo feruore charitatis Cleophas dicit: Nónne cor nostrum ardens erat in via dum loqueretur & aperiret nobis scripturas? De repletionis quoque & facundiæ experientia Lucas meminit, dicens: Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes. In eodem quippe spiritu repleti & locuti sunt,vt hoc quod asserimus, designarent: quia videlicet loquendo alios pascunt, qui de eo quod dicunt, audiendo pascuntur. Et quia sonum vehementis spiritus ardorem siue locutionem,aut repletionem cognoscunt,tantò dulcius in donis spiritualibus epulantur,quantò ad eius recubitum digni' assumpti sunt, Dicit ergo: *Ascende vt comedas mecum hodie:*) quia bonus doctor,dum dulciter quæ dicit,in deuotionem mentis accipit: se & eos, qui audiunt, simul pascit. Quo contrà doctores reprobi: quia quæ dicunt, non amant, cùm alios verbo pascunt,ieiunant. Nam cùm animæ refectionem verbum Dei esse Dominus dixerit,verbũ verò Dei in mẽte plena sit eruditio,plena deuotio,verbo Dei non pascuntur, qui deuotè quod loquuntur,nõ audiunt. Apostolus quidẽ,quasi iam illa verbi dulcedine repletus,ait: De plenitudine eius omnes accepimus. Alia quidã est plenitudo verbi,alia libri. De plenitudine quidẽ verbi accipere nõ nisi electi possũt,de plenitudine verò scripturæ possunt & reprobi. Liber nanq; beati Ioannis apostoli, & liber beati Pauli apostoli plenitudines quidem sunt, quæ de eis habentur. Eorũ nimirũ verba Paulus siue Ioãnes scripsit, sed quod quisque scripsit, loquens in eis verbum, inspirauit. Qui ergo verbum scripturæ accipit, nõ in amore,sed in scientia,de plenitudine accipit, non verbi,sed libri. Et quia rem mortuam accipit, in eius ipse acceptione non viuit. Sed quid dico scripturam mortuam? Non est mortua tantũ, sed interficiens. Nam scriptum est: Litera

Matth.10. *2.Cor.13.* *Idem vbi supra.* *Lucæ 24.* *Acto.2.* *Ioan.1.*

E occidit,spiritus autem viuificat. Hoc quidem facit omnis diuina litera. Nam litera corpus est, huius verò corporis vita spiritus. Viuificatum quippe,& viuificans corpus accipit:qui literam legit,& in amorem intelligentiæ mentem reficit. Reprobi ergo,qui scripturas rimantur,quas non amant,qui audacter foris loquuntur, cuius saporem intus non intelligunt: dum refectionem scripturarum, quas exponunt, alij deuota mente percipiunt, quasi de eo quod ipsi dant, alij saturantur non ipsi. Dicat ergo Samuel: *Ascende, vt comedas mecum hodie:*) quia ex eo quod subditis de verbo electi doctores tribuunt, & pariter audiunt,& pariter saturantur. Ecce enim in eodem ipso verbo,quod dicimus,demonstratur. Nam quis dubitat, quòd hanc scripturam, quam exponimus, Samuel scripserit? & tamen ipse,qui scripsit,hæc dicit: *Respondit Samuel:*) vt profectò ostenderet, quia quod ipse scribebat, alius impartiebatur. Quia ergo Spiritus sanctus, qui per eum loquitur, per eum de eo dicit: *Respondit Samuel Sauli: Ascende ante me in excelsum, vt comedas mecum hodie.*) Hoc dicit,quod audit:& simul audit, & dicit. F Dum ergo magna veneratione amoris audit, & loquitur prędicator electus:magna deuotione auditores boni,quæ dicuntur,excipiunt: Saul & Samuel pariter in excelsum comedere dicuntur. Item quia prædicatores auditoribus in eiusdem verbi refectione digniores atque feruentiores sunt:nõ Samuel cum Saule,sed Saul cum Samuele comesturus asseritur. Sed & quia tam splendida mentis eruditio, in magna luce spiritualis vitæ est,non dicit, Vt comedas mecum hac nocte:sed,hodie. Quem etiam manè dimittit. Manè dicit initium diei sequentis. Sequens verò dies,est serena lux sanctæ conuersationis. Dicit ergo: *Dimittam te manè.*) Manè quidem ab excelso dimittitur,qui cùm ad altioris sciẽtiæ lumen proficit, in magna luce boni operis se proponit immorari. Vel manè dimittitur,qui verbum magnæ scientię,quod prædicatoris ore didicit,prædicare aliis intendit. Quando enim bona proponimus,quasi manè in initio diei sumus:quia boni claritatem iam aspicere cœpimus, quam sequamur. Sed hoc manè in plenum diem crescit,quando is, qui magna bona agere, G aut alta æternitatis gaudia prædicare proposuit, id quod proposuit,in magna exhibet luce virtutis. Manè ergo Saul ab excelso dimittitur:quia auditores prædicatorum bonorum,quod ab eis sublime audiunt,exercere sublimiter nõ morantur. Sed electi viri bona quæ habent, & abscondere, & manifestare sciunt. Abscondunt quippe ne per elationem appareant,sed ne infructuosa remaneant,manifestant. Dum absconderunt, tunc custodiunt: sed dum manifestant, proferunt fructum. Nam sequitur: *Et omnia, quæ sunt in animo tuo indicabo tibi,& de asinis, quas perdidisti nudiustertius,ne sollicitus sis, quia inuentæ sunt.*) Cælare se quidem prædicatores qualiter studeant,superius in verbo Samuelis ostenditur: vbi dicitur, Ego sum videns. Nunc autem quia dicit: *Omnia, quæ sunt in animo tuo, indicabo tibi:*) quid aliud tenemus,nisi quia sæpe viri sancti virtutes, quas habent, & abscondunt, & proferunt? Sed(vt dixi)abscondunt, ne in magnis virtutibus magni videantur: proferunt eas, vt electi imitentur. H Verbo itaque sapientiæ, aut prophetiæ spiritu se pollere asserunt, non vt venerentur, sed vt audiantur. Quare & Psalmista verbi gratiam se habere insinuans,ait:Super omnes docentes me intellexi. Certus ergo de peritia spiritus, confidenter nos inuitat, dicens: Venite filij, audite me, timorẽ Domini docebo vos. Propheta nãque se affirmat Micheas, cùm diceret: Vtinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer. Hinc Helisæus de Naaman Syro dicit: Veniat ad me, & sciat Prophetam esse in Israël. Hinc Paulus ait: Hebræi sunt, & ego: semen Abrahæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego:vt minus sapiens dico, plus ego. Econtra autẽ Amos dicit:Non sum propheta,sed armentarius vellicans sycomoros. Hinc etiam Paulus cùm se vult abscondere ad custodiã, dicit:Nõ sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus ecclesiam dei. Hinc interrogatus Ioãnes Baptista ait: Non sum propheta. Non erat quippe ad elationem, sed erat propheta & plus quàm propheta ad ministerium. Samuel ergo, vt se custodiat,ait: *Ego sum videns:*)& vt se ad lucrum exhibeat, dicit: *Omnia indicabo tibi.*) Quod si aliquis vult, eodem modo intelligere potest:quia cùm dicit: *Ego sum videns,*) si videntem se

1.Corin.3. *Psalm. 118.* *Idem.33.* *Mich.2.* *4. Regũ.5.* *1.Cor.11.* *Amos.5.* *1.Tim.1.* *Ioan.1.*

se asserit, ad hoc dicit vt bonum, quod habet cum electis cõmunicet. Vt ergo quod asserit, probet, subsequenter adiungit: *Omnia indicabo tibi.*) Quod sanctę ecclesiæ doctores agũt: quia dum virtutes mentium intuentur, & vitia: & mederi vitiis, & promouere virtutes euidenter sciũt. Omnia ergo quæ sunt in corde indicat, quando virtutis viam quam bonus auditor cupit tenere, ipse documẽto manifestæ eruditionis dignatur exponere. Quod si magnus est, & bona non solùm agere, sed etiam prædicare disposuit. Omnia quæ sunt in eius corde, prædicatores indicant: quando eorum mentibus aperiunt, quicquid cupiunt de doctrina. Quia verò ei cui loquitur, eum significat, qui ad lucra prædicationis innititur, subdit, atque ait: *Et de asinis, quas perdidisti nudiustertius ne sollicitus sis, quia inuentæ sunt.*) Hoc superius in persona Saul qualiter rudibus prædicatoribus cõueniat, expositum est. Asinas quippe perdidit, qui peccatores, quibus verbum vitæ præbuit ad pœnitentiam, nequaquam traxit. Inueniret quidem si ij qui se in nocte prauitatis absconderant, ad lucem iustitiæ redirent, in qua viri inueniri potuissent. Cur ergo dicit, Inuentæ sunt? nisi quia sæpe in eis summi viri salutis bonum facilè inueniri posse considerant, de quorum vita ineruditi desperant. Nam & periti medici corporum illos sæpe curare præsumunt, de quorum salute imperiti præsumere non possunt. Sic nimirũ & ab eruditis doctoribus sæpe ad pœnitentiam & satisfactionem peccatores trahuntur, qui trahi ab ineruditis rudibus nequiuerũt. Quia igitur tam prædicatione, quàm exemplo perfectorum illi ad Dominum pœnitendo redeunt, qui conuerti per aliorum ministerium nequiuerunt: bene Samuel inuentas asinas dicit, quas Saul inuenire non potuit. Potest etiam hoc dictum profectu ordinandi rectoris intelligi. Quasi dicat: Dum eruditione & vita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuisti. Tam certa quidem virtus profectionis est, vt fructus eius, qui nondum constant in re, constent in spei certitudine. Et quia his verbis ad perferendos labores sanctæ prædicationis inuitatur, quæ mercedis lucra expectare debeat, exponit, dicẽs: *Et cui erunt quæque optima Israel, nónne tibi, & omni domui patris tui?*) Israël, qui dicitur videns Deum, quem rectius hoc loco significat, quàm æternorum ciuium illam beatã societatem, qui ex labore vitæ huius, ad æternam omnipotentis Dei visionem, peruenerũt? Quæ ergo sunt Israël optima, nisi æternæ retributionis dona? Paulus quidem dicit: Vnusquisque mercedem accipiet secundum laborem suum. Hinc item dicit: Alia est gloria solis, alia lunæ, & stellarum. Sella enim differt à stella in claritate. Omnium ergo fidelium retributiones & præmia, bona sunt Israël. Quia verò electorum prædicatorum merces summa est, eorum sunt optima Israël. De his quippe Israëlis optimis Dominus fideli seruo suo repromittit, dicẽs: Amen dico vobis, super omnia bona sua cõstituet eũ. Qui enim nõ in omnibus, sed super omnia constituitur, non tantum bona Israël, sed etiam optima habere declaratur. Dicat ergo Samuel: *Cui erunt quæque optima Israel, nónne tibi & omni domui patris tui?*) Quasi dicit: Et si magnus est labor prædicationis, tantò deuotius ferri debet, quantò maiora lucra mercedis habet. Sollicita ergo mente doctor sanctæ ecclesiæ pensare debet: quia Israël non bona tantum, sed etiam optima eius sunt, vt maiora & excellentiora agat semper, qui tam summa, & optima expectat. Eadem quippe summa, non summo ordini debentur, sed summo labori. Nam & doctor egregius non dixit, Vnusquisque mercedem accipiet, iuxta suam dignitatem, sed iuxta laborem. Cùm ergo prædicatorum æternæ vitæ optima referuntur, magnus eis in hac vita labor iniungitur: quia nimirum meliora cæteris habere non præualet, qui melior esse non studet. Et quia hoc omnium prædicatorum sanctæ ecclesiæ cõmune est, nõ solùm Saul, sed omni domui patris sui Israël optima esse referuntur. Quasi enim ex patre filij nascuntur, quando in ordinem prædicatorũ nouiter alij aliis, eadem nobilitate sanctitatis splendidi subrogantur. Domus quoque prædicatoris est spiritualis eius cõuersatio. Omni ergo domui patris eius, Israël optima sunt: quia vbicunque sacerdotalis cõuersatio est, illa nimirum est, & tam summa est, vt ex celsitudine meriti, in ęterna vita sua sint optima retributionis. In hoc ergo se subtiliter prædicatores aspiciant: quia

1.Cor.8. 1.Cor.15. Matth.24. 1.Cor.3.

non solùm sibi, sed omni domui eius optima erunt Israël: quia si de domo exeunt, optima non habebunt. Nam si solam prædicationis sublimitatem tenent, optima non habebunt: quia altitudinem vitæ non tenent. Sed electus quisque dum de se magna audit, infirma sua ad memoriam ducit, vt se ab elatione custodiat, ne bona quæ habet, amittat. Vnde & subditur: *Respondens Saul ait: Nunquid non filius Gemini ego sum de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Beniamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?*) Quasi dicat? Quare mihi tam magna adscribis, cùm sim nihil? Gemini quippe filius est, qui negligentes imitatur in cura sui, & in exemplo proximi. Geminus quippe est, quia dum curam sui negligit, exempla boni operis aliis non impendit. Qui ergo tales imitatur filius Gemini dicitur. Qui de minima tribu Israël esse dicitur: quia vltimus ordo sanctæ ecclesiæ conuersorum peccatorum est. Meritò igitur qui peccatorem se esse fatetur, de minima tribu Israël esse dicitur. Cuius etiam cognatio nouissima inter alias esse perhibetur: quia iuxta veritatis vocem: Qui minimum mandatum soluit, minimus est in regno cœlorum. Beniamin quippe dicitur filius dextræ. Qua profectò appellatione sanctæ ecclesiæ populus designatur: qui dum in fide redemptoris nascitur, per bona opera ad cœlestis patriæ bona præparatur. Dextera quidem Dei illa æternæ vitæ fortitudo est. Cognationes tribus Beniamin sunt diuersæ conuersationes electorũ. Nam velut ab vno generationis principio diuersæ cognationes veniunt: quando ab vna origine orthodoxę fidei, conuersationes fidelium plures oriũtur. Sancti ergo viri cũ se per humilitatem deiiciunt, quia peccatores se esse fatentur, & tamen rectè in Deum credere, quasi se & Gemini filios asserunt, & de nouissima Israël cognatione. Sed quia quanto plus se humiliant, iuxta veritatis vocem amplius exaltantur, sequitur: *Assumens itaque Samuel Saul & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati.*) Samuel Saul assumit, quando prædicator sanctæ ecclesiæ electo auditori suæ alta prædicationis aperit. Assumitur quippe subditus, quando per verbum doctoris in cognitionem cœlestium eleuatur. Et quia non carnali intentione spiritualia scire appetit, non solùm ipsum Saul, sed etiam eius assumpsit puerum. Quasi enim sine puero in imis remanserat, qui dicebat: Cor meum dereliquit me. Cor quippe nostrum nos derelinquit, quando sic à concupiscentiis carnalibus vincimur, vt intentionem cordis in terrenis & carnalibus, atque corporeis, & non in cœlestibus & spiritualibus ponimus. Hunc puerum perditũ inuenerat, qui dicebat: Inuenit seruus tuus cor suum. Cor quippe nostrum inuenimus, quando per intentionem cordis spiritualia quærimus, quando hanc à terrenis auellimus, vt ad cœlestia dirigamus. Electus ergo prædicator iis qui adhuc carnales sunt, nec fortia imperat, nec spiritualia manifestat. Nam & Paulus Corinthiis dicit: Non potui vobis loqui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi, nõ escam. Quasi his verbis dicat: Idcirco vos ad excelsum non duxi: quia spiritualem sensum vobiscum velut Saul puerum non habebatis. Quare & causam insinuans, ait: Adhuc enim estis carnales. Bene ergo Samuel Saul, & puerũ assumpsisse dicitur: quia doctores sanctæ ecclesiæ illis fortia imperant, illis alta manifestant, quos spirituales esse considerant. Qui etiam in triclinium introducuntur: quia eis charitatis latitudo monstratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certè introitus noster ad triclinium, amor est: triclinium, pulchritudo est spiritualis vitæ. Vnde Ioannes dicit: Qui non diligit, manet in morte. Si enim qui nõ diligit manet in morte, ille qui diligit in vita manet. In triclinium ergo introducimur, quando in affectum supernæ conuersationis surgimus per affectum charitatis. In hac nimirum mansionis latitudine superiorem locum sancti prædicatores obtinent: quia beatus Ioannes Euangelista dicit: Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor, & super sedes vigintiquatuor seniores. Seniores quippe sancti sunt prædicatores maturi sensu, moribus graues, qui thronum Dei iuxtà positis sedibus ambiunt: quia qui præ cęteris conditorem diligunt, per altissimam conuersationem ei vicinius requiescũt. Bene itaque Saul cum puero suo

Matth.5. Lucæ.14. Psal.37. 1.Cor.3. 1.Ioan.3. Apo.4.

locum in capite eorum, qui inuitati fuerant, sortitur: quia in eis eligendorum pastorum typus ostendiur. In capite quidem rector statuitur, quando per vim magni amoris supernę vitæ singulare propositum accipit: cùm fidem catholicā cum cæteris communem tenet, sed præ cæteris virtutē sublimem. Vnde & sequitur: *Erunt enim quasi triginta viri.*) Ter decem triginta fiunt. Ternarius verò numerus fidem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis insinuat. Denarius verò per decem pręcepta legis, boni operis perfectionē designat. Tricenarius ergo numerus eos designat, qui eam fidem tenent, quę per dilectionem operatur. In horum capite Saul ponitur, quando per diuinam gratiam is qui futurus est pastor ecclesiæ, sublimior fit merito, quibus debet esse superior dignitate. Hunc sublimē locum Samuel tribuit: quia qui tantam vitæ meretur celsitudinem, ad eam maiorum proficit institutione. Cui nimirum qui iam magna, quæ agat, & non minima demonstrantur, subditur: *Dixit Samuel coco, Da partem quam dedi tibi, & præcepi vt reponeres seorsum apud te.*) Tulit ergo cocus armū, & posuit ante Saul. Dixítque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocaui: & comedit Saul cum Samuele in die illa.) Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signatur actionis? Quæ à Samuele coco tribuitur, quando à summis prædicatoribus minoribus demonstratur. Coci etenim sacerdotes sunt: quia dum electis fidelibus in feruore spiritus loquuntur cibos mentis velut per ignem coquunt. Sed pars quæ datur, posita seorsum dicitur: quia fortitudo boni operis in prædicatore debet esse singularis. Quam ante Saul ponit, quando ordinandum pastorem sanctæ ecclesiæ, quantæ fortitudinis esse debet, considerare præcipit. Sed & de eo, quod cocus apposuit, Samuel Saul dicit: *Ecce quod remansit, pone ante te.*) Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus expleuit. per crucem quidem suam omnes redemit, sed remāsit: vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum viderat, qui dicebat: Si compatimur & conregnabimus. Quasi dicat, Quod expleuit Christus non valet, nisi ei, qui id quod remāsit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, vobis relinquēs exemplum vt sequamini vestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quę desunt passioni Christi in corpore meo. Sed notandum: quia armum ante Saul cocus posuit, tamen Samuel Saul præcipit, vt ante se eum ponere debeat. Quid est hoc? Sed ponere ante discūbentes dapifer in mensa ferculū solet: quod dum is, qui discūbit, trahit ad se, illud ponit ante se vicinius, quod paulò longius erat ante se. Cocus ergo ponit armum ante saul, Samuel Saul præcipit, vt ponat ante se: quia hoc quod nouo prædicatori iniungitur de fortitudine boni operis, velut ad se propius debet trahere per studium cōsiderationis. Quod etiam postquam ad se traxerit, comedit: quia diu consideratum agere disponit. Armū quippe manducare, est quod exterius de forti actione præcipitur, per propositū in mente recondere. Quasi enim armum ante se ponere, & manducare electo cuique suadebat, qui dicebat: Si sederis ad mēsam potētis, sapiēter attende quæ apponūtur tibi: quia similia oportet te præparare. In mēsa quippe potētis virtutē armi designauit. Et dū dixit: Sapiēter attēde, quę apponūtur tibi: armū ante se eū, cui dixit, ponere docuit. Sed mãducare eū debere insinuauit: quia dixit, Similia oportet te præparare. Similia enim pręparãdo mãducamus: quia dum fortia quę audimus, proponimus agere, velut comedētes, in cordis ventre reponimus, cibos vitæ. Sed ipsis summis doctoribus vas electionis sub vnius discipuli eruditione imperat, dicens: Manum citò nemini imponas. Quia enim magna retractatione consilij eligendi sunt, qui in culmine sublimentur, aptè subięctum est: *Quia de industria seruatum est tibi, quando populum vocaui.*) Quasi dicat: Pone ante te, quod antequam apponerē, ego posui ante me: cōsidera quod ego consideraui. De industria quippe pars armi seruatur: quia fortissima prædicatoris actio illi bene cōmittitur, qui à summis viris magna consideratione dignus tanto ministerio iudicatur. Ista verò pars tūc seruata est de industria, quando populus vocatur: quia cùm ad suscipiendum prædicationis ministerium subditi fideles veniunt, bonis prædicatoribus non infirmis infirma, sed fortibus fortia iniunguntur. Sed qui bene proficiunt, in sublimi sua conuersatione, ante omnia tenere student bonum obedientiæ. Bene itaque subiūctum est: *Et comedit Saul cum Samuel in die illa.*) Vt iam dixi, promouendo doctori comedere, est hoc quod sibi de virtute præcipitur, se ad faciendum præparare. Bene autem cum Samuele comedisse dicitur: quia cùm ij qui nouiter veniunt, magna agere proponūt, in virtute boni operis summi viri feruentiores fiunt. Potest etiam in ista comestione illa signari, de qua superius repromisit, dicens: Ascende ante me, vt comedas mecum hodie. Saul ergo cum Samuele comedit: quia cùm intus prædicator cœlestem verbi Dei suauitatem audit, quod loquente ipso subditi foris audiunt, de diuina refectione vtrique satiantur. Sequitur: *Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est Samuel cum Saul in solario.*) Quicunque ad celsitudinem curæ pastoralis assumitur, in eadē ordinis sui sublimitate habere debet & vitæ propriæ altitudinem, & alienæ infirmitatis compassionem. Ascendat ergo Saul cum Samuele, descēdat in oppidum. Sciat rector, quæ agat alta: sciat, quæ disponat, cōmunia. Dicat cum Paulo, Nostra conuersatio in cœlis est: dicat nobiscū, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? video aliā legem contradicentē legi mentis meæ, & captiuum me ducētem in lege peccati. In excelso est rector, cùm sapientiam loquitur inter perfectos. Carnalia quando disponit, descendit in oppidum, dicens: Propter fornicationē vnusquisque vxorem habeat, & vnaquæque virū: vxori vir debitum reddat, vxor viro similiter. In excelso est quãdo dicit: Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. In oppidum verò descendit: quia loquens ait: Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifaciam: omnia omnibus factus sum, vt omnnes facerem saluos. Samuel ergo Saul ad excelsum tulit, & in oppidum deposuit: quia summi viri cùm sanctæ ecclesiæ culmē ordinant, illos quos in eodem culmine ponunt, docēt sublimiter viuere, plana prædicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos: sic attendere propriæ saluti, vt cum infirmis possint infirmari. Infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorē internę ęgritudinis. Nam si per mentis languorem doctor iacet, curare ægros, & iacentes erigere nō potest. Bene ergo cum Samuel Saul in oppidum descendisse, & in solario locuti esse referuntur. Oppidum quippe in plano est, solariū verò in alto. Ad excelsum quoque solarium planum est, ad oppidum non planum, sed altum. Sic nimirum electi prædicatores quando minoribus membris compatiuntur, quasi excelsum deserūt: sed in oppidū descendentes, in solario sunt: quia ab alto quidem veniunt, sed infirmitatem subditorum miserando & consulendo, non agendo & infirmando assumunt. Infirmis nanque compatientes, vxorem ducere præcipiunt, nec tamen ipsi infirmando, vxorem ducunt. In oppidum ergo descēdentes, in solario sunt quia etsi plana iubent, in se ipsi infirma non retinent. Quia verò non esse in solario, sed loqui cum Saul Samuel dicitur, hoc profectò significat: quia futurus doctor doceri debet, sic infirmis subditis compati, vt ipse tamen teneat alta conuersationis. Et quia ad hæc agenda multa consideratione nouus prædicator indiget, strauisse sibi Saul, & dormisse perhibetur. Dormire in solario nouo prędicatori, est in sublimi sua consideratione disponere, qualiter subditorum onera debeat portare. Nam si ad seculi intentionem vigilat, hoc profectò agit, vt tantæ discretionis bonum in intimis nō requirat. Dormire igitur debet, vt secularia nulla cogitet: quia spiritualia disponere oppressus secularibus nunquam potest. Sed & dormire non poterit, qui sibi nō sternit: quia nimirum si bonorum exempla, siue dicta nō cogitat, impossibile est, vt ab exterioribus requiescat. Velut mollia quidem nobis subiicimus, quando electorum doctrinam, aut vitam cogitamus. In eisdem quoque stramētis dormimus: quia quiescere tunc bene cōsiderationem possumus, quando in rebus spiritualibus occupamur. Dicat ergo: *Quia strauit sibi Saul, & dormiuit:*) vt electæ menti insinuet: quia si negligenter ad exteriora se occupat, intimæ quietis gratiā nō acquirat. Sed qui spiritualia bene vult considerando disponere, donec ea intus perfectè ordinet, ad ea quę foris sunt, euigilarę non debet. Aptè ergo subiungitur: *Cúmque mane surrexissent, & iam dilucesceret, vocauit Samuel Saul*

2.Tim.2. 1.Pet.1. 2.Cor.2. Prouer.23. 1.Tim.5. Philip.3. Rom.7. 1.Cor.7. 1.Cor.7. Roma.8. 1.Cor.9.

Saul in solario, dicens: Surge & dimittam te.) Manè quidem lucescit, quando quietæ menti veritatis splendor se aperit. Humana etenim mens per ignoramtiam tenebrosa, & per illustrationem veritatis lucida fit. Ignorans ergo in nocte est, cùm illustratur in die. Manè autem surgit, qui dormit nocte: quando ad agenda se erigit ea quæ per considerationem ordinauit. Et quia ordinandi regis negotiũ tractabatur, ambo surrexisse perhibentur. Surgit quidẽ summus prædicator, vt auditorem suũ ad ministeriũ eiusdem prædicationis ordinet. Surgit, qui ordinandus est, vt tam sublimẽ ordinẽ imo cordis affectu recipiẽdum esse non speret. Pariter quidem surgunt: quia sublime officium datur, sublime recipitur. Quo in loco est aliud notandum: quia ambo prius surrexerunt, deinde Samuel Saul vocauit, dicens: *Surge, & dimittam te.*) Sed ad historiam si ambo surrexerunt, à somno Saul quia consurgere pręcipitur, ad opus præparari admonetur. Quia verò tam summi sacerdotes, quàm ille, qui ad ordinem prædicationis assumitur, tanti ministerij onus attẽtè considerãt, quasi pariter dormiunt, pariter surgunt. Sed qui nouiter ordinatus est, surgens à somno ad opus item surgere iubetur: quia ad altitudinem ordinis quanquam pensare meditando studuit, pertingere debet: tamen per meritum conuersationis. Surgens ergo surgere iubetur, vt sublimem ordinem, quem subire deliberat, æquare meritis proponat. Vnde & in solario vocatur: quia ad alta conari præcipitur. Qui etiam dicit: *Et dimittam te.*) Surgit quippe, vt dimittatur: quia ille liber esse in ministerio prædicationis poterit, qui in altitudine magnæ conuersationis excreuit. Surrexit quidem, qui surrexerat: quia qui considerando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis altitudine erigere se curauit per sublimitatem vitæ. Vnde & subditur: *Et surrexit Saul:*) deinde subditur: *Egreßique sunt ambo, ipse videlicet & Samuel.*) Pastor egreditur, quando à secreto meditationis venit ad publicum operis. Quando enim disponit, quæ vult agere, intus est. Quando autẽ ea agit foris, quæ cogitauit, quasi exit. Exiit etiam Saul: quia in exteriori dignitate, is qui promouetur illud suscipit, quod an esset suscipiendum diutius cogitauit. Ambo igitur dicuntur egressi, quia ambo fuerunt intus: dum ille sollicita mente præuiderit, quid aut cui daret: ille item attentius cogitaret, qualis esset, qui tam summa perciperet. Quia ergo ministerium sanctę prædicationis cum summa discretione tribuendum, atque recipiendum est, dum rex Israëlis vngitur, & ręx, & Propheta vncturus eum, egressi perhibentur. Plerique autem codices habent: *Cúmque manè surrexissent, antequam dilucesceret:*) quod nimirum intelligi conuenienter potest. Manè est quidem, antequam dilucescat, quando quodammodo aspirare dies incipit, & tamen plena lux dici non est. Prædicatores autem sanctæ ecclesiæ dum eorum bonam conuersationem considerant, quos ordinare disponunt, quasi manè est. Sed quia eorum futura scire non possunt, manè est, sed antequam dilucescat. Quod bene in eius ordinatione dicitur, qui omnipotenti Deo postea displicuisse memoratur. Quasi enim manè, antequam dilucesceret propheta vidit hunc, qui ei in luce bonæ conuersationis apparuit. Sed plena diei claritas nondum erat, quia in eo futuras tenebras per pręsentem cognitionis lucem videre non poterat. Quod nimirum toties sanctæ ecclesiæ agitur, quoties boni sunt qui eliguntur in præsenti, sed in eodem bono perseueraturi non sunt. Quasi enim manè, & ante lucem egreditur, qui lucem boni operis præsentem monstrat, caliginem vitæ futuram cælat. Sed quid inde actum sit, sequitur: *Cúmque descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero vt antecedat nos & transeat: tu autem subsiste paulisper vt indicem tibi verbum Domini. Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius, & osculatus est eum.*) Quid est enim quòd in extrema parte ciuitatis rex ducitur, & vngitur? Sed extrema pars ciuitatis, est vltima pars populi subiecti. Qui ergo vltimum locum tenẽt in sancta ecclesia, velut in extrema parte ciuitatis sunt. Ipsius autem ecclesiæ in vltima parte, conuersi peccatores esse videntur. Nam iusti quique in superiori vel prima sunt parte. Aut fortasse primum locum virginitas tenet, secundũ continentia, tertium cõiugalis vita, vltimum conuersio peccatorũ. In extrema igitur ciuitatis parte rex vngitur: quia sanctæ ecclesiæ rector ordinatur, pro peccatoribus, non pro iustis. Hinc enim per semetipsum veritas dicit: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. *Matth. 9.* Hinc iterum dicit: Non opus habent sani medico, sed malè habentẽs. Sed puerum Saulis spiritualẽ sensum designare diximus. Quid est ergo, quòd præcedere & trãsire à Samuele imperatur? Sed precedit puer, quando hoc agitur, quod à spirituali sensu nobis suggeritur, nõ quod à motu carnali imperatur. Sed quosdam præcedit & transit, quosdam præcedit & non transit. Non transit quidem præcedens puer arrogantes, transit humiles: nam dum arrogãtes magna & spiritualia agunt, in oculis suis magni sunt. Quasi enim secum habent puerum, quem sequũtur, qui in spiritualibus, quę agũt, spirituales se esse gloriãtur. Quibus profectò propheta exprobrat, dicens: Vę qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. *Esa. 5.* Electi ergo in omnibus, quæ agũt, esse quidem spirituales curant, & tenere se spirituales vitant. Magni quidem sunt merito, humiles ęstimatione: quia semper magna agunt, sed in eisdem magnis se magnos nunquam aspiciunt. Quasi ergo puerum, quem præmittunt, transire faciunt, cùm spiritualem sensum præsentem habent in opere, sed longè ab æstimatione. Quid verò est, quòd paulisper subsistere pręcipitur, vt ei verbum Domini indicetur? Sed paulisper subsistit, pręmisso puero, qui ad horam se proprio arbitrio subtrahit, & alienam voluntatem facit. Transire ergo facit puerum, & paulisper subsistit, qui ad pręceptum maioris illa etiam quæ putat spiritualia, deserit: vt ea quæ sibi iunguntur efficere cõuenienter possit. Quod certè ordinando prædicatori conuenit: nam dum pondus pastoralis curę considerat, & infirmitatem suam, hoc sibi se præcedens spiritus dicit: quia tantum onus tam infirmus indignè suscipit. Prætermittat ergo non solum, sed transire faciat puerum: vt non arbitrium suum sequatur, sed illud suscipiat, quod ei melioris prouisione decernitur. Et de subsistente protinus additur:

Caput ~~IIII.~~ V.

Caput decimũ 1. Reg.

TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius.) Hoc profectò hac vnctione exprimitur, quod in sancta ecclesia nunc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, sacramenta suscipit vnctionis. Quia verò ipsa vnctio sacramentum est, is qui promouetur, bene foris vngitur: si intus virtute sacramenti roboretur. Ipsas ergo olei virtutes prius videamus attentius. Oleum quippe liquoribus aliis superfertur, oleum ignem fouet, oleum vulnera curare consueuit. Per illud ergo misericordiæ bonum significat: quia scriptum de Domino est: Miserationes eius super omnia opera eius. *Psal. 144.* Quia ignem fouet, prædicationis gratiam designat, quæ electorum mentes illuminat. Quia verò vulnera per oleum curantur, hoc profectò insinuat, quod detergenda sunt vulnera peccatorum. Vngatur ergo caput regis, quia spirituali gratia mens est replenda doctoris. Habeat in vnctione sua oleum, habeat misericordiam abundantem, quæ sibi virtutibus aliis præferatur. Habeat oleum, vt dum ardorem sancti Spiritus in se nutrit, lucere vehementer aliis per verbum possit. Habeat nihilominus oleum medicinæ, vt sapienter disponat qualiter peccatorũ fœtores tergat, & ægras mẽtes saluti restituat. Sed lenticula Saul vngitur, nõ pro pręsignãda doctrina, sed ad exprimenda futura. Lenticula quidem paruũ est vas. Quid ergo est quod lenticula olei Saul vngitur, nisi quia in fine reprobatur? Nã quia obedire Deo postea noluit, à Samuele audiuit: Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex. *Infrà. 15.* Velut enim lenticula olei parum habuit, qui spiritualem gratiam proiicendus accepit. Quod in rectoribus quoque sanctæ ecclesię conuenienter accipitur. Plerunque enim culmen prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non sunt. Quendam nãque affectum charitatis habent, sed plenitudinem eius non habent. Illa ergo rudis & imperfecta mentis affectio, quid est nisi lenticula olei? Nam dũ vngit caput, & non replet: tota quidem effunditur, sed parum exhibet. Econtrà autem cùm electus rex vngi præcipitur, eidem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuũ oleo, & veni mit- *Infrà 16.*

tam te ad Isai Bethlemitem: prouidi enim in filiis eius mihi regem. Hinc est, quod idem electus rex plenitudinē vnctionis suæ Dei laudibus imputans, ait: Impinguasti in oleo caput meum, & poculū meum inebriās quàm præclarum est. Qui ergo gratiam vnctionis non perseueraturus accepit, dispensante Deo per illius vasis liquorem vngitur, quo vncti defectio signaretur, sequitur: *Et osculatus est eum, & ait: Ecce vnxit te Deus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum eius de manu inimicorū eius, qui in circuitu eius sunt.*) Ad culmen sanctæ ecclesię rector ducitur, vt hoc officiū habeat, quo inter Deū & homines pacem ponat. Peccando etenim inimicitias creatoris incurrimus. Dum ergo ad peccatorū correptionem rector ponitur, illud de medio tollit, quod Dei nos inimicos fecit. Bene ergo Samuel Saul caput osculatus fuisse perhibetur. Prophetæ nanque osculum defixum ille portat in capite, qui reconciliationis nostræ suffragium portat in mente: cùm videlicet in se nulla gerit fomenta diuinæ discordiæ, qui in mente paci reddere discordes studet. Osculato ergo principe dicitur: *Vnxit te Deus in principem super hæreditatem suam.*) Quasi rebus eum admoneat, dicens: Qui te ad hoc positum nosti, vt peccati inimicitias debeas soluere, quod in aliis destruis, in te non debes retinere. Nonnulli etenim & vnguntur, & osculum non accipiunt, liberare populum Domini satagunt, sed se inimicorum iugo subiicere non pauescunt. Nam qui aliis bona prædicat quæ non agit, quasi osculum dat, quod non accipit. Amicos etenim Dei alios facere quærit, & ipse inimicus esse non desinit. Inimicitias peccati in se ædificat, quas in aliis destruere per verbum tentat. Quia ergo ille solùm præeminet vtiliter, qui per affectum magnæ charitatis Dei amicus est: Samuel caput regis osculatus fuisse dicitur. Hinc ipsa veritas prius osculatur, quos ordinat: deinde ad liberandos alios mittit. Vos (ait) amici mei estis, deinde addidit, dicēs: Posui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Hinc item resurgens à mortuis dicit: Pax vobis, deinde subdit, Quorum remiseritis peccata remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Vt velut osculum pacis in eorum mente figeret, quos peccati odia soluere præcepisset. Oscultatus ergo rex super hæreditate Domini constituitur, quia electus doctor eligitur, vt fidelibus subditis dignitate præemineat, sed de prælatione sua nō suum, sed Domini lucrum quærat. Quare ad hoc constitutus asseritur, vt qui sub eo sunt, de inimicorum manibus liberentur. Hæreditas Domini multitudo fidelium est. Omnis ergo secularis intentio remouetur, cùm rex super hæreditate domini vnctus asseritur. Vnctionis ergo fructus est, cultus diuinæ hæreditatis. Ille ergo officium vnctionis exequitur, qui sola quærit lucra animarum. Super hæreditate quippe Domini in principem se vnctum meminit, qui hoc solum de terrena dignitate quærit, quod per suum ministerium Christus quæsiuit. Hoc igitur verbo negligentium rectorum intentio reprobatur. Audiunt nanque, quia super hæreditate Domini vncti sunt: quia de terra Dominus non nisi electos quęrit, norūt, quòd nō terrę latitudinē, non auri copiā, nō diuitiarum affluentiā, sed fideles suos hæreditatē suam dicit, & tamē terrenū quęrere, & quod perit cōgregare nō desinunt. Ad id quod Dominus nō quęrit, tota sollicitudine intendūt: & quod solū quærit, quęrere negligunt. Dicitur ergo in quo se negligētes aspiciat, dicitur in quo boni meliores fiāt. *Vnxit te*, inquit, *Deus in hæreditate sua in principem.*) Quasi dicat, Hæreditatem suam tuā fecit, vide vt tu in ea aliter nō regnes. Liberabis ergo populum de manu inimicorū, qui in circuitu eius sunt. Grādis labor prædicatori præcipitur, per hoc quod inimici in circuitu esse referuntur. Satis enim graue prælium esset, si in vna parte malignorum spirituum sæuitiam tolerarēt. Hinc per prophetam denuncians dicit: In circuitu impij ambulant. Hinc beatus Petrus exhortans: ait: Aduersarius vester diabolus tanquā leo rugiēs circuit quærens quē deuoret, cui resistite fortes in fide. Inimici igitur nostri in circuitu nostro sunt: quia immundi spiritus cogitationi nostræ verbo, & operationi semper insidiatur. Nā dum praua nobis suggerere appetūt, ab vna parte sunt: cùm ad mala pertrahunt, corū prælio ab alia parte pulsamur: cùm ad mala opera inuitāt, ex parte reliqua bellū excitāt. In circuitu ergo hostes habemus, qui in omni quod cogitamus, loquimur & operamur, malignorum spirituum bella patimur. Sed quia non à bello sed de manibus inimicorum liberare populum dicitur, magna virtutis insignia prædicatoribus adscribunt: quia non solùm liberos ne capiantur debent protegere, sed etiam captos de eorum seruitute liberare. Hoc autem tunc à regibus nostris agitur, quando illi per eorum prædicationem resipiscunt, qui per audaciam transgressionis, subiecti sunt iugo diabolicæ potestatis. Quod profectò agere illi solummodo prædicatores possunt, qui ad culmen regiminis diuina ordinatione perueniunt. Nam quos omnipotens Deus ordinat, ad toleranda prælia antiqui hostis mittit, sed eos inter ipsa bella non deserit: quia milites suos protegit, & victores facit. Sed cùm sancti viri ad primatum sanctæ ecclesiæ sustollūtur, vehementer expauescunt, ne onus tanti ordinis sibi iudicio hominum sit impositum non ordinatione conditoris. Ad robur ergo humilium dantur signa, quibus se à Deo non ab hominibus electos sciant. Quare & Samuel subiungens, ait: *Et hoc tibi signum quia vnxit te Deus in principem. Cum abieris à me hodie inuenies duo viros iuxta sepulchrum Rachel, in finibus Beniamin, in meridie salientis magnas foueas, dicēntque tibi: Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas, & intermissis pater tuus asinis sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo.*) Quasi enim humili pastori, & de tantò ministerio trepidāti dicat: Tu idcirco trepidas: quia an sit ex Deo hoc, quod de te actum est nescis: sed quia hoc scire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi signum, quia te non homo, sed Deus in principem vnxerit: duo vndelicet viri illi tibi dicent, Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas. Quasi dicat: Si illos duos viros inueneris, & hoc tibi dixerint, scito quia te Deus principem, non ego constitui. Quid ergo duo viri isti nobis, nisi perfectos quosque sanctæ ecclesiæ prædicatores designant? Duo quidem sunt: quia perfecti in vtroque præcepto charitatis: viri, quia in sancta conuersatione robusti. Qui iuxta sepulchrum Rachel inueniri perhibentur: quia per contemplatiuæ vitæ studium diuisi sunt ab intentione seculi: & dum animarum lucra quærunt, non sunt sepulti. Per Rachel quippe contemplatiuæ vitæ speciositatē signari, venerabiliū patrum indubitata sententia est. Iuxta sepulchrū ergo Rachel stant viri: quia sic supernæ contēplationi perfecti doctores vacant, vt sanctæ ecclesiæ sollicitudinē gerant. Iuxta sepulchrum Rachel stāt, quia statum boni operis dirigunt per virtutem contēplationis: & quia nihil gerūt in opere, nisi quod contēplando disponunt. Et quia in ipsa altitudine supernæ contēplationis non præsumptionē suam, sed rationē sanctæ ecclesiæ tenere student, sepulchrū Rachel in finibus Beniamin esse describitur. Vt iam dixi, in Beniamin, qui filius dexteræ dicitur, Redēptor humani generis designatur. Fines ergo Benimin regulæ sanctarū scripturarū sunt: de quibus profectò finibus scriptū est: Ne trāsgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui. Quia ergo sancti prędicatores cùm summa contemplando uident, à fidei regula nō discordāt, sepulchrū iuxta quod stant esse in finibus Beniamin rectè dicitur. Qui profectò viri in meridie magnas foueas saliunt quia per feruorem perfectæ charitatis, in qua assumpti sunt, cuncta quæ videntur seculi alta despiciunt. Quidquid enim in hoc seculo altū cernitur, non est vera altitudo, sed fouea, quæ omnes quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo seculi viris spiritualibus vitanda, nō appetenda sunt: quia ex occulto se aperiunt, & quos absorbendo recipiunt, ad inferna perducunt. Viri ergo spirituales foueas saliūt: quia dum se per cœleste desiderium erigunt, terrena contemnunt. Velut enim visis foueis saltum dant, quando vt terrena contēnant, ad æterna bona concupiscenda se eleuant. In meridie ergo nisi qui foueas saliunt: quia seculum non possunt cōtemnere, nisi qui plenam lucē & ardorē supernæ charitatis habent. Tunc ergo Saul vnctum à Domino in principem se intelligat, quando isti sibi dicent, Inuentæ sunt asinæ, quas quærebas. Inuentas quippe asinas Saul dicunt, quādo ad colligēda animarum lucra idoneum cernūt. Quasi aliter dicat: Electum te à Deo in ministeriū prædicationis non ab homnibus credas, si illi hoc de te indicant, qui dum dei spiritu pleni sunt, quæ dicunt nō humana, sed diuina esse sentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis,

Psal. 22.
Amicus dei fit, qui alios facere amicos eius satagit.
Ioan. 15.
Idem. 20.
Psal. 10.
Hostes nostri in circuitu nostro sunt.
Prouer. 22.

nobis, sed nobis melioribus credendum est, apte Saul à viris in meridie magnas foueas salientibus, se à Domino vnctum in principem recognoscit. Sed alius est à quo vngitur, alij qui ipsam vnctionem à Domino esse attestantur: quia omne negocium sanctæ ecclesiæ sicut collatione sanctorum patrum magis probatur, ita & magis robustum est. Quasi enim signũ suæ vnctionis beatus Paulus tunc quæsiuit, quando videre Petrum Hierosolymam venit, & cum eo, & cæteris apostolis euangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominem, sed à cœlo vocante Domino Iesu apostolatum susceperat: & tamen ministerium vnctionis suæ per coapostolorum suorum collationem probabat. Nam de seipso ait: Contuli cum illis euangelium, ne in vacuum currerem, aut cucurrissem. Præcursor etiam redemptoris discipulos vnxerat, sed vt signa suæ vnctionis agnoscerent, quasi ad salientem magnas foueas mittebat dicens: Tu es qui venturus est, an alium expectamus? Sciebat enim Ioãnes quem prædicauerat, quem baptizauerat; sed discipulos mittebat, vt visis signis, quo firmius crederẽt, electionis suæ indicia securius tenuissent. Qui ergo ad prædicationis ordinem idonei prouidẽtur, in signum suæ electionis inuentas esse peccatorũ, quas quærunt animas recognoscunt. Et quia omnipotens Deus nõ solùm prædicatione, sed etiam conuersatione electi doctoris gaudet: subdit, atque ait: *Et intermißis pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?*) Patrem Saul Cis, qui durus nostro eloquio dicitur, eos designare diximus, qui verbo & exemplo docent terrena despicere, & ad cœlestem patriam per duram & asperam conuersationem festinare. Hanc quoque cœlestis vitæ duritiam tam in verbo, quàm in vita nostri redemptoris agnouimus. Si ergo ad summam nostræ eruditionis aspicimus, filij redemptoris sumus. Pater ergo noster dimissis asinis, sollicitus est pro nobis: quia redemptor noster sic vult nos quærere salutem alienam, vt non negligamus nostram. Vult vt vocentur peccatores ad pœnitentiam, sed non vult, vt pereant ij qui ipsos peccatores vocãt. Vult vt cõuersus peccator iustitiam, quam non habuit, habeat: sed non vult, vt iustus eam, quam habet iustitiæ palmam perdat. Intermissis ergo asinis pro filio sollicitus est, quia prædicatores suos vult ad horam ab aliorum sollicita intẽtione quiescere, vt sibiipsis per quietem valeãt melius prouidere. Et quia ipsa sollicitudo sanctæ ecclesiæ à bono rectore resumenda est, intermittitur quies nostra: quia præuenit hãc sollicitudo prior, comitatur posterior. Elect⁹ ergo prędicator vacet vtilitati subditorũ, vacet suę: sed sic suę curam habeat, vt statim ad eam, quam deserit, alienam recurrat: quia tunc cõditor noster nos quasi filios diligit, cùm & subditos nostros tanquam fratres diligimus, & ipsum quasi patrem amamus, dum per affectum sollicitudinis istis iungimur, & ad illum per quietem nostram quam diligit, quasi ad patrem festinamus. Hęc nãque dilectio quietis nostræ exprimitur in hoc quod dicitur: *Quid faciam de filio meo?*) Hoc profectò pater dicit, qui tenerè filium diligit. Hoc igitur non dicitur de præsente filio, sed absente. Sed quia perditas asinas patris quærit, ei valde dilectus est: quia qui peccatorum animas conuertere prædicando nititur, redemptori nostro iam in magna charitate copulatur. Qui certè per aliorum sollicitudinem ab eo quasi longè est per quietem cõtemplationis, & affectum orationis propè. Quia ergo nos sibi vicinos esse & per contemplationem, & orationem appetit, quasi diligens pater dicit: *Quia faciam de filio meo?*) Quasi dicat: Quomodo absentem illum, mihi præsentem exhibebo? Quia verò prædicationis nostræ sollicitudinẽ magni sanctæ ecclesiæ viri laudant, sed sollicitudinis nimietatem vituperant, illi qui inuẽtas patris asinas dicunt, sollicitũ patrem pro filio asserunt. Signũ ergo suæ vnctionis cognoscere electi possunt: quia nimirum tunc à Deo ad sanctæ ecclesiæ culmen perducuntur, cùm per verba, & exempla idonei sunt ad salutem alienam, & per quietem studiosi ad suã: & cùm peccatores ad cælum quærunt, semetipsos ad seculum non relinquunt, sequitur: *Cùm inde abieris & vltra transieris, & veneris ad quercum Thabor, inuenient te tres ibi viri, ascendentes ad Dominum in Bethel, vnus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius lagenam vini. Cumque te salutauerint, dabũt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.*) Cùm bene proficere in sancta cõuersatione volumus, necessarium nobis est, vt electorũ plurimorum nobis exempla colligamus: nam & apes componere mella nequeũt, si ea in floribus variis nequaquã legũt. Bene ergo Saul à viris aliis, ad alios peruenit: quia exempla sanctorũ, quo copiosius cernimus, melius edocemur. Flores quippe æternorũ fructuũ sunt opera sanctorum, quæ dum superni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, vnde ad nostram doctrinã, & ad aliorum vtilitatẽ repleamur. Inde etenim abit, & vltrà trãsit Saul: quando rudis prędicator per electorũ exempla proficit, & à conspecta virtute vnius ad explorãdam alterius conuersationem vadit. Quem sæpe delectat in aliis mirari laborem prędicationis, sæpe in aliis fortitudinẽ boni operis: illos loquentes veneratur, istos operãtes imitari nititur. Illos aspicit, qua pulchritudine foris fulgeant, istorum splendorem nõ in exteriori conuersatione, sed in intima perscrutatur. Vnde & bene cùm transit, ad quercũ Thabor venire perhibetur. Quercus enim vmbrosa est arbor, & fortis. In qua profectò arbore secretior cõuersatio sanctorum exprimitur. Huius nanque cõuersationis viri, dum ad exteriora opera actiuæ vitę nõ exeũt, quasi in vmbra sunt: quia incẽdia tentationũ sentire nõ possunt. Quia enim in cœlesti desiderio requiescũt, quò longius amoti sunt ab amore mũdi, eò & quietiores manent in vmbra refrigerij. Sed vmbra hæc fortis est arboris, quia cõuersatio sanctorũ tãtò validius terrena despicit, quantò purius in amorẽ cœlestiũ surgit. Fortis est etiam, quia seculi aduersa potenter tolerant, qui sola cœlestia, quæ vident, amãt. Et quia in magno lumine interni splendoris sunt, qui terrena respicere per amorẽ dedignãtur, quercus ipsa Thabor esse dicitur. Thabor quippe veniens lumen interpretatur. Lumẽ etenim venit, quãdo electæ menti se interna cõditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicitur: quia secreta conuersatio, terrena despiciẽdo agit, quo intimam conditoris lucem clarius aspiciat. Secreti nãque sumus, quãdo sensus nostros in Dei timore custodim⁹. Et tũc quidem veniẽs lumẽ cernimus, quia cùm bene regũtur membra corporis, mẽti nostræ refunditur gratia cõditoris. Et notandum: quia ad quercum Thabor venire dicitur, qui à saliẽtibus foueas sollicitum pro se patrem esse sciebat. Nam prędicatores sanctæ ecclesiæ plerunque virtutes laudãt, quibus ipsi vacare non possunt. Contemplatiuæ quidem vitæ secretum prædicant, sed dum solliciti sunt pro subditorum custodia, illius vitæ adhærere secretis vitant. Quasi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis studium laudant, sed quia quod laudant, tenere non possunt, in aliis quærẽdum est. Inde ergo ad quercum Thabor transimus, quãdo à sanctis prædicatoribus cõtemplatiuæ vitæ studium laudabile noscimus, sed perfectionem eius in illis quęrimus, qui ad eam spiritaliter intendunt. Tres ergo viri, qui vnctum regem ad quercum Thabor inueniunt, illos designant, qui in contemplatiuæ vitæ studio perfecti sunt. Qui bene non inueniri à rege, sed regem illic inuenire perhibentur. Non enim inueniuntur: quia abscõditi sunt. Ipsi verò nos inueniunt: quia lucem suæ secretæ cõuersationis nobis aperiunt, cùm dignãtur. Nõ inueniuntur: quia vitam suam ab omni hominum testimonio auferũt. Sed nos inueniunt: quia per affectum charitatis nobis ad imitandum, aliquid suæ lucis ostendunt. Qui item imitandas virtutes suas non proferunt, nisi iis qui magno desyderio eas obtinere, & exercere concupiscunt. Prius ergo nos oportet ad quercum Thabor venire, vt à viris illis tribus valeamus inueniri. Nam velut iam in vmbra venientis luminis sumus, quando magnis summę contemplationis desideriis inflammamur. Tunc ergo nobis tres viri apparent: quia qui se nobis desiderantibus dignãtur ostẽdere, in custodia locutionis, cogitationis, & operis fortes sunt. Nam secretioris vitę esse non possunt, si oculorum, cordis, & oris ostia aperta tenuissent. Quia ergo cor ab inepta cogitatione, os ab otioso sermone, totũ corpus à praua operatione custodiunt, tres sunt: viri autem, quia eandem custodiã fortissimè obseruant. Tres ergo viri nobis apparent: qui cùm tales cernimus, in eis robur virtutis intuemur. Qui certè in vmbra veniẽtis sunt luminis: quia videre internã lucem conditoris tantò clarius possunt, quantò studiosius mũdum cor à mundi inquinatione custodiũt. Talibus quidem à mortuis resurgens apparuit Dominus, tales repleuit Spiritus sanctus. De illo etenim secreto dicitur: Cũ serò esset vna sab-

Galat. 1. & 2. — Matt. 10. — Ioan. 20.

batorum, & fores essent clausæ, vbi erant discipuli propter metum Iudæorum. Et rursum: Post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis: venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis. De alio item secreto scriptum est: Dum complererentur dies Pentecostes, erāt omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cœlo sonus aduenientis spiritus vehemētis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes. Et apparuere illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum, & repleti sunt omnes spiritu sancto. Clausas quidem ianuas habent, qui contra humani lapsus negligentiam, officia corporis sub forti custodia stricta retinent. Intus etiam sunt: quia in interna dilectione supernæ vitæ requiescunt. Quibus profectò resurgens Dominus apparet: quia eius gloriam tantò clarius aspiciunt, quantò per mundi contemptum passionis eius mysterium strictius sequuntur. Hi etiam repleri Spiritu sancto quasi in domo possunt: quia illi percipiunt abundanter gratiarum eius dona, qui ad ea percipienda, sese visibilia contemnendo parauerunt. Qui bene ad Dominum in Bethel ascēdere dicuntur. Bethel quippe dicitur domus Dei. Domus verò Dei quæ est, nisi domus illa, quam inhabitat inaccessibilis? Lux etiam inaccessibis est, reuelatio diuinitatis eius. Lux quippe est: quia à mundis cordibus qualitercunque videri potest. Planissima quidem in semetipsa replet omnia, sed abundanter replens vniuersa, non capitur. Capitur quidem vt repleat, sed replens non capitur, quæ repletis omnibus non expletur. Reuelatio itaque cōditoris quia tanta immensitas lucis est, vt illuminet omnia, & angustetur in nullo: dum videtur, & non comprehenditur, lux est inaccessibilis. Viri ergo hi tres ad Dominum ascendunt: quia qui se in secretiori vita custodiunt, in diuinæ lucis contemplatione sublimantur. Sed quia ad ipsam Dei omnipotentis speciem adhuc pertingere non possunt, in Bethel ascendere dicuntur. Quicquid enim de omnipotente Deo humana mens potest cogitare, Deus non est. Sed dum cogitando cuncta transcendit, dum quicquid potest intimæ lucis, quicquid internæ suauitatis & dulcedinis, quicquid spiritualis delectationis sibi fingere minus illa esse creditur, ad quandam lucem tamen peruenit, quæ nō est Deus, sed quam inhabitat Deus. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur, quàm ineffabilis lux, dulcedo, & delectatio sit, quæ ipse est, si tam immensa lux est illa, quam inhabitat, & non est ipse. Ad Dominum quippe in Bethel Moyses ascenderat, quando cum eo in mōte loquebatur. Sed qui ad lucem peruenerat, quam inhabitat Deus, lucem, quam, ipse Deus erat, quærebat dicens: Ostende mihi faciem tuam. De quo etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi Dominus facie ad faciem. Quid est, quòd facie ad faciem Moyses cum Domino loquitur, & tamen Dominum obsecrat, vt faciem suam Dominus ostendat? Sed facies Dei, cognitio eius est. Cognoscitur autem Deus per speculum, cognoscitur per seipsum. Per speculum hîc, per semetipsum in cœlo. Speculum verò est illa lux, quam habitat Deus: ipse autem lux illa, quæ ipse est. Moyses autem qui facie ad faciem Deum videre dicitur, & eius faciem ad videndum postulare, quid rectius designat, quàm perfectionem electorum, qui iam speculum illius summæ lucis intuentur, sed tamen ad ipsam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Ista quidem cognitio lucis, electorum desideria satiare non nouit, sed excitare: illa verò & satiare, & excitare. Nam tam iocunda res est, vt ineffabiliter concupiscatur, & tam plena, vt qui iam semper hanc in magno desiderio viderunt, semper ineffabili plenitudine satientur. Viri ergo qui ad Dominum ascendunt, in Bethel ascendere dicuntur, quia cùm multum in ista vita proficimus, videre ipsam lucem conditoris per speculum possumus, in seipsam autem minimè valemus. Et quia ad hanc sublimem visionem non nisi humiles exaltantur, bene de eisdem viris dicitur: quia vnus tres hœdos, alius tres tortas panis ferebat. Tres denique hœdos portat, qui ore, corde, & opere se deliquisse pœnitendo considerat. Quia enim per hœdos peccatores significantur ij, qui in extremo examine ad sinistram æterni iudicis statuendi sunt, hœdorum nomine exprimuntur.

Acto.2. *Exo.33.*

E Tres ergo hœdos ad Dominum portat, qui peccata operis, verbi, & cogitationis pœnitendo cōsiderare non desinit. Et vir quidem est, & tamen hœdos portat: quia peccare fortiter cauet, sed quasi peccator non desinit satisfacere. Nam vir erat, & hœdos portabat, qui dicebat: In multis offendimus omnes. Et quia peccata, quæ confitentur, delere pœnitendo satagunt: vnus tres hœdos, alius verò tres tortas panis portat. Tortas quippe panis superius ad afflictionem pœnitentiæ retulimus: quia si panis aliquādo delectationem præsentis vitæ significat, panis torquetur, cùm pro præterita carnis delectatione cruciamur. Vnde & rex Ezechias cùm pœnitēdo compungitur, delectationes regias se torturum promittit, dicens: Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ. Quando etenim carnalis mens in culpæ delectationes resoluitur, quasi diem habet: quia hoc quod agit, lætanter videt. Dies ergo mētis reprobæ sunt delectationes malæ. Omnes ergo dies suos peccator recogitat: quia cùm per diuinam gratiam resipiscit, satisfacere pro vniuersis malis non desinit.

F Prius enim dicitur vnus portare tres hœdos, deinde alius tres tortas panis: vt electi cuiusque virtus appareat, qui fortis est in bono opere, humilis per æstimationem, afflictus per contritionem pœnitētiæ. Et quia tātæ perfectionis esse nequeūt, nisi qui amore æternorum bonorum temporaliū obliti sunt, tertius lagenam vini portare dicitur. Lagenam quippe vini portat, qui mentem repleuit calore Spiritus sancti, quo & anteriora fortiter currendo appetat, & ea quæ retrò sunt, velut in magna ebrietatis obliuione derelinquat. Nam hœdos portabat, qui dicebat: Venit Christus vocare peccatores, quorum primus ego sum. Et quia etiam tortam panis portabat, dicit: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Sed quasi amphorę vino ebrius, dicit: Quæ retrò sunt obliuiscēs, ad ea verò quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor brauium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu. Viri ergo tres ad Dominum ascēdunt, & tres hœdos, & tres panis tortas, & viui lagenam deferunt: quia remotioris

G vitę studiis dediti, ad contemplationem veri luminis surgunt ex merito humilitatis. Sed quales sunt in se, quales verò sint aliis exponit, dicens: *Cumque te salutauerint, dabunt tibi tres tortas panis, & accipies de manu eorum.*) Salutant nos viri sancti, quando nobis bona æterna salutis annunciant. Qui verò nos per corpus salutant, caput inclinant, vt reuerentiam salutatis exhibeant. Viris autem spiritualibus caput inclinare, est mentem à summa contemplatione deponere. Nam si caput non inclinant, salutare non possunt: quia nos salutari eruditione non instruunt, si mētem à summa contemplatione cœlestium non deponunt. Tunc enim nobis magnam reuerentiam exhibent: quia eos pro quibus ab alto suo culmine descendere dignantur, paruos esse non tenent. Sed dum futurus rex salutatur, duo ei panes tribuuntur. Duo enim panes ordinando prędicatori dantur, quando flere docetur peccata non solùm sua, sed aliena. Habet ergo panem vnum tortum quando pro peccatis suis affligitur. Habet alium, quādo subditorum peccata plangere conatur. Sed & hunc panem Psalmista clarius

H insinuans, ait: Surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Hinc Domino confitetur, dicens: Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis cum mensura. Panis ergo torta, panis est doloris, & panis lachrymarum. Et fortasse idcirco ille vir tres panis tortas portabat: quia tres erant, qui simul pergebant, vt cùm inter se eos diuiderent, singuli singulos panes haberent. Quod etiam de hœdis intelligi conuenienter potest. Qua in re quid notandum est, nisi quia remotioris vitæ viri dum singularem conuersationem tenent, sollicitudinem aliorum non habent? Vnum ergo hœdum, & vnum panem habent, qui pro solis suis peccatis compunguntur, & alienis per pastorale officium non grauantur. Et quia qui eiusdem perfectæ conuersationis sunt, in seipsis afflictionem carnis æmulantur: bene tres panes vnus, & alius tres hœdos, & tertius vini lagenam portat. Velut enim vnus portat, quod oblaturi aut comesturi sunt omnes: & omnes manducant vel offerunt, quod portat vnus, quando pia æmulatione eorum quisque succensus, in se habet bona exempla pro aliis, & bona quæ habent alij, non negligit imitari. Et quia fœminino genere dicuntur tortæ panis,

Iacob.4. *Esaiæ.38.* *1. Timot.1.* *1. Corint.9.* *Philip.3.* *Psalm.126.* *Psalm.79.*

panis,hoc profectò insinuat: quia qui ex consuetudine com-
pungitur,ei nimirum ex lachrymis aliis, aliæ plures oriuntur.
Quasi enim in fœmineo sexu fœcunda est pœnitentis affli-
ctio:quia quò sæpius quisque compungitur,eò & largiora ei
lachrymarum fluenta ministrantur. Saul ergo non vnus pa-
nis,sed duo dantur, quia flere prędicatori pro se solo, nõ suf-
ficit.Accipiat ergo de virorum manibus duos panes,vt vide-
licet,flere exemplo perfectorum discat,sed fletũ necessarium
sibi,& pro se & subditis recognoscat.Et quia in manu aliquã-
do potestas accipitur,viri tres panes habẽt in manu : quia qui
profecti sunt in arcem contemplationis,fletum habent in vir-
tute potestatis. Quia enim nolunt vana læticia dissolui cùm
possunt,possunt meritò flere cùm volunt. Nos quippe infir-
mi & custodiam mentis nostrę negligentes,etiam cùm com-
pungi & flere pro peccatis nostris volumus, non valemus.
Quia enim ex magno feruore spiritus, spirituales lachrymæ
producuntur,qui negligentiæ nostræ frigore constringimur,
incalescere citò ad lachrymas prohibemur. Bene ergo panes
in manibus habere dicuntur,qui ad quercum Thabor futuro
regi apparere perhibentur : quia qui in contemplatione vitæ
priuatæ perfecti sunt, lucrum habent subditorum pro obser-
uatione virtutum.Et notandum quia vncto regi Samuel prę-
cipit, dicens : *Et accipies de manu eorum.*) Cuius verbi quæ me-
lior ratio colligi potest,quàm ea quæ palàm cernitur:quia vi-
delicet in sanctis viris afflictionem non libenter æmulamur?
Nam qui honorem pręlationis , & dignitatẽ ambiant , innu-
meri sunt:qui verò laborem ministerij, & afflictionem carnis
de eadem prælatione appetant,pauci.Libenter quidem volu-
mus super alios sublimari, sed eorũ plãgere peccata vitamus.
Tũc enim panes nobis oblatos videmus , sed de manibus of-
ferentiũ recipere nolumus:quia in electis viris afflictionẽ cer-
nimus,quam non imitamur.Præcipiat ergo propheta , dicẽs:
Accipies de manu eorum , vt qui idoneus esse appetit rector
ecclesiæ,quod dictũ est,assumere nequaquã vitet.Bene quo-
que Saul prius ad viros salientes magnas foueas ducitur,dein-
de ad eos qui panes,hædos & vinum portant: vt rudis prędi-
cator in aliis discat,seculi alta despicere,& in aliis carnis affli-
ctionem,& lachymarum hostias pro se, & subditis omnipo-
tenti Deo offerre. Sed & adhuc profectus eius summam insi-
nuans,propheta subiungit,dicẽs: *Post hæc venies ad collem Domi-
ni, vbi est statio Philstinorum , & cùm ingressus fueris vrbem , obuium
habebis gregem prophetarũ,descendentem de excelso , & ante eos psalte-
rium,& tympanum,& tibiam & citharam , ipsósque prophetantes . Et
insiliet in te spiritus Domini,& prophetabis cũ eis, & mutaberis in vi-
rum alium.*) Collis altitudo est mõtis . Quid verò in colle hoc
rectius accipitur, quàm sancta intentio scripturarũ? Altitudo
quidẽ montis est:quia non iacet in plano literæ,sed nimis ere-
cta est in spiritualiũ sensuũ sublimitate. Recto igitur virtutũ
itineri rudis innititur prædicator, si postquam publicos præ-
dicatores & remotos anachoretas viderit,scripturæ altitudi-
nem videat & agnoscat. Qua in re notãdũ est:quia Saul in eo,
quòd ab humero,& sursum supra omnẽ populũ eminet, eru-
ditũ,& magnę conuersationis virum signare diximus: Cur er-
go ad collẽ Domini ascendit, vt ad scripturarũ altitudinẽ ve-
niat,quã cognoscit?Sed simili modo de eo queri potuit,quòd
ad vidẽdos viros saliẽtes magnas foueas ierit, qui magnæ cõ-
uersationis esse dicebatur. Ad quod dicendum : quia magnos
viros designare ostensus est in conuersatione, sed ministerio
prædicationis rudes. Qui ergo per exempla meliorũ profice-
re,& in contẽplationis puritate , & officio prædicationis po-
test,redire ad altitudinem scripturarũ debet: quia quo altiori
vita proficit, sublimitatẽ sacri eloquij valde subtilius attẽdit.
Dicat ergo propheta: *Post hæc venies ad collem Domini.*) Quasi di-
cat : Cùm perfectionem sanctorum virorum perfecta imita-
tione comprehẽdis , in tantam scripturæ sacræ intelligentiam
proficies,vt planum iam esse videas , quod in ea te sublimiter
videre cogitabas.Ibi est statio Philistinorũ:quia qui superbię
potu de cœlo ceciderũt,Iudæis atque hęreticis per scripturas
illudunt.Stant ergo in colle:quia eorum corda,quę possidẽt,
in scripturis decipiunt intelligẽtiæ falsitate. Quoties ergo Iu-
dæi ad collem Domini ascendere præsumunt , à Philisteis ibi
stantibus captiuãtur.Dum enim scripturę sensum se sublimi-
ter intelligere æstimant,eis in ascensu suo dæmones obuiant,

Suprà.9.

& decipiẽtes necant. Meritò ergo Saul non statim, sed prius
visis salientibus foueas,& panes,& vinum portãtibus,ad col-
lem Domini ire pręcipitur:quia viri fideles magna & doctri-
næ meliorũ & exemplorũ tutela muniuntur. Vnde & eidem
Saul dicitur : *Obuium habebis gregem proophetarum venientium de
excelso.*) Quasi dicat : Philistinorum stationem timere tantò
minus poteris,quãtò ad securitatem obuios prophetas habe-
bis . Et quia grex prophetarum dicitur , magna defensorum
nostorum multitudo signatur . Timeat ergo Iudæus : quia
dum solus ascendit interit . Quid enim iidem prophetæ no-
bis obuiam venientes dicunt? Væ soli, quia si ceciderit , non
est qui erigat eum. Solus nanque est , qui à Deo relinquitur.
Hunc certè cadentem nullus erigit , quia relictũ à Deo san-
ctorum aliquis non assumit. Electus ergo quisque securus a-
scẽdit:quia solus nõ est.Qui enim per nos loquitur,nobiscum
est.Nam & repromittit,dicens:Ecce ego vobiscum sum om-
nibus diebus,vsque ad cõsummationem seculi. Solus quippe
non erat,qui dicebat:Solus nõ sum, sed qui misit me mecum
est.Solus item non erat,qui exquirebat,dicẽs: An experimẽ-
tum eius quæritis,qui in me loquitur Christus?Quod non so-
lum de Domini spiritali præsentia,sed & de materiali electo-
rum doctrina intelligi conuenienter potest. Sancti quidem
prædicatores in collem Domini,vbi est statio Philistinorum
ascendunt,sed quia prophetarũ gregem habẽt obuium, ipsos
Philistæos nequaquam metuunt.Qui verò sunt hi prophetæ,
nisi magni prædicatores sanctæ ecclesiæ ? Prophetæ nanque
ministerium est occulta reuelare,& futura prædicere.Docto-
res autem sanctæ ecclesiæ dum occultos scripturarum sensus
ad communem scientiam trahunt,secreta quæ nesciuntur , a-
periunt:& dum æterna gaudia prædicant,futura reuelãt.Pro-
phetæ ergo nobis obuiam veniunt: quia doctores sanctæ ec-
clesiæ scripturæ sanctæ veritatem nobis ostẽdunt.Dum enim
ea quæ de sacro eloquio scire volumus,nobis dicũt,per viam
qua ad collem Domini pergitur,euntibus occurrũt. Ibi ergo
per occursum prophetarum securi sumus, vbi Philistæi sunt:
quia per authoritatem sanctorum prædicatorũ scripturæ in-
tellectum agnoscimus,in qua Iudæi,& hæretici errorum suo-
rum gladio à dæmonibus perimuntur. Ecce enim si ad legem
Moysi recurrims,collẽ profectò Domini inuenim⁹. Ibi cer-
tè de tabernaculo,ibi de magno pontifice,ibi de hircorum &
vitulorum simul,& agni pascalis sanguine legimus. Iudęi hoc
suo spiritu iuxta literam intelligunt, in quo quia nullum pro-
phetarum secum habent,moriuntur. Ego si ad hunc mõtem
ascendere volo,antè descendentes prophetas video, & secu-
rus ascendo.Et vt nouos interim deseram, Esaias ascendenti
prius occurrit, dicens : Quasi ouis ad occisionem ducetur, &
quasi agnus coram tondente se non aperiet os suũ. Hinc Pau-
lus ait: Christus assistẽs pontifex futurorum bonorũ per am-
plius & perfectius tabernaculũ non manu factum , id est non
huius creationis , neque per sanguinẽ hircorũ aut vitulorum,
sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta,æterna
redemptione inuenta. Sed si plures habere volumus , in isto
colle,omnes prophetas requirẽtes inuenimus:quia quod ve-
teres doctores promiserant , hoc in redemptore nostro noui
prædicatores impletum esse demõstrant. Quare,& collis no-
mine redemptor humani generis conuenienter designari po-
test. Vnde Esaias vaticinans , dicit: Erit in nouissimis diebus
præparatus mons domus Domini in vertice montium.Collis
quidem dicitur pro sublimitate sanctitatis,Domini vero quia
summi est filius genitoris. In quo nimirũ colle statio Philisti-
norum esse dicitur:quia & in signũ natus est, cui contradica-
tur . Statio quidem Philistinorum est contrarietas hæretico-
rum.Velut enim in colle stantes,ad collem ascendentibus in-
sidiãtur:& dum scripturas sacras malè exponẽdo peruertunt,
ad cognoscẽdum redemptorẽ negligenter ascendentes peri-
munt. Electus ergo ne trepidet gregem prophetarũ ascẽdens
obuium habet:quia ei ipsum redemptorem annũciant omnes
prædicatores testamenti veteris & noui. Qui nimirum de ex-
celso veniunt:quia quæ in terra prædicãt,in cœlo vidẽt.Vnde
& Ioanni quasi vero ex electo grege prophetarum à cœlo di-
citur:Ascende huc,& ostendam tibi,quid oporteat fieri post
hæc. Qui cùm ascendisset , agnum quem Moyses occidendũ
figurauerat,& ipse in cruce oblatum viderat , iam regnantem

Eccl.4. Matth.vl. Ioan.8. 2.Cor.13. Esa.53. Heb.9. Esa.2. Lucæ.2. Apoc.4.

conſpexit & agnouit,& quantas grates agerent ei ij, pro quibus occiſus fuerat,didicit.De excelſo igitur prędicatores veniunt: quia quod minoribus prædicant, in cœleſti contemplatione didicerunt. Bene etiam grex prophetarum Saul occurſurus in ingreſſu vrbis aſſeritur: quia ſummos prædicatores ſanctæ Eccleſiæ illic videre poſſumus, vbi deſcendunt, non vbi ſublimantur.Ea enim quæ nobis paruulis dicunt,audiuimus: ſed ea quæ videt in cœleſtibus, quomodo videant, aut dulciter ament, non videmus. Paulus nanque Apoſtolus raptus eſt in Paradiſum, & aſſumptus eſt ad tertium cœlum, audiuit etiam arcana verba quæ non licet homini loqui. Quis ergo inuenire tantum prædicatorem poſsit in Paradiſum raptum,aut ad tertium cœlum aſſumptum? Sed iſta de ſe coactus beatus Paulus dixit. Vnde & in fine expoſitæ ſublimitatis ſe humilians ait. Factus ſum inſipiens,vos me coëgiſtis. Quanta ergo fuerunt illa quæ dicere noluit,ſi ad hæc manifeſtanda coactus venit? Nam & qui audiuit, & quæ homini non licet loqui, vidit quæ homini non licet ſcire. Dicas fortaſſe,Si vellet, humana tamen quomodo dici poſſent locutione, illius tertij cœli pulchritudinem, intimæ illius claritatis lucem referre, Angelorum fulgorem inenarrabilem,& inacceſsabilem claritatem? Quàm dulciter de plenitudine illius electi & beati illi æterni ciues omnes accipiant,quàm deſideranter ſumant, quàm pleniter repleantur, quàm ſuauiter diuinæ bonitatis dulcedinem guſtent,quàm delectabili plenitudine ſatientur: qui ſplendores ſunt ſingulis de vna ineffabili illa luce conditoris,quæ ſimul omnium de vna illa gloria pulchritudo: qua excellentia dignitatis alij pręemineant aliis,qua ſint boni melioribus ineffabilis iuſtitiæ iucunditate ſubiecti. Ad hoc érgo excelſum Paulum ſequi non poſſumus, ſed vrbem ingredimur, in qua velut ab alto deſcendens, nobis obuiam venit. Nam qui cernere nõ poſſumus alta quæ prædicatores vident, venerabiliter audire debemus plana quæ docent. Sed cùm deſcendunt ante ſe pſalterium, tympanum, tibiam, & citharam deferunt. Pſalterium quippe habent, quia regnum cœlorum annunciant: tympanum habent, quia prædicant mortificationem carnis: tibiam habent, quia flere ſubditos iubent pro acquiſitione æternæ lætitiæ: citharam quoq; habent, quia gaudere pios pro certitudine æternorũ bonorum edocent. Pſalterium quidem quia à ſuperiori parte reſonat, etiam æternorum gaudiorum prædicationem deſignat: quia dum ſuperna amare ſuggerit, quaſi à ſuperiori parte ſuæ dulcedinis ſonum mittit. Tympanum verò quia de mortui animalis corio tenditur,in eo non inconuenienter carnis noſtrę mortificatio figuratur. Tibiam autem quia in mortuorũ hominum exequiis haberi ſoleat,de Euangelio didicimus:quia dum Dominus archiſynagogi filiam reſuſcitare vellet,de domo illius tibicines eiecit, & turbam tumultuantem expulit. Quid ergo in tibia, niſi ſanctorum luctus exprimitur? Nam dum ſe ab illa vita æterna, quam appetũt, proiectos aſpiciũt, ſemetipſos quaſi mortuos plangunt. Cithara autem valde lætum muſicum eſt inſtrumentum. Quo nimirum inſtrumento verbum ſolatij electorũ aptè figuratur: quia velut ad ſonum citharæ hilareſcimus, quando nos electi prædicatores inter ærumnas præſentis exilij conſolantur. Pſalterium ergo primũ in promiſsione prædicatorum ponitur: quia ante omnia cœleſtis regni gloria prædicanda eſt, vt dum bonum agnoſcimus quod amemus, laborare pro eodem bono adipiſcendo cupiamus. Hinc eſt quòd cùm in Euangelio Matthæus principia dominicæ incarnationis aſſereret, dixit: Cœpit Ieſus prædicare,& dicere: Pœnitentiam agite,appropinquabit regnum cœlorũ. Sed quia cùm cœleſtia noſcimus,ſi ad ea peruenire volumus, neceſſe eſt vt paſsiones carnis mortificem', prædicatores ſanctæ Eccleſiæ velut poſt pſalterium, ſonum tympani faciunt. Ipſa autem mortificatio corporis quid eſt aliud quàm præparatio æternæ beatitudinis? Cœleſtia ergo præparati diligimus,& ardentiſsimis fletibus ea poſtulare iubemur. Quaſi enim tibia mortuos plangimus, quando vehementer dolemus: quia adhuc in illa æterna vita non viuimus. Poſt tympanum ergo prædicatores noſtri tibiam habẽt,quãdo & membra noſtra nos docent mortificare, & pro amore æternæ vitæ ingemiſcere. Citharam quoque poſt tibiam ducunt: quia præcipiunt ſic deflere ærumnas præſentis exilij, vt gaudeamus de promiſsione æternæ hæreditatis. Nam pſalterium inſonabat propheta magnus, cùm dicebat: Oues meæ vocem meam audiunt, & vitam æternam do eis. Pſalterium item percutiens,ait: Exaltari oportet filium hominis,vt omnis qui credit in eum non pereat,ſed habeat vitam æternam. Tympanum ſonabat, qui dicebat: Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam. Tibiam ſonabat,qui dicebat: Miſeri eſtote, lugete, riſus veſter vertatur in luctum,& gaudium in mœrorem. Tympanum ſonabat, qui dicebat: Propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis. Tibiam verò ante ſe habet, qui item Deo loquitur, dicens: Cibabis nos pane lachrymarum & potum dabis nobis in lachrymis in menſura. Tibiam ante ſe habebat Dominus, cum dicebat: Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos vetò contriſtabimini. Sed velut citharæ ſonum ſubiungens, ait: Triſtitia vertetur in gaudium. Quaſi citharam nobis ſonabat, qui dicebat: Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete: modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Dominus propè eſt. Citharam nobis ſonat, qui ciuitatis noſtræ bona annuncians,ait: Gaudium & lætitia inuenietur in ea,gratiarum actio,& vox laudis. Quia ergo prædicatores ſanctæ Eccleſiæ cœleſte regnum annunciant, & pro eodem regno adipiſcendo,mortificare carnem,flere captiuitatem,in ſpe futuræ beatitudinis nos exultare præcipiunt: Prophetæ ab excelſo deſcendentes, ante ſe pſalterium, tympanum, tibiam, & citharam habere perhibentur. Et grex quidem prophetarum dicitur, quia multi ſunt paſtores ſanctæ Eccleſiæ, & paſtorem vnum habent Dominum Ieſum Chriſtum. Et notandum, quia pſalterium, tympanum,tibiam & citharã ante ſe habere prophetæ perhibẽtur, vt electorum prædicatorum forma videatur. Reprobi nanque poſt ſe, quæ prædicant, habent: quia dicunt & non faciunt, negligunt bona agere, quę cognoſcũt: Vnde & adhuc regi Saul iam Domini mandata contemnenti dicitur. Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus, ne ſis rex. Hinc per Prophetam de Iudæis Dominus queritur, dicens: Proiecerunt me poſt corpus ſuum. Sancti ergo doctores quia iter ſupernæ conuerſationis, quod prędicant, continuo inceſſu boni operis ſeruant: in eorum typo dicitur, quia Prophetæ pſalterium, tympanum, tibiam & citharam ante ſe deſcendentes habuerunt. Poſſunt enim hæc inſtrumenta ad prædicationem redemptoris referri. Et quia non valde ſuperius collem Domini ipſum eſſe redemptorem diximus, organorum conuenientiam intueamur. Qui regni æterni eum regem nominat, nobis profectò pſalteriũ ſonat. Et qui diſciplinam mortificationis noſtræ in eo aſſerit, velut tympanum ferit. Tibiam ſonat, qui mortuum Redemptorem pro ſalute mundi denunciat. Citharam percutit,qui eum à mortuis ſurrexiſſe, & ad cœlos aſcendiſſe dicit. Sed ad tantorum organorum iucunditatem hilareſcimus, ſi ipſum prophetarum gregem inſonantem audiamus. Dauid nanque dicit: A ſummo cœlo egreſsio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum. Hinc item dicit: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Velut enim pſalterium in laudem redemptoris tenuit, qui ſuperiorem partem laudis obtinuit, & redemptoris aduentum à ſummo cœlo prædicauit. Tympanum mortificationis eius Eſaias tetigit, dicens: Et vidimus eum, & non erat aſpectus: & deſiderauimus eum deſpectum,& nouiſsimũ virorũ, virum dolorum,& ſcientem infirmitatẽ:& quaſi abſconditus vultus eius & deſpectus, vnde nec reputauimus eum. Tibiam mortis eius item ſonans, ait: Tanquam ouis ad occiſionem ducitur, & quaſi agnus obmutuit. Citharam reſurrectionis Dauid increpitans, ait: Commoueatur à facie eius vniuerſa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno: etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Citharam aſcenſionis etiam tangens, dixit: Regna terræ cantate Deo, qui aſcẽdit ſuper cœlos cœlorum ad Orientem. Prophetæ ergo de excelſo deſcendunt, quando ſancti prædicatores illa ſacramẽta nobis annunciant, quæ alta contemplatione didicere. Et pſalterium, tympanum, tibiam, & citharam dicunt: quia redemptorem noſtrum æterni regni Dominum aſſerunt, & per humanam conditionem

1. Corint. 12. — Matth. 9. — Matth. 4. — Ioan. 10. — & 3. — Col. 2. — Iacob. 4. — Pſalm. 43. — Pſal. 79. — Ioan. 16. — Philip. 4. — Eſa. 51. — Infr. c. 15. — 3. Reg. 15 — Pſalm. 18. — Pſalm. 71. — Eſa. 53. — Pſalm. 95. — Pſalm. 67.

conditionem humiliatũ, & morte sua mundũ redimere, & resurgendo cœlestia reparare. Quæ nimirũ laudis instrumenta ante se habent: quia ea quæ dicunt intelligunt. Econtrà verò Caiphas prophetare dicitur, & ea quæ dixit, ignorare, cùm tibiam dominicæ mortis, quam tetigit & nõ vt electus propheta haberet ante se, sed post se. Bene ergo de electis prophetis subiungitur: *Ipsósque prophetantes.*) Quia dum vident, quæ dicant, velut ante se habent instrumenta quæ tangant, & dum prædicãt, illud proferunt, quod prȩuidẽdo cognouerũt. Saul ergo ad collem Domini venit, quãdo electus & rudis prædicator spirituali scientia proficit, & redemptorem humani generis nõ in plano humanitatis, sed in alta diuinitatis eius maiestate cognoscit. Tunc quidem prophetarum choros concinẽtes audit: quia omnes scripturas, quæ de ipso sunt, perfectè intelligit. Qui igitur viros magnas foueas salientes vidit, qui hœdos, & tortas panis, & amphoram vini portãtes aspexit, ad collem Domini peruenit, quando is qui per electorum exẽpla profecisse cognoscitur, ad culmen scientiæ sublimatur, & redemptorẽ sublimiter sciẽs, ineffabiliter diligit, à quo quod item scire de eo appetit, quasi familiaris amicus possit. Bene itaque subditur: *Et insiliet in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis.*) Insilire spiritus Domini dicitur, quia electorum corda donis eius subitò replẽtur. Qui statim prophetare incipiunt: quia qui diuino spiritu pleni sunt, Dei magnalia tacere non possunt. Vel prophetaturus asseritur, cui Samuel diuini verbi gratiam pollicetur. Quod tale est, ac si dicat: Qui modò in illa abundantia in te superuenientis spiritus loqui nõ potes, quãdo illa se tibi plenitudo infuderit, loquẽdi copia abundabis. Hunc quippe insiliẽtem spiritũ discipulis promittẽs Dominus, ait: Cùm venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatẽ, & quȩ vẽtura sunt annunciabit vobis. In eos quidem superueniẽs spiritus insiliuit, quorum corda repente veniens illustrauit. Et illustrati prophetauere, quia redemptorẽ humani generis omni lingua prædicauerunt. Quod certè in sancta ecclesia etiã nũc fieri cernimus: quia sȩpe qui diuina loqui appetunt, ab eodem spiritu subitò docentur, & loqui optimè ea etiã possunt, quæ præmeditatione nulla didicere. Pro custodia quippe mandatorũ Dei, prȩcipiũt gratiam verbi in sublimi reuelatione redemptoris. Quid enim mirum si lucem sciẽtiæ percipere subitò possunt, qui per vitæ puritatẽ sedes sancti Spiritus semper sunt? Sed quale esset sancti Spiritus donũ, si scientiã daret, & affectũ magnæ charitatis non daret? Qui enim illo spiritu replentur cœlestia prædicãt, sed quæ loquuntur, amãt. Aptè ergo subiungit: *Et mutaberis in virũ aliũ.*) Amor electæ mentis quid est aliud quã immutatio vetustatis? Natura enim nostra per lapsum primi hominis sic damnata est, vt quotidie labẽdo deficiat, & deficiendo veterascat. Sed qui in nobismetipsis deficimus, cũ in nos ille spiritus insilit renouamur: quia statim quod nõ eram⁹ efficimur. Tepidus erat quis, sed repente visitatus à spiritu, feruens efficitur. Incipit ardere per deuotionẽ, fortiter exerceri in bono opere. In virũ ergo aliũ mutatus est: quia esse cœpit, quod ante insilientẽ spiritum in se, esse nõ potuit. Iam bonæ cõuersationis est aliquis, cœlestia amat, terrena despicit: sed pro iis quæ sursũ diligit, & pro iis quæ odit in infimis, flere non prȩualet. Sæpe verò flere appetit & nõ potest, qui plura quæ flere debeat cõmisisse recolit, sed cùm subitò ille spiritus insilit, in lachrymarum fontes erumpit. In virum ergo aliũ mutatur, qui compũctionis gratiam per aduenientem spiritum suscipit, quam ante aduentum eiusdẽ spiritus nõ habebat. Puritatẽ cordis quis obtinere appetit, cœlestia cogitare, nullis curarũ seculariũ occursionibus impediri, sed ad id, quod per deuotionẽ appetit, assurgere nequit per affectum puritatis. Repente autem raptus in virtute superueniẽtis spiritus, esse carnalis desinit, potenter seculi curas abiicit, & in æternorũ contemplationẽ mira puritate consurgit. Miratur se tũc esse quod non erat: miratur se tunc non fuisse quod est. Nam cùm in spiritualibus talem se vidit, miratur qui talis est, quò talis fuisse nõ potuit. In virũ ergo alium mutatur, qui illud quod nõ fuit se videt esse, & illud quod fuerat, non esse. Bene ergo de Saul: *Mutaberis in virum alium:*) Quia prædicatores sanctæ ecclesiæ cùm gratiam diuinæ prædicationis accipiunt, nõ accipiunt solam scientiam verbi, sed virtutem amoris: vt per verbum aliis prodesse valeant, & per verbi amorem ipsi meliores fiãt. Quando etenim loquuntur, mutantur in virum alium: quia cùm per eos spiritus loquitur, ipsi mira charitate eidem spiritui coniũguntur, & ab eius voluntate iam nec verbo nec operatione dissentiunt. Talẽ nanque virum sacra scriptura collaudans, dicit: Qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Deo nãque adhæremus, quãdo Spiritus sancti gratiam abundãter accipimus, & vnus spiritus cum eo efficimur, quando diuinæ voluntati mente, ore & opere cõcordamus. Bene ergo propheta Samuël subiunxit, dicens: *Quando enim venerint tibi omnia signa hęc, fac quodcũque inuenit manus tua: quia Dominus tecum est.*) Hæc quidem signa sunt, in quibus se prædicator agnoscat, & tunc omne quod disponit agere, audeat, cũ certa experientia nouerit: quia in magna charitatis abundantia virtutem suscipit Spiritus sancti. Sed docere ea debet prædicator, quæ agit, sicut de Domino Lucas dicit: Quia cœpit Iesus facere & docere vsque in diem, quo præcipiens Apostolis, per Spiritum sanctum quos elegit assumptus est. Hinc Paulus ait: Non audeo loqui ea quæ per me non effecit Deus, in obediẽtia gentiũ verbo & factis. Samuël itaque vncto regi præcipit, dicens: *Fac quodcunque inuenit manus tua.*) Quasi dicat: Cùm te diuina gratia plenum videris, doce alios quicquid facis: quia ex præsidente tibi eadẽ diuina gratia habes, & optimè viuere, & vtiliter prædicare. Sed tamen quid ante hęc omnia obseruare debeat subiungit, dicẽs: *Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te, vt offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam, & ostendam tibi quæ facias.*) Quid est, quod prius dicit: fac quodcũque inuenit manus tua, deinde subdit: *Septem diebus expectabis me donec veniam, & ostẽdam tibi quæ facias.*) Sed qui signa perceperat, quibus se vnctum regẽ à Domino sciret, probandus erat in ipsa signa cognosceret. Quod quidem magis spirituali, quàm historicæ explanationi conuenit. Nam venire in collem Domini, ad perfectam cognitionẽ & amorem redemptoris pertinere diximus: prophetiæ dono repleri, ad virtutẽ Spiritus sancti. Dicit ergo: *Quando tibi omnia hæc signa venerint, fac quodcunque manus tua inuenit:*) Quia quisquis certus est de intima inspiratione sancti Spiritus, præsumere potest tam de proposito boni operis, quàm de dispositione prædicationis. Dixit item: *Septem diebus, expectabis me donec veniam, & ostendam tibi, quæ facias.*) Quia summi pastores sanctæ ecclesiæ dum de minorum profectione dubitant, solliciti valde sunt, vt hanc in eis certis indiciis recognoscant. Quæ autẽ sunt indicia spiritus, nisi excellentia dona humilitatis? Sanctus enim Spiritus quò maiori luce virtutum electorum corda irradiat, eò & abundantiori dono humilitatis ditat. Quo enim celsiores sunt meritis, planiores sunt per virtutem humilitatis. Qui ergo ante prophetam in Galgala descẽdere, & expectare iubetur, ei nimirum pro cognoscẽda humilitate, obedientiæ onus iniungitur. Rectus quoque ordo electæ cõuersationis est, vt obedientiam non iniungat aliis quã ipse aliis impendere non curauit. Expectare ergo præcipitur, vt an sit verè humilis agnoscatur. Si ergo signum perfecti prædicatoris est repletio sancti Spititus, & virtus humilitatis signum illius plenitudinis, quid in laude humilitatis dicitur, nisi quia eius dona sunt signa signorũ? Sed quia immolaturus rex per prophetã præire iubetur, ea quæ dicũtur melius cernimus, si ex ordine videantur. Galgala quidẽ interpretatur rota. Quid verò rota in isto loco significat, nisi vitam obediẽtium? Rota quidem voluendo graditur, & modò alta petit, modò inferiora. Sic nimirum vita obediẽtium, quia inferius agit quod sursum pertrahit, & sursum videt quod inferius exhibet, quasi ad alta subleuatur, & ad ima deponitur. Nam quod obediẽtes inferius agũt, sursum tollunt: quia quando prȩlatorum iussis obediunt, terrena sunt quæ operantur, sed de terrenis quæ faciunt, superna prȩmia prȩstolãtur. Item quod sursum habent, ad terrã flectunt: quia vt bene terrena agant, cœlestia contemplantur, & illud solummodo operantur, quod summæ illi fœlicitati cõuenire conspiciunt. Hanc profectò rotam flectere Moysi Dominus præcipiens, ait: Omnia fac sicut ostẽsum est tibi in mõte. Qui enim in summis vidit quod fecit in infimis: nimirũ superiorem rotæ partem ad terrã flexit. Inferiorem quoque partem ad superiora extulerat, qui dicebat: Viuit Domin⁹ in cuius cõspectu sto. In imo quidem stabat per humilitatem obediẽtiæ,

Ioan.11. Ioan.16. Act.2. 1.Cor.6. Acto.1. Roma.15. Exo.25. 3.Reg.17.

dum regi perfido exprobraret: sed planitiem operis in sublimitate extulit diuinæ contemplationis, vt velut currentem rotam optimè volueret, dum in terreno opere quid cœleste mereretur aspiceret. Hæc profectò forma est electæ obedientiæ, vt in omni quod foris agimus, ad potentiam conditoris vbique præsentem respiciamus. Sic nimirum in subditione obedientiæ nostræ habere possumus & rectitudinem operis, & incrementa deuotionis. Recti quidem tunc sumus opere: quia pro eo quem cernimus nos in labore obedientiæ exercemus. Deuoti etiam sumus: quia ei nos placere credimus, quem inspectorem nostrorum laborum attendimus, & largitorem æternæ retributionis. Et quia maiorum imperia perfecta humilitate obseruanda sunt, bene Saul dicitur: *Septem diebus expectabis.*) Septenarius quippe numerus propter dona septiformis spiritus perfectus est. Septem diebus doctores Ecclesiæ expectamus, quando per virtutem septiformis spiritus, tantam intimæ deuotionis claritatem suscipimus, vt eorum præcepta nullatenus negligamus. Quo in loco notádum est, quia non dixit: Septem diebus eris in Galgala: sed *Septem diebus expectabis me, post quam descenderis ante me.*) Ante prædicatorem descendimus, quando hoc agimus, quod eius nobis iudicio imperatur. Tunc quidem descédere dicimur, quia mentes nostras eorum imperio subiugamus. Septem verò diebus expectare, est bonum obedientiæ omni luce cordis implere. Quod tunc certè agimus, quando maiorum mandata nec dura, nec leuia prætcrimus. Nullam quippe dierum ab hac luce vacantem Dominus esse volebat, quádo dicebat: Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ. Et quia perfecta obedientia, quã hominibus exhibemus, munus & creatoris, qui septem diebus expectat, oblationem offerre dicitur, & pacificas victimas immolare. Oblatio quidẽ Domini est, quia hominibus pro Deo offertur, sed oblata hominibus à Deo suscipitur. Victimæ sunt obsequia obedientium, quia cùm hominibus pro Deo subiicimur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediũt: quia dum voluntatem suam aliis perfectè subiiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur. Sed notandum est, quia Samuel ante se Saul in Galgala descendere præcipit, fine se autem eum offerre oblationem & victimas noluit. Nam dixit: *Ego quidem descendam ad te, vt offeras oblationem & immoles victimas pacificas, septem diebus expectabis me donec veniam ad te, & ostendam tibi quæ facias.*) Quid est hoc nisi quia ipsa bona nostra & ignorare sapiẽter & scire aliquando vtiliter debemus? Ignoranda quidem sunt, ne infirmis nobis elationem præbeant: sed à perfectioribus scienda sunt, vt per deuotionem crescant. Vnde & bene in Euangelio de Elisabet prægnante dicitur: Et occultabat se mensibus quinque. Qui enim spirituales ac fortes esse nequeunt adhuc, per quinariũ numerum designantur. Quæ autem nouiter concipit, quinque se mensibus cælat: quia per sensus corporis bona agit, sed quia spiritualis ac fortis in hoc bono opere nondum est, ea quæ agit, sapienter abscondit. Ille ergo victimas Deo, ille oblationem offert, qui septem diebus expectans, venientem Prophetam recipit: quia tunc Deo dignum est, quod impendit, cùm impendens iustus est virtute obedientiæ, & diuinæ immensitatis consideratione timoratus, cùm se aliud esse non credit, nisi quòd maiorum probatione cognoscit. Quasi enim præsente Propheta offerimus, quando illa solummodo opera nostra digna esse diuina susceptione credimus, quæ sanctorum prædicatorum iudicio comprobantur. Et quia coram propheta immolare dicitur, hoc profectò signat: quia operibus nostris sapientibus atque spiritualibus viris credere debemus. Quia item septem diebus expectat Saul, prædicator sanctæ Ecclesiæ virtutem subiecti disponere sapienter debet, vt coram eo bona eius non laudet, nisi quando laudis suæ contemnere fauorem potest. Vnde & eadem oblatio, & victimæ Deo offerre Saul prædicitur, & non sibi. Deo quippe victimas offert, qui de virtute, quam habet, inaniter non extollitur, sed omne quod perficit, gratiæ tribuit cõditoris. Hoc etiam quia doctorum magisterio discimus, bene Samuël sermonem cõcludens, ait: *Et ostendam tibi quæ facias.*) Expectanti quidem

Matth. 5.

Lucæ 1.

E quæ faciat indicat: quando is qui perfectè obedire cognoscitur, qualiter imperare aliis debeat edocetur. Sed istud Saul adhuc non exhibetur, sed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, sed ad expectandum. Et quia sanctorum collocutione proficimus, aptè illatum est: *Itaque cùm auertisset humerum suum, vt abiret à Samuële, immutauit ei Deus cor aliud.*) Cor enim aliud immutatur quando ad appetenda meliora dirigitur: cor etiam immutatur, quando ad malum defertur. In Saul autem, qui prius bonus, postea malus fuit, quomodo potius intelligi ad literam debeat, non valde clarum est. Sed si pro profectu eius dicitur, cor immutatũ habebat: quia qui asinas quæsierat, iam de regni dispositione cogitabat. Si verò malum cor tunc recepisse cognoscitur, coram Propheta humilis fuit: sed vt cœpit discedere, & pariter cœpit & superbire. In mente sua iam non esse paruulum, sed regem cogitabat. Adhuc non erat sublimis ordine, sed erat sublimis æstimatione. Sed quia per hanc sacram historiam adhuc de eius superbia apertè nihil dicitur, rectius nos quoque agimus, si interim F quod de eo sinistrum videri potest reticemus. Quod verò adhuc manenti eius innocentiæ suffragari potest, in sequentibus dicitur, quia filius vnius anni erat Saul cùm regnare cœpisset, & duobus annis regnauit super Israël. Si enim duobus annis humilis rex fuit, immutatum ei cor asseritur, pro vigore propositi, non pro nouitate tumoris. In eo ergo quod immutatum cor Saul habere dicitur, nouis prædicatoribus sanctæ Ecclesiæ similatur: qui cùm ordinem prædicationis accipiunt, per diuinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saul in principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutauit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interius roboramur. Virtus verò sacramenti gratia est spiritus septiformis. Quam certè gratiam qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia sua sanctus Spiritus roborat, esse eos facit protinus, quod non erant. Sic nimirum & Redemptoris discipuli antè metuebant, sed vbi G per aduentum sancti Spiritus cor aliud eis immutatũ est, verbum Dei cum fiducia prædicabant. Aliud quippe Deus cor eis immutauit, quibus linguarum omnium peritiam tribuit. Aliud quippe cor eis immutauit, quos mira charitate induit, & virtutum omnium splendoribus illustrauit. Et notandum: quia tunc ei Deus cor aliud immutauit, quando vt abiret à Propheta, humerum auertit. Quasi enim vt abeat, humerum auertit, quãdo is qui prædicationis ordinem suscipit, id quod sibi de pastorali officio præcipitur, agere disponit. Disponit quidem, sed non præualet, si Deus ei cor aliud non immutet: quia summus locus bene non regitur, nisi rectoris mens diuini muneris summa gratia repleatur. Hæc autem quia ei in futuro promittitur, subiunctum est: *Et venerunt ei omnia signa hæc in die illa.*) Doctrina etenim electi prædicatoris, quid est aliud, quàm dies eruditi discipuli? Nam qui in die ambulat, videt & plana quę ambulet, & pręcipitia quę declinet. Sic nimirum dum sanctorum prædicatorũ doctrinis illuminamur, quod agendum & quod vitandum est, patenter aspicimus. H In illa ergo die in qua Propheta prædicat, bonus auditor suæ electionis signa percipit, qui in se ea virtutum dona cõspicit, quæ antè ei affutura suus prædicator ostendit. Signa quidem sunt: quia per hæc se à Deo electos intelligunt, qui ad prædicationis ordinem promouentur. Vnctum ergo se aliquis ad Ecclesiæ principatum non teneat, qui diei illius signa adesse non viderit in virtute perfectionis. Primum ergo signũ priùs attentè conspiciat, videlicet si exemplo virorum salire iam magnas foueas sciat. Sequens etiam signum cognoscat, si ad quercum Thabor tres viros obuios habuit, quos hœdos & panis tortas portare in Bethel ad domum Domini vidit, si panes duos de eorum manibus accepit. Tertium nihilominus videat, si ad collem Domini venit, si prophetantes cuneos aspexit, si in eum spiritus Domini insiliuit, & in eorum medio prophetare iam posit. Et viros quidem salientes foueas vidit, si perfectorum exemplo omnia seculi confutare iam didicit. Ad quercum Thabor venit, si contemplatiuæ vitæ fortitudinem, atque amœnitatem experiri iam nouit. In quã & hœdos & panis tortas & vinum ad Dominum portantes aspexit: quia ab amatoribus vitæ contemplatiuæ iam didicit, &

Infra. 13.

Acto. 1.

Acto. 4.

didicit,& peccatorem ſe indeſinenter agnoſcere & pro eiſdem peccatis carnem affligere, & afflictionis ſuæ dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad collem Domini venit,ſi ad reuelatã intimam Redemptoris gloriam,aut ſcripturarum ſublimem intellectum proficiendo conſcendit. Obuium gregem prophetarum habuit, ſi prædicatorum ſanctæ eccleſiæ concordem ſcientiam intellexit. In quorum medio inſilientem in ſe ſpiritum Domini ſenſit,ſi illa ineffabili ſuauitate internæ experiẽtiæ in ſe donum ſuperuenientis diuinitatis agnouit, & notæ gratiæ abundantiam loquendo effudit. Hæc quoties ſancti prædicatores imperfectis nobis oſtendunt, per doctrinam, qua nos illuminant, quaſi clariſsimum diem produ͂t. Et iſta quidem omnia iam promoti prędicatores,exponentibus ordinatoribus, ſciunt. Quia ergo diem ſignorum habent,ſalubriter attẽdant, ſi promiſſa ſigna iam videant. Nam qui mundi gloriam cõtemnere nondum didicit, primum ſignum audire promiſſum potuit, ſed nõ vidit oſtẽſum. Si contemplatiuæ vitæ robur & dulcedinem neſcit, ſequentis ſigni bonum videre non meruit. Si altitudinem ſcripturarum per intimę eruditionis notitiam non conſcendit,ad collem Domini nondum venit. Si ſuperueniẽtis in ſe Spiritus ſancti virtutem nõdum habet,prophetare nõ poteſt. Sine illo etenim ſpiritu paſtor carnalis eſt,& quod loquitur non ad dignitatem prædicationis referri poteſt,ſed ad auſum temeritatis. Qua ergo formidine nos miſeri terreri poſſumus? Ecce enim aliorum ducatum ſuſcepimus qui virtutẽ ſuſcepti regiminis non habemus. Signa ſpiritualis prælationis audiuimus, quæ in nobis per lucem experientiæ non videmus. Terrena concupiſcimus,curis exterioribus occupamur, & tantò longius à cœleſti cõtemplatione repellimur,quantò terrenorum actuum ſollicitudine prægrauamur. Hac quoque terrenæ vitæ mole depreſsi,quando illum ſplendorem intimę glorię redemptoris attingere,quãdo ad altiſsimos ſanctarum ſcripturarum ſenſus poſſumus peruenire? Sed & cœleſtia quæ neſcimus, loqui quaſi nota nõ poſſumus. Et qui per quietẽ amori internæ vitę vacare nolumus,inſiliẽtem in nos ſpiritũ Domini non ſentimus. Nota ergo & non habita ſigna nos terreant: vt cùm pro negligẽtiæ noſtrę immẽſitate compũgimur, virtutem ſuſcepti ordinis per fletus,& lamẽta requiramus. Hinc Pſalmiſta voce infirmorum deplorat,dicẽs: Signa noſtra non vidimus,iam non eſt propheta. *Pſal. 126.* Nam propheta eſt, cùm iam dicta hæc prophetiæ ſigna ei adeſſe præuidentur. Si ergo ad culmen prælationis aſſumitur, non ſe teneat quod eſt altitudine ordinis,ſed quod eſt virtute perfectionis. Dicat ergo. Signa noſtra non vidimus, iam non eſt propheta. Quaſi dicat: Eſſe nũc prophetam dicerem,ſi dona ſpiritus cernerem,quibus prophetæ perſona fulgere debet. Qui ergo ſuſcepit ordinis paſtoralis perfectionem audiuit, quam in ſe obtinere viuendo non meruit,idoneus ſanctæ eccleſiæ doctor nõ eſt. In primo igitur rege,paſtorum omniũ ſanctę eccleſiæ profectus oſtenditur, dum dicitur: *Venerunt ei omnia ſigna hæc in die illa.*) Et quia idem profectus electorum prædicatorũ mirabilis eſt, ſequitur: *Videntes autem eum, qui nouerant eum heri & nudiſtertius, quòd eſſet cum prophetis & prophetaret,dixerunt adinuicem: Quænam res eſt, quæ accidit filio Cis? Num Saul inter prophetas?*) Quid eſt quòd dicunt: Quæ res eſt quæ accidit, niſi valde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium nouerant,prophetis ſociatum videbant: carnalem nouerant, ſpiritualem videbant: ſimplicem nouerant, prophetam videbant. Dicunt ergo: *Quænam res accidit filio Cis?*) qui noſſe quod fuerat, poterant: quod erat, qualiter eſſe poſſet, ignorabant. Hic denique profectus ſpiritualis prædicatoris eſt, vt qui in communi vita aliquando notus eſt in ſuperiori ordine habeat, quod ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis oſtenſi ſunt,quia dicit: *Heri & nudiuſtertius.*) In duobus quidem diebus prædicator agnoſcitur, in tertio habet quod etiam ij qui nouerant, non cognoſcant. Primus nanque dies auditoribus pertinet,ſecundus ſodalibus, tertius eſt prædicationis. Primũ nanque diem paſtor habuit,quãdo prælatis ſuis diſcipulis obediuit. Quaſi enim in magna luce cernitur,qui in virtute obediẽtiæ deuotus eſt. Secundũ diẽ habuit, quãdo meliorum coadiutor eſſe iam cœpit. Iſta quippe claritas magnæ conuerſationis, in electorũ exemplo maximũ diẽ facit. Hanc diem Dominus inſinuans,ait: Sic luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant veſtra bona opera,& glorificẽt patrem veſtrum,qui in cœlis eſt. *Matth. 5.* Tertius verò dies inſilientis ſpiritus eſt & prophetię. In tertio quippe die paſtor aſpicitur, quando ſublimitatem dignitatis ſuæ adæquat ſplendore conuerſationis,quando cœleſti virtute iudutus,ea vita eâque doctrina ſubditis lucet,vt videri ab eis poſsit: diſcuti, & iudicari non poſsit. Talis quidem erat Moyſes, quando lucidiſsimo vultu à monte deſcẽdit, cuius ſubditi fulgorem videbant,ſed in fulgentem claritatem intendere viſum non poterant. *Exod. 34.* Talis erat qui gloriabatur,dicẽs: Nos autem reuelata facie gloriam Dei ſpeculantes in eãdam imaginem transformamur,tãquam à Domini ſpiritu. *2. Cor. 7.* Tales vtiq; erãt,quos Spiritus ſanctus repleuerat. Vnde & qui in Hieruſalem conuenerant,admirãtes dicunt: Nónne iſti qui loquuntur Galilæi ſunt? *Acto. 2.* Interrogabant quippe vt ſcirent quod audiebant, & ſcire non poterant. Qui autem nouerant Saul, de re quæ ei accidit, admirantes interrogant: quia eos aliquando in humiliori ordine ſanctę Eccleſię humiles & deſpectos cernimus,quos dum ſanctus Spiritus ad ordinem prædicationis aſſumit, gratiarum ſuarum ſplẽdoribus induit,& in eiſdem ſplendoribus mirabiles oſtẽdit. Sed bene ſanctorum virtutes admiramur, cùm eas bonitati cõditoris adſcribimus. Quare & Moyſes Domino confitens, ait: Quis ſimilis tibi in diis Domine, quis ſimilis tibi glorioſus in ſanctis,mirabilis in maieſtate faciẽs prodigia? *Exod. 15.* Hinc Pſalmiſta dicit: Mirabilis Deus in ſanctis ſuis,ipſe dabit virtutẽ & fortitudinem plebi ſuæ. *Pſal. 67.* Bene ſubiungitur: *Reſpondit alter ad alterum, dicens: Et quis pater eorum?*) Quid eſt quod hucuſque de ſolo Saul dicebatur, Quænam res accidit filio Cis? & nunc quaſi de multis reſpõdetur. Et quis pater eorum? Sed ſi ad hiſtoriam intelligatur, ſtare nullo modo poteſt. Reſtat ergo vt ſenſus,qui literæ demitur,in ſpirituali ſignificatione requiratur. Cùm ergo dicitur: Quis pater eorum,nõ ſolùm Saul prophetans attenditur,ſed omnis ille cuneus prophetarum. Qui nimirum prophetæ omnes, quia valde ſpirituales erãt,non ex carnali progenie,ſed ex cœleſti origine cẽſebãtur. Pater quidem prophetarum ille eſt,qui per Malachiam exquirit,dicẽs: Si Dominus ſum,vbi eſt timor meus? & ſi pater ſum, vbi eſt amor meus? *Malach. 1.* Quia enim omnipotenti Deo in magna charitate coniuncti ſunt,eius quem quaſi patrem diligũt,filij nominãtur. Quod nouæ Eccleſiæ prædicatoribus tãtò decentius cõuenit,quãtò ille eos in cœleſtem nobilitatẽ altius extulit, qui eis claritatem tanti generis in forma detexit orationis. Sic (inquit) orabitis: Pater noſter qui es in cœlis. *Mat. 6.* Quod tale eſt ac ſi dicat: Mirandi eſſent ſancti prædicatores, ſi mira quæ agunt, ſua virtute perficerent: nunc mirum non eſt, quod cernitur: quia per eos ille hoc agit,cui aliquid difficile nõ videtur. Dicat ergo alter ad alterum: *Et quis pater eorum?*) Quaſi dicat: Quid mirum eſt ſi mirabiliter doceant,cùm non ipſi ſint,qui loquuntur: ſed ſpiritus patris eorum,qui loquitur in eis? *Idem. 10.* Non ergo dicitur: Quis pater eius? Ne quod pluribus cõuenit filiis, vnico cõferatur. Solus etenim ille,qui natura filius eſt, dicere audet: Pater meus vſque modo operatur. *Ioan. 5.* Et item: Dominus dixit ad me,filius meus es tu,ego hodie genui te. *Pſalm. 2.* Nam vt vtriuſque dignitatis differẽtiam promeret, Mariæ Magdalenæ loquitur,dicens: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrũ, Deum meũ,& Deum veſtrũ. *Ioan. 20.* Quoties ergo vnus prædicator mirabili vita,aut prædicatione clarus aſpicitur,in ſuperna generatione non ſolus,ſed cũ aliis innumeris videtur: quia omnipotens Deus qui mirabilis in vno oſtẽditur, mirabiliorem valde hominũ admirationem facit,cùm innumerabiles attenduntur,qui id quod in vno mirãtur,habuerunt. Quod tamen ad detractionem carnalium referri cõuenienter poteſt. Nam cùm ſpiritualium virorum famam minuere tentant, eorũ carnalia explorant,quæ ad derogationem proferant. Et plerunque in ſancta Eccleſia miram ſanctitatis famam habẽt qui ſecularem altitudinem nullam habent. Cùm ergo carnales quique,aut carnis originẽ aut paupertatem in eis reprehendunt, qui diuina generatione iam magni & diuites ſunt, quaſi ſubſannando de prophetarum patre ſciſcitantur. Et quia pro re valde noua habent, quod parui homines ſeculi tam magni videri poſſunt, ſubiungitur: *Propterea verſum eſt in prouerbium: Num Saul inter prophetas?*) Quod nimirum ſi oculis cordis

rectè inspicerent, pro noua re non haberent. More etenim suo agit Spiritus sanctus, cùm ad virtutum culmen pauperes, humiles atque simplices erigit. Nam de eo scriptum est: Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Hinc omnipotens pater de eodem omnipotēte suo spiritu per prophetam dicit: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos? Hinc Paulus, ait: Non multi sapientes secūdum carnem, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi elegit Deus, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in cōspectu eius. Quod certè prouerbiū etiam electis adscribi potest. Non enim minor admiratio habita est de beato Paulo Apostolo, quando auditum est ab Ecclesia: quia ille euangelizaret, qui Ecclesiam minando & cædendo expugnare solebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ij qui audiebāt, dicere poterant: Num Saulus inter Apostolos? Nunquid ille Iesum prædicat, qui Iesum persequi solebat? Sed hoc iam in electorum prouerbium versum est. Prouerbium quidem est, quando in eo quod dicitur, aliud occultatur. Conuersio autem beati Pauli Apostoli, facta est prouerbium peccatoris. Audiat ergo vnusquisque peccator beati Pauli conuersionem, & non desperet de criminum multitudine. Saulus enim spirans minarum, & cædis in Discipulos Domini, vbique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum vestimenta seruabat, & velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat. Sed qui talis extitit Christum persequens ad Christum conuersus, caput effectus est nationum: quia obtinuit totius Ecclesiæ principatum. Dum ergo tam magnum peccatorem cōuersum, tam sublimi dignitate à Domino honoratum conspicimus, peccatorum nostrorum inuenire nos posse remissionem præsumamus. Prouerbium ergo nostrum, id est, quòd ad euangelizandum persecutor assumitur, quod hoc mysterium continet: quia conuersus peccator non solum sperare à Domino veniam, sed quod viriliter certando pertingere valeat ad coronam. Sed hoc distare inter carnales & spirituales prædicatores solet: quia carnales post alta verba prædicationis ad ima descendunt praui operis: spirituales verò sublimia quæ loquuntur, in altiora valde cœlestis patriæ desyderia se sustollunt. Vnde & subditur: *Cessauit autem prophetare, & venit ad excelsum.*) Ad excelsum post prophetiæ ministerium venit, qui ad cœlestia gaudia quæ prædicat, mentem erigit: & ad ea amando se subleuat, quæ loquendo monstrat. Doctores quidem cùm minoribus plana prædicant, cum eis quos docent, quasi in plano sunt. Et quia post verba prædicationis ad promerenda ea quæ prædicant, se bonis operibus præparant, ad excelsum venire perhibentur. Qui certè sublimes verbo & opere sunt, cogitatione elationis non sunt. Magna quidem semper agunt, sed magni videri nunquam appetunt. Bene ergo subiungitur: *Dixit autem patruus Saul ad eum, & ad puerum eius: Quo abistis? Qui respondere: Quærere asinas, quas cùm non reperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit Samuël. Et ait Saul ad patruum suum: Indicauit nobis, quia inuentæ sunt asinæ. Sermonem autem regni non indicauit ei, quem locutus ei Samuël fuerat.* Sermo regni est honorabilis dignitas pastoralis. Ipsa enim repræsentatione sua loquitur: quia patruus non est, qui tanto ordine sublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat: quia pastor Ecclesiæ magno diuinitatis splendore loquitur, sed elatione non loquitur. Qui verò verbum non indicat, illud cælat quod loquitur. Verbum enim semper loquitur, cui verbum est, alioquin verbum non est. Verbum ergo regni habet, qui ea cōuersatione fulget, quæ exempla cœlestis itineris aliis quasi loquendo præbet. Verbum ergo non indicat, qui magnitudinem sanctitatis per vanam gloriam non reuelat. Habet quidem quod indicet, sed quod per seipsum ostēditur, indicare non vult. Nam qui magna dignitate magnáque sanctitate radiat, multa viuendo ostendit, quæ loquendo non dicit. Hoc profectò regni verbum habere Dominus prædicatorem voluit, quando in veste pontificis tintinabula poni mandauit. Vestis quidem pontificis est ostēsio bonæ cōuersationis. Quæ quasi tintinnabulis multis inseritur, quando opera bona multiplicat, quæ ad

Iob.5.
Esa.56.
1.Corinth.1.
Acto.9.
Exod.28.

E

minorum exemplum clamāt. Sed indicare rex regni verbum non audet: quia præceptum est sacerdotibus, vt coram Domino vestis decorem portent. Coram Domino quidem vestis decorem portat, & qui bona ostendit, & de ostensione bonorum operum non hominibus per vanitatem foris, sed Deo intus per amorem placere appetit. Tunc certè sacerdos tacet, sed dum incedit, quod portat, clamat: quia electus prædicator se iactando non indicat, sed bene viuendo loqui nequaquam cessat. Dicatur ergo de Saul, quia patruo suo sermonem regni non indicauit: quia electi viri cùm splendorem dignitatis, aut bonæ vitæ incrementa percipiunt, per exempla se proferunt, sed silentio occultant. Et quia aliis electis se esse meritis minores credunt, ille cui sermonem non indicat, eius patruus esse dicitur. Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei suæ, & doctrinæ sacramētis instituit, ad immarcescibilem æternę hæreditatis gloriam tot filios facit. Qui enim instituūtur in Ecclesia, quasi paruuli adhuc filij sunt. Sed qui magnis meritis ei

F

iam in virum perfectum occurrit, frater est redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus Apostolus collaudans, ait: Hæredes Dei, cohæredes Christi. Quia ergo perfecti prædicatores electos alios perfectos tenent, & se imperfectos, patruus Saul dicitur, qui de regni sermone eum interrogasse perhibetur. Eundem verò regni sermonem Saul Samuel dixerat: quia electi viri spiritualem cōuersationem quam habent, maiorem locutione didicerunt. Sed rex, qui initiatus per vnctionem fuerat, à populo adhuc electus non erat. Vnde & sequitur: *Vocauit Samuël populum ad Dominum in Masphath.*) Masphath (vt dixi) speculatio interpretatur. In ordinatione autem regis populus in Masphath vocatur: quia qui ad ordinandum sanctę Ecclesiæ pastorem conueniunt, eius spiritualia, non carnalia attendere docētur. Speculari quidem est, per formam sacræ scripturæ ordinandum prædicatorem cognoscere. Nam electorum speculum sacra scriptura est. Quasi enim per speculum noscitur pastor, quando moribus talis o-

Roma.8.

G

stenditur, qualis in sacro eloquio prædicatur. Bene igitur Samuël populum in Masphath conuocat, vt electio boni antistitis non sit humano iudicio, sed diuino: cùm non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni potest, sed qualis in sacro eloquio declaratur. Quod quia diuini muneris est, oportet, vt populus qui à Deo tam magna expectare cognoscitur, à reatu suo per pœnitentiæ satisfactionem purgetur. Ipsa autem cognitio peccati est præparatio diuini muneris: quia sæpe cùm nos diuino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Vnde & Samuël eos, qui ad expiandum regem conuenerant, prius ad peccatorum suorum considerationem conuertere satagit: quia subiunctum est: *Et ait Samuël ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui vos de manu omnium regum, qui affligebant vos. Vos autem hodie proiecistis Dominum Deum vestrum, qui solus saluauit vos de vniuersis malis & tribulationibus vestris & dixistis: Nequaquam, sed rex erit super nos.*) Attentè quidem ostendit eis & bona, quæ eis impendit Dominus, & mala quæ Domino fe-

H

cerunt ipsi: vt tātò grauius se deliquisse cognoscerent, quantò illum peccando ostendere ausi sunt, à quo tanta bona perceperunt. Quid verò sit abiicere Dominum, & qualiter secundum literam, & secūdum spiritualem sensum intelligi debeat, superius latè expositum est, vbi ad Samuëlem Dominus ait: Non te abiecerunt, sed me iuxta omnia opera sua quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra Aegypti. Sed quia sancti prædicatores eos quos arguendo compungunt, docendo instruunt: subintulit, dicens: *Nunc ergo state coram Domino per tribus, & familias vestras.*) Coram Domino quidem stare præcipimur, quando maiorum præcepto corda nostra ad scienda eius mandata præparamus. Vel coram Domino stant electi, quando à summis viris in spiritualibus virtutibus cōsiderantur: vt qui melior in eis aspicitur, per pastoralem curam cæteris prę̈feratur. Et quia plures sunt fidelium ordines, per tribus & familias stare coram Domino iubētur. Quod profectò latius exequens, subdit, dicens: Et applicuit Samuël omnes tribus Israël, & cecidit sors super tribum Beniamin, & applicuit tribū Beniamin & cognationes eius, & cecidit cognatio Metri, & peruenit vsq; ad filium Cis.) Stare omnes per tribus, & familias

Supra.8.

familias fecit, vt omnes consideraret, & consideratis omnibus, vtiliorem eligeret. Sed quia ipse iam Domino reuelante regem cognouerat, eumque ipso præcipiēte in principē vnxerat, quid est quod adhuc eligendum per tribus & familias quæritur? Sed inuentus rex à solo propheta erat. Inuentus ergo quæritur, vt non inuentus à populo, inueniatur. Sorte etiam quæritur, vt eum quem propheta eligeret, dispensatione diuina prouisus populus non posset dubitare. Quid ergo in hoc facto signatur, nisi quia sanctæ ecclesię principes multa consideratione eligendi sunt? Summi etenim prædicatores, ex interna gratia sancti Spiritus quam habent, magno prouidentiæ lumine pleni sunt. Et quia valde sunt humiles, de internæ illuminationis suæ magnitudine non præsumunt. Quare & ea quæ apud se bene ordinant, coram aliis probant. Solus enim Propheta regem futurum noscit, quando summus sanctæ ecclesiæ rector personam ordinandi rectoris, & merita conspicit. Quem etiam in principem vngit, quando eum donis spiritualibus plenum asserit. Tamen adhuc populum conuocat, per tribus & cognationes diuidit, sortes ponit, & eum quem nouit, quasi per artem inuenit. Tribus quidem & familiæ quasi diuisæ stant, quando in statu virtutum diuersi sanctæ ecclesiæ ordines attenduntur. Nam cùm perfectiones electorum plures intuemur, cùm candorem virginum, cùm robur continentium, cùm honesta ministeria clericorum, cùm monachorum sollicitudinem videmus, velut stantes tribus attendimus. Et quia in Dei seruitio horū multa varietas est, dum ea quæ sunt in singulis ordinibus itē varietates aspicimus, quasi stantes non solum tribus, sed etiam cognationes videmus. Et sors super tribū cadit: quia meliores viri sæpe in vno ordine, quàm in alio inueniunt. Nam velut sortem tribus accipit, quando ij qui perfectiores sunt aliis, conuenire videntur ministerio prædicationis. Sed non super personā adhuc, sed super tribū sors cadit, quando plures sunt, in quibus persona digna reconditur. Adhuc itaque summis viris remanet, quod inquirant. Bene ergo sors super tribum Beniamin cecidisse dicitur, Samuel autem ipsam tribum, & eius cognationes applicuisse, & ad Cis filium peruenisse: quia electi & summi viri sanctæ Ecclesiæ considerare virtutes singulorum non desinunt, donec ad eum veniant, qui ministerij pastoralis sorte dignus inueniatur. Sed qui digni sunt, onus tanti ordinis suscipere vehementer expauescunt. Vnde & sequitur: *Quæsierunt ergo eum, & non inuenerunt, & consuluerunt pro eo Dominum, vtrumnam venturus esset illuc. Respondítque Dominus: Ecce absconditus est domi.*) Abscondūt quippe se ne inueniantur: quia subire dignitatem refugiunt, cuius oneri se esse impares arbitrātur. Habet quippe spiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet & interioris magnitudinem oneris. Nam rector & honoratur à subditis, & portat eos, à quibus honoratur. Cum honoris ergo principio, causa nascitur oneris: quia vnde honor à rectore excipitur, inde illud suscipit, quo grauetur? Quanquam ipse honor dignitatis per seipsum magnū sit onus mentis: quia contemni debet & placet. Contemni quidem debet, ne mentem per superbiam eleuet: & suscipi debet, vt cœlestia quę doctor loquitur, subiecti venerentur. Grauius ergo onus de honore nascitur: quia elect⁹ pastor magna animi virtute ferre potest, vt despiciat illud in se, quod pro Deo recipit in se: vt videlicet talis pro Deo sit, sed sibi talis non sit, & semet ipsum abnegat, & non abneget: vt sit quod est pro Deo, & quod est pro semetipso, non sit. Honor itaque oblatus à subiecto suscipitur vt prædicatio commēdetur. Honorem quoq; oblatum prædicator despicit: quia nō extollitur, quod honoratur, sed gaudet quòd verbi Dei ministeriū commendetur. Hoc autem quàm difficile agatur, cogitando melius, quàm loquēdo comprehenditur. Nam infirmis mētibus impossibile est onus aliorū fortiter ferre, & oblati honoris reuerentiā mentis virtute disponere, vt inter eiusdem honoris obsequia, de profectu subditorū gaudere sciat, & pro reuerētia sua tumere nesciat. Quia ergo electi viri displicere Deo nolūt, prælationis officiū suscipere vocati refugiunt. Sed & eandē fugam ministerij ad virtutem humilitatis habent, non ad iactantiam dignitatis. Nā quantū possunt fugiunt, sed si à Domino prouisi sunt, delitescere nequaquam possunt. Quare & idē Saul domi absconditur, sed Domino pandente monstratur: quia electi viri exterioribus se sanctæ Ecclesiæ ministeriis subtrahūt, sed tamē ad exteriora ministeria disponēda Domino dispēsante, producūtur. Quia vero nunc in sancta Ecclesia qui se subtrahāt tantis honoribus, pauci sunt, qui se ingerāt multi: notare qui se ingerunt debēt: quia is qui à propheta domi absconditus dicitur, nō ad spiritualem Ecclesiæ dignitatem, sed ad secularem regni gloriam quærebatur. Non enim in pontificem hunc quærebant, sed regē facere volebant. Videat ergo sacerdos qua mente fugiendum sit culmen sanctæ Ecclesiæ, si culmē seculi cōscendere tam cautè reges fugêre. Sed quia sancti viri quo instantius suscipere ordinē prælationis refugiunt, à deuotis plebibus deuotius requiruntur. Sequitur: *Concurrerunt, & tulerunt eum inde.*) Post hæc etiam subditur: *Stetitque in medio populi.*) In medio populi stat prælatus, quando ab vniuersis subditis eius fortitudo conspicitur. Stare nanque virtutis est. Qui ergo bona operatur, instanter stat. Et quia eadem bona opera exemplum minoribus præstant, in medio populi stare, nō in solitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum esse conuenienter accipitur. Qui enim stat rectitudine corporis: caput in sublime tollit. Qui verò bona publicè agit, non stat fortitudine operis, si rectitudinem non habet intentionis. In medio ergo populi stare rex dicitur, vt prælatorum sanctæ Ecclesiæ forma mōstretur: quia ad exemplum subditorum bona opera debent ostēdere, sed de eodem bono opere suscipere mundi gloriam deuitare. Sed & quātus apparere debeat subdit, atque ait: *Et altior erat omni populo ab humero & sursum.*) Latè supra ostendimus quòd excellens magnitudo corporis in sanctis prædicatoribus designet augmētum perfectionis. In medio ergo populi sublimis aspicitur, qui in virtutum culmine positus, à subditis non nescitur. Rectus quidem ordo electi prædicatoris est, vt antè sublimitatem ecclesiastici culminis culmen conscēdat virtutis, pro honore Dei culmen obtineat gloriæ, sed maiori sublimitate fulgeat in reuelata virtutum perfectione. Talis quidem pastor à perfectis viris valde prædicandus est, à minoribus cupiendus atque diligēdus. Bene ergo subiunctum est: Et ait ad omnem populum: Certè videtis quem elegit Dominus, quòd non sit ei similis in omni populo. *Et clamauit cunctus populus: Viuat rex.*) Sequitur: *Locutus est Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & posuit coram Domino.*) De iure regio, quia latè superius diximus hoc tantum de illo memoramus: quia ad historiam non præcipitur, sed ostenditur quid acturi sint reges reprobi, quid vitaturi sint boni. A regibus quidem defendēdi sunt subditi, non bonis propriis spoliandi. Auxilium præstare subiectis debent, agros, vineas, & olíueta auferre nō debent. Quòd si non vitanda, sed agenda scripta hæc contendere quis voluerit, tyrannorum ius pro eo rege scribitur, qui abiecto Domino postulatur. Crudelis ergo lex regni, vltio est Dominum abiicientis populi. Non enim iniustum erat, vt agros & vineas perderet, qui regnantem super se Dominum sponte perdebat. Cuncta ergo, quæ contra æquitatem in hoc iure regio continētur, ęqua esse cernimus: si in petendo rege quicquid populus deliquerat, consideramus. Nam quod magnū in diuinæ æquitatis examine onus legis est, si filios & filias in regis opere inuiti ponerētur; quos à Dei libertate spōte tulissent. Et quid inconueniēs esse cernitur, si quod ad vltimum ponitur, ipsi fierent serui hominū, qui abiiciebant super se regnantem Deum? Dum ergo regni lex scribitur, perpetuę memoriæ pœna traditur, qua audaces puniātur: quæ quia per Domini iustitiam lata fuerat, corā Domino reponi perhibetur. Sed fortasse ius illud aliud fuit, quàm lex ista quæ scribitur. Quod si verum est, hāc Samuēl coram rege ad populum loquitur, vt rex sciat à populo quid exquirat: sciat populus quid exhibere suis regibus debeat. Quę lex in libro scribitur, vt pro futurorū memoria reseruetur. Coram Domino ponitur, vt venerabilis habeatur. Nos autem reges ecclesiarū esse sanctos predicatores diximus, quibus apertè omnia conuenire ostēdimus, quę iure regio cōtinentur. Hanc ergo legē Samuēl ad populū loquitur, quādo electus doctor fideles sanctæ Ecclesiæ instruit, qua humilitate suis præpositis debeant subiugari. In libro etiā scribitur, quādo in eorum mente hæc firmiter inserit. Nam qui sic loquitur, vt audita auditores eius

obliuiſcantur,ad populum legem dicit, ſed hanc in libro nõ ſcribit. Verba ergo quæ doctor loquitur,in libro ſcribere, eſt auditorum ſuorum mentibus attentè commendare. Quaſi ſcribere volebat Dominus quæ dixerat, quãdo dicebat:Mementote ſermonis mei quem ego dixi vobis. Non eſt ſeruus maior Domino ſuo. *Ioan.15.* Hinc Paulus locutam regni legem in libro deſcribens, ait: Mementote præpoſitorũ veſtrorum qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis,imitamini fidem. *Heb.13.* Si verò & hìc aliam legem quis eſſe præſignatam accipere voluerit,illam aſpiciat,quam beatus Paulus oſtendit, dicens: Qui euangelium annunciat, de euangelio viuat:& qui altario ſeruit,de altario viuat. *1.Cor.9.* Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum quãdo dicebat:Qui recipit prophetam in nomine prophetę mercedem prohetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. *Matth.10.* Et vt arctius hanc in libro deſcriberet,à minori verbum roborans,ait: Qui dederit vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli,non perdet mercedem ſuam. Sequitur: *Dimiſit Samuel omnem populum ſingulos in domum ſuam,ſed Saul abiit in domum ſuam in Gabaa, & abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Filij vero Belial dixerunt:Nunquid ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum.*) Si ſimplex hiſtoria quæritur, quid vnquam planius dici potuit? Sed ſi vim verborum ſingulorum attendimus, magna ſunt, quæ in hac ſimplicitate verborum clauduntur. Nam populus in domum ſuam dimiſſus aſſeritur, rex autem in domum non eſſe dimiſſus, ſed abiiſſe perhibetur. Separatim quoque de domibus populi, & de domo regis dicitur: quia populus refertur dimiſſus in domum ſuam, & rex abiiſſe in ſuam. Prius tamen populus dimiſſus eſt, quàm abiret rex. De abeunte etiam populo cautè ſignatur, & non ſimul, ſed ſinguli abiiſſe in domum ſuam referuntur. De his verò qui regem ſecuti ſunt,non dicitur:Abiit pars exercitus, ſinguli poſt regem:ſed, Abiit cum eo pars exercitus. Ad extremum verò qui regem ſequuntur, eorum corda à Deo tacta referuntur:qui regem ſpernunt, Belial filij nominantur. Hic profectò modus dicendi non ſimplex, ſed valde ei ſubtilis eſt qui conſiderare nouit,nõ quod ſimpliciter foris ſonat,ſed quod ſapienter intus inſinuat. Quid eſt ergo quòd rex in domum ſuam abire,populus verò dimitti dicitur? Sed regẽ Eccleſiæ paſtorem, populos ſubiectos deſignare oſtendimus. Ire autem liberi eſt,dimitti eius qui retineri poteſt. Rex ergo abire dicitur, vt in perſona prædicatoris libertas animi prædicetur. Abire quippe doctores poſſunt cùm volunt, & redire: quia fortes ſunt in bono opere, ſapientes in interna diſpoſitione. Veniunt quippe, quando ad ſubditos exeunt, aut exemplo boni operis, aut verbo prædicationis. Abeunt autẽ,quando ad mentis ſecretum redeũt,& quod foris acturi ſunt, intus diſponunt. In qua nimirum conſideratione quia quotidie permanent, quaſi intra domum latent. Abire ergo in domum ſuam rex dicitur: quia prædicator æternæ vitæ operatione probatus, ſapientiæ doctrina ſecurus, liber ad opera poteſt egredi,& ad conſilia mentis intrare. Populus autem in domum ſuam dimittitur: quia fideles ſubiecti non ſunt liberi ad diſponenda quæ volunt,ſed ad ea quæ iubẽtur. Quaſi tenti quidem dimittuntur,dum iuſſa præcipiuntur agere:præſumere nõ iuſſa,deuitare. Et quia ad opera diuerſa mittuntur,in ſuam domum eorum vnuſquiſque dimittitur. Vt enim ea quæ nobis præcipiunt,bene perficiamus, priuſquam appareamus in opere,intus recondimur in interna cõſideratione. Reges ergo noſtri nos ſingulos in domum noſtrã dimittunt:quia ad ea quæ nobis iniungunt,nos per ſecretã mẽtis diſpoſitionẽ ire præcipiunt. Bene quidem ipſi præcipiũt, ſed ſi operationis noſtræ modũ negligimus præuidere, quæ bene precepta ſunt,inconſulta mente diſſipamus. Singuli ergo in domum ſuam redeũt, quando vnuſquiſque fidelis ſubditus opus obedientiæ quod proponit,conſilio mẽtis diſponendo præuenit. Quia verò electo rege, in domũ ſuam antè populus dimiſſus quàm rex abiiſſe aſſeritur, poteſt in hoc aliud deſignari. Qui enim regem excipiunt, in domum ſuam vadũt, quando ſe vnuſquiſque ſubiectus conſiderando præparat,vt ei quem præeſſe ſibi petiit, fidelem obedientiam impendat. In hoc ergo loco nõ eſt imperata cõſiderare,ſed imperandis infima ſe diſpoſitione ſubſternere. E Regi quoque in domũ ſuam abire, eſt vt diſcretè paratis imperet conſiderare. Alia ergo eſt domus regis,alia populi ſubiecti:quia alta illi mente ſubditorum itinera diſponenda conſiderãt,iſti prælatorum imperia exequi per intimi propoſiti robur parant. Vnde & domus regis in Gabaa ſita perhibetur. Gabaa quippe ſublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa eſſe oſtenditur: quia electus doctor non ima & terrena cogitando incolere,ſed alta & cœleſtia meditari ſtudet. Vnde & bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicitur:quia hi qui contra diabolum fortes ſunt, electum paſtorem ſuum ad virtutum alta proſequuntur. Pars ergo exercitus ire cum rege dicitur:quia in ſancta Eccleſia plerique fideles ſunt, qui prælatis ſuis humiliter obedire ſciunt,alta cogitare neſciunt. Sciunt quidem imperata perficere,neſciunt aliis imperando prẹuidere. Quaſi enim huius partis milites cõmemorabat Paul⁹,cùm Coloſſenſibus ſcriberet, dicens: Salutat vos Ariſtarchus concaptiuus meus,& Marcus conſobrinus Barnabæ,& Ioãnes qui dicitur Iuſtus,qui ſunt ex circuncisione, hi ſoli ſunt adiutores mei in regno Dei. *Coloſſ.4.* F Item Romanos alloquens, ait: Salutate Priſcam & Aquilam adiutores meos. *Roma.16.* Et poſt pauca: Salutat vos Timotheus adiutor meus,& Lucas & Iaſon. Adiutores quippe ſuos diſcipulos vocauit, quia ordine minores erant, ſed laboris participes, obedientiæ humilitate Apoſtolo ſubiecti erant, ſed dum cum eo æterni regni gloriam prædicarent,cum eo pariter veritatem defenderẽt,infidelibus obſiſterent,illatas perſecutiones fortiter ſuſtinerẽt,quaſi in bello Dei milites regis erant. Cum rege in Gabaa pars exercitus ire dicitur: quia perfecti diſcipuli in alta diſpoſitione ſanctæ Eccleſiæ magiſtrorum ſuorum coadiutores ſunt: auxilia quæ poſſunt,per altitudinem virtutis ferunt,ſed eis quos adiuuãt, per humilitatem ſeruiunt. Et quia hoc non niſi illi poſſunt, qui ſpiritus ſancti gratia præuenti ſunt,cùm pars exercitus ire cum rege dicitur,bene ſubiungitur: *Quorum Deus tetigit corda.*) Quia enim digito tangere ſolemus, Deus corda ſanctorum G tangit,quando eis Spiritus ſancti gratiam tribuit. Et eius tactum ſentiunt:quia recepto internę virtutis munere,à carnalitatis ſuæ debilitate commouẽtur. Qui protinus cœleſtis exercitus milites fiunt: quia per virtutem ſancti Spiritus infirma deſerunt, & ad agenda fortia in Chriſti bello præparantur. Quia verò intra ſanctam eccleſiam quidem prẹlatos ſuos deſpicere non verentur,audiant:quia qui regem deſpiciunt, Belial filij dicuntur. Per ſuperbiæ quidem vitium in illius imitatione generatur, de quo ſcriptum eſt:Omne ſublime videt, & ipſe eſt caput ſuper omnes filios ſuperbiæ. *Iob.41.* Qui aptè ſuperborum mores inſinuant,quia dicunt: *Nunquid iſte ſaluare nos poterit?*) Sancti etenim viri quia præſentia deſpiciũt,æterna inquirũt, contemptum mundi, quem in mente retinent, proferũt etiam in exteriori conuerſatione: intus venerabiles ſunt,foris deſpicabiles videntur. Superbi ergo quia illud ſolũ quod in ſanctis foris deſpici poteſt,aſpiciũt,illud verò quod valde venerandum eſt,cernere non merentur, dicunt: *Nunquid iſte ſaluare nos poterit?*) Quaſi deſpiciendo interrogent, A H tam paruo tam grandia ſperanda ſunt? Iſte tam paruus, nos tam magnos:tam debilis tam fortes ſaluare poſſe credendus eſt? Nã quid eſt aliud quod dicũt, Iſte & nos:niſi quòd ſuperbi & arrogãtes inſpicientes alios ſemper paruos,& debiles eſſe credũt,ſe autẽ magnos,fortes atque ſapientes. Meritò igitur Belial filij dicuntur: quia dum ſuperbiendo ſe extollũt, illi ſe cõformãt, qui eodem modo cecidiſſe de cœlo dicitur. De quibus etiam regem deſpicientibus dicitur: *Et non attulere ei munera.*) Si ad literam iſta diſcutimus, hoc profectò inſinuant:quia & terrarum domini, & ſpirituales ſanctæ Eccleſiæ prælati exterioribus officiis honorãdi ſunt. Vnde & beat⁹ Paulus Apoſtolus elatos Romanos alloquitur, dicens:Reddite omnibus debita, cui tributũ tributũ, cui vectigal vectigal. *Roma.13.* Hinc apoſtolorũ princeps exhortans ait:Subiecti eſtote omni humanæ creaturę,ſiue regi tanquã prẹcellenti,ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. *1.Pet.2.* Spiritualia verò munera rectoribus noſtris tribuimus,quando debitã eis honoris reuerẽtiam offerimus, & ea quæ præcipiũt cum magna deuotione ſeruamus. *Spiritualia munera inferiorum ad ſuperiores.* Magna enim munera ſunt reuerẽtia honoris, & humilitas ſubiectionis:quia dum rectoribus noſtris,& intus per humilitatem

militatem subdimur, & per exteriora obsequia foris honoris reuerentiam exhibemus, munus ei vnum præbemus à corpore, aliud à corde. Vt ergo superborum typũ insinuet, propheta nõ dicit: Non attulere ei munus, sed, Non attulere ei munera: quia dũ electos prædicatores despiciunt, eis vtique honorem à corpore offerre dedignantur, & humilitatem à corde. Sed cùm electi prædicatores subditorum culpam agnoscũt, aliquando eam statim corrigere increpando gestiũt, aliquando hanc se nosse dissimulant, vt ad eam delendam congruũ tempus quærant. Vnde & de eodem despecto rege protinus subditur: *Ille verò dissimulabat se audire.*) Subditorum quidem prauitatem audit, qui noscit: sed audit, & non respondit, imò se audire dissimulat: quia plerunque causa exigente, nota subditorũ superbia incorrepta deseritur, vt opportuniori tempore quasi cognita feriatur. Quam profectò ecclesiasticæ censuræ discretionẽ, bene in hoc ipso Israëlis rege agnoscimus, si regni tempora, & acta diuersa videam⁹. Nã rudis adhuc, & nouiter ordinatus, dissimulare se audire despicientium verba dicitur, sed confirmato regno super Israël ad dexteram & sinistram pugnare, & quocunque se vertebat, superare perhibetur. Culpa ergo, quæ feriri digna seueritate nõ potest, dissimulanda, nõ exponenda est: quia audacius à subiectis delinquitur, si prælatorum infirmitas agnoscatur. Hæc in quarto huius operis libro disputata sufficiant, vt per loquendi principium ad exponenda, quæ restant, studium renouemus.

LIBER QVINTVS.

Caput I.

Caput Vndecimum li. 1. Regum.

CVm sacræ huius historiæ profunditatem asserere in istius operis præfatione voluissem, in eo potissimum videri posse asserui, quòd scripta fuerit à prophetis. Ipsi quidem mystica dicere, nõ solùm verbis, sed etiam rebus consueuerant: plana proferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus sanctus loquebatur, & planum erat, quod ipsi velut homines dicebant: sed profundũ & mysticum: quia locutionem hominibus summus & incircunscriptus spiritus suggerebat. Quia ergo prophetam Samuëlem loquentem exponimus, tantò maiori studio indigemus, quantò ipse in Spiritus sancti gratia sublimiter assumpt⁹, exteriora dixit, sed interiora vidit. Carnalia plerunque adseruit: sed intima & spiritualia signauit. Sed quia humano studio ad diuina peruenire impossibile est, nobis confidendũ de viribus propriis, sed de dignatione Spirit⁹ sancti, qui à redemptore missus repleuit orbem terrarũ, & hoc quod continent omnia, in omnibus iam scientiã habet vocis. Quid ergo iam idẽ propheta de inceptis Israëlitarum gestis exequatur audiamus. *Et factum est*, inquit, *quasi post mẽsem ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersus Iabes Galaad. Dixerũt omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Et respõdit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omniũ vestrũ oculos dextros, ponã que vos opprobriũ in vniuerso Israel.*) Si historia quæritur, nihil planius dici, nihil facilius potest intelligi, Si verò spiritũ sequi volumus, Paulũ prius loquentem audiamus, qui vetera intuens, ait: Omnia in figura contingebãt illis: scripta sunt autem propter nos, in quos fines seculorum deuenerũt. Esse etiam spiritualia bella insinuat, dicẽs: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Cùm ergo Naas ascẽdere, & pugnare cõtra Iabes Galaad dicitur, interiora vitiorum prælia designantur. Quibus nimirum verbis sacræ historiæ processus ostẽditur, vt nouo regi noua bella mouerẽtur: quæ dum bene conficeret, strenuitatis suæ gloriam demonstraret. Quis est ergo iste Naas Ammonites? quę est Iabes Galaad? Sed Naas interpretatur serpẽs, Iabes exiccata. De serpente autem in Genesi dicitur: quia callidior erat cunctis animantibus. Cuius profectò serpentis similitudo si in vitiis quæritur, quid similius quàm violentum gastrimargiæ id est, gulę motum inuenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, iræ impetus, amaritudo

Suprà. 1. *2. Cor. 10.* *Ephe. 6.* *Gene. 3.* *Vitia capitalia.*

secularis tristitiæ, desidia acediæ, appetitus vanæ gloriæ, tumor superbiæ apertè detestabilis est: gulæ verò vitium tantò est fraudulentius, quantò & occultius: quia & quasi necessarium suggerit cibum corpori, sed dum abundanter carnem reficit, luxuriæ gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum non est, sed vnde comestio quasi nõ peccatum recipitur, inde peccato luxuriæ anima subiugatur. Vnde & in paradiso ad mulierem gulæ vitio decipiendam, serpens venisse ostenditur, qui aliud suggereret, aliud obtineret: vt dum comedẽda ostenderet, improuisam mortem propinaret. Serpẽs ergo iste gulę designat auiditatem: quia & respectu iustæ necessitatis repit, & virus impiæ delectationis spargit. Bene etiam Ammonites dicitur, qui populus mœroris interpretatur: quia lætum videtur quod suadet, sed valde luctuosum erit in æterna damnatione. Populus autem dicitur: quia gulosi quique pro sollicitudine ventris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. Qui ad Iabes Galaad ascendit: quia in alta abstinentiæ virtute posita iustorum corpora ad ciborum concupiscentiam pręcipitare appetit. Exiccata quidem rectè caro dicitur, quæ humore pinguedinis non grauatur: Ad eos quidem Naas ascendit, quos exiccatos videt: quia illis grauiora bella gulæ spiritus ingerit, quos attenuatos ieiuniis agnoscit. Bene autem pugnare cœpisse Naas dicitur: quia sancti viri gulę suggestionem non habent in fœdere amicitię, sed in pugnæ contrarietatem. Abstinentes enim quasi cum serpente pugnant, quando gulæ appetitum magna virtute deprimunt, vt veneno luxuriæ nõ inficiantur. Pugnare quidem gulæ, est esurientia abstinentium corpora ad inordinatam ventris repletionem prouocare. Sed perfectos viros gulæ appetitus tentare potest, superare non potest. Bene ergo pugnare cœpisse contra exiccatam dicitur, non vicisse: quia electi viri desideriorum carnalium impetum sentiunt, sed eisdem desideriis sciunt virtute mentis obsistere, sciunt necessaria per discretionem prouidere. Sciunt quidem gulæ impetum ferociter insurgẽtem deprimere, sciunt necessitati corporis alimẽta iusta præstare. Hinc nanque doctor egregius dicit: Scio manducare & esurire. Manducare quidem & esurire nouit, qui & corpus moderatè reficit, & ad immoderatam ciborum perceptionem suggerenti gulę vitio non consentit. Quare & ad Naas respondentes dicunt: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Fœdus quippe à gula petunt, qui vellent carnem pro voto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentire luxuriæ. Quasi dicant: Nos dabimus quod tibi iustum est, vt tu nobis non inferas quod iustum non est. Iustum quidem est, vt reficiatur corpus: sed iniquum valde est, vt refecta caro per ardorem libidinis ad cõtumeliam spiritus excitetur. Fœdus ergo expetimus, cùm sic fauere carni ad ciborum perceptionẽ volumus, vt à carne nulla luxurię mala sentiamus. Sed hoc profectò velle possumus, obtinere non possumus: quia nimirum nos iustam refectionem quasi tributum carni offerimus, sed à carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cùm auditum mentis ad vitiorũ respõsa bene dirigimus, hoc profectò in gulæ voce cognoscimus: quia si carnẽ impinguemus per excrescentem concupiscentiam cordis cæcitate percutimur. Quare & idem Naas dicit: *In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrum oculos dextros.*) Dexter oculus noster est intuitus æternæ claritatis, sinister verò oculus, est cõcupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea cæcitate percutitur, vt vltrà ad videnda cœlestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus, quando à mente reproba sic lumen euellitur, vt radix ei nulla remaneat, de qua rediuiuum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum suorũ eruit, quando gula sic deuictis abstinentibus præualet, vt carnalia sola cupiant, & vltrà quæ solebant amare non attendant. Et quia quisquis in hac vita proiicitur, in futura coram angelis, & electis hominibus condemnatur. subiungitur: *Ponámque vos opprobrium in vniuerso Israel.*) Tunc quippe reprobi in vniuerso Israël opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia dum ipsi obcæcato corde mala audacter perpetrant, sancti viri pro eorum culpis erubescunt. Sed qui turpes videri auulsis dextris oculis dedignãtur, attendunt quod

Gulæ origo. *Gene. 3.* *Philip. 4.*

sequitur: *Et dixerunt ad eum habitatores Iabes: Concede nobis septem dies, vt mittamus nuncios ad terminos Israel: & si non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.*) Qui sunt habitatores Iabes, id est, exiccatæ, nisi qui castigationem extenuatæ carnis in longo habent vsu virtutis? Nam plerique resistere gulæ incipiunt, sed dum fatigari abstinentiæ labore inchoant, ad vsum se consuetæ gulositatis inclinant. Velut enim vrbem Iabes ingredi, & effici eius ciues appetunt: sed dum exiccatæ & esurientis carnis cruciatum non perferunt, fieri eius habitares nequaquam possunt. Iabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis per vigorem mentis in ius habent possessionis: & velut exiccatæ muris ambiuntur, dum per id quod corpus extenuant, adignitis luxuriæ iaculis proteguntur. Qui cùm validissimis insurgentibus gulæ stimulis fatigantur, septem diebus inducias expetunt: in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellũ melius exponimus, si in eo deprehensæ carnis infirmitatem intueamur, & sagacitatem eruditæ mentis. Hanc quoque clarius videmus, si quod contrarium est, in stultis infirmis subtilius attendamus. Nam quidem intra sanctam Ecclesiam deuoti per desiderium sunt, sed consueta vitiorum debilitate remissi. Possunt quidem bona proponere, sed quia exequi quod proponunt, nequeunt, & à præsenti concupiscentia superantur, & bonum quod in præsenti deserunt, in vicino tempore se recuperare posse confidunt. Sæpe quidem ieiunare disponunt, sed cùm consueta gula vincuntur, eo die manducandum iudicant, in futuros ieiunandum. Cúmque gulæ feritas semper eis præsens sit, præsens & desiderium futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, vt bonum quod proponitur, non inueniatur. Cras enim quod semper promittitur, nunquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur, quorum mens debilis est, caro fortis: videamus qualiter serpenti illudant illi, quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominum dicit: Draco iste, quem formasti, ad illudendum ei. *Psalm. 103.* Nunquam enim conuenientius vincitur, quam cùm eius versutia pia fraude superatur. Vnde & sapientiæ suæ astutiam beato Iob redemptor improperans, ait: In oculis quasi hamo capies eum. *Iob. 40.* In oculis quippe quasi hamo serpentem cepit, qui ei carnem exhibuit, diuinitatem cælauit: & dum cepit ille quod appetiit, eo temptus, & peremptus est, quod non vidit. Sancti ergo viri, vt hosti illudant, rigorem conuersationis in præsenti virtute habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam sæpe ingentia sunt quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non præsumunt. Tantò quidem facilius eadem dura sustinent, quantò eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non vident. Sed dum optimè viuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt: sed ei cœptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Per id ergo quòd in appetitu suo spes carni relinquitur, quasi ad futurum bonum eiusdem carnis sui aduentus præsentiam spiritus pollicetur. Sed quia solitum continentiæ rigorem deficiendo non deserit, promissum voluptatis caro habet in futuro, & electa mens virtutis robur in præsenti. Quo in loco notandum est: quia ad Naas egredi sub conditione promittunt, sed vrbis mœnibus sine conditione muniuntur: quia abstinẽtes in eo etiam quòd secundum carnem infirmi sunt, roborari per diuinam misericordiam confidunt. Et quia gulæ vitium decipiendo supplantare gestiunt, dicunt: *Concede nobis septem dies.*) Quasi enim à gula tẽpus conceditur, quãdo eo respectu comprimitur, vt eius desideriis quandoque seruiatur. Quo nimirum dierum spacio Naas egressum ad se obsessorum ciuium, ciues verò Iabes auxilia præstolantur: quia nimirum gulæ appetitus de infirma carne refici appetit, sed electa mens in abstinentiæ virtute roborari. In septẽ verò diebus auxilia quæruntur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando aduersus praua consilia quicquid possumus inuenimus ratione nostra, & lucis radios quos in nobis nõ cernimus, de eruditione munimur aliena. Dum enim ad robur nostræ virtutis, perfectorum cõuersationes aspicimus: quasi per septem dies auxilia defensionis inuenimus. Inducias quidem petimus: quia cũ Naas, id est, serpente pugnamus: cuius quò latẽtia sunt venena, eò nobis subtiliora sunt quærenda consilia. Vnde & in vniuersos terminos Israël mittere nuncios se promittunt: quia electi viri ad ædificationis suæ commodum, omnium videntium Deum exemplis adiuuantur. Sed quod dicitur, Si non est qui defendat, egrediemur ad vos: in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, sed certitudo mõstratur. Quasi astutis verbis suadenti aduersario illudentes, verba proferũt, quibus illi spem tribuant, & sibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicũt: Si nõ fuerit qui defendat, egrediemur ad vos: quãdam exeũdi spem tribuunt. Sed quia illi hoc dicũt, qui de auxilio certi sunt, hostes suos promittendo decipiunt. Sed vbi iam eadem auxilia inueniantur, exponit dicens: *Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saul, & locuti sunt verba hæc audiente populo, & leuauit omnis populus vocem suam, & fleuit. Et ecce Saul veniebat manè sequens boues de agro, & vidit plorantem populum, & ait: Quid habet populus, quod plorat?*) Gabaa (vt supra iam diximus) sublimis interpretatur. Et quia omniũ electorũ non est æqualis altitudo meritorũ, in Gabaa Saul nũcij venisse perhibentur: vt spirituali significatione doceamur, vt cùm validis tentamentis impellimur, ad prædicatorũ nostrorũ consilia recurramus. Sed & flentis populi afflictione instruimur, vt fraternis necessitatibus intima mentis compassione iungamur. Saul autem flentem populũ vidit, ob quam causam fleret interrogauit: quia electus doctor subditorũ necessitatẽ compatiendo suã facit, & hanc reuelare appetit. De agro quidẽ venit: quia à secreto sui fertilis cordis exit. Manè verò de agro venit: quia in oriente sibi splẽdore veri luminis subditorũ causas inquirit. Et boues sequitur: quia eum validi affectus charitatis antecedunt. Quasi enim duos boues ante se habet, qui & proximis per amorem iungitur, & diuina charitate inflammatur, & inde proximũ ordinatè diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. Quare & per Moysen Dominus ait: Non arabis in boue & asino. *Deute. 22.* Asinus quippe est amor carnalis: quia qui portat quos amat, quasi forte est animal: & quia inordinatè idem nõ pro Deo diligit lasciuũ. In boue ergo & asino arari non potest: quia fructu æternæ mercedis anima non excolitur, si puritas amoris, quo Deo cõiungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saul ergo de agro veniens, boues sequitur: quia electus doctor vtrunque affectum charitatis in frugifero corde integrũ retinet, ex quibus præparare sibi ęternæ retributionis vberes fructus potest. Et manè venit: quia cùm ad subditos exit, diem suæ virtutis aperit. Sed iam cognitis necessitatibus populi, quid egerit, audiamus. Nam sequitur: *Et narrauerunt ei verba virorum Iabes. Et insiliuit spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc & iratus est furor eius nimis. Et assumens vtrunque bouem cecidit in frustra, misitque in omnes terminos Israel per manus nunciorum dicens: Quicunque non exierit, secutusque fuerit Saul & Samuelem, sic fiet bobus eius.*) Quid in his verbis dicimus, nisi quia sanctorum infirma, & quæ videntur carnalia, non sunt infirma & carnalia, sed spiritualia & robusta? Iræ quippe nimietatem in religiosis viris reprehendere solemus, sed ecce Saul vt irasci nimis potuerit, prius in eũ spiritus Domini insiliit. Quàm metuenda sit ergo sanctorũ ira cernimus, si insilientẽ in eos Domini spiritũ cogitamus, si dum illos foris irascẽtes aspicimus, cõmouentem spiritũ intus pariter attendamus. Quoties ergo maiorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione vehementer possumus pauere: si eorum impetum motum sancti spiritus credimus. Et quia Saul vtrunque bouem in frustra concidit, in omnes terminos Israël misit, minas protulit, sic omniũ bob⁹ fieret, qui se & Samuẽlẽ sequi noluissent: quid aliud insinuat, nisi quia pigriores quique ad auxilia præbenda proximis, non solùm inuitandi, sed cogendi sunt? Vnde & statim subiunctum est: *Inuasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt, quasi vir vnus.*) Quia enim proximos sicut nosipsos diligere iubemur, recto ordine eis auxilia præbemus, quando ad hæc exhibenda non timore cogimur, sed amore prouocamur. Cùm verò nos effectum huius debiti amoris perdimus, ad prædicatorũ nostrorũ zelum pertinet, vt in fratrum auxilia ex timore consurgamus. Bene ergo dicitur: *Inuasit timor Domini populũ, & ingressi sunt, quasi vir*

vir vnus:)quia plerunq; ſumus in amore proximorum tepidi, ſed prælatorum noſtrorum minis erigimur ad ſtatum deuotionis,& ex timore bonum opus aggredimur,ſed ex initio timoris,ad vinculum perducimur magnæ charitatis. Vnde & bene timor inuaſiſſe populum dicitur, ſed quaſi vir vnus omnes egreſsi perhibentur. Quaſi vir quippe vnus plures nō poſſunt egredi, niſi qui ad parem conſcendunt vnitatem dilectionis. Hinc nanque & de perfectis diſcipulis redemptoris dicitur: Erat illis cor vnum,& anima vna. Sequitur: *Et recenſuit eos in Bezech, fuerúntque filiorum Iſrael trecenta milia, virorum autem Iuda triginta milia.*) Prius dicuntur filij Iſraël egreſsi, deinde à Saul recenſiti: quia electus prædicator cùm contra occultos hoſtes mouere ſubiectorum ſuorum militiam tentat, prius eorum forte propoſitum aſpicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quaſi enim intus ſumus, & recenſeri non poſſumus, quandiu virtus noſtræ mentis noſtris paſtoribus occcultatur. Et cùm egredimur recenſemur: quia cùm mentium noſtrarum eis fortitudinem pandimus, nos iam habere ſocios in ſpirituali pugna confidunt. Sed cùm infirmas mentes ad propoſitum boni operis erigere appetunt, non ſolùm maiorum doctrinis nos erudire conantur, ſed etiam minorum electorum exemplis accendere. Bene ergo filiorum Iſraël trecenta milia, virorum autem Iuda tringinta milia recenſita fuiſſe perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei, & ſtudium pertinet bonæ operationis: qnia nulla ſunt præcepta legis, ſi ad contemplationem non tendunt ſummæ trinitatis. Aptè ergo viri Iuda dicuntur, qui triginta milibus continentur: quia confeſsionem habent rectæ fidei, & robur bonæ operationis. Patres autem noſtri eiuſdem fidei, atque operationis fuere: ſed in contemplatione diuinitatis, quò longè altius quàm nos profecerant, eò & opera fidei fortiora exhibebant. Quare etiam filorum Iſraël trecenta milia recenſentur. Triginta quidem à tribus, & decem in triginta veniunt: ſed in tricenario numero tam denarius quàm ternarius ſimplex eſt, ſed vt vſque ad trecentos numeremus, & denarius triceſies, tricenarium decies multiplicamus: quia & ſi magna eſt contemplatio, magna ſunt opera ſubiectæ plebis, illa tamen quæ præceſſerunt in patribus noſtris incomparabilia fuerunt. Velut enim denarius noſter numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde noſtra ſubmittuntur. Triginta ergo milia virorū Iuda, & trecenta filiorum Iſraël nobiſcū recenſita, ad pugnādum contra Naas prædicatores ducunt: ſi cùm adiuuare tentatos abſtinētes ſubditos volunt, & fortiſsimorū patrum eis eximia facta proponūt & minorum. Iſraël quidem dicitur videns Deū, ſiue in quo eſt Deus. Quod profectò nomen infirmo adhuc, aut imperito non cōuenit. Quotquot perfectos viros in afflictione carnis, & cōtēplatione mentis proferimus, ſerpentē Naas tot armatis elidimus. Sed iam obſeſſos, quibus verbis regis exercitus confortet, audiamus. *Et dixerunt his qui venerant: Sic dicetis viris, qui ſunt Iabes Galaad. Cras erit vobis ſalus cū incaluerit ſol.*) Tale fortaſſe eſt illud, quod nobis ſapientis illius conſilio dicitur: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper tè, locum tuū citò non deſeras. Locus vniuſcuiuſque electi eſt ſitus bonæ cōuerſationis. Quādo autem permittitur, impugnans ſpiritus poteſtatem habere poteſt: quia impugnare electorum corda nullatenus poſſet, niſi hoc diſpenſatio diuina permitteret. Pręcipit ergo, vt locū noſtrum non deſeramus: quia ſi inter tentationū breues tenebras fortes ſumus, citò diuina lux aderit, in cuius aduentu tenebrarum virtus euaneſcit. Bene ergo dicitur: *Cras enim cùm incaluerit ſol, erit vobis ſalus.*) Sanctorum prædicatorum exhortatio dies eſt: quia dum tentata minorū corda tangit, ad ſpem victoriæ erigit. Sed hanc nox ſequitur: quia etſi diuina auxilia ſperantur, adhuc tamen irruentes deſideriorum carnalium tenebræ nō diſcedunt. Quis eſt ergo dies craſtinus, niſi diuinæ viſitationis aduentus? Craſtinus enim dies dicitur: quia tentatis electis, diuini auxilij ſplendor valde vicinꝰ eſt. Vnde & per prophetam Dominꝰ dicit: Ego Deus de vicino, & nō Deꝰ de lōge. Hinc Pſalmiſta dicit: Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eū in veritate. Hinc item ipſe Dominus repromittit, diēs: Antequam me inuocetis, dicā: Ecce, adſum. Dies ergo primꝰ lux prædicationis, craſtinus diuinæ gratię eſt. Sed notandum quia dixit, Cùm incaluerit ſol: vt diei claritas obſcuritatē ſenſus illuminet, & calor ſolis accedat amorem cordis, vt mens bonum quod cupiat, per lucem videat: & quod videt, per calorem mētis concupiſcat. Geminum quippe hoc mētis remedium, contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nam malignus ſpiritus vt mentes electorum tentando ſuperet, prius tenebras cogitationū malarum obiicit, deinde concupiſcentiarum flammas accendit: quia niſi prius mentem cæcauerit, ad prauitatem concupiſcētiæ non impellit. Electa verò mens dum tentari permittitur, eius ſtatus in vtroque turbatur: quia in tantum concupiſcentiarum moleſtias ſentire poteſt, in quantum permittente Deo cogitationum tenebras abiicere à ſe nō poteſt. Sed quia à Deo tentari permittitur, id aduentu eius gratiæ, ab vtroque malo reuelatur: dum contra tenebras lucem accipit, & per calorem aduenientis ſpiritus, abiicit frigus mentis. Incipit enim videre cœleſtia, qui leuare mentem à carnalibus non valebat, & quæ amanter aſpicit, ardenter cupit. Bene ergo dicitur: *Cras erit vobis ſalus cùm incaluerit ſol:*) quia ſi validas antiqui hoſtis impugnationes viriliter ferimus, diuinæ gratiæ celeritate ſubleuamur ad lucem cordis & virtutem magnæ charitatis. Et quia hoc ſanctorum prædicatorum conſilium electa ſubditorum corda gratanter excipiunt, ſequitur: *Venerunt ergo nuncij & annunciauerunt viris Iabes. Qui lætati ſunt.*) Sed etiam promiſſo ſibi auxilio, quid Ammonitis reſpondeant audiamus. Nam ſequitur: Et dixerunt: *Manè exibimus ad vos, & facietis nobis omne, quod placuerit vobis.*) Hoc profectò quia illi dicunt, qui iam de vicino auxilio ſecuri ſunt, quandam ſpem hoſtibus tribuūt, quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem ſimulant, ſed fortitudinem promiſsi auxilij intus ſeruant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt. Qui enim dicebant: *Cras exibimus ad vos, & facietis nobis omne quod placuerit vobis.*) hoc dabant hoſtibus credere, quòd ſic ſe in eorum manibus traderent, vt facere de eis poſſent quæcunque voluiſſent. Sed qui in diem ſequentem venturum regem in ſuum auxilium nouerāt, exire cum eo non ad hoſtium manus, ſed ad interfectionem cogitabant. Secundum ſpiritualem verò ſenſum ſerpēti Naas, id eſt, gulæ concupiſcentiæ in die ſuo noſtrum exitum promittimus, ſed nos in die noſtro eius acies debellamus. Dies quidem eius eſt delectatio corporeę ſaturitatis. Qui enim proponit ventrem pro voto replere, quaſi diem primum concupiſcentię dedicat, & tamē adhuc intus eſt: quia quandam lucem delectationis propoſuit, quam operando non vidit. Cras ergo exiit, qui hoc lætum quod carni promiſit, & operando & delectando exhibuit. Sed ſancti viri (vt ſuperius dixi) gulæ illudunt: quia cùm ab eius appetitu deſperare in perpetuū nequeunt, illud quod promittunt & non ſumūt, quaſi in futura luce delectationis repromittūt. Coacti quidē ſunt foris nimia fragilitate carnis, & intus induti robore magnę charitatis. Per illud quidem quia appetitibus renunciare nequeunt, quaſi exteriori voce promittunt, quod intentione non habent. Per illud verò quia de diuino ſecuri ſunt, aliud proponunt agere, quàm loquuntur infirmitatis voce. In die igitur ſuo ad Naas exeunt: quia ad oppugnandum gulæ concupiſcentiā, per lucem ſuperni auxilij progrediuntur, & viſitati ſuperna gratia iam contra omnem carnis impetū fortes ſunt, qui derelicti ad modicum, eius impugnamenta timuere. Qui profectò diuinę gratiæ ſplendor quia profectò per ora prædicatorum aliquādo minoribus ſanctæ eccleſiæ membris infunditur, ſequitur: *Et factum eſt cùm veniſſet dies craſtinus, conſtituit Saul populum in tres partes, & ingreſſus eſt media caſtra in vigilia matutina, & percuſsit Ammon vſque dum incaleſceret ſol.*) In partes quidem diuiditur populus, vt ſerpentē Naas non vna acie feriamus. Et quidem in tres partes diuiditur, vt ſacræ abſtinentiæ fructus, & dignitas oſtendatur: quia ad eam quam manducando perdidimus, ſanctæ Trinitatis cōtemplationē ieiunādo reuocamur. Hinc eſt enim quòd legis, & prophetiæ & euāgelij ieiunia cōmendantur. Nam Moyſes vt legem percipere mereretur, bis quadraginta dierū numero ieiunauit. Helias vt Iezabel manus euaderet, quadraginta diebꝰ in vnius cibi fortitudine ad Oreb Dei montē peruenit. Dominus ac redēptor noſter Ieſus Chriſtus per quadraginta dies in eremo ieiunās, nullū omnimodo cibū ſūpſit. In tres ergo partes Saul populū diuidit: quia in ex-

Ieiunium quadrageſimale.

Actu.1. Eccli.10. Pſal.144. *Exodi.*34. 3.*Reg.*19. *Matth.*4.

emplum abstinentium legis,& prophetarum, atque euange-
lij ieiunia producuntur. Et veniente die crastino, media ca-
stra doctor ingreditur : quia cum diuina gratia, quæ ad do-
cendum corda prædicatorum illuminat, auditorum etiam
mentes irradiat, & ad spem victoriæ potenter leuat. In die
igitur crastino doctor triumphaturus castra inimicorum in-
greditur,& aperit, in eísque concupiscentiarum acies poten-
ter ferit. Et quia ipsorum subditorū mentes audiendo profi-
ciunt, in vigilia matutina rex dicitur castra Ammonitarum
ingredi, & vsque dum dies incalesceret, in eorum cædibus
immorari. Vigilia quidem matutina in Dei aspiratione, est
feruor solis in eius plenitudine. Velut enim matutina nobis
lux oritur quando tenebris tentationum depressi, lucem vir-
tutis ab ore prædicatorum videre incipimus, quam sequa-
mur. Et sol nobis incalescit, cùm per eorum verba mens no-
stra succenditur, & quasi feruentis solis calore decocta, de-
sideriis inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer
cæditur : quia vitiorum populus de nostris sensibus effuga-
tur. Rector igitur qui in vigilia matutina Ammonitarum
castra ingreditur, vsque dum incalescat dies ab interfectio-
ne gladium non recondat : quia tandiu debet subditorum
suorum eruditioni insistere, quandiu illos aspiciat magnis in-
terni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum
est: quia Naas, id est, serpens Ammonitarum rex esse dicitur:
ipse autem Ammon populus mœroris interpretatur. Et quia
in hoc serptente gulæ vitium designari diximus, cùm Naas
percutitur, mœroris populus debellatur : quia ex vno gulæ
vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ pro-
ducuntur. Et cùm idem gulæ vitium reciditur, alia multa no-
bis vitia subiugamus. Vnum quidem gulæ vitium est, sed a-
culei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum, quasi
regem sequuntur. Qui læta quidem suggerunt, sed æterni
fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed
mœroris populus cæditur: quia cùm gulam domamus, libi-
dinum incitamenta perimuntur. Vnde bene non ipse Naas,
sed Ammon subiectus sibi, id est, populus interfectus asseri-
tur : quia appetitus comestionis restringendus, non extin-
guendus est. Sed bene nunquam restringit, si subsequēs mœ-
roris populus id est, turpes motus libidinum non necantur.
Contra Naas ergo nobis principale certamen est : quia cùm
iste separatur, Ammon interficitur: quia libido tunc bene cæ-
ditur, si eius principale initium subiugatur. Sed profectus
pudicitiæ quousque procedat, latenter ostenditur per ea quę
subsequuntur. Nam dicit: *Reliqui verò dispersi sunt, ita vt nec re-
linquerentur duo pariter.*) Probatio veræ abstinentiæ non est in
attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam be-
ne serpens atteritur, si sic gula restringitur, vt libidinosi mo-
tus corporis omnis violentia minuatur. Nam motus illicitus
carni, quandiu ipsa caro est, tolli non potest, violentia mo-
uendi tolli potest. Non quidē tolli potest carni, quod lex car-
nis mēbra nō moueat: sed tamē tolli potest carni violētia mo-
tionis, vt relinquatur ei mot⁹, sed eidem motui omnis dele-
ctationis obscœnitas auferatur, & simplex mot⁹ ille sit in quo
reliqua libidinis turpitudo nō fit. Bene ergo alij in fugā versi
perhibent: quia cùm abstinētes quosque diuina gratia perfe-
ctè remunerat, à corporalibus eorū motibus omniū obscœ-
nitatū aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, vt
tentari semper possint, vinci nunquā possint: dum id deserit,
quod eis valde displicet, sed sic debilitat quod deserit, vt prę-
ualere victorib⁹ nō permittat. Ammonitas quippe percusse-
rat, qui dicebat: Castigo corpus meū & seruituti subiicio, ne
alijs prędicās reprob⁹ efficiar. Interfectis etiā alijs, fugitiuos
interficere nō poterat: quia deplorat, dicēs: Video aliā legem
in mēbris meis repugnantem legi mētis meæ. Item quia de-
bilitatos videbat, qui remanserāt, dicit: Nulla creatura poterit
nos separare à charitate Christi. Quid est ergo, quòd deplo-
rat legē inesse membris, legi mentis repugnantē, si extinctis
aliis, alij in fugam versi sunt: nisi quia perfecti viri hoc ipsum,
quòd simplices motus carnis cōtra voluntatem sustinēt, ve-
hementer dolēt? Vellent quippe sic manere in carne, vt con-
tra mētis voluntatem de carne nulla sustinerent. Quod qui-
dem quia impossibile est, præmisit dicēs: Velle adiacet mihi,
posse autem nō inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc

1.Cor.9.
Roma.7.
Roma.8.

ago, sed quòd odi malum, illud facio. Quasi dicat: Vellē esse
in carne, nō ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus
est, sed sicut angeli Dei in cœlo. Sed hoc posse nō inuenio,
quia quādiu mors peccati absorpta in futura resurrectione nō
fuerit, illud quod in me peccatū inhabitat, mouet me contra
me. Sed quòd extingui peccatū non potest, effugari potest.
Motus quippe carnis quasi in fugā vertitur, dum ipsa bene ie-
iunando castigatur. Qantò enim rarius ac difficilius se cōtra
spiritū erigit, quātò sibi eam præsidens spiritus per extenua-
tionē subdit: cùm sic eam domat, vt tardè superbiat, citò cō-
quiescat. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: *Vt nō relin
querentur duo pariter.*) Duo quidē remanent, sed pariter nō re-
manent. Duo quidē sunt, cogitatio immūda, & naturalis mo-
tus carnis. Ad sanctorum quidem conflictum aliquando im-
munda cogitatio præuenit, aliquādo resurgentē sibi sentiunt
legem carnis cōtra legem mentis : sed qui victores iam sunt,
hostes in fugam versos non timent, si iterum ad pugnam re-
deunt: quia cum eis pariter pugnare nō possunt. Nā cùm pra-
ua cogitatio obuiat, prius eam abiiciunt, quàm de eius sugge-
stione caro moueatur. Et cùm carnis lex mēbra commouet,
lex mentis turpem motum turpia cogitādo nequaquam fo-
uet, & dum alterum abiicit, alterius pugnam nequaquā sen-
tit. Bene ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia
Dispersi sunt alij, vt duo pariter ex eis non sint relicti:) quia per ma-
cerationem corporis in tantum proficiunt culmē perfectio-
nis, vt ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur,
leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non finitur. Et
hæc quidem victoria de omnibus sensibus corporis electi
percipiunt, qui obsidentē Naas sibi subiicere per abstinentiæ
virtutē possunt. Nam refecta caro, & impinguata ad lapsum
linguæ, oculorum, auditus, olfactus, & tactus facilis est. Dū
ergo illiciti corporalium sensuū motus à gulæ vitio, ad men-
tis pugnā deducuntur, quasi Ammon populus, Naas regem
ad Israëlitarū obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfe-
ctè vincitur, Ammon & extinguitur ex parte, & ex parte sic
in fugam vertitur, vt ex eo duo pariter non inueniantur: quia
dum per abstinentiā corpus atterrimus, innumeros nostrorū
sensuū illicitos motus eneruamus, & quos omnino eradicare
nō possumus, quasi debiles effugamus. Ex quib⁹ duo pariter
nobis in pugnā non remanent: quia in oblectatione alicuius
sensus corporei, non cōiungimus sensum mentis. Nam sæpe
oculis aspicim⁹, sæpe audimus aurib⁹, sępe tactu, sępe olfactu
percipimus, quæ carnalem animum trahere ad illicitum a-
morem possunt, sed nostram perfectè carnem macerando
victores sumus: quia duos pariter de victis aduersariis non
videmus. Concupiscenda quidem tunc cernimus, sed ocu-
lorum motibus appetitum animæ coniungere deuitamus.
Sæpe etiam cordi cogitatio illicita obuiat, sed victor serpen-
tis, fugitiuum motum suum, quem attendit, solum inuenit.
Ad ea enim quæ corde accidenter cogitat, aliquem de sensi-
bus corporis per motum illicitum nequaquam leuat. Tales
quippe sunt, quos propheta miratur, dicens: Qui sunt isti, qui
vt nubes volant, & quasi colūbæ ad fenestras suas? Quasi e-
nim colūbæ ad fenestras suas sunt, qui concupiscenda respi-
ciunt, sed simplicitatem mūdi cordis concupiscendo nō per-
dunt: quia vident quæ appetant, sed illicitè appetere quod
cernunt, vitant. Ad hanc profectò victoriam, quia prædica-
torū nostrorū exhortatione proficimus, bene per Saul Am-
monitarum populus deuictus & cęsus esse memoratur. Quo-
rum profectò bella non vniformia, sed diuersa sunt. Nam ali-
quando occultos aduersarios potenter opprimunt, aliquan-
do falsos fratres sapienter ferunt. Illos intus magna virtute
domant, istos foris mira patientia tolerant: Intus per immēsa
certamina magnorum triumphorum gloria insignes sunt, sed
foris incomparabilibus tantæ mansuetudinis suæ titulis ador-
nantur. Qui ergo internę victoriæ narrationē cognouimus,
qualiter etiam foris vincant, audiamus. Nam sequitur: *Et ait
populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saul regnabit super nos, da-
te viros, & interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam
in die hac: quia fecit Dominus salutem in Israel.*) Ad Samuēlem
quippe Dominus superius dixerat, non te abiecerunt, sed
me, ne regnem super eos. De Saul autem paulò antè dictum
est: quia despexerunt eum, & non attulerunt ei munera. Sed
ille

Esa.60.
Suprà.8.
Suprà.10.

ille abiectus, iste despectus, cæsis iam hostibus consecuta victoria, vociferantẽ populũ audiuit. Date nobis viros, & interficiemus eos. Posset quidem vterque non interficiendo, sed consentiendo de inimicis vindicari, sed etiã qui abiectus fuerat propheta loquitur, rex despectus fauet dicẽti: *Non occidetur quisquam:*) quia sancti prædicatores nostri maiori victoria coronantur, cùm aduersa proximorũ tolerãt, quàm cùm foris hostes expugnãt. Vnde & vera sapiẽtia in Salomone loquitur, dicens: [Prouer. 16.] Melior est sapiens viro forti. Sed notandũ, quod dicitur, In die hac. In die quidẽ victoriæ suæ occidere appetit, qui eos, quos claritate virtutũ ad amorẽ Dei petrahit, ad nocendum aliis accẽdit. Vel in die victoriæ occidit: quia ea luce claritatis, qua in veneratione prędicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. Qui enim odit fratrem suũ homicida est. [1. Ioan. 3.] Quia enim de doctrina boni pastoris sic adiuuãdi sunt boni, vt tolerentur mali: causa, qua nemo occidendus sit, bene subiungitur: *Quia*, inquit, *hodie fecit Dominus salutem in Israel.*) Sequitur: *Dixit autem Samuel ad populum: Venite eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecere ibi regem Saul coram Domino.*) Si ergo omnia eo modo, quo superius in ordinando rege fiunt, ad sanctæ Ecclesiæ morem deducimus, magna subtilitate eius rectores ordinantur. Prius quippe prophetæ rex eligendus ostensus est, deinde quæsitus quasi incognitus: postea etiam sorte inuentus, domi abscõditus, reuelatus à Domino, à populo sublatus, & in regiã dignitatẽ ab omnibus receptus est. Quid est ergo quòd adhuc in Galgala tẽditur, vt illic regnũ innouetur? Sed magna discretione rex quęritur, & inuenitur: quia altissima sunt ecclesiarũ negocia, quæ si infirmi, & imperiti suscipiunt, ipsa rerum magnitudine deprimũtur. Attentè ergo & subtilissima inuestigatione perquirit, qui tanto culmini præferatur. Qui profectò valde prædicandus est, non cùm quærentium iudicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerij strenuus inuenitur. Bene ergo iam triumphante constituto rege dicitur: *Perrexerunt in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino:*) quia cùm prædicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est, rotam imus, quãdo per sacrum eloquium doctoris nostri operationem discutimus, & cum illic coram Domino regem facimus: quia quẽ probabilem cernimus, dignũ esse tanto culmine iudicamus. Prius ergo dicitur Saul à populo electus, ad extremuũ rex in Galgala constitutus corã Domino: quia licet multa consilij grauitate in sancta Ecclesia pastor eligatur, vtrũ sit merito, quod est ordine, nõ cognoscitur, nisi cùm operum fortitudine declaratur. Dicatur ergo non de alio, sed de eo alio, qui magna victoria claruit: *Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt tibi regem Saul coram Domino.*) vt dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, vt iudicare de summo loco non audeat, cui scripturæ sacræ abscondita sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur: quia tunc doctor subiectorum suorum deuotione colitur, cùm ipsi acceptam eius vitã omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autẽ cognitione vitæ, & doctrinæ pastoris sui: quia sępe nõ sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala regem corã Domino constituisse, sed idem populus in Galgala monẽte Samuele perrexisse. *Eamus*, inquit, *in Galgala, & innouemus ibi regnum.*) Regnum quippe innouatur: quia dum electus prædicator in magna virtute conspicitur, ei noua & recenti deuotione auditorum corda submittuntur. Vnde quasi ostensa regis victoria regnum innouatur, quando cognita magna conuersatione doctoris, ipsa subditorum corda splendorem nouæ deuotionis accipiunt, & per eius exemplum ad propositum magnæ virtutis excitantur. Sed iam qui in vno internorum prælio triumphos aspeximus, in altero iam pacis tempora mirabili æquitate decursa videamus.

[Caput duodecimũ lib. 1. Regum.]

Caput 11.

Dixit autem Samuel ad vniuersum Israel: Ecce audiui vocem vestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem: & nunc rex gradiatur ante vos, ego autem senui, & incanui. Porrò filij mei vobiscum sunt, itaque conuersatus coram vobis ab adolescentia mea vsque ad diem hanc, ecce præstò sum. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouẽ cuiusquã tulerim, aut asinum. Si quempiã calumniatus sum, si oppressi aliquẽ, si de manu cuiusquã munus accepi, contemnã illud hodie, restituámque vobis.) Cùm reprobi pastores præsunt, principale eis propositũ est in rapina subditorũ. Quia enim ęternorũ bonorum abundantiam aspicere nesciunt, quò præsentia ardentius concupiscũt, eò auidius oblata recipiunt, non oblata violenter tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, iuráque peruertunt. De his pastoribus per prophetam Dominus Iudęæ improperat, dicens: [Sopho. 3.] Pastores tui lupi vespere, non relinquẽtes in mane. Calumniatores innocentium pariter & oppressores debilium: item percutit, dicens: [Mich. 3.] Si quis non dederit in ore eorũ quippiam, sanctificant super illum bellum. Quapropter nox eis pro visione erit, & tenebræ pro diuinatione. Nam dum iniquitatem cognoscũt, quam faciunt, per audaciam nequissimi operis, cadunt in cæcitatem cordis, vt per amorem lucem veritatis vltrà non videant, per quam à prauitate resipiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Esaias, dicens: [Esaiæ 1.] Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Sanctus ergo vir dum innocentiæ suæ simplicitatem ostendit, qua meritorum altitudine fuerit sublimis apparuit. Quod quidem virtutis præconium in eo vno ostenditur, vt omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur. Vitę quidem innocentiam pro nobis habemus, sed prælationis culmen pro aliis, non pro nobis ascendimus. Per innocentiæ bonum ad æternam patriam tẽdimus, per altitudinem prælationis in aliorum custodia vigilamus. In illa virtute securi sumus, istã verò celsitudinem cum magno metu possidemus: quia qui nostrorum operum rationem reddere vehementer expauescimus, de eo quod aliis præsumus, Deo reddere rationem debemus. Si ergo electi viri volente Deo etiam prælationis culmen inuiti conscendunt, volente Deo idem culmen deuotionis deserunt. Sanctus ergo vir dicit: *Ecce audiui vocem vestram, & constitui super vos regem, & nunc rex graditur ante vos, ego autem senui, & incanui. Porrò filij mei vobiscum sunt.*) Quasi aliis vocibus dicat: Quia non pro me, sed pro vobis præfui, dignitatem quam tenui, libenter alij dedi. In eadem dignitate iam senui, & tamen longus vsus præeminendi, quem tenui, obligatum me in sui ambitione non tenuit. Quid ergo est, quòd ait: *Filij vobiscum sunt,*) nisi quia in sanctis viris magna vis spiritualis amoris est, qua filiis ad culmen nascentibus, ius auferunt successionis? Sed qui summam ordinis tam quietus deserit, qualis in eodem culmine manserit ostendit. Quia enim rapinæ violentiam non exercuit dicit: *Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum.*) Item quia nulli nocendi occasionem quæsiuit, subiũxit, dicens: *Si quempiam calumniatus sum.*) Item quia debilibus grauis non fuit, dicit: *Si oppressi aliquem.*) Item quia de prælatione sua non terrena, sed cœlestia quæsiuit, dicit: *Si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituámque vobis.*) Quia verò in tanto contemptu rerum ab omnibus notus extiterat, sequitur: *Et dixerunt: Non es calumniatus, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixítque ad eos: Testis mihi Dominus aduersus vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inuenietis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Ipse verò adhuc subdit, dicens: Dominus qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Aegypti, ipse testis est.*) Quo in loco notandum est, quia bona, quæ fecit vir sanctus, non dixit: mala verò, quæ non fecit, exposuit, vt silendo ad æterna lucra bona seruaret, & loquendo odorem bonæ opinionis non perderet. Paulus verò loquitur, dicens: [1. Corin. 3.] Christi bonus odor sumus in omni loco. Ipse etiam quosdam redarguens, ait: [Roma. 2.] Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes. Hinc item discipulum admonet, dicẽs: [1. Tim. 3.] Oportet etiã episcopum bonum testimonium habere ab his qui foris sunt. Dũ ergo mala se tam cautè vitasse asseruit, & ingentia bona, quæ fecit, siluit: apertè vir beatus ostendit, in quanto culmine virtutum stetit, dum mala reprobando, ad electorum exemplum odorem seruauit bonæ opinionis: & occultando virtutũ opera præmia custodiuit æternæ retributionis. Sed notandũ quia cùm Dominũ testem suæ innocentiæ assereret, ipsum Domi-

num fecisse Moysen & Aaron dixit: Quid est hoc aliud, nisi
quia & virtutis suæ culmen ostendit, sed in tanto culmine
solus apparere noluit? Quasi latentibus sensibus dicat: In tan
ta animi virtute mirandus non sum: quia in ea solus nõ sum.
Cõtenptũ rerũ in munere virtutis habeo, sed hũc in intẽtionẽ
vanæ laudis non habeo: in quo valde meliores atque subli-
miores cerno. Et quia ipsum Moysen, & Aaron Dominũ fe-
cisse asseruit, tale est item, ac si dicat: Quod mala tam fortiter
cauere potui, illius debet gratiæ ascribi, qui Mosem, & Aarõ
tales fecit. Sed ad quid sanctus vir ista præmiserit, ostendit:
quia subintulit dicens: *Nunc ergo state, & iudicio contendã aduer-
sus vos coram Domino de omnibus misericordiis quas fecit vobiscum,
& cum patribus vestris.*) Ordo summæ rationis est, vt qui bona
agere non curat, mala in aliis nequaquã reprehendat. Sanctus
ergo vir prius mala se vitasse cautè asseruit, deinde ad repre-
hensionẽ aliorum prosiliit, vt electi prædicatoris mores insi-
nuet, qui prædicationis fructũ bene ferre non præualet, nisi
cùm id quod de æternitate lucidũ prædicat, splendida etiam
conuersatione demonstrat. Dicit ergo: *Nunc state, & iudicio
contẽdam aduesus vos de omnibus misericordiis Domini.*) Stare qui-
dem auditoribus, est intentionẽ mentis ad verbũ prædicato-
ris erigere. Meritò ergo stare præcipiunt: quia doctor nihil
exhortando proficit, si auditor mentẽ ad ea quę loquitur nõ
intendit. Easdem misericordias enumerans, ait: *Quomodo in-
gressus est Iacob in Aegyptum, & exclamauerunt patres nostri ad Do-
minum, & misit Dominus Moysen, & Aaron: & eduxit patres nostros
ex Aegyto, & collocauit eos in loco hoc. Et quia obliti sunt Domini Dei
sui, tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Assur, & in manus
Philistinorum, & regis Moab: & pugnauerunt aduersus vos. Postea cla-
mauere ad Dominũ & dixere: Peccauimus: quia dereliquimus Domi-
num & dixere: Peccauimus: quia dereliquimus Dominum, & seruiui-
mus Baalim, & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu Philistinorum,
& seruiemus tibi: & dimisit Dominus Ierobaal, & Barach, & Iepte, &
Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, &
habitastis confidenter.*) Has quidem misericordias factas secun-
dum historiam idcirco commemorat, vt in eo quòd regem
petiit, reũ se coram Domino populus agnoscat. Nam qui ad
omnia pericula submouenda Dominũ præsentẽ habuit, ho-
minem super se regẽ necessariũ non habuit. Ipsam autẽ præ-
sentiam Domini per impensas misericordias ostẽdit dum de
manu Ægyptiorũ per Moysen & Aaron, & de manu Sisaræ
& Philistinorũ, & de manu regis Moab per Ierobaal, Barach,
& Iepte, & à Samuële eos liberatos asseruit. Quo in loco val
de quærendũ est, cur petitio, qua rex petitur, tam districtè &
reprehenditur, & ipsa diuinæ misericordiæ auxilia populo
Dei per prælatos homines impensa esse doceatur. Qua in re
quid respondendum est nisi quia valde diuersa est prælatio
regũ à prælatione iudicũ? Isti quidem vt pares præsunt, illi
verò in potestate præeminendi arrogantiã exhibẽt domina-
tionis. Isti innocẽtiæ suæ testimoniũ corã Domino & omni
populo cõmendãt: quia nec aliquẽ opprimũt, nec alienũ ali-
quid in suis vsibus tollunt: illi verò nõ solùm propria subdi-
tis auferũt, sed etiã ipsas subditorũ personas onere seruitutis
premunt. Subdens ergo ait: *Videntes autem quòd Naas ascende-
ret, & pugnaret aduersus vos: Nequaquam, dixistis. Sed rex erit super
nos: cùm Dominus regnaret in vobis.*) Quasi dicat: Ad hoc vobis
hominẽ elegistis, ad quod Deũ habere solebatis. Quẽ nimirũ
locũ si spiritualiter discutere volumus, hoc ex eo colligitur:
quia qui carnalem sibi præesse expetũt, diuinã gratiã à se re-
pellũt. Nam dum humiliũ doctorũ exemplo viuunt, velut ab
Aegypto liberantur: quia caliginẽ mundani amoris toto de-
siderio fugiunt. Quia etiam omniũ vitiorũ tyrannidem eo-
rum doctrina euadũt, velut de manu Sisarę Phistinorũ, & re-
gis Moab missis ducibus liberãtur. In quibus Deus iam solus
omnipotẽs regnat: quia dum humiles pastores foris imitan-
tur, regnantis inter se diuinitatis amorẽ gratanter excipiunt.
Dicat ergo propheta: *Dixistis mihi. Nequaquam, sed rex erit super
nos, cùm Dominus regnaret in vobis:*) vt ostendat quia qui carnali-
bus se imitando subiiciũt, diuinę gratię dignitatẽ perdũt. No-
tandũ etiam: quia Propheta Samuel per virtutem humilita-
tis vbique se electis ostẽdit in norma rectitudinis. Nam cùm
Israëliticę plebis liberationem assereret, non ait: Misit Domi-
nus Iepte & me: sed, *Iepte & Samuel, & eruit vos de manu inimi-*

E

corum vestrorum.) Se quidem quasi alium nominauit, vt virtus
liberationis nõ asscriberetur personæ missi: sed gratiæ mittẽ-
tis Dei. *Misit*, inquit, *Dominus Samuel, & eruit vos.*) Quasi dicat:
Quem voluit misit, & per quem voluit fecit. Et fortasse de se
quasi de alio loquitur: quia nõ ipse est, qui per seipsum loqui-
tur, sed Spiritus sanctus. Et quia permissione Dei iam rege
constituto, vir Domini ista loquebatur, ad hoc profectò lo-
quebatur, vt regem & populum ad Dei cultũ dirigeret, non
vt ipsam dignitatem regiam euacuaret. Vnde & subiungens,
ait: *Nunc præstò est rex vester, quem elegistis, & petistis. Ecce dedit Deus
vester vobis regem, si timueritis Deum, & seruieritis ei, & audieritis vo-
cem eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & vos, & rex vester,
qui imperat vobis, sequentes Dominũ Deum vestrum. Si autem non ex-
audieritis vocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus
Domini super vos, & super patres vestros.*) Hæc profectò non my-
stica, sed historica sunt in omnibus. Nam vbi prælati & sub-
diti reprobam vitam ducũt, diuinæ vltionis pœnam pariter
subeunt. Sed quia separatim ducũtur bona, separatim mala, il-

F

la pro quibus manus Domini super eos futura prædicitur,
subtilius consideranda sunt. Quid est ergo, quòd ait: *Si timue-
ritis Dominũ, & seruietis ei.*) nisi quia plerique diuinæ districtio-
nis iudicia metuunt, & tamen praua agere non desistunt? Pa-
uenti quidem corde futura iudicia cogitant, sed pręsenti vo-
luptate deuicti, mala committere nequaquam vitant. Bene
ergo post timorem Domini, eius seruitia memorantur: quia
ille solus timor probabilis est, qui dum mentem concutit, ad
boni operis studium trahit. Item quia nonnulli sunt, qui per
timorem Domini quædam mala respuũt, aliqua bona agũt:
& tamen nec mala plenè deserunt, nec bona sufficiẽter ope-
rantur, adiungitur: *Et audieritis vocem eius.*) Qui vocem Do-
mini audit, & bona plenè agit, & mala penitus deserit. Eadẽ
verò bona opera in delectatione suauitatis habenda sunt, nõ
in æstimatione asperitatis. Nam quibus semper dura, & aspe-
ra videntur, quæ à Domino præcipiuntur, paulatim decidũt
& deficiunt. Hinc enim per semetipsam veritas dicit: Iugum
enim meum suaue est, & onus meum leue. Hinc Ioannes ait:

Matth. 11.
1. Ioan. 5.

G

Mandata eius grauia non sunt. Grauia quippe non sunt ele-
ctis: quia dum æternæ vitæ gloriam magno desiderio appe-
tunt, præcepta Euangelica gratanter ferunt. Potest & os Do-
mini prædicatio perfectæ charitatis intelligi. Quasi enim o-
ris sui blandimenta volebat ostendere, cùm dicebat: Hoc est
præceptum meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Hoc
quippe præceptum Domini, hoc iugum est diuinæ suauita-
tis. Quid enim leuius, aut vnquam gratius, quàm amor fer-
tur? Quid præterea graue non leuiter tolerat, qui amat? Quic-
quid enim diligit, cũ magna deuotione portatur. Quia ergo
vinculũ perfectionis est charitas Dei & proximi, bene in vl-
timo loco Propheta denunciat, dicens: *Si nõ exasperaueritis os
Domini, eritis & vos, & rex qui imperat vobis sequentes Dominum
Deum vestrũ.*) Quasi dicat, Tunc bene diuinã volũtatẽ perfici-
tis, si & contemptũ prauitatis, & boni operis studiũ in diuina
charitate solidatis. Tunc ad summam æternæ vitæ beatitudi-
nem bene post redẽptorẽ curritis, si ea quæ carnalibus aspe-

Idem 15.

H

ra sunt pręcepta charitatis, vsque ad vitę finem cũ iucundita-
te deducitis. Sed quia infirmis & carnalibus loquebatur, sub-
sequenter denũcians, ait: *Si non audieritis vocem domini, sed exa-
speraueritis sermonem eius: erit manus Domini super vos, & super patres
vestros.*) Manus Domini diuinæ est seueritas vltionis. Quæ
profectò manus super filios, & patres extenditur, cùm diui-
ni contemptus merito, & reprobi prælati & subditi puniun-
tur. Eadem quoque manus ad vltionem extẽditur cùm vox
Domini non auditur, cùm eius sermones exasperantur: quia
ij qui diuina mandata quasi dura & importabilia respuuut, in-
tolerabili pœnæ onere in futuro deprimuntur. Stulta quip-
pe audacia hominis vnde ad modicum subire ea quæ sibi vi-
dentur aspera, refugit: inde se asperioribus in æternum sub-
dit. Nam si sapienter saperet, hoc sibi quod displicet, suade-
ret: vt per dura & aspera huius breuissimi temporis, dura &
aspera euaderet futuræ damnationis. Hæc profectò dura
corda carnalium velociter audiunt, sed per salubre consilium
facilè molliri non possunt. Bene erga subiungitur: *Sed & nunc
state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in
conspectu vestro. Nunquid non meßis tritici est hodie? Inuocabo Domi-
num,*

num, & dabit voces & pluuias, & scietis & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini petentes super vos regem.) Quia tam attentè, & toties ista petitio regis reprehenditur, hoc electis insinuat: quia qui ad culmen sanctæ ecclesiæ carnales prouehunt, grauissima peccati obligatione retinentur. Nam peccata reliqua singularis pœnæ meritum obtinent, qui verò carnalem præpositum constituit, tot incurrit pœnarum merita, quot ille fidelibus subditis præbet prauitatis exempla. Sed graue pondus criminis deponi non potest, nisi austeritate magnæ compunctionis. Compunctionis autem gratia menti non infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstretur. Propheta ergo Domini vt ad congruę pœnitentiæ fructum peccantem populum prouocaret, per mirabilem motum aëris, ei insinuat magnum peccatum transgressionis. In messe autem tritici, pluuiæ, & tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem subsequenter adiunctum est: *Clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluuias in die illa: & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem. Dixitque vniuersus populus ad Samuelem: Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, vt non moriamur. Addidimus enim vniuersis malis nostris, vt peteremus nobis regem.*) Quod sanè si ad nostra tempora deducimus, vt populus ad cognitionem peccatorum veniat, prædicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium salutem magnis desideriis flagitant. Clamare quidem prædicatoribus, est electorum salutem magna deuotione postulare. Ad quorum clamorem Dominus vocē dat: quia peccatorum corda excitat, vt prauitatis suæ nequitiam recognoscant. Dat pluuias: quia excitata corda per infusionē supernæ gratiæ, adiuuat, vt non solùm deserat mala quisque quæ fecit, sed etiam bona fortiter agat, quæ appetit. Sed hoc in die messis tritici fieri dicitur, vt virtus miraculi designetur. Nō est quidem minus miraculū immutatio cordis, quàm perturbatio aëris. Non minus miraculū est arētia corda reuiuiscere, quàm æstiuis ardoribus insitato more pluuias inundare. Maius quippe miraculū est, intimo sonitu insensibilem mētem concutere, quàm collisis per vētum nubibus, tonitruū insonare. Sed rectus ordo cōuersionis ostenditur, in ordinata positione verborum. Nam dicit: *Dedit Dominus voces & pluuias, & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem.*) Ordinatissima quippe cōuersione cùm malū deseritur, bonū in mente propagatur, cùm conuersi mens quasi per pluuiam bonū semen nutrit, & se Deo & hominibus per obedientiæ virtutem subdit. Bene ergo dicitur: *Timuit omnis populus Dominum & Samuelem.*) quia qui summi Spiritus aduentum suscipit, & mala deserit, & bona apprehendit, & sic Deo subditur, vt pro Deo etiā hominibus substernatur. Et quia præsumptionem in ipsa obedientiæ virtute non habent, dicunt: *Ora pro seruis tuis ad Dominum, vt non moriamur.*) Cùm spiritus vitæ se mēti infundit, protinus eā ad mortis pauorem erigit: quia magisterium eiusdē spiritus est, vt timendo mens agat, ne quod timet inueniat: sed sancti viri pro eis orātes exaudiri possunt, qui & occulta peccata cordis per humilitatem reuelant confessionis. Vnde & subditur: *Addidimus enim vniuersis malis nostris, vt peteremus nobis regem.*) Quia verò hæc satis iam exponendo ventilata sunt, sequentia videamus. *Dixit autē Samuel: Nolite timere. Vos fecistis vniuersum malum hoc. Veruntamen nolite recedere à tergo Domini.*) Pœnitētis mēs tunc bene dirigitur, si diuina iudicia metuat, & de Dei omnipotentis miseratione confidat. Timor quidē sine spe in desperationem præcipitat, sed cùm spei coniungitur, salutē mentis operatur. Quare & summo studio inuigilare optimus doctor debet, vt peccantē terreat, & territum ad venię spem reducat, quatenus per metum peccare desinat, & per spem impetrandæ indulgentiæ diuinæ misericordiæ portum quærat. Territos ergo subditos ad spei virtutē Samuel erigens, dicit: *Vos fecistis vniuersum malū hoc, veruntamē nolite recedere à tergo Domini.*) Quasi dicat: Si peccare desinitis, ad obtinendā commissorū veniam peruenire citius potestis. *Nolite ergo recedere à tergo Domini.*) De iusti laude promittitur: Præibis enim ante faciē Domini parare vias eius. Hinc Helias ait: Viuit Dominus in cuius cōspectu sto. Hinc psalmista dicit: Exultent iusti in conspectu Dei. In conspectu quidē Domini, vel ante Dominum stare, est testimonio bonæ consciētiæ de amore cōditoris præsumere. Stāt quidem in conspectu eius, qui ex merito magnę actionis, de superna conditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autē cùm mala cōmittunt, à facie Domini fugiūt, sed cùm redire pœnitendo deliberant, quasi post tergum Domini sunt: quia & discedere lōgius nolunt, & tamē præsumere de Deo quasi amici non possunt. Hinc est, quòd peccatrix mulier retrò stetisse dicitur, vt pedes Domini deosculari mereretur. Retrò etiam illa stetit, quæ fimbrias eius tetigit, & à fluxu sanguinis sui curari meruit. Retrò quidem stat pro verecūdia peccati, sed tāgit per virtutē spei. Quia ergo pro cōmissis iniquitatibus semper erubescere debemus, & in quibus confundimur deuitare, Samuel peccatoribus imperat, vt à tergo Domini non recedant. Sed quia non sufficit conuerso peccatori, vt peccata nō agat, subsequenter, adiunxit: *Et seruite Domino in omni corde vestro.*) Tunc nanque promereri veniam possumus, si peccare desinimus, & bonis operibus inhæremus. In omni etenim corde Domino seruite, est peccandi nullā in corde intētionē retinere. Omne quidē cor ad seruitiū conditoris inflectitur, quādo sic bona agimus, vt mala per propositū nulla teneam⁹. Quod & propheta Domini Samuel apertè insinuat, cùm subiungit: *Et nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos: quia vana sunt.*) Ad literam vana simulachra dæmonum appellat. Nobis autem vana illa hîc accipienda sunt, quæ concionator ostendit, dicens: Vanitas vanitatū & omnia vanitas. In comparatione etenim æternorum bonorū, vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quicquid enim in hoc seculo lætum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profectò est: quia difficile habetur, & citò amittitur. Repente quidem alta seculi corruunt, pulchra transeūt, læta & prospera euanescūt. Nam cùm stare in his floribus suis mundus blādiens cernitur, repentina fortuna turbatur: aut festina, & omnia deturbante morte concluditur. Vana ergo sunt gaudia seculi, quæ quasi manentia blandiuntur: sed amatores suos, citò transeundo decipiunt. Dicat ergo Propheta Samuel: *Nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis.*) Quasi dicat: Stultè appetuntur bona seculi, quæ ab appetitoribus suis non poterunt diutius teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur. Non proderunt vobis: quia nimirū nunc prodesse cernuntur, sed cùm in futuro pro eis puniri cœperint nequaquam prosunt. Vnde & aptè subditur: *Neque eruent vos, quia vana sunt.*) Quasi dicat: Idcirco vos tunc non adiuuant, quia cum mundo deficiunt, & post seculum non habētur. Multum quidē seculi bona durant, si cum amatore vsque ad extremū vitæ perueniūt. Post seculum ergo non prosunt, quæ finem vitæ transire non possunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant, sed tunc non eruent, vbi quidem per meritū sunt, sed per auxilium non sunt. Qua in re cautè notandū est: quia eis temporalia bona non proderunt, qui post hæc declinare perhibentur. Post bona etenim temporis declinare, est in eorum appetitum defluere, amorem illorum diuino amori præferre. Meritò ergo his vana non proderunt: quia ea eo ordine quo cōdita sunt, habere noluere. Sed quo fructu vana despiciantur, insinuatur, dum subditur: *Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus, facere sibi populum.* Magnum malum hæc vana post se declinantibus, ingerunt: quia dum inordinatè terrena appetunt, à summo & omnipotenti Deo ad sustinenda futura tormenta deseruntur. His ergo, qui declinare post vana prohibentur, meritò Propheta repromittit, dicens: *Non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum.*) Quia qui pro eius amore vana despiciunt, à veris malis eruuntur, & ex fide promissionis, mercedem accipiunt æternæ hæreditatis. Populum quippe suum Dominus facit, quem ad æternæ beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe reuelata maiestatis suæ gloria illi præsidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Iurare quidem Domino, repromittere est, Eúmque populum suum facere, Dominus iurat, qui nō declinat post vana: quia terrena despicienda sunt, vt æternæ hæreditatis adipisci bona mereamur. Nec tamen ad ea posse his meritis se perduci aliquis credat: quia hîc districtè expressum est: *Propter nomen suum magnum.*) Non enim bonitate nostra, sed Dei fit, vt homo terrenus bonis cœlestibus perfruatur. Donum quippe Dei est, non ex nobis. Sequitur: *Absit autem à me hoc peccatum in Domino, vt cessem orare pro vobis.*) Ille

Luca 1. 3. Reg. 17. Psalm. 67. Lucæ 7. Matth. 19.

ista loquitur, cui superius de iis quibus loquitur, Dominus ait: Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. (*Suprà.8.*) Ecce abiicitur Propheta, & abiicientibus se loquitur, dicens: *Absit à me hoc peccatum in Domino, vt cessem orare pro vobis.*) Equidem si secundum legis præceptum hoc discutitur, peccatum non esset, si pro abiicientibus se non oraret. Nam lex Moysi præcipit, dicens: (*Leui.19.*) Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Sed & qui Prophetam abiiciebant, non amici, sed inimici extiterant. Quid est ergo, quod dicit: *Absit à me hoc peccatum.*) Nisi quia vir sanctus ad charitatis verticem sublimatus, non solùm diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectebatur inimicos? Legis quidem veteris mãdato instructus, sed nouæ gratiæ fulgoribus illustratus, licentiam vetustatis Euangelica perfectione reprehendit. Quo nimirum in facto, nos nobiscum facere rationes cogimur. (*Luc.6.16.*) Hinc enim per Euangelium iubetur: Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos. Quantum ergo nunc inimici diligendi sunt, cùm præcipimur, si tunc amari potuere, cùm odio haberi iubebãtur? Et quia non solùm orare pro eis, sed eos erudire conabatur: subiungens, ait: *Et docebo vos viam bonam & rectam.*) Cur enim viam diuini obsequij bonam dicit & rectam: cùm bona non sit, si non sit recta, nec recta si non sit bona? Sed bona fuit via, qua populus ab Aegypto ad terram promissionis ascendit, & tamen dum per eremum circuiuit, recta non fuit. Bona ergo via est, qua ad supernam patriam tenditur: recta, qua facilè peruenitur. Via ergo bona & recta est, cùm ad religiosam vitam conuertimur, diuina obsequia cum instãti feruore magnæ deuotionis exercemus. Vnde & bene eandem viam Samuel exponit, dicens: *Igitur seruite Domino, & timete eum in veritate, & ex toto corde vestro.*) Hæc quidem via bona & recta est: quia ad æternam vitam tendit, & velociter peruenit. Per timorem quippe Domini deuitantur mala: seruiendo ei, eius mandata complentur. Cui nimirum in veritate seruimus, quando eius præcepta pro sola superna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non seruit, quem falso proposito in sua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo seruire cupiunt, totum cor in diuinis obsequiis ponere iubentur, vt sic, quæ Dei sunt agant, vt in mente aliquid quod contra Deum sit, non retineant. Hæc profectò via non solùm bona, sed recta est: quia ad salutem tendit, & viatorem suum ad perfectionem velociter deducit. Velut enim altera via terræ repromissionis ostenditur bona, quæ perducat: recta, quę diuerticulum caueat. Per hanc quippe vnusquisque tantò melius ad culmen virtutum peruenit, quantò per negligentiarum circuitus non diuertit. Hęc quidem via recta in illa exprimitur, per quam Dominus filios Israël ducere ad terram promissionis voluisse perhibetur. Voluit quippe illis labores deserti committerere, vt nobis post vnigeniti sui vestigia gradientibus, cursum tanti itineris leuigaret. Non enim adhuc audire poterant: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. (*Matth.19.*) Dum enim licentia rerum temporalium vetus populus per diuersa discurreret, quasi per circuitum laboris ad terram promissionis citò duci non potuit. Vt ergo nobis nouæ vitæ viam Propheta insinuet, viam bonam & rectam esse dicit, & Deum metuere, & ei in veritate, & ex toto corde seruire: quia ad sublimitatem diuinæ gratiæ citò perueniunt, qui omnipotentem Deum & bono opere, & feruentibus desideriis inquirere non desistunt. Et quia eundem populum ad audienda prædicationis verba per miraculum attentum fecerat, subdit: *Vidistis enim magnifica, quæ in nobis gesserit Dominus.*) Quasi dicat: Ex iis quæ vidistis colligite omnipotentem Deum quàm terribiliter metuere, quàm deuotè ei semper seruire debeatis. Quæ profectò verba si ad nos trahere volumus, tantò nobis est & venerabilius metuendum, & deuotius Deo seruiendum, quantò in Redemptore nostro mirabiliora perspeximus. Sed quia quod boni audiunt, audacter mali contemnunt, subiunxit, dicens: *Quòd si perseueraueritis in malitia, & vos, & rex vester pariter peribitis.*

Caput III.

Filius vnius anni erat Saul cùm regnare cœpisset, duobus autem annis regnauit super Israel.) (*Caput.13. Lib.1. Reg.*) Superius cùm ordinandi regis negotium tractaretur, de eo qui diuino iudicio præferendus erat cæteris, dictum est: quia erat electus & bonus. (*Suprà.9.*) Item de eo iam electo in regnum, & in medio populo statuto, Samuel ait: Certè videtis quem elegit Dominus, quoniam non est ei similis in omni populo. (*Suprà.10.*) De eodem item rege nunc dicitur: *Filius vnius anni erat Saul,*) vt dum attentè laudatur, à Domino bonus electus fuisse sentiatur. Cur ergo vnius anni esse dicitur, cùm regnare cœpisset, nisi vt eius innocentia prædicetur? Nam ad literam vnius anni quomodo esse filius potuit, qui vniuerso populo ab humero & sursum eminebat? Quod ergo secundum literam intelligi non potest, intelligi per internæ intelligẽtiæ rationem debet. Vnius itaque anni rex esse describitur, vt donum pueritiæ in persona regis innocentiæ bonum signet. Vnde & æterni regni filiis iubetur: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. (*1. Corin.14.*) Quod certè & Ecclesiarũ pastoribus ipsa veritas comminatur, dicens: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis regnum cœlorum. (*Matth.18.*) De rege ergo, qui prius bonus, postea malus extitit, dicitur: quia vnius anni fuit, cùm cœpit regnare, & duobus annis regnauit. Licet enim multis annis regnauerit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuisse perhibetur. (*Infrà.16.*) Nam postea superbus & inobediens audiuit: quia proiecisti sermonem domini, proiecit te Dominus ne sis rex. Se quidem à regno proiectum cognouit, & tamen proiectus regnare nõ timuit. Quanta postea fortier egerit? Sed ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non sunt. Illo ergo solùm tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocẽter & humiliter viximus. Nã illa tempora, quæ in seculi vanitate, & fluxa carnis vita consumpsimus, quasi perdita minimè memorantur. Sunt adhuc quoque, qui ad rapiendum culmen sanctæ Ecclesiæ ingeruntur: de quibus per Prophetam Dominus queritur, dicens: (*Osee.8.*) Regnauerunt & non ex me, principes extiterunt, & ego ignoraui. Qui nimirum dum quædam fortiter agunt, rapinam inuasi culminis à Deo obliuioni traditam arbitrantur. Secum sua opera numerant, & quod præter Deum agunt, à Deo remunerandum putant. Qui certè, vt rectius ea quæ agunt, enumerent, Saul abiecti tot fortia facta numerent, quæ diuinus numerus nequaquam tenet. Dicat ergo Saul: *Duobus annis regnauit super Israel:*) vt de omnibus sentiatur: quia quod nobis viuimus mercede vacuatur, & nequiter præesse, non est veritas præeminendi, sed temeritas puniendæ præsumptionis. Sed iam quid vnius anni rex fecerit audiamus. *Et elegit Saul tria millia de Israel, & erant cum Saul duo millia in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin.*) Millenarius numerus quia centenario decies collecto perficitur, summam perfectionis insinuat. Qui profectò cùm ter repetitur, in eo electorum perfectiones variæ designantur. Saul ergo tria millia virorum de Israël elegit: quia prædicator veritatis ad defensionem sanctæ Ecclesiæ non infirmos & debiles, sed robustos & validos bellatores ducit. Tria quippe millia esse perhibentur: quia in summa perfectionis facie, virgines proferunt: iuxta quos & continentes, & veritatis defensores ponũt. Dum enim exemplo virginum ad summam incorruptionis alios accendunt, dum continentium vita alios à seculi corruptionibus auferunt, dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hostes sanctæ Ecclesiæ boni doctores quasi cum tribus electorum virorum millibus veniunt. Viri autem dicuntur pro fortitudine, de Israël esse referuntur pro diuina contemplatione. In summo enim defectionis numero contineri non potest, qui aut virtute caret magni operis, aut notitia internæ visionis. Quid est quòd alij cum Saul, alij cum Ionatha ex electis viris esse perhibentur? Sed & ipsa locorum nomina in quibus esse dicuntur, mysteriis vacua credenda non sunt. Ionathas, qui filius regis esse describitur, & partem bellatorum habet, eos profectò insinuat, qui in prædicationis ministerio doctorum adiutores sunt. Filij quippe eorum sunt: quia vehementer eos diligunt, quorum ministerio Deo generantur. Sed parti bellatorum præsunt: quia sanctæ Ecclesiæ curam gerunt,

gerunt, & exẽplo alios, alios verò exhortationibus ad amorẽ virtutum prouehunt. (1.Cor.4.) Quaſi enim magnus rex filium in exercitum miſerat, qui Corinthiis loquebatur, dicens: Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſsimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciat vias meas, quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut in omnibus eccleſis ſanctorum doceo. (1.Cor.16.) Hinc item dicit: Cùm venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut ego. Ionathas verò cum mille viris in Gabaa Beniamin eſſe dicitur, Saul autem cum duobus millibus in Magmas, & in monte Bethel. Gabaa (vt ſæpe iam diximus) ſublimis interpretatur, Magmas humilitas, Bethel domus Dei, Saul petitio, Ionathas columbæ donum dicitur. Tria verò milllia virorum electorum de Iſraël, ad virgines & continentes, & veritatis defenſores retulimus. Dum ergo columbæ donum Ionathas dicitur, & in Gabaa, id eſt, ſublimi mille cum eo eſſe viri perhibentur: quid aliud, quàm illos inſinuat, qui lucidiſsimo virginitatis exemplo, aliis præbent eiuſdem normam pudoris.

B Bene autem columbæ donum inſtitutor virginum dicitur: quia incomparabili gratia Spiritus ſancti efficitur, vt à manentibus iu carne carnis corruptio neſciatur. Bene & in ſublimi eſſe virgines dicuntur: quia quod naturam humanam ſupergreditur, in altiſsimo virtutum culmine ſitum eſt. (Apoc.14.) Vnde & virgo ille dilectus Ieſu locum virginum inſinuans, ait: Vidi ſupra montem Sion agnũ ſtantẽ, & cũ eo centũ quadraginta quatuor millia, habẽtia nomen eius, & nomẽ patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Quos etiam ex luce propriæ conuerſationis inſinuat, dicens: Hi ſunt qui cum mulieribus nõ ſunt coinquinati, virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum quocũque ierit. In mõtem quidem eſſe cum agno dicũtur: quia per meritũ incorruptionis, quo à terrenis, & carnalibus delectationibus ſe diuidunt, in ſuperna redẽptoris gloria ſublimantur. Cum Saul verò duo millia eſſe dicuntur in Magmas, & in monte Bethel. Magmas quæ humilitas interpretatur, quid aliud quàm conitnentium ruborem ſignificat? Nam dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubeſcuut.

C Sed quia viri fortes ſunt, cũ Saul eſſe referuntur: & dum experta ſeculi blãdimenta deſpiciũt, exemplo ſuæ virtutis innumeros alios ad eiuſdem ſeculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inhabitant: quia dum recolunt quales fuerunt in ſeculo, ſuperbire nõ poſſunt, de eo quòd magnos ſe vident eſſe in Deo. Qui bene cum Saul eſſe referuntur, qui petitio dicitur. Prædicator etenim veritatis tantæ charitatis eſſe debet, vt inſtanti deſiderio non petitor, ſed petitio eſſe ſentiatur, Salutem quippe fidelium tam inſtantius debet appetere, vt ex vſu interni guſtus, omnem motũ cordis in affectum ducat ſupplicationis. Cum quo mille viri ſunt: quia perfectiores auditores cum electis doctoribus in charitate conueniunt & pro ſalute fidelium omnipotentem Dominũ communiter deprecantur. In Magmas ergo cum rege ſunt: quia humilitatem pro ſe incolunt: vt exaudiri pro aliis mereantur. Sed dum electus doctor omnibus ſubditis vtiliter præeſt, omniũ virtutes ad victoriæ coronas promouet. Nam cum humilibus ſupplicat, cũ fortibus pugnat, cum remotis viris orationibus inſiſtit, cum expoſitis eccleſię defenſorib⁹, debiles & infirmos protegit.

D Bene ergo nõ ſolùm in Magmas, ſed in mõte Bethel eſſe cum Saul in bellatorum millibus dicũtur: quia prædicator eccleſię ſicut diuerſis ordinibus electorum præeminet, ita eorũ eſſe cooperator debet. Bethel quippe, id eſt, Dei domũ cuſtodiunt, qui verbi authoritate ſanctam defendunt eccleſiam. Cùm quibuſq; tyrannis voce liberæ authoritatis obuiant, cùm contra huius ſeculi potẽtes ſe erigunt, cùm pro defenſione humilium, ſeculi huius poteſtatibus contradicunt, Bethel domũ Dei quaſi regis bellatores cuſtodiunt. Qui certè cum Saul eſſe referuntur: quia in defenſione eccleſiæ magnorum doctorum coadiutores ſunt. Bene autem de reliquis dicitur: *Porrò cæterum populum remiſit vnumquenque in tabernacula ſua.*) Cæterum populum dicit, quem millenarius numerus non concludit. In tabernacula quiſque ſua remittitur: quia ad ſumma, & fortia opera infirmi & imperfecti producendi non ſunt. Nam nec continentes, nec virgines, nec martyres fieri debiles poſſunt. Illis quidem, vt ad eos præterita carnis oblectamenta non redeant, iſtis vt inexperta carnis blandimenta contemnant, illis vt ad-

A uerſa mundi non metuant, maxima fortitudo neceſſaria eſt. In tabernacula ergo ſua cætera plebs remittitur, ne de altioris vitæ temeritate damnetur, & velut debilis & infirma in bello pereat, dum altæ conuerſationis fidem ſpondet, quæ altæ virtutis robur non habet. Quaſi enim vnumquenque in tabernacula ſua dimittebat beatus Paulus apoſtolus, cùm dicebat: Propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuũ virum. (1.Cor.7.) Velut enim peritus magiſter internæ militiæ, & coronas victoriæ, & pugnæ conſiderans grauitatem, militum vires in belli pondere librabat, optimum iudicans infirmis, vt in vrbibus viuerent, ne acerbo marte perirent. Quare & item eos à caſtris fortium ſegregans, ait: Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incõtinentiam veſtram. (Ibidem.) Sed remotis debilibus, quid in fortiſsima virginum acie agatur, exponitur cùm ſubiungitur: *Et percuſsit Ionathas ſtationem Philiſtinorum, quæ erat in Gabaa.*) Sicut excellit ordine ſponſi acies, ita & victoriæ titulos prima ſuſcepit. Ionathas quippe ſtationem Philiſtinorum percutit: quia electa

B virginitas de carne, continentiæ arce ſublimata, motus turpes extinguit. Bene autem ſtatio Philiſtinorum dicitur: quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, ſed ſtatum certaminis. Stant quippe: quia impugnant, ſed requieſcere non poſſunt: quia mẽtem ſanctam minimè oblectant. Statio ergo Philiſtinorum in Gabaa percutitur, quãdo ab electis virginib⁹ carnis deſideria penitus eneruantur, & pacem triumphi obtinent, dũ ſolita bella non habent. Ad quam profectò victoriam quia maiorum exhortatione ſæpe proficiunt, mille viri in Gabaa cum Ionatha ſunt: ſed Ionathas percutere Philiſtinorum caſtra perhibetur. Et quia exemplo aliorum, ſæpe alij ad æmulationẽ virtutis excitantur, ſequitur: *Et percuſsit Ionathas ſtationem Philiſtinorum, quæ erat in Gabaa, quod cùm audiſſent Philiſtæi, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi, & vniuerſus Iſrael huiuſcemodi famam. Percuſsit Saul ſtationem Philiſtinorum, & erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſtæos. Clamauit ergo populus poſt Saul in Galgala.*) Percuſſa

C quippe Philiſtinorum ſtatione, Saul buccina canit, & poſt Saul populus clamat: quia auditas electorum virtutes ſancti prædicatores prædicant, & ſubditorum corda ad exemplum boni operis inflammant. Buccina quidem canere, eſt & victoriam nunciare, & exemplo victorum aliorum mentes ad ſpiritualis belli propoſitum excitare. Populo etiam poſt Saul clamare, eſt de audita prędicatione magnę deuotionis auſum ſuſcipere. Quo in loco notãdum eſt, quia Ionathas ſtationem Philiſtinorum percuſsit: ſed Saul tuba canens, ſe percuſiſſe eandem ſtationem perhibuit. Quia nimirum electorum prædicatorum triumphis adſcribitur, quòd à ſubditis occulti aduerſarij ſuperentur. Sed quoties alios hoſtes vincimus, neceſſe eſt, vt ad aliorum deuincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus quia electos ſuos copioſius remunerat, eos ſemper vult in pugna cõſiſtere, vt ipſi ſemper poſſint ſibi æterni muneris bona prępararare. Quare & cùm populus clamaſſe poſt Saul dicitur, ſubiunctum eſt: *Et Philiſtæi congregati ſunt ad præliandum contra Iſrael, in triginta millia curruum*

D *& ſex millia equitum, & reliquum vulgus ſicut arena, quæ eſt in littore maris plurima.*) Superius rex Saul tria millia virorum ſibi elegiſſe deſcribitur. Si ergo partes vtriuſque exercitus conferre volumus, contra vnumquenque virum Saul, decem currus Philiſtinorum, & duo equites deputantur. Decies enim tria millia triginta millia ſunt. In ſenario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occultorum hoſtium tam multitudo, quàm feritas deſignatur. In curribus quidem & equis contra nos veniunt: quia modò malas cogitationes electorum cordibus, modò eorum corporeis ſenſibus rerum viſibilium blandimenta noxia offerre moliuntur. Equi nanque ad curſum celeres ſunt, ad impetum fortes. Quibus nimirum cogitationes malæ aptè comparantur, quæ ad cor velociter veniunt, & fortiter pungunt. Equites contra nos in prælium veniunt, quãdo maligni ſpiritus nobis malas cogitationes & celeriter excitant, & nos per eas fortiter impugnant. Sed contra vnumquenque fidelium duo equites veniunt: quia ſi occultas reproborum ſpirituum inſidias in conſiderationis ſummam colligimus, illud eorum ſpeciale propoſitum eſt: vt videlicet in nobis principalem virtu-

tem feriant, & charitatem Dei & proximi penitus extinguāt.
Equus verò vnus sæuire cernitur, quando reproba cogita-
tione nobis malignus spiritus suggerit, & proxim⁹ odio ha-
1. Ioan.4. beatur. Sed equus qui solus cernitur, solus nō est: quia Deum
nemo diligit qui fratrem odit. Quia item diuina charitas cum
nullo principali vitio in mente conuenit, quoties spirituale
vitium nobis dæmonum fraude suggeritur, equitum sæuien-
tium cauere debemus velocitatem nimiam & ferocitatem
violentam. In comparatione quidem equitis, sagittarij aut
peditis ictus omnimodo debilis est. Impetus verò equitis e-
qui viribus violentus est: quia nimirum virtus maligni spiri-
tus nulla est in electorum certamine, si ipse residere non per-
mittitur in mala cogitatione. Quia ergo valde fortes in bello
hostes nostri sunt, quando insidere internis cogitationibus
permittuntur, in Philistinorum exercitu equitum turba nu-
meratur. Currus verò decem vnicuiq; electo in prælium de-
ducantur. Quinque enim nobis sunt sensus corporis, quibus
experimentum accipimus delectationis. Sed spiritus maligni
quando per blandimenta carnis mentem decipere gestiunt,
corporeis sensibus rerum species ostendunt, quas caro appe-
tat, & per earundem rerum species suggerit, vt mens oblata
concupiscat. Quasi enim in rotis suis currum aduersarius eri-
git, dum hinc rerum blandimēta offert, inde cogitationes re-
tinet, ista porrigit, illas immittit, & quasi voluendo se subli-
mem ad animam inuehit, dum cōtra electos se malignus spi-
ritus erigit, & per blandimenta rerum & per artem suggestio-
num. Decem ergo currus sunt: quia contra singulos sensus
corporis nostri habent species blandimentorum visibilium,
habent cōtra totidem sensus animæ, & deceptorias artes sua-
sionum. Quid est autem quòd reliquum vulgus sicut arena,
quæ est in littore maris esse plurima memoratur, nisi quia ad
ducatum malorum spirituum, innumerabilis sequit contra nos
turba vitiorum? Velut enim subiectum vulgus, currus & e-
quites sequitur, quando dæmonum insidiæ mentem impu-
gnando præueniunt, vt à subsequentibus vitiis quasi ab irra-
tionabilis vulgi multitudine deuastetur. Bene autem prius
currus & equites, deinde vulgi numerositas in spirituali san-
ctorum pugna describitur: quia nimirum nulla est numero-
sitas, nulla fortitudo vitiorum, si excitando & immittendo
non præcedat hanc malignorum turba spirituum. Quibus e-
tiam verbis innuitur, quàm cauta & circunspecta semper esse
debeat vita sanctorum. Nam si vulgus reliquum arenæ maris
plurimæ comparatur, innumerabilis, & ferè ineuitabilis est
multitudo iaculorum. Quanuis enim peritis fidelibus omnia
nota sint vitia, quantis tamen cor motibus pulsent, quibus
modis, aut quibus causis semper ad cor veniant, omnino sci-
re non possunt. Apertas quidem tentationum tenebras po-
tenter abiiciunt, sed sæpe caliginem ignorantiæ in rebus le-
uioribus quasi arenæ minutias non euadunt. Semper fortitu-
dinem ostendunt boni operis, sed qui magnos exercitus e-
quitum magna virtute superant, linguam penitus ab omni
superflua locutione non refrenant. Continuo vsu corpus in
Dei omnipotentis seruitio dirigunt, sed eorum mens, quæ
foris membra perfectè ordinat, cogitationes superfluas ali-
quando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc quàm vul-
gi importunam multitudinem sentiunt, qui currus & equi-
tes magna virtute prostrauerunt? Sed doctor egregius dicit:
Roma.8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Permit-
tit quidem Deus electos suos magnis tentationibus impeti,
vt magnificentissimè in cœlesti regno debeant coronari: sed
magna prælia permittit quæ vincant, leuia excitat in quibus
cadant, vt victoria fortium magna sit, casus innoxius, vt ca-
dentes se facilè erigant, & eos fortia, in quibus victores ste-
terant, non extollant. Nam si currus, & equites vincimus, ex-
tolli de victoria non debemus: quia innumerabilia sunt, quæ
cogitando, loquendo, videndo, gustando, & audiendo, &
operando committimus. Huius nanque vulgi innumerabilis
tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat: In multis of-
Iacob.3. fendimus omnes. Hinc item dilectus Iesu loquitur, dicens:
1. Ioan.1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seduci-
mus, & veritas in nobis non est. Quis ergo iam quasi victor
extolli audeat, si tanti viri peccatorum tela se omnino eua-
dere non posse manifestant? Sed quia hæc in spirituali bello
describuntur, non debemus nunc æstimare quid patimur, sed
qualiter hostium nostrorum impetum infirmare valeamus.
Vulgus Philistinorum arenæ comparatur, quæ est in littore
maris plurima: quia omnis virtus vitiorum, & numerus ex
seculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc seculum
designat: quia dum magna rerum & temporum varietate im-
pellitur, quasi ventis furentibus perturbatur. In littore autem
quando impulsa maris aqua refunditur, innumerabiles arenæ
minutiæ glomerantur. Quid est ergo littus maris, nisi cor v-
niuscuiusque in spirituali conuersatione negligentis? Per or-
dinem quippe religionis, quasi in solido stare cernitur, sed
dum seculares cogitiones non reprimit, quasi frangentes in
se maris fluctus excipit, & cumulos arenarum: & inde qui-
dem impelli fluctibus, & obrui arena potest, vnde mari ap-
propinquare non timet: quia si seculi cogitatione spiritua-
lium rerum contemplatione reprimeret, vitia mentis & cor-
poris, quæ seculi occupatio velut arena, & fluctus inuehit, nō
sentiret. Cur ergo vulgus hostium arenæ simile esse dicitur,
nisi quia maligni spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas
impugnant, quibus negligentes superant? Cum turba qui-
dem secularis strepitus contra eos veniunt, qui seculum in
suis delectationibus spernere tota mente didicerunt. Pompas
rerum visibilium formant, contemptum iam seculi amorem
fingendo renouant: vt corda superno amore flammantia, ad
noxias delectationes trahant. Sed sancti viri quia innumera-
bilem hanc nequam cogitationum turbam de seculi pelago
prodire considerant, seculum tota mente fugiendo, fieri lit-
tora maris vitant, & tantum vulgus hostium iam non timent:
quia dum in intima contemplatione se retinēt, vitiorum tur-
ba ad eos accessum habere non potest. Sequitur: *Et ascenden-
tes castrametati sunt Magmas ad orientem Bethauen.*) Malignis spi-
ritibus ascēdere, est ad decipienda sanctorum corda, per cœ-
leste desiderium alta conari. Bene autem dicitur, Castrame-
tati sunt in Magmas: quia in illis cordibus resident, quæ in al-
to amore cœlestium sublimata non vident. Magmas quippe
humilitas interpretatur. Humiliari verò in sacro eloquio pro
defectu sæpe virtutis accipitur. Vnde & in hac eadē Regum
2. Reg.13. historia Thamar Dauid regis filia, quam violasse Amon fra-
ter eius legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem hu-
miliata est: quia sublimis steterat virgo, & dum altum hono-
ris virginei culmen perdidit, velut de sublimi ad planum &
humilem locum venit. De futura etiam superborum depres-
Luca.14. sione dicitur: Omnis qui se exaltat humiliabitur: quia in ex-
amine superni iudicis corruunt, qui vanè de huius seculi su-
blimitate gloriantur. Bene ergo in Magmas castra ponere
Philistæi perhibentur: quia per iniqua consilia in eis dæmo-
nia habent, qui alta virtutum culmina tenere non curant.
Nam dum terrena quærunt, velut plana & humilia incolunt,
vbi inuisibiles hostes castra ponere leuiter possunt. De qui-
bus nimirum hostibus per Prophetam dicitur: Qui dicunt
Esaia.61. animæ tuæ: Incuruare vt transeamus. Erecta quidem subli-
mis est anima, incuruata humilis: quia per virtutum celsitu-
dinem, & per cœleste desiderium in alta sustollitur: sed quan-
do ad vitia, vel ad seculi amorem defluit, illud quidem cadit,
vbi hanc hostis irruens leuiter atterit. Dicūt ergo animæ tuæ:
Incuruare, vt transeamus: quia si hanc ad agenda vel cogi-
tanda terrena non humiliāt, nec malignis persuasionibus pe-
netrant, nec vitiorum bello perturbant. Hinc ergo colligere
possumus, quantum à seculo actu, verbo & cogitione longè
fieri debeamus. Verba quippe nostra, cogitationes & opera
plana & humilia sunt, quando secularia. Per hæc quidem ibi
sumus, vbi occultorum hostium castra libere ponuntur, vbi
tantò facilius capi possumus, quantò nulla munitionis arce
subleuamur. Quis enim iam fidelis nesciat: quia culpas ver-
borum, cogitationum & operum nostrorum colligant, & ad
accusationem nostram in aduentu venturi iudicis seruent?
Vnde & hunc humilem atque despectum locum Magmas
Matth.12. fugiendum nobis esse Dominus insinuans, dicit: Omne ver-
bum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent ratio-
nem in die iudicij. Locus ergo hostium humilis dicitur, vt
profectò nobis insinuet: quia verbo, cogitione & opere
semper sublimes esse debeamus. Et quia dū in humili remis-
sioris vitæ suæ loco reprobi capiuntur, exempla prauitatis
ostendunt,

ostendunt, quæ aliis imitanda proponantur: ab oriente Bethauen Magmas esse dicitur. Ab oriente quidem solis lucem oriri cernimus. Reproborum autem vita quanquam veritatem obscuritatis habeat: qui hanc tamen pro vana seculi delectatione semper appetunt, nimirum velut falsę lucis splendore falluntur. Vnde & per beatum Iob dicitur: Auferetur ab impiis lux sua. (Iob.38.) Modò quidem velut lucidum eis placet blãdimentum seculi, sed dum de seculo exeunt, perpetuas subibũt tenebras, quas lucem esse crediderunt. Tunc videbunt, quia lux non fuit, quando in aduersitatem prosperitas, lux in tenebras, risus in mœrorẽ, dulcedo in vermẽ, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas & æterna tormenta commmutãtur. Hæc profectò quia nunc impiorũ corda non sentiunt, bonorum mores imitari refugiunt, & exemplo perditorum quicquid de seculo eis placet, sumere nequaquam timent: quia illos imitantur, qui per vitam reprobam habitacula dæmonum facti sunt. Vnde & meritò domus inutilis dicuntur: quia sæpe sanctorum prædicationem suscipiũt, sed verbum, quod ab eorum ore audiunt, in se habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus sunt: quia aptam in se Deo habitationem non faciunt. Hanc inutilem domum per semetipsam veritas in Euangelio designat, (Matth.8.) dicens: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Hinc iterum scriptum est: (Sap.1.) Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, & non habitat in corpore subdito peccatis. Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia qui sanctorum prædicationem spernunt, in reproborum exemplo ima & terrena quærentium, velut in magnæ lucis exortu gratulantur. Sed dum loquentibus sacræ historiæ mysteriis, malorum conuersatio demonstratur, quàm sit cauta sanctorum vita subsequenter ostenditur. Nam sequitur: *Quod cùm vidissent viri Israel, se in arcto sitos, afflictus est populus, & absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & cisternis.*) In arcto quidem sumus, quando ab immundis spiritibus intus tentamur, & foris malorum hominum exempla conspicimus. Contra internam ergo malorum spirituum tentationem bene dictum est, *Afflictus est populus,*) & contra exteriora exempla impiorum hominum, *Absconderunt se:*) Quia blãda & læta nobis appetenda callidus aduersarius suggerit, qui nunquam melius vincitur, quàm si tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus. Et exempla prauorũm vitare citius possumus, si ea etiam respicienda non esse iudicemus. Abscõdi ergo sanctorum, est reproba videre dedignari. Et quia quinque sensus corporis à reproborum imitatione custodiunt, quinque etiam latibulorum genera describuntur: speluncæ scilicet, abdita, petræ, antra, & cisternæ. Speluncæ verò montium occulta sunt. Quia verò alta in cœlesti desiderio sunt corda sanctorũ, & malignis spiritibus clausa & inaccessibilia sunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium secreta recurrimus, ne vagantibus oculis foris concupiscenda videamus. In abditis abscondimur, quando clausi oris silentia occulta seruamus. Petras ascendimus, quando actum corporis in robusta operatione locamus. Vnde & de his absconditis per prophetam dicitur sub vnius assignatione: (Esa.33.) Qui claudit oculos suos, ne videat malum, & obturat auras suas, ne audiat sanguinem, & excutit manus ab omni munere: in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius. Antra & cisternas intramus, quando & olfactum ab obscœnitatibus mundi, & aures ab audiendis vaniloquiis custodimus. Cisternæ nanque aquarum sanctarum scripturarum verba sunt. In cisternis ergo abscondimur, quando ad sacri eloquij aquas ingredimur, vt per aurium officium mentium prata rigemus. Bene autem in electorum typo Israëlis latibula memorantur: quia qui sensus corporis à delectationum carnalium inquinamento non protegit, occultorum hostium gladium non euadit. Dicat ergo occultæ illius congressionis victoriam, dicat, *Afflictus est populus.*) Dicat aperte obiecti extra certaminis triumphos: *Absconderunt se.*) Afflictio quippe electæ mentis, omnis diabolicæ tentationis peremptorius mucro est. Nam dum profundè compungitur, in superni gaudij amorem subleuatur, & tantò iam fortius oblata mundi oblectamenta respuit, quantò iam cœlestia feruentius diligit, ad quæ flendo conscendit. Doctor nanque egregius dicit: (Act.14.) Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Qui certè regni cœlestis introitus sic speratur in fine téporum, vt in quotidiana sanctorum vita sentiatur. Tribulatio igitur nostra superni gaudij introitus est. Meritò ergo quoties electa mens in afflictionis suæ lamento compungitur, se tribulando, hoc obtinet, vt intret in contemplationem illius superni regni, in quo ineffabiliter gratuletur. Et dum sancti viri amatores mundi in flore transeuntis lætitiæ videre refugiunt, dum corporeos sensus suos ab eorum imitatione abscondunt, eorum quæ cernitur nõ est fuga, sed gloriosa victoria. Actus quidem terrenos fugiunt, sed cœlestes assequuntur, mundo delitescere videntur, sed cœlesti gloriæ reuelantur. Fugiendo igitur noxia, hostes suos validius insequuntur, & valde nobilius triumphant, cùm sic ad cœlestia properant, vt eos aduersariorum polluta sæuitia non contingant. sequitur: *Hebræi autem transiere Iordanem ad terram Gad, & Galaad.*) Hoc profectò si prius iuxta literam scire volumus, Hebræi isti & timore perterriti, & ad hostes suos confugisse sentiuntur. Nam non multò pòst inaperta Ionathæ victoria (Infra 14.) scribitur: Hebræi qui fuerant cum Philistim heri & nudiustertius, ascenderúntque cum eis in castra, reuersi sunt, vt essent cum Israël, qui erant cum Saul & Ionatha. Quid verò in hoc facto signatur, nisi quòd quotidie in sancta ecclesia fieri cernimus, bonorum esse tutam & cautissimam vitam, negligentium præcipitem impatientiam? Infirmi quidem & audaces sunt, curiosi ad actiones seculi, debiles ad tolerãdum bellũ tẽtationis. Et si in his nostra discutimus, in monasteriis plerique tales inueniuntur. Intra portus quidem tranquilla inhabitant, sed aperti pelagi procellas, & tempestatum turbines nequaquam pensant. Cúmque foris quasi fortes agere se magna æstimant, ad grauissima tentationum prælia faciles exeunt, ad fortes aduersarios impotentes. Ratione quidem improuidi, robore infirmi, sicut astutæ tentationis fraudes non intelligunt, ita & apertas blandimentorum decipulas nõ euadunt. Iordanem ergo transeunt, quia ad perpetrandã carnis flagitia incuruãtur. Iordanis quidem descensus eorum interpretatur. Qui ergo iustitiam deserunt, ab alto monte virtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mũdi blandimenta, quę cernunt, in eorũ typo Hebręi non trans. Iordanem perlati, sed Iordanem transire perhibentur. Transire quidem volentis est. Iordanem itaque transeunt, qui ad carnales delectationes volũtaria, & festina deliberatione flectuntur. Possunt autẽ intelligi Iordanem transire, qui nouiter peccare incipiũt, sed aliorum peccatorũ hominum nequitias peccando transcendunt. Ad descensum quippe eorum desinendo, non transiendo pertingerẽt, si aliis æqualia mala facerent, & non ea audendo superarent. Et quia in nequiori etiã vita pares suos inueniunt, bene ad terram Gad & Galaad, trãs Iordanem peruenire memorantur. Velut enim trans Iordanẽ habitant, qui per peccandi vsum malis peiores fiunt. Ab hoc descẽsũ culpæ erigere peccatores venerat ille, de quo scriptũ est: Venit in omnem regionẽ Iordanis, prædicãs baptismum pœnitentiæ in remissionẽ peccatorum. (Lucæ.3.) Qui de omnibus culpis prædicare pœnitentiam venerat, in omnes vtique descensus regiones venisse prædicatur. Sequitur: *Cumque adhuc esset Saul in Galgala, vniuersus populus perterritus est qui sequebatur eum. Expectauit autem septem diebus iuxta placitũ Samuelis, & non venit Samuel in Galgala, dilapsúsque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Adferte mihi holocaustũ & pacifica: & obtulit holocaustũ.*) Hucusque quia de Saul (vt superius dictũ est) electo & bono diuinus sermo locutus est, rationabile visum est, vt quæ de eo dicebantur, tã per historiã, quàm per moralitatem in bonam partem acciperemus. Nunc verò quia ad locum transgressionis eius peruenimus, nimirum necesse est, vt in eo ea etiam, quæ sunt vitanda videamus. Sed quid vnquam studiosius vitandum electis omnibus quàm superbiæ & inobedientiæ malum videri debuit? Hæc quippe primi angeli sublimitatẽ deposuit, hęc perditorum spirituum gloriam strauit. Hæc primo homini felicitatem abstulit, hæc captiuitatis humanæ perpetuas ærumnas inuexit. Et ecce primo angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adiũgitur, vt dum magna proruunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si & illorum

lapſus aſpicimus, & vitamus. Vbi ergo Saul ceciderit, attentè conſiderandum eſt. Superius nanque ei dixerat Samuel: Deſcendas ante me in Galgala. [*Suprà.10.*] Ego quidem deſcendam ad te, vt offeras holocauſtum, & oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam ad te: & oſtendam tibi, quæ facias. Idcirco igitur per inobedientiam cecidit, quia integris ſeptem diebus ſicut iuſſus fuerat, nõ expectauit. Nam in eodem loco repentè ſubiungitur: *Cúmque compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat.*) Quo in loco trementi corde conſiderandum eſt, quàm breuiſsimi temporis expectatione neglecta, repulſus ſit. *Cùm compleſſet, inquit, holocauſtum, ecce Samuel veniebat.*) Si ergo eum ſolo temporis breuiſsimo interuallo expectaret, quo obtulit holocauſtum, ſecurus iam regni ſui robur obtinere potuiſſet. Itaq; ſi tanta pœna eſt, quãdo Prophete deſpicitur: quid putamus de pelago illo diuinæ animaduerſionis incurratur, cùm ipſa diuina præcepta diſsipantur? Et quia in momento tranſit carnis delectatio, & omnis peccatorum commiſsio, & breuis quidem eſt hora tranſgreſsionis, non tamen breuis pœna flagitij: quia dum ad momentum in nobis regnum peccati erigimus, illa regna perdimus omnium ſeculorum. Statim enim poſt peccatum ſermo Propheticus venit, vt increpet: qui adeſſet, ſi non peccaremus, vt in bono roboraret. Polluta quidem conſcientia habet iam diuinum eloquium contra ſe, quæ ſi pollui vitaret, ab eo adiuta & releuata proprio vigore ſubſiſteret. Quid enim vobis aliud ſpiritualiter deſignat, quod dicitur: *Cúmque compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat.*) Et ſi non obtuliſſet holocauſtum, nihilominus & Samuel veniſſet. Sic nimirum & cùm tentamur, diuina gratia iuxtà eſt, quæ ſuſtinentes adiuuet: iuxtà & diuina iuſtitia, quæ deficientes damnet. Vnde ſacra ſcriptura nos expectare cohortans, ait: [*Eccles.2.*] Si ſpiritus poteſtatem habens aſcenderit ſuper te, locum tuum citò non deſeras. [*Eſaiæ.50.*] Hinc Propheta teſtificans, ait: [*Pſalm.15.*] Dominus auxiliator meus, & ideo non ſum confuſus. Hinc Pſalmiſta vicina eadem auxilia reſpiciens, ait: Prouidebã Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear. Sed iam Propheta quid non expectanti dicat, quid is qui expectare noluit reſpondeat, audiamus: *Locutúſque eſt ad eum Samuel: Quid feciſti?*) Sciebat quidem Propheta quid fecerat, ſed interrogando inobedientiæ factum reprobabat. [*Gene.3.*] Vnde & ad peccantem Adam in Paradiſo à Domino dicitur: Adam vbi es? Poteſt etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac ſi apertè dicat: Parum tibi videtur, quòd inobediendo deliqueris, ſed à ſublimi gloriæ tuæ culmine delinquẽdo cecidiſti. Nunc ergò plerique intra ſanctam Eccleſiam ſe flagitiis obruunt, & quaſi qui nulla aut minima perdant, ſecuri ſunt. Dicatur ergo lapſo, dicatur: *Quid feciſti?* Parum tibi videtur quòd te peccati ſorde pollueris, quia quam æternitatis gloriam perdideris, quam gehennæ pœnam merueris, non attendis. Interrogatur quidem peccator quid fecerit, vt ad cor per lamenta perducatur, vt magna ſe incurriſſe ſciat, & parum non doleat. Sed quia ex radice ſuperbiæ ipſa culpa inobedientiæ naſcitur, ſolent inobedientes reatus ſui magnitudinem, obiurgantibus doctoribus audire, ſed non humiliter confitendo ſatisfacere. Nam cùm ſublimes videri appetunt, lapſus ſuos oſtẽdere dedignantur, & ideo excuſationes proferunt, iuſtitiam prætendunt: quia apparere peccatores erubeſcunt. Bene ergo ſubiungitur: *Reſpondit Saul: Quia vidi quòd dilaberetur à me populus, & tu non veneras iuxta placitos dies. Porrò Philiſtim congregati fuerant in Magmas. Dixitque: Nunc deſcendent Philiſtim ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Neceſsitate compulſus obtuli ſacrificium.*) Ecce qui de magnæ tranſgreſsionis temeritate arguitur, magnas cauſas iuſtitiæ aſſerere non veretur. *Vidi*, inquit *quòd dilaberetur populus à me.*) Ecce hîc aſſeritur deſtitutus à populo. *Porrò non veneras iuxta placitos dies.*) Hîc ſe oſtendit Prophetæ promiſsione fraudatum. *Porrò Philiſtim congregati fuerant in Magmas.*) Hîc pariter obiicit imminens periculum congreſsionis. Quare ex actione ſua verbum ſubinferẽs, ait: *Neceſsitate compulſus obtuli holocauſtum.*) Quaſi dicat: Tu me de magno reatu arguis, cùm reatus tantò ſit leuior, quantò non temeritate conſtat, ſed neceſsitate. Sed qualem eum cognoſcat Propheta, qui ſe cognoſcere noluit, ſubiungens,

[E] ait: *Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui.*) Superbi quique, quia per timorem ſupra homines ſe eſſe arbitrantur, competenter arguuntur, cùm eis diuina voluntas obiicitur, quam offendunt. Saul ergo ſuperborum more arguitur, qui Domini Dei ſui mandata contempſiſſe perhibetur. Quod tale eſt, ac ſi ſuperbientem, & contemnentem terreat, dicens: Et ſi homines deſpicis, nunc non conſilium hominum, ſed Domini Dei tui mandata diſsipaſti. Rectè ergo tuum reatum penſas, ſi illum quem contemnis trementi corde conſideras. Et notandum, quia non ait: Non cuſtodiſti mandata Dei tui, aut mandata Domini tui, ſed: Non cuſtodiſti mandata Domini Dei tui. Ac ſi apertè dicat: Auſus magnæ tranſgreſsionis eſſet, ſi ille cuius mandata deſpicis, tantum Dominus tuus, non etiam Deus exiſteret. Quantũ ergo eſt quod committitur, cùm Dei & Domini mandata negliguntur? Quia item non dixit, Domini Dei mei, aut Domini Dei noſtri, diuinæ familiaritatis gratiam eum offendiſſe redarguit. Quaſi dicat: Eius præcepta contempſiſti, qui dum te de imo extulit, [F] dum ſuper alios te conſtituit, dum regem fecit, per impoſitionem tantorum munerum, velut ſpecialiter tuus fuit. Adhuc quoque ſubiungitur, vnde tranſgreſsionis eius audacia maior eſſe doceatur: *Quæ*, inquit, *præcepit tibi.*) Quædam denique Dei præcepta ſunt communia omnium, non ſpecialia aliquorum. Vt ergo audacem reum temeritatis ſuæ patenti obiectione conuincat, non eum præcepta communia, ſed propria, & ſingularia contempſiſſe demonſtrat. Quæ, ait, pręcepit tibi. Ac ſi dicat: Illa Dei & Domini tui mandata contempſiſti, quæ non velut communia omnibus, ſed velut propria, & ſoli tibi ſingulariter credita obſeruare debuiſti. Sed quid mereatur, exponit, dicens: *Quod ſi non feciſſes, iam præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſraël vſque in ſempiternum, ſed nequaquam vltrà conſurget.*) Ecce quàm magna perdidit, qui vt putabat nulla contempſit. Ecce ſeptem diebus Prophetam ſuſtinuit, ſed dum præſtolari eum in fine diei deſiit, gloriam tantæ dignitatis amiſit. Vnde & per Pɹophetam dicitur: [*Eccle.2.*] Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam. [G] Suſtinentiam qnidem perdunt, qui bona quæ inchoant, non conſummant. Quibus nimirum væ eſſe dicitur: quia non ſolùm incœpti laboris mercedem perdunt, ſed etiam Apoſtolatus ſui pœna feriuntur. Pœna autem ſuperbi & inobedientis regis declaratur, cùm dicitur: *Quod ſi non feciſſes, præparaſſet iam Dominus regnum tuum ſuper Iſraël à modo & vſque in ſempiternum, ſed non conſurget.*) A modo & vſque in ſempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, æternæ gloriæ ſibi ſublimitatem parant. Modò quidem electorum regnum paratur, cùm per diuiuam gratiam rectè eorum miniſteria diſpenſantur. Quod à modo & vſque in ſempiternum proficit: quia de ſublimi actione huius temporis, ſublimiorem illam æternitatis gloriam promerentur in cœlis. In finem itaque reprobo regi dicitur: *Regnum tuum nequaquam vltrà conſurget.*) Quaſi dicat: Dum à temporali rectitudine deficit, ad æternitatis celſitudinem non pertingit. Vel idcirco ad literam non conſurgere dicitur: quia cum ipſo corruit, & poſt ipſum in eius filiis nõ remanſit. [H] Sed vt liuoris pœna feriatur, non ſolùm repulſionem ſuam, ſed etiam electionem alienam audire compellitur. Nam ſubiungens Propheta, ait: *Quæſiuit ſibi Dominus virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei, vt eſſet dux ſuper populum ſuum Iſraël.*) Per omnia verba hæc ſuperbus eliditur: *Quæſiuit*, inquit, *virum iuxta cor ſuum.*) Quaſi dicat: Ideo eum quæſiuit, quia tu iuxta cor ſuum eſſe noluiſti. Quaſi dicat: Talem virum populi ſui ducem conſtituit, qui præceptum diuini conſilij exequatur virtute deuotionis. Quia enim corde ea quæ agere volumus, deliberare ſolemus: dum vſu noſtrę locutionis cor Dei in ſacro eloquio ponitur, per eum voluntas eius intima deſignatur, quæ à nobis tunc foris agnoſcitur, quando inobedientiæ præcepta reuelantur. Iuxta eam verò ſumus, quando hanc & per intellectum agnoſcimus, & per amorem cuſtodimus. Bene ergo de Domino Propheta Samuël dicit: *Quæſiuit ſibi virum iuxta cor ſuum, & præcepit vt eſſet dux ſuper populum ſuum.*) quia ille aliis vtiliter præcipit, qui obedire Deo perfectè iam nouit, qui ſolum hoc præcipit, quod ex conſilio procedit intimæ veritatis. Sed quid eſt, quod quaſi de præterito dicitur: Quæſiuit ſibi Dominus virum, & præcepit ei vt eſſet

vt esset dux, cùm non fuerit quæsitus, nec ei vt populo suo præesset, iniunctum? Nam postquam Saul percussit Amalech eidem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, & & veni mittam te ad Isai Bethleemitem. Sed hæc quæstio facilè soluitur, si omnipotentis Dei præscientia, & prædestinatio videatur. Ei quidem prædestinare, facere est: & apud ipsum iam facta sunt, quæ ab ipso fieri præordinata sunt. Vnde & de eo scriptum est: Fecit, quæ futura sunt. Sed quæsisse virum Deus dicitur, vt eligendorum antistitum forma hominibus præbeatur. Quærere enim solemus, quæ aut præsentia non cognoscimus, aut absentia non videmus. Deus autem cui nihil est absens, nisi latens, non dicitur quæsisse virum, vt absentem aut absconditum: sed quæsisse dicitur, vt omnis, qui ad sanctæ ecclesiæ culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur. Sed quæri debet secundum cor Dei, vt videlicet non solùm diuinam voluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat. Quia item electi viri ad honorem primatus non ex ambitione veniunt, sed coacti perducuntur, bene dictum est: *Et præcepit ei vt esset dux.*) Quasi dicat: In honorem pręlationis non per ambitionem subiit, sed coactus ascendit. Potest etiam intelligi vir pro fortitudine, secundum cor Dei, pro interna charitate. Quando igitur necessitas exigit, ad curam sanctæ ecclesiæ quæratur vir, vt sit conuersatione fortis: quæratur secundum cor Dei, vt per affectum magni amoris, quasi vnitus sit diuinæ voluntati: præcipiatur ei, vt sit dux: quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat, sed ex humilitate pertimescat: sicque sibi humilis metuat, vt subdi præcepto Dei deuotius agnoscat. Sed quia his verbis propheta lapsi regis vitam reprehenderat, sequitur: *Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgalis, in Gabaa Beniamin.*) Quasi ab alto ad planum sanctæ ecclesiæ doctor venit, quando peccatorum culpas redarguit, & status sui sublimitatem curuat, cùm ad discutienda malorum crimina se per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo, qui peccatorem arguerat dicitur: *Surrexit & ascendit.*) Surgit quippe electus prædicator, quando ad alitudinem suæ spiritualis conuersationis se per intentionem erigit: ascendit autem, quando ad arduam eiusdem vitæ suæ celsitudinem per consuetum opus venit. Cœlestia quidem desideria, spirituales virtutes, bona opera in sublimi sunt: affectus terreni, concupiscentiæ seculares, vitia & peccata in infimis. Doctor verò vt lapsos bene corrigat, prius culpas discutiendo inuenit, deinde inuentas ferit. Vt ergo quæ feriat perspicuè & apertè videat, mentis oculos ad videnda ima peccatorum vulnera curuat. Sed perspecta non ferit, si ad tangẽda ea in infimis nõ descendit. Surgere ergo & ascendere propheta dicitur, quia electi doctores sic ad ima nostra videnda & emendanda plerunque veniunt, vt redire statim ad alta conuersationis suæ nunquam obliuiscantur. Quibus etiam verbis sacerdotalis animi libertas asseritur. Nam plerique alios increpant, qui semetipsos validissimo iræ bello perturbant. Post increpatas verò culpas surgere & ascendere nequeunt: quia in semetipsis turbidi, ad alta intimæ quietis progredi nequaquam permittuntur. Quidam coërcendas altorum turpitudines audiunt, sed cùm ad cogitanda ima descenderint, noxia eorum delectatione sordidantur. Infirmi quidem & tanti ministerij impares, dum soluere inferius aliorum modos gestiunt, illos nõ liberant, sed semetipsos ligant. Quid ergo significat, quòd de Samuele dicitur: *Surrexit & ascendit.*) nisi quòd in perfectioribus viris aspicimus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, vt ab eis nequaquam sordidentur: sic nobis irascuntur, vt quieti intus secreti sui alta conscẽdere velociter possint? Fortes nanque & potentes sunt, & qui magna & fortia sua leuiter ferunt, nostris infirmitatibus non grauantur. Et quia in correctione nostra sanctæ scripturæ testimonia proferunt, à Galgalis surgere, & ascendere perhibentur. Galgala quidem (vt plerunq; iam dixi) rota nominatur. Testimonia verò scripturarũ quia per diuersos sensus in nostra eruditione voluũtur, velut rotæ sunt. Et quia cùm sancti prædicatores subditorum sollicitudinem deserunt, in æternę vitæ contemplatione sublimantur, in Gabaa Beniamin Samuel ascendere dicitur. Gabaa deniq; Beniamin collis filij dextrę interpretatur. Quis ergo est filius dextræ, nisi quem sancta Euãgelia confitentur ad cœlos ascendere, & ad dextrã Dei patris sedere: Collis igitur filij dextræ, æterna est celsitudo redemptoris. Quando enim ima nostra sancti prædicatores deserunt, in alta illa diuina redemptoris per intentionem surgunt, & per visioné conscendunt. Potest & secundum historicum sensum simplicius intelligi hoc quod dicitur: Surrexit & ascendit: quia videlicet in rege, quem arguerat, humilitatem pœnitentiæ, qua manere cogeretur, minimè cognouit. Idẽ tamen rex in ministerio relinquitur, vt ipsa prophetæ separatione corrigatur: quia plerunque quos prædicatoris verba non corrigunt, diuidi à prędicatorũ familiaritate, vel à sanctæ ecclesię vnitate pertimescunt. Iuxta prædicatores duri sunt, sed separati resipiscunt: & qui inobediẽdo peccauerunt, obedire Deo iam humiliter parant. Vnde & rex Saul non multò pòst demoliri Amalechitas præcipitur: vt si mandatum Domini eiusdem cæde gentis perficeret, prioris inobedientiæ nexus enodaret. Separatus quidem à propheta, ea agere visus est, vt ad agenda alia iuberetur. Quare & subditur: *Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabat illos: venientes ex Galgala in Gabaa Beniamin.*) Nonnulli sic in peccato corruunt, vt in nullo bono opere teneantur: nonnulli verò dum mala se perpetrasse recolunt, agere bona instantius conãtur. Agendo quippe bona, mala quæ relinquũt, operiunt: ne ab æterno iudice detecta iudicentur. Hoc nimirum si factum Saul in bonam partem deducimus, hoc inuenimus: quia qui prius in sacrificio, metuens Prophetæ mãdata cõtẽpsit, postea verò ad eos, quos metuerat, conterẽdos populi Dei aduersarios festinauit. Quo in loco etiam hoc notãdum est, quia quem Propheta deseruit, ad experiẽda bella hostiũ de Galgalis ascẽdit. Plerosque etenim peccatores iusta prædicatorum seueritas proiicit, quos tamen diuina memoria nõ relinquit. Solatia & adhortationes rectorum propter culpas amittunt: sed sacras scripturas consulunt, propositum resumunt, & qui inobedientiæ malo velut lapsi iacuerant, erecti per obedientię feruorem ad occultorum hostium bella procedunt. Bene ergo de Galgalis, id est, de rotis venire memorantur: quia de sanctis scripturis accipiunt, vnde aduersæ partis militiam cõprimere fortiter possint. Quia verò perditæ conuersationis altitudinem recuperare vincendo satagunt, in Gabaa Beniamin ascendere dicuntur. Quia item alij in latibulis se clauserant, alij ad hostes confugerant, reliqui populi vocantur, qui nullo sunt timore perterriti, sed cum rege suo ad locum festinãt congressionis. Quod etiam nunc in ecclesia videmus, quia videlicet plerique quasi paruuli proficere per priuatæ vitæ studium proponunt, plerique fortes in expositis quoque maligni hostis certaminibus audaces sunt: vt apertè videant seculi blandimenta quæ appetant, sed appetere visa contemnunt. Hi quidem non in latibulis, sed in aperti certaminis campo consistunt, expositi ad prelium, fortes ad triumphum, qui pugnare possunt, & nequeũt superari. Vnde & per perfectum numerũ designatur, cùm subditur: *Et recensuit Saul populum, qui inuentus fuerat cum eo, quasi sexcentos viros.*) Septem quippe diebus hebdomada impletur, sed vnus eorum ad operandum prohibitus est, sex verò in boni operis studio conceduntur. Centenarius autẽ numerus summam cõtinet numerorum. In sexcentis ergo viris qui alij designãtur, nisi qui opere & cordis deliberatione robusti sunt? Nam quidam fortia proponunt, sed quia quod proponunt, nõ faciunt, ad sexcentorum virorum numerum non pertingunt. In sexcentis ergo viris, fortes operarij sanctæ ecclesiæ designantur, quia magna proponũt, & rigorem propositi fortitudine cõplent bonę operationis. Qui bene cum rege inuenti perhibẽtur, quia cum pastoribus sanctæ ecclesiæ in bona volũtate, & pia actione conueniunt. Cum eis nanque sunt, à quibus nec voluntate discrepant, nec operatione discordant. Qui sic cõuenire dicuntur, vt excellere prædicatorum dignitas sentiatur: qua etsi idem bonum subditi, quod prædicatores volunt faciunt, illi tamen in eodem bono præcipui sunt, quorum vt ordo est celsior, ita & ardentior virtus animi, & robustior nixus operationis. Quare & separatim de rege, & eius filio dicitur: *Et Saul, & Ionatha.*) Vt quid enim separatim rex, & eius filius nominatur, nisi quia actio boni præsulis claret esse singularis? Et quia omnium fideliũ subditorum non est vniformis æqualitas, sequitur: *Et populus qui inuẽtus in Gabaa Beniamin.*)

Infrà 15. Eccle. 3. Infrà 15.

Satis replicatum est, quòd Gabaa collis interpretatur. Collis verò non summitas, sed montium est altitudo summitati vicina. Quid verò in isto colle, nisi alta & perfecta vita intelligitur fidelium subditorum? Hæc nimirum quamuis prædicatorum celsitudini æqua non sit, tamen ab aliorum meritis valde cernitur esse sublimis. Vnde & de quibusdam præcipuis electis in Apocalypsi legitur: Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia. Quos & clarius demonstrans, ait: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. Dum ergo spiritualia prælia describuntur, populus iuuentus in Gabaa Beniamin specialiter recensetur, quia virginum chorus contra immundorum spirituum ferocitatem tantò violetior est, quanto nullo eorum vulnere saucius, nulla eorum suggestionis sorde pollutus. Liber quippe integer, expeditus est ad occursum, fortis ad ictum. An non in colle filij dextræ sunt, quos integritatis suæ merito dilectus Iesu respicit, dicens: Vibi supra montem Sion agnum stantem & cum eo centum quadraginta quatuor millia? Sed & nisi valde fortes essent, ad tantam celsitudinem fatigati ascendere nequaquam possent. Item nisi omnium cogitationum liberi essent, post agnum vbique currere non valerent. Quia ergo in occulti certaminis triumpho virgo quisque mirabilis est, dum ordo cõgressionis describitur, sub Typo populi Gabaa virginitatis specialis dignitas memoratur. Sequitur: *Porrò Philistim conscenderant in Magmas. Et egressi sunt ad præliandum de castris Philistim tres cunei: vnus cuneus pergebat contra viam Effraim, ad terram Saul, porrò alius ingrediebatur per viam Bethoron, tertius autem vertit se ad viam termini in terra Sabaa imminenti valli Seboim, contra desertum.*) Quid est quòd Philistæi tres cuneos faciunt, nisi quia maligni spiritus cordi nostro, linguæ & operi inserere peruersa moliuntur? Quia enim cogitando, vel loquendo, siue faciendo omne peccatum committitur, tres sunt Philistinorum cunei: quia maligni spiritus impellere ad peccandum animas satagunt, negligentia cordis, effrenatione oris, audacia peruersi operis. Vnde & primus cuneus contra viam Effraim pergere dicitur, quia expugnare innocentiam à corde incipiunt. Via quippe Effraim, id est, fructiferi cordis, bona est cogitatio. Contra viam ergo Effraim primus Philistinorum cuneus pergit: quia occulti aduersarij, si prius vsum bonæ cogitationis à mente non auferunt, ad eradicandos virtutum eius fructus peruenire non possunt. Contra Effraim igitur viam veniunt, quando bonæ cogitationi insidiantur, qua via ad terram Saul tendere dicitur. Quid enim est aliud mens electi discipuli, nisi fructifera valde terra doctoris? Vnde & Dominus in Euangelio parabolam seminum exponens, ait: Quod cecidit in terram bonam hi sunt, qui in corde bono & optimo verbum excipiunt, & fructum afferunt in patientia. Dicitur ergo de primo cuneo Philistinorum: Pergebant contra viam Effraim: vt dum literæ sensum spiritualem percipimus, cogitationis aditum malignis spiritibus obstruamus. Sed dum cor munimus, linguam pariter à superfluis locutionibus refrenare cõpellimur. Vnde & secundus cuneus per viam Bethoron ingredi dicitur. Bethorõ quippe domus iræ interpretatur. Domus verò iræ est mens vsui seruiens linguæ litigiosæ. Quam certè domum sapiens ille insinuat, qui ait: Ira requiescit in sinu stulti. Per hanc quidem ad cor stulti hostes ingrediuntur, quia maligni spiritus dum ad effrenata verba linguam soluunt, iras accendunt, & mutuam fidelium charitatem feriunt. Qui ergo cauere cogitationes noxias didicit, si oris custodiam tenere non nouit, vnius cunei impetum vicit, alterius non euasit. Tertius verò cuneus vertit se ad iter termini. Quis est terminus cogitationis & verbi, nisi consummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus, & loquimur, vt ea ad finem boni operis perducamus. Sed cùm antiquus hostis verbis & cogitationibus nocere non preualet, in finem laqueos tendit, & bonum opus fidelium euacuare, vel impedire appetit. Quod verò est iter termini, nisi studiũ bonæ operationis? Quia ergo multis insidiis maligni spiritus nituntur, vt studium boni operis deseratur, ad iter termini tertius cuneus verti dicitur. Potest etiã in hoc termino, vitæ nostræ finis intelligi. Ad iter verò termini cuneus vertitur, quia interrumpere hostis opus bonum nititur, ne vsq; ad vitæ finem perducatur. Vnde & Psalmista lapsorum fletus in se exprimens, ait: Funes extenderunt laqueum pedibus meis, iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Iuxta iter quidem scandalum ponitur, vt bona electorum opera ante huius vitæ cõsummationem deserantur. Quid est autem quod ait: *In terra Sabaa, imminenti valli Seboim contra desertum?*) Sed hæc nomina locorum ad designãdum situm termini, quem dixerat, posita sunt. Sabaa verò in li gua nostra captiua dicitur: Seboim capreæ nuncupantur. Quæ est autem ista captiua, nisi humana natura, quæ in paradiso fuit posita, & nunc ad perferendas huius mortalitatis ærumnas in hoc seculum est ligata? Quæ est autem terra captiuæ huius, nisi peregrinatio vitæ temporalis? Bene igitur dum verti cuneus dicitur, terra captiuę memoratur: quia maligni spiritus in hac terra peregrinationis nostræ prælia contra nos mouere possunt, illa verò vita nostra non possunt. Sed electorum præsens conuersatio quamuis in hoc captiuitatis exilio posita sit, si iter termini perfectè custodit, post termini huius angustias, ad altitudinẽ immortalitatis peruenit. Vnde & termini huius terræ valli Soboim, id est, caprearum imminere perhibetur. Vallis quippe caprearum, est mors preciosa sanctorum, quia vnde moriendo deponuntur, inde ad gaudia æterna subleuantur. Capreæ quidem velocia animalia esse, & magnos saltus dare quis nesciat? Rectè ergo sanctarum animarum dignitatem capreæ designant, quæ in morte corpora deserunt, sed quasi magnos saltus dantes, per ingentia mertia ad superna regna conscendũt. Dicat ergo quia terminus terræ captiuæ imminet valli Seboim: quia etsi damnata est humana conditio, sic tamen est in Dei filio exaltata, vt cùm ad vitæ temporalis terminum ducitur, in morte datur, vt in æternæ vitæ celsitudinem subleuetur. Dicat ergo, *quia Tertius cuneus ad iter se vertit termini in terra captiuæ, quæ imminet valli caprearum:*) vt malignos spiritus ad hoc electorum extrema bona peruertere conari asserat, vt ad superna gaudia non conscendant. Quæ etiam vallis sita contra desertum dicitur. Quid deserti nomine hoc loco, nisi infernum accipitur? Desertum quidem rectè iutelligitur, vbi electorum nullus inuenitur. Desertum etiam dicitur, in quo ærumnarum solatia nulla sentiuntur. Vallis ergo caprearũ contra desertum sita perhibetur: quia sanctorum mors diuersum omne ab inferni meritis habet, & conueniens aliquid, & dignum inferni pœnis non habet. Sequitur: *Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Israel. Cauerant enim Philistim ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistim, vt exacueret vnusquisque vomerem, aut ligonem, & securim, & sarculum.*) Hæc profectò omnia describuntur, vt modus subsecuturę victoriæ insinuetur. Armati quippe ab inermib⁹ victi sunt, vt totum quod vincitur omnipotẽtis Dei laudibus tribuatur. Nos autem si more nostro spiritualiter ista prosequimur, mysteriis vacua nõ inueniemus. Quid est ergo quod dicitur: *Faber ferrarius non inueniebatur in Israël:*) nisi quia ad spiritualia bella non per seculares literas, sed per diuinas instruimur. Faber quippe ferrarius in Israel non inuenitur, quia fideles Domini videntes arte secularis scientiæ contra malignos spiritus nequaquam præliantur. Fabri nanque arte adiuti vincerent, si secularis eloquentiæ iaculis, occultis hostibus præualerent. Quæ profectò secularium librorum eruditio, & si per semetipsam ad spiritualem sanctorum cõflictum non prodest, si diuinæ scripturæ coniungitur, eiusdem scripturæ scientia subtilius eruditur. Ad hoc quidem tantum liberales artes discendæ sunt, vt per instructionem illarum diuina eloquia subtilius intelligantur. A nonnullorum cordibus discendi desiderium maligni spiritus tollunt: vt & secularia nesciãt, & ad sublimitatem spiritalium non pertingãt. Bene ergo dicitur: *Cauerant Philistim ne fortè facerent Hebræi gladium & lanceam.*) Apertè quidem dæmones sciunt, quia dum secularibus literis instruimur, in spiritualibus adiuuamur. Cùm ergo nos ea discere dissuadent, quid aliud, quàm ne lanceam aut gladium faciamus præcauent? Dicat ergo historica, & studium electorum Propheta insinuet, & exponat: *Descendebat Israël ad Philistim, vt exacueret vnusquisque vomerem suum aut ligonem.*) Ad Philistæos descendimus, quando ad discendos seculares libros animum inclinamus. Et descensus dicitur, quia

Apoca. 14.

Lucæ. 8.

Eccle. 7.

Psalm. 139.

quia Christiana simplicitas in alto est. Sed quid est quòd seculares literæ dicuntur in plano esse, modus verò dicendi sublimis? Quia cum cœlestia nulla narrent, & miro dicendi ordine quæ proponuntur explicant, & narrando sublimantur, & carnalia docendi deponuntur. Quem profectò dicendi siue intelligendi modum qui scire appetit, descendat ad Philistim, vomerem & ligonem acuat, vt ad secularium etiã carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentia instrui penitus nititur. Hanc quippe secularem scientiam omnipotens Deus in plano antè posuit, vt nobis ascendendi gradum faceret, qui nos ad diuinæ scripturæ altitudinem leuare debuisset. Idcirco eam præmittere voluit, vt in ipsa nos instrueret ad spiritualia transire. Vnde & Moyses qui nobis diuinorum eloquiorum principia edidit, non prius diuina didicit, [Acto.4.] sed vt capere vel exprimere diuina posset, in omni Ægyptiorum scientia rudem animum informauit. Esaias etiam prophetis aliis eloquentior extitit: quia nec vt Hieremias Anathotites, nec vt Amos armentarius, sed nobiliter instruct⁹ atq; vrbanus fuit. [Acto.21.] Paulus quoque vas electionis antè ad Gamalielis pedes instruitur, quàm rapiatur in paradisum, vel ad cœli tertij altitudinẽ subleuetur. Et ideo fortasse per doctrinam aliis Apostolis excellit: quia futurus in cœlestibus, terrena prius studiosus didicit. Sed iam (vt arbitror) ruraliũ instrumentorum proprietates spiritualiter exquirendæ sunt. Quid ergo in vomere, qui præeuntibus bobus trahitur, nisi affect⁹ geminæ charitatis insinuatur? Et quid in ligone, quo solus quisque in agri cultura exercetur, nisi priuatæ vitæ studium ostenditur? Quidam nanque & dites & fortes ruricolæ in bobus arant: quia & Dominũ fortiter diligunt, & per fraternũ amorem animarũ lucris diligentius intendunt. Vomerem igitur apud Philistinorum fabros acuũt: quia sanctæ prædicationis studium de seculari eruditione componunt. Nonnulli verò vt pauperes, ligone vtuntur: quia qui ad lucrandas aliorum animas se, non posse sufficere arbitrantur, sibi solis desinũt præparare de æternitate quod possunt. Velut ligone quisque eorum vtitur: quia agrum suæ mentis diuino cultui præparare non desinunt. Et quia in hoc etiã priuatæ vitæ studio valde sibi secularis eruditio prodest, ligonem dum docetur, exacuit: quia in propriæ vitæ studio eruditus quæque subtilius intendit. Securi autem non terram fodimus, sed ramos arborum detruncamus. Quid ergo aliud signat securis, nisi zelum bonæ æmulationis? Nam quando ad imitanda meliorum exempla succendimur, velut ramos nobis incidimus, quibus ignem depellendis negligentiæ nostræ frigoribus nutriamus. [Gala.4.] Hanc securem nos tenere Paulus Apostolus præcipit, dicens: Bonum æmulamini in bono omnes. Quæ nimirum securis acuitur: quia eruditi fideles sicut melius agnoscunt exempla fidelium, ita vt feruentius imitari cõcupiscũt. Sarculum siue tridens subtilius terram fodit, ita, vt non tam fodere quàm scalpere, & glebas confringere cognoscatur. Quid per hoc tridens sarculũ, nisi virtus discretionis exprimitur? Per quam certè dum acta vel agenda subtili consideratione discutimus, velut serendæ terræ nostræ glebas in tenuẽ puluerem complanamus. Quod profectò sarculum tridens asseritur, quia vis discretionis non solùm agenda, sed etiam cogitãda & loquenda componit. A manu quidem, corde & lingua cuncta noxia reserat, vt semen quod terræ mentis nostræ committimus, vberem fructum ferat. Aptè itaque dicitur: *Descendebat omnis Israel ad Philistim, vt exacueret vnusquisque vomerem suum, ligonem, securem, & sarculum:)* quia affectum geminæ charitatis, priuatæ vitæ studium, alienæ perfectionis exempla in sacro eloquio legimus, sed eiusdem sacri eloquij profunditatem penetrare ignari secularis scientiæ non valemus. Vnde & rationabiliter subinferens, ait: *Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & securium, & tridentium, vsque ad stimulum corrigendum.)* Non dicuntur acies replicatæ aut attritæ, sed retusæ. Nam si replicatæ essent vel attritæ, omnino nihil inciderent. Retusa verò acies, & si celeriter non incidit omnia, quædam obiecta in mora laboris secat. Sic nimirum sunt corda simplicium, quæ si subtiliter spiritualia non intelligunt, dum tam tardè quædam intelligunt, acuitatem ingenij nõ acutam habent, sed retusam. Sæpe enim discutere obscura volunt, sed dum vix diu cogitando ad ea etiam quæ sunt aperta perueniunt, velut retusa acie morando incidunt. Quod certè non solùm in occultis sacramentis scripturarum ostẽditur, sed etiam in latentibus suggestionibus dæmonum. Depellere quippe à se hostem nequeunt, quem cognoscere citò non possunt. Dum ergo magna mora cogitationis, insidias malę suggestionis expellũt, velut retusa acie secant, quod per acuitatem ingenij abscindere velocius poterant. Quid est autẽ quod dicitur: vsque ad stimulum corrigẽdum? Stimulus dicitur increpatio prælatorum. Vnde & scriptũ est: Verba sapientum sunt quasi stimuli. [Eccl.12.] Stimulus quidem increpatio dicitur: quia dum culpas arguit, mẽtem pungit. Sed retusus est stimulus, quãdo prælati languet intellectus: vt subditorum culpas nec cognoscendo reperiat, nec inueniendo reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris stimulus asseritur: quia tumores vitiorum pungere non præualet, si eius mens erudita per scientiam, pungenda non videt. Vnde & in typo eruditorum prælatorum bene subiungitur: *Cúmque venisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saul & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius.)* Quid per lanceam, nisi sanctorum prædicatorum acuta prouidentia accipitur. Et quid per ensem, nisi eorum intelligentiæ subtilitas demonstratur? Per lanceam quippe longè nobis antè obiecta perfodimus. Per ensem verò vicini, & ferè coniuncti nobis hostes trucidãtur. Bene ergo in lancea prouidẽtia electorum ostenditur, per quam occultos hostes percutiunt, antequam vicinum eorum impetum patiantur. Dum enim futuras dæmonum insidias cauẽdo præueniunt, velut à longe lancea feriũt, quorum vicinos excipere ictus nolũt. Vnde & beatus Paulus apostolus dum à lõge armatos fornicationis spiritus cerneret, coniugalem castimoniã quasi lãceam tenuit, & eos accedere propius non permisit, dicẽs: Propter fornicationẽ vnusquisque vxorem suam habeat, & vnaquæque virũ. [1.Cor.7.] Vxori vir debitũ reddat, similiter autem vxor viro. Et iterum: Reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. [1.Cor.9.] Hinc etiam de semetipso ait: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne prædicans aliis, reprobus efficiar. Qui enim ne reprobus fieret, corpus castigauerat nimirũ lancea hostes suos, longiusculè positos ante se perfodiebat. Prouidentia ergo abstinentiæ pro edomanda carnis libidine qua si lancea accipitur, per quam venturi hostes feriuntur. Bene etiam per ensem intellectus exprimitur: quia qui prauas maligni spiritus suggestiones in præsenti tẽpore cognoscit & abiicit, velut vicinum, & iuxta se positũ hostem ferit. Qui etiam velut ense vtraque parte acuto incidit: quia tam falsa bona, quàm vera mala reprehendit. Quid verò est, quòd in manu Saul & Ionathæ ensis esse perhibetur? Sed in manu non sunt eorum qui acutè vicina & præsentia intelligũt, & futura pręuident, & ad extinguẽda ea fortia non exercent. Apertè sciũt, quia antiquus hostis maximam partẽ humani generis per robur carnis in fornicationem præcipitat, qui tamen carnem per abstinentiam castigare non curant. Sic etiam nonnulli præsentia mala apertè conspiciunt, sed hęc vitare minime conantur. Hi nimirum ensem & lanceam habent, sed in manu non habent. Bene ergo in die prælij in manu Saul & Ionathæ ensis & lancea inuenitur: quia solum electi viri sunt qui & præsentia & futura mala intelligant, & ea cordis intentione vincere ardentius concupiscant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, vt populus nihil in manu tenuisse doceatur, qui vomeres, ligones, secures, & sarculos tenere ostenditur. His enim verbis non electi distinguuntur à reprobis, sed hebetes à peritis. Sed quia iam armatos viros ostendimus, modum certaminis explicemus. Sequitur:

Caput IIII.

[Caput 14. 1.Reg.]

EGressa est statio Philistinorum, vt ascenderet in Magmas, & accidit quadam die, vt diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni & transeamus ad stationem Philistinorum, quæ est trans locum illum.) Philistinorum statio egreditur, quando malorum spirituum turba electis mentibus per suggestiones noxias demonstratur. Quæ nimirum idcirco statio dicitur, quia electorum bella describũtur. Stare quippe malignis spiritibus, est in electorum pugna magnas vires exercere. Nam stando validius vnusquisque, quàm sedendo conari ad aliquid faciendũ

potest. Philistinorum igitur statio egressa dicitur, vt dæmonum conatus in bello nostro apertè colligatur. Et quia velut se inferiores, atque minores opprimere fideles cogitant, in Magmas ascendere egredientes parant. Vel in Magmas ascendere gestiunt, quando paruulorum corda decipere, tentando moliuntur. Sed electi prædicatores dum tentata corda subditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos velut in tuto reponunt, illos secum ad sustentanda pericula bellorum ducunt. Quid est quòd ad bella armiger ducitur, nisi quia per scientiam eruditi subditi ad internorum certaminum victoriam promouendi sunt? Quidam nanque artem physicam sciunt, qui medendi experientiam nesciunt: sic nimirum in sancta Ecclesia quidam sunt, qui artem interioris pugnæ didicerunt, sed ad districtas necessitates certaminum adhuc perducti non sunt. Magnos viros pugnantes audiunt, sed prælia, quæ magni magnificè tolerant, auditu sciunt, virtute nesciunt. Tales quippe sunt, qui ad imitanda vestigia redemptoris inuitantur. Qui vult (inquit) venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

Matth.16.

Arma verò Ionathæ sunt hortamenta doctoris. Armiger verò arma portat, cum quibus non ipse, sed alius pugnat. Sic nimirum sunt qui in sancta Ecclesia nouiter instruuntur. Dum enim virtutes à doctoribus audiunt, quibus ipsi doctores cõtra malorum spirituum versutiam pugnant, illud nimirum habent in ore, quod nondum habent in virtutis exhibitione. *Dixit ergo Ionathas ad armigerũ suum: Veni, transeamus ad stationem Philistinorũ:*) quia electi doctores subditos suos docẽt, nõ solùm artẽ, qua dimicent: sed etiã ad bella pertrahũt quò triumphent. Et quia remissi pastores bella quæ insinuant, suscipere nequaquam curant: non dicit, Vade & transi ad stationem Philistinorum: sed, Veni transeamus. Alios quidem ad certamen prouocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid verò est, quod dicit: *Quæ est trans locum illum?*) Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis præliis clausus, nõ expositus est, possidere quidem bona seculi, vxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eò munitum ab hoste manere est, quò aliquid impositum in eo ordine positis onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris vitæ desiderio accensus transire nititur, necesse est vt ad grauissima bella præparetur. Diuitias nanque contemnentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes coniugia, amorem pudicitiæ semper amplecti debent. Habent continuò isti insurgentia grauissima prælia carnis, illi impugnationem cordis: quia nec paupertas leuiter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiæ corpora subiugantur. Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Eccle.2.

Quasi dicat: quia egredi voluisti de loco muniminis, necesse est vt iam patenti bello, contra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non istum dicit, doctorum Ionathas virtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis, semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni quòd strenuè dimicant, de omni quod nobiliter triumphant, iactantiæ, & elationis vitium fugiunt, sequitur: *Patri autem suo hoc ipsum non indicauit.*) Tacendæ quidem sunt electorum virtutes, ne per iactantiam dicantur: sed aliquando ad Dei gloriam eas manifestare culpa non est. Quia verò nos in Saul magnos prædicatores expressimus, hoc profectò quod patrẽ Ionathas pugnæ initium cælat, illud insinuat: quia magna quæ agimus, quãdoque propter humilitatem laudabiliter cælamus. Tales quidem iam facti per corruptionem sumus, vt boni videri etiam ab illis, qui præsunt nobis, sine elatione nunquam valemus. Cùm ergo de manifesto latens malum nascitur, sapienter bonum absconditur, ne malo superueniente maculetur. Sed inter hæc sciendum est: quia illi virtutes cælare prælatis suis ista necessitate possũt, qui bene cognoscere bonũ, quod agũt, sciunt. Si enim nimis sunt simplices, sæpe non est bonum quod esse bonũ arbitrantur: & dum vitium quasi virtutem non indicant, in se absconditũ hostem portant. Vnde & Ionathas, qui patri belli propositũ texit, tantus asseritur: vt sub eius ducatu pars exercitus producta referatur. Erant (inquit) duo milia virorũ cum Saul in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin.

Suprà.13.

E Dicatur ergo de Ionatha: *Patri autem suo hoc ipsum non indicauit:*) quia eruditi viri dum elationis vitiũ incurrere de magnis operibus suis metuunt, ea nimirum ipsis abscondunt, à quibus adiuuari potuerunt. Quæ nimirum prædicatoris auxilia melius discimus, si ipsos in loco suæ perfectionis videamus. Nam sequitur: *Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granata, quæ erat in Magron.*) Gabaa, vt diximus, interpretatur Magron de fauce dicitur. Prædicatores autem sancti sublimes valde sunt, non solùm opere, sed etiam contemplatione. Extrema ergo pars ista sublimitas est operis: intima verò, illa contemplationis. Per hanc quidem extremam partem suæ celsitudinis ad exemplum à nobis conspiciũtur, per illam verò intimam, in magno amore conditori coniuncti sunt. Hos quidem nobis extrema parte sublimitatis suæ propheta mirandos ostendit, quando ait: Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas.

Esa.60.

Volant quippe vt nubes: quia à grauedine culpæ sunt leues, & gratia

F sancti Spiritus in bono opere veloces. Quasi columbæ verò sunt ad fenestras: quia ad exemplum per bona opera se nobis quasi per foramina porrigunt, sed de ostensa vitæ munditia laudis appetitu nequaquam capiuntur. Sed & sub malo granata rex residet, quia in vmbra redemptoris prædicator requiem habet. Magno quidem labore fatigatur, sed verborum Domini consolatione reficitur. Vnde & eadem malus arbor in eo loco qui de fauce dicitur morari perhibetur. Quid enim hoc loco istud de fauce dicitũ aptius, quàm sancti euangelij dulcedo designatur? Sic enim nunc morari in vmbra redemptoris possumus, si videlicet vmbra eius ad consolationem de euangeliorum meditatione capiamus. Sed in hoc residere quietius prædicatores possunt, qui quo altius & propius illud diuinæ faucis verbum suscipiunt, dulcius saginantur. Hæc etiam causa est, qua rex Saul non stare neque sedere, sed morari sub malo granata Magron dicitur: quia perfectus doctor Dei docibilis est, & dum pascere

G cibo alios nititur, ipse multiformium deliciarum spiritualium dulcedine satiatur. Nam dum redemptoris amœna singulariter aspicit, in miram contemplationem virtutum surgit: & quasi de vno cortice plurima grana colligit, dum per ea omnia, quæ in redemptorem recolit, deliciosam mentem gratanter ducit. In hac quidem redemptoris amœnitate sponsa se requieuisse gloriatur, quæ dicit: Sub vmbra eius, quem desideraueram sedi.

Canti.2.

In vmbra quippe eius sedere, est in eius contẽplatione requiescere. Eius certè contemplatio vmbra est: quia in eius visione protegimur, ne diabolica tentatione velut solis ardore denigremur. Qui ergo tã sublimiter requiescũt, ferre se consulentibus auxilia vtiliter possunt. Sed tamen nonnulli electi subditi dum infirmitatem propriã metuunt, dum solũ Deum agonis sui testem requirunt, tãtorum hominũ iudicia fugiũt, vt à solo Deo in bona sua actione videantur. Bene ergo & Saul in extrema parte Gabaa sub malo granata morari dicitur, & Ionathas belli propositum ei non indicasse: quia dum perfectè cauere elationem non possumus, bonum de quo nasci potest, omnibus abscondi de-

H bet. Sequitur: *Erat populus cum eo quasi sexcẽtorum virorum.*) Hoc numero fortes viros in bono opere superius designari diximus, qui cum rege esse referuntur: quia per studium boni operis, concordes sunt vitæ doctoris sui. Sed habent prædicatores ecclesiæ sub se non solùm qui magna agant, sed & verbi comministros, qui summa doceant. Habent duces qui ad bella feruentes roborent, habent qui audacter currant, habent qui potenter protegant. Bene ergo subiungitur: *Achias filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo. Qui portabat ephod.*) Achias nanque vmbraculum nostro sermone dicitur. Quid verò per vmbraculum hoc in loco, nisi protectio designatur? Qui ergo in sancta ecclesia minores quoslibet ab occultis aduersariis protegunt, per vmbraculum rectè designantur. Qui autem vmbraculo residet, ardorem solis sentire non potest. Cur verò in sacro eloquio vmbracula prædicantur, nisi quia etiam solem reprobum ostẽdunt, quo viror mentis exuritur? De quo nimirum sole veritas in diuisione seminum dicit: Orto sole aruerunt.

Matth.13.

Feruens quippe ardor concupiscentiæ sol est, qui

velut

velut luce candeat, sed qui mentem cui lucet exurat. Dum A ergo maiorum exhortationibus omnium concupiscentiarũ blandimẽta respuimus, quò alibi, quàm in vmbraculo amœno substernimur, vbi tentationum incendia declinemus? Sed diminutiuè vmbraculum Ecclesiæ minister dicitur, vt redemptori nemo comparetur. De illius nanque protectione sponsa in canticis gloriatur, dicens: Sub vmbra illius quẽ desideraueram sedi. Et Psalmista deprecans, ait: Sub vmbra alarum tuarum protege me. Sed vnde tantus Achias iste procedit, exponitur, quia filius Achitob esse memoratur. Achitob frater meus bonus dicitur. Quis igitur iste frater bonus intelligitur, nisi redemptor noster? Frater quippe, quia naturæ nostræ particeps: sed bonus, qui naturã nostram quã suscepit, ab æterna morte liberauit. Vel bonus, quia omnes nos mali sumus, dicente ipso: Si vos mali cùm sitis nostis bona data dare filiis vestris. Achias ergo filius Achitob dicitur: vt qui in Ecclesia potentes sunt, eorum potentia ex sola redemptoris imitatione eis inesse sentiatur. Idem verò Achitob frater Ichabot asseritur, quia à translatione gloriæ nuncupatur. B Nam redemptor noster secundum carnem de Iudæorum gente est natus. A quo nimirum populo, quia omnis ornatus templi, omnes sacrificiorum ritus, omnia scripturarum mysteria ad gentilem populum transierunt, translatio gloriæ in Achitob fratre rectè memoratur. Ipse quoq; Achitob Phinees fuisse filius dicitur: quia Iudaicus populus in erroris sui perfidia qua se mersit, eiusdem gentis suæ doctores se valde nequiores habuit. Vnde & idem Phinees os mutum siue ori parcens interpretatur. Os quippe dicitur, quia per eundem populum Dominus locutus est. Sed mutum os nunc esse cognoscitur: quia dum redemptorem repulit, loquentem in se olim spiritum pariter amisit. Qui etiam ori parcens rectè dicitur: quia sic semel in reatu tanti sanguinis cecidit, vt per pœnitentiam & confessionem ad eum cõuerti nequaquam posit. Ori igitur parcens dicitur, quia confitendo piè erubescere dedignatur. Quo contrà beatus Iob ex persona conuersorum promittit, dicens: Non parcam o- C ri meo, loquar in tribulatione spiritus mei. Sed quia item religionis dignitatem in patriarchis & prophetis habuit, idem Phinees ex Heli sacerdote Domini nat⁹ asseritur. Heli quippe Deus meus, Silo missus interpretatur. Dij verò aliquando in sancta scriptura electi prædicatores intelliguntur. Vnde & ad Moysen à Domino dicitur: Posui te Deum Pharaonis. Et in lege præcepit, dicẽs: Diis nõ detrahes. Pater ergo Phinees Deus meus dicit̃: quia nimirum Iudaicus populus eorũ secundũ literam scripturas imitatur, qui verbũ Dei, & reuelata mẽte meruerũt cernere, & theca literæ ne videretur occultare. Hos nimirum per semetipsam veritas ostendit, cùm verba Psalmistę exposuit, dicens: Illos dixit deos, ad quos factus est sermo Dei. In Silo autem natus asseritur: quia Iudaicus populus licet carnaliter, adhuc tamẽ in scripturis spiritualibus erudit̃. Quia ergo electus quisque & sapiens in sancta Ecclesia natũ Dominum ex Iudaico populo per doctrinam sequitur, Achias qui vmbraculum dicitur, filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, filij Heli esse perhibetur. D Qui etiã ephod portare describitur, vt apertè monstretur: quia protegere alios nequaquã potest, qui pulchritudine bonę conuersationis, lucéque non fulget. Sequitur: *Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas.*) Quid est quòd populus, quò eat Ionathas, nescit: nisi quia electus doctor ea quæ intendit agere, studet per humilitatem celare? Vnde & in Euãgelio Dominus dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Si enim per dexteram æterna, per sinistram verò præsens vita figuratur: homines in sinistra, angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad consortium supernorum ciuium tendimus, dextera manus nostra operari perhibetur. Sinistra verò manus nostra opera nescit dexteræ, si cooperatores nostros, fideles videlicet sanctæ Ecclesiæ, adiutores habem⁹ in opere, & laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: *Populus ignorabat, quò isset Ionathas:*) quia tunc solum bene agere magna nitimur, cùm ea quæ agimus, pandere ad ostensionem vitamus. Sed quia ad exemplum electorum ista proferimus, non solùm quò erat, sed etiã quà eat, explorare attentius debemus. Sequitur: *Erãt inter ascensus per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philistim eminentes petræ ex vtraque parte, quasi in modum dentium scopuli, hinc inde prærupti: nomen vni Bores, nomen alteri Sene.*) Cùm electorum vita alta sit meritis, ima verò conditio malignorum spirituum, quid est, quòd ascensus esse dicitur, vnde ad Philistinorum stationem Ionathas tendere conatur? Nam de eisdem Philistæis in typo dæmonum non longè superius dictum est: Ascendentes castrametati sunt in Magmas. Sed super nos esse dicuntur, quo minores fortitudine videamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam non valemus. Quoties ergo cum spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascensum, quia homines cùm angelis pugnare contendimus. Vnde & ille athleta strenuus confortans vehementer commilitones suos, ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Quia enim contra principatum & potestatum spirituales nequitias se pugnaturum prænouerat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subiiciunt, eis vtique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet ascendere, vt eorum possimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter saluandi sunt acediosi: aliter vaneglorij, aliter superbi. Vt verò ad hæc omnia electus doctor posit sufficere, quia per assiduæ meditationis acuta consilia mentem leuat, quasi ad ascensum Philistinorum se roborat. Bene autem non vnus adseritur, sed plures dicti sunt ascensus: quia innumeris hostibus multis itineribus occurrendum est. Quod tunc bene agitur, quando vitiis singulis congruentes, & propriæ curationes adhibentur. Nam vt aliqua ex eis breuiter perstringamus, fornicationis spiritus continentiæ virtute depellitur: sed tamen leuius superatur si caro impetum suum per abstinentiam minuat, ne se mundanæ concupiscentiæ victa substernat. Gula per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit. Auaritiæ quoque vitio bonum paupertatis voluntariæ contrarium est: sed pauper spiritu esse non poterit, qui amare adhuc æternos thesauros nescit. Sic nimirum ira vincitur, si amore cœlestium perfectè terrena omnia despiciantur: quia vnde irascatur iam non habet, qui damnum temporale non timet. Sic quoque acediæ vitium, id est, tædium cordis depellitur, si semper bona cœlestia cogitentur. Tædere quidem mens nullatenus potest, quæ tam iucunda bona lætanter videt. Tristitiæ enim angustiosum malum spiritualis lætitiæ campo deuoratur, sed tamen ipsa spiritualis lætitia se menti non infundit, quæ temporalis vitæ angustias transgredi contemplando non nouit. Bene quidem tristitia vincitur, si temporalium laborum præmia videantur: quia vnde electa mens temporaliter se affligi considerat, inde gaudere in cœlesti patria æternaliter sperat. Quia ergo magna diuersitate consilij ad diuersos animarum morbos curandos prædicator vtitur, quia idem consilium alta mentis consideratione comprehenditur, bene vnde Ionathas transire ad stationem Philistinorum appetit, ascensus esse perhibentur. Et quia ad expugnandos malignos spiritus à peccatorũ cordibus plures difficultates obuiant, petræ inter ascensus esse memoratur. Quid enim per istas duas petras, videlicet Bores & Sene, nisi concupiscentia & peccatum designatur? Bores quippe in primatu dicitur, Sene sol siue auditio. Bene autem concupiscentiæ primatus nomen conuenit, quia ipsa prior mentem occupat, quàm se mens peccato substernat. Solis etiam nomine rectè peccati delectatio figuratur: quia à veritatis intuitu mentis oculos claudit, & ad vanitatem aperit. Vnde & in primis hominibus à seductore spiritu per serpentem dicitur: In quacunque die comederitis de ligno, quod est in medio paradisi, aperientur oculi vestri. In comessatione quidem illa, peccando aperti sunt oculi transgressorum, vt falsæ lucis radios in experientia delicti perciperent, & à supernæ claritatis alta contemplatione caligarent. In hanc quippe lucẽ aperire oculos Psalmista refugiens, Do-

Canti. 2. Psalm. 16. Matth. 7. Iob. 8. Exod. 7. Exod. 21. Ioan. 10. Matth. 6. Suprà 13. Ephe. 6. Gen. 2.

Psalm. 118.

minũ obsecrat, dicens: Auerte oculos meos, ne videant vanitatem. Hanc beatus Iob alta mẽte despiciens, perfectorũ meritis se inseri exoptãs, ait:

Iob. 3.

Nũc enim dormiens silerem & somno meo requiescerem, aut sicut abortiuum absconditũ non subsisterẽ, vel qui concepti non viderũt lucem. Qui sunt isti nisi qui peccare fortiter cauerũt? Vnus ergo scopulus Bores, alter Sene dicitur: quia si concupiscentia in mente sibi locum vindicat, eiusdem mẽtis oculos ad placidum peccati blandimentum, quasi ad solis lucem videndã leuat. Bene item petræ nominantur: quia iniquorũ mentibus ista duo cõueniunt, vt iam redire prædicatores ad se facilè nõ admittant. Sed & dicuntur scopuli: quia hinc inde, videlicet tam mẽte, quàm corpore præruptũ retinẽt vsum prauitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate solidantur, in modũ scopuli, hinc & inde prærupti sunt. Et quia dicitur in modum dentiũ, quid dat intelligi, nisi quod sæpe videmus, quia qui prædicatorum hortamenta despiciunt, eorũ vitam mordere detractionibus conãtur? Sed de eisdem scopulis subditur: *Vnus prominens ad Aquilonem, ex aduerso Magmas, & alter ad Meridiem, contra Gabaa.*) Ad Aquilonem primus scopulus prominet, alter ad meridiem: quia per concupiscentiam feruor charitatis extinguitur, & per peccatum ardor concupiscentię augmentatur. Mens enim reproba dum concupiscentiæ subditur, charitate spoliatur, & dum peccare non metuit, acriora in se valde peccandi desideria accendit. Quasi enim in summa diei suæ altitudine, & calore posita, in fluxu peccati, & immoderatè lætatur, & ardenter resoluitur. Malè ergo mederi concupiscentiæ morbo satagit, qui ad hoc explere concupiscentias peccando, vt quiescat. Tantò quidem erit post peccatum concupiscentia maior, quantò ipsa sibi esse incipit peccati delectatio gratior. Sed primus scopulus ex aduerso Magmas situs, alter contra Gabaa prominere perhibetur. Magmas (vt iam satis diximus) humilitas, Gabaa collis interpretatur. Ex aduerso vtique concupiscentia humilitatem habet, blandimentum verò peccati cœlestem conuersationem. Omnis enim qui vetita concupiscit, dum præceptorẽ despicit, superbit. Ex aduerso itaque humilitatem habet, quam in obedientiæ deuotionem non retinet. Sed & qui in peccati feruore, velut meridiana claritate resoluitur, contra Gabaa, id est, collem prominet, quia dum aduersatur cœlestibus, pœnis tartareis præparatur. Sed quia tales etiam ad æternam vitam sanctorum prædicatione perducũtur, ipsorum prædicatorum studium in Ionathæ facto videamus. Nam sequitur: *Veni, transeamus ad stationem incircuncisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare, vel in multitudine, vel in paucis.*) Quæ est statio Philistinorum, nisi robur malignorum spirituum? Sancti etenim viri cùm ad peccatorum correctionem se præparant, apertè sciunt, quia cùm de cœlo lapsis angelis pugnant. Pugna ergo hæc quia angelorum est & hominum, pugnatur à fortibus cum infirmis, cum simplicibus ab astutis. Nam ab his fortibus insultum acceperat, qui dicebat:

Psalm. 58.

Irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine. Astutias lapsi angeli etiam Paulus intuens, ait:

2. Corin. 2.

Non ignoramus eius astutias. Contra astutos igitur via cautæ rationis quærenda est, contra fortes verò diuina sunt auxilia petenda. Vt ergo magna cautela prædicatio exhibenda esse sentiatur, Ionathas armigerum suum ad secum transeundum inuitasse dicitur. Et vt in expellendis hostibus de Dei miseratione præsumatur, loquitur, dicens: *Quia non est Deo difficile saluare, vel in multitudine, vel in paucis.*) & quia flagitiosorum conuersio facilis non est, dicit: *Si fortè faciat Deus pro nobis.*) Si fortè dicit, quia de plena criminosorum salute adhuc plenius non præsumit. Sed formam electi subditi in virtute ostendit humilitatis, quia subdit: *Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo. Perge quò cupis, & ero tecum quocunque volueris.*) Nonnulli subiecti dum mensuram ordinis sui negligunt, eandem mensuram sic confundunt, vt prælatorum suorum dispositioni communicent, sed obedire imperiis recusent. Emendare quidem maiorum dicta facilè audent, sed facilè implere quæ præcipiunt, non conantur. Quid ergo in huius armigeri voce nobis ostenditur, nisi quia relinquenda est præpositis dispositio libera, tenenda est subditis virtus

E

obedientiæ non remissa? Vt enim liberam disponendi authoritatem prædicatoribus adsignent, ait: *Fac omnia, quæ placent animo tuo.*) Et vt subditorum pronam voluntatem ad omnia seruitia ostenderet, subdit: *Perge quò cupis, & ero tecum quocunque volueris.*) Nec ibi quidem dixit: Quædam fac, quæ sunt in animo tuo: quædam non fac, vel aliter fac: nec hic, perge illuc, & ero tecum, & illuc non ero tecum. *Omnia,* inquit, *fac:*) quia dispositione prælatorum disponenda sunt omnia. *Ero,* item ait, *tecum quoque volueris,*) quia alicui præcepto obedientiæ subiectus optimus deesse non debet. Sequitur: *Et ait Ionathas, ecce nos transibimus ad viros istos, cúmque apparuimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos, Manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint. Ascendite ad nos ascẽdamus: quia tradidit eos Dominus in manibus nostris.*) Certa & indubitata sanctæ Ecclesiæ sententia est: quia electi prædicatores, non solum quid, quantum, & quando loquantur considerare debent, sed quibus etiam loquantur. Vnde & Dominus à quorundam notitia verbum recondens, di-

Matth. 7.

F

scipulos prohibet, dicẽs: Nolite ponere margaritas ante porcos. Hinc item scriptura inutiliter effundi verbum vetat, & dicit:

Eccle. 32.

Vbi non est auditus, non effundas sermonem. Quid est ergo, quod Ionathas dicit: *Si dixerint, Manete, donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro: si verò, Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus nostris,*) nisi quia electus prædicator attentè debet colligere, quibus verbum vitæ debeat proferre? Sed quia hoc ostendi nunc in sensu literæ videtur, nos subtilius exprimamus. Ad peccatores prædicatores transeunt, quando his, quibus verba exhibent, non solùm verbo, sed etiam vita placent. Qui ergo sunt, qui dicunt, Ascendite ad nos: nisi hi, qui deuotionis signa proferunt, quia salutis verbum & venerabiliter audiant, & retinere fortiter cõcupiscant? Ad istos itaque ascendẽdum est, in quibus etsi magnus labor est in opere ministerij, sunt & magna lucra salutis. Econtrario verò ad doctores peccatores transire gestiunt, quando tam profunda cæcitate merguntur: vt

G

ad imitandæ suæ prauitatis exemplum, ipsos etiam prædicatores conuertere nitantur. Proni quippe ad malum sunt, corde impœnitentes, & peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expauescunt. De quibus sapiens ille loquitur,

Prouer. 2.

dicens: Letantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Et item Propheta de his vaticinans, ait:

Esaiæ. 3.

Prædicauerunt peccatum suum sicut Sodoma. Quid est ergo, quod ait: Stemus in loco nostro?) Sed tale est, ac si dicat: Si illos lucrari non possumus, nosmetipsos in bona conuersatione seruemus. Locus enim noster, bona conuersatio est. De quo nimirum loco aliàs

Eccle. 10.

scriptum est: Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum non deseras. Locus quidem iste non solùm à spiritu, sed etiam ab homine cauendus est: quia ipse spiritus non solùm per se nobis obuiat, sed contra nos etiam per hominem pugnat. Si verò locus noster Dominus est, cùm mali se nobis obiiciunt, in loco nostro persistamus: quia cùm incorrigibiles prædicatorum monita non recipiunt, solerter debent ipsi circumspicere, vt ad se nulla posint eorum ex-

H

empla peruenire. Sequitur: *Apparuit itaque stationi Philistinorũ, dixerúntque Philistim: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione Philistinorum ad Ionatham, & ad armigerum suum: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem.*) Quidnam est quòd apparere Ionathas Philistæis cũ armigero dicitur: nisi quia doctor ipse prior debet bonum o-

Roma. 11.

stendere, quod alios contendit edocere? Non enim potest in prædicatione venerabiliter recipi, si prius in se honorem ministerij non præfert luce bonæ conuersationis. Vnde & egregius prædicator confidenter asserit, dicens: Quandiu quidem sum gentium apostolus ministerium meum honorificabo. Apparet ergo doctor non tam cum verbo loquitur, quàm cum vita & moribus venerabiliter demonstratur. Propheta igitur cùm typis sacræ historiæ prædicatorum mores ostenderet, rationabiliter subintulit, dicens: *Apparuit itaque vterque stationi Philistinorum.*) Quasi dicat: Quia docere proposuit, prius his quibus loqui disposuit, vitam monstrauit, Sed quid est quòd Philistæi apparentes despiciunt, & tamen eis, Ascendite ad nos dicunt: nisi quia plerunque illi etiam prædicatorum optimam vitã despiciunt, qui eorum prædicatione

ne ad pœnitentiæ lamenta cursuri sunt. Et dum eos desere-re vitæ remotioris studium reprehendunt, eos nimirum de cauernis egressos asseuerant. Quasi dicant: Illi nunc sub colore prædicationis ad seculum exeunt, qui hunc fugisse tota intentione videbantur. Sed plerique iustos prædicatores arguũt, qui mala quæ eis obiiciunt, in eis esse suspicantur. Qui nimirũ eo ipso, quo malum damnant, spem prædicatoribus tribuunt: quia ad bonum, quod defendunt exequendũ, pertrahi facilius possunt. Dũ ergo bona intentione falsa iustorum mala vituperant, insaniũt quidem voce, sed prædicatoribus fructũ suæ salutis, etiam insaniendo spondent. Et quia de ascensu superius dictũ est, restat inquirere quid sit, quod dicunt: *Ostendemus vobis rem.*) Sed hoc ad literam minas significat. Quod tale est, ac si dicant: Si huc ascenderitis, quantum valeamus patiendo sentietis. In malorum verò conuersione item facilè est colligere, cùm iustos expellũt, quantum soleant nocere. Sed quia authore Deo carnalitatem historiæ ad spiritualem intelligentiam duximus: dum sancti doctores erumpentibus quibusdam signis, peccatorũ conuersionem considerant, res etiam ab eis promittitur: quia ad verum esse se redire pollicentur. Res quidem aliquid habet esse, peccatũ verò esse nullũ habet. Vnde & Paulus Corinthiis dicit: Scimus quia nihil est idolũ in mũdo. Peccator autem quia peccando ad nihilum tendit, cùm nihil illud cui inhæsit, deserit, quasi ad esse redit. Rem ergo in se ostendere, id est aliquid, quod esse habet, potest: quia iam per diuinam gratiam opera virtutis tenent. Dicunt ergo: *Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem.*) Quasi signo quidam peccatores repromittant & dicant: Si verbo ita in nobis laborare proponitis, sine magno lucro non erit, quod laboratis. Quare & de aliorũ certitudine subiunctum est: *Et ait Ionathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me, tradidit eos Dominus in manus Israel.*) Quisquis nititur magna agere, hæc bene pensare nouit, si semper studuit diuinis laudibus imputare. Bene ergo Ionathas de consequenda victoria confidens, non in manus suas, sed in manus Israël tradendos inimicos asseruit: vt triumphum ostenderet, & qualis esse debeat triumphator, pariter designaret. Israel quippe videns Deũ interpretatur. Cui ergo in manus hostes tribuũtur, videns Deum dicitur: vt non ei ea quæ in manu data sunt, doceatur attendere: sed tenens datũ, ad largitorem munerum cor leuare. Aliud enim tenet manibus, aliud oculis videt: vt triumphi palmam fortiter teneat, sed videntem Deũ retenta palma victoriæ non extollat. Hæc autem quia confidendo non posidendo loquitur, qualiter ad eadem posidenda veniat, audiamus. Sequitur: *Ascendit Ionathas reptans manibus, & armiger eius post eum.*) Quid est reptare manibus, nisi corpus omne curuare, nihil in se sublime relinquere, superiora membra ad inferiora officia peragenda inclinare? Quid autem in hoc facto nobis insinuatur, nisi quia multa prædicatorum compassione indiget conuersio peccatorum? Quid enim aliud, quàm reptare manibus videbatur redemptor noster, cùm publicanorum amicus fieret, & peccatores reciperet, & cum ipsis manducaret? Manibus quidem reptabat, cùm dicebat: Non habent opus sani medico, sed malè habentes. Hinc iterum dicit: Non veni vocare iustos, sed peccatores. Hanc etiam incuruationem reptandi, in sacro eloquio cameli appellatio designat. Quia ad hoc saluator vsque ad ima nostra se voluit humiliare, vt nos ad alta suæ diuinitatis extolleret. Hunc nanque reptantem manibus, Paulus sequi se insinuans, ait: Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Sed & quia in manibus opera solent significari, reptat manibus pastor, quando peccatoribus viã, quam tenere conuersi debeant, non profert sapientia verbi, sed exẽplo conuersationis. Reptare quidem manibus prædicatores suos docebat Dominus, cùm dicebat: Sic luceat lux vestra corã hominibus, vt videant vestra bona opera & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Bene autem reptãs ascendere ad stationem Philistinorũ dicitur: quia ad destruenda peccatorum vitia peruenire ille doctor potest, qui ipsos peccatores magna humilitatis ostensione, & magna charitatis affectione demulcet. Nam dum conuenientiam gratiæ foris porrigit, manum intus ad incidendum mentis languorẽ mittit. Vnde & bene subiungit: *Et cùm vidissent faciẽ Ionathæ, alij cadebant ante Ionatham, alios armiger eius interficiebat.*) Facies Ionathæ cernitur, quando qui verbum prædicatoris audiunt, charitatem etiam mentis eius agnoscunt, cùm videlicet hunc audiunt & cœlestia prædicare, & eos, quibus ipsa pandit cœlestia, mira charitate diligere. Bene autem ante faciem cadere dicuntur: quia dum bona, quæ sunt in mẽte prædicatoris agnoscunt, statum prauitatis deserunt. Sed & dum ad remedium pœnitentiæ plures veniunt, alij in magnorum, alij in minorum exempla confugiunt. Aptè igitur dictum est: *Alios armiger eius interficiebat.*) A vita quidem reproba priuari, bene interfici est: & cuius exemplo, vel monitis malum quis deserit, ante eius pedes quasi interfectus cadit. Generali quippe sententia, singulorum victorias exponens Iacobus, ait: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Sequitur: *Et facta est plaga prima qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi viginti virorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare consueuit.*) Plaga prima hæc dicitur: quia sancti percutere noxios etiam pòst in vltimo iudicio describuntur. Vnde & Paulus Corinthios excitat, dicens: An nescitis quia angelos iudicabimus? Hinc Psalmista vaticinans, ait: Exultabunt sancti in gloria lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in faucibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Plaga prima ista conuersionis est, secunda damnationis: quia modò sancti conuerti nos ad Dominum rogant, sed non conuersos tunc durius damnãt. In qua viginti viri mortui referũtur, vt quinarij numeri mysterium commendetur. Quinquies enim quatuor repetiti, aut quater quinque viginti fiunt. Et quia vigore quinque sensuum omne tempus peccati perficitur, & in quatuor Euangelistarum libris remedia nostræ salutis inuenimus, viginti virorum typo omnes saluãdi peccatores exprimuntur. Qui in media parte iugeri interfecti perhibentur, quam par boum in die arare consueuit. Boues sunt prædicatores Ecclesiæ, qui dũ prædicant, arãt: qui dũ verbis cœlestibus corda auditorum aperiunt, quasi in bona terra semen spargunt. Sed in die arant boues, quia Dominus comminatur, dicens: Veniet nox, quando nemo potest operari. Item duo boues arant, Ionathas videlicet & armiger eius. Quibus nimirum bobus, aut sapientes & simplices intelligendi sunt, aut minores, & altioris ordinis sacerdotes. Possunt autem generaliter in duobus bobus, omnes sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi: quia & geminæ charitatis gratia pleni sunt, & se priuato amore non diligunt. Media ergo pars iugeri ista est vita præsens. Ista quidem temperata ad cultum imbribus mollescit hyemis, illa ad sterilitatem pigrorum caloribus torretur æstatis. Istam partem iugeri boues arare possunt, illam verò nõ possunt: quia in hac vita bona opera seminanda sunt, in illa verò non seminanda opera, sed operum retributio metenda. Bene ergo in media parte iugeri, viginti viri interfecti perhibentur: quia conuerti peccatores hîc solùm salubriter possunt, vbi magnitudo criminis purgari creditur per lamenta conuersionis. Sed nonnulli in subita peccatorum conuersione mirantur, quia eis propter vsum curæ exterioris quotidiana tot, quæ agit Deus mira, viluerunt. Vnde & subditur: *Et factum est miraculum in castris per agros.*) Perfecti quique in omnibus, quæ facta sunt, siue fiunt, omnipotentis Dei virtutem & sapientiam mirari non desinunt. Vnde & Psalmista diuinis laudibus insistens, ait: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ, benedictus Deus. Hinc Moyses eidem Domino confitetur, dicens: Quis similis tui in Diis Domine, quis similis tui in sanctis gloriosus, mirabilis in maiestate, faciens prodigia? In sanctis quidem mirabilis dicitur, quia quò altius diuina conspiciunt, eò & mirabilius obstupescunt: quia nimirum altissima contemplatione vident, quibus stupeant, non quæ ratione comprehendant. Quoties ergo præter quotidianum vsum noua quædam accidunt, quæ carnales ac simplices admirentur, miraculum per agros fieri dicitur. In comparatione nanque sanctorum velut agrestes homines sunt, qui tot conditoris antiqua opera, tot dispositiones temporũ, & tot ordines creaturarũ mirari nesciunt. Bene igitur in eadẽ rusticitatis hebetudine omnes generaliter cõcludũtur, cùm subditur: *Sed omnis po-*

1. Corin. 8. Matth. 9. 1. Corin. 9. Matth. 5. Iaco. 5. 1. Cor. 6. Psal. 149. Ioan. 9. Psal. 67. Exod. 15.

pulus stationis eorum, qui ierat ad prædandum, obstupuit.) Quam stationem nominant, nisi Philistinorum? Quid est ergo quòd Philistim admirantur, nisi quia aliquando cõuersionem peccatorum alij peccatores obstupescentes aspiciunt, & dum bonitanem Dei in illorum visitatione intelligũt, ad simile conuersionis propositum accendũtur? Ad prædandũ quippe stationis populus pergit, quando agere peruersa non metuit. Quod enim prohibente Deo, scripturis minantibus, contradicentibus doctoribus, quis audet agere, quasi per violẽtiam nititur suis vsibus vsurpare. Si quis per hunc populũ dæmonia intelligere voluerit, potest: quia ad prædandum pergũt, cùm violentas tentationes ingerũt, & captiuas animas peccatorum ducũt. Qui certè populus obstupescere dicitur: quia cor pœnitens, quod dæmones habere non possũt, qua gratia conuersi peccatores recipiant, non intelligunt. Sed dũ peccatores resipiscũt, tam sibi, quàm aliis prosunt, quia nonnulli eorum exemplo corriguntur. Vnde & subditur: *Et cõturbata est terra.*) Dum populares viri noua mira conspiciunt, terra turbatur: quia sæpe contingit, vt dum per exteriora miracula alij conuertuntur, aliorum duritia incitamentis quibusdam ad propositum bòni operis moueatur. Malè etenim trãquilla est terra, quando vita carnalium in mundi iacet delectationibus secura: quando peritura, quæ ardenter desiderat, hanc dulciter oblectãt. Terra verò turbatur, quando carnalis mens à mala sua soliditate concutitur, & cogitare fluctuãdo inchoat, inter mala quæ respuit, & bona quę amat. Turbari etenim menti tũc est, serenitatem malæ delectationis proposito Christinæ religionis obducere. Sed carnalis affectus concutitur, vt spiritualis vita reueletur. Vnde & subditur: *Et accidit quasi miraculum à Deo.*) Quando nanque mens hominis carnali delectatione deprimitur, eius vtique visus obtunditur, vt spiritualia bona ignorare mereatur. Sed cùm in suis carnalibus infirmari incipit, paulatim in spiritualibus conualescit: vt superna proficiendo videat, infirma obliuiscendo derelinquat. Profectus quidem conuersæ mẽtis ostenditur: quia prius terra turbari dicitur, deinde miraculũ quasi à Deo accidisse memorat̃. Miraculũ verò à Deo est quod sine homine facit Deus. Quòd enim manna in deserto filiis Israël pluerit Dominus, quòd concupiscentibus volatilia prębuerit, miraculũ vtique sine homine Deus fecit, sed dũ mare diuidere voluit, virga hoc Moysen tangere præcepit: vt miraculum ostenderet, quod per hominẽ populo demonstraret. Sic nimirũ virga petra percuritur, vt aquæ fluẽta producantur: quia nimirũ miraculum, quod ostendere voluit, per hominem non per semetipsum fecit: vt dum hominem venerabilem redderet, huic Israëliticus populus humiliter subiici, & deuotè obedire debuisset. Quid est ergo quòd miraculum quasi à Deo accidisse asseritur, postquam terra turbatur: nisi quia dũ sanctus Spiritus mentem ad conuersationem commouet, commotæ menti electorũ exempla insinuat: quæ & venerabiliter videat, & imitari deuotè cõcupiscat? Hoc quidem miraculũ iuxta historiam sic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc verò in sancta Ecclesia ad religiosam vitam peccatores conuertuntur, quos alij ad virtutis exempla sequuntur. Spiritus quidem sanctus illos trahit, & quia trahuntur aliis ostendit: vt tractos trahat, & videntes tractis inserat: quatenus per largitatem suæ gratiæ vtrosque comprehendat. Quãdo enim hoc sine homine per semetipsum operatur in cordibus fidelium, vtique miraculũ non fit quasi à Deo, sed à Deo. Quando autem prædicantib[9] hoc ęterne vitæ doctoribus agit, quasi à Deo est miraculũ: quia mirabiles suos ministros ostendit, vt qui eos aspiciũt, deuotè valeant imitari. Sed quia summos sacerdotes Saul signare superius diximus, Ionatham verò filium eius subditas prædicatorũ personas: si sequentia attendimus, sollicitudinem appostolicam in summis pontificibus, quam retinent, inuenimus. De quo nimirum beatus Paulus loquitur, dicens: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Qui verò omnium ecclesiarũ sollicitudinem gerebat, non solùm paruulorum, sed etiam ad discutienda maiorum facta vigilabat. Vnde & hîc subiungitur: *Et respexerunt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo prostrata huc illúcqui diffugiens. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Et repertum est non adesse Ionatham, & armigerum eius.*) Pugnam Ionathæ Saul speculatores aspiciunt: quia summi pontifices, non solùm subditorum facta discutiunt, sed doctrinam prælatorum. Istos quidem explorant, si bene agant: illos autem an rectè doceant. Sæpe conuersionem aliorum audiunt, sed ne sint bene eruditi pertimescunt. Quid enim est aliud, quòd quis abierit quæritur: nisi quia qui ad prædicandum mittitur talis esse debet, vt onus ministerij ei securè imponatur, vt mens mittentis nulla dubitatione fluctuet, quòd rectè doceat, & doctrinæ verba operibus ostendat. Et quia innumeri sunt Ecclesiarum præsules, à speculatoribus Ionathas aspicitur: quia summum culmen vniuersalis Ecclesiæ, sic per orbem prædicatores ordinat, vt circa se ministros habeat, per quos illorum doctrinam discutiat, & opera diligenter inquirat. Sed qui summi culminis ministerio & legatione funguntur, in alta vitæ & scientiæ sede sublimantur. Vnde & bene & iidem speculatores in Gabaa Beniamin esse memorantur. Gabaa quidem Beniamin collis filij dextræ nuncupatur. In colle quidem filij dextræ sunt, qui iam per sublimem vitam, & per altam scientiam ad conformationem videntur pertingere redemptoris. Hi nimirum victorum acta de sublimi cõspiciunt: quia bonorum vitam probare, & malos discutere, ex vitæ merentur celsitudine, & summæ scientiæ perfecta cruditione. Qui Ionatham non adesse reperiunt: quia lucra prædicationis tunc optima esse considerant, cùm prædicatoris laudabilem personam probant. Sequitur: *Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.*) Cur Achiam sacerdotem Saul applicare arcam præcipit, nisi quia modum certaminis à speculatoribus audiunt? Quod quidem à summis sacerdotibus bene spiritualiter agitur, cùm ea quæ à relatoribus audiunt, non antè diiudicant, quàm eorum rationem in consilio internæ meditationis quærant. Et quia sæpe alienę etiam mentis consilia sequuntur: Achias arcam applicare iubetur. Arcam quippe sacerdos habet, qui sciẽtia spirituali mentem vacuam non habet. Saul ergo arcam applicare Achiam iubet, quando summus doctor consilium à minoribus suis, & eruditis quærit. Ibi enim sunt postulanda consilia, vbi spiritualis scientiæ gratia coruscat. Vnde & subditur: *Erat enim arca Dei in die illa cũ filiis Israel.*) Quasi dicat: Hoc applicare præcepit, quod esse cognouit. Ab irreligiosis quidem religionis consilium, aut sapientiæ à stultis petere, non est consilium accipere, sed præcipitare. Bene ergo dicitur: *Erat enim ibi arca Dei:*) quia in rebus dubiis illos debemus consulere, quibus apertè scimus spiritualia dona non deesse. Sed quædam sunt, quæ per consilium, quædam verò quæ per auxilium meliorantur. Vbi enim aperta & indubitata necessitas est, illic non est idonea mora consilij, sed celeritas subuentionis. Ambigua quidem & obscura melius consulendo peragimus, sed aperta & cognita subueniendo & festinando subleuamus. Vnde & subditur: *Cúmque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistim, crescebátque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. Conclamauit Saul, & omnis populus qui cum eo erat, & venerunt vsque ad locum certaminis.*) Quid enim aliud signat, quòd prius Saul applicare arcam petiit, deinde sacerdotem contrahere manum iussit: nisi quia & obscura debemus consulendo disponere, & quæ clarius innotescunt, cum festinatione complere? Sed prædicatori tumultum crescentem paulatim audire, est conuersorum peccatorum deuotionem cognoscere. Quod paulatim crescere dicitur: quia dum mentem nostram ad bona opera spiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. Quid verò est quòd Saul & omnis qui cum eo populus clamat: nisi qui se præliatoribus sociant? Sed & vsque ad locum certaminis veniunt. Locus certaminis cor est verbũ Dei audientis. Certaminis verò locus dicitur, quia verbũ quod recipitur, cum præterita conuersatione præliatur. Placent enim ei iam cœlestia qnæ audit, sed vetus consuetudo insurgit, & vt audita contemnat suggerit. Fit pugna item grauior, quia quod prædicator laudat, hoc maligni spiritus dissuadendo vituperant, & quasi præliando se contra sanctos erigunt, dum illud bellando

Exod. 16.

Idem. 14.

Nume. 20.

2. Cor. 11.

lando destruunt, quod istorum voce prædicatur. Quid est ergo venire vsque ad locum certaminis, nisi per exquisitionis aditum, peruenire ad secreta cordis auditoris, vbi hostes celeriter inueniat, & potenter cædat? Nam qui discutere interna nesciunt, ad locum certaminis peruenire non possunt. Vel locus certaminis est, vbi crebra fama magnæ regionis est. Illuc quippe dum ab innumeris curritur, qui & vitam deponere veterem, & induere nouam cõcupiscunt, certaminis locus rectè nuncupatur: quia quotidie illic spiritualium virtutum exercitus pugnat, cum numerositate vitiorum. Illic quidem quantò graues pugnæ, tantò gloriosæ victoriæ. Illic quò frequentius accessus hostium, eò & laudabilior numerus triumphorum: vbi non solùm magnorum alta virtus extollitur, sed cõmunis omniũ strenuitas mira fortitudinis ostẽsione mõstratur. Vnde & sequitur: *Et ecce versus fuerat gladius vniuscuiusque ad proximũ suum, & cædes magna nimis.*) Quis est hic gladius nisi gladius spiritus, quod est verbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei seruitium conuersi sunt, quia verbo Dei inseparabiliter inhærent, quasi iuxta se quisquis gladium tenet. Gladius ergo vniuscuiusque ad proximum vertitur, quando hi qui in monasteriis conuersi sunt, & vicissim se verbo Dei perforant, & carnalitatem in se penitus necant. Velut enim alterutro vulnere interficiuntur, dum alter alterum verbo Dei percutit, & quicquid in se carnaliter viuit, extinguit. Qui quia nuper conuersi, à seculari vita ceciderant, Philistinorum typo signati sunt. Vel gladius alterius ad proximum vertitur, quãdo per conuersorum exhortationem, nondum cõuersi peccatores ad Dominum conuertuntur: quando non solùm hi qui præsunt, verbo prædicationis alios lucrifaciunt, sed multitudo subditorum quotquot possunt verbis & exemplis instruere, & præsentis vitæ desideriis conantur velut interfectos subducere, & æternæ vitæ viuos exhibere. Hæc quidem lucra peremptorum iam in tota Ecclesia per orbem vniuersum diffusa conspicimus: quia quicunque per diuinam gratiam iam Deo viuunt, alternæ charitatis mucrone huic mundo mortui videntur. Gladius quippe vniuscuiusque ad proximum vertitur: quia omnes electi se in sancta Ecclesia vicissim roborant, & ad cœlestem patriam studio alternæ prædicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic subditum est: *Et cædes magna nimis.*) Magnũ vtique nimis est, quod in magnitudine potest quomodocunque dignosci, sed execellentia nõ valet comprehendi. Ad hanc quidẽ magnam nimis cædem oculos extulerat, qui dicebat: Mihi autẽ nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Potest etiã magna nimis cædes intelligi, non solùm vt multi, sed etiã vt bene interfecti videantur. Quod quidem in conuersione peccatorum fieri cernitur: cùm sic præterita deserunt, vt ad eadẽ delectamenta nunquam reuiuiscant. Cædi vtique peccatoribus, est ad tempus à turpi vita separari. Vehementer ergo siue nimis cædi est, temporalis vitæ illecebras perfectè deserere, & futuræ gaudiis inhiare. Ipsorum verò qui conuertuntur, quia multa diuersitas est, sequitur: *Sed & Hebræi qui fuerant cum Philistiim heri & nudiustertius, ascenderántque cum eis in castris reuersi sunt, vt essent cum Israel, & his qui erãt cum Saul & Ionatha.*) Qui sunt Hebræi, qui fuerant cum Philistæis, nisi peccatores à religiosa conuersatione lapsi? De quibus nõ valde suprà dictum est: Hebræi transierũt Iordanem. Hebræi quidem sunt ordine religionis, sed cum Philistæis sunt, & cum eis ascendunt, quandiu per suggestiones noxias illuduntur, & in praua operatione proficiunt. Cum malignis quidem spiritibus sunt proposito & voluntate peccati, sed cũ eis ascendũt, quia ipsis impellentibus, in audaciam se extollunt iniquæ operationis. Vel cum eis sunt, cùm peccata sua operãdo perficiũt, cum eis verò ascendunt, cùm prauitatis suæ exempla aliis imitanda proferre non metuunt. Quid est ergo quòd reuerti & esse cum Israële dicuntur, nisi quia tales etiam plerunque resipiscunt? Reuerti enim, amorem religiosæ vitæ resumere est. Et cum Israële esse, est intra sanctam Ecclesiam in charitatis vnitate persistere. Ad hoc quippe reuertendum, vt cũ Israële esse proponatur: quia nulla est cõuersio peccatoris, si

Psalm. 138.

Suprà. 13.

A conuersus perseuerantia careat boni operis, & vnitate charitatis. Sequitur: *Omnes quoque Israelitæ qui se absconderant in monte Effraim, audientes quòd fugissent Philistiim, sociauerunt se cum suis in prælio.*) Hoc quidem toties fit, quoties remotiori vitæ dediti, ad quærenda animarum lucra intorquere studium dignantur. Cum suis nanque se in prælium sociant, cùm vera æternę vitæ gaudia cum sanctæ Ecclesiæ doctoribus prædicant, paritérque à peccatorum cordibus malignos spiritus fugant. Sed quærendum valde est, quomodo dicatur: *Audientes quòd fugissent Philistiim.*) Præclara quidem victoria non est, fugientes insequi, sed resistentes effugare. Quid est ergo quod dicitur: *Audientes quòd fugissent Philistiim sociauerunt se cum suis in prælio:*) nisi quia his verbis eiusdem remotæ vitæ conuenientia lucra signantur? Mos nanque illorum virorum esse solet, vt verbum potius consulentibus se, quàm sibi obsistentibus proferant: quia nisi deuotum cor auditoris agnoscunt, prædicationem suam quasi in vacuum perituram emittere dedignantur. Prius ergo quàm se suis in prælium socient, Philistæos fugisse audiunt: quia non tam scelestis conuertendis

B inuigilant, quàm conuersis ad perfectioris vitæ fastigia subleuandis. Ipsa autem sublimitas vitæ perfectioris, quia suaderi magnæ exhortationis laboribus solet, qui fugisse Philistæos audiunt, præliari meritò dicuntur. Hostes itaque fugiunt, sed nuper abscõditi præliant: quia remotæ vitę viri non dignãtur loqui, nisi deuotis auditoribus, sed loquẽtes, vitæ, quam ipsi tenent, altitudinem magna verborum atque exemplorum pugna suadere vix possunt. Et quia magna lucra prædicationis infirmi, & imperfecti colligere nõ possunt, sequitur: *Erant cum Saul quasi decẽ milia virorũ.*) Non ait decem milia, sed quasi decẽ milia. Huius denique numeri perfecta perfectio in terra non inuenitur, sed in cœlo. Quia enim nouem sunt ordines angelorum, & ad illorum societatem electorum illa hominũ multitudo sustollitur, decem milia virorum illa sunt, quæ in sanctis angelis, & electis hominibus in illa æternæ gloriæ sede gratulantur. Quasi ergo decem milia virorum illa sunt, quæ

C in istius adhuc seculi exilio posita, illius beatæ societatis formam in moribus susceperunt. Quia item illius supernæ vitæ amore peccatorum tenebræ relinquuntur, sequitur: *Et saluauit Dominus in die illa Israel.*) Contemplatio quidem internæ lucis splendida valde atque clarissima dies est, in qua Dominus Israëlem saluat: quia quorum corda luce intimi splendoris irradiat, in celsitudinẽ perpetuæ salutis leuat. Saluare quippe in die illa Dominus dicitur, quia ad æternæ vitæ amorem nemo succenditur, cui intimæ lucis splendor occultatur. Ad hãc salutis gratiam non solùm electa, sed etiam despecta quæ videntur, mundi perueniunt. Vnde & subditur: *Pugna autem peruenit vsque Bethauen.*) Bethauen dicitur domus inutilis. Hanc quippe inutilem domum Dominus in parabolis ostendens, regem seruo in nuptiis præcipientem introducit, dicens: Exi citò in plateas, & in vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos ac claudos introduc huc. Pauperes quidem sunt, qui verbi Dei thesauros in corde suo minimè recondunt. Debiles verò sunt, qui laborare satis pro æterna vita non possunt.

D Cæci vero idiotæ ac simplices designantur, quia dum cœlestia nequaquam vident, lumine mentis carent. Claudi verò sunt, qui gressum boni operis perdiderunt. Sed; *Pugna peruenit vsque Bethauen,*) quia sæpe inutiles personæ dum sermonis Dei bello capiuntur, in eius redactæ seruitium, vtiles fiunt. Pugnatur quidem cum cæcis, vt videant: cum claudis, vt subsistant: cum pauperibus, vt morum thesauros accipiant: cum debilibus, vt ad robur boni operis conualescant. Vsque ergo Bethauen pugna perducitur, quando illi sanctorum prædicatione capiuntur, qui vtilitatem alicui necessariam, habere nullam videbantur. Vnde & subditur: *Et omnis vir Israel sociatus est sibi in die illa.*) Omnis quidem vir prædicatori coniungitur, quando conditio hominum nulla relinquitur, ex qua cõuersi ad bonam cõuersationem minimè perducantur. Sed qui Saul sociantur, viri dicti sunt: quia qualescunque in seculo sumus, in Dei omnipotentis seruitio esse fortes admonemur. Nisi viri etenim prædicatoribus nequaquam sociantur: quia cum eis non conueniunt, nisi fortia ipsi agant, quæ illi docendo laudant. Sed iam deuictis hostibus, iam sibi fortibus coniunctis, quid rex agat, attentè considerandũ est. Sequitur: *Et adiurauit*

Lucæ 14.

Saul populum, dicens: Maledictus vir qui comederit vsque ad vesperũ, donec vlciscar de inimicis meis.) Inimici prædicatorum illi sunt, de quibus Psalmista obsecrat, dicens: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Inimici quidem sanctorum rectè immundi spiritus dicuntur: quia mundi blandimenta, quæ illi suggerunt, amplecti isti magno studio detestantur. Nam quibus adhuc aliquid de maligni spiritus consiliis placet, eius vtique inimicus non est: quia odisse nondum nouit, cuius blandimenta non respuit. Inimici etiam sanctorum dicuntur, vt ex sacro eloquio detegantur. Nam per omne quod suggerunt, per omne quod blandiuntur: eas animas, quibus delectabiliter fauent, perdere conantur. Quid est ergo, quòd populum adiurat, ne vsque ad vesperũ comedat, donec de inimicis suis vltionem sumat? Sed notandum, quia iam deuictis hostibus ista loquebatur. Quid verò est comedere victoribus, nisi de peracto virtutis opere, cibos vanæ laudis delectanter excipere? *Maledictus*, inquit, *omnis, qui ante vesperum comederit*:) quia qui modò vanas laudes gratanter excipit, tũc æternas creatoris laudes amittit. Adiuratur ergo populus ne comedat: quia doctorum præcepto constringitur, vt de bono opere inaniter nunquam glorietur. Fortia bene viuendo agat, sed quandiu vixerit, appetere de fortitudine laudes caueat: vt laudari post mortem æternaliter non amittat. Qui enim ante vesperum populum manducare prohibuit, ad vesperum vtique esse comedendũ concessit. Et quia in vespere finis diei est, in vesperum comedũt, qui abstinere ante vesperum possunt: quia qui laudari modò de magna actione despicit, cùm ad vitæ finem ducitur, æternis dign⁹ laudibus inuenitur. Hoc est, quod Dominus se daturum electis in Euangelio repromittit, dicens: Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te cõstituã, intra in gaudiũ Domini tui. Hinc iterũ ad iudiciũ veniens, dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est à cõstitutione mũdi. Tunc quidem de inimicis nostris vlciscimur, quia omnes tũc diabolicæ tentationes euanescunt. Quia enim vltrà dæmonũ insidiæ tentando nihil obsunt, cùm per carnem morimur, de inimicis nostris vlciscimur, quos iam velut interfectos penitus non pauemus. Vel ergo vsque ad vesperũ comestionem differimus, si laudis nostræ præconia in fine venturo iudici reseruemus. Tũc quidem manducandũ est: quia qui iudex tũc venit, modò dux nostri exercitus, commilitonibus repromittit, dicens: Faciet illos discũbere, & transiens ministrabit illis. Tũc quippe victores discũbunt: quia internæ quietis alta sede recepti, perennis vitæ laudibus delectantur, quando ipsis tacentibus, omniũ bonorũ operũ præconia concinunt: & simul proferũtur ad gloriã, quæ hîc magna virtute ferebãtur ad pugnam. Sequitur: *Omnéque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullúsque applicuit manum suam ad os suum.*) Saltus syluosus atque cliuosus locus est. Quo nimirum nomine aptè corda secularium designantur: quia dum tota intentione curis exterioribus seruiunt, velut syluosa loca culta ad fructum boni operis prædicationis vomere non sunt. Qui verò vulgus nomine hoc loco signantur, nisi religiosi viri & simplices? Terræ quidem vulgus dicitur: quia in bono opere magni sunt, sed tamen altissima contemplatione magni nõ sunt. Nobiles quidem actione, sed vulgus summorum virorum comparatione. Quid ergo est, *quòd vulgus terræ venit in saltum*:) nisi quia religiosi & simplices viri per exempla bonorum operũ, sæpe ad notitiam secularium deducuntur? Vbi mel in agro apparet: quia de exemplo boni operis apud seculares inueniunt, & deuotionis latitudinem, & fructum venerationis. Quid enim est ager in saltu, nisi deuotio in inculto & inexpurgato corde secularium? Et quid mel super faciem agri, nisi dulcedo fauoris? Qui meritò post ingressum vulgi apparere dicitur: quia videlicet aspera secularium corda, si prius religiosorum exempla non vident, nec latitudine deuotionis se valent distendere, nec alienæ sanctitatis gloriam prædicare. Ante ingressum quidem tantũ saltus est: nec agrũ habet, nec fluens mel. Post ingressum verò & latitudinem agri habet, & dulcedinem mellis: quia sæpe qui mundum diligunt, sanctorum exempla feruenti amore recipiunt: vt bonum quod vident, sibi non solùm placeat, sed etiam prædicare attentius concupiscant. Ipsa tamen sanctorũ vita laudanda est, & laus ista ab eis quorum est, per vanam gloriam nullatenus capiẽda. Videri tantũ debet, excipi non debet: vt glorificari Deũ quisque in suo opere gaudeat, sed de Dei gratia extolli contemnat. Vnde & cautè expressũ est: quia fluens mel super faciem agri apparuit, & tamen manũ cũ melle ad os nemo applicuit. Mel quidem fluit, quia dulcis fama sanctorũ dulciter velocitérque currit. Sed manus ad os nullus ducit, quia de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manũ quidem cũ melle ad os applicare, est laudẽ operis sui gratanter accipere. Decurrat ergo mel, & nemo ad os manũ applicet: vt sãctorũ fama dulciter fluat, & ipsos à quibus defluit, nõ extollat. Fluat, vt alios satiet: sed non sumatur, ne mortem propinet. Vnde & subditur: *Timebat enim populus iuramentum.*) Iuramentũ regis est: Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Item iuramentum regis est, quod contra hypocritas profert, dicẽs: Amen dico vobis, receperũt mercedem suam. Iuramentũ ergo populus timet: quia ne æternas amittat, temporales recipere laudes cauet. Sequitur: *Porrò Ionathas nõ audierat cùm adiuraret pater eius populum, extendítque summitatem virgæ, quã habebat in manu, & intinxit in fauo mellis, & conuertit manũ suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.*) Quos in hoc loco Ionathas, nisi illos insinuat, qui verbo, & opere magni sunt, sed tamen studio circũspectionis, magni nõ sunt? Alta quidẽ prædicant, fortia exercẽt, sed in humilitatis circũspectione se nõ viriliter tenent. Quid est enim, quòd virgã tenet in manu, nisi quia disciplina, qua peccare alios prohibet, semetipsum non coërcet? Virga quidem, qua paruuli solẽt corripi, sermo correctionis potest aptè designari. Prędicatio ergo & opus bonũ, virga & man⁹ est. Quid est igitur virgam extendere, & manũ ad os cum melle reuocare, nisi tam de prædicationis verbo, quàm de studio boni operis vani fauoris gustũ recipere? Sed quia more electorum peccat, non virga, sed extremitate virgæ mel leuare dicitur. Virgam quippe, & manũ melle plenam, ad os conuertunt, qui iuxta veritatis vocem, omnia opera sua faciunt, vt ab hominibus videantur. Dũ enim suis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustum habent in summitatem virgæ, sed vel in tota virga, vel in manu ad plenam refectionẽ. Tales vtique erant, quib⁹ Domin⁹ in Euangelio exprobrat, dicẽs: Quomodo potestis credere gloriam ab inuicem recipientes? Quid ergo est hæc virgę extremitas, nisi quia plerũque & Dominũ glorificare in suo opere quidem volunt, & apparere ipsi laudabiles non refugiũt? Meritò igitur vocem patris, qua populũ adiurauit, Ionathas non audisse dicitur: quia Dei siue eius prædicatoris verba non audit, qui ea implere negligit. Quid verò est, quòd ex gustu mellis illuminati sunt oculi Ionathæ, nisi quia qui vani fauoris aurem recipiũt, ex eodem ad agenda fortia roborãtur? Hoc quidem loco non dicũtur aperti oculi, vt clausi fuisse sentiantur, sed vt reparato vigore corporis, ad videndos intelligãtur & ad extinguendos hostes reparati. Quod nimirũ elatis omnino cõuenit, qui ex eo maiora & fortia agũt, quo laudabilia opera sua efferri cõspiciũt. Sed sæpe minor zelo charitatis accenditur, qui delinquentes magnos viros ad scripturarum memoriam reducere conatur. Vne & subditur: *Respondénsque vnus de populo, ait: Ireiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem hodie.*) Patrem quippe adiurasse poplum, & maledictum protulisse retulit, quia cùm minor errantem vult prælatum dirigire, non debet asperè obiurgare, sed dulciter atque humiliter ad maiorum statuta memoranda reducere. Vnde dicit: *Iureiurando constrinxit pater tuus populum.*) Vt enim eum dulciter admoneat, eum qui iureiurando populum constrinxit, patrem eius esse asseruit. Quasi enim aliis verbis dicat: Tantò dilectius debes maiorũ instituta conseruare, quantò eorum locũ altius videris per successionis dignitatem retinere. Constrict⁹ etiam populus iureiurando patris asseritur: vt nõ loquẽtis persone humilitas, sed ostense authoritas attendatur: vt si suggerentis ordo despicitur, illius qui monstrat, celsitudo timeatur. Quem tamen patrem asserit: vt præcepta maiorũ & timori esse debeãt & amori. Dicat ergo: *Iureiurando constrinxit pater tuus populum dicẽs: Maledictus qui comederit panem hodie.*) Quod tale est, ac si dicat:

Matth.25. Luc.12. Luc.18. Matth.6. Matth.24. Ioan.5.

Eorum

Eorum te memorem esse volo, quæ tua, non mea sunt: quia
dum culmen maiorum obtines, eorum leges quasi hæredita-
rio iure seruare debes. Panis verò nomine fauor adulantium
rectè exprimitur: quia mentem vanitati intentam & satiat, &
confortat, dum hanc ad agenda quæ laudari debeant, valen-
tiorem reddit. Quod quidem arrogantibus valde conuenire
cernitur, qui ad loquendum, prolatis laudibus, animantur. Et
quia arrogans prædicator habet similes sibi subditos, laudis
cupidos, sequitur: *Defecerat autem populus.*) Quid est ad literam
deficere, nisi lassescere? Qui enim laudes transitorias de verbi
prædicatione requirunt, deficiunt cùm non laudantur: quia
nullo vigore verba proferunt, quę nõ laudari cernunt. Velut
enim lassescentes deficiunt, dum despecti obmutescũt. Sed &
dum non comedunt, videntur deficere: quia si licitũ haberent
cibum fauoris, velut refecti & fortes insequerentur vitia prę-
dicatione verbi. Vnde & arrogãtis prædicatoris forma osten-
ditur, per id quod subiunctum est: *Dixítque Ionathas: Turbauit
pater meus terram. Vidistis enim ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eo
quòd gustauerim paululum de melle isto quanto magis si comedisset po-
pulus prædam inimicorum suorum quam reperit, nonne maior facta fuis-
set plaga in Philistim?*) Quid est enim, quòd turbasse terram pa-
trem reprehendit, nisi quia maiores statuta sua per imperitiã
confudisse redarguit. Terræ quidem nomine subditorũ hu-
militas designatur, Quæ nimirum turbari cernitur, quãdo er-
rante pastorum iudicio, tranquillę veritatis ordinem deserere
videtur. Et quia dum fauores hominum arrogautes inhianter
ambiunt, & hoc licitũ esse asserere conantur, profectus suos
in testimonium perducunt. *Vidistis enim,* ait, *quia illuminati sunt
oculi mei, eo quòd gustauerim paululum de melle isto?*) Quasi dicat: Ex
laude subiectorum creui, dum nõ esse minor laudibus studui.
Nam & electorum prædicatorum mos esse solet, vt dum se
laudari considerant, hoc quod de se foris audiunt, esse viribus
contendant. Et idcirco paululũ mellis se Ionathas comedisse
retulit: quia arrogans linguæ fauores se excipere licẽter putat
ad vitæ profectũ, non ad intentionem vanitatis. Sed omnino
aliud est laudis præconia moribus adæquare contendere: a-
liud laudes appetere, vt in eisdẽ laudibus profectũ vitę posit
inuenire. Laudes quippe suas moribus exæquare conantur,
qui ipsas laudes despiciunt, qui laudari ab hominibus nunquã
volunt. Quantum certè in eis est, laudari vehementer refu-
giunt, sed quia non possunt omnino effugere ne laudentur,
conantur esse, quod audiunt. Sed quidam, bonis ostẽsis ope-
ribus, idcirco laudari volunt, vt laudati maius conscendant in
opus virtutis. Qua profectò præsumptionis suæ æstimatione
fallũtur: quia qui in minimis laudes appetit, cum maiora ope-
ra fecerit, ardentius & valde auidius laudes quærit. Et fortasse
ideo post patrẽ Ionathas non potuit regnare: quia illos signa-
bat, qui dum vanè se extollunt, verè deficiunt. Addidit quo-
que ratiocinando, & dicit: *Quantò magis si comedisset populus præ-
dam inimicorum, nonne maior facta fuisset plaga in Philistim?*) Mellis
paululum in virgæ summitate gustare, est de doctrinæ facun-
dia qualitercunque gloriari. Prædam verò inimicorum co-
medere, est virtutis opera per memoriam repetere, & reco-
lendo gaudere. Quasi enim prædam inimicorũ facit, dum ea
in quibus occultis hostibus quis præualuit, ad memoriam du-
cit. Ea quoque ad saturitatem comedit, qui quasi sua virtute
hæc fecerit, se inaniter & vehementer extollit. Dicit ergo:
*Quantò magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, nónne
maior facta fuisset plaga in Philistim?*) Quasi dicat: Cùm ex breui
gustu fauoris, tantus profectus sit, quid electi præliatores fa-
cerent, si plenas operum laudes licitas ac iustas haberent? Se-
quitur: *Percusserunt ergo Philistæos in die illo à Magmis vsque in
Aion.*) Dies mentis est splendor eruditionis. Sed illi quos ar-
rogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriæ accen-
duntur, simulationem lucis accipiunt, nõ veritatem. Dum er-
go dies illa dicitur, quid aliud signatur, nisi quia sępe proposi-
to temporalis gloriæ fortia fieri viderentur? In die nãque illa,
id est doctrina vel exẽplo superborũ percutiunt, quia ad hoc
ministerio prædicationis inseruiũt, vt splendorẽ gloriæ tem-
poralis adipiscantur. Et quia omnibus innotescere cupiũt, di-
cit: *A Magmis vsque in Aion.*) Magmas (vt iam satis dictum est)
humilitas, Aion verò frater meus mœrens interpretatur. Hu-
miles autẽ hoc loco, pusilli ac simplices in sancta Ecclesia de-
signãtur. Mœrẽs verò frater quos alios insinuat, nisi eos quos *Matth.5.*
Dominus in Euãgelio collaudat, dicẽs: Beati qui lugent, quo-
niam ipsi consolabuntur. Qui enim iam temporalia cũcta no-
uit despicere, & ad ęterna magnis desideriis anhelare, dũ hor-
ret teneri in corpore, & gemit in illa æternæ vitæ lætitia non-
dum esse, frater meus mœrens rectè nominatur. Frater quidẽ,
quia Christi cohæres iam esse cœpit, ad cuius beatisimã illam
atque lætisimã hæreditatem totis desideriis ingemiscit. Mœ-
rẽs autem dicitur, vt perfectorũ luctus inenarrabilis esse desi-
gnetur. Mœrere autem non quomodolibet, sed affectuosissi-
mè flere est. Quia enim Spiritus sancti gratia repleti sunt, ad
illam fletuum vbertatem peruenerũt, quam egregius doctor
asserit, dicens: Ipse autẽ spiritus postulat pro nobis gemitibus *Rom.8.*
inenarrabilibus. Mœrẽs etiam frater dicitur, quia redemptori
in magna familiaritate perfecti quique coniuncti sunt. Quem
enim singulariter redemptor diligit, quem singulari dignitate
ad perpetuæ hæreditatis possessionem nutrit, cùm frater eius
asseritur, singulari numero declaratur. Vnde & ad Moysen
quasi singularem amicum dicit: Noui te ex nomine. Hinc est *Exod.33.*
quod de Ioanne in Euangelio dicitur: Hic est discipulus ille, *Ioan.21.*
quem diligebat Iesus. Qui enim omnes discipulos valde dili-
gebat, dum hũc diligere dicitur, frater singulari numero de-
monstratur. In die illa à Magmis vsque in Aion Philistęos ar-
rogantes percutiunt, quia vt lucem gloriæ secularis accipiant:
non solum paruulis parua prædicãt, sed alta, quæ perfectiores
agnoscãt. Et quia cùm sibi per intentionis peruersitatem ob-
sunt nonnullis in Christo paruulis, pluribus etiam perfectio-
ribus prosunt loquendo, à Magmis vsque in Aion nõ pugna-
re, sed percutere dicuntur. Philistæos quidẽ percutere, est dæ-
monum insidias, vel vitiorum tyrãnidem ab electorum cor-
de perimere. Sed sæpe elati doctores aliis per verbũ prosunt,
& eiusdem verbi laudes nullas accipiunt, quas concupiscunt.
Vnde & frequenter accidit, vt dum laudari & efferri se non
considerãt, velut fatigati magnis laboribus obmutescãt. Qua-
re & subditur: *Defatigatus est autem populus nimis.*) Mos quo-
que esse elatorum solet, vt cùm ab eorũ laudibus lingua alie-
na silet, æstimatio sua non sileat. Tacentibus quidem aliis cla-
mant, quia æstimationis suæ præconia in corde portant. Bene
ergo de eodem populo subditur: *Et versus populus ad prædam,
tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauere in terra, comedítque popu-
lus cum sanguine.*) Oues quidem tollit, qui innocentiæ suæ cau-
sas multiplices ad elationem recolit. Boues in prædam tollit,
quando labores prædicationis suæ cogitat, & quicquid aliis
loquendo, velut terram excolendo, profecit, memorando
coaceruat. Vitulos tollit, cùm de eo extollitur, quod compres-
si motus lasciuiæ ad mentem reducuntur. Quia enim duo in
magna iustorum laude præcepta sunt, videlicet splendor cha-
ritatis, cum luce boni operis, dum æstimatione sua quisq; ar-
rogans extollitur, & oues, & vitulos tollere perhibetur. Oues
quidem in innocẽtia bonorum operũ, vitulos verò in morti-
ficatione corporalium pasionum. Quibus nimirum boues
inseruit: quia perfectè non extollitur, qui se infirmum & im-
potentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidẽ apud
se iam est æstimatione pudicitiæ, & boni operis, sed in fastu
amplioris elationis se eleuat, dum perfectum se recolit in la-
bore prædicationis, Sed hæc omnia ad quem finem perducã-
tur, subsequẽter expositum est: *Et mactauere in terra.*) In terra
oues, boues, & vitulos mactare, est de virtutum conscientia,
ima & carnali lætitia exultare. Vnde & per Oseam de elatis &
arrogantibus dicitur: Victimas demergebant in profundum. *Oseæ.5.*
In profundum quidem victimas mergunt, qui cœlestes virtu-
tum hostias non in cœlum per gratiarum actionem subleuãt,
sed ad terram per appetitum vanæ laudis inclinant. Vnde &
bene subditur: *Comedítque populus cum sanguine.*) Mentis cibus
interna eius lætitia est. Quid est ergo comedere cum sangui-
ne, nisi ab interno appetitu mentis, intentionem vani fauoris
nequaquam remouere? Velut enim sanguis abiicitur, cùm
mens à gaudio boni operis intentionem remouet vanitatis.
Huiusmodi enim mens lætari in bono opere nouit: quia ap-
propinquare cœlestibus per opera bona gaudet, quæ in eisdẽ
operibus videri ad tẽpus refugit. Cum sanguine ergo come-
dere, est gaudium boni operis sumere permistũ vanitatis in-
tentione. Quod nimirum cùm ab aliis offertur, elatis simplex

cibus est: cùm verò nullis laudantibus, conscientia superborum intumescit, quasi per prædam violenter tollunt, quod aliquis sponte non tribuit. Sequitur: *Nunciauere autem Saul dicentes quòd populus peccaret Domino comedens cum sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. Voluite ad me iam saxum grande: Et dixit Saul. Dispergimini in vulgus, & dicite eis, vt adducat vnusquisque bouem suũ, & arietem, & occidite super istum lapidem, & vescimini: & non peccabitis Domino cùm sanguine comedentes.*) Prædicatorum sanctæ Ecclesiæ proprium est, & perpetratas culpas reprehendere, & qualiter reprehensæ vitari debeant, mõstrare. Reprehensæ quidem innotescunt, sed si vitari nesciantur, ostensæ repetuntur. Quid in hac sanguinis comestione, nisi latens elationis virus ostẽditur? Latentia autem vitia nisi exposita non curantur. Vt ergo prædicatorum mores insinuet, Saul prius præuaricatum fuisse populum asserit, deinde in lapide occidi quæ manducent animalia præcipit. Sed saxum, siue lapidem nouimus: quia hunc Paulus ostendit, dicens: Petra autem erat Christus. Lapis verò ad prædicatorem voluitur, cùm coram eo redemptoris exempla memorantur. Deuolui etiam dicitur, vt ex omni parte videatur. Grandis verò dictus est: quia per Danielem crescere perhibetur, & omnem orbis faciem implere. Non ergo quomodolibet, sed ab vtroque latere reuolutus aspicitur, vt ab arrogantibus conspiciatur Deus, & eorum arrogãtia deprimatur. Videat ergo arrogans quàm potens in virtute, quàm sublimis in maiestate, quàm humilis in virtute redemptor noster apparuit. Nam cæcos illuminãs, ægros sanans, præcipiebat vt quot potẽter egisset nemini diceretur. In monte resplenduit, patrem testimonium suæ diuinitatis produxit, & tamen discipulis ait: Nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et fortasse idcirco resurgente iam Domino, ad monumentum Angelus apparuit, qui ab eius ostio lapidem reuoluit. Tunc quippe reuoluendus erat lapis, quia Christus verus homo, & potens Deus post resurrectionis gloriam erat agnoscendus. Si ergo vnam partem lapidis aspexit elatus, voluat lapidem, & aliam videat. Non qualitercunque lapidem videat, quia non est mortuus Christus, sed reuolutum ab Angelo: quia à mortuis resurrexit. Aspiciat ergo facundiam prædicationis hinc, & voluat, & miretur illinc splendorem humilitatis. Videat signorum potentiam hinc, & inde videat, quia qui virtutis potentia claruit, eandem virtutem præcepto silentij occultauit. Sed dum videt partem humilẽ, videat & sublimem. Ecce humilis pars lapidis cernitur, quia dicit: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem. Sed si ista pars voluitur, altera reuelatur, quia subiungitur: Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Ad prædicatorem ergo lapidẽ voluimus, cùm coram ipso redemptoris nostri potentiam & humilitatem memoramus, cùm & in operibus eum attendimus humilem, & ex humilitate in cœlo sublimem. In hoc quidem lapide bos & aries occidatur, vt in omni hominum genere elationis vitium Christi contemplatione mactetur. Ibi quippe omnis sanguis effunditur: quia qui exemplo Christi instruitur, magna agit, sed de illis magnis operibus se non extollit. Pascitur quidem lætitia boni operis, sed non cruẽtatur cibus eius sanguine vanæ laudis. Nam lapis ille si in verbis reuoluitur, dicit: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberent. Sed quia de verbis non tumuit, voluens se, ait: Ego non quæro gloriam meam. Bos ergo, & aries in lapide occiditur, quando exemplo redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur, quando electus quilibet & bene agit, & optimè docet, sed nec vita eum erigit propria, nec eruditio aliena. In ariete quippe robur propriæ innocentiæ exprimitur, in boue autem labor, & fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur, vt sic electam mentem gaudendo reficiant, vt ei mistum in se cruorem carnibus non impedant. Hoc quidem electus prædicator non solùm loquitur, sed etiam persuadet. Vnde & subditur: *Adduxit itaque populus vnusquisque bouem in manu sua, vsque ad noctem, & occiderunt ibi.*) Bouem in manu adducere, est peccatum elationis pœnitennæ afflictione delere. Dum enim operando delet, quod superbiendo deliquit, mactãdum bouem in lapide per manum ducit. Quid est autem quod dicit: *Vsque ad noctem,*) nisi quia

1.Corint.10. Daniel.2. Matth.9. Ibidem.7. Luca.24. Philip.2. Ioan.15. Ioan.8.

E & peccare non licet, sed delere peccata vsq; ad mortem licet? Vsque ad noctem ergo boues mactandi sunt, non in nocte, quia dum viuimus peccata delere pœnitendo possumus, post mortem fructuosam agere pœnitentiam non valemus. Bene autem in eodem loco subditur: *Aedificauit autem Saul altare Domino,*) quia dum peccatores conuertuntur, quasi ex lapidibus cœleste ædificium fabricatur. Et quia plerique codices habent: *Túmque primum cœpit Saul ædificare,*) potest altaris nomine compũctio cordis intelligi. Quando enim per verbum doctoris compunctio cordis erigitur, nimirum altare Domino ædificatur. Et primum ædificatum dicitur, quia est compunctio amoris. Vnde & in tabernaculo fœderis duo altaria fieri à Domino iussa sunt, adolentis scilicet thymiamatibus vnum, alterum comburendæ carnis. Primum altare foris erat, secundum intra sancta sanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris est, altare secundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugẽtium est, istud verò ad æterna gaudia totis desideriis inhiantium: illius lapides recogitationes peccatorum, huius lapides meditationes perennium gaudiorum. Altare ergo primum doctor ædificat, quãdo culpas exponit, quas dum in se peccator aspicit, ingemiscit. Meritò etiam altare compunctio dicitur, quia incensat. Sed cùm diu pro peccatis suis vnusquisq; compungitur, pœnitendo proficit ad vsum securitatis. Nam post afflictionis tempora ardere incipit ad æternam vitam, & qui prius lugebat pro pauore supplicij, flere iam copiosius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compũctio ex timore nascitur, dum per typum regis, & populi prædicatores, & nuper conuersi subditi designantur, altare tunc primum Saul ædificasse dicitur. Sed ex aliorum profectu sæpe doctor ad aliorum lucra consequenda succẽditur. Vnde & subditur: *Et dixit Saul: Irruamus super Philistim nocte, & vastemus eum vsquequo illucescat mane, & non relinquamus de eis virum.*) Hoc suprà satis expositum est, sed quia in nocte, & vsquequo illucescat dies percutere Philistæos appetit, hoc profectò insinuat, quia ne in futurum nocere dæmones possint, à cordibus peccatorum modò expellendi & perimendi sunt. Nox quidem vita hæc dicitur, cùm æternæ comparatur. Nam qui illam vitam contemplari dignè potuerit, illius cõparatione quicquid hîc lucidum cernitur, noctis obscuritas esse iudicatur. Illucescit autem dies illa, quando in fine huius vitæ, electis animabus se aperit. In egressu quippe suo de corpore electa anima illucescentem sibi æternitatem videt, quia lucem præsentis seculi quasi tenebras non aspexit. Quid verò est, quod dicitur: *Et non relinquamus ex eis virum?*) Sed omnis Philistæus vir vastari debet, paruulus omnis nequaquam vastari potest. Nemo enim sine peccato, nisi solus Deus. Viri ergo capitalia crimina, & vitia principalia sunt. Sed tunc virorum, id est, fortium nomine designantur, cùm peccatorum sibi corda subiiciunt. Bene ergo dicitur: *Non relinquamus ex eis virum,*) quia conuersi peccatores sanctorum prædicatorum consilio fortia quæque peccata, & vitia deserunt, sed nullum peccatum aut vitium habere non possunt. Possunt cauere crimina, sed omnia non possunt vitare peccata. Possunt vitia extinguere, sed ne aliquo eorum quomodocunq; pulsentur, non præualent exercere. Dicit ergo: *Non relinquamus ex eis virum,*) quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ & vitia nos eradicare præcipiunt, sed dum fortia & principalia in nobis necant, agere nequeunt, vt quædam eorum per tenuem motum nequaquam viuant. Et de populi obedientia subiungens, ait: *Dixit populus: Omne quod bonum est in oculis tuis, fac.*) Oculi prædicatorum sunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committitur, dicere ei rectè perhiberetur: *Omne quod bonum est in oculis tuis, fac.*) Quasi dicat: Qui nos de rationis nostræ illuminatione diffidimus, rationis tuæ luci cõmittimus, quod nobis deesse iudicamus. Sed hoc quod dixit Saul: Irruamus super Philistim, potest intelligi: quia non deliberata protulit, sed hoc dicendo, an esset super Philistim irruendum consuluit. Quod autem populus citò assensum præbuit, hoc quod videmus, insinuat: quia nonnulli intra sanctam Ecclesiam antequam verba maiorum intelligant, probant. Nam protinus subditur: Et ait Sacerdos: *Accedamus huc ad Dominum. Et consuluit Saul Dominum dicens: Num persequor Philistim? Et non respondit ei Dominus*

Exo.27. F G H

Dominus in die illa.) Quid est, quod consulentis regis verba, quæ populus laudat, sacerdos ad Dominum esse deferēda denunciat, nisi quia obscura & magna negotia quæ simplices latent nunquam bene disponūtur, si eorum exitum in sacrario mentis subtili meditatione nō quærimus. Ad Dominū quippe accedere, est eius voluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicitur: quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in diuina volūtate cognoscere tentamus. Nam qui occulta, & intima quærit, & exteriora non deserit, ea quæ nescit adire, non inuenit. Quando ergo à nobis de occultis rebus cōsilium quæritur, ad Dominum accedamus, vt tūc demum quod agendū est, proponatur, cùm in diuina voluntate cognoscitur. Multa enim videntur bona esse, & non sunt. Pleraque etiam faciēda sunt, sed vtilius fiunt, si congruo tempori reseruentur. Quædam quoque alij facere debent, alij verò non debent. Quæ nimirū si electus quilibet in secreto meditationis videre negligit, ea vtique recto ordine non disponit. Econtra autem qui discutere ea, vel agere meditando consueuit, non solum agēda, sed etiam vitanda cognoscit. Vnde & bene dicitur: *Consulit Saul Dominum, & non respondit ei Dominus in die illa.*) Dies est cogitatio mentis, quæ bona putatur, & non cognoscitur. Nam dum bonam se esse simulat, quasi lucem portat. In die ergo illa Dominus consulenti se non respōdit: quia verbum Dei cum mala deliberatione conuenire non potest. Per responsum quidem verbi, patefacere solemus sensum intimæ voluntatis. In illa igitur die Dominus nō respondet: quia omnipotēs Deus in simulata cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate veritatis inuenitur. Et notādum, quia qui accedendi ad Dominum consiliū tribuit, sacerdos fuit. Quid enim sanctius, quàm consilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties sumus, quoties fratribus bona consilia ministramus. Sacrius enim nihil dari potest, quàm id per quod quisque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem spiritualis pugnæ describimus, cōtinuare priora sequentibus debemus. Verbū quidem Saul fuit, vt sic Philistæos vastaret, vt ex iis virū non relinqueret. Quod sic etiam intelligi potest, quia ita volebat Philistæos perimere, vt eorum nullus vltrà mouere bella potuisset. Magna quidem hæc dies mētis est, qua sic æterna quęruntur, vt tēporalis hostis nullus à cæde relinquatur. Sed quia nulli conceditur, sic temporaliter vincere, vt nō debeat omni tempore pugnare, meritò dicitur: *Non respondit ei Dominus in die illa.*) Respondere Dei non solum intimi verbi eius est, sed gratiæ & muneris. Quando enim benignè concedit, quod piè petitur, respondere perhibetur. Non ergo respondet Dominus in die illa, quia permittit quidē electis vt vincant: sed de hostibus quasi viuētes deserit, vt cum quibus semper pugnēt, inueniant. Quod tamen si ideo dicitur, quia Ionathæ culpa celatur, magnus timor prælatis incutitur. Filius quidem peccat, & patri eius respōsionē negat. Vnus etiam deliquisse cognoscitur, sed pro vnius culpa insequi hostes suos cūcti pertimescūt. Quid in hoc facto signatur, nisi quia peccata subditorū, nō solùm sibi, sed etiā prælatis, & secū cōmuniter viuentibus nocent? Quia verò latens hæc culpa à rege discutitur, videamus iam qua sublimitate latentia quæque perquirantur. Nam sequitur: *Applicate huc vniuersos angulos populi, & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Viuit Dominus saluator Israelis, quia si per Ionatham factum est absque retractione morietur.*) Quibus nimirum verbis ordinatum valde iudicij ordinē demonstrauit: quia culpa prius inuenienda est, deinde pœna irroganda. Nam iudicij ordo confunditur, si ante inuentæ culpæ discussionem proferatur. Ne enim ante discussionem feriat, dicit: *Applicate huc vniuersos angulos populi, & videte, & scitote per quem acciderit hoc peccatū hodie.*) Et quia cognita culpa austerius ferienda est, iurat, dicens: *Viuit Dominus, quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractione moretur.*) Tractari quidem diutius debet, vt inueniatur culpa: sed postquam inuenta est, in ea viuus aliquis relinqui nō debet. Absque retractione perimitur, qui viuere in peccato, statim vt innotuerit, prohibetur. Sed istud absque retractione, scilicet perimere, absque retractione non est: quia multa consideratione pastor vtitur, vt culpa, quam retractādo inuenit, feriri absque retractione, & extingui velociter posit. Quod si iuxta historiam huius paterni iuramenti pondus attendimus, & illius temporis seruorem, & huius tęporem pariter cōtuemur. Antiqui etenim patres, vt Deo placerent, ad mortem filiis etiam nō parcebant. Nos autem eos, quos secundum carnem diligimus, etiam tenui asperitate verborum insequi non audemus. Ecce, qui ad regnum filium nutriebat, dicit: Quia si per eum peccatum factum est, absque retractione morietur. Nos peccantes cernimus, & obiurgare peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo hoc facimus, nisi quia Deum sicut illi nequaquā diligimus? Nam Moyses vt bene peccatum idololatrię vindicaret, Leuitas viginti tria milia virorum iussit occidere. In cuius nimirū exercitatione cædis dixit: Si quis est Domini, iungatur mihi. Ponat vir gladium super femur suum. Item & redite de porta vsque ad portam, & occidat vnusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum. Quasi dicat: In hoc ostendet quisq; quia sit Domini, si pro eius amore fratri, proximo, vel amico non parcit. Dicit ergo Saul de filio: Quia absque retractione morietur: quia nobis iam sub redemptoris gratia viuentibus, & si mors non decernitur corporis, peccati non debet vita dilatari. Absque retractione quippe rector interficit, cùm affectus carnis non aspicit: sed cùm crimē inuenit, velociter ferit. Retractat quidem, qui ne scelestum acriter pungat, obsequia ab eo sibi impensa, aut consanguinitatis affectū cogitat. Qua in re notandū est, quòd non omnes culpæ acriter feriendæ sunt. Nam leues pulueris maculæ melius excutiendo, quàm lauando, aut ignem apponendo terguntur. Graues etiam culpæ in omnibus æqua asperitate insequendæ nō sunt: quia vulnera corporum pro ipsorum corporum natura, & robore vigorem exigunt medicinæ. Plerunque tamen prælati Ecclesiæ cùm culpas audiunt, plus iusto inferuescunt: & dum vindictam metiuntur, nec vulnerum qualitatem, nec personarum delinquentium vigorem respiciunt. Qui nimirum tolerandi sunt, cùm minantur: sed ab vltione bonorum cōsilio sedandi sunt. Vnde & hic subiungitur: *Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo.*) Quia enim maiorū minæ humiliter ferendæ sunt, dicitur: *Nullus contradixit ei.*) Et quia eorum nimietas salubri piorū consilio refrenanda est, non valde inferius cùm eandem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat: Ergóne morietur Ionathas, qui fecit salutē hāc in Israël? Liberauit ergo populus Ionatham ne moreretur. Sed quia nondum inuentam culpam non ferire, sed inuenire satagit latentem, sequitur: *Et ait ad vniuersum Israel: Separamini vos in parte vna, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera.* Quid est, quòd regis præcepto populus à rege, & eius filio separatur: nisi quia dum culpa latens, & suspecta quæritur: & superiores & inferiores personæ discutiendæ sunt? Sæpe quidem populus, sæpe eorum rector delinquit: & aliquando ipsa subditorum culpa prælato adscribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cùm ergo ostensis superius indiciis, quia lateat in populo culpa cognoscitur, & in quo sit abscōdita nescitur: se rex admisceat, vt an sua sit culpa, vel populi pastor sciat. Equidem rex Saul conscius culpę non erat, quam ipse nec consensu, nec opere perpetrauerat: & tamen discutiendus miscetur, vt si in se etiam latet inueniatur. Quasi enim se peccati inscium perquirebat, qui dicebat: Nihil enim mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me Dominus est. Quasi dicat: quærere meipsum, & inuenire non desino: quia si mihi lateo, cui nuda sunt omnia, non latebo. Dicat ergo rex peccati illius, quod discutiebatur, non conscius: *Ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera:*) quia electi doctores cùm in aliis per rectitudinis zelum sæuiunt, sibimetipsis, & suis familiaribus nequaquam parcunt. Quasi enim in vna parte populum separant, & semetipsos non separant, qui subditorum culpas discutiunt: & vt semetipsos inueniant, inuestigare non curant. Magnum quippe est humanæ ignorantiæ pelagus. Nam si nosmetipsos quærere, & quales simus inuenire vix aut nunquam possumus, alios quando possumus? Quid est enim quod Propheta deplorat, dicens: Cor meum dereliquit me. Quid est, quod scriptura sacra denunciat: Ignorat homo, vtrum odio, vel amore dignus sit. Item quæstionis suę fructū propheta denunciat, dicens: Inuenit seruus tuus cor suum. Si vix inuenire cor sancti posūt, nosmetipsos inquirere, qua temeritate cessamus? Sed fortasse nec propheta potuit, quia sub-

Exod.32.

1.Cor.4.

Psalm.37.

Eccle.9.

2.Reg.7.

iunxit: Vt timeat te. Inueniret vtique cor suum, si pleniter cognouisset, odio an amore dignus existeret. Qui ergo non inuenit, vt coram Deo securus esset, inuenit vtique vt timeret. At nos nec istud facilè possumus: quia dum inuenire peccata nostra, & inuenta pensare negligimus, quasi perdito corde securi sumus. In parte ergo altera hi, illi in altera statuuntur, vt singulorum occulta considerentur, & inuēta culpa digna pœna feriatur. Quod quia laudandum valde, non dissuadendum est, Sequitur: *Respondit populus Saul: Quod bonum est in oculis tuis fac.*) Quid est autem quòd populo Saül, vt se in partem vnam separaret præcipit, & populus facere regem rogat quod præcipit: nisi quia inquirere semetipsos simplices nesciunt, etiam cùm iubentur. Dicit ergo: *Fac quod bonum est in oculis tuis.*) Quasi dicat: Tu melius agere nostra poteris, qui lumen cordis non solùm tibi, sed etiam nostris præuidendis itineribus suscepisti. Sed rector de interna illuminatione laudatur, quam per gratiam habet, per æstimationem nō habet. Laudatur quidem quia cognoscere secreta aliorum possit, sed ipse semetipsum posse scire diffidit. Quia ergo lumen sibi tantæ gratiæ non adscribit, à Deo postulare hoc precibus non omittit. Vnde & sequitur: *Et dixit ad Dominum Deum Israel: Da iudicium. Quid est quod non responderis seruo tuo hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo hæc iniquitas est, da ostensionem, aut si est in populo tuo hæc iniquitas, da sanctitatem.*) Indicium ergo dari petimus, quando nobis abscondita reuelari flagitamus. Sed quærendum est, quid sibi vult tanta verborum diuersitas? Nam in se & filio ostensionem dari petit, si in populo est iniquitas, sanctitatem. Quod tamen dici breuiter potest, quia electi doctores sciunt propriam fortitudinem, sciunt populi subiecti infirmitatem. Pro se ergo solam ostensionem culpæ petunt: quia austeritate pœnitētiæ hanc soleant insequi sciūt. Pro populo autem sanctitatem quærunt: quia culpas subditorum solùm scire appetunt, sed quos inueniunt praua agere, rogant ad veniam per lamenta peruenire. Quid est enim dicere, Da sanctitatem: nisi, Sanctifica, quos demonstras? Mihi eorum occulta detegis, sed detegendo nihil agitur: si quod ostendis, gratiam refundendo, non operis. Quia verò sæpe stant subditi, & prælati cadunt, Sequitur: *Et deprehensus est Ionathas & Saul.*) Et quia ipsa etiam culpa non facilè à quo sit perpetrata cognoscitur, Sequitur: *Et ait Saul: Mittite sortem inter me & filium meum. Et captus est Ionathas.*) Qui sortes mittunt, per visibilium rerum coniecturas latentia sæpe deprehendūt. [Ionæ.2.] [Acto.1.] Sic nimirum Ionas fugiens noscitur, sic Mathias Apostolus apostolica celsitudine dignus inuenitur. Sortes ergo spirituales ponimus, quando per exteriora signa operum, ad occultorum notitiam peruenimus. Sors enim vniuscuiusque propria est conuersatio. Vnde in Sapientia reprobi dicunt: [Sapien.1.] Coronemus nos rosis, antequam marcescant, nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, vbique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra. Econtra autem Psalmista precatur, dicens: [Psalm.141.] Portio mea Domine sit in terra viuētium. Quod etiam Paulus denūciās, [Philip.3.] ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Doctor ergo quasi singulorum sortes tenet, dum vniuscuiusque conuersationem videt. Et dum culpa noscitur, & rei persona nescitur, quasi sortes mittit, dum modum facinoris comparat personæ negligentis. Sed & forte culpam deprehendit, dum quodam signo coniecturæ, peruenit ad euidentem criminis veritatem. Negligēter quidem præeminet, qui commissorum sibi fidelium nescit & fortitudinem & infirmitatem. Nosse enim debet fortes subditos, quibus sint virtutibus apti, quibus infirmi sint vitiis per negligentiam proximi. Nosse debet, quæ virtutum deuotio istos excitet, quæ illorum negligentiam qualitas vitiorum turbet. Quasi ergo in exterioribus sortes singulorum tenet, dum præuidet quibus illi possunt vitiis obrui, quibus isti virtutibus exaltari. Causa igitur cognita, quasi sortibus signa imprimit, dum patentis culpæ notam illius conuersationi adscribimus, qui per negligentiam pronus, & vicinus ad illud facinus perpetrādum ante fuisse videbatur. Sed coniectura hæc habeatur ad indagandam veritatem, non ad rei inuentæ certitudinem: quia illic statim subditum est: *Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris.*) Quid est enim quòd captus interrogatur, nisi quia culpæ quæ signis aut coniecturis deprehēsæ videntur, feriendæ adhuc non sunt? Quasi enim iam vulnus tenetur, sed adhuc tectum est. Discooperiatur ergo, vt mederi valeat, & curari. Cogendus quidem aut admonendus est, vt culpam, quæ iam velut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo: *Indica mihi quid feceris:*) quia crimen, quod apertis quibusdam indiciis noscitur, antè iudicandum non est, quàm apertissimè demonstretur. Et quia electorum est peccare & resipiscere: culpas perpetrare, & perpetratas confitendo detegere, Sequitur: *Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce morior.*) Quid est quòd ait: Gustans gustaui? Quare non dixit superius: Gustans gustaui paululum de melle isto, cùm dixit: Vidistis quia illuminati sunt oculi mei, eo quòd gustauerim paululum de melle isto? Sed quidam dum peccata coufitentur, ea nimirum quibusdam vocibus minuunt, dum se non ex toto animo commisisse ostēdunt. Econtra autem electi viri quando se de minimis accusant, ea vtique non quasi parua, sed quasi magna pronunciant. Quid est dicere: *Gustans gustaui:*) nisi quòd foris peccatum exercui, magno concupiscentiæ ardore compleui? Et quid est post peccati cōfessionem, dicere Morior: nisi mortem à se pœnitendo & confitendo expellere, & expulsam timere? Quod quidem propriè est electorum, qui peccata sua deserunt: & tamen hæc, quasi non deserta, pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, & austeris pœnitentiæ cruciatibus delent: sed, quasi non deleta, vehementer timent. Sed quid est quòd ait: *In summitate virgæ:*) nisi quia dum nos confitendo insequimur, proferre cōtra nos mendacium non debemus? Peccatum quidem in confessione prodēdum est, sed augmentandum mendacio non est. Tale quidem debet esse in confessione, quale fuit in opere. Vt ergo ardor concupiscentiæ bene prodatur, dicit: *Gustans gustaui.*) Et vt qualitas eius appareat, subditur: *In summitate virgæ.*) Quasi dicat: Audacter inflammatus feci, sed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit: *Quæ erat in manu mea.*) Virga Ionathæ prædicatoris doctrinam atq; disciplinam signat. Quæ in manu tenetur, quando non solū docet, sed quod docet, operādo exercet. Quid est ergo, quod ait: Quæ erat, non, Quæ est, in manu mea: nisi quia æstimationem electorum insinuat, qui etiam cùm parua committūt, prædicationis ministerio se indignos arbitrātur. Dicit ergo: *In summitate virgæ, quæ erat in manu mea.*) Quasi dicat: De illo superbiens peccaui, qno peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, & non est: quia etsi aliquando feci quod docui, illud, quod operando tenui, superbiendo amisi. Nunc igitur timore perterritus dicit: *Ecce morior.*) Et quia eisdem metus aliquando diuina inspiratione menti incuritur, aliquando comminatione doctorùm, subditur: *Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha.*) Sequitur: *Dixítque populus ad Saul: Ergóne Ionathas morietur, qui fecit salutem magnam in Israël? Hoc nefas est. Viuit Dominus si ceciderit capillus de capite eius in terram: quia cùm Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionatham ne moreretur.*) Quid est ergo quòd dicit: *Ergóne Ionathas morietur,*) nisi quia aliud de eadem culpa moreretur? Quibus nimirum verbis populi, nobis ostenditur virtus magnæ discretionis: quia in electorum examine, non solùm culparum causæ pensandæ sunt, sed etiam merita personarum. Quod apertè his verbis ostenditur: quia non ideo Ionathas non moriturus asseritur, quia erat filius regis, sed quia in Israël magnam salutem fecit. Cùm ergo magni viri cadūt, communi iudicio tradendi non sunt: quia priora opera promerentur, vt posteriorum grauitas leuigetur. Ipsa autem culpę leuigatio non acceptione personæ decernenda est, sed respectu prioris vitæ: quia ad absolutionem illius sanctæ Ecclesiæ lucra pensanda sunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum si ad absolutionem peccatoris propria merita suffragantur, quando in sacri eloquij authoritate discamus, quia alij pro aliis liberati sunt? Aliorum quidem bono opere alij adiuuātur, sicut ad peccantem regem Salomonem à Domino dicitur: [3. Reg.11.] Quia non custodisti præcepta mea, disrumpens scindam regnum tuū, & dabo illud seruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum, sed de manu filij tui scindam illud. Hinc est quòd non solùm patrum opera filiis prosunt, sed etiam

Gene. 18.

etiam ciues pro ciuibus liberandos agnouimus. Euertendæ quidem Sodomæ se promisit Dominus parcere, si in ea tãtum decẽ iustos inueniret. Hierusalem quoque respici misericorditer dicitur: quia aliquãtã bona opera in ea inuẽta sunt. Hinc est, quòd Heli vita propria iustus, sed authoritate pastorali remissus, à viro Dei audiuit: Pars magna domus tùæ morietur, cùm ad virilem ætatẽ peruenerit, veruntamen non auferã penitus ex te virum ab altari meo: vt sacra scriptura hîc apertè monstraret, & pro dissolutione percussum, & pro præterita conuersatione respectũ. Sed percuti fortasse ex parte potuit: quia qualemcunque vitæ immunditiam habuit. De Ionatha ergo bene dicitur: *Ergóne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nephas est. Viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus est hodie.*) Quasi dicat: Qui magna opera fecit, absolui ex toto dignè promeruit. Quia igitur in Ecclesiastica censura etsi non est acceptio personarũ, est tamen discretio meritorũ, aptè cõclusit sententiã, dicens: *Liberauit ergo Ionatham populus ne moreretur.*) Quo in loco notandũ est, quia rex bis iusiurandũ interfectionis Ionathæ superius protulit, quem tamen victus populi instantia nõ occidit. Quid est quòd iurauit, & iuramenti assertionem nequaquam seruauit? Sed ex hac re duo nobis documenta proueniunt, vt cauti scilicet & discreti esse debeamus. Cauti quidẽ, ne iuremus: discreti, si agere peruersa iuramus. Qui enim iurare cauet, periurare omnino non potest. Sed cùm malè iuratur, iustius iusiurandũ dimittitur, quàm compleãtur crimina quæ iurantur. Sit ergo vnusquisque cautus antequam iuret, vt aut ne omnino iuret, aut facturum se mala non iuret. Cautos quidẽ nos esse Dominus insinuat, dicẽs: Sit sermo vester. Est est, non non. Nolite iurare neque per cœlum, neque per terram.

Suprà 2.

Matth. 5.

Marc. 6.

Econtra autẽ reprobi & incauti quidem sunt, & discreti non sunt. Nam sępe se acturos mala repromittũt, & reuocare promissa, quasi periurium incursuri, non satagunt. Hinc est quòd Herodes incautè iurauit, & nephariũ iusiurandũ, quod protulit, in præcursoris Domini morte compleuit. Cauti ergo in nostris dispositionibus esse debemus, sed si cauti esse negligimus, prætermittenda sunt proposita, non implenda. Sic quippe à proposito desistere, nõ est vitium leuitatis, sed virtus discretionis. Tamen iurare, quæ reuocanda sunt & detestanda, omnino cauendum est & vehementer horrendum: quia cùm tale iusiurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, sed minor eligitur. Sequitur: *Recessítque Saul, nec persecutus est Philistim.*) Cùm Ionathæ culpa reperitur, cùm iusiurandum rex non perfecisse cognoscitur, cessare Philistæos persequi perhibetur: quia dum propria infirmitate pastores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeũt. Cessare etenim persequi Philistæos, est ad tempus vitia aliorum insequi, prædicando desistere. Prius enim esse intendendum iudicant ad purificationem suam, deinde purgati vigilandum ad salutem alienam: quia dum silent, semetipsos præparant, vt quasi per pœnitentiam suam ad lucra aliorum fortiter surgant. Et quia sæpe dum doctor sibi conscius silet, quibusdam eius subditis maligni spiritus, impia suggerẽdo, non silent. Sequitur: *Porrò Philistim abiere in loca sua.*) Tacentibus quidem doctoribus, in loca sua dęmones abeunt: quia per pastorum silentiũ non pereunt, nisi quia ad vitam æternam prædestinati non sunt. Loca etenim dæmonum sunt: quia diuina præscientia in habitaculum Dei præordinati non sunt. Hinc est, quòd prædicantibus primis doctoribus dicitur: Credebant quotquot prædestinati erant ad vitam æternam. Hinc Paulus: Quos præsciuit, & prædestinauit: & quos prædestinauit, vocauit. Hinc est quòd volẽtes Apostoli trãsire in Asiam, à Spiritu sancto prohibiti sunt. Qui ergo non prædestinati sunt, siue audiant doctorum verba, siue non audiant, vocari in Dei habitaculum nequeunt: quia per nequitiam in qua sunt ante cõstitutionem mundi præcogniti, locum in se malignis spiritibus parauerũt. Bene igitur dum insequi Philistæos cessare dicitur, in loca sua dæmones abiisse referuntur: quia aliquando Dei dispensatione doctores tacent, vt illis tacentibus hi qui Domini nõ sunt, à malis spiritibus recipiantur. Sed vt dixi. cùm post culpam pastores tacent, semetipsos humiliant, vt purgati in ministerium prædicationis potenter surgant. Dum tacent, infirmitatem suam pensant, sed considerãdo semetipsos, contra occultos hostes se validius roborant. Vnde & bene subiungitur. *At Saul confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum contra inimicos eius.*) Debilitatur quidem regnum, quando pastores in aliquibus culpis cadunt. Sed debile confirmatur, cùm per satisfactionem pœnitentiæ ad opus magnæ virtutis eriguntur. Et super Israël confirmari dicitur: quia dum ad vitæ altitudinem proficit, eos quibus præeminet ordine, vincit conuersatione. Videntibus Deum prælatus est, sed supra Deum videntes extollitur, cùm præ cæteris in diuina assumitur contemplatione. Meritò ergo dicitur: *Pugnabat contra omnes inimicos eius & quocunque se vertebat:*) quia qui æterna altius conspicit, facilè conterit, quicquid de infimis sibi ad pugnam venit. Quia enim nulla terrena sibi iam placent, qui per magnam charitatem super Israel, id est, in cœlestibus regnat, quocunque se vertit superat. Quid enim huic malignus spiritus suggerat, qui terrena nulla considerat, qui læta seculi nulla iam amat. Pugnat doctor dum prædicat, sed superat: quia quod prædicando prohibet de mundi delectatione contingere, conuersationis virtute persuadet. Et quia pugnare in circuitu contra inimicos dicitur, magnæ laudis eius victoria esse demonstratur. Ex omni quidem parte perfectum esse doctorem docet, qui ex omni parte fortissimos habet inimicos. Dum ergo vbique verti & superare dicitur, quanta eius gloria prædicatur? Qui est ergo, quòd in circuitu hostes habere dicitur, nisi quia maligni spiritus omnibus sensibus nostris insidiantur? Nam loquendo alios, alios videndo decipiunt. Alios per auditum, alios per gustum vel olfactum fallunt. Alios etiam per insidias illecebrosæ delectationis, vel cogitationis pertrahere ad immunditias satagunt. Aliis foris obscœna offerunt, quæ mentis deliberatione sequantur. Sed vt rectius hũc circuitum demõstremus, hunc dum ad læta pertrahũt, eis quasi ad dexterã insidias ponunt. Illum dum per aduersa deiiciunt, quasi à leua parte constringunt. Nos dum ad præterita oblectamẽta inuitant, quasi à retro præcipitant. Illis quasi ab anteriori parte obuiant, quia sæpe infirmorum mentibus districtę conuersationis, & vitæ longitudinem quasi cõsulendo mõstrant. Ab ante enim veniunt, quia proficisci ad cœlum animas non permittunt. In circuitu ergo inimicos habemus, quia antè, retrò, in dexteram & sinistram malignorum spirituum certamen patimur. Vnde & beatus Petrus Apostolus nos cohortatur, dicens: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Sed iam belli circuitum nouimus, qualiter per circuitum reges vincant, videamus. In circuitu quidem vincunt: quia linguam, & os, & oculos, & omnia corporis membra ab illicita actione custodiunt. Dum enim linguam perfectè per silentium muniunt, quasi in vna parte victores sunt: & dum vident oculis, quæ cõcupiscere dedignatur, ex alia parte victores fiunt. Sæpe etiam mala audiũt & repellunt, & quia noxia reprobãt, & reprobando triumphãt. Cunctis ergo sensibus victores sunt, qui per eorum aliquem subdi malignis spiritibus nolunt. Sed & dum cordi inepta cogitatio offertur, hostis qui reprobatur, eliditur. Qui enim noxia quæque abiicit, hostẽ potenter premit. Et quia item læta contemnit, & aduersa non metuit, quæ reliquit aliquando peruersa non repetit, & ad cœlestia feruẽter currit, hostes quos in circuitu patitur, superare declaratur. In quibus profectò aduersariis quia insidiæ oppositæ quinq; corporalibus sensibus designãtur, aptè per quinarium numerum exprimuntur. *Contra Moab*, inquit, *& filios Ammon, & AEdom, & regem Suba, & Philistæos.*) Qui enim quinque gentiũ nomina posuit, oppositas quinque sensibus corporis fraudes dæmonum designauit. Sed quia doctor non solùm viuẽdo, sed etiam docendo dimicat, cum cõtra omnia vitia disputat, cùm ea verbi gladio in auditorum suorum mentibus necat, nimirum in circuitu & pugnare cernitur, & quocũque se vertit superare. Sed quædam specialiter nominãtur, quæ sibi principaliter obstant: *Contra Moab*, inquit, *& filios Ammon, AEdom, & regem Suba, & Philistæos.*) Moab ex patre interpretatur, Ammon populus mœroris, AEdom rufus, Suba incensa siue conuertens, Philistæus poculo cadens. Quid enim his nominibus nisi gradus pessimè exprimitur? In Moab quippe, qui ex patre dicitur, concupiscentia designatur. In mente quidem reproba, quia à diabolo ponitur, quasi à patre ge-

Act. 13.

Rom. 8.

Act. 16.

1. Pet. 5.

neratur.. Quid verò per Ammon, qui populus mœroris interpretatur ostenditur, nisi frequentia malorum operũ? quia enim multa sunt, populus dicitur: & quia ad æterni luctus amaritudinem reprobum vnumquemque perducunt, mœroris populus rectè nominatur. Edom verò, qui rufus dicitur, quid nisi peccandi nimium feruorem insinuat? prius enim peccare quisque consueuit, deinde per vsum peccandi proficit in augmentum feruoris: vt peccare sæpius audeat, & hoc quod audendo ingeminat, semper iterare ardentius concupiscat. Quo nimirum peccandi ardore agitur, vt in mente reproba quicquid virtutis aut boni operis viruit, comburatur. Incensa ergo post Edom in spirituali bello describitur: quia ita est perditæ mentis casus, vt cùm feruenter mala congregare nititur, bonis omnibus quasi per combustionem perditis & redactis ad nihilum spolietur. Suba etiam conuertens dicitur: quia & formam Dei de reproba mente feruens peccatum tollit, & hanc ad Apostatæ angeli formam redigit. De qua iam per diuinam sententiam dicitur: Cùm venerit impius in profundum malorum contemnit. Superba quidem mens iam diuina mandata despicit, & semetipsam carnalibus desideriis subdit. Quis ergo est rex Suba, nisi ille de quo ad beatum Iob à Domino dicitur: Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Philistæi verò qui poculo cadunt, qui sunt, nisi qui omnibus supradictis malis ebrij sunt? qui sic cœlestia obliuiscuntur, vt ad hæc euigilare aut vix, aut nunquam videantur. Per Moab ergo concupiscentia carnis exprimitur, per Ammon frequens vsus malæ operationis, per Edom peccandi ardens desiderium, per Suba vastatio & combustio virtutum, per Philistæos obliuio cœlestium. Cùm ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantæ virtutis certamen sumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborem ad pœnitentiam redeunt, quocunque se vertit superare perhibetur. Prædicando etenim aliquando concupiscentiam in alicuius corde interficit, aliquando vsum prauæ operationis. Modò illos trahit qui in vsum peccandi transierant, modò illos qui combustis & ad nihilum redactis virtutibus, regi suo diabolo quasi incensi seruiebant. Et quia prædicãdo superna memorat, cadentes poculo, & cœlestium oblitos ad spiritualis vitæ studium excitat, & per amorem ardenter inflammat. Bene ergo dicitur: *Quocunque se vertebat superabat:*) quia dum de omni genere peccatores ad vitam trahit, triumphare vbique cognoscitur. Hos nimirum triũphos agere suos milites, suos principes imperabat Dominus, cùm dicebat: Ite in orbem vniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Omni creaturæ Euangelium prædicare præcipit, quia omnia genera hominum duci ad fidem voluit: vt dum nobiles regum suorum triumphos ostenderet, eos superare vbique monstraret. Vnde scriptum est: Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Omnes quippe homines vult saluos fieri: quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudium æternæ salutis trahit. Sed quid speciali fortitudine agat, exponit, quia dicit: *Congregatóque exercitu percussit Amalech, & eruit Israël de manu vastatorum eius.*) Amalech populus lambens interpretatur. Quid ergo per Amalech, nisi fornicationis spiritus designantur? Lambere enim eorum est, ad peccandum mẽtem carnis blandimento delinire. Velut enim linguæ tactu lambere ambiunt, cùm leuibus suggestionibus mentem tangunt. Quid est quòd contra Moab & Ammon, quòd Edom & regem Suba pugnasse & vicisse dicitur, non tamen exercitum congregasse: sed vt Amalech vinceret, exercitum congregauit? Quid est, quòd exercitum congregauit, nisi quia ad extinguendum fornicationis spiritum, virtus vna non sufficit? Abstinentiæ quidem ciborum cõtra hoc vitium fortissima est, sed sola non præualet: velut enim miles est, & pugnare potest, superare non potest: quia Amalech non vincitur, nisi exercitus congregetur. Qui ergo fornicationem percutere appetit, addat abstinentiæ corporis virtutem humilitatis. Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suæ desideria dominando ac præeminendo non premit. Sed adhuc necesse est, vt congreget: quia exercitum paruum habet. Virtuti ergo humilitatis & abstinentiæ corporis addatur frequens numerus orationis. Affectus quidem

Prouerb. 18. — Iob. 41. — Mar. 16. — 1. Pet. 3.

E cordis intenti cœlestibus, contra carnis bellum fortes milites sunt. Iam ergo in frequenti assiduitate precum aciem habet, sed exercitus non vnam tantum aciem, sed plures habet. Adhuc itaque exercitum perfectum non habet, & Amalech percutere nequaquam valet. Nunquid ei prodest, quòd ieiunando se atterit, quòd ad tempus orando compungitur, si mens lubrica cogitet, & phantasmata lasciuiæ in semetipsam portet? Sed vitare turpes cogitationes non præualet, qui honestas in se non habet. Quia enim semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Quid verò sunt omnes turbæ bonarũ cogitationum, nisi innumerabiles mẽtis acies? Nam dum mentem ambiunt & minuunt, ad eam accedere turpissimos inimicos non permittunt. Et quia cogitando ad desiderium magnæ puritatis accendimur, armis potẽtibus milites nostri induti sunt, quibus fornicationis impetus & depellendo in fugam vertunt, & ad nihilum deducendo perimunt. Nam vnde ad animam intrare cogitationes possint, non habent, quæ quasi fortissimo milite, honestate cogitationum bonarum vndiq; ornata est. F Nunc ergo exercitum anima congreget, quæ Amalech vult perimere, & de manu vastatorum eius videntem spiritum liberare. In horum medio resideat, vt cincta exemplis electorum fortium, circundata doctrinis scripturarum, nullam partem sui vacuam habeat, vnde hostis irrumpat. Quia ergo innumerabilia sunt exempla fidelium, quia multa documenta scripturarum, exercitus magnus & fortis est, sed ad congregandum difficile non est. Bene ergo de Israëlis rege dicitur: *Congregato exercitu percussit Amalech,*) quia fornicationis spiritus non antè vincitur, quàm per abstinentiam corpus atteratur, & omnis turpitudo obscœnę cogitationis, bonis mentem replentibus, effugatur. Tunc quippe eum lambere, id est, delinire populus lambens delectando non potest: quia domita carne ieiuniis humilitatis arce prædita mente, orationis armis accincta, intenta doctrinis cœlestibus, exemplis munita, impiæ suggestioni aditum præbere consentiẽdo non præualet. G Quæ nimirum exercitus congregatio bene regibus, id est, Ecclesiæ doctoribus conuenit: quia quisquis ad extinguendam fornicationis rabiem electos subditos instruere nititur, hæc plura auxiliorum agmina ei verbo congreganda sunt. Bene & Israël erutus de manu vastatorum eius asseritur. Erui quidẽ euelli dicitur. Et quod euellitur, altas radices in profundiora mersisse sentitur. Manus verò vastatorum potestas est malorum spirituum. Vnde etiam scriptum est: A quo quis vincitur, eius seruus efficitur. Quid ergo colligitur, nisi quia dum fornicatores desideriis carnis assentiunt, potestati malorum spirituũ subiugũtur? Quia item altum est fornicationis blandimentum, dum in hoc anima per desiderium mergitur, quasi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vastatorum, est à fornicationis abysso, qui in potestate dæmonum est, liberari. Bene etiam vastatores fornicationis impetus dicuntur: quia de vitio luxuriæ per beatum Iob dicitur: Ignis est vsque ad perditionem germinans, & omnia eradicans genimina. Vastator quippe fornicationis spiritus dicitur: quia H quem inuaserit, ei nimirum nulla virtutum dona derelinquit. Ad laborem quidem ministerij, bona quidem aliqua habere potest, sed ad meritum salutis ea habere non potest. Vastari ergo dicitur, cui perdita castitate ad vitam bona alia nulla prosunt. Vastari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim sunt horti superni sponsi, nisi corda sanctorũ per custodiam munita, & per castitatis odorem florida? Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Vnde & sponsæ in Cantico sponsi laudibus dicitur: Quæ habitas in hortis audire me fac vocem tuam. Et rursus: Hortus conclusus soror mea sponsa. Hortus quidem, quia virtute eximiæ castitatis floridus, conclusus autem quia per continentiam munitus. Hinc sponsa quid sponsum oblectet, exponit, dicens: Sponsus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Immundi ergo spiritus vastatores sunt: quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantæ virtutis perdunt. Qui itaque cùm ab immunditiis ad castitatem redeunt, quia diras dæmonum potestates effugiunt, & à profundo perditionis ascendunt, de manu vastatorum erui aptè memorantur. Sed rex qui eruere populum

2. Pet. 2. — Iob. 31. — Cant. 8. — Ibidem 4. — Item 2.

populum dicitur, quales adiutores habeat, videamus. Nam sequitur: *Fuere autem filij Saul Ionathas, & Iesui, & Melchisua: nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.*) Filij Saul, qui non ad quamlibet hæreditatem, sed ad regnum nascuntur, illos insinuat, de quibus sanctæ Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Psal.44.* Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Quos tres esse agnouimus: quia fidem sanctæ Trinitatis prædicando defendunt. Sed quia percusso Amalech, regis filij nominantur, eorum numerum ad virtutum merita referamus. Maceratio quidem corporis, circumspectio mentis, simplicitas intentionis tria sunt. Quia ergo doctores sanctæ Ecclesiæ ad reprimendam carnis libidinem fortes sunt, ad cordis custodiam sapientes, intentionem cordis in cœlum subleuando sublimes, tres esse Saul filij dicuntur. Tria etiam sunt fortitudo operis, virtus charitatis, & affluentissima gratia prædicationis. Doctores quippe sanctæ Ecclesiæ, quia magna conuersatione sublimes, magna charitate feruentes, magna verbi sapientia facundi, ternario numero aptè signati sunt. Quorum certè virtutibus nomina conueniunt: quia Ionathas columbę donum dicitur, Iesui planicies siue desiderium meum, Melchisua rex meus salus. Quia enim præcellentia dona Spiritus sancti doctores habent, columbæ donum rectè nominantur. Quia item inter dona sublimia humiles sunt, planicies dicuntur. Quia pro subditis sibi fidelibus ardenter æterna postulant, desiderium meũ esse perhibentur. Quæ quidem vox paruulorum subditorũ esse cognoscitur, virtus verò tanti nominis prælatorum. Qui enim paruuli, & frigidi adhuc in nostris negligentiis iacemus, ad cœlestem patriam ardẽtibus desideriis non flagramus. Sed quod nos ardẽter flagitare non possumus, pro nobis postulat, qui ad illam, quam nobis adipisci desiderant, patriam, magnis desideriis anhelant. Pro excellentia ergo charitatis non desiderantes, sed desideriũ regis filius dicitur, vt in doctoris mẽte flagrare ignis dilectionis specialiter demonstretur. Vnde & de Domino per Psalmistã dicitur: *Psal.103.* Qui facit angelos suos spiritus & ministros suos ignem vrentẽ. Hinc est item quod Daniel vir desideriorum dicitur: *Daniel.9.* quia prospera populi sui magnis precibus postulasse perhibetur. Melchisua verò dicitur rex meus salus. Rex quippe prædicator dicitur: quia celsitudinem tenet ordinis, & dignitatẽ magnæ conuersationis. Rex item dicitur: quia summam tenet celsitudinis, & vigorem authoritatis. Salus etiã dicitur, vt eius integritate ęgritudo populi depelli posse sentiatur. Meritò enim vitæ & deuota oratione homo agere quotidie debet doctor, vt subiectus sibi quisq; pertingere valeat ad salutem. Sed notare iterum doctor debet: quia cùm à subditis nominatur, non rex noster, sed rex meus dicitur. Quid est ergo quòd rex meus dicitur, nisi quia tam familiaris esse debet omnibus, vt singulorum esse per amorem sentiatur. Sed qui meus dicitur, rex nominatur: quia humilis & affabilis prædicator hoc ipsum, quod præeminet, non videtur esse suum singulariter, sed speciale singulorum, cùm tam communis per gratiam esse nititur, vt eius celsitudo propria vniuscuiusque fore videatur: Onus autẽ verbi dicitur, quia videlicet salus mea dicitur, per quod nimirum diligens prædicatoris studium & sollicitudo commẽdetur: quia sic debet intẽdere simul omnibus, vt quærat & agat propria singulorum. Ab vno quoque etenim salus mea dicitur: si vniuscuiusque infirmi curam suscipit, & hũc ad æternæ salutis bona perducit. Quæ verò sunt Saul filiæ, nisi prædicatori subditæ electorum qualitates? Alij quippe actiuę vitæ studiis seruiunt, alij verò contemplatiuæ remotionibus absconduntur. Filiæ quidẽ dicũtur pro fœcunditate. Illa quidem parit multitudinem bonorum operũ, ista verò internorum plenitudinem gaudiorũ. Meritò igitur regis filiæ nominantur, quia dum concipiunt de verbo Dei, cœlestes fructus parturiũt. Vnde bene Merob de multitudine dicitur. Actiua etenim vita quia ex multis bonis operibus perficitur, de multitudine rectè nominatur. Vel de multitudine dicit̃: quia qui Deo per actiuam vitam placẽt, multi sunt. Quia enim pauciores numero sunt, qui per contemplatiuam cœlestibus gaudiis inhiant, in eorum comparatione illos qui actiuæ vitæ inseruiunt, multos vocat. Qui profectò multi sunt numero, ministerio diuisi: quia etsi vnam cœlestem patriã bonis operibus quærunt, tamẽ variis operibus pietatis inseruiũt. Quorũ certè nonnulli in tantũ amorem cõditoris proficiunt, vt ipsa etiã opera bona deserant, atque ad contẽplatiuæ vitę dulcedinem trãsire, & in ea Deo vacare cõcupiscãt. Vnde & bene Michol in lingua nostra ex omnibus dicitur. Ex omnibus quidem fit: quia nullus est perfectus in cõtemplatione, qui ex labore boni operis non peruenerit ad arcem eiusdem contemplationis. Vnde & in Euãgelio Domin⁹ dicit: *Matt.11.* Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tunc qui laborat vocatur, quando bene agenti desideriũ æternitatis infunditur. Et ad vocantem se accedunt, quãdo ad contemplatiuæ vitæ quietem veniunt. In qua nimirũ laborantes, reficiuntur: quia amoris gaudia de diuina contemplatione abundãter sumunt. Ipse quidem accedentes reficit, qui puris mentibus semetipsum ostendit. In cuius reuelatione quia cõtemplationis gaudia multa inueniũt, quasi omnimoda delectationis dulcedine non ab alio, sed ab ipso saturantur. Michol ergo ex omnibus dicitur: quia contemplatiuę vitæ secretum nullus expetit, qui in aliqua prius operatione bona non fuit. Minor ergo soror dicitur non quia inferior dignitate, sed quia posterior tempore. Si quis autẽ velit per primogenitã filiã contemplatiuam vitã, per minorẽ actiuã, potest accipere. Et tũc quidem Merob de multitudine dicitur: quia multitudinis turbas deserit, & ad rariorem numerũ in contemplatione perfectorũ venit. Nõ ergo multitudo, sed de multitudine esse dicitur, vt nõ hi cũ quibus est, sed vnde venerat, agnoscatur. Michol verò ex omnib⁹ dicitur, vt in actiua vita vniuersalis vita sanctę Ecclesiæ designetur. In actina etenim vita etiam illi sunt prius, qui postea ad cõtemplatiuæ secretũ transeunt, sed in contẽplatiuæ remotione, exterioris vitæ sollicitudine grauati non sunt. Illa ergo de multitudine, ista verò de omnibus dici potest: quia actiua vita omnes cõtinet, cõtemplatiua omniũ conspectũ declinat, vt se cõspectu mentis cœlestibus iũgat. Quomodo igitur Saul filię dicuntur, nisi quia vtraque ista studio boni rectoris ostẽditur? Qui enim nobis docẽt bona agere, æternę vitæ studiis vacare, ab illo nobis generãtur, cuius magisterio in corde nostro discũtur. Quod quidẽ quia de actiuæ vitæ operibus cõstat, mirũ de contemplatiua videtur, quę per Mariam Marthę sororẽ, quę ad pedes Domini sedere, & verbũ eius audire describitur. Sed facilè respõdetur: quia dum sedet Maria, *Luc 10.* perfectos in cõtẽplatione signat. Filia tamẽ Saul Merob rectè dicitur: quia etsi sedẽs ad pedes Domini quæ vult, ab eo audit & discit, tamen prius discere debet, quomodo sedere possit. Hoc nimirũ quia sapientis & eruditi doctoris eruditione cognoscitur, Saul esse filiã Merob rectè memoratur. Quã profectò in cõiugiũ Dauid dare promisit, sed ei minorẽ dedit: *1.Reg.17.* quia nonnulli cõtemplatiuæ vitæ pulchritudinem diligũt, ad cuius amplexus accedere nequaquam permittuntur. Quia enim regendis fidelibus gregibus foris necessarij sunt, summus rex sic ordinat, vt Michol minorem accipiant, & Merob maiorem nunquam comprehendant. Plerique autem post minorem maiorem accipiunt: quia post deuota charitatis opera, ad intimi secreti amorem recipiũtur. Quod bene Iacob insinuat, qui Rachelẽ amauit, sed pri⁹ Liam accepit, & sic deinde Rachelem in coniugium sumpsit. Quid est hoc quòd Iacob vtrãque *Gene.29.* sororem habere licuit, Dauid autẽ ad maioris thalamum non peruenit, nisi quia Dauid rex fuit, Iacob verò rex nõ fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura Ecclesiastica susceptum gregem deserere, & remotæ vitæ otiis vacare non finit. Sed Merob Dauid promittitur, & nũquã datur: Michol sola datur, quia nonnulli cùm curam animarum suscipiũt, putant se sic aliorum sollicitudinẽ gerere, vt sibiipsis valeant per sollicitudinem vacare: & tamen quietem, quam in prælatione quærunt, nunquam inueniũt, fitque vt dum impetrare à Domino gratiam tãtæ puritatis nequeunt, quasi iram incurrissent Domini pertimescunt. Quasi ergo irato rege promissam sibi primogenitam perdunt: quia eum quem se putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ, amplecti nõ possunt. Hæc autẽ breuiter per excessum diximus, nũc ergo ad dimissa redeamus. Ambę ergo Saul filiæ dicũtur, sed nomina diuersa sortiuntur: quia & differunt & conueniunt. Conueniunt quidem: quia ad æternam vitam, quam diligunt, per amorem tendunt. Itẽ conueniunt: quia bona opera, quibus hæc inde-

ſinenter extenditur, illa quomodolibet operatur. Quia igitur ambæ amant quæ vident æterna, ambæ ab illa per bonam operationem peruenire deſiderant, quomodocunque conueniunt. Differunt autem: quia plus agit vna, plus videt altera. Nam & Lia non dicitur fuiſſe cæca, ſed Lippa. Et Rachel ſi non tantos peperit, omnino tamen ſterilis non remaſit. Nam ſi altera vita alteram contemplando aut operando ſuperat, nulli autem eorum viſionis claritas demitur, nulli fœcunditatis gloria denegatur. Videndo tamen & agendo differunt: quia actiua vita viſionem habet in tranſitu, opus verò in intentione: contemplatiua verò opus in itinere, intentionem in quiete. Vnde bene Euangeliſta Marcus cùm ſub illarum trium mulierum ſpecie contemplatiuæ vitæ amorem oſtenderet, ait: Emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum.

Marc.16.

Quaſi dicat: Steterunt in opere, vt currere valerent ad contemplationem. Aromata quidem emere, eſt per laborem boni operis, bonę opinionis odorem circunquaque dilatare. Et Ieſum in ſepulchro vngere, eſt per mortificationem carnis ad deuotionis intimæ pinguedinem peruenire. Nam velut in ſepulchro vngitur, quando à conſepultis ad gaudium intimæ claritatis ſuæ deuotiſsimè peruenitur. In tranſitu ergo operationem habent: quia etſi aliquando operantur, quaſi currendo hoc deſerunt, qui ad locum dilectæ ſolitudinis, magno ſpiritus impetu impelluntur. Nam quia totis deſideriis in æternorum amore requieſcunt, videre magis, quàm miniſtrare appetunt. Rari ergo ſunt in publico operis, aſsidui in ſecreto contemplationis, foris parum, ſatis intus immorantur. Nam & fornicationem eſſe ſolent iudicare, vel ad momentum à Chriſti contemplatione diſcedere. Econtra autem actiua vita, quæ frequens circa miniſterium ſatagit, rara eſt in ſecreto cõtemplationis. Nam quæ æterna ſibi præparare non ſedendo & audiendo, ſed ſatagendo & miniſtrando propoſuit, non damnum, ſed diſpendium putat, ſi ſibi vacans, & ſua petens, & non quæ aliorum, à ſolita obſequiorum oblatione requieſcat. Plus igitur operando laborat, minus obſecrat. Vnde & Martha quæ circa frequens miniſterium ſatagebat, ſtetit, & locuta eſt.

Luc.10.

Quæ enim ſtetit, ei nimirum ſedere non licuit: quia ſi ad audiendum ſederet, imparatum fortaſſe miniſterium, & inſufficiens impendiſſet. Et notandum: quia tranſeundo Dominum Martha vidit, non tamen tranſeundo, ſed ſtando loquitur. Nam Euangeliſta cautè expreſsit, dicẽs: Quæ ſtetit, & ait. Quo profectò exemplo inſtruimur, vt qui fratribus miniſteria exhibemus, ſi per moram ſedere ad redemptoris pedes non poſſumus, per aliquantulam morulam redemptori aſsiſtere debeamus. Sed bene ei aſsiſtimus, ſi trãſeundo & ſeruiendo videamus. Quid eſt autem tranſeundo Dominum cernere, niſi in omni noſtro bono opere, ad ipſum cordis dirigere intentionem? Tranſimus enim, quando huc illuc diſcurrendo in membris ſuis Domino miniſtramus. Sed tranſeundo Dominum cernimus, ſi per omne quod agimus, præſentem nobis ipſum cui placere cupimus, contemplamur. Quo in loco notandum eſt: quia confidenter Martha loquitur, dicens: Domine non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Quod certè perfectis quibuſdam operariis ſanctæ Eccleſiæ conuenit, qui omnipotenti Deo preces tantò fiducialius offerunt, quantò laborioſius ei in membris ſuis ſe miniſtraſſe meminerunt. Sed quia in ipſis etiam quæ actiuæ vitæ deſeruiunt, nimietas ſollicitudinis cohibenda eſt, Martha reprehenditur, quæ tam ſollicita aſſeritur, vt erga plurima turbetur. Actionis quidem feruor tunc rectè diſponitur, cùm ſic inſiſtimus operi, vt tranquillo corde eum, cui opera noſtra conſecrare nitimur, videamus. Quid eſt ergo nimietas ſollicitudinis, niſi confuſio ſupernæ intentionis: quia dum ſe erga plurima diuidit, diuiſa iam ad ſupernorum intuitum non aſſurgit. Illud enim æternum, & ſimplex bonum æternæ viſionis, anima quia vix vnita comprehendit, ſe nimirum ad id diuiſa non erigit. Dicit ergo operum noſtrorum diſpoſitor & receptor, Vnum eſt neceſſarium: ne ſe mens ad multa diuidat, vt per tranquillitatem vnita, ad ſummi boni intuitum potenter ſurgat. Duæ igitur filiæ Saul, & ſi pariter regis ſunt filiæ, nominibus differunt: quia vita actiua & contemplatiua nobilitate religionis generoſæ ſunt, ſed non ſunt pares pro diuerſitate officij. Sed quia earum patrem oſtendimus, matrem pariter demonſtremus. Sequitur: *Et nomen vxoris Saul Achinoë, filia Achimaas.*) Quæ eſt enim prædicatoris vxor, niſi bona voluntas? Qui enim per amorem bonæ voluntati coniungitur, ei vtiquequaſi ex nobili coniuge filij oriuntur. Nam cùm bonorum operum fructus proferre volumus, neceſſe eſt vt prius eos in bona voluntate ſeminemus. Vnde bene Achinoë fratris requies interpretatur. Frater quippe noſter ille eſt, qui à mortuis reſurgens, Mariæ Magdalenæ locutus eſt, dicens: Vade & dic fratribus meis: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum.

Ioan.20.

Hinc Paulus nobilitatem electorum aſſerens, ait: Hæredes autem Dei, cohæredes Chriſti.

Roma.8.

Quid eſt quòd dicitur fratris requies, niſi quia Redemptor humani generis in bona cohæredum ſuorum voluntate requieſcit? Et quia ab ipſo nobis bona voluntas impenditur, à quo inhabitatur: filia Achimaas eſſe perhibetur. Achimaas enim fratris decor, vel frater decor interpretatur. Frater quippe & decor Redemptor noſter dicitur: quia humana natura per peccatum primi hominis dignitatis ſuæ vigorem perdidit, ſed in perſona redemptoris aucto ſibi ſplendore radiauit. Decor quippe noſter eſt: quia quicunque in ſancta Eccleſia virtutum claritete fulgeſcunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiunt.

Ioan.1. Gala.2.

Hinc Paulus ait: Ei ſe infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo bonam prædicatorum noſtrorum voluntatem Propheta Samuel reſpicit, Typis viſa exprimit, dicens: *Achinoë filia Achimaas:*) quia nimirum magna eſt pulchritudo bonæ volũtatis, ſed de infuſione naſcitur redemptoris. Debet nanque amari vt coniunx, ſed ſi pater aſpicitur, ex nobilitate amplius amatur. *Et nomen principis eius Abner, filius Ner, patruelis eius.*) Abner dicitur pater meus lucerna, Ner etiam lucerna dicitur. Quid ergo Ner, niſi ſermo ſcripturarũ accipitur? Litera quidem ſanctæ ſcripturæ quaſi huius lucernæ teſta eſt, intellectus verò ſpiritualis claritas luminis, oleũ verò eius deuotio amoris. Filius ergo lucernæ, eſt qui verba ſcripturarum libenter audit, & ſapiẽter intelligit: & quæ per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehẽdit. Cur itaque dicitur filius lucernæ, niſi quia quod de lumine naſcitur, lumen eſt. Quid enim peccatum niſi tenebræ? Quid item bonum opus niſi lumen? Sancti enim viri dum ad ducatum ſcripturarum greſſus operum dirigũt, quaſi ex lumine lumen accipiũt ſpiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Ioannes exprimens, ait: Omnis qui natus ex Deo eſt, non peccat: quia generatio cœleſtis ſeruat eum.

1. Ioan.3.

Quid eſt naſci de Deo, niſi cognitam in ſanctis ſcripturis eius voluntatem diligere? Et quid eſt non peccare, niſi in luce iuſtitiæ ſemper cõſiſtere? Quaſi enim de luce nos lucem facere volebat beatus Petrus Apoſtolus, cùm dicebat: Habetis Propheticum ſermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec aſpiret dies, & lucifer oriatur in cordibus veſtris.

1. Pet.1.

Meritò igitur Abner pater meus lucerna dicitur, ipſe quoque pater eius lucerna nominatur: quia illi in ſancta Eccleſia lucere per exempla aliis poſſunt, qui eruditione ſcripturarum, & claritatem acceperunt luminis, & oleum perfectæ charitatis. Sed per Ioannem non peccare dicitur, vt prædicatorum robur inſinuet, qui ſic peccatoribus manum porrigunt, vt tamen ipſi peccatorum tenebris non fœdentur. Sed quid eſt, quòd patruelis Saul dicitur? Patruelis autem dicitur, qui naſcitur ex fratre patris. Vnde & hîc quoque ſubiungitur: *Cis fuerat pater Saul, & Ner pater Abner filius Abiæ.*) Et cùm eligendus rex peteretur, dictum eſt: Et erat vir nomine Cis filius Abiæ.

Suprà.9.

Quia verò iſta ſtirpis regiæ nomina quid ſignificent, plenius expoſuimus, hoc tantummodo exprimamus, quomodo Abner patruelis Saul eſſe referatur. Sed Saul filius Cis, id eſt, duri eſſe cognoſcitur, Abner etiam lucernæ filius perhibetur. Durum hunc auſteræ nimis conuerſationis viros oſtendimus deſignare, Ner lucernam interpretari. Quid eſt igitur quòd lucerna, & durus eiuſdem patris eſſe filij dicuntur: niſi quia à Deo eſt, & quòd ſcriptura ſancta auſterum præcipit, & virtus exterior duræ cõuerſationis? Frater quippe lucernæ durus eſt: quia gratiam implendæ legis ab eo habet, à quo ipſa lex ortum habet. Vnde & Pſalmiſta cõfidẽter repromittit, dicens: Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit.

Pſalm.83.

Legem quippe dare, eſt præcepta vitæ electis

vitæ electis proferre: benedictionem etiam dare, est gratiam implendæ legis impendere. Quia ergo ab vno sunt tam lumen scripturæ, quàm asperitas vitæ nostræ: Cis & Ner vnius patris filij esse referuntur. Abner ergo filius Ner, Saul regis patruelis esse rectè dicitur: quia qui ad curam animarum eligitur, duræ & asperæ vitæ debere esse iudicatur. Sed qui prædicatorum adiutores esse cupiunt, nunquàm agunt quod cupiunt, si lumen scripturæ sanctæ, in quo per cognitionem concepti sunt, in bona operatione atque sancta prædicatione velut nascendo non perficiunt. Cùm verò scripturarum sanctarum cognitio magis summis doctoribus, quàm eorum adiutoribus subditis adscribatur, & exempla conuersationis sequi magis minoribus, quàm maioribus conuenire videantur: quid est quòd duri filius rex dicitur, lucernæ verò filius dicitur princeps regis? Sed his verbis non significat, quòd summi doctores & eorum adiutores habent, sed suppresso quod habent, exponit quod singulis agẽdum est. Rex quippe videlicet summus, & electus prædicator: quia iam per altissimæ eruditionis scientiã, scripturæ lumen habet: non sic confidat de scientia, vt aliorum exempla minimè sequatur. Princeps quoque, id est, magni doctoris adiutor: quia exemplis eiusdem sui prępositi subditur, ad lumen innitatur: vt qui exempla sequitur, in doctrinæ altioris eruditionem, quasi in magna lucernæ luce nascatur. Quia ergo eruditus ad maiorũ exempla per humilitatem reducitur, exemplis instructus ad scripturarum splẽdorem discendo subleuatur, bene rex filius duri, & princeps lucernæ filiꝰ esse perhibetur. Tales viri quia electis fidelibus vtiliter præeminent: quia subiectos ad virtutum victorias fortiter prouehunt, Sequitur: *Erat autem bellum potens aduersus Philisthæos omnibus diebus Saul.*) Debile & omnino infirmum bellum illorum doctorum est, qui nec lumen habent diuinæ cognitionis, nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filij dominantur: quia ille potest aliis vtiliter bona dicere, qui consueuit verba magna operatione præire. Sed & subtiliter est intuendum, quod implexius dicitur: *Cunctis diebus Saul.*) Qui sunt dies Saul, nisi lucis opera? Quod bellũ doctoris est aliud, quàm quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet: sed nil docendo profert, nisi quod suo prius fulget opere. In die etenim sua pugnat, qui verba prædicationis ex propria trahit luce virtutis. In die ergo alieno pugnare vult, qui cõtraire reprobis spiritibus satagit, non loquẽdo quæ agit, sed prædicãdo quæ nouit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia præcepta Dei ostendit in luce operis, quæ subsequendo vult pandere per curam prædicationis. Meritò itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda virtutum vel operum luce pugnatur. Potest etiã per hoc quòd omnibus diebus pugnare dicitur, agonis spiritualis instantia designari. Qui enim vitam ducit plenam virtutibus, in diebus viuit. Cunctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoscitur: quia is semper malos spiritus superare cernitur, qui à luce virtutum nunquam separatur. Sed habent electi viri virtutem præliandi, habẽt & humilitatem timoris. Per virtutem triumphant, sed per timorem auxilia congregare non cessant. Vnde tantò fortius præliantur, quantò & vires confligendi congregare non desinunt. Bene ergo causa potentis belli subiungitur: *Nam quemcunque videbat Saul virum fortem & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.*) Quasi dicat: Idcirco bellare potenter poterat: quia congregare exercitum non cessabat. Sed quia non solùm fortes, sed etiam aptos ad prælium sibi sociasse dicitur, cautus doctor in eligendis Christi militibus demonstratur. Fortes autem ad ferenda onera quidam sunt, non ad prælia exercenda: quia præliari de fortitudine sua dum nesciunt, nequaquam possunt. Viri ergo fortes & ad prælium apti sunt, qui sciunt pugnare, & volunt. Per voluntatem quippe fortes sunt, & per scientiam apti ad præliandum. Quorundam ergo temeritas à Christi bello repellitur, cùm apti & fortes electi memorantur. Nam quidam sciunt cum diabolo pugnare, & nolunt. Sapientes quidem sunt, vt faciant mala: bona autem facere nesciunt. Hi antiquo hosti seruire volunt, resistere nolunt. Quid enim faciat doctor, si aptos istos ad prælium sibi societ? Magis tales possunt alios per exempla de-

Hiere. 4.

struere, quàm ipse per verbum ædificare. Nam & sæpe tales docere audent, & docendi virtutem operando non tenent. Cùm loquuntur nobiscum in hostes irruunt, sed per opera subitò in viscera nostra torquentur. Velut proditores quidam exercitus, arma Christianæ doctrinæ induunt, & per exempla subitò paruulos Christi feriunt, quos velle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo viri fortes repellendi, non sociandi nobis sunt: quia per sapientes reprobos robur nostrũ destruitur, non augetur. Qui ergo sunt fortes & non apti, nisi quos videmus onera seculi fortiter ferre, & fortitudinem suã in seruitium conditoris transferre nescire? Nam iugum hominum, & magnos seculi labores fortiter ferunt, sed ad seruitutem Dei accedere velut infirmi pertimescunt. Quid ergo isti, nisi fortes & non apti sunt, qui seculi magna faciunt, & Christi agere leuia & blanda non possunt? Sæpe etiam in monasteriis conuertuntur, & qui seculi onera fortiter tulerant in paruis quæ agunt, quasi inter magnos labores sudant. Quid ergo his verbis ostenditur, nisi vt viros ad Christi militiam cum magna nobis discretione sociemus, nec accedentibus antè præbeamus ingressum, quàm eos & aptos per scientiam, & fortes per bonam voluntatem esse sciamus? Possunt autem idcirco viri fortes & apti ad prælium dici: quia Amalech, id est, libidinum bella subsequuntur. Nam viri fortes non sunt, qui carnales concupiscentias extinguere nequeunt. Et apti ad prælium non videntur, qui pro pudicitia apti ad præliandum non sunt. Eligat ergo doctor milites Christi, eligat fortes: vt dum carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prælium, vt dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloria in cœlestibus sublimentur.

INCIPIT LIBER SEXTVS.

Caput I.

Caput decimum quintum lib. 1. Reg.

E*T dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus vngere te in regem super populum eius Israel. Nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dixit Dominus exercituum: Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via, cùm ascenderet de Aegypto. Nunc ergo vade, & percute Amalech & demolire vniuersa eius.*) Superius Amalech luxurię vitium designare diximus: quæ velut lambit, dum voluptatem blandiendo suggerit. Profectus ergo conuersationis ostenditur, eo quòd superius à Saul percussus asseritur, & nunc non simpliciter iubetur percuti, sed omnia eius demoliri. Primò quidem hunc doctor percutit, quando per eius verbum agitur, vt pudicitia in conuersorum cordibus & corporibus teneatur. Quasi enim percussa est libido, quando caro armis pudicitiæ qualitercunque subacta est, & perfectè subacta non est. Nam qui luxuriæ iam inquinamenta deserit, sed adhuc motus turpes ex se contra se insurgentes sentit, iam opus nepharium non exercet, sed tamen abigere hoc à cogitatione non potest. Sæpe inuitus, & incautus ad immundas cogitationes trahitur, sed ea quæ negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, vt ad turpes motus voluptatis surgat. Quid ergo est, quòd percussus Amalech, iterum percuti, & demoliri præcipitur: nisi quia prædicator eos, quos ad pudicam vitam erudit, promouere debet ad perfectionem virtutis? Iterum ergo iubetur Amalech percuti: quia adhuc non bene interfectus viuit. Iterum Amalech percutitur, cùm verbis doctoris illi etiam motus, qui carnem pulsant eliduntur: cùm ob hoc coronari subditos doctor docet, vt sic corpus domare debeant, vt ad illecebrosos motus nequaquam surgat. Sed quia nunquam sic caro restringitur, si mens ad immunda cogitando labitur, post percussionem, Amalech demoliri pręcipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro dignè per abstinentiam teritur, & mens à cunctis immundis cogitationibus refrenatur. Quo in loco priora etiam consideranda sunt, quæ ex persona Domini Samuel loquitur, dicens: *Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Aegypto.*) Quid est quòd Amalechitarum opera recensentur, nisi quia luxuriæ

inquinamenta Deo valde odibilia sunt? Vnde beatus Paulus Apostolus dicit: Omne peccatum extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. Item dicit: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Hinc etiam acrius increpans, à regno Dei eos segregans, ait: Neque immundi regnũ Dei possidebunt. Cur luxuria recensetur nisi quia iustitia Dei peccator proiicitur, quando ad perpetranda eius inquinamenta curuatur? Qui ergo recensetur, vt cadat: aliquando recensetur, vt pereat: aliquando recensetur, vt surgat. Et quia post tanta temporum spatia recensita Amalech facta memorantur, vtcunque nobis insinuatur: quia tales aliquando post longa tempora resipiscant. Ipsa autem eius opera exprimuntur, cùm dicitur: *Quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Aegypto.*) Israël videns Deum dicitur. Qui quia de Aegypto perhibetur ascendere, nouiter conuersos insinuat, qui peccatorum tenebras, & ima deserunt, & ad lumen veritatis recedunt, & montem boni operis ascendunt. In via autem Amalech Israël restitit: quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis obiicit, & corda quæ potest, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis & violẽta est pugna fornicationis, nõ quomodolibet obuiasse Israëli, sed restitisse perhibetur. Resistere quidem, forti oppugnationi instare est. Hos nimirum resistentes Amalechitas videbat Israëlita ille ascendens, cùm dicebat: Video aliam legẽ in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ. Vnde & ad auxiliatorẽ respiciens, ait: Infelix ergo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Domini nostri Iesu Christi. Resistere ergo Amalech dicit: quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Sed quid de Aegypto ascendentibus resistere dicitur? Ecce qui ad tertij cœli se secreta sustulerat, resistentes motus carnis habebat. Meritò igitur non solùm nouitios, sed etiam magna virtute præditos, Israël de Aegypto ascendens insinuat. Aegypti quidẽ nomine huius mundi tenebræ designãtur. Israël autem de Aegypto ascendit: quia electi omnes dum sanctæ viuendo proficiunt, ad supernam patriã pertingere conãtur. Et quia quamdiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi vtiq; per validos motus Amalech resistẽtem vident. Huius nanq; violentia passionis ostẽditur, cùm eadem quę recẽsentur Amalech, bella describũtur. Nam pugnante Israële: cùm eleuabat manus Moyses vincebatur Amalech: & vincebat ille, cùm iste manus deponeret. Quid est autem quòd contra alios solis armis pugnabat Moyses contra Amalech verò non solis armis, sed etiam virtute orationis? Quæ autem virtus & instantia supplicationis erat tunc necessaria, vbi si manus deponeret, Amalech victoriæ honorem daret? Sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Arma igitur exercitus, oratio intentissima necessaria est. Arma quidem necessaria sunt: quia qui contra fornicationem pugnare volunt, vincere nequeunt, si non cæteris virtutibus muniuntur. Exercitus (vt suprà ostendimus) exempla patrũ & scripturarum præcepta sunt: quæ quidem quilibet etiam considerare debet, ac illis sic mentem occupare, vt lasciuiæ inquinamenta non spectet. Sed exemplis atque doctrinis instructus, de se confidere nequaquam potest. Leuet ergo manus suas, leuet mentẽ, vt opere bono & deuotione resplendeat, qui abscindere perfectè à se libidinis bellũ tentat. Quid item est quòd depositis manibus vincitur, nisi quia sæpe per audaciam praui operis, ipsa etiam tollitur pulchritudo castitatis? Sæpe ex toto non extollitur, sed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem, & labores spirituales, contra stimulos carnis fortes sumus, sed si quasi fessi, à solitæ cõuersationis rigore torpescimus vel mollescimus, dum paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israëlem vincunt. Ne ergo manus lassescant, Aaron & Vt lapidem supponant, & graues Moysi manus deponi nequaquam sinant. Aaron quidem mons fortitudinis, Vt ignis vocatur. Quando enim lassescimus, consideratis cœlestibus roboramur. Mõs ergo fortitudinis quid est, nisi altitudo supernæ contemplationis? Quæ profectò, quia in electo corde sine magna charitate non est, mons fortitudini i Moysi adstare rectè perhibetur. Qui nimirum lapidem supponunt, & manus sustinent: quia qui summa cœlorum prẽmia ardenter aspicit, fortitudinem magnam sumit, & bene operari, & conditorem exorare non desinit. Quia ergo valida sunt & omnino violenta bella carnis, ascendenti Israël Amalech restitisse aptè perhibetur. Regi igitur propheta præcipit, dicens: *Audi vocem Domini. Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli.*) Quid est quòd dicit: *Audi vocem Domini.*) nisi quia castè viuere volentibus, contra fraudes fornicationis spiritus subtiliter vigilandum est? Quasi dicat: Considerare non desinas, quantis insidiis sibi subdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recensui, quòd restitit Israëli, sed: *Audi vocem Domini Recensui quomodo restitit Israeli.*) Quasi dicat: Si modum insidiarum cognoscis, hostem superare facilius valebis. Meritò igitur subintulit, dicens: *Nunc ergo vade, & percute Amalech, & demolire vniuersa eius.*) Quasi dicat: Quia nosti quemadmodum ire debeas: *Vade, & demolire vniuersa eius,*) & sic eum deleas, vt aliquid de eo vltrà non viuat. Sed quis ira sibi subiicere carnem, quis vnquam sibi restringere mentem potuit, quis sic manere in carne, vt de carne turpes motus nullos sustineret? Quis ita refrenare cogitationem potuit, vt ad eam immunditiarum obscuritas per cogitationem nulla perueniret? Sed si de carne non tollitur turpitudo motionis, tamen turpitudinis robur eneruatur, cùm motus quidem simplex in carne est, sed in motu pruritus libidinis nullus est. Hic quidem motus Amalechita non est, quia menti non lambit, quã oblectare non poterit. Non potest tolli menti, quod aliquo modo immunda non videat, sed in mirabilem vsum puritatis deducitur, vt immunda videns, nulla delectationis labe maculetur. Quisquis ergo sic præest carni, quisquis sic mentem regit, ideo præest, ideo regit: quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed iam quæ sunt eius vniuersa, subsequenter exponit, dicens: *Non parcas ei, & non concupisces ipsius aliquid, sed interfice à viro vsque ad mulierem, & paruulum & lactantem, & bouem & asinum, & ouem & camelum.*) Quid est hic qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciuiæ aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam à turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant. Quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt, corde concupiscunt. Parcit ergo Amalech, qui blandimenta lasciuiæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: *Non parcas ei,*) quia de tam nequissimo vitio nihil accẽdi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Dicat ergo: *Non parcas ei.*) vt omnes libidinosi motus, omnes obscœnę locutiones prorsus perimãtur in corpore Dicit ergo: *Non concupisces ipsius aliquid,*) vt penitus eradicet à cogitatione. Quid enim est libido nisi ignis? Et quid de carne & mente exortæ virtutes, nisi flores? Quid item turpes cogitationes nisi paleæ? Quis etiam nesciat, quia si in paleis ignis negligenter extinguitur, ex parua scintilla, quę remanet, omnes paleę accendũtur? Qui ergo virtutũ flores in mẽte non vult exurere, ita debet libidinis ignem extinguere, vt per tenuem scintillam nunquam possit ardere. Carnalium etiã cogitationũ stipulas aufert, ne dum is qui extingui non potest, calor naturalis accenditur, virores virtutum, qui per se accendi nequeunt, quasi per admistas paleas exurantur. Quid est ergo: *Non parcas ei, & non concupisces ipsius aliquid,*) nisi quia luxuria omnis in carne perfectè domanda est, & à mẽte radicitùs extirpãda? Potest etiã intelligi: *Non parcas ei, & non concupisces ex eo aliquid:*) quia & viri & mulieres, paruuli & lactantes interfici pręcipiuntur. Nam mulieres concupisci poterant, paruuli & lactantes ad misericordiam prouocare. Qui ergo sunt viri interficiẽdi, quæ mulieres, qui paruuli, qui boues, quæ oues, qui cameli, qui asini subtiliter considerandum est. Qui enim sunt Amalechitæ viri, nisi suadentes motus turpitudinis? Viri etenim sunt: quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus semina prauitatis infundunt. Mulieres sunt mẽtis cõcupiscẽtiæ, quę prædictis motibus ad fœtus impios substernuntur. Sed & paruuli & lactantes qui sunt, nisi qui de Amalechitarũ virorũ & mulierũ cõmistione generantur? Nam si motus malę suggestionis quasi adulter in mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impugnatur. Ipsa

1.Corin.7.

Roma.7.

Exod.17.

Ipsa ergo concupiscentia, si nepharium effundere partum sinitur, libidinum motus iam non solum mente, sed etiam in carne generantur. Qui dum nascuntur, paruuli sunt: quia adhuc carni violentiam mouendo non inferunt. Lactantes verò sunt, cùm tenui & negligenti cogitatione nutriuntur. Qui enim iam libera cogitatione motus turpes in carne reficit, non iam lac paruulis, sed cibum adultis impendit. Lac ergo paruulorum Amalechitarum tenuis est cogitatio immunditiæ: quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte paruuli necantur. Quod profectò lac meretrix mater porrigit: quia dum ardor concupiscentiæ mentem præuenit, quasi ex pessima cordis vbertate agitatur, vt peiores motuum soboles in carne nutriantur. Quid verò in boue nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quasi discretionis vomere scindere terram cernitur, sed si ex deliberatione suscipitur, iugo turpitudinis colla miseræ mentis illaqueat, quem per simulationem gestat. Ouis autem nomine innocentum vita signatur. Vnde electi omnes redemptoris nostri voce oues nominantur, cùm dicit: Oues meæ vocem meam audiunt. Quæ est ergo ouis Amalech, nisi simulatio innocentiæ? Nam quidam dum & ipsam formam humani corporis, & proprietates sexus vtriusque, dum insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse vti licenter putant. Quasi ergo ouis Amalechita est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod verè bonum non esse liquidò comprobatur. Quid etiam in camelo signatur? Sed camelus ruminat, & vngulam nequaquam findit. Quid ergo in camelo signatur, nisi cogitatio quædam luxuriæ, quæ quasi à ratione incipit, sed per discretionē non finitur? Nam dum cogitat, quasi intus camelus ruminat: sed dum quod cogitat, per veritatē nō disponitur, eius vngula diuidi non videtur. Nonnulli etenim continentiam professi, dum à carnis cōcupiscentia superantur, in coniugali vita saluari posse cōfidunt. Quidā & dum Apostoli licentiā audiunt: Vnusquisque suam vxorē habeat, & vnaquæque suum virum: sine discretione personarū omnes in hoc præcepto cōcludi, & sacrorum ordinū viros cōiugali copula vti posse fatentur. Huiusmodi enim sensus Amalechita camelus est: quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit. Quid ergo asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis inuehit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consueuit. Doctor verò gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit: item nec mulierem sui corporis habere potestatem, sed virum: quid aliud, quàm aliena onera eos portare iussit? Asini ergo nomine, robur coniugalis copulæ designatur: quia electi coniuges inuicem onera sua fortiter portant, vt per carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remissius corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita: quia copula coniugalis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicē reddere, sed turpiter cōuenire nō debent. Asinus ergo Amalech interficitur, cùm in bonis cōiugibus charitas tenetur honestæ copulæ, sed omnis obscœnitas vitatur in turpi cōiunctione. Omnia igitur Amalech demoliri iubentur: quia qui castè proponunt viuere, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. In carne quidem esse debent, vt bona per carnē agant: sed sic debent à carnis voluptate per mentis sublimitatem discedere, vt contumelias de carne non tollerent. Tales quidem eos esse volebat, quibus Apostolus loquebatur, dicens: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Sed qui Amalech delere præcipitur, quibus adiutoribus ad hæc sufficiat attendamus. Nam sequitur: *Præcepit Saul populo & recensuit eos quasi agnos.*) Agnorum nomine solent viri magnæ prudentiæ designari. Vnde per Ioannem dicitur: Vidi supra mōtem Syon agnū stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Qui enim nomen agni assumpserant, angi dicebantur. Ipsos etiam exponens, ait: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Quid est ergo quòd cum Amalech deleri præcipitur, quasi agni regis milites recensentur: nisi quia cùm fornicationis spiritum delere prædicando volumus, perfectorum exempla producere debemus? Quotquot enim pudicitiæ gloria insignes secularibus conuertendis ostendimus, velut tot milites quasi agnos recensitos ad Amalech bella portamus. Possunt autem horum recensitorum nomine ipsi ministri diuinę prædicationis intelligi. Quasi agni ergo sunt: quia per gloriam perfectæ pudicitiæ iam illis virginibus cùm Christo in regno gaudentibus, similantur. Quibus profectò verbis ostēditur, quia qui prædicationis ministerium sumūt, præcipuo castitatis fulgore antè decorandi sunt: quia si per incontinentiam defluunt, cōtinentes alios facere nequaquam possunt, & ad tantæ lucis bonum prouocare non præualent, qui eius radios in propriæ conuersationis fulgore non habent. Bene ergo dicitur: Recensuit eos quasi agnos: quia pudicos valde eos oportet, qui fornicationis effugare spiritum per accepti ordinis potestastatem debent. Vnde in Euangelio eis Dominus dicit: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: vt verbum prædicationis subditi audiant, sed eos ad bonum castitatis, quod audiunt, exempla lucidissimæ conuersationis trahant. Vnde bene perfectò numero designantur, cùm subditur: *Ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda.*) Peditum nomine electi figurantur, non cùm alta prædicant, sed cùm per bona exempla cœlestis itineris rectitudinem aliis demonstrant. Pedites quidem gressibus currunt, quò producere arma volunt. Quid verò sunt exempla castitatis, nisi cœlestium militum terris impressa vestigia? Nam vt vitia libidinum in lubricis feriant, ad cordium eorum tenebras, cum bonorum exemplorum luce festinant, & quasi gressu peruenientes, hostes perimunt: qui postquam per opera cognoscūtur, corda peccatorum ad pudicitiæ bonum trahunt. Cùm ergo per exempla castitatis peccatorum cordibus tenebras immunditiarum destruunt, pedites rectè nominantur. Et quia non solùm prætextu corporalis munditiæ splendidi sunt, sed etiam luce cordis, ducenta milia esse perhibentur. In centenario quippe, & millenario numero, omnis decalogi summa concluditur. Perfecti ergo viri in ducentis millibus continentur: quia per diuinam gratiam tam corporis continētia, quàm integritate mentis ad summam pudicitiæ arcem pertrenere. Tam enim in corpore, quàm in mente habent perfectionem intentionis. Vel quia non remissè aut negligenter Deo per pudicitiam seruiunt, centenarium habēt operis: & quia ei seruire non desinunt, habent millenarium multiplicationis. Sed fortes & assidui sunt ad continentiam corporis, perfecti & instantes ad circunspectionē cordis perfectione virtutis. Talē quidem etiam viduam Apostolus esse præcipiens, ait: Vt sit sancta carne & spiritu. Sancta quippe carne & spiritu est, si perfectione castitatis, qua fulget in corpore, fulgeat etiam in mente. Quod si viduæ tales sunt, quales esse iussæ sunt virgines? De illis nanque pluribus, sub vnius descriptione dictum est: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. In eodem quoque Psalmo laudatur eadem regina, cùm dicitur: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbris aureis circumamicta varietatibus. Quid est enim vestitus aureus, nisi decor, & honor corporis virginalis? Vestitus quidē dicitur: quia foris fulget in corpore: aureus autem, quia præcellit dignitate. Omnis autem metalli species auro inferior est. Sic nimirū omnis pudicitia alia, decori virgineo comparari non potest. Quid est ergo quod dicitur, Omnis gloria filiæ regum ab intus: si foris esse gloria vestitus aurei prædicatur? Si enim foris est aliqua magna aurei vestitus gloria, intus omnis gloria videri nō potest. Quid est ergo, quòd omnis gloria intus esse perhibetur, nisi quia & illa quæ foris est gloria, cum aliis innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enī virginitas nō est, si foris est, & intus non est. Quia ergo intus, & foris est quia eadem splendet in corpore, eadem fulget in mente: omnis gloria filiæ regum intus esse sentiri conuenienter potest. Omnis gloria intus est: quia foris sola, intus sola nō est. Quia enim multæ sunt virtutum claritates in mente virginis, sic virgineus splendor asseritur, vt intus omnis gloria prædicetur. Hoc nimirum est, quod subsequitur: In fimbriis aureis circūamicta varietatibus. Fimbrię enim aureę sunt claritates à mente nūquā deficiētes. Fim-

Ioan. 10. — 1. Corin. 7. — Vbi suprà. — Roma. 8. — Apoc. 14. — Luc. 12. — 1. Cor. 7. — Psal. 44.

briæ quidem finales vestimenti partes sunt. Quæ idcirco in sponsæ Christi decore laudantur: quia nulla est virtutum gloria, si lucere ante vitæ consummationem desistat. Regina ergo amore dicitur, in vestitu aureo virginitas prædicatur. Sed omnis gloria intus, & in fimbriis aureis, & varietate circumamicta asseritur: vt innumeris virtutibus adiuncta integritas, vsque in finem deduci sentiatur. Bene itaque contra Amalech ducenta peditum milia recensentur: quia illi ad debellandos immundos spiritus idonei sunt per exempla castitatis, qui eam tenere didicerunt & in luce operis, & in splendore circunspectionis. Quia item eruditi ac perfecti sunt verbo Dei, decem millium virorum Iuda numero demonstratur. Viri etenim sunt fortitudine, Iuda autem prædicatione. Iuda etenim confitẽs interpretatur. Sed denario numero designatur: quia perfectionem doctrinæ per gratiam Spiritussãcti cõsecuti sunt. Vnde & Moysi decem legis præcepta tribuuntur, quæ Dei digito scripta sunt. Quid est enim digitus Dei, nisi Spiritussanctus? Qui cùm legem scripsit, hãc vtique in decem præceptis edidit: quia etsi in ea carnale aliquid foris protulit, intus hanc spiritualis intelligentiæ perfectionem signauit. Decem millia igitur virorum Iuda contra Amalech producenda sunt, vt fornicationis spiritus aptis viribus superetur. Lambit quippe suggestione: quia leuia & blanda consulit, sed res quas lambendo consulit per cogitationum phantasias ostendit. Ergo vt mens obscœna sibi à dæmonibus ostensa non videat: electorum exempla reuelanda sunt. Et vt eam suggestionibus turpibus immundus spiritus delinire non possit, lingua prædicatorum debet per pudicitiæ laudem tangi. Lingat hanc prædicator, vt malignus spiritus lingere nequaquam possit. Et hanc verbis oblectet, necui cœlestia desunt, hanc diabolus per suggestionum oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, quia duplex est necessarium bonum auxilij, bene contra Amalech & pedites, & viri Iuda parari perhibentur. Si quis autem alios per pedites, alios per viros Iuda vult intelligi, sensus apertè veritatis patet: quia summi doctores habent, qui docere nesciunt prædicatione, prodesse autem valeant opere. Sed iam recensiti ad tanta prælia audiamus qua arte subsequenter dimicent. Sequitur: *Cùmque venisset Saul ad ciuitatem Amalech, tetendit insidias ad torrentem.*) Quis hic torrens est, nisi ille de quo per Psalmistam dicitur: De torrente in via bibit? Torrens quippe decursum nostræ mortalitatis designat. Saul ergo in torrente insidias tendit, quando præcator Ecclesiæ æternis præmiis cõsideratione nostræ mortalitatis inserit. Vt enim lubricas animas quasi per fraudem capiat, modò cœlestia loqui inchoat, sed repente ad exponendam æternarum pœnarum acerbitatẽ cõuertitur, vt securæ in carnis delectatione mentes terreantur. Quasi enim per fraudem educit, & per insidias percutit, dum læta loquens, ad audiendũ prouocat, & mortis tristitia inserit, vt audiant lubrici quod expauescant. Saul ergo ad Amalech ciuitatẽ venit, cùm doctor munita per illicitum amorẽ corda peccatorũ, dulcedine æternæ iucunditatis attrahit. Sed insidias ei in torrente abscondit: quia mortis considerationem inducit, vt quasi ex insidiis erumpentem contra se militem peccator videat, & dum se velociter moriturum considerat, moram peccati tendere vltrà pertimescat. Sequitur: *Dixit Saul Cyneo: Discede ab Amalech, ne fortè inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israel cum ascenderet de Aegypto.*) Quis est Cyneus, qui cũ Amalech habitare cognoscitur, qui & discedere cogitur, ne cũ eo pariter inuoluatur? Sed fortasse hic ille est de quo dicit Apostolus: Vxori vir debitum reddat, similiter & vxor viro. Cui etiam nomẽ cõuenit: quia Cyneus possidens dicitur. Qui profectò coniugati quia cõiugio obligati sunt, relinquere omnia non coguntur. Quid est ergo, quòd Cyneo dicitur: *Discede ab Amalech,*) nisi quia his verbis in cõiugibus omnis obscœnitatis turpitudo damnatur? Cũ Amalech quidem coniuncti sunt, qui meretricio more iunguntur. Quos discedere ab Amalech doctor præcipit, cùm ad honestatem coniugalem eos reuocare contendit. Quasi dicat: Si continere ab inuicem non potestis, honorabile connubium vobis sit, & thorus immaculatus. Ab Amalech itaque discedere est, coniuges seipsis vti non ad turpitudinem meretricæ obscœnitatis, sed ad temperantiam honestatis, & ad fructum propaginis. Vnde & idem doctor egregius de vidua, quæ iusta eius consilium sic permanere non potest, dicit: Quòd si se non continet, nubat, tantum in Domino. Non in Amalech, sed in Domino, vt quæ à nuptiis abstinere non præualet, obscœnos gestus in fœdere nuptiarum vitet. Cui etiam comminatur, dicens: *Ne inuoluam te cum eo.*) Inuolui peccatoribus, est æterna pœna damnari. Vnde & de nequam seruo in Euangelio Dominus dicit: Ligatis pedibus, & manibus proiicite in tenebras exteriores. Modò ergo prædicatores auditores reprobos nõn inuoluunt: quia etsi verbum contemnunt, redire tamen ad pœnitentiam donec viuunt cùm volunt, possunt. Instanter ergo coniugibus coniugalis honestas imperanda est: quia valida mulctatione dicitur: *Abite, recedite absque læsione. Discede ad Amalech ne inuoluam te cum eo.*) Absque læsione quidem nunc, non tunc receditur: quia qui per omnia turpibus simulantur, eorũ læsionis expertes non erunt. Qui etiam fecisse cum filiis Israel de Aegypto ascendentibus misericordiam dicitur: quia infirmi sanctæ Ecclesiæ filij dùm perpetuæ continentiæ bonum seruare nequeunt, coniugij miseratione suscipiuntur. Ab Aegypto quidem ascendunt: quia luxuriæ & fornicationis tenebras deserunt. Et misericordiam à Cyneo suscipiunt: quia coniugij indulgentiam promerentur. Vnde & doctor gentium dicit: Hoc dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Et quia sancta Ecclesia electis subditis bona, quæ loquendo exhibet, persuadet. Sequitur: *Et recessit Cyneus de medio Amalech.*) De medio quidem Amalech discedit coniunx, de parte non potest: quia & si gestus vitat turpitudinis, vitare non potest affectum voluptatis. Ignem quippe temperare per honestatem coniuges possunt. De medio igitur Amalech exeunt: quia etsi carnalibus desideriis omnino carere nequeunt, ipsum tamen carnis impetum, sub præcepto honestatis vinculo moderantur. Sequitur: *Percussitque Saul Amalech, ab Euilat donec veniret Sur, quæ est è regione Aegypti.*) Euilat parturiens interpretatur, Sur angustia, Aegyptus tenebræ. Concupiscentia autem peccatum parit. Meritò igitur parturientis nomine concupiscentia designatur. Propheta etiam impœnitentis cordis angustias incurrere metuens, obsecrat dicens: Ne absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Doctor ergo ab Euilat vsque Sur Amalech percutit, cùm in auditorum suorum cordibus vitia conceptæ delectationis comprimit, & finem deliberationis. Sur etiam percutit, cùm eas mentes videtur ad pudicitiæ amorem trahere, quæ in luxuriæ fœtore proposuerant vitam finire. In angustia enim sunt, qui capti iam malæ consuætudinis laqueo constringuntur. Et notandum, quia Sur è regione Aegypti esse ostenditur: quia qui in luxuria vitam finire deliberat, modò in interioribus tenebris clauditur, à quibus ad exteriores perducatur. Sed etiam liber iste claudatur, vt ad consequentis considerationẽ per silentium veniamus.

Exod. 31. — Psal. 109. — 1. Corin. 7. — Ibidem. — 1. Corin. 7. — Iaco. 1. — Psalm. 68.

Caput II.

Rex Saul qui principia bona habuit, sed in bonis quæ cœperat, nequaquam perseuerauit, per sacræ historiæ textum ostenditur, vt in eo imitanda, & cauenda videamus. Sic nimirum & malè cultas segetes carpimus, quæ ad messionem spinis admistæ consurgunt. Bene quidem eas legere nouit qui sic curat spicas carpere, vt spinas studeat euitare. Sic dum horti cura negligitur, cum holere quod reficit, nascitur vitia quæ pungit. Quasi enim malè cultos agros ingredi cautè discipulos præcipiebat Dominus, cùm dicebat: Super cathedram Moysi sederunt principes, & Pharisæi. Quæcunque dixerint vobis facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quasi dicat: Quia mista sunt acta & verba reproborum, sic vtendi sunt: vt in eis sumatur quod viuificat, vitetur quod necat. Hinc iterum prænuncians, dicit: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Hucusque ergo regem Saul, strenue regni curam gerentem, libenter attendimus: contemptorem iam dominicæ iussionis, in quo vitari & abiici debeant, subtilites

Matth. 23. — Idem 8.

subtiliter videamus. Nam sequitur: *Apprehendit Agag regem Amalech viuum, omne autem vulgus interfecit ore gladij. Et pepercit Saul & populus Agag, & optimis gregibus ouium, & armentorum: & vestibus, & arietibus, & vniuersis quæ pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quidquid verò vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.*) Verbum Domini fuit: Nunc vade & percute Amalech, & demolire vniuersa eius. Non parcas eis, & non concupisces ex eis aliquid. Apertè ergo transgressor per inobedientiam extitit, quia implere præceptum Domini per superbiam recusauit. Dominus quidem prophetæ præcepit, dicens: Ne parcas ei, & non concupisces ex rebus ipsius aliquid. Hic verò & pepercisse, & omnia electa eius concupiuisse ostenditur: vt dum transgressionis modus ostenditur, quàm sit detestabilis inobedientiæ culpa monstretur. Quòd si carnis bella describimus, magnos esse lapsus regios inuenimus. Vnde & Dominus in Euangelio dicit: Si sal euanuerit, in quo salietur? Reges verò Ecclesiæ eius sunt prædicatores, sicut suprà iam ostensum est. Quis ergo est Agag rex Amalech, nisi sensus carnalis? Nam cùm ex anima rationalitatem ac sensualitatem habeamus, rationalitas menti, sensualitas carni adscribitur: & per illam cum angelis, per istam cum brutis animalibus conuenimus. In illa quòd altius extollimur, supernis ciuibus appropinquamus. Per istam verò quo ad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores (vt ita dixerim) inuenimur. Vnde & visis & concupitis iam filiabus hominum, iam impletis in luxuria voluptatibus, de his qui puritatis merito filij Dei vocabantur, in Genesi Dominus minatur, dicēs: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, eo quòd caro sit. Caro quippe homo efficitur, quando sensui carnis ratio subiugatur. Rex ergo Amalech vigor est sensus carnalis, qui motibus turpibus imperat, vt captiuam ratione ad illecebras obscœnitatis trahat. Bene autem carnali sensui nomen congruit Amalechitæ regis. Agag quippe meditans, siue loquens interpretatur. Meditari quippe ei est, phantasmata lasciuiæ interna meditatione colligere. Et loqui ei est, carnem motibus turpibus ad libidinem excitare. Quasi enim magnum clamorem locutionis habet, quia carnem pulsando ardentius commouet. Nam & meditando colligit, quod loquendo exponat: quia vnusquisque carnali sensui subditus, quò liberius lasciuiæ simulachra intus conspicit, eò validiores motus turpitudinis foris sentit. Meditatur ergo per internam visionem turpitudinis, loquitur autem per exteriorem motum delectationis. Rex ergo Amalech loquens & meditans dicitur: quia illis labētia blandimenta carnis excitare potest, quibus per turpes cogitationes illudit, & quos per experientiam blandæ motionis erudit. Sed notandum: quia quò liberius meditatur, eò & liberius loquitur: quia carnē eò fortius cōmouet, quò causas suæ cōmotionis intus impressas per cogitationē tenet. More etenim ignis quò attentius insufflatur, eò magis accēditur: quia si flatus immundæ cogitationis deest, ardor libidinosæ commotionis adesse non potest. Rex ergo Israël cōtra Amalech regē pugnat cùm doctor Ecclesię contra fornicationē disputat. Quē victum capit, quando ad veniam cōuersos peccatores non solū pœnitētes, sed etiam confitentes accipit. Quasi ergo Amalech regē iam vinctum tenet, qui carnalem sensum, in conuersis peccatoribus per amorem pudicitię, iam rationi subiectum videt. Sed quid est, quòd vinctus viuit: nisi quia nōnulli sunt, qui propriis passionibus nō mouentur, sed auditis alienis obscœnitatibus, mouētur? Pugnātes fortes sunt, sed victores cadūt. Qui enim expugnatum regē viuum seruauit, liquet quia in eiusdem belli triūpho capti sibi regis persona placuit. Quid verò aliud faciunt, qui ab aliis peccatorum confessionē recipiunt? nā dum cogitant, quæ confitentes fecerunt, ad scelera quæ audiūt, in ardescunt? Nā sæpe dum audiunt, quibus se alij blandimentis obruerant, amare ipsi incipiunt, quæ iam eorū exhortatione morientes, illi confitētur. Iā ergo in vrbe sua victus & captus est Agag, sed à victore seruatur, cùm quod testatur à subditis, diligitur à prælatis: quia carnalis sensus in eis vigere incipit, qui in illis vigorē iniquæ dominationis amisit. Et quia dum pastores currunt ad præcipitium, subiecti comitantur, rex viuum Agag cœpisse dicitur, sed idem rex & populus eidem regi, & quibusque Amalech optimis pepercisse memoratur.

Matth. 5.

Gene. 6.

A Parcere enim affectæ mentis est amore eius cui parcit. Quod certè libidinis vitio conuenit: quia vt placere incipit, mentem in sui amorem trahit. Quia etiam vehemēs est virtus illius, statim habere non nouit: quia nimirum citò perficit, si à se hanc citò euigilans animus non expellit. Nam dum mentē inuadit, se per innumeras turpitudinum cogitationes spargit. Vnde & bene optimis gregibus & armentis, Saul & populus pepercisse memoratur. Cogitationes quidem libidinum greges & armenta dicuntur: quia & innumeræ sunt, & de contemplatione immunditiæ in reprobo corde pascuntur. Optimi etiam sunt, non probatione bonitatis, sed appetitu eligentis. In corde etenim reprobo quia nihil diligitur carius, optimi greges dicūtur, quibus alia nulla comparantur. Sed optimi dicuntur pro cæcitate cordis, armenta verò pro reatu transgressionis. Reprobis quippe mentibus magnum non est, immunda cogitare: sed coram Deo peccatum paruum non est, in templo Dei, hoc est in regenerato spiritu immunda reponere. Parcit ergo non solùm ouibus, sed armentis: quia qui per amorem libidinis, quasi paruas immundiciæ culpas aspicit, quasi paruis modò parcit, sed merita pœnarum parua nō inuenit. Possunt autem ouium nomine leuiores luxuriæ cogitationes intelligi, armenta verò fortiores & molestiores. Quibus vtique rex & populus pacit, cùm reprobus doctor, & subditi tam leuibus, quàm fortibus immundæ cogitationis vexationibus substernuntur. Quid verò est parcere vestibus, nisi damnatæ iam mēti immunda deliberare? Si enim aureus vestitus sponsæ virginalis gloria est, quæ sunt vestes Amalech, nisi fœda inquinamenta luxuriæ? Sed vestimenta dicuntur: quia eorum velamine tā anima, quā corpus inficitur. Quia enim animā fœdat & corpus perpetratio luxuriæ, nō vestis sed vestes nominant. Sed (vt dixi) parcere deliberare, per affectum mentis immūda diligere est. Infelix verò anima sic capta, sic illaqueata, quia miris impulsionibus ad deliberatam prauitatem perpetrandam cogitur, bene post oues, armenta, & vestes, arietibus pepercisse memoratur. Quasi enim arietum cornua sibi in lenes libidinum ictus placent: qui hoc in se viuum retinere nititur, vnde ad immunditiæ mortē perforetur. Arietibus ergo parcit, qui præcipitationis suæ ictus gratanter recipit. Pungitur quippe, vt carnis suæ desideriis seruiat: sed quod se fortiter pungit, leuiter oblectat. Quia item per innumeros modos obscœnitatis mentē libido illicit, non solùm his nominatis rebus, sed omnibus quæ pulchra erant, pepercisse memorantur. Omnia quæ sibi immunda anima de luxuriæ voluptate gratāter fingere cernitur, Amalech pulchra nominantur. Appetere hæc quippe nullatenus posset, si vehementer sibi eorum species non placeret. Sed quia casus victorum asseritur, dicitur: *Nec voluerunt disperdere ea.*) Quasi dicat: Possent disperdere, si voluissent. Nam nil facilius quàm libido vincitur, si omnis immunda cogitatio deuitetur. Tantò igitur facilius disperdi potest, quātò vnusquisq; cogitare alia, quàm carnis oblectamenta potest. Quia enim duas simul res imaginari non possumus, dum quicquid est aliud cogitamus, cogitare immūda non possumus. Celer ergo & facilis victoria libidinis est, circunspectio cogitationis: si quoties carnalia obuiant, ad aliquid omnium recurramus, quod libidinis nō sit blandimentum. Hoc quidem facilè stantibus, non lapsis facile dixerim: quia qui perpetratione peccati immūdi spiritus seruus efficitur, nec carnis cogitationes liberè potest vitare, nec ad alias citò recurrere. De victoribus ergo dicitur, Noluerūt ea disperdere, qui potuerunt: quia ante casum à liberis facilè peccata vitantur: sed si nolunt vitare cùm possunt, postea nō possunt si volunt, quia perfectè velle non possunt. Quibus vtique per se veritas dicit: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Qui si dicat: Quia sponte liberi esse desiistis, potestatem adipiscendæ libertatis in vobis iam non habetis. Quid verò est, quod dicitur: *Quicquid verò fuit vile & reprobum, hoc demoliti sunt:*) nisi quia nonnulli maiorum delectationum vsu, minores fastidiunt? Reprobum quidem & vile eis est, quod electione eorum, quæ magis placent, vilipendunt. Quia enim delicatiora peccata expetunt, quædam reprobant: quia preciosiora peccata approbant, vilia minora putant. Bene ergo dicitur: *Quicquid vile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.*) Quia delicatiora peccata eligunt, & quæ minus placent, quasi inepta

B C D

Ioan. 8.

reprobant, & velut vilia contemnunt. Ista verò omnia moraliter intellecta, libidinum pugnas atque victorias, sed ad historiam superborum & inobedientium tumorem designant. Nam præceptum à Domino Saul fuerat, vt Amalech sic deleret, vt alicui eorum non parceret, nihílque concupisceret. Qui ergo & regi Amalech pepercisse, & optimis quibusque rebus asseritur, superbus & inobediens apertè monstratur. Sed fortasse præceptū contépsit: quia hocà propheta, non à Domino audiuit. Qui certè sic prophetam audire debuit, vt authoritatem attenderet, quam præmisit. Nam præcepturus propheta vt Amalech regem percuteret, præmisit dicens: Hæc dicit Dominus: vt præceptum quod per hominem audisset, quasi hominis despicere non auderet. Ne iterum ministerium eius rex elatus vilipenderet item præmisit, dicens: Me misit Dominus, vngere te in regem. Quasi dicat: Per illum tibi Dominus regale ministerium præcipit, per quem te in dignitatem regiam sublimauit. Tantò igitur humilius obedire debuit, quantò hunc esse à Deo missum apertius agnouit. Sed dum missum Prophetam spreuit, mittentem pariter Dominum contempsit. Vnde subdit: *Factum est verbum Domini ad Samuelem, dicens: Pœnitet me quòd constituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.*) Ille prophetæ verba se non audire credidit, sed Dominus se derelictum conqueritur, dum verba sua opere non impleta ostendit. Nunc Ecclesiæ Dominus loquitur, dicens: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui ergo per inobedientiam à prædicatorum verbo discedunt, Dominum derelinquunt: quia ab illis recedunt, per quorum ministerium diuinæ voluntati præsentes fiunt. Verba Domini tunc opere non implent: quia foris homines loquuntur, intus verò in hominibus Deus loquitur. Non ergo ipsi sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus. In prædicatoribus ergo contemnenda non est foris vilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit sublimitas deitatis. Quid est ergo, quòd pœnitere Dominus dicitur, cū mutari affectibus non credatur? Sed quia cū mutabilibus summa immutabilitas loquitur, more eorū quibus cum loquitur, dū pœnitere dicitur, displicere sibi superborum temeritas designatur. Pœnitere enim solemus, cùm mala nobis illi retribuunt, quibus non honores aut dona impendisse memoramus. Quia ergo more nostro omnipotens Deus de superbi regis ingratitudine queritur, dignitatē regiam cōtulisse se illi, pœnitere perhibetur. Quod profectò ad cumulum magnæ damnationis de superbis dicitur: quia quod sunt, iam non ad meritum, sed ad pœnam sunt, quia in voluntate Dei non sunt. Pœnitere ergo Dei, est voluntatem in reprobis non habere, cùm à se honores impensos meminit, sed eos, quibus bona contulit, malè vti bonis, quæ contulit agnoscit. Hāc quippe pœnitentiam suam Deus verbis aliis per Malachiam prophetam Iudæis insinuat, dicens: Non est mihi voluntas in vobis, & sacrificium non suscipiam de manu vestra. Quantum ergo cauenda sit innobedientiæ culpa cernimus, si his verbis Domini quàm districtè percutitur, attendamus. Nos autem in bello Amalech fornicationis pugnam descripsimus, qui nobis omnino deleri per sacra eloquia iubetur. Meritò igitur de lapsis in carnis bello doctoribus intelligi potest, hoc quod Dominus queritur, dicens: *Pœnitet me, quòd constituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.*) Verbum quippè eius præceptum prædicatoribus est: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Qui ergo verbum in prędicatione habet, & in præcinctu castitatis non habet, loquendo Dei esse cernitur, sed operando Deum derelinquere probatur. Foris diuina exequitur, sed occultè dum in carnis voluptate resoluitur, verba Domini opere non implere declaratur. Dominum quippe derelinquit, mala proponendo: verba eius nō implet, prohibita præsumendo. Bene ergo dicitur: *Pœnitet me, quòd constituerim regem Saul.*) Quasi dicat: Quem præesse aliis tunc volui, modò nolo: quia quem humilem prętuli, nunc superbientem & elatum transgressorem cerno. Quod nimirum de quibuslibet lapsis non dicitur: sed de his, quorum lapsus ostenditur, & pœnitentia nequaquam præuidetur. Nam de iustorum casu scriptum est: Septies in die cadit iustus, & resurgit. Eorum certè casus quodāmodo status eorū est: quia aliquando permittuntur cadere, vt semper valeat fortius stare. Permittuntur vt in malis corruant, ne summa virtutū dona per elationem perdant. Hi profectò & si verba Domini quādoque nō implent, à Domino non recedunt: quia ad tempus relinquuntur, vt æternaliter teneantur, & in modico desipiunt, sed post modicum resipiscunt. Dum ergo Saul, non solùm verba Domini opere non implesse reprehēditur, sed ipsum Dominum reliquisse, quos melius, quàm lapsos, & impœnitentes significat? De quibus profectò per prophetam dicitur: Percusserunt fœdus cum morte & inferno. Cū morte quidē fœdus percutere, est mala audacter perpetrare, & ea semper agenda promittere. Mala quippe indesinenter faciūt, sed diligēdo quod faciunt, quasi à mortis amicitia se nunquā recedere pollicentur. Hi quippe in mortis fœdere quantò insensibiliores fiunt, viscera matris Ecclesiæ tantò acrius miserando quatiuntur. Vnde bene subiungitur: *Contristatúsque est Samuel, & clamauit ad Dominum tota nocte.*) Samuel quidem contristatur, quia de perditione subditi summus prædicator affligitur. Et tota nocte ad Dominum clamat, quia pro restitutione lapsi diuinam misericordiam deuotis precibus obsecrat. Clamare quippe doctori, est pro peccatis subditorum magnis desideriis omnipotentis Dei misericordiam postulare. Qui tota nocte clamat, cùm per affectum totam illius peccati caliginē suscipit, & pro ea, quasi pro proprio crimine, Deo pœnitens satisfacit. Tota ergo nocte prædicatori clamare, est totam subditi causam suscipere, & omnem caliginem peccati illius, deuotæ compunctionis affectu destruere conari. Sed quid est, quòd clamasse dicitur & Dominum non respondisse, nisi quia ea quam dixi cordis impœnitentis caligo in illa, pro qua clamat, Saul culpa signatur? Responderet quidem Dominus, si vocem clamantis exaudiret. Sequitur: *Cúmque de nocte surrexisset Samuel, vt iret ad Saul manè, nunciatum est Samueli, quòd venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem.*) Quidnam est peccatoris vita, nisi nox? Et quid iusti lux aliud, quàm dies? Vnde & per Paulum conuersis peccatoribus dicitur: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. De nocte autem prædicatori surgere, est ab alienæ culpæ susceptione affectum mentis erigere. Quasi enim in nocte iacet doctor, quando alieni peccati tenebras luget, quia alta innocentiæ suæ securitate deponitur, vt in imo alienæ considerationis peccatorum caligo destruatur. De nocte ergo surgit, cùm ab afflictione se erigit, & manè reum venire disponit, quia occultè per compassionem plangit, & aperta increpatione per zelum percutit. Nocte etiam luget doctor, sed mane ad arguendum venit: quia intus peccantem subditum diligit, sed palam errantem arguere nequaquam erubescit. Quasi enim manè lucescit, cùm doctor aperire crimen, quod latet, incipit. Quid ergo est, quod in Carmelum venisse, & fornicem sibi triumphalem erexisse is, ad quem venit, asseritur, nisi quia profectus mali liquidò prædicator? Post inobedientiæ quidem culpam triumphalem arcum, vel fabricam erigere, est mala agere, & de eorundem malorum perpetratione superbire. Quasi enim triumphalia signa erigunt, quibus aliis se excum quadam ostentatione ea proferunt, quibus alijs se excellere arbitrantur. Quod certè tam arrogantibus, quàm lubricis doctoribus conuenit. Illi quidem dum magna dicunt, se in sublime æstimationis erigunt, & quales se intus aspiciunt, per iactantiam & ostentationem foris innotescunt. Cúmque & illud, quod per se alij proficiunt, ad fauorem propriæ laudis trahunt, quid aliud videntur agere, nisi altum victoriæ signum, insigni titulo demonstrare? Nonnulli verò & cùm turpiter viuunt, & honestissimè loquuntur, cōsiderant verborum honestatem, non tamen reputant propriæ vitæ turpitudinem. Cùm ergo non rebus operum, sed splendore verborum apparere gestiunt: nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo se quasi victores extollant. Et quia turpium verbo, turpes plerique alij resipiscunt: post expugnatum Amalech, eis in Carmelum venire est: & fornicem triumphalem erigere, de extincta in subiectis libidine, inaniter coram simplicibus gloriari. Carmelus quidem mollis fine tener interpretatur. Qui enim teneri huius nomine, nisi in sancta conuersatione rudes intelliguntur? Qui etiam molles vocantur,

Lucæ 10.

Matth. 10.

Malach. 1.

Lucæ 12.

Prouer. 14.

Esaiæ 28.

Ephes. 5.

vocantur, nisi qui adhuc per vsum virtutis non sunt in inchoata bonitate solidati? In Carmelo igitur signum victoriæ erigunt: quia rudibus & debilibus se ostendunt, ne à peritis fortibus quales in varietate sunt, inueniantur. Hi enim non in verbis, sed in operibus fulgorem victoriæ quærunt: quia arbores non in decore filiorum iudicant, sed in sapore pomorum probant. Vnde & Dominus docens, ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatissimorū virorum iudicia fugiunt, & rudibus ac debilibus aliud, quàm sunt se esse mentiuntur, Saul in Carmelum venisse, & fornicem sibi triumphalem erexisse dicitur. Quid verò est, quòd in Galgala transit, nisi quia eo modo, quo se simplicibus & religiosis ostendit, in religiosis & doctis innotescere appetit? Galgala quippe (iam multoties dixi) rota nominatur. Quidam verò intra sanctam Ecclesiam & eruditi in sacra scriptura sunt, & religiosi non sunt: quia virtutem scripturæ, videlicet charitatem non habent. Qui dum loquentes facundos viros & carnales audiūt, verba quæ sciunt, admirantur. Sed discutere non possunt eorum occulta, quæ nesciunt. Bene igitur Saul in Galgala transire dicitur, quia qui fauorem de facunda locutione quærunt, id quod cupiunt, non apud eruditos religiosos, sed apud simplices & rudes, aut apud irreligiosos sapientes inueniunt. Sed summi viri, cùm reprobi bona docent, electis subditis magis timent: ne quos lingua ædificant, manu, id est, operatione peruertāt. Quia ergo diu in ministerio prædicationis lubrici doctores dimittendi nō sunt, aptè illatum est: *Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, initia prædarum, quæ attulerat de Amalech.*) Venit quippe ad Saul, & superbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat, inuenit: non qualem se superbiæ signis ostenderat. Quid est ergo, quod holocaustum Domino Amalech primitias offert, nisi quia nonnulli & prauè viuunt, & placere se Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo, quòd offerunt non sacrificium aut victimam, sed holocaustum offerre perhibētur. Initia verò prædarum dicuntur, vt in Samuele summi & electi antistitis vigilans studium designetur, à quo malorum principia velociter comprimuntur. Quasi dicat: Valde festinus occurrit, quo absente nec initium holocaustorum habere liberum potuit. Possunt initia prædarum intelligi electa quæque de præferunt, quando inde se placere Deo credunt, quod in auditoribus suis ea perimunt, quæ in se viuere permittunt. Quasi enim indiscretè afferentem apertius reprehendens dicat: Illud viuum offerebat, quod melius offerret extinctum. Nam si iuxta verba Domini prædam omnem in Amalech extingueret, holocaustum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtulisset. Sic nimirum & doctor lubricus si cuncta blandimenta carnis quæ loquendo reprobat, volendo reprobaret: holocaustum comburet, quod reprobari non posset. Quid est ergo, quod dicitur: quia *Offerebat prædarum initia, quæ attulerat de Amalech:*) Nisi quia cæci cordis caligo damnatur, quod sic de eo reputat, quod prodest aliis, vt videre negligat, quod obest sibi? Quasi dicat: De illo quasi victor gaudebat victor in aliis, quod in se viuum & inuictum portabat. Et quia plerunque tam dementer insaniunt, vt etiam ipsis electis, & summis prædicatoribus prætextum virtutis offerre conentur, sequitur: *Et dum venisset Samuel ad Saul, dixit Saul: Benedictus tu à Domino, impleui verbum Domini.*) Verbum Domini fuit, vt Amalech delere debuisset. Quid est autem, quod dicit: *impleui verbum Domini:*) nisi quia culpa fornicationis, quò fœdior cernitur, eò à reprobis studiosius occultatur? Quia ergo ij qui eidem fornicationis vitio subiecti sunt, semper latere appetunt, in eorum typo & Amalech Saul demoliri despexit, & ad Samuelem dixit: *Impleui verbum Domini*) Quasi dicat: Et in aliis libidinem domui, & in meipso eius blandimenta peremi. Et quia blanda adulatione summi viri flectere mentem nititur, præmisit dicens: *Benedictus tu à Domino.*) Quasi dicat: Hoc quidem ego egi, sed agere non meis viribus, sed tuis meritis, & intercessionibus potui. Sed perfecti viri audire laudes suas possunt, à rigore autem iustitiæ flecti nequeunt. Quare & subditur: *Dixítque*

Matth. 7.

A *Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?*) Vox gregum & armentorum Amalech, fama turpitudinum est. Quando de minoribus luxuriæ culpis quilibet diffamatur, vox gregum resonare dicitur. Quando item de criminosioribus & obscœnioribus accusatur, vox armentorum. Quasi sub falsæ virtutis suæ simulatione reconditum denudet, dicens: Tu te proprio ore iustificas, sed immunditiarum tuarum turbæ per omnium ora clamant. Sed iam qui excusationes prætendere cœpit, quibus defensionibus obiectæ infamiæ crimen euadat, videamus, sequitur: *De Amalech adduxerūt ea. Pepercit populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarent Domino Deo tuo: reliqua occidimus.*) Quid est, quod ait: De Amalech adduxerunt ea, & non dixit, Adduximus? Sed quando reprobi arguuntur, culpas aliquando negando tegunt, aliquando in alios transferunt. Tegunt quidem negando, cùm latere possunt: sed dum quasi in aperto deprehensi tenentur, quod negare nequeunt, aliis abscribunt. Horum siquidem mores Saul insinuans, ait: *De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ouibus & armentis.*) Quasi dicat: Malum quod auditur, ex populi fragilitate pensandum est, non ex virtute pastoris. Peccata quidem subditorum in prælatorum comparatione despicienda sunt. Dicit ergo de Amalech adduxerunt ea. Quasi dicat: Hoc quod de turpi vita resonat, verum est, sed tamen eadem turpitudo in paruulis viguit, non in magnis. Adhuc item eandem culpam leuigans ait, *Pepercit populus melioribus ouibus & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo.*) Quasi dicat Verè peccauit populus, sed non ad mortem: quia peccata operis, iam me exhortante, delere nititur humilitate confessionis, Greges quippe Amalech, & armenta Domino immolantur, quando lubrici & incontinentes ad confessionem veniunt, & quod nequiter egerunt, pœnitendo delere satagunt. Dicit ergo, Pepercit populus, id est, peccato indulsit. *Sed adduxerunt ea vt immolarentur:*) quia in quibus se cecidisse populus recolit, iam se confitendo & pœnitendo, compungit. Meliores verò greges & armenta (vt suprà) electiora peccata luxuriæ designantur. Quasi dicat: Et si grauiter deliquit populus, arguendi non sumus: quia pro magnitudine criminis habet lamenta compunctionis. Quid est, quod ait, *Vt immolarentur Domino Deo tuo.*) Sed fallacium per hoc consuetudo ostenditur, qui dum summis viris latere appetunt, adulantur. Quid enim est, quòd Deum suum singulariter asserit, nisi quia eum familiarem Dei amicum ostendit? *Domino*, inquit, *Deo tuo*) Non meo, sed tuo: quia ego peccator, tu singulariter sanctus es. Sed mirabili vsu fraudis fallaces sic se tegūt, vt proferant: & iustificant, vt accusent. Accusationis quoque modum sic temperant, vt accusando iusti appareant, ne excusando innotescant. Dum enim suum Deum dicit, illum quidem extollit, se minuit. Sed dum adducta ab Amalech asserit quæ Domino immolentur: tacitè profert non vnde reprehendi debeat, sed laudari. Et adhuc addens, dicit: *Reliqua verò occidimus:*) Occiduntur quidem peccata, quæ dimittuntur. Viua quidem peccata sunt, quæ aut in mente adhuc per concupiscentiam regnant, aut quæ per conuersionem contempta, sed per pœnitentiam adhuc non sunt deleta. Illa quidem viuunt adhuc ad voluptatem, ista viuunt ad pœnam: quia & si iam peccare deseruimus, nisi commissa plangamus, commissorum obligatione retinemur. Sed maiora minoribus, leuiora maioribus tribuit. Nam quid est, quod dicit: *Reliqua occidimus:*) Nisi quia sunt paruissima peccata maioribus, quæ sola confessione lauantur? Quæ doctores occidunt, quando humiliter confitentibus, apostolica authoritate dimittunt. His enim verbis omnibus quia se fallaces tegere nituntur, non prodere, quia electorum prædicatorum authoritate reprobentur, adiungitur: Dixit enim Samuël ad Saul: *Sine me, indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte.*) Quid est, quod ait: *Sine me, & indicabo tibi:*) nisi quia dum fallaces verbositati insistunt, examinantibus prælatis, loquendi locum non tribuunt? Quasi dicat: Dum à verbositate non desinis, ea quæ audire debes, loqui me non permittis. Potest etiam hoc verbo adulatoris intentio derideri: qui dum blandimento laudis placere se credit, eos quos laudat, se quasi tenere eisdem laudibus arbitratur. Tale est ergo

B C D

ac si laudatorem suum electus præsul honesta grauitate derideat, dicens: Qui me laudas, loqui tibi dura non possum. Sine ergo, id est, permitte me loqui, & ea quæ sum locuturus, intellige. Et quia (vt dixi) placere se laudando adulatores credunt, audire ab eis dura, quos laudant, nequaquam putant. Quasi ergo iam læta & prospera auditurus, subsequitur Saul, dicens: *Loquere.*) Sed electi viri cùm laudes suas audiunt, inter fomenta laudis à rigore iustitiæ non mollescunt. Nam qui reproborũ acta despiciũt, excipere verba nequaquã possunt. Quia ergo flecti laudibus nequeunt, laudatores improbos & subtili ratione discutiunt, & districtis sententiis insequuntur. Vnde sequitur. Et ait: *Samuël: Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitque te Dominus in regem super Israel, misitque te Dominus in viam, & ait: Vade, interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos vsque ad internetionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?*) His quippe verbis superbi regis inobedientia subtiliter examinatur: quia ei prius dona collata obiicit, deinde audaciam transgressionis per eiusdem culpæ exquisitionem ferit. Subtilis nanque examinatio est, quando sic versutus quisque peccator discutitur, vt ei culpæ excusatio nulla relinquatur, vt hunc ad mortem flagitij quasi vinctum Dei sententia teneat, cui peccati confugium nullum restat. Vt ergo omnis via fugiendi fallacibus superbis obstruatur, memorantur ei & sublimitas dignitatis & modus ministerij, cùm dicit: *Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: & ait tibi Dominus: Interfice peccatores Amalech?*) Et vt circundatum iam & obsessum ratiocinationibus capiat, manum culpæ iniicit, dicens: *Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini?*) Quasi dicat: Ecce quid eras, quid factus es, quid debuisti facere, ecce quid fecisti: ecce quantum ab eo, quod debuisti exercere, recesseris. Dum ergo intulit, dicens: Quare fecisti malum in oculis Domini? Quasi fallacem reum circundando comprehendit. Sed in hoc loco notandum est: quia dum rex superbus arguitur, electionis eius tempora memorantur: vt tumor cordis sentiatur, non adfuisse eligendo, sed ex culmine creuisse prælato. A Domino quidem bonus electus est, sed dum creuit ex culmine, decreuit elatione. Dicit ergo: *Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: modò versus ad prædam, fecisti malum in oculis Domini.*) Quasi dicat: Per veritatem humilitatis regnum promeruisti, sed nunc prætextu humilis, veritate tumidus regnum perdis. Quid enim sunt oculi cordis, nisi aspectus rationis? Nam qui integros visus rationis habet, perfectè illuminatus est. In oculis ergo suis est humilis, qui se perfectè respicit, & humilem perfecta visione cognoscit. His ergo verbis lapsi regis non solùm præterita humilitas, sed etiam rationis acuitas commendatur: quia videlicet tantus erat ratione, vt se perfectè cognosceret: & tantus virtute, vt se subtiliter intuens, verè humilem videret. Quia igitur cùm arguitur, eius præterita memorantur, quid aliud, quàm his quæ habebat, carere describitur? Nam superbire nequeunt, nisi qui prius oculos cordis perdunt. De libidinosis verò valde clarius constat: quia in fornicationis baratro se nunquam obruerent, si à luce intimæ gloriæ non antè caligarent. Qui quia alta pudicitiæ præcepta contemnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere præpositum regem venerat, dicit: *Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, nunc fecisti malum in oculis Domini.*) Quasi dicat: Superbus modò, & cæcus iustè deponeris, qui prius videns & humilis regnum sortiri meruisti. Nam & superbi Pharisæi ab ipsa veritate cæci nominantur, quæ ad discipulos ait: Sinite eos, cæci sunt & duces cæcorum. Quæ vtique cæcitas specialiter libidinosis adscribitur: quia nulla sunt vitia, quæ spissiores tenebras menti ingerant, quàm libido. At nunc plerosque videas stetisse clericos, sacerdotes corruisse. Quibus certè per Samuëlis imperium dicitur: *Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es.*) Quasi dicat: Cùm in minori ordine illuminato corde pudicitiæ præcepta seruaueris, nunc amissis oculis in fornicationis baratrũ corruisti. *Ad prædam versus es:*) Quia diuina præcepta violenta præsumptione rupisti. Quia enim prohibente, & quasi

Matth. 15.

minis armato & obstante Deo ad violandum sacrarium castitatis irrumpunt: quasi per rapinam prædæ, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantum possunt, lubrici prædicatoribus absconduntur, in conspectu Domini malum Saul fecisse reprehenditur. Quasi enim minans & terrens prædicator in carnis voluptate lapso dicat: Crimen immunditiæ hominibus quidem absconditur, sed videnti omnia non cælatur. Hæc quidem & his similia cùm impœnitentes audiunt, terreri nequaquam possunt. Vnde & si iam ratiocinatione capti sunt, velut angues per lubricum dilabi à tenentis se manibus satagunt. Caudam proferunt, caput abscondunt: quia videntur iam extrema operum, sed earundem tegitur qualitas actionũ. Vnde & sequitur: *Et ait Saul ad Samuelẽ: Imò audiui vocẽ Domini, & ambulaui per viam qua misit me Dominus: & adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci.*) Quasi enim occulta tegens, aliorũ discooperta proferens, se lubricus doctor de profectu prædicationis commendat, dicens: De subditorum culpa reprehendi non debeo, sed laudari, quam in delinquentibus prædicando deleui. Amalech percussi: quia fornicationis spiritus in auditorum meorum cordibus linguæ meæ gladio corruit. Rex & si viuit, adductus est: quia & si sensus carnis quandiu sumus in carne, omnino perdi non potest, captus est, vt capi potuit: quia præualere rationi non potest. Ipsos subditos correptos, & peccata confitentes ostendere gestiens, subiunxit, dicens: *Tulit autem populus de præda, oues & boues, primitias eorum, quæ cæsa sunt vt immolaret Domino Deo suo in Galgalis.*) Quando armatorum violentia alicuius aliquid proprium tollitur, præda nominatur. Vitia autem carnis, & animæ: quia diabolo suggerente propagantur, eius velut proprium sunt. Quisquis ergo in se nuper remissus, nunc autem violentus vitia destruit, prædam facit: quia quæ aliena sunt, potenter rapit. Et notandum, quia cædere & præda dicitur, vt alia mortua relicta, alia viua delata esse doceatur. Cæduntur quidem oblectamenta libidinis, quando virtute supernæ intentionis depelluntur à corde, & contritione spiritus reciduntur à corpore. Sed viua ad immolandum deducuntur: quia & si conuersione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deseritur, pœna præteritæ delectationis penitus non deletur. Cædantur ergo vitia primitiæ, ad immolandum nullatenus seruentur: vt qui vim peccati in contemptum oblectationum potenter perimit, viuere sibi ad immolandum timeat pœnam delectationis. Primitiæ ergo cæsorum quid sunt, nisi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui coram Deo sacerdotibus confitetur. Et oblata immolantur, quando eorum pœna pœnitendo destruitur. Quasi enim in primitiis cæsa offeruntur, & per posteriora viuunt: quando aliquis peccata confitetur, & immolare, hoc est, coram Deo mactare pœnitendo non nititur. Dum ergo cæsorum primitiæ reseruari ad immolandum dicuntur, quorundam error confunditur, qui peccata deserunt, nec tamen plangunt. Quia ergo non solùm confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentiæ austeritate delenda, dum boni doctoris Saul typum simulat, subiectos suos cæsorum primitias immolandas tulisse asseuerat. Quia etiam ratione scripturarum modus pænitentiæ decernendus est, in Galgalis primitiæ immolandæ deducuntur. Boues autem non solùm, sed & oues ad immolandum seruantur: vt qui circa salutem suam solliciti sunt, sic delere pœnitendo magna studeant, vt minora plangere non omittant. De superbis autem manifestum est: quia cùm semper magni videri appetant, notati peccatores erubescunt. Deprehensi etiam resistunt, & in his etiam iusti apparere cupiunt, quæ agunt. Quid est ergo, quod ait: *Imò audiui vocem Domini.*) Samuël autem dicit. Sine me, & indicabo tibi quid locutus sit mihi Dominus nocte. Et post pauca: Quare versus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini? Patet ergo quàm mirabiliter tumeat, qui tunc se iustificare appetit, quando Dominum se reprehendere de peccato recognoscit. Si verò idcirco sic respondisse creditur, quia verba prophetæ, non Domini esse crediderit, sed prophetæ: videmus adhuc imitatores Saul, qui dum in propria eruditione confidunt, maiorum iussa, quæ audiunt, & per tumorem despiciunt, & meliorare permutando credunt. Quid est ergo, quod

quod dicit: *Imo audiui vocem Domini, & adduxi Agag regem Amalech?*) Sed tale est, ac si dicat. Et quod præceptum fuit implere studui, & quod minus erat suppleui. Agendum fuit, vt Amalech percuteretur: sed quia Deo auxiliante vincitur, supplendum erat, vt quæ in eius immolarentur sacrificio seruarentur. Quod apertè in superbis apparet: quia cùm apertam culpam cælare non possunt, permutare aut minuere conantur. Quasi dicat: Et si iudicas apertas culpas operis, attendenda est occulta simplicitas intentionis. Culpa quidem esset de Amalech aliquid afferre, nisi allata Deo deberent immolari. Hoc quidem sæpe in monasteriis accidit, cùm quisque nimis religiosus subditus spiritualium prælatorum imperiis adiicere præsumat: cùm regularem communem vitam despicit, & propriæ sequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo, quàm obediendo nititur, quid aliud quàm apertam inobedientiam intentione virtutis colorare monstratur? Quem profectò locum non solùm subditi sed etiam prælati intueri subtiliter debent. Subiecti quidem notare subtiliter debent: quia ex eo Saul Deo displicuit, quòd Deo immolare præter prophetæ præceptum tentauit. Subtiliter notent prælati: quia demoliendi Amalech propheta regi præceptum dedit. Sic enim debet doctor laudare communia, vt singulorum propria non contemnat. Illa quidem communis vita laudatur, quæ charitate coniungitur, vitiis mediantibus non fuscatur. Apostoli quidem sententia est: quia vnusquisque proprium donum habet à Deo, vnus quidem sic, alius verò sic. Quorum ergo cibi & mensa communes sunt, debent attendere non solùm commune bonum refectionis, sed proprietatem passionis: vt pariter comedant, sed contra fornicationis stimulos certare per abstinentiam pariter non contendant. Eius verò caro amplius domãda est, cui carnis stimulus magis infestus est. Iam ergo non excitare communis est vita, vbi communitas refectionis attenditur, sed contra singularem pugnam pugnare singulariter perhibetur. Nec doctor bene præcipit, si non præcipit, vnde Amalech percutitur, sed vnde viuit. Præcipiat ergo doctor, sed vt fornicationis spiritus superetur. Non obedire subiecti refugiant, sed vbi superbiæ crimen incurritur, non vnde barathrum mortis deuitatur. Inobedientes autem dum tumenti corde maiorum iussa non faciunt, cùm meliorare, quod eis iniungitur conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiam nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subiungens, ait: *Nunquid vult Deus holocausta & victimas, non potius vt obediatur voci Domini?*) Quid enim sunt bona electorum hominum opera, nisi victimæ & holocausta? Cùm ergo holocausta & victimas per legem offerri Dominus præcepisset, quid est quòd Dominus holocausta, & victimas nolle dicitur, velle autem vt ei obediatur, pollicetur: nisi quia quæ præter obedientiam fiunt, holocausta & victimæ non sunt? Quasi dicat: Tunc bona sunt bona opera, quando à præpositorum conscientia non discordant. Si verò hoc ideo dicitur, vt virtus obedientiæ commendetur, liquet quàm sublime bonum sit, quod victimis & sacrificiis excellit. Quid est ergo, quod dicitur: *Vult vt obediatur voci Domini:*) Nisi quia omnia bona opera postponenda sunt his bonis, quæ iubentur? Nam cùm bene prælati iubent, bona quæ ex arbitrio subiecti eligunt, prælatorum imperiis postponuntur. Ipsa verò opera illis postposita, holocausta & victimæ nominantur, vt non solùm sentiantur non esse conferenda maiorum imperiis, minorum parua, sed maxima. Holocausta quidem eorum sunt qui se omnino subtrahere volunt à publico opere, vt Deo se totos per amorem combustos offerant in secreto contemplationis. Victimæ sunt eorum, qui se à communi publico nequaquam separant, sed singulari virtute agunt, vt virtutes aliorum districtius viuẽdo transcendant. Hæc quidem, & huiusmodi cum bonorum rectorum permissione aguntur, victimæ & holocausta sunt quæ Deus probat: cùm verò sic fiunt, vt per ea maiorum præcepta negligantur, audiant qui offerunt, quid à Domino missus ad inobedientem regem propheta loquitur: *Nunquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius, vt obediatur voci Domini?*) Quasi iussa patrum velut minora despicientes, & sua quasi maiora exhibentes terreat, dicens: Hoc quia magnum agere putatis, paruum & abiectum despicitis, sed si apertè cernitis, per hoc Domino non placetis. Bene autem dum superborum opus discutitur, propheta acutè exquirit, dicens: *Nunquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini?*) Exquirit siquidem vt superbiæ tumor pastorali authoritate feriatur. Dicit: *Nunquid vult Deus holocausta & victimas?*) Quia qui sequi propriam voluntatem eligunt, Deo placere se putant, sed Deus eorum opera cùm magna & ingentia sunt, nequaquam probat. Sed iam quibus laudibus obedientia prædicanda sit, subiunxit atque ait: *Melior est enim obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum.*) Quia enim superius ait: Nunquid vult Deus holocausta & victimas? Nunquid vtrunque obedientiæ laudibus subiiciens, dum victimas & arietum adipem posuit, in adipe holocaustum intellexit? Quicquid melius est, bono vtique melius est. Illa autem holocausta & victimæ, quas non vult Deus, bona minimè sunt. Quid est ergo quod in obedientiæ laudes dicitur: *Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare quàm offerre adipem arietum,*) nisi quia tunc obedientia melior est, cùm holocaustum & victima mala non est? Quasi ergo superbientes, inobedientésque ad tanti boni considerationem reducat, dicens: Et si nil à vobis per pręsumptionem fieret, obedientię virtus operibus, quæ eligitis, melior esset. Liquet ergo, quo sita sit culmine, quam diuinis oblationibus propheta vidit altiorem. Quod si (vt suprà) spiritualem sensum sequimur, victimæ ad magnæ conuersationis austeritatem, holocausta ad compunctionem vitæ secretioris referenda sunt. *Melior est enim obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre arietum adipem.*) Quia longè altioris meriti est propriam voluntatem alienæ semper voluntati subiicere, quàm magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum, nisi pinguis & interna deuotio electoris? Adipem ergo arietum offert, qui in studio secretæ conuersationis deuotæ orationis affectum habet. *Melior est tamen obedientia quàm victimæ, & quàm offerre adipem arietum.*) Quia qui perfectè voluntatem præceptoris sui implere didicit, in cœlesti regno, & abstinentibus & flentibus excellit. Hoc certè quia contra superbientem, atque apertè Domini mandata contemnentem dicit, non confert bonum quod fecit, bono quod contempsit: sed boni simulationem destruit, melioris boni ostensa veritate. Quasi dicat: Et si pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quærebas, bonum obedientiæ quod excellentibus etiam excellit, eligere potius debuisti. Sic profectò loquens simulationem boni argumentando destruit sed subiungẽdo, parens inobedientiæ malum apertè confundit, dicens: *Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.*) Quidnam est, quòd ariolis & idololatris repugnantes, & acquiescere nolentes à propheta simulantur, nisi quia arioli diuina cognoscere atque abscon̄sa diuinare nitebantur: idololatræ autem figmentis se venerando subdidẽre? Qui autem repugnant prælatorum imperiis, ideo vtique repugnant: quia diuinam voluntatem se scire melius æstimãt. Quasi ergo peccatum ariolandi est repugnare: quia velut contempto diuino altari ad aras dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis ac superbis adinuentionibus credunt, & salubribus prælatorum consiliis contraria sentiendo refragantur. Nolle autem acquiescere, idololatrię sceleri simile dicitur: quia nimirum in obedientiæ suæ obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde quasi idolum non gestaret. Dum enim agenda in corde concipit, quasi idolum facit. Et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulachrum se inclinat. Quasi ergo scelus idololatriæ est, nolle acquiescere, quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in maiorum contemptum erigitur, quia intus eis quæ fingendo statuit propositi sui simulacris incuruatur. Sed quærendum valde est, cur repugnare ariolandi peccato, & nolle acquiescere sceleri idololatriæ comparatur? Scelus quippe non nisi magnum peccatũ dicitur, peccatum verò etiam quod leue est nominatur, sed si ab ara dicebantur arioli eo quòd responsa percipere consulendo consueuerãt, idololatriæ pecca-

1. Corin. 7.

tum in eius comparatione ſcelus erat: quia dementius erat lapides adorare, quàm ſub ſpecie diuinorum, falſa bene viuendi reſponſa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per ſimilitudinem eſſe dicitur, acquieſcere autem nolle ſcelus? Sed repugnare, eſt ab imperantis voluntate diſsidere. Plerique autem ad horam repugnare videntur, dum ſtatim præpoſitorum imperia non recipiunt, qui tamen eiſdem imperiis poſt modicum acquieſcunt. Nolle autem acquieſcere, quid eſt niſi & iniunctæ obedientiæ repugnare, & in eiuſdem repugnationis obſtinatione perſiſtere? Non enim acquieſcunt, qui in cordis ſui propoſito inuincibiles ſunt, & quæ decernunt agere nullius authoritate prætermittunt. Meritò igitur in comparatione repugnādi ſcelus nolle acquieſcere dicitur, quod maius valde, atque horribilius peccatori eſſe videatur? Quia ergo qui huiuſmodi ſunt rationibus non vincuntur, qua pœna cohibeantur, Propheta intulit dicens: *Pro eo quòd abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis rex.*) Quid eſt enim quòd Saül abiicitur, niſi quia incorrigibilis iudicatur? Quaſi ergo dicat: Quia cuncta ſalutis conſilia reſpuis, pro culpa peruicaciæ non debes verbis vlterius corrigi, ſed abiectionis pœnæ damnari. Quantum itaque timeri debeat inobedientiæ culpa oſtenditur, ſi hoc attentè conſideretur: quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid eſt quod ait: *Quia proiecisti ſermonem Domini, proiecit te Dominus?*) Sed ſermo proiicitur, quādo in ſui ſublimitate venerabiliter non ſeruatur: proiicere enim eſt de manu aliquando labi in terram, aut negligenter ſinere aut violenter iactare. Sermo autem Domini, quia ſalubria loquitur cœleſtis aut ſublimis eſt. Qui in terram negligenter proiicitur, quādo per deſidiam non impletur. Per contemptum verò proiicitur, quando hunc ſuperbi & inobedientes tumenti corde repellunt, & manu operationis obſeruare dedignantur. Quia verò non proiicere ſed abiicere ſermonem reprehenditur, hoc ſignat, quia dum ſuperbi proprium arbitrium ſequuntur, à Domino longè fiunt. Abiicere enim eſt, aliquid longè repellere. Qui enim aliorum ducatum dignè ſuſcipiunt, non ſolùm per obedientiam Deo vicini ſunt, ſed etiam illos ei vicinos faciunt, qui per vitia & ſcelera ab eo longè ſunt. Tale eſt igitur, ac ſi dicat: Longè ab ordine dignitatis expelleris, quia dignitatis eiuſdem meritò præſens eſſe noluiſti. Meritum quippe dignitatis eſt, obſeruatio diuini verbi. Quod cùm abiicitur, quia meritum dignitatis amittitur, ipſa quoque dignitas amouetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam ſuperbis pereant, humiles quanta lucrētur. Illi dum implere propriæ voluntatis arbitrium gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, & laborum præmia nulla habent: iſti dum ſe deſerunt, dum alienæ voluntatis arbitrium ſequuntur, æternæ ſublimitatis gloriam promerentur, vnde & per beatiſsimam Mariam Domini Redemptoris noſtri genitricem, dicitur: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Potentes quidem de ſede Dominus deponit, cùm inobediētes ſuperbos abiicit, & humiles exaltat: quia æterna gloria obedientes glorificat, ſuperbos autem verba non corrigunt, ſed tantum dum amittere honores trepidant, humilitatem quam non habent ſimulant, ne gloriæ culmen perdant, vnde & ſubditur: Dixitque Saül ad Samuëlem: *Peccaui quia præuaricatus ſum ſermones Domini, & verba tua.*) Quid eſt quòd Saül à Propheta vocem Domini non audiſſe, & malum in oculis eius feciſſe reprehenditur, & ſe peccaſſe minimè fatetur: ſed cùm ſe abiici de regno conſpicit, ſe peccaſſe & preuaricaſſe Domini ſermonem, & eius verba fatetur: niſi quia ſuperbi ad contemnenda verba humilium audaces ſunt, ſed electorum more honores, quos ambiunt, contemnere non poſſunt? Audaces quidem ſunt, vt maiorum contemnant imperia, ſed parati non ſunt vt alta relinquant. Econtrà autem humiles ad maiorum imperia prompti ſunt, & ad alta perdenda ſecuri. Quia enim non terrena, ſed cœleſtia appetunt, terrenæ ſublimitatis alta deſpiciunt, laborare pro cœleſtibus conantur: ſubdi libenter volunt, præferri refugiunt. Saül ergo obedire Deo refugiens, perdere regnum timens, quid aliud nobis quàm ſuperborum mores inſinuat qui cùm præualent, videri parui aut peccatores vitant, cùm coguntur humilitatis virtutem ſimulant? Sed cùm compulſi confitentur peccatum quod accuſant loquendo minuunt,

Lucæ 1.

E Quia & ſi peccaſſe ſermonem Domini præuaricando perhibuit, eandem præuaricationem diſpenſatione potius quàm voluntate ſe incurriſſe memorauit, dicens: Timens populum, & obediens voci eorum. Quaſi dicat: Peccatum quod feciſſe reprehendor tantò leuiori pœna feriri debet, quantò commiſſum non conſtat per malitiam ſed per infirmitatem. Studio autem & voluntate peccare magna præuaricatio eſt: infirmitate verò peccare, tantò tolerabilius eſt, quantò is qui peccato ſubiacet, eiuſdem peccati viribus impar eſt. Et quia eadem cordis ſui verſutia ſe præualere ſimplicium doctorum humilitati æſtimant, quaſi iam ſuaſim ſubiunxit, dicens: *Sed nunc porta quæſo peccatum meum, & reuertere mecum, vt adorem Dominum.*) Corrigibilia equidem peccata portātur, quia poſtquam à delequentis voluntate diſcedunt, purgari ſatisfactione ſalubriter poſſunt. Non autem portantur peccata eorum in quorum mentibus per impœnitudinem inuiſcerata ſunt. Vnde & Ioannes ait: Eſt peccatum ad mortem, ne pro illo oret quis. Peccatum quippe ad mortem eſt, quod ab eo com-

1. Ioan. 5.

1. Ioan. 5.

F mittitur qui reſpicere nunquam poteſt. Quod nimirum peccatum à præpoſitis non portatur, quia ſacerdotum orationibus aut oblationibus non deletur. Saül autem per omnia ſuperbos obſtinatóſque deſignans, & tumere non ceſſat, & peccatum ſuum portari obſecrat, importabile onus congerit, & quaſi leue portari petit. Hoc quidem toties in Eccleſia agitur, quoties hi qui magna ſcelera libenter committunt, eorum magnitudinem non attendunt. Importabilia congregant, & hæc leuia, atque nullius eſſe ponderis penſant. Peccata ſua ſuis præpoſitis abſcondunt, & vt vix inueniri poſſint & argui, quantum poſſunt eadem peccata leuigant, ne qui eis præſunt, eorum granditudinem attendant. Ad peccatum etiam fortes ſunt, ad flenda peccata debiles: volunt quidem peccati delectationibus reſolui, ſed pœnitentiæ nolunt acerbitate purgari. Quid eſt ergo quod dicit: *Porta peccatum meum:*) niſi quia & peccatorum dulcedinem in ſeipſis excipiunt, ſed onerare prælatos onere eorundem peccatorum volunt? Qui-

G dam etiam ſponte ad confitendum veniunt, ſed pro quibus ſe accuſant, non ipſi lugent ſed pœnitere alios obſecrant: fide ſola ſaluari æſtimant, per pœnitentiam reuertere abiecti non curant. Vnde & Saül ſubdit, dicens: *Et reuertere mecum vt adorem Dominum.*) Quaſi enim recedens eſt prædicator, cùm impudentes abiicit, dicit ergo: *Reuertere mecum vt adorem Dominum.* Cum eo tantùm à communione electorum non diuidi putat, quod fidem communem ſeruat: vel certè Dominum adorare eſt ſubdi religioni fidei, & cuſtodiæ bonæ operationis. Quia verò fictos hypocritas Saul inſinuat. Sequitur: *Ait Samuel ad Saul: Non reuertar tecū, quia proiecisti ſermonē Domini, & proiecit te Dominus, ne ſis rex.*) Quid eſt ergo, quòd Propheta portare peccatum pœnitentis regis renuit, niſi quia hunc non verè pœnitentem vidit? Cui ea quæ prius abiectionis verba reſpondit, quia eum immutandum minimè cognouit. Qua nimirum Prophetæ conſtantia quidam nimis clementes huius temporis ſacerdotes arguuntur, qui conuerſatione infirmi ſunt, temeritate fortes. Seſe vix ſuſtinent & portanda ſuſci-

H pere aliorum onera audent: leuia ſua non ferunt, & importabilibus ſe ſubiiciunt. Ecce fortis Propheta refugit ſuſcipere onus regalis peccati, vt ſacerdos Eccleſiæ timeat, & peccatorum importabilium pondera ſubire pertimeſcat. Plerunque autem ſic aliena peccata ſuſcipiat, vt tamen ea quæ expianda ſuſcipit, flere cum à quo ſint commiſſa, permittat. Vnde & Samuel portare peccatum regis minimè promiſit, & tamen eum quem retulit, abiectum planxit. Nam de eo poſt pauca ſcriptum eſt. *Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd conſtituiſſet eum regem ſuper Iſraël.*) Non quidem promiſit ei portare peccatum regis, vt rex illud flere ſtuderet. Sed tamen quem repulerat flebat, vt Dominum ei propitium faceret. Ad literam verò dum ſententiam Propheta ingeminat, irreuocabilem diuinæ æquitatis ſententiā monſtrat, qua ſic peccator proiicitur, vt redire ad diuinæ miſericordiæ manum nunquam permittatur. Poteſt & aliter intelligi quòd reuerti ſecum Prophetam, vt adoret Dominum, rogat. Nam ſancti viri qui Dominum peccando non deſerunt, ad eum neceſſe non habent vt pœnitendo reuertantur. Reuerti enim abeuntis eſt. Quod nimirum peccatoribus per peccatum à Domino recedentibus

recedentibus conuenit, iustis permanentibus non conuenit. Quid est ergo quòd reuerti cum peccãte Saule iustus Samuel petitur, nisi quia electi prædicatores pro lapsis subditis velut pœnitentes affliguntur, & quasi recedentes veniunt, dum lapsos subditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo reuertuntur, cum peccata subditorum & ipsi subditi qui peccauerunt, & prælati qui steterunt, pariter plangunt. Tale est igitur, ac si dicat: Iam te paternis visceribus adhærere per increpationem prædicationis mihi agnoui, quem nec longius peccare reliquisti. Quia ergo te obiurgãte resipui, mecum redire te rogo: quia propriis viribus ad tantæ prauitatis magnitudinem delendam nequaquam sufficio. Sed tanti affectus preces recipiendæ essent, si ex cordis veritate procederent, aptè ergo hypocritæ responsum est: *Non reuertar tecum.*) Quasi dicat: Pro te sacrificare Deo nescio quem veritate humilitatis Deo subditum non attendo, & quæ priora ingeminans, ait: Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex: & quia versuti & abiiciendi, & deserendi sunt, Sequitur: *Et conuersus est Samuel, vt abiret.*) In qua profectò maiorum decessione magis hypocritæ amissionem temporalis honoris timent, quàm æternæ hæreditatis. Vnde & quiescere etiam derelicti non possunt, sed ea quæ agere per se non audẽt, impetrare aliis interuenientibus student, bene ergo subiungitur: *Ille autem apprehendit summitatem pallij eius quæ scissa est.*) Quæ sunt vestimenta doctoris, nisi docere sibi adhærentium subditorum qualitates? De quibus profectò vestibus magno pastori per prophetam repromittitur: Viuit Dominus, quia his omnibus velut vestimento vestiris, & per Psalmistam canitur. Dominus regnauit, decorem induit Dominus fortitudinem. Induit quippe decorem qui ad seipsum splendidas fidelium mentes, quasi vestimenta coniunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cùm superbus quisque & abiectus honorem culminis sibi deseri à summis viris per cohærentes sibi dilectos & familiares quærit: & quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obsecrat, non pallium sed pallij summitatem, id est, extremitatem apprehendisse perhibetur: sed ea extremitas scinditur, quia qui inutilia suggerit, reprobatur. Cùm enim minor indiscreta rogans repellitur, velut vestimenti summitas scindi perhibetur. Velut enim pars pallij summi prophetæ scissa est, quando malè suggerenti Petro respondit, dicens: Vade retro me satana, nõ enim sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominũ. Hinc item præcipit dicens: Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eũ, & proiice abs te: item, si oculus tuus scandalizat te, erue eũ, & proiice abs te. Quibus nimirũ verbis non solũ summitas pallij, sed etiã media abscindenda designãtur: quia cùm malè suggerunt, perfecti etiam auditores contemnẽdi sunt. Hinc nanque est, quòd Zebedæi filij simul cum matre vnus ad dexteram, alter verò ad sinistram redemptoris sedere petunt: sed quasi bonæ petitionis ignari, repelluntur. Velut enim partẽ chlamydis Dominus scidit, cùm ea membra, quę mouebant scandalũ, increpando confutauit. Et notandum, quia non totum pallium, sed pars pallij scinditur: quia dũ bonus mala suggerit, in eo quod malè suggerit, repelli debet, & in eo, quòd aliter bonus est, ex dilectione retineri. Per vestimentum etiam rectoris conuersatio designatur, Psalmista attestante, qui ait: Sacerdotes tui induantur iustitiam. Summitas ergo pallij apprehenditur, quando doctor de magna sanctitate laudatur, cùm illud in eius laudem dicitur, quod decorum foris ostendit. Sed quia iustorũ plura sunt bona quæ latent, pallij tantum summitas apprehendi potest: quia parum est, quod de electi doctoris iustitia cernitur, multum verò quòd occultatur. Ipsum verò parũ quod scitur cùm apprehenditur, scinditur: quia iusti suis laudibus non tenẽtur. Quia enim eas in momento contemnunt, quasi scissura pallij teneri nequeũt. Tenetur quidem pars scissa vestimenti, propheta non tenetur: quia verum est quod de iusti laude dicitur, & tamen iusti dum contemnunt quod audiunt, quasi scissurã in tenentis manibus relinquunt. Maiorum ergo quia quędã sciri possunt, quasi pars apprehenditur. Cùm verò totum scitur à paruulis quod agetur si laudatur, nihilominus abiiciendum est: quia aliquid bonorumoperũ per vanitatem tenẽdum nõ est. Hinc nanque est quòd dũ Ioãnes adhuc adolescens cõprehensum iam Dominum sequitur, per palliũ

Esa.48. *Psalm.91.* *Matth.16.* *Matth.5.* *Matth.20.* *Marc.14.*

A tenetur, & relicto pallio nudus fugisse describitur. Per vestimentum nanq; adolescens capitur, quando de bonæ conuersationis initio collaudatur: sed relicta sindone nudus profugit, qui laudes quas audit vilipendit. Nudũ nanque fugere, est laudabilem vitã habere, sed electæ vitæ laudẽ despicere. Quasi enim nudus fugit, qui de ornatu virtutum sibi per vanã gloriã nihil adscribit. Potest etiã idcirco nudus fugisse intelligi, quia qui per partes sindonis captus asseritur, reliquisse sindonẽ perhibetur: quia plerunque in electorum conscientia agitur, vt per hoc quod ex parte laudantur, nõ pars meritorũ, sed omne bonæ vitæ meritum perdidisse suspicetur. Samuelis ergo pallium scinditur, quia laudes suas electi doctores vilipendunt. Et quia laudibus non flectuntur, seueritatem prioris sententię replicat dicens: *Scindit Dominus regnum Israel de manu tua hodie.*) Perfecti etenim viri quia à rigore iustitiæ nulla laude mollescunt: tales ante quales post laudis suæ testimonium sunt, & quæ prius dixerant eadem post repetendo confirmant. Sed B quærendum est, quid significet hoc quod dicitur, *Hodie.*) Si enim reproborum vita nox est, quid est quòd in die Saul regnũ scinditur: sed si nox est vita pastoris reprobi cum eius regnũ scinditur, diem facit? Dies quippe non fit, nisi cùm nox recedit, dicit ergo: *Hodie.*) Quia caligo inobedientis damnari perhibetur, vnde & exeunte Iuda Dominus dicit? Nunc clarificatus est filius hominis: quia noctem vitæ illius vidit discedere, & puram lucem iustitiæ in aliis discipulis permanere, dicitur etiam: Hodie. Quia amoto superbo regi humili regnum tradebatur. Vnde & subditur: *Et tradidit illud proximo tuo, meliori te.*) Cùm ergo dies dicitur, non abiecti regis lucidum aliquid cernitur, sed substituti gloria prædicatur, qui de regni culmine magnæ virtutis debebat splendore radiare. Et diuinæ sententiæ incommutabilitatem asserens subdit dicens: *Porrò triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur.* Quid enim huius triũphatoris nomine, nisi conditor humani generis intelligendus est? Nam occultos aduersarios quicunque superat, eius virtute vincit, qui ei gratiam superandæ tentationis impendit. Quid est quòd triumphator nõ parcere dicitur, C cùm Samuel rogatur: quia cùm prædicatores peccãtibus subditis irascuntur, cùm superbos aut lubricos diuina sententia feriunt, nõ impetu furoris sui, sed diuinæ voluntatis iudicium exequuntur: Quasi certè dicat: Ego quidem non meam, sed illius sententiam protuli, qui quod decernendo profert, reuocari non potest. Non ergo parcit, & pœnitudine non flectitur: sed eis qui nec à peccatis suis desinere, nec peccatorum possunt, quæ diligunt, pœnitere. Et causam subiiciens ait: *Neque enim homo est vt agat pœnitentiam.*) Quasi dicat: Et iterum esse ei est, cui mutabilitas nulla est. Potest etiam triũphatoris nomine substituti regis perfectio designari, & qui & multorum triumphorum gloriam habiturus erat, & contra voluntatem conditoris parcere alicui non auderet. Vnde & in hoc ipso eodem libro, de eo scriptum est: Et percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virum, & mulierem. De eo etiam dicitur: Neque enim homo est, vt agat pœnitentiam. Quid enim hoc loco homo, nisi carnalibus passionibus D subditus designatur? Quasi adhuc superbum mordeat, dicens: Te modò peccatorum pœnitet, cùm audaciæ tuæ sententiam percipis, sed ille pœnitentiam non aget, qui vt homo, & inobedientiæ, & tumori non subiacet. Et ille adhuc in ore suo confitetur, dicens: *Peccaui.*) Ipsius autem confessionis qualitatem ostendit, quia subiunxit, dicens: *Sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel.*) Liquet, quam pœnitudinem gerat qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter pœniteret, inhonorari potius, quàm honorari concupiuisset. Admirari igitur libet proiecti cordis duritiam. Vt vir Dei mandatum conditoris exequens, dicit: *Proiecit te Dominus ne sis rex.*) Econtrà verò qui abiectionis sententiam suscipit, per appetitum elationis honores quærit. Quid est ergo quòd dicit: *Peccaui?*) Confessionem quidem peccati nõ honor aut gloria, sed vtilitas & cõtemptus sequi debet. Quid enim prodest confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ? Tria quippe in vno quoque considerandа sunt veraciter pœnitente: videlicet, conuersio mentis, confessio oris, & vindicta peccati. Nam qui corde non conuertitur, quid prodest ei si peccata confitea-

Ioan.13. *Infrà 27.* *Pœnitentiæ partes tres.*

teatur? Peccatum quod diligitur, confitendo minimè deletur. Nonnulli quidem sunt qui peccata confitendo aperiunt, sed non conuertendo, nequaquam detestantur. Hi profectò confitendo nihil agunt, quia quod loquendo eiiciunt, amando introducunt. Vnde & salubriter cōfiteri volentibus, scriptura insinuat, dicens: *Roma.10.* Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid est corde credere ad iustitiam, nisi voluntatem dirigere ad fidem, per dilectionem operantem? Cùm ergo quis cordis intentionem ad iustitiam per amorem dirigit, per initium bonæ voluntatis, fructum habet bonæ conuersionis. Hic certè iam ad salutem confitetur: quia plus loquendo de vulnere eiicit, quàm conuersione compunxit. Tertia ergo species, id est, vindicta quasi medicina necessaria est, vt apostema reatus, quod conuersione compungitur, confitendo purgetur, afflictionísque medicina sanetur. Ergo qui corde ad iustitiam non credit, confessionem ad salutem nequaquam facit: quia velut malæ arboris folia ostendit, cuius altas radices figit in corde. Signum ergo veræ confessionis non est in oris cōfessione, sed in afflictione pœnitentiæ. Tunc nanque bene conuersum peccatorem cernimus, cùm digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. *Matth.3.* Vnde Ioannes Baptista malè conuersos Iudæos ad se confluentes increpans, ait: Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. In fructu ergo, non in foliis aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis non folia propter seipsa, sed propter fructum expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, vt fructus pœnitentiæ subsequatur. *Marc.11.* Vnde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit: quia confessionis ornatum non recipit, sine fructu afflictionis. Saul ergo qui confitetur, & honorari vult, non affligi & humiliari, quid designat, nisi eos, qui confessionem sterilem habent, & fructum non habent: qui decorem confessionis verbis humilibus præferunt, sed verborum virorem non humilitate pœnitentiæ sequuntur? Sed quid antiquos attendimus, cùm nunc tantam lapsorum regum multitudinem videamus? Cateruatim nanque nunc in flagitia corruunt, non solùm subiecti debiles, sed etiam prælati & sacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine ministerij sacramentis cœlestibus deputati sunt. Sed plerique illorum dum quodammodo ad cor redeunt, se errasse confitentur. Qui tamen sic volunt contra se peccata proferre, vt velint adhuc de officio sacri ordinis honorari. Turpes in secreto se proferunt, sed foris præter ordinis celsitudinem videri humiles erubescunt. Quid ergo isti nisi abiectos se vident, & tamen velle honorari audent? Sæpe autem non à seipsis veniunt, sed inuiti capiuntur, abiectionis suæ mandata percipiunt, & tamen rogant vt honorentur. Volunt quippe immunda agere, sed audent sacris altaribus inhærere. Ecce quot Saules attendimus, quot reges lapsos à sanctæ Ecclesiæ culmine contemplamur. Quorum profectò singulis dicendum est: quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex, vt ministerium cœleste non agant, quos terrena flagitia inquinare non cessant. Sed hoc profectò dicere possumus, lubricis tamen ministris suadere nō possumus. Nam Saul & abiectum se audiuit & regnauit: quia immundi sacerdotes se sacerdotali culmine deiectos per luxuriæ inquinamenta cognoscunt, & tamen contra Dei voluntatem sacra mysteria tractare non desinunt. Sed rex contra Domini voluntatem regnans, non est rex, sed tyrannus fuit: quia sacerdos indignus, qui merito suæ inquinationis abiicitur, cùm ministrare præsumit, ad tantæ gloriæ culmen damnatus ascendit. *1. Corin.11.* Vnde & tyrannos terrere volens, cœli ille magnus senator: Qui manducat panem (inquit) & bibit sanguinem Domini indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Plerunque autem instanti confessione agitur, vt confitentibus de cordis etiam conuersione credatur. Aliquando reproborum falsam humilitatem electi prædicatores accipiunt, vt exemplo eorum alij ad salutem perducantur. Duo quippe in hypocritis agnoscunt, vnum intus, alterum foris. Intus quidem purum malum, foris bonum simulatum. Vtrunque detestantur, sed sæpe prætextum boni

E in eis simulant, vt qui bonum foris cernunt, malum interius nesciunt, boni quod aspiciunt, exempla sequantur. Bene ergo subiunctum est: *Reuersus ergo Samuel secutus est Saul, & adorauit Saul Dominum.*) Per malum quippe, quod interius latebat, audire meruit: Proiecit te Dominus, ne sit rex. Sed vt prætextu boni ad eiusdem boni veritatem alios traheret. Samuel Saul sequi voluit, & eum adorare Dominum vidit. Quandoque etiam mala regum, & terræ magnorum toleranda sunt, ne exasperati ad peiora dilabantur. Deos quippe gentium filij Israël sæpe coluerunt. Vnde & de conuersis à Samuele superius dictum est: *Supra.7.* Abstulerunt filij Israël de medio sui Baalim & Astaroth. Et fortasse si abiectus rex secum ad adorandum Dominum reuertentem Prophetam non cerneret, dæmonum simulachra adoraret. Et proiicit ergo eum, & cum eo reuertitur: quia in potentibus huius seculi sic est damnanda iniquitas, vt bonum quod habent, exasperati non perdant. Sæpe enim mali sunt in occulto, & bonum quod cernitur, alij deuotiùs imitantur. Mala certè potentum seculi, magna eis

F mala sunt: sed bona quæ proferunt ad exemplum fidelium magis quàm bona aliorum prosunt. Bene ergo Samuel cum abiecto rege reuertitur: quia electi prædicatores seculi potentes, & pro iniquitate percutiunt, & pro exemplo bona agere quædam sinunt. Vnde & sequitur: *Dixítque Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguissimus tremens.*) Reges Dominum adorant, quando superbi & contemptores se ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo subiiciuntur per obedientiam castitatis. Aliquando autem adorare se simulant: quia nonnulli prætextum humilitatis aut castitatis habent, sed dum habere in veritate bonum creduntur, alij per bonum quod credunt, mali operis vsum perdunt. Agag ergo regem Samueli tradunt: quia sensualitatis suæ vigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriæ quæ per vigorem carnis commiserunt, quid aliud quàm Amalech regem interficiendum Prophetis offerunt? Sed quid est quod pinguis-

G simus Agag dicitur, sed sensualitatis vigor in aliis pinguis, in aliis macer est? Quid est ergo quòd pinguis offertur, nisi quia à subditis regis reprobi ducebatur? Nam sæpe negligentes sunt subditi, sed dum electi pastoris sui exempla cōspiciunt, inter mala quæ faciunt ingemiscunt. Per fragilitatem carnis ad immunditias cadunt, sed percussi exemplis maiorum omnino gaudere inter immunditiæ oblectamenta non possunt. In quibus ergo pinguissimus est Agag, nisi in illis de quibus *Prouer.2.* dicitur: Lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Subiecti nanque lasciui doctoris tantò audacius peccant, quantò maiorum suorum nulla coram posita habent exempla quæ videant. Sed valde dementius se præcipitant, cùm in pastoribus suis bonum quod sequantur, non vident: & cuius exemplo pereant, malum vident. In his quippe Agag pinguescit: quia gaudenter, securè & liberè vigor carnis in luxuriæ voluptate distenditur, qui vsu illecebræ, nulla re obuiante, fraudatur. Pinguissimus ergo interficiendus offertur, quando illi conuertuntur, qui in voluptate luxuriæ val-

H de lætati sunt: quasi enim traditur rex, quando is qui menti imperabat, carnalis sensus Christi sacerdotibus per confessionem reuelatur. Nutrire etiam ignem pinguedo solet. Bene ergo Amalechitæ regi adscribitur: quia dum mentem fornicationis spiritus obtinet, quo dulcius ac sæpius illic per turpes cogitationes pascitur, ad augendum ignem concupiscentiæ vberiora sibi fomenta tribuuntur. Tremens verò dicitur, quia carnalis sensus quando spiritualibus viris per confessionem traditur, infirmatur. Signum ergo dat tremens, quia membrorum robur non habet. Dum ergo infirmari vigor sensualitatis incipit, quid aliud quàm rex Amalechitarum tremit? Vel tremere dicitur, quia rigorem pœnitentiæ plerique dum conuerti incipiunt, expauescunt. Et quia carnales quique relinquere oblectamenta carnis solita sine mœrore non possunt, sequitur: *Dixítque: Siccine separat amara mors?*) Hoc quippe dicere carnali sensui est, mentem pro amissione voluptatis solitæ tristitiæ conuersione pulsare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper conuersi patiuntur, quasi rex cui seruierant, de morte queritur: quia in eis carnalitas sine magna tribulatione minimè necatur. Interrogare ergo de separatione

ratione mortis carnali sensui est tristem adhuc conuersi mentem de preteritæ delectationis amisione pulsare. Sed & modus separationis exquiritur, cùm dicit, Siccine?) Quasi enim visis austeritatibus quibus subdenda est, dicat menti sensualitas sua: Læta pro tam tristibus spernis? Hanc certè vocem Samuel audit: quia tentatum cor subditi, quibusdam indiciis electus prædicator agnoscit. Sed quid prodest agnoscere, si contra id quod intus in corde subiecti infremit, aliquid ipse non dicit? Sequitur ergo. *Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua.*) Quæ est mater carnalis sensus, nisi originalis culpa? Quia enim ante peccatum primi hominis nulla membris libido inerat, rex Amalechita nō erat. Erat quippe sensus carnis, sed turpis ac libidinosus non erat, sed statim vt ad culpam cecidit, pruritum membrorum sensit: quia obedientem motum carnis habere non potuit, quādo ipse Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumeliosi sensus carnis rectè intelligitur, quia ex illa nascendo prodiit, qui esse ab illa cœpit. Vnde & Apostolus quasi seuerissimi tyranni legem carnalis sensus exhorrens, non solum ipsum regem sed matrem ostendit, dicens: Itaque iam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Peccatum nanque quod se non operari perhibuit, motum carnis intellexit. Peccatum autem in se inhabitans, originalem culpam. Quia ergo ex originali culpa fit peccatum motionis carnis, dum regem carnalem sensum attendimus, matrem eius esse primam culpam rectè nominamus. Liberi autem huius matris sunt omnes concupiscentiæ, peccata & vitia. Absque liberis vtique fit mater, quando omnis à carne, omnis à mente iam culpa remanere videtur: sine liberis nanque tunc est, quia & si à carne nulla iam turpitudo est, si nulla iam regnat concupiscentia in mente, manens tamē in nos illa culpa, nunc doctoris virtute perdi non potest. Quid est enim quod ait Apostolus: Iam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum? ex illa quidem culpa, quam ex vitiosa naturæ nostræ radice contrahimus, habemus vt corrumpi vitiorum passionibus valeamus. Lex ergo inordinata membrorum quando præter voluntatem nostram membra mouet, nos non hoc operamur, sed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem nobis tunc ad iacet, sed adhuc posse non inuenimus, si quidem vellemus, vt nobis inuitis, aliquid in nobis moueri non posset. Et hi fortasse pessimæ matris conceptus, quibus culpa illa imprægnatur, si in turpes actus & obscœnos sinuntur effundi, quasi nasci perhibentur. Filij ergo sunt motus, qui non solùm naturaliter intus sunt, sed qui in turpibus & obscœnis operibus manifestantur. Mater ergo Agag sine liberis fit, quando originalis culpa sic restringitur, vt nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortasse sine liberis fit, quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conuersi esse turpes tam actu, quàm gestibus luxuriæ desinunt, quasi mater habitans in eis culpa filiis orbatur. Et notandum, quia sine filiis fieri dicitur mater per comparationem. *Sicut* (inquit) *sine liberis fecit mulieres gladius tuus, sic erit sine liberis mater tua.*) Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt matres sunt, gladius verò Agag luxuriæ telum dicitur: qui nimirum mulieres, absque liberis facit, quia cuncta bona opera libido interficit. Vel certè mulieres fidelium mētes intelligunt, filij verò sanctarum mentium bonæ cogitationes, virtutes & bona opera sunt. Agag verò gladius matres absque liberis facit: quia delectatio luxuriæ si euaginari quasi gladius sinitur, ab eis nimirum omnes bonæ cogitationes, omnes virtutes & bona opera necantur. Acuta quippe pestis huius delectationis, si à mente recipitur, dum libet attentius inmundum cernere mundum, & sanctum cogitare nihil potest: & dum ardenter ad nefarij operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per eius combustionem omnia pereunt, non solùm Agag filij sed omnes mulierum filij trucidantur. Absque liberis ergo matres facit: quia delectatio luxuriæ ad instar gladij dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes, aut operis bonum viuere nequaquam finit. Sicut ergo absque liberis fecit matres, ita & mater eius fit absque liberis, cùm sic peccator conuertitur, vt præter culpam nobis insitam naturalem, nil conuersis de obscœnis operibus aut motibus remanere videa-

Roma. 7.

A tur. Vnde & aptè subiungitur: *Et in frusta concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.*) Quòd in frusta conciditur, per paruas particulas mortuus secatur. Agag quippe interficitur, quando carnis vigor abstinentiis, vigiliis ac spiritualibus meditationibus sic eliditur, vt nihil lasciuum, nihil libidinosum mouere sentiatur. Interfici quippe eius est, carnem turpiter mouere non posse. Sed interfecti cadauer integrum est, quando eius motus remanet, libido non remanet, quando solo pondere mentem grauat: cùm videlicet membris simplex ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris. Hoc ipsum autem quia electorum mentes grauiter tolerant, quasi regis mortui integrum cadauer portant: quod verò est quòd in frusta conciditur, nisi quia nec ipsi naturali motui relinquere vigorem volunt? In frusta ergo conciditur, quia quoties pulsat, necatur. Dum ergo vices motuum conuenire non sinuntur, quasi cadauer Agag in frusta conciditur. Vel fortasse talis est Agag iste, vt nisi concisus in frusta mori non possit. Vt enim superius dixi, B more ignis libido succenditur, & si negligenter extinguitur, adiacens stipula velociter inflammatur. Magnus quoque ignis dispersus sæpe extingui melius potest. Nam cùm in vnum multi carbones conueniunt, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo extinguens comburatur prunarum massa antè sapienter dispergitur, vt per singulorum carbonum frusta velociter extinguatur. Quid enim cogitationes luxuriæ, quid sunt libidinosi corporis motus, nisi carbones ignis? Qui nimirum si in corde aut in carne conueniunt, comburere citò possunt, extingui facilè nunquā possunt. Dispergatur ergo ignis in frusta concidatur Agag, & custodiatur mens, vt immundas cogitationes dispergat, ne vnam alteri adhærere permittat. Quia enim agere non potest, vt innoxia nunquā cogitet, agat quod potest, vt statim cogitationem eiiciat, quæ negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quasi ignem maximum in carbones singulos & velociter diuidit, & celeriter extinguit, si omnes flammas cogitationū C sic separat, vt coniungi in mente neque per negligentiam, neque per desiderium signat. Sic nimirum & motus corporis vigorem mentis reprimit, cum ad inuicem conuenire minimè permittit. Motus quippe illecebrosus carnis si per cogitationem minimè pascitur, conuenire cum altero nō videtur. Glutinum quippe illecebrosorum motuum immunda cogitatio est, quia qui libenter immunda videt statim carnem ad amata concupiscendo violenter mouet, quo libentius ac morosius cogitat, quasi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem custodiam animi, qui potēter vult dispergere motus carnis. Intus quippe ante Agag diuiditur, vt foris pariter in frusta diuidatur: quia qui cogitationes malas conuenire non patitur, ei nimirū turpes motus carnis quasi in frusta diuiduntur. Sic nimirum Agag pinguissimus occiditur, si in frusta diuidatur: quia sensum carnis cum immundis motibus, cùm in corpore tum in anima tunc potenter extinguimus, si ad eius singulas insidias singulari intentione vigilemus. Vnde & sapiens ille diligenter admonet, dicens: D Omni custodia serua cor tuum: quia ex ipso vita procedit, & de neglecto mors exit: vita nanque procedit, cùm cor seruatur, quia dum immunditia omnis repellitur, ad virtutes conuersorum spiritus animatur: In frusta ergo Agag à profana conciditur, quando per doctorum consilium singulæ immunditiarū particulæ, & in corpore auditorum, & in mente perimuntur. Bene autem & coram Domino & in Galgalis concidi perhibetur: quia illi minutias illecebrosarum cogitationum, & turpium motuum diuidere potenter possunt, qui & de omnipotente Deo & de sanctis scripturis cogitare sapienter sciunt. Sed (vt dixi) simulata bona malorum, sæpe doctores non pro ipsis, sed pro aliis sustinent: quia quod simulatè agunt non simulatoribus, sed videntibus prodest. Sæpe quidem electi simulata bona malorum vident, sed quia qui corda nesciunt, bonum quod fulgere videtur exterius, imitantur. Saul Samuelem vt secum ad adorandum Dominum reuerteretur, rogauit: sed ille reuersus Agag in frusta concidit: quia electi doctores per opera quæ reprobi faciunt, electos ad bene viuēdi studia conuertunt. Sed quia idipsum dispensatiuè, id est, propter aliud faciunt, cùm dispē-

Prouer. 4.

ſationis neceſsitas tranſit, ipſos reprobos, quos quaſi ad bona opera ſequuntur, ad reprobi cordis impœnitudinem lapſos deſerunt. Bene itaque ſubditur: *Abiit autem Samuel in Ramatha, Saul verò aſcendit in domum ſuam in Gabaa, & non vidit Samuelem vltrà vſque ad diem mortis ſuæ.*) Quæ eſt domus tranſgreſſoris, niſi conſuetudo praui operis. Quiſquis enim in peruerſa conſuetudine clauditur, quaſi in domo conuerſatur. In domum ergo ſuam Saul aſcendit, quando reprobus quiſque pòſt increpationem doctorum ad mali operis vſum redit. Quaſi enim ad plana deſcendit, quando humilitatem ſimulat, vt præſulum mandata cognoſcat. Quid eſt verò quòd prius Samuël abire quàm Saul in domum ſuam aſcendere dicitur? Sed (vt dixi) cùm neceſsitas aliorum non eſt, manere cum verſuto electus prædicator non poteſt: & quia in abſentia doctoris ſimulator proficit, Saul in domum non abiit, ſed aſcendit. Aſcendere quippe reprobis eſt, de malo ad peius proficere. Cùm item deſcendere ſuperbus dicitur, aſcendere perhibetur. Aſcendere quippe in domum ſuam ſuperbo, eſt ſuperbiendo vſque ad menſuram, qua damnatus eſt, ſe extollere. Domus nanque ſuperbi eſt nequitiæ ſuæ menſura. Dum enim per proſpera ſeculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud quàm aſcendere ſuperbi videntur? Sed quia præfinitum eſt à Deo quantum noceant, quantum ſæuiant, quantum per tyrannidem ſe extollant, vſque ad domum ſuam aſcendere permittuntur. Domus nanque eorum menſura nequitiæ eſt in qua ſemper erunt: quia vbi ad plena flagitia venerint, rapiuntur per mortem & per æterna tormenta puniuntur. Quaſi enim in domo manet qui à conuerſationis ſuæ pœnis egredi nunquam poteſt. Quod non ſolùm de ſuperbis, ſed & de luxurioſis, & omnibus reprobis conuenienter intelligi poteſt. In aſcenſu quippe, & non in domo adhuc erant, de quibus dicitur: Nondum impleta ſunt peccata Amorrhæorum. Hinc item beatus Paulus Apoſtolus dicit: Vt impleat peccata ſua. Ergo ad domum aſcendunt, quando profectu mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus æterna tormenta ſuſtinebunt. Samuël autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe diuiſi doctores non eunt, ſed abeunt. Vadunt quippe, quando corrigendos deſerunt: quia quos velut irati dimittunt, ab eis poſtmodum bona emendatione inuitati redeunt. Abire ergo doctoris, eſt impœnitentes impios perpetua animaduerſione deſerere. Sic enim peccata ad mortē per impœnitudinem operantes deſerunt, vt ad eos redire vlterius non cogantur. Bene ergo dixit: *Non vidit Saul Samuelem vltrà vſque ad diem mortis ſuæ.*) Et quia hoc eſſe agendum in ſummæ veritatis contemplatione percipiunt, in Ramatha abire memoratur. Conſummata nanque viſio eſt intimæ veritatis ratio perfecta. Ne ergo prædicatorum diſtrictio nimia eſſe carnalibus iudicetur, cùm ab Eccleſiæ communione reprobos in perpetuum ſeparant, audiant: quia poſtquam Samuël in Ramatha venit, Saul vltrà non vidit: quia illum doctor æternaliter diuidit, quem pertinere ad electorum numerum non cognoſcit. Sed hoc fiducialiter creditur, ſi in forma Samuëlis prædicatorum ſanctæ Eccleſiæ charitatis affectus diſtrictius videatur. Diſtrictionis quippe zelus oſtenditur, quia non vidiſſe Saul vſque ad diem mortis ſuæ memoratur. De affectu verò charitatis ſubiunctum eſt. *Veruntamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd conſtituiſſet regem Saul ſuper Iſraël.*) Quid enim eſt quod luget, quem cernere dedignatur: niſi quia & cum zelo rectitudinis ſancti doctores habent affectum magnæ charitatis, ipſa autem charitatis magnitudo oſtenditur, quia proiectum regem plangere perhibetur? Quo ergo affectu electorum ſubditorum peccata plangunt, qui pro proiectis reprobis plangere tam affectuoſè didicerunt? Inſtantia nanque luctus oſtenditur quia ſubiunctum eſt:

Gene. 15.
1. Theſſa. 2.

Caput III.

Caput xvi. 1. Reg.

DIXIT Dominus ad Samuelem: *Vſquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſraël.*) Cui enim dicitur. Vſquequo tu luges? inſtanter lugere declaratur. Magnus ergo eſt affectus ſanctorum etiam cùm auſteritatem vindictæ exterius proferunt. Nam foris ſæuiunt, ſed intus per amorem liqueſcunt. More matrum

E

paruulos verberant, ſed affectum gemunt cùm paruulis quos caſtigāt. Sed quid eſt quòd Dominus ait: Vſquequo tu luges Saul, an poteſt mater filium morientem cernere, & per ſciſſionem viſcerum nequaquam flere? Mortuum ſine luctu tolerat, quæ moritur, ſed infirmatur. Quid eſt, quòd dicit: Vſquequo tu luges Saul: niſi quia perditi nimis lugēdi non ſunt? Nam ſæpe doctor de perditione ſubditi vehementer affligitur, ſed reſpectu ſummæ iuſtitiæ conſolatur. Hoc ergo dicere Dei ad Prophetam quid eſt, niſi prædicatoris mentem per internum ſolatium ab afflictione releuare? Et quia lapſis prælatis electi per diuinam miſericordiam ſubrogantur, ſubiungens Dominus, ait: *Imple cornu tuum oleo, & veni mittam te ad Iſai Bethlehemitem. Prouidi enim in filiis eius mihi regem.*) Quaſi enim lugentem conſolans, ait: Cur proiecti perſona plangitur, cùm melior ſubrogatur? Vnde & Saul non prouiſus, Dauid autem prouiſus oſtenditur. Quantum ergo & qualis fuerit, citata conſideratione penſetur, qui iudicio & electione Dei omnipotentis decernitur. Quid eſt autē quòd Deus prouidet, & Propheta ad vngendum mittitur, niſi quia ſanctæ Eccleſiæ ſpirituales mores deſcribuntur, quæ cōſtituere nulla cernitur, niſi quæ præeligere & præordinare Deum contemplatur? *Veni*, inquit, *mittam te ad Iſai Bethlehemitem. Præuidi enim in filiis eius regem.*) Quaſi dicat: A te nihil præſumas, ſed illum quem præuidi, ordinando ſubſequêris. Vnde & paulò pòſt ſubdit, dicens. Et vnges quem monſtrauero tibi. Quid eſt hoc, niſi quia Prophetæ eſſe debent, qui in culmine Eccleſiæ alios volunt ordinare? Præuiſum nanque à Deo cognoſcere poſſunt, ſi ad inueniendum perſonam eligendi pontificis ſacras conſulunt ſcripturas. Quaſi enim loquente Deo oſtēditur, cùm talis paſtor eligitur, qualis per ſacrum eloquium commendatur. Ad literam verò Samuëli venire à Domino dicitur, vt à reprobi & abiecti regis compaſsione reuocetur. Si verò luctu aſsiduo lapſi reſtitutionem poſcebat, ei venire fuit, à tali intentione quieſcere. Et cornu ſuum oleo impleuit, quia paſtoralem ſublimitatem in vngendo regē laudis nitore temperauit. Cornu quippe aſpero Saul impetiit, quia peccantem velut magno impetu proſtrauit, dicens: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Dominus ne ſis rex: Quid eſt ergo quòd cornu impleri oleo præcipitur, niſi quia vngendi regis iuſtitia commendatur? Quaſi dicat rex: Qui modò vngitur, non erit increpatione feriendus, ſed miræ laudis fauore prædicandus: non eget impeti ſed faueri. Ad Iſai Bethlehemitem mittitur, vt rex qui eligitur permanſurus eſſe doceretur. Per Patriarcham quippe Iacob longè antè regni manſuri ſtatus oſtenſus eſt, quia dixit: Non deficiet ſceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec veniat qui mittendus eſt. In filiis ergo Iſai rex præuiſus adſeritur, vt rex qui vngi præcipitur, non vt Saul receſſurus, ſed durabilis doceatur, quaſi Propheta in abiecti anguſtia tabeſcentem excitet, dicens: Cur abiectus pro culpa plangitur, cùm tam laudandus ſubrogetur? Hæc autem ad literam tetigimus, nunc ſub literæ narratione prælatorum noſtrorum electionem videamus. Quid eſt quòd cornu oleo implere præcipitur, niſi quia talis in ſancta Eccleſia paſtor eligendus eſt, qui non argui velut tranſgreſſor debeat, ſed ad exemplum aliorum miris laudibus commendari? Cornu nanque telum animalium eſt. Authoritas autem & increpatio ſummi antiſtitis quid ſunt aliud niſi tela? Cornu quippe feriunt, quando peccatoribus per increpationem acumina coniungūtur. Ferire etenim cornu, eſt peccatores acutè redarguere. Cornu ergo oleo impletur, quando prædicatoris ſublimitas non habet aſperitatem minarum, ſed blandimenta fauorum. Vel cornu oleo impletur, quando electo paſtori ſimul datur & ſublimatus culminis, & virtus vnctionis: quando & ſublimis gradus aſcenditur, ſed qui ad alta ſuſtollitur, meritorum vbertate repletur. Cornu ergo pleno ſacerdotes vnguntur, qui ad ſummum gradum perueniunt cum plenitudine gratiarum. Quia verò oleo ignis accenditur, oleum doctoris amor eſt cordis. In quo ignis accenditur: quia in pinguedine oris virtus & gratia ardet Spiritus ſancti. Quia ergo pinguedinem magnæ charitatis habere doctor debet, rex qui vngi præcipitur, pleno cornu vngi perhibetur. Dicitur etiam plenitudo cornu pro perſeuerantia gratiarum, nam qui ante finem deficiunt, vngi cornu plenitudine

F
G
H
Suprà. 15.
Gene. 49.

plenitudine non merentur. Adhuc quoque dicendum de cornu huius plenitudine est: quia idcirco præcipitur, quia magna vnctione indiget, qui de sua plenitudine replere alios debet. Vnde & Moyses tam plenus extitisse dicitur, vt de spiritu eius Dominus tulisse, & aliis dedisse doceatur. (Num. 11.) Vel cornu prophetæ impletur, cùm pontificalis sublimitas ad perfectiora docenda præparatur. Quando enim ecclesiæ principes ordinantur, eis quæ agere debeant semiplena prædicanda non sunt. Cornu ergo pontifices implent, quando plenas atque perfectas virtutes proferunt, quas electi ecclesiæ principes imitentur. Quia verò ipsi qui vngunt esse spiritales debent, cornu iubentur implere Cornu quidem de carne est, sed clausum in carne non est. Cornu ergo spiritualis conuersatio doctoris est. Cornu verò oleum effundit, cùm ille alta prædicat, qui hæc alta conuersatione demonstrat. Cornu ergo oleo implere, est prædicationem magnarum virtutum in alta conuersatione suscipere. Et in capite effundit, quando in mente illius imprimit, qui ad summum ordinem nouus venit. Quando ergo electi promouentur, pleno cornu vnguntur, quia ad altitudinem ordinis proficiunt virtute perfectionis. Sed propheta ad Isai Bethlehemitem mittitur, rex in eius filiis præuidetur: quia ille pastor eligitur, qui ecclesiastica religione eruditus est. Bethlehem igitur quæ domus panis dicitur, quid aliud, quàm vnamquanque designat domum religionis? Panis nanque nomine doctrina perfectionis ostenditur, Paulo attestante, qui ad conuersionem debiles excitans, ait: (1. Cor. 3.) Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed necdum potestis. (Esa. 33.) Si enim lac paruulorum est, panis non est nisi perfectorum. Vnde & de perfecti viri robore dictum est? In excelsis habitabit, munimēta saxorum sublimitas eius, panis ei datus est. In domo ergo panis rex ad vngendū quæritur, quia vtiliter promouentur, qui in perfectæ conuersationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes alios potest, qui remissa & negligenti conuersatione nutritus non est. In domo igitur quæritur panis: quia in promouendo antistite, quærendum est robur conuersationis. De congregatione quidem debili ferè nunquam accipitur persona virtutis. Vnde bene in Isai filiis quæritur, qui salus Domini, aut certè salus absolutè nominatur. Salus quidē rectè prælatus dicitur. Quid enim sunt peccata & vitia nisi languores animarum? Electus autem prædicator per integritatem sanæ doctrinæ, per soliditatem innocentiæ, per splendorem electæ vitæ salus Domini rectè nominatur. Alij quidem sunt doctores, quorum sermo serpit sicut cancer. De horum quippe familia rex non assumitur, quia ægras mentes ad salutem non ducit, sed interficit. Et notandum, quia Isai alio nomine Iesse dicitur. Duplex quidē nomen habet, quia bonus doctor non semper in pace est. In pacis quidem tempore solùs Domini dicitur, vt bellorum munera quasi intra domus secura vestibula sanare doceatur. In bello autem Iesse nomen habet: quia & seipsum fortiter munit, & alios valenter protegit. Iesse quippe insulæ leuamē dicitur. Quid autem insulæ nomine, nisi mentes tentationum fluctibus vallatæ intelliguntur? Insulæ quidem sunt: quia & si magnos conflictus sustinent, non mouētur. (Psal. 96.) Vnde & electorum victoriam Psalmista prædicans, ait: Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Dominus quidē regnat, quando eius sedem electas videlicet mentes turbo hostium nullus inquietat: sed lætatur terra quia solida corda doctorum gratulantur. Lætantur insulæ, quia cùm eius gratiam tentamenta superant, maiorum auditores hilarescunt. Terra quidem est mens fortis, & firma lingua doctoris. Insula verò dicitur, cor forte subiecti quod adhuc tentamētis impetitur, nec tamen mouetur. Quid est ergo quòd Iesse leuamen insulæ dicitur, nisi quia per robur doctorum minorum corda subleuātur? Nam inter tot fluctus tentamentorum corruerent, si non maiorum robore ad altæ vitæ desyderium eorum corda leuarentur. In Isai ergo & Iesse filij rex latere describitur: quia illi vtiliter ad ecclesiæ culmen veniunt, qui electorum magisterio & pacem custodire & disponere, siue conficere spiritualia bella didicere. Bene ergo dicitur: *Prouidi enim in filiis eius mihi regem.*) In his quippe, non in aliis rex præuidetur: quia ad culmen ecclesiæ per diuinam gratiam nulli perueniunt, qui electorum magisterium per omnes temporum ordines non sequuntur. Sequitur: *Et ait Samuel: Quomodo vadam? Audiet enim Saul, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, ego ostendam tibi quid facias.*) Quid his verbis ostenditur, nisi quia tyrannorum versutia atque sæuitia quandoque est pia fraude deludenda? Præcepto nanque Domini de armento vitulus tollitur, immolatio simulatur, & ad regiam vnctionem peruenitur: quia dum nocere tyranni cupiunt, obiicienda sunt eis quædam quæ credāt, vt nocendi aditum non inueniant. Sic tyranni deludendi sunt, vt caueatur culpa mendacij: Quod tunc bene perficitur cùm illud fit quod asseritur, sed quod fit sic dicitur vt cæletur: quia ex parte dicitur, & ex parte reticetur. Prophetæ nanque Samueli præcipitur, vt ad vngendum regem vadat, & se immolaturum Domino non regem vncturum asserat: vt immolans verum dicat, & vnctionem cœlans tyranni sæuitiam, vera dicens deludat. Quia enim immolaturus abiit, paulò pòst manifestè exponit, vbi dicit: *Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad victimam.*) Sed iam melius agitur, si quid spiritualiter designent ista, videamus. Quid est ergo, quòd vitulum in manu propheta tollit, & sic ad vngendum regem peruenit? Sed vitulus quid est, nisi splendor imaginis redemptoris? Quia enim eum quem eligit, conformem facere redemptori studet, quando formam ipsam redemptoris prædicat quasi vitulum in manu portat. Et quia splendorem dominicæ conuersationis quem prædicat, in virtute operis monstrat, vitulum quem de armento suscipit, per manum ducit. Vitulum nanque in manu tollere, est prædicationem dominicæ conuersationis seruare in virtute operis. Sic nimirum vadens non occiditur, aliter occideretur: quia qui dicit, & non facit, oris proprij gladio condemnatur. Quid est quod dicere iubetur: Ad immolandum Domino veni? Quid est item quia facit, quod dicit, dum venit & immolat: nisi quia tantæ debet esse efficaciæ qui alios promouet, vt bona non solùm dicat, sed persuadeat? Immolationis quidem victima, quæ in prophetæ manu videtur in altari cognoscitur. Quid est enim cor electi auditoris, nisi altare Dei? Quando enim bona doctor loquitur ore, & ostendit opere, vitulus in manu est. Quando autem & quod dicit, & agit, auditoribus persuadet, victima in altari est. Tunc ergo immolat, quando electa corda per amorem suscipiunt hoc quod in verbo & exemplo doctoris radiat de imitatione redemptoris. Sequitur: *Et vocabis Isai ad victimam.*) Fortasse hoc locus iste insinuat, quòd præter prælatorum conscientiam subditi promouendi non sunt. Isai prius ad victimam vocatur, vt bonum quod subire subiectus cernitur in magistri sui mente fundetur. Bene subiungitur: *Et ostendam tibi quid facias.*) Idipsum quoque exprimens, ait: *Et vnges quem monstrauero tibi.*) Nisi enim Isai prius vocetur, ei quæ facienda sunt, non pandentur: quia sine magistri voluntate aliquid de subiecti persona faciendum non est. Illo ergo vocato, quod est faciendum ostenditur, quia cum voluntate religiosi doctoris, subiecti humilitas ad arcem sustollitur prælationis. Quid est autem quòd dicitur: Vnges quem monstrauero tibi, nisi quia electi pastoris æquales discipuli omnes non sunt? Sunt nanque ex illis alij vtiles ad obediendum, alij & humiliter obediunt, & iubere discretè didicerunt, dicit ergo: *Vnges quem monstrauero tibi.*) Vt cùm ad culmen sacerdotij persona quæritur, cum magna subtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinatoribus ecclesiarum in electione aliorum nihil suum relinquitur. *Quem*, (ait,) *monstrauero tibi, illum vnges.*) Qui sunt qui vngunt, quos non monstrat Deus, nisi qui carnali affectu ad ecclesiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita discernunt, sed personas accipiunt? Isti quidem reges vngunt, sed non qui à Deo monstrantur. Quod suum est faciunt, quod Dei est tollunt. Dei quidem personam monstrare, est ordinatoriis præbere vnctionem. Dum ergo ipsi sibi monstrant quos vngant, habere Deum cooperatorem nolunt. Vnde & per prophetam Osæam de talibus electis Dominus queritur, dicens: (Osea. 8.) Ipsi regnauerunt, non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Dicitur ergo electis quod audire non possunt reprobi. *Vnges quem monstrauero tibi:*) vt nullus promoueatur, nisi

qui dignus tãto ordine scripturarũ sanctarum laude decernitur. In eis quidem Dominus loquitur, ibi qualis & quãtus esse debeat magister Ecclesiæ memoratur. Ille ergo monstratus à Domino eligitur qui per sacrum eloquium commendatur. Hæc quidem mali rectores contemnunt, boni faciunt. De bonorum ergo obedientia rectè subiungitur: *Fecit ergo Samuel, quod locutus est ei Dominus. Venit in Bethleem, & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei.*) Ad historiam seniores admirantur, quia illuc venire Propheta non erat solitus. Quo in loco fortasse signatur: quia electi doctores vix aliquando videri in publico debent, esse frequentes in secreto negociis ciuilibus vacui, spiritualibus pleni. Miraculum ergo fit populi, in publico visa persona pastoris. Mirantur quòd exeat, quem secreti cultorem sciebant. Qui quia in magna populi veneratione sustollitur, seniores ciuitatis & admirati, & ei occurrisse referuntur. Quia verò non populus, sed seniores admirantur, perfecta doctorum virtus ostenditur, qui non à paruulis & simplicibus, sed à magnis & eruditis prædicatur. Qui etiam de pacifico ingressu Prophetæ sciscitantur. Quasi ergo ingressum non pacificum minabatur, qui dicebat: Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis? Quid est ergo quòd dicunt: *Pacificus ne est ingressus tuus?*) Nisi quia electi fideles dum bene spiritualium doctorum acta considerant, in eis vtique diuinam voluntatem pensant? Quia enim esse Samuëlem Prophetam sciebant, vtique quia diuinæ dispensationis secreta cognouerat. Dum ergo de pacifico ingressu interrogant, quid aliud interrogando faciunt quàm diuini consilij nosse velle secretum? Vtinam & nos quoties sanctos viros cernimus, inquirere de pacis nostræ securitate studeremus, & diligenter ab eis scire, quales à Deo cernamur, qui cognitionis nostræ oculos non habemus. Pacificus ergo ingressus doctorum est, cùm ad eos veniunt qui non sunt pro culpa feriendi, sed pro iustitia prædicandi. Qui ergo promotum iustum venerat respondit, dicens: *Pacificus, ad immolandum Domino veni. Sanctificamini, & venite mecum vt immolemus.*) Cum doctoribus vt immolent, vadunt, qui intentionem ad superna dirigũt. Et coram euntibus Propheta immolat quando id doctor, quod verbo pronunciat, in assistentium cordibus per amorem ligat. Sed vt historiam paululum attendamus, vigilanter est discutiendum quod dicitur: *Sanctificamini & venite mecum.*) Si enim interesse sacrificiis non audent, nisi sanctificati, quid de sacrificantibus censendum? Sanctificare enim purgare est. Quantum ergo puros decet esse pontifices, vbi inuitatæ ad sacrificium non nisi sanctificatæ admittendæ sunt plebes? Sanctificatio quippe corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas & humilitas. Sanctificetur ergo ad sacrificium inuitatus, sed magis ille cogitur à quo inuitatur. Notent sacerdotes, quæ inuitatis dicant: *Venite mecum.*) Secum quippe sanctificati veniunt si cum mundis plebibus ad Dei obsequia mundi sacerdotes accedunt. Secum quippe ire est, mundi cum mundis accedere. Nam si mundæ sunt plebes, non mundi sacerdotes, secum non veniunt: quia æquali puritatis ordine non incedunt. Audiant huiusmodi quid aliter Propheta admonet, dicens: Mundamini qui fertis vasa Domini. Audiant item, quod dicit: Lauamini mundi estote. Quia ergo mundandæ sunt plebes dicit: *Sanctificamini.*) Quia item summi viri in continuo mundiciæ suæ statu semper debent permanere, & ad formam suæ puritatis alios trahere, subdit: *Et venite mecum.*) Sed quia seniores ad victimam inuitantur, quid per typum demonstrat, nisi quia ad eligendum antistitem, siue ad vngendum & consecrandum plures sapientes atque religiosi viri vocandi sunt? Qui nimirum sanctificantur, & veniunt si proponunt, vt in electione illa carnale aliquid non sequantur. Sanctificari quidem eis est, ad præbenda dona sancti Spiritus spiritualem & sanctam intentionem adducere. Bene autem in typo electorum & de Isai, & eius filiis dicitur: *Sanctificauit ergo Isai, & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium.*) Et quia per sacra eloquia Dominum erigendos antistites monstrare docuimus, iam quales monstret, qualésque reprobet subsequenter loquentibus sacræ huius hystoriæ mysteriis, videamus. Sequitur: *Cúmque ingressi essent vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est Christus eius? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum eius, neque altitudinem staturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominum iudico. Non enim video ea, quæ apparent, Dominus autem intuebitur cor.*) Quid enim est sapientibus ingredi, nisi ad subtile discretionis sacrarium intrare? Sed ingressus Eliab vidit: quia illum esse dignum prælatione sanctæ Ecclesiæ pastor agnoscit, qui & fortitudinem habet boni operis, & scientiam veritatis. Quid est autem quod ei Dominus nec staturam eius, nec vultum aspicere præcipit: nisi quia in sancta Ecclesia nec opus, nec scientia sine humilitate prædicatur? Quid est enim vultus alicuius, nisi exterior conuersatio, per quam noscitur? Et quid est statura eius, nisi altitudo scientiæ, per quam ad superiora sublimatur? Quos ergo: Eliab rectius quàm bona agentes, & eruditos significat, sed arrogantes? Vnde & Eliab Deus meus pater interpretatur. Hoc quippe eius nomen quod audent præsumere. Quid nanque est, quòd Deus meus pater dicitur: nisi quia dum fortiter bona agunt, spiritualia sapienter intelligunt, se per singulare meritum in filiorum Dei numerum transisse gloriantur? Nam pater non meus, sed noster omnipotenti Domino dicerent, si per humilitatem se cum electis cæteris in supernæ generationis ordine communiter viderent. Meritò ergo repellitur, quia in spirituali culmine non nisi humiles præferuntur. Subtiliter ergo Propheta de vngendi persona exquirit, dicens: *Num coram Domino est Christus eius?* Modò hoc sit, quando summus doctor, & vitam & intelligentiam eligendi cognoscit, sed adhuc de humilitatis virtute perquirit. Sed vultum & staturam eius abiectam videt, quando ei quicquid pulchrum habet in opere, quicquid altum in eruditione inest ei, absque humilitatis virtute cognoscit. Meritò igitur Dominus dicit: *Proieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico: quia homo videt in facie, Deus autem intuebitur cor.*) Quasi dicat: Homines solent magna opera, & scientiæ verba laudare: ego autem nec verba, nec opera laudo, quæ in humilitate vera fundata nõ video. Indignitatis quippe suæ repulsam, qui eiusmodi sunt, expauescerent, si attentè audire vellent, quod ad Prophetam Dominus dicit: *Ne respicias vultum eius neque altitudinem staturæ eius, quia proieci eum.*) Pro magno nanque habent quod arrogantes faciunt, sed ecce tam vile esse à Domino dicitur, vt nec respiciendum esse iudicetur. Sed isto amato, quid sequatur, ostenditur. *Et vocauit Isai Aminadab, & adduxit eum coram Samuële. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.*) Aminadab interpretatur vrbanus. Meritò igitur Domino consulto repellitur: quia sancta Ecclesia ad regimen animarũ non eligit negotiis secularibus strenuum, sed spirituali conuersatione decorum. Vrbani quidem sunt, qui postposita intentione cœlestium, exterioribus studiis se ostendere strenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus: quia pij pastoris studio cœlestia, non terrena prouideri fidelium gregibus debent, non infirma & labentia, sed sublimia & æterna. Adduxit autem Sama, de quo & ait: *Etiam hunc non elegit Dominus.*) Sama audiens interpretatur. Quid ergo Sama designat, nisi obedientes & simplices? Audire quidem eis est, ea quæ à maioribus iubentur, obediendo perficere. Vnde & de obedientia gentilis populi per Psalmistam dicitur: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Quid est autem quòd non eligi à Domino dicuntur: nisi quia in Ecclesiæ culmine non ponuntur imperiti humiles, sed humiles sapientes, qui & facere iussa sciant, & quæ facienda sunt, sapienter iubeant? Facere quidem eum oportet, & docere. Faciat ergo humiliter, doceat sapienter. Quia ergo qui facere per humilitatem sciunt, & iubere per eruditionem nesciunt, in dignitatem regiam assumendi non sunt. Sama ad regnum à Domino non eligi perhibetur. Hinc ergo hinc simplices & inobedientes colligant, quàm pœnaliter ad præeminendum se ingerunt, si omnipotens Deus nec illum ad regimen suscipit, qui per humilitatem obedientiæ audiens vocatur. Et quia plures sancta Ecclesia huiusmodi tam simplices & bene viuentes, quam humiles sapientes habet, sequitur: Adduxit itaque Isai omnes filios suos coram Samuële. *Et ait Samuel: Non elegit Dominus ex istis.*) Quia in septenario numero soleat perfectio designari, testatur Esaias Propheta, qui dona sancti Spiritus in redemptore nostro manentia asserens, ait: Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis,

1. Corint. 4.

Sanctificare quid.

Esaiæ. 52.

Esaiæ. 1.

Psalm. 17.

Esaiæ. 11.

nis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. Quid eſt ergo quòd hi, qui à prædicationis officio repelluntur, ſeptenario numero deſignantur, cùm idem numerus perfectionē deſignet, quam alius niſi de ſancti Spiritus infuſione non habet? Sed conuenienter hoc aſſeritur: quia pluribus gratia Spiritus ſancti ad bene viuendum datur, ad docendum non datur. Qui quia plures ſunt, & in bona operatione perfecti, aptè ſeptenario numero continentur. Itē quia robuſta faciunt, & ſubtilia non intelligunt, à regni gubernatione repellūtur & ſeptem ergo ſunt filij, & eorum aliquis ad animarum regimen non aſſumitur, quia & ſi bene viuendo regere fortiter ſemetipſos ſciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquam poſſunt. Nunquam ſe tam in ordinando præcipitet ordinator Eccleſiæ: quia & ſi plures habet qui ad ſuſcipiendam animarum curam non ſunt idonei, qui tamen præeſſe poſsint, ei deeſſe non poſſunt. Quærat ergo doctor inſtanter, non deficiat quærere, donec latētes poſſit inuenire. Magnę quidem electorum virtutes quaſi theſauri omnipotentis Dei ferè ſemper in occulto ſunt. More etenim timoratorum diuitum omnipotens Deus facit: quia ne virtutum theſauros perdat, hos & in electis mētibus collocat, & ipſas mentes per ſecretū cælat. Quęrat ergo, qui ordinare, imò ornare Eccleſiæ caput cupit, ocultos theſauros. Chriſti ſponſam ornare geſtit, ſed nō poteſt, niſi occultos ſpōſi theſauros ad eius ornatum producat, & non deſiſtat, donec latētes inueniat. Sed quid hortor paſtores quærere, cùm niſi De⁹ oculos proferat nequeant inueniri? Quid eſt enim aliud, Vnges quem monſtrauero tibi? Tamen quærendi ſunt: quia niſi quæſiti diu, minimè monſtrantur. Nam & Dominus ſe monſtraturum promittit, & tamē propheta quærere nititur, vt inuenire mereatur. Vnde & Dominus quærendi inſtantiam imperat dicens: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulſate & aperietur vobis. Quærens ergo propheta, & tot iam repulſis, quærere perſeuerās, quid nobis inſinuat niſi vt nulla diſpenſatione indigni ad culmen religionis venire permittamur? Nam cùm in pleriſque ſanctæ Eccleſiæ negotiis ſalubris ſit diſpenſatio, læthalis profectò & mortifera eſt, vbi aut cæci per ignorantiam, aut irreligioſi ſapientes, aut ad ſecularia negotia proiecti, ad aliorum primatum venire permittuntur. Hi enim ignorando, illi ſciendo, & non faciendo, ſubditorum animas perimunt: illi item negligendo ſpiritualia, ſequendo carnalia & terrena. Illi quidem totis viribus laborāt, vt laudentur quæ dicunt: iſti quæ dicant, neſciunt: illi ad hoc omni intentione conantur, vt inter ſummos ſeculi abundantius honorentur: qui profectò tantò peiores prioribus ſunt, quantò illi in ſpiritalibus, iſti in carnalibus & ſecularibus apparere ſublimes volunt. Horum finis deſiderium eſt, fulciri diuitiis, honoribus extolli, potentum huius ſeculi familiaritatibus ſublimari. De quibus omnibus reprobæ mentis affectibus oriri poteſt negligentia animarum ſubditorum, contemptus Chriſti, & Eccleſiæ dilapidatio facultatum. Quærat itaque doctor, vt nulla diſpenſatione indignos præferat: quia quod lætiferum eſt, nunquam permitti debet. Vnde & ſubditur: *Dixítque Samuel ad Iſai: Nunquid completi ſunt filij?*) Quid eſt, quòd alium quærit, niſi quia non debet antè quærens quieſcere, quàm mereatur inuenire? Et quia ſæpe abiecta foris & vilia, intus excelſa ſunt, ſequitur: *Qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt, & qui paſcit oues*) Quid eſt reliquus niſi abiectus? Abiectum dico à ſe, non à Deo: quia à Deo per ſuperbiam quis abiicitur, à ſe abiectus eſt, qui vilis & humilis æſtimatur. Vel reliquus dicitur, qui in aliorum comparatione eſſe aliquid non videtur. Abiectus ergo humilis dicitur: quia contemni ſe videt & tolerat, oſtendi nequaquam curat, ſed oues paſcit: quia cogitationes ſimplices in contemplatione æternæ hæreditatis nutrit. De his certè paſcuis electorum à Domino dicitur: Ingredientur & egredientur, & paſcua inuenient. Intus quippe habent paſcua contemplationis, foris paſcua boni operis. Intus mentem deuotionibus impinguant, foris ſe piis operibus ſatiant. Meritò paruulus iſte dicitur oues paſcere, quia electus quiſque humilis eſt, & ſterilis non eſt, qui quotidie magna agit, ſed de ſe magna non ſentit. Meritò ergo non ſolùm paruulus, ſed paſtor aſſeritur: quia qui verè humiles ſunt, foris ſe deiiciunt, ſed per internam ſocietatem in ſummis & æternis paſcuis immorantur. Nam ſcriptum eſt: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Quæ autem gratia? niſi vt ſumma videant & cognoſcant, cognoſcant & diligant, atque ad ipſa delicta quaſi pingues & fortes currant? Hic itaque quia valde idoneus eſt, inſtanter exhiberi iubetur. Nam ſequitur: *Et ait Samuel ad Iſai: Mittite, & adducite eum. Neque enim diſcumbemus priuſquam ille veniat.*) Quid eſt autem, Non diſcumbemus priuſquam veniat? Quem requirit: niſi quia in obſeruatione ieiunij celebranda ſunt ſacramenta vnctionis? Nobis autem non ſolum ipſa ſacramenta, ſed vis ſacramentorum attendenda eſt. Nam quidā cibi ſunt, qui ſi non caueantur, vngere bene reges nequaquam ſinunt. Exteriora quidem Eccleſiæ negotia quidam cibi animæ ſunt, qui ab electis deuotè adminiſtrantur. Sed ſi negotiorum multitudine anima ſaturetur, ad ſuſcipienda ſpiritalia intrare perfectè non ſinitur. Cùm ergo ſpiritalia inſtant, exteriora differantur: quia cum magna mentis quiete diſponenda ſunt. Sequitur: *Miſit ergo & adduxit eum.*) Rex futurus adducitur, quando ab occultationis ſuæ latibulis humiles producuntur. Latent quidem, ſed in paſcuis: quia & ſi hominibus intra carnis vilia & infirma ſe tegunt, magna eſt ſupernæ contemplationis latitudo, in qua morantur. Sed qualis iam prælatus appareat, videamus. Sequitur enim & dicit: *Erat autem rufus & pulcher aſpectu, decoráque facie.*) Quid eſt quod tanta pulchritudo regis aſſeritur: niſi quia magnis virtutum fulgoribus ornari debet perſona doctoris? Nam de redemptore dictum eſt: Spiritu eius ornauit cœlos. Cœli nanque ſunt ſublimes prædicatores. Qui profectò cœli à ſpiritu ornati ſunt: quia virtutes quibus emicant, à Spiritu ſancto percipiunt. Quid eſt ergo quòd rufus aſſeritur, niſi quia in rubra ſæpe materia charitatis feruor deſignatur? Vnde & in veſte pontificis coccus ponitur bis tinctus, vt duplici veſtiatur charitate. Rufus ergo dicitur per ardorem charitatis: quia dum ardentia præcepta charitatis exhibet, quaſi per calorem rubet. Quid item eſt pulcher aſpectu, niſi interna contemplatione conſpicuus? Quaſi enim pulchrum aſpectum habet, qui decore viſionis radiat, in interna contemplatione. Quid ergo facies deſignat, niſi exteriorem gloriam honeſtatis? Nam quia per faciem quiſque cognoſcitur, decor faciei eſt præclara honeſtas conuerſationis. Quaſi enim per faciei decorem cernitur, qui in omni geſtu corporis ſplendidus inuenitur. Rufus ergo amore eſt, pulcher aſpectu propter ſcientiam, decora facie, ſplendidus honeſtate. Quia verò charitatis feruor per ſancta opera demonſtratur, poteſt per ruborem ipſe labor operis deſignari. Qui enim nimis laborat, faciei ruborem repræſentat: quia dum intus incaleſcit, foris in vultu ruborem trahit. Sic nanque eſt omnis ſpiritalis labor. Quia enim vnuſquiſque quantò amplius pro æterna vita laborare conatur, tantò feruentius ad laborandum ſancti Spiritus ardore ſuccenditur, velut in ferueſcendo ruborem excitat, quem foris portat. Rufus ergo eſt doctor labore pij operis, pulcher aſpectu in fulgore contemplationis. Decor verò faciei ipſa eſt pulchritudo charitatis. Per alias quippe virtutes, formam ſanctitatis accipimus: per ipſam charitatem, ipſam formam nobis quaſi mirabili decore veſtimus. Illæ aliæ virtutes corpus iuſtitiæ ſunt, charitas verò huius corporis facies rectè intelligitur. Per faciem quippe, non per corpus vnuſquiſque cognoſcitur. Nam ſi corpus videas, & faciem non videas, eum, cuius ſolùm corpus aſpicis, non agnoſcis. Quid verò eſt aliud, quòd fatuis virginibus reſpondetur à ſponſo, Neſcio vos? Ecce per magnos labores virginitas conſeruatur, ipſa quoque virginitas magna & incomparabilis virtus agnoſcitur. Quid eſt ergo, quòd fatuæ virgines à ſponſo non cognoſcuntur, niſi quia corpus habent, quo ſubſiſtant, decorem verò non habent faciei, quem ſponſus agnoſcat. Habent quidem laborem in conſeruando corpore, non habent decorem vultus in perfecta charitate. Hæc nanque tria eo, quo ponuntur ordine, in electi conuerſatione proficiunt. Nam pulchros contemplationis aſpectus habere non præualet, niſi qui prius ſe in labore pij operis vehementer exercet. Æternæ quidem lucis gaudia illius ſummi luminis immenſitas, æternus vigor ille ſplendoris ineffabilis, quo laborioſius quæritur, ſe quærentibus laxius aperitur. Qui

Matth. 7. — 1. Pet. 5. — Iob. 26. — Exod. 39. — Matth. 25.

ergo iam talis est, idoneus quidem ad docendum cernitur: sed nisi decora facie fulgeat, nisi mentem charitatis perfectæ radiis illustratam gerat, dignus tanta celsitudine non probatur. Sit ergo rufus pastor, & non sit remissus in opere, sit pulcher aspectu, videlicet sublimis in eo contemplatio: sit decora facie, vt totum robur operis, & altitudo contemplationis supernæ maiestatis oculis notum sit per ineffabilem pulchritudinem charitatis. Hæc quippe tria immensi decoris insignia, quia sanctæ Ecclesiæ doctor habere debet, pro omnibus Petrus assumitur, & an amet redemptorem tertiò interrogatur. Primò nanque ei dicitur: Petre amas me: vt per amorem agere fortia studeat. Secundò, vt in contemplando, alta cognoscat: tertiò, vt perfectæ charitatis affectu, & erga proximum ferueat, & ad speciem conditoris feruentius inardescat. Talis ergo ac tãtus tam pulcher, tam decorus puer, quo testimonio proferatur, audiamus. Nam sequitur: *Surge, & vnge eum, ipse enim est.*) Quid est, *Surge, & vnge eum?*) An tantus erat paruulus, vt sedendo vngi non posset? Sedendo quippe, tãgere alta nõ possumus. Magna est virtus, magna celsitudo humilium, si ad eorum summa nec prophetæ pertingunt. Surgit ergo propheta, cùm se pontifex in miram electi prædicatoris venerationem erigit. Nam foris humilem quasi videndo conspicit, sed interius eius meritum nisi se in interna contemplatione erigat, non agnoscit. Surgere ergo doctor præcipitur: quia cui tanta vult sacramenta impendere, eius antè cognoscere meritorum sublimitatem debet: Quid est ergo quòd dicitur: *Surge, & vnge eum, quia ipse est:*) nisi Sublimi, sublimia sacramenta sublimiter præbe? Nam sæpe indiscreti pastores negligentem & reprobam accedentium vitam sciunt, & eos promouere non metuunt. Hi profectò vngunt, & non surgunt: quia quibus sacramenta vnctionis tribuunt, in alto sitos meritorum loco non cernunt. Quando igitur doctor sublimis ostenditur, eius ordinator surgere monetur: quia per ministerium tunc dignè tribuuntur sacramenta vnctionis, cùm vngendus in alta conspicitur sublimitate virtutis. De quo nimirum, Quia ipse est, dicitur. Si ergo ipse est, alius non est: quia nisi his virtutibus fulgeat, necesse est vt ordinem tantæ celsitudinis non attingat. Quem ergo monstraturum se Dominus promisit, rufum & pulchrum aspectu, & decora facie ostendit, dicens: *Ipse est enim.*) Quia nullus debet subire culmen regiminis, qui robur non habet magni operis, scilicet contemplationis scientiam, & feruorem charitatis. Bene ergo subiungitur. *Tulit igitur Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum suorum.*) Cornu olei tollitur, vt tota vita pontificis spiritualis esse doceatur. Cornu olei tollitur, vt in excellenti liquore magister Ecclesiæ vir esse studeat magnæ misericordiæ. Oleo vngitur caput regis, quia lucere super candelabrum debet per flammam verbi. Cornu oleum recipit, vt increpando purget: & miserando per blandimentum trahat. Cornu etiam recipit in sublimitate ordinis, oleum ad fomenta virtutis. Sed plenó cornu vngitur, vt virtus pontificis plena doceatur. Cornu nanque plenum in vnctione sua habet, si tam in virtute misericordiæ, quàm charitatis & verbi perfectus est. Plenum etiam cornu in vnctione sua habere cognoscitur, cuius omnis potestas per misericordiam dispensatur. Ipsa quippe authoritas sanctæ Ecclesiæ cùm sine misericordia est, nulla est: quia tunc spiritualis est rigor disciplinæ, cùm à linimento non vacat misericordiæ. Cornu ergo & oleum simul ostenditur, vt disciplina semper cum misericordia teneatur. Cornu nanque oleo plenum dicitur, vt vbicunque cornu acumen exhibet, exhibeat refusæ gratiæ vnctionem. Sed dum ad vngendum regem vnctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur. Portet igitur Propheta cornu foris, intus oleo repleat: foris textum insinuet, intus sacramenta declaret. Sciat ergo propheta quod tribuat: sciat rex vnctus exhibita recipiendo quid agat. Quid est ergo quòd foris est cornu, intus oleum: nisi quia plerunque subditorum duritia meretur, vt pastoris increpationem sentiat, sed misericordiæ eius aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet: quia cùm quis acriter ex charitate corrigitur, pœna sentitur, charitas non videtur. Sæuus enim rector aspicitur, qui sic increpat, quasi qui non amat, quasi qui vehementer odit, sic obiurgat. Quid tunc à compunctis cernitur, nisi cornu acumen, quo acrius feriantur? Sed quia valde intus pius pastor diligit, quem foris arguendo ferit: quid aliud, quàm cornu increpando monstrat, oleum diligendo cælat? Plenum ergo cornu in vnctione regis asseritur, vt in electo prædicatore perfectum vtrunque esse doceatur. Nam acutus ad arguendum esse debet, mollis ad miserendum. Perfectè feriat, vt omnem vim morbi perfectè confodiat: perfectè per misericordiam vngat, vt plagas quas pungit, ad sanitatem reducat. Si enim minus violenter quàm debet ferit, plus quod latet, non eiicit. Et si violenter ferit, & abundè non vngit, percussum per austeritatem interficit, & saluti non reddit. Sit ergo integrum cornu, integra olei plenitudo, vt austerè per cornu feriantur vulnera, & per oleum foueantur. Sed quid est quòd in medio fratrum vngitur: nisi quia virtutis exempla circunquaque spargere iubetur? In medio fratrum vngitur, vt tantæ vnctionis fieri participes omnes possint. Qui enim in medio ponitur, ab omni parte videtur. Oleo quippe in medio aliorum vngitur: quia qui in aliorum exemplum positus est, nullam sui partem habere obscuram debet, vt hunc omnes aspiciant, & ab eo lucis exemplum sumant. Vnde & sancta animalia in circuitu oculos habere describũtur: quia electus doctor dum ardorem charitatis, dum virtutem misericordiæ, dum zelum rectitudinis ex dono sancti Spiritus recipit, quasi globum habitat luminis, qui eum ex omni parte circunstantibus fulgentem reddit. Vel in medio fratrum vngitur, vt vnctum & medium se esse semper arbitretur. Agnoscat ergo dignitatem suam, & vim dignitatis exerceat: quia vnctus est. Videat se medium, & communis conditionis hominem, vt pares sibi esse eos, quibus eminet, recognoscat. In medio ergo fratrum vngitur, vt sit humilis & sublimis. Sublimis ordine, humilis æstimatione. In medio item vngitur, vt se priuato amore non diligat, sed ex omni quod præeminet lucra aliorum quærat. Vnde & Saul solus in extrema parte ciuitatis vnctus fuisse perhibetur. Quid est enim quòd solus à solo inũgitur, nisi quia de culminis potestate per amorem priuatum debebat intumescere? Dum enim de accepta dignitate se singulariter amare voluit, velut fomentum luminis solus tulit. Vnde & puer qui comitabatur, præmittitur: quia electorum nullus, eius exempla sequitur, qui diuina authoritate reprobatur. Dauid ergo in medio fratrum vngitur: quia electus doctor de eo quod singulari sublimitate sustollitur, singulari amore nequaquam gloriatur. Et quia per ministerium hominum spiritualia in electis rectoribus dona cumulantur, adiunctum est: *Et directus est spiritus Domini in Dauid à die illa, & in reliquum.*) Spiritus quippe Domini post vnctionem dirigitur: quia foris sacramenta percipimus, vt intus sancti Spiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, intus Deus operatur, & non homo. Foris nanque homo surgit, intus se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum, cui ordo datur, spiritus dirigitur: vt foris sublimitatem suscipiat ordinis, & intus robur sancti Spiritus. Foris ordo committitur, vt quæ Dei sunt, agere debeat: intus dirigitur spiritus, vt quod iniungitur, potenter agat. Magnum quippe est onus ordinis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantum quia debili committitur, dirigitur spiritus: vt debilis roboretur, & magnum onus tantò gratius ferat, quantò ipsum omnipotens spiritus fortius ad ferendum iuuat. Sed dirigi spiritus dicitur, vt conuersus à rege superbo sentiatur. Se ergo spiritus in alterum dirigit, quando eiusdem spiritus gratia superbos ac fictos fugit. Vnde & scriptum est, Spiritus Domini disciplinæ effugiet fictum. Hinc & per semetipsum in Euangelio ait, Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat aut quò vadat. Spiritus quidem venit & vadit: quia reprobos deserit, electos assumit. Et quia iudicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, vnde veniat, & quò vadat, homo nescit: quia sciri non potest an quis in gratia, quam recipit, perseuerare in perpetuum debeat. Ab eo igitur, qui perseueraturus defecit, venire spiritus dicitur, ire ad eum qui perseueraturus est, quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Vnde & in typo electorum de Dauid dicitur: *Directus est*

Ioan. 21. Ezech. 1. Suprà. 9. Sapien. 1. Ioan. 3.

est spiritus Domini in Dauid à die illa in reliquum.) In die quidem vnctionis dirigitur, quando sic foris Christi sacramenta percipimus, vt intus sancti Spiritus gratia repleamur. Et in reliquum dirigitur spiritus, qui à gratia, quam percipit, nunquam recedit. Hanc quippe gratiam directi spiritus sic prędicatoribus adscribimus, vt omnibus ordinibus sanctæ Ecclesiæ tribuamus. Quisquis enim redemptoris nostri fidem suscipit, per redemptionis nostræ baptismum renascitur, & Spiritus sancti gratia ab omni peccato redimitur. Vnde & electis redemptis eiusdem Spiritus sancti donum insinuans Paulus apostolus, ait: In quo signati estis in die redemptionis. Si ergo consideremus populum dudum in circuncisione superbum Spiritum sanctum amittere, videmus pariter in baptizatos eiusdem spiritus directionem. In quo nos quidem dirigimur, quia per superbiam illi sancti Spiritus gratiam perdiderunt. Quid est ergo quòd dicitur: *A die illa & in reliquum.*) nisi quia sancti Spiritus gratia sic recipitur, vt in ea electi vsque in finem perseuerare doceantur? Multi quidem post remissionem peccatorum peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum spiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergo spiritus in electis tantum in die illa in reliquũ: qui reprobis in exortu fidei per Spiritum sanctum peccata dimittuntur, sed Spiritus sancti gratiam postmodum per iniquitatem perdunt. Dirigitur nanque in reliquum, sed in Dauid: quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis est qui Diabolo præualet, & bonum quod accipit, per perseuerantiam vsque in finem tenet. De quibus certè Dominus ait: Qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit. Quòd si vniuersalis Ecclesiæ status conspicitur, spiritus Domini in Dauid in reliquum directum videmus: quia electos sanctæ Ecclesiæ ab eiusdem Ecclesiæ primordiis Spiritus sancti gratia replere cœpit, quos vsque ad mundi finem custodire non desinit. Iam quippe iuxta propositum nostrum claudi liber ad finem debet, sed ad memoriam redit: quia principia voluminis ad cõuersationem retulimus redemptoris. Et quia per Ioannem initium: & finis idem redemptor noster asseritur, optimo liber fine clauditur, si in redemptoris nostri narratione consumetur. Dauid ergo manu fortis ipsum redemptorem humani generis insinuat, qui antiquo hosti præualuit, & de eius potestate electos tulit. Qui Bethlehemitæ Isai filius dicitur: quia de eo populo nasci voluit, quem scripturarum sanctarum scientia quasi ex pane saturauit. Domus quippe panis Iudæa fuit, quæ solidum scripturarum cibum in spirituali intelligentia, quasi ex pane habuit. Quid verò Samuël, nisi (vt iam sæpe diximus) nouorum prædicatorum ordinem signat? Quid verò Dauid, nisi redemptorem insinuat? Ad eum ergo vngendum Samuël mittitur. Vngere quippe eum est, eius incomparabilem sanctificationem ignorantibus prædicare. Nam quasi vngitur, quando nescientibus opinionis eius odor aperitur. Hunc nanque vngebat, qui dicebat: quia ei se infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed quid tantum nouos prædicatores ad eius vnctionẽ recipimus, cùm etiam veteres tam venerabiliter vnxisse videamus? Quid enim melius, ac suauius redolet, quàm illud, quod in eo propheta Esaias effudit, dicens: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini? Hic item, qui tenetur in manibus Dauid, ei loquens, ait: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Et post pauca: Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Hunc autem Daniel vnxit, & omnis vnctionis sacramentum Iudæis præbuit, dicens: Cùm venerit sanctus sanctorum, cessabit vnctio vestra. Ad vngendum ergo Propheta mittitur: quia eius odor à paruulis nunquam capitur, nisi per prædicatorum ora pandatur. Vnde & tres illæ mulieres aromata præparant, & in sepulchro redemptorem vngunt. In sepulchro quidem Iesus vngitur, cùm resurrectionis eius gloria prædicatur. Vnde & cùm veniunt, Iesus non inuenitur: quia cùm bene de dominica morte disputant, mortuum iam resurgentem monstrant, & quasi veniẽdo, non inueniunt: quia vbi bene mortis causam cognoscunt, vitam esse redditam per illius mortem inueniunt. Sed quid est, quòd implere cornu oleo iubetur? Quid nanque fuit austeritas legis, nisi cornu acuitas? Quasi enim cornu percussit: dum peccata nõ per misericordiam indulsit, sed pœnam infligendo vindicauit. Cornu ergo oleo impletur: quia talis rex vngitur, qui peccata hominũ misericorditer dimittat, non per legis austeritatem puniat. Nam Moysi cornu præferebant, qui de ea quæ in adulterio deprehensa fuerat, Domino dicebant: Moyses iubet huiusmodi lapidare, tu quid dicis de ea? Sed qui pleno cornu vnctus fuerat, dicit: Qui sine peccato est vestrũm, primus in eam lapidem mittat. Quasi cornu feriendi ille assumpserat, qui dicebat: Hic si esset Propheta, sciret quæ, & qualis est hæc mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est. Sed qui ex plenitudine cornu vnctus Iesus fuerat, totum remittebat, dicens: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hinc de peccatorum assumptione murmurantibus dicit: Non veni vocare iustos, sed peccatores. Cornu ergo pleno ad vngendum Dauid propheta mittitur, quia illum modò doctores prædicant, qui duritiam legis soluit, & omne, quod rigidum prætulit, per gratiæ suæ fomenta reparauit. An non vngebat eum ille, ad eum vngendum missus, de quo dicitur: Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de lumine? Sed audiuimus, quomodo missus fuerat, audiamus, quomodo vngat: Ecce (inquit) agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Potest per cornu, regni eius videlicet, sanctæ Ecclesiæ sublimitas designari, quæ magna est, sed austera & superba non est. De quo nimirũ cornu superius per Annam Samuëlis matrem dicitur: Sublimabit cornu Christi sui. Hinc nanque per Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Cornu quidem salutis quid est, nisi sublimitas ecclesiasticæ potestatis? Nam quod antiquis nusquam dicitur, modò vniuersali Ecclesiæ dicitur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Quod profectò cornu erectum, & oleo plenum dicitur: quia sancta Ecclesia cùm sublimitate potestatis, extendit viscera miserationis. Et quia per damnatæ humanitatis vitium facilius in authoritatem potestatis extolli possimus, quàm flecti ad molliciem pietatis: bene non cornu, sed præparare oleum iubetur. Qui enim, Imple cornu tuum oleo dicit, cornu sine oleo esse signauit. Quid est hoc, nisi quia irasci: & arguere etiam inconsulti possumus: sed flecti ad misericordiam, nisi ex magna meditatione non possumus? Quasi dicat: Zelum, quem naturaliter habes, imple oleo quod si non habes ex te, habere potes ex virtute. Quod certè ei dicitur, qui vnde redemptorem mittitur: vt qui in officio prædicationis ponitur, diues esse misericordia semper conetur. Potest hoc cornu mentis affectus ostendi. Quod certè cornu impleri præcipitur: quia perfectè debet redemptoris nostri vnctio, id est, sanctificatio antè sciri, quàm sufficienter valeat prædicari. Cornu ergo impletur, quando bene sanctitas redemptoris agnoscitur. Et pleno cornu vngitur, quãdo optimè prædicatur. Nam Ioannes quia prædicando vngere venerat, quasi cornu impleuit sciendo: vt cum vngere beneloquendo potuisset. Si autem bene scire impletionem volumus, audiamus quod in euangelio dicitur: Factum est verbum super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Cornu ergo pleno eum vnxit, qui perfectè prius à verbo doctus est, quàm verbi diuinitatem, & assumptam hominis naturam loqui potuisset. Sed veniens, in manu vitulum habuit: quia vt dignus præco redemptoris fieret, carnem suam Deo per abstinentiam mactauit. Potest etiam vituli appellatione ipse Dominus designari. Quid ergo est, quòd propheta in manu vitulum tulit, nisi quia qui Iesum vult prædicando ostendere, per mortificationem carnis debet eius, quem prædicat, passiones imitari? Vitulum quippe in manu tenere, est similitudinem passionis Christi in virtute operationis ostendere. Aliter enim qui ad vngendum regem venit, occiditur: quia nimirum in salutis suæ periculum prædicator veritatis efficitur, qui verbum quod ore prædicat, praua operatione conculcat. Samuël itaque ad vngendum regem veniens, in manu vitulum tulit: quia præcursor Domini se prius mirabilem per supernæ conuersationis fulgorem præbuit, & sic bonum tantæ gratiæ

Ephes.4. Matth.24. Ioan.1. Coloss.2. Esa.11. Psalm.44. Dani.8. Marci.16. Ioan.8. Luc.17. Matth.9. Ioan.1. Idem.1. Supra.2. Lucæ 1. Matth.16. Lucæ 3.

nescientibus indicauit. Sed quid est, quòd quæri inter filios Isai iubetur: nisi quia & de veteri populo nasciturus erat, & æqualem nullum habiturus? Quæri itaque præcipitur, vt ei rationabiliter credam'. Et quia per semetipsum dicit: Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eũ, bene Samuëli à patre dicitur: *Vnges quem monstrauero tibi.*) Quasi enim monstratum vnxerat prius, qui ab eo, quem vnxerat, audiebat: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. In Bethlehem ergo mittitur, quia cùm secundum carnem quæritur Christus, natus ex Iudęorum populo inuenitur. Venit etiam in Bethlehem: quia ordo prædicatorum antè Iudæam conuertere studuit, & postea gentibus redemptoris finem prædicauit. Quid est autem quòd seniores ciuitatis mirantur, nisi quia qui ad maturitatis sensum peruenerant, in tantæ nouitatis prædicatione stupebant? Sed admirantes ei occurrunt, quia prædicationem veritatis libenter audiunt. Occurrere quidem prædicatoribus, est verbum fidei, quod prædicant, desideranter audire. Quid de pacifico ingressu eius interrogant? Quid est ingressus pacificus, nisi cum præsentia pacis venerit? Hanc item pacem ostendit, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Quid est ergo quòd de pacifico ingressu interrogant: nisi quia patrum promissionem electorum Iudæorum corda desideranter expectabant? Quasi nutantes, qui expectabant, dicant: Nunquid nam venit pax, quæ se venturam tanto temporum spatio præcurrente prædixit? Et quia noui doctores quod antiqui patres promiserant, exhibitum narrant, dicunt: *Pacificus.*) Quasi dicat: Nos non futura promittimus, sed præsentia pacis dona monstramus. In ingressu nostro presens est, in verbo nostro futura non est. Iam iustus Simeon vidit, iam tenuit & adorauit, dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace. Iam pastoribus apparuit, iam missa de cœlis diu expectata pace, angelorum multitudo cantauit: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Et quia non solùm prædicare pacem venerat, sed etiam persuadere, subdit dicens: *Ad immolandum veni.*) Quid est sacerdoti immolare, nisi redemptori nostro corda electorum per amorem coniungere? Quasi dicat: Vos an venerit, scire vultis, sed non prodest sciri, nisi prosit amari. *Ad immolandum ergo Domino veni.*) Hinc est, quòd Paulus eos, in quibus immolare non poterat, expellit dicens: Qui nõ amat Dominum Iesum, anathema sit. Sed inuitatis ad victimam dicitur: *Sanctificamini & venite.*) Iudei idcirco nobiscum ad fidei sacrificium venire nequeunt, quia Dominum Iesum ex scripturis iudicare nolunt, sed solo odio audire eius prædicationem refugiunt. Vnde per semetipsum Dominus queritur, dicens: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent, quia viderunt & oderũt me, & patrem meum. Quid est ergo, quod dicitur: *Sanctificamini & venite.*) Sed sanctificari auditoribus, est ad audiendum puræ mentis secretum præparare. Sanctificari quippe eis est, odium de corde proiicere, & ad audiendum verbum prædicationis, intentionis puritatem parare. Sanctificatis ergo venire præcipitur: quia venire nihil prodest, qui intentionem puritatis audiendo non habent. Et quia per doctores sanctos sanctus loquitur Spiritus, dicit: *Venite mecum.*) Quasi dicat: Sic loquentem attendite, vt vobiscum credatis audientem: quia sic loquor, vt audiam, dum ipse sum qui loquor, & locutionem administro. Et quia in initio nascentis Ecclesiæ multi ex Iudæis, & deuotè audierunt, & fideliter crediderunt, bene dicitur, quia Isai & eius filij sanctificati à Samuële sunt, & ad victimam inuitati. Sed in septem Isai filiis rex non inuenitur. Quid enim septẽ Isai filij nisi omnes sunt synagogæ perfecti? Qui ad prophetam veniunt, sed eorum nullus eligitur: quia electus prædicator, & perfectos synagogæ filios aspicit, & ex eis redemptorem humani generis nullum credit. Adducit ergo omnes priores filios, vt cùm perfectos omnes aspicimus, redemptoris excellentiam cogitemus. In quibus profectò nisi paruulus adducitur, rex esse à Domino non monstratur: quia nimirum cùm redemptori nostro magnos viros conferimus, quantũ excellat eius dignitas videtur. Non inuenitur ergo in aliis, quia puri homines sunt. Quæritur ergo in pascuis puer, qui pascit oues: quia vsque ad mortem patri obediendo se subdit, generationem tamen eius quis enarrabit? Paruulus quippe dicitur, quia humilitatis eius gratia cõmendatur. Paruul' ergo dicitur qui minoratus ab angelis per Psalmistam perhibetur. Sed paruulus oues pascit, quia per humilitatem est humilis, & per maiestatem sublimis. Hic laborat & esurit, sed ibi de gloria maiestatis suæ angelos pascit. Dum enim de plenitudine gloriæ eius omnes accipiunt, quasi in illis beatissimis pascuis per puerum saturantur. Paruulus etiam pastor asseritur: quia de carnis eius assumptione, superni ciues ineffabiliter gaudent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum ciuium quasi ouium cibus est. Hic ergo adduci instanter præcipitur, hic donec veniat discubitus, necesse est differatur. Discumberet quippe antequam veniret, si plebs in alium credidisset. Expectari ergo debuit qui beatarum animarum singularis & vnicus cibus fuit. Vnde & per semetipsum dicit: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Sed quia qui ascendit, ipse est, qui descendit, illuc mittitur, vt adducatur. Mittere nãque ad pasca, est mentem supra angelos vsque ad æqualitatem æterni patris extendere. Et inuenire eum, est summo patri eum per omnia æqualem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad redemptionem humani generis per assumptam humanitatem venisse iam asserit. Miserat nanque, & adduxerat eum hic, ad quem in eius typo mittitur, cùm dicebat: Qui de cœlo venit, super omnes est. Paruulum pascentem oues adducebat Esaias, cùm dicebat: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sed quia doctoris fides ad salutem sibi tantùm, non etiam auditoribus proficit, mitti & adduci præcipitur, vt vnusquisque fidem eius habeat, per quam saluari mereatur. Ire etenim singuli, & adducere eum debent, quia firmiter debent eum credere per diuinitatem æterno patri æqualem, & per humanitatem naturæ nostræ participem. De cuius etiam discriptione dicitur, quia erat rufus, & pulcher aspectu, & decora facie. Rufus quippe, quia lancea vulneratus: rufus, quia ex passione rubicundus. Vnde & per Prophetam ei dicitur: Quare rubrum est indumentum tuum? Rufus quippe extitit, qui candorem tantæ innocentiæ preciosi sanguinis rubore colorauit. Pulcher etiam aspectu fuit, quia & resurgendo immortalitatis pulchritudinẽ induit, & mortales nos ex magna charitate respexit. Quasi enim aspectus sui pulchritudinem repromittens discipulis, ait: Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Hinc item repromittens ait: Vado parare vobis locum, & veniam & accipiam vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Quis est decor faciei, nisi eius gloria maiestatis? Facies nanque eius perfecta cognitio est. Hanc etiam Paulus commemorans ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte tunc cognoscam sicut & cognit' sum. Decor ergo faciei quid est, nisi splendor æternæ diuinitatis? Qui nimirum decor modò creditur, non videtur: tunc nõ creditur, sed videtur, quia Apostolus ait: Cùm apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Vnde & Moysi querenti eundem faciei decorem, respondit: Posteriora mea videbis. Quicquid de illius diuinitate contemplari nunc possumus, non est ipse decor, sed velamẽtum decoris. Posteriora quidem cernimus, vt sequamur, sed dum sequendo peruenimus ad eum, anteriora, id est, faciei decorem cernimus. Rufus ergo in seculo posuit, pulcher in paradiso, decora facie perennis in cœlo. Potest & omnis hæc trina pulchritudo in hac præsentis vitæ eius conuersatione cognosci. Rufus quippe extitit, quia feruenter amauit eos, pro quibus animam posuit. Pulcher aspectu fuit, quia bona omnia fecit. Sed quæ illa aspectus pulchritudo? Nemo nouit patrem, nisi filius. Hunc item Petrus admirans, ait: Nunc scimus, quia scis omnia, & nõ est opus, vt quis te interroget. Decorem faciei turbæ intuentium protestantur, quæ dicunt: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui. Hinc item alij admirantes, dicunt: Qualis est hic, quia venti & mare obediunt ei? Decor ergo faciei quid est, nisi pulchritudo sanctitatis? Quid item est decor faciei, nisi splendor conuersationis eius incomparabilis: quia per omne quod egit, incomparabili luce

Ioan. 7. | Matth. 16. | Ephe. 2. | Luca 2. | 1. Cor. 16. | Ioan. 16. | Esaia 53. | Psalm. 8. | Ioan. 6. | Ephe. 4. | Ibidem 3. | Esaia 9. | Esa. 63. | Ioan. 14. | 1. Cor. 13. | 1. Ioan. 3. | Matth. 11. | Ioan. 16. | Marci 7. | Matth. 8.

Psalm.44. Heb.1. luce gratiæ resplenduit. Hunc namque faciei decorem Psalmista admirans, ait: Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis. Hanc Paulus prædicans, ait: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portans omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tantò melior angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit, Matth.17. cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? De hoc igitur rectè prophetæ præcipitur: *Surge & vnge eum, ipse est enim.*) Petrus quoque apostolus non solùm propheta, sed summus patriarcha, vidit inenarrabilem lucem fusam desuper, nubem obumbrantem, clamentem patrem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ibi dicitur: *Ipse est enim.*) Hic dicitur: Hic est filius meus dilectus. Ibi quia in typis ostēdebatur, quasi absentior cernitur, dū dicitur: *Ipse est.*) Hic autē quia iā reuelata claritas eius erat, præsentior cernitur, quia dicit: Hic est filius meus dilectus in quo mihi complacui. Hic ergo vngendus est, hic laudandus, & perpetuis fauoribus demulcendus. Sed quis dignè laudare sufficiat, cùm nō sufficiat gloriam videre, quam laudat? Quid est, quòd Petrus cadit, cùm vocem audit insonantem tanti verba præconij? Sed paruulus erat, adhuc videbat, quod videre non sufficiebat. Videbat, & quia videndo cadebat, significat, quòd ad id non poterat attingere, quod merebatur 1.Cor.12. videre. Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. Quia ergo Petrus nondum illam plenitudinem spiritus acceperat, prædicare Iesum quasi paruulus non valebat. Ergo surgere iubetur prius, & visionē nemini dicere, do-Ioan.7. nec à mortuis resurrexisset. Post resurrectionem quippe accepturus erat Spiritum sanctum. Vnde scriptum est: Nondū erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Non debebat ergo Petrus ante resurrectionem visionem dicere, quoniam quidem bene vidit, sed antequam spiritum haberet, non intellexit. Quid est ergo, quòd ad Samuëlem Dominus ait: *Surge & vnge eum.*) Quid est, quòd surgere iubetur, vt vngat, nisi quia multum oportet eum erigi ad superna, qui sublimitatem Domini gestit prędicare? Sed quantum erectus erat Petrus, qui ad tanta videnda sustollebatur? Sed si ille adhuc altiorem statum perfectionis expectat, quis tantæ prædicationis officium subire non metuat? Si prophetam Dominus surgere admonet, prædicare Dominum audet, qui per lapsum prauitatis iacet? Hinc est enim quòd vnicuique prædicatori per Esaiam præcipitur: Super montem excelsum ascē- Esa. de tu, qui euangelizas Syon. Mons excelsus, perfectio doctrinæ, & operis est. Surgat ergo, qui vngere regē præcipitur, in sublimia se extendat. Surgat in alto opere, surgat in alta contemplatione, surgat in sapientia verbi, surgat in virtutte charitatis. Ille quidem qui prædicando vngitur tantus est, vt vix ad eum à sublimibus perueniatur. Et fortasse Paulus hunc ideo vngere poterat, quia dicit: Nostra conuersatio in cœlis Philip.3. est. Ideo hunc vngere poterat, quia ad tertij cœli secreta se erexerat, & in paradiso arcana verba audiebat. 2.Cor.12. Quia ergo Dominus Iesus sublimiter à sublimibus prædicari debet, surgere propheta præcipitur: quia cum, per quem ipse signatur, vngere iubetur. Alta quidem, imò altissima hæc perfectę cōuersationis virtus est, sed à multis perfectè perficitur. Magna quidem sublimitas hæc est, sed tam sublimes Ecclesia sancta multos habet. Nam ex quo synagogam repulit, in innumerabilem celsitudinem virtutis sanctam Ecclesiam sublimauit. Bene ergo dicitur: *Et directus est spiritus Domini Dauid à die illa in reliquum.*) Dies quidem est fides redemptoris. In qua nimirum & sancta Ecclesia illuminatur, & repulsa synagoga mira cæcitate deprimitur. In die ergo illa Spiritus sanctus in Dauid dirigitur: quia eius gratia synagogę tollitur, & sanctę Ecclesiæ electis datur. Dirigitur enim quia illos deserit, istos adsumit. Sed in die dirigitur, quia qui in fide redemptoris illuminatus non est, in sese dirigentem spiritum habere non potest. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur autem in Dauid, quia hunc sola sancta Ecclesia suscipit, quæ corpus est redemptoris. Sed quia authore Deo ea, quæ proposuimus, de libro Regum tractāda compleuimus, orandus, est summus atque omnipotens spiritus, vt qui verba per quē voluit protulit, tam scribenti, quàm legenti tribuat affectum virtutis. Amen.

LECTORI.

DVM euolueremus codices antiquos, vt ad illorum collationem huius doctoris scripta quæ extant, restitueremus, inuenimus hunc librum in exemplari quodam peruetusto bibliothecæ D. Dionysij, quem minimè dubitamus esse D. Gregorij: nō tātùm quia eius habebat nomen, sed etiam quia stylus facilis, popularis, simplex illius est: & quod nos magis mouet, mens ipsa atque sententia tota Gregorij. In responsione ad 1. interrogationem agit de duplici timore iisdem propè verbis, ac certè sententiis, quibus lib. 34. Moral. cap. 14. In 4. interrogatione eodem modo de prædestinatione loquitur, atque lib. 1. Reg. cap. 14. Quid distet inter crimen & peccatum iisdem verbis interrogatione 10. & lib. 21. Moral. cap. 9. Quòd si de authore dubitaremus, dignum tamen iudicaremus, vt in lucem ederetur, quòd tam exiguo volumine tam multam doctrinam contineat.

D. GREGORII PAPAE CONCORDIA QVORVNDAM TESTIMONIORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ,

Ad Rom. I. *Paulus seruus Iesu Christi.* In sancto Euangelio secundum Ioannem xv. *Non dicam vos seruos, sed amicos.*

INTERROGATIO I.

QVid est, quòd magister Christus in alio loco Apostolos non dixit seruos, sed amicos: & eiusdē magistri discipulus, imò Apostolus, in quo Christus loquebatur, nominauit se seruum? Et dum vtrunque à Christo dictum est, quomodo intelligi debeat, solerter intuendum est, maximè cùm idem Dominus ac saluator noster ad eosdem Apostolos secundum Lucam dixerit: Dicite, serui inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus. Et iterum: Euge serue bone & fidelis. Et iterum: Beatus ille seruus, quem, cùm venerit Dominus, inuenerit sic facientem.

Luc. 17. *Matth. 5.* *Luc. 19.* *Matth. 24.* *Luc. 12.*

RESPONSIO.

Sine præiudicio alterius sententiæ melioris, sciendum est duo genera esse bonæ seruitutis: vnum timoris, aliud dilectionis: vnum timentium ancillarum & seruorum, aliud diligentium & placentium filiorum: timet enim ancilla, ne flagelletur, timet matrona, ne offendat animum viri sui. Sed seruitutis timor, qui habet pœnam, foras mittit perfectam charitatē. Perfectus autem seruitutis timor non solùm non habet pœnam, sed ad ipsam peruenit lætitiam, Psalmista attestante, qui ait: Lætetur cor meum, vt timeat nomē tuum. Et iterum: Timor Domini sanctus permanet in seculum seculi. Hunc nanque timorem habent & sancti Angeli, quem profectò habuerunt & sancti Apostoli, per aduentum scilicet Spiritus sancti, per quem diffunditur charitas in cordibus nostris. Idcirco & à Domino non dicti sunt serui, sed amici, qui tamen & à semetipsis, & à Domino dicti sunt serui: nimirum non ex timore, sed ex amore Deo placendi.

Psal. 85. *Psal. 18.*

Ad Rom. I. *Segregatus in Euangelium Dei.* Et secundum Ioan. xvij. *Pater sancte, serua eos quos dedisti mihi, in nomine tuo, vt sint vnum.*

INTERROGATIO II.

ET dum se sanctus Paulus vnū effectū cum seruatis credidit, quid est quod se segregatū esse fatetur? Nam dicitur segregatus, qui à grege separatus est. maximè cùm Dominus dixerit: Et erit vnus grex, & vnus pastor. Et sanctus Spiritus in actibus Apostolorum imperando locutus est: Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus, ad quod vocaui eos.

Ioan. 10. *Act. 13.*

RESPONSIO.

Sciendum profectò in primis est, quia ista testimonia non solum à semetipsis non discrepant, verumetiam sibimetipsis in vnitate concordant. Nam Paulus & Barnabas à grege non A erant separati, sed gregati, hoc est, ad opus apostolatus fuerant electi. Quibus enim cor vnum & anima vna cum grege erat, nulla separatio vsquam esse poterat. At tamen à grege separati fuerant, qui ad apostolatum electi erant. Nam & manus ad operandum porriguntur, sed tamen ab vnitate corporis non separantur.

Ad Rom. ix. *Testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto: quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo.* In parabolis Salomonis xij. *Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.*

INTERROGATIO III.

QVid ergo? nunquid Paulus Apostolus iustus non erat, qui non contristari iustum quicquid ei acciderit, nouerat. etsi contristari, cùm iustus erat, debuerat, vt quid iterando Philippensibus gaudium commendabat, dicens: Gaudete B in Domino semper, iterum dico, gaudete? Sed & sanctus Iacobus gaudere in variis tentationibus imperat. Et ipse etiam Paulus in suis tribulationibus gloriatur. & sanctus Matthæus Euangelista testatur de Domino ac redemptore nostro, dicens: Tunc cœpit contristari & mœstus esse, Tristis est anima mea vsque ad mortem.

Philip. 4. *Iaco. 1.* *2. Corin. 12.* *Matth. 26.* *Marc. 14.*

RESPONSIO.

Sciendum profectò est, aliud esse contristari secundum Deum, aliud secundum seculum, eodem Paulo dicente, qui ait: Contristari secundum Deum salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur: ista desperabilis, illa laudabilis est: ista repletus Iudas Scarioth, laqueo se suspendit: illam se habuisse sanctus Paulus ad Corinthios scripsit, C dicens: Si quis contristauit me, non me contristauit, sed ex parte. ac si apertiùs diceret: Non ego solus zelum Dei habeo, sed me contristatum cum vestra tristitia ex mea parte cerno. Et nisi ista tristitia non vitium sed virtus esset, nequaquam Dominus in Euangelio beatificaret dicens: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. & seipsum dixit tristem secundum humanitatem, profectò non secundum impassibilem diuinitatem.

2. Corin. 7. *2. Corin. 2.* *Matth. 5.*

9 Ad Rom. ix. De Iacob & Esau, *Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid egissent boni aut mali, vt propositum quod per electionem Dei factum est, permaneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est, Quia maior seruiet minori.* In Psal. lxj. *Quia tu reddes vnicuique, secundum opera sua.*

Interrogatio

INTERROGATIO IIII.

CVm non ex operibus, sed ex vocante dictum est: Quia maior seruiet minori, quomodo reddet Deus vnicuique secundum opera sua? Cur ergò Paulus dixerit, Non ex operibus? Nos proculdubio credimus, quia nec vtique ex futuris: nec eum quisquam existimat tantùm dixisse de præteritis, qui vtique non erant, cùm supradicti distincti fuerant. Si enim hominem præsentem adhuc bona iustificant, & futura adhuc mala alterius damnant. Sed hoc credere absit à nobis: quia quidā sapiens dixit: Raptus est iustus ne malitia mutaret intellectum eius. Etenim iste nec Iustus diceretur, si de futura adhuc malitia damnaretur.

Sap. 4.

RESPONSIO.

Antequam aliquid de ista quæstione dicamus, prophetam & Apostolum eodem spiritu locutos fuisse credamus. Contrarius enim sibiipsi esse non poterat idem spiritus, qui vtrunque implebat, & ipse spiritus, qui Deus est, per Prophetam locutus est: Iacob dilexi, Esau autē odio habui. Electio ergo Dei nunquam defuerat, quæ ea quæ in temporibus facta fuerant discernebat: quia futura tempora non electionis diuinæ, sed ipsa omnium futurorum Naturalium causa erat. Huic redemptor noster ad Ananiam de Saulo, non adhuc de Paulo dixit: Noli timere eum, quia vas electionis mihi est. Intuere quòd dixit: Est, non autem, Erit. Nam non ideo electus est, quia Apostolus esset: sed ideo Apostolus erat, quia electus est. Deus ergò noster bonorum omnium creator est, malorum autem iustissimus ordinator. Tantò enim bonus omnibus est, vt benefaciat etiam de malis. Nam si mali non essent, nullæ rei vtique prodessent. Reddet ergo Deus vnicuique secundum opera sua: quia vasis præparatis in honorem, reddet vitam æternam: Et aptis in contumeliam, debitam damnationem. Nam & mali si vellent, boni vtique esse potuissent. Boni autem qui ex Adam nati sunt, contrariam legem in membris suis vident: vt isti non consentiendo per misericordiam ad præmia perueniant: & illi consentiendo per iustum iudicium ad supplicium pertrahantur.

Rom. 9. Act. 9. Rom. 9.

Ad Rom. x. *Omnis quicunque innocauerit nomen Domini, saluus erit.* Et secundum Matth. vij. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, domine intrabit in regnum cœlorum.*

INTERROGATIO V.

ISta dissona videntur, sed scire volumus quomodo intelligantur. Nam ibi dixit, Omnis: Hic dixit, Non omnis. Si ergo omnis quicunque inuocauerit nomen Domini saluus erit, quomodo non omnis, qui ingeminat nomen Domini, saluus erit?

RESPONSIO.

Aliud est, inuocare nomen Domini, aliud ingeminare. Nam illud semper inuocant boni, ingeminant autem mali: quia eandem fidei vocem, quam loquendo proferunt, moribus destruunt. Huic de quibusdam Paulus ait: Deum se confitentur nosse, factis autem negant. Bonis nomen Domini inuocare, est in omnibus illi placere. Idcirco omnis, quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

Tit. 1.

Ad Rom. iiij. *Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* In epistola Iacobi ij. *Abraham, pater noster, nónne ex operibus iustificatus est?*

INTERROGATIO VI.

ETsi Abraham ex operibus iustificatus est, apud quem habet gloriam, si non apud Deum, cuius amicus per Iacobum dictus est? etsi nulla vera gloria est, nisi apud Deum, & nulla vera iustificatio, nisi ab illo, quis iustificatus habet gloriam sine Deo?

RESPONSIO.

Paulus apostolus contra Saducæos scripsit, sanctus verò Iacobus de iustitia fidei dixit. Illi ex operibus legis semetipsos iustificabant, nam Saducæi latino sermone Iustificati. Per iustitiam ergo fidei, qui iustificabitur fide, per charitatis opera demonstratur. Nam vt idem Iacobus ait: Mortua est fides sine operibus charitatis, non legis. Sanctus autem Paulus contra habentem gloriam, sed non apud Deum: & contra Saducæum semetipsum iustificantem dirigit sermonem, dicens: Vbi est ergo gloriatio tua? exclusa est. Per quam legem? factorum? non, sed per legem fidei: arbitramur enim hominem iustificari sine operibus legis: ac si apertè diceret: Abraham, pater noster, ante tempora legis fuerat, sed tamen apud Dominum iustificatus, qui fidem, quam corde tenebat, operibus demonstrabat.

Iacob. 2. Rom. 3.

Ad Rom. xj. *Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei* In Genesi. vj. *Pœnitet me fecisse hominem, & in Samuele* 1. Reg. xv. *Pœnitet me vnxisse Saul in regem.*

INTERROGATIO VII.

CVm vnus idémque Dominus in patribus & in Apostolo locutus est, quomodo pœnituisse & non pœnituisse ab his dictus est?

RESPONSIO.

Solerter intuendum nobis est, quia patres locuti sunt de Deo incommutabili mutabilia faciente. Et Apostolus protulit sermonem de incommutabili prædestinatione. Hinc Deo eodem Domino sanctus Iacobus ait: Apud quem non est trāsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Sed Deus præter prædestinationem mutabilia facit. Per conuenientem etenim vsum loquendi & iratus, & pœnitens, & zelans & præscius Dominus dicitur, sed sine ira iratus, sine pœnitentia pœnitens, sine zelo zelans, sine prouisionibus præscius intelligitur.

Iac. 1.

Ad Rom. xiij. *Non est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt.* In propheta de quibusdam regibus, Oseæ viij: *Ipsi regnauerunt, & non ex me.*

INTERROGATIO VIII.

SI nulla potestas nisi à Deo, quomodo dictum est veraciter ab ipso ipsi regnauerunt & nō ex me? Item si ipsi reges ex Deo non erant, quomodo reges per se regnasse dixerat: Per me, inquiens: reges regnant?

RESPONSIO.

Ex illo, & non ex illo reges regnant, qui & potestatem à Deo datam, & tamen se ab eo accepisse stultè denegant. Hinc per Prophetam scriptum est: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Propterea ergò isti reges ex Deo non sunt, qui non ex bono, sed propter peccata populi regnare permissi sunt. Item, Omnis potestas non nisi à Deo est: quia non per se mala, sed vtique bona est. Mala autem sine bonis, & non nisi in bonis esse possunt, & idcirco non nisi in rationabilibus creaturis fiunt. Bonis ergo regibus Spiritus sanctus cōminando loqui dignatur, cùm ad eosdem Psalmistæ voce dicitur: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.

Iob. 34. Rom. 13. Psal. 2.

Ad Rom. xiiij. *Scimus autem quia nihil commune per ipsum.* In Actib. Apost. xv. *Vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum.*

INTERROGATIO IX.

SI nihil rerum per ipsum est commune, quid de mortuo, & sanguine, & suffocato & idolis immolato debemus sentire? Nam ista non solùm in veteri testamento immunda esse leguntur, sed & in nouo gentes credentes ab his abstinere, ab Apostolis præcipiuntur. Intellectu igitur satis opus est, quo pacto ista dissonantia solui posit.

RESPONSIO.

Dominus ac redemptor noster secundum Marcum, dixit quando de his sermonem habere voluit. Nihil est, inquit, extra hominem quod posit eum coinquinare, & hoc non intelligentibus discipulis, increpando subintulit dicens: An & vos sine intellectu estis? nondum intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur? Ergo rudes adhuc Apostoli & necdum à Spiritu sancto illuminati, sensu iudaico credebant, quòd hominem non prohibitiones, sed res coinquinarent. Res autem non coinquinant hominem, quæ in ventrem vadunt, & exeunt: sed prohibitionis transgresio, & quæ de ipsa procedūt. Nam & primus homo non propter morticinum aut sanguinem aut suffocatum, sed propter poma immundus factus est, cum mandatum Dominicum suadente sua coniuge transgressus est. Sed sancto Petro quod dictum est audiamus, vt de his

Marc. 7. Acto. 10.

Act.10. quid sentire debeamus, intelligamus. Surge, inquit, Petre macta, & manduca. Huic dicto Petrus intuendo literam respōdit, dicens: Absit à me Domine, quia omne commune & immundum nunquam intrauit in os meum. Cui sub testificatione prohibitionis protinus respondetur. Quod Deus, inquit, purificauit, tu ne cōmune aut immundum dixeris. Hinc data est licentia Christianis, exceptis in nouo testamento prohibitis, vt manducent quod velint cum moderatione, & gratiarum actione. Non ergo per se morticinum aut sanguis, ex natura immunda sunt, sed qua prohibita sunt, manducata hominem coinquinant. Et pomum nullam immunditiam naturalem habuit, sed manducare prohibitum, hominem coinquinauit.

1. ad Corinth. I. *Qui & confirmabit vos vsque in finem sine crimine in aduentu Domini.* In epist. 1. Ioan. I. *Si Dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

INTERROGATIO X.

CVm seductio sit, estimare se esse sine peccato, quomodo confirmamur à Domino sine crimine in aduentu eius, maximè cùm etiam infans vnius diei non possit esse sine peccato? Nunquid ego & crimen peccatum est, sine quo quis confirmatus à Domino fieri potest?

RESPONSIO.

Sciendum profectò nobis est, quia non omne peccatum crimen est, attamen omne crimen peccatum est: sicut omnis impius peccator est, non autem omnis peccator, impius. Minima ergo & leuia, peccata dicuntur: crimina autem nisi magna minimè leguntur.

1. ad Corinth. iij. *Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis.* Et in Iob XXVI. *Cuius adiutor es? numquid imbecilli?*

INTERROGATIO XI.

NVnquid sanctus Paulus approbando iustificat, quod beatus Iob in Elihu damnat: Cuius adiutor es? nunquid imbecilli? Apostolus autem dixit, Dei sumus adiutores. Si ergo bonum est, esse adiutores Dei, quid Elihu reprehenditur de adiutorio Dei?

RESPONSIO..

Nimirum scire nos conuenit, quia nonnulli defendendo Deum offendunt: & sunt nonnulli qui quantum in eis est, causam Dei defendunt. Isti veraciter prædicando Dei adiutores sunt: illi increpando fallaciter spiritus pro Deo satagūt, sed satagendo offendunt. Isti non ignoti sed cogniti de Deo loquūntur: illi etiam vera loquentes à Deo minimè cognoscuntur, Domino de Elihu dicente: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Quid est quòd Dominus de illo interrogat, dicens: Quis est iste inuoluens sententias: *Iob.38.* & tamen interrogando reprobat subiungens: Sermonibus imperitis? Ille ergo sententias veras dicebat, sed eas sermonibus imperitis inuoluebat: quia dicta sancti Spiritus de reprobis in Iob retorquebat: de quo quia sine querela erat, Dominus testimonium dederat. Non eodem modo esse dicimus, *Psalm.61.* Deus adiutor noster in æternum, quo dicimus: Dei adiutores sumus. Ille enim non eget adiutorio nostro: nos autem nihil possumus sine illo.

1. ad Corinth. iij. *Opus vniuscuiusque, quale sit, ignis probabit.* Secundum Matth. XIX. *Cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.*

INTERROGATIO XII.

ET dum vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit, nunquid & ipsi Apostoli per ignem probabuntur, qui non iudicandi, sed etiam iudicaturi duodecim tribus Israël dicuntur? aut etiam illos ignis probabit, cum quibus seipsum *1. Thessa.4.* numerauit sanctus Paulus dicens: Nos autem qui relinquimur, simul cùm illo rapiemur in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

RESPONSIO.

Si vim dictorum Christi pensemus, hanc obscuritatem ipso illuminãte, ad lucem perducimus. Nam ipse dixit: Ignem *Luc.12.* veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Spiritus quoque sanctus super Apostolos descendens in specie *Act.2.* ignis apparuit, qui in signo apparēs in fidelibus, fideles intus vt ignis probauit. Opus ergo vniuscuiusque quale sit, ignis probabit: quia quos ignis spiritalis in præsenti tempore non examinat, in futuro iudicio per ignem probat. Quicunque *Rom.8.* ergo spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt, qui licet per ignem probati, examinati sunt. Nam illum per impositionem manuum episcopi accipientes, nullatenus ab eo deuiarunt, sed etsi in aliquo delinquunt, cognoscendo & confitendo corriguntur. Omnis enim, inquit Dominus, per ignem saluabitur: aut enim hîc per spiritalem, aut illic per corporalem ignem probabitur. Nimirum ergo sicut non omnis in die iudicij per ignem probabitur, ita in ipsa eademque die non omnes omnino iudicabuntur, Domino teste qui ait: Qui credit in filiū *Ioan.3.* non iudicabitur, qui autem incredulus est, iam iudicatus est. Quosne ergo ignis futurus probabit, si Deus nec credulos, nec incredulos iudicabit? Sed quasi à nobis interrogaretur, *Ibid.* Quod ergo erit iudicium? protinus subiunxit dicens: Hoc est iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Hi ergo soli in die iudicij iudicabuntur, qui licet lucem scirent venire, sed tamen magis tenebras diligere dicuntur. Nam qui in tenebris manent, iam iudicati sunt: qui autem nihil tenebrarum habent, sine vllo iudicio ad lucem pertinent. Illi verò qui licet baptizati sunt in futuro iudicandi erunt. De illis ergo solis iudicium habebitur, vt aut ad lucem, aut ad tenebras plus pertinere debeat, demonstretur. Resurgent ergo isti, vt iudicentur, impij vt damnētur: quia & illi resurgent, sed non in iudicio, Psalmista *Psalm.1.* testante qui ait: Non resurgunt impij in iudicio.

1. ad Corinth. iiij. *Nolite ante tempus iudicare.* Ad Philipp. iij. *Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus.*

INTERROGAIO XIII.

DVm Paulus apostolus ad Corinthios loquens, prohibuit ante tempus iudicare, cur ipse quasi ante tempus iudicando de quibusdam videtur dicere, Quorum finis interitus?

RESPONSIO.

Christus in Paulo locutus futura iam quasi prqterita agnoscit, & idcirco, etiam Paulò dicente, nihil ante tempus iudicauit. Nam & sanctus Spiritus per apostolum Petrum ad Simonem magum ait: Non est tibi pars neque sors in hac vi- *Act.8.* ta: quia Simonis magi futura, quasi præterita Petro in spiritu sancto fuerant reuelata: à quibus autem futura vt præterita minimè videntur, à Domino ante tempus iudicare prohibētur: de quibus & per Prophetam increpando dicitur: Væ iis, *Ezech.13.* qui prophetant de corde. De corde nanque prophetare, est ex sola præsumptione non per Spiritum sanctum aliquid dicere.

1. ad Corinth. vij. *Volo omnes homines esse, sicut meipsum.* Et ad Timoth. 1. cap. v. *Volo autem iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliàs esse.*

INTERROGATIO XIIII.

NVnquid duas voluntates sibimetipsis contrarias habuit sanctus Paulus, qui aliter ad Corinthios, aliter ad Timotheum se voluisse dixit? Nam de non nubendo videtur dixisse ad Corinthios: de nubendo verò scripsit ad Timotheum: Ibi omnibus hominibus, sicut ille erat, vt essent, voluit: hîc, adolescentiores vt nubant, se voluisse scribit.

RESPONSIO.

Nobis sollerter intuendum est, sanctum Paulum concionatorem Ecclesiæ fuisse, & ex multorum personis sermones diuersos iam protulisse. Nam ibi ex persona virginum dixit. Volo omnes homines esse sicut meipsum. Hîc ex persona volentium nubere scripsit: Volo iuniores nubere, filios procreare, matresfamiliàs esse. Sicut & Salomon ex multorum personis in Ecclesiaste loquitur, qui latino sermone concionator exprimitur. Nam ibi ex persona quorundam dicentiū, scripsit: Nónne melius est manducare & bibere? Ex persona *Eccles.2.* autem

autem perfectorum intulit dicens: Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij. In ipsa enim, finis cunctorum admonetur hominum: in hac enarrabatur etiam virtus fortium. Mira ergo dispensatione largitoris agitur, vt etiam de coniugatis electi præmium virginitatis recipiant, quanquam omnes virgines esse nō possunt. Voluntas nanque perfecta faciendi, reputatur pro opere facti. Hinc nato Domino sancti angeli dixerunt: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quod ergo vnusquisque nostrū in semetipso agit voluntarius, hoc recipiet à Domino: quasi de omnibus hominibus. Sed & maleuolus ecōtrà cogitet, ne quasi de malis omniū iniquorum damnetur: quia sicut misericors, ita & iustus est. Matrimonium igitur & virginitatem Paulus laudauit, sed virginitatem matrimonio prætulit, dicens: Qui matrimonio virginem suam iungit, bene facit: qui autem non iungit, melius facit. Quia ergo vtrunque bonum vidit in spiritu, vtrunque profectò fieri voluit.

Luc. 2.

1. Cor. 7.

1. ad Corinth. vij. *Cæteris ego dico, non Dominus: Vxorem à viro non discedere, sed etsi discesserit, manere innuptam.* Et 2. ad Corinth. xiij. *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus?*

INTERROGATIO XV.

SI continuè in Paulo apostolo loquebatur Christus, quid ergo fatetur se aliquid dicere, & non Dominum?

RESPONSIO.

Si duos prophetas in medium proferamus, hanc nimirum dissonantiam citò soluemus. Dauid quippe quia non continuè spiritum prophetiæ habuit, interrogando alterum prophetam demonstrauit. Et Nathan de constructione templi quia & ipse in illa hora spiritum prophetiæ non habuit, hoc dicendo declarauit: Omnia, quę sunt in corde tuo, fac, Dominus enim tecum est in omnibus. Sed Spiritus sanctus adueniens, construi templum à sanguinario bellísque dedito prohibuit, & hoc à Dauid fieri per eundem Nathan contradixit. Consilia ergo non continuè habentium spiritum prophetiæ, aliquando prætermittenda sunt. Nam consilium Nathan à Dauid debuit prætermitti: consilium autem Apostoli Pauli à Christianis debuit semper obseruari. Aliqua nāque consilia infra mandata, qui implet, tantum iustus est: qui verò transcendit, iam perfectus est. Nam consiliando Dominus ait: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Et idem Paulus eundem habens spiritum, consilium dedit, non Dominus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Ista consilia in mandatis vtique non sunt, sed supra mandata: idcóque maiora præmia acquirunt.

2. Reg. 7.

Ibidem.

Matth. 19.

1. Cor. 7.

1. ad Corinth. x. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* & 2. Corinth. 1. *Nolumus autem ignorare vos fratres de pressura nostra, quæ nobis facta est in Asia: quoniam supra modum, & supra virtutem grauati sumus.*

INTERROGATIO XVI.

ETsi supra virtutem grauamur, quomodo grauari nos Deus non patitur? Item, si supra virtutem non grauamur, quomodo supra virtutem grauari dicimur?

RESPONSIO.

Vt istam dissonantiam celerius dissoluamus, ad propheticum testimoniū recurramus, vbi ait: Quia vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem. Frequenter ergo grauari dicimur supra humanam fragilitatem, quia vana salus hominis est: sed nunquam grauamur supra Dei virtutē, quia ille medicus est. AEgrotus ergò sub manibus medici aliquando plorat: quia quo pacto ad salutem perueniat, ignorat: sed sapiens medicus plerunque secat, vt ægrotum quoque ad salutem perducat. Paulus ergo intuendo fragilitatem suam, grauari se dixit supra virtutem; sed vlteriùs ait: Omnia possum in eo qui me confortat.

Psal. 59.

Philip. 4.

2. ad Corinth. v. *Et cognouimus secundum carnem Christum.* Secundum Luc. xxiiij. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.*

A

INTERROGATIO XVII.

QVomodo concordant verba discipuli verbis Christi magistri sui? Hoc Christum dixisse post resurrectionem legimus, & de ipso eodemque tempore Paulus ait: Sed nunc iam nouimus. Quid ergo? Nunquid hoc quod, confitetur Christus, hoc nosse se denegat Apostolus?

RESPONSIO.

Dominum ac redemptorem nostrum secundum carnem cognouimus vixisse, hoc est, absque vllo peccato, verum hominem se in omnibus demonstrasse: sed post resurrectionem idcirco non nouimus, quia carnem illius in æternum victurā sine alimentorum sustentaculis manere credimus. Esurientem ergo & sitientem, & ab itinere fatigatum ante passionem, & ipsa passione minoratum ab Angelis legimus: sed subiectis sibi Angelis & potestatibus & virtutibus, eum hæc operari nunc iam non nouimus. Confitetur ergò Dominus se habere veram carnem post resurrectionem, sed Paulus nunc iam nō nouit, vt erat ante passionem. Sed hoc testimonium idcirco Paulus protulit, veteri homine deposito, vt renouationis formam insinuaret, dicens: Vt sicut Christus resurrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

B

Rom. 6.

2. ad Corinth. xj. *Existimo enim me nihil minus fecisse à magnis Apostolis.* 1. Corinth. xv. *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus.*

INTERROGATIO XVIII.

DVm minimum Apostolorum Paulus se esse confitetur, quid nihil minus fecisse à magnis Apostolis se testatur?

RESPONSIO.

Sciendum est, quòd crimina præsentia Paulus non habuit, & idcirco peccata iam dimissa humilitatis gratia ad memoriam reduxit: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei. Habens autem sermonem de hæreticis & pseudoapostolis, profitetur se nihil minus à magnis apostolis fecisse. Bene agentium ergo Apostolus per humilitatem erat minimus, sed contra delinquentium pseudoapostolorum vitia per zelum iustitiæ erectus.

1. Co. 15.

C

Ad Galat. 1. *Paulus Apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum patrem, qui suscitauit eum à mortuis* 1. ad Timoth. ij. *Mediator Dei & hominum homo Iesus Christus.*

INTERROGATIO XIX.

NVnquid per hominem Iesum Christum Paulus vocatus est in Apostolatum, qui se non ab hominibus neque per hominem vocat Apostolum?

RESPONSIO.

Hoc est, per præsentiam humanitatis ante passionem, sed ex vocante Apostolus electus est post resurrectionem, Domino ad Ananiam dicente: Noli timere eum, quia vas electionis est mihi.

Act. 9.

D

Ad Galat. 1. *Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem.* 1. Corinth. x. *Sicut per omnia omnibus placeo.*

INTERROGATIO XX.

SI Paulus per omnia omnibus placet, quomodo placendo hominibus, Christi seruus non est?

RESPONSIO.

Placet Paulus, & non placet: namque in rebus non prohibitis, sed in prohibitis minimè placuit: factus est enim omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret.

1. Cor. 9.

Ad Ephes. ij. *Et eramus natura filij iræ, sicut & cæteri.* In Genes. 1. *Et vidit Deus omnia quæ fecit, & erant valde bona.*

INTERROGATIO XXI.

CVm sint benedicta & omnia valde bona, quæ Deus creauit, quomodo homines filios iræ ex natura Paulus scripsit?

RESPONSIO.

Omnipotens Deus omnium naturarum creator est, & om-

nis natura, in eo quod natura est, bona est. Mos nanque confirmatus longo tempore, vim quodammodo obtinet naturæ. Hinc Paulus ait: Eramus natura filij iræ. ac si aperte diceret: Cùm eramus sani, deuenimus ægroti, & ex ipsa pessima consuetudine, eramus quasi ex natura filij iræ.

Ad Ephes. iij. *Mihi minimo omnium Sanctorum data est gratia hæc inter gentes, euangelizare inuestigabiles diuitias Christi.* In Psalm. viij. *Confitebor tibi Domine, in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua.*

INTERROGATIO. XXII.

QVid est hoc? Nunquid omnia mirabilia Dei poterant ab ipso etiam Propheta narrari, cùm Paulus Apostolus scripserit inuestigabiles esse diuitias Christi? Sed & ipse Paulus quomodo non est sibimetipsi contrarius in eo, quòd ait, euangelizare inuestigabiles diuitias Christi?

RESPONSIO.

Et narrantur ergo omnia mirabilia Domini, & inuestigabiles sunt diuitiæ Christi: quia & narrando omnia in breui simul complectuntur, & tamen in ænigmate videntibus ex parte cognoscũtur. Nam cùm de Deo aut de præsenti seculo, vel de futuro aliquid narratur, omnia in breui simul sermone complectuntur, & hæc quia sunt, ab auditoribus audiuntur. Quomodo autem aut qualia sint, etiam à prædicatoribus nõ intelliguntur. Hinc prædicator egregius ait: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ illius. Psalmista autem vt omnia simul narraret, de Domino ait: Omnia quæcunque voluit fecit: non solùm de creatore, sed etiam de ipsis creaturis quales sunt, narrauit.

Roma. 11. Psalm. 113.

Ad Philip. iij. *Quæ quidem retro sunt obliuiscens, & in futurum conualescens.* 2. Ad Timoth. iiij. *Certamen bonum certaui, cursum consummaui, fidem seruaui.*

INTERROGATIO. XXIII.

ET dum ista præterita Apostolus ad memoriam reduxit, quomodo ea, quæ retro sunt obliuisci se dixit?

RESPONSIO.

Quò magis temporibus & rationi congruunt, quæ proferuntur, eò celerius ab auditoribus intelliguntur. Nam Paulus Apostolus causa confirmationis suæ ista enumerauit, quia tempus resolutionis suæ propius instabat. Scriptum quippe est: In die bonorum, ne immemor sis malorum: & in die malorum, ne immemor sis bonorum. Paulus ergo præterita obliuiscens, non erat immemor malorum, quando dixit: Non sum dignus vocari Apostolus, quoniã persecutus sum Ecclesiam Dei. Iterum, appropinquante die resolutionis suæ, immemor non erat bonorum, dicens: Certamen bonum certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. Solent quippe sancti viri hoc proprium habere, vt prospera in aduersis, & in prosperis aduersa pertimescant. Hinc beatus Iob in prosperis cùm erat, timuisse se dixit: Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum. Item cùm erat in aduersis, bona præterita, quæ egerat, ad memoriam reuocauit, dicens: Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Sancti ergo viri vtrunque alternatim dicunt, quatenus ne extollantur in prosperis, nec desperatione frangantur in aduersis.

Eccle. 11. 1. Corint. 15. 2. Timot. 4. Iob. 31. Iob. 29.

Ad Philip. iiij. *Si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me.* In parabolis Salomonis xxvij. *Laudet te alienus, & non os tuum: extraneus, & non labia tua.*

INTERROGATIO XXIIII.

SI nulli laudare seipsum ore proprio licuit, cur Paulus bona enumerans de seipso dixit: Quæ & vidistis in me?

RESPONSIO.

Aliter est loqui de corde proprio, aliter in Spiritu sancto. Nam Paulus in aduersis carceris bona se egisse in spiritu meminit. & idcirco non ore proprio dixit: quia prospera in aduersis comemorari debent: de semetipso autem loqui laudanti, & propriam gloriam quærenti veritas ait: Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est. Sed idem Paulus: Non, inquit, qui semetipsum commendat, ille probatus est. Ille ergo nimirum commendatur, qui nec in spiritu sancto, nec in aduersis prospera de se narrat.

Ioan. 7. 2. Corint. 10.

E

Ad Philipp. iiij. *Vbique & in omnibus institutus sum: scio & saturari & esurire.* In sancto Euangelio secundum Lucam vj. *Væ vobis qui saturati estis, quia esuritis.*

INTERROGATIO XXV.

CVm væ saturatis Dominum dixisse Euangelista narrauerit, Cur Paulus Apostolus saturari se scire dixit? aut quid magni est, scire saturari & esurire, cùm hoc omnium animantium videatur esse commune?

RESPONSIO.

Omnipotens & verax Deus, væ saturatis dixit: quia saturari nescientes, nec gratias agentes, eos intemperatos vidit. Magnæ nanque discretionis est, saturari scire, hoc est, cum moderatione & gratiarum actione alimenta percipere. Qui enim, inquit Paulus, manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo. Ipsi ergo saturari nesciunt, qui tunc solùm manducare desinunt, quando carne imperante, manducare nolunt. Et isti econtrario Domino manducant, qui semper temperati, largitori gratias agunt.

Roma. 14. F

1. Ad Thess. ij. *Ego quidem Paulus & semel & iterum volui venire ad vos, sed impediuit nos satanas.* Secundum Lucam xxij. *Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua.*

INTERROGATIO XXVI.

QVomodo eisdem satanas cribrare sanctum Petrum, sicut voluit, non permittitur, & quasi per se potuisse impedire à Paulo scribitur? Et si Paulus Apostolus Dei voluntati in hoc congruit, cur iterum illum satanas impediuit?

RESPONSIO.

Indubitanter nobis sciendum est, quod diabolus voluntatem tentandi semper habet: quomodo autem, & quantum & quando faciat, potestate caret. In tantum enim cum Creator aliquid in seculo agere permittit, quantum ante secula fine termino in prædestinatione habuit: & quia sanctos suos Dominus plerunque per satanam probat, idcirco quasi ipse satanas impediat, Paulus indicat. Sed inter hæc sciendum est, quia plerunque omnipotens Deus facit voluntatem consilij sui, etiam per maleuolam voluntatem serui sui. Aliquando autem boni serui ea desiderare conceduntur, quæ ita, vt desiderant, à Domino non permittũtur. Abraham quippe præcepto Dei obedire voluit, sed decollari Isaac idem Dominus non permisit, & hanc voluntatem omnino perfectam remunerauit dicendo: Quia non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum. Et Dauid de voluntate construendi templi laudatus fuit, licet ad hoc construendum in ea non peruenerit. Et dum ista specialiter locuti sumus, quomodo fiunt generaliter videamus. Plagæ namque generis humani à iusto iudice dispensatæ sunt, sed electi Dei charitate iam pleni, eas fieri nolunt. Et cõtra Deum ergo volunt, & ab ipso non discedunt, sed de omnibus plagis gratias agunt. Sed vt manifestius sit, quod loquimur, per exempla demonstrando gradiamur: Verbi gratia: Aliquis filius suo ministrat patri, quem, quia pius est, non vult etiam mori. Sed & cum ægrotos, quos Dominus castigat, visitamus, vt sani deueniant, satis desideramus. Ista ergo cùm volumus, quasi discordando Dei voluntati discordamus. Item, cùm Dominus humano generi bona fieri iubet, nostra voluntas non contraria, sed congratulans esse debet, quatenus est perfecta, sed idcirco pij Domini & iustitia iudicis laudanda sit.

G Genes. 22. 2. Reg. 7. H

1. Ad Thess. iiij. *Et in tuba Dei descendit de cælo.* In Apocal. viij. *Et septem Angeli qui habebant septem tubas, præparauerunt se, vt tuba caucrent.*

INTERROGATIO XXVII.

ET dum in tuba Dei de cœlo descendet Christus, in qua de iis septem creditur descensurus? Si in septima, quomodo præcesserunt cæteræ. Si in prima, quomodo secutæ sunt aliæ.

RESPONSIO.

Idcirco septiformis Spiritus descendit in Apostolos, vt quasi septem tubis acceptis, intonaret in populos, & Christus

ad eorum posteros sub illorum persona promisit, quòd apud ipsos vsque ad consummationem seculi mansurus sit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Septima ergo prædicatio, quasi septima tuba ad consummationem seculi pertinet: quia finita senaria prædicatione, nouissima tuba canet. Canet enim, inquit Paulus, & mortui resurgēt incorrupti. Et licet credere per nouissimam tubam, significari septimam prædicationem: tamen attendimus Euangelicam lectionem, vbi ait de filio hominis: Et mittet Angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius, à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. Sciendum etenim est, quia & vox quasi tuba audita est in monte Sinai, quando populus Israël accepit decalogum verborum Dei, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis iterum fieret. Sed tunc omnino locutus est per subiectam creaturam, profectò non per propriam naturam, sicut & ad filium suum locutus est, postquam à Ioanne idem filius baptizatus est, dicente Patre: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacuit. Qui quod significabatur in voce, omnino paternæ diuinitatis est: syllabæ autem, & sonitus syllabarum profectò creaturarū erat. Cùm ergo talem consuetudinem habeant sancti Angeli, aëriis corporibus vestiri, sicut potuerunt ab aliquantis patribus videri: nihil nimirum obstat intelligi, quia tali tuba tunc cantaturi sunt quando nouissimè in die vltimo intonabunt, quando mortuorum dormientium corpora resuscitabuntur.

Matth. 28. 1. Corint. 15. Matth. 24. Matth. 3.

1. ad Timoth. 1. *Sed misericordiam sum consecutus, quia ignorans feci in incredulitate.* Ad eundem ibid. *Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum.*

INTERROGATIO XXVIII.

QVid te excusas sancte Paule, in vno, & Christianos accusas in altero, dum per ignorātiam erat, quicquid commisisti, quia cum venia omnium peccatorum primus fuisti, maximè cùm nec tempore nec magnitudine peccatorum inueneris ita fuisse?

RESPONSIO.

Sciendum est, quòd tribus modis peccatum admittitur: aut enim ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur: & grauius quidem infirmitate, quàm ignorantia: similiter studio grauius, quàm infirmitate. Excusas ergo teipsum sancte Paule, per veram rationem & Christianos accusas per humilem confessionem: vt veraciter iustus, accusator tui fuisti in vno, & gratias agens de Domini misericordia, Dominum laudasti in altero.

1. ad Timoth. ij. *Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* In Psalm. cxiij. *Deus autem noster in cœlo & in terra, omnia quæcunque voluit fecit.*

INTERROGATIO XXIX.

CVm Deus omnia, quæcunque voluit, fecit, nunquid totum genus humanum ad salutem perduxit? aut si hoc agere noluit, quomodo sanctus Paulus voluisse scripsit, dicens: Qui vult omnes homines saluos fieri?

RESPONSIO.

Indubitanter credendum est, quia non alia Deus in temporibus fecit, quàm quæ ante tempora presciuit, & prædestinauit. Sed hoc nimirum intelligendum est, quia omnipotens Deus aliquid in sacra scriptura se agere dicit, quod non per propriam naturam, sed per creaturam profectò agit. Sicut ad patrem Abraham dixerat, cùm occidi Isaac omnino nolebat, dicens: Nunc cognoui quia tu times Deum: hoc est, nunc cognoscere te feci, quod sine vllo termino ego cognoui. Et sicut in Ezechiele de impio ait: Nolo mortem impij: hoc est, feci nolentem mori, licet hoc ipse agat, vnde ad mortem perueniat, in natura eius posui, quòd nequaquam velit mori. Vult ergo Dominus omnes homines saluos fieri, qui in hoc vtique sunt conditi, quòd volunt, licet indigni, semper esse salui. Seu Deus omnes homines vult saluos fieri, quia saluos fecit ex omni ordine generis humani, scilicet, reges ex regibus, duces ex ducibus, & ex viris & ex mulieribus, & ex omnibus omnino hominibus. Hoc ergo genere locutionis loqui poterat Paulus cum diceret: Qui vult omnes homines saluos fieri. Quoniam secundum * Marcum Euangelistam, locutus est etiam ipse Dominus dicens: Væ vobis scribæ & Pharisæi, qui decimatis mentham, & omne olus: hoc est, omne olerum genus. Vnde enim poterant vniuersa decimare, qui omnino non valebant cuncta simul congregare?

Genes. 22. Ezech. 33. 1. Timot. 2. * Lucam Luca. 11.

1. ad Timoth. ij. *Docere autem mulieri non permitto.* Ad Tit. ij. *De mulieribus bene docentes, vt prudentiam doceant.*

INTERROGATIO XXX.

CVm Paulus Apostolus docere mulieri omnino non permittat, quid de mulieribus scribens, bene docentes dixit, vt prudentiam doceant?

RESPONSIO.

In planioribus non debemus diutiùs impediri, vt aliquanto latiùs in obscurioribus libeat immorari. Bene docentes ergo dictæ sunt mulieres, non viros, sed suas iuniores. Vt prudentiam, inquit, doceant, quatenus cum filiabus suis doctrina sua agant, vnde ad æternam vitam perueniant.

1. ad Timot. v. *Peccantes, coram omnibus argue, vt & cæteri videntes, timorem habeant.* Secundum Matth. xviij. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum.*

INTERROGATIO XXXI.

DVm discipulo dictante peccans coram omnibus arguendus est, quid ipse magister veritatis, inter te & ipsum solum locutus est?

RESPONSIO.

Hanc quæstionem celeriùs absoluemus, si vim dictorum diligentiùs consideremus. Ibi dixit, Peccantes, sed non addidit, in quem: Hîc dixit, si peccauerit in te. Si ergo occultè in te peccauerit frater tuus, & tu vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. Peccantes autem in Deum, coram omnibus increpa, vt illud verbum, argue, ad sequentem vocem adiungas. Hinc Paulus ait: Cùm venisset Petrus Antiochiam, in faciem illi restiti, eo quòd non rectè incederet ad fidem Euangelij. Et post pauca, dixi Petro coram omnibus: ac si dixisset, eo quòd simulationem coram omnibus habuisset: Si tu, inquit, Iudæus cùm sis, gentiliter viuis, & non Iudaicè, quomodo gentes cogis Iudaizare? Occulta ergo peccata possunt occultè corripi: & publica peccata coram omnibus debent argui, vt & cæteri timorem habeant. Quicquid enim mentem mouet aliorum, nequaquam reticendum est, sed cum magna humilitate proferendum est.

Galat. 2.

1. ad Timoth. vj. *Quem videt nullus hominum, sed nec videre potest.* & 1. Ioan. iij. *Scimus quacùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*

INTERROGATIO XXXII.

CVm Paulus Apostolus dixerit, quòd nullus hominum Deum vidit, sed nec videre potest, quomodo sanctus Ioannes scripsit: quoniam videbimus eum sicuti est?

RESPONSIO.

In his duobus testimoniis sancti duo Apostoli omnino dissonant, sed dissonando veraciter concordant. Sed inter hoc sciendum est, quia omnipotens Deus antiquis patribus non in sua propria natura monstrabatur, sed etiam per creaturam cum Moyse, quasi amicus cum amico loquebatur. Nemo enim, inquit, videbit me & viuet. Hoc vtique congruenter cōuenit ad illud quod Paulus Apostolus ait: Quem nullus hominum videt. Quod autem ait: Sed nec videre potest, ad illud conueniat, quod sanctus Ioannes dixit: Quoniam videbimus eum sicuti est. In ista ergo vita posteriora sua Dominus per creaturas monstrauit: quia adhuc peregrinantibus filiis naturæ propriæ veritatem occultat, eodem Ioanne attestante, qui ait: Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus: scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ex hoc testimonio intuendum est, quod Paulus ait. Sed nec videre potest: ac si apertè diceret: Tandiu vnusquisque filius

Exod. 33. 1. Ioan. 3. Ibidem.

filius cælestem patrem videre non potest, quandiu in hac vita peregrinus, patri vtique dissimilis est. Sed vnusquisque electus Deum non per creaturas, sed sicuti est, videre poterit, cùm quid erit, apparuerit, & similis ei fuerit. Vel certè vt idem Ioannes Euangelista ait: Deum nemo vidit vnquam, quasi manifestiùs diceret: Sicut est, videt in se. Nulla enim creatura firmè intelligit Deum, quemadmodum Deus intelligit semetipsum.

Ioan. 1.

2. Ad Thimoth. 1. *In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.* Secundum Matth. xxiij. *Vos autem nolite vocari rabbi, vnus est enim magister vester, qui in cœlis est.*

INTERROGATIO XXXIII.

CVm Dominus Apostolis suis dixerit: Nolite vocari nomine magistrorum, quid Paulus Apostolus Christi, cõfitetur se magistrum fuisse Gentium?

RESPONSIO.

Nunquam sermo Domini prohibentis à Paulo Apostolo contemnebatur: sed ab omnibus credentibus insinuabatur, ne sub nomine Apostolorum à pseudo-Apostolis seduceretur, sed eum magistrum, in quo Christus loquebatur, sequeretur.

2. Ad Timoth. iiij. *Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, reddat illi Dominus secundum opera sua.* Et post pauca. *In prima mea,* inquit, *defensione, nemo mihi affuit sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

INTERROGATIO XXXIIII.

QVid Paulus de Alexandro scribens optando dixit, reddat illi Dominus secundum opera sua. Et aliorum misertus, optando locutus est, Non illis imputetur?

RESPONSIO.

In vno eodemque spiritu Paulus præuidit, qui tam vtraque diuersa ad Timotheum scripsit, quòd Alexander duricors ad Deum nunquam conuerteretur, & aliis gentibus per veram præsentiam anteacta non imputarentur.

FINIS.

VIRO EXIMIA ERVDITIONE, MVLTA PRVDENTIA, ac rerum peritia inſigni, D. Gregorio de Dyuen, Iuris peritiæ licentiato, amico, ac patrono ſuo in maioribus colendo,

HVBERTVS SCVTTEPVTÆVS CANONICVS
Regularis in monaſterio Bethleemitano extra muros Louanienſes.
S. P. D.

QVVM proximis hiſce annis nonnulli hæreticorum maiori temeritate, quàm bona adducti ratione, Gregori amice ac patrone, omni eruditionum virtutúmque genere ornatiſsime, paſsim ſacras ædes deuaſtarent, diuorúmque imagines, & ſacra omnia in cinerem & fauillam redigerent, quo non ſolùm Religionis vnitatem atque concordiam verùm etiam ſalutem totam Chriſtiani nominis in diſcrimen vocatum iri videbamus: nos timore perculſi, ſelectiſsima quæque Bibliothecæ noſtræ volumina, paucis duntaxat ſtudij gratia reſeruatis, vnà cum tota ſupellectile, ad Almam ciuitatem Louanienſem, Academiã imprimis celebrem, omníque ſtudiorũ genere florentiſsimã, quæ ſemper domiciliũ (vt tute ſcis) virtutis atque prudentiæ optimo iure eſt habita, deueximus. Itaque librorum copia deſtitutus, ab illo opere, quod inchoaram de diuinæ & humanæ naturæ vera cognitione conſcribere, penitus ſuperſedendũ fore operæpreciũ duxerã: præſertim cùm illo tẽpore calamitoſo, vndique Religione Chriſtiana oppugnata, atque vexata, abſoluere atque expolire ad vnguẽ minimè potuiſſem. Nã ſi iuxta inclytũ Oratorẽ Ciceronẽ, à quo Romana eloquẽtia exiluit, ſilent inter arma leges, quantò magis ſtudia ſcripturarum, quæ & librorum multitudine & ſilentio, ac librariorum ſedulitate, quodque proprium eſt, ſecuritate & otio dictantium indigent? Ne tamen interim inerti otio, quo & ingenium & corpus langueſcit, & quo nihil virtuti eſt infeſtius, torperem: rogatu Ioannis Belleri, typographi Antuerpiani, viri in re literaria iuuanda ac promouenda non infimi, ex omnibus diui Gregorij papæ lucubrationibus, ſententias has, non minus pias, quàm doctas, omnibus diuini verbi præconibus, ſacrarúmque literarum ſtudioſis ſummoperè collegi neceſſarias. Quas quum iam perdiu prælo in publicum ad communem ſtudioſorum vtilitatem ex ampliſsima ſua officina emittere ſtatuiſſet: diuino vt arbitror nutu contigit, quòd æditio hunc vſque in diem dilata ſit. Nam cùm is proximo elapſo Maio, Pariſios ob mercatum profectus eſſet, comperit ibidem ad incudem reuocatum iri huius ſanctiſsimi pontificis opera. Itaque viſum fuit non tam nobis, quàm typographis ipſis, hæc noſtra ex intimis huius ſpectatiſsimi pontificis penetralibus deprompta, magno illi & heroico volumini aſciſci: præſertim cùm huiuſmodi (vt dixi) nobis ſint viſa, vt non modo digna ſcitu, verumetiam planè talia, vt literis mandata, mortalibus omnibus imitanda vulgarentur in publicum. Quare quiſquis rararum rerum lector eſſe cupit, hoc præclarum opus cedro, imò Atlante quouis dignum, atque has ſententias multa ſanè cùm pietate, tùm amœnitate refertas ſibi comparabit: quarum eruditus & amœnus ſtilus, facilè animum vniuſcuiuſque ad legendum afficiet. Nam (vt verùm fatear,) blanda huius ſanctiſsimi viri ſcriptionis facies, in tantùm mulſit animi mei affectum, & quod in iis latebat, delectauit etiam me ſummo cum labore inueſtigare: nec fatigauit tamen inquirendi difficultas, vbi eloquij mulcebat ſuauitas. Singula quæque ſententia ex eo, quòd ſuauiter ſonet, affectum mulcet, & de ſenſuum vbertate mentem impinguat, ac nutrit: & de altitudidine myſteriorum, dum intellectũ quò plus exercet, plus terret, miro modo tumorem non ſolùm inflantis ſcientiæ ſanat: verùm etiam eruditum lectorem de canina (vt ait Appius) facundia ad Chriſti Domini diſertitudinem tranſmigrare iubet. Omnibus autem ſeſe conformat, omnium in ſe tranſfert affectus: matrem ſe probat non minus deficientium, quàm proficientium: paruulorum adhuc in Chriſto teneritudinem blandè fouet: edocet præterea perneceſſariam multa quidem cum diligentia diſciplinæ cenſuram: nullis verò honeſtis ſtudiis incumbentes ad meliorem exhortatur frugem. Vitioſa quæque atque ſuper-

flua, & omne, quod offendiculum dare, & impedire fructum salutis poßit, putare iam & resecare monet, sciens quia tempus putationis aduenerit. Hæreticos verò, qui paruulos Ecclesiæ paßim publicè deglutire festinant, quanta cum facilitate conuincat, magis perspicuum est, quàm vt commemoratione egeat. Nam hæreses dilucidè confutat, verisimilia à vero clarè apertéque distinguit: praua dogmata, plana & irrefragabili ratione, praua esse, necnon lædorijs plena lucidius demonstrat: prauum denique intellectum, extollentem se aduersus scientiam Dei, in captiuitatem redigit. Et quid multis? Sanctarum quicquid est scripturarum, quicquid potest humana lingua proferre, & mortalium sensus accipere, hisce doctißimi viri operibus continetur. verè térque quatérque mirandum, & ambabus (quod aiunt) manibus, ac totis medullis cordis amplexandum opus. Quod idcirco mihi visum est, vt sermo ad te recurrat Gregori vir amplißime, patrone ac amice integerrime, (quem diuini numinis potentia tot ingenij, & doctrinæ, ac humanitatis, liberalitatísque laudibus ornauit, ita vt meritò illud tibi congruat: Dignus qui cum in tenebris mices) Tuæ amplitudini dicare atque destinare: tùm quia sub sacro fonte huius sanctißimi Pontificis nomen sortitus sis, cuius vitæ integritatem & moribus, & vita exprimere in dies conaris: tùm etiam vt meæ singularis in te obseruantiæ, & gratæ animi voluntatis, pro tuis eximijs erga me, meósque dominos confratres meritis, quæ & multa profectó & insignia sunt, argumentum ac testimonium aliquod gratitudinis extaret, per quod nos vicißim studiosißimos, ac tui amantißimos esse, exactè intelligeres. Equidem præstantiora multò, pro tuis in nos fauoribus Amplitudini tuæ præstare deberemus. Verùm enimuerò quum maioribus officijs tibi gratificari non possumus: hæc ab optimo animo, & propensißima erga te voluntate profecta, pro generosa tua indole, æqui boníque vt consulas, equidem te vehementer etiam, atque etiam, rogo. Vale. D. Patrone integerrime, & præstantißimæ omnium fœminarum matri tuæ, itémque vnico filio tuo Gregorio, adolescenti non solùm summa spe atque indole omnium virtutum, sed ipsis iam virtutibus prædito, te quæso salutem meis verbis plurimam. Datum in cellula nostra Bethlemitana, Anno à partu virgineo M. D. LXXI. Mense & die.

Tuæ dignitati omni officiorum genere addictiss. Cliens Hubertus Scutteputæus Louaniensis.

Index locorum, &c.

INDEX LOCORVM COMMVNIVM.

FINIS INDICIS CAPITVM.

FLORES.

DIVI GREGORII PAPAE, COGNOMENTO MAGNI, EX OMNIBVS EIVS OPERIBVS IAM RECENS SVMMO STVDIO, ET LABORE SELECTI.

Huberto Scutteputæo, Canonico Reg Conci natore.

DE ABNEGATIONE SVI.
Caput I.

Semetipsum abnegare quid.

Hom 10. super Ezech. Lib. 1.

Semetipsum abnegat, qui mutatur ad meliora, & incipit esse quod non erat, & desinit esse quod erat.

Petrus & Andreas multa, licet pauperes, propter Deum reliquerunt, qui sibi nihil reseruarunt.

Hom 5. sup. Euang.

Ad vnius iussionis vocem Petrus & Andreas relictis retibus, secuti sunt Redemptorem. Quid ergo, fratres charissimi, quid in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore præsentis seculi, nec præceptis flectimur, nec verberibus emendamur? Sed fortasse aliquis tacitis sibi cogitationibus dicat: Ad vocem Dominicam vterque est euocatus. Verùm iste piscator quid, aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? Sed hac in re affectum debemus potiùs pensare, quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit, qui quantumlibet parum totum deseruit. Certè nos & habita cum amore possidemus, & ea, quæ minimè habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo vterque reliquit, quando etiam desideria habendi dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renunciauit. Multa igitur relinquitis, si desideriis terrenis renunciatis.

In explana. 7. Psal. pœnit.

Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appropinquat.

DE ADVERSITATE.
Caput II.

Aduersa qui magno animo perfert, veraciter est rectus.

Lib. 5. Moral. cap. 14.

Illi veraciter recti sunt, qui amore supernæ patriæ, ad cuncta præsentis vitæ aduersa præparantur. Nam qui pro æternis bonis mala hîc perpeti metuunt, recti non sunt.

Aduersitas nimia insensibilem animum reddit.

Lib. 9. Moral. cap 44. veteri distinctione noua 37.

Sicut moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit, qui afflicti mentem deuorans, sensum doloris tollit.

Aduersitas quando non deiicit.

Lib 20. Moral. cap. 25 vet. non 24.

Nulla aduersitas deiicit, quem prosperitas nulla corrumpit. Rectæ mentis est, Deum non solùm in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare.

DE ADVLATIONE.
Caput III.

Lib. Episto. 8. cap 31. Lib. Moral. 18. cap. 3. vet. nono. 4.

Adulatores dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerunt.

Svnt nonnulli qui dum malefacta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: Væ qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis.

Ezech. 13.

Ad hoc enim puluillus ponitur, vt mollius quiescatur. Quisquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum sub capite vel cubito iacentis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter quiescat.

Rector Ecclesiæ suo studio, & doctrina placere populo inaniter non concupiscat.

Lib. 2. past. curæ. cap. 8.

Hostis Redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, eius vice ab Ecclesia amari concupiscit: quia adulterinæ cogitationis est reus, si placere puer sponsæ oculis appetit, per quem sponsus dona transmisit.

Lib. 1. dial. cap. 4.

Occupato in multis animo, adulatio facilè surrepit, nisi ab ipso cordis ostio citiùs repulsa fuerit.

Adulatores non sunt audiendi.

Hom. 11. sup. Ezech. lib. 1.

Adulatio si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur: & paulisper demulcet animum, vt à rigore suæ rectitudinis mollescat in delectatione sermonis. Sed ne crescere debeat, statim est, & sine mora ferienda.

DE AMORE AETERNAE VITAE.
Caput IIII.

Æterna desideranti temporalia vilescunt.

Lib. 4. Moral. cap. 19. vet. no. 30.

Qvi ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò est, vt ab hoc temporalitatis amore lassetur: vt tantò frigescat ab studio seculi, quandò surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam plenè derelinquit: & eò funditus temporalibus moritur, quò ad supernam vitam altiùs afflatu æternitatis animatur.

Qui æterna cogitat bona, mala nulla pensat præsentia.

Lib. 10 Moral. cap. 19. vet. 12. non.

Mala vitæ præsentis tantò durius animus sentit, quantò pensare bonum, quod sequitur, negligit: & quia non vult præmia considerare, quæ restant, grauia estimat esse quæ tolerat. At si semel quisque ad æterna se erigat, atque in his, quæ incommutabiliter permanent, oculum cordis figat, propè nihil esse conspicit, quicquid ad finem currit: præsentis vitæ aduersa tolerat, sed quasi nihil esse omne, quod labitur, pensat. Quò enim se internis gaudiis robustiùs inserit, eò minus exteriùs dolores sentit.

Ibid. ca. 21. vet. 12. non.

Sancti viri quia summa medullitus diligunt, in infimis dura patiuntur: sed in fine gaudii lumen inueniunt, quod habere in hoc spatio percurrentis vitæ contemnunt.

Ibid. ca. 22. vet. 12. non.

Bonorum mens quò duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certiùs sperat. Tantò nanque spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisque grauiora pertulerit: quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur.

Pij quique præsentis vitæ copiam, inopiam deputant.

Lib. 22. Moral. ca. 3. vet. non. 2.

Sancti viri omnem præsentis vitæ copiam, inopiam deputant: quia videlicet nihil extra Deum sufficit menti, quæ veraciter Deum quærit, & plerunque eis ipsa sua abundantia fit vehementer onerosa: quia hoc ipsum grauiter tolerant, quod festinantes ad patriam in itinere multa portant.

Lib. 1. Dial. in præfa. ad Petr. Diac.

Sunt nonnulli, quos ad amorem patriæ cælestis plus exempla, quam prædicamenta succendunt.

Præsentis vitæ dulcedo diuinæ comparata, amaritudo est.

Hom. 10. sub Ezech. lib. 1.

Mentem quam Spiritus sanctus replet, in amaritudinem temporalium, delectatione æternorum commonet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei, qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minùs æterna intelligit, tantò delectabiliùs in temporalibus requiescit. At si quis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum, qui illi hymnidici Angelorum chori, quæ incompræhensibilis visio sanctæ Trinitatis: huic quantò illud dulce fit, quod intus videt, tantò in amaritudinem vertitur omne, quod foris sustinet.

Vitæ cœlestis cupidus cuncta terrena facile derelinquit.

Hom. 11. sup. Euang.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem, inquantum possibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea, quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie: quia sola præciosæ margaritæ claritas fulget in mente. De cuius dilectione rectè per Salomonem

Cant. 8.

Salomonem dicitur: Fortis est vt mors dilectio: quia videlicet sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerũ corporaliũ æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

Amor Dei nunquam est otiosus.

Hom. 30. sup. Euang. Ibid.

Nunquam est amor Dei otiosus. Operatur etenim magna, si est: si verò operari renuit, amor non est.

Tantò quisque à superno amore disiungitur, quantò inferiùs delectatur.

DE AMORE DEI, ET PROXIMI.

Caput V.

Charitas præceptum duplex.

Lib. 7. Mor. cap. 11. vet. 10. no.

Duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor & proximi, per amorem Dei, amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor Dei nutritur. Nam qui amare Deũ negligit, profectò diligere proximum nescit: & tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in eiusdem dilectionis gremio priùs proximi charitate ligamur.

B

Vita nostra quotidie tendat in charitatem Dei, & proximi.

Hom. 16. su. Ezech. li. 2.

Vita nostra tendi quotidie per charitatem debet in amorem Dei, simul & proximi: quia quisquis hic dilectionẽ Dei, ac proximi seruare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertingit.

DE AMORE MVNDI.

Caput VI.

Serui Dei tranquillas habent animas; filij verò huius mundi densis cogitationum tumultibus in corde vexantur.

Lib. 4. Mor. cap. 33. vet. 28. no.

OMnes qui illicita appetunt, vel in hoc mundo aliquid videri volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. At contrà sancti viri, qui nihil huius mũdi appetũt, multis proculdubiò in corde tumultibus premũtur: omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctæ considerationis eiiciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationes non patiuntur: solam namque æternam patriam appetunt, & quia nulla huius mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur.

C

Lib. 8. Mor. cap. 7. vet. 8. no.

Amatores huius seculi tantò magis exteriora colunt, quãtò interiora sua inculta derelinquunt.

Ibid. ca. 28. vet. 29. no.

Si præsentis vitæ viam, illi sine contagione transire nequeunt, qui æterna cogitantes, se contra temporalia accingunt; quæ detrimenta illi sustinent, qui esse in carnalis habitationis voluptatibus gaudent?

Lib. 8. Mor. cap. 28. vet. 24. no.

Nemo valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui enim transeuntia amplectitur, eo ipso ad cursum ducitur, quo decurrentibus implicatur.

Qui lucro inhiat, damna formidat.

Li. 10. Mor. cap. 22. vet. 11. no.

Quisquis præsentem gloriam quærit, profectò despectũ metuit. Qui semper lucro inhiat, semper damna formidat. Cuius enim perceptione reficitur, eius rei proculdubio & amissione sauciatur: & quò obligatus mutabilibus ac perituris inhæret, eò longè in infimis ab arce securitatis iacet. At contrà quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec aduersitate quassatur: dum nihil habet in mundo quod appetat, nihil est quod de mundo pertimescat. Hinc etenim Salomon ait: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Quia tantò quisque à se pleniùs pauorem, qui ex mundo est, abiicit, quantò in semetipso veriùs concupiscentiam mundi vincit.

Prou. 16.

D

Amor seculi impedit amorem dei.

Li. 15. Mor. cap. 26. vet. 35. no.

Qui præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit, hic transire ad æternam patriam perfectis desideriis nescit.

Amatores mundi in rebus terrenis graui sunt, in cœlestibus verò tepidi.

Li. 19. Mor. cap. 25. vet. 26. no.

Omnes huius seculi dilectiones in terrenis rebus fortes sunt, in cœlestibus debiles. Nam pro temporali gloria vsque ad mortem desudare appetunt, & pro spe perpetua, ne parum quidem in labore subsistunt: pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœlesti mercede vel tenuissimi verbi ferre contumelias recusant. Terreno iudici toto etiam die assistere fortes sunt, in oratione verò coram Domino vel vnius horæ momento lassantur. Sæpè nuditatem, deiectionem, famem pro acquirendis diuitiis, atque honoribus tolerant, & earum se rerum abstinentia cruciat, ad quas adipiscendas festinant: superna autem laboriosè quærere, tantò magis dissimulant, quantò ea retribui tardiùs putant, &c.

Sine dolore amittitur, quod sine amore possidetur.

Li. 21. Mor. cap. 10. vet. 5. no.

Ibi est grande studium defensionis, vbi est grauior vis amoris. Nam quantò magis terrena diligit, tantò priuari vehementiùs pertimescit. Qua enim mente aliquid in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cùm amittimus. Sine dolore namque amittitur, quicquid sine amore possidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, grauiter suspiramus ablata.

Vt nonnulli quietem cunctis mundi honoribus præponunt: ita nonnulli, vt aliquid in mundo esse videantur, terrenis laboribus insudant.

Ho. 10. sup. Ezech. lib. 1.

Sicut sunt nonnulli, qui quietem cunctis mũdi præmiis atque honoribus præponunt: ita nonnulli, vt in hoc mundo aliquid esse videatur, terrenis laboribus insudant, insistunt causis, permiscentur iurgiis. Et quamuis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum deuicti delectabiliter fatigantur. Quibus per Prophetam dicitur: Ephraim vitula docta diligere trituram. Vitula etenim in tritura areæ assueta etiam si relaxatur à labore, sponte redit. Sic quibusdam prauis mentibus nihil est laboriosius, quàm si eis præcipitur, vt in huius mundi actibus non laborent. Nam sæpe quidam repulsi ab actione terrena, deprecantur, vt redeat: rogant, vt premantur, graue se incurrisse periculum quietem putant.

Ose. 10.

Mundus transit & concupiscentia eius: & ad hoc similitudo imprimis elegans.

Ho. 1. sup. Euang.

Sicut in iuuentute viget corpus forte, & incolume manet pectus, teporosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur, ceruix exiccata deponitur, frequentibus suspiriis pectus vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus interdicit: nam etsi langor desit, plerunque senibus ipsa salus ægritudo est: Ita mundus in annis prioribus, velut in iuuentute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis: At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crebrescentibus crebriùs vrgetur. Nolite ergò fratres mei diligere, quem videtis diu stare non posse, præcepta Apostolica in animo ponite, quibus nos admonet dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quia si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.

1. Ioan. 2.

Præsentia gaudia sequuntur æterna lamenta.

Ho. 11. sup. Euang.

Nemo potest & hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo: quia præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta.

Terrenorum amor efficit animas curuas.

Ho. 31. sup. Euang.

Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursum respicere non valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curuatur: & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab statu sui rectitudine flectitur.

Temporalia sunt in vsu, æterna in desiderio.

Ho. 36. sup. Euang.

Si bona mundi relinquere nõ potestis, sic tenete, quę huius mundi sunt, vt tamen per ea non teneamini in mundo: vt terrena res possideatur, non possideat: vt sub mentis vestræ dominio sit, quod possidetis, ne mens vestra, dum terrenarum rerum amore vincitur, à rebus suis ipsa magis possideatur. Sit ergò res temporalis in vsu, æterna in desiderio: sit res temporalis in itinere, desideretur, æterna in peruentione.

Omnia relinquere possumus etiam retinendo.

Ibid. Omnia etiam retinendo relinquitis, si sic temporalia geritis, vt tamen tota mente ad æterna tendatis.

Ciuis est quilibet Hierusalem aut Babylonis.

In explanat. 4. Psal. pœnit. Vnusquisq; aut Hierusalem aut Babylonis ciuis est. Sicut enim per amorem Dei, sanctus quisque Hierusalem ciuis efficitur: ita per amorem seculi, omnis iniquus in Babylonis structura operatur.

DE ANGELIS.
Caput VII.

Angeli semper vident faciem patris.

Lib. 2. Mor. cap. 3. vet. 2. no. ANgeli non sic à diuina visione foras exeunt, vt internæ cõtẽplationis gaudiis priuẽtur: quia si cõditoris aspectũ exeuntes amitterẽt, nec iacentes erigere, nec ignorãtibus vera nunciare possent, fontemque lucis, quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent.

Angeli circunscribuntur loco.

Ibid. Angelorum spiritus loco quidem circunscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longè super nos incomparabiliter dilatãtur. Interius quippe exteriúsq; sciendo diffusi sunt, quia ipsum fontem scientię contemplantur. Quid enim de iis, quę scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Et mittuntur igitur, & assistunt: quia per hoc quòd intus quoque præsentes sunt, nunquam recedunt.

Hisce de rebus compertiora habes lector, in opusculo, quod edidimus de diuinæ & humanæ naturæ cognitione lib. 1. proinde hoc loco hæc missa facimus.

Natura angelica mutabilis.

Lib. 5. Mor. cap. 27. vet. 29. no. Natura angelica etsi contemplationi authoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet, eoipso tamẽ, quo creatura est, in semetipsa vicissitudinẽ mutabilitatis habet. Nam si angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab authore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset.

Angelorum delictum cur irremissibile.

Lib. 9. Mor. cap. 36. vet. 28. no. Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt, quia tãtò robustiùs stare poterãt, quãtò eos carnis cõmixtio non tenebat. Homo verò idcirco post culpã veniam meruit, quia per carnale corpus aliquid, quo semetipso minor esset, accepit. Vnde & apud respectum iudicis, argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut per Psalmistam dicitur: Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et multiplicauit, vt auerteret iram suam ab eis, & non attendit omnem iram suam, & rememoratus est, quia caro sunt. Psal. 77.

DE ANIMA.
Caput VIII.

Anima nostra localis est.

Lib. 5. Mor. cap. 25. vet. 26. no. QVamuis incorporea sit anima, quia tamen corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur, quæ carnali loco detinetur.

Sanctorum animæ, quod extrà est, non ignorant.

Li. 12. Mor. cap 13. vet. 14. no. Sicut hi, qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viuentium post eos, qualiter disponantur, nesciunt: quia & vita spiritus longè est à vita carnis: & sicut corporea atque incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid, quod ignorent.

Anima Dei quid.

Li. 16. Mor. cap. 19. vet. 18. no. Cùm sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis eius, qua omnia penetrat, cũctaque disponit, anima illius in scripturis sacris appellatur.

Dum corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in vera cognitione.

Viæ mentis, sensus exteriores.

Lib. 21. Mor. cap. 2. Cùm sit inuisibilis anima, nequaquam corporearum rerũ delectatione tangitur, nisi quòd inherens corpori, quasi quędam egrediendi foramina eiusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quædam viæ mentis sunt, quibus foras veniat: & ea, quæ extra eius sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciẽs cõcupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: Ascẽdit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cùm per sensus corporis concupiscentia veniens, habitaculum intrat mentis. Hier. 9.

Anima inuisibilis est.

Li. 4. dial. cap. 5. Natura animæ inuisibilis est, atque ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet.

Si ante restitutionem corporis recipiantur in cœlo animæ iustorum.

Ibib. ca. 25. Sunt quorumdã animæ iustorũ, quæ à cœlesti regno quibusdã adhuc mansionibus differuntur. In quo dilationis dãno quid aliud innuitur, nisi quòd de perfecta iustitia aliquid minus habuerunt. Et tamen luce clariùs constat, quia perfectorum animæ mox, vt huius carnis claustra exeunt, in cœlestis regni sedibus recipiunt, quòd & ipsa per se veritas attestatur, dicens: Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ: quia vbi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubiò colligũtur iustorum animæ. Luc. 17.

Animæ iustorum in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione, quid sint recepturæ.

Ibidem. Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quòd nunc animarum sola, postmodum verò etiam corporum beatitudine perfruũtur, vt in ipsa quoque carne gaudeãt, in qua dolores pro Domino cruciatúsque pertulerũt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Isa. 61.

Anima & mortalis & immortalis.

Lib. 4. dial. cap. 45. Anima & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè viuere amittit: immortalis autẽ, quia essentialiter viuere nunquã desinit: & naturæ suæ vitã perdere nõ valet, nec cùm in perpetua morte fuerit damnata. Illic enim posita, beatã esse perdit, & esse nõ perdit. Qua ex re colligitur, vt & mortem sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quatenus ei & mors immortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.

In expos. Cant. Cant. Sanguis Christi animam redemit, & eam quotidie nutrit.

Anima deuota columbæ comparatur.

Ibid. Anima deuota dum simplicem deum cordis simplicitate perscrutatur, nequaquam mundi ineptam lætitiam dissoluta sectatur: sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligendo imitatur.

Sancta anima myrrhæ comparatur.

Ibid. Sancta anima dum carnem suam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrhã mortuo corpori adhibet, vt post iudicium à corruptione æterna sanum permaneat.

Ibid. Sancta anima in hoc mundo, quanta potest bona opera operatur, vt bene operans desiderio & intentione sancta, ad æterna se extendit: nihilque boni agit, nisi ea intentione vt ad cœlestia quæ diligit, quandoque peruenire possit.

Ibid. Dum in sancto otio sancta anima viuit, opera sua studiosè ad memoriam reducit: & quicquid in eis sordidum examinando deprehendit, lachrymis quotidianis & gemitibus plangit.

Sancta anima quò amplius diuinam potentiam per interiorem visitationem præsentialiter sentit, eò districtiùs iudicat, quicquid in se carnale deprehendit. Quò enim maiori charitate in eum ardet, quem mente concupiscit, eò timidiùs se ei subiicit, & ampliùs veretur, ne sponsus in ea aliquid inueniat, propter quod eam à se dimittere velit.

Animæ pulchritudo potius affectanda quàm corporis.

Lib. epist. 5. cap. 57. Nihil prodest gloriosissima sanitas & pulchritudo in superficie corporis, si vulnus animæ lateat intrinsecus.

Adæ anima, quæ per peccatum fuit mortua, per pœnitentiam ad vitam rediit

Lib. epist. 6. cap. 31. Adę animam in peccato mortuam dicimus, non substantia viuendi, sed à qualitate viuendi. Quia aliud est substantia, atque aliud qualitas. Non est eius anima ita mortua, vt non esset: sed ita mortua, vt beata non esset. Qui tamen Adam postmodum

poſtmodum per pœnitentiam ad vitam rediit.

DE ASCENSIONE CHRISTI.

Caput IX.

Helias mortem distulit, non euaſit.

Hom. 29. ſu. Euang. 4. Reg. 2.

IN veteri teſtamento cognouimus, quòd Helias ſit raptus in cœlũ. Sed aliud eſt cœlũ aëreum, aliud ętherеum. Cœlũ quippe aëreũ terræ eſt proximum. In cœlũ itaq; aëreũ Helias ſubleuatus eſt, vt in ſecretã quandã terræ regionem repente duceretur, vbi in magna iam carnis & ſpiritus quiete viueret, quouſq; ad finem mundi redeat, & mortis debitũ ſoluat. Ille etenim mortẽ diſtulit, non euaſit. Redemptor autem noſter quia nõ diſtulit, ſuperauit: eamq; reſurgẽdo cõſumpſit, & aſcẽdẽdo reſurrectionis ſuæ gloriã declarauit. Notandũ quoque eſt, quòd Helias in curru legitur aſcẽdiſſe, vt videlicet apertè demõſtraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redẽptor autem noſter non curru, non angelis ſubleuatus legitur: quia is qui fecerat omnia, nimirum ſuper omnia ſua virtute ferebatur.

Redemptor noſter cur deſcribitur ſedens à Marco, quem tamen ſtantem Stephanus eſt teſtatus.

Ibid. Mar. 16. Act. 7.

Conſiderandum nobis eſt, quid eſt quòd Marcus ait: Sedet à dextris Dei, & Stephanus dicit: Video cœlos apertos, & filium hominis ſtãtem à dextris Dei. Quid eſt, quòd hunc Marcus ſedentem, Stephanus verò ſtantem ſe videre teſtatur. Sed ſcitis fratres, quia ſedere iudicantis eſt, ſtare verò pugnantis, vel adiuuantis. Quia ergo redemptor noſter aſſumptus eſt in cœlum, & nunc omnia iudicat, & ad extremum iudex omnium veniet, hunc poſt aſſumptionem Marcus ſedere ſcribit: quia poſt aſcenſionis ſuæ gloriam, iudex in fine videbitur. Stephanus verò hunc in labore certaminis ſtantem vidit, quem adiutorem habuit: quia vt iſte in terra perſecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cœlo illius gratia pugnauit.

DE ANTICHRISTO.

Caput X.

Membra Antichriſti qui.

Li. 29. Mor. cap. 3. vet. 6. no.

MVlti Antichriſti tempora non viderunt, & tamen in eius tentationis procella verſantur. Cain tempus Antichriſti non vidit, & tamen membrum Antichriſti per meritum fuit. Iudas ſæuitiam perſecutionis illius ignorauit, & tamen viribus crudelitatis, eius auaritia ſuadẽte, ſuccubuit. Simon diuiſus longè ab Antichriſti temporibus extitit, & tamen eius ſe ſuperbiæ, miraculorum potentiam peruersè appetendo, coniunxit. Hinc Ioannes ait: Nunc antichriſti multi facti ſunt, quia iniqui omnes iã eius mẽbra ſunt, quę ſcilicet peruersè edita, caput ſuum malè viuendo præuenerunt.

1. Ioan. 2.

Antichriſti teſtes qui.

Li. 32. Mor. cap. 15. vet. 13. no.

Multi antichriſtum non viderunt, ſed tamen teſtes eius ſunt: quia corda innocentium actionis ſuę exemplo corrumpunt. Quiſquis nãque in ſuperbia extollitur, quiſquis auaritiæ deſideriis cruciatur, quiſquis luxuriæ voluptatibus ſoluitur, quiſquis iniuſtæ atque immoderatæ iræ flagris ignitur, quid aliud, quàm Antichriſti teſtis eſt?

DE AVARITIA.

Caput XI.

Fœcunditas prolis, parentes multoties ad auaritiæ orexin pellicit.

Lib. 1. Mor. cap. 3. vet. 4. no.

SAepe ad auaritiam cor parentis illicit fœcunditas prolis. Eò enim ad ambitum cõgregandæ hæreditatis accenditur, quò multis hæredibus fœcundatur.

Ardor diuitiarum.

Lib. 12. Mor. cap. 28. vet. 25. no.

Qui hîc in mente ardent igne auaritiæ, illic etiam in carne cremantur ignibus gehennæ.

Auaritia mentem grauat.

Li. 14. Mor. cap. 26. vet. 25. no.

Peccatum auaritiæ mentem, quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad petenda ſublimia attolli nequaquam poſſit.

Auaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur.

Li. 15. Mor. cap. 10. vet. 9. no.

Auaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. Nam more ignis cùm ligna, quæ cõſummat acceperit, accreſcit: & vnde videtur ad momentum flãma cõprimi, inde paulò

A

poſt cernitur dilatari. Et ſæpe omnipotens Deus cùm auaræ menti vehementer iraſcitur, priùs ei permittit ad votum cuncta ſuppetere, & poſtea per vltionem ſubtrahit, vt pro eis debeat ſupplicia æterna tolerare.

Ibid. ca. 11. Luc. 12.

Mens auari quæ prius ex abundantia requiẽ quæſierat, poſt ad cuſtodiam grauius laborat: quia dum anxiatur qualiter acquiſita cuſtodiat, ipſa eum ſua ſatietas anguſtat. Diuitis enim cuiuſdam vberes fructus ager attulerat, ſed quia vbi eos tãtos reponeret, non habebat, dixit: Quid faciã: O anguſtia ex ſatietate nata. De vbertate agri, anguſtatur animus auari. Poſt hos quoque ad gehennam ducitur, & æternis cruciatibus mancipatur.

DE BAPTISMO. Caput XII.

Quod nunc baptiſmus, hoc in patribus egit circunciſio.

Li. 4. Mor. cap. 2. vet. 3. no.

QVisquis regenerationis aqua non ſoluitur, reatus primi vinculis ligatus tenetur. Quòd autem apud nòs valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circunciſionis. Nam

B

quia vnuſquiſque cùm primi parentis culpa concipitur, Propheta teſtatur dicens: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Et quia is, quem ſalutis vnda non diluit, originalis culpę ſupplicia non amittit, apertè per ſemetipſam veritas perhibet, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non habebit vitam æternam. &c.

Pſal. 50. Ioan. 3.

Secunda tabula poſt Baptiſmũ, pœnitentia: & an baptiſmũ iterari liceat.

Hom. 10. ſup. Euang. Pſal. 50.

Gratum Deo ſacrificium eſt, afflictio contra peccatum, Pſalmiſta atteſtante qui ait: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, peccata noſtra preterita in baptiſmatis perceptione laxata ſunt, & tamen poſt baptiſma multa committimus, ſed lauari iterum baptiſmatis aqua non poſſumus. Quia ergo & poſt baptiſma inquinauimus vitam, baptizemus lachrymis conſcientiam: quatenus regionem noſtram cum Magis per viam aliam repetẽtes, qui ex ea bonis delectati diſceſſimus, ad eam malis amaricati, redeamus.

C

Baptizatus aut conſecratus ſemel, non poteſt rebaptizari, vel conſecrari.

Lib. epiſt. 2. cap. 32.

Sicut baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet: ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum ordine non debet conſecrari. Sed ſi quis forſitan cum leui culpa ad ſacerdotium venit, pro culpa pœnitentia indici debet, & tamen ordo ſeruari.

DE BREVITATE VITAE.

Caput XIII.

Momentaneum, eſt quod fine non caret.

Lib. 7. Mor. cap. 22.

IMmenſum eſt quod ſine termino ſequitur, & parum eſt quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non debet, quod curſu ſui temporis tendit, vt non ſit: quod dum per momenta ducitur, ipſa hoc momẽta ſua quę differunt, impellunt: atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur.

Iuſti præſentia calcant, vt momentanea: iniuſti eadem amant, vt perennia.

D

Lib. 8. Mor. cap. 11. vet. 6. no.

Carnales mentes idcirco præſentia diligunt, quia vita carnis quàm fugitiua ſit, minimè perpendunt. Nam ſi velocitatem tranſitus eius aſpicerent, hanc etiam proſperantem minimè amarent. Electi autem, quia præſentis vitæ momenta decurrere ſub feſtinatione conſpiciunt, nequaquam in hoc tantæ mobilitatis itinere, cordis intentionem figunt.

Ibid. cap. 12. vet. 7. no.

Dura mente abeſſe mors longè creditur, etiam cùm ſentitur. At contrà electorum mens ad æternitatis intentionem tenditur, etiã cùm præſens eam feliciter vita comitatur. Nullus adhuc mortis articulus erumpit, & quaſi præſentem hanc quotidie conſpicit. At contrà duræ mentes vitam carnis, quaſi permanentem diligunt, quia, quanta ſit vitæ ſequentis æternitas, non attendunt: cùmque ſoliditatem perennitatis non conſiderant, exilium patriam, tenebras lumen, curſum ſtationem putant: quia qui maiora neſciunt, iudicare de minimis nequaquam poſſunt.

Præſentis vitæ breuitas penſanda.

Li. 9. Mor. cap. 44. vet. 36. no. Eccles. 11.

Cautum ſe ac ſollicitũ viuere oſtendit, qui breuitatẽ præſentis vitę conſiderãs, non eius vſum, ſed terminũ conſpicit: vt ex fine colligat, nihil eſſe quod trãſiẽs delectat. Hinc nãque

per Salomonem dicitur: Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis,& dierum multorum, qui cùm venerint, vanitatis arguentur præteritę. Hinc rurſum ſcriptum eſt: In omnibus operibus tuis memorare nouiſsima tua,& in æternum nō peccabis. Igitur cùm culpa animum tentat, mens neceſſe eſt, vt breuitatem ſuæ delectationis aſpiciat,ne ad viuacem mortē iniquitas rapiat,cùm conſtet, quòd ad terminum citius mortalis vita percurrat.

Eccli.7.

Subitò ex hac vita rapiuntur iniqui.

Li.25. Mor. cap.1.vet. 2.no.

Quamlibet ſerò de hac vita tollantur iniqui, ſubitò & repente tollũtur, quia finē ſuum cogitãdo præuidere neſciunt. Subitum eſt homini, quod antè cogitare non potuit. Subitò diues ille ſtultus raptus eſt,qui horrea,quę præparabat deſeruit, & inferni locum, quem non præuidebat,inuenit. Reliquit enim diu tractata tēporalia,& inopinata inuenit ęterna.

Ibid. cap.3.

Subitò tollitur,qui diu toleratur:& quò tardius iudex venit,eò ſeueriùs percutit.

Plenus dierum nemo in diuinis ſcripturis memoratur,niſi cuius vita in eiſdem laudatur.

Li 35. Mor. cap.24.vet. 15.no. Iob.42.

Et mortuus eſt Iob ſenex, & plenus dierũ,&c. In ſcriptura ſacra non facilè plenus dierũ ponitur, niſi is, cuius per eandē ſcripturã vita laudatur. Vacuus quippe dierũ eſt, qui & quãlibet multum vixerit, ætatis ſuæ tēpora in vanitate cõſumpſit. At contrà plenus dierũ dicitur, cui nequaquã dies ſui pereundo tranſeunt,ſed ex quotidiana mercede boni operis, apud iuſtum iudicem, & poſtquam tranſacti fuerint, reſeruantur.

Aeterna vitæ commoda quærenda.

Lib. 1. epiſt. cap.2.

Cùm vita præſens breuis ſit,illa ſunt nobis commoda quęrenda, quæ nequaquam mors adimat, ſed manſura in perpetuum præſentis vitæ finis oſtendat.

Vita præſens nauigio ſimilis.

Lib. epiſt.6. cap.26.

Vita noſtra nauiganti eſt ſimilis. Is namque qui nauigat, ſtat,iacet,vadit,quia impulſu nauis ducitur. Ita ergo & nos ſumus,qui ſiue vigilantes,ſiue dormientes,ſiue tacentes,ſiue loquentes,ſiue ambulantes, ſiue volentes, ſiue nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis noſtri dies aduenerit,vbi nobis erit omne,quod modò cum tãta cura quæritur, & cum ſollicitudine cõgregatur? Non ergo honor, non diuitiæ quærendæ ſunt, quæ dimittuntur:ſed ſi bona quærimus, illa diligamus, quæ ſine fine habebimus. Si autem mala pertimeſcimus,illa timeamus,quę à reprobis ſine fine tolerantur.

DE BONO ET BONIS.

Caput XIIII.

Bona noſtra an ex nobis.

Lib.2. Mor. cap.36. vet. 27.no.

Tũc verè cognoſcimus bona noſtra vnde ſint,quãdo hęc quaſi amittẽdo ſentimus,quia à nobis ſeruari non poſſunt.

Bonorum vitam,peruerſi duobus modis impetunt.

Lib.5. Mor. cap.13. vet. 12.no.

Peruerſi duobus modis bonorũ vitam impetunt: quia aut praua eos dicere aſſerunt,aut recta non ſeruare,quæ dicunt.

Bona noſtra à Deo cuſtodienda.

Lib.9 Mor. cap.38. vet. 29.no.

Incaſſum nobis bona conditor tribuit,ſi non omne,quod tribuit,ipſe cuſtodit. Nam ſi dona præſtat, ſed hæc continuè reſtaurando non ſubleuat,citiùs bonum perditur, quod non à largiente cuſtoditur.

Intentionem iudicat Deus.

Li 12. Mor. cap.16.

Sicut grauis culpa eſt, ſibi hoc hominem arrogare, quod non eſt,ſic plerunque culpa nulla eſt,ſi humiliter bonum dicat,quod eſt. Vnde ſæpe contingit,vt iuſti & iniuſti habeant verba ſimilia, ſed tamen ſemper cor longè diſsimile:& ex quibus dictis Dominus ab iniuſtis offenditur,in eiſdem quoque à iuſtis placatur.

Li.15. Mor. cap.9.vet. 11.no.

Sicut exercitati in bonis operibus electi nonnunquam plus ſtudent agere, quàm eis dignatus eſt Dominus iubere: (carnis enim virginitas nequaquam iuſſa eſt, ſed tantummodo laudata: nam ſi illa imperetur, nimirum coniugium iam culpa crederetur:& tamen multi virtute virginitatis pollent, vt videlicet plus impendant obſequio, quàm acceperũt pręcepto:) ſic plerunque peruerſi quique in prauis actibus exercentur, vt plus inueniant in peruerſa operatione quod faciant, quàm ex vſu reproborum iniquitatis accipere exempla potuerunt. Vnde & amplioris retributionis tormento feriuntur: quia & ipſi ex ſemetipſis ampliùs actiones prauas,de quibus feriri debeant, inuenerunt.

Iuſti actus ſuos quotidie examinant.

Li.16. Mor. cap.17. vet. 16.no. Iob.23.

Hæc eſt ſollicitudo iuſtorum,vt actus ſuos quotidie iuxta vias veritatis examinent,& eas ſibi in regulam proponẽtes à rectitudinis earum tramite non declinent. Vnde Propheta ait: A mandatis labiorum eius non receſsi. Sicut enim bene obſequentes famuli, dominorum ſuorum vultibus ſemper intenti ſunt,vt ea, quæ præceperint, feſtinè audiant, & implere contendant: ſic iuſtorum mentes,per intẽtionem ſuam omnipotenti Domino aſsiſtunt,atque in ſcripturis eius quaſi os eius intuentur: vt quia per eam Deus loquitur, omne, quod vult, tantò à voluntate eius non diſcrepent, quantò eandem voluntatem illius in eius eloquio agnoſcunt. Vnde fit vt eius verba non per eorum aures ſuperuacuè tranſeant, ſed hæc in ſuis cordibus figant.

Iuſti ab iniuſtis non ſunt arguendi.

Li.17. Mor. cap.6. vet. 7.no.

Iuſtus etſi quid delinquẽdo loquitur, dignum non eſt, vt ab iniuſtis, & prauè viuentibus iudicetur: quia nimirum illi rectè redarguere falſa poſſunt,qui falſa agere neſciunt. Nam correptionis auſum cõtra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter viuunt.

Bonus eſt,qui æquanimiter nouit malos tolerare.

Hom.9. ſup. Ezech. li.1. Iob.30. Philip.2.

Nemo perfectè bonus eſt,niſi qui fuerit & cum malis bonus. Hinc beatus Iob de ſemetipſo aſſerit, dicens: Frater fui draconum,& ſocius ſtruthionum. Hinc Paulus diſcipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruerſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo. Tolerandi ergò vbique ſunt proximi,quia Abel fieri non valet, quem Cain malitia non exercet. Vnum verò eſt, pro quo vitari ſocietas debet malorũ, ne ſi fortaſſe corrigi non valent, ad imitationem trahant. Et cùm ipſi à ſua malitia non mutantur, eos qui ſibi coniuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait: Corrumpunt bonos mores colloquia mala.

1.Cor.15.

Eccleſia communiter nunc omnes recipit.

Hom.38. ſu. Euang.

Boni ſoli nuſquam ſunt, niſi in cælo:& mali ſoli nuſquam ſunt,niſi in inferno. Hæc autem vita, quæ inter cælum eſt & infernum, ſicut in medio ſubſiſtit, ita vtrarumque partium ciues communiter recipit,quos tamen ſancta Eccleſia & nũc indiſcretè recipit, & poſtmodum in egreſsione diſcernit. Si ergò boni eſtis, quandiu in hac vita ſubſiſtitis, æquanimiter malos tolerare debetis. Nam quiſquis malos non tolerat,ipſe ſibi per intolerantiam ſuam teſtis eſt, quia bonus non eſt. Abel enim eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana ſub paleis premuntur, ſic flores inter ſpinas oriuntur,& roſa,quæ redolet,creſcit cum ſpina,quę pungit. Duos quippe filios habuit primus homo,vnus horum electus eſt,alter reprobus fuit. Tres filios Noë arca continuit, ſed duo ex his electi ſunt,& vnus reprobus fuit. Duos Abraham filios habuit, ſed vnus electus eſt, alter reprobus fuit. Duos filios Iſaac habuit,ſed vnus electus eſt,alter reprobus. Duodecim filios habuit Iacob, ſed ex his vnus per innocentiam venditus eſt,alij verò per malitiam venditores fratris fuerunt, Duodecim Apoſtoli ſunt electi, ſed vnus in his admixtus eſt reprobus,qui probaret, vndecim, qui probarẽtur. Septẽ ſunt diacones ab Apoſtolis ordinati, ſed ſex in fide recta permanẽrib⁹, vn⁹ extitit author erroris. In hac ergo Eccleſia nec mali ſine bonis,nec boni ſine malis eſſe poſſunt.

Bonus qui eſt,malos ſuffert.

Ibid. Iob.30.

Bonus nunquam fuit, qui malos tolerare recuſauit. Hinc namq; eſt,quòd de ſemetipſo beatus Iob aſſerit,dicẽs: Frater fui draconum,& ſocius ſtruthionum. Vt enim ita loquar,ferrum animæ noſtræ nequaquam perducitur ad ſubtilitatem acuminis,ſi hoc non eraſerit alienæ lima prauitatis.

Quæcunque ſeminauerit homo,hæc & metet.

In explanat. 5. Pſal. pœnit.

Qui in hac vita ſemen boni ſeminauerit operis, in futuro fructum æternæ conſequetur remunerationis.

Bonum quod mente concipitur,repente opere compleatur.

Lib. epiſt. cap.21.

Quando bonum aliquod dono conditoris in corde concipitur,celeri neceſſe eſt deuotione cõpleri: ne dũ callid⁹ inſidiator animũ irretire nititur,ſubinde impedimenta ſuggerat,

quibus

quibus ad effectum minimè desideria sua mens occupationibus debilitata perducat.

Boni si sine malis fuerit, perfecti esse boni nõ possunt, quia minimè purgãtur. Ipsa autẽ malorũ societas, purgatio bonorum est. Ego Abel esse non suspicor, qui Cain non habuerit. *Lib. epist. 9. cap. 39.*

DE CARNIS ET MENTIS NOSTRAE miseria. Caput XV.

Ipsa salus corporis ægritudo est.

PRimus homo quia subesse diuinis iussionibus noluit, sub suis se necessitatibus strauit. Quod meliùs ostendimus, si ea quæ deiectus sustinet, & priùs carnis, & pòst pondera mẽtis exprimamus. Vt enim taceamus hoc quòd dolores tolerat, quòd febribus anhelat, sua quadã ægritudine constringitur. Ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est. Nam otio tabescit, opere deficit: inedia deficiens, cibo reficitur, vt subsistat: refectione lassescens, abstinentia releuatur, vt vigeat: aqua perfunditur, ne arescat: Linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquefiat: labore vegetatur, ne quiete torpeat: quiete refouetur, ne laboris exercitatione succũbat: fatigatur vigiliis, somno reparatur: oppressa somno, vigiliis excutitur, ne sua peiùs quiete lassetur: vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur: quæsito calore deficiens aurarũ flatu refouetur. Cumq; inde molestias inuenit, vnde vitare molestias quæsiuit, malè sauciata (vt ita dixerim,) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusq; doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Et quia elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluens quodie portamus lutum. *Lib. 8. Mor. cap. 22. vet. 20. no.*

Miseria humanæ mentis.

Ipsa quoq; mens nostra à secreti interioris securo gaudio exclusa, modò spe decipitur, modò pauore vexatur, modò dolore deiicitur, modò falsa hilaritate releuatur: transitoria pertinaciter diligit, eorumq; amissione incessanter atteritur, quia & incessanter cursu rapiente permutatur. Rebus autem mutabilibus subdita, & à semetipsa variatur. Nam quærens, quod non habet, anxia percipit: cumq; hoc habere cœperit, tædet hanc percepisse, quod quæsiuit. Amat sæpe quod despexerat, despicit quòd amauerat. Cum labore, quæ æterna sunt, discit, sed horũ repente obliuiscitur, si laborare desierit. Diu quærit, vt parũ quid de summis inueniat: sed ad cõsueta citius relabens, nec parum in his quæ inuenerit, perseuerat. Erudiri appetẽs, vix suã ignorantiã superat: sed erudita, grauiùs cõtra scientiæ gloriã pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrãnidem subiicit, sed tamẽ adhuc intus culpę suę imaginẽ tolerat, cuius iam foris opera vincendo restrinxit. In authoris sui inquisitione se erigit, sed reuerberatã hãc, corporearũ rerum amica caligo cõfundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat, intueri vult, & nõ valet. Requirit mirè, quod sibi respondere non sufficit, & sub eo ignara deficit, quod prudenter requirit. Amplam se simul & angustam considerans, qualem se veraciter æstimet, ignorat: quia si ampla non esset, nequaquam tam inuestigãda requireret & rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltem quod ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Quia dum repulsus homo, & à carne molestias, & à mente quæstiones tolerat, graue nimirum pondus semetipsum portat. &c. *Ibidem.* *Iob. 7.*

Quot tentationes mens patitur, tot quasi flatibus mouetur.

Mens humana quot tentationes patitur, quasi tot flatibus mouetur. Hanc enim plerunque ira perturbat: cùm recedit ira, succedit inepta lætitia. Luxuriæ stimulis vrgetur, æstu auaritiæ longè lateque ad ambiẽda quæ terrena sunt tẽditur. Aliquando hanc superbia eleuat, aliquando verò inordinatus timor in infimis deponit. Quia ergo tot tentationum flatibus leuatur, rectè folio homo per Isaiam comparatur: Cecidimus, ait, quasi folium vniuersi: & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos. *Li. 11. Mor. cap. 24. vet. 21. no.*

Omne quod hîc agitur, miseria est.

Si subtiliter consideretur, omne quod hîc agitur, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atque cõcessa, miseria est: vt contra frigus vestimenta, contra famem, alimenta: cõtra æstum frigora requirã-tur. Quòd multa cautela custoditur salus corporis: quòd etiã custodita amittitur, amissa cum graui labore reparatur, & tamen reparata in dubio semper est. Quid hoc aliud quàm mortalis vitæ miseria est? Quòd amamus amicos, suspecti, ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus vtique, quos formidamus: quòd plerunque inimicis sic confidenter, quasi amicis loquimur: & nonnunquã pura proximorum verba, & multùm fortasse nos diligentium, quasi verba suscipimus inimicorum: & qui falli nunquam vel fallere volumus, ex cautela nostra grauius erramus. Quid itaq; hoc, nisi humanæ vitæ miseria est? Quòd amissa cœlesti patria, repulsus homo delectatur exilio, grauatur curis: & tamen cogitare dissimulat, quàm graue sit, quia multa cogitantur: Quòd priuatus est interno lumine, & tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatem suam, quid hoc aliud, quàm de pœna nostra nata miseria est? Sed quanuis diu hîc stare desideret, ipso tamen cursu mortalis vitæ impellitur, vt egrediatur, sicuti Propheta ait: Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. *Ibid. cap. 26.* *Iob. 14.*

Mens nostra summa cautela custodienda.

Mens mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur, quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantem deseruit, statũ quẽ habere potuit, amisit: vnde nũc cùm ad meliora nititur, quasi contra ictũ fluminis conatur. Cum verò ab intentione ascendendi resoluitur, sine labore ad ima reducitur. *Ibid. cap. 27. vet. 26. no.*

In præsenti vita nihil stabile.

Si vitæ istius cursum veraciter attẽdamus, nihil in eo firmũ, nihil inuenimus stabile: sed quemadmodum viator modò per plana, modò per aspera graditur: sic nobis vtique in hac vita manentibus nunc prosperitas, nunc occurrit aduersitas. Denique alternis sibi succedunt temporibus, & mutua se vice confundunt. *Lib. epist. 3. cap. 51.*

DE COGITATIONE. Caput XVI.

Bonis nostris cogitationibus diabolus se interdum inserit.

PLerunque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro, aduentu Spiritus sancti operante, seminãtur, antiquus hostis callidè se interserit, & subiungit, vt bene cogitata perturbet, maléque perturbata dilaniet. Sed nequaquam nos in tentatione deserit, qui bonas cogitationes inspirauit. *Lib. 2. Mor. cap. vet. 32. no. 24.*

Deo ministrans, mundus sit à noxiis cogitationibus.

Qui in obsequiis diuinis assumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere: ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animę speciem, quasi pilis fruticantibus deformem reddat. *Lib. 5. Mor. cap 23. vet. no. 24.*

Fons boni & mali in cogitatione.

Quisquis praua à se opera exteriùs resecat, necesse prosectò est, vt ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intẽtione discernat: ne culpa quam iam in actione non habet, adhuc in cogitatione perduret. Penè cuncta namque bona opera ex cogitatione prodeunt. *Li. 10. Mor. cap. vet. 16. no. 11.*

Deus singulorum cogitationes pensat.

Omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt, quæ humili corde proferuntur. *Li. 12. Mor. cap. 16.*

Iustus etsi non semper opere, quandoque tamen peccat cogitatione.

Mens iustorum, etsi libera est à peruerso opere, aliquando tamen corruit in peruersa cogitatione. *Li. 18. Mor. cap. vet. 4. no. 5.*

Immunda cogitatio quando mentem non polluit.

Mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subiugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerunq; in cogitatione tangimur etiã inuiti: quia vt nonnunquã & illicita ad animũ veniant, hoc vtiq; in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis põdere habemus. Iã verò dæmoniaca est, & non humana tẽtatio, cùm ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterũ dicit: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari, peccatum est, quo quia quandiu viuimus, perfectè *Li. 21. Mor. cap. 3.* *1. Cor. 10.*

omni modo non caremus.

Districtè Deus vniuscuiusque gressus dinumerat.

Ibi. ca. vet. 5. no. 4. Sic Dominus vniuscuiusq; vias cõsiderat, sic gressus dinumerat, vt ne minutisimę quidẽ cogitationes, eius iudicio, ac verba tenuissima, quę apud nos vsu viluerũt, indiscussa remaneãt. Hinc enim dicit: Qui irascit fratri suo, reus erit iudicij. Matth. 5.

Vanæ cogitationes non transeunt sine discussione Dei.

Li. 26. Mor. cap. vet. 12. no. 13. Ante Dei oculos vacuæ non transuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeunt, sine statu retributionis.

Peccata cogitationis citius remittuntur, quàm operis.

Lib. 3. past. curę. Admonit. 3. Sæpe misericors Deus eò citiùs peccata cordis abluit, quò exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia tantò citiùs soluitur, quantò effectu operis districtiùs non ligatur.

DE CONTEMPLATIONE DEI.

Caput XVII.

Diuinæ contemplationis claritas, hominibus inuisibilis est.

Lib. 5. Mor. cap. 20. NOs quousque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatem diuinæ potentię, sicut in se incõmutabilis manet, videm⁹: quia acies infirmitatis nostrę nõ sustinet hoc, quod de ei⁹ ęternitatis radio super nos intolerabiliter fulget.

Terrena à contemplatione Dei mentem retrahunt.

Ibi. cap. 22. Mens nostra nunquam ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his, quæ externis implicãt, studiosè abstrahatur: quia nimirum nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiosè prius à terrenorũ studiorũ tumultu sopiatur. Hinc est enim quod Paulus dicit: Nemo militãs Deo, implicat se negotiis secularibus, vt placeat, cui se probauit. 2. Timo. 2. 2. Tim. 2.

Ibid. cap. 24. Humana mens in contemplationis arce subleuata, tantò semetipsam duriùs de superfluis cruciat, quantò nimis subtile conspicit esse quod amat.

Conspersiones animorum diuersæ.

Li. 6. Mor. cap. vet. 25. no. 27. Sæpe qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt: & sæpe qui occupati bene humanis vsibus viuerent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc nanque est, quòd nonnulli inquieti spiritus, dum plus exquirunt contemplando, quàm capiunt, vsque ad peruersa dogmata erumpunt: & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt.

DE COGNITIONE DEI.

Caput XVIII.

Plena Dei cognitio quæ.

Lib. 5. Mor. cap. vet. 26. no. 27. TVnc verum est quod de Deo cognoscimus, cum plenè nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus.

Visio Dei, summa hominis refectio.

Li. 31. Mor. cap. vet. 35. no. 19. Sola Deitatis visio, vera mentis nostræ est refectio.

Mens Dei nescia, tantò atrocius ad quẽlibet ambitum ducitur, quantò nullo vel humanæ laudis amore refrenatur.

DE COGNITIONE SVI.

Caput XIX.

Li. 33. Mor. cap. vet 39. no. 17.

Propriæ infirmitatis cognitio, alienæ compaßionis est occasio.

Lib. 1. Mor. cap. vet. 30. nou. 14. DVm nostram ignorantiam cognoscimus, plerunque leuiùs onera aliena toleramus: cunque nos quasi singularis sapientiæ altitudo non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam, mens se nostra æquanimiter inclinat.

Aliena mala leuius tolerat, qui sua considerat.

Lib. 5. Mor. cap. vet. 32. no. 31. Cùm alienos excessus aspicimus, nostra, quibus in aliis excessim⁹, delicta cogitem⁹. Cõsiderata quippe infirmitas propria, mala nobis excusat aliena. Patienter namq; illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit, quòd fortasse adhuc habeat, in quo debeat ipse tolerari: quia erubescit sibi peccata nõ parcere, qui vel Deo, vel proximo sæpe se recolit parcẽda peccasse.

Lib. 8. Mor. cap. 2. Hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare priùs propria sciunt.

Dum culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna leuigatur.

Li. 10. Mor. cap. vet. 8. no. 5. Dolor flagelli temperatur, cùm culpa cognoscitur: quia tantò quisque patientius ferramentum medici tolerat, quantò magis putridum conspicit esse, quod secat.

Qui se non iudicat, aliena diiudicare ignorat.

Li. 14. Mor. cap. vet. 15. no. 13. Qui semetipsum priùs non iudicat, quid in alio rectè iudicet, ignorat. Et si nouit fortasse per auditũ, quod rectè iudicare debeat, rectè tamẽ iudicare aliena merita nõ valet, cui conscientia innocentiæ propriæ nullam iudicij regulam præbet.

Peccatum excæcat oculum mentis.

Li. 10. Mor. cap. 15. Habet hoc plerunq; animus humanus propriũ, quòd mox, vt in culpã labitur, à sui adhuc longiùs cognitione separatur.

Multos fœlicitas strauit.

Li. 31. Mor. cap. vet. 30. no. 17. Multos peiùs sua fœlicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit: eoq; illos inopinatus hostis grauiùs percutit, quò lõgo quietis vsu negligẽtiores inuenit. At cõtra sancti tãtò robustiùs acceptã virtutũ gloriam custodiunt, quantò tẽtationis impulsu cõcussi, ĩfirmitatẽ suã humiliùs cognoscũt.

Seipsum vnusquisque despiciat.

Li. 35. Mor. cap. vet. 2. no. 5. Quantò quisque se minùs videt, tantò minùs sibi displicet: & quantò maioris gratiæ lumen percipit, tantò ampliùs reprehensibilem se esse cognoscit.

Aliena minus consideratè despicit, qui sua non discutit.

Hom. 4 sup. Ezechiel. Quisquis vitę suæ custodiã negligit, discutere quæ ait, quæ loquitur, quę cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se iste nõ ambulat: quia, qualis sit in suis moribus vel in actib⁹, ignorat. Nec sibimetipsi præsẽs est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus nõ est. Ille autẽ veraciter se ante se ponit, sibiq; in pręsenti est, qui se in suis actibus tãquã aliũ attẽdit. Nã sũt multa peccata, quæ cõmittimus, sed idcirco nobis grauia nõ videtur, quia priuato nos amore diligẽtes, clausis nobis oculis, in nostra deceptione blãdimur. Vnde fit plerunq;, vt & nostra grauia leuiter, & proximorum mala leuia grauiter iudicemus. Scriptum quippe est: Erunt homines seipsos amantes. Et scimus, quia vehementer claudit oculum cordis amor priuatus. 2. Timo. 3.

Ibid. Hom. 7. sup. Ezec. Sæpe, dum alios reprobos intẽdimus, fit, vt alia negligam⁹: & vbi negligimus, ibi proculdubio oculum nõ habemus. Nã Pharisęus ille, qui ascẽderat in templũ orare (testãte Euangelio,) quid dixit, agnouimus. Ait enim: Deus gratias ago tibi. Rectè ergo gratias Deo agebat, à quo acceperat bona, quæ fecerat. Qui etiã subiungit: Quia nõ sum, sicut cęteri hominũ, raptores, iniusti, adulteri, velut etiã hic Publican⁹: ieiuno bis in sabbato, decimas do omniũ, quæ possideo. Ecce ad exhibendam abstinentiam, ad impendendã misericordiã, ad referendas Deo gratias oculũ Phariseus habuerat, sed ad humilitatis custodiã oculũ non habebat. Et quid prodest, quòd cõtra hostiũ insidias penè tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramẽ apertũ relinquitur, vnde ab hostibus intretur? Quid ergo prodest custodia, quæ penè vbiq; circumponitur, quãdo inimicis tota ciuitas per neglectũ loci vnius aperit? Phariseus autẽ, qui ieiunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit, quasi penè per circuitum in suæ ciuitatis custodia vigilauit. Sed quia vnum in se foramẽ superbiæ non atendit: ibi hostem pertulit, vbi per negligentiam oculum clausit. Luc. 18.

Qui aliena curiosè discutit, sua discutere nescit.

Hom. 36. sup. Euang. Qui alienã quærit vitam discutere, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare. Graue nanque curiositatis est vitium, quæ dum cuiuslibet mentem ad inuestigãdam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit: vt aliena sciens, se nesciat: vt curiosi animus quantò peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus sui.

Initium salutis, cognitio suæ infirmitatis.

In decretis ad Aug. episc. Anglorum. Illud est clarum venturæ salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum.

Bonarum mentium est etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa non est.

DE CONFESSIONE.

Caput XX.

Peccati confeßio cum mœrore animi delet culpam.

Lib. 8. Mor. cap. vet. 15. no. 11. Qui mala, quæ perpetrauit, confitendo insinuat, sed flere, quæ insinuauerit, recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpenti mente medicamentum vulneri non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est, vt mœror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quò licentius iam, per humanam notitiam tãgitur, deteriùs putrescat. Quo contrà Psalmista plagam cordis non solùm detexerat, sed delectæ etiam medicamentum mœroris adhibebat, dicens: Iniquitatem meam ego pronuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Pronunciãdo enim occultum vulnus detegit, cogitãdo autẽ quid aliud quàm medicamentũ vulneri apponit? Psalm. 37.

Facilè

Facilè in prosperis est Deum confeßionis voce laudare.

Lib.8.Mor. cap.25. vet. no.22.

Despecta vox confesſionis eſt, quàm format iucunditas proſperitatis. Sola autem confesſio habet magni meritum ponderis, quam à veritatis rectitudine nequaquã ſeparat vis doloris, quam vſque ad iudicium vocis exacuit aduerſitas teſtis cordis. Vnde bene per Pſalmiſtam contra peccatoris confesſionem dicitur: Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. (Pſal.48.)

Confeßio detegit vulnus peccati.

Hom.40. ſup.Euang.

Quid eſt peccatorũ cõfesſio, niſi quędam vulnerũ ruptio? quia peccati virus ſalubriter aperitur in cõfesſione, quod peſtiferè latebat in mẽte. Vulnera etenim cutis in ſuperficiẽ trahunt humorẽ putredinis. Et confitendo peccata quid aliud agimus, niſi malum quod in nobis latebat aperimus?

DE CONSCIENTIA.

Caput XXI.

Nequitia timida est.

Li.12.Mor. cap.20.vet. no.21.

CVm ſit timida nequitia, dat teſtimoniũ condemnationi: quia cùm illicita quis perpetrat, pauet quod facit: & apertꝰ dãnationis teſtis eſt ipſe timor iniquitatis: quia & timetur, quod agitur, & tamen malũ non vincitur, quòd timetur.

Delinquentes conſcientia accuſat.

Li.18.Mor. cap.3. vet.5. no.

In quo ſe quis erraſſe conſiderat, ipſa ſe latenter cõſcientia accuſat. Vnde Dauid propheta deprecatur dicens: Tunc non confundar, dum reſpicio omnia mandata tua. (Pſal.118.) Grauiter namque vnuſquiſque confunditur, quando mandata Dei vel legendo vel audiendo reſpicit, quæ viuẽdo contempſit. Hinc enim Ioannis voce dicitur: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum: & quicquid petierimus ab eo, accipiemus. (1.Ioan.3.) Ac ſi diceret: Si id quod pręcipit, facinus, id quod petimus, facilè obtinebimus.

Conſcientia delictorum afflictio omnium maxima.

In explanat.7. Pſal. pœnit.

Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, & innumerabiles afflictionum moleſtias, nulla eſt maior afflictio, quàm conſcientia delictorum. Grandis tribulatio, vbi nullus euadendi aditus, vbi nulla libertatis ſpes, vbi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, ſi in tranſitoriis conſolationem quæſierit, ibi animi afflictio vrgebit. Quæ enim in tẽporalibus conſolatio? quale in diuitiis gaudium? nunquid nobiſcũ permãſuræ ſunt? Nónne illæ ſunt ſpinæ, quæ ſemẽ verbi ſuffocant? Quæ ſicut acquiſitæ lætificant, ſic etiam amiſſæ cõtriſtant. Supereſt igitur, vt in tribulatione cõſcientiæ poſitus peccator, ad Deum recurrat, in quo ſolo vera eſt conſolatio.

Mundus eſt, quem conſcientia non accuſat.

Lib.epiſt.6. cap.14.

In cunctis, quæ in hac vita aduerſa proueniunt, ſola eſt omnipotens Dei diſtrictio pẽſanda, atq; ad cor ſemper proprium recurrendum, vt nullius nos ibi lingua implicet, vbi conſcientia non accuſat. Quem enim cõſcientia defendit, & inter accuſationem liber eſt: & liber vel ſine accuſatione eſſe non poteſt, ſi ſola, quæ interius audit, conſcientia accuſat.

DE CONSVETVDINE.

Caput XXII.

Conſuetudo peccandi vim obtinet naturæ.

Li.11.Mor. cap.5.

SAepe nonnulli à prauis actibus exire cupiũt, ſed quia eorumdem actuum pondere premuntur, in malæ conſuetudinis carcere incluſi, à ſemetipſis exire non poſſunt.

Li.15.Mor. cap.4.vet. no.5.

Origo prauæ inchoationis cauſas culpæ etiã præſumendo multiplicat. Dũ enim mala agere quiſq; cæperit, vſu iã deteriùs in hoc, quod inchoauerat, exceſsit. Tenẽt igĩ illũ prauæ conſuetudines, quæ ſemel cæperunt, atq; quotidie duriores exiſtunt: & cum illo in puluere dormiunt, quia non niſi cum eius vita finiuntur.

Li.32.Mor. cap.17. vet. 16.no.

Prima ſerpẽtis ſuggeſtio mollis ac tenera eſt, & facilè virtutis pede cõterenda: ſed ſi hæc inualeſcere negligenter permittitur, eiq́ue ad cor aditus licenter præbetur, tanta ſe virtute exaggerat, vt captam mentem deprimens, vſque ad intolerabile robur excreſcat. Superabile quidem eſt omne, quod initio ſuggerit, ſed inde ſequitur, quod vinci vix poſsit. Tantò ergo debet initia tentationis fugere, quantò finem eius intelligit citiùs ſolui non poſſe.

Triumphus cacodæmonum vſus vitiorum.

Li.33.Mor. cap.2.

Ludus eſt dæmonum, cùm vagas & inſtabiles animas de vitio rotant in vitium.

Melius eſt hominibus ſeruire, quam vitiis.

Li.33.Mor. cap.23.vet. no.17.

Multo melius eſt ardere flamma febrium, quàm igne vitiorum: & multò melius eſt duris in ſeruitio hominibus ſubiici, quàm blandientibus dæmoniis ſubdi.

Conſuetudo peccandi obligat mentem in peccatis.

Ho.33. ſup. Euang.

Vſitata culpa obligat mentẽ, vt nequaquam ſurgere poſsit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia vbi ſponte diu perſtitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.

DE COMPASSIONE. Caput XXIII.

Tolerandi ſunt, quos correctos cupimus.

Li.7. Mor. cap. 7. vet. 6.no.

QVos ad fortia trahere nitimur, eorum neceſſe eſt, vt infirma toleremus: quia nec iacentẽ erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudinem per compaſsionem flectit. Cùm verò alienæ infirmitati cõpatimur, valentiùs à noſtra roboramur, vt amore futurorũ mens ad præſentia aduerſa ſe præparet, & cruciatus corporis, quos timebat, expectet. Auctus namque deſideriis cœleſtibus anguſtatur: cúmque æternæ patriæ quanta ſit dulcedo conſiderat, pro ea præſentis vitæ amaritudines ardenter amat.

Compaßio, quam afflictioni proximorum debemus in quo conſiſtat.

Li.20.Mor. cap.26.

Quamuis vera compaſsio, eſt paſsioni proximi ex largitate cõcurrere, nonnunquã tamen cũ exteriora quæq; abundè ad largiendum ſuppetunt, celeriùs dantis manus dationẽ inuenit, quàm animus dolorem. Vnde ſcire neceſſe eſt, plus nonnunquam eſſe compati ex corde, quàm dare: quia quiſquis perfectè indigẽti compatitur, minus æſtimat omne quod dat. Exteriora etenim largiens, rem extra ſemetipſum præbuit: qui autem fletum, & compaſsionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de ſemetipſo dedit.

Crucem Domini duobus modis baiulamus.

Ho.37.ſup. Euang.

Duobus modis crucem Domini baiulamus, cùm aut per abſtinentiam carnem affligimus, aut per compaſsionem proximi, neceſsitatem illius noſtram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena neceſsitate, crucem portat in mente.

Proximorum neceßitatibus occurrendum.

Lib.1.epiſt. cap.57.

Si proximorum neceſsitatibus habita compaſsione benigna mente concurrimus, noſtris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperimus.

DE CONSOLATIONE. Caput XXIIII.

In rerum amißione conſolatio maxima quæ.

Lib.2.Mor. cap.16.vet. 12.no.

MAgna conſolatio eſt in rerum amiſsione, illa tempora ad mentẽ reducere quibꝰ nos cõtigit res, quas perdidimꝰ, non habuiſſe.

Ordo in conſolatione tenendus quis.

Ordo conſolationis eſt, vt cùm volumus afflictum quempiam à mœrore ſuſpendere, ſtudeamus prius mœrendo eius luctui concordare. Dolentem namque non poteſt conſolari, qui non concordat dolori: quia eo ipſo quo à mœrentis afflictione diſcrepat, minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate ſeparatur. Sed emolliri priùs debet animus, vt afflicto congruens inhæreat, inhærens trahat. Neque enim ferrum ferro coniungitur, ſi non vtrunque exuſtione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, niſi priùs eius duritia temperata molleſcat: vt quaſi hoc ipſum fiat, quod curatur, vt teneat. Sic nec iacentes erigimus, niſi à rigore noſtri ſtatus inclinemur: quia dum rectitudo ſtantis à iacentis ſitu diſcrepat, eum, qui condeſcendere negligit, nequaquam leuat.

DE COPVNCTIONE.

Caput XXV.

Compunctionis effectus quantus.

Lib.3.Mor. cap.25. vet. 19.no.

SI nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnis ſtrepitus prauæ ſuggeſtionis obmuteſcit: & ſi forti nos ſtudio contra vitiorum incentiua ſtringimus, ipſa etiam vitia ad vſum virtutis immutamus.

Afflictio nimia mœrorem ſubducit.

Li.9. Mor. ca.44. vet. 37.no.

Sicut moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata ſubducit: quia mœror ipſe quaſi ſine mœrore fit, qui afflicti mentem deuorans, ſenſum doloris tollit.

Lachrymæ quando ſuum non conſequuntur affectum.

Li.11.Mor. cap.6.vet. 5.no.

Fructum non habent lamenta, quæ ſtudent cum gemitu deſiderare peritura.

Culpa quò vberius fletur, eò altior cognitio veritatis attingitur.

Li.27.Mor. 15.& 16. vet.12.no.

Cùm mentem noſtrã Deus ingreditur, cõſtat proculdubio quòd mox pœnitẽtię gemitus ſequatur: vt ei iã ſalubriter flere libeat, quę priꝰ de iniquitatibꝰ flẽda iucũditate gaudebat. Sed

quò vberius culpa fletur, eò altior cognitio veritatis attingitur: quia ad videndum internum lumen polluta dudum conscientia, lachrymis baptizata renouatur.

Li.30. Mor. cap.28. vet. 15.no.

Quos exteriùs in fletu continet vallis humilitatis, eos interiùs subleuat ascensus contemplationis.

Compunctionis genera duo.

Lib.3. dial. cap.34.

Principaliter compunctionis genera duo sunt, quia Deũ sitiens anima, priùs timore compũgitur, pòst amore: priùs enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum cursum recolit, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum animus inflammatur: & qui priùs flebat, ne duceretur ad supplicium, postmodum amarissimè flere incipit, quia differtur à regno.

Per fletus ducimur ad gaudia.

Hom. 2. sup. Euang. Matth.5. Luc.6.

Vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne æternam amaritudinem sentiat in vindicta. Per fletus quippe ad æterna gaudia ducimur, veritate pollicente, quæ ait: Beati, qui lugent, quoniam consolabuntur. Ad fletum verò per gaudia peruenitur, hac eadem veritate attestante, quæ ait: Væ vobis qui nunc ridetis, quia lugebitis, & flebitis. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem teneamus.

In explanat.3 Psal. pœnit. Psal.125.

Retributionis æternæ gaudium nequaquam in cælo colligitur, nisi priùs in terra cum fletu & gemitu & amaritudine seminetur, sicut scriptum est: Qui seminat in lachrymis, in exultatione metet.

Lib.epist.10. cap.7.

Quisquis copiosum in cælis fructum habere desiderat, seminare, dum tempus est, non omittat, vt manipulos in die messis cum lætitia colligat. Nam qui seminant in lachrymis, in exultatione & gaudio metent.

Peccata sunt fletibus tergenda.

Lib.epist.11. cap.2.

Vnusquisque nostrum ad pœnitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percussionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus: &, quod nequiter egimus, flendo puniamus. Nullus autem de iniquitatum suarum immanitate desperet. Veternosas nanque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia absterfit: & conuersus latro vitæ præmia etiam in ipsa sententia suæ mortis emeruit.

Ibidem.

Citiùs ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Importunis igitur fletibus insistamus: quia ea, quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudici veritatis placet: quoniam pius ac misericors Deus à se vult, veniam precibus exigi, qui quantum meremur, non vult irasci. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me.

Psalm. 49.

DE CORPORE CHRISTI.

Caput XXVI.

Conscientia ante diuinorum Christi mysteriorum perceptionem mundanda.

Hom.30. sup. Euang.

SI domum nostram quisquam diues aut præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mundaretur: ne quid fortasse esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergò sordes praui operis, qui deo præparat domum mentis.

Libr.epist.3. cap.26.

Sicut, exigente culpa, quis à sacramento communionis dignè suspenditur: ita insontibus nullo modo talis debet irrogari vindicta.

Apostoli ad orationem solummodo Dominicam consecrabant.

Lib.7.epist. cap.63.

Orationem Dominicam in missa idcirco mox post precem dicimus: quia mos Apostolorum fuit, vt ad ipsam solùmodo orationem oblationis hostiam consecrarent.

DE CONTINENTIA.

Caput XXVII.

Continentia sine misericordia homini parum proficua.

Lib.6.Mor. cap.23. vet. 16.no.

NIhil prodest per continentiam carnem restringere, si mens per se compassionem negligat in proximi amore dilatare. Nulla namque est castitas carnis, quam non commendat suauitas mentis.

Mundiuia cordis nostri non nobis, sed Deo ascribenda.

Li.11. Mor. cap.28. vet. 26.no.

Quisquis occultæ tentationis motus, atque immunditiam cogitationis euicerit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mũdum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergò iam ad locum munditiæ mente peruenit, conceptionis suę viam respiciat, per quam venit: atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam viuendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi. Solus ergo in carne sua verè mũdus extitit, qui delectatione carnis tangi non potuit: quia nec per carnalem huc delectationem venit.

Abstinentia quando infructuosa.

Lib.3. past. cure, admo. 20.

Incassum per abstinentiam caro atteritur, si inordinatis motibus mens vitiis dissipatur.

Deuoti cum mulieribus habitare non debent.

Lib.Dial. cap.7.

Qui corpus suum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præsumant: ne ruina mentem tantò repentina surripiat, quantò ad hoc, quod malè concupiscitur, etiam præsentia concupitæ formæ famulatur.

DE CONVIVIIS.

Caput XXVIII.

Vitia epulantibus concomitantur.

Lib.1. Mor. cap.5. Exod.32.

NOnnulla sunt vitia, quę à conuiuiis aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt: penè enim semper epulas comitabatur voluptas. Nam dum corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Vnde scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

DE CONSORTIO.

Caput XXIX.

Aues concolores volitant vnà.

Lib.8.Mor. cap.38. vet. 30.no.

HOc vniuscuiusque proprium esse solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniungi & alios velit: diuersitatẽ vitæ refugiat. atque hoc imitandum imprimat, quod amat.

Vita bonorum æmulanda.

Li.4.Mor. cap.9. vet. 6.no.

Iustorum debemus vitam conspicere, vt subtiliter deprehendamus nostram. Illorum videlicet species, quasi quędam forma nobis imitanda proponitur: quia viua lectio est vita bonorum, quam quãtò subtiliùs pensando discutimus, tantò seuerius in nobis omnia iniquè gesta reprobamus.

Li.26. Mor. cap.10.

Quantò morũ vita à rerum distat substantia, tantò grauior calumniator est, qui malè viuẽdo vim nostris infert moribus, quàm qui violenter opprimendo damna ingerit rebus.

Viri docti commercium quàm sit vtile.

Lib.7.epist. cap.29.

Vtilis semper est docti viri allocutio, quia aut discit audiens, quod nescire se nouerat: aut cognoscit, quod est amplius, id quod se & nescisse nesciebat.

DE CONSILIO.

Caput XXX.

Consilium quando infirmum.

Lib.1. Mor. cap.32. vet. 16.no.

VIle est consilium, cui robur fortitudinis deest: quia quod tractando inuenit, carens viribus, vsq; ad perfectionem operis non perducit. Et valdè fortitudo destruitur, nisi per consilium fulciatur: quia quò plus se posse conspicit, eò virtus sine rationis moderamine deterius in præceps ruit.

DE CONCORDIA.

Caput XXXI.

Vnitas sicuti malis noxia est, ita bonis innocua.

Li.33. Mor. cap.33. vet. 34.no. Eccl.2. Li.34. Mor. cap.3. vet. 4.no.

SIcut esse noxium solet, si vnitas desit bonis, ita perniciosum est, si non desit malis. Peruersos quippe vnitas corroborat, dum concordat: & tantò magis incorrigibiles, quantò vnanimes facit. De hac vnitate reproborum per Sapientem dicitur: Stuppa collecta synagoga peccãtium. Reproborum quippe vnitas, bonorum vitam tantò duriùs præpedit, quantò ei se per collectionem durior opponit.

DE CORRECTIONE.

Caput XXXII.

Iusti correptionibus meliorantur, iniusti verò deteriores redduntur.

Li.10. Mor. cap.3.

SIcut iusti de quibusdam, quæ ab eis non rectè gesta sunt, correctionis vocem, ministerium charitatis æstimant: sic peruersi contumeliam derisionis putant. Illi protinus ad obedientiam sternũtur, isti ad insaniam suæ defensionis erigũtur. Illi correptionis adiutoriũ, vitæ suæ patrocinium deputant, quod, dum præsentis vitii culpa corripitur, vẽturi iudicis ira temperatur. Isti cum se impeti redargutione cõspiciunt, gladium percussionis credunt: quia dum per correptionis vocẽ culpa

culpa detegitur, præsentis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe in laudem iusti per Salomonem dicit veritas: Doce iustum, & festinabit accipere. Hinc prauorum contumaciam despicit dicens: Qui erudit derisorem, ipse sibi facit iniuriam. *Prou. 9.*

Praui correptionem non facilè admittunt.

Habet hoc prauorum malitia, vt cùm vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris vtitur, si falsis vocibus & vita corripientis inquinetur. *Ibid. lib. 10. Mor. cap. 3.*

Correptio immodica non corrigit.

Correpti mens repentè ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione plusquàm debuit, addicit. *Ibid. cap. 9. vet. 5. no.*

Ordo increpationis optimus quis.

Ordo erectionis in bono iste est, vt primum contra nos, postmodū cōtra malos erigamur. Nā qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos erigimur, quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos pœnitentiæ vltione ferimus, quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamur. Qui si districtè priùs nostra in nobis mala insequimur, iustum quoque est, vt etiam contra aliena mala vtiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus. *Lib. 14. Mo. cap. 25. vet. 13. no.*

Qualiter delinquentes sint feriendi.

Tantò omnipotens Deus iustius aliena vitia percutit, quantò in semetipso nihil habet vitiorum. Homines verò cùm per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, vt etiam ad suam nouerint oculos reuocare: vt ex semetipsis considerent, quantum aliis ferendo parcant, cùm se quoque ipsos dignos percussionibus non ignorant. Vnde considerandum est, quòd si qui fortasse sint, qui asperitate correptionis indigeant, tunc eis dura correptio à nobis admouenda est, cùm Dei manus cessat à verbere. Cùm verò superna flagella insunt, non à nobis iam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iungimus, percussionem percussioni sociemus. *Lib. 14. Mor. cap. 25. vet. 24. no.*

In vitiorum vltione modus seruetur.

Omnis, per quem necesse est aliena vitia corrigi, semetipsum debet prius solerter intueri: ne dum aliorum culpas vlciscitur, ipse vlciscendi furore superetur. In correptione enim vitiorum subesse menti debet iracundia, non præesse: vt executionem iustitiæ non dominando præueniat, sed famulando subsequatur: & notum iudicium possessa impleat, non possidens præcurrat. *Lib. 26. Mor. cap. 36. vet. 28. no.*

Sicut corporales medici quasdam ægritudines iam venisse inueniunt, quasdam verò ne veniant medentur: ita doctores sancti aliquando inuenta vulnera saluti restituunt, aliquando verò agunt in mentibus, ne vulnerentur. *Ibid. cap. 39. vet. 29. no.*

Disciplina subditis qualiter sit moderanda.

Curandum est, vt rectorem subditis & matrē pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque inter hæc sollicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina. *Lib. 2. past. cura, cap. 6.*

Rector mansuetè subditos corripiat.

Plerunque contingit, vt dum culpa subditorum cum magna inuectione corripitur, magistri lingua vsque ad excessus verba pertrahatur. Cúmque increpatio immoderatè accenditur, corda delinquentium in desperatione deprimuntur. Et correpti mens ad odium proruit, cùm hanc immoderata increpatio plùs quàm debuit, addicit. *Ibid. cap. 10.*

Tanta debet esse discretio prælati, vt nec disciplina nimia, nec ipsa quoque misericordia sit remissa: ne si inordinatè culpa dimittitur, is, qui est culpabilis, in reatu grauiùs adstringatur. Et rursus, si culpa immoderatè retinetur, tantò qui corrigitur deterior fiat, quantò erga se nil ex benignitatis gratia agi considerat. Exhibenda itaque prauis est asperitas in ostensione, charitas in mente: vt & dura ostensio delinquentem coërceat, & charitatis custodia mercedem mansuetudinis non omittat. *Hom. 21. sup Ezech. lib. 2.*

Amica correptio plus prodest, quàm nimis stricta.

Plerunque plus virium habet discreta in correctione remissio, quàm in exequenda vltione districtio adeò, vt nonnunquam hæc fideliorem atque subiectum, illa verò obstinatum faciat & æmulum. *Lib. epist. 8. cap. 16.*

Peccata dum augentur, seuerius insequenda sunt.

Quando mala quę pœnitentiæ fletu purganda sunt, augentur excessibus: ita maior delinquentibus est adhibenda correptio, vt & ipsi facinus suum, saltem pœna vindicante, cognoscant, & alios ab illicitis ecclesiasticæ tutionis timor inhibeat. *Lib epist. 10. cap. 35.*

Sicut laudabile discretúmque est, reuerentiam & honorem debitum exhibere prioribus: ita rectitudinis & Dei timoris est, si qua inter eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere: ne totum, quod absit, corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. *Ibid. cap. 37.*

Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda, sed palàm sunt arguendi, qui palàm nocent: vt dum aperta obiurgatione sanantur, ij, qui imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim vnus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est, vt pro multorum salute vnus condemnetur, quàm per vnius licentiam multi periclitentur. Nec mirum, si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta hoc fieri persæpe cognouimus: vt ea, quæ scabiem aut impetiginem habere videntur, separentur à sanis, ne illorum morbo, sana damnentur & pereant. *Lib. epist. 12. cap. 31.*

DE CONVITIO.

Caput XXXIII.

Conuitia illata facilè toleramus, si mala quæ fecimus ad memoriam reuocemus.

TVnc illata conuitia bene toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe videbitur, quòd iniuria percutimur, dum in actione nostra cōspicimus, quia peius est quod meremur, sicque fit, vt contumeliis gratia magis quàm ira debeatur, quarum interuentu Deo iudice pœna grauior declinari posse confiditur. *Lib. 30. Mor. cap. 17. vet. 9. no.*

DE COMMENDATIONE.

Caput XXXIIII.

Studia commendatione proficiunt.

SIcut ignis aura flante fit grandior, sic bonæ mentis studia commendatione proficiunt. *Lib. epist. 8. cap. 52.*

DE CONDEMNATORVM CRVCIATV.

Caput XXXV.

MAlos homines non solùm ignis per vindictam pòst cruciat, sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui pòst puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos affiiciunt inuidiæ tormento. *Lib. 2. Mor. cap. 26. vet. 20. no.*

Diabolus quos viuentes blandiens decipit, morientes sæuiens rapit. *Lib 6. Mor. cap. 21. vet. 16. no.*

Damnatos nulla sequitur misericordia.

Nequaquam vltrà misericordia parcentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicis damnat.

Fasciculos zizaniorum ligare, est impios cum impiis æterno igni tradi.

Fasciculos, quos Dominus præcepit in Euāgelio ligare ad comburendum, est hos, qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus sociare: vt quos similis culpa inquinat, par etiā pœna constringat: & qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul damnatio conterat, quos simul elatio subleuat: quosque non dissimiliter dilatauit ambitio, nō dissimilis angustet afflictio: & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flamma peccati. *Ibid. cap. 47. vet. 39. no.*

Damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subiicit disparitas criminis.

Gehenna quanuis cunctis vna sit, non tamen cunctos vna eademque qualitate succendit: Nam sicut vno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo vno ordine omnes æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis, sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & vna est gehenna quæ afficit, & tamen non vna omnes qualitate comburit: quia quod hîc agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. *Ibid.*

Ibid. ca. 49. vet. 30. nou. 39. & 40.

Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit: tunc infinitè patens inferni barathrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat: atque qui quolibet ex vitio, hîc voluntatem callidi persuasoris expleuerunt: tunc enim duce suo reprobi ad tormenta peruenient. Sed quid prodest ista præuosse, si non contingat euadere? Tota ergo intentione curandum est, vt cùm vacationis tempus accipimus, bene viuendi studio malorum vlticia tormenta fugiamus. Hinc quippe per Salomonem dicitur: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erit apud inferos, quò tu properas.

Eccle. 9.

Peccator prudens erit in pœna, qui stultus extitit in culpa.

Lib. 15. Mo. cap. 23. vet. 31. no.

Omnis peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa: quia ibi iam dolore constrictus ad rationem oculos aperit, quos hîc voluptati deditus clausit: & pœna torquente exigitur vt sapiat, qui hîc excœcante se superbia, despiciebat.

Sæpe diu tolerantur damnandi

Ibid. ca. 27. vet. 35. nou.

Sæpe diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita condemnat: permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. Quia enim videt ad quam damnationis foueam tendant, hoc eis pro nihilo esse existimat, quòd hîc peruersi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis vitæ gloriam diligit, magnam esse fœlicitatem deputat hîc secundum votum florere: quanuis rogatur postmodum supplicia æterna tolerare.

Reprobi in corpore & anima torquentur.

Lib. 16. Mo. cap. 7. Iob. 22.

Sicut reproborum culpa in mente fuit & corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter & in carne. Hinc Propheta ait: Reliquias eorum deuorabit ignis.

Æternæ perditionis indicium euidentissimum quod.

Lib. 26. Mo. cap. 16. vet. 14. no.

Manifestum perditionis æternæ indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens fauet effectus: & nulla contrarietas impedit, quod mens peruersa concepit.

Lib. 30. Mo. cap. 31. vet. 15. no.

Quos diabolus ante mortem latéter intercipit, hos ad supplicij sui consortium post mortem violenter rapit.

Lib. Dia. 4. cap. 28.

Sicut electos beatitudo lætificat: ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat.

Corporeus ignis in Spiritum peccatoris agit.

Ibid. ca. 29.

Si incorporeus Spiritus in hoc teneri potest quod viuificat, quare non pœnaliter & ibi teneatur, vbi mortificatur? Teneri autem Spiritum per ignem dicimus, vt in tormento ignis, videndo atque sentiendo puniatur. Ignem nanque eo ipso patitur quòd videt: & quia cremari se aspicit, crematur. Sicque fit, vt res corporea incorpoream exurat, dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisibilis trahitur: vt per ignem corporeum, mens incorporea, etiam incorporea flamma crucietur: quanuis colligere ex dictis Euangelicis possumus, quia incendium anima non solùm videndo, sed etiam experiendo patiatur, veluti veritas de diuite epulone refert: Dum ergò diuitem epulonem damnatum veritas in ignem perhibet, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget?

Luc. 16.

Ordo tormentorum etiam in inferno.

Ibid. ca. 35.

Angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cùm pares paribus in tormentis similibus sociant: vt superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant. Cùm ergò similes in culpa, ad tormenta similia deducuntur, quia eos in locis pœnalibus Angeli deputant, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant.

Mali æternaliter puniuntur.

Lib. 4. Dialog. cap. 44.

Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò iustus est, ab iniquorum vltione in perpetuum non sedatur.

DE DEO, ET IIS QVAE ATTRIBVVNTVR DEO.

Caput XXXVI.

Nescire Dei quid.

Lib. 2. Mor. cap. 4. vet. 3. nou. Luc. 13.

Nescire Dei, reprobare est, vnde quibusdam in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis.

Anima Dei quid.

Cùm sit cunctis corporibus exterior, cunctis mentibus interior Deus, ea ipsa vis eius, qua omnia penetrat, cunctaque disponit, anima illius in scripturis sacris appellatur.

Lib. 16. Mo. cap. 19. vet. 18. 16.

Deus qualiter recordari, & obliuisci dicatur.

Lib. 17. Mo. cap. 1. vet. 2. no.

Sciendum verò est, quòd recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim obliuisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem, quorum obliuiscimur, elongamur, humano vsu & recordari Deus dicitur, cùm dona tribuit: & obliuisci, cùm in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat: cuncta sine intermissionis alternatione considerat, & recordatur bonorum, quorum tamen nunquam obliuiscitur: & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium semper intuetur.

DE DELECTATIONE.

Caput XXXVII.

Lib. 2. Mor. cap. 35. vet.

In quantùm ad delectationem præsentium ducimur, intantùm minus ab illicitis temperamur.

Lib. 4. Moral. cap. 17. vet. 15. no.

Solerter vigilandum est, vt cùm blandiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur, agnoscat.

Carnalis delectatio quando minoris culpæ.

Ibid. ca. 21. vet. 17. no.

Sicut minoris culpæ est, cùm carnaliter mens in delectationem rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur: ita grauioris & plenæ nequitiæ est, ad peccati illecebram non solùm delectatione pertrahi, sed etiam consensu famulari. Tantò igitur arctiori manu pœnitentiæ, mens à pollutione tergenda est, quantò se per consensum conspicit sordidius inquinatam.

Lib. 10. Mora. cap. 24. vet. 13. no.

Inde in perpetuum Spiritus interit, vnde ad tempus caro suauiter viuit.

Carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit vermem doloris.

Lib. 16. Mo. cap. vltim.

Carnalis dulcedo delectationis, in conscientia nutrit vermem doloris. Quid nanque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quàm vermem amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem, scaturientem vermibus potest? Caro itaque cùm concupiscitur, pensetur quis sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nihil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc, quod viuum diligit, quale sit, mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citiùs cognoscitur, quia cùm illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: Dulcedo illius vermis: quia is, qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fœtorem putredinis anhelat.

Iob. 24.

Lib. 4. Dia cap. 36.

Carnalis delectatio mentem, quam inficit, obscurat, vt veri luminis claritatem non videat: sed vnde inferiùs delectatur, inde caliginem supernam patiatur.

DE DETRACTORIBVS.

Caput XXXVIII.

Obtrectatio interdum æquo animo toleranda, quatenus nobis cedat ad meritum.

Hom. 9. sup. Ezech. lib. 1.

Linguas detrahentium sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant: ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. Veruntamen hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant, qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes, bene viuere contemnant.

DE DIABOLO.

Caput XXXIX.

Diabolus beatitudinem angelorum perdidit, non naturam.

Lib. 2. Mor. cap. 3. vet. no.

Etsi beatitudinem diabolus perdidit, naturam tamen Angelis similem non amisit: etsi meritis prægrauatur, conditione naturæ subtilis attollitur.

Diaboli voluntas semper est iniqua, nunquam tamen potestas iniusta.

Ibid. ca. 10. vet. 6. no.

Sciendum est, quia satanæ voluntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere inique appetit,

1.Reg.18. Lib.2.Mor. cap.21.vet. 16.no.

appetit, hoc Deus fieri non nisi iustè permittit. Vnde bene in libris Regum dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul.

Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant.

Hostis antiqui sæuitia.

Ibid.cap. 31.vet.24. no.

Antiquus hostis eò contra bonos grauius sæuit, quò vallari eos diuinæ protectionis munere conspicit.

Hostis antiqui fraus.

Li.6.Mor. cap.21.vet. 16.no.

Diabolus quos viuentes blandiens decipit, morientes sæuiens rapit.

Cacodæmonibus quando facilè resistimus.

Li.13.Mor. cap.10.vet. 6.no.

Facilè inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus, vel in vno diutius consentiatur. Sin verò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quantò se ei crebriùs subiicit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit, vt ei reluctari valeat: quia nimirum malignus aduersarius contra hanc ex praua consuetudine deuictam, quasi more gigantis pugnat.

Astutia diaboli quanta.

Li.14.Mor. cap.6.vet. 7.no.

Intuetur inimicus generis humani vniuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem: vt blandis & lætis moribus sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis verò mentibus iram, superbiam, vel crudelitatem proponat. &c.

Diaboli voluntas iniusta, & omnis potestas eius semper iusta.

Li.18.Mor. cap.1.vet. 3.no.

Diabolus licet afflictionem iustorum semper appetat, tamen si ab authore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Vnde & omnis voluntas diaboli iniusta est, & tamē, permittēte Deo, omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniustè appetit, sed eos, qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iustè permittit.

Hostis antiqui calliditas quanta.

Lib.epist.2. cap.23.

Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuum perpetratione, Deo sibi resistente, decipere non valet, opiniones eorum falsas ad præsens simulando, dilaceret.

DE DISCORDIA.

Caput XL.

Parentum diuitiæ prolibus occasionem præstant discordiæ.

Lib.1.Mor. 2.cap.4.

Solet inter fratres maior substantia discordiæ fieri grauioris causa.

Discordiam seminans, charitatem matrem omnium virtutum extinguit.

Lib.3.Past. curæ adm. 24.

Perpendant seminantes iurgia, quàm multipliciter peccant, quia dum vnam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant. In vno enim malo innumera peragunt, quia seminando discordiam, charitatem, quæ nimirum virtutum omnium mater, extinguunt. Quia autem nihil pretiosius est Deo virtute dilectionis, nihil est diabolo delectabilius extinctione charitatis. Quisquis ergò seminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hosti Dei familiariùs seruit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtrahens, eis iter accessionis abscidit.

DE DISCRETIONE.

Caput XLI.

Lib.1.sup. Ezec.Hom. 1.

Virtutis meritum ipsa fortitudo operis amittit, si discretio in intellectu non fuerit.

DE DIVITIIS ET DIVITIBVS.

Caput XLII.

Diuitiæ nocumento interdum sunt ad beatitudinem adipiscendam.

Li.4.Mor. cap.2.vet. 3.no. Matth.19.

Rarum valde est, vt qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam veritas dicat: Difficilè qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum. Nam qui hîc multiplicandis diuitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant?

Non est census in crimine sed affectus.

Sunt nonnulli qui dum terrenis se opibus abundare conspiciunt, veras Dei diuitias non requirunt, atque æternam patriam non amant: quia hoc sibi sufficere, quòd rebus temporalibus fulciuntur, putant.

Li.10. Mo. cap.28.vet. 17.no.

Diuitiæ dum habentur, facilè despiciuntur.

Facilè est hominem tunc diuitias despicere, cùm habet, difficilè verò est eas cùm non habet, viles æstimare.

Li.11.Mor. cap.1.vet. 2.no.

Diuitiæ excæcant mentis oculos.

Habent hoc potentes, & iniqui proprium, vt fallacibus diuitiis occupati, veras Dei opes negligant: & quantò minus, quod verum est, inquirunt, tantò amplius falsis diuitiis extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum quia occupat, excæcat.

Li.12.Mor. cap.22.vet.

Multi diuites possent habere opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent.

Sæpe quosdam diuites videmus, qui opes & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent. Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur cæteros, omnémque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde & quidam diues dicebat: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes dum supernus iudex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Vnde beatus Iob. Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex, interitus.

Li.14.Mor. cap.8. Luc.12. Iob.18.

Diuitiæ superbiam pariunt.

Sicut ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur, quæ impinguat mentem diuitis, dum eleuatur animus superbientis. Superbia quippe cordis quædam pinguedo est crassitudinis. Vnde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.

Li.15.Mor. cap.25.vet. 33.no. Psal.72.

Similitudo de diuitibus qui comparantur pauperibus, de mundi huius diuitiis somniantibus.

Sæpe contingit dormienti inopi, vt se per somnium diuitem videat, atque ex eisdem rebus animum extollat: lætetur se habere quod non habuit, iamque dedignari quærat, à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginem, vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur: & eò peiùs, quò ad tempus breuissimum, vel vacuè diues fuit. Sic, sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites, sed paupertatem suam euigilantes inueniunt: quia nihil secum ad illud iudicium, quod permaneat ferunt: & quantò nunc ad breue tempus sublimiùs elati sunt, tantò contra se in perpetuum grauiùs ingemiscunt.

Li.18.Mor. cap.18.vet. 12.no.

Diuites quotidie pauperes perimunt.

Diuites cùm accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt.

Lib.3.Past. curæ. adm. 22.

Diuitum nomina plus solent sciri, quàm pauperum.

In populo plus solent nomina diuitum, quàm pauperum sciri. Quid est ergò, quod Dominus de paupere & diuite verbū faciens, nomē pauperis dicit, & nomē diuitis nō dicit: nisi quòd Deus humiles nouit, atque approbat, & superbos ignorat? Vnde & quibusdam de miraculorum virtute superbientibus in fine dicturus est: Nescio vos, vnde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. At contrà Moysi dicitur: Noui te ex nomine. Ait ergò de diuite: Homo quidam: ait de paupere: Egenus nomine Lazarus: Ac si apertè dicat: Pauperem humilem scio, superbum diuitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per iudicium reprobationis ignoro.

Hom.40. sup.Euang. Luc.13. Exod.33. Luc.16.

Diues epulo quia minima negauit, ad minima petenda peruenit.

Diues iste, qui vulnerato pauperi mensæ suæ vel minima dare noluit, in inferno positus, vsque ad minima quærenda peruenit. Nam & guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit.

Ibid.hom. 40.super Euang.

Mala Lazari purgauit ignis inopiæ, bona diuitis remunerauit felicitas transeuntis vitæ.

Ibidem. Lucæ 16.

Dum dicitur de diuite epulone: Recepisti bona in vita tua, indicatur & diues iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona receperit. Rursumque dum de Lazaro dicitur: quia recepit mala, profectò monstratur, & Lazarus habuisse malum aliquod, quo purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit felicitas transeuntis vitæ: Illum paupertas afflixit & tersit: istum abundantia remunerauit & repulit.

DE DISPENSATORIBVS.

Caput XLIII.

Iacula hostis in eos, qui dispensandis terrenis præsunt.

Lib. 2. Mor. cap. 35. vet. 16. no.

OMnis, qui dispensandis terrenis rebus præsidet, occulti hostis iaculis latiùs patet.

Mundum deserens illico ad officia non est promouendus.

Lib. 8. Mor. cap. 34. vet. 29. no.

Qui mundum deserunt, ad exteriora officia prouehi non debent, nisi per humilitatem diutius in eiusdem mundi contemptu solidentur. Citiùs nanque bona depereunt, quæ hominibus ante tempus innotescunt: quia & arbusta plantata, priusquam fixa radice coalescunt, si manus concutiens tangit, arefacit. At si in altum radix figitur, & terræ humoribus conspersa solidatur, hæc & manus impellit, sed non lædit: hæc & ventorum flatus in flectendo concutiunt, sed non euertunt.

Secularia à dispensatoribus quando legitime administrentur.

Lib. 18. Mor. cap. 29. vet. 25. no.

Sicut vigor mentis frenandis præest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ si peruerso amore non appetuntur, non confuso, sed ordinato animo ministrari queunt.

Lib. Epist. 3. cap. 33.

Monstrat quàm bene dispenset propria, qui fideliter administrat aliena.

Ibid. cap. 43.

Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet: ita eam rapacitatis ardore inuadere alienas non oportet.

DE DILECTIONE.

Caput XLIIII.

Dilectio morti comparatur.

Lib. 10. Mo. cap. 22. vet. 12. no. Canti. 8.

VAlida est vt mors dilectio. Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel reperit, à delectatione mundi funditus occidit.

Inimici diligendi sunt, & de eorum profectu gaudendum.

Lib. 22. Mo. cap. 10. vet. 6. no. Ioan. 13.

Omnipotentis Dei nos discipulos esse, sola custodia charitatis probat. Hinc est etiam, quod per semetipsum veritas dicit: In hoc omnes cognoscent, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quæ nimirum dilectio, si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet, scilicet si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur.

Charitate & concordia hostis antiquus præcipuè prosternitur.

Hom. 8. sup. Ezech.

Scimus, & liquidò constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis est, quando ita fuerit constipata, atque densata, vt in nullo loco interrupta videatur. Nam si ita disponitur, vt locus vacuus, per quem hostis posit ingredi, dimittatur, profectò iam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cùm contra malignos spiritus, spiritalis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est, vt per charitatem semper vniti, & constricti, nunquam interrupti per discordiam inueniamur: quia si quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, vnde ad feriendos nos hostis valeat intrare. Antiquus verò inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet: quia ipse nec carne præmitur, vt in eius luxuria dissoluatur. Abstinentiam non timet, qui ipse cibo non vtitur, quoniam necessitate corporis non vrgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit: quia diuitiarum subsidiis ipse non eget. Valde autem in nobis charitatem veram, id est, amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, & nimis concordiæ nostræ inuidet: quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens, amisit in cœlo.

Proximum tuum si amas, toleras: si desistis amare, desistis tolerare.

Hom. 15. sup. Ezec. lib. 2.

Quantùm lata mens fuerit per amorem, tantùm erit & patiens per longanimitatem. Nam tantùm quisque portat proximum, quantùm amat. Si enim amas, portas: si desistis amare, desistis tolerare. Quem enim minùs diligimus, minùs etiam toleramus: quia irruente fastidio, citiùs facta proximi adducuntur in grauedinem ponderis, quæ nobis leuat penna charitatis.

Charitas vera quæ.

Hom. 9. sup. Euangel. Matth. 25.

Omni habenti dabitur, & abundabit: quia quisquis charitatem habet, etiam dona alia percipit. Quisquis charitatem non habet, etiam dona quæ percepisse videbatur, amittit. Vnde necesse est, vt per omne, quod agitur, erga charitatis custodiam vigiletur. Charitas autem vera est, & amicum diligere in Deum, & inimicum diligere propter Deum. Quam quisquis non habet, omne bonum amittit, quod habet.

Radix omnium virtutum charitas.

Hom. 27. sup. Euang.

Vt multi arboris rami ex vna radice procedunt: sic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ille autem veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum.

Charitas vera quæ.

Hom. 39. sup. Euangelij.

Omne, quod odis tibi fieri, vide, ne ipse alteri facias. Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere ipsi deuitames, charitatis iura illæsa seruamus. Charitas autem vera est, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus.

Charitas multorum corda viuendo constringit.

Lib. Epist. cap. 60.

Mater & custos bonorum omnium charitas, quæ multorum corda vniendo constringit, absentem non æstimat eum, quem oculis mentis habet præsentem.

Ibid. cap. 61.

Tunc bene atque vere ad proximorum dilectionem descendimus, si in dilectione Dei ex toto corde, & ex tota anima & mente, atque ex totis viribus persistimus.

Charitas magistra omnium bonorum.

Lib. Epist. 7. cap. 112.

Magistra bonorum omnium charitas, quæ nil sapit extraneum, nil asperum, nil confusum: ita exercet corda & corroborat, vt nil graue, nil difficile existimet, sed fiat totum dulce quod agitur. Huius igitur cùm sit proprium nutrire concordiam, seruare coniuncta, dissociata coniungere, praua dirigere, & virtutes cæteras perfectionis suæ munimine solidare, quisquis in eius radices se inserit, nec à viriditate deficit, nec à fructibus inanescit: quia humorem fœcunditatis opus efficax non amittit.

DE DOCTORIBVS, SEV PRAEdicatoribus.

Caput XLV.

Tractator diuini verbi, fluminis morem debet imitari: & ad hoc similitudo imprimis elegans.

In Epist. ad Leandr. in exposi. lib. cap. 2.

SAcri tractator eloquij morem fluminis debet imitari. Fluuius quippe dum per alueum defluit, si valles concauas ex latere contingit, in eas protinus sui impetus cursum diuertit, cumque illas sufficienter impleuerit, repente se in alueum refundit: sic nimirum, sic diuini verbi esse tractator debet, vt cùm de qualibet re disserit, si fortasse iuxta positam occasionem congruæ ædificationis inuenerit, quasi ad vicinam vallem linguæ vndas intorqueat, & cùm subiectæ instructionis campum sufficienter infuderit, ad sermonis propositi alueum recurrat.

Doctoris prædicatio operibus confirmanda.

Lib. 6. Mor. cap. 24. vet. 16. no.

Cùm à vitiis caro restringitur, cùm mens virtutibus exercetur, restat vt loquendo quisque doceat vitam alios, quam moribus seruat. Ille namque vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit. Et ille bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis ad perfectè viuendi studia extendit. Nec conscientia loquentem præpedit, cùm vita linguam antecedit: quia dum viuendo monstrat, quod prædicando asserit, multitudo loquentium innumerabilis exurgit.

Imperitia summa est, vbi sus vult instruere Mineruam.

Ibid. cap. 27. vet. 18. no.

Quantalibet doctrina mens polleat, grauis eius imperitia est, velle docere meliorem.

Doctores

Doctores sunt senatores Ecclesiæ.

Li.16.Mor. cap.24.vet. 23.no.

Quasi quidam intra sanctam Ecclesiam senatores sunt, viri doctores, qui cùm scientiam in corde multiplicant, veris apud se diuitiis abundant. Sed hæretici vulgum pauperem spoliant, quia dum doctis non præualent, indoctos quosque à velamine fidei, prædicatione pestifera denudant.

Sermo doctorum debet formari ad capacitatem audientium.

Lib.Mor. 17.cap.13.

Secundum capacitatem audientium contemperare se debet lingua doctorum. Nam plerunque, si auditorum cor verbi immensitate corrumpitur, lingua docentium indiscretionis pœna multatur. Quare coram paruulis mentibus tegenda est alta scientia, ne vnde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur.

Li.18.Mor. cap.6. vet. 8.no.

Ars debet esse docentium, vt in auditorum suorum mentibus priùs studeant peruersa destruere, & postmodum recta prædicare: quia nequaquam rectè veritatis fundamẽtum ponitur, nisi priùs erroris fabrica destruatur.

Prædicator, erroris dum ad supplicium rapitur, subditi ad veritatis agnitionem reuertuntur.

Li.18.Mor. cap.7.vet. 10.no.

Dum author errantium plebium rapitur ad pœnam, seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam: & tunc ad veram cognitionem redeunt subditi, cùm ad æterna supplicia perueniunt, qui malè fuerant prælati.

Prædicator viuendo impleat, quod loquendo suadet.

Li.19.Mor. cap.6.vet. 5.no. Psal.49.

Lex est ipsis prædicatoribus posita, vt viuendo impleant, quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi authoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. Hinc per Psalmistam dicitur: Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuũ? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Sermones etenim Dei post se prædicator proiicit, cùm hoc, quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis eius alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, & dissimulat audire, quod narrat? Illa quippe vox cor audientis penetrat, quæ hoc, quod sonuerat, opere conseruat.

Prædicatoribus diuini verbi necessaria tribuenda.

Li.19.Mor. cap.11.vet. 10.no. Philip.4.

Quoties prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solent de rerum munere, sed conferentium gaudere mercede. Vnde per Paulum dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum, Datum quippe est res ipsa, quæ impenditur: fructus verò dati est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde.

Li.22.Mor. 22.vet.14. no.

Ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc, gradibus sanctæ operationis eruperit.

Arrogantes humiliter nesciunt inferre, quod docent.

Li.23.Mor. cap.12.vet. 7.no.

Hoc habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciant inferre quod docent, & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. At contrà iusti humilitatem, quæ magistra est omnium, matérque virtutum, & loquendo dicere, & viuendo conantur ostendere: vt eam apud discipulos veritatis, plùs moribus, quàm sermonibus eloquantur. Vnde Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprij Apostolatus oblitus, ait: facti sumus paruuli in medio vestrum.

1.Thess.2.

Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum.

Li.30.Mor. cap.5.& 6. vet.4.no.

Sanctus prædicator in auditoribus suis, priùs qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem prædicationis format. Non enim vna eadémque cunctis exhortatio conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Nec cuncta tempora doctrinæ sunt congrua. Nam plerunque dictorum virtus perditur, si intempestiuè proferantur. Ille ergo scit rectè docere, qui & ordinatè nouit tacere. Quid enim prodest eo tempore irascentem corripere, quo alienata mente non solum aliena verba percipere, sed semetipsum vix valet tolerare? Furentem quippe qui per inuectionem corripit, quasi ei, qui non sentiat, plagas ebrio imponit.

Vita concordet ac respondeat doctrinæ.

Ibid.cap. 21.vet.10. no.

Sancti viri cùm se ad prædicandum parant, priùs se interius virtutibus innouant, vt ad hoc quod loquendo docent, viuendo concordent.

Vita & facundia prædicatoribus necessaria.

Lib.31.Mor. cap.19.vet. 11.no.

In prædicatore nisi & vita & sermo conuenerint, nequaquam virtus perfectionis apparebit. Non enim multum prodest, si sublimis vitæ operatione suffultus sit, si tamen loquendo non valet ad hoc alios excitare, quod sentit.

Ne venire imperiti ad magisterium audeant.

Lib.1.Past. curæ cap.1.

Ab imperitis pastoribus magisterium pastorale suscipitur in magna temeritate: quoniam ars est artium, regimen animarum. Sunt plerique mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ non didicerunt, docere concupiscunt: qui pondus magisterij tantò leuiùs æstimant, quantò vim magnitudinis illius ignorant.

Prædicator qui non diligitur, non libenter auditur.

Lib.2.Past. curæ cap.8.

Difficilè est, vt quamlibet recta denuntians prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergò, qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri: & tamen amorem suum pro seipso non quærere, ne inueniatur ei, cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cùm sui nobis studij occulta manifestat dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tamen rursus dicit: Ego si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Placet ergò Paulus, & non placet: quia in eo, quòd placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem quærit.

1.Cor.10.

Prædicatio operibus confirmanda.

Lib.3.Past. curæ, adm. 41.

Prædicatores verbi Dei, priùs punire propria fletibus curent, & tunc, quæ aliorum punienda sunt denuntient: & antequam verba exhortationis insonent, omne, quod locuturi sunt, operibus clament.

In expos. Cant.cant.

Quicunque aliis prædicant, necesse est, si multis proficere velint, vt in omni opere suo carnalem vitam mortificare contendant.

Malè docens, ministerium exercet cacodæmonum.

Lib.1.Sup. Ezech. Ho. 2.

Hi qui alios ad iniquitatem suadendo pertrahunt, in semetipsis ministerium dæmonum ad iniquitatem suscipiunt.

Ibid.Hom. 3.

Non facilè prędicatio rectoris accipitur, si leuis in moribus esse videatur. Et nulla erit maturitatis ostensio, si contra aduersa omnia non adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritum ipsa fortitudo operis amittit, si discretio in intellectu non fuerit.

Prædicator in altitudine vitæ debet consistere, id est, in valle infirmi operis non iacere.

Ho.11.sup. Ezech. lib. 1.

Sicut turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, vt hostes, qui veniunt, longiùs videantur: sic prædicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, vt more narium discernat fœtores vitiorum, odorésque virtutum. Incursus malignorum spirituum longè prospiciat, & commissas sibi animas per suam prouidentiam cautas reddat.

Prælatus non sit crudelis in subditos.

Ho.17.sup. Euang.

Qui locum prędicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare: vt ex ipsa sua mansuetudine iram sæuientium mitiget, & peccatorum vulnera in aliis ipse afflictionibus vulneratus sanet.

Pastor subditorum male facta ne vereatur redarguere.

Li.1.Epist. cap.24.

Sæpe rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui recta liberè pertimescunt. Hinc namque eos Dominus per prophetam increpat, dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israël, vt staretis in prælio in die Domini. Sed cùm increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit.

Lib.Epist. 1.cap.79.

Si gregi pastoris cura defuerit, facilè laqueos insidiatoris incurrit.

Secundum merita plebium disponuntur corda regentium.

Lib.Epist. 6.cap.7.

Ita sibi regentium merita connectuntur & plebium, vt sæpe ex culpa præcedentium deterior fiat vita subiectorum: & sæpe ex merito plebium delinquat vita pastorum. Quia enim mala actio præsidentis valde noceat subditis, testantur Pharisæi, de quibus scriptum est: Clauditis enim regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis introire. Et quia culpa plebium multùm

Matth.23.

2. Reg. 2. & 24. noceat vita pastorum, in Dauid facto cognoscimus. Ille enim, Deo attestante, laudatus: ille supernorum mysteriorum conscius, tumore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccauit: & tamen vindictam populus, Dauid peccante, suscepit. Cur hoc? quia videlicet secundum meritum plebium, disponuntur corda regentium. Iustus verò iudex peccantis vitium ex ipsorum animaduersione corripuit, ex quorum causa peccauit.

DE DOLORE.

Caput XLVI.

Lib. 1. Moral. cap. 4. AD maiorem dolorem mentem commouent damna maiora. Nunquam quippe sine dolore amittitur, nisi quod sine amore possidetur.

Dolentibus est condolendum.

Lib. 3. Mor. cap. 8. vet. 10. no. Dolentem non potest consolari, qui non concordat dolori: quia eoipso, quo à mœrentis afflictione discrepat, minùs ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur.

Iusti etsi vulneribus sui conteruntur corporis, in aliis tamen non desistunt mederi vulnera cordis.

Ibid. ca. 16. vet. 12. nou. Habent hoc iusti proprium, vt in dolore positi tribulationis suæ, curam non deserant vtilitatis alienæ: & cùm de se aduersa patientes dolent, aliis, necessaria docentes, præuident, & quasi percussi quidam magni medici ægrotant. Ipsi tolerant scissuras vulneris, & aliis proferunt medicamenta sanitatis.

Dolor immodicus insensibilem efficit.

Lib. 9. Moral. 44. vet. 37. no. Sicut moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit, qui afflicti mentem deuorans, sensum doloris tollit.

Lib. 19 Moral. cap. 9. vet. 8. no. Tantò quisque perfectus est, quantò perfectè sentit dolores alienos.

DE ECCLESIA.

Caput XLVII.

Christus cum sua Ecclesia est vna persona.

In expla. 5. Psal. pœnit. CHristus cum tota sua Ecclesia, siue quæ adhuc versatur in terris, siue quæ cum eo iam regnat in cælis, vna persona est. Et sicut est vna anima, quæ diuersa corporis membra viuificat: ita totam simul Ecclesiam vnus Spiritus sanctus vegetat, & illustrat. Sicut namque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de Spiritu sancto conceptus est: sic sancta Ecclesia, quæ corpus eius est, eodem Spiritu sancto repletur, vt viuat: eius virtute firmatur, vt in vnius fidei & charitatis compage subsistat. Vnde dicit Apostolus: Ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. Istud est corpus extra quod non viuificat Spiritus. Vnde dicit Augustinus: Si vis viuere de Spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc Spiritu non viuit hæreticus, non viuit schismaticus, non viuit excommunicatus: non enim sunt de corpore. Ecclesia autem Spiritum viuificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptum est enim: Qui adhæret Domino, vnus Spiritus est cum eo. 1. Corint. 6.

Confusio ordinis Ecclesiastici.

Lib. 7. Epistol. cap. 28. Ecclesiastici vigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut impunè non concessa tententur.

DE ELEEMOSYNA.

Caput XLVIII.

Deus non pensat datum, sed affectum.

Lib. 22. Moral. cap. 12. vet. 8. no. MVndari debet priùs animus, qui eleemosynam præbet, quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur.

Terra alimenta omnibus communiter profert.

Lib. 3. past. curæ, admo. 22. Et Hom. 40. sup. Euang. Terra, de qua sumpti sumus, cunctis hominibus communis est, & idcirco alimẽta quoque omnibus communiter profert. Incassum ergò se innocentes putant, qui commune Dei munus sibi priuatum vendicant: qui cùm accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt. Neque enim diues in Euangelio, qui induebatur purpura & bysso, qui epulabatur quotidie splendidè, aliena rapuisse, sed infructuosè propriis vsus fuisse perhibetur: eúmque post hanc vitam vltrix gehenna suscepit, non quia ali- Luca 16. quid illicitum gesit, sed quia immoderato vsu totum se licitis tradidit.

Lib. 8. Epist. cap. 20. Quicquid datur pauperi, si subtili consideratione pensetur, non est donum, sed mutuum: quia quod tribuitur, multiplicato sine dubio fructu recipitur.

DE ELATIONE.

Caput XLIX.

In præfat. lib. 1. Iob. cap. 9. VAlde elata mens retunditur, si ipsi, super quem se exaltauit, supponatur.

Lib. 2. Mor. cap. 32. vet. 25. no. Plerunq; dum fœcundè virtutum fructus reddimus, dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur, vt à semetipsa sibi existere bona, quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hostis malitiosè attrectare appetit, sed hæc tentari Deus non nisi benignè permittit: vt dum mens tentatione pulsata, in bonis, de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis suæ debilitate cognita, in spe diuini adiutorij robustiùs solidetur, sitque mira dispensatione pietatis, vt vnde malignus hostis cor tentat, vt interimat, inde misericors conditor hoc erudiat, vt viuat.

Præclara agere, & inde non intumescere, plurimum est difficile.

Ibid. ca. 39. vet. 27. no. Difficilè est quempiam magna agere, & apud semetipsum de magnis actibus cogitationum fiduciam non habere. Eo ipso enim, quo contra vitia fortiter viuitur, cogitationum præsumptio in corde generatur: & cùm mens foris culpam suam valenter conterit, plerunque ad semetipsam latenter intumescit: iamque sese magni alicuius meriti æstimat, nec se peccare in cogitatione suæ æstimationis putat. Ante districti autem iudicis oculos tantò deteriùs delinquitur, quantò culpa occultiùs perpetratur: & tantò ad vorandum latiùs patet fouea, quantò de semetipsa elatius gloriatur vita.

Lib. 5. Mor. cap. 20. vet. 19. no. Seculares mentes quantò se foris per desideria dilatant, tantò ad receptionem Spiritussancti sinum cordis angustant.

Lib. 15. Mo. cap. 18. vet. 23. no. Quos substantia eleuat, in suæ fastu potentiæ dierum longitudo confortat.

Lib. 16. Mo. cap. 11. vet. 10. no. Quamlibet sit iustitia operis, apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mentis.

Humilis ignorantia Deo magis placet, quam elata scientia.

Lib. 17. Mo. cap. 6. vet. 7. no. Tolerabilius Deo est, vt in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat.

De vitiorum dominio non ineptè gloriandum.

Lib. 19. Mo. cap. 17. vet. 13. no. Quasi sub hoste, quem prosternit, moritur, qui de culpa, quam superat, superbè eleuatur. Pensandum ergo magnoperè est, quia bona prodesse nequeunt, si mala, quæ subrepunt, non cauentur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur.

Elatio mentem grauat.

Lib. 24. Mo ra. cap. 4. vet. no. 5. Quisquis supra se extollitur, ipso elationis suæ pondere grauatur: & eò se in infimis mergit, quò in superbiæ vitium prouehens, ab eo, qui verè excelsus est, elongauit: atque inde magis ima appetit, vnde se coniunctum summis æstimauit: sicuti per Prophetam extollenti se animæ dicitur: Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircuncisis. Omnis enim qui fœditatem infirmitatis suæ considerare negligit, sed per elationis fastum virtutis suæ gloriam attendit, vnde pulchrior est, inde descendit: quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deteriùs corruit, vnde gloriosum se esse indicauit. Qui descendens cum incircuncisis dormit, quia in æterna morte cum cæteris peccatoribus deficit. Ezech. 32.

Elatio deprimit.

Lib. 26. Mo. cap. 24. vet. 27. no. Omnis, qui temporaliter extollitur, eoipso, quo extollitur, inclinatur: quia cùm se exteriùs erigit, intus cadit.

DE EPISCOPIS.

Caput I.

Episcopus vel prælatus donorum causa non sunt eligendi.

Lib. Epist. 9. cap. 22. ILlud præ omnibus curæ sit, vt in electione, nec datio quibusq; modis interueniat præmiorũ: nec quantumlibet personarum patrocinia conualescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum cùm fuerit ordinatus, obedire, reuerentia exigente compellitur: sicq; fit, vt & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non seruetur.

Episcopo

In decretis Greg. papæ.

Episcopo ordinando pontifex manum imponit, Euangelij verò lectionem minister legit, confirmationis verò huius epistolam notarius scribit: sicut pontificem manum non decet, quam imponit, vendere, ita minister, vel notarius non debet in ordinatione eius, vocem suam vel calamum venundare.

DE FIDE. Caput LI.

Fides sine operibus bonis non saluat.

Li. 4. Mor. cap. 14.

HI qui fidem sine operibus retinent, cùm pro eadem fide in extremo iudicio saluari se posse cõfidunt, spes eorum frustrabitur: quia hanc malè viuendo demoliti sunt, quam confitendo tenuerunt: vel hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent, incassum à veniente iudice retributionem bonorum operum sperant: quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis, iam præmium ab humano ore receperunt, veritate attestante, quæ ait: Amen dico vobis receperunt mercedem suam.

Math. 6.

In expos. sup. Cant. Cant.

Sancti viri dictis & factis Deum confitentur: quia quod credunt, faciunt, & bona, quæ faciunt, etiam alios sermonibus & exemplis trahunt. Quorum virtutibus, aduersarij ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei, & constantiam operis admirantur.

Fides quando non habeat meritum.

Hom. 26. sup. Euang.

Diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Sancti Thomæ incredulitas fidem nostram solidauit.

Ibid.

Plus nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpãdo reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita, in fide solidatur. Sic quippe discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, sicut ante Natiuitatem suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad eius nuptias nõ peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis: sicut sponsus matris, fuerat custos integerrimæ virginitatis.

Fide carens iustus esse non potest.

In expl. 4. Psal. pœnit. Gene. 15.

Iustitia Dei fides est, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, quia iustus ex fide viuit. Si ergo iusti vita fides est, consequens est, eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest.

Nouiter ad fidem conuersi blandimentis sunt fouendi.

Lib. Epist. 11. cap. 15.

Qui syncera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimentis non asperitatibus debet studere: ne quos reddita ad planum ratio ... oterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nam quicunque aliter agunt, & eos sub hoc velamine à consueta ritus sui volunt cultura suspendere, suas illi magis quàm Dei causas probantur attendere.

DE FORTITVDINE. Caput LII.

Fortitudo consilio roboratur.

Li. 1. Mor. cap. 32. vet. 26. no.

VAlde fortitudo destituitur, nisi per consilium fulciatur: quia quò plus se posse conspicit, eò virtus sine rationis moderamine deteriùs in præceps ruit.

Animus virtute fortitudinis decoratus, alienis malis non frangitur.

Lib. 5. Mor. cap. 13.

Tantò quisque se ad fortitudinem profecisse veriùs demõstrat, quantò aliena mala robustiùs tolerat. Nam minùs in se conualuit quem aliena iniquitas sternit. Ille autem verè fortis ac perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quòd perfectè nondum proficit. Hinc in Euangelio veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus viuere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari?

Luc. 21.

Fortitudo iustorum & reproborum dissimilis.

Li. 7. Mor. cap. 9. vet. 8. no.

Sciendum, quòd alia iustorum, atque alia est fortitudo malorum. Iustorum quippe fortitudo est carnem vincere, propriis voluntatibus contrariã, delectationẽ vitæ præsentis extinguere, huius mũdi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum verò fortitudo, est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium, nec aduersitate quiescere, ad inanẽ gloriam etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solum verbis ac moribus, sed etiã gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine vllo desiderij defectu perpetrare. &c.

DE GRATIA. Caput LIII.

Gratia Dei est, quòd boni sumus.

Ho. 9. sup. Ezech. Philip. 2.

EX omnibus Dei gratia ad bona opera conari quidẽ possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adiuuat qui iubet. Sic Paulus cùm discipulos admoneret dicens: Cum metu, & tremore vestram ipsorum salutem operamini: illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur, adiunxit, dicens: Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. Hinc est quòd ipsa veritas discipulis dicit: Sine me nihil potestis facere. Sed in his considerandum, quia si bona nostra, sic omnipotentis Dei dona sunt, vt in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? Si autem ita nostra sunt, vt dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala nostra solummodo nostra sunt: bona autem nostra & omnipotentis Dei sunt, & nostra: quia ipse aspirando nos præuenit, vt velimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus implere quæ volumus. Præueniente ergò gratia, & bona voluntate subsequente, hoc, quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene breui sententia Paulus explicat dicens: Plus omnibus illis laboraui. Qui ne suæ virtuti videretur tribuisse, quod fecerat, adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim cælesti dono præuentus est, quasi alienum se à bono suo opere agnouit. Non autem ego. Sed quia præueniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bono quòd libero arbitrio eandem gratiam est subsecutus in opere, adiunxit: Sed gratia Dei mecum: ac si diceret: In bono opere laboraui, non ego, sed & ego. In hoc enim, quod solo domini dono præuentus sum, non ego: In eo autem, quòd donum voluntate subsecutus: & ego.

Ioan. 15.

Donis crescentibus rationes crescunt donorum.

Ho. 9. sup. Euang.

Cùm augentur dona, rationes etiã crescunt donorũ. Tantò ergo esse humilior atque ad seruiendum promptior quisque debet ex munere, quantò se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.

Punitione magna dignus est, qui sæpius Dei gratiam contempsit.

Hom. 27. sup. Euang.

Magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ, maior sequi solet ira vindictæ.

DE GLORIA MVNDI. Caput LIIII.

Præsentis mundi gloria, licet caduca sit, tamen non nisi per arduos tramites adipiscitur.

Li. 6. Mor. cap. 5. vet. no. 7.

GRauis labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandoque percipere, & perceptam cum omni circunspectione custodire. Grauis labor est, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is, qui apprehendit, nouerit diu stare non posse.

Nemo mundum diligens potest immobilis stare.

Li. 8. Mor. cap. 28. vet. 24. no.

Nemo valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare.

Multi dum peruersos florere in præsenti vita conspiciunt, inuidiæ facibus succẽduntur. Tantò enim quisq; plus inuidet aliis bona præsentia, quantò ea ipse minus contempserit.

Li 13. Mor. cap. 18. vet. 14. no.

Nam quod haberi ab omnibus non valet simul totum, huic desit, quod alter habuerit.

Iusti præsentis vitæ gloriam, veluti stercora deputant.

Li. 15. Mor cap. 3. Eccli. 22.

Gaudia vitæ præsentis, quæ iniusti æstimant magna bona, iusti stercora deputant. Vnde scriptum est: De stecore boum, lapidatus est piger. Is ergò qui Deum sequi noluerit, ab amore æternæ vitę pigrescit. Et quoties rerum temporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ iusti viri velut stercora contemnunt. Qui ergò terrenarum rerum percussione atteritur, quid aliud, quàm de boum stercore lapidatur?

Li. 15. Mor. cap. 27.

Dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscitur: sed quoniam iniquus quisque in hac vita

permittitur prosperari, necesse est, vt electus Dei debeat sub flagelli freno retineri.

Delectatio seculi impedit delectationem Dei.

Lib.15.Mo. cap.26. vet. 35. no. Qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit, hic transire ad æternam patriam perfectis desideriis nescit.

Gloria mundi quàm sit fluxa.

Lib.17 Mo. cap. 4. vet. 5. no. Iniquorum gloria cùm plerunque in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa, & quasi stabilis æstimatur. Sed cùm repentinus hanc finis intercipit, breuem proculdubio fuisse redarguit: quoniam determinans innotescit, quia quod præterire potuit, modicum fuit.

DE HAERETICIS.

Caput LV.

Hæreticorum sacrificia per se Deum non placant.

In præfat. lib.1. Iob cap.13. HAEreticorum sacrificia accepta Deo esse nequeunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesiæ manibus offerantur: vt eius meritis remedium salutis inueniant, quam verborum iaculis impugnando feriebant.

Ibid.cap.2. Psalm.8. Omnis hæreticus in eo, quòd Deum defendere nititur, veritati illius aduersatur, Psalmista attestante, qui ait: Vt destruas inimicum & defensorem. Inimicus quippe & defensor est, qui Deum quem prædicat, moribus impugnat.

Hæreticorum prosperitas non diuturna.

Lib 3.Mor. cap. 19. vet. 14. no. Habent hæretici hoc proprium, quòd in eo gradu, in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt: sed ad deteriora quotidie ruunt, & sentiendo peiora in multis se partibus scindunt: atque à semetipsis plerunque longiùs confusionis suæ altercatione diuiduntur.

Hæretici bona malis miscent.

Lib.5. Mor. cap. 11. vet. 10. no. Habent hoc hæretici proprium, vt malis bona permisceat, quatenus facilè sensui audientis illudant. Si enim semper praua dicerent, citiùs in sua prauitate cogniti, quod vellent, minimè persuaderent. Rursum si semper recta sentirent, profectò heretici non essent. Sed dum fallendi arte ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, vt recipiantur, abscondunt: sicut qui veneni poculum porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit: dumque hoc, quod dulce est, primo attactu delibatur, etiam illud, quod est mortiferum, indubitanter absorbetur: ita hæretici permiscent recta peruersis vt ostendendo bona, auditores ad se trahant: & exhibendo mala, latenti eos peste corrumpant.

Hæretici occulta vel noua semper proferunt, vt in admirationem sui simplices conuertant.

Lib.5. Mor. cap.19. vet. 18. no. Sæpe hæretici dum altiora dicere conantur, ipsi sibi testes sunt, quia quæ proferunt, vera non sunt. Vnde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tantò sancta, quantò & occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur. Occulta vel noua semper exquirunt, quæ dum alij nesciunt, apud imperitorum mentes, ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Sæpe Deum sibi imaginabiliter fingunt, quem intueri spiritaliter nequeũt, eiusque vocem quasi auræ lenis audire se perhibent, quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se cæteris familiariores gaudent. Non enim ea docent quæ Deus publicè loquitur, sed quæ eorum auri quasi latenter aspirantur.

Hæretici nonnunquam vera proferunt.

Ibid.ca.20. vet.18.no. Nonnunquam hæretici vera quædam & sublimia loquuntur, non quòd hæc diuinitus ipsi percipiant: sed quod ex sanctæ Ecclesiæ contentione didicerunt, neque hæc ad profectum conscientiæ, sed ad scientiæ ostentationem trahunt. Vnde fit plerunque, vt alta sciendo dicant, sed viuendo, quæ dicunt, nesciant.

Hæretici suis prauis propositionibus victores semper appetunt videri.

Lib.8.Mor. cap. 2. Hæretici inquisitionibus suis non veritatem conantur assequi, sed victores videri. Cúmq; se foris ostendi sapientes appetunt, intus per stultitiam elationis suæ vinculis ligantur. Vnde fit vt contentionum certamina exquirant: & de Deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciant: atque ex pacis negotio rixę inuentores fiant. Quibus bene per Paulum dicitur: 1. Corin. 11. Si quis autem videtur esse contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

Hæretici sua praua dogmata veritate fulcire nequaquam possunt.

Lib.11.Mor. cap.15. vet. 12. no. Deus mendacio non eget, quia veritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia ea, quæ praue de Deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt: quasi ad probandum radium luminis, vmbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur, dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductione decipiunt.

Omnis hæreticus omnipotenti Deo inimicus & defensor est.

Ibid.ca.16. Fraudem Deo hæretici exhibent, quia ea astruunt, quæ nequaquam ipsi, pro quo loquuntur, placent: cumque, dum quasi defendere nituntur, offendunt. Vnde per Psalmistam dicitur: Psalm.8. Vt destruas inimicum & defensorem. Omnis quippe hæreticus, omnipotenti Deo inimicus & defensor est: quia vnde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius aduersatur.

Hæretici sæpe mysterijs Dei contradicunt.

Lib.14.Mor. cap.14. vet. 15. no. Sæpe hæretici, dum quasi venerantur Deum, eius mysteriis contradicunt: & humilitatem putant, si veritatem denegant. Sunt namque nonnulli, qui Deo se iniuriam irrogare existimant, si eum veram carnem assumpsisse fateantur: aut si hunc veraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint. Cumque Deo quasi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes veras bonitatis illius negare. Sancta autem Ecclesia veram carnem, veram mortem illius confitetur: sed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur.

Hæretici S. patrum traditionem se imitari mentiuntur.

Ibid.ca.15. 1. Ioan. 2. Quia omnes hæretici à sancta vniuersali Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes, qui ait: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Verum vt ea, quæ asserunt, commendare stultis mẽtibus hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos patres se habere testantur, atque ipsos doctores Ecclesiæ, suæ professionis magistros dicunt: cumque præsentes prædicatores despiciunt, de antiquorum patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: vt ea quæ ipsi dicunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur: quatenus hoc, quod rectitudine astruere non valent, quasi ex illorum authoritate confirment. Quia verò scriptum est: Heb.12. Quem diligit Dominus, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit: sæpe sancta Ecclesia multis in hac vita aduersitatibus laborat: & reproborum vita tantò sine flagello dimittitur, quantò ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ videntes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri ex prauæ professionis merito suspicantur.

Ecclesiæ prædicationem hæretici æstimant furoris insaniam.

Lib.14.Mor. cap. 2. Hæretici vel zelum rectitudinis, vel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus sed insaniam æstimãt furoris. Quo furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Ecclesiæ vitam credunt, vnde eam contra se inseruere conspiciunt.

Nemo extra Ecclesiam Dei existens saluatur.

Ibidem. Sancta vniuersalis Ecclesia prædicat, saluari veraciter, nisi intra se non posse, asserens, quod omnes, qui extra ipsam sunt, minimè saluabuntur. At contra hæretici, qui etiam extra ipsam saluari se posse confidunt, in quolibet loco sibi diuinum adiutorium adesse profitentur. Vnde dicunt: Iob.18. Nunquid propter te derelinquetur terra? id est, vt quisquis extra te fuerit, minimè saluetur.

Hæretici simplicitatem rectè credentium derident.

Ibid. cap. vet.12.no. Habent hæretici hoc proprium, vt de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur, & rectè credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti vitam humilium ducant.

Hæretici veritatis soliditatem non tenent.

Lib.16.Mor. cap.3. Hæretici quò veritatis soliditatem non tenent, eo nonnunquam student, vt loquaciores appareant, & contra catholicorum fidem, quasi de doctrinæ scientia glorientur. Cunctos, quos aspiciunt, prauis ad se trahere sermonibus quærunt: & vnde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid viuaciter putant.

Hæretici indoctos à velamine fidei, prædicatione pestifera denudant.

Quasi

Ibid. cap. 24. vet. 13. no.

Quasi quidam intra sanctam Ecclesiam senatores sunt, viri doctiores, qui cùm scientiam in corde multiplicant, veris apud se diuitiis abundant. Sed hæretici vulgum pauperē spoliant, quia dum doctis non præualent, indoctos quosque à velamine fidei, prædicatione pestifera denudant.

Hæretici suis prauis dogmatibus innocentes interimunt.

Ibi. cap. 27. vet. 25. no.

Prauus quisque & hæreticus in hoc mundo dignitatem transitoriæ potestatis arripiens, tantò se acriùs ad peragenda mala dilatat, quantò per charitatis viscera nullum amat. Quoties enim cogitationibus contra bonos sæuit, toties innocentium vitam interimit.

Libri sacri sunt quasi venæ argenti.

Li. 18. Mor. cap. 14.

Hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, vt nulla sacrorum librorum authoritate solidentur: qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venę sunt: quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus: eos ad sacræ authoritatis paginas vocat, vt si verè loqui desiderent, inde sumere debeant, quod loquantur. Sed quia laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi noua quædam proferūt, quæ in antiquorum patrum libris veteribus non tenentur: sicque fit, vt dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant.

Hæretici effutiunt omnibus, post mortem etiam esse confessionem, & saluationem.

Lib. Epi. 6. cap. 15. Psal. 6. Rom. 2. Ioan. 12.

Sunt hæretici qui dicunt Dominum in infernum descendisse, & omnibus post mortem etiam ibidem se nuntiasse, vt confitentes ibidem saluarentur: cùm hoc sit contrarium dicenti prophetæ Dauid: In inferno autem quis confitebitur tibi? Et apostolus: Quotquot sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Ergo descendens ad inferos Dominus, illos solummodò ab inferni claustris eripuit, quos viuentes in carne per suam gratiam in fide & bona operatione seruauit. Quod enim per Euangelium dicit: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Omnia videlicet electa. Nam trahi ad Deum post mortem non potuit, qui se à Deo malè viuendo separauit.

DE HOMINE.

Caput LVI.

Homo tribus dicitur modis.

Li. 4. Mor. cap. 17. vet. 15. no. Gene. 1. Psal. 81. Hier. 17.

Scriptura sacra tribus modis hominem appellat, scilicet aliquando per naturam, aliquando per culpam, aliquando per infirmitatem. Homo quippe per naturam dicitur, sicut scriptum est: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: Homo per culpam, sicut scriptum est: Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini, ac si apertè dicat: Sicut delinquētes obibitis. Homo per infirmitatem dicitur, sicut scriptum est: Maledictus homo, qui spem suam ponit in homine, id est, in infirmitate.

Homo etiam mente carnalis.

Lib. 5. Mor. cap. 24. vet. 25. no.

Homo si præceptum seruare voluisset, etiam carne spiritalis futurus erat: peccando factus est etiam mente carnalis, vt sola cogitet, quæ ad animū per imagines corporū trahit.

Homo ante lapsum qualiter conditus.

Lib. 8. Mor. cap. 9. vet. 6. no.

Ad hoc homo conditus fuerat, vt stante mente, in arcem se contemplationis erigeret, & nulla hunc corruptio à conditoris sui amore declinaret. Sed in eo, quòd ab ingenita stādi soliditate voluntatis pedem ad culpam mouit, à dilectione conditoris in semetipso protinus cecidit. Quia enim fixa mens stare cùm potuit, noluit: stare iam nō valet, etiam cùm vult.

Homo fœno comparatur.

In expla. 5. Psal. pœnit.

Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Homo namque fœno comparabilis est, quia per natiuitatem viuit in carne, per iuuentutem candescit in flore, per mortem aret in puluere.

DE HONORE.

Caput LVII.

Honor mundi grauat, non verè subleuat.

Lib. 5. Mor. cap. 1.

Plus in hoc mundo honor, quàm despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quàm necessitatis aduersitas grauat. Per hanc namq; nonnunquā cùm homo exterius premitur, ad concupiscenda, quæ intus sunt, liberiùs relaxatur. Per illam verò animus dum multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur.

Li. 31. Mor. cap. 9. vet. 17. no.

Omne, quod hîc eminet, plùs mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet.

Lib. 1. Past. curæ, cap. 9.

Nequaquàm valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus, non desinit superbire. Nescit laudem cùm suppetit fugere, qui ad hanc didicit, cùm deesset, anhelare.

Lib. Dial. 1. cap. 5.

Qualis quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerunque humiles sua despectione gratulantur.

Lib. Epist. 7. cap. 110.

Ordinatè ad honores, & ordines accedendum est. Nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus, per abrupta ascensum quærit.

Ibid. cap. 112.

Cùm honoris augmento cura quoque sollicitudinis debet accrescere.

Lib. 2. Mor. cap. 26. vet. 20. no.

Dum mali præpositi suum contra veritatem, honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt.

DE HVMILITATE.

Caput LVIII.

Lib. 8. Mor. cap. 35. vet. 29. no.

Quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

Ibid. cap. 36. vet. 30. no.

Sicut virtus humilitatis omne vitium eneruat, sic arrogantia roborat.

Humilis doctrina superbis est onerosa.

Superbis mentibus pondus graue est oneris, doctrina humilitatis.

Humilis ignorantia Deo magis placet, quàm elata scientia.

Li. 17. Mor. cap. 6. vet. 7. no.

Tolerabilius Deo est, vt in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate iaceat, quàm cum elatione alta comprehendat.

Humilitas præciosa est in conspectu Dei.

Li. 22. Mor. cap. 22 vet. 20. no. Isa. 5.

Tantò vnaqueque anima fit præciosior ante oculos Dei, quantò pro amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: Nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israël? ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Vnde & per Prophetam dicitur: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Tantò ergo fit quisque vilior Deo, quantò pretiosior sibi: tantò pretiosior Deo, quantò propter eum vilior sibi: quia humilia respicit, & alta à longè cognoscit.

Li. 19. Mor. cap. 17. vet. 13. no.

Perit omne, quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur.

Indicium veræ humilitatis.

Li. 22. Mor. cap. 13. vet. 9. no.

Hæc sunt veræ humilitatis indicia, & iniquitatem suam quenque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contra, vsitatum humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare.

Verè humilis quis.

Li. 26. Mor. cap. 1.

Ille est verè humilis in bonis, qui non est defensor in malis. Nam qui de malis suis arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri.

In expos. sup. Can. Psal. 137. Isa. 66.

Deus illis respectum suæ miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit. De quo per Psalmistam dicitur: Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Et ipse Dominus per semetipsum ex voce prophetæ dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos?

Opera bona sine humilitate parum sunt perspicua.

Hom. 7. sup. Euang. 1. Reg. 15.

Cùm bona agimus, semper ad memoriam malè acta reuocemus: vt dum cautè culpa conspicitur, nunquam de bono opere incautè animus lætetur. Hinc contra superbientem Saul dicitur: Cùm esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es: ac si apertè diceretur: Cùm tu te paruulum cōspiceres, ego te præ cæteris magnum feci: quia verò tu te magnum conspicis, à me paruus existimaris. Quare quælibet, quanuis bona adsunt opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione, non eleuat, sed grauat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, quasi in vento puluerem portat: & vnde

aliquid ferre cernitur, inde deteriùs cęcatur. In cunctis ergò, quæ agitis, radicem boni operis humilitatem tenete: nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: vt dum meliora vobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate valeatis.

Donis crescentibus, rationes crescunt donorum.

Hom. 9. sup. Euang. Cùm augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Tantò ergo esse humilior, atque ad seruiendum promptior quisque debet ex munere, quantò se obligatiorem esse conspicit in reddenda ratione.

DE HYPOCRISI.

Caput LIX.

Hypocritarum opera bona laudis flatu dissipantur.

Lib. 8. Mor. cap. 29. vet. 26. no. Quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit: & dum in appetitu laudis opus deficit, quasi in ventum labor euanescit.

Hypocritarum peruersitas.

Li. 12. Mor. cap. vlt. Verus hypocrita, tantò semper maiorem malitiam contra proximos in mente concipit, quantò solus præ omnibus videri innocentior quærit.

Hypocritæ vita phantasmatis visio.

Li. 15. Mor. cap. 3. vet. 4. no. Quid est vita hypocritæ, nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex veritate? Vnde rectè quoque somno comparatur, quia ab eo omnis laus, & gloria quasi, dum tenetur, amittitur. Sæpe namque in nocturna visione nonnulli pauperes, factos se diuites admirantur, deferri sibi honores aspiciunt, diuitiarum moles, obsequentium multitudinem, pulchritudinem vestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerant: gaudent se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant, sed repente cùm euigilant, inueniunt, quàm falsum fuerit, quod gaudebant, eóque euigilasse pœnitet, quia euigilantes inopia vera tenet. Sic hypocritarum mentes, dum aliud est, quod agunt, atque aliud, quod hominibus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostentatione recipiunt: in æstimatione hominũ multis melioribus præferuntur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant, foris se humiles demõstrant. Cumque ab hominibus immoderatè laudantur, tales esse se quoque apud Deum existimant, quales se gaudent homininibus innotuisse. Vnde fit, vt etiam æternę vitæ percepturos se præmia pręsumant, & qui hîc de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiem omnino non dubitent. Sed inter hęc occulta vocationis hora surrepit, & cùm carnis oculos claudunt, mentis aperiunt: moxque, vt supplicia æterna receperint, ibi vident, quia virtutum ęstimatione diuites in somno fuerunt. Iob. 20. Bene ergò beatus Iob de hypocrita dicit: Transiet velut visio nocturna.

Bonum quando homini in malum cedit.

Lib. 1. Dial. cap. 10. Matth. 6. Multa videntur bona, sed non sunt, quia bono animo non fiunt. Vnde & in Euangelio veritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Quia cùm peruersa est intentio, quæ præcedit, prauum est omne opus, quod sequitur, quamuis esse rectum videatur.

DE IRA MALA.

Caput LX.

Quantum peccatum sit ira.

Lib. 5. Mor. cap 31. Quanta sit iracundiæ culpa, pensemus, per quam mansuetudo amittitur, & supernæ imaginis similitudo vitiatur.

Ibid. Eccli. 1. Per iram sapientia perditur, vt quid quo ordine agendum sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ira in sinu stulti requiescit, quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cùm mentem permouendo confundit.

Ibid. lib. 5. Mor. cap. 31. Per iram vita amittitur, etsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est: Ira perdit etiam prudentes: quia scilicet confusus animus nequaquam explet, etiamsi quid intelligere prudenter valet.

Ibid. Iacob. 1. Per iram iustitia relinquitur, sicut scriptum est: Ira viri iustitiam Dei non operatur: quia dum perturbata mens iudicium suæ rationis exasperat, omne, quod furor suggerit, rectum putat.

Ibid. 5. Mo. cap. 31. Prou. 22. Per iram gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est: Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Et idem: Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendũ? Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, vt bestialiter solus viuat.

Ibi. 15. Mor. cap. 31. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effundit, quia etiam malos, quos incautè ad discordiam prouocat, peiores facit.

Ibid. Ephes. 4. Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: Sol non occidat super iracundiam vestram: quà cùm menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit.

Ibid. lib. 5. Mor. cap. 31. Per iram Spiritus sancti splendor excluditur: quia cùm quietem mẽtis subtrahit, suam sancto Spiritui habitationem claudit: cuius recessione animus vacuus, ad apertam mox insaniam ducitur, & vsque ad superficiem ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Nam iræ suæ stimulis accensum palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti.

Lib. 10. Mo. cap. 18. vet. 11. no. Vitam animæ quælibet culpa polluit, seruatus verò contra proximum dolor occidit.

Ira est cæca.

Li. 28. Mor. cap. 17. vet. no 9. Semper plus ira in vindicta exigit, quàm iniuria accepit.

Cum ratione, non furore potestas magisterij exercenda est.

Li. Epist. 8. cap. 11. Illa præpositorum sollicitudo vtilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda ergò sub ratione potestas est, nec quicquam agẽdum, priusquam concitata ad trãquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne putat ira, quod fecerat.

Ira in vindicta malorum sequi debet rationem.

Lib. 8. Epi. cap. 51. Quoties ira animum inuadit tuum, mentem edoma, vince teipsum. Differ tempus furoris, & cùm tranquilla mens fuerit, quod placet, vindica. Ira enim in vindicta malorum, sequi debet rationem animi, non præire: vt quasi ancilla iustitiæ post tergum veniat, & non lasciua ante faciem prorumpat. Aliquando verò ostendenda est, & non exhibenda: aliquando exhibenda est, sed nunquam sequenda. Quando enim in executione iustitiæ placata mente irascimur, iracundiam & non sequimur & exhibemus. Ira enim quæ animum perturbat, quanta consideratione cauenda est, monstratur, vbi scriptum est: Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus au- Iacob. 1. tem ad loquendum, & tardus ad iram &c.

DE IRA BONA.

Caput LXI.

Vitiis irascendum non hominibus.

Lib. 5. Mor. cap. 33. vet. 31. no. Eccle. 7. SI sic proximos, vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum erratibus, sicut nostris vitiis irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. Heli quia iram non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Nam quò contra filiorum vitia tepuit, eò contra illum districtio æterni rectoris exarsit.

DE IRA DEI.

Caput LXII.

Vindicta diuinæ iræ semper metuenda.

Lib. 5. Mor. cap. 5. vet. 7. no. QVia potestas diuinæ iræ minimè cognoscitur, in cunctis necesse est, vt sine cessatione timeatur.

Ira diuina quando implacabilis.

Lib. 9. Mor. cap. 13. vet. 9. no. Nullius interuentu ira diuina restringitur, cùm implacabiliter excitatur.

Peccator peiore vltione damnatur, cùm ei nulla aduersitate resistitur.

Li. Mor. 16. cap. 15. vet. 13. no. Quisquis bonorũ vitam persequitur, tunc peiore vltione damnatur, cùm nulla ei aduersitate resistitur: & tunc fortioris irę periculis subiacet, cùm prosperè peragit, quod nequiter concupiscit: quia videlicet vindicta superni iudicij ad futurũ eum suppliciũ reseruãdo deseruit, cui hîc in malo obuiare contempsit.

[Psalm. 80.] contempsit. Hinc enim per Prophetam dominus dicit: Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, & ibunt in voluntatibus suis. Hinc rursum dicitur: Iam non irascor tibi; zelus enim meus recessit à te.

DE IVDICIO DEI.

Caput LXIII.

Dies iudicij porta est piis cœlestis regni.

[Lib. Mor. 6. cap. 3. vet. 5. no.] SIcut vrbis aditus porta dicitur, ita est dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus, ad cœlestis patriæ gloriam intratur.

Dies iudicij furi in nocte comparatur.

[Lib. Mor. 7. cap. 20. vet. 14. no. 1. Thess. 5.] Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè conspicitur, furi in nocte comparatur. Tantò igitur debet quasi semper veniens metui, quantò à nobis non valent ventura præsciri. Vnde & sancti viri quia breuitatem vitæ indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes viuunt: & tantò se solidius mansuris præparant, quantò & nulla esse transitoria semper ex fine pensant.

Dies iudicij omnia reuelabit.

[Lib. 7. Mor. cap. 20. vet. 14. no.] Tunc iniquos pudor cooperit, cùm eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit. Tunc iudex exterius cernitur, sed accusator interiùs toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur, & mens super gehennæ incendia, suo grauius igne cruciatur.

[Lib. Mor. 11. cap. 23. vet. 21. no.] Tantò se quisque subtiliùs nunc examinat, quantò cogitat vt venturi iudicis terrori liber assistat: & ostendi sibi exorat, vbi displicet, vt hoc in se pœnitentiam puniat, seséque hîc diiudicans iniudicabilis fiat.

Ira Dei ante iudicium precibus placanda.

[Li. Mor. 14. cap. vlt.] Omnis qui peruersa agit, eoipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt punienda, non ageret. Nam sunt plerique, qui extremum esse iudicium verbotenus sciunt, sed peruersè agendo testantur, quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat, vt debet, necdum cognouit, cum quanto turbine terroris adueniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem vtique timendo præcaueret. Vitari autem terror iudicis, non nisi ante iudicium potest. Modò non cernitur, sed precibus placatur. Cùm verò in illo tremendo examine sederit, & videri potest, & placari iam non potest: quia facta prauorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est nunc timere iudicem, cùm necdum iudicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat, quæ videt: ne cùm semel manum in retributione vltionis excusserit, tantò in iudicio districtiùs feriat, quantò ante iudicium diutius expectat.

Quantò citiùs malum votum impleri permittitur, tantò celeriùs punitur.

[Li. Mor. 15. cap. 10. vet. 9. no.] Solent tardiùs apparere diuina iudicia, cùm præpediuntur, ne impleri debeant mala vota. Nam quantò citiùs malum votum impleri permittitur, plerunque tantò celeriùs punitur: & quantò citiùs peruenit ad desiderium, tantò faciliùs rapitur ad tormentum.

[Li. Mor. 16. cap. 20. vet. 19. no.] Qui semper diuinæ formidinis pondus aspicit, eius cordis faciem caligo peccati non operit.

Iudicium Dei extremum quantò longiùs protrahitur, tantò necesse, vt ampliùs metuatur.

[Li. Mor. 19. cap. 28. vet. 16. no. Psal. 59.] Dedit Deus metuentibus se significationem, vt fugiant à facie arcus. In arcu enim quantò lõgè trahitur chorda, tantò de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum, sic extremi iudicij dies, quantò longè differtur, vt veniat, tantò cùm venerit, de illo strictior sententia procedit. Idcirco autem diuersis nunc cladibus percutimur, vt his correcti, paratiores tunc inueniri valeamus.

Iudicium Dei futurum quàm sit formidandum.

[Li. Mor. 21. cap. vlt.] Qui extremi iudicij aduentum intenta mente considerat, profectò videt, quia tantus pauor imminet, quantum non solum tunc videre, sed se etiam nunc præuidere pertimescat. Consideratione namque tanti terroris metu animus palpitat, & intentionis suæ oculos declinans, intueri quod præuidet, recusat: quia cùm supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terrorémque tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expauescit inuenire.

Scriptor libri vitæ Christus.

[Lib. Mo. 22. cap. 19. vet. 13. no. Ioan. 5.] Et librum scribat, ait B. Iob, ipse qui iudicat. Ipse enim per se veritas dicit: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio: vt tunc districtus exigat, quod modò mansuetè iubet. Sic namque quotidie conspicimus, quòd magistri pueris elementa literarum blandientes imponunt, sed hæc ab eis sæuientes exigunt: & quæ dant cum mansuetudine, cum verbere exquirunt. Blanda namque nunc sonant eloquij diuini mandata, sed erunt aspera in exactione sentienda. Mansueta modò est admonitio vocantis, sed tunc districta ventura est iustitia iudicis: eò quòd certum est, quia nihil vel minimi mandati sine discussione prætereat. Quo videlicet cõstat, quia librum scripsit ipse, qui iudicat.

Diuina seueritas eò acriùs iniquum punit, quò diutius pertulit.

[Li. Mor. 25. cap. 3. Rom. 2.] Tantò sequitur districtior sententia, quantò peccanti magna est patientia prærogata: quia diuina seueritas eò iniquum acriùs punit, quò diutius pertulit. Sæpe enim euenit, vt dum peccatores superna clementia expectat, in maiorem cordis cæcitatem prosiliant. Vnde scriptum est: An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Nemo igitur dicat, humana facta Deum non cernere, cùm iniquum quempiam iniquitates suas liberè prospicit cumulare. Subitò enim tollitur, qui diu toleratur: & quò tardiùs iudex venit, eò seueriùs percutit.

Diuina iudicia formidanda sunt, non discutienda.

[Li. Mor. 32. cap. 1.] Diuina iudicia cùm nesciuntur, non audaci sermone discutienda sunt, sed formidoloso silentio veneranda: quia & cùm causas rerum conditor in flagello non aperit, eò iustas indicat, quò se eas facere, qui summè iustus est, demonstrat.

Dies iudicij quàm erit terribilis.

[Ho. 12. sup. Euang. Soph. 1.] Semper extremum diem iudicij debemus metuere, quem nunquam possumus præuidere. Pensate ergo fratres, ante cõspectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit? Quæ illa confusio, cui, reatu suo exigente, continget in conuentu omnium angelorum hominúmque erubescere? Qui pauor, eum, quem tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre? Quem diem bene Propheta intuens ait: Dies iræ, dies illa: dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. &c.

Iudicia Dei quàm sint metuenda.

[Lib. Epist. 1. cap. 26.] Iudicia Dei quantò sunt inuestigabilia, tantò debent humanis mentibus esse metuenda: vt quia ea ratio mortalis comprehendere non valet, his se necesse est humili cordis ceruice substernat: quatenus quò eam regentis voluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gressibus prosequatur.

DE IVDICIO TEMERARIO.

Caput LXIIII.

Aliorum corda non temerè diiudicanda.

[Lib. Mor. 1. cap. 7. & 8. vet. 5. & 6. no. 1. Cor. 4.] TAntò minus debemus aliena corda audacter reprehendere, quantò scimus, quia visu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Vnde bene per Paulum dicitur: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.

[Lib. Mor. 3. cap. 23. & 24. vet. 18. no.] Plerunque contingit, vt dum ad aliena diiudicanda mens ducitur, proprij iudicij lumine priuetur: & eò duriùs contra aliena superbiat, quò sua negligentiùs ignorat. At contrà, hi qui ad alta virtutum surgere veraciter appetunt, cùm alienas culpas audiunt, mox ad cor proprias reducunt: & tantò rectiùs illas diiudicant, quantò veriùs istas deplorant.

Peruersi recta aduersis responsionibus impugnant.

[Lib. Mor. 9. cap. 1.] Peruersæ mentes si semel ad studium contrarietatis eruperint, siue prauum, siue rectum, quod à contradicentibus audiant, aduersis hoc responsionibus impugnãt: quia cùm persona per contrarietatem displicet, nec recta, quæ protulerit, placent. At contrà bonorum corda, quibus in odium non venit persona, sed culpa, sic peruersa diiudicant, vt quæ recta dicuntur, assumant.

Peruersorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est.

[Lib. 1. sup. Ezech. Hom. 9.] Qui increduli & subuersores sunt, in suis sermonibus derogantes, timendi non sunt: quia stultum valde est, si illis placere quærimus, quos non placere Domino scimus. Debent enim haberi in metu & reuerentia iudicia iustorum, quia mẽbra omnipotentis Dei sunt: & hoc ipsi in terra reprehendũt, quod Dominus redarguit è cœlo. Nam peruersorum derogatio, vitæ nostræ approbatio est: quia iam ostenditur nos aliquid iustitię habere, si illis displicere incipimus, qui nõ placẽt Deo. Nemo etenim potest in vna eadẽque re omnipotẽti Domino, atque eius hostibus gratus existere. Nam Deo se amicum denegat, qui eius placet inimico.

Prælatus qui odio vel fauore mouetur, subditos nequit rectè iudicare.

[Hom. 26. su. Euang.] Iudicare de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis, sua vel odia vel gratiam sequuntur.

Iniustè damnatus, iustitiæ coronam meretur.

[In explã. 3. Psal. pœnit.] Qui in hoc seculo immeritò accipit damnationis sententiam, à Deo accipiet in cœlo coronam.

DE IMAGINIBVS.

Caput LXV.

Imagines non adorantur, sed quod per imagines repræsentatur.

[Li. Epist. 7. cap. 53. & 109. & lib. 9 cap. 9.] IMagines, quas tibi dirigendas per Dulcidũ diaconẽ rogasti, misimus. Vnde valdè nobis tua postulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginẽ præ oculis habere desideras. Ab re nõ facim⁹, si per visibilia, inuisibilia demõstram⁹. Sic homo qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti se præparat, vt de visione eius hilaris recedat. Scio quidem quod imaginem Saluatoris nostri nõ ideo petis, vt quasi Deum colas: sed ob recordationem filij Dei in eius amore recalescas, cuius imaginem te videre consideras. Et nos quidẽ non quasi ante diuinitatem, ante illam prosternimur: sed illũ adoramus quem per imaginem, aut natum, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura, quasi scriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum nostrum aut de resurrectione Lætificat, aut de passione demulcet. Ideóque direximus tibi surtarias duas, imaginẽ Dei saluatoris & sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque apostolorum Petri & Pauli continentes.

Picturæ & imagines in Ecclesiis quid prosint.

[Li. Epist. 7. cap. 109.] Idcirco pictura in Ecclesiis adhibetur, vt hi, qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.

[Li. Epist. 9. cap. 9. Luc. 4.] Si quis imagines facere voluerit, minimè prohibe: adorare verò imagines, omnibus modis deuita: quia omne manu factum adorare non licet, quoniam scriptum est: Dominum Deum adorabis, & illi soli seruies. Aliud est autem picturam adorare, aliud per picturæ historiam, quid sit adorãdum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiã ignorãtes vident, quod sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Frangi ergo nõ debet, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodò mentes est nescientium collatum.

DE IVBILO.

Caput LXVI.

Iubilum quid.

[Li. 28. Mor. cap. 14. vet. 7. no.] IVbilatio dicitur, cùm cordis lætitia oris efficacia non expletur, sed quibusdam modis gaudium prodit, quod ipse, qui gaudet, nec tegere præualet, nec explere.

DE INFERNO.

Caput LXVII.

Sancti omnes ante Christi mortem ad inferna descendebant.

[Lib. Mor. 4. cap. 32. vet. 27. no.] PRiùs quàm redemptor noster morte sua humani generis pœnam solueret, eos etiam, qui cœlestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt: non vt pœna quasi peccatores plecteret, sed vt eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni reatus primæ culpæ prohiberet. *[Luc. 16.]* Vnde iuxta redẽptoris nostri testimonium diues, qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ requiescere Lazarũ contemplatur. Qui profectò si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Vnde & idem redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, vt suos, qui ei inhæserant, ad cœlestia reducat.

[Ibid. 2. Cor. 5.] Nunc sancti quique mox vt à carnis colligatione exeunt, in cælesti sede quiescunt, Paulo attestãte, qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cœlis.

[Lib. 12. Mo. cap. 7. vet. 6. no.] Ante aduentum mediatoris Dei & hominis, omnis homo, quanuis mundæ probateq; vitę fuerit, ad inferna claustra descendit. Nec tamẽ ita iustorũ animas ad infernũ dicimus descẽdisse, vt in locis pœnalib⁹ tenerẽt. Sed esse superiora inferni loca, esse aliã inferiora credenda sunt: vt & in superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus iniusti cruciarentur.

[Li. Mor. 13. cap. 21. vet. 16. no.] In ipsis inferni locis iustorum animæ sine tormento tenebantur: vt & pro originali culpa adhuc illuc descenderent, & tamen ex propriis actibus supplicium non haberent: quasi in tenebris lectulum strauisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Graue etenim tædium electis fuit, post solutionem carnis adhuc speciem non videre creatoris.

Quæstio, quomodo superiora loca inferni, profundissimum inferni dicantur.

[Ibid. ca. 22. vet. 17. no. Iob. 15.] Cùm cõstet quòd apud inferos iusti nõ in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur, magna nobis oritur quæstio, quidnam sit, quòd beatus Iob asserit dicens: In profundissimum infernum descendent omnia mea. Qui etsi ante aduentum mediatoris Dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamen, quia in profundissimum infernum descensurus nõ erat. An ipsa superiora loca inferi profundissimum infernum vocat? Quia videlicet quantum ad sublimitatem cœli, iam huius aëris spatium non immeritò dici infernus potest. *[2. Pet. 2.]* Vnde cùm apostatæ angeli à cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aëre sint demersi, Petrus apostolus dicit: Angelis peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reseruari. Si itaque quantum ad celsitudinem cœli, aër iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aëris altitudinem, terra, quæ inferiùs iacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantum verò ad eiusdem terræ altitudinem, & illa loca inferi, quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni, profundissimi appellatione signantur: quia quod aër ad cœlum, terra ad aërem: hoc ille est superior infernorum sinus ad terram.

Ignis gehennæ incorporeus est, in quo reprobi in anima pariter & carne cruciantur.

[Li. Mor. 15. cap. 14. vet. 17. no.] Gehennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succẽditur, nec lignis nutritur: sed creatus semel durat in extinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret, qui in pœna reproborum esse semel incipit, sed ardorem suum etiam sine lignis nunquam finit. Sciendum verò est, quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccauerunt, illic in anima pariter & carne cruciantur.

Error Origenistarum, qui putant inferni supplicia finem sortiri.

[Li. Mor. 34. cap. 12. vet. 16. no.] Sunt nonnulli, qui nunc idcirco peccatis suis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura supplicia suspicantur. Quibus breuiter respondemus, si quandoque finienda sunt supplicia reproborum quandoque

Matth.25. quę finienda sunt ergò & gaudia beatorum. Per semetipsam namque veritas dicit: Ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.

Si igitur hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum est, quod promisit. At inquiunt, ideò æternam pœnā peccantibus minatus est, vt eos à peccatorum perpetratione compesceret: quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs respondemus: Si falsa minatus est, vt ab iniustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est, vt ad iustitiam prouocaret. Et quis hanc eorum vesaniam toleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt, assertione sua etiam electorum præmia remuneratio-nésque confundunt? Quis hanc eorum vesaniam toleret, qui conantur astruere verum non esse, quod veritas de æterno igne minata est: & dum satagunt Deum perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem? At inquiunt, Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iustus nimirum est omnipotens Deus, &, quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus citiùs respōdemus, quòd rectè dicerent, si iudex iustus districtúsque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideò tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere, vt sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quā viuere: & ideò hîc semper viuere cupiunt, vt nunquam desinant peccare, cùm viuunt. Ad districti ergò iudicis iustitiā pertinet, vt nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus vltionis, qui quandiu valuit, habere noluit terminum criminis.

Vnus ignis est æternæ pœnæ.

Li.4. Dialo. cap.43. Vnus est gehennæ ignis, sed non vno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusque etenim quantum exigit culpa, tanta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub vno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem æqualiter sentiunt, quia alius plùs æstuat, atque alius minùs: ita illic in vno igne non vnus est modus incendij, quia quod hîc diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorū, vt & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

DE IVSTITIA.

Caput LXVIII.

Humana iustitia, quando iniustitia.

Lib. Mor.5. cap.26. vet. 28.no. HVmana iustitia diuinę iustitiæ comparata, iniustitia est. quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur.

Lib. Mor.8. cap.13. vet. 9.no. Hoc ipsum quod iustè videmur viuere, culpa est, si vitam nostram cùm iudicat, hanc apud se diuina misericordia non excusat.

Iustitia timore fermentata, non est perfecta.

Lib. Mor.11. cap.22. vet. 20.no. Ioan.4. Rom.8. Nunquam impleri iustitia per timorem potest, quia iuxta Ioannis vocem, Perfecta charitas foras mittit timorem. Et Paulus quoque adoptionis filios consolatur dicens: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus. Abba pater.

Li.Mor.14. cap.16. vet. 14.no. Iustus non est, qui iustitiam in dolore deserit.

Iustitia nostra non indiget Deus.

Li. Mor.16. cap.1. Psalm.15. In omni, quod bene agimus, nosmetipsos, non Deum iuuamus. Vnde per Psalmistam dicitur: Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Quem iustitia saluet in extremo examine.

Li. Mor.16. cap.11. vet. 10.no. Quamlibet sit iustitia operis, apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mētis. Illum verò in extremo examine iustitia æterni iudicis saluat, quem hîc eius pietas ab immundis operibus liberat.

Humana iustitia diuinæ comparata, est iniustitia.

Li.Mor.17. cap.8. vet. 10.no. Omnis vir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia authori cōparata, iniustitia est, quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori non posset æquari creatura.

Ante iustitiæ, & post misericordiæ opera sunt exercenda.

Mor.Li.19. cap.19. Ille benè agit, quæ pia sunt, qui scit priùs seruare, quæ iusta: vt collatus in proximis riuus misericordiæ, de iustitiæ ducatur fonte. Quia tunc est apud Deum oblatio veræ rectitudinis, cùm de radice iustitiæ procedunt rami pietatis.

Iustus esse non potest, qui fide caret.

In Explan. 4. Psal.pœnit. Gen.15. Iustitia Dei fides est, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, quia iustus ex fide viuit. Si ergò iusti vita fides est, consequens est eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest.

Iustitia in rege primum honestamentum.

Li.7. Epist. cap.120. Summum in regibus bonum est, iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare: & subiectis non sinere, quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodire.

Lib.19. Epist.cap.57. Mihi credite, quià sicut experimento multorum didicimus, in damno expenditur, quicquid cum iniustitia congregatur. Si vultis igitur nihil iniustè perdere, summopere studete, de iniustitia nihil habere.

DE INGENIO.

Caput LXIX.

Ingenium tardius nonnulli cur percipiant.

Li. 6. Mor. cap.4. vet. 5.no. IDcirco sæpe & desidiosus ingenium accipit, vt ingeniosus de negligentia iustiùs puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur, vt eò maiora præmia retributionis inueniat, quò magis in studio vocationis elaborat.

DE INVIDIA.

Caput LXX.

Virtus inuidiæ subiacet.

Lib.Mor.5. cap.23. vet. 32.no. Iob.5. PAruulum, inquit Iob, occidit inuidia. Inuidere enim non possumus, nisi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergò est, qui liuore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, quòd eo minor sit, cuius inuidia torquetur.

Remedium inuidiæ, amor æternorum.

Ibid.cap. vltimo. Qui liuoris peste plenè carere desiderat, illam hæreditatem diligat, quam cohæredum numerus non angustat: quæ & vna omnibus est, & singulis tota: quæ tantò largior esse ostenditur, quantò ad hanc percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergò liuoris, est affectus surgens internæ dulcedinis: & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientium numero partitur, tantò magis proximum diligit, quantò minus ex profectu illius sua damna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cœlestis patriæ rapitur, plenè etiam in proximi dilectione sine omni inuidia solidatur: quia cùm nulla terrena desiderat, nihil est, quod eius erga proximum charitati contradicat.

Liuoris vitium quàm enorme.

Ibidem. Per liuoris vitium ante Dei oculos pereunt etiam fortia acta virtutum.

Ibidem. Sap.2. Quamuis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in liuoris tamen nequitia tota sua viscera serpens concutit, & imprimendæ malitiæ pestem mouit. De quo nimirum scriptum est: inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

DE LABORE.

Caput LXXI.

Laborantis visitatio est, laboris subleuatio.

Lib.Mor.5. cap.3. vet. 5.no. SVbleuatio est laboris, visitatio collaborantis: sicut cùm in itinere comes iungitur, via quidem non abstrahitur, sed tamen de societate comitis leuiatur.

In laboris studio remuneratio ad mentem est reducenda.

Lib.Mor.8. cap.7. vet. 3.no. In laboris studio mercenarius conspicit, quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit, præmij fiducia proficit: cùm verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. Vnde & electus quisque vitam suam, quasi mercenarij dies pensans, tantò fidentius spe tendit ad præmium, quantò nunc robustiùs perdurat ad laboris incrementum. Qui si decursus præsentis temporis pensat, dies cum operibus numerat, ne à labore vacua transeant vitæ momenta, formidat.

Spes præmij minuit vim flagelli.

Ibid. cap. 5. no. Mercenarius cùm facienda opera conspicit, mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit: cùm verò lassescentem animum ad considerandum operis prẹmium reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat:& quod graue perpendit ex opere, leue existimat ex remuneratione. Sic electi quique dum mundi huius aduersa patiuntur, cùm inhonestates, cõtumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse grauia, quibus exercentur, pensant: sed cùm mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione prẹmij, quàm sit leue, quod patiuntur, inueniunt.

In præsenti vitæ studio sunt quædam laboriosa, quædam vacua, quædam vacua & laboriosa.

Ibid. cap. 8. vet. 5. no. In hac vita quædam laboriosa sunt, quædam vacua, quædam verò vacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris præsentis vitæ tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed vacuum non est. Amore autem seculi voluptatibus solui, vacuum quidem est, sed non laboriosum. Amore verò eiusdem seculi aduersa aliqua pati, & vacuum simul est, & laboriosum: quia ex aduersitate mẽs affligitur & remunerationis prẹmio non repletur.

Ibid. cap. 9. vet. 5. no. Quò magis æternum refrigerium quæritur, eò magis conspicitur, quàm vacuè pro vita ista laboratur. Nam quò vnicuique plus dulce fit, quod de æternis desiderat, eò magis ei graue ostenditur, quod pro præsentium amore tolerat.

Spes præmij minuit vim flagelli.

Lib. 3. Past. curæ admo. 29. Si attendatur felicitas, quæ sine transitu attingitur, leue fit, quod transeundo laboratur.

DE LAVDE HVMANA.

Caput LXXII.

Laus humana mentem immutat à recto.

Lib. Mor. 1. cap. 38. vet. 20. no. SAepe bono operi dum laus humana obuiat, mentem operantis immutat: quæ quamuis quæsita non fuerat, tamẽ oblata delectat. Cuius delectatione cùm mens bene operantis resoluitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur.

Ibi. 39. vet. 20. no. Nullum est bonũ, quod foris agitur, si non pro eo intus ante Dei oculos innocentiæ victima in ara cordis immolatur. Tota itaque virtute perspiciendus est fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis.

Lib. Mor. 8. cap. 28. vet. 25. no. Qui pro virtute, quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti, vili prẹcio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde numum transitorij sermonis quærit.

Opera hypocritarum bona laudis flatu dissipantur.

Ibid. ca 29. vet. 26. no. Quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit: & dum in appetitu laudis opus deficit, quasi in ventum labor euanescit.

Laus humana non appetenda.

Ibi. cap. 35. vet. 29. no. Cùm primordia boni laudantur operis, dignum est, vt hoc animum non pascat operantis: ne, dum accepta laus suauiter carpitur, fructus operis intempestiuè comedatur. Qui ergò inchoatæ virtutis ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit.

Ibi. cap. 37. vet. 30. no. Qui in itinere deprædari formidat, abscondat, necesse est bona, quæ portat. Intus enim sunt seruanda bona, quæ agimus, si ab interno arbitro mercedem recipere nostri operis expectamus. Occultanda ergò sunt, quæ agimus, ne hæc in huius vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus.

Ibi. cap. 38. vet. 30. no. Perfectorum est sic ostenso opere authoris gloriam quærere, vt de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Tunc solùm namque innoxiè hominibus laudabile opus ascenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur.

Si suas laudes Deus taceret, Deum homo non cognosceret.

Li. Mor. 18. cap. 5. vet. 7. no. Deus, qui nos prohibet, ne proprio ore laudemur, per scripturam sacram laudes suas loquitur: non quia ipse eis indiget, qui proficere laudibus nescit: sed dum suam nobis magnitudinem narrat, nostram ad se imperitiam subleuat: & bona sua loquendo nos edocet, quem omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset.

Laus humana iustis est pœna.

Li. Mor. 26. cap. 30. vet. 23. no. Laus sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iustos dum cruciat, purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat. Isti enim sua laude pascuntur: quia authoris sui gloriam non requirunt.

Li. 1. Past. cura cap. 9. Nescit laudem cùm suppetit fugere, qui ad hanc didicit, cùm deesset anhelare.

Laus humana non affectanda.

Li. 3. Past. curæ admo. 36. Matth. 5. Cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna, vili prætio venundatur. De quo videlicet prẹtio percepto veritas dicit: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

Lib. Dial. 1. cap. 10. Sunt nonnulli, qui idcirco bona facere student, vt gratiã alienæ operationis obnubilent. Nec pascuntur bono, quod faciunt, sed laude boni, qua cæteros premunt.

Li. Epist. 3. cap. 4. Cùm bona exteriùs agimus, hæc interiùs cum magna cautela custodiamus: ne appetitus placendi hominibus subrepat, & omnis labor boni operis incassum fiat.

DE LAETITIA.

Caput LXXIII.

Lib. Mor. 2. cap. 13. vet. 9. no. PRæmia tribulationis est lætitia satietatis.

Lætitia mentis arcana prodit.

Li. Mor. 29. cap. 27. vet. 15. no. Solet lætitia arcana mentis aperire, atque aperiendo amittere: aduersa verò cùm nos exteriùs deprimunt, interiùs cautiores reddunt.

Li. 3. Past. curæ admonit. 28. 1. Corin. 7. Qui flent, sunt tanquam non flentes, ait Apostolus: & qui gaudent, tanquam non gaudentes. Non flendo flere, est sic exteriora aduersa plangere, vt tamen nouerit æternæ quoq; spei consolatione gaudere. Et rursum non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, vt tamen nunquã desinat summa formidare.

Post lamenta sequuntur gaudia.

Hom. 11. in Euang. Nemo potest & hîc gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo: quia præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta.

Hom. 39. in Euang. Prouer. 28. In die bonorum non immemor sis malorum: quia & si qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, vt nunquã amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria: quatenus dum mens pauida extremæ vltionis timore transfigitur, quãtùm nunc præsentis lætitia, tantùm pòst ira subsequens temperetur. Hinc namque scriptum est: Beatus homo, qui semper est pauidus.

DE LOCO.

Caput LXXIIII.

Regiminis locus quibus negandus.

Li. Epist. 6. cap. 5. SIcut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus est.

Vita sancta confert meritum, locus non facit quempiam beatum.

Li. Epist. 6. cap. 5. & li. 8. cap. 45. Quælibet occulta loca sine Dei gratia animam saluare non possunt: quod aliquando etiam conspicimus in ipsis erratibus electorum. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit, in monte peccauit. Quid enim paradiso iucundius? Quid cælo securius? & tamen homo ex paradiso peccando, & angelus cecidit è cœlo. Illius ergò nobis virtus quærenda est, & gratia postulanda, sine quo nusquam absque periculo & culpa: cum quo nusquam sine iustitia esse non possumus.

Locorum gradus distinguit ordo rationis.

Li. Epist. 7. cap. 8. Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & iudicia esse constituit: vt nec præpositi in opprimendos se frustrà valeant occupare subiectos: nec subiectis iterum contra suos prẹpositos effrenata sit resultandi licentia.

Li. Epist. 8. cap. 29. Non loca, vel ordines creatori nostro nos proximos faciunt, sed ei nos merita bona iungunt, aut mala disiungunt.

DE LOQVENDI OPORTVNITATE.

Caput. LXXV.

Verba locis & rebus aptanda.

Lib. Mor. 6. cap. 7. vet. IN omne, quod dicitur, necesse est, vt causa, tempus, & persona pensetur: si verba sententiæ veritas roboret, si hanc tempus cõgruum postulet, si & veritatem sententiæ, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui priùs hostem, quem feriat conspicit. Malè autem arcus validi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens, ciuem ferit.

Loquendi

Lib. Mor. 8. cap. 2.

Loquendi censura.

Qui loquendi custodiam negligit, interdum vsque ad afflicti contumelias excedit.

Qui in dictis suis reprobari metuit, ipse priùs debet examinare, quod dicit, quatenus inter cor & linguā ęquus quidam, discretúsq; arbiter sedeat, subtiliter pensans, si recta verba cor offerat, quæ vtiliter suscipiens, ad auditorum iudiciū lingua perducat.

Li. Mor. 16. cap. 1.

Verba dimetienda, antequam proferenda.

Qui verba sua metiri nesciunt, proculdubio ad otiosa dicta dilabuntur. In quibus, si se minimè reprehēdunt, statim ad noxia & cōtumeliosa verba prosiliunt. Nam isti sunt casus culpæ crescentis, vt lingua cùm non restringitur, nequaquam vbi ceciderit, iaceat, sed semper ad deteriora descendat.

Lib. 2. Past. curæ. cap. 4.

Rector in locutione & silentio sit prouidus.

Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit.

DE MALO ET MALIS.

Caput LXXVI

Lib. Mor. 5. cap. 13. vet. 12. no.

Mali duobus modis vitam bonorum impetunt.

PEruersi duobus modis bonorum vitam impetunt: quia aut praua eos dicere asserunt, aut recta non seruare, quæ dicunt.

Ibid. ca. 15.

Cur Deus iniquos toleret.

Aliquando omnipotens Deus diu præualere iniquos patitur, vt iustorum mundiùs vita purgetur. Aliquando verò iniustos celeriter trucîdat, eorumq; interitu innocentū corda confirmat. Si enim nunc omnes malè agentes percuteret, extremū iudiciū quibus exhiberet? Si autē nullū omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nōnunquā ergò iniquos ferit, vt ostendat, quia multa mala non deserit.

Lib. Mor. 1. cap. 1.

Inter malos bene viuere, laus summa.

Non est valde laudabile bonum esse cum bonis: sed bonū esse cū malis. Sicut enim grauioris culpę est inter bonos bonū non esse, ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse.

Lib. Mor. 8. cap. 38. vet. 30. no.

Hoc vniuscuiusq; proprium esse solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniungi & alios velit: diuersitatem vitæ refugiat, atque hoc imitandum imprimat, quod amat. Vnde mali bonis non conueniunt, nec boni malis.

Ibid.

Iusti præsentia bona vel mala, anxiè non metuunt.

Iusti nec oblata bona hîc pro magno suscipiūt, nec illata mala valde pertimescunt: sed cùm bonis præsentibus vtuntur, ventura mala metuunt: Et cùm de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicq́ue temporali refouentur subsidio, sicut viator in stabulo vtitur lecto: pensat, & recedere festinat: quiescit corpore, sed ad aliud tendit mente.

Li. Mor. 10. cap. 17. vet. 10. no.

Cùm malè gesta defleueris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plāgas.

Lib. Mor. 11. cap. 1. vet. 2. no.

Multi benignitate Dei peiores redduntur.

Plerunque mali eò magis cōtra Deum superbiunt, quò ab eius largitate & contra meritū ditantur: & qui prouocari bonis ad meliora debuerant, donis peiores fiunt.

Li. Mor. 18. cap. 4. vet. 6. no.

Distantia inter impium & iniquum.

Inter impium & iniquum hoc distare nonnunquam solet: quia omnis impius iniquus, nō tamē omnis iniqu9 est impius. Impius nāque pro infideli ponitur, id est, à pietate religionis alieno. Iniquus verò dicitur, qui prauitate operis ab æquitate discordat, tametsi Christianæ fidei nomen portat.

DE MARTYRIO.

Caput LXXVII.

Li. Mor. 18. cap. 14.

Extra vnitatem catholicæ Ecclesiæ nemo moritur martyr.

Quisquis extra vnitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri nō potest: quia auro locus est in quo cōflatur. Quid itaque ad hęc hæretici dicitis? Cōflari per afflictionem carnis, vel etiā per martyrium vultis? sed locum, in quò debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: Auro locus est, in quo conflatur. Hunc ergo

conflationis locum quærite, hanc fornacem, qua aurum aptè purgari valeat, inuenite. Vna est Ecclesia, in qua qui conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodò, non purgari. Quia ergo non nisi in catholica Ecclesia veri martyres fiunt, dicit rectè: Auro locus est, in quo conflatur: quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis, nisi (vt ita dicam) priùs hîc arserit in officina charitatis.

Li. 3. Dial. cap. 26.

Martyrij duo genera.

Duo sunt martyrij genera, vnum in occulto, alterum in publico. Nam etsi persecutio desit exteriùs, martyrij meritum in occulto est, cùm virtus ad passionem prompta flagrat in animo. Quia enim esse possit & sine aperta passione martyrium, testatur in Euangelio Dominus, qui Zebedæi filiis adhuc præ infirmitate mentis maiora sessionis loca quærentibus dicit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Matth. 20.* Cui videlicet cùm responderet, Possumus, ait vtrisque: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis. Quid autem calicis nomen, nisi passionis poculum signat? Et cùm nimirum constet quia Iacobus in passione occubuit, Ioannes verò in pace Ecclesiæ quieuit: incunctanter colligitur esse & sine aperta passione martyrium, quando & ille calicem Domini bibere dictus est, qui ex persecutione mortuus non est.

Hom. 3. sup. Euang.

Quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum: quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus.

DE MATRIMONIO.

Caput LXXVIII.

In Expla. 4. Psal. Pœnit.

Matrimonium an castum dici liceat.

NOn ideò homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit coniugibus commisceri. Hoc enim opus castum non habet culpam in coniuge: quia nuptiale fœdus non exorbitat à fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum & fœminam in principio creauit. Qui quidem sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in conditoris obedientia perstitissent. Sed quia à statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati pœnam ad filios misit. Carnalis enim delectatio pœna peccati est, quæ ex radice peccati ita contrahitur, vt nullus absque illa in mundo generetur.

DE MENDACIO.

Caput LXXIX.

Li. Mor. 15. cap. vltimo.

Veritas sanctis est pretiosa, mendacium verò exosum.

SAnctorum mentes quia veritatem diligunt, etiam culpa fallaciæ torquet alienæ. Quantò enim graue mendacij esse crimen aspiciunt, tantò hoc non solùm in se, sed etiam in aliis oderunt.

DE MENTE. Caput LXXX.

Lib. Mor. 14. cap. 2.

Humanæ mentis proprietas.

HVmanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod facit. Arbitrantur, enim se despici, qui bonorum mores despicere consueuerunt.

DE MALITIA.

Caput LXXXI.

Lib. Epist. 12. cap. 24.

Malitiæ laus summa quæ.

SVmma malitiæ laus inter alia bona merita hæc est: obedientiam sanctæ Reipublicæ exhibere, quodque sibi vtiliter imperatum fuerit, obtemperare.

DE MIRACVLIS.

Caput LXXXII.

Li. Mor 6. cap. 6. vet. 8. no.

Miracula diuina veneranda sunt, non temerè discutienda.

DIuina miracula & semper debent considerari per studium, & nunquam discuti per intellectum. Sæpe namque humanus sensus, dum quarundam rerum rationem quærens non inuenit, in dubitationis se voraginem mergit. Vnde fit vt nonnulli homines mortuorum corpora in puluerem redacta considerent, dúmque resurrectionis vim colligere ex ratione non possunt, hæc ad statum pristinum redire posse desperant.

Dei famulos non tam miracula, quàm ipsa charitas probat.

Li. Mor. 20. cap. 8. vet. 9. no. Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemque vt se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora, quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostentatione miraculi, veritas demonstrat, quæ ait: In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad inuicem. Qui (Ioan. 13.) enim non ait: In hoc cognoscetur, quia mei discipuli estis, si signa feceritis, sed ait, Si dilectionem habueritis ad inuicem: apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergò superni discipulatus, est donum fraternæ dilectionis.

Ecclesia olim miraculorum subsidio indiguit, nunc verò non.

Li. Mor. 27. cap. 14. vet. 11. no. Multi quia virtutes nunc in Ecclesia non vident, subtractam iam ab Ecclesia supernam gratiam suspicantur, nescientes pensare, quod scriptum est: Adiutor in opportunitatibus, (Psalm. 9.) in tribulatione. Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum adiutoriis indiguit, cùm eam tribulatio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non iam virtutum signa, sed sola merita operum requirit, quanuis & (1. Cor. 14.) illa per multos, cùm opportunitas exigit, ostendit. Scriptum quippe est: Linguę in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.

Aestimatio bonæ vitæ in qua re consistat.

Li. Dialog. 1. cap. 12. Vitæ vera ęstimatio in virtute est operum, non in ostensione signorum. Nam sunt plerique, qui etsi signa non faciunt, signa tamen facientibus dispares non sunt.

DE MORTE HOMINIS.

Caput LXXXIII.

Mors certa, & hora incerta.

Li. Mor. 12. cap. 18. vet. no. 20. PRæsens vita semper incerta est. Tantò ergò semper mors surripiens timeri debet, quantò nunquam præuideri valet.

Mortis dies cur lateat.

Ibid. ca. 19. vet. 20. no. Ad hoc conditor noster latere nos voluit finem nostrum, vt dum incerti sumus quando moriamur, semper ad mortem parati inueniamur.

Hostis antiqui fraus.

Lib. 6. Mor. cap. 21. vet. 16. no. Diabolus quos viuentes blandiens decipit, morientes sæuiens rapit.

Perfecta vita, mortis imitatio.

Li. Mor. 13. cap. 15. vet. 10. no. Qui considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione: atq; vnde in oculis suis iam quasi non viuit, inde veraciter in oculis sui cõditoris viuit. Nihil, quòd transeat, appetit, cunctis præsentis vitę desideriis cõtradicit, & penè mortuũ se cõsiderat, quia moriturũ minimè ignorat. Perfecta enim vita, est mortis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragunt, culparũ laqueos euadũt. Vnde scriptũ est: In omnibus (Eccli. 7.) operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Li. Mor. 18. Dum corpus obdormiscit in morte, tunc anima euigilat in vera cognitione.

Cacodæmones quos viuentes pelliciunt ad vitia, morientes trahunt ad tormenta.

Li. Mor. 18. ca. 11. vet. 12. no. Qui non vult agere bona, quæ videt, deprehenditur interitus sui tempestate, quam non videt: quia insidiator malignus spiritus, qui viuentem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta.

Mortis hora cur nos lateat.

Hom. 16. su. Ezech. li. 2. & sup. Euang. 13. Esse nobis conditor noster diem mortis nostræ incognitum voluit, vt dum semper ignoratur, semper esse proximus credatur: & tantò quis feruentior fit in operatione, quantò & incertus est de vocatione.

Mors qualiter vincenda.

Hom. 13. su. Euang. Sic mors ipsa, cùm venerit, vincetur, si priusquam veniat, semper timeatur.

Mors iustorum bonis cedit ad meritum, malis ad tormentum.

Hom. 35. su. Euang. Mors iustorum bonis in adiutorium est, malis in testimonium: vt inde peruersi sine excusatione pereant, vnde electi exemplum capiunt, vt viuant.

Mori in dies discamus, quatenus postmodum cum Christo viuere valeamus.

In expla. 7. Psal. pœnit. Non viuit iustitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminauimus, non viuificatur, nisi moriatur priùs: sic qui mundo & concupiscentiis eius nõ moritur, in fructu bonorum operũ non multiplicatur. Superest ergò vt mortificemus membra nostra, quæ sunt super terram, quatenus viuificet nos author vitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est, & resurrexit, vt nos peccatis mortui, iustitiæ viuamus.

DE MORTE CHRISTI.

Caput LXXXIIII.

Adæ peccatum mortis Christi occasio.

NIsi Adam primum per voluntarium vitium in animæ mortem traxisset, Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Mediator etenim noster puniri pro semetipso non debuit, quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed si ipse indebitam mortem nõ susciperet, nunquam nos à debita morte liberaret. (Lib. Mor. 4. cap. 11.)

Christus cur mortem susceperit.

Li. Mor. 14. cap. 29. vet. 27. no. Redemptor noster suscepit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, vt nos resurgere posse cõfidamus. Vnde & eandem mortem non plusquam triduanam esse voluit: ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omni modo desperaretur. Quod benè de illo per Prophetam dicitur: De (Psalm. 109.) torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Quasi enim de quodam flumine nostræ passionis non in mansione bibere, sed in via dignatus est: quia mortem transitoriè, id est, ad triduum contigit, atque in ea morte, quam contigit, nequaquam sicut nos, vsque ad finem seculi remansit. Dum ergò die tertio resurrexit, quid in eius corpore, id est, Ecclesia sequatur, ostendit.

DE MISERICORDIA DEI.

Caput LXXXV.

Per nos cecidimus, misericordia Dei ad meliora sinedia resurgimus.

Lib. Mor. 8. cap. 21. vet. 19. no. NIsi misericordia Dei subueniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere virtutibus nõ valemus: quia ad abluẽdam culpam, quęlibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & non iustitia rectè iudicantis premat. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Melior (Psalm. 62.) est misericordia tua, super vitam: quia quamlibet videatur innocens, apud districtum tamen iudicem, nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Culpa nos voluntatis propriæ semel strauit, sed pœna culpæ deteriùs quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorum conatibus nitimur, sed meritorum pondere grauamur.

DE MVLIERIBVS.

Caput LXXXVI.

Mulier an filium pariat sine peccato.

In Expla. 5. Psal. pœni. VOluit immaculatus Dominus, vt homo sine macula nasceretur peccati, & absque vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adã, vt absq; peccato filios ederet, si in cõditoris obedientia perstitisset. Posset nãque fieri, vt sicut absq; delectatione fructus suos terra germinat: ita sine peccato filiũ mulier pareret. Et sicut ipse à Deo Adam purè conditus fuerat, ita homo hominem purè procrearet. Quod homini, cur esse incredibile videatur, cum apibus etiam hoc ipsum conferatur. Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtẽperare contempsit. Nam & rebellis ei semper postmodum extitit, & aduersus eam, cuius ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerunque autem vsque adeò erigitur, vt ipsa dominę suæ versa vice dominetur. Vnde fit, vt in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, & bonum opus malè operando, delinquat.

Mulieri prægnanti an Ecclesiam liceat intrare.

In decret. Si eadem hora, qua genuerit mulier, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, in prolis verò prolatione gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dicitur: In doloribus paries. Si itaque enixam mulierem prohibemus Ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus. Baptizari autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo vrgetur,

vrgetur, vel ipsa hora eadem, qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem, qua natum est, nullo modo prohibetur: quia sicut sancti mysterij gratia viuentibus atque discernentibus cum magna discretione prouidenda est, ita quibus mors imminet, sine vlla dilatione offerenda est: ne dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interueniente paululùm mora, inueniri non valeat, qui redimatur. Ad eius verò concubitum vir eius accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, vt mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eósque aliis mulieribus ad nutriendum tradant. Quod videlicet ex sola causa incontinentiæ, videtur inuentum, quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt. Hæ itaque, quæ filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradūt, nisi purgationis tempus transierint, viris suis non debent admisceri: quippe cùm & sine partus causa, cùm inconsuetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibeantur: ita vt morte lex sacra feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet imputari. Et per hoc, quòd inuita patitur, iustum non est, vt ingressu Ecclesiæ priuetur. Nouimus namque, quòd mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini veniens, vestimenti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergò in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere, cur quæ sanguinis menstruum patitur, ei non liceat Domini Ecclesiam intrare? Matth. 9.

Mulierem menstrua consuetudine pollutam, ad diuina Christi mysteria an liceat accedere.

Ibid. in decret. Bonarum mentium est etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa nō est: quia sæpe sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, quia naturaliter accidit: sed tamen natura ipsa ita vitiata est, vt etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta. Atque ideo fœminæ, quæ cùm semetipsas considerant in menstrua consuetudine, ad sacramentum Dominici corporis & sanguinis accedere non præsumunt, de sua recta consideratione laudandæ sunt. Dum verò percipiendi ex religiosa vitæ consuetudine eiusdem mysterij amore rapiuntur, reprimendæ non sunt.

Coniugis complexu qui liberorum gratia vtitur, non debet à communione suspendi.

Ibid. Si quis suam coniugem nō cupidine voluptatis captus, sed solummodò liberorum creandorum gratia vtitur, iste profectò de ingressu Ecclesiæ, seu de sumendo corporis dominici & sanguinis mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Cùm verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de sua commixtione, quod defleant.

DE MVRMVRATIONE.
Caput LXXXVII.

Cœlum non datur murmurantibus.

Ho. 19. sup. Euang. Regnum cœlorum nullus murmurans accipit, nullus qui accipit, murmurare potest.

Murmuratores dicuntur intrare in iudicium cum Deo.

Qui contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in iudicium intrat. Dei namque accusat iudicium, qui se æstimat iniustè percussum. Et quasi cum Deo in iudicio contendit, qui inter flagella innocentem se ostendit.

DE NOBILITATE.
Caput LXXXVIII.

Lib. Dial. 2. cap. 23. Nonnullis solet nobilitas generis, parare ignobilitatem mentis.

DE OBEDIENTIA.
Caput LXXXIX.

Commendatio obedientiæ insignis.

Lib. Mor. 35. cap. 12. vet. 10. no. 1. Reg. 15. Sola virtus est obedientia, quæ virtutes cæteras menti inserit, insertásque custodit. Vnde & primus homo præceptum, quod seruaret, accepit, cui se, si vellet obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore perueniret. Hinc Samuel ait: Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietū: quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Obedientia quippe victimis iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quisque Deum citiùs placat, quantò ante oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Quo contrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, vt quanta sit virtus obedientiæ, demonstretur. Si enim quasi ariolandi peccatum est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, sola est, quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse conuincitur, etiam si fidelis esse videatur.

DE OCCVPATIONE MVNDI.
Caput XC.

Temporalibus quando bene occupamur.

Lib. Mor. 5. cap. 6. vet. 8. no. Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cùm sollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaquam foris perturbationum strepitus diligūt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt.

Labor in acquirendo temporalia caducus.

Lib. Mor. 4. cap. 5. vet. 7. no. Grauis labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandoque percipere, & perceptam cum omni circunspectione custodire. Grauis labor, hoc cum magna fatigatione apprehendere, quod is qui apprehendit, nouerit diu stare non posse.

Mens desideriis terrenis æstuans, in Dei amore non solidatur.

Lib. Mor. 8. cap. 30. vet. 27. no. Mens concupiscentiis exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeūt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neque enim res, quæ in seipsa non arserit, aliud accendit.

Mens dum intempestiuè ad exteriora reflectitur, à statu boni operis eradicatur.

Lib. Mor. 11. cap. 25. vet. 23. no. Nisi prius cor longo studio, & diuturna conuersatione in desideriis cœlestibus conualescat, cùm ad exteriora agenda refunditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Et dum exterioribus actibus intempestiuè inuoluitur, ab omni nimirum bona operatione siccatur.

Mundi bona, non habita, in amore sunt: & plerunque habita vilescunt.

Li. 24. Mor. cap. 4. vet. 6. no. Qui pedes in rete mittit, non cùm voluerit eiicit: sic qui in peccatis se deiicit, non mox vt voluerit, surgit: & qui in maculis retis ambulat, gressus suos ambulando implicat, & cùm expedire ad ambulandum nititur, ne ambulet, obligatur. Sæpe namque contingit, vt quis huius mundi delectatione persuasus, in eo ad honoris gloriam pertingat, vt ad desideriorum suorum effectum perueniat, & peruenisse se ad hoc, quod expetit, lætetur. Sed quia bona mundi non habita, in amore sunt, & plerunque habita vilescunt, percipiendo discat, quàm sit vile, quod expetiit. Vnde reuocatus ad mentem exquirit, qualiter sine culpa fugiat, quod se cum culpa conspicit adeptum: sed ipsa eum dignitas quæ implicauit tenet, & sine culpis aliis fugere non valet hoc, ad quod sine culpis non peruenit.

Animus à mundanis curis emundandus.

Li. Mor. 18. cap. 28. vet. 25. no. Si non prius à secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus iacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

Pastor Ecclesiæ terrenis negotiis non debet vacare.

Lib. 2. Past. cura, cap. 7. Ecclesiæ pastor dum mundanis tumultibus gaudet, interna, quæ alios docere debuerat, ignorat. Nulla quippe subditorum mentes exhortatio subleuat, eorúmque culpas increpatio nulla castigat: quia dum per animarum præsulem terreni exercetur officium iudicis, à gregis custodia vacat cura pastoris: & subiecti veritatis lumen apprehendere nequeunt, quia dum pastoris sensus terrena studia occupant, vento tentationis impulsus Ecclesiæ oculos puluis cæcat.

DE OPERIBVS DEI.

Caput XCI.

Dei facta veneranda, non superbè inuestiganda.

Lib. Mor. 9. cap. 11. vet. 8. no.

AVthoris nostri facta semper indiscussa veneranda sunt, quia iniusta nequaquam esse possunt. Rationem quippe de occulto eius iudicio quærere, nihil est aliud, quam contra eius consilium superbire.

Lib. Dial. 1. cap. 4.

Opus ex dono est, non donum ex opere, alioquin gratia iam non est gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescant.

Christus vitæ exemplum appositissimum.

Lib. Dial. 1. cap. 9.

Redemptor noster per mortale corpus omne, quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit: vt pro nostrarum virium modulo eius vestigia sequentes, inoffenso pede operis præsentis vitæ carpamus viam.

DE ORATIONE.

Caput XCII.

Oratio Deo placens quæ.

Lib. Mor. 2. cap. 4. vet. 37. no.

ILle Deo veram orationem exhibet, qui semetipsum, quia puluis sit, humiliter videt: qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit.

Orationes in tribulationibus cur interdum non exaudiantur.

Lib. Mor. 5. cap. 30. vet. 31. no. Prou. 28.

Omnipotens Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde scriptum est: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Orandum etiam pro inimicis.

Lib. Mor. 9. cap. 13. vet. 9. no. Luc. 6.

Conditoris nostri auribus maximè illa oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. Vnde & per se metipsam veritas dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.

Iustitia nostra etiam prece indiget.

Lib. Mor. 9. cap. 14. vet. 10. no.

Preci innitendum est etiam, cùm recta agimus, vt omne, quod iustè viuimus, ex humilitate condiamus: quia (vt superiùs diximus) omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincitur, si districtè iudicetur.

Fiducia spei oratio frangitur, dum memoria culpæ mordetur.

Lib. Mo. 10. cap. 17. vet. 11. no. Ioan. 3. Prou. 28.

Diffidit accipere posse, quod appetit, qui reminiscitur nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Hinc per Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehēderit nos, fiduciam habemus apud Deum, & quicquid petierimus, ab eo accipiemus. Hinc Salomon ait: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Ibid. Mor. 10. cap. 17.

Cùm malè gesta defleueris, nequaquam rursus facias, quod in precibus iterum plangas.

In oratione quæ postulanda.

Lib. Mo. 15. cap 20. vet. 27. no. Matth. 6.

Cùm Deus in oratione non quæritur, citiùs in oratione animus lassatur: quia cùm illa quisque postulat, quæ fortasse iuxta occultum iudicium Deus tribuere recusat, ipse quoque venit in fastidium, qui non vult dare, quod amatur. Sed se magis Dominus, quàm ea, quæ condidit vult amari: æterna potiùs, quàm terrena postulari, sicut scriptum est: Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

Mens in oratione ab immundis cogitationibus arcenda.

Lib. Mo. 16. cap. 20. vet. 19. no. Gene. 15.

Sæpe in ipso orationis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Vnde Abraham, cùm ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aues pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cùm in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc volucribus custodiamus, ne maligni spiritus, & peruersæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Deo vtiliter sperat.

Cur orantes aliquando non exaudimur.

Lib. Mo. 18. cap. 5. vet. 7. no. Prou. 28. Isa. 55.

Clamorem eius angustiæ tempore Deus non audit, qui tranquillitatis tempore, in præceptis eius ipsum clamantem non audit. Scriptum quippe est: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Hinc etiam Propheta ait. Quærite Dominum, dum inueniri potest, inuocate eum, dum propè est. Modò enim non videtur, & propè est: tunc videbitur, & propè non erit.

Lib. Mo. 33. cap. 27. vet. 21. no. Num. 23.

E Sunt nonnulli qui prolixas ad Dominum preces habent, sed vitam deprecantium non habent: nam promissa cælestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiunt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsauerit, ilico in fastu elationis intumescunt. Cùm auaritia instigat, mox per incendia auidæ cogitationis exæstuant. Quod apertè in Balaam, ostenditur qui iustorum tabernacula conspiciens, ait: Moriatur anima mea, morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed cùm compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium præbuit: & cùm occasionem de auaritia reperit, ilico oblitus est, quicquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio non habet, quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet.

Orationis sacrificium quando est Deo acceptabile.

Lib. Mo. 35. cap. 8. vet. 7. no. Luc. 6.

Libentiùs sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. F Quod tunc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersariis impendat. Hinc est enim, quod magistra veritas dicit: Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.

Otiosa non sunt loquenda.

Lib. Dial. 3. cap. 15. Prou. 28.

Os nostrum ab omnipotenti Domino tantò minùs exauditur in prece, quantò ampliùs inquinatur stulta locutione, quia sicut scriptum est: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Quid pro inimicis sit orandum.

Lib. Dia. 4. cap. 44.

Sancti pro inimicis suis orant eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda conuertere, atque ipsa conuersione saluare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc, quòd Apostolus ait: Vt det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur, ad ipsius voluntatem?

Hom. 27. super Euang.

Pro inimico nihil postulat, qui pro eo ex charitate non orat. Virtus ergò veræ orationis est celsitudo charitatis. Et G tunc quisque, quod rectè petit, adipiscitur, cùm eius animus in petitione nec inimici odio fuscatur.

Bene operantes à Deo exaudiri merentur.

In Exposit. 5. Psal. pœnit. Matth. 7.

Illi à Domino exaudiri merentur, qui diuini zelo amoris accensi, omnia quæ possunt bona operantur. Nam qui peruersis actionibus assuetus, operibus iniquitatis inuigilat, nequaquam dignus est exauditione, cùm orat. Hinc namque per semetipsam veritas ait: Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Si volumus igitur vt ad aures Dei nostra perueniat oratio, studeamus necesse est, vt ab omni admixtione prauitatis nostra mundetur operatio, vt possimus Deo cum Propheta dicere: Clamor meus ad te veniat.

Oratio & precatio differunt.

Inter orationem & precationem hoc interest, quia oratio pro virtute perseuerantiæ, deprecatio verò fit pro peccatorum impunitate.

Religiosa petitio statim suum consequi debet effectum.

Lib. Epist. 2. cap. 52.

H Religiosis desideriis facile est præbere consensum, vt fidelis deuotio celerem sortiatur effectum. Nam sicut procul est reiicienda petitio, cui ratio est contraria: ita nimirum in his, quæ recta desiderantur, effectum non conuenit denegare. Implenda sunt ergò semper postulantium desideria, quoties illa poscuntur, quæ à ratione non deuiant.

Preces quando celeriùs suum consequuntur affectum.

Lib. Epi. 5. cap. 19.

Preces nostræ tantò celeriùs in dominicæ pietatis aures subleuantur, quantò eas vicissim pro nobis fusas charitatis ardor exacuit.

Oratio dominica cur in Missa legatur.

Lib. Epi. 7. cap. 63.

Orationem Dominicam in Missa idcirco mox post precem dicimus: quia mos Apostolorum fuit, vt ad ipsam solummodo orationem Dominicam oblationis hostiam cōsecrarēt.

DE ODIO.

Caput XCIII.

Odium necat animam.

Lib. Mo. 10. cap. 18. vet. 10. no.

VItam animæ quælibet culpa polluit, seruatus verò contra proximum dolor occidit.

Lib. 2. Past. curæ cap. 10.

Correpti mens repente ad odium prorruit, cùm hanc immoderata increpatio plùs, quàm debuit, addicit.

Perfectò odio odisse aliquem quid sit.

Ibid. adm. 23.

Inimicos Dei perfectò odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, & vitæ prodesse.

Vitia odio habeamus, non homines.

Hom. 37. sup. Euang.

Sic nimirum exhibere proximis nostris odij discretionem debemus, vt in eis & diligamus, quod sunt, & habeamus odio, quòd in Dei nobis itinere obsistunt.

DE PARADISO.

Caput XCIIII.

In paradiso homo qualiter positus.

Li. 4. Mor. cap. 30. vet. 26. no.

AD hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad conditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem angelorum patriam quandoque sine carnis morte transiret. Sic nàque est immortalis cõditus, vt tamen si peccaret, & mori posset: & sic mortalis est conditus, vt si non peccaret, etiam mori non posset: atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori non posset.

Anima virtutibus decorata, paradisus.

In Expos. sup. cant. Cant.

Quotquot sunt in Ecclesia sancti, siue igne passionis ardeant, siue in pace Ecclesiæ quiescentes succrescant, sanctarum virtutum odorem, tanquam paradisum suauitatis deliciarum construere in se, dum viuunt, non cessant.

DE PATIENTIA.

Caput XCV.

Verè patiens quis.

Li. Mor. 11. cap. 19. vet. 17. no.

NVnquam est patientiæ virtus in prosperis. Ille autem verè est patiens, qui & aduersis atteritur, & tamen ab spei suæ rectitudine non curuatur.

Sæpe diu tolerantur damnandi.

Li. Mor. 15. cap. 27. vet. 31. no.

Sæpe diu diuina patientia tolerat, quos ad supplicia præscita condemnat: permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare.

Nemo perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est.

Lib. Mor. 20. cap. 29.

Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere etiam inter malos possunt. Nullus quippe perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine lõgè distat. Abel quippe esse renuit, quem Cain malitia non exercet.

Patientiam qui deserit, amabilem pacem amittit.

Lib. Mor. 21. cap. 15. vet. 16. no. Galat. 6. Luc. 21.

Qui patientiã seruare contẽnit, socialẽ vitam citiùs per impatientiam deserit. Neque enim vnquã seruari concordia nisi per solam patientiam valet. Hinc enim Paulus ait: Inuicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Hinc per semetipsam veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Sua enim bona perdit opera, qui aliena mala renuit perpeti.

Doctrina hominis ex patientia dignoscitur.

Lib. 3. Past. curæ adm. 10. Prou. 12.

Scriptum est, Doctrina viri per patientiam noscitur. Tantò ergò quisque minus ostenditur doctus, quantò minus conuincitur patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si viuendo nescit æquanimiter aliena mala tolerare.

Patientia vera quæ.

Ho. 7. sup. Ezech.

Patientia vera est, quæ & ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Inimicum tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Ho. 17. & 20. sup. Ezech. lib. 2.

Si quis illatas à proximo contumelias tolerat, & mala obiecta tacitus portat, magna est patientia, quam demonstrat, sed dolorem in corde non habet, si lucrari ad tranquillitatem mansuetudinis etiam ipsum, qui malè excesserat, quærat. Nam patientiam exteriùs adhibens, intus dolorem tenet, nec amat eum, quem sustinet: quia patiẽtia vera est, quæ & ipsum amat, quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Cùm verò conuersus quisque æternæ vitæ gaudia longanimiter sperat, proximorum molestias cum charitate tolerat.

Deus patiens redditor dicitur.

Ho. 13. sup. Euang. Eccli. 5.

Altissimus patiens, ait sapiens redditor est. Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum & patitur, & reddit. Nam quos diu, vt conuertantur, tolerat, non conuersos duriùs damnat.

Animæ possessio in virtute consistit patientiæ.

Ho. 35. sup. Euang. & in explan. 6. Psal. pœnit. Luc. 21.

In patientia vestra possidebitis animas vestras. Idcirco possessio animæ in virtute patientię ponitur, quia radix omnium custósque virtutum patientia est. Per patientiam verò possidemus animas nostras, qui dum nobisipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere, quod sumus. Patientia verò est aliena mala æquanimiter perpeti: contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic proximi mala portat, vt tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit. Scriptũ quippe est: Charitas patiens est, benigna est. Patiens namque est, vt aliena mala toleret: benigna verò est, vt ipsos etiam, quos portat, amet. Hinc namque per semetipsam veritas dicit: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos: orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. Virtus itaque est coram hominibus aduersarios tolerare, sed virtus coram Deo, diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit.

1. Cor. 13. Matth. 5.

Patientia ardua vincit.

Lib. Epist. 7. cap. 25.

Nouit patientia leuigare, quod graue est, & constantia superare quod sæuit. Animum ergo tuum aduersitas non deiiciat, sed attendat. Audaciorem te in omnibus vigor ostendat. Nam vera documenta veritatis sunt, promptiorem in duris, & fortiorem se quemquam quandoque in contrariis exhibere.

DE PRAEPOSITIS ET PRAELATIS.

Caput CXVI.

Præpositi mali corda subiectorum subuertunt.

Lib. Mor. 15. cap. 26. vet. 20. no.

DVm mali præpositi sunt contra veritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequẽtium subuertunt.

Lib. Mor. 5. cap. 9. vet. no. 10.

Sæpe aliquid à maioribus dispensatoriè agitur, vel præcipitur, quod à minoribus error putatur.

Mundus sit, alios mundare qui cupit.

Lib. Mor. 7. cap. 24. vet. 16. no.

Mundus ipse à vitiis esse debet, qui curat aliena corrigere, vt terrena non cogitet, vt desideriis infimis non succumbat: quatenus tantò perspicaciùs aliis fugienda videat, quantò hęc ipse per scientiam & vitam veriùs declinat: quia nequaquam purè maculã in membro considerat oculus, quem puluis grauat: & superiectas sordes tergere non valet manus, quæ lutum tenet.

Homo homini cur præferatur.

Lib. Mor. 21. cap. 11. vet. 10. no.

Omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis occulta dispensatio postposuit. Ipsa verò diuersitas, quæ accessit ex vitio, diuino rectè dispensatur iudicio: vt quoniam omnis homo iter vitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur.

Lib. Mor. 14. cap. 19. vet. 16. no.

Plerunque ducibus cadentibus, latiùs succumbit exercitus.

Dispensatio regiminis qualiter seruanda prælatis.

Lib. Mor. 20. cap. 2. vet. 3. no.

Talis debet esse dispensatio regiminis, vt is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari: vt eum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata seueritas odiosum. Sæpe enim subiectos frangimus, dum plùs iusto vigorem iustitiæ tenemus. Qui profectò vigor iam iustitiæ non erit, si se sub iusto moderamine non custodit. Et sæpe à disciplinę metu resoluimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dum nos quasi licenter lætos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resoluuntur.

Disciplina qualiter subditis moderanda.

Ibid. cap. 6. vet. 8. no.

Disciplina vel misericordia multùm destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos inesse rectoribus debet, & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina.

Regimen non debet suscipere, qui nescit cæteros bene viuendo præire.

Lib. Mor. 24. cap. 30. vet. 15. no.

Non debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene viuendo præire: ne, qui ad hoc eligitur, vt aliorum

culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse committat.

Vitijs irascendum, non hominibus.

Lib. Mo. 26. cap. 22. vet. 19. no. Vitiis se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur: & cùm delinquentes corrigunt, sollicitè attendant, vt per disciplinam culpas quidem iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscant.

Lib. 1. past. curæ cap. 1. Ars artium est regimen animarum.

Maximè nocens in Ecclesia, prælatus impiè viuens.

Ibid. cap. 2. Nemo ampliùs nocet in Ecclesia, quàm qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Hinc veritas ait: Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, melius erat ei, vt ligaretur mola asinaria in collo eius, & proiiceretur in profundū maris. Matth. 18.

Vita præsulis, sit norma sui gregis.

Lib. 2. past. curæ cap. 1. Tantùm debet actionem populi, actio transcendere præsulis, quantùm distare solet à grege vita pastoris.

Sit prælatus discretus in silentio, vtilis in verbo.

Ibid. ca. 4. Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem protrahit, ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sæpe namque rectores improuidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui recta liberè pertimescunt, & iuxta veritatis vocem, veniente lupo, fugiunt, dum se sub silentio abscondunt.

Summus locus quando benè regatur.

Ibid. cap. 6. Summus locus benè regitur, cùm is, qui præest, vitiis potiùs quàm fratribus dominatur.

Prælatus magis appetat amari, quàm timeri.

Ibid. cap. 7. Curandum est, vt rectorem subditis & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque inter hæc sollicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multùm destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina.

Exempla impiæ vitæ subditis non præbenda.

Lib. 3. past. curæ, adm. 5 Scire prælati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Vnde necesse est, vt tantò se cautiùs à culpa custodiant, quantò per praua, quæ faciunt, non soli moriuntur, sed aliorum animarum, quas prauis exemplis destruxerunt, rei sunt.

Hom. 11. sup. Ezec. lib. 1. Subditi peccatum culpa esse præpositi, si tacuerit, reputatur.

Humilitas quæ prælatum deceat.

Lib. Epist. 1. ca. 24. Sic seruanda est virtus humilitatis, vt non soluantur iura regiminis: ne dum prælatus quisque plus se, quàm decet, deiicit, subditorum vitam restringere sub disciplinæ vinculo non posit: & sic seruanda est disciplinæ seueritas, ne dum plùs, quàm necesse est zelus accenditur, mansuetudo funditus amittatur.

Lib. 4. Epistol. cap. 23. Subiectorum culpa, præpositorum deprimit vitam: & cùm in subiecto peccatum non corrigitur, in eos qui præsunt sententia retorquetur.

DE PRAECEPTIS DEI.

Caput XCVII.

Qui præcepta Dei negligit, oratio eius execrabilis fit.

Lib. Mor. 5. cap. 30. vet. 31. no. Prou. 28. Omnipotens Deus sæpe eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde scriptum est: Qui auertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Initium perpetuæ securitatis, mandatorum Dei obseruatio.

Lib. Mor. 6. cap. 20. vet. 16. no. Quisquis ad vitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æterna percipiat, hîc iam initia securituræ in perpetuum securitatis degustat: vt antiquum hostem non metuat, & interueniente mortis articulo, violentos eius impetus nullatenus perhorrescat.

Omnes qui diuina præcepta metuūt, Dei tabernacula fiunt. Lib. Mo. 19 cap. 10. vet. 9. no.

DE PRAEDESTINATIONE, PRAEscientia, & consilio Dei.

Caput XCVIII.

Deus nouit omnia, antequam in re fiant.

Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens, antè secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Nam etsi quindecim annos Ezechiël regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per Prophetam dicatur. Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues: cui cùm mortis sententia dicta est, protinus ad eius lachrymas est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur: per largitatem verò misericordiæ, illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante secula ipse præsciuit. Lib. Mo 12. cap. 1. vet. 2. no. 4. Reg. 20.

Deus mutat aliquando sententiam, consilium verò eius immobile manet.

Cùm tempus vitæ à diuina nobis præscientia sit procul dubio præfixum, quærendum valde est, qua ratione Propheta dicit: quòd iniqui ex præsenti seculo ante tempus proprium subtrahantur. Omnipotens enim Deus etsi plerunque mutat sententiam, consilium nunquam. Eo ergò tempore ex hac vita quisque subtrahitur, quo ex diuina potentia ante tempora præscitur, &c. Lib. Mo. 16. cap. 6. vet. 4. no. Iob. 22.

Quicquid adhuc futurum est in opere, intus iam factum est, in diuina prædestinatione. Lib. Mo. 18. cap. 9. vet. 6. no.

Prædestinatio quomodo precibus iuuetur.

Obtineri nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt: sed ea quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, vt precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotenti Deo disposita, vt ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit dare. Lib. Dial. cap. 8.

DE PERFECTIONE HOMINIS.

Caput XCIX.

Homo nunquam in hac vita omni ex parte perfectus.

Ipsa hominis perfectio, culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Lib. Mor. 5. cap. 8.

Verè perfectus quis.

Ille verè fortis ac perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quòd perfectè necdum profecit. Hinc in Euangelio veritas dicit: In patientia vestra possidebitis animas vestras. Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus viuere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari? Ibid. ca. 14 vet. 15. no. Lucæ 21.

Illi veraciter perfecti sunt, qui amore supernæ patriæ, ad cuncta præsentis vitæ aduersa præparantur. Nam qui pro æternis bonis mala hîc perpeti metuunt, perfecti non sunt. Lib. Mor. 9 cap. 14.

Tantò quisque perfectus est, quantò perfectè sentit dolores alienos. Lib. Mo. 19 cap. 9. vet. 8. no.

Nullus perfectus est, qui inter proximorum mala patiens non est. Qui enim æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi per impatientiam testis est, quia à boni plenitudine longè distat. Abel quippe esse renuit, quem Cain malitia non exercet. Lib. Mor. 20. cap.

Vita semper renouanda.

Nescit mens per torporem veterascere, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc namque per Paulum dicitur: Renouamini spiritu mentis vestræ. Hinc Psalmista, qui ad perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoans, dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie credamus. Lib. Mo. cap. 4. vet. 2. no.

DE PERSEVERANTIA.

Caput C.

Non inchoasse, sed perfecisse virtutis est.

Incassum bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, Lib. Mor. cap. vii.

Eccli.2. niat, deficit. Hinc est enim quod de reprobis dicitur. Væ his qui perdiderunt sustinentiam.

In expos. sup. Cant. cantic. Opus quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis vsque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immaturè ab hoc, vnde processerat, vacuatur. Ideoque Dominus in Euangelio ait: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

DE PECCATIS.

Caput CI.

In præfat. lib. Mor. ca. 6. vet. 3. no. IN grauibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit.

Ibid. cap. 9. vet. 5. no. Ad veniam citiùs redeunt, qui ignorantia potiùs quàm malitia peccauerunt.

Non penitus bene agit, qui timore pœnæ bene agit.

Lib. Mor. 1. cap. 27. vet. 11. no. Qui adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eoipso peccat, quo peccare vellet, si peccare inultè potuisset.

Peccatum nullum Deus inultum relaxat.

Lib. Mor. 4. cap. 21. vet. 27. no. Nullum peccatum Dominus inultum relaxat, aut enim nos hoc flendo insequimur, aut ipse iudicando reseruat. Restat ergò vt ad emendationem suam semper mens solerter inuigilet. In quo ergò sibi quisque misericorditer subueniri desiderat, hoc necesse est, vt confitens tergat.

Peccatum cùm defenditur, geminatur.

Ibid. cap. 23. vet. 19. no. Sunt nonnulli qui non solùm nequaquam deflent, quod faciunt, sed vitam laudare & defendere non desinunt. Et nimirum, dum defenditur culpa, geminatur. Contra quod rectè Eccli. 21. per quendam dicitur: Peccasti, non adiicias iterum. Peccatum quippe peccato adiicit, qui malè gesta etiam defendit.

Lib. Mor. 4. cap. 23. vet. 19. no. Ille culpam suam veraciter insequitur, qui iam ad amorem præsentis seculi nullo appetitu prosperitatis instigatur: qui huius mundi blandimenta, quàm sint fraudulenta considerat, fauoresque eius quasi quasdam persecutiones pensat.

Peccata minima cur bonis Deus inesse sinat.

Ibid. cap. 25. vet. 22. no. Ad hoc quædam minima vitia nostra retinetur, vt sese nostra intentio sollicitam in certamine semper exerceat: & eò de victoria non superbiat, quò viuere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat.

Peccatum quatuor modis perpetratur.

Ibid. cap. 27. vet. 25. no. Quatuor modis peccatum perpetratur in corde, quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audacia perpetratur. Fit enim suggestio per aduersarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem.

Peccatum quod timore pœnæ vitatur, ex timore est, non ex humilitate.

Ibid. cap. 28. vet. 25. no. Cùm ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur, timor ex tumore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit.

Peccata inueterata debilius resistuntur.

Ibidem. Peccator cùm iam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem, etiam adminiculis pessimæ consuetudinis, roboratur.

Ibidem. Cùm culpa in vsum venerit, ei iam animus, etiam si appetat, debiliùs resistit: quia quot viribus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur.

Ignorantia veniam meretur.

Lib. Mor. 10. cap. 9. vet. 5. no. Citiùs culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

Peccatores quò diutius tolerantur, eò seueriùs in iudicio futuro puniuntur.

Lib. Mor. 10. cap. vlt. Deus peccata in die vltimo iudicat, qui nunc peccantium derisiones portat. Et tantò tunc duriùs districtionem exerit, quantò nunc vocandis peccatoribus suam leuiùs patientiam sternit. Qui enim diu conuertendos expectat, non conuersos sine retractatione cruciat. Quod per Prophetam breuiter insinuat, dicens: Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens Esa. 42. loquebar. Quia ergo per supernam gratiã vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia superest, eius iram, qui vbique est, mores in melius comutando, fugiamus. Solum quippe animaduersio illa non inuenit, quem correctio abscondit.

Sancti culpis suis hîc non parcunt.

Li. Mor. 11. cap. 19. vet. 17. no. Sancti viri culpis suis nunquam sciunt parcere, vt possint culparum iudicem placatum inuenire. Nam qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum in pœna non parcitur.

Distantia inter scelera & delicta.

Ibid. cap. 23. Inter scelera & delicta hoc distat, quòd scelus etiam pondus peccati transit: delictum verò pondus peccati non transit: quia & cùm offerri sacrificium per legem iubetur, nimirum præcipitur, sicut pro peccato, ita etiam pro delicto. Et nonnunquam scelus in opere est, delictum verò plerunque in sola cogitatione. Vnde per Psalmistam dicitur: Delicta quis Psal. 18. intelligit? Quia videlicet peccata operis tantò citiùs cognoscuntur, quantò exteriùs videntur: peccata verò cogitationis eò ad intelligendum difficilia sunt, quò inuisibiliter perpetrantur.

Li. Mor. 16. cap. 20. vet. 19. no. Qui semper diuinæ formidinis pondus aspicit, eius cordis faciem caligo peccati non operit.

Peccata nostra quando ad inferos ducimus.

Ibid. ca. 31. vet. nou. 28. Et vsque ad inferos, ait B. Iob peccatum illius. Peccatum quippe vsque ad inferos ducitur, quod ante finem vitæ præ- Iob. 24. sentis per correctionem ac pœnitentiam non emendatur. De quo videlicet peccato per Ioannem dicitur: Est peccatum ad 1. Ioan. 5. mortem, non pro illo dico, vt roget quis. Peccatum namque ad mortem est peccatum vsque ad mortem: quia scilicet peccatum, quod hîc non corrigitur, eius venia frustra postulatur.

Flagellum tunc diluit culpam, cum mutauerit vitam.

Li. Mor. 18. cap. 12. vet. 13. no. Peccatorem quoties Deus feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, vt parcat. Cùm verò eius vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum omittit, sed nequaquam parcit. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergò diuina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis.

Bona nostra opera non nobis, sed Deo adscribenda.

Lib. Mor. 22. cap. 10. vet. 5. no. Omne peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit: quia à superno iudice veniam requirit. Præsumptio autem virtutis propriæ, tantò grauiùs in desperatione est, quantò longiùs ab humilitate. Cúmque vires sibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit authoris: fitque, vt eò grauiùs peccator pereat, quò & ipsum hoc, quia est peccator, ignorat: & authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis sibi tribuit, quod operatur.

Ibid. ca. 13. vet. 9. no. Vsitatum humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuictum defendendo multiplicare.

Indicia veræ confessionis quæ.

Ibid. cap. 14. vet. 10. no. Multos nouimus, qui arguente nullo, peccatores se esse cõfitẽtur: cùm verò de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse videantur. Qui si tunc, cùm id sponte dicunt, peccatores se esse veraci humilitate cognoscerẽt, cùm arguuntur ab aliis, esse se, quod cõfessi fuerant, non negarent. Qua in re iudicia verè confessionis sunt, si cùm quisque se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri non contradicit.

Li. Mor. 26. cap. 22. vet. 19. no. Tantò apud Dominum obligatiores sumus, quantò apud homines inultè peccamus.

A minimis vitiis ad maiora prolabimur.

Li. Mor. 21. cap. 12. vet. 9. no. In vnoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur. Nunquam quippe illic anima, quò ceciderit, iacet: quia voluntariè semel lapsa, ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur, vt in profundum corruens, semper adhuc profundiùs obruatur.

Ibi. cap. 31. vet. 17. no. Non omnes culpę pari accessu cor occupant. Sed dũ maiores & paucæ neglectã mentẽ præueniunt, minores & innumeræ, ad illam se cateruatim fundũt. Ipsa namque vitiorũ regina superbia cùm deuictũ plenè cor ceperit, mox illud septẽ principalibus vitiis, quasi quibusdã suis ducibus deuastãdũ tradit.

Peccator duobus modis à Deo respicitur.

Li. Mor. 32. cap. 6. vet. 7. no. Duobus modis à Domino peccator respicitur, cùm aut à peccato conuertitur, aut ex peccato punitur. De respectu enim conuersionis dicitur: Quia respexit Dominus Petrum, & Luc. 22. recordatus Petrus verbi Iesu, fleuit amarè. De respectu vltionis rursus dicitur: Vultus autem Domini super facientes ma- Psal. 33. la, vt perdat de terra memoriam eorum.

Difficile & male inchoata corrigere, & semel formata deformiter, in melius reformare.

Impij impios defendunt, & correptioni nullum locum relinquunt.

Lib. Mo. 33. cap. 5. vet. 4. no. & 33. vet.

Peccatores quique in quo sibi malè sunt conscij, in eo & alium peccantem defendunt. Quod hoc nimirum studio faciunt, ne dum culpa, in qua & ipsi obligati sunt, in aliis corrigitur, ad ipsos quandoque veniatur: quia vitam suam prævident impeti, vnde alios considerant libera correctione confundi: quare tantò maiora incrementa percipiunt, quantò per defensionem potentium diu multa tolerantur.

Tantò apud Dominum obligatiores sumus, quantò apud homines inultè peccamus.

In minori aliquando deterius, quàm in maiori culpa peccatur.

Lib. 3 past. curæ, adm. 34.

Admonendi sunt, qui in minimis frequenter excedunt, vt sollicitè considerent, quia nonnunquam in parua deterius, quàm in maiori culpa peccatur. Maior enim quò citius, quia sit culpa, agnoscitur, eò etiam celerius emendatur. Minor verò, dum quasi nulla creditur, eò peius, quò & securius in vsu retinetur. Vnde fit plerunque, vt mens assueta malis leuibus, nec grauiora perhorrescat, atque ad quandam authoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat: & tantò in maioribus contemnat pertimescere, quantò in minimis didicit non timendo peccare.

Culpa dum non corripitur, augetur.

Hom. 12. su. Ezech. lib. 1

Necesse est, vt peccantes quosque tunc consideremus amplius miseros, quando eos conspicimus sine flagello derelictos. Qui enim à Deo auertitur & prosperatur, tantò perditioni fit proximus, quantò à zelo disciplinæ inuenitur alienus.

Peccatum tripliciter committitur.

In expla. 3. Psal. pœnit.

Tribus modis peccatum admittitur, Aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Ignoranter quidem Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius sui blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per infirmitatem verò Petrus cecidit, quando mentis suæ ædificium, fidei fundamento titubante, concussit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostiariæ vocem vitam negauit. Ex industria autem Iudæi peccauerunt, qui eum, quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis inuidiæ facibus accensi, vt morti traderent, consilium quærebant.

Peccatum nullum manet inultum.

In expla. 4. Psal. pœnit.

Veritatem Dominus diligit, quia sine vltione peccatum non deserit. Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus districto examine vlciscitur. Siue ergo sit magna, siue parua iniquitas, nisi puniatur ab homine pœnitente, punietur à Deo iudicante, sicut per quendam sapientem dicitur: sciens quia non parceres delinquenti. Delinquenti non parcitur, quia sine vindicta peccatum non relaxatur.

In damno expenditur, quicquid cum peccato congregatur.

Lib. Epi. 9. cap. 57.

Mihi credite, quia sicut experimento multorum didicimus in damno expenditur, quicquid cum peccato congregatur. Si vultis igitur nihil iniustè perdere, summopere studete de iniustitia nihil habere. In terrenis etenim rebus semper causa damni est origo peccati.

Peccatum tribus modis impletur.

In decre. ad Aug. episc. Angl.

Tribus modis impletur omne peccatum, videlicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum. Cùm autem malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est. Cùm verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci. Si autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati initium est, in delectatione fit nutrimentum: in consensu perfectio.

DE POENITENTIA.

Caput CII.

Pœnitentia diuinam placat iram.

E

Lib. Mo. 9. cap. 33. vet. 23. no.

Amaritudo præsentis pœnitentiæ, extinguit supplicia sequentis iræ.

Ibidem. 24. no.

Pœna præsens illos solum à supplicio futuro liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt.

Quos ad pœnitentiam Deus diu expectat, non conuersos durius damnat.

Lib. Mo. cap. 3. vet. 4. no.

Quisquis delinquit, & viuit: idcirco hūc diuina dispēsatio in æquitate tolerat, vt ab iniquitate cōpescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamē ab iniquitate cōpescitur, munus quidem supernæ patiētiæ percipit, sed reatus sui vīculis ex ipso se munere arctius astringit. Nam quia accepta pœnitētiæ tempora diuertit ad culpā: districtus in vltimis iudex impensa argumēta misericordiæ cōuertit ad pœnam. Hinc namq; per Paulum dicitur: An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, & cor impœnitēs thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Rom. 2.

Peccator pœnitens nunquam à Deo despicitur.

F

Lib. 3. past. curæ, adm. 29. Luca 7.

Fit plerunque Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia. Vnde & voce iudicis de Maria Magdalena dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum: &, Gaudium erit in cœlo super vno peccatore pœnitente, magis, quàm super nonaginta nouem iustis, quibus non opus est pœnitentia.

Hom. 2. sup. Euangel.

Vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne æternam amaritudinem sentiat in vindicta.

Ibidem.

Si retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudinem teneamus.

Magdalenæ pœnitentia fuit perfecta.

Hom. 33. su. Euangel. Luca 7.

Cogitanti mihi de Mariæ Magdalenæ pœnitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim vel saxeum pectus, illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant. Attulit, inquit, alabastrum vnguenti, & stans retrò secus pedes Iesu, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & vngendo vngebat. Liquet fratres, quòd illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergò sibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergò in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum: vt totum seruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa. Vnde nunc dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum: ac si apertè diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet validè per amoris ignem. Tantò namque amplius peccati rubigo consumitur, quantò peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.

G

Gaudium Angelorum de peccatore pœnitente ineffabile.

Hom. 34. su. Euangel.

Maius de peccatore conuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cœlo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostem fortiter premit: quàm illum qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam terram amplius amat, quæ post spinas, vberes fruges profert, quàm eam, quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit.

H

Pœnitentiæ diffinitio.

Ibidem.

Pœnitentiam agere, est & perpetrata mala plangere, & plangēda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat? Aut quid prodest, si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicimus, vt qui peccata deplorat, plorando minimè committat: & qui plangit vitia, perpetrare vitia timeat. Nam cogitandum summopere est, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimet ipsi abscindere debeat etiam concessa: & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse.

Verè.

Verè pœnitens tribunal iudicis securus aspiciet.

Li. Epist. 3. cap. 44. Tribunal iudicis æterni securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum modò pœnitentia placare contendat.

Li. Epist. 9. cap. 25. Quisquis festinat euadere districtionem iudicij sequentis, per amaritudinem pœnitentiæ omnem sibi dulcedinem interimat vitæ præsentis.

Pœnitentia quid.

Ibid. cap. 39. Pœnitentiam verè agere, est commissa flere, sed iterum plangenda declinare.

DE POTENTIA SIVE POTESTATE.

Caput CIII.

Potentes potenter tormenta patientur.

Lib. Mor. 24. cap. vlt. IVdicium durissimum in his, qui præsunt, fiet. Nam cui esse nunc iudicem libet, huic videre tunc iudicem nõ libet. Numerari enim culpæ nequeunt, quæ habendæ potestatis amore perpetrantur. Tunc solùm verò potestas bene geritur, cùm non amando, sed timendo retinetur. Quæ vt ministrari rectè valeat, oportet primùm, vt hanc non cupiditas, sed necessitas, imponat. Potestas ergò cùm percipitur, non ex libidine amãda est, sed ex longanimitate toleranda: vt inde tunc ad iudiciũ salubriter leuis sit, vnde nunc ad ministerium patienter grauis innotescit.

Potentibus omnia, quæ licent, non semper expediunt.

Lib. Mor. 5. cap. 6. vet. 8. no. 1. Cor. 6. Sæpe hi, qui in potestate sunt, dum se à licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit. Qua videlicet constrictione religatum bene se Paulus insinuat dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

Potentes subitò è medio tolluntur.

Potentes huius mundi, dum de potentiæ gloria extolluntur, hora, qua nesciunt, subitò rapiuntur: & dum pedes fixisse credunt, casu lubrico ad ima laci descendunt.

Omne animi vitium tantò conspectius in se Crimen habet, quantò maior qui peccat habetur.

Lib. Mor. 18. cap. 19. Auget reatum culpæ sequentis, præconium gloriæ præcedentis. Nam vniuscuiusque casus tantò maioris est criminis, quantò priusquam caderet, maioris potuit esse virtutis.

Amica potestatis impatientia.

Lib. Mor. 20. cap. 28. Plerunque qui præsunt, quantum præualent agere, tantum in sibi subditis æstimant licere. Amica etenim potestati penè semper impatientia est, eíque etiam malæ subiectæ imperat, quia, quod ipsa sentit, potestas exequitur.

Quantò maiores sumus, tantò submissius nos geramus.

Lib. Mor. 26. cap. 23. vet. 19. no. Potestas quantò exteriùs eminet, tanto Premi interiùs debet, ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne iam sub se mens eam regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Benè Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiusdem potentiæ semetipsum premendo vincebat, dicens: Domine non est exaltatum cor meum. Quique in eius humilitatis argumento subiungit: neque elati sunt oculi mei.

Psal. 130.

Lib. Mor. 33. cap. 39. vet. 27. no. Mens Dei nescia, tantò atrociùs ad quemlibet ambitum ducitur, quantò nullo vel humanæ laudis amore refrenatur.

Locus summus quando bene regatur.

Lib. 2. Past. curæ, cap. 6. Summus locus bene regitur, cùm is qui præest, vitiis potiùs, quàm fratribus dominatur.

Quantò gradus altior, tantò casus periculosior.

In expla. 4. Psal. pœnit. Tantò grauiùs quisque cadit, quantò celsiùs & regni gloria & excellentia virtutum cæteris præeminet. Gloriæ namque præcedentis præconium, sequentis culpæ adauget reatum. Tantò enim quisque grauiùs corruit, quantò, antequam caderet, in conspectu Dei altiùs ascendit.

Potestas summa quando bene exercetur.

Li. 1. Epist. cap. 24. Summus locus bene regitur, cùm is, qui præest, vitiis potiùs, quàm fratribus dominatur. Bene acceptam potestatem regit, qui & tenere illam nouit, & impugnare. Benè hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi: scit cum illa cæteris in æqualitate componi.

DE PROPHETIA.

Caput CIIII.

Prophetia tripliciter fit.

In Expla. 6 Psal. pœnit. TRibus modis prophetia fit, videlicet verbis, factis aut somniis. Cuicunque enim prophetæ futurũ innotuit, aut verbis aut factis, aut somniis prophetauit. Verbis namque futura prædixit Esaias, cùm ait: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel: Somniis verò Nabuchodonosor futura præuidit, quæ spiritu sancto Daniel repletus, enodauit: factis Abraham futura nunciauit, quando vnicum filium suum ad sacrificia obtulit.

Esa. 7.

DE PROSPERITATE MVNDI

Caput CV.

Sancti in prosperitate timent.

Lib. Mor. 5. cap. 1. SAncti viri cùm sibi supplere prospera huius mundi conspiciunt, pauida suspicione turbantur. Timent enim ne, hîc laborum suorum fructus recipiant: timent, ne quod diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat: & exterioribus eos muneribus cumulans, ab intimis repellat.

Li. Mor. 6. cap. 3. vet. 4. no. Quasi per amœna prata in carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit.

Prosperitas amicos cumulat atque retinet, aduersitas verò dispergit.

Lib. Mor. 7. cap. 11. vet. 10. no. Ecclef. 12. Cùm quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est vtrùm prosperitas, an persona diligatur. Amissio autem felicitatis, interrogat vim dilectionis. Vnde bene quidam sapiens dicit: Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus.

Lib. Mor. 22. cap. 17. vet. 12. no. In hac vita qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio aduersa pertimescit.

In prosperis, aduersa ad memoriam reuocemus.

Lib. Mor. 30. cap. 18. vet. no. 11. Cùm voluptas lubrica nos tentat in prosperis, hæc ipsa sunt prospera aculeo tentationis opponenda, vt eo erubescamus praua committere, quo nos à Deo meminerimus gratuitò bona percepisse: & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, vt sint ante oculos, quæ percepimus, & quæ nos alliciunt, subigamus. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium: ne per fauorem vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ. Iram namque contra nos superni iudicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius ex ipsa sua largitate pugnamus.

Aduersis non frangitur, qui prosperis non eleuatur.

Li. Mor. 31. cap. 23. vet. 14. no. Aduersa non deiiciunt, quem prospera nulla corrumpunt.

Prospera sunt metuenda.

In prolog. 4. psal. pœ. Admonemur in Psalmis prospera metuere, & contra omnem seculi fœlicitatem acriùs vigilare. Sæpe namque præsentia gaudia, sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur: ita per gaudia ad fletum peruenitur. Ille nempe qui dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, ipsemet ait: Væ vobis, qui ridetis nunc, quia plorabitis, & flebitis.

Math. 5. Ioan. 16.

Prosperitas mentis oculos claudit.

In expla. 5. Psal. pœni. Sicut cordis oculos, flagella aperiunt: sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt, adeò vt seipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitas mundanæ oblectationis captiuat. Hinc namque Salomon ait: Aduersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos.

DE PVRGATORIO.

Caput CVI.

An post mortem ignis purgatorius sit.

Li. 4. Dial. cap. 39. QValis hinc quisque egreditur, talis in iudicio præsentatur.

Sed tamen de quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quod veritas dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sentẽtia datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam cõceditur. Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis minimísque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa,

Matth. 12.

vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt: aut in non grauibus rebus error ignorantiæ, quæ cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam cùm Paulus dicat, Christum esse fundamentum: atque subiungit: Si quis superædificauerit super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides prætiosos, ligna, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit: si cuius opus manserit, quod superædificabit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quamuis hoc de igne tribulationis, in hac vita nobis adhibito possit intelligi: tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat: non errabit. Pensandum præterea sollicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia: sed lignum, fœnum, stipulam, id est, peccata minora atque leuissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sciendum est, quia illic de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

1. Corin. 3.

Ignis purgatorij est grauior omni tribulatione præsentis seculi.

Scio futurum esse, vt post huius vitæ exitum alij flammis expientur purgatoriis, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solùm in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari.

In expla. 3. Psalm. pæn.

DE REGE.
Caput CVII.

Bonum in regibus summum quod.

SVmmum in regibus bonum est iustitiam colere, ac sua cuique iura seruare: & subiectis non sinere, quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodire.

Lib. 7. Epi. ap. 120.

DE REGNO.
Caput CVIII.

Regnum quando bene regatur.

TVnc regnum bene regitur, cùm regnandi gloria animo non dominatur.

Ibid. cap. 126.

DE RESVRRECTIONE CHRISTI.
Caput CIX.

Virga Leui, quæ floruit, Christi resurrectionis typum habuit.

EXemplo Christus monstrauit, quod promisit in præmio, vt sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos per mortem carnis vsque ad finem mundi remanemus in puluere: ille autem die tertia ab ariditate mortis viruit, vt diuinitatis suæ nobis potentiam ipsa innouatione suæ carnis ostenderet. Quòd bene per Moysem virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cùm Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur, nec digna tribus, quæ offerret holocausta, crederetur: duodecim virgæ iuxta duodecim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce virga Leui viruit, &, quicquid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quòd omnes qui vsque ad finem mundi iacemus in morte, quasi virgæ reliquæ in ariditate remanemus? Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus, virga Leui ad florem rediit: quia corpus Domini, veri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron rectè sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster, qui de tribu Iuda & Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgę duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidem corpus Domini post mortem viuit, sed nostra adhuc corpora vsq; ad finem mundi à resurrectionis gloria differuntur. Vnde cautè hanc eandem dilationem beatus Iob intulit, dicens: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum.

Lib. Mo. 14. cap. 29. vet. 28. no.

Num. 29.

Iob 19.

Mulier mortem intulit, & vitam resurgentem nunciauit.

Mira dispensatione pietatis Dei factum fuit, vt ex ore mulieris in Christi resurrectione nunciaretur vita: quia ex ore mulieris mors fuerat in paradiso propinata.

Lib. Epi. 6. cap. 22.

DE RESVRRECTIONE HOMINIS.
Caput CX.

Resurrectio carnis quod futura sit, ex paruis arborum seminibus, quæ terræ humoribus commendantur, ostenditur.

SVnt nonnulli, qui considerantes, quòd spiritus à carne soluitur, quòd caro in putredinem vertitur, quòd putredo in puluerem redigitur, quòd puluis ita in elementa soluitur, vt nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumque ad vitam virescere posse diffidant. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris ea, quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis, suppressa iterum nocte, reparatur. Per momenta quoque temporum, cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subitò quasi ex arescenti ligno, velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructum grandescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indesinenter cernimus parua arborum semina, terræ humoribus commendari: ex quibus non longè pòst aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaque proferre. Consideremus ergò paruum cuiuslibet arboris semen, quod in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, vbi in illa tanta breuitate seminis tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorum, vbi vbertas fructuum. Nunquid nam in semine tale aliquid videbatur, cùm in terram iaceretur? & tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis: & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris: & in siccitate eius vbertas fructificationis. Quid ergò mirum, si tenuissimum puluerem, vel à nostris oculis in elementis redactum, cum vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia redemptoris. Venit namque conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem: vt qui resurrectionis spem ex ratione tenere nolumus, hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus.

Lib. Mo. 14. cap. 30. vet. 28. no. & hom. 26. sup. Euang.

Corpus nostrum post resurrectionem quale sit futurum.

In resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam redemptor noster dubitantibus discipulis ostendit manus, & latus, palpanda ossa, carnemque præbuit, dicens: Palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.

Lib. Mo. 14. cap. 31. vet. 29. no.

Luc. 24.

Christus primitiæ dormientium.

Multos ante Christi resurrectionem legimus resuscitatos, & tamen dicit Apostolus: quia primitiæ dormientium Christus. Ioannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat. Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt. Christus verò resurgens à mortuis, iam non moritur. Christi ergo resurrectio spei nostræ fundamentum est: quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet iam homo de resurrectionis veritate ambigere, cùm sciat verum hominem Christum à mortuis resurrexisse: Moriendo mortem nostram destruxit, resurgendo vitæ aditum nobis patefecit.

In expla. 6. Psal. pæni.

Roma. 6.

DE RISV, ET DERISV.
Caput CXI.

QVi deridetur ab amico suo (ait beatus Iob,) sicut ego, inuocabit Deum, & exaudiet eum. Quia illum facit humana derisio Deo proximum, quem ab humanis prauitatibus seruat alienum.

Lib. Mo. 10. cap. 17. vet. 15. no. Iob 12.

DE

DE SACRA SCRIPTVRA.

A

Caput CXII.

Sacra scriptura omnibus se ex æquo commodat.

In præfa. ad Leand. in expo. Lib. Iob. cap. 4.

DIuinus sermo sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerunque superficie simplices refouet. Habet in publico vnde paruulos nutriat: seruat in secreto, vnde mentes sublimium in admirationem suspendat. Quasi quidam quippe est fluuius (vt ita dixerim,) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergò vniuscuiusque loci opportunitas postulat, ita se per studium expositionis ordo immutat: quatenus tãtò veriùs sensum diuinæ locutionis inueniat, quãtò, vt res quæque exegerit, se per causarum species alternat.

Vita lectioni sacræ occurrat.

Lib. Mor. 1. cap. 25. vet. 10. no.

In nobismetipsis debemus transformare, quod in sacris scripturis legimus, vt cùm per auditum se animus excitat, ad operandum, quod audierat, vita concurrat.

Scriptura sacra speculum est mentis.

Lib. 2. Mor. cap. 1.

Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus, quantũ profecimus, ibi à profectu quàm longè distamus. &c.

B

Legendi assiduitate, percipitur intellectus sacræ scripturæ.

Lib. Mor. 4. cap. 1.

Sacræ scripturæ intelligentia, cùm per cordis humilitatem quæritur, assiduitate legẽdi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu colloquii eorum etiam cogitationes indagamus: ita cùm in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud, quàm facies videtur: sed si huic assiduo vsu coniungimur, eius nimirum mentem quasi ex collationis familiaritate penetramus.

Non est absoluta doctrina multa cognoscere, sed cognita custodire.

Li. Mor. 22. cap. 4. vet. 3. no.

Non est secura lætitia, in diuinis paginis vel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quantò enim intellectu latiùs extenditur, tantò ad explenda opera enixiùs ligatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: Cui multũ datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus repetent ab eo.

Luc. 12.

C

Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si iuxta metas veniens, in hoc, quod est reliquum, deficit.

Similitudo de verbo Dei, & aromatibus contusis.

Li. Mor. 29. cap. 4. vet. 6. no.

Verba Dei quasi pigmenta quædam nostri sunt adiutorij. Et sicut pigmentum quantò plus teritur, tanto plus in poculo eius virtus augetur: ita diuina eloquia quò magis exponẽdo cõterimus, eo audientes ampliùs, quasi bibẽtes iuuamur.

Indefessum sacræ scripturæ studium quibus cordi esse debeat.

Li. 2. Past. cura. ca. 11.

Qui ad officium prædicationis excubant, necesse est, vt à sacræ lectionis studio nõ recedant: quia ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cùm quæstionem debet enodare.

In exposit. Cant. cant.

De quibuscunque scrupulis in scripturis consilium quæritur, sine minoratione de omnibus ad plenum inuenitur.

D

Quod veteris testamenti scriptura promisit, hoc noui testamenti scriptura exhibuit.

Hom. 6. sup. Ezech.

Inest testamento veteri, testamentum nouum: & quod velatus promisit, hoc nouum exhibuit: & quod illud occultè denuntiat, hoc istud exhibitum apertè clamat. Prophetia ergò testamenti noui testamentum vetus est: & expositio testamenti veteris, testamentum nouum.

Sacra scriptura animæ est esca.

Hom. 4. su. Euang.

Sicut carni vestræ, ne deficiat, cibos quotidie præbetis, sic mentis vestræ quotidiana alimenta bona sint opera. Cibo corpus pascitur, pio opere spiritus nutriatur. Quod morituræ carni tribuitis, victuræ in perpetuum animæ non negetis. Plus enim est verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis terreno pane satiare.

A

Sacra scriptura omnibus sese accommodat, & ad hoc similitudo inprimis elegans.

Li. Epist. 30. cap. 62.

Sicut ex vno auro alij murenulas, alij annullos, alij dextralia ad ornamentum faciunt: ita ex vna scripturæ scientia expositores quique per innumeros intellectus, quasi varia ornamenta componunt, quæ tamen omnia ad decorem cœlestis sponsæ proficiunt.

DE SACERDOTIBVS.

Caput CXIII.

Sacerdotis gloria.

Li. Mor. 11. cap. 9. 1. Thess. 2.

MAgna sacerdotis gloria est rectitudo subditorum. Vnde benè egregius prædicator discipulis dicit: Quæ enim est nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? nónne vos ante Dominum?

Sacerdotibus prædicandi authoritas, quare interdum subtrahitur.

Ibid. Mor. 11. cap. 9. Psal. 49.

Cùm sacerdos non agit bona, quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat, quod non operatur, sicut per Prophetam dicitur: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vnde etiam deprecatur dicens: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque: ac si diceret: A bono opere errare me non sinas, ne dum amitto ordinem bene viuendi, rectitudinem perdã loquendi.

Sacerdotalis dignitas omnium maxima.

Lib. Epist. 7. cap. 117.

Cùm sacerdotalis dignitas aliis videatur dignitatibus eminere, ita quisquis ea ornatus est, cunctis se imitandum debet ostendere: vt exemplo sui nulli nocere, sed vitam potiùs valeat componere subiectorum. Nam si actus dissentiat à nomine, quantò pontificatus ipse plùs erigit, tantò magis addicit. Nam satis noxium atque perniciosum est, vt imitatione ipsius, quæ ædificari debuerant, destruantur.

Ruinæ populi, sacerdotes mali.

Li. Epist. 9. cap. 64.

Causa sunt ruinæ populi, sacerdotes mali. Quis enim pro populi se peccatis intercessor obiiciat, si sacerdos qui exorare debuerat, grauiora committat?

DE SACRIFICIIS.

Caput CXIIII.

Sacrificia hæreticorum Deo ingrata.

In præfat. Mor. cap. 13. vet. 8. nõ.

HAEreticorum sacrificia accepta Deo esse nequeunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesiæ manibus offerantur: vt eius meritis remedium salutis inueniant, quam verborum iaculis impugnando feriebant.

Lib. Mor. 1. cap. 38. vet. 20. no.

Nullum est bonum quod foris agitur, si non prò intus ante Dei oculos innocentiæ victima in ara cordis immolatur.

Oratio nostra quando fit Deo sacrificium acceptabile.

Li. Mor. 35. cap. 8. vet. 7. no.

Libentius sacrificiũ orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisq; cumulat, si hoc etiã pro aduersariis impẽdat.

Sacra hostia defunctorum animas iuuat.

Li. 4. Dial. cap. 55. & 57.

Credendum est, sacram oblationem salutaris hostiæ, non solùm viuentes adiuuare, verùm etiam si culpæ post mortem insolubiles non sunt, animabus mortuorum multùm prodesse: ita vt hanc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ expetere à viuentibus videantur. Sed sciendum est, quia illis sacræ victimæ mortuis prosunt, qui hic viuendo obtinuerunt, vt eos etiam post mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab aliis fiunt.

Ibid. cap. 60.

Audenter dico, quòd salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

Sacrificium Deo gratum quod.

Ho. 35. sup. Euang.

Hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit.

Sacrificium ingratum Deo quod.

In explan. 4. Psal. pœnit.

Illorum sacrificium Deus non accipit, qui lachrymis quidem se compunctionis abluunt, sed eisdem, à quibus antè mundati esse videntur, peccatorũ maculis, in idipsum reuertẽtes sordescunt. De talibus scriptum est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lauatio eius? Ille quippe lauatur à mortuo, qui per pœnitentiam mundatur à peccato. Quem si contigerit eadem, quæ punierat, iterando peccata committere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis laudatio: quem maculauit inhonestiùs iterata facinoris turpitudo.

In ead. exp.

Sacrificiũ Deo acceptabile, est ipsum puro corde laudare.

DE SECVRITATE.

Caput CXV.

Securitas ad lapsum facilis.

Lib. Mor. 2. cap. 37. vet. 27. no.

SAepe, quem tentationis certamen superare non valuit, sua deteriùs securitas strauit.

Securitas quibus labor.

Li. Mor. 10. cap. 22. vet. 12. no.

Sicut malis præsens securitas labor est, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit.

Securitas cordis maxima quæ.

Li. Mor. 22. cap. 14. vet. 10. no.

Magna est securitas cordis nihil concupiscentiæ habere secularis.

Securitas mater est negligentiæ.

Li. Mor. 24. cap. 12. vet. 7. no. Eccles. 2.

Mater negligentiæ solet esse securitas. Ne ergò securitas negligentiam generet, scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Non enim ait ad requiem, sed tentationem: quia hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò ampliùs expugnare cõtendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos verò eò vehementiùs incitatur, quò ex corde nostro, quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figurauit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit, vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis innueret, quòd membra eius: postquam ad Deum proficerẽt, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

DE SENECTVTE.

Caput CXVI.

Seniores quando arguendi à iunioribus.

Lib. Epist. 7. ca. 1. Indic. 2. 1. Timo. 5. Esai. 42. Ibid. 65.

PRædicator omnipotentis Dei Apostolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula in eo seruanda est, cùm culpa senioris exemplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Nam scriptum est: Laqueus iuuenum omnes vos. Et rursus propheta dicit: Et peccator centum annorum maledictus est.

DE SCIENTIA ET PRVDENTIA.

Caput CXVII.

Id, quod scimus, à Deo accipimus.

Lib. Mor. 2. cap. 36. vet. 27. no.

ALiquando, dum magna nos scire gaudemus, repentinæ ignorantiæ cæcitate torpescimus: sed quò ignorantia mentis oculus ad momentum clauditur, eò pòst ad scientiã verius aperitur: vt nimirum flagello suæ cæcitatis eruditus, scire ipsum, à quo habeat, sciat.

Tantò quisquis stultior fit, quantò conatur sapiens videri.

Li. Mor. 18. cap. 27. vet. 25. no. 1. Corin. 13.

Iniqua mens, dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spiritualia ostendit. Nam, quia teste Paulo, Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum: Tantò quisquis ampliùs intus stultus fit, quantò conatur exteriùs sapiens videri.

Li. Mor. 27. cap. 26. vet. 27. no. 1. Corin. 1.

Contemplari Dei sapientiam non possunt, qui sibi sapientes videntur: quia tantò ab eius luce longè sunt, quantò apud semetipsos humiles non sunt: quia in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, aciem contemplationis claudit: & vnde se lucere præ cæteris æstimant, inde se lumine veritatis priuant. Si igitur veraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc quippe scriptum est: Stulta mundi elegit Deus, vt confundat sapientes.

Vera sapientia hominis humilitas suæ æstimationis.

Li. Mor. 35. cap. 7. vet. 3. no.

Quia prima stultitia angeli, elatio cordis fuit, veri sapientia efficitur hominis, humilitas suæ æstimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eoipso vehementer desipit, quo semetipsum nescit.

Sapientia humana insipientia est, si diuinæ comparetur.

Li. Mor. 35. cap. 1. vet. 2. no.

Omnis humana sapientia, quantolibet acumine polleat, diuinæ sapientiæ comparata, nec iusta, nec pulchra, sed insipientia est. Omnia enim humana, quæ pulchra sunt, Dei iustitiæ, & pulchritudini cõparata, nec iusta, nec pulchra sunt, nec omnino sunt.

Scientia dum inflat, etiam concordiam dissipat.

Lib. 3. Past. cura, admonit. 23.

Sæpe dum quosdam maior scientia erigit, à cæterorum societate disiungit: & quasi quò plus sapiunt, eò à concordiæ virtute desipiscunt. Non est ista sapientia descendens desursum, sed terrena, animalis, diabolica.

DE SIMPLICITATE.

Caput CXVIII.

Lib. Mor. 1. cap. 27. vet. 12. no.

QVisquis æternam vitam appetit, simplex & rectus viuit: simplex videlicet opere, rectus fide: simplex in bonis, quæ inferiùs peragit, rectus in summis, quæ in intimis sentit.

Nihil simplicitate & innocentia cordis felicius.

Li. Mor. 12. cap. 19. vet. 21. no. Prou. 14.

Nihil simplici corde felicius, quia quò innocentiam erga alios exhibet, nihil est, quòd pati ab aliis formidet. Habet enim quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suam. Nec suspectus est pati, quod se fecisse non meminit. Vnde benè per Salomonem dicitur: Secura mens, quasi iuge conuiuium. Quasi enim continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contrà mens praua semper est in laboribus, quia aut molitur mala quæ inferat, aut metuit, ne hæc sibi ab aliis inferantur. Et quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit vndique suspecta, vndique trepida.

DE SPE.

Caput CXIX.

Munitiones contra cacodæmonum insultus quæ.

Li. Mor. 11. cap. 11. vet. 9. no.

SPes, fides & charitas, non nostra mœnia, sed munitiones sunt: quæ si habere negligimus, hostis insidiis patemus.

Iusti spe interna in miseriis subsistunt.

Li. Mor. 13. cap. 3.

Ille bene nouit in exterioribus miseriis subsistere, qui scit semper de spe interna gaudere.

Bona æterna desperans, in vitiis se relaxat.

Li. Mor. 31. cap. 2.

Tantò se quisque in malis præsentibus latiùs relaxat, quãtò post hanc vitam se assequi bona æterna desperat.

DE SPIRITV SANCTO.

Caput CXX.

Testimonium Spiritus sancti quinam habeant.

Li. 1. Dial. cap. 1.

MEns, quæ diuino spiritu impletur, habet euidentissima signa sua, virtutes scilicet, & humilitatem: quæ si vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet, quòd de præsentia sancti Spiritus testimonium ferat.

Spiritus prophetiæ an semper in prophetis.

Lib. 2. Dial. cap. 21. Ioan. 3. 2. Reg. 7. 4. Reg. 4.

Prophetiæ spiritus, prophetarum mentes non semper irradiat, quia sicut de Spiritu sancto scriptum est: Vbi vult spirat: Ita sciendum est, quia & quando vult, spirat. Hinc est enim quòd Nathan à rege requisitus, si construere templum posset, priùs consensit, & postmodum prohibuit. Hinc est quòd Helisæus cùm flentem mulierem cerneret, causamque nescisset, ad prohibentem hanc puerũ dicit: Dimitte eã, quia anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Quod omnipotens Deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquando dat, & aliquando subtrahit, prophetantium mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: vt & accipientes spiritum inueniãt quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum non habentes, cognoscant, quid sint de semetipsis.

Spiritum sanctum quare dedit Dominus semel in terra consistens, & semel in cœlo præsidens.

Hom. 26. sup. Euang.

Accipite, ait, Spiritum sanctum. Quærendum nobis est, quid est, quod Spiritum sanctum Dominus noster & semel dedit, in terra consistens, & semel cœlo præsidens? neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus apertè monstratur, nisi nunc cùm per insufflationem percipitur: & postmodum cùm de cælo veniens, in linguis variis demonstratur. Cur ergò priùs in terra discipulis datur, postmodũ de cœlo mittitũ: nisi quòd duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei & proximi? In terra datũ Spiritus, vt diligatũ proximus. E cœlo datur

datur Spiritus, vt diligatur Deus. Sicut ergò vna est claritas, & duo præcepta: ita vnus spiritus, & duo data: prius à consistente Domino in terra, postmodum è cœlo: quia in proximi amore discitur, qualiter perueniri debeat ad amorem Dei.

Spiritus S. mentem purgat, quam replet.

In Expla. 4 Psal. pœnit. Quemadmodum corpus aqua lauat à squaloribus sordium: ita gratia sancti Spiritus animam purgat à maculis peccatorum.

Spiritus Dei super humiles requiescit.

In Expla. 7 Psal. pœnit. Non receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitus euacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones Dei. Denique, qui tremit, deficit. Hinc propheta ait: Defecit in salutari tuo anima mea. Nisi enim quis à semetipso deficiat, ad eum, qui supra ipsum est, non appropinquat. Psalm. 118.

DE SPIRITV HOMINIS.

Caput CXXI.

Triplex spiritus à Deo creatus.

Lib. Dialo. 4. cap. 3. TRes vitales spiritus creauit omnipotens Deus: Vnum, qui carne nō tegitur: Aliū, qui carne tegitur, sed non cū carne moritur: Tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nāque est, qui carne non tegitur, angelorū: spiritus, qui carne tegitur, sed cum carne non moritur, hominū: spiritus, qui carne tegitur, & cum carne moritur, iumentorū, omniumque brutorum amnimalium. Homo itaque sicut in medio creatus est, vt esset inferior angelo, superior iumento: ita aliquid habet commune cum summo, aliquid commune cum infimo, immortalitatē scilicet spiritus cum angelo, mortalitatem verò carnis cùm iumento: quousque & ipsam mortalitatem carnis, gloria resurrectionis absorbeat, & inherēdo spirtui, caro seruetur in perpetuum: quia & ipse spiritus inhęrendo carni, seruatur in Deum.

Spiritum innouare quid sit.

In Expla. 4 Psal. pœnit. Hæc est spiritus recti innouatio, vt omnem mundi gloriā mente despicias: mentem medullitus in conditoris tui amore infigas, illatis contumeliis, patientiam custodias, & custodita patientia dolorem à corde repellas: omnibus te per humilitatem inferiorē deputes: de morte inimici nullatenus exultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas: amicum in Deo, & inimicum propter Deum diligas: in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Hæc quidē est illa spiritus innouatio quam persuadet Apostolus dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis. Ad veterem autem hominem attinet, mundi huius gloriam concupiscere, animum à Deo auertere, patientiā non seruare, opportunitatem vindictæ exquirere, melioribus quibúsque despectis, superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit, qui Deum induit, quiq; in nouitate vitæ ambulare contendit. Ephes. 4.

DE SOMNIO.

Caput CXXII.

Somnia sex modis tangunt animum.

Lib. Mor. 8. cap. 18. vet. 13. no. & 4. Dialog. cap. 48. SOmnia sex modis tangunt animum. Aliquando namque somnia ventris plenitudine vel inanitate, aliquando verò illusione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquādo reuelatione, aliquando autem cogitatione simųl & reuelatione generantur. Sed nimirum cùm somnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quantò & ex quo impulsu veniant, faciliùs non elucet. Vide de hac materia ad longum lib. 4. Dial. cap. 48.

DE SVBDITIS.

Caput CXXIII.

Lib. Mor. 5. cap. 9. vet. 10. no. SAepe aliquid à maioribus dispensatoriè agitur vel præcipitur, quod à minoribus error putatur.

Rectitudo subditorum, gloria prælatorum.

Lib. Mor. 11. cap. 9. 1. Thess. 2. Magna sacerdotis gloria est, rectitudo subditorum. Vnde bene egregius prædicator discipulis dicit: Quæ enim est nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ, nónne vos ante Dominum?

Hom. 26 su. Euang. Iudicare de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur.

Subditi erga prælatos non se erigant.

Lib. Epist. 2. cap. 24. Seruorum Dei humilitas in afflictionis tempore debet apparere. Qui verò se contra præpositos suos erigunt, profectò ostendunt, quia serui dei esse contemnunt. Non enim grande est iis, nos esse humiles, à quibus honoramur: quia & hoc seculares quilibet faciunt. Sed illis maximè humiles esse debemus, à quibus aliqua patimur. Nam Psalmista dicit: Vide humilitatem meam de inimicis meis. Nos cuius vitæ sumus, qui humiles esse etiam patribus nolumus? Psal. 9.

Subditi non facilè prælatos accusent.

Lib. Epist. 12. cap. 31. Admonendi sunt subditi, ne cùm culpas præpositorū suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud semetipsos considerent, vt diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent: quoniam facta suorum episcoporum vel præpositorum oris gladio non sunt feriēda, etiā cùm rectè reprehēdenda videntur: nec eos criminari, vel accusare præsumant, quia cùm in præpositos delinquimus, eius ordinationi, qui nobis eos prætulit, obuiamus. Vnde Moyses dum contra se & Aaron conqueri populum cognouisset, ait: Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum. Exod. 16.

Disciplina subditis moderanda.

Ex decretis Greg. Sic nos subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent: quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos, quos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt: & quę possident, ipsis seruant, quos irati insequi videntur.

DE SVPERBIA.

Caput CXXIIII.

Superbus se contra omnes erigit.

Lib. Mor. 14. ca. 28. vet. 26. no. SVperbia & vana gloria habent hoc proprium, vt eum, quem infecerint, in cogitatione sua super cæteros homines extollant: & modò per ambitum rerum, modò per desideriū dignitatum, quem semel captum tenuerint, quasi in honoris altitudinem eleuent.

Humilis doctrina, superbis est onerosa.

Li. Mor. 19. cap. 17. vet. 21. no. Superbis mentibus pondus graue est oneris doctrina humilitatis.

Superbus propria superbia confunditur.

Quantò quis hîc amplius erigitur, tantò curis grauioribus oneratur: eísque ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et bene his verbis ac breuiter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit: & inde magis cunctis supposita est, vnde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimibus subleuatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit, tantóque faciliùs vitiis premitur, quantò maioribus curis grauatur.

Immensa superbia est, à seniore velle venerari.

Lib. Mor. 24. cap. 19. vet. 7. no. Immensa superbia est, à seniore sibi reuerentiam exigere, & silentium imperare meliori se.

Superbia excæcat.

Ibid. cap. 28. vet. 13. no. Superbi dum minora incautè negligunt, ad maiora perniciosè prorumpunt. Vnde vitium superbiæ ab ipsa mox radice secundum est, vt cùm latenter oritur, tunc vigilanter abscindatur, ne prouectu vigeat, ne vsu roboretur. Difficile enim in se quisque inueteratam superbiam deprehendit: quia nimirum hoc vitium quantò magis patimur, tantò minùs videmus. Sic quippe in mente superbia, sicut in oculis caligo generatur. Quò se hæc latiùs dilatat, eò vehementiùs lumen angustat.

Alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur vt fiant: superbia verò etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.

Lib. Mor. 34. cap. 18. Alia vitia eas solummodò virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: vt videlicet ira patientiam; gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, vt quasi generalis, ac pestifer morbus corpus omne corrumpit; vt quicquid illa inuadente agitur, etiam si esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ seruiatur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit, cùm mentem superbia corrumpit: & quò ditiorē quęque ceperit, eò in Dominio durior exurgit: quia

quò ampliùs res virtutis sine humilitate agitur, eò latiùs ista dominatur.

Qui in imis superbit, in culmine humilitatem discere nescit.

Lib. 1. Past. curæ, cap. 9. Nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus, non desinit superbire.

DE STVLTIS ET STVLTITIA.

Caput CXXV.

Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur.

Lib. Mor. 11. cap. 15. vet. 13. no. Sicut clausa ianua, in domo, quæ intus membra lateant, ignoratur: sic plerunque stultus si tacuerit, vtrum sapiens sit, an stultus, absconditur: si tamen nulla alia opera prodeant, quæ sensum etiam tacentis loquantur.

Stulti dum aliena acta studio maximo discutiunt, sua discutere nesciunt.

Ibid. cap. 15. & 16. vet. 13. no. Stulti dum prudentium facta conspiciunt, hæc eis omnia reprehensibilia esse videntur, suæque imperitiæ atque infirmitatis obliti, tantò intentiùs de alienis iudicant, quantò sua profundiùs ignorant. At contrà iusti, cùm prauorum facta redarguunt, semper suæ infirmitatis conscij, eos etsi exteriùs sæuiendo, tamen interiùs compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotentia ignorat peccare.

DE TACITVRNITATE.

Caput CXXVI.

Lingua duobus modis delinquitur.

Lib. Mor. 3. cap. 7. vet. 8. no. Duobus modis labiis delinquimus, cùm aut iniusta dicimus, aut iusta reticemus. Nam si aliquando & tacere culpa non esset, propheta non diceret: Væ mihi, quia tacui. Esai. 6.

Loquendi censura.

Qui loquendi custodiam negligit, interdum vsque ad afflicti contumelias excedit.

Tria hominum genera.

Lib. Mor. 5. cap. 12. vet. 11. no. Tria sunt hominum genera, que gradatim ductis à se qualitatibus dissident. Sunt namque alij, qui & ad loquendum praua concipiunt, & à locutione sua nulla silentij grauitate refrenantur. Et sunt alij, qui cum praua concipiunt, magno se silentij vigore restringunt. Et sunt nonnulli, qui virtutum vsu roborati, vsque ad eam celsitudinem prouehuntur, vt ad loquendum ne in corde quidem peruersa concipiant, quæ silentio compescant.

Mens multiloquio vacans, patet cacodemonibus.

Lib. Mor. 7. cap. 25. vet. 17. no. Sicut vrbs patens, ait sapiens, & absque murorum ambitu: ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Prou. 25. Quia enim murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cùm se per uerba extra semetipsam eiicit, apertam se aduersario ostendit: quam tantò ille sine labore superat, quantò & hæc eadem, quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat.

Authores mortis vitæ alienæ fiunt, qui eorum vitia abscondunt.

Ibid. cap. vltimo. Plerunque nimis taciti, dum quorundam mala respiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulneribus, vsum medicaminis subtrahunt: & eò mortis authores fiunt, quò virus, quod poterant eiicere loquendo, noluerunt. Vnde & immoderatum silentium, si culpa non esset, Esaias propheta non diceret: Væ mihi, quia tacui. Esai. 6.

Ibid. Mo. 7. cap. vlt. Vulnera clausa plùs cruciant, quia cùm putredo, quæ intrinsecus feruet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur.

DE TENTATIONIBVS iustorum.

Caput CXXVII.

Virtus sanctorum tentationibus proficit.

In præfat. Mor. cap. 4. vet. 2. no. Sicut vnguenta, nisi commota, redolere latiùs nesciunt: & sicut aromata fragrantiam suam non, nisi cùm incenduntur expandunt: ita sancti viri omne, quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt.

Ibid. cap. 3. vet. 5. no. Omnia machinamenta tentationum sancto viro vertuntur in argumenta virtutum.

Discretio Dei in admittendo tentatore.

Lib. Mor. 2. cap. 11. vet. 7. no. Mala cùm multa electis eueniunt, mira conditoris gratia ex tempore dispensantur: vt quæ coaceruata perimerent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus qui nõ patietur vos tentari supra id, quod potestis: sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. 1. Corin. 10. Hinc Dauid ait: Proba me domine, & tenta me: ac si apertè dicat: Priùs vires inspice, & tunc, vt ferre valeam, tentari permitte. Psal. 25.

Mens iusti dum patitur aduersa, requiescit in consolatione diuina.

Ibid. Mo. 2. cap. 14. vet. 9. no. Pia mens cùm se aduersa ab hominibus perpeti conspicit, in diuinæ gratiæ consolatione requiescit: cumque tentationum procellas increscere extrinsecus viderit, secessum spei dominicæ appetens, intra conscientiæ portum fugit.

Prænuncia tribulationis est lætitia satietatis.

Ibid. cap. 15. vet. 9. no. Intuendum est, quia hostis noster tot nos iaculis percutit, quot tentationibus affligit. Sed & nos contra illum iacula mittimus, si confossi tribulationibus, cõtra Deum non murmuramus. Ibid. Mo. 2. cap. 19. vet. 13. no. Superbum quippe hostem humilitate percutimus, crudelem patientia sternimus. Quot enim voces patientiæ in Dei laudem percussi reddiderimus, quasi tot in aduersarij pectore iacula intorsimus, & acriora valde quàm sustinemus, infligimus.

Ibid. cap. 32. vet. 24. no. Antiquus hostis eò contra bonos grauiùs sæuit, quò vallari eos diuinæ perfectionis munere conspicit.

Tentamur interdum, ne de virtutibus eleuemur.

Lib. Mor. 2. cap. 37. vet. 27. no. Mira hoc nobiscum dispensatione agitur, vt mens nostra culpæ nonnunquam pulsatione feriatur. Nam esse magnarum virium homo crederet, si nullum vnquam earundem virium defectum intra mentis arcana sentiret. Tentatus autem non solùm, vires à quo accipiat, discit: sed quanta eas vigilantia seruet, intelligit. Sæpe enim quem tentationis certamen superare non valuit, sua deteriùs securitas strauit. Nam dum lassum se quisque in otio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit: at si eum ex dispensatione supernæ pietatis tentatio non repente vehementer irruens, sed temperato accessu erudiens, pulsat, nimirum ad insidias prouidendas euigilat, vt contra hostem se in certamine cautiùs accingat.

In aduersitatibus contra Deum non est murmurandum.

Ibi. ca. 40. vet. 37. no. Solerti cura custodire dolens animus debet, ne cùm se intus tentatio stimulat, in verba foras illicitæ locutionis erumpat, ne de probatione murmuret, & ignis, qui hunc velut aurum concremat, per excessum sermonis illiciti in paleæ fauillam vertat.

In tentationem à Domino non induci quid.

Lib. Mor. 3. cap. 3. In oratione postulamus dicentes: Ne nos inducas in tentationem. Matth. 6. Neque enim in tentationem Dominus inducit, qui semper à tentatione subditos misericorditer protegit: sed tamen in tentationem quasi eius inducere, est à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cùm tentari nos vltrà, quàm possumus, non permittit.

Diabolus cur quandoque à tentatione cesset.

Lib. Mor. 2. cap. 22. vet. 16. no. Sæpe antiquus hostis, postquam menti nostræ tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit: non vt illatæ malitiæ finem præbeat, sed vt corda, quę per quietem secura rediderit, repente rediens faciliùs inopinatus irrumpat.

Exercitium virtutis est aduersa tolerare.

Lib. Mor. 9. cap. 37. vet. 12. no. Sæpe iustis exercitium virtutis est, sola exteriùs aduersa tolerare. Sed vt eorum vires certamen plenæ probationis erudiat, hos nonnunquam & foris tormenta lacerant, & intus tentamenta castigant.

Ibid. ca. 45. vet. 35. no. Electos Dei cernimus & pia agere, & crudelia multa tolerare. Hinc ergò colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione, quos reprobat, si hîc sic cruciat, quos amat. Petro attestante, qui ait: Tempus est, vt iudicium incipiat de domo Dei: si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Euangelio Dei? 1. Pet. 4.

Iusti valde affliguntur, dum contra eos in verbis tument, qui in prauis moribus iacent.

Lib. Mo. 14. cap. 13. vet. 12. no. Valde affligitur anima iustorũ, quando illi cõtra bonos districtas sentẽtias intorquent, qui bene viuere ignorant: & ex voce sibi iustitiam vendicant, quam moribus impugnant.

Hoc

Ibid.cap. 24.vet.23. no.

Hoc habere solet proprium mens piorum, quod cùm iniusta ab aduersariis patitur, non tam ad iram, quàm ad preces mouetur: vt si moderari eorum prauitas placidè valeat, plùs deprecari eligant, quàm irasci.

Cur bona iustis substracta, tribuantur iniustis.

Li.Mor.16. cap.11.vet. 9.no.

Hoc esse proprium infirmantium iudicium solet, vt tantò quempiam existiment iustum, quanto hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit: cùm videlicet nouerimus nonnunquam bona terrena iustis subtrahi, quę largo munere tribuuntur iniustis: quia & desperatis ægris medici, quicquid poposcerint, dari præcipiunt: & eos, quos reduci posse ad salutem præuident, quæ appetunt dari, contradicunt.

Flagella iustorum, eorum perpetrata purgant vitia.

Ibid.cap.2. vet.19.no.

Flagella bonorum aut vitia perpetrata purgant, aut ea quæ poterant perpetrari futura deuitant.

Reprobi etsi videantur benedicti, ipsi tamen maledictione æterna damnantur.

Ibid.cap. 30.vet.27. no.

Quisquis in vita præsenti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidem in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ consummatur. Quisquis verò peruersa agit, & tamen prospera recipit, séque à malis actibus nec donorum largitate compescit: prosperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur.

Iustos variis hîc tentationibus Deus probat.

Li.Mor.20. cap.21. vet. 19.no. Eccl.4.

Sanctos suos Dominus veniendo adiuuat, derelinquendo probat: donis firmat, tribulationibus tentat. Vnde rectè quoque per quemdam sapientem dicitur. In primis elegit eum, timorem, & metum, & probationem inducet super illum, & excruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tentet illum in cogitationibus illius. Iusti quippe animam gratia vocat, tentatio interrogat. Et omnipotens Deus electorum suorum aduersarios temporaliter permittit excrescere, vt per malorum sęuitiam, purgetur vita bonorum. Nunquam quippe Dominus aduersus bonos eos sæuire permitteret, nisi etiam, quantum prodessent, videret. Nam dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur: & vtilitati innocentium, militat vita prauorum, dum hanc & premendoo humiliat, & humiliando semper ad melius format.

Electorum est hîc tribulationibus conteri.

Li.Mor.26. cap.18. vet. 17.no.

Electorum est hîc conteri, vt ad præmia debeant æternæ hæreditatis erudiri. Nostrum est hîc flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est: flagellat Deus omnem filium quem recipit. Eant autem nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumant: atque eò temporalia flagella non sentiant, quò æterna eos supplicia expectant.

Tribulationes iustorum multæ.

In explan. 3. Psal.pœnit. 1.Tim.3.

Bonitatem sequitur, qui Christū imitatur. Cuius imitatores tantò in hac vita grauiora tentamenta perferunt, quantò longiùs corde à mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: Omnes qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patiuntur.

DE TRIBVLATIONE.

Caput CXXVIII.

Lib.Mor.2. cap.13. vet. 9.no.

PRænuncia tribulationis, est lætitia satietatis.

Consolatio in tribulationibus maxima quæ.

Lib.Mor.3. cap.7. Eccles.11.

Magna cōsolatio tribulationis est, si cùm aduersa patimur, authoris nostri ad memoriam dona reuocemus. Nec frangit, quod ex dolore obuiat, si menti citiùs hoc, quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc namque scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum. Sic ergo vtraque iungenda sunt, vt vnum semper ex altero fulciatur: quatenus & flagelli pœnam memoria temperet doni, & doni lætitiam mordeat suspicio ac formido flagelli.

Piorum tribulatio quidnam nos doceat.

Lib.Mor.3. cap.4.

Intueri libet, quid est, quòd omnipotēs Deus sanctos quos sibi tam charos in æternum conspicit, tam vehementer quasi despiciens affligit? nisi hoc quod pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt, quomodo remuneret in summis, & foras vsque ad despecta deiicit: quia intus vsque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo vnusquisque colligat, quid illic sint passuri, quos reprobat, si hîc sic cruciat, quos amat. Aut quomodo ferientur qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur, qui ipso iudice teste, laudantur.

Purior Deo esse desiderat, qui in flagellis eius murmurat.

Lib.Mor.5. cap.26.vet. 28.no.

Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Puriorem ergo se vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat: eumque sibi proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Vt ergò homo reprehendere non audeat iudicem culpę, hunc humiliter cogitet authorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit.

Aduersa hîc pro æternæ vitæ gaudiis summo (quod aiunt) animo ferenda.

Li.Mor.26. cap.11. vet. 12.no.

Quia ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta, tota sacræ scripturæ intentio est, vt spes manentis lætitiæ nos inter hæc transitoria aduersa corroboret: etsi illic dulcia appetimus, priùs necesse est, vt hîc amara toleremus.

Tentatio callidi hostis varia.

Li.Mor.29. cap.14.vet. 12.no.

Hostis callidus, quos iustitiæ luce enitescere conspicit, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit: vt plerunque plus se vrgeri tentationibus sentiant, quàm tunc, cùm lucis internæ radios non videbant.

Ibid.

Singulis hominibus vitiis conuenientibus insidiatur diabolus: quia prius conspersionem vniuscuiusque perspicit, & postmodum tentationis laqueos apponit. Alius namque lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit: Quia etenim lætitiæ voluptas iuxtà est lætis moribus, luxuriam proponit: Et quia tristitia in iram facilè labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit: Quia timidi supplicia formidāt, pauentibus terrores intentat: Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæque voluerit, blandis fauoribus trahit. Singulis igitur hominibus vitiis conuenientibus insidiatur.

In Exposit. Cantic.

Corona non datur sine victoria.

Quæ nocent, docent.

In Explan. 3. Psal.Pœnit.

Sancti viri in hac vita flagellari desiderant, vt flagellis correcti, & imminentes culpas videant, & commissas ante oculos ponant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella aperiūt, quos inter vitia insolentiæ & securitatis tenebræ concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tangitur, vt excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit: in afflictione consideret, quò peruenit.

Inter Dei flagella mala, quæ fecimus sunt rememoranda.

Lib.Epist. 7.cap.125.

Facilis erit consolatio, si inter flagella, quæ patimur, quęque fecimus ad memoriam delicta reuocemus: atque hęc non iam flagella, sed dona esse conspicimus, si quia carnis delectatione peccauimus, carnis dolore purgamur.

Lib.Epist. 8.cap.41.

In flagellis positos, flagellis digna committere, contra ferientem est specialiter superbire, & sæuientis acriùs iracundiam irritare. Atque est primum genus dementiæ, nolle quępiam à malis suis iustè quiescere, & Deum iniustè à sua velle vltione cessare.

DE TENTATIONE CARNIS.

Caput CXXIX.

Remedium contra vitiorum carnalium incentiua.

Lib.Mor.3. cap.22.vet. 17.no.

DVm quisque considerat, quàm citiùs caro ad puluerem redeat, festiuè superat hoc, quod se de carne intus turpiter impugnat.

Lib.Mor.9. cap.44.vet. 36.no.

Cùm culpa animum tentat, mens necesse est, vt breuitate suæ delectationis aspiciat: ne ad viuacem mortem iniquitas rapiat, cùm constet, quòd ad terminum citiùs mortalis vita percurrat.

Tentatio non deest mortalibus.

Li.Mor.14. cap.9. Rom.6.

Non potest in hac vita homini posito tentatio deesse peccati. Sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti seruire. Hinc Apostolus peccati dominium à discipulorum cordibus repellebat, cùm dicebat: Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. Non enim ait: Non sit, sed, non regnet: quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest.

Tentationi in corde nascenti festinè reluctandum.

Lib. Mo. 21. cap. 7. Culpa ad opus prodire non permittitur, si intus, vbi nascitur, extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, hac eadem, qua nutritur, mora roboratur: & existens foris in operibus vinci vix præualet, quia ipsam intus membrorum dominam mentem captiuam tenet.

Caro domanda.

Lib. Mo. 31. cap. 28. vet. 17. no. Quò plus caro premitur, eò de cœlesti spe animus securiùs lætatur: tantóque mens meliùs ad superna appetenda componitur, quantò ab illicitis arctiùs edomatur.

Voluptas carnis reprimenda in cogitatione, ne prorumpat in opere.

Lib. 1. past. curæ, cap. 11. Humanum est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum verò est in tẽtationis certamine, in operatione superari. Dum autem in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur.

In quo peccamus, in eo punimur.

Lib. Epist. 9 cap. 25. Qui ex carnis blandimẽto peccauimus, ex carnis afflictione purgamur. Sciendum tamen est, quia pœna præsens si animum afflicti conuertit, finis est culpæ præcedentis: Si autem ad timorem Domini minimè conuertit, initium est pœnæ sequentis.

DE TEMPORE.

Caput CXXX.

Lib. Mo. 4. cap. 41. vet. 30. no. DVm rerum finis attenditur, omne, quod præterit, quasi iam fuisse pensetur.

Tempus præsens punctus est.

Lib. Mo. 15. cap. 19. vet. 24. no. Omnis longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cùm fine terminatur. Cùm enim ad extremum quisque perducitur, de præterito iam nihil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt: in futuro nihil habet, quia vnius horæ momenta non restant. Vita ergo, quæ sic angustari potuit, punctus fuit.

DE TESTE ET TESTIMONIO.

Caput CXXXI.

Testimonium vitæ robustissimum quod.

Lib. Mor. 5. c. p. 12. NVnquam est tam robustum vitæ testimoniũ, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur.

DE TIMORE.

Caput CXXXII.

Timere Deum quid.

Lib. Mor. 1. cap. 2. vet. 3 no. Eccle. 7. DEum timere, est nulla, quæ facienda sunt, bona præterire. Vnde per Salomonem dicitur: Qui Deum timet, nihil negligit.

Rerum abundantia à Dei timore alienat.

Lib. Mor. 1. cap. 4. Solet rerum abundantia tantò magis à diuino timore mentem soluere, quantò magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Quod per semetipsam veritas, cùm parabolam seminantis exponeret, indicauit dicens: Qui seminatus est in spinis, hic est, qui verbum Dei audit: & sollicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarum suffocant verbum, & sine fructu efficitur. *Matth. 13. & Luc. 8.*

Malè penè agit, qui timore pœnæ bene agit.

Lib. Mor. 1. cap. 27. vet. 12. no. Qui adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eoipso peccat, quo peccare vellet, si peccare inultè potuisset.

Ibid. ca. 32. vet. 16. no. Timor, nisi virtutem charitatis habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine à bonis omnibus torpens vacat.

Timor Dei animi fortitudinem parit.

Lib. Mor. 5. cap. 13. In via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur. Nam sicut in via seculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit. Et sicut in via seculi timor debilitatem: ita in via Dei timor fortitudinem gignit, Salomone attestante, qui ait: In timore Domini fiducia fortitudinis. *Prouer. 14.* Fortitudo autem non nisi in aduersitate ostenditur, vnde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tantò enim quisque se ad fortitudinem profecisse veriùs demonstrat, quantò aliena mala robustiùs tolerat. Vide in tit. de fortitudine latiùs.

Vera obsequia Deo solus reddit amor.

Lib. Mo. 9. cap. 32. vet. 22. no. Humani generis conditorem qui adhuc seruiliter formidat, proculdubio non amat. Nam tunc solùm Deo vera obsequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciam iam non timemus: cùm nos ad bona opera affectus, non metus dirigit: cùm malum nostræ menti iam non placet, etiam si licet. Nam qui à peruersitatis opere ex timore restringitur, peruersa libenter ageret, si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est, qui adhuc à prauitatis desiderio liber non est. Quare vera obsequia Deo non reddimus, si ex timore mandatis illius, & non potiùs ex amore seruimus.

Per timorem non impletur iustitia.

Lib. Mo. 11. cap. 22. vet. 20. no. 1. Ioan. 4. Rom. 8. Nunquam impleri iustitia per timorem potest, quia iuxta Ioannis vocem: Perfecta charitas foras mittit timorem. Et Paulus quoque adoptionis filios consolatur, dicens: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.

Perfectè Deum timens quis.

Lib. Mo. 19. cap. 7. vet. 6. no. Ille veraciter Deum timere nouit, qui se à cunctis prauis operibus custodit.

Ibid. ca. 10. vet. 9. no. Omnes, qui diuina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt.

Animus contra aduersarium semper muniendus.

Lib. Mo. 30. cap. 3. vet. 5. no. Abac. 2. Hiere. 31. Prou. 28. Semper est ad certamen aduersarii erigendus animus: semper contra occultas insidias cautela prouidenda. Hinc etenim Abacuc Propheta ait: Super custodiam meam stabo. Hinc rursum scriptum est: Statue tibi speculum, pone tibi amaritudines, qui Euangelizas Sion. Hinc per Salomonem dicitur: Beatus vir, qui semper est pauidus: qui autem mentis est duræ, corruet in malum.

Sub spe veniæ semper timendum.

Lib. Mo. 30. cap. vltim. Quanuis securitati timor semper longè videatur abesse, nobis tamen nihil est securius, quàm sub spe semper timere: ne incauta mens aut desperando se in vitiis deiiciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti enim ac pij iudicis oculos quantò de se sub spe humiliùs trepidat, tantò in illo robustiùs stat.

DE VANA GLORIA.

Caput CXXXIII.

Bona nostra non nobis, sed Deo ad scribenda.

Lib. Mor. 9. capi. 1. vet. 2. no. QVisquis se authori bonorum comparat, bono se quod acceperat, priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat: & cùm de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initium ostendit.

Ibid. ca. 10. vet. 7. no. Sæpe mens dum de virtutis suæ securitate resoluitur, insidiante aduersario inopinatæ culpæ telo perforatur. Et inde à Deo in æternum longè fit, vnde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauit.

DE VENIA.

Caput CXXXIIII.

In præfat. Mor. cap. 9. vet. 5. no. AD veniam citiùs redeunt, qui ignorantia potiùs, quàm malitia peccauerunt.

Lib. Mo. 10. cap. 9. vet. 5. no. Citiùs culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

Lib. Epist. 1 cap. 12. Sicut perseueranti culpæ debetur iure vindicta: ita resipiscentibus est venia concedenda.

DE VERECVNDIA.

Caput CXXXV.

Verecundæ mentes leniter, impudentes verò dure sunt arguendæ.

Hom. 11. sup. Ezech. lib. 1. VErecundæ mentes si quas fortasse culpas admiserint, leniter sunt arguendæ: quia si asperiùs increpentur, franguntur potiùs, quàm erudiuntur. At contrà mentes asperæ atque impudentes si increpatæ leniter fuerint, ad maiores culpas ipsa lenitate prouocantur. Vnde necesse est, vt sermo prædicantis cum auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus lenia loquatur.

DE VERBO, SEV SERMONE, siue locutione.

Caput CXXXVI.

Lib. Mo. 4. cap. 41. QVod valde mens amat, etiam in sermone sæpius replicat.

Loquendi censura.

Qui loquendi custodiam negligit, interdum vsque ad afflicti contumelias excedit.

Iusti

Iusti linguam cautè refrenant.

Lib. Mor. 5. cap. 12. vet. no. 11.

Boni viri freno consilij retinent præcipitationem verbi, & cautè considerant, ne relaxantes linguæ lasciuiam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Praui verò, sicut in sensu leues sunt, ita in locutione precipites: & reticere pertractando negligunt, quæ loquantur: sed quod leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit.

Lib. Mor. 5. cap. 12.

Nunquam est tam robustum vitæ testimonium, quàm cùm ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur.

Ab otiosis verbis ad noxia peruenimus.

Lib. Mor. 7. cap. 24. & 25. vet. 17. no.

Sæpe dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrenatur. Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus desidiosa mens in foueæ lapsus impellitur. Nam dum otiosa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus: vt priùs loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem vsque ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Hinc per semetipsam nos veritas admonet dicens: Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergò ratio de otioso sermone exigitur, pensandum valde est, quę pœna illud multiloquium sequatur, in quo etiam per superbiæ verba peccatur.

Matth. 12.

Iustorum verba iniusti execrantur.

Lib. Mor. 10. cap. 2.

Praui nihil rectum, nisi quod ipsi senserint, putant, & iustorum verba, eò vitiosa æstimant, quò suis hæc sensibus inueniunt diuersa: quia cùm ab ore iustorum sapientia culpas increpat, prauorum auribus superfluitas loquacitatis sonat: & cùm eorum vitia resecant, auditum grauant.

Lingua nisi refrenetur, ad præcipitationis verba prorumpit.

Ibid. cap. 14. vet. 9. no.

Dum moderari lingua otiosa verba negligit, more insolitę remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cúmque mens subigere delectationem carnis renuit, plerunque & ad perfidiæ voraginem ruit: & dum vanitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestante, qui ait: Qui modica spernit, paulatim decidit. Si enim curare parua negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam maiora perpetramus.

Eccle. 19.

Superbus multos lingua ferit.

Lib. Mor. 22. cap. 24. vet. 22. no.

Superbus quisque, quò in hac vita plùs valet, eò sibi linguæ frena audaciùs relaxat, vt loquatur peruersa quęlibet, nullumque de verbis suis metuat, istos contumeliis feriat, illos maledictionibus iaculetur. Nonnunquam verò in blasphemiam contra conditorem rapitur, sicut de talibus per Psalmistam dicitur: Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit super terram. Vnde & diues in igne positus, stillari sibi aquam ex digito Lazari, in linguam postulat. Qua ex re intelligitur, quia vbi ampliùs peccauerat, ibi atrociùs ardebat.

Psal. 72.

Luc. 16.

Verbum otiosum quale est.

Hom. 6. sup. Euang. Matth. 12.

Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, ait seruator, reddēt de eo rationem in die iudicij. Otiosum quippe verbum est, quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione necessitatis caret.

DE VESTE.

Cap. CXXXVII.

Vestibus præciosis indui an sit peccatum.

Hom. 6. sup. Euang.

Nemo existimet in luxu atque studio præciosarum vestium deesse peccatum: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per epistolam, fœminas à preciosarum vestium appetitu compesceret, dicens: Non in veste pręciosa. Pensate ergò, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit pastor Ecclesiæ, & fœminas prohibere.

Matth. 3.

1. Tim. 2.

DE VITA AETERNA.

Caput CXXXVIII.

Discretio operum, discretionem in cœlo efficit dignitatum.

Li. Mor. 4. cap. 42. vet. 31. no.

Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum: vt quò hîc alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Vnde in Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos satiat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet.

Ioan. 14.

In beatitudine æterna, etiam culpæ erit memoria.

Ibid. Mor. 4. cap. 42. vet. 31. no.

Erit in æterna beatitudine memoria culpæ, non quæ mentem polluat, sed quæ nos arctiùs lætitiæ astringat: vt dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico veriùs intelligat, & eò magis acceptam salutem diligat, quò molestiæ meminit, quam euasit. In illa itaque lætitia, sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi, sine vlla cordis caligine animo tenebras videmus: quia etsi obscurum est, quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passione cæcitatis. Sic ibi animus culpæ suæ memoria tangitur, vt tamen nulla eiusdem memorię confusione deprimatur.

Animus amore Dei flagrans, vitæ præsentis amaritudines dulces æstimat.

Lib. Mor. 7. cap. 7. vet. 6. no.

Animus auctus desideriis cælestibus angustatur, cúmque eternæ patriæ, quanta sit dulcedo, considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardenter amat.

Ibid. cap. 7. no.

Si mens in Deum forti intentione dirigitur, quicquid sibi in hac vita amarum fit, dulce ęstimat: omne, quod affligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, vt obtinere pleniùs vitam possit: funditus extingui in infimis desiderat, quo veriùs ad summa conscendat: tentari appetit, flagellari concupiscit, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidiis erumpente, sua eam deteriùs securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me domine, & tenta me.

Psal. 25.

Lib. Mor. 23. cap. 21. vet. 13. no.

Nemo præsentis vitæ mala sicut sunt, conspicere præualet, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere necdum valet.

Via ad cœlestem patriam vita præsens.

Ibid. 24. vet. 15. no.

Solent nonnulli viatores, cùm amœna in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, eorúmque gressus tardat pulchritudo itineris, dum delectat. Sed electis suis ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit, ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi amœnitate viæ pascitur, magis eum diu pergere, quàm citiùs peruenire delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur, quod desiderabat in patria.

Visio Dei, summa hominis refectio.

Li. Mor. 31. cap. 35. vet. 19. no.

Sola deitatis visio, vera mentis nostræ est refectio?

DE VITA ACTIVA, ET contemplatiua.

Caput CXXXIX.

Actiua vita quid?

Lib. 2. sup. Ezec. hom. 15.

Actiua vita est panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediunt, dispēsare, & commissis nobis, qualiter subsistere valeant, prouidere.

Contemplatiua vita quid.

Ibidem.

Contemplatiua verò vita est, charitatem quidem Dei & proximi tota mente retinere, sed ab exteriore actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere: vt nihil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui creatoris animus inardescat: ita vt iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totísque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse: admisceri cœlestibus ciuibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere,

DE VIRTVTE.
Caput CXL.

Lib. Mor. 1. cap. 32. vet. 16. no.

VAlde singulæ virtus quælibet destituitur, si non vna alij virtus virtuti suffragetur.

Elatio virtutes dissipat.

Ibid. ca. 34. 36. & 39. vet. 18. 19. & 20. no. Prouerb. 3.

Nonnunquam virtutes tantò deiectiores nos apud Deum faciunt, quantò apud nosmetipsos tumidiores reddunt. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, nequando eam insidiantes hostes, penetrent foramine neglectæ cogitationis. Hinc Salomon ait: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Tota itaque virtute perspiciendus est fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis.

Virtutes vicaria se ope subleuant.

Lib. Mo. 21. cap. 3.

Omnes virtutes in conspectu conditoris sui, vicaria se ope subleuant: & quia vna virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulciuntur. Si enim vel castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas relinquat, apud authorem humilitatis & munditiæ prodesse quid præualet vel superba castitas, vel humilitas inquinata?

Nemo se alicuius virtutis æstimet.

Lib. Mo. 23. cap. 28. vet. 19. no.

Nihil sumus, si à conditoris nostri protectione deseramur. Nemo ergo se alicuius virtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest: quia si diuina protectio deserat, ibi repente enormiter obruitur, vbi se valenter stare gloriabatur.

Lib. Mo. 28. cap. 13 vet. 6. no.

Sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Incassum verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt: quia nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantoque grauiora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plùs se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foueam profundiùs cadunt.

Lib. Mo. 29. cap. 23. vet. 15. no.

Sæpe quosdam cognouimus malorum suorum consideratione compungi, diuini terroris pauore feruescere, & per pauoris exordia vsque ad virtutum summa peruenire: sed dum de iisdem virtutibus, quas accipiunt, extolluntur, inanis gloriæ laqueo astricti, ad antiquum torporem redeunt. Et plerunque ab inchoantibus opus bonum, dum priusquam oportet, ostenditur, à grano perfectionis inanitur: & plerunque virtutes, dum plusquam necesse est, exuberant, exhalant.

Ibidem. 25. vet. 15. no.

DE VITIIS.
Caput CXLI.

Qui vitia subigere appetit, virtutum se armis accingit.

Lib. Mor. 3. cap. 24. vet. 19. no.

QVisquis subigere vitia appetit, & ad æterna internæ retributionis culmina veræ intentionis gressibus tendit, quò magis vallari se vitiorum bello vndique conspicit, eò se virtutum armis robustiùs accingit: & tantò minùs iacula metuit, quantò contra hæc venientia fortiter pectus munit.

Ibidem. 25. vet.

Si nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit: & si forti nos studio contra vitiorum incentiua stringimus, ipsa etiam vitia ad vsum virtutis immutamus.

Vitia interdum faciem virtutum sumunt.

Ibid. Mo. 3. cap. 24. vet. 19. no.

Sæpe immoderata ira, iustitia: & sæpe dissoluta remissio, misericordia vult videri. Sæpe incautus timor, humilitas: sæpe effrenata superbia appetit libertas apparere, &c.

Paulatim vitia succrescunt.

Lib. Mo. 12. cap. 12. vet. 13. no.

Sicut, influente aqua, paulatim terra consumitur, sic leniter surrepente vitio, mens etiam fortis absorbetur.

DE VINDICTA.
Caput CXLII.

Delinquenti Deus non parcit.

Lib. Mor. 9. cap. 27. vet. 17. no.

DElinquenti Dominus nequaquam parcit, quia delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans, percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Ab electis autem suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare.

Vis occultæ districtionis Dei semper metuenda.

Lib. Mo. 16. cap. 19. vet. 18. no.

Diuinæ animaduersionis vim cum minimè quisque considerat, minimè formidat: & tantò magis in hac vita quasi securus est, quantò à consideratione internæ destructionis alienus. Sed malorum mentes cùm renuunt considerare, quod timeant, ad hoc quandoque gaudentes perueniunt, quod timentes, nullo modo euadant.

Hom. 37. super Euang.

Magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ, maior solet sequi ira vindictæ.

Culpa quando non vindicanda.

Lib. Epi. 2. cap. 5.

Cùm percussio corporalis vtrum pro purgatione, an pro vindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignoretur: non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ (quod absit) offensa respiciat.

Lib. Epi. 3. cap. 27.

Si ea, de quibus vehementer Deus offenditur, insequi, vel vlcisci differimus, ad irascendum vtique diuinitatis patientiam prouocamus.

DE VOLVPTATE.
Caput CXLIII.

Minores abstinentia maiorum, à luxu abstinent.

Lib. Mor. 2. cap. 16. vet. 10. no.

OMne, quod à minoribus voluptuosè agitur, maiorum disciplina cohibetur. Cùm verò maiores ipsi voluptati deseruiūt, nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi, qui ius constrictionis accipiunt, sese voluptatibus relaxant?

Lib. Mo. 4. cap. 17. vet. 15. no.

Solerter vigilandum est, vt cùm blandiri culpa inchoat, ad quantum interitum mens trahatur, agnoscat.

Lib. Mor. 9. cap. 44. vet. 36. no.

Cùm culpa animum tentat, mens necesse est, vt breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad viuacem mortem iniquitas rapiat, cùm constet, quod ad terminum citiùs mortalis vita decurrat.

Lib. Mo. 10. cap. 24. vet. 13. no.

Inde in perpetuum spiritus interit, vnde ad tempus caro suauiter viuit.

FINIS.

INDEX VERBORVM ET SENTENTIARVM, QVAS MATERIAS VOCANT, IN OMNIA OPERA diui Gregorij Papæ, cognomento Magni, iam recens & collectus denuo & impressus.

A

An-

Arius &

Benedictus

Cardines

Caput

Deusdedit.

Dextera.

Diabolus.

Volu-

Diuitiæ.

Diuinitas.

Diuisus.

Docens.

Docere.

Doctor.

Doctrina.

Dolens & dolor.

Dolium.

Dominari.

Dominationes.

Dominicus.

Dominus.

Domus.

Non

Electus

Electio.

Eligere.

Electrum.

Eleemosyna.

Elementa.

Eleutherius.

Eligere.

Eliphas.

Elizabet.

Eloquium.

Engaddi.

Enoch.

Ensis.

Ephesus.

Ephod.

Ephraim.

Episcopus.

Fiducia.

Fieri.

Filius & Filij.

Finis.

Firmamentum.

Firminus.

Flagellari.

Flagellum.

Flamma.

Flatus.

Flere.

Homo

Honor.

Honorari.

Honoratus.

Hora.

Hortulanus, & Hortus.

Hospes.

Hospitalitas.

Hostia.

Hostis.

Hyssopus.

Iacere.

Iacob.

Iacula.

Ianuarius.

Ibix.

Idolum.

Idololatria.

Idololatra.

Iechonias.

Ieiunium.

Iesus.

Ignis.

Ignorans & Ignorantia.

Imago.

Cur

Intelligere.

Intentio.

Intercedere, Intercessor.

Interitus.

Interrogare.

Intueri.

Inuenire.

Inuentarium.

Inuentores.

Inuidia.

Inuidi.

Inuisibilia.

Ioannes.

Iob.

Ionathas.

Ionas.

Iordanis.

Iosaphat.

Ioseph.

Iosue.

Iouinianus.

Ira.

Iudæorum

Leuitæ

Pertur-

Mensa.

Mensis.

Mensura.

Mercenarius.

Merces.

Meridies.

Mereri.

Meritum.

Merulus.

Messis.

Metuere.

Michael.

Michol.

Miles.

Militia.

Millenarius.

Minæ.

Ministrare.

Minister.

Ministerium.

Minor.

Mirabilia.

Miracula.

Quidam

Quare

Dæmoniacus

E Patientes

Qua

Quod

Rapto-

Sabinus

Spiritalis.

Spolia.

Sponsa.

Sponsus.

Stare.

Stater.

Statera.

Status.

Stella.

Stephanus.

Sterilis.

Sternuatio.

Sterquilinium.

Stilus.

Stola.

Struthio.

Studiosus.

Stultus, Stultitia.

Suanenses.

Subdiaconus.

Subditus, & Subiectus.

Subesse.

Post

Virtutes

856

Vocatio.

Finit Index Materiarum.

Tabula

TABVLA AVTHORITATVM SCRIPTVRÆ PER ORDINEM LIBRORVM, A D. GREGORIO SPARSIM EXPLICATARVM.

G

Ad

Anno

Linguam

Finit Index authoritatum Scripturæ, à D. Gregorio Papa sparsim in suis libris explicatarum.

CONCILIATIO QVORVNDAM
LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

INDEX HOMILIARVM IN EVANGELIA ORDINE ALPHABETICO.

FINIS.

INDEX CHARTARVM.

PRIMI TOMI.

ãã. ẽẽ. ĩĩ. õõ. ũũ.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. x. y. z.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K.

Omnes sunt quaterniones præter ũũ. I. & K. terniones.

SECVNDI TOMI.

AA. BB. CC. DD. EE. FF. GG. HH. II. KK. LL. MM. NN. OO. PP. QQ. RR. SS. TT. VV. XX. YY. ZZ. AAa. BBb. CCc. DDd. EEe. FFf. GGg. HHh. IIi. KKk. LLl. MMm. NNn. OOo. PPp. QQq.

Omnes sunt quaterniones præter QQq. duernionem.

INDICIS.

A. B. C. D. E. F. G.

Omnes quaterniones præter G. quinternionem.

PARISIIS,

EX CHALCOGRAPHIA

Nicolai brusle, sub Sole aureo, impensis verò honestissimi viri Sebastiani Niuellii, anno Domini.

1571.